

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURÂSI 2009

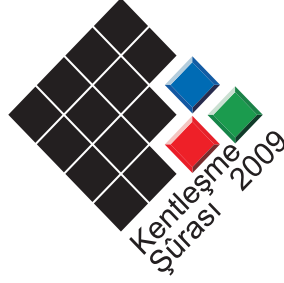
KOMİSYON RAPORLARI

Sheraton Oteli ve Kongre Merkezi / Ankara
04 - 07 Mayıs 2009

İÇİNDEKİLER

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA	5
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU	121
KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI	245
AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU	425
KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM	563
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU	757
KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR	874
BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR KENTLER KOMİSYONU	987
KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU	1081
YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM	1215

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ
VE KURUMSAL YAPILANMA**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Emrah SÖYLEMEZ
Telefon : (312) 410 26 45

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA KOMİSYONU

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	DOÇ.DR.	SEMAHAT ÖZDEMİR	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
BAŞKAN YRD.	YÖNETİM KURULU ÜYESİ	BELMA BABACAN	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
BAŞKAN YRD.	ŞEHİR PLANCISI	NECATİ UYAR	EGE PLANLAMA
RAPORTÖR	ŞEHİR PLANCISI	DENİZ İŞILDAR	PLANART PLANLAMA LTD.ŞTİ.
RAPORTÖR	AR.GÖR.	GÖKHAN HÜSEYİN ERKAN	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
RAPORTÖR	ŞEHİR PLANCISI	İLKER AKBAY	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜD.
ÜYE	KAYMAKAM / ŞUBE MÜDÜRÜ	A. UFUK HASÇAKAL	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	UZMAN	ALİ YONCA	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	MÜDÜR YRD.	ASUMAN YEŞİLİRMAK	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	DR.	BUĞRA GÖKÇE	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	DOÇ.DR.	ÇAĞATAY KESKİNOK	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PROF.DR.	EYÜP İSBİR	TODAİE
ÜYE	PROF.DR.	FERAL EKE	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	Y. ŞEHİR PLANCISI	GAMZE ÖZER	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜD.
ÜYE	KÜLTÜR VE TURİZM UZMANI	GÜRDAL BOZKURT	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YATIRIM VE İŞLETMELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	GÜZİN AKSOY	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	DOÇ.DR.	H. TARIK ŞENGÜL	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	HİDAYET UYSAL	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜD.
ÜYE	PROF.DR.	İLHAN TEKELİ	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DOÇ.DR.	KÜBRA CİHANGİR ÇAMUR	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	Y. MİMAR	MEHMET YAVUZ TAŞÇI	SERBEST
ÜYE	PLANLAMA UZMANI	MESUT AKBAŞ	BAŞBAKANLIK DPT BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	ÖMER HAMDİ KIRAL	SERBEST
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	REMZİ SÖNMEZ	DAMPO
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	SAFFET ATİK	BELDA
ÜYE	PROF.DR.	SEZAİ GÖKSU	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DOÇ.DR.	ŞÜKRAN ŞAHİN	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	Y. ERDAL KAYAPINAR	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÇED VE PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	YASER GÜNDÜZ	TMMOB
ÜYE	AVUKAT	ZELİHA MERCİMEK	TÜRK BELEDİYELER BİRLİĞİ

KISALTMALAR

Kısaltma	Tam adı
BİB	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
DLH	Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü
DOKAP	Doğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	Devlet Su İşleri
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
İMP	İstanbul Metropolitan Planlama
KAP	Karadeniz Bölge Kalkınma Planı
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
NUTS	The Nomenclature of Territorial Units for Statistics (İstatistiki Bölge Birimleri)
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCK	Türkiye Cumhuriyeti Karayolları
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TUPOB	Türkiye Ulusal Planlama Okulları Birliği
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UMSP	Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama
YHGP	Yeşilirmak Havzası Gelişme Projesi
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
YPK	Yüksek Planlama Kurulu

Diğer	
Hk.	Hakkında
K.H.K.	Kanun Hükmünde Kararname
R.G.	Resmi Gazete

I. GİRİŞ

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu, ülkemizin planlamaya ilişkin mevcut kurumsal yapısının ve bu yapıda işleyen mevcut planlama pratiği ve sürecinin gözlenen sorunlarından hareketle, yeni bir planlama anlayışı ve yeni bir kurumsal yapı önerisi geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu ana çerçevenin oluşturulmasında başlangıç noktasını; sürdürülebilir, yaşanabilir ve hakçalık ilkelerini sağlayacak yaşam çevreleri yaratmaya dönük olarak yaşanmakta olan sürece bir müdahale çabası oluşturmuştur. Bu çaba ise yeni bir yönetim ve planlama anlayışını da beraberinde getirmektedir.

Yeni yönetim anlayışı, temsili demokrasinin yanı sıra katılımcı demokrasinin hayata geçirilmesini, şeffaflığı, hesap verilebilirliği, yaşamına ve yaşadığı çevreye duyarlı ve sorumluluk üstlenen yurttaşlığı, ulusal politikalarla yönlendirilen yerelin, aynı zamanda kendi özgün potansiyellerini ortaya koymasında kolaylaştırıcılığı ve atılımcı gücünün desteklenmesini içermektedir.

Yeni planlama yaklaşımı ise katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, dinamik, sürekli, yerinde, disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak gerçekleştirilen bir süreci içermektedir. Bu yaklaşımda mekan organizasyonuna dönük düzenlemeler, sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel boyutlarla birlikte, üzerinde uzlaşmış ortak bir geleceğe ulaşmanın bir bütünleyicisi olarak içselleştirilmektedir. Çok boyutlu bu yapıyla da planlama, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında ve yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreçtir. Ulusal ve bölgesel ölçekte katılımcı bir süreçle oluşturulan planlama politikaları, yerel planlama süreçlerinde yönlendirici olurken, yerel kendi özgün değerleri ve dinamikleriyle ve aynı kapsam ve içerikteki planlama süreçleriyle kendi gelecek vizyonunu oluşturabilecek ve yerel gelişimini sağlayabilecektir. Bu kapsamdaki bir planlama yaklaşımı, odağına yalnızca kentleri almayacak; kırsal yerleşimleri, kır-kent bütünlüğü içinde ve kırsal kalkınmayıda hedefleyerek ve bunun araçlarını ve ortaklıklarını sağlayacak bir boyutu da içerecektir. Kırsal yerleşmelerin salt fiziki gelişmelerini yönlendirme, denetleme kaygısı ile sınırlanmış bir yaklaşım; yerini, kırsal yerleşim alanlarının kendi özgün yapılarıyla gelişimini sağlayacak, tarım sektörünün ve doğal - kültürel değerlerinin korunmasını ve gelişmesini olanaklı kılacak, yine katılımcı ve dinamik süreçlerle ve sürekliliği olan bir planlama yaklaşımına bırakacaktır.

Özetlenen ve bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturan yeni yönetim ve planlama anlayışını hayata geçirecek yeni kurumsal yapı ve planlama süreci önerilerinin geliştirilmesinde ve somutlaştırılmasında;

- Ülkemizde planlamaya ilişkin mevcut sorunların niteliği,
- Planlama kuramı yazınında yer bulan yeni planlama yaklaşımları,
- Dünyada farklı ülkelerde deneyimlenmiş olan planlama pratikleri,
- Yaklaşık olarak altmış yıldır ülkemizde yaşanmakta olan planlama deneyimi, birikimi ve sonuçları, göz önüne alınmıştır.

Benimsenen yönetim ve planlama anlayışı ışığında, ülke ölçeğinden başlayarak, bölge, kentsel bölge, il, ilçe ve kırsal alanlar kademelenmesinde ve bütünlüğünde bir yaklaşım gerçekleştirilmiştir.

Yukarıda özetlenen yaklaşım çerçevesinde komisyon çalışmaları, aşama aşama önce mevcut planlama sistemimizin niteliğinin, temel özelliklerinin belirlenmesi ve işleyişindeki ana sorunların tanımlanması ve önceliklerinin belirlenmesiyle başlamıştır. Bir sonraki aşamayı, her bir sorunun çözümüne dönük stratejilerin geliştirilmesi oluşturmuştur. Geliştirilen stratejilerin hayata geçirilmesine dönük eylemlerin neler olması gerektiği, bu eylemlerin hangi kurumlar aracılığıyla ve işbirliğiyle gerçekleştirileceğinin belirlenmesine dönük çalışmalar ise üçüncü aşamayı oluşturmuştur. Öngörülümüş olan eylemlerin zamanlamasına dönük öncelik belirleme tartışmaları ve bu eylemlerin başarı düzeyini sorgulamaya olanak verecek "göstergeler"nin belirlenmesi ise, dördüncü aşamayı oluşturmuştur.

Kentleşme Şurası çalışma programına paralel olarak, komisyonumuzca geliştirilen yeni planlama yaklaşımı ve kurumsal yapı önerisi, sorun - strateji - eylem bütünlüğünde diğer komisyonlara sunulmuş ve diğer komisyonların değerlendirmeleri, eleştirileri alınmıştır. Yine Şura programının bir aşaması olarak, komisyonumuzdan farklı görüşleri olan diğer komisyon temsilcileri ile karşılıklı müzakereler gerçekleştirilmiştir.

Komisyon çalışmalarının son aşamasını, diğer komisyon temsilcilerinin görüşlerinin ve önerilerinin komisyonumuzda değerlendirilmesi ve geliştirdiğimiz yeni planlama sistemi ve kurumsal yapı önerisine son şeklini vermek oluşturmuştur.

10

Komisyonumuz, ilk toplantısından itibaren, tüm çalışmalarını büyük bir katılım oranıyla ve uyumlu ve tek bir çalışma grubu bütünlüğünde, her aşamada yeni geliştirilen fikirlerle bir önceki aşamada geliştirilmiş olan fikirleri yeniden gözden geçirerek, dinamik bir süreç içinde yürütmüştür.

Komisyonumuzca gerçekleştirilen çalışmalar, Kentleşme Şurası Genel Sekreterliğince belirlenen rapor formatına uygun olarak, üç ana bölümde sunulmaktadır. İkinci Bölümde, planlama sistemimizin mevcut durumu ortaya konacak ve değerlendirilecek ve ilgili mevzuatın ana hatları özetlenecektir. Üçüncü bölümde, mevcut planlama sistemimize ilişkin tanımlanan sorunlar ve bu sorunların nitelikleri aktarılacak, sorunların çözümüne dönük olarak geliştirilen yeni bir planlama süreci yaklaşımı ve kurumsal yapı önerisi ve stratejiler ile eylem ve göstergeler de ayrı ayrı sunulacaktır. Dördüncü bölümde Komisyonumuzun çalışmalarının genel değerlendirilmesi yapılacak ve komisyon raporunun özeti sunulacaktır.

II. ÜLKEMİZDEKİ MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMANIN MEVCUT DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de mekânsal planlama pratiğinin değişmesi gerektiği, hemen tüm paydaşların ortak görüşüdür ve bu ortak paydaya uzun yılların birikimi ile ulaşılmıştır. Türk mekânsal planlama sisteminin bu değişimin temel gereksinmesini belirleyen darboğazları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Ulusal kalkınma planlaması ile ilişkilendirilmiş bir mekânsal planlama sisteminin ve stratejilerinin yokluğu,
- Üzerinde uzlaşılmış bir planlama vizyonu ve stratejisinin bulunmaması,
- Mevcut planlama sisteminde dikey ve yatay işlevsel bütünlüğün ve tutarlılığın olmaması,
- Mevcut planlama sisteminde parçacı uygulamaların varlığı ve yetki karmaşası,
- Çok başlılık, aynı mekânsal düzeyde birden fazla planlama otoritesinin var olması,
- Aynı mekânsal birimde birden fazla plan yapılması (“kurumsal bazda performansı en üste çıkarmak” amacına bağlı olarak, aynı mekanda birbirleri ile çelişen plan kararlarının üretilmesi),
- Kurumlar arası eşgüdüm ve işbirliği eksikliği,
- Alt kademelerde geleneksel planlama tipinin hala sürmesi, hızlı gelişen toplumsal yapının gereksinimlerinin bu geleneksel ve durağan yaklaşım ile karşılanamaması.

Mevcut Durumu Ortaya Çıkaran Gelişmeler

Planlama ve yapılaşmayı ilgilendiren mevzuat son derece geniş bir alanı kapsayan, çok çeşitli konuları içine alan bir ilgi ve çalışma alanını ifade etmektedir. Her ne kadar Cumhuriyet Döneminde, 1933 yılında Yapı ve Yollar Kanunu ile başlayan, 1956 ve 1957 yıllarında İmar Kanunu ile devam eden süreçte baskın bir merkezîyetçi yapı hakim olmuşsa da, 1985 yılında planlama, plan uygulama ve yapılaşmaya dair yetki görev ve sorumlulukların yerel yönetimler eliyle kullanımını öngören 3194 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe girmiştir.

3194 sayılı İmar Kanunu 1980’ler Türkiye’sinin siyasi alandaki yerleşme açılımlarının önemli araçlarından birisi olarak kabul edilebilir. Bu dönemde, 1983 yılında 2805 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak İşlemler ve İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” ile başlayan süreç, daha sonra yürürlüğe giren diğer üç Kanun ile ilgili olarak farklı bir gelişimin de nedeni olmuştur. Aynı zaman diliminde hazırlanan bu kanunlar, 2981 sayılı İmar Affı Kanunu, 3086 sayılı Kıyı Kanunu ve 3194 sayılı İmar Kanunu olarak sıralanabilir.

Bu Kanunlar öncesinde hazırlanmış ve yürürlüğe girmiş olan Kanunların bazıları ise, merkezi ve yerel düzeyde sektörel ve parçacı planlamanın önemli işaretlerini veren hükümler içermiştir. Örneğin, sivil iktidar öncesinde yürürlüğe giren ve bu nedenle 1982 Anayasasına aykırılık iddiasında dahi bulunulması mümkün olmayan Turizmi Teşvik Kanunu. Bu yasa ile turizm merkezlerinde yapılacak planlar öylesine farklı bir yapım ve onay süreci konusu edilmiştir ki, sonuçları açısından da planlama alanında ciddi sorunların kaynağı olmuştur.

Örnek niteliği ile parçacı uygulamaların yaygınlaşmasına sağladığı katkı ise ayrı bir sorun alanının ortaya çıkma nedenleri arasında sayılabilir.

Bölgesel yönetim ve planlama konularını içeren ve bir Kanun Hükmünde Kararname konusu olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatına ilişkin düzenleme, bölgesel ölçekte planlama uygulama ve örgütlenme konusunda önemli gelişmeler arasında yer almıştır. Tüm ölçeklerde planlama yetkisini farklı bir örgütlenme yapısı ile belirleyen yanı sıra ayrıca önem kazanmıştır. Benzer biçimde bu tür bir örgütlenme yapısı tanımlanamamakla, merkezi yanı sıra ağır basmakla birlikte, özel çevre koruma bölgeleri için de benzer bir planlama parçalanması her ölçekte tanınan yetkiler kapsamında belirlenmiştir. Bu iki alan her ölçekte planlama yetkisini merkezi ve bölgesel yönetimlerde toplaması açısından önemli adımlar arasında sayılabilir.

9 Kasım 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu, pek çok yeni düzenleme konusu ile gündeme gelmiştir. Bunlardan ilki, Kanunun plan yapım ve onay yetkisini yerel yönetimlere vermesidir. Ancak, yasa bu yetkiyi sınırlarını da belirleyerek vermiştir. Bu sınırlar ise, Kanunun 44. maddesi uyarınca çıkartılan ve Kanun ile birlikte yürürlüğe giren Yönetmeliklerde yer almaktadır. Daha önce "6785 sayılı İmar Kanununun Ek 7 ve 8. Maddelerine İlişkin Yönetmelik"le belirlenmiş olan bazı plan yapım ve uygulama esasları da İmar Kanunu Yönetmeliklerine aktarılmıştır. Bu gelişmeler planlama ve yapılaşmaya dair ilgili mevzuatı, başka ilgi ve çalışma alanlarına da taşımıştır. Bunlardan ilki de yerel yönetimlerin özellikle Belediyelerin eleman-ekipman-mali güçleri ile ilgili tartışmalar olmuştur. Nedenleri açık olan bu yetersizlik İmar Kanunu uygulamasında önemli sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle yetkilerin doğru ve yerinde kullanımı konusunda genel bir başarısızlıktan söz etmek yanlış olmayacaktır. Bir diğer sonuç da belediyelerin ve merkeze aktarılan yerel yetkilerin sonucunda merkezi kurumların siyasi yerel baskıya direncinin düşüklüğü olarak özetlenebilir.

1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanununun üç önemli konudaki hükümleri, planlama ve yapılaşma alanında yönetsel ve mekânsal parçalanmayı destekleyen yapısı ile yerini almıştır¹.

Bu konulardan birincisi, Kanunun yerel yönetimlere verdiği yetki ve sorumlulukların sınırları ile ilgili belirsizliklerdir. Kanun bir yandan yerel yönetimlerin yetkilerini verirken bir yandan da plan yapımı ve plan uygulamaları konusunda tip uygulama belgelerini tercih etmektedir.

İkincisi ve bugün sıralanan darboğazlar arasında yer alan, çok başlı yetki kullanımı ve parçacı planlamaları destekleyen yapısı ile dikkat çeken ve Kanunun kendi hükümlerini ve yaptırımlarını hükümsüz kılan düzenlemeleridir. İstisnalar başlıklı 4. maddesi ile İmar Kanunu, planlama ve yapılaşma alanında çerçeve kanun niteliğini kaybetmektedir.

Üçüncüsü fiziksel alanda yaratılan parçacı ve mevzii planlamayı destekleyen hükümlerdir. Kısaca, Kanunun plan değişikliği ve mevzii imar planına ilişkin hükümleridir.

İmar Kanununun 4. maddesinde özel kanunlara öncelik tanınan hükmünde, hangi kanunun daha özel olduğu, aynı alanda birden fazla özel kanun uyarınca belirlenmiş özel alan olduğunda önceliğin hangi alana ait olacağı, yetkilerin kimler tarafından kullanılacağına dair belirsizlikler ve tartışmalar her zaman ortaya çıkabilmektedir.

¹ Bu gelişmeler sonucunda, İmar mevzuatı ile ilgili gelinen son duruma dair liste için bkz. EK 2. Mevzuat tablo.

Örneğin; Kıyı Kanunu, İmar Kanununun 4. maddesinde sayılan özel bir kanun niteliğinde olmamakla birlikte gerek İmar Kanunundan sonra yürürlüğe girmiş olması diğer yandan kıyıların daha özel alanlar olduğunun genel kabul görmesi nedenleri ile diğer özel kanunlar gibi işlem görmektedir. Köy Kanunu, Orman Kanunu için de benzer durum geçerlidir.

Aynı alan birden fazla özel kanun kapsamında da kalabilmektedir. Örneğin aynı alan hem özel çevre koruma bölgesi hem de sit alanı olabildiği gibi, sit alanlarını da kapsayan turizm merkezlerine ve özel çevre koruma bölgelerine de sıklıkla rastlanmaktadır.

Özel kanunlara göre belirlenen alanların çakışması halinde düşünülen yasal karmaşa, konunun ayrı bir sorun boyutu olarak gözlenmektedir.

Günümüzde plan tür ve ölçekleri ile yetki ve görev dağılımları ile ilgili olarak yaşanan karmaşa dikkate alındığında, plan kademelenmesi önemli ve sorunlu bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Plan kademelenmesi ilkesi, başka bir deyişle “planların kademeli birlikteliği ilkesi” planlar için bilinen bir ilke olmakla birlikte, yasa hükmü olarak ilk kez 3194 sayılı İmar Kanununda yer almıştır. 6785 sayılı İmar Kanunu planların kademeli birlikteliği ile ilgili ilkesel bir yasa hükmüne yer vermemekle birlikte, uygulama imar planlarının yapımı sırasında nazım imar planlarına uygunluk koşulunu belirlemekte idi. Bu kapsamda yapılmış olan en belirgin düzenleme ise sadece İller Bankası tarafından hazırlanan ve 6785 sayılı İmar Kanununa göre yapılacak plan çalışmalarına açıklık getiren Teknik Şartlaşmada yer almakta idi.

İmar Kanunu ile belirlenen plan türleri ve ölçeklerinin çeşitlenmesinin yanı sıra bu planları yapan idarelerin sayılarının artışı, plan kademelenmesi konusunun önemini daha da vurgulayan bir gelişme olmuştur. Merkezi ve yerel yönetim birimleri, kendileri tarafından yapılan veya yaptırılan ve onaylanan veya bir başka idare tarafından yapılmış veya yaptırılmış ve onaylanmış planların tamamını bilmekle, kendi planlama çalışmalarında değerlendirmekle yükümlü bir konuma gelmiştir.

Her ölçek ve türde fiziksel plan, kararlarını türünün ve ölçeğinin gerektirdiği ayrıntıyı içermek üzere belirler. Bu çerçevede genel ilke, kabul ve arazi kullanım kararlarını da içeren planlar, aynı zamanda, alt ölçekte plan yapılacak alanları ve bu planların yapımına dair kuralları da belirlerler. Yani planların birbirini yönlendirme özelliği, kısaca planların kademeli birlikteliği ilkesi olarak açıklanabilmektedir. Bu çerçevede özellikle üst ölçek planların farklı alan ve hedeflere dayalı hazırlanmasına karşın, aynı araçları, yöntem ve dili kullanması, son derece önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Planlamada kademelenme ya da planların kademeli birlikteliği ilkesinin üst ölçekte verilmiş olan kararların alt ölçeğe birebir aktarımına dönüşen bir denetim ise ayrı ve bu sorunları katlayan bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Planlar üzerindeki Yargı denetiminde de bu konunun ciddi bir sorun alanı olarak ortaya çıktığı ayrıca hatırlanmalıdır.

Bölge planı İmar Kanununun 8. maddesinde tanımlanmaktadır. Buna göre, “sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarını, gerekli gördüğü hallerde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) yapar veya yaptırır” hükmüne yer verilmektedir. Ülkemizde Bölge Planlama deneyimleri kesintili çalışmaların konusu olmuştur. İmar ve İskân Bakanlığı döneminde, bölge planı çalışmalarına temel olacak içerikte araştırma çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra 1983 yılında İmar ve İskân Bakanlığının, Bayındırlık Bakanlığı ile birleşmesi sonucunda oluşan yeni yapılanmada bölge planlama bir birim olarak korunmamış ve İmar

İskân Bakanlığı döneminde de zaten bırakılmış olan bölge planlama çalışmalarına son verilmiştir. Bu noktada, sorunlu bir yapı olarak algılanan İmar ve İskân Bakanlığının yeniden yapılanması yerine, yok edilmesine yakın bir birleşme tercihinin sorgulanması gerektiği de açıktır. Zaman zaman ortaya atılan ve planlama, plan uygulama, denetim ve yapılanma konularının tek bir Bakanlık bünyesinde toplanmasına yönelik girişimler, bilinçli tercihlerle sonuçlanmamıştır.

Türkiye’de daha önceki demografik araştırmalarda beş bölge tanımlanmıştır. Bu bölgesel ayırım, ülkenin değişik yöreleri arasındaki demografik, toplumsal, kültürel ve ekonomik farklılıkların incelenmesinde kullanılan bir belirlemeye dönüşmüştür. Söz konusu bölgeler; Batı, Güney, Orta, Kuzey ve Doğu bölgeleri olarak tanımlanmış olan, birbirine komşu değişik sayılardaki illerden oluşmuştur.

Geleneksel olarak kullanılan beş coğrafi bölgeye ek olarak, 22 Eylül 2002 günü yeni bir bölge sınıflandırılması gündeme gelmiştir. Türkiye’nin Avrupa Birliğine uyum süreci doğrultusunda, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü üç ayrı düzeyde NUTS (The Nomenclature of Territorial Units for Statistics) bölgesi oluşturmuşlardır. NUTS, Avrupa Birliği ülkelerinin kullandığı istatistik bölge sınıflandırmasıdır. İstatistik bölgelerin tanımlanmasında kullanılan temel faktörler: nüfus, bölgesel kalkınma planları, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, temel istatistik göstergeler ve coğrafya olmuştur.

Buna göre NUTS (düzey) bölgeleme düzeyleri; NUTS (düzey) 1: 12 bölge; NUTS (düzey) 2: 26 bölge; NUTS(düzey)3: 81 il olarak belirlenmiştir.

Son dönemde yürürlüğe giren 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” ile kalkınma ajanslarının kurulacağı bölgeler 26 bölge ile tanımlanmış ve Kanun, her ne kadar bölge planı yapımı ile bir görevlendirme belirlemediyse de, temel amaçları arasında “bölgesel kalkınma” yer almıştır. Kanun GAP bölgesi ile ilgili olarak, GAP İdaresinin görev ve yetkilerini devam ettiren ve bazı değişiklikler yapan hükümler de getirmiştir.

Yine son dönemde bölge planlama çalışmaları kapsamında DPT tarafından 26 bölge ile bağlantılı olan “havza planları” yapımı yoluna gidilmektedir. İmar Kanununun 8. maddesi kapsamında ve Devlet Planlama Teşkilatının Kuruluş Kanununda belirlenmiş olan görevleri kapsamında bugüne kadar yapılmış bölge planı çalışmaları Karabük-Bartın-Zonguldak, DOKAP (Doğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı), GAP (Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma Planı), KAP (Karadeniz Bölge Kalkınma Planı) ve YHGP (Yeşilirmak Havzası Gelişme Projesi) olarak sıralanabilir. Bunlardan YHGP, bir NUTS 2 düzeyidir. Bu havzaların ya da bölgelerin planlama alanında geçerli doğru sınıflamaları içerip içermediği hususu ise ayrıca üzerinde tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Diğer taraftan, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 2. düzey bölgeler içerisinde yer alan bazı illerin 1/100.000 ölçekli planları, birlikte ihaleye çıkartılmaktadır. Her ne kadar bu planlar bölge planı niteliğinde olmasa, ayrıca onayına ilişkin sorunlar bulunsa da, fiili bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan bu planların ölçeğinin gerektirdiği dil sorunu ve alt ölçek planları yönlendirme sorunu ayrıca belirtilmelidir.

İl düzeyinde Planlama pratiğimize İl Özel İdaresi Kanunu ile katılan **İl Strateji planı**, fiziksel bir plan olmamakla birlikte, önemli bir planlama alanı olarak belirtilmelidir. Her il, kalkınma planı ve bölge planına uygun olarak stratejik plan hazırlamakla yükümlüdür. Bu

planlar gerektiğinde kalkınma ve bölge planlarına göre revize edilecektir. Her yıl hazırlanan performans planlarının dayanağını ise, stratejik plan ve yıllık kalkınma programları oluşturmaktadır. Doğaldır ki ilin gelişimini, kalkınmasını ve yönetimini hedef alan bu planın gerek belirlediği süreçler gerekse kararları açısından fiziksel kararlarla desteklenmemesi ya da fiziksel planları yönlendirmemesi beklenemez.

Çevre düzeni planı, gerek 6785 sayılı İmar Kanunu, gerekse 3194 sayılı İmar Kanununun yürürlükte olduğu dönemde yapılan, her iki dönemde de üst ölçek plan olarak, en fazla sayıda ve genişlikte yapılan plan türü olmuştur. Bu plan, başlangıcından bugüne kadar gerek merkezi gerek yerel yönetimler için içeriğinde ve ölçeğinde, kapsadığı alanlarda gerçekleşen farklılıklara rağmen en önemli üst ölçek plan türü olma özelliği ile yerini bulmuştur.

Yürürlükteki mevzuat kapsamında çevre düzeni planlarının yapım yetkileri ile ilgili önemli bir karmaşa yaşanmaktadır. Bunun en önemli nedeni, 3194 sayılı İmar Kanununda tanımı yer alan Çevre Düzeni Planının yapım kuralları ile yapım ve onay yetkisine dair hükümlendirmelerin İmar Kanununda yer almamasıdır. 6785 sayılı İmar Kanunu yürürlükte iken (1957-1985), her hangi bir yasal düzenleme olmamasına rağmen İmar ve İskân Bakanlığı 1960lı yıllarda yapmaya başladığı Çevre Düzeni Planlarını 6785 sayılı Kanunun tüm planların onama yetkisini Bakanlığa vermesine dayanarak onaylamıştır. Bu dönemde çevre düzeni planlarının yasal dayanağı sorgulama konusu edilmemiştir.

Mücvir saha planından dönüşmesinin yanı sıra, 1960' lı yıllarda başlayan ve 1970' li yıllarda baskısını giderek artıran 2. konut talepleri ile turizme yönelik yatırım talepleri, özellikle kıyı alanlarında çevre düzeni planı yapımı konusunda önemli nedenler arasında yer almıştır. Ayrıca, 6785 sayılı İmar Kanununun tüzüğünde yer alan ve ifraz koşullarını 20.000 m² ile sınırlayan hükmünün değiştirilmesi çevre düzeni planlarının bir diğer yapım amacı olmuştur. Özellikle kıyı alanlarında ifraz koşullarını farklılaştırarak turizm ve ikinci konut yatırımlarını gerçekleştirme araçlarından birisi, çevre düzeni planı olmuştur. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 9 Kasım 1985 de İmar Kanunu yürürlüğe girdikten sonra, Kanunun 9. maddesinde yer alan "birden fazla belediyeyi ilgilendiren planların yapım ve re'sen onayının Bakanlık yetkisinde olmasına dayanarak bu planları yapmaya ve onaylamaya devam etmiştir. Ancak plan yapım ve onama yetkisinin değişik kurumlar eliyle yapımını mümkün kılan özel düzenlemeler arttıkça, çevre düzeni planları, sektörel plan yapan ve onaylayan kurumların hedefleri ile de çatışır hale gelmiştir. Bu nedenle ve 3194 sayılı İmar Kanunu ile kendi planlarını yapma ve onama konusunda yetkili olan belediyelerin planları ile çevre düzeni planları yine çatışma konusu olmuşlardır. Diğer taraftan mevzii imar planları ile çevre düzeni planları arasında uyum sağlanamamıştır. Bir diğer çatışma konusu, tanımında yer alan "çevre" sözcüğüne dayanılarak, çevre düzeni planlarına ilişkin pratiğin ekolojik değerleri gözetip gözetmediği noktasında yaşanmıştır.

Çevre düzeni planı yapım ve onayı konusunda bir karmaşa yaşanırken, 4.3.2005 tarih ve 25745 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile mevzuata "**il çevre düzeni planı**" kavramı eklenmiştir. İl Özel İdaresi Kanunu uyarınca 1/100.000 ölçekte yapımı zorunlu olan İl çevre düzeni planı; *valinin koordinasyonunda, büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile birlikte yapılır.* İl çevre düzeni planı, kapsadığı alan içerisinde birden fazla yönetim birimi bulunması nedeniyle farklı bir onay sürecine konudur. Yürürlüğe girmesi için ilgili belediye meclisi ile il genel meclisi tarafından onaylanması gerekmektedir.

1.7.2006 tarihli 5538 sayılı kanununun 26. maddesi ile eklenen hükme göre, Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyelerinde il çevre düzeni planı ilgili Büyükşehir Belediyeleri tarafından yapılır veya yaptırılır ve doğrudan Belediye Meclisi tarafından onaylanır. Yani bu hüküm ile İl Özel İdaresi Kanunu'nun il Yönetimlerine verdiği yetkiler de kısıtlanmıştır.

İl gelişme planı ise, mevzuatla belirlenen bir plan türü değildir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile belirlenen ve İl Yönetimlerinin yapmakla yükümlü kıldıkları bu planlara ilişkin çok ciddi sayısal ve içeriğe dönük bilgi bulunmamaktadır. Var olan örnekler, bu planların da fiziksel belgeleri açısından önem kazandığı izlenimini yaratmaktadır.

Belediyeler ve valilikler için uygulama aşamasında önem kazanan plan kademesi **imar planıdır**. İmar Kanununda imar planı tanımı ayrıca yer almamakta sadece bu planın nazım ve uygulama imar planından oluştuğuna ve her iki planın da uygulama yeterliliği bulunduğu açıklamasına yer verilmektedir. İmar planına ilişkin özel bir tanım, Plan Yapılmasına Ait Esaslara Dair Yönetmelikte değişiklikler yapan ve 17 Mart 2001 tarih ve 24345 Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmelikle getirilmiştir.

Bu tanıma göre İmar Planı, *“Belde halkının sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamayı, sağlıklı ve güvenli bir çevre oluşturmayı, yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen ve bu amaçla beldenin ekonomik, demografik, sosyal, kültürel, tarihsel, fiziksel özelliklerine ilişkin araştırmalara ve verilere dayalı olarak hazırlanan, kentsel yerleşme ve gelişme eğilimlerini alternatif çözümler oluşturmak suretiyle belirleyen, arazi kullanımı, koruma, kısıtlama kararları, örgütlenme ve uygulama ilkelerini içeren pafta, rapor ve notlardan oluşan belgedir”*.

Bu tanım, daha önce yönetmelikte yer alan ve nazım ve uygulama imar planlarına ilişkin olan tanımlardan farklı içeriktedir. Daha önce yer alan imar planı türlerine ilişkin tanımlar planı sadece fiziksel ve yerleşim özelliklerine dair bir belge olarak ele alırken, bu tanım ile imar planının *“sağlıklı ve güvenli bir çevre”* oluşturması, *“yaşam kalitesini”* artırması hedeflenmekte, *“örgütlenme ve uygulama ilkelerini”* içerme yükümlülüğüne dair belirlemeler yapılmaktadır. Bu tanım aslında mevzuatta o güne kadar yazılı olarak yer almayan ancak imar planlarından kuramsal olarak beklenen yükümlendirmeleri, yasal zorunluluk olarak belirlemiştir. Bu anlamda da gerekli ve önemli bir aşama olarak ele alınmalıdır. Diğer taraftan planlamanın olmazsa olmaz koşulu olarak ifade edilebilecek kamu yararı kavramına ilişkin bir açıklamadır. Ancak bu açıklamaların yasal dayanağının tartışılabilir içeriğinin yanı sıra, bunları gerçekleştirecek araçlar da belirlenmemektedir.

Nazım imar planı genelde 1/5000 ölçekte hazırlanan ve imar planlarının ilk kademesini oluşturan belgedir. Özellikle 3194 sayılı İmar Kanunu ile getirilen ve plan kademelenmesi konusunda yetersiz olan ve belirsizlikler içeren hükümler nedeniyle 1/25.000 ölçekte hazırlanmış pek çok plana nazım imar planı adı verilmiştir. En son olarak da Büyükşehir Belediyeleri ile ilgili yasal düzenlemelerde büyükşehir belediyelerinin nazım imar planlarının 1/25000 ölçekte yapılabileceği açıklanmıştır.

Diğer taraftan Nazım imar planı adı ilave edilen ve plan kademelenmesini karmaşa içine alan bir plan türü, çevre düzeni planı olmuştur. İmar Kanununun 9. maddesinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na verilmiş olan plan yapım yetkisinde açıkça çevre düzeni planı yazmaması, bu maddenin sıraladığı diğer konuları içerecek biçimde hazırlanan planların adını *“... çevre düzeni nazım imar planı”* olarak belirleme gerekçeleri arasında yer almıştır. Benzer biçimde, Büyükşehir belediyelerinin 3030 sayılı Kanunla aldığı plan yapım ve onay yetkisi *“nazım imar planı”* ile kısıtlandığından, 1.25.000 ölçekte hazırlanan pek çok Büyükşehir

planı "... Metropolen alan nazım imar planı" olarak adlandırılmıştır. Aslında bu karmaşa ya da adlandırmanın nedenleri ve sonuçlarının yarattığı kaos içerisinde çevre düzeni planı ve nazım imar planlarının kapsamı, yapım yöntem ve araçları ile plan notu, plan raporu ve benzeri ilave belgelerinin benzerliği, özellikle fiziksel belgeleri için geçerli dilin birbirine çok yakınlaşmasıdır.

Uygulama imar planı, planlamada son kademe olarak ortaya çıkan plan türüdür. Gerek bu niteliği gerekse uygulamaya yönelik kural ve koşulları ile yapılaşmayı yönlendiren bir içeriktedir. Belediyeler, uygulama imar planı hükümleri ile planda hüküm bulunmayan konularla ilgili olarak, "3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği" uyarınca işlem yapmakla yükümlüdürler. Büyükşehir Belediyeleri ise, uygulama imar planlarının yanı sıra, kendi hazırladıkları ve Belediye Meclis kararı ile onaylanan uygulama Yönetmeliklerine göre işlem yapabilmektedir.

Plan tanımları, çok başlı örgüt yapısı ve planlama, plan kademelenmesini sağlamayı mümkün kılmayan ve yetersiz örgüt yapısı ve plan türleri kadar önemli bir sorun alanı da plan uygulamasına ilişkin düzenlemelerdir. Özellikle plan uygulama araçlarının yetersizliği konusunda geçerli bu durum, planları bir anlamda sanal belgelere dönüştürmektedir. Plan uygulama araçları konusunda İmar Kanunu düzenlemeleri Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca hazırlanan Yönetmeliklerde de yer alamamıştır. Bu kapsamda planlamanın ayrılmaz aşaması olarak kabul edilen plan uygulaması, arazi ve arsa düzenlemesi, kamulaştırma, ruhsat dışında araçlarla desteklenememektedir. Bu kapsamda düzenlemelere, Erzincan Depremi sonrasında gündeme gelen İmar Kanunu revizyonu çalışmalarının bir sonucu olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca diğerlerine oranla katılımcı bir süreçle hazırlanan "İmar ve Şehircilik Kanunu Taslağında" yer verilmiş olmakla birlikte, bu kanun tasarısı da yasalaşmamıştır.

Çok Başlı Planlama Yapılanması İle İlgili Başlıca Yasal Düzenlemeler

3194 sayılı İmar Kanununun 4. maddesinde sayılan ya da bu maddede sayılmamakla birlikte İmar Kanunundan sonra yürürlüğe giren yasal düzenlemelerle tanımlanan planları ve bu planlara ilişkin yetki kullanan örgütleri bu kapsamda saymak mümkündür. Özel amaçlı planlama çalışmalarının türü ve ölçeği ile amacı ve kapsadığı alan ne olursa olsun iki istisna hariç sektörel içerikleri olmasıdır. Bu istisnaları ise bölgesel olarak tanımlamak mümkündür. Birincisi GAP İdaresinin görev ve yetki alanında kalan alanlar. İkincisi ise, Özel Çevre Koruma bölgeleridir.

Bu iki istisna 383 ve 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile belirlenen yetkiler her tür ve ölçekte planlamayı kapsamı nedeniyle diğer alanlardan ve özel kanunlara göre özel amaçlarla yapılan planlardan farklılıklarını ortaya koymaktadır. Her ne kadar, Turizmi Teşvik Kanununda son olarak yapılan düzenlemelerle Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Turizm Koruma ve gelişme alanlarında her tür ve ölçekte plan yapımı konusunda yetkili kılınmış ise de, daha önce belirlenmiş olan turizm merkezlerinde yapılan planlamalarda yetki merkezi ve yerel farklı kurumlar elinde toplanmakta idi. Son dönemde yapılan değişikliklerin Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinin, mevcut durum ve planlama yetkileri açısından, özel çevre koruma bölgelerine benzediğini söylemek de güç olmayacaktır.

Kıyı alanları, planlama yetkileri ve türleri açısından önemli değişikliklere konu olmuştur. Kıyı Kanunu, kapsamı açısından İmar Kanununun 4. maddesinde belirlenen istisnalar kapsamında bir özel kanun değildir. Ancak Kanun kendi hükümlerini İmar Kanunundan

önde tutmaktadır. 3621/3830 sayılı Kıyı Kanunu, kıyı, sahil şeridi ve dolgu ve kurutma yolu ile kazanılmış alanlara ilişkin olarak planlamaya dair özel hükümler içermektedir. Diğer taraftan kıyı alanında kalmakla birlikte bir başka özel kanun kapsamında da kalan alanlarda yapılacak planlamalar konusunda özel düzenlemeler bulunmaktadır. Kıyı Kanunu kapsamında kalan alanlarda yapılacak planlar, gerek içerecekleri kullanımlar gerekse konumları açısından farklılıklar içermektedir.

Yürürlükteki Kıyı Kanununa göre, planlama konusunda genel prensip olarak yerel yönetimler yetkilidir. Ancak bu konuda bazı istisnalar bulunmaktadır. Kıyılarda ve sahil şeritlerinde dolgu ya da kurutma yolu ile arazi kazanılması halinde plan yapım ve onama yetkisi Bayındırlık ve İskân Bakanlığına ait olmaktadır. Ancak Turizm Teşvik Kanununda yapılan son düzenlemelere göre bu alanların turizm merkezleri ya da kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde yer almaları halinde planlama yetkileri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kullanılmaktadır. Bu kapsamda yetki, bir merkezi kurumdan görev alanı genişletilerek bir başka merkezi kuruma aktarılmıştır.

Turizmi Teşvik Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu öncesinde 12.3.1982 de yürürlüğe girmiştir. Kanunun turizm sektörünün gelişmesi amacıyla yaptığı yatırımları kolaylaştırıcı düzenlemelerini destekleyen maddeleri planlamaya ilişkindir. Kanuna göre, Kanun kapsamında belirlenen turizm alan ve turizm merkezlerinde yapılacak nazım imar planlarını, İmar ve İskân Bakanlığı onaylayacaktır. Uygulama imar planlarının turizm ile ilgili kesimleri Turizm Bakanlığı'na onaylanacak turizm dışı kullanımlarla ilgili kesimleri ise İmar mevzuatı kapsamında yapım ve onay konusu edilecektir. Aslında bu düzenleme, İmar Kanunu ile ilgili yapılmakta olan hazırlıkların da bir göstergesidir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 7. maddesinde 24.7.2003 tarihli ve 4957 sayılı Kanunla yapılan ve 1.8.2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren değişiklik uyarınca bu durum değişmiştir. Bu yeni düzenleme çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm merkezleri ile Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde planlama alanında başka bir yerel ya da merkezi kurumla ortak çalışma yapmamaktadır. Hatta bu alanlardaki yerel yönetimlerin plana dair kararlarını da aramamaktadır. İşlemleri re'sen yürütmektedir.

Bu düzenlemenin bir diğer önemli yanı, plan yapımı sırasında gerekli bilgi ve belgelerin edinilmesine ve kullanımına ilişkindir. Bakanlık gerekli bilgi ve belgelerin üç ay içerisinde alınmaması halinde re'sen işlem tesisine de yetkili kılınmaktadır. Bu düzenleme, ilerde başka yasal düzenlemelerde de kullanılmıştır. Bu planlama yöntemi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, belirlenen özel nitelikli alanlarda, her tür ve ölçekte plan yapımı için yetkili ve görevli olmasının yanı sıra, hiçbir kurum ya da kuruluşun sahip olmadığı bir planlama yöntem ayrıcalığına da sahip olmuştur.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile belirlenen kültür varlıkları, tabiat varlıkları, sit alanları, korunma alanlarında uygulanacak kurallar belirlenmektedir. Diğer taraftan Turizmi Teşvik Kanununda yer alan Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim alanları da 2863 sayılı Kanunda tanımlanan bu alanları kapsar bir içeriktedir. Bu gelişmelerin Kültür ve Turizm Bakanlıklarının birleşmesi ile ilgili yanı da ayrıca belirtilmelidir.

2863 sayılı Kanunda 14.7.2004 – 5226 sayılı Kanunla yapılan değişiklik Koruma Amaçlı İmar Planları konusunda da farklı yaklaşımlar ve fiziksel plan içeriğinde önemli bir başka düzenlemeleri de içermektedir. Yönetim alanı ve yönetim planı ile ilgili kavramları planlama yasal diline katması önemli bir gelişme olarak algılanmalıdır.

1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu zaman içerisinde çok fazla değişikliğin konusu olmuştur. Orman tahdidini altındaki alanların korunması amaçlı bu Kanun belirli kullanımlara ilişkin olarak orman alanlarının kullanımını ve yapılaşmasını mümkün kılmaktadır. Barındırdığı, tahsis ve kira hükümleri ve başka kanunlarda belirlenen kullanım haklarına dair düzenlemeler, orman alanlarının zaman içerisinde daha fazla kullanım için feda edilmesinin yolunu açmıştır. Özellikle Kanunun 2/b maddesi uyarınca orman sınırı dışına çıkarılan yerlerin belirlenmesi ve bunların farklı amaçlarla ve yapılaşmaya dönük satışı ve kullanımı her dönemde haklı bir eleştirisi konusu olarak ortaya çıkmıştır.

Orman arazilerinin turizm amaçlı tahsisi ile ilgili yasal düzenlemeler de yine benzer tartışmaların konusu olarak gündemde kalmış, özellikle kıyı alanlarında yapılan tahsisler ile çok geniş orman alanları turizm yapılaşmalarına konu olmuştur. Orman Kanununun 52. maddesinde yer alan ve özel orman alanlarının yapılaşma hükümlerini düzenleyen madde çerçevesinde yapılan planlarla da, özellikle büyük kentlerde yer alan orman alanlarının yapılaşmaya açılması sıklıkla rastlanan bir uygulama olmaktadır.

Milli parklar, Tabiat parkları, Tabiat anıtı ve Tabiatı koruma alanlarına ilişkin yasal düzenlemeler İmar Kanununun istisnai uygulamaları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Kanunun planlamaya ilişkin maddelerinin iki önemli özelliği bulunmaktadır. Birincisi, Kanun uyarınca belirlenen milli park alanlarında yapılan gelişme planları, İmar Mevzuatında yer alan herhangi bir tür ya da ölçek planla örtüşmemektedir. Dolayısıyla, Gelişme planına konu olan alanda İmar Kanununun öngördüğü tür ve ölçekte planların yapılmasını engelleyen bir gerekçe de bulunmamaktadır. Ancak Kanunun tanımladığı ve pratikte gelişen biçimiyle Milli Park Gelişme Planları, 1/25.000 ölçekte ve çevre düzeni planı dili kullanılarak yapılan, milli park özelliğinin gerektirdiği ilave lejant ve hükümlerle geliştirilen planlardır. Her ne kadar bu planlar, çevre düzeni planı ya da bir diğer planın tüm kullanım ve araçlarını kullanma durumunda değilse de, bu alanlarda yapılacak imar planlarında uyulması gerekli karar ve kuralları da içermektedirler.

Milli Park Gelişme Planları kapsamında kalan alanlarda yapılacak 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarına ilişkin hüküm ise ikinci özel durum olarak belirlenmektedir. Bu planlar, farklı yorumlar yapılabilirse de, milli park kapsamında kalan yerleşim alanlarının uygulama imar planları değildir. Milli parkın gelişme planında milli park tanımından kaynaklanan kullanımlarla ilgili planlardır. Milli park içerisinde de olsa belediyelerin yapacağı uygulama imar planları yine 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine tabiidir. Ancak varsa gelişme planında belirlenen kural ve kısıtlamalara uyulması da gerekmektedir.

Gelibolu Yarımadası bir milli park alanı olarak Milli Parklar Kanunundan farklı planlama ve yapılaşma statüsüne sahip alanlar arasındadır. Getirdiği hükümler ve özel bir Kanunla belirlenen alanlar arasında olması nedeniyle de İmar Kanununun 4. maddesinde belirlenen istisna kapsamındadır. Bu Kanunun kapsadığı alanlara dair işlemler, hem alanın milli park olması hem de özel tanımlanmış bir milli park olması ile ilgilidir. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu 20.2.2000 tarih ve 23970 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun tanımladığı gelişme planı, Milli Parklar Kanununda tanımlanan gelişme planından belli farklılıklar içermektedir.

Planlama, sadece İmar Kanunu ve Yönetmelikleri ile biçimlenen bir çalışma alanı değildir. Konum, ilgi ve konusuna göre ilgili yasal düzenlemelerden de etkilenerek biçimlenir. İçme ve kullanma suları ile ilgili rezerv alanlar bu kapsamdadır ve planlamada önemli sorun alanları arasında yer almaktadır. Pek çok su kaynağının su toplama havza alanı içerisinde

kentsel ve kırsal yerleşmeleri bulunmaktadır. Çok sayıda yerleşmenin planı bu alanları da içine almakta ya da almak üzeredir. Diğer taraftan özellikle planlama ve uygulama yetkisini elinde bulunduran İdare ile kaynağı kullanan idareler aynı olmadığına, daha farklı içerikte ve büyük sorunlar yaşanabilmektedir. İçme ve kullanma suyu kaynaklarının su toplama alanları ile ilgili mevzuat, Çevre Kanunu kapsamında çıkarılmış bulunan “Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği”dir.

1983 yılında yürürlüğe giren Boğaziçi Kanunu, İmar Kanununun 4üncü maddesinde istisna olarak sayılan özel Kanunlar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Boğaziçi Kanunu ile getirilen hükümlerin, İmar Kanununa göre uygulama önceliği bulunmaktadır. Ayrıca Boğaziçi Kanunu, Kanundan önce yürürlüğe giren Boğaziçi Alanı nazım ve uygulama imar planlarına atıfta bulunması nedeniyle özel önemi olan, örneği olmayan bir yasal metin özelliği taşımaktadır. Ancak Kanundan önce yürürlüğe giren planların hükümlerinin katı kuralları, Boğaziçi Kanunu hükümleri gereği plan ve kanunla belirlenen sahil şeridi ve öngörünüm bölgelerinin henüz yapılaşmamış alanlarında yeşil alan statüsü uygulanması, Boğaziçi alanının tamamında planlama konusunda Boğaziçi İmar Yüksek Kurulu olarak tanımlanan merkezi bir yapının yetkili olması, bu kapsamda plan değişikliklerinin uzun sürelerde gerçekleşmesi, büyük kısmının ise reddedilmesi, o dönemde İstanbul için öngörülen yapılaşmalar konusunda önemli bir engel oluşturmuştur. Bu gerekçeler ve dönemin yerleşme eğilimlerine dayalı tercihler, Boğaziçi Kanununda yapılmak istenen bazı değişikliklerin İmar Kanunu kapsamında gerçekleştirilme nedeni olmuştur.

Köylerde imar planı düzeyinde iki farklı mevzuat çerçevesinde planlama yapılmaktadır. Birincisi, 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca belediye ya da valiliklerce, ikincisi ise Köy Kanunu uyarınca Valiliklerce yürütülen köy yerleşme alanı planlama çalışmalarıdır. Belediyelerin mücavir alan sınırları içerisinde kalan köyler sadece imar mevzuatına dair yetki ve görev alanını belirler. Bir belediyenin mücavir alanında kalan köy, idari anlamda, köy tüzel kişiliği olarak varlığını devam ettirir. Bu idari duruma karşın mücavir alanda kalan köyler, belediyelerin planlama alanındaki yetki ve görevleri açısından belediyelerin tasarrufundadırlar. Belediyelerin köyleri mücavir alanlarına alma talepleri arasında, köyün var olan üst ölçek plan kapsamında planlanma gereği olabileceği gibi, özellikle kıyı alanlarında ya da kaplıca ve benzeri kaynakları haiz köyler için potansiyeli birlikte ve belediye lehine de kullanma gerekçeleri yer alabilmektedir. Bu tür gerekçelerle mücavir alana alınan köylerin tamamı ya da bir kısmı için plan yapımı gündeme geldiğinde, belediye, İmar Kanunu ile belirlenen yetkileri çerçevesinde planı yapar ve onaylar. Bu kapsamda yapılan planların İmar Kanunu ve Yönetmeliklerine uygun olmaları gerekmektedir.

Diğer taraftan, konumu ve niteliği ya da üst ölçek planlar gereği imar planı yapımı gereken belediye ve mücavir alanlar dışındaki köylerin imar planları da yine 3194 sayılı İmar Kanunu ile verilen yetkiler çerçevesinde Valilikler tarafından kullanılır.

Köy Kanununa, 20.5.1987 tarih ve 3367 sayılı Kanun ile eklenen hükümler kapsamında yapılan planlar, Valilikler tarafından 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca yapılan planlardan farklıdır. Bu kanun hükümlerine göre yapılan planların yapım ve onay süreci de farklıdır. Bunların nedenleri ise yine kanun hükümleri arasında yer alan ve amacı açıklayan hükümlerle ilgilidir. Bu planların yapım ve uygulama amacı, arsa üretimi ve satışlarıdır. Ayrıca Köy Kanunu kapsamında yapılan bu planların Belediyelerin mücavir alanlarında yer alan köylerde uygulanması da mümkündür.

Gecekonduların toplu olarak yer aldığı alanlarla ilgili planlar, İmar Kanunu ile belirlenen planlar içerisinde yer alabilmekle birlikte, değişik dönemlerde farklı kanunlar kapsamında özel planlama konusu olmuştur. 1966 yılında yürürlüğe giren 775 sayılı Gecekondu Yasası, gecekondu alanlarında tasfiye, islah ve gecekondu yapımının önlenmesine ilişkin özel hükümler getirmiştir. Bu Kanun ile getirilen hükümler daha sonraki yıllarda yürürlüğe giren imar affi yasalarının da temel prensipleri arasında yer almıştır.

Gecekondu kanunu uyarınca yapılan planlama çalışmaları ağırlıklı olarak gecekondu önleme bölgelerine ilişkindir. Gecekondu yasasının gerçek sahibi ve yürütücüsü belediyelerdir. Bakanlık, (yasa yürürlüğe girdiğinde İmar ve İskân Bakanlığı 1983 sonrasında Bayındırlık ve İskân bakanlığı) özel hallerde, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan alanlarda gecekondu önleme bölgesi oluşturmak, bu amaçla kamulaştırma yapmak ve yasadaki belirlenen hak sahiplerine ya da hak sahiplerinin oluşturduğu kooperatiflere arsa tahsis etmek konularında bir yetki devri yapabilmekte idi. Gecekondu Kanunu en son olarak 1.3.1976 tarihinden önce yapılan gecekondu ile ilgili islah ve tasfiye hükümleri getirmiştir. Daha sonra 1983, 1984 ve 1986 yıllarında yürürlüğe giren imar affi yasaları ile Gecekondu Kanununun tasfiye ve islah ile ilişkin hükümleri uygulama dışı kalmış, 31.12.1985 tarihinden önce yapılan gecekonduların tamamı af kapsamına alınmıştır. Belediyeler, özellikle 1988 sonrasında hak sahipliğine ilişkin koşullarda yaratılan esneklikten de yararlanarak yeni kentsel gelişme alanlarını, Gecekondu Kanunu hükümlerinden yararlanarak oluşturmuşlardır.

1983 yılında yürürlüğe giren 2805 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak İşlemler ve İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, genel kurgusu ile Gecekondu Kanununa benzer bir nitelikte taşımakta idi. Kanunun temel hedefi, gecekondu alanları ile mevzuata aykırı ve kaçak yapılaşma alanlarının iyileştirilmesi ve bunun da plana dayalı olarak gerçekleştirilmesi idi. Ancak Kanunda belirlenen sürecin çok uzun olması, hak sahibi olarak belirlenen gecekondu sahiplerine tapu verilme işlemlerinin fazla gecikmesinin yaratacağı siyasi sorunlar, dönemin hakim düşünce tarzı olan ‘hızlı iş bitirme gereği’ ve seçim öncesi verilen sözlerin tutulması gibi gerekçelerle 2805 sayılı Kanun, 1984 yılında yerini 2981 sayılı ve aynı isimli yeni bir Kanuna bırakmıştır. 2981 sayılı Kanun planlama alanında iki önemli hüküm getirmiştir. Birincisi, tapu tahsisine konu olan ve “islah imar planı” adı verilen planlama biçimi olmuştur. Bu planların temel özelliği, mümkün olduğunca mevcut durumun korunmasıdır. Zorunlu teknik ve sosyal donatı alanlarının yer alması ile yetinilen planlardır. Ne var ki bu planların çoğu, kentsel alanlarda, yerine yenisi yapılmadığından, yüksek yoğunluklu düşük teknik ve sosyal donatılı yeni gelişmelerin yaşanmasının nedeni olmuştur. Mevcudu koruma ve yoğunlaştırma içerikli planlar, islah imar planı işlevi görmüştür.

Kentsel dönüşüm imar mevzuatına yeni ilave edilen kavramlar arasında yer almakla birlikte, üzerinde tartışılan konular arasında da önemli bir paya sahip olmuştur. Kentsel dönüşüm konusunda ilk yasal düzenlemelerin, Gecekondu Kanununda ve daha sonra yerine başka ve aynı içerikte olmayan 2981 sayılı Kanunla getirilen, 2805 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak İşlemler Hakkında Kanunda belirlenen tasfiye ve islah düzenlemeleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek Gecekondu Kanunu gerekse 2981 sayılı Kanunun bazı düzenlemeleri, bazı örneklerin uygulama araçları olarak kullanılmışlardır. İçerisinde dönüşüme dair düzenlemeleri hemen hiç barındırmayan 2981 sayılı İmar Affi Kanunu, gecekondu sahiplerinin tapu edinmelerine ilişkin düzenlemeleri kapsamında, Gecekondu Kanununun tasfiye ve islah ile ilişkin hükümleri ile birlikte, Dikmen Vadisi gibi bazı kentsel dönüşüm uygulamalarının araçları arasında yer alabilmektedir.

2000'li yıllar kentsel dönüşüm konusunda girişimler açısından önem kazanmıştır. Bu konuda bazı yasal düzenlemeler yapılmış, bazı tasarılar hazırlanmıştır. Yürürlüğe giren ilk önemli yasal düzenleme, 05.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5366 sayılı “*Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun*” olmuştur. 12.3.2004 tarih ve 25400 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” bu konudaki örneklerin bir diğeridir. Bu Kanun, Kuzey Ankara Girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesini amaçlamaktadır. Kanunun bir önemli özelliği, ilçe belediyelerinin planlama yetkilerinin, bu alan özelinde Büyükşehir Belediyesine devrine ilişkindir.

Yukarıda belirtilen her iki Kanun da kısıtlı uygulama alanları olan yasal düzenlemelerdir. Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, sadece 2863 sayılı Kanun uyarınca sit alanı olarak ilan edilmiş yerlerde geçerlidir. Dolayısıyla pek çok belediyenin hedeflerini karşılamamaktadır. Belediyeler, sit alanı kapsamında bulunmayan alanlarda ya da özel Kanuna gerek duymadan ancak bu iki Kanunda belirlenen araçlar kullanılarak uygulama yapılmasını hedeflemektedir.

Bu kapsamda da Belediyeler bir başka yasal araç kullanmayı da tercih etmektedirler. Bu araç da 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. maddesi hükümleri ile belirlenmektedir. Ancak bu yasal düzenleme ile getirilen en küçük alan büyüklüğüne ilişkin hüküm de Belediyeler açısından kısıtlayıcı olmuş ilan edilen alanlar zaman zaman gereğinden geniş alanları içermiştir.

Sanayi alanları, İmar Kanununun 4. maddesinde sayılan istisnalar kapsamında kalan kullanımlar olarak dikkat çekmektedir. Özel bir Kanuna tabi olmadığı dönemlerde de organize ve küçük sanayi bölgeleri özellikle özgün yer seçimi kriterleri ile önem kazanmıştır. Bu konuda düzenlenmiş yer seçimi protokol ve yönetmelikleri ile planlamanın önemli bir işlevi olan kullanımların yer seçimi, merkezi ve yerel temsilcilerin katılımı ile gerçekleşen, çoğu kez siyasi yatırım olarak adlandırılan, tartışmalı bir süreçle gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu kapsamda sayılabilecek yasa metinleri ortaya çıkmıştır.

Organize sanayi bölgelerinin kuruluş, yapım ve işletilmesi esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanan ve 15.4.2000 tarih ve 24025 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, planlama ve yapılaşma alanında yerel yönetim yetkilerinin merkezi yönetim tarafından kullanılmasına ilişkin hükümler içeren yasal düzenlemeler arasında yer almaktadır. Organize sanayi bölgesi, Kanun uyarınca çıkartılmış bulunan Yer Seçimi Yönetmeliğine göre belirlenen yerlerde Bakanlığın onayı ile kurulmaktadır. OSBlere ait yer seçimi Bakanlığın koordinatörlüğünde ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla oluşan yer seçimi komisyonunun yerinde yaptığı inceleme sonucunda, varsa 1/25000 ölçekli çevre düzeni planı kararları dikkate alınarak oybirliği ile yapılmaktadır.

Yürürlükteki mevzuat gereğince korunması gereken ve sanayi tesislerinin kurulmasına izin verilmeyen alanlar OSB yeri olarak inceleme konusu edilmektedir. Bu kapsamda sit alanları, İçme ve kullanma suyu kaynaklarının su toplama havzaları sayılabilir. Yürürlükteki OSB mevzii imar planına göre arazi kullanımı, yapı ve tesislerinin projelendirilmesi, inşası ve kullanımıyla ilgili ruhsat ve izinler ile işyeri açma ve çalışma ruhsatları OSB tarafından verilmekte ve denetlenmektedir.

Yukarıda aktarılan düzenleme ile birlikte konuyu değerlendirmek gerekirse iki önemli alanda yetkilerin merkezi ve yerel yönetim arasında değiştiği izlenebilmektedir. Birincisi planlama ile ilgili bir yetki devridir. Belediyelerin plan yapma ve onayına dair yetkileri, merkezi yönetim ve valilik arasında paylaştırılmaktadır. Bir diğer konu ise yapılaşmaya ilişkindir. Bu alanda da belediye ve valilik elindeki yetkiler, OSB yönetimi tarafından kullanılmaktadır. Planlama konusunda, Kanunda bir kavram kargaşası da bulunmaktadır. OSB alanı Belediyelerin imar planı içerisinde yer alabilir ya da bu planlara bitişik konumda olabilir. Bu durumda yapılacak imar planları mevzii imar planı olmayacaktır. Bu da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın planlama yetkisini sorgulanır hale getirebilmektedir.

Yatırımları teşvik etmek, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye'de yatırıma yönlendirmek ve yabancı sermaye girişinin artırılmasını sağlamak üzere endüstri bölgelerinin kurulması, yönetim ve işletilmesine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla hazırlanan ve 19/1/2002 Tarih ve 24645 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Endüstri Bölgeleri Kanunu, Planlama konusunda özel hükümler içeren yasal düzenlemeler arasında yer almaktadır. Kanun, iki tür endüstri bölgesi tanımlamaktadır. Birincisi, yatırımları teşvik etmek, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye'de yatırıma yönlendirmek ve yabancı sermaye girişinin artırılmasını sağlamak üzere bu Kanun uyarınca kurulacak üretim bölgelerini ifade eden endüstri bölgesi olarak belirlenmektedir. İkincisi, Üzerinde Kurulu sanayi tesisi bulunan, gerçek ya da tüzel kişilere ait ve bu Kanun hükümlerine göre ilân edilebilecek endüstri bölgelerini ifade eden özel endüstri bölgeleridir.

Türkiye'de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret olanaklarından daha fazla yararlanmak üzere, serbest bölgelerin kurulması, yer ve sınırları ile faaliyet konularının belirlenmesi, yönetimi, işletilmesi, bölgelerdeki yapı ve tesislerin teşkili ile ilgili hususları kapsamak üzere hazırlanan ve 15.6.1985 tarih ve 18785 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Serbest Bölgeler Kanunu planlama alanında özel hüküm ve düzenlemeleri olan Kanunlar arasında yer almaktadır.

Üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin işbirliği sağlanarak, ülke sanayinin uluslararası rekabet edebilir ve ihracata yönelik bir yapıya kavuşturulması için teknolojik bilgi üretmek, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirmek, ürün kalitesini veya standardını yükseltmek, verimliliği artırmak, üretim maliyetlerini düşürmek, teknolojik bilgiyi ticarileştirmek, teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği desteklemek, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunu sağlamak, teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları yaratmak, araştırmacı ve vasıflı kişilere iş imkânı yaratmak, teknoloji transferine yardımcı olmak ve yüksek/ileri teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandıracak teknolojik alt yapıyı sağlamak amacıyla hazırlanan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, 6.7.2001 Tarih ve 24454 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Afet nedeniyle hasara uğramış yerleşmelerin imar planları ve geçici İskân alanları ile ilgili planlar, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından yapılmakta ve onaylanmaktadır. Bu yetki, 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara dair kanun" ve İmar Kanununun 9. maddesinde belirlenen bir yetkidir. Bu planların yapım ve onay yetkisi, genellikle sürekli bir yetki olarak kullanılmamakta, planlar üzerindeki hak ve yetkiler, işlemlerin tamamlanması sonrasında ilgili yerel yönetimlere devredilmektedir. Bu konuda özellikle 1993 Erzincan, 1999 Marmara ve Düzce depremlerinin ardından bazı çalışmalar gündeme gelmiştir. Erzincan depremi sonrasında Dünya Bankası

kredisi ile başlatılan İmar Kanunu ve Yönetmeliklerinin afetler kapsamında yenilenmesi projesi çerçevesinde yapılan ve sonrasında İmar ve Şehirleşme Kanunu Taslağının ortaya çıkışını sağlayan gelişmeler bunlar arasındadır. Bu taslak yasallaşmasa da, İmarla ilgili çalışmaların en geniş katılımı hazırlanan bir örneğini oluşturmuştur. Diğer taraftan taslağın bazı düzenlemeleri, İmar Kanunu Yönetmeliklerinde hükme dönüştürülmüş ya da Yönetmeliklerde afetler sonrasında yapılan düzenlemelerin bir bölümü, sonrasında Taslağın bazı maddelerinin temelini oluşturmuştur.

1984 yılında yürürlüğe giren Toplu Konut Kanunu kapsamında belirlenen alanlarda plan onayı konusunda yetkiler doğrudan merkezi yönetime devredilmemekle birlikte, bu alanların yer secimi ve planların yapım yöntemi, Kanuna imar mevzuatı içerisinde ayrıcalıklı bir yer kazandırmaktadır. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından yer seçimi yapılan toplu konut alanları genellikle kentlerin gelişimi ve plan kararları ile bir bütünlük sağlayamamaktadır. Diğer taraftan 2007 yılında Toplu Konut Kanununa ilave edilen hükümler, Gecekondu Kanunu kapsamında idarelerin kullanımına geçmiş alanları Toplu Konut İdaresinin kullanımına devretmiştir. (22.3.2007 tarihli ve 5610 sayılı Kanun)

Kanun kapsamında, Merkezi yönetim tarafından yapılan çalışmaların yanı sıra, Belediyeler tarafından ve 400 konuttan fazla olmak üzere projelendirilen alanlarda da Kanun hükümleri uygulanmaktadır.

Bu kanun kapsamında yapılan uygulamaların bir diğer ayrıcalık konusu ise, ruhsat verme aşamasında avan proje ile yetinilmesi olarak özetlenebilmektedir. Benzer bir yasal düzenlemenin İmar Kanunu ile sanayi tesisleri ve kamu yapılarına ilişkin olarak da yapıldığını, sadece sanayi tesislerine ilişkin düzenlemenin Anayasa Mahkemesince iptal edildiğini hatırlamakta yarar bulunmaktadır.

24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun kapsamında kalan tesislerin kurulu bulunduğu alanlarla ilgili imar planı yapım ve onayı konusunda 3194 sayılı İmar Kanununa 3.7.2005 tarih ve 5398 sayılı Kanun ile eklenen Maddede planlama konusunda yer alan özel hüküm, bu alanlarla ilgili ayrıcalıklı bir işlemi tanımlamaktadır.

09.07.1984 tarihinde yürürlüğe giren ve 23.7.2004 tarihli ve 25531 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile yürürlükten kaldırılan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun, büyükşehir belediyeleri ile ilgili ilk kapsamlı düzenlemedir. Bu kanunla amaçlanan, demografik, fizik ve ekonomik bütünlük sağlayan belediyelerin organize ve örgütlü bir biçimde yönetimini sağlamaktır.

5216 sayılı Kanuna göre Büyükşehir belediyeleri, ilçe ve ilk kademe belediyelerinden oluşmaktadır. Büyükşehir belediyesinin planlamaya ilişkin görev, yetki ve sorumlulukları Çevre Düzeni Planına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar planlarını, bu planlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon planlarını ve islah imar planlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmak veya yaptırmak” olarak belirlenmektedir.

Planlama Sisteminin Diğer Temel Sorun Alanları

Öte yandan, Türk planlama sistemi dünyadaki yeni söylemleri takip etmekte güçlük çekmektedir. Bu durum, planlama açısından en önemli tehditlerden birisini oluşturmaktadır. Planlama sistemini olumsuz yönde etkileyen diğer benzer tehditler aşağıdaki gibi genelleştirilebilir.

- Planlamanın istenilen düzeyde “gelenekselleşmemesi”,
- Kötü uygulamalar ve çıkar söylentileri nedeni ile kamuoyunda planlamaya olan güven ve saygının giderek azalması, mekânsal planlamanın yerel siyasilerin elinde etkin bir araç ve güç kullanma ve çıkar sağlama aracı olarak değerlendirilmesi,
- Hızla değişen konjonktür, değişmelerin takip edilmesinde gecikmeler ve güçlükler,
- Gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin zamanında ve istenilen biçimde yapılamaması,
- Planlama tüzesini değiştiren düzenlemelerin çoğu kez planlama sisteminin dışında yapılması,
- Tüm bunlara bağlı olarak plancıların giderek ümitsizliğe düşmesi ve “umma düzeyleri”nin gerilemesi,

Tüm bu olumsuzluklara karşın Türk mekânsal planlama sistemi aşağıdaki güçlü yanlara da sahiptir.

- Yaklaşık yarım yüzyıl boyunca elde edilen deneyimler, Türk planlama sisteminin ve pratiğinin en önemli üstünlüğüdür.
- Önemli bir “plan envanteri” bulunmaktadır. Mekânsal sorunlara ilişkin pek çok saptama yapılmış, sorunların çıkış noktaları belirlenmiştir.
- Meslek adamlarının sahip olduğu “farkındalık” önemli bir üstünlüktür.
- Planlamayı ve uygulamayı gerçekleştirecek “kurumsal/yönetmelik” yapıların varlığı ve düzenlemelerin belirli bir olgunluğa ermiş olması bir kazançtır.
- Planlamayı gerçekleştirebilecek kadroların yetişmiş bulunması ve hatırı sayılır bir “ustalık bilgisi”nin elde edilmiş olması önemli bir kazanç olarak algılanmalıdır.
- Mekânsal planlama sistemi önemli bir yasal envantere sahiptir. Bunlar istenirse “iyi uygulamalar” için önemli olanaklar sağlamaktadır.
- Planlama eğitimi veren nitelikli kurumların varlığı önemli bir üstünlüktür, akademik çalışma ve görüşlerden yararlanma olanakları fazladır.

Öte yandan; planlama sistemi, gelecekteki atılımları için aşağıda genelleştirilen fırsatları da kullanmak durumundadır.

- Uluslararası yeni söylemler, mevcut pratiğin değişmesi yönünde ve ayrıca bu değişimin yönü ve amaçları konusunda ipuçları vermektedir.

- Planlamaya duyulan gereksinim artmıştır. Planlamanın, dünyada ve özellikle AB ülkelerinde toplumsal kalkınmayı sağlamak ve bölgeler arası dengesizlikleri gidermek için önemli bir araç olarak görülmektedir.
- “Katılımcılık”, “yönetişim” ve “aidiyet duygusunun artırılması” söylemlerinin, planlamaya daha fazla gerçekçilik kazandırması beklenmektedir.
- Uluslararası yeni yaklaşım ve yöntemler; planlamada yeni süreç tasarımlarının ortaya çıkması ve daha fazla gerçekçilik arayışları önem kazanmaktadır.

Türk mekânsal planlama sistemi yukarıda özetlenen içsellikleri gözeterak, sahip olduğu üstünlükleri değerlendirenerek ve harekete geçirerek, darboğazları aşarak yeni bir yapıya kavuşmalıdır. Bu sistem arayışında, dışsallıklar da göz önünde tutulmalıdır. Özellikle fırsat olarak nitelendirilebilecek konjonktürel değışiklikler değerlendirilmelidir. Bu bağlamda; yeni planlama söylemleri ve yaklaşımları ortaya çıkmaktadır. Bunlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Yeni planlama söylemi süreç tasarımı, devamlılığı, geri beslemeyi ve gerektiğinde amaç ve hedeflerde değışimi ön plana çıkarmaktadır. Plan, bir takım faaliyetler sonucunda elde edilmesi gereken “nihai bir belge” olarak değil, uygulamayı yönlendiren bir yol haritası olarak, ele alınmaktadır. Bu nedenle, gerçek dünyadaki başarı ve başarısızlığa göre plan stratejileri değışmektedir.
- Çevresel duyarlılığa özen gösterilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması önemle vurgulanmaktadır.
- Yeni sistem katılımcıdır ve yönetişimi ön plana çıkarmaktadır. Ortak akıl arayışları ve ortak sorumluluk alınması nedeni ile daha gerçekçidir.

Yeni Türk planlama sistemi de bu kavramların dışında kalmayacaktır. Bu bağlamda;

- Stratejik amaç ve hedefleri baştan ortaya koyan, bu amaçlara ulaşmak için takip edilmesi ve yaşanması gereken süreçleri tanımlayan,
- Uygulamalar için kurumsal adresleri veren,
- Bu adresleri; kurumsal ve yasal yaptırımlar, planlamanın yönlendirilmesi, planın finansmanı, mali kaynakların bulunması ve kullanılması bağlamında açıklayan, dolayısı ile plan kademelenmesini içselleştiren,
- Bu anlayış ile plan önceliklerini akılcı bir biçimde ortaya koyan,
- Gelişmeleri etaplayan, sıraya koyan,
- Planı etkileyen ve plandan etkilenenleri saptayan ve onların katkılarını alan, bir anlamda plan sorumluluğuna ortak eden, başarının ne olduğunu ve başarı göstergelerini sürecin başında tanımlayan,
- İzleme-Değerlendirme sistemine sahip,
- Uygulamayı gözetken, kararlarda geri-beslemeyi öngören tek yönlü değil, döngüler yapan iş akım şemaları ile sonuç alan, bir sistemin kurgulanması gerekmektedir.

Bu kurguda iki önemli özelliğin altı çizilmelidir. Bunların ilki; yeni planlama sürecinin, planı nihai hedef olarak görmemesi olmalıdır. Planlamanın tek yönlü bir akım şeması gibi değil, zaman içinde döngüler yapan dinamik ve geri-beslemeli ve uygulama ile bütünleşen bir süreç olarak tasarlanması önem taşımaktadır.

İkinci özellik, farklı mekânsal birimlerde yapılacak planlamalarda alt ve üst planlama kademeleri arasında karar ve bilgi akımının sağlanmasının zorunluluğudur.

Batı dünyası planlama sisteminde, ülke mekanına ilişkin stratejik karar alımından kırsal yerleşme planlarına ilişkin pek çok ölçek ve kademede planlama yapıldığı bilinmektedir. Bu sisteme sahip, bazı ülkelerde planlama kademeleri ve kademeler arası ilişkiler net olarak açıklanmış ve kurumsal düzenlemelerde yer almıştır. Ancak bazılarında formel bir düzenleme olmamasına karşın, kademeli planlama gereksinimlere ve geleneklere bağlı olarak yapılmaktadır. Kentsel ve kırsal alanlarda alınması gereken önlemler, bir dizi stratejik karar dizileri ile ilgili planlama ve onay birimlerine iletilmektedir.

Bir genelleme yapılırsa, ülke ve bölge ölçeğindeki planlamalardan genelde merkezi hükümet sorumludur. Ülke mekânsal politika, plan ya da stratejik kararlar dizisinin onay mercileri de üniter veya federal merkezi hükümetin seçilmiş karar organlarıdır.

Bölgesel planların ya da bölgesel gelişme strateji dokümanlarının hazırlanma ve onaylama sorumluluğu, üniter sisteme sahip ülkelerde il idareleri veya varsa bölge idaresi, federal sisteme sahip ülkelerde ise federasyonu oluşturan devlet ya da eyaletler olmaktadır. Onay mercileri ise seçilmiş karar organlarıdır.

Metropoliten alan veya büyüklüğü ne olursa olsun kentlerde ise durum Türk planlama sistemine daha yakın ve benzerdir. Bu nedenle daha kolay anlaşılabilir bir planlama sürecine sahiptir. Kentsel kesimlerin plan hazırlanma ve onay yetkisi, planın hazırlandığı alanın yetkili yerel yönetimi ve O'nun seçilmiş karar organıdır.

Batı dünyasında kentsel ve kırsal alan iç içe geçmiş durumdadır. Bazen Fransa'da olduğu gibi, kırsal nitelikli yerleşmeler de belediye örgütüne sahiptir. Kimi yerlerde kırsal kesiminin kendine özgü statüleri bulunmaktadır. Formel bir plana sahip olsun veya olmasın kır kesiminde yapılanmanın kabul görmüş geleneksel kuralları bulunmaktadır. Buna karşılık, Türkiye'de en belirsiz mekânsal planlama türüne ve pratiğine kırsal kesimin sahip olduğu düşünülmektedir. Her şeyden önce, bu kesim için hazırlanan planların hangi birim tarafından onaylanacağı dahi açık değildir.

Batı mekânsal planlamasında eş kademe planlama birimleri arasında bilgi akımının sağlandığı, en azından ülkesel politikaların uygulanması nedeni ile bunun gerekli olduğu ifade edilmektedir.

Bazı Çıkarımlar

Yukarıdaki genel açıklamalardan bir çıkarım olarak şunlar söylenebilmektedir.

- Planların hazırlanma ve onaylarından sorumlu birimlerin yetki alanları ile idari birimlerin coğrafi bölünmeleri birbirlerine eşleşmektedir.
- Üst ölçekli plan, alt ölçekli plandan ya da o ölçekte yaşayanların görüş, beklenti ve isteklerinden haberdar olarak hazırlanmaktadır. (aşağıdan yukarıya dikey akış – bilgi/ talep)

- Her bir üst kademe planlama, alt planlama ölçeğine politik yönelme, stratejik karar ya da planlama ilkesini sunmaktadır. (yukarıdan aşağıya dikey akış - karar/güdü)
- Bölge ölçeğinde planlamalarda, diğer bölgelerde nelerin öngörüldüğü bilinmektedir. Ülke ölçeği planlama ve veri tabanı buna olanak sağlamaktadır. (yatay bilgi ve karar akışı)

Türkiye mekânsal planlama sisteminin gelecekte küresel olarak kabul görmüş ve kısmen günümüzde de uygulanan pratikten esinleneceği açıktır. Bu nedenle, Türkiye dışındaki gelişmeler, özellikle kuramsal arayış, tartışma ve yorumlar takip edilmeli, ancak ülkenin özgün toplumsal koşullarına ve planlama deneyimine dayanarak yeni bir sentez yapılmalıdır.

Mekânsal plan kademelerindeki eksik halkaların tamamlanması da ayrı bir alan olarak belirlenmelidir. Daha etkin ve uygulanabilir bir mekânsal planlama için yukarıda genel hatları ile açıklanan darboğaz ve tehditler ile üstünlük ve fırsatlar kuşkusuz değerlendirilmelidir.

Farklı plan kademelerinde yeni kurumsal yapıların kurgulanması bir zorunluluktur. Ülke ve bölge ölçeğinde mekânsal planlamadan sorumlu kurumsal yapının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Günümüzde anılan planların elde edilmesi Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) yetki ve sorumluluğu altındadır. Anılan kurum tarafından günümüze kadar yapılanların nitelik ve niceliği, kısaca başarısı bu kurum tarafından da sorgulanmaktadır. Bölge planlarının onay mercii açık değildir. Bilindiği kadarı ile GAP Bölge Kalkınma Planı TBMM de görüşülmüştür. DPT tarafından hazırlanan bölgesel kalkınma planlarının, Türkiye'de bölgesel mülki idare olmadığı için her hangi bir bölgesel onayı bulunmamaktadır.

Bir diğer husus, son yıllarda ortaya çıkan yeni planlama aktörleri ve yeni kurumsal adreslerin değerlendirilmesi gereğidir. Yeni düzenlemeler İl ölçeği planlamaya kurumsal adresler kazandırmıştır. İl Özel İdaresi yasası ile İl ölçeğinde plan yapımı yetkisi Özel İdarelere, onay yetkisi de İl Genel Meclisine verilmiştir. Bununla birlikte, İl mekânsal planlarının onay süreci karmaşıktır. İl Genel Meclisinin yanı sıra varsa, ilde bulunan Büyükşehir Belediye Meclisi veya İl Belediyesinin Meclisi de onay merciidir. Bu durum onay sürecinde önemli sorunlar yaratmaktadır.

İl Çevre Düzeni Planı olarak adlandırılan mekânsal plan, üst ölçekli bölgesel planlardan, böyle bir plan olmadığından girdi ya da üst karar alamamaktadır. Bu durumda, bu ölçekte plan yapanlar, kimi zaman bölge ölçeğinde kestirimler yaparak gerekli girdileri kendileri yaratmaktadır. Böyle bir yaklaşımın rasyonelliğinden ve doğru karar üretiminden kuşku duyulmalıdır. Bazen birden fazla ilin çevre düzeni planlarının birlikte elde edildiği de olmuştur. Ancak bu yaklaşımda, planlama alanı, tek il ölçeğinde yapılan planlar gibi, aynı teknik şartname kullanılarak ele alınmış, bölgesel veya alt bölgesel planlama endişesi taşınmamış ve ölçek ekonomileri dikkate alınmamıştır.

Bu açıklamaların ışığı altında, özellikle bölge düzeyi planlamasının; alt ölçekli planları yönlendirme düzeyi ve yetkisi, planın mali boyutu ve akçalı işleri ve kurumsal yapısı ve adresi yeniden ele alınmalıdır. Bu planların alt ölçekli planlara stratejik yönelmeyi sağlaması sağlanmalıdır.

Öte yandan, İl ölçeği planların gerek teknik içeriği, alt ölçekli planları etkileme düzeyi ve şansı ve gerekse onay sürecindeki karmaşıklık ivedi olarak gözden geçirilmelidir. Bu planların elde edilme ortamları, plancı kadroların bulunabilirliği, bu bağlamda insan kaynaklarını

geliştirme ve kurumsal kapasite artırımı olanakları üzerinde çalışılması gereken diğer hususlar olmalıdır.

Günümüzde metropoliten alan veya anakent planlaması, içerik ve ölçek açısından herhangi bir kentsel kesim planlamasından farklı değildir. Nazım ve uygulama imar planlarından oluşan mekânsal planlama setleri gereksinimleri karşılamaktan uzaktır. Hızla gelişen kesimler için hala 15 – 20 yıllık dönemler hedef alınarak, durağan, donuk ve zor değişen plan kararı üreten yaklaşım, bazı kentsel kesimlerde aşırı rant sağlamakta ve gerçek dışı mekânsal önermeleri içermektedir. Planların diğer sektörlerle, hatta ulaşım ve altyapı sistemleri ile bütünleşmesi yok gibidir. Böyle bir yapıda, plan değişikliklerini yapma ve kontrol etme kent egemenlerinin hakimiyetindedir ve yapılan değişiklikler kamu yararına kullanılamayan değer artışlarına neden olmaktadır. Kuşkusuz anakentlerin planlama sistemi için sıralanan eleştiriler, tüm kentsel kesim planları için de geçerlidir.

Ülkemizdeki mevcut planlama sisteminin niteliklerinin, sorunlarının ve sahip olduğu potansiyellerinin aktarıldığı bu bölümdeki saptamalara dayanarak, komisyonumuzca yeni bir planlama yaklaşımı ve yeni bir kurumsal yapı önerisi geliştirilmiştir. Bir sonraki bölümde bu yapı ele alınacaktır.

III. ÜLKEMİZDEKİ MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİNİN SORUN ALANLARI VE YENİ YAPILANMAYA YÖNELİK OLARAK GELİŞTİRİLEN STRATEJİLER VE EYLEMLER

Ülkemizdeki mevcut planlama sistemi, yaklaşık altmış yıllık deneyime karşın günümüzde büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar nedeniyle de yaşam çevrelerimiz giderek sağlıksızlaşmakta, kimliksizleşmekte, doğal ve kültürel değerlerimiz zarar görmekte, milyonlarca insanın yaşamakta olduğu yerleşim alanları, doğal afet ve yerleşme riski taşımaktadır. Kuşkusuz bu sorunların tek nedeni mevcut planlama sistemimiz değildir ve tüm sorunların çözümü de salt planlama sisteminin değişmesi ile mümkün değildir, ancak kendi içinde tutarlılığı olan, yaşamın gerçekliği ile uyumlu, yaşayanların içinde yer aldığı ve yaşadığı çevreye sahip çıktığı, yaşanan yerin özelliklerine duyarlı, yaşamın diğer alanlarındaki politikalarla eşgüdüm içinde gerçekleştirilecek planlama süreçlerinin, anılan sorunların çözümünde büyük rol oynayacağı da açıktır. Bu nedenle de mevcut planlama sistemine alternatif olacak yeni bir planlama yaklaşımının geliştirilmesi ve bu yaklaşımı hayata geçirecek kurumsal yapı önerisinin geliştirilmesi, bu çalışmanın ana amacıdır. Giriş Bölümünde değinildiği gibi, yeni bir planlama sistemi önerisinin geliştirilmesinde;

- Ülkemizde planlamaya ilişkin mevcut sorunların niteliği,
- Planlama kuramı yazınında yer bulan yeni planlama yaklaşımları,
- Dünyada farklı ülkelerce deneyimlenmiş olan planlama pratikleri,
- Yaklaşık olarak altmış yıldır ülkemizde yaşanmakta olan planlama deneyimi, birikimi ve sonuçları,

göz önüne alınmıştır.

Aşağıda öncelikle mevcut planlama sistemimizdeki ana sorun alanları ele alınacak, daha sonraki alt bölümlerde de bu sorunların çözümüne dönük stratejiler ve eylemler aktarılacaktır. Geliştirilen tüm stratejiler, kendi içinde bütünlüğü ve tutarlılığı olan yeni bir planlama sisteminin oluşturulmasına yöneliktir.

Ülkemizdeki Mevcut Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanmaya İlişkin Sorun Alanları

Ülkemizdeki mevcut planlama sistemi, kurumsal yapısı ve bu yapı üzerinden işleyen planlama pratiği, çok farklı düzeyde ve farklı nitelikte sorun alanlarına sahiptir. Bu sorun alanları Komisyonumuzca, ulusal düzeyden başlayarak yerele dek inen bir açılımla 23 ana başlıkta toplanmıştır. Her bir sorun alanı, kuşkusuz bir diğeriyle doğrudan ilişkilidir ve bu nedenle de tüm sorunların çözümüne dönük olarak geliştirilen stratejilerin bütünü, yeni bir planlama anlayışı ve yeni bir kurumsal yapıya karşılık gelmektedir. Aşağıda, tanımlanmış olan sorun alanları sırasıyla aktarılacak, bu sorunların çözümüne dönük olarak geliştirilmiş olan stratejiler ve eylemler ise bir sonraki alt bölümlerde yine sırasıyla ele alınacaktır.

1.1 Ulusal kalkınma planlaması ile ilişkilendirilmiş bir mekânsal planlama sisteminin ve stratejilerinin olmaması

Küresel ölçekte çok hızlı ve büyük dönüşümlerin yaşandığı son on yıllarda, Türkiye'nin de içinde yer aldığı uluslararası ilişkilerin biçimi, niteliği ve yoğunluğu değişmektedir. Bu ilişkiler

ve içsel dinamikleriyle Türkiye de değişmektedir. Bölgesi içinde giderek öne çıkan, belli sektörlerde dünya ile entegrasyonu artan, dinamik bir toplum yapısına sahip, aynı zamanda çok önemli ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre sorunlarıyla da karşı karşıya olan bu ülkenin, geleceğine ilişkin bir ülke mekânsal stratejisi yoktur. Ulaşımdan, enerji gereksiniminin sağlanmasına, sanayi yığılmalarından, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesine, küresel iklim değişikliği ve ülkenin çölleşme riskinden, doğal afetler ve yerleşme riskleriyle baş edebilmeye dek, **birbirini bütünleyen ve ülkenin gelecek vizyonu ile örtüşen bir ülke mekânsal stratejimiz yoktur.**

Ülke düzeyinde mekânsal stratejinin nasıl, hangi süreçlerle ve nasıl bir kurumsal yapı ile belirleneceğine ilişkin ve giderek bölge ölçeğinde, büyük kentlerimizde, kasabalarımızda, kırsal alanlarda **planlama süreçlerinin nasıl ve hangi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirileceğine ilişkin olarak da bir planlama vizyonumuz ve planlama stratejimiz yoktur.**

Oysa ülkenin hangi yeni havaalanlarıyla, hangi yeni limanlarla, nereden geçecek hangi boru hatlarıyla, nerede yapılacak hangi tür enerji santralleriyle, hangi bölgede öncelikle gerçekleştirilecek erozyon, deprem ve benzeri doğal afet ve yerleşme riskleriyle mücadeleyle, gelecek on yıllara hazırlanacağıın belirlenmesi gereklidir. Nükleer santral, büyük çaplı liman vb. yatırımlarla ilgili merkezi ve yerel siyasi baskıyı denetleyecek ve olası hatalı yer seçimlerini ortadan kaldıracak bir mekanizmanın bulunmaması büyük bir sorundur.

1.2 Ülkemizde üzerinde uzlaşmış bir planlama vizyonunun bulunmaması

Ülkemizin mevcut planlama sistemi ve pratiğine ilişkin çok ve karmaşık sorunların varlığı, sürekli olarak farklı kurum, kuruluş ve kişiler tarafından dile getirilmektedir. Bir başka anlatımla mevcut planlama pratiğinin artık sürdürülemez bir noktada olduğu ve bu pratiğin yerleşim alanlarımızda, doğal ve kültürel çevremizde, büyük olumsuzlukların yaşanmasına neden olduğu hemen tüm kesimler tarafından kabul edilmiş olmasına karşın, aynı pratik giderek karmaşılaşan bir yapıyla sürdürülmeye çalışılmaktadır. Oysa bu ülke aynı zamanda yaklaşık altmış yıllık bir planlama deneyimine, birikimine ve kapasitesine de sahiptir. Bu kapasite ile yeni, yaşanmakta olan olumsuzlukları ortadan kaldıracak, üzerinde uzlaşmış bir planlama vizyonu oluşturulmak zorundadır.

1.3 Mevcut planlama sistemimizde planlama yetkisine sahip kurumlar arasında ve izlenen planlama sürecinde düşey ve yatay işlevsel bütünlüğün ve tutarlılığın olmaması

Ülkemizdeki mevcut planlama sisteminde çok sayıda kurum, farklı düzeylerde, çok farklı süreçlerle ve iki boyutlu bir planlama diliyle fiziki planlar üretmektedir. Bu planları üreten kurumlar arasında yatayda eşgüdüm ve bilgi akışı olmadığı gibi, farklı kademelerde üretilen fiziki planlar arasında düşeyde uyum ve denetim de yeterli düzeyde sağlanamamaktadır. Planlama pratiğimizi yönlendiren mevcut yasal düzenlemelerde yatay ve düşeyde sağlanması gereken eşgüdümün yazılı kural ve ilkelerinin yeterli düzeyde bulunmaması, stratejilerinin belirli olmaması, kademeler arası bütünlük kurulmasına engel olmaktadır. Oysa ülke düzeyinde belirlenen makro mekânsal stratejilerle, bölgesel ve yerel düzeyde geliştirilen mekânsal stratejilerin uyum içinde olması, her düzeyde geliştirilen mekânsal stratejilerin tüm yatırımcı kurumların katılımıyla ve eşgüdüm içinde geliştirilmesi ve uygulamada da işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

1.4 Mevcut planlama sistemimizde parçacı uygulamaların ve planlamada yetki karmaşasının olması

Yukarıdaki sorun tanımlamasında da değinildiği gibi bugün ülkemizde çok sayıda kurum, planlama yetkisine sahiptir. Yürürlükteki İmar Yasasının istisnai maddeleri, farklı kurumlar tarafından yapılan sektörel planlar, mevzii planlamayı destekleyen düzenlemeler ve bunlara uygun parçalı plan yapım ve onay yetkileri başlı başına bir sorun alanı olarak belirgindir. Bu durum planlamada denetim mekanizmalarının kurulmasını da engellemektedir. Aynı alanda farklı kurumların planlama yetkisine sahip olması veya bir alanın bir bölümünün bir kurum, diğer bölümünün başka kurum tarafından planlanıyor olması, bazen yetkinin kimde olduğunun net olarak bilinemiyor olması hem plan kararlarının eşgüdüm içinde üretilmesini engellemekte hem de üretilen kararların uygulanmasında güçlüklerle neden olmaktadır.

1.5 İdari yetki alanı ile planlama alanı arasında uyumsuzlukların varlığı

İmar Yasasının ve diğer ilgili yasal düzenlemelerin belirlediği yetki alanları ile kendi içinde anlamlı bir planlama alanı bütünlüğünü sağlaması gereken plan sınırları arasındaki uyumsuzluklar, hem planlama süreçlerinde hem de uygulamada sorunlar yaratmaktadır. Bir diğeriyle çok yoğun ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler içinde olan ve aslında bir yerleşmeler bütünlüğü oluşturan alanlar, farklı idari sınırlar içinde olduğundan, günümüzde farklı planlama süreçleriyle, birbirinden bağımsız, farklı plancılarla ve farklı zamanlarda planlanmaktadır. Örneğin İstanbul, Kocaeli'nden; İzmir, Manisa'dan bağımsız planlanabilmektedir. Bu ilişkisizlik ise kimi kez birbiriyle çatışan plan kararlarının üretilmesine neden olabilmektedir veya üretilen kararların hayata geçmesini zorlaştırmaktadır.

1.6 Mevcut planlama sürecinin disiplinler arası olma özelliğinin yeterince kurumsallaşmamış olması

Planlamanın ilgili uzmanlıkların katılımıyla ve disiplinler arası bir ortamda gerçekleştirilmesi gerektiği, bilimsel bir zorunluluk olmasına ve tüm platformlarda bu konuda görüş birliği olmasına karşın, uzun yıllardır, ülkemizdeki planlama pratiği ne yazık ki bu nitelikte gerçekleştirilememektedir. Yalnızca büyük kentlerimizin planlama süreçlerinde veya özel planlama alanlarında kısmen sağlanan bu gereklilik, orta büyüklükteki kentlerimizde ve küçük kentlerimizde yalnızca şehir plancısı tarafından gerçekleştirilmektedir. Mekânsal planlamanın salt iki boyutlu fiziki düzenleme süreci olmaması gerektiğinin altının çizildiği yeni planlama yaklaşımında, disiplinlerarası ortak çalışma kaçınılmazdır.

1.7 Tüm planlama düzeylerinde katılımcı karar alma mekanizmalarının yetersizliği, kurumsallaşmamış olması ve katılımda eşitsizlik

Uzun yıllardır ülkemizde akademik ve siyasi söylemlerde, planlama süreçlerinde ve kent yönetimlerinde, katılımcılığın gerekliliği ve yararları yer almasına karşın, bu konuda somut adımlar yeterli düzeyde atılamamıştır. Çoğunlukla yerel halkın, yerleşimlerinin planlarının yapılmakta olduğundan veya değiştirilmekte olduğundan haberi olmamakta, vatandaşın inşaat başladığında ne yapıldığını görmektedir. Farklı toplum kesimlerinin görüşü alınmaksızın planlama kararlarının alınması, hem bu kararların yerel gerçekliğe uygun olmaması sonucunu getirmektedir, hem de üretilen plan kararlarının hayata geçirilmesi süreci zorlaşmaktadır. Katılımın sağlanamamasının çok önemli bir diğer sonucu ise halk denetiminin sağlanamaması ve yurttaşların aidiyet duygularının zarar görmesidir. Bu

olumsuz yapı, yerleşimlere dair kararların alınmasında bireysel ve zaman zaman siyasi tercihleri öne çıkarmaktadır. Bu sonuç, son derece eşitsiz ve kentliyi dışta tutan bir karar sürecini desteklemektedir.

1.8 İmar planlaması yaklaşımının ve uygulamasının yalnızca fiziki düzenleme boyutuyla sınırlı kalması, rant yaratma ve rantın dağıtımını dışında ekolojik, toplumsal, mekânsal ve çevresel açıdan yaşanabilir ve sürdürülebilir mekan üretmede yetersiz kalması

İmar planlama süreci, bazı yazılı belgelerde yer alan farklı içeriğine karşın fiziksel boyutu ön planda tutan bir yaklaşımdır. Bu yapısı üst ölçek planlara da yansımıştır. Bu yaklaşım planlı alanları yaşanabilir kılmamakta, sürdürülebilir mekan üretilememektedir. Ülkemizde, mekânsal planlama süreçlerinin, imar planı üretme süreciyle giderek özdeşleşmiş olması, bu imar planlarının niteliğinin ise yerleşimlerin özgün koşullarına ve doğal ve kültürel değerlere, doğal afet ve yerleşme risklerine duyarlı olmaması, giderek doğal peyzajın bozulmasına, kültürel değerlerin yok olmasına, yerleşmelerin kimliksizleşmesine, yerel halkın yaşadıkları çevreye yabancılaşmasına neden olmaktadır. İmar planları giderek yalnızca arazi ve arsa düzenlemesi ve yapılanma koşullarının belirlenmesi düzeyine indirgenmiştir. Oysa, mekânsal planlama; sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal ve kültürel değerlerin korunması süreçlerinin, kısaca toplumsal gelişmenin bir bileşeni olarak gerçekleştirilmelidir.

1.9 Mevcut planlama sistemimizde kırsal alan planlama kavramının, plan kademesinin ve normlarının bulunmayışı ve kırsal alanların kimliğini yitirmeye başlaması

Kırsal yerleşim birimlerindeki yaşam koşulları, kırsal kesim nüfusu, göç olgusu ve kent-kır devamlılığı göz önüne alındığında kırsal kesim planlaması ihmal edilmiştir. Kırsal alanlarda birikmiş sorunların büyüklüğü, kentsel kesimle yakın ilişkiler ve kentsel kesimin kırsal alanlara doğru yayılımı ve kırsal yerleşmeleri işgal etmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, kırsal kesim sakinlerinin donatılması ve kapasitelerinin artırılması ve benzeri gibi etmenlerle kırsal kesim için yeni bir yaklaşım gerekmektedir.

Günümüzün planlama pratiğinde, kırsal alanlar yalnızca imar koşullarının belirlenmesi bağlamında yer almakta ve bu yer alış, “köy yerleşik alan sınırları” içinde veya “İskân dışı alanlar” kapsamında olmaktadır. Oysa kırsal alanların doğal peyzajının bozulması, kırsal yerleşim alanlarının nüfus kaybetmesi, tarımsal üretimden uzaklaşılması, kırsal yoksulluk, yerel mimari özelliklerin kaybı vb. sorunlar, tam da mekânsal planlama sistemi içinde çözüm bulunması gereken sorun alanlarıdır.

1.10 Mevcut planlama pratiğinin tasarımıla bağının kopmuş olması

Günümüzün planlama pratiği, mekânsal planlamayı, imar planlaması ile eşdeğer kılmış, imar planları ise yalnızca iki boyutlu fiziki düzenleme, arazi ve arsa düzenlemesi ve yapılanma koşullarının belirlenmesi kararlarına sıkışık kalmıştır. İmar planı yapılan yerleşmenin özgün mimari özelliklerine, dokusuna, peyzaj değerlerine, yöre yaşayanlarının tercihlerine yeterince özen gösterilmeksizin, tüm imar planlarında yıllardır, dikdörtgen yapı adaları, hala ön ve yan bahçe mesafesi ve minimum bina cephesi koşulunu sağlayacak büyüklükte parseller, ayrık, bitişik vb. yapı nizamı kararları üretilmektedir. Yalnızca iki boyutlu bu kararlara göre de tüm kentlerimizde monoton, estetik kaliteden yoksun, yaşayanlarının mutlu olmadığı yaşam çevreleri oluşmaktadır.

1.11 Mevcut planlama sisteminde etkin bir denetim mekanizmasının bulunmayışı

Denetim, planlama ve plan uygulamasında son derece önemli bir boyut olmakla birlikte, bu kapsamda mekanizmalar kurulmamıştır. Planlamanın her aşamasında denetim mekanizmasının kurulmaması planların sürdürülebilirliğini de engelleyen bir yapı ortaya koymaktadır. Diğer taraftan plan uygulamalarının denetiminin iç ve üst denetim mekanizmaları ve katılım süreçleri ile desteklenmemesi uygulayıcıların keyfi ve siyasi içerik kazanma nedeni olabilmekte, niteliksel bir performans denetimini de engellemektedir. Denetimsizlik ise, bir yandan sağlıksız yaşam çevrelerinin oluşmasına neden olmakta, diğer yandan kentsel arsa rantı üzerinden yolsuzluklar yapılabilmesini mümkün kılmakta, haksızlıkların oluşmasına neden olmakta ve toplumun planlama kurumuna olan güveni sarsılmaktadır. Bu yüzden de öncelikle etkin denetim mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

1.12 Yetersiz denetim nedeniyle, denetim mekanizmasının büyük ölçüde yargı süreçleriyle sağlanıyor olması ve bu süreçlerin çok yavaş işlemesi

Denetimin planlama sırasında ve uygulama aşamasında yetersizliği, yargı denetimini ön plana çıkarmaktadır. Ancak yargı denetimi yavaş işleyen bir süreçtir. Sonuçlandırıldığında, uygulamanın da sonuçlanmış olması, denetimi ortadan kaldırmaktadır. Yargı denetimini en aza indireyecek farklı denetim mekanizmalarının yanı sıra, yargı denetimini hızlandıracak ve niteliğini artıracak mekanizmalara gereksinim büyüktür.

1.13 Yargı sürecine erişimde dezavantajlı grupların bulunması

Yargı denetimi, gerek planlamaya katılım ve duyuru mekanizmalarının yetersizliği, gerekse pahalı bir süreç olması nedeniyle erişiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Özellikle alt gelir grubundaki toplum kesimleri için ve yargı süreçleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan kesimler için, yargıya erişim güçtür ve bu kesimlerin yargıya erişimlerinin sağlanması desteklenmelidir.

1.14 Planlama etiği konusunda yerleşik bir değer sisteminin bulunmayışı

Etik kurallar konusunda bir boşluk bulunmaktadır. Meslek Odaları, meslek adamları ile ilgili etik kural belirleme konusunda yeterli araçlar geliştirmemektedir. Mevcut durumda meslek etiğinin yanı sıra teknik kuralların içeriğinin doldurulmasında da sorunlar bulunmaktadır. Oysa planlama sistemi içinde yer alan tüm sorumluların mesleki etik ve teknik kurallar konusunda bilgili ve bilinçli olması gerekmektedir.

1.15 Farklı plan kademelerinde, ölçeğin gerektirdiği karar düzeyine uygun plan dilinin olmayışı

Plan tür ve ölçekleri arasında önemli farklar bulunmakla birlikte, İmar Mevzuatında plan tanımları ile ilgili genel açıklamaların yer alması, ölçekler arası kademelenmenin kural ve ilkelerinin bulunmaması, pratikte plan dilini aynı/benzer kılan bir sonuç yaratmıştır. Bu sonuç, planlar arası ayırımı yok eden, dil farklılığı bulunmayan aynı/benzer planlar üretilmesine yol açmıştır. Bu durum, kademelenme ile ilkelere aykırı yanı ile önem ve öncelikli bir soruna dönüşmüştür. Mevcut planlama pratiğimizde, makro ölçekte ana kararların üretilmesi gerektiği 1/100 000 ölçekli bölgesel ölçekli planlarda, parsel ayrıntısında plan kararı geliştirilmekte ve benzer plan dili, 1/25 000 ve 1/5000 ölçekli planlarda da kullanılmaktadır.

Yerleşme ölçeğine inildiğinde ise, çok daha ayrıntıda tasarlanması gerekli olan yaşam çevreleri, 1/1000 ölçekli uygulama imar planı diliyle planlanmaktadır. Bu dil ise, caddelerin, sokakların, otoparkların, meydanların, parkların, spor alanlarının, konut alanlarının vb. yaşam çevrelerinin, ağaçlarıyla, engelli rampalarıyla, yüzey kaplamasıyla vb. dış mekân tasarımı öğeleriyle tasarlanmasına olanak vermemektedir.

1.16 Doğal afetler ve yerleşme risklerinin azaltılmasına dönük müdahalelerin mevcut planlama pratiğinde yeterli düzeyde olmayışı

Yaşamakta olduğumuz ve çok ciddi kayıplar verdiğimiz deprem ve diğer doğal afetlere karşın, mevcut planlama sistemimizde, ülke düzeyinden başlayarak, uygulama planı ölçeğine dek, doğal afet ve yerleşme risklerinin azaltılmasına dönük olarak sistematik veriler sağlanamamakta, gerekli analizler yapılamamakta ve risklerin azaltılmasına yönelik stratejiler geliştirilememektedir. Oysa planlamanın ana amacı öncelikle yaşamın sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bu nedenle tüm kademelerdeki planlama süreçlerinde birincil öncelik doğal afet ve yerleşme risklerinin azaltılması olmalıdır.

1.17 Yerleşmenin gelecek vizyonundan bağımsız ve onunla ilişkisiz olarak gereksinimden çok fazla alanın kentsel gelişme alanı olarak planlanmasının çevreye olumsuz etkilerinin olması ve kentleşme maliyetinin yüksek olması

İmar yasası ile parçacı planlamanın önünün “sınırsız” biçimde açılması, planlamada ve uygulamada denetim mekanizmalarının kurulmaması, meslek etiği kurallarının geliştirilmemesi gibi nedenlerle, özellikle ilave ve mevzii planlarla çok geniş alanlar planlanmıştır. Sektörel planlama ve merkezi konut yatırımları ile af yasaları da bu durumu desteklemiştir. Bu kapsamda mevzii planlanan alanlar gerek üst ölçek planlarla gerekse imar planları ile de bütünleştirilerek bu alanlar çok daha genişlemiştir. Alt ölçek planlamada ve plan uygulamasında etaplamadan uzaklaşılması da bu sorunu büyütüştür. Günümüzde birçok kentimizde imar planlarıyla kentsel gelişme alanı olarak planlanmış alanlar, kentin gelecek yirmi yıllık nüfus kestirimlerinin iki katı büyüklükte nüfusun yaşayabileceği kadar büyük alanlara ulaşmıştır. Kentsel gelişme alanı olarak planlanmış alanlarda hızla imar uygulamaları yapılmış, kentlerin yerleşik alanlarının dışında sıçramalı ve tekil yerleşim biçimi desteklenmiştir. Bu denli büyük kentsel gelişme alanları, ne yazık ki çoğunlukla nitelikli tarım alanları, zeytinlik, bağ vb. alanlar üzerinde planlanmıştır. Böylesi bir uygulama ise çevreye çok büyük zararlar vermekte, kentleşme maliyetleri çok yüksek olmakta ve kaynakların israfına neden olmaktadır.

1.18 Kentsel saçaklanmanın, çevre sorunları yaratması, kentleşme maliyetlerini arttırması ve kent merkezlerinin boşalmasına ve kentsel yaşamın olumsuz etkilenmesine neden olması

Yukarıdaki sorunla doğrudan ilişkili olan bu sorun alanında da kentlerin sıçramalı olarak ve saçaklanarak büyümesinin, kent dışında yer seçen ticaret, konut, eğitim vb. tesislerin, çevreye zarar vermesi, ulaşım maliyetlerini ve kentsel servis sağlama maliyetlerini arttırması söz konusudur. Kentsel saçaklanmanın bir diğer çok önemli olumsuz sonucu ise, kentlerin merkezlerinin boşalması, kentlilerin birbirinden soyutlanması ve kentsel yaşamın rengini ve zenginliğini kaybetmesidir. Bu nedenle de bu tür bir büyüme biçiminin engellenmesi gerekmektedir.

1.19 Plan kararlarının hayata geçirilmesine yönelik uygulama araçlarının (finansal, hukuksal, teknik) yetersizliği

Mevcut planlama sisteminde, plan uygulama araçları, planların sadece fiziksel boyutu ile ele alınmasından da beslenerek yetersiz kalmıştır. Planların finansal, teknik ve hukuksal boyuttan yoksunluğu uygulama araçlarının gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Çok hassas analizlerle dayanarak ve çok duyarlı olarak geliştirilmiş bile olsa, yeterli uygulama araçları yok ise, plan kararlarının uygulanması güçleşmektedir. Günümüz planlama pratiğinde, en önemli uygulama aracı, arazi ve arsa düzenlemesine ilişkin İmar Yasasının 18. Madde uygulamasıdır ve yetersizdir. Mevcut kamu arazileri hızla satılmaktadır, yerel yönetimlerin kamulaştırma fonları yetersizdir, bu nedenle yaşam çevrelerinin iyileştirilmesi ve kalitesinin yükseltilmesi için yeni uygulama araçlarına gereksinim büyüktür.

1.20 Mevcut planlama pratiğindeki planlama süreçlerinde izleme ve geri besleme mekanizmalarının yetersizliği

Günümüz planlama pratiğinde, bölge ölçeğinden kent ölçeğine dek üretilen fiziki planlar, belli bir tarih aralığında plan yüklenicisi plancı tarafından hazırlanmakta, plan onaylandıktan sonra plançının yerleşme ile bağı çoğunlukla kopmaktadır. Böylesi bir plan elde etme süreciyle üretilen planlarda geliştirilen kararların uygulanmasının ve/veya uygulanmasının sonuçları, analiz edilmemekte ve geriye dönerek olumlu/olumsuz sonuçların değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Oysa planlama süreçlerinin en önemli aşamalarından birisi geri besleme süreçleridir.

1.21 Merkezi ve yerel planlama kurumlarında kapasite yetersizliğinin olması

İmar Kanunu ile planlama ve uygulama alanında yetkiler, yerel yönetimlere verilirken, bu yetkilerin doğru, yerinde ve bilimsel dayanakla kullanımını sağlayacak finans, kadro ve teknik alt yapı ve makine-teçhizat donanımları eksik kalmıştır. Bu konuda özellikle teknik kadrolar açısından, yerel yönetimlerdeki yetersizlik tartışmasıdır. Finansman ve işletme konularında da aynı durum geçerlidir. Merkezi yönetim ise, sektörel planlama öncelikli performansı nedeniyle ve diğer sorunlar da dikkate alındığında bütüncül planlama konusunda yetersizlik sergilemektedir. Bu çalışmada benimsenen planlama yaklaşımını yaşama geçirebilmek için, merkezi ve yerel planlama kurumlarında teknik kadroların güçlendirilmesi ve gerekli diğer uzmanlıkların mutlaka oluşturulması gereklidir.

1.22 Ulusal planlama ve şehircilik deneyimimizin, birikimimizin ve tarihimizin yeterli düzeyde belgelenmemiş olması

Ülkemizde yaşanmış olan şehirleşme süreci ve deneyimlenmiş olan planlama tarihimiz, ne yazık ki düzenli olarak belgelenmemiş ve arşivlenmemiştir. Şehirlerimizin geçmiş dönemlerine ilişkin görsel belgeleri, eski haritalar, planlar, raporlar vb. belgelerin düzenli olarak arşivlenmesi, korunması, paylaşımına sunulması, gelecek kuşaklara bu birikimin aktarılmasını olanaklı kılacaktır.

1.23 Ulusal düzeyde mekana referanslı bilgi toplama, arşivleme ve kullanıcılara sunum konusunda yetersizlikler olması

Öngörülen planlama sisteminde ülke düzeyinden başlayarak, bölge, kentsel bölge-il, ilçe

kademelenmesindeki planlama süreçlerinde, mekana referanslı çok sayıda veriye gereksinim vardır. Ülkemizde sistematik bilgi toplayan TÜİK, TÜBİTAK, TÜBA, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları olmasına karşın, bu kurumlar arasında yeterli eşgüdüm yoktur. Doğal afet ve yerleşme risklerine ilişkin, doğal ve kültürel değerlerimize ilişkin, yapı stokumuza ilişkin, ülke mekânsal bilgi sisteminin kurulmasına ilişkin bilginin ve altyapının oluşturulması gerekir.

Sorun Alanları Listesi

NO	SORUN
1.1	Ulusal kalkınma planlaması ile ilişkilendirilmiş bir mekânsal planlama sisteminin ve stratejilerinin yokluğu
1.2	Ülkemizde üzerinde uzlaşmış bir planlama vizyonu ve stratejisinin bulunmaması
1.3	Mevcut planlama sistemimizde planlama yetkisine sahip kurumlar arasında ve izlenen planlama sürecinde düşey ve yatay işlevsel bütünlüğün ve tutarlılığın olmaması
1.4	Mevcut planlama sisteminde parçacı uygulamaların ve planlamada yetki karmaşasının varlığı
1.5	İdari yetki alanı ile planlama alanı arasında uyumsuzlukların varlığı
1.6	Mevcut planlama sürecinin disiplinler arası olma özelliğinin yeterince kurumsallaşmamış olması
1.7	Tüm planlama düzeylerinde katılımcı karar alma mekanizmalarının yetersizliği, kurumsallaşmamış olması ve katılımda eşitsizlik
1.8	İmar planlaması yaklaşımının ve uygulamasının yalnızca fiziki düzenleme boyutuyla sınırlı kalması, rant yaratma ve rantın dağıtım dışında ekolojik, toplumsal, mekânsal ve çevresel açıdan yaşanabilir ve sürdürülebilir mekan üretmede yetersiz kalması
1.9	Mevcut planlama sistemimizde kırsal alan planlama kavramının, plan kademesinin ve normlarının bulunmayışı ve kırsal alanların kimliğini yitirmeye başlaması
1.10	Mevcut planlama pratiğinin tasarımıyla bağının kopmuş olması
1.11	Mevcut planlama sisteminde etkin bir denetim mekanizmasının bulunmayışı
1.12	Yetersiz denetim nedeniyle, denetim mekanizmasının büyük ölçüde yargı süreçleriyle sağlanıyor olması ve bu süreçlerin çok yavaş işlemesi
1.13	Yargı sürecine erişimde dezavantajlı grupların bulunması
1.14	Planlama etiği konusunda yerleşik bir değer sisteminin bulunmayışı
1.15	Farklı plan kademelerinde, ölçeğin gerektirdiği karar düzeyine uygun plan dilinin olmayışı
1.16	Doğal afetler ve yerleşme risklerinin azaltılmasına dönük müdahalelerin mevcut planlama pratiğinde yeterli düzeyde olmayışı
1.17	Yerleşmenin gelecek vizyonundan bağımsız ve onunla ilişkisiz olarak gereksinimden çok fazla alanın kentsel gelişme alanı olarak planlanmasının çevreye olumsuz etkilerinin olması ve kentleşme maliyetinin yüksek olması
1.18	Kentsel saçaklanmanın, çevre sorunları yaratması, kentleşme maliyetlerini arttırması ve kent merkezlerinin boşalmasına ve kentsel yaşamın olumsuz etkilenmesine neden olması
1.19	Plan kararlarının hayata geçirilmesine yönelik uygulama araçlarının (finansal, hukuksal, teknik) yetersizliği
1.20	Mevcut planlama pratiğindeki planlama süreçlerinde izleme ve geri besleme mekanizmalarının yetersizliği
1.21	Merkezi ve yerel planlama kurumlarında kapasite yetersizliğinin olması
1.22	Ulusal planlama ve şehircilik deneyimimizin, birikimimizin ve tarihimizin yeterli düzeyde belgelenmemiş olması
1.23	Ulusal düzeyde mekana referanslı bilgi toplama, arşivleme ve kullanıcılara sunum konusunda yetersizlikler olması

Öneri Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapısına İlişkin Stratejiler

Yukarıda aktarılan sorunların çözümüne dönük olarak geliştirilmiş olan stratejiler, komisyonumuzca benimsenmiş olan planlama yaklaşımı ve bu yaklaşımı hayata geçirebilecek kurumsal yapının oluşturulmasına yöneliktir. Kendi içinde bir bütünlüğü olan bu yeni yaklaşımın ve yeni yapılanmanın gerçekleştirilmesine dönük olarak geliştirilmiş olan strateji ve eylem gruplarının ayrı ayrı aktarılmasından önce, bu yaklaşımın ve yapının ana hatlarının bütünlük içinde aktarılması yararlı olacaktır. Bu nedenle aşağıda önce yeni planlama yaklaşımının temel ilkeleri ve özellikleri ve yeni yapılanmanın ana bileşenleri özet olarak aktarılacak, daha sonra bir önceki bölümde aktarılmış olan her bir sorun alanına karşılık gelen stratejiler, ayrı ayrı ve sırasıyla ele alınacaktır.

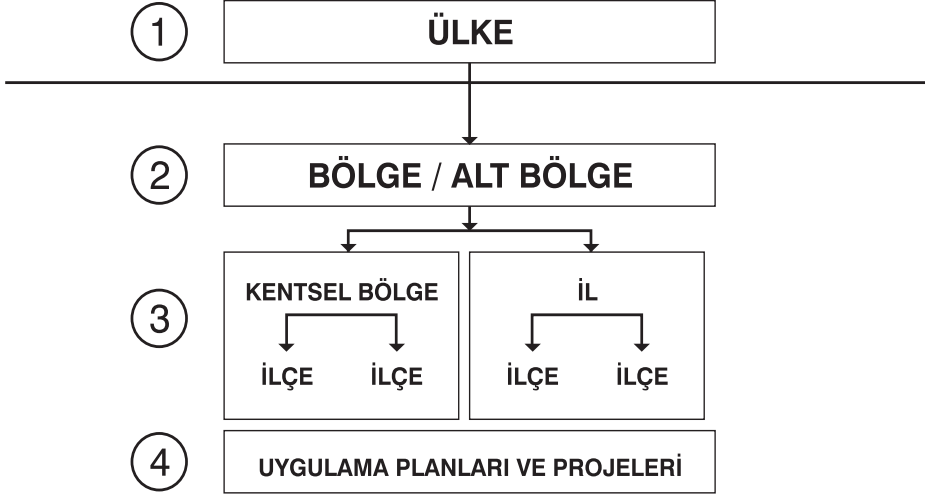
Komisyonumuzca benimsenen planlama anlayışının ve geliştirilen kurumsal yapı önerisinin, başlangıç noktasını; yaşanmakta olan sürece, sürdürülebilir, yaşanabilir ve hakçılık ilkelerini sağlayacak yaşam çevreleri yaratmaya dönük bir müdahale çabası oluşturmuştur. Bu çaba ise yeni bir yönetim anlayışı ve yeni bir planlama anlayışını da beraberinde getirmektedir.

Yeni yönetim anlayışı, temsili demokrasinin yanı sıra katılımcı demokrasinin hayata geçirilmesini, şeffaflığı, hesap verilebilirliği, yaşamına ve yaşadığı çevreye duyarlı ve sorumluluk üstlenen yurttaşlığı, ulusal politikalarla yönlendirilen yerelin, aynı zamanda kendi özgün potansiyellerini ortaya koymasında kolaylaştırıcılığı ve atılımcı gücünün desteklenmesini içermektedir.

Yeni planlama yaklaşımı ise katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, dinamik, sürekli, yerinde, disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak gerçekleştirilen bir süreci içermektedir. Bu yaklaşımda mekan organizasyonuna dönük düzenlemeler, sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel boyutlarla birlikte, üzerinde uzlaşılmış ortak bir geleceğe ulaşmanın bir bütünleyicisi olarak içselleştirilmektedir. Çok boyutlu bu yapıyla da planlama, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında ve yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreçtir. Ulusal ve bölgesel ölçekte katılımcı bir süreçle oluşturulan planlama politikaları, yerelin planlama sürecinde yönlendirici olurken, yerel kendi özgün değerleri ve dinamikleriyle ve aynı kapsam ve içerikteki planlama süreçleriyle kendi gelecek vizyonunu oluşturabilecek ve yerel gelişimini sağlayabilecektir. Bu kapsamdaki bir planlama yaklaşımı, odağına yalnızca kentleri almayacak; kırsal yerleşimleri, kır-kent bütünlüğü içinde ve kırsal kalkınmayı hedefleyerek ve bunun araçlarını ve ortaklıklarını sağlayacak bir boyutu da içerecektir. Kırsal yerleşmelerin salt fiziki gelişimlerini yönlendirme, denetleme kaygısı ile sınırlanmış bir yaklaşım; yerini, kırsal yerleşim alanlarının kendi özgün yapılarıyla gelişimini sağlayacak, tarım sektörünün ve doğal - kültürel değerlerinin korunmasını ve gelişmesini olanaklı kılacak, yine katılımcı ve dinamik süreçlerle ve sürekliliği olan bir planlama yaklaşımına bırakacaktır.

Benimsenen yönetim ve planlama anlayışı ışığında, ülke ölçeğinden başlayarak, bölge, kentsel bölge, il, ilçe ve kırsal alanlar kademelenmesinde ve bütünlüğünde bir yaklaşım gerçekleştirilmiştir.

KADEMELENME

a. Ülke Düzeyinde Mekânsal Strateji Geliştirme Aşaması

Küresel ölçekte çok hızlı ve büyük dönüşümlerin yaşandığı son on yıllarda, Türkiye'nin içinde yer aldığı uluslararası ilişkilerin biçimi, niteliği ve yoğunluğu değişmektedir. Bu ilişkiler ve içsel dinamikleriyle Türkiye de değişmektedir. Bölgesi içinde giderek öne çıkan, belli sektörlerde dünya ile entegrasyonu artan, dinamik bir toplum yapısına sahip, aynı zamanda çok önemli ekonomik, sosyal, kültürel ve çevre sorunlarıyla da karşı karşıya olan bu ülkenin, geleceğine ilişkin bir ülke mekânsal stratejisi yoktur. Ulaşımdan, enerji gereksiniminin sağlanmasına, sanayi yığılmalarından, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesine, küresel iklim değişikliği ve ülkenin çölleşme riskinden, doğal afetler ve deprem riskiyle baş edebilmeye dek, **birbirini bütünleyen ve ülkenin gelecek vizyonu ile örtüşen bir ülke mekânsal stratejimiz yoktur.**

Ülke düzeyinde mekânsal stratejinin nasıl, hangi süreçlerle ve nasıl bir kurumsal yapı ile belirleneceğine ilişkin ve giderek bölge ölçeğinde, büyük kentlerimizde, kasabalarımızda, kırsal alanlarda **planlama süreçlerinin nasıl ve hangi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirileceğine ilişkin olarak da bir planlama vizyonumuz ve planlama stratejimiz yoktur.**

Oysa ülkenin hangi yeni havaalanlarıyla, hangi yeni limanlarla, nereden geçecek hangi boru hatlarıyla, nerede yapılacak hangi tür enerji santralleriyle, hangi bölgede öncelikle gerçekleştirilecek erozyon, deprem ve benzeri doğal afet riskiyle mücadeleyle, gelecek on yıllara hazırlanacağına belirlenmesi gereklidir. Kuşkusuz bu ülke mekânsal stratejisi, ülkenin gelecek vizyonu ile doğrudan ilişkilidir. Üzerinde uzlaşılan gelecek vizyonuna ulaşabilmek için ülke düzeyinde benimsenecek mekânsal stratejiler; ulusal ve uluslararası ilgili sektörlerin ve aktörlerin bilgisi, uzmanlığı ve katılımıyla ve siyasi aktörler ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin katılımıyla, disiplinler arası uzman bir kadroya sahip, sürekliliği olan ve merkezi yönetime bağlı UMSP Kurumunca ve ilgili tüm bakanlıkların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile oluşturulacak olan **"Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst**

Kurulu” tarafından gerçekleştirilecektir. Üst kurul düzenli aralıklarla toplanacak ve bakanlıklar üstü bir yetkiye sahip olacaktır.

Bu planlama birimi ve “üst kurul”, planlama-şehircilik ve konut sorunları ile ilgili olarak çalışacak ve çekirdeğini Bayındırlık ve İskân Bakanlığından alacak olan ve yeni kurulacak olan **Şehircilik ve Planlama Bakanlığı** bünyesinde oluşturulacaktır. Ulusal Mekânsal Planlama Üst Kurulunun sekreteryası ve idari ve teknik altyapısı, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve ona bağlı olan “Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Kurumu” tarafından gerçekleştirilecektir.

Ülke Mekânsal Stratejik Planlama Kurumu ve Üst Kurulu; öncelikli ulaşım, enerji, toplu konut, sanayi, turizm, eğitim, kültür, sağlık, doğal afet ve yerleşme riskleri, tarım, hayvancılık, doğal ve kültürel değerlere yönelik stratejileri oluşturmaya ve bunların mekânsal izlerini ve bu stratejiler arasındaki uyumu, kaynakların eşgüdüm içinde ve etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamaya dönük olarak çalışacaktır. Ülkemiz için çok büyük bir tehdit olan deprem riskine ve bu riski azaltmaya dönük olarak ülke düzeyinde alınması gereken önlemlere ilişkin stratejilerin geliştirilmesi görevi, bu birimin ve üst kurulun öncelikli görevleri arasında olacaktır. Ülke genelinde izlenecek, devlet destekli ve TOKİ gibi kurumlar eliyle gerçekleştirilecek toplu konut stratejilerinin neler olması gerektiği bu planlama birimince ve üst kurul tarafından belirlenecektir. Ancak bu aşamada kamu desteğiyle oluşturulacak toplu konut alanlarının, kentlerin kimliğine uyumlu ve onu zenginleştiren, kentsel saçaklanmayı önleyici nitelikte ve öncelikle dar gelirli grupların konut gereksinimini karşılamaya dönük olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmekte yarar vardır.

Bu birim ve “üst kurul” tarafından geliştirilen ülke mekânsal strateji planları, Türkiye Büyük Millet Meclisinde beşer yıllık ve yıllık olarak tartışılacak ve onaylanacaktır.

Geliştirilmiş olan tüm sektörlere ilişkin stratejilerin, bölge – alt bölge ölçeğindeki planlama çalışmalarını yönlendirmesi ve bu uyumun sağlanması da bu birimin gözetiminde gerçekleştirilecektir.

Geliştirilmiş olan ülke mekânsal stratejilerine paralel olarak bir alt kademede, hangi alt bütünlük içinde bölge – alt bölge planlarının yapılması gerektiği bu birim tarafından öngörüülecektir. Çünkü ülke mekânsal strateji planıyla öngörülen yeni yatırımlarla yeni büyüme odakları, ulaşım düğüm noktaları, enerji koridorları oluşturulabilir ve duyarlı doğal bölgeler belirlenebilir. Bu stratejilere bağlı olarak da yeni bölge – alt bölge tanımları yapılabilir ve bu tanımlar ve sınırlar zaman içinde değişebilir.

Ülke mekânsal stratejilerinin geliştirilmesi sürecini ve daha alt kademelerde gerçekleştirilecek planlama süreçlerini yönlendirecek aşamaları tanımlayan, kurumsal yapılanma ve yetkileri belirleyen, benimsenecek normları saptayan, katılım ve işbirliğini kurumsallaştıracak araçları belirleyen ve bu süreci gerçekleştirecek uzmanlıkları belirleyen ve kademeler arası uyumun ve belirlenen normlara uyumun denetiminin sağlanmasına dönük işleyişi ve araçlarını tanımlayan **yeni bir Şehircilik ve Planlama Yasasının** hazırlanması görevi de bu birimin öncelikli görevleri arasında olacaktır.

Yeni Planlama Yasası, doğal olarak farklı kademelerde gerçekleştirilecek olan planlama süreçlerine ilişkin farklı nitelikte yönlendirmeler içerecektir ve bu farklılıklar diğer kademelerdeki planlama süreçlerinin niteliklerinin aktarılacağı aşağıdaki bölümlerde ele

alınacaktır. Ancak bu aşamada, öngörülen yeni planlama yasasının içermesi gereken temel özellikleri şöyle özetlenebilir;

- Planlama yetkisinin ve planlama kurumlarının parçalı yapısına son veren ve her kademede katılım süreçleriyle ilgili tüm aktörler arasında eşgüdümü ve katılımı sağlayan ve her bir kademede tek bir planlama kurumunu yetkili kılan,
- Planlama sürecine halkın, sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerin, meslek odalarının, kamu ve özel yatırımcı kuruluşların katılımını kurumsallaştıran ve güvence altına alan ve bunun araç ve kurallarını belirleyen,
- Planlama sürecinin disiplinler arası uzmanlıklarla gerçekleştirilmesini güvence altına alan,
- Planlamanın yerinde ve sürekli ve dinamik bir süreç olarak gerçekleştirilmesini mümkün kılan,
- Planlamayı yalnızca fiziki boyutta bir müdahale aracı ve iki boyutlu bir plan belgesi olarak görmenin ötesinde, ekonomik, sosyal, kültürel gelişmenin, doğal ve kültürel değerlerin korunmasının ve her kademede üzerinde uzlaşılan bir ortak gelecek kurma süreci olarak gören,
- Her planlama kademesinin niteliğine göre farklı planlama süreçlerini, içeriğini ve bu içeriğe uygun, farklı bir planlama dili geliştiren,
- Planlama ve tasarım arasında kopmuş olan bağı kuran,
- Kademeler arası uyumun sağlanmasına ilişkin kuralları ve araçları tanımlayan,
- Plan kararlarını hayata geçirmeye yönelik yeni uygulama araçları geliştiren,
- Yöre yaşayanlarının yaşadıkları çevreye dair sorumluluklarının ve aidiyet duygularının gelişmesini mümkün kılan,

bir yasa olmalıdır.

Kuşkusuz söz konusu yeni planlama yasasının hazırlanması süreci de katılımı gerçekleştirilmelidir. Meslek Odaları, üniversiteler, ilgili bakanlık temsilcileri, yatırımcı kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile bu çok önemli yasa hazırlanmalıdır.

b. Bölge – Alt Bölge Mekânsal Strateji Planı Geliştirme Aşaması

Ulusal Mekânsal Planlama Üst Kurulunca, kısa ve orta döneme dönük olarak geliştirilen mekânsal stratejilere paralel olarak ve yine bu birim tarafından bölge ve alt bölge bütünlükleri ve sınırları belirlenecektir. Ülke düzeyinde geliştirilmiş olan ülke mekânsal stratejileri doğrultusunda bazı yeni büyüme odaklarının yaratılması, yeni enerji koridorlarının, yeni lojistik merkezlerin ve yeni sanayi kümelenmelerinin geliştirilmesi söz konusu olacaktır. Bu gelişimden etkilenecek yerleşimler ve onlarla ekonomik, sosyal ve fiziksel olarak karşılıklı etkileşim içinde bulunacak kentsel ve kırsal alanlar, bir bölge veya alt bölge olarak tanımlanabilecektir. Sahip olduğu çok özel doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesine dönük olarak benimsenmiş üst ölçekli stratejilere paralel olarak, bu doğal

alanlar ve bu alanda veya yakınında yer alan ve etkileşim içinde olan kentsel ve kırsal yerleşim alanları bir alt bölge olarak tanımlanabilecektir.

Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu tarafından sınırları belirlenmiş olan bölge ve alt bölgelerde gerçekleştirilecek olan planlama süreci, tanımlanmış bölge – alt bölge sınırları içindeki en büyük kent merkezinde oluşturulacak planlama birimince yürütülecektir. Bu planlama birimi, tanımlanmış bölge – alt bölge sınırları içindeki en büyük kent olmamakla birlikte, ülke düzeyindeki stratejilerle bir yatırım odağı olacak şekilde planlanmış bir yerleşimde de yer alabilir.

Bölge – alt bölge planlama birimi, ülke mekânsal strateji geliştirme kurumuna ve onun içinde yer aldığı, Şehircilik ve Planlama Bakanlığına bağlı olarak kurulacaktır. Bir kamu kuruluşu niteliğinde olacak olan bu planlama birimi, ilgili tüm uzmanlıkları bünyesinde barındıran bir nitelikte olacaktır. Bölge planlaması, ulaşım planlaması uzmanları, şehir plancıları, mimar ve inşaat mühendisleri, çevre mühendisleri, ziraat mühendisleri, kırsal kalkınma uzmanları, peyzaj plancıları, veteriner, sosyolog, jeoloji mühendisi, ekonomist, istatistik ve ekonometri uzmanı, sanat tarihi uzmanı ve arkeolog, coğrafi bilgi sistemi, uydu görüntüsü işleme ve bilgi işlem uzmanları ve halkla ilişkiler uzmanlarının yer alacağı bu planlama ekibi, sürekli olarak görev yapacaktır.

Ülkemizde 1960lı yıllarda metropoliten nitelikli kentlerimizde kurulmuş olan Nazım Plan Büroları deneyimi, yerinde kurulacak olan bu bölge – alt bölge planlama birimlerinin kurulmasında ve işleyişinde yol gösterici olma özelliğine sahiptir. İmar ve İskân Bakanlığına bağlı olarak ilgili hemen tüm uzmanlıkları bünyesinde barındırmış olan ve birer kamu kuruluşu niteliğinde olan bu planlama büroları, kentin en azından mekânsal gelişiminin yönlendirilmesinde etkin olabilmişlerdir. Ankara örneğinde olduğu gibi metro ve Batıkent gibi büyük kentsel projelerin hayata geçirilmesinde, kente dair sürekli, güncel ve ayrıntıda bilgi üretilmesi, işlenmesi ve paylaşımının sağlanmasında, bu bürolar; planlama tarihimizde farklı ve önemli bir yere sahip olmuşlardır. Yerinde kurulmuş olan ve sürekli olarak çalışan bu Nazım Plan Bürolarının, daha sonraki yıllarda ülkemizde deneyimlenmiş ve deneyimlenmekte olan ve ağırlıklı olarak “müellif esaslı” olarak gerçekleştirilen ve durağan, iki boyutlu fiziki plan üretmeye odaklanmış planlama pratiklerinden daha etkin olduğu aşaktır.

Bölge ve alt – bölge ölçeğinde veya eyaletler ölçeğinde sürekli planlama birimlerinin etkin olduğu ve alt ölçekli planları yönlendiren planlama süreçleri, pek çok gelişmiş ülkede de deneyimlenmektedir.

Bölge ölçeğindeki planlama çalışmalarını yürütecek olan bu planlama birimi, bölge – alt bölge sınırları içinde yer alan tüm yerleşim birimlerine ve doğal – kırsal alanlara ilişkin olarak, öncelikle tüm kamu kurumları, özel sektör kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ve yerel araştırmacılar tarafından bugüne dek üretilmiş olan bilgiyi sistematik bir biçimde toplayacak ve mekânsallaştıracaktır. Bölgenin geçmişi, bugünü ve geleceğine dönük olarak gerekli olacak diğer bilgileri toplamak veya bu bilgiyi toplayacak kurumları yönlendirmek, toplanan bilgiyi paylaşılabilir hale getirmek ve bunun altyapısını oluşturmak da, bu planlama biriminin görevi olacaktır. Üretilmiş olan bilginin, bölgenin sorun ve potansiyellerini ortaya çıkaracak biçimde, sistematik olarak toplanması ve işlenmesinden sonra, valilikler ve yatırımcı birimleri ve Karayolları bölge müdürlükleri, TCDD bölge müdürlükleri, DSİ bölge müdürlükleri, İller Bankası bölge müdürlükleri, bölge kalkınma ajansları yürütme kurulu üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kaymakamlıklar ve ilçe müdürlükleri, belediye başkanları

ve meclis üyeleri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcileri, bölgedeki sanayi ve ticaret odaları, meslek odaları temsilcileri, siyasi partilerin il ve ilçe başkanlarının katıldığı ayrı ayrı katılım toplantıları düzenlenerek, bölgenin – alt bölgenin sorunlarını tanımlamaya, niteliklerini ve önceliklerini belirlemeye dönük çalışmalar yapılacaktır. Bu toplantılarda bölgenin sahip olduğu doğal, kültürel, ekonomik, sosyal potansiyel değerleri de irdelenecek ve ülke ölçeğinde belirlenen stratejilere uyumlu olarak bölgenin gelecek vizyonunu belirlemeye dönük fikirler geliştirilecektir.

Gerek bölge - alt bölgeye ilişkin bilginin toplanması, sorun ve potansiyellerin ortaya çıkarılması ve önceliklerin belirlenmesi aşamasında, gerekse de bölgeye ilişkin bir ortak gelecek belirlenmesi aşamasında, bölge planlama birimi çalışanları yerelde kentlerde, köylerde yerinde ve doğrudan halkın katılımına açık hem bilgilendirme hem de sorunların çözümüne dair ve ortak gelecek oluşturmaya dair fikirlerini almaya dönük toplantılar düzenleyeceklerdir.

Toplanmış ve üretilmiş bilgilerin ışığında, önceliği belirlenmiş sorun alanlarına ilişkin olarak ve önemi ortaya çıkmış potansiyel değerlere ilişkin olarak daha ayrıntılı analizler, bölge planlama birimince yerinde çalışılarak ve yerel aktörlerle daha yoğun iletişim içine girerek yapılacaktır.

Ülke ölçeğinde geliştirilmiş olan stratejilere uyumlu olarak ve katılımcı bir süreçle oluşturulmuş ortak bir gelecek düşüncesiyle uyumlu olarak, bölge - alt bölgenin öncelikli sorunlarını çözmeye dönük ve sahip olduğu potansiyel değerleri korumaya ve geliştirmeye dönük stratejiler ve bu stratejilerin mekânsal boyutları, planlama birimince oluşturulacaktır.

Bölge planlama birimince geliştirilmiş olan stratejiler ve bunların mekânsal boyutları, bu stratejilerin hangi kurumlar ve hangi işbirlikleri içinde, nerede, nasıl ve hangi uygulama araçlarıyla hayata geçirileceğine dair öneriler, yine ilk aşamadaki katılım süreçleriyle tartışmaya açılacaktır. Bu aşamada, ülke mekânsal strateji geliştirme biriminin temsilcileri de bu katılım toplantılarında gözlemci olarak bulunacaklardır ve ülke ölçeğinde geliştirilmiş olan stratejilerle bölge ölçeğindeki stratejiler arasındaki uyumun sağlanmasında kolaylaştırıcı olacaklardır. Bölge ölçeğinde üretilen bilgiler, yerelde oluşturulan bilgi ve fikirler ile bir üst ölçekte üretilmiş olan stratejiler arasında uyumsuzlukların ortaya çıkması durumunda, her iki ölçekteki strateji yeniden gözden geçirilecek ve müzakere edilecek, ülke ölçeğindeki diğer stratejilerle uyum ise öncelikli olacaktır.

Ülke düzeyinde belirlenen stratejilerle uyumlu olarak ve bölge ölçeğinde katılımcı bir süreçle belirlenen ortak geleceğe ulaşmaya yönelik öncelikli sektörler ve bu sektörlerle dönük stratejiler ve eylem planları belirlenecektir. Bölgenin – alt bölgenin gelişimini sağlayacak, ilgili aktörlerin katılımıyla belirlenecek bu öncelikli stratejiler, diğer sektörlerle yönelik geliştirilecek stratejileri de yönlendirecektir. Bu sektörler bir bölgede tarım ve hayvancılık olurken bir başka bölgede jeotermal turizm veya bilgi teknolojileri, bir başka bölgede ağır sanayi gelişimi veya lojistik merkez olmaya yönelik olabilir. Kuşkusuz öncelikli sektörlerle ve diğer sektörlerle yönelik olarak geliştirilecek tüm stratejiler, bölge bütününde sürdürülebilir, yaşanabilir ve tüm yaşayanlar için hakçalık ilkelerini sağlayan yaşam çevreleri yaratmaya dönük olmak durumundadır.

Bölge – alt bölge planlama birimince üretilen bölgesel ölçekteki mekânsal strateji planı, söz konusu bölgede benimsenen ortak gelecek ve öncelikli sektör stratejilerine paralel olarak,

ana ulaşım sistemine dönük stratejileri ve bunların önceliklerini belirleyecektir. Öncelikli niteliği geliştirilecek / iyileştirilecek mevcut karayollarına, demir yolu güzergahlarına, kapasitesi artırılacak ve uçuş emniyet güvenliği ve servis düzeyi geliştirilecek havaalanlarına, kapasiteleri artırılacak veya niteliği değiştirilecek limanlara, yat limanlarına ilişkin stratejileri belirleyecek ve mekânsallaştıracaktır. Ulaşım sektörüne ilişkin yine öncelikleri belirlenerek hangi yeni karayollarının, demiryolunun, limanın, havaalanının ve yat limanlarının nerede, hangi kurumlar tarafından ve hangi finans kaynaklarıyla gerçekleştirileceğine ilişkin stratejileri belirleyecektir.

Bölgesel ölçekteki mekânsal strateji planı, bölge sınırları içindeki yeraltı ve yüzeysel su kaynaklarının, akarsuların, göletlerin, jeotermal kaynakların, barajların mevcut potansiyellerinin korunmasına ve geliştirilmesine, karşı karşıya kaldığı kirlenme, kuraklık, erozyon vb. sorunların çözümüne dönük stratejilerle, kurulacak yeni barajlara, oluşturulacak sulama göletlerine ve tarım alanlarında oluşturulacak yeni sulama sistemlerine ilişkin stratejileri içerecektir ve bu stratejiler de mekânsallaştırılacaktır. Geliştirilen stratejilerin hangi öncelikli, hangi kurumlar tarafından ve nasıl bir eşgüdüm içinde gerçekleştirileceği bu planda belirlenecektir. Bu bağlamda, ülkemizdeki akarsu havzalarında sağlıklı ve sürdürülebilir su döngüsünün sağlanmasına dönük stratejilerin geliştirilmesinin kaçınılmazlığını belirtmek gerekir. Devlet Su İşleri Bölge Müdürlükleri öncülüğünde ve havza sınırları içinde yer alan yerel yönetimlerin ve diğer aktörlerin katılımıyla geliştirilecek bu stratejiler, bölge – alt bölge planlarının oluşturulmasında önemli girdilerden biri olacaktır. Havza bütünlüğüne yönelik olarak geliştirilecek stratejilerde, bugün ülkemizdeki bazı havzalarda kurulmuş olan “havza belediye birlikleri”, tüm havzalarda oluşturularak, stratejilerin geliştirilmesinde ve müzakere ortamlarının oluşturulmasında uygun bir zemin oluşturacaklardır. Tanımlanmış bölge – alt bölgelerin sınırları içinde yer alan havzalara ilişkin olarak stratejilerin geliştirilmesi sürecine, bölge planlama biriminin uzmanları da katılacak ve yatayda karşılıklı bilgi akışı sağlanacaktır. Havza bütünlüğüne dönük olarak geliştirilecek politikalarla, bölge planlarının diğer sektörel stratejilerinin uyumu sağlanarak bölge planı kararları oluşturulacaktır.

Bölge içinde yer alan orman alanları, milli parklar, tabiat parkları ve benzeri nitelikteki doğal özellikleri korunacak ve geliştirilecek doğal alanlar ve bu alanların korunması ve geliştirilmesine ilişkin stratejiler, bölge mekânsal strateji planının içermesi gereken bir başka boyuttur. Kuşkusuz bu doğal değerlerin korunmasına dönük öncelikli eylemlerin ne olacağına ve bunların hangi kurumlar ve araçlarla hayata geçirileceğine ilişkin öngörüler, yine bu planın içermesi gereken konulardır.

Bölge içinde yer alan tarım alanlarının ve tarımsal üretimin karşı karşıya kaldığı sorunların çözümüne dönük, tarım sektöründe verimliliği ve tarımsal üretimden elde edilen bölgesel gelirin artırılmasına ve dengeli dağılımına dönük stratejiler, ürün yelpazesinin çeşitlendirilmesi, üretim teknolojisine, ürünün pazarlanmasına, hayvancılığa, özetle kırsal kalkınmanın sağlanmasına dönük stratejilerin geliştirilmesi, bu aşamada gerçekleştirilecektir. Kırsal alanlarda yaşayanların yaşam kalitesinin artırılmasına, tarım dışı sektörlerde de bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve istihdam sağlanmasına dönük stratejiler ise planın önemli bir boyutunu oluşturacaktır.

Bölge – alt bölge sınırları içinde hangi tür sanayi kümelenmelerinin, hangi aktörler tarafından ve hangi alanlarda gerçekleştirileceğine ilişkin stratejiler, hangi tür turizm yatırımlarının hangi alanlarda gerçekleştirilmesinin öngörüldüğü, hangi doğal ve kültürel değerlerle turizm sektörünün nasıl bütünleşebileceğine ilişkin ana stratejiler ve bunların hayata geçirilmesinde

hangi aktörlerin etkin olacağına ve ne tür sorumluluklar üsteleneceklerine ilişkin öngörüler, bölge planında içerilmesi gereken bir diğer strateji alanıdır. Bölge sınırları içinde yer alan yerleşimlerin hangilerinde öncelikle kamu destekli toplu konut projelerinin, nasıl ve hangi öncelikle gerçekleştirileceğine ilişkin stratejiler, bölge içindeki toplu konut yatırımları ile nüfus, istihdam, barınma arasındaki dengenin kurulmasını sağlayacaktır.

Tanımlanmış bölge – alt bölge sınırları içinde deprem riski ve doğal afet ve yerleşme riski yüksek alanların belirlenmesi, bu alanlar içinde öncelikli olarak daha ayrıntılı bilimsel analizlerin yapılması gerekli alanların tanımlanması, riskleri azaltmaya dönük stratejilerin geliştirilmesi ve bunların hangi kurumlar aracılığıyla, nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin öngörüler bu aşamada gerçekleştirilecektir.

Bölge bütünlüğü içinde, ulusal stratejilere dayanarak ve bölgenin potansiyelleri ve sektörel öncelikleri ile uyumlu bir biçimde, benimsenmesi gereken yerleşim stratejilerinin neler olması gerektiği, hangi mevcut yerleşim alanlarının büyümesinin destekleneceği, hangi yerleşim alanlarında ise mekânsal yayılmanın sınırlandırılması gerektiği ve bunun araçlarının neler olabileceğine ilişkin öngörüler bölge planında yer alacak ve mekânsallaştırılacaktır.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan sektörel stratejilerin yazılı ve görsel ifade biçimi ise, günümüz planlama pratiğinde gerçekleştirilmekte olan “çevre düzeni planı” dili ve rapor içeriğinden farklı olmak durumundadır. Bölge – alt bölge ölçeğinde geliştirilen stratejiler mekânsallaştırılırken, hassas, üzerinden ölçü alınan ve parsel ölçeğinde karar geliştiren bir planlama dili yerine, daha soyut, grafik anlatım dili güçlü olan, stratejileri ve yaklaşık olarak mekânsal konumlarını belirten bir planlama dilinin benimsenmesi gerekmektedir. (Çünkü, parsel ölçeğinde karar üretebilmek için, aynı ölçekte analizlerin yapılması gerekmektedir. Oysa çevre düzeni planlarındaki analizler çoğunlukla 1/100 000 ve 1/25 000 ölçekli analizlerdir). Bu ölçekte önemli olan, sektörler arası uyumun ve ülke mekânsal stratejileri ile uyumun sağlanması ve alt ölçekteki planlama çalışmalarının yönlendirilmesidir. Bölge – alt bölge mekânsal strateji planının elde edilmesi sürecinde, anahtar plan paftasının yanı sıra, farklı sektörlerle ilişkin stratejilerin ifadelendirildiği ayrı ayrı sektörel mekânsal strateji plan paftaları da üretilebilecektir. Kuşkusuz bu ölçekte ve bu nitelikteki bir planlama çalışmasında, plan analiz raporları ve strateji planı raporu ağırlıklı bir biçimde öne çıkmaktadır.

Katılım süreçleriyle kısa ve orta erimli oluşturulacak bölge mekânsal strateji planı, bölge sınırları içinde yer alan belediye başkanlarının, valilerin, kaymakamların, sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının, üniversitelerin ilgili birim temsilcilerinin, siyasi parti il ve ilçe temsilcilerinin yer aldığı oturularda tartışılacak, görüşler tutanaklarla kayıt altına alınacak ve oylanacaktır. Bu tartışma toplantılarında, ülke mekânsal strateji planlama birimi yetkilileri gözlemci olarak yer alacaktır.

Bölge – alt bölge sınırları içinde yer alan belediyelerin oluşturacağı belediye birliği ve belediye başkanlarından oluşan “**bölge belediyeler birliği meclisi**” tarafından uygun görülen stratejik bölge mekânsal planı, daha sonra Ulusal Mekânsal Planlama Üst Kurulu tarafından onaylanacaktır. Beşer ve onar yıllık zaman dilimleri göz önüne alınarak hazırlanacak bölge planları, dinamik bir yapıya sahip olacak, gündeme gelen yeni bir oluşum, yeni bir sorun, ortaya çıkan yeni bir potansiyel değere bağlı olarak, oluşturulmuş stratejiler gözden geçirilecek ve aynı süreçler izlenerek yenileri geliştirilecektir.

c. Kentsel Bölge Mekânsal Strateji Planı Geliştirme Aşaması

Bölge planlama birimi tarafından, yapılmış olan analizlere ve geliştirilmiş bölge ölçeğindeki stratejilerle de uyumlu olarak; bölge sınırları içinde kalan kentsel yerleşimlerin çevrelerindeki kırsal alanlarla ve etkileşim içinde oldukları diğer kentsel yerleşimleri de içine alan “kentsel bölge”lerin sınırları belirlenecektir. Birbirleriyle işlevsel, ekonomik, mekânsal bütünlük gösteren ve bir merkez şehir çevresindeki diğer kentsel ve kırsal yerleşimleri içerecek olan kentsel bölgelerin sınırları, giderek merkez şehrin “kentsel bölge belediye sınırı”nı oluşturacaktır. Bu noktada; ülkemizdeki yaklaşık olarak altmış yıllık planlama birikimine karşın, günümüzde yalnızca 20-30-50 kilometrelik yarıçaplarla ve içeriksiz olarak belirlenmiş olan “büyükşehir belediye sınırları” yaklaşımının sığlığını bir kez daha vurgulamakta yarar vardır. Bilimsel verilerle belirlenecek olan kentsel bölge sınırları içindeki alanlara yönelik olarak gerçekleştirilecek planlama çalışmaları, her bir kentsel bölgede, merkez şehir konumundaki kentin belediyesinin bünyesinde “**kentsel bölge planlama bürosu**” tarafından yürütülecektir.

Bölge planlama bürolarınca sınırları belirlenecek olan kentsel bölgeler, İstanbul ve İzmir gibi merkez kentlerin kentsel bölgelerinde, kimi kez birden fazla ilin sınırları içinde kalan alanları kapsayabilecektir. Bu durum bugün ülkemizdeki idari bölümlenme ve yönetim biçimiyle birebir örtüşmemekle birlikte, gerek bu kentsel bölgeler bütünlüğünde geliştirilecek olan stratejiler arasındaki eşgüdümün sağlanmasıyla, gerekse de bu bütünlükler içinde kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasının sağlanmasıyla elde edilecek yararlar çok büyüktür. Bu çalışmada benimsenmiş olan yönetim ve planlama anlayışı çerçevesinde ve günümüz iletişim teknolojilerinin kolaylaştırıcılığında, bir kentsel bölgenin birden fazla il sınırları içindeki alanları kapsamasından ötürü gündeme gelebilecek, olası sorunların çözümü mümkündür. Günümüz planlama pratiğinde İstanbul İzmit'ten, İzmir Manisa ve Çeşme'den bağımsız olarak ve ilişkisiz bir biçimde planlanmaktadır. Böyle bir yaklaşım ise, yaşamın gerçekliğiyle örtüşmemektedir. Kaldı ki, daha küçük merkez kentler çevresinde tanımlanacak kentsel bölgeler, çoğunlukla tek bir ilin sınırları içindeki alanların bir bölümünü kapsayacaktır.

Bu aşamada, ülkemizin en büyük kentsel bölgesini oluşturan İstanbul kentsel bölgesinin ayrıcalıklı bir öneme ve önceliğe sahip olduğunu belirtmek gerekir. Birden fazla il sınırları içinde yer almakta olan İstanbul Kentsel Bölgesi, ülke ekonomisi, sosyal ve kültürel yapısı içindeki konumu ile çok iyi analiz edilmesi, potansiyellerinin ve sorunlarının çok iyi ortaya konulması, karşı karşıya kaldığı deprem gibi çok büyük bir riske ilişkin öncelikli araştırmaların yapılması gerekir. Bugüne dek üretilmiş olan bilginin sistematik bir biçimde arşivlenmesi işlenmesi, paylaşılması ve bundan sonra üretilmesi gerekli bilginin önceliklerinin ve hangi kurumlar aracılığıyla üretileceğinin belirlenmesi gerekir.

İstanbul Kentsel Bölge planlama sürecinde, ülke mekânsal stratejilerinin yönlendiriciliğinde, yaşanmış ve yaşanmakta olan planlama deneyimlerinden çıkarılacak sonuçlarla, işlevsel katılım süreçlerinin hayata geçirilmesine dönük kalıcı stratejilerin ve bunun kurumsal alt yapısının oluşturulması gerekir. Bugün temelleri atılmış olan ve ne yazık ki çözüme sürecine girmiş bulunan İMP Bürosunun kalıcı ve kurumsal bir yapıyla İstanbul Merkez Kent Belediyesinin bünyesinde kurulması gereklidir.

Kentsel bölgeler ölçeğinde gerçekleştirilecek planlama süreçlerinde, ana ilkeleri ve temel özellikleri daha önce aktarılmış olan ve katılımcı, sürekli ve dinamik planlama yaklaşımı

geçerliliğini koruyacaktır. Kentsel bölge sınırları içindeki merkez kent niteliğindeki kentin belediyesinin bünyesinde kurulacak olan “kentsel bölge planlama bürolarında”, ulaşım planlaması, şehir planlaması, çevre mühendisliği, mimarlık, inşaat mühendisliği, ziraat mühendisliği, jeoloji mühendisliği, arkeoloji ve sanat tarihi, harita mühendisliği, coğrafi bilgi sistemleri ve uydu görüntüsü işleme vb. uzmanlıkların katılımıyla oluşturulacak planlama ekibinin öncelikli görevi, kentsel bölgeye ilişkin bilimsel veri tabanını oluşturmak, kentsel bölgenin öncelikli sorunlarını ve sahip olduğu potansiyel değerleri ortaya çıkarmaktır. Bu aşamada kentsel yerleşim alanlarının yanı sıra, kırsal alanlara ve kırsal yerleşimlere ilişkin bilginin sistematik bir biçimde toplanması da çok önemlidir. Valilikler ve kaymakamlıklarda kırsal alanlara ilişkin var olan mevcut bilginin yanı sıra, kentsel bölge sınırları içindeki üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yöre yaşayanları tarafından kentsel yerleşimlere ve kırsal alanlara ilişkin oluşturulmuş bilgiye ulaşılması, arşivlenmesi, sistematik olarak işlenmesi ve paylaşılabılır duruma getirilmesi gerekmektedir. Sorun ve potansiyelleri belirlemeye dönük olarak bilgi toplama sürecinde, planlama ekibince kırsal yerleşimlere gidilerek, muhtarlarla, öğretmenlerle, hekimlerle ve köylülerle görüşerek, yerel bilgiye ulaşılması, kırsal alanlara dönük stratejilerin oluşturulmasında yol gösterici olacaktır.

Planlama sürecinden, planlama biriminden, üretilmiş olan bilgiden, kentsel bölge sınırları içindeki valileri, belediye başkanlarını, kaymakamları, il genel meclisi üyelerini, üniversite, sivil toplum örgütleri temsilcilerini, siyasi parti il, ilçe başkanlıklarını, kalkınma ajansı üyelerini haberdar ederek, bir ortak gelecek oluşturmaya yönelik fikirler üretilecektir. Taraflarca benimsenmiş bir ortak geleceğe ulaşmak amacıyla ulaşım, enerji, sanayi, tarım, turizm, altyapı, konut, doğal afet riski, çevre, doğal ve kültürel değerlere yönelik stratejiler, yine katılımcı bir süreçle oluşturulacaktır. Bu aşamada hedeflenen, bölge mekânsal strateji planıyla uyumlu olarak, kentsel bölgeye ilişkin sektörel ana kararların oluşturulması ve bunlar arasında eşgüdümün sağlanmasıdır.

Kentsel bölge mekânsal strateji planı; ana ulaşım kararlarını, otoyol, karayolu, demiryolu, havaalanı, liman vb. yatırımlarda öncelikleri ve aralarındaki eşgüdümü, kentsel bölgede gerçekleştirilmesi gerekli öncelikli baraj, arıtma tesisi, çöp deponi alanı, su kuyuları, sulama göletleri vb. diğer altyapı yatırımlarındaki öncelikleri, enerji sektörüne yönelik hidroelektrik santrali, özellikle güneş, rüzgar vb. yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimine dönük stratejileri, turizm sektörüne dönük öncelikleri ve özellikle doğa ve kültür turizmini güçlendirmeye yönelik stratejileri, sanayi sektörüne dönük stratejileri ve özellikle katma değeri yüksek ve istihdam potansiyeli yüksek alanlarda ve çevre sorunları yaratmayacak biçimde sanayi gelişiminin sağlanmasına dönük stratejileri, kentsel yerleşme stratejilerini ve özellikle kentsel saçaklanmayı önlemeye dönük stratejileri içerir. Kentsel bölge sınırları içinde hangi kentlerin demografik ve mekânsal büyümesinin destekleneceği ve kentsel büyüme yönünün ve formunun yaklaşık olarak nasıl olacağı belirlenecektir.

Kentsel bölge sınırları içinde yer alan yerleşimlerin ve kırsal alanların potansiyel değerlerine ve yöre gereksinimlerine uygun olarak hangi yerleşimlerde, ne nitelikte üniversitelerin, meslek okullarının kurulacağına ilişkin, ilköğretim düzeyinde hangi yerleşimlerde yatılı eğitim kurumlarının oluşturulacağına, taşınmalı eğitim sistemine devam edilip edilmeyeceğine ilişkin stratejiler, ilgili kurumların bilgisi ve işbirliğiyle geliştirilecektir.

Kentsel bölge sınırları içinde korunması gerekli doğal ve kültürel değerlerin, korunması ve geliştirilmesine ilişkin öncelikli stratejilerin geliştirilmesi özellikle toplumda ve ilgili kurumlarda koruma bilincinin ve sorumluluğunun oluşturulmasına yönelik stratejilerin oluşturulması, tüm kentsel bölgelerde planlamanın ana hedeflerinden birisi olacaktır.

Bir diğer öncelikli alanı ise doğal afet ve yerleşme riskini azaltmaya dönük stratejiler oluşturmaktadır. Deprem, sel, heyelan, çığ, kaya düşmesi vb. risk bölgeleri, kentsel bölge mekânsal strateji planında belirlenecek ve ne tür önlemlerin alınması gerektiği, hangi kurumlar arasında nasıl bir eşgüdümle bu önlemlerin hayata geçirileceğine ilişkin eylem planları ve projeler, bu aşamada geliştirilecektir.

Kentsel bölge sınırları içindeki kırsal yerleşimler ve tarımsal alanlara dönük stratejiler, özellikle tarım ve hayvancılığın gelişiminin sağlanmasına dönük, organik tarıma geçişe dönük, tarımsal ve hayvansal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasına dönük stratejiler bu aşamada oluşturulacaktır. Kırsal alanlarda yaşayanların yöresel üretimlerinin desteklenmesi, özellikle kırsal yerleşimlerde yaşayan gençlerin hem tarım hem de tarım dışı sektörlerde bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine ve yaşam çevrelerinin niteliklerinin yükseltilmesine dönük stratejiler yine kentsel bölge strateji planında geliştirilecektir.

Kentsel bölge ölçeğinde stratejilerin geliştirilmesi sürecinde, yukarıda aktarıldığı gibi asıl olan, katılımcı bir sürecin hayata geçirilmesidir. Planlama yazınıımızda 1970li yıllardan beri katılım kavramı yer almakla birlikte, bu güne dek kent yönetimi ve planlama pratiğimizde oldukça sınırlı bir deneyim yaşanmıştır. Bu nedenle öncelikle bu sınırlı deneyime sahip çıkmak, sonuçlar çıkarmak gerekmektedir. Bugün yaklaşık olarak 60 kentte hayat bulmuş olan Yerel Gündem 21 platformlarının, kent konseylerinin ve senatolarının, özellikle başarılı olanlarının deneyimlerinden sonuçlar çıkararak, kentsel ve kırsal alanların sorunlarının çözümüne dönük olarak kurulmuş olan sivil toplum örgütlerinin planlama sürecine katılımı özellikle sağlanmalıdır. Planlama sürecinde temsil edilemeyen ve/veya etkin olmayan toplumsal grupların katılımının sağlanması ise, planlama birimince yerinde yapılacak toplantılarla sağlanacaktır.

Kentsel bölge bütünlüğünde geliştirilecek stratejilerin mekânsallaştırılması aşamasında, yine parsel ölçeğinde ayrıntılandırma kaygısında olunmayacaktır. Bu aşamada temel hedef, kentsel bölge bütünlüğünde stratejiler arasında eşgüdümün sağlanması ve uygulamaya dönük alt kademe planlarının yönlendirilmesidir. Tüm sektörlerle ilişkin stratejiler, bir ana strateji planında ifadelendirilecek, farklı sektörler için ayrı ayrı sektörel mekânsal strateji paftaları üretilecektir. Kentsel bölge mekânsal strateji planının temel dokümanlarından birisi, plan raporu olacak ve hangi stratejilerin, hangi önceliklerle, hangi kurumlar aracılığıyla ve hangi araçlarla gerçekleştirileceğine ilişkin bilgiler bu raporda ifadelendirilecektir.

Özetlenen süreçlerle elde edilen kentsel bölge mekânsal strateji planları, beşer veya onar yıllık zaman erimlerine yönelik olarak hazırlanacaktır. Stratejilerin tartışıldığı katılım toplantılarına, bölge planlama bürosunun uzmanları gözlemci olarak katılacaklardır. Bu toplantılarda dile getirilen görüşler kayıt altına alınacak ve oylamalar yapılacaktır. Kentsel Bölge sınırları içinde yer alan belediye başkanlarının katılımıyla ve il genel meclisi üyelerinin katılımıyla oluşturulan "**kentsel bölge meclisi**"nde son olarak tartışılan ve uygun görülen strateji planı, bir üst ölçekteki bölge planlama bürosu tarafından onaylanacaktır.

Kentsel bölge mekânsal strateji planı, dinamik bir plan olacak, gündeme yeni gelişmelerin gelmesi veya yeni sorunların oluşması durumunda, benzer süreçler izlenerek yeni stratejiler geliştirilecektir.

Kentsel bölge mekânsal strateji planının bir alt kademesini, bu kentsel bölge sınırları içindeki ilçelerin mekânsal strateji planları oluşturacaktır. Kentsel bölge sınırları içinde

yer alan ilçelerin merkez belediyeleri, ilçe merkezi olan kentsel yerleşimin ve ilçe sınırları içindeki kırsal alanları kapsayan, **ilçe mekânsal strateji planlarını** hazırlayacaklardır. İlçe merkezinin belediyesinde oluşturulan planlama birimi, kentsel bölge planlama birimiyle eşgüdüm içinde ve kentsel bölge ölçeğinde geliştirilmiş stratejilerle uyumlu olarak, planlama sürecini gerçekleştireceklerdir. İlçe planlama birimi; şehir plancısı, jeoloji mühendisi, ziraat mühendisi, harita mühendisi, çevre mühendisi ve mimardan oluşan çekirdek bir kadrodan oluşacaktır. İlçenin büyüklüğüne göre bu uzmanların sayısı artırılabilir. İlçe bütünündeki planlama çalışmalarında farklı uzmanlıklara gereksinim duyulduğunda, kentsel bölge planlama biriminden destek alınabilecektir.

İlçe planlama birimi, ilçe bütününe dönük olarak ve kentsel bölge ölçeğinde üretilmiş olan bilgilerin yanı sıra, daha ayrıntıda ilçe kentsel alanına ve kırsal yerleşimlere ilişkin bilgileri ilgili kurumlardan toplayacak, yerelde arazide, kentin sokaklarında, köylerin kahvelerinde, yöre yaşayanlarıyla görüşmeler yaparak, ilçenin özgün değerlerini ve ilçeye özel sorunları ortaya çıkaracaktır.

Gerek bu bilgilerin toplanması aşamasında, gerekse de bu bilgiye dayalı stratejilerin belirlenmesi aşamasında, belediye meclis üyeleri, kaymakamlık, ilçe müdürlükleri, ilçedeki siyasi parti temsilcileri, mahalle ve köy muhtarları, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve gönüllülerin katılımıyla toplantılar düzenlenecek ve öncelikler belirlenecektir. Köyleriyle birlikte ilçenin geleceğine dönük fikirler, katılım toplantılarında geliştirilecek, planlama birimi bu toplantıların düzenlenmesinden, toplantıların kayda alınmasından sorumlu olacaktır. İlçede yaşayanların, parçası oldukları kentsel bölge ile bağlantılı olarak nasıl bir ortak gelecek kurgulayabilecekleri belirlenecektir.

İlçe merkezi olan kentin, kentsel bölge ölçeğinden gelen stratejilere paralel olarak, kırsalıyla birlikte gelecekteki nüfus yapısının, işgücü ve istihdam olanaklarının neler olabileceğine ilişkin ve buna bağlı olarak, yeni kentsel gelişme alanlarına gereksinim olup olmadığına ilişkin stratejiler ve kentin gelecekteki makroformunun nasıl olması gerektiğine ilişkin stratejiler bu aşamada belirlenecektir. Kentsel brüt yoğunluk değerlerinin ne olması gerektiği, kırsal yerleşmelere ilişkin ne tür büyüme ve yerleşme stratejilerinin benimsendiği bu planlarda ifadelendirilecektir. Kentsel bölge planıyla ve ilçe bütünündeki yerleşme sistemiyle uyumlu ana ulaşım sisteminin, enerji alt yapısının, temiz su ve atık su arıtma tesislerinin, çöp deponi alanlarının, sanayi gelişim alanlarının ve niteliğinin, toplu konut alanlarının ve niteliğinin, ilçe bütünündeki ilköğretim ve orta öğretim kurumlarının yeniden düzenlenmesine, ilçe bütünündeki sağlık ve kültürel tesislerin yeniden düzenlenmesine ilişkin planlama birimince geliştirilmiş olan stratejiler, bilimsel ve yerel veriler ışığında katılım toplantılarında tartışmaya açılacaktır.

Kentsel bölge ölçeğinden gelen bilgi ve stratejilere paralel olarak ve yerelde daha ayrıntılı veri, analiz ve gözlemlerle dayanarak ilçe bütününde doğal afet ve yerleşme risklerine ilişkin öncelikli stratejiler ve bunların hayata geçirilmesine ilişkin ne tür işbirliğinin, hangi kurumlar arasında, nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin ve gerekli finans kaynaklarının neler olabileceğine ilişkin kararlar bu aşamada üretilenlerdir.

İlçe sınırları içindeki kırsal yerleşimlerin ve tarımsal alanların öncelikli sorunlarının çözümüne dair ve sahip oldukları özgün değerleri geliştirmeye dönük stratejilerin geliştirilmesi aşamasında, planlama ekibi köylerde yerel halkla çalışacak, köy kahvelerinde, okullarında toplantılar düzenleyecektir.

Benimsenen stratejilerin hayata geçirilmesine dönük projelerin oluşturulması aşamasında, belediye, kaymakamlık, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, valilik ve yerel gönüllüler arasındaki işbirliklerinin sağlanmasına dönük eşgüdüm çalışmaları yine planlama ekibince kolaylaştırılacak, ulusal ve uluslararası fon kaynaklarından yararlanabilmek için projelerin hazırlanmasında ve uygulanmasında yardımcı olacaklardır. Kuşkusuz böyle bir katılım sürecini hayata geçirebilecek nitelikteki plancıların ve planlama ekibinin oluşturulmasında, onların hem lisans eğitimlerinde, hem de meslek içi eğitimlerinde yeni düzenlemeler yapmak gerekecektir. Bu tür bir yeni düzenleme ise meslek odaları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasındaki işbirliği ile gerçekleştirilecektir.

Kırsal kalkınmaya dönük stratejiler ve bunların gerçekleştirilmesi aşamasındaki projelerin kurgulanmasının yanı sıra, kırsal yerleşimlerdeki özgün mimari değerlerin korunması ve kırsal alanlardaki gelecekteki yapılaşmanın niteliğinin ne olması gerektiğine ilişkin kararlar, yerinde yapılan analizlere dayanarak oluşturulacaktır. Gerek köylerin gelişme alanlarının belirlenmesi, gerekse de bu sınırlar içinde ve dışında yapılaşmanın nitelikleri, köylerin niteliklerine göre ve gerekirse farklı farklı yapılaşma koşullarıyla belirlenecektir.

İlçe bütünündeki kentsel ve kırsal yerleşimlerde uzun yıllardır deneyimlenmekte olan kültürel etkinlikler belirlenecek, şenlik, festival ve benzeri geleneklerin sürdürülmesinde, kaymakamlık, valilik, belediye ve gönüllü kuruluşların kolaylaştırıcı olması sağlanacaktır.

İlçedeki kentsel ve kırsal alanların sahip oldukları doğal ve kültürel değerlerin ve yerel halkın sahip olduğu yerel bilgi ve becerilerin geliştirilmesi veya yeniden oluşturulmasıyla yerel kalkınma için yeni seçeneklerin geliştirilmesinin yolları aranacaktır. Ülkemizde, Beypazarı, Safranbolu vb. yerleşimlerde yaşanan yerel kalkınma süreçleri bu bağlamda örnek olarak verilebilir.

Katılımcı bir süreçle ve tüm sektörlerle ilişkin geliştirilen stratejilerin mekânsallaştırıldığı ve bu stratejilerin hayata geçirilmesine dönük sorumlu kurumların belirlendiği, önceliklerin saptandığı ve uygulama planlarının hazırlanmasında yol gösterici olan, ilçe stratejik mekânsal planı, kaymakam, ilçe müdürleri, köy muhtarları, belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, sivil toplum örgütü temsilcileri ve gönüllülerin katılımıyla gerçekleştirilecek tartışma toplantılarında değerlendirilecek, oylamalar yapılacak, nihayetinde ilçe merkezi belediye meclisinde uygun görülecek ve kentsel bölge meclisinde onaylanacaktır.

İlçe mekânsal strateji planı, yukarıda özetlenen tüm stratejilerin mekânsallaştırıldığı bir ana plan ve farklı sektörler için geliştirilen stratejileri ayrı ayrı ele alabilen sektörel plan paftalarından oluşacaktır. İlçe mekânsal strateji planının dili, giderek uygulamayı yönlendiren bir planlama dilidir. Ancak bu dil, günümüz planlama pratiğinde 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının küçültülmesiyle elde edilmekte olan 1/5000 ölçekli nazım imar planı dili değildir. Tüm sektörlerle ilişkin ana arazi kullanım kararlarının, yaklaşık olarak alsansal büyüklüklerin, brüt yoğunluk değerlerinin, ana ulaşım sisteminin kurgulandığı, öncelikle ayrıntılı uygulama planı ve projelerin yapılacağı alanların belirlendiği, mevcut yerleşim alanlarına ilişkin farklı müdahale biçimlerinin ve politikalarının belirlendiği bir planlama dili benimsenecektir. İlçe strateji planıyla birebir ilişki içinde olan plan raporunda ise, her bir stratejinin hangi önceliklerle ve hangi aktörlerin işbirliği ile, nasıl ve hangi finans kaynaklarıyla gerçekleştirileceği, yerel mimari özelliklerle uyumlu olarak, kentsel ve kırsal alanlardaki yapılaşmanın başlıca niteliklerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin öngörüler yer alacaktır.

İlçenin gündeminde yer alacak yeni gelişmeler ve yeni sorunların ortaya çıkması durumunda, benzer süreçlerle, yeni stratejiler belirlenecektir.

İlçelerde gerçekleştirilecek katılım toplantılarına, özellikle stratejilerin tartışıldığı aşamadaki katılım toplantılarına, kentsel bölge planlama biriminden gözlemciler katılacaktır.

İlçe mekânsal strateji planının hazırlanması aşamasında, ilçe sınırları içindeki köyler, tüzel kişiliklerini koruyacaklardır, çünkü tüzel kişiliklerin korunması, yerel aidiyet duygusunun korunması ve gelişmesinde önemli yer tutmaktadır. İlçe merkez belediyesinin, ilçe bütününde plan yapma yetkisine sahip olması, ilçe sınırları içindeki köylerin tüzel kişiliğinin ortadan kaldırılmasını gerektirmeyecektir.

İlçe mekânsal strateji planına dayanarak ve ona uyumlu olarak, hem kırsal hem kentsel alanlara yönelik olarak hazırlanacak uygulama planlarının elde edilmesi sürecine yönelik ve bu planların diline yönelik önerilerimiz; il düzeyindeki planlama çalışmalarına ilişkin önerilerden sonra ve birlikte ele alınacaktır.

d. II Mekânsal Strateji Planı Geliştirme Aşaması

Yukarıda, kentsel bölge ölçeğinde geliştirilen planlama süreci önerisinde de değinildiği gibi, merkez kenti çok büyük olan İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerimizde belirlenecek olan kentsel bölge sınırları, kimi kez bir ya da iki ilin sınırlarının tamamını kapsayabilir. Ancak merkez kenti orta büyüklükte veya küçük olan ve buna bağımlı olarak kentsel bölge sınırları da küçük olacak olan yerleşim alanlarında bir ilin küçük bir bölümü, kentsel bölge sınırları içinde kalabilecektir. Bu durumda, il sınırları içinde birden fazla sayıda ilçe ve bu ilçelerde de ilçe merkezi belediyesinin yanı sıra birçok bağımsız belediye yer alabilecektir.

Gerek bölge mekânsal strateji planı ölçeğinden gelen makro stratejilerin eş güdüm ve bütünlük içinde alt ölçeklere indirilebilmesi, gerekse de il yönetimi ve il özel idarelerinin finans, insan ve makine/teçhizat kaynaklarının eşgüdüm içinde ve dengeli olarak kullanılabilmesini sağlamak amacıyla, il ölçeğinde mekânsal strateji planlarının üretilmesi gerekecektir. Bu planların üretilmesi, il özel idarelerinin bünyesinde oluşturulacak ve yine disiplinler arası uzmanlıklarla oluşturulmuş, **“il mekânsal strateji planlama büroları”** tarafından gerçekleştirilecektir.

Bölge ölçeğinden gelen bilgi ve stratejilerle uyumlu olarak, il ölçeğinde gerekli bilgiler ilgili tüm kurumlardan, üniversitelerden, yerel araştırmacılardan ve planlama ekibinin çalışmalarıyla üretilecek, ilin sorun ve potansiyel değerleri ve öncelikleri belirlenecektir. Gerek bilgi üretme, gerekse de stratejilerin oluşturulması aşamasında, il sınırları içindeki tüm belediye başkanlarının, kaymakamlarının, il müdürlüklerinin il genel meclisi üyelerinin, sivil toplum örgütleri ve siyasi partilerin il örgütü temsilcilerinin, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, kalkınma ajansı temsilcilerinin yer aldığı katılım toplantıları düzenlenecektir.

İl düzeyinde mekânsal strateji planı elde etme süreci, kentsel bölge planını elde etme süreciyle benzer nitelikte gerçekleştirilecektir. İl mekânsal strateji planları, önce il genel meclisi, sonra bölge planlama bürosunca onaylanacaktır. İl sınırları içindeki ilçelerin mekânsal strateji planları da, il planlama büroları tarafından üretilecektir ve yine kentsel bölge sınırları içindeki ilçe planlarının elde edilmesi süreciyle benzer nitelikte olacaktır. Aynı ilçe sınırları içindeki diğer belediyelerin planları da, il planlama birimince hazırlanacak ve önce o belediyenin meclisinde, daha sonra da il genel meclisinde onaylanacaktır.

Ülkemizde, il düzeyindeki örgütlenme çok önemlidir ve merkezi yönetimin kaynakları, valilikler ve il özel idareleri aracılığıyla yerele aktarılmaktadır. Bu nedenle de, ülke, bölge, il, ilçe kademelenmesi hem planlamada sürekliliği sağlayacak, hem de kaynakların daha etkin ve dengeli biçimde dağılımını olanaklı kılacaktır.

e. Uygulama Planlarının ve Projelerinin Geliştirilmesi Aşaması

İlçe mekânsal strateji planlarının yönlendirmesiyle hazırlanacak uygulama planlarının elde edilmesi aşaması, mekana doğrudan müdahalenin gerçekleştiği aşama olup, kuşkusuz çok önemlidir. Bu aşamada, bir üst ölçekten gelen strateji ve plan kararlarının yanı sıra, doğanın, mevcut fiziki çevrenin, sosyal ve kültürel değerlerin, yerleşimin kimliğinin, yöre yaşayanlarının gereksinimlerinin ve söz konusu mekânsal düzenlemeyi gerçekleştirecek kurum ve/veya kişilerin ekonomik güçlerinin ve mekân üretme süreçlerinin göz önüne alınması gerekmektedir.

Daha önce de değinildiği gibi, kentlerimizin giderek kimliksizleşmesi, tektipleşmesi, sağlıklı ve doğal afet ve yerleşme riskleri açısından güvenli olmaktan uzak oluşu, hem kentsel hem de kırsal yaşam çevrelerimizin en büyük sorunlarından. Kentsel saçaklanma, kapalı – kapılı sitelerin oluşumu, kamusal açık alanların yetersizliği ve giderek kentsel yaşamın zenginliğinin yok olması, aidiyet duygusunun zayıflaması kentsel yaşam çevrelerimizin ilk akla gelen sorunlarından.

Yukarıda kısaca özetlenen tüm bu sorunlar, kentsel ve kırsal mekan yaratma süreçlerinin çok özenle, yerinde, ayrıntılı analizlerle, katılımla, denetimle, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesiyle, toplumsal bilincin geliştirilmesiyle, sorumlulukların paylaşılmasıyla ve sürekliliği olan planlama ve tasarım çalışmalarıyla çözülebilir.

Uygulama planlarının oluşturulması aşamasında, öncelikle güncel sayısal halihazır haritalar ve uydu görüntüleri kullanılarak ve arazi çalışmalarına dayanarak kent bilgi sistemleri oluşturulacaktır. Mevcut tüm yapıların fiziksel niteliklerinin, kullanım biçimlerinin, kullanıcılarının, sorunlarının, güncel bir biçimde bilgi sistemine aktarılması, uygulama projelerinde güvenilir bir veri tabanını sağlayacaktır. Kent bilgi sistemine ve halihazır haritalara aktarılması gereken bir diğer veri tabanı, güncel mülkiyet verileridir. Mülkiyet verileri, salt parsel sınırlarının gösterilmesi biçiminde değil, belediye, maliye hazinesi, vakıf, orman vb. kamu mülkiyetindeki parselleri gösterecek, isim belirtilmeksizin parsellerdeki mülk sahibi/hissedarlık sayısı ve aynı kişiye veya kuruma ait parselleri de gösterecek biçimde oluşturulacaktır. Çünkü plan kararlarının oluşturulması ve uygulanması aşamasında mülkiyet verileri çok önemlidir.

Sayısal haritalara ve kent bilgi sistemine aktarılabilecek çok önemli bir diğer veri tabanı, altyapıya ilişkindir. Mevcut temiz su ve atık su kanalları, yağmur suyu toplama sistemi, enerji ve iletişim hatları, yangın muslukları, aydınlatma elemanları, apartman ve sitelerin çöp depolama elemanları, yangın muslukları, mevcut su kuyuları, çöp deponi alanları, temiz su ve atık su arıtma tesislerine ve bu tesislerin kapasitelerine, sorunlarına ilişkin ayrıntılı bilgi, ilgili kurumlardan ve arazi çalışmalarına dayanarak kent bilgi sistemine aktarılacaktır.

Mevcut yerleşim alanlarındaki yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, güneş enerjisi, rüzgar enerjisi kullanımının gözlendiği yapıların ve alanların tespit edilmesi, bu tesislerin kapasiteleri, nitelikleri ve sorunları belirlenecektir.

İlçe mekânsal strateji planı verileri ışığında, yerelde daha ayrıntıda jeolojik yapı analizleri, mikro bölgeleme çalışmaları ve bunların verileri, fay hatları, heyelan, kaya düşmesi ve çık alanları, su taşkın alanları ayrıntılı olarak belirlenecektir.

Kent ulaşım sisteminin; taşıt ve yaya yollarının nitelikleri, kapasiteleri, sorunları, yüzey kaplama malzemeleri ve nitelikleri, eğim, dever, kurb vb. geometrik özellikleri, toplu taşıma sisteminin özellikleri, otobüs, dolmuş ve taksi durakları, açık ve kapalı otoparkların, kapasiteleri ve sorunlarına ilişkin veriler, kent bilgi sistemine aktarılacaktır.

Bir diğer önemli veri, kentsel açık alanlara ilişkindir, mevcut meydanlar, parklar, çocuk bahçeleri, spor alanları, boş alanlar ve bunların nitelikleri, kullanım sıklıkları, kullanımda gözlenen sorunlar kullanıcılarla görüşmeler, anketler yapılarak saptanacaktır.

Mevcut yerleşim alanında kültürel değere sahip kentsel ve kırsal yerleşim dokuları ve yapıları, çeşmeleri, köprüleri ve bunlara ilişkin analizleri, bu yapıların temel özellikleri ve tipolojileri ve yerleşimin tarihinde özel değere sahip yapı ve mekânlara ilişkin verileri kent bilgi sistemine aktarılacaktır.

Uygulama aşamasında mutlaka göz önüne alınması gereken bir diğer veri tabanı, yerleşim alanında ve çevresindeki bitki örtüsüdür. Kent içinde ağaçlandırılmış alanlar, sokaklar, meydanlar ve parklardaki mevcut ağaçlar, anıt ağaçlar, endemik bitki örtüsünün yer aldığı alanlar, kentsel gelişme alanı olarak, üst ölçekli planda belirlenmiş alanlardaki bitki örtüsünün analizi yapılacaktır.

Doğal veriler bağlamında bir diğer önemli veri tabanı, mevcut ve olası gelişme alanlarında arazinin topoğrafik özellikleridir. Arazinin eğimi, yönlenmesi, bakı noktaları, doğal drenaj kanalları, sulu ve kuru dereler, şevler çok iyi analiz edilecektir.

Doğal ve fiziki verilerin analizinin yanı sıra, kentlerde ve kırsal alanlarda yaşayanların yaşam çevrelerine dair değerlendirmeleri alınacak, kentsel ve kırsal yaşama dair öncelikli sorunlarının belirlenmesine yönelik görüşmeler ve anketler yapılacaktır.

Yöre yaşayanlarının yaşam çevrelerine yönelik sorumluluklarının farkındalığı, sorunların çözümüne dair kapasiteleri ve gönüllülük düzeyleri, örgütlenme kapasiteleri, yine görüşmelerle belirlenecektir.

İlçe planlama biriminin kolaylaştırıcılığında, belediye başkanının, meclis üyelerinin, kaymakam ve ilçe müdürlüklerinin, il genel meclisi üyelerinin, sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin ilçe temsilcilerinin, gönüllü platformların, kent konseyi üyelerinin ve yörede yaşayan gönüllülerin katılımıyla toplantılar düzenlenecektir. Bu toplantılarda yukarıda özetlenmeye çalışılan tüm bilgiler, yöre yaşayanlarının bilgisine sunulacak, bu bilgilerdeki eksik veya varsa yanlışları belirtmeleri istenecektir. Bu verilere dayanarak ve ilçe mekânsal strateji planından gelen yönlendirmelere paralel olarak, bu toplantılarda yerleşimin tüm sektörlerle ilişkin öncelikli sorunları belirlenecek, yerleşimin sahip olduğu değerler yine öncelikli olarak belirlenecek ve buradan hareketle yerleşimin gelecek vizyonu bir kez daha gözden geçirilecek ve netleşecektir.

İlçe mekânsal strateji planlarında gelecek için öngörülen nüfus verilerine dayanarak, gelecek yeni nüfusun ne kadarlık bir bölümünün mevcut yerleşik alan sınırları içinde

yaşayabileceği, konut gelişimi için ayrılmış ancak hala boş olan alanların kapasitelerinin ne olduğu belirlenecek ve bu boşlukların öncelikle yapılaşması için teşvik edilmesine yönelik stratejiler geliştirilecektir. Kent içinde yapı güvenliği açısından riskli veya farklı bir kullanımda iken artık o kullanımın o çevrede gerçekleşmesinin mümkün olmadığı yapılar ve bunların niteliği belirlenecek, bir başka işlevde sağlıklı olarak kullanılması mümkünse o dönüşümün gerçekleşmesi, değilse bu yapıların yıkılarak kent için gerekli ve daha uygun işlevlerin gerçekleştirilmesine dönük stratejiler geliştirilecektir. Benzer biçimde mevcut yerleşim alanlarında zemin sorunları ve doğal afet riski açısından sakıncalı yerleşim alanlarının, daha güvenli bölgelere taşınması konusunda stratejiler gerçekleştirilecektir. Tüm bu stratejiler yöre yaşayanları, arsa ve yapı sahipleri, belediye başkanı ve meclis üyeleri ve diğer ilgili aktörlerin katılımıyla oluşturulacaktır. Bu stratejilerin her biri ayrı birer proje olarak ayrıntılandırılacak, sürecin gerçekleşmesi aşamasında hangi kurumun hangi rolle sorumlu olduğu, projenin yapılabilişliği, zamanlaması belirlenecektir.

Mevcut yerleşim alanının ulaşım ve altyapı sorunlarının hangi stratejilerle çözüleceği, hangi taşıt yolunun kesitinin genişletileceği, hangi taşıt yolunun yayalaştırılacağı, zemin kaplama malzemesinin ne olacağı, nerelerde yüzey, yeraltı ve katlı otopark yapılacağı, mevcut eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel tesislerin hangilerinin iyileştirileceği, bunların hangi öncelikle ve hangi kaynaklarla, hangi kurumlar aracılığıyla gerçekleştirileceği belirlenecektir.

Mevcut yerleşim alanındaki kamuya açık alanların, meydanlar, parklar, çocuk bahçelerinin ve spor alanlarının sorunlarının çözümüne dönük stratejiler geliştirilecek ve uygulama planında mekânsallaştırılacaktır.

Yerleşimdeki kültürel değerlere sahip yapı stokunun ve kentsel dokunun korunması ve yaşatılmasına dair stratejiler geliştirilecek, bu dokuda yeni yapılacak yapıların niteliğinin ne olacağı belirlenecek ve bu koruma geliştirme sürecinde etkin olacak aktörler belirlenecektir. Bu noktada, kentsel sit alanlarının kentin diğer bölümlerinden bağımsız olarak planlanmaması gerektiğini, kentin diğer bölgelerine yönelik olarak geliştirilecek stratejilerle bu bölgeler arasındaki uyumun mutlaka sağlanması gerektiğini, kuşkusuz bu tür dokulara yönelik stratejilerin ve plan kararlarının geliştirilmesi sürecinde koruma planlaması, mimarlık tarihi, sanat tarihi, arkeoloji ve inşaat mühendisliği uzmanlıklarının mutlaka bu süreçte yer alması gerektiğini belirtmekte yarar vardır.

Yerleşik alan içindeki kentsel mekânlara engellilerin ulaşımını olanaklı kılacak stratejiler geliştirilecek, öncelikli projeler geliştirilecek ve bu projelerin hayata geçirilmesinde sorumluluk üstlenecek aktörler ve finans kaynakları belirlenecektir.

Kentsel gelişme alanlarının planlanması aşamasında, farklı arazi kullanımına ayrılması öngörülen alanlar, öngörülen büyüklük ve yoğunlukta arazi kullanım türünü gerçekleştirecek kişi ve kuruluşların bu kentsel mekânları üretme sürecine uygun olarak ve etaplanarak planlanacaktır. Örneğin, konut gelişme alanı olarak belli bir yoğunlukta kentsel gelişme alanı olarak belirlenmiş alanlar, yerleşimde toplu konut yapım şirketlerince gerçekleştirilecekse, bu yapım şirketleri ile görüşülerek, ekonomik açıdan yapılabilir büyüklükteki yapı adaları planlanacak ve bu alanlar için gerekli ortak kullanım alanlarının arazi mülkiyetinin bedelsiz olarak kamuya terkini olanaklı kılacak, (mevcut İmar Yasasının 18. maddesine karşılık gelen) imar uygulaması düzenleme sınırları, planlama aşamasında ve etaplanarak belirlenecektir. Bu yapı adalarına dönük yapılaşma koşulları planda belirlenecek, yerel kimliğe uygun tasarım rehberi oluşturulacak ve girişimci tarafından yaptırılacak uygulama projeleri, belediyesince

yönlendirilecektir. Bu aşamada, bu tür yapılaşmanın, kentle bütünleşmesini olanaklı kılacak şekilde tasarlanması, otopark gereksiniminin yapı adası içinde çözülmesi gerektiği ve bu boyutların mutlaka tasarım rehberlerinde yer alması gerektiğini belirtmek gerekmektedir.

Yerleşimdeki konut üretme süreci, küçük ölçekli müteahhitlerle gerçekleştiriliyor ise, öngörülen yoğunluğa uygun olarak sokak, yapı adası, parsel düzeni oluşturmaya dönük planlar üretilecektir. Ancak burada oluşturulacak parseller, içinde yer alacak yapıların yüksekliklerine ve birim konut sayısına uyumlu otopark gereksiniminin parsel veya yapı adası sınırları içinde çözmeye olanak verecek, yapılar arasında sağlıklı güneşlenmeyi sağlayacak büyüklükte olacaktır.

Alt gelir grubunun barınma sorununun çözümüne dönük stratejilerin oluşturulması, bunun için kamu mülkiyetinde arsa stokunun bulundurulması gereklidir. Bu gelir grubuna dönük konut alanlarını gerçekleştirecek kurumlar arasındaki ve gereksinim sahipleri arasındaki iletişim ve eşgüdüm, planlama birimince sağlanacak ve bu alanların mekânsal düzenlemesi benzer anlayışla gerçekleştirilecektir.

Aynı yaklaşım, sanayi, ticaret, turizm vb. alanlar için de geçerli olacaktır. Kentsel gelişme alanları etaplanacak ve ayrıntılı olarak bu etaplamaya uygun olarak planlanacaktır. Ayrıntılı olarak planlanmış alanın belli bir oranda dolmasından sonra öngörülmüş yeni gelişme alanları ayrıntılı olarak planlanacaktır. Tüm bu süreçler, benimsenen ilkeler ve geliştirilen stratejiler, katılım toplantılarıyla paylaşılacak, görüşler alınacak, tutanaklarla kayıt altına alınacak, planlama ekibince yeniden gözden geçirilecektir.

Tüm gelişme alanlarının planlanmasında, topoğrafyanın olanak ve sınırlarına, mevcut bitki örtüsüne, kent silüetine, zemin yapısının özelliklerine uyum sağlanacak ve yapılaşma koşullarının, üçüncü boyutta da çevresine ve doğaya uyumlu olması sağlanacaktır. Farklı arazi kullanım türleri için tasarım rehberlerinin oluşturulmasında, yerel mimari ve kültürel kimliğe uyum, tüm yapılarda enerji tasarrufunu sağlamak, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını sağlamak, yapı adası ve parsel bazında ağaçlandırmayı sağlamak, tüm yapılarda engelli erişimini mümkün kılmak temel hedefler olacaktır.

Hem mevcut yerleşim alanında, hem de gelişme alanında altyapı ve ulaşım planlaması ile arazi kullanım planlaması arasında uyum ve eşgüdümü sağlamaya dönük plan kararları ve stratejiler geliştirilecektir.

Mevcut yerleşik alanda ve gelişme alanlarında, sokaklar, meydanlar, parklar vb. diğer kamusal alanlara yönelik olarak ayrıntılı kentsel tasarım projeleri, ilçe planlama birimince hazırlanacaktır. Kuşkusuz üst düzeyde estetik kaliteye sahip, doğaya ve çevresine uyumlu kentsel tasarımları yapabilecek beceri düzeyine sahip plancılarının ve kentsel tasarım uzmanlarının yetiştirilmesi gerekli olduğunu bu aşamada belirtmek gerekir.

Yukarıda özetlenen nitelikteki planlama ve tasarım süreçlerinin, günümüz planlama pratiğinde yer alan uygulama **imar planları anlayışı ve dili ile gerçekleştirilmesi mümkün değildir**. Bu nedenle, uygulama ölçeğinde 1/2000 – 1/1000 ölçekli planlar ve bunlarla birlikte, 1/500, 1/200 ölçekli kentsel tasarım projeleri de mutlaka yapılmalıdır.

Uygulama plan ve projeleri, belediye meclisinde kabul edildikten sonra, kentsel bölge / il planlama birimine gönderilecek ve meclislerinde onaylanacaktır.

f. Yeni Yapılanmaya Yönelik Olarak Geliştirilen Stratejiler

Yukarıda, komisyonumuzca benimsenen yeni planlama yaklaşımını ve bu yaklaşımı hayata geçirecek yeni bir planlama sistemi ve kurumsal yapılanma önerisi özetlenmiştir. Öngörülen bu yeni yapılanmaya ulaşabilmek için geliştirilmiş olan stratejiler ise aşağıda sırasıyla aktarılmaktadır.

1.1.1 Ulusal mekânsal stratejik planlama yaklaşımının oluşturulması

Ülkemizin geleceğine dönük mekânsal stratejilerin belirlenmesi gerekliliği ve bu stratejilerin hangi süreçlerle, hangi aktörlerin katılımıyla ve hangi kurumlar tarafından gerçekleştirileceğine ilişkin bilgi, görüş ve önerilerin ortaya konacağı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Komisyonumuz, Kentleşme Şûrası kapsamında yaptığı çalışmaların sonucunda geliştirdiği, ulusal mekânsal strateji planlama yaklaşımını yukarıda özetlemiştir. Farklı önerilerin daha geniş bir katılımı geliştirilmesi ve sağlanacak uzlaşma sonucunda ulusal düzeyde mekânsal stratejilerin geliştirilmesi konusunda yetkili olacak kurum ve izlenecek süreç kesinleştirilmelidir.

1.1.2 Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve “Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulu” ile ilgili kurumsal düzenleme yapılması

Ülke bütününde yeni planlama anlayışını hayata geçirecek, gerekli kurumsal yapılanmayı oluşturacak, öngörülen planlama sürecinin yasal çerçevesini oluşturacak, Şehircilik ve Planlama Bakanlığının kurulması gerekmektedir. Zaman zaman ülke gündemimize gelmiş olan “şehircilik bakanlığı” önerisinin artık hayata geçirilmesi gereklidir. Çekirdeğini mevcut Bayındırlık ve İskân Bakanlığının oluşturacağı bu yeni Bakanlık, ülke genelinde planlama sistemini yeni bir anlayışla, yeniden ve hızla oluşturacaktır. Ülke bütününde şehircilik, konut ve planlama sorunlarının çözülmesi konusunda genel politikaları, ilkeleri ve normları belirleyecek olan Bakanlık, bünyesinde “Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama (UMSP) Kurumu”nu ve ülkenin geleceğe yönelik mekânsal stratejilerini oluşturacak olan “**Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulu**”nu da içerecektir. Bakanlıklar üstü bir konumda olacak olan bu üst kurul, tüm bakanlıkların üst düzeyde temsilcilerinin, sivil toplum örgütü yöneticilerinin ve DPT ve YPK temsilcilerinin ve bu konuda uzman belli sayıda akademisyenin katılımıyla oluşacaktır. Düzenli aralıklarla toplanacak Kurulun idari ve teknik altyapısı ve sekreteryası, UMSP Kurumu tarafından gerçekleştirilecektir.

1.1.3 Planlama mevzuatında “ulusal mekânsal stratejik planlama” yaklaşımını da içeren ve ülke bütünündeki planlama sistemini ve yaklaşımını yeniden düzenleyen “Şehircilik ve Planlama Yasası”nın hazırlanması

Katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, dinamik, sürekli, yerinde, disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak gerçekleştirilen bir süreci içeren yeni planlama yaklaşımını benimseyen Şehircilik ve Planlama Yasası hazırlanmalıdır. Yeni planlama yaklaşımında mekan organizasyonuna dönük düzenlemeler, sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel boyutlarla birlikte, üzerinde uzlaşmış ortak bir geleceğe ulaşmanın bir bütünleyicisi olarak içselleştirilmektedir. Çok boyutlu bu yapısıyla da planlama, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında ve yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreçtir.

Ulusal ve bölgesel ölçekte katılımcı bir süreçle oluşturulan planlama politikaları, yerelin planlama sürecinde yönlendirici olurken, yerel kendi özgün değerleri ve dinamikleriyle ve aynı kapsam ve içerikteki planlama süreçleriyle kendi gelecek vizyonunu oluşturabilecek ve yerel gelişimini sağlayabilecektir. Bu kapsamdaki bir planlama yaklaşımı, odağına yalnızca kentleri almayacak; kırsal yerleşimleri, kır-kent bütünlüğü içinde ve kırsal kalkınmayı hedefleyerek ve bunun araçlarını ve ortaklıklarını sağlayacak bir boyutu da içerecektir.

Yukarıda özetlenen planlama anlayışını hayata geçirme sürecinin ilk aşaması, yeni bir “Şehircilik ve Planlama Yasası”nın hazırlanmasıdır. Daha önce de ülke gündemimizde yer bulmuş olan yeni bir planlama yasası artık mutlaka hazırlanmalıdır. Kuşkusuz bu yeni yasanın hazırlanması süreci de üst düzeyde katılımı gerçekleştirilmelidir.

1.1.4 Ulusal mekânsal strateji planının hazırlanması

Kurulacak olan Şehircilik ve Planlama Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak UMSP Kurumu ve UMSP Üst Kurulu, ülkenin gelecek vizyonu ile uyumlu, ulaşım, sanayi, enerji, doğal afet ve yerleşme riskleri, turizm, kültürel ve doğal değerler, konut, bölgelerarası eşitsizlik alanlarında, yakın ve orta dönemli olarak ülke mekânsal stratejilerini oluşturacaktır. Kaynakların etkin kullanımının, sektörler arası yatırım önceliklerinin ve eşgüdümünün sağlanması için ve ülke kalkınma planları ile uyumlu, ülke mekânsal stratejileri oluşturulmalıdır. Bakanlıklar üstü bir kurul olan UMSP Üst Kurulu tarafından, katılımcı bir süreçle; bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, üniversitelerin temsilcilerinin katılımıyla ülke mekânsal stratejileri geliştirilecektir.

1.2.1 Katılımcı, dinamik, disiplinler arası, yerinde ve sürekli planlama yaklaşımının ve ülke, bölge, il-kentsel bölge, ilçe kademelenmesinin Şehircilik ve Planlama Yasasında içerilmesi ve içeriğin kamuoyunda paylaşılması

Temel özellikleri yukarıda anlatılan, katılımcı, dinamik, disiplinler arası, yerinde ve sürekli, dinamik bir planlama yaklaşımı, Şehircilik ve Planlama Yasasında yer alacaktır. Bu yaklaşım aynı zamanda, ülke düzeyinden başlayarak, bölge, kentsel bölge-il, ilçe kademeli yapısını da içermektedir ve bu kademeli yapının kurumsal oluşumu, her kademede izlenecek planlama sürecinin temel özellikleri, katılım süreçlerinin **kurumsallaştırılmasına** ilişkin boyutlar Şehircilik ve Planlama Yasasında içerilecektir. Yasanın temel felsefesinin, ana çerçevesinin, tanımladığı yeni süreçlerin ve normların, planlama sistemi içinde yer alan kişilere ve kamuoyuna tanıtılması gerekmektedir. Öngörülen süreçlerin hayata geçirilmesi sürecinde yer alan kurumların ve kişilerin, gerekli bilgi ve beceriyle donatılması, geliştirilen yeni planlama yaklaşımının toplum tarafından benimsenmesini ve uygulamada da daha kısa sürede olumlu sonuçların alınmasını sağlayacaktır.

1.3.1 Ülke, bölge, kentsel bölge-il, ilçe, uygulama plan ve projeleri kademeli yapısının ve eşgüdümünün oluşturulması

Benimsenen yeni planlama yaklaşımının temel özelliklerinden birisi de kademeli bir yapının oluşturulmasıdır. Bu kademeli yapı; ülke, bölge, kentsel bölge-il ve ilçe kademeleri olmak üzere dört kademeli bir yapıdır. Ülke düzeyinde mekânsal stratejiler geliştiren UMSP Üst Kurulu, bu stratejilerle uyumlu olarak bölge sınırlarını belirleyecektir. Belirlenen bölge sınırları içindeki en büyük kentte kurulacak bölge planlama büroları, katılımcı bir süreçle ve yatayda eşgüdümü sağlayarak bölge mekânsal strateji planlarını üreteceklerdir ve bu planlar bir üst

kurum olan UMSP Üst Kurulunca onaylanacaktır. Bölge mekânsal strateji planlama büroları tarafından sınırları belirlenen kentsel bölge ölçeği ve il ölçeği üçüncü planlama kademesini oluşturmaktadır. Kentsel bölge planlama bürosu ve il mekânsal strateji planlama büroları tarafından katılımcı bir süreçle ve yatayda eşgüdüm içinde üretilen planlar ise bölge belediyeler birliği meclisince onaylanmaktadır. Öngörülen yapının dördüncü kademesini, ilçe düzeyi oluşturmaktadır. Kentsel bölge sınırları içindeki ilçelerde oluşturulacak planlama grubu, ilçe mekânsal strateji planlarını hazırlayacak ve bu planlar kentsel bölge meclisi tarafından onaylanacaktır. İl sınırları içinde olup kentsel bölge sınırları dışında kalan ilçelerde ise, ilçe mekânsal strateji planları, il planlama büroları tarafından hazırlanacak ve önce ilçe belediye meclisinden sonra da il genel meclisi tarafından onaylanacaktır.

Ana hatları yukarıda özetlenen kademeli yapı, düşeyde uyumu sağlarken, her kademede yatayda katılımcı bir anlayışla gerçekleştirilen planlama süreci de yatayda eşgüdümü sağlayacaktır. Uyum ve eşgüdüm ise, kaynakların etkin kullanımını sağlayacak ve plan kararlarının hayata geçmesini ve denetimi kolaylaştıracaktır.

1.4.1 Ülke, bölge, kentsel bölge-il, ilçe, belediye uygulama plan ve projeleri kademeli yapısında, söz konusu her kademede planlama yetkisine sahip tek bir kurumun oluşturulması

Ülkemizdeki mevcut planlama sisteminde çok sayıda kurumun planlama yetkisine sahip olmasının ve bunun yarattığı olumsuzlukların giderilmesi için, tanımlanmış her kademede tek bir yetkili kurumun olması gerekmektedir. Her kademede yetkili olan planlama kurumu, gerekli veri tabanını oluşturabilecek, bilginin güncel tutulmasını ve paylaşımını olanaklı kılabilir ve planlama sürecinde ilgili tüm aktörlerin planlama sürecine katılımını ve planlamanın sürekliliğini sağlayabilecektir. Bölge, kentsel bölge-il ve ilçe kademeli yapısında, yerinde kurulacak planlama büroları ile gerçekleştirilecek planlama süreçleri, hem yerele özgü çözümlerin geliştirilmesinde hem de denetimin sağlanmasında daha etkin olacaklardır. Bu nedenle günümüzde parçalanmış ve karmaşıklaşmış planlama sisteminin sadeleştirilmesi ve planlama yetkisine sahip çok sayıda kurumun plan yapma ve onama yetkilerinin sonlandırılması gerekmektedir. Bu kurumlar, ilgili kademede plan yapım süreçlerinde katılımcı aktörler olarak yerlerini koruyacaklardır.

1.5.1 Planlama alanı sınırlarının, bölge, kentsel bölge-il, ilçe, belediye olarak belirlenmesi ve uyumun sağlanması

Birbirleriyle olan ekonomik, sosyal, kültürel ilişkileri ve fiziksel yerleşim özellikleri nedeniyle aynı planlama alanı içinde kalması gereken yerleşim alanları, aynı kentsel bölge sınırları içine alındıklarında ve Büyükşehir belediye sınırları yerine, "kentsel bölge belediye sınırı"nın tanımlanmasıyla, planlama alanı sınırı ve idari yetki alanı sınırı çatışmasını ortadan kaldıracaktır. İl ve ilçe düzeyinde ise, planlama sınırı ile idari yetki alanı sınırı aynı olacaktır. Böylesi bir düzenleme, özellikle plan kararlarının hayata geçirilmesinde büyük kolaylıklar sağlayabilecektir.

1.6.1 Şehircilik ve Planlama Yasası ile tüm kademelerdeki planlama bürolarında gerekli tüm uzmanlıklarla planlama birimlerinin oluşturulması

Öngörülen yeni mekânsal planlama sisteminde, ülke düzeyinden başlayarak, özellikle bölge, kentsel bölge ve il düzeyindeki planlama süreçlerinde, yetkili ve sorumlu olan tüm

planlama bürolarında ilgili tüm uzmanlıklarla, planlama ekipleri oluşturulacaktır. Bu ekip, kendi uzmanlıklarıyla planlama alanlarına ilişkin bilgi toplayacak, üretecek, güncel tutacak, toplumla paylaşacak, ortak akılla plan kararlarını üretecek ve bu kararların hayata geçmesine ilişkin projelerin oluşturulmasında ve gerçekleştirilmesinde kolaylaştırıcı olacaklardır. İlçe ve daha alt ölçeklerdeki planlama süreçlerinde, gerekli olduğu durumlarda, bu planlama ekipleri küçük belediyelere yardımcı olacaklardır.

1.7.1 Şehircilik ve Planlama Yasası'nda tüm kademelerdeki planlama süreçlerinde katılımı kurumsallaştıracak maddelerin yer alması

Ülke düzeyinden başlayarak, bölge, kentsel bölge-il ve ilçe planlama süreçlerinin hangi aşamalarla gerçekleştirileceğine ve hangi aşamalarda hangi aktörlerle, nasıl bir düzen içinde katılım toplantılarının yapılması gerektiğine ilişkin yasal düzenlemeler, Şehircilik ve Planlama Yasasında yer alacaktır. Katılım toplantılarını gerçekleştirecek olan uzmanların eğitimi, katılım süreçlerinin bir üst kademede planlama biriminin uzmanlarının gözetiminde gerçekleştirilmesi, yerel halkın katılım konusunda bilinçlendirilmesi, bu süreçleri güçlendirecek diğer stratejilerdir.

1.8.1 Şehircilik ve Planlama Yasası'nda, tüm kademelerdeki planlama süreçlerinde, sosyal, ekonomik gelişimi, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesini, öneymli planlama sürecinin bütünüleyicisi olarak gerçekleştirilmesine dönük düzenlemeler yapılması

Her kademede planlama süreçlerinin; içeriğinin ve kapsamının ne olması gerektiğine ilişkin yasal düzenlemelerin, Şehircilik ve Planlama Yasasında yer alması gerekmektedir. Kuşkusuz, belirlenecek bu kapsam ve içerik ve izlenmesi gereken planlama süreci, komisyonumuzca geliştirilmiş olan yeni planlama anlayışıyla örtüşmelidir. Bu planlama anlayışında, mekânsal planlama süreçleri, doğal ve kültürel değerlerin korunmasını, doğal afet ve yerleşme risklerinin azaltılmasını, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmenin sağlanmasını içselleştiren, sürekliliği olan ve belirlenen hedeflere ulaşma sürecinde paydaşlarla işbirliklerinin yaratılmasında kolaylaştırıcı olan bir konumdadır. Bu nedenle önce bu anlayışın benimsenmesi ve pratiğinin geliştirilmesi gereklidir.

1.9.1 Şehircilik ve Planlama Yasası'nda kırsal alanların tanımlanması, bu alanlara özgü planlama modellerinin, uygulama araçlarının ve planlama normlarının geliştirilmesi

Kırsal alan planlaması, akademik çevrelerimizde de ne yazık ki yeterince ele alınmamış bir konudur. Bu nedenle öncelikle kırsal alanların planlama süreçlerine, yapılması gereken analizlere, geliştirilmesi gerekli planlama stratejilerinin türlerine, bu stratejilerin geliştirilmesi sürecinde gerçekleştirilmesi gerekli katılım süreçlerinin niteliğine, benimsenen stratejilerin hayata geçirilmesine ilişkin ne tür uygulama araçlarının ve işbirliklerinin geliştirilmesi gerektiğine dair bilimsel araştırmalar yapılması gerekmektedir. Ulaşılan bilimsel sonuçlar, hazırlanacak Şehircilik ve Planlama Yasasında, kırsal alan planlama süreçlerini yönlendirecek biçimde yer almalıdır.

Kırsal yerleşmeler buldukları bölgenin fiziki şartlarını, kültürel yapısını, ait oldukları dönemin yaşam biçimini mekanlarına yansıtan, halk mimarisinin yaygın görüldüğü çevrelerdir. Günümüzde gittikçe birbirine benzeyen kentlerin tek düze yapılaşmalarına karşılık, fiziksel çevre ve kendilerine özgü yaşam biçimleri ile şekillenen kırsal yerleşmeler

Ülkemizin kültürel zenginliği içinde bölgeden bölgeye, hatta aynı bölgede köyden köye farklılık göstermektedir. Bu bölgeler günümüzde korunmuş doğal çevreleri ve özgün yapıları ile dikkat çekmekte, insanlar kentten uzaklaşmak, dinlenmek, gezmek, görmek için bu bölgeleri tercih etmektedir. Ancak, doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı, bölgeye ve kültüre aykırı yapılaşmalar, tarımdaki kirlilik gibi nedenlerle kırsal yerleşmelerde olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, kırsal ikinci konut edinme isteğinin gittikçe yaygınlaşması ile artan konut talebinin yanında, barajlar, santraller ve doğal afetlerle zarar gören, yok olan yerleşmelerin yeniden yapılanması bu bölgelerde zaman zaman planlama ve tasarım sorunlarını gündeme getirmektedir. Dolayısıyla, kentlerde yaşanan katı, kimliksiz, tekdüze, sıkıcı ve uyumsuz yapılaşmaların kırsal alanlarda da yaşanmaması için kırsal alanlara ilişkin üretilen politikaların, planlama modellerinin, uygulama araçlarının ve planlama normlarının dikkatle hazırlanması gerekmektedir.

1.9.2 Kırsal yaşam biçimine, mimarisine, yapı malzemesine uygun yapılaşmanın teşvik edilmesi

Kırsal yerleşimlerimiz, kimi kez kentsel kullanımların kırsal alanlara sığması, kimi kez turizm ve ikinci konut yapılaşmaları, kimi kez de yöre yaşayanlarının yerel mimariye uygun olmayan yapı inşa etmeleri nedeniyle, özgün kimliklerini kaybetmektedirler. Bu nedenle kırsal yerleşimlerimizdeki yapılaşmanın çok özenle ve yerel mimari özelliklere uygun olarak yönlendirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz bunun yapılabilmesi için önce kırsal yerleşmelerin özgün mimari yapısının ve dokusunun ve peyzaj özelliklerinin çok iyi analiz edilmesi ve yeni yapılaşmanın buna göre yönlendirilmesi gerekmektedir. Kırsal yerleşimlerin özgün mimari özelliklerine uygun yapılaşmanın sağlanabilmesi için ise, proje desteği, malzeme desteği, vergi indirimleri vb. yeni uygulama araçlarının geliştirilmesi gereklidir.

Günümüzde birçok bölgede hala yerelliğini korumaya çalışan kırsal yerleşmeler, biçim zenginliği, yerel malzeme ve yöresel koşullara uygun rasyonel çözümlü örnekler içermelidir.

Tasarımda yerleşim kararlarının, plan ve kesitte mekan organizasyonunun ve bina kabuğunun belirlenmesini sağlayan; güneş hareketleri, bulutlu ve bulutsuz havaların, rüzgar, yağış ve nem ortalamaları gibi iklimsel verilerin ve değişen çevre şartlarının (yeşil doku, yapay çevre verileri), mekanın doğal aydınlatılmasının ve havalandırılmasının göz önünde tutulduğu, doğaya zarar vermeyecek, yerel olarak rahatlıkla elde edilebilecek, dayanıklı, bakım maliyeti düşük malzemelerin kullanılmasına ağırlık verilmesi gibi bir takım ekolojik kaygılar taşıyan, bölge insanının işlevsel hareketleriyle, insanların üretim ve hayat tarzlarıyla uyumlu, geleneksel referanslar taşıyan, kültürel farklılıkları destekleyen, yoksulluğu ve dışlanmışlığı azaltan, konforlu, kaliteli, esin veren, uyarıcı ve yücelten estetik duyarlılığı içeren, fen ve sağlık koşullarına uygun proje üretimi, bu örneklerin korunması, gelecek nesillere aktarılması kısacası kültürün devamlılığı açısından da önemlidir.

1.10.1 Yeni planlama anlayışı kapsamında, yapı-doku-kamusal alanlar ve kent ölçeğinde üçüncü boyutun planlama sistemi içinde bütünleştirilmesi

Günümüz planlama pratiğinde mekânsal planlamanın, imar planıyla eşdeğer kılınması, imar planlarının ise iki boyutlu ve yalnızca arazi ve arsa düzenlemesi ve yapılanma koşulları belirlenmesi düzeyine indirgenmiş olması, monoton, estetik kaliteden yoksun, kimliksiz yaşam çevrelerini üretilmesine neden olmaktadır. Oysa yaşam çevrelerinin fiziki gelişiminin

yönlendirilmesinde, yerel mimari kimlik, yerleşim dokusunun özellikleri, yerel doğal peyzaj değerleri, yöre yaşayanlarının gereksinimleri çok dikkatle analiz edilmek durumundadır. Bu analizlere dayanarak ve yerel değerlere ve doğal peyzaja uygun, kentsel yaşam çevre kalitesi yüksek, üçüncü boyut duyarlılığına sahip kentsel mekanlar oluşturulmalıdır. Yerleşimin sokakları, meydanları, konut alanları, çarşıları, ağaçları, yaya yolları, konut gelişme alanları ayrıntılı olarak ve özenle katılımcı bir süreçle tasarlanmalıdır. Böylece her yerleşim kendine özgü kimliğini koruyacak ve geliştirecek, yaşayanlar yaşadıkları çevreleri sevecek ve sahip çıkacaklardır. Bu nitelikte bir planlama anlayışının yaygınlaşması için ise, plancuların tasarım becerilerinin geliştirilmesi ve Şehircilik ve Planlama Yasasında, planların kapsamı ve niteliğini bu boyutu içerecek şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

1.11.1 Plan kademeleri arasında uyumun ve denetimin sağlanması ve öz denetimin geliştirilmesi

Planlama sisteminde denetimsizlik, sağlıksız yaşam çevrelerinin oluşmasına, yolsuzluk ve haksızlıkların yapılmasına, toplumun planlama kurumuna olan güveninin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle çok kanallı denetim mekanizmalarının geliştirilmesi gereklidir. Komisyonumuzca geliştirilen yeni planlama sisteminin her kademesindeki planlama süreçlerinin, bir üst kademede planlama kurumu tarafından denetlenmesi ilke olarak benimsenmiştir. Bu nedenle öngörülen kademeli yapının ve kademeli denetimin sağlanmasına ilişkin yasal düzenlemeler, Şehircilik ve Planlama yasasında yer almalıdır. Bir diğer denetim kanalı, her kademede yetkili olan planlama kurumunun, kendi öz denetimini üst düzeyde ve sürekli olarak yapmasının sağlanmasıdır ve bunun yasal ve idari alt yapısının oluşturulması gerekmektedir.

1.11.2 Planlama sürecine katılımın sağlanması ve denetimin yerel halk, meslek odaları ve STK' larca yapılmasının sağlanması

En güçlü denetim kanalının halk denetimi olması gereklidir, bu nedenle halkın planlama süreçleri hakkında bilgilendirilmesi, karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması, alınmış kararlardan haberdar edilmesi çok önemlidir. Günümüz teknolojileri bu iletişim ortamının sağlanmasına olanak vermektedir ve bu olanakların tümü bu paylaşım süreçlerinde kullanılmalıdır. Mevcut planlama sistemindeki "gazete ilanı - askıda ilan - haberi olanın itiraz edebilmesi" zinciri artık kırılmak zorundadır.

1.11.3 Kentli haklarını geliştiren, koruyan ve ihlallerini önleyen, kentli haklarını içselleştiren planlama sürecinin gerçekleştirilmesine dönük mevzuatın geliştirilmesi

Kentlilerin yaşam çevre kalitesini olumsuz etkileyen plan kararlarının ve uygulamalarının, katılım süreçlerini engelleyen düzenlemelerin, bireysel hak ihlallerinin önüne geçecek yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Kentli haklarının neler olduğu konusunda bilgi ve bilinç geliştirilmesi, hakların korunmasına dönük destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

1.11.4 Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetleme Kurulu tarafından imar uygulamalarının teknik denetimlerinin yapılması ve Sayıştay tarafından performansa dayalı periyodik denetimlerin yapılması ve denetim sonuçlarının yargıya taşınabilmesi

Mevcut planlama sistemindeki denetim mekanizması, düzenli teknik denetimi yeterli düzeyde

sağlayamamaktadır. Kurulacak Şehircilik ve Planlama Bakanlığı bünyesindeki denetim kurumu, planlama sistemi içindeki tüm kurumlarda, planlama sürecinin bütününe ve alınmış plan kararlarının niteliğine ve uygulanmasına dair tüm teknik ve hukuki denetimi düzenli olarak yapacaktır. Sayıştay tarafından yapılacak performans denetimlerinin sonuçları da kurumların uygulamalarının denetlenmesinde önemli bir dayanak oluşturabilecektir. Anılan denetim sonuçlarının, yargıya taşınabilmesi ve olumsuz uygulamalar konusunda yaptırım uygulanması denetimin etkinliğini arttıracaktır.

1.12.1 İlgili mahkemelerdeki yargı süresinin kısaltılmasına dönük düzenlemeler yapılması

Mevcut planlama sistemindeki denetim yetersizliği nedeniyle, plan kararlarından olumsuz etkilendiklerini düşünen kişi ve kurumlar, yargıya başvurumaktadırlar. Ancak, İdare Mahkemelerinin ve hâkimlerin sayısının yetersiz olması, dava sayısının çok olması, yargı sürecini çok uzatmaktadır. Bu nedenle, Adalet Bakanlığı yetkilileri ve Baro yetkilileri ile "ihtisas mahkemeleri" kurulması konusunda ortak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu mahkemeler kuruluncaya dek, İdare Mahkemelerinin sayısının ve hakimlerinin sayısı artırılmalı, planlama ve hukuk alanlarında karşılıklı lisansüstü eğitim programları geliştirilmelidir.

1.13.1 Plan kararlarından olumsuz etkilendiğini düşünen her vatandaşın yargı sürecine erişiminin olanaklı kılınması

Yargı sürecinin pahalı olması ve bu süreçten yararlanabilmek için hakkında bilgi sahibi olunması gerekliliği nedeniyle, özellikle alt gelir grubundaki toplumsal kesimler için ve yargı süreci hakkında bilgi sahibi olmayan toplumsal kesimler için, yargıya erişim desteği verilmelidir. Bu desteği verebilecek kurumlar, Adalet Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarıdır. Bu kurumların destek sağlayabilmeleri konusunda bilgilendirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

1.14.1 Planlama süreçlerinde benimsenmesi gereken etik kuralların belirlenmesi

Günümüz planlama sisteminde, planlama ve uygulama sürecine dair teknik kurallar ve mesleki etik kurallar hakkında belirsizlikler vardır. Bu nedenle öncelikle, meslek odaları ve üniversitelerin katkısıyla, yeni planlama anlayışına ve onun öngördüğü planlama sürecine uyumlu bir biçimde bu kuralların belirlenmesi gerekmektedir.

1.14.2 Etik kuralların meslek insanlarıncı benimsenmesinin sağlanması

Geliştirilmiş olan teknik ve etik kuralların, planlama sistemi içinde yer alan ve alacak olan meslek insanlarıncı benimsenmesi için eğitim programları geliştirilmelidir. Bu eğitim programları, üniversitelerin lisans düzeylerinde ve meslek içi eğitim düzeyinde olmalıdır.

1.14.3 Meslek etiğine aykırı davranışlara ilişkin caydırıcı araçlar geliştirilmesi

Meslek etiğine aykırı davranışlarda bulunanların, gerek üyesi oldukları meslek odalarının onur kurullarıncı, gerekse de etkin kurumsal denetimler aracılığıyla denetlenmeleri ve yaptırım uygulaması gerekmektedir.

1.15.1 Farklı kademelerde geliştirilecek stratejik mekânsal planlara ve uygulama projelerine yönelik olarak, ölçeğin gerektirdiği ayrıntı düzeyine uygun nitelikte anlamlı plan dilinin geliştirilmesi

Ülke ölçeğinden başlayarak, bölge, kentsel bölge-il, ilçe ve uygulama plan ve projelerinin hangi kapsam ve içerikte hazırlanması gerektiği, hangi düzeyde kararların geliştirilmesi gerektiğine yönelik olarak yasal düzenlemelerin, Şehircilik ve Planlama Yasasında net bir biçimde yapılması gerekmektedir. Farklı karar düzeylerinde hangi ayrıntıda ve nasıl bir gösterim dilinin kullanılacağına ilişkin olarak, yönlendirici gösterim normları, ilgili yönetmelikle belirlenmelidir. Bu bağlamda, mevcut planlama pratiğimizde neredeyse tek tip hale gelmiş, 1/5 000, 1/25 000 ve 1/100 000 ölçekli plan dillerinin mutlaka değiştirilerek, kademe kademe ölçeğin gerektirdiği kapsam ve soyutluk düzeyinde yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Diğer yandan, çok daha ayrıntıda tasarlanması gereken konut alanları, alışveriş mekanları, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar, spor alanları vb. dış mekanlar ise 1/1000 ölçekli uygulama imar planı diliyle planlanmaktadır. 1/1000 ölçekli uygulama imar planı dili ise, engelli rampalarını, otobüs duraklarını korunması gerekli ağaçları, sokak aydınlatmasını, yangın musluklarını vb. detayların tasarlanmasına olanak vermeyen bir ölçektir. Bu nedenle de uygulama plan ve projeleri ölçeğinde 1/500 ve 1/200 vb. daha büyük ölçeklere inilmesi gerekmektedir.

1.16.1 Her kademedeki mekânsal planlama sisteminin, risk sakınım planlama anlayışını içselleştirmesi

Ülke ölçeğinden başlayarak, bölge, kentsel bölge-il, ilçe ve uygulama planları ölçeğine dek, her kademedeki doğal afet ve yerleşme riskleri açısından hangi veri analizlerinin, nasıl ve hangi kurumlar aracılığıyla yapılacağı, planlama süreçlerinde bu analiz verilerinin nasıl yer alacağı ve riskleri azaltmaya dönük olarak hangi karar dizilerinin geliştirilmesi gerektiğinin, Şehircilik ve Planlama Yasasında açıklıkla yer alması gerekmektedir. Kuşkusuz, gerekli veri tabanının sağlanması konusunda kurumsal altyapının oluşturulması, kaçınılmaz bir gerekliliktir.

1.17.1 Stratejik mekânsal planlama sürecinde yerleşmelerin gelişme alanlarının etaplandırılarak belirlenmesi

Yerleşmenin gelecek vizyonundan bağımsız olarak, yerleşmenin geleceğe dönük nüfus kestirim düzeyinin çok üzerinde nüfusun yerleşimine olanak verecek büyüklükte kentsel gelişme alanlarının planlanmasının maliyeti çok yüksektir. Bu nedenle, öngörülen yeni planlama yaklaşımı kapsamında gerçekleştirilecek planlama süreçlerinde, gelişme alanlarının etaplanması, her bir etapta belli bir oranda yapılaşma gerçekleşmeden, yeni alanların uygulama planlarının ve imar uygulamalarının yapılmaması temel ilkedir. Etaplanmanın yanı sıra, özellikle alt gelir gruplarının arsa-konut gereksiniminin, kamu desteğiyle yerleşik alan içinde sağlanmasına, yerleşik alan içinde yapılaşmanın vergi vb. araçlarla teşvik edilmesine dönük alt stratejiler olmalıdır.

1.17.2 Yürürlükteki planların gelişme alanlarının irdelenmesi

Geliştirilen yeni kurumsal yapı önerisinde yer bulan, il mekânsal strateji planlama büroları, il sınırları içindeki yerleşmelerin yürürlükteki imar planlarını, yerleşmelerin gelecek vizyonları ve nüfus kestirimleri ile bağlantılı olarak irdeleneceklerdir. Özellikle, gelişme alanlarının

tarım alanı, zeytinlik vb. alanlar üzerinde planlandığı alanlar iptal edilmesi, mevcut yerleşik alan içine gelişmenin yönlendirilmesi ve gelişmeye uygun alanların da etaplanması sağlanacaktır.

1.18.1 Kent yakınındaki topraklarda mülkiyetin parçalanmasının engellenmesi

Kentlerin gelişiminin planlanmasında, yukarıda da değinildiği gibi etaplanmanın benimsenmesi öncelikli stratejidir. Buna paralel olarak, yerleşik alanların dışındaki gelişme alanlarında, imar uygulamalarının da etaplanarak yapılması ve bu aşamadan önce, kadastral parsellerin bölünmesinin engellenmesine dönük koşulların geliştirilmesi gereklidir. Büyük alan gereksinimi olan kentsel kullanımların yer seçimine olanak verecek, yerleşik alan bitişiğinde arazi/arsa stoğunun bulundurulması da bir diğer önlem olabilecektir.

1.18.2 Kentsel saçaklanmayı engelleyici uygulama araçlarının geliştirilmesi

Yerleşik alan içinde yapılaşmayı teşvik edici vergi indirimleri, alt gelir grubunun konut gereksiniminin karşılanmasına dönük arsa/konut desteğinin sağlanması, yerleşik alan dışındaki yapılaşma taleplerinin azaltılmasına dönük yüksek vergilendirme, altyapı yatırımlarının tümüyle girişimci tarafından karşılanması vb. uygulama araçlarının geliştirilmesi gereklidir. Kentlilerin ve girişimcilerin ve siyasetçilerin, kentsel saçaklanmanın olumsuz sonuçları konusunda bilgilendirilmesi, yaşadıkları kentin yaşam kalitesinin yükseltilmesi yönünde ortak istencin geliştirilmesi ise çok önemli bir diğer stratejidir.

1.19.1 Mekânsal Planlama Sisteminde plan uygulama araçlarını; arazi düzenlemeleri, vergilendirme, riskleri azaltma, finansman araçları oluşturma, ekonomik değer kayıplarının telafisi vb. bağlamında geliştirmek ve çeşitlendirmek

Günümüz planlama pratiğinde uygulama araçlarının yetersizliği nedeniyle, pek çok plan kararı hayata geçememektedir. Bu nedenle yeni uygulama araçlarının geliştirilmesi gerekliliği kaçınılmazdır. Bu uygulama araçları; arazi ve arsa düzenlemeleri bağlamında, değer esaslı terk oranlarının belirlenmesi, imar hakkı transferi vb.; vergilendirme bağlamında, değer artışı esaslı vergilendirme, teşvik edici vergi muafiyetleri vb.; riskleri azaltma bağlamında, bina güçlendirme kredi destekleri, deprem sigortalı yapılarda vergi indirimi gibi çok farklı kanallarda yeni uygulama araçları oluşturulabilir. Bu nedenle konunun uzmanları ile birlikte, yalnızca bu alana dönük geniş kapsamlı bir çalıştay düzenlenmelidir. Geliştirilmiş plan kararları ve/veya uygulamaları nedeniyle eşitsiz bir şekilde ekonomik değer kaybına uğrayan hak sahiplerinin ekonomik kayıplarının telafisine dönük uygulama araçlarının geliştirilmesi gerekliliği ise özel önem verilmesi gereken bir alandır.

1.19.2 Mekânsal düzenlemelerin, sosyal, kültürel ve ekonomik politikalarla desteklenmesi

Bu çalışmada benimsenen planlama anlayışında, mekân organizasyonuna dönük düzenlemeler, ekonomik, sosyal, kültürel gelişmenin ve doğal ve kültürel değerlerin korunmasının bir bütünleyicisi olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle katılım süreçleri içinde gerçekleştirilecek planlama süreçlerinde, gerek plan kararlarının üretilmesi aşamasında gerekse de bu kararların uygulanması aşamasında, yatayda iletişim ve paylaşım kanallarının sağlanması, yatırımcı kurumlar arasında öncelik, finans, makine, teçhizat ve proje ortaklığının sağlanmasını mümkün kılacaktır. Gönüllülük mekanizmalarının geliştirilmesi, yerel halkın

projeye sahip çıkması, bir üst kademe planlama kurumuyla düşeyde sağlanacak iletişimle, bilgi, kaynak, personel vb. desteklerin sağlanması, plan kararlarının hayata geçmesini kolaylaştıracaktır.

1.20.1 Mekânsal planlama sisteminin süreç tasarımı, izlemeyi ve geri beslemeyi olanaklı ve zorunlu kılacak biçimde yapmak

Benimsenen planlama yaklaşımında, öncelikli olan planlama sürecinin planlanmasıdır ve özünde katılımcılık vardır. Katılımcı süreçlerle oluşturulan plan kararlarının uygulanmasının sonuçlarının yine katılımcılar ve halk tarafından nasıl değerlendirildiği, nasıl algılandığı izlenecektir. Anketlerle, mülakatlarla yerelde yaşayanların değerlendirmelerine dayanarak, plan kararlarının gözden geçirilmesi gerçekleştirilecektir. Benzer geri besleme süreci, uygulanamayan plan kararları için de geçerli olacaktır. Hazırlanacak Şehircilik ve Planlama Yasasında, izleme ve geri besleme süreçlerinin kurumsallaşmasına ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

1.21.1 Merkezi ve yerel planlama kurumlarının performansını arttırmaya yönelik teknik, idari ve mali yeni düzenlemeler yapmak

Planlamanın yeni kurumsal yapısında, ülke düzeyinden başlayarak, bölge, kentsel bölge- il, ilçe kademelenmesinde kurulacak olan planlama bürolarında gerekli disiplinler arası uzmanlıkların oluşturulması için kadro tahsislerinin yapılması gerekmektedir. Öngörülen planlama süreçlerinin hayata geçirilebilmesi için mevcut ve oluşturulacak kadroların, hizmet içi eğitim programlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

1.22.1 Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesi kurulması

Ülkemizde yaşanmış olan şehirleşme sürecinin ve planlama deneyim ve birikimimizin, gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesinin kurulması gereklidir. Böylesi bir müze hem şehircilik ve planlama belleğimizi oluşturacak, hem araştırmacılar için çok önemli bir arşiv oluşabilecek, hem de geçmiş deneyimlerin olumlu, olumsuz sonuçlarının değerlendirilmesi mümkün olabilecektir. UMSP Kurumu tarafından kurulacak müze, üniversiteler, bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarınca desteklenecektir.

1.23.1 Farklı sektörlere ilişkin, bilgi toplayan kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması

Ülkemizde farklı sektörlere ilişkin sistematik olarak bilgi toplayan TÜİK, TÜBİTAK, TÜBA, üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlayacak, Ülke düzeyinden yerleşme düzeyine dek mekâna referanslı bilginin toplanması, arşivlenmesi ve paylaşımına sunulması konusunda çalışmalar yapacak "Ulusal Veri Merkezi"nin kurulması gerekmektedir. Başbakanlığa bağlı olarak kurulacak bu merkez, doğal ve kültürel değerlerimize ilişkin, doğal afet ve yerleşme risklerine ilişkin ve ülke mekânsal bilgi sisteminin kurulmasına ilişkin çalışmalar yapacak ve bilgi toplayan tüm kurumlar arasında eşgüdümü sağlayacaktır.

Stratejiler Listesi

NO	STRATEJİLER
1.1.1	"Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama" yaklaşımının oluşturulması
1.1.2	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve "Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulu" ile ilgili kurumsal düzenlemenin yapılması
1.1.3	Planlama mevzuatında "Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama" yaklaşımını da içeren ve ülke bütünündeki planlama sistemini ve yaklaşımını yeniden düzenleyen "Şehircilik ve Planlama Yasası"nın hazırlanması
1.1.4	Ulusal Mekânsal Strateji Planının hazırlanması
1.2.1	Katılımcı, dinamik, disiplinler arası, yerinde ve sürekli planlama yaklaşımının ve ülke, bölge, il, kentsel bölge, ilçe kademelenmesinin Şehircilik ve Planlama Yasasında içerilmesi ve bu içeriğin kamuoyunda paylaşılması
1.3.1	Ülke, bölge, kentsel bölge, il, ilçe uygulama plan ve projeleri kademeli yapısının ve eşgüdümün oluşturulması
1.4.1	Ülke, bölge, kentsel bölge, il, ilçe, belediye uygulama plan ve projeleri kademeli yapısında, söz konusu her kademede planlama yetkisine sahip tek bir kurumun oluşturulması
1.5.1	Planlama alanı sınırlarının bölge, kentsel bölge, il, ilçe, belediye olarak belirlenmesi ve uyumun sağlanması
1.6.1	Şehircilik ve Planlama Yasası ile tüm kademelerdeki planlama bürolarında gerekli tüm uzmanlıklarla planlama birimlerinin oluşturulması
1.7.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda tüm kademelerdeki planlama süreçlerinde katılımı kurumsallaştıracak maddelerin yer alması
1.8.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda, tüm kademelerdeki planlama süreçlerinde, sosyal ve ekonomik gelişimin gerçekleştirilmesinde, doğal süreçler ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesinin planlama sürecinin öneylemi olmasına dönük düzenlemelerin yapılması
1.9.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda kırsal alanların tanımlanması, bu alanlara özgü planlama modellerinin, uygulama araçlarının ve planlama normlarının geliştirilmesi
1.9.2	Kırsal karaktere (ya da kırsal peyzaja), yaşam biçimine, mimarisine, yapı malzemesine uygun yapılaşmanın teşvik edilmesi
1.10.1	Yeni planlama anlayışı kapsamında, yapı-doku-kamusal alanlar ve kent ölçeğinde üçüncü boyutun planlama sistemi içinde bütünleştirilmesi
1.11.1	Plan kademeleri arasında uyumun ve denetimin sağlanması ve öz denetimin geliştirilmesi
1.11.2	Planlama sürecine katılımın sağlanması ve denetimin yerel halk, meslek odaları ve STK'larca yapılmasının sağlanması
1.11.3	Kentli haklarını geliştiren, koruyan ve ihlallerini önleyen, kentli haklarını içselleştiren planlama sürecinin gerçekleştirilmesine dönük mevzuatın geliştirilmesi
1.11.4	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetleme Kurulu tarafından imar uygulamalarının teknik denetimlerinin yapılması ve Sayıştay tarafından performansa dayalı periyodik denetimlerin yapılması ve denetim sonuçlarının yargıya taşınabilmesi
1.12.1	İlgili mahkemelerdeki yargı süresinin kısaltılmasına dönük düzenlemeler yapılması
1.13.1	Plan kararlarından olumsuz etkilendiğini düşünen her vatandaşın yargı sürecine erişiminin olanaklı kılınması
1.14.1	Planlama süreçlerinde benimsenmesi gereken etik kuralların belirlenmesi

1.14.2	Etik kuralların meslek insanlarıncı benimsenmesinin sağlanması
1.14.3	Meslek etiğine aykırı davranışlara ilişkin caydırıcı araçlar geliştirilmesi
1.15.1	Farklı kademelerde geliştirilecek stratejik mekânsal planlara ve uygulama projelerine yönelik olarak, ölçeğin gerektirdiği ayrıntı düzeyine uygun nitelikte anlamlı plan dilinin geliştirilmesi
1.16.1	Her kademedeki mekânsal planlama sisteminin, risk sakınım planlama anlayışını içselleştirmesi
1.17.1	Stratejik mekânsal planlama sürecinde yerleşmelerin gelişme alanlarının etaplandırılarak belirlenmesi
1.17.2	Yürürlükteki planların gelişme alanlarının irdelenmesi
1.18.1	Kent yakınındaki topraklarda mülkiyetin parçalanmasının engellenmesi
1.18.2	Kentsel saçaklanmayı engelleyici uygulama araçlarının geliştirilmesi
1.19.1	Mekânsal Planlama Sisteminde plan uygulama araçlarının; arazi düzenlemeleri, vergilendirme, riskleri azaltma, finansman araçları oluşturma, ekonomik değer kayıplarının telafisi vb. bağlamında geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi
1.19.2	Mekânsal düzenlemelerin, sosyal, kültürel ve ekonomik politikalarla desteklenmesi
1.20.1	Mekânsal planlama sisteminin süreç tasarımını izlemeyi ve geri beslemeyi olanaklı ve zorunlu kılacak biçimde yapılması
1.21.1	Merkezi ve yerel planlama kurumlarının performansını arttırmaya yönelik teknik, idari ve mali yeni düzenlemeler yapılması
22.1	Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesi kurulması
23.1	Farklı sektörlerle ilişkin, bilgi toplayan kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması

Öneri Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapısına İlişkin Stratejilerin Hayata Geçirilmesine İlişkin Eylem ve Göstergeler

Bu bölümde yukarıda sıralanan stratejilerin hayata geçirilmesine ilişkin gerekli eylemler ve bu eylemlerin izlenmesini sağlayacak göstergeler ve kısa açıklamaları yer almaktadır.

1.1.1.1 Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama (UMSP) yaklaşımının oluşturulmasına dönük çağrı, katılım toplantılarının ve çalışmalarının yapılması

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile DPT'nin organize edeceği çağrılarla, katılım toplantıları ve çalışmaları yapılacaktır. Bu toplantılar ve katılımcı sayısı, toplantıları düzenleyen kurumun katılımcı listesini kayıtlarına bakılarak değerlendirilecektir.

Gösterge: UMSP yaklaşımının oluşturulmasına dönük katılım toplantısı ve katılımcı kurum ve kişi sayısı.

1.1.2.1 Şehircilik ve Planlama Bakanlığı'nın ve bu Bakanlığa bağlı olarak Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulunun oluşturulması

TBMM'de UMSP Üst Kurulunun üyelerinin hangi kurumlardan hangi düzeyde katılımcılarla gerçekleştirileceğine ilişkin görüşmeler yapıldıktan ve kararlaştırıldıktan sonra UMSP Üst Kurulu oluşturulacaktır. UMSP Üst Kurulu'nun oluşumu, Kurul ve üyelerinin niteliklerinin Resmi Gazete'de yayımlanma tarihine bakılarak değerlendirilecektir.

Gösterge: UMSP Üst Kurulunun kuruluş tarihi.

1.1.2.2 Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu'nun oluşturulmasına dönük kuruluş yasının hazırlanması

UMSP Üst Kurulu üyeleri Şehircilik ve Planlama Bakanlığı'nın kuruluş yasa taslağını katılımcı bir süreçle hazırlayacak, yasa taslağı içinde UMSP Üst Kurulu organizasyon şemasına ilişkin düzenlemeler yer alacaktır.

Gösterge: Kuruluş Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.1.2.3 Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu'nun kadrosunun, altyapısının oluşturulması

Kurulacak yeni bakanlık, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın çekirdek kadrosunun, diğer bakanlıklardan, üniversitelerden ve özel sektörden, disiplinler arası oluşumlarla desteklenerek genişletilmesi sonucu elde edilecektir. UMSP Üst Kurulu kuruluş yasasına göre oluşturulacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ile Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulunda çalışan uzman sayısı

1.1.3.1 Şehircilik ve Planlama Yasa Taslağı'nın oluşturulmasına dönük çağrı, katılım toplantıları ve çalışmalarının yapılması

Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ile UMSP Üst Kurulu hazırlanacak olan Şehircilik ve Planlama Yasa Taslağı'na dönük katılım toplantıları düzenleyeceklerdir. Taslak kamuoyunda paylaşıldıktan ve üzerinde uzlaşma sağlandıktan sonra TBMM'ye gönderilecektir.

Gösterge: Yasa Taslağı'nın hazırlanmasına dönük olarak düzenlenmiş toplantı ve katılan kişi sayısı

1.1.3.2 Şehircilik ve Planlama Yasa Taslağı'nın TBMM'de görüşülmesi

Kamuoyunda paylaşılmış ve üzerinde uzlaşma sağlanmış Yasa Taslağı'nın TBMM'de öncelikle görüşülmesi sağlanacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.1.4.1 Ulusal Mekânsal Stratejik Planın elde edilmesine dönük katılım toplantıları ve çalışmaların yapılması

UMSP Üst Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde gerçekleştirilecek geniş tabanlı katılım toplantıları ve çalıştaylar neticesinde, Ulusal Mekânsal Strateji Planı elde edilecektir.

Gösterge: Ulusal Mekânsal Strateji Planlama sürecine katılım toplantısı ve katılan kurum/kişi sayısı

1.1.4.2 Ulusal Mekânsal Strateji Planının onaylanması

Ulusal Mekânsal Strateji Planı, Şehircilik ve Planlama Yasası'nda belirtilen usullere göre, TBMM'de onaylanacak ve ilan edilecektir.

Gösterge: Ulusal mekânsal strateji planının TBMM'de onaylanma tarihi ve planın Resmi Gazete'de yayınlanma tarihi

1.2.1.1 Yeni planlama anlayışının yaygınlaşması konusunda kamuoyu oluşturulması

Şehircilik ve Planlama Yasası'nın altyapısını oluşturan yeni planlama anlayışının ve kurumsal yapının toplumun tüm kesimlerince benimsenmesini sağlayacak tanıtım ve bilgilendirme toplantıları düzenlenecektir. Bu etkinliği Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, diğer bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve meslek odaları eşgüdüm içinde gerçekleştireceklerdir.

Gösterge: Yeni planlama anlayışının ve yeni kurumsal yapının niteliğinin tanıtıldığı toplantı sayısı ve katılımcı sayısı

1.2.1.2 Şehircilik ve Planlama Yasası'nın ilgili tüm kurumlarda çalışan görevlilere tanıtılması konusunda eğitim ve bilgilendirme seminerleri düzenlemek

Bakanlık ve UMSP Üst Kurulu tarafından hazırlanan bir programa bağlı olarak valilikler, belediyeler, üniversiteler ve meslek odalarının, hem merkezde hem de yerelde tanıtım seminerleri düzenlenecektir.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasası tanıtım semineri ve katılan kişi sayısı

1.3.1.1 Bölge-alt bölge sınırlarının belirlenmesi

UMSP Üst Kurulunca kısa ve orta döneme dönük olarak geliştirilen mekânsal stratejilere paralel bir biçimde bölge ve altbölge sınırları belirlenecektir. Belirlenen sınırlar Resmi Gazete'de yayınlanacaktır.

Gösterge: Tanımlanmış bölge - altbölge sayısı

1.3.1.2 Bölge mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması

Bölge – alt bölge planlama bürosu, Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Kurumuna ve onun içinde yer aldığı, Şehircilik ve Planlama Bakanlığına bağlı olarak kurulacaktır.

Gösterge: Oluşturulan bölge planlama bürosu sayısı ve bürolarda çalışan uzman sayısı

1.3.1.3 Bölge mekânsal strateji planlarının oluşturulması

UMSP Üst Kurulu ile eşgüdüm halinde ve bölgedeki valilikler, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yatırımcı kurum ve kuruluşlar, meslek odaları temsilcilerinin katılımıyla bölge mekânsal strateji planları, bölge mekânsal strateji planlama büroları tarafından yerinde hazırlanacaktır. Hazırlanmış planlar UMSP Üst Kurulu tarafından da onaylanacaktır.

Gösterge: Onaylanmış bölge mekânsal strateji planı sayısı

1.3.1.4 Kentsel Bölge sınırlarının belirlenmesi

Bölge mekânsal strateji planlama bürosu tarafından, yapılmış olan analizlere ve geliştirilmiş bölge ölçeğindeki stratejilerle de uyumlu olarak; bölge sınırları içinde kalan kentsel yerleşimlerin çevrelerindeki kırsal alanlarla ve etkileşim içinde oldukları diğer kentsel yerleşimleri de içine alan “kentsel bölge”lerin sınırları belirlenecektir.

Gösterge: Tanımlanmış kentsel bölge sayısı

1.3.1.5 Kentsel bölge mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması

Kentsel bölge mekânsal strateji planlama büroları, kentsel bölge sınırları içindeki en büyük kentin belediyesinin bünyesinde, disiplinler arası uzmanlıkların katılımıyla kurulacaktır.

Gösterge: Kentsel bölge mekânsal strateji planlama bürosu ve çalışan uzman sayısı

1.3.1.6 Kentsel bölge - ilçe mekânsal strateji planlarının oluşturulması

Bölge Mekânsal Strateji Planlama Büroları ile eşgüdüm halinde ve kentsel bölgedeki valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yatırımcı kurum ve kuruluşlar, meslek odaları temsilcilerinin katılımıyla kentsel bölge – ilçe mekânsal strateji planları, kentsel bölge mekânsal strateji planlama büroları ve ilçe mekânsal strateji planlama büroları tarafından yerinde hazırlanacaktır. Hazırlanmış planlar bölge mekânsal strateji planlama bürosu tarafından da onaylanacaktır.

Gösterge: Onaylanmış kentsel bölge-ilçe mekânsal strateji planı sayısı

1.3.1.7 İl mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması

İl mekânsal strateji planlama büroları, il sınırları içindeki en büyük belediye bünyesinde, disiplinler arası uzmanlıkların katılımıyla kurulacaktır.

Gösterge: Oluşturulan il mekânsal strateji planlama bürosu ve çalışan uzman sayısı

1.3.1.8 İl - ilçe mekânsal strateji planlarının hazırlanması

Bölge veya Kentsel Bölge Mekânsal Strateji Planlama Büroları ile eşgüdüm halinde ve ilçelerdeki, kaymakamlıklar, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yatırımcı kurum ve kuruluşlar, meslek odaları temsilcilerinin katılımıyla il – ilçe mekânsal strateji planları, il mekânsal strateji planlama büroları tarafından yerinde hazırlanacaktır. Hazırlanmış planlar bölge veya kentsel bölge mekânsal strateji planlama bürosu tarafından da onaylanacaktır.

Gösterge: Onaylanmış il-ilçe mekânsal strateji planı sayısı

1.3.1.9 Belediyelerin mekânsal strateji planlarının, uygulama plan ve projelerinin hazırlanması

İlçe mekânsal strateji planlarının yönlendirmesiyle hazırlanacak uygulama planlarının elde edilmesi aşaması, mekana doğrudan müdahalenin gerçekleştiği aşama olup, yerel aktörlerin geniş tabanlı katılımıyla elde edilecektir.

Gösterge: Onaylanmış belediye mekânsal strateji planı sayısı

1.4.1.1 Günümüzde planlama yetkisine sahip olan kurumların Şehircilik ve Planlama Yasası'na göre yetkilerini devredecek gerekli yasal düzenlemelerin yapılması

Şehircilik ve Planlama Yasası'na uygun olarak her kademedeki planlama ile ilgili yetki düzenleyen mevzuatın bu yasaya uyarlanması sağlanacak ve günümüzde planlama yetkisine sahip olan kurumların görev ve teşkilat yasalarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasasına göre uyumlanmış yasa sayısı

1.4.1.2 Özel statülü alanlardaki planlama yetkilerini düzenleyen mevzuatın yeniden düzenlenmesi

Şehircilik ve Planlama Yasası'na uygun olarak özel statülü alanlarda planlama ile ilgili yetki düzenleyen mevzuatın bu yasaya uyarlanması sağlanacak ve günümüzde planlama yetkisine sahip olan kurumların görev ve teşkilat yasalarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasasına göre uyumlanmış yasa sayısı

1.5.1.1 Mevcut büyükşehir ve belediye sınırları ile kentsel bölge sınırlarının uyumlu hale getirilmesi

Şehircilik ve Planlama Yasası'nda belirlenen esaslara uygun olarak bölge mekânsal strateji planlama büroları tarafından belirlenecek kentsel bölge sınırları, planlama alanı sınırları ile idari sınırları uyumlu hale getirecektir.

Gösterge: Kentsel bölge sınırlarına göre sınırları uyumlandırılmış belediye sayısı

1.6.1.1 Ülke, bölge, kentsel bölge ve il planlama bürolarında gerekli uzmanlıkların yer alması

Her ölçekte planlama kademesinin içeriği ve niteliği gereği olması gereken tüm uzmanlıklar planlama bürolarında istihdam edilecektir.

Gösterge: Her kademedeki planlama bürolarında farklı uzmanlıklarda çalışan kişi sayısı

1.7.1.1 Planlama sürecine katılımın gerekliliği konusunda Başbakanlık ve bakanlıkların ve TBMM'nin bilgilendirilmesi

Meslek odaları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile hazırlanacak bir katılım rehberi eşliğinde, TBMM Genel Kurulunda, parlamenterler bilgilendirilecektir.

Gösterge: Her planlama kademesindeki planlama süreçlerinde düzenlenen katılım toplantısı sayısı ve katılan sayısı

1.7.1.2 Her kademedeki gerçekleştirilen planlama sürecindeki katılım etkinliklerinin bir üst kademe planlama bürosu yetkililerince gözetilmesi

Şehircilik ve Planlama Yasası'nda belirtilecek olan planlama sürecindeki katılım eylemlerine uygun olarak her kademedeki katılım toplantıları bir üst kademedeki planlama bürosu yetkililerinin gözetiminde gerçekleştirilecektir. Düzenlenen katılım toplantıları sonucunda tutanaklar düzenlenecek ve oylamalar yapılacaktır.

Gösterge: Her planlama kademesindeki planlama süreçlerinde düzenlenen katılım toplantısı sayısı ve katılan sayısı

1.8.1.1 Yeni planlama anlayışının yaygınlaşması konusunda kamuoyu oluşturulması

Katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, dinamik, sürekli, yerinde disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak geliştirilen yeni planlama yaklaşımı tüm medya olanakları kullanılarak topluma aktarılacaktır.

Gösterge: Yeni planlama yaklaşımına ilişkin kamuoyunda yürütülen etkinlik sayısı

1.8.1.2 Yaşanabilir ve sürdürülebilir mekan göstergelerinin geliştirilmesi

Sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve hakçılık ilkeleri doğrultusunda çok disiplinli bir çalışma ile elde edilecek mekânsal göstergelerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi sağlanacaktır. Bu göstergelerin yasal düzenlemelerde de yer alması sağlanacaktır.

Gösterge: Geliştirilmiş gösterge sayısı

1.9.1.1 Başbakanlık ve ilgili bakanlıkların ve TBMM'nin kırsal alan planlamasının önemi konusunda bilgilendirilmesi

Meslek odaları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile hazırlanacak bir kırsal alan planlaması rehberi eşliğinde, TBMM Genel Kurulunda, parlamenterler bilgilendirilecektir.

Gösterge: Kırsal kalkınma - planlama konusunda düzenlenmiş toplantı, seminer, çalıştay sayısı

1.9.2.1 Rehber kitapların hazırlanması

Merkezi ve yerel yönetim birimleri ile meslek odaları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile kırsal alanlarda yapılaşma konusunda rehber kitaplar hazırlanacaktır.

Gösterge: Yerel dokuya ve mimariye uygun üretilen proje sayısı

1.9.2.2 Yerel yönetimlerde çalışan teknik personelin eğitimi

Bakanlık ve UMSP Üst Kurulu tarafından hazırlanan bir programa bağlı olarak valilikler, belediyeler, üniversiteler ve meslek odalarında, hem merkezde hem de yerelde kırsal alan planlamasına ilişkin hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenecektir.

Gösterge: Eğitilmiş teknik eleman sayısı

1.9.2.3 Vergi indirimleri gibi teşvik edici mekanizmaların geliştirilmesi

Yerel karaktere uygun inşa edilecek yapıların sahiplerine teşvik amacıyla vergi indirimi, proje desteği ve benzeri özendirici mekanizmalar geliştirilecektir.

Gösterge: Vergi indiriminden yararlanmış ve yerel mimariye uygun yapı sayısı

1.10.1.1 Yasa ve yönetmelik düzenlemeleri, plan yapım/ihale esasları ve belgeleri (kent planlama ve tasarım ilkeleri ve esasları kılavuzu), plan ve proje üretme ve iş düzenine ilişkin mevzuat düzenlemeleri

Kentsel yaşam çevrelerinin tasarlanmasında izlenecek süreçlerin ve benimsenecek tasarım ilke ve esaslarının tariflendiği yönetmelikler hazırlanacaktır.

Gösterge: Kent planlama ve tasarım ilke ve esaslarına ilişkin yayınlanmış yönetmelik sayısı

1.10.1.2 Planlama eğitimindeki müfredat düzenlemeleri - meslek içi eğitim

Yeni planlama anlayışı kapsamında mevcut lisans ve lisansüstü eğitim programları gözden geçirilecektir.

Gösterge: Yeniden düzenlenmiş lisans-lisansüstü eğitim programı sayısı ve hizmet içi eğitim programı sayısı

1.10.1.3 Kent planlama ve tasarım ilkeleri ve esasları kılavuzu hazırlanması / hazırlattırılması (bilimsel ve mesleki araştırma-geliştirme projeleri yoluyla)

Yeni planlama anlayışı kapsamında kentsel yaşam çevrelerinin tasarlanmasını yönlendirecek temel ilke ve esasları belirleyen, yol gösterici nitelikte tasarım rehberleri hazırlanacaktır.

Gösterge: Yayınlanmış kılavuz kitap - rehber sayısı

1.11.1.1 Şehircilik ve Planlama Yasası'nda her kademedeki planlama ve uygulama sürecinin bir üst kademedeki planlama kurumu tarafından denetlenmesi ve öz denetime ilişkin düzenlemeler yapılması

Mekânsal planlamada ölçekler arası uyumun sağlıklı olarak gerçekleştirilmesi amacıyla her planlama kademesinin denetim temelinde bir üst ve bir alt ölçekle ilişkilendirilmesi sağlanacaktır. Bununla ilgili yasal düzenlemeler Şehircilik ve Planlama Yasası'nda yer alacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.11.2.1 Şehircilik ve Planlama Yasası'nda, her kademedeki planlama sürecinde katılım toplantılarının ve düzeninin belirlenmesine ilişkin yönetmelik düzenlemeleri yapılması

Her kademedeki gerçekleştirilecek katılım süreçlerinin usul ve esaslarını tanımlayan yasal düzenlemeler Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ile UMSP Üst Kurulu tarafından yapılacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.11.2.2 Planlama sürecine ilişkin tüm bilgilere internet ortamında erişimin olanaklı olması

Her kademedeki, plan hazırlamakla yetkili olan planlama kurumunun, tüm bilgi ve belgeleri şeffaflığını sağlayacak biçimde internet ortamında erişilebilir kılması sağlanacaktır.

Gösterge: Planlama süreçlerine ilişkin olarak bilgilerin internet ortamında halka sunulduğu site sayısı

1.11.3.1 Şehircilik ve Planlama Yasasında kentlilerin haklarını koruyan ve geliştiren düzenlemelerin yapılması

Üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla hazırlanacak kentli hakları beyannamesi ve kentli haklarını tanımlayacak yasal düzenlemeler Şehircilik ve Planlama Yasası'nda yer alacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Yasasında kentli haklarının korunmasına ilişkin olarak düzenlenmiş madde sayısı ve Yasanın Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.11.4.1 Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetim Kurullarının ve Sayıştay'ın denetim programlarının ve içeriğinin yeniden düzenlenmesi

Planlama ve uygulama yetkisine sahip kurumlar teknik ve mali açıdan düzenli olarak denetleneceklerdir. Bunun sağlanması amacıyla ilgili mevzuatta denetimin yöntem ve içeriğine ilişkin tanımlamalar yapılacaktır.

Gösterge: Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetim Kurulu ve Sayıştay tarafından gerçekleştirilen denetim sayısı

1.12.1.1 Hukuk Fakültelerinde lisans ve lisansüstü düzeyde imar hukuku eğitiminin güçlendirilmesi

Yargı sürecinde yer alan hukuk insanlarının planlama süreci konusunda uzmanlaşmalarını sağlayacak eğitim planlaması düzenlemeleri yapılacaktır.

Gösterge: Hukuk fakültelerinde imar hukuku ile ilgili lisans dersleri ve lisansüstü program sayısı

1.12.1.2 Hukuk fakülteleri ile şehir ve bölge planlama bölümleri arasında lisansüstü eğitimin karşılıklı desteklenmesi

Sosyal Bilimler Enstitülerinde, planlama sürecinin hukuksal boyutu konusunda uzman yetiştirmek üzere ortak yüksek lisans ve doktora programları açılacaktır.

Gösterge: Hukuk fakülteleri ile Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinin İmar Hukuku ile ilgili lisansüstü eğitim programı sayısı

1.12.1.3 Yeterli sayıda ihtisas mahkemelerinin kurulması ve bu mahkemelerin işleyişi ve kurallarına ilişkin olarak baro ve hukuk fakülteleri ile ortak çalışma yapılması

Adalet Bakanlığı ve Baro ile yapılacak ortak çalışmalar sonucu ihtisas mahkemeleri kurulacaktır.

Gösterge: Kurulan ihtisas mahkemesi sayısı

1.13.1.1 Yargı sürecine erişme güçlüğü yaşayan vatandaşlara hukuki ve maddi destek sağlanması

Adalet Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve meslek odaları, yargıya erişim güçlüğü içinde olan yurttaşlara hukuksal ve maddi destek sağlayacaklar ve bu kurumlar bu konuda bilgilendirilecek ve güçlendirileceklerdir.

Gösterge: Yargıya erişimi desteklenen vatandaş sayısı

1.14.1.1 Etik kuralların belirlenmesine yönelik çalıştayların düzenlenmesi

Üniversiteler, meslek odaları ve Şehircilik ve Planlama Bakanlığı'nın eşgüdümünde, yeni planlama anlayışına uygun olarak etik kurallar belirlenecektir.

Gösterge: Meslek etiği konusunda düzenlenmiş olan çalıştay sayısı ve katılımcı sayısı

1.14.2.1 İlgili meslek alanlarının lisans eğitimlerinde “meslek etiği” derslerine yer verilmesi

Mimarlık, mühendislik, planlama ve benzeri alanlarda lisans eğitimi veren bölümlerin eğitim planlarında meslek etiğine dönük derslerin yer alması sağlanacaktır.

Gösterge: İlgili lisans programlarında meslek etiğini konu alan ders sayısı

1.14.2.2 Meslek etiği konusunda hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi

Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, meslek odaları ve üniversitelerin işbirliğiyle her kademedeki plan yapma ve uygulama yetkisine sahip olan kurumlarda çalışan meslek insanlarının meslek etiği konusunda eğitimleri sağlanacaktır.

Gösterge: Gerçekleştirilen hizmet içi eğitim programı sayısı

1.14.3.1 Meslek odaları onur kurulları kararlarının ve bakanlık denetim sonuçlarının yargıya taşınması

Yapılan denetimler sonucunda Şehircilik ve Planlama Yasası'na ve ilgili yönetmeliklerine aykırı uygulamaların belirlenmesi durumunda sorumlu kurum ve kişiler hakkında yargı denetimine gidilecektir.

Gösterge: Meslek etiğine aykırı eylemlerin sayısındaki düşüş oranı

1.15.1.1 Şehircilik ve Planlama Yasasına referansla, farklı kademelerdeki planlama düzeyleri için gösterim dili, plan notları, analiz raporu ve plan açıklama raporunun kapsamını tanımlayan plan yapım yönetmeliğinin oluşturulması

Meslek odaları, üniversiteler ve Şehircilik ve Planlama Bakanlığı'nın işbirliğiyle her ölçekte gerçekleştirilecek olan planlama faaliyetinin görsel ve yazılı ifade sistemi belirlenecek ve yönetmelikte yer alacaktır.

Gösterge: Plan yapım yönetmeliğinin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.16.1.1 Risk azaltan ve/veya yok eden müdahale tiplerinin mekânsal planlamanın her ölçeği için ayrı ayrı tanımlanıp, her ölçek için uygun karar ve ifade dilinin geliştirilmesi

Doğal afet ve yerleşme risklerine karşı geliştirilecek risk azaltma yöntemlerinin yer bilimlerinde geliştirilen orijinal dil, planlamanın her ölçeğinde uyumlu hale getirilerek, bütünlük sağlanacaktır.

Gösterge: İlgili yönetmeliklerin ve diğer hukuki düzenlemelerin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.17.1.1 Farklı etaplardaki gelişme alanlarının eşik maliyetlerinin hesaplanarak karar süreçlerine dahil edilmesinin ve gelişme etaplarının planlarda gösterilmesinin zorunlu hale getirilmesini sağlayacak yasal düzenleme yapılması

Her ölçekte yapılacak olan planlama çalışmasında yeni gelişme alanları etaplanarak belirlenecektir.

Gösterge: Gelişme alanlarının etaplanmasına ilişkin hükümlerin içinde yer aldığı Plan Yapım Yönetmeliğinin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.17.2.1 Kentsel bölge ve il sınırları içinde nüfus gelişme eğiliminin çok üzerinde gelişme alanı planlanmış olan yerleşimlerin saptanması ve planlarının bu bağlamda irdelenmesi

Kentsel bölge ve il mekânsal strateji planlama büroları, kentsel bölge ve il sınırları içindeki yerleşmelerin yürürlükteki planlarını, yerleşmelerin gelecek vizyonları ve nüfus kestirimleri ile bağlantılı olarak irdeleneceklerdir. Özellikle, gelişme alanlarının tarım alanı, zeytinlik vb. alanlar üzerinde ve diğer eşiklere uyulmaksızın planlandığı alanlar iptal edilecek, mevcut yerleşik alan içine gelişmenin yönlendirilmesi ve gelişmeye uygun alanların da etaplanması sağlanacaktır.

Gösterge: Gelişme alanı irdelenmiş yerleşim planı sayısı

1.18.1.1 Planlarda gelişme alanlarının etaplanması, parselasyon planlarının bu etaplamaya paralel olarak gerçekleştirilmesi

Arsa ve arazi düzenlemeleri plan etaplarına uygun olarak yapılacaktır.

Gösterge: Etaplanarak gerçekleştirilmiş parselasyon planı sayısı

1.18.2.1 Vergilendirme, yatırım maliyetlerinin tümüyle girişimciye bırakılması, teşvik tedbirleri, arsa stoğu, yerleşik alan içindeki boş arsa ve binaların kullanımının teşvik edilmesi vb. uygulama araçlarını geliştiren hükümlerin Şehircilik ve Planlama Yasasında yer alması

Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve belediyelerin işbirliği ile kentsel saçaklanmanın önlenmesine dönük uygulama araçları geliştirilecektir.

Gösterge: Kentsel saçaklanmayı engellemeye yönelik uygulama araçlarına ilişkin hükümlerin içinde yer aldığı Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.19.1.1 Uygulama araçlarının belirlendiği ve bunların nasıl uygulanacağına ilişkin düzenlemelerin içinde yer aldığı plan yapım ve uygulama yönetmeliğinin hazırlanması

Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, meslek odaları ve üniversitelerin işbirliği ile plan kararlarının hayata geçirilmesine dönük uygulama araçları geliştirilecek ve plan yapım ve uygulama yönetmeliğinde bu araçlar tanımlanacaktır.

Gösterge: Uygulama araçlarına ilişkin düzenlemelerin içinde yer aldığı yönetmeliğin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi

1.19.2.1 Plan kararlarının oluşturulması ve uygulanması aşamasında ilgili tüm paydaşların katılımını ve katkılarını sağlamak

İşbirliği, yardımlaşma, gönüllülük, ortak öncelik belirleme gibi unsurlarla temellendirilen katılım, stratejik mekânsal planlama yaklaşımının önemli bir boyutu olarak kurumsallaştırılacak ve plan kararlarının daha kolay gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Gösterge: Farklı paydaşların işbirliği ile hayata geçmiş olan plan kararı-proje sayısı

1.20.1.1 Mekânsal planlama ile ilgili düzenlemeler yaparken nihai hedef olarak plan belgesini değil, planı elde etme, izleme ve geri besleme süreçlerinin odağa yerleştirilmesi ve bu amaçla planlama sürecini paylaşacakları tarif edecek ve yetkilendirecek bir izlek oluşturulması

Anket, mülakat, gözlem gibi tekniklerle yerelde yaşayanların değerlendirmelerine dayanarak, plan kararlarının ve uygulamaların sonuçları değerlendirilecektir.

Gösterge: Mekânsal Planlama Sisteminde, sürece katılacak, izleyecek ve geri dönmeyi sağlayacak aktör sayısı

1.21.1.1 Plancılarının tam istihdamına dair yasanın öncelikle yürürlüğe girmesi

Maliye Bakanlığı ile Şehircilik ve Planlama Bakanlığının işbirliği ile her kademedeki planlama bürolarında yeterli sayıda plancının ve ilgili diğer uzmanların istihdam edilmesi sağlanacaktır.

Gösterge: Ülke bütününe yayılmış ve görev almış şehir plancısı sayısı

1.21.1.2 Planlama ve uygulama birimlerinde çalışan uzmanların hizmet içi eğitiminin sağlanması

Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, meslek odaları ve üniversitelerin işbirliği ile yeni planlama anlayışı kapsamında her kademedeki planlama ve uygulama biriminde çalışan görevlilerin düzenli ve sürekli eğitimi sağlanacaktır.

Gösterge: Hizmet içi eğitimine yönelik program ve bundan yararlanan uzman sayısı

1.22.1.2 Müzenin kurulması konusunda ilgili kurumlar arası eşgüdümün sağlanması

Şehircilik ve Planlama Bakanlığının eşgüdümünde ve üniversiteler, belediyeler, valilikler, bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları, TUPOB vb. kişi ve kuruluşların işbirliği ile Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesi kurulacaktır. Müze kapsamında galeriler, konferans salonları, arşiv, kütüphane, sergi salonları, atölyeler vb etkinlik mekânları yer alacaktır.

Gösterge: Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesinin kuruluş tarihi ve arşivlenen belge sayısı

1.23.1.2 TÜİK, TÜBİTAK, TÜBA vb. kurumlar arasında eşgüdümü sağlayan ve mekâna referanslı bilginin hangi kurumlar tarafından hangi düzeyde toplanacağı konusunda yönlendirici olacak, Başbakanlığa bağlı bir “ulusal veri merkezi” oluşturulması

Başbakanlığa bağlı olarak, ülke düzeyinden yerleşme düzeyine dek mekâna referanslı bilginin toplanması, arşivlenmesi ve paylaşımına sunulması konusunda çalışmalar yapacak, “Ulusal Veri Merkezi” kurulacaktır. Ulusal Veri Merkezi, TÜBİTAK, TÜBA, TÜİK, MTA, bakanlıklar, UMSP Üst Kurulu, üniversiteler ve meslek odaları arasında bilgi toplanması konusunda işbirliği ve eşgüdüm sağlayacaktır.

Gösterge: Ulusal Veri Merkezi'nin kuruluş tarihi

Eylem ve Gösterge Listesi

NO	EYLEM	GÖSTERGE
1.1.1.1	Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama (UMSP) yaklaşımının oluşturulmasına dönük çağrı, katılım toplantılarının ve çalışmalarının yapılması	UMSP yaklaşımının oluşturulmasına dönük katılım toplantısı ve katılımcı kurum ve kişi sayısı
1.1.2.1	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı'nın ve bu Bakanlığa bağlı olarak Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulunun oluşturulması	UMSP Üst Kurulunun kuruluş tarihi
1.1.2.2	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu'nun oluşturulmasına dönük kuruluş yasaasının hazırlanması	Kuruluş Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.1.2.3	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu'nun kadrosunun, altyapısının oluşturulması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ile Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulunda çalışan uzman sayısı
1.1.3.1	Şehircilik ve Planlama Yasa Taslağı'nın oluşturulmasına dönük çağrı, katılım toplantıları ve çalışmaların yapılması	Yasa Taslağı'nın hazırlanmasına dönük olarak düzenlenmiş toplantı ve katılan kişi sayısı
1.1.3.2	Şehircilik ve Planlama Yasa Taslağı'nın TBMM'de görüşülmesi	Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.1.4.1	Ulusal Mekânsal Stratejik Planın elde edilmesine dönük katılım toplantıları ve çalışmaların yapılması	Ulusal Mekânsal Strateji Planlama sürecine katılım toplantısı ve katılan kurum / kişi sayısı
1.1.4.2	Ulusal Mekânsal Strateji Planının onaylanması	Ulusal Mekânsal Strateji Planının onaylanma tarihi
1.2.1.1	Yeni planlama anlayışının yaygınlaşması konusunda kamuoyu oluşturulması	Yeni planlama anlayışının ve yeni kurumsal yapının niteliğinin tanıtıldığı toplantı sayısı
1.2.1.2	Şehircilik ve Planlama Yasası'nın ilgili tüm kurumlarda çalışan görevlilere tanıtılması konusunda eğitim ve bilgilendirme seminerleri düzenlenmesi	Şehircilik ve Planlama Yasası tanıtım semineri ve katılan kişi sayısı
1.3.1.1	Bölge - alt bölge sınırlarının belirlenmesi	Tanımlanmış bölge, alt bölge sayısı
1.3.1.2	Bölge mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması	Oluşturulan bölge planlama bürosu sayısı ve bürolarda çalışan uzman sayısı
1.3.1.3	Bölge mekânsal strateji planlarının oluşturulması	Onaylanmış bölge mekânsal strateji planı sayısı
1.3.1.4	Kentsel bölge sınırlarının belirlenmesi	Tanımlanmış kentsel bölge sayısı
1.3.1.5	Kentsel bölge mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması	Kentsel bölge mekânsal stratejik planlama bürosu ve çalışan uzman sayısı
1.3.1.6	Kentsel bölge - ilçe mekânsal strateji planlarının oluşturulması	Onaylanmış kentsel bölge mekânsal strateji planı sayısı
1.3.1.7	İl mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması	Kurulmuş il mekânsal strateji planlama bürosu ve çalışan uzman sayısı
1.3.1.8	İl - ilçe mekânsal strateji planlarının hazırlanması	Onaylanmış il - ilçe mekânsal strateji planı sayısı
1.3.1.9	Belediyelerin mekânsal strateji planlarının, uygulama plan ve projelerinin hazırlanması	Belediyelere ait onaylanmış mekânsal strateji planı sayısı
1.4.1.1	Günümüzde planlama yetkisine sahip olan kurumların Şehircilik ve Planlama Yasası'na göre yetkilerini devredecek gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	Şehircilik ve Planlama Yasasına göre uyumlanmış yasa sayısı
1.4.1.2	Özel statülü alanlardaki planlama yetkilerini düzenleyen mevzuatın yeniden düzenlenmesi	Şehircilik ve Planlama Yasasına göre uyumlanmış yasa sayısı
1.5.1.1	Mevcut büyükşehir ve belediye sınırları ile kentsel bölge sınırlarının uyumlu hale getirilmesi	Kentsel bölge sınırlarına göre sınırları uyumlandırılmış belediye sayısı
1.6.1.1	Ülke, bölge, kentsel bölge ve il planlama bürolarında gerekli uzmanlıkların yer alması	Her kademedeki planlama bürolarında farklı uzmanlıklarda çalışan kişi sayısı

1.7.1.1	Planlama sürecine katılımın gerekliliği konusunda Başbakanlık ve bakanlıkların ve TBMM'nin bilgilendirilmesi	Her planlama kademesindeki planlama süreçlerinde düzenlenen katılım toplantısı sayısı ve katılan sayısı
1.7.1.2.	Her kademe gerçekleştirilen planlama sürecindeki katılım etkinliklerinin bir üst kademe planlama bürosu yetkililerince gözetilmesi	Her planlama kademesindeki planlama süreçlerinde düzenlenen katılım toplantısı sayısı ve katılan sayısı
1.8.1.1	Yeni planlama anlayışının yaygınlaşması konusunda kamuoyu oluşturulması	Yeni planlama yaklaşımına ilişkin kamuoyunda yürütülen etkinlik sayısı
1.8.1.2	Yaşanabilir ve sürdürülebilir mekân göstergelerinin geliştirilmesi	Geliştirilmiş gösterge sayısı
1.9.1.1	Başbakanlık ve ilgili bakanlıkların ve TBMM'nin kırsal alan planlamasının önemi konusunda bilgilendirilmesi	Kırsal kalkınma - planlama konusunda düzenlenmiş toplantı, seminer, çalıştay sayısı
1.9.2.1	Rehber kitapların hazırlanması	Yerel dokuya ve mimariye uygun üretilen proje sayısı
1.9.2.2	Yerel yönetimlerde çalışan teknik personelin eğitimi	Eğitilmiş teknik eleman sayısı
1.9.2.3	Vergi indirimleri gibi teşvik edici mekanizmaların geliştirilmesi	Vergi indiriminden yararlanmış ve yerel mimariye uygun yapı sayısı
1.10.1.1	Yasa ve yönetmelik düzenlemeleri, plan yapım/ihale esasları ve belgeleri (kent planlama ve tasarım ilkeleri ve esasları kılavuzu), plan ve proje üretme ve iş düzenine ilişkin mevzuat düzenlemeleri	Kent planlama ve tasarım ilke ve esaslarına ilişkin yayınlanmış yönetmelik sayısı
1.10.1.2	Planlama eğitimindeki müfredat düzenlemeleri - meslek içi eğitim	Yeniden düzenlenmiş lisans-lisansüstü eğitim programı sayısı ve hizmet içi eğitim programı sayısı
1.10.1.3	Kent planlama ve tasarım ilkeleri ve esasları kılavuzu hazırlanması / hazırlatılması (bilimsel ve mesleki araştırma-geliştirme projeleri yoluyla)	Yayınlanmış kılavuz kitap - rehber sayısı
1.11.1.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda her kademedeki planlama ve uygulama sürecinin bir üst kademedeki planlama kurumu tarafından denetlenmesi ve öz denetime ilişkin düzenlemeler yapılması	Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.11.2.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda, her kademedeki planlama sürecinde katılım toplantılarının ve düzeninin belirlenmesine ilişkin yönetmelik düzenlemeleri yapılması	Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.11.2.2	Planlama sürecine ilişkin tüm bilgilere internet ortamında erişimin olanaklı olması	Planlama süreçlerine ilişkin olarak bilgilerin internet ortamında halka sunulduğu site sayısı
1.11.3.1	Şehircilik ve Planlama Yasasında kentlilerin haklarını koruyan ve geliştiren düzenlemelerin yapılması	Şehircilik ve Planlama Yasasında kentli haklarının korunmasına ilişkin olarak düzenlenmiş madde sayısı ve Yasanın Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.11.4.1	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetim Kurullarının ve Sayıştay'ın denetim programlarının ve içeriğinin yeniden düzenlenmesi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetim Kurulu ve Sayıştay tarafından gerçekleştirilen denetim sayısı
1.12.1.1	Hukuk Fakültelerinde lisans ve lisansüstü düzeyde imar hukuku eğitiminin güçlendirilmesi	Hukuk fakültelerinde imar hukuku ile ilgili lisans dersleri ve lisansüstü program sayısı
1.12.1.2	Hukuk fakülteleri ile şehir ve bölge planlama bölümleri arasında lisansüstü eğitimin karşılıklı desteklenmesi	Hukuk fakülteleri ile Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinin İmar Hukuku ile ilgili lisansüstü eğitim programı sayısı
1.12.1.3	Yeterli sayıda ihtisas mahkemelerinin kurulması ve bu mahkemelerin işleyişi ve kurallarına ilişkin olarak baro ve hukuk fakülteleri ile ortak çalışma yapılması	Kurulan ihtisas mahkemesi sayısı
1.13.1.1	Yargı sürecine erişme güçlüğü yaşayan vatandaşlara hukuki ve maddi destek sağlanması	Yargıya erişimi desteklenen vatandaş sayısı

1.14.1.1	Etik kuralların belirlenmesine yönelik çalışmaların düzenlenmesi	Meslek etiği konusunda düzenlenmiş olan çalıştay sayısı ve katılımcı sayısı
1.14.2.1	İlgili meslek alanlarının lisans eğitimlerinde "meslek etiği" derslerine yer verilmesi	İlgili lisans programlarında meslek etiğini konu alan ders sayısı
1.14.2.2	Meslek etiği konusunda hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi	Gerçekleştirilen hizmet içi eğitim programı sayısı
1.14.3.1	Meslek odaları onur kurulları kararlarının ve bakanlık denetim sonuçlarının yargıya taşınması	Meslek etiğine aykırı eylemlerin sayısındaki düşüş oranı
1.15.1.1	Şehircilik ve Planlama Yasasına referansla, farklı kademelerdeki planlama düzeyleri için gösterim dili, plan notları, analiz raporu ve plan açıklama raporunun kapsamını tanımlayan plan yapım yönetmeliğinin oluşturulması	Plan yapım yönetmeliğinin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.16.1.1	Risk azaltan ve/veya yok eden müdahale tiplerinin mekânsal planlamanın her ölçeği için ayrı ayrı tanımlanıp, her ölçek için uygun karar ve ifade dilinin geliştirilmesi	İlgili yönetmeliklerin ve diğer hukuki düzenlemelerin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.17.1.1	Farklı etaplardaki gelişme alanlarının eşik maliyetlerinin hesaplanarak karar süreçlerine dahil edilmesinin ve gelişme etaplarının planlarda gösterilmesinin zorunlu hale getirilmesini sağlayacak yasal düzenleme yapılması	Gelişme alanlarının etaplanmasına ilişkin hükümlerin içinde yer aldığı Plan Yapım Yönetmeliğinin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.17.2.1	Kentsel bölge ve il sınırları içinde nüfus gelişme eğiliminin çok üzerinde gelişme alanı planlanmış olan yerleşimlerin saptanması ve planlarının bu bağlamda irdelenmesi	Gelişme alanı irdelenmiş yerleşim planı sayısı
1.18.1.1	Planlarda gelişme alanlarının etaplanması, parselasyon planlarının bu etaplamayaW paralel olarak gerçekleştirilmesi	Etaplanarak gerçekleştirilmiş parselasyon planı sayısı
1.18.2.1	Vergilendirme, yatırım maliyetlerinin tümüyle girişimciye bırakılması, teşvik tedbirleri, arsa stoğu, yerleşik alan içindeki boş arsa ve binaların kullanımının teşvik edilmesi vb. uygulama araçlarını geliştiren hükümlerin Şehircilik ve Planlama Yasasında yer alması	Kentsel saçaklanmayı engellemeye yönelik uygulama araçlarına ilişkin hükümlerin içinde yer aldığı Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.19.1.1	Uygulama araçlarının belirlendiği ve bunların nasıl uygulanacağına ilişkin düzenlemelerin içinde yer aldığı plan yapım ve uygulama yönetmeliğinin hazırlanması	Uygulama araçlarına ilişkin düzenlemelerin içinde yer aldığı yönetmeliğin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi
1.19.2.1	Plan kararlarının oluşturulması ve uygulanması aşamasında ilgili tüm paydaşların katılımını ve katkılarını sağlamak	Farklı paydaşların işbirliği ile hayata geçmiş olan plan kararı-proje sayısı
1.20.1.1	Mekânsal planlama ile ilgili düzenlemeler yaparken nihai hedef olarak plan belgesini değil, planı elde etme, izleme ve geri besleme süreçlerinin odağa yerleştirilmesi ve bu amaçla planlama sürecini paylaşacakları tarif edecek ve yetkilendirecek bir izlek oluşturulması	Mekânsal Planlama Sisteminde, sürece katılacak, izleyecek, ve geri dönmeyi sağlayacak aktör sayısı
1.21.1.1	Plancıların tam istihdamına dair yasanın öncelikle yürürlüğe girmesi	Ülke bütününe yayılmış ve görev almış şehir plancısı sayısı
1.21.1.2	Planlama ve uygulama birimlerinde çalışan uzmanların hizmet içi eğitiminin sağlanması	Hizmet içi eğitimine yönelik program ve bundan yararlanan uzman sayısı
1.22.1.2	Müzenin kurulması konusunda ilgili kurumlar arası eşgüdümün sağlanması	Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesinin kuruluş tarihi ve arşivlenen belge sayısı
1.23.1.2	TÜİK, TÜBİTAK, TÜBA vb. kurumlar arasında eşgüdümü sağlayan ve mekana referanslı bilginin hangi kurumlar tarafından hangi düzeyde toplanacağı konusunda yönlendirici olacak, Başbakanlığa bağlı bir "ulusal veri merkezi" oluşturulması	Ulusal Veri Merkezi'nin kuruluş tarihi

IV. MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA KOMİSYONU ÇALIŞMASININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Komisyon çalışmaları süresince çok yoğun bir şekilde gerçekleştirilen tartışmalarda, farklı görüşler öne sürülmüş, farklı sorun tanımlamaları ve çözüm önerileri geliştirilmiş ve sonrasında büyük ölçüde uzlaşma sağlanarak, bu raporda sunulan yeni bir planlama yaklaşımı, yeni bir planlama sistemi ve yeni bir kurumsal yapı önerisi geliştirilmiştir. Deneyimlenmiş olan bu süreçte, sözü edilen görüş farklarına karşın tüm komisyon üyeleri, mevcut planlama sisteminin, bu sistem içinde yer alan kurumsal yapılanmanın ve bu yapılanma üzerinden işleyen planlama pratiğinin **kesinlikle değişmesi gerektiği** konusunda hemfikir olmuşlardır. Çünkü günümüzün planlama pratiği büyük sorunlara sahiptir ve bu sorunlar nedeniyle yaşam çevrelerimiz ve doğal ve kültürel değerlerimiz büyük zarar görmektedir. Bu planlama pratiğinin geri planında yer alan planlama anlayışının iki boyutla sınırlanmış, durağan, katılımcılıktan ve işbirliğinden uzak, sosyal, ekonomik, kültürel gelişmeden soyutlanmış, doğal ve estetik değerlere duyarısız, karşı karşıya olduğumuz doğal afet ve yerleşme risklerine karşı tepkisiz yapısının değişmesi gerekliliği çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmuştur.

Katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, dinamik, sürekli, yerinde, disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak gerçekleştirilen bir süreci içeren, mekan organizasyonuna dönük düzenlemeleri, sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel boyutlarla birlikte, üzerinde uzlaşmış ortak bir geleceğe ulaşmanın bir bütünlüğü olarak içselleştiren **yeni planlama anlayışının benimsenmesi**, komisyonun öncelikli stratejisi olmuştur. Böylesi bir anlayışla planlama, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında ve yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede, ulusal ve bölgesel ölçekte katılımcı bir süreçle oluşturulan planlama politikaları, yerelin planlama sürecinde yönlendirici olurken, yerel kendi özgün değerleri ve dinamikleriyle ve aynı kapsam ve içerikteki planlama süreçleriyle kendi gelecek vizyonunu oluşturabilecek ve yerel gelişimini sağlayabilecektir. Bu kapsamdaki bir planlama yaklaşımı, odağına yalnızca kentleri almayacak; kırsal yerleşimleri, kır-kent bütünlüğü içinde ve kırsal kalkınmayı hedefleyerek ve bunun araçlarını ve ortaklıklarını sağlayacak bir boyutu da içerecektir. Kırsal yerleşmelerin salt fiziki gelişimlerini yönlendirme, denetleme kaygısı ile sınırlanmış bir yaklaşım; yerini, kırsal yerleşim alanlarının kendi özgün yapılarıyla gelişimini sağlayacak, tarım sektörünün ve doğal - kültürel değerlerinin korunmasını ve gelişmesini olanaklı kılacak, yine katılımcı ve dinamik süreçlerle ve sürekliliği olan bir planlama yaklaşımına bırakacaktır.

Gerek mevcut planlama pratiğimizin, gerekse de bunun geri planındaki planlama anlayışının değişiminin kaçınılmaz olduğu konusunda fikir birliği içinde olan komisyonumuz için, devam eden öncelikli diğer iki konu, bu değişimin sağlanmasında ana sorumluluğu üstlenecek kurumsal yapının ve söz konusu değişimin yasal çerçevesinin oluşturulması olmuştur. Ülkemizde şehircilik, planlama, konut ile ilgili konularda çalışacak, planlamada yeni anlayışı hayata geçirecek en önemli kurum olacak **Şehircilik ve Planlama Bakanlığının** kurulması ilk ve öncelikli stratejiler arasında olmuştur. Katılımcı, dinamik, disiplinler arası, yerinde ve sürekli, çok aktörlü planlama yaklaşımının çerçevesini, ilkelerini, normlarını ve kurumlarını oluşturacak **Şehircilik ve Planlama Yasasının** katılımcı bir süreçle hazırlanıp yürürlüğe girmesi ise, yeni yapılanmanın önkoşulu olarak belirlenmiştir.

Yeni planlama anlayışıyla; kalkınma planı ile ilişkilendirilmiş, ülkenin geleceğine dönük mekânsal stratejilerin oluşturulması ve bu stratejileri oluşturacak kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesi, komisyonun öncelikli stratejisidir. Bu bağlamda, **Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulunun** oluşturulması ve bu kurulun bakanlıklar üstü bir konumda

yapılanması ve enerji, ulaşım, sanayi, turizm, konut, doğal afet ve yerleşme riskleri, bölgeler arası eşitsizlikler alanlarında ülke düzeyinde mekânsal stratejileri katılımcı bir süreçle geliştirmesi gerekmektedir.

Planlama sisteminde; ülke düzeyinden başlayarak, bölge, **kentsel bölge-il, ilçe** kademelenmesinin oluşturulması ve **her kademede planlama yetkisine sahip tek bir kurumun oluşturulması**, mevcut planlama sisteminin parçalı, karmaşık, eşgüdümsüz ve denetlenemez yapısının ortadan kaldırılmasına yönelik bir diğer öncelikli strateji olmuştur.

Bölge, kentsel bölge-il ve ilçe düzeyinde katılımcı süreçlerle ve yerel kalkınma ile bağlantılı olarak gerçekleştirilecek planlama süreçlerini hayata geçirecek planlama bürolarının yerelde kurulması, benimsenen planlama anlayışının kaçınılmaz bir gerekliliği olmuştur. Bu nedenle, disiplinler arası uzmanlıklarla oluşturulmuş, yerinde kurulmuş, yerele ait güncel bilgi üreten, katılımcı süreçleri gerçekleştiren, bir alt kademe planlama süreçlerini denetleyen **bölge, kentsel bölge-il, ilçe mekânsal strateji planlama bürolarının** kurulması öncelikli stratejilerimizdendir.

Her düzeyde **kırsal alan planlamasına** ilişkin duyarlılığın geliştirilmesi, bu alanlara özgü planlama modellerinin, normlarının ve uygulama araçlarının geliştirilmesi, bu güne dek büyük ölçüde ihmal edilmiş olan, ancak mutlaka gerçekleştirilmesi gerekli stratejilerden bir diğeridir. Kırsal peyzaja, yaşam biçimine, mimarisine, yapı malzemesine uygun yapılaşmanın sağlanması gerekmektedir, çünkü bu sağlanamazsa yok olmaya başlayan kırsal peyzaj ve kırsal yerleşim alanlarındaki kimlik kaybı, geri dönülemez boyutlara ulaşacaktır.

Ülke düzeyinden başlayarak, uygulama plan ve projelerine dek **doğal afet ve yerleşme risklerinin** azaltılmasına dönük sakinlik planlaması anlayışının içselleştirilmesi, her kademede gerekli veri tabanının güncel olarak oluşturulması, ilgili uzmanlık alanlarıyla işbirliği içinde plan kararlarının geliştirilmesi ve müdahalelerin yapılması, artık kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Mevcut planlama sistemimizin her kademede iki boyutlu yapısı ve neredeyse tek tip planlama dili, yine her kademede özellikle de uygulama planları aşamasında, **planlamanın tasarımıyla bağının kopmasına** neden olmuştur. Özellikle kent ölçeğinde üçüncü boyutun planlama süreçlerinde içselleştirilmesi, tasarım ilkeleri ve esaslarına ilişkin kılavuzların hazırlanmasının gerekliliği, komisyonumuzun öncelikli bir diğer stratejisi olmuştur.

Kentlerimizinsaçaklanarakbüyümesi, yerleşik alanlarındışındakonut, eğitim, ticaretvb. kentsel kullanımların yer seçmesi hem kentsel maliyetleri arttırmakta, hem çevreye büyük zararlar vermekte, hem de kentlerin boşalmasına ve kentsel yaşamın olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle **kentsel saçaklanmanın önlenmesine** yönelik caydırıcı ve yerleşik alan içinde yapılaşmayı destekleyici stratejilerin geliştirilmesi gereklidir. Bu konuyla ilişkili bir başka sorun, yerleşmelerin gelecek vizyonlarından bağımsız olarak **gereksinimlerinden çok fazla alanı kentsel gelişmeye açan imar planlarının** varlığıdır. Planlamada etaplama, yerleşik alan çevresindeki alanlarda arazi mülkiyetinin parçalanmasının engellenmesi, kamunun arsa stoğu yapması vb. stratejiler, komisyonumuzun önemle üzerinde durduğu stratejiler olmuştur.

Mevcut planlama sistemimizin çok parçalı kurumsal yapısı, çok sayıda kurumun birbirinden ilişkisiz biçimde planlama yetkisine sahip olması, yeterli araçların ve kurumların geliştirilmemiş olması nedeniyle, mekânsal planlama sistemimizde **denetim yetersizliği**, komisyonumuzun üzerinde önemle durduğu bir başka sorun alanı olmuştur. Geliştirdiğimiz yeni kurumsal yapı önerisinde ve kademeli planlama yaklaşımında, her bir kademeden bir üst planlama

kurumunca denetlenmesi, her kurumda öz denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, Sayıştay ile Planlama ve Şehircilik Bakanlığının denetim birimlerinin daha etkin hale getirilmesi ve saptanan olumsuzluklara ilişkin yargıya gitme yolunun açık olması, meslek etiğinin güçlendirilmesi benimsenen stratejilerden olmuştur. Ancak en etkin denetimin **halk denetimi** yoluyla gerçekleştirileceği ve bunun kanallarının güçlendirilmesi gerekliliği, üzerinde uzlaşılan önemli stratejilerimizdendir.

Denetim yetersizliği nedeniyle, plan kararlarından olumsuz etkilendiğini düşünen kişi ve kurumların büyük ölçüde yargıya başvurması, ancak **yargının çok yavaş işlemesi ve yargıya erişimde dezavantajlı grupların bulunması** komisyonumuzda uzun süre tartışılan sorun alanlarından birisi olmuştur. İhtisas Mahkemelerinin kurulması konusunda Adalet Bakanlığı ve Baro ile ortak çalışmalar yapılması, bu mahkemelerin kurulmasına dek, İdare Mahkemelerinin sayısının artırılması, planlama ve hukuk alanlarında karşılıklı lisansüstü eğitim programlarının geliştirilmesi ve yargıya erişimde dezavantajlı olan kişilere destek olunmasına ilişkin stratejiler geliştirilmiştir.

Plan kararlarının uygulanmasına ilişkin **uygulama araçlarının yetersizliği**, bir diğer önemli sorun alanıdır. Bu konuda çok ayrıntılı ve ilgili uzmanlar ve yetkililerin katılımıyla uzun soluklu çalıştaylar yapılması gerektiğinin benimsenmesinin yanı sıra, komisyonumuzca; arazi düzenlemeleri, vergilendirme, riskleri azaltma, finansman sağlama, ekonomik değer kayıplarının telafisi vb. alanlarında yeni uygulama araçlarının geliştirilmesi gerekliliği konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Her kademedeki planlama çalışmalarını gerçekleştirmek için ulusal düzeyde mekâna referanslı, düzenli veri sağlanması gerekmektedir. Günümüzde TÜİK, TÜBİTAK ve TÜBA vb. kurumlar tarafından bilgi toplanmaktadır, ancak bu kurumlar arasında yeterli eşgüdüm yoktur. Ülke genelinde hangi sektörlerle ilişkin, hangi ayrıntıda, hangi kurum tarafından ve hangi araçlarla mekâna referanslı bilgi toplanacağıının belirlenmesi, toplanan bilginin arşivlenmesi ve paylaşımına sunulması konusunda bir üst kuruma gereksinim vardır. Başbakanlığa bağlı **Ulusal Veri merkezinin** kurulması, komisyonumuzca geliştirilen ve önemli bulunan bir diğer strateji olmuştur.

Yaklaşık olarak altmış yıllık planlama deneyimimize, birikimimize karşın ülkemizde bir şehircilik ve planlama arşivinin bulunmaması, bu birikim ve sonuçlarının yeni kuşaklara aktarılamaması konusu da önemli bir sorun alanı olarak komisyonumuzca değerlendirilmiştir. **Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesinin** kurulması önerisi, komisyonumuzca üzerinde önemle durulan bir diğer öneridir.

Bu raporun “Giriş” Bölümünde de belirtildiği gibi, Komisyonumuz büyük bir katılımla, uyum ve heyecanla ve tüm komisyon üyeleri ile birlikte çalışmalarını yürütmüş, çok düzeyli tartışmalar yaşanmış ve sunulan bu rapor üretilmiştir. Her komisyon üyesine katkısının çok büyük olduğu ve yine komisyon üyelerinin katkısıyla oluşturulan bu çalışmanın, bu raporu okuyanlara da katkı sağlaması, bu çalışmada geliştirilen önerilerin hayata geçmesi ve Kentleşme Şurası Kitaplarının, kurulacak Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesinde yerini alması komisyonumuzun en büyük dileğidir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Kentleşme Şurası ile alanında uzman üyemiz kişiyi bir araya getirebilmiş ve çok düzgün bir organizasyonla bu çalışma ortamını yaratabilmiştir. Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu olarak, Kurumu ve bu organizasyonda emeği geçen herkesi kutluyor ve teşekkür ediyoruz.

RAPOR ÖZETİ

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma komisyonu, ülkemizin planlamaya ilişkin mevcut kurumsal yapısının ve bu yapıda işleyen mevcut planlama pratiği ve sürecinin gözlenen sorunlarından hareketle, yeni bir planlama anlayışı ve yeni bir kurumsal yapı önerisi geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu ana çerçevenin oluşturulmasında başlangıç noktasını; yaşanmakta olan sürece, sürdürülebilir, yaşanabilir ve hakçalık ilkelerini sağlayacak yaşam çevreleri yaratmaya dönük bir müdahale çabası oluşturmuştur. Bu çaba ise yeni bir yönetim anlayışı ve yeni bir planlama anlayışını da beraberinde getirmektedir.

Yeni yönetim anlayışı, temsili demokrasinin yanı sıra katılımcı demokrasinin hayata geçirilmesini, şeffaflığı, hesap verilebilirliği, yaşamına ve yaşadığı çevreye duyarlı ve sorumluluk üstlenen yurttaşlığı, ulusal politikalarla yönlendirilen yerelin, aynı zamanda kendi özgün potansiyellerini ortaya koymasında kolaylaştırıcılığı ve atılımcı gücünün desteklenmesini içermektedir.

Yeni planlama yaklaşımı ise katılımcı, çok aktörlü ve bilimsel temelli müzakerelere açık, dinamik, sürekli, yerinde, disiplinler arası uzmanlıklarla ve çok aktörlü olarak gerçekleştirilen bir süreci içermektedir. Bu yaklaşımda mekan organizasyonuna dönük düzenlemeler, sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel boyutlarla birlikte, üzerinde uzlaşmış ortak bir geleceğe ulaşmanın bir bütünleyicisi olarak içselleştirilmektedir. Çok boyutlu bu yapıyla da planlama, yalnızca fiziksel düzenleme aracı değil, sosyal, ekonomik, kültürel gelişmenin ve doğal, kültürel değerlerin korunmasının araçlarını ortaya koyan, ortaklıkları sağlayan ve ortak geleceğin tanımlanmasında ve yaşama geçirilmesinde birleştirici, dinamik ve sürekliliği olan bir süreçtir. Ulusal ve bölgesel ölçekte katılımcı bir süreçle oluşturulan planlama politikaları, yerelin planlama sürecinde yönlendirici olurken, yerel kendi özgün değerleri ve dinamikleriyle ve aynı kapsam ve içerikteki planlama süreçleriyle kendi gelecek vizyonunu oluşturabilecek ve yerel gelişimini sağlayabilecektir. Bu kapsamdaki bir planlama yaklaşımı, odağına yalnızca kentleri almayacak; kırsal yerleşimleri, kır-kent bütünlüğü içinde ve kırsal kalkınmayı hedefleyerek ve bunun araçlarını ve ortaklıklarını sağlayacak bir boyutu da içerecektir. Kırsal yerleşmelerin salt fiziki gelişimlerini yönlendirme, denetleme kaygısı ile sınırlanmış bir yaklaşım; yerini, kırsal yerleşim alanlarının kendi özgün yapılarıyla gelişimini sağlayacak, tarım sektörünün ve doğal - kültürel değerlerinin korunmasını ve gelişmesini olanaklı kılacak, yine katılımcı ve dinamik süreçlerle ve sürekliliği olan bir planlama yaklaşımına bırakacaktır.

Yukarıda özetlenen ve bu çalışmanın ana çerçevesini oluşturan yeni yönetim ve planlama anlayışını hayata geçirecek yeni kurumsal yapı ve planlama süreci önerilerinin geliştirilmesinde ve somutlaştırılmasında;

- Ülkemizde planlamaya ilişkin mevcut sorunların niteliği,
- Planlama kuramı yazınında yer bulan yeni planlama yaklaşımları,
- Dünyada farklı ülkelerce deneyimlenmiş olan planlama pratikleri,
- Yaklaşık olarak altmış yıldır ülkemizde yaşanmakta olan planlama deneyimi, birikimi ve sonuçları,

göz önüne alınmıştır.

Benimsenen yönetim ve planlama anlayışı ışığında, ülke ölçeğinden başlayarak, bölge, kentsel bölge-il, ilçe ve kırsal alanlar kademelenmesinde ve bütünlüğünde bir yaklaşım gerçekleştirilmiştir.

Gerek komisyonumuzca benimsenmiş yeni planlama anlayışının, gerekse de öngörülen yeni kurumsal yapının hayata geçirilebilmesi için öncelikle Şehircilik ve Planlama Bakanlığının kurulması gerekmektedir. Şehircilik, planlama ve konut sektörüne ilişkin sorunların çözümüne dönük politikalar üretecek, yasal çerçeveyi oluşturacak ve kurumsal yapıyı gerçekleştirecek olan Bakanlık, katılımcı süreçlerle ve yeni planlama ve yönetim anlayışını içselleştiren Şehircilik ve Planlama Yasasını hazırlayacaktır.

Ülkemizin, kalkınma planları ile ilişkilendirilmiş, geleceğe dönük bir mekânsal stratejisi yoktur. Oysa karşı karşıya olduğumuz enerji, doğal afet ve yerleşme riskleri, bölgelerarası eşitsizlikler sorun alanlarına ilişkin ve doğal ve kültürel değerlerimize, ulaşım, sanayi, tarım, turizm, konut sektörlerine ilişkin, ülke düzeyinde mekânsal stratejiler geliştirilmelidir. Bu amaçla, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak Ulusal Mekânsal Strateji Planlama (UMSP) Kurumunun sekretaryasını ve idari ve teknik altyapısını hazırlayacağı, **“Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu”** oluşturulacaktır. Bu kurul, bakanlıklardan, sivil toplum kuruluşlarından, DPT ve YPK'dan üst düzey temsilcilerin ve bu konuda uzman belli sayıda akademisyenin katılımıyla oluşturulacak ve bakanlıklar üstü bir yetkiye sahip olacaktır. Kısa ve orta erimli olarak geliştirilecek “ülke mekânsal strateji planı”, TBMM de onaylanacaktır.

UMSP Üst Kurulu tarafından, ülke mekânsal stratejilerine uygun olarak “bölge” sınırları belirlenecek ve tanımlanmış bölgelerdeki en büyük kentte **bölge mekânsal strateji planlama büroları**, Şehircilik ve Planlama Bakanlığına bağlı olarak kurulacaktır. Disiplinler arası uzmanlıklarla oluşturulmuş bu planlama büroları, bölgeye ilişkin güncel veri tabanını oluşturacak, paylaşımına sunacak ve ülke mekânsal stratejileriyle uyumlu, katılımcı süreçlerle bölgenin gelecek vizyonunu belirleyecek ve bu vizyonu gerçekleştirmeye dönük mekânsal strateji planını ve projelerini oluşturacak, projelerin hayata geçirilmesine yönelik işbirliklerinin oluşturulmasında kolaylaştırıcı olacaklardır. Hazırlanmış olan bölge mekânsal strateji planları, “bölge belediyeler birliği meclisi” ve UMSP Üst Kurulu tarafından onaylanacaktır.

Bölge mekânsal strateji planlama büroları tarafından sınırları belirlenen “kentsel bölge”lerin, merkez şehirlerinde **“kentsel bölge mekânsal strateji planlama büroları”** kurulacaktır. Kentsel bölgeye ilişkin veri tabanını oluşturacak, güncel tutacak ve paylaşımına sunacak planlama büroları, katılımcı süreçlerle ve bölge ölçeğinden gelen stratejilere uyumlu olarak, “kentsel bölge mekânsal strateji planı”nı hazırlayacaklardır. Bu planlar, kentsel bölge belediye meclisi ve bölge planlama bürosu tarafından onaylanacaktır. Büyük kentlerimizin çevresindeki diğer kentsel yerleşmelerle birlikte bazı kentsel bölgeler bir ya da daha fazla ilin sınırlarının tamamını veya bir bölümünü kapsayabilirler. Ancak daha küçük kentsel bölgelerde, il düzeyindeki planlar da **“il mekânsal strateji planlama büroları”** tarafından benzer süreçlerle oluşturulacaktır.

Kentsel bölgelerin sınırları içindeki ilçelerde **“ilçe mekânsal strateji planlama büroları”** oluşturulacak ve kentsel bölge plan kararlarına uyumlu olarak, ilçe mekânsal strateji planları oluşturulacaktır. İlçe belediye meclislerinde kabul edilen planlar, il genel meclisinde onaylanacaktır. Kentsel bölge sınırları dışındaki ilçelerde; ilçe planları, il mekânsal strateji planlama büroları tarafından hazırlanacak ve benzer süreçlerle onaylanacaktır.

Öngörülen kademeli yapının en alt kademesinde uygulama plan ve projeleri yer almaktadır. İlçe mekânsal strateji planlarına uygun olarak hazırlanacak uygulama plan ve projeleri,

ayrıntılı analizlere dayanarak, üçüncü boyuta ve yerel özelliklere uygun olarak, yine katılımcı süreçlerle hazırlanacak ve bir üst kademedeki meclis tarafından da onaylanacaktır. Günümüz planlama pratiğinde kopmuş olan tasarım ve planlama arasındaki bağ güçlendirilecek, tasarım ilkeleri ve esaslarına ilişkin kılavuzlar ve rehberler hazırlanacaktır.

Yukarıda özetlenen kademeli yapı; mevcut planlama sistemimizdeki parçalanmış planlama yetkilerine, eşgüdüm içinde olmayan ve planlama yetkisine sahip çok sayıda kurumun varlığına son verecek, her kademede tek bir yetkili kurumun olmasını sağlayacaktır. Kuşkusuz, bugün planlama yetkisine sahip tüm kurumlar, yeni planlama süreçlerinde birer aktör olacak ve plan kararları bu kurumların da katılımıyla, müzakereler ve uzlaşmalarla oluşturulacaktır.

Her kademede **doğal afet ve yerleşme risklerinin** azaltılmasına dönük stratejilerin geliştirilmesi, gerekli veri tabanının oluşturulması, paylaşılması ve gerekli uzmanlıklarla işbirliği içinde, her kademede sakinim planlaması anlayışının içselleştirilmesi, öngörülen planlama sisteminin temel ilkesidir.

Dört ana kademede oluşturulmuş planlama sisteminde bir üst kademedeki kurum, bir alt kademedeki katılım süreçlerinde gözlemci olacak ve hazırlanan planlar bir üst kademedeki planlama kurumunun da onayından geçecektir. Böylece bugün çok büyük yetersizlikler içeren katılım ve denetim mekanizmasının da güçlenmesi sağlanacaktır. Denetimi güçlendirecek diğer stratejiler ise, öz denetimi ve Sayıştay ile Bakanlık denetimini etkinleştirmek ve halk denetiminin etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak geliştirilmiştir. Mesleki etik değerlerin geliştirilmesi ve planlama sistemi içinde yer alan kişilerce üst düzeyde benimsenmesinin sağlanması, denetimin sağlanmasında bir diğer önemli stratejidir.

Mevcut planlama sisteminde, plan kararlarından olumsuz etkilendiğini düşünen kişiler, yetersiz denetim nedeniyle yalnızca yargıya başvurabilmekte, yargı süreçleri de çok uzun zaman almaktadır. Bazı kişiler ise yargıya erişimde dezavantajlı konumda olup bu haktan yararlanamamaktadır. Adalet Bakanlığı ve Baro ile yapılacak ortak çalışmalar sonucu **"ihtisas mahkemeleri"**nin kurulması, onlar kuruluncaya dek idare mahkemelerinin sayısının artırılması, planlama ve hukuk alanında karşılıklı lisansüstü eğitim programlarının geliştirilmesi, yargı sürecini hızlandırabilecektir.

Özellikle son yıllarda kentlerimizin yerleşik alanlarının sınırları dışında ve kentten kopuk bir biçimde yer seçen konut, eğitim, sanayi, ticaret kullanımları, kentlerimizin saçaklanarak büyümesine, kentleşme maliyetlerinin artmasına, doğal çevrenin zarar görmesine, mevcut kentlerin içinin boşalmasına ve kentsel yaşam kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır. Yeni yatırımların kent içinde yer seçmesini destekleyici, yerleşik alan dışına çıkışı caydırıcı önlemlerin alınması gereklidir. Bu sorun alanıyla ilişkili olarak günümüz planlama pratiğinde gözlenen bir başka sorun ise, yerleşmelerin gelecek vizyonundan bağımsız olarak gereksinimden çok fazla alanın, imar planlarıyla kentsel gelişme alanı olarak planlanmış olmasıdır. Öngörülen yeni planlama sisteminde, bu planlar irdelenecek, gelişme alanları etaplanacak, arazi ve arsa düzenlemeleri bu etaplara paralel olarak gerçekleştirilecektir.

Her kademede planlama çalışmaları, sistematik veri tabanına gereksinim duymaktadır, ülke genelinde; mekana referanslı doğal kültürel değerlerimize ilişkin, doğal afet ve yerleşme risklerine ilişkin sanayi, konut, ulaşım, enerji, turizm vb. sektörlerle ilişkin hangi ayrıntıda, hangi kurumlar tarafından ve hangi araçlarla bu verilerin, nasıl bir sistemle toplanacağına, arşivleneceğine, kullanıcılara sunulacağına dair kararları üreten bir kurumsal yapıya gereksinim vardır. Günümüzde ülke genelinde veri toplayan, TÜİK, TÜBİTAK, TÜBA, farklı sivil toplum kuruluşları vb. kurumlar arasında eşgüdümü sağlayacak **"ulusal veri merkezi"**nin

kurulması, bu çok önemli gereksinimin karşılanmasını ve mekânsal stratejilerin daha tutarlı geliştirilmesini sağlayacaktır.

Ülkemizin yaklaşık olarak altmış yıllık planlama deneyimine ve birikimine karşın, şehirlerimize ve planlama süreçlerine ilişkin bilgi, belge, plan arşivi sistematik olarak oluşturulmamıştır. Şehircilik ve Planlama Bakanlığı tarafından kurulacak olan “**Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesi**”, bu birikimin genç kuşaklara aktarılmasını olanaklı kılacaktır.

SORUN STATEJİ EYLEM TABLOSU

AMA SORUN ALANLARI		MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA										
NO	SORUN	STRATEJİLER		EYLEMLER					EYLEMLER			GÖSTERGELER
		NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE		
1.1	Ulusal kalkınma planlaması ile ilişkilendirilmiş bir mekânsal planlama sisteminin ve stratejilerinin yokluğu	1.1.1	"Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama" yaklaşımının oluşturulması	1.1.1.1	Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama (UMSP) yaklaşımının oluşturulmasına dönük çağrı, katılım toplantılarının ve çalışmalarının yapılması	DPT ve BIB	İlgili akademik kurumlar, meslek odaları, STK	Kısa	DPT, BIB	UMSP yaklaşımının oluşturulmasına dönük katılım toplantısı ve katılımcı kurum ve kişi sayısı		
		1.1.2	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve "Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulu" ile ilgili kurumsal düzenleniminin yapılması	1.1.2.1	Şehircilik ve Planlama Bakanlığının ve bu Bakanlığa bağlı olarak Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulunun oluşturulması	TBMM	BIB, DPT, üniversiteler, meslek odaları	Kısa	Kamu	UMSP Üst Kurulunun kuruluş tarihi		
				1.1.2.2	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı ve Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulunun oluşturulmasına dönük kuruluş yasaasının hazırlanması	TBMM	Kamu kuruluşları, üniversiteler, özel sektör	Kısa	Kamu	Kuruluş Yasaasının Resmi Gazetede yayımlanma tarihi		
				1.1.2.3	Şehircilik ve Planlama Bakanlığının ve Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulunun kadrosunun, atıyapısının oluşturulması	Bakanlık, UMSP Üst Kurulu	STK, Bakanlıklar, üniversiteler, özel sektör	Kısa	Kamu	Şehircilik ve Planlama Bakanlığının Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama Üst Kurulunda çalışan uzman sayısı		
		1.1.3	Planlama mevzuatında "Ulusal Mekânsal Stratejik Planlama" yaklaşımını da içeren ve ülke bütünündeki planlama sisteminin ve yaklaşımını yeniden düzenleyen "Şehircilik ve Planlama Yasası"nın hazırlanması	1.1.3.1	Şehircilik ve Planlama Yasa Tasarısının oluşturulmasına dönük çağrı, katılım toplantılarının yapılması	Bakanlık, UMSP Üst Kurulu	STK, Bakanlıklar, üniversiteler, meslek odaları	Kısa	Kamu	Yasa Tasarısının hazırlanmasına dönük olarak düzenlenmiş toplantı ve katılım kişi sayısı		
				1.1.3.2	Şehircilik ve Planlama Yasa Tasarısının TBMM'de görüşülmesi	Bakanlık, UMSP Üst Kurulu	Meslek odaları, üniversiteler	Kısa	Kamu	Şehircilik ve Planlama Yasaasının Resmi Gazetede yayımlanma tarihi		
		1.1.4	Ulusal Mekânsal Strateji Planının hazırlanması	1.1.4.1	Ulusal Mekânsal Stratejik Planın elde edilmesine dönük katılım toplantılarının ve çalışmalarının yapılması	Bakanlık, UMSP Üst Kurulu	Meslek odaları, üniversiteler, STK	Kısa	Kamu	Ulusal Mekânsal Strateji Planlama sürecine katılım toplantısı ve katılım kurum / kişi sayısı		
				1.1.4.2	Ulusal Mekânsal Strateji Planının onaylanması	TBMM	Bakanlık	Orta	Kamu	Ulusal Mekânsal Strateji Planının onaylanma tarihi		

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
1.2	Ülkemizde üzerinde uzlaşmış bir planlama vizyonu ve stratejinin bulunmaması	1.2.1	Katılımcı, dinamik, disiplinler arası, yerinde ve sürekli planlama yaklaşımının ve ülke, bölge, il, Kenttsel bölge, ilçe kademelerinin Şehircilik ve Planlama Yasasında tanımlanması ve bu içeriğin kamuoyunda paylaşılmaması	1.2.1.1	Yeni planlama anlayışının yaygınlaşması konusunda kamuoyu oluşturulması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, UMSP Üst Kurulu	STK, Bakanlıklar, üniversiteler, meslek odaları	Kısa	Kamu	Yeni planlama anlayışının ve yeni kurumsal yapının niteliğinin tanıtıldığı toplantı sayısı
				1.2.1.2	Şehircilik ve Planlama Yasası'nın ilgili tüm kurumlarda çalışan görevlilere tanıtılması konusunda eğitim ve bilgilendirme seminerleri düzenlenmesi	Bakanlık, UMSP Üst Kurulu	valilikler, belediyeler, üniversiteler, meslek odaları	Kısa	Kamu	Şehircilik ve Planlama Yasası tanıtım semineri ve katılan kişi sayısı

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER				EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
1.3	Mevcut planlama sistemimizde planlama yetkisine sahip kurumlar arasında ve izlenen planlama sürecinde dişey ve içtey işvesel bütünlüğün ve tutarlılığın olmaması	1.3.1	Ülke, bölge, kentsel bölge, il, ilçe uygulama plan ve projeleri kademelet yapısının ve eşgüdümün oluşturulması	1.3.1.1	Bölge - alt bölge sınırlarının belirlenmesi	UMSP Üst Kurulu	DPT, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Kısa	Kamu	Tanımlanmış bölge, alt bölge sayısı	
				1.3.1.2	Bölge mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, UMSP Üst Kurulu	Kamu kuruluşları, üniversiteler, özel sektör	Kısa	Kamu	Oluşturulan bölge planlama bürosu sayısı ve bürolarda çalışan uzman sayısı	
				1.3.1.3	Bölge mekânsal strateji planlarının oluşturulması	Bölge planlama büroları	Belediyeler, STK üniversiteler, DSİ, TCK, TCDD, DLH, meslek odaları, valilikler	Orta	Kamu	Onaylanmış bölge mekânsal strateji planı sayısı	
				1.3.1.4	Kentsel bölge sınırlarının belirlenmesi	Bölge planlama büroları	Belediyeler, STK üniversiteler, DSİ, TCK, TCDD, DLH, meslek odaları, valilikler	Kısa	Kamu	Tanımlanmış kentsel bölge sayısı	
				1.3.1.5	Kentsel bölge mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması	Kentsel bölge sınırı içindeki belediyeler	Valilikler, kamu kuruluşları, üniversiteler, özel sektör	Kısa	Belediyeler	Kentsel bölge mekânsal strateji planlama bürosu ve çalışan uzman sayısı	
				1.3.1.6	Kentsel bölge - ilçe mekânsal strateji planlarının oluşturulması	Kentsel bölge planlama bürosu	Valilikler, kamu kuruluşları, üniversiteler, STK, meslek odaları	Orta	Belediyeler	Onaylanmış kentsel bölge mekânsal strateji planı sayısı	
				1.3.1.7	İl mekânsal strateji planlama bürolarının oluşturulması	Valilikler	Kamu kuruluşları, üniversiteler, özel sektör	Kısa	İl özel idareleri	Kurulmuş il mekânsal strateji planlama bürosu ve çalışan uzman sayısı	
				1.3.1.8	İl - ilçe mekânsal strateji planlarının hazırlanması	İl mekânsal strateji planlama bürosu	Valilikler, belediyeler, kaymakamlıklar, STK, üniversiteler, meslek odaları	Orta	İl özel idareleri	Onaylanmış il - ilçe mekânsal strateji planı sayısı	
				1.3.1.9	Belediyelerin mekânsal strateji planlarının, uygulama plan ve projelerinin hazırlanması	Belediyeler	Valilikler, belediyeler, kaymakamlıklar, STK, üniversiteler, meslek odaları	Orta	Belediyeler, kaymakamlıklar	Belediyelere ait onaylanmış mekânsal strateji planı sayısı	

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
1.4	Mevcut planlama sisteminde parçacık uygulamaların ve projelerin uygulanamaması ve planlamada yetki karnesinin varlığı	1.4.1	Ülke, bölge, kentsel bölge, il, ilçe, belediye uygulama plan ve projeleri kademe li yapısında, söz konusu her kademe de planlama yetkisine sahip tek bir kurumun oluşturulması	1.4.1.1	Günümüzde planlama yetkisine sahip olan kurumların Şehircilik ve Planlama Yasası'na göre yetkilerini devrederek gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	Günümüzde planlama yetkisine sahip olan tüm kurumlar	Başbakanlık ve ilgili bakanlıklar	Kısa	Bakanlıklar	Şehircilik ve Planlama Yasasına göre uygulanmış yasa sayısı
				1.4.1.2	Özel statülü alanlardaki planlama yetkilerini düzenleyen mevzuatın yeniden düzenlenmesi	Özel statülü alanlarda planlama yetkisine sahip tüm kurumlar	İlgili bakanlıklar	Kısa	Bakanlıklar	Şehircilik ve Planlama Yasasına göre uygulanmış yasa sayısı
1.5	İdari yetki alanı ile planlama alanı arasında uyumsuzlukların varlığı	1.5.1	Planlama alanı sınırlarının bölge, kentsel bölge, il, ilçe, belediye olarak belirlenmesi ve uyumun sağlanması	1.5.1.1	Mevcut büyükşehir ve belediye sınırları ile kentsel bölge sınırlarının uyumlu hale getirilmesi	Büyükşehir belediyeleri, ilgili belediyeler, İçişleri Bakanlığı	Bölge planlama bürdan	Kısa	Belediyeler	Kentsel bölge sınırlama göre sınırları uyumlandırılmış belediye sayısı
				1.5.1.2	Ülke, bölge, kentsel bölge ve il planlama bürolarında gerekli uzmanlıkların yer alması	Bakanlık belediyeler, valilikler, kamu kuruluşları, üniversiteler	Kaymakamlıklar, meslek odaları	Kısa	Bakanlık, valilikler, belediyeler	Her kademedeki planlama bürolarında farklı uzmanlıklarda çalışan kişi sayısı
1.6	Mevcut planlama süreçlerinde katılımı arası olma özelliğinin yeterince kurumsallaşmamış olması	1.6.1	Şehircilik ve Planlama Yasası ile tüm kademe lerdeki planlama bürolarında gerekli tüm uzmanlıklarda planlama birimlerinin oluşturulması	1.6.1.1	Ülke, bölge, kentsel bölge ve il planlama bürolarında gerekli uzmanlıkların yer alması	Bakanlık belediyeler, valilikler, kamu kuruluşları, üniversiteler	Kaymakamlıklar, meslek odaları	Kısa	Bakanlık, valilikler, belediyeler	Her kademedeki planlama bürolarında farklı uzmanlıklarda çalışan kişi sayısı
				1.6.1.2	Planlama sürecine katılımın gerekliliği konusunda Başbakanlık ve bakanlıkların ve TBMM'nin bilgilendirilmesi	Meslek odaları, üniversiteler, STK	Belediyeler, valilikler, kaymakamlıklar, muhtarlıklar	Kısa	STK, meslek odaları	Her planlama kademesindeki planlama süreçlerinde düzenlenen katılım toplantısı sayısı ve katılan sayısı
1.7	Tüm planlama düzeylerinde katılımı karar alma mekanizmalarının yetersizliği, kurumsallaşmamış olması ve katılımda eşitsizlik	1.7.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda tüm kademe lerdeki planlama süreçlerinde katılımı kurumsallaştırarak maddelerin yer alması	1.7.1.1	Her kademe de gerçekleştirilen planlama sürecindeki katılım etkinliklerinin bir üst kademe planlama bürosu yetkililerince gözetilmesi	Kademe li bütünlük içinde ilgili bürolar	Belediyeler, valilikler, kaymakamlıklar, muhtarlıklar, üniversiteler, STK, meslek odaları	Kısa	İl özel idareleri, belediyeler, kaymakamlıklar, STK, meslek odaları	Her planlama kademesindeki planlama süreçlerinde düzenlenen katılım toplantısı sayısı ve katılan sayısı

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
1.8	İmar planlaması yaklaşımının ve uygulamasının yalnızca fiziki düzenleme boyutuyla sınırlı kalması, rant yaratma ve rant dağıtımında ekolojik, toplumsal, mekansal ve çevresel açıdan yaşanabilir ve sürdürülebilir mekan üretmede yetersiz kalması	1.8.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda, tüm kademelerdeki planlama süreçlerinde, sosyal ve ekonomik gelişimin gerçekleştirilmesinde, doğal süreçler ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesinin planlama sürecinin önceliği olmasına dönük düzenlemelerin yapılması	1.8.1.1	Yeni planlama anlayışının yaygınlaşması konusunda kamuoyu oluşturulması	Meslek odaları, üniversiteler, STK	Valilikler, belediyeler, kaymakamlıklar	Kısa	STK, meslek odaları	Yeni planlama yaklaşımına ilişkin kamuoyunda yürütülen etkinlik sayısı
		1.8.1.2	Yaşanabilir ve sürdürülebilir mekan göstergelemesinin geliştirilmesi	1.8.1.2	Yaşanabilir ve sürdürülebilir mekan göstergelemesinin geliştirilmesi	Üniversiteler, meslek odaları	Valilikler, belediyeler, kaymakamlıklar	Kısa	Bakanlık, üniversiteler, meslek odaları	Geliştirilmiş gösterge sayısı
1.9	Mevcut planlama sistemimizde kırsal alan planlama kavramının, plan kademesinin ve normlarının bulunmaması ve kırsal alanların kimliğini yitirmeye başlaması	1.9.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda kırsal alanların tanımlanması, bu alanlara özgü planlama modellerinin, uygulama araçlarının ve planlama normlarının geliştirilmesi	1.9.1.1	Başbakanlık ve ilgili bakanlıkların ve TBMM'nin kırsal alan planlamasının önemi konusunda bilgilendirilmesi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Meslek odaları, üniversiteler, STK	Valilikler, kaymakamlıklar, il özel idareten	Kısa	Bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar	Kırsal kalkınma - planlama konusunda düzenlenmiş toplantı, seminer, çalıştay sayısı
		1.9.2	Kırsal karaktere (ya da kırsal peyzaja), yaşam biçimine, mimarisine, yapı malzemesine uygun yapılanmanın teşvik edilmesi	1.9.2.1	Rehber kitapların hazırlanması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, valilikler, kaymakamlıklar, üniversiteler	Meslek odaları, muhtarlıklar	Orta	Bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar	Yerel dokuya ve mimariye uygun üretilen proje sayısı
		1.9.2.2	Yerel yönetimlerde çalışan teknik personelin eğitimi	1.9.2.2	Yerel yönetimlerde çalışan teknik personelin eğitimi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, valilikler, kaymakamlıklar, üniversiteler	Meslek odaları, muhtarlıklar, ilgili bakanlıklar	Kısa	Bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar	Eğitilmiş teknik eleman sayısı
		1.9.2.3	Vergi indirimleri gibi teşvik edici mekanizmaların geliştirilmesi	1.9.2.3	Vergi indirimleri gibi teşvik edici mekanizmaların geliştirilmesi	Malîye Bakanlığı, İşçilen Bakanlığı	Valilikler, belediyeler	Orta	Bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar	Vergi indiriminden yararlanmış ve yerel mimariye uygun yapı sayısı

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
1.10	Mevcut planlama pratiğinin tasarımla bağının kopmuş olması	1.10.1	Yeni planlama anlayışı kapsamında, yapı-dokümanusat alanlar ve kent ölçeğinde üçüncü boyutun planlama sistemi içinde bütünleştirilmesi	1.10.1.1	Yasa ve yönetmelik düzenlemeleri, plan yapımı/hale esasları ve belgeleri (kent planlama ve tasarım ilkeleri ve esasları kılavuzu), plan ve proje üretme ve iş düzenine ilişkin mevzuat düzenlemeleri	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	İlgili bakanlıklar, üniversiteler, meslek kuruluşları ve uzmanlar	Kısa	Bakanlıklar, valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler	Kent planlama ve tasarım ilke ve esaslarına ilişkin yayınlanmış yönetmelik sayısı
				1.10.1.2	Planlama eğitimindeki müfredat düzenlemeleri - meslek içi eğitim	Yük ve üniversiteler, meslek odaları	TUPOB (Türkiye Ulusal Planlama Okulları Birliği)	Kısa	Üniversiteler, meslek odaları, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Yeniden düzenlenmiş lisans- lisansüstü eğitim programı sayısı ve hizmet içi eğitim programı sayısı
				1.10.1.3	Kent planlama ve tasarım ilkeleri ve esasları kılavuzu hazırlanması / hazırlanması (bilimsel ve mesleki araştırma-geliştirme projeleri yoluyla)	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, üniversiteler	TUPOB (Türkiye Ulusal Planlama Okulları Birliği)	Orta	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı - üniversiteler	Yayınlanmış kılavuz kitap - rehber sayısı

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER				EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
1.11	Mevcut planlama sisteminde etkin bir denetim mekanizmasının bulunmaması	1.11.1	Plan, kademeleri arasında uyumun ve denetimin sağlanması ve öz denetimin geliştirilmesi	1.11.1.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda her kademedeki planlama ve uygulama sürecinin bir üst kademedeki planlama kurumu tarafından denetlenmesi ve öz denetime ilişkin düzenlemeler yapılması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, UMSP Üst Kurulu	Meslek odaları, Üniversiteler, STK	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayımlanma tarihi	
		1.11.2	Planlama sürecine katılımın sağlanması ve denetimin yerel halk, meslek odaları ve STK'larca yapılmasının sağlanması	1.11.2.1	Şehircilik ve Planlama Yasası'nda, her kademedeki planlama sürecinde katılım toplantılarının ve denetimin belirlenmesine ilişkin yönetmelik düzenlemeleri yapılması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, UMSP Üst Kurulu	Üniversiteler, meslek odaları, STK	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayımlanma tarihi	
				1.11.2.2	Planlama sürecine ilişkin tüm bilgilere internet ortamında erişimin olanaklı olması	Her kademede yetkili olan planlama kurumları	Yalılıklar, kaymakamlıklar, belediyeler, üniversiteler	Orta	Valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler	Planlama süreçleme ilişkin olarak bilgilerin internet ortamında halka sunulduğu site sayısı	
		1.11.3	Kentli haklarını geliştirilen, koruyan ve ihlallerini önleyen, kentli haklarını içselleştiren planlama sürecinin gerçekleştirilmesine dönük mevzuatın geliştirilmesi	1.11.3.1	Şehircilik ve Planlama Yasasında kentlilerin haklarını koruyan ve geliştiren düzenlemelerin yapılması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Üniversiteler, meslek odaları, STK	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Şehircilik ve Planlama Yasasında kentli haklarının korunmasına ilişkin olarak düzenlenmiş maddede sayı ve Yasanın Resmi Gazetede yayımlanma tarihi	
1.11.4	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetleme Kurulu tarafından imar uygulamalarının tekoik denetimlerinin yapılması ve Sayıştay tarafından performansla ilgili periyodik denetimlerin yapılması ve denetim sonuçlarının yargıya taşınabilmesi	1.11.4.1	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetim Kurullarının ve Sayıştay'ın denetim programlarının ve içeriğinin yeniden düzenlenmesi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Üniversiteler, meslek odaları, STK	Orta	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Sayıştay	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı Denetim Kurulu ve Sayıştay tarafından gerçekleştirilen denetim sayısı			

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
1.12	Yetersiz denetim nedeniyle, denetim mekanizmasının büyük ölçüde yargı süreçleriyle sağlanıyor olması ve bu süreçlerin çok yavaş işlenmesi	1.12.1	İlgili mahkemelerdeki yargı sürecinin kısaltılmasına dönük düzenlemeler yapılması	1.12.1.1	Hukuk Fakültelerinde lisans ve lisansüstü düzeyde imar hukuku eğitiminin güçlendirilmesi	Hukuk fakülteleri	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, YOK	Orta	Üniversiteler	Hukuk fakültelerinde imar hukuku ile ilgili lisans dersleri ve lisansüstü program sayısı
				1.12.1.2	Hukuk fakülteleri ile şehir ve bölge planlama bölümleri arasında lisansüstü eğitimin karşılıklı desteklenmesi	Hukuk fakülteleri, TÜPO	Meslek odaları, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Orta	Üniversiteler	Hukuk fakülteleri ile Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinin İmar Hukuku ile ilgili lisansüstü eğitim programı sayısı
1.13	Yargı sürecine erişimde dezavantajlı grupların bulunması	1.13.1	Plan kararlarından olumsuz etkilediğini düşünen her vatandaşın yargı sürecine erişiminin olanaklı kılınması	1.13.1.1	Yeterli sayıda ihtisas mahkemelerinin kurulması ve bu mahkemelerin işleyişi ve kurallarına ilişkin olarak baro ve hukuk fakülteleri ile ortak çalışma yapılması	Adalet Bakanlığı, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Hukuk fakülteleri, baro	Orta	Adalet Bakanlığı	Kurulan ihtisas mahkemesi sayısı
				1.13.1.1	Yargı sürecine erişime güçlüğü yaşayan vatandaşlara hukuki ve maddi destek sağlanması	Adalet Bakanlığı	TMMOB, STK lar	Kısa	Adalet Bakanlığı, TMMOB, STK	Yargıya erişimi desteklenen vatandaş sayısı

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER				EYLEMLER				GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
1.14	Planlama etiği konusunda yeterli bir değer sisteminin bulunmaması	1.14.1	Planlama süreçlerinde benimsenmesi gereken etik kuralların belirlenmesi	1.14.1.1	Etik kuralların belirlenmesine yönelik çalışmaların düzenlenmesi	Üniversiteler, meslek odaları, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Valilikler, belediyeler, STK	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	Meslek etiği konusunda düzenlenmiş olan çalıştay sayısı ve katılımcı sayısı	
		1.14.2	Etik kuralların meslek insanlaıma benimsenmesinin sağlanması	1.14.1.1	İlgili meslek alanlarının lisans eğitimlerinde "meslek etiği" derslerine yer verilmesi	Üniversiteler	Meslek odaları, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Kısa	üniversiteler	İlgili lisans programlarında meslek etiği konu alan ders sayısı	
		1.14.3	Meslek etiğine aykırı davranışlara ilişkin cezai yrdıcı araçlar geliştirilmesi	1.14.2.2	Meslek etiği konusunda hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Meslek odaları, üniversiteler	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Meslek Odaları, Üniversiteler	Gerçekleştirilen hizmet içi eğitim programı sayısı	
1.15	Farklı plan kademelerinde, ölçegin gerektirdiği karar düzeyine uygun plan dilinin olmayışı	1.15.1	Farklı kademelerde geliştirilecek stratejik mekansal planlara ve uygulama projelerine yönelik olarak, ölçegin gerektirdiği ayrıntı düzeyine uygun nitelikte anlamlı plan dilinin geliştirilmesi	1.15.1.1	Meslek odaları onur kurulları kararlarının ve bakanlık denetim sonuçlarının yayıya taşınması	Meslek odaları, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	STK	Kısa	Meslek odaları, şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Meslek etiğine aykırı eylemlerin sayısındaki düşüş oranı	
		1.16.1	Her kademede ki mekansal planlama sisteminin, risk sakının planlama anlayışını içselleştirilmesi	1.15.1.1	Şehircilik ve Planlama Yasasına referansla, farklı kademelerdeki planlama düzeyleri için gösterim dili, plan notları, analiz raporları ve plan açıklama raporunun kapsamını tanımlayan plan yapım yönetmeliğinin oluşturulması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Meslek Odaları, Üniversiteler	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Plan yapım yönetmeliğinin Resmî Gazetede yayımlanma tarihi	
1.16	Doğal afetler ve yerleşme risklerinin azaltılmasına yönelik müdahalelerin mevcut planlama pratiğinde yeterli düzeyde olmayışı	1.16.1	Her kademede ki mekansal planlama sisteminin, risk sakının planlama anlayışını içselleştirilmesi	1.16.1.1	Risk azaltan ve/veya yok eden müdahale türlerinin mekansal planlamayı her ölçegin için ayrı tanımlanıp, her ölçegin için uygun karar ve ifade dilinin geliştirilmesi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, MTA, Deprem Araştırma Merkezi, Valilikler, Belediyeler	Meslek Odaları, Üniversiteler, STK	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	İlgili yönetmeliklerin ve diğer hukuki düzenlemelerin Resmî Gazetede yayımlanma tarihi	

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
1.17	Yerleşimin gelecek vizyonundan bağımsız ve onula ilişkisiz olarak gerek sinimden çok fazla alanın kentsel gelişme alanı olarak planlanmasının çevreye olumsuz etkilerinin olması ve kentleşme maliyetinin yüksek olması	1.17.1	Stratejik mekânsal planlama sürecinde yerleşmelerin gelişme alanlarının etaplantılarla belirlenmesi	1.17.1.1	Farklı etaplardaki gelişme alanlarının eskî maliyetlerinin hesaplanarak karar süreçlerine dahil edilmesinin ve gelişme etaplarının planlarda gösterilmesinin zorunlu hale getirilmesini sağlayacak yasal düzenleme yapılması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Meslek Odaları ve Üniversiteler	Orta	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Gelişme alanlarının etaplantısına ilişkin hükümlerin içinde yer aldığı Plan Yapım Yönetmeliğinin Resmi Gazetede yayımlanma tarihi
		1.17.2	Yürürlükteki planların gelişme alanlarının irdelemesi	1.17.2.1	Kentsel bölge ve il sınırları içinde nüfus gelişme eğiliminin çok uzamda gelişme alanı planlanmış olan yerleşmelerin saptanması ve planlarının bu bağlamda irdelemesi	Kentsel bölge ve il mekânsal strateji planlama büroları	belediyeler, STK	Kısa	Belediyeler, valilikler	Gelişme alanı irdelemiş yerleşim planı sayısı
1.18	Kentsel saçaklanmanın, çevre sorunları yaratması, kentleşme maliyetlerini arttırması ve kent merkezlerinin boşalmasına ve kentsel yaşamın olumsuz etkilenmesine neden olması	1.18.1	Kent yakınındaki topraklarda mülkiyetin parçalanmasının engellenmesi	1.18.1.1	Planlarda gelişme alanlarının etaplantısı, parselasyon planlarının bu etaplamaya paralel olarak gerçekleştirilmesi	Kentsel bölge - il mekânsal strateji planlama büroları, belediyeler	STK, meslek odaları, üniversiteler, Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Orta	Belediyeler, valilikler	Etaplanarak gerçekleştirilmiş parselasyon planı sayısı
		1.18.2	Kentsel saçaklanmayı engelleyici uygulama araçlarının geliştirilmesi	1.18.2.1	Vergilendirme, yatırım maliyetlerinin tümüyle girişimciye bırakılması, teşvik tedbirleri, arsa stoğu, yerleşik alan içindeki boş arsa ve binaların kullanımının teşvik edilmesi vb. uygulama araçlarını geliştirilen hükümlerin Şehircilik ve Planlama Yasasında yer alması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, STK, belediyeler	Orta	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Kentsel saçaklanmayı engellemeye yönelik uygulama araçlarına ilişkin hükümlerin içinde yer aldığı Şehircilik ve Planlama Yasasının Resmi Gazetede yayımlanma tarihi

MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
1.19	Plan kararlarının hayata geçirilmesine yönelik uygulama araçlarının (finansal, hukuksal, teknik) yetersizliği	1.19.1	Mekânsal Planlama Sisteminde plan uygulama araçlarının; arazi düzenlemeleri, vergilendirme, riskleri azaltma, finansman araçları oluşturma, ekonomik değer kayplarının telafisi vb. bağlamında geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi	1.19.1.1	Uygulama araçlarının belirlendiği ve bunların nasıl uygulanacağına ilişkin düzenlemelerin içinde yer aldığı plan yapım ve uygulama yönetmeliğinin hazırlanması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Meslek Odaları ve Üniversiteler	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Uygulama araçlarına ilişkin düzenlemelerin içinde yer aldığı yönetmeliğin Resmi Gazetede yayınlama tarihi
		1.19.2	Mekânsal düzenlemelerin, sosyal, kültürel ve ekonomik politikalarda desteklenmesi	1.19.2.1	Plan kararlarının oluşturulması ve uygulanması aşamasında ilgili tüm paydaşların katılımını ve katkıların sağlanmak	Ülke-bölge-ülke bölgesel planlama büroları	STK, meslek odaları, üniversiteler	Kısa	Belediyeler, vailitler	Farklı paydaşların işbirliği ile hayata geçiş olan plan kararproje sayısı
1.20	Mevcut planlama pratiğindeki planlama süreçlerinde izleme ve gen besleme mekanizmalarının yetersizliği	1.20.1	Mekânsal planlama sisteminin süreç tasarımını izlemeyi ve gen beslemeyi olanaklı ve zorunlu kılaacak biçimde yapılması	1.20.1.1	Mekânsal planlama ile ilgili düzenlemeler yaparken nihai hedef olarak plan belgesini değil, planı elde etme, izleme ve gen besleme süreçlerinin odaga yerleştirilmesi ve bu amaçla planlama sürecini paylaşımcıları tanıf edecek ve yetkilendirecek bir izlek oluşturulması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Vailitler, Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları	Meslek Odaları ve Üniversiteler	Orta	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Mekânsal Planlama Sisteminde, süreçte katılacak, izlenecek, ve gen beslemeyi sağlayacak aktör sayısı
		1.21.1	Merkezi ve yerel planlama kurumlarının performansını arttırmaya yönelik teknik, idari ve mali yeni düzenlemeler yapılması	1.21.1.1	Planların tam istihdamda dair yasam öncelikte yürürlüğe girmesi	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Meslek Odaları ve Üniversiteler	Kısa	Maliye Bakanlığı	Ülke bütününe yayılmış ve görev almış şehir plancısı sayısı
1.21	Merkezi ve yerel planlama kurumlarında kapasite yetersizliğinin olması	1.21.1.2	Planlama ve uygulama birimlerinde çalışan uzmanların hizmet içi eğitiminin sağlanması	1.21.1.2	Planlama ve uygulama birimlerinde çalışan uzmanların hizmet içi eğitiminin sağlanması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Meslek Odaları ve Üniversiteler	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı, Sayıştay	Hizmet içi eğitimine yönelik program ve bundan yararlanan uzman sayısı

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
1.22	Ulusal planlama ve şehircilik deneyimimizin, birikimimizin ve tarihimizin yeterli düzeyde beğelenmemiş olması	1.22.1	Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesi kurulması	1.22.1.2	Müzenin kurulması konusunda ilgili kurumlar arası eşgüdümün sağlanması	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Üniversiteler, belediyeler, valilikler, bakanlıklar, meslek odaları, TÜPOB, STK	Kısa	Şehircilik ve Planlama Bakanlığı	Türkiye Şehircilik ve Planlama Müzesinin kuruluş tarihi ve arşivlenen belge sayısı
1.23	Ulusal düzeyde mekana referanslı bilgi toplama, arşivleme ve kullanıcılara sunum konusunda yetersizlikler olması	1.23.1	Farklı sektörlerle ilişkin, bilgi toplanan kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması	1.23.1.2	TÜİK, TÜBİTAK, TÜBA vb. kurumlar arasında eşgüdümü sağlayan ve mekana referanslı bilginin hangi kurumlar tarafından hangi düzeyde toplanacağı konusunda yönlendirici olacak, Başbakanlığa bağlı bir "ulusal veri merkezi" oluşturulması	Başbakanlık	TÜBİTAK, TÜBA, TÜİK, Bakanlıklar, Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu, üniversiteler, meslek odaları	Kısa	Başbakanlık	Ulusal Veri Merkezinin kuruluş tarihi

FARKLI GÖRÜŞLER

Farklı Görüş 1 : Erdal KAYAPINAR

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Başkanlığına

Konu: Kentleşme Şûrası 2009 Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Raporu

Öncelikle Komisyon Başkanı ve tüm komisyon üyelerine disiplinli ve özverili bir şekilde yaptıkları çalışmalar için içtenlikle teşekkür ederim.

Muhtelif tarihlerde toplanan Komisyon, mekânsal planlama sistemi ve kurumsal yapılanma konusunda, sorun tespitlerinde önerilerde bulunmuştur. Komisyonun 24.02.2009 tarihli son toplantısında çıkan raporda, devletin Kamu Yönetimi Reformu konusunda yürüttüğü çalışmalar çok dikkate alınmadan yeni yaklaşımlar sergilenmiştir.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 sayılı Belediyeler Kanunu birçok konuda idari yetkiyi yerinde yönetim ilkesi ve yerleşme politikası çerçevesinde yerel yönetimlere bırakırken, üst ölçekli planlama konusunda ise 4856 sayılı kanun ve 5491/2872 sayılı Çevre Kanunu ile de üst ölçekli planlarla ilgili yetkiyi tanımlamıştır. Ayrıca İmar Kanunu Bölge Planları ile ilgili görevi DPT'ye vermiştir.

Komisyon toplantılarında özellikle kentsel bölge, il, ilçe düzeyinde planlamanın Valilikler, Kaymakamlıklar (planlama birimleri) tarafından yerine getirilmesi benimsenmiştir. Doğru olmakla birlikte, bu planlama birimlerinin yapılanması oldukça güç olduğundan uygulanabilirliği şimdiden ortadan kalkmaktadır. Devletin politikaları doğrultusunda yerleşmenin desteklenmesi gerekmekte olup, günümüzde yerel yönetimlerde eksik olan teknik ve kurumsal altyapının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmalı idi. Bugünkü planlamaya ilişkin problemlerin büyük bir kısmı, kamu yönetimine ilişkin yasal reformlar yapılır iken buna paralel olarak bu yasaların uygulayıcısı olacak yerel yönetimlerin teknik ve kurumsal alt yapısı güçlendirilememesinden kaynaklanmaktadır.

Kanun koyucu havza veya bölge bazında üst ölçekli planlama yapılması gerektiğinin farkına vararak Çevre düzeni planlarına ilişkin yetkiyi tanımlamıştır. DPT tarafından belirlenmiş olan İstatistikî Bölgelerden, planlama açısından daha hakim olunabilecek ve kavranabilecek nitelikte olan Düzey 2 Bölgeleri dikkate alınarak yaklaşık 6 yıldır Çevre ve Orman Bakanlığı bu çalışmaları yürütmekte ve Valilikler ile protokol imzalayarak ve yerel yönetimler ile birlikte çalışarak ülkenin yaklaşık %45-50'sini planlamıştır. Hazırlanan bu planların ifade biçimi tartışılabilir ancak bu planların katılımcı, paylaşımcı ve şeffaf bir şekilde çevresel değerleri göz önüne alarak ekonomi ile ekoloji arasında bir denge kurarak coğrafi bilgi sistemleri kapsamında veri tabanı oluşturularak hazırlandığı unutulmamalıdır. Yıllardır bu yöntemlerle yapılamayan çevre düzeni planları aynı Bakanlıkça gerçekleştirilmiştir. Komisyon yapılan bu çalışmaları dikkate almadan, yeni bir planlama yaklaşımı (Bakanlıkça hazırlanan planlarda da komisyonca belirtilen yaklaşım ile hazırlanmıştır: katılımcı, disiplinler arası çalışma, şeffaf, çevre duyarlı, bilimsel) belirlemiştir. Burada üzerinde durulması gereken mevcut yapının daha etkin işleyebilmesini sağlayabilecek düzenlemelerin yapılarak kurumsal yapıların güçlendirilmesi fikrinin benimsenmesinin zaman ve mali kaynak açısından daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Önemli olan, önerilen yeni yaklaşımların uygulanabilir olması ülkemiz gerçekleriyle bağdaşması, hepsinden önemlisi de ülke politikaları ile uyumlu olması gerekir.

Bu rapor ile önerilen yeni kurumsal yapı ve plan kademeleri yeni kurumların kurulmasını, ülke düzeyinden-İlçe düzeyine kadar üst ölçekli plan yapımını üstlenecek kurumsal yapı (planlama birimleri) öngörmektedir ki: Buna ne bütçe, ne teknik-uzman personel, ne de zaman yetecektir.

Hazırlanan Raporda, hep ülkenin mevcut planlama sistemi sorgulanmış ancak, planların uygulayıcıları ve planlama sürecindeki katılımcıların katkıları-ne oranda bilinçli katkı sağladıkları veya ayrıca planlama için olmazsa olmaz olan doğru verinin varlığı/yokluğu hiç sorgulanmamıştır. Ülkemizde planlama sistemi vardır ancak, sistemin işletilememesi ve veri eksikliği ve doğru veri azlığı nedenleriyle planlar doğru üretilmemekte ve uygulanamamaktadır. Veriler ne kadar doğru ise üretilen planların da o kadar doğru olduğu unutulmamalıdır. Çevre ve Orman Bakanlığınca planlamaya getirdiği yeni yaklaşımlar ile (çevre duyarlı, katılımcı, paylaşımcı, şeffaf ve veri tabanına dayalı, sorgulanabilir, güncellenebilir ve sürdürülebilir bir planlama) mali kaynak ve zaman israfını önlemiştir.

Burada yapılması gereken: başlatılmış olan yeni yaklaşımların desteklenmesi ve bu çalışmaları yapan veya yapacak olan merkezi otoritenin teknik ve kurumsal olarak güçlendirilmesi önerisinin getirilmesidir. Ülkemizde planlama kademeleri olarak, Kalkınma Planı-Bölge Planı-Çevre Düzeni Planı ve İmar Planları sistemi vardır. Kalkınma Planları büyük bir kurumsal katılım ile hazırlanmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatının Bölge Planlaması konusunda güçlendirilmesi gerekmekte olup, bugüne kadar Bölge Planlarını ülke düzeyine yayamaması sorgulanmalıdır. Bu kurum gerçek anlamda Bölge Planı yapar hale getirilmeli ve hazırlanacak Bölge Planlarının da alt kademede planları yönlendirecek stratejilere sahip olmalıdır. Akabinde bölgesel düzeyde çevre düzeni planları İl Özel İdareleri, Belediyeler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, meslek odalarının katılımı ile birlikte hazırlanmalıdır.

Kurum bazında parçalı planlamayı teşvik eden sektörel planlar yapılmamalıdır. Kurumlar sorumlu ve görevli olduğu sektöre ilişkin olarak geleceğe yönelik hedeflerini, stratejilerini, projeksiyonlarını üst ölçekli planlara aktarılacak üzere üst ölçekli planı yapan kuruma iletmelidir. Çevre Düzeni planı ile ilgili ise bu Raporda önerildiği gibi tek bir güçlü (Kurumsal-Teknikaltyapı)merkezi otorite önerilmelidir. Merkezi otorite önerilirken de, son 5 yıldır planlama konusunda önemli adımlar atmış olan Çevre ve Orman Bakanlığını yaptığı çalışmalar göz ardı edilmemeli ve bu tecrübelerden faydalanılmalıdır. Ülkenin yaklaşık %50'sini planlı hale getiren Bakanlığa, AB Genel Sekreterliğince yürütülen AB Mevzuatına Ulusal Uyum Programı kapsamında INSPIRE (Avrupa Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı) Direktifinde belirtilen mekânsal verilerin toplanması, arazi kullanımların tespiti görevi verilmiştir. Türkiye'nin AB üyeliği kapsamında yapacağı çalışmaların yer aldığı Ulusal Program 31 Aralık 2008 tarih ve 27097 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu program kapsamında yayımlanan Çevre Faslında (Fasıl 27) Türkiye'nin INSPIRE'a entegre olabilmesine ilişkin Çevre ve Orman Bakanlığınca yapılacak faaliyetler detaylandırılmıştır.

Bu çerçevede Çevre ve Orman Bakanlığında güçlü bir coğrafi bilgi sistemleri yapısının kurulması çalışmaları sürdürülmekte ve yakın gelecekte planlar açısından çok güçlü bir veri alt yapısına sahip olunarak bilgi teknolojilerinden yararlanılarak planların ve değişikliklerinin ve denetimlerinin tek elden yürütülmesi ve kontrolü sağlanabilecektir.

Diğer taraftan, başta çevre düzeni planları olmak üzere ülkemizin tüm planlama çalışmalarına altlık sağlamak amacıyla uydu görüntülerinden arazi kullanımı ve değişimlerine yönelik CORINE (Çevresel Verilerin Koordinasyonu) Projesi Bakanlığımızca yürütülmektedir.

2006 yılı değişimleri Mayıs ayında tamamlanarak tüm kurum ve kuruluşların kullanımına verilecektir. Ayrıca bu çalışma ile mekânsal planların izlenmesi ve tadilatlarına altyapı desteği sağlanacaktır.

Ayrıca, çevre düzeni planlarının tadilatına yönelik CBS destekli bir otomasyon çalışması planlanmakta ve bu yönde hazırlıklar devam etmektedir.

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Planlama Komisyonu tarafından hazırlanan RAPOR'a, **üst ölçekli planların merkezi otorite tarafından hazırlanması, planların parçalı yapıdan kurtarılması ve planlama yaklaşımı önerisi ve sorun tespitlerine katılıyorum. Ancak, önerilen plan kademelenmesi ve dolayısı ile bu kademelerden sorumlu kuruluşların kurulması önerilerine ülke gerçeklerinden uzak olması, uygulanabilir olmaması nedenleriyle katılmıyorum.**

Arz ederim.

Y. Erdal KAYAPINAR
1 Nolu Komisyon Üyesi
Daire Başkanı
Çevre ve Orman Bakanlığı

Farklı Görüş 2 : Asuman YEŞİLİRMAK

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Başkanlığına

1 Nolu Mekânsal Planlama ve Kurumsal Yapılanma Komisyonunun bir üyesi olarak, Komisyon Raporu ve Sorun tablosunun hazırlanmasındaki özverili emekleri için Sayın Komisyon Başkanı, Yardımcı ve Sekreterlerine içtenlikle teşekkür ederim.

Ülkemizin mevcut planlama sistemi ve kurumsal yapılanmasındaki çok büyük sorunların tespiti ve bu sorunların çözümüne ilişkin olarak; yeni bir planlama anlayışına ve yeni bir kurumsal yapılanmaya duyulan ihtiyaç konusunda komisyonumuz büyük oranda görüş birliği içinde olmuştur. Ancak hepimizin de bildiği gibi sorunların çok büyük ve karmaşık olması çözüm için de çok kapsamlı bir tartışma sürecini gerektirecektir. Doğal olarak bu Komisyon çalışma süreci, çözüm önerileri için bir tartışma tabanı oluşturmuşsa da özellikle; planlama kademelenmesi, kurumsal yapılanma ve plan onay süreçlerine ilişkin yapılan önerilerin yeterince tartışılması için yeterli olamamıştır.

Kentleşme Şurası Genel Kurulu'na kadar olan süreçte Komisyon Raporu ve Sorun Analiz Tablosu, temsilcisi olarak katıldığım İBB ilgili Birimlerince de incelenerek, oluşacak kurumsal görüşler Şûra sürecinde iletilecek ve tartışılacaktır. Ancak Komisyon üyesi olarak önemli bulduğum ancak son toplantıda da zaman yetersizliğinden tartışma şansı kalmayan birkaç noktadaki çekincemi belirtmek istiyorum.

Öncelikle, Komisyon Başkanlığınca iletilen ilk Rapor Taslağı sonrasında mail grubuna yazdığım kısa görüş metninde de belirttiğim gibi; “bu aşamada Komisyon Raporunun daha ilkesel düzeyde kalması ve daha çok tartışma götürecektir ayrıntılara girilmemesini” tercih ederdim. Çünkü Komisyonumuzda Ülke ve Bölge düzeyindeki üst yapılanmalara (Ulusal Mekânsal Strateji Planlama Üst Kurulu, yeni bir Bakanlık ve yeni bir yasa ve bölge planlama kurumsal yapılanması) ilişkin olarak tam bir mutabakat oluşmasa da (ki tam mutabakat çok zor hatta mümkün değil denilebilir) oldukça uzun tartışmalar yapılmış ve temel noktalarda büyük oranda ortak görüş oluşmuştur. Ancak daha alt planlama kademelerinin, kurumsal yapılanmaların ve plan onay süreçlerinin zaman darlığı nedeniyle tartışılmadığını düşünüyorum.

Örneğin dikkat çekmek istediğim bir konu; Kentsel Bölge (ki bu bölge kademesi özellikle İstanbul için çok önemli ve gereklidir) plan kademesinden doğrudan ilçe kademesine geçilmiş olması bana göre hem mümkün değil hem de doğru olmaz. Bu kademeler benim katılmadığım 3. toplantıda tartışılmış olabilir ama toplantı tutanağı iletilmediği için bilmiyorum. İtiraf etmeliyim ki bu noktada ilk taslak raporla ilgili benim de eksik bir algılamam olmuştur. Ben ilçe kademesini kentsel bölge içindeki büyükşehir ve şehirler dışında kalan ilçeler olarak algılamıştım. Ancak son raporda da net olarak ifade edildiği gibi “kentsel bölge” kademesinden sonra ilçe kademesi önerilmektedir. “İl” kademesinden sonra “ilçe” kademesinin gelmesi mümkün ama birden fazla kentten oluşan bir “kentsel bölge”den sonra “ilçe kademesine” atlamak mümkün değil diye düşünüyorum. Her ne kadar “kentsel bölge” olmaya aday İstanbul ve İzmir kentsel bölgelerindeki kentler bazı işlevsel bütünlükler ve hatta bazen bir oranda mekânsal bütünlük gösterebilir de her birinin kendi merkezi kent yapılanmaları ve kendi kentsel ve kırsal etki alanları mevcuttur. Bir İstanbul Metropolü, Kocaeli, Tekirdağ ve diğer kent bütünlüklerine ilişkin kademelerin atlanamayacağını düşünüyorum.

Raporda “Birbirleriyle işlevsel, ekonomik, mekânsal bütünlük gösteren ve bir merkez şehir çevresindeki diğer kentsel ve kırsal yerleşimleri içerecek olan kentsel bölgelerin sınırları, giderek ‘merkez şehrin kentsel bölge belediye’ sınırını oluşturacaktır” denilmektedir. Ben en dar tutulmuş haliyle bile, örneğin Tekirdağ’dan Adapazarı’na kadar uzanan devasa bir Belediye yapılanmasını düşünemiyorum (kaldı ki kentsel bölge sınırı daha geniş de düşünülebilir). Ancak kentsel bölge planlamasında bir “kentsel bölge belediyeler birliği” kurumsallaşması önemli olacaktır. “Kentsel Bölge” olarak tanımlanan alanlarda ayrıca üst bölgenin gerekip gerekmediği ise tartışılabilir.

Bunun dışında her kademedeki planların karar alma ve onama süreçlerindeki kurumsal yapılar ve katılımın kurumsallaşmasına ilişkin önerilerin de üzerinde daha çok tartışılması gereken konular olduğunu, ancak komisyonumuzca önerilen Şehircilik ve Planlama Yasası hazırlanması sürecinde bu konuların daha kapsamlı olarak ele alınabileceğini ve Komisyon raporunun bu tartışmalar için ilkesel bir zemin olacağını düşünüyorum.

Bilgilerinize sunarım.

Asuman Yeşilirmak
1 Nolu Komisyon Üyesi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Temsilcisi

Farklı Görüş 3 : A.UFUK HASÇAKAL

Mekânsal Planlama Sistemi ve Kurumsal Yapılanma Komisyonu Başkanlığına

KONU:

KENTLEŞME ŞURASI 2009 MEKÂNSAL PLANLAMA SİSTEMİ VE KURUMSAL YAPILANMA KOMİSYONU RAPORU

Öncelikle Komisyon Başkanı ve tüm komisyon üyelerinin disiplin ve özveri ile yaptıkları çalışmalar için teşekkür ederim.

Kentsel bölge, il, ilçe düzeyinde planlama yetkisi konusunda, farklı yaklaşımlar ortaya koymanın uzmanlık alanım olmadığı için, tartışmalara katılmanın doğru olmadığını düşünmekteyim.Yalnızca, konuya yaklaşım açısından itirazımı ifade etmek isterim. Bu anlamda, ben de Sn. Erdal Kayapınar'ın görüşüne katılarak, sorunların büyük bir kısmının, yerel yönetimlerin kapasitesinin artırılarak çözülebileceğini, bu konuda yetkinin, merkezin taşradaki temsilcilerine aktarmanın yerleşme ve demokratikleşme açısından tekrar değerlendirilmesi gerektiğine inanmaktayım.

A.UFUK HASÇAKAL
1 Nolu Komisyon Üyesi
İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler
Genel Müdürlüğü
Şube Müdürü

EKLER:

EK 1. Mevcut Planlama Sistemimize İlişkin Yasal Çerçeve

Planlama ve Yapılanmayı İlgilendiren Mevzuat (*) (**)				
Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
1164	Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun	29.04.1969	10.05.1969	13195
	Arsa Ofisi Kanunu Uygulama Yönetmeliği		08.08.1994	22015
	Arsa Ofisi Kanununun 11 inci Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik		25.06.2002	24796
	Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü Taşınmaz Mal İktisabı, Satışı, Kiraya Verilmesi, Devri, İntikali, Trampa ve İrtifak Hakkı Tesisine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik		25.06.2002	24796
2565	Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu	18.12.1981	22.12.1981	17552
	Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği	5949/17.01.1983	30.04.1983	18033
2302	Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılıın Kutlanması ve Atatürk Kültür Merkezi Kurulması Hakkında Kanun	23.09.1980	26.9.1980	17117
5659	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu	24.03.1950	01.04.1950	2025
	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Satın alma -Satma, Yapma - Yaptırma, Kiralama ve Kiraya Verme İşlerine Ait Yönetmelik	11395/11.5.1998	30.07.1998	23418
	Devlet Mezarlığı Tesisi, Yönetimi, Bakım ve Onarımı Yönetmeliği		20.05.1982	17699
6551	Barut ve Patlayıcı Maddelerle Silah ve Teferruatı ve Av Malzemesinin İhissardan Çıkarılması Hakkında Kanun	09.05.1955	18.05.1955	9009
	Tekel Dışı Bırakılan Patlayıcı Maddelerle Av Malzemesi ve Benzerlerinin Üretimi, İthalı, Taşınması, Saklanması, Depolanması, Satışı, Kullanılması, Yok Edilmesi, Denetlenmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Tüzük	87/12028-14.8.1987	29.09.1987	19589
180	Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkında KHK		14.12.1983	M. 18251
	Belediyeler İmar Uygulamaları Yardım Yönetmeliği		17.08.1983	18138
	Yapı Malzemeleri Yönetmeliği		08.09.2002	24870
	Binalarda ısı Yalıtımı Yönetmeliği		09.10.2008	27019
	İçmesuyu Projesine Ait Şehir ve Kasaba İçmesuyu Projelerinin Hazırlanmasına Ait Yönetmelik		22.04.1985	18783
4629	Bazı Fonların Tasfiyesi Hakkında Kanun	21.02.2001	03.03.2001	M 24335
	Orman Köylüleri Kalkınma Hizmetlerine İlişkin Esas ve Usuller		06.05.2004	25454
	Belediyelerin Kentsel Altyapı İhtiyaçları İçin Tahsis Edilen Ödeneğin Kullanımına İlişkin Yönetmelik		14.10.2006	26319
5393	Belediye Kanunu	03.07.2005	13.07.2005	25874

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Anayasa Mahkemesi Kararı	24.01.2007 K 2007/4	26.01.2008	26768
	Anayasa Mahkemesi Kararı	24.01.2007 K 2007/5	29.12.2007	26741
	Anayasa Mahkemesi Kararı	19.4.2007 K 2007/53	29.12.2007	26741
	Mezarlıklar Hakkındaki Nizamname	11410/1.7.1931	09.08.1931	1868
	Belediyelerin Arsa, Konut ve İşyeri Üretimi, Tahsisi, Kiralaması ve Satışına Dair Genel Yönetmelik		29.09.2005	25951
	Belediye İtfaiye Yönetmeliği		21.10.2006	26326
	Kent Konseyi Yönetmeliği		08.10.2006	26313
	Belediye Zabıta Yönetmeliği		11.04.2007	26490
2380	Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun	22.02.1981	05.02.1981	17442
2960	Boğaziçi Kanunu	18.11.1983	22.11.1983	18229
5216	Büyükşehir Belediyesi Kanunu	10.07.2004	23.07.2004	25531
	Anayasa Mahkemesi Kararı	25.01.2007 K 2007/6	17.01.2008	26759
	Anayasa Mahkemesi Kararı	25.01.2007 K 2007/7	20.03.2008	26822
	Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği		15.06.2006	26199
5747	Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	6.3.2008	22.03.2008	26824
	Anayasa Mahkemesi Kararı	31.10.2008 K 2008/153	06.12.2008	27076
2872	Çevre Kanunu	09.08.1983	11.08.1983	18132
	Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği		17.07.2008	26939
	Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği		07.03.2008	26809
	Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği		18.03.2004	25406
	Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği		01.11.2004	19269
	Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği		14.03.1991	20814
	Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği		17.05.2005	25818
	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği		31.12.2004	25687
	Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği		14.03.2005	25755
	Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği		31.05.2005	25831
	İçme Suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik		20.11.2005	25999
	Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği		24.06.2007	26562
	Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik		11.11.2008	27051
4856	Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	01.05.2003	08.05.2003	25102

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
491	Denizcilik Müsteşarlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK	10.08.1993	19.08.1993	21673
	Anayasa Mahkemesi Kararı	31.01.2008-K 2008/51	3.06.2008	26895
2886	Devlet İhale Kanunu	08.09.1983	10.09.1983	18161
	Devlete Ait Taşınmaz Mal Satış, Trampa, Kiraya verme, Mülkiyetin Gayri Aynı Hak Tesis, Ecrimisil ve Tahliye Yönetmeliği		16.12.1984	18607
	Hazine Arazilerinin Teknolojik Veya Jeotermal Seracılık Ve Organik Tarım Yatırımlarına Tahsisinde Uygulanacak Esas ve Usullere İlişkin Tebliğ		03.05.2007	26511
	Tarihi ve Bedii Değeri Olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik		16.12.1984	18607
	Hazine Taşınmazlarının İdaresi Hakkında Yönetmelik		19.06.2007	26557
	Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra No: 313)		29.08.2007	26628
4875	Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu	05.06.2003	17.06.2003	25141
	Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği		20.08.2003	25205
1319	Emlak Vergisi Kanunu	29.07.1970	11.08.1970	13576
	Tasarufu Kısıtlanan Bina, Arsa ve Arazi Hakkında Yönetmelik		17.11.1986	19284
4737	Endüstri Bölgeleri Kanunu	09.01.2002	19.01.2002	24645
	Endüstri Bölgeleri Yönetmeliği		16.12.2004	25672
3154	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	19.02.1985	01.03.1985	18681
	Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği		30.11.2000	24246
	Rüzgâr Enerjisine Dayalı Lisans Başvurularının Teknik Değerlendirilmesi Hakkında Yönetmelik		09.11.2008	27049
5627	Enerji Verimliliği Kanunu	18.04.2007		
	Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği		05.12.2008	27075
1593	Erişme Kontrollü Karayolları Kanunu	06.06.1972	11.06.1972	14212
775	Gecekondu Kanunu	20.07.1966	30.07.1966	12362
	Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği		17.10.966	12428
4533	Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu	17.02.2000	20.02.2000	23970
	Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkındaki Yapıların Denetimi ve Yıkılması ile İzin ve İrtifak Hakkı Uygulamaları Yönetmeliği		21.11.2002	24943
3289	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun	21.05.1986	28.05.1986	19120
	Memur ve İşçi Sayısı beş yüzden fazla olan Kamu ve Özel Sektör Kuruluşları ile Fabrikaların Yapmakla Mükellef Oldukları Spor Tesisleri Hakkında Yönetmelik		10.05.1987	19456
5179	Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair KHK	27.05.2004	05.06.2004	25483

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Doğal Mineralli Sular Hakkında Yönetmelik		01.12.2004	25657
	Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik		05.01.2005	25691
388	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	27.10.1989	06.11.1989	20334
657	Harita Genel Komutanlığı Kanunu	22.04.1925	02.05.1925	99
	Harita ve Harita Bilgilerini Temin ve Kullanma Yönetmeliği	5856/5.7.1994	31.08.1994	22037
155	Harita ve Planlara Ait İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun	12.12.1960	17.12.1960	10682
	155 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanan Harita ve Planlara Ait İşaretlerin Korunması Hakkında Yönetmelik	2775/12.7.1971	27.07.1971	13908
3285	Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu	08.05.1986	16.05.1986	19109
	Kuluçkahane ve Damızlık İşletmelerinin Çalışma ve Sağlık Kontrol Yönetmeliği		20.03.2007	26468
5199	Hayvanları Koruma Kanunu	24.06.2004	01.07.2004	25509
	Hayvanat Bahçelerinin Kuruluşu İle Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik		11.08.2007	26610
4070	Hazineye ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun	16.02.1995	19.07.1995	22207
2219	Hususi Hastaneler Kanunu	24.05.1933	05.06.1933	2419
	Özel Hastaneler Tüzüğü	8/5747-28.2.1982	10.01.1983	17924
5442	İl İdaresi Kanunu	10.06.1949	18.06.1949	7236
	İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği		13.07.1988	19871
	Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme ile Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik		11.05.1988	19811
5302	İl Özel İdaresi Kanunu	22.02.2005	04.03.2005	25745
	Anayasa Mahkemesi Kararı	18.01.2007 K 2007/3	29.12.2007	26741
5779	İl Özel İdarelerine Ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun	02.07.2008	15.07.2008	26937
222	İlköğretim ve Eğitim Kanunu	05.01.1961	12.01.1961	10705
	Umuma Açık Yerler ve İçkili Yerler ile Resmi veya Özel Öğretim Kurumları Arasındaki Uzaklıkların Belirlenmesine Dair Yönetmelik		03.04.2004	25422
4759	İller Bankası Kanunu	13.06.1945	23.06.1945	6039
	İller Bankası Kanunu Uygulama Yönetmeliği		09.03.1990	20456
	İller Bankası Jeotermal Enerji Tesisi Projelerinin Hazırlanmasına Ait Yönetmelik		25.06.2001	24443
3194	İmar Kanunu	03.05.1985	09.05.1985	18749
	Anayasa Mahkemesi Kararı	1986/29	18.04.1987	19435

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Anayasa Mahkemesi Kararı	1992/32	28.11.1991	21065
	Anayasa Mahkemesi Kararı	2005/5	05.11.2008	27045
	Anayasa Mahkemesi Kararı	2008/134	18.11.2008	27058
	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik		02.11.1985	M.-18916
	Plan Yapımını Yüklenecek Müelliflerin Yeterliliği Hakkında Yönetmelik		07.01.2006	26046
	İmar Kanununun 18. Maddesi Uyarınca Yapılacak Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelik		02.11.1985	M-18916
	3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği		02.11.1985	18916
	Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği		02.11.1985	M-18916
	Otopark Yönetmeliği		01.07.1993	21624
	Otopark Yönetmeliği Hakkında Genel Tebliğ		30.12.1993	21804
	Sığınak Yönetmeliği		25.08.1988	19910
	İmar Kanununun 38. Maddesinde Sayılan Mühendisler, Mimarlar ve Şehir Plancıları Dışında Kalan Fen Adamlarının Yetki, Görev ve Sorumlulukları Hakkında Yönetmelik		02.11.1985	M-18916
	Elektrik ile İlgili Fen Adamlarının Yetki, Görev ve Sorumlulukları Hakkında Yönetmelik		11.11.1989	20339
2981	İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun 1 Maddesinin Değiştirilmesi Hk. Kanun	24.02.1984	08.03.1984	18355
	2981 Sayılı Kanuna Göre Kurulması Öngörülen Yeminli Özel Teknik Bürolar Yönetmeliği		14.03.1984	18341
	3290 Sayılı Kanun ile Bazı Maddeleri Değiştirilen ve Bazı Maddeler Eklenen 2981 Sayılı Kanun Gereğince Kurulan Fonun Harcama Esaslarını Düzenleyen Yönetmelik		24.08.1986	19201
5543	İskân Kanunu	19.09.2006	26.09.2006	26301
	İskân Kanunu Uygulama Yönetmeliği		02.12.2007	26718
2560	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	20.11.1981	23.11.1983	17523
1475	İş Kanunu	25.08.1971	01.09.1971	13943
	Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük	7/7551- 27.11.1973	24.12.1973	14752
3572	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükümünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun	14.06.1989	17.06.1989	20198
5686	Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu	03.06.2007	13.06.2007	26551
	Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu Uygulama Yönetmeliği		11.12.2007	26727

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
3402	Kadastro Kanunu	21.06.1987	09.07.1987	19512
5449	Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun	25.01.2006	08.02.2006	26074
	Anayasa Mahkemesi Kararı	30.11.2007 K 2007/91	23.02.2008	26796
	Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik		25.07.2006	26239
4734	Kamu İhale Kanunu		22.01.2002	24648
4735	Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu		22.01.2002	24648
233	Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname		18.06.1984	M 18435
	TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğüne Ait Taşınmazların Satışı ve Değerlendirilmesi Hakkında Yönetmelik		19.11.2006	26341
5018	Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	10.12.2003	24.12.2003	25326
	Kamu İdarelerine Ait Taşınmazların Tahsis ve Devri Hakkında Yönetmelik		10.11.2006	26315
	Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik		26.05.2006	26179
2942	Kamulaştırma Kanunu	04.11.1983	08.11.1983	18215
	Kamulaştırma Davalarında Bilirkişi Olarak Görev Yapacakların Nitelikleri ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik		24.11.2006	26356
	Baraj İnşaatı İçin Yapılan Kamulaştırmalarda Kamulaştırma Sahasına Mücavir Taşınmaz Malların Kamulaştırılması Hakkında Yönetmelik	85/9634- 27.6.1985	06.08.1985	18834
2918	Karayolları Trafik Kanunu	13.10.1983	18.10.1983	18195
	Karayolları Trafik Yönetmeliği		18.07.1997	23053
	Karayolları Kenarında Yapılacak ve Açılacak Tesisler Hakkında Yönetmelik		15.05.1997	22990
	Çocuk Trafik Eğitim Parkları Yönetmeliği		24.10.1998	23503
	Karayolu Trafik Güvenliğinin Sağlanması Yönünden Yolun Yapısında Yapılacak her türlü çalışmalarda Alınacak Tedbirler ile Karayolu Dışında, Kenarında veya üzerindeki Diğer Levhalar Işıklar ve İşaretlemeler Hakkında Yönetmelik		19,6,1985	18789
4915	Kara Avcılığı Kanunu	01.07.2003	11.07.2003	25165
	Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik		18.11.2004	25637
634	Kat Mülkiyet Kanunu	23.06.1924	02.07.1924	12038
	Toplu Yapılarda Kat Mülkiyeti Ve Kat İrtifakı Tesisine Dair Yönetmelik		16.08.2008	26969
3621	Kıyı Kanunu	04.04.1990	17.04.1990	20495
	Anayasa Mahkemesi Kararı	05.01.2006	07.01.2006	26046
	Anayasa Mahkemesi Kararı	1991/29- 18.09.1991		

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik		03.08.1990	20594
	Kıyı tesisi yapımı taleplerinin değerlendirilmesine dair tebliğ (tebliğ no: 2007/3)		09.08.2007	26608
1163	Kooperatif Kanunu	24.04.1969	10.03.1969	13195
442	Köy Kanunu	18.03.1924	07.04.1924	68
3202	Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun	09.05.1985	22.05.1985	18761
	Arazi Topplulaştırma Tüzüğü	7/18231- 24.9.1979	25.11.1979	16820
	Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik		25.03.2005	25766
5104	Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu	04.03.2004	12.03.2004	25400
	Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Yönetmeliği		14.04.2006	26139
2863	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	21.07.1983	23.07.1983	18113
	Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması Gösterimi Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik		26.07.2005	25887
	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik		10.12.1987	19660
	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağlıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulamaları ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik		18.06.2005	25849
	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik		12.01.2005	25698
	Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik		03.11.2003	25278
	Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik		08.02.1990	20427
4848	Kültür ve Turizm Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	16.04.2003	29.04.2003	25093

T.C.
BAYINDIRLIK VE İŞKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
618	Limanlar Kanunu	14.04.1925	20.4.1341	95
	Aliağa Gemi Söküm Bölgesi Yönetmeliği		01.09.1986	19208
	Aliağa Liman Yönetmeliği		16.01.1978	16171
	Ayvalık Liman Yönetmeliği		14.03.1980	16929
	Bandırma Liman Yönetmeliği		21.07.1980	17054
	Bodrum Liman Yönetmeliği		27.09.1979	16767
	Ceyhan Liman Yönetmeliği		25.11.2006	26357
	Çanakkale Liman Yönetmeliği		11.09.1982	17809
	Dikili Liman Yönetmeliği		22.12.1981	17552
	Fethiye Liman Yönetmeliği		25.02.1980	17093
	Gelibolu Liman Yönetmeliği		09.12.1979	16834
	Güllük Liman Yönetmeliği		27.08.2006	26271
	Hopa Liman Yönetmeliği		16.01.1981	17222
	İskenderun 3. Demir Çelik (İsdemir) Limanı Yönetmeliği		01.05.1981	17327
	İskenderun Şehri Liman Yönetmeliği		12.01.1982	17572
	İzmit Liman Yönetmeliği		25.02.1982	17616
	Karadeniz Ereğli Liman Yönetmeliği		30.12.2006	29392
	Karataş Liman Yönetmeliği		20.10.2006	26325
	Kumkapı Balıkçı Barınağı Yönetmeliği		29.04.1978	16273
	Nemrut Koyu Yönetmeliği		22.04.1979	16617
	Rize Liman Yönetmeliği		04.12.1980	17180
	Tuzla Liman Yönetmeliği		06.08.2004	25545
	Kıyı Tesislerine İşletme İzni Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik		18.02.2007	26438
	Tersane, Tekne İmal ve Çekek Yerlerine İşletme İzni Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik		10.08.2008	26963
6237	Limanlar İnşaatı Hakkında Kanun	27.01.1954	04.02.1954	8625
5775	Limanların inşa, tevsi, islah ve teçhizine Dair kanun	23.05.1951	01.06.1951	7823
3213	Maden Kanunu	04.06.1985	15.06.1985	18785
	Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği		03.02.2005	25716
	Maden Kanununun I (A) Grubu Madenleri ile ilgili Uygulama Yönetmeliği		03.02.2005	25716
	Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği	24.05.2005 - 2005/9013	21.06.2005	25852
	Madencilik faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği		14.12.2007	26730
5355	Mahalli İdare Birlikleri Kanunu	26.05.2005	11.06.2005	25842
	Köylere Hizmet Götürme Birliği İhale Yönetmeliği		28.04.2007	26506
4342	Mera Kanunu	25.02.1998	28.02.1998	23272
	Mera Yönetmeliği		31.07.1998	23419
	Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra no: 314)		29.08.2007	26628
3998	Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun	09.06.1994	13.06.1994	21959

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
2873	Milli Parklar Kanunu	09.08.1983	11.08.1983	18132
	Milli Parklar Yönetmeliği		12.12.1986	19309
3458	Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun	17.06.1938	28.06.1938	3945
	Mühendislik ve Mimarlık Ruhsatnameleri Hakkında Nizamname	2/10941- 11.5.1939	22.05.1939	4212
5490	Nüfus Hizmetleri Kanunu	25.04.2006	29.04.2006	26153
	Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik		31.07.2006	26245
4325	Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi Hakkında Kanun	21.01.1998	23.01.1998	23239
	Kalkınmada Öncelikli Yörelere Yapılacak İstihdam Yaratıcı ve Teşvik Belgeli Yatırımlar İçin Gerçek ve Tüzel Kişilere Hazineye ait Arazi ve Arsaların Bedelsiz Devrine İlişkin Yönetmelik		27.03.1998	23200
5262	Organik Tarım Kanunu	01.12.2004	03.12.2004	25659
	Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik		10.06.2005	25841
	Hazine Arazilerinin Teknolojik Veya Jeotermal Seracılık Ve Organik Tarım Yatırımlarına Tahsisinde Uygulanacak Esas ve Usullere İlişkin Tebliğ		03.05.2007	26511
4562	Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu	12.04.2000	15.04.2000	24025
	Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği		01.04.2002	24713
	Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği		17.01.2008	26759
	Organize Sanayi Bölgelerinde Yer Alan Parsellerin Gerçek veya Tüzel Kişilere Bedelsiz Tahsisine İlişkin Yönetmelik	2004/7513- 15.6.2004	02.07.2004	25510
6831	Orman Kanunu	31.08.1956	08.09.1956	9402
	Orman Sayılan Alanlarda Verilecek İzinler Hakkında Yönetmelik		22.03.2007	26470
	6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastro ve Aynı Kanunun 2/B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik		15.07.2004	25523
	Mesire Yerleri Yönetmeliği		03.09.2006	26305
	Özel Ormanlarda Ve Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseselerine Ait Ormanlarda Yapılacak İş Ve İşlemler Hakkındaki Yönetmelik		25.04.2002	24736
	6831 sayılı Orman Kanununun 2 nci maddesinin (a) bendine göre orman sınırları dışına çıkarılacak yerler hakkında yönetmelik		16.03.2007	26464
2924	Orman Köylülerinin Kalkındırılmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun	17.10.1983	20.10.1983	18197
	Orman Köylülerinin Kalkındırılmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik	9637/15.7.1997	31.07.1997	23066

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Orman Köylüleri Kalkınma Hizmetlerine İlişkin Esas ve Usuller		31.12.2005	26040
383	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname	19.10.1989	13.11.1989	20341
	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Çevre Koruma Projelerinin Yapıtılması Esaslarına Dair Yönetmelik		24.02.1992	21152
4046	Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun	24.11.1994	27.11.1994	22124
	Anayasa Mahkemesi Kararı	05.01.2006 K 2006/3	04.01.2008	26746
5015	Petrol Piyasası Kanunu		20.12.2003	25322
	Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği		04.08.2002	24836
	Doğal Gaz Piyasası Lisans Yönetmeliği		07.09.2002	24869
	Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği		17.06.2004	25495
3359	Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu	07.05.1987	15.05.1987	19461
	Diyaliz Merkezleri Yönetmeliği		08.05.2005	25809
	Ayakta teşhis ve tedavi yapılan özel sağlık kuruluşları hakkında Yönetmelik		15.02.2008	26788
3143	Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	08.01.1985	18.01.1985	18639
	Asansör Yönetmeliği		15.02.2003	25021
3218	Serbest Bölgeler Kanunu	06.06.1985	15.06.1985	18785
	Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği		10.03.1993	21520
2499	Sermaye Piyasası Kanunu	28.07.1981	03.07.1981	17416
	Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere Ve Bu Şirketlerin Kurulca Listeye Alınmalarına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ		12.08.2001	24491
5307	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu ve Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	02.03.2005	13.03.2005	25754
	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Lisans Yönetmeliği			
7126	Sivil Savunma Kanunu	09.06.1958	13.06.1958	9931
	Sivil Müdafaa Bakımından Şehir ve Kasaba Planlarıyla Mühim Bina ve Tesislerde Tatbik Olunacak Esaslar Hakkında Nizamname	4/11715-9.6.1959	06.07.1959	10245
	Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik	12397-27.11.2007	19.12.2007	26735
2828	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu	24.5.1983	27.05.1983	18059
	Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik		07.08.2008	26960

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
3083	Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu	22.11.1984	01.12.1984	18592
	Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği	9588/11.6.1985	29.06.1985	18796
1380	Su Ürünleri Kanunu	22.03.1971	04.04.1971	13799
	Balıkçı Barınakları Yönetmeliği		13.12.1996	22846
	Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği		19.06.2002	24790
	Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği		29.06.2004	25507
4123	Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun	23.07.1993	25.07.1993	22354
2644	Tapu Kanunu	22.12.1934	29.12.1934	2892
	Anayasa Mahkemesi Kararı	11.04.2007 K 2007/48	16.01.2008	26758
3045	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hk. Kanun	26.09.1984	09.10.1984	18540
	Büyük Ölçekli Haritaların Yapım Yönetmeliği		31.01.1988	19711
2589	Tapulama ve Kadastro Paftalarının Yenilenmesi Hk. Kanun	23.06.1983	25.06.1983	18088
	2859 Sayılı Kanuna 590 Sayılı KHK ile Eklenen Ek 1 inci ve 2 nci Maddelerin Uygulanmasına Dair Yönetmelik		08.02.2000	23958
5488	Tarım Kanunu	18.04.2006	25.04.2006	26148
	Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Çerçevesinde Tarıma Dayalı Yatırımların Desteklenmesi Tebliği (Tebliğ No: 2008 /19)		29.04.2008	26861
3091	Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hk. Kanun	04.12.1984	15.12.1984	18606
	Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hk. Kanunun Uygulanma Şekli ve Esaslarına Dair Yönetmelik		31.07.1985	18828
2813	Telsiz Kanunu	05.04.1983	07.04.1983	18011
	10 kHz-60 GHz Frekans Bandında Çalışan Sabit Telekomünikasyon Cihazlarından Kaynaklanan Elektromanyetik Alan Şiddeti Limit Değerlerinin Belirlenmesi, Ölçüm Yöntemleri ve Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik		12.07.2001	24460
4691	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu	26.06.2001	06.07.2001	24454
	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği		19.06.2002	24790
2985	Toplu Konut Kanunu	02.03.1984	17.03.1984	18344
	Toplu Konut İdaresi Kaynaklarının Kullanım Şekline İlişkin Yönetmelik	3888/18.3.2002	18.04.2002	24730

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

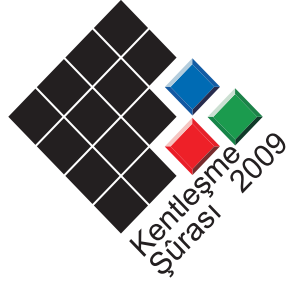
Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Altyapılı Arsa Üretimi ve Bu Arsaların Tahsis Yoluyla Satışına İlişkin Yönetmelik		11.09.2004	25580
	Belediye Arsaları Üzerinde Toplu Konut ve Kentsel Çevre Üretimi ve Kredilendirilmesine Dair Yönetmelik		14.11.1992	21045
5403	Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu	03.07.2005	19.07.2005	25880
	Anayasa Mahkemesi Kararı	22.12.2006 K 2006/120	22.11.2007	26708
	Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği		15.12.2005	26024
2634	Turizmi Teşvik Kanunu	12.03.1982	16.03.1982	17635
	Anayasa Mahkemesi Kararı	07.05.2007 K 2007/55	24.11.2007	26710
	Kamu Taşınmazlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik		21.07.2006	26235
5237	Türk Ceza Kanunu	26.09.2004	12.10.2004	25611
	Anayasa Mahkemesi Kararı	12.6.2008 K 2008/119	05.11.2008	27045
6235	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu	27.01.1954	04.02.1954	8625
	TMMOB Ana Yönetmeliği		02.12.2002	24954
	TMMOB Meslek İçi Eğitim ve Belgelendirme Yönetmeliği		14.12.2004	25670
	TMMOB Meslek Dalı Ana Komisyonları Kuruluş ve Çalışma Yönetmeliği		38. Olağan GK	
	TMMOB İl / İlçe Koordinasyon Kurulları Yönetmeliği	29.Olağan Genel Kurul	8-9 Nisan 1989 O.üstü GK	
	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Disiplin Yönetmeliği		10.07.2002	24811
	TMMOB İşyeri Temsilcilikleri Kurulu ve İşyeri Temsilciliği Yönetmeliği		19.Genel Kurul	
	TMMOB Serbest Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Asgari Ücret Yönetmeliği		22.04.1990	20500
	TMMOB Mimarlık-Mühendislik Hizmetleri ve Asgari Ücret-Asgari Çizim ve Düzenleme Esasları Yönetmeliği		22.02.2005	25736
	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Bilirkişilik Yönetmeliği		05.05.2005	25806
2920	Türk Sivil Havaçılık Kanunu	14.10.1993	19.10.1983	18196
	Hava Alanı Yapım, İşletim ve Sertifikalandırma Yönetmeliği		14.05.2002	24755
	Heliport Yapım Ve İşletim Yönetmeliği		23.01.2009	27119
132	Türk Standartları Enstitüsünün Kuruluş Kanunu	18.11.1960	22.11.1960	10661
	Türk Standartları Enstitüsü taşınır ve taşınmazlarının İdaresi hakkında yönetmelik		25.11.2008	27065

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
2690	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu	09.07.1982	13.07.1982	17753
	Nükleer Tesislere Lisans Verilmesine İlişkin Tüzük	83/7405	19.12.1983	18256
2709	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	18.10.1982	09.11.1982	17863 M.
4733	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	03.01.2002	09.01.2002	24635
	Tütün Mamulleri ile İlgili Fabrikaların Kurulmasına, Bu Mamullerin Üretimine, İç ve Dış Ticareti ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik		10.04.2003	25075
3348	Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun	09.04.1987	17.04.1987	19434
	Heliport Yönetmeliği		01.07.1988	19859
7269	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun	15.05.1959	25.05.1959	10213
	Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik	12777/1.4.1988	08.05.1988	19808
	Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik		02.09.1997	23098
	Afetler Sebebiyle Adinilen Bina Arsa ve Araziyelerden Arta Kalanların Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik		14.10.1985	18898
	Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik		22.09.1968	13007
	Alt Yapılar İçin Afet Yönetmeliği		15.02.2007	26435
1593	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	24.04.1930	06.05.1930	1489
	Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü	5/984-30.3.1961	19.04.1961	10786
	Kaplıcalar Yönetmeliği		24.07.2001	24472
	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik	2007/9207 14.7.2005	10.08.2005	25902
	İçkili Yerlere Verilecek İzinlerde göz önünde Bulundurulacak esaslara Dair Yönetmelik	84/8100- 17.5.1984	09.07.1984	18453
	Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) ile Çalışan Motorlu Taşıtlar İçin İkmal İstasyonlarının Kuruluş, Denetim, Emniyet ve Ruhsatlandırılma İşlemlerine İlişkin Yönetmelik	2002/3563- 3.1.2002	12.02.2002	24669
5737	Vakıflar Kanunu	20.2.2008	27.02.2008	26800
	Vakıf kültür varlıklarının restorasyon veya onarım Karşılığı kiraya verilmesi işlemlerinin usul Ve esasları hakkında yönetmelik		10.09.2008	26993

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURÂSİ 2009

Kanun no	Kanun/KHK/Tüzük/Yönetmelik/tebliğ adı	Kabul tarihi	R.G.Tarihi	R.G.Sayısı
	Vakıflar Yönetmeliği		27.09.2008	27010
4817	Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun	27.02.2003	06.03.2003	25040
4708	Yapı Denetimi Hakkında Kanun	29.06.2001	13.07.2001	24461
	Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği		05.02.2008	26778
5084	Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	29.01.2004	06.02.2004	25365
	Hazineye, Katma Bütçeli Kuruluşlara, Belediyelere veya İl Özel İdarelerine Ait Arazi veya Arsaların Gerçek veya Tüzel Kişilere Bedelsiz Devrine İlişkin Yönetmelik	7114/20.4.2004	21.04.2004	25440
167	Yeraltı Suları Hakkında Kanun	16.12.1960	23.12.1960	10688
	Yeraltı Suları Tüzüğü	5/1465-20.7.1961	08.08.1961	10875
5366	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun	16.06.2005	05.07.2005	25866
	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği	2005/9668	14.12.2005	26023
5661	Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aşevleri Hakkındaki Kanun	24.03.1950	01.04.1950	7472
	Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği	8116/22.11.2004	03.12.2004	25659
3573	Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkındaki Kanun	26.01.1939		
	Zeytinciliğin Islahı, Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik		03.04.1996	22600
6968	Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu	15.05.1957	24.05.1957	9615
	Zirai Mücadele İlaçlarının Toptan ve Perakende Satılması ile Depolanması Hakkında Yönetmelik		21.08.1996	22734

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE
ULAŞIM KOMİSYONU**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Cenk KAPLANCAN
Telefon : (312) 410 14 40

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	YRD. DOÇ. DR.	ELA BABALIK SUTCLIFFE	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	ŞEHİR PLANCISI	ESER ATAK	BAŞBAKANLIK ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI
BAŞKAN YRD.	İNŞAAT MÜHENDİSİ	MEHMET ÖZGÜR ÖZATAY	SU YAPI MÜHENDİSLİK MÜŞAVİRLİK
RAPORTÖR	BAŞ DENETÇİ	MEHMET ÇIVGIN	SAYIŞTAY
RAPORTÖR	Y. ŞEHİR PLANCISI	MUSA ÖZALP	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	JEODEZİ VE FOTOGRAMETRİ MÜHENDİSİ	TOMRIS GÜR KARA	CEMRE MÜHENDİSLİK - MİMARLIK LTD. ŞTİ.

Kentsel Teknik Altyapı Alt Komisyonu Üyeleri

ÜYE	HARİTA MÜHENDİSİ	ALİ FAHRİ ÖZTEN	TMMOB HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	ALPTEKİN ORHON	DÜNYA BANKASI
ÜYE	PLANLAMA UZMANI	BELMA ÜSTÜNİŞİK	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	İNŞAAT MÜHENDİSİ	MEHMET ALİ ÖZALP	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	MELİKE YILDIRIM	İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	GENEL SEKRETER YRD.	MUSTAFA SARIGÜL	BAŞBAKANLIK TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI
ÜYE	ÇEVRE MÜHENDİSİ	N. ÖZLEM ERGENLER	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	NİLĞÜN AKSU	TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI
ÜYE	MÜDÜR	OLGUN SAKARYA	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	ÖMER ÇELİK	İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	İNŞAAT MÜHENDİSİ	RAŞİT ÜNÜVAR	ULAŞTIRMA BAKANLIĞI
ÜYE	ŞEBEKE İŞLETME MÜDÜRÜ	SERVET ALPER	TCDD İŞLETME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞEBEKE İŞLETME MÜDÜRÜ	SERVET ALPER	TEMPO MÜHENDİSLİK MÜŞAVİRLİK
ÜYE	ŞEBEKE İŞLETME MÜDÜRÜ	SERVET ALPER	BAŞKENT DOĞALGAZ DAĞITIM A.Ş.

Kentsel Ulaşım Alt Komisyonu Üyeleri

ÜYE	PROF. DR.	CÜNEYT ELKER	ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YRD. DOÇ. DR.	EBRU VESİLE ÖCALIR	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	Y. ŞEHİR PLANCISI	ERHAN ÖNCÜ	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	ERTAN ŞİMŞEK	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	PROF. DR.	HALUK GERÇEK	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PLANLAMA UZMANI	İŞİL NADİRE YENER	BAŞBAKANLIK DPT BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	YRD. DOÇ. DR.	KEVSER ÜSTÜNDAĞ	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YRD. DOÇ. DR.	MAHMUT YILDIRIM ORAL	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	İNŞAAT YÜKSEK MÜH.	METE ORER	TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	NURGÜL GÖKÇE	ULAŞTIRMA BAKANLIĞI KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	PERVİN DOĞAN	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	Y. ŞEHİR PLANCISI	SEDA NAL	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI
ÜYE	PLANLAMA UZMANI	EMRE BAŞARAN	TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GEN. MÜD.
ÜYE	İNŞAAT MÜHENDİSİ	ÖZKAN AYAZ	BAŞBAKANLIK DPT İKTİSADİ SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	İNŞAAT MÜHENDİSİ	ÖZKAN AYAZ	ULAŞTIRMA BAKANLIĞI DLH İŞLETME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

I – GİRİŞ

Kentsel teknik altyapı ve kentsel ulaşım, sürdürülebilir kentleşme hedefi için son derece önemli, kentsel yaşam kalitesi açısından ise belirleyici konulardır. Gerek kentsel teknik altyapı gerekse kentsel ulaşım sisteminin kentsel çevreye, kent ekonomisine ve kentlilerin toplumsal yaşamına etkisi büyüktür. Teknik altyapının niteliksel ve niceliksel özellikleri kentsel yaşam kalitesi açısından başlıca göstergeler arasında kabul edilmekte; ulaşım sisteminin sunduğu erişebilirlik olanakları ise yaşanabilirlik açısından temel ölçütler arasında yer almaktadır.

Gerek kentsel teknik altyapı gerekse kentsel ulaşım sistemi, kentlerin mekansal gelişmesinde de önemli rol oynar. Teknik altyapı sistemlerinin mevcut durumu ve sistemin gelişmesine ilişkin planlar ve yapılabirlik analizleri, kentlerin gelişmesinde dikkate alınması gereken konulardır, ve ancak kent planlama ile kentsel altyapı planlaması eşgüdüm içinde bütünleşik bir yaklaşımla ele alındığında sürdürülebilir kentleşme yönünde olumlu adımlar atılması mümkündür. Benzer şekilde, ulaşım sisteminin geliştirilmesine ve mevcut sistemin işletimine ilişkin politikalar, planlar ve yatırımların kentsel gelişme ve kentin mekansal organizasyonu üzerinde büyük etkisi vardır. Sürdürülemez kentsel mekansal gelişme eğilimleri çoğunlukla hatalı ulaşım politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kent ve ulaşım arasındaki karşılıklı etkileşimin sonucu olarak, kent planlarında öngörülen bazı gelişme desenleri ve modelleri de sürdürülemez olarak kabul edilen ve otomobili temel alan ulaşım sistemlerinin yaratılmasına neden olabilmektedir. Sürdürülebilir kentler için, enerji tüketimi ve çevre kirliliği açısından hayati öneme sahip olan kentsel ulaşım sistemlerinin planlanmasının da, kent planlama ile eşgüdüm içinde ve bütünleşik bir yaklaşımla ele alınması zorunluluğu açıktır.

Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım Komisyonu, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanmasında önemli rol oynayan bu iki alanda mevcut durumun değerlendirilmesi, sorun alanlarının saptanması ve strateji ve eylemlerin oluşturulması için kapsamlı bir çalışma yürütmüştür. Kentsel teknik altyapı ile ulaşım sistemlerinin planlanması ve işletimine ilişkin yaklaşımların, uygulama esaslarının, dolayısıyla sorun alanlarının ve önerilerin kapsamının önemli farklılıklar göstermesi nedeniyle Komisyon çalışmalarını iki alt-grup oluşturarak yürütmüştür. Her iki çalışma grubunda, teknik altyapı ve ulaşım ile ilgili değerlendirme ve öneriler, ele alınan konuya ilişkin;

- planlama ilke ve politikaları,
- kurumlaşma, karar verme süreçleri ve yasal yapı,
- finansman,
- işletme,
- bilinç düzeyi

olmak üzere beş temel alanda ele alınarak geliştirilmiştir.

Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım Komisyonunun çalışmalarında amaç, sürdürülebilir kentleşme hedefi doğrultusunda teknik altyapı ve ulaşım sistemlerine ilişkin çağdaş planlama ilkelerini ortaya koymak, bu kapsamda ülkemiz kentlerindeki uygulamalara ilişkin olarak mevcut durum değerlendirmesi yapmak ve öncelikli sorunları saptamak, bu sorunların çözümüne yönelik strateji ve eylemler geliştirmektir.

II – MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. KENTSEL TEKNİK ALTYAPI

A.1 Giriş

Kentsel teknik altyapı, sürdürülebilir kentsel ve yaşanabilir kentsel çevreler yaratılması hedefi doğrultusunda son derece önemli bir konudur. Kentsel teknik altyapı sistemlerinin değerlendirilmesi ve planlaması yapılırken; kent gelişimi, kent planları, kent ekonomisi, kentsel çevrenin korunması, kent sağlığı, yaşanabilirlik ve kentsel hizmet olarak nitelikli altyapı hizmetlerinin kentlilere adil biçimde ulaştırılması gibi ilkelerin yanı sıra ülkedeki nüfusun kentsel ve kırsal alandaki dağılımı, nüfus yoğunlukları, nüfusun kırsal ve kentsel hareketliliği, yerli-yabancı turizm hareketliliği gibi çok çeşitli alanlar da sürece dahil edilerek karşımıza hem teknik hem de sosyal boyutlara sahip disiplinler arası bir alan çıkmaktadır.

Kentleşme, kentsel mekansal gelişme ve kent planlama ile kentsel teknik altyapı arasında önemli bir ilişki vardır. Dolayısıyla kent planlama ile kentsel teknik altyapı planlamasının eşgüdümünde yürütülmesi önemlidir. Altyapı sistemlerinin planlanmasında, kent planlarında önerilen gelişme yönleri, büyüklükleri ve yoğunlukları belirleyici, yönlendirici, kimi zaman da kısıtlayıcı girdiler olarak planlama çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Öte yandan, kent planlamada da altyapı sistemlerinin mevcut durumu ve geliştirilme olanaklarının aynı şekilde girdiler olarak dikkate alınması son derece önemlidir. Kentsel yaşam kalitesine katkı sağlayabilecek bir altyapı sisteminin geliştirilmesi için, kent planlamada teknik altyapının geliştirilmesi maliyetleri ile altyapı sisteminin niteliksel ve niceliksel olarak en uygun hizmeti verebileceği mekansal gelişme koşulları yapılabirlik analizleri çerçevesinde dikkate alınmalıdır.

Ülkemiz kentlerinde yaşanan hızlı kentsel, plansız yapılaşma, kontrolsüz mekansal büyüme ve plan değişiklikleriyle aslında plansız olarak arttırılan nüfus yoğunlukları, anılan bu eşgüdüm koşullarının ve bütünleşik planlama yaklaşımının hayata geçirilememesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, kentleşmeye ilişkin sorunlar, teknik altyapı sunumunu ve planlanmasını da yakından etkilemektedir. Kaçak yapılaşmanın yüksek oranlarda gerçekleştiği kentlerimizde, bu kontrolsüz, plansız ve denetimsiz yapılaşmaya hangi yasalar çerçevesinde ve ne şekilde altyapı hizmetlerinin götürüleceği başlıca sorun alanlarından biridir. Bunun yanı sıra mekansal olarak hızla büyüyen ve yayılan kentlerde, teknik altyapının bu gelişmeyi takip etmek zorunda kalması büyük maliyetlerle ve verimlilik düzeyleri olumsuz etkilenecek altyapı hizmetlerinin sunulması anlamına gelmektedir. Plan değişiklikleri ise teknik altyapı üzerinde son derece olumsuz bir etki yaratmakta, plan değişiklikleriyle yapılan nüfus yoğunluğu artışları ve arazi kullanım değişiklikleri, teknik altyapının yetersiz kalmasına yol açmakta; bu durum sadece plan değişikliği yapılan nokta açısından değil, tüm sistem açısından sorunlar yaratmaktadır.

Ülkemizde, yeni yerleşim alanlarının planlanmasında özellikle korunması gereken tarım arazileri, mera alanları, yeşil alanlar vb. alanlar dikkate alınsa da süreç içerisindeki mevzuat değişiklikleri ile bu alanlar da yapılaşmaya açılabilir. Tüm dünya gündemini işgal eden iklim değişikliği süreci ile birlikte değerlendirildiğinde su rejiminin temelini oluşturan bu alanlara mutlaka özen gösterilmesi gerekmektedir. Kent ölçeğinde parçacı yaklaşımlar; tüm kentin ortak bir yaşam alanı olması gerekliliğini yok saymakta, plan bütünlüğünü ve tüm altyapı değerlerini yok etmektedir. Ülkemizdeki mevcut kentsel gelişmeye bakıldığında

kentin gelişmesinde topoğrafik yapının ve koşulların -önemle- dikkate alınmadığı, kentsel altyapının hayata geçirilmesinde de bu anlayışa bağlı olarak, önemli sıkıntıların yaşandığı görülmektedir

Plansız gelişmelerden kaynaklanan sorunların sonucunda, pek çok kentimizde teknik altyapı sunumunun iyileştirilmesine gereksinim duyulmaktadır. Bazı kentlerimizde, sorun sadece plansız gelişmeden kaynaklanmamakta, aynı zamanda modern tekniklerle ve günümüzün çağdaş altyapı planlama ilkeleri doğrultusunda altyapı sistemlerinin geliştirilmesi, iyileştirilmesi, verimli kullanımı ve denetimi gerekmektedir. Bu bir planlama ve işletim konusu olduğu kadar, yönetim ve kurumlaşma konusu olarak da görülmelidir.

A.2 Kentsel Teknik Altyapı Planlama İlke ve Politikaları

Kent Planlama ve Altyapı Planlamasının Eşgüdümü

Kentleşme 20. yüzyıla damgasını vuran en önemli olgulardan biridir. Bu sürecin, içinde bulunduğumuz yüzyılda daha da yoğunlaşarak devam edeceği öngörülmektedir. Dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak ülkemizde de kentleşme olgusu önemli bir hale gelerek, ne yazık ki ciddi bir sorun alanı olarak gündemde yerini almıştır. Plansız büyüme, doğru perspektiflere dayalı olmayan kentsel nüfus tahminleri, planlamada eşgüdüm eksikliği gibi bir çok etken, kentleşmenin plansız biçimde ve pek çok sorunu da beraberinde getirerek gerçekleşmesine yol açmıştır.

Kontrolsüz, plansız kentleşme ve kentlerin mekansal ve nüfus olarak hızla büyümesi doğal olarak beraberinde teknik altyapı sorununu da gündeme getirmektedir. Büyük ölçüde düzensiz ve kaçak yapılaşmanın olduğu kentlerde altyapı planlaması ve koordinasyonundan bahsetmek mümkün değildir. Ülkemizde çoğu yerleşim biriminde %50'yi aşan oranlarda kaçak yapılaşma mevcuttur. Kaçak yapı oranları, İstanbul'da %70, Ankara'da %30-40, İzmir'de %60 olarak ifade edilmektedir. İmar mevzuatına aykırı olarak anılan oranlarda kaçak yapılaşmanın mevcut olduğu kentlerimizde, bu kontrolsüz ve denetimsiz yapılaşmaya, hangi yasalar çerçevesinde ve ne şekilde altyapı hizmetlerinin götürülebileceği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Kaçak yapılaşmanın yanı sıra, gecekondü afları da kentsel teknik altyapının yeterliliği açısından önemli sorunlar yaratmaktadır. Gecekondü afları ile genellikle yatayda tek katlı olan kaçak yapılaşmanın dikeyde çok katlı hale dönüşmesi sağlanmakta ve böylece kentsel teknik altyapı sistemi açısından tahmin edilmeyen bir yoğunluk ve yük yaratılmaktadır. Son yıllarda gündeme gelen kentsel dönüşüm projelerinde de benzer bir yaklaşım benimsenmekte, özellikle kentlerin merkezi alanlarındaki gecekondü alanlarında veya eskiyen dokuda geçmişte olmayan bir nüfus ve yoğunluk önerilmekte, kentsel altyapı sisteminin durumu ve yeterliliği açısından plan önerilerinin olabirliği irdelenmemekte, önerilerin kent bütününde altyapı sistemine olumsuz etkileri gözardı edilmektedir.

Kentsel teknik altyapı hizmetlerinin, sağlıklı kent yaşamına yönelik çağdaş normlarda ve kent kültürünün oluşumunda tarihsel ve kültürel mirasın korunmasında önemle yer tuttuğu bilinmektedir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi kent dokusunun, kent kültürünün korunması ve yeni yerleşim yerlerinin açılmasında altyapı hizmetlerinin hangi aşamalarda ve hangi süreçlerde hayata geçirildiğinin mühendislik ve planlama ilkeleri çerçevesinde irdelenmesi ve raporlanması bir gerekliliktir. Ülkemizde bir yandan uygulanan iktisadi politikalarla kırsal

alanlardan kentlere göç olgusunun desteklenmesi, diğer yandan gayrimenkul üzerine yoğun yatırımların yapılması ve rant olgusunun öne çıkması ile kentlerde yaratılan dinamik ve kontrolsüz yapılanma süreci önümüzde önemli bir sorun alanı olarak belirmektedir.

Bir yerleşimin gelecekte ulaşacağı nüfus tahmini; mevcut arazi kullanımı, mevcut mevzuatla birlikte gelişme eğilimleri, mevcut durumu karşılayabilirliği, iyileştirilmiş su temin ve atık su gibi altyapı projelerinin tasarımı ve kalitesinin yükseltilmesi açısından ana parametrelerden birisidir. Yerleşmelerin çoğunda ise son dönemlerde yapılan nüfus tahminleri, gerçekleşen nüfus artışının çok üstünde olduğundan bunlara dayalı olarak yapılan çalışmalarda ihtiyaç fazlası alan planlanarak yerleşmeye açılmıştır. Planlı alanlarda kentsel gelişme etaplar halinde olmayıp, talepler doğrultusunda birbirinden kopuk alanlar şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durum, gelişmenin yönlendirilmesini engellemekte ve hiçbir zaman gelişmeyecek alanlarda sosyal ve teknik altyapının planlanması ve sunumu sonucunu doğurmakta, altyapı maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu tür rastlantısal gelişmeler, hem teknik altyapı hem de ulaşım altyapısının etkinliğini olumsuz etkilemektedir. Diğer bir önemli nokta, bu tür yayımların çevre ve ekolojik kaynakları da olumsuz yönde etkilemesi, özellikle kısıtlı çevre kaynaklarının tahrip edilmesini hızlandırmasıdır.

Altyapı faaliyetlerinin etkin bir şekilde koordine edilmesini, imar planlarından başlayan bir süreç olarak değerlendirmek gerekmektedir. İmar planı çalışmaları sırasında, altyapı tesislerinin mevcut durumu ve planlanan ölçekte ortaya çıkacak gereksinim tespit edilerek altyapı planlaması yapılmalıdır. Altyapının kurulması, yenilenmesi ve değiştirilmesinde, imar özellikleri dikkate alınarak öncelikler belirlenmeli, çalışmalar planlı ve eşgüdüm içinde yürütülmelidir.

Ülkemizde gerçekleştirilen imar planı çalışmalarında mevcut altyapı ve bunlara ait güvenlik koridorlarının dikkate alınmamakta olduğu çok sık karşılaşılan bir durumdur. Özellikle yüksek basınçlı doğalgaz boru hatları, yüksek gerilim enerji hatları, ana toplayıcı atık su hatları, içme suyu iletim hatları, yağmursuyu toplama hatları ve yaklaşım mesafelerine, çalışmaların yürütülmesi sırasında gerekli özen gösterilmemektedir.

Teknik altyapı hizmetleri, planlama dışındaki yerleşim alanlarına ise mevzuata aykırı bir şekilde götürülmektedir. Bu süreç, ilerleyen dönemlerdeki imar planı çalışmalarında bu altyapı tesislerinin gözden kaçırılması ve plana işlenmemesi ile sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla uygulamada hem planın hayata geçirilmesi hem de altyapı tesislerinin yer değişimi/kaldırılması yüksek maliyetlere neden olmaktadır.

Ulusal Coğrafi Veri Altyapısı ve Kent Bilgi Sistemleri

Altyapı çalışmalarının koordine edilmesi konusunda önemli bir alan ve buna bağlı olarak maliyet unsuru da, coğrafi bilgi sistemleridir (CBS). Ülkemizde, belediyelerin ve altyapı kurumlarının çoğunluğunda, CBS oluşturma çalışmaları hızla devam etmektedir. Öte yandan, bu çalışmalar, tümüyle ilgili kurumların kendi ihtiyaçları doğrultusunda yapılmakta olup, altyapı çalışmalarının koordinasyonu ve diğer kurumların CBS sistemleriyle birlikte işlerliği hususları planlanmadan yürütülmektedir.

Belediyelerce oluşturulan altyapı bilgileri, araziye ilişkin tüm yatırım ve mühendislik

hizmetlerinin temel olarak aldığı altlığı oluşturmaktadır. Ancak bu bilgiler, araziye ilişkin diğer bilgilerle entegre edilemediğinden ve konumsal bilgi sistemleri oluşturulmadığından, birçok alanda teknik altyapı kadastro bilgileri yararlanılamamakta ve ülke genelinde çeşitli kurumlar tarafından yapılan üretim çalışmalarındaki veri tekrarları nedeniyle, çok büyük bir kaynak israfına neden olmaktadır.

Bilgi eksikliği, yeni altyapı tesislerinin yapımında veya mevcut tesislerin bakım-onarım çalışmaları sırasında kent yaşamını olumsuz etkilemekte, can ve mal kayıplarına neden olan sorunlar yaşanmaktadır. Teknik altyapı tesisleri birbirinden zarar görmeyecek şekilde ve belli bir düzen içinde konumlandırılmalıdır. Bunun için 6 Şubat 1972 tarihli 1097 sayılı Türk Standardı hazırlanmıştır. Ancak, var olan tesislerin çoğu, ilgili standardın hazırlanmasından önce yapılmıştır. Bu ve benzer nedenlerle telefon hatları yüksek gerilim hatlarından, içme suyu tesisleri kanalizasyon tesislerinden zarar görebilmektedir¹. Yukarıda anlatılanlardan Teknik Altyapı Kadastrounun zorunlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak ülkemizde teknik altyapı kadastro yoktur. Burada yasal çerçeveye dair önemli bir hususu da açıklamak gereklidir: Kent planlamasının önemli bir bileşeni olan teknik altyapı nesnelere Türk Medeni Kanununa göre taşınmaz kapsamında olmadığı için kadastroya konu olmamakta ve tapuya tescilli yapılmamaktadır. Teknik altyapı çalışmalarının Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin temelini oluşturan tapu ve kadastro bilgileri ile ilişkilendirilebilmesi gerekmektedir.

2003 yılında, DPT'nin koordinatörlüğünde başlatılan e-Dönüşüm Türkiye Projesi çerçevesinde hazırlanan Kısa Dönem Eylem Planlarında Coğrafi Bilgi Sistemlerine (CBS) yer verildiği görülmektedir. Bu çerçevede hazırlanan raporda, coğrafi bilgi sistemi standartlarının ve kurumlar arası koordinasyonun oluşturulmasına ilişkin öneriler getirilmiştir. Bu süreçte, CBS'ye ilişkin standartların belirlenememesi üzerine, 2007'de yürürlüğe giren Bilgi Toplumu Stratejisinde coğrafi verilere ilişkin içerik ve değişim standartlarının belirlenmesine yer verilmiş ve ilk kez belediyeler de uygulamadan sorumlu tutulmuştur. 2004 yılından sonra yapılan yasal düzenlemelerle belediyelere coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurma görevi verilmiştir. 05.08.2005 tarihli ve 2005/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarınınca yeni kurulacak bilgi sistemlerinde birlikte çalışabilirlik esas ve standartlarına uyulması; hâlihazırda kullanılan bilgi teknolojisi altyapılarının da standartlara ve esaslara uyumlu hale getirilmesi zorunlu hale getirilmiştir.

Öte yandan yukarıda belirtildiği gibi, kurumların kendi ihtiyaçları doğrultusunda kurmuş oldukları CBS çalışmaları, altyapı çalışmalarının koordinasyonu ve diğer kurumların CBS sistemleriyle birlikte işlerliği planlanmadan yürütülmektedir. Altyapı bilgi sistemleri; sayısal ortamda hazırlanmış olan haritaların, altlık olarak kullanılması ile oluşturulabilmektedir. Bu yönüyle, CBS sistemlerinde altlık olarak ifade edilen sayısal haritalar büyük önem taşımaktadır. Ancak altyapı faaliyeti gösteren her bir kurum kendi program ve ihtiyaçları doğrultusunda ayrı ayrı hâlihazır haritalar hazırlamakta olup, bu durum, artı maliyetler oluşturmasının yanı sıra, birbiri ile uyuşmayan altlıklar kullanılarak CBS'lerin kurulmasına ve altyapı faaliyetlerinin koordinasyonunda bu sistemlerin kullanılamamasına neden olmakta, iş tekrarları ve mükerrer maliyetlere yol açmaktadır.

Ekonomi açısından bakıldığında konumsal verinin sayısal halde toplanması çok pahalı olması nedeni ile aynı verinin farklı kurumlarca toplanmasının kaynak israfına yol açacağı anlaşılabilir. Belirtildiği gibi bu, ülkemizde çok sık yaşanan bir problemdir. Aslında ilk elden

1 Erkan, H., (1991), "Yeraltı Hatları Kadastro", HKM Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi, 1991/69, Ankara

veri toplama zaten eğer eldeki işte bir zaman sınırlaması varsa mümkün değildir. Ancak bir zaman sınırlaması olmadığı durumda ki ülkemizde yaşanan budur, çeşitli kurumlar bir “Bilgi Sistemi” kurma amacı ile, çeşitli zamanlarda, yasal olarak kendi sorumluluklarında bile olmayan verileri ilk elden toplama yoluna gitmekte, bir süre sonra güncellenmeyen bu veriler adeta bir veri çöplüğüne dönüşmekte ve sonuçta kaynaklar israf edilmektedir. Diğer yandan, ekonomik kayıplar yalnızca veri toplama maliyeti bakımından değil, aynı zamanda alınan kararların ya da hantal işleyişin getirdiği ekonomik kayıplar olarak da düşünülmelidir.

Doğru kararlar için “yeterli bilgi”, hızlı kararlar için hızlı bilgi erişimi ve kullanımı, ekonomik ürünler için ise ekonomik bilgi elde etme ve kullanma kaçınılmazdır. Çeşitli niteliklerdeki bilgiye hızlı ve ekonomik bir biçimde erişmeyi ve kullanmayı olanaklı kılacak olan yapılar Konumsal Veri Alt Yapılarıdır (KVA). KVA'lar kent, ülke ve ülkeler arası ölçekte olabilir. Çok genel olarak bir KVA çeşitli kurum ve tarafların birbirlerinin “veri” ve “servis”lerine erişip kullanabildiği bir bilgisayar ağı olarak tanımlanabilir. Bu ağda taraflar veri ve servisler için sunucu ve/veya istemci konumunda olabilir. Örneğin Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Harita Genel Komutanlığı gerek Ulusal ve gerek yerel KVA'lar için en temel veri ve servis sunucu kurumlardır. Belediyeler, üniversiteler, vatandaşlar ise istemcilere örnektir. KVA'ların kurulması ve yaşatılması için KVA'nın teknik ve kurumsal kurallarının tanımlanması gerekir. Hangi kurum hangi veri ve servisleri üretmekle ve güncellemekle sorumlu olacak, veri ve servislerin sahipliği, fiyatlandırması nasıl olacak, hangi Bilgi ve İletişim teknolojileri ve mimarileri kullanılacak gibi detayların tanımlanması gerekir. Doğal olarak bu tanımlama ilgili KVA ölçeğinde, örneğin kent ölçeğinde, yapılacaktır.

Kentsel teknik altyapı kapsamında sayısal harita, mülkiyet, imar planı, yol, su, kanalizasyon, doğalgaz, metro, PTT, elektrik hatları, yapı vb. mühendislik mimarlık hizmetleri düşünülebilir. Bütün bu projelerin birlikte yönetilebilmesi önem içermektedir. Bunun için verilerin belirli bir standart ve birlikte işleyebilecek şekilde yapılandırılması gerekir. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de güncel veri paylaşımının bir gereği olan konumsal veri altyapısı çalışmaları hızla sürdürülmelidir. Ulusal Konumsal Veri Altyapılarının işlevsel olması durumunda Kent Bilgi Sistemleri ve Yerel Yönetim Bilgi Sistemleri kurulabilecektir.

Teknik Altyapı Yatırımlarının Planlanması

Kentsel teknik altyapı sistemlerinin planlanmasına ilişkin önemli bir konu, belediyelerin kendi olanakları ile yaptıkları altyapı yatırımlarının kapsamlı plan yaklaşımından ve gerekli kaliteden yoksun oluşudur. Popülist politikalar ile seçimlerden önceki aylarda kaldırım onarımları veya yapımı, asfalt tamiratları (asfaltın ömrü diğer gelişmiş ülkelerde neredeyse 10 yıl iken ülkemizde neredeyse 2 yılda bir asfalt tamirata yapılmaktadır.) hem ekonomimize zarar vermektedir hem de vatandaşlara gereksiz yere rahatsızlık vermektedir. Plansız biçimde gerçekleştirilen bu çalışmaların, belediyelerin kente hizmet götürmesi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Altyapının konumlandırılması bütün Büyükşehir Belediyelerinde, o alana ilk yatırımı gerçekleştiren kuruluşun ilgili altyapı tesisini kendi yapım işinin niteliklerine en uygun yerden geçirmesi, diğer kuruluşların ise kalan alanları ve var olan altyapı tesislerini göz önüne alarak, tesislerini konumlandırması biçiminde yürümektedir. Bu durum, öncelikle altyapı tesislerinin standart dışı yerleştirilmesine ve hatların koordinatsız olmasına ve ardından da sadece ilk yapımda görev alan ilgili kurum personelinin hafızasında kalması nedeniyle,

altyapı çalışmaları sırasında, kurumların birbirlerinin hatlarına zarar vermelerine yol açmaktadır. Konumlandırma standartları TSE tarafından 1972 yılında belirlenmiş olmasına rağmen, geçen 35 yıl içinde aşağı yukarı tüm Büyükşehir Belediyelerinde altyapı tesislerinin standartlara uygun yerleştirilmediği bir gerçektir. Bu standartların hayata geçirilebilmesi ancak belirli bir yol genişliğinin olması ile mümkün olup, Büyükşehir Belediyelerinin çoğu yerinde bahsedilen standarda uygun genişlikte yol bulunmamaktadır.

Planlama kapsamında en temel konulardan biri de altyapı yatırım maliyetleridir. Ülkemizde altyapı yatırım maliyetleri doğru tespit edilmemektedir. Yatırımların tasarım ve proje aşamalarında yeterli düzeyde fizibilite yapılmaması ya da eksik yapılması gibi nedenlere bağlı olarak yatırım faaliyetlerinin maliyet boyutu gerçekçi bir şekilde belirlenememektedir. Bu husus da ilgili yatırımların öngörülen süreler içerisinde bitirilememesine ve en önemlisi sürekli maliyet artışları nedeniyle öngörülen ve gerçekleşen harcamalar arasında derin uçurumlar olmasına neden olmaktadır.

Teknik altyapı sistemlerinin planlanmasında topoğrafik yapı dikkat edilmesi gereken bir diğer konudur. Yerleşmeler açısından eğim arttıkça tasarım zorlukları oluşmakta ve katlanılan maliyetler artmaktadır. Belli bir eğim oranından sonra (%15 gibi) altyapı ve yol yapılması, fazladan maliyetleri de beraberinde getirmektedir. Topoğrafik yapı; yapı düzenlerinin ve bina tiplerinin seçiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Diğer taraftan tamamen düz alanlarda da (%2 den az) yerleşmek drenaj problemleri oluşturmakta ve bu durum da ek bir maliyeti beraberinde getirmektedir.

A.3 Kurumlaşma, Karar Süreçleri ve Yasal Yapı

Kurumlaşma

Kent planlama ile teknik altyapı planlaması arasında eşgüdüm eksikliği, temelinde kurumsal yapıya ilişkin bir konudur. Aslında altyapı sistemlerinin kendi arasında da planlamada eşgüdüm eksikliği önemli bir sorundur. Bu sorun, altyapı tesisleri, yol ve kaldırımların sık sık tahrip edilmesi ve bu nedenle ekonomik ömrünü doldurmadan bu tesislerin yenilenmesi gibi diğer önemli sorunlara da yol açmaktadır.

Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği çerçevesinde özellikle nüfusun yoğun olarak yer aldığı Büyükşehir Belediyelerinde bir takım çalışmalar yapılmışsa da istenen amaca ulaşıldığı söylenemez. Hemen her hafta, ülkemizin değişik yerlerinde yapılmış olan yol veya kaldırımların kısa bir süre sonra yenilendiği, altyapı tesislerinin diğer kuruluşların çalışmalarından dolayı zarar gördüğü haberleri gündemde yerini almaktadır. Ne yazık ki yeni yapılan veya ekonomik süresini doldurmamış altyapı tesisi, yol ve kaldırımların kısa bir süre içinde farklı bir kurumun yaptığı çalışmalar nedeniyle bozulması ve buna ilaveten imar durumundaki değişiklikler nedeniyle altyapı ve üstyapıda yapılan çalışmalar, mükerrer maliyetlere yol açmaktadır.

Kurumsal yapıdaki bir diğer sorun alanı da, farklı kurumlarca toplanan verilerin bütünleştirilememesine ilişkindir. Daha önce de belirtildiği gibi aynı verinin farklı kurumlarca toplanması kaynak israfına yol açmaktadır. Belediyelerce oluşturulan altyapı bilgileri ise araziye ilişkin diğer bilgilerle entegre edilemediğinden ve konumsal bilgi sistemleri oluşturulmadığından, birçok alanda teknik altyapı kadastro bilgilerinden yararlanılamamakta ve yukarıda bahsedildiği gibi ülke genelinde çeşitli kurumlar tarafından yapılan üretim çalışmalarındaki veri tekrarları nedeniyle, çok büyük bir kaynak israfına neden olmaktadır. Günümüzde, teknik altyapı bilgilerinin, araziye ilişkin diğer bütün bilgilerle

entegre edilebilecek niteliğe kavuşturulması ve bunu sağlayacak Arazi Bilgi Sistemlerinin süratle oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Karar Süreçleri

Kent planlamada karar alma süreçlerine kentlilerin katılımının sağlanması çağdaş planlama ilkelerinin bir gereğidir. Katılımın gerçekleşebilmesi için bilimsel kriterlerle belirlenmiş ilkeler ışığında hareket eden tasarımcı uygulayıcılar ile yerel halkın süreçte aktif, belirleyici özneler olması gerekmektedir.

Kentsel altyapı tesislerinin bazıları çevresel ve görsel etkileri olabilen tesislerdir. Planlama sürecinde bu tesislerin olumsuz etkilerini önleyici tedbirler zaten ilgili standartlar doğrultusunda alınmakta, örneğin sağlık koruma bandı, güvenlik koridoru gibi önlemler uygulanmaktadır. Buna rağmen, bu tür tesislere yakın yerlerde bulunan kentlilerin olumsuz tepkileri uygulamada karşılaşılan konulardır. Bunun nedeni ise, kentlilerin plan sürecine, yer seçimi karar sürecine katılmamaları ve plan kapsamında alınan önlemler konusunda bilgilendirilmemeleridir.

Elbette kentlilerin karar alma süreçlerine katılımı, sadece bilgilendirme olarak algılanamaz. Doğalgaz boru hattı, trafo, baz istasyonları, katı atık depolama tesisleri, atık su deşarjı ve benzeri altyapı tesislerinin planlama ve yer seçimi sürecinde kentlilerle *karşılıklı* bilgilendirme toplantıları yapılması, planlıların ve karar vericilerin öngörülerinin yanı sıra yatırımdan etkilenecek kentlilerin de görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi; ve planların ve yer seçim kararlarının bu doğrultuda şekillendirilmesi son derece önemlidir.

Yasal Yapı

Kentsel teknik altyapıya ilişkin olarak ülkemizde mevzuat dağınıklığı, eksikliği ve yetki karmaşası bulunmaktadır. Teknik altyapıya yönelik olarak 3194 Sayılı İmar Kanunu ve bu yasa kapsamında çıkarılan bir çok yönetmelik (altı adet) bulunmaktadır. Öte yandan yayınlandığı günden bu yana birçok defa değiştirilen İmar Kanununun bilim ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde gelişen ve değişen kent ihtiyaçları karşısında güncelleştirilmesi gerekmektedir. Kentsel uygulamalarla ilgili mevzuata ve yetki düzenine bakıldığında bir karmaşanın ve standartsızlığın olduğu gözükmektedir. Bir çok kurum ve kuruluşu hem planlama hem de alt yapı hizmetleri yapma yetkisi verilmiştir. Bu kurumların kendi mevzuatı dahilinde oluşturduğu teknik uygulamaları bulunmaktadır ve bunların ortak bir koordinasyon alanı ya da standardı yoktur. Bu konuda yetki ve teknik uygulama karışıklığını ortadan kaldırmak için standart ve üst ölçekte bir mevzuat oluşturulmalıdır. Örneğin Bakanlar Kurulu'nun 23.06.2005 tarih ve 2005/9070 sayılı kararıyla, 15 Temmuz 2005 tarih ve 25876 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği (BÖHHBÜY) bu standartlaştırma çabasının bir sonucudur.

Bu noktada, altyapı çalışmaları sırasında uyulması gereken malzeme, güvenlik ve konumlandırma standartlarından bahsetmek gereklidir. Gerek altyapı ve üstyapının ekonomik ömrünü uzatmak ve gerekse altyapı tesislerinin ilk yapımı ve bakımı sırasında verilebilecek zararları en asgari seviyeye çekmek amacıyla bütün altyapı kuruluşlarının uymaları zorunlu olan malzeme, güvenlik, konumlandırma ve ilaveten kazı standartlarının belirlenmiş olması önem taşımaktadır. Altyapının konumlandırılması ile ilgili TSE standartları halen mevcuttur. Buna ilaveten, 2006 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği ile o şehir sınırlarındaki tüm kuruluşların kent içinde altyapı çalışmalarında kullanacakları malzemelerle ilgili standartları belirleme görevi, AYKOME'ye verilmiştir. Ancak

bu düzenleme bahsedildiği üzere sadece malzeme standartlarına ilişkin olup, yönetmelikte, kazı, güvenlik ve konumlandırma standartlarına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

A.4 Finansman

Altyapı yatırımlarının finansmanına ilişkin olarak iki önemli konu vardır: Yatırım maliyetlerinin doğru tespit edilmemesi ve yeterli kaynak yaratılamaması veya aktarılamaması.

Ülkemizde altyapı yatırım maliyetleri doğru tespit edilmemektedir. Yatırımların tasarım ve proje aşamaları yeterli düzeyde fizibilite yapılmaması ya da eksik yapılması gibi nedenlere bağlı olarak yatırım faaliyetlerinin maliyet boyutu gerçekçi bir şekilde belirlenmemektedir. Bu husus da ilgili yatırımların öngörülen süreler içerisinde bitirilememesine ve en önemlisi sürekli maliyet artışları nedeniyle öngörülen ve gerçekleşen harcamalar arasında derin uçurumlar olmasına neden olmaktadır.

Bir diğer konu altyapı yatırımlarına yeterince öncelik verilmediğidir. Altyapı yatırımları nitelikleri itibariyle yıllara sari ve büyük maliyetler gerektirmekte olup, yerel yönetimler ve ilgili kurumlar bütçelerinde altyapı yatırımlarına yeterince öncelik vermemektedirler. Kamu bütçelerinden (merkez ve yerel düzeyde) altyapı yatırımları alanına yeterli düzeyde kaynak aktarılmamaktadır. Kentisel altyapı yatırımlarının çoğu belediyelerin sorumluluğundadır, ancak Belediyelerin bu alanda kaynakları sınırlıdır.

Kaynakların yetersizliğinin yanı sıra, doğru kullanımı açısından da sıkıntılar vardır. Altyapı yatırımları için ayrılan finansmanın teknik ve siyasi nedenlerle doğru bir şekilde kullanılmaması söz konusu olabilmektedir. Kentlerimizde gerekli fizibilite çalışmaları yapılmadan, ihtiyaç tespitleri yeterince yapılmadan büyük altyapı yatırımlarına girilmektedir.

Ülkemizde kalkınma için gerekli olan yatırımlar bakımından dış proje kredilerinin kullanımı önemli bir role sahiptir. Dünya çapında kabul edilen görüş, proje kredilerinin etkin bir şekilde kullanılması durumunda, yetersiz sayılan iç kaynakları destekleyici bir rol oynayacağıdır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde, dış kredi kullanımı konusu kaçınılmaz bir geçektir. Ülkemizde de yıllar itibariyle bakıldığında yüksek düzeyde bir dış kredi kullanımı mevcuttur. Bununla beraber, Türkiye’de dış proje kredisi kullanılan kamu yatırımları içerisinde altyapı yatırımları büyük bir pay almaktadır. Dolayısıyla, dış kredilerin altyapı sektörlerinde yoğunlaştığı bir geçektir.

Diğer yandan, dış proje kredisi kullanmanın getirdiği son derece ciddi bir takım riskler de mevcuttur. Dış borç stokundaki artış ve kaynağın kesilmesi durumunda başlanan yatırımlara devam edememe maliyeti bunların en önemlileridir. Ayrıca, uluslararası kalkınma örgütlerinin kendi öncelikleri çerçevesinde belli sektörlerin gelişmesini hedefleyerek sağladıkları krediler ülkede planlanan sektörel hedefleri olumsuz yönde etkileme riski de taşıyabilmektedir.

Yerel düzeyde bakıldığında ise, üst yönetimlerinin tercihleriyle belediyelerin, siyasi kaygılarla rasyonellikten uzak, gerçek proje maliyetlerini yansıtmayan dış kredi kullanımı yoluna gittikleri açıktır. Bu süreç içerisinde, yerel yönetimler dış borçlarının, yatırımlarına kıyasla daha fazla artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, kredi ödemeleri dönemlerinde, belediyeler öz kaynaklarıyla bu geri dönüşümü gerçekleştirememekte ve nihai olarak gelecekteki gelirlerini ipotek altına almaktadırlar.

Anılan sakıncalar nedeniyle, dış kredilerin kullanımı konusunda öncelikle seçici olunmalıdır. Her projenin dikkate alınmasından ziyade, ilgili idarelerin stratejik planlarında yer verdikleri ve dolayısıyla belirledikleri amaç ve hedefler doğrultusunda önceliklendirme yapmaları gerekmektedir. Bu nedenle ihtiyaç-kaynak planlaması yapılmalı, maliyet-fayda tespitleri belirlenmesi suretiyle, dış kredi kullanımı yoluna gidilmelidir. Ayrıca altyapı yatırımları için yeni kaynakların ve finansman modellerinin geliştirilmesi önemli bir çalışma alanıdır.

Yatırımların planlanması ve finansmanı açısından önemli bir konu ülkemizde İller Bankasının bu açıdan üstlenmiş olduğu roldür. İller Bankası, yerel yatırımların planlaması, uygulaması ve finansmanı alanında merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında eşgüdümün sağlanması konusunda, yerel yönetim bankacılığı hizmet alanında faaliyet gösteren, günün koşullarına paralel olarak yerel yatırımlarda yerel idarelere teknik ve mali destek sağlamak amacı ile kurulmuş, özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiliğe sahip bir kuruluştur. Finansman yanında, mühendislik-mimarlık alanında teknik destek vermesi nedeni ile de Türkiye'ye özgü bir kurumdur.

Yerel yönetimlerin teknik altyapısına ilişkin finansman alanında İller Bankası'nın rolü önemlidir. 1933'ten günümüze belediyelerin ortağı olduğu İller Bankası belediyelerin gelirlerinden oluşturduğu fonu yine yerel yönetimlere çok düşük faizle kredi olarak geri döndürmektedir. İller Bankası bir yandan yerel yönetimlerin teknik altyapısını ülke bazında planlamakta diğer yandan finansman ihtiyaçlarını ülke iç dinamikleriyle çözmeye katkı vermektedir.

Türkiye gibi altyapı yatırımlarında halen büyük bir eksikliğin olduğu, belediyelerin çağdaş altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek için gerekli teknik ve uzman kadronun çok yetersiz olduğu bir ülkede İller Bankası'nın belediyelere ilişkin kentsel altyapı ve finansman konusundaki önemli rolünün halen devam ettiği belirginleşmektedir. Öte yandan, alana ilişkin "Belediyeler Fonu"nun kaldırılmış olması büyük bir sorundur. Bu fon niteliğindeki yeni düzenleme ihtiyacı karşılanamamaktadır. Hibe Fonunun yeniden yapılandırılıp, geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

A.5 İşletme

İçme suyu

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Başkanlığı tarafından, belediye teşkilatları kurulmuş olan tüm belediyelerden elde edilen "Belediye İçme ve Kullanma Suyu Temel Gösterge Sonuçları" kapsamında; 2004 verilerine göre 3225 belediyeden 3167 belediyede içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verildiği belirlenmiş olup halen 58 belediye bu asgari hizmetten bile yoksundur. İçme ve kullanma suyu şebekesiyle hizmet verilen nüfusun toplam nüfusa oranı %82'dir. İçme suyu arıtma tesisine sahip belediye sayısı 413 olurken arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı, 2006 yılı verilerine göre %41'dir. Halen %59 oranında nüfus, içme ve kullanma suyu arıtma tesisi hizmetinden yoksundur.

Öte yandan toplam su üretiminin bir bölümünün, fiziksel olarak, boru hatlarında ve rezervuarlarda meydana gelen sızıntılar ve kaçaklar nedeni ile kayboluyor olması da halen çok önemli bir sorundur. Söz konusu kayıplar fiziksel ve fiziksel olmayan kayıplar olarak ortaya çıkmaktadır. Tesislerin eskiliği ve yetersizliği, belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi haritalarının olmaması ya da mevcut olanlarının sağlıklı olmaması, belediyeler tarafından

iletim hatlarında ve dağıtım şebekelerinde gerekli bakımın ve onarımın zamanında ve yeterli düzeyde yapılmaması, abone bağlantılarının tekniğine uygun olarak gerçekleştirilmemesi, sızıntılardan ve kaçaklardan kaynaklanan fiziksel su kayıplarının başlıca nedenleridir. Üretilen suyun bir diğer bölümü ise, tüketilen ancak ölçülemeyen veya bedeli alınamayan suların varlığından dolayı, fiziksel olmayan şekilde kaybolmaktadır. Belediyelerdeki abone kayıt sisteminin yeteri derecede sağlıklı olmaması, dağıtım şebekesine giren ve çıkan su miktarının kontrolüne yönelik uygun kontrol sistemlerinin kullanılmaması, arızalı sayaçlar, düşük tüketimlerde sayaçların doğru tüketim miktarını belirleyememesi, kaçak bağlantılar ve ücretsiz su sağlama gibi yasadışı yararlanmalar, fiziksel olmayan su kayıplarının başlıca nedenleridir.

Sağlık Bakanlığı'ndan temin edilen su kalitesi verilerine göre 2002 yılında; nüfusun %80'ine su temin edilmiş il merkezlerinde örneklerin %13'üne kadar olan kısmının standartlara uymadığı, nüfusun %60'ına su temin edilen il merkezlerinde ise örneklerin %5'inin standartlara uymadığı görülmüştür. İl merkezinde yaşayan nüfusun %90'ı için standartlara uymayan numune oranı; mikrobiyolojik parametreler için (toplam kolibasili) %23, kimyasal parametreler için %21 ve fiziksel parametreler için %10 olarak belirlenmiştir. Bu değerler su kalitesine ilişkin sorunların en başta mikrobiyolojik kirlilikten, daha sonra ise kimyasal kirlilikten kaynaklandığını göstermektedir.

Son yıllarda özellikle büyük kentlerimizin yüz yüze kaldığı su yoksunluğu, içme suyu şebekesine sızıntı nedeniyle ortaya çıkan hastalıklar ve salgınlar ülkemizin bu konudaki altyapı eksiklerini ve işletme-yönetme yetersizliklerini ortaya koyan önemli örneklerdir.

Atık su ve katı atık

Atık su açısından, TÜİK Başkanlığı'nın "Belediye Atık Su Temel Gösterge Sonuçları"na göre; 2006 yılında, 3225 belediyeden 2321 belediyede kanalizasyon şebekesi ile hizmet verildiği belirlenmiştir. Halen 904 belediye, yani belediyelerin %28'i bu hizmetten yoksundur. Son yıllarda kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısında önemli artış olduğu görülmekle birlikte, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranında benzer seviyede artış görülmemektedir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı, 2001 yılında %81 iken, 2004 yılında bu oran %87'ye ulaşmıştır.

Aynı çalışmaya göre, atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 2006 yılı verilerine göre 362 olup, atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam nüfusa oranı %42'dir. Yani toplam nüfusumuzun %58'ine atık su arıtma tesisi hizmeti verilememektedir.

Kanalizasyon tesislerine ilişkin bir diğer sorun şebeke ve arıtma tesisleri projelendirilirken projelendirmeye esas nüfus projeksiyonunun TÜİK tarafından yayımlanan Belediye nüfuslarına göre yapılmakta olması; ancak çeşitli nedenlerle kentlilerin gerçekte yaşadığı kentlerin dışındaki yerleşmelerde sayılması nedeniyle ortaya çıkan sapmalar sonucunda nüfus projeksiyonlarının da sağlıklı ve güvenilir olmamasıdır. Özellikle kanalizasyon sistemlerinde seçilmiş olan boru kesitleri fiili durumla uyuşmadığından rüsubat çökeltme hızının artması nedeniyle ömrü kısaltmakta ve önemli işletme sorunları yaşanmaktadır.

Kentlerimizin çoğunluğunda mevcut kanalizasyon sistemi bileşik sistem olarak çalıştığından fazla yağışlı zamanlarda gelen yağmur suyuna kanalizasyon hatları yetersiz kalmakta, yağmur suyuyla sisteme giren rüsubat tıkanma ve taşmalara yol açmaktadır.

Atık su arıtma tesisi olan kentlerimizde yukarıdaki durum nedeniyle arıtma tesisleri aşırı yüklenerek atık su ilgili ünitelerde yeterli süre kalamadığından uygun yeterlilikte arıtım olamadığı gibi, tesiste arızalara ve gereksiz enerji tüketimine neden olmaktadır. Atık su arıtma tesislerinde önemli ölçüde enerji gideri olmakta, bazı belediyelerimiz bu gideri karşılayamadığından tesisi çalıştıramamakta, bazıları da gelen atık suyun bir kısmını tesise almakta, çoğunluğunu arıtmadan alıcı ortama vermektedir.

Küçük kentlerimizde arıtma tesisi bulunsa da çoğunlukla belediyeler personel ve enerji giderini karşılamakta güçlük çekmektedir. Yine kanalizasyon sistemleri genellikle halkın arzu etmediği atıkları mekanından uzaklaştırma aracı olarak görüldüğünden atık su dışındaki yağlı madde ve katı atıklar sistemde tıkanma ve problemlere neden olmaktadır. Bunlar dışında, ortak tesislerde (arıtma ve çöp) tesislerinin hangi belediye sınırları içerisinde yer alacağı da sorunlu bir alandır.

Türkiye’de katı atık sorunu da en önemli kentsel altyapı ve kentsel çevre sorunları arasındadır. Ülkemizde katı atık depolama tesisleri sayısı yalnızca 22’dir. Katı atık bertaraf tesisleri ile hizmet edilen nüfusun toplam nüfusa oranı sadece %29’dur. Türkiye’de 1 yılda üretilen katı atık miktarının sadece %38’i düzenli depolama sahaları ve kompost alanlarında bertaraf edilmektedir. Geriye kalan katı atıklar ise açık çöplük, dereye veya göle dökme, açıkta yakma gibi sağlıksız koşullar ve yollar ile kent merkezinden uzaklaştırılmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmelerin ışığında, öncelikle mevcut kanalizasyon tesisi bileşik sistem olan tesislerden yağmursuyunun ayrılması, yeni yapılacak projelendirmelerin ayrık sistem olarak yapılması konusu önem kazanmaktadır. Ayrıca birbirine yakın olan yerleşmelerde, arıtma tesisi ve benzeri altyapı tesislerinin ortak yapılması işletmede ekonomi ve devamlılık sağlayabilecektir.

Doğalgaz

Doğalgaz sistemlerine ilişkin ülkemizdeki en temel sorunlar şebeke işletme planlarının olmaması veya güncelliğini yitirmiş olmasından dolayı kontrolsüzlüklerin yarattığı işletme problemleridir. Kaçak ve bilinçsiz kazıların doğalgaz hatlarına zarar vermesinin engellenmesi için fiziksel olarak tüm doğalgaz boru hattı güzergahlarının, özellikle yerleşim alanlarında, bilinmesi ve belgelenmesi gereklidir. Sistemin planlı geliştirilmesi gereksiniminin yanı sıra, doğalgaz şebekelerinin projelendirilmesinde ve yapımında konu ile ilgili teknolojik gelişmelerin takip edilerek çağdaş ve güvenli işletim ve yönetim yaklaşımları benimsenmelidir.

Doğalgaz sistemlerine ilişkin en önemli konulardan biri sistemin denetiminin düzenli olarak yapılması gereğidir.

Elektrik

Kentsel teknik altyapıya ilişkin bir diğer önemli konu da, kentlerin büyük çoğunluğunda elektrik şebekesi dağıtım master planının bulunmamasıdır. Dağıtım şebekesindeki genişleme yatırımları kent planlarındaki ani-kısmi değişiklikler göz önüne alınarak yapılmaktadır. Kapasite artırılması veya iyileştirme yatırımlarına ise şebekenin yetersizliği ve ekonomik ömrünü doldurmuş olması neden olmaktadır. Kısacası yapılan yatırımlar günlük ihtiyaçlar göz önüne alınarak planlanmakta ve kısa erimli olmaktadır.

Yağmur suyu yönetim sistemi eksikliği

Doğal topoğrafik yapı yüzeysel yağmursuyu drenajını çözmektedir. Ancak plansız yapılaşma

veya planlarda topoğrafik yapının yeterince dikkate alınmaması, vadi tabanları ve dere yataklarındaki akışı engellediğinden feyez anında vadi tabanı ve dere yataklarındaki yerleşim alanları büyük risk altında kalmaktadır.

Yağmursuyu drenaj sisteminde çevredeki dere yatakları alıcı ortam olarak kullanılmalıdır. Özellikle yağmursuyu toplama sisteminin ilk yatırım maliyetleri dikkate alındığında atık su toplama sisteminden daha yüksek çıkmaktadır. Dere yataklarının alıcı ortam olarak kullanılması durumunda ise ilk yatırım maliyetleri önemli ölçüde düşürülmektedir.

Ülkemizde genelde atık su hattı olarak projelendirilen hatlar birleşik sistem olarak kullanılmaktadır. Bu da yağışta hatların yetersiz kalmasına, arıtmaya deşarj edilmeleri durumunda gereksiz enerji giderlerine ve arıtım kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca yağış esnasındaki gelen rusubattan dolayı hatların tıkanmasına neden olmaktadır.

Kentlerde birleşik sistem olarak çalışan hatlar kesinlikle ayrılmalı, atık su ve yağmursuyu kapalı sistemleri ayrı ayrı projelendirilmeli ve sistemler bunlara göre inşa edilerek işletilmelidir.

Denetim eksiklikleri

Teknik Altyapı alanında yaşanan denetim eksikliğinin yol açtığı sorunlara yukarıda su kaçaklarına ilişkin açıklamalar kapsamında kısaca değinilmiştir. Denetim bu tür kaçakların önlenmesi ve sistem verimliliğinin artırılması için son derece önemlidir.

Denetim konusunun öneminin anlaşılması için, hayatın vazgeçilmez gereksinimlerinin başında yer alan temiz suyun, her geçen gün daha zor elde edilebilir bir kaynak haline geldiğini, yeryüzünün üçte ikisi su olduğu halde sadece %0.3'ünün içilebilir su olduğunu vurgulamak gerekir. Mevcut temiz su kaynakları her gün azalırken, elde edilen temiz su da çeşitli sebeplerle kullanılmadan kaybedilmektedir. Kentlerde, kaynaklardan temin edilen su, iletim ve dağıtım hatlarıyla halka ulaştırılırken, önemli bir miktardaki suyun kullanılmadan kaybolması hem su sıkıntısı yaratmakta hem de ülke ekonomisine büyük zarar vermektedir. İçme suyu olarak hizmete sunulan suyun arıtılması için binlerce kWh elektrik enerjisi, arıtma bedeli ve emek gücü harcanmaktadır. Bütün bu harcamalar da su ile birlikte boşa gitmektedir.

Su kayıplarının, fiziksel ve fiziksel olmayan kaçakların önlenmesi için etkili bir denetim sistemi şarttır. Fiziksel kayıpların azaltılması belediyeler için asli bir görev olarak görülmelidir. Su kaçaklarının tespiti için bir çok farklı yöntem bulunmaktadır ancak ortak olan nokta ölçümdür. Kaynaktan temin edilen yani üretilen su miktarı ile halka ulaştırılan yani tüketilen su miktarları ve basınçları ölçülerek kıyaslanmalı; tespit edilen kaçaklar derhal onarılmalı, bu arızaların analizleri yapılarak sebepleri ortaya konmalı ve çözümlenmelidir. Ekonomik ömrünü doldurmuş tesislerin yenilenmesi de kaçakların önlenmesi kapsamında önemlidir.

Denetim konusu altyapı tesislerinin çevresel etkilerinin kontrol altına alınması ve önlenmesi açısından da önemli bir konudur. Örneğin sanayi kuruluşlarının büyük çoğunluğu proses atık sularını herhangi bir arıtma işlemi yapmadan doğrudan atık su şebekesine deşarj etmektedir. Mevcut mevzuat kanalizasyon şebekesine deşarj edilecek evsel ve endüstriyel atık suyun kalite standartlarını belirlemektedir. Ancak kısıtlı bütçeye sahip küçük sanayilerin, bu yönetmeliğe uymaları ve gerekli ön arıtma yapmadan deşarj yapmamaları hususunda Belediyeler tarafından yeterli denetim yapılmamaktadır.

A.6 Kentsel Teknik Altyapıya İlişkin Konularda Bilgi ve Bilinç Eksikliği

Kentsel teknik altyapının sunumunun, aslında kentsel yaşamda önemli bir kaynak kullanımı

meselesi olduğu dikkate alındığında, planlama, işletme ve denetim kadar önemli bir konu da kullanıcılar yani kentlilerdir. Kentlilerin altyapı sistemini ve kaynakları kullanım şekli, kentsel teknik altyapı sunumunu, sistem işletme maliyetlerini, ancak daha da önemlisi uzun dönemde kaynak kullanımını/tüketimini ve çevresel kirlenmeyi etkileyen konulardır. Bu nedenle kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyi ve tüketici olarak yaptıkları seçimler de kentsel teknik altyapı sisteminin niteliği, yeterliliği ve verimliliği açısından büyük öneme sahiptir. Altyapı kaynaklarının bilinçli kullanımı, sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için başlıca ilkelere biridir.

Kentsel teknik altyapı ve bu kapsamda kaynakların kullanımı konusunda, tüketiciler kadar bu sistemleri planlayan uzmanlar ve karar vericiler ile sistemleri işletenlerin de sürdürülebilir kaynak planlaması ve kullanımı ile çevresel etkiler konusunda bilgi ve yetkinlik düzeylerinin artırılması önemlidir. Ülkemizde teknik altyapı faaliyetlerini yürüten yerel yönetimler ve diğer kuruluşlarda istihdam edilen teknik personel alanında niceliksel ve niteliksel yetersizlik mevcuttur.

Dolayısıyla hem tüketiciler olarak kentlilere, hem de karar vericiler, uzmanlar ve işleticilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme kampanya ve etkinliklerinin gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

B KENTSEL ULAŞIM

B.1 Giriş

İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsanın toplumsallığı, bireylerin birbiriyle etkileşimi ve iletişimiyle olasıdır. İnsanların bir araya gelmesini gerektiren üretimsel, sosyal, kültürel her türlü süreç kaçınılmaz olarak ulaşım gerektirir. İnsan bireysel gereksinimleri için de ulaşmak ve ulaşılır olmak zorundadır. Örneğin suya, gıdaya, sevdiklerine ulaşmak durumundadır. Dolayısıyla ulaşım, insanın hem toplumsal, hem de bireysel yaşamındaki bir gereksinim ve zorunluluktur.

Ulaşım etkinliği, toplumsal örgüyü güçlendiren önemli bir etken, hizmet ve unsurdur. Ancak ulaşım demek salt "hareketlilik" (*mobility*) anlamına gelmemektedir. Önemli olan unsur, toplumsal yaşam içindeki olanak ve hizmetlere "erişebilirliğin" sağlanmasıdır. Ulaşım salt teknolojik bir olgu da değildir. İnsanın ilk ve doğal ulaşımı, kendi bedeninin olanakları ile ulaşımıdır ki, bu da günümüzde yaya ulaşımının önemini belirler.

Toplumsal ve bireysel bir gereksinim ve hak olarak insan yaşamının önemli bir parçası olan ulaşım olgusuna, çok basit olarak, belli bir amaç için mekânda yer değiştirme olarak bakılacak olursa, bu mekânsal yer değiştirmenin nasıl, neyle, hangi hızda, ne kadar uzaklığa ve ne sıklıkta yapıldığının tarihsel süreç içindeki değişimi, günümüzde ulaşımın kendisini ve etkilerini doğru tahlil etmemize yardımcı olacaktır. Kentsel ulaşım açısından, ulaşım teknolojilerindeki köklü değişimin yaşandığı son yüz elli yıllık dönem, ulaşım araçlarının sayısı, alt yapısı ile bunun kent ve çevreye etkileri bakımından önemli bir kırılmayı ifade eder. Özellikle geçtiğimiz yüz yıllık dönemde önce Kuzey Amerika ve ardından Batı Avrupa'dan başlamak üzere otomobilin kentsel ulaşımında yaygınlaşması ile birlikte, bu bireysel ulaşım aracının sağladığı esnek hareketlilik trafik sorunlarını, kent yaşamını ve kentlerin yapısını köklü biçimde etkilemiştir.

Motorlu taşıtların kent yaşamında giderek daha fazla kullanılması, sağladığı esnekliğin yanı sıra önemli sorunlara neden olmaktadır. Otomobili temel alan bir ulaşım sisteminin önemli çevresel, ekonomik ve toplumsal etkileri vardır. Bu etkiler küresel, kentsel ve yerel olmak üzere üç grup altında sınıflandırılabilir.

Motorlu taşıtların ve özellikle otomobil kullanımının hızla arttığı bir ulaşım sisteminde, yaratılan sera gazı her şeyden önce küresel bir tehdit oluşturmaktadır. Kentler arası ve kent içi ulaşım etkinliklerinin ürettiği kirlilik, bulunduğu çevre ile sınırlı kalmayıp bütün yeryüzü yaşamını etkilemektedir. Uzmanlar, 2010 yılından itibaren ulaşım sektörünün küresel ısınmayı tetikleyen birinci etken haline geleceğini tahmin etmektedir. Türkiye'nin 2004 yılındaki toplam sera gazı salımı 296,6 milyon ton karbondioksit (CO₂) eşdeğeri olup bunun %81,6'sı CO₂ salımıdır. Türkiye'de ulaşımdan kaynaklanan CO₂ salımı, 1990 ile 2004 yılları arasında %55,8 artarak 40,5 milyon tona ulaşmıştır². Kentlerde motorlu araçlardan kaynaklanan sera gazı salımları konusundaki mevcut çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Ulaşımdan kaynaklanan CO₂ salımları açısından İstanbul ve Ankara ilk sıraları almaktadır. İstanbul'da karayolu ulaşımından kaynaklanan CO₂ salımlarının 1990 ile 2007 yılları arasında %37 artarak 6,5 milyon ton/yıl'dan 8,9 milyon ton/yıl'a çıktığı hesaplanmıştır³.

Başta CO₂ olmak üzere sera gazlarından kaynaklanan iklim değişikliği sorunlarının çağımızın en önemli sorunlarından biri olarak değerlendirildiği günümüzde, kentsel ulaşımdan ve özellikle de otomobillerden kaynaklanan sera gazı salımlarının azaltılması için gerekli strateji ve politikaların ivedilikle belirlenmesi yaşamsal bir zorunluluktur. Sera gazının azaltılması için hedefler koymak ve uygulanan politikaların başarısını izlemek gerekir. Bu tür hedefler eyleme odaklanmaya ve başarının izlenmesine yardım eder. Örneğin, AB15, 1990 ile 2012 yılları arasında, sera gazlarının %8 azaltılmasını hedeflemiştir ve bunun %83'ü CO₂ salımıdır. Londra'da, 2005 yılında, CO₂ salımlarının %20'si ulaşımdan kaynaklanmıştır. Kentteki toplam CO₂ salımlarının 2025 yılına kadar %30 azaltılması hedeflenmiştir.

Kentsel ölçekte, ulaşım ile ilgili bir diğer olumsuz etki, bugünkü yapısına müdahale edilmezse, otomobil odaklı ulaşım tercihinin fiziksel çevreyi onarılmaz biçimde bozan en önemli etkenlerden biri konumunda olmasıdır. Artan taşıt trafiği talebini karşılamak için yapılan yeni yollar, yol genişletme yatırımları, katlı kavşaklar ve tüneller gibi ulaşım yapıları kentlerin ve bunları çevreleyen kırsal alanların giderek betonlaşmasına, kültürel mirasımız olan bina ve kentsel dokunun giderek daha fazla zarar görmesine yol açmaktadır.

Enerji kaynaklarının sınırlılığının ekonomiyi önemli ölçüde etkilediği günümüzde, ulaşımda motorlu taşıt ve özellikle otomobil ulaşımını temel alan yaklaşımların yarattığı sorunlar ortadadır. Dünyada ulaşım sektörünün neredeyse tamamı (%98 oranında) enerji kaynağı olarak petrole bağımlıdır⁴. Petrol ise hem yenilenemeyen bir nitelikte olması, hem de dışa bağımlılığı artırması nedeniyle alternatifi bulunması gereken bir enerji kaynağıdır. Dünyada kentsel ulaşım alanında alternatif enerji kaynaklarının kullanılması ve enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik uygulamalar hızla artarken, enerji tüketimi daha az olan ulaşım türlerinin desteklenmesi, özellikle yaya ve bisikletle ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi gibi konular gündemde önemli yer tutmaktadır.

Bireylerin herhangi bir ulaşım türü ile yaptığı her yolculuk bir enerji tüketimi gerektirir. Bu tüketimin düzeyi ve kullanılan enerji türü, yolculuk uzunluğuna ve kullanılan ulaşım türünün niteliğine bağlıdır. Kentlerin yapısı ve coğrafi kısıtlar yolculuk uzunluklarını, dolayısıyla yolcu ulaşımında enerji tüketimini etkilemektedir⁵. Ülkemiz kentleri, derişik (*kompakt*) bir yapıda gelişme gösterdiğinden Kuzey Amerika ya da Avustralya kentleri gibi yüksek düzeyde

2 İklim Değişikliği 1. Ulusal Bildirimi, 2007.

3 Gerçek, H., Demir, O., 2008, Urban Mobility in Istanbul, PlanBleu.

4 OECD, 1996, Towards Sustainable Transportation, The Vancouver Conference.

5 Öcalır E.V., Knoflacher, H., 2008, "Ankara'da Ulaşım Türlerinin Enerji Kullanımı ve Mekansal Yapıya Etkileri", *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, No:3, ss:611-617.

otomobil bağımlılığına sahip değildir. Yaya ulaşımı ve toplu taşıma kullanımı, kentlerimizde hala önemli oranlardadır ancak hem kentsel gelişmenin yaygın/parçalı bir nitelik kazanması, hem de otomobil odaklı ulaşım politikalarının desteklenmesi nedeniyle bu ulaşım türlerinin kentsel ulaşımındaki payları sürekli düşmektedir. Özel araç kullanımı hızla artarken, bu gelişmeyi daha da destekleyecek şekilde yol yatırımları yapılması, gerek özel araç kullanımındaki artışa, gerek enerji tüketimine etkisi açısından sakıncalar barındırmaktadır.

Semt ve kent merkezi ölçeğinde ise, yayalar yerine otomobillere öncelik veren uygulamalar sadece fiziksel çevreyi değil, toplumun sosyal ve kültürel iletişimini, trafik kazaları yoluyla can güvenliğini ve solunan kirli hava nedeniyle insan sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu toplumsal maliyetlerin yanı sıra, otomobile duyulan güven nedeniyle herhangi bir sınıra bağlı olmadan büyüyen kentlerde mesafeler artmakta, uzun mesafelerde etkin ve verimli toplu taşıma hizmeti sunulması zorlaşmakta; bisikletli ulaşım ve yürüme gibi seçenekler olanaksız hale gelmektedir. Ulaşım maliyetleri süre ve parasal açıdan artarken, özellikle araba sahibi olmayan, kullanmak istemeyen ya da kullanamayan kesimler için erişilebilirlik koşulları kötüleşmektedir.

Pek çok dünya kentinde motorlu araç kullanımı, özellikle de otomobilin yoğun kullanımının yol açtığı bu sorunların giderilmesi ve sürdürülebilir bir ulaşım yapısı oluşturulabilmesi için uğraş verilmektedir. Burada “sürdürülebilirlik” ile *var olan doğal kaynakların ve tüm yeryüzünün, gelecek kuşakların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını tehlikeye atmayacak biçimde dengeli ve ölçülü biçimde kullanılması* kastedilmektedir. Sürdürülebilirlik ilkesinin üç ayağını oluşturan çevresel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde, ulaşım sisteminin:

- Çevresel açıdan sürdürülebilir olması için, çevreyi olumsuz etkileyen gaz salımının ve yenilenemez yakıt kullanımının en aza indirilmesi, ulaşım ağının genişlemesine koşut olarak gerçekleşen kentsel yayılmanın (ve beraberinde doğal alanların hızla yapılaşması eğiliminin) en aza indirilmesi,
- Ekonomik açıdan sürdürülebilir olması için, enerji kullanımının ve enerjide dış kaynak bağımlılığının en aza indirilmesi; trafikte kaybedilen zaman maliyetleri ile trafik kazaları maliyetlerinin en aza indirilmesi,
- Toplumsal açıdan sürdürülebilir olması için, herkes için erişilebilirlik sağlaması ve herkes tarafından maliyetinin ödenebilir düzeyde olması gerekmektedir⁶.

Bu ilkeler çerçevesinde; ulaşımında özellikle toplu taşıma yenilenebilir ve temiz enerji seçeneklerinin yaygınlaştırılması, taşıtların değil insanların ulaştırılması amacıyla toplu taşımaya öncelik verilmesi ve yaygınlaştırılması, kentlerde otomobil kullanımına kısıtlar getirilmesi, yaya ve bisiklet ulaşımının politikalarda birinci önceliğe oturtulması, talep ve trafik yönetimi yaklaşımlarıyla otomobili temel alan ulaşım sistemlerinin değiştirilerek daha dengeli ve erişilebilirliği yüksek bir ulaşım sisteminin yaratılması, kent planlamada da otomobil bağımlılığını değil toplu taşıma ile bisiklet ve yaya ulaşımını destekleyen gelişme modellerinin hayata geçirilmesi öne çıkan yaklaşımlar olarak kabul edilebilir.

Kentsel ulaşımında otomobili temel alan ulaşım sistemlerinin değiştirilmesi gereğinin anlaşılabilmesi açısından, taşınan yolcu sayısı ile ulaşım türlerinin kısa bir karşılaştırmasını yapmak açıklayıcı olacaktır. Otomobil, kilometrede taşıdığı yolcu başına, otobüse göre 125 kat fazla hava kirliliği yaratmakta, yatırım maliyeti otobüse göre 16 kat, metroya göre dört kat daha fazla olmaktadır. Ulaşım araçlarının yolcu/km başına enerji tüketimine bakıldığında,

6 Babalık Sutcliffe, E., 2009, “Sürdürülebilir Ulaşım Yaklaşımlarında Dünya, Türkiye ve Ankara Uygulamaları”, *Dosya II*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, s.37-46.

otobüs ve metroya göre otomobil beş kat daha fazla enerji tüketmektedir. Ayrıca, otomobil minibüse göre üç kat, otobüse göre 13 kat daha az yolcu taşımaktadır⁷. Bunun yanında, bisikletle diğer ulaşım türlerinin bir karşılaştırmasını yapmak gerekirse; bir otomobilin park ettiği yere 18 bisiklet park edebilmekte, bir tek otomobilin hareket alanında 30 bisiklet hareket edebilmektedir. 40 bin kişiyi bir saatte bir köprüden karşıya trenle geçirebilmek için iki şeride ihtiyaç varken, otobüs için dört, otomobillerle geçirebilmek için on iki ve bisikletleri üzerinde geçirebilmek için ise yalnızca bir şeride ihtiyaç vardır⁸. Görüldüğü gibi otomobil diğer ulaşım türlerine göre, taşıdığı yolcu, enerji tüketimi, yatırım-ışletme maliyeti ve hava kirliliği bakımından her alanda verimsiz ve sorunlu bir ulaşım aracıdır. Bu nedenle tüm dünyada, otomobil sahipliği ve kullanımındaki artış karşısında, otomobile bağımlı bir ulaşım sistemi yaratmanın ulaşım sorunlarını arttırdığı ve sürdürülemez olduğu bilinci yaygınlaşmış, tüm ulaşım türlerinden dengeli biçimde faydalanılan, otomobil kullanımının ise sınırlandırıldığı kentsel ulaşım sistemleri yaratmak başlıca hedeflerden olmuştur.

Ülkemizin kentlerine bakıldığında kentsel ulaşım konusundaki gelişme eğilimlerinin, giderek sürdürülemez bir nitelik kazanmaya başladığı görülmektedir. Sürdürülemezlik; hem ulaşım yatırım ve planlamalarında, hem de kentsel alan kullanım kararlarında taşıt trafiğini temel alan ve otomobili destekleyen politikaların tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır. Oysa ulaşım kavramından anlaşılması gereken, taşıtların bir yerden bir yere ulaştırılması değil, insanların bir yerden bir yere ulaştırılmasıdır. Diğer önemli nokta ise, bu ulaşım gereksinimini sağlarken yaratılan ulaşım sisteminin kent ve insan yaşamını olumsuz etkilememesi gerektiğidir.

Genişletilen yol altyapısıyla sürekli büyüyen ve betonlaşan kentlerde, hava kirliliği, trafik kazaları ve gürültü kirliliğinin insan yaşamına olumsuz etkileri de dikkate alındığında gerçekten yaşanabilir bir kentsel çevre yaratılmadığı açıktır. Kentlilerin bireysel hareketliliği ve konforu için yapılan yatırımlar, bir süre sonra kentsel yaşam kalitesini azaltmakta, toplumsal hayatı kısırlaştırmakta, kentlerimizi ve içinde yaşadığımız dünyayı yaşanmaz bir noktaya getirmektedir. Kentlilere ve kentsel yaşama etkileri kapsamında değerlendirildiğinde, kentsel ulaşım tartışmaları içinde son derece önemli bir kavram “erişebilirlik” olarak ortaya çıkmaktadır. Kentsel ulaşım planlaması en temelde kentlilerin toplumsal yaşam içindeki olanak ve hizmetlere “erişebilirliğinin” sağlanmasıdır.⁹ Erişebilirlik, kentsel yaşam kalitesini artıran en önemli bileşendir ve kentlerin sağlıklı gelişmesi ve büyümesi için temel bir olgudur. Ulaşım planlanmasında kentlilerin erişebilirliği öncelikli hedef olduğunda, kentlerin insan ölçeğinde gelişmesi ve ulaşım sisteminin de insanı temel alarak şekillendirilmesi sağlanabilir.

Kent mekânının biçimi, yaşanılabilirliği, rengi ve zevkliliği ile ulaşım sistemleri ve politikaları arasında tahminlerden çok daha fazla ilişki vardır. Kentsel işlevler ile ulaşım sistemlerinin nasıl kurgulandığı ve hangi ulaşım biçimine öncelik verildiği, kentsel mekânın biçimlenmesinde ve sürdürülebilir yerleşimler oluşturulmasında kritik bir öneme sahiptir. Benzer şekilde kent mekânındaki düzenlemeler de ulaşım sisteminin biçimlenmesinde ve sürdürülebilirliğinde temel belirleyici etkindir. Bu nedenle, kentleşme ve ulaşım arasındaki ilişkinin anlaşılması, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel çevreler yaratmak hedefiyle kentsel ulaşım sisteminin planlanması büyük önem taşımaktadır.

7 Elker, C., 1999, "Su Otomobilleri Ne Yapmalı?", 2. *Ulusal Kentsel Altyapı Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, TMMOB İnş. Müh. Odası, Ankara, s.177-191.

8 Illich, I., 1992, *Enerji ve Eşitlik*, Çev. Ufuk Uyan, Ağaç Yay., İstanbul

9 Portland Office of Transportation, Portland Pedestrian Design Guide, and Pedestrian Master Plan, Pedestrian Transportation Program, City of Portland (www.trans.ci.portland.or.us), 1998.

Todd Litman, et al., Pedestrian and Bicycle Planning: A Guide to Best Practices, VTPI www.vtpi.org, 2007.

Todd Litman, Evaluating Accessibility for Transportation Planning, VTPI (<http://www.vtpi.org/access.pdf>), 2008

B.2 Kentsel Ulaşım Planlama İlke ve Politikaları

Kentsel Gelişme ve Ulaşım

Kentsel gelişme ve ulaşım karşılıklı etkileşim içinde olan iki alandır. Kentsel mekandaki gelişme deseni ve kent formu, ulaşım taleplerini, erişebilirliği ve hareketlilik düzeyini belirleyen başlıca etkenler olarak ulaşım sistemini ve ulaşım türü seçimini şekillendirmekte, ulaşım sisteminin mekansal ve teknolojik özellikleri ise kentsel gelişmenin büyüklüğünde, yönünde ve formunda belirleyici olmaktadır.

Kentsel ulaşım temelde kentteki farklı arazi kullanım türleri arasındaki etkileşimin sonucudur ve arazi kullanım türlerinin mekanda yer seçimi, birbirine uzaklığı, kent merkeziyle ilişkili olarak konumu gibi unsurlar kentte yaratılan yolculuk istemlerini, mesafelerini ve tercih edilen ulaşım türünü belirlemektedir. Arazi kullanım öğeleri birbirinden uzak mesafelerde ve mekanda dağınık şekilde yer seçtiğinde, çok sayıda ve uzun bağlantılarla ulaşım altyapısının elde edilmesi gerekmekte, oluşan ulaşım ve trafik deseni de uzun mesafeli ve özel araç kullanımına dayalı yolculuklar biçiminde olmakta¹⁰, toplu taşıma ve yaya yolculuklarının böyle bir mekansal kurgu içinde etkin olarak kullanılması mümkün olamamaktadır. Oysa yaygın ve dağınık gelişme eğilimi yerine, belli odaklarda veya koridorlarda yoğunlaşan bir mekansal gelişme modelinde, hem yolculuk istemlerinin toplu taşıma sistemleriyle etkin biçimde karşılanması mümkün olmakta, hem de bazı yolculukların yaya olarak yapılması olanağı bir seçenek olarak geçerliliğini korumaktadır. Dünyada kent planlama yazınında ve uygulamalarında, ulaşım seçeneklerinde çeşitliliği sağlayan, otomobil kullanımını zorunlu ve tek seçenek haline getirmeyen bu tür kentsel mekansal gelişme modellerinin desteklediği ve hayata geçirildiği görülmektedir.

Mekansal gelişmenin ulaşım alanındaki etkilerinin yanı sıra, ulaşım sisteminin de mekansal gelişmeye ve kent formuna önemli etkileri vardır. Yüksek kapasiteli toplu taşıma sistemleri, özellikle de kalıcı altyapıları nedeniyle raylı sistemler, kentlerin mekansal gelişmesini etkilemekte, bu sistemlerin güzergahları boyunca gelişme eğilimleri artarak, koridorlar şeklinde doğrusal ve ışınsal kent formları ortaya çıkmaktadır. Otomobil teknolojisinin de kentsel mekansal gelişmeye etkisi büyüktür. Otomobilin sunduğu esneklik, yeni gelişme alanlarının herhangi bir kentsel odağa, donatı alanına veya toplu taşıma sistemi durağına yakın olma gereksinimini ortadan kaldırarak, uzun mesafelere yayılmış, dağınık ve düşük yoğunluklu bir kent formu yaratmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, böyle bir mekansal desen ise toplu taşıma ve yaya yolculuklarının etkin bir seçenek olmasını olanaksız hale getirerek, otomobil kullanımını daha da arttırmakta; otomobile bağımlı ve temelde sürdürülemez kent formları yaratmaktadır.

Kentsel gelişme ve ulaşım arasındaki bu karşılıklı etkileşim, her iki alanda istenen gelişme türünün elde edilmesinde etkili bir araç potansiyeli taşıyacak olsa da, ülkemiz kentlerindeki uygulamalarda bu etkileşimin ve karşılıklı etkilerin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Kentlerimizde ulaşım sistemi genel olarak motorlu araç akımını, özellikle de otomobili temel alan yaklaşımlarla şekillenmekte, sürekli genişletilen yol ağı, trafik akımını hızlandıran katlı kavşak projeleri ve şerit sayısını artırma yatırımlarıyla mekansal büyüme ve kent çeperlerinde yaygın kentsel gelişme eğilimi desteklenmektedir. Bu tür ulaşım yatırımları yapılırken bu yatırımların kentsel mekansal gelişmeye etkileri dikkate alınan bir konu değildir. Etki değerlendirmesindeki bu eksikliğin kentsel raylı sistem yatırımları açısından da geçerli

olduğu görülmektedir. Pek çok kentimizde önerilen raylı sistem yatırımlarının bu güzergah boyunca yaratacağı gelişme etkilerinin yeterince dikkate alınmaması, bu güzergahlar boyunca değişen ulaşım altyapısı ile beraber kentsel gelişmenin sağlıklı biçimde yeniden planlanmasına yönelik çalışmaların olmaması önemli eksikliklerdir.

Kent planlamada önerilen gelişmelerin ulaşım sistemine etkisi konusunun da benzer şekilde yeterince irdelenmediği görülmektedir. Kentlerin çeşitli bölgelerinde ve özellikle kent çeperlerinde büyük toplu konut projeleri hayata geçirilmekte, toplu taşıma sistemleri ile nitelikli bir ulaşım hizmeti verilmesinin oldukça zor olduğu bu mesafelerde yaratılan konut alanlarının otomobil bağımlı bir kent formunu yaratma etkileri ise göz ardı edilmektedir. Toplu konut projelerinin yanı sıra, daha da parçacı biçimde, çoğu zaman mevzii imar planları ile hayata geçirilen lüks konut alanları projeleri de bu eğilimi desteklemektedir. Kentlerin pek çok bölgesinde, özellikle de kent dışı alanlarda geliştirilen Alışveriş Merkezleri ise toplu taşıma temel alan bir ulaşım sisteminin oluşturulmasını tamamen olanaksız hale getirmektedir. Gerek konut projelerinde gerekse alışveriş merkezi, iş merkezi, eğlence merkezi türü konut dışı gelişmelerde, ulaşım ve trafik etkilerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar önemsenmemektedir. Oysa bu tür gelişmeler, sadece ulaşım sisteminin yetersizliğine ve trafik sıkışıklığı sorununa yol açmakla kalmamakta, kent genelinde ulaşım türü seçimini otomobiller lehine etkilemekte, toplu taşıma sistemlerinin etkinliğini azaltmakta, yaya yolculuklarını ise neredeyse tamamen dışlamaktadır.

Farklı ölçek ve kapsamdaki planlar arasındaki ilişkilerin kurulamaması, ulaşım planları ile kent planlarının örtüşmemesi, planlar üzerinde yapılan plan tadilatları ile plan bütünlüğünün bozularak kentsel işlevlerde değişiklik yapılması veya yoğunluğun artırılması önemli sorunlar yaratmakta, ulaşım politikaları ve yatırımlarının hatalı değerlendirilmesine neden olmakta ve ulaşım sistemi bütününde yetersizlikler ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kent planları üzerinde yapılan noktasal plan tadilatları ile getirilen işlev (arazi kullanım) değişiklikleri, plan bütününde sağlanan konut-istihdam dengesini bozmakta ve yapılanma koşullarındaki artışlar ile noktasal olarak kent yoğunluğunu artırmaktadır. Bu şekilde plan değişiklikleriyle oluşturulan yeni konut alanları, iş ve eğlence merkezleri, alışveriş merkezleri, aynı kentsel teknik altyapı sistemi üzerinde yarattıkları olumsuz etkiler gibi, buldukları bölgedeki ulaşım altyapısını da olumsuz etkilemekte, trafik sıkışıklığı ve kazalara yol açmaktadır. Bu tür trafik etkileri nedeniyle, yol kapasitelerinin artırılmasına gereksinim duyulduğu ileri sürülerek yeni yol ve kavşak yatırımları bu tür plan değişikliklerine göre gerekçelendirilmekte, gerek ulaşım altyapısı gerekse buna koşut olarak kentlerin mekansal gelişmesi kontrolsüz ve plansız olarak gerçekleşmektedir.

Özel Otomobili Temel Alan Politikalar¹¹

Sürdürülebilir planlama, yalnızca hareketlilik miktarının (yolculuk hızı ya da toplam km gibi) ölçülmesi yerine, erişilebilirliğin kalitesini ölçen (istenen malları, hizmetleri ve etkinlikleri yapabileme yetkinliği gibi) çıktıları odaklanır. Hareketlilik, çoğu zaman, tek başına bir sonuç değildir. Artan hareketlilik her zaman yararlı değildir ve gereksinimlerin karşılanması için daha fazla yolculuk yapılmasına yol açan verimsiz bir ulaşım sisteminin de belirtisi olabilir. “Bir ulaştırma sisteminin başarısını belirleyen, ulaşımın hızından çok diğer insanlara ve tesislere erişebilme kolaylığıdır. İnsanların hareket hızlarını arttırmak göreceli olarak daha kolaydır. Ancak, gereksinim duyduğumuz tesislere daha az zamanda erişmemiz için değişiklikler yapmak çok daha zordur”¹².

11

H. Gerçek, “Sürdürülebilirlik açısından İstanbul’da ulaştırmanın bugünü ve geleceği”, 6. Ulaştırma Kongresi, IMO, 2005.

12 Whitelegg, J. (1993) “Time Pollution”, *The Ecologist*, 23, s.131.

Ulaşımı “erişim” cinsinden ölçerek yolculuk gereksinmesini azaltan seçenekler (daha verimli arazi kullanımı ve tele-çalışma –*telecommuting*– gibi) uygun biçimde değerlendirilebilir. Ulaşım politikalarını yapan ulaşım plançıları ve trafik mühendisleri, genellikle, hizmet düzeyi, akım/kapasite oranı, tıkanma gecikmesi ve ortalama taşıt hızı gibi ölçütler kullanılarak taşıt hareketlerini ölçme eğilimindedirler. Bunlar, aşağıdaki nedenlerle, uygun değildir:

- Potansiyel talebi karşılamak için kentlerde yeterli yol ve otopark kapasitesi inşa etmek olanaksızdır.
- Motorlu araçlar, önemli ekonomik, çevresel ve toplumsal maliyetler yüklerler.
- Bazı insanlar bir motorlu araca sahip olamaz ya da süremezler.

Ulaşım plançıları ve mühendisleri kapasite artırıcı projeler yaptıklarında mesleki açıdan başarılı sayılırlar. Ancak, bu tür projelere gereksinim göstermeyen çözümler yarattıklarında ödüllendirildikleri pek olağan değildir. Sürdürülebilir planlama, ulaşım profesyonellerinin yalnızca taşıt akımları ile ilgilenen trafik mühendisleri olmaları yerine, yol mekanlarının farklı ve çoğunlukla birbiriyle çelişen kullanımalarını dengelemeye çalışan “kamusal mekan mimarları” olmalarını gerektirmektedir.

Trafik mühendisleri, geleneksel olarak, yol ya da otopark kapasitesindeki herhangi bir artışı “iyileştirme” olarak tanımlarlar. Oysa bu, birçok farklı bakış açısından (yayalar, bölgede yaşayanlar, estetikçiler ve çevresel kalite) bir bozulmayı temsil eder. Kentler insanlar içindir. Kentsel yaşamda ana hedef insanların hareket özgürlüğünü sağlamak ve kentsel etkinliklere erişmelerini kolaylaştırmaktır. Kentlerde ulaşım çözümleri taşıtların değil insanların hareketliliğini esas almalıdır.

Çünkü artan motorlu araç trafiğinin daha kesintisiz akabilmesini sağlamak için yapılan yollar, köprüler, köprülülük kavşaklar başlangıçta motorlu araç trafiğinin hızını biraz arttırsa da, kısa bir süre sonra durum eskisinden daha kötü hale gelir. Trafik biraz rahatlayınca otomobil kullananlar artar ve daha uzun mesafelere, daha fazla yolculuk yapılır. Yeni yolların yakınında trafik yaratan ya da çeken yeni yerleşimler ortaya çıkar. Bu “çözümler” ile yaratılan ek kapasiteler, trafikteki yeni artışlarla kısa sürede doldurulur ve bu kısır döngü sürer. A.B.D. Berkeley’deki Kaliforniya Üniversitesi’nden Robert Cervero’nun, 1980 ile 1994 yılları arasında, Kaliforniya’daki 24 yol genişletme projesi üzerine yaptığı çalışmada bulunduğu sonuçlar bu olguyu çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Yol genişletme projeleri sonucunda trafik hızının %10 artması, araç trafiğinin %6,4 artmasına neden olmuştur. Yaratılan yol kapasitesinin %50’si ilk beş yıl içinde, %80’i ise daha sonraki dönemde dolmuştur¹³. Büyük kentlerimizde ulaşım sistemindeki tıkanıklıkların insanların hareketliliğini önemli ölçüde kısıtladığı ve bu nedenle bastırılmış potansiyel bir hareketlilik talebinin olduğu düşünüldüğünde, yaratılan yeni yol kapasitelerinin A.B.D.’den çok daha kısa sürelerde doldurulacağı kolayca söylenebilir. Örneğin, İstanbul’da geçtiğimiz dört yıl içinde 123 adet kavşağın açılmasına ve yeni yolların yapılmasına karşın, motorlu araçlarla ortalama yolculuk süresi, son on yılda, 41 dakikadan 50 dakikaya çıkmıştır¹⁴.

Kent yöneticilerinin ulaşım konusundaki en önemli hatası, kent ve yol mekanını kimin daha çok kullanacağı konusundaki yanlış tercihleridir. Yöneticiler, genellikle, motorlu araçların kentin içinde daha hızlı hareket etmelerini sağlayacak kent içi otoyolları ve kavşaklar yaparak ulaşım sorununu çözeceklerini sanmaktadır. Bunun sonucunda, yukarıda da belirtildiği gibi, yaratılan yol kapasiteleri kısa bir süre sonra dolmakta, insanlara ayrılması gereken kent meydanları birer kavşak olmakta, kentliler yaya olarak bir yerden bir yere gitmekte zorlanmakta, kazalar ve motorlu araçlardan kaynaklanan hava kirliliği hızla artmaktadır.

13 R. Cervero (2003), “Road expansion, urban growth and induced travel: A path analysis”, *APA Journal*, Vol. 69, No.2.
14 H. Gerçek, İstanbul ulaşım ana planını kim yapıyor?, *Mindap.org*, 2007.

Günümüze kadar izlenen yanlış ve toplumsal maliyeti çok yüksek olan kentsel ulaşım politikaları sonucunda şu konu artık açıkça anlaşılmalıdır. Otomobil ve kent birbirlerine uymayan mekan profillerine sahiptir. Kent-otomobil sarmalını çözümenin yolu, artan otomobil sayısı karşısında daha fazla yol, daha fazla otopark, daha çok katlı kavşak ve daha hızlı kent geçişleri yaparak “kentleri otomobillere uydurmaya çalışmak” değil, sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kent için, “otomobili kente uydurmak”tır. Bunun için çok önemli bir koşul toplu taşıma kullanımı artırılırken, otomobile ayrılmış kent mekanlarının da planlı biçimde azaltılmasıdır.

Toplu Taşıma Politikaları

Toplu taşıma, kentsel ulaşımında yolculuk istemlerinin karşılanmasında en önemli ulaşım türlerinden biridir. Araç başına taşınan yolcu sayısı, kapasite, yolcu başına enerji tüketimi, maliyet ve yaratılan salımlar ve kirlilik açısından, bireysel ulaşım ile karşılaştırıldığında toplu taşıma her alanda üstünlüğe sahiptir. Kentsel ulaşımında toplu taşımanın önemi, tüm dünyada artan otomobil kullanımı ve bunun yarattığı çevresel, ekonomik ve toplumsal sorunlar karşısında daha da artmış, otomobil kullanımı karşısında en önemli seçenek olarak hızlı, konforlu, güvenli, erişilebilir ve toplumun her kesimi tarafından maliyeti karşılanabilir özellikte toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve bu sistemlerin kullanımının özendirilmesi başlıca ulaşım planlama hedefleri arasında yer almıştır.

Ülkemizde de Ulaştırma Ana Plan Stratejisinde ve Kalkınma Planlarında, ulaşım politikaları toplu taşımacılığa vurgu yaparken, demiryolu ve denizyolu sisteminin öncelikli olarak geliştirilmesini öngörmektedir. Kentlerimizde toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması yerel yönetimlerin başlıca ulaşım planlama müdahaleleri arasındadır. Öte yandan toplu taşıma sistemleri içinde çok sayıda seçenek olmasına rağmen, kentlerimizde toplu taşıma sistemlerinin tüm bu olanakları dikkate alarak geliştirilmediği; çok çeşitli ve zengin bir toplu taşıma hizmeti sunma olanağı ve potansiyeline rağmen bunlardan gerektiği kadar faydalanılmadığı görülmektedir. Örneğin, deniz ve nehir ulaşımı potansiyeli olan kentlerimizde bu türler göz ardı edilmekte veya yeterince geliştirilmemektedir. Pek çok kentimizde otobüsler başlıca toplu taşıma sistemi olarak benimsenmesine rağmen, bu sistemlerin hizmet kalitesinin büyük ölçüde artırılmasını sağlayan tahsisli otobüs yolu gibi düzenlemeler bulunmamaktadır. Metropoliten kentlerimizde ise toplu taşıma sistemlerinin iyileştirilmesi amacıyla metro, hafif raylı sistem ve tramvay gibi raylı sistemler tek seçenek olarak görülmekte, toplu taşımaya ilişkin yapılan plan çalışmaları raylı sistem projelerine indirgenmektedir.

Metropoliten kentlerimizde demiryolu altyapısının sunduğu olanakların da farkında olunmadığı, banliyö hizmetinin yanı sıra bölgesel metro standardında hizmet verilmesine olanak sağlayacak bu altyapılardan yeterince yararlanılmadığı görülmektedir. Oysa çok sayıda kentimizin yerleşim alanları demiryolunun geçtiği güzergahta yer almakta (örneğin İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Kayseri, Eskişehir, Gaziantep, Diyarbakır, Konya, Mersin, Denizli, Samsun, Manisa), demiryolunun yerleşim yerlerinin tam merkezinden geçmesi, sistemin kentsel ulaşımında dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Ülkemizde üç büyük metropolde kentsel ulaşım köklü ve kalıcı bir çözüm sağlamak amacıyla metro standardında banliyö projeleri hayata geçirilmeye başlanmıştır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve TCDD Yeniden Yapılanma Projesi, kentsel ulaşımında kurumsallaşmayı sağlamak amacıyla, tüm ulaşım sistemlerinin entegrasyonunu ve etkin karar alma sürecini başlatmak için Banliyö hizmetlerinin yerel yönetimlere devrini öngörmüş olup, çalışmalar bu öngörü çerçevesinde yürütülmektedir.

Özetle, kentlerimizde toplu taşıma açısından temel sorun, tüm seçenekleri dikkate alan, çeşitlilik ve türler arasında dengeli bir sistem geliştirilmesini sağlayan, bütünlüklü bir toplu taşıma sisteminin geliştirilememesidir. Kentlerin fiziki ve coğrafi koşullarının sunduğu olanaklar ile mevcut altyapı olanakları dikkate alınarak farklı toplu taşıma türlerinin bütünlüklü biçimde geliştirilmesi, kentlilerin toplu taşıma sistemlerini kullanımının artırılması için toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

Bisiklet ve Yaya Ulaşımı

Bisiklet ve yaya ulaşımı “motorsuz ulaşım” başlığı altında tanımlanmakta ve bu özellikleri ile en ekonomik ve çevre-dostu türler olarak kentsel ulaşımında önemli yer tutmaktadırlar. Otomobili temel alan ulaşım sistemlerinin yarattığı küresel, kentsel ve yerel düzeydeki çeşitli olumsuzlukların karşısında, motorsuz ulaşım türlerinin desteklenmesi sürdürülebilir ulaşım politikaları kapsamında başlıca stratejiler arasına girmiştir. Ayrıca bu ulaşım türlerinin tercih edilmesi, kişilerin günlük yaşamlarında düzenli egzersiz yapmalarına olanak sağladığı için bisiklet ve yaya ulaşımı sağlıklı yaşam açısından da önemli ulaşım alternatifleri olarak desteklenmektedir.

Bisiklet kullanımını kent içi yolculuklarda önemli bir alternatif haline getirmek amacıyla, dünyada pek çok kentte bisiklet şeritleri veya ayrı bisiklet yolları yapılmaktadır. Bisiklet şeritleri, taşıt yollarında bisikletler için kapasite ayrılması anlamına geldiği için olumlu düzenlemeler olarak görülmekle beraber, bisiklet kullanıcılarının güvenliği açısından diğer trafik türlerinden ayrılmış bisiklet yolları daha fazla tercih edilmesi gereken altyapı yatırımlarıdır. Ayrıca bisiklet kullanımının artırılması için kentlerin çok sayıda noktasında bisiklet parkları yapılmakta, özellikle toplu taşıma duraklarında bisiklet parkları oluşturularak bu ulaşım türünün toplu taşıma ile entegre edilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, toplu taşıma araçlarında bisiklet taşıma yerleri ayrılmakta, böylece toplu taşıma yolculuğunun sonrasında da bisiklet kullanımı olanakları desteklenmektedir.

Bisiklet ulaşımına ilişkin bir diğer evrensel uygulama, bisiklet yolları altyapısını geliştiren kentlerde, belediye tarafından kiralık ve bazı örneklerde ücretsiz bisiklet kiralama hizmetinin sunumu yönündedir. Kentin çeşitli noktalarında, özellikle de büyük toplu taşıma duraklarında sunulan bu hizmet kapsamında, kişilerin kent içindeki yolculuklarının tümünü veya bir kısmını bisiklet ile yapmaları teşvik edilmekte, bir noktadan alınan bisikletin kentte çok sayıda noktadan birine bırakılması olanağı sunulmaktadır.

Ülkemizde bisiklet kullanımının bir kentsel ulaşım türü olarak taşıdığı önem ve potansiyel henüz tam olarak anlaşılmamış, kent planları ve ulaşım planlarında çoğu zaman kapsanmayan bir konu olarak kalmıştır. Buna rağmen, son yıllarda bu konuya olan ilginin arttığı, Konya, Bursa gibi bazı kentlerimizde bisiklet planlarının ulaşım planları kapsamında hazırlanarak, bisiklet yolu altyapısının geliştirilmesine önem verildiği görülmektedir.

Yaya ulaşımı da, tüm dünyada ulaşım politika belgelerinde sürdürülebilir ulaşım hedefi açısından başlıca ulaşım türü olarak tanımlanmasına rağmen ülkemizde kent planlarında, ulaşım plan, politika ve yatırımlarında yeterince dikkate alınmayan bir konu olmuştur. Dünya kentlerinde yayalara ayrılan alanların artırılması, özellikle kent merkezlerinde taşıtlara ayrılmış alanların planlı biçimde azaltılarak yaya alanları, meydanları, sokakları yaratılması, ayrıca kapsamlı yayalaştırma projelerinin uygulanması oldukça yaygın ve kabul görmüş düzenlemelerdir.

Türkiye’de ise yerel yönetimler ve merkezi idarenin ulaşım ve trafikle ilgili birimlerinde kentsel ulaşımı büyük ölçüde taşıtlara göre planlama eğilimi hâkimdir. Yaya ulaşımı, trafiğin ve ulaşım sisteminin bir parçası olarak görülmemektedir. Bu bakışın doğrudan bir sonucu olarak otomobillerin hareketi için katlı kavşaklar yapılmakta, yollar taşıtlar lehine genişletilmekte, yaya kaldırımları daraltılmakta, sinyalizasyonlu hemzemin yaya geçitleri kaldırılmakta ve yayalar üst-alt geçitlere zorlanmaktadır.

Kent planlama ve tasarım açısından yaya bölgeleri ve yaya yolu uygulamalarında sorunlar bulunmaktadır. Bugüne kadar olan planlama deneyimlerimiz, ne yazık ki yaya yolları ve uygulamalarını kent planlarına taşımaktan ve planlarda yer alanları da uygulatmaktan çok uzak kalmıştır. Planlama çalışmalarında amaç, taşıt yollarını hiyerarşik bir yapıda düzenlemek olmuştur. Yaya ulaşımı için yapılan öneriler ise, taşıt yolları arasında kalan imar adaları arasında 7 metre genişliğinde, hiçbir zaman uygulanmayacak ve daha sonra taşıt yollarına dönüştürülecek yaya yolları göstermekten ibarettir. Yaya yoğunluğunun yüksek olacağı aktarma alanları, okul ve hastane önleri, spor alanları gibi yerlerin önünde kaldırım genişletmeleri veya yaya yolları oluşturmak ise bir zorunluluk olarak değil, kent plancısının tasarım yetisine ve anlayışına bağlı kalmaktadır. Bazı büyük şehirlerde kent merkezlerindeki sınırlı orandaki yaya bölgeleri dışında kentlerimizde yayalığı geliştirme yönünde gayretimiz olduğu söylenemez. Konut alanlarını taşıt trafiğinden bağımsız yaya yolları ile tanıştırmaya pratiklerimiz ise bazı büyük ölçekli toplu konut projeleri dışında hemen hemen hiç yoktur. Her imar parselinin taşıt yolundan mahreç alması zorunluluğu getiren imar mevzuatımızın yaya öncelikli düzenlemelere ne kadar olanak sağladığı ve bu konuda ne kadar esnek olduğu da ayrı bir tartışma konusudur.

Yayalaştırma yanında, konut alanlarına yürüme mesafesi yakınlığında olan işyerleri ve okullara ulaşım için yürümeyi cazip ve güvenli kılacak çalışmalara da rastlanmamaktadır. Hızlı trafik akımı ve kaldırımların standartlara uygun yapılmaması, yaya yolu ve kaldırımların engellerle dolu olması, bakımının yapılmaması, bazı yerlerde ise taşıt yolu yapmak için tamamen ortadan kaldırılması, esasında çok önemli bir ulaşım türü olan ve hala büyük kentlerde günlük yolculuklarda önemli oranlarda olan yaya ulaşımını cazip olmaktan çıkarmaktadır.

Kentlerde yaya güvenliği de önemli sorunlar arasına girmiştir. Taşıt trafiğinin desteklenmesine koşut olarak yaya güvenliği tedbirlerinin ihmal edilmesi, kentlerde çok ciddi yaya kazalarına, sonucunda da önemli can kayıplarına ve sakatlanmalara yol açmaktadır. Katlı kavşak yapımı ve trafik ışıklarının kaldırılmasıyla birlikte hız limitlerinin üzerine çıkan taşıtlar, yayalar ile karşılaştığı noktalarda önemli güvenlik riski oluşturmaktadır. Konut alanlarında trafik hızını azaltmak ve sokakları sosyal bir mekâna dönüştürmek için trafik sakinleştirme (*traffic calming*) uygulamaları yapılması gerekirken bu tür düzenlemeler yapılmamaktadır. Kentlerde yayalar için güvenli ve yeterli sayıda yaya geçidi bulunmamaktadır.

Yayalar, toplumun her kesiminden gelen bebekler, çocuklar, çocuklular, hamileler, yaşlılar dahil, her yaşta insandan, çeşitli özürleri olanlardan, herhangi bir biçimde yük taşıyanlardan oluşan büyük bir topluluktur. Dolayısıyla bedensel ya da zihinsel olarak farklı kısıtlılık ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle tüm kentsel düzenlemelerde bu grupları içerecek bir yaklaşım benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak, hareket kısıtlılığına sahip kişiler için günümüzde yaya olarak kentleri kullanmak ne yazık ki çoğu zaman çok zor olmaktadır. Ülkemizde konutlardan başlayarak, kaldırımlar, toplu taşıma araçları, kamu binaları, yaya geçitleri, vb. tüm ulaşım mekânlarında hareket kısıtlı kişilerin karşılaştığı çok sayıda engel, bu kişilerin bağımsız olarak hareketini güçleştirerek toplum yaşamına katılımını sınırlamaktadır.

Kent Lojistiği

Ulaşım açısından kent lojistiği, kentte yaşayanların ve kentteki değişik etkinliklerin gerektirdiği mal taşımaları ile bu malların gereken şekilde depolanması, dağıtılması ve toplanmasıdır. Bu tanımdan hareketle;

- Kent dışından gelecek malların getirilip uygun yer ve şekillerde depolanması,
- Kentte üretilen ve kent dışına gönderilecek malların elleçlenmesi,
- Kentte üretilip kentte tüketilecek malların depolanması,
- Depolanan malların hiyerarşik şekilde, gerekiyorsa ara depolar da kullanılarak dağıtılması

konularının ele alınıp, kentsel arazi kullanım planlarından başlayarak her aşamada çözülmesi zorunlu olmaktadır.

Kent içi yük taşımacılığı ile kent içi yolcu taşımacılığını birbirinden ayıran en önemli unsur, yolcu taşımacılığında yoğunluğun sabah ve akşam saatlerinde artması, yük taşımacılığında ise böyle bir yoğunluğun olmamasıdır. İki taşıma sisteminde farklı özellikte araçlar kullanılmaktadır. Yolcu taşımacılığında toplu taşıma sistemleri kullanılabilirken, kent içi yük taşımacılığında toplu taşıma araçlarına nazaran küçük ölçekte araçlar kullanılmaktadır¹⁵.

Yerleşim alanlarındaki nüfus ve yapı yoğunluğu, yüksek tüketim oranları, kaynakların sınırlı olması ve çevresel faktörler kent içi yük taşımacılığının pek çok sorunla birlikte anılmasına yol açmaktadır. Ulaşım altyapısının sınırlı yapısı, yolların kamyonetler için dar oluşu, kent içi trafiğin zaten yoğun olması, kapıdan kapıya taşınan malların miktar olarak azlığı ve bunun da maliyeti ve taşıma sayısını arttırması, salımlar ve gürültü bu sorunların bazılarıdır.

Anılan olumsuz etkiler, kent lojistiğini ulaşım gündeminde önemli bir yere taşımış; diğer ülke uygulamalarına paralel şekilde lojistik merkezlerin oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Lojistik Köy teriminin de kullanıldığı Lojistik Merkezler her türlü ulaştırma türüne etkin bağlantıları olan, depolama, bakım-onarım, yükleme-boşaltma, elleçleme, tartı, yükleri bölme, birleştirme, paketleme vb. faaliyetleri gerçekleştirme imkânları olan ve taşıma türleri arasında düşük maliyetli, hızlı, güvenli, aktarma alan ve donanımlara sahip bir bölge olarak tanımlanmaktadır.

Lojistik merkezlerin ve diğer lojistik alanların kent planlama süreçleri içinde belirlenmesi, arazi kullanım kararları ile ilişkilendirilerek yer seçimi kararlarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Kentteki depolama alanlarının, kentin bölgesel ulaşım sistemi içinde erişilebilir; ancak kentsel ulaşım istemi daha az olan bölgelerinde ve kentin ileride alması olası yapı da dikkate alınarak yerleştirilmesi zorunludur. Bunun güzel bir örneği İstanbul'da görülmektedir. İmparatorluk çağında “Yağ Kapanı” ve “Un Kapanı” kentin limanının hemen yanında oluşturulmuş, zamanla kentin yapısı değişince bu yerlerin adı kalmakla beraber fonksiyonları başka yerlere kaydırılmıştır. Bu arada kapanların toptan ticaret yapılan yerler olduğunu hatırlatmakta yarar vardır. Günümüzde ise bu yeni yerler aynı titizlikle seçilmediğinden kentin içinde sorunlu taşımalar gözlenmekte, ağır taşıt trafiği kullanmaması gereken yolları kullanmakta ve taşımalar sadece karayoluna bağlı kalmaktadır.

15 Schaffeler U., Wichser, J., Städtischer Güterverkehr und Stadtlogistik, *PORTAL Unterrichtsmaterial*, EU-Forschungsergebnissen im Bereich des Stadt- und Regionalverkehrs, Skriptum 2003
Kurnaz, K., Öcalır, E.V., “Ankara’da Taş Ocakları, Beton Santralleri Ve Çimento Fabrikaları Arasındaki İlişkinin Kent İçi Yük Taşımacılığı Anlamında İrdelemesi”,
4.Ulusal TRODSA – Kongresi, Ankara, 2007

B.3 Kurumlaşma, Karar Süreçleri ve Ölçütleri, Yasal Yapı

Kentsel ulaşımda sorunların çözülememesinin temel nedenlerinin başında ulaşımdaki mevcut “kurumsal yapının yetersizliği”, ulaşım ile ilgili “karar süreçlerindeki belirsizlik” ve proje tanımlanması ve seçilmesindeki “yanlış ve çelişkili karar ölçütleri” gelmektedir. Kurumsal yapı ve karar süreçlerinin yetersizlikleri, aslında tüm bunları net bir şekilde belirlemesi gereken “yasal çerçeve”deki eksikliklerden ve boşluklardan kaynaklanmaktadır.

Merkezi Yönetim Düzeyinde Kurumlaşma

Kentlerdeki ulaşım sistemlerinin bugünkü yetersiz ve sorunlu durumunun en büyük sebebi ulusal düzeyde kentsel ulaşımdan sorumlu bir kurumun bulunmamasıdır. Kentsel ulaşım konusunda ulusal düzeyde politikaları belirleyecek, kentleri yönlendirecek, merkezi düzeyde kaynak oluşturarak dağıtımını yapacak, uygulamaların performansını izleyerek karşılaştıracak, araştırma ve geliştirme projelerini oluşturup yönetecek, yerel projeleri yönlendirecek stratejiler, öncelikler ve hedefleri koyacak ve merkezi ve yerel kurumlar arasında eşgüdüm sağlayacak bir birim olmamasından dolayı bu işlevlerin büyük bölümü sahipsiz kalmakta, boşluklar oluşmakta, yanlış projeler ve uygulamalar giderek yaygınlaşmaktadır¹⁶.

Kentsel ulaşım projelerinin parasal değeri büyük ancak sayıları çok küçük bir kısmı (özellikle merkezi yönetimden kaynak katkısı gerektiren raylı sistem projeleri gibi) Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından değerlendirilmekte, yeni raylı sistem projeleri Ulaştırma Bakanlığı'nın Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı (DLH) Genel Müdürlüğü tarafından teknik özellikleri açısından incelenmekte, dış kredi söz konusu ise Hazine Müsteşarlığının izni gerekmektedir. Ancak bunlar dışında kalan tüm kentsel ulaşım projeleri ve çözümleri merkezi yönetimin bilgisi, yönlendirmesi ve katkısı olmadan gerçekleştirilebilmektedir.

Kaynak kullanımı açısından DPT, DLH ve Hazine raylı sistemlerin yapımını denetleyip bir anlamda zorlaştırırken alternatif çözümlerin geliştirilmesi konusunda katkı, destek ve yönlendirme sağlamamaktadırlar. Mevcut yapılanmadaki kurumlar raylı sistemler dışında da alternatif çözümleri içeren kentsel ulaşım konusunda yetkili, bilgili ve deneyimli değildir. Örneğin, otobüs ve metrobüs sistemlerinin geliştirilmesi, yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi, yolculuk talep yönetimi ve ulaşım sistem yönetimi projeleri konusunda merkezi ve yerel düzeylerde büyük bir boşluk, belirsizlik ve bilgisizlik bulunmaktadır.

Kentsel ulaşımda merkezi düzeydeki bu boşluk kurumsal kapasitelere de yansımaktadır. Ulusal düzeyde araştırma ve geliştirme yapacak, politikaları ve stratejileri belirleyecek, standartları koyacak ve geliştirecek, finansman kaynaklarını zenginleştirecek, yerel uygulamaları denetleyecek ve yönetecek, ulusal veri tabanı oluşturup yaşatacak kurum, personel, yazılım ve donanım kapasitesi bulunmamaktadır.

Kentsel ulaşım sorunlarının çözümünün ilk adımı olarak ulusal düzeyde sorumlu, yetkili ve uzman bir kuruluşun oluşturulmasına gereksinim vardır. Bu kuruluş tüm projelerde merkezi yönetimin bir onay mekanizması olarak değil, kentsel ulaşımda güncel politikaları ve hedefleri oluşturmak ve çağdaş yaklaşımlarla hazırlanacak projelerin uygulanmasını kolaylaştırmak ve desteklemek için kullanılmalıdır. Merkezi düzeyde yapılanma konusunda farklı niteliklerde kurumlaşma yapıları önceki yıllarda Kalkınma Planları kapsamında önerilmiş olmakla birlikte hala uygulamaya konulamamıştır¹⁷.

Bu öneriler, güncel gereksinimler ve yaklaşımlar ışığında yeniden değerlendirilerek ve diğer ülkelerdeki uygulamalardaki gelişmeler de dikkate alınarak yeniden düzenlenmeli ve uygulamaya konmalıdır.

Yerel Yönetim Düzeyinde Kurumlaşma

Yerel düzeyde ulaşım konusundaki yapılaşmada kentler arasında büyük farklılıklar görülmektedir. Bazı kentlerdeki gelişmiş kurumsal yapı ve kapasiteye karşılık, kentlerin çoğunda ulaşım konusundaki yapılanma ve buna bağlı olarak çağdaş yaklaşımlar, planlama bilinci, personel sayısı ve niteliği, kullanılan teknoloji ve yöntemler, yazılım ve donanım konusunda büyük eksiklik ve yetersizlikler bulunmaktadır. Bu farklılaşma sadece kentlerin büyüklükleri ile ilişkili olmayıp, bazı Büyükşehirler pek çok konuda gelişmişlik açısından kendilerinden daha küçük olan kentlerin gerisinde kalmaktadır.

Ulaşım yapısının kurumlaşması ve yasal düzenlemelerdeki ulusal düzeyden başlayan eksiklik ve yetersizlik yerel düzeye de yansımakta, kentsel ulaşımın gerçek sahibi yerel yönetimlerin kurumlaşmaması sebebiyle uygulamalar genellikle belediye başkanının kişisel yaklaşımı ve vizyonu ile sınırlı kalmaktadır. Bir çok kentte çağdaş teknik yaklaşımlar, yöntemler ve uygulamalar ya o kentteki uzmanlık düzeyinin yetersizliği, ya da yöneticilerin vizyonu sebebiyle gündeme gelmemekte ve uygulama şansı bulamamaktadır.

Yukarıda sıralananlar, ülkemizde ulaşım konusundaki akademik eğitim programlarının yetersizliği ve kamu istihdam politikaları ile birleştiğinde yerel düzeydeki kurumlaşmada gerekli olan nitelikli personelin bulunması, sürekliliğinin sağlanması ve geliştirilmesi zorlaşmakta, kurumlaşmanın temel taşı olan insan gücü kapasitesi yaratılamamaktadır.

Paydaşların Kurumlaşması

Kentsel ulaşımındaki yetersiz kurumlaşma ve örgütlenme, merkezi ve yerel yönetimler dışındaki paydaşların yapılarında da görülmektedir. Kentlerde ulaşımın diğer iki unsuru olan özel işleticilerin ve kullanıcıların kurumlaşma düzeyleri de yetersizdir.

Ülkemiz kentlerinin pek çoğunda araçlı yolculukların en büyük bölümü minibüs, özel halk otobüsü ve servis aracı gibi bireysel işletiliciliğin hakim olduğu türler tarafından karşılanmaktadır. Bu işleticiler taşıma kooperatifi ve esnaf odaları gibi yapılanmalar çerçevesinde birleşmiş olmakla birlikte, bu örgütlenme biçimleri çağdaş işleticilik için gerekli kurumlaşma düzeyine ulaşamamakta, rekabet, iç denetim, kalite kontrolü, hizmet standartları, teknolojik gelişmelerin izlenmesi çağdaş işletme yöntemlerinin kullanılması gibi konularda yetersiz kalmaktadır. Üstelik mevcut yasal çerçeve ile bu yetersiz kurumlaşma düzeyi sıkı bir şekilde korunmakta, minibüs ve özel halk otobüsleri işletme yetkisi sadece gerçek şahıslara verilebilmektedir.

Ulaşım konusunda en etkin ve örgütlü olması gereken kullanıcıların (yolcuların) ise hiç bir örgütlülüğü bulunmamaktadır. Pek çok ülkede yayalar, bisiklet kullanıcıları, toplu taşıma kullanıcıları, metro kullanıcıları, banliyö treni kullanıcıları kendi örgütlerini (dernek, platform gibi) oluşturarak kararları yönlendirmede etkin bir baskı gücü oluştururken ülkemizdeki kullanıcıların kurumlaşmamış olması sebebiyle ulaşım karar ve projelerinde ihtiyaç ve görüşleri yeterince yansıtılamamaktadır. Bu konu ulaşım alanında genel olarak bilgi ve bilinç düzeyinin eksikliği ile de ilişkili olup, raporun ilerleyen bölümlerinde ayrıca ele alınmaktadır.

Ulusal Düzeyde Politikaların Belirsizliği

Ulusal düzeyde kentsel ulaşımı bir bütün olarak ele alarak projelerin oluşturulmasında, ulusal politikalar çerçevesinde yatırımların yönlendirilmesinde, kaynakların kentlere ve projelere dağıtılmasında yetkili bir uzman kuruluş yasal olarak tanımlanmamıştır. Bu görevi dolaylı olarak üstlenen ancak genellikle raylı sistem projelerini denetleyen DLH ve DPT'nin diğer kentsel ulaşım yatırım ve işletme projelerinin oluşturulmasında ve yönlendirilmesinde açıkça belirlenmiş öncelikleri ve programları bulunmamakta, yerel düzeyde proje oluşturulmasında kullanılacak politikalar yasal bir çerçeve içinde ortaya konamamaktadır.

Kentsel ulaşımında görevli bir ulusal kuruluşun yasal olarak tanımlanmamış ve yapılanmamış oluşu, kentsel ulaşım sistemlerini ve kararlarını yönlendiren bir politikalar ve programlar dizisinin oluşturulamamasına yol açmıştır. Beş yıllık kalkınma planlarının hazırlanmasında görev alan ihtisas komisyonlarının raporlarında yer alan görüşler ve öneriler yatırım programlarına, politikalara ve uygulamalara yansıtılmamış, sistemdeki eksiklikleri düzelten geliştirmeler yapılamamış, tersine kentsel ulaşım konusundaki kararlarda politikacıların etkin olması ulaşım türleri arasındaki dengesizliği daha da arttırmıştır.

Ulaşım konusunda çağdaş yaklaşımlara uygun ulusal politikaların belirlenmemiş olması, tüm tarafların dikkate alınmasını ve uymasını sağlayacak şekilde resmi bir belge haline getirilmemiş olması önemli eksikliklerdir. Gelişmiş ülkelerde ve Avrupa Birliğinde uygulanacak politikaları açıkça ortaya koyan ortak bildirgeler (*White Paper* gibi) üyelerin ulaşımındaki uygulamalarının çerçevesini tanımlarken ülkemizde ulusal düzeyde net bir şekilde konulmuş politika ve stratejilerin eksikliği, yerel düzeyde yanlış ve çelişkili uygulamalara ve projelere yol açmaktadır. Yerel düzeydeki uygulamalara çerçeve çizecek, güncel yaklaşımların ve değişen önceliklerin gündeme alınmasını sağlayacak bir ulusal politikalar belgesi oluşturularak yerel düzeydeki yanlış ve keyfi uygulamaların önlenmesi sağlanmalıdır.

Ulaşım Veri Tabanının Bulunmaması ve Araştırma Eksikliği¹⁸

Gelişmekte olan ülkelerin planlama alanındaki en önemli sorunlarından biri de bilimsel araştırma-geliştirme çalışmalarının ve bunlara girdi oluşturacak verilerin yetersizliğidir. Bilgi teknolojisinin ilerlemesiyle, gelişmiş ülkelerde, kent-ulaşım sorunlarının çözümü ve planlanmasında analitik yöntemler, teknikler ve araçlar gittikçe artan biçimde kullanılmaktadır. Ülkemizde ise sorunların daha iyi anlaşılabilmesi için yapılması gereken bilimsel araştırma çalışmaları için yeterli nicelik ve nitelikte veriler mevcut değildir. Sistematik bir veri tabanının oluşturulmasının ve kuramsal temellere dayanan analitik yöntemlerin kullanılmasının önemi ne yazık ki birçok yönetici ve kurum tarafından anlaşılabilmiştir. Farklı kurumlar tarafından toplanan veriler arasında bazen önemli çelişkiler söz konusudur. Ulaşım etkinlikleri, sosyoekonomik yapıdaki etkinliklerin bir sonucu olarak ortaya çıktığından, ulaşım sorunlarını anlamak ve çözmek için sosyoekonomik yapıdaki karmaşık ilişkilerin, insan davranış ve karar sorunlarının bilimsel yöntemlerle incelenmesi gerekir. Tüketicilerin (kullanıcıların) yolculuk biçimlerini iyi anlamak, nitelikli ulaşım hizmetleri sunabilmek için ilk adımdır ve yolculuk seçimlerini değiştirmeyi amaçlayan politikalar oluşturabilmek için özellikle bunun kritik önemi vardır. Ne yazık ki birçok metropoliten alan veri eksikliği sorunu ile karşı karşıyadır.

Sürdürülebilir bir kent-ulaşım sistemi planlaması için gerekli girdiler konusundaki bilgilerimiz yetersizdir. Ülkemizde ve kentlerimizde, ulaşımın çevresel etkileri, motorlu

araç trafiğinden kaynaklanan kirlenmeler, trafik kazalarının ve ulaşımında geçen zamanın ekonomik maliyetleri gibi dışsal maliyetler konusundaki yerel bilgiler son derece yetersizdir ve bu konularda kapsamlı bilimsel çalışmalara gereksinme vardır. Bu nedenle, özellikle proje değerlendirmelerinde, genellikle gelişmiş ülkelerde yapılmış olan çalışmalarda elde edilmiş sonuçlar, ülkemiz koşulları göz önünde tutularak, değiştirilerek kullanılmaktadır. Ulaşım sistemlerinin işleticisi kurumların işletme maliyetleri konusundaki verileri uluslararası normlara uygun değildir.

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler ile üniversiteler arasındaki ilişkiler, son yıllarda önemli ölçüde gelişmiş olmakla birlikte bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar, genellikle, iki taraf için de doyurucu olmamaktadır. Bunun başlıca nedenleri, planlama çalışmalarının temel girdilerini oluşturacak verilerin ve alt ölçekte çalışmaların eksikliği, yöneticilerin profesyonellerin çalışmalarının sonuçlarını kendi görüşleri ile örtüşmemesi ya da “yaşamın gerçekleriyle uyuşmayan kuramsal nitelikte” bulmaları nedeniyle kullanmak istememeleri, çalışmaların içeriklerinin ve kapsamının bazen iyi tanımlanmamış olması ya da taraflarca farklı biçimlerde algılanması ve takım çalışmasındaki sorunlardır.

Karar Süreçleri ve Ölçütleri

Yerel düzeyde ulaşım projelerinin hazırlanmasında, ulusal düzeye iletilen projelerin değerlendirilmesinde kullanılacak şeffaf ve somut değerlendirme ölçütleri ve öncelikleri bulunmadığından, kararlar projelere ve takip edenlerin etkinliğine göre değişebilmektedir. Çok genel çerçevede tanımlanmış ölçütler ve raylı sistem standartları bile değiştirilmekte, farklı örneklerde farklı şekillerde uygulanamamaktadır. Örneğin, bir kaç yıl öncesine kadar resmi belgelerde raylı sistemlerin nüfusu bir milyonu aşan kentlerde uygulanması gerektiği gibi bilimsel olmayan bir ölçüt resmi belgelerde yer almış, ancak buna uymayan projeler bu sınırlamayı yapan kurumlar tarafından onaylanmıştır. Son olarak 9. Kalkınma Planı'nın 449. maddesinde getirilen yeni bir ölçütle raylı sistemlerin yapılabiliği daha da daraltılmış, bazı kentlerimizde halen işletilmekte olan raylı sistemlerin performanslarını bile aşan eşikler belirlenmiştir.

Yapımcı firmaların etkileri ve yerel yöneticilerin politik beklentileri ile kentsel ulaşımında karayolu yatırımları ağırlık kazanmış, projelerin oluşturulması için yerel ya da merkezi düzeyde sürdürülebilir ulaşım politikaları ve öncelikleri belirlenmediğinden, projeler yerel yönetim karar grupları tarafından oluşturulmuş ve hızla uygulanmıştır. Kentsel raylı sistem kararlarındaki süreçler ulusal düzeyde onay gerektirdiği için projelerin uygulamaya geçmesi yıllar almıştır. Sürdürülebilir ulaşım politikaları gereğince öncelik verilmesi gereken otobüs şeridi ve metrobüs gibi düşük maliyetli uygulamalar, yaya ve bisiklet gibi “sahipsiz türler”, “yolculuk talep yönetimi” ve “ulaşım sistem yönetimi” gibi yaklaşımlar göz ardı edilmiştir.

Ulaşım projelerinin seçilmesi ve oluşturulmasında yönlendirici ölçütlerin ve önceliklerin olmaması ve özendirici finansman olanaklarının yaratılmaması, kısaca devletin kentsel ulaşım politikalarını belirleyip politikalarla uygulamayı yönlendirecek mekanizmalar yaratmaması günümüzdeki yanlış proje kararlarının ve uygulamalarının temel sebebidir.

Bunun yanı sıra, kentsel ulaşım sisteminin kullanıcılarının ya da kullanıcı olmadığı halde ulaşımın olumsuz etkilerinden (tıkanma, kirlilik, gürültü vb.) etkilenen bireylerin politika oluşturma ve karar sürecine katılımlarını sağlayacak düzenlemelerin eksikliği de başlıca sorunlar arasındadır. Planların ve projelerin oluşturulması ve uygulanmasındaki başarı

ya da başarısızlıkta karar çevresinin ve sürecinin etkisi çok büyüktür. Toplumdaki değişik kesimlerin kentsel gelişmeden anladıkları farklıdır. Gelişmiş ülkelerde, dikkatli ve uzun bir çalışma süreci içinde, katılımcı bir çevrede ve aşağıdan yukarıya doğru oluşturan planlara/projelere karşılık kentlerimizde merkeziyetçi, tepeden inme ve hızlı bir karar süreci söz konusudur. Kente ve ulaşımına ilişkin kararlar, bu kararlardan etkilenecek geniş kitlelerin görüşlerine başvurulmaksızın alınmakta ve uygulanmaktadır. Karar süreci şeffaf ve katılımcı değildir. Kentlilerin, imar planı değişiklikleri, büyük kavşak, yol, meydan ve raylı sistem projeleri gibi, kendi yaşam çevrelerini geri dönülmez biçimde değiştiren kararlardan çoğu zaman haberi bile olmamaktadır.

Oysa, şehirciliğin demokratikleşmesi için kentliler, profesyoneller ve seçilmiş yöneticiler arasında gerçekleşecek bir işbirliği zorunludur. Fakat bu üçlü içinde asıl rol, kentlilere düşmektedir. Bunun için, toplumsal bilincin oluşturulması, planlamada profesyonel olmayanların da algılayabileceği ve benimseyeceği hedeflerin konulması gereklidir.

Ulaşımın çok yakından ilgili olan kent planları ve imar kararları açısından da çok yoğun ve hızlı bir değişim söz konusudur. Kentin çok önemli yerlerindeki araziler imara açılıp satılmaktadır. Kentin geleceğini biçimlendiren bu kararların, çok önemli iki ortak özelliği göze çarpmaktadır:

- Ulaşım sistemine ve imara ilişkin kararların alınması ve uygulanması, acele - neredeyse telaşlı- biçimde ve tepeden inme bir “kent için en iyisini biz biliriz” anlayışı ile yapılmaktadır.
- Bu kararların çok büyük bir bölümü herhangi bir plana, akılcı, tutarlı ve sürdürülebilir bir kentsel ulaşım politikasına dayanmamaktadır.¹⁹

Ulaşımına ilişkin kararlar bir ana plana ve tutarlı bir ulaşım politikasına göre değil, kent ve ülke yöneticilerinin vizyonlarına göre, proje bazında ve acele olarak alınıp uygulamaya geçildiği için uygulamada ciddi yanlışlıklar yapılmaktadır. Bu yanlışlıklar sonucunda, entegrasyon sorunları taşıyan, beklenen hizmeti tam sağlayamayan ve çok pahalıya mal olan bir ulaştırma sistemi oluşmaktadır²⁰.

Daha önce de belirtildiği üzere, ülkemizde kentsel ulaşım planlama çalışmalarını ve çözümlerini yönlendirecek yasal geçerliği ve zorlayıcılığı olan düzenleyici bir belge bulunmamaktadır. Örneğin hangi kentlerin ulaşım planı hazırlanması gerektiği, planların hangi ölçütler temelinde hazırlanacağı ve hangi unsurları içermesi gerektiği, kentin büyüklüğü ve plan kapsamı arasındaki ilişki, denetlenebilir nitelikte yöntem ve yaklaşımlar, kentin nitelik ve dinamiklerine uygun içerikte etüt yapılması (yeterince bilgi toplama, uygun modelleme, gerçekçi öneriler ve maliyetler vb.) gibi konular yasal bir belge ile düzenlenmemiştir.

Çok parçalı yönetim yapısı veya birden fazla otoritenin yetki sahibi olması sürdürülebilirliği bütünleşik bir yaklaşımla ele almak için gereken politika koordinasyonunu da olumsuz etkilemektedir. Kentsel ulaşım planlamasında ve çözümlerinde onay, denetim ve uygulama konularında merkezi ve yerel düzey arasında hatta yerel düzeyde kurumlar arasında dolaylı ya da doğrudan yetkilendirmeler ve görev dağılımı, uygulamada kaçınılmaz olarak bir koordinasyon eksikliğini ve sistemsizliği ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, yerel düzeyde kentsel karayolu ulaşım projeleri uygulama sürecinde belediyelerin alt birimleri arasında yaşanan koordinasyonsuzluk nedeniyle teknik altyapı çalışmaları ile üst yapı çalışmaları eş zamanlı yapılamamaktadır.

¹⁹ H. Gerçek, İstanbul ulaşım ana planını kim yapıyor?, *Mindap.org*, 2007.
²⁰ A.g.e.

Bir diğer örnek ise dış finansman ihtiyacı bulunan raylı sistem projelerinde etütler için Ulaştırma Bakanlığının teknik onayı ve DPT'nin fizibilite onayı gerekirken, belediyelerin kendi öz kaynakları ile gerçekleştirilecek raylı sistem projeleri için bu onaylar isteğe bağlı kalmakta, finansmanı kendi kaynaklarından karşılayabilen her belediye istediği raylı sistem yatırımı bilimsel ve gerçekçi etütlere dayandırma gereği olmadan gerçekleştirebilmektedir.

Yasal Yapı

Türkiye nüfusunun %70,5'inin (yaklaşık 50 milyon kişinin) kentlerde yaşamasına ve kentlerimizde her gün 50 milyon üzerinde yolculuk yapılmasına karşılık ülkemiz henüz bir "Kentsel Ulaşım Yasası"na sahip değildir. Kentsel ulaşım konusundaki planlama, finansman, yapım, işletme, denetim ve geliştirme çalışmaları farklı zamanlarda yürürlüğe girmiş, hazırlanma amaçları farklı olan çok sayıda yasa içine serpiştirilmiş maddeler tarafından belirlenmiş yetersiz bir yasal çerçeve ile yürütülmeye çalışılmaktadır.

Ulaşım ile ilgili uygulamaları belirleyen yasal çerçeve Belediyelerin işleyişi ile ilgili yasalar ve karayolu trafiğini düzenleyen yasalar ağırlıklı olmak üzere çok sayıda yasa ve yönetmelikle oluşmakta, ancak bu parçacı yapı önemli çelişkiler ve boşluklar barındırmaktadır. Kentsel ulaşım konusundaki yasal çerçeve günümüzde;

- 5216 sayılı Büyükşehir Kanunu
- 5393 sayılı Belediye Kanunu
- 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu
- Taşıt Kanunu,
- Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu
- Harcırah Kanunu gibi çeşitli yasalar ve
- Çok sayıda Bakanlar Kurulu Kararları ile
- Çok sayıda Yönetmelik

tarafından belirlenmektedir. Anılan çok sayıdaki yönetmelik içinde Ulaştırma Bakanlığı'nca yayımlanan (Resmî Gazete; 9 Haziran 2008 - Sayı: 26901) "Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" kapsamında belli nüfus büyüklüğündeki kentlere ulaşım ana planı hazırlama yükümlülüğü getirilmesi ve yönetmelik kapsamında sürdürülebilir ulaşım ilkelerine göndermeler yapılmasına rağmen, ulaşım ana planı hazırlama ilke ve esaslarına ilişkin açıklamaların yapılmaması, ulaşım ana planı ve sürdürülebilir kentsel ulaşım planı gibi farklı terimlerle kavram karmaşası getirmesi, ulaşım planlamasının kent planlarıyla bütünleşik olarak ele alınma yaklaşımına ilişkin esasların belirlenmemiş olması, ve sürdürülebilir ulaşım ilkesiyle çelişebilecek bazı yaklaşımlara da yer verilmiş olması yönetmeliğin barındırdığı başlıca sakınca ve eksikliklerdir.

Farklı tarihlerde, farklı yaklaşımlarla ve farklı amaçlar için hazırlanmış yasa ve yönetmeliklerin oluşturduğu bu karmaşık yapı bütüncül ve çağdaş bir ulaşım sistemi oluşturmaktan uzaktır.

Pek çok ülkede kentsel ulaşımına özgün yasalar on yıllar önce hazırlanarak uygulamaya konmuş, aradan geçen dönemde değişen ihtiyaçlara uygun olarak bu yasalar bir kaç kez geliştirilerek güncelleştirilmiştir²¹. Örneğin A.B.D.'de kentsel ulaşımına özgün ilk yasa 1964 tarihinde "Kentsel Ulaşım Yasası" (*The Urban Transportation Act*) adıyla kabul edilmiş ve 1968 yılında çıkarılan bir yasayla Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Kentsel Toplu Taşıma İdaresi (*Urban Mass Transportation Administration - UMTA*) kurulmuştur. Kentsel ulaşım yatırımlarındaki

karar süreçlerini günümüzdeki şekliyle belirleyen ilk belge olan “Politikalar Bildirgesi” (*Policy Statement*) 1976 tarihinde kesinleşmiştir. 1978 tarihinde yayınlanan “Raylıtaşıma Politikaları Bildirgesi” ile kentsel raylı ulaşım sistemlerinin tasarım ve inşaatına ulusal mali destek sağlanması konusunda politikalarla başvuru ve değerlendirme süreçlerine açıklık getirilmiştir²².

Uygulamalar 1978 yılında kabul edilen Yüzeysel Ulaşım Destek Yasası (*Surface Transportation Assistance Act of 1978*) ile yönlendirilmiş, 1991 tarihli Çokturlü Yüzeysel Ulaşım Etkinliği Yasası (*the Intermodal Surface Transportation Efficiency Act: ISTEA*) ile UMTA, Federal Toplu Taşıma İdaresine (FTA) dönüştürülmüş, 1998 yılında 1998-2003 yıllarını kapsayacak şekilde çıkarılan 21. Yüzyıl İçin Ulaşım Hakkaniyet Yasası (*Transportation Equity Act for the 21st Century: TEA 21*) ve en son 2005 yılında “Kullanıcılara Miras: Güvenli, Sorumlu, Esnek ve Etkin Ulaşım Hakkaniyet Yasası (*Safe, Accountable, Flexible, Efficient Transportation Equity Act: A Legacy for Users: SAFETEA-LU*) ile güncelleştirilmiştir.

Ülkemizde de en kısa sürede çağdaş yaklaşımları benimseyen bir Kentsel Ulaşım Yasası ve uygulama ayrıntılarını belirleyen yönetmeliklerinin hazırlanarak yürürlüğe konması, farklı yasa ve yönetmeliklerde yer alan kentsel ulaşım ile ilgili maddelerin uyumlaştırılması veya yürürlükten kaldırılması gerekmektedir. Bu Kentsel Ulaşım Yasası, önce ulaşımındaki politikaları ortaya koymalı, ardından karar süreçlerini ve ölçütlerini ayrıntılı olarak belirlemelidir.

B.4 Finansman

Ulaşım Sektöründe Özkaynakların Kullanımı ve Yeni Finansman/Kaynak Modelleri

Bir projenin yeni baştan inşa edilerek yapılması veya mevcut bir projenin geliştirilmesi için gerekli, yeterli ve uygun koşullarda kaynak sağlanması proje finansmanı olarak tanımlanabilir.

Kentlerde yaşanan ulaşım sorunlarının çözümüne yönelik yapılacak çalışmalarda tüm ulaşım sistemleri konusunda yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Projeler çok çeşitlilik arz edince, finansman yöntemlerinin de çok çeşitli olması kaçınılmazdır. Ayrıca karakterleri itibarıyla uzun süreler ve büyük bütçeler gerektiren ulaşım projelerinin kentlerde uygulanması hem süre açısından daha uzun olmakta, hem de yüksek finansman gerektirmektedir.²³

Bu kapsamda yerel yönetimlerin ulaşım dışında pek çok sorumluluğunun bulunduğu göz önüne alındığında bütçeden ulaşım için ayrılan pay çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Ayrıca merkezi yönetimce yapılabilecek mali destek de sınırlı olduğundan kentlerdeki ulaşım projelerinin ciddi büyüklükte finansman gereği olduğu açıktır.²⁴

Bu nedenle projelerin mevcut finansman modellerinin dışında farklı modellerle finanse edilmesi ihtiyacı görülmektedir. Ancak bu ihtiyaca yönelik yasal düzenlemelerin olmayışı sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.²⁵

Ulaşım projelerinde özellikle yasal veya kurumsal yetersizlikler nedeniyle yaşanan başlıca sorunlar şunlardır:

22 E. Öncü, Kentsel Ulaşım Yatırımlarında Karar Süreçleri ve Türkiye için Bir Öneri, 3. Toplu Taşıma Kongresi-Bildiriler, Ankara, 1990
23 İstanbul Kent içi Ulaşım Şurası, Ulaştırma Yatırımlarının Finansmanı Komisyon Raporu, 2002
24 Ulaştırma Bakanlığı Ulaştırma Ana Planı Stratejileri III. Raporu
25 İstanbul Kent içi Ulaşım Şurası, Ulaştırma Yatırımlarının Finansmanı Komisyon Raporu, 2002

- Ulaşım yatırımlarının uygulanması sürecinde 2942 sayılı Kamulaştırma Yasasına göre yapılan uygulamalar ile (kamulaştırma rayiç bedeli üzerinde doğacak anlaşmazlıkların çözüm sürecinde kamulaştırma bedellerinin rayiç bedellerin oldukça üzerine çıkabilmesi gibi) projelerin yüksek maliyetler getirmesi,
- Ulaşım ile ilgili vergi gelirlerinin genel bütçeye dahil edilmesi ve ulaştırma amaçlı projelere geri dönüşünün çok kısıtlı olması (akaryakıtta uygulanan vergiler, sürücü ehliyet bedelleri ve taşıt vergileri),
- Ulaşım yönetimindeki çok başlılık ve buna bağlı özkaynak verimsizliği yaşanması (ulaşım yatırımlarının uygulanması sürecine müdahil olan kurumların –su , telefon, elektrik, doğalgaz gibi– farklı zamanlarda yaptıkları uygulamaları nedeniyle hem yol yapım maliyetlerinin artması hem de özkaynakların verimli kullanılamaması)
- Ulaşım yatırımlarından kaynaklanan ekonomik değer artışlarından kamuya herhangi bir aktarımının olmaması.

Ulaşım projeleri için dünyada yaygın olarak kullanılan Yap-İşlet-Devret, Yap-İşlet, Tasarla-Yap-Finansla-İşlet, Yap-Sahiplen-İşlet-Devret, Yap-Sahiplen-İşlet, Yap-Kirala-İşlet-Devret, Kamu Özel Sektör Ortaklığı (KÖSO) (*Public Private Partnership* - PPP) ve Menkulleştirme finansman modelleri sayılabilir.²⁶

Ancak ulusal strateji çerçevesinde model uygulamasıyla ilgili ayrıntıları belirlemeden önce, finansman modelinin uygulanabileceği projelerin belirlenerek öncelik sırası vermeli, bu projelerden hangilerinin, hangi koşullar altında hangi kurum (kamu/özel sektör) için cazip olabileceği araştırılmalıdır.

Finansman Dağıtım Ölçütleri

Kentsel ulaşımındaki karar mekanizmalarının ve süreçlerinin odak noktası ve en önemli konusu kaynakların toplanması ve dağıtımındaki yöntem, kural ve ölçütlerdir. Ulaşımındaki finansman ilkelere başında, kaynaklar açısından ulaşımın kendine yeterliliğinin sağlanması, diğer bir deyişle ulaşımın sürdürülebilir bir kaynak yapısının oluşturulması gelmektedir²⁷. Ulaşımından toplanan kaynakların ulaşım sistemi içinde kalarak, ulaşım sisteminin daha sağlıklı bir yapıya ulaşması ve oluşan olumsuzlukların (kirlenme, gürültü gibi) azaltılması ve ortadan kaldırılması amacıyla kullanılması temel ölçüt olmalıdır²⁸.

Ulaşımından toplanacak kaynakların miktarı, kullanıcıların ortaya çıkardığı içsel ve dışsal maliyetlerin ne kadarını ödediklerine dayanmalı, kullanıcıların yarattıkları tüm maliyetleri ödemeleri sağlanmalıdır. Toplanan kaynaklar belirlenmiş çağdaş önceliklere uygun projelere somut ölçütlerle ve şeffaf süreçlerle dağıtılmalıdır.

Kaynakların ulusal düzeyde önceden belirlenmiş “önceliklere ve ölçütlere uyan, ayrılan program bütçesi içinde olan” projelere dağıtılması yaklaşımı temel alınmalıdır. Kamu, öncelikli proje alanlarını ve ayrılan kaynakları önceden tanımlayarak kentleri ve projeleri bu alanlara yönlendirmelidir. Örneğin, diğer pek çok ülkede olduğu gibi, şimdilik DPT, ileride ise kentsel ulaşım konusunda yetkili kılınacak yeni bir kuruluş tarafından hangi konuların öncelikli olduğu, orta ve uzun dönemde hangi konuya ne kadar kaynak ayrılacağı, bu kaynakların hangi ölçütlerle ve süreçlerle dağıtılacağı ortaya konarak, süreçler açık ve tarafsız bir şekilde uygulanmalıdır.

26
27
28

Ulaştırma Bakanlığı Ulaştırma Ana Planı Stratejileri III. Raporu
E. Öncü, Kentsel Ulaşımın Finansmanında Yeni Yaklaşımlar ve Yeni Kaynaklar, 4. Toplu Ulaştırma Kongresi Bildiriler Kitabı, Kasım 1991, Ankara: ss. 205-224
E. Öncü, Ulaşımında Finansman ve Fiyatlandırma Politikaları, TMMOB Ulaştırma Politikaları Kongresi, 16-17 Ekim 2003, ss. 67-80, Ankara

B.5 İşletme

Kentsel ulaşım sistemlerinin işletme planlamasında, ulaşım isteminin miktarı ve özelliklerinin ayrıntılı olarak bilinmesi önemlidir. Bu nedenle işletmenin planlamasında, ulaşım isteminin, aslında bir “türev istem” olduğunun belirtilmesi gerekir. Ekonomik yönden ulaşım istemi, çeşitli mal ve hizmetlere yöneltilmiş istem nedeniyle ortaya çıkan üretim faaliyetleri sayesinde meydana gelmiş bir istemdir. Dolayısıyla, çeşitli sayıdaki “istem faktörlerine” bağlıdır. Bu faktörler ise genelde ikiye ayrılır:

- Pozitif (uyarıcı) istem faktörleri
- Negatif (engelleyici) istem faktörleri

Pozitif istem faktörleri, nüfus miktarı, gelir düzeyi, coğrafi konum ve ulaşım hizmetlerinin bulunduğu yerlerde halen yapılan ve yapılmayı bekleyen faaliyetlerdir. Negatif istem faktörleri ise, ulaşım nedeniyle katlanılacak maliyet, zaman kaybı, rahat olmayan seyahat koşulları, tehlike ve risk gibi belirsizlik faktörleridir. Son yıllarda ortaya çıkan bazı çağdaş gelişmeler de negatif talep faktörleri arasında gösterilmektedir. Örneğin, televizyon, video, VCD ve DVD’lerin yaygınlaşması, sinema, tiyatro ve konserlere talebi azaltmış, bu da kentsel yolculukların, dolayısıyla ulaşım isteminin azalmasına yol açmıştır. Ayrıca, saklama, depolama ve ambalajlama sistemlerinde meydana gelen teknolojik ilerlemeler, bir seferde taşınabilecek mal miktarını artırma olanağını sağladığından işyeri-işyeri ve işyeri-ev arasındaki ulaşım gereğinin azalmasına yol açmıştır. İletişim araçlarında meydana gelen son yıllardaki gelişmeler, ulaşım istemini azaltan bir diğer unsurdur.

Ulaşım sistemlerinin işletimine ilişkin ilkelerin anlaşılması açısından, ulaşımında maliyet kavramının açıklanmasında yarar vardır. Ulaşımın maliyeti algılanana göre çok değişir;

- Taşınan kişiye göre maliyet ödediği biletin karşılığı ile kaybettiği zaman, ve karşılaştığı risklerin kendine maliyetinin toplamından ibarettir.
- Taşıyana göre maliyet ise taşıtın işletme maliyeti ile hizmet eden personelin maliyetinin toplamıdır.
- Kente, çevreye, topluma ve ekonomik yapıya olan maliyet ise yolun yapılması ve bakılması ile güvenliğinin sağlanması dahil, akaryakıtın sağlanmasında kullanılan dövizin gölge fiyatı, hava kirliliği, doğal alanların kaybı, vb. pek çok kalemdaki maliyetlerin toplamından oluşmaktadır.

Ulaşım sisteminin bir bütün olarak işletilmesinde temel ilkelerden biri kentsel, çevresel, toplumsal ve sosyoekonomik maliyetlerin en aza indirilmesidir. Yukarıda belirtilen taşıyıcı açısından da işletme maliyetlerinin en aza indirilmesi anlamlıdır. Öte yandan, kullanıcıya yani taşınan kişiye göre para, zaman ve konfor açısından maliyet, bir negatif istem faktörü olarak, ulaşım istemlerinin, yolculuk miktar ve türlerinin değiştirilmesinde, istenen türe doğru yönlendirilmesinde önemli bir planlama ve işletme aracıdır. Yolculuk talep yönetimi başlığı altında aşağıda ayrıntılı olarak ele alınan bu yaklaşım; toplu taşıma, bisiklet ve yaya yolculuklarının her anlamdaki maliyetlerinin en aza indirilerek bu türlerin daha çekici kılınmasına, otomobil kullanımının ise para, zaman ve kolaylık/konfor gibi maliyetleri artırılarak ve böylece gerçek maliyetleri (çevresel, ekonomik, kentsel, toplumsal, vb.) yansıtılarak daha az çekici hale getirilmesine olanak tanımaktadır.

Ulaşım sisteminin işletiminde maliyetler açısından bir diğer önemli konu, kentsel ulaşımın tamamıyla kazanç amacı güden bir yaklaşımla işletilemeyeceği gerçeğidir. Kentlerimizdeki dolmuş ve halk otobüsü işletmelerinin durumu ortadadır. Finansman gereksinimleri nedeniyle

Yap-İşlet-Devret gibi yöntemler gündeme gelse de, özellikle toplu taşıma açısından bu seçeneklerin çok dikkatli değerlendirilmesi gerekir. Yukarıda anlatıldığı üzere, ulaşımda işletme maliyetlerinin kullanıcılara ne şekilde yansıtıldığı, ulaşım türlerine olan istemleri ve dolayısıyla tüm kentsel ulaşım sistemini değiştirebilecek etkiye sahiptir. Bu özelliğiyle, sistemlerin maliyetlerinin kullanıcıya yansıtılma biçimi, taşıyan açısından kârlılık ölçütüne göre değil, kentsel ulaşım sistemi açısından yolculuk istemlerinin ne şekilde yönlendirilmek istendiğine ilişkin daha kapsamlı ulaşım politikası önceliklerine göre belirlenmelidir.

Verimlilik

Raporun önceki bölümlerinde belirtildiği üzere, toplu taşıma sistemleri, diğer kentsel ulaşım türlerine ve özellikle otomobile göre yolcu taşıma kapasite açısından, kilometrede taşıdığı yolcu başına yatırım maliyeti ve enerji tüketimi açısından önemli üstünlükler sunmaktadır. Bunun yanı sıra, taşınan yolcu başına yaratılan kirlilik ve salımlar dikkate alındığında da toplu taşıma sisteminin üstünlüğü ortadadır.

Bu özellikleri nedeniyle toplu taşıma sistemlerinin etkin kentsel ulaşım seçenekleri olarak geliştirilmesi önemlidir. Toplu taşıma sistemleri içinde, yolculuk istemleri ile gerekçelendirilebildiği sürece, raylı sistemlerin geliştirilmesi de önemli avantajlar sunmaktadır. Yakıt tüketimi ve verimi konusunda karayolu taşımacılığına göre enerji verimliliği açısından önemli bir üstünlüğü olan raylı sistemler, çevresel etkiler açısından belli üstünlüklere sahiptir. Karayolları ile demiryolları arasındaki çevresel etki karşılaştırması bu açıdan önemlidir: Bilindiği gibi karayolunda yaygın şekilde benzin kullanılırken, demiryolunda dizel yakıt ve elektrik kullanılmaktadır. Dizel yakıtın meydana getirdiği kirlilik benzine göre oldukça azdır. Elektrikli çekimde ise, işletim sırasında emisyon oluşmazken yalnız santral emisyonları dikkate alınmaktadır. Demiryollarının hava kirliliğindeki payı dizelli çekim nedeniyle %5 iken karayollarının payı %85 düzeyindedir. Elektrikli çekimin neden olduğu hava kirlenmesi söz konusu değildir.

Bu nedenlerle, kentsel ulaşımda yolculuk istemlerinin yüksek olduğu ve raylı sistem seçeneklerinin kapasitesine uygun istemlerin gerçekleştiği ana arterlerde banliyö, metro, hafif raylı sistemler ve bu kapsamda tramvayların planlamada dikkate alınması önemlidir.

Öte yandan, lastik tekerlekli araçlarla sağlanan toplu taşıma hizmetinin de verimliliğinin artırılması, hatta bazı özel otobüs yolu düzenlemeleri ile raylı sistemlerin gerekçelendirilebileceği koridorlarda otobüs sistemlerinin bir seçenek olarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu tür özel otobüs şeritleri veya otobüs yolu uygulamaları, sistem verimliliğini ve sunulan hizmet kalitesini önemli ölçüde arttırabilmektedir.

Bunun yanı sıra, otobüs sistemlerinin güzergahlarının ve duraklarının da akılcı biçimde planlanması toplu taşıma verimliliğini arttıran düzenlemelerdir. Pek çok kentimizde aşırı yoğunluk ve yığılma yaşanan toplu taşıma güzergahları bulunmaktadır.

Trafik ve Talep Yönetimi

Trafik Yönetimi yaklaşımı mevcut şehir içi karayolu ağını en etkin ve kısa vadeli çözüm sağlayan girişimler ile düzenlemeyi amaçlayan eylemleri kapsamaktadır. En az yatırım gerektiren ve kısa vadede mevcut sistemi en uygun işleyiş biçimine kavuşturma olanakları getiren bir optimizasyon çalışmasıdır. Trafik mühendisliğinin teknikleri kullanılarak şehir

planlamanın kısa ve orta vadeli amaçlarının gerçekleştirilmesi sağlanmakta, getirilen uygulamalı çözümlerle şehirlerin rahatlaması sağlanmakta ve günlük ulaşım sorunlarına çözümler elde edilmiş olmakta, uzun vadeli plan uygulamaları için proje tasarımı ve finansman için zaman kazanılmış olmaktadır. Ülkemizdeki tüm ölçeklerdeki şehirlerde ve şehirlerin alt bölümlerinde trafik yönetimi yaklaşımlarıyla elde edilebilecek mekân düzenleme ve başarılı uygulama fırsatları bulunmaktadır. Ayrıca gereksiz yatırımlara sapılmadan göreceli olarak daha düşük maliyetlerle proje gerçekleştirmenin tüm sonuçlarından yararlanmak mümkündür.

Yolculuk Talep Yönetimi ise, ulaşım sisteminin giderek artan maliyetlerle genişlemesini engellemeye çalışan ve bu nedenle yolculuk davranışlarını sınırlamayı ve düzeltmeyi amaçlayan bir uygulama alanıdır. Son yıllarda enerji dar boğazı ve genişleyen çevre sorunlarıyla birlikte yolculuk talep yönetimi çerçevesindeki girişimlerin tüm dünyada yoğunlaşarak arttığı görülmektedir. Ulaşım altyapı maliyetlerinin kamu bütçelerinde yüksek dilimlerle ortaya çıkmasının yanı sıra mevcut ulaşım altyapı sistemlerinin verimlilik içinde kullanılmadığına ilişkin belirlemeler, kurumların yolculuk talep yönetimi programlarına başvurmalarına neden olmaktadır.

Bu yaklaşımların sorunların çözümünde ne derecede etkin olduğu tartışılabilir. Ancak ulaşım sorunlarının büyük bir bölümüne çare olabileceği başından beri düşünülerek uygulanmaktadır. Ulaşım talep yönetiminin kurgulanması ve başarılması tüm ilgili unsurların birlikte ve eşgüdümlü olarak çalışmasını, yerel yönetimlerin, sivil toplum kurumlarının, merkezi ve yerel tüm kamu kurumlarının, yatırımcıların, girişimcilerin, çalışanların ve bireylerin katkılarını gerektirmektedir. Yine de bu uygulamaların sonuçlarının değerlendirilmesi oldukça güçtür. Bir yandan yolculuk yaratım oranlarının azalmasının diğer yandan yolculuk taleplerindeki olası azalmanın ölçülmesinin ve doğrudan talep yönetimi uygulamaları ile ilişkilendirilmelerinin güçlükleri bulunmaktadır.

Yolculuk talep yönetiminde iki temel hedeften ve bunlara ilişkin uygulama alanlarından söz edilebilir. İlk olarak, yolculuk sistemlerinin, çevresel, ekonomik ve toplumsal açıdan olumsuz etkileri olan ve ulaşım sisteminin ve altyapısının yetersizliğine yol açan otomobil yolculuklarından, daha verimli, ekonomik ve çevresel olarak üstünlükler sunan toplu taşıma sistemlerine, ayrıca bisiklet ve yaya ulaşımı türlerine kaydırılması hedeflenmektedir. Bu amaçla, toplu taşıma sistemlerinin hız, konfor, entegrasyon ve hizmet düzeyinin geliştirilmesi, ayrıca bisiklet ve yaya ulaşımı için altyapının geliştirilmesi ve mevcut koşulların iyileştirilmesi önemli bir uygulama aracıdır. Bunun yanı sıra, kent merkezlerine otomobille ulaşımı caydırıcı nitelikte yasaklamalar veya yayalaştırma, kapasite kısıtlaması, yüksek otopark ücretleri, kent merkezine giriş fiyatlandırması, dolu taşıtlara öncelik gibi uygulamalar yolculuk talebinin “yönünün” değiştirilmesinde etkili araçlardır. İkinci olarak, yolculuk talep yönetiminde hedef motorlu yolculuk istemini genel anlamda azaltmaktır. Bu amaçla, kent planlamada işlevlerin bir arada karma-arazi modeli içinde planlanıp geliştirilmesi ve böylece başlıca arazi kullanımlarının yürüme mesafesi içinde etkileşimine olanak tanınması; ayrıca esnek çalışma saatleri, tele çalışma, ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı gibi uygulamalarla toplam yolculuk talebinin azaltılması (veya belli saatlerde yığılması yerine gün içine yayılması) başlıca uygulama araçları arasındadır.

Görüldüğü gibi talep yönetimi konusundaki çabalar, çevre endişelerinin yanı sıra ekonomik hedeflere de hizmet etmektedir ve ulaşım yatırımlarıyla ilgili geri dönüş, verimlilik, kıt kaynak gibi bazı darboğazlar nedeniyle de ortaya çıkmaktadır. Gerek çevresel hedefler gerekse ekonomik getirileri dikkate alındığında, ülkemiz şehirlerinde de yaygın ve etkin bir uygulamanın konusu durumuna getirilmeleri gereklidir.

Kent Bilgi Sistemleri

Belediye sınırları içinde kalan mücavir alanlar da dahil tüm alanın sayısal ortamda ölçülüp kayda alınması bir zorunluluktur. Hatta kentin genişleme hızı dikkate alınarak olası alanlar da bu ölçüme katılmalıdır.

Kent bilgi sistemlerinin öncelikle bir altlık olarak geliştirilmesi tamamlanınca, işletmelere ve hareketlere göre gereken bilginin toplanması da sağlanabilmektedir. Bu bilgiler;

- Ulaşım,
- Enerji,
- Su ve atık su,
- Gaz,
- Aydınlatma,

olarak sıralanabilir.

Ulaşım ile ilgili bilgiler iki ana grupta toplanabilir. Birincisi ulaşım sistemlerinin kent içindeki konumu ve buna bağlı olarak arazi kullanma kararlarına olan etkisi, ikincisi ise bu sistemdeki hareketlerin saptanmasıdır. Ulaşım ağındaki bütün yolcu ve mal hareketlerinin tüm önemli kesişme ve terminal noktalarında saat temelinde toplanması, ayrıca kentin ekonomik ve nüfus gelişmelerine paralel olarak, belli aralıklarla istem saptama anketlerinin yapılması ulaşım planlama açısından son derece önemli gereksinimlerdir.

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemiz kentlerinde de kentsel bilgi sistemlerinin kurulması yönünde önemli gelişmeler vardır. Ancak ulaşım ile ilgili tüm bilgilerin sayısal ortamda toplanması, sürekli güncel tutulması, ve bu bilgilere erişimin de artırılması gereksinimi bulunmaktadır. Bu bilgilerin kentsel teknik altyapıya ilişkin bilgilerle de uyumlu bir veri tabanı haline getirilerek beraber değerlendirilmesi ve güncellenmesi önemlidir. Kentlerde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) kurulması ve bu sistemin ve toplanan bilgilerin etkin yönetimi ve güncellenmesi ulaşım işletme alanında öncelikli konular arasındadır.

Standartlar – Uygulama Esasları

Kentsel altyapının bir ögesi olarak ulaşım altyapısı bir mühendislik çalışması olduğundan, çoğu zaman tasarım veya projelendirmede “standartlar” tanımlanmaya çalışılsa da, bu terim yerine “uygulama esasları” kullanılmalıdır. Bunun nedeni her hangi bir yapı boyutlandırılırken kabul edilen değerlerin nedenlerinin de irdelenmesi ve tartışmaya açık olması gereğidir. Örneğin bir sokağın ana cadde ile olan bağlantısında uygulanacak yarıçapların saptanması çok sayıda etmene bağlıdır. Bu değeri minimumu ve maksimumu gördükten sonra arada bir değer olarak kararlaştırmak “standartlara” uygun olabilir ama tamamen hatalı da olabilir. Standartlar keskin köşelidir ve kesin değerler içerir. Uygulama esasları konuya ayrıntılı olarak girip değerleri takdir etme koşullarını da içerir. Bu nedenle gereken her türlü açıklamaları da içeren ve *American Association of State Highway and Transportation Officials (AASHTO)* tarafından yayınlanan uygulama esasları (*A Policy on Geometric Design of Highways and Streets*) 896 sayfadır. Uygulama esaslarında uygun gerekçe ile belirtilen sınırların dışına çıkmak olasıdır.

Bununla beraber ülkemizdeki ulaşım altyapısının boyutlandırılmasında hemen hemen hiçbir kurala bakılmadığı da bir gerçektir. Cadde ve sokakların genişliklerinin belirlenmesinde, kavşakların tasarımında keyfi yaklaşımlar görülmektedir. Bunun önemli bir örneği, Başkent

Ankara'nın kent merkezindeki Kızılay Kavşağıdır. Şerit genişlikleri ve köşe kurbalarındaki tasarım nedeniyle kentin merkezinde yayaların karşıya geçiş yerleri kavşaktan uzaklaşmış ve yayaların kat etmesi gereken mesafe artmış; ayrıca taşıt yolları genişlediğinden yayaların karşıya geçme süreleri uzamış ve sonuçta kavşak kapasitesi ve güvenlik düzeyi olumsuz etkilenmiştir.

Dolayısıyla ulaşım altyapısı için Tasarım ve Uygulama Esaslarının belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Ulaşım Mekanında Güvenlik, Trafik Güvenliği ve Denetimi

Bilindiği üzere trafikte iki bileşen vardır. Biri yol diğeri ise yol kullanıcısı; yani araçlar ve yayalar. Yol kullanıcısının bir noktadan diğeri bir noktaya güvenli ve düzenli bir şekilde ulaşmasının sağlanabilmesi için, yollar belli kurullarla yapılmakta ve kullanılmaktadır. Trafik güvenliğine ilişkin sorunları yaratan başlıca etkenler ise;

- Yolların yapılması ve kullanılması için belirlenmiş olan teknik ve yasal kurulların yetersizliği ve tutarsızlığı,
- Yerel idareler tarafından hazırlanan yerleşim ve ulaşım planlarının yetersizliği,
- Yolların fiziki ve geometrik durumlarının ve işaretlemelerinin yetersizliği,
- Trafik kurullarının ve uygulanan müeyyidelerin ihtiyacı karşılayacak düzeyde olamaması, sürücü ve yayaların bu kurullara gerektiği şekilde
- riayet etmemesi, ve
- Trafik denetiminin yetersizliği,

olarak sayılabilir.

Teknik kurullar, uygulama esasları ve denetim konularında, mevzuatın çağdaş normlar gözetilerek revize edilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra kentlerin belirli bölgelerinde, özellikle de konut alanlarındaki yerel yollarda taşıt trafiği hız sınırının düşürülmesi ve bu amaçla fiziki önlemlerin alınması evrensel bir yaklaşım olup, ülkemizde de kentlerin konut alanlarında bu kapsamda planlama müdahalelerin yapılması gereklidir.

Ulaşımında güvenliğe ilişkin bir diğeri konu, ulaşım türleri ve kullanıcılar arasındaki öncelik konusudur. Bu konuda da evrensel yaklaşımlar bulunmaktadır ve kent içinde yayalar ilk önceliği almakta, ardından bisikletliler, ardından da toplu taşıma araçlarının öncelikli olması gerekmektedir. Özellikle yaya ve bisiklet önceliğinin çağdaş bir yaklaşım olarak benimsenmesi ve kent ve ulaşım planlarına yansıtılması önem taşımaktadır.

B.6 Ulaşımına İlişkin Konularda Bilinç Eksikliği

Kentsel ulaşımında, talebin azaltılması, motorlu taşıtlar yerine yaya ve bisiklet ulaşımının desteklenmesi, yolculukların otomobilden toplu taşımaya kaydırılması, bu amaçla toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve otomobil kullanımının caydırılması, sorunların daha az ve esnek yatırımlarla çözülmesi gibi politikalar, gelişmiş ülkelerde uzun yıllardır tartışılmasına bile gerek kalmayan ilkeler haline gelmiştir. Ülkemizde bu gerçeklerin uzmanlarca bilinmesine ve bilimsel toplantılarda tekrar tekrar dile getirilmesine karşın, bu konuda yerel yöneticilerden sokaktaki adama kadar toplumun çok büyük bir kesiminde yaygın bir bilinçsizlik göze çarpmaktadır. Bu bilinçsizlik, yerel yönetimlerce sayıları çığ gibi büyüyen ve kentleri betonlaştıran altyapı yatırımlarının yapılmasına yol açmaktadır. Bu olgu göstermektedir ki, ülkemizde ulaşımında temel sorun teknik veya parasal yetersizlik

değil, gerçeklerin ve çağdaş yaklaşımların topluma anlatılamaması ile ilgilidir. Açıkça anlaşılmaktadır ki, bilimsel toplantılarda, kitaplarda yeni ulaşım politikalarının dile getirilmesi bunların toplumun bütününe yaymaya yetmemektedir. Oysa, fiziksel ve çevresel açıdan onarılması olanaksız olumsuzluklar içeren ve otomobil kullanımını desteklediği için yanlış uygulamaların artarak sürmesinin başlıca nedeni bu yaygın bilinç eksikliğidir. Öyle denilebilir ki, toplumda varolan bilinç eksikliği günümüzde ulaşımında gelinen olumsuz tablonun temel sorumlusudur.

Ulaşım hakkının bir sosyal hak olarak en belirgin biçimde ortaya çıktığı ölçek kentsel ölçektir. Kentlilerin yaşam alanlarını ilgilendiren yanlış karar ve uygulamalara karşı çıkabilmeleri için, öncelikle doğru bilgilendirilmeleri gereklidir. Kentlilik bilincinin oluşması her şeyden önce kente ve ulaşımına ilişkin konularda doğru bilgilerin kentlilere aktarılmasını gerektirir. Doğru bilgilerin geniş kitlelere aktarılmasında yazılı ve görsel medyanın da, değişik nedenlerle etkili olmadıkları hatta bazen kamuoyunu yanlış bilgilendirdikleri bilinmektedir. Kırsal kesimlerden büyük kentlere göç eden ve kentin çeperlerinde kurdukları zor yaşam ortamlarında tutunmaya çalışan insanların kendi sınırlı yaşam alanları dışında olup bitenlere karşı duyarlı bireyler olmalarının sağlanması kolay değildir.

Ayrıca, kent ölçeğinde karar verici konumunda olan yerel yöneticilerin bir çoğu, kuruluşundaki uzmanlara, bu konuda bilgili üniversite elemanlarına veya meslek kuruluşlarına danışmadan, kentin geleceğini etkileyen önemli fakat bazen yanlış ulaşım yatırımlarına karar verebilmektedirler. Toplumdaki bilinç eksikliği de, bu tür politika ve yatırımların kamuoyunca hoşgörüle karşılanmasına, hatta alkışlanmasına neden olabilmektedir. Toplumun büyük bir kesimi, ulaşımındaki neden-sonuç ilişkilerinin farkında olmadığından, bir noktada yapılan trafiği rahatlatıcı bir uygulamanın veya toplu taşıma yerine otomobil kullanmanın ekonomiye, çevreye ve topluma ne tür yükler getirdiğini algılayamamaktadır.

Dolayısıyla, daha önce erozyonla mücadele, orman yangınlarının önlenmesi, trafik kazalarının azaltılması, enerji tüketimi gibi konularda yapılanlara benzer, ancak bunlardan daha kapsamlı bir bilinçlendirme kampanyasına gerek vardır²⁹.

Ulaşımında bilinçlendirme programları veya kampanyaları düzenlenen ülkelerde bu programların sorumlusu genellikle yerel yönetimler, kamu kuruluşları veya toplu taşıma işleticileri olmaktadır. Bunlar, kampanyaları kendileri veya örgütledikleri kurumlar aracılığıyla yürüterek, sürdürülebilir ulaşım, yolculuk miktarının azaltılması, zararlı gazların salımının düşürülmesi gibi hedeflerin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla uygulanan önlemlerin kentlilerce benimsenmesini sağlamaktadırlar. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, ülkemizde genelde kamuoyunun ve öncelikle yerel yöneticilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, ülkemizde de düzenlenecek bir ulaşımında bilinçlendirme programının sorumlusunun -adı edilen kuruluşlar dışında- bu amaçla kurulacak kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olması faydalı olabilir.

Kampanyanın stratejisi, kentlilerin yolculuklarına ilişkin davranışlarını veya tutumlarını değiştirmekten çok, öncelikle ulaşım alanındaki sorunların nedenlerini ve bunların çözümündeki çağdaş yaklaşımların farkına varmalarına yönelik olmalıdır. Ülkemizde düzenlenecek bir ulaşımında bilinçlendirme kampanyasının temel hedefinin, toplumun her kesimini aşağıdaki konularda bilgilendirerek bunların doğru olarak algılanmasını sağlamak olduğu söylenebilir:

- ulaşımın çevre, enerji, ekonomi gibi alanlara etkileri,
- ulaşım türleri ve özellikle otomobil ile toplu taşıma arasındaki farklılıklar,
- yol, katlı kavşak gibi yatırımların otomobil kullanımına etkileri,
- ulaşım konusunda bireysel seçme ve davranışların genel trafik düzenine etkileri,
- ulaşım altyapısının hakça kullanımı, v.b.

Bilinçlendirilmesi hedeflenen kitle için iki ayrı kesimden söz edilebilir: a/ büyük kentlerimizde yaşayan her yaş grubunu içeren geniş bir kitle, b/ ulaşım yatırımları ile hizmetlerinden sorumlu merkezi ve yerel yönetimdeki karar verici ile uygulamacılar. Birinci gruptaki yaygın kitlenin bilinçlendirilmesi uzun soluklu çabaları gerektirmektedir. Bu grup hem kısa dönemde bilinçli davranış ve seçmeleriyle gerçekleştirilecek projeleri benimseyerek başarıya ulaşmasını kolaylaştırabilecek, hem de uzun dönemde yapılan uygulamaları sorgulayarak veya yönetici - karar verici konuma geldiğinde doğru seçimler yaparak çağdaş politikaların uygulanmasını sağlayabilecektir. İkinci gruptaki daha dar kitle için ise, kısa dönemli ve çabuk sonuç alınabilecek yöntemlerin seçilmesi gerekmektedir.

Genel kamuoyunun bilinçlendirmesinde, yüz yüze görüşmelerden çok kitle iletişim araçlarının kullanımı ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede, eğitim programlarından, konferans ve sergilere, fikir projeleri veya film yarışmalarına, radyo ve televizyon programlarına ve internet sayfaları ile elektronik posta dağıtımına değin çok çeşitli aracın etkin kullanımı mümkündür.

İkinci grupta yer alan ulaşım yatırımları ile hizmetlerinden sorumlu merkezi ve yerel yönetimdeki karar verici ile uygulamacıların bilinçlendirmesinde ise:

- merkezi ve yerel yöneticilere ziyaretler yapılması,
- ulaşım ile ilgili kamu kurumlarının personeli için kısa süreli eğitim programları düzenlenmesi,
- ilgili kurumların katılımıyla ortak forumlar düzenlenmesi

gibi daha çok doğrudan iletişim kanallarının kullanılması yararlı olacaktır.³⁰

III – SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPORLARI

SORUNLAR

2.1 Altyapı tesislerine ilişkin kapsamlı master planların eksikliği

Yerel yönetimler kente sunacakları teknik altyapı ile ilgili yaşanan güncel ya da yıllarca çözülemeyen sorunların kısa vadeli çözümünde ve önceliklerin saptanması hususunda; yeterli araştırma ve planlama yapmadan, günün gereklerine göre acil projeler üretmektedir. Bu nedenle çalışmalar kent bütününe kapsayan ve tüm sorunları içeren tasarımsal bir süreçten yoksun olarak genellikle birbirinden kopuk ve habersiz yapılan düzenleme proje ve uygulamalarından ibaret kalmaktadır.

2.2 Plan değişiklikleri ile artırılan yapı ve nüfus yoğunluğunun kentsel teknik alt yapıya olumsuz etkileri

Kentsel teknik altyapı sunumu kent planlarında öngörülen arazi kullanımları, nüfus büyüklükleri ve yoğunlukları temel alınarak planlanmaktadır. Dolayısıyla, kent planlarında yapılan değişiklikler teknik altyapı üzerinde son derece olumsuz bir etki yaratmaktadır. Plan değişiklikleriyle yapılan nüfus yoğunluğu artışları ve arazi kullanım değişiklikleri, teknik altyapının yetersiz kalmasına yol açmakta; bu durum sadece plan değişikliği yapılan nokta açısından değil, tüm sistem açısından sorunlar yaratmaktadır.

Plan değişiklikleri ile artırılan nüfus sonucunda altyapı sistemlerinin yetersiz kalması, imar afları, ıslah planları ve kentsel dönüşüm projeleri açısından da geçerlidir. Bu tür plan müdahaleleri, belli bölgelerde nüfus yoğunluğunu artırarak teknik altyapı sistemine öngörülmeyen bir yük yüklemektedir.

2.3 Kent planlama çalışmalarında kentsel teknik altyapıya yönelik teknik ve ekonomik yapılabilirlik (fizibilite) etütlerinin yapılmaması

Kent planlama ile kentsel teknik altyapı planlamasının entegre edilmeden gerçekleştirilmesi başlıca sorun alanlarından biridir. Kent planlamada, altyapı sistemlerinin mevcut durumu ve geliştirilme olanaklarının kentsel gelişmenin yönü, büyüklüğü ve şekli açısından temel girdiler arasında olması gerekirken, kentlerimizde bu konuya gerekli önem verilmemektedir. Kentsel planlama çalışmalarında, teknik altyapının geliştirilmesi maliyetleri ile altyapı sisteminin niteliksel ve niceliksel olarak en uygun hizmeti verebileceği mekansal gelişme koşulları yapılabilirlik analizleri çerçevesinde dikkate alınmamaktadır.

2.4 İmar planları hazırlanırken planlama alanı kapsamındaki önemli altyapı (enerji iletim hattı, doğalgaz boru hattı vb.) tesislerinin dikkate alınmaması

Ülkemizde gerçekleştirilen imar planı çalışmalarında (mevzii, yeni ve/veya revizyon) mevcut altyapı ve bunlara ait güvenlik koridorlarının dikkate alınmaması çok sık karşılaşılan bir durumdur. Özellikle yüksek basınçlı doğalgaz boru hatları, yüksek gerilim enerji hatları, ana toplayıcı atık su hatları, içme suyu iletim hatları, yağmursuyu toplama hatları ve yaklaşım mesafelerine ilişkin çalışmaların yürütülmesi sırasında gerekli özen gösterilmemektedir.

2.5 Ulusal coğrafi veri alt yapısının eksikliği ve kent bilgi sistemlerinin kurulamaması

Kurumların kendi ihtiyaçları doğrultusunda kurmuş oldukları CBS çalışmaları, altyapı çalışmalarının koordinasyonu ve diğer kurumların CBS sistemleriyle birlikte işlerliği planlanmadan yürütülmektedir. Altyapı bilgi sistemleri; sayısal ortamda hazırlanmış olan haritaların, altlık olarak kullanılması ile oluşturulabilmektedir. Bu yönüyle, CBS sistemlerinde altlık olarak ifade edilen sayısal haritalar büyük önem taşımaktadır. Birçok kurum, altyapı faaliyeti gösteren her bir kurumun kendi program ve ihtiyaçları doğrultusunda ayrı ayrı hâlihazır haritalar hazırlamakta olup, bu durum, artı maliyetler oluşturmasının yanı sıra, birbiri ile uyumsuz altlıklar kullanılarak CBS'lerin kurulmasına ve altyapı faaliyetlerinin koordinasyonunda bu sistemlerin kullanılamamasına neden olmakta, iş tekrarları ve mükerrer maliyetlere yol açmaktadır.

2.6 Teknik altyapıya ilişkin mevzuat dağınıklığı, eksikliği ve yetki karmaşası

Teknik altyapıya yönelik olarak 3194 Sayılı İmar Kanunu ve bu yasa kapsamında çıkartılan bir çok yönetmelik (altı adet) bulunmaktadır. Öte yandan yayımlandığı günden bu yana birçok defa değiştirilen İmar Kanununun bilim ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde gelişen ve değişen kent ihtiyaçları karşısında güncelleştirilmesi gerekmektedir. Kentsel uygulamalarla ilgili mevzuata ve yetki düzenine bakıldığında bir karmaşanın ve standartsızlığın olduğu gözükmemektedir. Bir çok kurum ve kuruluşa hem planlama hem de alt yapı hizmetleri yapma yetkisi verilmiştir. Bu kurumların kendi mevzuatı dahilinde oluşturduğu teknik uygulamaları bulunmaktadır ve bunların ortak bir koordinasyon alanı ya da standardı yoktur.

Altyapı çalışmaları sırasında uyulması gereken malzeme, güvenlik ve konumlandırma standartlarının da yasal bir çerçeve ile belirlenmemiş olması önemli bir sorun alanıdır. Gerek altyapı ve üstyapının ekonomik ömrünü uzatmak ve gerekse altyapı tesislerinin ilk yapımı ve bakımı sırasında verilebilecek zararları en asgari seviyeye çekmek amacıyla bütün altyapı kuruluşlarının uymaları zorunlu olan malzeme, güvenlik, konumlandırma ve ilaveten kazı standartlarının belirlenmiş olması önem taşımaktadır. Altyapının konumlandırılması ile ilgili TSE standartları halen mevcuttur. Buna ilaveten, 2006 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği ile o şehir sınırlarındaki tüm kuruluşların kent içinde altyapı çalışmalarında kullanacakları malzemelerle ilgili standartları belirleme görevi, AYKOME'ye verilmiştir. Ancak bu düzenleme daha önce de belirtildiği üzere sadece malzeme standartlarına ilişkin olup, yönetmelikte; kazı, güvenlik ve konumlandırma standartlarına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

2.7 Kentsel altyapı öğelerinin planlanmasında ve yer seçimi kararında kentlilerin karar alma ve denetim süreçlerine dahil edilmemesi

Kentsel altyapı tesislerinin bazıları çevresel ve görsel etkileri olabilen tesislerdir. Planlama sürecinde bu tesislerin olumsuz etkilerini önleyici tedbirler zaten ilgili standartlar doğrultusunda alınmakta, örneğin sağlık koruma bandı, güvenlik koridoru gibi önlemler uygulanmaktadır. Ancak kentlilerin bu konularda bilgilendirilmemesi, karar vericiler ve karardan etkilenenler arasında karşılıklı bir bilgilendirmenin olmaması, kentlilerin kendilerini etkileyecek bu tesislerin planlanması ve yerleşim süreçlerine dahil edilmemesi çağdaş planlama ilkeleriyle bağdaşmayan bir durumdur ve önemli bir sorun alanıdır.

2.8 Teknik altyapı alanında kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve ekonomiye getirdiği maliyet

Ülkemizde yürütülmekte olan altyapı faaliyetlerinin iyi bir şekilde koordine edilmemesi; altyapı tesisleri, yol ve kaldırımların sık sık tahrip edilmesi ve bu nedenle ekonomik ömrünü doldurmadan bu tesislerin yenilenmesi gibi önemli sorunlara yol açmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği çerçevesinde özellikle nüfusun yoğun olarak yer aldığı Büyükşehir Belediyelerinde bir takım münferit çalışmalar yapılmışsa da istenen amaca ulaşıldığı söylenemez. Yeni yapılan veya ekonomik süresini doldurmamış altyapı tesisi, yol ve kaldırımların kısa bir süre içinde farklı bir kurumun yaptığı çalışmalar nedeniyle bozulması ve buna ilaveten imar durumundaki değişiklikler nedeniyle altyapı ve üstyapıda yapılan çalışmalar, mükerrer maliyetlere yol açmaktadır.

Kurumsal yapıdaki bir diğer sorun alanı da, farklı kurumlarca toplanan verilerin bütünleştirilememesine ilişkindir. Belediyelerce oluşturulan altyapı bilgileri, araziye ilişkin tüm yatırım ve mühendislik hizmetlerinin temel olarak alındığı altlığı oluşturmaktadır. Ancak; bu bilgiler, araziye ilişkin diğer bilgilerle entegre edilemediğinden ve kurumsal bilgi sistemleri oluşturulmadığından, birçok alanda teknik altyapı kadastrosu bilgilerinden yararlanılamamakta ve ülke genelinde çeşitli kurumlar tarafından yapılan üretim çalışmalarındaki veri tekrarları nedeniyle, çok büyük bir kaynak israfına neden olmaktadır.

2.9 Altyapı yatırımları için kaynak yetersizliği

Altyapı yatırımları nitelikleri itibarıyla büyük maliyetler gerektirmekte olup, yerel yönetimler ve ilgili kurumlar bütçelerinde altyapı yatırımlarına yeterince öncelik vermemektedirler. Kamu bütçelerinden (merkez ve yerel düzeyde) altyapı yatırımları alanına yeterli düzeyde kaynak aktarılmamaktadır. Kentsel altyapı yatırımlarının çoğu belediyelerin sorumluluğundadır, ancak Belediyelerin bu alanda kaynakları sınırlıdır. Ayrıca, teknik altyapı yatırımı için ayrılan finansmanın da teknik ve siyasi nedenlerle doğru bir şekilde kullanılmaması söz konusudur. Kentlerimizde gerekli fizibilite çalışmaları yapılmadan, ihtiyaç tespitleri yeterince yapılmadan büyük altyapı yatırımlarına girilmektedir. Bu alanda İller Bankası'nın rolünün de azaltılmış olması önemli bir sorun alanıdır.

2.10 Teknik Altyapının İşletimine ilişkin sorunlar: İçme suyu, Kanalizasyon, Doğal Gaz, Elektrik

İçme suyu altyapısındaki, işletimindeki ve denetimindeki eksiklikler su kayıplarının ve sistemin verimsizliğinin temel nedenleri arasındadır. Bunun yanı sıra, hem içme suyu hem kanalizasyon sistemlerine ilişkin olarak, şebeke ve arıtma tesislerinin projelendirilmesinde esas alan nüfus projeksiyonlarının TÜİK tarafından yayımlanan ancak sayımlardaki belli sorunlar (örneğin kişilerin gerçekte yaşadıkları kentte sayılmamaları gibi) nedeniyle güvenilirliği düşük olan verilere dayandırılması sorunludur. Özellikle kanalizasyon sistemlerinde seçilmiş olan boru kesitleri fiili duruma uyuşmadığından rüsubat çökeltme hızının artması nedeniyle ömrü kısalmakta ve zaman zaman tıkanmalara neden olmaktadır.

Kentlerimizin çoğunluğunda mevcut kanalizasyon sisteminin bileşik sistem olarak çalışması, fazla yağışlı zamanlarda gelen yağmur suyu nedeniyle kanalizasyon hatlarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Atık su arıtma tesisi olan kentlerimizde yukarıdaki durum nedeniyle arıtma tesisleri de aşırı yüklenecek atık su ilgili ünitelerde yeterli süre kalamadığından uygun yeterlilikte arıtım olamadığı gibi, tesiste arızalara ve gereksiz enerji

tüketimine neden olmaktadır. Ayrıca, atık su arıtma tesislerinde önemli ölçüde enerji gideri olmakta; bazı belediyelerimiz bu gideri karşılayamadığından tesisi çalıştıramamakta, bazıları da gelen atık suyun bir kısmını tesise almakta, çoğunluğunu arıtmadan alıcı ortama vermektedir.

Doğalgaz sistemlerine ilişkin olarak ise, ülkemizdeki en temel sorunlar şebeke işletme planlarının olmaması, veya önceliğini yitirmiş olmasından dolayı kontrolsüzlüklerin yarattığı işletme problemleridir. Fiziksel olarak doğalgaz boru hattı güzergahlarının bilinmemesi ve belgelenmemiş olması, kaçak ve bilinçsiz kazıların doğalgaz hatlarına zarar vermesine yol açmaktadır.

Elektrik sistemleri açısından ise kentlerin büyük çoğunluğunda elektrik şebekesi dağıtım master planının bulunmaması önemli bir sorundur. Dağıtım şebekesindeki genişleme yatırımları kent planlarındaki ani-kısmi değişiklikler göz önüne alınarak yapılmaktadır. Yatırımlar günlük ihtiyaçlar göz önüne alınarak planlanmakta ve kısa erimli olmaktadır. Dağıtım şebekelerinin işletmesinden kamu veya özel dağıtım şirketleri sorumludur. Dağıtım şebekelerinin yer yer ekonomik ömrünü yitirmesi, nitelik ve nicelik yönünden yeterli teknik personel çalıştırılmaması nedeniyle periyodik bakımların zamanında ve yeterli düzeyde yapılmaması, kullanıcı (abone) dikkatsizlikleri ve dış etkilerden kaynaklanmaktadır.

2.11 Yağmursuyu yönetim sistemi eksikliği, yağmur sularının toplanması ve bertarafı konusunda etkin uygulamaların geliştirilmemiş olması

Doğal topoğrafik yapı yüzeysel yağmursuyu drenajını çözmektedir. Ancak çarpık ve plansız yapılaşma vadi tabanları ve dere yataklarındaki akışı engellediğinden taşkın anında vadi tabanı ve dere yataklarındaki yerleşim alanları büyük risk altında kalmaktadır. Ülkemizde genelde atık su hattı olarak projelendirilen hatlar birleşik sistem olarak kullanılmaktadır. Bu da yağışta hatların yetersiz kalmasına, arıtmaya deşarj edilmeleri durumunda gereksiz enerji giderlerine ve arıtım kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca yağış esnasında gelen rüsubattan dolayı hatların tıkanması sorunu yaşanmaktadır.

2.12 Su kayıp ve kaçakları - Denetim eksiklikleri

Suyun kaynağından abone bağlantısına kadar olan, Ana İletim Hatları, Su Depoları ile Şebekeden kaçan sular fiziki kaçaklar olarak adlandırılır. Ülkemizde Fiziksel kayıp oranı %40 ile %80 arasında değişmektedir. Bir başka deyişle kullanılan su kaynağın yarısından fazlası boşa gitmektedir.

Bir diğer sorun ise tüketildiği halde kayıt altına alınamayan sulardır. İdari kaçak veya fiziksel olmayan kaçak olarak adlandırılan bu kaçakların başlıca sebebi kaçak su kullanımlarıdır. Bu tür kullanımlar kayıtlı abonelerin haklarına yapılan bir saldırıdır.

2.13 Kentsel teknik altyapı faaliyetinde bulunan kuruluşlarda çalışanlar ile kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyi eksikliği

Ülkemizde teknik altyapı faaliyetlerini yürüten yerel yönetimler ve diğer kuruluşlarda istihdam edilen teknik personel alanında niceliksel ve niteliksel yetersizlik mevcuttur. Bu durum, hizmet kalitesinde düşüklüğe, proje, yapım ve işletim maliyetlerinin artmasına sebep olmaktadır. Diğer taraftan, yerel yönetimler tarafından yeterince altyapı hizmeti götürülemediği kentlerimizde yaşayan ve tüm altyapı hizmetlerinden faydalanan kentliler de faydalandıkları bu altyapı hizmetlerinin verimli ve doğru kullanımı konusunda yeterince bilinçli değillerdir.

2.14 Kent planlama ve kentsel ulaşım planlaması arasında entegrasyon eksikliği

Kentsel gelişme ve ulaşım karşılıklı ve yoğun etkileşim içinde olan iki alan olmasına rağmen, ülkemiz kentlerindeki uygulamalarda bu etkileşimin ve karşılıklı etkilerin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Ulaşım yatırımları yapılırken bu yatırımların kentsel mekansal gelişmeye etkileri dikkate alınan bir konu olmadığı gibi, kent planlamada önerilen gelişmelerin ulaşım sistemine etkisi konusunun da yeterince irdelenmediği görülmektedir. Oysa ulaşım planları ve yatırımları ile kentsel gelişmeyi kent planlarında istenen doğrultuda yönlendirmek ve kent planlarının hayata geçirilmesinde bir araç olarak kullanmak mümkündür. Benzer şekilde, kent planlarında önerilen mekansal gelişme deseni, yoğunluk kararları, ve karma arazi kullanımı gibi yaklaşımlar, motorlu taşıt trafiğini azaltma, toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımını artırma gibi etkileriyle sürdürülebilir bir ulaşım sisteminin geliştirilmesi için son derece etkin araçlardır.

Kent planları ile ulaşım planları arasında eşgüdümün ve bütünleşmenin sağlanamaması, sürdürülebilir kentsel gelişme hedefinin önünde önemli bir engeldir. Planlamadaki bu eşgüdüm eksikliğine etki eden konulardan biri de kent planları üzerinde yapılan plan değişiklikleridir. Plan bütünlüğünün bozularak kentsel işlevlerde değişiklik yapılması veya yoğunluğun artırılması, plan bütününde sağlanan konut-istihdam dengesini bozmakta, ulaşım altyapısını olumsuz etkilemekte, trafik sıkışıklığı ve kazalara yol açmaktadır. Bu tür trafik etkileri nedeniyle, yol kapasitelerinin artırılmasına gereksinim duyulduğu ileri sürülerek, bu sefer yeni yol ve kavşak yatırımları bu tür plan değişikliklerine göre gerekçelendirilmekte; gerek ulaşım altyapısı gerekse buna koşut olarak kentlerin mekansal gelişmesi kontrolsüz ve plansız olarak gerçekleşmektedir.

2.15 Ulaşım yatırımlarının planlanmasında çevresel etkilerin yeterince dikkate alınmaması

Ulaşım sektörü küresel ısınmayı tetikleyen başlıca etkenler arasında olmasına ve sera etkisine neden olan karbondioksit (CO₂) gazının atmosfere salımında ulaşım sektörünün payının sürekli artmasına rağmen, kentsel ulaşım yatırımlarının planlanmasında çevresel etkilerin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Kentsel ulaşım yatırımlarının çevresel etkileri, hem yatırımın hayata geçirilmesi ve inşaatı kapsamında oluşacak çevresel etkilerin değerlendirilmesi, hem de yatırımın sonucunda oluşacak ulaşım sistemi, yolculuk istemleri ve trafik düzeyleri açısından çevresel etkilerin irdelenmesi kapsamında olmalıdır. Özellikle ikinci tür etkiler, kentlerde enerji tüketimi, hava kalitesi ve dolayısıyla yaşam kalitesine ilişkin hedeflere ulaşabilmek açısından büyük öneme sahiptir. Ulaşım planlaması kapsamında, öngörülen yatırım ve düzenlemelerin kentte enerji tüketimine ve kirletici salımına etkilerinin dikkate alınmaması sürdürülebilir gelişme ilkeleri açısından büyük bir eksikliktir.

2.16 Özel otomobili temel alan politikalardan kaynaklanan sorunlar

Kentsel ulaşım planlamasında özel otomobil kullanımındaki artışı temel alarak bundan kaynaklanan trafik yoğunluğu ve tıkanıklığını çözmek amacıyla motorlu araçların kent içinde daha hızlı ve kesintisiz hareket etmelerini sağlayacak kent içi otoyolları ve kavşaklar yapılması yönündeki hatalı uygulamalar pek çok kentimizde görülmektedir. Artan motorlu araç trafiğinin kesintisiz akabilmesini sağlamak için yapılan yollar ve kavşaklar, başlangıçta motorlu araç trafiğinin hızını biraz artırsa da, trafikteki bu rahatlama daha fazla otomobil kullanıcısının daha uzun mesafelere, ve daha fazla yolculuk yapmasına neden olarak, trafik yoğunluğunun kısa sürede katlanarak artmasına yol açmaktadır. Bu kısır döngü nedeniyle trafik yoğunluğu ve trafik düzeyini azaltmak mümkün olmadığı gibi, insanlara

ayrılması gereken kent meydanları birer kavşak olmakta, kentliler yaya olarak bir yerden bir yere gitmekte zorlanmakta, kazalar ve motorlu araçlardan kaynaklanan hava kirliliği hızla artmakta, özel otomobili temel alan ulaşım altyapısı nedeniyle kentlerin kontrolsüz biçimde dağınık ve yaygın mekansal gelişimi önlenememektedir.

2.17 Kentlerimizde bütünlük bir toplu taşıma sisteminin geliştirilememiş olması

Toplu taşıma sistemleri içinde çok sayıda etkin seçenek olmasına rağmen, kentlerimizde toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesinde ve işletilmesinde tüm bu olanaklar yeterince dikkate alınmamakta, çok çeşitli ve zengin bir toplu taşıma hizmeti sunma olanağı ve potansiyeline rağmen bunlardan gerektiği kadar faydalanılmamaktadır. Deniz ve nehir ulaşımı potansiyeli olan kentlerimizde bu türler göz ardı edilmekte veya yeterince geliştirilmemektedir. Otobüsler toplu taşımada yaygın olarak kullanılmakla beraber, bu sistemlerin hizmet kalitesinin önemli ölçüde artmasını sağlayan tahsisli otobüs yolu gibi düzenlemeler sınırlıdır. Metro, hafif raylı sistem ve tramvay gibi raylı sistemlere olan ilgi, pek çok kentte toplu taşımaya ilişkin yapılan plan çalışmalarının raylı sistem projelerine indirgenmesine yol açmaktadır. Ancak raylı sistemler kapsamında önemli potansiyeli sunan demiryolu altyapısı da yeterince dikkate alınmamakta, demiryolu altyapısı bulunan kentlerde banliyö hizmetinin yanı sıra bölgesel metro standardında hizmet verilmesine olanak sağlayacak bu altyapılardan yeterince yararlanılmadığı görülmektedir. Toplu taşımada tüm seçenekleri dikkate alan, çeşitlilik ve türler arasında dengeli bir sistem geliştirilmesini sağlayan, bütünlük bir toplu taşıma sisteminin geliştirilememesi önemli bir eksikliklerdir.

2.18 Bisiklet ve yaya ulaşımına (motersuz ulaşım) yeterince önem verilmemesi

Motersuz ulaşım türleri olarak tanımlanan bisiklet ve yaya ulaşımı, tüm dünyada ulaşım politika belgelerinde sürdürülebilir ulaşım hedefi açısından öncelikli türler olarak tanımlanmasına rağmen ülkemizde kent planlarında, ulaşım plan, politika ve yatırımlarında yeterince dikkate alınmayan konulardır. Gerek bisikletli yolculukların, gerekse yaya yolculuklarının kentsel ulaşımında taşıdığı önem ve potansiyelin henüz tam olarak anlaşılmamış olduğu görülmektedir.

Bisiklet yolları, şeritleri ve bisiklet parklarına ilişkin uygulamalar son derece sınırlıdır. Yaya bölgeleri ve yaya yolu uygulamalarında ise engelsiz ve evrensel tasarım ilkeleri kapsamında önemli eksiklikler bulunmaktadır.

2.19 Kent içinde mal taşımacılığı, depolanması ve dağıtılmasından (kent lojistiği) kaynaklanan ulaşım sorunları

Kentte yaşayanların ve kentteki değişik etkinliklerin gerektirdiği mal taşımaları ve bu malların depolanması, dağıtılması ve toplanması işlemlerini kapsayan kent lojistiği, yerleşim alanlarındaki nüfus ve yapı yoğunluğu, ulaşım altyapısının sınırlı yapısı, kent içi trafiğin zaten yoğun olması gibi nedenlerle kentlerdeki yolcu ulaşımını olumsuz etkileyebilmektedir. Mal taşımalarının yapıldığı araçların kentsel ulaşımında yarattığı ilave salımlar ve gürültü etkileri de kentler için önemli maliyetlerdir.

2.20 Kentsel ulaşımında mevcut kurumsal yapıdaki yetersizlikler

Kentlerimizde ulaşım sistemlerinin, yatırımlarının, ve motorlu araç trafiği düzeylerinin sürdürülemez durumda olmasının başlıca nedeni ulusal düzeyde kentsel ulaşımın sorumlu bir kurumun bulunmamasıdır. Kentsel ulaşım konusunda ulusal düzeyde politikaları

belirleyecek, yerel yönetimleri yönlendirecek, merkezi düzeyde kaynak oluşturarak dağıtımını yapacak, uygulamaların performansını izleyerek karşılaştıracak, araştırma ve geliştirme projelerini oluşturup yönetecek, yerel projeleri yönlendirecek stratejiler, öncelikler ve hedefleri koyacak ve merkezi ve yerel kurumlar arasında eşgüdüm sağlayacak bir birim olmamasından dolayı bu işlevlerin büyük bölümü sahipsiz kalmakta, boşluklar oluşmakta, hatalı projeler ve uygulamalar yaygınlaşmaktadır.

Merkezi yönetim düzeyindeki bu kurumsallaşma eksikliğinin yanı sıra, yerel düzeyde de kurumsallaşma sorunları bulunmaktadır. Bazı kentlerdeki gelişmiş kurumsal yapı ve kapasiteye karşılık, kentlerin çoğunda ulaşım konusundaki yapılanma ve buna bağlı olarak çağdaş yaklaşımlar, planlama bilinci, personel sayısı ve niteliği, kullanılan teknoloji ve yöntemler, yazılım ve donanım konusunda büyük eksiklik ve yetersizlikler bulunmaktadır. Bu durum, ülkemizde ulaşım konusundaki akademik eğitim programlarının yetersizliği ile de yakından ilgilidir.

2.21 Kentsel ulaşım karar alma süreçlerine katılımcı yaklaşım eksikliği

Kentsel ulaşım sisteminin kullanıcılarının ya da kullanıcı olmadığı halde ulaşımın olumsuz etkilerinden (tıkanma, kirlilik, gürültü vb.) etkilenen bireylerin politika oluşturma ve karar sürecine katılımlarını sağlayacak düzenlemelerin eksikliği önemli bir sorun alanıdır. Ülkemizde kentsel ulaşım planlamasında merkeziyetçi, tepeden inme ve hızlı bir karar süreci söz konusudur. Kente ve ulaşımına ilişkin kararlar, bu kararlardan etkilenecek geniş kitlelerin görüşlerine başvurulmaksızın alınmakta ve uygulanmakta olup, karar süreci şeffaf ve katılımcı değildir.

2.22 Kentsel ulaşım planlamasını ve yaklaşımlarını yönlendirecek mevzuat eksikliği

Ülkemizde bir "Kentsel Ulaşım Yasası"nın bulunmaması son derece büyük bir eksikliklerdir. Kentsel ulaşım konusunda planlama, finansman, yapım, işletme, denetim ve geliştirme çalışmaları farklı zamanlarda yürürlüğe girmiş, hazırlanma amaçları farklı olan çok sayıda yasa içine serpiştirilmiş maddelerden oluşan yetersiz bir yasal çerçeve ile yürütülmeye çalışılmaktadır. Önemli çelişkiler ve boşluklar barındıran bu karmaşık yasal yapı bütüncül ve çağdaş bir ulaşım sistemi oluşturmaktan uzaktır.

2.23 Kentsel ulaşım yatırımlarının finansmanı sorunu

Ulaşım alanında yasal veya kurumsal yetersizlikler sonucunda yaşanan sorunlardan bir diğeri özkaynakların verimli kullanılamaması, ve eşgüdüm içinde yürütülmeyen yatırımların ek maliyetler getirmesine ilişkindir. Öte yandan ulaşım yatırımları genellikle uzun süreli yatırım programları ve yüksek finansman gerektiren tür yatırımlardır. Yerel yönetimlerin ulaşım dışında da pek çok sorumluluğunun bulunduğu göz önüne alındığında bütçeden ulaşımaya ayrılan pay çoğu zaman yetersiz kalmakta; merkezi yönetimce yapılabilecek mali destek de sınırlı olduğundan kentlerdeki ulaşım projelerinin finansman gereksinimi artmaktadır.

2.24 Kentsel ulaşım yatırımlarının finansmanı için ulusal bütçe kaynaklarının dağıtımında yaşanan sorunlar

Kentsel ulaşımında kaynakların toplanması ve dağıtımındaki yöntemler, kurallar ve ölçütlere ilişkin önemli eksiklikler ve belirsizlikler bulunmaktadır. Kaynakların ulusal düzeyde belirlenmiş önceliklere ve ölçütlere uyan, ayrılan program bütçesi içinde olan projelere dağıtılması ilkesinin benimsenmesi gerekirken, ülkemizde bu süreçlerin şeffaf ve tarafsız biçimde yürütülmediği görülmektedir.

2.25 Mevcut ulaşım sisteminin verimli bir şekilde kullanılamaması

Mevcut ulaşım altyapısının en verimli biçimde kullanılabilmesi için önemli olan iki uygulama ve işletim konusu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kapsamlı, ayrıntılı ve güncel istatistikler ile analitik çalışmalar ve gözlemlere dayanarak ulaşım sistemlerinin yönetilmesidir. İkincisi ise, yolculuk talep yönetimi yaklaşımları uygulanarak toplam yolculuk istemlerinin azaltılması veya istemlerin otomobile göre yolcu taşıma kapasitesi açısından, kilometrede taşıdığı yolcu başına yatırım maliyeti ve enerji tüketimi açısından önemli üstünlükler taşıyan ve daha verimli sistemler olan toplu taşıma sistemlerine kaydırılmasıdır.

Ülkemizde her iki yaklaşım açısından da yeterli uygulama bulunmamaktadır. Kentlerimizde ulaşım, trafik, ve yolculuk istemlerine ilişkin veri toplama, güncelleme, yayınlama ve bunların analizi henüz yetersizdir. Bu nedenle, ulaşım sistemindeki yetersizliklerin belirlenip hızla giderilmesi, ulaşım altyapısındaki veya toplu taşıma işletmesindeki sorunların, yığılmaların tüm kentsel ağ kapsamında bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak kısa dönemli ve az maliyetli düzenleme ve denetim uygulamalarıyla çözümlenmesi son derece etkili sonuçlar verebilecek yaklaşımlar olmasına rağmen, bunlardan yeterince faydalanılmamaktadır.

Dünyada kentsel ulaşım planlama ve işletme yaklaşımlarında son derece önemli bir yer tutan yolculuk talep yönetimi yaklaşımlarının da ülkemizdeki yerel yönetimlerce dikkate alınan ve faydalanılan bir yöntem olmadığı görülmektedir. Mevcut ulaşım sisteminin, büyük ek yatırımlar yapılmadan verimli biçimde işletilmesini sağlayan bu uygulamaların eksikliği ülkemizde kentsel ulaşım alanında önemli bir sorundur.

2.26 Kentsel ulaşımında kent bilgi sistemlerinin yeterince kullanılamaması

Kentsel ulaşım ile ilgili tüm bilgilerin sayısal ortamda toplanması, sürekli güncel tutulması, ve bu bilgilere erişimin sağlanması son derece önemli konulardır. Verilerin sayısal ortamda toplanması, güncellenmesi ve paylaşımı kadar, etkin yönetimi de önemlidir. Her iki açıdan da kentlerimizde önemli eksiklikler bulunmaktadır ve kent bilgi sistemlerinin gerektiği kapsam ve yeterlilikte geliştirilemediği görülmektedir.

2.27 Ulaşım mekanında yaşanan güvenlik sorunları

Ulaşımında güvenlik son derece önemli bir sorundur. Trafik güvenliği temel sorunlardan biridir ve gerek uygulama esaslarına aykırı özellikteki yol altyapısı nedeniyle, gerekse arazi kullanım ve işlevleriyle uyumsuz yol kademeleri oluşturulması sonucu (örneğin yeni konut gelişme alanlarında oluşturulan gereğinden geniş yollarda araç trafiği hızlarının önemli ölçüde artması sonucunda) trafik kaza ve riskleri artmaktadır.

Kentlerin belirli bölgelerinde, özellikle de konut alanlarındaki yerel yollarda taşıt trafiği hız sınırının düşürülmesi ve bu amaçla trafik sakinleştirme (*traffic calming*) gibi fiziki önlemlerin alınması dünyada yaygın ve kabul görmüş evrensel bir yaklaşım olmasına rağmen, ülkemizde bu tür uygulamalar sınırlıdır.

Ulaşım türleri ve kullanıcılar arasındaki öncelik açısından da ülkemizdeki uygulamalarda ciddi sorunlar görülmektedir. Kentsel ulaşım sisteminde yaya ve bisiklet önceliği temel ilkeler arasında olması gereken bir konu iken, bu iki kullanıcı türü ülkemiz kentlerinde sürekli olarak ulaşım ve trafik düzenlemelerinde gözardı edilmekte ve sisteminin dışına itilmekte; güvenli erişim koşulları ise sürekli kötüleşmektedir.

2.28 Ulaşım ile ilişkin konularda bilinç eksikliği

Ülkemizde kentsel ulaşım ile ilişkin olarak yapılan hatalı uygulamaların sayıca çokluğu ve yaygınlığı, ulaşım da en temel sorunlardan birinin, bu alandaki gerçeklerin ve çağdaş yaklaşımların politikacılar a, uzmanlara ve topluma anlatılamaması olduğunu göstermektedir. Bilimsel toplantılarda, kitaplarda yeni ulaşım politikalarının dile getirilmesi bunların toplumun bütününe yaymaya yetmemektedir. Hem genel anlamda kamuoyunun, hem de ulaşım yatırımları ile hizmetlerinden sorumlu merkezi ve yerel yönetimdeki karar verici ve uygulamacıların sürdürülebilir ve çağdaş ulaşım yaklaşımları konusunda bilinç düzeyinin artırılmasına gereksinim vardır. Fiziksel ve çevresel açıdan onarılması olanaksız olumsuzluklar içeren ve otomobil kullanımını destekleyen hatalı uygulamaların artarak sürmesinin başlıca nedeni bu yaygın bilinç eksikliğidir. Kentsel ulaşım ile ilişkin konulardaki bilinç eksikliği, günümüzde ulaşım da geline n olumsuz tablonun temel sorumlusudur.

Sorun alanları listesi

2.1	Altyapı tesislerinin ilişkin kapsamlı master planların eksikliği
2.2	Plan değişiklikleri ile artırılan yapı ve nüfus yoğunluğunun kentsel teknik alt yapıya olumsuz etkileri
2.3	Kent planlama çalışmalarında kentsel teknik altyapıya yönelik teknik ve ekonomik yapılabirlik (fizibilite) etütlerinin yapılmaması
2.4	İmar planları hazırlanırken planlama alanı kapsamındaki önemli altyapı (enerji ile tim hattı, doğalgaz boru hattı vb.) tesislerinin dikkate alınmaması
2.5	Ulusal coğrafi veri alt yapısının eksikliği ve kent bilgi sistemlerinin kurulamaması
2.6	Teknik altyapıya ilişkin mevzuat da ğınlığı, eksikliği ve yetki karmaşası
2.7	Kentsel altyapı öğelerinin planlanmasında ve yer seçimi kararında kentlilerin karar alma ve denetim süreçlerine dahil edilmemesi
2.8	Teknik altyapı alanında kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve ekonomiye getirdiği maliyet
2.9	Altyapı yatırımları için kaynak yetersizliği
2.10	Teknik Altyapının İşletimine ilişkin sorunlar: İçmesuyu, Kanalizasyon, Doğal Gaz, Elektrik
2.11	Yağmursuyu yönetim sistemi eksikliği, yağmur sularının toplanması ve bertarafı konusunda etkin uygulamaların geliştirilmemiş olması
2.12	Su kayıp ve kaçakları - Denetim eksiklikleri
2.13	Kentsel teknik altyapı faaliyetinde bulunan kuruluşlarda çalışanlar ile kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyi eksikliği
2.14	Kent planlama ve kentsel ulaşım planlaması arasında entegrasyon eksikliği
2.15	Ulaşım yatırımlarının planlanmasında çevresel etkilerin yeterince dikkate alınmaması
2.16	Özel otomobili temel alan politikalar dan kaynaklanan sorunlar
2.17	Kentlerimizde bütünleşik bir toplu taşıma sisteminin geliştirilememiş olması
2.18	Bisiklet ve yaya ulaşımına (motorsuz ulaşım) yeterince önem verilmemesi
2.19	Kent içinde mal taşımacılığı, depolanması ve dağıtılmasından (kent lojistiği) kaynaklanan ulaşım sorunları
2.20	Kentsel ulaşım da mevcut kurumsal yapıdaki yetersizlikler
2.21	Kentsel ulaşım da karar alma süreçlerine katılımcı yaklaşım eksikliği
2.22	Kentsel ulaşım planlamasını ve yaklaşımlarını yönlendirecek mevzuat eksikliği
2.23	Kentsel ulaşım yatırımlarının finansmanı sorunu
2.24	Kentsel ulaşım yatırımlarının finansmanı için ulusal bütçe kaynaklarının dağıtımında yaşanan sorunlar
2.25	Mevcut ulaşım sisteminin verimli bir şekilde kullanılamaması
2.26	Kentsel ulaşım da kent bilgi sistemlerinin yeterince kullanılamaması
2.27	Ulaşım mekanında yaşanan güvenlik sorunları
2.28	Ulaşım ile ilişkin konularda bilinç eksikliği

STRATEJİLER

2.1.1 Kentsel teknik altyapı yatırımlarının planlı biçimde geliştirilmesi ve işletilmesi

Altyapı yatırımlarını kapsayacak şekilde kent bütününe ilişkin teknik altyapı sistemleri Master Planlarının yapılması gereklidir. Bu planlar, yerel yönetimlerin çevre yatırımlarının ve yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde ve dönemler itibari ile yatırım ihtiyaçlarının tanımlanmasında bir araç olup, altyapı yatırımlarında izlenecek bir yol haritası olabilecektir.

Master Plan, mevcut ve gerekli teknik altyapı ve servis düzeyi ile ilgili teknik içerik ve detay yoğunluğunun yanında sosyoekonomik durum, tarifeler, karşılayabilirlik hususları ve finans ile ilgili değerlendirme ve yatırım önceliklerini de kapsamalıdır. Planlamada dönem sırasına konulan işlerin süre ve finansal uzantıları da göz önüne alınarak optimum süre, kaynak-maliyet miktarları ile ilgili çalışmalar yapılarak gerçekçi yaklaşımlarla önceliklere göre iş zamana (kısa, orta ve uzun vade gibi) yayılmalıdır.

2.2.1 İmar planları üzerinde kentsel teknik altyapı sunumunu olumsuz etkileyecek plan değişikliklerinin önlenmesi

Siyasi otoritelerin imar plan uygulamalarına gelişigüzel müdahalelerinin durdurulması gerekmektedir. Plan değişiklikleri yoluyla veya kentsel dönüşüm projeleri, toplu konut projeleri gibi müdahaleler sonucunda kentte belli bölgelerde nüfus ve yapı yoğunluğunda artış getirilmesi durumunda mevcut altyapının taşıma kapasitesi çerçevesinde olabilirlik analizleri yapılmasının zorunlu koşullar arasında olması sağlanmalıdır.

2.2.2 Plan ve plan notlarına aykırı yapılaşmanın önlenmesi

Plan ve plan notlarına aykırı yapılaşma kent planlarına göre geliştirilmiş olan kentsel teknik altyapıya ilave yükler yüklemektedir. Bu tür gelişmelerin önlenmesi temel stratejiler arasında olmalıdır.

2.3.1 İmar planı çalışmaları yapılırken teknik altyapıya yönelik fizibilite etütlerinin gerçekleştirilmesi

İmar planı hazırlık aşamasında, kente ilişkin arazi kullanım kararları getirilirken, getirilen kararların gerektirdiği altyapı tesislerinin teknik yapılabilirliği ve ekonomik açıdan geri dönüşümünün sağlanıp sağlanamayacağına ilişkin mali etütlerin yapılması sağlanmalıdır.

2.4.1 İmar planı çalışmalarında altlık olarak kullanılan 1/1000 ölçekli sayısal hâlihazır haritaların kentsel altyapı açısından güncel, doğru ve eksiksiz olmasının sağlanması

İmar planı çalışmalarında altlık olarak kullanılan 1/1000 ölçekli sayısal halihazır haritalar mutlaka güncel, doğru, eksiksiz ve kullanılabilir olmalıdır. Teknik altyapı tesisleri; enerji nakil hattı, trafo, her türlü iletim hatları vb. tesisler ilgili kurumlar ile iletişim kurulması ve raporların alınarak mevcut harita ve plana sayısal olarak işlenmesi sağlanmalıdır.

2.5.1 Kent bilgi sistemlerinin kurulmasının ve işletilmesinin sağlanması

Kent bilgi sistemlerinin kurulması ve işletilmesinde öncelikle yasal düzenlemeler ivedilikle tamamlanmalıdır. Öncelikle Ulusal Coğrafi veri alt yapısı mutlaka kurulmalıdır.

Kent Bilgi Sistemlerinin Kurulmasında ise, kentlerin sayısal halihazır haritalarının yapılması sağlanmalı; imar planlarının yanısıra su, kanalizasyon, yapı, doğalgaz, PTT, elektrik hatları vb. proje ve uygulamaları sayısal üretilmeli; mülkiyet ve dolayısıyla kadastro verisi güncel olmalıdır.

Tüm kentsel teknik altyapı türlerinin birlikte yönetilebilmesi önemlidir. Bunun için verilerin belirli bir standart ve birlikte işletilebilme özelliğiyle yapılandırılması gerekir. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de güncel veri paylaşımının bir gereği olan konumsal veri altyapısı çalışmaları hızla sürdürülmelidir.

2.6.1 Yetki ve teknik uygulama karışıklığının giderilmesi

Yayımlandığı günden bu yana birçok defa değiştirilen İmar Kanununun bilim ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde gelişen ve değişen kent ihtiyaçları karşısında güncelleştirilmesi gerekmektedir.

Bu alanda yetki ve teknik uygulama karışıklığını ortadan kaldırmak için standart ve üst ölçekte bir mevzuat oluşturulmalıdır. Yukarıda bahsedildiği üzere, standartlara uygun olarak yapılmayan işler nedeniyle hasarlar ve bazen de can kayıpları olmaktadır. Kentsel altyapının ve altyapı çalışmalarının standartlara uygunluğunun sağlanması, can ve mal kayıplarının önlenmesi için kazı, malzeme, konumlandırma ve güvenlik standartları tüm büyükşehir belediyelerinde geçerli olacak şekilde genel düzenlemelerde yer almalıdır.

2.7.1 Kentsel altyapı öğelerinin planlanmasında ve yer seçimi kararında bu karardan etkilenecek kentlilerin karar alma ve denetim süreçlerine katılımının sağlanması

Kentsel altyapı sistemlerinin planlanmasında ve tesislerin yerseçiminde, kararlardan etkilenecek kentlilerin de karar alma ve denetim süreçlerine dahil edilmesi sağlanmalıdır. Böylece hem kentlilerin yatırımlar, yatırımların olası etkileri ve bu etkilere karşı planda alınan önlemler hakkında bilgilendirilmesi sağlanmış olacak; hem de kentlilerin görüşleri, tercihleri ve yönlendirmeleri ile daha fazla kişinin benimseyeceği çözümleri içeren plan kararlarının üretilmesi mümkün olacaktır.

2.8.1 Kurumlar arası koordinasyonun etkinleştirilmesi

Kentlerde altyapı ve üstyapı çalışmaları gerçekleştiren yerel kurumlar arasında eşzamanlı, karşılıklı ve güvenilir bilgi paylaşımı sağlanmalıdır. Planlama ve bakım-onarım çalışmaları eşgüdüm içinde yürütülmelidir.

2.9.1 Altyapı yatırımları için kaynak yaratılması

Uzun dönemde yüksek harcamalar gerektiren altyapı yatırımları için yeterli miktarda ve sürdürülebilir finansman kaynaklarının geliştirilmesi sağlanmalıdır.

2.10.1 Tesislerin projelendirilmesine esas alınan nüfus projeksiyonlarının doğru ve güvenilir kaynaklara dayandırılması

Altyapı tesislerinin projelendirilmesi aşamasında, tesisin hizmet edeceği alandaki nüfusun gelecekteki değişimleri hesaplanırken imar planlarının ve tesisin ekonomik ömrünün dikkate

alınması, tesisin ömrünün ötesinde nüfus tahmini yapılmaması ve nüfus tahminlerinin güvenilir istatistiklere ve gerçek nüfus değerlerine dayandırılması sağlanmalıdır.

2.10.2 Kanalizasyon sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması

Mevcut kanalizasyon tesisi bileşik sistem olan tesislerden yağmursuyu ayrılmalı, yeni yapılacak projelendirmeler ayrık sistem olarak yapılmalıdır. Küçük kentlerimizden birbirine çok uzak olmayanlarının atık suları, ortak arıtma tesislerinde artırılarak işletmede ekonomi ve devamlılık sağlanmalıdır.

2.10.3 Doğalgaz iletim altyapısının işletim etkinliğinin artırılması

Doğalgaz şebekelerinin projelendirilmesinde ve yapımında konu ile ilgili teknolojik gelişmeler takip edilerek güvenlik ve işletme problemlerinin minimum olması sağlanmalıdır. Kaçak ve bilinçsiz kazıların doğalgaz hatlarına zarar vermesinin engellenmesi için fiziksel olarak tüm doğalgaz boru hattı güzergahları (özellikle yerleşim alanlarında) belirgin olmalıdır.

2.10.4 Elektrik dağıtım şebekesinin planlı ve uzun erimli olarak geliştirilmesinin sağlanması; işletim etkinliğinin artırılması

Kentlerimizde elektrik dağıtım şebekesinin güncel teknik ve bilimsel gelişmelerden yararlanılarak en uygun sistem seçimleri ile mümkün olan en uzun vade için planlanması ve etkin bir şekilde işletilmesi sağlanmalıdır.

2.11.1 Yağmur suyunun bir kaynak olarak kullanılmasının sağlanması

Yerleşim alanlarındaki birleşik sistem olarak çalışan hatlar kesinlikle ayrılmalı, atık su ve yağmursuyu kapalı sistemleri ayrı ayrı projelendirilmeli ve sistemler bunlara göre inşa edilmeli ve işletilmelidir.

2.12.1 Fiziksel su kaçaklarının önlenmesi

Fiziksel kayıpların azaltılması belediyeler için asli bir görev olarak görülmelidir. Bu konudaki çalışmalara kayıpların tespiti ile başlanmalıdır. Daha sonra sistemin iyileştirilmesi ve düzenli olarak kontrol edilmesi sağlanmalıdır.

2.12.2 Suyun kaçak kullanımının (idari kaçaklar) önlenmesi

İlgili idareler, kaçak su kullanımı konusunda çok ciddi ve caydırıcı önlemler almalıdır. Su kaçaklarının önlenmesi, sürdürülebilir kaynak kullanımı ilkesi kapsamında öncelikli bir stratejidir.

2.13.1 Yerel yönetimlerde personel açığının giderilmesi ve personelin eğitilmesi

Yerel yönetimlerde teknik altyapıya yönelik olarak personel açığının nitelikli personel ile kapatılması ve mevcut personelin ilgili alanlarda kısa süreli etkinlikler kapsamında eğitilmesi sağlanmalıdır.

2.13.2 Kentsel teknik altyapı sistemlerine yönelik olarak kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması

Kentlerimizde yaşayan ve tüm altyapı hizmetlerinden faydalanan kentlilerin faydalandıkları bu altyapı hizmetlerinin verimli ve doğru kullanımı konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Sürdürülebilir kaynak kullanımı hedefi doğrultusunda, tüketiciler olarak kullanıcıların üzerlerine düşen görevin bilincinde olmaları sağlanmalıdır.

2.14.1 Kent planlama ile ulaşım planlama arasında eşgüdüm sağlanması, kent planlama süreciyle entegre biçimde ulaşım planı yapılmasının zorunlu kılması

Kent planlamada her ölçekteki plan çalışmasının ulaşım sistemine yönelik planlama çalışmalarıyla bir arada yürütülmesi, kentsel ulaşım ile ilişkili saptanan çok sayıda sorunun çözümünde etkin bir araç olacaktır. Ulaşım sistemine ilişkin yatırım ve düzenlemelerin kent planlarıyla eşgüdüm içinde karar alınarak plana bağlanması, kentsel gelişmeye ilişkin kararların ise ulaşım sistemine etkileri dikkate alınarak ve ulaşım planlarıyla eşgüdüm içinde oluşturulması çağdaş, yaşanabilir, sürdürülebilir kentleşme hedefi için hayati öneme sahiptir.

Ulaşım planlarının kent planlarıyla bütünleşik olarak hazırlanmasının bir diğer faydası, kentlerde ulaşım planlarının hazırlanması ve onanması yönünde bir zorunluluk yaratarak, ulaşım alanındaki müdahalelerin planlı biçimde gerçekleştirilmesini sağlayacak olmasıdır.

2.14.2 Kent planlamada toplu taşıma, yaya ve bisiklet yolculuklarını etkin seçenekler haline getirmek ve yolculuk yapma gereksinimini en aza indirmek için otomobile bağımlı, yaygın, düşük yoğunluklu ve dağınık gelişme eğiliminin önlenmesi

Kentsel mekansal gelişmenin niteliği, biçimi, yoğunluğu gibi etkenler, yukarıda belirtildiği gibi, sürdürülebilir bir ulaşım sisteminin geliştirilmesi açısından önemlidir. Ulaşımında sürdürülebilirlik hedefi için ise, kentlerde motorlu araçlarla yolculuk yapma gereksiniminin en aza indirilmesi, otomobile yapılan yolculukların toplu taşıma, bisiklet ve yaya yolculuklarına kaydırılması gerekmektedir.

Dolayısıyla tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz kentlerinde de kent planlamada otomobil bağımlılığını değil toplu taşıma ile bisiklet ve yaya ulaşımını destekleyen gelişme modelleri hayata geçirilmelidir. Pek çok kentimizde otomobile bağımlı, yaygın, düşük yoğunluklu ve dağınık kentsel gelişme eğilimleri artmakta; bunun sonucunda kentlerde yolculuk mesafelerinde önemli artış olmakta; uzun mesafelerde etkin bir toplu taşıma hizmeti sunulması zorlaşmakta; bisikletli ulaşım ve yürüme gibi seçenekler olanaksız hale gelmektedir. Bu olumsuzlukların önlenmesi için, otomobile bağımlı yaygın gelişme eğiliminin önlenmesi zorunludur.

2.14.3 Toplu taşıma sistemlerinin kullanımının kent planları ile desteklenmesi

Yukarıda belirtildiği gibi, yaygın, dağınık, ve düşük yoğunluklu kentsel gelişme modeli, toplu taşımayı etkin bir seçenek olmaktan çıkarmaktadır. Toplu taşıma sistemlerinin kullanımının artırılması ise sürdürülebilir ulaşımın temel hedeflerindedir. Kent planlarında dağınık gelişmenin önlenmesinin yanı sıra, yüksek yolculuk talebi yaratan başlıca arazi kullanım türlerinin ana toplu taşıma güzergahları üzerinde planlanması, toplu taşıma sisteminin

otomobil ulaşımı ile rekabet edebilirliğinin, dolayısıyla kullanıcı sayısının ve verimliliğinin artırılmasını sağlayacaktır.

2.15.1 Her tür ve ölçekteki ulaşım yatırımlarının planlanmasında çevreye ve kente etkilerinin (kültürel çevre dahil) değerlendirilmesinin karar ve planlama sürecine dâhil edilmesi

Kentsel ulaşım yatırımlarının çevresel etkileri, hem yatırımın hayata geçirilmesi ve inşaatı kapsamında oluşacak çevresel etkilerin değerlendirilmesi, hem de yatırımın sonucunda oluşacak ulaşım sistemi, yolculuk istemleri ve trafik düzeyleri açısından çevresel etkilerin irdelenmesi kapsamında ele alınmalıdır. Sürdürülebilir kentleşme hedefi doğrultusunda, ulaşım planlarında yatırım ve düzenlemelerin doğal, tarihi ve kentsel çevreye olan etkileri ile kentte enerji tüketimine ve kirletici salımına etkilerinin karar ve plan sürecine dâhil edilmesi gerekmektedir.

2.16.1 Kentlerde otomobil kullanımının azaltılması

Kentsel ulaşım türü olarak otomobil, taşınan yolcu sayısı, kullanılan yol kapasitesi, enerji verimliliği, çevresel etkileri, kentsel gelişmeye etkileri, yaya alanlarına ve trafik güvenliğine etkileri vb. pek çok ölçüt açısından sorunlar barındıran bir ulaşım türüdür. Otomobili temel alan bir kent ve ulaşım sistemi sürdürülemez. Bu nedenle, kentlerde otomobil kullanımının, ve özellikle kent merkezlerinde otomobillere ayrılan yolların planlı biçimde azaltılması sağlanmalıdır.

2.17.1 Yatırım ve işletme maliyeti açısından en uygun, enerji verimliliği yüksek, çevresel olumsuz etkileri en az olan toplu taşıma türlerine öncelik verilmesi

Ulaşım planlarında farklı toplu taşıma türleri arasında yapılan seçimlerde yatırım ve işletme maliyeti açısından uygunluk başlıca ölçütlerden biri olmakla beraber, enerji verimliliği yüksek olan ve çevresel olumsuz etkileri (gerek yatırım aşamasında, gerekse işletme/kullanım esnasındaki salımlar ve kirlilik açısından) en az olan türlere öncelik verilmesi sağlanmalıdır.

2.17.2 Kentlerin fiziki ve coğrafi koşullarının sunduğu olanaklarla mevcut altyapı olanakları dikkate alınarak toplu taşıma türlerinin bütünsel biçimde geliştirilmesi

Toplu taşıma sistemleri içinde çok sayıda seçenek bulunmaktadır. Her kente özgü fiziki ve coğrafi koşullar çerçevesinde tüm olanaklar dikkate alınarak çeşitli ve zengin bir toplu taşıma sistemi, alt-türler arasında entegrasyon sağlanarak geliştirilmelidir. Örneğin, suyolu bulunan kentlerde bu olanağın geliştirilmesi, demiryolu altyapısı bulunan kentlerde bu altyapının kentsel ulaşımında kullanımının sağlanması, ayrıca otobüs sistemlerinin hizmet kalitesinin önemli ölçüde artmasını sağlayan tahsisli otobüs yolu gibi düzenlemelerin yapılması toplu taşıma sisteminin etkin bir seçenek haline gelmesinde önemli rol oynayacaktır.

2.17.3 Kentlilerin toplu taşıma sistemlerine güvenli, konforlu ve kolay bir şekilde erişebilme olanaklarının geliştirilmesi

Toplu taşıma sistemlerinin kullanımının artırılabilmesi için, bu sistemlere güvenli, rahat ve kolay erişim olanakları sunulması gerekir. Toplu taşıma sistemlerine yayaların erişimi ile bisiklet kullanıcılarının bisikletle erişimi sağlanmalıdır. Ayrıca kent çeperindeki durak alanlarına özel araçlarla erişilerek buralarda araçların park edilip kent merkezine toplu taşıma sistemiyle ulaşılmasını destekleyen düzenlemeler (park-et-bin, *park&ride* alanları) hayata geçirilmelidir.

2.17.4 Kentlilerin toplu taşıma sistemlerini kullanımının artırılması için toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesi

Toplu taşıma araçlarının niteliği, temizliği, konforu; toplu taşıma hizmetinin sıklığı ve güvenilirliği; ayrıca toplu taşıma bilet ücretlerinin düzeyi sistemin kullanımını etkileyen başlıca faktörlerdir. Bu alanlarda iyileştirme yapılması, toplu taşıma sistemlerinin daha fazla kullanılmasını sağlayacaktır.

2.18.1 Bisiklet kullanımının bir kentsel ulaşım türü olarak desteklenmesi

Motorsuz ulaşım türleri olarak bisiklet ve yaya ulaşımı, sürdürülebilir gelişme açısından kentsel ulaşımında desteklenmesi gereken başlıca ulaşım türleridir. Bu kapsamda bisiklet kullanımının kentsel ulaşımında etkin bir seçenek olması için altyapı yatırımlarıyla bu türün kullanımı desteklenmelidir.

2.18.2 Bisikletlilerin trafik içerisinde daha güvenli hareketini sağlayacak altyapının oluşturulması

Bisiklet kullanımının desteklenmesi için bisiklet şeritleri ve bisiklet yolları geliştirilmesi gereklidir. Bunların içinden özellikle bisiklet yolları, diğer trafik türlerinden ayrılmış bir altyapı sağladığı için bisiklet kullanıcılarının güvenliği açısından tercih edilmelidir. Ayrıca, bisikletlilere ulaşım sistemi içinde diğer taşıtlarla karşılaşma noktalarında öncelik verilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

2.18.3 Yaya ulaşımı desteklenerek kentte yayaların hareketliliğinin kolaylaştırılması

Sürdürülebilir ulaşım politikasının başlıca gereklerinden biri yaya ulaşımının desteklenmesidir. Kentlerde, özellikle kent merkezlerinde yaya alanlarının artırılması, yayaların kentsel ulaşım mekanında erişebilirlik ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

2.18.4 Yaya ulaşım altyapısında engelsiz/evrensel tasarım ilkelerinin gözetilmesi

Yayaların kent içinde erişebilirlik düzeyinin artırılması için engellerden arındırılmış, insanı temel alan mekansal tasarım ilkelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

2.19.1 Kentlerdeki depolama, aktarma, elleçleme ve dağıtım işlevlerinin kentteki yolcu ulaşımını olumsuz etkilemesinin önlenmesi

Kent lojistiği kapsamında tanımlanan ve kentlerde mal taşımaları ile bu malların depolanması, dağıtılması ve toplanması işlemlerinin yolcu ulaşımını olumsuz etkilememesi için, ulaşım planlarında önlemler alınmalı, malların depolanacağı, işleneceği ve dağıtılacağı merkezler imar ve ulaşım planlarında belirlenmelidir.

2.20.1 Kentsel ulaşımında yaşanan yetki ve sorumluluk karmaşasını ve uygulanan politikalardaki farklılıkları gidermeye yönelik kurumsal düzenlemelerin yapılması

Ülkemizde kentsel ulaşım konusunda ulusal düzeyde politikaları belirleyecek, kentleri yönlendirecek, merkezi düzeyde kaynak oluşturarak dağıtımını yapacak, uygulamaların performansını izleyerek karşılaştıracak, araştırma ve geliştirme projelerini oluşturup yönetecek, yerel projeleri yönlendirecek stratejiler, öncelikler ve hedefleri koyacak ve merkezi ve yerel kurumlar arasında eşgüdüm sağlayacak bir birimin oluşturulmasına yönelik kurumsal düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır.

2.20.2 Ulaşım Planlamasının yüksek öğrenimde kurumsallaşması ve uzmanlık alanına dönüşmesinin sağlanması

Ülkemizde ulaşım konusundaki akademik eğitim programlarının lisansüstü düzeyinde geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede hem merkezi yönetim hem yerel yönetim düzeyinde, ulaşım konusunda çağdaş yaklaşımlar, planlama bilinci, personel sayısı ve niteliği, kullanılan teknoloji ve yöntemler, yazılım ve donanım konusundaki yetersizliklerin ve eksikliklerin giderilmesi olanaklı olabilecektir.

2.21.1 Kent ve ulaşım planlarının hazırlanması ve onaylanmasının toplumdaki değişik kesimlerin görüşlerinin alındığı, şeffaf ve katılımcı bir süreç içinde gerçekleştirilmesi

Toplumun değişik kesimlerinin kente ve kentsel ulaşımına ilişkin karar sürecine etkin katılımının sağlanması önemlidir. Kente ve ulaşımına ilişkin kararlar, kentlerde geniş kitleleri etkilemektedir. Hem kentsel ulaşım sisteminin kullanıcıları hem de kullanıcı olmadığı halde ulaşımın dışsallıklarından etkilenen bireylerin karar sürecine katılımı sağlanmalıdır.

2.22.1 Kentsel ulaşım planlanması ve yönetim sürecini tanımlayan özel bir yasal çerçevenin oluşturulması

Ülkemizde “Kentsel Ulaşım Yasası” ve yönetmelikleri oluşturulmalıdır. Ulaşımına ilişkin farklı tarihlerde, farklı yaklaşımlarla ve farklı amaçlar için hazırlanmış yasa ve yönetmeliklerin oluşturduğu mevcut karmaşık yapının değiştirilmesi, bütüncül ve çağdaş bir ulaşım sisteminin geliştirilmesine yönelik yasal çerçevenin oluşturulması sağlanmalıdır.

2.22.2 Kentsel ulaşım planlamasına ilişkin oluşturulan yasal düzenlemeler kapsamında ulaşım planlamasının yerel yönetimler için zorunluluk haline getirilmesi

Oluşturulacak Kentsel Ulaşım Yasası ve yönetmelikleri çerçevesinde ulaşım planlamasının yerel yönetimler için zorunluluk olmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Böylece kentsel ulaşımına yönelik her türlü müdahale, yatırım ve düzenlemenin, ulaşım planı yapılarak planına uygun biçimde hayata geçirilmesi sağlanmış olacaktır.

2.22.3 Kentsel ulaşım planlamasında temel alınması gereken ilke ve yaklaşımlara yönelik olarak ulusal düzeyde çerçeve belge(ler) oluşturulması

Ulaşım konusunda çağdaş yaklaşımlara uygun ulusal politikaların belirlenmesi ve tüm tarafların dikkate almasını ve uymasını sağlayacak şekilde resmi bir belge haline getirilmesi gerekmektedir. Yerel düzeydeki uygulamalara çerçeve çizecek, güncel yaklaşımların ve değişen önceliklerin gündeme alınmasını sağlayacak bir ulusal politikalar belgesi oluşturularak yerel düzeydeki yanlış ve keyfi uygulamaların önlenmesi sağlanmalıdır.

2.23.1 Ulaşım sektöründe öz kaynakların doğru, verimli kullanılması ve bu kaynakların artırılması

Yüksek finansman gerektiren ulaşım yatırımları için kaynak yaratılması önemli bir gereksinimdir. Bu amaçla herşeyden önce özkaynakların verimli kullanılması ve artırılması sağlanmalıdır.

2.23.2 Ulaşım yatırımlarının finanse edilmesi için yeni kaynaklar yaratılması

Ulaşım projeleri ciddi büyüklükte finansman gerektirmektedir ve bu nedenle projelerin

mevcut finansman modellerinin dışında farklı modellerle finanse edilmesi gereksinimi doğmaktadır. Bu tür yeni özgün modellerin geliştirilmesi ve yeni kaynakların yaratılması sağlanmalıdır.

2.24.1 Ulusal düzeyde toplanan kaynakların projelere dağıtılması ölçütlerinin somutlaştırılması

Ulusal düzeyde ulaşım projelerine kaynakların dağıtılmasında benimsenen yaklaşım, önceliklere ve ölçütlere uyan, ayrılan program bütçesi içinde olan projelere kaynak dağıtılması şeklinde olmalıdır. Bu doğrultuda hangi konuların ve yatırımların öncelikli olduğu, orta ve uzun dönemde hangi konuya ne kadar kaynak ayrılacağı, bu kaynakların hangi ölçütlerle ve süreçlerle dağıtılacağı ortaya konarak, süreçler açık ve tarafsız bir şekilde uygulanmalıdır.

2.25.1 Kentsel yerleşmelerde istatistiklere, analitik çalışmalara ve gözlemlere dayalı analizler yapılarak bölgesel özelliklere ve yerleşme büyüklüklerine göre uygulanabilecek ulaşım yönetim biçimlerinin geliştirilmesi

Ulaşım sisteminin etkin yönetimi sağlandığında, büyük ek yatırımlar yapılmasına gerek kalmadan etkili çözümler üretilmesi mümkündür. Bunun için kent bütününde veri toplanarak, analiz edilerek, kentlerin ve ulaşım sisteminin durumuna en uygun ulaşım yönetim biçimleri geliştirilmeli ve sistemin verimliliği artırılmalıdır.

2.25.2 Mevcut ulaşım altyapısını en verimli biçimde kullanmak ve otomobil ulaşımına kısıtlama getirmek için yolculuk talep yönetimi ilkelerinin uygulanması

Yolculuk talep yönetimi yaklaşımı ile kentlerde motorlu taşıtlarla yapılan yolculuk isteminin azaltılması, otomobil yolculuklarının daha verimli bir ulaşım türü olan toplu taşıma yönlendirilmesi, ayrıca çevre dostu türler olarak yaya ve bisikletli ulaşımın etkin seçenekler olması sağlanmalıdır.

2.26.1 Kentsel ulaşım ile ilgili tüm bilgilerin sayısal ortamda toplanması ve her an ulaşılabilir durumda bulundurulması

Kentsel ulaşım ile ilgili tüm bilgilerin sayısal ortamda toplanması, sürekli güncel tutulması, ve bu bilgilere erişimin sağlanması gereklidir. Bu kapsamda, teknik altyapı açısından da öncelikli konular arasında vurgulanan kent bilgi sistemleri oluşturulmalıdır.

2.27.1 Kentsel ulaşımında güvenliğin sağlanması

Kentsel ulaşımında tüm kullanıcıları kapsayacak biçimde güvenliğin artırılması temel ilkeler arasında olmalıdır.

2.28.1 Mevcut ve/veya yeni oluşturulacak bir STK aracılığı ile toplumun her kesimini hedef alan uzun dönemli bir kampanya düzenlenmesi

Kentsel ulaşımında sürdürülebilir gelişme stratejilerinin toplumun her kesimi tarafından benimsenmesi için bilinçlendirme kampanyalarına gereksinim vardır. Bu tür kampanyalar düzenlenen ülkelerde, kampanyaların sorumlusu genellikle yerel yönetimler, kamu kuruluşları veya toplu taşıma işletmecileri olmaktadır. Ancak ülkemizde genelde kamuoyunun ve öncelikle yerel yöneticilerin bilinçlendirilmesine de gereksinim duyulduğu için, ülkemizde düzenlenecek bir ulaşımında bilinçlendirme programının sorumlusunun -adı edilen kuruluşlar dışında- bu amaçla kurulacak kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olması

gerekmektedir. Bunun İstanbul veya Ankara'da merkezi ve diğer büyük kentlerde şubeleri olan bir *dernek veya vakıf* biçiminde örgütlenmesi akla ilk gelen çözüm olmaktadır.

Kampanya kapsamında kentlilerin yolculuklarına ilişkin davranışlarını veya tutumlarını değiştirmekten çok, öncelikle ulaşım alanındaki sorunların nedenlerinin ve bunların çözümündeki çağdaş yaklaşımların farkına varılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda; ulaşımın çevre, enerji, ekonomi gibi alanlara etkileri, ulaşım türleri ve özellikle otomobil ile toplu taşıma arasındaki farklılıklar yol, katlı kavşak gibi yatırımların otomobil kullanımını artırma etkileri ile trafik sorununa çözüm sağlayamamaları, ulaşım konusunda bireysel seçme ve davranışların genel trafik düzenine etkileri, ulaşım altyapısının hakça kullanımı, yayalar için kent içinde engelsiz erişim, v.b. konularda bilinç düzeyinin artırılması hedeflenmelidir.

2.28.2 Karar verici ve uygulamacıları hedef alan kısa dönemli bir kampanya düzenlenmesi

Genel olarak kamuoyunun bilinçlendirilmesinin yanı sıra, karar verici ve uygulamacılara yönelik olarak da sürdürülebilir ulaşım planlaması ilke, strateji, hedef ve uygulamaları konusunda bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda kısa süreli eğitim programları ve karar vericilerle toplantılar, görüşme ve forumlar bu konudaki bilgi ve bilinç düzeyini olumlu etkileyerek, kentlerimizde sürdürülebilir ulaşım ilkeleri doğrultusunda uygulamalar yapılmasını sağlayacaktır.

2.28.3 Mahalle ve semt ölçeğindeki mevcut oluşumlara ve yeni oluşumların kurulmasına destek olunması

Kentsel ulaşım konusunda bilinçlendirme kampanyalarının mahalle ve semt düzeyinde, yerel ölçekteki oluşumlarla yürütülmesi, kampanya ve etkinliklerin daha çok kişi tarafından daha fazla benimsenmesini sağlayacaktır.

2.28.4 Sürdürülebilir ulaşım yaklaşımının toplumun her kesimi tarafından benimsenmesine yönelik sosyal sorumluluk projelerinin yapılması

Toplumsal bilinçlendirme kampanyaları kapsamında, merkezi ve yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra özel sektör kuruluşlarının da sorumluluk alması gerekmektedir. Dünyada çeşitli örnekleri olan sosyal sorumluluk projeleri bu kapsamda önemlidir. Çok çeşitli sektörlerde (örneğin, otomotiv, sağlık, sigorta, konut, enerji, vs) faaliyet gösteren özel sektör kuruluşlarının sürdürülebilir ulaşım ilkelerinin benimsenmesine, ve buldukları kentlerde (veya seçilen bazı pilot kentlerde) kentsel ulaşım sisteminin iyileştirilmesine yönelik sosyal sorumluluk projeleri hazırlamaları ve hayata geçirmeleri sağlanmalıdır.

Strateji seçenekleri listesi

2.1.1	Kentsel teknik altyapı yatırımlarının planlı biçimde geliştirilmesi ve işletilmesi
2.2.1	İmar planları üzerinde kentsel teknik altyapı sunumunu olumsuz etkileyecek plan değişikliklerinin önlenmesi
2.2.2	Plan ve plan notlarına aykırı yapılaşmanın önlenmesi
2.3.1	İmar planı çalışmaları yapılırken teknik altyapıya yönelik fizibilite etütlerinin gerçekleştirilmesi
2.4.1	İmar planı çalışmalarında altlık olarak kullanılan 1/1000 ölçekli sayısal halihazır haritaların kentsel altyapı açısından güncel, doğru ve eksiksiz olmasının sağlanması
2.5.1	Kent bilgi sistemlerinin kurulmasının ve işletilmesinin sağlanması
2.6.1	Yetki ve teknik uygulama karışıklığının giderilmesi
2.7.1	Kentsel Altyapı öğelerinin planlanmasında ve yer seçimi kararında bu karardan etkilenecek kentlilerin karar alma ve denetim süreçlerine katılımının sağlanması
2.8.1	Kurumlar arası koordinasyonun etkinleştirilmesi
2.9.1	Altyapı yatırımları için kaynak yaratılması

2.10.1	Tesislerin projelendirilmesine esas alınan nüfus projeksiyonlarının doğru ve güvenilir kaynaklara dayandırılması
2.10.2	Kanalizasyon sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması
2.10.3	Doğalgaz iletim altyapısının işletim etkinliğinin artırılması
2.10.4	Elektrik dağıtım şebekesinin planlı ve uzun erimli olarak geliştirilmesinin sağlanması; işletim etkinliğinin artırılması
2.11.1	Yağmur suyunun bir kaynak olarak kullanılmasının sağlanması
2.12.1	Fiziksel su kaçaklarının önlenmesi
2.12.2	Suyun kaçak kullanımının ("idari kaçaklar") önlenmesi
2.13.1	Yerel yönetimlerde personel açığının giderilmesi ve personelin eğitilmesi
2.13.2	Kentsel teknik altyapı sistemlerine yönelik olarak kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması
2.14.1	Kent planlama ile ulaşım planlama arasında eşgüdüm sağlanması, kent planlama süreciyle entegre biçimde ulaşım planı yapılmasının zorunlu kılması
2.14.2	Kent planlamada toplu taşıma, yaya ve bisiklet yolculuklarını etkin seçenekler haline getirmek ve yolculuk yapma gereksinimini en aza indirmek için otomobile bağımlı, yaygın, düşük yoğunluklu ve günlük gelişme eğiliminin önlenmesi
2.14.3	Toplu taşıma sistemlerinin kullanımının kent planları ile desteklenmesi
2.15.1	Her tür ve ölçekteki ulaşım yatırımlarının planlanmasında çevreye ve kente etkilerinin (kültürel çevre dahil) değerlendirilmesinin karar ve planlama sürecine dâhil edilmesi
2.16.1	Kentlerde otomobil kullanımının azaltılması
2.17.1	Yatırım ve işletme maliyeti açısından en uygun, enerji verimliliği yüksek, çevresel olumsuz etkileri en az olan toplu taşıma türlerine öncelik verilmesi
2.17.2	Kentlerin fiziki ve coğrafi koşullarının sunduğu olanaklarla mevcut altyapı olanakları dikkate alınarak toplu taşıma türlerinin bütünlük biçimde geliştirilmesi
2.17.3	Kentlilerin toplu taşıma sistemlerine güvenli, konforlu ve kolay bir şekilde erişebilme olanaklarının geliştirilmesi
2.17.4	Kentlilerin toplu taşıma sistemlerini kullanımının artırılması için toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesi
2.18.1	Bisiklet kullanımının bir kentsel ulaşım türü olarak desteklenmesi
2.18.2	Bisikletlilerin trafik içerisinde daha güvenli hareketini sağlayacak altyapının oluşturulması
2.18.3	Yaya ulaşımı desteklenerek kentte yayaların hareketliliğinin kolaylaştırılması
2.18.4	Yaya ulaşım altyapısında engelsiz/evrensel tasarım ilkelerinin gözetilmesi
2.19.1	Kentlerdeki depolama, aktarma, elleçleme ve dağıtım işlevlerinin kentteki yolcu ulaşımını olumsuz etkilemesinin önlenmesi
2.20.1	Kentsel ulaşımında yaşanan yetki ve sorumluluk karmaşasını ve uygulanan politikadaki farklılıkları gidermeye yönelik kurumsal düzenlemelerin yapılması
2.20.2	Ulaşım Planlamasının yüksek öğrenimde kurumsallaşması ve uzmanlık alanına dönüşmesinin sağlanması
2.21.1	Kent ve ulaşım planlarının hazırlanması ve onaylanmasının toplumdaki değişik kesimlerin görüşlerinin alındığı, şeffaf ve katılımcı bir süreç içinde gerçekleştirilmesi
2.22.1	Kentsel ulaşım planlaması ve yönetim sürecini tanımlayan özel bir yasal çerçevenin oluşturulması
2.22.2	Kentsel ulaşım planlamasına ilişkin oluşturulan yasal düzenlemeler kapsamında ulaşım planlamasının yerel yönetimler için zorunluluk haline getirilmesi
2.22.3	Kentsel ulaşım planlamasında temel alınması gereken ilke ve yaklaşımlara yönelik olarak ulusal düzeyde çerçeve belge(ler) oluşturulması
2.23.1	Ulaşım sektöründe öz kaynakların doğru, verimli kullanılması ve bu kaynakların artırılması
2.23.2	Ulaşım yatırımlarının finanse edilmesi için yeni kaynaklar yaratılması
2.24.1	Ulusal düzeyde toplanan kaynakların projelere dağıtılması ölçütlerinin somutlaştırılması
2.25.1	Kentsel yerleşmelerde istatistiklere, analitik çalışmalara ve gözlemlere dayalı analizler yapılarak bölgesel özelliklere ve yerleşme büyüklüklerine göre uygulanabilecek ulaşım yönetim biçimlerinin geliştirilmesi
2.25.2	Mevcut ulaşım altyapısını en verimli biçimde kullanmak ve otomobil kullanımına kısıtlama getirmek için yolculuk talep yönetimi ilkelerinin uygulanması
2.26.1	Kentsel ulaşım ile ilgili tüm bilgilerin sayısal ortamda toplanması ve her an ulaşılabilir durumda bulundurulması
2.27.1	Kentsel ulaşımında güvenliğin sağlanması
2.28.1	Mevcut ve/veya yeni oluşturulacak bir STK aracılığı ile toplumun her kesimini hedef alan uzun dönemli bir kampanya düzenlenmesi
2.28.2	Karar verici ve uygulamacıları hedef alan kısa dönemli bir kampanya düzenlenmesi
2.28.3	Mahalle ve semt ölçeğindeki mevcut oluşumlara ve yeni oluşumların kurulmasına destek olunması
2.28.4	Sürdürülebilir ulaşım yaklaşımının toplumun her kesimi tarafından benimsenmesine yönelik sosyal sorumluluk projelerinin yapılması

EYLEM VE GÖSTERGELER

2.1.1.1 Tüm yerel yönetimlere altyapı yatırımlarını kapsayacak şekilde kent bütününe ilişkin Altyapı Master Plan hazırlaması zorunluluğu getirilmesi

Kentsel teknik altyapı yatırımlarının plansız biçimde yapılmasının önlenmesi hedefi doğrultusunda önemli olan bu eyleme ilişkin olarak hazırlanacak yönetmelik veya mevcut yönetmeliklerde yapılacak değişiklikler eylemin göstergesidir.

2.1.1.2 Master Planda ve yatırım programında yer almayan ve fizibilite etüdü ile uygulama projesi olmayan hiçbir işin ihale edilmemesi

Altyapı yatırımlarının planlı bir şekilde yapılmasını sağlamaya yönelik bir mevzuat düzenlemesi ve sonucunda buna göre uygulama yapılması konusu Yönetmeliklerden, kurum kararlarından ve şartnamelerden izlenerek temel göstergeler olarak kabul edilebilir.

2.1.1.3 Mühendislik yapılarının ekonomik ömürleri tamamlanmadan bu yapılara - onarım ve zorunlu gereksinimler hariç - bütçe ayrılmaması, onarım ve yenileme için ise yatırım bedelinin belirli bir oranının üzerine çıkılmaması (Örneğin yatırım bedelinin %20si gibi)

Bu konudaki temel göstergeler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Valilik ve Yerel Yönetimler ile Altyapı kurum ve kuruluşlarının karar organlarında alacakları kararlar
- İşletme giderleri için ayrılacak finansmanın yatırım bedeline oranı (%)

2.1.1.4 Norm kadro oluşumunu tamamlayamamış yerel yönetimlerin altyapı yatırımlarında Teknik Müşavir kullanmasının teşvik edilmesi

Teknik müşavir kullanılan altyapı projesi sayısı bu eylemin göstergesi olarak belirlenmiştir.

2.2.1.1 Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin plan değişikliklerine ilişkin kısmına her tür ve ölçekte plan değişikliği önerilerinde değişikliğin kentsel teknik altyapıya yönelik etkilerinin değerlendirileceği kentsel teknik altyapı etki değerlendirmesi raporu koşulu eklenmesi

Kentsel teknik altyapı etki değerlendirmesi raporu koşulu ile ilgili olarak geliştirilen eylemde temel gösterge Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelikte yapılacak değişikliklerdir.

2.2.1.2 Plan kararlarının (kentsel dönüşüm, toplu konut, gecekondu önleme alanları, yoğunluk artırımı vb) nüfus ve yapı yoğunluğuna artış getirmesi durumunda mevcut altyapı taşıma kapasitesi çerçevesinde olabilirlik analizi yapılması

Yerleşik alanlara ilişkin plan kararlarının mevcut altyapı tesislerinin taşıma kapasitesi çerçevesinde değerlendirilmesine yönelik olarak önerilen eylemin göstergesi, imar planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumların plan raporlarında ve kararlarında bu yönde bir olabilirlik analizinin yer alması şeklinde belirlenmiştir.

2.2.2.1 İmar planına ve mevzuatına aykırı olan, oturma ruhsatı bulunmayan yapılara kentsel teknik altyapı hizmeti götürülmemesi

Eylemin taviz verilmeden uygulanması ile kaçak yapılaşmada meydana gelecek azalmalar en temel göstergedir.

2.3.1.1 Kent planlamada her ölçekte (kent ölçeğinde ve gerektiğinde ada parsel bazında) imar planları hazırlanırken; planla getirilen kararlar ile bu kararların gerektirdiği altyapı tesisleri arasındaki etkileşimin ve altyapı tesisinin teknik ve ekonomik olarak yapılabilirliğinin değerlendirildiği etütlerin yapılması

Altyapı tesislerinin teknik ve ekonomik olarak yapılabilirliğinin değerlendirildiği etütlerin hazırlanması amacıyla önerilen eylemin göstergesi, imar planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumların plan raporlarında ve kararlarında bu etütlerin yer alması şeklinde belirlenmiştir.

2.3.1.2 Plan kararları ile altyapı yatırımları arasındaki etkileşim ve altyapı tesisinin teknik ve ekonomik olarak yapılabilirliğini değerlendirmek için standart bir fizibilite etüt raporu formatı oluşturulması

Altyapı tesislerinin planlanmasında fizibilite yaklaşımının yaygınlaşması ve çağdaş yaklaşımlar doğrultusunda yapılması amacıyla önerilen eylem için temel gösterge, konuyla ilgili yönetmelik çalışmalarının yapılması ve yürürlüğe girmesidir.

2.4.1.1 Teknik altyapı tesislerine (içme suyu, atık su, enerji nakil hattı, trafo, her türlü iletim hatları vb.) ilişkin bilgilerin ilgili kurumlar ile iletişim kurularak mevcut haritalara işlenmesi ve bu haritaların periyodik olarak güncellenmesi

Konuyla ilgili sorumlu kurum ve kuruluşların karar organlarında alınacak kararlar ve sonrasındaki uygulamalar eylemin göstergesi olacaktır.

2.4.1.2 Her ölçekteki sayısal haritaların, Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği'ne (BÖHHBÜY) göre yapılması

Haritaların hazırlanması ve onaylanması konusunda yönlendirici ve düzenleyici, ayrıca da onama yetkisine sahip kurum ve kuruluşların konuya ilişkin alacağı kararlar ve belirlenecek teknik şartnameler eylemin göstergesidir.

2.5.1.1 Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemlerine ilişkin devam etmekte olan yasal düzenlemelerin (Eylem 47) tamamlanması

Konuya ilişkin yasal düzenlemelerin tamamlanması ve resmi gazetede yayımlanması eylemin göstergesidir.

2.5.1.2 Ulusal düzeyde çeşitli sektörler için toplanacak veya üretilecek konumsal/mekansal verilerin paylaşımı imkanlarının kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması amacıyla ortak standartların belirlenmesi

Çeşitli sektörlerde toplanacak veya üretilecek verilerin ortak bir paydada toplanması, sınıflandırılması ve kullanımın kolaylaştırılması konusunda belirlenecek standartların mevzuat haline getirilmesi, temel gösterge olarak belirlenmiştir.

2.5.1.3 Kent bilgi sistemlerinin kurulması ve işletilmesinde ikincil mevzuat düzenlemelerinin tamamlanması

Kent bilgi sistemleri ile ilgili yönetmeliklerin tamamlanması ve yürürlüğe girmesi eylemin göstergesi olacaktır.

2.5.1.4 Kent Bilgi Sistemlerinde kentlerin halihazır haritaları ve imar planları ile kentsel altyapı, mülkiyet ve kadastro verilerinin güncel ve sayısal olarak yer alması ve düzenli olarak güncellenmesi

Buradaki gösterge, kent bilgi sistemlerinin kurulması amacıyla hazırlanacak şartnamelerde ve teknik kriter dokümanlarında bu hususlara yer verilmesi ve uygulamanın bu yönde yapılmasıdır.

2.5.1.5 Teknik altyapı sistemlerinin kadastral verilerle entegrasyonunun sağlanması ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkının üçüncü boyutunun da kadastroya tescili için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması

Bu konudaki temel gösterge yasal düzenlemelerin tamamlanması ve Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesidir.

2.6.1.1 Standart, üst ölçekte ve kurumsal eşgüdümü sağlayacak şekilde bir mevzuat oluşturulması

Mevzuat çalışmasının hazırlanması ve Resmi Gazetede yayımlanarak yasallaşması eylemin göstergesidir.

2.7.1.1 Doğalgaz boru hattı, trafo, baz istasyonları, katı atık depolama tesisleri, atık su deşarjı ve benzeri altyapı tesislerinin planlama ve yer seçimi sürecinde kentlilerle bilgilendirme toplantıları yapılması

Yapılacak katılım toplantıları eylemin göstergesidir.

2.7.1.2 Bu tür altyapı tesislerinin yapım ve işletim sürecinde olumsuz etkilerini önleyici tedbirler alınması (örn. sağlık koruma bandı, fiziki engel, ışıklı markalama, güvenlik koridoru gibi) ve bu konuda broşür, bildiri, afiş gibi yollarla kentlilerin bilgilendirilmesi

Eyleme ilişkin üç gösterge belirlenmiştir:

- İlgili idarelerin ve kurumların karar organlarında, altyapı tesislerinin yapım ve işletim sürecinde çevreye ve insan sağlığına olabilecek olumsuz etkilerini önleyici kararlar alınması ve uygulanması
- Planlama sürecinde halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için etkinlikler yapılması ve sayısı
- Bilgilendirilme ve bilinçlendirilmeye yönelik bildiri ve afişler

2.8.1.1 “Altyapı Koordinasyon Merkezleri”nin etkin şekilde çalıştırılması için gerekli tedbirlerin alınması, bu merkezlerin yaptırım güçlerinin artırılması

AYKOME’lerin kurumsal yapısını ve yaptırım güçlerini artıracak Yönetmelik çalışmalarının tamamlanması ve yürürlüğe girmesi eylemin göstergesidir.

2.8.1.2 Altyapı yatırımlarının yapım ve işletiminde koordinasyonun sağlanması için tüm yerel yönetimlerde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kurulmasının teşvik edilmesi

Yerel yönetimlerin ilgili birimlerinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kurulması ve tüm altyapı bilgilerinin sisteme yüklenerek, düzenli olarak güncellenerek etkin bir şekilde kullanılması hedefi doğrultusunda geliştirilen bu eylemin göstergesi, Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kurulması ve bu sistemlere sahip yerel yönetim sayısındaki artıştır.

2.9.1.1 Belediye bütçelerinin bir kısmının yasal düzenlemeler ile altyapı yatırımları için harcanmasının zorunlu hale getirilmesi

Türüne ve yerine bağlı olarak büyük finansman kaynağı gerektiren altyapı yatırımlarına finansman temini konusundaki zorlukları azaltmak amacıyla yerel yönetimlerin bütçelerinin belli bir orandaki kısmının altyapı yatırımlarına harcanması için çıkarılacak mevzuat temel gösterge niteliğindedir.

2.9.1.2 Altyapı yatırımlarının finansmanı için dünya örnekleri çerçevesinde farklı finansman modellerinin geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması

Yüksek finansman kaynağı gerektiren altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi için mevcut durumda kullanılan finansman modellerinin çeşitlendirilmesi amacıyla yapılacak araştırma çalışması sonucunda düzenlenecek ve yayımlanacak rapor eylemin göstergesidir.

2.9.1.3 İller Bankasının finansman alanında rolünün güçlendirilmesi

Ülkemizde yerel yönetimlere teknik ve mali destek sağlama açısından en önemli kurumlarından biri olan İller Bankasının altyapı finansmanı alanındaki rolünün güçlendirilmesi doğrultusunda hazırlanacak mevzuatın Resmi Gazetede yayımlanması bu eyleme ilişkin olarak belirlenen göstergedir.

2.10.1.1 Nüfus projeksiyonlarında hedef yıl nüfus tahminlerine ilişkin yeni bir yaklaşım ve ortak model geliştirilmesi

Kentsel gelişim ve altyapı planlamasında kullanılan nüfus tahminlerinin altyapı yatırımının ekonomik ömrü dikkate alınarak makul bir hedef yıl için gerçekçi olarak yapılabilmesi için gerçekleştirilecek araştırma çalışması sonucunda düzenlenecek ve yayımlanacak rapor eylemin göstergesidir.

2.10.2.1 Atık su ve yağmursuyu sistemlerinin ayrık yapılması

Kanalizasyon sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması amacıyla hem mevcut sistemlerde hem de yeni projelendirmelerde atık su ve yağmursuyunun ayrılması eylemi için altyapı proje, uygulama ve işletimi konusunda görevli kurum, kuruluş ve firmaların karar organlarında alınacak kararlar ve konunun teknik şartnamelere konulması gösterge olacaktır.

2.10.2.2 Birbirlerine yakın olan yerleşim yerlerinde özellikle arıtma tesisi ve diğer bazı altyapı tesislerinin ortak yapılması

İşletmede ekonomi ve devamlılık yaratılması açısından üstünlükler sunan ortak arıtma tesisi uygulamasına yönelik eylemde, kentsel altyapı alanında görevli kurum ve kuruluşların karar organlarında alınacak kararlar, Bakanlıkça çıkarılacak genelgeler ve sonucunda konunun teknik şartnamelere konulması gösterge olacaktır.

2.10.3.1 Doğalgaz şebekelerinin projelendirilmesinde ve yapımında bilim ve teknolojideki gelişmelerden yararlanılması, modern ve uygun sistemlerin seçilmesi

Doğalgaz şebekelerinin projelendirilmesinde ve yapımında teknolojik gelişmeler doğrultusunda modern ve uygun sistem seçimi şeklinde önerilen eylemde, bu konuda hazırlanacak teknik şartnameler ve kılavuzlar eylemin göstergesidir.

2.10.3.2 Doğalgaz sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması konusunda kontrol ve denetime yönelik mevzuat oluşturulması

Doğalgaz sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması amacıyla mevcut durumda yetersiz olan mevzuatın geliştirilmesi ve yürürlüğe girmesi eylemin temel göstergesidir.

2.10.4.1 Metropol kentlerden başlamak üzere kentlerimizde elektrik şebekesi master planlarının yapılması

Elektrik şebekesi dağıtım master planlarının yapılması konusunda elektrik iletim ve dağıtımdan sorumlu kuruluşların yönetim kurullarında karar alınması eylemin göstergesi olacaktır.

2.10.4.2 Elektrik dağıtım şebekelerinde yapılacak yatırım ve periyodik bakım-onarım çalışmalarında kentsel teknik alt yapıdan sorumlu kurum-kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması

Elektrik altyapısının bakım ve onarım çalışmalarında diğer altyapı kurum ve kuruluşları ile koordinasyon sağlanması için elektrik iletim ve dağıtımdan sorumlu kuruluşların yönetim kurullarında karar alınması ve uygulanması eylemin göstergesidir.

2.11.1.1 Yağmursuyu depolama tesisleri kurulması ve kullanım amacına göre bu suların artırılması

Yağmur sularının depolanması ve ihtiyaçlar çerçevesinde artırılarak kullanılması amacıyla yapılacak çalışmalar için yerel yönetimlerde kararlar alınması ve konunun şartnamelere eklenmesi bu eylemde gösterge olacaktır.

2.12.1.1 Su kaçak oranlarının ve sebeplerinin tespit edilmesi

Su kaçak oranlarının ve sebeplerinin tespit edilmesi sonucunda elde edilecek işletme verimliliğindeki artışların göstergesi su kaçak oranlarındaki azalmadır.

2.12.1.2 Ekonomik ömrünü doldurulmuş altyapı tesislerinin yenilenmesi

Yenilenmediği sürece kaçakların artmasına yol açan, ekonomik ömrünü tamamlamış altyapı tesislerinin yenilenmesi eylemi için iki gösterge belirlenmiştir:

- İşletme ve bakım giderlerinde azalma
- Su kaçak oranlarındaki azalma

2.12.1.3 İçme suyu hatları işletilirken teknik kontrol ve denetim yapılması

Bu eylem kapsamında da temel gösterge su kaçak oranlarının azalmasıdır.

2.12.2.1 Kaçak kullanımların tespiti için belediyelerce denetim birimlerinin oluşturulması

Benzer şekilde bu eylem kapsamında da temel gösterge su kaçak oranlarının azalmasıdır.

2.12.2.2 İlgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak kaçak su kullanımına ilişkin cezaların caydırıcı hale getirilmesi,

Kaçak kullanımların önlenmesi için yasa ve yönetmeliklerde yapılacak değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesi eylemin göstergesidir.

2.13.1.1 Yerel yönetimler için insan gücü planlaması yapılarak norm kadroların belirlenmesi

Vatandaşlara doğrudan hizmet sunumunda bulunan yerel yönetimlerin insan kaynaklarının norm kadro esasları dahilinde yapılandırılması konusunda yapılacak yönetmelik çalışmaları eylemin göstergesidir.

2.13.1.2 Sürdürülebilir altyapı planlaması ve işletimi alanında yerel yönetim çalışanlarına yönelik teknik ve hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi

Yerel yönetimlerdeki karar vericileri, plancıları, uzmanları hedef alan ve sürdürülebilir kaynak ve altyapı planlaması konularında bilgi ve yetkinliğin artmasını hedefleyen etkinlik kapsamında belirlenen temel gösterge, gerçekleştirilen eğitim etkinlik sayısıdır.

2.13.2.1 Kentsel altyapı tesislerinin kullanımı, “geri kazanım” ve sürdürülebilir gelişmede kullanıcılara düşen görevler konularında konferanslar, sergiler, film/proje yarışmaları, medyada tanıtımlar yapılması

Altyapı hizmetlerinin ve kaynakların kullanıcıları olarak tüketicilerin sürdürülebilir gelişme ve geri kazanım konularında bilinçlendirilmesini hedefleyen eylem için yedi gösterge belirlenmiştir:

- Düzenlenen konferans sayısı
- Konferansa katılımcı sayısı
- Düzenlenen sergi sayısı
- Sergilere katılımcı sayısı
- Düzenlenen film/proje yarışması sayısı
- Film/proje yarışmalarına katılan yarışmacı sayısı
- Görsel ve işitsel medyada konunun ele alınma süresi/sayısı

2.13.2.2 İlk ve orta eğitim programına geri kazanım, sürdürülebilir gelişme ve altyapı hizmetlerinin kullanımına ilişkin üniteler eklenmesi

Sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kaynakların kullanıcısı ve tüketici olarak bilinçlenme açısından erken yaşlarda verilecek eğitimin önemi dikkate alınarak konunun ilk ve ortaöğretim ders müfredatına eklenmesi eylem önerisinin temel göstergesidir.

2.14.1.1 Kent planlama süreci içinde yasanın tanımladığı her ölçekte ve türdeki (revizyon planları dahil) kent planlarıyla bütünlük olarak ulaşım planları hazırlanması ve onanmasını zorunlu kılacak yasal düzenlemelerin yapılması

Kent planlama ve ulaşım planlama arasındaki eşgüdümün artırılması kapsamındaki bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge bu konuda yasal düzenleme yapılmış olması, yasal düzenlemenin yürürlüğe girmesidir.

2.14.1.2 Plan değişiklikleri ve mevzi imar planlarıyla yeni gelişme alanı önerilerinde (toplu konut, alışveriş merkezi, vb.) ulaşım etütleri yapılarak plan kararlarının etkilerinin belirlenmesi; Trafik Etki Analizi yapılarak olumsuz etkilerin kabul edilebilir sınırlar içinde olması için gerekli önlemler alınmasının zorunlu kılınması

Kent planlarına yapılan müdahalelerin ulaşım alanına etkilerinin dikkate alınması ve olumsuz etkilerin giderilmesi amacıyla belirlenen eyleme ilişkin gösterge Trafik Etki Analizi yapılmasına ilişkin zorunluluk getiren yasal düzenleme yapılmış olmasıdır.

2.14.1.3 Ulaşım planlarında ve kent planlarında bulunmayan ulaşım yatırımlarına harcama yapılmasının önlenmesi

Kentsel ulaşım alanındaki yatırımların plansız biçimde gündeme gelmesi ve ulaşım sisteminin de bu nedenle plana bağlı olmaksızın gelişmesi sorununa çözüm olarak önerilen bu eyleme ilişkin olarak da yasal düzenleme yapılması gerekmekte olup, yasal düzenlemenin yapılmış olması temel gösterge olarak belirlenmiştir.

2.14.2.1 Yaşanabilirlik ilkelerini gözetken, karma arazi kullanımıyla motorlu taşıt trafiğini azaltan, toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerini destekleyen planlama ilke ve standartlarının “Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik”de yer alması

Önerilen eylem alanına ilişkin gösterge anılan yönetmelikte gerekli değişikliklerin yapılmış olması, yani bu alandaki yasal düzenlemenin revize edilmesidir.

2.14.2.2 Planlanmış alanlarda yapılaşma tamamlanmadan yeni gelişme alanlarının yerleşime açılmaması

Kentsel mekansal yayılmayı ve bunun sonucunda otomobile bağımlı gelişme örüntülerini önlemek amacıyla belirlenen bu eyleme ilişkin olarak, planlanmış alanlarda yapılaşma oranı temel göstergedir.

2.14.3.1 Yüksek yolculuk talebi yaratan başlıca arazi kullanımlarının ana toplu taşıma güzergâhları ile birlikte planlanması gerekliliğinin “Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik”de yer alması

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge anılan yönetmelikte gerekli değişikliklerin yapılmış olmasıdır.

2.15.1.1 Enerji tüketimine ve kirlenici salımına olumsuz etkileri daha az olan ulaşım yatırımlarına ağırlık verilmesi

Kentsel ulaşımında enerji tüketimi ve çevre etkileri açısından sürdürülebilir seçeneklere ilişkin başlıca iki gösterge bulunmaktadır.

- Karbon salım miktarında azalma (Yolcu-km başına CO, CO₂, vb.),
- Enerji tüketimindeki azalma (Yolcu-km başına enerji tüketimi),

2.15.1.2 Ulaşım yatırımının kentin doğal, kültürel ve tarihsel çevresi üzerinde yaratacağı olası sorunları çözücü öneriler geliştirilmesi zorunluluğunu içeren yasal düzenleme yapılması

Ulaşım yatırımlarının kentsel çevreye olan etkilerinin ulaşım planlama sürecinde dikkate alınması ve olumsuz etkilerin giderilmesi amacıyla belirlenen eyleme ilişkin gösterge böyle bir etki analizine ilişkin zorunluluk getiren yasal düzenleme yapılmış olmasıdır.

2.16.1.1 Kent merkezlerinde otopark kapasitesinin azaltılması, mevcut kapasitenin kısa süreli park amacıyla kullanılması

Kent merkezlerine yapılan yolculuklarda otomobil kullanımının azaltılması hedefi doğrultusunda belirlenen eyleme ilişkin iki gösterge önemlidir.

- Kent merkezlerindeki otopark kapasitesinde azalma,
- Park yeri devir katsayısında artış.

2.16.1.2 Kent merkezlerinde yol boyu araç parkına izin verilmemesi ve denetimin artırılması

Yukarıdaki eylemle aynı hedefe yönelik olarak belirlenen bu eyleme ilişkin göstergeler şöyledir:

- Kent merkezlerinde yol kenarı otoparkı toplam kapasitesinde azalma,
- Kent merkezlerinde yol kenarı otopark kapasitesinin toplam otopark kapasitesine oranında azalma.

2.16.1.3 Kent merkezlerinde taşıt park etmeyi caydırıcı fiyatlandırma uygulanması

Kent merkezine otomobille yapılan yolculukları azaltmak hedefi doğrultusunda fiyatlandırma politikaları da etkin araçlardır. Bu konuya ilişkin üç gösterge belirlenmiştir:

- Kent merkezinde otopark fiyatlarını yükselten uygulamanın hayata geçirilmiş olması,
- Kent merkezindeki ortalama otopark fiyatının kent genelindeki ortalama otopark fiyatına oranı,
- Kent merkezlerindeki otoparkları kullanan araç sayısında azalma.

2.16.1.4 Toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesiyle eş zamanlı olarak, kent merkezlerine otomobille giriş bedeli uygulamalarının dikkate alınması

Dünyada etkin bir fiyatlandırma uygulaması olarak örnekleri artan bir eylem türüdür. Her kentte uygulanması söz konusu olmayabilir; ancak kent merkezlerinde önemli trafik yoğunluğu yaşanan metropoliten kentlerde, toplu taşıma hizmetinin iyileştirilmesi ile eş

zamanlı olarak, bu uygulamanın da ulaşım planlama seçenekleri arasında değerlendirilmesi anlamlıdır. Bu eyleme ilişkin gösterge, kent merkezine giriş bedeli uygulamasının hayata geçirilip geçirilmediğidir.

2.16.1.5 Kent merkezlerinde otomobillere ayrılan yolların planlı biçimde azaltılması

Sürdürülebilir çağdaş kentsel ulaşım planlaması yaklaşımları içinde başlıca eylemler arasında kent merkezlerinde otomobillere sunulan kapasitenin azaltılması yer almaktadır. Bu eyleme ilişkin gösterge, kent merkezlerinde otomobillerin kullanabileceği toplam şerit uzunluğunda azalma olup olmadığı yönündedir.

2.16.1.6 Otomobil trafiğini azaltan, toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerini destekleyen planlama ilke ve standartlarının “Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik’te yer alması

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge anılan yönetmelikte gerekli değişikliklerin yapılmış olmasıdır.

2.16.1.7 Kent merkezlerinde otomobillerden arındırılmış yaya yolları ve alanların oluşturulması

Sürdürülebilir çağdaş kentsel ulaşım ilkeleri doğrultusunda kent merkezlerinde otomobillerden arındırılmış yaya alanları oluşturulması eylemi ulaşım alanında evrensel bir uygulamadır. Bu eyleme ilişkin iki gösterge belirlenmiştir.

- Kent merkezlerinde yaya alanlarında artış,
- Kent merkezlerinde yayalaştırılmış yolların uzunluğunda artış.

2.16.1.8 Kent merkezleri içinden transit trafiği geçirecek ana koridorların düzenlenmesinden kaçınılması

Gerek çağdaş ulaşım planlama ilkesi olarak gerekse kent merkezlerinin canlılığını, ekonomisini ve güvenliğini olumsuz etkilememek amacıyla yönelik bu eylem için, kent merkezlerinde transit trafiğe izin verilen toplam yol uzunluğunda azalma sağlanması temel gösterge olarak belirlenmiştir.

2.17.1.1 Raylı sistem projelerinin ekonomik ve mali değerlendirmelerde olumlu sonuçlar veren, yeterli taleplerin belirlendiği/öngörüldüğü koridorlarda yapılması

Toplu taşımada verimlilik sağlanması ve raylı sistem teknolojisine seçimine ilişkin süreçlerin planlı ve geçerli gerekçelendirilebilir olması, açık ve şeffaf ölçütlere dayandırılması amacıyla önerilen bu eylem alanına ilişkin üç gösterge belirlenmiştir.

- Projenin mali ve ekonomik iç verimlilik oranları (%),
- Projenin zirve saatteki en büyük yolculuk talebinin (yolcu/saat/yön) seçilen raylı sistem teknolojisi standartları kapsamında uygunluğu ,
- Projenin günlük toplam yolcu sayısı (yolcu/gün).

2.17.1.2 Yüksek yolculuk talebi olan koridorlarda metrobüs ve tahsisli otobüs yolu gibi yüksek kapasiteli toplu taşıma sistemlerinin de değerlendirilmesi

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge, otobüs yolu alternatiflerinin toplu taşıma proje yapılabilirlik çalışmalarında alternatifler arasında yer almasıdır.

2.17.1.3 Toplu taşımada kullanılan yakıt ve araçlarda ekonomik koşullar da göz önünde bulundurularak çevre dostu teknolojilerin seçilmesi

Kentsel ulaşımın çevresel etkilerini azaltmak hedefi kapsamında evrensel uygulamalar arasında yer alan bu eyleme ilişkin iki gösterge belirlenmiştir.

- Projelendirmede çevre dostu teknolojilere yönelik değerlendirmenin yer alması,
- CO₂ salımında azalma (Yolcu-km başına CO₂).

2.17.2.1 Su yolu bulunan kentlerde bu olanağın kent içi ulaşım aracı olarak geliştirilmesi

Kentlerde toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde çok çeşitli olanakların değerlendirilmesi kapsamında su yolu bulunan kentlerde bu olanağın değerlendirilmesi amacıyla önerilen eylem alanına ilişkin iki gösterge belirlenmiştir.

- Türel dağılımda suyolu ulaşımının oranında artış,
- Toplu taşımada suyolu ulaşımının oranında artış.

2.17.2.2 Mevcut demiryolu altyapısı olan kentlerde, bu altyapının kent içi ulaşımında etkin bir biçimde kullanılması

Demiryolu altyapısının kentsel ulaşımında kullanılmasına yönelik eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Mevcut demiryolu altyapısını içeren toplu taşıma projesi/hizmeti,
- Türel dağılımda mevcut demiryolu kullanımının oranında artış.

2.17.2.3 Trafik düzeyi yüksek olan koridorlarda otobüse ayrılmış yol, şerit gibi fiziksel ve işletme önlemlerinin alınması

Pek çok kentte toplu taşıma sisteminin temelini oluşturan otobüs sistemlerinin verimliliğini arttırmak amacıyla öngörülen eylem alanı için üç gösterge bulunmaktadır.

- Otobüs yolu, otobüs şeridi uygulaması yapılmış olması,
- Otobüs yolu, otobüs şeridi uzunluğunda artış,
- Otobüs yolu, otobüs şeridi kullanan otobüs hatlarının sayısında artış.

2.17.2.4 Toplu taşıma türleri arasında fiziksel entegrasyon, zaman çizelgelerinin entegrasyonu ve ücret ödeme entegrasyonu sağlanması

Bu eyleme ilişkin beş gösterge geliştirilmiştir.

- Toplu taşıma yolculuklarında ortalama aktarma süresinde (dak/aktarma) azalma,
- Toplu taşıma yolculuklarında ortalama aktarma sayısında (aktarma/yolculuk) artış,
- Akıllı bilet / birleşik bilet uygulamasının hayata geçirilmiş olması,
- Akıllı bilet kullanım oranında artış,
- Akıllı bilet kullanım sayısında (yolcu) artış.

2.17.2.5 Minibüs, servis, dolmuş gibi ara toplu taşıma türlerinin, toplu taşımayla yarışmayan ve toplu taşımayı besleyecek şekilde planlanması

Bu eyleme ilişkin üç gösterge belirlenmiştir.

- Besleme hatları sayısında artış,
- Besleme hatlarını kullanan yolcu sayısında artış,
- Besleme hatları ile erişilen durak/istasyon sayısında/oranında artış.

2.17.3.1 Toplu taşıma durak ve güzergâhları ile yaya yolu bağlantılarının bütünleşik olarak planlanması

Toplu taşıma sisteminin kullanımını arttırmak sürdürülebilir ulaşım ilkesi açısından ve çağdaş ulaşım planlama kapsamında başlıca stratejiler arasındadır. Toplu taşıma sisteminin kullanımının artırılması için temel koşullardan biri ise kentlilerin bu sistemlere erişim koşul ve olanaklarının geliştirilmesidir. Bu kapsamda toplu taşıma durak ve güzergâhları ile yaya yolu bağlantılarının bütünleşik planlanması önemli bir eylem alanıdır ve bu konuya ilişkin gösterge; toplu taşıma duraklarına güvenli yaya yolu bağlantılarının geliştirilmiş olması olarak belirlenmiştir.

2.17.3.2 Toplu taşıma sistemlerinin hareket kısıtlı kişiler için erişilebilir olması

Toplu taşıma sistemlerine kentlilerin erişim koşullarının iyileştirilmesi kapsamında, hareket kısıtlı kişilerin erişilebilirliğinin artırılması önemli bir eylem alanıdır. Bu kapsamda hem araçlara biniş ve iniş için toplu taşıma araçlarının hareket kısıtlı kişilerin gereksinimi olabilecek düzenekleri barındırması gerekmektedir. İstasyon ve duraklara erişim ve bekleme alanlarında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu konuları içeren üç gösterge belirlenmiştir.

- Hareket kısıtlı kişilerin kullanabileceği araç sayısında artış,
- Durak ve istasyonlarda uygun düzenlemenin varlığı,
- Uygun düzenleme olan durak ve istasyon sayısında artış.

2.17.3.3 Toplu taşıma duraklarında bisiklet park yerleri ve araçlarda bisiklet taşıma yerleri ayrılması

Toplu taşıma sistemlerine bisiklet ile erişim koşullarının sağlanması da kentsel ulaşım planlamasında temel eylem alanlarından biridir. Bu kapsamda beş gösterge belirlenmiştir.

- Bisiklet park yeri olan durak sayısında artış,
- Bisiklet park yeri olan durak oranında artış,
- Duraklardaki bisiklet park yeri sayısında/kapasitesinde artış,
- Bisiklet taşıma yeri olan toplu taşıma aracı sayısında artış,
- Bisiklet taşıma yeri olan toplu taşıma aracı oranında artış.

2.17.3.4 Toplu taşıma sistemlerinin kent çeperindeki durak alanlarında araç park yerleri (Park-et-bin; Park&Ride alanları) planlanması

Toplu taşıma sistemlerinin kent merkezi dışındaki ve kentin çeperine doğru olan bölgelerdeki durak alanlarında araç park yerleri planlanması yönündeki eylem, otomobil kullanıcılarını kent merkezi yolculuklarında toplu taşıma sistemine çekmek için dünyada yaygın bir uygulamadır. Üç gösterge belirlenmiştir.

- Park-et-bin (P&R) yeri sayısında artış,
- Toplam park-et-bin (P&R) araç kapasitesinde artış,
- Park-et-bin (P&R) yapılan toplam yolculuk sayısında artış.

2.17.4.1 Kentteki mevcut toplu taşıma araç stokunun bakımı ve yenilenmesinin düzenli olarak yapılması; daha konforlu, güvenilir, temiz ve çekici hale getirilmesi

Toplu taşıma sisteminin kullanımını arttırmak için bu sistemlerin hizmet düzeyinin iyileştirilmesi,

daha çekici hale getirilmesi gereklidir. Eyleme ilişkin iki gösterge belirlenmiştir.

- Toplu taşıma araç filosunun ortalama yaşında (yıl) azalma,
- Belirli bir yıldan (5 yıl, 10 yıl, 20 yıl) daha eski araçların oranında (%) azalma.

2.17.4.2 Kentlerde “Ulaşım Kontrol Merkezleri” kurularak, toplu taşıma araçlarının hareketliliğinin (zamanında durağa varma ve duraktan ayrılma) gerçek zamanlı olarak takip edilmesi

Sistemin hizmet düzeyinin denetlenmesi ve iyileştirilmesine olanak verecek olan bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge, Ulaşım Kontrol Merkezinin kurulmuş olmasıdır.

2.17.4.3 Gerek iletişim teknolojileri (internet, gsm vb), gerekse duraklarda çizelgeler yoluyla toplu taşıma zaman ve güzergah bilgilendirmesinin yapılması

Bilgilendirme eylemleri toplu taşıma sistemlerine yolcu çekilmesinde etkili uygulamalar arasındadır. Bu eylemin göstergesi olarak, bilgilendirme sisteminin oluşturulmuş olması belirlenmiştir.

2.17.4.4 Toplu taşıma araçlarını takip amaçlı bu araçlara GPS (Global Positioning System: Küresel Yer Belirleme Sistemi ya da Küresel Konumlandırma Sistemi) alıcıları konulması

Bu eylem için üç gösterge belirlenmiştir.

- Toplu taşıma araçlarında GPS bulunması,
- GPS'li araç oranında artış,
- Gerçek zaman bilgilerinin yolcu bilgilerine dönüştürülmesi.

2.17.4.5 Ücret sistemi ve miktarının; kar amacından ziyade, kentlilerin büyük bölümünü toplu taşımaya teşvik etme amacıyla düzenlenmesi

Toplu taşıma sistemlerinin kullanımını arttırmada en etkin yöntemlerden biri ücret sisteminin çekici kılınmasıdır. Bu kapsamda belirlenen gösterge, toplu taşımayı çekici kılabilecek ücret sistemi uygulamalarının hayata geçirilmiş olmasıdır.

2.18.1.1 Ulaşım Ana Planı ile İmar Planları kapsamında bisiklet planı ve yaya planının yapılması, ilgili yönetmeliklerde yer alması

Bisiklet kullanımının ve yaya ulaşımının kentsel ulaşımında etkin türler olarak geliştirilmesi ve desteklenmesi için öncelikle ulaşım ve kent planlarında yer alması gereklidir. Bu amaçla önerilen eyleme ilişkin üç gösterge belirlenmiştir.

- Yasal Düzenleme yapılmış olması,
- Ulaşım Ana Planında bisiklet ve yaya planının yapılmış olması,
- 1/5000 ve 1/1000 imar planlarında bisiklet yolları ve yaya alanlarının önerilmiş olması.

2.18.1.2 Kent bütününe yayılan bisiklet yol ağları oluşturulması

Sürdürülebilir ulaşım stratejileri kapsamında temel konulardan biri olan bisiklet yolu altyapısının geliştirilmesine ilişkin bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Kentte bisiklet yollarının toplam uzunluğunda (şerit-km) artış,
- Türel dağılımda bisiklet yolculuklarının oranında artış.

2.18.1.3 Bisikletliler için bilgi sistemlerinin oluşturulup kentte uygun yerlere yerleştirilmesi

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge, bisiklet için ulaşım ağını gösteren bilgilendirme haritalarının olmasıdır.

2.18.1.4 Kamusal alanlarda, işyerlerinde, konut alanlarında bisiklet kullanımına olanak tanımak amacıyla bisiklet için park ve hizmet alanlarının oluşturulması

Bisiklet için park ve hizmet alanları sayısında artış olup olmadığı, bu eylem için belirlenen göstergedir.

2.18.2.1 Ayrı bisiklet yolları yapımının desteklenmesi, bisiklet şeritlerinin zaman içinde bisiklet yollarına dönüştürülmesi

Bisiklet kullanıcılarının güvenliği açısından planlamada bisiklet yollarının, bisiklet şeritlerine tercih edilmesi daha doğru bir yaklaşımdır. Bu kapsamda iki gösterge belirlenmiştir.

- Kentte bisiklet yollarının toplam uzunluğunda (şerit-km) artış,
- Kentte bisiklet yollarının şeritlere oranında artış.

2.18.2.2 Bisikletlinin diğer ulaşım türleriyle tüm karşılaşmalarında (örn: kavşaklar, karışık trafik, vs) gerekli fiziki düzenlemelerin yapılması

Bu eylem kapsamında üç gösterge belirlenmiştir.

- Kentte bisiklet öncelikli düzenlemelerin hayata geçirilmiş olması,
- Bisikletliler için trafik ışıklarının sayısında artış,
- Bisiklet öncelikli kavşak düzenlemeleri (bisiklet kutusu gibi) sayısında artış.

2.18.3.1 Kent merkezlerinde, meydan, sokak veya kapsamlı olarak kent merkezi bölgesinin yayalaştırılması seçeneklerinin desteklenmesi

Sürdürülebilir ulaşım ilkeleri kapsamında en önemli konulardan biri olan yaya alanlarının artırılması ve yaya ulaşımının desteklenmesi için yayalaştırma seçeneklerinin desteklenmesi gerektiği açıktır. Bu kapsamda üç gösterge önemlidir.

- Kentte yayalara ayrılmış yol ağı oranında artış,
- Kent merkezinde yayalaştırılmış alan büyüklüğünde artış,
- Yaya şebekesinin sürekliliği: kesintilerin sayısında azalma.

2.18.3.2 Yayaların kentsel yol ağı içinde her yere ulaşabilmesinin sağlanması

Kentlerde erişebilirlik ilkesinin başlıca koşulu yayalar için kentin her yerinin erişilebilir olmasıdır. Bu doğrultuda önerilen eyleme ilişkin iki gösterge önemlidir.

- Otoyol dışındaki tüm yol ağına yaya kaldırımının bulunması,
- Yaya kaldırımının farklı kullanım alanlarındaki minimum genişliğine ilişkin uygulama esaslarının altına düşülmemesi.

2.18.3.3 Gerekli yerlerde trafik sakinleştirme (traffic calming) tekniklerinin uygulanması

Yaya trafiğinin yoğun olduğu konut alanları ve kent merkezi gibi alanlarda, taşıt trafiği ile

yaya trafiğinin karşılaşma noktalarında güvenlik düzeyini arttırmak amacıyla taşıt trafiğinin hızını düşürmek gerekmektedir. İki gösterge belirlenmiştir.

- Trafik sakinleştirme düzenlemelerinin hayata geçirilmiş olması,
- Yaya öncelikli hız kısıtlamalı (30 km/h gibi) alanların büyüklüğünde artış.

2.18.4.1 Yaya ulaşımına ilişkin engelsiz/evrensel tasarım konusunda bir kılavuz hazırlanarak tüm yerel idarelere dağıtılması

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge, anılan konuda kılavuz oluşturulması ve yerel yönetimlere dağıtılmış olmasıdır.

2.18.4.2 Üniversitelerle birlikte bilimsel, teknolojik, araştırma ve geliştirme birimlerinin kurulması

Anılan birimlerin kurulmuş olması, bu eyleme ilişkin gösterge olarak belirlenmiştir.

2.19.1.1 Kentte üretilen ve kullanılmak üzere getirilen malların depolanacağı, işleneceği ve dağıtılacağı merkezlerin imar ve ulaşım planlarında belirlenen yerlerde oluşturulması

Kent lojistiği kapsamında yük taşımacılığının kentlerdeki yolcu taşımalarını olumsuz etkilemesine karşı önlem alınması amacını taşıyan bu eyleme ilişkin olarak, imar ve ulaşım planlarında depo, işleme ve dağıtım merkezlerinin planlanmış olması temel gösterge olarak belirlenmiştir.

2.19.1.2 Kentte üretilen atıkların toplanması ve uzaklaştırılmasına yönelik ulaşım çözümlerinin ulaşım planlarında dikkate alınması

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge, ulaşım planında konunun yer alıp almadığıdır.

2.20.1.1 Sürdürülebilir kentsel ulaşım planlaması ve yönetimi için politika koyan, yönlendiren ve denetleyen ulusal düzeyde sorumlu bir birimin Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde kurulması

Kentsel ulaşımına ilişkin mevcut kurumsal yapıdaki yetersizlikler ile politika eksikliğinin giderilmesi amacıyla önerilen bu eyleme ilişkin gösterge, anılan birimin kurulmasıdır.

2.20.1.2 Bu birimin, ilgili diğer kamu ve özel sektör temsilcileri, yerel yönetimler, bilim insanları ve konuyla ilgili uzmanlardan oluşan bağımsız bir kurul ile birlikte Ulusal Düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisini hazırlaması

Kentsel ulaşımına ilişkin ulusal düzeyde politika eksikliğinin giderilmesi amacını taşıyan bu eylem için belirlenen gösterge, ulusal düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisinin hazırlanmış olmasıdır.

2.20.2.1 Üniversitelerde ilgili lisansüstü eğitim programlarının yaygınlaştırılması

Kentsel ulaşım planlamasının yüksek öğretimde kurumlaşması ve uzmanlık alanına dönüşmesi stratejisi doğrultusunda önem kazanan bu eylem için belirlenen gösterge, üniversitelerde ulaşım alanına ilişkin lisansüstü eğitim programı sayısında artıştır.

2.20.2.2 Üniversitelerde bu amaçla kadroların güçlendirilmesi

Ulaşım alanında öğretim üyesi ve araştırmacı sayısındaki artış, bu konudaki temel göstergedir.

2.21.1.1 Toplumun değişik kesimlerinin karar sürecine etkin katılımını sağlayacak şekilde mevzuatta düzenleme yapılması

Ulaşım yatırımlarına ilişkin kararlara hem kullanıcıların hem de yatırımdan etkilenenlerin katılımının sağlanabilmesine yönelik yasal düzenleme yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda belirlenen gösterge bu tür bir düzenlemenin yapılmış olmasıdır.

2.22.1.1 Kentsel Ulaşım Yasası ve yönetmeliklerinin hazırlanması

Kentsel ulaşım ile ilgili olarak yasal yapıdaki mevcut karmaşık yapının değiştirilmesi, bütüncül ve çağdaş bir ulaşım sisteminin geliştirilmesine yönelik yasal çerçevenin oluşturulması son derece önemlidir. Bu kapsamda temel gösterge, yasal düzenlemelerin yapılmış olması, yasanın hazırlanmasıdır.

2.22.2.1 Kentsel Ulaşım Yasasının hazırlıklarını yürütmek üzere yerel yönetimler, merkezi yönetim, uzmanlar ve üniversitelerin temsilcilerinin yer aldığı bir komisyonun çalışmaları yürütmek üzere oluşturulması

Bu eylem kapsamında belirlenen göstergeler şöyledir.

- Komisyonun oluşturulması,
- Komisyon çalışma sonuçlarının paylaşımı için kongre/şura ve yayınlar.

2.22.3.1 Kentsel ulaşım ile ilgili ulusal düzeyde temel politikalar, öncelikler ve ilkeleri belirleyen Kentsel Ulaşım Stratejisinin yerel yönetimler için bağlayıcı olacak bir politika belgesi (Beyaz Kitap) olarak hazırlanması

Kentsel ulaşım planlamasında temel alınması gereken ilke ve yaklaşımlara yönelik olarak ulusal düzeyde oluşturulacak Kentsel Ulaşım Stratejisinin bir politika belgesi olarak hazırlanması, bu alandaki yaklaşımları yönlendirici ve bağlayıcı düzenlemelerin eksikliğini giderecektir. Bu kapsamda Beyaz Kitap (*White Paper*) niteliğinde bir belgenin oluşturulması temel göstergedir.

2.22.3.2 Ulusal düzeyde belirlenen Kentsel Ulaşım Stratejisi doğrultusunda teknik standartlar, işaretleme, trafik güvenliği, yaya güvenliği, vb. konularda kılavuz belgeler hazırlanması

Bu eyleme ilişkin olarak anılan konularda kılavuz belgelerin hazırlanması temel göstergedir.

2.22.3.3 Ulaşım Planı yöntem ve süreçlerini belirleyen teknik şartname örnekleri hazırlanması

Teknik şartname örneklerinin hazırlanması bu eyleme ilişkin göstergedir.

2.23.1.1 Ulaşım sektöründe yaratılan gelirlerin (otoyol, gelirleri gibi) tekrar ulaşım sektöründe, ve ulaşım planları ile Ulusal Düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisi belgesinde belirlenen öncelikler doğrultusunda kullanılması için yasal düzenleme yapılması

Özkaynakların verimli kullanılması ve artırılması açısından önemli olan bu eylem için belirlenen gösterge bu yönde yasal düzenleme yapılmasıdır.

2.23.1.2 Toplu taşıma sistemlerinin işletilmesinde maliyet verimliliğinin artırılması

Bu eylem için iki gösterge belirlenmiştir.

- Yolcu başına işletme maliyetinde azalma,
- Yolcu km başına işletme maliyetinde azalma.

2.23.1.3 Toplu taşıma sistemlerine verilecek sübvansiyonların kentlerin ulaşım ana planlarında belirlenen öncelikler doğrultusunda kullanılması ve işletme verimliliğini kanıtlamış olan işletmelere verilmesi

Bu eylem kapsamında belirlenen gösterge, verilen sübvansiyonun plan önceliklerine uygunluğudur.

2.23.1.4 Ulusal gereksinimler nedeniyle merkezi hükümetçe yapılması gereken ulaşım yatırımların kente yüklediği ve yerel yönetimler tarafından karşılanamayan ek maliyetlerin merkezi hükümetçe karşılanması

Bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Merkezi Hükümetçe yapılan ulaşım yatırımının kente ek maliyeti bulunup bulunmadığı,
- Ek maliyetin merkezi hükümetçe karşılanması.

2.23.2.1 Kent merkezine giriş fiyatlandırması ve otoparklardan elde edilen gelirlerin toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine harcanması

Kentsel ulaşım yatırımları için yeni kaynaklar yaratılması amacını taşıyan bu eylem için belirlenen gösterge, kent merkezine giriş fiyatlandırması ve otopark gelirlerinin toplu taşıma sistemi için harcanıp harcanmadığıdır.

2.23.2.2 Kentsel ulaşım yatırımlarından kaynaklanan kentsel değer artışlarının belli bir oranda toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine harcanması için yasal düzenleme yapılması

Bu eylemde öngörülen kaynak oluşturma modeli için yasal düzenleme yapılması temel gösterge'dir.

2.23.2.3 Kent merkezleri dışındaki transfer/aktarma merkezleri ile park-et-bin (park&ride) alanlarının yapımında ve işletiminde Yap-İşlet-Devret ve Kamu-Özel Ortaklıkları gibi modellerin değerlendirilmesi

Bu eylem kapsamında belirlenen gösterge, YPK Kararı, Meclis Kararı gibi kararlarda yer almasıdır.

2.24.1.1 Sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, çevre gibi genel hedefleri destekleyen projelere öncelik verecek şekilde finansman dağıtım ölçütlerinin tanımlanması

Bu eyleme ilişkin olarak temel gösterge, finansman dağıtım ölçütlerinin tanımlanmasına ilişkin çalışma ve/veya yasal düzenleme yapılmıştır.

2.24.1.2 Yatırım ve işletme giderlerinin ne kadarının hangi kaynaklardan ve hangi önceliklerle karşılanacağını ulusal politikalar ışığında formüllere dönüştürülmesi

Bu kapsamda belirlenen gösterge, yatırım ve işletme giderlerinin karşılanmasına ilişkin kaynak ve öncelikler hakkında çalışma ve/veya yasal düzenleme yapılmıştır.

2.25.1.1 Her kent için ulaşım bilgi bankası oluşturulması

Bu eylem için temel gösterge bilgi bankası ve ulaşım istatistiklerinin oluşturulup oluşturulmadığıdır.

2.25.1.2 Trafik sıkışıklığı, güvenliği ve entegrasyon sorunları yaşanan yerlerde ulaştırma altyapısındaki proje ve uygulama hatalarının giderilmesi

Ulaşım sisteminin yönetimi ile sistem verimliliğinin artırılması amacıyla hizmet eden bu eylem kapsamında beş gösterge belirlenmiştir.

- Yol, satıh, altyapı bozukluğu olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma,
- Güzergah daralması olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma,
- Aykırı kurp olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma,
- Bordür belirsizliği olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma,
- Trafik kazaları sayısında azalma.

2.25.1.3 Kent içi ulaşımda işletme ve denetim uygulamalarının düzenli olarak yapılması, yaptırımlar belirlenmesi

Bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Beklenen ve gerçekleşen kapasite ölçüm değerleri (arasındaki farkın azalması),
- Yolcu memnuniyet ölçümleri.

2.25.1.4 Toplu taşımada belediye otobüslerinin aşırı yoğunluk ve duraklarda yığılma yarattığı hatlarda düzenlemeler yapılması

Hem toplu taşıma sisteminin verimliliği hem de trafik yönetimi açısından önemli olan bu eylem belirlenen gösterge, toplu taşıma seferinde yolculuk süresinde azalma sağlanmış olmasıdır.

2.25.1.5 Yetersiz kent içi yol ağı kademelenmesinin yeniden düzenlenmesi

Yol kademelenmesinin ilkelerine uygun biçimde oluşturulan yol ağları ulaşım sisteminin performansını olumlu etkileyecektir. Bu kapsamda üç gösterge belirlenmiştir.

- Yol kademesinin işlevine ve arazi kullanımına uygunluğu,
- Yol kademesinin öngörülen hız sınırına uygunluğu,
- Yol ağına kademe eksiklikleri ve atlamalarda azalma.

2.25.2.1 Kent merkezlerine otomobille ulaşımı caydırıcı nitelikte yasaklamalar, kapasite kısıtlaması, yüksek otopark ücretleri, dolu taşıtlara öncelik gibi uygulamalar yapılması

Yolculuk Talep Yönetimi stratejisi kapsamında kent merkezlerine otomobille ulaşımı caydırıcı nitelikte uygulamalar başlıca eylem alanlarıdır. Bu kapsamda önerilen eylem için iki gösterge belirlenmiştir.

- Kent merkezine otomobille ulaşımı caydırıcı nitelikte uygulamaların hayata geçirilip geçirilmediği,
- Kent merkezine yapılan yolculukların türel dağılımında özel otomobilin payında azalma.

2.25.2.2 Toplu taşıma sistemlerinin hız, konfor, entegrasyon ve hizmet düzeyi geliştirilerek, yolculukların toplu taşımaya kaydırılması

Bu eylem kapsamında belirlenen göstergeler şöyledir.

- Toplu taşıma yolcu sayısında artış,
- Türel dağılımda toplu taşıma yolculuklarının oranında artış.

2.25.2.3 Esnek çalışma saatleri, tele çalışma, iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı gibi uygulamalarla motorlu taşıtlarla yolculuk ve toplam yolculuk talebinin azaltılması

Yolculuk Talep Yönetimi stratejisi doğrultusunda belirlenen bu eyleme ilişkin üç gösterge önerilmiştir.

- Anılan uygulamaların hayata geçirilip geçirilmediği,
- Kentte doruk saatlerde toplam yolculuk sayısında azalma,
- Kentte kişi başına yolculuk oranında azalma.

2.26.1.1 Kentlerde Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) kurulması, belediye bünyesinde bir birim tarafından yönetilmesi ve sürekli güncel tutulması

Bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Coğrafi Bilgi Sisteminin kurulup kurulmadığı,
- Coğrafi Bilgi Sisteminin sürekli güncellenmesine olanak tanıyan kurumsal yapının bulunup bulunmadığı.

2.26.1.2 Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) içinde kentteki ulaşım ağı ve bunun kullanımına ilişkin tüm bilgilerin toplanması

Bu eylem için belirlenen gösterge, Coğrafi Bilgi Sistemi içinde ulaşım bilgilerinin toplanıp toplanmadığı yönündedir.

2.27.1.1 Konut alanlarındaki yerel yollarda taşıt trafiği hız sınırının düşürülmesi ve bu amaçla fiziki önlemlerin alınması

Kentsel ulaşımında güvenliğin artırılması stratejisi doğrultusunda belirlenen bu eyleme ilişkin iki gösterge önemlidir.

- Hız sınırını düşürücü düzenleme ve önlemlerin hayata geçirilip geçirilmediği,
- Belirlenen alanlar için ortalama araç hızında azalma.

2.27.1.2 Yaya yolları, yaya geçitleri ve kaldırımların uygulama esasları belirlenerek ve engellerden arındırılmış biçimde inşa edilmesi

Yayaların kentsel ulaşım sistemi içinde engelsiz erişimini ve güvenliğini artırma amacını taşıyan bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Standarda uygun yaya yolu, geçiti, kaldırım sayısı/uzunluğunda artış,
- Yayaların karıştığı trafik kazası sayısında/oranında azalma.

2.27.1.3 Kent ulaşım ağında güvenlik açısından risk oluşturan uygulamaların belli bir program dâhilinde iyileştirilmesi

Bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Güvenlik açısından iyileştirme çalışması yapıp yapılmadığı,
- Trafik kazalarında azalma.

2.27.1.4 Yaya ve bisiklet önceliğinin kent ve ulaşım planlarına yansıtılması

Yaya ve bisikletli yolculuklar açısından güvenlik düzeyinin artırılması amacını taşıyan bu eylem için üç gösterge önerilmektedir.

- Yaya öncelikli düzenleme sayısında artış,
- Bisiklet öncelikli düzenleme sayısında artış,
- Yaya ve bisikletlilerin karıştığı trafik kazası sayısında/oranında azalma.

2.27.1.5 Taşıt ve yaya yolları ile yapılardaki inşaat ve onarım çalışmalarında güvenlikle ilgili standartların uygulanması

Yeni yollar veya onarımlar kapsamında standartlara uygunluk, bu eylem için temel göstergedir.

2.27.1.6 Ulaşım ve trafikle ilgili mevzuatın gözden geçirilerek güvenlikle ilgili unsurların yaşanabilirlik ve çağdaş normlar gözetilerek yenilenmesi

Bu eylem için temel gösterge, belirtilen konuları kapsayacak şekilde mevcut yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesini ve yenilenmesini içeren bir yasal düzenlemedir.

2.28.1.1 İlk ve orta eğitim programına ulaşım bilinciyle ilgili üniteler eklenmesi

Toplumun her kesiminde kentsel ulaşım konularında bilincin artırılması hedefi doğrultusunda en öncelikli eylem alanlarından biri ilk ve orta eğitimden itibaren bu konunun eğitim programları kapsamında yer almasıdır. Bu eylemin göstergesi ise, eğitim programına ünitelerin eklenip eklenmediğidir.

2.28.1.2 Konferanslar, sergiler, film/proje yarışmaları düzenlenmesi

Kentsel ulaşım alanındaki sorunların nedenlerinin ve bunların çözümündeki çağdaş yaklaşımların neler olduğunun anlaşılması amacıyla konferans, sergiler, yarışmalar önemlidir. Bu kapsamda belirlenen göstergeler şöyledir.

- Düzenlenen konferans sayısı,
- Konferansa katılımcı sayısı,

- Düzenlenen sergi sayısı,
- Sergilere katılımcı sayısı,
- Düzenlenen film/proje yarışması sayısı,
- Film/proje yarışmalarına katılan yarışmacı sayısı.

2.28.1.3 Medyada tanıtım ve tartışmalar, filmler gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi

Bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Görsel ve işitsel medyada konunun ele alınma süresi/sayısı,
- Düzenlenen etkinlik sayısı,
- Etkinliklerle ulaşılan kişi sayısı.

2.28.1.4 Toplumda tanınan ve sevilen kişilerin katılacağı medyada etkinlikler yapılması

Bu eyleme ilişkin gösterge, toplumda tanınan kişilerle ulaşım konularına ilişkin olarak medyada gerçekleştirilen etkinliklerin süresi ve sayısıdır.

2.28.1.5 İnternet sayfası oluşturulması, e-posta dağıtımı

Bu eylem kapsamında üç gösterge belirlenmiştir.

- İnternet sayfasının oluşturulup oluşturulmadığı,
- İnternet sayfasını ziyaretçi sayısı ve sayıda artış,
- E-posta dağıtımı yapılması ve dağıtılan kişi sayısı.

2.28.2.1 İlgili kurumların personeli için kısa eğitim programları hazırlanması, verilmesi

Kentsel ulaşımında karar verici ve uygulamacıları hedef alan etkinlikler kapsamında belirlenen bu eylem için iki gösterge önerilmiştir.

- Eğitim programlarının hazırlanarak verilmesine ilişkin etkinliklerin yapılıp yapılmadığı,
- Eğitime katılan personel sayısı.

2.28.2.2 Yöneticilere ziyaretler, ortak toplantılar yapılması

Bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Toplantıların yapılıp yapılmadığı,
- Toplantı sayısı.

2.28.3.1 Semt ve mahalle ölçeğinde yapılacak bilgilendirme ve bilinçlendirme eylemleri ve toplantılarına malzeme ve konuşmacı sağlanması

Yerel ölçekteki oluşumların desteklenmesine yönelik bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Etkinlik/toplantı yapan semt/mahalle sayısı,
- Etkinlik/toplantı sayısı.

2.28.3.2 Semt sakinleri ve semtteki diğer STK'lar ile temas edilerek yeni oluşumların kurulması

Bu eyleme ilişkin olarak belirlenen gösterge, kurulan yeni yerel oluşum sayısıdır.

2.28.4.1 Çeşitli alanlarda (sağlık, sigorta, otomotiv vs.) çalışan özel sektör kuruluşlarının sürdürülebilir ulaşım alanında sosyal sorumluluk projeleri yapmalarının sağlanması

Toplumsal bilinçlendirme kampanyaları kapsamında özel sektörün de üzerine düşen görevi yaparak, sürdürülebilir ulaşım ilkelerinin benimsenmesi ve kentsel ulaşım sisteminin iyileştirilmesine yönelik sosyal sorumluluk projeleri yapmalarına yönelik bu eylem kapsamında iki gösterge belirlenmiştir.

- Sosyal sorumluluk projesi yapan kuruluş sayısı,
- Kuruluşların sosyal sorumluluk projelerine ayırdıkları bütçe (TL).

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

EYLEMLER						GÖSTERGELER		
NO	EYLEM	TİP	SORUMLU KURULUŞ	YARDIMCI KURULUŞ	SÜRE	FİNANS	NO	GÖSTERGE
2.1.1.1	Tüm yerel yönetimlere altyapı yatırımlarını kapsayacak şekilde kent bütününe ilişkin Altyapı Master Plan hazırlanması zorunluluğu getirilmesi	MD	BİB	İlgili Kamu Kurumları, Meslek Odaları, Üniversiteler	K	YB	2.1.1.1.1	Yönetmeliklerde yer alma
2.1.1.2	Master Planda ve yatırım programında yer almayan ve fizibilite etüdü ile uygulama projesi olmayan hiçbir işin inale edilmemesi	MD, UA	BİB, İller Bankası, Yerel Yönetimler	İlgili Meslek Odaları	K	YB	2.1.1.2.1	Yönetmeliklerde, kararlarda ve şartnamelerde yer alma
2.1.1.3	Mühendislik yapılarının ekonomik ömürleri tamamlanmadan bu yapılara - onarım ve zorunlu gereksinimler haric - bütçe ayrılması; onarım ve yenileme için ise yatırım bedelinin belirli bir oranının üzerine çıkılmaması (Örneğin yatırım bedelinin %20 si gibi)	UA	Yerel Yönetimler ve ilgili altyapı kurum ve kuruluşları, Valilik	İlgili Meslek Odaları	K	YB	2.1.1.3.1 2.1.1.3.2	Valilik ve Yerel Yönetimler ile Altyapı kurum ve kuruluşlarının kararlarda yer alma İşletme giderleri için ayrılan finansmanın yatırım bedeline oranı
2.1.1.4	Norm kadro oluşumunu tamamlamamış yerel yönetimlerin altyapı yatırımlarında Teknik Müşavir kullanmasının teşvik edilmesi	UA	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	BİB, İller Bankası, İlgili Meslek Odaları	K		2.1.1.4.1	Teknik müşavir kullanılan proje sayısı
2.2.1.1	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin plan değişikliklerine ilişkin kısmına her tür ve ölçekte plan değişikliği önerilerinde değişikliğin kentsel teknik altyapıya yönelik etkilerinin değerlendirileceği kentsel teknik altyapı etki değerlendirilmesi raporu koşulu eklenmesi	MD	BİB	İlgili kamu kurum kuruluşları ve meslek odaları	K		2.2.1.1.1	Yönetmeliklerde yer alma
2.2.1.2	Plan kararlarının (kentsel dönüşüm, toplu konut, geçeköndü önleme alanları, yoğunluk artırımı vb) nüfus ve yapı yoğunluğuna artış getirmesi durumunda mevcut altyapı taşıma kapasitesi çerçevesinde olabirlik analizi yapılması	UA	İmar Planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumlar	Meslek Odaları ve ilgili altyapı kurum ve kuruluşları, üniversiteler	K		2.2.1.2.1	İmar Planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumların kararlarda yer alma
2.2.2.1	İmar planına ve mevzuatına aykırı olan, oturma ruhsatı bulunmayan yapılarla kentsel teknik altyapı hizmeti götürülmemesi	UA	Yerel Yönetimler	İlgili altyapı kurum ve kuruluşları	O		2.2.2.1.1	Kaçak yapılaşmanın azaltılması
2.3.1.1	Kent planlamada her ölçekte (kent ölçeğinde ve gerektiğinde ada parsel bazında) İmar planları hazırlanırken; planla getirilen kararlar ile bu kararların gerektirdiği altyapı tesisleri arasındaki etkileşimin ve altyapı tesisinin teknik ve ekonomik olarak yapılabirliğinin değerlendirildiği etütlerin yapılması	UA	İmar Planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumlar	İller Bankası, altyapı kurum ve kuruluşları, ilgili meslek odaları, üniversiteler	K	YB	2.3.1.1.1	İmar Planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumların kararlarda yer alma

2.3.1.2	Plan kararları ile altyapı yatırımları arasındaki entegrasyon ve altyapı tesisinin teknik ve ekonomik olarak yapılabilirliğini değerlendirmek için standart bir fizibilite etüt raporu formatı oluşturulması	MD	BİB, DPT, İller Bankası	İlgili meslek odaları	K	YB	2.3.1.2.1	Yönetmeliklerde yer alma
2.4.1.1	Teknik altyapı tesislerine (çime suyu, atıksu, enerji nakli hattı, trafo, her türlü iletim hatları vb.) ilişkin bilgilerin ilgili kurumlar ile iletişim kurularak mevcut haritalara işlenmesi ve bu haritaların periyodik olarak güncellenmesi	UA	Valilikler, Yerel Yönetimler ve İlgili altyapı kurum ve kuruluşları	İlgili Meslek Odaları	K	YB	2.4.1.1.1	Kararlarda yer alma
2.4.1.2	Her ölçekteki sayısal haritaların, Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği'ne (BÖHHBÜY) göre yapılması	UA	Yerel Yönetimler ve İller Bankası	İlgili Meslek Odaları	K	YB	2.4.1.2.1	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma
2.5.1.1	Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemlerine ilişkin devam etmekte olan yasal düzenlemelerin (Eylem 47) tamamlanması	MD	TKGM, DPT, BİB, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, meslek odaları	K		2.5.1.1.1	Resmî Gazetede yayımlanma
2.5.1.2	Ulusal düzeyde çeşitli sektörler için toplanacak veya üretilecek konumsal/mekansal verilerin paylaşım imkanlarının kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması amacıyla ortak standartların belirlenmesi	MD	TKGM, DPT, BİB, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, meslek odaları	K	YB	2.5.1.2.1	Yönetmeliklerde yer alma
2.5.1.3	Kent bilgi sistemlerinin kurulması ve işletilmesinde ikincil mevzuat düzenlemelerinin tamamlanması	MD	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, ilgili kurum ve kuruluşlar	Üniversiteler, meslek odaları	K		2.5.1.3.1	Yönetmeliklerde yer alma
2.5.1.4	Kent Bilgi Sistemlerinde kentlerin halihazır haritaları ve imar planları ile kentsel altyapı, mülkiyet ve kadastral verilerin güncel ve sayısal olarak yer alması ve düzenli olarak güncellenmesi	UA	Yerel Yönetimler, İller Bankası, ilgili diğer kurum kuruluşlar	İlgili Meslek Odaları	K	YB	2.5.1.4.1	Teknik şartnamelerde ve kriterlerde yer alma
2.5.1.5	Teknik altyapı sistemlerinin kadastral verilerle entegrasyonunun sağlanması ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkının üçüncü boyutunun da kadastraya tescil için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	MD	BİB, TKGM	İlgili Meslek Odaları	K	YB	2.5.1.5.1	Resmî Gazetede yer alma
2.6.1.1	Standart, üst ölçekte ve kurumsal eşgüdümü sağlayacak şekilde bir mevzuat oluşturulması	MD	İçişleri Bakanlığı, BİB	TAU, İller Bankası, Üniversiteler, Meslek Odaları	K		2.6.1.1.1	Resmî Gazetede yer alma
2.7.1.1	Doğalgaz boru hattı, trafo, baz istasyonları, katı atık depolama tesisleri, atıksu deşarjı ve benzeri altyapı tesislerinin planlama ve yer seçimi sürecinde kentlilerle karşılıklı bilgilendirme toplantıları yapılması, olası etkilerin değerlendirilmesi	D	Yerel Yönetimler, Altyapı kurum ve kuruluşları	Meslek Odaları ve STK'lar	K	YB	2.7.1.1.1	Halkın Katılımı Toplantıları

2.7.1.2	Bu tür altyapı tesislerinin yapım ve işletim sürecinde olumsuz etkilerinin önleyici tedbirler alınması (örn. sağlık koruma bandı, fiziki engel, ışıklı markalama, güvenlik koridoru gibi) ve bu konuda broşür, bildiri, afiş gibi yollarla kentlilerin bilgilendirilmesi	D	Yerel Yönetimler, Altyapı kurum ve kuruluşları, Mütעהahhiler	Meslek Odaları ve STK'lar	K	YB	2.7.1.2.1	İlgili kurumlarda altyapı tesislerinin çevreye ve insan sağlığına olumsuz etkilerini önleyici kararlar alınması ve uygulanması
							2.7.1.2.2	Planlama sürecinde halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için etkinlikler yapılması ve sayısı
							2.7.1.2.3	Bilgilendirilme ve bilinçlendirilmeye yönelik bildiri ve afişler
2.8.1.1	"Altyapı Koordinasyon Merkezleri"nin etkin şekilde çalıştırılması için gerekli tedbirlerin alınması, bu merkezlerin yaptırım güçlerinin artırılması	MD	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler, AYKOME ve diğer altyapı kurum ve kuruluşları	K	2.8.1.1.1	Yönetmeliklerde yer alma	
2.8.1.2	Altyapı yatırımlarının yapım ve işletiminde koordinasyonun sağlanması için tüm yerel yönetimlerde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kurulmasının teşvik edilmesi	UA	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler	O	2.8.1.2.1	CBS kurulması ve CBS sayısında artış	
2.9.1.1	Belediye bütçelerinin bir kısmının yasal düzenlemeler ile altyapı yatırımları için harcanmasının zorunlu hale getirilmesi	MD	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler, İller Bankası	K	2.9.1.1.1	Resmi Gazetede yer alma	
2.9.1.2	Altyapı yatırımlarının finansmanı için dünya örnekleri çerçevesinde farklı finansman modellerinin geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması	P	DPT, Hazine Müst. İçişleri Bakanlığı, İller Bankası	Özel sektör, ilgili meslek odaları	K	2.9.1.2.1	Teknik raporlar düzenlenmesi ve yayımlanması	
2.9.1.3	İller Bankasının finansman alanında da rolünün güçlendirilmesi	MD, KY	BİB, İller Bankası		K	2.9.1.3.1	Resmi Gazetede yer alma	
2.10.1.1	Nüfus projeksiyonlarında hedef yıl nüfus tahminlerine ilişkin yeni bir yaklaşım ve ortak model geliştirilmesi	P	TUİK	İlgili meslek odaları, özel sektör	K	2.10.1.1.1	Teknik raporlar düzenlenmesi ve yayımlanması	
2.10.2.1	Atık su ve yağmursuyu sistemlerinin ayrık yapılması	UA	Valilikler, Yerel Yönetimler, İller Bankası	Özel sektör	O	2.10.2.1.1	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma	
2.10.2.2	Birbirlerine yakın olan yerleşim yerlerinde özellikle arıtma tesisi ve diğer bazı altyapı tesislerinin ortak yapılması	UA	İçişleri Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler, İller Bankası	Özel Sektör	K	2.10.2.2.1	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma	

2.10.3.1	Doğalgaz şebekelerinin projelendirilmesinde ve yapımında bilim ve teknolojiye gelişmelerden yararlanması, modern ve uygun sistemlerin seçilmesi	UA	İlgili Gaz Dağıtım Şirketi, BOTAŞ	Meslek Odaları, EPDK	K	YB	2.10.3.1.1	Şartnamelerde ve klavuzlarda yer alma
2.10.3.2	Doğalgaz sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması konusunda kontrol ve denetime yönelik mevzuat oluşturulması	MD	EPDK	İlgili Gaz Dağıtım Şirketi, ilgili meslek odaları	K	Özkaynak	2.10.3.2.1	Resmi Gazetede yer alma
2.10.4.1	Metropol kentlerden başlamak üzere kentlerimizde elektrik şebekesi master planlarının yapılması	UA	İletim Şirketi, İlgili Dağıtım Şirketi	Belediyeler, EPDK	O	YB, Özkaynak	2.10.4.1.1	İletim-Dağıtım kuruluşlarının yönetim kurulu kararlarında yer alma
2.10.4.2	Elektrik dağıtım şebekelerinde yapılacak yatırım ve periyodik bakım-onarım çalışmalarında kentsel teknik alt yapıdan sorumlu kurum-kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması	KY - UA	İletim Şirketi, İlgili Dağıtım Şirketi	Belediyeler, EPDK	O		2.10.4.2.1	İletim-Dağıtım şirketlerinin yönetim kurulu kararlarında yer alma
2.11.1.1	Yağmur suyu depolama tesisleri kurulması ve kullanım amacına göre bu suların artırılması	UA	Yerel Yönetimler	Özel sektör, İller Bankası	U	YB, Fon	2.11.1.1.1	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma
2.12.1.1	Su kaçak oranlarının ve sebeplerinin tespit edilmesi	UA	Yerel Yönetimler		K	YB, AB Fonu	2.12.1.1.1	Su kaçak oranında azalma
2.12.1.2	Ekonomik ömrünü doldurulmuş altyapı tesislerinin yenilenmesi	UA	Yerel Yönetimler	İller Bankası	K	YB	2.12.1.2.1	İşletme ve bakım giderlerinde azalma
2.12.1.3	İçme suyu hatları işletilirken teknik kontrol ve denetim yapılması	UA	Yerel Yönetimler	İller Bankası	K	YB	2.12.1.2.2	Su kaçak oranında azalma
2.12.2.1	Kaçak kullanımların tespiti için belediyelerde denetim birimlerinin oluşturulması	UA	Yerel Yönetimler	İller Bankası	K	YB	2.12.1.3.1	Su kaçak oranında azalma
2.12.2.2	İlgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak kaçak su kullanımına ilişkin cezaların caydırıcı hale getirilmesi	MD	İçişleri Bakanlığı	Belediyeler	K	YB	2.12.2.1.1	Su kaçak oranında azalma
2.13.1.1	Yerel yönetimler için insan gücü planlaması yapılarak norm kadroların belirlenmesi	MD	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K		2.12.2.2.1	Resmi Gazetede yer alma
2.13.1.2	Sürdürülebilir altyapı planlaması ve işletimi alanında yerel yönetim çalışanlarına yönelik teknik ve hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi	UA	Yerel Yönetimler, İller Bankası, TAÜ	Üniversiteler, Meslek Odaları, Belediyeler Birliği	K	Merkezi Yönetim	2.13.1.1	Yönetmeliklerde yer alma
							2.13.1.2.1	Düzenlenen eğitim program sayısı

2.13.2.1	Kentsel altyapı tesislerinin kullanımı, "geri kazanım" ve sürdürülebilir gelişimde kullanıcılara düşen görevler konularında konferanslar, sergiler, film/proje yarışmaları, medyada tanıtımlar yapılması	UA, P	Yerel Yönetimler	Sivil Toplum Örgütleri	K	AB Fonu	2.13.2.1.1	Düzenlenen konferans sayısı
							2.13.2.1.2	Konferansa katılımcı sayısı
							2.13.2.1.3	Düzenlenen sergi sayısı
							2.13.2.1.4	Sergilere katılımcı sayısı
							2.13.2.1.5	Düzenlenen film/proje yarışması sayısı
							2.13.2.1.6	Film/proje yarışmalarına katılan yarışmacı sayısı
							2.13.2.1.7	Görsel ve işitsel medyada konunun ele alınma süresi/sayısı
2.13.2.2	İlk ve orta eğitim programına geri kazanım, sürdürülebilir gelişme ve altyapı hizmetlerinin kullanımına ilişkin üniteler eklenmesi	UA, P	Yerel Yönetimler, İşleri Bakanlığı, MEB	Meslek Odaları	O	YB	2.13.2.2.1	Okul Müfredatında değişiklik
2.14.1.1	Kent planlama süreci içinde yasanın tanımladığı her ölçekte ve türdeki (revizyon planları dahil) kent planlarıyla bütümlü olarak ulaşım planları hazırlanması ve onanmasını zorunlu kılaacak yasal düzenlemelerin yapılması	MD	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.14.1.1.1	Yasal Düzenleme
2.14.1.2	Plan değişiklikleri ve mevzi imar planlarıyla yeni gelişme alanı önerilerinde (toplu konut, alışveriş merkezi, vb.) ulaşım etütleri yapılarak plan kararlarının etkilerinin belirlenmesi; Trafik Etki Analizi yapılarak olumsuz etkilerin kabul edilebilir sınırlar içinde olması için gerekli önlemler alınmasının zorunlu kılınması	MD	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.14.1.1.2	Yasal Düzenleme
2.14.1.3	Ulaşım planlarında ve kent planlarında bulunmayan ulaşım yatırımlarına harcama yapılmasının önlenmesi	MD	BİB	Sayıştay, Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.14.1.1.3	Yasal Düzenleme

2.14.2.1	Yaşanabilirlik ilkelerini gözetin, karma arazi kullanımla motorlu taşıt trafiğini azaltan, toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerini destekleyen planlama ilke ve standartlarının "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik"de yer alması	MD	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.14.2.1.1	Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelikte düzenleme yapılmış olması
2.14.2.2	Planlanmış alanlarda yapılaşma tamamlanmadan yeni gelişme alanlarının yerleşime açılmaması	KD	Belediyeler ve plan yapma yetkisine sahip diğer kurumlar	K-O-U	YB		2.14.2.1.2	Planlanmış alanlarda yapılaşma oranı
2.14.3.1	Yüksek yolculuk talebi yaratan başlıca arazi kullanımlarının ana toplu taşıma güzergâhları ile birlikte planlanması gerekliliğinin "Plan yapımına dair esaslara ait yönetmelik"de yer alması	MD	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.14.3.1.1	Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelikte düzenleme yapılmış olması
2.15.1.1	Enerji tüketimine ve kirletici salımına olumsuz etkileri daha az olan ulaşım yatırımlarına ağırlık verilmesi	KD	Belediyeler ve plan yapma yetkisine sahip diğer kurumlar	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K-O	B, YB	2.15.1.1.1	Karbon salım miktarında azalma (Yolcu-km başına CO, CO2, vb.)
2.15.1.2	Ulaşım yatırımının kentin doğal, kültürel ve tarihsel çevresi üzerinde yaratacağı olası sorunları çözücü öneriler geliştirilmesi zorunluluğunu içeren yasal düzenleme yapılması	MD	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, DPT, Üniversiteler, TMMOB	K	B	2.15.1.2.1	Enerji tüketimindeki azalma (Yolcu-km başına enerji tüketimi)
2.16.1.1	Kent merkezlerinde otopark kapasitesinin azaltılması, mevcut kapasitenin kısa süreli park amacıyla kullanılması	UA	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları, Emniyet Genel Müdürlüğü	Trafik Vakıfları	K	B / YB	2.16.1.1.1	Kent merkezlerindeki otopark kapasitesinde azalma
							2.16.1.1.2	Park yeri devir katsayısında artış

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

2.16.1.2	Kent merkezlerinde yol kenarı otoparkı toplam kapasitesinde azalma	UA	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları, Emniyet Genel Müdürlüğü	Trafik Vakıfları	K	B	2.16.1.2.1	Kent merkezlerinde yol kenarı otoparkı toplam kapasitesinde azalma
							2.16.1.2.2	Kent merkezlerinde yol kenarı otopark kapasitesinin toplam otopark kapasitesine oranında azalma
2.16.1.3	Kent merkezlerinde taşıt park etmeyi caydırıcı fiyatlandırma uygulanması	UA	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K	YB	2.16.1.3.1	Kent merkezinde otopark fiyatlarını yükselten uygulamaya
							2.16.1.3.2	Kent merkezindeki ortalama otopark fiyatının kent genelindeki ortalama otopark fiyatına oranı
							2.16.1.3.3	Kent merkezlerindeki otoparkları kullanılan araç sayısında azaltma
2.16.1.4	Toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesiyle eş zamanlı olarak, kent merkezlerine otomobille giriş bedeli uygulamalarının dikkate alınması	UA	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K,O	B, YB, AB Fonu	2.16.1.4.1	Kent merkezine giriş bedeli uygulaması
2.16.1.5	Kent merkezlerinde otomobillere ayrılan yolların planlı biçimde azaltılması	UA	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları		K,O	YB	2.16.1.5.1	Kent merkezlerinde otomobillerin kullanılabileceği toplam şerit uzunluğunda azaltma
2.16.1.6	Otomobil trafiğini azaltan, toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerini destekleyen planlama ilke ve standartlarının "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik"de yer alması	MD	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K		2.16.1.6.1	Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelikte düzenleme yapılmış olması
2.16.1.7	Kent merkezlerinde otomobillerden arındırılmış yaya yolları ve alanların oluşturulması	UA	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K,O	YB, AB Fonu, Hibe	2.16.1.7.1	Kent merkezlerinde yaya alanlarında artış
							2.16.1.7.2	Kent merkezlerinde yayalaştırılmış yolların uzunluğunda artış

2.16.1.8	Kent merkezleri içinden transit trafiği geçirecek ana koridorların düzenlenmesinden kaçınılması	KD	Belediyeler, Ulaştırma Bakanlığı	Emniyet Genel Müdürlüğü	K,O	B	2.16.1.8.1	Kent merkezlerinde transit trafiğe izin verilen toplam yol uzunluğunda azalma
2.17.1.1	Raylı sistem projelerinin ekonomik ve mali değerlendirmelerde olumlu sonuçlar veren, yeteri taleplerin belirlendiği/öngörüldüğü koridorlarda yapılması	P, UA	Belediyeler, Ulaştırma Bakanlığı	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	YB, Hibe	2.17.1.1.1 2.17.1.1.2	Projenin mali ve ekonomik iç verimlilik oranları (%) Projenin zirve saatteki en büyük yolculuk talebinin (yolcu/saat/yön) seçilen raylı sistem teknolojisi standartları kapsamında uygunluğu
2.17.1.2	Yüksek yolculuk talebi olan koridorlarda Metrobüs ve tahsisli otobüs yolu gibi yüksek kapasiteli toplu taşıma sistemlerinin de değerlendirilmesi	P, UA	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı	K,O	YB, Hibe	2.17.1.3 2.17.1.2.1	Projenin günlük toplam yolcu sayısı (yolcu/gün) Otobüs yolu alternatiflerinin toplu taşıma projesi yapılabilirlik çalışmalarında alternatifler arasında yer alması
2.17.1.3	Toplu taşımada kullanılan yakıt ve araçlarda ekonomik koşullar da göz önünde bulundurularak çevre dostu teknolojilerin seçilmesi	P	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, Üniversiteler ve Ar-Ge Birimleri, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	YB, Hibe	2.17.1.3.1 2.17.1.3.2	Projelendirmede çevre dostu teknolojilere yönelik değerlendirmenin yer alması CO2 salımında azalma (Yolcu-km başına CO2)
2.17.2.1	Su yolu bulunan kentlerde bu olanığın kent içi ulaşım aracı olarak geliştirilmesi	KD, UA,P	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı	K,O	YB, Hibe	2.17.2.1.1 2.17.2.1.2	Türel dağılımda su yolu ulaşımının oranında artış Toplu taşımada su yolu ulaşımının oranında artış
2.17.2.2	Mevcut demiryolu altyapısı olan kentlerde, bu altyapının kent içi ulaşımında etkin bir biçimde kullanılması	KD, UA,P	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, TODD, DLH	K,O	YB, Hibe	2.17.2.2.1 2.17.2.2.2	Mevcut demiryolu altyapısını içeren toplu taşıma projesi/ hizmeti Türel dağılımda mevcut demiryolu kullanımının oranında artış

2.17.2.3	Trafik düzeyi yüksek olan koridorlarda otobüse ayrılmış yol, şerit gibi fiziksel ve işletme önlemlerinin alınması	KD, UA, P	Belediyeler	K	YB, Hibe	2.17.2.3.1	Otobüs yolu, otobüs şeridi uygulaması
						2.17.2.3.2	Otobüs yolu, otobüs şeridi uzunluğunda artış
2.17.2.4	Toplu taşıma türleri arasında fiziksel entegrasyon, zaman çizelgelerinin entegrasyonu ve ücret ödeme entegrasyonu sağlanması	UA, P	Belediyeler	K	YB	2.17.2.3.3	Otobüs yolu, otobüs şeridi kullanılan otobüs hatlarının sayısında artış
						2.17.2.4.1	Toplu taşıma yolculuklarında ortalama aktarma süresinde (dak/aktarma) azalma
2.17.2.5	Minibüs, servis, dolmuş gibi ara toplu taşıma türlerinin, toplu taşımaya yarışmayan ve toplu taşımayı besleyecek şekilde planlanması	KD, UA, P	Belediyeler	K	B, YB	2.17.2.4.2	Toplu taşıma yolculuklarında ortalama aktarma sayısında (ektarma/yolculuk) artış
						2.17.2.4.3	Akıllı bilet / birleşik bilet uygulamasının hayata geçirilmiş olması
2.17.3.1	Toplu taşıma durak ve güzergâhları ile yaya yolu bağlantılarının bütünlüklü olarak planlanması	KD, UA	Belediyeler	K, O	B, YB	2.17.2.4.4	Akıllı bilet kullanım oranında artış
						2.17.2.4.5	Akıllı bilet kullanım sayısında (yolcu) artış
2.17.3.2	Toplu taşıma sistemlerinin hareket kısıtlı kişiler için erişilebilir olması	P	Belediyeler	K, O	B, YB	2.17.2.5.1	Besleme hatları sayısında artış
						2.17.2.5.2	Besleme hatlarını kullanan yolcu sayısında artış
2.17.3.2	Toplu taşıma sistemlerinin hareket kısıtlı kişiler için erişilebilir olması	P	Belediyeler	K, O	B, YB	2.17.2.5.3	Besleme hatları ile erişilen durak/istasyon sayısında/ oranında artış
						2.17.3.1.1	Toplu taşıma duraklarına güvenli yaya yolu bağlantılarının geliştirilmiş olması

2.17.3.3	Toplu taşıma duraklarında bisiklet park yerleri ve araçlarda bisiklet taşıma yerleri ayrılması	KD	Belediyeler	Kentsel ulaşımda işletici kuruluşlar	K,O	B, YB	2.17.3.3.1	Bisiklet park yeri olan durak sayısında artış
							2.17.3.3.2	Bisiklet park yeri olan durak oranında artış
							2.17.3.3.3	Duraklardaki bisiklet park yeri sayısında/kapasitesinde artış
2.17.3.4	Toplu taşıma sistemlerinin kent çeperindeki durak alanlarında araç park yerleri (Park-et-bin; Park&Ride alanları) planlanması	KD	Belediyeler	Toplu taşıma işletici kuruluşlar	K,O	B, YB	2.17.3.3.4	Bisiklet taşıma yeri olan toplu taşıma aracı sayısında artış
							2.17.3.3.5	Bisiklet taşıma yeri olan toplu taşıma aracı oranında artış
							2.17.3.4.1	Park-et-bin (P&R) yeri sayısında artış
2.17.4.1	Kentteki mevcut toplu taşıma araç stokunun bakımı ve yenilenmesinin düzenli olarak yapılması; daha konforlu, güvenilir, temiz ve çekici hale getirilmesi	UA, P	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B, YB	2.17.3.4.2	Toplam park-et-bin (P&R) araç kapasitesinde artış
							2.17.3.4.3	Park-et-bin (P&R) yapılan toplam yolculuk sayısında artış
							2.17.4.1.1	Toplu taşıma araç filosunun ortalama yaşında (yıl) azalması
2.17.4.2	Kentlerde "Ulaşım Kontrol Merkezleri" kurularak, toplu taşıma araçlarının hareketliliğinin (zamanında durağa varma ve duraktan ayrılma) gerçek zamanlı olarak takip edilmesi	UA, P	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B, YB	2.17.4.1.2	Belirli bir yıldan (5 yıl, 10 yıl, 20 yıl) daha eski araçların oranında (%) azalması
							2.17.4.2.1	Ulaşım Kontrol Merkezinin kurulmuş olması (E/H)
2.17.4.3	Gerek iletişim teknolojileri (internet, gsm vb), gerekse duraklarda cizelgeler yoluyla toplu taşıma zaman ve güzergah bilgilendirmesinin yapılması	UA, P	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B, YB	2.17.4.3.1	Bilgilendirme sisteminin oluşturulmuş olması (E/H)

2.17.4.4	Toplu taşıma araçlarını takip amaçlı bu araçlara GPS (Global Positioning System: Küresel Yer Belirleme Sistemi ya da Küresel Konumlandırma Sistemi) alıcıları konulması	UA, P	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B, YB	2.17.4.4.1	Toplu taşıma araçlarında GPS bulunması
							2.17.4.4.2	GPS'li araç oranında artış
							2.17.4.4.3	Gerçek zaman bilgilerinin yolcu bilgilerine dönüştürülmesi
2.17.4.5	Ücret sistemi ve miktarının; kar amacından ziyade, kentlilerin büyük bölümünü toplu taşımaya teşvik etme amacıyla düzenlenmesi	UA	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar	K,O	B, Hazine	2.17.4.5.1	Toplu taşımayı çekici kılacak ücret sistemi uygulamaları (E/H)	
2.18.1.1	Ulaşım Ana Planı ile İmar Planları kapsamında bisiklet planı ve yaya planının yapılması; ilgili yönetmeliklerde yer alması	UA, MD	Belediyeler	BİB, Ulaştırma Bakanlığı, Üniversiteler	K,O	B	2.18.1.1.1	Yasal Düzenleme yapılmış olması
							2.18.1.1.2	Ulaşım Ana Planında bisiklet ve yaya planının yapılması
							2.18.1.1.3	1/5000 ve 1/1000 imar planlarında bisiklet yolları ve yaya alanlarının önerilmiş olması
2.18.1.2	Kent bütününe yayılan bisiklet yol ağları oluşturulması	KD	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,O	B, YB	2.18.1.2.1	Kentte bisiklet yollarının toplam uzunluğunda (şerit-km) artış
							2.18.1.2.2	Türel dağılımda bisiklet yollarının oranında artış
2.18.1.3	Bisikletler için bilgi sistemlerinin oluşturulup kentte uygun yerlere yerleştirilmesi	KD	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,O	B, YB	2.18.1.3.1	Bisiklet için ulaşım ağını gösteren bilgilendirme haritalarının olması (E/H)
2.18.1.4	Kamusal alanlarda, işyerlerinde, konut alanlarında bisiklet kullanımına olanak tanımak amacıyla bisiklet için park ve hizmet alanlarının oluşturulması	KD	Belediyeler	Kamu ve özel işyerleri, ticarethaneler ve alışveriş merkezleri, apartman ve/veya kooperatif yönetimleri	K,O	B, YB	2.18.1.4.1	Bisiklet için park ve hizmet alanları sayısında artış (E/H)
2.18.2.1	Ayrı bisiklet yolları yapımının desteklenmesi; bisiklet şeritlerinin zaman içinde bisiklet yollarına dönüştürülmesi	KD	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,O	B, YB	2.18.2.1.1	Kentte bisiklet yollarının toplam uzunluğunda (şerit-km) artış
							2.18.2.1.2	Kentte bisiklet yollarının şeritlere oranında (%) artış

2.18.2.2	Bisikletlinin diğer ulaşım türleriyle tüm karşılaşmalarında (örn: kavşaklar, karışık trafik, vs) gerekli fiziki düzenlemelerin yapılması	KD	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,O	B, YB	2.18.2.2.1	Kentte bisiklet öncelikli düzenlemeler (E/H)
							2.18.2.2.2	Bisikletler için trafik ışıklarının sayısında artış
							2.18.2.2.3	Bisiklet öncelikli kavşak düzenlemeleri (bisiklet kutusu gibi) sayısında artış
2.18.3.1	Kent merkezlerinde, meydan, sokak veya kapsamlı olarak kent merkezi bölgesinin yayalaştırılması seçeneklerinin desteklenmesi	KD	Belediyeler	STKlar, esnaf birlikleri	K,O	B, YB	2.18.3.1.1	Kentte yayaalara ayrılmış yol ağı oranında artış
							2.18.3.1.2	Kent merkezinde yayalaştırılmış alan büyüklüğünde artış
2.18.3.2	Yayaların kentsel yol ağı içinde her yere ulaşabilmesinin sağlanması	KD	Belediyeler	STKlar	K,O	B, YB	2.18.3.2.1	Otoyol dışındaki tüm yol ağında yaya kaldırımı (E/H)
							2.18.3.2.2	Yaya kaldırımlarının farklı kullanım alanlarındaki minimum genişliğine ilişkin uygulama esaslarının altına düşülmemesi (E/H)
2.18.3.3	Gerekli yerlerde trafik sakinleştirme (traffic calming) tekniklerinin uygulanması	KD	Belediyeler	STKlar	K,O	B, YB	2.18.3.3.1	Trafik sakinleştirme düzenlemeleri (E/H)
							2.18.3.3.2	Yaya öncelikli hız kısıtlamalı (90 km/h gibi) alanların büyüklüğünde artış
2.18.4.1	Yaya ulaşımına ilişkin engelsiz/evrensel tasarım konusunda bir kılavuz hazırlanarak tüm yerel idarelere dağıtılması	MD	BİB, Ulaştırma Bakanlığı	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.18.4.1.1	Kılavuz oluşturulması ve yerel yönetimlere dağıtımı (E/H)
2.18.4.2	Üniversitelerle birlikte bilimsel, teknolojik, araştırma ve geliştirme birimlerinin kurulması	D	Belediyeler, BİB, Üniversiteler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B, YB	2.18.4.2.1	Anılan birimlerin kurulmuş olması

2.19.1.1	Kentte üretilen ve kullanılmak üzere getirilen malların depolanacağı, işleneceği ve dağıtılacağı merkezlerin imar ve ulaşım planlarında belirlenen yerlerde oluşturulması	KD	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	YB	2.19.1.1.1	İmar ve ulaşım planlarında depo, işleme ve dağıtım merkezleri planlanması (E/H)
2.19.1.2	Kentte üretilen atıkların toplanması ve uzaklaştırılmasına yönelik ulaşım çözümlerinin ulaşım planlarında dikkate alınması	KD	Belediyeler	Çevre ve Orman Bakanlığı	K,O	B	2.19.1.2.1	Ulaşım planında konunun yer alması (E/H)
2.20.1.1	Sürdürülebilir kentsel ulaşım planlaması ve yönetimi için politika koyan, yönlendiren ve denetleyen ulusal düzeyde sorumlu bir birimin Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde kurulması	KY	Ulaştırma Bakanlığı	DPT, BIB	K	B	2.20.1.1.1	Birimin kurulması
2.20.1.2	Bu birimin, ilgili diğer kamu ve özel sektör temsilcileri, yerel yönetimler, bilim insanları ve konuyla ilgili uzmanlardan oluşan bağımsız bir kurul ile birlikte Ulusal Düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisini hazırlaması	KY/P	Ulaştırma Bakanlığı	DPT, BIB, Üniversiteler, STKlar	K	B	2.20.1.2.1	Ulusal düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisinin hazırlanması
2.20.2.1	Üniversitelerde ilgili lisansüstü eğitim programlarının yaygınlaştırılması	KY	YÖK, Üniversiteler	TMMOB, DPT, Ulaştırma Bakanlığı	K,O	B, AB Fonu, Hibe	2.20.2.1.1	Üniversitelerde ulaşım alanına ilişkin lisansüstü eğitim programı sayısında artış
2.20.2.2	Üniversitelerde bu amaçla kadroların güçlendirilmesi	KY	YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler	Vakıflar	K	B, AB Fonu, Hibe	2.20.2.2.1	Ulaşım alanında öğretim üyesi ve araştırmacı sayısındaki artış
2.21.1.1	Toplumun değişik kesimlerinin karar sürecine etkin katılımını sağlayacak şekilde mevzuatta düzenleme yapılması	MD	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Belediyeler ve Büyükşehir Belediyeleri, plan yapma yetkisine sahip diğer kurumlar	STKlar, Üniversiteler	K	B	2.21.1.1.1	Yasal düzenleme
2.22.1.1	Kentsel Ulaşım Yasası ve yönetmeliklerinin hazırlanması	MD	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.22.1.1.1	Yasal düzenleme

2.22.2.1	Kentsel Ulaşım Yasasının hazırlıklarını yürütmek üzere yerel yönetimler, merkezi yönetim, uzmanlar, üniversitelerin temsilcilerinin yer aldığı bir komisyonun çalışmalarını yürütmek üzere oluşturulması	KY	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.22.2.1.1	Komisyonun oluşturulması (E/H)
								2.22.2.1.2
2.22.3.1	Kentsel ulaşım ile ilgili ulusal düzeyde temel politikalar, öncelikler ve ilkeleri belirleyen Kentsel Ulaşım Stratejisinin yerel yönetimler için bağlayıcı olacak bir politika belgesi (Beyaz Kitap) olarak hazırlanması	MD	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	2.22.3.1.1	Beyaz Kitap (E/H)
2.22.3.2	Ulusal düzeyde belirlenen Kentsel Ulaşım Stratejisi doğrultusunda teknik standartlar, işaretleme, trafik güvenliği, yaya güvenliği, vb. konularda kılavuz belgeler hazırlanması	KY,P	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B	2.22.3.2.1	Kılavuz belgeler (E/H)
2.22.3.3	Ulaşım Planı yöntem ve süreçlerini belirleyen teknik şartname örnekleri hazırlanması	KY, P	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B	2.22.3.3.1	Teknik şartname örnekleri (E/H)
2.23.1.1	Ulaşım sektöründe yaratılan gelirlerin (otoyol, gelirler gibi) tekrar ulaşım sektöründe ve ulaşım planları ile Ulusal Düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisi belgesinde belirlenen öncelikler doğrultusunda kullanılabilmesi için yasal düzenleme yapılması	MD	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT		K,O	B	2.23.1.1.1	Yasal düzenleme
2.23.1.2	Toplu taşıma sistemlerinin işletilmesinde maliyet verimliliğinin artırılması	UA, P	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar		K,O		2.23.1.2.1	Yolcu başına işletme maliyetinde azalma
							2.23.1.2.2	Yolcu km başına işletme maliyetinde azalma
2.23.1.3	Toplu taşıma sistemlerine verilecek sübvansiyonların kentlerin ulaşım ana planlarında belirlenen öncelikler doğrultusunda kullanılabilmesi ve işletme verimliliğini kanıtlanmış olan işletmelere verilmesi	UA	DPT, Hazine		K,O	B	2.23.1.3.1	Sübvansiyonun plan önceliklerine uygunluğu
2.23.1.4	Ulusal gereksinimler nedeniyle merkezi hükümetçe yapılması gereken ulaşım yatırımların kente yüklediği ve yerel yönetimler tarafından karşılanamayan ek maliyetlerin merkezi hükümetçe karşılanması	D	DPT, Hazine		K,O	B	2.23.1.4.1	Merkezi Hükümetçe yapılan ulaşım yatırımının kente ek maliyeti bulunup bulunmadığı (E/H)
							2.23.1.4.2	Ek maliyetin merkezi hükümetçe karşılanması (E/H)

2.23.2.1	Kent merkezine giriş fiyatlandırması ve otopark gelirlerinin toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine harcanması	UA	Belediyeler	Belediyeler, Üniversiteler, STKlar	K,O	B	2.23.2.1.1	Kent merkezine giriş fiyatlandırması ve otopark gelirlerinin toplu taşıma sistemi için harcanması (E/H)
2.23.2.2	Kentsel ulaşım yatırımlarından kaynaklanan kentsel değer artışlarının belli bir oranda toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine harcanması için yasal düzenleme yapılması	MD	BİB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Belediyeler, Üniversiteler, STKlar	K,O	B	2.23.2.2.1	Yasal düzenleme
2.23.2.3	Kent merkezleri dışındaki transfer/aktarma merkezleri ile park-et-bin (park&ride) alanlarının yapımında ve işletiminde Yap-İşlet-Devret ve Kamu-Özel Ortaklıkları gibi modellerin değerlendirilmesi	UA, P	Belediyeler, toplu taşımada işletici kuruluşlar	BİB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K,O	B	2.23.2.3.1	Yatırım planlaması ve yapılabirlik çalışmalarını kapsamında yeni model ve ortaklık olanaklarının dikkate alınması ve alternatifler arasında değerlendirilmesi (E/H)
2.24.1.1	Sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, çevre gibi genel hedefleri destekleyen projelere öncelik verecek şekilde finansman dağıtım ölçütlerinin tanımlanması	UA, MD	DPT, Ulaştırma Bakanlığı	BİB, Belediyeler	K,O	B	2.24.1.1.1	Finansman dağıtım ölçütlerinin tanımlanmasına ilişkin çalışma ve/veya yasal düzenleme (E/H)
2.24.1.2	Yatırım ve işletme giderlerinin ne kadarının hangi kaynaklardan ve hangi önceliklerle karşılanacağını ulusal politikalar ışığında formüllere dönüştürülmesi	UA, MD	DPT, Ulaştırma Bakanlığı	BİB, Belediyeler	K,O	B	2.24.1.2.1	Yatırım ve işletme giderlerinin karşılanmasına ilişkin kaynak ve öncelikler hakkında çalışma ve/veya yasal düzenleme (E/H)
2.25.1.1	Her kent için ulaşım bilgi bankası oluşturulması	P	Belediyeler	TUIK	K,O	B, YB	2.25.1.1.1	Ulaşım istatistiklerinin oluşturulması (E/H)
2.25.1.2	Trafik sıkışıklığı, güvenliği ve entegrasyon sorunları yaşanan yerlerde ulaşım altyapısındaki proje ve uygulama hatalarının giderilmesi	KD	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.25.1.2.1	Yol, sath , altyapı bozukluğu olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma
							2.25.1.2.2	Güzergah daralması olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma
							2.25.1.2.3	Aykırı kurp olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma
							2.25.1.2.4	Bordür belirsizliği olan kent içi yol uzunluğunda (km) azalma
							2.25.1.2.5	Trafik kazaları sayısında azalma

2.25.1.3	Kent içi ulaşımın işletme ve denetim uygulamalarının düzenli olarak yapılması, yaptırımlar belirlenmesi	KD	Belediyeler	Emniyet Genel Müdürlüğü	K	B	2.25.1.3.1	Beklenen ve gerçekleştirilen kapasite ölçüm değerleri (arasındaki farkın azalması)
							2.25.1.3.2	Yolcu memnuniyet ölçümleri
2.25.1.4	Toplu taşımada belediye otobüslerinin aşırı yoğunluk ve duraklarda yığılma yarattığı hatlarda düzenlemeler yapılması	KD	Belediyeler	Emniyet Genel Müdürlüğü	K	B, YB	2.25.1.5.1	Yol kademesinin işlevine ve arazi kullanımına uygunluğu
2.25.1.5	Yetersiz kent içi yol ağı kademelemesinin yeniden düzenlenmesi	KD	Belediyeler	Emniyet Genel Müdürlüğü	K,O	B, YB	2.25.1.5.2	Yol kademesinin öngörülen hız sınırına uygunluğu
2.25.2.1	Kent merkezlerine otomobile ulaşımı caydırıcı nitelikte yasaklamalar, kapasite kısıtlaması, yüksek otopark ücretlendirmesi, dolu taşıtlara öncelik gibi uygulamalar yapılması	KD, U, P	Belediyeler	Emniyet Genel Müdürlüğü, İl trafik komisyonları	K,O	B	2.25.2.1.1	Kent merkezine otomobile ulaşımı caydırıcı nitelikte uygulamalar (E/H)
							2.25.2.1.2	Kent merkezine yapılan yolculukların türel dağılımında özel otomobilin payında azalma
2.25.2.2	Toplu taşıma sistemlerinin hız, konfor, entegrasyon ve hizmet düzeyi geliştirilerek, yolculukların toplu taşımaya kaydırılması	KD, U, P	Belediyeler	Emniyet Genel Müdürlüğü, İl trafik komisyonları	K,O	B	2.25.2.2.1	Toplu taşıma yolcu sayısında artış
							2.25.2.2.2	Türel dağılımında toplu taşıma yolculuklarının oranında artış
2.25.2.3	Esnek çalışma saatleri, tele çalışma, iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı gibi uygulamalarla motorlu taşıtlarla yolculuk ve toplam yolculuk talebinin azaltılmasına yönelik uygulamalara geçilmelidir.	KD, U, P	Valilik, Belediyeler, Kamu ve özel işyerleri	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B	2.25.2.3.1	Anılan uygulamaların hayata geçirilmesi
							2.25.2.3.2	Kentte doruk saatlerde toplam yolculuk sayısında azalma
							2.25.2.3.3	Kentte kişi başına yolculuk oranında azalma

2.26.1.1	Kentlerde Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) kurulması; belediye bünyesinde bir birim tarafından yönetilmesi ve sürekli güncel tutulması	KY	Belediyeler	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.26.1.1.1	CBS kurulması (E/H)
							2.26.1.1.2	CBS'nin sürekli güncellenmesine olanak tanıyan kurumsal yapı (E/H)
2.26.1.2	Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) içinde kentteki ulaşım ağı ve bunun kullanımına ilişkin tüm bilgilerin toplanması	KY	Belediyeler	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.26.1.2.1	CBS içinde ulaşım bilgilerinin toplanması (E/H)
							2.27.1.1.1	Hız sınırını düşürücü düzenleme ve önlem (E/H)
2.27.1.1	Konut alanlarındaki yerel yollarda taşıt trafiği hız sınırının düşürülmesi ve bu amaçla fiziki önlemlerin alınması	KD	Belediyeler	Yerel STKlar	K	B, YB	2.27.1.1.2	Belirlenen alanlar için ortalama araç hızında azalma (E/H)
							2.27.1.2.1	Standartta uygun yaya yolu, geçiti, kaldırım sayısı/ uzunluğunda artış
2.27.1.2	Yaya yolları, yaya geçitleri ve kaldırımların uygulama esasları belirlenerek ve engellerden arındırılmış biçimde inşa edilmesi	KD	Belediyeler	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, STKlar	K	B, YB	2.27.1.2.2	Yayaların karıştığı trafik kazası sayısında/oranında azalma
							2.27.1.3.1	Güvenlik açısından iyileştirme çalıştırması (E/H)
2.27.1.3	Kent ulaşım ağında güvenlik açısından risk oluşturan uygulamaların belli bir program dâhilinde iyileştirilmesi	KD	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.27.1.3.2	Trafik kazalarında azalma
							2.27.1.4.1	Yaya öncelikli düzenleme sayısında artış
2.27.1.4	Yaya ve bisiklet önceliğinin kent ve ulaşım planlarına yansıtılması	P, UA	Belediyeler	İlgili STKlar	K	B, YB	2.27.1.4.2	Bisiklet öncelikli düzenleme sayısında artış
							2.27.1.4.3	Yaya ve bisikletlerin karıştığı trafik kazası sayısında/oranında azalma
2.27.1.5	Taşıt ve yaya yolları ile yapılarıdaki inşaat ve onarım çalışmalarında güvenlikle ilgili standartların uygulanması	P, UA	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.27.1.5.1	Yeni yollar veya onarımlar kapsamında standartlara uygunluk (E/H)
							2.27.1.6.1	Yasal düzenleme (E/H)
2.27.1.6	Ulaşım ve trafikle ilgili mevzuatın gözden geçirilerek güvenlikle ilgili unsurların yaşanabilirlik ve çağdaş normlar gözetilerek yenilenmesi	MD	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	2.27.1.6.1	Yasal düzenleme (E/H)

2.28.1.1	İlk ve orta eğitim programına ulaşım bilincine ilgili üniteler eklenmesi	P	Milli Eğitim Bakanlığı, oluşturulacak STK	TMMOB'ne bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K, O	B, YB	2.28.1.1.1	Eğitim programına ünitelerin eklenmesi (E/H)
							2.28.1.2.1	Düzenlenen konferans sayısı
							2.28.1.2.2	Konferansa katılımcı sayısı
2.28.1.2	Konferanslar, sergiler, film/proje yarışmaları düzenlenmesi	P	STK	TMMOB'ne bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	2.28.1.2.3	Düzenlenen sergi sayısı
							2.28.1.2.4	Sergilere katılımcı sayısı
							2.28.1.2.5	Düzenlenen film/proje yarışması sayısı
							2.28.1.2.6	Film/proje yarışmalarına katılan yarışmacı sayısı
2.28.1.3	Medyada tanıtım ve tartışmalar, filmler gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi	P	STK	TMMOB'ne bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	2.28.1.3.1	Görsel ve işitsel medyada konunun ele alınma süresi/sayısı (dk/say)
							2.28.1.3.2	Düzenlenen etkinlik sayısı
							2.28.1.3.3	Etkinliklerle ulaşılan kişi sayısı
2.28.1.4	Toplumda tanınan ve sevilen kişilerin katılacağı medyada etkinlikler yapılması	P	STK		K	B, YB	2.28.1.4.1	Toplumda tanınan kişilerle medyada gerçekleştirilen etkinlik süresi/sayısı
2.28.1.5	İnternet sayfası oluşturulması, e-posta dağıtımı	P	STK	TMMOB'ne bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	2.28.1.5.1	İnternet sayfası (E/H)
							2.28.1.5.2	İnternet sayfasını ziyaretçi sayısı / sayıdaki artış
							2.28.1.5.3	E-posta dağıtımı; dağıtılan kişi sayısı
2.28.2.1	İlgili kurumların personeli için kısa eğitim programları hazırlanması, verilmesi	P	STK, TMMOB'ne bağlı Meslek Odaları, Üniversiteler	Belediyeler, BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K	B, YB	2.28.1.2.1	Eğitim programı (E/H)
							2.28.1.2.2	Eğitime katılan personel sayısı

2.28.2.2	Yöneticilere ziyaretler, ortak toplantılar yapılması	P	STK, TMMOB'ne bağlı Meslek Odaları, Üniversiteler	Belediyeler, BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K	B, YB	2.28.2.2.1	Toplantılar (E/H)
							2.28.2.2.2	Toplantı sayısı
2.28.3.1	Semt ve mahalle ölçeğinde yapılacak bilgilendirme ve bilinçlendirme eylemleri ve toplantılarına malzeme ve konuşmacı sağlanması	P	STKlar, Muhtarlıklar	Belediyeler, Üniversiteler	K,O	B, YB	2.28.3.1.1	Etkinlik/toplantı yapan semt/ mahalle sayısı
							2.28.3.1.2	Etkinlik/toplantı sayısı
2.28.3.2	Semt sakinleri ve semtteki diğer STK'lar ile temas edilerek yeni oluşumların kurulması	P	STKlar, Muhtarlıklar	Belediyeler, Üniversiteler	K,O	B, YB	2.28.3.2.1	Kurulan yeni yerel oluşum sayısı
							2.28.4.1.1	Sosyal sorumluluk projesi yapan kuruluş sayısı
2.28.4.1	Çeşitli alanlarda (sağlık, sigorta, otomotiv vs.) çalışan özel sektör kuruluşlarının sürdürülebilir ulaşım alanında sosyal sorumluluk projeleri yapmalarının sağlanması	P	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler	K,O	B	2.28.4.1.1	Kurumların, işletmelerin sosyal sorumluluk projelerine ayırdıkları bütçe (...TL)
							2.28.4.1.2	

IV – KOMİSYON ÇALIŞMASI GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım Komisyonunun çalışması kapsamında mevcut duruma ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılmış, sorun alanlarının tanımlanması, ve sürdürülebilir kentleşme hedefi doğrultusunda strateji ve eylemlerin önerilmesi aşamalarını içeren ayrıntılı bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışmalar, gerek kentsel teknik altyapı gerekse kentsel ulaşım alanında öncelikli sorun alanları içinde kent planlama ile eşgüdüm eksikliğine işaret etmektedir. Kentsel teknik altyapının mevcut durumu ve geliştirilme olanaklarının kent planlama çalışmalarında yeterince dikkate alınmadığı; ulaşım planlaması ile kent planlaması arasında da olması gereken eşgüdümün bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, her iki alt çalışma grubunda da imar planı değişikliklerinin bütünlük planlama yaklaşımı açısından sakıncaları, altyapı ve ulaşım sistemine olumsuz etkileri başlıca sorunlar arasında yer almıştır. Sürdürülebilir kentsel gelişme ilkeleri açısından teknik altyapı ve ulaşım sistemlerinin belirleyici rolü olduğu hatırlandığında, bu eşgüdüm eksikliğinin son derece önemli bir sorun alanı olduğu görülmektedir. Kent planlama ile kentsel teknik altyapı ve ulaşım planlamasının eşgüdüm içinde bütünlük bir yaklaşım ile ele alınması gereği ön plana çıkmakta, bu konuda yasal çerçevede değişiklikler önerilmektedir.

Yasal yapıdaki yetersizlikler, Komisyonun saptadığı temel sorunlar arasında yer almaktadır. Gerek teknik altyapı, gerekse ulaşım alanındaki yatırımların çoğu zaman plansız veya planlara aykırı şekilde gerçekleştirilmesi, evrensel planlama ilke ve yaklaşımlarıyla bağdaşmayan yatırım ve uygulamaların hayata geçirilmesi, yatırımların kente ve çevreye etkilerinin yeterince dikkate alınmaması, planlama kararlarından etkilenen kullanıcı veya kullanıcı olmayan kesimlerin karar süreçlerine dahil olamaması gibi sorun alanlarının temelinde yasal yapıdaki eksiklikler ile ulusal düzeyde bu alanlardaki ilke ve politika önceliklerini belirleyecek bir kurumun ve çerçeve belgenin bulunmaması yatmaktadır.

Bu kapsamda Komisyon çalışmaları sonucunda yapılan bazı yasal düzenleme önerilerinin acilen gerçekleştirilmesi gerekmektedir:

Kentsel teknik altyapıya ilişkin olarak:

- Farklı kentsel teknik altyapı türlerine ilişkin planlama ilkelerini ortaya koyan ortak bir yasal düzenleme yapılmalıdır.
- Hem farklı altyapı türleri arasında planlamada eşgüdümün sağlanması hem de yukarıda belirtildiği gibi kent planlama ile teknik altyapı planlaması arasında eşgüdümün sağlanması için kurumsal ve yasal yapıda düzenleme yapılmasına gereksinim vardır.
- Her tür ve ölçekteki imar planı değişikliği önerisinde, değişikliğin kentsel teknik altyapıya yönelik etki değerlendirmesi çalışması yapılmasının zorunlu kılınması için yasal düzenleme yapılmasına gereksinim vardır. Bu kapsamda İmar Kanununun "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik"te plan değişikliklerine ilişkin kısımda kentsel teknik altyapı etki değerlendirmesi raporu koşulu getirilmesi; ayrıca önerinin kentsel teknik altyapının taşıma kapasitesi dikkate alınarak olabirlik analizi yapılması koşulu getirilmesi anlamlı olacaktır.
- Kentlilerin altyapı planlama süreçlerine katılımına ilişkin düzenlemeler de yasal yapıya yönelik bu çalışmalar kapsamında içerilmelidir.
- Yerel yönetimlere kentsel teknik altyapı yatırımlarına yönelik olarak kent bütününe kapsayacak şekilde Master Plan hazırlanması zorunluluğu getirilmelidir.

- Ayrıca kentsel teknik altyapı sistemlerinin planlanması ve işletilmesi açısından son derece önemli olan coğrafi veri alt yapısının ve kent bilgi sistemlerinin geliştirilmesine yönelik olarak devam etmekte olan yasal düzenleme hazırlıkları hızla tamamlanmalıdır.

Kentsel ulaşım alanına ilişkin olarak:

- Kentsel Ulaşım Yasası ve yönetmelikleri hazırlanmalıdır.
- Kentsel ulaşım ile ilgili ulusal düzeyde temel politikaları, öncelikleri ve ilkeleri belirleyen Kentsel Ulaşım Stratejisi oluşturulmalı ve yerel yönetimler için bağlayıcı olacak çerçeve bir politika belgesi (Beyaz Kitap) olarak kabul edilmelidir.
- Kent planlarıyla bütünleşik olarak ulaşım planları hazırlanması ve onanmasını zorunlu kılacak yasal düzenleme yapılmalıdır. Yerel yönetimlerin ulaşım planı yapmasını zorunlu kılacak koşullar da bu düzenleme içinde kapsanmalıdır.
- İmar mevzuatında da sürdürülebilir gelişme ilkeleriyle bağdaşan yaklaşımların içerilmesine yönelik değişiklikler gereklidir. Bu kapsamda ve kentsel ulaşım ile ilgili olarak, yaşanabilirlik ilkelerini gözeterek, karma arazi kullanımıyla motorlu taşıt trafiğini azaltan, toplu taşıma, yaya ve bisiklet kullanımının geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerini destekleyen planlama ilke ve standartlarının "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik"de yer almasına yönelik düzenleme yapılmalıdır.
- Ayrıca, plan değişiklikleri ve mevzi imar planlarıyla getirilen yeni gelişme alanı (toplu konut, alışveriş merkezi, vb.) önerilerinin ulaşım sistemi bütününe etkileri ile Trafik Etki Analizlerinin yapılmasını ve olumsuz etkilerin kabul edilebilir sınırlar içinde olması için gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılacak yasal düzenlemelere gereksinim vardır.
- Kentlilerin ulaşım ile ilişkili konularda karar alma süreçlerine katılımına ilişkin düzenlemeler de yasal yapıya yönelik bu çalışmalar kapsamında içerilmelidir.
- Ulaşım ve trafik güvenliği ile ilgili mevzuatın da gözden geçirilerek güvenlikle ilgili unsurların yaşanabilirlik ve çağdaş normlar gözetilerek yenilenmesi gerekmektedir.

Bu konulara ek olarak, kentsel teknik altyapı ve ulaşım yatırımlarına ilişkin kaynak yetersizliği sorununa çözüm olarak yeni finansman modellerinin geliştirilmesi, ayrıca işletim ve denetime ilişkin bazı yasal önlemlerin alınması için de yasal düzenlemelere gereksinim görülmektedir.

Yasal yapıyla ilişkili bir konu olarak kurumsal yapı da komisyon çalışmaları kapsamında yetersiz görülen bir alandır. Kentsel teknik altyapıya ilişkin olarak kurumlar arası eşgüdüm ve uzman kadro yetersizliği ön plana çıkarken, ulaşım alanında öncelikle merkezi düzeyde kurumsallaşma konusu temel bir sorun alanıdır ve sürdürülebilir kentsel ulaşım planlaması ve yönetimi için politika koyan, yönlendiren ve denetleyen ulusal düzeyde sorumlu bir birimin Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde kurulması gerekmektedir. Bunun yanı sıra yerel yönetimlere yönelik olarak sürdürülebilir kaynak planlaması ve altyapı işletimi ile sürdürülebilir ulaşım planlaması ve yönetimi konularında kısa süreli eğitim programlarına gerek duyulmaktadır. Yerel düzeyde kurumsallaşma sorunlarına yönelik olarak, ulaşım planlamasının yüksek öğrenimde kurumsallaşması ve uzmanlık alanına dönüşmesinin sağlanması da bir diğer önemli stratejidir.

Komisyonun çalışmaları, kentsel teknik altyapı ve ulaşım konusunda sürdürülebilir kentleşme hedefi doğrultusunda benimsenmesi gereken ilke ve yaklaşımları da ortaya

koymaktadır. Dolayısıyla, evrensel planlama ve işletme/yönetim ilkeleri ile ülkemiz şartlarına ilişkin olarak bu yaklaşım ve ilkelerin nasıl ve hangi öncelikte hayata geçirilmesi gerektiği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Kentsel teknik altyapıya ilişkin olarak bütünlük ve eşgüdüm içinde olması gereken planlama yaklaşımına yapılan vurgunun yanı sıra, kaynak planlaması, sistemlerin çağdaş yaklaşımlar ve modern teknoloji koşulları dikkate alınarak planlanması ve çalıştırılması, işletimde verimlilik ve denetim konuları önemli yer tutmaktadır. Kentsel ulaşım ile ilişkin olarak ise, sürdürülebilir çağdaş ulaşım planlama yaklaşımları çerçevesinde temel ilke olan kentlerde otomobil kullanımının azaltılması ve toplu taşıma, bisiklet ve yaya ulaşımının geliştirilmesi ve desteklenmesi ilkeleri tüm stratejiler ve eylemler açısından belirleyici olmuştur. Bu kapsamda hem planlama evresinde hem de ulaşım sisteminin işletiminde toplu taşıma, bisiklet ve yaya ulaşımını etkin seçenekler haline getirerek kentte erişebilirlik düzeylerini tüm kullanıcılar için artırması, ulaşımın kentsel dokuya, doğal ve kültürel çevreye, kentsel yaşam kalitesine, ayrıca enerji tüketimine olumsuz etkilerinin en aza indirilmesine yönelik planlama ve işletim/yönetim eylemleri tanımlanmıştır.

Komisyon çalışmalarında ortaya konan bir diğer önemli konu kentsel teknik altyapı ve ulaşım konularındaki bilinç eksikliğidir. Sürdürülebilir kentleşme ve bu kapsamda kentsel teknik altyapı planlaması ve kullanımı ile sürdürülebilir ulaşım planlaması konularında bilinçlendirme kampanyalarının yapılması son derece önemli bir stratejidir. Bilinçlendirilmesi hedeflenen kitle için iki ayrı kesim tanımlanmıştır. İlk olarak, toplumun her kesimini hedef alacak, kişilerin yaşam tarzı ve günlük hayatlarında yaptıkları seçimlerin sonuçlarını kaynak kullanımı ve çevresel/kentsel etkileri açısından algılamalarını sağlayacak, sürdürülebilir gelişme hedefi doğrultusunda her bireyin sorumluluk üstlenmesi gerektiğini anlatacak bilinçlendirme kampanyaları hayata geçirilmelidir. İkinci olarak, kentsel teknik altyapı ve ulaşım yatırımları ile hizmetlerinden sorumlu merkezi ve yerel yönetimdeki karar verici ile uygulamacıları hedef alan daha kısa dönemli bir etkinlik kapsamında toplantılar ve konferanslar gerçekleştirilmeli, ilgili kurumların personeli için kısa eğitim programları hazırlanmalıdır. Ancak kapsamlı bir bilinçlendirme kampanyası ile sürdürülebilir kentsel teknik altyapı ve ulaşım planlama ilkeleri ve stratejilerinin hem kentliler hem karar vericiler tarafından benimsenmesi ve böylece ortak bir vizyon çerçevesinde hareket edilmesi sağlanabilecektir.

RAPOR ÖZETİ

Kentsel teknik altyapı ve kentsel ulaşım, sürdürülebilir kentleşme hedefi için son derece önemli, kentsel yaşam kalitesi açısından ise belirleyici konulardır. Gerek kentsel teknik altyapı gerekse kentsel ulaşım sisteminin kentsel çevreye, kent ekonomisine ve kentlilerin toplumsal yaşamına etkisi büyüktür. Teknik altyapının niteliksel ve niceliksel özellikleri kentsel yaşam kalitesi açısından başlıca göstergeler arasında kabul edilmekte; ulaşım sisteminin sunduğu erişebilirlik olanakları ise yaşanabilirlik açısından temel ölçütler arasında yer almaktadır.

Kentsel Teknik Altyapı ve Ulaşım Komisyonunun amacı, sürdürülebilir kentleşme hedefi doğrultusunda teknik altyapı ve ulaşım sistemlerine ilişkin çağdaş planlama ilkelerini ortaya koymak bu kapsamda ülkemiz kentlerindeki uygulamaları dikkate alarak mevcut durum değerlendirmesi yapmak ve öncelikli sorunları saptamak bu sorunların çözümüne yönelik strateji ve eylemler geliştirmektir.

Kentsel teknik altyapı ve ulaşım ile ilgili değerlendirmeler ile strateji ve eylem önerileri beş alanda ele alınarak geliştirilmiştir.

- Kentsel teknik altyapı ve kentsel ulaşım ile ilgili planlama ilke ve politikaları,
- Kurumlaşma, karar verme süreçleri ve yasal yapı,
- Finansman,
- İşletme,
- Bilinç düzeyi.

İlk konu olan planlama ilke ve politikaları kapsamında, gerek kentsel teknik altyapı gerekse kentsel ulaşım planlamasının, kent planlama ile arasındaki eşgüdüm eksikliği başlıca sorun alanlarından biri olarak saptanmıştır. Kentsel teknik altyapının mevcut durumu ve geliştirilme olanaklarının kent planlama çalışmalarında yeterince dikkate alınmadığı; ulaşım planlaması ile kent planlaması arasında da olması gereken eşgüdümün bulunmadığı Komisyonun temel saptamaları arasındadır. Kentsel teknik altyapı ve ulaşım alanında yapılan yatırım ve düzenlemelerin kentsel gelişmeye etkileri mevcut uygulamalarda yeterince dikkate alınmadığı gibi, imar planı değişikliklerinin bütünlük planlama yaklaşımı açısından sakıncaları, altyapı ve ulaşım sistemine olumsuz etkileri de gözardı edilmektedir.

Kent planlama ile kentsel teknik altyapı ve ulaşım planlamasının eşgüdüm içinde bütünlük bir yaklaşım ile ele alınması temel stratejiler arasında yer almalıdır. Bu kapsamda yasal çerçevede değişiklikler gerektiren bir takım önlemlerin de alınması gerekmektedir. Örneğin her tür ve ölçekteki imar planı değişikliği önerisinde değişikliğin kentsel teknik altyapıya yönelik etki değerlendirmesi çalışması yapılmasının zorunlu kılınması için yasal düzenleme yapılmasına gereksinim vardır. Bu kapsamda İmar Kanununun "Plan Yapımına Ait Esaslara Yönetmelik"te plan değişikliklerine ilişkin kısımda kentsel teknik altyapı etki değerlendirmesi raporu koşulu getirilmesi ayrıca önerinin kentsel teknik altyapının taşıma kapasitesi dikkate alınarak olabilirlik analizi yapılması koşulu getirilmesi yönünde eylem önerileri yapılmıştır. Kentsel ulaşım açısından da, kent planlarıyla bütünlük olarak ulaşım planları hazırlanması ve onanmasını zorunlu kılacak yasal düzenlemelerin yapılması, bu çerçevede yerel yönetimlerin ulaşım planı yapmasını zorunlu kılacak koşulların da bu düzenlemede içerilmesi önerisi yapılmıştır. Ayrıca, plan değişiklikleri ve mevzi imar planlarıyla getirilen yeni gelişme alanı önerilerinin ulaşım sistemi bütününe etkileri ile Trafik Etki Analizlerinin yapılmasını ve olumsuz etkilerin kabul edilebilir sınırlar içinde olması için gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılacak yasal düzenlemelere de gereksinim duyulmaktadır.

Eşgüdüm konusunun yanı sıra, planlama ilke ve politikalarına ilişkin olarak yapılan durum değerlendirmesi kapsamında üzerinde ayrıntılı olarak durulan bir konu da sürdürülebilir ulaşım politikaları ve çağdaş ulaşım planlama ilkeleri olmuştur. Bu kapsamda kent planlamada otomobil bağımlılığını değil toplu taşıma ile bisiklet ve yaya ulaşımını destekleyen gelişme modellerinin hayata geçirilmesi, taşıtların değil insanların ulaştırılması amacıyla toplu taşımaya öncelik verilmesi ve yaygınlaştırılması, kentlerde otomobil kullanımına kısıtlar getirilmesi, yaya ve bisiklet ulaşımının politikalarda birinci önceliğe oturtulması, talep ve trafik yönetimi yaklaşımlarıyla otomobili temel alan ulaşım sistemlerinin değiştirilerek daha dengeli ve erişilebilir düzeyi yüksek bir ulaşım sisteminin yaratılması evrensel planlama ilkeleridir ve ülkemiz kentlerinde bu açıdan önemli yetersizlikler ve hatalı uygulamalar bulunmaktadır. Rapor kapsamında benimsenmesi gereken ilke ve yaklaşımların bir dökümü sunulmakta ayrıca kentlerimizde ulusal düzeyde kurumlaşmanın eksikliği ve yasal yapıdaki dağınıklık ile yerel düzeydeki kurumlaşma eksikliği ve yerel yönetimlere yol gösterici ve bağlayıcı politika belgelerinin eksikliği, sorunların altında yatan başlıca etkenler olarak vurgulanmaktadır.

İkinci konu olan kurumlaşma ve özellikle yasal yapıdaki yetersizlikler, belirtildiği gibi kentsel teknik altyapı ve ulaşım ile ilgili saptanan pek çok sorunun temelinde yer almaktadır. Gerek teknik altyapı, gerekse ulaşım alanındaki yatırımların çoğu zaman plansız veya planlara aykırı şekilde gerçekleştirilmesi, evrensel planlama ilke ve yaklaşımlarıyla bağdaşmayan yatırım ve uygulamaların hayata geçirilmesi, yatırımların kente ve çevreye etkilerinin yeterince dikkate alınmaması, planlama kararlarından etkilenen kullanıcı veya kullanıcı olmayan kesimlerin karar süreçlerine dahil olamaması gibi pek çok sorun, yasal yapıdaki eksiklikler ile ulusal düzeyde bu alanlardaki ilke ve politika önceliklerini belirleyecek bir kurumun ve çerçeve belgenin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, yasal yapıda düzenlemeler Komisyonun geliştirdiği strateji ve eylemler arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Komisyonun yasal yapıya ilişkin olarak öncelikli gördüğü konular arasında Kentsel Ulaşım Yasası ve yönetmeliklerinin hazırlanması, kentsel ulaşım ile ilgili ulusal düzeyde temel politikalar, öncelikler ve ilkeleri belirleyen Kentsel Ulaşım Stratejisinin oluşturulması ve yerel yönetimler için bağlayıcı olacak çerçeve bir politika belgesi (Beyaz Kitap) olarak kabul edilmesi; altyapı ve ulaşım yatırımlarının planlı biçimde gerçekleştirilmesi için bu alanlarda plan yapılmasını zorunlu kılan düzenlemelerin yapılması; ayrıca imar mevzuatında da sürdürülebilir kaynak planlaması ve sürdürülebilir ulaşım planlaması açısından çağdaş yaklaşımların, planlama ilke ve standartlarının "Plan Yapımına Ait Esaslara Yönetmelik"de yer almasına yönelik düzenleme yapılması yer almaktadır.

Üçüncü olarak, finansman, büyük altyapı ve ulaşım yatırımları açısından önemli bir konudur. Kaynak yetersizliği, yeni finansman modellerinin geliştirilememesi, ve projeler arasında finansman dağıtım ölçütlerinin belirsizliği ve şeffaf olmayışı başlıca sorunlardır. Bu doğrultuda planlama ve işletim müdahaleleriyle özkaynakların verimli kullanımı; yeni finansman modellerinin geliştirilmesi; ve finansman dağıtım ölçütlerinin ulusal politika öncelikleri doğrultusunda şeffaf biçimde belirlenmesi gerekmektedir. Rapor kapsamında özkaynak verimliliğini artırmak ve yeni finansman kaynakları yaratmak amacıyla öneriler geliştirilmiş; bazı eylemler kapsamında yasal ve kurumsal düzenlemelere gereksinim duyulabileceği görülmüştür.

Komisyon çalışmalarının yoğunlaştığı dördüncü konu, kentsel teknik altyapı ve ulaşım sistemlerinin işletimi ve yönetimidir. Sistemlerin işletimi, yönetimi ve denetimindeki eksiklikler ile çağdaş yaklaşımların uygulanmamasından kaynaklanan hatalar önemli sorun alanları

olarak belirlenmiştir. Hem kentsel teknik altyapı hem de kentsel ulaşım sistemi açısından işletme verimliliğinin sağlanması temel hedeftir, ve gerek mevcut altyapının en etkin biçimde kullanılması ve işletimi, gerekse denetimin iyileştirilmesi yönündeki strateji ve eylemlerle bu hedefe ulaşılması amaçlanmıştır.

Son olarak, komisyon çalışmalarında üzerinde önemle durulan bir konu kentsel teknik altyapı ve ulaşım konularındaki bilinç eksikliğidir. Sürdürülebilir kentleşme ve bu kapsamda kentsel teknik altyapı planlaması ve kullanımı ile sürdürülebilir ulaşım planlaması konularında bilinçlendirme kampanyalarına gereksinim olduğu görülmektedir. Bilinçlendirme kampanyalarının hedef kitlesi olarak iki ayrı kesim tanımlanmıştır. İlk olarak, toplumun her kesimini hedef alacak, kişilerin yaşam tarzı ve günlük hayatlarında yaptıkları seçimlerin sonuçlarını kaynak kullanımı ve çevresel/kentsel etkileri açısından algılamalarını sağlayacak, sürdürülebilir gelişme hedefi doğrultusunda her bireyin sorumluluk üstlenmesi gerektiğini anlatacak bilinçlendirme kampanyalarına gereksinim vardır. İkinci olarak, kentsel teknik altyapı ve ulaşım yatırımları ile hizmetlerinden sorumlu merkezi ve yerel yönetimdeki karar verici ile uygulamacıları hedef alan daha kısa dönemli etkinliklere gereksinim duyulmaktadır. Birinci gruptaki yaygın kitlenin bilinçlendirilmesi uzun soluklu çabaları gerektirmektedir. Bu grup hem kısa dönemde bilinçli davranış ve seçimleriyle gerçekleştirilecek projeleri benimseyerek başarıya ulaşmasını kolaylaştırabilecek, hem de uzun dönemde yapılan uygulamaları sorgulayarak veya yönetici - karar verici konuma geldiğinde doğru seçimler yaparak çağdaş politikaların uygulanmasını sağlayabilecektir. İkinci gruptaki daha dar kitle için ise, kısa dönemli ve çabuk sonuç alınabilecek yöntemler olarak, toplantılar ve konferanslar gerçekleştirilmesi, ilgili kurumların personeli için kısa eğitim programları hazırlanması başlıca eylemler olarak öngörülmüştür. Bu şekilde kapsamlı bilinçlendirme kampanyaları ile sürdürülebilir kentsel teknik altyapı ve ulaşım planlama ilkelerinin, kentliler ve karar vericiler tarafından benimsenmesi ve toplumun her kesimi tarafından paylaşılan ortak bir vizyon çerçevesinde hareket edilmesi sağlanabilecektir.

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.3	Kent planlama çalışmalarında kentsel teknik altyapıya yönelik teknik ve ekonomik yapılabirlik (fizibilite) raporlarının yapılması	2.3.1	İmar planı çalışmalarını yapılabirlik teknik altyapıya yönelik fizibilite raporlarının gerçekleştirilmesi	2.3.1.1	Kent planlamada her ölçekte (kent ölçeğinde ve gerektiğinde ada parsel bazında) imar planları hazırlanırken; planla getirilen kararlar ile bu kararların gerektirdiği altyapı tesisleri arasındaki etkileşimin ve yapılabirliğini değerlendirildiği; etütlerin yapılması	İmar Planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumlar	İller Bankası, altyapı kurum ve kuruluşları, ilgili meslek odaları, Üniversiteler	YB		İmar Planı yapım ve onama yetkisine sahip kurumların kararlarında yer alma
				2.3.1.2	Plan kararları ile altyapı yatırımları arasındaki etkileşim ve altyapı tesisinin teknik ve ekonomik olarak yapılabirliğini değerlendirmek için standart bir fizibilite etüt raporunu formatı oluşturulması	BİB, DPT, İller Bankası	İlgili meslek odaları	YB		Yönetmeliklerde yer alma
2.4	İmar planları hazırlanırken planlama alanı kapsamındaki önemli altyapı (enerji iletim hattı, doğalgaz boru hattı vb.) tesislerinin dikkate alınmaması	2.4.1	İmar planı çalışmalarında altlık olarak kullanılan 1/1000 ölçekli sayısal halihazır haritaların kentsel altyapı açısından güncel, doğru ve eksiksiz olmasının sağlanması	2.4.1.1	Teknik altyapı tesislerine (çerne suyu, atıksu, enerji nakit hattı, tralo, her türlü iletim hatları vb.) ilişkin bilgilerin ilgili kurumlar ile iletişimi kurularak mevcut haritalara işlenmesi ve bu haritaların periyodik olarak güncellenmesi	Valilikler, Yerel Yönetimler ve ilgili altyapı kurum ve kuruluşları	İlgili Meslek Odaları	YB		Kararlarda yer alma
				2.4.1.2	Her ölçekteki sayısal haritaların, Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliğine (BHH-BUY) göre yapılması	Yerel Yönetimler ve İller Bankası	İlgili Meslek Odaları	YB		Kararlarda ve şartnamelerde yer alma
2.5	Ulusal coğrafî veri alt yapısının eksikliği ve kent bilgi sistemlerinin kurulmaması	2.5.1	Kent bilgi sistemlerinin kurumunun ve işletilmesinin sağlanması	2.5.1.1	Türkiye Ulusal Coğrafî Bilgi Sistemlerine ilişkin devam etmekte olan yasal düzenlemelerin (Eylem 47) tamamlanması	TKGM, DPT, BİB, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, meslek odaları	K		Resmî Gazetede yayımlanma
				2.5.1.2	Ulusal düzeyde çeşitli sektörler için toplanacak veya üretilerek, konumsal/mekansal verilerin paylaşım imkanlarının kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması amacıyla ortak standartların belirlenmesi	TKGM, DPT, BİB, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, meslek odaları	K		Yönetmeliklerde yer alma
				2.5.1.3	Kent bilgi sisteminin kurulması ve işletilmesinde kırcıl mevzuat düzenlemelerinin tamamlanması	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, ilgili kurum ve kuruluşlar	Üniversiteler, meslek odaları	K		Yönetmeliklerde yer alma
				2.5.1.4	Kent Bilgi Sistemlerinde kentliler için halihazır haritalar ve imar planları ile kentsel altyapı, mülkiyet ve kadastro verilerinin güncel ve sayısal olarak yer alması ve düzenli olarak güncellenmesi	Yerel Yönetimler, İller Bankası, ilgili diğer kurum kuruluşlar	İlgili Meslek Odaları	K	YB	Teknik şartnamelerde ve kriterlerde yer alma
				2.5.1.5	Teknik altyapı sistemlerinin kadastral verilerle entegrasyonunun sağlanması ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkının üçüncü boyutunun da kadastroya tescilli için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	BİB, TKGM	İlgili Meslek Odaları	K	YB	Resmî Gazetede yayımlanma

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.6	Teknik altyapı için mevzuat değişikliği, eksikliği ve yelik kaması	2.6.1	Yelik ve teknik uygulama kapsamının geliştirilmesi	2.6.1.1	Standart, üstünlük ve kurumsal eğilimini sağlayacak şekilde bir mevzuat oluşturulması	İçişleri Bakanlığı, BIB	TALU İller Bankası, Üniversiteler, Meslek Odaları	K		Resmî Gazetede yer alma
2.7	Kentsel altyapı öğelerinin planlamasında ve yer seçimi kararında kentlilerin karar alma ve denetim süreçlerine dahil edilmesi	2.7.1	Kentsel Altyapı öğelerinin planlamasında ve yer seçimi kararında kentlilerin karar alma ve denetim süreçlerine katılımının sağlanması	2.7.1.1	Doğalgaz botu hattı, trafo, baz istasyonları, katı atık depolama tesisleri, altyapı desanji ve benzeri altyapı tesislerinin planlama ve yer seçimi sürecinde kentlilerle karşılıklı bilgilendirme toplantıları yapılması, olası etkilerin değerlendirilmesi	Yerel Yönetimler, Altyapı kurum ve kuruluşları	Meslek Odaları ve STK'lar	K	YB	Halkın Katılımı Toplantıları
				2.7.1.2	Bu tür altyapı tesislerinin yapım ve işletim sürecinde olumsuz etkilerini önleyici tedbirler alınması (örn. sağlık koruma bandı, fiziki engel, şifalı markalama, güvenlik, koridoru gibi) ve bu konuda gönüllü, bilgilendirilmiş ve bu konuda bilgilendirilmesi	Yerel Yönetimler, Altyapı kurum ve kuruluşları, Mütahhithler	Meslek Odaları ve STK'lar	K	YB	İlgili kurumlarda altyapı tesislerinin çevreye ve insan sağlığına olumsuz etkilerini önleyici kararlar alınması ve uygulanması Planlama sürecinde halkın bilgilendirilmesi ve bilgilendirilmesi için etkinlikler yapılması ve sayısı Bilgilendirme ve bilgilendirilmeye yönelik bildiri ve afişler
				2.8.1.1	"Altyapı Koordinasyon Merkezleri"nin etkin şekilde çalıştırılması için gerekli tedbirlerin alınması, bu merkezlerin yaygınlaştırılması	Yerel Yönetimler, AYKOME ve diğer altyapı kurum ve kuruluşları		K		Yönetmeliklerde yer alma
2.8	Teknik altyapı alanında Kurumlar arası koordinasyonun eksikliği ve ekonomiye getirdiği maliyet	2.8.1	Kurumlar arası koordinasyonun etkinleştirilmesi	2.8.1.1	Altyapı yatırımlarının yapım ve işletiminde koordinasyon sağlanması için yerel yönetimlerde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kurulmasının teşvik edilmesi	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler		K		CBS kurulması ve CBS sayısında artış
				2.8.1.2	Belediye bütçelerinin bir kısmının yasal düzenlemeler ile altyapı yatırımları için harcanmasının zorunlu hale getirilmesi	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler	0	YB	
2.9	Altyapı yatırımları için kaynak yetersizliği	2.9.1	Altyapı yatırımları için kaynak yaratılması	2.9.1.1	Altyapı yatırımlarının finansmanı için dünya örnekleri çerçevesinde farklı finansman modellerinin geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler, İller Bankası	K		Resmî Gazetede yer alma
				2.9.1.2	Altyapı yatırımlarının finansmanı için dünya örnekleri çerçevesinde farklı finansman modellerinin geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması	DPT, Hazine Müst. İçişleri Bakanlığı, İller Bankası	Özel sektör, ilgili meslek odaları	K	YB, Fonlar	Teknik raporlar düzenlenmesi ve yayımlanması
				2.9.1.3	İller Bankasının finansman alanında da rolünün güçlendirilmesi	BIB, İller Bankası		K		Resmî Gazetede yer alma

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
2.10	Teknik Altyapının İşletimine İlişkin Sorunlar: İmzamsız, Kanalizasyon, Doğal Gaz, Elektrik	2.10.1	Tesislerin projelendirilmesine esas alınan nüfus projeksiyonlarının doğru ve güvenilir kaynaklara dayandırılması	2.10.1.1	Nüfus projeksiyonlarında hedef yıl nüfus tahminleme ilişkin yeni bir yaklaşım ve ortak model geliştirilmesi	TUİK	İlgili meslek odaları, özel sektör	K	Fon	Teknik raporlar düzenlenmesi ve yayımlanması
		2.10.2	Kanalizasyon sistemlerinin işletim etkinliğinin artırılması	2.10.2.1	Atık su ve yağmursuyu sistemlerinin aykır yapılması	Valilikler, Yerel Yönetimler, İller Bankası	Özel sektör	0	YB	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma
		2.10.3	Doğalgaz iletim altyapısının işletim etkinliğinin artırılması	2.10.3.1	Doğalgaz şebekelerinin projelendirilmesinde ve yapımında bilm ve teknolojiye geçişlerinden yararlanması, modern ve uygun seçiminin sağlanması	İçişleri Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler, İller Bankası	Özel Sektör	K	Hbe, YB, Fon	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma
		2.10.4	Elektrik dağıtım şebekesinin planlı ve uzun emrili olarak geliştirilmesinin sağlanması; işletim etkinliğinin artırılması	2.10.4.1	Merkezi kentlerden başlamak üzere kentlerimizde elektrik şebekesi master planlarının yapılması	İlgili Gaz Dağıtım Şirketi, BOTAS	Meslek Odaları, EPDK	K	YB	Şartnamelerde ve Kararlarda yer alma
2.11	Yağmursuyu Yönetim Sistemi Eksikliği, Yağmur Sularının Toplanması ve Bertarafı Konusunda Etkin Uygulamaların Geliştirilmemiş Olması	2.11.1	Yağmur suyunun bir kaynak olarak kullanılmasının sağlanması	2.11.1.1	Yağmur suyu depolama tesisleri kurulması ve kullanımına göre bu suların arıtılması	Yerel Yönetimler	Özel sektör, İller Bankası	U	YB, Fon	Kararlarda ve şartnamelerde yer alma
		2.10.4.2	Elektrik dağıtım şebekelerinde yapılacak yatırım ve periyodik bakım-onarım çalışmalarında kentsel teknik alt yapıdan sorumlu kurum-kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması	2.10.4.2	Elektrik dağıtım şebekelerinde yapılacak yatırım ve periyodik bakım-onarım çalışmalarında kentsel teknik alt yapıdan sorumlu kurum-kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanması	İletim Şirketi, İlgili Dağıtım Şirketi	Belediyeler, EPDK	0	YB, Öz kaynak	İletim-Dağıtım kuruluşlarının yönetim kurulu kararlarda yer alma

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.12	Su kayıp ve kaçaqları - Denetim eksikliği	2.12.1	Frizksel su kaçağının önlenmesi	2.12.1.1	Su kaçağ oranlarının ve sebeplerinin tespit edilmesi	Yerel Yönetimler		K	YB, AB Fonu	Su kaçağ oranında azalma
				2.12.1.2	Ekonomik ömrünü doldurmuş altyapı tesislerinin yenilenmesi	Yerel Yönetimler	İller Bankası	K	YB	İşletme ve bakım giderlerinde azalma Su kaçağ oranında azalma
		2.12.2	Suyun kaçağ kullanımının ("İdari kaçaqlar") önlenmesi	2.12.1.3	İçme suyu hatları işletilirken teknik kontrol ve denetim yapılması	Yerel Yönetimler	İller Bankası	K	YB	Su kaçağ oranında azalma
				2.12.2.1	Kaçak kullanımların tespit için belediyelere denetim birimlerinin oluşturulması	Yerel Yönetimler		K	YB	Su kaçağ oranında azalma
2.13	Kenttsel teknik altyapı faaliyetinde bulunan kuruluşlarda çalışanlarla kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyi eksikliği	2.13.1	Yerel yönetimlerde personel açılımı giderilmesi ve personelin eğitilmesi	2.13.1.1	Yerel yönetimler için insan gücü planlaması yapılarak norm kadroların belirlenmesi	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K		Yönetmeliklerde yer alma
				2.13.1.2	Sürdürülebilir altyapı planlaması ve işletimi alanında yerel yönetim çalışanlarına yönelik teknik ve hizmet iç eğitim programları düzenlenmesi	Yerel Yönetimler, İller Bankası, TAU	Üniversiteler, Meslek Odaları, Belediyeler Birliği	K	Merkezi Yönetim	Düzenlenen eğitim program sayısı
		2.13.2	Kenttsel teknik altyapı sistemlerine yönelik olarak kullanıcıların bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması	2.13.2.1	Kenttsel altyapı tesislerinin kullanımı, "geri kazanım" ve sürdürülebilir gelişimde kullanıcılara düşen görevler konusunda konferanslar, sergiler, film/proje yarışmaları, medyada tanıtımlar yapılması	Yerel Yönetimler	Sivil Toplum Örgütleri	K	AB Fonu	Düzenlenen konferans sayısı Konferansa katılımcı sayısı Düzenlenen sergi sayısı Sergilere katılımcı sayısı Düzenlenen film/proje yarışması sayısı Film/proje yarışmalarına katılan yarışmacı sayısı Görsel ve işitsel medyada konunun ele alınma sıklığı/sayı
				2.13.2.2	İlk ve orta eğitim programına geri kazanım, sürdürülebilir gelişme ve altyapı hizmetlerinin kullanımına ilişkin üniteler eklenmesi	Yerel Yönetimler, İçişleri Bakanlığı, MEB	Meslek Odaları	0	YB	Okul Müfredatında değişiklik

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
2.14 Kent planlama ve kentsel ulaşım planlaması arasında entegrasyon eksikliği	2.14.1	Kent planlama ile ulaşım planlama arasında eşgüdüm sağlanması, kent planlama süreciyle entegrasyonun sağlanması	2.14.1.1	Kent planlama süreci içinde yasanın tanımladığı her ölçekte ve türdeki (revizyon planları dâhil) kent planlarıyla bütünlük olarak ulaşım planları hazırlanması ve onaylanmasını zorunlu kılacak yasal düzenlemelerin yapılması	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Yasal Düzenleme
			2.14.1.2	Plan değişikliği ve merzi imar planlarıyla yeni gelişme alan önerilerinde (toplu konut, alışveriş merkezi, vb.) ulaşım etütleri yapılarak plan kararlarının etkilerinin belirlenmesi; Trafik Etki Analizi yapılarak olumsuz etkilerin kabul edilebilir sınırlar içinde olması için gerekli önlemler alınmasının zorunlu kılması	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Yasal Düzenleme
	2.14.1.3	Ulaşım planlarında ve kent planlarında bulunmayan ulaşım yatırımlarına harcama yapılmasının önlenmesi	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	B	Yasal Düzenleme	
	2.14.2.1	Kent planlamada toplu taşıma, yaya ve bisiklet yollarının etkin seçenekler haline getirmek ve yolların yapma gereksinimini en aza indirmek için otomobil bağımlı, yaygın, düşük yoğunluklu ve günlük gelişme eğiliminin önlenmesi	BİB	Yasalarla ilgili düzenlemeler, karma arazi kullanımla motorlu taşıt trafiğinin azaltılması, toplu taşıma, yaya ve bisiklet ulaşımını geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerinin destekleyen planlama ilke ve standartlarının "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik"te yer alması	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelikte düzenleme yapılmış olması
2.15 Ulaşım yatırımlarının planlamasında çevresel etkilerin yetenme dikkate alınmaması	2.14.3	Toplu taşıma sistemlerinin kullanımının kent planları ile desteklenmesi	2.14.2.2	Planlanmış alanlarda yapılaşma tamamlanmadan yeni gelişme alanlarının yerleşime açılması	Belediyeler ve plan yapma yetkisine sahip diğer kurumlar		K-O-U	YB	Planlanmış alanlarda yapılaşma oranı
			2.14.3.1	Yüksek yolculuk talebi yaratan başlıca arazi kullanımının ana toplu taşıma güzergâhları ile birlikte planlanması gerekliliğinin "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik"te yer alması	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelikte düzenleme yapılmış olması
	2.15.1	Her tür ve ölçekteki ulaşım yatırımlarının planlamasında çevreye ve kente etkilerinin (kültürel, çevre dâhil) değerlendirilmesinin karar ve planlama sürecine dâhil edilmesi	BİB	Enerji tüketimine ve kirliliğe salınma dönüşür etkileri dâhil az olan ulaşım yatırımlarına ağırlık verilmesi	Belediyeler ve plan yapma yetkisine sahip diğer kurumlar	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K-O	B, YB	Karbon salınım miktarında azalmaya (Yolcu-km başına CO ₂ , vb.) Enerji tüketimindeki azalmaya (Yolcu-km başına enerji tüketimi)
			2.15.1.2	Ulaşım yatırımlarının kentin doğal, kültürel ve tarihsel çevresi üzerinde yaratacağı olası sonuçları göz önünde bulundurularak geliştirilmesi zorunluluğunu içeren yasal düzenleme yapılması	BİB	Çevre ve Orman Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, DPT, Üniversiteler, TMMOB	K	B	Yasal Düzenleme

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.16	Özel otomobil temel alan politikalardan kaynaklanan sorunlar	2.16.1	Kentlerde otomobil kullanımının azaltılması	2.16.1.1	Kent merkezinde otopark kapasitesinin azaltılması, mevcut kapasitenin kısa süreli park amacıyla kullanılması	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları, Emniyet Genel Müdürlüğü	Trafik Vakıfları	K	B / YB	Kent merkezinde otopark kapasitesinde azalma Park yeri devir katasayısında artış
				2.16.1.2	Kent merkezinde yol boyu araç parkına izin verilmesi ve denetimin artırılması	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları, Emniyet Genel Müdürlüğü	Trafik Vakıfları	K	B	Kent merkezinde yol kenar otoparkı toplam kapasitesinde azalma Kent merkezinde yol kenar otopark kapasitesinin toplam otopark kapasitesine oranında azalma
				2.16.1.3	Kent merkezinde taşıt park etmeyi caydırıcı fiyatlandırma uygulanması	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K	YB	Kent merkezinde otopark fiyatlarını yükselten uygulama Kent merkezinde otopark otopark fiyatının kent genelindeki ortalama otopark fiyatına oranı Kent merkezindeki otoparkları kullanan araç sayısında azalma
				2.16.1.4	Toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesiyle eş zamanlı olarak, kent merkezinde otomobile giriş bedeli uygulamalarının dikkate alınması	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K,0	B, YB, AB Fonu	Kent merkezinde otomobillerin kullanılabilirliği toplam şehir uzunluğunda azaltma
				2.16.1.5	Kent merkezinde otomobillere ayrılan yolların planı biçimde azaltılması	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K,0	YB	Kent merkezinde otomobillerin kullanılabilirliği toplam şehir uzunluğunda azaltma
				2.16.1.6	Otomobil trafiğini azaltan, toplu taşıma, yaya ve bisiklet kullanımının geliştirilmesi temelli kentsel gelişme modellerini destekleyen planlama ilke ve standartlarının "Plan Yapımına Deir Esasara Alt Yönelimlik"de yer alması	BİB	Ulaştırma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K		Plan Yapımına Alt Esasara Dar Yönelimlikte düzenleme yapılmış olması
				2.16.1.7	Kent merkezinde otomobillerden arındırılmış yaya yolları ve alanların oluşturulması	Belediyeler, İl Trafik Komisyonları	Trafik Vakıfları, Emniyet Genel Müdürlüğü	K,0	YB, AB Fonu, Hİbe	Kent merkezinde yaya alanlarında artış Kent merkezinde yaya yolaştırılmış yolların uzunluğunda artış
				2.16.1.8	Kent merkezini içinden transit trafiği geçecek ana koridorların düzenlenmesinden kaçınılması	Belediyeler, Ulaştırma Bakanlığı	Emniyet Genel Müdürlüğü	K,0	B	Kent merkezinde transit trafiğe izin verilen toplam yol uzunluğunda azaltma

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEM	EYLEMLER			GÖSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER		NO	SARIBI	ORTAKLARI		SÜRE	BÜTÇE
2.17 Kentlerimizde bütünsel bir toplu taşıma sisteminin geliştirilememiş olması	2.17.1	Yatırım ve işletme maliyeti açısından en uygun, enerji verimliliği yüksek, çevresel olumsuz etkileri en az olan toplu taşıma türlerine öncelik verilmesi	2.17.1.1	Regülasyon programının ekonomik ve mali etkilerinin belirlenmesi (özellikle kent dışındaki alanlarda)	Belediyeler, Ulaştırma Bakanlığı	Üniversiteler, TMMDB'ye bağlı Meslek Odaları	K,0	YB, Hibe	Proje maliyetinin ekonomik ve mali etkilerinin belirlenmesi (özellikle kent dışındaki alanlarda)
			2.17.1.2	Yüksek verimlilik taşıdığı alanlarda Metrobüs ve hızlı otobüs yolu gibi yüksek kapasiteli toplu taşıma sistemlerinin değerlendirilmesi	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı	K,0	YB, Hibe	Belediyelerin yüksek kapasiteli toplu taşıma sistemlerinin değerlendirilmesi
			2.17.1.3	Toplu taşıma türleri arasında en uygun ve ekonomik olanı belirlemek için araştırmaların yapılması	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, ÜNİ, ve AK-Ge Birm., TMMDB'ye bağlı Meslek Odaları	K,0	YB, Hibe	Belediyelerin araştırmaların yapılması
			2.17.2.1	Sevilen ve kullanılan kentlerde bir ulaşım aracı olarak geliştirilmesi	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı	K,0	YB, Hibe	Belediyelerin sevilen ve kullanılan kentlerde bir ulaşım aracı olarak geliştirilmesi
			2.17.2.2	Mevcut demiryolu altyapısının değerlendirilmesi, bu altyapının kent için ulaşımda etkin bir biçimde kullanılması	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, TDDU, ULUŞ	K,0	YB, Hibe	Mevcut demiryolu altyapısının değerlendirilmesi, bu altyapının kent için ulaşımda etkin bir biçimde kullanılması
			2.17.2.3	Trafik düzeyi yüksek olan koridorlarda otobüs ağına yol, şerh gibi fiziksel ve işletme önlemlerinin alınması	Belediyeler		K	YB, Hibe	Trafik düzeyi yüksek olan koridorlarda otobüs ağına yol, şerh gibi fiziksel ve işletme önlemlerinin alınması
			2.17.2.4	Toplu taşıma türleri arasında fiziksel entegrasyon, zaman zaman çözümlerinin entegrasyonu ve ücret düzenleme yoluyla uyumu sağlanması	Belediyeler		K	YB	Toplu taşıma türleri arasında fiziksel entegrasyon, zaman zaman çözümlerinin entegrasyonu ve ücret düzenleme yoluyla uyumu sağlanması
			2.17.2.5	Mimaris, servis, döşeme gibi ara toplu taşıma türlerinin toplu taşıma ile entegrasyonunun ve toplu taşıma ile uyumunun sağlanması	Belediyeler		K	B, YB	Mimaris, servis, döşeme gibi ara toplu taşıma türlerinin toplu taşıma ile entegrasyonunun ve toplu taşıma ile uyumunun sağlanması
			2.17.3.1	Toplu taşıma durak ve güzergâhları ile veya yolu başlangıçlarının bütünsel olarak planlanması	Belediyeler		K,0	B, YB	Toplu taşıma durak ve güzergâhları ile veya yolu başlangıçlarının bütünsel olarak planlanması
			2.17.3.2	Toplu taşıma sistemlerinin hareket kısıtlılıkları için değerlendirilmesi	Belediyeler		K,0	B, YB	Toplu taşıma sistemlerinin hareket kısıtlılıkları için değerlendirilmesi
2.17.3	Kentlilerin toplu taşıma sistemlerine güvenini, konturlu ve kolay bir şekilde erişilebilir olanaklarının geliştirilmesi	2.17.3.3	Toplu taşıma duraklarında bisiklet park yerleri ve araçlarda bisiklet taşıma yerleri ayrılması	Belediyeler	Kentel Ulaşım İşletici Kuruluşları ve/veya birimler	K,0	B, YB	Toplu taşıma duraklarında bisiklet park yerleri ve araçlarda bisiklet taşıma yerleri ayrılması	
		2.17.3.4	Toplu taşıma sistemlerinin kent çapındaki durak alanlarında araç park yerleri (Park-et-biri) Park bölümlerinin planlanması	Belediyeler	STKlar, Üniversiteler	K,0	B, YB	Toplu taşıma sistemlerinin kent çapındaki durak alanlarında araç park yerleri (Park-et-biri) Park bölümlerinin planlanması	
		2.17.4.1	Yeni mevcut toplu taşıma araç stokunun bakımı ve yenileme masraflarının düzenli olarak yapılması; daha konforlu, güvenli, temiz ve yüksek hızda gitmesi	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşları	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMDB'ye bağlı Meslek Odaları	K,0	B, YB	Yeni mevcut toplu taşıma araç stokunun bakımı ve yenileme masraflarının düzenli olarak yapılması; daha konforlu, güvenli, temiz ve yüksek hızda gitmesi	
		2.17.4.2	Kentlerde "Ulaşım Kontrol Merkezleri" kurulması, toplu taşıma araçlarının bakım ve onarımının zaman ve maliyet açısından en uygun şekilde yapılması	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşları	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMDB'ye bağlı Meslek Odaları	K,0	B, YB	Kentlerde "Ulaşım Kontrol Merkezleri" kurulması, toplu taşıma araçlarının bakım ve onarımının zaman ve maliyet açısından en uygun şekilde yapılması	
2.17.4	Kentlilerin toplu taşıma sistemlerini kullanımının artırılması için toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesi	2.17.4.3	Toplu taşıma araçlarını takip amaçlı bir araçlara GPS (Global Positioning System; Küresel Yer Belirleme Sistemi) entegrasyonu ile Konumlandırılabilir Sistem) alıcısı	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşları	Üniversiteler (Ar-Ge Birimleri), TMMDB'ye bağlı Meslek Odaları	K,0	B, YB	Toplu taşıma araçlarını takip amaçlı bir araçlara GPS (Global Positioning System; Küresel Yer Belirleme Sistemi) entegrasyonu ile Konumlandırılabilir Sistem) alıcısı	
		2.17.4.4	Ücret sistemi ve makamları, kar amaçlından ziyade, kentlilerin büyük bölümünün toplu taşıma ya tercih etme amacıyla düzenlenmesi	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşları		K,0	B, Hazine	Ücret sistemi ve makamları, kar amaçlından ziyade, kentlilerin büyük bölümünün toplu taşıma ya tercih etme amacıyla düzenlenmesi	

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.18	Bisiklet ve yaya ulaşımına (motorsuz ulaşım) yeterince önem verilmemesi	2.18.1	Bisiklet kullanımının bir kentsel ulaşım türü olarak desteklenmesi	2.18.1.1	Ulaşım Aya Planı ile İmar Planları kapsamında bisiklet plan ve yaya planının yapılması; ilgili yönetmeliklerde yer alması	Belediyeler	BİB, Ulaştırma Bakanlığı, Üniversiteler	K,0	B	Yasa Düzeltme yapılmış olması Ulaşım Aya Planında bisikletler ve yaya planının yapılması olması 1/5000 ve 1/1000 mar planlarında bisiklet yolları ve yaya alanlarının inşaatı olması Kente bisiklet yollarının toplam uzunluğunda (seri-km) artış Türel dağılımında bisiklet yollarının oranında artış
				2.18.1.2	Kent bitüvenine yayılan bisiklet yol ağları oluşturulması	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,0	B, YB	Belediye bütçesinde bisiklet yollarının oranında artış
				2.18.1.3	Bisikletler için bilgi sistemlerinin oluşturulup kente uygun yerlere yerleştirilmesi	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,0	B, YB	Bisiklet için ulaşım ajansı gösteren bilgilendirme haritalarının olması (E/H)
				2.18.1.4	Kamusal alanlarda, işyerlerinde, konut alanlarında bisiklet kullanımına olanak tanımak amacıyla bisiklet için park ve hizmet alanlarının oluşturulması	Belediyeler	Kamu ve özel işyerleri, ticarethaneler ve alışveriş merkezleri, apartman ve/veya kooperatif yönetimleri	K,0	B, YB	Bisiklet için park ve hizmet alanları oluşturulmuş olması (E/H)
		2.18.2	Bisikletlerin trafik içerisinde daha güvenli hareketini sağlayacak altyapının oluşturulması	2.18.2.1	Aynı bisiklet yollarının desteklenmesi; bisiklet şeritlerinin zaman içinde bisiklet yollarına dönüştürülmesi	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,0	B, YB	Kente bisiklet yollarının toplam uzunluğunda (seri-km) artış Kente bisiklet yollarının serilerine oranında (%) artış
		2.18.2.2	Bisikletlinin diğer ulaşım türleriyle tüm karşılımlarında (çim, kasekler, karşışık trafik, vs.) gerekli fiziki düzenlemelerin yapılması	Belediyeler	Üniversiteler, STKlar	K,0	B, YB	Kente bisiklet öncelikli düzenlemeler (E/H) Bisikletler için trafik ışıklarının sayısında artış Bisiklet öncelikli kavşak düzenlemeleri (bisiklet kulusu gibi) sayısında artış		
		2.18.3	Yaya ulaşım desteklenerek kente yayaların hareketliliğinin kolaylaştırılması	2.18.3.1	Kent merkezlerinde, meydan, sokak veya kapsamlı olarak kent merkezi bölgesinin yayalaştırılması seçeneklerinin desteklenmesi	Belediyeler	STKlar esnaf birlikleri	K,0	B, YB	Kente yayalara ayrılmış yd. ağ oranında artış Kent merkezinde yayalaştırılmış alan büyüklüğünde artış Yaya şahelesinin sürekliliği; kesitlerin sayısında azaltılması Oluyorsa dışınak tüm yd. ağında yaya kaldırım (E/H) Yaya kaldırımının farklı kullanım alanlarındaki minimum genişliğine ilişkin uygulama esaslarının altına düşülmesi (E/H)
		2.18.3.2	Yaya ulaşım ilişkili engelsiz/evrensel ulaşımın sağlanması	Belediyeler	STKlar	K,0	B, YB	Yaya ulaşım ilişkili engelsiz/evrensel ulaşımın sağlanması		
		2.18.3.3	Gerekli yerlerde trafik sakinleştirme (traffic calming) tekniklerinin uygulanması	Belediyeler	STKlar	K,0	B, YB	Trafik sakinleştirme düzenlemeleri (E/H) Yaya öncelikli hız kısıtlamalı (30 km/h) gbi alanların büyüklüğünde artış		
		2.18.4	Yaya ulaşım altyapısında engelsiz/evrensel tasarım ilkeleinin gözetilmesi	2.18.4.1	Yaya ulaşımına ilişkin engelsiz/evrensel tasarım konusunda bir klavuz hazırlanarak tüm yerli idarelere dağıtılması	BİB, Ulaştırma Bakanlığı	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	Klavuz oluşturulması ve yerel yönetmelilere dağıtılması (E/H)
2.18.4.2	Üniversitelerle birlikte bilimsel, teknolojik araştırma ve geliştirme birimlerinin kurulması	Belediyeler, BİB, Üniversiteler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,0	B, YB	Anılan birimlerin kurulmuş olması				

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
2.19	Kent içinde mal taşıma, depolanması ve dağıtımından (kent lojistiği) kaynaklanan ulaşım sorunları	2.19.1	Kentlerdeki depolama, akama, eldesime ve dağıtım işlemlerinin kentteki yolcu ulaşımını olumsuz etkilemesinin önlenmesi	2.19.1.1	Kentte üretilen ve kullanılacak üzere getirilen malların depolanacağı, işleneceği ve dağıtılacağı merkezlerin imar ve ulaşım planlarında belirtilen yerlerde oluşturulması	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K.0	YB	İmar ve ulaşım planlarında depo, işleme ve dağıtım merkezleri planlanması (E/H)
				2.19.1.2	Kentte üretilen atıkların toplanması ve uzaklaştırılmasına yönelik ulaşım çözümlerinin ulaşım planlarında dikkate alınması	Belediyeler	Çevre ve Orman Bakanlığı	K.0	B	Ulaşım planlarında konunun yer alması (E/H)
2.20	Kentsel ulaşımın mevcut kurumsal yapıdaki yetersizlikler	2.20.1	Kentsel ulaşımın yetersizliği ve sorunluluk karşısına ve uygulanan politikadaki farklılıklar gidermeye yönelik kurumsal düzenlemelerin yapılması	2.20.1.1	Sürdürülebilir kentsel ulaşım planlaması ve yönetimi için politika koyma, yönlendirme ve denetleme ulusal düzeyde sonumlu bir birimin Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde kurulması	Ulaştırma Bakanlığı	DPT, BIB	K	B	Birimin kurulması
				2.20.1.2	Bu birimin, ilgili diğer kamu ve özel sektör temsilcileri, yerel yönetimler, bilim insanları ve konuyla ilgili uzmanlardan oluşan bağımsız bir kurul ile birlikte Ulusal Düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisi hazırlanması	Ulaştırma Bakanlığı	DPT, BIB, Üniversiteler, STK'lar	K	B	Ulusal düzeyde Kentsel Ulaşım Stratejisinin hazırlanması
2.21	Kentsel ulaşımın kalite ve sürelerine ilişkin eksiklikler	2.21.1	Kentsel ulaşımın yüksek öğrenimde kurumsallaşması ve uzmanlık alanına dönüşmesinin sağlanması	2.20.2.1	Üniversitelerde ilgili lisansüstü eğitim programlarının yaygınlaştırılması	YÖK, Üniversiteler	TMMOB, DPT, Ulaştırma Bakanlığı	K.0	B, AB Fonu, Hibe	Üniversitelerde ulaşım alanına ilişkin lisansüstü eğitim programı sayısında artış
				2.20.2.2	Üniversitelerde bu amaçla kadroların güçlendirilmesi	YÖK, TÜBİTAK, Üniversiteler	Vakıflar	K	B, AB Fonu, Hibe	Ulaşım alanında öğretim üyesi ve araştırmacı sayısındaki artış
2.21	Kentsel ulaşımın kalite ve sürelerine ilişkin eksiklikler	2.21.1	Kent ve ulaşım planlarının hazırlanması ve onaylanmasının toplumdaki değişik kesimlerin görüşlerinin alındığı, şeffaflık ve katılım bir süreç içinde gerçekleştirilmesi	2.21.1.1	Toplumun değişik kesimlerinin karar sürecine etkin katılımını sağlayacak şekilde mevzuatta düzenleme yapılması	BİB, Ulaştırma Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Belediyeler ve Büyükşehir Büyükşehir Belediyeleri, plan yapma yetkisine sahip diğer kurumlar	STK'lar, Üniversiteler	K	B	Yasal düzenleme

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER					GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE	
2.22	Kentsel ulaşım planlamasının ve yaklaşımlarını yönetilecek mevzuat eksikliği	2.22.1	Kentsel Ulaşım planlaması ve yönetim sürecini tanımlayan özel bir yasal çerçevenin oluşturulması	2.22.1.1	Kentsel Ulaşım Yasası ve yönetmeliklerinin hazırlanması	BİE, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Yasal düzenleme	
		2.22.2	Kentsel Ulaşım planlamasına ilişkin oluşturulan yasal düzenlemeler kapsamında ulaşım planlamasının yerel yönetimler için zorunluluk haline getirilmesi	2.22.2.1	Kentsel Ulaşım Yasasının hazırlıklarını yürütmek üzere yerel yönetimler, merkezi yönetim, uzmanlar, üniversitelerin temsilcilerinin yer aldığı bir komisyonun çalışmalarını yürütmek üzere oluşturulması	BİE, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Komisyon çalışma sonuçlarının paylaşımı için Kongre/Şura ve yayımlar (E/H)	
		2.22.3.1		2.22.3.1	Kentsel ulaşım ile ilgili ulusal düzeyde temel politikalar, öncelikler ve ilkeleri belirleyen Kentsel Ulaşım Stratejisinin yerel yönetimler için bağlayıcı olacak bir politika belgesi (Beyaz Kitap) olarak hazırlanması	BİE, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B	Beyaz Kitap (E/H)	
		2.22.3.2		2.22.3.2	Ulusal düzeyde belirlenen Kentsel Ulaşım Stratejisi doğrultusunda teknik standartlar, isaretleme, trafik güvenliği, yaya güvenliği vb. konularda kılavuz belgeler hazırlanması	BİE, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, STKlar, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K.0	B	Kılavuz belgeler (E/H)	
		2.22.3.3	Ulaşım Planı yöntem ve süreçlerini belirleyen teknik şartname örnekleri hazırlanması	2.22.3.3	Ulaşım Planı yöntem ve süreçlerini belirleyen teknik şartname örnekleri hazırlanması	BİE, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K.0	B	Teknik şartname örnekleri (E/H)	

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
2.23 Kentisel ulaşım yatırımlarının finansmanı sorunu	2.23.1 Ulaşım sektöründe öz kaynakların doğru, verimli kullanılması ve bu kaynakların artırılması	2.23.1.1	Ulaşım sektöründe verimli kaynakların (otobül, getirdiği gibi) bekar ulaşım sektöründe ve ulaşım planları ile Ulusal Düzeyde Kentisel Ulaşım Stratejisi bağışında belirlenen öncelikler doğrultusunda kullanılması için yasal düzenleme yapılması	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT		K,0	B	Yasal düzenleme	
			2.23.1.2	Toplu taşıma sistemlerinin işletilmesinde maliyet verimliliğinin artırılması	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar		K,0		Yolcu başına işletme maliyetinde azalma Yolcu km başına işletme maliyetinde azalma
			2.23.1.3	Toplu taşıma sistemlerine verilecek sübvansiyonların kentlerin ulaşım ana planlarında belirlenen öncelikler doğrultusunda kullanılması ve işletme verimliliğini kanıtlanmış olan işletmelere verilmesi	DPT, Hazine		K,0	B	Subvansiyonun plan önceliklerine uygunluğu
			2.23.1.4	Ulusal gereksinimler nedeniyle merkezi hükümetçe yapılması gereken ulaşım yatırımları kente yüklediği ve yerel yönetimler tarafından karşılanamayan ek maliyetlerin merkezi hükümetçe karşılanması	DPT, Hazine		K,0	B	Merkezi Hükümetçe yapılan ulaşım yatırımlarının kente ek maliyet bulunup bulunmadığı (E/H) Ek maliyetin merkezi hükümetçe karşılanması (E/H)
			2.23.2.1	Kent merkezine giriş fiyatlandırması ve otoparklardan elde edilen gelirlerin toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine harcanması	Belediyeler		K,0	B	Kent merkezine giriş fiyatlandırılması ve otopark gelirlerinin toplu taşıma sistemi için harcanması (E/H)
			2.23.2.2	Kentsel Ulaşım yatırımlarından kaynaklanan kentsel değer artışlarının belli bir oranda toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesine harcanması için yasal düzenleme yapılması	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Belediyeler, Üniversiteler, ST/Mar	K,0	B	Yasal düzenleme
2.24 Kentisel ulaşım yatırımlarının finansmanı için ulusal bütçe kaynaklarının dağılımında yaşanan sorunlar	2.24.1 Ulusal düzeyde toplanan kaynakların projelere dağılımını ölçülerinin somutlaştırılması	2.24.1.1	Kent merkezleri dışındaki transfer/aktarma merkezleri ile park-et-biri (park&ride) alanlarının yapımında ve işletiminde 'İşlet-Devret-ve Kalmı-Üzeli Ortaklıkları' gibi modellerin değerlendirilmesi	Belediyeler, toplu taşıma işletici kuruluşlar	BIB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K,0	B	Yatırım planlaması ve yapılabildiği çalışmalar kapsamında yeni model ve ortaklıkların kullanımının diğerlerine arasında değerlendirilmesi (E/H)	
		2.24.1.2	Sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, çevre gibi genel hedefleri destekleyen projelere öncelik vererek şekilde finansman dağılım ölçülerinin tanımlanması	DPT, Ulaştırma Bakanlığı	BIB, Belediyeler	K,0	B	Finansman dağılım ölçülerinin tanımlanmasına ilişkin çalışma ve veya yasal düzenleme (E/H)	
2.24	2.24.1	2.24.1.2	Yatırım ve işletme giderlerinin ne kadının hangi kaynaklardan ve hangi önceliklerle karşılanacağına ilişkin ulusal politikalar ışığında formüllerle dönüştürülmesi	DPT, Ulaştırma Bakanlığı	BIB, Belediyeler	K,0	B	Yatırım ve işletme giderlerinin karşılanmasına ilişkin kaynak ve öncelikler hakkında çalışma ve/veya yasal düzenleme (E/H)	

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.25	Mevcut ulaşım sisteminin verimli bir şekilde kullanılmaması	2.25.1	Kentsel yerleşmelerde istatistiklere, analitik çalışmalara ve gözlemlere dayalı analizler yapılarak bölgesel özelliklere ve yerleşme büyüklüklerine göre uygulanabilecek ulaşım yönetim biçimlerinin geliştirilmesi	2.25.1.1	Her kent için ulaşım bilgi bankası oluşturulması	Belediyeler	TÜİK	K,O	B, YB	Ulaşım istatistiklerinin oluşturulması (E/H) Yd., sahit, altyapı bozukluğu olan kent için yd uzunluğunda (km) azalma Güzergah daralması olan kent için yd uzunluğunda (km) azalma Ayrı karp olan kent için yd uzunluğunda (km) azalma Bordür belirsizliği olan kent için yd uzunluğunda (km) azalma Trafik kazaları sayısında azalma
				2.25.1.2	Trafik sıkışıklığı, güvenliği ve entegrasyon sorunları yaşayan yerlerde ulaşım altyapısındaki proje ve uygulamaların hızlandırılması	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	
				2.25.1.3	Kent için ulaşım işletme ve denetim uygulamalarının düzenli olarak yapılması, yaptırımların belirlenmesi	Belediyeler	Emiyet Genel Müdürlüğü	B		Beklenen ve gerçekleştirilemeyen kapasite ölçün değerleri (arazindeki trafik azalması) Yd'cu memnuniyet ölçümleri
				2.25.1.4	Toplu taşımada belediyeye obotüsünün aşırı yoğunluk ve duraklarda yığılma yaratığı halarda düzenlemeler yapılması	Belediyeler	Emiyet Genel Müdürlüğü	K	B, YB	Toplu taşıma seferinde yolculuk süresinde azalma
				2.25.1.5	Yetersiz kent için ydgi kademelenmesinin yeniden düzenlenmesi	Belediyeler	Emiyet Genel Müdürlüğü	K,O	B, YB	Yd kademesinin işletme ve arazi kullanımına uygunluğu Yd kademesinin öngörülen hız sınıma uygunluğu Yd aşında kademe eksiklikleri ve alanlarda azalma
				2.25.2.1	Kent merkezlerine otomobile ulaşımı caydırıcı nitelikte yasaklamalar, kapasite kısıtlaması, yülsek otopark ücretlendirilmesi, dolü taşıtlara öncelik gibi uygulamalar yapılması	Belediyeler	Emiyet Genel Müdürlüğü, İl trafik komisyonları	K,O	B	Kent merkezine otomobile ulaşımı caydırıcı nitelikte uygulamalar (E/H) Kent merkezine yapılan yolculukların süre dağılımında özel otomobilin payında azalma
				2.25.2.2	Toplu taşıma sistemlerinin hız, korfor, entegrasyon ve hizmet düzeyi geliştirilerek yolculuklarının toplu taşımaya kaydırılması	Belediyeler	Emiyet Genel Müdürlüğü, İl trafik komisyonları	K,O	B	Toplu taşıma yolcu sayısında artış Türe dağılımında toplu taşıma yolculuklarının oranında artış Anılan uygulamaların hayata geçirilmesi
2.25.2.3	Esnak çalışına saatleri, tele çalışma, iletişim teknolojilerinin etkin kullanımını gibi uygulamaların motorlu taşıtlarda yolculuk ve toplam yolculuk talebini azaltılmasına yönelik uygulamalara geçilmesi	Valilik, Belediyeler, Kamu ve özel işyerleri	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K,O	B	Kente dokü saatlerde toplam yolculuk sayısında azalma Kentte kişi başına yolculuk oranında azalma				

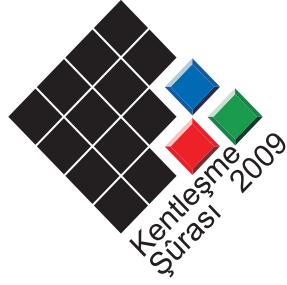
KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
2.26	Kentsel ulaşımın kent bilgi sistemlerinin yeterince kullanılmaması	2.26.1	Kentsel ulaşım ile ilgili tüm bilgilerin sayısal ortamda toplanması ve her an ulaşılabilir durumda bulundurulması	2.26.1.1	Kentlerde Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) kurulması, belediye bünyesinde bir birim tarafından yönetilmesi ve sürekli güncel tutulması	Belediyeler	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	CBS kurulması (E/H) CBS'nin sürekli güncellenmesine olanak tanıyan kurumsal yapı (E/H)
				2.26.1.2	Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) içinde kentteki ulaşım ağı ve bunun kullanımına ilişkin tüm bilgilerin toplanması	Belediyeler	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	CBS içinde ulaşım bilgilerinin toplanması (E/H)
				2.27.1.1	Konut alanlarındaki yerel yollarda taşıt trafiği hız sınırının düşürülmesi ve bu amaçla fiziki önlemlerin alınması	Belediyeler	Yerel STKlar	K	B, YB	Hız sınırını düşürücü düzenleme ve önlem (E/H) Bakılan alanlar için ortalama araç hızında azalma (E/H)
				2.27.1.2	Yaya yolları, yaya geçitleri ve kaldırımların uygulama esasları belirlenerek ve engellerden arındırılmış biçimde inşa edilmesi	Belediyeler	Üniversiteler, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, STKlar	K	B, YB	Standartta uygun yaya yolu, geçit, kaldırım sayısı/uzunluğunda artış Yayaların karşıt trafiğe kazası sayısında oranında azaltma
				2.27.1.3	Kent ulaşım alanında güvenlik açısından risk oluşturan uygulamaların belli bir program dahilinde iyileştirilmesi	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	Güvenlik açısından iyileştirme çalıştırılması (E/H)
				2.27.1.4	Yaya ve bisiklet önceliğinin kent ve ulaşım planlarına yansıtılması	Belediyeler	İlgili STKlar	K	B, YB	Trafik kazalarında azaltma Yaya öncelikli düzenleme sayısında artış Bisiklet öncelikli düzenleme sayısında artış Yaya ve bisikletleri karşıt trafiğe kazası sayısında/ oranında azaltma
2.27	Ulaşım alanında yaşanan güvenlik sorunları	2.27.1	Kentsel ulaşımın güvenliğini sağlanması	2.27.1.5	Taşıt ve yaya yolları ile yapılarındaki inşaat ve onarım çalışmalarında güvenlikle ilgili standartların uygulanması	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	Yeni yollar veya onarımlar kapsamında standartlara uygunluk (E/H)
				2.27.1.6	Ulaşım ve trafikle ilgili mevzuatın güncellenmesiyle güvenlikle ilgili unsurların uygulanabilirlik ve çağdaş normlar gözetenerek yenilenmesi	Belediyeler	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları	K	B, YB	Yasal düzenleme (E/H)

KENTSEL TEKNİK ALTYAPI VE ULAŞIM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
2.28 Ulaşım için konularda bütçe eksikliği	2.28.1 Mevcut ve/veya yeni oluşturulacak bir STK aracılığı ile toplumun her kesimine hedef alan uzun dönemli bir kampanya düzenlenmesi	2.28.2 Kear verici ve uygulamaları hedef alan kısa dönemli bir kampanya düzenlenmesi	2.28.1.1	İlk ve orta eğitim programına ulaşım bilincine ilgili üniteler eklenmesi	Milli Eğitim Bakanlığı, oluşturulacak STK	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K,O	B, YB	Eğitim programına ünitelerin eklenmesi (E/H)
			2.28.1.2	Konferanslar, sergiler, film/proje yarışmaları düzenlenmesi	STK	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	Düzenlenen konferans sayısı Konferansa katılımcı sayısı Düzenlenen sergi sayısı Sergilere katılımcı sayısı Düzenlenen film/proje yarışması sayısı Film/proje yarışmalarına katılan yarışmacı sayısı
			2.28.1.3	Medyada tanıtım ve tanıtımlar, filmler gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi	STK	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	Görsel ve işitsel medyada konunun ele alınma süresi/ sayısı (G/Say)
			2.28.1.4	Toplumda tanınan ve sevilen kişilerin kalacağı medyada etkinlikler yapılması	STK	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	Düzenlenen etkinlik sayısı Toplumda tanınan kişilerle medyada gerçekleştirilen etkinlik sayısı/sayı
			2.28.1.5	İnternet sayfası oluşturulması, e-posta dağıtımı	STK	TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, diğer STKlar, Üniversiteler	K	B, YB	İnternet sayfası (E/H) İnternet sayfasını ziyaretçi sayısı / sayda artış E-posta dağıtım, dağıtılan kişi sayısı
			2.28.2.1	İlgili kurumların personeli için kısa eğitim programları hazırlanması, verilmesi	STK, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, Üniversiteler	Belediyeler, BB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K	B, YB	Eğitime katılan personel sayısı
			2.28.2.2	Yöneticilere ziyaretler, ortak toplantılar yapılması	STK, TMMOB'ye bağlı Meslek Odaları, Üniversiteler	Belediyeler, BB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	K	B, YB	Toplantılar (E/H) Toplantı sayısı
			2.28.3.1	Semt ve mahalle ölçeğinde yapılacak bilgilendirme ve bilinçlendirme eylemleri ve toplantılarına mazene ve konuşmacı sağlanması	STKlar, Muhtarlıklar	Belediyeler, Üniversiteler	K,O	B, YB	Etkinlik/toplantı yapan semt/ mahalle sayısı Etkinlik/toplantı sayısı
			2.28.3.2	Semt sakinleri ve semtteki diğer STK'lar ile temas edilerek yeni oluşumların kurulması	STKlar, Muhtarlıklar	Belediyeler, Üniversiteler	K,O	B, YB	Sosyal sorumluluk projesi yapan kuruluş sayısı
			2.28.4.1	Çeşitli alanlarda (sağlık, sigorta, otomotiv vs..) çalışan özel sektör kuruluşlarının toplumun her kesimi tarafından benimsenmesine yönelik sosyal sorumluluk projelerinin yapılması	BİB, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Üniversiteler	K,O	B	Kurumların, işletmelerin sosyal sorumluluk projelerine ayırdıkları bütçe (..TL)

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**KENTSEL DÖNÜŞÛM, KONUT VE
ARSA POLİTİKALARI**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Simge POYRAZ

Telefon : (312) 410 11 41

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

Arsa Politikaları Alt Komisyonu

BAŞKAN	PROF. DR.	ALİ TÜREL	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ	YASEMİN İLKAY	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	AVNİ FİŞ	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TAPU KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	H. BURAK ÖZTÜRK	ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	HARİTA MÜHENDİSİ	HÜSEYİN ÜLKÜ	TMMOB HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI

Konut Politikaları Alt Komisyonu

BAŞKAN YRD/	PROF. DR.	HÜLYA KOÇ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	YRD. DOÇ. DR.	PELİN PINAR ÖZDEN	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	UZMAN	E. CANAN SARITAŞ	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	PROF. DR.	FULİN BÖLEN	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	UZMAN	NEVİN PEYNİRCİOĞLU	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	YRD. DOÇ. DR.	NIHAN ÖZDEMİR SÖNMEZ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DR.	OSMAN BALABAN	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ÜYE	UZMAN	ŞEHİRİ ATEŞ	MALİYE BAKANLIĞI MİLLİ EMLAK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	AVUKAT	VELİ BÖKE	YEREL HUKUK DERNEĞİ

Kentsel Dönüşüm Alt Komisyonu

BAŞKAN YRD/	DOÇ. DR.	ARZU KOCABAŞ	MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	ŞEHİR PLANCISI	BÜLENT BABAOĞLU	KÜÇÜKÇEKMECE BELEDİYESİ
ÜYE	MİMAR	AYSEL ÇETİNSOY	TMMOB MİMARLAR ODASI
ÜYE	AB BİRİM YÖNETİCİSİ	EBRU ÖLMEZ	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜD.
ÜYE	PROF. DR.	ENVER ÜLGER	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	GÜROL KONYALIOĞLU	BAŞBAKANLIK TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI
ÜYE	PROF. DR.	İHSAN BİLGİN	İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	İSMAIL ALACA	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜD.
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	MAHMUT KOCAMEŞE	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	MURAT ASLAN	SERBEST
ÜYE	YRD. DOÇ. DR.	RAHMİ ERDEM	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PLANLAMA ŞUBE ŞEFİ	REYHAN KÖKSAL	ALTINDAĞ BELEDİYESİ
ÜYE	YRD. DOÇ. DR.	YAŞAR BAHRİ ERGEN	BOZOK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	GENEL SEKRETER YRD.	YUNUS ALUÇ	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	PROF. DR.	ZEKÂİ GÖRGÜLÜ	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

I.GİRİŞ

I.1 Komisyonunun Genel Çerçevesi ve Konuyu Ele Alış Biçimi

Komisyon, konuyu arsa politikaları, konut politikaları ve kentsel dönüşüm politikaları olmak üzere üç alt başlık çerçevesinde ele almıştır. Bu üç başlığın sıralanması, etkileşimin yönünü de göstermektedir.

Konut arzını etkileyen başta gelen etmen arsa arzıdır. Arsa arzının bol olduğu kentlerde arsa fiyat düzeyleri, kıt olan kentlere göre daha düşük olmaktadır. Arsa fiyatları da konut fiyat düzeylerinin başta gelen belirleyicilerindedir. Yeni konut arzıyla ilgili olarak yakın zamanda yapılan çalışmalarda planlama sisteminin ve plan kararlarının arsa ve konut arzı ile fiyatlarına etkileri tanımlanmaya çalışılmıştır. İktisatçılara göre arazi kullanım planlarıyla bir taraftan dışsallıkların kontrol altında tutulması, kentsel altyapı ve diğer kamu servislerinin sunum ve kullanımında rasyonelliğin ve etkinliğin sağlanması ve taşınmaz yatırımcıları için belirsizliklerin ve risklerin azalması olanaklı hale gelirken; aynı zamanda kentlerin çevresindeki boş arazilerin imara açılmasında seçmeci davranıldığı takdirde arsa sunumunda kısıtlamalar ve fiyat artışları ortaya çıkmaktadır. Planlamanın konutla ilişkisini tartışırken konut arz ve fiyatını etkileyen iki tür planlama kararlarının altı çizilmiştir. Bunlardan birincisi planlamanın arsa arz düzeyine etkisi, ikincisi ise planlarla belirlenen yapılaşma yoğunluklarıdır. Arsa arzının kısıtlanmasının arsa ve konut fiyatlarının artmasına, kentsel mekânın belirli yerlerinde yoğunluk kısıtlamasının ise daha yaygın kentsel gelişmeye yol açacağı belirtilmiştir. Dünya Bankası uzmanlarının yayınlarında planlama sistemleri esnek olan, özellikle imar planı dışındaki araziler üzerinde konut inşa etmek için yapılan mevzii imar planı başvurularının kısa sürede sonuçlandığı ülkelerde konut üretiminin çok geliştiği, sürenin uzun olduğu veya genellikle kabul edilmeyerek arsa arzının kısıtlandığı ülkelerde ise herkese yeterli sayı ve fiyatta konut üretilmediği öne sürülmektedir. Planlama sisteminin esnekliği veya katılığının yanısıra imar uygulamalarıyla kadastral mülkiyetin imarlı arsalar haline getirilmesinde izlenen yolun arsa ve konut arzı ile fiyatları üzerinde büyük etkisi olduğu ortaya çıkmıştır (Türel ve Koç, 2007).

Ülkemizde kentsel arsa üretimini düzenleyen çok sayıda yasa ve yönetmelik bulunmaktadır. Bu konudaki mevzuat şöyle sıralanabilir:

- 3194 sayılı İmar Kanunu
- 2981 sayılı Kanun
- Kentsel Dönüşümle ilgili Kanun (Özel Kanun)
- 775 sayılı Gecekondu Kanunu
- Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun
- Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik
- Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik
- 2981 sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik
- Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği
- 3194 sayılı İmar Kanununun 18 inci Maddesi Uyarınca Yapılacak Arazi ve Arsa Düzenlemesi İle ilgili Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği
- Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği
- Tapu Planları Tüzüğü
- Tescile Konu Harita ve Planlar Yönetmeliği

Arsa üretimiyle doğrudan ilgili yasa ve yönetmeliklerin yanısıra aşağıda sayılan mevzuat da dolaylı olarak ilgilidir:

- Kıyı Kanunu,
- Boğaziçi Kanunu,
- Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik,
- Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik,
- Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik
- Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği

Mevzuattaki bu çeşitlilik arsa üretiminde yetki ve sorumluluğu olan kuruluşların da farklılaşmasına yol açmaktadır. Kentsel alanlarda belediyelerin yanısıra merkezi yönetime bağlı çok sayıda kuruluş özel kanunlarla verilen yetkilerle doğrudan veya dolaylı olarak arsa üretiminde pay sahibi olmuşlardır.

Konut politikalarına ilişkin ele alışlardaki temel kavram ise konut hakkı olmuştur. Konut hakkı en üst dayanağını, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde bulmaktadır. Bu beyannamenin 25/1 maddesi; “Herkesin, gerek kendisi gerekse ailesi için yiyecek, giyecek, konut, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını sağlayacak yeterli bir yaşam standardına ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık ya da geçim olanaklarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır” demektedir. (Tekeli, 1996, s.141) Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı’nda Mart 1992’de kabul edilmiş olan Avrupa Kentsel Şartı da “mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması”nı öngörmektedir.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’nin kabulünden bu yana, yeterli konut hakkı yeterli yaşam standardı hakkının önemli bir ögesi olarak kabul edilmiştir. Yeterli konutun anlamı, başını sokacak bir barınak olmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda yeterli mahremiyet; yeterli mekân; fiziksel erişilebilirlik; yeterli güvenlik; yeterli yararlanma güvencesi; yapısal sağlamlık ve dayanıklılık; yeterli aydınlatma, ısıtma ve havalandırma; su, atık su ve katı atık yönetimi gibi yeterli temel altyapı; uygun çevresel kalite ve sağlık ile ilgili faktörler; iş ve temel kolaylıklar açısından yeterli ve erişilebilir konum ve bütün bunların uygun fiyatla edinilebilmesi demektir (BM İnsan Yerleşimleri Merkezi, 1999, s.22).

Bu temel kabuller çerçevesinde “Konut Politikaları” konusundaki hedef, öncelikle mevcut durum değerlendirmesi yaparak, Hükümetler arası kabul gören ve uluslararası yazında yer alan ilkeler doğrultusunda öncelikleri bulunan konut politikalarının temel stratejilerine uygun bir eylem programı hazırlamaktır. Buna göre; politikalar açısından temel yaklaşımlardaki öncelikler ise şöyle kabul edilebilir:

- Konut gereksinimini etkin konut sunum sistemleriyle karşılamak amacıyla bir çerçeve yaratmaya yönelik, yapabilir kılıcı konut politikalarının oluşturulması ve düzenli aralıklarla değerlendirilerek gözden geçirilmesi, herkese yeterli konut sağlamanın temel taşıdır.
- Gerçekçi bir konut politikasının oluşturulmasındaki temel ilkelere biri, bu politikanın genel makro-ekonomik politikaların yanısıra çevre ve sosyal gelişim politikalarıyla karşılıklı bağımlılığıdır. Konut arzının ekonomideki dalgalanmalardan en az etkilenerek farklı niteliklerdeki talebi karşılayacak düzeyde gerçekleşmesi,

bölgelerarası gelişmişlik farklılığından mümkün olduğunca az etkilenmesi konut politikasının başta gelen hedefleri arasındadır.

- Konut politikaları, bir yandan giderek artan konut ve altyapı talebine odaklanırken, diğer yandan mülkiyet, kiralama ve diğer kullanım hakkı seçenekleriyle ihtiyaçların çeşitliliğine cevap veren mevcut konut stokunun kullanım ve bakımını da vurgulamalıdır.
- Bu politikalar, birçok ülkede ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerde bireysel veya toplu olarak hareket ederek önemli konut üreticileri durumunda olan kişi ve kuruluşları da özendirmeli ve desteklemelidir.
- Politikalar, muhtaç, korunmasız ve özel ilgi grubundaki kişilerin çok çeşitli ihtiyaçlarına cevap vermelidir. (BM İnsan Yerleşimleri Merkezi, 1999, s. 24)

Komisyonumuz, temel bir insan hakkı olan “konut”u yalnız birim olarak değil, çevresi ile birlikte, niceliksel boyutu yanında niteliksel boyutları ile ve yeterliliğini yukarıda sayılan unsurları içerecek biçimde ele almaktadır. Komisyon, öncelikle Türkiye’de bugüne değin kapsamlı, dengeli, sürdürülebilir, rasyonel ve genel planlama politikaları içinde kendine yer bulabilen bir konut politikası oluşturulamamasından hareketle, öncelikle geçmişten bugüne ülkede konut politikaları ile ilgili sorunları ortaya koymayı, ardından konuyu toplum, birey, mekân üçgeni içinde ele alarak, yaşam kalitesi ve mekânsal standartlar çerçevesinde irdelemeyi, konutun hatalı/yetersiz politikalar kapsamında kentsel ayrımlara sebebiyet veren bir “araç” olması gerçeğini öne çıkarmayı, düzenli ve düzensiz konut alanlarında yaşanan temel sorunları vurgulamayı hedef alan bir “Sorun Değerlendirme” yaklaşımı benimsemiştir. Bu yaklaşımın bir devamı olarak GZTF analizleri yapılarak, konut ile ilgili durum daha net bir şekilde ortaya konulmuş, böylelikle kısıtlar ve olasılıklar değerlendirilmiştir. Sorun alanlarının netleştirilerek tarif edilmesinin ardından, Stratejiler ve Eylem Programları geliştirilmiştir.

Komisyonumuz kentsel dönüşüm konusunu da, küresel ölçekte benimsenmiş bir yaklaşım olan ‘sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eder nitelikte mekânsal planlama ve gelişmenin sağlanması’ bağlamında değerlendirmiştir. Bu nedenle, kentsel dönüşüm sürecine ilişkin mevcut durum çözümlenmesi yapılırken, geleceğe dönük strateji ve hedefler belirlenirken, ekonomik gelişme, sosyal kaynaşma (social cohesion) ve doğal kaynakların ve kültürel mirasın korunması biçiminde ifade edilen hedefler üçgeni benimsenmiştir (ESDP, 1999).

Bu genel yaklaşımın açılımında; ‘insanca yaşama hakkı’ esas alınarak, ‘kent dokularının (sokak, mahalle, semt ve kent ölçeklerinde), fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutlarında, ön görülen kurumsal, yasal ve finansman modeller ile, özel+ kamu+ gönüllüler sektörleri ortaklığı çerçevesinde iyileştirilmesi / yeniden üretilmesi’ öngörülmektedir (Kocabaş, 2005). Oysa, yapılan araştırmalarda genel kabul, Türkiye’de bugüne dek hem böylesi kapsamlı, bütüncül ve sürdürülebilir bir kentsel dönüşüm ulusal politikası oluşturulamadığı, hem de bu bağlamda uygulamalar yapılamadığı yönündedir (Gibson ve diğerleri, 2003; Kocabaş, 2005; Özden 2008).

Bu bağlamda Komisyon, öncelikle, ülkede ve özellikle 1999 Marmara Depremi ardından gelişen süreç içerisinde kentsel dönüşüm politika ve uygulamalarına ilişkin deneyimi yukarıda açılımı ifade edilen çerçevede değerlendirmiş ve mevcut durumu incelemiştir. Bu değerlendirme, ayrıca, güçlü ve zayıf yanlar ile tehdit ve fırsatları belirleyen GZTF tablosu olarak da özetlenmiştir. Bir sonraki adım olarak ise, ülke genelinde merkezi hükümet ve yerel yönetim ölçeklerinde belirlenen bu sorunların, mevcut yasal ve yönetsel sistem içinde çözümlenmesine ilişkin stratejiler geliştirilmiş ve ilgili uygulama adımları olan eylemler belirlenmiştir.

I.2 Komisyonun Amaç ve Hedefi

Amaç

Arsa arzının konut üretimi üzerindeki etkisi dikkate alınarak, yerleşmelerde konut üretimi için gerekli olan arsa sunumunun önündeki darboğazların belirlenerek kaldırılmasına yönelik politika önerilerinin geliştirilmesi arsa politikaları konusundaki başta gelen amaçtır. Komisyonumuz ayrıca farklı gelir gruplarının barınma gereksinimlerini karşılayacak nitelikte ve miktarda arsa üretiminin sağlanmasını önemli bir amaç olarak belirlemiştir. Diğer taraftan arsa üretimin temel aracı olan imar planlarının bilimsel verilere dayalı olarak üretilmiş nüfus verileriyle tutarlı olarak belirlenen alanları kapsamı gerektiği, bu konuda yetersizliklere veya savurganlıklara yol açılmaması gerektiği, 2008 yılının Mayıs ayında kabul edilen İkinci Avrupa Kentsel Şartı'nın yaygınlaşmayan kent (Compact City) yaklaşımının da kentlerin gelişmesinde savurganlığı önlemeyi amaçladığı vurgulanmıştır. Ayrıca ülke genelinde sayısal haritaların, mekânsal bilgi sistemine uygun kadastral verilerin ve bu verilerle bütünleşik imar planı verilerinin üretilmesi, arsa geliştirilmesi yönündeki öncelikli hedefler arasında tanımlanmıştır.

Konut üretimi ve kentsel dönüşüm olgusunun temelinde arsa üretimi olduğunun kabulüyle Türkiye'deki arsa üretimi süreçleri, karşılaşılan yasal kısıtların, uygulama sorunlarının, kurumlararası yetki karmaşasının ve mevzuattaki eksiklerin giderilmesini, ayrıca haksız rant geliri elde edilmesine yol açan uygulamaların düzeltilmesini amaçlayan öneriler geliştirilmiştir.

Konuta yönelik olarak, Türkiye'de geçmişten bugüne sürdürülen konut politikaların kapsamlı bir bakış açısıyla ve farklı boyutlarıyla ele almayı, mevcut durumu ve mevcutta devam etmekte olan sorunları ve sorun alanlarını objektif bir bakış açısıyla ortaya koymayı bu sorunlardan yola çıkarak GZTF analizleri yapmayı ve analiz sonuçlarını değerlendirmek suretiyle günümüz koşullarına ve gelecekteki beklentilere uygun, rasyonel ve uygulanabilir stratejiler oluşturmayı amaçlamaktadır. Komisyon, böylelikle Türkiye çapında sağlıklı, ulaşılabilir, farklı yerleşmelerin, kesimlerin ve ihtiyaç gruplarının beklentilerini karşılayabilir bir konut politikası yaklaşımı üretilmesini ve bu politikaların hayata geçirilmesini sağlayacak strateji ve eylemleri belirlemeyi hedeflemektedir.

Komisyonumuz "barınma hakkı" kapsamında ve "herkes için yeterli konut" çerçevesinde ülkemizdeki konut politikalarına yol gösterici öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda temel bakış açısının belirlenmesinde konuya ilişkin önceki çalışmalar etkili olmuştur. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II İnsan Yerleşmeleri Konferansı 'nda kabul edilen Habitat Gündemi'nde ve Türkiye Ulusal Komitesi tarafından önerilen Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nda iyi bir yerleşmeye ulaşmak için amaçsal ve araçsal olmak üzere altı ilke belirlenmiştir.

Amaçsal nitelikli ilkeler

sürdürülebilirlik

yaşanabilirlik

hakçalık

(Türkiye Ulusal Komitesi, 1996, s. 76)

Araçsal nitelikli ilkeler

yurttaş bağlılığı

yapabilir kılma

çok aktörlü yönlendirme

Komisyonumuz, herkes için yeterli, sürdürülebilir, yaşanabilir ve hakça konut sunumunun, yurttaş bağlılığı anlayışında, yapabilir kılınan çok aktörlü bir yönlendirme ile gerçekleşebileceğini öngörmektedir.

Tüm potansiyel yerli kaynakların tam seferber edilmesi sonucunu verdiği için, yapabilir kılma yaklaşımını temel alan bir konut stratejisi insan yerleşimlerinin sürdürülebilir gelişimine büyük katkıda bulunmaktadır. Bu tür kaynakların yönetimi insanı merkez almalı, çevresel, sosyal ve ekonomik bakımdan sağlam olmalıdır. Bunun gerçekleşmesi ancak konut sektöründeki politika ve eylemlerin, ekonomik kalkınmayı, sosyal gelişmeyi ve çevre korumayı özendirme amacını taşıyan politika ve eylemlerle bütünleştirilmesi halinde mümkündür. (BM İnsan Yerleşimleri Merkezi, 1999, s.23)

Bu genel çerçevede, dönüşümün amacı 'kentsel sorunların çözümlenmesini sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan geniş kapsamlı bir vizyon ve eylem' (Roberts and Sykes, 2000, s.17) olarak benimsenmiştir. Komisyonun temel yaklaşımı bağlamında, bu amaç kapsamlı bir biçimde ifade edilmiştir: '**sürdürülebilir kentsel dönüşüm**'. Bu tanım kentlerin ekonomik yarışabilirliğini desteklemeyi, yoksul ve deprem tehdidinin en fazla olduğu yerleşim alanlarında yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve özellikle, karbon emisyonunu azaltarak, kentlerin çevresel performansını iyileştirmeyi sağlayarak, fiziksel yapılaşmaya yön vermek için mekânsal planlamayı kullanan, kamu sektörü öncülüğünde yürütülen bir süreci ifade etmektedir (Kocabaş, 2006, s. 10 ve 2008). Bu kapsamlı yaklaşım 'ekonomik gelişme, sosyal gelişme ve çevresel koruma' boyutları temelinde tartışılmış ve yakın zamanda yapılan çalışmalar da dikkate alınarak (Kocabaş, 2008. a.g.e.), 'sürdürülebilir kentsel dönüşümün' amacı şöyle detaylandırılmıştır:

- Yeni ekonomik gelişmeyi sağlayan sektörler için hem yeni modern çevrelerin inşa edilmesi, hem de bu sektörlerinin desteklenmesi üzerinden kentlerin yarışabilirliğini destekleyen ve aynı zamanda yoksul yerleşim alanları için istihdam fırsatları ve finansman kaynakları sağlayan nitelikte kentsel dönüşümün ekonomik boyutunun güçlü bir biçimde geliştirilmesi;
- Hem mutenalaştırmayı en aza indirgeyecek, hem de zorla yerinden etmenin önüne geçecek biçimde 'mahalle eylem planlarının' hazırlanması ve uygulanması için, katılımcı toplum esaslı yaklaşımın geliştirilmesi ile sosyal kaynaşmanın/birlikteliğin (social cohesion) korunması; ve
- çevresel korumanın;
 - kültürel mirasın ve turizmin teşviki için tarihi çevrenin korunması ile,
 - insan hayatının korunması için kentsel yerleşim alanlarının deprem standartlarına uygun yerleşimler olarak yeniden yapılandırılmaları ile,
- çevresel etmenlerin kentsel alanlar üzerindeki olumsuz etkisini azaltarak iklim değişimi etkilerinden korunması ve bu doğrultuda özellikle karbon emisyonlarının azaltılması ile sağlanmasıdır.

Hedefler

Komisyon hedefleri yine arsa politikaları, konut politikaları ve kentsel dönüşüm alt başlıkları çerçevesinde ele alınmıştır.

Arsa Politikalarına Yönelik Hedefler

Saptanan temel sorun alanları için benimsenen hedef ve yaklaşımlar aşağıda özetlenmiştir.

- Arsa üretilmesi sürecinde gerek plan dönemi sonu için tahmin edilen nüfus büyüklüğü ile imara açılan alanlar arasında, gerekse farklı gelir gruplarının talep ettiği arsalarla üretilen arsaların nitelikleri arasında belirlenen uyumsuzlukları giderecek uygulama araçları geliştirilmesi, gerekli yasal-kurumsal düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.
- Tüm belediyelerin arsa üretimini, İmar Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca imar uygulaması yaparak gerçekleştirmelerinin sağlanması hedeflenmiştir.
- Planlama ve imar mevzuatının Avrupa Kentsel Şartı-2008 ile uyumlandırılması ve yapılacak uygulamaların bu çerçevede yapılması önem kazanmaktadır.
- Yasal düzenlemelerdeki eksiklikler ve boşluklar nedeniyle (özellikle İmar Kanunu'nun 16. ve 18. madde uygulamalarında), Düzenleme Ortaklık Payı [DOP] alımlarında kesintilerinin yapılaşma (nüfus) yoğunluğu ile ilişkilendirilmesi ve kadastral mülklerin imar parsellerine dönüştürülmesinde) değer esasına geçilmesi hedefleri benimsenmiştir.
- Planlama ve arsa üretiminde mülkiyet, kullanım türü ve/ya kısıtlara ilişkin verilerin eksikliğinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadır. Nüfusa uygun arsa üretilmesi için mekânsal veri sisteminin Türkiye genelinde yaygınlaştırılması ve etkin biçimde kullanılması ve arsa üretiminin bu temelde yapılması gerekmektedir.
- Kentsel arsa üretme yetkisine sahip kurumların arsa üretimine yönelik uygulamaları ile yerel yönetimlerin plan ve uygulamaları yer yer örtüşmemektedir. Kurumlar arası eşgüdümün ve bilgi paylaşımının sağlanması yönünde çözüm önerileri geliştirilmesi anlamlıdır.

Konut Politikalarına Yönelik Hedefler

- Kamunun kapsamlı, çok aktörlü, aktörleri yapabilir kılan, planlama ve arsa politikaları ile bütünleşmiş bir konut politikasını oluşturması için gerekli kurumsal yapılanma ve mevzuat düzenlemelerinin yapılmasının sağlanması,
- Tüm yerleşmelerde ruhsatlı sunumla herkese yeterli sayı ve nitelikte konut sağlanması,
- Konutlar ve konut alanları tasarım ve uygulamalarının herkes için özel gereksinmelere duyarlı biçimde sağlanması,
- Dar gelirlilerin ruhsatlı sunumla konut edinmelerine olanak sağlayacak politikaların geliştirilmesi, kiralık sosyal konut sunumunun teşvik edilmesi,
- Konutla ilgili niceliksel ve niteliksel verilerin mekânsal olarak sayısal ortamda sağlanabileceği veri bankasının oluşturulması,
- Mevcut stokta sağlıklılaştırma, sağlamlaştırma ve bakım-onarımla ilgili sorunlara çözüm bulunması, afet riski altındaki konutlar için gerekli önlemlerin alınması,
- Konut yerleşmelerindeki sosyal donatı ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi,
- Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımını sağlayacak araçların geliştirilmesi,
- Konutların ve konut çevrelerinin sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde enerji etkin ve iklim duyarlı hale getirilmesi,
- Afet tehlike ve riski altındaki konutların sağlamlaştırılması, gerekirse tasfiye edilmesi,
- Kaçak inşa edilmiş konutların ve yerleşmelerin yürürlükteki yasalara uygun duruma getirilmesi.

Kentsel Dönüşüme Yönelik Hedefler

- Kapsamlı ve bütünlük 'sürdürülebilir kentsel dönüşüm' çerçevesinde, 'kentsel sorunların çözülmesini sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan geniş kapsamlı bir vizyon ve eylem' tanım ve amacı esas alınarak ulusal kentsel dönüşüm vizyonu ile uzun soluklu politika / strateji / hedeflerin belirlenmesi;
- Kentsel dönüşüm politika ve uygulamalarının geniş kapsamlı kentsel politikalar ve uygulamaların bir parçası olması;
- Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin hem modern yeni çevrelerin inşa edilmesi, hem de ekonomik büyümeyi sağlayan sektörler üzerinden kentlerin yarışabilirliğini destekler nitelikte dönüşümün ekonomik boyutunun hazırlanması;
- Kentsel dönüşüm projelerinin sosyal kalkınma boyutunun olması;
- Kentsel dönüşüm projelerinin çevresel koruma yaklaşımı ile hazırlanması;
- Genel anlamda tarihi dokuda ve özellikle sit alanlarında, kültürel değeri olan konut stokunun korunması da dahil olmak üzere, koruma eksenli kentsel dönüşüm yaklaşımının benimsenmesi;
- Kentsel dönüşüm projelerinin kent içinde sosyal eşitsizlik yaratmaması, belli gruplar açısından bir ödül vasfı taşımaması, farklı gelir grupları arasında adaletsizliğe yol açmaması ve gecekondu gibi yasadışı kullanımları özendirici olmaması;
- Kentsel dönüşüm yönetimine ilişkin kurumsal düzenlemelerin yapılması;
- Kentsel dönüşüm uygulamalarında gerekli finansman kaynakları için ulusal ve uluslararası fonlardan faydalanmayı olanaklı kılacak modellerin geliştirilmesi;
- Kentsel dönüşüm projelerinin öngörüldüğü çerçevede hazırlanıp uygulanabilmesi için ilgili tüm tarafların kapasite artırma programlarına dahil edilmesi.

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

II.1 Arsa Politikalarına Yönelik Mevcut Durum Değerlendirmesi

Türkiye'deki arsa ve konut sunum sistemlerinin incelendiği bir çalışmanın bulgularına göre planlama sistemimiz oldukça esnek sayılabilecek bir yapıda işlemesine karşın özellikle orta ve alt gelir gruplarının ödeyebilecekleri fiyat ve büyüklüklerde arsa üretilememektedir (Tekeli ve diğerleri,1999). Parselasyon planlarıyla çoğunlukla apartman inşa edilebilecek büyüklüklerde arsa üretilmektedir. Bu durum kendi konutunu inşa etmek için arsa arayan dar gelirli ruhsatsız arsa piyasasına yönelmelerinin veya işgalle arsa edinmelerinin başlıca nedeni olmaktadır.

Daha yakın zamanda yapılan bir çalışmanın bulguları, artan hanehalkı sayısına göre konut üretiminin en fazla olduğu kentlerde imara açılan arazi miktarının da fazla olduğunu ortaya koymuştur (Türel ve Koç, 2007). Ancak kentlerimizde genellikle imar planlarıyla plan döneminin sonu için yapılan nüfus tahminlerine göre oldukça fazla miktarda arazinin imara açıldığı bilinmektedir. Jeolojik, topoğrafik ve diğer fiziksel kısıtlayıcılarla doğal ve arkeolojik sit ve nitelikli tarımsal arazilerin korunması kararlarının imara açılacak arazi miktarını kısıtladığı kentlerde hem imar planlarıyla imara açılan arazi miktarı hem de konut üretim düzeyi yetersiz kalmaktadır.

Arsa arzı ile konut arzı arasındaki daha çarpıcı ilişki parselasyon planı yapılan arsa miktarı konusunda ortaya çıkmaktadır (Türel ve Koç, 2007). İmar planları uyarınca belediyeler tarafından İmar Kanunu'nun 18. maddesi uygulanarak yeterli miktarda imarlı arsanın üretildiği kentlerde konut üretimi artan hanehalkı sayısına göre yeterli düzeydedir. Belediyelerin parselasyon planlarını kendileri yapmayıp İmar Kanunu'nun 16. maddesine göre arazi sahipleri ve konut yapımcılarına bıraktığı kentlerde oldukça yetersiz miktarda ruhsatlı konut üretilmektedir. Bu durumun tek istisnası konut talebinin çok canlı ve fiyatlarının yüksek olduğu kentlerdir. Arsa sunumunun bu özelliği konut fiyatlarının yüksekliğinin nedenleri arasında sayılabilecek olmasına karşın kentin cazibesinin yarattığı yüksek talep konut fiyat düzeyinin yüksekliğinin en önemli nedeni olmaktadır.

İmar uygulamasına giren kadastral parsellerden yapılabilecek Düzenleme Ortaklık Payı (DOP) kesintisinin, yapılaşma yoğunluğu dikkate alınmadan yüzde 40 ile sınırlandırılması, yüksek yoğunlukta yapılaşma hakkı tanınan yerleşmelerde yeterli miktarda kentsel donatı sunumunda sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan İmar Kanu'nun 18. maddesinin uygulanmasında değer esasının dikkate alınmasına olanak verecek yasal düzenlemenin bulunmaması da *hakçalık* ilkesiyle bağdaşmayan haksızlıklara yol açabilmektedir. İmar uygulamalarında sorun yaratan ve düzeltilmesi gereken çeşitli hususların yanısıra imar durumu, mülkiyet ve doğal özelliklerle ilgili verilerin yerleşmelerin çoğu için sayısal ortamda ve birarada elde edilememesi de uygulamada güçlükler neden olmaktadır.

İmar planlarıyla geniş alanlar imara açılırken imar programlarına işlerlik kazandırılmadığı için yaygın kentsel gelişme ve altyapı sunumunda yetersizlikler veya etkinlik kayıpları ortaya çıkmaktadır. Bu durum Avrupa Kentsel Şartı'nın Mayıs 2008'de yenilenen metninde, *sürdürülebilir* kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için *yaygınlaşmayan kent* (Compact Cities) formunun benimsenmesi gerektiği ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Kentsel alanlarda imar planı ve uygulamasını yapma yetkisinin özel kanunlarla farklı kurumlara verilmiş olması da çeşitli uygulama sorunlarının nedeni olmaktadır.

Arsa politikalarına ve bu çerçevede üretimine bakıldığında; beş temel sorun alanı ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki yerleşmelerin gereksinmelerine uygun, yeterli miktarda ve çeşitlilikte kentsel arsa üretilmemesi sorunudur. Türkiye’de planlama sisteminin esnek olduğu gözlenirse de, farklı gelir gruplarının ödeyebileceği orta ve alt gelir gruplarının ödeyebileceği fiyat ve büyüklükte arsa üretilmemektedir.

II.1.1 Yerleşmelerin Gereksinmelerine Uygun, Yeterli Miktarda ve Çeşitlilikte Kentsel Arsa Üretilmemesi Sorunu

Ülkemizde kent planları en başta 3194 sayılı İmar Kanunu ve bu anılan kanuna bağlı “**Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik**” hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır. Gerek yasa gerekse yönetmelik planlama süreci için “plan dönemi”, “nüfus tahmini” gibi planlamaya temel verileri ile ilgili net bir tanım ya da zorunluluk tarifi getirmemektedir. Özellikle planlama dönemi tanımlanmasının bir planlama gereksinimi olarak ortaya konulmuyor olması, bilimsel yöntemlerle elde edilecek nüfus tahmini gereksinimini de ortadan kaldırmaktadır. Bu açık nokta özellikle küçük ve orta büyüklükte nüfus barındıran yerel yönetimlerde; alt bölgesel ve bölgesel nüfus, işgücü ve faaliyet yoğunlaşmalarının da baskısıyla; yetki alanı belediye sınırı = maksimum planlama alanı = maksimum imarlı alan = maksimum yetki temel motivasyonu ile hareket edebilmektedirler.

Bu genel kabulün oluşturduğu planlama yaklaşımı; hedef olarak gereksinimler veya bilimsel öngörülere bağlı tanımları içerecek biçimde oluşmamaktadır. Gerçekçi nüfus artışları ya da planlama dönemlerine dayalı etaplama ile oluşmuş planlama yaklaşımları pek nadir biçimde karşımıza çıkabilmektedir. Böyle bir planlama yaklaşımı; öncelikle nitelikli yeni kentsel alan oluşturmak yerine homojen, standardı yüksek olmayan ancak maksimum genişlikte imarlı saha elde etmek şeklinde özetlenebilir. Bu açıdan özellikle ülkemizde çok sayıda kentsel alanlardaki imarlı sahaların yirmi yıllık peridotta, yeni bir alan imara açılmasa dahi nüfus hareketlerine yönelik olarak yeterli olacağını söylemek mümkündür.

Bu konuda çarpıcı bir örneği Antalya oluşturmaktadır. 1985 ten günümüze kadar en fazla nüfus artışının olduğu kentlerimizden olan Antalya; kentleşmenin ağırlıklı olarak Turizm Sektörü tarafından yönlendirilmesiyle nüfusu 20 yıllık dönemde 180.000 den 1.100.000 (2006 ASAT ve TEDAŞ verileri ile TÜİK A.D.N.S) seviyesine ulaşmıştır. Bu dönem içerisinde Antalya Büyükşehir Belediyesi Sınırları ise yaklaşık 18.000 hektardan 140.000 hektara çıkmıştır. 2005-2007 yılları arasında Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan Nazım Planlama çalışmaları ilginç birtakım saptamaları ortaya çıkarmıştır.

- Antalya Metropolitan alanını oluşturan 13 belediyenin planlı alanları herhangi bir planlama dönemi ve nüfus projeksiyonu öngörmeksizin toplam 4.600.000’in üzerinde nüfusu barındıracak şekilde planlanmıştır.
- Antalya Büyükşehir Belediyesi gerek Nazım Planlama gerekse Ulaşım Master Plan çalışmalarında 2020 yılı için Antalya ‘nın nüfusunu 2.500.000 olarak saptamıştır.
- Yine 2006 yılında Uydu görüntüleri ile bu görüntülere bağlı yapılan Antalya yapı envanteri veri tabanı çalışmasına göre; Antalya Metropolitan Alanında yaklaşık 40.000 hektarlık planlı alanın ancak toplamda %10 ‘u kentleşme anlamında tam doluluğa sahiptir.
- Yine Antalya kent bütününde 40 ila 50 bin arası konut fazlası olduğu belirlenmektedir.

Bu örnekleme ile vurgulanmak istenen, ülkemizde planlama faaliyetleri nüfus hareketlerine ilişkin öngörülerin dışında oluşmaktadır. Planlama imarlı alanlar ya da arsalar oluşturmak amaçlı olsa da kentsel alt ve üstyapısı tamamlanmış değişik gelir gruplarının gereksinim ve standartlarını karşılayacak esneklikte, kentsel arsa üretimi amacını karşılayamamaktadır. Bu noktada sonuç; imarlı alan ya da arsa oluşturmak ile kentsel altyapısı tamamlanmış kentsel arsa üretimi ve imarlı alan gereksinimi ve kentsel arsa gereksiniminin arasında çelişki ya da dengesizlikte ilişkilidir.

II.1.2 İmar Uygulaması ile İlgili Sorunlar

Bu sorun da dört alt sorun alanı ile açılabilir. Bunlardan birincisi:

İmar Kanunu'nun 18. madde uygulamalarının birçok belediye tarafından konut ve diğer kentsel kullanımlar için arsa üretiminde öncelikli bir araç olarak tercih edilmemesi ve 16. madde uygulamasıyla yetinilmesidir. Bu sorunun arsa ve konut üretimi üzerinde olumsuz etkilerinin bir araştırma projesi tarafından belirlendiği Bölüm II-1'de özetlenmiştir. Bazı belediyelerin 18. madde uygulamasından hem parasal hem de politik maliyetini öne sürerek kaçındıkları ortaya çıkmıştır.

İmar uygulamalarında yol fazlası tanımı ve yoldan ihdas uygulamalarında yaşanan sorunlar. Gerek 3194 Sayılı İmar Kanununda gerekse bu kanunun 18. madde uygulama yönetmeliğinde "Yol Fazlası" tanımı yapılmadığı için, 18. madde uygulamasıyla "yoldan ihdas" suretiyle belediyelerin taşınmaz edinimi ve dağıtımına konu olması ve bu çerçevede yapılan bazı uygulamalar dava konusu olmaktadır. Bu tür yargı kararlarının sonuçları değerlendirildiğinde, kamu kullanımında olan yerin yine kamu elinde kalması gerektiği değerlendirilmesiyle uygulayıcı belediyelerin aleyhine karar verildiği ve bu davaların parselasyon planlarının iptali ile sonuçlandığı görülmektedir. Belediyelerin yaptığı uygulamalara bakıldığında, düzenleme sahası çerçevesinde İmar Kanununun 18. maddesindeki hamur esasının işletildiği gözlenmektedir. Bu şekilde tüm kadastral yollar ihdas edebildiği gibi, bazı uygulamalarda uygulama imar planı ile mülkiyet (kadaströ) haritasının çakıştırılması sonucu sadece yapı adaları (umumi hizmetlere tabi olmayan adalar) üzerinde kalan yol kısımları Tapu Kanununun 21. maddesi hükümlerince belediyeler adına ihdas edilmektedir. İmar planlarının uygulanması sonucu yapı adaları üzerinde kalması sebebiyle yol niteliğini kaybeden bu yerlerin mülga Medeni Kanunun 912., Türk Medeni Kanununun 999. maddesi gereği tescilsiz alanlar iken tescilli muktezi aynı hakkın doğmuş olması sonucu Tapu Kanunu'nun 21. maddesi gereği belediyeler adına geldiği yoldan gösterilmek suretiyle uygulamaya tabi olmaktadır. 3194/11. madde son fıkra ve 3194/17. madde birinci fıkra ile birlikte uygulamanın yasal dayanağı olmakla birlikte, esasta imar mevzuatında uygulamaya yönelik "yol fazlası" tanımını yapan açık bir düzenleme yoktur. Oysa kamu kullanımında olan bu kadastral yolların plan uygulaması sırasında yapı adaları üzerinde kalan kısımları niteliklerini kaybetmektedir. Bu kısımlar artık tescile tabi alanlar üzerinde farklı bir kullanım amacına tabi olmaktadır. Tapu Kanununun 21. maddesinin yanında 3194 sayılı Kanun yönüyle konu değerlendirildiğinde; (3194/11. madde son fıkra) (Değişik: 25.2.1998-4342) hazırlanan imar planı sınırları içindeki kadastral yollar ile meydanlar, imar planının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybederek, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olurlar (3194/17. madde birinci fıkra). Belediye veya valilik, kendi malı olan veya imar planlarının tatbiki sonucu kamulaştırmadan artan parçalarla, istikameti değiştirilen veya kapanan yol ve meydanlarda hâsıl olan sahalardan müstakil inşaata elverişli olmayan parçaları, bitişiğindeki arsa veya bina sahibine bedel takdiri suretiyle satmak, gayrimenkul sahiplerinin yola giden yerlerden dolayı tahakkuk eden istihkaklarını bedel takdiri suretiyle değiştirmek ve komşu gayrimenkul

sahibi takdir edilen bedelle satın almaktan imtina ederse, şüyulandırıp satmak suretiyle imar planına uygunluğunu temin eder hükümleri yer almakta olup 3194/18 inci madde uygulama yönetmeliğinde bu hususlara açık biçimde yer verilmemiş olması yargı nezdinde aleyhte kararların alınmasına sebebiyet vermektedir.

Düzenleme sahalarında davalı taşınmazlarda yaşanan sorunlar: İmar uygulamalarında genel olarak düzenlemeye giren taşınmazların davalı olmasının uygulamayı engellemediği ve uygulamaların yapıldığı, dava sonuçlarına göre de kesinleşen kararların uygulandığı bilinmektedir. Ancak, burada davanın taşınmaz üzerinde neye yönelik olduğunun belgelenmesi ve bu dava sebebine göre uygulamaya dahil edilip edilmeyeceğinin ortaya konulması ileride çözümlü mümkün olmayan hukuki sonuçların doğmaması için önem arz etmektedir. Şöyle ki, düzenlemeye giren taşınmazın kısmen veya tamamen mera, orman olduğu iddiasıyla mülkiyet davası yanında taşınmazın cinsine (vasfına) yönelik olarak da davalı olduğu görülmektedir. Davalı taşınmazların dava konusu içeriği açıklığa kavuşturulmadan uygulamaya dahil edilmesi halinde dağıtım ve tescil sonucu bu parsellerde yapılaşmalar oluşmakta, kat mülkiyetleri kurulmakta ve bu süreçte ayrıca mülkiyetler el değiştirebilmektedir. Yıllar sonra bu davalar sonuçlandığında ve kesinleşmiş kararlar mera, orman olarak hükme bağlandığında bu kararların uygulamasının nasıl yapılacağı noktasında büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çözümü de muhtemel görülmemektedir.

Kamu mülkiyetindeki arazilerin imar uygulamasında kullanılması sorunu. 3194 sayılı İmar Kanununun 11. maddesinde, planı olan yerlerde (uygulama imar planı) umumi hizmetlere ayrılmış yerlere rastlayan Hazine ve Özel İdareye ait arazi ve arsaların kullanımına yönelik hükümler yer almaktadır. Ancak bununla birlikte uygulayıcı idarelerin, uygulama biçimleri göz önüne alındığında, 3194 sayılı Kanunun 11. ve 18. maddesi ile 18. madde uygulama yönetmeliğinin 32. maddesi hükümlerini birlikte değerlendirmeleri gerektiği açıktır. Ancak, uygulamalarda sadece Kanununun 11. maddesi hükmünden hareketle Hazine veya özel idareye ait arazi ve arsaların umumi hizmetlere ayrılan yerlere isabet etmesi nedeniyle öncelikle bu taşınmazların bu alanlara bırakılmasından sonra düzenleme ortaklık payının hesaplanması imar mevzuatına aykırı işlem yapılmış olmasına sebebiyet verecektir.

II.1.3 İmar Kanununun 18. Maddesi Uygulamalarında Düzenleme Ortaklık Payı (DOP) Kesintisi Yapılmasıyla İlgili Sorunlar

Uygulanan emsal ile DOP oranı arasında uyumsuzluk sorunu bulunmaktadır. Ülkemizde plan kararları ile atanan nüfus ve yoğunluk kararları ile bu nüfusun gereksindirdiği kentsel sosyal ve teknik altyapı alanları, İmar Kanunu ile "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik" hükümlerine göre belirlenmekte, bu sürece bağlı kentsel arazi ve arsa düzenlemesi ise 18. madde hükümleri uyarınca oluşturulmaktadır. 18. maddeye uygun olarak yapılan arazi ve arsa düzenlemeleri ile elde edilmesi yasal olarak zorunlu olan Düzenleme Ortaklık Payları ile Kamu Ortaklık Payları İmar Kanunu'nun temel tanımlarından kaynaklı olarak "eşitlik" ilkesi ile elde edilmektedir.

Bu bağlamda mevcut yasal düzenlemeler ve oluşturulması gereken kamusal alanların yine yasanın emrettiği %40 oranıyla elde edilmesi sürecinde ciddi sıkıntılar oluşmaktadır. Örneklene gerekirse; 10000 m2. (1 hektar) büyüklüğündeki bir kadastral parselin, imar parseli haline dönüştürülebilmesi için yasal olarak bedelsiz olarak 4000 m2 sosyal ve teknik altyapı alanı olarak alınabilmektedir. Ancak, %40 oranında alınan alanlara merkezi yönetimin gerçekleştirmesi gereken, orta öğretim kurumları, sağlık tesisleri ve resmi kurum alanları

dahil değildir. Bu nedenle imar planı uygulamalarında ayrıca Kamu Ortaklık Payı (KOP) tanımlanarak daha sonra ilgili kamu kuruluşlarının bu alanları istimlak etmeleri olanaklı hale getirilmektedir.

İmar Mevzuatına göre; gerekli olan donatı alanlarının miktarları, yol ve otopark alanları hariç, 15.000 nüfusa kadarki yerleşmelerde 25,9 m²/kişi, 100.000 ve üzeri nüfuslu yerleşmelerde ise 36,4 m²/kişidir. Bu alanlara yol ve otopark için gerekli alanlar (yaklaşık 18 m²/kişi alınmıştır) eklendiğinde kamu hizmetlerine ayrılan alanlar toplamı yaklaşık 44 ile 54 m²/kişi düzeyine çıkmaktadır. DOP kapsamında alınan alanlar üzerinde sağlanabilecek donatılar için kişi başına gereksinim 15.000' e kadar nüfustaki yerleşmelerde yaklaşık 34,5 m²/kişi, 100.000 ve üzeri yerleşmelerde ise yaklaşık 38 m²/kişiyi bulmaktadır. Bir hektar alan için alınan 4000 metrekare DOP kesintisinin karşılığı olan nüfus yoğunluğu 15.000'e kadar nüfuslu yerleşmelerde 116 kişi/hektar, 100.000'den fazla nüfuslu yerleşmelerde ise 105 kişi/hektar olmaktadır. İmar planlarında bu değerlerin üzerinde yoğunluklar tanımlandığında DOP kesintisi yetersiz kalmaktadır. Bu nüfus yoğunluklarının karşılığı olan yapılaşma emsalleri 0,50-0,60 düzeyindedir. Bu nedenlerle DOP'un yapılaşma (ve nüfus) yoğunlukları ile ilişkili olarak belirlenmesi gereklidir.

Diğer taraftan özellikle 100.000 ve üzeri kentlerde bu yapı yoğunluklarının, kent merkezleri ve merkez çeperindeki kentsel alanlarda kullanılmadığı noktasından hareketle, reel planlama ve arazi düzenleme pratikleri, yasal olarak emredilen DOP oranlarını elde edilebilmiş göstermek amacıyla tescil haricinde kalan alanlarda Eğitim Tesisleri, Sağlık Tesisleri, Resmi Kurum alanları vb. kamu ve özel mülkiyeti hisseli olarak düzenlemektedir. Bu tür bir düzenleme ile "plan üzerinde" tanımlanmış ancak gerçekte gerçekleştirilmesi son derece düşük olasılıklı sosyal donatı alanları zaten yetersiz kentsel donatı alanlarına eklenmektedir. Çünkü bu donatıların temelde gerçekleştirilmesi için öncelikle özel mülkiyeteki kısımların kamu eline geçmesi zorunludur.

Ayrıca 2981 sayılı İmar Affı Yasası uyarınca DOP kesintisi yapılarak kesinleşen uygulamaların bulunduğu yerleşmelerde çok yetersiz oluşan donatı alanlarının aynı yerler için uygulama imar planı yapıldığında gerekli donatıların karşılanmasının yeniden DOP kesintisi yapılmadığı için büyük kamulaştırma bedelleri ile gerçekleşmesi bir sorun olarak durmaktadır. Dördüncü Beş Yıllık Planın konut bölümündeki hükümlere rağmen 24.02.1984 yılında 2981 sayılı yasa kabul edilmiştir. Bu yasanın uygulamasına ilişkin İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ISLAH İMAR PLANI kitapçığında şu bilgiler yer almaktadır:

"18 MİLYAR Lira olan 1985 yılı bütçemizden 1,1 MİLYAR TL. ödenek ayrılmış, ve 25.02.1985 – 02.12.1985 tarihleri arasında Metropol alanda 32 ayrı ihale ile 54 mahallede 1881 hektar alanın ıslah – imar planı yapımı ve uygulaması başlatılmıştır...1985 yılı sonuna kadar %30 gerçekleştirilmiştir."

- Bugün (1986) İzmir 'in meskun alanı yaklaşık 10.000 hektardır. Bunun 3.000 hektarı hisse tapulu, 300 hektarı gecekondü yapılaşmadır. Denetimden uzak bu yapılaşmada, kadastral sınırlara uyulmamış, komşu parsellere tecavüz edilmiş, şahıs mülkiyetindeki parseller hazine veya belediye parseli diye işgale uğramış yapılaşmadır.
- İzmir' de hissedar sayısı 3.000 ' i geçen parsel bulunmaktadır. Bu parselden yapılacak 10 m²'lik bir kamulaştırmanın 3.000 kişiye tebliği, 3.000 kişiye de parasının ödenmesi gerekmektedir. Bu da, hisse tapununun, imar planı uygulamasını

ve dolayısıyla, şehirlerin imarlı gelişmesini ne denli zorlaştırdığının küçük bir örneğidir.

- Hisseli parsellerde, zayıt, o parsel içinde kalan yol, meydan, yeşil alanın yine o parselden karşılanacak şekilde ön hesabı yapılacak, %25'in üzerinde olması halinde, ıslah imar planına dönüştürülmesinde, maliyet (zayıt) oranının da %25'in altına düşürülmesine çalışılacaktır.

İster hisseli parseller, ister hazine parselleri veya kadastro harici yerlerde olsun 2981 sayılı Yasa ile ıslah imar planı uygulamaları yapılmış yerlerde düzenleme ortaklık payı son derece düşük kalmıştır. Günümüzde bu tür alanlar kentlerin ortasında değerleri son derece artmış alanlardır. Buralarda yeniden yapılan imar planlarının uygulamaları için çok yüksek kamulaştırma bedelleri söz konusu olmaktadır. Çünkü İmar Yasasına göre DOP alınan parsellerden ikinci bir DOP alınması söz konusu değildir. Türkiye'nin en büyük ilçe belediyelerinden biri olan Konak Belediyesi'nin yerleşim alanlarının %60'lık kısmı 2981 sayılı Yasaya göre fiili kullanım durumuna göre oluşan ıslah imar parsellerinden (yaklaşık 75.000 adet) oluşmaktadır. Bu tür mülkiyet yapısına sahip bölgelerde çarpık ve düzensiz oluşan kent dokusunun yaşanabilir bir kent dokusuna dönüştürülmesi için düzenlenecek imar planlarının bugünkü imar mevzuatına uygulanabilmesi için belediyenin tüm gelirlerini kamulaştırmaya ayırması bile yetmeyecektir.

Bu saptama; zaten kıt olan kamu kaynaklarının üzerine eklenen "kentsel alanda öncelikli kamulaştırma aygıtlı servis ve hizmet üretme zorunluluğu ile" kentsel alanda standartların ve hizmetlerin göreceli olarak azalmasına neden olmaktadır. Bu noktada tartışılması gereken, arazi düzenlemelerine ilişkin "Eşitlik" ilkesinin belirlenecek kriterlerle "Eşdeğerlilik" ilkesiyle değiştirilmesi ya da düzenlenmesi ve Eğitim, Sağlık, Resmi Kurum alanları Sosyo-Kültürel Tesis alanlarına ilişkin standartların öncelikli demografik yapı, sosyo-kültürel yapı ve kentsel makro form ile ilişkilendirilerek gereksinim tespiti yapılması ve planlama ile öngörülen komşuluk birimlerinin bu düzenlemelerin içerisinde bulunması gerekmektedir.

II.1.4 Mülkiyet, Kullanım Türü ve/ya Kısıtlara İlişkin Verilerin Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunlar

Tüm kentler için sayısal haritaların, mekânsal bilgi sistemine uygun kadastral verilerin ve bu verilerle bütünleşik imar planı verilerinin üretilmemiş olması sorun yaratmaktadır. Günümüzde bilgi; niteliği değişen emek süreçlerinin, sermayenin var oluş biçiminin ve doğal kaynakların ele alınmasında tüm bu süreçleri kapsayan temel girdi olarak kullanılmaktadır. Bilginin üretilmesinin yanı sıra zamanında ve etkin kullanılmasında da bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin büyük katkısı bulunmakta, genelde bilgi ve bilgi sistemleri, özellikle de mekânsal coğrafi bilgi giderek önem kazanmaktadır. Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) sosyo-ekonomik, toplumsal ve kültürel kaynakların bütüncül bir şekilde planlanmasını ve yönetimini sağlayabilme üstünlüğünden dolayı, tüm Dünya'da olduğu gibi, ülkemizde de yaygın biçimde uygulanmaya başlanmıştır. CBS günümüzde, kriz yönetiminden tarıma, çevre yönetiminden turizme, yerel yönetimden ulusal, bölgesel ve küresel planlamaya kadar çok geniş bir yelpazede uygulama alanı bulmaktadır. Günümüz dünyasında Kent Bilgi Sistemleri toprak yönetimi (arazi yönetimi) ve taşınmaz idaresi kadastral mülkiyet temeli üzerinde gerçekleşmektedir.

Parselasyon planlarının düzenlenmesinde değer esaslı dikkate alınmamakta; kadastronun değer boyutu bulunmamaktadır. Uluslararası Ölçmeciler Birliği (Fédération Internationale

des Géomètres-FIG) ve Birleşmiş Milletler'in (United Nations-UN) 1999 yılında ortaklaşa yayımladıkları, 'Sürdürülebilir Kalkınma için Taşınmaz İdare Sistemleri Bathurst Bildirgesi' (The Bathurst Declaration on Land Administration for Sustainable Development), hem toprak yönetimi hem de taşınmaz idaresi kavramlarına birer tanım getirmiştir. Buna göre, **toprak yönetimi** "toprağın bir -toplumsal kıt-kaynak olarak hem ekonomik hem de çevresel açılardan sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yönetimiyle ilişkili eylemlerin tümü" dür. **Taşınmaz idaresi** kavramı ise; "toprak yönetim politikalarının uygulanması sırasında, taşınmaz iyeliğine, değerine ve kullanımına ilişkin bilgileri saptama, kaydetme ve yayımlama süreci" biçiminde tanımlanmaktadır (FIG ve UN 1999). Kadastro ise; bugün tüm dünyada planlı kalkınma ve çevresel gelişimi sağlamak için yeniden yapılandırılmaktadır. Bu yapılanma iyelik, değer ve kullanıma ilişkin bilgilere ulaşımı kolaylaştırarak; sosyal ve ekonomik politikalar oluşturulmasına, planlama ve planların uygulanmasına, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesine, doğal kaynakların korunması amacıyla çevresel denetime, kısaca toprağın yönetimine olanak tanıma biçiminde taşınmaz idaresine doğru olmaktadır. Böyle bir değişimin gerisinde kalamayacak olan ülkemiz kadastro sunun; mekânsal bilgi sisteminin alt yapısını oluşturmak yanında; vergilendirme, planlama ve yatırımların düzenlenmesinde etkin bir araç olarak kullanımından sağlanacak ekonomik ve toplumsal yararı güçlendirmek için mali boyutu da yapılandırılması gerekmektedir.

Kadastro tarihimize baktığımızda, 1925 yılında yürürlüğe giren 658 sayılı Kadastro Kanunu'nun amaç maddesinde kadastro nun işlevi;

"Taşınmazlara ait hukuki işlemlerin yapılmasına ve belgelenmesine, taşınmazların geometrik konumlarını, yüzölçümlerini, mevkilerini ve geometrik durumlarını göstermeye; taşınmaz vergisinin belirlenmesine yarayacak defter ve belgelerin düzenlenmesi ve korunması..." biçiminde tanımlanmaktadır.

Ancak daha sonraki kadastro yasalarında mali boyut yer almamıştır. Bu durum ise hem kentsel arsa üretimi ve yönetiminde, hem de kentsel arazi yönetiminde değer esasının uygulanmasını engellemiştir. Ayrıca vergilendirme, kamulaştırma sorunlarının temelini oluşturmuştur. Bu durum günümüzde hala sürmektedir. Kadastrodan taşınmaz idaresine tüm dünyada son birkaç yüzyıl içinde toprağa ve kadastroya bakış önemli ölçüde değişmiştir. Önce bir zenginlik aracı olan toprak ardından bir ticari mal, sonra da kıt bir kaynak ve günümüzde toplumsal bir kıt kaynak olma özelliklerini kazanmıştır. Kadastro; basit üyelik kayıtlarından mali araçlara dönüşmüş, taşınmaz piyasaları ile planlamanın temel taşı biçimine gelmiştir. Başka bir deyişle, kadastro; iyeliğin korunması ve vergilendirme amaçlarından, çevresel yönetim, sürdürülebilir kalkınma, ekonomik gelişim ve sosyal adalet kavramlarına hizmet eden bir yapıya kavuşmuştur.

Ülkemizde kadastro nun ve orman kadastro sunun tamamlanamamış olması, yapılan orman kadastro haritalarının kadastral standartlara (Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliğine) uygun üretilmediği için tescil edilememesi, zilyetlik yoluyla devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan yerlerin özel mülkiyete geçmesine neden olmaktadır. İmar afları, orman ve mera yasalarında yapılan af niteliği taşıyan değişiklikler kentsel arsa ve arazi işgallerini sürekli özendirilmiş ve özendirilmektedir.

Belirtilen bu durumlar Türkiye'de arazi ve arsa işgali ve spekülasyonun haksız kazancın, kaçak yapılaşmanın, plansız ve sağlıksız kentleşmenin nedeni olduğu gibi planlı yaşanabilir kent için kentsel arsa ve arazi yönetiminin önünde duran en büyük engellerdir.

Arsa ve arazi ayırımının imar mevzuatında net olarak yapılmamış olması sorunlara neden olmaktadır. Ülkemizde taşınmazların arsa mı, arazi mi ayrımı, 319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 1610 sayılı Kanunla değişik 12/2 ve 12/3 maddeleriyle yapılmaya çalışılmıştır. Arsa kavramı ise yasanın 12. maddesinde; "Belediye sınırları içinde Belediyece parsellenmiş arazi arsa sayılır. Belediye sınırları içinde veya dışında bulunan parsellenmemiş araziden hangilerinin bu kanuna göre arsa sayılacağı Bakanlar Kurulu kararı ile belli edilir. Aksine hüküm olmadıkça bu kanunun diğer maddelerinde yer alan arazi tabiri arsaları da kapsar" biçiminde tanımlanmaktadır. Ancak, hangi arazilerin arsa sayılacağı uzun süre tartışılmış ve bu alandaki karmaşa Bakanlar Kurulu'nun 28/02/1983 tarih ve 83/6122 nolu Arsa Sayılacak Parsellenmemiş Arazi Hakkında Karar'ı ile çözümlenme yoluna gidilmiştir. Ancak bu karar uygulamada farklı yorumlara neden olmuştur. Konu T.C. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'na taşınmış; Genel Kurul'un 17.04.1998 gün ve E.1996/3, K.1998/1 nolu kararıyla uygulamanın teknik ve hukuki ilkeleri belirlenerek uygulamada birliktelik sağlanmıştır.

Arsa Tanımı: 3194 sayılı Yasada ve bu yasaya ilişkin yönetmeliğin tanımlar bölümünde **arsa tanımı** yer almamıştır. Gelişme alanlarında ise parselasyon planlarının tasdik edilmiş bulunması, plana ve bulunduğu bölgenin şartlarına göre yollarının, pis ve içme suyu şebekeleri gibi teknik alt yapısının yapılmış olması şartları "Ancak" paragrafı ile ortadan kaldırılmıştır. (3194/23a-b) Bir ev, bir iş yeri yapmak için imar parselini satın alan kişiden yapı ruhsatı aşamasında teknik altyapı bedelleri istenmektedir. Kadastro değer boyutuna kavuşturulmadığı için de haksız kazancın vergilendirilmesi söz konusu olmamaktadır. Böylece Kentsel arazi spekülasyonunun önü açılmaktadır. Çünkü günümüz Türkiye'sinde bir arazinin arsa niteliğine dönüşmesi için kadastral haritasının, halihazır haritasının, imar planının ve parselasyon planının yapılıp ilgili idarelerince onaylanarak parsellere ayrılıp tapu kütüğüne kayıt edilmesi yeterli sayılmaktadır. Oysa kadastro tekniğinde henüz ekime, dikime elverişli olmayan toprağın cinsi "ham toprak" olarak tanımlanır. Yine bir tarlanın cinsi bağ, bahçe, zeytinlik olması için emek ve para sarfederek o tarlanın bağ, bahçe, zeytinlik haline getirilmesi gerekir. Oysa kentsel arazinin uygulama imar planında belirtilen teknik ve sosyal alt yapıları yapılmadan, imar uygulaması ile arsaya dönüştürülmektedir.

Su toplama havzalarının ilgili yasa ve yönetmelikler uyarınca korunmasında bazı sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Günümüzde kentsel arsa ve arazi yönetiminde temel sorunlardan biri de su havzalarının korunmasıdır. Kentlerin günü ve geleceği açısından koruma, kullanma dengesi ve yaşanabilirlik açısından göz önünde tutulması gereken su havzaları ne yazık ki korunmamaktadır. İstanbul gibi dünya kültür mirasında yeri olan bir kentin birçok yerel yönetimi "İSKİ havza yönetmeliği" ni dikkate almadan imar planı düzenleyip, su havzaları açısından korunması gereken alanları yapılaşmaya açabilmektedirler. Su toplama havzalarında yer alan belediyelerin düzenlediği imar planlarına karşı çok sayıda dava açılmış ve sonuçlanan davaların yaklaşık üçte-ikisinde planlar iptal edilmiştir.

Zilyetlik uygulaması, tescil edilmeyen 2B alanlarında ve kadastro harici bırakılan yerlerde özel mülkiyete dönüşmeye neden olmaktadır. Kentsel arsa ve arazi yönetiminin özünü taşınmaz mülkiyet hakkı oluşturmaktadır. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin "Kentleşme Sorunları ve İstanbul Kenti" adı altında 5-6 Mayıs 1979 günlerinde İstanbul'da gerçekleştirdiği toplantıda Prof.Dr. Aydın AYBAY şunları söylemiştir:

"Hazine arazisi, belediye arazisi üzerine yapılan bu konutlar (gecekondu) bakımından gerekli önlemleri alırken devletin ilk yapacağı iş, bu arazi üzerindeki kamusal mülkiyeti muhafaza etmek ilkesi olmalıdır. Halbuki 1950'den beri yapılan gecekondu yasalarında bu

temel ilkenin tam zıddı bir ilke benimsenmiştir. Ve derdin kökü de budur. Gecekondu yasaları gecekondu yapımını önlemek, düzenli, sıhhatli bir hale getirmek için çıkarılmalarına rağmen, özel mülkiyetin kamu mülkiyetini yenmesi ilkesine dayandığı için, gecekondu yapımını önlemekten ziyade teşvik edici yasalar olmuşlardır.. Dikkat buyrulsun, gecekondu yasasını kaldırmak lazımdır demiyorum.....gecekondu çirkindir, ayıptır, sağlıksızdır, uygarlığa aykırı bir şeydir: Bunları dümdüz edelim içindeki(leri).... de tekrar geldikleri yerlere gönderelim gibi bir çözüm aklımızın köşesinden geçmez... yapılacak gecekondu yasasında da tapu konusundaki dinamiklerinden yararlanılması doğru olan çözümdür. Yalnız bu yararlanma sırasında mülkiyet dediğimiz (özel mülkiyet dediğimiz ve ... bir kere verdiniz mi artık geri almak için veya sınırlamak için çok az şey yapabileceğimiz mülkiyet) biçimini tanımamak lazımdır.”

1979'da yapılan bu toplantıda:

- Anayasa'nın mülkiyet hakkına, toplum yararına getirdiği sınırlamalara karşın, Türk Hukuku, çok kalın çizgileriyle, Osmanlı döneminden bu yana devlet elindeki arazinin özel mülkiyetteki araziye dönüşüm sürecini içerdiğinin,
- Derinliğine inceleme yapıldığı zaman, İstanbul'daki sermaye birikiminde topraktan elde edilen spekülâtif kazancın önemli payı olduğunun,
- Anayasa Mahkemesi'nin zilyetliğe ilişkin kararında “şüphesiz, kanun koyucu devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan sahipsiz yerlerin mutlaka kişiler tarafından işgal, ihya ve imar yollarıyla veya başka biçimde mal edinebilmesinin sebep ve şartlarını tesis etmek zorunluluğunda değildir. Hatta bir kanunla bu hükümlerin tümünü ilga ederek zilyetlik yoluyla bir hak doğamayacağını ilan edebilir” dediğinin altı çizilmektedir.

Yazar Burhan ARPAD' da “**Kültür Mirası Olarak Yok Edilen İstanbul**” başlıklı bildirisinde arazi arsa spekülasyonunun fotoğrafını bir fotoğraf sergisinden söz ederek ortaya koyuyor:

“Hamit Kınaytürk' ün fotoğraf sergisini bilmem gördünüz mü? Kınaytürk, doğup büyüdüğü Koca Mustafa Paşa'da kimi bostanların son çeyrek yüzyılda serüvenini fotoğraf makinesiyle izlemiş. Yüzyıllardır şehre sebze yetiştirmiş, bostanlar 1952'de 52,000 liraya satılır. Yüzölçümü toplamı 37 dönüm olan bostanlar 1972'de yedi buçuk milyon liraya yine satılır. 1977'de bostanlar yoktur ve yerlerinde 450 apartman yükselmektedir. Ne var ki bir karış bile boş bırakılmadığı için yeni apartmanlarda oturanlar çamaşırlarını balkonlara asmıştır. Dandini dandini dasdana, danalar girmiş bostana... diye başlayan fotoğraf sergilemesinin alt yazılarına göre net kar 300 milyon lira”dır (ARPAD).

Siyasal iktidarlar zilyetlik yoluyla özel mülkiyet edinilemeyeceğini ilan etmeseler de Dördüncü Beş Yıllık Planda konut bölümüne “kazandırıcı zaman aşımı ve zilyetlik hükümleriyle, imar ve ihya yollarıyla devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazilerin özel mülkiyete geçirilmesi, yasal düzenlemeler yapılarak önlenecektir.” hükmü konulmuştur. Ancak bu hüküm yok hükmünde olarak tarihe geçtiği için mülkiyet çekişmeleri sürmekten öte günümüzde devlet ve belediyeler mahkeme kararlarıyla “tazminatla” karşılaşır, büyük kamulaştırma bedelleri öder duruma düşürülmüştür. Bu da Türkiye'yi, kentsel arsa ve arazi yönetimini güçleştiren bir çizgiye doğru itmektedir.

2B alanlarının kadastral tescillerinin eksikliği, mevcut kullanım biçimlerinin kesin olarak belirlenmemiş olması nedeniyle Anayasa hükümleriyle bağdaşmayan mülkiyet, kullanım ve el değiştirmelerin ortaya çıkması, “2B” arazisi; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 2'inci maddesi (b) bendine dayanılarak; 'Devlet Ormanı' sayılan, ancak kadastro çalışmaları sırasında orman

niteliğini kaybettiği gerekçesiyle, Hazine adına ormancılık düzeni dışına çıkarılan yerlerdir. 1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı Orman Yasası, ülke düzeyindeki orman kadastrosunun 5 yılda bitirilmesini öngörmüştür. Oysa 2004 verilerine göre orman kadastrosu biten alan, toplam 20703000 hektarlık orman alanının 16.571.630 hektarlık bölümüdür. Bu alanın sadece 4.672.353 hektarı tapuya tescil yapılabilmektedir. 2B alanının 483.999 hektar olduğu, bu alanın 43.940 hektarının tapuya tescil edildiği, 6709 hektarının hak sahiplerine satıldığı belirlenmiştir.

Diğer taraftan Bakanlık web sayfasında yer alan bilgiye göre 2006 yılında 2B arazilerinin alanı 358267 hektardır. Aynı veri kaynağına göre bu alanların 8670 hektarı şehirlerde, 1026 hektarı beldelerde, 11327 hektarı ise köylerde iskân alanıdır. Böylece iskân alanları toplamı 21023 hektarı bulmaktadır. Geri kalan alanlardan 1784 hektarı kamuya tahsis edilmiş, 29899 hektarı otlak ve yaylak, kalanı ise ekili alan, narenciye ve meyve bahçesi ve sera alanıdır. Böylece 2B arazilerinde %95 oranında yapılaşma olduğu iddialarının tersine Orman Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre yapılaşmış alanlar 2B alanları toplamının ancak yüzde 5.8'ini oluşturmaktadır.

Nebiyi MUSAOĞLU'nun 2005 tarihli "İstanbul Anadolu Yakası Orman Alanlarındaki 2B Alanlarında Zamansal Değişim Analizi" çalışma sonuçları dikkat çekicidir. İstanbul'un 5220 km²'lik yüzölçümünün 3495 km²'lik bölümü yani % 67'si kamu alanı, bu alanın da % 49'u orman alanıdır. Anadolu yakasında yerleşim alanları 1987 yılında toplam "2B" alanlarında % 3.22 iken, 2001'de % 23.54'e çıkmıştır. Yeşil alanlar ise, 1987 yılında % 54.13'e karşılık gelirken, 2001 yılında bu oran % 24.75'e düşmüştür. Bu sınıf içindeki orman arazilerinin yıllar içinde hızla azalmaya devam ettiği, özellikle orman alanlarının çiftlik ve/veya malikane olarak değerlendirildiği, gerek yüksek çözünürlüklü görüntülerin analizinden ve gerekse de arazi gerçeği belirleme çalışmalarından elde edilmiştir (Tablo1).

Tablo 1. İstanbul'da 2B Katmanı İçinde Kalan Arazi Kullanımları

SINIF	1987		1997		2001	
	Alan (Ha)	%	Alan (Ha)	%	Alan (Ha)	%
Boş Alan	6098	54.13	6250	55.48	5640	50.07
Yeşil Alan	4770	42.34	2741	24.33	2788	24.75
Yerleşim	363	3.22	2183	19.38	2652	23.54
Diğer	34	0.31	91	0.81	185	1.64
Genel Toplam	11265	100	11265	100	11265	100

Kaynak: Nebiyi MUSAOĞLU, Değişim Analizlerinde Uydu Verilerinin Kullanım Olanakları, TMMOB HKMO, Coğrafi Bilgi Sistemlerinde Güncel Uygulamalar Semineri, 18 Kasım 2005, İstanbul.

Devlet Ormanlarının Yapılaşmaya Açılması: Antalya Barosu da Turizmi Teşvik Yasası kapsamındaki yönetmeliğin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile Danıştay'da dava açmıştır. Danıştay 6. Dairesi 2006 yılı sonunda kamu arazilerinin turizme tahsis hakkındaki yönetmeliğin hem yürürlüğünü durdurmuş hem de yasanın ilgili maddelerini Anayasa Mahkemesi'ne iletmıştır. Anayasa Mahkemesi de Turizm Teşvik Yasasının ilgili hükümlerini Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Bu karardan 22 si golf sahası olmak üzere 225 tahsis alanı etkilenmiştir.

Sonuçta 07.05.2008 tarihinde Turizm Teşvik Yasası yeniden düzenlenmiştir. 5761 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile "6831 sayılı Orman Kanununa göre Orman sayılan yerlerden.... Turizme tahsis edilecek alan ile genelindeki toplam orman sayılan yerlerin binde 5'ini geçemez. Yapılaşmaya esas inşaat hakkı emsal/ (E) 0,30'u geçemez" hükümleri getirilmiştir. İlk bakışta kolaylıkla küçümsenebilecek bu oran, ülke genelinde toplam 1,05 milyon dönüm orman alanına denk düşmektedir. Örneğin bu düzenlemeyle Antalya'da 55,5, İçel ve Muğla'da 42, Çanakkale'de 26,5, İzmir'de 24 ve Aydın'da 15,75 bin dönüm orman alanı turizm yatırımlarına tahsis edilebilecektir. Bu alanlarda gerçekleştirilecek yapılaşmalar orman ekosistemlerine doğrudan ve dolaylı olarak büyük yük getirecek ve olumsuz etkileri olacaktır.

Aşağıda orman alanlarının yapılaşmaya açılmasıyla ilgili üç örnek olay sunulmaktadır.

Orman Alanlarında Mülkiyet Sorunu: Antalya-Kütükçü Köyü Örneği:

Antalya Kütükçü köyünün tapulaması sırasında kadastro harici bırakılan yerde Antalya Belediyesi tarafından 25.04.1988 tarihinde yeniden yazım suretiyle belediye adına taşınmazlar oluşturulmuştur. Söz konusu taşınmazların uygulama imar planına göre parselasyon planları yapılmış, imar parselleri tapuya tescil edilmiştir. Bu parsellerin bir bölümü Ant-Koop'a bedeli karşılığı satılmış ve tapu devirleri yapılmıştır. Ancak hazine bu yerlerin orman olduğu gerekçesiyle dava açmış ve dava kesinleşmiştir. 10501 üyeli 8 adet kooperatifin belediyesinden aldığı yapı ruhsatına uygun yapılar %70 seviyeye gelmiş durumda iken Ant-Koop'a ait tapular iptal edilmiştir. Ant-Koop, mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra Antalya Asliye Hukuk Mahkemesi yargıçlığına 18.03.2008 tarihinde başvurarak, Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Tapu ve Kadaströ Genel Müdürlüğü aleyhine tazminat davası açmıştır, dava sürmektedir (Ülkü, 2008).

Adana – Seyhan Belediyesi Örneği:

İmar planında yeşil alan olarak planlanan Baharat1, Baharat2, ve Mağara devlet ormanlarına rastlayan yerler imar uygulamasında 5344/1 nolu parsel olarak 71645 m2 yeşil alanda Maliye Hazinesi adına tahsis ve tescil edilmiştir. İmar uygulamasında söz konusu parsel 72 adet ihdastan gelmiştir. Maliye Hazinesi adına ihdas edilen parsellerden DOP düşüldükten sonra da bu imar parseli haline dönüşmüştür. Oysa bu alanın imar parseli olarak tescil edilmemesi gerekirdi.

Orman İdaresi yaptığı sınırlandırmada bu alanların orman olduğunu söylüyor. Sorun Orman İdaresi'nin imar planı veya imar uygulaması öncesi ya da uygulama aşamasında Baharat1, Baharat2 ve Mağara ormanlarını orman parseli olarak tescil ettirmemiş olmasından kaynaklanıyor. Tescil ettirilmiş olsaydı hem Maliye Hazinesi'nin 71645 m2 lik yerinin yapı adaları içindeki imar parsellerine tahsis sağlanmış hem de orman alanı korunmuş olacaktı. Çünkü burası (5344/1) orman niteliğinde tapulu olacağı için imar uygulaması aşamasında bir imar parseli olarak numara alamayacak ve tahsis yapılamayacaktı (Ülkü, 2004).

Bursa / Cumalıkızık Otosansit Örneği:

Cumalıkızık köyü 1971'de tapulama görüyor. 1983'te orman kadaströsu yapılıyor. 1985'de de 2277 nolu parsel 112.400 m2 çalılık niteliğinde Hazine adına tescil ediliyor. Bu alan fotogrametrik yöntemle üretilmiş olan ve 1971'de onaylanan tapulama paftasında "devlet ormanı çalılık" olarak gösterilmiş. Bu nedenle tescil aşamasında orman alanından geldiğinin görülmemesi olanaksız bir yer. 2277 nolu parsel 1983 tarihli orman kadaströ paftasında 2/B ile tanımlanan alanda kalmaktadır. Ancak taşınmaz Maliye Hazinesi adına tescil edilmiş, tapu

kaydında 2/B belirtmesi yapılmamış ve SS Otosansit Oto Sanatkarları Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifine ihale yoluyla satılmıştır. 1993'te tapu devir işlemleri gerçekleştirilmiş, parselasyon planları yapılmış, arsaya dönüştürülmüş; üzerine de sanayi sitesinin binaları yapılmıştır. Sorun; Hazine, Orman İdaresi'ne sormadan bu parseli tescil ettirebiliyor, orman parselini Orman İdaresi'ne sormadan satabiliyor.Çünkü tescil işlemi sırasında taşınmaz üzerine herhangi bir 2/B şerhi koydurtmuyor. Sonuçta da 2/B kapsamındaki taşınmaz yasalara aykırı biçimde devletin ihale yasasıyla Hazine tarafından satılıyor ve yapılaşmış alana dönüşüyor (Ülkü, 2004).

Kentsel, doğal veya arkeolojik sit alanları ile koruma alanları ilan edilmiş yerlerin bir bölümünün haritalamasının yetersiz olması da bazı sorunlar yaratmaktadır. Ülkemiz genelinde günümüze kadar belirlenen sit alanlarının çoğunluğu; Büyük Ölçekli Sayısal Harita Üretim Yönetmeliğine uygun olmayan, uygulama kabiliyeti bulunmayan, konum belirleme için yetersiz olan, genelde kroki mahiyetindeki çizimler üzerinde veya küçük ölçekli 1:25000 ölçekli topografik haritalar üzerinde veya mülkiyet sınırlarını içermeyen koordinat (karelaj) bilgileri olmayan sit alanı ilanından önce hazırlanmış imar planı paftaları üzerinde belirlenmiştir. Uygulama kabiliyeti olmayan altlıklar nedeniyle sit alanı ilan edilen taşınmazlar için tapu kütüğünün beyanlar hanesine konulması gereken şerhlerin konulması da genel olarak gerçekleştirilememekte ve bu eksiklikten dolayı tescil işlemi tam olarak yapılmamaktadır. Bu bilgilendirme eksikliğinden dolayı uygulamada hatalar oluşmakta, mülkiyet sahiplerinin mağduriyeti söz konusu olmakta ve yasal soruşturmalar ve davalar açılmaktadır. Uygulama kabiliyeti olmayan altlıklar nedeniyle sit sınırlarında netlik oluşmadığından sınırda kalan taşınmazların sit içerisinde kalıp kalmadığının belirlenmesinde ve sit sınırlarının Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanması aşamasında plan paftaları üzerine aktarılmasında veya bir coğrafi bilgi sistemine bu verilerin aktarılmasında önemli sorunlar yaşanmaktadır.

2863 sayılı Yasanın 17. maddesi gereği bir alan sit alanı ilan edildiği tarihten itibaren mevcut imar planı iptal olmuş sayılır. Planlamaya yetkili idareler imar planlarını hazırlarken 2863 sayılı Yasa kapsamında inceleme talep etmediklerinden dolayı, oldukça emek ve masraf gerektiren imar planları hazırlanıp onandıktan sonra hatta bu plana göre imar uygulamaları da tamamlandıktan sonra söz konusu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu müdürlüklerince bölgede yapılan yüzey taramaları sonucunda planı yapılan imar uygulaması yapılan alanlar sit ilan edilerek mevcut imar planı iptal edilmekte ve alanlar kesin inşaat yasağına tabi olmakta ve böylece tüm emekler boş yere harcanmış bir hale gelmektedir. Bu nedenle imar planı hazırlanmadan kurum görüşü alınarak sit alanı niteliği taşıyan yerlerin baştan sit alanı olarak tescil edilmelerinin sağlanması boş yere yapılacak bir planlamayı da önlemiş olacaktır. (Örnek İzmir İli Çiğli İlçesi Çiğli Belediyesi yetki alanındaki Kipa yakınlarında imar planı ve hatta imar uygulaması yapılmış bölgenin daha sonra Doğal sit ilan edilmiş olmasından dolayı imar planının iptal edilmiş olması, yine İzmir İli Kemalpaşa İlçesi Ulucak Beldesi Ulucak Höyüğünde de aynı durum söz konusudur. Aliğa İlçesinde Aliğa Belediyesi yetki alanındaki Hacıömerli ve Çaltıdere Köylerinde 1/1000 ölçekli uygulama imar planı hazırlanmış olan Gryneion Antik Kenti de bir örnektir. Yine Çeşme ve Alaçatı Belediyeleri yetki alanlarındaki doğal sit alanlarında da imar planı ve imar uygulamaları da yapılmış ve daha sonra sit tescili gerçekleştirilmiştir. Diğer bir örnek de Muğla Belediyesi sit alanıdır. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunca Muğla Belediyesi yerleşme alanının bir kısmı kentsel sit, bir kısmı doğal sit alanı olarak belirlenmiştir. Bu alanların uygulama imar planları yapılmış ve KTUK Kuruluna onaylatılmış durumdadır. Ancak sit alanları kapsamında bulunan parsellerin tapu kayıtlarında sit kapsamında kaldığına ilişkin bir belirtme (şerh) bulunmamaktadır.)

II.2 Konut Politikalarına Yönelik Mevcut Durum Değerlendirmesi

Kırsal kesimden kentlere olan göç ve yüksek nüfus artış oranı ülkemizde kentleşmeyle birlikte konut sorununu da gündeme getirmiştir. Konut talebi ile arzı arasındaki dengesizlik konut sorununun çözümünü güçleştirmektedir. Büyük şehirlerdeki gecekonduların, düşük ve orta gelir gruplarının konut edinmede karşı karşıya bulunduğu ekonomik zorluklar, bu sorunu ülkemiz gündeminin ön sıralarına getirmiştir.

Kırdan kente göçün başladığı 1950'li yıllardan itibaren göçenlerin kendileri için yaptıkları, aile değişikliğe geçiş yapabilen, geçici bir barınma çözümü olarak tanımlanan gecekonduların olgusu 1975'lerden bu yana ilgili mevzuat düzenlemelerinin de yardımıyla nitelik değiştirmiş, kentsel rantı el koyarak hızla gelişen kentsel arsa spekülasyonu aracına dönüşmüş ve kalıcı hale gelmiştir (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2007, s.1.)

1966 yılında çıkarılan 775 sayılı Gecekondular Yasası, Dünya'da gecekondular olgusuna bakıştaki değişimin öncülerinden olan bir yasal düzenlemedir. Yasa ile ıslah edilebilecek gecekonduların ve gecekonduların yerleşmelerinin iyileştirilmesi ve en önemlisi yeni gecekonduların yapımını önleyici tedbirlerin getirilmesi amaçlanmıştır. Ancak ıslah etme ve önleme çabaları yetersiz kalmıştır. Başlangıçta yalnızca konutları içeren düzenleme ve afların kapsamı çıkarılan yeni yasalarla genişletilerek sanayi ve ticari yapılar da yasa kapsamına alınmıştır. Bu düzenlemeler, kaçak yapılaşmanın Hazine, belediye, vakıf ve benzeri kamu arsa ve arazilerine yönelmesini adeta teşvik etmiş, bu alanlar spekülasyonun yağmasına uğramıştır. Gecekonduların kentsel yaşamı da dönüştürmüş, kentlerde kentleşmemiş nüfus sorunu ortaya çıkmıştır. (N.Peynircioğlu, E.C.Sarıtaş, Konut Raporu, DPT, 2007, s.1.). Planlı dönemin gecekondular ve konut sorununa yaklaşımı Prof.Dr. Ruşen Keleş tarafından şöyle değerlendirilmiştir (Keleş, 2000):

“İyileştirme, tasfiye ve önleme, mevcut kaynakla daha çok konut yapmak, düşük ücretli konut sunumu, düşük ücretli kiralık konut, düşük ücretli arsa üretmek” gibi amaçları olan 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile, önlemeye öncelik veren ve kendi evini yapanın emeğinden yararlanma, arsa iyeliği sorunlarını çözümüyle, konut üretimini artırma, ülke koşullarına uygun ekonomik konut üretme, toplu konut yatırımları yapma, konut kaynaklarını artırma, devletin konut piyasasındaki yerini, “düzenleyici ve kendi evini yapana yardım edici” olarak belirleme gibi hedefleri olan 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı, temelde ortak hedefler gütmektedirler. 1. Beş Yıllık Plan'da konut yatırımları içinde devletin aldığı rol, % 8-11 arasında değişmektedir. 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise devletin konut piyasası içindeki payı % 10'dur. Ülke koşullarına uygun konut üretmek, gecekonduların yapımını engellemek, düşük gelirli gruba konut üretmek, toplu konut kuruluşlarını desteklemek, tek kaynaktan toplanacak konut fonu gibi hemen hemen ilk iki kalkınma planının bir tekrarı gibi görünen, ancak gecekondular sorununa özel bir önem vermeyi tercih eden, üstelik devletin konut yatırımları içindeki payının da % 3-6 oranlarına düştüğü 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ardından gelen 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı, kamu kredilerini toplu konuta yönlendirme, standartlar geliştirme, buna uygun sosyal konut yapma, şehir arsasını üzerinde kamu denetimi sağlama gibi ilkeler geliştirmiş ise de, bunların yanında, gecekondular bölgelerine hizmet götürmek ve gecekondular iyileştirme bölgelerinde yaşayanlara kolaylıklar sağlamak gibi amaçlar da benimsemiştir. Böylece gecekondular yine özendirilmiş, gecekondular yapanlar, eski güvenlerini tekrar kazanmışlardır (Özden, 2008).

Bu dönemde devletin konut yatırımları içindeki payı % 21'e yükselmiş, ancak 1983 yılında

%12'ye kadar düşmüştür. Kişilerin tasarrufa yönlendirilmesi, farklı kredilendirme, Toplu Konut Fonu, makul ölçekte konut, kamu kaynaklarını altyapıya aktarmak, alt yapı- üst yapının çevre ile ilişkisi, köy konut tiplerinin geliştirilmesi, kamu lojmanları gibi temel başlıklar benimseyen 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise, 2981 sayılı Gecekondu Affı Yasası'nın izinden yürüyerek, gecekondulara hizmet götürmek ve bunları yasallaştırmak politikası izlenmiştir.

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı, finans kaynaklarının kullanımı, alt gelir grupları için küçük konut, belediyeler eliyle konut üretimi gibi konular üzerinde yoğunlaşırken, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, uygun finansman modelleri, merkezi-yerel yönetim koordinasyonu, gecekondu sorunu, konut teknolojisinde gelişmeler, afetler gibi konulara odaklanmıştır. Bununla beraber, 6. ve 7. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, gecekondulaşmaya karşı güçlü bir tavır benimsenmediği görülmektedir.

2001-2005 dönemini içine alan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı ise, alternatif finansman modelleri, şehirsiz alanlarda bilimsel esaslara dayalı arsa sunumu, etkin denetim, kamu kaynaklarının alt yapı için kullanımı, kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önleme, yapı denetimi, çevresel, doğal, tarihi dokunun korunması gibi konuları kapsamaktadır. Yine de, konut politikaları konusunda bu planda da güçlü bir yaklaşım hissedilememektedir (Özden, 2008). Bu Plan döneminde (2001-2005) konut açığı sürmüştür, afet konusu önem kazanmış ve yer seçimi kriterlerine uygun olan alanlarda kentleşme ve konut yapımının önemi devam etmiştir. Konut sahipliğini teşvik etmek ve alt gelir gruplarının konut sorununu çözmek amacıyla alternatif finansman modellerinin geliştirilmesi, yapı denetimi, inşaat kalitesi, planlı kent ve konut çevreleri oluşturulması, zorunlu afet sigortası, altyapısı hazır arsa üretimi, konut ve kentleşmeye ilişkin coğrafi bilgi sistemlerine dayalı veri tabanı geliştirilmesi sektörün ana konularını oluşturmuştur. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2007, s.1.)

Sekizinci Plan döneminde (2001-2005) toplam konut ihtiyacının 3.075.000 adet olduğu tahmin edilmiştir. Bu dönemde yapı ruhsatı alan konut sayısı 1.521.454, yapı kullanma izni alan konut sayısı ise 982.673 adettir. Bu durumda aradaki farkın bir bölümünün önceki dönemlerde gereksinimin üzerindeki sayılarda yapımına başlanan konutların bitirilmesiyle, bir bölümünün ise kaçak yapılaşma ile karşılandığı tahmin edilmektedir (DPT, 8. BYKP ve Yıllık Programlar).

2000'li yıllarla birlikte artan ve büyük bir rant kapısı açan lüks konut üretiminin, şehir makro-formlarına bazı olumsuz etkileri olmuştur. Şehir içinde site ve rezidans benzeri yapılanmalar için uygun yer bulamayan, temiz hava ve yeşil alana erişmek veya trafik gürültüsünden kaçış gibi nedenlerle kent dışında inşa edilen lüks konutların bir bölümü su havzaları veya orman alanlarının içinde yer seçtikleri için bu konularda yargıya da intikal eden büyük tartışmalar yaşanmıştır.

Dokuzuncu Plan döneminde (2007-2013) toplam konut gereksiniminin 3.454.678 olacağı tahmin edilmektedir (Peynircioğlu, Sarıtaş, Türkiye'de Konut İhtiyaç Tahmini, DPT, 2007). 2007 Yılında 568.850 olan toplam konut gereksinimine karşılık yapı kullanma izni alan konut sayısı 325.330 olmuş, 2008 yılında da 562.919 olan konut gereksinimine karşılık yapı kullanma izni alan konut sayısının 300.000 civarında olacağı tahmin edilmiştir. Dokuzuncu Plan döneminde de, ceza yasasına konulan hükümlere rağmen konut ihtiyacı ile konut üretimi arasındaki farkın bir bölümünün ruhsatsız yapılaşma ile karşılanmaya devam edeceği tahmin edilebilir.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nce (DİE) yapılan 2000 Yılı Bina Sayımı sonuçlarına göre; toplam bina sayısı 7.838.675 olarak tespit edilmiştir. Bunun yüzde 74,9'unu konut amaçlı kullanılan yapılar oluşturmaktadır. Bu binalarda toplam 16.235.830 konut birimi bulunmaktadır. DİE 2000 yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, kent ve kır toplamında hane halkının yüzde 68'i ev sahibidir.

Hazine arazilerinin satışı ve bedelsiz devri konusu da yine 2000'li yılların önemli gündem konularından biri olmuştur. Özellikle toplu konut üretmek üzere TOKİ'ye arazi devri, kamu eliyle konut üretiminin artmasına yol açan bir faktör olmuştur (Tablo 2, 3 ve 4).

**Tablo 2. Hazine adına kayıtlı taşınmazların cinslerine göre dağılımı
(20 Aralık 2008 tarihi itibarıyla)**

Cinsi	Adet	Oran (%)	Yüzölçümü (m ²)	Oran (%)
Bina	107.851	3,87	576.171.875	0,38
Arsa	363.196	13,03	1.264.533.107	0,84
Arazi	550.646	19,76	21.062.959.435	14,05
Bağ-Bahçe	150.597	5,40	711.706.418	0,47
Tarla	1.121.003	40,22	16.699.831.787	11,14
Orman	286.110	10,27	106.345.449.157	70,96
Orta Malları	71.662	2,57	2.216.802.079	1,48
Su ve Su Ürünü Alanları	130.634	4,69	737.848.790	0,49
Maden ve Ocak Alanları	1.246	0,04	121.769.721	0,08
Deniz Dolgu Alanları	633	0,02	80.716.401	0,05
Tarihi ve Kültürel Alanlar	3.515	0,13	44.171.088	0,03
Toplam	2.787.093	100	149.861.959.858	100

**Tablo 3. Toplu Konut Üretmek Üzere, TOKİ'ye Satılan Hazineye Ait Taşınmazlar
(2006-2008)**

TOPLU KONUT İDARESİNE SATIŞLAR			
Yıl	Adedi	Yüzölçümü (m ²)	Satış Bedeli (YTL)
2006	1,034	3,162,218	23,511,702
2007	388	2,079,287	11,648,944
2008	427	8,627,846	3,960,995
Toplam	1,849	13,869,351	39,121,641

**Tablo 4. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na 12.12.2003 Tarihinden İtibaren Yapılan
Bedelsiz Devir İşlemleri**

Yılı	TOKİ'ye Bedelsiz Devredilen Taşınmazlar		Kıymet Takdiri (YTL)
	Adet	Yüzölçümü (m ²)	
2003	30	962.152,14	7.619.987,44
2004	1,235	18.996.006,89	161.129.022,48
2005	513	20.895.439,00	283.354.295,71
2006	726	40.134.247,00	1.223.374.009,99
2007	475	17.723.787,88	761.449.238,14
2008	622	28.189.760,56	1.378.556.871,63
TOPLAM	3,601	126.901.393,47	3.815.483.425,39

TOKİ ülke genelinde devlet eliyle konut üretimi yoluyla konut sektörünün en önemli ve tek aktörü haline gelirken, TOKİ uygulamaları sektörü belirler hale gelmiştir. Devletin, konut finansman sistemini yönlendirmesi, konut piyasasında kural koyucu ve denetleyici rol üstlenmesi, piyasanın arz ve talep taraflarının örgütlenmesine destek olması ihtiyacı bulunmaktadır (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2007, s.4). Bununla birlikte, kamu, bugün kendi elindeki kentsel arsaların bir bölümünü elden çıkarırken bir bölümünün üzerinde TOKİ tarafından konut üretilmektedir. TOKİ yıllık gereksinimin yüzde 10'u kadar konut üretirken konut edinmek için desteğe ihtiyacı olan dar gelirli hanehalklarının oranı en az yüzde 40 düzeyindedir. Bazı kentlerde bu oran yüzde 50'nin çok üzerindedir (Türel ve Koç, 2007). Nüfusun ancak yüzde 10'u için uygun ödeme koşullarında konut üretilirken devletin desteğine gereksinim duyan kesimlerin mülk veya kiralık konut edinmeleri için sağlanan herhangi bir katkıdan söz etmek olanaklı değildir. Piyasa koşullarında üretilen konut fiyatları mevcut gelir dağılımı ve ihtiyaç sahipleri açısından yüksektir. Bu yapıda dar gelirli konut gereksinimi sorunu devam edecektir (Tablo 5).

Tablo 5. Türkiye'de Konut Gereksinimi Tahmini

Yıllar	Konut Gereksinimi	Yıllar	Konut Gereksinimi
2000	576.307	2007	568.850
2001	537.640	2008	562.919
2002	550.023	2009	554.844
2003	552.315	2010	545.401
2004	560.515	2011	407.371
2005	532.703	2012	416.032
2006	550.402	2013	399.261

Kaynak: N. Peynircioğlu, E.C.Sarıtaş, Türkiye'de Konut İhtiyaç Tahmini, DPT, 2007

Orta ve daha alt gelirli hanehalklarının büyük bölümünün konut edinmeleri için devletin desteğinin bulunmadığı ortamda konut üretiminin ve finansmanının çeşitlendirilmesi gereklidir. Gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimler tarafından, kar amacı gütmeyen konut sunumlarını desteklemek, kişileri ve ilgili sivil toplum kuruluşlarını bu konuda yapabilir kılmak, uluslararası kuruluşlarının da katkısı sağlanarak hanehalklarına ödenebilir koşullarda finansman olanakları yaratmak gibi destekler uygulayabilirler. Çeşitli gelişmekte olan ülkelerde ve ülkemizde bazı belediyeler bu konuda örnek alınacak uygulamaları bulunmaktadır (Tekeli ve diğerleri, 1999). Konut edindirme politikalarının yanısıra kiralık konut uygulamalarının da değerlendirilmesi gerekli görülmektedir (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2007, s.4.). Bu konuda kamunun bir arayış içinde olmaması kaygı verici bir husus olarak değerlendirilmiştir.

İmar yetkisi konusundaki çok başlılık ülke genelinde konut politikalarını da olumsuz etkilemektedir. Merkezi kurumsal yapılanmada da eksiklikler söz konusudur. Kentleşme ve konuttan sorumlu, ilgili tüm kurumları bünyesinde toplayan ve kamu yönetim sistemi içerisinde yer alacak bir bakanlığa ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda Bayındırlık ve İskân Bakanlığının yapısının TOKİ'yi de içine alacak ve "imar" kanadını güçlendirecek şekilde yeniden düzenlenmesi önemli görülmektedir (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2007, s.4; 8.BYKP ve Yıllık Programlar).

Türkiye'de ruhsatlı konut üretimine ilişkin veriler Tablo 6'da yer almaktadır. Bu veriler genel

hatları ile şöyle özetlenebilir:

- 2001-2003 dönemi dışında 1986 sonrası ruhsat alınan konut birim sayısı 300 binlerin üzerinde olmuştur. Son üç yılda da 500 000'in üzerinde bir kapasite izlenmektedir.
- 2001 ekonomik krizi sunulan ruhsatlı konut sayısını etkilemiştir. Krizden çıkış 2004 yılında başlamış ve 2005 ve sonrasında belirginleşmiştir.
- Ruhsat alan ve yapı kullanma izin kağıdı alan birim sayıları arasındaki fark belirgindir. Üç yıllık gecikme payı ile 20'şer yıllık iki dönem karşılaştırılmıştır. 1985-2004 arası İnşaat Ruhsatı alınan konut birimi sayısı ile 1988-2007 yılları arasında Yapı Kullanma İzin Kağıdı alınan konut sayısı ile karşılaştırıldığında %61 oranı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kısmen inşaat süresinin uzunluğu ile ilişkilendirilebilecek olmasının yanısıra konutların bir bölümünün ruhsat sürecini tamamlamadaki sorunlar veya diğer nedenlerle (ruhsat harçlarını ödemekten kaçınmak gibi) ruhsat alınmadan kullanıldığını göstermektedir.
- 1984-2000 yılları arasında konut kooperatiflerinin ruhsatlı konut sunumundaki payının yüzde 19 ile yüzde 36 arasında olduğu görülmektedir. Ancak 2000 sonrasında kooperatiflerin payı azalmış ve yüzde 10'ların altına düşmüştür. Bu durum konut sunumunda kooperatiflerin etkinlik kaybını ve kooperatiflere finansman desteğinin kalkmasının etkilerini ortaya koymaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. İnşaat izni ve Yapı Kullanma izni Alan Konut Sayıları

Yıllar	Ruhsat	YKİK	Koop.Ruh.	Koop.YKİK	Oran Ruhsat	Oran YKİK
1964	60822	14343	1478	797	2,43	5,56
1965	80461	32614	2795	1579	3,47	4,84
1966	91151	40973	3570	2967	3,92	7,24
1967	99373	50282	4172	2231	4,20	4,44
1968	110263	62910	4514	3508	4,09	5,58
1969	132066	65215	8277	3310	6,27	5,08
1970	154825	71589	11654	3734	7,53	5,22
1971	150357	72816	14561	4019	9,68	5,52
1972	165983	88231	14277	5636	8,60	6,39
1973	194981	96163	25507	8153	13,08	8,48
1974	161047	84199	13966	5830	8,67	6,92
1975	181685	97431	14005	7892	7,71	8,10
1976	224584	102110	16643	9166	7,41	8,98
1977	216128	119409	25142	10917	11,63	9,14
1978	237097	120615	26049	11688	10,99	9,69
1979	251846	124297	31437	13978	12,48	11,25
1980	203989	139207	31538	12056	15,46	8,66
1981	144394	118778	26904	12501	18,63	10,52
1982	160078	115986	48518	15571	30,31	13,42
1983	169037	113453	36841	17201	21,79	15,16
1984	189486	122580	38426	19456	20,28	15,87
1985	259187	118205	76563	21273	29,54	18,00
1986	392825	168597	142779	34311	36,35	20,35

1987	497674	191109	160863	41931	32,32	21,94
1988	473582	205485	167514	43389	35,37	21,12
1989	413004	250480	131504	67140	31,84	26,80
1990	381408	232018	70730	58566	18,54	25,24
1991	393000	227570	77068	61842	19,61	27,17
1992	472817	268886	122694	83204	25,95	30,94
1993	548130	269694	136012	83421	24,81	30,93
1994	523794	245610	131780	68767	25,16	28,00
1995	518236	248946	111106	68799	21,44	27,64
1996	454295	267306	103757	79229	22,84	29,64
1997	464117	277056	119320	76541	25,71	27,63
1998	432599	238958	104186	64438	24,08	26,97
1999	339446	215613	70323	64997	20,72	30,15
2000	315162	245155	61267	78799	19,44	32,14
2001	279616	243464	40469	84576	14,47	34,74
2002	161920	161491	23561	51610	14,55	31,96
2003	202854	162908	20347	51941	10,03	31,88
2004	330446	164994	27209	46528	8,23	28,20
2005	546618	249816	34844	55520	6,37	22,22
2006	600387	295389	51501	37371	8,57	12,64
2007	584955	326484	40816	38001	6,98	11,64

Kaynak :TÜİK, Bina İnşaatı İstatistikleri (Yıllık).

Konuta ilişkin tüm sorunlara rağmen bu konu 9. Kalkınma Planında ve yıllık programlarında yer almamaktadır. TOKİ'nin kooperatiflere kredi vermeyi durdurması, birçok kentte yeterli miktarda arsa üretilmemesi ve Hazine arsaları TOKİ'ye devredilirken TOKİ'nin yıllık gereksinimin ancak yüzde 10'u kadar konut üretebiliyor olması konut piyasasında dar ve orta gelirliilerin büyük bölümünün konut edinmek için desteğe olan gereksinimleri sürmektedir. Mevcut duruma ilişkin bu analizlerin ardından, konuyu dört temel alt başlıkta ele almak mümkün görünmektedir:

II.2.1 Konut Politikaları Üretimi, Konut Arz-Talep-Gereksinme İlişkisi

II.2.1.1 Konut Politikası Üretimine Yönelik Arayışlar

Geçmişten günümüze, ülke genelinde konut politikalarını net olarak ortaya koyma ve uygulama konusunda sorunlar yaşandığı bilinmektedir. Konutla ilgili olarak son yıllarda gerçekleştirilen yüksek katılımlı toplantıların varlığına karşın oluşturulup uygulamaya konulan konut politikalarının varlığından söz etmek mümkün görünmemektedir.

2000 yılı sonrası konu ile ilgili yapılan toplantılar arasından üç tanesi "Kurultay" ismi ile belirginleşmiştir. Bunlar:

- TMMOB Şehir Plancıları Odası, YTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ortak düzenledikleri Konut Kurultayı iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Konut Kurultayı'nın ilk aşaması 6 Kasım 2001 tarihinde, "Konut Politikaları – Aktörler – Roller ve Değişim" konulu bir Panel ile, ikinci

aşama ise 22-23-24 Mayıs 2002 tarihlerinde tamamlanmıştır.

- Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, TMMOB Konut Kurultayı 22-23 Aralık 2003, Ankara Milli Kütüphane'de yapılmıştır.
- Toplu Konut İdaresi tarafından düzenlenen, 8-9 Nisan 2006 tarihli Konut Kurultayı - Alt Gelir Grubuna Yönelik Konut Sunumu ve Kentsel Dönüşüm, İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.
- Bu toplantıların konut alanında ele alınması gereken sorun alanlarının çeşitliliği ve yapılacak işlerin fazlalığına dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

II.2.1.2 Kalkınma Planları İçinde Konut Politikalarının Yeri

Ülkemizde konut ve kentleşmeye ilişkin olarak halihazırda izlenen politikanın ifade bulabileceği en temel kaynak, katılımcı bir süreç ile Komisyonlar şeklinde çalışılan ve raporlar oluşturulan Kalkınma Planlarıdır. Ancak IX. Kalkınma Planı'nda, diğer Kalkınma Planlarında yer aldığı şekilde konut sektörüne ilişkin bir başlık veya izlenecek konut politikalarına ilişkin bir ifadeye rastlanmamaktadır. Bu durum da konut politikalarının oluşturulma süreci hakkında belirsizliğe neden olmaktadır.

II.2.1.3 Konut Politikası Üretimi ve Konut Sunumunda Yetki

Konut ihtiyacının karşılanması, konut piyasasının düzenlenmesi, devletin yapacağı destekler için Toplu Konut Fonunun meydana getirilmesi ve kullanılması amacıyla 1984 yılında 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu çıkarılmış, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı kurulmuş, daha sonrasında İdare'nin görev ve yetkileri genişletilerek bugünkü şeklini almış; konut politikalarını uygulamada etkin tek kamu kuruluşu durumuna gelmiştir. Bu "teklik durumu", İdare Başkanı tarafından Toplu Konut İdaresi tarafından düzenlenen ve 8-9 Nisan 2006'da İstanbul gerçekleştirilen Konut Kurultayı'nın web sitesinde şöyle tariflenmektedir: "Ülkemizde konut politikalarının uygulanmasında sektörde **tek kamu kuruluşu** olarak görev yapan Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile tariflenen görevleri kapsamında yürüttüğü faaliyetleriyle temel olarak, konut ve kentleşmeye ilişkin sorunlara ulusal düzeyde çözüm üretmeyi amaçlamaktadır" (<http://www.konut.gov.tr/>).

29.4.1969 tarihli ve 1164 sayılı Kanun ile kurulan Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, kuruluşundan 12.09.1989 tarihine kadar İmar ve İskân (Bayındırlık ve İskân 26.11.1983) Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu iken, bu tarihte Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na, 28.05.1999 tarihinde Başbakanlığa, 28.06.2001 tarihinde de Devlet Bakanlığının bünyesindeki Konut Müsteşarlığı'na bağlanmıştır. Konut Müsteşarlığı da 27.11.2002 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlanmıştır. (<http://www.kentli.org/sss/soru29.htm>)

7.8.2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 31.7.2003 tarihinde kabul edilen 4966 sayılı "Bazı Kanunlarda ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 28.6.2001 tarihli ve 4698 sayılı Konut Müsteşarlığının Kurulması ve Arsa Ofisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve geçici 1 inci maddeleri ile aynı Kanuna ekli (1) sayılı cetvel yürürlükten kaldırılmıştır. Kanunun Ek 4. Maddesi ile de Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Bakan ve Maliye Bakanının müşterek teklifi ve Başbakanın onayıyla belirlenen Hazineye ait arsa ve arazilerin mülkiyeti Arsa Ofisi Genel Müdürlüğüne veya talebi halinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığına bedelsiz olarak devredileceği, kamu hizmetlerine ayrılan yerlerin aynı şartlarla Hazineye iade edileceği belirtilmiştir. Kanunun 4. maddesi ile 2.3.1984

tarihli ve 2985 sayılı Toplu Konut Kanununun 2 nci maddesinin ikinci fıkrası değiştirilerek Toplu Konut İdaresi'ne ek görevler verilmiştir.

Yetki ve sorumluluklara ilişkin olarak sıklıkla yapılan bu değişiklikler konut ve arsa politikaları ilişkisinin ele alınış biçimini, konut politikalarının amacı, doğrultu ve önceliklerini, sosyal konut üretimine yaklaşım biçimini açıklıkla izlemeyi güçleştirmiştir. Ülkemizde bugün Toplu Konut İdaresi eliyle ülke bütünündeki konut üretiminin yüzde 10'u düzeyinde bir "toplu konut" üretimi devam etmektedir. TOKİ uygulamaları ise meslek çevrelerinde, "tek tip" ve kimliksiz kentsel yaşam çevrelerinin üretildiği, konut ve çevresinin tasarımında "özgünlük" kavramının göz ardı edildiği şeklinde değerlendirilmekte ve eleştirilmektedir.

II.2.1.4 Konut ve Arsa Politikaları Arasındaki İlişki

Arsa sunumu ruhsatlı konut sunumunun önemli bir bileşenidir. Bu nedenle arsa ve konut politikalarının birbirini destekler biçimde bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önem taşımaktadır. Toplu Konut İdaresi, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün birlikte çalışma ile sunacakları arsa politikasının gücünün, konut sunumu üzerinde de olumlu etki yaratması beklenebilir.

II.2.1.5 Konut Politikaları ve Plan Hiyerarşisi

Ülkemizin son 25-30 yıllık planlama tarihi içinde üst ölçekli planlama yaklaşımının kamu yönetimlerince hemen hemen tümüyle gözden çıkarılmış olduğu ve özellikle de 2000'li yıllarla birlikte kentsel mekânın, planlar yerine noktasal projelerle gelişir hale geldiği açık bir gerçektir. Bugün özellikle büyük kentlerin gelişimi neredeyse tümüyle noktasal projelere bağlı duruma gelmiştir. Kalkınma Planlarında konut politikalarının yeterince yer bulamaması ve son Kalkınma Planında "konut"un tamamen dışarıda bırakılmış olmasına da bağlı olarak, planlama sistemi içinde konut, bugüne kadar dikkate alınan bir unsur haline gelmemiştir. Belirgin bir konut politikası ortaya konulmamış olması nedeniyle, planlama hiyerarşisi içinde konut politikasının mekânsal yansımalarını izlemek mümkün olamamaktadır. Konutun gelişme eğilimleri, konut üretiminin yoğunlaşma noktaları ve talepleri, bu taleplerin kentsel yaşam çevresi ve doğal alanlar üzerindeki etkileri gibi konular yeterince irdelenmemiş ve sonuçları planlara yansıtılmamıştır.

II.2.1.6 Konuta Yönelik Veri Tabanı

Bu incelemede ilk olarak yayınlanmış istatistik veriler, ikinci olarak da halihazırda yapılan çalışmalarındaki veriler ele alınmıştır. Bu ele alışıta, yerel düzeyde güncel verilere erişme güçlüğü ilk temel sorun olarak gündeme gelmiştir. Bu kapsamdaki bir başka sorun da konut, nüfus ve gelir gibi verilerin ilişkilendirilmesidir. Konut da dahil olmak üzere mevcut yapı stoku hakkındaki verilerin yer aldığı temel kaynak Türkiye İstatistik Kurumu – TÜİK (eski ismi ile Devlet İstatistik Enstitüsü) Bina Sayımı'dır. 2000 yılı verilerinin benzer ayrıntıda 2008 yılına güncellenmesi ise mümkün olamamıştır. Bu durum güncellenebilir ve erişilebilir veri tabanların önemini ve gereğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

II.2.1.7 Konut Arz-Talep Dağılımı

Sekizinci Plan dönemi de dahil olmak üzere Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 20.000'den fazla nüfusa sahip yerleşmelerin nüfus tahminine dayanılarak yapılan konut ihtiyaç tahminleri, 9. Plan döneminde Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) nüfus ve kent tahminlerine

dayandırılarak gerçekleştirilmiştir. TÜİK'in 2005 yılında yayınladığı düzeltilmiş nüfus ve kent verilerine göre 20.000 ve üstü nüfusa sahip yerleşmelerde toplam konut ihtiyaç tahmininin 2006 yılında 531.866, 2007 yılında 550.314 civarında olması beklenmektedir. 2006 yılında yapı kullanma izni alan konut sayısının ise 270.000 civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu durum ruhsatlı konut üretimindeki yetersizliğin devam ettiğini göstermektedir.

2000 yılı Bina Sayımına göre hanehalkı sayısı ile konut birim sayıları karşılaştırıldığında niceliksel açıdan bir sorun izlenmemektedir. Ancak sunulan ruhsatlı konutların konut talebi sınırlı dar gelirli hanehalklarına erişilebilir olmaması, ruhsatlı olmayan konut sunumlarının varlığını belirginleştirmektedir. Ruhsat dışı konut oranları ise yerleşmeler bazında farklılıklar göstermektedir. Bu farklılığın konut politikaları açısından önemi açıktır.

Orta ve alt gelir grubunun gelir seviyesinin düşüklüğü, konuta ayrılacak kaynakların yetersiz olmasına sebep olmaktadır. Konut piyasasındaki yapı ve finans alternatiflerinin sınırlılığı konut edinilmesini zorlaştırmaktadır. Bu kapsamda, toplu konut yapımını ve ipotekli kredi mekânizmasını destekleyecek finans sisteminin geliştirilmesi gereği bulunmaktadır.

Ruhsatlı konut üretimi illere göre homojen dağılım göstermemektedir. Türkiye'de 1985-2000 döneminde inşaat ruhsatı verilen konut sayısının aynı dönemde artan hanehalkı sayısına oranı bazı illerde 1'in çok üzerinde, bazılarında ise çok altındadır. (Türel, 2005, s.703) Oranın 1'in üzerindeki olan illerde konut sunumunun gereksinimin üzerinde olduğunu, 1'in altındaki oranlar ruhsatlı konut sunumunun gereksinmeyi karşılayamadığını göstermektedir.

II.2.1.8 Farklı Gelir Grupları ve Konuta Erişebilirlik

Konuta erişebilirlik, halen ülkemizde süregelen temel konut sorunları arasında yer almaktadır. Konut edinme, son yıllarda getirilen önemli teşviklere rağmen, alt ve orta gelir grubu için hala önemli güçlükler ve riskler içermektedir. Amerika'da Housing and Urban Development (HUD) adlı yönetsel birimin tanımına göre, erişebilirlik, bir ailenin, konuta, yıllık gelirinin % 30'undan fazlasını ödememesi ile açıklanmaktadır. Bundan fazlasını ödeyen aileler ise, mağdur olarak nitelendirilmektedir; bunların yiyecek, giyecek, ulaşım, sağlık gibi açılardan da gereksinimlerinin büyük olduğu varsayılmaktadır.

Konutun satın alınabilirliği ile ilgili İstanbul örneği incelenmiştir. İstanbul örneği ile ilgili açıklamalarda İMP İstanbul'da Konut Yerleşim Alanlarının Analizi (Bölen ve Diğl. 2006) çalışmasından yararlanılmıştır. Satın alınabilir konut tanımı için BM Habitat II (1996) göstergelerine göre konut fiyatının hanehalkının yıllık gelirinin 5 katını, kira değerlerinin ise hanehalkının aylık gelirinin %30'unu aşmaması gerekmektedir. 2005 yılında satışa sunulan yeni konut projelerinin en düşük fiyatları 60 000-90 000 YTL arasındadır. İstanbul'da hanehalkı gelir durumuna göre satın alınabilir konut fiyatlarının dağılımı aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (Tablo 7) .

Tablo 7. İstanbul'da Satın Alınabilir Konut Fiyatları dağılımı

Gelir Düzeyi	Hanehalkı (%)	Satın Alınabilir Konut Fiyatı
En Düşük gelir (<500 YTL)	19	<30 000 YTL
Düşük Gelir(500-750 YTL)	21	45 000 YTL
Alt-orta Gelir (750-1000 YTL)	21	60 000 YTL
Orta Gelir (1000-3000YTL)	28	120 000 YTL
Üst Gelir (>3000 YTL)	6	>120 000 YTL
Cevapsız	5	

Kaynak: Bölen ve diğl. İstanbul'da Konut Yerleşim Alanlarının Analizi, İMP Konut ve Yaşam Kalitesi Grubu Raporu, Cilt I.

Kiracılar için kira dahil aylık giderlerin hane geliri içindeki payı oran ortalama %40'lara kadar çıkmaktadır. Satın alınması halinde konutun bedelinin yıllık hanehalkı gelirinin kaç katı olduğu sorusuna tüm görüşmecilerden alınan cevaplar doğrultusunda örneklem genelinde ortalama 16 katı hesaplanmıştır. Hanehalkı geliri 1000 YTL'nin altında olanların oranı %61 dir. (Bölen ve diğl., 2006)

İpotekli konut finansman sistemlerinin özellikle dar gelirli hanehalkının konut sahibi olması amacıyla devreye sokulması önem kazanmaktadır. Ülkemizde ipotekli konut kredisi uygulamaları 1926 yılında Türkiye Emlak Bankası tarafından başlatılmış, ancak yanlış yönetim sonucunda Banka 2001 yılında kapatılmıştır. 1980 öncesinde Sosyal Güvenlik Kuruluşları da sabit ve düşük faizli, uzun vadeli ipotekli konut kredisi uygulaması yapmış, ancak kredi miktarları enflasyondan dolayı kayba uğramış, fonlarının tükenmesi sonucunda da bu kurumlar kredi açmayı durdurmak zorunda kalmışlardır.

5582 sayılı Yasa ile getirilen yeni konut finansman sisteminin piyasa koşullarında faaliyet göstermesi öngörüldüğü, alt gelir gruplarına yönelik farklı geri ödeme ve faiz sistemleri oluşturulmadığı için kredilerin, özellikle faizlerin yüksek olduğu dönemlerde üst gelir grupları tarafından kullanılması beklenmektedir. Konut edindirme sisteminin alt gelir grubuna yönelik olarak geliştirilebilmesi için, konut üretimini ve finansmanı kapsayan özel programların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda gelişmiş Batı ülkelerinde olduğu gibi kooperatiflere kiralık konut üretme ve işletme yetkisinin verilmesi de gündeme gelmelidir.

Piyasa koşullarında üretilen konut fiyatları mevcut gelir dağılımı ve ihtiyaç sahipleri açısından yüksektir. Bu yapıda dar gelirli hanehalkının konut sorunu devam edecektir. Bunu önlemek için konut üretiminin ve finansmanının çeşitlendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Piyasada aynı konut için çeşitli fiyatların söz konusu olması, mevcut konut stokunun yapı sağlamlığı açısından ipotekli konut kredilerine uygun olmaması, büyük şehirlerin konut stoku içinde önemli yer tutan kaçak yapıların bu sistem içerisine alınmasının mümkün olmaması etkin bir finansman sisteminin kurulmasında başlıca risk unsurlarını oluşturmaktadır. Ayrıca faizlerin yüksek olduğu bu dönemde ödenebilir koşullarda yeterli miktarda konut kredisi kullanılabilmesi olanaklı değildir.

II.2.2 Konut Alanlarında Yaşam Kalitesi, Mekânsal Standartlar ve Donanımlar

İmar, yapı kurallarının ve başta konut olmak üzere çeşitli faaliyet türleri itibarıyla çevre standartlarının geliştirilmesi gereği bulunmaktadır. Konut alanlarının fiziki koşulları ve kalitesi her toplum için yaşam kalitesinin temel göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Barınma gereksiniminin karşılanması ötesinde konut alanları, bireylerin, ailelerin ve çocukların varlıklarını sürdürmeleri, kendilerini yenileyerek gelişmeleri, ekonomik olarak kalkınmalarını sağlayacak donanımlara sahip güvenli ve sağlıklı yaşam ortamları olmalıdır. Konut ve çevresinin yaşanabilirliği yapılaşmış ve doğal çevrenin kalitesine ek olarak bu çevrede var olan donanımlara da bağlıdır (Bölen ve diğl.2006a, Türkoğlu ve diğl. 2007, Marans, 2003).

Dünya üzerinde diğer gelişmekte olan ülke metropollerinde olduğu gibi Türkiye'de de yaşam

kalitesi doğal, toplumsal ve ekonomik çevre koşullarına olduğu kadar mekânsal standartlar ve donanımların oluşturduğu yapılaşmış çevre kalitesi ile de yakından ilişkilidir. Ancak, 1950'li yıllardan bu yana büyük kentlerde yoğunlaşmakta olan nüfusun bir bölümünün planlı olarak ve gerekli donatıları ile birlikte geliştirilmiş konut alanlarına yerleşmesi sağlanamamıştır.

Halen büyük metropollerde ruhsatsız inşa edilmiş ve bazıları yerleşime uygun olmayan alanlarda, yaşam kalitesi açısından sorunlu çok sayıda konut yerleşmesi bulunmaktadır. 1980 yılından itibaren uygulanan ekonomi politikaları ve konut sorununu çözmek amacıyla geliştirilmiş olan politikalar ve ilgili yasal düzenlemeler de yeni sorunlara yol açmıştır. 1980 sonrası yaklaşımlarda bir yandan konut ihtiyacı planlı ve yasal yollardan karşılanamamış olan düşük gelirli grupların gerçekleştirdiği yasa dışı ve sağlıksız yaşam alanlarını oluşturan gecekondu islah imar planları yoluyla ve yaşam çevreleri iyileştirilmeden yasallaştırılmış ve daha yoğun yapılaşmış çevrelere dönüştürülmüştür.

Diğer yandan, büyük ölçekli toplu konutlar ve kooperatifler teşvik edilirken bunlardan bazıları metropoliten alanların üst ölçekli gelişme planları ile bir bütünlük içinde düzenlenmemiştir. Bu toplu konut projelerinin kentsel ölçekte olanları (20 000 nüfus ve üstü) gerekli altyapı ve sosyal donatılarla birlikte gerçekleştirilirken, daha küçük boyuttaki konut alanları ise siteler şeklinde, bir bölümü dışa kapalı olarak oluşmuştur. Özellikle küçük ölçekli siteler şeklinde üretilen korumalı konut alanları sosyal ayrışmanın hem nedeni hem sonucu olarak değerlendirilebilir.

II.2.2.1 Konut Alanlarında Yapılaşmış Çevre ve Yaşam Kalitesi

Konut alanlarının fiziksel özellikleri, yani yapılaşma biçimi, yoğunluklar ve sunulan sosyal donatılar yaşam kalitesini etkileyen önemli faktörlerdir. Yoğunluklar arazi üzerine ne kadar insan, ne kadar bina yerleştirileceğini hanehalklarına ne kadar açık alan, bahçe, çocuk oyun alanı, park alanı sağlanacağını gösterirler. Yoğunluklarla bina yükseklikleri ve aralarındaki açıklıklar da yakından ilişkilidir ve konutların ışık, güneş ve hava alma koşullarını etkilerler. Bu nedenle yoğunluk standartları konut alanlarında hedeflenen fiziksel çevre kalitesini de belirler. Konut alanlarının tasarımı ve bu alanların yaşam kalitesi üzerinde yoğunluğun çok yönlü etkileri olmasına rağmen ideal bir yoğunluktan söz edilemez. Ancak, farklı tipte ve nitelikteki konutları ve konut çevrelerini destekleyen minimum ve maksimum yoğunluk eşikleri söz konusudur. Konutların yeteri kadar gün ışığından ve güneşten yararlanmasını sağlamak amacıyla her ülke kendine özgü yönetmeliklerle nüfus yoğunlukları ile yapılaşma yoğunlukları arasında ilişki kurulmasını sağlamaktadır.

Ülkemizde de üst planlarda verilen yoğunluk kararlarının imar planlarında mekâna yansımaları Kat Alanı Katsayısı ve Taban Alanı Katsayısı gibi iki katsayı ile kontrol edilmektedir. Ancak bu ölçütler konut kullanımına ayrılmış olan yapı adaları üzerinde hesaplandığından, yapı adası dışındaki fiziksel çevrenin kalitesini açıklamakta yetersiz kalmaktadırlar. Konut alanlarının yeşil alanlar, parklar ve diğer kentsel hizmetlerden yararlanma düzeyi de o yörelerin yaşam kalitesini etkilemektedir. Yerleşim alanlarında kentsel hizmetlerin sunulduğu donatı alanları için gerekli alanların sağlanması imar kanunu ve yönetmeliklerle güvence altına alınmıştır. Buna bağlı olarak her yerleşim alanında net yoğunluk ne olursa olsun kişi başına belirli bir büyüklükte donatı alanı ayrılması gerekmektedir. Yerleşim alanının brüt yoğunluğu net konut alanına bu donatı alanı eklenerek hesaplanmalıdır. Ancak "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik" ve "İstanbul İmar Yönetmeliği"nde belirtilmiş olan 'Kentsel, Sosyal ve Teknik Alt yapı' örnek alındığında bu alanların boyutu ile ilgili farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Bölen ve Diğl. 2006b).

Türkiye'nin tüm kentlerinde uygulanan imar yönetmelikleri yerleşmelerin nüfus büyüklüklerine göre sosyal donatı standartlarını tanımlamıştır. Ancak bu standartlar gerek bölgesel farklılıklar, gerekse toplumsal koşullar dikkate alınarak belirlenmemiştir. Standartlar yerel toplulukların ihtiyaçları ve taleplerinden çok normatif değerleri yansıtmaktadır ve pek çok yerde gerçekleştirilmesinde sorunlar bulunmaktadır.

Özellikle büyük metropollerde konut bölgelerindeki donatılarla ilgili olarak yapılan analizler kentsel ölçekli büyük konut projeleri dışında bu standartların çok altında kaldığını göstermektedir. Bunun önemli nedenlerinden biri üst ölçekli planlardan kopuk olarak üretilen küçük boyutlu toplu konut projelerinde donatıların proje alanının dışında sağlanabileceğinin varsayılması ve yüksek yoğunluklu bu konut alanlarının mevcut donatı alanlarının karşılayamayacağı ek yükler getirmesidir.

İskân yoğunlukları günümüzde “Yeni Şehircilik” kavramı ile birlikte başka bir yönden de gündeme gelmektedir. Sürdürülebilir, doğayı koruyan, yayaya öncelik veren işyeri-konut arasındaki mesafeyi azaltmayı amaçlayan kompakt şehirleri öneren bu yaklaşımda konut alanlarının yapılaşma yoğunlukları yeni bir önem kazanmıştır.

II.2.2.2 Konut Alanlarında Yaya Alanları ve Yaşam Kalitesi

Konut alanlarında çevresel kalitenin en önemli göstergelerinden biri de yaya alanlarının durumudur. Araç trafiğinin yarattığı hava kirliliği, görsel kirlilik, gürültü ve tehlikeden arındırılmış, iyi tasarlanmış yaya alanları özellikle büyük metropoliten kentlerimizin mevcut konut bölgelerinde (üst gelirli için gerçekleştirilen konut projeleri hariç) yok denecek kadar azdır. Bu durum, sosyal ve kültürel yaşamı destekleyecek, toplumsal iletişimi güçlendirecek ortamların oluşmasını engellemektedir.

II.2.2.3 Yaşam Kalitesi Mekân Standartları ve Donatılar Açısından Farklı Niteliklere Sahip Kentsel Alanlar

- **Eski Gecekondu Alanları:** 1950'li yıllardan sonra kentlere göç eden yoksul kesimlerin kamu arazilerine barınma gereksinimlerini karşılamak amacıyla ürettikleri konutların yoğun olarak bulunduğu bu alanların bir bölümü 1980'li yıllarda kanunla İslah İmar Planları yapılarak sağlıklılaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak yapılan İslah İmar Planları bu alanlarda yaşayanlar için gerekli olan yasal standartlardaki donatı alanları (yeşil alan, eğitim, sağlık, kültür vb. sosyal donatılar) sağlanamamıştır. Yüksek eğimli yamaçlar, dere yatakları, jeolojik açıdan riskli alanlar gibi yerleşmeye uygun olmayan alanlarda gelişmiş olan konut bölgelerine su, kanalizasyon ve yollar gibi teknik altyapının getirilmesinde güçlükler ortaya çıkmıştır. Çeşitli nedenlerle İslah Planı yapılmamış gecekondu alanları ise 1-2 katlı olarak kalmış durumda düzensiz ve donatılar açısından sorunlu olmakta devam etmektedirler.

- **Hisseli Tapulu Alanlar:** Yasal bir plan kapsamında olmayan, hisseli tapulu arazi üzerinde kaçak olarak geliştirilmiş olan konut alanları eski gecekondu alanlarından farklı olarak apartmanlaşmış, daha yüksek yapılaşma yoğunluklarına sahip, fakat, plansız olarak geliştirilmiş olmaları nedeniyle düzensiz ve gerekli sosyal ve teknik altyapıları eksik olan alanlardır. İstanbul'da bu alanlarda KAKS= 5 ve üzerinde olan yapılaşma yoğunlukları bulunmaktadır (Bölen ve Diğl. 2006a).

-Kent Merkezinde Yüksek Yapılaşma Yoğunluğuna Sahip Konut Alanları: Merkezi konut alanları üzerindeki yapılaşma baskıları bir yandan mevcut dokuların daha çok katlı yapılara dönüşmesine neden olmakta, bu alanlarda zaten dar olan yollar trafik akışını tıkamakta, karşılanamaz bir otopark talebi yaratmakta ve daha önce yeterli sayılabilecek yeşil alan, park, çocuk oyun alanları vb. donatıları yetersiz hale getirmektedir. Diğer yandan, daha önce yapılaşmaya uygun olmadığı için açık alan olarak bırakılmış olan alanlar, merkez alanlara olan talebin baskısıyla ve yapı teknolojisindeki gelişmelerin de katkısıyla yapılaşmaya açılmakta, tüm açık alanlar ortadan kalkmakta ve yaşam kalitesi giderek bozulmaktadır.

-Üst Ölçekli Plan Stratejilerinden Bağımsız Olarak Gelişmiş Kimliksiz Konut Alanları: 1980'li yıllarda Toplu Konut Yasası ile de teşvik edilen toplu konutların bir bölümü üst ölçekli planlardan kopuk olarak planlandığı için birbiri ile bütünleşmeyen, gerekli standartlarda donatıları olmayan kimliksiz konut alanları niteliğindedir. Bu alanlar konut sorununa sadece niceliksel olarak cevap vermeyi amaçlayan bir yaklaşım sergilemekte ve her kentin kendine özgü sosyal ve kültürel özellikleri, iklim koşulları, ekonomik yapısı, yaşam biçimine bağlı olarak gelişmiş olan estetik değerleri göz ardı edilerek birbirini tekrarlayan konut tiplerinden oluşan kimliksiz konut alanları olarak ülkenin farklı bölgelerinde ortaya çıkmaktadır.

-Havza Alanları, 2-B Alanları, Orman ve Kıyı Alanları, Değerli Tarım Alanları vb. Ekolojik Açından Sakıncalı Alanlarda Yasal Olmayan Konut Alanları: Büyük metropoliten kentlerde, arazi üzerindeki yüksek nüfus baskısı, kentsel arsa üretiminde yetersiz kalınması ve yeşilin daha fazla olduğu alanlardaki konutlara talebin atması jeolojik açıdan hassas bölgelerin plansız olarak yapılaşmaya açılmasına neden olmakta ve sürdürülebilirliği olmayan bir yerleşim ortamına yol açmaktadır. Üst ve üst-orta gelir dilimine ait dışa kapalı konut alanları, düşük yoğunlukları nedeniyle değerli arazilere yayılarak yok olmalarına yol açarken, başka gelir grupları için de özendirici olarak bu tür yapılaşmaların daha da yaygınlaşmasına neden olacak niteliktedir.

-Jeolojik Açından Riskli Alanlardaki Konut Alanları: Özellikle yüksek deprem riski olan İstanbul Metropoliten alanında, jeolojik açıdan sakıncalı alanlarda yer alan konut alanlarının büyük bir bölümü kaçak inşa edilmiştir ve inşaat kalitesi açısından da düşük standarda sahip olduklarından yaşam kalitesinin düşük olduğu ve acil önlem alınması gereken alanlardır.

-Tarihi Kent Dokusunda Bakımsız Kalmış Konut Alanları: Tarihi kent merkezinde kültür varlığı niteliği taşıyan konutların çoğunlukta olduğu konut bölgeleri söz konusu konut stokunun yaşanabilir niteliğe kavuşturulmasında karşılaşılan ekonomik, teknik ve yasal koşullar nedeniyle giderek çöküntü alanlarına dönüşmektedir. Bu alanların “yenilenecek korunması” politikası ve geliştirilen yasal düzenlemelerde sorunlar yaşanmakta ve geneline yönelik bir çözüm oluşturulamamaktadır.

Mevcut konut alanlarının yaşam kalitesine yönelik olarak yapılan bu değerlendirmeler farklı sorun alanlarının olduğunu ve bu alanların sağlıklı ve kaliteli yaşam çevrelerine dönüştürülebilmeleri için farklı yöntemlere ve araçlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

II.2.2.4 Konut Sunumunda ve Kalitesinde Yerleşmelere Göre Gözlenen Farklılıklar

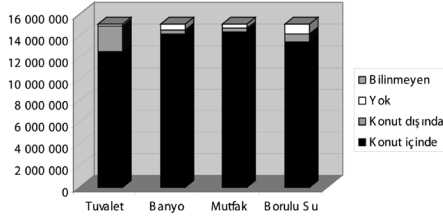
2000 yılı Bina Sayımı ve Genel Nüfus Sayımı verileri incelendiğinde iller arasında konut niteliği yönünden farklılıklar izlenmektedir (Şekil 1, 2, 3)

Şekil 1. Türkiye’de Konutta Mülkiyet Durumu

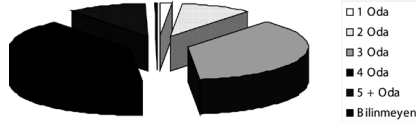
Kaynak: 2000 Yılı Bina Sayımı, TÜİK

Şekil 2. Türkiye’de Konut Kullanım Kolaylığı

Kaynak: 2000 Yılı Bina Sayımı, TÜİK

Şekil 3. Konutun Oda Sayısına Göre Hanehalkı Oranları

Kaynak: 2000 Yılı Bina Sayımı, TÜİK

2000 Yılı Bina Sayımı sonuçlarından, konutun oda sayısına göre hane halkı sayısının dağılımında hane halklarının dörtte üçünden fazlasının (%78) üç ve dört odalı konutlarda oturdukları izlenmektedir. Bir ve iki odalı konutlarda oturanların oranı ile beş ve daha fazla odalı konutlarda oturanların oranı birbirine yakın, % 11 civarındadır. Hane halklarının oturdukları oda sayısına göre dağılımında iller arasında farklılıklar görülmektedir. Bu veriyi ayrıntılandıran bir başka veri de hane halkı büyüklüğüne göre oturlan konutun oda sayısının birlikte sunulmasıdır. Buna göre, kalabalık hane halklarının daha az elverişli koşullara sahip olduğu izlenmektedir. Konutun kullanım kolaylığına göre hane halklarının dağılımında tuvalet, banyo, mutfak, borulu su olanakları olmayan konutların oranlarının sıfır olmaması ve bu konuda iller arasındaki farkın belirgin olması çarpıcıdır.

Bina sayımının yapıldığı 2000 yılından bugüne koşulların olumluya doğru değişmiş olması beklenmektedir. Yerleşme düzeyinde güncel konut verilerine erişme zorlukları nedeniyle ne

ölçüde değişme olduğu saptanamamakla birlikte mevcut verilerin, yerel farklılıklara dikkat çekmesi bakımından önem taşıdığı açıktır.

II.2.2.5 Konut Alanlarına Fiziksel Erişebilirlik ve Uygulamalar

Uluslararası literatürde konutun fiziksel tasarımına referanslı ve konut politikalarında da yansıma bulabilen konut tanımları bulunmaktadır. Accessible housing, adaptable housing, barrier free housing, wheelchair housing, mobility housing, life care housing, lifespan housing bunlar arasında yer almaktadır. 1999 yılından sonra imar yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerle kamu binaları ve konutlarda erişilebilirliği artırmak üzere düzenlemeler olmakla birlikte uygulamada engelsiz konutların yaygınlık kazanamadığı izlenmektedir.

II.2.3 Yeni Konut Üretim Yaklaşımı ve Sosyal-Mekânsal Ayrışma

II.2.3.1 Kent İçerisinde Ayrışmış/Kapalı Alanlar

Son dönemde, özellikle büyük metropoliten kentlerin benimsedikleri gelişme stratejilerinde gözlemlendiği gibi ülkemizde de, büyük kentlerimizde küresel rekabet ortamı etkili olmaktadır. Bu ortamda özellikle hizmet sektöründe çalışan orta-üst gelir grubunu hedef alan bir konut sunumu yaygınlaşmaktadır. Bu konut alanları kent merkezinde prestijli alanlarda veya kentin orman alanları, kıyıları gibi doğal değerlerine zarar verecek yerlerde seçilmektedir.

Modern konutun “ideal tipi”, toplumsal ilişkileri 4 düzeyde birbirinden ayırmaktadır (Häußermann, Siebel, 1996, aktaran: Bilgin İ.):

1. *İkamet ve işin ayrışması*
2. *Kamusal ve özel alanın birbirinden ayrışması*
3. *İnsan gruplarının ayrışması*
4. *Konut piyasasında üreticisiyle tüketicinin (arz ve talebin) ayrışması*

Bugün bu ayrışma türlerini en belirgin biçimde kentsel mekân üzerinde izlemek mümkün olmaktadır. Özellikle insan gruplarının ayrışması, mahalle kavramını giderek unutturmaya yönelik yeni konut üretim yaklaşımı nedeniyle daha ön plana çıkar hale gelmiştir. Farklı sosyal sınıflar farklı tip konut alanlarında kendi yaşam çevrelerini oluşturmaktadır. Toplumun geri kalanı ile bütünleşme sorunları kaos ve gerilim ortamı yaratmakta, kentsel ayrışmalar giderek artmaktadır.

II.2.3.2 Merkezi Alanlarda Yeni Konut Üretimi

Küresel ekonomi ve rekabet ortamında özellikle üst gelir grupları için geliştirilen yeni konut üretimi “residence” türü gökdelenlerdir. Özellikle İstanbul’da merkezi alanlarda mevzi imar planları ile geliştirilen noktasal konut alanları çevrelerinden tamamen kopuk ve çevrelerinden çok farklı bir yaşam biçimi ve yaşam kalitesi sunmayı amaçlayan kendi içine kapalı konut alanlarıdır.

II.2.3.3 Orman Alanı, Kıyı Alanı ve Su Havzaları Gibi Özel Yörelere Yeni Konut Üretimi

Üst gelir gruplarının global gelişmelerden etkilenecek talep oluşturduğu diğer tür konut alanı

orman, deniz manzarası gibi özel koşullara sahip villalardan oluşan özel lüks donatılara (aktiviteli) sahip, dışa kapalı (güvenlikli) sitelerdir. Bu yeni konut üretim yaklaşımı ile kendi içine dönük, dışarıda kalanları yabancılaştıran bir düzen ortaya çıkmaktadır. Bu düzen toplumsal barış ve uzlaşma açısından ciddi riskler taşımaktadır. Toplumsal barış ve uzlaşma ortamının ortadan kalkması suç oranının da artmasına neden olacak bir kısır döngüye dönüşecektir.

II.2.4 Kaçak Yapılaşma ve Gecekondu Alanları

Ülkemizin önemli sorunlarından birisi kırsal kesimden kent merkezlerine göçle başlayan ancak zamanla kamu arazileri ve ormanların yağmalanmasıyla rant elde etme aracına dönüşen kaçak yapılaşmadır. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.1.) Kontrolsüz olarak gelişen alanlarla, mevzuata aykırı, kaçak ve sağlıksız yapılaşma toplumsal eğilim olmaktan çok alışkanlık haline gelmiş rant beklentisi, rant çıkar döngüsü kaçak yapılaşmanın ana belirleyicisi olmuştur. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.1.) Kentlerimizdeki yapı stokunun büyük bir kısmı imar yasa ve yönetmelikleri ile imar planı kurallarına aykırı, kaçak veya uyumsuz yapılardan meydana gelmektedir. (8. BYKP, Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001.s.9-10.)

Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşma, bugün artarak devam etmektedir. 1927 yılında nüfusun % 24'ü kentlerde yaşarken, 2000 yılı nüfus sayımlarına göre bu oran yaklaşık % 65'e ulaşmıştır. Bu sorunun en temel nedenini ise "göç" kavramıyla ilişkilendirmek mümkün olmaktadır. Bilindiği üzere, günümüzde Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerine göç artarak devam etmektedir. Büyük şehirlerde olan bu yoğun göçün kente geri yansımaları, sağlıksız kentleşme, konut ve barınma problemleri şeklinde olmaktadır. Dolayısıyla göçün beraberinde getirdiği konut sorunu, ekonomik sorunlar, sosyo-kültürel sorunlar, sosyal gerilimler ve çatışmalar yeni sorunların da artışına yol açmaktadır.

Cumhuriyet döneminde başlayan "modern, bilinçli, sistemli ve gayretli" olarak ifade edilebilecek kentleşme hareketlerinin, 1950'lere gelindiğinde yoğun göçlerle birlikte hızlanması ve mevcut kentsel donanımların bu hızı yakalamada son derece geri kalması, kuşkusuz ülkemizde sağlıksız kentleşmenin ilk tohumlarını atmıştır. Buna koşut olarak, konut sorunu da gündeme gelmiştir. Bu sorunu kendi yöntemleriyle çözmeye çalışan nüfus karşısında geçmişten bugüne etkin bir denetim, kalıcı çözümler, istikrarlı politikalar yer almamıştır. 1960'larda gecekonduyunun biçim değiştirmeye başlaması, hisseli ifraz ve yasadışı yapılanma sonucu ortaya çıkan konut dokusu, 1970'lere gelindiğinde kentleri örgütlü bir yağmacılık sistemi ile tehdit eder hale gelmiştir. Ardi ardına çıkarılan imar afları sorunu daha da kötüye götürmüş, özellikle yoğun göç alan büyük kentlerimizde en üst düzeylere ulaşan plansızlık, sağlıksız kent dokularının hızla artmasına neden olmuştur (Özden, 2006). Türksoy (1996)'a göre, 1980'lerde, gecekondu bölgeleri, "örgütlü yağmacı ve vurguncuların denetimine girmiştir", gecekondu bölgelerindeki mülkiyet dokusu da bu dönemde çok değişmiş ve bu değişiklik gecekonduyu, kentlerdeki yoksul halkın barınma sorununa kendince bulduğu bir çözüm olmanın çok ötesine taşımıştır. Bu dönemde çıkarılan imar affı yasaları uyarınca ruhsatsız yapılaşmış alanlara İslah İmar Planı yapılmıştır 1980'li yıllarda çıkarılan af kanunları kısaca şöyle sıralanabilir (Özden, 2006):

1984 tarihli ve 2981 sayılı "İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun"un ardından 1986 tarihinde çıkarılan 3290 sayılı kanunun, gecekondu affının kapsamını daha da genişlettiği görülmektedir (Tercan, 1996); üstelik bu kanun yalnızca konut kullanımlı gecekonduları değil, konuttan işyerine dönüştürülmüş olan gecekonduları

da içine almaktadır. Bunun ardından çıkan 3366 sayılı “3290 sayılı Kanun ile Değişik 2981 sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” ile ıslah imar planı ya da kadaströ planları ile belirlenen alanlarda doğrudan tapu verilmesi öngörülerek, affın kapsamı bir kez daha genişletilmiştir. 1988 yılında kabul edilen bir diğer kanun ise, 3414 sayılı Kanundur. Bu kanun, 775 sayılı Gecekondu Kanunu’nun gecekonduyu sınırlayan, bir çeşit denetim getiren bazı maddelerini değiştirmiş, böylelikle, belediye ve mücavir alan sınırları içinde kalan gecekonduyla ilgili işlemlerde yetki sahibi olan anakent ve valiliklerin yetkileri tümüyle ilçe belediyelerine geçirilmiş; bununla da yetinilmeyerek, 775 sayılı kanunun, kendilerine arsa ya da konut tahsis edilenlerin yirmi yıl süre ile bunu satmak ya da devretmek haklarını kısıtlayan 34. maddesi iptal olunmuş, bunun sonucunda gecekonducular arsa ya da konutunu satarak ya da kat karşılığı vererek rant sağlamışlar ve yeni gecekondu yapmaya devam etmişlerdir. Yerel yönetimlerin özellikle 1985’ten sonra ürettikleri spekülasyon imar kararları doğrultusunda oluşturdukları imar planları ve yine yerel yönetimlerin denetimsiz imar yetkileri giderek kentlerimizde kaçak ya da yasal, ancak tümü arsa ve arazi rantını yükseltme adına oluşturulmuş bir konut dokusu ortaya çıkarmıştır.

Barınma gereksinmesinin kısa dönemde çözümlenmesi amacıyla ortaya çıkan sağlıksız ve yasadışı konutlar, altyapı sorunları, tahrip edilen kültür mirası, düşük fiziksel standartlar konut alanlarına yönelik yeni bir yaklaşım ihtiyacını düşündürmektedir (Özden, 2006). Her ne kadar Beşer Yıllık Kalkınma Planları ile gecekondu sorununa çözüm getirilmeye çalışılmış ise de bu çözümlerin hiçbiri etkin, kalıcı ya da uygulanabilir olmamıştır.

İşgal edilen veya hisseli tapulu elde edilmiş arazi veya arsalar üzerine inşa edilmişlerin yanı sıra kişilerin maliki oldukları arazi veya arsalar üzerine ruhsatsız (kaçak) veya ruhsata aykırı inşa ettikleri yapıların belli başlı çeşitleri şöyle sıralanabilir:

1. Muhtarlıktan İzin Alınmadan Yapılan Yapılar
2. Ruhsatsız Yapılar
3. Ruhsata ve Eklerine Aykırı Yapılar
4. Fen ve Sağlık Kurallarına Aykırı Yapılar
5. Kat Nizamına Aykırılık
6. Taban Alanına Aykırılık
7. Komşu Mesafelerine Aykırılık
8. Ön Cephe Hattına Aykırılık
9. Bina Derinliğine Aykırılık
10. Mevzuatta Belirtilen Yükümlülükleri Yerine Getirmeyen Yapılar
11. Yapının Komşu Parçeye, Yola, Kamu Hizmet ve Tesisleri için Ayrılmış Alanlara Tecavüz Etmesi
12. İmar Planı Bölgeleme Esaslarına ve Kesin İnşaat Yasağı Olan Yerlerde İnşa Edilen Yapılar

İmar affı yasalarıyla “ruhsat”a kavuşturularak yasallaştırılan kaçak yapıların, bilimsel ve teknik anlamda güvenli, sağlıklı ve özellikle depreme dayanıklı olduğu söylenemez. (8.BYKP, Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001, s.10.)

“Bilindiği gibi toprak, bir devletin kullanabileceği en temel zenginliktir. Bunu kullanmada gösterilecek başarı ülkenin diğer kaynaklarının da yönlendirilmesinde ve kullanılmasındaki etkinliği artıracak mahiyettedir.” (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.2.)

Mevzuata aykırı olan bütün binalar kaçak yapı sınıfına girmekle beraber, 775 sayılı Gecekondu

Yasası'nın 2. maddesinde "gecekondu" tanımı olarak; ".....imar ve yapı işleyişini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar kastedilmektedir" denilmektedir. İmarsız alanlarda hisseli tapuya sahip arsa sahiplerinin kendi arsası veya arazisi üzerine ruhsatsız olarak inşa ettiği yapıları da "gecekondu" sınıfına katmak mümkündür. Zaman içerisinde değişen içerik, nitelik ve anlam sonucunda, "gecekondu" daha çok hazine arazileri ya da başkasının arazisi üzerinde bulunan yapıları, "kaçak yapı" ise kendi mülkiyeti ya da hissesi üzerine imar mevzuatına aykırı olarak yapılan yapıları tanımlar biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Kaçak yapılaşma, 1950'ler sonrasında büyük kentlerde yaygınlaşmaya ve kent makroformlarında hakim görüntüler oluşturmaya başlamış, özellikle 1980 sonrasında nitelik değiştirerek kentsel rantlardan pay kapma güdüsü içerisinde alternatif bir yapılaşma haline gelmiştir. Bu dönemde yasal ve kurumsal zaaflar, siyasi ve ekonomik ortamının popülist politikaları ve uygulamaları beslemesi, imar ve yapılaşma konularında ihmallerin, ihlallerin ve kaçak uygulamaların hızla artmasına yol açarak, kaçak yapılaşmanın kapsamı gecekondu lüks konut, alışveriş merkezi, sanayi, depolama, tarım ve turizm yapılarına kadar çeşitlenen bir yelpaze içerisinde tüm sektörlerde yaygınlaşan toplumsal bir hastalık düzeyine ulaşmıştır. Bugün varılan noktada İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerle turizm özelliği olan illerimizde kentsel alanların önemli bölümleri imar mevzuatı dışında kaçak olarak yapılaşmış gecekondu bölgelerinden oluşmaktadır. Beş yıllık kalkınma planlarında kentleşmeye ilişkin politikalar ve sanayi yönlendirme hedefleri belirlenmiş olmakla birlikte uygulamada bu politikaların gerekleri yeterince yerine getirilemediğinden bir çok kent önemli sorun ve açmazlarla yüklü hale gelmiştir.

Kentleşme sorunlarına özellikle kalkınma planlarında kalıcı politika önerileri getirildiği halde; uygulamadaki parçacı yaklaşımlar, spekülasyona dayalı uygulama tercihlerinin öne çıkması ve benzeri faktörler politikaların hayata geçirilmesini önlemiş, kaçak yapı ve gecekondu alanlarının dönüşümü de daha fazla "imar hakkı" verilmesi ve rant sağlama aracı olarak görülmüştür. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.5-6.) Çözüm, parçacı yaklaşımlarda olmayıp, kentleşmeyi yönlendiren, imar kurallarını ve sistemini ortaya koyan bir yapının uygulamaya geçirilmesinde aranmalıdır.

Yasalarla tanımlanan hususlara rağmen büyük kentlerdeki konut stokunun büyük kısmının imar mevzuatına aykırı yapılardan oluştuğu ve kaçak yapılaşmanın konut dışı sektörlerde de (ticaret, sanayi, turizm, tarım, vb.) yaygınlaştığı dikkate alındığında, başta İmar Yasası olmak üzere diğer arazi kullanım kararlarını belirleyen, plan yapma, onama, izin verme ve denetleme konularını düzenleyen yasaların hem uygulanmasında hem de boşluklarının giderilmesinde yetersiz kalındığı görülmektedir.

İmar mevzuatının bir çok yasa ve yönetmelikten oluşması, "yetki" bakımından da bir çok kurum ve kuruluşun rol almasına yol açmıştır. Böylece mevzuat çok başlı-yetkili bir planlama yapısı sergilemektedir. Bugün gelinen noktada bölgeleme ve arazi kullanım kararlarının üretilmesinden yapı denetimi boyutuna kadar yaklaşık 33 kurum veya kuruluş plan yapma ve denetleme yetkisine sahiptir. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.8.)

Çok başlı-yetkili kurumsal yapı, plan yapma, onama, uygulama ve denetim süreçlerinde bütünsellik ve eşgüdüm tanımlamasına rağmen, yetkiye sahip olan kurumlar arasında bunların sağlanamaması, her kurumun kendi yetki alanını artırmak kaygısıyla sürece müdahil

olmaya çalışması, planlama sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Kurumlar arasındaki yetki çatışmaları zaman zaman yargıya da intikal etmektedir. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.8.)

“İmar affı” kavramı, genel bir ifadeyle imar mevzuatına aykırı olan yapıların, “imar affı” yasalarında belirtilen koşullarda başışlanması ve kaçak yapılaşmanın yasallaştırılması anlamını taşımaktadır. 1948 yılında Ankara’da yaşanan sorunları çözmek için 5218 sayılı Yasa ile başlayan ve bugüne kadar sayıları on’dan fazla olan imar affı yasaları, süreç içerisinde içerik ve kapsam olarak değişmiştir. Bunun en önemli sebebi, “imar affı” olarak tanımlanan yasaların, imar mevzuatımızın ayrılmaz bir parçası haline getirilmesidir.

1966 yılında çıkarılan 775 sayılı Gecekondu Kanunu’na kadar olan dönemde gerçekleştirilen uygulamalarda; dar gelirlilerin konut sorununu çözmek amacıyla sadece Hazine arazilerini işgal edenlere mülkiyet haklarının devri ve gecekonduya tapu vermenin ötesinde gecekondu alanlarında dağıtılan arsalar üzerinde vergi muafiyeti ve ucuz kredi olanaklarıyla konut yapımının teşvik edilmesi, belediyelerin kendi arazileri üzerinde dar gelirli için konut yaparak satması gibi “imar düzenlemeleri” yapmak anlayışı benimsenmiştir.

Bugüne kadar yürürlükte olan imar affı yasalarının hiçbirisi konuya bir kent planlama ve çağdaş şehircilik anlayışı içinde yaklaşmamış, adeta kaçak yapılaşmayı özendirmiştir. Bu durum kentsel altyapı hizmetlerinin maliyetini artırmış, büyük kentlerimizde her yıl kentsel hizmetler için ayrılan bütçenin yarısına yakını kaçak yapılaşmış ve ıslah imar planları kapsamında yeni yapılaşan alanlara ayrılmıştır. Bu süreçte kentin imarlı kesimlerinde yasalara uyarak ve vergisini ödeyerek kaçak yapılaşmanın maliyetini üstlenen ancak ulaşım, teknik, altyapı, sosyal donanım gibi hizmetler bakımından çevre kalitesi giderek kötüleşen kentlerde yaşamak zorunda kalan kesimlerin aleyhine bir durum gelişmiştir. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.11.)

Planlı gelişmeyi sağlamak ve yasal çerçevede konut edinme gücü olmayan alt gelir grupları için ucuz arsa ve konut üretmek sorumluluğu olan merkezi ve yerel yönetimler, bu işlevi yerine getirememenin temel gerekçesi olarak kaynak sorunlarını gündeme getirmektedir. Ancak kamu arazileri üzerinde kaçak gelişen bölgelere yol, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim ve sağlık hizmetlerinin götürülmesi de belirli bir kaynak aktarılarak gerçekleşmektedir. Esas olan bu sürecin ve kaynak tahsisinin baştan öngörülüp uygulanmasıdır. (Peynircioğlu, Sarıtaş, 2008, s.11.) Sık sık çıkarılan imar affı yasalarıyla “ruhsat”a kavuşturularak meşrulaştırılan kaçak yapılar, bilimsel ve teknik anlamda güvenli, sağlıklı ve özellikle depreme dayanıklı değildir. 1999 Marmara Depremi sonrasında ortaya çıkan hasar tablosu bu durumun en çarpıcı göstergesi olmuştur.

Ülkemizde kamuya ait arazilerin envanteri tam olarak çıkarılamamıştır. Kamu taşınmazları üzerindeki işgal oranına dair tespitler ülke, bölge ve kent bütününde belirlenememiştir. Kamuya ait arazilerin oluşturduğu, taşınmaz mal varlığının (tescilli veya tescilsiz araziler, hazine veya vakıf arazileri vb.) tespiti, izlenmesi ve korunması için envantere ihtiyaç vardır. Bina sayımlarında veri eksikliği nedeniyle kaçak yapı stoku hakkında bilgiler sınırlıdır. Planlamaya ilişkin nüfus, zemin, tapu, kadastro, orman, mera gibi veri ve bilgilerin tamamlanmamış bulunması, coğrafi bilgi sistemlerine dayalı ulusal veri bankasının oluşturulmamış olması, bu konuda yürütülen çabaların kurumlar ve belli yerleşmeler düzeyinde kalması sağlıklı ve hızlı karar almayı güçleştirmektedir.

İmar affı yasaları olan 2981 ve 3290 sayılı Yasaların kapsadığı süreden sonra inşa edilmiş olan çok sayıda ruhsatsız yapının yasallaştırılması olanaklı değildir. 2981 ve 3290 sayılı Yasalar ruhsatsız inşa edilen konutlardan, özellikle gecekondudan büyük miktarlarda spekülâtif kazanç elde etmeye olanak tanımış olduğu için aynı yaklaşımla yeni bir af yasaasının çıkarılması girişimlerinin karşısında büyük toplumsal tepkiler oluşmaktadır. Bu nedenle Kuzey Ankara kent girişi projesinde, 2B alanlarında inşa edilen yapılar için olduğu gibi belirli alanlardaki yapılara af getiren kanunlar çıkarılmıştır. Zaten su havzaları, orman alanları ve Boğaziçi Yasası kapsamındaki yerlerde inşa edilmiş ruhsatsız yapıların affı yürürlükteki yasal çerçevede olanaklı değildir. Bu tür alanların doğal özelliklerine ve anayasa ve yasaların öngördüğü koşullara tekrar kavuşturulmalarını öngörecektir yasal düzenlemelerin yapılması ve politikaların geliştirilmesi, buralardaki konutlarda yaşayanların barınma hakkını gözeterek sağlanmalıdır.

II.3 Kentsel Dönüşüme Yönelik Mevcut Durum Değerlendirmesi

Türkiye’de kentsel gelişme sürecini tarihi perspektif içinde dönemsel özellikleri itibariyle ele alarak değerlendirmek mümkündür (Tekeli, 1994; Kocabaş, 2000). Genel olarak, 1980’lerin ortalarından itibaren sanayisizleşme, küreselleşme ve neo-liberalizm kentleri giderek artan bir biçimde etkilemeye başlamış ve 1990’ların ortalarında yeni yerleşim alanlarının oluşumunu ve artık çöküntü alanları olan eski gecekondu mahallelerindeki değişimleri biçimlendiren süreçleri dönüştürmüş bulunmaktadır. Keyder bu yeni durumu şöyle özetlemektedir: ‘şimdiye kadar barınacak uygun bir yer bulamayan, yeterli kaynaklardan yoksun, yoksul insanlar olarak görülen göçmenler, şu anda kamu arsalarını işgal eden ve haksız bir ayrıcalığa sahip bir grup olarak görülmektedirler. Hem ulusal hem de yerel politikacılar göçmenlerle bir patronaj ilişkisi içine girmekte daha isteksiz davranmakta ve bu süreç daha az olası gözükmektedir. ... Sonuçlar ortadadır; artık arsa işgali ve enformel konut yapımı için olasılık bulunmamaktadır. Yeni göçmenler, genellikle en az arzu edilen alanlarda, en ucuz ve en kötü koşullardaki konutlara kiracı olarak yerleşmek zorundadır’ (Keyder, 2005, s. 130).

Ülkede kentsel gelişmeye yön veren kentsel planlama gündeminin gittikçe önem kazanan bir bileşeni olarak, kentsel dönüşüm son on yıllık bir dönemde adı konularak ortaya çıkmıştır. Sözü edilen bu sürece giderek ivme kazandıran etkenler ise:

- Kırdan kente göçün yavaşlaması nedeniyle yeni gecekondu yapımı yerine mevcut gecekonduların ve diğer ruhsatsız inşa edilmiş yapıların dönüşümünün daha fazla gündeme gelmesi
- Kentlerin depreme dayanıklı biçimde yeniden planlanarak yapılandırılması gereğini trajik bir biçimde vurgulayan 1999 Marmara Depremi deneyimi;
- 1999 yılı itibari ile başlayan ülkenin AB adaylık süreci kapsamında yasal / yönetsel çerçevede yapılan radikal değişimler üzerinden uygulamayı etkileyen uyum sürecinin varlığı (Kocabaş, 2005, bl. 7)
- İstanbul gibi hızlı büyüyen kentlerde yükselen arsa fiyatları nedeniyle sermaye/arsa oranının yükseltilmesi yönünde baskıların oluşması, bunun sonucu işlevini kaybetmiş veya kent dışına taşınan sanayi ve depolama gibi faaliyetlerin alanları için yeni işlevlerle ve yüksek yoğunluklu yapılaşma talebi;
- Çok sayıda niteliğini kaybetmiş ruhsatlı veya ruhsatsız inşa edilmiş konut yerleşmeleri için daha yoğun yapılaşma taleplerinin ortaya çıkması;
- Küreselleşme sürecinde sermayeyi çekme yarışındaki kentlerin rekabetçi konumlarını arttırmak amacıyla yerel yönetimlerin dönüşüm ve kentsel iyileştirme projelerini

desteklemeleri, bu kapsamda tarihi değeri olan yerleşmelerin ve konut stokunun korunması ve sağlıklılaştırılmasının da gündeme gelmesi olarak özetlenebilir.

Yakın zamanda yapılan bir başka araştırma ise kentsel dönüşümün gelişim süreci içindeki izlerini dönemsel dalgalar olarak ifade etmektedir (Özden, 2008):

- Kentlerimizde ilk dönüşüm dalgası Tanzimat dönemi ile birlikte başlamıştır. 1838 tarihli Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşmasının özellikle liman kentlerinde meydana getirdiği dönüşümler, yerel yönetim anlayışının kent mekânındaki yansımaları, ilk dönüşüm dalgasının göstergeleridir.
- Bunu, Cumhuriyet döneminde başlatılan, daha bölgesel ölçekte, ancak kentleri doğrudan ilgilendiren (örneğin Ankara'nın başkent olması, demiryolu yatırımları, KİT'lerin orta büyüklükte kentlerde yer seçimi gibi) bir dönüşüm dalgası izlemiştir.
- Türkiye'nin özellikle büyük kentleri 3. dönüşüm dalgasını 1950'lerde göçlerle yaşamış, barınma, çalışma, ulaşım büyük kentlerin temel sorunları haline gelmiş ve kentler büyük bir hızla yatayda ve dikeyde dönüşmeye başlamıştır.
- Bir sonraki dalga, 1980'li yıllarda başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerin imar aflarıyla yasadışı bir kentsel dokuya dönüşümünün yaşandığı, belirli akslarda büyük yıkımların yapıldığı ve işlevsel dönüşümlerin başlatıldığı dördüncü dalgadır.
- Beşinci dalga, 1990'lı yıllarda küreselleşmenin kent mekânında meydana getirdiği dönüşümleri ihtiva etmektedir. Büyük ofis yapıları, plazalar, alışveriş merkezleri kent mekânında kapsamlı dönüşümlere yol açmıştır.
- 1990'ların sonlarıyla birlikte ve Marmara Depremi'nin de etkisiyle 2000'li yılları başlarında ise bugün yaşamakta olduğumuz son dönüşüm dalgası başlamıştır.

Aslında, deprem trajedisinin kentsel politikaya olan etkisi sadece yavaş adımlarla netleşmeye başlamış bulunmaktadır. Konuya ilişkin ilk akademik araştırma programının başlaması da bu tarihe karşılık gelmektedir (Gibson and Kocabaş, 2000; Gibson ve diğerleri, 2003 and Gibson and Kocabaş, 2008). Günümüzde kentsel dönüşüm kavramına ilişkin olarak; mevcut kentsel dönüşüm uygulamalarının, yoksulu yerinden eden planlı mutenalaştırma süreci kapsamında, rantın yüksek olduğu kent merkezlerinde özel sektör aktörlerinin spekülatif kar etmelerini sağlayan, kamu destekli bir süreç olduğu yönünde görüşler öne sürülmektedir.

Mevcut planlama süreci uygulamada; yüksek oranda müteahhitlerin ve yüksek gelir grubunun karlı çıktığı, düşük gelirli hak sahiplerinin yerinden edildiği ancak alternatif konut önerildiği ve bu durumda da kendi toplum örgülerinden yoksun kaldıkları sonuçlar doğurmaktadır. Bu süreçte kaybedenler, daha çok kiracı olan yoksul yöre sakinleri olmakta ve bu da kentsel çöküntü girdabını beslemektedir. Bu yaklaşım ise genel olarak *adaletsiz ve sürdürülemez* olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda, OECD İstanbul Raporu 'İstanbul kenti acilen gayrimenkul piyasasının uygulamalarından mutenalaştırma ve sosyal dışlamanın artmasını önleyici mekânizmalar oluşturmalıdır' ifadesini kullanmaktadır (OECD, 2008, s. 173).

Ülke genelinde, artık, deprem tehdidi altındaki yerleşim alanları ve stratejik alanların dönüşümüne öncelik veren alan esaslı dönüşüm için genel yaklaşımı belirleyen bütüncül ulusal politikalar ve eylem programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

II.3.1 Yasal ve Yönetimsel Süreç

Ulusal düzeyde özellikle 2002 Genel Seçimlerinden sonra kentsel dönüşüme yönelik yapılan yasal düzenlemeler bir dizi yasa ve yasa taslağını içermektedir (Gibson ve Gökşin, 2008).

Genel anlamda kentsel gelişmeye yön veren temel yasa 3194 sayılı İmar Yasasıdır (1985). Bu yasa 1/1000 ölçeğe kadar inen arazi kullanım planlarının hazırlanması için gerekli yetkileri sağlamaktadır. Ancak, bu yasa kentsel dönüşüm / yenileme alanlarının tanımlanması için kriterleri içermemektedir (Özden, 2008). Bu yasal düzenlemelerde 2004 yılında başlayan kamu yönetimindeki yeni düzenlemelerle birlikte önemli değişiklikler olmuştur.

5162 sayılı Toplu Konut Kanunu'nda ve Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da 2004'de yapılan düzenleme ile Toplu Konut Kanunu'na yeni maddeler eklenerek, İdare'ye planlama, dönüşüm uygulaması yapma ve proje üretme konusunda oldukça geniş kapsamlı yetkiler verilmiştir. Böylelikle kentsel dönüşümü gerçekleştirmede merkezi düzeydeki yetkili kurum, Toplu Konut İdaresi haline gelmiştir.

Hemen ardından 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 07.12.2004'te yürürlüğe girip, daha sonra iptal edilen Belediye Kanunu ile tanımlanan arsa ve arazi geliştirme, kentsel dönüşüm ve gelişim alanları ile ilgili görevlerin büyükşehir sorumluluğunda olanlarını yürütmekle Büyükşehirler yükümlü kılınmıştır. Aynı yıl yürürlüğe giren 5226 sayılı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca, Tescilli Taşınmaz Kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu için Toplu Konut İdaresi tarafından, proje keşif bedelinin en fazla %70'i oranında ve 10 yıl vade ile kredi verilmesi de özellikle eski kent parçalarının dönüşümünde kullanılabilecek önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yerel Yönetim Reform çalışmaları kapsamında yürütülen çalışmaların bir diğeri 2005 yılında yasalaraşan 5393 sayılı Belediye Kanunu'dur. Kanunla, belediyelerin kentsel dönüşüme yönelik rolleri ve yükümlülükleri tanımlanmış ve belediyeler dönüşümün yerel ayağı olarak dönüşüm faaliyetlerini yürütmeye başlamışlardır.

Bu süreçte kabul olunan bir başka kanun, 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (2005)dur. Söz konusu kanun, kentsel yenileme uygulamalarını yürütmede önemli bir yasal araç olarak yürürlüğe girmiştir. Çerçeve kanun niteliği taşıyan, uygulamayı yönetmeliğe bırakan bu kanun, beraberinde de birtakım sorunlar getirmiştir. *"Bütüncül bir planlama anlayışından kopuk oluşu, yenileme ve dönüşümü sosyal ve ekonomik boyutlarından bağımsız olarak ele alış, planlama sürecinin doğal bir parçası olmayı reddeden yaklaşımı, parçacı / noktasal çözümleri teşvik edışı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile çok yakından ilgili olduğu halde bu Kanun'a referans vermeyışı, "Kentsel Yenilenme Alanı" ilanının bilimsel kriterlere dayanmayışı ve kolaylıkla istismar edilmeye açık oluşu, bu alanlara yönelik olarak önceden alınmış Kentsel Sit Alanı kararlarının ve koruma amaçlı imar planlarının göz ardı edilerek yapı adası temelinde projelendirme ve planlama anlayışının hakim kılınması yoluyla yenilenmesi ve bunlara uygun yapılmış koruma amaçlı imar planlarının bütünlüğünün bozulması, bölgeler özelinde koruma kurulları oluşturulması, uygulama için gerekli araçları tanımlamaması"* (Özden, 2006), bu sakıncalar arasında sıralanmaktadır. Kanun yenileme alanlarını yalnızca "sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanları" ile sınırlamıştır. Yenileme alanlarındaki uygulamaları her türlü vergi, resim, harç ve ücretlerden muaf tutan maddesi, bu alanlardaki uygulamaları teşvik etme açısından olumlu bulunmaktadır.

Farklı Yasalara Dayanan Uygulamalar

Kentsel dönüşümle ilgili yasalar ile planlamada onama yetkisi tanımlayan yasalar, dönüşüm alanlarında birbirinden farklı yaklaşımlarla üretilmiş uygulamaların hayata geçmesine neden olmaktadır. Mevcut kentsel dönüşüm uygulamaları, farklı yasalara dayanan çok çeşitli uygulamalar şeklinde mekâna yansımaktadır. Bu anlamda:

- 5366 sayılı Kanun Gereği Yapılan Yenileme Projeleri,
- TOKİ Kentsel Dönüşüm Uygulamaları,
- Belediye Kanunu'nun 73. Maddesine Göre Belirlenen Kentsel Dönüşüm Alanları,
- İmar Planlarında İlan Edilen Kentsel Dönüşüm Alanları,
- Özel Kanun Düzenleme Yolu İle Hazırlanan Kentsel Dönüşüm Projeleri,
- Kamu İhale Kurumu Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, Mühendislik, Kentsel Tasarım Projeleri,
- Şehir Ve Bölge Planlama ve Güzel Sanat Eserleri Yarışmaları Yönetmeliğine Göre Hazırlanan Yenileme Avan Projeleri, ve
- Kıyı Kanununa Göre Yapılan Özel Projeler

gibi farklı uygulamalarla ülke genelinde kentsel dönüşüm projeleri gerçekleştirilmektedir.

II.3.2 Planlama Açısından Kentsel Dönüşüm Süreci ve Uygulamaları

Ulusal Düzey

2000'li yılların başlarından itibaren AB'ne katılım süreci ve deprem tehdidi kapsamında kamu yönetiminde desantralizasyon ve kentsel dönüşüm /yenilemenin geliştirilmesi ülkede merkezi hükümetin temel öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda da, ulusal ölçekte temel politikalarla kentsel dönüşümün geliştirilmesi ve ilgili yasal düzenlemelerin oluşturulmasında önemli ancak kademeli ve iyi koordine edilmemiş bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu süreç, yeni yetkilerin ve yapılması gereken işlemlerin İmar Yasası ile bütünleştirilememiş olması nedeni ile eleştirilmektedir (Özden, 2008). Ayrıca Tekeli'nin (1994) yarı-planlama olarak tanımladığı bir süreç bağlamında ülkede imar planları da tam olarak uygulanmamaktadır. Sonuç olarak da, göçün yarattığı baskılar büyük ölçekli yasa dışı konut alanlarının üretilmesine neden olmaktadır. Buna ek olarak ise, özellikle merkezi hükümet tarafından geliştirilen ve desteklenen pek çok büyük ölçekli kentsel proje plan kararlarına aykırı olarak uygulanmış bulunmaktadır (OECD, 2008). Genel olarak, bir dizi önemli sorun halen çözülmeyi beklemektedir (örnekler için bkz. Balamir, 2006).

Bu çerçevede ilk olarak, ülkede merkezi hükümet düzeyinde dönüşümü en yoksun ve deprem tehdidi altındaki mahallelerle kentin geri kalanı arasındaki farkların azaltılmasına odaklanan net bir vizyon bulunmamaktadır. Bu nedenle önerilen yasa mahalle yenileşmesini en fazla risk altındaki deprem tehdidi altındaki mahallelere yönlendirmemektedir.

İkinci olarak, en kötü durumda olan mahallelerin öncelik sıralamasını belirleyen ulusal düzeyde bir analiz çalışması yoktur. Bu nedenle ulusal kentsel dönüşüm/yenileşme programı için bir başlangıç noktası olacak mahalle yenileşme ihtiyacının ölçeğine ilişkin bir tahmin bulunmamaktadır. En fazla problemi olan ilçeler belirlenmeli ve onlara Yerel Mahalle Yenileme Stratejilerini geliştirmek ve uygulamak üzere özel fonlar sunulmalıdır.

Üçüncü önemli konu, önerilen yeni kentsel dönüşüm/yenileşme yetkileri yasal planlama sistemiyle bütünleştirilmediğinden, örneğin, İBB'nin stratejik arazi kullanım ve nazım imar

planı yapma yetkileri ile ilçelerin Yenileme Alanı ile ilgili yetkileri arasında uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir.

Dördüncü olarak, son yıllarda TOKİ'nin gerçekleştirdiği dönüşüm uygulamalarının bir bölümü mevcut yapıların yıkılıp yerlerine yeni konutların inşa edilmesini kapsayan projelerdir. Bu yerleşmelerden ruhsatsız inşa edilmiş olanlarından bazıları yasalastırıldıkları halde islah imar planları uyarınca dönüşmemiş, bazıları için ise Kuzey Ankara Kent Girişi Projesi'nde olduğu gibi yasalastırılmaları için özel kanun çıkarılmıştır. Sözü edilen konut yerleşmelerinde evleri yıkılan mülk sahiplerinin büyük bölümü yeni inşa edilen konutları satın alabilmektedir. Buna karşılık ülkemizde uygulanan dönüşüm projelerinin çoğunda kiracılara yenido iskân seçenekleri sunulmamaktadır. Bu sorun, mülkiyeti İlçe Belediyesi veya kooperatiflere ait piyasa bedelinin altında kiralanan konutlar sunan ve onlar tarafından işletilen bir sosyal konut sektörüne olan ihtiyaca işaret etmektedir. Bu tür bir sunum olmadan binlerce kiracı yaşadıkları yerden taşınmaya zorlanabilir ve dönüşüm / mahalle yenileşmesi giderek artan şekilde devlet destekli büyük ölçekli mutenalaştırma / soylulaştırma olarak görülebilir.

Metropoliten Düzey

Ülkede, özellikle metropoliten alanlarda, hızlı kentleşme sonucu konut yapımı yer yer yürürlükteki standartlara uygun olmayan yapılaşma koşullarında gerçekleştirilmiş olduğundan, hem yapılaşmış çevrenin modernize edilmesi, hem de deprem riskli yerleşim alanlarının yeniden yapılandırılması sorunu bulunmaktadır. Ulusal kentsel dönüşüm vizyon ve uzun soluklu stratejisinin belirlenmesinin ve bu çerçevede sağlanacak alan kentsel dönüşümün iki bileşeni bulunmaktadır: stratejik kentsel yerleşim alanlarının dönüşümü; ve yoksul yerleşim alanlarının dönüşümü. Her iki boyuttaki uygulamalarda yerleşim alanlarının hem deprem dayanıklı olması, hem de varlıklı ve yoksul yerleşim alanları arasındaki farkın azaltılması önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda, metropoliten düzeyde stratejik gelişme çerçevesinin oluşturulmasına yönelik önemli ilerleme kaydedilememiştir. Örneğin, 1/25.000 ölçekli İstanbul Nazım İmar Planı'nın hazırlık çalışmaları kapsamında sürdürülebilir alan-tabanlı kentsel dönüşüm için 'Özel Proje Alanları' tanımlanmış, diğer taraftan JICA Raporu'nda (İBB-JICA, 2002) yeniden geliştirme veya büyük oranda güçlendirme gereken 400'ün üzerinde mahalle belirlenmiştir. İstanbul Deprem Master Planı (ODTÜ, İTÜ, BÜ, YTÜ ve İBB, 2003) bu analizi daha da geliştirmiş olmakla birlikte, Nazım İmar Planı henüz tamamlanıp onaylanmadığı için bu çalışmalar daha ileriye taşınmamıştır.

Metropoliten ölçekte mahalle dönüşüm alanlarının belirlenmesi, ilgili stratejik mekânsal gelişme çerçevesinin kilit bileşenlerinden biri olarak gereklidir. Zira, Nazım İmar Planı'nın amacı olan sürdürülebilir gelişme, beklenmekte olan depremin etkilerini azaltmak üzere geliştirilecek büyük ölçekli mahalle dönüşüm programları olmadan gerçekleştirilemez. Ayrıca yoksun mahallelerin çoğu stratejik alanların yakınlarında yer almaktadır ve yoksun mahallelerin dönüşümünün önemli prestij alanlardaki girişimcilerin katkılarıyla sübvansede edilmesi için örneğin İngiltere'deki uygulananlara benzer araçlara ihtiyaç vardır.

İlçe Düzeyi

Deprem tehdidi altındaki mahallelerin dönüştürülmesi için geliştirilen yerel mahalle eylem planlarına yönelik ilçe düzeyinde stratejik gelişme çerçevelerinin hazırlanmasında önemli

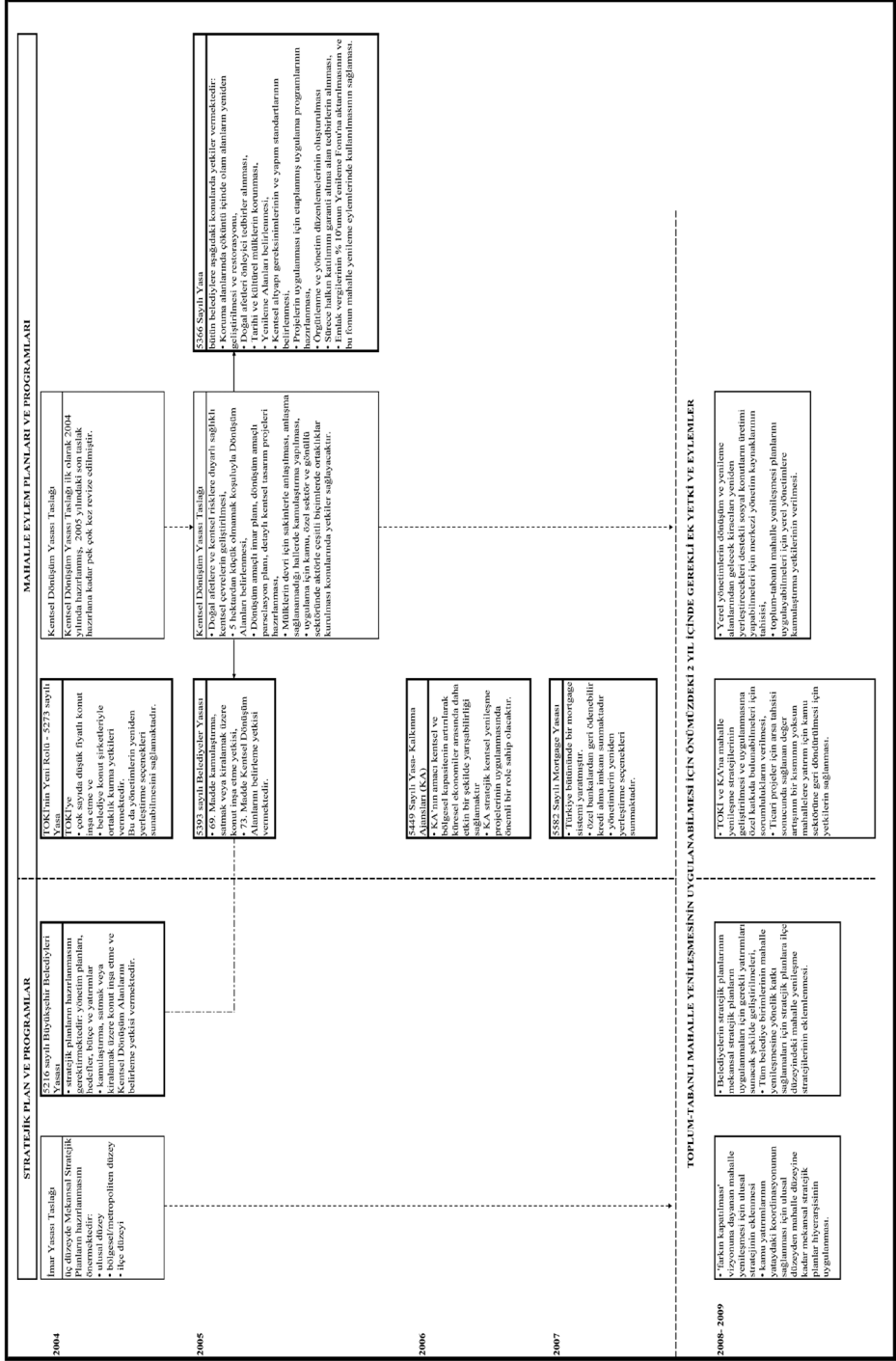
ilerleme sağlanmıştır. Genel olarak stratejik gelişme çerçevelerini hazırlamak için gerekli teknik kapasite şu anda mevcuttur. Bu yenilikçi çalışmalar örneğin, İBB Zeytinburnu Pilot Projesi (ZPP) tarafından başlatılmıştır. Zeytinburnu Mekânsal Gelişme Stratejisi tarihi çevrenin turizm potansiyelini gerçekleştirmeye, yeni bir ticari omurganın tasarlanmasına ve ilçede deprem tehdidi altındaki tüm mahallelerin yeniden geliştirilmesi için bir programa yönelik orta ve uzun soluklu önerileri kapsamaktadır (Balamir ve diğ., 2005; BİMTAŞ Planlama Grubu, 2005):

- Kısa vadeli öneriler üç yıllık bir Acil Eylem Planı üzerinde odaklanmıştır. Bu plan en riskli binaların yıkılması, tahliye koridorlarının ve toplanma alanlarının açılması, toplum merkezlerinin kurulması, kamusal altyapının ve afet örgütlenmesinin güçlendirilmesi ve zararlı kullanımların konut alanlarından çıkarılması gibi hemen alınması gereken önlemleri içermektedir.
- İkinci etap üç tip mahalle eylem alanında kentsel dönüşüm projelerinin tasarlanması ve uygulanmasını kapsamaktadır: yüksek riskli alanlardaki konut alanlarının dönüşümü, koruma-esaslı dönüşüm alanları ve vizyonel dönüşüm alanları.
- Üçüncü etap (5 yıllık uygulama programlarıyla 15 yıl sürecek) ise, değerdeki artışların bir bölümünün girişimci tarafından Belediye'nin Kentsel Dönüşüm Fonuna aktarılması ve mahalle dönüşüm programlarının tamamlanması için kullanılmasıyla birlikte yeni ticari omurganın inşa edilmesini kapsamaktadır.
- Zeytinburnu Modeli deprem tehdidi altındaki diğer ilçelerde de uyarlanıp uygulanabilir. Bu uyarılama kısmen yapılmış ve Fatih, Küçükçekmece ve Kartal İlçeleri'nde benzer mekânsal gelişme çerçeveleri hazırlanmıştır.

Mahalle Düzeyi

Mahalle düzeyinde artmakta olan bir kentsel tasarım deneyimi bulunmaktadır. Ancak bu deneyim büyük ölçüde 'masa başı deneyimi' olmuş, mahalle sakinleri sürece dahil edilmemiştir. Örneğin Zeytinburnu için İMP'de yapılan kentsel tasarım çalışmaları katılımlı bir süreçle gerçekleştirilmemiştir. Mahalle dönüşüm eylem planlarını hazırlamak için gerekli teknik kentsel tasarım becerileri bulunmakla birlikte, katılımcı mahalle planlaması, kentsel tasarım ve uygulama süreçlerinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğu son derece açıktır. Bu da teknik personelin, hanehalkı anketleri, odak grup çalışmaları, 'charette'ler / 'açık alan teknolojileri' gibi teknikleri kullanarak yerel sakinlerle ortaklık içinde çalışmalarını gerektirmektedir (Walters, 2007; Sanoff, 2000; Watts and Knevitt, 1987).

İstanbul'da örneğin, mahalle dönüşüm uygulaması Fener-Balat Projesi ile başlamıştır. Bu proje mahalle esaslı dönüşümde toplum esaslı yaklaşımın uygulanmasına yönelik tek denemedir (Kocabaş, 2006). Bu projenin Fatih İlçesi için net bir stratejik gelişme çerçevesi ve mahalle dönüşüm stratejisi içinde geliştirilmemiş olmasından dolayı sınırlı bir başarı elde ettiği görülmektedir. Tekrarlanabilir bir model geliştirmek için gerekli siyasi desteği sürdüremeyen yalıtılmış bir proje olarak kalmıştır. Ancak bir sonraki Sulukule deneyimi, 'yukarıdan aşağı' zihniyetin karar verme süreçlerinde hala önemli bir etkiye sahip olduğunu ve bunun çelişkili bir planlı soylulaştırma sürecine doğru gidilmesine yol açabileceğini göstermektedir. Bu durum Fener-Balat Projesi'nin başarmak istediğinin tam tersidir. Sulukule Yenileme Alanı uzun zamandır orada yaşayan bir topluluğu parçalayan, yerel sakinleri çoğu uzaklarda olan başka alanlara gitmeye zorlayan ve yeni pahalı konutları satın alabilecek daha yüksek gelirli bir kesimi alana getiren bir proje olarak uluslararası üne sahip olmuştur (www.sulukulegunlugu.blogspot.com). Tarlabası için hazırlanan Yenileme Alanı Planı'nda da

TOPLUM-TABANLI MAHALLE YENİLEŞMESİNİN UYGULANABİLMESİ İÇİN ÖNERİLEN 2 YIL İÇİNDE GEREKLİ EK YETKİ VE EYLEMLER

• Yerel yönetimin dönüşüm ve yenileme alanlarından gelecek kiracılara yönelik belediyece destekli sosyal konutların inşası, TOKİ ile ortaklaşa inşaat yapılmasını sağlamak için ulusal ve kamu yatırımlarının aynı anda gerçekleştirilmesini sağlamak için ilüstratif düzeyde mahalle yenileşme mekanik stratejik planlar geliştirilmiştir.

• TOKİ ve KA'nın mahalle yenileşme stratejilerinin uygulanmasını sağlamak için gerekli yatırımların gerçekleştirilmesini sağlamak için ulusal ve kamu yatırımlarının aynı anda gerçekleştirilmesini sağlamak için ilüstratif düzeyde mahalle yenileşme mekanik stratejik planlar geliştirilmiştir.

• "Etkin Kapsamlı" vizyonunu dayanan mahalle yenileşmesi için ulusal ve kamu yatırımlarının aynı anda gerçekleştirilmesini sağlamak için ilüstratif düzeyde mahalle yenileşme mekanik stratejik planlar geliştirilmiştir.

benzer sorunlar yaşanmaktadır ancak 2008'in sonlarına doğru ekonomik krizin başlaması süreci yavaşlatmıştır (www.tarlabasiyenileniyor.com).

Son yıllarda özel sektör tarafından çok sayıda büyük ölçekli, karma kullanımlı, yeniden geliştirme prestij projeleri önerilmiştir. Bunlar arasında Haydarpaşa, Galata Port ve Dubai Kuleleri projeleri sayılabilir. Kentsel dönüşüm olgusu ve uygulamaların bir bölümü bu nedenlerle günümüzde, özel sektörün yüksek talebinin olduğu merkezi alanlardaki ticari gelişmelerden ve yüksek gelir grubuna yönelik konut projelerinden oluştuğu şeklinde algılanmaktadır. Dönüşüm sonucu yerinden edilenler için çözüm getirmeyen projeler, yoksulları yerlerinden eden planlı soylulaştırma süreçleri olarak değerlendirilmektedir.

II.3.3 Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu ve Ortaklıklar

Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin finansman boyutu programlama ve uygulama aşamalarında farklı modellerin geliştirilmesini gerektirmektedir. Proje bazında kamu ve özel sektörün dönüşüm uygulamasındaki rolleri ve ağırlıkları, ortaklık modellerinin kurgulanması başarılı bir dönüşüm uygulamasının temel kabulleri arasındadır. Ortaklıklar, kentsel dönüşümün en önemli unsurları arasındadır. Örneğin, Jacobs ve Dutton (2000)'a göre ortaklıklar "*toplumsal temelli bir dönüşümün ve toplumsal teşvikin örgütsel araçları*"dırlar. Amaç ve hedeflere ulaşmada, ortaklıklar için etkin yönetim yapıları sağlanması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm projelerinin uygulama öncesi ve sonrası da dahil olmak üzere programlarının finansmanı, aynı zamanda, 'süreçte arazi değer artışı ile bağlantılı ve orantılı olarak girişimciden talep edilen katkı payının kullanımının yönetimini de' kapsamaktadır (Kocabaş, 2005). Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamalarının ortaklık modelleri, ağırlıklı olarak kamu-kamu işbirliğine dayalı olarak işlemektedir. Bu anlamda TOKİ-Belediye uygulamaları en sıklıkla izlenen modellerin başında gelmektedir (Şekil 4).

Aşağıda yer alan hedefleri yerine getirecek kamu-özel sektör ortaklıklarının geliştirilmesi gerekmektedir:

- özellikle mevcut ya da öneri toplu taşıma bağlantısı bulunan stratejik konumlu yerleşim alanları için hazırlanan karma kullanımlı ve büyük ölçekli ticaret ağırlıklı yeniden yapılandırma projeleri kapsamında, modern ofis binalarının, ticaret ve eğlence donatılarının yüksek gelir grubu konut alanları ile birlikte sağlanması;
- bu tür prestij proje alanlarında, artan arazi değerlerinden (özellikle artan kira bedelleri üzerinden), kamu kullanımı (yerinden edilen hak sahiplerinin konut edindirilmesi, istihdam amaçlı beceri edindirme programları sağlanması vb) için finansal katkı payı aktarımının sağlanması.

OECD İstanbul Raporu, bu 'çapraz sübvansiyon' yaklaşımının (yani yoksul yerleşim alanlarının, prestij gayrimenkul esaslı dönüşüm projelerinden aktarılan kar marjından faydalanması) önemini vurgulamaktadır. 'İstanbul kenti, idari ve kurumsal kapasitesini arttırarak, gayrimenkul değer artışından alt yapı ve işlev değişimine ilişkin kamu yatırımlarını karşılayarak, mutenalaştırma ve sosyal dışlama tehdidi ile mücadele etmelidir' (OECD, 2008, s.174). Mevcut uygulamaların bir bölümünün ekonomik modeli, TOKİ tarafından yüksek oranda üst gelir grubu için konut üretilerek, bu süreçle oluşturulan kaynağın, sınırlı sayıdaki düşük gelir grubuna yönelik olarak üretilen konutların yapımında kullanılması esasına dayanmaktadır. Yerel potansiyel kaynakların sürecin içinde yer alması pek sık rastlanan bir durum değildir.

II.3.4 Kentsel Dönüşümün Bilimsel Boyutu

Türkiye'deki kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgili en temel sorunlardan biri, dönüşüm alanlarının bilimsel ölçütler dikkate alınmadan, arsa rantı ölçütü ile saptanmasıdır. Oysaki belirli bir alanın dönüşüm alanı olarak ilan olabilmesi için, eski konut dokusu, konfor koşullarının noksanlığı, onarım ve mevcudu sürdürme durumu, genel görünümünün sefilliği, çok kullanıcılık ve yüksek oranda kiracılık durumları, çöp dolu sokaklar, kirlilik, sanayi ve konut karışımı yerleşme dokusu, işlevsiz hale gelmeye başlamış, az işleyen okullar gibi çok çeşitli ölçütlerin ve bileşenlerin bulunması gerekmektedir (Stewart ve diğ., 1974). 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediye meclislerine dönüşüm alanı saptama ve ilan etme yetkisi vermiş, ancak sınır saptama ve ilan etmenin hangi fiziksel, sosyal, ekonomik ve idari kriterlere göre yapılacağını tanımlamamıştır. Kanuna göre bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; yalnızca o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az ellibin metrekare olması şartı bulunmaktadır.

Bu konuda bilimsel yaklaşım hem merkezi hem de yerel hükümete uygulanmalıdır. Bu çerçevedeki temel görevler aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

- Hem en çok deprem riski taşıyan, hem de en kötü sosyo-ekonomik ve çevresel koşullara sahip yerleşim alanlarını / mahalleleri tespit edebilmek için, ulusal göstergelerin oluşturulması ve bilimsel yöntemler kullanılarak coğrafi önceliklerin belirlenmesi;
- Bu saptama, en kötü koşulları barındıran hedef yerel yönetimlerin hangileri olduğunu belirleyecektir ve merkezi hükümetin özel Mahalle Dönüşüm Fonundan söz konusu belediyelere kaynak aktarımında öncelik vermesini sağlayacaktır
- Bütünleşik, etaplanmış ve bütçelendirilmiş uzun soluklu Belediye Mahalle Dönüşüm Stratejisini (hem yeniden yapılandırma prestij projelerini hem de yoksul yerleşim alanlarının dönüşümünü 'çapraz sübvansiyon esaslı olarak gerçekleştiren) hazırlamış olmak ön koşulu ile yerel yönetimlere özel fon aktarımının yapılması.

II.3.5 Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu

Demokratik Toplum Katılımı ve Örgütlenme

2000'li yıllardan bu yana geçen süreç içinde ülkemizde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamalarının "yumuşak karnı", sosyal boyuta ve katılıma ilişkin eksiklikleridir. Mevcut uygulamalar ülkemizde katılım modelleri yeterince geliştirilmediği için dönüşüm projelerinde karar vericileri ve uygulamacıları toplumsal tepki ile karşı karşıya bırakmaktadır. Katılımın, kentsel sit alanları için hazırlanan plan ve projelerin dışında yasal tanımlı bir süreç haline gelmemiş olması yer yer dönüşüm alanlarında yaşayanların yerinden olmalarına neden olabilmektedir. Sürecin diğer söz sahipleri olan meslek odaları, ilgili STK'lar ve üniversiteler gerçek anlamda katılım sağlamamaktadır. Birçok uygulama, karar vericilerin diğer söz sahiplerinin önerilerini dikkate almadan uygulamaları gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Yine, bu bağlamda, mutenalaştırmayı en aza indirgeyecek katılımcı yaklaşımın sağlanması için yeni bir yaklaşım gerekmektedir. Bu yeni yaklaşım, aşağıda yer alan bileşenleri de içermelidir:

- Mülkiyeti kooperatifler ya da yerel yönetimlere ait olan kiralık sosyal konutlar üreterek, tüm hak sahiplerinin (kiracılar dahil) yeniden konut edindirilmesi;
- Yerel yönetimlerin toplum katılım stratejisi (tüm paydaşların ortaklık esaslı mahalle eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde katkıda bulunması ve

- faydalanmalarını sağlayan bir strateji) hazırlaması;
- Sistematik uluslararası karşılaştırmalı çözümleme çalışmaları üzerinden diğer kentlerin mutenalaşma oranlarını nasıl azaltmayı başardıklarının araştırılması;
- Öncü projeler üzerinden yeni toplum esaslı mahalle dönüşüm modellerinin geliştirilmesi için fon oluşturulması.

II.3.6 Kentsel Dönüşümün Fiziksel Boyutu

Korumaya Yönelik Yaklaşım

Komisyon raporunun başında da belirtildiği gibi, sürdürülebilir kentsel dönüşüm: tarihi dokunun korunmasını, yerleşim alanlarının deprem sakinimli olmasını ve çevre üzerindeki olumsuz etkinin azaltılmasını kapsamaktadır. Örneğin, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un kapsamı, sit alanları ile sınırlandırılmıştır. Mevcut uygulamalar, sit alanlarında koruma-yenileme ilişkisinin bazı yerlerde doğru bir şekilde kurgulanmadığını, yenileme uygulamalarının, alanın mevcut özgün dokusunu yeterince dikkate almadığını göstermektedir. Genel olarak, aşağıdaki bileşenleri de kapsayan yeni bir yaklaşım gerekmektedir:

- Yerel Yönetim Mahalle Dönüşüm Stratejileri hazırlanarak Koruma Amaçlı İmar Planları, Sit Alanları ve Yenileme Alanlarının (5366 sayılı yasa) bütünleşik olarak değerlendirilmesi;
- Mahalle dönüşüm stratejilerinin ve programlarının etaplama sürecinde yapılmasında önceliğin en fazla deprem tehdidi altında olan yerleşmelere verilmesi;
- Aşağıdaki koşulları da sağlayan, düşük karbonlu yerleşimleri gerçekleştiren sürdürülebilir inşaat yapım politikalarının hazırlanıp uygulanması;
- Etkin enerji standartları – yalıtım, etkin ısıtma/soğutma, enerji etkin beyaz eşyalar vb.,
- Yenilenebilir enerji kullanımının artırılması,
- Öncü projeler (tarihi kentler dahil olmak üzere farklı yerleşim alanlarından seçilmiş örnek uygulamalar) üzerinden düşük karbonlu mahalle dönüşüm projelerinin teşviki için fon oluşturulması.

Yaşam ve Mekân Kalitesi

Kentsel dönüşüm uygulamalarının en temel amacı, insana insanca yaşam koşullarını ve ortamını sağlamasıdır. Ancak TOKİ'nin baş aktör olarak bu süreçte oynadığı rol, her ne kadar bir ölçüde çağdaş yaşam mekânları yaratma konusunda bir çaba içermekte ise de, kuruma karşı ilgili tüm taraflardan gelen eleştiriler, TOKİ'nin uygulamalarının bir yandan tek tipleşmeye yol açması, yöreye özgü karakteristiği ve geleneksel yaşam ve mekân biçimlerini gözardı etmesi, diğer yandan da düşük gelirli ve yoksullar için ürettiği yeni konutların gereksinime göre sayıca yeterli olmaması şeklinde özetlenebilir.

II.4 GZFT Analizi

Konut Politikalarına Yönelik GZTF Analizi

Güçlü taraflar	Zayıf Taraflar	Fırsatlar	Tehditler
	Yüksek nüfus artış hızı, düşük milli gelir		
Oluşmuş çok sayıda kurumun varlığı	Kurumlararası yetki çatışmaları ve eşgüdüm sorunları	Bu sorunları çözmeyi amaçlayan yasal arayışlar ve tepkiler	Eşgüdümsüzlük ve yetki çatışmalarının kent mekânı ve konut olgusu üzerindeki olumsuz etkileri
Anayasa ile kamuya konut ve barınma hakkı konusunda önemli yükümlülükler getirilmiş olması	Kamunun güçlü ve belirgin bir konut politikası bulunmaması, Konut politikalarından sorumlu kuruluşlardaki yetki karmaşası,	Gelişmiş ülkelerde kamunun önemli konut politikası deneyimleri bulunması	Konut konusundaki politikasızlığın sonucu olarak ülkenin her yanında kent planlarından bağımsızca, kontrolsüz bir şekilde; üstelik çoğu kez kamu eliyle konut alanları oluşturulması
Merkezi düzeyde konut üretimi konusunda deneyimli bir birim olması: TOKİ	TOKİ'nin bilimsel bir konut politikası bulunmaması ve arsa /arazi stokunun varlığı paralelinde konut üretimi için yer seçmesi	STK'ların, meslek odalarının ve üniversitelerin TOKİ'yle bir araya gelme olanağı bulunması ve kurumların TOKİ'ye yaptığı eleştiriler	TOKİ'nin yaptığı tek tip konut üretimi ile mekânları kimliksizleşmesi, kentlerin özgünlüğünün kamu eliyle yok edilmesi
Konut olgusunun planlamanın önemli bir unsuru olması	Plan hiyerarşisi içinde konut olgusunun dikkate alınmaması	Yeni toplu konut ve site alanlarının yerleşimlerinin, genel yapılaşma eğilimi ve karakterini ortaya koyması	Özellikle yeni toplu konut ve site alanlarının plan dışı yayılarak kontrolsüz saçaklanmalara yol açması
Kent içinde düzenli konut alanları yaratmaya yönelik olarak dönüştürülebilecek alanların varlığı	Mevcut konut stoğunun büyük bölümünün ruhsat dışı veya düzensiz olarak gelişmiş olması Gecekondu alanları/hisseli tapulu alanlar, toplu konut alanları, kapalı siteler, tarihi konut alanları, içme suyu havzalarındaki kaçak yapılaşmalar, deprem ve afet riski altındaki konut stoku ile ilgili sorunların varlığı Mevcut konut stokunun rasyonel bir şekilde değerlendirilememesi	Ruhsat dışı veya düzensiz olarak gelişmiş olan konut alanlarının dönüşüm potansiyeli	Bu konutların, kentlerin doğal yaşam alanları üzerinde (orman alanları, su havzaları, kıyı alanları gibi) hızla yayılması, özellikle de kuzeydeki orman alanlarına talep fazlalığı Büyük orandaki bu stoğun dönüşümünün yarattığı güçlükler (toplumsal gerginlikler, mülkiyet sorunları, açılan davalar, vb) İçme suyu havzalarındaki yapılaşmanın yasallaşma ihtimali Deprem Riski
Katılım konusunun 2000 sonrası dönemde yasalarla bir hak haline getirilmiş olması	Kamunun katılım konusunda bilimsel yaklaşımları dikkate alınmaması	Katılım süreçlerinde rol almaya gönüllü çok sayıda mahalle derneği, STK, meslek odaları ve üniversite temsilcisinin bulunması	Katılım süreçlerine gerektiği gibi dahil olmayan grupların yarattığı baskı ve süreci engelleme çabaları

<p>Konut alanlarının yenilenmesi, sağlıklılaştırılması ve güçlendirilmesi amacıyla son yıllarda yasalarla yaptırımlar getirilmiş olması, bankaların yenileme kredileri vermesi ve uluslararası fonlarla AB fonlarının varlığı</p>	<p>Tüm bu fonlara ve yasal dayanaklara rağmen, uygulamada mevcut konut stokunu sağlıklılaştırma ve mevcut konut alanlarını sağlıklılaştırmak için finansman sağlama güçlüğü bulunması,</p> <p>Farklı gelir grupları için ödenebilir koşullarda ve yeterli miktarda finansman sağlayan konut finansman modellerinin geliştirilmemiş olması</p> <p>Bugünkü mevzuat içinde zorunlu yapı sigortası ve mesleki risk sigortasının bulunmaması</p>	<p>Özellikle AB fonlarının ve diğer uluslararası fonların kullanımı konusunda büyük teşvikler bulunması</p> <p>Enflasyon ve faizlerdeki düşüş</p> <p>Mortgage sistemine geçişin başlamış olması</p>	<p>Yenilenme, sağlıklılaştırma ve güçlendirme amacıyla kullanılacak kredilerin ve fonların denetimsizliğinin, bu alanların amaca uygun olarak yenilememesine yol açması</p>
<p>Yaşam kalitesi kavramının önem kazanması</p>	<p>Mevcut konut stoğunun niteliğinde gözlenen sorunlar, düşük standartlı konut stoğu oranının yüksekliği</p>	<p>Konut tasarımı konusunda yetişmiş uzmanların varlığı</p>	<p>Düşük standartlı yeni konut üretiminin yaşam çevrelerini olumsuz etkilemesi</p>
<p>Konut alanında bilimsel araştırma yapan çok sayıda kurum, kuruluş ve uzman bulunması</p>	<p>Bu kurum, kuruluş ve uzmanların bilgi paylaşımının çok yetersiz oluşu, özellikle de bilimsel araştırmaların sonuçlarının kamuya ulaşmada ve hayata geçirilmede eksik kalması</p>	<p>Konut alanında yapılan araştırma ve kurultayların sağladığı bilgi birikiminin sorun çözmede kullanılabilecek akademik olgunlukta olması ve işbirliği olanakları bulunması,</p> <p>AB Çerçeve Programlarının sağladığı olanaklar</p>	<p>Bu araştırma sonuçlarının ve bilimsel verilerinin kamuda yer bulmaması ve göz ardı edilmesine bağlı olarak, bu tür çalışmaların ve katılımcı yaklaşımların sayısında düşüş</p>
<p>Ülke genelinde tarihi ve kültürel değeri olan bina ve dokuların varlığı</p>	<p>Gerek merkezi, gerekse yerel yönetimlerin bu stoğu akılcı politikalar doğrultusunda koruma, geliştirme ve denetleme konusunda yetersiz, bilinçsiz ve isteksiz oluşu</p>	<p>Kentsel koruma konusunda yetkin uzmanların varlığı, uluslararası kuruluşların bu konudaki baskısı, korumaya yönelik fonların bulunması</p>	<p>Bilinçsiz uygulamalar sonucu bu stoğun gündend güne yok olması ya da özgünlüğünü kaybetmesi</p> <p>Plan dışı yapılaşmaların yaygın bir kültür oluşturmaları</p>
<p>Aile içindeki dayanışma duygusunun varlığının evsiz olarak nitelenebilecek kitleyi azaltmada etkisi</p> <p>İnşaat sektöründe deneyimli ve inşaat kapasitesi yüksek inşaat firmalarının varlığı</p> <p>Konut üreten firmaların çeşitliliği</p>	<p>Konut sunumu / gereksinme dengesinde yerleşmeler arası farklılıklar,</p> <p>Hanehalkı büyüklüğü ile konut büyüklüğü arasında dengesiz dağılım</p> <p>Yılda 1000 kişi için üretilen konut sayısının yetersizliği</p>	<p>Ekonomi içinde inşaat sektörünün kalkınmayı destekleyici rolü olması</p>	<p>Konut arz ve talebinde sınırsızlık</p>
<p>Orta ve ortanın üstü gelir grubu için, konut talebini karşılamak üzere yapılan donatı yönünden güçlü kentsel ölçekli konut alanları</p>	<p>Korunaklı konut sitelerinin ve rezidans türü yapılaşmaların sayıca artması ve kentsel gelişmelerde örnek teşkil etmesi,</p> <p>Kentsel ayrışmanın keskinleşmesi, toplumsal bütünleşmede sorunlar</p>	<p>Düzenli, güvenli ve yüksek yaşam standartlarına sahip konut alanları yaratma</p>	<p>Kentsel suç ve şiddette artış</p>

Alt gelir grubuna yönelik konut üretiminin önem kazanmış olması	Konuta erişilebilirliğin düzeyinin hala düşük olması	Sosyal konut ve sosyal kiralık konut üretme imkanı bulunması	Sosyal konuta farklı anlamlar yüklenmesi
İmar yönetmelikleri ile konut birimi için kabul edilebilecek minimum standartların varlığı	Mevcut konut alanlarındaki sosyal ve teknik donatı eksiklikleri ve dağılım sorunları, Yüksek yoğunlukla oluşmuş mevcut konut dokularında yeşil alanların yetersizliği, Konut alanlarını sağlıklılaştırmada mevcut konut alanlarındaki yüksek yoğunlukların getirdiği esneklik kaybı	Gelişen yeni teknoloji ve yeni malzeme olanakları	Gelir dağılımında hanehalkları arasındaki farkların giderek artması, Sağlıksız ve niteliksiz yaşam çevreleri ve mekânsal standartları ortaya çıkması
Mevcut TSE standartları ve imar yönetmeliklerindeki maddelerin varlığı, Özürlüler İdaresi'nin varlığı	Konut üretim sürecinde özel ihtiyaç gruplarının dikkate alınmaması	Mevcut mevzuatın geliştirilmesine yönelik arayışlar	Ekonomik kaygılarla, duyarlılık gerektiren detayların gereği konusundaki bilincin yaygınlık kazanmaması
Türk Standartları Enstitüsü tarafından bina yapımı ile ilgili olarak belirlenmiş çok sayıda standardın ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılmış istatistiklerin varlığı	Kurumlar arası bilgi ve belge paylaşımında büyük kopukluklar ve eşgüdümsüzlükler bulunması, Konut verilerine yönelik ayrıntılı istatistiklerin yetersiz oluşu, Uluslararası standartlar ile paralellik kurulamamış olması, Konuta yönelik verilerin coğrafi bilgi sistemlerine dayalı veri tabanının eksikliği	Kurumlarca belirlenmiş standartların ve yapılmış istatistiklerin bilimsel araştırmalarda kullanılmak üzere ulaşılabilir olması	Kurumlararası eşgüdümsüzlük ve kopukluk nedeniyle, verilerden yeterince yararlanılamaması ve böylece bilimsel verilere dayalı olmayan, gerçekçiliği bulunmayan çözüm arayışları ortaya çıkması
İkinci konut alanlarının varlığı	İkinci konut olarak yapılmış konutların yılın büyük bölümünde ya da tamamen boş durması	Bu boş konutların konut ve turizm amaçlı değerlendirme potansiyeli	Bu konut stoğunun çok az kullanımı ya da hiç kullanılmamasına bağlı olarak çöküntü alanlarına dönüşmesi, yaşayan insanlar haline gelememesi
Bulunulan enlem derecesine göre ülkenin çoğu yerinde güneş enerjisinden yararlanmaya olanak sağlayacak iklim koşullarının varlığı	Bu iklim koşullarının kontrolsüzce üretilen konut sürecinde yeterince dikkate alınmaması	Çevre bilimi ve teknolojileri konusunda gelişmeler yaşanması	Sağlıksız kentsel çevrelerin ortaya çıkışı

Kentsel Dönüşüme Yönelik GZTF Analizi

Güçlü taraflar	Zayıf Taraflar	Fırsatlar	Tehditler
Planlama sürecinin doğal bir parçası olması ve bu süreci beslemesi	Mevcut uygulamaların planlama sürecinden bağımsız, parçacıl, noktasal olması	Planlamanın eylem adımları olarak kısa vadede sonuç alma imkanı	Planlardan bağımsız olarak yapılan uygulamaların bütüncül planlama yaklaşımını tehdit etmesi
Yasal alt yapısının kurulmuş olması	Mevcut yasalarda boşluklar bulunması	Merkezi ve yerel düzeyde sorumlulukların yasalarla tanımlanmış olması	Yasaların doğru yorumlanıp uygulanmaması
Sağlıksız kent parçalarının dönüşüm vasıtasıyla iyileştirilmesi, yenilenmesi	Bu tür alanların mülkiyet sorunları	Fiziksel anlamda yenilenmiş, çağdaş çevreler yaratılması	Mekânsal ayrışma ve sosyal dışlanma riski
Dönüşümün sosyal yapıyı iyileştirme amacı taşıması	Dönüşümün çoğunlukla toplumun en alt grubunun yaşadığı alanları seçmesi	Yerel sosyal yapının yaşam kalitesini, ekonomik gücünü artırma imkanı	Mevcut uygulamaların sosyal yapıyı gözardı etme ve/veya yerinden etme tehdidi,
Dönüşüm vasıtasıyla nitelikli çevreler yaratılabilmesi	Dönüşüm sürecinde nitelik kaygısı yaşanmaması	Kimliksizleşme sürecindeki alanlara yeniden kimlik kazandırma	Özellikle TOKİ uygulamaları ile kimliksiz ve niteliksiz çevreler ortaya çıkabilmesi
Karışık kullanımların yer alması	Karışık kullanımlı alanlarda kiraçılığın yüksek oluşu	Kiraçların bu süreçte teşvik ve kolaylıklarla konut sahibi olma imkanı	Kiraçların mevcut uygulamalarda genellikle gözardı edilerek dışlanmaları
Dönüşüm alanlarının genellikle potansiyel ekonomik değere sahip olması	Özellikle sürecin dışında kalmak durumunda olanların, kamulaştırma ya da satışlarda mevcut değer üzerinden yapılan işlemlerle sürecin dışına itilmesi	Dönüşen alanlarda artı değer imkanı sağlanması	Dönüşümün genellikle rant alanları yaratması
Yasaların kamu ve özel sektör ortaklıklarına olanak tanıması	Dönüşümün maliyeti bir iş olması, kamunun tüm proje maliyelerine kaynak aktaramaması	Kamu-kamu ortaklıklarının Türkiye'de güçlü bir işbirliği ile çalışıyor olması ve özel sektörün de konuya ilgisinin ve farkındalığının artması, kamunun dönüşüm uygulamalarına kanalize olan AB fonları	Kamu-özel sektör ortaklıklarında ağırlığın özel sektörden yana dönme riski
Kamunun dönüşüm uygulamalarına olan ilgisi ve isteği	Uygulayıcı ve karar vericilerin yeterli uzmanlık alanlarına ve deneyime sahip olmamaları	Üniversite ve meslek odalarının konuya olan ilgisi ve kamuya bu konuda destekleri	Kamunun bu katılımcı ortamı görmezden gelip, uygulamalarında hızla ve aceleyle yol alması ve telafisi imkansız zararlara yol açması
Yasalarda katılıma yönelik maddelerin bulunması	Bu katılımın genellikle formalite olarak değerlendirilmesi ve katılım sürecinin yönetilememesi	Odaların ve STK'ların katılım sağlama yönünde baskı grubu oluşturmaları	Kamunun uzlaşma ortamları sağlayamaması nedeniyle yapılan uygulamaların dirençle karşılanması ve dava süreçleriyle uygulamaların önünün tıkanması
Dönüşüm uygulamaları için farklı bilimsel modellerin varlığı	Dönüşüm uygulamalarının müteahhitlik mantığıyla sürdürülmesi, bilimsel, çağdaş paylaşım alternatiflerine başvurulmaması	Farklı model alternatiflerinin dönüşüm sonrası alanda yaşamayı teşvik eden ve mümkün kılan stratejiler sunabilme imkanı	Müteahhit mantığıyla yürütülen uygulamaların uygulama sonrası eski sakinlerin yerinde kalışını zorlaştırması
Ülkemizde deprem tehlikesi ve riski karşısında konut temelli dönüşüme kamunun ilgisinin büyük olması	Konut alanlarında, erişilebilir konut seçeneklerinin sınırlı olması	Farklı kesimler için alternatif konut seçenekleri sunulabilmesi	Alt gelir grubu için erişilebilir konut imkanlarının sınırlı olması nedeniyle bu grubu genellikle dönüşüm sonrası yerinden edilmesi

III - SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPORLARI

SORUNLAR

Komisyonumuz, mevcut duruma ilişkin sorunları arsa politikaları, konut politikaları ve kentsel dönüşüm başlıkları altında ortaya koymuştur.

- **Arsa Politikalarına Yönelik Sorunlar**

3.1 Yerleşmelerin gereksinmelerine uygun, yeterli miktarda ve çeşitlilikte kentsel arsa üretilmemesi sorunu

3.1.1 Plan dönemi nüfus tahmini ile imara açılan arsa miktarı arasında uyumsuzluklar ortaya çıkması plan dönemi nüfus tahmini ile imara açılan arsa miktarı arasında uyumsuzluklar ortaya çıkması

Gerek 3194 sayılı İmar Kanunu, gerekse kanuna bağlı “Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik” planlama süreci için “plan dönemi”, “nüfus tahmini” gibi planlamaya temel verileri ile ilgili net bir tanım ya da zorunluluk tarifi getirmemektedir. Bu çerçevede gerçekçi nüfus artışları ya da planlama dönemlerine dayalı etaplamalarla oluşmuş planlama yaklaşımları pek nadir biçimde karşımıza çıkabilmektedir. Ülkemizde planlama faaliyetleri nüfus hareketlerine ilişkin öngörülerini yeterince dikkate almamaktadır.

3.1.2 Türkiye’de planlama sistemi esnek olmasına karşın, orta ve alt gelir gruplarının ödeyebileceği fiyat ve büyüklükte arsa üretilmemesi

Planlama sürecinde arsalar apartman yapımı için uygun büyüklükte oluşturulmakta, kendi konutunu inşa edebilecek dar gelirlilerin satın alabilecekleri küçük arsalar ruhsatlı arsa piyasasında bulunmamaktadır. Bu nedenle dar gelirli ruhsatsız arsa piyasasına yönelmektedir.

3.1.3 Bazı kentlerin imar planlarının sürdürülebilirlik ilkesiyle, çevresel değerleri koruyan ve Avrupa Kentsel Şartının (2008) öngördüğü yaygınlaşmayan kent (Compact cities) yaklaşımıyla bağdaşmayan özellikler taşıması

Yaygınlaşmayan kent yaklaşımına aykırı bir kentsel gelişme sürdürülebilir sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Bazı kentlerde nüfus tahminlerine göre çok geniş alanların imara açılması ve imar programlarının uygulanmamasının yanısıra TOKİ’nin kamu arsası mevcudiyetini esas alarak planlı alanların oldukça dışında konut üretmesi bu sorunun başlıca nedenleridir.

3.1.4 Özel kanunlarla tanımlananların dışında taşınmaz satışlarında süreye bağlı vergi muafiyeti tanınmış olması kamu yatırımlarının katkısıyla oluşan taşınmaz değer artışlarından kamunun pay elde etmesini olanaksız kılması

Taşınmazların tapunun elde edildiği tarihten dört yıl veya daha geç satılması halinde gelir vergisine tabi olmaması, kentsel değer artışından kamunun pay almasını olanaksız hale getirmekte ve arsaların spekülatif amaçla bekletilmesini teşvik etmektedir. Enflasyon endekslemesi de yaparak taşınmaz alım satımında elde edilen kazançların vergilendirilmesi gerekmektedir.

3.2 İmar uygulaması ile ilgili sorunlar

3.2.1 İmar Kanununun 18. madde uygulamalarının birçok belediye tarafından konut ve diğer kentsel kullanımlar için arsa üretiminde öncelikli bir araç olarak tercih edilmemesi; 16. madde uygulamasıyla yetinilmesi.

Yukarıda belirtildiği gibi belediyelerin imar uygulamasını 18. madde yerine kadastral mülk sahipleri veya onların yetki verdikleri konut yapımcılarıyla pazarlıkla 16. maddeye göre yaptıkları kentlerde konut üretimi gereksinime göre oldukça düşük miktarda gerçekleşmektedir. Bu nedenle arsa üretimi 18. madde uyarınca imar programlarına göre geniş alanlarda parselasyon planları yapılarak gerçekleştirilmelidir.

3.2.2 İmar uygulamalarında yol fazlası tanımı ve yoldan ihdas uygulamalarında yaşanan sorunlar

Gerek 3194 sayılı İmar Kanununda, gerekse bu kanunun 18 inci madde uygulama yönetmeliğinde “Yol Fazlası” tanımı yapılmamıştır. Bu nedenle 18 inci madde uygulamasıyla “yoldan ihdas” suretiyle belediyelerin taşınmaz edinimi ve dağıtımını konu olması ve bu çerçevede yapılan bazı uygulamalar dava konusu olmaktadır.

3.2.3 Düzenleme sahalarında davalı taşınmazlarda yaşanan sorunlar

İmar uygulamalarında genel olarak düzenlemeye giren taşınmazların davalı olmasının uygulamayı engellemediği ve uygulamaların yapıldığı, dava sonuçlarına göre de kesinleşen kararların uygulanmadığı bilinmektedir. Ancak, burada davanın taşınmaz üzerinde neye yönelik olduğunun belgelenmesi ve bu dava sebebine göre uygulamaya dahil edilip edilmeyeceğinin ortaya konulması ileride çözümü mümkün olmayan hukuki sonuçların doğmaması için önem arz etmektedir. Şöyle ki, düzenlemeye giren taşınmazın kısmen veya tamamen mera, orman olduğu iddiasıyla mülkiyet davası taşınmazın cinsine (vasfına) yönelik olarak da davalı olduğu görülmektedir. Davalı taşınmazların dava konusu içeriği açıklığa kavuşturulmadan uygulamaya dahil edilmesi halinde, uygulama ile dağıtım ve tescil sonucu bu parsellerde yapılaşmalar oluşmakta, kat mülkiyetleri kurulmakta ve bu süreçte ayrıca mülkiyetler el değiştirebilmektedir. Yıllar sonra bu davalar sonuçlandığında ve kesinleşmiş kararlar mera, orman olarak hükme bağlandığında bu kararların uygulamasının nasıl yapılacağı noktasında büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır.

3.2.4 Kamu mülkiyetindeki arazilerin imar uygulamasında kullanılması sorunu

3194 sayılı İmar Kanununun 11 inci maddesinde, planı olan yerlerde (uygulama imar planı) umumi hizmetlere ayrılmış yerlere rastlayan Hazine ve özel idareye ait arazi ve arsaların kullanımına yönelik hükümler yer almaktadır. Ancak bununla birlikte uygulayıcı idarelerin, uygulama biçimleri göz önüne alındığında, 3194 sayılı Kanunun 11. ve 18. maddesi ile 18. madde uygulama yönetmeliğinin 32. maddesi hükümlerini birlikte değerlendirmeleri gerektiği açıktır. Ancak, uygulamalarda sadece Kanunun 11. maddesi hükmünden hareketle Hazine veya özel idareye ait arazi ve arsaların umumi hizmetlere ayrılan yerlere isabet etmesi nedeniyle öncelikle bu taşınmazların bu alanlara bırakılmasından sonra düzenleme ortaklık payının hesaplanması imar mevzuatına aykırı işlem yapılmış olmasına sebebiyet verecektir.

3.3 İmar Kanununun 18. maddesi uygulamalarında Düzenleme Ortaklık Payı (DOP) kesintisi yapılmasıyla ilgili sorunlar.

3.3.1 İmar planında belirlenen emsal (KAKS) ile DOP oranı arasında uyumsuzluk sorunu

İster hisseli parseller, ister hazine parselleri veya kadastro harici yerlerde olsun 2981 sayılı Yasa ile ıslah imar planı uygulamaları yapılmış yerlerde Düzenleme Ortaklık Payı son derece düşük kalmıştır. Günümüzde bu tür alanlar kentlerin ortasında değerleri son derece artmış alanlardır. Buralarda yeniden yapılan imar planlarının uygulamaları için çok yüksek kamulaştırma bedelleri söz konusu olmaktadır. Çünkü İmar Yasasına göre DOP alınan parsellerden ikinci bir DOP alınması söz konusu değildir.

3.3.2 Kentsel donatının nüfusa göre yeterli olmadığı durumlarda, uygulamanın yapıldığı dönemde geçerli olan DOP oranının altında DOP kesintisi yapılan parsellerden uygulamanın yapıldığı dönemin DOP oranına tamamlanacak şekilde ikinci bir DOP alınamaması

Bu durumda uygulamanın yapılacağı dönemin DOP oranına ulaşamaması bir sorun olarak belirmektedir. Ülkemizde plan kararları ile atanan nüfus yoğunluk kararları ile bu nüfusun gereksindirdiği kentsel sosyal ve teknik altyapı alanları, İmar Kanunu ile "Plan Yapımına Dair Esaslara Ait Yönetmelik" hükümlerine göre belirlenmekte, bu sürece bağlı kentsel arazi düzenlemesi ise 18. madde hükümleri uyarınca oluşturulmaktadır. 18. maddeye uygun olarak yapılan arazi düzenlemeleri ile elde edilmesi yasal olarak zorunlu olan DOP ile Kamu Ortaklık Payları, İmar Kanunu' un temel tanımlarından kaynaklı olarak "Eşitlik " ilkesi ile elde edilmektedir. Uygulamanın yapıldığı dönemde geçerli olan oranın altında DOP kesintisi yapılan parsellerden eksik DOP alınmış olması eşitlik ilkesini zedelemektedir.

3.4 Mülkiyet, kullanım türü ve/ya kısıtlara ilişkin verilerin eksikliğinden kaynaklanan sorunlar

3.4.1 Tüm kentler için sayısal haritaların, mekânsal bilgi sistemine uygun kadastral verilerin ve bu verilerle bütünleşik imar planı verilerinin üretilmemiş olmasının yarattığı sorunlar

Türkiye'nin her yerinde kadastral verilerin ve imar planı verilerinin sağlıklı biçimde oluşturulamaması, plan yapım aşamasında mülkiyet, kullanım türü ve doğal, yasal kısıtların belirlenmesinde bazı zorluklara neden olmaktadır; veri eksikliği planlamanın sağlıklı yapılmasını engellemektedir.

3.4.2 Kadastral parsellerde (çok amaçlı kadastroya geçilememesi nedeniyle) doğal ve yasal kısıtların görülememesinden kaynaklanan sorunlar

Doğal ve yasal kısıtların yetersiz kadastral veriler nedeniyle tam olarak bilinmemesi, planlama sürecinde bu sınırlamaları bilmeden, dikkate almadan plan yapımına götürmekte; bu da daha sonra çeşitli yasal sorunlara neden olabilmektedir.

3.4.3 Orman kadastrounun ve 2B alanlarının tam olarak tescil edilmemesinden kaynaklanan sorunlar

"2B" arazisi; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 2'inci maddesi (b) bendine dayanılarak; 'Devlet Ormanı' sayılan, ancak kadastro çalışmaları sırasında orman niteliğini kaybettiği gerekçesiyle,

hazine adına ormancılık düzeni dışına çıkarılan yerlerdir. Orman Genel Müdürlüğü'nün 2004 yılı başı verilerine göre bu alan, 483.999 hektardır. Ülkemizde kadastronun ve orman kadastrusunun tamamlanamamış olması, yapılan orman kadastro haritalarının kadastral standartlara (Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliğine) uygun üretilmediği için tescil edilememesi, zilyetlik yoluyla devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan yerlerin özel mülkiyete geçmesine neden olmaktadır. İmar afları, orman ve mera yasalarında yapılan af niteliği taşıyan değişiklikler kentsel arsa ve arazi işgallerini sürekli özendirilmiş ve özendirilmektedir. Belirtilen bu durumlar Türkiye'de arazi ve arsa işgali ve spekülasyonun, haksız kazancın, kaçak yapılaşmanın, plansız ve sağlıksız kentleşmenin nedeni olduğu gibi planlı yaşanabilir kent için kentsel arsa ve arazi yönetiminin önünde duran en büyük engeldir.

3.4.4 Mera alanlarındaki mevcut kullanım ve yapılaşmadan kaynaklanan sorunlar

Çevre ve Ormancılık Şûrasındaki çalışmalara esas olmak üzere hazırlanan İ.Ü. Orman Fakültesi Görüşü'nde (15.03.2005) şu değerlendirme yapılmaktadır.27/05/2004 tarihinde 5178 sayılı ile Mera Kanunu değiştirilerek, meraların amaç dışı kullanımı kolaylaştırılmış, 01/01/2003 tarihi itibarıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde kalan ve imar planlarında yerleşim alanı olarak görülen alanların mera niteliğinin kaldırılarak hazine adına tescilli sağlanmıştır. Bu şekilde, tıpkı orman alanlarında olduğu gibi meralarda da 2/B benzeri alanların oluşturulması imkan dahiline girmiştir. Bu düzenlemenin olası sonucu, orman alanları gibi meraların da işgaline devam edilmesi ve 01/01/2003 tarihinin gelecekte, daha ileri bir tarihe çekilerek bu tarihe kadar gerçekleşecek mera işgallerinin meşrulaştırılmasıdır.

3.5 Özel yasalarla kentsel arsa üretme yetkisine sahip kurumların arsa geliştirme uygulamaları ile yerel yönetimlerin plan ve uygulamalarının örtüşmemesi

Planlama mevzuatında farklı kurumlara özel yasalarla verilen yetkiler, arsa üretimi konusunda üst ölçek planların eksikliğini beraberinde getirmektedir. Ayrıca, farklı kurumların uygulamaları da yerel yönetimlerin uygulamaları ile örtüşmemekte, bu da kaynak ve zaman kaybına ve arsa üretimi konusunda sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

• Konut Politikalarına Yönelik Sorunlar

3.6 Kamunun kapsamlı, çok aktörlü ve aktörleri yapabilir kılan planlama ve arsa politikaları ile bütünleşmiş bir konut politikasının bulunmaması ve sorumlu kuruluşlar arasında yetki ve sorumluluk karmaşası

Ülkemizde kamu geçmişten bugüne geniş kapsamlı ve bütünleşik arsa ve konut politikaları izleyememiştir. Bu süreçte, yasal ve yönetsel anlamda yetkiler ve sorumluluklar netleştirilememiş, aktörlerin etkinliği sağlanamamıştır. Planlama kademeleri, yetkili kurumları ve süreç anlamında kaotik bir ortam söz konusudur. Kamunun konutu “sosyal bir olgu” olarak ele almaması ve bu yönde politikalar üretmemesi bugünkü konut sorunun en temel darboğazıdır. Yasalar ve yürütülen politikalar arasında farklılıklar ve kopukluklar vardır.

3.7 Mevzuatın, makro politikalar dikkate alınmadan ve katılım sağlanmadan mevcut durumla sorun yaratacak sıklıkla değiştirilmesi

Konuta yönelik mevzuat, özellikle 2000 sonrası dönemde sıklıkla değişikliğe uğramış, yeni aktörler bu sürecin içinde yerlerini almışlardır. Özellikle ortaklık modellerinin oldukça etkin biçimde hayata geçtiği bu dönemde, ilgili kurum ve kuruluşların süreçten dışlanması,

kamunun katılıma çoğu kez kulak tıkayarak mevzuat değişikliklerine yönelmesi mevcut durum açısından sorunlara yol açmaktadır.

3.8 Konut ile ilgili veri tabanının yetersizliği, güncel ve ilişkilendirilmiş verilerin eksikliği, varolan bilgi ve belgelerin paylaşımında kurumlar arasında kopukluklar ve eşgüdümsüzlük

Ülkemizin hemen her konuda yaşadığı bir sorun olan veri yetersizliği, konut konusunda kendini önemli boyutlarda ortaya koymaktadır. Konuta yönelik veri tabanı yetersizdir; bunun da ötesinde eşgüdüm içinde çalışmayan kurumların birbirleri ile bilgi ve belge paylaşımının bulunmayışı, hatta çoğu kez aynı kurumun farklı birimlerinin bile birbirinden haberdar olmayışı, aynı verilerin birçok kurum ya da araştırmacı tarafından tekrar tekrar üretiliyor oluşu, bilimsel verinin üretilmesi ve amaca yönelik olarak kullanılması konusunda aksaklıklara ya da gücün, emeğin ve kaynağın boş yere harcanmasına yol açmaktadır.

3.9 Ülke genelinde, yerleşmelere göre, konut arz-talep-ihtiyaç dağılımındaki farklılıklar ve dengesizlikler, bazı yerleşmelerde konut gereksiniminin karşılanamaması

Gerek kamu, gerekse özel sektör tarafından üretilmekte olan ve 2000 sonrası dönemde hız kazanan konut, veri tabanının eksikliği, gerçek arz talep dengesini ortaya koyacak araştırmaların yapılmaması gibi nedenlerle, belirli noktalarda ihtiyaç fazlası olarak yığılma gösterirken, belirli noktalarda ise konut üretimi ihtiyacı karşılamaktan uzaktır.

3.10 Konut piyasasında, özellikle orta ve alt gelir grubuna yönelik konut ve finans alternatiflerinin sınırlılığı

Başta kamu sektöründe üretilen konutlar olmak üzere, ülkemizdeki konut üretimi, alt ve orta gelir grubuna yönelik alternatif sunma konusunda yetersiz kalmaktadır. Özellikle de TOKİ tarafından alt gelir grubu için üretilen konutlara erişilebilirlik hala oldukça sınırlıdır. Orta gelir grubuna yönelik projelerle üretilen konutlar da gereksinime göre oldukça yetersiz sayıdadır.

3.11 Mevcut mevzuata uygun oluşmuş konut stokunda sağlamaştırma, sağlıklılaştırma ve niteliğinin yükseltilmesi gereği olan çok sayıda konutun bulunması

Nitelik sorunu, yalnızca yasadışı konutlarda rastlanan bir sorun değildir. Bugün kentlerimizde sağlamaştırılması ve niteliğinin yükseltilmesi gereken oldukça büyük bir “ruhsatlı konut stoğu” bulunmaktadır. Kat Mülkiyeti Kanunu tehlike arz etmeyen yapıların bakım-onarımı için kolay karar almaya olanak sağlamamaktadır. Mevzuata uygun yapılmış konutların nitelik sorunu özellikle de afetler açısından önem taşımaktadır.

3.12 Konut politika ve projelerinde özel ihtiyaç gruplarının yeterince dikkate alınmaması

Bebekli, küçük çocuklu kadınlar, bedensel engelliler, yaşlılar, tek ve çocuklu ebeveynler, konut politikaları içinde yer almadığı gibi, üretilen projelerde de özel ihtiyaç gruplarına yönelik tasarımlar ve çözümler bulunmamaktadır. Mevcut konut çevrelerinde yürümeyi ve hareketi zorlaştırıcı çok sayıda fiziksel engel bulunmaktadır.

3.13 Orta ve daha alt gelir gruplarının konut edinmelerine katkı sağlayan konut kooperatiflerinin son yıllarda konut üretimine katkılarının giderek azalması

Yukarıda belirtildiği gibi kar amacı gütmeyen bir konut sunum biçimi olan kooperatiflerin yıllık inşaat ruhsatları içindeki payı, özellikle 2004 yılından itibaren yüzde 10'un altına inmiştir. TOKİ'nin doğrudan konut üretimine yönelmesi nedeniyle kooperatiflere kredi desteği vermemesi bu gelişmenin başta gelen nedenidir. Diğer önemli bir neden, bazı kooperatif yöneticilerinin uygulamaları nedeniyle kooperatiflere karşı güven sorununun ortaya çıkmasıdır. Bu sorunları ortadan kaldıracak politikalar kooperatiflerin konut üretimindeki payını ve kooperatifler eliyle konut üretiminin etkinliğini arttıracaktır.

3.14 Mevcut konut alanlarında eğitim, sağlık, idari, sosyal ve kültürel tesisler, yeşil alanlar vb. için ayrılan alanların yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş standartların çok altında olması

Kentlerimizin en temel sorunlarından biri olan donatı alanları, mevzuatta öngörülen standartların çok altında kalmaktadır. Bunun temel nedeni planda ayrılan alanlarının kamu eline geçmemesi, plan değişiklikleriyle donatı için ayrılan alanlarının başka kullanımlara tahsis edilmesi, ilgili bakanlıklar tarafından yapılması gereken okul, sağlık tesisi gibi yatırımların gerçekleştirilmemesidir. Sosyal ve teknik altyapının genellikle üst yapıdan sonra yapılıyor olması da standartların altında donatı alanları üretilebilmesinin nedenleri arasında sayılabilir.

3.15 Konut alanlarında arazi kullanımı, donatı ve hizmetler, altyapı ve erişilebilirlik arasında maksimum ekonomiyi sağlayacak dengenin kurulamamasının yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi

Kentsel gelişmenin mekânsal olarak yaygınlaşmaya başlamasıyla konut alanlarına sunulan donatının miktarı, konumu ve erişilebilirliği ile işyeri-konut ilişkisi önem kazanmıştır. Özellikle belediye ve mücavir alan sınırları dışında konut gelişmesine izin veren kurum ile altyapı ve sosyal donatı sunum yükümlülüğü olan kurumların farklılaştığı durumda bu sorun daha önemli olmaktadır.

3.16 Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımı için uygun yaklaşımların ve finansman araçlarının yeterince geliştirilmemiş olması

Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stoğunun korunup geliştirilmesi ve yaşatılması konusunda kamunun etkin bir politikası bulunmadığı gibi, mülk sahiplerinin ağır bürokrasi karşısındaki bilinçsizliği, gelişkin olmayan finansman araçları ve kamunun korumaya kaynak aktarma konusundaki isteksiz duruşu kültür varlıklarının kent üzerinde külfet gibi görünmelerine neden olmaktadır.

3.17 Öncelikle plansız ve düzensiz konut alanları olmak üzere yüksek yapılaşma yoğunluklarının sağlıklı yaşam ortamları yaratması

Ülkemiz kentlerinde, başta plansız ve düzensiz konut alanlarında olmak üzere, yüksek yoğunluklu alanlar, çoğunlukla aralardaki dar, güneş görmeyen ve karanlık sokaklar, kapalı rüzgar koridorları, yetersiz donatı alanları gibi fiziksel karakteristikler ile kendini ifade etmektedir. Bu tipik yapılanma düzeni, kentlerde sağlıklı yaşam çevreleri ortaya çıkarmaktadır.

3.18 Afet tehlike ve riski olan alanlarda acil müdahale gerektiren yüksek yoğunluklu düzensiz konut alanlarının varlığı

Başta ıslah planları ile gelişmiş alanlar olmak üzere, Türkiye'nin hemen her yanında mevcut olan yüksek yoğunluklu, düzensiz veya kaçak yapı alanları, içlerinde barındırdıkları binlerce insan ile, can ve mal güvenliği açısından acil müdahale gerektiren, öncelikli sorun alanları olarak tanımlanmaktadır.

3.19 Doğal, tarihi ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar ile dere yatakları, su havzaları, orman ve 2B alanlarının kaçak yapılaşmalarla işgal edilmesi

Kentlerin doğal yaşam alanları olan su havzaları, orman alanları vb. alanlar, büyük kısmı 1980'lerde olmak üzere, sürekli olarak kaçak yapılarla tahrip edilmekte, ormanların içinde yeni 2B alanları yaratılmakta, su kaynakları kirletilmektedir. Mevcut yasalar ve yönetmelikler, denetimdeki ve planlamadaki çok başlılık sürecini daha fazla çıkmaza sokmuştur. Üst ölçekli planlardan alt ölçekli planlara kadar kurumlar arası bir eşgüdüm sağlanamamıştır. Bu yetki karmaşaları ve kaos ortamı, havza ve orman alanlarından rant elde etmek isteyen çıkar gruplarının lehine işleyen bir sürece dönüşmüştür.

3.20 Başta yüksek yoğunluklu düzensiz yapılaşmış alanlar olmak üzere, konut alanlarında afet tehlike ve risklerinden korunmaya yardımcı olacak kentsel açık alanların mevcut olmaması veya çok az miktarda olması

Can güvenliği açısından büyük tehlike ve risk taşıyan bu tür alanlar içerisinde, afet anında toplanma mekânı olarak kullanılacak kentsel açık alanların hemen hemen hiç bulunmaması da bir başka önemli sorundur.

3.21 Kentlerde çok katlı binalardan oluşmuş mevcut konut alanlarının giderek eskimesi

Kentlerimizde özellikle de merkezi alanlarda yer seçmiş olan çok katlı konutlar, mevzuat ve finans sorunları nedeniyle uzun yıllar boyunca yenilenmemiştir. Mevcut konut alanlarının yenilenmesi başlı başına bir sorun alanını tanımlarken, bu alanların çok katlı oluşu ve Kat Mülkiyeti Kanunu'nun bu konuda karar almak için öngördüğü koşullar sorunun boyutlarını daha da büyötmektedir.

3.22 Konutların ve konut çevrelerinin yaşam kalitesini değerlendirecek nesnel göstergelere dayalı bir sistemin kurulmamış olması

Türkiye'de konut ve yakın çevresinin nesnel özelliklerini ve yaşam kalitesini tanımlayan istatistikler yeterli düzeyde değildir. Nüfus ve bina sayımlarının sonuçları ilçeler düzeyinde derlenmekte, mahalle ve semt ölçeğinde değerlendirme ancak araştırmacıların verileri satın alması halinde kendileri tarafından yapılabilmektedir. Ayrıca konutlar düzeyinde yaşam kalitesini yeterli düzeyde ölçebilecek göstergeler derlenip yayınlanmamaktadır. Bu nedenle uygulanan politikaların ve konut piyasasındaki gelişmelerin sonuçları tam olarak izlenmemektedir.

3.23 Toplum bireylerinin konut ve konut çevrelerinden memnuniyetlerini ölçen, yaşam kalitesinin öznel göstergelerine dayalı bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulmamış olması

Konut ve yakın çevresiyle ilgili nesnel göstergelerin yeterli düzeyde derlenip yayınlanmamasının yanısıra konutta memnuniyet düzeylerini, şikayet edilen hususları ve oturanların yaşam kalitesini belirleyen araştırmalar düzenli olarak yapılmamaktadır. Özellikle çok sayıda toplu konutun yapımını gerçekleştiren TOKİ'nin 1990'lı yılların ilk yarısında başlatılan konuttan memnuniyet araştırmalarını belirli aralıklarla düzenli olarak, farklı bölgelerde ve konut tipleri için yaptırması ve bu tür araştırmaların diğer yapımcılar tarafından üretilen konutlar için de yapımına başlanması yararlı olacaktır. Bunun yanı sıra mahalle bazında örneklemeler ile mevcut ve yeni konut alanlarını kapsayacak şekilde yaşam kalitesi anketleri yapılmalıdır.

3.24 Kent genelinde ve konut alanlarında yayaya ve motorsuz taşıt ulaşımına öncelik veren yaklaşımların eksikliği

Konut yerleşmelerinde yaşam güvenliği için planlama ve kentsel tasarımda yaya ve bisiklet kullanımını özendiren, kolaylaştıran ve güvenli hale getiren yaklaşımlar yeterince veya hiç desteklenmemektedir. Sürdürülebilirliğin kentsel gelişme ve yaşamın başta gelen hedefleri arasına girdiği günümüzde motorlu taşıt kullanımını teşvik etmeyen planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi büyük önem kazanmıştır.

3.25 Konut stokunda ve yeni konut üretiminde enerji etkin ve iklim duyarlı konutların az sayıda olması

Başta kamu sektörü olmak üzere çeşitli kesimlerce yapılan konut üretiminde yeni çevre teknolojileri yeterince kullanılmamaktadır. Özellikle de kamu sektörü, baştan yapılacak bu tip yatırımlardan, maliyeti yükseltmemeye adına kaçınmaktadır.

3.26 Korunaklı konut sitelerinin giderek artması ile kentsel ayrışmanın keskinleşmesi ve toplumsal bütünleşmede sorunlar yaşanması, (dışlanma, toplumsal ihraç/tecrit) sorunları

Son dönemlerde sayıları hızla artan korunaklı siteler, mekânsal ve toplumsal ayrışmaları giderek daha da belirgin hale getirmektedir. Bu belirgin keskinleşme toplumsal bütünleşmede sorunlar ortaya çıkartmakta, kentsel ve toplumsal gerilimleri ve çelişkileri artırmaktadır. Toplumun bazı kesimleri bu yapılanma sırasında dışlanmaktadır.

3.27 Konut alanlarında tek tipleşme ve yerel özgünlüğün kaybolması sorunu

2000 sonrası dönemde ve daha çok da TOKİ'nin ve bazı belediye şirketlerinin standart uygulamalarının ortaya koyduğu bir sorun olarak, tek tipleşme (aynılaşma) yeni kent mekânlarının en büyük sorunları arasında sayılmaktadır. Uygulamalar öyle boyutlara varmıştır ki, bugün kamu tarafından üretilen bir toplu konut alanına bakıldığında, bu alanın ülkenin hangi kentinde olduğunu anlama imkanı bulunmamaktadır. Yerel karakteristik ve kimlik, özgün değerler dikkate alınmamakta, kentler hızla kimliksizleşmektedir.

3.28 Yürürlükteki yasalar uyarınca yasallaştırılmayan çok sayıda konutun bulunması

Ülkemizin 1980'li yıllarla birlikte hız kazanan bir gerçeği olarak, milyonlarca kaçak yapı, kent içinde kalmaya devam etmektedir. Özellikle de seçim dönemlerinde bu yapıların sayısında gözle görülür artışlar olmaktadır. Bu yapı stoğu, kent içinde sağlıksız çevreler yaratmakta, afet tehlike ve riski karşısında milyonlarca insanın can güvenliğini tehdit etmektedir. En son

çıkartılan 2981/3290 sayılı İmar Affı Yasaları kapsamına girmeyen ve bir bölümü yürürlükteki mevzuatla bağdaşmadığı için yasallaştırılma olanağı bulunmayan bu yapıların tümüyle ortadan kaldırılması ise, hem ekonomik açıdan, hem de sosyal açıdan ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

3.29 İslah imar planlarıyla meşrulaştırılan eski hisseli tapu ve gecekonduların, yeni imar haklarıyla daha yoğun, donatı yetersizlikleri bulunan alanlar olarak gelişmeleri

Yasadışı olarak kent içinde kalan konut stoğu sorunun daha da büyüğü, ıslah planlı alanlar konusunda kendini göstermektedir. Büyük çoğunluğu 80'li yıllarda yürürlüğe giren aflarla yasallaştırılmış olan, ancak planın öngördüğü şekilde dönüşmemiş ve donatıları sağlanmamış olan bu yerleşmeler nitelik, karakteristik, çevresel etkiler, risk, yoğunluk açılarından yasadışı konut stoğundan farksız görünmektedir. Bu yerleşmeleri kapsayan imar planları yapıldığında, yükselmiş olan standartlara göre gerekli donatının sağlanması, yüksek kamulaştırma bedelleri ödenmediği takdirde tümüyle olanaksız hale gelmektedir.

3.30 Siyasi iktidarların, çeşitli kanunlarda düzenlemeler yaparak veya özel kanunlar çıkararak, gecekondular ve kaçak yapılaşmalara af getirme eğilimleri

Yöneticiler tarafından özellikle seçim dönemleri öncesinde verilen imar affı sözlerinin yanı sıra, mevcut yasalar çerçevesinde yasallaştırılma olanağı bulunmayan alanlar için (örneğin Kuzey Ankara Kent Girişi Projesi gibi) özel yasaların çıkartılması, ya da torba yasalar içinde düzenlemeler yapılması, 2000 sonrası dönemde çok sık rastlanılan bir durumdur.

3.31 Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önlemek üzere yasaların öngördüğü cezaların çeşitli nedenlerle uygulanamaması

Siyasilerin affa olan eğilimleri çerçevesinde, kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önleme konusunda isteksiz olmaları, bu konudaki en temel sorun olarak görülmektedir. Bu sorunun yanı sıra, üstten gelen siyasi baskılar, hukuki, finansal ve teknik sorunlar da uygulamanın önündeki sorunlar arasında sıralanabilir. Konunun bir başka boyutu da uygulamanın yürütülmesi durumunda evsiz kalacak milyonlarca insanla ilgilidir. Kamunun bu kişilerin konut sorununa çare bulmadan harekete geçmesi çok ciddi boyutlarda toplumsal sorunlara yol açmaktadır.

3.32 Yerel yönetimlerin çeşitli nedenlerle ödenebilir toplu konut üretiminde etkili olamaması

Yerel yönetimlerin, son yıllarda kooperatif birlikleri gibi sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde veya doğrudan TOKİ'nin ilgili yönetmeliği kapsamında konut üretimindeki etkinlikleri çok azalmıştır. TOKİ'nin alt ve -sınırlı oranda- orta gelir için ürettiği konutların ödenebilirliği düşüktür ve sayıları gereksinime göre yeterli değildir. Bu nedenle merkezi ve yerel yönetimler, ne ayrı ayrı, ne de işbirliği halinde ödenebilir konut üretme konusunda yeterince etkin olamamakta, alternatif finans modelleri sunamamaktadır.

3.33 Kaçak yapıların alınıp satılmasının yeterince engellenememesi

Her ne kadar bankalar konut kredisi verirken ruhsatlı konut kriteri aramakta iseler de, halkın

büyük çoğunluğu noter anlaşmaları ya da kağıt üzerinde yapılmış basit sözleşmeler ile konut alıp satabilmektedir.

3.34 Kaçak yapılaşmanın İmar Kanununda yapı sahibi, müteahhit ve fenni mesul sorumluluğu ile sınırlandırılması, yerel ve merkezi yönetimlerin görevlerine ilişkin sorumlulukların ve cezai müeyyidelerin belirgin olmaması

Kaçak yapılaşma ile ilgili sorumluluk hiç kuşkusuz en üst konumdaki görevliden başlamaktadır. Bununla birlikte, sorumluluk ne yazık ki genellikle –zaten siyasi baskı altında olan- birkaç teknik elemanın üzerine yüklenmekte, gerçek sorumlular kendilerini sorumluluktan kurtarabilmektedir. Görevini yapmak isteyen savcıların çoğu kez siyasilerce engellenmesi, soruşturma izni verilmemesi de sorunun bir başka boyutudur.

• Kentsel Dönüşüme Yönelik Sorunlar

3.35 Kentsel dönüşüme ilişkin mevzuattaki eksiklikler

Kentsel dönüşüme ilişkin mevzuatta boşluklar ve eksiklikler bulunmaktadır. Çok sayıda yasa ve kurum söz konusudur ve hala kamu Kentsel Dönüşüm Yasası beklentisi içindedir. Dönüşüm çoğu kez ödüllendirme anlamı taşımaktadır. Farklı yasalara dayanan uygulamalardan kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır:

Kentsel dönüşüm/yenileme alanlarının ilan edilmesinde ve uygulamalara başlanmasında altık olarak kullanılan mevcut yasa ve yönetmelikler;

- 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu,
- 5393 sayılı Belediye Kanunu;
- 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu (Özel Kanun),
- 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Hakkında Kanun“

5393 sayılı Belediye Kanunu Madde 73- Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir.

Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında yıkılarak yeniden yapılacak münferit yapılarda ilgili resim ve harçların dörtte biri alınır.

Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az elli bin metrekare olması şarttır.

Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarında bulunan yapıların boşaltılması, yıkımı ve kamulaştırılmasında anlaşma yolu esastır. Kentsel dönüşüm ve gelişim projesi kapsamında bulunan mülk sahipleri tarafından açılacak davalar, mahkemelerde öncelikle görüşülür ve karara bağlanır.

Madde hükmü incelendiğinde Belediyenin kentsel dönüşüm ve gelişim projesi uygulayabilmesinin

1. Kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak,
2. Kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak, şeklinde iki koşula bağlandığı görülmektedir.

Kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla uygulanacak dönüşüm projelerinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar 05.07.2005 tarih ve 25866 sayılı R.G.'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Hakkında Kanun" hükümleri ile düzenlenmiş olmasına rağmen eskiyen kent kısımlarının kentin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilmesine ilişkin hükmün uygulama usul ve esaslarının nasıl olacağına ilişkin bir düzenleme öngörülmemiştir.

Belediye Kanunu'nun 73. madde hükmü incelendiğinde, dönüşüm alanının ilanında belediye meclisinin salt çoğunluğu ile karar alınması gerektiği, alanın en az elli bin metre kare olması gerektiği, bu alanda yapılacak yapılarda resim ve harçların dörtte bir oranında alınacağı, uygulama aracı olarak anlaşma yolu ile kamulaştırmanın öngörüldüğü ve dönüşüme konu alanın belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde olması gerektiği görülmektedir. Madde hükmü bu haliyle, dönüşüm projelerinin uygulanabilmesi açısından bir çok belirsizliği barındırmakta, yeni uygulama araçları tanımlamamaktadır.

Ülkemizde uygulayıcı idareler tarafından sürdürülen uygulamalar incelendiğinde;

- Belediyeler ve uygulayıcı idareler tarafından gerçekleştirilen bazı kentsel dönüşüm uygulamalarında kentsel rant oluşturma eğiliminin önemli olduğu, konunun sosyal ve çevresel boyutlarının yeterince dikkate alınmadığı,
- Bu durumdaki bazı kentsel dönüşüm projeleri uygulamalarının meşruiyetinin sorgulanır hale geldiği,
- Dönüşüm projesinin geliştirilmesi ve uygulanması sürecine, dönüşüm alanı sınırları içerisinde mülkiyet sahibi olanların katılımının, arazileri için belirlenen arazi m2 fiyatının kabul edilip edilmediği ile sınırlandırıldığı,
- İmar planlarının hazırlanmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak mevcut uygulama araçlarının dışında yeni uygulama araçları geliştirilmesi arayışının bulunmadığı, gözlemlenmektedir.
-

Bu nedenle, Belediye Kanunu'nun 73. maddesinin belediyelere bu anlamda proje uygulama yetkisi veren bir düzenleme olarak korunarak, katılımçılık ve uygulama araçlarını da tanımlayacak şekilde kapsamlı yeni bir düzenlemenin yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Mevcut yasa ve yönetmelikler kullanılarak kentsel dönüşüm-yenileme uygulamalarında iş akışı;

Kentsel Dönüşüm Projesi uygulanacak alanlar ön incelemeye tabii tutularak alana ilişkin gerekçe raporu hazırlanmakta ve bu rapor Belediye Meclisinin onayına sunulmaktadır. İlçe Belediyelerinden gelen Kentsel Dönüşüm projelerine ilişkin kararlar ve sınır haritaları da inceleme sonucu Büyükşehir Belediye Meclisinin onayına sunulmaktadır.

Belediye meclisince Kentsel Dönüşüm sınırının ve 1/5000 ölçekli nazım plan kararının onayına takiben, Kentsel Dönüşüm çalışmalarının başlatılabilmesi için, Kentsel Dönüşüm Projesi uygulama kriterleri belirlenerek, her bir proje için ayrı ayrı kriterleri gösteren meclis kararları alınmakta ve meclis kararını müteakip uygulama başlatılmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulama kriterlerimiz, bölgede yaşayan vatandaşları mağdur etmeyecek şekilde belirlenmelidir. Uygulama kriterlerinin belirlenmesinden sonra Belediye Encümenince kamulaştırma kararı alınmaktadır.

Mevcut Uygulamalarda Kentsel Dönüşüm Süreci

1. Proje alanının belirlenmesi ve Belediye Meclisinden karar alınarak ilan edilmesi
2. İlan sürecinde yapılan itirazların değerlendirilmesi ve proje alanının kesinleşmesi.
3. Proje alanındaki her türlü yapının tespiti maliklerinin belirlenmesi.
4. Uygulama esaslarının Meclis Kararı ile belirlenmesi.
5. Belediye Encümenince kamulaştırma kararı alınması.
6. İmar Planlama çalışmalarına başlanması
7. Taşınmaz sahiplerine duyuru, tebliğ ve uzlaşma görüşmelerine davet.
8. Uzlaşma sağlanan malikler ile tapu devir işlemlerinin yapılması ve borç-alacak ödemelerinin başlaması
9. Planlama sürecinin tamamlanması ve uygulama etaplarına geçilerek konut ihalelerinin yapılması.
10. Uzlaşılmayan malikler için yargı sürecinin başlatılması.
11. Mülkiyet sorunlarının tamamlanması.
12. Tamamlanan konutların hak sahiplerine teslimi.

Kentsel dönüşüm konusunda mevzuat eksikliğini gidermek için “Dönüşüm Alanları Hakkında Kanun Tasarısı” başlıklı bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Ancak tasarı uzun süredir TBMM’nde yasalaşmayı beklemektedir.

3.36 Planlama sorunları / Planlama açısından kentsel dönüşüme yönelik sorunlar

Türkiye'nin en büyük kenti olan İstanbul'un 1950'li yıllardan itibaren kontrolsüz ve plansız gelişmesine neden olan iki önemli etken vardır. Bunlardan birincisi plansız sanayileşme ve bu sanayileşme sürecinin ihtiyaç duyduğu işgücünün karşılanması için İstanbul'un maruz kaldığı kontrolsüz göç dalgası olmuştur. Bu iki etken beraberinde kontrolsüz ve niteliksiz yapı stoklarını getirmiş, bu mekânların bir bölümü daha sonra suç merkezleri haline gelmiş ve sosyal çöküntü alanlarına dönüşmüştür.

İstanbul ve diğer bir çok kentte işlevini yitirmiş bu tür mekânlarla ruhsatsız inşa edilerek daha sonra yasallaştırılmış yerleşmelerin ülke ve kent ekonomisi için nitelikli ve işlevsel mekânlar ve yerleşmeler niteliğine dönüştürülmesi gerekli olmuştur. Bu nedenle gerek yerinde koruyarak gerekse mevcut işlevleri ve içinde yaşayanları başka yere taşıyarak mekânların düzenlenmesi gerekmektedir. Her iki durumda da kullanıcı yeni mekânında sosyo-ekonomik açıdan iyileştirilmeli ve topluma kazandırılmalıdır.

Ülke genelinde yapılacak üst ölçekli planlar ve plan kararlarının ışığında kentsel dönüşüm projeleri hazırlanmalı ve planlama kararlarını bozacak sonuçlar doğurmamalıdır. Kentsel dönüşüm projeleri planlamanın altında bir uygulama aracı olarak planlanmalıdır.

3.37 Yeniden gelişim sonucu ortaya çıkan mekânsal kimlik sorunu

Ülkemizde uygulanan Kentsel Dönüşüm projelerinde mevcut mekânsal kimlik dokusu ve mekânsal özellikler göz ardı edilerek yeni planlama ve mevcut niteliklerle uyuşmayan planlama kararları verilmekte, bölgede üretilen yapılar ise geçmiş ve gelecek arasındaki organik bağı kuramamaktadır. Bu durumda gelecekte daha büyük problemlerin kaynağı olan kentlerin yaratılmasına ön ayak olunmaktadır.

- *Yaşam ve Mekân Kalitesine Yönelik Sorunlar*: Yeniden gelişim sonucu ortaya çıkan kimlik sorunu sözkonusudur. Kentsel Dönüşümün sürdürülebilirliği (fiziki yapılaşmanın, ekonomik gelişmeyi sağlayacak, kentin çevresel performansını ve çöküntü alanlarında yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirecek biçimde gerçekleştirilememe) sorunu tüm uygulamalara hakimdir. Uygulamalar mutenalaştırma ile sonuçlanmakta, mekânsal ayrışma artmaktadır.

3.38 Kentsel dönüşümün planlama hiyerarşisi içindeki konumu ile ilgili sorunlar

Kentsel dönüşüm projeleri planlamanın üstünde ve üst ölçekli planlardan kopuk bir uygulama aracı olarak ele alındığı, dönüşüm projelerinin planlamanın altında bir uygulama aracı olarak kurgulanmadığı görülmektedir. Öncelikle kentsel dönüşüm olmadan planlamanın var olabileceği ancak planlama olmadan kentsel dönüşümün tek başına var olamayacağı ilkesinin benimsenmesi gerekmektedir.

3.39 Dönüşüm uygulamalarının soylulaştırmaya yol açması

Mutenalaştırma konusuna ilişkin Avrupa ve Amerika kentlerinde yapılmış pek çok araştırma bulunmaktadır. Örneğin, Simon (2005) 'kamu politikaları açısından, yoksul semtleri çekici kılmak için kasıtlı mutenalaştırma sürecinden söz edilebilir' demektedir. Bu sözü edilen planlı süreç hem İstanbul'da (Sulukule) hem de Ankara'da örneği başlamış bulunmaktadır (Güzey, 2009). 'Kentsel dönüşüm kentlerin yeniden yapılandırılmasında temel araç olup mutenalaştırmanın sağlanması için geliştirilmiş hükümet-destekli kentsel mekânsal bir strateji olarak kullanılmaktadır' (Güzey 2009, s. 27). Ancak, tüm hak sahiplerini / paydaşları kapsayan yeniden konutlandırma esaslı çeşitli seçenekler ile mutenalaştırmanın azaltılması yolları bulunmaktadır.

3.40 Mahalle sakinlerinin dönüşüm uygulamalarına karşı güvensizlik nedeniyle dönüşüm istemiyle belediyelere başvurmaması

Kentsel dönüşüm projelerinde, ortak akıl ve ortak katılım olduğu sürece ideal mekânlar ve kentler oluşacaktır. Ancak, bölge veya mahalle sakinlerine rağmen "kamu istedi ve oldu" ilkesi kesinlikle doğru bir karar değildir. Sonuçta yeni oluşacak mekânlarda o bölgenin insanları yaşayacağı için bölge halkını projenin içinde bir paydaş olarak kabul etmek gerekir ve uygulamanın her safhasında fikirlerin konuşulması ve tartışılması gerekliliği çok doğru olacaktır. Mevcut uygulamalarda güven eksikliği kentsel dönüşüm için yerel talep ve girişimleri azaltmaktadır.

3.41 Kentsel Dönüşümün sürdürülebilirliği sorunu

Kaynakların doğru ve gelecek için kullanılabilir olmasının planlanması, kamu yararının göz önünde bulundurulması, kentsel dönüşüm uygulamalarının birinci maddesi olmalıdır.

Uygulanacak projeler kısa vadeli veya günü kurtarmak için yapılmamalı, projenin gelecekteki getirisini veya götürüsünü çok iyi planlamalı ve yol haritası bu doğrultuda çizilmelidir. Kentsel dönüşüm projelerinde oluşacak rantın doğru yönlendirilmesi projelerin sürekliliği için gerekli unsurlardan bir tanesidir.

3.42 Kentsel Dönüşümde uygulama sorunları

Bazı dönüşüm uygulamalarının bilimsel hedeflerinden saptığı ve kentsel dönüşümün bir rant yaratma aracı haline geldiği şeklinde algılanmalar ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde kentsel dönüşüm planlamanın altında bir araç olarak kurgulanmadığı için uygulama esnasında ciddi problemler meydana gelmektedir. Uygulama sadece bazı kurum veya kişilerin tekelinde kalmamalı, uygulamada sorumluluklar projenin içinde yer alan aktörler arasında paylaşılmalıdır.

3.43 Kentsel Dönüşümün finansman sorunu

Kentsel dönüşüm projeleri maliyeti yüksek olan projelerdir. Bu projelerde kamu-özel sektör işbirliğinin kurulması veya dış kaynaklı finansman olanaklarından da yararlanılması gerekmektedir. Halen kentsel dönüşüm projeleri büyük ölçüde TOKİ finansmanına dayalı olarak yürütülmektedir. Kamu katkısının başta tanımlanması, projelerin geri ödenebilirliğinin sağlanması ve yaratılacak ek getirinin kamuya kazandırılmasını sağlayacak düzenlemelere gereksinim bulunmaktadır.

3.44 Planlı mutenalaştırma ya da sürdürülebilir kentsel dönüşüm sorunu

Burada fiziki yapılaşmanın, ekonomik gelişmeyi sağlayacak, kentin çevresel performansını ve çöküntü alanlarında yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirecek biçimde gerçekleştirilememesi bir sorun olarak ifade edilmektedir.

NO	SORUN ALANLARI
3.1	Yerleşmelerin gereksinmelerine uygun, yeterli miktarda ve çeşitlilikte kentsel arsa üretilememesi sorunu: 3.1.1 Plan dönemi nüfus tahmini ile imara açılan arsa miktarı arasında uyumsuzluk ortaya çıkması. 3.1.2 Türkiye'de planlama sistemi esnek olmasına karşın, orta ve alt gelir gruplarının ödeyebileceği fiyat ve büyüklükte arsa üretilememesi. 3.1.3 Bazı kentlerin imar planlarının sürdürülebilirlik ilkesiyle, çevresel değerleri koruyan ve Avrupa Kentleşme Şartının (2008) öngördüğü yaygınlaşmayan kent (Compact cities) yaklaşımıyla bağdaşmayan özellikler taşıması. 3.1.4 Özel kanunlarla tanımlananların dışında taşınmaz satışlarında süreyle bağlı vergi muafiyeti tanınmış olması kamu yatırımlarının katkısıyla oluşan taşınmaz değer artışlarından kamunun pay elde etmesini olanaksız kılması
3.2	İmar uygulaması ile ilgili sorunlar: 3.2.1 İmar Kanununun 18. madde uygulamalarının birçok belediye tarafından konut ve diğer kentsel kullanımlar için arsa üretiminde öncelikli bir araç olarak tercih edilmemesi; 16. madde uygulamasıyla yetinilmesi. 3.2.2 İmar uygulamalarında yol fazlası tanımı ve yoldan ihdas uygulamalarında yaşanan sorunlar. 3.2.3 Düzenleme sahalarda davalı taşınmazlarda yaşanan sorunlar. 3.2.4 Kamu mülkiyetindeki arazilerin imar uygulamasında kullanılması sorunu
3.3	İmar Kanununun 18. maddesi uygulamalarında Düzenleme Ortaklık Payı (DOP) kesintisi yapılmasıyla ilgili sorunlar: 3.3.1 İmar planında belirlenen emsal (KAKS) ile DOP oranı arasında uyumsuzluk sorunu. 3.3.2 Kentsel donatının nüfusa göre yeterli olmadığı durumlarda, uygulamanın yapıldığı dönemde geçerli olan DOP oranının altında DOP kesintisi yapılan parsellerden uygulamanın yapılacağı dönemin DOP oranına tamamlanacak şekilde ikinci bir DOP alınmaması
3.4	Mülkiyet, kullanım türü ve/ya kısıtlara ilişkin verilerin eksikliğinden kaynaklanan sorunlar: 3.4.1 Tüm kentler için sayısal haritaların, mekânsal bilgi sistemine uygun kadastral verilerin ve bu verilerle bütünleşik imar planı verilerinin üretilmemiş olmasının yarattığı sorunlar. 3.4.2 Kadastral parsellerde (çok amaçlı kadastraya geçilememesi nedeniyle) doğal ve yasal kısıtların görülmemesinden kaynaklanan sorunlar. 3.4.3 Orman kadastrasının ve 2B alanlarının tam olarak tescil edilmemesinden kaynaklanan sorunlar. 3.4.4 Mera alanlarındaki mevcut kullanım ve yapılaşmadan kaynaklanan sorunlar
3.5	Özel yasalarla kentsel arsa üretme yetkisine sahip kurumların arsa geliştirme uygulamaları ile yerel yönetimlerin plan ve uygulamalarının örtüşmemesi
3.6	Kamunun kapsamlı, çok aktörlü ve aktörleri yapabilir kılan planlama ve arsa politikaları ile bütünleşmiş bir konut politikasının bulunmaması ve sorumlu kuruluşlar arasında yetki ve sorumluluk karmaşası
3.7	Mevzuatın, makro politikalar dikkate alınmadan ve katılım sağlanmadan mevcut durumla sorun yaratacak sıklıkla değiştirilmesi
3.8	Konut ile ilgili veri tabanının yetersizliği, güncel ve ilişkilendirilmiş verilerin eksikliği, varolan bilgi ve belgelerin paylaşımında kurumlar arasında kopukluklar ve eşgüdümsüzlük
3.9	Ülke genelinde, yerleşmelere göre, konut arz-talep-ihyaç dağılımındaki farklılıklar ve dengesizlikler, bazı yerleşmelerde konut gereksiniminin karşılanamaması
3.10	Konut piyasasında, özellikle orta ve alt gelir grubuna yönelik konut ve finans alternatiflerinin sınırlılığı
3.11	Mevcut mevzuata uygun oluşmuş konut stokunda sağlamaştırma, sağlıklılaştırma ve niteliğinin yükseltilmesi gereği olan çok sayıda konutun bulunması
3.12	Konut politika ve projelerinde özel ihtiyaç gruplarının yeterince dikkate alınmaması
3.13	Orta ve daha alt gelir gruplarının konut edinmelerine katkı sağlayan konut kooperatiflerinin son yıllarda konut üretimine katkılarının giderek azalması
3.14	Mevcut konut alanlarında eğitim, sağlık, idari, sosyal ve kültürel tesisler, yeşil alanlar vb. için ayrılan alanların yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş standartların çok altında olması
3.15	Konut alanlarında arazi kullanımı, donatı ve hizmetler, altyapı ve erişilebilirlik arasında maksimum ekonomiyi sağlayacak dengenin kurulamamasının yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi
3.16	Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımı için uygun yaklaşımların ve finansman araçlarının yeterince geliştirilmemiş olması

3.17	Öncelikle plansız ve düzensiz konut alanları olmak üzere yüksek yapılaşma yoğunluklarının sağlıklı yaşam ortamları yaratması
3.18	Afet tehlike ve riski olan alanlarda acil müdahale gerektiren yüksek yoğunluklu düzensiz konut alanlarının varlığı
3.19	Doğal, tarihi ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar ile dere yatakları, su havzaları, orman ve 2B alanlarının kaçak yapılaşmalarla işgal edilmesi
3.20	Başta yüksek yoğunluklu düzensiz yapılaşmış alanlar olmak üzere, konut alanlarında afet tehlike ve risklerinden korunmaya yardımcı olacak kentsel açık alanların mevcut olmaması veya çok az miktarda olması
3.21	Kentlerde çok katlı binalardan oluşmuş mevcut konut alanlarının giderek eskimesi
3.22	Konutların ve konut çevrelerinin yaşam kalitesini değerlendirecek nesnel göstergelere dayalı bir sistemin kurulmamış olması
3.23	Toplum bireylerinin konut ve konut çevrelerinden memnuniyetlerini ölçen, yaşam kalitesinin öznel göstergelerine dayalı bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulmamış olması
3.24	Kent genelinde ve konut alanlarında yayaya ve motorsuz taşıt ulaşımına öncelik veren yaklaşımların eksikliği
3.25	Konut stokunda ve yeni konut üretiminde enerji etkin ve iklime duyarlı konutların az sayıda olması Enerji etkin ve iklime duyarlı konut üretimi konusundaki girişimlerin yeterli olmaması ve yeterince teşvik edilmemesi
3.26	Korunaklı konut sitelerinin giderek artması ile kentsel ayrışmanın keskinleşmesi ve toplumsal bütünleşmede sorunlar yaşanması, (dışlanma, toplumsal ihraç/tecrit) sorunları
3.27	Konut alanlarında tek tipleşme ve yerel özgünlüğün kaybolması sorunu
3.28	Yürürlükteki yasalar uyarınca yasallaştırılmayan çok sayıda konutun bulunması
3.29	İslah imar planlarıyla meşrulaştırılan eski hisseli tapu ve gecekonduların, yeni imar haklarıyla daha yoğun, donatı yetersizlikleri bulunan alanlar olarak gelişmeleri
3.30	Siyasi iktidarların, çeşitli kanunlarda düzenlemeler yaparak veya özel kanunlar çıkararak, gecekondular ve kaçak yapılaşmalara af getirme eğilimleri
3.31	Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önlemek üzere yasaların öngördüğü cezaların çeşitli nedenlerle uygulanamaması
3.32	Yerel yönetimlerin çeşitli nedenlerle ödenebilir toplu konut üretiminde etkili olamaması
3.33	Kaçak yapıların alınıp satılmasının yeterince engellenememesi
3.34	Kaçak yapılaşmanın imar kanununda yapı sahibi, müteahhit ve fenni mesul sorumluluğu ile sınırlandırılması, yerel ve merkezi yönetimlerin görevlerine ilişkin sorumlulukların ve cezai müeyyidelerin belirgin olmaması
3.35	Kentsel dönüşüme ilişkin mevzuattaki eksiklikler
3.36	Planlama Sorunları
3.37	Yeniden gelişim sonucu ortaya çıkan mekânsal kimlik sorunu
3.38	Kentsel dönüşümün planlama hiyerarşisi içindeki konumu ile ilgili sorunlar
3.39	Dönüşüm uygulamalarının soylulaştırmaya yol açması
3.40	Mahalle sakinlerinin dönüşüm uygulamalarına karşı güvensizlik nedeniyle dönüşüm istemiyle belediyelere başvurmaması
3.41	Kentsel Dönüşümün sürdürülebilirliği sorunu
3.42	Kentsel dönüşümde uygulama sorunları
3.43	Kentsel dönüşümün finansman sorunu
3.44	Planlı mutenalaştırma ya da sürdürülebilir kentsel dönüşüm (fiziki yapılaşmanın, ekonomik gelişmeyi sağlayacak, kentin çevresel performansını ve çöküntü alanlarında yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirecek biçimde gerçekleştirilememesi) sorunu

STRATEJİLER

Komisyonumuz, stratejileri de arsa politikaları, konut politikaları ve kentsel dönüşüm olmak üzere üç başlık çerçevesinde oluşturmuştur.

- **Arsa Politikalarına Yönelik Stratejiler**

3.1.1 Planla imara açılacak alanların belirlenmesinde, kentin nüfus gelişmesinin yanı sıra önceki planların uygulanma performanslarının da dikkate alınması

Plan kapsamında arsa üretimi yapılırken, nüfus tahmini ve imara açılacak arsa arasında uyumsuzlukların giderilmesi için önceki planların uygulanma performansları çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi ve yeni yapılacak planların bu yönde (yeniden) üretilmesi.

3.1.2 İmar ve parselasyon planlarının farklı gelir gruplarının konut ve kentsel gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesi

Türkiye'deki esnek planlama sisteminin de olanaklarından yararlanarak, orta ve üst gelir gruplarının ödeyebileceği büyüklük ve çeşitlilikte arsa üretilmesi. İmar ve parselasyon planları hazırlanırken gelişme alanlarında yaşayacak nüfusun sosyal özellikleri ve gelir durumu dikkate alınarak parselasyon planlarında uygulanması söz konusu olacak konut projelerinde bu durum dikkate alınmalıdır.

3.1.3 Planlama ve imar mevzuatının Avrupa Kentsel Şartı-2008 ile uyumlandırılması

Planlama ve imar mevzuatının Avrupa Kentsel Şartında belirtilen sürdürülebilirlik ilkesinin temelinde imar mevzuatının ve planlama yaklaşımının yeniden düzenlenmesi ve yaygınlaşmayan kentler üretmek yönünde eylem ve projelerin gerçekleştirilmesi. Bu doğrultuda imar programlarının tüm belediyeler tarafından ciddiyle uygulamasının sağlanması gereklidir.

3.1.4 Taşınmaz satışlarında özel kanunlarda tanımlananların dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması

Özel kanunlarla tanımlananların dışında taşınmaz satışlarında süreye bağlı vergi muafiyetinin ortadan kaldırılması ve enflasyon muhasebesi de yapılarak kamu yatırımlarının katkısıyla oluşan taşınmaz değer artışlarından pay elde edemeyen kamunun bu yönde pay elde etmesini mümkün kılması.

3.2.1 Belediyelerin ve özel yasalarla planlama ve imar uygulamasında yetkili kılınmış kurum ve kuruluşların, 18. madde uyarınca plan uygulaması yapmalarını zorunlu kılacak, mevzuat düzenlemesi yapılması ve bu konuda finansman modellerinin geliştirilmesi

İmar Kanununun 18. madde uygulamalarının birçok belediye tarafından konut ve diğer kentsel kullanımlar için arsa üretiminde öncelikli bir araç olarak tercih edilmesinin sağlanması ve İller Bankası'nın bu konuda belediye uygulamalarının sürekliliğinin sağlanmasına finansman katkısı yapması.

3.2.2 Tapu Kanunu'nun 21. maddesi, İmar Kanunu'nun 11 ve 17. maddeleri hükümlerinden hareketle 3194/18. madde uygulama yönetmeliğinde yol fazlası tanımı da yaparak bu konularda farklı uygulamaların önlenmesi

3194 sayılı Kanunun 18. madde uygulama yönetmeliğinde "yol fazlası" tanımının yapılması,

düzenleme sahası kapsamında yapı adaları (umumi hizmetlere ayrılan alanlar dışında) üzerine gelen yol kısımlarının Tapu Kanununun 21 inci maddesi, 3194/11. madde son fıkrası ve 3194/17. madde birinci fıkraya gereği ihdasen uygulamaya tabi olacağı belirtilmesi ile uygulamada standart sağlanacaktır.

3.2.3 Düzenleme sahasında orman, mera vasıflı taşınmazların mülkiyet ve cinslerine yönelik davalı ise kesin hüküm verinceye kadar uygulamaya alınmaması

3194 sayılı Kanunun 18 inci madde uygulama yönetmeliğinde; mera, orman yönüyle taşınmazın mülkiyeti ve cinsi (vasfı) davalı olan taşınmazların yargı kararı sonuçlanıncaya kadar uygulamaya alınmayacağı hususlarına yer verilmesi, bu şekilde ileride çözümü mümkün görülmeyen hukuki sonuçların doğmasının önlenmesi.

3.2.4 18. madde uygulamalarında kamu arazilerinin düzenlemede özel mülkiyetteki arazilerle eşit koşullarda değerlendirilmesi, KOP için gerekli arazilerin temininde kamu mülkiyetindeki arazilerden yararlanılması

Kamu mülkiyetindeki arazilerin imar uygulamalarında kullanılmasının engellenmesi yönünde yasal önlemlerin alınması; Kamuya Ait Gayrimenkullerin İmar Uygulamalarında Kullanılmasında gerek İmar Kanununun 11 nci maddesinde gerekse aynı kanunun 18'inci madde uygulama yönetmeliğinin 32' nci maddesinde bu konuda açık bir düzenleme bulunmamasından kaynaklanan sorunları gidermek için söz konusu 32'nci maddede belirtildiği üzere; düzenleme ortaklık payının yasal sınırlara çekilmesi noktasında ihtiyaç duyulacak arazinin karşılanmasında 32 nci maddede belirtilen öncelik sırasına uyulmak suretiyle, gerekiyorsa Hazine, Özel İdare arazisi ve arsalarının bu amaçla doğrudan kullanılmasının söz konusu olabileceğinin açık biçimde 32 nci maddede, Kanunun 11 nci maddesinden de bahsedilmek suretiyle ilave bir düzenleme yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

3.3.1 İmar kanununun 18. maddesinde emsal ile DOP ilişkisini kuracak şekilde düzenleme yapılması, arsa ve arazi düzenlemelerinde değer esası yönteminin kullanılabilmesine olanak sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması

DOP'un salt kadastral parsel büyüklüğü ile ilişkilendirilmesinin yerine söz konusu yapı adasında nüfus yoğunluğunun gerektirdiği kentsel altyapıya uygun olarak alınmasının sağlanması "hakçalık" ve "eşitlik" ilkeleri bakımından gereklidir.

3.3.2 Kentsel donatı gereksiniminin ve standartların, demografik ve sosyal yapıdaki değişiklikler dikkate alınarak belirli aralıklarla yeniden belirlenmesi

Değişen nüfus büyüklüğü ve yapısına uygun esneklikte bir planlama yaklaşımı ile kentsel donatı alanları standartlarının bilimsel araştırmalara dayalı olarak belli aralıklarla yeniden değerlendirilmesi ve uygulamaların yeniden oluşturulan standartlara uygun yapılmasının sağlanması.

3.4.1 Mekânsal Bilgi Sisteminin tüm ülkeyi kapsayacak şekilde geliştirilmesi

Türkiye genelinde tüm kentler için sayısal haritaların, mekânsal bilgi sistemine uygun kadastral verilerin ve bu verilerle bütünlük imar planı verilerinin üretilmesi, bilgisayar teknolojisinin

olanaklı hale getirdiği Coğrafi Bilgi Sistemi yöntemlerinin tüm planlama faaliyetlerinde ve gelişmelerin izlenmesinde kullanılmasına olanak sağlayacaktır.

3.4.2 Kadastral bilgilerin mülkiyetin yanı sıra yasal ve doğal kısıtları içerecek hale getirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması

Kadastral parsellerde yasal ve doğal sınırların da değerlendirilip, planlamanın daha sağlıklı yapılabilmesi için, kadastral verilerin yasal ve doğal sınırlara ilişkin elde edilecek son bilgiler eklenecek oluşturulması ve yeniden düzenlenmesi.

3.4.3 Orman parsellerinin ve belirlenmiş 2B parsellerinin kadastral mevzuata ve mekânsal bilgi sistemine uygun tescile konu haritalarının yapılmasının sağlanması

Orman alanları ve 2B olarak tanımlanan alanlarla ilgili tescil eksikliğinden kaynaklanan sorunların giderilmesi yönünde mekânsal bilgi sistemi kullanılarak tescilin yeniden düzenlenip haritalanması uygulamanın güncel bilgilere göre yapılmasına olanak sağlayacaktır.

3.4.4 Mera alanları üzerindeki mevcut kullanım durumunun kısa sürede belirlenmesi

Mera alanlarında oluşan yapılaşmadan kaynaklanan sorunların giderilmesi yönünde söz konusu alanlardaki mevcut durumun belirlenip değerlendirilmesi, gerekirse haritalanması, bu yöndeki sorunların saptanmasında ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinde önem taşımaktadır.

3.5.1 Planlama mevzuatında farklı kurumların özel yasalarla yetkilendirilmesine giderek son verilmesi ve bu durum gerçekleşinceye kadar kurumlarca hazırlanacak planların üst ölçekli plana uygunluğu konusunda yerel yönetimlerle eşgüdüm sağlanması

Planlama mevzuatındaki yetki kargaşasına ve özellikle yerel yönetimler ile diğer kurumlar arasındaki eşgüdümsüzlük sorununa çözüm getirecek yönde yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması; uygulamaların üst ölçek plan çerçevesinde belediyeler tarafından eşgüdümünün sağlanması.

- **Konut Politikalarına Yönelik Stratejiler**

3.6.1 İlgili tüm kurumları bünyesinde toplayacak ve kamu yönetim sistemi içerisinde yer alacak kentleşme ve konuttan sorumlu merkezi bir kurumun oluşturulması

Taşınmaz bir mal olan konutun üretimi arsa üretimi ile yakın bağlantılıdır. Bu nedenle konut ve arsa politikalarının bir bütün olarak birbirini tamamlar biçimde ele alınması önem taşımaktadır. Halihazırda arsa ve konut üretiminde yetki ve sorumlulukların sık sık değiştirilerek çeşitli kurumlar arasında dağılmış olması koordinasyonu güçleştirici bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Merkezi bir kamu kurumunun varlığı gerekli görülmektedir.

3.6.2 Kentleşme ve konut politikalarının önemi doğrultusunda, kalkınma planlarında konut sektörüne yer verilmesi

IX. Kalkınma Planında ilk sekiz planda yer aldığı gibi “Konut Sektörü”ne ilişkin ilke ve politikalar ayrı bir başlık altında ve kapsamlı biçimde yer almamaktadır. Kalkınma Planları sektöre ilişkin izlenecek politikaların açık biçimde ifade bulunduğu temel belgeler arasında

bulduğundan burada konut sektörünün yeniden yer almasının önceliklere dikkat çekmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

3.6.3 Konuta yönelik katılımcı yöntemlerle üretilmiş tutarlı ve ortak bir kamu politikası ve vizyonu oluşturulması

Halihazırda katılımcı yöntemle hazırlanmış, üzerinde uzlaşmış ve hedef ve öncelikleri açıklıkla ifade edilerek belgeler biçiminde yayınlanmış konut politika ve vizyonunun varlığından söz etmek güçtür. Oysa bu tür bir ifadelendirme konut planlaması, projelendirilmesi, yapımı ve kullanımı, bakımı, yenilemesi ve araştırılması ile ilgili tüm tarafların ufkunu açıcı olacaktır.

3.7.1 Yasal değişikliklerin oluşturulacak konut politikalarıyla tutarlı olarak ve katılımcı yöntemlerle hazırlanması

Son yıllarda sıkı sık yapılan yasal düzenlemelerle Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi ve ilgili diğer kamu kuruluşları arasında konut alanındaki yetki ve sorumluluklar yer değiştirmiş, kural ve öncelikler yeniden tanımlanmıştır. Bu tür değişikliklerin birbirleriyle uyumunun sağlanması temel politika öncelikleri içinde uzlaşmalarla ifade bulması ile kolaylaşacaktır.

3.8.1 Kentleşme ve konuta ilişkin verilerin coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak bir bilgi bankası şeklinde toplanması

Uygun bir konut politikası oluşturmanın temel taşı, yerleşmelerde halihazır konut durumuna ilişkin verilerin, sorunlar ve potansiyellerin doğru, eksiksiz ve güncellenebilir biçimde ve mekâna ve kullanıcıya ilişkin verilerle bir bütün teşkil edecek şekilde elektronik ortamda varlığıdır. Bu nedenle Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanarak konut gereksinme, sunum ve talebine ışık tutacak verilerin bir bilgi bankası şeklinde varlığının sağlanması büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

3.8.2 TÜİK tarafından derlenen konut stoku ile ilgili veri sisteminin yeniden düzenlenmesi ve verilerin güncel hale getirilmesi

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) konut stokuna ilişkin verilerin sağlanabileceği temel kuruluştur. TÜİK her yıl yayımladığı İnşaat İstatistikleri ile ruhsatlı konut yapımına ilişkin veriler sunmaktadır. Yerleşmelerdeki tüm konut stokunun izlenebilmesi ise ancak Bina Sayımları ile mümkün olmaktadır. 1970, 1984 ve 2000 yıllarında yapılan Bina sayımları da konut stokuna ilişkin temel kaynaklar niteliğindedir. Ancak Bina Sayımlarının daha sık ve düzenli aralıklarla gerçekleşmesi ve konuta ilişkin verilerin hanehalkı verileri ile ilişkilendirilmesi yerleşmeler düzeyinde konut politikalarının belirlenmesinde yarar sağlayacaktır.

3.8.3 TÜİK tarafından taşınmaz fiyat istatistiklerinin oluşturularak yayınlanması

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından halihazırda taşınmaz fiyat istatistikleri yayınlanmamaktadır. Türkiye'de bu istatistiklerin üretilip yayınlanmaması taşınmaz piyasalarındaki gelişmelerin izlenmesini çok güçleştirmekte, yatırımcı kuruluşların objektif verilere dayalı olarak karar almalarını olanaksız hale getirmektedir. Böyle bir verinin yerleşmeler düzeyinde sağlanması için gerekli ortamın oluşturulması yönünde çalışmalar yapılması gerekmektedir.

3.9.1 Ülke genelinde konut ihtiyacının, nüfusu azalan yerleşmeler ve nüfusu artan yerleşmelere göre tespiti

Ülkemizde doğal nüfus artışı oranları zaman içinde ve yerleşmeler bazında değişmektedir. Göç nedeniyle de nüfusu artan yerleşmeler yanında nüfusu azalan yerleşmeler bulunmaktadır. İki durum da hanehalkı yapısı ve büyüklüklerinde etkili olduğundan konut gereksinmesinin tahmininde dolayısıyla konut politikaları açısından etkili olmaktadır. Bu nedenle konut ihtiyacının yerleşmelere göre tahmini gerekmektedir.

3.9.2 Yerleşmelerde gereksinmelere uygun sayı ve nitelikte ruhsatlı konut sunumunun sağlanması

Konutun yalnız barınma işlevi ile ele alındığında bile sorun yaşanmaması için uygun yerde, uygun sayıda ve uygun nitelikte üretimi gerekmektedir. Talep doğrultusunda konut arzı her zaman gereksinmeye uygun konut üretimini sağlamamaktadır. Yerleşmeler bazında artan hanehalkı sayısına göre ruhsatlı konut sunumunda önemli farklılıklar olduğu araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Sunulan ruhsatlı konutların ise alım gücü sınırlı hanehalklarının konut gereksinmesini karşılayamadığı bilinmektedir. Başarılı bir konut politikasının temel unsurunun konutun uygun yerde, uygun sayıda ve uygun nitelikte üretimi olduğu kabul edilirse bu stratejiyi destekleyecek eylemler de önem kazanmaktadır.

3.9.3 Toplu konut yapımını ve ipotekli kredi mekânizmasını destekleyecek finans sisteminin geliştirilmesi

Toplu konut üretimi ile aynı zamanda ve çok sayıda konut yapımı belirli ekonomiler sağlayabilmektedir. Ödenebilir konut koşullarında toplu konutların üretimi ve ipotekli kredi mekânizması ile desteklenmesinin alım gücü sınırlı grupların konut edinmesine katkısı 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu çerçevesinde en çok 1985-1989 döneminde de izlenmiştir. Ancak bu dönemin temel sorunu geri ödeme sisteminde yaşanmış, sabit faizlerle verilen krediler, faiz oranlarının enflasyon oranlarının oldukça altında kalması nedeniyle hızla değer kaybetmiştir. TOKİ'nin Mayıs 1989'da yürürlüğe koyduğu maaş artışına endeksli kredi geri ödeme sistemi kredi için kullanılan kaynakların erimesini yavaşlatmasına karşın kooperatiflere sağlanan krediler giderek azalarak 2003 yılından itibaren ortadan kalkmıştır. Bu nedenle özellikle dar gelirli için üretilen konutların finansmanına yönelik finans sistemlerinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

3.10.1 Barınma hakkı çerçevesinde dar gelirliye yönelik konut ihtiyacının karşılanması için gerekli finansal, örgütsel ve yasal mekânizmaların çeşitlendirilerek oluşturulması

Dar gelirli olarak nitelenebilecek hanehalklarının konut gereksinmesini karşılayacak önlemlerin alınması konut politikalarının öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle bu hanehalklarının konuta erişimini sağlayacak çeşitli önlemlerin çeşitlendirilerek oluşturulması gereklidir.

3.10.2 “Sosyal konut” ve “kiralık sosyal konut” tanımlarının yapılarak buna uygun politika ve projelerin geliştirilmesi

Sosyal konut tanımı ülkemizde çeşitli yasal düzenlemelerde farklı ölçülerde tanımlanmıştır.

Alım gücü sınırlı toplum gruplarına yönelik politikalarla ilgili oluşu ve taşıyacağı öncelikler nedeniyle “sosyal konut”un net bir tanımının yapılması önem taşımaktadır. Yine alım gücü çok sınırlı ve konut edinemeyecek durumdaki grupların barınma hakkı çerçevesinde “kiralık sosyal konut”un niteliğinin tanımlanması da gereklidir.

3.10.3 Dar gelirliilerin konut ihtiyacını karşılayacak biçimde yerleşmelerde konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve sayısının artırılması

Dar gelirliilerin konut ihtiyacının karşılanmasında 2003 yılından buyana TOKİ eliyle yeni konut sunumu yapılması ve satışının kredilerle desteklenmesi yolu tercih edilmiştir. Bunun yanısıra arsa, altyapı, teknik ve mali destekleri tanımlanmış örgütlenme biçimlerinin çeşitlendirilmesi farklı grupların yararlanmasına daha fazla olanak sağlayabilecektir.

3.11.1 Konut alanlarında teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi

Bina Sayımlarından da izlenebileceği gibi yerleşmelerimizde yer alan konutların tümü kanalizasyon sistemine bağlı değildir. Yaşanabilir bir çevrenin temel unsurlarından biri olduğundan tüm konutların atıklarının sağlıklı biçimde uzaklaştırılması gereklidir.

3.11.2 Çok katlı binalarda binaların bakım ve onarımı için karar alma süreçlerinin kolaylaştırılması

Kat Mülkiyeti Kanunu çok katlı konutlarda yaşantıyı düzenleyen temel belgelerden biridir. Burada bina onarımı konusunda karar almayı kolaylaştıracak hükümlerin bina güvenliğinin yanısıra yapı kalitesinin yükseltilmesi ve aksaklıkların giderilmesi ile de ilişkilendirecek düzenlemelerin yapılması yaşam çevrelerindeki konut niteliğinin yükseltilmesine katkıda bulunacaktır.

3.11.3 Mevcut konut stokunun niteliğinin artırılmasını sağlamanın temel bir problem olarak ele alınarak finansman ve organizasyon modellerinin geliştirilmesi

Ülkemizdeki yerleşmelerde halihazırda mevcut ve niteliğinin yükseltilmesine ihtiyaç duyulan çok sayıda konut bulunmaktadır. Oysa politikalar çoğu kez yeni konut yapımına odaklanmaktadır. Gerek öncü ve örnek örgütlenmeler, gerekse de finansman olanakları ile bu stokun ilgi odağına alınması yaşam çevrelerinin niteliğinin yükseltilmesinde etki yaratabilecektir.

3.12.1 Konut politika ve projelerinde, sosyal ve teknik donatılarda farklı grupların özel gereksinmelerine özen gösterilmesi

Toplumu oluşturan bireyler yaş ve fiziksel durum ve bedensel yetenekleri yönünden farklı özelliktedir ve gereksinimleri de farklılık göstermektedir. Engelli, yaşlı, çocuk, veya geçici bir fiziksel rahatsızlığı olan kimseler için yaşam alanlarındaki engeller yaşantıyı da engelleyici olmaktadır. Oysa biraz daha özen ve duyarlılık ile fiziksel çevrenin engellerinden arındırılması herkes için daha yaşanabilir bir ortam sunacaktır.

3.12.2 Konut projelendirilmesi ve üretiminde engelliler ve yaşlıların gereksinimleri de dikkate alınarak yaşam kalitesini sağlayacak tasarım kontrol mekânizmalarının geliştirilmesi

Dünyada erişilebilir konutları tanımlamak için pek çok kavram geliştirilmiş ve bunlara uygun konutlar üretilmiştir. Çok sayıdaki kavramdaki ortak yön, fiziksel olarak hareket güçlüğü

çeken ve yardımcı öğeler kullanan insanların mekân gereksinmelerinin dikkate alınmasıdır. Ülkemizde de imar yönetmeliklerinde bazı yönlendirmeler bulunmakla birlikte bu türden konut kavramlarının tanımlanarak konut tiplerinin geliştirilmesine gereksinme duyulmaktadır.

3.12.3 Tek kişilik hanehalkları veya yalnız ebeveynler için konut sunumunun ve finansman olanaklarının çeşitlendirilmesi

Ülkemizde sosyal ve demografik nedenlerle hanehalklarının yapısı giderek değişmektedir. Oysa sunulan ruhsatlı konutlar benzer biçimde çeşitlenmemektedir. Hanehalkı yapısındaki değişimin mali açıdan daha fazla yükümlülük getirdiği gruplar için sunumun fiziksel ve mali açıdan çeşitlendirilmesi konut seçimlerinde yarar sağlayacaktır.

3.12.4 Yaşlılar için konut sunumunun ve finansman olanaklarının çeşitlendirilmesi

Ortalama yaşam süresinin uzamasına ve doğal nüfus artışının düşmesine paralel olarak ülkemizde yaşlı nüfusun oranı giderek artmaktadır. Yaşlı bir kimsenin fiziksel gereksinmelerini karşılayacak mali durumuna uygun konut çeşitlendirmesinin önemi de bu doğrultuda artmaktadır.

3.12.5 Özel ihtiyaç gruplarının can güvenliğine yönelik önlemlerin alınması

Acil durumlarda yaşadıkları konuttan güvenli bir mekâna veya açık alana çıkmak üzere yardıma gereksinmesi olan engelli ve yaşlı bireylerin belirlenerek konutlarında acil çağrılar için kullanılacak elektronik teçhizatın sağlanması can güvenlikleri açısından önem taşımaktadır.

3.13.1 Konut kooperatiflerini güçlendirecek gerekli önlemlerin alınması

Orta ve dar gelirli hanehalklarının konut gereksinmelerinin karşılanmasında kooperatifler olumlu katkı yapmaktadır. Ancak son yıllarda kooperatiflerin kendi iç sorunlarının yanı sıra azalan kredi desteğinin de etkisiyle konut sunumuna katkıları oldukça azalmıştır. Demokratik yönetim ve denetim olanakları sunabilen bir konut organizasyonu niteliğindeki kooperatiflerin konut sunumuna katkılarını sürdürebilmeleri için mevzuat düzenlemelerinin yanı sıra finansman bakımından da desteğe de ihtiyaçları bulunmaktadır.

3.14.1 Planlama sürecinde tüm kesimleri kentle bütünleştiren kentsel sosyal donatı alanlarının, kamusal açık alanların, yeşil alanların asgari mevcut standartlar düzeyinde sunumunun sağlanması, ayrıca bu standartların zaman içinde değişen demografik gereksinmelere göre güncellenmesi ve geliştirilmesi

Sosyal donatı olarak isimlendirilen kullanımların birçok yerleşmede imar mevzuatı ile belirlenen asgari standartların oldukça altında değerlere sahip oldukları bilinmektedir. Bu alanların en azından asgari düzeyde sağlanması için önlemler almak gerekmektedir. Ayrıca yukarıda madde 3.3.2'de belirtildiği gibi zaman içinde yerleşmenin değişen demografik yapısına bağlı olarak donatı alanlarının da yeterliliğinin yeniden gözden geçirilerek (örneğin, azalan ilköğretim çağı nüfusu, artan yaşlı nüfus gibi) ek önlemlerin alınması da yarar sağlayacaktır.

3.14.2 Yerleşmelerin mevcut yapılaşmış alanlarındaki kentsel donatı ve yeşil alan eksikliklerinin giderilmesine yönelik düzenlemeler yapılması

Birçok kentimizde mevcut yapılaşmış alanda donatı eksiklerinin karşılanmasında güçlük çekilmektedir. Bu durumda uygun niteliklere sahip en yakın sayılabilecek çeper bir alanda donatı eksiklerini giderilmesinin sağlanması yolunda çalışmalar yapılabilir.

3.14.3 Sağlıklı yaşam için yayaya ve özel ihtiyaç gruplarına öncelik veren ulaşım ve açık alan düzenlemelerine öncelik verilmesi

Artan özel oto sahipliği ve değişen koşullar paralelinde bireylerin yürüme alışkanlıkları giderek azalmaktadır. Bu durumda yürümeyi teşvik edecek niteliklere sahip yaya güzergahlarının var olmamasının yanı sıra zayıf nitelikteki toplu taşıma konfor koşullarının da etkisi bulunmaktadır. Herhangi bir fiziksel engeli olmayan bireylerin yanı sıra hareket güclüğü çeken bireylerin gereksinmelerini karşılayacak niteliklere sahip yaya güzergahlarının varlığının sağlıklı bir yaşam için yürümeyi teşvik edici olacağı açıktır.

3.14.4 Arsa ve konut üretimi ile sosyal ve teknik altyapı arasında eşgüdüm sağlanarak altyapının konut yapımından önce üretilmesi

Gelişme konut alanlarında altyapı olanaklarının konutlarda yaşantının başlaması ile eşzamanlı yapılabilmesi için imar programları ile kamu hizmetlerinin yatırım programlarının birlikte ele alınması yararlı olacaktır.

3.14.5 Sağlık, eğitim, iletişim ve dinlenme, eğlenme ve spor amaçlı yeterli alan ve olanakların kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve varlığının sağlanması (Türkiye Ulusal Rapor, 1996, s.78)

Donatı olanaklarının varlığı kadar kısa sürede ve kolayca erişilebilir niteliklere sahip olması da gereklidir. Bu alanlara toplu taşıma ve yaya erişiminin konforunu artıracak düzenlemeler yapılması insan gereksinmelerinin sağlanması açısından önem taşımaktadır.

3.14.6 Yeşil alanların her kentin topoğrafik ve iklimsel özelliklerine bağlı olarak bir sistem bütünlüğü içinde geliştirilmesi, ulaşım planı gibi yeşil alan planlarının da imar planının bir parçası olarak eşzamanlı olarak devreye sokulması

Yerleşmelerimizde farklı ölçeklerdeki planlar ile mevcutta yer alan yeşil alanların çakışmadığı, planlarda varolan birçok yeşil alan önerisinin ise gerçekleşmediği izlenmektedir. Varolan yeşil alan düzenlemelerinin sürekliliğinin izlenmesi ise daha güçtür. Yerleşmenin doğal nitelikleri paralelinde yeşil alanların, konut grubundan, mahalle ve giderek yerleşme çevresine kadar bir sistem bütünlüğü içinde sağlanması ekolojik açıdan ve bireylerin sağlığı açısından önem taşımaktadır.

3.15.1 Özellikle özel ve kamusal kullanımlar ile mahalle parkları, oyun alanları gibi yeşil alanlarla yapıları çevre arasında olmak üzere, dengeli arazi kullanım planlaması ve pratiğinin derinlemesine müzakere süreçleri sonucunda elde edilmesi (Türkiye Ulusal Rapor, 1996, s.77)

Yerleşmelerimizde net ve brüt yoğunluklar ile yapılaşma biçimleri arasındaki ilişkinin

araştırılarak tekdüze yapılaşmış ve yoğun olarak algılanan konut alanları yerine yaşanabilirlik açısından kullanıcıların daha fazla hoşnutluğunu sağlayabilecek seçeneklerin çeşitlendirilmesinde yarar bulunmaktadır.

3.16.1 Manevi, tarihi ve kültürel anlamı bulunan yapı, bölge ve yaşam pratiklerinin ya da geleneklerin korunması (Türkiye Ulusal Rapor, 1996, s.78)

Yaşanabilir bir yerleşmenin nitelikleri arasında bulunan bu hususun sağlanması ve sürdürülebilmesi aynı zamanda varolan konut stoku açısından da önem taşımaktadır. Organizasyon ve finansman açısından önerilerin çeşitlendirilmesi bu alanların korunmasını kolaylaştıracaktır.

3.16.2 Konut alanlarının planlanması ve tasarımında kültürel ve tarihi değerlerin korunması ve yaşatılması ilkelerinin benimsenmesi

Özellikle kentsel sit alanı niteliğindeki konut alanlarında yapılan çalışmalarda malzeme yardımı, teknik yardım ve kültür varlıklarının korunmasını özendirecek teşviklerin bu alanların korunması ve yaşatılması bakımından taşıdığı önem nedeniyle sağlanması gereklidir.

3.16.3 Doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarındaki kaçak yapılaşmış alanlara öncelikle müdahale edilmesi:

Sit alanlarının kaçak yapılaşmalara karşı denetlenmesi ve bu tür yapılaşmalar varsa tahliye edilmesinin sağlanmasının kültür ve tabiat varlıklarının korunması bakımından taşıdığı önem açıktır.

3.17.1 Kritik yoğunluklu ve düzensiz yapılaşmanın önlenmesi

Yoğunluk, yapılaşma biçimi ve kullanıcı hoşnutluğu arasında bir bağlantı olduğuna yönelik görüşler bulunmaktadır. Çok yüksek yoğunluklar donatı sağlanmasındaki yetersizliklerin yanı sıra alternatif yapılaşma biçimi seçeneklerini de azaltmaktadır. Kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları yapılarak kritik yoğunluk değerleri ile yapılaşmış çevre ilişkisinin araştırılmasında yarar bulunmaktadır.

3.17.2 Kentlerde dolu-boş dengesini gözeten yoğunlukların tercih edilmesi, gerekli seyrekleştirme kararlarının uygulanması

Plansız gelişmiş ve dönüşüm gerçekleşmemiş konut alanlarında uygulanacak yoğunluk değerleri konusu daha fazla müzakere edilerek dolu-boş dengesini gözeten projelerin geliştirilmesi yaşanabilirlik açısından yararlı olacaktır.

3.18.1 Afet tehlike ve riski olan bina ve alanların hassasiyetle tespit edilmesi, bu konuda ulusal-konumsal veri tabanının oluşturulması bu alanlardan yapılaşmaya açılmaması gerekenlerin belirlenerek buralarda yapılaşmaya izin verilmemesi

Doğal afetlere maruz kalma riski olan alanların Coğrafi Bilgi Sistemi temelinde tespitleri ile bu alanlarda uygulanacak işlemlere ilişkin stratejilerin oluşturulması gereklidir.

3.18.2 Jeolojik açıdan sakıncalı alanlardaki özellikle yüksek yapılaşma yoğunluğu

olan düzensiz konut alanlarının öncelikle sağlamaştırılması ve gerekirse tasfiye edilmesi

Jeolojik açıdan sakıncalı alanlarda yer alan konutların sağlamaştırma veya tasfiyesi öncelikli olarak ele alınmalıdır.

3.18.3 Hassas bölgelerdeki yerleşmelerde yapılaşma yoğunluğunun azaltılması, bu alanların olabildiğince açık alan olarak değerlendirilmesi

Afet tehlike ve riski bulunan alanların olabildiğince açık alan olarak değerlendirilmesi veya yüksek yoğunluklardan kaçınılması güvenli konut alanları oluşturmak bakımından önem taşımaktadır.

3.18.4 Bugünkü mevzuat içinde yer almayan zorunlu yapı sigortası ve mesleki risk sigortasının yasalarla zorunlu hale getirilmesi

Sigorta ile ilgili düzenlemeler kalite konusunda daha özenli konutların ve daha yaşanabilir konut alanlarının gerçekleştirilmesini teşvik edici bir unsur olarak görülmektedir.

3.18.5 Yapı üretiminde ve kullanımında afetlerden koruyucu standartların geliştirilmesi

Afetlerden korunmada binanın yapısal sağlamlığı önem taşımaktadır. Bu nedenle yapımında kullanılan malzemelerin de standartlar kapsamında nitelik artırıcı önlemlerle üretilmesi yapının sağlamlığına olumlu katkı yaratacaktır.

3.19.1 Konut gelişme alanlarının su havzaları ve dere yatakları, tarım alanları, (1.,2.,3.) 2B alanları, orman alanları vb. dışında belirlenmesi, çeper gelişmelerinin sürekli izlenip kontrol altında tutulması

Olası kaçak yapılaşmaların engellenebilmesi için su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, (1.,2.,3.) 2B alanları, orman alanları gibi doğal nitelikleri nedeniyle korunması gereken alanların doğru ve güncel envanterleri öncelikle tutulmalıdır. Bu alanların sınırlarının mekânda belirtilerek CBS kayıtlarından da yararlanarak sürekli olarak izlenmesi ve denetlenmesi kaçak yapılaşmayı engellemek bakımından gereklilik taşımaktadır.

3.19.2 Havza alanlarındaki yüksek yoğunluklu yapılaşmalarla, dere yataklarında, orman ve 2B alanlarında, doğal sit alanlarındaki yapılaşmaların ilgili mevzuata uygun duruma getirilmesi

Sağlıklı yerleşmeler ve sürdürülebilir bir çevre için doğal nitelikleri nedeniyle korunması gereken alanlardaki kaçak yapılaşmalara öncelikle müdahale edilmelidir. Kaçak yapılaşmayı önlemede toplum bilincini artırmaya yönelik çalışmalar da bu kapsamda önem taşımaktadır.

3.20.1 Kentsel açık alanların korunması ve geliştirilmesi, afet sırasında kullanılmak üzere açık alanların yaratılması

Yerleşmelerde afet tehlike ve risklerinde zararları azaltmak ve afet sonrası yararlanmak üzere

açık alanların varlığı önem taşımaktadır. Bu nedenle yüksek yoğunluklu yapı adalarından oluşan konut alanlarında mevcut açık ve yeşil alanlarının korunması ve yeni alanlar oluşturulması gerekli ve yararlıdır.

3.21.1 Parsel bazında oluşmuş, çok katlı, eskiyen konut dokularının nitelik kaybına uğramasını önleyecek düzenlemelerin yapılması

Kentlerimizde 1960-1970 dönemlerinde yap-sat süreci ile oluşmuş çok katlı konut dokuları giderek eskimektedir. Bu alanlarda zaman zaman tek parsel ölçeğinde bina yenilemeleri yapılmaktadır. Taban alanı katsayısı çok yüksek değerlerle oluşmuş dar cephelere sahip ve neredeyse bahçe alanı hiç bulunmayan bu tür yapı adaları için alternatif gelişme seçenekleri sunulabilir. Yerel yönetimlerin hazırlayacağı bu gelişme seçenekleri ile birden fazla parselin bir araya gelebileceği yine çok katlı ancak zeminde daha seyrek ve cephe genişliği bakımından daha uygun yaşam koşulların sağlanmasına yardımcı olunabilir.

Yine bu dönemlerde gerçekleşen ve apartmanları bakımlı konut adalarının yan ve arka bahçelerinin yalnız geçiş alanları işlevi ile kullanılan bakımlı olmayan alanlar olduğu örnekler de yaygındır. Bu alanlar için yapı adası ölçeğinde apartmanların arka ve/veya yan bahçelerini projelendirerek dinlenme, oyun ve park alanı olarak değerlendirecek öncü projelerin bu çevrelerin nitelik artışına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

3.21.2 Toplu olarak oluşmuş konut alanlarının toplu olarak bakım ve yönetiminin sağlanması

Ülkemizde toplu konutlar biçiminde oluşmuş konut alanlarında, mevcut yasal düzenlemelere rağmen, ortak bakım-yönetimin gerçekleştirilmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Bu konudaki sorunlar dikkate alınarak mevzuatta gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

3.22.1 Yaşam kalitesini değerlendirmede kullanılacak nesnel göstergelere ilişkin verilerin sağlanması

Sağlıklı ve sürdürülebilir bir yerleşmenin niteliklerini tanımlamak, bu konuda oluşturulacak politikalar açısından önem taşımaktadır. Ülkemizde TÜİK başta olmak üzere birçok kamu kuruluşu tarafından değişik nedenlerle veri toplanmaktadır. Yaşam kalitesi göstergeleri konusunda da TÜBA tarafından hazırlanmış bir veri sistemi önerisi sunulmuştur. Farklı amaçlarla değişik kuruluşlar tarafından hazırlanan ölçüt listeleri de bulunmaktadır. Bu çalışmalar dikkate alarak ilgili kurumlarca üzerinde uzlaşmış bir yaşam kalitesi göstergeleri listesinin oluşturularak zaman içinde izlenmesinin yerleşmelerin nitelik artışına yönelik çalışmalarında yol gösterici olacağı açıktır.

3.23.1 Kentlilerin yaşadıkları çevreleri ve yaşam kaliteleri ile ilgili değerlendirmelerinin sürekli olarak izlenmesi

TÜBA tarafından hazırlanmış veri sistemi önerisinde birey düzeyinde ve komünite düzeyinde öznel yaşam kalitesi ölçütleri de sunulmuştur. Bu tür verileri sağlamak için anketler ve kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının önemi büyüktür. Nitelik artışına yönelik çalışmalarda bu ölçütlerin oluşturularak verilerin sürekli olarak derlenmesine gerek bulunmaktadır.

3.23.2 Kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının artırılması

Konut alanlarında yapılacak kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının fiziksel mekândan hoşnutlukla ilgili birçok ipucunu ortaya koyması beklenebilir. Bu çalışmaların yerel yönetimler-üniversite işbirliği ile yapılması elde edilen geri-bildirimlerin aktarım hızını artıracaktır.

3.24.1 Kent genelinde yaya ve bisiklet erişiminin güçlendirilmesi

Mevcut yerleşmelerimizde ve konut alanlarında bisikletin bir erişim aracı olarak kullanımı yaygın değildir. Oysa yakıt gerektirmemesi, hava kirliliği yaratmaması, geniş park alanlarına ihtiyaç göstermemesi ve kullanıcılarının sağlığına olumlu katkıları nedeniyle özellikle konut alanlarında bisikletin daha yaygın bir erişim aracı olarak kullanımının teşvik edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bisiklet sürüşünü kolaylaştıracak güzergahların düzenlenmesi teşvik edici olacaktır. Benzer şekilde yaya erişim konforunun artırılması da daha fazla sayıda bireyi kısa mesafe erişimlerinde yürümeye teşvik edici olacaktır.

3.24.2 Konut alanları ile çalışma alanları arasında sağlıklı entegrasyonun sağlanması

Konut ve çalışma alanlarının katı zonlamalarla ayrılmış olması daha fazla trafik talebi yaratacaktır. Oysa konut ve çalışma alanlarının sağlıklı biçimde entegrasyonu ile yolculuk talebi, dolayısıyla hava kirliliği ve zaman kaybı azalacaktır.

3.24.3 Otopark sorununun ulaşımda öncelikli sorun alanlarından biri olarak ele alınması

Birçok yerleşmemizde özellikle konut alanlarında özel araçların park etme probleminin uygun biçimlerde çözümlenebildiği söylenemez. Bu durum ulaşım sorunlarının giderek daha fazla önem kazanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle konut ve otopark gereksinmesinin karşılanma sorununu, özellikle mevcut yerleşmelerde birlikte ele alan buluşçu çözüm önerilerine ihtiyaç bulunmaktadır.

3.25.1 Enerji etkin ve iklime duyarlı konut üretiminin teşvik edilmesi ve mevcut binaların enerji etkin hale getirilmesi

Küresel iklim değişikliği, ekosistem üzerinde olumlu etkileri nedeniyle enerji etkin ve iklime duyarlı bina yapımının daha fazla tercih edilen bir yaklaşım olmasını gerektirmektedir. Yerleşmelerimizdeki konut stokunun henüz küçük bir bölümü bu niteliklere sahiptir. Yeni binaların enerji etkin yaklaşımlarla gerçekleştirilmesi ve mevcut binaların da mümkün olduğunca uyarlanması bu açıdan gerekli görülmektedir.

3.25.2 Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent hedefine doğru ekosistem duyarlı bir yaşam kültürünün geliştirilmesi

Ekosistemin sağlığı ve sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için yapılacak öncelikli işler arasında toplumun tüm kesimlerinin konuya ilişkin duyarlılığı artıracak çalışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle yaygın bir eğitim kampanyasının gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir.

3.26.1 Farklı gelir gruplarına yönelik konutların bir arada üretilmesinin teşvik edilmesi

Bütünleşme, toplumsal barışın temel taşları arasındadır. Fiziksel çevre, dolaylı da olsa ayrışma veya bütünleşme üzerinde etkiler yaratmaktadır. Toplumda farklı sosyo-ekonomik yapıdaki hanehalklarının tümünün konut gereksinmelerini karşılayabilmek için sunulan konutların çeşitlendirilmesi yararlı olacaktır. Bu çeşitlendirmenin mümkün olduğunca yaygınlaşması ise farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip grupların bir arada yaşama olasılıklarını da güçlendirecektir.

3.26.2 Konut alanlarında güvenli yaşamın sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılması

Son yıllarda özellikle büyük kentlerde korunaklı olarak inşa edilen sitelerin sayısının arttığı gözlenmektedir. Böyle bir yapılanmanın gerekçeleri arasında kentlerin güvenlik problemleri de gösterilmektedir. Oysa hedefin, bireysel içe kapanmalar yerine, fiziksel mekâna ilişkin düzenlemelerde kent bütününde güvenliğin sağlanmasına daha fazla duyarlık ile yaklaşılması biçiminde konulması, bu tür gerekçeleri azaltacak ve daha sağlıklı bir yerleşme hedefine yaklaştıracaktır.

3.27.1 Toplu konut uygulamalarında tek tipleşmeye yol açmamayı amaçlayan çeşitliliğin sağlanması

Çok sayıda konutu donatı alanları ile birlikte inşa etmek üzere ortak bir organizasyonun sağlandığı toplu konut alanlarında hanehalklarının farklı gereksinme ve taleplerine yanıt sağlayabilmesi için konut tiplerinin de çeşitlendirilmesi gereği bulunmaktadır.

3.27.2 Yerleşim estetiğinin, sanat, mimari, kent tasarımı ve planlaması alanlarındaki geleneksel, yerel, modern ve diğer stillerdeki gelişmeleri dikkate alan ve bunlar arasında müzakere sonucu oluşmuş bir dengeyi gözeten bir yöntemle oluşturulması (Türkiye Ulusal Rapor, 1996, s.78)

Yaşanabilir bir yerleşmenin nitelikleri arasında yer alan bu husus, aynı zamanda mekânsal kimlik ve aidiyet duygusuna etkisi nedeniyle de önem taşımaktadır.

3.28.1 Ruhsatsız gelişmiş konut alanlarında yaşayanların barınma hakkı dikkate alınarak, bu alanların mevcut plan ve yasalarda öngörülen işlevlerine ve yapılaşma düzenine kavuşturulmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması

Yürürlükteki mevzuat gereğince yasallaştırılmayan çok sayıda ruhsatsız yapıya yönelik çözümlerde yaşayanların barınma hakkını gözeten ve bu alanların öngörülen işlevlerine kavuşmalarına olanak verecek şekilde katılımcı süreçlerin izlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

3.29.1 İslah imar planlarında yüksek yoğunlukla rant artırımı yerine öncelikle sosyal ve teknik altyapı standartları geliştirilmiş konut çevreleri oluşturulmasının sağlanması

İslah imar planları uygulanan alanlarda donatı standartlarının olması gereken ölçülerin çok altında kaldığı bilinmektedir. Donatı alanlarını standartlar düzeyine çıkarmak üzere daha etkin uygulama araçları ve daha fazla mali kaynak sağlamak üzere yaklaşımlara gereksinme bulunmaktadır.

3.30.1 İmar affı sonucunu doğuracak mevzuat değişiklikleri yerine ruhsatsız yapılaşmış alanların mevcut plan ve yasalardaki işlevlerine dönüştürülmesini öngören düzenlemelerinin yapılması

Geçmiş deneyimler, imar affı olarak nitelenebilecek yasal düzenlemelerin uygulama sonuçlarının yaşanabilirlik yönünden daha olumlu çevreler oluşturmakta yeterli olmadığı ve “af” beklentilerinin kaçak yapılaşma üzerinde olumlu etki yaratamadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle bu konuda yapılacak yeni yasal düzenlemelerde “af” ve “tapu” sözcüklerini kullanma konusunda daha fazla duyarlık gerektiği görülmektedir.

3.31.1 Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önlemek üzere yasaların öngördüğü cezaların uygulanması

Mevzuat gereği belirlenen cezaların caydırıcı özelliğini daha fazla ortaya koyabilecek yaklaşımlar gerekmektedir.

3.31.2 Gerek kaçak yapıyla mücadelede gerekse imar mevzuatının içinde sistemin etkin ve şeffaf bir adli denetime tabi tutulması açısından yargı sisteminin geliştirilmesi

İmarla ilgili davalara yönelik olarak bu konuda eğitilmiş uzmanların yürüteceği biçimde yargı sisteminin geliştirilmesinin yargı sürecini daha sağlıklı kılması ve hızlandırması beklenmektedir.

3.31.3 Yerel yönetimlerin, kaçak yapı ve gecekondu ile mücadele edecek eğitilmiş ve donanımlı personel istihdam etmesi

İzleme ve haberleşme konusunda gelişen teknolojik olanaklardan yararlanılması ruhsat dışı yapılaşmanın denetimini kolaylaştıracaktır.

3.32.1 Kamu ve özel kuruluşların konut üretiminde işbirliği içinde çalışması

Dar gelirliilere yönelik konut sunumunda, yerel yönetimler, kooperatifler ve özel sektör kuruluşlarının işbirliği ile gerçekleşen organizasyonlar etkili ve yararlı sonuçlar sunmaktadır. Bu nedenle bu tür ortaklıkların teşviki önem taşımaktadır.

3.33.1 Kaçak yapıların alım-satımının önlenmesi konusundaki tedbirlerin artırılması

Konut envanterinde ve tapu sicilinde binanın yasal durumuna ilişkin verilerin yer aldığı bir bilgi sisteminin bu tür yapıların alım-satımını önlemede etkili olması beklenmektedir.

3.34.1 Kaçak yapılaşma ile ilgili sorumlulukların kapsamının genişletilmesi ve netleştirilmesi

Binanın, tasarım, uygulama ve denetim süreçlerinde yer alan tüm aktörlerin binanın yürürlükteki imar mevzuatına göre gerçekleşmiş olmasına katkı yapmasını sağlayabilecek sorumlulukların tanımlanmış olmasının kaçak yapılaşmayı önlemede etkili olması beklenmektedir.

- **Kentsel Dönüşüm Sorunlarına Yönelik Stratejiler**

3.35.1 Kentsel dönüşümüne konu olan alanların / yapıların farklı özellikler (konumlandığı alan, mülkiyet, yapısal durum, doğal özellikler, arsa değeri, kullanıcı profili vd.) taşıması nedeniyle dönüşüm türlerinin tanımlanması

Kentsel dönüşüm projelerinin yapılacağı alanlardaki mülkiyet tipolojilerine, mevcut yapıların yasalık durumlarına ve bölgedeki doğal özellikler, sosyal yapı, ekonomik doku vb..... unsurlar göz önünde bulundurularak projelerin üretilmesi gerekmektedir.

3.35.2 Oluşturulan dönüşüm türlerine göre her dönüşüm türü için müdahale biçimlerinin ve ilkelerinin ortaya konulması ve uygulamayı yönlendirecek mevzuatın oluşturulması

Mülkiyet dokusu ve diğer unsurlar göz önünde bulundurularak dönüşüm türü tespit edilip uygulanacak proje adımları tanımlandıktan ve müdahale süreci belirlendikten sonra yasal mevzuat bu çerçevede oluşturulmalıdır.

3.35.3 İkincil mevzuatın düzenlenmesi, uygulama yöntemlerinin tanımlanması

Kentsel dönüşüm projelerinin uygulama sürecini hızlı ve sağlıklı kılmak için yönetmeliklerin oluşturulması gerekmektedir.

3.35.4 Kentsel dönüşüm mevzuatının ilgili yasalarla uyumlaştırılması

Oluşturulacak kentsel dönüşüm mevzuatının yürürlükte olan yasalarla da uyumlu şekilde çalışmasını sağlamak için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

3.36.1 Kentsel dönüşüm projelerinin diğer sektörel politikalar ve üst ölçekli plan kararlarıyla ilişkilendirilerek planlanması

Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanacağı alanın üst ölçekli bölge kararlarının çok iyi incelenmesi, planlama ve uygulama kararlarının üst ölçekli kararlarla örtüşmesi gerekmektedir. Dönüşüm alanının içinde bulunduğu bölgede varsa sektörel kararların ve politikaların çok iyi incelenmesi gerekmektedir.

3.36.2 Barınma hakkı kapsamında hak sahipliliği ölçütlerinin yönetmeliklerle belirlenerek hak sahiplerinin sürece katılımının sağlanması

Bölgede yaşayan insanların hak sahipliliği kriterleri belirlendikten sonra barınma hakkı gözetilerek proje alanında yaşayan insanların barınma ihtiyacı uygun koşullarda karşılanmalıdır.

3.36.3 Hak sahipleri yanısıra projeye ilgili diğer tarafların (projelerin uygulanacağı alanda yaşayan kiracı, esnaf vb.) da katılımının sağlanması

Bölgede yaşayan insanların hak sahipliliği kriterleri belirlendikten sonra proje alanında bulunan doğrudan veya dolaylı hak sahiplerinin hak sahipliliği aynı ölçüde korunmalı ve projeye paydaş edilmelidirler.

3.36.4 Dönüşüm kararının verilme sürecinin toplumsal müzakere süreçleriyle desteklenmiş olması

Teknik olarak dönüşüm kararı verilen bir bölgede kentsel dönüşüm kararı alınmadan önce ilgi STK'lar, Kurumlar, kuruluşlar ve en önemlisi bölgede yaşayan hak sahiplerinin ortak bir platformda bu kararı vermesi gerekmektedir.

3.36.5 Dönüşüm projelerinin şeffaf, hesap verebilir, katılımcı süreçleriyle bütünleşmiş bir planlama yaklaşımıyla hazırlanması

Kentsel dönüşüm projeleri son derece şeffaf ve paydaşların katılımının sağlandığı bir zeminde hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Projenin her aşamasında şeffaflık ve katılımın olması sağlanmalıdır.

3.36.6 Üst ölçekli planlara uygun kentsel tasarım projeleri hazırlanarak dönüşümün gerçekleştirilmesi

Kentsel dönüşüm projeleri hazırlanırken üst ölçekli plan kararlarına sadık kalmak koşuluyla kentsel tasarım projelerinin yapılması gerekliliği kaçınılmazdır. Kentsel tasarım projeleri hazırlanırken her aşamasında katılımın sağlanması gerekmektedir. Kentsel tasarım projelerinin amacı geçmiş yıllarda yapılan yanlış ve yersiz uygulamalarla verimli kullanılmayan arazi parçalarının (işlevi bozuk veya çıkmaz sokaklar veya kör kalmış arka bahçeler vb...), maksimum verimle (donatı standartlarını ideal hale getirerek) kullanılmasını sağlamak ve projenin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Kentsel tasarım projeleri ile bölgenin gelecekteki hali de gözler önüne serilmiş olur ve oluşabilecek problemler tasarım aşamasında tespit edilip çözüm yollarının geliştirilmesi sağlanabilir. Bu projeler ve fizibilite çalışmalarıyla kentsel dönüşüm alanında meydana gelecek rant gelirinin oranı tespit edilerek oluşabilecek gelirin taraflar arasında dağılımı da kolaylaşır.

3.37.1 Kentsel dönüşüm alanlarındaki hak sahiplerinin yaşam kültürüne uygun nitelikli proje seçenekleri sunulması

Kentsel dönüşüm projelerinin yapılacağı bölgelerde mevcut sosyo- ekonomik ve kültürel doku çok iyi analiz edilmeli ve oluşturulacak projeler vatandaşlar için kültürel yozlaşma veya bozulmaya yol açmamalıdır. Kentsel dönüşüm sadece fiziksel yenileme olarak görülmemeli, yaratılacak fiziksel doku mevcut sosyal-kültürel yapıya saygılı ve bütüncül olmalıdır.

3.37.2 Proje beklentilerine cevap verilme düzeyinin yükseltilmesi

Uygulanacak kentsel dönüşüm projeleri, bölgede mevcut ve olası sorunları çözmekle kalmamalı aynı zamanda gelecekte çıkabilecek sorunları da çözebilecek nitelikte olmalıdır.

3.38.1 Üst ölçek planlar ile Yenileme Alanı kentsel dönüşüm plan önerilerinin ve ilgili kentsel tasarım projelerinin çelişmemesi

Kentsel dönüşüm alanıyla ilgili plan ve projeler üst ölçekli planlarla uyum içinde hazırlandıkları takdirde sözü edilen çelişki ortaya çıkmayacaktır.

3.39.1 Kentsel dönüşüm alanlarında mutenalaştırmanın minimize edilmesi

Diğer ülkelerin deneyimleri, İngiltere ve Hollanda gibi refah devletleri için bile, mutenalaştırmanın tamamı ile önlenemeyeceğini göstermektedir. Ancak, yüksek talebin olduğu ve karma kullanımın sağlandığı yerleşim alanlarında, örneğin, kalmak isteyen paydaşların kalmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

3.40.1 Yerel yönetimler ve ilgili potansiyel / tanımlı kentsel dönüşüm alanlarında yaşayanlar arasında güven oluşturulması

Pek çok kentte bu tür sorunlara çözüm olarak startejiler geliştirilmiş bulunmakta olup, temel konu tüm paydaşları kapsayan açık, hesap verebilir ve şeffaf karar verme süreçleri olmasıdır.

3.41.1 Kentsel dönüşüm projelerinin çevresel ilke ve politikalarla uyumlu olarak geliştirilmesi

Avrupa ülkelerinde de bu tür stratejiler yeni yeni oluşturulmaktadır. Bunlar, düşük karbonlu yerleşimlerin teşviki için kentsel dönüşümün enerji sektörleriyle ilişkilendirilmesini gerektirmektedir.

3.41.2 Projelerin uygulanmasına, gerçekçi maliyet ve getiri tahminleri ile finansman gereksinimlerinin belirlenmesine dayalı yapılabilirlik analizleri esas alınarak karar verilmesi

Kentsel dönüşüm projeleri gerçekçi maliyet, getiri tahminleri, toplam finansman gereksinimi ve proje ortaklarının finansmana katkılarını belirleyen fizibilite yapılarak başlatılmalıdır. Projelerin kamunun öncülüğünde yapılması fizibilite analizi yapılması gereğini ortadan kaldırmaz.

3.41.3 Dönüşüm projelerinin kamu-özel sektör işbirliği ilkesiyle gerçekleştirilmesi, kamuya yeni projelerin uygulanmasını güçleştirecek maliyetler getirmemesi

Özel sektörün finansal katkısının iki boyutta gerçekleşmesi beklenir:

- Büyük ölçekli ve stratejik lokasyonlarda yer alan yeniden yapılandırma projelerinde (örneğin, Haydarpaşa) özel yatırım büyük oranda sınırlı sayıdaki büyük gayrimenkul şirketlerinden gelecektir;
- Mahalle dönüşüm uygulamalarında ise, daha küçük sermayeli yatırımcılar ve mülklerini geliştirmek isteyen kişiler uygulamaya konulan proje uyarınca yatırım yapacaklardır.

Kamunun projelendirme ve altyapı yatırımlarının finansmanı ağırlıklı yatırım yükümlülüğüne ek olarak üst yapı yatırımının finansmana katkısı söz konusu olursa, sağlanacak finansmanın geri dönüşü gerçekçi olarak planlanarak kullanılacak kaynakların tüketilmesi önlenmelidir.

3.42.1 Kentsel dönüşüm uygulama alanları ve önceliklerinin bilimsel ve teknik yöntemlerle belirlenmesine ilişkin ilkelerin oluşturulması

Kentsel dönüşüm uygulama alanları seçilirken bölgedeki yapı kalitesi veya kent bütünündeki problemlerin ne kadarını içinde barındırdığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bölgede kentsel dönüşüm uygulandıktan sonra kentteki şu sorun büyük ölçüde çözülmüş olur cevabı teknik olarak alınabilmelidir.

3.42.2 Yerel yönetimlerin bünyesinde 'Dönüşüm Projesi Uygulama Birimi'nin oluşturulması

Yerel yönetimler, devletin vatandaşlara açılan en büyük kapılarından. Bu anlayış çerçevesinde kentsel dönüşüm birimlerinin yeterli ve nitelikli elemanlarla donatılarak kurulması kaçınılmazdır. Bu birimler, Kentsel dönüşüm alanındaki fiziksel veya sosyal yapıyı çok iyi analiz edebilmeli, bölge halkı ile kamu arasında organik bir bağ kurabilecek kapasiteye sahip olmalıdır.

3.42.3 Dönüşüm proje alanları için kentin vizyonu ve üst ölçekli planlarıyla uyumlu olacak biçimde plan ve projelerin hazırlanma ilkelerinin belirlenmesi

Kent vizyonu, bu bağlamda, hem prestij proje alanlarının yeniden yapılandırılmasını, hem de yoksul ve deprem duyarlı yerleşim alanlarının dönüşümünü kapsamalıdır.

3.42.4 Dönüşüm alanlarında yaşama ve çalışma alanları dengesini gözetecek planlama yaklaşımlarının benimsenmesi

Kentsel dönüşüm stratejileri, paydaşlar için, yerel yeni istihdam olanakları, proje alanı dışındaki iş olanakları için de toplu taşıma olanakları sağlamalıdır.

3.42.5 Dönüşüm projelerinin uygulanmasında kamu finansman katkısının proje hazırlığı, örgütlenme, sosyal ve teknik altyapı ile yerel yönetimlere sağlanan proje kredisi ile sınırlandırılması ilkesinin benimsenmesi

Dönüşüm projelerini kamuya büyük finansman yükü getirmemesi temel ilke olmalıdır. Kamunun başta gelen katkısı projenin başlatılıp planların hazırlanması ve temel altyapının sunumu üzerine yoğunlaşmalıdır. Yerel yönetimlere ve mülk sahiplerine sağlanabilecek kredilerin geri dönüşümü gerçekçi olarak planlanmalıdır.

3.42.6 Kentsel dönüşüm projelerinde uygulama araçlarının değer esaslı olarak belirlenmesi ve kamu yararı amacıyla uygulanması ilkesinin benimsenmesi

İmara aykırı kaçak yapılaşmış, yoğunluğu belirli bir düzeye gelmiş yerlerde başka bir imar uygulama seçeneğinin belirlenmesi zorunludur. Yoğun yapılaşmış alanlarda, değer eşitliğine dayanan yeni bir imar uygulama yöntemi ihtiyaca yanıt verecektir. Bu yöntemin adı: "Değerleme Esaslı Yöntem / Eşdeğerlik Yöntemi" dir.

Mevcut yasaların anlaşma esasına dayandığı ve yoğun yapılaşmış alanlarda çözüme götürebilecek yasal altlıklar olmadıkları görülmektedir. Buradan hareketle yeni bir imar aracı olarak "kentsel dönüşüm" kavramının hayata geçirilebilmesi için bahsedilen ve açıklanmaya çalışılan "değerleme esaslı yöntemin" kullanılacağı, uygulama ve esaslarının yönetmeliklerle belirleneceği yeni bir yasaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Değerleme esaslı yöntemle göre yapılacak Kentsel Dönüşüm aşamaları da:

- 1. Dönüşüm Alanlarının Belirlenmesi ve İlân Edilmesi,**
- 2. Gayrimenkullerin Mevcut Durumlarının Tespiti,**
- 3. Katılım Değerinin Tespiti ve Hak Sahipliğinin Belirlenmesi,**

4. **Kentsel Tasarım Projelerinin ve Dönüşüm Amaçlı İmar Planının Hazırlanması,**
5. **Teknik Altyapı Projesi Hazırlanması,**
6. **Mimari Uygulama Projesi Hazırlanması,**
7. **Dağıtım Değerinin Tespiti,**
8. **Yapılabilirlik (Fizibilite) Analizi**
9. **Dönüşüm Amaçlı İmar Planının Kesinleştirilmesi,**
10. **Dönüşüm Amaçlı İmar Planının Uygulanması,**
11. **Dağıtım,**
12. **Onay (Meclis/Encümen),**
13. **Tapuya Tescil,**
14. **Yıkım,**
15. **Molozların Kaldırılması,**
16. **Yapım ve İnşaat şeklinde sıralanabilir.**

3.43.1 Projelerin uygulama ve finansmanında kamu-özel sektör işbirliği ilkesinin benimsenmesi

Kentsel dönüşüm projelerinde finansman modeli oluşturulurken kamu-özel sektör işbirliğinin esasları projenin niteliğine göre belirlenmelidir.

3.43.2 Ulusal ve uluslar arası kaynakları harekete geçirebilecek nitelikte öncü projelerin kurgulanması

Pilot kentsel dönüşüm proje uygulamaları ile kent / bölge bütününde yaygın ve büyük ölçekli uygulamalar yürütülebilmesi için ulusal ve uluslar arası kaynakların harekete geçirilmesini sağlamak hedeflenebilir.

3.44.1 Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin ekonomik kalkınma stratejisi geliştirilmesi

Bu stratejinin iki bileşeni bulunmaktadır:

- Prestijli ve stratejik konumlu yerleşim alanlarında yeni iş olanaklarının inşaat aşamasından başlayarak, sonrasında / proje bitiminde ise dükkanlar, ofis ve turistik donatılarda (kapasite artırma eğitimi de sağlanması koşulu ile) sağlanması;
- Dönüşüm alanlarında yürütülen kentsel dönüşüm programları kapsamında yeni iş olanakları oluşturmak kadar mevcut istihdam olanaklarının da korunması.

3.44.2 Sosyal kalkınma stratejisinin katılımcı süreçle hazırlanıp uygulanması

Bu strateji, satın alınabilir konut sağlanması ile tüm hak sahiplerinin/ paydaşların dönüşüm sonrası alanda kalmalarının sağlanması odaklıdır. Ayrıca, tüm paydaş / hak sahipleri dernekleri üzerinden toplum katılımını sürecin başından itibaren maksimum düzeye çıkarmaya odaklanmaktadır.

3.44.3 Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin çevresel koruma ve sürdürülebilir kentsel dönüşüm stratejilerinin geliştirilmesi

Bu strateji, yapılaşmış çevrenin neden olduğu karbon emisyonunu azaltacak biçimde kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilip uygulanmasını gerektirmektedir.

NO	STRATEJİLER
3.1.1	Planla imara açılacak alanların belirlenmesinde, kentin nüfus gelişmesinin yanı sıra önceki planların uygulanma performanslarının da dikkate alınması.
3.1.2	İmar ve parselasyon planlarının farklı gelir gruplarının konut ve kentsel gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesi
3.1.3	Planlama ve imar mevzuatının Avrupa Kentsel Şartı-2008 ile uyumlandırılması
3.1.4	Taşınmaz satışlarında özel kanunlarda tanımlananların dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması
3.2.1	Belediyelerin ve özel yasalarla planlama ve imar uygulamasında yetkili kılınmış kurum ve kuruluşların, 18. madde uyarınca plan uygulaması yapmalarını zorunlu kılacak, mevzuat düzenlemesi yapılması ve bu konuda finansman modellerinin geliştirilmesi.
3.2.2	Tapu Kanunu'nun 21. maddesi, İmar Kanunu'nun 11 ve 17. maddeleri hükümlerinden hareketle 3194/18. madde uygulama yönetmeliğinde yol fazlası tanımı da yaparak bu konularda farklı uygulamaların önlenmesi
3.2.3	Düzenleme sahasında orman, mera vasıflı taşınmazların mülkiyet ve cinslerine yönelik davalı ise kesin hüküm verilinceye kadar uygulamaya alınmaması
3.2.4	18. madde uygulamalarında kamu arazilerinin düzenlemede özel mülkiyetteki arazilerle eşit koşullarda değerlendirilmesi, KOP için gerekli arazilerin temininde kamu mülkiyetindeki arazilerden yararlanılması
3.3.1	İmar kanununun 18. maddesinde emsal ile DOP ilişkisini kuracak şekilde düzenleme yapılması, arsa ve arazi düzenlemelerinde değer esaslı yönteminin kullanılabilmesine olanak sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması
3.3.2	Kentsel donatı gereksiniminin ve standartların, demografik ve sosyal yapıdaki değişiklikler dikkate alınarak belirli aralıklarla yeniden belirlenmesi
3.4.1	Mekânsal Bilgi Sisteminin tüm ülkeyi kapsayacak şekilde geliştirilmesi
3.4.2	Kadastral bilgilerin mülkiyetin yanı sıra yasal ve doğal kısıtları içerecek hale getirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması
3.4.3	Orman parsellerinin ve belirlenmiş 2B parsellerinin kadastral mevzuata ve mekânsal bilgi sistemine uygun tescile konu haritalarının yapılmasının sağlanması
3.4.4	Mera alanları üzerindeki mevcut kullanım durumunun kısa sürede belirlenmesi
3.5.1	Planlama mevzuatında farklı kurumların özel yasalarla yetkilendirilmesine giderek son verilmesi ve bu durum gerçekleşinceye kadar kurumlarca hazırlanacak planların üst ölçekli plana uygunluğu konusunda yerel yönetimlerle eşgüdüm sağlanması
3.6.1	İlgili tüm kurumları bünyesinde toplayacak ve kamu yönetim sistemi içerisinde yer alacak kentleşme ve konuttan sorumlu merkezi bir kurumun oluşturulması
3.6.2	Kentleşme ve konut politikalarının önemi doğrultusunda, kalkınma planlarında konut sektörüne yer verilmesi

3.6.3	Konuta yönelik katılımcı yöntemlerle üretilmiş tutarlı ve ortak bir kamu politikası ve vizyonu oluşturulması
3.7.1	Yasal değişikliklerin oluşturulacak konut politikalarıyla tutarlı olarak ve katılımcı yöntemlerle hazırlanması
3.8.1	Kentleşme ve konuta ilişkin verilerin coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak bir bilgi bankası şeklinde toplanması
3.8.2	TÜİK tarafından derlenen konut stoku ile ilgili veri sisteminin yeniden düzenlenmesi ve verilerin güncel hale getirilmesi
3.8.3	TÜİK tarafından taşınmaz fiyat istatistiklerinin oluşturularak yayınlanması
3.9.1	Ülke genelinde konut ihtiyacının, nüfusu azalan yerleşmeler ve nüfusu artan yerleşmelere göre tespiti
3.9.2	Yerleşmelerde gereksinmelere uygun sayı ve nitelikte ruhsatlı konut sunumunun sağlanması
3.9.3	Toplu konut yapımını ve ipotekli kredi mekânizmasını destekleyecek finans sisteminin geliştirilmesi
3.10.1	Barınma hakkı çerçevesinde dar gelirliye yönelik konut ihtiyacının karşılanması için gerekli finansal, örgütsel ve yasal mekânizmaların çeşitlendirilerek oluşturulması
3.10.2	“Sosyal konut” ve “kiralık sosyal konut” tanımlarının yapılarak buna uygun politikal ve projelerin geliştirilmesi
3.10.3	Dar gelirliye yönelik konut ihtiyacını karşılayacak biçimde yerleşmelerde konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve sayısının artırılması
3.11.1	Konut alanlarında teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi
3.11.2	Çok katlı binalarda binaların bakım ve onarımı için karar alma süreçlerinin kolaylaştırılması
3.11.3	Mevcut konut stokunun niteliğinin artırılmasını sağlamanın temel bir problem olarak ele alınarak finansman ve organizasyon modellerinin geliştirilmesi
3.12.1	Konut politika ve projelerinde, sosyal ve teknik donatılarda farklı grupların özel gereksinmelerine özen gösterilmesi
3.12.2	Konut projelendirilmesi ve üretiminde engelliler ve yaşlıların gereksinimleri de dikkate alınarak yaşam kalitesini sağlayacak tasarım kontrol mekânizmalarının geliştirilmesi
3.12.3	Tek kişilik hanehalkları veya yalnız ebeveynler için konut sunumunun ve finansman olanaklarının çeşitlendirilmesi
3.12.4	Yaşlılar için konut sunumunun ve finansman olanaklarının çeşitlendirilmesi
3.12.5	Özel ihtiyaç gruplarının can güvenliğine yönelik önlemlerin alınması

3.13.1	Konut kooperatiflerini güçlendirecek gerekli önlemlerin alınması
3.14.1	Planlama sürecinde tüm kesimleri kentle bütünleştiren kentsel sosyal donatı alanlarının, kamusal açık alanların, yeşil alanların asgari mevcut standartlar düzeyinde sunumunun sağlanması, ayrıca bu standartların zaman içinde değişen demografik gereksinmelere göre güncellenmesi ve geliştirilmesi
3.14.2	Yerleşmelerin mevcut yapılaşmış alanlarındaki kentsel donatı ve yeşil alan eksikliklerinin giderilmesine yönelik düzenlemeler yapılması
3.14.3	Sağlıklı yaşam için yayaya ve özel ihtiyaç gruplarına öncelik veren ulaşım ve açık alan düzenlemelerine öncelik verilmesi
3.14.4	Arsa ve konut üretimi ile sosyal ve teknik altyapı arasında eşgüdüm sağlanarak altyapının konut yapımından önce üretilmesi
3.14.5	Sağlık, eğitim, iletişim ve dinlenme, eğlenme ve spor amaçlı yeterli alan ve olanakların kolay ve hakça erişilebilirliğinin ve varlığının sağlanması
3.14.6	Yeşil alanların her kentin topografik ve iklimsel özelliklerine bağlı olarak bir sistem bütünlüğü içinde geliştirilmesi, ulaşım planı gibi yeşil alan planlarının da imar planının bir parçası olarak eşzamanlı olarak devreye sokulması
3.15.1	Özellikle özel ve kamusal kullanımlar ile, mahalle parkları, oyun alanları gibi yeşil alanlarla yapı çevre arasında olmak üzere, dengeli arazi kullanım planlaması ve pratiğinin derinleme müzakere süreçleri sonucunda elde edilmesi
3.16.1	Manevi, tarihi ve kültürel anlamı bulunan yapı, bölge ve yaşam pratiklerinin ya da geleneklerin korunması
3.16.2	Konut alanlarının planlanması ve tasarımında kültürel ve tarihi değerlerin korunması ve yaşatılması ilkelerinin benimsenmesi
3.16.3	Doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarındaki kaçak yapılaşmış alanlara öncelikle müdahale edilmesi
3.17.1	Kritik yoğunluklu ve düzensiz yapılaşmanın önlenmesi
3.17.2	Kentlerde dolu-boş dengesini gözetken yoğunlukların tercih edilmesi, gerekli seyrekleştirme kararlarının uygulanması,
3.18.1	Afet tehlike ve riski olan bina ve alanların hassasiyetle tespit edilmesi, bu konuda ulusal-konumsal veri tabanının oluşturulması bu alanlardan yapılaşmaya açılmaması gerekenlerin belirlenerek buralarda yapılaşmaya izin verilmemesi
3.18.2	Jeolojik açıdan sakıncalı alanlardaki özellikle yüksek yapılaşma yoğunluğu olan düzensiz konut alanlarının öncelikle sağlamaştırılması ve gerekirse tasfiye edilmesi
3.18.3	Hassas bölgelerdeki yerleşmelerde yapılaşma yoğunluğunun azaltılması, bu alanların olabildiğince açık alan olarak değerlendirilmesi
3.18.4	Bugünkü mevzuat içinde yer almayan zorunlu yapı sigortası ve mesleki risk sigortasının yasalarla zorunlu hale getirilmesi
3.18.5	Yapı üretiminde ve kullanımında afetlerden koruyucu standartların geliştirilmesi
3.19.1	Konut gelişme alanlarının su havzaları ve dere yataklarını, tarım alanları, (1.,2.,3.) 2B alanları, orman alanları vb. dışında belirlenmesi, çeper gelişmelerinin sürekli izlenip kontrol altında tutulması

3.19.2	Havza alanlarındaki yüksek yoğunluklu yapılaşmalarla, dere yataklarında, orman ve 2B alanlarında, doğal sit alanlarındaki yapılaşmaların ilgili mevzuata uygun duruma getirilmesi
3.20.1	Kentsel açık alanların korunması ve geliştirilmesi, afet sırasında kullanılmak üzere açık alanların yaratılması
3.21.1	Parsel bazında oluşmuş, çok katlı, eskiyen konut dokularının nitelik kaybına uğramasını önleyecek düzenlemelerin yapılması
3.21.2	Toplu olarak oluşmuş konut alanlarının toplu olarak bakım ve yönetiminin sağlanması
3.22.1	Yaşam kalitesini değerlendirmede kullanılacak nesnel göstergelere ilişkin verilerin sağlanması
3.23.1	Kentlilerin yaşadıkları çevreleri ve yaşam kaliteleri ile ilgili değerlendirmelerinin sürekli olarak izlenmesi
3.23.2	Kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının artırılması
3.24.1	Kent genelinde yaya ve bisiklet erişiminin güçlendirilmesi
3.24.2	Konut alanları ile çalışma alanları arasında sağlıklı entegrasyonun sağlanması
3.24.3	Otopark sorununun ulaşımda öncelikli sorun alanlarından biri olarak ele alınması
3.25.1	Enerji etkin ve iklime duyarlı konut üretiminin teşvik edilmesi ve mevcut binaların enerji etkin hale getirilmesi
3.25.2	Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent hedefine doğru ekosistem duyarlı bir yaşam kültürünün geliştirilmesi
3.26.1	Farklı gelir gruplarına yönelik konutların bir arada üretilmesinin teşvik edilmesi
3.26.2	Konut alanlarında güvenli yaşamın sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılması
3.27.1	Toplu konut uygulamalarında tek tipleşmeye yol açmamayı amaçlayan çeşitliliğin sağlanması
3.27.2	Yerleşim estetiğinin, sanat, mimari, kent tasarımı ve planlaması alanlarındaki geleneksel, yerel, modern ve diğer stillerdeki gelişmeleri dikkate alan ve bunlar arasında müzakere sonucu oluşmuş bir dengeyi gözetin bir yöntemle oluşturulması
3.28.1	Ruhsatsız gelişmiş konut alanlarında yaşayanların barınma hakkı dikkate alınarak, bu alanların mevcut plan ve yasalarda öngörülen işlevlerine ve yapılaşma düzenine kavuşturulmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması
3.29.1	Islah imar planlarında yüksek yoğunlukla rant artırımı yerine öncelikle sosyal ve teknik altyapı standartları geliştirilmiş konut çevreleri oluşturulmasının sağlanması

3.30.1	İmar affı sonucunu doğuracak mevzuat değişiklikleri yerine ruhsatsız yapılaşmış alanların mevcut plan ve yasalardaki işlevlerine dönüştürülmesini öngören düzenlemelerinin yapılması
3.31.1	Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önlemek üzere yasaların öngördüğü cezaların uygulanması
3.31.2	Gerek kaçak yapıyla mücadelede gerekse imar mevzuatının içinde sistemin etkin ve şeffaf bir adli denetime tabi tutulması açısından yargı sisteminin geliştirilmesi
3.31.3	Yerel yönetimlerin, kaçak yapı ve gecekondular ile mücadele edecek eğitimli ve donanımlı personel istihdam etmesi
3.32.1	Kamu ve özel kuruluşların konut üretiminde işbirliği içinde çalışması
3.33.1	Kaçak yapıların alım-satımının önlenmesi konusundaki tedbirlerin artırılması
3.34.1	Kaçak yapılaşma ile ilgili sorumlulukların kapsamının genişletilmesi ve netleştirilmesi
3.35.1	Kentsel dönüşümüne konu olan alanların/yapıların farklı özellikler (konumlandığı alan, mülkiyet, yapısal durum, doğal özellikler, arsa değeri, kullanıcı profili vd.) taşıması nedeniyle dönüşüm türlerinin tanımlanması
3.35.2	Oluşturulan dönüşüm türlerine göre her dönüşüm türü için müdahale biçimlerinin ve ilkelerinin ortaya konulması ve uygulamayı yönlendirecek mevzuatın oluşturulması
3.35.3	İkincil mevzuatın düzenlenmesi, uygulama yöntemlerinin tanımlanması.
3.35.4	Kentsel dönüşüm mevzuatının ilgili yasalarla uyumlaştırılması
3.36.1	Kentsel dönüşüm projelerinin diğer sektörel politikalar ve üst ölçekli plan kararlarıyla ilişkilendirilerek planlanması
3.36.2	Barınma hakkı kapsamında hak sahipliği ölçütlerinin yönetmeliklerle belirlenerek hak sahiplerinin sürece katılımının sağlanması
3.36.3	Hak sahipleri yanısıra projeyle ilgili diğer tarafların (projelerin uygulanacağı alanda yaşayan kiracı, esnaf vb.) da katılımının sağlanması
3.36.4	Dönüşüm kararının verilme sürecinin toplumsal müzakere süreçleriyle desteklenmiş olması
3.36.5	Dönüşüm projelerinin şeffaf, hesap verebilir, katılımcı süreçleriyle bütünleşmiş bir planlama yaklaşımıyla hazırlanması
3.36.6	Üst ölçekli planlara uygun kentsel tasarım projeleri hazırlanarak dönüşümün gerçekleştirilmesi
3.37.1	Kentsel dönüşüm alanlarındaki hak sahiplerinin yaşam kültürüne uygun nitelikli proje seçenekleri sunulması
3.37.2	Projelerin beklentilere cevap verilme düzeyinin yükseltilmesi

3.38.1	Üst ölçek planlar ile Yenileme Alanı kentsel dönüşüm plan önerilerinin ve ilgili kentsel tasarım projelerinin çelişmemesi
3.39.1	Kentsel dönüşüm alanlarında mutenalaştırmanın minimize edilmesi
3.40.1	Yerel yönetimler ve ilgili potansiyel / tanımlı kentsel dönüşüm alanlarında yaşayanlar arasında güven oluşturulması
3.41.1	Kentsel dönüşüm projelerinin çevresel ilke ve politikalarla uyumlu olarak geliştirilmesi
3.41.2	Projelerin uygulanmasına, gerçekçi maliyet ve getiri tahminleri ile finansman gereksinimlerinin belirlenmesine dayalı yapılabirlik analizleri esas alınarak karar verilmesi
3.41.3	Dönüşüm projelerinin kamu-özel sektör işbirliği ilkesiyle gerçekleştirilmesi, kamuya yeni projelerin uygulanmasını güçleştirecek maliyetler getirmemesi
3.42.1	Kentsel dönüşüm uygulama alanları ve önceliklerinin bilimsel ve teknik yöntemlerle belirlenmesine ilişkin ilkelerin oluşturulması
3.42.2	Yerel yönetimlerin bünyesinde Dönüşüm Projesi Uygulama Birimi'nin oluşturulması
3.42.3	Dönüşüm proje alanları için kentin vizyonu ve üst ölçekli planlarıyla uyumlu olacak biçimde plan ve projelerin hazırlanma ilkelerinin belirlenmesi
3.42.4	Dönüşüm alanlarında yaşama ve çalışma alanları dengesini gözetecek planlama yaklaşımlarının benimsenmesi
3.42.5	Dönüşüm projelerinin uygulanmasında kamu finansman katkısının proje hazırlığı, örgütlenme, sosyal ve teknik altyapı ile yerel yönetimlere sağlanan proje kredisi ile sınırlandırılması ilkesinin benimsenmesi
3.42.6	Kentsel dönüşüm projelerinde uygulama araçlarının değer esaslı olarak belirlenmesi ve kamu yararı amacıyla uygulanması ilkesinin benimsenmesi
3.43.1	Projelerin uygulama ve finansmanında kamu-özel sektör işbirliği ilkesinin benimsenmesi
3.43.2	Ulusal ve uluslar arası kaynakları harekete geçirebilecek nitelikte öncü projelerin kurgulanması
3.44.1	Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin ekonomik kalkınma stratejisi geliştirilmesi
3.44.2	Sosyal kalkınma stratejisinin katılımcı süreçle hazırlanıp uygulanması
3.44.3	Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin çevresel koruma ve sürdürülebilir kentsel dönüşüm stratejilerinin geliştirilmesi

EYLEMLER VE GÖSTERGELER

Eylemler ve göstergeler, arsa politikaları, konut politikaları ve kentsel dönüşüm altbaşlıkları altında ayrı ayrı sunulmaktadır.

• Arsa Politikalarına Yönelik Eylem ve Göstergeler

3.1.1.1 Belediyelerin imar planlarını, imar programları yaparak uygulamaları konusunda teşvik ve yaptırımlar getirilmesi

Özel İdare, İçişleri Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BİB)'nin sorumluluğunda, özel sektörün de desteğiyle belediyelerin yaptıkları imar planlarını, imar programları çerçevesinde uygulamasının sağlanması. Kısa süreli bir uygulama aracı olarak tanımlanabilecek bu eylem, yatırım bütçesi ile karşılanabilir. Bu eylemin etkinliğine dair göstergelerden biri 'imar planlarına bağlı yıllık imar programlarının uygulanma yüzdeleri'dir.

3.1.2.1 İmar planlarında konut gelişme alanlarının, kentin farklı gelir gruplarının yerleşmesi beklenen bölgeler dikkate alınarak tanımlanmasını sağlayacak mevzuat düzenlemesinin yapılması

Bayındırlık İskân Bakanlığı tarafından yapılacak ve yerel yönetimler tarafından desteklenecek bir mevzuat düzenlemesi ile kısa vadede kentin farklı bölgelerine yerleşecek olan farklı gelir gruplarının profiline ilişkin verilerin imar plan ve uygulamalarında dikkate alınmasının sağlanması. Bu eylem için bütçe gerekmemektedir; istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.1.2.2 18. madde uygulamasının, farklı gelir gruplarının konut gereksinmelerini karşılayacak nitelik ve miktarda arsa üretimini gerçekleştirecek şekilde düzenlenmesi

Yerel yönetimlerin sorumluluğunda ve özel sektörün desteğiyle farklı gelir gruplarının talep ve ödeme güçlerine uygun arsa üretiminin sağlanması için 18. madde uygulamasının yeniden düzenlenmesi. Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu kısa vadeli eylemin finansmanı yerel yönetim bütçesinden karşılanacak; etkinliği de 'imar planlarında düşük gelirli için üretilecek arsaların toplam üretilen arsalar içindeki payı' ile ölçülebilecektir.

3.1.2.3 Kamu elindeki arazilerin bir bölümü dar gelirli için konut üretiminde kullanılırken kamu arsa stokunun sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında tümüyle elden çıkarılmaması, işgal edilen kamu arazilerin mülkiyetinin işgalcilere devredilmemesi, kamu arsa stokunun olanaklar çerçevesinde artırılması ve kamu yararına kullanılması

Kamu arazilerinin tümüyle elden çıkarılmasını önleyecek şekilde, Milli Emlak Genel Müdürlüğü ve TOKİ sorumluluğunda, Yerel Yönetimler'in desteğiyle yatırım bütçesi ile orta vadeli bir eylem olarak kamu arsa stokunun artırılmasının sağlanması. Eylemin göstergesi, 'yerleşmelerde kamu mülkiyetindeki boş arsa miktarı'dır.

3.1.3.1 İmar planı hazırlanması ve değişikliklerine dair esaslarda gerekli değişiklikler yapılarak belediyelerin onayladıkları imar planlarının nüfus tahminleri, imara açtıkları arazi miktarı ve oluşturdukları kentsel form bakımından TAU tarafından denetlenmesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın sorumluluğunda, yerel yönetimlerin desteği ile nüfus büyüklüğü, imara açılan arazi büyüklüğü ve kentsel form arasındaki uyumun denetlenmesi yönünde mevzuat düzenlemesi yapılması ve bu yönde TAU tarafından yapılacak olan denetlemenin etkin hale getirilmesi. Bütçe gerekmeyen bu kısa vadeli eylemin göstergesi 'kentsel yaygınlık (saçaklanma) endeksi oluşturularak yıl içinde inşaat ruhsatı verilen parsellerin ortalama endeks değeri'dir.

3.1.3.2 İmar programlarının, kentsel gelişmenin düzensiz saçaklanma yerine merkezi alanlardan dışa doğru gerçekleşecek şekilde oluşturulması, bu yaklaşımın yerel yönetimlerin stratejik planlarında da yer alması

Avrupa Kentsel Şartı-2008 belgesine dayanarak kentlerdeki düzensiz saçaklanmanın önlenmesi ve kentsel gelişimin merkezden çeperlere doğru gelişmenin sağlanması yönünde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın denetiminde yerel yönetimlerin bir uygulama aracı olarak imar programlarını belirlemeleri; bu programların da aynı ilke çerçevesinde oluşturulan stratejik planlarda yer almasının yerel yönetim bütçesinden destekli olarak orta vadede sağlanması. Bu eylemin göstergesi, 'kentsel yaygınlık (saçaklanma) endeksi oluşturularak yıl içinde inşaat ruhsatı verilen parsellerin ortalama endeks değeri'dir.

3.1.4.1 Vergi kanunlarında gerekli değişikliklerin yapılması

Taşınmaz satışlarında özel kanunlarda tanımlananların dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması yönünde Maliye Bakanlığı sorumluluğunda ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı desteğiyle mevzuat düzenlemesinin kısa vadede yapılması.

3.2.1.1 Planlama ve imar uygulamasına ilişkin mevzuatın 18. madde uygulaması yapılmasını zorunlu hale getirecek şekilde değiştirilmesi

Bayındırlık Bakanlığı sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin katkılarıyla, belediyelerin ve özel yasalarla planlama ve imar uygulamasında yetkili kılınmış kurum ve kuruluşların, 18. madde uyarınca plan uygulaması yapmalarını zorunlu kılacak, mevzuat düzenlemesinin kısa vadede yapılması; planlama ve imar uygulamalarının yapılan bu yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmasının sağlanması yönünde yatırım bütçesinden faydalanarak yaptırımların getirilmesi. Kullanılacak göstege, Kentlerin uç alanlarındaki (imara yeni açılmış alanlarında) metrekare arsa fiyatının yakın konumdaki imarsız arsa fiyatlarına oranı'dır.

3.2.1.2 Belediyelere İller Bankası'ndan 18. madde uygulanması için kredi ve teknik destek sağlanması

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı-TAU sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğiyle orta vadede, bir uygulama aracı olarak İller Bankası'ndan belediyelerin 18. madde uygulamasını kolaylaştıracak yönde teknik destek ve kredi sağlanması. Gösterge olarak 'belediyelerin 18. madde uyguladıkları konut alanlarının imar planında toplam konut alanlarına oranı' kullanılabilir.

3.2.1.3 18. madde uygulaması giderlerine taşınmaz sahiplerinin katılımını sağlayacak modellerin geliştirilmesi

BİB-TAU, İller Bankası sorumluluğunda, yerel yönetimlerin desteğiyle 18. madde

uygulamalarını kolaylaştıracak yönde taşınmaz sahiplerinin uygulama giderlerine katılmasını sağlayacak modellerin kısa vadede geliştirilmesi. Bütçe gerektirmeyen bu eylemin göstergesi 'Belediyelerin 18. madde uygulamaları için yaptıkları harcamalara parsel sahiplerinin katkılarının oranı' olabilir.

3.2.2.1 3194 sayılı Kanunun 18. madde uygulama yönetmeliğinde "yol fazlası" tanımının yapılması, düzenleme sahası kapsamında yapı adaları (umumi hizmetlere ayrılan alanlar dışında) üzerine gelen yol kısımlarının Tapu Kanununun 21 inci maddesi, 3194/11. madde son fıkra ve 3194/17. madde birinci fıkra gereği ihdasen uygulamaya tabi olacağına belirtilmesi

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ve TAU sorumluluğunda ve yerel yönetimler desteğiyle yapılacak mevzuat düzenlemesinin yol fazlası sorununa yönelik tanımlamaları getirmesi.

3.2.3.1 3194 sayılı Kanunun 18 inci madde uygulama yönetmeliğinde; mera, orman yönüyle taşınmazın mülkiyeti ve cinsi (vasfı) davalı olan taşınmazların yargı kararı sonuçlanıncaya kadar uygulamaya alınmayacağı hususlarına yer verilmesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, yerel yönetimlerin de desteğiyle, mülkiyeti ve cinsi tartışma yaratmakta olan mera ve ormanlara ilişkin uygulamaların durdurulduğu yönündeki kararın yasal mevzuatta yer almasının kısa vadede sağlanması.

3.2.4.1 İmar Kanunu'nun 18'inci madde uygulama yönetmeliğinin 32' nci maddesinde Kanunun 11 nci maddesinden de bahsedilmek suretiyle ilave bir düzenleme yapılması

Kamu mülkiyetindeki arazilerin imar uygulamasında kullanılması sorununun çözülmesi yönünde, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, TAU sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin katkılarıyla kamu arazilerinin özel mülkiyetteki arazilerle eşit koşullarda değerlendirilmesine olanak tanıyacak yasal düzenlemelerin İmar Kanununun 18. maddesinin uygulama yönetmeliğinin 32. maddesine, Kanunun 11. maddesine ilişkin eklemelerin kısa vadede yapılması.

3.3.1.1 DOP oranının yalnızca kadastral parsel alanı ile ilişkilendirilmesi yerine kentsel donatı gereksinimi dikkate alınarak planda uygulanan yapı yoğunluğunun (emsal) gerektirdiği donatı gereksinimi dikkate alınarak tanımlanması

Yapılacak mevzuat düzenlemesi ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, yerel yönetimlerin katkısıyla ikinci bir kez DOP alınmamasından kaynaklanan nüfus-altyapı dengesizliğin ortadan kaldırılmasını sağlayacak yapı yoğunluğu-donatı gereksinimi tanımının yasal metinlere eklenmesi. Eylemin göstergesi 'yıl içinde yapılan 18. madde uygulamalarında gerçekleşen ortalama DOP oranı'dır.

3.3.1.2 İmar Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca yapılan uygulamalarda düzenleme sınırının farklı yapılaşma yoğunlukları dikkate alınarak belirlenmesi

Farklı yapılaşma yoğunluklarının dikkate alınmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğiyle kısa vadede mevzuatta yer almasının sağlanması.

3.3.1.3 DOP'un belirlenmesinde alan esası yerine eşdeğerlilik ilkesinin (taşınmaz değerinin) esas alınmasını sağlayacak yasal düzenlemenin yapılması

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğiyle DOP'un belirlenmesinde eşdeğerlik ilkesinin kısa vadede mevzuatta yer almasının sağlanması.

3.3.2.1 Kentsel donatı gereksinimlerinin ve standartlarının bilimsel araştırmalara dayalı olarak yasal açıdan güncellenmesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin katkılarıyla Kentsel donatı gereksiniminin ve standartların, demografik ve sosyal yapıdaki değişiklikler dikkate alınarak belirli aralıklarla yeniden belirlenmesinin sağlanması için gerekli mevzuat düzenlemesinin orta vadede yatırım bütçesinden de yararlanılarak yapılması. Eylemin göstergesi 'dönem içinde geçerli donatı standartları'dır.

3.4.1.1 Sayısal haritaların tüm ülkeyi kapsayacak şekilde elde edilmesi

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve özel sektör desteğiyle kısa vadede yatırım bütçesinden faydalanarak mekânsal bilgi sisteminin tüm ülkeyi kapsayacak şekilde geliştirilmesi yönünde sayısal haritaların üretilmesi. Eylemin göstergesi 'sayısal haritası bulunan yerleşme sayısı'dır.

3.4.1.2 Mülkiyete ilişkin mevcut veri ve bilgilerin bilgisayar ortamında mekânsal bilgi sistemine uygun standartlarda üretilmesi

BİB-TAU, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğiyle mülkiyete ilişkin mevcut verilerin bir uygulama aracı olarak ülke genelinde bilgisayar ortamında yatırım bütçesinden karşılanacak şekilde orta vadede üretilmesi. Eylemin göstergesi 'mekânsal bilgi sistemi standardında verileri üretilmiş yerleşme sayısı'dır.

3.4.1.3 Mekânsal bilgilerin sayısal haritalarla ve imar planlarıyla ilişkilendirilerek CBS teknikleri ile kullanılabilir hale getirilmesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, TÜİK sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğiyle mülkiyete ve yasal, doğal sınırlara göre bilgisayar ortamında üretilmiş olan kadastral verilerin CBS teknikleri ile yatırım bütçesinden faydalanılarak orta vadede kullanılabilir hale getirilmesi. Eylemin göstergesi, 'CBS tekniklerine uygun mekânsal verileri bulunan yerleşme sayısı'dır.

3.4.2.1 Mekânsal bilgi sistemine kadastral parsellerle ilgili tüm kurum ve kuruluşlarca alınan kısıtlayıcı kararların aktarılması

Üretilen mekânsal bilgi sistemine, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ve merkezi ve yerel yönetimlerin ilgili tüm kuruluşlarının sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğiyle imara yönelik kısıtlayıcı tüm kararların orta vadede bir uygulama aracı olarak aktarılması. Eylemin göstergesi 'mekânsal bilgi sistemine kadastral parsellerle ilgili verilerin aktarıldığı yerleşme sayısı'dır.

3.4.3.1 Orman kadastrasının tescil eksiklerinin giderilmesi

Orman Genel Müdürlüğü sorumluluğunda ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü katkısıyla kısa vadede yatırım bütçesi kullanılarak orman parsellerinin ve belirlenmiş 2B parsellerinin kadastral mevzuata ve mekânsal bilgi sistemine uygun tescile konu haritalarının üretilmesi.

3.4.4.1 Mevcut kullanım durumunun sayısal halihazır haritalara ve veri tabanına aktarılması

Mera alanları üzerindeki mevcut kullanım durumunun kısa sürede belirlenmesi yönünde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sorumluluğunda ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü desteğiyle mevcut mera kullanımlarının kısa vadede yatırım bütçesi kullanılarak belirlenmesi ve halihazır haritalarla hazırlanan veri tabanına aktarılması.

3.5.1.1 Özel kanunlarla yetkilendirme sona erinceye kadar ilgili yerel yönetim ve yetkili kamu kurumunun plan onayında eşit yetki ve sorumluluklarını tanımlayacak mevzuat düzenlemesinin yapılması

Bakanlar Kurulu ve Parlamento sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin desteğinde yatırım bütçesi kullanılarak plan onayında yetkili kurum ve yerel yönetimlerin eşit sorumluluk alması yönünde mevzuat düzenlemesinin kısa vadede yapılması.

• Konut Politikalarına Yönelik Eylem ve Göstergeler

3.6.1.1 Şehircilik, mekânsal planlama ve konutla ilgili yetki ve sorumlulukların tek bir bakanlık bünyesinde toplanması (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın bu kapsamda yeniden yapılandırılması)

Kısa sürede gerçekleşmesi öngörülen ve kurumsal yapılanmayı gerektiren bu eylemin finansmanı genel bütçeden sağlanabilecektir. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ilgili Kamu Kurumları desteği ile gerçekleşecek eylemin göstergesi 'konut politika ve stratejilerinden sorumlu merkezi bir otoritenin varlığı'dır.

3.6.1.2 Bakanlık sözü edilen işlev ve yetkilerle yapılandırılıncaya kadar ilgili Bakanlıklar ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması

Kurumsal yapılanma gerektiren bu eylem kısa vadede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ilgili kamu kurumları yardımı ile finansmanı genel bütçeden karşılanarak gerçekleştirilecektir. Eylemin göstergesi 'kurumlar arası eşgüdümü sağlayacak Kurulun kurulması'dır.

3.6.2.1 IX. Kalkınma Planının kalan yıllarına ait Programlarında, X. Kalkınma Planında konut sektörüne yer verilmesi

Mevzuat düzenlemesini gerektiren bu eylem DPT sorumluluğunda ilgili Kamu Kurumları yardımları ile kısa vadede finansmanı genel bütçeden karşılanarak gerçekleştirilecektir. Eylemin göstergesi 'Kalkınma Planlarında konut sektörünün ve konut politikalarının bulunması'dır.

3.6.3.1 Kentleşme ve konuta ilişkin sorunları bir bütün içinde ele alacak politika ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması

Mevzuat düzenlemesini gerektiren bu eylem DPT ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ilgili Kamu Kurumları, Özel Sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları yardımları ile kısa vadede gerçekleştirilecektir. Finansman gerektirmeyen bu eylemin göstergesi Şehircilik ve Planlama Yasası'nın hazırlanması ve Resmi Gazetede ilanı'dır.

3.7.1.1 Mevzuat değişikliklerinin bilimsel araştırmalara dayalı olarak konut politikalarının temel unsurları doğrultusunda yapılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu kısa vadeli eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ilgili Kamu Kurumları, Özel Sektör, Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Odaları desteği ile gerçekleşecektir. Bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'konut politikaları ile ilgili kamu kuruluşları tarafından desteklenen bilimsel konut sektörü araştırmaları sayısı'dır.

3.7.2.1 Merkezi yönetime bağlı birimlerin (TOKİ ve diğer kuruluşlar) ve belediyelerin konuya ilişkin karar alma süreçlerinde eşgüdümün artırılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu kısa vadeli eylem, ilgili Bakanlıklar, TOKİ ve Yerel Yönetimler sorumluluğunda Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler ve Özel Sektörün desteği ile gerçekleşecektir. Bütçe gerekmeyen eylemin göstergesi 'kurumlar arası eşgüdümü sağlayacak toplantı sayısı'dır.

3.8.1.1 Kurumlar arası ağ kullanımı ve veri yönetimine ilişkin koordinatör kurumun belirlenmesi

Kurumsal yapılanma gerektiren bu eylemin kısa vadede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü sorumluluğunda, TÜİK, ilgili Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler desteği ile gerçekleşecektir. Bütçe gerekmeyen eylemin göstergesi 'koordinatör kurumun varlığı'dır.

3.8.1.2 Kurumların görev alanlarına ilişkin konular ile ilgili envanter çıkarması ve diğer kurumlarla koordinasyon içinde çalışması

Kurumsal yapılanma gerektiren bu eylemin orta vadede koordinasyonla ilgili Kamu Kurumları sorumluluğunda BİB-TAU, TÜİK desteği ile yatırım bütçesinden finanse edilerek gerçekleşmesi öngörülmektedir. Eylemin göstergesi 'Koordinatör Kurumun işbirliği/ veri paylaştığı kurum sayısı'dır.

3.8.1.3 CBS teknik alt yapısının (yazılım-donanım) merkezi ve yerel yönetimlere bağlı kurumlarda oluşturulması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak gerçekleşecek bu eylemin sorumluları ilgili Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler, yardımcı kuruluşlar, BİB-TAU, TÜİK ve İller Bankasıdır. Finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak eylemin göstergesi 'CBS kullanan merkezi ve yerel yönetim sayısı'dır.

3.8.1.4 Merkezi ve yerel düzeyde veri katmanlarının ve veri standartlarının tanımlanması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak BİB-TAU sorumluluğunda İlgili Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi oluşturulan 'veri katmanı sayısı'dır.

3.8.1.5 Merkezi ve yerel düzeyde veri girişi, değişikliği ve kullanımının kurallarının tanımlanması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak BİB-TAU ve TÜİK sorumluluğunda, İlgili Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. "Eylemin göstergesi" merkezi düzeyde sunulan veri sayısı'dır.

3.8.1.6 Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda personel eğitiminin sağlanması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak BİB-TAU ve TÜİK sorumluluğunda, İlgili Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'CBS konusunda düzenlenen hizmet içi zorunlu eğitim kursu sayısı'dır.

3.8.1.7 Yerel Yönetimlerin CBS kullanımına ilişkin desteklerin (teknik, mali vb.) geliştirilmesi

Kısa vadede bir proje olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda, Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yerel yönetimlerde planlama ve imarla ilgili birimlerde kullanılan CBS programı sayısı'dır.

3.8.2.1 TÜİK Bina Sayımlarının düzenli olarak daha sık aralıklarla yapılması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak TÜİK sorumluluğunda, Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin etkinliği 'en son TÜİK bina sayımının kaç yıl önce yapıldığı'na göre değerlendirilecektir.

3.8.2.2 Bina sayımlarının altyapısını oluşturan Belediye Numarataj verilerinin güncelliğinin sağlanması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak TÜİK sorumluluğunda, Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'TÜİK'te güncel numarataj kayıtları bulunmayan belediye sayısı'dır. Bu sayının giderek sıfır olması amaçlanmaktadır.

3.8.3.1 Konut ve diğer binalar için yerleşmeler düzeyinde fiyat istatistiklerinin oluşturulması için gerekli düzenlemelerin yapılması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak TÜİK sorumluluğunda, Emlak Müşavirlik Kuruluşları yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'TÜİK tarafından Bina Fiyat İstatistikleri yayınlanan yerleşme sayısı'dır.

3.9.1.1 Ülkedeki doğal nüfus artışı ve göç eğilimlerinin tespiti, hanehalkı büyüklüklerindeki değişme eğilimlerinin kestirilmesi ve bu verilerin mevcut konut stokunun nicelik ve nitelik verileri ile birlikte değerlendirilerek yerleşmeler için konut gereksinmelerinin tahmin edilmesi

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, DPT ve TÜİK yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergeleri, Yılda 1000 kişi başına üretilen konut sayısının yerleşmelere göre dağılımı, Mevcut konut stokunda oda başına kişinin 1'den fazla olduğu konutların oranı, Mevcut konut stokunda 25 m²/kişi den küçük alana sahip konutların oranı, Konut kirası medyan hanehalkı geliri oranı, Konut kirasının hanehalkı aylık gelirinin %30'unun üstünde olduğu hanehalklarının oranı, Konut fiyatı medyan hanehalkı geliri oranı, Konut fiyatının hanehalkı yıllık gelirinin 5 katının üstünde olduğu hanehalklarının oranı'dır.

3.9.2.1 Yerleşmeler bazında konut üretimindeki sorun ve olanakların belirlenmesi ve sürekli izlenmesi

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel yönetimler sorumluluğunda, Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımıyla gerçekleştirilecek bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergeleri, Yerleşmede bir yılda üretilen konut sayısı, Konut üretiminde yıllık artış veya azalma oranı, Yasal izni olmayan mevcut konutların oranı, Konut tiplerinin oransal dağılımı, Bir apartman dairesinin ortalama metrekare satış fiyatı, Bir apartman dairesinin yıllık ortalama metrekare kira bedeli, Bir apartman dairesinin ortalama metrekare satış fiyatının asgari ücrete oranı, Bir apartman dairesinin yıllık ortalama metrekare kira bedelinin asgari ücrete oranı'dır.

3.9.2.2 Yapı ruhsatı işlemlerinde bürokrasinin azaltılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu kısa vadeli eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda, Yerel Yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecektir. Bu eylem için bütçe gerekmemektedir, göstergesi 'inşaat ruhsatı başvurusu ile sonuçlanması arasındaki süre (gün sayısı)'dir.

3.9.2.3 Ruhsat sürecini tarif eden dokümanların basit ve erişilebilir olması, ruhsat işlemlerini belirten rehber kitaplar hazırlanması, web sitelerinde ilan edilmesi

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı sorumluluğunda Yerel yönetimler yardımıyla gerçekleştirilecek olan eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'ilgili Bakanlıkça hazırlanan ve dağıtılan rehber doküman sayısı'dir.

3.9.2.4 Yerleşmelerde yaşayan hanehalklarının alım gücüne uygun konut tiplerinin üretiminin teşviki

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, Yerel Yönetimler, TÜİK ve TOKİ desteği ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yerleşmede 1000 kişi başına tanımlanan dar gelirli hanehalkları için inşaat ruhsatı alınan konut sayısı'dir.

3.9.2.5 Yerel yönetimlerce gerçekleştirilecek konut projelerine, kooperatiflere, sosyal konut üretecek diğer yapımcılara finansman desteği ve teşvikler sağlanması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, TOKİ ve Maliye Bakanlığı desteği ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'sosyal konut yapımcıları tarafından gerçekleştirilen konutların toplam konut üretimi içindeki payı'dır.

3.9.2.6 Konut üretiminde maliyeti ve inşaat süresini düşürecek yeni yapım teknolojilerinin teşviki

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, TOKİ ve Maliye Bakanlığı desteği ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'hızlı üretim teknolojileri ile üretilen konutların toplam konut üretimi içindeki oranı'dır.

3.9.3.1 Ödenebilir koşullarda konut kredisi sistemlerinin gelişmesi için uygun koşulların yaratılması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, TOKİ, Maliye Bakanlığı, DPT ve Sermaye Piyasası Kurumu desteği ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yılda tanımlanan dar gelirli hanehalklarına kullandırılan uygun ödeme koşullu konut kredisi sayısı'dır.

3.10.1.1 Yerleşmelerde, farklı gelir gruplarının konuta erişebilme olanaklarının belirlenerek, konuta erişmek için yardıma gereksinimi bulunan öncelikli grupların tanımlanması

Kısa vadede, bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, TOKİ ve TÜİK desteği ile gerçekleştirilecek eylem bütçe gereksiniminden bağımsız olup göstergesi 'gelir, cinsiyet, hanehalkı ve çocuk sayısı, yaş, bedensel durum gibi özelliklerin yer aldığı öncelik kriterlere göre yerleşmelerde tanımlanan dar gelirli hanehalkı sayısı'dır.

3.10.2.1 Konuta erişimin yalnız mülk konutla sınırlı tutulmayıp kiralık sosyal konut üretiminin de teşvik edilmesi

Kısa vadede, bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Yerel Yönetimler sorumluluğunda TOKİ desteği ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak olup göstergesi 'kiralık sosyal konut üretiminin toplam sosyal konut üretimi içindeki payı'dır.

3.10.2.2 "Sosyal konut" ve "kiralık sosyal konut"tan faydalanma ölçütlerinin belirlenmesi

Kısa vadede, bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda TOKİ desteği ile gerçekleştirilecek eylem için bütçe gerekmemektedir, göstergesi, 'öncelik kriterleri doğrultusunda yararlanılacak konut niteliklerinin belirlenmesi sonucu sosyal konutlara yerleştirilen hanehalkı sayısının yıllık başvuru sayısına oranı'dır.

3.10.3.1 Dar gelirliyle yönelik arsa-altyapı ile sosyal konut sunumu, proje ve teknik destek, malzeme yardımı ile ruhsat harçları konusunda özel tarifeleri içeren mevzuat düzenlemeleri yapılması ve projeler hazırlanması

Kısa vadede bir proje olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, TOKİ ve Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı Genel ve Belediye Yatırım Bütçelerinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi, 'altyapılı arsa, proje, teknik destek, malzeme yardımı yapılan hanehalkı sayısı ve özel tarifeli ruhsat harçlarından yararlanan hanehalkı sayısı'dır.

3.10.3.2 Dar gelirliyle yönelik konut üretiminin vergi avantajları sağlanarak teşvik edilmesi

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu kısa vadeli eylem Maliye Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda TOKİ ve Yerel Yönetimler desteği ile gerçekleşecektir. Eylem için bütçe gerekmemektedir, göstergesi, 'sosyal konut niteliğindeki konutlar için indirilen vergi oranlarından yararlanan konut sayısı'dır.

3.10.3.3 Yurtiçi ve yurtdışı en iyi uygulamalar incelenerek örnek projeler oluşturulması

Kısa vadede bir proje olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, TOKİ ve Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleşecek eylem bütçe gerektirmemekte olup, göstergesi 'incelenen en iyi uygulama sayısı ile uyarlanan ve uygulanan en iyi uygulama sayısı' oranı'dır.

3.11.1.1 Yerleşmelerde kanalizasyon sistemlerine bağlı olmayan konutların azaltılmasına yönelik olarak kanalizasyon ağlarının geliştirilmesi için yatırımlar yapılması

Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve İller Bankası desteği ile orta vadede gerçekleşecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak olup, göstergesi, 'yerleşmelerde kanalizasyon sistemine bağlı konutların oranı'dır.

3.11.2.1 Kat Mülkiyeti Kanunu(KMK)'nda bina onarımı konusunda karar almayı kolaylaştıracak hükümlerin bina güvenliğinin yanısıra yapı kalitesinin yükseltilmesi ve aksaklıkların giderilmesi ile de ilişkilendirecek düzenlemelerin yapılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu orta vadeli eylem Maliye Bakanlığı sorumluluğunda ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yardımı ile gerçekleşecektir. Bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'ilgili düzenlemeler sonucunda niteliği geliştirilen bina sayısı'dır.

3.11.3.1 Mevcut konut stokunun bakımı ve onarımı, mevcut konut çevrelerinin sağlıklılaştırılmasına yönelik yerel girişimlerin organizasyonunu kolaylaştıracak düzenlemelerin yapılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu orta vadeli eylem Yerel Yönetimler sorumluluğunda STK'ların yardımları ile gerçekleşecektir. Ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'bakım ve onarımla ilgili organizasyonlar tarafından sağlıklılaştırılan konut sayısı'dır.

3.11.3.2 Mevcut konut stokunun bakımı ve onarımı, mevcut konut çevrelerinin sağlıklılaştırılmasına yönelik finansman modellerinin oluşturulması

Kısa vadede, bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve TOKİ ile ilgili Bankaların destekleri ile gerçekleşecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'çeşitli mali destek programları ile onarılan konutların sayısı'dir.

3.12.1.1 Engelsiz – erişilebilir kentler oluşturmak üzere fiziksel çevrenin düzenlenmesine yönelik olarak, uluslararası örneklere uygun ve ülke koşullarına uyarlanmış tasarım rehberlerinin hazırlanması

Kısa vadede, bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı-TAU sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve TOKİ yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'TSE ilkeleri doğrultusunda hazırlanan tasarım rehberlerine uygun üretilen konut sayısı'dir.

3.12.1.2 Toplumda, “herkes için engelsiz çevreler” konusunda görüş birliği oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı-TAU sorumluluğunda Yerel Yönetimler, TOKİ ve Milli Eğitim Bakanlığı yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergeleri 'yazılı ve görsel basında engelsiz çevreler konusunda öneriler, reklamlar, filmler, forumlar ve panellerin sayısı'dir.

3.12.1.3 Konut alanları ile ilişkili olarak, erişilebilir tesisler (idari, sağlık, kültürel, eğlence merkezleri vb.), uygun otobüsler ve güzergâhları belirlenerek, farklı engelli grupları tarafından kullanılacak “Kent Rehberleri” hazırlanması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Meslek Odaları ve STK'lar yardımı ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'Engelsiz Kent Rehberi hazırlayan ve yayınlayan Belediye sayısı'dir.

3.12.2.1 Uyarlanabilir konut, evrensel tasarım ilkelerine uygun üretilen konutların teknik ve mali açıdan desteklenmesi

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve TOKİ sorumluluğunda Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'farklı ihtiyaç grupları için destek sağlayan projelerin sayısı'dir.

3.12.2.2 Erişilebilir konutlara ilişkin tasarım kontrol mekânizmalarının yönetmelikler kapsamında yer alması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu orta vadeli eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleşecektir. Aynı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'yeni konutlar içinde erişilebilir konutların oranı'dir.

3.12.3.1 Toplu konut alanlarında tek kişilik hanehalkları ve dar gelirli tek ebeveyn gruplarının ihtiyaçları doğrultusunda konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve çeşitli mali destek programları ile desteklenmesi

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve TOKİ sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yeni konutlar içinde küçük ve ödenebilirlik kriterlerine uygun konutların oranı'dır.

3.12.4.1 Yaşlılar için konut sunumunun desteklenmesi

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve TOKİ sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yaşlıların konfor gereksinmelerine uygun olarak üretilen konut sayısının toplam stok içindeki oranı'dır.

3.12.5.1 Doğal afet ve yangınlar karşısında engellilerin ve yaşlıların güvenli bir biçimde tahliye edilebilmesi için gerekli düzenleme ve bilgilendirme çalışmalarının ilgili kurumlarca yapılması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı-TAU sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'tahliye yardımına ihtiyaç duyanların oturduğu, CBS kapsamında konumları belirlenmiş ve itfaiye ikaz sistemi sağlanmış konutların sayısı'dır.

3.13.1.1 Konut kooperatiflerinin daha etkin çalışabilmelerini ve ortaklarının hak ve çıkarlarının daha iyi korunabilmesini sağlamak üzere Kooperatifler Kanunu'nun gözden geçirilerek gerekli değişikliklerin yapılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak bu kısa vadeli eylem Sanayi ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğunda TAU, TOKİ ve Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleştirilecektir. Bu eylem için bütçe gerekmemektedir, göstergesi 'yerleşmelerde kooperatif ortağı sayısının yıllık inşaat ruhsatı verilen konut sayısına oranı'dır.

3.13.1.2 Yerel yönetimlerin kooperatiflerin arsa edinmelerine olanak sağlayacak arsa üretim modelleri geliştirilmesi

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve TOKİ yardımı ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yerel yönetimlerin toplam arsa üretim miktarı ile kooperatiflere tahsis ettiği arsa miktarı oranı'dır.

3.13.1.3 Kooperatiflere yönelik kamu kaynaklı kredi olanaklarının yeniden yaratılması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak TOKİ sorumluluğunda ve Maliye Bakanlığı yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'kamu kaynaklı kredilerle desteklenmiş olan kooperatif konutları sayısı'dır.

3.13.1.4 İnşaat halindeki kooperatif konutları için tamamlama kredisi sağlanması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak TOKİ sorumluluğunda ve Maliye Bakanlığı yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi "Tamamlama kredisi" niteliğinde açılan kredilerle tamamlanan konutların sayısı'dır.

3.13.1.5 Mülk konut sunan kooperatiflerinin yanısıra kooperatif mülkiyette kiralık sosyal konut sunan kooperatiflerin kurulmasına olanak sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması

Mevzuat düzenlemesi gerektiren ve orta vadede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğunda TOKİ yardımları ile gerçekleşmesi beklenen eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Göstergesi 'yerleşmelerde kooperatif mülkiyetindeki kiralık sosyal konut sayısı' olacaktır.

3.14.1.1 Kentsel konut alanlarında ağaç sayısının, açık alan ve yeşil alan miktarının artırılması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve STK yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'yerleşmelerde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı'dır.

3.14.1.2 Sosyal altyapı alanlarını kaldırmaya yönelik plan değişikliklerini sınırlayıcı önlemlerin güçlendirilmesi

Sosyal altyapı alanlarına yönelik plan değişikliklerini en az sayıya indirmek için kısa vadede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler desteği ile yapılacak mevzuat düzenleme eylemi, eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Göstergesi 'donatı alanlarından işyeri veya konut yapımına yönelik plan değişikliklerinin sayısı'dır.

3.14.1.3 Planlardaki sosyal altyapı alanlarının kamu eline geçmesini kolaylaştırıcı araçların geliştirilmesi

Kısa vadeli bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler desteği ile yapılacak eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak, yerleşmelerde kişi başına sosyal donatı alanları miktarı' göstergesi ile ölçülecektir.

3.14.1.4 Yeşil alanlara ek olarak konut alanları ile bütünleşmiş şekilde kentsel tarım alanlarının da geliştirilmesi. Topluluk bahçeleri, tahsisli bahçeler ya da hobi bahçeleri, çocuk kent çiftlikleri v.b. kullanım biçimleri konusunda öncelikle terminolojinin netleştirilmesi ve kent imar planlarında da gösterimler kısmında yer bulunabilmesi

Kısa vadede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler desteği ile yapılacak mevzuat düzenlemesi ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Eylemin göstergesi 'yerleşmelerde kentsel tarım için ayrılan alan miktarı'dır.

3.14.1.5 Belediyeler arasında en güzel park düzenlemesi, en işlevsel çocuk parkı, özel ihtiyaç grupları açısından en uygun park gibi yeşil alanı özendirici yarışmalar düzenlenmesi

Teşvik edici proje niteliğinde ele alınarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda STK yardımları ile orta vadede Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'belediyelerin düzenledikleri yıllık özendirici yarışma sayısı' olacaktır.

3.14.2.1 İmar planlarında belirtilen kamu hizmetlerindeki eksikliklerin giderilmesi için planlı alanın içinde ve dışında ek arsaların elde edilmesi

Yerel yönetimler sorumluluğunda TOKİ işbirliği ile proje şeklinde ele alınıp yatırım bütçesinden finanse edilerek orta vadede gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'yerleşmelerde kamu hizmetleri için tahsis edilen/kamulaştırılan arsaların alanı' olacaktır.

3.14.3.1 Yayaya ve özel ihtiyaç gruplarına öncelik veren treatuar, refüj, vb. düzenlemelerde TSE'nin getirdiği ölçütlerin esas alınması ve İmar Yönetmeliklerine uygunluğunun denetlenmesi

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı-TAU sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler ve TSE'nin desteğinde gerçekleştirilecek eylemin finansmanı Belediye bütçesinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'engelsiz çevreler oluşturmaya yönelik yapılan uygulama sayısı ve alanı'dır.

3.14.4.2 Yaya yollarında yürüme konforunun artırılması için düzenlemeler yapılması, yaya yollarının aynı zamanda yeşil yollar olmasını sağlayıcı yasal düzenlemeler ve projeler yapılması

Mevzuat düzenlemesi ile birlikte proje çalışmalarını da içeren eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı-TAU sorumluluğunda ve Yerel Yönetimlerin desteğinde gerçekleştirilecektir. Finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak olan eylemin göstergesi "Yeşil Yollar Seferberliği" oluşturan yerel yönetim sayısı' olacaktır.

3.14.4.1 İmar programlarının altyapı yatırım programları ile bütünleştirilerek yürütülmesi

Orta vadede gerçekleşmesi umulan bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve ilgili yatırımcı Bakanlıklar sorumluluğunda Yerel Yönetimler işbirliği ile yatırım bütçesinden finanse edilecektir. Eylemin göstergesi 'yerleşmelerde uygulamaya konulan imar programı kapsamındaki alanlar ile altyapı yatırımı yapılan alanların oranları'dır.

3.14.5.1 Sağlık, eğitim, iletişim, dinlenme ve spor amaçlı alanlara toplu taşıma ve yaya erişimini kolaylaştıracak düzenlemelerin geliştirilmesi

Kısa vadede Yerel Yönetimler sorumluluğunda Özel sektör işbirliği ile bir uygulama aracı olarak gerçekleştirilmesi umulan eylemin finansmanı için Belediye bütçelerinden yararlanılacaktır. Göstergesi 'yerleşmelerde 5 dakika yürüme mesafesi içinde çocuk oyun alanı, yeşil park gibi aktif yeşil alana erişilebilen konutların toplam içindeki oranı' olacaktır.

3.14.6.1 Çocuk oyun alanları, parklar gibi kullanımların kısa sürede gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması

Orta vadede Yerel Yönetimler sorumluluğunda STK'ların yardımları ile bir uygulama aracı

olarak gerçekleşmesi umulan eylemin finansmanı için Belediye bütçelerinden yararlanılacaktır. İstatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.15.1.1 Konut alanları için önerilen, net, brüt yoğunluklar ve KAKS değerleri ile donatı alanları arasında en ekonomik arazi kullanım dengesinin kurulması için alternatif çözümlerin irdelenmesi

Orta vadede bir proje kurgusu ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve Üniversitelerin yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Göstergesi olarak 'imar uygulaması yapılan alanlarda sağlanan donatı alanı miktarının nüfusa göre hesaplanan donatı alanı gereksinimine oranı'na bakılacaktır.

3.16.1.1 Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımı için uygun yaklaşımların ve finansman araç ve desteklerinin geliştirilmesi

Orta vadede gerçekleşmesi umulan ve bir uygulama aracı şeklinde Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılacak eylemin göstergesi 'çeşitli mali destek programları ile bakım ve onarımı yapılan kültür varlığı niteliğindeki konut sayısının toplam sayı içindeki oranı' olacaktır.

3.16.1.2 Geleneksel ve yerel yapı malzemelerinin üretiminin korunması ve sürdürülebilmesi için gerekli önlemlerin geliştirilmesi (Örneğin: Üniversitelerle Yerel Yönetimlerin işbirliği yapması)

Orta vadede bir proje kurgusu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve Üniversitelerin yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi olarak 'yerleşme bazında geleneksel ve yerel malzemeler konusunda araştırma projeleri sayısı'na bakılacaktır.

3.16.1.3 Kültür varlıklarının onarımı ve yapı ustalığıyla ilgili gerekli eğitimlerin yapılması, bu eğitimleri tamamlayanların istihdamının kolaylaştırılmasının sağlanması

Orta vadede bir proje kurgusu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve Üniversitelerin yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'yapı ustalığı eğitimi alanlar ile istihdam edilenlerin sayısı'dır.

3.16.1.4 Kültür varlığı sahiplerini özendirecek teşvikler oluşturulması, bu amaçla özel sektörle işbirliği yapılarak malzeme temin edilmesi. En bakımlı cephe, en güzel balkon, en iyi korunmuş yapı vb. yarışmalar yoluyla teşvikler yapılması

Orta vadede bir proje kurgusu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleşecek eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'malzeme yardımları ile onarılmış kültür varlığı sayısı'dır.

3.16.2.1 İşlevsiz kalmış alanların canlandırılmasına yönelik projelerin hazırlanması

Orta vadede bir proje kurgusu ile Yerel Yönetimler sorumluluğunda Özel sektörün yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'uygulanan başarılı kentsel canlandırma projesi kapsamında sağlanacak konut sayısı'dır.

3.16.2.2 Tarihi konut stokunun bakımı ve onarımı için yeterli talep ve girişimin bulunmadığı alanlarda mevcut yasal araçlar kullanılarak yurtiçi ve yurtdışı kaynakları harekete geçirecek projelerin geliştirilmesi

Orta vadede bir proje kurgusu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve STK'ların yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'kaynağına göre mali destek sağlanan konut sayısı' olacaktır.

3.16.3.1 Bu alanların (kaçak yapılaşmaya uğramış doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının) orijinal özelliklerine kavuşturulmasına yönelik projelerin, kaçak yapılarda yaşayanların barınma hakkını gözeterek yaklaşımlarla geliştirilmesi

Orta vadede bir proje kurgusu ile Yerel Yönetimler sorumluluğunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının yardımları ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'proje uygulanan alanlardaki toplam konut sayısı' olacaktır.

3.16.3.2 Bu konuda (sit alanlarındaki kaçak yapılaşmaya karşı) eğitim verilen gönüllü koruma zabıtalılarının oluşturulması

Orta vadede gerçekleşmesi umulan ve bir uygulama aracı şeklinde Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Kültür ve Turizm Bakanlığı yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılacak eylemin göstergesi 'gönüllü katılımcı sayısı'dır.

3.17.1.1 Yoğunluk ve yapılaşmış çevre kalitesi arasındaki ilişki ile ilgili mekânsal değişkenlerin ortaya konulması için kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları yapılması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde gerçekleştirilecektir. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'ların yardımları ile gerçekleştirilmesi için genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılacaktır. Göstergesi 'yoğun konut alanlarında yapılan kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları sayısı' olacaktır.

3.17.2.1 Henüz dönüşümün gerçekleşmediği ruhsatsız inşa edilmiş konut alanlarında derinlemesine müzakere süreçleri ile donatı gereksinimleri karşılanan dengeli yapı ve nüfus yoğunluklarının elde edilmesini sağlayan plan ve projelerin geliştirilerek uygulanması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'ların yardımları ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek eylemdir. Göstergesi bu biçimdeki 'projeler kapsamındaki konut sayısı'dır.

3.18.1.1 Afet tehlike ve riski olan alanlarda yapılaşmayı önleyici denetlemelerin yapılması

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler yardımları ile kısa vadede genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek uygulama aracı niteliğindeki eylemdir. Göstergesi 'afet tehlike ve riski olan konut alanı miktarı ile yapılaşmanın önlendiği alan miktarı arasındaki oran' olacaktır.

3.18.2.1 Jeolojik açıdan sakıncalı alanların belirlenerek uygun projeler hazırlanması

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler yardımları ile kısa vadede genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek uygulama aracı niteliğindeki eylemdir. Göstergesi 'jeolojik açıdan sakıncalı konut alanlarında yer alan konut sayısı'dır.

3.18.3.1 İmar planlarında afet sonrası kullanımlar için gerekli düzenlemelerin sağlanması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü yardımı ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanarak gerçekleştirilecektir. Göstergesi 'imar planlarında afet sonrası kullanımlar için ayrılan kişi başına alan miktarı'dır.

3.18.4.1 Zorunlu yapı sigortası ve mesleki risk sigortası kapsamında gerekli yasal düzenlemelerin yapılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yardımı ile yapılacak bu orta vadeli eylemin finansmanı için ayrı bir bütçe gerekmemektedir. Etkinliği 'sigorta yaptırılan konut sayısının toplam içindeki oranı' ile ölçülebilecektir.

3.18.5.1 Yapı sektörünün bütünüyle sigorta sistemi içine alınması, yapının daha proje aşamasında kullanılacak bütün malzemelerinin tanımlara, kodlara kavuşmasının temin edilmesi

Mevzuat düzenlemesi temelinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yardımı ile yapılacak bu orta vadeli eylemin finansmanı için ayrı bir bütçe gerekmemektedir. Etkinliği 'sigorta yaptırılan konut sayısının toplam içindeki oranı' ile ölçülebilecektir.

3.19.1.1 Uydu fotoğrafları ve Coğrafi Bilgi Sistemi kayıtlarından yararlanarak bu alanların (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanların, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanlarının) izlenmesi

Orta vadede gerçekleşmesi umulan ve bir uygulama aracı şeklinde Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler ve STK'lar yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılacak eylemin göstergesi 'korunması gereken özellikli alan miktarı ve CBS kapsamında yer alan bu tür alanların oranı'dır.

3.19.1.2 Bu alanlara (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanların, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanları) yönelik düzenli güncel envanter çalışmaları yapılması

Orta vadede, bir uygulama aracı şeklinde Çevre ve Orman Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'CBS kapsamında güncellenen bu tür alanların büyüklükleri' dir.

3.19.1.3 Bu alanların (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanların, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanları) hangi sınırları kapsadığı konusunda görülebilir bir bilgilendirme ve uyarı sisteminin sağlanması(Çit, levha vb.)

Orta vadede, bir uygulama aracı şeklinde Çevre ve Orman Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi bilgilendirme yapılan 'bu tür alanların büyüklükleri'dir.

3.19.1.4 Mevcut yasal düzenlemelerin doğal varlıkları korumayı güçlendirecek biçimde revizyonu

Mevzuat düzenlemesi temelinde Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı yardımları ile yapılacak bu kısa vadeli eylemin finansmanı için ayrı bir bütçe gerekmemektedir. İstatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.19.1.5 Denetimlerin korumayı sağlayacak biçimde artırılması

Kısa vadede, bir uygulama aracı şeklinde Çevre ve Orman Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak gerçekleştirilecek eylem istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.19.2.1 Toplum bilincini artırmaya yönelik çalışmalar yapılması, bu alanlarda yaşayanlara ve öğrencilere yönelik öğretici, eğitici, bilinçlendirici el broşürleri hazırlanıp dağıtılması, mahalle okullarında, kahvehanelerde, vb. toplanma mahallerinde çevre ve kentleşme eğitim seminerleri verilmesi

Bir proje kurgusu şeklinde Çevre ve Orman Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı sorumluluğunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı yardımları ile yapılacak bu kısa vadeli eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Gerçekleşen eğitim seminerleri sayısı göstergesidir.

3.20.1.1 İmar planlarında afet sonrası kullanımı öngörülen alanların belirtilmesi, bu alanların olası kullanımının mekânda da belirtilmesi

Kısa vadede, bir uygulama aracı şeklinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler yardımı ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı yapılarak

gerçekleşecek eylemin göstergesi 'imar planlarında afet sonrası kullanımı öngörülen toplam alan' olacaktır.

3.21.1.1 Yüksek yoğunluklu mevcut konut çevrelerinde bakım ve onarımı sağlayacak ada bazında organizasyonların yasal düzenlemeler ile teşvik edilmesi ve bu durumun yayınlar ve öncü uygulamalar ile tanıtılması

Kat Mülkiyeti Yasasında ve ilgili mevzuatta yapılacak düzenlemeler sonrası proje kurguları olarak tanımlanarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler yardımı ile orta vadede gerçekleşebileceği öngörülen bu eylem için ayrı bir bütçe ayrılması gerekmektedir. Yapılacak düzenlemeler sonrasında göstergesi 'ada bazında nitelik iyileştirmesi amacı ile kurulmuş organizasyon sayısı' olacaktır.

3.21.1.2 İmar adaları düzeyinde bahçeleri birleştirerek ortak kullanımını öngören projeler hazırlanarak öncü uygulamaların teşvik edilmesi

Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Meslek Odaları ve STK'ların yardımı ile proje kurgusu şeklinde kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylem için ayrı bir bütçe ayrılması gerekmektedir. Uygulamalar sonucunda göstergesi 'bir yılda nitelik iyileştirilmesi kapsamında projelendirilen ve uygulama yapılan yapı adası alanı' olacaktır.

3.21.1.3 Bu dokuların (parsel bazında ruhsatlı olarak oluşmuş, çok katlı ve eskiyen) bakım ve onarımının sağlanmasına yönelik teşviklerin ve vergi avantajlarının sağlanması

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak orta vadeli eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Maliye Bakanlığı desteği ile yatırım bütçesinden finansmanı sağlanarak gerçekleşecektir. Göstergesi çeşitli mali destek programlarından yararlanarak onarımı yapılmış bu nitelikteki konut sayısı'dır.

3.21.1.4 Yasal süreçlerle parsel bazında gerçekleştirilmiş yüksek yapılaşma yoğunluklu konut alanlarının eskimesi sonucu yapılabilecek müdahalelere ilişkin alternatif yenileme projelerinin oluşturulması

Bu eylem ile yüksek TAKS oranları ile bahçesiz biçimde oluşmuş eskiyen konut adalarının daha olumlu niteliklere sahip olabildiğini sağlayacak yenileme biçimleri konusunda alternatifler sunulmasının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Üniversitelerin yardımları ile ve orta vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylemin finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'yerel yönetimler tarafından ada bazında yenilemeyi sağlamaya yönelik oluşturulan proje ve bu kapsamda olan konut sayısı'dır.

3.21.2.1 Site bazında örgütlenmeye ve toplu konut bakım ve yönetim organizasyonlarına yönelik düzenlemelerin teşvik edilmesi

Yerel Yönetimler sorumluluğunda TOKİ ve Site Yönetimleri yardımları ile kısa vadede bir uygulama aracı biçiminde gerçekleşecektir. Finansmanı için ayrı bir bütçe ayrılması gerekmektedir. Göstergesi 'konut inşaatı sonrası kurulan site yönetimi sayısı'dır.

3.22.1.1 Göstergelerin (yaşam kalitesini değerlendirecek nesnel göstergeler) coğrafi bilgi sistemi temelinde temin edilmesi ve zaman içinde gelişiminin izlenmesi

Bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımı ile orta vadede gerçekleştirilecek eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergeler oluşturulduktan sonra zaman içinde izlenmesi mümkün olacaktır. Bu aşamada henüz istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.23.1.1 Kent sakinlerinin görüşlerinin yerel yönetimler tarafından izlenmesini sağlayacak anket düzenlemelerinin periyodik olarak yapılması ve değerlendirilmesi

Proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve STK'lar, Meslek Kuruluşları ve Üniversitelerin yardımları ile kısa vadede Belediye bütçelerinden finanse edilerek gerçekleştirilecektir. Eylemin göstergesi kent sakinlerinin görüşlerini almak üzere 'her yıl anket yapılan kişi sayısı'dir.

3.23.2.1 Kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları konusunda yerel yönetimlerle üniversiteler arasında işbirliği yapılması

Proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Üniversitelerin yardımları ile kısa vadede Belediye bütçelerinden finanse edilerek kısa vadede gerçekleştirilecektir. Göstergesi konut alanlarında 'yapılan toplam kullanım sonrası değerlendirme çalışması sayısı'dir.

3.24.1.1 Konut alanlarında trafik durultma ile yaya öncelikli yol uygulamalarının teşvik edilmesi, imar yönetmeliklerinde, araç ve yaya yolu dışında da bu tip yolları tanımlayan gösterimlerin geliştirilmesi

Mevzuat düzenlemesi temelinde yapılacak orta vadeli eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler ve Üniversitelerin yardımları ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı sağlanarak gerçekleştirilecektir. Göstergesi 'konut alanlarında trafik durultma yapılan yol uzunluğu'dur.

3.24.1.2 Yaya yolları tasarım yarışmaları yapılması

Proje kurgusu şeklinde yapılacak orta vadeli eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Yerel Yönetimler ve Üniversitelerin yardımları ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı sağlanarak gerçekleştirilecektir. Göstergesi 'yaya yolları tasarımına yönelik bir yılda yapılan toplam yarışma sayısı' olacaktır.

3.24.1.3 Yerleşmelerde yaya erişiminin konforunu artıracak kentsel tasarım projelerinin uygulanması

Sağlıklı bir yerleşmede konut alanlarında yaya erişimi konforunun sağlanmış olması gereklidir. Bu amaca ulaşmak üzere Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve STK'ların yardımı ile kentsel tasarım projelerinin hazırlanarak uygulanmasının kısa vadede ve Belediye bütçelerinden finansmanı sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'yaya erişimi konforu için uygulanan kentsel tasarım projesi sayısı'dir.

3.24.1.4 İmar planlarında "bisiklet yolu" olarak düzenlenen yolların da bulunmasına yönelik düzenlemeler yapılması, bisiklet parkı alanlarının ayrılması

Proje kurgusu şeklinde yapılacak kısa vadeli eylem Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve

Meslek Odaları ve STK'ların yardımı ile Belediye bütçelerinden finansmanı sağlanarak gerçekleştirilecektir. Göstergesi yapılan 'toplam bisiklet yolu uzunluğu' olacaktır.

3.24.2.1 Konut ve çalışma alanı ilişkisinin karma kullanım temelinde sağlanması

Bir uygulama aracı olarak orta vadede Yerel Yönetimler sorumluluğunda Özel sektörün yardımı ile gerçekleştirilecek eylem için bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.24.3.1 Konut üretimi ve otopark gereksiniminin birlikte çözümünü sağlamaya yönelik buluşçu projelerin teşviki

Proje kurgusu şeklinde yapılacak orta vadeli eylem Yerel Yönetimler sorumluluğunda, STK'lar ve Üniversiteler yardımı ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanarak gerçekleştirilecektir. Göstergesi konut ve otopark gereksinimini bir arada çözmeyi amaçlamak üzere 'hazırlanan toplam proje sayısı'dır.

3.25.1.1 Güneş enerjisi, jeotermal enerji, rüzgar enerjisinden yararlanmaya yönelik projelerin teşvik edilmesi

Uygulama aracı niteliğindeki bu eylem Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sorumluluğunda, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Yerel Yönetimler işbirliği ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak orta vadede gerçekleştirilecektir. Göstergesi 'doğal enerjiden yararlanmak üzere hazırlanan ve uygulanan projeler kapsamındaki konut sayısı'dır.

3.25.1.2 Güneşe duyarlı mimari tasarımların ve tam doğal enerjili binaların yapımının teşvik edilmesi

Uygulama aracı niteliğindeki bu eylem Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sorumluluğunda, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Yerel Yönetimler işbirliği ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak orta vadede gerçekleştirilecektir. Göstergesi 'toplam ruhsatlar içinde güneşe duyarlı ve tam doğal enerjili binaların oranı'dır.

3.25.1.3 Enerji etkin bina performans kriterlerinin yönetmelikler çerçevesinde mevcut ve yeni yapılarda uygulanması

Küresel iklim değişikliği karşısında binaların enerji etkin biçimde tasarlanması ve inşa edilmesi giderek önemini artırmaktadır. Yeni inşa edilen binalar için olduğu kadar mevcut stokta yapılacak önlemlerle binaların enerji etkinliğini artırmak da amaçlanmalıdır. Uygulama aracı niteliğindeki bu eylem Yerel Yönetimler sorumluluğunda Özel Sektör ve STK'lar işbirliği ile kısa vadede gerçekleştirilecektir. Bu eylem için ayrı bir bütçe gerekmemektedir. Eylemin etkinliği 'yerleşmelerde enerji etkinliği için uyarlanan konutların sayısı' ile ölçülebilecektir.

3.25.1.4 Türkiye'deki çeşitli iklim bölgeleri için uygun güneşlenme koşullarını sağlayan parsel, bina yönelmesini ayrıntılı açıklayan tasarım rehberlerinin hazırlanması

Güneşten yararlanma konusunda avantajlı konumda yer alan ülkemizde çeşitli iklim özelliklerine göre uygun yönelmeyi açıklamak üzere rehber dokümanların oluşturularak yayınlanması bu yararı en çoğa çıkarmayı teşvik açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda

ve yerel yönetimlerin yardımları ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak eylemin göstergesi 'tasarım rehberi hazırlamış olan belediyelerin toplam sayısı'dır.

3.25.1.5 Akıllı yapılara vergi indirimleri, vb. teşvikler sağlanması, bu tip yapıların çeşitli vasıtalarla topluma tanıtılması

Akıllı yapıları teşvik amacıyla orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Çevre ve Orman Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı işbirliği ile gerçekleştirilecek eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Bu eylemin göstergesi 'vergi vb. mali teşviklerden yararlanan akıllı yapı sayısı' olacaktır.

3.25.2.1 Ekosistem duyarlılığına dayanan bir yaşam kültürü'nün sağlanabilmesi yolunda yazılı ve görsel basında yayınlar yapılması, eğitim kurumlarında bu konuda dersler verilmesi

Bir proje kurgusu oluşturularak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile gerçekleştirilecek eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. Konu ile ilgili seminerler yapılması yanı sıra gösterge 'eğitim programlarına konulan ders saati'dir.

3.25.2.2 Temiz çevreler, yaya öncelikli sokaklar gibi sloganlar ve kampanyaların teşvik edilmesi

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin ve STK'ların yardımları ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı sağlanarak gerçekleştirilecektir. Eylemin göstergesi, 'temiz çevre, yaya öncelikli sokak kampanyası başlatan toplam belediye sayısı'dır.

3.25.2.3 Sağlıklı yerleşmeler konusunda eğitim ve katılımın desteklemesi, sağlıklı şehirler konusunda girişimlerin geliştirilmesi

Bu eylem kısa vadede bir uygulama aracı biçiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve yerel yönetimler, Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili Kamu Kuruluşları yardımları ile genel bütçe ve Belediye bütçelerinden finansmanı sağlanarak gerçekleştirilecektir. Eylemin göstergesi 'sağlıklı şehirler (healthy cities) hareketi içinde yer alan belediye sayısı'dır.

3.26.1.1 Özellikle toplu konut alanlarında konut çeşitliliğinin teşvik edilmesi

Toplumsal bütünlüşmeyi teşvik amacıyla toplu konut alanlarında farklı konut gereksinmesi bulunan hanehalklarının bir araya gelmesini teşvik edecek bir konut çeşitliliğinin sağlanması mümkün görünmektedir. Bu amaçla bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda, TOKİ, Meslek Odaları ve Özel Sektör işbirliği ile kısa vadede gerçekleştirilecek bu eylem için konut üretiminde yer alan aktörler arasında bir anlayış birliği yararlı olacaktır. Eylemin göstergesi 'toplu konut alanlarındaki konutların konut tiplerine göre dağılımı' olacaktır.

3.26.1.2 Korunaklı sitelerin çevre ile ilişkilerini geliştirecek ve geçirgenliği artıracak aktiviteler geliştirilmesi (mahalle şenlikleri, mahalle toplantıları, ağaç dikme etkinlikleri, vb)

Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Site Yönetimleri ile STK'ların yardımları ile kısa vadede gerçekleştirilecek uygulama aracı niteliğindeki bu eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Mahalle şenlikleri, mahalle toplantıları, ağaç dikme etkinlikleri gibi etkinliklerin yapılmaya başlanması çevre ilişkilerini geliştirme yolunda gelişmeler olarak görülebilir.

3.26.1.3 Belediyeye ait yol ve yeşil alanların korunaklı siteler kapsamında kamuya kapatılmasının önlenmesi

Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve Site Yönetimleri ile STK'ların yardımları ile kısa vadede gerçekleştirilecek uygulama aracı niteliğindeki bu eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Göstergesi yerel yönetimler tarafından 'bu kapsamda denetlenen site sayısı' olacaktır.

3.26.2.1 Yerleşmelerdeki konut alanlarında güvenli çevreler için tasarım rehberleri oluşturulması

Yerleşmelerdeki konut alanlarının daha güvenli yaşam çevreleri niteliğini artırmak üzere tasarımda yararlanılmak üzere fiziksel çevre ve suç ilişkisi araştırmalarından hareketle rehber dokümanlar hazırlanabilir. Bu uygulama araçları Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve Üniversitelerin işbirliği ile finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanarak kısa vadede gerçekleştirilebilir. Eylemin etkinliği için bu tür rehberlerden yararlanarak inşa edilmiş olan 'konut alanlarında suç oranları'ndaki azalma durumu gözlemlenebilir.

3.26.2.2 Mekânsal aidiyet duygusunun güçlendirilmesini sağlayacak biçimde mahalle düzeyinde örgütlenmelerin teşvik edilmesi

Kısa vadede gerçekleşecek bir uygulama aracı olarak ayrı bir bütçe gerektirmeyen bu eylem Yerel Yönetimler sorumluluğunda ve STK'lar ile Mahalle Muhtarlarının yardımlarıyla gerçekleştirilebilir. Göstergesi 'yerleşmelerdeki mahalle örgütlerinin sayısı'dir.

3.27.1.1 TOKİ projelerinde yerel mimari özellikleri de kapsayan konut tasarımlarının elde edilmesi

Yeni gelişen toplu konut alanlarında tekipleşme ve yerel özgünlüğün kaybolması sorununa karşı TOKİ sorumluluğunda Meslek Odaları ve Üniversitelerin işbirliği ile kısa vadede finansmanı yatırım bütçesinden karşılanacak proje kurguları sağlanabilir. Bu eylemin gerçekleşmesi de ilgili aktörler arası bir görüş birliğinin oluşmasına bağlı olmaktadır.

3.27.1.2 Yeni gelişecek konut alanlarında genel geçerli imar yönetmeliklerinin yanısıra, yerele özgü ve nitelikleri geliştirmeye yönelik "tasarım rehberleri"nin oluşturularak uygulanması

Tasarım rehberleri tasarım kontrolü konusundaki temel araçlar arasındadır. Yerel niteliklerin sentezlenerek yeni gelişme konut alanlarındaki tasarımda dikkate alınmasında yarar sağlayabilecek unsurları ortaya koymada etkili olabilirler. Bu nedenle bir uygulama aracı biçiminde orta vadede Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve Üniversiteler işbirliği ile gerçekleşecek eylem konulmuştur. Eylemin finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçeleri ile karşılanacak olup göstergesi 'tasarım rehberi hazırlayan belediye sayısı'dir.

3.27.1.3 Kamu kuruluşlarının gerçekleştirdiği toplu konut alanlarında yaşayanlara yönelik memnuniyet araştırmaları yapılarak, sonuçların yeni uygulamalarda dikkate alınması

Tasarımda geri beslemenin yeni yapılacak daha uygun tasarımlar için yararı bilinmektedir. Bu nedenle TOKİ sorumluluğunda Yerel Yönetimler, Meslek Odaları ve Üniversitelerin işbirliği ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacak ve kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde gerçekleşmesi öngörülen eylem konulmuştur. Eylemin göstergesi kullanıcı memnuniyetine yönelik olarak 'gerçekleştirilen araştırma sayısı'dır.

3.27.2.1 Farkındalık oluşturmak üzere kenti kent yapan değerleri tanımlayacak bilimsel çalışmalar yapılması

Yerleşmenin estetik değerlerinin kullanıcıları tarafından algılanma ve benimsenmesinin ne biçimde olduğunu ortaya koyacak araştırmalar sonucunda hoşnutluk duygusu ile estetik değerlerin birlikte yorumlanması mümkün olabilir. Bu nedenle Yerel Yönetimler sorumluluğunda, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları ve STK'lar işbirliği ile finansmanı Belediye bütçelerinden karşılanacak projelerin kurgulanmasının kısa vadede gerçekleştirilmesi biçiminde eylem önerilmiştir. Göstergesi bu amaçla 'gerçekleştirilen araştırma sayısı' olacaktır.

3.28.1.1 Ruhsatsız gelişmiş konut alanlarının mevcut plan ve mevzuata uygun kullanılmasını ve buralarda yaşayanların barınma hakkını sağlamayı öngören projelerin katılımcı süreçlerle gerçekleştirilmesi

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacak eylemin göstergesi 'yerleşmelerde uygulanan projeler kapsamındaki konut sayısı'dır.

3.29.1.1 Mevcut yoğun konut dokularında teknik ve sosyal altyapı ile ilgili alanları elde etmeye yönelik uygulama araçlarının geliştirilmesi ve kamulaştırmada kullanılacak kaynakların artırılması

Kısa vadede bir uygulama aracı biçiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacak eylemin göstergesi 'uygulamaların yapıldığı alanlarda gerçekleşen kişi başına sosyal donatı alanı'dır.

3.30.1.1 Ruhsatsız yapılaşmayı caydırmayı öngören cezai müeyyidelerin yanısıra işgalîye ve usulsüzlük cezalarının uygulanmasının sağlanması

Kısa vadede bir uygulama aracı biçiminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile gerçekleşecek ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'ceza uygulanan yapı sayısı' olacaktır.

3.30.1.2 Tasfiye edilmesi gereken ruhsatsız yapılaşmış alanlarda yaşayanların taşınacakları konut stokunun oluşturulması

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler sorumluluğunda, TOKİ işbirliği ile finansmanı genel bütçe ve Belediye bütçelerinden sağlanacak eylemin göstergesi 'dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı'dır.

3.30.1.3 Bu alanların kullanıcılarına sağlanacak barınma güvencesinin tapu verilmesi biçiminde anlaşılması için gerekli bilgilendirmelerin yapılması

Diğer tedbirler kapsamında nitelenebilecek bu eylem Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler yardımları ile kısa vadede gerçekleştirilebilir. Bu eylem için ayrı bir bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.31.1.1 Gecekondu ile mücadeleyi güçlendirmek için, para cezası ve TCK.184.madde uygulamasının gecekondu için de ayrı bir fıkra eklenerek düzenlenmesi

Mevzuat düzenlemesi temelinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Adalet Bakanlığı yardımları ile kısa vadede yapılabilecek bu eylem için bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.31.1.2 3194 sayılı Kanununun 42. maddesinde düzenlenen para cezasının alt ve üst sınırının, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararında gösterilen iptal gerekçelerine dikkat edilerek adalet duygusunu zedelemeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi

Mevzuat düzenlemesi temelinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Adalet Bakanlığı yardımları ile kısa vadede yapılabilecek bu eylem için bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.31.1.3 3194 sayılı Kanununun 32.maddesi uyarınca yapılan tespitlerin ruhsatsız yapılarla, ruhsat ve eklerine aykırı yapılan yapılar için ayrı maddelerde düzenlenmesi ve para cezaları ve yaptırımların farklılaştırılması

Mevzuat düzenlemesi temelinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Adalet Bakanlığı yardımları ile kısa vadede yapılabilecek bu eylem için bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.31.2.1 İmar ve planlama konularında uzman bir yargı sistemi oluşturulması

Mevzuat düzenlemesi temelinde Adalet Bakanlığı sorumluluğunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yardımları ile kısa vadede yapılabilecek bu eylemin göstergesi 'oluşturulan mahkemelerde bir yılda karara bağlanan dava sayısı' olacaktır.

3.31.3.1 Kaçak yapıya başlangıcından itibaren müdahale edilebilmesi için kentlerdeki gelişmelerin uydu teknolojileri ile izlenebilmesinin sağlanması ve bu konuda gerekli denetim yapısının oluşturulması

Orta vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimlerin yardımları ile finansmanı yatırım bütçesinden karşılanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'denetimlerde belirlenen kaçak yapı sayısı'dır.

3.31.3.2 Her belediye ve ilgili birimler bünyesinde kaçak yapı ihbar hatları kurulması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda, STK'lar ve Özel Sektör işbirliği ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'kaçak yapı ihbar hattı kuran belediye sayısı' ve bu hatlara gelen ihbar telefonu sayısıdır.

3.32.1.1 Yerel yönetim, özel kuruluşlar ve konut kooperatifleri ortaklığı ile konut organizasyonları yapılması

Yerel yönetimlerin dar gelirli için ödenebilir konut sunumunu artırmak üzere Yerel Yönetimler sorumluluğunda, TOKİ, Kooperatifler ve Özel Sektör işbirliği gerekmektedir. Kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylemin finansmanı Belediye ve yatırım bütçelerinden sağlanacaktır. Eylemin göstergesi 'işbirliği yapılan projelerle üretilen konut sayısı' olacaktır.

3.33.1.1 Kaçak yapı ve gecekonduların tapu sicilinden bağımsız düşünülmemesi ve bu taşınmazların bulunduğu parsellerin alım satımının kısıtlanması için mevzuat düzenlenmesi yapılması

Mevzuat düzenlenmesi temelinde Adalet Bakanlığı ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü sorumluluğunda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yardımları ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylem için ayrı bir bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.34.1.1 Yapı denetiminin, yapıya dahil olan bütün aktörlerce üstlenilmesi, böylelikle belediye/özel idare, yapı denetim şirketleri, fenni mesuller, meslek odaları, sigorta şirketleri ve yapı sahibi arasında "dağıtılmış sorumluluk" esasları getirilmesi

Mevzuat düzenlenmesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler, Özel Sektör ve Meslek Odaları işbirliği ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylem için ayrı bir bütçe gerekmemektedir; istatistiksel ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

- **Kentsel Dönüşüme Yönelik Eylem ve Göstergeler**

3.35.1.1 Dönüşüm türlerinin oluşturulmasına esas, araştırma ve analizlerin yapılması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda, Yerel Yönetimler ve TOKİ'nin yardımları ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'farklı yasalar kapsamında ele alınabilecek dönüşüm türü sayısı'dir.

3.35.2.1 Kentsel dönüşümün bütüncül bir planlama anlayışı içinde ele alınmasını öngören yasal düzenlemelerin yapılması

Mevzuat düzenlenmesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar ve TOKİ işbirliği ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.35.3.1 Yönetmeliklerin çıkartılması

Mevzuat düzenlenmesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar işbirliği ile kısa vadede gerçekleşmesi

beklenen bu eylemin finansmanı yatırım bütçesinden sağlanacaktır. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.35.4.1 Yürürlükteki ilgili mevzuatla bağının kurulması

Mevzuat düzenlemesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı yardımı ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.36.1.1 Sanayi, çevre ve toplumsal gelişme politikalarıyla bağının kurulması

Kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, TOKİ, Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Odaları yardımları ile gerçekleşecek eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Eylemin göstergesi 'yerleşmelerde uygulanan dönüşüm projesi sayısı'dır.

3.36.1.2 Kent / kentsel bölge stratejik planı ve vizyonu ile ilişkisinin kurulması

Diğer tedbirler kapsamında kısa vadede Yerel Yönetimler sorumluluğunda, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve İlgili Kamu Kuruluşları yardımları ile gerçekleşmesi beklenen bu eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.36.1.3 Yönlendirici belgelerin üretilmesi

Mevzuat düzenlemesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler yardımları ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylemin finansmanı Genel Bütçe ve Belediye Bütçelerinden sağlanacaktır. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.36.2.1 Katılım modellerinin oluşturularak uygulanması

Mevzuat düzenlemesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumluluğunda Yerel Yönetimler ve TOKİ yardımları ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylemin finansmanı Genel Bütçe ve Belediye Bütçelerinden sağlanacaktır. Göstergesi 'dönüşüm türlerine göre geliştirilen katılım modeli sayısı'dır.

3.36.3.1 Proje den etkilenen tarafların mağduriyetini önleyecek alternatif stratejilerin oluşturulması

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler sorumluluğunda, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ işbirliği ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanacak eylemin göstergesi 'dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları'dır. Yenileme Alanı Eylem Planlarının tüm hak sahiplerinin (kiralıcılar dahil) / paydaşların ihtiyaçlarını kapsar nitelik taşıması ilkesi esas alınmaktadır.

3.36.4.1 Projeyle ilgili tarafların katılımıyla düzenlenecek toplantılarda üzerinde uzlaşılan kararlar elde edilmesi

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler sorumluluğunda, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ işbirliği ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanacak eylemin göstergesi 'yenileme alanları ilke planlama kararlarının tüm ilgili paydaşlarca desteklenmiş olduğuna dair bağımsız araştırmanın varlığı'dır.

3.36.5.1 Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin projenin tüm gerçekleştirilme sürecinde geçerli olması

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımları ile gerçekleştirilecek eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Eylemin göstergesi 'dönüşüm projeleriyle ilgili açılan dava sayısı'nın azalması olacaktır.

3.36.6.1 Kentsel tasarım ve altyapı projelerinin hazırlanması

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler sorumluluğunda, TOKİ, STK'lar ve Üniversiteler yardımı ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylem, istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.37.1.1 Nitelikli alternatif mekân ve yapı tasarım projelerinin hazırlanması

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda, Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylem, istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. Beklenti, yüksek oranda hak sahibi / paydaşın kentsel dönüşüm proje uygulama sonuçlarından memnun kalmasıdır.

3.37.2.1 Halkla ilişkiler yöntemleri kullanılarak hak sahiplerinin beklentilerinin tespit edilmesi

Kısa vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda, Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile finansmanı Belediye bütçelerinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları'dır. Beklenti, yüksek oranda hak sahibi / paydaşın kentsel dönüşüm proje uygulama sonuçlarından memnun kalmasıdır.

3.38.1.1 Üst ölçek planlar ile uyumlu kentsel dönüşüm plan ve ilgili kentsel tasarım projelerinin hazırlanması

Orta vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda, Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'hazırlanan kentsel tasarım proje sayısı'dır. Beklenti, yenileme alanı kentsel dönüşüm proje önerileri ile üst ölçekli planlar arasında çelişkilerin giderilmiş olmasıdır.

3.38.1.2 Üst ölçek planları hazırlayan kurumlar ile kentsel dönüşüm alanlarına ilişkin sorumluluğu olan kurumların etkin koordinasyonunun sağlanması

Orta vadede bir proje kurgusu biçiminde Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda, Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'hazırlanan kentsel tasarım proje sayısı'dir.

3.39.1.1 Dönüşüm alanlarında yaşayanların, kalmak istemeleri durumunda, uygulama sonrasında alanda kalmalarının sağlanması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ sorumluluğunda ve Meslek Odaları, STK'lar (/Mahalle Paydaş Derneği), Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları'dır. Beklenti, dönüşüm alanında kalmak isteyen paydaşların oranının uygulama sonrası alanda kalanlar ile aynı olmasıdır.

3.39.1.2 Dönüşüm alanlarında yaşayanlar için, kiracılar da dahil olmak üzere, geçici transfer konutlarının sağlanması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ sorumluluğunda ve Meslek Odaları, STK'lar (/Mahalle Paydaş Derneği), Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile finansmanı yatırım bütçesinden sağlanarak gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı'dir.

3.39.1.3 Kentsel dönüşüm alanlarında, uygulama sonrası dönmek isteyen tüm hak sahipleri için, satın alınabilir ve kalıcı konut sağlanması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ sorumluluğunda ve Meslek Odaları, STK'lar (/Mahalle Paydaş Derneği), Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile Yerel, Ulusal, Uluslararası kaynaklarla finanse edilerek gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahiplerinden dönüşüm sonrası alanda kalan hanehalklarının oranı'dır.

3.40.1.1 Yerel yönetim personeli ve yöre sakinleri örgütlenmelerinde yer alan temsilcilerin birlikte ortaklık çalışması yürütebilmeleri için 'kapasite artırma' programlarının hazırlanması

Orta vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ sorumluluğunda ve Meslek Odaları, STK'lar (/Mahalle Paydaş Derneği), Üniversiteler, Özel Sektör yardımı ile Yerel, Ulusal, Uluslararası kaynaklarla finanse edilerek gerçekleştirilecek eylemin göstergesi 'uygulanan kapasite artırma programı sayısı'dir.

Bu eylem ile hem yerel yönetim ilgili teknik personelinin, hem de potansiyel / öncelikli / sınırları tanımlı kentsel dönüşüm alanlarında oluşturulan derneklerdeki ilgili alanda yaşayan hak sahipleri (kiracı ve iş sahiplerini de kapsar biçimde) temsilcilerinin, kentsel dönüşüm program ve projelerinde benimsenen ortaklık modeli çerçevesinde birlikte çalışabilmelerini sağlamaya yönelik eğitim amaçlı 'kapasite artırma programları'nın bağımsız danışmanlara hazırlanması amaçlanmaktadır.

3.41.1.1 Binalarda ısı yalıtım yönetmeliği, enerji performans sertifikası ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi

Kısa vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ ve Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör yardımları ile gerçekleşecek eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Göstergesi 'etkin enerji kullanım sertifikalı yıllık konut üretimi'dir.

3.41.2.1 Kamunun ve hak sahiplerinin finansal yükümlülük ve proje sonucu elde edecekleri getiri ve diğer yararlar ile projeyi gerçekleştirmek için kullanılacak uygulama araçlarının tanımlanması

Kısa vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ sorumluluğunda, STK'lar, Özel Sektör yardımları ile gerçekleşmesi beklenen eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. Beklenen, sürdürülebilir teknik rehberlerin varlığıdır.

3.41.3.1 İşbirliğinin ayrıntıları hususunda projenin başlangıcında tarafların mutabakata varmalarının sağlanması

Kısa vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler, TOKİ sorumluluğunda, STK'lar, Özel Sektör yardımları ile gerçekleşmesi beklenen eylem ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. Beklenen, başarılı kamu-özel sektör işbirliği örnek uygulamalarının varlığıdır.

3.42.1.1 Uygulamaya geçilecek projelerle ilgili kaynak temini ve fizibilite çalışmalarının yapılması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda İlgili Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler yardımı ile finansmanı Proje Bütçesinden karşılanarak gerçekleşecektir. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.42.2.1 Dönüşüm sürecinde paydaşlarla diyalogu sağlayacak kurulların oluşturulması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile finansmanı Proje Bütçesinden karşılanarak gerçekleşecektir. İstatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. Gerçekleşmesi beklenen kurul, Kentsel Dönüşüm Uygulama Birimi'dir.

3.42.3.1 Dönüşüm projesi etap ve programlarının oluşturulma yöntemlerinin tanımlanması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.42.4.1 Dönüşüm proje alanlarında yaşayanların barınma gereksinmelerinin karşılanması ve istihdam yaratılmasına yönelik programların oluşturulması

Kısa vadede bir proje kurgusu şeklinde Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile finansmanı Belediye ve Proje Bütçelerinden karşılanarak gerçekleştirilecek bu eylemin göstergesi 'dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahiplerinden dönüşüm sonrası alanda kalan hanehalklarının oranı'dır.

3.42.5.1 Dönüşüm projelerinin uygulanmasında kamu finansman desteği gereksiniminin belirlenmesi, kullanılacak kamu kaynaklarının geri ödenmesinin yollarının tanımlanması ve ek getirilerin kamu yararına değerlendirilmesi

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'proje maliyetleri içinde kamu finansman katkısı oranları'dır.

3.42.6.1 Değer esasının projeye katılanların yükümlülükleri ve getirilerinin tanımlanması için yönetmeliklerin oluşturulması

Mevzuat düzenlemesi temelinde, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı sorumluluğunda ve Kültür ve Turizm Bakanlığı yardımları ile kısa vadede gerçekleşmesi beklenen bu eylemin finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmemektedir. Eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. İlgili yönetmeliklerin Resmi Gazete'de yayınlanması eylemin uygulanması için gereklidir.

3.43.1.1 Kamu - özel sektör işbirliklerinde tarafların rollerini proje türlerine ve niteliklerine göre tanımlayan kuralların oluşturulması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. Kamu-özel sektör proje ortaklık tüzüğü kurallarının tanımlanmasına yardımcı olabilir.

3.43.2.1 Seçilecek öncü projeler için, ayrıntılı uygulama ve finansman programlarının hazırlanması ve potansiyel katılımcılara duyurulması

Bu eylem, kısa vadede bir proje kurgusu olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda, Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi proje maliyetleri içinde kamu ve diğer katılımcıların finansmana katkı oranlarıdır.

3.44.1.1 Proje alanının kent bütünü ile bağlantıları sağlanan stratejik konumlarda, karma kullanımlı fonksiyonlar olarak planlaması

Bu eylem, kısa vadede bir proje kurgusu olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.44.1.2 Kentsel dönüşümü gerçekleştiren müteahhit ve girişimcilerden, dönüşüm projesiyle yerinden edilenlere meslek edindirme ve alternatif konut sunma konularında yükümlülükler üstlenme koşullarının getirilmesi

Bu eylem, kısa vadede bir proje kurgusu olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı Proje Bütçesinden karşılanacak eylemin göstergesi 'kentsel dönüşümü gerçekleştiren müteahhitler ile yerel yönetimler arasında imzalanan dönüşüm projesiyle yerinden edilenlere meslek edindirme ve alternatif konut sunma konularında yükümlülükler getiren şartname / protokol sayıları'dır.

3.44.2.1 Mahalle Dönüşüm Fonu oluşturularak, en çok yardıma gereksinimi olanların bu fondan yararlandırılması

Bu eylem, kısa vadede bir proje kurgusu olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı Proje Bütçesinden karşılanacak eylemin göstergesi 'proje türlerine göre mahalle dönüşüm fonunda toplanan miktarlar'dır.

3.44.2.2 Mahalle Dönüşüm Fonu gibi özel fonların kullanımında belediyelerin bütünleşik, etaplandırılmış ve bütçelendirilmiş Yerel Mahalle Dönüşüm Stratejisi hazırlamalarını koşul olarak tutmak

Bu eylem, kısa vadede bir proje kurgusu olarak Yerel Yönetimler sorumluluğunda Özel Sektör ve TOKİ yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'belediyelerce hazırlanmış bütünleşik, etaplandırılmış ve bütçelendirilmiş Yerel Mahalle Dönüşüm Stratejisi sayısı'dır.

3.44.2.3 Hem mülk sahiplerinin hem de kiracıların dönüşüm uygulama sürecinde transfer edileceği ve geçici olarak kalacağı sosyal konut stokunun oluşturulması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı Belediye ve Proje Bütçelerinden karşılanacak eylemin göstergesi 'dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı'dır.

3.44.2.4 Yerel yönetimlerin, tüm ilgili tarafların katılımını ve dönüşüm projesi uygulamasından faydalanmasını sağlayacak biçimde, toplum katılım stratejisini hazırlaması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar, Meslek Kuruluşları yardımı ile gerçekleşecektir. Finansmanı için ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'toplum katılım stratejisi hazırlanan dönüşüm projesi oranı'dır.

3.44.2.5 Mutenalaştırmanın en aza indirildiği farklı dünya kentleri deneyimlerinin irdelenerek uyarlanabilir farklı modellerin geliştirilmesi için sistematik biçimde uluslararası karşılaştırmalı çözümleme çalışması yapılması

Bu eylem, kısa vadede bir proje kurgusu olarak Yerel Yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ sorumluluğunda, Özel Sektör, Üniversiteler yardımları ile gerçekleştirilecektir. Finansmanı için ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.44.2.6 Farklı kent ve yerleşim alanlarında 'iyi uygulama örnekleri' olarak toplum esaslı pilot proje uygulamalarının teşvik edilmesi için fon oluşturulması.

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör yardımı ile gerçekleştirilecektir. Finansmanı Belediye ve Proje Bütçelerinden karşılanacak eylemin göstergesi 'toplum esaslı pilot proje fonu oluşturulan proje sayısı'dir.

3.44.3.1 Sit Alanları (2863 sayılı yasa) ve Yenileme Alanları (5366 sayılı yasa) ile ilgili uygulamaların Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında bütünlük olarak ele alınmaları ve genel planlama kararları ile uyumluluğunun sağlanması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TOKİ sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler yardımları ile gerçekleştirilecektir. Finansmanı için ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır. Bu eylem ile beklenen Sit Alanları (2863 sayılı yasa) ve Yenileme Alanları (5366 sayılı yasa) ile ilgili uygulamalar, Koruma Amaçlı İmar Planı kararları ve genel planlama kararları arasında olabilecek çelişkilerin giderilmesidir.

3.44.3.2 Kentsel dönüşüm strateji ve programlarının etaplandırılmasında acil önceliğin afet tehlike ve riski olan yerleşmelere verilmesi

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler, TOKİ, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler, Meslek Odaları yardımları ile gerçekleştirilecektir. Finansmanı için ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylem istatistiksel olarak ölçülebilir bir etkinlik söz konusu olmadığı için gösterge tanımlanmamıştır.

3.44.3.3 Sürdürülebilir / çevre dostu / yeşil inşaat yöntemlerinin, yenilenebilir ve etkin enerji kullanımının artırılmasını da amaçlayacak şekilde geliştirilip uygulanması

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler, TOKİ, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler, Meslek Odaları yardımları ile gerçekleştirilecektir. Finansmanı için ayrı bir bütçe gerektirmeyen eylemin göstergesi 'yenilenebilir ve etkin enerji kullanımlı bina sayısı'dir.

3.44.3.4 Farklı kent ve yerleşim alanlarında 'iyi uygulama örnekleri' olarak iklim değişimini dikkate alan / düşük karbonlu kentsel dönüşüm uygulamalarını teşvik eden projelerin desteklenmesi

Bu eylem, kısa vadede bir uygulama aracı olarak Yerel Yönetimler, TOKİ, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler, Meslek Odaları yardımları ile gerçekleştirilecektir. Finansmanı Belediye ve Proje Bütçelerinden karşılanacak eylemin göstergesi 'iklim değişimini dikkate alan / düşük karbonlu kentsel dönüşüm uygulaması sayısı'dir.

NO	EYLEM	GÖSTERGELER
3.1.1.1	Belediyelerin imar planlarını, imar programları yaparak uygulamaları konusunda teşvik ve yaptırımlar getirilmesi	İmar planlarına bağlı yıllık imar programlarının uygulanma yüzdeleri
3.1.2.1	İmar planlarında konut gelişme alanlarının, kentin farklı gelir gruplarının yerleşmesi beklenen bölgeler dikkate alınarak tanımlanmasını sağlayacak mevzuat düzenlemesinin yapılması	
3.1.2.2	18. madde uygulamasının, farklı gelir gruplarının konut gereksinmelerini karşılayacak nitelik ve miktarda arsa üretimini gerçekleştirecek şekilde düzenlenmesi	İmar planlarında düşük gelirli için üretilecek arsaların toplam üretilen arsalar içindeki payı
3.1.2.3	Kamu elindeki arazilerin bir bölümü dar gelirli için konut üretiminde kullanılırken kamu arsa stokunun sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında tümüyle elden çıkarılmaması, işgal edilen kamu arazilerin mülkiyetinin işgalcilere devredilmemesi, kamu arsa stokunun olanaklar çerçevesinde artırılması ve kamu yararına kullanılması	Yerleşmelerde kamu mülkiyetindeki boş arsa miktarı
3.1.3.1	İmar planı hazırlanması ve değişikliklerine dair esaslarda gerekli değişiklikler yapılarak belediyelerin onayladıkları imar planlarının nüfus tahminleri, imara açtıkları arazi miktarı ve oluşturdukları kentsel form bakımından TAU tarafından denetlenmesi	Kentsel yaygınlık (saçaklanma) endeksi oluşturularak yıl içinde inşaat ruhsatı verilen parsellerin ortalama endeks değeri
3.1.3.2	İmar programlarının, kentsel gelişmenin düzensiz saçaklanma yerine merkezi alanlardan dışı doğru gerçekleşecek şekilde oluşturulması, bu yaklaşımın yerel yönetimlerin stratejik planlarında da yer alması	Kentsel yaygınlık (saçaklanma) endeksi oluşturularak yıl içinde inşaat ruhsatı verilen parsellerin ortalama endeks değeri
3.1.4.1	Vergi kanunlarında gerekli değişikliklerin yapılması	
3.2.1.1	Planlama ve imar uygulamasına ilişkin mevzuatın 18. madde uygulaması yapılmasını zorunlu hale getirecek şekilde değiştirilmesi	Kentlerin uç alanlarındaki (imara yeni açılmış alanlarında) metrekaare arsa fiyatının yakın konumdaki imarsız arsa fiyatlarına oranı
3.2.1.2	Belediyelere İller Bankası'ndan 18. madde uygulanması için kredi ve teknik destek sağlanması	Belediyelerin 18. madde uyguladıkları konut alanlarının imar planında toplam konut alanlarına oranı
3.2.1.3	18. madde uygulaması giderlerine taşınmaz sahiplerinden katılımı sağlayacak modellerin geliştirilmesi	Belediyelerin 18. madde uygulamaları için yaptıkları harcamalara parsel sahiplerin katkılarının oranı
3.2.2.1	3194 sayılı Kanununun 18. madde uygulama yönetmeliğinde "yol fazlası" tanımının yapılması, düzenleme sahası kapsamında yapı adaları (umumi hizmetlere ayrılan alanlar dışında) üzerine gelen yol kısımlarının Tapu Kanununun 21 inci maddesi, 3194/11. madde son fıkrası ve 3194/17. madde birinci fıkrası gereği ihdasen uygulamaya tabi olacağı belirtilmesi	
3.2.3.1.	3194 sayılı Kanununun 18 inci madde uygulama yönetmeliğinde; mera, orman yönüyle taşınmazın mülkiyeti ve cinsi (vasfı) davalı olan taşınmazların yargı kararı sonuçlanıncaya kadar uygulamaya alınmayacağı hususlarına yer verilmesi	

3.2.4.1	İmar Kanunu'nun 18'inci madde uygulama yönetmeliğinin 32' nci maddesinde Kanununun 11 nci maddesinden de bahsedilmek suretiyle ilave bir düzenleme yapılması	
3.3.1.1	DOP oranının yalnızca kadastral parsel alanı ile ilişkilendirilmesi yerine kentsel donatı gereksinimi dikkate alınarak planda uygulanan yapı yoğunluğunun (emsal) gerektirdiği donatı gereksinimi dikkate alınarak tanımlanması	Yıl içinde yapılan 18. madde uygulamalarında gerçekleşen ortalama DOP oranı
3.3.1.2	İmar Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca yapılan uygulamalarda düzenleme sınırının farklı yapılaşma yoğunlukları dikkate alınarak belirlenmesi	
3.3.1.3	DOP'un belirlenmesinde alan esas yerine eşdeğerlilik ilkesinin (taşınmaz değerinin) esas alınmasını sağlayacak yasal düzenlemenin yapılması	
3.3.2.1	Kentsel donatı gereksinimlerinin ve standartlarının bilimsel araştırmalara dayalı olarak yasal açıdan güncellenmesi	Dönem içinde geçerli donatı standartları
3.4.1.1	Sayısal haritaların tüm ülkeyi kapsayacak şekilde elde edilmesi	Sayısal haritası bulunan yerleşme sayısı
3.4.1.2	Mülkiyete ilişkin mevcut veri ve bilgilerin bilgisayar ortamında mekânsal bilgi sistemine uygun standartlarda üretilmesi	Mekânsal bilgi sistemi standardında verileri üretilmiş yerleşme sayısı
3.4.1.3	Mekânsal bilgilerin sayısal haritalarla ve imar planlarıyla ilişkilendirilerek CBS teknikleri ile kullanılabilir hale getirilmesi	CBS tekniklerine uygun mekânsal verileri bulunan yerleşme sayısı
3.4.2.1	Mekânsal bilgi sistemine kadastral parsellerle ilgili tüm kurum ve kuruluşlarca alınan kısıtlayıcı kararların aktarılması	Mekânsal bilgi sistemine kadastral parsellerle ilgili verilerin aktarıldığı yerleşme sayısı
3.4.3.1	Orman kadastrosunun tescil eksiklerinin giderilmesi	
3.4.4.1	Mevcut kullanım durumunun sayısal halihazır haritalara ve veri tabanına aktarılması	Mera verileri aktarılan yerleşme sayısı
3.5.1.1	Özel kanunlarla yetkilendirme sona erinceye kadar ilgili yerel yönetim ve yetkili kamu kurumunun plan onayında eşit yetki ve sorumluluklarını tanımlayacak mevzuat düzenlemesinin yapılması	
3.6.1.1	Şehircilik, mekânsal planlama ve konutla ilgili yetki ve sorumlulukların tek bir bakanlık bünyesinde toplanması (Bayındırlık ve İskân Bakanlığının bu kapsamda yeniden yapılandırılması)	Konut politika ve stratejilerinden sorumlu merkezi bir otoritenin varlığı
3.6.1.2	Bakanlık sözü edilen işlev ve yetkilerle yapılandırılıncaya kadar ilgili Bakanlıklar ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması	Kurumlar arası eşgüdümü sağlayacak Kurulun varlığı
3.6.2.1	IX. Kalkınma Planının kalan yıllarına ait Programlarında, X. Kalkınma Planında konut sektörüne yer verilmesi	Kalkınma Planlarında Konut Sektörü'nün ve konut politikalarının bulunması
3.6.3.1	Kentleşme ve konuta ilişkin sorunları bir bütün içinde ele alacak politika ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması	Planlama ve Konut Yasasının hazırlanması ve Resmi Gazetede ilanı
3.7.1.1	Mevzuat değişikliklerinin bilimsel araştırmalara dayalı olarak konut politikalarının temel unsurları doğrultusunda yapılması	Konut politikaları ile ilgili kamu kuruluşları tarafından desteklenen bilimsel konut sektörü araştırmaları sayısı
3.7.2.1	Merkezi yönetime bağlı birimlerin (TOKİ ve diğer kuruluşlar) ve belediyelerin konuya ilişkin karar alma süreçlerinde eşgüdümün artırılması	Kurumlar arası eşgüdümü sağlayacak toplantı sayısı

3.8.1.1	Kurumlar arası ağ kullanımı ve veri yönetimine ilişkin koordinatör kurumun belirlenmesi	Koordinatör Kurumun varlığı
3.8.1.2	Kurumların görev alanlarına ilişkin konular ile ilgili envanter çıkarması ve diğer kurumlarla koordinasyon içinde çalışması	Koordinatör Kurumun işbirliği/ veri paylaştığı kurum sayısı
3.8.1.3	CBS teknik alt yapısının (yazılım-donanım) merkezi ve yerel yönetimlere bağlı kurumlarda oluşturulması	CBS kullanan merkezi ve yerel yönetim sayısı
3.8.1.4	Merkezi ve yerel düzeyde veri katmanlarının ve veri standartlarının tanımlanması	Oluşturulan veri katmanı sayısı
3.8.1.5	Merkezi ve yerel düzeyde veri girişi, değişikliği ve kullanımının kurallarının tanımlanması	Merkezi düzeyde sunulan veri sayısı
3.8.1.6	Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda personel eğitiminin sağlanması	Yılda CBS konusunda düzenlenen hizmet içi zorunlu eğitim kursu sayısı
3.8.1.7	Yerel Yönetimlerin CBS kullanımına ilişkin desteklerin (teknik, mali vb.) geliştirilmesi	Yerel yönetimlerde planlama ve imarla ilgili birimlerde kullanılan CBS programı sayısı
3.8.2.1	TÜİK Bina Sayımlarının düzenli olarak daha sık aralıklarla yapılması	En son TÜİK bina sayımının kaç yıl önce yapıldığı
3.8.2.2	Bina sayımlarının altyapısını oluşturan Belediye Numarataj verilerinin güncelliğinin sağlanması	TÜİK'te güncel numarataj kayıtları bulunmayan belediye sayısı
3.8.3.1	Konut ve diğer binalar için yerleşmeler düzeyinde fiyat istatistiklerinin oluşturulması için gerekli düzenlemelerin yapılması	TÜİK tarafından Bina Fiyat İstatistikleri yayınlanan yerleşme sayısı
3.9.1.1	Ülkedeki doğal nüfus artışı ve göç eğilimlerinin tespiti, hanehalkı büyüklüklerindeki değişme eğilimlerinin kestirilmesi ve bu verilerin mevcut konut stokunun nicelik ve nitelik verileri ile birlikte değerlendirilerek yerleşmeler için konut gereksinmelerinin tahmin edilmesi	Yılda 1000 kişi başına üretilen konut sayısının yerleşmelere göre dağılımı, Mevcut konut stokunda oda başına kişinin 1'den fazla olduğu konutların oranı, Mevcut konut stokunda 25 m ² /kişi den küçük alana sahip konutların oranı, Konut kirası medyan hanehalkı geliri oranı, Konut kirasının hanehalkı aylık gelirinin %30'unun üstünde olduğu hanehalklarının oranı, Konut fiyatı medyan hanehalkı geliri oranı, Konut fiyatının hanehalkı yıllık gelirinin 5 katının üstünde olduğu hanehalklarının oranı

3.9.2.1	Yerleşmeler bazında konut üretimindeki sorun ve olanakların belirlenmesi ve sürekli izlenmesi	Yerleşmede bir yılda üretilen konut sayısı, Konut üretiminde yıllık artış veya azalma oranı, Yasal izni olmayan konutların oranı, Konut tiplerinin oransal dağılımı, Bir apartman dairesinin ortalama metrekare satış fiyatı, Bir apartman dairesinin yıllık ortalama metrekare kira bedeli, Bir apartman dairesinin ortalama metrekare satış fiyatının asgari ücrete oranı, Bir apartman dairesinin yıllık ortalama metrekare kira bedelinin asgari ücrete oranı
3.9.2.2	Yapı ruhsatı işlemlerinde bürokrasinin azaltılması	İnşaat ruhsatı başvurusu ile sonuçlanması arasındaki süre (gün sayısı)
3.9.2.3	Ruhsat sürecini tarif eden dokümanların basit ve erişilebilir olması, ruhsat işlemlerini belirten rehber kitaplar hazırlanması, web sitelerinde ilan edilmesi	İlgili Bakanlıkça hazırlanan ve dağıtılan rehber doküman sayısı
3.9.2.4	Yerleşmelerde yaşayan hanehalklarının alım gücüne uygun konut tiplerinin üretiminin teşviki	Yerleşmede 1000 kişi başına tanımlanan dar gelirli hanehalkları için inşaat ruhsatı alınan konut sayısı
3.9.2.5	Yerel yönetimlerce gerçekleştirilecek konut projelerine, kooperatiflere, sosyal konut üretecek diğer yapımcılara finansman desteği ve teşvikler sağlanması	Sosyal konut yapımcıları tarafından gerçekleştirilen konutların toplam konut üretimi içindeki payı
3.9.2.6	Konut üretiminde maliyeti ve inşaat süresini düşürecek yeni yapım teknolojilerinin teşviki	Hızlı üretim teknolojileri ile üretilen konutların toplam konut üretimi içindeki oranı
3.9.3.1	Ödenebilir koşullarda konut kredisi sistemlerinin gelişmesi için uygun koşulların yaratılması	Yılda tanımlanan dar gelirli hanehalklarına kullanılan uygun ödeme koşullu konut kredisi sayısı
3.10.1.1	Yerleşmelerde, farklı gelir gruplarının konuta erişebilme olanaklarının belirlenerek, konuta erişmek için yardıma gereksinimi bulunan öncelikli grupların tanımlanması	Gelir, cinsiyet, hanehalkı ve çocuk sayısı, yaş, bedensel durum gibi özelliklerin yer aldığı öncelik kriterlere göre yerleşmelerde tanımlanan dar gelirli hanehalkı sayısı
3.10.2.1	Konuta erişimin yalnız mülk konutla sınırlı tutulmayıp kiralık sosyal konut üretiminin de teşvik edilmesi"	Kiralık sosyal konut üretiminin toplam sosyal konut üretimi içindeki payı
3.10.2.2	Sosyal konut" ve "kiralık sosyal konut"tan faydalanma ölçütlerinin belirlenmesi	Öncelik kriterleri doğrultusunda yararlanılacak konut niteliklerinin belirlenmesi sonucu sosyal konutlara yerleştirilen hanehalkı sayısının yıllık başvuru sayısına oranı
3.10.3.1	Dar gelirliyle yönelik arsa-altyapı ile sosyal konut sunumu, proje ve teknik destek, malzeme yardımı ile ruhsat harçları konusunda özel tarifeleri içeren mevzuat düzenlemeleri yapılması ve projeler hazırlanması	Altyapılı arsa, proje, teknik destek, malzeme yardımı yapılan hanehalkı sayısı ve özel tarifeli ruhsat harçlarından yararlanan hanehalkı sayısı

3.10.3.2	Dar gelirliye yönelik konut üretiminin vergi avantajları sağlanarak teşvik edilmesi	Sosyal konut niteliğindeki konutlar için indirilen vergi oranlarından yararlanan konut sayısı
3.10.3.3	Yurtiçi ve yurtdışı en iyi uygulamalar incelenerek örnek projeler oluşturulması	İncelenen en iyi uygulama sayısı ile uyarlanan ve uygulanan en iyi uygulama sayısı oranı
3.11.1.1	Yerleşmelerde kanalizasyon sistemlerine bağlı olmayan konutların azaltılmasına yönelik olarak kanalizasyon ağlarının geliştirilmesi için yatırımlar yapılması	Yerleşmelerde kanalizasyon sistemine bağlı konutların oranı
3.11.2.1	Kat Mülkiyeti Kanunu(KMK)'nda bina onarımı konusunda karar almayı kolaylaştıracak hükümlerin bina güvenliğinin yanısıra yapı kalitesinin yükseltilmesi ve aksaklıkların giderilmesi ile de ilişkilendirecek düzenlemelerin yapılması	İlgili düzenlemeler sonucunda niteliği geliştirilen bina sayısı
3.11.3.1	Mevcut konut stokunun bakımı ve onarımı, mevcut konut çevrelerinin sağlıklılaştırılmasına yönelik yerel girişimlerin organizasyonunu kolaylaştıracak düzenlemelerin yapılması	Bakım ve onarımla ilgili organizasyonlar tarafından sağlıklılaştırılan konut sayısı
3.11.3.2	Mevcut konut stokunun bakımı ve onarımı, mevcut konut çevrelerinin sağlıklılaştırılmasına yönelik finansman modellerinin oluşturulması	Çeşitli mali destek programları ile onarılan konutların sayısı
3.12.1.1	Engelsiz – erişilebilir kentler oluşturmak üzere fiziksel çevrenin düzenlenmesine yönelik olarak, uluslararası örneklere uygun ve ülke koşullarına uyarlanmış tasarım rehberlerinin hazırlanması	TSE ilkeleri doğrultusunda hazırlanan tasarım rehberlerine uygun üretilen konut sayısı
3.12.1.2	Toplumda, "herkes için engelsiz çevreler" konusunda görüş birliği oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılması	Yazılı ve görsel basında engelsiz çevreler konusunda öneriler, reklamlar, filmler, forumlar, panellerin sayısı
3.12.1.3	Konut alanları ile ilişkili olarak, erişilebilir tesisler (idari, sağlık, kültürel, eğlence merkezleri vb.), uygun otobüsler ve güzergâhları belirlenerek, farklı engelli grupları tarafından kullanılabilir "Kent Rehberleri" hazırlanması;	Engelsiz Kent Rehberi hazırlayan ve yayınlayan Belediye sayısı
3.12.2.1	Uyarlanabilir konut, evrensel tasarım ilkelerine uygun üretilen konutların teknik ve mali açıdan desteklenmesi	Farklı ihtiyaç grupları için destek sağlayan projelerin sayısı
3.12.2.2	Erişilebilir konutlara ilişkin tasarım kontrol mekanizmalarının yönetmelikler kapsamında yer alması	Yeni konutlar içinde erişilebilir konutların oranı
3.12.3.1	Toplu konut alanlarında tek kişilik hanehalkları ve dar gelirli tek ebeveynler için konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve çeşitli mali destek programları ile desteklenmesi	Yeni konutlar içinde küçük ve ödenebilirlik kriterlerine uygun konutların oranı
3.12.4.1	Yaşlılar için konut sunumunun desteklenmesi	Yaşlıların konfor gereksinmelerine uygun olarak üretilen konut sayısının toplam stok içindeki oranı.
3.12.5.1	Doğal afet ve yangınlar karşısında engellilerin ve yaşlıların güvenli bir biçimde tahliye edilebilmesi için gerekli düzenleme ve bilgilendirme çalışmalarının ilgili kurumlarca yapılması	Tahliye yardımına ihtiyaç duyanların oturduğu, CBS kapsamında konumları belirlenmiş ve itfaiye ikaz sistemi sağlanmış konutların sayısı
3.13.1.1	Konut kooperatiflerinin daha etkin çalışabilmelerini ve ortaklarının hak ve çıkarlarının daha iyi korunabilmesini sağlamak üzere Kooperatifler Kanunu'nun gözden geçirilerek gerekli değişikliklerin yapılması	Yerleşmelerde kooperatif ortağı sayısının yıllık inşaat ruhsatı verilen konut sayısına oranı

3.13.1.2	Yerel yönetimlerin kooperatiflerin arsa edinmelerine olanak sağlayacak arsa üretim modelleri geliştirilmesi	Yerel yönetimlerin toplam arsa üretim miktarı ile kooperatiflere tahsis ettiği arsa miktarı oranı
3.13.1.3	Kooperatiflere yönelik kamu kaynaklı kredi olanaklarının yeniden yaratılması	Kamu kaynaklı kredilerle desteklenmiş olan kooperatif konutları sayısı
3.13.1.4	İnşaat halindeki kooperatif konutları için tamamlama kredisi sağlanması	"Tamamlama kredisi" niteliğinde açılan kredilerle tamamlanan konutların sayısı
3.13.1.5	Mülk konut sunan kooperatiflerinin yanısıra kooperatif mülkiyette kiralık sosyal konut sunan kooperatiflerin kurulmasına olanak sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması	Yerleşmelerde kooperatif mülkiyetindeki kiralık sosyal konut sayısı
3.14.1.1	Kentsel konut alanlarında ağaç sayısının, açık alan ve yeşil alan miktarının artırılması	Yerleşmelerde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı
3.14.1.2	Sosyal altyapı alanlarını kaldırmaya yönelik plan değişikliklerini sınırlayıcı önlemlerin güçlendirilmesi	Donatı alanlarından işyeri veya konut yapımına yönelik plan değişikliklerinin sayısı
3.14.1.3	Planlardaki sosyal altyapı alanlarının kamu eline geçmesini kolaylaştırıcı araçların geliştirilmesi	Yerleşmelerde kişi başına sosyal donatı alanları miktarı
3.14.1.4	Yeşil alanlara ek olarak konut alanları ile bütünleşmiş şekilde kentsel tarım alanlarının da geliştirilmesi. Topluluk bahçeleri, tahsisli bahçeler ya da hobi bahçeleri, çocuk kent çiftlikleri v.b. kullanım biçimleri konusunda öncelikle terminolojinin netleştirilmesi ve kent imar planlarında da gösterimler kısmında yer bulunabilmesi	Yerleşmelerde kentsel tarım için ayrılan alan miktarı.
3.14.1.5	Belediyeler arasında en güzel park düzenlemesi, en işlevsel çocuk parkı, özel ihtiyaç grupları açısından en uygun park gibi yeşil alanı özendirici yarışmalar düzenlenmesi	Belediyelerin düzenledikleri yıllık özendirici yarışma sayısı
3.14.2.1	İmar planlarında belirtilen kamu hizmetlerindeki eksikliklerin giderilmesi için belirlenen alanın içinde ve dışında ek arsaların elde edilmesi	Yerleşmelerde kamu hizmetleri için tahsis edilen/kamulaştırılan arsaların alanı
3.14.3.1	Yayaya ve özel ihtiyaç gruplarına öncelik veren treatuar, refüj, vb. düzenlemelerde TSE'nin getirdiği ölçütlerin esas alınması ve İmar Yönetmeliklerine uygunluğunun denetlenmesi	Engelsiz çevreler oluşturmaya yönelik yapılan uygulama sayısı ve alanı.
3.14.4.2	Yaya yollarında yürüme konforunun artırılması için düzenlemeler yapılması, yaya yollarının aynı zamanda yeşil yollar olmasını sağlayıcı yasal düzenlemeler ve projeler yapılması	"Yeşil Yollar Seferberliği" oluşturan yerel yönetim sayısı.
3.14.4.1	İmar programlarının altyapı yatırım programları ile bütünleştirilerek yürütülmesi	Yerleşmelerde uygulamaya konulan imar programı kapsamındaki alanlar ile altyapı yatırımı yapılan alanların oranları
3.14.5.1	Sağlık, eğitim, iletişim, dinlenme ve spor amaçlı alanlara toplu taşıma ve yaya erişimini kolaylaştıracak düzenlemelerin geliştirilmesi	Yerleşmelerde 5dakika yürüme mesafesi içinde çocuk oyun alanı, yeşil park gibi aktif yeşil alana erişilebilen konutların toplam içindeki oranı

3.14.6.1	Çocuk oyun alanları, parklar gibi kullanımların kısa sürede gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması	
3.15.1.1	Konut alanları için önerilen, net, brüt yoğunluklar ve KAKS değerleri ile donatı alanları arasında en ekonomik arazi kullanım dengesinin kurulması için alternatif çözümlerin irdelenmesi	İmar uygulaması yapılan alanlarda sağlanan donatı alanı miktarının nüfusa göre hesaplanan donatı alanı gereksinimine oranı
3.16.1.1	Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımı için uygun yaklaşımların ve finansman araç ve desteklerinin geliştirilmesi	Çeşitli mali destek programları ile bakım ve onarımı yapılan kültür varlığı niteliğindeki konut sayısının toplam sayı içindeki oranı
3.16.1.2	Geleneksel ve yerel yapı malzemelerinin üretiminin korunması ve sürdürülebilmesi için gerekli önlemlerin geliştirilmesi (Örneğin: Üniversitelerle Yerel Yönetimlerin işbirliği yapması)	Yerleşme bazında geleneksel ve yerel malzemeler konusunda araştırma projeleri sayısı
3.16.1.3	Kültür varlıklarının onarımı ve yapı ustalığıyla ilgili gerekli eğitimlerin yapılması, bu eğitimleri tamamlayanların istihdamının kolaylaştırılmasının sağlanması	Yapı ustalığı eğitimi alanlar ile istihdam edilenlerin sayısı
3.16.1.4	Kültür varlığı sahiplerini özendirerek teşvikler oluşturulması, bu amaçla özel sektöre işbirliği yapılarak malzeme temin edilmesi. En bakımlı cephe, en güzel balkon, en iyi korunmuş yapı vb. yarışmalar yoluyla teşvikler yapılması	Malzeme yardımları ile onarılmış kültür varlığı sayısı
3.16.2.1	İşlevsiz kalmış alanların canlandırılmasına yönelik projelerin hazırlanması	Uygulanan başarılı kentsel canlandırma projesi kapsamında sağlıklılaştırılan konut sayısı
3.16.2.2	Tarihi konut stokunun bakımı ve onarımı için yeterli talep ve girişimin bulunmadığı alanlarda mevcut yasal araçlar kullanılarak yurtiçi ve yurtdışı kaynakları harekete geçirecek projelerin geliştirilmesi	Kaynağına göre mali destek sağlanan konut sayısı
3.16.3.1	Bu alanların (kaçak yapılaşmaya uğramış doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının) orijinal özelliklerine kavuşturulmasına yönelik projelerin, kaçak yapılarda yaşayanların barınma hakkını gözeterek yaklaşımlarla geliştirilmesi	Proje uygulanan alanlardaki toplam konut sayısı
3.16.3.2	Bu konuda (sit alanlarındaki kaçak yapılaşmaya karşı) eğitim verilen gönüllü koruma zabıtalılarının oluşturulması	Gönüllü katılımcı sayısı
3.17.1.1	Yoğunluk ve yapılaşmış çevre kalitesi arasındaki ilişki ile ilgili mekânsal değişkenlerin ortaya konulması için kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları yapılması	Yoğun konut alanlarında yapılan kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları sayısı
3.17.2.1	Henüz dönüşümün gerçekleşmediği ruhsatsız inşa edilmiş konut alanlarında derinlemesine müzakere süreçleri ile donatı gereksinimleri karşılanan dengeli yapı ve nüfus yoğunluklarının elde edilmesini sağlayan plan ve projelerin geliştirilerek uygulanması	Projeler kapsamındaki konut sayısı
3.18.1.1	Afet tehlike ve riski olan alanlarda yapılaşmayı önleyici denetlemelerin yapılması	Afet tehlike ve riski olan konut alanı miktarı ile yapılaşmanın önlendiği alan miktarı arasındaki oran
3.18.2.1	Jeolojik açıdan sakıncalı alanların belirlenerek uygun projeler hazırlanması	Jeolojik açıdan sakıncalı konut alanlarında yer alan konut sayısı

3.18.3.1	İmar planlarında afet sonrası kullanımlar için gerekli düzenlemelerin sağlanması	İmar planlarında afet sonrası kullanımlar için ayrılan kişi başına alan miktarı
3.18.4.1	Zorunlu yapı sigortası ve mesleki risk sigortası kapsamında gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	Sigorta yaptırılan konut sayısının toplam içindeki oranı
3.18.5.1	Yapı sektörünün bütünüyle sigorta sistemi içine alınması, yapının daha proje aşamasında kullanılacak bütün malzemelerinin tanımlara, kodlara kavuşmasının temin edilmesi	Sigorta yaptırılan konut sayısının toplam içindeki oranı
3.19.1.1	Uydu fotoğrafları ve Coğrafi Bilgi Sistemi kayıtlarından yararlanarak bu alanların (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanların, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanlarının) izlenmesi	Korunması gereken özellikli alan miktarı ve CBS kapsamında yer alan bu tür alanların oranı
3.19.1.2	Bu alanlara (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanların, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanları) yönelik düzenli güncel envanter çalışmaları yapılması	CBS kapsamında güncellenen bu tür alanların büyüklükleri
3.19.1.3	Bu alanların (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanların, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanları) hangi sınırları kapsadığı konusunda görülebilir bir bilgilendirme ve uyarı sisteminin sağlanması(Çit, levha vb.)	Bu tür alanların büyüklükleri
3.19.1.4	Mevcut yasal düzenlemelerin doğal varlıkları korumayı güçlendirecek biçimde revizyonu	
3.19.1.5	Denetimlerin korumayı sağlayacak biçimde artırılması	
3.19.2.1	Toplum bilincini artırmaya yönelik çalışmalar yapılması, bu alanlarda yaşayanlara ve öğrencilere yönelik öğretici, eğitici, bilgilendirici el broşürleri hazırlanıp dağıtılması, mahalle okullarında, kahvehanelerde, vb. toplanma mahallerinde çevre ve kentleşme eğitim seminerleri verilmesi	Gerçekleşen eğitim seminerleri sayısı
3.20.1.1	İmar planlarında afet sonrası kullanımı öngörülen alanların belirtilmesi, bu alanların olası kullanımının mekânda da belirtilmesi	İmar planlarında afet sonrası kullanımı öngörülen toplam alan
3.21.1.1	Yüksek yoğunluklu mevcut konut çevrelerinde bakım ve onarımı sağlayacak ada bazında organizasyonların yasal düzenlemeler ile teşvik edilmesi ve bu durumun yayınlar ve öncü uygulamalar ile tanıtılması	Ada bazında nitelik iyileştirmesi amacı ile kurulmuş organizasyon sayısı
3.21.1.2	İmar adaları düzeyinde bahçeleri birleştirerek ortak kullanımını öngören projeler hazırlanarak öncü uygulamaların teşvik edilmesi	Bir yılda nitelik iyileştirilmesi kapsamında projelendirilen ve uygulama yapılan yapı adası alanı
3.21.1.3	Bu dokuların (parsel bazında ruhsatlı olarak oluşmuş, çok katlı ve eskiyen) bakım ve onarımının sağlanmasına yönelik teşviklerin ve vergi avantajlarının sağlanması	Çeşitli mali destek programlarından yararlanarak onarımı yapılmış bu nitelikteki konut sayısı
3.21.1.4	Yasal süreçlerle parsel bazında gerçekleştirilmiş yüksek yapılaşma yoğunluklu konut alanlarının eskimesi sonucu yapılabilecek müdahalelere ilişkin alternatif yenileme projelerinin oluşturulması	Yerel yönetimler tarafından ada bazında yenilemeyi sağlamaya yönelik oluşturulan proje ve bu kapsamda olan konut sayısı

3.21.2.1	Site bazında örgütlenmeye ve toplu konut bakım ve yönetim organizasyonlarına yönelik düzenlemelerin teşvik edilmesi	Konut inşaatı sonrası kurulan site yönetimi sayısı
3.22.1.1	Göstergelerin (yaşam kalitesini değerlendirecek nesnel göstergeler) coğrafi bilgi sistemi temelinde temin edilmesi ve zaman içinde gelişiminin izlenmesi	
3.23.1.1	Kent sakinlerinin görüşlerinin yerel yönetimler tarafından izlenmesini sağlayacak anket düzenlemelerinin periyodik olarak yapılması ve değerlendirilmesi	Her yıl anket yapılan kişi sayısı
3.23.2.1	Kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları konusunda yerel yönetimlerle üniversiteler arasında işbirliği yapılması	Yapılan toplam kullanım sonrası değerlendirme çalışması sayısı
3.24.1.1	Konut alanlarında trafik durultma ile yaya öncelikli yol uygulamalarının teşvik edilmesi, imar yönetmeliklerinde, araç ve yaya yolu dışında da bu tip yolları tanımlayan gösterimlerin geliştirilmesi	Konut alanlarında trafik durultma yapılan yol uzunluğu
3.24.1.2	Yaya Yolları Tasarım Yarışmaları yapılması	Yaya yolları tasarımına yönelik bir yılda yapılan toplam yarışma sayısı
3.24.1.3	Yerleşmelerde yaya erişiminin konforunu artıracak kentsel tasarım projelerinin uygulanması	Yaya erişimi konforu için uygulanan kentsel tasarım projesi sayısı
3.24.1.4	İmar planlarında "bisiklet yolu" olarak düzenlenen yolların da bulunmasına yönelik düzenlemeler yapılması, bisiklet parkı alanlarının ayrılması	Toplam bisiklet yolu uzunluğu
3.24.2.1	Konut ve çalışma alanı ilişkisinin karma kullanım temelinde sağlanması	
3.24.3.1	Konut üretimi ve otopark gereksiniminin birlikte çözümünü sağlamaya yönelik buluşçu projelerin teşviki	Hazırlanan toplam proje sayısı
3.25.1.1	Güneş enerjisi, jeotermal enerji, rüzgar enerjisinden yararlanmaya yönelik projelerin teşvik edilmesi	Doğal enerjiden yararlanmak üzere hazırlanan ve uygulanan projeler kapsamındaki konut sayısı
3.25.1.2	Güneşe duyarlı mimari tasarımların ve tam doğal enerjili binaların yapımının teşvik edilmesi	Toplam ruhsatlar içinde güneşe duyarlı ve tam doğal enerjili binaların oranı
3.25.1.3	Enerji etkin bina performans kriterlerinin yönetmelikler çerçevesinde mevcut ve yeni yapılarda uygulanması	Yerleşmelerde enerji etkinliği için uyarlanan konutların sayısı
3.25.1.4	Türkiye'deki çeşitli iklim bölgeleri için uygun güneşlenme koşullarını sağlayan parsel, bina yönelmesini ayrıntılı açıklayan tasarım rehberlerinin hazırlanması	Tasarım rehberi hazırlamış olan belediyelerin toplam sayısı
3.25.1.5	Akıllı yapılara vergi indirimleri, vb. teşvikler sağlanması, bu tip yapıların çeşitli vasıtalarla topluma tanıtılması	Vergi vb. mali teşviklerden yararlanan akıllı yapı sayısı

3.25.2.1	Ekosistem duyarlılığına dayanan bir yaşam kültürü'nün sağlanabilmesi yolunda yazılı ve görsel basında yayınlar yapılması, eğitim kurumlarında bu konuda dersler verilmesi	Eğitim programlarına konulan ders saati
3.25.2.2	Temiz çevreler, yaya öncelikli sokaklar gibi sloganlar ve kampanyaların teşvik edilmesi	Temiz çevre, yaya öncelikli sokak kampanyası başlatan toplam belediye sayısı.
3.25.2.3	Sağlıklı yerleşmeler konusunda eğitim ve katılımın desteklemesi, sağlıklı şehirler konusunda girişimlerin geliştirilmesi	Sağlıklı şehir hareketi içinde yer alan belediye sayısı
3.26.1.1	Özellikle toplu konut alanlarında konut çeşitliliğinin teşvik edilmesi	Toplu konut alanlarındaki konutların konut tiplerine göre dağılımı
3.26.1.2	Korunaklı sitelerin çevre ile ilişkilerini geliştirecek ve geçirgenliği artıracak aktiviteler geliştirilmesi (mahalle şenlikleri, mahalle toplantıları, ağaç dikme etkinlikleri, vb)	
3.26.1.3	Belediyeye ait yol ve yeşil alanların korunaklı siteler kapsamında kamuya kapatılmasının önlenmesi	Bu kapsamda denetlenen site sayısı
3.26.2.1	Yerleşmelerdeki konut alanlarında güvenli çevreler için tasarım rehberleri oluşturulması	Konut alanlarında suç oranları
3.26.2.2	Mekânsal aidiyet duygusunun güçlendirilmesini sağlayacak biçimde mahalle düzeyinde örgütlenmelerin teşvik edilmesi	Yerleşmelerde mahalle örgütlerinin sayısı
3.27.1.1	TOKİ projelerinde yerel mimari özellikleri de kapsayan konut tasarımlarının elde edilmesi	
3.27.1.2	Yeni gelişecek konut alanlarında genel geçerli imar yönetmeliklerinin yanısıra, yerele özgü ve nitelikleri geliştirmeye yönelik "tasarım rehberleri"nin oluşturularak uygulanması	Tasarım rehberi hazırlayan belediye sayısı
3.27.1.3	Kamu kuruluşlarının gerçekleştirdiği toplu konut alanlarında yaşayanlara yönelik memnuniyet araştırmaları yapılarak, sonuçların yeni uygulamalarda dikkate alınması	Gerçekleştirilen araştırma sayısı
3.27.2.1	Farkındalık oluşturmak üzere kenti yapan değerleri tanımlayacak bilimsel çalışmalar yapılması	Gerçekleştirilen araştırma sayısı
3.28.1.1	Bu alanların mevcut plan ve mevzuata uygun kullanılmasını ve buralarda yaşayanların barınma hakkını sağlamayı öngören projelerin katılımcı süreçlerle gerçekleştirilmesi	Yerleşmelerde uygulanan projeler kapsamındaki konut sayısı
3.29.1.1	Mevcut yoğun konut dokularında teknik ve sosyal altyapı ile ilgili alanları elde etmeye yönelik uygulama araçlarının geliştirilmesi ve kamulaştırmada kullanılacak kaynakların artırılması	Uygulamaların yapıldığı alanlarda gerçekleşen kişi başına sosyal donatı alanı
3.30.1.1	Ruhsatsız yapılaşmayı caydırmayı öngören cezai müeyyidelerin yanısıra işgaliye ve usulsüzlük cezalarının uygulanmasının sağlanması	Ceza uygulanan yapı sayısı

3.30.1.2	Tasfiye edilmesi gereken ruhsatsız yapılaşmış alanlarda yaşayanların taşınacakları konut stokunun oluşturulması	Dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı
3.30.1.3	Bu alanların kullanıcılarına sağlanacak barınma güvencesinin tapu verilmesi biçiminde anlaşılabilmesi için gerekli bilgilendirmelerin yapılması	
3.31.1.1	Gecekondu ile mücadeleyi güçlendirmek için, para cezası ve TCK.184.madde uygulamasının gecekondu için de ayrı bir fıkra eklenerek düzenlenmesi	
3.31.1.2	3194 sayılı Kanununun 42.maddesinde düzenlenen para cezasının alt ve üst sınırının, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararında gösterilen iptal gerekçelerine dikkat edilerek adalet duygusunu zedelemeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi	
3.31.1.3	3194 sayılı Kanununun 32.maddesi uyarınca yapılan tespitlerin ruhsatsız yapılarla, ruhsat ve eklerine aykırı yapılan yapılar için ayrı maddelerde düzenlenmesi ve para cezaları ve yaptırımların farklılaştırılması	
3.31.2.1	İmar ve planlama konularında uzman bir yargı sistemi oluşturulması	Oluşturulan mahkemelerde bir yılda karara bağlanan dava sayısı
3.31.3.1	Kaçak yapıya başlangıcından itibaren müdahale edilebilmesi için kentlerdeki gelişmelerin uydu teknolojileri ile izlenebilmesinin sağlanması ve bu konuda gerekli denetim yapısının oluşturulması	Denetimlerde belirlenen kaçak yapı sayısı
3.31.3.2	Her belediye ve ilgili birimler bünyesinde kaçak yapı ihbar hatları kurulması	Kaçak yapı ihbar hattı kuran belediye sayısı
3.32.1.1	Yerel yönetim, özel kuruluşlar ve konut kooperatifleri ortaklığı ile konut organizasyonları yapılması	İşbirliği yapılan projelerle üretilen konut sayısı
3.33.1.1	Kaçak yapı ve gecekondu olgusunun tapu sicilinden bağımsız düşünülmemesi ve bu taşınmazların bulunduğu parsellerin alım satımının kısıtlanması için mevzuat düzenlemesi yapılması	
3.34.1.1	Yapı denetiminin, yapıya dahil olan bütün aktörlerce üstlenilmesi, böylelikle belediye/özel idare, yapı denetim şirketleri, fenni mesuller, meslek odaları, sigorta şirketleri ve yapı sahibi arasında "dağıtılmış sorumluluk" esasları getirilmesi	
3.35.1.1	Dönüşüm türlerinin oluşturulmasına esas, araştırma ve analizlerin yapılması	Farklı yasalar kapsamında ele alınabilecek dönüşüm türü sayısı
3.35.2.1	Kentsel dönüşümün bütüncül bir planlama anlayışı içinde ele alınmasını öngören yasal düzenlemelerin yapılması	
3.35.3.1	Yönetmeliklerin çıkartılması	
3.35.4.1	Yürürlükteki ilgili mevzuatla bağının kurulması	

3.36.1.1	Sanayi, çevre ve toplumsal gelişme politikalarıyla bağının kurulması	Yerleşmelerde uygulanan dönüşüm projesi sayısı
3.36.1.2	Kent / kentsel bölge stratejik planı ve vizyonu ile ilişkisinin kurulması	
3.36.1.3	Yönlendirici belgelerin üretilmesi	
3.36.2.1	Katılım modellerinin oluşturularak uygulanması	Dönüşüm türlerine göre geliştirilen katılım modeli sayısı
3.36.3.1	Projeden etkilenen tarafların mağduriyetini önleyecek alternatif stratejilerin oluşturulması	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları
3.36.4.1	Projeye ilgili tarafların katılımıyla düzenlenecek toplantılarda üzerinde uzlaşılan kararlar elde edilmesi	Yenileme Alanları ilke planlama kararlarının tüm ilgili paydaşlarca desteklenmiş olduğuna dair bağımsız araştırmanın varlığı
3.36.5.1	Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin projenin tüm gerçekleştirilme sürecinde geçerli olması	Dönüşüm projeleriyle ilgili açılan dava sayısı
3.36.6.1	Kentsel tasarım ve altyapı projelerinin hazırlanması	
3.37.1.1	Nitelikli alternatif mekân ve yapı tasarım projelerinin hazırlanması	
3.37.2.1	Halkla ilişkiler yöntemleri kullanılarak hak sahiplerinin beklentilerinin tespit edilmesi	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları
3.38.1.1	Üst ölçek planlar ile uyumlu kentsel dönüşüm plan ve ilgili kentsel tasarım projelerinin hazırlanması	Hazırlanan kentsel tasarım proje sayısı
3.38.1.2	Üst ölçek planları hazırlayan kurumlar ile kentsel dönüşüm alanlarına ilişkin sorumluluğu olan kurumların etkin koordinasyonunun sağlanması	Hazırlanan kentsel tasarım proje sayısı
3.39.1.1	Dönüşüm alanlarında yaşayanların, kalmak istemeleri durumunda, uygulama sonrasında alanda kalmalarının sağlanması	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları
3.39.1.2	Dönüşüm alanlarında yaşayanlar için, kiracılar da dahil olmak üzere, geçici transfer konutlarının sağlanması	Dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı
3.39.1.3	Kentsel dönüşüm alanlarında, uygulama sonrası dönmek isteyen tüm hak sahipleri için, satın alınabilir ve kalıcı konut sağlanması	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahiplerinden dönüşüm sonrası alanda kalan hanehalklarının oranı

3.40.1.1	Yerel yönetim personeli ve yöre sakinleri örgütlenmelerinde yer alan temsilcilerin birlikte ortaklık çalışması yürütebilmeleri için 'kapasite artırma' programlarının hazırlanması	Uygulanan kapasite artırma programı sayısı
3.41.1.1	Binalarda ısı yalıtım yönetmeliği, enerji performans sertifikası ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi	Etkin enerji kullanım sertifikalı yıllık konut üretimi
3.41.2.1	Kamunun ve hak sahiplerinin finansal yükümlülük ve proje sonucu elde edebilecekleri getiri ve diğer yararlar ile projeyi gerçekleştirmek için kullanılacak uygulama araçlarının tanımlanması	
3.41.3.1	İşbirliğinin ayrıntıları hususunda projenin başlangıcında tarafların mutabakata varmalarının sağlanması	
3.42.1.1	Uygulamaya geçilecek projelerle ilgili kaynak temini ve fizibilite çalışmalarının yapılması	
3.42.2.1	Dönüşüm sürecinde paydaşlarla diyalogu sağlayacak kurulların oluşturulması	
3.42.3.1	Dönüşüm projesi etap ve programlarının oluşturulma yöntemlerinin tanımlanması	
3.42.4.1	Dönüşüm proje alanlarında yaşayanların barınma gereksinimlerinin karşılanması ve istihdam yaratılmasına yönelik programların oluşturulması	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahiplerinden dönüşüm sonrası alanda kalan hanehalklarının oranı
3.42.5.1	Dönüşüm projelerinin uygulanmasında kamu finansman desteği gereksiniminin belirlenmesi, kullanılacak kamu kaynaklarının geri ödenmesinin yollarının tanımlanması ve ek getirilerin kamu yararına değerlendirilmesi	Proje maliyetleri içinde kamu finansman katkısı oranları
3.42.6.1	Değer esasının projeye katılanların yükümlülükleri ve getirilerinin tanımlanması için yönetmeliklerin oluşturulması	
3.43.1.1	Kamu -özel sektör işbirliklerinde tarafların rollerini proje türlerine ve niteliklerine göre tanımlayan kurulların oluşturulması	
3.43.2.1	Seçilecek öncü projeler için, ayrıntılı uygulama ve finansman programlarının hazırlanması ve potansiyel katılımcılara duyurulması	Proje maliyetleri içinde kamu ve diğer katılımcıların finansmana katkı oranları
3.44.1.1	Proje alanının kent bütünü ile bağlantıları sağlanan stratejik konumlarda, karma kullanımlı fonksiyonlar olarak planlanması	
3.44.1.2	Kentsel dönüşümü gerçekleştiren müteahhit ve girişimcilerden, dönüşüm projesiyle yerinden edilenlere meslek edindirme ve alternatif konut sunma konularında yükümlülükler üstlenme koşullarının getirilmesi	Kentsel dönüşümü gerçekleştiren müteahhitler ile yerel yönetimler arasında imzalanan dönüşüm projesiyle yerinden edilenlere meslek edindirme ve alternatif konut sunma konularında yükümlülükler getiren şartname / protokol sayıları

3.44.2.1	Mahalle Dönüşüm Fonu oluşturularak, en çok yardıma gereksinimi olanların bu fondan yararlandırılması	Proje türlerine göre mahalle dönüşüm fonunda toplanan miktarlar
3.44.2.2	Mahalle Dönüşüm Fonu gibi özel fonların kullanımında belediyelerin bütünlük, etaplandırılmış ve bütçelendirilmiş Yerel Mahalle Dönüşüm Stratejisi hazırlamalarını koşul olarak tutmak	Belediyelerde hazırlanmış bütünlük, etaplandırılmış ve bütçelendirilmiş Yerel Mahalle Dönüşüm Stratejisi sayısı
3.44.2.3	Hem mülk sahiplerinin hem de kiracıların dönüşüm uygulama sürecinde transfer edileceği ve geçici olarak kalacağı sosyal konut stokunun oluşturulması	Dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı
3.44.2.4	Yerel yönetimlerin, tüm ilgili tarafların katılımını ve dönüşüm projesi uygulamasından faydalanmasını sağlayacak biçimde, toplum katılım stratejisini hazırlaması	Toplum katılım stratejisi hazırlanan dönüşüm projesi oranı
3.44.2.5	Mutenalaştırmanın en aza indirildiği farklı dünya kentleri deneyimlerinin irdelenerek uyarlanabilir farklı modellerin geliştirilmesi için sistematik biçimde uluslararası karşılaştırmalı çözümleme çalışması yapılması	
3.44.2.6	Farklı kent ve yerleşim alanlarında 'iyi uygulama örnekleri' olarak toplum esaslı pilot proje uygulamalarının teşvik edilmesi için fon oluşturulması.	Toplum esaslı pilot proje fonu oluşturulan proje sayısı
3.44.3.1	Sit Alanları (2863 sayılı yasa) ve Yenileme Alanları (5366 sayılı yasa) ile ilgili uygulamaların Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında bütünlük olarak ele alınmaları ve genel planlama kararları ile uyumluluğunun sağlanması	
3.44.3.2	Kentsel dönüşüm strateji ve programlarının etaplandırılmasında acil önceliğin afet tehlike ve riski olan yerleşmelere verilmesi	
3.44.3.3	Sürdürülebilir / çevre dostu / yeşil inşaat yöntemlerinin, yenilenebilir ve etkin enerji kullanımının artırılmasını da amaçlayacak şekilde geliştirilip uygulanması	Yenilenebilir ve etkin enerji kullanımlı bina sayısı
3.44.3.4	Farklı kent ve yerleşim alanlarında 'iyi uygulama örnekleri' olarak iklim değişikimini dikkate alan / düşük karbonlu kentsel dönüşüm uygulamalarını teşvik eden projelerin desteklenmesi	İklim değişikimini dikkate alan / düşük karbonlu kentsel dönüşüm uygulaması sayısı

IV. KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU ÇALIŞMASININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Komisyonumuz çalışmalarını arsa, konut ve kentsel dönüm başlıkları altında yürütmüştür. Bu sıra, aynı zamanda sözü edilen üç konunun karşılıklı ilişki sırasını da tanımlamaktadır.

Konut arzı ve fiyat düzeyinin, öncelikle, arsa sunumu ile ilişkili olduğu dikkate alınarak iyi işleyen bir arsa piyasasını oluşturmaya yönelik strateji ve eylemler tanımlanmıştır. Arsa arzı, en başta kent planlaması ve planların uygulama süreci ile ilişkili olduğundan imar ve parselasyon planlarının yapımı konusundaki sorunlar belirlenmiştir. Bu sorunların başında, bazı belediyelerde planlanan alanın büyüklüğü ile plan dönemi nüfus tahminleri arasında önemli uyumsuzlukların olması, bazı yerleşmelerde gereksinime göre oldukça fazla, bazı yerleşmelerde ise yeterli olmayan miktarda alanları kapsayan imar planlarının yürürlükte olması, çok sayıda belediyenin imar uygulamasını İmar Kanununun 18. maddesi yerine 16. maddesi uyarınca gerçekleştirmesi, imar ve parselasyon planlarında farklı gelir gruplarının gereksinim ve taleplerinin dikkate alınmaması, özellikle, dar gelirlilerin talep ettikleri nitelikte arsanın üretilmemesi gelmektedir. İmar uygulamasında da gerek DOP oranının yapı ve nüfus yoğunlukları ile ilişki kurulmadan belirlenmesi, gerekse imar parsellerinin dağıtımında değer esasının gündeme gelmemesi başlıca sorunlar arasında yer almaktadır. İmar uygulaması ile ilgili olarak sıkça karşılaşılan bazı sorunlar ile kadastro, tapu, halihazır ve imar planı verilerini sayısal ortamda bütünleştiren bir mekânsal veri sisteminin tüm yerleşmeleri kapsayacak şekilde kurulamamış olması da Komisyonumuz tarafından sorunlar arasında sayılmıştır.

Bu sorunların çözümü için, imara açılacak arazi miktarı ile nüfus tahminleri ve önceki plan uygulamaları arasında tutarlılığın sağlanması, imar programlarının belediyeler tarafından yapılıp uygulanmasının denetlenmesi, 18. madde uygulamasının tüm belediyelerde yapılmasının sağlanması, özellikle dar gelirlilerin talep ettikleri nitelik ve büyüklükte arsa üretilmesi ve 18. madde uygulamasında DOP oranının yapılaşma emsali ile ilişkili olarak tanımlanması ve imar parsellerinin dağıtımında değer esasına geçilmesi ele alınması gereken öncelikli öneriler olarak belirlenmiştir.

Konut konusunda kamunun kapsamlı, çok aktörlü ve aktörleri yapabilir kılan planlama ve arsa politikaları ile bütünleşmiş bir konut politikasının bulunmaması ve sorumlu kuruluşlar arasında yetki ve sorumluluk karmaşası sorunlar arasında başta gelenleridir. Ülke genelinde, yerleşmelere göre, konut arz-talep-ihtiyaç dağılımındaki farklılıklar ve dengesizlikler, bazı yerleşmelerde konut gereksiniminin çok altında bazılarında ise fazla sayıda konutun üretilmesi diğer önemli bir sorun alanıdır. Konut piyasasında orta ve özellikle alt gelir grubunun ruhsatlı sunum ile konut edinmesine yönelik politika ve girişimlerin yeterli olmaması, konut finansmanının piyasa faizlerinin yüksekliği nedeniyle bu gelir gruplarının konut sorununun çözümüne katkı sağlayamaması, kooperatiflerin konut üretimine katkılarının giderek azalması, konut üretiminde tüm ihtiyaç gruplarının gereksinimlerinin yeterince dikkate alınmaması, yerleşmelerdeki konut stokunun niceliksel ve niteliksel özellikleri, stoğun kullanımı ve taşınmaz fiyatları hakkında güncel istatistiklerin yeterli olmaması diğer önemli sorunlar arasında sayılmıştır.

Konut alanlarındaki sosyal ve teknik donatı eksiklikleri, mevcut konut alanlarının bakım ve onarımını sağlamadaki güçlükler, bu alanların bir bölümünün afet tehlike ve riski altında bulunması, konutlarda enerji etkinliğinin yeterince sağlanamamış olması, ruhsatsız inşa edilmiş ve yürürlükteki mevzuat çerçevesinde yasallaştırılması mümkün olmayan, bir bölümü

orman alanları ve su havzaları üzerinde yapılaşmış çok sayıda konutun bulunması, imar afları uyarınca yasallaşmış olmasına rağmen yaşanabilir nitelikte çevreler haline gelememiş konut stokunun varlığı, kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımı için uygun yaklaşımların ve finansman araçlarının yeterince geliştirilmemiş olması da sorunlar listesinde sayılmıştır.

Konutla ilgili başlıca sorunların çözümüne yönelik olarak ilgili tüm kurumları bünyesinde toplayacak ve kamu yönetim sistemi içerisinde yer alacak kentleşme ve konuttan sorumlu merkezi bir kurumun oluşturulması temel önceliktir. Ayrıca, yerleşmelerde gereksinmelere uygun sayı ve nitelikte ruhsatlı konut sunumunun sağlanması için yerleşmeler bazında konut üretimindeki sorun ve olanakların belirlenmesi ve sürekli izlenmesi, yerleşmelerde yaşayan hanehalklarının alım gücüne uygun konut üretilmesi için gerekli teşviklerin sağlanması, düzenlemelerin yapılması ve finansman olanaklarının sağlanması, kooperatiflerin konut üretimine katkısını azaltan sorunları giderecek yönde yasal düzenlemeler yapılması ve kiralık sosyal konutun kooperatifler tarafından üretilip işletilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması, konut sektörü ve yerleşmeler düzeyinde konut üretimi, kullanımı ve fiyatlarını sürekli izlemeyi olanaklı kılabilecek veri tabanının oluşturulması öngörülmektedir.

Mevcut konut alanlarında donatı eksikliklerinin giderilmesi için arsa temini konusunda düzenlemeler yapılması, yeni imar planlarında mevcut yerleşmelerin donatı eksikliklerini giderecek önlemlerin alınması, afet tehlike ve riski olan bina ve alanların hassasiyetle tespit edilmesi, bu konuda ulusal-konumsal veri tabanının oluşturulması, bu alanlardan yapılaşmaya açılmaması gerekenlerin belirlenerek buralarda yapılaşmaya izin verilmemesi, yapı sigortası ve mesleki risk sigortasının yasalarla zorunlu hale getirilmesi, kentsel açık alanların korunması ve geliştirilmesi, afet sırasında kullanılmak üzere açık alanların yaratılması öncelikli diğer öneriler arasında sayılabilir.

Konutların bakımı, onarımı ve yenilenmesi konusunda parsel ve ada düzeylerinde çözümler bulunması ve karar almayı kolaylaştıracak alternatif yaklaşımlar ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesi, enerji etkin ve iklimle duyarlı konut üretiminin teşvik edilmesi ve mevcut binaların enerji etkin hale getirilmesi için gerekli önlemlerin alınması, konut alanlarının planlanması ve tasarımında kültürel ve tarihi değerlerin korunması ve yaşatılması ilkelerinin benimsenmesini sağlayacak yasal düzenlemeler ve projelerin oluşturulması da konut alanlarının nitelik artışını sağlayacak öneriler arasında bulunduğu öncelikler arasında yer almaktadır. Ayrıca, ruhsat alımının kolaylaştırılması ve alt gelir grupları için bedelinin düşürülmesi, kaçak yapılaşmayı caydırıcı önlemlerin güçlendirilmesi ve işgal edilmiş kamu alanları ile orman alanları, su havzaları gibi korunması gerekli alanlarda yer alan konutların içinde yaşayanların barınma hakkı gözetilerek kaldırılmasının sağlanması öngörülmektedir.

Kentsel dönüşüme ilişkin olarak, dönüşüme konu olan alanlar farklı niteliklere sahip olduğundan tümünü kapsayan bir yasal çerçevenin bulunmaması önemli bir sorun olarak belirlenmiştir. Mevcut uygulamalarda dönüşüm alanlarıyla ilgili plan ve projelerin üst ölçekli planlarla yeterince ilişki kurulmadan hazırlanması, uygulamanın dönüşümden etkilenen grupların (paydaşların) sürece gerektiği ölçüde katılmadan yürütülmesi, özellikle kiracılar gibi bazı grupların dönüşüm sonucunda yerlerinden olmasına karşılık alternatif çözümlerin sunulmaması, dönüşümün yalnız fiziksel ve mekânsal boyutları ile mülk paylaşımı kapsamında ele alınması, dönüşüm alanlarında yaşayanların ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm arayışlarının gündeme gelmemesi, dönüşüm projelerinin yer yer mutenalaşmaya yol açması ve dönüşümün maliyetine katkı ile getirisinin paylaşılması arasında uyumsuzlukların

ortaya çıkabilmesi, dönüşüm projelerinin kamuya yüksek maliyetler getirebilmesi önemli sorunlar olarak belirlenmiştir.

Bu sorunların çözümünde öncelikli olarak, dönüşüm türlerinin tanımlanması ve farklı dönüşüm türlerine göre yasal düzenlemelerin ve uygulama araçlarının geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Dönüşüm projelerinin plan hiyerarşisi içinde sektörel ve üst ölçekli planlarla ilişkisi tanımlanarak hazırlanmasının sağlanması, dönüşüm sürecinin tüm paydaşların katılımı ile kurgulanması ve şeffaflığının sağlanması, finansmanında kamunun finansman yükümlüğünün tanımlanması, kamu-özel sektör işbirliğinin projelerin finansmanında esas alınması, kullanılan kamu kaynaklarının geri dönüşümünün sağlanması, projenin ek getirisinin kamu yararına kullanılması, proje uygulaması sırasında yerinden edilenlerin barınma hakkını gözeten çözümler bulunması, dönüşüm alanında yaşayanların ekonomik ve sosyal durumlarını geliştirecek düzenlemelerin projelerle birlikte planlanıp uygulanması, dönüşüm projelerinin çevresel etkilerinin projenin önemli bir bileşeni olarak göz önünde tutulması başlıca öneriler olarak tanımlanmıştır.

RAPOR ÖZETİ

Komisyon, konuyu arsa politikaları, konut politikaları ve kentsel dönüşüm politikaları olmak üzere üç alt başlık çerçevesinde ele almıştır. Bu üç başlığın sıralanması, etkileşimin yönünü de göstermektedir.

Konut arzını etkileyen başta gelen etmen arsa arzıdır. Arsa arzının bol olduğu kentlerde arsa fiyat düzeyleri, kıt olan kentlere göre daha düşük olmaktadır. Arsa fiyatları da konut fiyat düzeylerinin başta gelen belirleyicilerindedir.

Konut politikalarına ilişkin ele alışlardaki temel kavram konut hakkı olmuştur. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin kabulünden bu yana, herkesin ailesi ile birlikte yeterli konuta erişimi, insan hakları arasında yer alan yeterli yaşam standardı hakkının önemli bir ögesi olarak kabul edilmiştir. İstanbul'da yapılan İkinci Habitat Konferansı'nda kabul edilen Habitat Gündemi'nde de "yeterli konut hakkı" kavramı yer almıştır.

Komisyonumuz kentsel dönüşüm konusunu da "insanca yaşama hakkı" temelinde ele almaktadır. İnsanca yaşama hakkının çevresel, fiziksel, mekânsal, sosyal, ekonomik ve yasal-yönetmel boyutları olması nedeniyle kentsel dönüşüm uygulamalarının da tüm bu boyutları içerecek şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Komisyonumuz, arsa arzının konut üretimi üzerindeki etkisi dikkate alınarak, yerleşmelerde konut üretimi için gerekli olan arsa sunumunun önündeki darboğazların kaldırılmasını ve farklı gelir gruplarının barınma gereksinimlerini karşılayacak nitelikte ve miktarda arsa üretiminin sağlanmasını temel amaçlar arasında belirlemiştir. Ayrıca, arsa üretiminin temel aracı olan imar planlarının bilimsel verilere dayalı olarak üretilmiş nüfus verileriyle tutarlı olarak belirlenen alanları kapsamaması, bu konuda yetersizliklere veya savurganlıklara yol açılmaması gerektiği, ülke genelinde sayısal haritaların, mekânsal bilgi sistemine uygun kadastral verilerin ve bu verilerle bütünleşik imar planı verilerinin üretilmesi, öncelikli konular arasında yer almaktadır. Mayıs 2008'de kabul edilen İkinci Avrupa Kentsel Şartı'nda benimsenen "yaygınlaşmayan kent" (compact cities) ilkesini hayata geçirmek için planlama yaklaşımlarında ve mevzuatında gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Komisyonumuz Türkiye çapında sağlıklı, ulaşılabilir, farklı yerleşmelerin, kesimlerin ve ihtiyaç gruplarının beklentilerini karşılayabilir bir konut politikası yaklaşımı üretilmesini ve bu politikaların hayata geçirilmesini sağlayacak strateji ve eylemlerin belirlenmesini hedeflemektedir. Komisyonumuz "barınma hakkı" kapsamında ve "herkes için yeterli konut" çerçevesinde ülkemizdeki konut politikalarına yol gösterici öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Komisyonumuz, herkes için yeterli, sürdürülebilir, yaşanabilir ve hakça konut sunumunun, yurttaş bağlılığı anlayışında, yapabilir kılınan çok aktörlü bir yönlendirme ile gerçekleşebileceğini öngörmektedir.

Komisyonumuz, eşitlik, adalet, insan hakkı, demokrasi gibi temel kavramlar çerçevesinde, tüm kesimlerin ve ihtiyaç gruplarının beklentilerine yanıt verebilecek bir kentsel dönüşüm politikası yaklaşımı üretilmesini ve bu politikaların sağlıklı bir şekilde hayata geçirilmesini amaçlamaktadır.

Yerleşmelerde konut üretimi için gerekli olan arsa sunumunun önündeki darboğazların belirlenerek kaldırılmasına yönelik arsa politikaları geliştirilmesi hedeflenmektedir, bu kapsamda,

- Gerek plan dönemi sonu için tahmin edilen nüfus büyüklüğü ile imara açılan alanlar arasında, gerekse farklı gelir gruplarının talep ettiği arsalarla üretilen arsaların nitelikleri arasında belirlenen uyumsuzlukları giderecek uygulama araçları geliştirilmesi, gerekli yasal-kurumsal düzenlemelerin yapılması,
- Tüm belediyelerin arsa üretimini, İmar Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca imar uygulaması yaparak gerçekleştirmelerinin sağlanması,
- Planlama ve imar mevzuatının Avrupa Kentsel Şartı-2008 ile uyumlandırılması ve yapılacak uygulamaların bu çerçevede yapılması,
- Yasal düzenlemelerdeki eksiklikler ve boşluklar nedeniyle (özellikle İmar Kanunu'nun 16. ve 18. madde uygulamalarında), Düzenleme Ortaklık Payı [DOP] kesintilerinin yapılaşma (nüfus) yoğunluğu ile ilişkilendirilmesi ve kadastral mülklerin imar parsellerine dönüştürülmesinde değer esasına geçilmesi,
- Nüfusa uygun arsa üretilmesi için mekânsal veri sisteminin Türkiye genelinde yaygınlaştırılması ve etkin biçimde kullanılması ve arsa üretimin bu temelde yapılması,
- Kentsel arsa üretme yetkisine sahip kurumlar arası eşgüdümün ve bilgi paylaşımının sağlanması yönünde çözüm önerileri geliştirilmesi arsa politikaları ilgili önerilerdeki temel hedefleri oluşturmaktadır.

Kamunun kapsamlı, çok aktörlü ve aktörleri yapabilir kılan planlama ve arsa politikaları ile bütünleşmiş bir konut politikası geliştirmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda;

- Tüm yerleşmelerde ruhsatlı sunumla gereksinmelere uygun sayı ve nitelikte konut sağlanması,
- Konutlar ve konut alanları tasarım ve uygulamalarının herkes için özel gereksinmelere duyarlı biçimde sağlanması,
- Dar ve orta gelirli ruhsatlı sunumla konut edinmelerine olanak sağlayacak politikaların geliştirilmesi, kiralık sosyal konut sunumunun teşvik edilmesi,
- Konutla ilgili niceliksel ve niteliksel verilerin mekânsal olarak sayısal ortamda sağlanabileceği veri bankasının oluşturulması,
- Mevcut stokta sağlıklılaştırma, sağlamlaştırma ve bakım-onarımla ilgili sorunlara çözüm bulunması, afet tehlike ve riskine karşı gerekli önlemlerin alınması,
- Konut yerleşmelerindeki sosyal donatı ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi,
- Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakımı ve kullanımını sağlayacak araçların geliştirilmesi,
- Konutların ve konut çevrelerinin sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde enerji etkin ve iklime duyarlı hale getirilmesi,
- Kullanıcılarının yaşamaktan hoşnutluk duyacakları, yerel özelliklere, doğaya, sosyal ve kültürel yapıya duyarlı konutların ve konut alanlarının üretimi için teşvik ve önlemlerin artırılması,
- Kaçak inşa edilmiş konutların ve yerleşmelerin yürürlükteki yasalara uygun duruma getirilmesi, kaçak yapılaşmayı caydırıcı teşvik ve önlemlerin artırılması konut politikaları ilgili önerilerdeki temel hedefleri oluşturmaktadır.

Kapsamlı ve bütünlük 'sürdürülebilir kentsel dönüşüm' çerçevesinde, 'kentsel sorunların çözümlenmesini sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan geniş kapsamlı bir vizyon ve eylem' tanım ve amacı esas alınarak ulusal kentsel dönüşüm vizyonu ile uzun soluklu politika ve stratejilerin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda,

- Kentsel dönüşüm politika ve uygulamalarının geniş kapsamlı kentsel politikalar ve uygulamaların bir parçası olması;
- Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin hem modern yeni çevrelerin inşa edilmesi, hem de ekonomik büyümeyi sağlayan sektörler üzerinden kentlerin yarışabilirliğini destekler nitelikte dönüşümün ekonomik boyutunun hazırlanması;
- Kentsel dönüşüm projelerinin sosyal kalkınma boyutunun olması;
- Kentsel dönüşüm projelerinin çevresel koruma yaklaşımı ile hazırlanması;
- Genel anlamda tarihi dokuda ve özellikle sit alanlarında, kültürel değeri olan konut stokunun korunması da dahil olmak üzere, koruma eksenli kentsel dönüşüm yaklaşımının benimsenmesi;
- Kentsel dönüşüm projelerinin kent içinde sosyal eşitsizlik yaratmaması, belli gruplar açısından bir ödül vasfı taşımaması, farklı gelir grupları arasında adaletsizliğe yol açmaması ve gecekondu gibi yasadışı kullanımları özendirici olmaması;
- Kentsel dönüşüm yönetimine ilişkin kurumsal düzenlemelerin yapılması;
- Kentsel dönüşüm uygulamalarında gerekli finansman kaynakları için ulusal ve uluslararası fonlardan faydalanmayı olanaklı kılacak modellerin geliştirilmesi;
- Kentsel dönüşüm projelerinin öngörüldüğü çerçevede hazırlanıp uygulanabilmesi için ilgili tüm tarafların kapasite artırma programlarına dahil edilmesi kentsel dönüşümle ilgili önerilerdeki temel hedefleri oluşturmaktadır.

Arsa, konut ve kentsel dönüşümle ilgili ülkemizdeki mevcut durum değerlendirilmiş, GZFT analizleri de yapılarak sorunlar tanımlanmıştır. Toplam 44 sorunun beşi arsa, 29'u konut, 10 tanesi ise kentsel dönüşümle ilgilidir. Sorunların çözümü ile dünyada ve ülkemizde kentsel gelişme ve kentsel konulara yaklaşım eğilimleri dikkate alınarak, yukarıda özetlenen hedefler doğrultusunda arsa konusunda 15, konut konusunda 65, kentsel dönüşüm konusunda 29 adet strateji belirlenmiştir. Toplam 109 stratejiyi hayata geçirecek 209 eylem tanımlanmıştır. Eylemleri uygulamada birinci derece sorumluluk üstlenecek kuruluşlarla yardımcı kuruluşlar, eylemlerin hangi sürede gerçekleşmesinin bekleneceği ve finansman kaynakları belirlenmiştir. Eylemlerin uygulama sonuçlarını izlemeye olanak tanıyacak, istatistiksel olarak ölçülebilir ve dünya kentleriyle karşılaştırılabilir göstergeler ve bu göstergelerin hangi zaman dönemi içinde derlenmeye başlanacağı tanımlanmıştır.

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER				
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE	
3.1	Yerleşmelerin gereksinimlerine uygun, yeterli miktarda ve çeşitlilikte kentsel arsa üretimlemesi sorunu 3.1.1. Plan dönemi nüfus tahmini ile imara açılan arsa miktarı arasında uyumsuzluklar ortaya çıkması. 3.1.2. Türkiye'de planlama karşı, orta ve alt gelir sistemli esnek olmasına karşın, orta ve alt gelir gruplarının ödeyebileceği fiyat ve bütüklükte arsa üretimlemesi. 3.1.3. Bazı kentlerin imar planlarının sürdürülebilirlik ilkesiyle, çevresel değerleri koruyan ve Avrupa Kentsel Şartının (2008) öngördüğü yaygınlaşmayan Kent (Compact cities) yaklaşımıyla bağlanmayan özellikler taşıması. 3.1.4. Özel kanunlarla tanımlananlar dışında tasınamaz satışlarında süreyle bağlı vergi muafiyeti tanınmıyorsa kamu yatırımlarının katkısıyla oluşan tasınamaz değer artışlarından kamunun pay elde etmesini olanaksız kılmaması.	3.1.1	Planla imara açılacak alanların belirlenmesinde, kentin nüfus gelişmesinin yanı sıra önceki planların uygulama performanslarının da dikkate alınması.	3.1.1.1.	Belediyelerin imar planlarını, imar programları yaparak uygulanan konusuda teşvik ve yaptırımlar getirilmesi	Belediye, Özel İdare, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (BİB)	Özel Sektör	K	Yatırım Bütçesi	İmar planlama bağlı yıllık imar programlarının uygulanma yüzdesi	
		3.1.2	İmar ve paraselaşyon planlarının farklı gelir gruplarının konut ve kentsel gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesi.	3.1.2.1	İmar planlarında konut gelişme alanının, kentin farklı gelir gruplarının yerleşmesi beklenen bölgeler dikkate alınarak tanımlanmasını sağlayacak mevzuat düzenlenesinin yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor		
		3.1.3	İmar ve paraselaşyon planlarının farklı gelir gruplarının konut ve kentsel gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesi.	3.1.2.2	18. maddede uygulamasının, farklı gelir gruplarının konut gereksinimlerini karşılayacak nitelik ve miktarda arsa üretimini gerçekleştirilecek şekilde düzenlenmesi	Yerel yönetimler	Yerel yönetimler	Özel sektör	K	Yerel Yönetim Bütçesi	İmar planlarında düşük gelirli için üretilen arsaların toplam üretilen arsalar içindeki payı
		3.1.4	Tasınamaz satışlarında özel kanunlarla tanımlananlar dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması.	3.1.4.1	Tasınamaz satışlarında özel kanunlarla tanımlananlar dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması.	3.1.2.3	İmar planı hazırlanması ve değişikliklerine dair esaslarda gerekli değişiklikler yapılarak belediyelerin onayladıkları imar planlarını nüfus tahminleri, imara açıklanan arazi miktarı ve oluşturulan kentsel form bakımından TAÜ tarafından denetlenmesi	Millî Emek, Genel Müdürlüğü, TOKİ	Yerel yönetimler	0	Yatırım Bütçesi
		3.1.3	Planlama ve imar mevzuatının Avrupa Kentsel Şartı-2008 ile uyumlandırılması.	3.1.3.1	İmar programlarının, kentsel gelişmenin düzenlenmesi, sacaklamma verme merkezi alanlardan dışa doğru gerçekleştirilecek şekilde oluşturulması, bu yaklaşımın yerel yönetimlerin stratejik planlarında da yer alması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Kentsel yaygınlık (sacaklamma) endeksi oluşturularak yıl içinde inşaat ruhsatı verilen parsellerin ortalama endeks değeri	
		3.1.4	Tasınamaz satışlarında özel kanunlarla tanımlananlar dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması.	3.1.4.1	Tasınamaz satışlarında özel kanunlarla tanımlananlar dışında vergi muafiyetlerinin kaldırılması.	Maliye Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	K	Bütçe gerekmiyor	Kentsel yaygınlık (sacaklamma) endeksi oluşturularak yıl içinde inşaat ruhsatı verilen parsellerin ortalama endeks değeri	

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.2	İmar uygulaması ile ilgili sorunlar 3.2.1. İmar Kanununun 18. maddesi uygulamasının bir çok belediye tarafından konut ve diğer kentsel kullanımlar için arsa üretiminde öncelikli bir araç olarak tercih edilmemesi; 16. maddede uygulamasıyla yetinilmesi. 3.2.2. İmar uygulamalarında yol fazlası tanımı ve yolun ihdas uygulamalarında yaşanan sorunlar. 3.2.3. Düzenleme sahalarında davalı teşahhuzlarda yaşanan sorunlar. 3.2.4. Kamu mülkiyetindeki arazilerin imar uygulamasında kullanılması sorunu.	3.2.1	Belediyelerin ve özel yasalarla planlama ve imar uygulamasında yetkili kurulum ve kuruluşların, 18. maddede uyarınca plan uygulaması yapmalarını zorluyor. Kitlesel mevzuat düzenlenmesi yapılması ve bu konuda finansman modellerinin geliştirilmesi.	3.2.1.1	Planlama ve imar uygulamasına ilişkin mevzuatın 18. maddede uygulaması yapılmasını zorunlu hale getirecek şekilde değiştirilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Kentlerin uç alanlarındaki (mara yeni açılmış alanlarda) metrekaşe arsa fiyatının yakın konumdaki imarsız arsa fiyatlarına oranı
		3.2.1	Belediyelerin ve özel yasalarla planlama ve imar uygulamasında yetkili kurulum ve kuruluşların, 18. maddede uyarınca plan uygulaması yapmalarını zorluyor. Kitlesel mevzuat düzenlenmesi yapılması ve bu konuda finansman modellerinin geliştirilmesi.	3.2.1.2	Belediyelere İller Bankası'ndan 18. maddede uygulaması için kredi ve teknik destek sağlanması.	BİB-TAU	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Belediyelerin 18. maddede uyguladıkları konut alanlarının imar planında toplam konut alanlarına oranı
		3.2.1	Belediyelerin ve özel yasalarla planlama ve imar uygulamasında yetkili kurulum ve kuruluşların, 18. maddede uyarınca plan uygulaması yapmalarını zorluyor. Kitlesel mevzuat düzenlenmesi yapılması ve bu konuda finansman modellerinin geliştirilmesi.	3.2.1.3	18. maddede uygulaması gülerime taşınmaz sahiplerinden katılımını sağlayacak modellerin geliştirilmesi.	BİB-TAU, İller Bankası	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Belediyelerin 18. maddede uygulamaları için yapıldıkları harcamalara parsellerin katkılarının oranı
		3.2.2	Tapu Kanunu'nun 21. maddesi, İmar Kanunu'nun 11 ve 17. maddeleri hükümlerinden hareketle 3194/18. maddede uygulama yönetmeliğinde yol fazlası tanımı da yaparak bu konularda farklı uygulamaların önlenmesi.	3.2.2.1	3194. sayılı Kanununun 18. maddede uygulama yönetmeliğinde "yol fazlası" tanımının yapılması, düzenleme sahası kapsamında yapı adaları (umumi hizmetlere ayrılan alanlar dışında) üzerine gelen yol kesimlerinin Tapu Kanununun 21. maddesi, 3194/11. maddede san fikra ve 3194/17. maddede birinci fıkraya gereği ihdasen uygulanmaya tabi olacağına belirlenmesi.	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ve BİB-TAU	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	
3.2.3	Düzenleme sahasında orman, mera vasfı taşınmazların mülkiyet ve cinsiye ve cinsleme yönüyle davalı ise kesin hüküm verilinceye kadar uygulanmaya alınmaması.	3.2.3.1	3194. sayılı Kanununun 18. maddede uygulama yönetmeliğinde; mera, orman yönüyle taşınmaz mülkiyet ve cinsi (vasfı) davalı olan taşınmazların vergi karar sonuçlanıncaya kadar uygulanmaya alınmayacağı hususlarına yer verilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor			
3.2.4	18. maddede uygulamalarında kamu arazilerinin düzenlenmede özel mülkiyetteki arazilerle eşit koşullarda değerlendirilmesi, KÖP için gerekli arazilerin temininde kamu mülkiyetindeki arazilerden yararlanılması.	3.2.4.1	18. maddede uygulamalarında kamu arazilerinin düzenlenmede özel mülkiyetteki arazilerle eşit koşullarda değerlendirilmesi, KÖP için gerekli arazilerin temininde kamu mülkiyetindeki arazilerden yararlanılması.	Millî Emlak Genel Müdürlüğü, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, BİB-TAU	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor			

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.3	İmar Kanununun 18. maddesinde uygulamasında düzenlene Örtaklık Payı (DPP) kesintisi yapılmasıyla ilgili sorunlar 3.3.1. İmar planında belirlenen emsal (KİMS) ile DDP oranı arasında uyumsuzluk sorunu. 3.3.2. Kentisel dönüşüm nüfusa göre yeterli olmadığı durumlarda, uygulanamayan DDP oranının altında DDP kesintisi yapılan parsellerden uygulanamayanlaçağı dönem DDP oranına tamamlanacak şekilde iniva bir DDP atanması.	3.3.1	İmar Kanununun 18. maddesinde emsal ile DDP ilişkimini kuracak şekilde düzenleme yapılması, arsa ve arazi düzenlemelerinde diğer esaslı yöntemini kullanabilmemesine olanak sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması.	3.3.1.1	DDP oranının yalnızca kadastral parsel alanı ile ilişkilendirilmesi yerine kentsel donatı gereksinimi dikkate alınarak planda uygulanan yapı yoğunluğunun (emsal) gerektirdiği donatı gereksinimi dikkate alınarak tanımlanması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Yıl içinde yapılan 18. maddede uygulamalarında gerçekleştirilen ortalama DDP oranı
		3.3.1		3.3.1.2	İmar Kanununun 18. maddesi uyarınca yapılan uygulamalarda düzenleme sınırının farklı yapılması yoğunlukları dikkate alınarak belirlenmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	
		3.3.2		3.3.1.3	DDP'un belirlenmesinde alan esası yerine eşdeğerlik ilkesinin (tasınmaz değerinin) esas alınmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	
3.4	Mülkiyet kullanım türü ve/ya kısıtlara ilişkin verilen eksikliklerden kaynaklanan sorunlar 3.4.1. Tüm kentler için sayısal haritaların, mekansal bilgi sisteme uygun kadastral verilerin ve bu verilere bütünlük imar planı verilerinin üretilmemiş olmasının yaratığı sorunlar. 3.4.2. Kadastral parsellerde (çift amaçlı) kadastraya girelmemesi nedeniyle) doğal ve yasal kısıtların gözetilmesinden kaynaklanan sorunlar. 3.4.3. Orman kadastrasının ve ZB alanlarının tam olarak tescil edilmesinden kaynaklanan sorunlar. 3.4.4. Mera alanlarındaki mevcut kullanım ve yapılmadan kaynaklanan sorunlar.	3.4.2	Kentsel donatı gereksiniminin ve standartların, demografik ve sosyal yapıdaki değişiklikler dikkate alınarak belirli aralıklarda yeniden belirlenmesi.	3.4.2.1	Kentsel donatı gereksinimlerinin ve standartlarının bilimsel a eşitmalara dayalı olarak yasal açıdan güncellenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Dönem içinde geçerli donatı standartları
		3.4.1		3.4.1.1	Sayısal haritaların tüm ilkeyi kapsayacak şekilde elde edilmesi.	Tapu Kad. Gen. Müd., İller Bankası Yerel yönetimler,	Özel Sektör	K	Yatırım Bütçesi	Sayısal haritası bulunan yerleşme sayısı
		3.4.1		3.4.1.2	Mekansal Bilgi Sisteminin tüm ilkeyi kapsayacak şekilde geliştirilmesi.	Tapu ve Kadaströ Genel Müdürlüğü	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Mekansal bilgi sistemi standardında verilen üretilmiş yerleşme sayısı
		3.4.2		3.4.1.3	Kadastral bilgilerin mülkiyetin yanı sıra yasal ve doğal kısıtları içerecek hale getirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TÜİK	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	CBS tekliflerine uygun mekansal verileri bulunan yerleşme sayısı
3.4.3		3.4.3.1	Orman parsellerinin ve belirlenmiş ZB parsellerinin kadastral mevzuata ve mekansal bilgi sisteminde uygun tescile konu haritalarının yapılmasının sağlanması.	3.4.3.1	Mekansal bilgi sisteminde kadastral parsellerle ilgili tüm kurum ve kuruluşlara alınan kısıtlayıcı kararların aktarılması.	Tapu Kadaströ Genel Müdürlüğü	Orman Genel Müdürlüğü	K	Yatırım Bütçesi	Mekansal bilgi sisteminde kadastral parsellerle ilgili verilen aktarıldığı yerleşme sayısı
3.4.4		3.4.4.1	Mera alanları üzerindeki mevcut kullanım durumunun kısa sürede belirlenmesi	3.4.4.1	Mevcut kullanım durumunun sayısal haritalara ve veri tabanına aktarılması.	Tarım ve Köyşişeri Bakanlığı	Tapu Kadaströ Genel Müdürlüğü	K	Yatırım Bütçesi	Mera verilen alanların yerleşme sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.5	3.5. Üzeli yasalarla kentsel arsa üzerine yerleşme sahip kurumların arsa geliştirme uygulamaları ile yerel yönetimlerin plan ve uygulamalarının örtüşmemesi.	3.5.1	Planlama mevzuatında farklı kurumların özel yasalarıyla yetkilendirilmesine giderek son verilmesi ve bu durum gerçekleştirilinceye kadar kurumlara hazırlanacak planların üst düzeyde plana uygunluğu konusunda yerel yönetimleri teğsüdüm sağlanması.	3.5.1.1	Üzel kanunlarla yetkilendirme sona erinceye kadar ilgili yerel yönetim ve yerel kamu kurumunun plan onayında eşit yetki ve sorumlulukları tanımlayacak mevzuat düzenlenmesinin yapılması.	Bakanlar Kurulu ve Parlamento	Yerel yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	
		3.6.1	İlgili tüm kurumlar bünyesinde toplayacak ve kamu yönetim sistemi içerisinde yer alacak kentleşme ve konutun sorumlu merkezi bir kurumun oluşturulması.	3.6.1.1	Şehircilik, mekansal planlama ve konutla ilgili yetki ve sorumlulukların tek bir bakanlık bünyesinde toplanması (Bayındırlık ve İskan Bakanlığının bu kapsamda yeniden yapılandırılması)	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Kamu Kurumları	K	Genel Bütçe	Konut politika ve stratejilerinden sorumlu merkezi bir otoritenin varlığı.
3.6	Kamunun kapsamlı, çok aktörlü ve aktörleri yapılabir kılan planlama ve arsa politikaları ile bütünlüğü bir konut politikasının bulunmaması ve sorumlu kuruluşlar arasında yetki ve sorumluluk karması.	3.6.2	Kentleşme ve konut politikalarının öneri doğrultusunda, kalkınma planlarında konut sektörüne yer verilmesi .	3.6.2.1	IX. Kalkınma Planının kalan yıllarına ait programlarında, X. Kalkınma Planında konut sektörüne yer verilmesi	DPT	İlgili Kamu Kurumları	K	Genel Bütçe	Kalkınma Planlarında Konut Sektörünün ve konut politikalarının bulunması.
		3.6.3	Konuta yönelik katlımcı yönetime ilişkin tıvarlı ve ortak bir kamu politikası ve vizyonu oluşturulması.	3.6.3.1	Kentleşme ve konuta ilişkin sorunları bir bütün içinde ele alacak politika ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması	DPT, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Kamu Kurumları, Üzel Sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	K	Bütçe gerekmiyor	Planlama ve Konut Yasasının hazırlanması ve Resmi Gazetede lanı.
3.7	Mevzuatın, makro politikalar dikkate alınmadan ve katılım sağlanmadan mevcut durumda sorun yaratacak sıklıkla değıştirtilmesi.	3.7.1	Yasa değışiklikleri oluşturulacak konut politikalarıyla tıvarlı olarak ve katlımcı yöntemlerle hazırlanması.	3.7.1.1	Mevzuat değışikliklerinin bilimsel araştımlara dayalı olarak konut politikalarının temel unsurları doğrultusunda yapılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Kamu Kurumları, Üzel Sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Odaları	K	Bütçe gerekmiyor	Konut politikaları ile ilgili kamu kuruluşları tarafından desteklenen bilimsel konut sektörlü araştımların sayısı.
		3.7.2.1		Merkezi yönetime bağılı birimler (TOK) ve diğer kuruluşlar ve belediyelerin konuya ilişkin karar alma süreçlerinde eğıdümünün artırılması	İlgili Bakanlıklar, TOK ve Yerel Yönetimler	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Üzel Sektör	K	Bütçe gerekmiyor	Konut arası eğıdümü sağlayacak ortakları sayısı.	

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.8	Konut ile ilgili veri tabanının yetersizliği, güncel ve ilişkilendirilmiş verilerin eksikliği, varolan bilgi ve beğelerin paylaşımında kurumlar arasında kopukluklar ve eşgüdumsuzluk.	3.8.1	Kentleşme ve konutla ilişkin verilerin coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak bir bilgi bankası şeklinde toplanması.	3.8.1.1	Kurumlar arası ağı kullanımı ve veri yönetimine ilişkin koordinatör kurumun belirlenmesi.	BİB-TAU	TÜİK, İlgili Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Koordinatör Kurumun varlığı.
				3.8.1.2	Kurumların görev alanlarına ilişkin konular ile ilgili envanter çıkarması ve diğer kurumlarla koordinasyon içinde çalışması.	İlgili Kamu Kurumları	BİB-TAU, TÜİK	0	Yatırım Bütçesi	Koordinatör Kurumun işbirliği/ veri paylaşığı kurum sayısı
				3.8.1.3	CBS teknik alt yapısının (vazılım-donanım) merkezi ve yerel yönetimlere bağlı kurumlarda oluşturulması.	İlgili Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler	BİB-TAU, TÜİK, İller Bankası, Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	CBS kullanan merkezi ve yerel yönetim sayısı.
				3.8.1.4	Merkezi ve yerel düzeyde veri katmanlarının ve veri standartlarının tanımlanması.	DPT	BİB-TAU	0	Yatırım Bütçesi	Oluşturulan veri katmanı sayısı.
				3.8.1.5	Merkezi ve yerel düzeyde veri genişliği ve kullanımının kurallarının tanımlanması.	BİB-TAU, TÜİK	İlgili Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Merkezi düzeyde sunulan veri sayısı.
				3.8.1.6	Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda personel eğitiminin sağlanması.	BİB-TAU, TÜİK	İlgili Kamu Kurumları, Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Yılda CBS konusunda düzenlenen hizmet içi zorunlu eğitim kursu sayısı.
				3.8.1.7	Yerel Yönetimlerin CBS kullanımına ilişkin desteklerin (teknik, mali vb.) geliştirilmesi.	BİB, İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Yerel yönetimlerde planlama ve marla ilgili binimlerde kullanılan CBS programı sayısı.
				3.8.2.1	TÜİK Bina Sayımlarının düzenli olarak daha sık aralıklarla yapılması.	TÜİK	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	En son TÜİK bina sayımının kaç yıl önce yapıldığı.
				3.8.2.2	Bina sayımlarının altyapısını oluşturan Belediye Numarataj verilerinin güncel hale getirilmesi.	Yerel Yönetimler	TÜİK	K	Belediye bütçeleri	TÜİK'te güncel numarataj kayıtları bulunmayan belediye sayısı.
				3.8.3.1	TÜİK tarafından taşınmaz fiyat düzeyinde fiyat istatistiklerinin oluşturulması için gerekli düzenlemelerin yapılması.	TÜİK	Emlak Müşavirlik ve Değerleme Şirketleri	K	Yatırım Bütçesi	TÜİK tarafından Bina Fiyat İstatistikleri yayınlanan yerleşme sayısı.

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SARIBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.9	Ülke genelinde, yerleşimlere göre, konut arz-talep-ihyacı dağılımındaki farklılıklar ve dengesizlikler, bazı yerleşimlerde konut gereksiminin karşılanamaması.	3.9.1	Ülke genelinde konut ihtiyacının, nüfusu azalan yerleşimlere ve nüfusu artan yerleşimlere göre tespit.	3.9.1.1	Ülkedeki doğal nüfus artışı ve göç eğiliminin tespiti, hanehalkı büyüklüklerindeki değişime eğiliminin keştilmesi ve bu verilere mevcut konut stokunun nitelik ve miktarı verilene ila birlikte değerlendirilerek yerleşmeler için konut gereksinimlerinin tahmin edilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	DPT, TÜİK, Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Yılda 1000 kişi başına üretilen konut sayısı. Mevcut konut stokunda oda başına kişi. Yeni inşa edilmiş konutların oranı. Mevcut konut stokunda 25 katlı ve üzeri katlı yapıların oranı. Mevcut konut stokunda hanehalkı gelir oranı. Konut kırsalın üstünde olduğu hanehalkların oranı. Konut fiyatı medyan hanehalkı gelir oranı. Konut fiyatının hanehalkı yıllık gelirine oranı olduğu hanehalkların oranı.
		3.9.2.1		Yerleşmeler bazında konut üretimindeki sorun ve olanakların belirlenmesi ve surekti izlenmesi.	Yerel yönetimler,	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	K	Yatırım Bütçesi	Yerleşimdeki yılda üretilen konut sayısı. Konut üretiminde yıllık artış veya azalma oranı. Yasal izin olmayan konutların oranı. Konut üyelerinin oranı. Dağılım, Bir apartman üyelerinin oranı. İşletme alanı başına satış fiyatı. Bir apartman üyelerinin yıllık ortalaması metrekare kira bedeli. Bir apartman daresinin ortalaması metrekare satış fiyatının asgari izleme oranı. Bir apartman daresinin yıllık ortalaması metrekare kira bedelinin asgari izleme oranı.	
		3.9.2.2		Yapı ruhsatı işlemlerinde bürokrasinin azaltılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Yerel yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	İnşaat ruhsatı başvurusu ile sonuçlanması arasındaki süre (gün sayısı)	
		3.9.2.3	Yerleşimlerde gereksinimlere uygun sayı ve nitelikte ruhsatlı konut sunumunun sağlanması.	Ruhsat sürecini tarif eden dokümanların basit ve erişilebilir olması, ruhsat işlemlerini belirten rehber kitaplar hazırlanması, web sitelerinde ilan edilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Yerel yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Bakanlıkça hazırlanan ve dağıtılan rehber doküman sayısı	
		3.9.2.4		Yerleşimlerde yaşayan hanehalklarının alım gücüne uygun konut üyelerinin üretiminin teşviği.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, TÜİK, TOKİ	K	Yatırım Bütçesi	Yerleşimdeki 1000 kişi başına tamamlanan daire/garaj/hanehalkı için inşaat ruhsatı alınan konut sayısı	
		3.9.2.5		Yerel yönetimlerce gerçekleştirilecek konut projelerine kooperatiflere, sosyal konut üretecek diğer yapımcılara finansman desteği ve teşvikler sağlanması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, Maliye Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	Sosyal konut yapımcılar tarafından gerçekleştirilen konutların toplam konut üretimindeki payı	
		3.9.2.6		Konut üretiminde maliyeti ve inşaat süresini düşürecek yeni yapıım teknolojilerinin teşviği.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, Maliye Bakanlığı	0	Yatırım Bütçesi	Hızlı üretim teknolojileri ile üretilen konutların toplam konut üretimindeki oranı	
3.9.3	Toplu konut yapımını ve ipotekli kredi mekanizmasını destekleyecek finans sisteminin geliştirilmesi.	3.9.3.1	Ödeneyebilir koşullarda konut kredisi sistemlerinin geliştirilmesi için uygun koşulların yaratılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, Maliye Bakanlığı, DPT, Sermaye Piyasası Kurumu	0	Yatırım Bütçesi	Yılda tamamlanan daire/garaj/hanehalkına kullanılan uygun ödeme koşullu konut kredisi sayısı		

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.10	Konut piyasasında, özellikle orta ve alt gelir grubuna yönelik konut ve finans alternatiflerinin sınırlılığı.	3.10.1	Barınma hakkı çerçevesinde dar gelirlilere yönelik konut ihtiyacının karşılanması için gerekli finansal, örgütsel ve yasal mekanizmaların çeşitlendirilerek oluşturulması.	3.10.1.1	Yerleşmelerde, farklı gelir gruplarının konuta erişimlerine olanaklarının artırılarak, konuta erişmek için yardıma gereksinimi bulunan öncelikli grupların tanımlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, TÜİK	K	Bütçe gerekmiyor	Belir, cinsiyet, hanehalkı ve çocuk sayısı, yaş, bedensel durum gibi özelliklerin yer aldığı öncelik kriterlere göre yerleşmelerde tanımlanan dar gelirli hanehalkı sayısı
		3.10.2	"Sosyal konut" ve "kiralık sosyal konut" tanımlarını yapılarak buna uygun politikat ve projelerin geliştirilmesi.	3.10.2.1	Konuta erişimin yalnız mülk konutla sınırlı tutulmama sosyal konut üretiminin de teşvik edilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yerel Yönetimler	TOKİ	K	Yatırım Bütçesi	Kiralık sosyal konut üretiminin toplam sosyal konut üretimi içindeki payı
				3.10.2.2	Sosyal konut" ve "kiralık sosyal konut"tan faydalanma ölçütlerinin belirlenmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ	K	Bütçe gerekmiyor	Öncelik kriterleri doğrultusunda yararlanılacak konut niteliklerinin belirlenmesi sonucu sosyal konutlara yerleştirilen hanehalkı sayısının yıllık büyüme oranı
		3.10.3	Dar gelirlilerin konut ihtiyacını karşılayacak biçimde yerleşmelerde konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve sayısının artırılması.	3.10.3.1	Dar gelirlilere yönelik arsa-altyapı ile sosyal konut sunumu, proje ve teknik destek, malzeme yardımı ile ruhsat harçları konusunda özüt tarifeleri içeren mevzuat düzenlemeleri yapılması ve projeler hazırlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, Yerel Yönetimler	K	Genel ve Belediye Yatırım Bütçeleri	Altyapılı arsa, proje, teknik destek, malzeme yardımı yapılan hanehalkı sayısı ve özüt tarifeli ruhsat harçlarından yararlanılan hanehalkı sayısı
		3.10.3.2	Dar gelirlilere yönelik konut üretiminin vergi avantajları sağlanarak teşvik edilmesi.	3.10.3.2		Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Sosyal konut niteliğindeki konutlar için indirilen vergi oranlarından yararlanılan konut sayısı
		3.10.3.3	Yurtiçi ve yurtdışı en iyi uygulamalar incelenerek örnek projeler oluşturulması.	3.10.3.3		Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	İncelenen en iyi uygulama sayısı ile uygulanan ve uygulanan en iyi uygulama sayısı oranı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.11	Mevcut mevzuata uygun olumsuz konut stokunda sağlanmaması, mevcut konut stokunun yükseltilmesi gereği olan çok sayıda konutun bulunması.	3.11.1	Konut alanlarında teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi.	3.11.1.1	Yerleşimlerde kanalizasyon sistemlerine bağlı olmayan konutların azaltılmasına yönelik olarak kanalizasyon ağlarının geliştirilmesi için yatırımlar yapılması.	Yerel Yönetimler	İller Bankası	0	Yatırım Bütçesi	Yerleşimlerde kanalizasyon sistemine bağlı konutların oranı
		3.11.2	Çok katlı binalarda binaların bakım ve onarımı için karar alma süreçlerinin kolaylaştırılması.	3.11.2.1	Kat Mülkiyeti Kanunu(MMK)nda bina onarımı konusunda karar almayı kolaylaştıracak hükümlerin bina güvenliğinin yanısıra yapı kalitesinin yükseltilmesi ve aksaklıkların giderilmesi ile de ilişkilendirilerek düzenlemelerin yapılması.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Maliye Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı - Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler	0	Bütçe gerekmiyor	İlgili düzenlemeler sonucunda niteliği geliştirilen bina sayısı
		3.11.3	Mevcut konut stokunun niteliğinin artırılmasını sağlamanın temel bir problem olarak ele alınarak finansman ve organizasyon modellerinin geliştirilmesi.	3.11.3.1.	Mevcut konut stokunun bakımı ve onarımı, mevcut konut çevrelerinin sağlıklılaştırılmasına yönelik yerel girişimlerin organizasyonu, kolaylaştırılacak düzenlemelerin yapılması	Yerel Yönetimler	STK'lar	0	Bütçe gerekmiyor	Bakım ve onarıma ilgili organizasyonlar tarafından sağlanılan konut sayısı
		3.11.3.2.	Mevcut konut stokunun bakımı ve onarımı, mevcut konut çevrelerinin sağlıklılaştırılmasına yönelik finansman modellerinin oluşturulması.	Yerel Yönetimler	TÜKİ, Bankalar	K	Çeşitli mali destek programları ile onarılan konutların sayısı			

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.12	Konut politika ve projelendirme özel ihtiyaç gruplarının yeterince dikkate alınmaması.	3.12.1	Konut politika ve projelendirme, sosyal ve teknik donatılarda farklı grupların özel gereksinimlerine özen gösterilmesi.	3.12.1.1	Engelsiz – erişilebilir kentler oluşturmak üzere fiziksel çevrenin düzenlenmesine yönelik olarak, uluslararası örneklerle uygun ve ülke koşullarına uyarlantmış tasarımı rehberlerinin hazırlanması.	BIB-TAU	Yerel Yönetimler, TOKİ	K	Yatırım Bütçesi	TSE ilkeleri doğrultusunda hazırlanan tasarım rehberlerine uygun üretilen konut sayısı
				3.12.1.2	Toplumda, "herkes için engelsiz çevreler" konusunda görüş birliği oluşturulmaya yönelik çalışmalar yapılması.	BIB-TAU	Yerel Yönetimler, TOKİ, Milli Eğitim Bakanlığı	0	Yatırım Bütçesi	Yazılı ve görsel basında engelsiz çevreler konusunda önelemler, reklamlar, filmler, forumlar, panellerin sayısı
				3.12.1.3	Konut alanları ile ilişkili olarak erişilebilir tesisler (deniz, sağlık, kültürel, eğlence merkezleri vb.). uygun otobüsler ve güzergahları belirtenerek, farklı engelli grupları tarafından kullanılabilen "Kent Rehberleri" hazırlanması.	Yerel Yönetimler	STK'lar	0	Bölgedeki bütçeleri	Engelsiz Kent Rehberi hazırlayan ve yayımlayan Belediye sayısı
		3.12.2	Konut projelendirilmesi ve üretiminde engeller ve yaşlıların gereksinimleri de dikkate alınarak yaşam kalitesini sağlayacak tasarım kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi.	3.12.2.1	Uyarlanabilir konut, evrensel tasarım ilkelere uygun üretilen konutların teknik ve mali açıdan desteklenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yatırım Bütçesi	Farklı ihtiyaç grupları için destek sağlayan projelerin sayısı
		3.12.3	Tek kişilik hanehalkları veya yalnız ebeveynler için konut sunumunun ve finansman olanaklarının çeşitlendirilmesi.	3.12.2.2	Erişilebilir konutlara ilişkin tasarım kontrol mekanizmalarının yönetmelikler kapsamında yer alması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Bütçe gerekmiyor	Yeni konutlar içinde erişilebilir konutların oranı
3.12.4	Yaşlılar için konut sunumunun ve finansman olanaklarının çeşitlendirilmesi.	3.12.3.1	Toplu konut alanlarında alanlarda tek kişilik hanehalkları ve dar gelirli tek ebeveynler için konut sunumunun çeşitlendirilmesi ve çeşitli mali destek programları ile desteklenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Yeni konutlar içinde küçük ve cömertlik kriterlerine uygun konutların oranı		
3.12.5	Özel ihtiyaç gruplarının can güvenliğine yönelik önlemlerin alınması	3.12.4.1	Yaşlılar için konut sunumunun desteklenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Yaşlıların konfor gereksinimlerine uygun olarak üretilen konut sayısının toplam stok içindeki oranı.	Taahhüt yardımları ihtiyaç duyanları oluşturduğu, CBS kapsamında konutların beherlemiş ve itafeye ikaz sistemi sağlanmış konutların sayısı	

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.13	Orta ve daha alt gelir gruplarının konut edinmelerine katkı sağlayan konut kooperatiflerinin son yıllarda konut üretimine katkılarının giderek azalması.	3.13.1	Konut kooperatiflerini güçlendirecek gerekli önlemlerin alınması.	3.13.1.1	Konut kooperatiflerinin daha etkin çalışabilmelerini ve ortaklarının hak ve çıkarılarının daha iyi korunabilmesini sağlamak üzere Kooperatifler Kanununun gözden geçirilerek gerekli değişikliklerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TAU, TOKİ, Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Yerleşmelerde kooperatif ortağı sayısının yıllık inşaat ruhsatı verilen konut sayısına oranı
				3.13.1.2	Yerel yönetimlerin kooperatiflerin asayişini düzenleme olanak sağlayacak arsa üretim modelleri geliştirilmesi.	Yerel Yönetimler	TOKİ	K	Belediye bütçeleri	Yerel yönetimlerin toplam arsa üretim miktarı ile kooperatiflere tahsis ettiği arsa miktarı oranı
				3.13.1.3	Kooperatiflere yönelik kamu kaynaklı kredi olanaklarının yeniden yaratılması.	TOKİ	Malîye Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	Kamu kaynaklı kredilerde desteklenmiş olan kooperatif konutları sayısı
				3.13.1.4	İnşaat halindeki kooperatif konutları için tamamlama kredisi sağlanması.	TOKİ	Malîye Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	"Tamamlama kredisi" niteliğinde açılan kredilerde tamamlanan konutların sayısı
				3.13.1.5	Mülk konut sınıran kooperatiflerinin yansız kooperatif mülkiyetine kiralık sosyal konut sınıran kooperatiflerin kurulmasına olanak sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TOKİ	0	Bütçe gerekmiyor	Yerleşmelerde kooperatif mülkiyetindeki kiralık sosyal konut sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.14	Mevcut konut alanlarında eğitim, sağlık, idari, sosyal ve kültürel tesisler, yeşil alanlar vb. için ayrılan alanların yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş standartların çok altında olması.			3.14.1.1	Kentsel konut alanlarında ağaç sayısının, açık alan ve yeşil alan miktarının artırılması.	Yerel Yönetimler	STK'lar	K	Yatırım Bütçesi	Yerleşimlerde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı
				3.14.1.2	Sosyal ihtiyaç alanlarını kaldırılmaya yönelik plan değişikliklerini iletme/yönelim öncelikli olarak değerlendirilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Donatı alanlarından işyeri veya konut yapımına yönelik plan değişikliklerinin sayısı
				3.14.1.3	Planlardaki sosyal ihtiyaç alanlarının kamu eline geçmesini kolaylaştırıcı araçların geliştirilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Yerleşimlerde kişi başına sosyal donatı alanları miktarı
			3.14.1	Planlama sürecinde tüm kesimleri, kente bitirilemeyen kentsel sosyal donatı alanlarının, kamusal açık alanların, yeşil alanların esasını mevcut standartlar düzeyinde sürümünün sağlanması, ayrıca bu standartların zaman içinde değişen demografik gereksinimlere göre güncellenmesi ve geliştirilmesi.	Yerel yönetimlerin ek olarak konut alanları ile bitirilemeyen sosyal tesisler, bahçeler ya da hobi bahçeleri, çocuk kent çitlikleri vb. kullanım biçimlerini konusunda öncelikli terminolojinin netleştirilmesi ve kent inar planlarında da göstergiler kısmında yer bulabilmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Yerleşimlerde kentsel tamın için ayrılan alan miktarı.
				3.14.1.5	Belediyeler arasında en güzel park düzenlemesi, en işçesiz çocuk parkı, özel ihtiyaç grupları açısından en uygun park, gibi yeşil alan çözümlerini yarışmalar düzenlenmesi.	Yerel Yönetimler	STK'lar	0	Belediye bütçeleri	Belediyelem düzenledikleri yıllık çözümlerçi yarışma sayısı
				3.14.2.1	İmar planlarında belirtilen kamu hizmetlerindeki eksikliklerin giderilmesi için planı alanın içinde ve dışında ek asarlam elde edilmesi .	Yerel Yönetimler	TOKİ	0	Yatırım Bütçesi	Yerleşimlerde kamu hizmetleri için tahsis edilen/kamulaştırılan arsalam alan
		3.14.3	Sağlıklı yaşam için yaygın ve iyi nitelikte yürüyüş parkurlarına öncelik verilmesi ve sosyal alan düzenlenmelerine öncelik verilmesi.	BİB-TAU	Yerel Yönetimler, TSE	K	Belediye bütçeleri	Eğilimsiz çarşılar oluşturulmaya yönelik yapılan uygulama sayısı ve alanı.		
		3.14.4	Arsa ve konut üretimi ile sosyal ve teknik alanlar arasında eşgüdümü sağlamak amacıyla konut yapılmadan önce üretilmesi.	BİB-TAU	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	"Yeşil Yollar Seferberliği" dışındaki yerel yönetim sayısı.		
		3.14.5	Sağlık, eğitim, rekreasyon ve dinlenme amaçlı sosyal alanlar, sosyal alan ve dinlenme alanlarının yaygınlaştırılması ve vatandaşların katılımının sağlanması.	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İlgili Yatırım Bakanlıklar	0	Yatırım Bütçesi	Yerleşimlerde uygulamaya konulan sosyal alanlar ile ilgili kapasite artırma alanları miktarı		
		3.14.6	Yeşil alanların her kentin topografik ve iklimsel özelliklerine bağlı olarak bir sistem bütünlüğü içinde geliştirilmesi, kullanım planı gibi yeşil alan planlarını da imar planının bir parçası olarak eşzamanlı olarak devreye sokulması.	Yerel Yönetimler	Üzel sektör	K	Belediye bütçeleri	Yerleşimlerde Sıdıkka yüzüne mesafesi içinde çocuk oyun alanı, yeşil park gibi aktif yeşil alanı erişilebilen konutların toplam içtiği alan oranı		
		3.14.6.1	Çocuk oyun alanları, parklar gibi kullanılmamış kısımların değerlendirilmesi için gerekli önlemlerin alınması.	Yerel Yönetimler	STK'lar	0	Belediye bütçeleri			

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.15	Konut alanlarında arazi kullanımı, donatı ve hizmetler, altyapı ve erişilebilirlik arasında maksimum ekonoimiyi sağlayacak dengelin kurulmamasının yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi.	3.15.1.	Özellikle özel ve kamusal kullanımlar ile, mahalle parkları, oyun alanları gibi yeşil alanlarda yapı çevre arasında olmak üzere, dengeli arazi kullanım planlaması ve pratiğinin denkleme müzakere süreçleri sonucunda elde edilmesi.	3.15.1.1	Konut alanları için önerilen, net, brüt yoğunluklar ve KAKS değerleri ile donatı alanları arasında ekonomik arazi kullanım dengesinin kurulması için alternatif çözümlerin incelenmesi.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	0	Yatırım Bütçesi	İmar uygulaması yapılan alanlarda sağlanan donatı alanı miktarının nüfusa göre hesaplanan donatı alanı gereksinimine oranı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.16	Kültür varlığı niteliği taşıyan konut tesiyarı konut stokunun bakım ve kullanım için uygun finansman araçlarının uygulanmasını ve finansman araçlarının yeterince geliştirilmemiş olması.	3.16.1	Manevi, tarihi ve kültürel anlamı bulunan yapı, bölge ve yaşam pratiklerinin ya da geleneklerin korunması.	3.16.1.1	Kültür varlığı niteliği taşıyan konut stokunun bakım ve kullanım için uygun yaklaşımların ve finansman araç ve desteklerinin geliştirilmesi.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Çeşitli mali destek programları ile bakım ve onarım yapılan kültür varlığı niteliğindeki konut sayısının toplam sayı içindeki oranı
				3.16.1.2	Geleneksel ve yerel yapı malzemelerinin üretiminin korunması ve sürdürülebilmesi için gerekli önlemlerin geliştirilmesi (Örneğin, Üniversitelerle Yerel Yönetimlerin işbirliği yapması)	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel yönetimler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Yerleşme bazında geleneksel ve yerel malzemeler konusunda araştırma projelerinin sayısı
				3.16.1.3	Kültür varlıklarının onarım ve yapı usulüyle ilgili gerekli eğitimin yapılması, bu eğitimleri tamamlayanların istihdamının kolaylaştırılmasının sağlanması.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Yapı usulüyle eğitimi alanlar ile istihdam edilenlerin sayısı
		3.16.1.4	Kültür varlığı sahiplerini özendirerek teşvikler oluşturulması, bu amaçla özel sektöre işbirliği yapılarak malzeme temin edilmesi. En bakımı cephe, en güzel balkon, en iyi korunmuş yapı vb. yarışmaları yoluyla teşvikler yapılması.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Malzeme yardımları ile onarılmış kültür varlığı sayısı		
		3.16.2.1	İçerisz kalımsız alanların canlandırılmasına yönelik projelerin hazırlanması.	Yerel Yönetimler	Özel sektör	0	Belediye bütçeleri	Uygunlanan boşarılı kentsel canlandırma projesi kapsamında sağlikaştırılan konut sayısı		
		3.16.2.2	Tarihi konut stokunun bakımı ve onarımı için yeterli talep ve girişimin bulunmadığı alanlarda mevcut yasal araçlar kullanılarak yürürlükte ve yurtdışı kaynakları harekete geçirecek projelerin geliştirilmesi.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Kaynağına göre mali destek sağlanan konut sayısı		
3.16.3	Doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarındaki kaçak yapılaşmış alanlara öncelikle müdahale edilmesi.	3.16.3.1	Doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarındaki kaçak yapılaşmış alanlara öncelikle müdahale edilmesi.	3.16.3.2	Bu alanların kaçak yapılaşmaya uğramış doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının orijinal özelliklerini kavuşturulmasına yönelik projelerin, kaçak yapılarda yaşayanların barınma haklarını gözeten yaklaşımlarla geliştirilmesi.	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Proje uygulanan alanlardaki toplam konut sayısı
3.16.3.2	Bu konuda (sit alanlarındaki kaçak yapılaşmaya karşı) eğitim verilen gönüllü konuma zabıtalarnın oluşturulması.	Yerel Yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, STK'lar	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Gönüllü katılımcı sayısı				

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.17	Öncelikli plansız ve dzensiz konut alanları yapılaşma yoğunluğunun sağlıklı yaşam ortamı yaratması.	3.17.1	Kritik yoğunluklu ve dzensiz yapılaşmanın önlenmesi.	3.17.1.1	Yoğunluk ve yapılaşma çevre kalitesi arasındaki ilişki ile ilgili mekansal değişkenlerin ortaya konulması için kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları yapılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Yoğun konut alanlarında yapılan kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları sayısı
		3.17.2	Kentlerde dolu-boş dengisini gözeten yoğunlukların tercih edilmesi, gerekli seyrakleşime kararlarının uygulanması,	3.17.2.1	Henüz dönüşümün gerçekleşmediği ruhsatsız inşa edilmiş konut alanlarında deminensize müzakere sürecini ile donatı gereksinimleri karşılanan dengeli yapı ve nüfus yoğunluklarının elde edilmesini sağlayan plan ve projelerin geliştirilerek uygulanması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Projeler kapsamındaki konut sayısı
3.18	Afet tehlike ve riskli olan alanlarda acil müdahale gerektiren yüksek yoğunluklu dzensiz konut alanlarının varlığı.	3.18.1	Afet tehlike ve riskli olan bina ve alanların hassasiyetle tespit edilmesi, bu konuda ulusal-konumsal veri tabanının oluşturulması bu alanlardan yapılaşmaya açılmaması gerekenlerin belirlenerek buralarda yapılaşmaya izin verilmemesi.	3.18.1.1	Afet tehlike ve riskli olan alanlarda yapılaşmayı önleyici düzenlemelerin yapılması.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Afet tehlike ve riskli olan konut alanı miktarı ile yapılaşmanın öneildiği alan miktarı arasındaki oran
		3.18.2	Jeolojik açıdan salıncalı alanlardaki özellikle yüksek yapılaşma yoğunluğu olan dzensiz konut alanlarının öncelikli sağlanmasını ve gerekirse tasfiye edilmesi.	3.18.2.1	Jeolojik açıdan salıncalı alanların belirlenerek uygun projeler hazırlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Jeolojik açıdan salıncalı konut alanlarında yer alan konut sayısı
		3.18.3	Hassas bölgelerdeki yerleşmelerde yapılaşma yoğunluğunun azaltılması, bu alanların olabildiğince açık alan olarak değerlendirilmesi.	3.18.3.1	İmar planlarında afet sonrası kullanımlar için gerekli düzenlemelerin sağlanması	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü	0	Belediye Bütçeleri	İmar planlarında afet sonrası kullanımlar için ayrılan kişi başına alan miktarı
		3.18.4	Bugünkü mevzuat içinde yer almayan zorunlu yapı sigortası ve meslek risk sigortasının yasalarla zorunlu hale getirilmesi.	3.18.4.1	Zorunlu yapı sigortası ve meslek risk sigortası kapsamında gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	0	Bütçe gerekmiyor	Sigorta yaptırılan konut sayısının toplam içindeki oranı
		3.18.5	Yapı üretiminde ve kullanımda afetlerden koruyucu standartların geliştirilmesi	3.18.5.1	Yapı sektörünün bütünüyle sigorta sistemi içine alınması, yapının daha proje aşamasında kullanılacak bütün malzemelerin tanımlara, kodlara kavuşmasını temin edilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	0	Bütçe gerekmiyor	Sigorta yapılan konut sayısının toplam içindeki oranı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.19	Doğal, tarihi ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanlar ile dere yatakları, orman ve 2B alanlarının katçak yapılaşmalarında işgal edilmesi	3.19.1	Konut gelişme alanının su havzaları ve dere yatakları, tarım alanları, (1,2.,3.) 2B alanları, orman alanları vb. üzerinde betirilmesi, çeper gelişmelerinin sürekli izlenip kontrol altında tutulması	3.19.1.1	Uydu fotoğrafları ve Coğrafi Bilgi Sistemi kayıtlarından yararlanarak bu alanların (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanları, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanlarının) izlenmesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Korunması gereken özellikli alan miktarı ve CBS kapsamında yer alan bu tür alanların oranı
				3.19.1.2	Bu alanlara (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanları, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanları) yönelik düzenli güncel envanter çalışmaları yapılması	Çevre ve Orman Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	CBS kapsamında güncellenen bu tür alanların büyüklükleri
				3.19.1.3	Bu alanların (doğal ve ekolojik özellikleri nedeniyle korunması gereken alanları, su havzaları, dere yatakları, tarım alanları, 2B alanları ve orman alanları) hangi sınırları kapsadığı konusunda görülebilir bir bilgilendirme ve uyarı sisteminin sağlanması(ÇT, levha vb.)	Çevre ve Orman Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Bu tür alanların büyüklükleri
		3.19.1.4	Mevcut yasal düzenlemelem doğal varlıkları korumayı güçlendirecek biçimde revizyonu	Çevre ve Orman Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	K	Bütçe gerekmiyor			
		3.19.1.5	Denetimlerin korumayı sağlayacak biçimde artırılması	Çevre ve Orman Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri			
3.19.2	Havza alanlarındaki yüksek yoğunluklu yapılaşmalarla, dere yatakları, orman ve 2B alanlarında, doğal sit alanlarındaki yapılaşmaların ilgili mevzuata uygun duruma getirilmesi			3.19.2.1	Toplum bilincini artırmaya yönelik çalışmalar yapılması, bu alanlarda yaşayanlara ve öğrencilere yönelik öğretici, eğitici, bilinçlendirici el broşürleri hazırlanıp dağıtılması, mahalle okullarında, kahvehanelerde, vb. toplanma mahallerinde çevre ve kentleşme eğitim seminerleri verilmesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	Gerçekleşen eğitim seminerleri sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.20	Başta yüksek yoğunluklu düzensiz yapılaşmış alanlar olmak üzere, konut alanlarında afet tehlike ve risklerinden korunmaya yardımcı olacak kentsel açık alanların mevcut olmaması veya çok az miktarda olması	3.20.1	Kentsel açık alanların korunması ve geliştirilmesi, afet sırasında kullanılacak üzere açık alanların yaratılması	3.20.1.1	İmar planlarında afet sonrası kullanımı öngörülen alanların belirlenmesi, bu alanların olası kullanımının mekanda da belirlenmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	İmar planlarında afet sonrası kullanımını öngörülen toplam alan
				3.21.1.1	Yüksek yoğunluklu mevcut konut çevrelerinde bakım ve onarımı sağlayacak ada bazında organizasyonların yasal düzenlemeleri ile teşvik edilmesi ve bu durumun yaygın ve öncü uygulamalar ile tanıtılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Bütçe gerekmiyor	Ada bazında nitelik iyileştirilmesi amacıyla kurulmuş organizasyon sayısı
				3.21.1.2	İmar adaları düzeyinde bahçeleri birleştirilerek ortak kullanımını öngören projeler hazırlanarak öncü uygulamaların teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	STK'lar	K	Bütçe gerekmiyor	Bir yılda nitelik iyileştirilmesi kapsamında projelendirilen ve uygulamaya alınan yapı adası alanı
				3.21.1.3	Bu doküman (parsel bazında ruhsatlı olarak oluşmuş, çok katlı ve eskiyen) bakım ve onarımının sağlanmasına yönelik teşviklerin ve vergi avantajlarının sağlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Malîye Bakanlığı	0	Yatırım Bütçesi	Çeşitli malî destek programlarından yararlanarak onarımı yapılmış bu nitelikteki konut sayısı
3.21	Kentlerde çok katlı binalardan oluşmuş mevcut konut alanlarının giderek eskimesi	3.21.2	Toplu olarak oluşmuş konut alanlarının toplu olarak bakım ve yönetiminin sağlanması	3.21.1.4	Yasal süreçlerde parsel bazında gerçekleştirilmiş yüksek yapılaşma yoğunluklu konut alanlarının eskimesi sonucu uygulanabilecek müdahalelere ilişkin alternatif yenileme projelerinin oluşturulması	Yerel Yönetimler	Üniversiteler	0	Belediye bütçeleri	Yerel yönetimler tarafından ada bazında yenilemeyi sağlamaya yönelik oluşturulan proje ve bu kapsamda olan konut sayısı
				3.21.2.1	Site bazında örgütlenmeye ve toplu konut bakım ve yönetim organizasyonlarına yönelik düzenlemelerin teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	TOKİ, Site Yönetimleri	K	Bütçe gerekmiyor	Konut inşaatı sonrası kullanılan site yönetim sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.22	Konutların yaşam çevrelerinin yaşam kalitesini düşürecek nesnel göstergelere dayalı bir sistemin kurulması	3.22.1	Yaşam kalitesini düşürecek nesnel göstergelere ilişkin verilerin sağlanması	3.22.1.1	Göstergelerin (yaşam kalitesini düşürecek nesnel göstergeler) kullanılacak nesnel göstergelere ilişkin verilerin sağlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	
		3.23.1	Kentlilerin yaşadıkları çevreleri ve yaşam kaliteleri ile ilgili değerlendirmelerin sürekli olarak izlenmesi	3.23.1.1	Kent sakinlerinin görüşlerinin yerel yönetimler tarafından izlenmesini sağlayacak anket düzenlemelerinin periyodik olarak yapılması ve değerlendirilmesi	Yerel Yönetimler	STK'lar ve Meslek Kuruluşları, Üniversiteler	K	Belediye bütçeleri	Her yıl anket yapılan kişi sayısı
		3.23.2	Kullanım sonrası değerlendirme çalışmalarının artırılması	3.23.2.1	Kullanım sonrası değerlendirme çalışmaları konusunda yerel yönetimlerle üniversiteler arasında işbirliği yapılması	Yerel Yönetimler	Yerel Yönetimler	K	Belediye bütçeleri	Yapılan toplam kullanım sonrası değerlendirme çalışması sayısı
3.24	Kent genelinde ve konut alanlarında yaygın ve motorsuz taşıt kullanımına öncelik veren yaklaşımların eksikliği	3.24.1	Kent genelinde yaya ve bisiklet erişimini güçlendirilmesi	3.24.1.1	Konut alanlarında trafik, durulma ile yaya öncelikli yol uygulamalarının teşvik edilmesi, inar yönetmeliklerinde, araç ve yaya yolu dışında da bi tip yolları tanımlayan gösterimlerin geliştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Konut alanlarında trafik durulma yapılan yol uzunluğu
				3.24.1.2	Yaya Yolları Tasarım Yarışmaları yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Yaya yolları tasarımına yönelik bir yılda yapılan toplam yarışma sayısı
				3.24.1.3	Yerleşimlerde yaya erişiminin konforunu artıracak kentsel tasarım projelerinin uygulanması	Yerel Yönetimler	STK'lar	K	Belediye bütçeleri	Yaya erişimi konforu için uygulanan kentsel tasarım projesi sayısı
3.24.2	Konut alanları ile çalışma alanları arasında sağlıklı entegrasyonun sağlanması	3.24.1.4	İmar planlarında "bisiklet yolu" olarak düzenlenen yolların da bulunmasına yönelik düzenlemeler yapılması, bisiklet parki alanlarının ayrılması	3.24.1.4	İmar planlarında "bisiklet yolu" olarak düzenlenen yolların da bulunmasına yönelik düzenlemeler yapılması, bisiklet parki alanlarının ayrılması	Yerel Yönetimler	STK'lar	K	Belediye bütçeleri	Toplam bisiklet yolu uzunluğu
		3.24.2.1	Konut ve çalışma alanı ilişkisinin karma kullanım temeline sağlanması	3.24.2.1	Konut ve çalışma alanı ilişkisinin karma kullanım temeline sağlanması	Yerel Yönetimler	Özel sektör	0	Bütçe gerekmiyor	
3.24.3	Otopark sorununun çözümünde öncelikli sorun alanlarından biri olarak ele alınması	3.24.3.1	Konut üretimi ve otopark gereksinimlerinin birlikte çözümünü sağlamaya yönelik buluşu projelerin tespiti	3.24.3.1	Konut üretimi ve otopark gereksinimlerinin birlikte çözümünü sağlamaya yönelik buluşu projelerin tespiti	Yerel Yönetimler	STK'lar, Üniversiteler	0	Belediye bütçeleri	Hazırlanan toplam proje sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.25	Konut stokunda ve yeni konut üretiminde enerji etkin ve iklimle uyumlu konutların az sayıda olması. Enerji etkin ve iklimle uyumlu konut üretimi konusundaki girişimlerin yeterli olmaması ve yeterince teşvik edilmemesi.	3.25.1	Enerji etkin ve iklimle uyumlu konut üretimini teşvik edilmesi ve mevcut binaların enerji etkin hale getirilmesi	3.25.1.1	Güneş enerjisi, jeotermal enerji, rüzgar enerjisinden yararlanmaya yönelik projelerin teşvik edilmesi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Doğal enerjiden yararlanmak üzere hazırlanan ve uygulanan projeler kapsamındaki konut sayısı
				3.25.1.2	Güneş duvarı mimari tasarımların ve tam doğal enerji binalarının yapımının teşvik edilmesi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Toplam rühsatlar içinde güneş duvarı ve tam doğal enerji binaların oranı
				3.25.1.3	Enerji etkin bina performans kriterlerinin yönetmelikler çerçevesinde mevcut ve yeni yapılarda uygulanması	Yerel Yönetimler	Özel Sektör, STK'lar	K	Bütçe gerekmiyor	Yerleşmelerde enerji etkinliği için uyarılan konutların sayısı
				3.25.1.4	Türkiye'deki çeşitli iklim bölgeleri için uygun güneşlenme koşullarını sağlayarak parsel, bina yönetmesini ayrıntılı açıklayan tasarım rehberlerinin hazırlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Tasarım rehberi hazırlanmış olan belediyelerin toplam sayısı
				3.25.1.5	Akıllı yapılar vergi indirimleri, vb. teşvikler sağlanması, bu tip yapıların çeşitli vasıtalarla toplama tanıtılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Malîye Bakanlığı	0	Bütçe gerekmiyor	Vergi vb. mali teşviklerden yararlanan akıllı yapı sayısı
3.25.2	Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent hedefine doğru ekosistem duyarlı bir yaşam kültürünün geliştirilmesi	3.25.2	Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir kent hedefine doğru ekosistem duyarlı bir yaşam kültürünün geliştirilmesi	3.25.2.1	Ekosistem duyarlılığına dayanan bir yaşam kültürü'nün sağlanabilmesi yolunda yazılı ve görsel basında yayımlar yapılması, eğitim kurumlarında bu konuda dersler verilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	Eğitim programlarına konulan ders saati
				3.25.2.2	Temiz çevreler, yaya öncelikli sokaklar gibi sloganlar ve kampanyaların teşvik edilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Temiz çevre, yaya öncelikli sokak kampanyası başlatılan toplam belediye sayısı.
				3.25.2.3	Sağlıklı yerleşmeler konusunda eğitim ve katılımı desteklemesi, sağlıklı şehirler konusunda girişimlerin geliştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Çevre ve Orman Bakanlığı, İlgili Kamu Kuruluşları	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Sağlıklı şehir hareketi içinde yer alan belediye sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
MEVCUT KONUT ÜRETİM YAKLAŞIMLARI VE SOSYAL-MEKANSAL AYRISMA										
3.26	Korunaklı konut sitelerinin güderek artması ile kentsel ayrımsanın keskinleşmesi ve toplumsal bitkinleşmede sorunlar yaşanması, (dışlanma, toplumsal ihraç/teçir) sorunları	3.26.1	Farklı gelir gruplarına yönelik konutların bir arada üretilemesinin teşvik edilmesi	3.26.1.1	Özellikle toplu konut alanlarında konut çeşitliliğinin teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	TOKİ, Meslek Odaları, Özel Sektör	K	Bütçe gerekmiyor	Toplu konut alanlarındaki konutların konut tipine göre dağılımı
				3.26.1.2	Korunaklı sitelerin çevre ile ilişkilerini geliştirecek ve geçirgenliği artıracak aktiviteler geliştirilmesi (mahalle senlikleri, mahalle toplantıları, ağaç dikme etkinlikleri, vb)	Yerel Yönetimler	Site Yönetimleri, STK'lar	K	Bütçe gerekmiyor	
				3.26.1.3	Belediyeye ait yoll ve yeşil alanların korunaklı siteler kapsamında kamuya kapatılmasının önlenmesi	Yerel Yönetimler	Site Yönetimleri, STK'lar	K	Bütçe gerekmiyor	Bu kapsamda denetlenen site sayısı
				3.26.2.1	Konut alanlarında güvenli yapılar için tasarımların geliştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Konut alanlarında suç oranları
3.27	Konut alanlarında tek tipleşme ve yerel özgünlüğün kaybolması sorunu	3.27.1	Toplu konut uygulamalarında tek tipleşmeye yol açılmayı amaçlayan çeşitliliğin sağlanması	3.26.2.2	Mekansal açıdan duygusuz ve güçlendirilmesini sağlayacak biçimde mahalle düzeyinde örgütlenmelerin teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	STK'lar, Mahalle Muhtarları	K	Bütçe gerekmiyor	Yerleşmelerde mahalle örgütlerinin sayısı
				3.27.1.1	TOKİ projelerinde yerel mimari özellikleri de kapsayan konut tasarımlarının elde edilmesi	TOKİ	Meslek Odaları, Üniversiteler	K	Yatırım Bütçesi	
				3.27.1.2	Yeni gelişecek konut alanlarında genel geçerli imar yönetmeliklerinin yansırna, yerelle özgül ve nitelikleri geliştirmeye yönelik "tasarım rehberleri" nin oluşturularak uygulanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	0	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Tasarım rehberi hazırlayan belediye sayısı
3.27.3	Yerleşim estetiğinin, sanat, mimari, kent tasarımı ve planlaması alanlarındaki geleneksel, yerel, modern ve diğer stillerdeki gelişmeler dikkate alan ve bunlar arasında mütazakere sonucu oluşmuş bir dengelyi gözeten bir yöntemle oluşturulması	3.27.3.1	Farkındalık oluşturmak üzere kent kenti yapan değerleri tanımlayacak bütünsel çalışmalar yapılması	3.27.1.3	Kamu kuruluşlarının gerçekleştirdiği toplu konut alanlarında yaşayıcılara yönelik memnuniyet araştırmaları yapılarak, sonuçların yeni uygulamalarda dikkate alınması	TOKİ	Yerel Yönetimler, Meslek Odaları, Üniversiteler	K	Yatırım Bütçesi	Gerçekleştirilen araştırma sayısı
						Yerel Yönetimler	Üniversiteler, Meslek Kuruluşları, STK'lar	K	Belediye Bütçeleri	Gerçekleştirilen araştırma sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.28	Yürürlükteki yasalar uyarınca yapılaşdırılmayan çok sayıda konutun bütünlmesi	3.28.1	Ruhsatsız gelişmiş konut alanlarında yaşayanların barınma hakkı dikkate alınarak, bu alanların mevcut plan ve yasalarda öngörülen işlevlerine ve yapılaşma düzenine kavuşturulmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması	3.28.1	Bu alanların mevcut plan ve mezuata uygun kullanılmasını ve buralarda yaşayanların barınma hakkını sağlamayı öngören projelerin katılımcı süreçlerle gerçekleştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Yerleşmelerde uygulanan projeler kapsamındaki konut sayısı
3.29	İslah imar planlarıyla mesrulaştırılan eski hisseli tapu ve geçkondu alanlarının, yeni imar haklarıyla daha yoğun, donatı yetersizlikleri bulunan alanlar olarak gelişmeleri	3.29.1	İslah imar planlarında yüksek yoğunlukla rant artırımı yerine öncelikte sosyal ve teknik altyapı standartları geliştirilmiş konut çevreleri oluşturulmasının sağlanması	3.29.1.1	Mevcut yoğun konut dokularında teknik ve sosyal altyapı ile ilgili alanları elde etmeye yönelik uygulama araçlarının geliştirilmesi ve kamulaştırmada kullanılacak kaynakların artırılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Uygulamaların yapıldığı alanlarda gerçekleştirilen kişi başına sosyal donatı alanı
3.30	Siyasi iktidarların, çeşitli kanunlarda düzenlemeler yaparak veya özel kanunlar çıkararak, geçkondu ve kaçak yapılaşmalara af getirme eğilimleri	3.30.1	İmar affı sonucunu doğuracak mevzuat değişiklikleri yerine ruhsatsız yapılaşmış alanların mevcut plan ve yasalardaki işlevlerine dönüştürülmesini öngören düzenlemelerin yapılması	3.30.1.1	Ruhsatsız yapılaşmayı caydırmayı öngören ceza müeyyidelerinin yansız işgaline ve usulsüzlük cezalarının uygulanmasının sağlanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	Ceza uygulanan yapı sayısı
		3.30.1.2		3.30.1.2	Tasfiye edilmesi gereken ruhsatsız yapılaşmış alanlarda yaşayanların taşınacakları konut stokunun oluşturulması	Yerel Yönetimler	TOKİ	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Dönüşüm projelerinde kullanılanlara üzere inşa edilen konut sayısı
		3.30.1.3		3.30.1.3	Bu alanların kullanılmalarını sağlayacak barınma güvencesinin tapu verilmesi biçiminde anlaşılmasını için gerekli bilgilendirmelerin yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Bütçe gerekmiyor	

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE		
3.31	Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önlemek üzere yasalarm öngördüğü cezaların uygulanmaması	3.31.1	Kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmayı önlemek üzere yasalarm öngördüğü cezaların uygulanması	3.31.1.1	Gecekondulu ile mücaddeyi güçlendirmek için para cezası ve TCK 184.maddde uygulamasının gecekondular için de ayrı bir fıkr eklenerek düzenlenmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Adalet Bakanlığı	K	Bütçe gerekmiyor			
				3.31.1.2	3194. sayılı Kanunun 42.maddesinde düzenlenen para cezasının alt ve üst sınırının, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararında gösterilen iptal gerekçelerine dikkat edilerek adalet duyurusunu zedelemeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Adalet Bakanlığı	K	Bütçe gerekmiyor			
				3.31.1.3	3194. sayılı Kanunun 32.maddesi uyarınca yapılan tespitlerin ruhsatsız yapılarla, ruhsat ve eklemme aykırı yapılan yapılar için ayrı maddelerde düzenlenmesi ve para cezaları ve yaptırımların farklılaştırılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Adalet Bakanlığı	K	Bütçe gerekmiyor			
		3.31.2	Gerek kaçak yapıyla mücaddelede gerekse imar mevzuatının içinde sistemin etkin ve şeffaf bir adı denetim tabi tutulması açısından yapı sistemi geliştirilmesi	3.31.2.1	İmar ve planlama konularında uzman bir yapı sistemi oluşturulması	Adalet Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	K	Bütçe gerekmiyor	Oluşturulan mahkemelerde bir yılda Karara bağlanan dava sayısı		
		3.31.3	Yerel yönetimlerin, kaçak yapı ve gecekondulu ile mücaddele edecek eğitimli ve donanımlı personel istihdam etmesi	3.31.3.1	Kaçak yapıya başlangıçından itibaren müdahale edilebilmesi için kentlerdeki gelişmelerin uydu teknolojileri ile izlenilmesinin sağlanması ve bu konuda gerekli denetim yapısının oluşturulması	3.31.3.1	Kaçak yapıya başlangıçından itibaren müdahale edilebilmesi için kentlerdeki gelişmelerin uydu teknolojileri ile izlenilmesinin sağlanması ve bu konuda gerekli denetim yapısının oluşturulması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi	Denetimlerde belirlenen kaçak yapı sayısı
				3.31.3.2	Her belediye ve ilgili birimler bünyesinde kaçak yapı ihbar hatları kurulması	3.31.3.2	Her belediye ve ilgili birimler bünyesinde kaçak yapı ihbar hatları kurulması	Yerel Yönetimler	STK'lar,Özel Sektör	K	Belediye Bütçeleri	Kaçak yapı ihbar hattı kuran belediye sayısı

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.32	Yerel yönetimlerin çeşitli nedenlerle edenebilir toplu konut üretiminde etkili olmaması	3.32.1	Kamu ve özel kuruluşların konut üretiminde işbirliği içinde çalışması	3.32.1.1	Yerel yönetim, özel kuruluşlar ve konut kooperatifleri ortaklığı ile konut organizasyonları yapılması	Yerel Yönetimler	TOKİ, Kooperatif, Özel Sektör	K	Belediye Bütçesi, Yatırım Bütçesi	İşbirliği yapılan projelerde üretilen konut sayısı
3.33	Kaçak yapıların alınıp satılmasının yeterince engellenememesi	3.33.1	Kaçak yapıların alım-satımının önlenmesi konusundaki tedbirlerin artırılması	3.33.1.1	Kaçak yapı ve gerek konutu olgusunun tapu sicilinden bağimsız dışlanmaması ve bu tasniflerin bulunmuş parsellerin alım satımının kısıtlanması için mevzuat düzenlenmesi yapılması	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Yerel Yönetimler Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	K	Bütçe gerekmiyor	
3.34	Kaçak yapılaşmanın; imar kanununda yapı sahibi, müteahhit ve fenni mesul sorumluluğu ile sınırlanmaması, yerel yönetimlerin görevleri içiğin sorumlulukların ve cezai müeyyidelerin belirlenmemesi	3.34.1	Kaçak yapılaşma ile ilgili sorumlulukların kapsamının genişletilmesi ve netleştirilmesi	3.34.1.1	Yapı denetiminin, yapıya dahil olan bütün aktörlerce istenilmesi, böylelikle belediye/özel idare, yapı denetim şirketleri, fenni mesuliler, mestek odaları, sigorta şirketleri ve yapı sahibi arasında "dağıtılmış sorumluluk" esasları getirilmesi	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Özel Sektör, Meslek Odaları	K	Bütçe gerekmiyor	
		3.35.1	Kentsel dönüşümde konu olan alanların/yapıların farklı özellikler (konumlandığı alan, mülköyet, yapısal durum, doğal özellikler, arsa değeri, kullanıcı profili vb.) taşıması nedeniyle dönüşüm türlerinin tanımlanması	3.35.1.1	Dönüşüm türlerinin oluşturulmasına esas, araştırma ve analizleri yapılması	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler, TOKİ	K	Yatırım Bütçesi	Farklı yasalar kapsamında ele alınabilecek dönüşüm türü sayısı
3.35	Kentsel dönüşümde ilişkin mevzuattaki eksiklikler	3.35.2	Oluşturulan dönüşüm türleme göre, her dönüşüm türü için müdahale biçimlerinin ve ilkelerinin ortaya konulması ve uygulamayı yönlendirecek mevzuatın oluşturulması	3.35.2.1	Kentsel dönüşümün bütüncül bir planlama analizi içinde ele alınmasını öngören yasal düzenlemelerin yapılması	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları, STK'lar ve TOKİ	K	Yatırım Bütçesi	
		3.35.3	İkinci mevzuatın düzenlenmesi, uygulama yöntemlerinin tanımlanması.	3.35.3.1	Yönetmeliklerin çıkarılması	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Meslek Odaları ve STK'lar	K	Yatırım Bütçesi	
		3.35.4	Kentsel dönüşüm mevzuatının ilgili yasalarla uyumlaştırılması	3.35.4.1	Yürürlükteki ilgili mevzuatta bağının kurulması	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı	K	Bütçe gerektiliyor	

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE		
3.36	Planlama Sorunları	3.36.1	Kentsel dönüşüm projelerinin diğer sektör politikaları ve üst ölçekli plan kararlarıyla ilişkilendirilerek planlanması	3.36.1.1	Sanayi, çevre ve toplumsal gelişme politikalarıyla bağının kurulması	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ, Özel Sektör, STK'lar ve Meslek Odaları	K	Bütçe gerektirmiyor	Yerleşmelerde uygulanan dönüşüm projeleri sayısı		
		3.36.2	Barınma hakkı kapsamında hak sahipliği ölçülerinin yönetmeliklerle belirtenek hak sahiplerinin sürece katılımının sağlanması	3.36.1.2	Kent / kentsel bölge stratejik plan ve vizyonu ile ilişkisinin kurulması	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İlgili Kamu Kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor			
		3.36.3	Hak sahipleri yansırı projeye ilgili diğer tarafların (projelerin uygulanacağı alanda yaşayan kiracı, esnaf vb.) da katılımının sağlanması	3.36.1.3	Yönlendirici belgelerin üretilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri			
		3.36.4	Dönüşüm kararının verilme sürecinin toplumsal müzakere süreçleriyle desteklenmiş olması	3.36.2.1	Katılım modellerinin oluşturularak uygulanması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler, TOKİ	K	Genel Bütçe ve Belediye Bütçeleri	Dönüşüm türlerine göre geliştirilen katılım modeli sayısı		
		3.36.5	Dönüşüm projelerinin şeffaflık, hesap verebilir, katılımcı süreçleriyle bitenleşmiş bir planlama yaklaşımıyla hazırlanması	3.36.3.1	Projelerin etkilenen tarafları mağduriyetini önleyecek alternatif stratejilerin oluşturulması	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ	K	Belediye Bütçeleri	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları		
		3.36.6	Üst ölçekli planlara uygun kentsel tasarım projeleri hazırlanarak dönüşümün gerçekleştirilmesi	3.36.4.1	Projeyle ilgili tarafları katılımıyla düzenlenecek toplantılarda üzerinde uzlaşılacak kararlar elde edilmesi	Yerel Yönetimler	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ	K	Belediye Bütçeleri	Yenileme Alanları İlke Planlama kararlarının tüm ilçeli paydaşlarca desteklenmiş olduğuna dair belginsiz araştırmanın varlığı		
		3.37.1	Kentsel dönüşüm alanlarındaki hak sahiplerinin yaşam kültürüne uygun nitelikli proje seçenekleri sunulması	3.36.5.1	Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleminin tüm süreçlerine sürecinde geçerli olması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	K	Bütçe gerektirmiyor	Dönüşüm projeleriyle ilgili açılan dava sayısı		
		3.37.2	Projelerin bekletilere cevap verilme düzeyinin yükseltilmesi	3.36.6.1	Kentsel tasarım ve alt yapı projelerinin hazırlanması	Yerel Yönetimler	TOKİ, STK'lar, üniversiteler	K	Belediye Bütçeleri			
		3.37	Yeniden gelişim sonucu ortaya çıkan mekansal kırımlık sorunu	3.37.1	Kentsel dönüşüm alanlarındaki hak sahiplerinin yaşam kültürüne uygun nitelikli proje seçenekleri sunulması	3.37.1.1	Nitelikli alternatif mekan ve yapı tasarım projelerinin hazırlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	K	Belediye Bütçeleri	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve etkilenen hanehalklarının sayıları
				3.37.2	Projelerin bekletilere cevap verilme düzeyinin yükseltilmesi	3.37.2.1	Halkla ilişkiler yöntemleri kullanarak hak sahiplerinin beklentilerinin tespit edilmesi	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	K	Belediye Bütçeleri	

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
3.38	Kentsel dönüşümün planlana hiyerarşisi içindeki konumu ile ilgili sorunlar	3.38.1	Üst ölçek planlar ile Yenileme Alanı kentsel dönüşüm plan önerilerinin ve ilgili kentsel tasarım projelerinin çelişmemesi	3.38.1.1	Üst ölçek planlar ile uyumlu kentsel dönüşüm plan ve ilgili kentsel tasarım projelerinin hazırlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yatırım Bütçesi	Hazırlanan kentsel tasarım proje sayısı
				3.38.1.2	Üst ölçek planları hazırlayan kurumlar ile kentsel dönüşüm alanlarına ilişkin sorumluluğu alan kurumların etkin koordinasyonunun sağlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yatırım Bütçesi	Hazırlanan kentsel tasarım proje sayısı
				3.39.1.1	Dönüşüm alanlarında yaşayışların kalınak istemleri dorumunda, uygulanma sonrasında alanda kalınalmanın sağlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar (/ Mahalle Paydaş Demegü), Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yatırım Bütçesi	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahipleri ve eklemlen hanehalklarının sayıları
3.39	Dönüşüm uygulamaların soyulaştırmaya yol açması	3.39.1	Kentsel dönüşüm alanlarında mutenaslaştırmının minimize edilmesi	3.39.1.2	Dönüşüm alanlarında yaşayışlar için, kiracılar da dahil olmak üzere, geçici transfer konularının sağlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar (/ Mahalle Paydaş Demegü), Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yatırım Bütçesi	Dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı
				3.39.1.3	Kentsel dönüşüm alanlarında, uygulama sonrası dönmele isteyen tüm hak sahipleri için, satın alınabilir ve kalıcı konut sağlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar (/ Mahalle Paydaş Demegü), Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yerel, Ulusal, Uluslar arası	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahiplerinden dönüşüm sonrası alında kalan hanehalklarının oranı
				3.40.1.1	Yerel yönetim personeli ve yöre sakinleri örgütlemelerinde yer alan temsilcilerin birlikte ortaklık çalışması yürütölmelerini için Kapasite artırma programlarının hazırlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Meslek Odaları, STK'lar (/ Mahalle Paydaş Demegü), Üniversiteler, Özel Sektör	0	Yerel, Ulusal, Uluslar arası	Uygulanan kapasite artırma programı sayısı
3.40	Mahalle sakinlerinin dönüşüm uygulamalarına karşı güvensizlik nedeniyle dönüşüm istemyle belediyelere başvurmaması	3.40.1	Yerel yönetimler ve ilgili potansiyel / tanımlı kentsel dönüşüm alanlarında yaşayışlar arasında güvene duştuurulması	3.41.1.1	Binalarda ısı yalıtım yönetmeliğı, enerji performans sertifikası ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler, TOKİ, Çevre ve Orman Bakanlığı	Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Özel Sektör	K	Bütçe gerektirmiyor	Etkin enerji kullanım sertifikalı yıllık konut üretimi
				3.41.2	Projelerin uygulanmasına, gerçekçi maliyet ve getir tahminleri ile finansman gereksinimlerinin belirlenmesine dayalı yapılabirlik analizleri esas alınarak karar verilmesi	Yerel Yönetimler, TOKİ	STK'lar, Özel Sektör	K	Bütçe gerektirmiyor	
				3.41.3	Dönüşüm projelerinin kamu-özel sektör işbirliğı ile gerçekleştirilmesi, kamuya yeni projelerin uygulanmasını güçleştirecek maliyetler getirmemesi	Yerel Yönetimler, TOKİ	STK'lar, Özel Sektör	K	Bütçe gerektirmiyor	
3.41	Kentsel Dönüşümün sürdürülebilirliğı sorunu	3.41.3	Dönüşüm projelerinin kamu-özel sektör işbirliğı ile gerçekleştirilmesi, kamuya yeni projelerin uygulanmasını güçleştirecek maliyetler getirmemesi	3.41.3.1	İşbirliğinin ayrıntıları hususunda projenin başlangıcında tarafların mutabakata varmalarının sağlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	STK'lar, Özel Sektör	K	Bütçe gerektirmiyor	

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.42	Kentsel dönüşümde uygulama soruları	3.42.1	Kentsel dönüşüm uygulama alanları ve önceliklerinin belirlenmesi ve teknik yönlemlerde birleştirilmesine ilişkin ilkelerin oluşturulması	3.42.1.1	Uygulamaya geçilecek projelerde ilgili kaynak terimi ve fizibilite çalışmasının yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimler	K	Proje Bütçesi	
		3.42.2	Yerel yönetimlerin bünyesinde Dönüşüm Projesi Uygulama Birim'i'nin oluşturulması	3.42.2.1	Dönüşüm sürecinde paydaşlarla diyalogu sağlayacak kurulların oluşturulması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel Sektör, STK'lar ve meslek kuruluşları	K	Proje Bütçesi	
		3.42.3	Dönüşüm proje alanları için Kenin vizyonu ve üst düzey planlarıyla uyumlu olacak biçimde plan ve projelerin hazırlanma ilkelerinin belirlenmesi	3.42.3.1	Dönüşüm projesi etap ve programlarının oluşturulma yöntemlerinin tanımlanması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor	
		3.42.4	Dönüşüm alanlarında yaşama ve çalışma alanları dengesini gözetilerek planlama yaklaşımlarının benimsenmesi	3.42.4.1	Dönüşüm proje alanlarında yaşayamların benimsenmelerinin gerçekleştirilmesi ve istihdam yaratılmasına yönelik programların oluşturulması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları	K	Belediye ve Proje Bütçeleri	Dönüşüm projeleri kapsamındaki hak sahiplerinden dönüşüm sonrası alana kalan hanehalklarının oranı
		3.42.5	Dönüşüm projelerinin uygulamasında kamu finansman katkısının proje hazırlığı, örgütlenme, sosyal ve teknik altyapı ile yerel yönetimlere sağlanan proje kredisi ile sınırlandırılması ilkesinin benimsenmesi	3.42.5.1	Dönüşüm projelerinin uygulamasında kamu finansman desteği gereksiniminin belirlenmesi, kullanılacak kamu kaynaklarının geri ödenmesinin yollarının tanımlanması ve ek getirilerin kamu yararına değerlendirilmesi	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor	Proje maliyetleri içinde kamu finansman katkısı oranları
		3.42.6.	Kentsel dönüşüm projelerinde uygulama araçlarının değer esaslı olarak belirlenmesi ve kamu yararı amacıyla uygulanması ilkesinin benimsenmesi	3.42.6.1	Değer esasının projeye katılanların yükümlülükleri ve getirilerinin tanımlanması için yöntemlerin oluşturulması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı	K	Bütçe gerektirmiyor	
3.43	Kentsel dönüşümün finansman sorunu	3.43.1	Projelerin uygulanma ve finansmanında kamu-özel sektör işbirliği ilkesinin benimsenmesi	3.43.1.1	Kamu-özel sektör işbirliklerinde tarafların rollerini proje türlerine ve niteliklerine göre tanımlayan kurulların oluşturulması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor	
		3.43.2	Ulusal ve ulusal arası kaynakları harekete geçirebilecek nitelikte öncü projelerin kurgulanması	3.43.2.1	Seçilecek öncü projeler için, ayrıntılı uygulama ve finansman programlarının hazırlanması ve potansiyel katılımcılara duyurulması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor	Proje maliyetleri içinde kamu ve diğer katılımcıların finansmana katkı oranları

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KONUT VE ARSA POLİTİKALARI KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SARIBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
3.44	Planlı müdahale etmeye ya da sürdürülebilir kentsel dönüşüm (fiziki yapılaşmanın, ekonomik gelişmeyi sağlayacak, kentin çevresel performansını ve çöküntü alanlarında yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirecek biçimde gerçekleştirilmeme) sorunu	3.44.1	Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin ekonomik kalkınma stratejisi geliştirilmesi	3.44.1.1	Proje alanının kentsel bitirimi ile sağlanarak sağlanan sosyal faydaların, kentsel kullanımı fonksiyonlar olarak planlanması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör, STK'lar ve Meslek Kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor	Kentsel dönüşümü gerçekleştiren müdahalelerle yerel yönetimler arasında mütahiplik oluşturulması ve yerel yönetimlerin meslek edinebilir ve alternatif konut sunma konularında yükümlülükler getiren şerhname / protokol sayıları
				3.44.1.2	Kentsel dönüşümü gerçekleştiren mütahiplik ve eşgüdümü, diğer sosyal yararlar edilebilir meslek edinebilir ve alternatif konut sunma konularında yükümlülükler üstlenme koşullarının geliştirilmesi	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör	K	Proje Bütçesi	Proje Bütçesi
				3.44.2.1	Mahalle Dönüşüm Fonu oluşturularak, en çok yardıma gereksinim olanları bu fondan yararlandırılması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	Özel sektör	K	Proje Bütçesi	Proje Bütçesi
				3.44.2.2	Mahalle Dönüşüm Fonu gibi özel fonların kullanımında başarıyı getiren uygulamaların geliştirilmesi ve Mahalle Dönüşüm Stratejisi hazırlanmasını teşvik ederek tutumak.	Yerel Yönetimler	Özel sektör, TOKİ	K	Bütçe gerektirmiyor	Bölgeyelere hazırlanmış bilimsel raporların yaygın ve etkin şekilde kullanılmasına yönelik Mahalle Dönüşüm Stratejisi sayısı
				3.44.2.3	Hem nitelik şartlarının hem de kıracılam dönüşüm uygulama sürecinde transfer edilebilir ve geçici olarak kalacağı sosyal konut alanlarının oluşturulması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Özel sektör	K	Belediye ve Proje Bütçeleri	Dönüşüm projelerinde kullanılmak üzere inşa edilen konut sayısı
				3.44.2.4	Yerel yönetimlerin, tüm ilgili tarafların katılımıyla dönüşüm projeleri uygulamaya başlanmasını sağlayacak biçimde, toplum katılım stratejisi hazırlanması	Yerel Yönetimler, TOKİ	Özel sektör, STK'lar, meslek kuruluşları	K	Bütçe gerektirmiyor	Toplum katılım stratejisi hazırlanan dönüşüm projeleri oranı
				3.44.2.5	Mütahiplik alanının en aza indirgenmesi farklı dünya kentleri deneyimlerinden yararlanabilir farklı modeller geliştirilmesi için, arsa almak biçimde uluslararası karşılaştırmalı çözümlenme çalışması yapılması	Yerel Yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ	Özel sektör, üniversiteler	K	Bütçe gerektirmiyor	Toplum esaslı proje fonu oluşturulan proje sayısı
				3.44.2.6	Farklı kent ve yerleşim alanlarında 'yeni uygulama örnekleri' olarak toplum esaslı proje uygulamalarının teşvik edilmesi için temin olmaktadır.	Yerel Yönetimler, TOKİ	Özel Sektör	K	Belediye ve Proje Bütçeleri	Toplum esaslı proje fonu oluşturulan proje sayısı
				3.44.3.1	St. Alanları (2883 sayılı Yasa) ve Yenilene Alanlar (5346 sayılı Yasa) ile ilgili uygulamaların (Konuma Amacı) İmar Planı kapsamında bitirilebilir olarak ele alınmaları ve genel planlama kararları ile uyumlaştırılarak sağlanması	Yerel Yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ	Özel Sektör, STK'lar, üniversiteler	K	Bütçe gerektirmiyor	Yenilenenler ve etkin enerji kullanımı lina sayısı
				3.44.3.2	Kentsel dönüşüm strateji ve programlarının uygulanmasında azaltımadığı diğer bütçeler ve risk olan yerleşimlere verilmesi	Yerel Yönetimler, TOKİ, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı	Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler, Meslek Odaları	K	Bütçe gerektirmiyor	Yenilenenler ve etkin enerji kullanımı lina sayısı
3.44.3.3	Statistiklerdir / çevre dostu / jeolojik riskler / iklimlendirme / enerji verimliliği ve etkin enerji kullanımını teşvik edecek araç ve gereçlerin geliştirilmesi	Yerel Yönetimler, TOKİ, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı	Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler, Meslek Odaları	K	Bütçe gerektirmiyor	Yenilenenler ve etkin enerji kullanımı lina sayısı				
3.44.3.4	Farklı kent ve yerleşim alanlarında 'yeni uygulama örnekleri' olarak toplum esaslı proje uygulamalarının teşvik edilmesi için temin olmaktadır.	Yerel Yönetimler, TOKİ, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı	Özel Sektör, STK'lar, Üniversiteler, Meslek Odaları	K	Belediye ve Proje Bütçeleri	Kısmi değişim dikte alanı / dışık karbondioksit kentsel dönüşüm uygulamaları sayısı				

KAYNAKLAR

Balamir, M. ve diğ., (2005): Aspects of urban regeneratiobnin Turkey: the Zeytinburnu Project, UK-Turkey Urban Regeneration Symposium, Ankara.

Bilgin İ. (1996): Türkiye'nin Modernleşme Süreci İçinde Konut Üretimi <http://www.arkitera.com/platform.php?action=displaySession&ID=25&year=&aID=140> (orijinal kaynak:"Tanzimat'tan Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşmenin Modernleşme Süreci", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme içinde s.472-490; Tarih Vakfı Yayını, İstanbul)

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi (1999) : Habitat Gündemi ve İstanbul Deklerasyonu, Hedef ve İlkeler, Taahhütler ve Küresel Eylem Planı, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II, (Habitat Agenda and İstanbul Decleration-March 1997 çevirisi), T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.

Böke, V., Ergen, C. (2006), Kaçak Yapı, Seçkin Yayınları, Ankara.

Bölen, F., Türkoğlu, H., Yirmibeşoğlu, F., (2005), "İstanbul'da Arazi Değerleri ve Yapılaşma Yoğunluğu İlişkisi", Planlamada Yeni Politikalar ve Stratejiler, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokyum, 7-9 Kasım 2005, Bildiri Kitabı, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Bölen, F., Türkoğlu, H.D., Ergun, N., Yirmibeşoğlu, F., Kundak, S., Terzi, F. ve Kaya, S. (2006a), İstanbul'da Konut Yerleşim Alanlarının Analizi, İMP Konut ve Yaşam Kalitesi Grubu Raporu, İstanbul.

Bölen, F., Türkoğlu, H.D., Ergun, N., Yirmibeşoğlu, F., Kundak, S., Terzi, F. ve Kaya, S. (2006b), Konut Yerleşim Alanlarında Fiziksel Çevre Kalitesi Analizi, İMP Konut ve Yaşam Kalitesi Grubu Raporu, Cilt I, İstanbul.

EC (1999): European Spatial Development Perspective, Brusells.

ESDP (1999) : European Spatial Development Perspective Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union Agreed at the Informal Council of Ministers responsible for Spatial Planning in Potsdam, May 1999, Published by the European Commission Prepared by the Committee on Spatial Development, <http://ec.europa.eu/>

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (2004): Quality of Life in Europe, First European Quality of Life Survey 2003.

Gibson, M. & Kocabaş, A. (2000): 'Turkish Planning At The Crossroads: False Dawn Or Vision Of New Era?' *Proc. 3rd Sharjah International Urban Planning Symposium*, University of Sharjah, UAE, April 2000.

Gibson, M.; Kocabaş, A. ve Öztaş, T. (2003): *İstanbul'un AB Uyum Sürecinde Deprem Gerçeğini Dikkate Alan Sürdürülebilir Mahalle Yenileşmesi için bir Strateji ve Eylem Planı*, İBB-MSÜ-LSBU, 59-Y ve KD.M 460.101.

Gibson, M. & Kocabaş, A. (2007): 'Türkiye'de Planlama Yol Ayrımında: Sahte bir Şafak mı Yoksa Yeni bir Dönemin Vizyonu mu?', Mengi, A. (ed.) Kent ve planlama: geçmişini korumak geleceğini tasarlamak, Ruşen Keleş'e Armağan Dizisi, vol. II, Kocabaş, A. (çeviri), s. 39-45, Ankara: İmge Kitabevi.

Gibson, M. ve Gökşin, A. (2008): Yayınlanmamış 'Mahalle Bazlı Kentsel Dönüşüm' Araştırma Raporu, İstanbul.

Görgülü, Z. (2007): 'Kültürel Mirasımızın Korunması Üzerine Bir Kez Daha Düşünürken', Mengi, A. (ed.) Kent ve planlama: geçmişini korumak geleceğini tasarlamak, Ruşen Keleş'e Armağan Dizisi, vol. II, Kocabaş, A. (çeviri), s. 443-480, Ankara: İmge Kitabevi.

Guzey, O. (2009): 'Urban Regeneration and Increased Competitive Power: Ankara in an Era of Globalisation' in *Cities*, vol. 26, pp.26-37.

Häußermann, H., Siebel, W., (1996), *Soziologie des Wohnens: Eine Einführung in Wandel und Ausdifferenzierung des Wohnens*, Juventa Verlag, Weinheim ve München, s.13-43.

İBB-JICA Raporu (2002): İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul.

İstanbul Deprem Master Planı (2003): BÜ, İTÜ, ODTÜ, YTÜ, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul.

Jacobs, B., Dutton, C. (2000): 'Social and community issues' in Roberts, P and Sykes, H (ed.s) *Urban regeneration handbook*, London: Sage.

Keleş, R. (2000): *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Keleş, R. (2000): *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, 5. baskı, Ankara.

Keyder, Ç. (2005): 'Globalization and social exclusion in Istanbul', *International Journal of Urban and Regional Research*, 29 (1), 124-143.

Kocabaş, A. (2000): 'Urban Conservation Planning, Mayoral Vision And Development Outcomes In Central Istanbul', *Proc. 3rd Sharjah Urban Planning Symposium, University of Sharjah*, UAE, April.

Kocabaş, A. (2005): 'The Emergence of Istanbul's Fifth Urban Planning Period: A Transition to Planning for Sustainable Urban Regeneration', *Journal of Urban Technology*, Taylor & Francis Group: Routledge.

Kocabaş, A. (2005): *Neighbourhood Regeneration: English Practice and Turkish Prospects*, London South Bank University, London, ISBN: 1874418 – 53 – 5.

Kocabaş, A. (2005): 'Londra'da Kentsel Yenileşme / Dönüşüm Uygulaması: Toplum Gelişme Kurumlarının Rolü', *Mimarist*, üç aylık mimarlık kültür dergisi, yıl: 5, sayı: 18, İstanbul.

Kocabaş, A. (2006): *Kentsel dönüşüm (yenileş(tir)me: İngiltere deneyimi ve Türkiye'deki beklentiler*, İstanbul: Literatür, ISBN 975-04-0393-2.

Kocabas, A.; Gibson, M.; Diren, M.; Aygun, B. (2008) 'Planning for low carbon development: evolving experience in England and emerging issues in Turkey', the proceedings of the *Tenth Sharjah International Urban Planning Symposium on Capital cities, wicked problem: best practices in planning and policy response mechanisms*, November 23-25th, Sharjah American University, UAE.

Marans, R. W., (2003): Understanding Environmental Quality Through Quality of Life Studies: The 2001 DAS and its use in subjective and Objective Indicators. *Landscape and Urban Planning* 33. 219-226

Mc Carthy, J. (2005): 'The practice of partnership for regeneration' in Ozdemir, D; Ozden, P., Turgut, S. (ed.s) *Küçükçekmece International Symposium*, İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi.

Musaoğlu, N. (2005): Değişim Analizlerinde Uydu Verilerinin Kullanım Olanakları, TMMOB HKMO, Coğrafi Bilgi Sistemlerinde Güncel Uygulamalar Semineri, 18 Kasım 2005, İstanbul.

OECD (2008): *OECD Territorial Reviews: İstanbul*, OECD.

Özden P.P. (2006): Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ekim 2006, Sayı: 35, İstanbul, s. 215-233.

Özden P.P. (2008): *Kentsel Yenileme*, İmge Yayınları, Ankara

Peynircioğlu N., Sarıtaş E.C. (2008): *Kaçak Yapılaşma*, DPT.

Peynircioğlu N.; Sarıtaş E.C. (2007): *Konut Raporu*, DPT, 2007.

Peynircioğlu, N.; Sarıtaş E.C. (2007): *Türkiye'de Konut İhtiyaç Tahmini*, DPT, 2007.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, 2001.

Simon, P. (2005): Gentrification of old neighbourhoods and social integration in Europe, chapter 10 in Kazepove, Y. (ed.) *Cities of Europe*, London: Blackwell.

T.C. Başbakanlık Konut Müsteşarlığı (2002), *2000-2010 Türkiye Konut İhtiyacı Araştırması*, Hazırlayanlar: Ahmet Çanga, Ebru Çor, Gülay Kızıtaş Karademir, Alper Özkan, Pınar Türker-Devecigil, Tolunay Yılmaz, Mayıs 2002, Ankara.

Tekeli, İ. (1996): "Habitat II'nin Sıcak Konusu: Konut Hakkı", *Yeni Türkiye Habitat II Özel sayısı*, s.140-148.

Tekeli, İ., Eraydın, A., Türel, A., Şenyapılı, T., Altaban, Ö., Özükren, Ş., Oyan, O., Erol, C., Sirmen, L., İşleyici, C., Payne, G. K. (1999) : "Konut Politması Geliştirme Çalışması - Araştırma Bulguları ve Öneriler Raporları", *Başbakanlık Toplu Konut İdaresi İçin Hazırlanan Araştırma Raporu, II. Aşama, Türk Sosyal Bilimler Derneği*, Ankara.

Tekeli, İ. (1994): *The Development of the İstanbul Metropolitan Area: Urban Administration of Planning*, Kent yayinevi, İstanbul.

Tercan B. (1996): Günümüze Değın İmar Afları, *Planlama Dergisi*, Ocak-Aralık, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yay., 14, Ankara, s. 5-8

Türel, A. (2005): Türkiye’de İllere Göre Konut Üretiminin Farklılaşması, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokiyumu, 8-9-10 Kasım 2004, Değışen-Dönüşen Kent ve Bölge, Bildiri Kitabı, Cilt II, s. 703-716, Ankara.

Türel, A., Koç, H. (2007): Türkiye’de İllere Göre Konut Üretiminin Farklılaşmasının Nedenlerinin Belirlenmesi, TÜBİTAK SOBAG-104 K110 No’lu Proje Sonuç Raporu, Ankara.

Türkiye Ulusal Komitesi (1996) Habitat II Ulusal Rapor ve Eylem Planı, Ankara.

Türkoğlu, H. D., Bölen F., Baran K. P and Marans, R.W., (2006): Konut Yerleşim Alanlarında Yaşam Kalitesi Analizi, İMP Konut ve Yaşam Kalitesi Grubu Raporu Cilt II, İstanbul.

Türkoğlu, H. D., Bölen, F., Baran, K. P., Marans, R.W. (2007), “Toward Sustainable Future : Initial Findings From an Ongoing Quality of Life Study in Metropolitan İstanbul” ERSAs Conference

Türksoy, C. (1996): İmar Affı mı?, *Planlama Dergisi*, Ocak-Aralık 1996, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yay., Ankara, 14, 9-14.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights, “The Right to Adequate Housing (Art.11(1)): 13/12/91, CESCR General Comment 4”, United Nations Human Rights Website, <http://www.unhchr.ch>

United Nations (2004): Urban Indicators Guidelines, Millenium Development Goals, United Nations Human Settlements Programme.

Ülger, N. Enver (2008) İ.B.B. Kentsel Dönüşüm Grubu Raporu

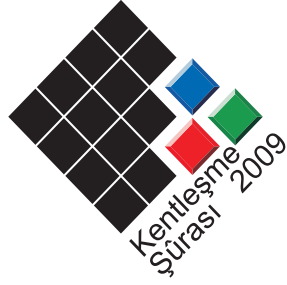
Ülkü, H. (2004): “Orman Kadastrounda Sorun Odakları” *Orman Kadastro ve 2B Sorunu*, Bildiriler Kitabı, TMMOB Karita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İstanbul Şubesi, 17-18 Eylül 2004 Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Ülkü, H. (2008): “Orman Kadastro Sorun Odakları”, Hüseyin Ülkü, Bildiriler Kitabı (Basılıyor), 2. Kadastro Kongresi 2008, Ankara)

İnternet Kaynakları

<http://ekutup.dpt.gov.tr/yerlesim/öik661.pdf> Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme - Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu
<http://www.konut.gov.tr/>
<http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>
http://www.mimarist.org/komisyon/36_Donem/1.6.3.3.atolye.htm

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**AFETLERE HAZIRLIK VE
KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Cenk KAPLANCAN
Telefon : (312) 410 14 40

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU

Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonunda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

	ADI SOYADI	ÜNVANI	KURUM
Başkan	Mikdat KADIOĞLU	Prof. Dr.	İstanbul Teknik Üniversitesi
Başkan Yrd.	Oktay ERGÜNAY	Jeofizik Mühendisi	Serbest
Başkan Yrd.	Sait YANMAZ	Şube Müdürü	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü
Raportör	Betül ERGÜN KONUKÇU	Jeoloji Yüksek Mühendisi	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Raportör	Gülten KUBİN	Şehir Plancısı	Prota Mühendislik
Raportör	Hayriye Ezel ÖZDİL	İnşaat Mühendisi	B&St Yapı Denetim
Raportör	Serkan VALANDOVA	İnşaat Mühendisi	Başbakanlık DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü
Üye	Abdullah CEYLAN	Dr.	Çevre ve Orman Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
Üye	Ahmet Hamdi USTA	Daire Başkanı	İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü
Üye	Ali Ulvi ULUBAŞ	Şehir Plancısı	TMMOB Şehir Plancıları Odası
Üye	Atilla ERENLER	Daire Başkanı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü
Üye	Bekir TÜZEL	Daire Başkanı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü
Üye	Cemal GÖKÇE	İnşaat Mühendisi	TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası
Üye	Duygu KÜÇÜKÇINAR	Kamu Yönetimi Uzmanı	Türkiye Kızılay Derneği
Üye	Fazıl İNAN	Daire Başkanı	Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Üye	Gülşay ALTAY	Prof. Dr.	Boğaziçi Üniversitesi
Üye	Gündüz ŞENGÜL	Araştırmacı	Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü
Üye	H. Şebnem DÜZGÜN	Doç. Dr.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Üye	Haluk EYİDOĞAN	Prof. Dr.	İstanbul Teknik Üniversitesi
Üye	Haluk SUCUOĞLU	Prof. Dr.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Üye	İsmail BULUT	Jeoloji Mühendisi	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı İller Bankası Genel Müdürlüğü
Üye	Levent YELESER	Jeoloji Mühendisi	Maden Tetkik Ve Arama Genel Müdürlüğü
Üye	Murat BALAMİR	Prof. Dr.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Üye	Naci GÖRÜR	Prof. Dr.	İstanbul Teknik Üniversitesi
Üye	Nilgün AKCAN	Mimar	TMMOB Mimarlar Odası
Üye	Şeref TURHAN	Doç. Dr.	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
Üye	Şule KARAAŞLAN	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Üye	Turgut ÖZTAŞ	Prof. Dr.	TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası
Üye	Ufuk ALTUNBAŞ	Y. Şehir Plancısı	İstanbul Valiliği
Üye	Ünkür GÜRSES	Genel Müdür Yrd.	Başbakanlık Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü
Üye	Zafer SAL	Jeofizik Mühendisi	TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası

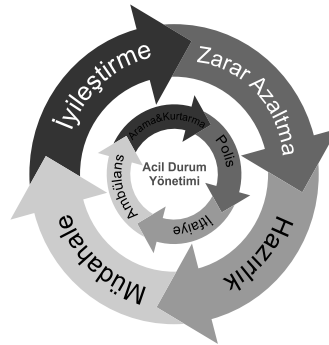
I. GİRİŞ

Komisyonun Genel Çerçevesi

Birçok insan, çeşitli nedenlerle kırsal alanlardan kentlere göç etmekte ve bundan dolayı şehirlerde aşırı nüfus artışı gözlenmektedir. İstatistiklere dayanarak uzmanlar, gelecekte dünya nüfusunun %60'ının şehirlerde yaşayacağını söylemektedirler. Bununla birlikte birçok Mega Kent, deprem, tsunami, heyelan, tayfun, sel ve kuraklık vb. gibi doğa olaylarının tehlikesi altındadır. Önemli olan soru; bu doğa olaylarının nasıl olup da bu şehirlerde doğal felaketlere dönüştüğüdür. Yoğun göç, plansız şehirleşme, kaçak yapılaşma, politik yaptırımların, kaynakların, kapasitenin ve eğitilmiş teknik elemanların eksikliği, bilgi, deneyim, ekip-ekipman yetersizliği ve gerekli hazırlıkların yapılmaması riski daha da yükseltmektedir. Riskleri ve toplumun zarar görebilirliğini azaltmak, afetlerin olumsuz etkilerini önlemek için potansiyel risklere karşı stratejiler geliştirilmeli, hukuki, siyasi ve teknik çalışmalar yapılmalıdır.

Bu çalışmaları hepsi "Afet Riski Azaltma" çalışmaları olarak adlandırılır. Afet Riski Yönetimi, gerekli idari kararların, eylemsel becerikliliklerin, teknik çalışmaların, müdahale kapasitelerinin ve hazırlıkların; afet riskinin azaltılması için yasal düzenlemelerle uygulanabilir hale getirilmesi, gerekli stratejilerin ve yöntemlerin belirlenmesi ve devamlı tatbikatlarla uygulanmasıdır. Başka bir ifade ile risk yönetimi; tehlike ve risklerin belirlenmesi ve analizi, risklerin önlenmesi ve/veya azaltılabilmesi için, imkân, kaynak ve önceliklerin belirlenmesi, politika, strateji ve eylem planlarının hazırlanması ve uygulamaya geçirilmesi süreci olarak da tanımlanmaktadır.

Günümüzde doğal/teknolojik/biyolojik ya da insan kaynaklı afetler sonucunda ortaya çıkabilecek zararların, insan hayatı, mal-mülk, sosyo-ekonomik yapı ve çevre açısından çok büyük boyutlarda olabileceği aşikârdır. Bu noktada ortaya çıkan 'Afet Yönetimi' kavramı her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, önleme ve risk (zarar) azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden, analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümünü kapsar. Diğer bir deyişle, günümüzde afet yönetimi her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar ve risk azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden, analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür. Bu nedenle, afet ve/veya risk yönetimi çalışmaları bir bütündür (Şekil 1). Kentlerde afetlere hazırlık ve kentsel risk yönetimi Şekil 1'de gösterildiği gibi büyük ölçüde afet zararlarını (riskini) azaltma ve afetlere hazırlık çalışmalarından oluşur.

Şekil 1. Afet ve acil durum yönetimi ile birlikte kentsel risk yönetimi evrelerinin şematik bir gösterimi (Kadioğlu, 2008a).

Afet yönetiminin tüm evreleri bir bütünlük içerisinde ele alınmalı, afet öncesi, sırası ve sonrasında etkin bir şekilde uygulanmalı. Bu evrelerin, doğrusal olarak ilişkili değil, döngüsel bir ilişki yapısı gösterdiği unutulmamalıdır. Afet olmadan hazırlıklı olma ve zarar azaltma çalışmaları etkin bir şekilde uygulanmalı; afet sırasında yapılan müdahale ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının ardından, elde edilen tecrübelerle dayanarak, tekrar başa dönülerek hazırlıklı olma ve zarar (risk) azaltma evrelerine geçilmelidir.

Afet yönetim sisteminde aşağıda özetlenen ana esasların önemli bir kısmını içeren önlemlere yer verildiği görülmektedir. Afet yönetim sistemi afet öncesinde;

- Meydana gelebilecek olaylardan toplumun en az zarar ve fiziksel kayıplarla kurtulabilmesi için gereken teknik, idari ve yasal tüm önlemleri olaylar olmadan önce almak,
- Mümkün olan hallerde olayları önlemek, mümkün olmayan hallerde ise arama, kurtarma, ilk yardım ve iyileştirme çalışmalarının en hızlı, verimli ve etkili bir şekilde yapılmasını sağlamak,
- Afet zararlarının azaltılması çalışmalarını kalkınma ve planlamanın her aşamasına dâhil etmek ve böylelikle mevcut riskin artmasını önlemek ve sürdürülebilir bir kalkınma sağlamak,
- Toplumun her kesiminin olayların etkilerinden en az zararla kurtulabilmesi için gerekli bilgilerle donatılmasını sağlayacak eğitim programları uygulamak,

Afet sırası ve sonrasında:

- Mümkün olan en fazla sayıdaki insanı kurtarmak ve sağlıklarına kavuşmalarını sağlamak,
- Afetlerin doğurabileceği ek tehlike ve risklerden insan canını ve malını korumak,
- Afetten etkilenen toplulukların hayati ihtiyaçlarını mümkün olan en kısa zamanda karşılamak ve hayatın bir an önce normal hale gelmesini sağlamak,
- Afetin yol açtığı fiziksel, ekonomik, sosyal, psikolojik ve çevresel kayıpların en düşük düzeyde kalmasını veya yaraların bir an önce sarılmasını sağlamak,
- Afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturmak, gibi temel esasları içermektedir.

Modern afet yönetimi sisteminde, Kayıp ve Risk Azaltma (Zarar Azaltma), Hazırlık, Tahmin ve Erken Uyarı, Afetler konusunda bilgi ve bilinç sahibi olmak gibi afet öncesi önleme ve korumaya yönelik olan çalışmalara "risk yönetimi" denilirken; Etki Analizi, Müdahale, İyileştirme, Yeniden Yapılanma gibi afet sonrası hayati ve işleyişi düzeltmeye yönelik olarak yapılan çalışmalara ise "kriz yönetimi" adı verilir. Öncelikle şehir, bölge ve ülke genelinde bir bütün olarak olası zarar azaltma ve hazırlık gibi risk yönetimine yönelik çalışmalar yapılmazsa afet sonrası kriz yönetimi etkili ve başarılı olamaz.

Bu nedenlerden dolayı, günümüzde Yokohama ve Kobe Deklarasyonları gibi makro ölçekli iki gelişme, afet tehlike ve risklerinin belirlenmesi, risk azaltma ve afetlere hazırlık çalışmalarının her tür ve ölçekte mekânsal planlama, süreç ve çalışmaları ile bütünleştirilmesini ve her ölçekteki gelişme planları ile yoksulluk, eğitimsizlik ve işsizliğin önlenmesini gerektirmektedir. Diğer bir deyişle;

- Küresel bir eğilim olarak, doğal ve diğer tehlikeler karşısında kentsel kayıplar giderek artmaktadır. Günümüzde afetlerin asıl sahnesi kentlerdir.
- Ulusal ve uluslararası düzeylerde 1990'lara kadar sürdürülen afet politikası ve etkinlik alanı, afet sonrası kayıpların karşılanması/ 'yaraların sarılması' çabaları ile sınırlı kalmıştır. Bu politikanın kalkınma hedeflerine hizmet etmediği gibi, yeni sorunlara ve aşırı kaynak kayıplarına yol açtığı görülmüş ve başta BM olmak üzere uluslararası kuruluşlar ülkemizin de katıldığı yeni bir yaklaşımla afet öncesinde **risk azaltma** çabalarına öncelik vermeyi

kararlaştırmışlardır. 1990- 2000 yılları arası için ilan edilen "Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası On Yılı" faaliyetleri, Yokohama (1994) ve Kobe (2005) bildiregeleri, risk azaltma çalışmalarının özellikle '**kentsel alanlar**', '**dar gelirli toplum kesimleri**', ve '**katılım süreçleri**' konularını gözetmesi gerektiğini belirlemişlerdir. Pek çok ülke, mevcut afet kurum ve yasalarını 'risk azaltma' politikasına uyarlamış bulunmaktadır. Türkiye'de ise, risk yönetimi odaklı ve öncelikli bir afet yönetimi anlayışının hayata geçirilmesi henüz mümkün olmamıştır.

Özellikle kentlerimiz, deprem, seller ve teknolojik kaza, terörizm gibi tehlikelerle karşı karşıya olan derin 'risk havuzları'dır. Doğa koşulları ve genel korunmazlık ortamı dışında Türkiye kentlerinin yüksek riskler göstermesinin başlıca nedenleri şunlardır:

- Yerleşim alanları, tarihsel süreç içinde seçilmiş konumları ile sorunlu bir mirastır.
- Son 50-60 yıllık hızlı şehirleşme süreci, denetimden uzak biçimlerde ve güvensiz alanlarda gerçekleşmiştir
- Yapılaşma süreçlerinde başvuru alan betonarme teknolojisinin aldatıcı kolaylığı ve denetimsizlik ehliyetsiz üretimi körüklemiştir. Kayıt dışı işlemlerle oluşan kaçak yapı stokunun yaygınlığı ve bunların defalarca aflara konu edilmesi, kentlerimizde riskleri özellikle yükseltmiş, ülkenin her köşesinde kendiliğinden çökerek büyük kayıplara neden olan yapı örnekleri çoğalmıştır.
- Kentsel yönetimler ve toplum, farklı tehlikelere karşı önlem alma konusunda bilgi, kültür ve uygulama alışkanlıklarından yoksundur.
- Hızlı kentleşme ve kentsel büyümeye odaklanmış imar düzenlemeleri, risk azaltma yöntemlerini içeren planlama yaklaşımı ve pratiğinden uzak kalmıştır.
- Afetlerle ilgili mevzuat güvenli ve afete duyarlı yerleşmelerin sağlanabilmesi için gerekli olan, afet tehlike ve risklerinin belirlenmesi ile afetlerin önlenmesi ve olası zararlarının azaltılmasına yönelik etkin önlem ve eylemleri düzenlememiştir.

Türkiye'de yerleşmelerin deprem ve sel gibi tehlikelere maruz bölgelerde hızlı ve plansız büyümesi ve yatırımların bu alanlarda yoğunluk kazanmasıyla yüksek risk yığılmalarına yol açılmış bulunmaktadır. Yakın geçmişte kazanılmış bu nitelikleriyle kentlerimizin doğa güçleri karşısında sınanması yeni başlamış ve 1999 sınavı yanlışlarımızın büyüklüğünü göstermiştir.

Öte yandan, bugün kentlerimizin hangi olasılık ve şiddette tehlikelerle karşı karşıya olduğuna ilişkin bilgilerimiz yetersizdir. Kentlerin risk düzeylerine göre bir sınıflaması ve sıralaması yapılmamıştır. Kentlerin, hangi tür ve mertebede riskler içerdiği, bunların hangi etkenlerden ötürü yükseldiği, hangi etkinliklerin risk azaltmada başarılı yöntemler olabileceği konularında araştırma ve çalışmalar beklenmektedir.

Afetlere karşı hangi önlemlere başvurulacağı kararların kim tarafından alınacağı, yönetimlerin bu tür kararlar almada yetkin ve yetkili olup olmadıkları güncel bir sorudur. Afet önlemlerine ilişkin katılımlı karar alma ve yönetim biçimleri geliştirme eğilimleri, günümüz demokratik sistemlerinde oy kullanarak yetkilendirme sürecinin can ve mal güvenliğini kapsamadığı tartışmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle uluslararası yaklaşım, ulusal/ kentsel/ yerel düzeylerde afet platformlarının oluşturulmasını ve bu platformlarda her kesimin temsil edilmesini özellikle önermektedir.

Bugün en büyük riskleri barındıran İstanbul'da çeşitli projeler yürütülmekte ise de, on yıldır kentsel risklerin akılcı yöntemlerle azaltılması için kapsamlı bir '**sakinim planı**' (risk azaltma stratejik planı) ve tümüyle azaltılamayan risklerin afet sonrası yönetimi için de kapsamlı '**acil durum planları**' uygulamaya sokulamamıştır. Yönetimler etkili yaklaşımlar gösterememiş,

farklı disiplinlerin birbirinden bağımsız durum saptama tartışmaları dışında çözüm önerileri geliştirilememiş, kapsamlı uygulamaya yönelik adımlar atılamamıştır.

Planlı yaklaşım, tehlikelerin belirlenmesi ve analizi sonrasında risklerin tanımlanmasını, farklı sektörlerde riskleri önleme ve azaltma yöntemlerinin ilgili kesimlerin katılımlarıyla kararlaştırılmasını gerektirmektedir. Bu çalışma alanı, kestirimler yapılması, geleceğin senaryolaştırılması, sorumlu aktörlerin rollerinin belirlenmesi, uygulama için gereken kaynakların harekete geçirilmesi, fiziksel, çevresel, sosyal ve mekânsal sistemlerde risk azaltma düzenlemeleri yapılması ve sürekli denetim işlerinin eş güdüm içinde yürütülmesi çabalarını kapsamaktadır.

Yerleşme alanlarında karşılaştığımız riskler, yalnızca yapıların yıkılma riskinden ibaret değildir. Kentsel risk sektörlerinin belirlenmesi, katılımlı süreçlerle risk azaltma plan ve programlarının hazırlanması, ancak plancuların yönetiminde, çok disiplinli ekipler tarafından yürütülebilecek çalışmalardır. Riskler gözetilerek kullanımların coğrafi konumlandırma işlemleri, açık alanların düzenlenmesi, özel tehlikelere (sıvılaşma, heyelan, tsunami, sel, vb) maruz alanlarda farklı imar kısıtlamalarının uygulanması, tehlikeli kullanımlara ilişkin tasarruflar, sanayi tesislerinin çok yönlü risklerinin azaltılması, konut bölgelerinde yapı yoğunlukları ve yapılaşma dokularının konumlarına göre farklılaştırılması, kritik tesislerin yer seçimleri, kullanımların ve komşuluklarının risk azaltmak üzere düzenlenmesi, yapısal ve yapısal olmayan risk azaltma önlemlerinin planlanması, toplumun bilgilendirilmesi ve örgütlenmesi, mahalle yönetimlerinin oluşturulması, katılımlı kentsel dönüşüm süreçlerinin geliştirilmesi, risk azaltma çalışmalarında insan kaynaklarının kullanımı, ulaşım ve altyapı sistemlerinde güzergâh ve şebeke düzenlemeleri, çok disiplinli ve katılımcı karar süreçlerini gerektirmektedir.

Türkiye’de afet mevzuatı ve kurumları, mekânsal planlama mevzuatı ve kurumlarından kopuktur. Afet mevzuat ve kurumlaşmasının, riskleri ön plana çıkarmak ve risklerin önlenmesi ve olası zararlarının azaltılması faaliyetlerine öncelik vermek üzere yeniden ele alınması gerekmektedir. Ancak bu etkinlik farklı bir bakış açısı, farklı bilgi alanları ve disiplinleri gerektirmektedir. Oysa günümüzde egemen kurumsal anlayışlar ve yaklaşımlar, yalnızca afet sonrası kriz yönetimi ile sınırlı kalmakta ve bu yaklaşım, yasal düzenlemelere de yansımaktadır. Bu nedenle de kullandığımız dil, terminoloji ve kavramlarda bile uzlaşma sağlanamamaktadır.

Güncel yasal düzenlemeler, afetlerin kentlerde odaklandığı gerçeği ile risk azaltma önceliğini gözetmekten uzaktır. Yerel yönetim yasalarına eklenmiş olan sorumluluk hükümleri içerik belirsizliği ve kavram yanlışları taşımakta yasa tasarıları bu öncelikleri tanımamaktadır. 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun mekânsal planlama sistemi ve yeni politika hedeflerine göre değiştirilmeyi beklemektedir. Yasada geçen ‘plan’ kavramının, yerleşmelerde afet öncesi ‘risk azaltma’ ve afet sonrası ‘kayıpların giderilmesi’ olmak üzere iki yönde geliştirilmesi ve söz konusu plan çalışmalarının plancuların koordinasyonunda mülki ve seçilmiş yerel yönetimlerce elde edilebileceğine açıklık kazandırılması gerekmektedir. Bunun gibi, İmar, Sigorta, Yapı Denetimi, vb yasalarda risk kavramına ve risklerin önlenmesi ve azaltılması hedefine yönelik düzenlemelere geçilmesi zorunlu görülmektedir.

Yerleşme alanlarında tehlikeler yalnızca doğa kaynaklı değildir; teknolojik ve insan davranışları kaynaklı tehlikeleri belirleme ve riskleri azaltma çalışmaları da planlama kapsamında ele alınmalıdır. Kentlerde geleceğe ilişkin karmaşık nedenselliklere sahip risklerin kestirilmesi, önlemlerin ve uygulama yollarının tanımlanması işleri, fiziksel, çevresel, mekânsal, sosyal ve ekonomik kapsama sahip çok disiplinli olarak kurgulanması gereken bir etkinlik olmalıdır.

1.2 Konuyu Ele Alış Biçimi

Modern afet yönetimi olaya bütünleşik ve çok yönlü olarak bakılmasını gerektirir; tüm tehlikelerin göz önüne alınmasını, risk azaltma çalışmaları başta olmak üzere afet yönetimin tüm evrelerine (özellikle de risk yönetimine) yönelik çalışmaların yapılmasını, bu çalışmalara tüm birim, birey ve uzmanların katılımını ve tüm kaynaklardan yararlanmayı hedefler.

Kentleşme Şurası kapsamında 4. Komisyon olarak oluşturulan Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetim Komisyonumuz, 12 Kasım 2008 Çarşamba günü 23 kişi ile toplanarak, aşağıdaki alt çalışma gruplarının (Bakanlık tarafından belirlenen başlıklara uygun bir biçimde) oluşturulmasına karar vermiştir:

1. Kentsel ve Kırsal Yerleşmelerde Tehlike ve Risk Kaynaklarının Tespiti

Abdullah Ceylan
Bekir Tüzel
Betül Ergün
Haluk Eyidoğan
İsmail Bulut
Levent Yeleser
Mikdat Kadioğlu
Naci Görür
Serkan Valandova
Turgut Öztaş

2. Doğal/Teknolojik/Biyolojik ve İnsani Risklerin Sektörel ve Mekânsal Ölçeklerde Yönetimi

Duygu Küçükçınar
H. Şebnem Düzgün
Mikdat Kadioğlu
Oktay Ergünay
Turgut Öztaş

3. Yerleşmelerde Yapılaşma ve Planlama Süreçlerinde Afete Duyarlı Yaklaşımlar

Ahmet Hamdi Usta
Ali Ulvi Ulubaş
Cemal Gökçe
Fazıl İnan
Gülten Kubin
Gündüz Şengül
İsmail Bulut
Murat Balamir
Sait Yanmaz
Ufuk Altunbaş
Ünkür Gürses

4. Yüksek Riskli Yapı ve Kentsel Dokular, Mevcut Yapı Stoku Envanteri ve Alınacak Tedbirler

Atilla Erenler
Bekir Tüzel
Cemal Gökçe

Gülay Altay
H. Ezel Özdi
Haluk Sucuoğlu
Nilgün Akcan
Şeref Turhan

Yukarıdaki alt çalışma gruplarına ilaveten **Sözlük Çalışma Grubu** şu şekilde oluşmuştur:

H. Şebnem Düzgün (Raportör)

Abdullah Ceylan

Ali Ulvi Ulubaş

Bekir Tüzel

Gülten Kubin

Mikdat Kadioglu

Murat Balamir

Oktay Ergünay

Serkan Valandova

Turgut Öztaş

Afet Risk Yönetimi; “Riskin tanımlanması ve değerlendirilmesi”, “Riskin önlenmesi ve azaltılması”, “Risk iletişimi ve paylaşımı” başlıkları altında değerlendirilir. Bu her adım için; yerel yönetimin, merkezi yönetimin, sivil toplum örgütlerinin, uluslararası organizasyonların ve gönüllülerin işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. “Afet Yönetimi” tüm tehlikelere karşı olası zararı (riski) azaltma, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme safhalarında, bütün uygun kaynakların değerlendirilebilmesi için analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerini kapsar. Küresel çevrede ki değişikliklerin felaketleri direkt veya dolaylı olarak etkilediği düşünülmektedir. Kötü ve bilinçsiz çevre yönetimi, su kirliliği, kimyasal atıkların kötü idaresi, ormanların yok edilmesi, bilinçsiz kentleşme ve rant ekonomisi de afet riskini arttırmakta olup, afetlerde çevre üzerinde negatif etki yapmaktadır.

Risk yönetiminin önemli bir kısmını oluşturan afet riskinin önlenmesi, uzun dönemde tehlikeli durum ve bunların etkileri nedeni ile oluşabilecek can ve mal kaybını azaltmayı veya ortadan kaldırmayı amaçlayan sürekliliği olan aktiviteleri ve önlemleri kapsar. Olası zararı azaltma genel olarak büyük tehlike içeren alanlarda bölgeleme, yapılaşma ve imar yönetmelikleri, kentsel dönüşüm ve çevre düzenleme, tehlikeli durumlarla ilgili verilerin toplanıp, hangi bölgenin yerleşme için uygun olduğunun belirlenmesi, afet sonrası geçici barınma birimlerinin konumlandırılması çalışmalarını içerir.

Risk yönetimin ikinci önemli bir evresi olan hazırlık safhasında yapılması gereken çalışmaların ana hedefi, tehlikenin insanlar için olumsuz etkiler doğurabilecek sonuçlarını, karşı önlemler olarak, zamanında, en uygun şekilde ve en etkili organizasyon ve yöntemler ile önceden ortadan kaldırmaktır. Hazırlıklı olma, acil durum halinde yetki ve sorumlulukların belirlenmesi ve destek kaynaklarının düzenlenmesini de içerir. Bu aşamada tüm yönetimler acil durum yönetimi görevleri için gerekli atamaları veya belirlemeleri yapmalı, belirlenen görevlerin yerine getirebilmesi için gerekli olan personel, donanım ve diğer kaynaklar tanımlanmalıdır. Ekipman ve donanımların bakımı, tahmin ve erken uyarı sistemlerinin kullanımı, personelin ve halkın eğitimi ve diğer aktiviteler sürekli güncellenmelidir.

Risk yönetimi; afetleri anlamak ile birlikte meteorolojik afetler gibi tahmini ve erken uyarısı mümkün olan afetler için tahmin, erken uyarı ve alarm çalışmalarını da içerir.

Kentsel afet risk yönetiminin bileşenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. TEHLİKE ANALİZİ
 - Tehlikenin belirlenmesi ve analizi
 - Bütünleşik Tehlike Veri Tabanları
 - Bölgesel ve Yerel Çoklu Tehlike Etütleri
 - Mikrobölgeleme
 - Zemin etütleri
2. RİSK ANALİZİ
 - Risklerin belirlenmesi ve analizi
 - Senaryoların oluşturulması
 - İmkan ve kaynaklarla önceliklerin belirlenmesi
 - Risklerin mekânsal dağılımı
 - Risk iletişimi (algılama ve duyurma)
3. RİSK AZALTMA
 - Politika ve stratejilerin belirlenmesi
 - Risk azaltma stratejik planlarının hazırlanması
 - Arazi kullanımı
 - Afete duyarlı/önlemlerli şehir planlaması
 - Yapısal ve yapısal olmayan önlemler
 - Etkin Yapı Denetimi
 - Güçlendirme
 - Sakınım Planlaması
 - Kentsel Dönüşüm Planlaması
 - Risklerin transferi ve paylaşımı
4. HAZIRLIK
 - Kapasite geliştirme
 - Afet Erken uyarı ve alarm sistemleri
 - Bilgi ve İletişim teknolojilerinin kullanımı
 - Tahliye
 - Bilinçlendirme ve eğitim
 - Araştırma
 - Acil durum planlaması

Yukarıda bahsedilen alt çalışma gruplarının tüm çalışmaları bu raporun tartışmalar ve tablolarında mümkün olduğunca afetlere hazırlık ve kentsel afet risk yönetiminin iş adımlarına uygun bir şekilde sıralanmıştır.

2. Komisyonun Amaç ve Hedefi

Kentleşme Şurası kapsamında 4. No.lu "Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi Komisyonu" çalışmasının amaç ve hedefleri kısaca aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

AMAÇ

Sürdürülebilir, güvenli, yaşanabilir, afete hazırlıklı ve dirençli yaşam çevrelerinin oluşturulabilmesi için, afet tehlike ve risklerini dikkate alan yöntem ve yaklaşımların planlama sistemi ve yapılaşma süreci ile bütünleştirilmesi ve bu konuların yeni yasal düzenlemelere ve kurumsal yapılanmalara entegre edilmesini sağlamaktır.

HEDEFLER

1. Yerleşmelerde tehlike ve risk kaynaklarının tespiti ile birlikte her tür ve ölçekteki planlama faaliyetlerine girdi oluşturacak nitelikteki verilerin tanımlanması ve elde edilmesi yolları konusunda uygulama önerilerinin sunulması,
2. Ülkesel/ bölgesel/ kentsel tehlikelerin ve risklerin tanımlanması, belgelenmesi, analiz edilmesi ve duyurulması süreçlerinin düzenlenmesi,
3. Ülkesel/ bölgesel/ kentsel risk sektörlerinin ve ilgili tarafların belirlenmesi; her sektörde kayıp düzeylerini ve öncelikleri belirlemeye yönelik risk azaltma çalışmalarının kurumlaştırılması,
4. Ülke/ bölge/ kent ölçeğindeki planlara temel oluşturmak ve riskleri azaltmak amacıyla 'Sakınım Planları'nın (Risk Azaltma Stratejik Planları) hazırlanma esasları, planlama sistemi ve diğer mevzuat ile bütünleştirme süreçlerinin düzenlenmesi,
5. Ülke/ bölge/ kent ölçeğindeki acil durum ve kriz yönetimine temel oluşturmak amacıyla 'Acil Durumlara Müdahale Planları'nın hazırlanma esaslarının uygulama ve mevzuat ile bütünleştirme süreçlerinin düzenlenmesi.

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1 Bugünkü Durum

Türkiye, jeostratejik konumu, jeolojik yapısı, topografyası ve iklim özellikleri nedeniyle her zaman afet sonucu doğurabilecek doğal, teknolojik, biyolojik ve insan kökenli tehlikelerle karşı karşıya bulunan bir ülkedir. Bu konumu ve yüksek fiziksel ve sosyal zarar görülebilirliği nedeniyle, geçmişte, afetler sonucunda büyük ölçüde, can kayıpları, yaralanmalar ve mal kayıpları ile karşılaşmıştır. Ülkemiz öncelikle deprem olmak üzere, heyelan, sel, erozyon, kuraklık, kaya ve çığ düşmesi gibi doğal afetleri ile karşı karşıyadır. 1990 ile 2003 yılları arasında meydana gelen deprem, çığ düşmesi, çamur akması, su baskını gibi doğal afetlerde Afet İşleri Genel Müdürlüğü kaynaklarına istinaden, en azından 19.964 kişi hayatını kaybetmiş, 1.078.200 kişi evsiz kalmış, yaklaşık 17.460 milyon ABD Doları kayıp meydana gelmiştir.

Türkiye, yeryüzünün en aktif fay zonları içerisinde bulunan ve her zaman büyük deprem tehlikesi ve riskine maruz olan bir ülkedir. Bugünkü bilgilerimiz ve halen yürürlükte olan Türkiye deprem bölgeleri haritası esas alındığında ülke topraklarının % 96'sının farklı oranlarda deprem tehlikesine sahip bölgeler içerisinde yer aldığı ve nüfusun % 98'inin bu bölgelerde yaşadığı görülmektedir. Bu bölgelerin % 66'sı 1. ve 2. derece deprem bölgeleri, başka bir deyişle aktif fay zonları içerisindedir. 1900-2008 yılları arasında, Türkiye'de önemli ölçüde can ve mal kayıplarına yol açan iki yüze yakın deprem olmuş ve bu depremler nedeniyle 100 bin kişi hayatını kaybetmiş, 171,283 kişi yaralanmış ve 600 bin konut yıkılmış veya kullanılmaz hale gelmiştir. Olasılık yöntemleri, Türkiye'de, her beş yılda önemli kayıp ve zararlara yol açan bir deprem olma olasılığının %63 olduğunu göstermektedir. Her yıl hasar yapan bir depremin olma olasılığı ise yine %63 dür.

Ülkemizde heyelanlar özellikle Karadeniz, İç ve Doğu Anadolu Bölgelerinde görülmektedir. 1958-2000 yılları arasında 197 kişi heyelan nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Türkiye'de heyelan tehlikesi en yüksek olan iller sırası ile Trabzon, Kastamonu, Zonguldak, Kahramanmaraş ve Erzurum'dur.

Türkiye'de en çok sel tehlikesine maruz kalan iller sırası ile İzmir, Rize, Kahramanmaraş ve Trabzon'dur. DSI verilerine göre 1995-2006 yılları arasında seller nedeniyle en az 1235 kişi yaşamını yitirmiş ve 61 bin konut yıkılmıştır.

Çığ düşmeleri ülkemizde kar yağışlarının yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri ile Karadeniz Bölgesinin iç kesimlerinde görülmektedir. 1980-2000 yılları arasında en az 344 çığ olayı meydana gelmiş ve 974 kişi hayatını kaybetmiştir.

Seller, maddi zararlara yol açma ve insanları etkileme açısından en sık görülen doğal afettir. 1955-2007 yılları arasındaki sel istatistikleri incelendiğinde, bu dönemde Türkiye'de 1308 adet su baskını olayı yaşandığı görülmektedir. Bu olaylar nedeniyle en az 1,235 kişi hayatını kaybetmiş ve 61 bin konut yıkılmış veya kullanılmaz hale gelmiştir. Son 50 yıl içerisinde, heyelanlar, kaya düşmeleri, çığlar ve diğer meteorolojik kökenli afetler nedeniyle de azımsanmayacak can ve mal kayıpları meydana gelmiştir.

Son olarak 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen, 7,4 büyüklüğündeki İzmit Körfezi depremi ve 12 Kasım 1999 tarihinde meydana gelen 7,2 büyüklüğündeki Düzce depremi Türkiye'deki afet tehlikesi ve riskinin büyüklüğünü bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu iki büyük depremde yaklaşık 18 bin kişi hayatını kaybetmiş, 50 bin kişi yaralanmış, 97 bin konut

yıkılmış veya ağır hasar görmüş ve Türkiye'nin sanayi ve haberleşme alt yapısı büyük ölçüde zarar görmüştür.

Deprem, sel, heyelan, kaya düşmesi ve çığ düşmesi gibi tehlikelerin yanında küresel iklim değişikliği de Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu ekolojik ve çevresel sorunların başında gelmektedir. İklim değişikliklerinin, enerji ihtiyacı üzerindeki olumsuz etkileri, özellikle Türkiye gibi petrol üreticisi olmayan ve gelişmekte olan ülkeler için önem arz etmektedir. Erozyon ve kuraklık da ağırlıkla göz önüne alınması gereken önemli afet türleri arasında sayılmaktadır.

Türkiye jeostratejik konumu nedeniyle teknolojik ve terör gibi insan kökenli afetlerden de büyük ölçüde etkilenmektedir. Örneğin kaynağı ülke dışında da olsa Ermenistan ve Bulgaristan'da sınırimıza çok yakın konumlarda bulunan çok riskli nükleer santrallerin varlığı, Orta Doğu ve Kafkasya coğrafyalarının tarihin her döneminde afet sonucu doğurabilecek insan kökenli olayların kaynağını oluşturması büyük ölçüde ülkemizi de etkilemektedir.

Kentlerimizde Riskler Yüksek: Yukarıda sıralanan nedenlerden ötürü Türkiye kentleri yüksek risk havuzlarıdır. Bu riskler kentlerin yalnızca tehlike kaynaklarına yakınlıkları nedeniyle değildir. Bu riskler yalnızca yapı sağlamlığı ile sınırlı olmayıp; yerleşim düzeni ve dokusu, altyapı ve açık alan yetersizlikleri, tehlikeli kullanımların ve komşulukların yaygınlığı, bir afet sonrasında hemen kullanılması gereken hastane, okul, spor salonları, itfaiye, haberleşme sistemleri, afet yönetim merkezleri gibi kritik tesislerin mekânsal dağılımı ve bir sistem oluşturulmaması, ikincil ve özel tehlikelere konu alanların iskân edilmiş olması, yönetim ve iletişim yetersizlikleri gibi çok sayıda fiziki, sosyal, çevresel ve toplumsal etkenler söz konusudur.

İlgili Kurumsal Yapı Dağınık ve Afet Sonrası Çalışmalarına Yöneliktir: Türkiye'de Başbakanlığa bağlı sadece koordinasyondan sorumlu olan Türkiye Acil Durum Yönetimi (TAY) Genel Müdürlüğü ile birlikte Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma olmak üzere üç ayrı otoriteye bağlı üç genel müdürlük bulunmaktadır. Bu birimlerin hepsi ağırlıklı olarak afet sonrası etkinlikleri ile görevlendirilmişlerdir. Bu birimleri tek çatı altında toplanması çabaları sürmektedir. TÜBİTAK tarafından desteklenen bağımsız Ulusal Deprem Konseyi (2000-2007) kapatılmış bulunmaktadır. Yerel düzeyde, acil durum yönetimi ile yetkilendirilmiş bulunan mülki yönetimler, afet sonrası acil durumlar için hazırlık yapmakla yükümlüdürler. Yeni yasal düzenlemelerle kentlerde risk azaltma çalışmaları konusunda belediyeler 2005 yılından bu yana yükümlendirilmiş olmakla birlikte, bu çalışmaların yöntem ve kapsamı belirsiz kalmıştır. Bu nedenle, Belediye, Büyükşehir Belediye ve İl Özel İdare Kanunlarında da değişiklik yapılması gerekmektedir.

Yasal Düzenlemeler Risk Azaltma Hedefinden Uzak: Türkiye'de kentsel risklerin belirlenmesi ve azaltılmasını doğrudan hedefleyen bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. 7269 sayılı 'afetler' yasanının, özellikle tehlike kaynaklarının belirlenmesi ve belgelenmesi çalışmaları ile risklerin önlenmesi ve azaltılması çalışmalarını düzenleyecek biçimde yenilenmesi gereği vardır.

Fiziki planlama ve yapılaşmayı düzenleyen 3194 sayılı İmar Kanununda ise afet konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu yasanın, kapsamlı biçimde, risk tespit yöntemleri ile risk azaltmanın fiziki yöntemlerini belirlemenin yanı sıra, sosyal, ekonomik ve çevresel önlemler tanımlaması gerekmektedir. Yasa ayrıca, kentsel risklerin kapsamlı bir yaklaşımla ele alınmasını sağlayacak özel bir planlama yönetimi, sakinim çalışmaları ve her düzeyde katılım mekanizmalarını belirlemesi gereği bulunmaktadır. Kentsel alanlarda risk azaltmak üzere önlemler tanımlayan yapı denetimine ilişkin düzenlemenin güçlendirilmesi, zorunlu

sigorta yasasına ise risk azaltma hedeflerine de hizmet edebilmesini sağlayacak bir nitelik kazandırılması önemli gereksinimlerdir. Yerel yönetimlerin yasalarında tanımlanan görevlerin uygulanabilir, birbiriyle çelişmeyen ve doğru terimler kullanılarak yeniden düzenlenmesi zorunlu görülmektedir. Günümüzde bağımsız genelgeler ile yürütülmeye çalışılan afet yönetimi konularının kapsamlı yasal düzenlemelere kavuşturulması sağlanmalıdır.

Pilot Uygulamalara Yönelik Araştırma ve Çalışmalar Dağınık Yürütülmektedir: Türkiye’de son yıllarda kentsel riskleri ilgilendiren nitelikte, özellikle deprem konusunda çok sayıda durum tespiti ve yönlendirme amaçlı araştırma raporları hazırlanmıştır. DPT Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu raporu (2000), Ulusal Deprem Konseyi Strateji Raporu (2002), Türkiye İktisat Kongresi Çalışma Grubu Raporu (2004), Deprem Şurası Raporları (2004) gibi çalışmalar, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde risklerin azaltılması ve afetler öncesinde alınması gereken önlemleri kapsamıştır.

Ayrıca kentsel risklerin azaltılması hedefini irdeleyen ve bu kapsamda yöntemler geliştiren, dış kaynaklarla yürütülmüş bulunan çalışmalar olmuştur:

- Dünya Bankası ve BİB tarafından desteklenen ve imar mevzuatında afetlere karşı önlemler alınmasını öngören ODTÜ araştırması (1997-1999)
- BM desteği ile IDRDN programı (1990-2000) kapsamında yürütülmüş bulunan İzmir şehri deprem senaryosu araştırmaları
- İsviçre Kalkınma Bankası ve Virginia Tech Üniversitesi DRR programı, ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi, BİB Afet İşleri Gn. Md. ortaklığı ile yürütülen Adapazarı-Değirmendere mikrobölgeleme yöntemi araştırması (2003-2004)
- Dünya Bankası kredi desteği ile 6 pilot belediyede (Eskişehir, Gemlik, Körfez, Bakırköy, Tekirdağ, Bandırma) kapsamlı sakinim planlaması örnek çalışmaları (2004-2005)
- Dünya Bankası tarafından desteklenen MEER Projesi kapsamında, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı TAU Gen. Md. Tarafından hazırlatılan ‘Yerbilimsel Verilerin Planlamaya Entegrasyonu El Kitabı’ çalışması (2006)
- Dünya Bankası tarafından desteklenen MEER Projesi kapsamında, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı TAU Gen. Md. Tarafından hazırlatılan ‘Afet Riski Olan Alanlarda İmar Planlama ve Kentsel Tasarım Standartları El Kitabı’ çalışması (2007)
- Dünya Bankası borçlandırmaları ile yürütülen İstanbul’da deprem riskinin kamu yapılarını güçlendirme yoluyla azaltılmasını hedefleyen ISMEP projesi (2007-)

Kentsel risklerin belirlenmesi ve azaltılması konularında kamu kurumlarının katkı ve denetimleri bulunan bu çalışmalar dışında, Türk ve yabancı üniversitelerin katıldığı, farklı kurumlarca desteklenen çok sayıda bağımsız araştırmalar yürütülmüş ve yürütülmektedir.

Fakat hala ülkemizde bulunan yapı stoku, can ve mal güvenliği açısından büyük bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Yakın geçmişte yaşamış olduğumuz depremlerde karşılaştığımız kayıpların büyüklüğü, bu savımızın temel gerekçesini oluşturmaktadır.

1980’li yıllara kadar büyük kentlerde daha çok barınma amaçlı fakat yasadışı olarak yapılan gecekondulaşma süreci, 1980 sonrası dönemde daha çok “rant” odaklı olarak üretilmiştir. Bu döneme kadar özel mülk sahibine, yapsatçıya, küçük girişimci ve gecekondu sahiplerine bırakılan kentsel rantlara daha sonraki dönemde sermaye sahipleri ve arsa mafyası da talip olmuştur. Bu dönemde kaçak yapılaşma nitelik değiştirmiş, tek katlı yapılar (gecekondu) çok katlı yapılara dönüşmüş, kaçak yapılaşma ticaret ve sanayi yapılarından tarım ve turizm yapılarına kadar, tüm sektörlerde önemli ölçüde yaygınlaşmıştır. Bu çerçevede kent çevresinde ve kıyılarımızda kamu arazileri yağmalanmış, tarım ve orman alanlarıyla birlikte su havzaları da işgal edilerek çok katlı yapılardan oluşan kaçak kent parçaları ortaya çıkmıştır.

Bugün büyük kentlerimizin kentsel alanları büyük ölçüde imar mevzuatı dışında yapılaşmış bölgelerden oluşmaktadır. Ayrıca, sürekli olarak imar aflarının getirilmiş olması bir yandan var olan gecekondular yasal hale getirirken, diğer yandan da yapı izin belgesi (ruhsatı) almış yapıların da ruhsata aykırı olarak yatay ve dikey ilavelerle büyütülmesi gibi bir alışkanlığı yaratmıştır.

2002 yılında 2000 yılı baz alınarak Başbakanlık konut müsteşarlığı tarafından yaptırılan bir araştırmaya göre; konutların % 62'sinin inşaat ruhsatı, %33'ünün ise yapı kullanma ruhsatı bulunmaktadır. Ruhsatsız yapıların oranı İstanbul'da çok daha yüksektir. Herhangi bir mühendislik hizmeti görmeden kaçak olarak üretilen yapıların oranı %70 mertebesinde olduğu gibi, yapı kullanma izin belgesi olan yapı oranı da %10 mertebesinde.

2.2 Uygulamalar

Topraklarının yüzde 96'sı, nüfusunun yüzde 98'i ve önemli sanayi tesislerinin yüzde 75'i farklı oranlarda deprem riski altında olan ülkemizde doğal afetlerin neden olduğu ekonomik ve sosyal maliyetler gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum afet yönetiminin; risk azaltma, hazırlık, müdahale ve yeniden inşa/iyileştirme aşamalarını kapsayan ve risk yönetimine özel önem atfeden bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını gerektirmektedir.

Türkiye yukarıda özetlenen bu konumu ve yaşadığı büyük afet olaylarına rağmen yakın zamanlara kadar afetlerle kalkınma ve planlama arasındaki güçlü ilişkiyi pek dikkate almamış ve özellikle sürdürülebilir bir kalkınmanın ancak, ülke fiziki planından başlayarak her ölçekteki sektörel ve mekânsal planlama çalışmaları sırasında afet tehlike ve risklerini önleyecek veya azaltacak önlemlerin alınarak başarılabilceği gerçeğini kavrayamamıştır.

Günümüzde büyük afetlerin;

- Ülke genelinde ekonomiyi ve büyüme hedeflerini sekteye uğratarak,
- Ödemeler dengesinde açıklara neden olarak,
- Bütçe gelir-gider dengesini bozarak,
- Gelir dağılımında olumsuz etkiler yaratarak ve fakirliği daha da artırarak,
- Planlanan yatırımların durdurulması ve yatırıma ayrılan kaynakların kesilmesine yol açarak,
- Üretim ve stok kaybı, pazar kaybı, mal darlığı ve fiyat artışlarına neden olarak,
- Yeni vergilerin gündeme gelmesi, işsizlik, sosyal dengelerin bozulması, ani ve kontrolsüz iç ve dış nüfus hareketlerine yol açarak,

ülkelerin siyasal ve sosyal bütünlüklerinin bozulmasına dahi neden olabildikleri bilinmektedir. Makro ekonomik düzeydeki bu olumsuz gelişmelerin büyük ölçüde her ölçekteki sektörel ve mekânsal planlama süreçleri içerisinde riskleri dikkate alan uygun alan kullanım kararları ve planlama araçları ile büyük ölçüde azaltılabildiğini gösteren birçok örnek bulunmaktadır.

Bu nedenle, "Doğal Afetleri Azaltılma Uluslararası 10 Yılı"nın başlangıcı olan 1990 yılından bu yana gerek Birleşmiş Milletler ve gerekse uluslararası tüm organ ve platformlarda doğal afet zararlarının aslında bir kalkınma sorunu olduğu vurgulanmış ve afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılabilmesi için alınması gereken önlemlerin her ölçekteki kalkınma ve gelişme planları içersine dâhil edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Örneğin 1992 yılı içerisinde düzenlenen Rio Zirvesi sonucunda kabul edilen **Gündem 21** adlı küresel eylem planının temel hedeflerinden birisi de "**afet tehlikesi altındaki yörelerde insan yerleşmeleri planlaması ve yönetiminin desteklenmesi**" konusu olmuştur. Daha sonra, 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Habitat II toplantısında afet tehlike ve risklerinin azaltılması

konusuna özel önem verilmiş, bu konuda özel bir toplantı düzenlenmiş ve Birleşmiş Milletlerce hazırlanan raporda afet tehlike ve risklerinin azaltılması konusunda alınması gereken önlemler ayrı bir başlık altında toplanmıştır. 10 alt başlık altında toplanan önerilerin ilk maddesi; “**Tehlike ve zarar görübilirliklerin azaltılması amacıyla alan kullanımı, planlama ve yapı mevzuatının yenilenmesi, geliştirilmesi ve etkin olarak kullanılmasının sağlanması**” olmuştur.

Daha sonra, 26 Ağustos- 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde Birleşmiş Milletler tarafından bir Dünya liderleri konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansın sonuç bildirgesi kararları arasında;

- Sürdürülebilir kalkınmayı engelleyen en önemli etkenlerden birisinin de doğal afetler olduğu ve afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması konusuna ülkelerin önem ve öncelik vermesi gerektiği,
 - Ülke, bölge ve yerel ölçekteki kalkınma plan ve programları içersine mutlaka afet zararlarının azaltılmasına yönelik faaliyetlerin de dâhil edilmesi ve etkilenebilecek toplumların baş edebilme kapasitelerinin artırılması,
 - Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması konusundaki uygulama programlarının toplumun tüm kesimlerinin katılımı ve etkin işbirliği ile yürütülmesi gerektiği,
- gibi konular vurgulanmıştır.

Son olarak, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından düzenlenen ve 18-22 Ocak 2005 tarihleri arasında Japonya'nın Kobe kentinde yapılan “Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansı” sonucunda hazırlanan ve” Kobe Deklarasyonu” olarak adlandırılan belgede tüm ülkelere çağrıda bulunulurak;

- Ulusal ve yerel düzeylerde, afet risklerinin azaltılması konusunun öncelikli bir konu olarak ele alınması ve etkin uygulama programlarının hazırlanabilmesi için merkezi ve yerel düzeylerde güçlü kurumsal yapıların oluşturulması,
- Afet tehlikesi ve riskinin belirlenmesi, izlenmesi ve erken uyarı sistemlerinin kurulması ve geliştirilmesi çalışmalarının yetkililerce sürekli bir görev olarak benimsenmesi,
- Afetten etkilenebilecek toplulukların baş edebilme kapasitelerinin geliştirilmesi ve toplumda bir zarar azaltma kültürü oluşturulabilmesi için, sistematik, sürekli ve sürdürülebilir halk eğitimi programlarının oluşturulması ve etkin olarak uygulanması,
- Zarar görübilirliğin temelinde yatan, yoksulluk, eğitimsizlik, işsizlik gibi ana nedenlerin ortadan kaldırılması,
- Afetlere zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmek için hazırlık faaliyetlerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, istenmiştir.

Birleşmiş Milletler/ Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi (BM/ISDR) tarafından, Kobe Konferansı öncesinde (2003) üye ülkelere bir dizi soru iletilmiş ve risk yönetimi konularındaki açıklama raporlarının hazırlanmasında bu sıranın izlenmesi istenmiştir. Bu sorular, uluslararası politikanın değişen yönünü açıklayan bir içerik göstermektedir. Bu sorular sırasıyla aşağıda özetlenmiştir:

1. Politik Sorumluluk ve Kurumsal Özellikler

- 1.1. Afet riski azaltmaya yönelik herhangi bir ulusal politika, strateji ya da mevzuat var mı?
- 1.2. Afet riski azaltmada su kaynakları yönetimi, tarım/ arazi kullanımı ve planlama, sağlık, çevre, eğitim, kalkınma planı ve finansman sorumlu bakanlıkların dâhil olduğu çok sektörlü koordinasyon ve işbirliği sağlayan herhangi bir ulusal organ var mı?
- 1.3. Risk azaltma kavramlarını sorumlu kalkınma alanlarıyla (su kaynakları yönetimi,

- yoksulluğun azaltılması, iklim değişikliği adaptasyonu, eğitim ve kalkınma planı gibi) birleştiren herhangi bir sektörel plan ya da inisiyatif var mı?
- 1.4. BM Binyıl Kalkınma Hedefleri Yoksulluğu Azaltma Stratejileri Raporu, Ulusal Adaptasyon Eylem Planı, Ulusal Çevresel Eylem Planları ve Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı'nın gerçekleştirilmesine yönelik olarak afet riski azaltma ulusal planlarınıza dâhil ediliyor mu?
 - 1.5. Ülkenizde sismik riskleri hesaba katan uygulama ve standartlara yönelik yapı yönetmelikleri yer alıyor mu?
 - 1.6. Afet riski azaltmaya yönelik yıllık bir bütçeye sahip misiniz?
 - 1.7. Özel sektör, sivil toplum, STKlar, akademi ve medya afet riski azaltma çabalarına katılmakta mıdır?

2. Riskin Tanımlanması

- 2.1. Ülkenizde tehlike haritaları/değerlendirmeleri bulunmakta mıdır?
- 2.2. Ülkenizde hasar ve kapasite değerlendirmeleri bulunmakta mıdır?
- 2.3. Ülkenizde risk izleme ve risk haritalama mekanizmaları var mıdır?
- 2.4. Ülkenizde her büyük felaket sonrası sistematik bir sosyo-ekonomik ve çevresel etki ve kayıp analizi yapılmakta mıdır?
- 2.5. Ülkenizde erken uyarı sistemleri yer almakta mıdır?

3. Bilgi Yönetimi

- 3.1. Ülkeniz afet riski bilgi yönetimi sistemlerine sahip midir?
- 3.2. Ülkenizdeki akademik ve araştırma toplulukları afet azaltma konusuyla uğraşan ulusal ve yerel kurumlarla bağlantılı mıdır?
- 3.3. Devlet okulları sisteminde afet riski azaltmaya yönelik eğitim programları var mıdır?
- 3.4. Mevcut eğitim programları var mıdır?
- 3.5. Hangi geleneksel yerel bilgiler, afetle ilişkili uygulamalarda ve afet riski azaltmaya ilişkin eğitim programlarında kullanılmaktadır?
- 3.6. Afet riski azaltmaya yönelik toplum farkındalığı programları ya da kampanyaları var mıdır?

4. Risk Yönetimi Uygulamaları/ Araçları

- 4.1. Ülkenizde çevre yönetimi ve risk azaltma uygulamalarıyla ilişkili iyi örnekler var mıdır?
- 4.2. Ülkenizde afet etkilerini azaltmak için ölçü olarak değerlendirilen araçlar var mıdır?
- 4.3. Afet riski azaltmaya yönelik ülkenizde bulundurulmuş teknik ölçülere ve programlara dair örnekleri gösterin.

5. Hazırlık ve Olasılık Planlaması

- 5.1. Ülkenizde afet olasılık planları yer almakta mıdır? Bunlar hem ülke hem de toplum düzeylerinde mi hazırlanmaktadır?
- 5.2. Hükümetiniz afetlere yönelik acil durum fonları kurmakta mıdır ve yemek, ilaç, çadır gibi acil durum yardım elemanları için ulusal ve toplumsal depolama faaliyetleri var mıdır?
- 5.3. Afetlere yönelik hazırlığın koordinasyonunda kimler sorumludur ve bu koordinasyon organı yeterli insan ve finans kaynaklarına sahip midir?

6. Afet Risk Yönetiminde İyi Uygulamaların Gösterilmesi

7. Afet Azaltma Üzerine Dünya Konferansında Belirtmek İstedığınız Öncelikler

Ülkeler tarafından hazırlanacak raporların, yönetimler dışında STK'lar, üniversiteler, iş çevreleri gibi tarafların da katıldığı bir süreçle hazırlanması özellikle istenmiştir. Ancak Türkiye'de raporun hazırlanmasında böyle bir yönteme başvurulmadığı gibi, içeriğinde aktarılan bilgiler de genellikle yanıltıcı bir özellikte kalmıştır.

2009 yılı başında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından yapılan açıklamada ise; "afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması (risk yönetimi) konusunu ülkelerin ulusal öncelikleri arasına almaları ve bu konularda etkin çalışmalar yapmaları" yeniden istenmiştir.

Yukarıda sayılan tüm toplantı ve konferanslara etkin bir şekilde katılan ülkemizin alınan kararları yaşama geçirmede zorluklarla karşı karşıya kaldı. Nitekim Türkiye 1990-2000 yılları arasındaki on yılın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından "Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası On Yılı" (IDNDR) olarak ilan edilmesi üzerine, bu konuda bir Milli Komite oluşturan ve bir Milli Plan hazırlayan ilk ülkeler arasında yer almıştır. Ancak yeterince kaynak ayırlamadığı için bu Milli Planda öngörülen hedeflerin gerçekleştirilme oranları maalesef düşük düzeyde kalmıştır.

Gerek bölgesel ve gerekse yerel ölçekte afet tehlikesi ve risklerini dikkate almadan uygulanan kalkınma ve gelişme çabalarının var olan tehlike ve riskleri zaman içerisinde nasıl artırdığının en son örneği 1999 yılında meydana gelen İzmit Körfezi Depremi sonrasında görülmüştür. Marmara bölgesinde yıllardır göz ardı edilen hızlı ve denetimsiz nüfus artışları, plansız ve kontrolsüz sanayileşme ve şehirleşme, denetimsiz ve kaçak yapılaşmalar var olan riski zaman içerisinde sürekli artırmış ve sonuçta fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel açılardan Cumhuriyet tarihimizin en büyük kayıpları ile karşılaşmıştır.

Planlı döneme geçtiğimiz 1960'lı yıllardan bu yana hazırlanmış olan 5 yıllık kalkınma planları incelendiğinde, afet risklerinin sektörel veya mekânsal planlama faaliyetleri aşamalarında önlenmesi veya azaltılması konularında aşağıdaki sorunlarla karşılaşmaktadır. 1inci ve 2inci Beş Yıllık Kalkınma planları dönemlerinde (1963-1972) ne şehirleşme ve yerleşme politikaları ve ne de konut sektörü ve araştırma geliştirme faaliyetleri arasında afetlerle ilgili bir soruna ve tedbire rastlanılmadığı belirlenmiştir.

Kalkınma planları içerisinde en kapsamlısı olarak da kabul edilebilecek, yaklaşık 1000 sayfa kalınlıkta olan ve Türkiye'nin hemen her sorununa değinilen 3üncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ise "afet" sözcüğü yalnızca konut ihtiyacının tahmininde geçmektedir. Ayrıca konut sektörü ile ilgili tedbirler arasında "*ticari amaçla yapılan konutların daha sıkı denetlenmesini sağlayacak yasal ve idari tedbirlerin alınacağı*" belirtilmiş olmasına rağmen plan döneminde bu konu ile ilgili hiçbir faaliyet yapılmamıştır.

Ancak, 1972 yılında eski İmar ve İskân Bakanlığınca Türkiye'nin Deprem Bölgeleri Haritası yenilenmiş ve 1975 yılında ise yine aynı Bakanlıkça çeşitli değişikliklerle 1945 yılından beri uygulanmakta olan "Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkındaki Yönetmelikte" radikal değişiklikler yapılarak, yapıların deprem güvencesi çağdaş deprem mühendisliği anlayışı içerisinde, yeniden düzenlenmiştir. Ancak bu yönetmeliğin uygulanmasını sağlayacak ve uygulamayı etkin bir şekilde denetleyecek herhangi bir idari veya yasal düzenleme yapılmamıştır.

Afet zararlarının, ancak afetler olmadan önce alınacak koruyucu ve önleyici önlemlerle, azaltılabileceği ve bunun içinde mutlaka yerleşme ve yapılaşmaların denetlenmesi gerektiği

gerçeği ilk kez dördüncü beş yıllık kalkınma planında (1979-1983) kavranmış ve sorunlar arasında;

- İmar planlarının, kentlerin fiziksel sorunlarına çözüm getirmek ve sağlıklı mekânsal gelişmeyi düzenlemekten uzak, büyük ölçüde oluşmuş sağlıksız ve düzensiz gelişmeyi yasallaştırmanın ötesinde bir işlev görmeyen belgeler haline geldiği,
- Kırsal bölgelere kaliteli malzeme ve teknolojinin giremediği,
- Aktif deprem kuşakları içerisinde olan ülkemizde, yukarıda sayılan iki faktörün her yıl önemli can ve mal kayıplarına yol açtığı açıklıkla vurgulanmıştır.

Buna karşın tedbirler arasında yalnızca “Doğal afetlere ve özellikle depremlere duyarlı yörelerde, yeni yapılacak konutlarda özel standart ve yönetmeliklerin uygulanacağı ve mevcut yapılarda dayanımı artıracak onarım ve güçlendirme çalışmalarının yapılacağı” belirtilmiştir. Ancak plan dönemi içerisinde kayda değer bir gelişme sağlanamadığı görülmektedir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ise (1985-1989), yalnızca konut sektöründe ve köy konutlarında sorun olduğu varsayımından hareketle;

- Birinci derece afete maruz bölgelerde yer alan köylere öncelik verilerek, köy konutlarının ıslahına yönelik eğitim, uygulama ve teşvik faaliyetlerinin hızlandırılarak yürütüleceği,
- Köy hayat tarzına uygun ve gelişmelere açık köy konutu tiplerinin geliştireceği hükümleri, ilke ve politikalar arasında yer almıştır. Ancak yıllık programlarda bu konuda hiçbir çaba gösterilmediği anlaşılmaktadır.

1985 yılı içerisinde halen de yürürlükte olan 3194 sayılı İmar Kanunu çıkarılmış, ancak bu yasadaki ne planlama anlayışı, planlamanın kademelenmesi ve türleri ve ne de afet (riskleri azaltılmış) önlemeli planlama yaklaşımı konularında herhangi bir yenilik getirilmemiştir. Ayrıca hiçbir kurumsal gelişme ve denetim mekanizması sağlanmadan tüm kentsel planlama yetkileri belediyelere devredilmiştir. Ayrıca yine bu dönemde çıkarılan çok geniş kapsamlı bir imar affı ile de tüm yasadışı yerleşme ve yapılaşmalar yasal hâle getirilmiş ve kaçak yapı yapma adeta teşvik edilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1990-1994) deprem ve diğer afet zararlarının azaltılması konusundaki ilke ve politikalara ilk kez önem ve öncelik verildiği görülmektedir.

Bu dönemde;

- Yapı denetimindeki mevcut aksaklıkların giderilebilmesi için yeni bir yapı denetim sisteminin geliştirileceği,
- İnşaatlarda standart dışı malzeme kullanılmasının kesinlikle önleneyeceği,
- Ülke şartlarına uygun prefabrike yapıların teşvik edileceği,
- Deprem bölgelerinde kullanılamaz halde bulunan 600 bin köy konutunun yenileneceği,
- Deprem bölgelerindeki uygulamalarda, depreme dayanıklı yapı yapımına uygun olan teknolojilerin tespit edileceği ve tüm yapılarda bu teknolojilerin kullanılmasının teşvik edileceği,
- Afet tehlike ve risklerinin azaltılması konularında ar-ge faaliyetlerinde bulunan kamu ve özel sektör kuruluşlarının destekleneceği, öngörülmüştür.

Ancak dönem içerisinde, yeni bir yapı denetimi sistemi geliştirilememiş, çeşitli çabalara rağmen inşaat sektöründe standart dışı malzeme kullanımı önlenememiş, yenileneceği öngörülen 600 bin köy konutundan, ancak 75 bini yenilenebilmiştir. Yine bu dönemde prefabrike veya tünel kalıp yapı sistemleri teşvik edilmiş, yapılarda hazır beton kullanımı yaygınlaşmış, deprem ve diğer afet zararlarının azaltılabilmesi için 1990 yılında ülkemizde ilk kez bir “Milli Plan” hazırlanmış, 1992 yılında meydana gelen Erzincan depreminde uygulanan

acil yardım ve kurtarma, iyileştirme ve yeniden inşa çalışmalarında yeni yaklaşımlar ve yeni yasal düzenlemeler getirilerek, başarılı uygulamalar gerçekleştirilmeye ve ilk kez profesyonel sivil savunma birlikleri geliştirilip, donatılmaya başlanmıştır. Ancak yine bu dönemde afetler, deprem ve sivil savunma fonları,1992 yılında genel bütçe içersine alınarak, doğal afet zararlarının azaltılması çalışmalarındaki ana mali kaynağı oluşturan bu fonlar kullanılamaz hâle getirilmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) deprem ve diğer doğal afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması çalışmalarına en kapsamlı olarak değinen ve gerek doğrudan ve gerekse “*bölgesel gelişme, fiziki planlama ve metropollerle ilgili düzenlemeler*” başlıkları altında, ülkemizdeki afet sorunları ve uygulanması gereken politikalara gerçekçi yaklaşımlar geliştiren bir plan olmuştur.

Örneğin, bölgesel gelişme başlığı altında;

- Ülke genelinde arazi kullanım haritaları ve yerel deprem tehlike haritalarının hazırlanması ve bu çalışmalardan bölgesel ve fiziki planlama çalışmalarında yararlanılması esasları ilk kez benimsenmiştir.

Konut başlığı altında;

- %92'si deprem bölgelerinde bulunan ülkemizde afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması yönünde çalışmalar yapılacağı ve afet riskini en aza indirmek için gerekli önlemlerin alınacağı,
- Afete ilişkin mevzuatın günün şartlarına göre yeniden düzenleneceği esasa bağlanmıştır.

Özellikle Hukuki ve Kurumsal düzenlemeler başlığı altında;

- 3194 sayılı İmar Kanununun, planları yapan, yaptıran ve aykırı hareket edenlerin sorumlulukları ve bu kişilere uygulanacak müeyyidelerin açıklıkla ortaya konacak şekilde değiştirilmesi,
- Afet öncesi ve afetin vukuu bulması halinde acil kararların alınıp uygulamaya konabilmesi için, bu işle ilgili kurum ve kuruluşların diğer kurumlarla koordinasyonunu sağlayacak bir yapıya kavuşturulması ve etkili tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla 7269 sayılı “*Umumi Hayata Müessir Afetler Nedeniyle Alınacak Tedbirler ile Yapılacak Yardımlara Dair Kanun'un*”, yeniden düzenlenmesi esasları belirlenmiş ve bu konuda ilgili kurumlara görev verilmiştir.

Bu dönem içerisinde 1995 yılında Senirkent çamur akması, Dinar depremi, İstanbul ve İzmir’de yaşanan su baskınları, 1996 yılında Amasya-Çorum depremi üzerine, 1997 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi de konuya eğilmiş ve “*Afetlerde Meydana Gelen Can ve Mal Kaybını En Aza İndirmek İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi*” amacıyla bir Meclis araştırması açılmıştır. Oluşturulan komisyon 4 aylık yoğun bir çalışma sonucunda hazırlanmış olduğu raporunu 1997 yılı Haziran ayı içerisinde TBMM Başkanlığına sunmuştur.

Ülkemizde afet zararlarının azaltılması için alınması gereken tedbirleri afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası olmak üzere tüm yönleriyle ortaya koyan bu rapora rağmen ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar gerekçesiyle yıllık programlarda iyileştirici herhangi bir çalışma yapılmamış, ancak;

- Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı JICA'nın desteği ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bünyesinde “Deprem Zararlarının Azaltılması Araştırma Merkezi” kurulmuş,
- 1996 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca çağdaş yöntemlerle yeni bir deprem tehlike haritası hazırlanmış,
- 1997 yılında “Türkiye'nin Afet Yönetim Sistemi'nin İyileştirilmesi” UNDP Projesi uygulanmaya başlanmıştır.

- 1998 yılı içerisinde yapıların deprem güvenliğini çağdaş anlamda sağlayan yeni bir deprem yönetmeliği Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca yürürlüğe konulmuştur.
- Yine bu dönemde Sivil Savunma Genel Müdürlüğüne İstanbul'da 26 ve Erzurum'da 34 profesyonel çekirdek kadrodan oluşan sivil savunma birlikleri kurulmuş,
- Ayrıca 3194 sayılı imar mevzuatında afetlere karşı dayanıklılığı arttıracak değişikliklerle yeni bir yapı kontrol sistemi kurulması ile ilgili düzenlemeler hazırlanmış,
- Afetler mevzuatında çeşitli iyileştirme ve yeni düzenlemeler yapan bir tasarı taslağı hazır hâle getirilmiştir.

Bu çalışmalar devam ederken, 17 Ağustos 1999 günü, ülkemizin nüfus ve sanayi yoğunluğu en yüksek olan İzmit Körfezi bölgesinde, yol açtığı zararlar açısından Cumhuriyet tarihimizin en büyük depremi ile karşılaşmıştır. Bolu, Bursa, Eskişehir, İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerimizde 113 bin konut ve işyeri ünitesinin yıkılması veya ağır hasar görmesi, 124 bin konut ve işyeri ünitesinin orta ve 140 bin konut ve işyeri ünitesinin hafif hasar görmesine yol açan bu depremde 18 bin vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 50 bin kişi yaralanmıştır. Yaklaşık olarak 16 milyon nüfusu etkileyen bu depremde ülkemiz, 15 milyar dolara yakın ekonomik zarara uğramıştır. Bu depremin henüz yaraları sarılmadan, 12 Kasım 1999 da Bolu ilinin Düzce Kaynaşlı, Gölyaka, Gümüşova ilçelerinde önemli hasar ve kayıplara yol açan 7,2 Büyüklüğünde ikinci bir deprem yaşanmış ve bu depremde de 845 kişi hayatını kaybetmiş, 4948 kişi yaralanmış ve 15500 civarında konut ve işyeri kullanılamaz hâle gelmiştir. İzmit Körfezi ve Düzce depremleri ülkemizde deprem ve diğer afet zararlarının azaltılabilmesi için mutlaka yeni strateji ve politikaların hiç vakit kaybetmeden uygulamaya konulması gereğini bir kez daha ve çok ağır fatura ödenerek gündeme getirmiştir. Bu olaylar üzerine Cumhuriyet tarihinde ilk kez Devlet Planlama Teşkilatı 8 inci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlıkları aşamasında doğal afetler konulu bir özel ihtisas komisyonu kurulmasına ve bu komisyonun tespit ve önerileri doğrultusunda 8inci Beş Yıllık Kalkınma Planına doğal afetlerle ilgili önlemlerin ayrı bir başlık altında dâhil edilmesine karar vermiştir.

Bu nedenle 8'inci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2000-2005), afetlere hazırlık, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması açılarından başka ülkelere de örnek olabilecek bir plan olarak değerlendirilebilir. Ancak maalesef bu planda afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla sektörel ve mekânsal planlama çalışmaları süreçlerindeki sorunlar ve önlemler belirlenmiş olmasına rağmen, alınması önerilen tedbirlerin hiçbiri, bu güne kadar gerçekleştirilememiştir.

9'uncu plan hazırlık çalışmaları döneminde ise, doğal afetler konusunda bir özel ihtisas komisyonu kurulmasına ihtiyaç duyulmamış ve bu yaklaşımın doğal sonucu olarak da 9'uncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2007-2013) Türkiye konumundaki bir afet ülkesi için sorun olarak "**başta afet yönetimi olmak üzere bazı sektörel ve tematik alanlarda kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve görev karmaşası**" olduğu belirlenmiştir. Bu sorunu ortadan kaldırmak içinde 2007 yılından bu yana sadece, "Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü" adı altında Türkiye'nin afet yönetim sistemini iyice içinden çıkılmaz hâle getirecek bir kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesi ile zaman kaybedilmiştir. Aslında Türkiye'nin başta depremler olmak üzere afet sorunları ile ilgili olarak hazırlanmış onlarca rapor ve daha önemli olarak 2004 yılı içerisinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca düzenlenmiş olan "Deprem Şurası" komisyon raporları ve "Şura Sonuç Bildirgesi" mevcuttur. Şura komisyon raporlarındaki öneri ve öncelikler Türkiye için bir yol haritası veya "Afet Yönetimi Ülke Stratejik Raporu" olarak değerlendirilmelidir.

2.2.1 Mevcut Planlama Sistemi

Türkiye’de mekânsal planlama konusundaki esaslar, ilkeler, yetkiler ile temel kavramlar, 3194 sayılı İmar Kanunu’nda tanımlanmıştır.

İmar Kanunu’nun planlama kademeleri ile ilgili 6. maddesinde planlar, kapsadıkları alan ve amaçları açısından, “Bölge Planları” ve “İmar Planları”, imar planları ise, “Nazım İmar Planları” ve “Uygulama İmar Planları” olarak kademelendirilmiş; Kanunun tanımlarla ilgili 5. maddesinde, “Çevre Düzeni Planı”, “Nazım İmar Planı” ve “Uygulama İmar Planı”nın tanımı verilmiştir.

Plan kademeleri ile plan yapım ve onay sürecine ilişkin yetkiler, 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili diğer kanunlarda tanımlanmıştır. Mevzuata göre, üst ölçekli planlardan bölge planlarının hazırlanması Devlet Planlama Teşkilatı, çevre düzeni planlarının hazırlanması ise Çevre ve Orman Bakanlığı ile İl Özel İdarelerine aittir. İmar Kanunu’nun genel hükümlerine göre imar planlarının yapılması ve onanması konusunda Belediyeler ve Valilikler yetkilidir.

Türkiye’de –1980 sonrasında yapısal planlama, stratejik planlama, müzakereci planlama vb kavramlar çerçevesinde yürütülen yoğun tartışma ve arayışlara karşın- hala yaygın olarak geçerli olan kent planlama eylemi, fizik mekânın kapsamlı (comprehensive) planlama anlayışı çerçevesinde uzun erimli, statik ve sonuç ürüne odaklı arazi kullanımı kararları ile biçimlenmesini öngören imar planlama yaklaşımı ile kurgulanmaktadır.

Türkiye’de imar planlama ve yapılaşma sisteminin yetersizliklerinin ve kentsel gelişmeyi etkin biçimde ve kamu yararına yönlendiremeyişinin olumsuz sonuçlarından birisi de planlama-uygulama-yapılaşma sürecinde, afet tehlike ve risklerini dikkate alan yaklaşım, yöntem ve araçların geliştirilmemiş olması ve bunun sonucunda özellikle kentlerde büyük ölçüde afete karşı dirençsiz yerleşim çevreleri ve yapı stoğunun oluşmasıdır.

Plan Kademesi	Plan Adı	Ölçeği	Planlama Yetkisi ⁽²⁾
Üst Ölçekli Planlar	Bölge Planı	1/250.000 - 1/100.000	Devlet Planlama Teşkilatı
	Çevre Düzeni Planı	1/100.000 - 1/25.000	Çevre ve Orman Bakanlığı İl Özel İdareleri Büyükşehir Belediyeleri
İmar Planları	Nazım İmar Planı	1/25.000 ⁽¹⁾ – 1/5000	Belediyeler - Valilikler
	Uygulama İmar Planı	1/1000	Belediyeler - Valilikler
Kentsel Tasarım Projeleri ⁽³⁾	Kentsel Tasarım Prj	1/1000 - 1/500 - 1/200	Belediyeler - Valilikler

⁽¹⁾ Büyükşehir Belediyelerinde Nazım İmar Planı Ölçeği

⁽²⁾ Özel kanunlarla verilmiş yetkiler nedeniyle, birçok kurumun sektörel ya da alan temelinde planlama yetkisi bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişme Alanlarında Kültür ve Turizm Bakanlığının; Organize Sanayi Bölgelerinde Sanayi Bakanlığının; Milli Park Alanlarında Çevre ve Orman Bakanlığının; Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Özel Çevre Kamu Kurumu’nun; Toplu Konut Alanlarında Başbakanlık Toplu Konut İdaresi’nin; Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının yetkileri bulunmaktadır.

⁽³⁾ Kentsel tasarım projelerinin hazırlanması ve onaylanması konusunda mevzuat bulunmamakta, ancak merkezi kurumlar veya İdareler (belediyeler-valilikler) tarafından yaptırılan kentsel tasarım projeleri, ilgili İdare tarafından onanmaktadır.

Gerçekte, doğal afetlerin etkili olduğu gelişmiş ülke uygulamalarında, afet tehlike ve risklerine maruz yerleşim alanlarında, afete dirençli yaşam çevrelerinin yaratılması artık planlamanın öncelikli hedeflerinden biri olarak kabul edilmekte ve bu bağlamda kentsel afet risk yönetimi kapsamında yapılan çalışmalar öne çıkmaktadır.

Ülkemizde ise kent planlamasına afet tehlike ve riskleri açısından veri oluşturan çalışmalar, yerbilimsel etütler ile yapıların deprem dayanımını belirlemeye odaklanan çalışmalarla sınırlıdır.

2.2.1.1 Afet Tehlikelerinin Belirlenmesine Yönelik Mevcut Uygulamalar ve Yetkiler

Afet önemli planlamaya veri sağlayan çalışmalar içeren kentsel afet risk yönetiminin bileşenlerinden biri olan tehlike analizi kapsamında, ülke/bölge/kent/yerel düzeylerde tehlikelerin belirlenmesine yönelik olarak yerbilimsel etütlerin nitelikleri önem kazanmaktadır. Yerbilimlerindeki gelişmeler, yerbilimsel çalışmalar kapsamında daha duyarlı ve daha fazla sayıda parametre ile ölçüm yapılmasını olanaklı kılmaktadır. Bu açıdan günümüzde özellikle yüksek riskli yerleşmeler için uzun dönemli kullanılabilir nitelikte yerbilimsel veri tabanı geliştirilebilmektedir.

Uygulamada yerbilimsel etütler, kapsam ve nitelikleri itibarıyla;

- Gözlemsel Jeolojik Etütler
- Jeolojik-Geoteknik Etütler
- Mikrobölgeleme Haritaları

olarak sınıflandırılmaktadır.

Ülkemizde planlamada kullanılan yerbilimsel etüt raporları, gerek içerdikleri verilerin niteliği, gerekse planlamayı yönlendirici özellikleri bakımından zaman içinde gelişme göstermiştir. “Gözlemsel Jeolojik Etüt Raporları” olarak başlanan bu çalışmalar, zaman içerisinde “İmar Planlarına Esas Yerleşim Amaçlı Jeolojik-Geoteknik Etüt Raporları” olarak gelişmiş ve yerbilimsel verilerin bir tür sentezi niteliğinde olan “Yerleşime Uygunluk Değerlendirmesi” yolu ile plan kararlarını yönlendirmede etken olmuştur.

Planlamaya esas olan yerbilimsel veriler içerisinde, imar planına esas jeolojik ve geoteknik etütler, afetler ve imar mevzuatına ve genelgelere dayalı olarak yapılmakta ve onaylanmaktadır.

- 7269 sayılı Afetler Kanunu'nun 2. maddesi, afet tehlikesi ve riski olan bölgelerde, afet tehlikelerinin harita ve krokiler üzerinde belirlenmesi ve ilanı; 3. maddesi ise bu bölgelerde yapılacak veya değiştirilecek yapılarda uyulması gereken teknik şartların belirlenmesi, bu şartlara uyulmasının zorunlu kılınması, yer kayması, kaya düşmesi, çığ gibi afetlere uğrayabilecek meskûn alanlarda alınacak önlemlerin hangi kuruluşlar tarafından yürütüleceğine ilişkin hükümleri düzenlemektedir. Ayrıca Kanununun 14. maddesinde, yapı yapılması tehlikeli görülen alanlara yapı yasağı getirilmektedir. Bu maddeler gereğince, afet yaşanan ya da afet tehlikesi ve riski olan bölgelerde imar planlarının yapılmasına esas jeolojik etüt ve jeolojik-geoteknik etütler yapılmaktadır.
- İmar planlarına esas jeolojik etütler, İller Bankası tarafından yapılmaktadır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 17.08.1987 tarih ve 1634 sayılı genelgesinde, hazırlanan tüm jeolojik etüt raporlarının, İller Bankası ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından onaylanacağı belirtilmiştir.

- Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelikte, 02.09.1999 tarihinde yapılan değişikliklerle, planların hazırlanmasında yapılacak araştırmalar, kurum veri ve görüşleri ile ilgili konular ve yerbilimsel verilerle ilgili hükümler, Yönetmelik kapsamına alınmıştır.

Yönetmeliğin 14. maddesinde, planların hazırlanması sürecinde, ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilecek veriler kapsamında, fiziki yapı ile ilgili olarak, jeolojik durum, akarsular ve sel alanları, yeraltı ve yüzeysel su kaynakları, havzalar ve özellikleri sayılmıştır. Bu kapsamda, verilerin “eşik analizi” yöntemi ile fiziksel çalışmalarla birlikte değerlendirilmesi hükmü yer almaktadır.

- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü’nce yayımlanan 04.02.2000 tarihli genelgede, planlarda yerbilimsel verilerin kullanımı ile ilgili olarak, *“Planlama alanının fiziksel yapısı ile ilgili araştırmalar arasında yer alan, jeolojik yapı, sel, heyelan, çığ gibi afet olasılığını da belirleyen ve alınacak önlemlerle ilgili sonuçları ortaya çıkaran özelliklerin, jeoloji mühendislerince, gerektiğinde jeofizik mühendisleri ile birlikte hazırlanacak olan ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü veya İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından onaylanacak olan jeolojik etüt raporunda belirlenmesi gerekmektedir. Jeolojik etüt raporlarının yerleşime uygun alanları, önlemlenilen alanları, jeoteknik etüt yapılması gereken alanları ve yerleşime uygun olmayan alanları belirlemesi ve planlarda bu verilerin kullanılması gerekmektedir.*

Planlama sürecinin analiz, araştırma ve sentez aşamalarında yönetmelikte belirlenen konularda yapılan çalışmaların ve toplanan değişik sınıf ve türdeki verilerin planlama kararlarının oluşumunda etkin kullanımı zorunludur.” açıklaması yapılmıştır.

- 1999 Marmara Depremi sonrasında jeolojik-jeoteknik etütlerin Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nce onaylanacağına ilişkin Bakanlık genelgesi yayımlanmıştır. Bakanlık, Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nün 04.04.2003 tarihli genelgesine göre, yerleşim amaçlı yapılacak jeolojik-jeoteknik etütlerden;
 - Yerleşime uygun olmayan alan olarak belirlenmiş ve belirlenecek yerlerin değerlendirme ve onayı Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nce,
 - Diğer raporların inceleme ve onay işlemleri Valiliklerce (Bayındırlık ve İskân Müdürlüğü),
 - İller Bankası tarafından hazırlanan veya hazırlattırılan etütlerin -yerleşime uygun olmayan alanlar dışında- İller Bankası Genel Müdürlüğü’nce onaylanacağı belirtilmektedir.
- Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 06.10.2008 tarihli genelge; mevcut veya olası yerleşim alanlarında afet zararlarının azaltılması ve afet önlemleri planlarının etkin hale getirilmesi için İmar Mevzuatı’nda tanımlı Ek-1’de belirtilen planların hazırlanmasından önce, plan ölçeğiyle uyumlu nitelikte, Jeolojik Etüt, Jeolojik- Jeoteknik Etüt ve Mikrobölgeleme Etüt Raporları’nın hazırlanması ve sonuçlarının ilgili idarelerce plan kararlarına yansıtılmasına yönelik esasları kapsamaktadır.
- Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 11.11.2008 tarihli genelge ise üst ölçek planlar ile her tür ve ölçekteki imar planlarına altlık olmak üzere hazırlanan jeolojik, jeolojik-jeoteknik etüt raporlarının format, içerik ve onay işlemlerine yönelik esaslara ilişkin konuları kapsamaktadır.

Mevcut uygulamada planlama – yerbilimsel veri ilişkileri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Plan Kademesi	Plan Adı	Ölçek	Yerbilimsel Veri	Açıklama
Üst Ölçekli Planlar	Bölge Planı	1/100.000-1/250.000	Belirsiz ⁽¹⁾	Yerbilimsel Veri-Planlama ilişkisi tanımsız
	Çevre Düzeni Planı	1/25.000-1/100.000	Belirsiz ⁽¹⁾	Yerbilimsel Veri-Planlama ilişkisi tanımsız
İmar Planları	Nazım İmar Planları	1/5000-1/25.000	Yerleşim Amaçlı Jeolojik ve Jeoteknik Etütler	Yerbilimsel Veri-Planlama ilişkisi yetersiz
	Uygulama İmar Planı	1/1000-1/2000	Yerleşim Amaçlı Jeolojik ve Jeoteknik Etütler	Yerbilimsel Veri-Planlama ilişkisi yetersiz

(¹) Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası ve Maden Teknik Araştırma Genel Müdürlüğü'nce yapılan yerbilimsel çalışmalar

Yerbilimsel etütler, plan kademelerine ve niteliklerine göre aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

- Bölge ve çevre düzeni ölçeğindeki planlara esas olan çalışmalar, afet tehlike haritaları ya da bütünleşik afet tehlike haritalarıdır.
- Nazım ve uygulama imar planı ölçeğindeki çalışmalara esas olanlar, mikrobölgeleme haritaları ve jeolojik-jeoteknik etütlerdir.
- Yapılaşmaya esas olanlar, zemin ve temel etütleridir.

Afet Değerlendirme Haritası: **Standart topografik veya hâlihazır haritalar üzerinde hazırlanan, planlama alanında oluşabilecek her türlü afet tehlikelerini ortaya koyan, değerlendiren ve raporu ile bir bütün olan, planın gerektirdiği tür ve ölçeklere göre “afet tehlike haritası”, “mikrobölgeleme haritası” şeklinde düzenlenen belgedir.**

Afet Değerlendirme Haritaları, bölge veya çevre düzeni planlarında “afet tehlike haritası”, yerleşme düzeyinde “mikrobölgeleme haritası”dır.

Afet Tehlike Haritası: Standart topografik haritalar üzerine sayısal olarak, bölge, mekânsal strateji planı veya çevre düzeni planına esas olmak üzere her türlü afet tehlike değerlendirmelerini içeren etütlerdir.

Mikrobölgeleme Haritası: Standart topografik veya büyük ölçekli hâlihazır haritalar üzerine sayısal olarak hazırlanmış, nazım imar planına esas olmak üzere, yerel zemin şartlarını ve her türlü afet tehlike değerlendirmelerini içeren etütlerdir.

Mikrobölgeleme haritaları, planlama çalışmalarına veri oluşturan, yerleşime açılması planlanan alanlardaki tüm afet tehlikelerinin büyük ölçekli haritalarda belirlendiği, güvenli arazi kullanımı ve bölgeleme kararlarının verilmesinde ve risk azaltma çalışmalarında önceliklerin belirlenmesine girdi sağlayan çok disiplinli çalışmalardır. Bu çalışmalar, afet tehlikesinin yerel ölçeklerde belirlenmesi çalışmaları olarak da tanımlanmaktadır.

Mikrobölgeleme haritaları;

- 1/25.000 ve 1/5000 ölçekli nazım imar planları ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarına veri oluşturur.
- Risk azaltma çalışmaları ve sakinim planı için atlık oluşturur.
- Afet tehlike ve riski olan yapılı çevrelerde tasfiye, iyileştirme, yenileme stratejilerine dayalı kentsel dönüşüm projelerine veri sağlar.

Yerleşim amaçlı yerbilimsel etütlerin yapılması ve planlamada esas alınması yasal düzenlemelerde yer almakta ve planlama sürecinde kullanılmaktadır. Ancak, kentlerde doğal/teknolojik/biyolojik ya da insan kaynaklı tehlike ve risklerin en çok yoğunlaştığı yerleşik alanlarda öne çıkan risk yönetimi ve sakinim planı konuları ise, bugünkü yasal düzenlemelerde yer almayan konulardır.

2.2.1.2 Kentlerde Afet Risklerinin Belirlenmesine Yönelik Mevcut Uygulamalar ve Yetkiler

Türkiye kentleri, başta deprem ve sel olmak üzere çeşitli doğal tehlikelerin yanı sıra, kaçak yapılaşmalar, tehlikeli kullanımlar, açık alan yetersizlikleri, altyapı yanlışları, denetimsiz kullanımlar, vb. nedenlerle derin risk havuzlarına dönüşmüştür. Bu nedenle kentsel risk yönetimi kapsamında risk sektörlerinin ve faktörlerinin belirlenmesi, risk azaltma çalışmalarında ve planlamada çok önem kazanmaktadır. Ancak güncel uygulamalarda yerleşik alanlarda mevcut yapı stoku dışındaki risk sektörleri göz ardı edilmekte; mevcut yapı stokuna ilişkin analiz ve değerlendirme çalışmaları ise pilot projeler kapsamında belirlenen alanlarda "yapıların depreme karşı dayanıklılığı"ni belirlemeye yönelik çalışmalarla sınırlı olarak sürdürülmektedir.

▪ Mevcut Yapıların Depreme Karşı Dayanımının Belirlenmesi

"Yapıların Depreme Dayanımının Belirlenmesi", mevcut yapıların depreme dayanımının belirlenmesi ve sınıflandırılması amacı ile yapılan bilimsel ve teknik çalışmaları içermektedir.

Ülkemizde henüz yapıların depreme karşı dayanımlarının belirlenmesi için yasal düzenleme bulunmamaktadır. 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 39. maddesinde yer alan "Yıkılacak Derecede Tehlikeli Yapılara" ilişkin hükümler, bu konuda dayanak oluşturmaktan çok, tek yapı ölçeğinde yapılan değerlendirme sonucunun uygulanmasına yöneliktir.

Mevcut yapıların depreme karşı dayanımının belirlenmesine ilişkin çalışmalar, ülkemiz açısından oldukça yeni olup, 1999 Marmara Depremi sonrasında başta İstanbul olmak üzere Marmara Bölgesindeki bazı kentlerde veya kentlerin bazı bölgelerinde uygulanmıştır. Bugünkü uygulamalara esas olan düzenlemeler, bu çalışmaları yaptıran Başbakanlık Proje Uygulama Birimi ya da Belediyelerce hazırlanan teknik şartnamelerde düzenlenmiştir. (örnek: İstanbul BŞB tarafından yaptırılan "Fatih İlçesi - Depreme Karşı Güvenli Kılınması Kapsamında Yeniden Yapılandırma, Rehabilitasyon ve Güçlendirme Projelerini Yönlendiren Kentsel Dönüşüm Planlaması ve Yerel Eylem Plan ve Projelerinin Hazırlaması İşi - Özel Teknik Şartnamesi)

Mevcut yapı stokunun deprem performansının (depreme karşı dayanıklılığının) değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kullanılan yöntem, kademeli değerlendirme yöntemidir. Bu yöntemde;

- Birinci kademe, sokak taraması çalışmalarına,
- İkinci kademe, bina içinden yapılan çalışmalara,
- Üçüncü kademe ise, ayrıntılı hesap çalışmalarına dayanan değerlendirmeleri içermektedir.

Bu konuda İstanbul'da JICA Mikrobölgeleme Çalışması ve İstanbul Deprem Master Planı kapsamında kullanılan yöntemler, daha sonra Zeytinburnu ve Bakırköy'de daha da geliştirilerek uygulanmıştır.

Yapıların depreme karşı dayanımının belirlenmesi sonucunda mevcut yapılar;

- Kullanılabilecek yapılar (depreme dayanıklı yapılar)
- Can güvenliği sağlayacak yapılar (can güvenliği açısından sorunsuz – hafif hasar görececek yapılar),
- Orta ve ağır derecede hasar görebilecek yapılar,
- Yıkılabilecek yapılar (depreme dayanıksız tehlikeli yapılar),

olarak sınıflandırılmaktadır.

Yapıların tek tek olası deprem karşısında gösterecekleri performansı ölçmeyi amaçlayan bu çalışmalar, planlama sürecinde, kentin alt bölgeleri ve dokularında afet risklerinin azaltılmasına yönelik planlama, strateji, eylem planı ve projeler için temel oluşturacak önemli bir veridir. Ancak planlama sürecinde afet riskli alanlarda mevcut kentsel dokunun korunması, iyileştirilmesi, tasfiyesi, yenilenmesi ya da yoğunluk azaltılması konularına yönelik strateji ve karar geliştirilmesi için bu bilgilerin, diğer risk sektörleri ile birlikte değerlendirildiği çalışmalara (sakinim planı) ihtiyaç vardır.

2.2.1.3 Yerel Yönetimlerde Uygulamalar

Türkiye'de yerleşme ve yapılaşmaların denetimleri konusunda yerel yönetimlerin 1930'lu yıllardan bu yana görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Yakın geçmişte yerel yönetimlerin risk azaltma konusunda da sorumlulukları bulunduğu anlayışıyla bir iki düzenleme yapılmıştır. Bunlar belediyeler ve il özel idarelerine ilişkin yetersiz kalmış olan ve seçilmiş yönetimlere mülki yönetimden bağımsız olarak afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla acil durum planlaması başlığı altında yapılmış olan düzenlemelerdir. Türkiye'de kriz yönetimini ve/veya acil durumu yönlendirmek üzere tek bir sorumlu bulunmaktadır; o da 7269 sayılı yasa gereği, mülki yönetimdir. Mülki yönetici kişi, vali ya da kaymakam, her türlü kriz/acil durum hazırlıklarını yaptırmak ve bu operasyonları yürütmekle yükümlü ve bunlardan sorumlu olan tek otoritedir. Bu yaklaşım, acil durum yönetiminde çok başlılıktan kaçınılması açısından yerinde görülmelidir.

Öte yandan, afetlere ilişkin uluslararası yeni politika, risklerin azaltılmasını ön plana alma gereğini getirmektedir. Bu, acil durum yönetiminden ayrı bir sorumluluk, acil durum yönetimi dışında yeni bir etkinlik alanı belirlemektedir. Sakinim planlaması ve 'risk azaltma' çalışmaları, kentin seçilmiş yönetimi tarafından yükümlenilmesi gereken etkinliklerdir. Ancak bu konuyu basit birtakım hükümlerle düzenlemek olanaksızdır. İl Özel İdaresi ve Belediyeler yasalarında paralel birer hüküm ile "Acil Durum Planlaması" başlığı altında tanımlanan, ancak afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak gibi risk azaltma amacını taşıyan görevler verilmesi uygulamada sorunlar yaratmaktadır. Uygulamada "afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla yapılması gereken risk veya olası zarar azaltma planları ile afetler meydana geldiğinde olaya zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmek için hazırlanan acil durum veya yasal adıyla acil yardım planları "aynı planlanmış gibi anlaşılmakta ve eskiden olduğu gibi yalnızca acil yardım planları hazırlanmaktadır. Oysa risklerin neler olduğunun belirlenmesi için yapılması gereken çalışmalar belediyelerden beklenebilir. Yasalarda doğru bir görev tanımı yapılarak, görevin her adımı için ayrı yönetmelikler geliştirilmelidir.

Büyükşehir belediyelerinin görevleri içinde eklenmiş iki alt madde ile doğal tehlikelerle ilişkin görevler tanımlanmış görünüyor. Burada yasa, yerleşmelerde riski olan tek unsur olarak

yalnızca binaları tanımlamaktadır. Oysa bir kentte bina yıkılma risklerinin ötesinde düzinelerce risk grupları, risk sektörleri tanımlamak olanaklıdır. Dolayısıyla, düzenlemeler yetersiz kalmakta ve yönetimlerimiz Türkiye'nin imza koyarak katıldığı yeni uluslararası politikaya uyum göstermemektedir.

Öte yandan, Türkiye'de klasik imar düzenlemelerimizde de afetlere ilişkin bir yaklaşım bulunmaması şaşırtıcıdır. İmar Kanunu'nun bir yönetmeliğinden, 7269 sayılı 'afetler yasası'nın deprem bölgelerinde yapılacak yapılara ilişkin bir başka yönetmeliğine gönderme yapılmak dışında, yalnızca tehlike gösteren alanların planlardaki gösterim biçimine ilişkin bir genel öngörü bulunmaktadır. Ne var ki, yasada bu gibi alanlarda hangi işlemlere başvurulacağı konusunda herhangi bir hüküm yoktur. Belediyelerimiz yeni üstlenmiş oldukları görevleri nasıl yerine getiriyorlar? Yapabildikleri, yalnızca örneklerini gördükleri, mülki yönetimin yaptıklarına benzer işlerdir. Yapabilenler, afet merkezleri oluşturmakta, arama kurtarma işlerine yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Hiçbir ilin ve belediyenin stratejik planları ile il gelişme planlarında risk azaltma ile ilgili yaklaşımlar bulunmamaktadır.

İkinci bir çabanın zemin araştırmaları ve tespitleri konusunda sürdüğünü görmekteyiz. Bu büyük ölçüde 1999 depremleri sonrasında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın istekleri dolayısıyla yenilenen çalışmalardır. Bunların bir bölümü, mevcut izinlerle yapılaşmış alanların tehlike gösterdiğini ortaya koymuş, bu alanlarda risk uyarılarının yapılmasını gerektirmiş, ancak kamu müdahalesi yetersiz kalmıştır. Bunun tipik bir örneği İstanbul Avcılar'da heyelan alanı üzerindeki ruhsatlı yapılarda görmekteyiz. Burada taşınmaz sahipleri Zorunlu Deprem Sigortası kapsamında olmalarına karşın, yapıları henüz hasar görmediği için bu sigortadan da yararlanamamaktadırlar.

Üçüncü etkinlik alanı, sınırlı ve kusurları da olsa, bir yapı denetimi uygulamasıdır. Bu yaklaşımın geliştirilmesi, daha güvenli bir işleyişe dönüştürülmesi gereği vardır. Kimi yerel yönetimler kendi maliyetlerini karşılayabilen malzeme laboratuvarlarını geliştirmiş, malzeme denetimlerini yerinde yapabilecek bir personel ve donanım sahibi olmuşlardır.

Dördüncü bir etkinliğin ise, bazı ulaştırma yapıları, kamu yapıları, okulların veya hastanelerin güçlendirilmesi çabalarında yoğunlaştığını görebiliyoruz. Daha ciddi olanaklara sahip olan yönetimlerin, doğru uygulama yapabilmek üzere imar konularında araç yoksunluğu çektiklerinden yakındıkları görülmektedir.

İstanbul gibi bir mega yerleşim biriminde başka bir uygulama izlenmektedir. Burada ve başka pilot yerleşmelerdeki araştırmalar, yurt dışından kredi karşılığı borçla, yani vatandaşın cebinden kaynak aktararak yürütülen, doğruluğu ve öncelikleri tartışılacak bazı işlerdir. İstanbul'da çok az sayıda kamu yapısının, hastane ve okul yapılarının güçlendirilmesi amacıyla Dünya Bankası ISMEP projesi kapsamında 300 milyon dolardan fazla bir kaynak kullanılmakta, ayrıca bazı araştırmalar yapılmakta ve çalışmalar bir ana plana sahip olmaksızın sürmektedir. Ancak bu çalışmaların katkılarının hangi düzeyde olduğu bilinmemekte; bu çalışmaların amacına ulaşip ulaşmadığı araştırılmamakta, üçüncü taraflara denetlenmesi yoluna gidilmemektedir.

Yerel düzeyde yürütülen bir başka yaklaşım ise yapı güçlendirme işleridir. Bu amaçla 'güçlendirme' işlerinin teknik kapsamı yönetmeliklerle belirlenmiş bulunmaktadır. Kat Mülkiyeti Kanunu'nda ortak karar almayı kolaylaştırıcı önlemler gerçekleştirilmiş, bu etkinlik alanına hasredilebilecek finansal kaynaklar sağlanmaya çalışılmaktadır. Oysa Türkiye kentlerinde tekil yapıların güçlendirilmesi işlemleri, çoğunlukla ekonomik açıdan 'ranta'lı olmadığı gibi, şehirlerimizin çirkinliğinin konsolide edilmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle, bunun yerine genellikle yüksek riskli alanlarda toplu yenileme projelerinin kendi ekonomilerini yaratma

potansiyelleri taşıdığı, yerel toplulukları örgütleme fırsatları sunduğu, çirkin kentsel çevrelerin topluca yeniden tasarlanması yolunu açtığı ve ayrıca yine geniş bir mühendislik çalışma ortamı sunduğu gibi nedenlerle, üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir alternatif oluşturduğu göz ardı edilmemelidir.

Öte yandan kamu eliyle yürütülen 'kentsel dönüşüm' uygulamaları bu yaklaşıma neredeyse bir başka engel oluşturmaktadır. Kentsel dönüşüm girişimlerinin rant fırsatçılığını bırakıp, özellikle yüksek riskli alanlarda yerel toplulukları bir araya getirerek, ortaklıklar oluşturup, güvenliği artıran projelere yöneltilmesi temel bir sorumluluktur. Bunda da kamu eliyle, yerel yönetim eliyle toplumu örgütlemek, kaynak bulmak gibi konularda araştırmaların yapılması, alternatiflerin neler olabileceği konuları gözden kaçırılmaktadır.

Yine, Afetler Yasasında mikrobölgeleme çalışmalarını tanımlayarak bir tehlike kadastroyu yaratmak, yerleşmelerimizin bazılarının öncelikli olacağını düşünerek, Türkiye'de bu tür bir kastyoyu geliştirmek zorunlu görülmelidir. Bu merkezi birim, doğrudan yerel yönetimlere bilgi hizmetleri sağlayacaktır.

Yerel yönetimler hem yetkileriyle sorgulanır durumdalar, hem de farkında olmasalar da, afetlere ilişkin tutumlarında ikilemler yaşamaktadırlar. Kendilerini yetkili görerek afetler konusunda kendi kararları ile yaptıkları uygulamaların önemli bir bölümü 'sahte reçeteli savurganlık' anlamında, yapmadıkları kimi işler açısından ise 'can ve mal kaybı ile sonuçlanan, ihmal kaynaklı' suç işler durumdadırlar. Dolayısıyla, buradaki katılım ve can ve mal güvenliğine ilişkin sorumluluğun paylaşılması konusu mutlaka yeni bir düzenleme ve yeni bir yönetim anlayışını gerektirmektedir.

Bu düzenlemelerin neleri kapsayabileceğine ilişkin bir döküm yapmak mümkündür. Bunu İstanbul Deprem Master Planı (2003) açıklamış bulunuyor. Dört üniversite tarafından hazırlanmış olmakla birlikte, rafa kaldırılan bu Plan gününün çok ilerisinde bir kapsam, yöntem ve yaklaşımlar ile yerel yönetimler için bir kılavuz sunmuştur.

Burada söz konusu olan bir yaklaşımın 'sakinim planı' dediğimiz, riskleri azaltmak amaçlı kent bütünüyle ilgili bir kapsamlı çalışma biçimi olduğunu tanımlamak gerekiyor. Bunu ne düzenlemelerimizde, ne de uygulamalarımızda henüz gerçekleştirebilmiş değiliz. Bir sakinim planının hazırlanması, özel bir veri tabanının geliştirilmesine ve kentsel risk analizlerinin tanımlanmasına bağlı olarak hedefler tanımlar. Bunun hem imar planı çalışmalarına, hem de bir uygulama programına dönüşmesi olanaklıdır.

Yönetmelik hazırlık ve uygulamalar çok yönlü olabilir; bunlar yasal düzenlemeleri beklemek zorunda da olmayabilir. Afetlerle baş etmede yerel yönetimlerin bir veri tabanı hazırlaması zorunluluğu vardır. Belediye, valilik ve belediyenin destek arama ihtiyaçları bulunabilir, çünkü kaynakların bir kısmı merkezden, büyük bölümünün ise yerelden sağlanması gerekebilir.

Afet 'platform'larının kurulması, hem uluslararası politikanın, hem de ortak çalışma ve sorumluluğu toplumla birlikte üstlenme gereğinden doğmaktadır. Muhtarlar, kentsel işletmeler, hastane yönetimleri, okullar yerel kurumlar olarak risk azaltma ve afet hazırlık programları için örgütlenmesi, vatandaş bilgilendirme ağının hazırlanması gerekiyor; yani bir sivil örgütlenmenin zorunluluğu kaçınılmaz görülmelidir. Bu konuda yerel yönetimler kendi başarılarına yetkili sayılmazlar ve alacakları veya almayacakları kararlar ve uygulamalarla bu yönetimleri suçlu durumuna düşürebilir.

2.3 Mevzuat

1999 Gölcük ve Düzce depremlerinden sonra hazırlanan çeşitli raporlar, ülkemizde bulunan konut probleminin sayısal olmaktan çok, kalite problemine dönüşmüş olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle imar aflarıyla yasallaştırılan kaçak yapı stokunun, kentlerimizde doğal afet ve deprem açısından büyük risk alanları oluşturduğu da bilinen bir gerçektir. Ayrıca, orman alanları üzerine kurulan lüks konut alanları, Üniversite kampusları, tarım arazileri üzerine kurulan sanayiler, yapılaşmaya kapalı olan kıyı alanlarına yapılan turizm tesisleri, kent merkezlerinde yapılan kaçak ticaret merkezleri, tapu kaydında “inşaat yapılamaz” hükmü olan, buna karşın imar hukuku açısından bir dizi skandal yaratılarak yapımı tamamlanan, aynı zamanda yasal olarak yıkılması kesinleşen gökdelenler ve benzeri kaçak yapılar, yapı kültürü açısından toplumda ortaya çıkan yozlaşmaya önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

1999 Gölcük ve Düzce depremleri sadece ruhsatsız (kaçak) ve ruhsata aykırı yapıların hasar gördüğü bir deprem olarak değil, ruhsatlı ve yapı kullanma izni olan birçok yapının da önemli ölçüde hasar aldığı bir deprem olarak tarihe geçmiştir.

Türkiye’de planlama süreçlerine ilişkin ilke ve esaslar ile yetkileri tanımlayan temel yasa 3194 sayılı İmar Yasası’dır. Yasanın planlama ve uygulama süreçlerinde merkezi ve yerel yönetimlerin yetkilerini düzenleyen hükümlerine göre; üst ölçekli Bölge planlarının hazırlanması yetkisi Devlet Planlama Teşkilatına, çevre düzeni planlarının hazırlanması yetkisi ilgili Bakanlıklara, nazım ve uygulama imar planlarının hazırlanması, onaylanması ve uygulanması konusundaki yetkiler ise ilke olarak yerel yönetimlere devredilmiştir.

Bu yasada; üst ölçekli Bölge planlarının hazırlanması yetkisi Devlet Planlama Teşkilatına çevre düzeni planlarının hazırlanması yetkisi ilgili Bakanlıklara, nazım ve uygulama imar planlarının hazırlanması, onaylanması ve uygulanması konusundaki yetkiler ise ilke olarak yerel yönetimlere devredilmiştir.

Yürürlükte bulunan İmar Yasası yalnızca 3194 sayılı İmar Yasası ile biçimlenmemektedir. Planlama ve uygulama süreçlerine ilişkin hükümler getiren bu yasa, çok başlı çok yetkili bir kurumlaşma tanımlaması da yapmaktadır. Bölge ve arazi kullanım kararlarının üretilmesinden başlayarak yapı denetimine kadar uzanan bu süreçte önemli sayıda kurum ve kuruluşun çeşitli yetkilerle donatılmış olduğu görülmektedir.

İmar Yasası Uygulaması İle İlgili Genel Amaçlı Yasalar

- 3194 sayılı İmar Yasası
- 775 sayılı Gecekondu Yasası
- 1580 (5272) sayılı Belediye Yasası
- 3030 (5216) Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Yasa

İmar Yasası Uygulaması ile İlgili Özel Amaçlı Yasalar

- 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Yasasının Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yasa
- 2634/4957 sayılı Turizm Teşvik Yasası
- 2863 (5226) sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası
- 3621 sayılı Kıyı Yasası
- 2960 sayılı Boğaziçi Yasası
- 2872 sayılı Çevre Yasası
- 2873 sayılı Milli Parklar Yasası
- 2985 sayılı Toplu Konut Yasası
- 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Yasası
- 7269 sayılı Afet Yasası

Yetkiler Bakımından İmar Mevzuatı

Fiziki alanları (mekânı) kararlarıyla biçimlendiren kurum ve kuruluşlar üç grupta toplanabilir.

Arazi Kullanım Kararı Geliştiren Kurumlar

- Bölge Kararı Üreten-Bakanlar Kurulu
- Arsa tahsisi, Yatırım kararı, Yapılaşma ve kısıtlama kararları ve plan çalışmaları ile arazi kullanımını belirleyen Maliye, Tarım ve Köyişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Milli Savunma ve Sağlık Bakanlıkları

Plan Onama Yetkisi Olanlar

- Yüksek kurullar
- Devlet Bakanlıkları
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Çevre ve Orman Bakanlığı
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
- Valilikler, Belediyeler

Ruhsat ve İzin Yetkisi Olanlar

- Bazı Bakanlıkların Sektörel ve Yerel İzinleri
- Valilikler, Belediyeler ve Köyler
- Yeni Yasada Yetkilendirilen, Özel Tüzel Kişiler-Şirketler

Bu çok başlı ve yetkili kurumlar, planlama uygulama ve denetim süreçlerinde stratejik bir bütünlük ve eş güdüm sağlamamaktadır. Her kurum kendi yetki alanını artırmak doğrultusunda çaba göstermektedir.

Kurumlar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar planlama sürecinin uzamasına yol açmaktadır. Ayrıca, kentsel gelişmeler üst ölçek planlar olmaksızın veya bu planlardan bağımsız olarak parçacı bir plan kararı ile uygulamaya sokulmaktadır. Mevzuat ve yetki karmaşası, üstlenilmesi gereken sorumlulukları ortadan kaldırmakta, bu durumda kaçak yapılaşmanın ortamını yaratmaktadır.

Bugün İstanbul Boğaziçi alanında; İmar Yasası, Boğaziçi Yasası, Kıyı Yasası, Büyükşehir Belediyeleri Yasası, Turizmi Teşvik Yasası, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ve Orman Yasası.

Zemin ve temel etüdü raporlarının hazırlanması: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 19 Ağustos 2008 tarih ve 26972 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in 4. maddesi ile Yönetmeliğin 57 maddesinin, 3. fıkrasının (b) bendi 1, 2 ve 3. alt bentlerine ayrılarak; statik projeye esas teşkil edecek zemin etüt raporu hazırlanması sürecinde, zemin etüdü ile ilgili hangi çalışmaların; jeoloji, jeofizik ve inşaat mühendisliği mesleklerinden hangisi veya hangileri tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Buna göre;

- 1) Yeraltının dinamik esneklik direnişleri ve yerin dayanımı, taşıma gücü, yer altı suyu varlığı, yeraltı yapısı, deprem bölgelenmesi, yer kırıklıklarının hareketleri, oturma, sivilaşma ve yer kaymalarının boyutları gibi zeminin fiziki özelliklerini belirleyen çalışmaların jeofizik mühendislerince,
- 2) Sondajlar, arazi çalışmaları, zemin ve kaya mekaniği, laboratuvar deneylerini ihtiva eden zemin-yapı etkileşiminin analizinde kullanılacak temel-zemin, zemin profili ve zemini oluşturan birimlerin fiziki ve mekanik özelliklerini konu alan çalışmaların jeoloji mühendislerince,
- 3) Zemin mekaniği, zemin dinamiği ve zemin emniyet gerilmesi hesaplaması gibi çalışmaların inşaat ve jeoloji mühendislerince, yapılacağı belirtilmiştir.

Söz konusu düzenleme, ilgili mevzuata aykırı bir şekilde düzenlenmiş olup mesleki faaliyet alanlarına yönelik kısıtlamalar içerdiğinden neden, konu ve maksat unsurları açısından yeniden düzenlenmesi gerekir.

3194 Sayılı İmar Yasasına giden süreç: Türkiye’de 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı “Belediye Kanunu” ve “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu”, 1933 yılında yürürlüğe giren “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu”, 1944 yılında yürürlüğe giren “Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun”, 1948 yılında yürürlüğe giren “Bina Yapımı Teşvik Kanunu” gibi düzenlemelerle yerleşme ve yapılaşmaların denetimi sağlanmaya çalışılmıştır.

Ancak ülkemizde 1950 sonrası yaşanan hızlı göçler ve plansız sanayileşme eğilimleri, kaçak yapı ve çarpık kentleşmeyi hızlı bir şekilde artırmıştır. 1956 yılında Belediye sınırları ve mücavir alanlarda yerleşme ve yapılaşmaları bir planlama bütünlüğü içerisinde ele almak amacıyla 6785 sayılı “İmar Kanunu” yürürlüğe konmuştur.

Ülkenin konut, yerleşme, sanayileşme, yapılaşma süreçlerini daha etkili yönlendirmek ve denetlemek amacıyla 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuş, buna karşın hızlı ve çarpık kentleşme, denetimsiz ve kaçak yapılaşma hızla artmıştır.

1972 yılında 1605 sayılı yasa ile 6785 sayılı İmar Yasası’nın kapsamı; metropol kentler, bölge ve alt bölge planları kavramını da getirecek şekilde genişletilmiştir. Ancak bu süreçte de hızlı ve çarpık kentleşme, denetimsiz ve kaçak yapılaşma devam etmiştir.

1980 sonrası fiziksel planlama süreçlerinin merkezi yönetimin yönlendirmesi çerçevesinde gelişmeyeceği düşüncesi nedeniyle 3194 sayılı İmar Kanunu ile 1985 yılında İmar Planlama yetkisi yerel yönetimlere bırakılmıştır.

Yapı Denetimi: Yukarıda da değinildiği üzere ülkemizde yapı denetiminin temelleri de 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yolları kanunu” ile atılmıştır. Bugünkü imar mevzuatımızın da temelini oluşturan 2290 sayılı yasa, 3194 sayılı yasaya da aynen intikal eden bir anlayışla, yapıların projelerinin denetimi görevini yerel yönetimlere vermiş, yapım faaliyetlerinin projesine, fen ve sağlık kurallarına, deprem ve imar yönetmeliklerine, yapı malzemeleri ile ilgili standartlara uygun olarak yapımının sağlanması görevini ise fenni mesul, yeni adıyla teknik uygulama sorumlusu, adı verilen ve serbest çalışan mühendis, mimar ve diğer fen adamlarına vermiştir.

3194 sayılı İmar Yasası, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların plan, proje, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun gelişmesini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. 3194 sayılı

İmar Yasası'nda, yapı denetiminin birinci unsuru olan proje denetimi yerel yönetimlere (valilik, belediye ve ruhsat vermeye yetkili idareler), ikinci aşamada ise yapı denetimi faaliyetlerinin yapılması aşamasında ise fenni mesul (teknik uygulama sorumlusu)olarak adlandırılan ve serbest çalışan mühendis ve mimarlara bırakılmıştır. Bu yasa bugün 4708 sayılı yasa kapsamı dışında kalan 62 ilde uygulanmaktadır. Zaman zaman yerel yönetimlerle Meslek Odaları arasında imzalanan protokol çerçevesinde proje denetim işlemine Meslek Odaları da katılmışlardır.

3194 sayılı yasa kapsamında yapım sürecinin denetlenmesine katılan Mühendis ve Mimarlarda sadece diploma şartı aranmıştır. Bu sürece katılan meslek insanların sicillendirilmesi, denetlenmesi, Mesleki yetkinlikleri/yeterlilikleri konusunda herhangi bir ölçü aranmamıştır. Sorumlulukları ve yetkileri açık olmayan ve ücretlerini yapı sahibinden alan bu kişiler, formalitenin tamamlanması için ruhsat almanın bir eki olarak imzalarını kullanmışlardır. Ayrıca, birçok yerel yönetimde mühendis ve mimarın bulunmaması, bulunsa bile gerekli mesleki yeterliliğe sahip olmamaları, etkin bir proje ve yapı denetiminin yapılmasını sağlayamamıştır.

Yine, yapı sahiplerinin yeterli bilgi ve bilince sahip olmaması, yapı güvenliği konusunda bir talep ve baskının oluşmasını da engellemiştir. Sonuç olarak ne yapı projeleri, ne de yapı üretim süreci (yapılar) yeterli düzeyde denetlenememektedir.

Yaşamış olduğumuz depremlerde kamu yapılarının önemli ölçüde hasar almış olmaları ve yıkılmaları düşünüldüğünde, bu yapılarda da ciddi bir denetim probleminin olduğu açıklıkla ifade edilebilir.

İmar Afları ve Denetim Sorunu: İmar afları, imar uygulamalarının her zaman ayrılmaz bir parçası olmuştur. 1950 sonrası dönemde kentlerde giderek artan kaçak yapılara yasallık sağlamak için “imar affı” kavramı gündeme getirilmiştir. Yasalara aykırı yapıların “imar aflarıyla” başışlanması ve kaçak yapıların yasallaştırılması sağlanmıştır. İmar afları, kentte oluşan rantların haksız bir şekilde bir kesime transfer edilmesine, aynı zamanda yasadışı ve hukuksuz bir yapı kültürünün ortaya çıkmasına da yol açmıştır.

Getirilen imar afları kentsel alanlarda imarlı ve imarsız, yapılaşma sürecinde de ruhsatlı ve ruhsatsız olmak üzere denetimsiz, mühendislik hizmeti almayan, son derece güvensiz olarak üretilen bir yapı stokunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. İmar hakkı olan projelerin yapılmasının yanında, mühendislik hizmeti alarak denetimli bir yapı üretiminin ortaya çıkarılması önemli ölçüde yok sayılmıştır.

1985 yılında 3194 sayılı imar yasası çıkarılmış ve bir yıl sonra çıkarılan 2981 sayılı “imar affı” yasasıyla da ıslah imar planları kapsamındaki uygulamaların yoğun olarak yaşama geçtiği ve kentlerin biçimlenmesinde daha etkin olduğu görülmüştür. Yine 1986–1988 yılları arasında 3290, 3366 ve 3414 sayılı yasalarla af kapsamının genişletilmesinin yanında, bu tür yapıların aynı zamanda alt yapı hizmetlerinden yararlanmasına da kolaylıklar getirilmiştir. 1985–1987 döneminde 2981 ve 3290 sayılı yasalarla göre verilen inşaat ruhsatı sayısı, 3194 sayılı yasaya göre verilen yapı kullanma izin belgesi sayısına oranla %128'e, bu oran 1985'te konutlarda %213'e, sanayi yapılarında ise %284'e kadar çıkmıştır.

595 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında KHK'nin Getirdiği Düzenlemeler: 10.07.2000 tarihinde yürürlüğe giren, 595 sayılı KHK'nin amacı, yapıda can ve mal güvenliğini sağlamak, kaynak israfına sebep olan plansız, kontrolsüz ve kalitesiz yapılaşmayı önlemek, çağdaş norm ve standartlarda yapı üretmek ve bunun için yapı denetimini sağlamak, yapı hasarı nedeni ile zarara uğrayan kişilerin haklarını korumak ve doğabilecek zararların tazminini sağlamaktır.

Bu kapsamda yapıların etkili denetimi için bağımsız, deneyimli, yetkili ve sorumlu kuruluşlar oluşturulması ve yapıların hem proje hem de uygulama denetiminin aynı kuruluşlar eliyle yürütülmesinin gereği sağlanmaya çalışılmıştır. Yapı denetim kuruluşlarında görev alacak olan mühendis ve mimarların ilgili meslek odalarından uzmanlık belgesi alma esası getirilmiştir. Yine bu tür kuruluşların belgelendirilmesi ve denetlenebilmesi için üst kurul kurulması gerekmektedir.

Ayrıca il ve ilçe yapı denetim komisyonları, ortaya çıkacak anlaşmazlıkları sonuca bağlamak, yapı müteahhitleri, şantiye şefleri ve yapı denetim kuruluşlarının uzman mühendis ve mimarlarına sicil vermesi ve denetlenmesini sağlamaktadır. Siciller ilgili meslek odalarına da gönderilerek mesleki etik bir denetimin yapılması sağlanmaktadır.

İlgili idarelerin ihtiyaç duymaları halinde, meslek odalarının da ilgili idare adına devreye girmesine ve mal sahibi istediği takdirde ise proje müellifinin ilave denetimi de mümkün olmaktadır.

Ayrıca, yapı denetiminde görev alacak mühendis ve mimarların bilgili, deneyimli, etik değerlere sahip olmalarını sağlamak için de, "Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu"nda değişiklik yapılması için de; "601 sayılı KHK" çıkarılmıştır.

Yasal bir yetkileri olmamakla birlikte, zaman zaman Yerel Yönetimlerle Meslek Odaları imzaladıkları protokollerle kısmen proje denetimi yapma faaliyetlerine katılmışlardır.

3458 Sayılı Mühendislik ve Mimarlık hakkında yasa uyarınca, yapım sürecinin denetlenmesine katılan mühendis ve mimarlarda sadece diploma şartı aranmıştır. Bu sürece katılan meslek adamları ne meslek odaları ne de ilgili kuruluşlar tarafından denetlenmemiştir. Sorumlulukları ve yetkileri açık olmayan ve ücretlerini yapı sahibinden alan bu kişiler formalitenin tamamlanması, ruhsat almanın bir eki olarak imzalarını kullanmışlardır.

Ayrıca birçok yerel yönetimde mühendis veya mimarın bulunmaması, bulunsa bile gerekli mesleki yeterliliğe sahip olmamaları etkin bir denetimin yapılmasını sağlayamamıştır.

Yine konut sahiplerinin yeterli bilgi ve bilince sahip olmaması nedeniyle, yapı güvenliği konusunda bir talep ve baskı gelmemiş, sonuç olarak da ne yapı projeleri, ne de yapılar yeterli düzeyde denetlenmemiştir.

3458 Sayılı Mühendislik Ve Mimarlık Hakkında Yasa: 1938 yılında çıkarılmış olan 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında yasa, halen yürürlükte bulunmaktadır. Bu yasaya göre bir mühendis ve mimarın mesleki faaliyette bulunması için bir diplomaya sahip olması yeterlidir. Herhangi bir mühendislik faaliyetine katılmadan, var olan yeni bilgileri öğrenmeden her türlü yapı projesinin altına imza atabilir, mesleki faaliyette bulunabilir. Oysa mühendislikle ilgili yeni bilgiler çok sık gündeme gelmekte, çok sık olarak da gündemden kalkmaktadır.

Eğer mesleki faaliyetin sürdürülmesi isteniyorsa, bu bilgilerin öğrenilmesi için meslekle ilgili eğitimlere katılmanın zorunlu olması gerekir. Oysa 3458 sayılı yasa, sadece diploma koşuluna bağlı olarak bir mühendislik ve mimarlık faaliyetinin sürdürülebilir olmasını yeterli görmektedir.

Bu yasanın değiştirilmesi gerekmektedir. Bir mesleğin sürdürülmesinde diploma ön koşul olmalı, fakat meslek sahiplerinin meslek içi eğitim ve seminerlerine katılarak kendilerini yenilemeleri, meslek odalarından sertifika ve belge almaları da bir zorunluluk olarak görülmelidir.

4708 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun: 1999 depremlerinin ortaya çıkardığı can ve mal kayıpları, yeni ve etkili bir yapı denetim sisteminin kurulmasını da zorunlu kılmıştır. Bu amaçla çıkarılan ve yürürlüğe konulan 595 sayılı yapı denetim kararnamesinin ne yazık ki kısa bir süre sonra yürürlüğü durdurulmuştur. Ayrıca, mühendis ve mimarlarda belirli bir mesleki yeterlilik aramak üzere çıkarılan, bu yeterliliğinde meslek odaları tarafından belgelendirilmesini sağlayacak olan 601 sayılı “mühendislik ve mimarlıkta yeterlilik” kararnamesi de yürürlükten kaldırılmıştır.

2001 yılının Haziran ayında çıkarılan 4708 sayılı yapı denetim yasası da; ne yazık ki 595 sayılı yapı denetim kararnamesinden çok daha dar kapsamlı bir yasa olarak 19 pilot ilde uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

Kanun metninde, “Bu kanunun amacı; can ve mal güvenliğini sağlamak üzere, imar planına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı üretilmesi için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir” ifadesi yer almaktadır.

Bu kanun 3194 sayılı İmar Kanununun 26’ncı maddesinde belirtilen kamu yapı ve tesisleri ile 27’nci maddede belirtilen ruhsata tabi olmayan yapıların dışında kalan belediye ve mücavir olan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak yapıların denetimini kapsamaktadır. Ayrıca, bodrum kat hariç tek parselde bulunan ve 200 m²’yi geçmeyen iki katlı müstakil yapılar da 4708 sayılı yasa kapsamı dışında bırakılmıştır.

4708 sayılı yasaya göre, 12 yılını dolduran Mühendis ve Mimarlar Bayındırlık ve İskân Bakanlığına başvurarak “denetçi” belgesi almaktadırlar. Bakanlık, kendisine sunulmuş olan dosya üzerinden gerekli incelemeyi yapmakta, mesleki yeterlilik ve mesleki etik konusunda herhangi bir belge istememektedir. 12 yıl herhangi bir kuruluşta dosya incelemesi yapan bir mühendis ve mimar, “proje denetçi belgesi” alabilmektedir. Bu belgelerin süresi beş yıldır.

Gerek can ve mal güvenliğinin sağlanması, gerekse çağdaş nitelikli yaşanabilir bir çevre ve yapı üretiminin gerçekleştirilmesi için kapsamlı bir yapı denetimine her zaman ihtiyaç vardır. Ne yazık ki 4708 sayılı yasa bir dizi eksiklikle dolu olarak ve tüm kesimlerin katkısı olmadan çıkarılmıştır.

Bu yasanın çıkarıldığı evrelerde ifade ettiğimiz gibi 3194 sayılı yasanın ruhsat verme evresindeki “imzacılık anlayışı” 4708 sayılı yasa içinde söylenebilir. Denetimin hizmet bedeli olan yapı maliyetinin %3’ü, birçok yapı denetim kuruluşu tarafından %50-%70 aralığında indirim yapılarak üstlenilmektedir. Dolayısıyla hizmet bedelinin önemli ölçüde düşürülmüş olması etkili bir yapı denetiminin yapılmasını önlediği gibi, haksız bir rekabeti de ortaya koymaktadır. İşini doğru yapmaya çalışan birçok yapı denetim kuruluşu, ne yazık ki haksız rekabet karşısında mağdur duruma düşmektedirler.

Yapı üretim sürecinde bir şantiye şefinin bulunmaması büyük bir eksiklikti. 5 Şubat 2008 tarihinde çıkarılan bir yönetmelikle bu eksiklik giderildi diye düşünüyorken, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan bir genelge uygulamada karmaşa yaratmıştır. Yapı üretiminin ve denetiminin okulu olarak bildiğimiz Bayındırlık ve İskân Bakanlığının, “Şantiye Şefinin” ne olduğunu, ne yapması gerektiğine ilişkin yeni bir düzenleme yapması gerekmektedir. Açıkçası, Şantiye Şefi’nin sabahtan akşama kadar inşaatta ki tüm faaliyetleri kontrol altında tutan, işin tekniğine ve şartnamelerine uygun yapılmasını sağlayan, iş güvenliğini denetim altında tutarak inşaata giren ve çıkan her faaliyetten bilgisi olan bir yetkili olarak anlaşılması gerekir.

Yine bazı belediyelerin mühendis ve mimarlardan proje sicil durum belgesi istememesi; mesleğini yapıp yapmadığı belli olmayan, sadece diplomalı fakat imzacılık yapmaya hevesli bazı mühendis ve mimarların tekrar “haksız rekabete” soyunmalarını da gündeme getirmektedir. En azından gerek proje yapan mühendis ve mimarın, gerekse Şantiye Şefliği yapmak isteyen mühendis ve mimarın meslekle ilgili olarak yasaklı olup olmamasının belgelendirilmesi gerekmektedir. Bu kuruluş da açıktır ki Meslek Odalarıdır.

7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu: Ülkemizdeki sivil savunma işleri 1959 yılında yürürlüğe giren bu kanun ile yürütülmektedir. Sivil savunma hizmetlerini; düşman saldırılarına, tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı halkın can ve mal kaybının en aza indirilmesi, hayati öneme haiz her türlü resmi özel tesis ve binaların korunarak faaliyetlerinin devamının sağlanması, sivil savunma gayretlerinin sivil halk tarafından desteklenmesi ve cephe gerisi maneviyatının yüksek tutulması ile sivil halkın korunması amacıyla alınan silahsız, koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetlerin tamamı olarak nitelendirilebilir. Yine afetlerde arama kurtarma hizmetlerinin verilmesi yanında 88/12777 sayılı Yönetmelik gereğince; ilkyardım, satın alma, kiralama, el koyma, dağıtım ve kanalizasyon hizmetleri de Sivil Savunma teşkilatınca yerine getirilmektedir. Yine bu kanunun ilgili maddelerinde taşradaki sivil savunma hizmetlerinin yürütülmesi ve planlanmasında sorumlu Mülki İdare Amirlerinin yetki ve sorumluluklarını düzenleyen hükümlere de yer verilmiştir.

5393 sayılı Belediye Kanunu: Belediyelerin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 14’üncü maddenin a) bendinde sayılan görevler arasına “acil yardım ve kurtarma” hizmetlerini yürütmek görevi de eklenmiştir. Eski yasalarda olmayan yeni bir düzenleme Acil durum planlaması başlığı altındaki 53 üncü madde ile yapılmıştır. Bu madde aynen şöyledir: “Belediye; yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla beldenin özelliklerini de dikkate alarak gerekli afet ve acil durum planlarını yapar, ekip ve donanımı hazırlar. Acil durum planlarının hazırlanmasında varsa il ölçeğindeki diğer acil durum planlarıyla da koordinasyon sağlanır ve ilgili bakanlık, kamu kuruluşları, meslek teşekkülleriyle üniversitelerin ve diğer mahalli idarelerin görüşleri alınır. Planlar doğrultusunda halkın eğitimi için gerekli önlemler alınarak ikinci fıkrada sayılan idareler, kurumlar ve örgütlerle ortak programlar yapılabilir. Belediye, belediye sınırları dışında yangın ve doğal afetler meydana gelmesi durumunda, bu bölgelere gerekli yardım ve destek sağlayabilir.”

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu: İl özel idarelerinin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 6’ıncı maddenin b) bendinde sayılan görevler arasına belediye sınırları dışında olmak şartıyla “acil yardım ve kurtarma” hizmetlerini yürütmek görevi eklenmiştir. Belediye Kanunu’nda olduğu gibi il özel idaresi kanununa da acil durum planlaması başlığı altında 69 uncu madde eklenmiştir. Bu madde, yukarıda verilen Belediye Kanunu’ndaki madde ile aynıdır. Tek fark kanunda geçen belediye sözcüklerinin yerini il özel idaresi sözcüklerinin almış olmasıdır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu: Büyükşehirlerin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 7 inci maddenin u) ve z) bentleri şöyledir: u) İl düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili planlamaları ve diğer hazırlıkları Büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç, malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek, z) Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak.

Ayrıca 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun da Büyükşehir belediyelerine tarihi ve kültürel yapıları doğal afet risklerine karşı koruma görevi vermiştir.

Ancak çıkarılan bütün bu yasaların uygulanmasında zaman zaman problemler çıkmaktadır. Örneğin;

- Yasalardaki ifadelerin açık ve kolay anlaşılır şekilde düzenlenmemiş olması, (örneğin afet ve acil durum planlarının ne olduğu),
- Afet yönetimi ile ilgili kurumsal yapılanma ve deneyimli teknik elemanlarının bulunmaması,
- Gerekli kaynakların bulunamaması,
- Terminolojinin oluşturulmamış olması,
- Halkın bilinç düzeyinin yeteri kadar yüksek olmayışı,
- İdari sınırlar bazlı her ille ait afet senaryolarının hazırlanmaması,
- Kaçak yapılaşmanın önlenememesi,
- Sivil savunma örgütleri ile yerel yönetimlerin ortaklaşa çalışma süreçlerinin bulunmaması,
- Erken Uyarı ve Alarm Sistemlerinin geliştirilmemiş olması.

bu problemlerden sadece bazılarıdır.

2.4 GZFT Analizi

Yerleşmelerde risk yönetimi konusunda problem ve yöntemlerinin belirlenmesi ve bu konularda uygulama önerilerinin sunulması amacıyla (güçlü ve zayıf yönlerimiz ile birlikte fırsat ve tehditlerin) GZFT analizi aşağıda sunulmuştur.

Güçlü Yönler (Risk yönetimini daha üstün yapan, performans sağlamlığında etkin olarak kullanılabilecek unsurlar.)

- Bazı yerleşimlerde mikrobölgeleme haritalarının tamamlanmak üzere olması,
- Bazı iller için heyelan riskli bölgeleri belirleme çalışmalarının sürdürülmesi,
- Jeolojik – geoteknik ve mikrobölgeleme etütlerin yapılması ve uygulama imar planlarına altlık oluşturması zorunluluğunun yönetmelik bazında getirilmiş olması,
- Makro ölçekte, üst düzey planlamaları için Türkiye diri fay haritasının yenileniyor olması,
- Makro ölçekte, üst düzey planlamaları için Türkiye deprem tehlike haritasının varlığı,
- Türkiye heyelan, kaya düşmesi ve çığ envanteri haritalarının varlığı,
- AİGM, üniversite ve kurum arşivlerinde ülke bazında Afetler ile ilgili tarihi dokümanların bulunması,
- 1/25.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritalarının büyük ölçüde tamamlanmış olması,
- DMI’de uzun yıllar meteorolojik kayıtların varlığı,
- 1/25.000 ölçekli ve zengin içerikli duyarlı sayısal topografik haritaların varlığı,
- Farklı spektrumlardaki ve değişik ölçeklerdeki uydu görüntülerinin varlığı ve işleme teknikleri ile teknolojisindeki çağın yakalanmış olması,
- Orman ve bitki örtüsü haritalarının varlığı,
- Jeomorfoloji haritalarının varlığı,
- Yeraltı kaynaklarına ilişkin zengin MTA arşivi ve haritaları,
- Yer altı sularına ilişkin zengin DSİ arşivi,
- Yerel yönetimlerde Kent Bilgi Sistemlerinin varlığı, Afet Bilgi Envanterinin tamamlanmış olması ve Türkiye Afet Bilgi Sisteminin devam ediyor olması,
- Bazı kurum ve kuruluşların (İller Bankası) teknik ve finansman olarak desteği,
- Yasalarla belediyelere risk azaltma amacıyla kentsel yenileme ve dönüşüm olanağının sağlanmış olması,
- Yasalarla il özel idarelerine çevre düzeni ve il gelişme planlarının hazırlanması yükümlülüğünün getirilmiş olması,

- Yasalarla İl Özel İdaresi, Büyükşehir Belediyesi ve nüfusu 50 binden büyük olan belediyelere kurumsal stratejik plan hazırlama yükümlülüğünün getirilmiş olması,
- Tarihi yapıları depreme karşı güçlendirmesi konusunda bazı pilot çalışmaların başlaması,
- Özellikle ilgili meslek odalarındaki sayısız belge ve bilgi birikimi ile uzmanların varlığı,
- Coğrafi bilgi sisteminin öneminin artması ve birçok yerde kullanılıyor olması,
- 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile zorunlu deprem sigortası uygulamasının başlatılması,
- İnşaat yapım ve tasarımı ile ilgili standartların ve deprem yönetmeliğinin mevcut olması,
- Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik (2007) ile mevcut binaları deprem güvenliğinin incelenmesi ve güçlendirilmesi konularına standart getirilmesi,
- 2001 tarihli 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ile bağımsız denetim firmalarının, projelendirme safhasından inşaat uygulamasına kadar yapıların kurallara uygun şekilde tasarlanarak inşa edilmesinden sorumlu tutulması,
- Sel yatakları ve heyelan bölgelerinde yapılaşmanın yasaklanması,
- Deprem Master Planlarının oluşturulmaya başlanması,
- Yetkin mühendislik, mimarlıkta mesleki yeterlilik anlayışın ortaya çıkması,
- Deprem Şurasının Yapılmış olması,
- Kyoto Protokolünün imzalanması,
- Yokohama ve Kobe deklarasyonlarının onaylanmış olması,
- Tehlike ve risk analizi alanında üretilen bilginin ekonomik bir nitelik taşıması,
- Kamu kurumlarında stratejik planlama yapma zorunluluğu bulunması,
- Kaçak binalara belediyeler tarafından hizmet verilmesinin yasaklanması,
- Konuya ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarının (MTA, DSİ, İller Bankası, Afet İşleri, vb.) varlığı ile belirli oranda örgütlenmeleri,
- Afet sonrası koordinasyonda giderek daha çok deneyim kazanılmış olması,
- TSK, Sivil Savunma ve Kızılay'ın konuya ilişkin yeni yapılanma içine girmeleri,
- Konuya ilişkin kamu ve sivil toplum örgütlerinde arama – kurtarma birliklerinin giderek artması ve gelişmesi,
- Konuya ilişkin TÜBİTAK 1001 ve 1007 gibi ulusal, FP7 gibi uluslararası fonların ve işbirliği olanaklarının bulunması,
- Konunun Afet Acil Yardım Planlarına olmazsa olmaz bir altlık oluşturması,
- Teknik donanımlı, bilgi birikimli, deneyimli kadroların az da olsa varlığı,
- Ülkemiz insanının afetlere karşı giderek duyarlılık kazanması,
- Ekstrem hava olaylarının tahmininde tutarlılık oranının yükselmiş olması,
- Afet kaynağının tespitine yönelik izleme ve gözlem istasyonlarının yerel ve ülkesel bazda artmış olması,
- Yaygın hidrometri istasyonları ağının ve uzun yıllar verilerinin varlığı,
- Afet kaynaklarına ilişkin bilimsel ve teknolojik gelişmelerinin olması,
- Üniversitelerimizdeki konularla ilgili basılmış - basılmamış bilimsel ve teknik yayın, laboratuvar ve uzman varlığı,
- İl Özel İdaresi, Büyükşehir Belediyesi ve Belediye yasalarına “yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla beldenin özelliklerini de dikkate alarak gerekli afet ve acil durum planlarını yapar, ekip ve donanımı hazırlar.” hükmünün getirilerek yerel yönetimlere risk azaltma konusunda görev verilmiş olması,
- Konu ile ilgili olarak Bayındırlık ve İskân Bakanlığında yoğun bilgi ve deneyim birikimi ve güçlü kurumsal bilincin gelişmiş olması,
- Sivil Toplum Kuruluşları (STK), akademik ve mesleki çevrelerin kentsel korunmasızlıkların farkında olması,
- 1999 Marmara Depremi sonrasında Marmara Bölgesi'nde ve özellikle İstanbul'da yoğunlaşmak üzere çok sayıda, önemli araştırma ve çalışmalar yapılması,

- Afet sonrası kentsel çalışmalara ve müdahale yöntemlerine ilişkin deneyim ve kadroların varlığı,
- Toplumsal bilgilendirme için yazılı ve görsel medya ve internet altyapısının gelişmesi,
- Ulaştırma Bakanlığı'nın doğal afetler ve olağanüstü hallerde elektronik haberleşmenin aksamaması için bazı görev ve sorumlulukları, 5809 sayılı Yasa kapsamında düzenlenmesi,
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği'nde, "yapı işlerinin, ikamet edecek kişiler veya komşuları için tehlikeli boyutlarda radyasyon yayılmasının sağlık açısından tehdit oluşturmayacak şekilde tasarlanıp yapılmalıdır" ifadesine yer verilmesi,
- Radyasyon Güvenliği Yönetmeliği'nde konutlardaki radon derişimi için üst sınır getirilmesi,
- Nükleer ve Radyolojik Tehlike Durumu Ulusal Uygulama Yönetmeliği'nin resmi gazete yayımlanması.

Zayıflıklar (Ülkemizdeki risk yönetimi uygulamaları ile diğer ülkelerdeki uygulamalar karşılaştırıldığında ülkemizdeki uygulamaların daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde yaptıkları; performansını engelleyen sınırlandırmalar.)

- Zemin etütlerine yönelik çalışma yapan firmaların bünyelerinde her 3 disipline (jeoloji, jeofizik, geoteknik) ait uzmanların bulunmaması ve ilgili yönetmeliklerin düzenlenmemiş olması,
- "İmar Hakkı ve Taşınmaz Hakkı Transferi" gibi yeni uygulama araçlarının risk azaltma amaçlı planlama işlemlerinde kullanılmasının henüz sağlanmaması,
- 3030 kapsam dışı belediyeler tipi imar yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelikte belirtilen statik proje esaslı zemin etütlerinde jeoloji mühendisi, jeofizik mühendisi, inşaat mühendisi 3'lü imzasının aranmasına rağmen etkin bir şekilde uygulanmaması,
- 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık yasasından kaynaklı sorunlar,
- 4708 Sayılı Yapı Denetim Kanununun, kapsam, uygulama ve denetim olarak yetersiz olması,
- 4708 sayılı Yapı Denetim Kanunu'nun sadece 19 İlde uygulanması ve Türkiye genelinde yaygınlaştırılmaması,
- 7269 sayılı Afetler Kanununun yalnızca deprem, heyelan, kaya düşmesi, çığ, yangın, su baskını tehlikelerini tanıması,
- 7269 sayılı Afetler Kanununda risk yönetimi ile ilgili faaliyetlerin yer almaması
- 7126 sayılı Sivil Savunma Kanununun değişen şartlara göre yeniden ele alınmaması,
- Afet araştırma ve çalışmalarının ağırlıklı olarak Marmara ve İstanbul merkezli olup, ülkenin diğer bölgeleri büyük ölçüde ihmal edilmesi,
- Afet önlemleri planlama ve kentsel risk yönetimi konularında öğretim, eğitim ve teknik eleman eksikliğinin bulunması,
- Afet tehlikesi ve risklerini azaltmanın en etkin yolunun sektörel ve mekânsal planlama süreçleri olduğu gerçeğinin yerel düzeylerde anlaşılammış olması ve konuya önem verilmemesi,
- Afet yönetiminde muhtarların aktif bir rol üstlenmemiş olması,
- Afet ve şehir planlama ilişkisi ile bunu bir toplumsal ve fiziksel iyileşme fırsatı olarak değerlendirmeye yaklaşımının birçok kurum için yeni bir kavram olması,
- Afet yönetim sistemi içerisinde ortak bir dil ve anlayış birliğinin yerleştirilememiş olması,
- Afetler ile ilgili kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayacak yeni bir kurumsal yapılanmanın eksikliği,
- Afetler sonucu ortaya çıkan konut açığının giderilmesi amaçlı yapılan uygulamaların tek tip yapılaşmalar şeklinde biçimlenmesi, kent dokusuna ve kültürüne katkı vermemesi,

- Ar-Ge çalışmalarının yetersizliği,
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Belediyelerde ihtiyaca cevap verecek düzeyde jeoloji ve jeofizik mühendislerinin olmaması,
- Bilimsel araştırmaların toplum ihtiyaçlarını yeterince karşılamaması,
- Birinci derece sorumlu yönetimlerin, planlama çalışmalarında afetlere yönelik önceliklere sahip olmaması,
- Bölgesel eşitsiz gelişmeler,
- Çağdaş gelişmelere paralel olarak hızlı, etkili, koordineli ve rasyonel işleyen bir afet yönetim sisteminin kurulamamış olması, bu sistem içerisinde görev üstlenmesi gereken merkezi ve yerel yöneticiler için afet planlaması ve yönetimi konularındaki sürekli eğitim ve uygulama çalışmalarının tamamen ihmal edilmesi ve bir afet sırasında gereken sivil savunma arama – kurtarma ve acil yardım birliklerinin yeterince geliştirilememiş bulunması,
- Deprem tehlike haritalarının yetersizliği,
- Deprem konseyinin lağvedilmesi,
- Depreme dayanıklı yapı yapma ve bina inşası ile ilgili yönetmeliklerin, belediye sınırları dışındaki kırsal alanlarda da uygulanmasını güçlendirecek mekanizmaların yeterince kurulmamış olması,
- Disiplinler arası çalışma esaslarının ve yöntemlerin tanımlanması,
- Örgün eğitimde tehlike ve risk analizi konularının zayıf olması ya da hiç bulunmaması,
- Enkaz yönetiminin yeterince yapılmamış olması,
- Erken uyarı ve alarm sistemlerinin kurulmamış olması,
- Farklı amaç, tür ve ölçekte yapılması gereken planların hazırlanma esasları konusunda yerel yönetimlere yardımcı olacak eğitim faaliyetleri, kaynak veya kılavuz yayın ve örnek uygulamaların var olmayışı,
- Farklı düzeylerde katılım mekanizmalarının tanımlanmaması ve yerel yönetim yasalarında tanımlanan katılım mekanizmalarının (kent konseyi, vb) ise keyfi uygulanması veya hiç uygulanmaması,
- Farklı düzeylerde risk yönetimine ilişkin bilgi, veri, uzman bulunmadığı gibi, yönetimler ve yasal düzenlemelerin bu yaklaşımdan uzak olması,
- Farklı tür ve ölçeklerde planlamayapan kuruluşların fazla, planlamayetki ve sorumluluklarının dağınık olması ve kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliği ve yetki karmaşasının varlığı,
- Mevzuat ve uygulamalarda, farklı düzeylerde (ülke, bölge, kent, yerel düzeyde) tehlike türlerinin gözetilmemesi,
- Halkta bir zarar azaltma ve planlama kültürü oluşturulamaması ve halkın güvenli ve sağlıklı yaşam konusunda bir talebinin bulunmaması,
- İl bazında Entegre Bütünleşik Veri Sisteminin oluşturulmaması,
- İlgili envanter ve arşivlere (Türkçe ve yabancı kaynaklar) elektronik ortamda ulaşamaması,
- İmar planlarını izleme ve denetleme mekanizmasının olmaması,
- İskânsız yapıların güçlendirilmesindeki yasal zorluklar,
- Geoteknik konusundaki yüksek lisans eğitiminin Yerbilimcileri de kapsayacak şekilde yeterince uygulanmaması,
- Kamu yapı üretim sisteminde ihale yasaının yetersizliği ve çok sık değiştirilmiş olması nedeni ile kurumsallaşamaması,
- Kamu yapıları üretiminde ve güçlendirmesinde kurumsal dağınıklık,
- Kapatılan heyelan ve sel alanlarında ilgili iyileştirme çalışmalarının yapılmaması,
- Kentlerde yalnızca yapıların risk taşıdığı anlayışının egemen oluşu,
- Kentlerin plansız gelişimi,
- Kentsel alanlarda bir afet sonrasında hemen kullanılması gereken yapı ve tesislerin sistemli mekânsal düzenlemesinin yapılmaması,

- Kentsel alanlarda havadan tahliye için gerekli iletişim ve ulaşım altyapısı yetersiz olması,
- Kentsel nüfus artış hızının yüksekliği,
- Kentsel ve Kırsal Alanlarda halkın ve yerel yönetimlerin kendi bölgesine ait tehlike ve risklere ilişkin farkındalıklarının eksikliği,
- Kentsel yapı stoğunda risk değerlendirmesine yönelik envanterin olmaması,
- Kırsal alanlara yönelik kalkınma ve planlama çabalarının zayıflığı,
- Afet Bilgi Sistemleri için Kimlik Bildirme Kanununun yeterli ölçüde uygulanmaması,
- KOBİ'lerin ve ülke sanayi yatırımlarının büyük ölçüde yüksek afet riskli bölgelerde yer alması,
- Konu ile ilgili Türkçe kaynak eksikliği,
- Konutlarda radyolojik açıdan tehlike ve risk oluşturan yüksek seviyede radyoaktivite içeren yapı malzemelerinin kullanılmasına herhangi bir sınırlandırılma getirilmemiş olması,
- Kurumlar arası ortak yaklaşımın, işbirliğinin ve eşgüdümün yetersiz olması,
- Kurumlarda uzman personel yetersizliğini giderecek meslek içi eğitim çalışmalarının kurumsallaşamaması,
- Merkezi ve yerel düzeylerde afet tehlikesi ve riskleri ile ilgili verilerin standart olarak toplandığı ve değerlendirildiği afet bilgi sistemlerinin kurulamamış olması,
- Merkezi ve yerel düzeylerde afet yönetim sisteminin kurumsal yapılanmasının geliştirilememiş olması,
- Mesleki yetki ve imza sorumluluğu sınırlarının yeterince belirlenmemesi ve özellikle yerel yönetimlerin uygulamalarında bu hususun keyfi davranışlarla açıkça çiğnenmesi,
- Mevcut mevzuatın, yetkili kurumlar (özellikle yerel yönetimler) tarafından eksik, yanlış ve keyfi uygulanması,
- Mevcut yapı stokunu güçlendirecek sermaye yetersizliği,
- Mevcut yapıların güçlendirme ve/veya yenilenme gerekliliği bilincinin yerleştirilememesi,
- Mikrobölgeleme genelgesinde teknik eksikliklerin bulunması,
- Mikrobölgelemeye uygun bir planlama yaklaşımının kurulamamış olması,
- Müteahhitlik sisteminde, Yapı Müteahhitliği için tek gerek ve yeterlilik şartının ticaret odası kaydı olması, Müteahhitlik mevzuatının olmaması,
- Özellikle büyük kentlerdeki ulaşım sıkıntısı ve ulaşımın alternatifsizliği,
- Planlama ile ilgili yasal düzenlemelerin ve dolayısıyla yetkili idarelerin çokluğu ve aralarında eşgüdümün bulunmaması,
- Planlı alanlardaki pek çok binada 3194 sayılı İmar Kanunu'nun öngördüğü yapı kullanım izninin bulunmaması,
- Planlı ve plansız alanlarda farklı kurumların kendilerine göre plan ve proje yapması,
- Projelendirme aşamasında yersel özelliklerin her zaman dikkate alınmaması
- Resmi planlama kademelerinde yersel verilere olan zorunlu gereksinimin hala anlaşılmamış olması ve bu çerçevedeki veri türlerinin ve ayrıntısının tanımsız bulunması ve yasal içerikte yer almaması,
- Ruhsata aykırı veya ruhsatsız yapılan binaların, belediye veya valilikçe yıktırılarak masrafının yapı sahibinden tahsil edilememesi,
- İmar aflarının çıkarılması,
- Sigortalı yapı sayısının azlığı,
- Sivil Toplum Örgütlerinin, Yerel Yönetimler ile etkin bir şekilde koordinasyon kuramamış olması,
- Siyasi iktidarların ve yerel yönetimlerin risk yönetimine yeterince sahip çıkmaması ve benimsememesi,
- Sürdürülebilir kalkınma bağlamında afet zararlarının azaltılmasındaki önemin anlaşılabilmesi,
- Tarihi mirasların korunmasına yönelik sorumluluklarda kurumlar arası karmaşanın yaşanıyor olması,

- Teknolojik ve fiziki alt yapı yetersizliği,
- Türkiye aktif fay çalışmalarının tamamlanmaması,
- Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası'nın güncellenmemesi,
- Türkiye'deki deprem kuşaklarını gösteren bir belgenin ötesinde, her tür afete ilişkin coğrafi ve yerbilimsel bilginin bir araya getirildiği bir belgeleme düzeninin kurumsallaştırılmaması,
- Uluslararası bağlantılı projelerde "Ulusal Teknik Eleman" varlığı göz ardı edilerek "Yabancı Teknik Eleman"ları ön plana çıkaran yaklaşımların olması,
- Ülkede bölge planlarının yokluğu, olanların ise yetersiz ve yaptırımsız olması
- Üst ölçekten alt ölçeklere tüm planlarda afet yönetimi yalnızca jeoloji-jeofizik-geoteknik boyutlarda tehlike tespit düzeyinde ele alınması ve çoklu tehlikelerin görmezden gelinmesi,
- Yapı denetim kanununun uygulamasında mal sahibi ya da vekilinin müteahhit tarafından yönlendirilerek denetim firması seçimi yapılmasıyla denetimin etkin bir şekilde gerçekleşmesinin engellenebilmesi,
- Yapı denetim uygulamalarının piyasalaştırılmış olması,
- Yapı üretimine yönelik teknik mevzuattaki eksiklikler,
- Yapım sırasında standart ve yönetmeliklere uyulmamış büyük bir yapı stokunun varlığı,
- Yasal olarak kullanma izni olmayan yapılara su, elektrik, telefon gibi altyapı hizmetlerinin verilmesi,
- Yasalardaki ifadelerin açık ve kolay anlaşılır tarzda düzenlenmemiş olması ve bazen de birbiriyle çelişmesi,
- Yerbilimci, şehir plancısı, inşaat mühendisi ve mimar yetiştiren üniversitelerde ülkenin sahip olduğu afet tehlikesi ve riski ile afet zararlarının azaltılması konusunda temel bilgileri içeren eğitim verilmemesi,
- Yerel düzeyde çevre düzeni planı, il gelişme planı, risk ve zarar azaltma stratejik planı, kurumsal strateji planı, acil yardım planı gibi planları yürütecek nitelikte personelin bulunmaması,
- Yerel yönetimlerde afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması konularında bilgi ve deneyim sahibi personel yokluğu,
- Yerel yönetimlerin finansal yetersizliği,
- Yerel yönetimlerin plan dışı ve çevresel dengeleri gözetmeyen uygulamalara göz yumması,
- Yerleşim alanlarında yeterli tahliye alanlarının, yeşil alanlarının bulunmaması,
- Yoğun kent alanlarındaki tehlikelerin plansız yerleşim yaygınlığına bağlı olarak büyük can ve mal kayıplarına neden olması ve buna karşı mücadele yollarının güçleşmesi,
- Yüksek risk taşıyan bölgelerde yoğun bir yapılaşma bulunması,
- Zorunlu Deprem Sigortası, yapının mevcut durumuna ait teknik bir inceleme yapılmadan uygulanması.

Fırsatlar (Daha etkin bir risk yönetimini destekleyebilecek ve güçlendirebilecek olanaklar.)

- 1/100.000 ölçekli İstanbul il çevre düzeni planı taslak plan notlarına afete yönelik genel hükümler eklenmesi eğilimi,
- 1999 depremlerinin ülkemizde afetlere karşı bilincin ve duyarlılığın artması,
- 2000 Yapı Malzemeleri Yönetmeliği,
- 2007 Deprem Yönetmeliği,
- AB'ye uyum sürecinin bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi konusunda bağlayıcılığı,
- AB'ye uyum ve üyelik süreci,
- Acil iletişim için uydu haberleşme sistemlerinin kullanımının yaygınlaşması,
- Afet riski azaltılması kavramının iklim değişimi müzakereleri kapsamında değerlendirilmesi,

- Afet tahminlerinin giderek daha gerçekçi yapılabilir olması,
- Afet zararlarının azaltılmasında güncel teknolojilerin (UA, CBS, vb.) kullanılması,
- Afete yönelik dış kaynaklı fonların varlığı,
- Afetlerin günümüzdeki ekonomik ve sosyal etkilerinin sadece gerçekleştiği yörelerde değil yakın ve uzak çevresinde de giderek daha fazla hissedilmesi,
- Arama kurtarma donanımlarının gelişimi,
- Avrupa Birliği fonlarından yararlanma olasılıklarının artması,
- Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecini getireceği zorunlulukların varlığı,
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından, şura sonuçlarının mevzuat ve uygulama altlığı oluşturmada etkin bir biçimde kullanılmasının sağlanmasının, diğer ilgili bakanlıkları da harekete geçirmede öncülük etmesi olanağı,
- Bilgiye ulaşım ve teknolojik gelişmelerin tehlike ve risk analizi başarısını artırması,
- Bir insan yerleşimi için tehlikelerin / risklerin, doğal kaynakların ve sit alanlarının anlam ve öneminin giderek daha çok anlaşılmasıyla yasa ve yönetmelikler kapsamında giderek daha fazla yer alması,
- Birleşmiş Milletlerin konuya verdiği önem ve önceliği yoğunlaşmış olması,
- Bu “Şura” nedeniyle de anlaşıldığı üzere konunun giderek daha ağırlıklı ve ciddi bir politika halinde ele alınması gerektiğinin bürokratik çevre tarafından da algılanmış bulunması,
- DASK altlığı üzerine tüm afet ve risk türlerini kapsayacak türde yeni bir sigorta yasaasının hazırlanması fırsatının olması,
- Doğal afetlerle ilgili sigorta kapsamının genişletilmesi,
- Dünya’da bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ile birlikte kentsel risklerin uygulamada dikkate alınma fırsatı olması,
- Eğitim seviyesinin giderek yükselmesi,
- Finans ve gayri menkul sektöründe artan çağdaş projeler,
- Hazır beton üretimindeki kalite artışı,
- Her tür alt yapısı planlanmış ve yapılmış kentsel arsa üretimini ön plana çıkarma eğilimi,
- İl gelişme planları oluşturulması,
- İşbirliği yapılabilecek kurumlardaki teknolojik gelişmeler,
- Kamu yapılarında güçlendirme çalışmalarının başlamış olması,
- Dönüşüm Kanun Tasarısı’nın afet, risk ve katılım yönünden gerekli girdilerin yapılması koşuluyla en kısa zamanda yürürlüğe konulacak olması,
- Kentsel dönüşüm politikalarının benimsenmesi ve gecekondudan modern yapılaşmaya geçişin giderek hız kazanması,
- Konuya ilişkin yayınların ve kalitesinin göreceli artması,
- Kurumsal sosyal sorumluluk anlayışının gelişmesi,
- Mikro-bölgeleme çalışmalarının başlaması,
- Milli gelir ve refahtaki artma eğilimi,
- Nervürlü donatının kullanımının artışı,
- Özellikle görsel yayın organlarında konuya ilişkin bilgilendirme ve belgesel programlara yer verilmesi,
- Proje üretiminde depreme dayanıklı yapı bilincinin 1999 sonrasında artması,
- Şehirlerde doğal ve insan kaynaklı tehlikelere bağlı olarak doğabilecek riskleri gözetken bir planlama ve yapılaşma ihtiyacının bulunması,
- Uluslararası teknik işbirliği ve yardım olanaklarının varlığı ve gelişiyor olması,
- Uluslararası yeni afetler politikasının, özellikle kent düzeyinde risk azaltma ve sakınım konularındaki düzenlemelere öncelik vermesi,
- Ülkemizde afetlere karşı bilincin ve duyarlılığın artması,
- Ülkemizdeki ekolojik dengenin bozulması konusundaki farkındalığının artması,
- Üniversite öncesi eğitimde konuya ilişkin bilgilerin ve hatta bazılarında derslerin verilmesi ve bunun ülke genelinde uygulanabilir kılınmaya çalışılması,

- Üniversitelerde konu ile ilgili bilgi birikimi ve Ar-Ge çalışmalarının artmış olması,
- Üniversitelerin Şehir ve Bölge Planlama bölümlerinin ders programlarında “Kentsel Jeoloji” dersinin giderek artan bir oranda yer almaya başlaması,
- Yapı ve malzeme denetiminin daha çok sağlanabilir olması,
- Yapı malzemelerindeki radyoaktivitenin ve konutlardaki radon aktivite derişiminin ölçülmesine yönelik olarak üniversitelerde donanım ve eleman açısından gerekli alt yapının oluşturulması.

Tehditler (Risk yönetimi uygulamalarının performansına zarar verebilecek olan ve sorun yaratabilecek unsurlar.)

- “Ülke kalkınma”, “bölge, alt bölge – çevre düzeni strateji” ve “çevre düzeni” planlamasında yer alması gereken kapsam ve ayrıntıdaki yersel kökenli çalışma ve irdelenmelerin günümüze kadar yeterince yapılmaması, mevcudun ise bölgesel formasyon bilgisi içeren birkaç paragraftan oluşması,
- 7269 Sayılı Afetler Kanunu’nun sadece Deprem, Yangın, Heyelan, Kaya Düşmesi, Su Baskını, Çığ türünde 6 afetle sınırlandırılarak diğer afetleri uygulamada kapsamaması,
- 7269 sayılı Yasa ve DASK kapsamı dışında kalan tehlikelerden kaynaklanacak kayıplar karşılanamaması,
- Acil durum yönetimi, yardım ve girişimlerin, bürokratik işlemler nedeniyle yavaşlatılması,
- Afet İşleri Genel Müdürlüğü’nün, ülkemizde meydana gelen afetlerdeki afetzede sayılarına ilişkin istatistiklerinin 7269 Sayılı Afetler Kanununda sayılan afetlerle sınırlı olması nedeniyle veri yetersizliği,
- Afet sonrası çalışmalara ilişkin uzmanlık alanı ile kentsel risk azaltma alanları karıştırılması,
- Afet sonrası tahliye amaçlı kullanılacak boş ve yeşil alanların imara açılması,
- Afetlere karşı yanlış kaderci yaklaşım,
- Bölge ve havza bazında su yönetim planlarının oluşturulamaması,
- Bölgeler arası kalkınmadaki adaletsizlik, işsizlik ve fakirliğin yayılıyor olması,
- Bölgeleri tehdit eden tüm tehlikelerin doğru bir şekilde belirlenememesi, Bütünleşik Afet Tehlike Haritalarının hazırlanmamış olması,
- Çevre kirliliğinin artması,
- Çevreyi (hava-toprak-su) kirlütenlere karşı yaptırım ve denetimlerin yetersizliği,
- DASK’ın yaygınlaştırılmaması ve yasalaştırılmaması,
- Deprem açısından sakıncalı yüksek afet riskli zayıf zeminlerdeki kaçak yapılaşmalar (ova – tarım alanı, fay hattı üzeri ve yakını),
- Doğal kaynakların tahribinin, gerçek bir “afet” kapsamında yasalarda yer almaması,
- Doğrudan ve dolaylı olarak yersel kökenli olan veri tabanlarının oluşturulmasına gerekli önemin verilmemesi,
- Dünyada terör riskinin artması,
- Ekolojik dengenin bozulması,
- Gereken yasa ve yönetmeliklerin gecikmesine bağlı olarak yanlış ve geri dönüşsüz yerleşme – yapılaşmanın her geçen gün biraz daha artması ve giderek olasılığı artan risklere karşı güvensiz alanların giderek genişlemesi sonunda iyileştirme maliyetinin de bununla orantılı olarak yükselmesi,
- Hava, vb. kirlletici kaynakların yönetilememesi,
- Her tür ve ölçekteki planlama faaliyetleri sürecinde kamu yararı kavramının giderek yok oluyor veya yanlış yorumlanıyor olması,
- İçme suyu kaynakları, orman statüsündeki alanlar (2B alanları da dâhil), doğa koruma alanları, sulak alanlar, sit alanları ve verimli tarım topraklarının hızlı kentleşme baskısı altında tahrip edilmesi,

- İklim değişimi uyum çalışmalarının tamamlanmamış olması,
- İklim değişimlerinden dolayı kentler ve özellikle kırsal yerleşmelerdeki kuraklık, su sıkıntısı, sel gerçeğinin görmezden gelinmesi,
- Kamuoyundaki bilgi kirliliğinin önüne geçecek önlem ve uygulamaların etkin bir şekilde alınamaması ve halkın kime inanıp güveneceğinin tanımlanamaması
- Kent bazında İçme suyu havzalarının korunmaması (korunamaması),
- Kent çeperlerindeki kaçak yapılarda oturanların işsiz, suça eğilimli olması ve suç olaylarının özellikle büyük kentlerde ve kıyı alanlarında yoğunlaşması,
- Kentlere göçün artarak devam etmesi,
- Kentsel yerleşimlerdeki büyük bina stoku, yoğun nüfus, endüstriyel faaliyetler ve araç trafiğine bağlı olarak doğan ikincil tehlikelere karşı önlemlerin alınmamış olması,
- Konuya ilişkin ihalelerde en düşük teklife işi verme prosedürünün devam etmesi,
- Kuraklık vb birçok meteorolojik afeti, tehlikeli maddelere bağlı birçok teknolojik afeti ve zemin özellikleri ile imar planı kararlarını dikkate almayan yapılaşmalara bağlı risklerin uygulamada, mevzuat, kayıt ve istatistiklerde gözetilmemesi,
- Küresel ekonomik krizin olumsuz etkilerinin varlığı,
- Mekânsal planlama süreçlerinde kuralsızlaşma ve kamu yararı kavramını zorlayan iç ve dış finansörlerin varlığı,
- Meslek odalarının bilgi ve birikimi yanı sıra şekillendirme ve kararlara katılımlarının sınırlı olması, hükümet organlarıyla gereken yakın ilişkilerinin yeterince kurulamamış bulunması,
- Mesleki yetki, imza ve sorumluluk alanlarının yasa ve yönetmeliklerde daha net bir tanımının yapılmamış olması,
- Mevcut alt yapıya ilişkin veri tabanının yetersiz bulunması,
- Mevcut planların ülke depremselliğine ve her yerleşim alanı/birimi için farklılıklar gösterebilecek diğer yersel riskleri dikkate alan bir "Risk Yönetimi"ne uygun olarak biçimlendirilmemiş olması,
- Orman (2B kapsamındaki) alanları ile doğal ve tarihi sit alanlarında yer alan gecekondular ve kaçak yapılaşmalara af getirme isteği,
- Özellikle yerel belediyelerdeki yetkisiz yetki kullanımında denetimin yetersiz kalması ve keyfi uygulamaların önüne geçilememesi,
- Patlayıcı, parlayıcı madde ihtiva eden imalathane ve depoların yoğun kent alanları içinde yer alması,
- Planlamada yetki karmaşası ve plan bütünlüğünün sağlanamamış olması,
- Plansız yapılaşmanın doğal ve kültürel değerleri tahrip etmesi,
- Risk analizleri ve risk azaltma planlarının hazırlanmasına yönelik mevzuatın geliştirilmemiş olması,
- Sık sık başvuru alan imar afları ile kurallara aykırı yapılaşmanın teşvik edilmesi,
- Sigortanın riske bağlı bir fiyatlandırma sistemine dayanmaması ve Yapı Denetim Sistemine entegre olamaması,
- Siyasi mülhazaların kamu yararının önüne geçmesi,
- Sürdürülebilir yapılaşma yerine daha çok arazi ve kaynak tüketen bir yapılaşma modelinin yaygın olması,
- Terör olayları ve bölgelerarası sosyo-ekonomik dengesizliklerin neden olduğu hızlı göç ve kaçak yerleşme ve yapılaşma eğilimlerinin azaltılamamış olması,
- Toplumda planlama anlayışı ile tehlike ve risk kavramlarının algılanma yetersizliği ve kaderci anlayışın hâkim olması,
- Türkiye siyasi sisteminin artan oranda imar rantları ve arsa spekülasyonları ile finanse ediliyor olması,
- Ulusal ve yerel yönetimlerin yapmış oldukları projelerde tehlike ve risk analizinin önemini yeterince anlayamaması,

- Uzman kurumlar ile uygulayıcı kuruluşların birlikte çalışmaması,
- Ülke depremselliğinin yüksekliği,
- Ülkemizde afetlerin çeşitliliğine rağmen sınırlı algılanması,
- Yanlış yer seçimi ve arazi kullanımına bağlı olarak doğal kaynakların tahribinin devam etmesi,
- Yasa ve yönetmeliklerde yer alan konuya ilişkin hükümlerin uygulanmasındaki eksik ve yanlışların giderilmesinde ve denetiminde yetersiz kalınması,
- Yenileme ve dönüşüm projeleri (fiziki ve sosyal dokunun tahribi, bütünlü uyum sağlamama),
- Yetkin mühendislik mesleki yeterlilik konusunun hala yasal baza oturtulmamış olması
- Risk azaltma kavramı ve çalışmalarına az önem verilmesi nedeniyle tehlike ve risk analizine neredeyse hiç ihtiyaç duyulmaması,
- Yüksek seviyede radyoaktivite içeren yapı malzemelerinin kullanılmasının sınırlandırılmasına ilişkin olarak ilgili kurum ve kuruluşların (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, TAEK, TSE, üniversiteler, Dış Ticaret Müsteşarlığı, vb.) iş birliği yapmaması.

III. SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPORLARI

“Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi Komisyonu” olarak Kentsel ve Kırsal Yerleşmelerde Tehlike ve Risk Kaynaklarının Tespiti, Doğal/Teknolojik/Biyolojik ve İnsani Risklerin Sektörel ve Mekânsal Ölçeklerde Yönetimi, Yerleşmelerde Yapılaşma ve Planlama Süreçlerinde Afete Duyarlı Yaklaşımlar, Yüksek Riskli Yapı ve Kentsel Dokular, Mevcut Yapı Stoku Envanteri ve Alınacak Tedbirler konularında tespit ettiğimiz belli başlı sorun alanları, bunların çözümüne yönelik strateji ve eylem seçenekleri sırasıyla aşağıda ki tablolarda verilmiştir.

3.1 Ana sorun alanları

Afetlere hazırlık ve kentsel risklerin azaltılması için Komisyonumuz tarafından belirlenmiş olan ana sorunlar şunlardır:

4.1 7269 Sayılı Afetler Kanunu'nun tüm tehlike türlerini içermiyor olması.

1959 yılında çıkan 7269 Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanununa göre Türkiye'de afetler “1. Deprem, 2. Yangın, 3. Su baskını, 4. Yer kayması, 5. Kaya düşmesi, 6. Çığ ve benzeri” şeklinde sıralanıyor. Bunun bir sonucu olarak da “Türkiye'deki doğal afetlerin yüzde 61'ini deprem, yüzde 15'ini heyelan, yüzde 14'ünü sel, yüzde 5'ini kaya düşmesi, yüzde 4'ünü yangın, yüzde 1'ini çığ oluşturuyor” şeklinde raporlar yayınlanıyor. Bu kanun ve ona bağlı olarak istatistikî bilgileri yayınlayan raporlar, sadece 6 afeti dikkate aldığı için eksik ve yanıltıcı oluyor. Nükleer kazalar, kuş gribi (vb. salgınlar), uçak/tren/taşıt kazaları, terör, kuraklık, vb. teknolojik ve insan kaynaklı afetler ile birlikte kuraklık gibi birçok doğal afeti dikkate almayan 7269 sayılı kanuna göre hazırlanan afet istatistikleri Türkiye'nin afet gerçeğini doğru bir şekilde ortaya koyamadığı gibi yanıltıcı da oluyor.

4.2 Türkiye'de tehlike türlerinin, farklı mekânsal (ülke/bölge/kent bütünü/yerel yerleşim alanı gibi) düzeylerde ve farklı çözünürlüklerde ayrı ayrı tanımlanmamış olması.

Afetler tür ve niteliklerine göre, bölgesel ya da yerel düzeylerde etkili olabilmektedir. Heyelan, kaya düşmesi, çığ gibi daha çok yerel düzeyde etkili olan afetlerin bir bölgede yaygın olarak yoğunlaştığı durumlarda, tehlikelerin bölge/alt bölge düzeylerinde de tanımlanması gerekir.

Buna karşın deprem, sel (taşkın, vb.), tsunami gibi afetler bölgesel ölçekte tehlike yaratan afetler olmakla birlikte, yerel düzeydeki etkileri, yerleşmelerin yapısal niteliklerine ve risk sektörlerine göre farklılaşmaktadır. Küresel iklim değişikliği, biyolojik, teknolojik vb. kaynaklı afetler ise tür ve niteliklerine göre hem sınır ötesi ve bölgesel, hem de yerel ölçekte değerlendirilmesi gereken tehlike türlerini içermektedir. Yangın tehlikesi ise, kentlerde özellikle ahash yapıların yoğunlaştığı tarihi dokuların yanı sıra, sanayi tesisleri, doğalgaz hatları vb. nedenlere dayalı önemli bir tehlike türüdür.

Türkiye'de deprem tehlikesi haritası ve sel tehlike haritaları mevcut olmakla birlikte, bu haritalar, kent bütünü ya da yerel düzeylerde tehlikelerin belirlenmesi için yeterli değildir. Bu nedenlerle ülkemizdeki yaygın tehlike türlerinin, farklı mekânsal (ülke/bölge/kent bütünü/yerel) düzeylerde ayrı ayrı tanımlanarak ülke ve bölge ölçeğinde afet tehlike haritalarının, kent ve yerel düzeylerde ise mikrobölgeleme haritalarının farklı çözünürlüklerde hazırlanması gerekli görülmelidir.

Fakat bölge, il, belediyeler ve yerleşmeler gibi farklı ölçeklerde ve ölçekle orantılı olarak farklı çözümlülükte tehlike ve risk haritalarının tanımı, elde edilme esasları ve yöntemleri belirsizdir. Bu durum uygulamada çok farklı esas ve yöntemlerle tehlike ve risk haritalarının hazırlanmasına neden olmaktadır. Özellikle de bölge ve il düzeylerinde bütünlük tehlike ve risk tanımı ve belirlenmesi yöntemlerinin belirlenmemiş olması bu ölçeklerdeki mekânsal planlamalarda afet tehlike ve riskinin dikkate alınmadan planlar hazırlanmasına yol açmaktadır.

4.3 Türkiye’de tehlike bilgilerinin öncelikle hangi bölge ve kentler için derlenmesi gerektiğinin belirlenmemiş olması ve kentsel düzeydeki tehlikelere ilişkin mevcut tespitlerin yetersiz kalması.

Türkiye’de Ülke, bölge ve il genelinde bütünlük afet tehlike ve riskleri belirlenmediği için risk azaltma çalışmalarına nereden ve hangi öncelikle başlanacağı tartışma konusu olabilmekte ve kit kaynaklar önceliği az olan bölgelerdeki çalışmalar için ayrılabilir. Afetler açısından hassas bir coğrafyada bulunan Türkiye’de tehlikelerin yoğunlaştığı bölge ve kentsel alanların öncelikli alanlar olarak belirlenmesi ve tehlike bilgilerinin, öncelikli alanlardan başlanarak derlenmesi, mevcut kaynakların (uzman kadrolar, teknik donanım, vb) verimli kullanılması açısından önemli görülmektedir.

4.4 Tehlike bilgilerinin derlenip belgelenmesinde disiplinler arası kurumsal bir çalışma biçimi ve sürecinin geliştirilememesi.

Doğal, teknolojik ve insan kaynaklı tehlike bilgilerinin derlenip belgelenmesi, yerbilimsel, mekânsal, sosyal ve ekonomik kapsama sahip bir çalışma alanı olarak kurgulanmalıdır. Bu gereklilik, günümüzde disiplinler arası çalışma yöntem ve süreçlerinin kurumsallaşması ihtiyacını kaçınılmaz hale getirmektedir.

4.5 Ülke ölçeğinde, insan kaynaklı ve doğal tehlike bilgilerinin derlenmemesi ve tehlike belgelerinin merkezi yönetimce bütünlük ve dinamik bir dokümantasyon ve haritalama sisteminde (CBS) saklanmaması ve bunların ilgili yönetimlere tebliğ edilmesi, vatandaşlara saydamlıkla duyurulması ve kullanılmasına ilişkin kurumsal ve yasal bir düzenleme bulunmaması.

Ülke/bölge/kent/yerel düzeylerde farklı kurum ve kuruluşlar tarafından derlenen tehlike bilgilerinin ve hazırlanan tehlike belgelerinin, bütünlük ve dinamik bir dokümantasyon ve haritalama sisteminde (CBS) saklanması ve bunların ilgili yönetimlere tebliğ edilmesi, vatandaşlara saydamlıkla duyurulması ve kullanılmasına ilişkin yöntemleri ve kurumsal yetkileri belirleyen bir yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır.

4.6 Mekânsal planlamaya veri oluşturacak nitelikte mikrobölgeleme yaklaşımının olmaması.

Kent ve yerleşmeler ölçeğinde afet tehlike ve riskinin azaltılmasında temel unsur olan mikrobölgeleme çalışmaları; yerleşime açılması düşünülen boş alanlardaki tüm afet tehlikelerini, yapılaşmış alanlarda ise fiziksel, sosyal, ekonomik, çevresel ve kentsel afet risklerini büyük ölçekli haritalar üzerinde belirleyerek güvenli arazi kullanımı ve bölgeleme kararları alınmasını, risk azaltma planlaması, kentsel dönüşüm çalışmaları için ise stratejiler ve öncelikler belirlenmesine temel teşkil eden çok disiplinli çalışmalardır. 1970’li yıllardan bu yana bu konuda birçok girişim yapılmış olmasına rağmen bu çalışmaların genel esasları, uygulama yol ve yöntemleri, ölçek ve öncelikleri, konusunda yeni bir yasal düzenleme yoktur.

Kent ve yerleşmeler ölçeğinde risk azaltma çalışmalarına ve planlamaya veri sağlayan temel belgelerden biri olan mikrobölgeleme çalışmaları, yerleşmelerin tehlike ve riskler açısından özgün koşullarını dikkate alan, disiplinler arası bir çalışma yöntemi ile imar planlama sürecinden bağımsız olarak öncelikli kentlerden başlanarak yapılmalıdır. Mevcut durumda genelgelere dayandırılan uygulama çalışmalarının bir yönetmelik ve buna dayalı teknik şartname kapsamında düzenlenmesi ihtiyacı vardır.

4.7 Zemin etütleri ile ilgili mevzuatta eksiklikler ve karmaşa olması.

Bakanlıkça yıllardır çeşitli genelgeler ve yönetmeliklerle, jeolojik, jeofizik ve geoteknik etüt çalışmaları adı altında düzenlenmeye çalışılan zemin etüt raporlarının hazırlanması esasları ve bu süreçte görev alması gereken farklı disiplinlerin yetki ve sorumlulukları konusunda bir anlayış birliği sağlanamamıştır. Çıkarılan her genelge veya yönetmelik ilgili meslek odaları tarafından dava konusu yapılmaktadır. Bu konunun TMMOB ve Bakanlığın ortak yönetiminde ilgili meslek odalarının yetkili temsilcilerinden oluşan bir platformda çözülmesi gerekmektedir.

4.8 Yerleşmelerde, tehlikelerden ayrı olarak hangi risk etken ve faktörlerinin etkili olduğunun bilinmemesi ve araştırılmaması.

4.6'ıncı madde de belirtildiği üzere Mikrobölgeleme çalışmaları ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmadığı ve çok disiplinli ve çok aktörlü bir süreç olan afet risk yönetiminin genel esasları ile ilgili anlayış birliğinin sağlanamaması uygulamada sorunlar yaratmaktadır.

Türkiye'de yerleşmelerin ayrı ayrı hangi tehlikelere maruz olduğu bilgisi kısmen mevcut ise de, bu tehlikelerin hangi ölçüde riskler yaratmakta olduğu bilgisi bulunmamaktadır. Örneğin, herhangi bir yerleşmenin deprem tehlikesine ne ölçüde maruz olduğu, Türkiye deprem tehlike haritasında belirlenmiştir. Ancak örneğin ikinci derece tehlike bölgesinde bulunan bir kentin (birinci derece tehlike bölgesinde yer alan ve aynı büyüklükte bir başka kente göre) daha yüksek risk göstermesi olanaklıdır. Bu nedenle, yerleşmelerde tehlike kaynakları yanında risk mertebelerinin ve bundaki etkenlerin neler olduğunun belirlenmesi gereği vardır.

4.9 Karmaşık yapıdaki kentsel risk sektörleri, risk faktörleri, ilgili tarafları, olası kayıp düzeyleri ve öncelikleri tanımlanmamış, risklerin mekânsal dağılımının tespiti ve duyurulmasına ilişkin bir mekanizmanın kurulmamış olması.

Yerleşme birimlerinde her tür tehlikeye maruz can ve mal değerlerinin kaybedilme riskleri, kayıp olasılığı ve mertebelerinde etkenlerin (risk faktörlerinin) belirlenmesi, bu risklerin yaratılmasında rol oynayanların ve etkilenenlerin belirlenmesi, hangi kayıpların öncelikle bertaraf edilmesi gerektiği, bunların fizik çevrede nerelerde yer aldıkları konuları, kentlerde risk belirleme çalışmalarının yürütülmesini gerektirir. Bu bilginin ortaya çıkarılarak toplum bilgisine sunulması, kent yönetimlerinin önde gelen bir görevidir.

4.10 Küresel iklim değişiminden kaynaklanan (seller, sıcak hava dalgası, kıyı erozyonu, kuraklık, orman yangınları, vb.) risklerin genellikle göz ardı edilmesi.

Hükümetlerarası İklim Değişimi Paneli tarafından yapılan senaryolara göre küresel iklim değişimi ile beraber artacak olan olası tehlike ve riskler, Sıcak hava dalgaları, Orman yangınları, Tarımsal haşereler, Kuraklık, Şiddetli yağışlar (anı sel ve şehir sellerinde artış), Tarım, agro-kültür, hayvancılık, tatlı su depolamasının üzerindeki etkiler, Sıtma ve malarya gibi hastalıkları taşıyan böceklerin normalde buldukları bölgeden çıkarak yayılması, şeklinde sayılmaktadır. Bütün bunlar henüz ülkemizde gerektiği gibi dikkate alınıp yeterince değerlendirilmemektedir.

4.11 Türkiye ölçeğinde daha az tehlikeli bölgelerde fiziki gelişmelere öncelik veren bir risk azaltma ulusal strateji (ülke sakinim) planının bulunmaması.

Türkiye gerek farklı afet türleri ve riskleri ve gerekse yüksek fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel zarar görülebilirlikler nedeniyle risk (zarar) azaltma çalışmalarına ulusal düzeydeki planlama çalışmaları ile başlamak zorunda olan bir ülkedir. Bu nedenle de kalkınma planlarına da girdi sağlayabilecek olan bir risk azaltma ulusal strateji planı hazırlanması öncelikli ihtiyaçlar arasındadır. Böylece, ülkenin üretim güçleri ve nüfusunun yüksek tehlike gösteren alanlar yerine, daha az tehlikeli alanlarda yerleşmesini sağlayacak bir özendirici uygulamanın DPT, Yüksek Planlama Kurulu ve ülke güvenliği ile ilgili diğer organlar tarafından yürütülmesi gereği vardır.

4.12 Türkiye’de afet öncesi hazırlık ve sakinim çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyim yetersizliğinin, kavramsal kargaşa ve terminoloji yanlışlıklarına yol açması.

Hemen her ülkede ve uluslararası kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi Ülkemizin de afet yönetim sistemi ve bu sistem içerisinde yer alan teknik terim ve sözcüklerin ne anlama geldiği konusunda ivedilikle bir ortak anlayış ve terminoloji birliğine kavuşturulması ve bu sürecin sürekli geliştirilmesi kaçınılmazdır.

Örneğin konvansiyonel afet deneyimi, afet sonrasında başvuru çalışmaları odaklanmıştır. Bu çalışmaların kullandığı kavramlar ve dil, acil durum/kriz yönetimini ilgilendirmektedir. Tehlikelerin yaratabileceği kayıpların kestirilmesi, etkilerinin azaltılması, riskleri belirleme, bunları önleme / azaltma / paylaşma yöntemlerine ilişkin deneyim ve bilgi birikiminden yoksunuz. Risk yönetimi etkinlik alanında yeni kavramlara gereksinme doğmakta, eski kavramların yanlış kullanılması ise karışıklıklara yol açmaktadır.

4.13 Türkiye’de afet sonrası çalışmalarda yeterli bilgi ve deneyim birikiminin bulunmasına karşın, afet öncesi hazırlık ve sakinim çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyimin sınırlı olması.

Türkiye’de kurumsal ve yasal düzenlemeler afetlerden sonra müdahale etmeye yöneliktir. Bu yönde değerli bir deneyim birikimi bulunmaktadır. Ne var ki, farklı düzeylerde ki risk yönetimi konularında kurumsal bir yapılanma bulunmadığı gibi, yasalarımızda tehlikelerin neden olabileceği kayıpları önleyecek bir düzenleme de yoktur.

4.14 Türkiye’de hangi bölge, kent ve yerel ortamlarda yapı hasarları dışında başkaca hangi risklerin ağırlık taşıdığını belirlemeye yönelik kurumsal bir tespit mekanizması olmaması.

Ülkemizde kentlere ilişkin risklerin belirlenmesi Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından, bölgelerde yer alan risklerin ise Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından belirlenmesi gerekmektedir. Türkiye’de hangi bölge, kent ve yerel ortam da yapı hasarları dışında başkaca hangi risklerin ağırlık taşıdığını belirlemeye yönelik kurumsal bir tespit mekanizması olmaması. Bu risklerin bilimsel yöntemler uyarınca tanımlanarak ilgili yerel yönetimlere bildirilmemesi. Bu kapsamda bölge planları ile kent planlarının değerlendirilmesi ve revizyonlarının yapılması gerekecektir. Kentsel risklerin türlerinin tanımlanması, uygun sakinim stratejisi ile bu risklerin azaltılması yöntemleri BİB TAU tarafından geliştirilerek, bir öncelik sırası içinde mevcut kent planları irdelenmelidir.

4.15 Konutlarda radyolojik açıdan tehlike ve risk oluşturabilecek yüksek seviyede radyoaktivite içeren yapı malzemelerinin kullanılmasının sınırlandırılmaması.

Yer kabuğu kökenli ham maddeler ve konutlarda (binalarda) kalıcı olarak kullanılmak

amacıyla üretilen bütün malzemeler, uranyum-radyum, toryum doğal radyoaktif serilerine ait radyonüklitlerin yanı sıra potasyum radyonüklitini de içermektedir. Bu radyonüklitler, zamanının büyük bir kısmını konut içinde geçiren bireylerin, iç ve dış olmak üzere iki farklı şekilde ışınlanmasına katkıda bulunur. Özellikle binaların zemininde bulunan topraktan ve yapılarda kullanılan malzemelerden sızarak odalarda ve yapı içinde belirli bir aktivite derişimine ulaşabilen radon gazı, solunum yolu ile vücuda girerek akciğerlerin dokularında hasar oluşturmak suretiyle kanser olma riskini artırabilmektedir.

4.16 Müteahhitlik sisteminin eksiklerinin olması, Yapı Müteahhitliği için tek gerek ve yeterlilik şartının ticaret odası kaydı olması, Müteahhitlik mevzuatının olmaması.

4.17 Yapı Denetim sisteminin yetersizliği.

Türkiye’de imar mevzuatı içerisinde yer alan ve 1933 yılından bu yana uygulanmakta olan ve 1999 depremleri sonrasında yeni bir yapı denetimi anlayışı getirmek amacıyla 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve daha sonrada 4708 sayılı Yapı Denetimi Kanunu ile pilot olarak yürürlüğe konulan yasal düzenlemeler bağımsız, tarafsız ve etkin bir yapı denetim sistemini sağlayamamıştır. Sistemin geliştirilebilmesi için Meslek Odalarının etkin denetim sistemine meslek içi eğitim desteği verilmesinin sağlanması ve kredili sertifikasyon sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Yapı Denetim sisteminin etkinliğinin artırılması için Yapı Denetim firmalarının denetimlerinin artırılması, denetimlerin artırılması için üst denetim mekanizması oluşturulması ve Yapı Denetim firmalarına kalite açısından sınıflandırma getirilmesi gerekmektedir. Sistemin hala 19 ilde pilot olarak uygulanması tüm yurda yaygınlaştırılmaması ve kamu kurum ve kuruluşlarının Yapı Denetim kapsamı dışında tutulmuş olması diğer önemli eksikliklerdir. İskân sonrası gerek tehlikeli kullanım fonksiyonları gerekse yapı kullanımından kaynaklı olası yapısal riskleri engellemek için “Yapı Karnesi” vb. uygulamaların getirilmesi ve bunun Yapı Denetim kapsamına alınması gerekmektedir.

4.18 Mesleki yetkinlik/yeterlilik konusunun halen çözümlenememesi ve 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık yasası ile yasal zeminde tanımlanmaması.

Bu konuda 601 sayılı KHK ile getirilmiş olan hükümler uygulamaya sokulmuş, ne yazık ki bir süre sonra yürürlükten kaldırılmıştır. Mesleki yetkinliğin belirlenmesine ilişkin yeni bir düzenlemenin yapılması gerekir.

4.19 Özel mülkiyetli yapıların güçlendirilmesinde imar sorunları olması.

Özel mülkiyetli yapıların güçlendirilmesinde mülkiyet sorunları olması.

İskân izni olmayan yapıların güçlendirmesinde yasal zorluklar olması.

4.20 Mesleki sorumluluk sigortasının olmaması.

4.21 Mesleki sorumluluk sigortasının olmaması.

Avrupa Birliği Müktesebatı içerisinde de var olan zorunlu mesleki sorumluluk sigortası kavramının yapı denetim sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak hayata geçirilmesi öncelikli bir konudur.

4.22 Türkiye’de hangi bölge, kent ve yerel düzeylerde hangi risklerin ağırlık taşıdığını belirlemeye bir tespit mekanizmasının oluşturulamaması.

Tehlikelerin tespiti ile bu tehlikelerin hangi risklere yol açtığıın belirlenmesi işleri ayrı bir uzmanlık konusudur. Bu işlevin bölge ölçeğinde DPT tarafından belirlenmesi ve il yönetim birimleri ile paylaşılması, kent ölçeğindeki risklerin ise BİB TAU tarafından belirlenmesi ve belediyelerle paylaşılması yoluyla yerine getirilmesi düşünülebilir. Bu yaklaşım, her iki kurumda veri tabanlarının geliştirilmesi, uzman kadroların çalıştırılması ve ilgili bölge ve kent planlarının değerlendirilmesini gerektirecektir.

4.23 Türkiye’de fiziki gelişmelerin daha az tehlikeli bölgelerde yer almasına öncelik veren bir ulusal strateji (ülke/bölge/havza/kent sakınım planları) bulunmaması.

Türkiye’de sanayi ve nüfusun en yüksek tehlikelerin bulunduğu bölgelerde yoğunlaşmaya devam etmekte, ülke kalkınmasında büyük riskler yaratmaktadır. Su yönetiminde, havza bütünü denetim altında tutan bir ortak yaklaşım bulunmamaktadır. Kentsel düzeyde ise yer seçimi kararları, yapılaşma koşulları, denetim konularındaki boşluklar daha tehlikeli alanların kullanılmasına yol açmaktadır.

4.24 Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarında ekonomik ve sosyal sektörler kapsamında sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma amacıyla sistemli risk değerlendirmeleri ve risk azaltma yöntemlerinin yer almaması.

Türkiye’de yakın zamanlara kadar kalkınma, çevre ve afetler arasındaki yakın ilişki anlaşılammış ve dikkate alınmamış ve özellikle de sürdürülebilir bir kalkınmanın ancak ülke mekânsal planından başlayarak her ölçekteki sektörel ve mekânsal planlama çalışmaları sırasında afet tehlike ve risklerini önleyecek veya azaltacak önlemler alınarak başarıya ulaşılabileceği gerçeği kavranamamıştır. Ayrıca Türkiye’de her ölçekteki planlama çalışmalarında risk değerlendirme yöntemleri planlama pratiğinde zorunlu tutulmamış, bu yönde farklı ölçeklerde plan hazırlama süreçlerinde ve plan içeriğinde risk azaltma yöntemleri de geliştirilmemiştir.

4.25 Ülke, bölge, kent ve yerleşme alanı düzeylerinde farklı risk sektörlerinde hangi önlem ve risk azaltma yöntemlerinin geçerli olacağı bilgisinin bulunmaması.

Farklı fiziki düzeylerde ortaya çıkan risklerin tespiti ve bu risk türlerinin azaltılması için hangi yöntemlere başvurulmasının gerekeceği konuları bilinmemekte, her ölçekte riskler, yalnızca yapıların hasar görmesi olarak algılanmaktadır.

4.26 Türkiye’de ‘risk azaltma’ yöntem ve süreçlerinde katılımın kurumsallaştırılması.

Farklı fiziki düzeylerdeki yönetim ve karar mekanizmalarında risklere ilişkin değerlendirme ve önlem alma süreçlerinde, (dünyada giderek yaygınlaşmakta olduğu gibi) bu risklerin ilgilendirdiği tüm kesimlerin temsil edildiği bir işleyiş bulunmamaktadır.

4.27 Yerel yönetim yasalarında yerel yönetim birimlerine ‘risk azaltma’ görevleri verilmekle birlikte bu sorumluluğun nasıl yerine getirileceği konusunun belirsiz bırakılmış olması.

Yerel yönetimler gerek kurumsal yapılanma, gerek deneyimli insan kaynağı ve gerekse parasal kaynak açısından risk azaltma stratejik planları ile eylem planlarını hazırlayacak ve uygulayabilecek düzeyde değildirler. Ayrıca il gelişme planlarının hazırlanması sürecinde risk azaltma önlemlerini de dikkate alabilen bir planlama anlayışı deneyimi bulunmamaktadır.

'İl Özel Yönetimi' (5302) ve 'Belediyeler' (5393) yasalarında (sırasıyla Md 53 ve Md 69) ve Büyükşehir Belediyeleri (5216) yasasında getirilen düzenlemelerle, bu yönetimlere afetlere ilişkin sorumluluklar verilmiştir. Ancak bunun afet öncesi risk azaltmaya yönelik vurgusu yetersiz kaldığı gibi, bu konularda yönetmelik düzenlenmesi gereği de göz ardı edilmiştir.

4.28 Sakınım planlaması mekânsal önlemlerinin imar planlarına aktarılmasını sağlayacak bir planlama mevzuatı bulunmaması.

Kentlerde risk yönetiminin temel çerçevesi olan ve kentsel risk sektörlerinin tümünün eşgüdümünü sağlayan sakınım planı, kaçınılmaz olarak bazı mekânsal kararlar içerecektir. Bunlar belirli konularda standartlar, yönlendirmeler, ya da belirli yerlere ilişkin önlemlerdir. Söz konusu önlemlere göre imar planlarının düzeltilmesi ya da hazırlanmasında bunların göz önüne alınması gerekecektir. Bu zorunluluğun İmar Kanunu kapsamında yer alması beklenmelidir.

4.29 İmar mevzuatında, gelişme alanlarında tehlikelerin belirlenmesine, yerleşik alanlarda ise risk sektörlerinin ve risk faktörlerinin belirlenmesine yönelik mekânsal düzenleme yöntem ve standartlarına ilişkin hüküm ve uygulama araçlarının bulunmaması.

Kentlerde gelişme alanlarının seçiminde, tehlike bilgilerinin yol göstermesini sağlayan yöntem ve kuralların İmar Kanunu kapsamında belirlenmesi beklenir. Bunun gibi, yerleşik alanlarda risklerin belirlenmesi, büyüklüklerine göre alınabilecek önlemlerin tanımlanması, hangi özel yaptırım ve özendirmelemlerle bunların etkilerinin azaltılabileceği konuları, aynı yasada yeni düzenlemeler gerektirmektedir.

4.30 'Dönüşüm Yasa Tasarısı' imar mevzuatı kapsamına alınmaması ve içeriğinde riskler ve katılımlı planlama süreçleri tanımlanmaması.

Söz konusu tasarı, afetlere maruz alanlarda yürütülecek uygulamalara doğrudan yönelik bir düzenleme önerisi değildir. Tehlikelerin belirlenmesi, risklerin ölçülmesi, etkilenen tarafların belirlenmesi ve katılmalarının sağlanmasına yönelik önlemleri içermemiştir. Bu yöndeki işlemlerin, 3194 sayılı yasa kapsamında bir özel uygulama olarak düzenlenmesi ve bu tür girişimlerin yerel topluluklarca kurulan ortaklıklar marifetiyle yürütülmesi sağlanmalıdır.

4.31 Kent planlarında hangi riskli bölgelerde toplu kentsel yenilemenin (dönüşümün) fiziki, sosyal ve ekonomik açılardan yapı güçlendirmeye göre daha rantabl olduğuna yönelik araştırma ve uygulamaların bulunmaması.

Kentsel alanlarda riskleri azaltmak amacıyla öngörülen yapı güçlendirme işlemlerinin kolaylaştırılması amacıyla başvuru alan (yönetmelik hazırlama, kat mülkiyeti yasasında 'nitelikli çoğunluk' oyunun yeterli olması yönünde yapılan değişiklik, bağımsız bölüm sahiplerine kredi sağlama gibi) yöntemler yanında, riskli alanlarda toplu yenileme alternatifinin sağladığı finansal, ekonomik, yasal, sosyal, fiziki avantajların ortaya çıkarılması ve bu yönde örnek uygulamalara başvurulması özendirilmemektedir.

4.32 Kentsel risklerin tanımlanması, risk azaltma yöntemlerinin geliştirilmesi ve sakınım planlarının hazırlanması ile yükümlü meslek insanların yetkinlikleri ve uzmanlık sınırlarının belirlenmemesi.

Kentsel risklerin, mekânsal, sosyal, ekonomik, yasal boyutları ve bunlara ilişkin önlemlerin

teknik ve sosyal nitelikleri, risk tanımlama, risk azaltma ve sakınım planı çalışmalarının özel yetkinliklere sahip meslek adamları tarafından hazırlanmasını gerektirmekte, ancak Türkiye’de bu anlamda bir düzenleme henüz bulunmamaktadır.

4.33 Zorunlu Deprem Sigortası’nın, yapının mevcut durumuna ait teknik bir inceleme yapılmadan uygulanması.

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu kapsamındaki bağımsız bölümler, tapuya kayıtlı ve özel mülkiyete tabi taşınmazlar üzerinde mesken olarak inşa edilmiş binalar, bu binalar içinde yer alan ve ticarethane, büro ve benzeri amaçlarla kullanılan bağımsız bölümler ile afetler nedeniyle devlet tarafından yaptırılan veya verilen kredi ile yapılan meskenler Zorunlu Deprem Sigortasına tabidir. Diğer bir deyişle, DASK Poliçesi Satın Almak ile sadece deprem hasarlarının karşılanması amaçlanmaktadır. Böylece adı “Doğal Afet Sigortası (DASK)” olmasına rağmen 31 adet doğal afetten sadece biri olan deprem kapsam altına alınmıştır.

4.34 Zorunlu Deprem Sigortası’nın tüm afet risklerini kapsamaması.

4.35 Türkiye kentlerinde risk azaltma hedefli araştırma ve güncel uygulama örneklerinin bir ana plandan yoksun, çok az sayıda ve sınırlı kapsamda kalması.

Özellikle 1999 depremlerinden sonra önemsenen kentsel risklerin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar bir ortak platform oluşturamamış, Türkiye’de araştırmaları yönlendiren üniversiteler, YÖK ve TÜBİTAK gibi kuruluşlar ise bu alanda bir genel program geliştirememişlerdir.

4.36 Türkiye’de, risk sektörlerinin tanımlanarak risk azaltma yöntemlerinin bütünleştirildiği bir ‘sakinim planlaması’ uygulamasının henüz geliştirilememiş olması.

İstanbul Deprem Master Planı kapsamında başlatılmış olmakla birlikte, Türkiye kentlerinde karmaşık yapılar gösteren risk sektörlerinin analizi, risk azaltma yöntemlerinin belirlenmesi, sistem bütünlüğünü sağlayan bir kentsel sakınım planı hazırlanması çalışmaları imar mevzuatımıza henüz girmemiştir. Diğer bir deyişle derin “risk havuzları”na dönüşen kentlerimizde risk önleme ve azaltma stratejilerinin dikkate alındığı, mekansal, sosyal, ekonomik ve idari önlemlerin birlikte düşünüldüğü ‘sakinim planlaması’ kavram ve uygulaması, planlama sürecinin bir parçası olarak 3194 sayılı İmar Yasasında kapsanmamıştır.

4.37 İmar ve afet mevzuatında, risk azaltma çalışmalarına katılımı sağlayacak yöntem ve araçların tanımlanmaması.

Risk azaltma çalışmalarının yalnızca teknik bir uzmanlık konusu olarak başkaları adına yürütülen bir etkinlik olarak değil, riskleri taşıyan kesimlerin temsilcilerinin de yer aldığı süreçlerde tespit ve önlem kararları alınmasına olanak tanıyacak yöntemlere yer vermek gerekecektir.

4.38 Afet mevzuatında öngörülen ‘Acil Durum Planı’nın, mekânsal, sosyal, finansal içerikten yoksun olup, planlama ve diğer uzmanlık alanlarından yararlanmaksızın hazırlanmış olması.

4.39 Doğal, Tarihi ve Kültürel Varlıkların afetlerden korunması ile ilgili araçlarımızın yeterli olmaması.

Doğal, tarihi ve kültürel varlıkların özellikle deprem, heyelan, sel, asit yağmurları, yangın gibi

afetlere karşı korunmasızlıklarını gidermeye yönelik kapsamlı ve bütüncül bir çalışma yoktur. (Ören yerlerinde deprem tehlikesi; tarihi yapı ve dokularda depremin yıkıcı etkileri dışında, sıkça yaşanan yangınlar; Gelibolu Milli Parkı yangını, Karadeniz'deki milli parklarda meydana gelen heyelanlar, vb.)

4.40 Afet yönetiminde merkezi ve yerel düzeyde kurumsal yapılanmaların oluşturulamaması.

Afet yönetimi; ana hatlarıyla afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların tümünü kapsayan ve bu amaç için toplumun tüm kurum ve kuruluşları ile imkân ve kaynaklarının kullanılmasını gerektiren çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü bir yönetim sürecidir. Ülkemizde 1944'lü yıllardan bu yana geliştirilmeye çalışılan bu sürecin merkezi ve özellikle de yerel düzeylerde yaşanan büyük afetlerden elde edilen derslerin ışığı altında geliştirilmesi ve ülke gerçeklerine uygun yeni kurumsal yapılanmaların oluşturulması öncelikli bir konudur.

Bu nedenle de merkezi düzeyde "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı" görev ve yetkileri güncel uluslararası afet yönetimi kavramları doğrultusunda tanımlanmalı ve organizasyon şemaları geliştirilmelidir. Yerel düzeyde oluşturulacak merkezi idare uzantısı yapılanmaya "Belediye Afet Yönetim Birimi" de dâhil edilmelidir.

4.41 Afet yönetimi ile ilişkili mevcut ve tasarı şeklindeki mevzuatın risk yönetimi kavramı ve içeriğinden uzak ve risk yönetimi için gerekli teşkilatlanma kapsamından yoksun olması.

Halen TBMM'nin gündeminde bulunan "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı"nın Kuruluş, Görev ve Yetkileri ile ilgili yasa tasarısı Ülke gerçekleri ve deneyimi dikkate alınmadan hazırlanmış, gerek merkezi ve gerekse yerel düzeylerde afet tehlikesi ve riskinin belirlenmesi ve olası zararların önlenmesi veya azaltılması çalışmalarının gerektirdiği kurumsal yapılanma ve görev tanımlarını içermeyen, gerekli imkân ve kaynakları ön görmeyen, yapılan tanım ve kavramlarda önemli hata ve eksiklikler içeren ve üzerinde bir fikir birliği sağlanmadan hazırlanmış bir tasarıdır. Afet Yönetimi ile ilgili mevcut mevzuat, afet öncesi ve afet sonrasında birlikte değerlendirildiği; tüm risk sektörlerinin ve risk yönetiminin dikkate alındığı yapılanmadan uzaktır. Merkezi ve yerel afet yönetim birimleri arasında organizasyon ve eşgüdüm kopukluğu vardır. Bu tasarının bu haliyle yasalaşması Ülkemiz açısından yarar sağlama yerine önemli kayıplara yol açacaktır.

4.42 Afet yönetiminde ortak dil, anlayış ve yaklaşım birliğinin oluşturulamaması.

Bütünleşik afet yönetiminde dil ve fikir birliği oluşturmak ile birlikte standartlaştırılmış mesajlar vermek kilit öneme sahiptir. Bu nedenle ülkemizde öncelikle afet yönetimi kapsamındaki temel ilke ve kavramlar ele alınarak dil ve fikir birliği sağlanıp kavram kargaşasının önüne geçilmesi gerekir. Ayrıca ülkemizde son yıllarda yaşadığımız acı derslerden sonra birçok sivil toplum örgütü, özel ve kamu kurum ve kuruluşları afetlere hazırlık eğitimleri de almaya ve/veya vermeye başladı. Fakat şuan topluma verilen mesajlar ve kafalar karışık; insanlarımız afetlerin öncesinde, anında ve sonrasında ne yapacağını hala tam olarak bilemiyor. Hâlbuki bu eğitimler de topluma doğruluğu şüphe getirmeyen ortak mesajlar verilmelidir.

4.43 Acil durum yönetimine ilişkin planlama faaliyetlerini yürütecek nitelikli personel, işbirliği ve eş güdüm eksikliği.

Bir afet olayının meydana gelmesi ile başlayarak etkilenen toplulukların tüm ihtiyaçlarını zamanında hızlı ve etkili olarak karşılamayı amaçlayan acil durum yönetimi faaliyetlerinin önceden planlanması, bilgi, deneyim ve uzmanlık isteyen bir süreçtir. Bu sürecin hem planlama ve hem de uygulama aşamaları etkin bir işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Görevli personelin eğitimsiz ve deneyimsiz olması, çok sık görev değişimleri yerel düzeyde bu faaliyetlerin etkin olarak yürütülememesinin başlıca nedenidir. Afet ve Acil Durum Yönetimi planlama görev ve faaliyetleri; risk ve kriz yönetimi konusunda uzman kişiler yerine; idari veya teknik personelden herhangi birine ek görev olarak tanımlanmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetiminin uzmanlık işi olduğu göz ardı edilmektedir.

4.44 Toplumun tehlikelere ilişkin bilgi ve bilinç düzeyinin, afetlerle baş edebilmede yetersiz kalması. (toplumsal edilgenlik)

Hemen her ülkede afet risklerinin azaltılması çalışmalarının başında halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi çalışmaları gelmektedir. Ülkemizde ise bu konuda 1999 depremleri sonrasında bir uyanış ve gayret başlamış olmasına sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarının yönetiminde, planlı, programlı ve sürdürülebilir eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri çok sınırlı kalmıştır. Böylece tehlike türleri ve tehlike bilgilerinin kurumsal bir yapı içinde derlenen belgelenmesi ve saydam bir yapılanma içinde topluma duyurulması da yapılmamaktadır. Toplum afeti yaşayarak öğrenmekte, afet sonrası kendine verilenlerle yetinmektedir.

4.45 Afetlere hazırlık ve risk azaltma çalışmalarında toplum katılımının yetersiz olması.

Toplumun bilgi ve bilinç düzeyi gelişmeden ve aile düzeyinden başlayarak, mahalle, ilçe, il gibi farklı düzeylerde afet yönetim sisteminin tüm aşamalarına gönüllü katılım sağlanmadan yalnızca kamu kurum ve kuruluşlarının çabaları ile hazırlık ve risk azaltma faaliyetlerinin etkin olamayacağı iyi bilinmektedir. Fakat şimdiye kadar afetlerle ilgili çalışmaların sadece idarecilerin bilgisi dâhilinde olması gerektiği gibi bir vehim nedeniyle toplumsal katılım göz ardı edilmiştir. Tehlikelerin ve risklerin topluma açık bir şekilde tebliği eksiktir. Ayrıca, toplumdan beklenenler tanımlanmamıştır. Afet Yönetimi'ne toplumun entegrasyonu ve katılım modeli geliştirilememiştir.

4.46 Yerel yönetimlerde afet yönetimine ilişkin teknik kadro ve donanım eksikliği.

Afet yönetim sisteminin temelini oluşturan her düzeydeki afet tehlikesi ve risklerinin belirlenmesi ve olası zararlarının azaltılması konularındaki araştırma-geliştirme çalışmaları plansız, programsız. Yeterli işbirliği ve koordinasyon sağlanmadan gelişigüzel yürütülmektedir. Merkezi düzeydeki "Afet ve Acil Durum Yönetimi"nin yerel düzeyde uzantısını oluşturan "Belediye Afet Yönetim Birimleri"nin kurulması ve yeterli uzman kadro ve teknik donanım ile güçlendirilmesi beklenmektedir.

4.47 Türkiye sanayinin, afetlerle baş etme konularında katkısının yetersiz kalması.

Deprem, vb. afetlerde en önemli zararlar- fiziksel çevre ve sosyal kayıplar dışında- endüstri ve iş dünyasında meydana gelmektedir. Bu tip ekonomik kayıplar, uzun vadede, afetten kaynaklanan fiziksel hasarların seviyesine de çıkabilmektedir. Bu nedenle, afetlerin yol açtığı iş, pazar, kapasite ve talep kayıplarının belirlenmesi ve bu zarar ve kayıpların önlenmesi veya azaltılması çalışmaları günümüzün önemli ekonomi ve afet yönetimi konusudur. Dünyanın en

önemli deprem kuşağında yer alan Türkiye, sürekli afet riskiyle karşı karşıyadır. Bu nedenle sanayi ve iş dünyası, tüm dünyanın yaptığı gibi, Türkiye'de de rekabetçi ekonomi ve bilgi toplumunun gerektirdiği doğrultuda nitelikli işgücünü artırmak için afet konusunda bilinçlenmeli ve yerel yönetimlerle birlikte çalışmalıdır. Hem işgücünün bilgi, beceri ve yetkinliğinin sürekliliğinin sağlanması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi hem de afet anlarında firmaların iş sürekliliğinin sağlanması ve ekonomik kayıpların en aza indirilmesi için insan kaynakları afet konusunda eğitilmeli ve işyerlerinde afet acil yardım planlaması uygulanmalıdır.

Ayrıca Türkiye'de sanayinin araştırmacı, buluşçu ve yatırımcı nitelikleriyle afetler konusunda araç gereç üretmesi ve geliştirmesi için bu sektörün özendirilip yönlendirilmesi gerekmektedir. Bunlar tehlike-risk tespit gereçleri, gözlem, tahmin ve erken uyarı sistemleri, arama-kurtarma gereçleri, güçlendirme sistemleri gibi unsurları da kapsayabilir.

4.48 Her düzeydeki afet tehlikeleri ve risk azaltma konularında Ar-Ge çalışmalarının yetersizliği.

4.49 Merkezi ve yerel yönetimlere, her düzeydeki afetlere hazırlık ve risk azaltma yöntemlerine ilişkin yardımcı yayın, eğitim, web sitesi, vb. kaynakların bulunmaması.

Zaten kit olan Ar-Ge çalışmalarının derlendiği herkese açık olan ve kolaylıkla ulaşılabilen kaynaklara yoğun ihtiyaç vardır. Ayrıca merkezi ve yerel düzeylerde risk azaltma planlaması ve risk yönetimi konularında eğitim ve geliştirme programları mevcut değildir.

4.50 Ülke çapında alternatif haberleşme sistemlerinin kurulamamış olması.

Afetlerde karar verici pozisyondaki kişilerin doğru bilgiye zamanında ulaşmasını temin ve bilgiyi kolayca analiz edebilmesini için gerekli teknik altyapı oluşturulmalıdır. Bunun için özellikle afet nedeniyle normal haberleşme imkânlarının devre dışı kalması halinde alternatif acil haberleşme sistemleri devreye girmesi için afet öncesinde kurulmuş olması gerekir.

4.51 Lokasyon temelli iletişim hizmetleri, kent ve ülke çapında birleştirilmemiş olması.

Afet ve acil durumlarda kullanılacak olan kaynakların bir arada çalışması için gerekli hazırlıklar ve müdahale sırasında iletişimin nasıl sağlanacağı düşünülerek birleştirilmesi gerekir. Böylece iletişim, biri devre dışı kalırsa diğeri kullanılmalı prensibiyle alternatifli olmalıdır. Bu nedenle mevcut tüm iletişim ağ yapısı, veri tabanı, coğrafi bilgi sistemi, haberleşme ve değerlendirme için uydu teknolojileri başta olmak üzere tüm bilgi ve afet yönetimi teknolojisi bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

4.52 Haberleşme sistemi ve e-devlet yapısı, internet ortamındaki siber saldırılara karşı korunamaması

21'inci yüzyılın afetleri arasında önemli yer tutan konular arasında elektronik haberleşme ve e-devlet uygulamalarının güvenliği ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gelmektedir. Ülkemizde bu konularda yeterli gelişmeler henüz sağlanamamıştır.

4.53 Kuruluşların erken uyarı sistemleri ve acil çağrı haberleşme sistemi merkezileştirilememesi

Afetlere iyi bir hazırlık için farklı afetlere karşı uygun alarm ve erken uyarı sistemlerinin kurulması amacıyla CBS, İT, vb. teknoloji ve alt yapıya önem verilmeli. Bu alt yapı ve hazırlık, afetin yıkıcı

etkilerini azaltacak can ve mal varlığını koruyacak kısa orta ve uzun vadeli pek çok fayda sağlayacaktır.

4.54 Afet yönetimi etiği konusunda yerleşik bir değer sisteminin bulunmaması.

Afet yönetim sisteminin zarar ve risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme gibi tüm aşamalarındaki faaliyetlerde görev üstlenen kişi, kurum ve kuruluşların davranış kurallarını düzenleyen değerler sistemine ihtiyaç vardır.

4.55 Kentlerde oluşan aşırı yoğunluk nedeniyle, tahliye, toplu bakım ve barınma imkânlarının yok olması.

İstanbul gibi kentlerimizde deprem vb. tehlikelerin sadece binalar üzerinde oluşturduğu risklerin dikkate alınması yeterli değildir. Bina stoğu ile ilgili risklerle beraber ortaya çıkabilecek olan salgın hastalıklar, yangın ve tahliye riskleri gibi ikincil risklerin de belirlenerek afet müdahale planı geliştirilmelidir.

4.56 Afetlere hazırlıkta engelli ve dezavantajlı grupların göz ardı edilmesi

Afetlerde en riskli gurup olarak belirlenen engelli, yaşlı, çocuk gibi öncelikli olarak yardım edilmesi gereken gurupların dikkate alınmaması büyük sorunlara yol açabilmektedir. Bu konuda gerek ülkemiz ve gerekse yurt dışında yaşanmış örnekler bulunmaktadır.

4.57 Ülkemizde tehlike suçu, vb. kavramların afet hukuku kapsamında yeterince gelişmemiş olması.

Hemen her afet sonrasında yaşanan sorumluların ve sorumlulukların belirlenmesi aşamalarında yaşanan kaos ve karmaşa bu konularda mutlaka yeni düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir. Afetlerde uğranan kayıpların sorumlulukları ve müeyyideleri hukuk sistemimizde açık biçimlerde tanımlanmadıkça önlemlerin uygulanması zorlaşacaktır. Türkiye’de afet sonrasında uğranan kayıplara ilişkin ‘zarar suçu’ dahi kanıtlanma ve tazmin konularında kısıtlı durumdadır. Sorumlulukların afet öncesi ‘risk yaratma’ ve ‘tehlike suçu’ işleme konularında da netleştirilmesi ve kapsamlarının genişletilmesi gereği vardır.

4.58 Önemli kentsel altyapı ve ulaşım tesislerinin afetlere dirençli olarak tesis ve inşa edilememesi.

Fiziksel çevre bileşenlerinden “ulaşım ve erişebilirlik” ölçütü yerleşmenin risk analizini belirleyen bileşenlerden birisidir. Yerleşmenin afetlere karşı risk değerlendirmesinde mevcut yolların kapasitesi, akım yönü ve kalibrasyonu afetlere karşı “acil ulaşım planlarını” gerekli kılmaktadır. Mevcut ulaşım ve erişebilirlik durumunun değerlendirilmesi, yerleşmenin tahliye güzergâhlarını ve alternatif tahliye olanaklarının belirlenmesi gerekir.

ANA SORUN ALANLARI	
4.1	7269 Sayılı Afetler Kanunu'nun tüm tehlike türlerini içermiyor olması.
4.2	Türkiye'de tehlike türlerinin, farklı mekânsal (ülke/bölge/kent bütünü/yerel yerleşim alanı gibi) düzeylerde ve farklı çözünürlüklerde ayrı ayrı tanımlanmamış olması.
4.3	Türkiye'de tehlike bilgilerinin öncelikle hangi bölge ve kentler için derlenmesi gerektiğinin belirlenmemiş olması ve kentsel düzeydeki tehlikelere ilişkin mevcut tespitlerin yetersiz kalması.
4.4	Tehlike bilgilerinin derlenip belgelenmesinde disiplinler arası kurumsal bir çalışma biçimi ve sürecinin geliştirilememesi.
4.5	Ülke ölçeğinde, insan kaynaklı ve doğal tehlike bilgilerinin derlenmemesi ve tehlike belgelerinin merkezi yönetimce bütünlüklü ve dinamik bir dokümantasyon ve haritalama sisteminde (CBS) saklanmaması ve bunların ilgili yönetimlere tebliğ edilmesi, vatandaşlara saydamlıkla duyurulması ve kullanılmasına ilişkin kurumsal ve yasal bir düzenleme bulunmaması.
4.6	Mekânsal planlamaya veri oluşturacak nitelikte mikrobölgeleme yaklaşımının olmaması.
4.7	Zemin etütleri ile ilgili mevzuatta eksiklikler ve karmaşa olması.
4.8	Yerleşmelerde, tehlikelerden ayrı olarak hangi risk etken ve faktörlerinin etkili olduğunun bilinmemesi ve araştırılmaması.
4.9	Karmaşık yapıdaki kentsel risk sektörleri, risk faktörleri, ilgili tarafları, olası kayıp düzeyleri ve öncelikleri tanımlanmamış, risklerin mekânsal dağılımının tespiti ve duyurulmasına ilişkin bir mekanizmanın kurulmamış olması.
4.10	Küresel iklim değişiminden kaynaklanan (seller, sıcak hava dalgası, kıyı erozyonu, kuraklık, orman yangınları, vb.) risklerin genellikle göz ardı edilmesi.
4.11	Türkiye ölçeğinde daha az tehlikeli bölgelerde fiziki gelişmelere öncelik veren bir risk azaltma ulusal strateji (ülke sakinim) planının bulunmaması.
4.12	Türkiye'de afet öncesi hazırlık ve sakinim çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyim yetersizliğinin, kavramsal kargaşa ve terminoloji yanlışlıklarına yol açması.
4.13	Türkiye'de afet sonrası çalışmalarda yeterli bilgi ve deneyim birikiminin bulunmasına karşın, afet öncesi hazırlık ve sakinim çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyimin sınırlı olması.
4.14	Türkiye'de hangi bölge, kent ve yerel ortamlarda yapı hasarları dışında hangi risklerin ağırlık taşıdığını belirlemeye yönelik kurumsal bir tespit mekanizması olmaması.
4.15	Konutlarda radyolojik açıdan tehlike ve risk oluşturabilecek yüksek seviyede radyoaktivite içeren yapı malzemelerinin kullanılmasının sınırlandırılmaması.
4.16	Müteahhitlik sisteminin eksiklerinin olması, Yapı Müteahhitliği için tek gerek ve yeterlilik şartının ticaret odası kaydı olması, Müteahhitlik mevzuatının olmaması.
4.17	Yapı Denetim sisteminin yetersizliği.
4.18	Mesleki yetkinlik/yeterlilik konusunun halen çözülmemesi ve 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık yasası ile yasal zeminde tanımlanmaması
4.19	Özel mülkiyetli yapıların güçlendirilmesinde imar sorunları olması.
	Özel mülkiyetli yapıların güçlendirilmesinde mülkiyet sorunları olması.
	İskân izni olmayan yapıların güçlendirmesinde yasal zorluklar olması.
4.20	Afetler sonucu ortaya çıkan konut açığının giderilmesi amaçlı yapılan uygulamaların, tek tip yapılaşmalar şeklinde biçimlenmesi, kent dokusuna ve kültürüne katkı vermemesi.

4.21	Mesleki sorumluluk sigortasının olmaması.
4.22	Türkiye’de hangi bölge, kent ve yerel düzeylerde hangi risklerin ağırlık taşıdığını belirlemeye bir tespit mekanizmasının oluşturulamaması.
4.23	Türkiye’de fiziki gelişmelerin daha az tehlikeli bölgelerde yer almasına öncelik veren bir ulusal strateji (ülke/bölge/havza/kent sakinim planları) bulunmaması.
4.24	Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarında ekonomik ve sosyal sektörler kapsamında sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma amacıyla sistemli risk değerlendirmeleri ve risk azaltma yöntemlerinin yer almaması.
4.25	Ülke, bölge, kent ve yerleşme alanı düzeylerinde farklı risk sektörlerinde hangi önlem ve risk azaltma yöntemlerinin geçerli olacağı bilgisinin bulunmaması.
4.26	Türkiye’de ‘risk azaltma’ yöntem ve süreçlerinde katılımın kurumsallaştırılması.
4.27	Yerel yönetim yasalarında yerel yönetim birimlerine ‘risk azaltma’ görevleri verilmekle birlikte bu sorumluluğun nasıl yerine getirileceği konusunun belirsiz bırakılmış olması.
4.28	Sakinim planlaması mekânsal önlemlerinin imar planlarına aktarılmasını sağlayacak bir planlama mevzuatı bulunmaması.
4.29	İmar mevzuatında, gelişme alanlarında tehlikelerin belirlenmesine, yerleşik alanlarda ise risk sektörlerinin ve risk faktörlerinin belirlenmesine yönelik mekânsal düzenleme yöntem ve standartlarına ilişkin hüküm ve uygulama araçlarının bulunmaması.
4.30	‘Dönüşüm Yasa Tasarısı’ imar mevzuatı kapsamına alınmaması ve içeriğinde riskler ve katımlı planlama süreçleri tanımlanmaması.
4.31	Kent planlarında hangi riskli bölgelerde toplu kentsel yenilemenin (dönüşümün) fiziki, sosyal ve ekonomik açılardan yapı güçlendirmeye göre daha rantabl olduğuna yönelik araştırma ve uygulamaların bulunmaması.
4.32	Kentsel risklerin tanımlanması, risk azaltma yöntemlerinin geliştirilmesi ve sakinim planlarının hazırlanması ile yükümlü meslek insanlarının yetkinlikleri ve uzmanlık sınırlarının belirlenmemiş olması.
4.33	Zorunlu Deprem Sigortası’nın, yapının mevcut durumuna ait teknik bir inceleme yapılmadan uygulanması.
4.34	Zorunlu Deprem Sigortası’nın tüm afet risklerini kapsamaması.
4.35	Türkiye kentlerinde risk azaltma hedefli araştırma ve güncel uygulama örneklerinin bir ana plandan yoksun, çok az sayıda ve sınırlı kapsamda kalması.
4.36	Türkiye’de, risk sektörlerinin tanımlanarak risk azaltma yöntemlerinin bütünleştirildiği bir ‘sakinim planlaması’ uygulamasının henüz geliştirilememiş olması.
4.37	İmar ve afet mevzuatında, risk azaltma çalışmalarına katılımı sağlayacak yöntem ve araçların tanımlanmaması.
4.38	Afet mevzuatında öngörülen ‘Acil Durum Planı’nın, mekânsal, sosyal, finansal içerikten yoksun olup, planlama ve diğer uzmanlık alanlarından yararlanmaksızın hazırlanmış olması.
4.39	Doğal, Tarihi ve Kültürel Varlıkların afetlerden korunması ile ilgili araçlarımızın yeterli olmaması.
4.40	Afet yönetiminde merkezi ve yerel düzeyde kurumsal yapılanmaların oluşturulamaması.
4.41	Afet yönetimi ile ilişkili mevcut ve tasarı şeklindeki mevzuatın risk yönetimi kavramı ve içeriğinden uzak ve risk yönetimi için gerekli teşkilatlanma kapsamından yoksun olması.
4.42	Afet yönetiminde ortak dil, anlayış ve yaklaşım birliğinin oluşturulamaması.
4.43	Acil durum yönetimine ilişkin planlama faaliyetlerini yürütecek nitelikli personel, işbirliği ve eş güdüm eksikliği.

4.44	Toplumun tehlikelere ilişkin bilgi ve bilinç düzeyinin, afetlerle baş edebilmede yetersiz kalması. (toplumsal edilgenlik)
4.45	Afetlere hazırlık ve risk azaltma çalışmalarında toplum katılımının yetersiz olması.
4.46	Yerel yönetimlerde afet yönetimine ilişkin teknik kadro ve donanım eksikliği.
4.47	Türkiye sanayinin, afetlerle baş etme konularında katkısının yetersiz kalması.
4.48	Her düzeydeki afet tehlikeleri ve risk azaltma konularında Ar-Ge çalışmalarının yetersizliği.
4.49	Merkezi ve yerel yönetimlere, her düzeydeki afetlere hazırlık ve risk azaltma yöntemlerine ilişkin yardımcı yayın, eğitim, web sitesi, vb. kaynakların bulunmaması.
4.50	Ülke çapında alternatif haberleşme sistemlerinin kurulamamış olması.
4.51	Lokasyon temelli iletişim hizmetleri, kent ve ülke çapında birleştirilmemiş olması.
4.52	Haberleşme sistemi ve e-devlet yapısı, internet ortamındaki siber saldırılara karşı korunamaması.
4.53	Kuruluşların erken uyarı sistemleri ve acil çağrı haberleşme sistemi merkezileştirilememesi.
4.54	Afet yönetimi etiği konusunda yerleşik bir değer sisteminin bulunmayışı.
4.55	Kentlerde oluşan aşırı yoğunluk nedeniyle, tahliye, toplu bakım ve barınma imkânlarının yok olması.
4.56	Afetlere hazırlıkta engelli ve dezavantajlı grupların göz ardı edilmesi
4.57	Ülkemizde tehlike suçu, vb. kavramların afet hukuku kapsamında yeterince gelişmemiş olması.
4.58	Önemli kentsel altyapı ve ulaşım tesislerinin afetlere dirençli olarak tesis ve inşa edilememesi.

3.2 Strateji Seçenekleri

Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimine yönelik yukarıda sıralana ana sorunların çözümüne yönelik stratejilerimiz aşağıdaki gibidir:

4.2.1 Ülke ve bölge ölçeklerinde, her kademedeki planlama sürecinden bağımsız olarak, olası afet tehlikelerinin yoğunlaştığı bölgeler/ kentler öncelikli olmak üzere, BİB tarafından belirlenecek yerleşim alanları için küresel iklim değişikliği tehlikeleri dâhil, tehlike haritaları ve mikrobölgeleme çalışmalarının hazırlanması / hazırlatılması

Kentsel tehlike bilgilerinin teknik ve bilimsel dayanaklarla hazırlanarak kamu bilgisine açık tutulması, kentsel ortamda bireysel ve kurumsal yatırım ve kullanım kararlarının daha güvenli şekillenmesinde etken olacaktır. Bu bilgilerin planlama girişimlerinden bağımsız olarak hazırlanması, tehlikelerin belirlenmesi sürecinin çıkar çevrelerinin baskılarına maruz kalmasını önleyecektir.

4.4.1 Türkiye yerleşim alanları ‘Tehlike Kadastro’sunun Afet İşleri Gn. Md. tarafından geliştirilmesi ve saklanması.

Kentlerin tehlike bilgi ve belgelerinin merkezi yönetim tarafından onaylanarak ilgili idarelere tebliğ edilmesi ve gereğinin istenmesi doğru bir strateji olacaktır. Bu belgelerin merkezde bir veri bankası olarak saklanması, gereğinde yenilenmesi gerekir.

4.9.1 Kentsel risk sektörleri, çoklu tehlike, mikrobölgeleme, kentsel risk harita ve verilerine ilişkin çalışmaların tanımlandığı mevzuatın geliştirilmesi.

Kentsel mikrobölgeleme çalışmaları ile tanımlanacak yerel çoklu tehlike coğrafyasına ilişkin belgeleme çalışmalarını hazırlama süreci, içeriği ve biçimi konuları BİB Afet İşleri Gn. Md. tarafından belirlenmeli, bu işleyiş 7269 sayılı yasanın yenilenmesi kapsamında düzenlenmelidir. Bu verilere dayanılarak, sosyo-ekonomik ve fiziki alınacak önlemlere ilişkin esaslar ise, 3194 sayılı yasanın yenilenmesi kapsamında ele alınmalıdır.

4.14.1 Ülke/bölge/kent düzeylerindeki risk sektörlerinin ve ilgili taraflarının tanımlanarak bu kesimlerin bilgilendirilmesi ve katılımlarının alınması için çerçevelerin geliştirilmesi.

Risk sektörlerinde ilgili tarafların bir araya getirilmesi, her düzeyde ‘platform’lar kurma yoluyla ve yönetsel diğer destekler ile sağlanmalıdır.

4.15.1 Yapı malzemelerindeki uranyum, radyum (Ra-226), toryum (Th-232) ve potasyum (K-40) radyonüklitlerinin aktivite derişimlerinin ölçülmesi.

Yapı malzemelerindeki uranyum, radyum, toryum ve potasyum radyonüklitlerinin aktivite derişimlerinin ölçülmesi, yüksek seviyede radyoaktivite içeren yapı malzemelerinin kullanımını kontrol eden ve sınırlandıran mevzuat oluşturulması ve konutlar ve iş yerlerinde radon aktivite derişiminin ölçülmesi.

4.22.1 Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk sektörlerini tanımlamak, ölçmek ve önceliklerini değerlendirmekle sorumlu kurumların belirlenmesi.

Ülke ve bölge ölçğinde bu sorumluluğun DPT ve Yüksek Planlama Kurulu’nda olması, bölge

birlikleri ve il yönetimleri aracılığı ile uygulamaları; kent ölçeğinde ise, BİB TAU tarafından kentsel risk yönetimi ve sakınım ilkelerinin belirlenmesi ve bu yolla belediye uygulamalarının yönlendirilmesi olanaklıdır.

4.22.2 Ülke/bölge/kent düzeylerindeki risk sektörlerinin ve ilgili taraflarının tanımlanarak bu kesimlerin bilgilendirilmesi ve katılımlarının alınması için çerçevelerin geliştirilmesi.

Farklı düzeylerde risklerin tanımlanması ve bu risklerde taraf olan kesimlerin söz sahibi olmalarının sağlanmasında dünya örneklerinde başvurulan yöntem, 'platformlar' oluşturulması ve bu platformların uygulamalarda yetkilendirilmesidir.

STRATEJİLER	
4.1.1	7269 sayılı yasada belirtilmeyen tehlikelerin eklenmesi, doğal kaynak tahribinin de afet kapsamına alınması.
4.2.1	Ülke ve bölge ölçeklerinde, her kademedeki planlama sürecinden bağımsız olarak, olası afet tehlikelerinin yoğunlaştığı bölgeler/ kentler öncelikli olmak üzere, BİB tarafından belirlenecek yerleşim alanları için küresel iklim değişikliği tehlikeleri dâhil, tehlike haritaları ve mikrobölgeleme çalışmalarının hazırlanması / hazırlanması
4.3.1	
4.4.1	Türkiye yerleşim alanları 'Tehlike Kadastro'sunun Afet İşleri Gn. Md. tarafından geliştirilmesi ve saklanması.
4.5.1	Ulusal ölçekte doğal, teknolojik ve insan kaynaklı tehlikelere yönelik bilgileri içerecek bir veri bankası kurulması.
4.6.1	Mikrobölgeleme standartları ve uygulamaları geliştirilmesi.
4.7.1	Sorunun çözümü için BİB'nin koordinatörlüğünde TMMOB ve ilgili odaların yetkililerinden oluşan bir çalışma gurubunun kurulması.
4.8.1	Kentlerde artan göçün, kentlerdeki işsizlik ve yoksulluk, vb.nin de tehlike olarak algılanması.
4.8.2	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risklere ilişkin araştırma ve öğretimin yapılandırılması.
4.9.1	Kentsel risk sektörleri, çoklu tehlike, mikrobölgeleme, kentsel risk harita ve verilerine ilişkin çalışmaların tanımlandığı mevzuatın geliştirilmesi.
4.10.1	Orman alanlarında yerleşimlerin yaygınlaşmasıyla yangınların orman-şehir-orman yangınlarına dönüşmesinin engellenmesi.
4.10.2	İklim değişimi öngörülerini dikkate alan diğer tehlike ve risklere yönelik analizlerinin yapılması, uyum çalışmalarının tamamlanması.
4.11.1	Ülke ve bölge düzeyinde tehlike kaynaklarının belirlenerek ülke fiziki planı kapsamında sakınım planına uygun gelişmeyi özendirici veya caydırıcı önlemler alınması.
4.12.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk sektörleri ve ilgili kesimlerin belirlenmesine ilişkin araştırmaların desteklenmesi.
4.13.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk sektörlerini tanımlamak ölçmek ve önceliklerini değerlendirmekle sorumlu kurumların belirlenmesi.
4.14.1	Ülke/bölge/kent düzeylerindeki risk sektörlerinin ve ilgili taraflarının tanımlanarak bu kesimlerin bilgilendirilmesi ve katılımlarının alınması için çerçevelerin geliştirilmesi.
4.15.1	Yapı malzemelerindeki uranyum, radyum (Ra-226), toryum (Th-232) ve potasyum (K-40) radyonüklitlerinin aktivite değişimlerinin ölçülmesi.

4.15.2	Yüksek seviyede radyoaktivite içeren yapı malzemelerinin kullanımını kontrol eden ve sınırlayan mevzuat oluşturulması.
4.15.3	Konutlarda radon (Rn-222) aktivite derişiminin ölçülmesi.
4.16.1	Özel sektör inşaatlarını da kapsayacak biçimde, müteahhitler için "mesleki-kurumsal yeterlik" sistemi getirilmesi.
4.17.1	Proje denetiminde; Meslek odalarının etkin denetim sistemine meslek içi eğitim desteği vererek katılması.
4.17.2	Proje denetiminde; Yerel yönetim ilgili kadrolarının uzmanlaştırılması.
4.17.3	Yapı malzemeleri yönetmeliğinin uygulanması ve denetiminin etkinleştirilmesi.
4.17.4	Yapı süreç denetimindeki eksikliklerin giderilmesi için Yapı denetim yasasında düzenlemelere gidilmesi,
4.17.5	Yapı denetim uygulamalarının etkinliklerinin artırılması ve etkin ölçümlenimin yapılması.
4.17.6	Bazı şehirlerde uygulanan Yapı Denetiminin yurt çapında yaygınlaştırılması.
4.17.7	Yapı iskânı sonrasında da Tehlikeli kullanım fonksiyonlu yapıların tespiti, denetiminin artırılması ve etkinleştirilmesi. İskân sonrası yapı kullanımından kaynaklı olası yapısal riskleri engellemek için, "yapı karnesi" düzenlenmeli ve belli periyotlarda kullanım sürecini denetleyen bir sistem oluşturulması.
4.17.8	Kamu yapılarının ve TOKİ yapılarının Yapı Denetim kapsamına alınması.
4.18.1	Yapı denetim sürecine destek oluşturulması ve yönlendirilmesi.
4.19.1	Yenilenmesi mümkün olmayan durumlarda güçlendirmeyi teşvik edici destekler oluşturulması.
4.20.1	Geçici iskân dışında kamunun afet konutu üretmemesi.
4.21.1	Mesleki sorumluluk sigorta sisteminin kurulması.
4.22.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk sektörlerini tanımlamak, ölçmek ve önceliklerini değerlendirmekle sorumlu kurumların belirlenmesi.
4.22.2	Ülke/bölge/kent düzeylerindeki risk sektörlerinin ve ilgili taraflarının tanımlanarak bu kesimlerin bilgilendirilmesi ve katılımlarının alınması için çerçevelerin geliştirilmesi.
4.23.1	Ülke ve bölge düzeyinde tehlike kaynaklarının belirlenerek, üst ölçek fiziki planlara uyumlu, gelişmeyi özendirici ve/veya caydırıcı sakınım önlemlerinin alınması.
4.23.2	Kalkınma programları ve planlama mevzuatına sakınım (risk azaltma) ile ilgili konularının eklenmesi.
4.24.1	Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarının hazırlanmasında ve sektörel düzeyde hazırlanan plan ve stratejilerde sürdürülebilir kalkınma, çevre koruma ve afet tehlike ve risklerinin birlikte ele alınması.
4.25.1	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı yasa tasarısında ülke/bölge/kent risklerinin tanımlanarak sorumlu kurumların belirlenmesi ve planlama sistemi ile bütünleştirilmesi.
4.26.1	Katılımlı planlama ve uygulamalar için her düzeyde platformların kurulması.
4.27.1	Yerel yönetim yasalarında, acil durum yönetim görevlerinin mülki idarelere, kentsel risklerin tanımlanması ve risk azaltma hedefli sakınım planlaması çalışmalarını belediyelerin üstlenmesine ilişkin gerekli değişikliklerin yapılması.
4.28.1	Her ölçekteki sakınım planı kararlarının, bölge, çevre düzeni, imar ve mevzuat planlarının hazırlanmasında gözetilmesi.
4.29.1	Farklı ülkelerdeki uygulama ve standartların incelenerek ülke koşullarına uyarlanması.

4.30.1	'Dönüşüm' yasa tasarısının yeniden müzakereye açılması.
4.31.1	Riskli bölgelerde öncelikli kentsel dönüşüm bölgelerinin belirlenmesine yönelik ilke ve ölçütler geliştirilmesi.
4.32.1	İmar ve afet mevzuatında risk belirleme, sakınım planları konularındaki çok disiplinli çalışmaların uzman plancılarının eşgüdümünde yapılacağı hükmüne yer verilmesi.
4.33.1	Sigorta şirketlerinin binanın mevcut durumunu uzman İnşaat Mühendislerine inceleyerek, sigorta primlerini binanın risk durumuna göre belirlenmesi.
4.34.1	Tüm afetler zorunlu sigorta kapsamına alınması.
4.34.2	Doğal afetlere yönelik sigorta mevzuatının geliştirilmesi.
4.35.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk sektörleri ve ilgili kesimlerin belirlenmesine ilişkin çok ortaklı araştırmaların başlatılması.
4.36.1	3194 sayılı yasa tasarısının daha önce hazırlanmış olan tasarımlar gözetilerek afet önlemleri planlama yaklaşımına ilişkin konuları içerecek kapsamda düzenlenmesi ve ikincil mevzuatın hazırlanması.
4.37.1	Afet risklerinin yönetimi sorumluluğunu yöneten ve yönetilenlerin birlikte üstlenmesi.
4.38.1	7269 sayılı yasa ile ilgili 88 / 12777 sayılı yönetmeliğin yeniden düzenlenmesi
4.39.1	Risk tanımlaması için ana stratejilerin belirlenmesi, Tarihi mirasların envanteri çıkarılmalı ve yapısal açıdan risk altında olanların tespit edilmesi.
4.39.2	Tarihi mirasların korunmasına yönelik sorumluluklarda kurumlar arası karmaşanın ortadan kaldırılması.
4.40.1	Ülke gerçeklerine uygun ve sürdürülebilir merkezi ve yerel kurumsal yapıların oluşturulması.
4.41.1	Afet yönetimine ilişkin "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı" tasarısında gerekli düzeltmelerin yapılması.
4.42.1	Uluslararası yeni politika ve bilimsel gelişmelere uyumlu, afet yönetiminde dil, anlayış ve yaklaşım birliği oluşturulması.
4.43.1	Acil durum hazırlık ve planlama faaliyetlerini yeterli düzeyde yürütecek kritik kitle oluşturulması.
4.44.1	Toplumun tehlikelere karşı bilinçlendirmesi ve afetlerle baş edebilmesi için faaliyetler düzenlenmesi ve etkilerinin ölçülmesi.
4.45.1	Hazırlık ve risk azaltma çalışmalarına gönüllü katılımın teşvik edilmesi.
4.46.1	Yeterli teknik kadronun sağlanması.
4.46.2	Teknik kadroların sürekli mesleki eğitim sürecine katılması.
4.47.1	Afet yönetimine ilişkin (erken uyarı, arama-kurtarma, iletişim, ulaştırma, güçlendirme, vb) sistemlerin tasarım ve imalatının özendirilip desteklenmesi.
4.48.1	Kamu ve Üniversite Ar-Ge birimleri ile gerekli koordinasyon ve eşgüdümün sağlanması.
4.48.2	Sanayi ve Üniversite Teknokentleri Ar-Ge birimlerinin afet ve risk azaltma konularındaki tasarım ve prototip geliştirme çalışmalarının desteklenmesi.
4.49.1	Merkezi ve yerel yönetimlere, her düzeydeki afetlere hazırlık ve risk azaltma yöntemlerine ilişkin yardımcı yayın, eğitim, web sitesi vb. kaynaklar oluşturulması, eşgüdümün güçlendirilmesi.
4.49.2	Tehlike ve risk analizi konularının ilgili bilim dallarında müfredata alınması.
4.50.1	Ülke çapında kurulu acil haberleşme sistemlerinin, uydu üzerinden yedeklenmesi.
4.51.1	İlgili kuruluşların sorumluluklarına ve denetimine ilişkin yasal düzenleme yapılması.

4.52.1	Haberleşme sistemi ve e-devlet yapısında, siber saldırıları engellemek üzere, etkin kullanım ve güvenliğe ilişkin mevzuat düzenlenmesi.
4.53.1	Acil çağrı haberleşme sistemlerinin merkezileştirilmesi.
4.54.1	Ülkemize özgün etiksel ölçüt ve değerler belirlenmesi.
4.54.2	Etik kurulları veya mevcut kurullarda birimler oluşturulması.
4.55.1	Olması gereken tahliye aksları, barınma ve bakım alanları mevcut duruma göre yeniden belirlenmesi.
4.55.2	Tahliye, toplu bakım ve barınma alanları öncelikli olarak kentsel dönüşüme tutulması.
4.56.1	Engelli ve dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına yönelik ilgililerin eğitilmesi.
4.56.2	İlgili mevzuat ve uygulamalarda engelli ve dezavantajlı gruplara yönelik iyileştirmelerin yapılması.
4.57.1	İlgili bölümlerde konu ile ilgili eğitim ve araştırmaların yapılması.
4.58.1	Kritik tesislerin afetlere dirençli inşası ve bakımı için yönetmelikleri geliştirilmesi.
4.58.2	Kritik tesislerin denetimi için özel yönetmelik ve uygulamaların geliştirilmesi.

3.3 Eylem Programı ve Göstergeler

“Afetlere Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi”ne yönelik yukarıda belirlediğimiz stratejilerimizi, eylem programına dönüştürüp eylem tipine göre gruplandırmak suretiyle [1. mevzuat düzenlenmesi, 2. uygulama araçları, 3. kentsel yatırımlar, 4. proje kurgusu, 5. kurumsal yapılanma, 6. mekânsal etkileşim, 7. diğer tedbirler (katılım mekanizmaları, finansal düzenlemeler vb.)] sorumlu kurum ve paydaş çevreler, zaman planlaması (acil, kısa ve orta vade tedbir önerileri), yaklaşık bütçeler ve kaynaklar, varsa yeni araçlar ve destekleyici dayanak noktaları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Ayrıca belirlenen eylemlerin uygulamalarını ve sonuçlarını izlemek açısından göstergeler de tarif edilmiştir.

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

EYLEM PROGRAMI						GÖSTERGELER	
EYLEM	TİPİ	SORUMLUK	YARD. KUR.	SÜRE	FINANSMAN	NO	GÖSTERGE
4.1.1.1	MD	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BİB)	Üniversiteler, Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB)	K	Bütçe	4.1.1.1.1	İlgili yasanın resmi gazetede yayımlanması
4.2.1.1 4.3.1.1 4.4.1.1 4.5.1.1	MD	BİB TAU Gn. Md. BİB AFET İ.G.M	Harita Gn. Komutanlığı, İlgili kurum ve kuruluşlar, Çevre ve Orman Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, TUBİTAK	K	Bütçe	4.2.1.1.1	Yasa ve yönetmelik düzenlemeleri; Hazırlanıp onaylanan ve duyurulan yerleşim alanları için hazırlanan mikrobölgeleme haritası sayısı; Farklı ölçeklerde hazırlanmış afet tehlike haritaları sayısı
4.6.1.1		Belediyelerin bu konudaki teknik kapasitesi geliştirilmesi.	İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, yerel yönetimler, TMMOB, yerbilim şirketleri	K	Bütçe	4.6.1.1.1	Teknik personel sayısı
4.6.1.2	MD	Mikrobölgeleme yönetmeliğinin geliştirilmesi.	BİB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler				İlgili yönetmeliğin RG'de yayımlanması; El kitabı ve teknik şartname yayımlanması

4.7.1.1	Jeofizik, jeoloji, geoteknik uzmanı inşaat ve jeoloji mühendislerince yapılacak işleri ayırıştırma mevzuatının hazırlanması.	MD	BİB Afet İşleri Gn. Md.	Üniversiteler, TMMOB	K	Bütçe	4.7.1.1.1	İlgili mevzuatta gerekli uyarlamaların yapılması, ilgili yönetmeliğin RG'de yayımlanması
4.8.1.1	Risk azaltma çalışmalarında bu konuya da yer verilmesi.	UA	BİB Afet İşleri Gn. Md.	Üniversiteler, TMMOB	K	Yatırım Bütçesi	4.8.1.1.1	Uygulama sayısı
4.8.2.1	Farklı düzeylerde risk analiz ve risk azaltma çalışmalarına yer verilen Yüksek Lisans, araştırma ve öğretim programlarının geliştirilmesi.	UA	Üniversiteler, TMMOB		O	Yatırım Bütçesi	4.8.2.1.1	Açılan program sayısı
4.9.1.1	Yerel yönetimler yasalarında ve 3194 sayılı yasa kapsamında ilke, bölge, kent, yerel alanlarda risk belirleme ve denetimine ilişkin yetki ve sorumlulukların düzenlenmesi.	MD	BİB, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, TMMOB	K		4.9.1.1.1	
4.10.1.1	Konu ile ilgili araştırmaların desteklenmesi.	MD, UA	Çevre ve Orman Bakanlığı, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü		O	Yatırım Bütçesi	4.10.1.1.1	Ulusal Bildirim hazırlanması
4.10.1.2	Bilincendirme çalışmalarının yapılması.	MD, UA						
4.10.1.3	Gözlem istasyonlarının sayı ve ölçüm kapasitesinin artırılması.	MD	DPT	İlgili Bakanlıklar, Yerel Yönetimler, Üniversiteler	O	Yatırım Bütçesi	4.11.1.1.1	Yenilenen Mevzuatın resmi gazetede yayımlanması
4.11.1.1	İlgili birimlerin kuruluş mevzuatında sakınım planlaması ve risk azaltma konularında sorumluluk, yetki ve görevlerin tanımlanması.	MD	Üniversiteler, YÖK, TÜBİTAK	Merkezi ve Yerel Yönetimler,	K		4.12.1.1.1	Hazırlanan program sayısı
4.12.1.1	Ülke/bölge/kent düzeyinde risk belirleme, planlama ve risk azaltma araştırma konu ve kapsamları için çevre programlarının hazırlanması.	MD	Millî Güvenlik Kurulu, Y. Planlama Kurulu, DPT, BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, ST'lar.	K	Yatırım Bütçesi	4.13.1.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.13.1.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde riskleri belirleme sorumluluğunun yönetimlerin görev tanımları kapsamında ele alınması için kuruluş yasalarında, ilgili yasalarda ve gündemdeki tasarıda ek hükümlere yer verilmesi.	MD						

4.14.1.1	Farklı düzeylerde katılım mekanizmaların kurulması için her düzeyde (ülke, bölge, kent, yerel alanlar) ilgili kesimlerin belirlenerek çalışma yöntemlerinin ve yetkilerinin düzenlenmesi.	MD	BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, STK'lar,	O	Yatırım Bütçesi	4.14.1.1.1	Genelge ile duyurulması
4.15.1.1	Yüksek seviyede radyoaktivite içeren malzemelerin kullanılmasının sınırlanmasına yönelik mevzuat düzenlenmesi.				O			
4.15.1.2	Yüksek seviye aktivite içeren yapı malzemelerinin ithalının yasaklanması.				K			
4.15.2.1	İthal edilen yapı malzemelerine ilişkin radyasyon sertifikası istenmesi.							
4.15.2.2	Mevzuat oluşturulması.	MD	BIB	TAEK, Özel Sektör, Üniversiteler, Yerel yönetimler	O/K	Yatırım Bütçesi	4.15.1.1.1	Türkiye radon haritasının çıkarılması; Yapı yönetmeliği kapsamında bu kısıtlamaların ele alınması
4.15.3.1	Radon aktivite derişim değeri, sınırı (400 Bq/m ³) aşan konutlarda radon derişimini azaltacak bir dizi tedbirlerin alınmasına yönelik ikincil yön etmelik hazırlanması.							
4.16.1.1	Mesleki-kurumsal yeterliliğini tanımlayan ve denetimini biçimlendiren mevzuat hazırlanması.	MD	BIB	TMMOB	O	Yatırım Bütçesi	4.16.1.1.1	
4.17.1.1	Meslek odalarının meslek içi eğitim ve sertifikalandırma sistemini oluşturması.	MD	TMMOB 'ye bağlı meslek odaları	BIB, Üniversite ve diğer ilgili Ürünüm ve Ürünüşlar, Özel Sektör Kuruluşları	O	Bütçe	4.17.1.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.17.2.1	Meslek oda kredili eğitim sistemine Yerel Yönetim kadrolarının katılımının sağlanması.	MD	İçişleri Bakanlığı	TMMOB	O	Bütçe	4.17.2.1.1.	Eğitim sayısı
4.17.3.1	Yapı denetim esasları içine malzeme denetiminin eklennesi.	MD	BIB	Sanayi Bakanlığı, DPT ilgili Meslek Odaları STK ve Özel Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	4.17.3.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.17.3.2	Yapı malzemelerinde "G" belgesi kullanımının sağlanması.	MD	BIB		K	Bütçe	4.17.3.1.2	Resmi gazetede yayımlanma

4.17.4.1	Yapı sahibi ile denetim firması arasındaki diyalogunun aşgari düzeye indirilmesi.	MD	BIB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Özel Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	4.17.4.1.1	Genelge yayımlanma
4.17.5.1	Yapı denetim esaslarının Müşavirlik uygulama esasları çerçevesinde uygulanması, yapı denetim firmalarının denetimini artırılması için üst denetim mekanizması kurulması ve kalite açısından sınıflandırma getirilmesi.	MD	BIB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Özel Sektör Kuruluşları	O	Bütçe	4.17.5.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.17.6.1	Yapı Denetim kapsama alanının artırılması.	MD	BIB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Özel Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	4.17.6.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.17.7.1	Tehlikeli kullanım fonksiyonlarının tanımlanması için ana stratejilerin belirlenmesi.	UA	BIB	Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Meslek Odaları	O	Bütçe	4.17.7.1.1	Genelge yayımlanması
4.17.7.2	Bu sistem meslek odaları ve belediyelerin ortak yürüteceği bir mekanizma şeklinde gerçekleştirilmesi.	UA	BIB	BİB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	K	Bütçe	4.17.7.1.2.	Genelge yayımlanması
4.17.8.1	Kamu yapılarının Yapı denetim kapsamına alınması.	UA	BIB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Özel Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	4.17.8.1.1	Genelge yayımlanması
4.17.8.2	TOKİ yapılarının Yapı denetim kapsamına alınması.	UA	Başbakanlık	BİB, DPT	K	Bütçe	4.17.8.1.2.	Genelge yayımlanması
4.18.1.1	3458 Sayılı Mühendislik ve Mimarlık hakkında yasa uyarınca, yapım sürecinin denetlenmesine katılan mühendis ve mimarların, meslek odaları ve ilgili kuruluşlar tarafından denetlenmesi için gerekli mevzuatın oluşturulması.	UA	BIB	İlgili Bakanlık, Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB ve Bağlı Odalar	O	Bütçe	4.18.1.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.19.1.1	Özel mevzuat oluşturulması.	MD	BIB		K	Bütçe	4.19.1.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.20.1.1	Afet ve ilgili yasaların değişmesi.	MD	BIB	Kamu Kurum ve Kuruluşları, Meslek Odaları ve Özel Sektör Kuruluşları	O	Bütçe	4.20.1.1.1	Resmi gazetede yayımlanma

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

4.21.1.1	Meslek Sorumluluk Sigortası sisteminin geliştirilmesi için gerekli mevzuatın hazırlanması.	MD	BIB	Hazine, DPT, Meslek Odaları, Sigortacılık Sektörü	K	Bütçe	4.21.1.1.1	Resmi gazetedeki yayımlanma
4.22.1.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde riskleri belirleme sorumluluğunun yönetiminin görev tanımları kapsamında ele alınması için kuruluş yasalarında, ilgili yasalarda ve gündemdeki tasarıda ek hükümlere yer verilmesi.	MD	Ulusal Güvenlik Kurulu, DPT, BIB, Y. Planlama Kurulu	İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, STKlar.	K	Bütçe	4.22.1.1.1	Yeni düzenlemenin RG'de yayımlanması
4.22.2.1.	Farklı düzeylerde katılım mekanizmaları kurulması için her düzeyde (ülke, bölge, kent, yerel alanlar) ilgili kesimlerin F63 belirtenerek çalışma yöntemlerinin ve yetkilerinin düzenlenmesi.	MD	BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, STK'lar	K	Bütçe	4.22.2.1.1	Genelge yayımlanması
4.23.1.1 4.23.2.1	Ülke, bölge, kent düzeylerinde sakinim planlaması ve risk azaltma konularında sorumluluklar ve yöntemler belirleyen uygulamalar için mevzuat geliştirilmesi, Afet Yönetimi Tasarısı'nın düzeltilmesi ve 3194 sayılı yasa ile bağlanmasının kurulması.	MD	DPT	İlgili Bakanlıklar, Yerel Yönetimler, DPT, TÜBİTAK, Üniversiteler, TMMOB	O	Yatırım Bütçesi	4.23.1.1.1	Yenilenen mevzuatın RG'de yayımlanması
4.24.1.1	Afetler ve sürdürülebilir kalkınma ilişkilerini tanımlayan çalışmalarla, hazırlanan plan ve strateji belgelerinde afet tehlike ve risklerinin azaltılmasına ilişkin yöntemlere yer verilmesi.	MD	Çevre Bakanlığı, DPT, BIB, Yüksek Planlama Kurulu	Üniversiteler, TÜBİTAK, İlgili Meslek Odaları	O	Bütçe	4.24.1.1.1	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
4.24.1.2	Afetler ve sürdürülebilir kalkınma ilişkilerinin tanımlanmasına ve hazırlanacak plan ve belgelerde izlenecek yöntemlere ilişkin klavuzlar geliştirilmesi.	MD					4.24.2.1.1	El kitaplarının yayımlanması

4.25.1.1	Ülke, bölge, kent düzeylerinde sakinim planlaması ve risk azaltma konularında sorumluluk, yaklaşım ve yöntemlerin imar ve afet mevzuatı kapsamında düzenlenmesi.	MD	DPT, BIB	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	K	Bütçe	4.25.1.1.1	İmar ve Afet Mevzuatının ve İkincil mevzuatın RG'de yayımlanması
4.26.1.1	Uluslararası yeni politikaları izlemekle yükümlü bir birim belirlemesi, beğelerin tercüme, platformlar kurulumu için genelgeler yayımlanması.	UA	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, TMMOB, STK'lar	K	Bütçe	4.26.1.1.1	Platform sayısı
4.27.1.1	Daha önce hazırlanmış imar yasası taslak çalışmalarına yol verilmesi; 7269 ve 3194 sayılı yasalarda bu açıdan (her ölçekte) özel planlama araçlarına yer verilmesi, Risk belirleme, risk azaltma ve sakinim planları hazırlama ve hazırlama yöntemleri için yönetmelikler ve kılavuzlar geliştirilmesi.	MD	Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, BIB	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, Yerel Yönetimler, TMMOB, Üniversiteler	O	Bütçe	4.27.1.1.1	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerin RG'de yayımlanması, El Kitaplarının yayımlanması
4.28.1.1	İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde sakinim kararlarının kesin sınırlayıcılar olarak tanımlanması.	MD	BIB, plan yapma yetkisindeki yönetimler	Üniversiteler, TMMOB, Şehir Plancılar Odası, Mimarlar Odası	O	Bütçe	4.28.1.1.1	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.29.1.1	7269 ve 3194 sayılı yasalarda özel hükümlere yer verilmesi.	MD	BIB	Üniversiteler, TMMOB, Şehir Plancılar Odası, Mimarlar Odası	O	Bütçe	4.29.1.1.1	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.30.1.1	Dönüşüm Yasa tasarı, 3194 sayılı yasa kapsamında ele alınması.	MD	BIB	Üniversiteler, TMMOB	K	Bütçe	4.30.1.1.1	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.31.1.1	İmar Kanunu'nda yüksek riskli bölge ve sınırları belirleme yönteminin geliştirilmesi ve pilot uygulama için yüksek riskli bir kentsel bölge belirlenerek uygulama yapılması.	UA	BIB, İçişleri Bakanlığı, yerel yönetimler	Üniversiteler, TMMOB, Şehir Plancılar Odası, Mimarlar Odası	K	Bütçe	4.31.1.1.1	Uygulama sayısı

4.32.1.1	Kentsel risklerin azaltılması yöntemlerinde planlama uzmanlık eğitim-öğretimi için önlemler alınması.	UA	BIB, yerel yönetimler	Üniversiteler, TMMOB Şehir Plancıları Odası	O	Bütçe	4.32.1.1.1		İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.33.1.1	İlgili mevzuatta değişiklik yapılması.	MD	Hazine Müsteşarlığı	İlgili Kurumlar	K	Bütçe	4.33.1.1.1		İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.34.1.1	Yapıtların da dâhil olmak üzere tüm afet ve yapı türlerini içerecek ve ülkenin tamamını kapsayacak şekilde Doğal Afet Sigortası Kanunu hazırlanması.	MD	Hazine Müsteşarlığı	İlgili Kurumlar	K	Bütçe	4.34.1.1.1		İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.35.1.1	Yapılan/yapılacak araştırmaya ve uygulamalarda üçüncü tarafların denetimini zorunlu tutmak üzere düzenlemeler yapılması.	UA	TÜBİTAK, Üniversiteler	Üniversiteler	O	Bütçe	4.35.1.1.1		Yapılan denetim sayısı
4.36.1.1	Sakınım planlamasına yönelik yöntem ve yaklaşımlara ilişkin el kitapçıklarının hazırlanması	UA	BIB	Üniversiteler, ilgili Meslek Odaları	O	Proje	4.36.1.1.1		Hazırlanan kitapçık sayısı
4.36.1.2	Yerel yönetimlerin inar daireleri personeline risk bilgilendirme ve azaltma, sakınım planlaması eğitimleri verilmesi.	UA	BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlgili Bakanlıklar, TMMOB, Üniversiteler	K	Proje	4.36.1.2.1		3194 sayılı yasanın yeniden düzenlenmesi, El kitapları baskı sayısı, Eğitime katılan sayısı
4.37.1.1	Her ölçekteki BM tanımlı ortak platformlara katılacak tarafları belirleyen yönetmelik düzenlenmesi.	UA	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı	Üniversiteler, TMMOB	K	Bütçe	4.37.1.1.1		Yönetmeliğin hazırlanması, Çalışan platform sayısı,
4.38.1.1	Yerel yönetimlerin acil durum planları hazırlamada planlama ve diğer uzmanlık alanlarının hizmetlerinden yararlanmaları için 88/12777 sayılı yönetmeliğin yeniden düzenlenmesi.	MD	BIB, BIB Afet İşleri Gn. Md., İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, TMMOB	K	Bütçe	4.38.1.1.1		Resmi gazetede yayımlanma

4.39.1.1	Risk açısından öncelikli yapıların belirlenmesi ve program geliştirilmesi	UA	Üniversiteler	O	Proje	4.39.1.1.1	Projenin onayı
4.39.1.2	Tarihi ve Kültürel Mirasın korunmasına yönelik "koruma bilinci" ve "koruma eğitimi" programlarının geliştirilmesi ve sürekliliği sağlanması.	UA		K	Yatırım bütçesi	4.39.1.2.1	Yatırım bütçesinde yer alma
4.39.2.1	Tarihi mirasların güvenliği ve korunmasında sorumlulukların mevzuatta tanımlanarak belirlenmesi, kurumlar arası korumaya yönelik kaynakların birleştirilmesi ve yeterli bütçenin sağlanması.	MD	TBMM, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Özel İdareler, TMMOB, Kamu Kuruluşları, Yerel Yönetimler	K	Bütçe	4.39.2.1.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.39.2.2	Tarihi ve Kültürel Mirasa zarar veren tüm uygulamalara ve kişilere karşı cezai yaptırımlar getirecek yeni mevzuat hazırlanması veya mevcut mevzuat revize edilmesi.	MD		K	Bütçe	4.39.2.2.1	Resmi gazetede yayımlanma
4.40.1.1	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri hakkındaki yasa tasarısı, ülke gerçekleri ve uluslararası yeni yaklaşımlar ve taahhütler doğrultusunda yeniden gözden geçirilmesi.	MD	Başbakanlık	K	Yatırım Bütçesi	4.40.1.1.1	Yasa Tasarısı'nın 2009 yılı içinde yeniden ele alınması
4.40.1.2	Büyükşehir Belediyelerinden başlamak üzere tehlike ve riski yüksek olan belediyelerde Afet Yönetimi Birimleri kurulması.	KY	İçişleri Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	4.40.1.2.1	Kurulan birim sayısı, Çalışan sayısı, İlgili mevzuatın yenilenmesi ve stratejik planlarda yer alması
4.40.1.3	İlgili tarafların ortak çalışmalarıyla Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanması.	KY	Başbakanlık	K	Bütçe	4.40.1.3.1	Genelgeçe yayımlanması, Konferans, yayın, çalıştay sayısı

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

4.41.1.1	12777 sayılı kararname ile belirlenen ilgili kurumların yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenmesi.	MD	BIB						K:2009 yılı içinde ulusal ve kentsel düzeylerde Platform'ların kurulması, Yönetmeliğin yeniden düzenlenmesi, O-Yerel düzeylerde Platformların kurulması, Platformların etkinlik sayısı	Yenilenen Mevzuatın RG'de yayımlanması	Çalıştaylar yapılması	Sözlük yayımlanması	Genelge ve Yönetmelik yayımlanması, Sempozyum ve konferans sayısı
4.41.1.2	Farklı düzeylerde sakınım planlaması, risk azaltımı ve risk yönetimine ilişkin düzenlemelere her düzeyde BIM tanımı platformlarının 3194 ve 7269 sayılı ve tasarımlarındaki mevzuata entegrasyonu.								4.41.1.1.1	Bütçe	K/O		
4.41.1.3	İlgili birimlerin kuruluş mevzuatında risk azaltma ve sakınım planlaması konularında sorumluluk, yetki ve görevlerin tanımlanması.												
4.42.1.1	Afet yönetimi terminolojisi konusunda çalıştaylar düzenlenecek, ülke gereksinimleri bilimsel açıdan değerlendirilecektir.								4.42.1.1.1				
4.42.1.2	"Afet Yönetimi Terminolojisi Sözlüğü" hazırlanacak ve ilgili birimlere duyurulması.	P	BIB						4.42.1.2.1	Yatırım Bütçesi	K		
4.42.1.3	Afet yönetiminde disiplinler arası işbirliği ve işbölümünü tanımlayan çalışmalar yapılması.								4.42.1.3.1				

4.43.1.1	Acil durum hazırlık planlama faaliyetlerinin eşgüdümüne yönelik yöntemler belirlenmesi.	UA						4.43.1.1.1	Eş güdümlü biriminin kurulması
4.43.1.2	İlgili personelle yönelik acil durum hazırlık planlanması ve üniversitelerle birlikte eğitim programlarının düzenlenmesi.	UA						4.43.1.2.1	Eğitim programları sayısı Eğitime katılan personel sayısı
4.43.1.3	Acil durum hazırlık planlaması faaliyetlerini gerçekleştirecek personele ilişkin görev ve sorumluluk tanımları yapılması.	MD	BİB ve İçişleri Bakanlığı ortak çalışması	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB	O	Yatırım Bütçesi		4.43.1.3.1	Mevzuatın RG'de yayımlanması
4.43.1.4	Acil durum hazırlık planlarına yönelik merkezi ve yerel düzeyde tabikatlar yapılacak ve etkin denetim sağlanması.	UA						4.43.1.4.1	Tabikat sayısı, Tabikata katılan kurum/kışı sayısı
4.44.1.1	Tehlikeler ve risk azaltma konusunda bilinçlendirme amacıyla, toplumun etkin katılımını sağlayacak projeler yürütülmesi.	P	MEB, BİB ve İçişleri Bakanlığı ortak çalışması	Üniversite, ilgili Kurum ve Kuruluşlar	O	Yatırım Bütçesi		4.44.1.1.1	Proje sayısı, Projelerin hedeflediği kitle büyüklüğü
4.44.1.2	Tehlikeler ve risk azaltma konuları, ulusal eğitimin her düzeyinde ilgili müfredata eklenmesi.	UA	MEB	BİB, ilgili Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler	K			4.44.1.2.1	Müfredatın güncellenmesi ve uygulanmasının izlenmesi,
4.44.1.3	Tehlikeler ve risk azaltma konularında, öğrenci projeleri geliştirme, yarışmalar, vb. etkinliklerin yapılması.	UA	MEB	BİB, ilgili Kurum ve Kuruluşlar	K	Bütçe		4.44.1.3.1	Yapılan etkinlik sayısı, Katılan öğrenci sayısı, Ödül sayısı
4.44.1.4	Tehlikeler ve risk azaltma konularında toplumun bilinçlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için medya olanak ve araçları yaygınlıkla kullanılacak, sürekli eğitim seminerleri vb. düzenlenmesi.	UA	MEB, BİB ve İçişleri Bakanlığı ortak çalışması	RTÜK, Üniversiteler, Medya Kurum ve Kuruluşları	Sürekli			4.44.1.4.1	Yapılan etkinlik sayısı, Medyada yer alma sayısı
4.44.1.5	Eğitimcilerin ve yöneticilerin eğitiminin sağlanması.	UA		Üniversiteler, ilgili Kurum ve Kuruluşlar	Sürekli			4.44.1.5.1	Eğitilenler sayısı

4.45.1.1	Her düzeyde platformların kuruluşunun gerçekleştirilmesi.	UA	İçişleri Bakanlığı	BİB, İlgili Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler, TMMOB, STK'lar	Süreklili	Bütçe	4.45.1.1.1	Kurulan platform sayısı
4.45.1.2	Başarılı katılım etkinliklerinin ödüllendirilmesi ve duyurulması.	UA						Ödül sayısı, Mecyada yer alma sayısı
4.45.1.3	Gönüllülük sistemini geliştirecek ve sürekli işleyişini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.							Mezuarın yayımlanması, Gönüllü sayısı
4.46.1.1	Yerel Yönetimlerde görevli teknik personelin, meslek odalarının düzenlediği (kredilendirmeye tabi) meslek içi eğitimlerine katılmalarının sağlanması.	UA	BİB, İşçileri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlgili Meslek Odaları, Üniversiteler	Süreklili	Bütçe	4.46.1.1.1	Nitelikli personel sayısı, Eğitime katılanlar sayısı
4.47.1.1	Sanayi Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın özendirici olanaklar (krediler, vergi muafakatları, proje yarışmaları, ödüller, vb.) ve destekler sağlanması.	UA	Sanayi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, BİB, İşçileri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	TÜBİTAK, Üniversiteler, TOBB, TMMOB	Süreklili	Bütçe	4.47.1.1.1	Üretilen araç-gereç sayısı, Destek kaynakları
4.47.1.2	Büyük endüstriyel kazaların kontrolü hakkındaki yönetmeliğin (Seveso-II) uygulamasının yaygınlaştırılması.							
4.48.1.1	Afet tehlike ve risk azaltma At-Ge çalışmalarına yönelik planların hazırlanması ve mali kaynaklar ayrılması.	KY	DPT, TÜBİTAK	YÖK, Üniversiteler, TOBB, TMMOB	Süreklili K	Bütçe	4.48.1.1.1	Ayrılan bütçe
4.48.2.1	İlgili kuruluşlar ve Üniversiteler tarafından öncelikli araştırma konularının belirlenmesi.	Kamu ve Özel Yatırım				Bütçe ve özel kaynaklar	4.48.2.1.1	Desteklenen proje sayısı, patent sayısı

4.49.1.1	Üniversiteler ve ilgili kurum ve kuruluşlar, el kitapları hazırlanmaları için desteklenmesi ve bu dokümanlar yerel yönetimlere dağıtılması.	UA	BİB	Üniversiteler, Kamu Kurum ve Kuruluşları, TMMOB	K		4.49.1.1.1	Yayın sayısı
4.49.1.2	Afet yönetimi konularında ön lisans, lisans ve yüksek lisans programları açılması ve mezunlarının özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamının desteklenmesi.	UA	BİB	Üniversiteler, YÖK, Kamu Kurum ve Kuruluşları, TMMOB	O	Bütçe	4.49.1.2.1	Mezun sayısı, istihdam edilmiş mezun sayısının bu alandaki toplam istihdama oranı
4.49.1.3	Afet yönetimi konularında yerel yönetim çalışanlarına yönelik eğitim programları hazırlanacak ve uygulamalarının izlenmesi.	UA	BİB	İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Kamu Kurum ve Kuruluşları, TMMOB	K		4.49.1.3.1	Katılımcı sayısı, Program sayısı
4.49.1.4	Afet yönetimine ilişkin konularda Türkçe yayımlar çıkarılmasının teşvik edilmesi.	UA	BİB	İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Kuruluşları, TMMOB	O		4.49.1.4.1	Yayın sayısı, Baskı adedi
4.49.2.1	Acil durum planları, risk azaltma ve sakınım çalışmalarına yönelik faaliyetler, akademik yayımlarla desteklenmesi.	UA			Sürekli		4.49.2.1.1	Yayın sayısı
4.49.2.2	Üniversitelerde disiplinler arası yüksek lisans programları hazırlanacak ve çok disiplinli çalışmalar teşvik edilmesi.	UA					4.49.2.2.1	Program sayısı, Öğrenci sayısı,
4.49.2.3	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk belirlene, planlama ve risk azaltma araştırma konu ve kapsamı için çerçeve programları hazırlanması.	UA		MEB, YÖK, Üniversiteler, TÜBİTAK	K	Bütçe	4.49.2.3.1	Açılan program sayısı
4.50.1.1	Acil haberleşme sistemlerine yedekleme yapılıması için siber Elektronik Haberleşme Kanunu çerçevesinde yönetmelik hazırlanması.	MD		TÜBİTAK, Üniversiteler	O	Bütçe	4.50.1.1.1	Yönetmelik hazırlanması

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

4.51.1.1	İlgili kuruluşların lokasyon temelli servisler kurması.	UA	Ulaştırma Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler	O	Yatırım Bütçesi ve Bütçe	4.51.1.1.1	Birleştirilen lokasyon temelli servis sayısı
4.52.1.1	TÜRKSAT'ın e-devlet ile ilgili yapıyı yönetmeliğe koyması ve yönetmeliklerinin hazırlanması.	MD	Ulaştırma Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler	O	Bütçe	4.52.1.1.1	Yönetmelik hazırlanması
4.53.1.1	GSM firmaları ile Bilişim Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) bir çerçeve yönetmelik hazırlanması.	MD	Ulaştırma Bakanlığı, BTK,	TÜBİTAK, Üniversiteler, GSM Firmaları	O	Yatırım Bütçesi ve Bütçe	4.53.1.1.1	Yönetmelik hazırlanması
4.54.1.1	Bu konuda çalışmalar düzenlenecek, ülke gereksinimleri bilimsel açıdan değerlendirilmeye.	P	BIB, TMMOB	TÜBİTAK, Üniversiteler, İlgili Kurumlar	K	Bütçe	4.54.1.1.1	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
4.54.2.1	Mevcutlar geliştirilip birleştirilerek bir çerçeve yönetmeliğin hazırlanması.	MD			O		4.54.2.1.1	Eİ kitaplarının yayımlanması
4.55.1.1	İl Acil Durum Planları yeniden ele alınıp geliştirilmesi.	P			K		4.55.1.1.1	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
4.55.2.1	Dönüşüm çalışmalarında acil durum ihtiyaçları göz önüne alınarak öncelik verilmesi.	UA	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Belediyeler	Üniversiteler, İlgili Kurumlar	O	Bütçe	4.55.2.1.1	Eİ kitaplarının yayımlanması

4.56.1.1	İl Acil Durum Planlarını hazırlayanlara ve bu konuda stratejik ve taktiksel seviyede karar verenerile yönelik eğitim materyalleri geliştirilip eğitimlerin verilmesi.	P	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler	Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	K	Bütçe	4.56.1.1.1	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
4.56.2.1	Çalıştay, vb. toplantılarda ilgili kurum ve kuruluşlar bir araya gelecek mevcut mevzuat ve uygulamalar değerlendirilip geliştirilmesi.	MD		Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	O	Bütçe	4.56.2.1.1	Toplantı sayısı, Yönetmelik ve Genelgelerin RG'de yayımlanması
4.57.1.1	Mevcut mevzuat ve uygulamalarda, belirlenen aksaklıkları gidermeye yönelik iyileştirmelerin yapılması.	MD	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Üniversiteler	Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	K	Bütçe	4.57.1.1.1	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
4.58.1.1	İlgili meslek ve kamu kuruluşları ve yerel yönetimler ile birlikte üniversitelerin bölümleri çalıştay, vb toplantılarda bir araya gelip çözüm önerilerinin geliştirilmesi.	MD	Başbakanlık, BIB, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB	Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	K	Bütçe	4.58.1.1.1	Toplantı ve eğitim sayısı, Yönetmelik ve Genelgelerin RG'de yayımlanması
4.58.2.1	İlgili kurum ve kuruluşlar mevzuatı değiştirirken bir yandan da uygulamalara eğitimlerin verilmesi.	P			O		4.58.2.1.1	

IV. KOMİSYON ÇALIŞMASI

4.1 Genel Değerlendirme

12 Kasım 2008 günü 23 üyenin katılımı ile ilk toplantısını yapan “Afete Hazırlık ve Kentsel Risk Yönetimi Komisyonu bu toplantıda görev bölümü yapmış ve çalışma programını hazırlayarak çalışmalarını gerçekleştirmiştir.

Ayrıca bu toplantıda; 1. Kentsel ve kırsal yerleşmelerde tehlike ve risk kaynaklarının tespiti, 2. Doğal/teknolojik /biyolojik/ ve insan kökenli risklerin sektörel ve mekânsal ölççeklerde yönetimi, 3. Yerleşmelerde yapılaşma ve planlama süreçlerinde afete duyarlı yaklaşımlar, 4. Yüksek riskli yapı ve kentsel dokular, mevcut yapı stoku envanteri ve alınacak tedbirler, olmak üzere dört ayrı çalışma gurubu ile bu guruplarda görev alacak komisyon üyeleri belirlenmiştir.

Komisyon çalışmalarına, birkaç üye dışında Bakanlıkça belirlenmiş olan tüm üyeler katılmış ve katkı vermişlerdir. Komisyonumuzun konusu gereği çok farklı disiplinlerden gelen kişilerden oluşması bir ve farklı disiplinler arasında, uluslararası düzeylerde de var olan dil ve anlayış farkları nedeniyle raporumuzda ortak bir dil ve anlayış birliği sağlamak mümkün olamamış ve bu nedenle de raporumuza ek olarak afet yönetim sistemi içerisinde ve rapor metninde sıkça kullanılan sözcüklerle ilgili olarak bir sözlük eklenmiştir.

Raporun Giriş Bölümünde Komisyonumuzun afete hazırlık ve kentsel risk yönetimi konusuna bakış açısı ile ülkemizdeki kentlerin karşı karşıya bulunduğu sorunlar ana hatları ile özetlenmiş ve çağdaş bir afet yönetim sisteminin temel özellikleri vurgulanmıştır. Yine bu bölümde komisyonumuzun konuyu ele alış biçimi ve risk yönetimi kavramı içerisinde ele alınması gereken ana faaliyet alanları; 1. Tehlike analizi, 2. Risk analizi, 3. Risklerin önlenmesi ve azaltılması, 4. Afete hazırlık başlıkları altında toplanmıştır. Bu bölümde ayrıca komisyonumuzun amaç ve hedefleri vurgulanmıştır.

Raporun II'inci bölümünde; bugünkü durum başlığı altında; ülkedeki afet tehlikesine özet olarak değinilmiş, kentlerdeki afet tehlike ve risklerinin yüksek olusunun ana nedenleri ayrıntılı bir şekilde vurgulanmıştır.

Uygulamalar başlığı altında ise afet yönetimi anlayış ve yaklaşımlarında uluslararası arenadaki gelişmeler özetlenmiş' ülkemizdeki gelişmeler ise kalkınma planlarındaki sektörel ve mekânsal yaklaşımlar açısından detaylı olarak incelenmiştir.

Mevzuat başlığı altında; 1930'lu yıllardan günümüze kadar olan süreçte yerleşme ve yapılaşmaları düzenlemek ve denetlemek amacıyla çıkarılan yasalar ile uygulamada yaşanan gerçekler irdelenmiş, planlama mevzuatımızın çok başlı yapısının neden olduğu olumsuzluklara değinilmiş, afetler ve yapı denetimi mevzuatımızın eksiklikleri ile uygulamada yaşanan sorunlar vurgulanmıştır.

Raporun GZFT analizi bölümünde ise; genel anlamda afete hazırlık, risk azaltma ve kentsel risk yönetimi konularındaki güçlü yanlar, zayıflıklar, fırsatlar ve tehditler geniş olarak incelenmiş ve bu analiz sonuçları esas alınarak sorunlar, stratejiler, eylemler tablosu oluşturulmuştur. Bu tabloda yukarıda belirtildiği üzere tehlike analizi, risk analizi, risklerin önlenmesi ve azaltılması ve afete hazırlık ana başlıkları altında verilmiş ve böylece afet yönetim sisteminin afetler olmadan önce uygulanması gereken ve risk yönetimi olarak ta özetlenebilen faaliyetleri esas alınmış ve afet yönetim sisteminin afet sonrası aşamaları olan olaya müdahale, iyileştirme ve yeniden inşa aşamalarındaki faaliyetlere, Komisyonumuzun görev alanı dışında olduğu için değinilmemiştir.

Aslında afet olaylarına geniş ve çağdaş bakış açısı ile olayın tüm aşamalarında ortaya çıkması olası olan risklerin azaltılmasının gerektiği ve kavramsal olarak risk azaltma faaliyetlerine yalnızca afet öncesi faaliyetler olarak bakılmamasının daha doğru bir yaklaşım olduğu kabul edilmektedir. Nitekim çağdaş afet yönetim sisteminde yeniden inşa faaliyetlerinin ana hedefinin yalnızca afet nedeniyle açıkta kalan insanların barınma ihtiyaçlarının karşılanması olmadığı, amacın gelecekteki afet riskleri azaltılmış yeni bir yaşam çevresi oluşturmak olduğu kabul edilmektedir.

5.1 Komisyon Özet Raporu

Komisyonumuz, sürdürülebilir, güvenli, yaşanabilir, afete hazırlıklı ve dirençli yaşam çevrelerinin oluşturulabilmesi için, afet tehlike ve risklerini dikkate alan yöntem ve yaklaşımların planlama sistemi ve yapılaşma süreci ile bütünleştirilmesi ve bu konuların yeni yasal düzenlemelere ve kurumsal yapılanmalara entegre edilmesini sağlamak amacıyla sürdürdüğü çalışmaları neticesinde, afet yönetiminin bütünü ve özellikle de afetlere hazırlık ve risk azaltma bileşenlerine yönelik tespit ve değerlendirmelerde bulunarak sorunları belirleyerek bu sorunlara yönelik çözümleri içeren hedef ve stratejiler ortaya koymuştur.

Temelde hukuksal ve kurumsal anlamda modern bir afet yönetim sistemine ulaşılması kaygısı çerçevesinde geliştirilen hedef ve stratejiler; tehlikeleri belirleyen, afet riskini analiz eden, riski azaltmanın alternatiflerini ortaya koyan, afet-kalkınma ilişkisini gözeterek riski azaltma ve artırmama yolunda gerekli planlı müdahalelerde bulunabilen ve azaltılamayan risklere karşı toplumun hazır olmasını sağlayacak afet kültürüne sahip bir yapıyı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu yapının oluşturulmasında modern afet yönetimi ilkeleri çerçevesinde bir sürecin izlenmesi gerekmektedir. Bu süreç; tehlikelerin belirlenmesinden, risklerin kabul edilebilir seviyelere indirilmesine yönelik planların geliştirilmesi ve kalkınma ve gelişmenin mevcut risk stokunu artırmamasını temin edecek plan ve uygulamaların hayata geçirilmesini kapsayan sistemli ve çok disiplinli yaklaşımların geliştirilmesini gerektiren bir süreçtir. Komisyon raporumuz kapsamında yapılan tespit ve değerlendirmeler, ülkemizde bu sürecin bütüncül bir şekilde ele alınmaması nedeniyle, afet yönetiminin komisyonumuzun odaklandığı bileşenleri olan afet risklerini azaltma ve afetlere hazırlık faaliyetlerinin arzu edilen verimlilikte gerçekleştirilemediğini göstermektedir. Mevcut uygulamaları geliştirmek, tespit edilen eksikliklerin de bir an önce hayata geçirilmesini temin etmek amacıyla komisyonumuzun geliştirdiği öneriler bu alanda daha önce yapılmış olan çalışmaları destekler ve geliştirir mahiyettedir.

Kentsel afet risklerinin azaltılması ve afet kültürü gelişmiş bir toplum yaratarak afetlere hazırlık çalışmalarının verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle toplumun ve yerleşimlerin karşı karşıya olduğu tehlikeler hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Ülkemizde tehlikelerinin belirlenmesine yönelik kurumsal ve teknik altyapı mevcuttur ve farklı tehlike türlerinin belirlenmesi ve haritalaştırılarak kullanıma sunulmasına yönelik faaliyetler sürdürülmektedir. Bu alandaki temel sorunlar; sınırlı sayıda ili kapsayan pilot proje niteliğindeki çalışmalar haricinde, yerleşim yerlerini etkileyen tüm tehlikeleri dikkate alan bütünlükte afet tehlike haritalarının hazırlanmaması, tehlikelere ilişkin olarak farklı kurumlar tarafından üretilen veri ve analizlerin tüm ilgili ve kullanıcıların erişimine sunacak altyapıların geliştirilmemesi olması ve söz konusu veri ve analizlerin her düzeydeki planlama uygulamalarına girdi temin etmesinin sağlanamamasıdır. Komisyonumuz, bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla tüm tehlikelere ilişkin verileri içerecek bir veri bankasının kurulmasının gerekli olduğu kanaatindeyiz. Bu veri bankasının kurulmasında ve sürekli güncellenerek işletilmesinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı koordinasyonunda veri üreticisi diğer kurumların izleyecekleri yöntemler ile yetki, sorumluluk ve işbirliği esaslarının belirlenmesi de önem arz etmektedir. Hâlihazırda kullanımda olan tehlike haritalarının eksiklikleri veya yetersizliklerinin tespit edilerek, risk düzeyi yüksek yerleşimlerden başlamak üzere tüm ülkeyi kapsayacak bütünlükte afet tehlike haritalarının hazırlanması, bu haritaların şeffaf bir şekilde vatandaşların ve kurumların

bilgisine sunulması ve bu haritaların planlama süreçlerine girdi temin etmesinin sağlanması bu çalışmaların nihai hedefidir.

Tehlike haritalarına dayanan risk analizlerinin yapılması risk yönetimi sürecinin bir sonraki aşamasıdır. Bu aşamadaki en önemli eksikliğimiz risklerin analizine yönelik yöntemlerin belirlenmemiş olmasıdır. Afetlerin yol açacağı olası hasarın belirlenmesine yönelik hasar modellemesi çalışmalarının dar kapsamlı pilot çalışmaların ötesine geçmesi mümkün olmamış, bu çalışmalara girdi temin edecek bina stoku kalitesi, zemin karakteristiği ve afet senaryosu gibi bilgilerin sistemli bir şekilde geliştirilmesinde de önemli mesafe kat edilememiştir. Komisyonumuz öncelikle, kentlerdeki risk sektörleri, risk faktörleri ve ilgili tarafları belirleyen ve risklerin mekânsal dağılımının tespiti ve duyurulmasını temin edecek risk analizi çalışmalarının gerçekleştirilmesine yönelik yöntemlerin ve bu çalışmaları hazırlamakla yükümlü tarafların belirlenmesini gerekli görmektedir. Bölge ve ülke düzeyinde yapılacak ve sosyo-ekonomik değerlendirmeler içeren risk analizleri ile konunun bütüncül bir yaklaşım dâhilinde ele alınması da mümkün olacaktır.

Riskin analiz edilmesinden sonra bütçe imkânları ve ülke öncelikleri dikkate alınarak riskin kabul edilebilir düzeylere indirilmesine yönelik uygulamaları içeren planların hazırlanması gerekmektedir. Ülkemizde zarar ve risk azaltma planı ya da daha geniş anlamıyla sakinim planları hazırlanmasına yönelik bir gelenek/mevzuat bulunmamakta olup risk azaltma yöntem ve alternatiflerini ortaya koyan çalışmaların eksikliği de göze çarpmaktadır. Bu çalışmaların hangi düzeylerde ve hangi kurumların sorumluluğunda gerçekleştirileceğini belirleyerek, risk azaltma faaliyetlerinin afet-kalkınma ilişkisini ortaya koyacak şekilde ülke genelinde bütüncül bir şekilde ele alınmasını temin edecek, ulusal düzeyde bir risk azaltma planının ki bu plan programlarda ifade edilen ulusal afet yönetimi stratejisinin en önemli bileşeni olacaktır, hazırlanması da komisyonumuzun diğer bir önerisidir. Risk azaltma faaliyetlerinin belirlenmesi ve hem vatandaş hem de karar alıcıların kullanımına şeffaf bir şekilde açılması için güçlendirme, afet riski nedeniyle kentsel dönüşüm, yeniden inşa vb. alternatiflerine yönelik hukuki ve teknik çalışmaların tamamlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Doğal Afet Sigortası Kanunu, yaptırımlar da dâhil olmak üzere tüm afet ve yapı türlerini içerecek ve ülkenin tamamını kapsayacak şekilde hazırlanmalı, risk azaltma faaliyetlerine kaynak aktarılmasını sağlayacak modeller de geliştirilmelidir.

Ülkemizde sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan çabaların karşısındaki en önemli tehdit afettir. Afetlerin, azaltılması mümkün riskler yüzünden önemli can ve mal kaybına yol açarak kalkınma sürecini kesintiye uğratmasını önlemek amacıyla, her düzeyde hazırlanan plan, program ve stratejilerde afet riskinin dikkate alınması ve bu riski bütçe-öncelik ilişkisini de dikkate alacak şekilde azaltmaya yönelik yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Komisyonumuz kalkınma planlarında, bölgesel kalkınma planlarına ve sektörel düzeyde hazırlanan plan ve stratejilerde afet tehlike ve risklerinin birlikte ele alınmasını ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde çevrenin korunmasına da gerekli önemi atfeden yaklaşımların geliştirilmesini gerekli görmektedir.

Komisyonumuz tehlikeleri dikkate almayan, afet risklerini azaltma amacı gütmeyen aksine bu riskleri artıran imar ve yapı uygulamalarına yönelik olarak acil tedbirler alınmasını gerekli görmektedir. Afet mevzuatı ve kurumlarının mekânsal planlama mevzuatı ve kurumları ile olan ilişkisinin güçlendirilmesi bu süreçte atılması gereken ilk adımdır. Tehlike ve riskleri dikkate alan, plan kademeleri arasındaki uyumu gözetken ve gelişmeyi özendirici/caydırıcı stratejiler içeren uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir. İmar planlarının hazırlanması ve onaylanması süreçlerindeki yetki ve sorumluluk kargaşası, imar aflarının yol açtığı olumsuzluklar, denetimsizliğin yol açtığı yüksek riskli yapı stoku ve mevcut yapı denetim

sisteminin ihtiyacı tam olarak karşılayamamış olması risk azaltma faaliyetlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinin karşısındaki en önemli engellerdir. Daha da önemlisi, afet yönetimine ilişkin hukuki ve kurumsal yapılanmanın kavramsal ve uygulama düzeylerinde çağın gerisinde kalmış olması başlı başına bir sorun olmanın yanında yukarıda ifade edilen diğer sorunların da sistemli ve planlı bir şekilde ele alınmasını da engellemektedir. Komisyonumuz bu aşamada ülkemizdeki afet yönetimine yönelik kurumsal yapılanmanın, risk azaltma odaklı olarak ve yukarıda ifade edilen tüm faaliyetlerin gerçekleştirilmesine imkân verecek bir vizyon ve kurumsal kapasite hedeflenerek tekrar ele alınmasını gerekli görmektedir. Yapı stokunun afet riskini artırmayacak şekilde gelişme/yenilenmesini teminen de özellikle proje ve yapı denetim sisteminin, yapım sonrası kullanımı da dikkate alacak şekilde teknik ve kurumsal kapasitesinin iyileştirilmesi ve konu ile ilgili mevzuatın güçlendirilmesi gerekli görülmektedir.

Afet tehlike ve riskleri yukarıda belirtilen esaslar dâhilinde değerlendirilmediği için afetlere hazırlık aşamasında yapılan çalışmalara da gereken önem verilmemekte, bilimsel dayanaklardan yoksun olarak planlanan hazırlık faaliyetlerinin gerek esas aldıkları afet senaryoları gerek bu konuya tahsis edilen kaynaklar dikkate alındığında rasyonel bir yaklaşım sergilemediği görülmektedir. Sürdürülen çalışmalar halkta afet kültürünün yerleştirilmesini temin etmekten uzaktır. Afet senaryolarının yokluğu/eksikliği, müdahalenin doğru bir şekilde planlamasını imkânını ortadan kaldırmaktadır. Daha da önemlisi plansız yapılaşmanın bir sonucu olan kentlerdeki yoğunluk müdahale çalışmalarına yönelik hazırlık faaliyetlerini de zorlaştırmaktadır. Bu durum, afet risklerine muhatap ilgili kesimlerin belirlenmesi ve bu kesimlerin doğru bir şekilde bilgilendirilerek katılımcı platformlar dâhilinde afet yönetiminin tüm aşamalarında inisiyatif almaları ihtiyacının önemini artırmaktadır. Komisyonumuz, uluslar arası taahhütlerimizle de paralel bir şekilde oluşturulacak bir ulusal platformun toplumun afetler konusundaki farkındalık seviyesini yükselteceğini ve bu yolla katılımıcılığın da artacağını öngörmektedir. Bu platformun desteği ve risk değerlendirmeleri ışığında, hazırlık çalışmalarının daha verimli bir şekilde planlanması mümkün olabilecek, dezavantajlı kesimlere yönelik ilave tedbirlerin geliştirilmesi gibi yeni yaklaşımlar hayata geçirilebilecektir.

Afet yönetiminin risk azaltma ve hazırlık bileşenleri kapsamında eğitim, öğretim ve Ar&Ge faaliyetlerinin ülkemizde bir plan dâhilinde sürdürülmediği görülmektedir. Toplumun afetler konusundaki temel eğitim düzeyi yetersizdir ve bu durum afet riskinin doğru algılanmasının ve doğru yaklaşımların hayata geçirilmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Konu ile ilgili teknik personelin bilgisi yetersizdir ve bilgi ve becerilerin güncellenmesine yönelik yaklaşımlar uygulamada olmadığı için modern yaklaşımlar içselleştirilmemekte, uygulamalar geliştirilememektedir. Üniversitelerde konu ile ilgili yeterli eğitim imkânı bulunmamakta, mevcut eğitim programlarının mezunlarından da bu alandaki farkındalığın düşük seviyede olması nedeniyle yeterince faydalanılmamaktadır. Afet konulu Ar&Ge çalışmalarına yönelik öncelikler belirlenmiş olmasına rağmen konu bir plan dâhilinde ele alınmamıştır. Bu plansızlık parçacı yaklaşımlara yol açmış bu durum da mükerrerliklere ve verimsizliklere neden olmuştur. Komisyonumuz başta Ar&Ge çalışmaları olmak üzere ilgili kurumların koordinasyon içinde hareket etmeleri temeline dayanan bir yaklaşımın izlenmesini, bu çerçevede, eğitim, öğretim ve AR&Ge ihtiyacının belirlenmesini, önceliklendirilmesini ve bir plan dâhilinde tatbik edilmesini gerekli görmektedir.

Yukarıda ifade edilen faaliyetlerin ilgili tüm tarafların katılımı ile gerçekleştirilmesini teminen bu alanda bir fikir birliği geliştirilmesi de gerekli görülmüş, öncelikle tanımsal karmaşaya bir son vermek amacıyla komisyon raporuna ek olarak bir sözlük oluşturulmuştur.

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RISK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
4.1	7269 Sayılı Afetler Kanunu'nun tehlike türlerini içermiyor olması.	4.1.1	7269 sayılı yasada belirtilmeyen tehlikelerin eklenmesi, doğal kaynak tahribinin de afet kapsamına alınması.	4.1.1.1	Yasanın yeniden düzenlenmesi ve ilgili yönetmeliklerin çıkarılması.	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BIB),	Orman ve Çevre Bakanlığı (ÇOB)	K	Bütçe	İlgili yasanın resmi gazete de yayımlanması
4.2	Türkiye'de tehlike türlerinin farklı mekansal (ülke/bölge/kent bütünü/yerel) yerleşim alanı gibi düzeylerde ve farklı koşullarda ayrı ayrı sınıflandırılması olmaması.		Ülke ve bölge ölçeğinde, her kademedeki planlama sürecinden başlanarak, özel afet tehlikelerinin yoğunlaştığı bölgeler/kentler öncelikli olmak üzere, BIB tarafından bütçe tahsis edilerek alanlar için kentsel iklim değişikliği tehlikeleri dâhil, tehlike haritaları ve mikrobiolemler çalışmaları hazırlanması ve hazırlanması	4.2.1 4.3.1 4.4.1 4.5.1	7269 sayılı Afet Yasa ve Yönetmeliği ile teknik şartnamelerin ve bu konuda yapılması gereken çalışmaları (tehlükelerin tanımlanması, değerlendirilmesi, belirlenmesi, duyurulması) için, kapsamlı süreç ile sorumlu ve ilgili kuruluşları tanımlayacak şekilde düzenlenmesi;	BIB BAİM BIB AİGM	Harita Ölç. Komutanlığı, İlgili Kurum ve Kuruluşlar, Çevre ve Orman Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, TÜBİTAK	K	Bütçe	Yasa ve yönetmelik düzenlemeleri; hazırlanmış olan alanlar için hazırlanan mikrobiolemler haritası sayısız farklı ölçeklerde hazırlanmış afet tehlike haritaları sayısı
4.3	Türkiye'de tehlike türlerinin öncelikle hangi bölge ve kentler için derlenmesi gerektiğinin belirlenmesi ve kentsel düzeydeki tehlikelere ilişkin mevcut tespitlerin yerleştirilmesi.		Ülke ve bölge ölçeğinde, her kademedeki planlama sürecinden başlanarak, özel afet tehlikelerinin yoğunlaştığı bölgeler/kentler öncelikli olmak üzere, BIB tarafından bütçe tahsis edilerek alanlar için kentsel iklim değişikliği tehlikeleri dâhil, tehlike haritaları ve mikrobiolemler çalışmaları hazırlanması ve hazırlanması	4.2.1 4.3.1 4.4.1 4.5.1	7269 ve 3194 sayılı yasalarda, yerleşim alanlarında tehlike tespit çalışmaları yönetmelikleri için yönetmelik geliştirilmesi;					
4.4	Tehlike bilgilerinin derlenip arazi kurumsal bir çalışma biçimi ve sürecinin geliştirilmesi.		Türkiye yerleşim alanları "Tehlike Kadastrosu"nun Afet İşleri Ölç. Md. tarafından geliştirilmesi ve saklanması; Ulusal Ölçekte doğal, teknolojik ve insan kaynaklı tehlikelere yönelik bilgilerin toplanarak bir veri bankası kurulması.		İlgili kurum ve kuruluşları, uzman-teknik kadrolar açısından değerlendirilmesi; Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Yönetmeliği dikkate alınarak ulusal ölçekte bir veri bankası kurulmasına yönelik düzenlemelerin yapılması.					
4.5	Ülke ölçeğinde, insan kaynaklı ve doğal tehlike türlerinin derlenmesi ve tehlike bilgilerinin merkezi yönetime bütünsel ve dinamik bir dokümantasyon ve haritalama sisteminde (CBS) saklanması ve bunların ilgili yönetmelilere tebliğ edilmesi, vatandaşlara şaydantlıkla duyurulması ve kullanılmasına ilişkin kurumsal ve yasal bir düzenleme bulunmaması.									
4.6	Mekansal planlamaya veri oluşturacak nitelikte mikrobiolemlerle yekesiminin olmaması.	4.6.1	Mikrobiolemler standartları ve uygulamaları geliştirilmesi.	4.6.1.1 4.6.1.2	Belediyelerin bu konudaki teknik kapasitesi geliştirilmesi; Mikrobiolemler Yönetmeliğinin geliştirilmesi.	BIB, İçişleri Bak., Yerel Yönetimler	İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, TMMOB, Yerel Yönetimler	K	Bütçe	teknik personel sayısı İlgili yönetmeliğin RG'de yayımlanması, el kitabı ve teknik şartname yayımlanması

ANA SORUN ALANLARI			STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
4.7	Zemin etüdleri ile ilgili mevzuatta eksiklikler ve kamaşma olması.	4.7.1	Sonunun çözümü için BIB'nin koordinatlığında TMMOB ve ilgili odaların yetkililerinden oluşan bir çalışma grubunun kurulması.	4.7.1.1	Jeofizik, jeolojik, geoteknik uzmanlar inşaat ve jeolojik mühendislerce yapılacak işleri ayrıntıdan mevzuatın hazırlanması.	BIB Alet İşleri Ün. Md.	Üniversiteler, TMMOB	K	Bütçe	İlgili mevzuatta gerekli uygulamaların yapılması, ilgili yasa metninin RG'de yayımlanması
4.8	Yerleşimlerde, tehlikelerden ayrı olarak taşıma risk faktörlerinin etki ve olumsuz etkilerinin bütüncül ve araştırılmaması.	4.8.1	Kentlerde arızan göçün, kentlerdeki işsizlik ve yoksulluk, v.b. nin de tehlike olarak algılanması.	4.8.1.1	Risk azaltma çalışmalarında bu konuya da yer verilmesi.	BIB Alet İşleri Ün. Md.	Üniversiteler, TMMOB	K	Yatırım Bütçesi	Uygulama sayısı
		4.8.2	Ülke/bölge/kent düzeylerinde afet risklerine ilişkin araştırma ve öğretim yapılmalıdır.	4.8.2.1	Farklı düzeylerde risk analizi ve risk azaltma çalışmalarına yer verilen yüksek lisans, araştırma ve öğretim programlarının geliştirilmesi.	Üniversiteler, TMMOB	Üniversiteler, TMMOB	0	Yatırım Bütçesi	Üniversitelerde açılan program sayısı
4.9	Karmaşık yapıdaki kentsel risk, sektörleri, risk faktörleri, ilgili tarafların, olası kayıp düzeyleri ve öncelikleri tanımlanması; risklerin mekansal dağılımının tespiti ve diğer ulusal mevzuatla ilişkin bir mekanizmanın kurulması sağlanmalıdır.	4.9.1	Kentsel risk, sektörleri, toplulu tehlike, mikrobölgeleme, kentsel risk harita ve verilerine ilişkin çalışmaların tanımlanması mevzuatın geliştirilmesi.	4.9.1.1	Yerel yönetimler yasalarda ve 3194 sayılı alanlarda risk belirlenme ve denetimine ilişkin yetki ve sorumlulukların düzenlenmesi.	BIB, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, TMMOB	K	Yatırım Bütçesi	
		4.10.1	Küresel iklim değişiminden kaynaklanan (sular, sıcak hava dalgalanması, kıyı erozyonu, kuraklık, orman yangınları, vb.) riskleri genelinde göz ardı edilmesi.	4.10.1.1	Konu ile ilgili araştırmaların desteklenmesi.	Çevre ve Orman Bakanlığı, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü				
4.10	Türkiye dışındaki diğer az tehlike bölgelerinde fiziki gelişmeler öncelik verilen bir risk azaltma ulusal strateji (ülke salınımı) planının bulunmaması.	4.10.2	İklim değişimi öngörülerini dikkate alan diğer tehlike ve risklere yönelik analizlerinin yapılması, uygun çalışmaların tamamlanması.	4.10.1.2	Bilgilendirme çalışmalarının yapılması.					
		4.11.1	Ülke ve bölge düzeyinde tehlike kaymaklarının belirlenerek ülke fiziki planı kapsamında salınım planına uygun gelişmeyi izlendirici veya caydırıcı önlemler alınması.	4.11.1.1	Gözetim istasyonlarının sayı ve ölçüm kapasitesinin artırılması.	DPT	İlgili Bakanlıklar, Yerel Yönetimler, Üniversiteler	0	Yatırım Bütçesi	Yerlenen Mevzuatın Resmî Gazetede yayımlanması
4.12	Türkiye'de afet öncesi hazırlık ve salınım çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyim yetersizliğinin, kavamsal kapasite ve terminoloji yanlışlığına yol açması.	4.12.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk sektörleri ve ilgili kurumların araştırmalarını desteklemesi.	4.12.1.1	Ülke/bölge/kent düzeylerinde risk belirlenme, planlama ve risk azaltma araştırma konu ve kapsamları için çerçeve programların hazırlanması.	Üniversiteler, YÖK, TÜBİTAK	Merkezi ve Yerel Yönetimler,	K	Yatırım Bütçesi	

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RISK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
4.13	Türkiye'de afet sonrası çalışmalarda yeterli bilgi ve deneyim birikiminin bulunmamasına karşın, afet öncesi hazırlık ve skanım çalışmalarda ilişkin bilgi ve deneyimin sınırlı olması.	4.13.1	Ulke/bölge/kent düzeyinde risk sektelemleri tanımlamak, ölçmek ve önceliklerini değerlendirmele somutlu kurumlara belirlenmesi.	4.13.1.1	Ulke/bölge/kent düzeyinde riskleri belirleme sorumluluğunun yönetimin görevi tanımlar kapsamında ele alınması için kurulus yasalarda, ilgili yasalarda ve gündemdeki tasarıda ek hükümlere yer verilmesi.	Milli Güvenlik Kurulu, Y. Planlama Kurulu DPT, BİE, İçişler Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Universteler, STK lar, STK lar.	K	Yatırım Bütçesi		
		4.14	Türkiye'de hangi bölge kent ve yerel otanlarda yapı hasarları dışında hangi risklerin ağır etkisi taşıdığı belirlenmeye yönelik kurumsal bir tespit mekanizması otanması.	4.14.1	Ulke/bölge/kent düzeyindeki risk sektelemleri ve ilgili tarafların tanımlanarak bu kesimlerin bilgilendirilmesi ve katılımının alınması için çerçevelerin geliştirilmesi.	Farklı düzeylerde katılım mekanizmaları kurulumu için her düzeyde (ülke, bölge, kent, yerel idareler) ilgili kesimlerin belirleterek çalışma yönetiminin ve yetkililerinin düzenlenmesi.	BİB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Universteler, STK lar, Universteler, STK lar.	0	Yatırım Bütçesi	Çalışmaların bemelele ile duyurulması
4.15	Konutlarda radyoaktif açılan tehlike ve risk oluşturabilecek yüksek seviyede radyoaktifite içeren yapı malzemelerinin kullanılmasının önlenmesi.	4.15.1	Yapı malzemelerindeki uranyum, radyum(Ra-226), toriyum(Th-232) ve polonyum(Po-210) radyonüklidlerinin aktivite derişimlerinin ölçülmesi.	4.15.1.1	Yüksek seviyede radyoaktifite içeren malzemelerin kullanılmasının önlenmesi.				0		
		4.15.2	Yüksek seviyede radyoaktifite içeren yapı malzemelerinin kullanılmasının önlenmesi.	4.15.1.2	Yüksek sayıda radyoaktifite içeren yapı malzemelerinin ithalının yasaklanması						
		4.15.3	Konutlarda radon (Rn-222) aktivite derişiminin ölçülmesi.	4.15.2.1	İthal edilen yapı malzemelerinin ilişkin radyasyon sertifikası istenmesi						
		4.16.1	Müteahhlik sisteminin etkilerinin önlenmesi, Yapı Müteahhlik için tek gerek ve yeterlik şartının Ticaret Odası kaydı olması, Müteahhlik mevzuatının otanması.	4.15.2.2	Mevzuat oluşturulması					0/K	
4.16	Müteahhlik sisteminin etkilerinin önlenmesi, Yapı Müteahhlik için tek gerek ve yeterlik şartının Ticaret Odası kaydı olması, Müteahhlik mevzuatının otanması.	4.16.1	Özel sektör inşaatlarında da kapsayacak biçimde, müteahhlik için "meslek-kurumsal yeterlik" sistemi getirilmesi.	4.16.1.1	Meslek-Kurumsal Yeterlilik tanımlayan ve denetimli işlemler mevzuatı hazırlanması	BİB	TAEK, Özel Sektör, Universteler Yerel Yönetimler	0	Yatırım Bütçesi		

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
4.17	Yapı Denetim sisteminin yetersizliği.	4.17.1	Proje denetiminde, Meslek Odalarının etkin denetim sistemine meslek için eğitim desteği vererek katılımı.	4.17.1.1	Meslek Odalarının meslek için eğitim ve sertifikalandırma sistemi oluşturması	TMMOB ve bağlı meslek odaları	BİB, Üniversite ve diğer ilgili Kurum ve Kuruluşlar, Üzlet Sektör Kuruluşları	0	Bütçe	
		4.17.2	Proje denetiminde, Yerel yönetim ilgili kadrolarının uzmanlaştırılması.	4.17.2.1	Meslek Oda Kredili Eğitim Sistemine Yerel Yönetim kadrolarının katılımının sağlanması	İçişleri Bakanlığı	TMMOB	0	Bütçe	
		4.17.3	Yapı Malzemeleri Yönetmeliğinin uygulanması ve denetiminin etkinleştirilmesi.	4.17.3.1	Yapı Denetim Esasları İçine malzeme denetiminin eklenmesi	BİB	Sarıyeri Bakanlığı, DPT İlgili Meslek Odaları, STK ve Üzlet Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	
		4.17.4	Yapı süreci denetimindeki eksikliklerin giderilmesi için yapı denetim yasaında düzenlemelere gidilmesi.	4.17.3.2	Yapı malzemeleinde "G" belgesi kullanımının sağlanması	BİB		K	Bütçe	
		4.17.4.1		4.17.4.1	Yapı sahibi ile denetim firması arasındaki diyalogun aşgari seviyeye indirilmesi.	BİB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Üzlet Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	
		4.17.5	Yapı denetim uygulamalarının etkinliklerinin artırılması ve etkin ölçütleniminin yapılması.	4.17.5.1	Yapı Denetim Esaslarının Misafirlik uygulama esasları çerçevesinde uygulanması, yapı denetim firmalarının denetimini artırılması için üst denetim mekanizması kurulması ve kalite esasları sınıflandırma geliştirilmesi.	BİB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Üzlet Sektör Kuruluşları	0	Bütçe	
		4.17.6	19 Plot ilde uygulanan Yapı Denetiminin yurt çapında yaygınlaştırılması.	4.17.6.1	Yapı Denetim kapsama alanının artırılması.	BİB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Üzlet Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	Resmî gazetele yayımlanma
		4.17.7	Yapı iskan sonrasında da tehlikeli kullanılan fonksiyonlu yapıların tespiti, denetiminin artırılması ve etkinleştirilmesi.	4.17.7.1	Tehlikeli kullanım fonksiyonlarının tanımlanması için ana stratejilerin belirlenmesi.	BİB	Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler, Meslek Odaları	0	Bütçe	Genelge yayımlanması
		4.17.8	Kamu yapılarının ve TOKİ yapılarının Yapı Denetim kapsamına alınması.	4.17.8.1	Kamu yapılarının Yapı Denetim Kapsamına alınması.	BİB	İlgili Bakanlık, Meslek Odaları, STK ve Üzlet Sektör Kuruluşları	K	Bütçe	
		4.17.8.2		4.17.8.2	TOKİ yapılarının Yapı Denetim Kapsamına alınması.	BİB	BİB, DPT	K	Bütçe	
4.18	Mesleki yetkinlik/yeterlilik konusundaki kavram ve yetki kamasasının çözümlenmesi ve 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık yasaı ile yasal zeminde tanımlanması	4.18.1	Yapı denetim sürecine destek oluşturulması ve yönlendirilmesi.	4.18.1.1	3458 Sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Yasa uyarınca, yapının süresinin denetlenmesine katılan mühendis ve mimarların, meslek odaları ve ilgili kuruluşlar tarafından denetlenmesi için gerekli mevzuatın oluşturulması.	BİB	İlgili Bakanlık, Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB ve bağlı Odalar	0	Bütçe	

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RISK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
4.19	Özel mülkiyetli yapıların güçlendirilmesinde imar sorunları olması.	4.19.1	Yenilenmesi mümkün olmayan durumlarda güçlendirmeyi teşvik edici destekler oluşturulması.	4.19.1.1	Özel mevzuat oluşturulması.	BİB		K	Bütçe	Resmî Gazetede yayımlanma
	4.20			İskân izni olmayan yapıların güçlendirilmesinde yasal zorluklar olması.						
4.20	Afetler sonucu ortaya çıkan konut açığı giderilmesi amacıyla yapılan uygulamaların tek tip yapılaşmalar şeklinde bitirilmesi, kent dokusuna ve kültürüne katkı vermemesi.	4.20.1	Geçici iskan dışında kamunun afet konutu üretmemesi.	4.20.1.1	Afet ile ilgili yasaların değişmesi.	BİB	Kamu Müorum ve Kuruluşları, Meslek Odaları ve Özel Sektör Kuruluşları	0	Bütçe	Resmî gazetede yayımlanma
	4.21			Mesleki sorumluluk sigortasının olmaması.	4.21.1.1	Mesleki sorumluluk sigortası sisteminin getirilmesi için gerekli mevzuatın hazırlanması.	BİB	Hazine, DPT, Meslek Odaları, Sigortacılık Sektörü	K	Bütçe
4.22	Türkiye'de afet öncesi hazırlık ve sakınım çalışmalarına ilişkin bilgi ve deneyimin snrıtı kalması olması ve hangi bölge, kent ve yerel düzeylerde hangi risklerin ağırlıklı taşıyıcılığına göre bir tespit mekânzasının oluşturulması.	4.22.1	Ülke/bölge/kent düzeyinde risk sekteirlerini tanımlamak, ölçmek ve önceliklerini değerlendirilmele somut kuramları belirlemesi.	4.22.1.1	Ülke/bölge/kent düzeyinde riskleri belirleme sorumluluğunun yönetimin görevi tanımları kapsamında ele alınması için kuruluş yasalarında, ilgili yasalarda ve gündemdeki tasarı ek hükümlere yer verilmesi.	Ulusal Güvenlik Kurulu, DPT, BİB, Y. Planlama Kurulu	İlgili Bakanlıklar, Üniversiteler, STKlar.	K	Bütçe	Yeni düzenlemenin Resmî gazetede yayımlanması
	4.22.2			Ülke/bölge/kent düzeyindeki risk sekteirlerini ve ilgili alanların tanımlanarak bu kesimlerin bilgilendirilmesi ve katılımının alınması için çerçevelerin geliştirilmesi.	4.22.2.1	Farklı düzeylerde katılım mekânzası hazırlanması için her düzeyde (ülke, bölge, kent, yerel alanlar) ilgili kesimlerin F33 belirtenerek çalışma yönetiminin ve yetkililerin düzenlenmesi.	BİB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Üniversiteler, STKlar,	K	Bütçe
4.23	Türkiye'de farklı gelişmelerin daha az tehlikeli bölgelerde yer almasına öncelik veren bir ulusal strateji (ülke/bölge/ yerel/kent sakınım planları) bulunmaması.	4.23.1	Ülke ve bölge düzeyinde tehlike kaymaklarının belirlenerek, üst ölçekli riskli planlara uyumlu, gelişmeyi özendirici ve veya caydırıcı sakınım önlemlerinin alınması.	4.23.1.1	Ülke, bölge ve risk azaltma konularında sorumluluklar ve yetkiler belirlenip uygulamaları için mevzuat geliştirilmesi. Afet yönetimi açısından düzenlenmesi ve 3194 sayılı yasa ile bağlantısının kurulması.	DPT	İlgili Bakanlıklar, Yerel Yönetimler, DPT, TÜBİTAK, Üniversiteler, TMMOB	0	Yatırım Bütçesi	Yeni düzenlemenin Resmî gazetede yayımlanması
	4.23.2			Kalkınma programları ve planlama mevzuatına sakınım (risk azaltma) ile ilgili konuların eklenmesi.						

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RISK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
4.24	Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarında ekonomik ve sosyal sektörlerin kapsamında sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma amacıyla sistemli risk değerlendirilmeden ve risk azaltma yöntemlerinin yer alınmaması.	4.24.1	Ulusal ve bölgesel kalkınma planlarını hazırlanmasında ve sektörel düzeyde hazırlanan plan ve stratejilerde sürdürülebilir kalkınma, çevre koruma ile afet tehlike ve risklerinin birlikte ele alınması.	4.24.1.1	Afetler ve sürdürülebilir kalkınma ilişkilerini tanımlayan çalışmalarla, hazırlanan plan ve strateji belirlemede afet tehlike ve risklerinin azaltılmasına ilişkin yöntemlere yer verilmesi.	Çevre Bakanlığı, DPT, BIB, Yüksek Planlama Kurulu	Universteler, TÜBİTAK, İlgili Meslek Odaları	0	Bütçe	Yönetsel ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
		4.24.1.2		4.24.1.2	Afetler ve sürdürülebilir kalkınma ilişkilerinin tanımlanmasına ve hazırlanacak plan ve belgelerde izlenecek yöntemlere ilişkin kılavuzlar geliştirilmesi.					Eİ kitaplarının yayımlanması
4.25	Ulke, bölge, kent ve yerleşme alanı düzeylerinde farklı risk sektörlerindeki taşıyıcı önem ve risk azaltma yöntemlerinin geçerli olacak bilgisinin bulunmaması.	4.25.1	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı yasa tasarılarında ulke/bölge/kent risklerinin tanımlanarak sorumlu kurumların belirlemesi ve planlama sistemi ile bütünleştirilmesi.	4.25.1.1	Ulke, bölge, kent düzeylerinde sakınım planlaması ve risk azaltma konularında sorumluluk, yakaşım ve yöntemlerin imar ve afet mevzuatı kapsamında düzenlenmesi.	DPT, BIB	Yerel Yönetimler, Universteler	K		İmar ve Afet Mevzuatının ve İkinci mevzuatın RG'de yayımlanması
4.26	Türkiye'de 'risk azaltma' yöntemi ve süreçlerinde kalıtım kurumsallaşmaması uygulamasının bulunmaması.	4.26.1	Kalıtımlı planlama ve uygulamalar için her düzeyde platformların kurulması.	4.26.1.1	Uluslararası yeni politikaları izlemekle yükümlü bir birim kurulması, belgelerin tercümeleri, platformlar kurulması için genelgeler yayımlanması.	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Universteler, TMMOB, STWlar	K	Bütçe	Kullanıl platform sayısı
4.27	Yerel Yönetim 'tesalimada' Yerel Yönetim birimlerine 'risk azaltma' görevleri verilmede birlikte bu sorumluluğun nasıl yerine getirileceğini bilersiz bırakılmış olması.	4.27.1	Yerel Yönetim yasalarda, acil durum yönetimi görevlerinin Müki İdareler, kentsel risklerin tanımlanması ve risk azaltma hedefi sakınım planlaması çalışmalarını 'belgeylerin üstlenmesine ilişkin gerekli değişik'ükem yapılmaması.	4.27.1.1	Daha önce hazırlanmış imar yasaası taslak çalışmalama yol verilmesi; 7269 ve 3194 sayılı yasalarda bu açıdan (her ölçekte) özel planlama araçlarına yer verilmesi; risk belirlene, risk azaltma ve sakınım planları hazırlama ve hazırlama yöntemleri için yönetmelikler ve kılavuzlar geliştirilmesi.	Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, BIB	İlgili kurum ve kuruluşlar, Yerel Yönetimler, TMMOB, Universteler	0	Bütçe	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerin RG'de yayımlanması, Eİ kitaplarının yayımlanması
4.28	Sakınım planlaması mekansal ontentlerinin imar planlarına aktarılmasını sağlayacak bir planlama mevzuatı bulunmaması.	4.28.1	Her ölçekteki sakınım planı kararlarının, bölge, çevre düzeni, imar ve mevzuatlarının hazırlanmasında gözütlenmesi.	4.28.1.1	İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde sakınım Kararlarının kesin sanıyıcılar olarak tanımlanması.	BIB, plan yapma yetkisi olan kurumlar	Universteler, TMMOB, Şehir Plancılar Odası, Mimarlar Odası	0	Bütçe	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerin RG'de yayımlanması
4.29	İmar mevzuatında, gelişme alanlarında tehlikelerin belirlenmesine, yerleşik alanlarda ise risk sektörlerinin ve risk faktörlerinin belirlenmesine yönelik mekansal düzenleme yöntem ve standartlarına ilişkin hüküm ve uygulama araçlarının bulunmaması.	4.29.1	Farklı ülkelerdeki uygulama ve standartların incelenerek, ulke koşullarına uyarlanması.	4.29.1.1	7269 ve 3194 sayılı yasalarda özel hükümlere yer verilmesi.	BIB	Universteler, TMMOB Şehir Plancılar Odası, Mimarlar Odası	0	Bütçe	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerin RG'de yayımlanması

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
4.30	"Dönüşüm" Yasa Tasarısı'nın İmar mevzuatı kapsamına alınması ve çerçesinde riskler ve kalınlığı planlama süreçleri tanımlanması.	4.30.1	"Dönüşüm" Yasa Tasarısı'nın yeniden müzakereye açılması.	4.30.1.1	Dönüşüm" Yasa Tasarısı'nın, 3194 sayılı yasa kapsamında ele alınması.	BİB	Universiteler, TMMOB	K	Bütçe	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerin RG'de yayımlanması
4.31	Kent planlamada banyo riskli bölgelerde toplu kentsel yerleşimin (dönüşümün) fizik, sosyal ve ekonomik açılarıdan yapı gücüne/meyeye göre daha rıabıtı olduğuna yönelik araştırma ve uygulamaların bulunması.	4.31.1	Riskli bölgelerde öncelikli kentsel dönüşüm bölgeleinin belir lenmesine yönelik ilke ve ölçütler geliştirilmesi.	4.31.1.1	İmar Kanunu'nda yüksek riskli bölge ve sınırlarını belirleme yönününün geliştirilmesi ve plan uygulama için yüksek riskli bir kentsel bölge belirtenek uygulanması yapılması.	BİB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Universiteler, TMMOB Şehir Plancılar Odası, Mimarlar Odası	K	Bütçe	Uygulama sayısı
4.32	Kentsel risklerin tanımlanması, risk azaltma yöntemlerinin geliştirilmesi ve sakının planların hazırlanması ile yükümlü meslek insanların yeteneklerini ve uzmanlık sınırlarını belirtenmiş olması.	4.32.1	İmar ve Afet Mevzuatında risk belirleme, sakının planları konularındaki çok disiplinli çalışmaların uzman planlamlar eşgüdümünde yapılacağı hükümüne yer verilmesi.	4.32.1.1	Kentsel risklerin azaltılması yöntemlerinde planlama uzmanlık eğitim-öğrenimi için önlemler alınması.	BİB, Yerel Yönetimler	Universiteler, TMMOB Şehir Plancılar Odası	0	Bütçe	
4.33	Zorunlu Deprem Sigortası'nın yapının mevcut durumuna ait teknik bir inceleme yapılmadan uygulanması.	4.33.1	Sigorta Şirketlerinin binanın mevcut durumunu uzman inssaat mühendislerine incelemesinin sağlanması ve sigorta primlerini binanın risk durumuna göre belirtenmesi.	4.33.1.1	İlgili mevzuata değişiklik yapılması.	Hazine Müsteşarlığı	İlgili Kurumlar	K	Bütçe	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.34	Zorunlu Deprem Sigortası'nın tüm afet risklerini kapsaması.	4.34.1 4.34.2	Tüm afetlerin zorunlu sigorta kapsamına alınması. Doğal afetlere yönelik sigorta mevzuatının geliştirilmesi.	4.34.1.1	Yapınlar da dahi olmaksızın tüm afet ve yapı türlerini içerecek ve ülkemni tamamını kapsayacak şekilde Doğal Afet Sigortası Kanunu hazırlanması.	Hazine Müsteşarlığı	İlgili Kurumlar	K K	Bütçe Bütçe	İlgili Yasa ve Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin RG'de yayımlanması
4.35	Türkiye kentlerinde risk azaltma hedefli araştırma ve uygulama örneklerinin bir ana plandan yoksun olması yada çok az sayıda ve sınırlı kapsamda kalması.	4.35.1	Ulke/bölge/kent düzeyinde risk sekteören ve ilgili kesimlerin belirtenmesine ilişkin çok ortaklı araştırmaların başlanması.	4.35.1.1	Yapılan/yapılacak araştırmaya ve uygulamalara üçüncü tarafların denetimini zorunlu tutmak üzere düzenlemeler yapılması.	TÜBİTAK, Universiteler	Universiteler	0	Bütçe	Yapılan denetim sayısı
4.36	Türkiye'de, risk sekteörenin tanımlanması, risk azaltma yöntemlerinin bulunması/öğütlediği bir "Sakının Planlaması" uygulaması henüz geliştirilmemiş olması.	4.36.1 4.36.1.2	3194 sayılı yasa tasarısının daha önce hazırlanmış olan tasarıklar gözettilecek afet önlemleri planlama yaklaşımına ilişkin konuların içerecek kapsamda düzenlenmesi ve ikinci mevzuatın hazırlanması.	4.36.1.1 4.36.1.2	Sakının planlamasına yönelik yöntem ve yaklaşımlara ilişkin et. kitapçıklar hazırlanması Yerel yönetimlerin İmar daireleri personeline risk belirleme ve azaltma, sakının planlaması eğitimleri verilmesi.	BİB	Universiteler, ilgili meslek odaları İlgili Bakanlık, TMMOB, Universiteler	0 K	Bütçe Bütçe	Hazırlanan kitapçık sayısı 3194 sayılı yasanın yeniden düzenlenmesi, et. kitapları baskı sayısı, eğitime katılan sayısı

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
4.37	İmar ve Afet mevzuatında risk azaltma çalışmaları katılım sağlayacak yitimi ve araçları tanımlanması.	4.37.1	Afet risklerinin yönetimi sorumluluğunu, yöneten ve yönetilenlerin birlikte üstlenmesi.	4.37.1.1	Her dâimdeki BM tanımlı ortak platformlara katılacak taraflar belirleyen, yönetmelik düzenlenmesi.	Başbakanlık, BİB, İşçileri Bakanlığı	Universiteler, TMMOB	K	Bütçe	Yönetmeliğin hazırlanması, çalışan platform sayısı,
4.38	'Acil Mevzuatında düzenlenen 'Acil Durum Planı', mekânsal, sosyal, finansal açıktan yoksun olması, planlama ve diğer uzmanlık alanlarından yararlanılabilecek hazırlanmış olması.	4.38.1	7269 sayılı yasa ve ilgili 86/12777 sayılı yönetmeliğin yenilenen düzenlenmesi	4.38.1.1	Yerel yönetimlerin acil durum planları hazırlanması planlama ve diğer uzmanlık alanların hizmetlerinden yararlanmaları için yönetmeliğin yeniden düzenlenmesi.	BİB Afet İşleri Ün. Md., İşçileri Bakanlığı TMMOB	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, TMMOB	K	Bütçe	Resmî gazetelede yayımlanma
4.39	Tabii, Tarihi ve Kültürel Varlıkların afetlerden korunması ile ilgili araçlarımızın yeterli olmaması.	4.39.1	Risk tanımlanması için ana stratejilerin belirlenmesi tarihî mirasların envanterlen çıkarılması ve yapısal açıdan risk altında olanların tespit edilmesi.	4.39.1.1	Risk açısından öncelikli uygulama belirlenmesi ve program geliştirilmesi, öncelikli.			0	Bütçe	Proje'nin onay
		4.39.1.2		Tarihî ve Kültürel Mirasın korunmasına yönelik "Koruma Bittirici" ve "Yönüme Eğitimi" programlarının geliştirilmesi ve sürekliliği uygulanması.	TBM, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Özel İdareler, TMMOB, Kamu Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Universiteler	K	Yatırım Bütçesi	Yatırım bütçesinde yer alma	
4.40	Afet yönetiminde merkez ve yerel düzeyde kurumsal yapıların oluşturulması.	4.40.1	Ülke gerçeklerine uygun, sürdürülebilir merkez ve yerel kurumsal yapıların oluşturulması.	4.39.2	Tarihî mirasların korunmasına yönelik sorumluluklarda kurumlar arası kamaşmanın ortadan kaldırılması.			K	Bütçe	Resmî gazetelede yayımlanma
4.40	Afet yönetiminde merkez ve yerel düzeyde kurumsal yapıların oluşturulması.	4.40.1	Ülke gerçeklerine uygun, sürdürülebilir merkez ve yerel kurumsal yapıların oluşturulması.	4.39.2.1	Tarihî mirasların güvenliği ve korunmasında sorumlulukların mevzuatta tanımlanarak belirlenmesi, kurumlar arası korumaya yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve yeterli bütçenin sağlanması.			K	Bütçe	Resmî gazetelede yayımlanma
		4.40.1.2	Ülke gerçeklerine uygun, sürdürülebilir merkez ve yerel kurumsal yapıların oluşturulması.	4.39.2.2	Tarihî ve Kültürel Mirasa zarar veren tüm uygulamalara ve kişilere karşı cezalî yaptırımlar getirilerek yeni mevzuatın hazırlanması veya mevcut mevzuat revize edilmesi.			K	Bütçe	Resmî gazetelede yayımlanma
4.40	Afet yönetiminde merkez ve yerel düzeyde kurumsal yapıların oluşturulması.	4.40.1	Ülke gerçeklerine uygun, sürdürülebilir merkez ve yerel kurumsal yapıların oluşturulması.	4.40.1.1	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın teşkilat ve görevleri hakkında 'Yasa Tasarısını, ülke gerçekleri ve uluslararası yeni yaklaşımlar ve başarılar doğrultusunda yeniden gözden geçirilmesi.	Başbakanlık	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB, Üniversiteler, STK'lar	K	Yatırım Bütçesi	Yasa Tasarısı'nın 2009 yılı içinde yeniden ele alınması
		4.40.1.2	Ülke gerçeklerine uygun, sürdürülebilir merkez ve yerel kurumsal yapıların oluşturulması.	4.40.1.2	Büyükşehir Belediyelerinden başlamak üzere teşkilat ve iş yükü, olan belediyelerde Afet Yönetimi Birimlerinin Kurulması.	İçişleri Bakanlığı	Başbakanlık, BİB, Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Kullanılan birim sayısı, Çalışan sayısı, ilgili mevzuatın yenilenmesi ve stratejik planlarda yer alması
4.40	Afet yönetiminde merkez ve yerel düzeyde kurumsal yapıların oluşturulması.	4.40.1.3	İlgili tarafların ortak çalışmalarıyla Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanması.	4.40.1.3	İlgili tarafların ortak çalışmalarıyla Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanması.	Başbakanlık	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB, Üniversiteler, STK'lar	K	Bütçe	Genelgele yayımlanması, Konferans, yaygın, çalıştay sayısı

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
4.41	Afet yönetimi ile ilişkili mevcut ve tasarı aşısındaki mevzuatın risk yönetimi kararları ve faaliyetlerinden uzak; risk yönetimi için gerekli teşkilatlanma kapasitelerinden yoksun olması.	4.4.1.1	Afet yönetimine ilişkin "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı" tasarılarında gerekli düzenlemelerin yapılması.	4.4.1.1.1	12777 sayılı kararname ile bahriyeleri ilgili kurumların yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenmesi.	BİB	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB, Üniversiteler, STK'lar	K/0	Bütçe	2009 yılı içinde ulusal ve kentsel düzeylerde Platform'ları kurularak, Yönetmeliğin yeniden düzenlenmesi, Ortak Düzeylerde Platformların Kurulması, Platformların etkinlik sayısı
				4.4.1.1.2	Farklı düzeylerde sakinin planlaması, risk azaltımı ve risk yönetimine ilişkin düzenlemelerde her düzeyde BM standartı "platform"ların 3194 ve 7269 sayılı yasa ve tasarı aşısındaki mevzuata entegreasyonu.					
				4.4.1.1.3	İlgili birimlerin kuruluş mevzuatında risk azaltımı ve sakinin planlaması konularında sorumluluk, yetki ve görevlerin tanımlanması.					
				4.4.2.1.1	Afet yönetimi terminolojisi konusunda çalışmalar düzenlenecek, ilke gereksinimlerinin bilimsel açıdan değerlendirilmesi.					
4.42	Afet yönetiminde ortak dil, anlayış ve yaklaşım birliğinin oluşturulmaması.	4.4.2.1	Uluslararası yeni politika ve bilimsel gelişmelere uyumlu, afet yönetiminde dil, anlayış ve yaklaşım birliği oluşturulması.	4.4.2.1.2	"Afet Yönetimi Terminolojisi Sözcüğü" hazırlanması ve ilgili birimlere duyurulması.	BİB	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB, Üniversiteler, STK'lar	K	Yatırım Bütçesi	Sosyallık yayımlanması
				4.4.2.1.3	Afet yönetiminde disiplinler arası işbirliği ve işbirliğini tanımlayan çalışmalar yapılması.					
				4.4.3.1.1	Acil durum hazırlık planlama faaliyetlerinin esgüdümüne yönelik yöntemler geliştirilmesi.					
				4.4.3.1.2	İlgili personele yönelik acil durum hazırlık planlaması ve üniversitelerde birliktelik eğitim programları düzenlenmesi.					
4.43	Acil durum yönetimine ilişkin planlama faaliyetlerini yürütülmesine yönelik nitelikli personel, işbirliği ve esgüdüm eksikliği.	4.4.3.1	Acil durum hazırlık ve planlama faaliyetlerini yeterli düzeyde yürütecek kritik kitle oluşturulması.	4.4.3.1.3	Acil durum hazırlık planlaması faaliyetlerini gerçekleştirilecek personele ilişkin görev ve sorumluluk tanımları yapılması.	BİB ve İşçileri Bakanlığı ortak çalışması	İlgili Kurum ve Kuruluşlar, TMMOB, Üniversiteler, STK'lar	0	Yatırım Bütçesi	Mevzuatın Rçde yayımlanması
				4.4.3.1.4	Acil durum hazırlık planlama yönelik merkezi ve yerel düzeyde tabanlıklar yapılması ve etkin denetim sağlanması.					

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
4.44	Toplumun, tehlikelere ilişkin bilgi ve bilinç düzeyinin, afetlere baş edebilme yeteneğinin yetersiz kalması, (toplumsal edilgenlik)	4.44.1	Toplumun tehlikelere karşı bilinçlenmesi ve afetlere baş edebilme yeteneğinin artırılması için faaliyetler düzenlenmesi ve etkilerinin ölçülmesi.	4.44.1.1	Tehlikeler ve risk azaltma konusunda bilinçlendirme amacıyla, toplumun etkin katılımı sağlayacak projeler yürütülmesi.	MEB, BIB ve İçişleri Bakanlığı ortak çalışması	Üniversite, ilgili Kurum ve Kuruluşlar	0	Yatırım Bütçesi	Proje sayısı, Projelecin hedeflediği kitle büyüklüğü
				4.44.1.2	Tehlikeler ve risk azaltma konularının, ulusal eğitim her düzeyinde ilgili müfredata eklenmesi.	MEB	BIB, ilgili Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler	K		Müfredatın güncellenmesi ve uygulanmasını izlemesi,
				4.44.1.3	Tehlikeler ve risk azaltma konularında, öğrenci projeleri geliştirilmesi, yarışmalar, vb. etkinliklerin yapılması.	MEB	BIB, ilgili Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler	K	Bütçe	Yapılan etkinlik sayısı, katılan öğrenci sayısı, ödül sayısı
4.45	Afetlere hazırlık ve risk azaltma çalışmalarında toplum katılımının yetersiz olması.	4.45.1	Hazırlık ve risk azaltma çalışmalarına gönüllü katılımın teşvik edilmesi.	4.45.1.1	Tehlikeler ve risk azaltma konularında toplumun bilinçlenmesi ve bilgilendirilmesi için medya olanak ve araçlarının yoğunlukla kullanılması, sürekli eğitim seminerleri vb. düzenlenmesi.	MEB, BIB ve İçişleri Bakanlığı ortak çalışması	RTÜK, Üniversiteler, Medya Kurum ve Kuruluşları	Süreklili		Yapılan etkinlik sayısı, Medyada yer alma sayısı
				4.45.1.2	Eğilimleri ve yöneticilerin eğitiminin sağlanması.		Üniversiteler, ilgili Kurum ve Kuruluşlar	Süreklili		Eğitilenler sayısı
				4.45.1.3	Her düzeyde platform kurulumunun gerçekleştirilmesi.		BIB, ilgili Kurum ve Kuruluşlar, Üniversiteler, TMMOB, STK'lar	Süreklili	Bütçe	Kullanılan platform sayısı
4.46	Yerel yönetimlerde afet yönetimine ilişkin teknik kadro ve donanım eksikliği.	4.46.1	Yerel teknik kadronun sağlanması.	4.46.1.1	Başarılı katılım etkinliğinin düzenlenmesi ve duyurulması.	İçişleri Bakanlığı				Ödül sayısı, Medyada yer alma sayısı
				4.46.1.2	Güvenlik sistemini geliştirerek ve sürekli işleyişini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.					Mevzuat yayımlanması, cömertliği sayısı
				4.46.2	Yerel teknik kadronun sağlanması.					
4.47	Türkiye sahasının, afetlerde Başarılı Konulamada katılmasını, yetersiz kalması.	4.47.1	Afet yönetimine ilişkin (Etkin İyari, Arama-Kurtarma, İletişim, Ulaşım, Güçlendirme, vb) sistemlerin tasarımı ve malatının özendirilip desteklenmesi.	4.47.1.1	Sanayi Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının özenine olanaklar (krediler, vergi muafakatları, proje yarışmaları, ödülleri, vb.) ve destekler sağlanması	BIB, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlgili Meslek Odaları, Üniversiteler	Süreklili	Bütçe	Üretilen araç-gereç sayısı, Destek kaynakları
				4.47.1.2	Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü hakkındaki yönetmeliğin (Seveso-II) uygulanmasını yaygınlaştırılması.		TUBİTAK, Üniversiteler, TOBB, TMMOB	Süreklili	Bütçe	
				4.48.1.1	Afet tehlike ve risk azaltma Ar-Ge çalışmalarına yönelik planların hazırlanması ve mali kaynakların ayrılması.				Bütçe	Ayrılan bütçe
4.48	Her düzeydeki afet tehlikeleri ve risk azaltma konularında Ar-Ge çalışmalarının prototip geliştirme çalışmalarının desteklenmesi.	4.48.2	Sanayi ve Üniversite Teknokentleri Ar-Ge birimlerinin afet ve risk azaltma konularındaki tasarımların prototip geliştirme çalışmalarının desteklenmesi.	4.48.2.1	İlgili kuruluşlar ve Üniversiteler tarafından öncelikli araştırma konularının belirlenmesi.	DPT, TUBİTAK	Yük. Üniversiteler, TOBB, TMMOB	Süreklili K	Bütçe ve özel kaynaklar	Desteklenen proje sayısı, patent sayısı

AFETLERE HAZIRLIK VE KENTSEL RİSK YÖNETİMİ KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
4.49	Merkezi ve yerel yönetimlerde, her düzeydeki afetlere hazırlık ve risk azaltma çalışmalarına ilişkin yazılım yayını, eğitim, Web sitesi, vb. kaynakların bulunmaması.	4.49.1	Merkezi ve yerel yönetimlere, her düzeydeki afetlere hazırlık ve risk azaltma çalışmalarına ilişkin yazılım yayını, eğitim, Web sitesi vb. kaynaklar oluşturulması, esgüdünün güçlendirilmesi.	4.49.1.1	Üniversiteler ve ilgili kurum ve kuruluşları, el kitapları hazırlamaları için desteklenmesi ve bu dokümanları yayı, yönetimleri dağıtılması.	BİB	Üniversiteler, Kamu Kurum ve Kuruluşları, TMMOB	K	Bütçe	Yayın sayısı
				4.49.1.2	Alet yönetimi konularında ön lisans, lisans ve yüksek lisans programları açılması ve mezunlarını özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamını desteklemesi.		Üniversiteler, YÖK, Kamu Kurum ve Kuruluşları, TMMOB	0		Mezun sayısı, istihdam edilmiş mezun sayısının bu alandaki toplam istihdam oranı
				4.49.1.3	Alet yönetimi konularında yerel yönetim çalışmalarına yönelik eğitim programları hazırlanması ve uygulamalarının izlenmesi.		İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Kamu Kurum ve Kuruluşları, TMMOB	K		Katılımcı sayısı, Program sayısı
				4.49.1.4	Alet yönetimine ilişkin konularda Türkiye yayımları çıkarılmasını teşvik edilmesi.		İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Kuruluşları, TMMOB	0		Yayın sayısı, Baskı adetleri
4.50	Ülke çapında alternatif haberleşme sistemlerinin kurulmaması olması.	4.50.1	Ülke çapında kurulu acil haberleşme sistemlerinin, uydu üzerinden yedeklenmesi.	4.49.2.1	Acil durum planları, risk azaltma ve sakınım çalışmalarına yönelik faaliyetlerin, akademik yayımlarla desteklenmesi.	MEB, YÖK, Üniversiteler, TÜBİTAK	YÖK, DPT, ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Süreklili	Bütçe	Yayın sayısı
				4.49.2.2	Üniversitelerde disiplinler arası yüksek lisans çalışmalarını hazırlanması ve çok disiplinli çalışmaların teşvik edilmesi.		Yüksek Lisans ve Doktora Programları	Program sayısı, Öğrenci sayısı,		
				4.49.2.3	Ulke çapında acil haberleşme sistemlerinin kurulması ve kapsamlı bir çalışma için çalışma programları hazırlanması.		Acil Durum Birimleri	Açılan program sayısı		
4.51	Lokasyon temelli iletişim hizmetlerinin, kent ve ülke çapında birleştirilmesi olması.	4.51.1	İlgili kuruluşların sorumluluklarına ve denetimine ilişkin yasal düzenleme yapılması.	4.50.1.1	Acil haberleşme sistemlerine yedekleme yapmaları için siber Elektronik Haberleşme Kanunu çerçevesinde yönetmelik hazırlanması.	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, TÜRKİSAT	TÜBİTAK, Üniversiteler	0	Bütçe	Yönetmelik hazırlanması
				4.51.1.1	İlgili kuruluşların lokasyon temelli servisler kurması.		Ulaştırma Bakanlığı	0	Yatırım Bütçesi ve Bütçe	Birleştirilen lokasyon temelli servis sayısı
4.52	Haberleşme sistemi ve e-devlet yapısının, internet ortamındaki siber saldırılara karşı korunmaması.	4.52.1	Haberleşme sistemi ve e-devlet yapısında, siber saldırıları engellemek üzere, erken kullanım ve güvenliğe ilişkin mevzuat düzenlenmesi.	4.52.1.1	TÜRKİSAT'ın e-devlet ile ilgili yapıyı yönetmeliğe koyması, iletişim mevzuat ve yönetmeliklerinin hazırlanması.	Ulaştırma Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler	0	Bütçe	Yönetmelik hazırlanması
				4.52.1.1	Acil çağrı haberleşme sisteminin merkezileştirilmesi.		TÜBİTAK, Üniversiteler, GSM Firmaları	0	Yatırım Bütçesi ve Bütçe	Yönetmelik hazırlanması

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
4.54	Afer yönetimi etiği konusunda yerleşik bir değer sisteminin bulunmaması.	4.54.1	Ülkemize özgün etik-şer'i ölçüt ve değerler belirlenmesi.	4.54.1.1	Bu konuda çalışmalar düzenlenmesi; ülke gelişiminden bahinset aradan değerlendirilmesi.	BIB, TMMOB	TÜBİTAK, Üniversiteler, ilgili Kurumlar	K	Bütçe	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
		4.54.2	Etik kurulan veya mevcut kurullarda birimler oluşturulması.	4.54.2.1	Mevcutlar geliştirilip birleştirilerek bir çerçeve yönetmeliğinin hazırlanması.			0		Etik kurullarının yayımlanması
4.55	Kentlerde oluşan aşırı yoğunluk nedeniyle, tahliye, toplu bakım ve barınma imkanlarının yoksun olması.	4.55.1	Olması gereken tahliye aksları, barınma ve bakım alanlarının mevcut duruma göre yeniden belirlenmesi.	4.55.1.1	İl Acil Durum Planlarının yeniden ele alınıp geliştirilmesi.	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Belediyeler		K		Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
		4.55.2	Tahliye, toplu bakım ve barınma alanlarının öncelikli olarak kentsel dönüşüme tutulması.	4.55.2.1	Dönüşüm çalışmaları, acil durum ihtiyaçları göz önüne alınarak öncelik verilmesi.		Üniversiteler, ilgili Kurumlar	0	Bütçe	Etik kurullarının yayımlanması
4.56	Afetlere hazırlıkta engelli ve dezavantajlı grupların göz ardı edilmesi.	4.56.1	Engelli ve dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi.	4.56.1.1	İl Acil Durum Planlarını hazırlayanlara ve bu konuda stratejik ve taktiksel seviyede karar verenlere yönelik eğitim materyalleri geliştirilip eğitimlerin verilmesi.	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler		K		Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
		4.56.2	İlgili mevzuat ve uygulamalarda engelli ve dezavantajlı gruplara yönelik iyileştirmelerin yapılması.	4.56.2.1	Çalıştay, vb. toplantılarda ilgili kurum ve kuruluşlar bir araya gelerek mevcut mevzuat ve uygulamaların değerlendirilip geliştirilmesi.		Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	0	Bütçe	Toplantı sayısı, Yönetmelik ve Genelgelerin RG'de yayımlanması
4.57	Tehlike vb. afet hukukunun ülkemizde yeterince gelişmişliği olmaması.	4.57.1	İlgili bakanlıklarda komisyon ile ilgili eğitim ve araştırmaların yapılması.	4.57.1.1	Mevcut mevzuat ve uygulamalarda, belirlenen aksaklıkları gidermeye yönelik iyileştirmelerin yapılması.	Başbakanlık, BIB, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Üniversiteler	Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	K	Bütçe	Yönetmelik ve Genelgeler hazırlanması ve RG'de yayımlanması
		4.58.1	Kritik tesislerin afetlere dirençli inşaat ve bakımı için yönetmeliklerin geliştirilmesi.	4.58.1.1	İlgili mevzuat ve kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerle birlikte üniversitelerin bölümlerinin çalıştay vb. toplantılarda bir araya gelip çözüm önerilerinin geliştirilmesi.		Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	0	Bütçe	Toplantı ve eğitim sayısı, Yönetmelik ve Genelgelerin RG'de yayımlanması
4.58	Önemli kentsel altyapı ve ulaşım tesislerinin afetlere dirençli olarak inşa ve onarım edilememesi.	4.58.2	Kritik tesislerin denetimi için özel yönetmelik ve uygulamaların geliştirilmesi.	4.58.2.1	İlgili kurum ve kuruluşlar mevzuatı değiştirilerek bir yandan da uygulamalara eğilmelerin verilmesi.	Başbakanlık, BIB, Belediyeler, Üniversiteler, TMMOB	Diğer İlgili Kurum ve Kuruluşlar	0	Bütçe	Toplantı ve eğitim sayısı, Yönetmelik ve Genelgelerin RG'de yayımlanması

EK-1 Karşı Görüşler

KENTLEŞME ŞURASI 4. KOMİSYONUNUN “AFETLERE HAZIRLIK VE RİSK YÖNETİMİ” RAPORUNA İLİŞKİN FARKLI GÖRÜŞLERİMİZ

Murat Balamir, Gülten Kubin, Ali Ulvi Ulubaş

1. Günümüzde Afetler Politikasındaki Tarihi Değişikliğe Uyum Gösterme Gereği:

Uluslararası afetler politikası, 1990’lı yıllardan başlayarak BM ve bağlı organları öncülüğünde yeni bir yaklaşıma sahip çıkmıştır. Yeni politika, afet sonrası yardımlar ve etkinlik biçimleriyle yetinmek yerine, afet öncesinde ‘risk azaltma’ stratejisini ön plana getirmiş ve bu yönde somut adımlar atmıştır. Yokohama ve Kobe Konferansları, Hyogo Eylem Çerçevesi programı önerileri ve BM/ISDR organının yönlendirmeleri ile çok sayıda ülke, afetlere ilişkin kurumsal ve yasal yapılarını yeni politikaya uyarlamışlardır. Söz konusu Konferanslar’ın ikinci önemli vurgusu, günümüzde kentlerin ve özellikle büyük kentlerin yoğun ve çeşitli riskler altında olduğu, dolayısıyla kapsamlı çalışmalara konu edilmeleri savındadır.

Bu tarihi politika dönüşü, afet sonrası etkinliklere yönelik yaklaşık 30-40 yıllık deneyim, bilgi birikimi, örgütlenmeler ve uzmanlıklar yanında yeni açılımları zorunlu kılmış, yeni yapılanmalar, yeni bilgi alanları ve mesleki roller ve uygulama biçimlerine gereksinimler doğmuştur. Ancak her toplumsal değişim gibi, önceki anlayış, varsayım ve alışkanlıkların baskılarından uzaklaşılması ve yeni politika hedeflerine yönelik tutarlı bir uygulama biçimine kavuşulması bir anda, çalkantısız ve sancısız gerçekleşmemektedir.

Bu tarihi dönemde Türkiye’de yapılan ‘Kentleşme Şurası’ çalışmalarında “Afetlere Hazırlık ve Risk Yönetimi” konusunda görevlendirilen 4. Komisyon, söz konusu etkilerden bağımsız kalabilmiş değildir. Risklerin yönetimi, geleceğe ilişkin önlemler geliştirmeyi bugünden gerekli kılmakta, kentleşme süreçlerinin ve kentlerin karmaşık nedensellik ilişkileri göstermesi nedeniyle ise, bu yöndeki uygulamalarda şehir planlama meslek grubuna ağırlıklı sorumluluklar getirmektedir. Bu yalın bilimsel gerçek, şehir plancılarının özellikle kentsel risklerin yönetiminde doğrudan müdahil olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu yeni çalışma biçimi, şehir planlama meslek çevrelerinde ve öğretiminde giderek yeni araştırmalara ve uygulama yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesine yol açmış, konunun bilimsel ve uygulama derinliği kavranmaya başlanmıştır.

Uluslararası yeni politikanın da vurguladığı gibi konunun, geleceğin projeksiyonu ve senaryolaştırılması, kentsel risklerin ve önceliklerinin belirlenmesi, her risk türünün azaltılması için kaynak ve yöntemlerin geliştirilmesi, ilgili kesimlerin belirlenerek iletişim ağlarının kurulması, katılımlı karar ve ortaklıklar yoluyla etkili uygulama yöntemlerinin benimsetilmesi gibi boyutları bulunduğu; bu karmaşık yapı içinde çevre niteliklerinin ve dar gelirlilerin gözetilmesi, saydamlık, katılımcılık ve sürdürülebilirlik gibi ilke ve değer yargılarına bağlı kalınması beklenmektedir. Bütün bu kapsam, şehir plancılarının Lisans ve Y. Lisans eğitimleri boyunca edindikleri genel bilgi ve kültürleri üzerinde kendiliğinden yer bulmaktadır. Kentsel risk yönetimini bir araştırma, planlama ve uygulama alanı olarak hayata geçirecek bilimsel bilgi ve mesleki beceriler, şehir plancılarının toplumsal iş bölümünde yetkilendirilmiş buldukları uzmanlık alanının öz nitelikleridir. Şehir Planlaması, bağımsız lisans ve yüksek lisans eğitimine, profesyonel teknik ve etik kurallara sahip bir meslek alanıdır. Kentsel alanların risk analizi ve risk azaltma çalışmalarının çok disiplinli bir kadro ile yürütülmesi gerekse bile, teknik sorumluluğun şehir plancıları tarafından üstlenilmesi doğaldır.

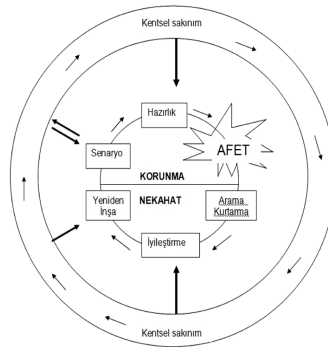
Türkiye şehirlerinin özellikle yüksek 'risk havuzları' oluşturduğu, bunların nedenleri, türleri, birbirleri ile bağımlılıkları, kayıplara uğramada etkililik düzeyleri ve etkiyi artıran faktörler, risklerin mekânsal dağılımları, komşuluk etkileri, riskleri azaltma ve giderme yöntemleri, bunların fizibilitesi ve uygulanması için kaynaklar ve yaptırım yöntemleri geliştirme, izleme ve değerlendirme için örgütlenmeler, toplumsal katılım ve uyanıklığın sürdürülebilmesi, vb konular şehir plancılarının mesleki yetkinlikleri kapsamında yer alır. Kentlerdeki risklerin yalnızca yapıların yıkılması olmayıp çok sayıda risk sektörü bulunduğu, İstanbul Deprem Master Planı kapsamında örneklenmiş ve konunun sığ bir arazi düzenleme konusundan farklılığı ortaya konulmuş bulunmaktadır.

2. Dördüncü Komisyon Çalışmalarında Yürütme ve İçerik:

Yeni politikanın öngörüsü olan 'şehirlere risk azaltma' hedefleri, farklı yaklaşım biçimlerini ve şehir planlaması beceri ve tekniklerini gerektirdiği görüşleri yeterince tartışılmamıştır. Ayrıca, ilemiş olduğumuz metinlerde 'şehir plancısı' tanımlarımız 'plancı' olarak değiştirilmiştir. Komisyon'da çalışma yönteminin ve içeriğinin belirlenmesi, Komisyon'un işbölümünde hangi seçeneklerin söz konusu olduğu, yeterince tartışılmadan alt gruplar oluşturulmuştur. Toplantılarda, GZFT ve tablolar ayrıntılı olarak görüşülmüş olmakla birlikte, alt çalışma gruplarının raporları tartışılmadığı için, rapor alt başlıklarında içerik ve yaklaşım bütünlüğü sağlanamamıştır.

Komisyon başkanlığına ilettiğimiz metinler üzerinde yapılan değişiklikler, içerik ve anlatım bütünlüğünün kaybedilmesine yol açmıştır. Öte yandan, görüş ve katkılara sunulan son Komisyon raporu üzerinde tutarlılık sağlanmasına yönelik önerilerimizin bir bölümü dikkate alınmıştır. Komisyon raporu büyük ölçüde afetlere ilişkin genel bilgiler ile daha önce başka amaçlarla yazılmış metinler içeren, nedensellik tartışması göstermeyen bir biçim ve anlatım ile ortaya çıkmıştır. Kentleşme süreçlerinin analizi ve kentsel risklerin nitelikleri ile bunlarla baş etme yöntemleri sistemli biçimlerde ele alınamamıştır.

Ayrıca rapora, üzerinde herhangi bir tartışma yapılmaksızın eklenen şemanın kentleşme ile olan ilgisi zayıf kalmıştır. Gerek kurumsallaşma gereksinimleri, gerekse etkinliklerin sıralanması açısından bir başka kavramlaştırmanın aşağıdaki gibi tanımlanabileceği; her düzeydeki risk azaltma çalışmalarının süreklilik göstermesi gerektiği, buna karşılık tehlikeye bağlı etkinliklerin sıra içinde yürütülmesinin olanaklı olduğu gösterilebilir. Burada, iki farklı etkinlik türünün belirli konularda etkileşimleri sağlanarak, farklı uzmanlıklar ve kurumsal yapılanmalar çerçevesinde yürütülmesinin uygun olacağı, yeni uluslararası politikanın burada dış çembere ağırlık tanıdığı anlaşılmalıdır.

Ek olarak sunulan sözlük, daha önce başka amaçlarla geliştirilmiş çalışmalardan derlenmiş genel amaçlı afet terimlerini kapsamaktadır. Bu dizinin 'kentleşme', 'kentsel süreçler' ve 'kent planlaması' ile ilgisinin kurulması olanaksız kalmaktadır. Kentleşme Şurası'nın bu komisyonunda afetlerle ilgili her terimi kapsamak çabası yerine, üzerinde farklı görüşler bulunduğu anlaşılan, yeni afetler politikasının açılımlarını göz önüne alan, kentleşme ve planlama ile afetlerin kesişme alanlarını ön plana çıkaran, eski ve yeni terimler arasındaki geçişleri sağlayan, dışlayıcı olmak yerine uzlaştırma çabasında olan bir yaklaşıma başvurulmuş olması tercih edilmelidir.

Kentsel risk yönetiminin gerektirdiği teknik terminoloji, bu uygulama alanı genişledikçe daha yaygın anlaşılan ve kullanılan yeni kavramlara kucak açacaktır. Bu nedenle Kentleşme Şurası kapsamında bu komisyonun toleranslı bir anlayış içinde yeni uygulama biçimleri ve gereksinmelerin, şehir planlama disiplininin bu alandaki potansiyel rolünü yadsımak yerine buna yer açan bir tutumun benimsenmesi başlıca beklentimiz olmuştur. İstenmesi üzerine, tarafımızca bir kısmı örnek iletilmiş, ancak yalnızca bir tek terim anlamı değiştirilerek bu sözlüğe eklenmiştir. Şura'da bu kapsamda yapılan tartışmalar, "Afetler, Kentleşme, Kentsel Riskler ve Planlama" alanına özgü bir terminoloji çalışmasına gereksinme olduğunu göstermiştir.

Rapor içeriğinde çok sayıda kavram ve terimin düzeltilmesi gereği bulunmaktadır. Bunların önünde gelen "*Zarar Azaltma*" teriminin, 'risk azaltma' olarak düzeltilmesi gerekmektedir. Bu konuda en az 3 ayrı gerekçe ile bu terimin yanlışlığı toplantılarda açıklanmış bulunmaktadır:

- 'Zarar' ancak afet sonrasında ortaya çıkan bir olgudur; afet öncesinde kestirilen olası kayıplar ya da 'zararlar' için bütün dünyanın kullandığı tek sözcük vardır: "risk".
- Risk kavramı, gerçekleşmesi olası tehlikelerin yol açabileceği kayıpların bir ölçüsünü sunmakta, böylece farklı kayıpların mertebeleri hesaplanabilmekte ve öncelikleri belirlenebilmektedir.
- Afetlere ilişkin değerlendirmelerde 'kar/zarar' gibi piyasa terimleriyle yapılan tanımlamalar, afetler ortamında hiç yeri olmayan bir yaklaşım ve ideolojiyi çağırıştırılmaktadır.

'Zarar azaltma' tamlamasının yanlışlığı kadar dikkat edilmesi gereken bir başka tamlama da 'afet duyarlı' tanımıdır. Türkçede kastedilenin tam tersi (afetin gerçekleşmesini kolaylaştırma anlamına gelebilecek) bir içerik de taşıyabilecek bu terim yerine, 'afet önlemleri' tamlamasının kullanılması daha doğru olacaktır. Bunun gibi yanlış anlamaya yol açılmaması için IDNDR kısaltmasının doğru Türkçe açılımının 'Doğal Afetleri Azaltma Uluslararası On Yılı' olmasına özen göstermek gerekmektedir.

Raporda 'yapısal ve yapısal olmayan risk azaltma önlemleri' tamlaması, kentsel önlemleri bu iki terimle ayrıştırmanın kentsel ortamda aynı ağırlıkta konularmış gibi algılanmasına neden olmakta ve kentlerde 'yapısal olmayan' risklerin karmaşıklığını ve çokluğunu yansıtmamaktadır. Sakınım planı yerine 'risk azaltma stratejik planı' tamlamasının kullanılması bir başka yanlış oluşturmaktadır. 'Risk azaltma', herhangi bir konudaki çalışmaları, sakınım ise çok sayıda risk azaltma çalışmalarının eşgüdümünün kurulduğu bir ana planı tanımlamaktadır.

Metinde kullandığımız 'Acil Durum Görevlisi (ADG) Tesis' tanımının kaldırılarak yerine 'kritik tesis' teriminin kullanılması da yanlışlık eseri sayılmalıdır. 'Kritik tesis', afetlerden bağımsız olarak, işlev görmez hale gelmekle bütün bir sistemin işleyişini aksatabilecek bir sistem elemanıdır. [Örneğin; ulaşım sisteminde dar boğazlar bulunması (bir viyadük, kavşak, tünel vb.) ya da altyapı şebekelerinde bir bağlantının kopması (ana su hattının devre dışı kalması) ile tüm sistemin hizmet dışı kalması gibi]. ADG tesis ise, özellikle kriz ve acil durum ortamında kullanımına başvurulacak hastane, okul, haberleşme merkezi vb. kullanım birimleri ve tesislerdir. Bunların afet senaryolarına uyumla güvenlik, kapasite ve konumları açısından

önceden planlanması, kentsel sakinim planlarında afet koşullarına hazırlıklı ve bütünlüğe sahip bir sistem oluşturmaları hedeflenir.

Yukarıda sıralanan konuları da kapsamak üzere 4. Komisyon raporuna ilişkin, ayrıntılı değerlendirme ve görüşlerimizi iletmış bulunmaktayız.

3. Öneriler

Türkiye kentlerinin çok sayıda ve büyük ölçeklerde riskler içermekte oluşu, pek çok ülkenin on yılı aşkın bir süredir kurumsal ve yasal sistemlerinde başvurdukları yönde, ülke/ bölge/ kent/ yerel vb farklı düzeylerde risk azaltma önlemlerinin, kapsamlı yeni düzenlemelerle geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kurumsal Öneriler

Günümüzde TBMM'ne sevk edilmiş bulunan bir kanun tasarısı ile Afet İşleri, Sivil Savunma, Türkiye Acil Durum Genel Müdürlükleri birleştirilmek istenmektedir. Afetler acil durum ve kriz dönemlerine yönelik çalışmalarda uzmanlaşmış bu birimlerin tek çatı altında yeniden düzenlenmesi ve Başbakanlığa bağlanması (tasarıda eksik ve yanlışlar bulunmasına karşın) doğru yönde bir adım olacaktır.

Bu taslak, uluslararası yeni politikanın gösterdiği yaklaşımdan bağımsız bir girişimdir. Günümüzde yeni politikanın ön plana taşınmış olduğu 'risk azaltma' işlevlerinin kurumsal düzenlemelerinin ayrıca tasarlanması gereği vardır. Bu kurumlaşmanın doğru adresi çok sayıda nedenle Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BİB) olacaktır. BİB, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun yürütücüsüdür. Bu yasa 9. maddesinde yerleşmelerde afet tehlikelerine ilişkin önlemler alma görevini BİB uhdesine vermiştir. İkinci olarak, BİB Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, afetlere ilişkin eğitim, araştırma, planlama ve uygulamalar yürüten bir birimdir. Bu birimin güçlendirilmesi ile tüm afet öncesi risk belirleme, risk azaltma ve 'sakinim planlaması' çalışmalarının teknik sahibi olmaya en yakın bir deneyim göstermektedir.

İmar Kanunu 9. maddesinin açılımı ile ülke/ bölge/ kent/ yerel düzeylerde risk belirleme ve azaltma yetki ve sorumluluklarının bu birimde toplanması doğru olacaktır. Hangi yerleşim birimlerinde ayrıntılı tehlike tespitlerinin yapılacağı, hangi önceliklerle bu yerleşim birimlerinde risk analizleri ve sakinim planlarının yapılması gerektiği kararları BİB tarafından verilerek, söz konusu yerleşim birimlerinde sakinim planlarının hazırlanması/hazırlatılması, bu verilerin imar planlarına girdi sağlaması yollarının geliştirilmesi BİB TAU tarafından yürütülebilecek sorumluluklardır.

Öte yandan BİB TAU, Türkiye'de doğal ve teknolojik tehlikelere karşı geniş ölçekli bir koruyucu toplumsal örgütlenmenin öncülüğünü de yapabilecek deneyim ve kapasiteye sahip bir birimdir. BİB TAU, aynı zamanda uluslararası yeni politikanın ve BM/ISDR kuruluşunun afetlere karşı sivil dirençliliğin örgütlü olarak geliştirilmesi amacıyla öngördüğü 'platformların' her düzeyde kurulması ve işletilmesi konusunda girişimci rolü üstlenebilecek bir birimdir. Başlı başına bir sektör oluşturan bu çalışmaların fiziksel ve mekânsal planlama ile eşgüdümünün sağlanması, bu yolla yerel yönetimler üzerinde haklı ve yumuşak bir denetim yönteminin geliştirilmesi BİB TAU tarafından gerçekleştirilebilecektir. Söz konusu çalışmaların kapsamını özetlemek gerekirse aşağıda sıralananlar göz önünde tutulmalıdır:

Öncelik Gösteren Tehlikeleri Tespit, Tescil, Tebliğ ve İlan İşleri

Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün yeni yapılanma kapsamındaki yeri ve işlevleri gözetilerek, tehlike tespit, tescil ve ilan görevleri şunları kapsayabilmektedir:

- Farklı kesim ve alanlara ilişkin tehlike türlerinin, kapsamlarının ve gerçekleşme olasılıklarının ilgili kurumlar ve araştırma birimleri ile işbirliği içinde ortaya çıkarılmasını sağlamak ve bunlara ilişkin belgelerin hazırlanması ve hazırlatılması esaslarını belirlemek,
- Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Sanayi ve Enerji Bakanlığı ile işbirliği içinde teknolojik tehlike bilgi ve belgelerini onaylamak,
- Yerleşme alanlarına ait tehlike bilgi ve belgelerinin merkezi bir veri bankasında düzenli bir sistem içinde saklanması sağlamak,
- Tehlike bilgi ve belgelerinin değişen koşullara uyumlu yenilenmesi gereğini ilgili kuruluşlara tebliğ etmek, edinilen yeni bilgileri veri bankasında işlemek, tebliğ ve ilan etmek,
- Tehlike gösteren kesim ve alanlara ilişkin afet senaryolarının geliştirilmesi, bunların hazırlanması ve hazırlatılması esaslarını belirlemek, ilgili bilgi ve belgelerin kayıt altına alınmasını sağlamak,
- Tehlike bilgilerini gereği için ilgili yerel yönetimlere ve yerel topluluklar ile ilgili kuruluşların bilgisine aktarmak, bu işlemlere ilişkin usullerin belirleneceği bir yönetmeliği uygulamak

Risk Tespit ve Azaltma Strateji, Plan ve Projeler Geliştirme İşleri

Risk azaltma strateji, plan ve projeler geliştirme görevleri şunlardır:

- Ülke, bölge, kent, kurum ve yerel ölçeklerde risk türleri ve düzeylerinin tespiti yöntemlerini ve uygulama esaslarını belirlemek,
- Risk öncelikli sektör ve alanlar ile yerleşim birimlerini belirlemek,
- Yerleşim alanlarında makroform, altyapı, yapılaşma, kentsel doku, açık alanlar, kullanım türleri ve tehlikeli kullanımlar, acil durum hizmet tesisleri, tarihi ve kültürel varlıklar ile özel tehlike alanlarına ilişkin riskleri tespit etme ve azaltma yöntemlerine ve bunların eşgüdümünü sağlayacak sakınım planlamasına ilişkin esasları belirlemek,
- Risk öncelikli sektör ve alanlar ile yerleşim birimlerinde sakınım plan ve risk azaltma projelerinin yapılması ve yaptırılması esaslarını belirlemek,
- Risk öncelikli kentler için hazırlanan veya hazırlatılan sakınım planlarını onaylamak,
- Sakınım planları ve risk azaltma projeleri uygulamalarını izlemek, başarılı uygulamaların tanıtımını sağlamak ve ulusal ve uluslararası düzeylerde ödüllendirilmesi için girişimlerde bulunmak,
- Yerel yönetimlerin risk yönetim esaslarının belirlenmesi, risk azaltmada etkin modellerin özendirilmesi, sakınım planlarından imar planlarına aktarılması gereken kararların belirlenmesi, kurum ve kuruluşlarda, yerel topluluklarda risk azaltma yöntemlerinin geliştirilmesi ve uygulanmalarını teşvik etmek, mevcut imar planlarını hazırlanan sakınım planlarını dikkate alarak revize etmek, yeni imar planlarını sakınım planlarıyla bütünleşik olarak hazırlamak/ hazırlatmak,
- Bu işlemlere ilişkin usullerin belirleneceği bir yönetmelik, teknik şartname ve ikincil düzenlemelerin hazırlamak ve uygulamak

Eğitim, Bilimsel Gelişmeler, Mevzuat ve Uluslararası İlişkiler İşleri

Eğitim, bilimsel gelişmeler, mevzuat ve uluslararası ilişkiler çalışmaları şunlardır:

- Yerel yönetimler, yerel topluluklar, temel eğitim kurumları, üniversiteler, ilk ve orta öğretim kurumları ile diğer kurum ve kuruluşlar yönetim ve afet uzmanlarının sürekli eğitimi için

- İlgililerle programların işbirliği ile geliştirilmesi ve yürütülmesi esaslarını belirlemek,
- b) Afetler ve afet yönetimine ilişkin eğitim veren kuruluşları akredite etmek,
 - c) Risk ve kriz yönetimi alanında uzmanlaşan üniversite araştırma birimleri, TÜBİTAK ve yurt dışı kuruluşlar ile araştırma, geliştirme, uygulama konularında işbirliği programları geliştirmek,
 - d) Afetlerle ilgili mevzuatta risk ve kriz yönetimini güçlendirmek, risk azaltma hedeflerini gerçekleştirmek üzere yapılması gereken değişiklikleri izlemek, zorunlu sigorta, vergileme, yapı denetimi mevzuatı ve finansman ile ilgili risk azaltma amaçlı geliştirme ve revizyon çalışmalarında bulunmak,
 - e) Özel ve kamu kuruluşlarının risk yönetim kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla programlar geliştirmek,
 - f) Sivil toplum kuruluşları ve yerel toplulukların risk azaltma ve dayanışma girişimlerini teşvik etmek,
 - g) Ulusal ve yerel platformların kurulmasına ve çalışmalarına destekler vermek

Mevzuat Önerileri

7269 sayılı yasa: Bu yasanın güncel gereksinmelere göre yeniden düzenlenmesi gereği vardır.

3194 sayılı İmar Kanunu: Sakınım planlarının içeriği ve hazırlanması, imar planlarına girdi oluşturması yöntemlerine ilişkin esasların, risk azaltma amaçlı yapılaşma ve kullanım önlemlerinin, güçlü uygulamalar için yeni yaptırım araçlarının, katılım süreçlerinin tanımlanması gereği vardır. Yakın geçmişte bu hedefleri gözeterek hazırlanan taslakların ve kimi araştırmaların bu hazırlıkta katkıları alınmalıdır. 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili mevzuat, Şura önerileri ve farklı görüşleri dikkate alarak, Şura'nın birinci Komisyonu tarafından önerilen "Şehircilik ve Planlama Kanunu" altında yerleşme ve planlama sorunlarını çözecek biçimde bütünleşik olarak yeniden düzenlenmelidir.

Zorunlu Deprem Sigortası: Bu uygulamanın bir yasaya kavuşturulması, yeni düzenlemede risk azaltma hedefine ağırlık veren bir açılım yapılması sağlanmalıdır.

Yapı Denetimi: Bu işleyişin daha güvenilir ve yetkinlik gerektiren bir süreç niteliği kazanması sağlanmalıdır.

Yerel Yönetimler: İl Özel İdaresi, Belediye ve Büyükşehir yasalarında bu yönetimlerin sorumlulukları yalnızca risk yönetimi konuları ile sınırlı tutulmalı, acil durum/kriz konuları mülki yönetim yetkisinde bırakılmalıdır. Söz konusu sorumlulukların uygulama yöntem ve biçimleri 3194 sayılı yasa ve ilgili yönetmeliklerinde tanımlanmalıdır.

Dönüşüm Tasarısı: Belediyelere sağlanmak istenen "kentsel yenileme ve dönüşüm olanağı"nın İmar Kanunu kapsamında düzenlenmesi sağlanmalıdır. Yüksek risk gösteren alanlarda bu uygulamaya ayrıcalıklı yöntemler kazandırılmalı, yerel toplulukların katılımı ve ortaklıklar kurulması yoluyla dönüşüm süreçlerinin örgütlenmesi sağlanmalıdır.

Öğretim, Araştırma ve Pilot Uygulamalar

Üniversiteler: Şehir planlama bölümlerinde kentsel risk yönetimi ve sakınım planlaması konularında teorik ve uygulamalı öğretimin yaygınlaştırılmasının özendirilmesi sağlanmalıdır. Üniversiteler, buldukları bölgelerde risk araştırmaları için orta vadeli programlar geliştirmelidir.

YÖK: Üniversiteler arası kurullar yoluyla üniversitelerde çok disiplinli afetler öğretim programları geliştirmelidir.

TÜBİTAK: Kentsel risk araştırmalarının özendirilmesi için kaynak ayrılmalıdır.

İstanbul'un Özel Durumu: Deprem Master Planı önerilerinin projelendirme ve uygulama çalışmalarını zaman geçirilmeden başlatılmalıdır; Büyükşehir ölçeğinde ve yüksek risk gösteren alanlarda risk azaltma uygulamalarına ve öncelikli risk sektörlerinde (sanayi, özel tehlike alanları, açık alanlar, altyapı sistemleri, tehlikeli kullanımlar, ADG tesisleri, vb.) topluluk katılımlı yöntemler geliştirilerek uygulamaların öncelikli olarak hayata geçirilmesi sağlanmalıdır; İstanbul'da ağırlık verilmesi gereken yaklaşım, tekil yapı güçlendirme yanı sıra, katılımlı ortaklıklar kurma yoluyla toplu yenileme süreçlerinin cazip kılınması olacaktır.

EK-2. SÖZLÜK

Not: Bu sözlük komisyon üyelerinin kullandıkları kavramlara attetikleri anlamları açıklamaktadır. Okuyucuya bu açıklamaları, tüm komisyon üyeleri tarafından onaylanmadığını bilerek kullanması tavsiye edilir.

A

- **ACİL ÇIKIŞ (Emergency Exit):** Tehlike anında kapalı bir mekândan insanların süratle ve güvenli bir şekilde çıkartılmasını (tahliye edilmesini) ve bu işe imkân verecek nitelikte tasarlanmış olan çıkış kapıları.
- **ACİL DURUM (Emergency):** İvedilikle müdahale etmeyi ve acil yardım faaliyetlerini yürütmeyi gerektiren, yerleşim birimlerinin, kurum ve kuruluşların iş yapma kapasitesini ciddi bir şekilde durdurma potansiyeli veya etkisi olan ancak yerel imkânlar ile baş edilebilecek, durum, hâl ve olaylar.
- **ACİL DURUM YÖNETİMİ (Emergency Management):** Afet olayının meydana gelmesinden hemen sonra başlayarak, etkilenen toplulukların tüm ihtiyaçlarını (enkaz kaldırma, arama ve kurtarma, ilk yardım, tahliye, temel ihtiyaç malzemelerinin temini, kargaşa ve düzensizliğe karşı güvenliğin sağlanmasına yardımcı olma, idari ve teknik hizmet desteği sağlama vb.) zamanında, hızlı ve etkili olarak Afet Acil Yardım Planlarının öngördüğü acil durum servisleri tarafından yerine getirilmesini sağlayan yönetim süreci.
- **ACİL SAĞLIK HİZMETLERİ (Emergency Medical Services):** Acil hastalık ve yaralanma hallerinde konusunda özel eğitim almış kişilerle oluşturulmuş ekipler tarafından, tıbbi araç ve gereç desteği ile olay yerinde, nakil sırasında ve sağlık kurum ve kuruluşlarında sunulan tüm sağlık hizmetleri.
- **ACİL YARDIM (Emergency Relief):** Afetzedelerin aranması, kurtarılması, yaralılara ilk yardım ve tıbbi tedavi yapma, aç ve açıkta kalan ailelerin geçici barındırılması ve bunların, beslenme, korunma, güvenlik, temizlik, haberleşme, psikolojik destek, vb. ihtiyaçlarının karşılanması ile muhtemel salgınların önlenmesi için yapılan ve genellikle 15 gün süreyle devam eden yardımlar.
- **ACİL YARDIM PLANLARI (Emergency Relief Plans):** Afet ve acil durumlara hızlı, etkili ve koordineli olarak müdahale edebilmek ve etkilenen toplulukların acil yardım ihtiyaçlarını zamanında, hızlı ve etkili olarak karşılayabilmek için, mahalle, ilçe veya il düzeyinde yerleşmelerin karşı karşıya buldukları tüm tehlikeleri ve muhtemel afetlerde uğranacak kayıp ve zararları afet senaryolarıyla gerçekçi biçimde ortaya koyan, kimlerin, ne zaman, nerede, hangi görev ve yetki ile hangi imkân ve kaynakları kullanarak olaya müdahale edeceklerini belirleyen, eğitim ve tatbikatlarla sürekli yenilenen ve geliştirilen belgeler. Afetlere ilişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair 88/12777 sayılı yönetmelik, Ülke, İl ve İlçe düzeyinde yapılacak acil yardım planlarının genel esaslarını vermekte ve yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak, hizmet guruplarının çeşitlendirilmesi, eylem planlarının geliştirilmesi, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının görevlendirilmesi vb. gibi konuları, mülki idare amirlerinin yetkisine bırakmaktadır.
- **ACİL YARDIM SÜRESİ (Emergency Relief Period):** Afetin meydana gelmesi ile başlayan ve afetin sona ermesinden sonra da 15 gün devam eden süre. Acil yardımlar ve bununla ilgili harcamaların yapıldığı bu süre gerektiğinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca uzatılabilmektedir.
- **AFET (Disaster):** İnsanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilenen topluluğun yerel imkân ve kaynaklarını kullanarak baş edemeyeceği doğal veya insan kökenli olaylar ile sonuçları.

- **AFET BAĞIŞLARI (Disaster Donations):** Afet nedeniyle bireysel ya da kurumsal olarak yapılan her türlü maddi katkı. Yurtiçi ve yurtdışı bağışların nasıl toplanacağı konusunda yasal düzenlemeler bulunmaktadır.
- **AFET BİLGİ SİSTEMLERİ (Disaster Information Systems):** Afetlerin her safhasında fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıpları en aza indirmek için konuyla ilgili verilerin ve bilginin eş güdüm içinde zamanında sağlandığı, analiz edildiği ve değişiminin sanal bir ağ ortamında kolaylıkla yapılabildiği bütünlük ve teknolojik sistemler.
- **AFET ÇADIRI (Disaster Relief Tent):** Genellikle Türk Kızılay'ı tarafından, afet sahasına ilk anda gönderilen farklı nitelik ve tipe sahip kısa süreli acil barınma malzemesi. Kızılay çadırı olarak da bilinir.
- **AFET DÖNGÜSÜ (Disaster Continuum):** Bir afeti izleyen ve bir sonraki afete kadar birbirini takip eden Müdahale, İyileştirme, Yeniden inşa, Zarar azaltma ve Hazırlık aşamalarının tümü.
- **AFET ENVANTERİ (Disaster Inventory):** Afet durumunda hizmet verecek kuruluşların, elinde bulunan malzeme, kaynak ve imkânların stok durumunu yönetmesine imkân veren kayıtlar.
- **AFET GÖNÜLLÜSÜ (Disaster Volunteer):** Afet öncesinde, sırasında veya sonrasında, ihtiyaç duyulan alanda karşılık beklemeden kamu kurum ve kuruluşları, Kızılay veya başka bir insani yardım kuruluşu için hizmet vermek üzere önceden eğitilmiş bireyler.
- **AFET İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (General Directorate of Disaster Affairs):** 7269 sayılı Afetler kanununun vermiş olduğu görevleri yürütmek, afetlerin önlenmesi ve etkilerinin azaltılması amacıyla merkezi ve yerel düzeyde alınması gereken tedbirlerle, strateji, hedef ve politikaları belirlemek için Bayındırlık ve İskân Bakanlığına bağlı olarak görev yapan kamu kuruluşu.
- **AFET MEVZUATI (Disaster Regulations):** Afetlerin her yönü ile ilgili olarak yürürlüğe konulmuş ve uygulanmakta olan; kanun, kanun hükmünde kararname, bakanlar kurulu kararı, tüzük, yönetmelik, genelge gibi düzenleyici belgelerin tümüne verilen genel ad.
- **AFET POLİTİKALARI (Disaster Policies):** Siyasi iradenin, afetlerin önlenmesi ve zararların azaltılması konusundaki görev ve öngörülerin ne olduğu, hangi önlemleri almak için nasıl bir yol izleneceğini, merkezi ve yerel düzeylerde nasıl örgütlenileceğini, önceliklerinin neler olduğunu ve hangi kaynakların kullanacağını gösteren ve ulusal nitelikteki planların temelini oluşturan önlemler bütünü.
- **AFET RİSKİ (Disaster Risk):** Belirli bir tehlikenin, belli bir mekânda gelecekte belirli bir zaman süresi içerisinde meydana gelmesi halinde, bunların insanlara, insan yerleşmelerine ve doğaya zarar veya hasar verebilirlikleri ile orantılı olarak oluşabilecek kayıpların olasılığıdır. Afet riski matematiksel olarak "Risk= Tehlike Olasılığı x Zarar Görebilirlik" olarak ifade edilir.
- **AFET RİSKİNİ BELİRLEME (Disaster Risk Assessment):** Afet riskinin nicel ya da nitel yollarla (matematiksel/nicel olarak Risk = Tehlike x Değer (etkilenebilecek unsurlar) x Zarar Görebilirlik (etkilenme oranı)) belirlenmesi ya da hesaplanması ve kabul edilebilir olup olmadığının değerlendirilmesi. Afet riskinin belirlenebilmesi için öncelikle afete yol açabilecek tehlikelerin neler oldukları; yerleri, büyüklükleri, oluş sıklıkları, tekrarlanma süreleri ve etkileyebilecekleri alanlar belirlenmeli, bu tehlikeden etkilenebilecek nüfus, yapı ve alt yapılar, ekonomik ve sosyal değerler, çevre, v.b. tüm değerlerin envanterini çıkarmak gerekir. Tehlikenin gerçekleşmesi halinde bu değerlerin uğrayabilecekleri fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel kayıplar böylece önceden tahmin edilebilir.
- **AFET SENARYOLARI (Disaster Scenarios):** Afet riskini belirleme çalışmaları sonucunda elde edilen ve farklı büyüklük ve konumlardaki tehlikelerin gerçekleşmesi halinde meydana gelebilecek tüm zarar ve kayıpları tahmin etmeye yarayan değerlendirme ve irdelemeler.

- **AFET TEHLİKESİ (Disaster Hazard):** Belli bir zaman ve mekânda can ve mal kayıpları ile fiziksel, toplumsal, ekonomik ve çevresel kayıp ve zararlara yol açabilecek doğal ve insan kökenli olayların olma olasılığı.
- **AFET YÖNETİMİ (Disaster Management):** Afet etkisi doğurabilecek olayların önlenmesi veya zararlarının azaltılması amacıyla afetlere / acil durumlara hazırlık ve onların olası zarar / risklerinin azaltılması ile birlikte afetler / acil durumlardan sonra müdahale etme ve iyileştirme gibi çalışmaların tümünde yapılması gereken çalışmaların toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi, gerekli mevzuat ve kurumsal yapıların oluşturulması veya yeniden düzenlenmesi, etkin ve verimli bir uygulamanın sağlanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının bu ortak amaçlar doğrultusunda çalışması.
- **AFETE DUYARLI PLANLAMA (Disaster Sensitive Planning):** Yerleşime açılması düşünülen veya yerleşik alanlardaki tüm afet tehlike ve risklerini dikkate alan, bu tehlike ve risklerin önlenmesi, dışlanması veya olası zararlarının azaltılması amacıyla hazırlanan, kısa, orta ve uzun vadeli hedef, politika, strateji ve faaliyetleri belirleyerek eylem planlarının temelini oluşturan planlama modeli ve süreci.
- **AFETE HAZIRLIK (Disaster Preparedness):** Afetlere zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmek, olası kayıpları en aza indirmek, riski azaltmak için afet öncesinde yapılması gereken planlama, eğitim, tatbikat, erken uyarı sistemlerinin kurulması, acil yardım malzeme stokları, halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gibi faaliyetlerin sürekli ve sürdürülebilir olarak yürütüldüğü süreç.
- **AFETE MARUZ BÖLGE (Disaster – Prone Area):** Deprem, yangın, sel, heyelan, kaya düşmesi, çığ ve benzeri tehlikeler nedeniyle afete uğramış olduğu veya uğrayabileceği, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, (su baskınları için Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü) teknik heyetleri tarafından tespit edilen ve afete maruz olduğu Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan bölge.
- **AFETE MÜDAHALE (Disaster Response):** Afetin oluşundan hemen sonra başlayıp, mümkün olan en kısa süre içerisinde çok sayıda insanın hayatını kurtarmayı, yaralıların tedavilerini sağlamayı, açıkta kalanların barınma, beslenme, korunma, ısınma, haberleşme, ulaşım, tahliye, güvenlik, psikolojik ve sosyal destek, gibi hayati gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan faaliyetler.
- **AFETE MÜDAHALE KAPASİTESİ (Disaster Response Capacity):** Afete müdahale için, toplumda var olan imkân ve kaynakların tümünü. Kişi, kurum ve kuruluşların zarar azaltma ve hazırlık evrelerindeki çalışmalarının etkinliğine bağlı olarak, afete zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmeleri ve acil yardım hizmetlerini yürütebilmeleri bu kapsamdadır.
- **AFETLERE DİRENÇLİ TOPLUM (Disaster Resilience Community):** Toplumun olası yeni bir afete karşı daha dirençli kılınması amacıyla yapılan zarar azaltma, hazırlık ve iyileştirme faaliyetleri sonucunda afet zararlarının azaltılması için etkin önlemler alabilen, her tür ve büyüklükteki afetlerden olabildiğince az zarar gören ve hazırlıklı olduğu için de kısa süre içerisinde ve dışarıdan büyük yardımlar almadan normal yaşam düzenine dönebilen topluluklar.
- **AFETLERİN ETKİLERİ (Disaster Impacts):** Afetlerin insanlar, yerleşme alanları ve çevre (fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel vb) üzerindeki doğrudan etkileri (can kayıpları, yaralanma ve sakat kalmalar, yapı ve alt yapı hasarları, eşya ve stok kayıpları, tarım alanları ve tarım ürünleri kayıpları, kültür mirası ve müzelerdeki kayıplar, acil yardım ve kurtarma, iyileştirme ve yeniden inşa faaliyetlerinin tüm giderleri, v.b), yol açtıkları zarar ve kayıplar ile dolaylı (üretim, turizm, ticaret ve hizmet sektörlerinin kısa veya uzun süreli devre dışı kalması nedeniyle uğranılan gelir kayıpları, eğitim, sağlık, ulaştırma, enerji v.b. gibi sektörlerdeki

hasarlar nedeniyle uğranılan hizmet kayıpları, üretim ve hizmet azalmasının yol açacağı fiyat artışları, kalkınma planlarındaki yatırımların askıya alınmasının doğuracağı alternatif maliyetler, işsizlik, göç, sakat ve kimsesiz kalanlarla, psikolojik travma yaşayanların yol açtığı sosyal maliyetler, vb.) ve ikincil etkiler (üretim ve hizmet kaybının yol açabileceği pazar kaybı, aşırı talebin neden olduğu karaborsacılık, sosyal dengelerin bozulmasının yol açabileceği asayişsizlik, hırsızlık, yağmacılık, tecavüz, v.b. gibi olayların aşırı derecede artışı vb.) de dâhil olmak üzere meydana gelen tüm değişiklikler.

- **AĞIR HASAR (Heavy Damage):** Yığma yapıların duvarlarında 10 mm'den daha geniş ve yaygın kesme çatlakları (çapraz çatlaklar), bina köşelerinde ayrılma, ezilme ve dökülmeler olması, binanın düşeyden ayrılması ile betonarme yapıların taşıyıcı sistemlerinde 2 mm'den daha geniş ve yaygın kesme çatlakları ile dış yüzeyde dökülmeler olması ve donatıların ortaya çıkması, kolon-kiriş birleşim yerlerinde ezilmeler, yer değiştirmeler, bazı kolon ve kirişlerde kısmi göçmeler olması durumu.
- **AİLE AFET PLANI (Family Disaster Plan):** Bir afet durumunda, aynı evde yaşayan bireylerin afetin olası olumsuz etkilerinden korunabilmek veya afeti en az zararla atlatabilmek için neleri, nasıl, ne zaman ve ne şekilde yapacaklarını gösteren, aile bireylerince konuşularak hazırlanmış ve unutulmaması gereken ortak davranış planı.
- **AKTİF FAY (Active Fault):** Yakın geçmişte (son 10.000 yıl) hareket ettiği belirlenen, üzerinde küçük depremler kaydedilen veya yıllık yer değiştirme miktarı 1 mm'den büyük olan ve gelecekte de kırılarak deprem oluşturma ihtimali taşıyan kırıklar.
- **ALTYAPI SİSTEMLERİ (Sub-construction Systems):** Su, kanalizasyon, elektrik, doğal gaz, telefon, ulaşım ve haberleşme sistemlerinin tümü.
- **ANİ SEL (Flash Flood):** Şiddetli yağışın başlamasını takip eden ilk 6 saatlik süre içerisinde nehir, dere ve kuru derelerdeki suların süratle yükselmesi sonucu hızla gelişen sel.
- **ARAMA ve KURTARMA (Search and Rescue):** Afet nedeniyle güç durumda kalmış insanların, özel olarak eğitilmiş ve donatılmış kişilerden oluşan resmi veya özel ekipler tarafından aranması, bulunması, kurtarılması çalışmaları. Aynı zamanda afetzedelere tıbbi ilk yardımın yapılması en yakın sağlık merkezine nakledilmesi de bu kapsamdadır.
- **ARAZİ KULLANIMI (Land-use):** Bir yerleşim alanının kullanım türlerini (konut, park, ticaret, sanayi, donatı alanları vb.) ifade etmek ve mekânsal planlama faaliyetlerinde kullanılmak üzere tanımlanmış arazi sınıfları.
- **ARAZİ KULLANIM PLANLAMASI (Land-use Planning):** Yerleşmelerin genel arazi kullanım biçimleri, gelişme yön ve büyüklükleri, başlıca bölgeleme kararları, bölgelerin gelecekteki nüfus yoğunlukları ile yapılaşmanın genel özellikleri, ulaşım sistemi gibi konularda ilke ve kararları belirleyen planlama faaliyeti.
- **ARTÇI DEPREM (Aftershock):** Büyük bir depremin ardından aynı bölgede meydana gelen daha küçük depremlere verilen genel ad. Önceleri yoğun olan artçı sarsıntıların sayısı zaman içerisinde gittikçe azalarak haftalar, aylar ve bazen yıllarca devam edebilir.
- **ASİT YAĞMURU (Acid Rains):** Kömür, benzin, mazot gibi petrol ürünlerinin yanması sonucunda atmosfere yayılan kükürt dioksit ve azot oksitlerin atmosfere karışarak buradaki nem ile tepkimeye girmesiyle meydana gelen ve pH'ı 5,5'dan düşük olan, canlılar ve yapılar için zararlı yağışlar.
- **AZ HASAR (Slight Damage):** Yapılarda oluşan ince siva çatlakları, siva dökülmeleri, duvarlarda 1 – 4 mm genişliğe kadar oluşan fakat yaygın olmayan ince çatlaklar ile bacalarda çatlama kırılma ve kısmi devrilmeler.
- **AZALIM İLİŞKİSİ (Attenuation Relationship):** Genel olarak kuvvetli yer hareketinin ivmesi, hızı veya şiddetini, depremin büyüklüğüne, uzaklığına ve geçtiği ortamın özelliklerine bağlı olarak değiştiğini gösteren matematiksel ilişkiye verilen ad. Yeterli sayıda kuvvetli yer hareketi kaydının mevcut olduğu durumlarda, yerel zemin yapısı, topografya, faylanmanın özellikleri gibi etkileri de dikkate alarak yeni azalım ilişkileri geliştirmek mümkündür.

B

- **BAĞIMSIZ BÖLÜM (Condominium, Individually Owned Residence in a Multi-unit Building):** Ana gayri menkulden ayrı ve başlı başına kullanmaya elverişli olan, kat mülkiyeti kanunu hükümlerine göre bağımsız mülkiyete konu bölümler.
- **BAĞIŞ YÖNETİMİ (Donation Management):** Yapılacak aynı ve nakdi bağışların teşvik edilmesi, kampanyalar düzenlenmesi, yönlendirilmesi, toplanması, tasnif edilmesi, paketlenmesi, gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması ve bağışçının bilgilendirilmesi gibi aşamalardan oluşan süreç.
- **BAŞA ÇIKMA YETENEĞİ (Coping Capability):** Kurum, kuruluşlar, toplum, birey, vb. afetten etkilenen birimlerin var olan kaynaklarını, afet olayı veya sürecinin alışılmamış, normal olmayan ve zorlu koşulları süresince yapılacak çalışmalarla iyileştirici yönde ve olumlu sonuçlara ulaşmak amacıyla kullanılabilir düzeyi.
- **BEKLENEBİLECEK EN BÜYÜK DEPREM (Maximum Credible Earthquake):** Jeolojik ve sismolojik verilere dayanarak, belirli bir deprem kaynak zonu içerisinde ve belirli bir sürede meydana gelmesi beklenen en büyük deprem.
- **BEKLENEN EN BÜYÜK DEPREM (Maximum Expected Earthquake):** Yapıların depreme dayanıklı olarak yapılabilmesi için yapı hesapları yapılırken esas alınan, Deprem yönetmeliğimizde Tasarım Depremi olarak adlandırılan, tekrarlanma periyodu 475 yıl olan depreme verilen ad.
- **BİNA (Building):** Kendi başına kullanılabilen, üstü örtülü, insanların içine girebilecekleri, oturma, çalışma, eğlenme, dinlenme, ibadet etme, vb. her tür kullanıma uygun yapılar.
- **BİYOLOJİK TEHLİKE (Biological Hazard):** İnsanlar, hayvanlar ve bitkiler üzerinde her türlü hastalık yapıcı, zehirleyici veya ölümcül özellikler taşıyan makro ve mikro organizma türlerinin oluşturduğu tehlike verilen genel ad.
- **BÖLGE PLANI (Regional Plan):** Mekânsal strateji geliştirme niteliği taşıyan ve sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini bölgesel olarak belirleyen üst ölçek planlar. Sektörel hedef ve politikaları, yerleşmelerin gelişme potansiyellerini, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımlarını tanımlayan ve bölgelerarası gelişme farklılıklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bu planlar yasa gereği Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılır veya yaptırılır.
- **BÖLGELEME (Zoning):** Şehir planlaması disiplininde yerleşimlerin işlevsel açıdan konut, ticaret, sanayi, yönetim v.b. gibi bölgelere ayrılarak planlanması sistemi.
- **BÖLGESEL AFET (Regional Disaster):** Birden çok il, ilçe veya köyde hasar ve kayıplara yol açan ya da bir il, ilçe veya bölgenin fiziksel, ekonomik ve sosyal yapısını etkileyen büyük afetler. Bu durumda Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca tek tek genel hayata etkinlik kararları alınması yerine, afetten etkilenen tüm bölge için tek bir bölgesel afet kararı alınır.
- **BUZLANMA (Icing):** Hava sıcaklığının sıfır veya sıfır derecenin altına düşmesiyle, sıvı yüzeylerin donarak buz haline gelmesi olayı. Sıcaklığın 0° C ile -10° C arasında olduğu yerlerde şeffaf buzlanma oluşur ve yol satırları gözle görülmeyen buzla örtülür. Buzlanma yolları güvensiz kılan ve ulaşımı aksatan etkenlerin başında gelir.
- **BÜTÜNLEŞİK AFET YÖNETİMİ (Integrated or Comprehensive Disaster Management):** Tüm tehlikeleri dikkate alan, afet yönetiminin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemleri, toplumun tüm güç ve kaynaklarını kullanarak gerçekleştirmeye çalışan bir yönetim süreci.
- **BÜYÜTME (Amplification):** Bakınız; Yer Hareketi Büyütmesi.

C

- **COĞRAFI BİLGİ SİSTEMİ (Geographic Information System, GIS):** Mekânsal içerikli verilerin toplandığı grafik ve öznitelik verilerinin bütünleşik olarak saklandığı, işlendiği ve kullanıcıya sunulduğu, karar verme, yönetim, planlama, analiz vb. işlemlerde kullanmak üzere mevcut veriyi işleyerek bilgi üreten ve bilgi alışverişinde standardizasyonu öngören

bilgisayar donanımı, yazılım, insan kaynakları ve veri elemanlarından oluşan bir bütünleşik bilgi sistemi.

Ç

- **ÇAMUR AKINTISI (Mud Flow):** Şiddetli yağışlar sırasında ve/veya hemen sonrasında dağ yamaçlarından ve vadilerden aşağı hızla akarak hareket eden ve su, toprak, kaya parçası / blok ve bitkisel eleman içeren çamur malzeme.
- **ÇEVRE (Environment):** Bir canlının veya canlılar topluluğunun (insan ve insan topluluğu – toplum, hayvan ve hayvan topluluğu – sürü, bitki ve bitki topluluğu – örtü) varlığını ve gelişimini etkileyen tüm fiziksel, sosyal, kültürel etmenler ve koşullar ile karşılıklı etkileşimlerinin içinde yer aldığı ortam.
- **ÇEVRE DÜZENİ PLANI (Environmental Arrangement Plan, Development Framework Plan):** Doğal kaynakların akılcı kullanımını sağlamak amacıyla kalkınma planları ile varsa bölge planları temel alınarak yapılan korunması gereken alanlarla, tarım, sanayi, konut, ulaşım, turizm v.b. gibi arazi kullanım kararlarını, politika ve stratejilerini belirleyen üst ölçekli fiziki plan. Sürdürülebilir ve dengeli kalkınma amacına uygun olarak, ekonomik gelişme ile ekolojik kararların birlikte düşünülmesine imkân veren, ölçekleri 1/25.000, 1/50.000 veya 1/100.000 olabilen, plan notları ve plan açıklama raporuyla beraber bir bütün oluşturan planlardır. Yasa gereği İl Özel İdareleri tarafından yapılır veya yaptırılır.
- **ÇEVRE KİRLENMESİ (Environmental Pollution):** Doğal çevrede meydana gelerek canlıların sağlığını, çevresel yaşam koşullarını ve ekolojik dengeyi bozan her tür kirlenme olgusu ve olayının genel ad.
- **ÇEVRE KORUMA (Environmental Protection):** Çevresel doğal değerlerin ve ekolojik dengelerin bozulmasını ve yok olmasını önlemek. Varolan bozulmaları gidermeye, çevreyi iyileştirmeye, geliştirmeye, kirliliğini önlemeye yönelik çalışmalarını da kapsar.
- **ÇEVRE KORUMA ALANLARI (Natural Habitat Areas):** Ulusal mevzuat veya taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler gereğince koruma altına alınan alanlarla, ekolojik değeri olduğu için koruma altına alınmış alanların tümüne verilen genel ad.
- **ÇEVRE YÖNETİMİ (Environmental Management):** Doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişimini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin idari, teknik, hukuki, politik, ekonomik, mali, sosyal ve kültürel araçlar kullanılarak uygulanması süreci.
- **ÇEVRESEL BOZULMA (Environmental Degradation):** İnsan aktiviteleri ve davranışları ile bazen de doğal afetlerle birlikte gelişerek özellikle görünür mevcut temel doğal kaynaklara zarar veren veya doğal süreçleri tersine çeviren oluşum.
- **ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ (Environmental Impact Assessment):** İnsan ve toplumun herhangi bir gereksinimini karşılamaya yönelik olarak bir teknik girişimin projelendirilmesi – hazırlanması, gerçekleştirilmesi – yapılması, işletilmesi – çalıştırılması süresinde veya söz konusu teknik girişim faaliyetinin sona ermesi durumunda; insan çevresinde, yapay çevrede ve doğal çevrede doğrudan veya dolaylı olarak kısa ya da uzun bir dönem sonunda, geçici veya kalıcı bir şekilde, olumlu ya da olumsuz yönde ortaya çıkan yahut ortaya çıkma olasılığı bulunan her türlü değişim ve değişikliklerin (çevresel etki) belirlenmesi amacıyla yapılan kapsamlı çalışmalar.
- **ÇIĞ (Avalanche):** Genellikle dağ yamaçlarında biriken kar kütlelerinin doğal nedenlerle kendiliğinden veya tetikleyici bir yapay etki sonucunda aniden ve büyük bir hızla harekete geçmesi.
- **ÇIĞ UYARISI (Avalanche Warning):** Çığ olasılığının yüksek olduğu yerlerde ve günlerde çığ tehlikesi ve riski konusunda halka, dağcılara, kayakçılara ve görevlilere, çeşitli iletişim araçları ile duyuru yapılması işlemi.
- **ÇÖKÜNTÜ HAVZASI (Subsidence Basin):** Her iki kenarında yer alan fayların oluşturduğu

uzun ve geniş havzalara verilen genel addır. Ege bölgesinde bulunan Büyük Menderes, Küçük Menderes ve Gediz çöküntü havzaları buna örnektir. Bu tür bölgeler jeolojik karşılığıyla aynı zamanda birer “Graben” alanı.

- **ÇÖLLEŞME (Desertification):** Kurak, yarı kurak ve az yağış alan bölgelerde iklim değişiklikleri, yerel doğal etmenler ve insan faaliyetleri gibi etkenler nedeniyle verimli toprak kalitesinin bozulması ve hatta topraksızlaşma.

D

- **DENETÇİ MİMAR VE MÜHENDİS (Supervising Engineer or Architect):** TMMOB'ye bağlı meslek odalarına üyeliği devam eden ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na kendilerine denetçi belgesi verilmiş bulunan Mimar ve Mühendislerin yetkilendirilme unvanı.
- **DEPREM (Earthquake):** Yer Sarsıntısı, Zelzele, Hareket, Hareket-i Arz gibi farklı kelimelerle de ifade edilen; tektonik kuvvetlerin etkisiyle yer kabuğunun kırılarak aniden hareket etmesi sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayı.
- **DEPREM BÖLGELERİ HARİTASI (Earthquake Hazard Zoning Map):** Ülke genelinde, deprem kaynak zonlarında meydana gelebilecek en büyük depremler, bunların neden olabileceği kuvvetli yer hareketi ivme değerleri ve azalım ilişkileri esas alınarak hazırlanan, yapı tasarımındaki hesaplamalarda kullanılan, zonlanmış etkinlik dereceleri halinde deprem tehlikesini gösteren küçük ölçekli genel bölgeleme haritası.
- **DEPREM BÜYÜKLÜĞÜ (Earthquake Magnitude).** Depremin ortaya çıkardığı toplam enerjiyi ifade eden, aletsel ölçüm ve hesaplama sonucunda bulunan değerdir. İlk olarak 1936 yılında 'Richter' tarafından tanımlandığı için bu adla anılır. Farklı sismik dalga verilerini ve belirli kriterleri kullanarak çeşitli deprem büyüklüğü (Magnitudü) hesaplama yöntem ve formülleri geliştirilmiştir. Md, Ms, Mi, Mb, Mw şeklindeki kısaltmalarla ifade edilir.
- **DEPREM DALGALARI (Seismic Waves):** Bakınız; Sismik Dalgalar.
- **DEPREM FİRTINASI (Seismic Storm):** Sınırlı bir alan ve süre içerisinde çok sayıda meydana gelen ve büyüklükleri birbirine çok yakın olduğu için ana şok veya artçı olarak değerlendirilemeyen depremlere verilen ad.
- **DEPREM KAYNAK ZONU (Seismic Source Zone):** Değişik yön ve doğrultuda birden çok diri fay veya fay parçasından oluşan ve her noktasında hasar yapıcı bir deprem meydana getirme olasılığının eşit olduğu kabul edilerek sınırlandırılmış bölge.
- **DEPREM KUŞAĞI (Seismic Belt, Earthquake Belt).** Levha sınırlarında oluşan ve büyük depremlerin bu sınırlar boyunca meydana geldiği küresel ölçekteki zonlar.
- **DEPREM ŞİDDETİ (Seismic Intensity):** Depremlerin insanlar, çevre, yapılar ve doğa üzerinde meydana getirdiği etkiler, hasarlar veya değişimlerin gözleme dayalı derecelendirilmesi. Deprem şiddetini 12 derece üzerinden tanımlayan ve ülkemizde de kullanılan bu cetveller arasında başlıcaları Medvedev-Sponheur-Karnik (MSK), Değiştirilmiş Mercalli (MM) ve Avrupa Makro Sismik Şiddet Cetveli (EMS)'dir. Depremin şiddeti, tek bir yapı veya yapı gurubundaki değil, bir yerleşmedeki farklı yapı türlerinde meydana gelen hasarın tür ve etkinliğini gösterir.
- **DEPREM YÖNETMELİĞİ (Earthquake Resistant Design Code).** Türkiye Deprem Bölgeleri haritasıyla belirlenmiş tehlike bölgelerinde yapılacak bina türü yapıların, depreme dayanıklı olarak inşa edilebilmesi için gereken hesap esasları ile yapıım kurallarını, binaların önem derecesi ve yerel zemin koşullarını da dikkate alarak belirleyen yönetmelik.
- **DEPREMİN DEVAM SÜRESİ (Earthquake Duration):** Yapılar üzerinde hasara yol açan, yer hareketini kaydeden ivme kayıt cihazları (accelerometer) kullanılarak ölçülen, kuvvetli yer hareketinin devam ettiği süre. M>7.0 olan depremler için bu süre genellikle 30 – 40 saniye dolayındadır.
- **DEPREMSELLİK (Seismicity):** Depremlerin zaman ve mekândaki dağılımına denir

- **DIŞODAK (Epicenter):** Deprem odak noktasının (içodak) yeryüzü üzerindeki iz düşümüdür. Genel olarak depremin en çok hasar yaptığı veya en güçlü olarak hissedildiği yerdir.
- **DİLATASYON (Dilatation):** Deprem, genleşme, farklı oturma gibi hareketlerin yapılarıdaki etkisini karşılayabilmek için yapı bütünündeki farklı bloklar arasında bırakılan mesafeye verilen ad.
- **DOĞAL AFET (Natural Disaster).** Deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, v.b. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik ve hidrolojik kökenli doğal olayların yaygın zarar yaratıcı sonuçlarına verilen genel ad.
- **DOĞAL AFET SİGORTASI (Natural Disaster Insurance):** Doğal afetler nedeniyle yapı ve alt yapılarda, sanayi, ticaret ve tarım ürünlerinde meydana gelen hasar, zarar ve kayıpları maliklerine karşı teminat altına alan ve tazmin eden sigorta sistemi.
- **DOĞAL AFET SİGORTALARI KURUMU (Turkish Catastrophe Insurance Authority):** Kısaca 'DASK' olarak da adlandırılan, zorunlu deprem sigortası teminatı sunmak amacıyla 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş olan, kar amacı gütmeyen bir kamu kurumu.
- **DOĞAL KAYNAKLAR (Natural Resources):** Ekonomik değer taşıyan ve katı, sıvı, gaz halinde bulunan tüm doğal maddeler.
- **DOLGU ZEMİN (Filled Ground):** Kıyıları ile çukurlukların ve gerek duyulan yerlerin kaya, doğal ya da yapay kökenli taş ve toprak türü malzeme ile doldurulmasıyla elde edilen zemin ortamları.
- **DOLU FIRTINASI (Hailstorm):** Çapları 5 ila 50 mm, bazı durumlarda çok daha büyük küresel veya düzensiz şekilli buz parçacıklarının şiddetli rüzgârla birlikte yağış.
- **DONATI (Reinforcement):** Betonun çekme dayanımını artırmak için içerisine yerleştirilen çubuk halindeki inşaat demirleri.
- **DUMAN DETEKTÖRÜ (Smoke Detector):** Ortamdaki duman yoğunluğunda oluşan artışı algılayan ve yangın tehlikesi bulunduğunu sesli olarak uyarıcı cihaz. Kapalı mekânlar için yangın tehlikesine karşı en etkili ve en ucuz araç.

E

- **EKLENTİ (Building Appurtenance):** Bir yapıda bağımsız bölümün dışında olup doğrudan doğruya o bölüme tahsis edilmiş olan garaj, kömürlük, depo gibi yerler. Müştemilat da denilir.
- **EKOLOJİ (Ecology):** Organizmalar ile çevrelerini ve aralarındaki etkileşimi inceleyen bilim dalı.
- **EKONOMİK ZARAR GÖREBİLİRLİK (Economic Vulnerability):** Tehlikelerin yol açabilecekleri zarar ve kayıpların yöre ve ülke ekonomisi üzerindeki olası etkilerinin derecesi. Ölçülebilen zarar ve kayıpları kapsar. Ülke genelinde, gayri safi milli hâsıla veya yurt içi hâsılanın yüzdesi olarak ifade edilir.
- **EKOSİSTEM (Ecosystem):** Canlıların kendi aralarında ve doğal çevreleriyle etkileşimlerini bir düzen içerisinde yürüttükleri, biyolojik, fiziksel ve kimyasal sistemler.
- **ENDÜSTRİYEL KAYIPLAR (Industrial Losses):** Afetler nedeniyle sanayi tesislerinde ve stoklarında meydana gelen doğrudan, dolaylı ve ikincil nedenlerle ortaya çıkan kayıpların tümü.
- **ENKAZ (Debris, Building Wreckage):** Bir kaza veya afet sonrasında çöken, ağır hasara uğrayan veya tamamen kullanılamaz hale gelen yapı kalıntıları.
- **ENKAZ DÖKME BÖLGESİ (Debris Disposal Area):** Belediye veya il özel idareleri tarafından enkaz malzemesinin dökülmesi için belirlenmiş bölgelere verilen genel ad.
- **ENKAZ YÖNETİMİ (Debris Management):** Afet sonrasında onarılması mümkün olmayan ve kısmen yıkık binaların yıkılması, moloz atıklarının toplanması, belirlenmiş bölgelere taşınması ve inşaat sektöründe yeniden kullanılması ile ilgili çalışmaların tümü.

- **EPİSANTR (Dış Merkez – Epicenter):** Bakınız. Dışmerkez.
- **ERKEN HASAR TAHMİN SİSTEMLERİ (Early Damage Estimation Systems):** Afet ile ilgili gerçek zamanlı gözlem ve erken uyarı sistemleriyle bütünleştirilmiş, bir afet sonrasında kısa sürede hasar ve kayıp tahminleri yaparak olaya zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale etmeyi amaçlayan sistemler.
- **ERKEN UYARI (Early Warning):** Gelmekte olan tehlikenin, kaynağı, yeri, zamanı, şiddeti veya büyüklüğü, olasılığı, muhtemel etkileri belirlenerek, insanların bu tehlikelere karşı, zamanında ve gerektiği gibi davranmalarına imkân tanıyacak şekilde haberdar edilmesi. Meteorolojik ve teknolojik afetlerin büyük ölçüde tahmini ve erken uyarısı mümkündür.
- **EROZYON (Erosion):** Çeşitli doğal dış nedenlerle (yağışlar, sel suları, rüzgâr, heyelan, vb.) toprağın bulunduğu yerden uzaklaşması.
- **ETKİ ANALİZİ (Impact Analysis):** Afetin oluşundan hemen sonra, olaya zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmek için afetin yol açtığı zarar ve kayıpların belirlenip değerlendirilmesi işlemi.
- **ETKİN YER İVMESİ (Effective Ground Acceleration):** Bakınız; Spektral İvme.

F

- **FAY (Fault):** Tektonik hareketlerin etkisiyle yerkabuğundaki hareket etmiş kırıklara verilen ad.
- **FAY GERİLMESİ (Fault Stress):** Tektonik hareketler nedeniyle bir fay üzerinde biriken ve kritik bir değerden sonra fayın aktivite kazanmasına neden olacak gerilme varlığı.
- **FAYLANMA (Rupturing, Faulting):** Tektonik kuvvetlerin etkisiyle yerkabuğunun kırılarak hareket etme süreci.
- **FENNİ MESUL (Engineer of Record, Building Construction Supervisor):** İlgili teknik sorumlulukları, uzmanlık konularına ve ilgili kanunlara göre üstlenmiş mühendis, mimar ve şehir plancılar. Sorumluluk kapsamındaki konular; hâlihazır harita ve imar planlarının hazırlanması ve uygulanması, yapıların mimari, statik ve her türlü plan, proje, resim ve hesaplarının hazırlanması ile bunların uygulanması olarak belirlenmiştir. Kısaca, teknik uygulama sorumlusu (TUS) olarak da ifade edilmektedir.
- **FIRTINA (Storm):** Doğaya ve insana zarar verecek kadar hızlı esen rüzgârlara verilen genel bir isim ve tek başına kullanıldığında rüzgâr fırtınası anlamındadır. Şiddetli rüzgârlar beraberlerinde yağmur, kar, dolu, kum, vb. unsurları da getirdiklerinden; kar fırtınası, kum fırtınası, toz fırtınası gibi isimler alır.
- **FIRTINA ÖLÇEĞİ (Storm Scale):** Fırtınaların hızı ve neden oldukları zararlar esas alınarak hazırlanmış cetvelle. Rüzgâr hızıyla ilgili olarak “Bofor” rüzgâr ölçeği, Hortum hasarıyla ilgili olarak da “Fujita” hortum ölçeği kullanılır.
- **FİZİKSEL PLANLAMA (Physical Planning):** Kentsel yerleşim alanlarının, çeşitli faktörler ve eşik değerler dikkate alınarak şehir plancıları tarafından düzenlenmesi işi. Ana hedefi; mevcut ve gelecek kuşaklar için her türlü afetten olabildiğince korunmuş, sağlıklı ve güvenli yaşam çevreleri oluşturmaktır. Ülke, bölge, il veya yerleşmeler ölçeğinde fiziksel planlama yapılabilir.
- **FİZİKSEL ZARAR GÖREBİLİRLİK (Physical Vulnerability):** Bir tehlikenin bireyler, fiziksel çevre, binalar, altyapı, vb. üzerinde meydana getirebileceği zarar ve kayıpların derecesine denir. Ölçülebilen ve sayısal hale getirilebilen zarar ve kayıplar için kullanılır.
-

G

- **GAYRİ SİHHİ MÜESSESE (Unhygienic Establishment):** Faaliyetiyle canlılara ve çevreye zarar veren veya zarar verme ihtimali olan iş yerlerine verilen genel ad. Gerek yaydıkları duman, koku ve gürültü yönünden gerekse yaptıkları faaliyetler sonucunda oluşan katı, sıvı ve gaz halindeki zararlı atıklar yönünden insanlara ve doğaya fiziksel, ruhsal ve sosyal

açılardan tehdit oluşturabilecek iş yerlerini kapsar.

- **GAZ DETEKTÖRÜ (Gas Detector):** Canlılar için zehirleyici ve öldürücü nitelikteki gazların ortamdaki varlığını algılayan ve uyarı sinyali veren cihazlar.
- **GEÇİCİ İSKÂN (Temporary Housing):** Kullandıkları konutlar afet nedeniyle yıkıldığı ya da ağır ve orta hasar gördüğü için, açıkta kalan afetzedelerin buldukları yerde veya başka yerlerde münferit ya da toplu halde ve kısa süreli barınmalarının sağlanması.
- **GENEL TOPLUM HAYATINA ETKİ (Affecting the Life of the General Public):** Olmuş veya muhtemel (olası) afetlerde etkilenen veya etkilenme olasılığı bulunan kişilere yapılacak çeşitli yardımların esaslarını belirlemek amacıyla afet mevzuatımızda yer alan bir tanımlama. Bir afetin genel toplumu hayatına etkisi olup olmadığına, yerleşmelerin hane sayısı ve afet nedeniyle yıkılan veya ağır hasar gören veya hasar görmesi olası olan bina sayısı esas alınarak karar verilmektedir. Ayrıca, olay nedeniyle can kaybı ve yaralanmalar olup olmadığı, tarım ürünleri ve hayvan kaybı, yerleşmenin coğrafi, ekonomik ve sosyal özellikleri de dikkate alınabilmektedir. Bu konuda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın 21 Eylül 1968 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmış genelgesi yürürlüktedir.
- **GEOTEKNİK ETÜT (Geotechnical Investigation):** Zeminlerin fiziksel, mekanik ve mühendislik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yerinde ve laboratuvarlarda örselenmiş ve örselenmemiş numuneler üzerinde yapılan etüt, araştırmalar ve değerlendirmeler.
- **GÖNÜLLÜ (Volunteer):** Herhangi bir şekilde parasal karşılık beklemeden, sosyo-ekonomik veya politik baskı altında kalmadan, topluma hizmet götürecek yararlı çalışmalarda bulunan bireyler.
- **GÜÇLENDİRME (Retrofitting, Upgrading):** Afet nedeniyle hasar görüp görmediğine bakılmaksızın, bir yapının mevcut dayanım kapasitesi ve güvenlik düzeyini yükselterek muhtemel afet riskini azaltmayı amaçlayan yapısal faaliyetler.
- **GÜVENLİ YERLEŞME (Safe Settlement):** Afet risklerinden korunmuş veya afet riskleri azaltılmış, sağlıklı bir çevreye sahip ve yasa ihlali olaylarının en alt düzeyde olduğu yerleşmeler.

H

- **HAFİF ARAMA KURTARMA (Light Search and Rescue):** Özel eğitilmiş toplum afet müdahale ekipleri tarafından hafif ve orta hasar görmüş yapılarda, profesyonel ekipler gelinceye kadar gerçekleştirilen arama ve kurtarma faaliyeti.
- **HAFİF HASAR (Slight Damage):** Bakınız; Az Hasar.
- **HAK SAHİPLİĞİ (Entitlement):** Afettede ailelerin yıkılan veya ağır hasar görmüş binaları üzerindeki mülkiyet ilişkisine göre, ilgili yasa çerçevesinde yeniden yapılacak konutlardan veya inşaat kredisinden yararlanma haklarını düzenleyen hukuki tanımlama.
- **HASAR (Damage):** Yapılar üzerinde doğal ve insan kökenli bir olayın neden olduğu çatlama, kırılma, yıkılma devrilme gibi fiziksel olgulara verilen genel ad. Kısaca, bina türü yapıların taşıyıcı ve taşıyıcı olmayan sistemlerinde zayıflık yaratan hasar ve kayıpların tümü.
- **HASAR GÖREBİLİRLİK (Damageability):** Değişik türdeki yapıların farklı büyüklüklerdeki deprem etkisi karşısındaki hasar görme eğilimlerine etki eden faktörler.
- **HASAR TESPİTİ (Damage Assessment):** Bir afetin neden olduğu fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel hasar, zarar ve kayıpların, teknik ekiplerce belirlenmesi işlemi. Mevzuatımıza göre tarımsal, sinai ve ticari ürünler ile mal ve eşya kayıpları, yasalarda belirtilmiş ve yetkilendirilmiş kamu kurum ve kuruluşlarının personeli tarafından yapılmaktadır. Yapılardaki hasarların belirlenmesi ise, özel olarak hazırlanmış hasar tespit formları kullanılarak uzman teknik elemanlar tarafından yapılmaktadır.
- **HAVA KİRLİLİĞİ (Air Pollution):** Havanın doğal bileşiminin fosil yakıtlar, kimya ve diğer sanayi tesisleri ile nükleer patlamaların çıkardığı katı, sıvı ve gaz halindeki yabancı

maddelerin etkisiyle bozularak canlı hayata ve ekolojik dengeye zarar verecek boyuta gelmesi.

- **HAZIRLIK (Preparedness):** Afet ve acil durumlara etkin bir şekilde müdahale ederek etkilerinin artmasını engellemek amacıyla önceden yapılan faaliyetler.
- **HEYELAN (Landslide):** Zemin nitelikli bir arazi parçasının, başta su varlığı olmak üzere çeşitli faktörler etkisi altında içsel sürtünme direncinin yenilmesine bağlı olarak duraylılığını kaybetmesiyle kaşık şekilli bir yüzey üzerinde gerçekleşen yerel hareketi / kayması.
- **HİDROLOJİK – HİDROJEOLJİK TEHLİKELER / RİSKLER (Hydrologic – Hydrogeologic Hazards / Risks):** Yüzey suları ve yeraltı suları varlığına bağlı olarak ortaya çıkan tehlikeler / riskler.
- **HORTUM (Tornado):** Kendi eksenini etrafında dönen en şiddetli rüzgâr fırtınalarından birisine verilen özel ad. Küçük ve güçlü alçak basınç alanlarında, büyük bir hızla kendi etrafında dönen hava hareketiyle oluşur. Hareket; silindirik ya da huni şeklini almış bir bulutun, şiddetli gök gürültüleri ile birlikte, kendi etrafında ve genellikle saat ibresinin ters yönünde büyük bir hızla dönmesi ile başlar ve fil hortumuna benzeyen bu hava hareketi şeklinde yere ulaştığında hortum adını alır. Deniz ve göller üzerinde oluşan hortumlar, su hortumu olarak adlandırılır. Pek sık olmasa da ülkemizde de rastlanır.

- **İŞINLANMA (Irradiation):** Belli bir işten dolayı veya kaza sonucu olarak iyonlaştırıcı radyasyona (alfa, beta, gama, X-ışını, vb.) maruz kalma.

- **İÇODAK (Hypocenter):** Yer küre içerisinde kırılmanın başladığı ve odak olarak da bilinen yer.
- **İHTİYAÇ ANALİZİ (Needs Assessment):** Afet bölgesine yapılacak olan yardımların nereye, ne miktarda, hangi öncelikte ve ne süreyle gönderileceğini belirlemek için yapılan değerlendirme çalışması.
- **İKİNCİL AFET (Secondary Disaster):** Bir afet sonrasında onun etkisiyle (tetiklemeyle) meydana gelen yeni bir afet olayına veya olaylarına verilen ad. Söz gelimi depremler, bazı durumlarda tsunami, heyelan, sıvılaşma, yangın, salgın hastalık, baraj yıkılmaları gibi ikincil afetlere neden olabilmekte.
- **İKLİM (Climate):** Bir bölgede, o yerin uzun dönemdeki atmosferik koşullarının ve meteorolojik parametrelerinin uç ve ortalama değerlerinin tamamı. Her gün gerçekleşen hava olaylarının uzun bir zaman süresi içerisindeki genel ortalaması.
- **İKLİM DEĞİŞİMİ (Climate Change):** Hem genel ortalama hem de 30 yıllık veya daha uzun dönemler itibarıyla istatistikî olarak iklimdeki ana değişimler. Yerkürenin doğal sürecinin veya dış kuvvetlerin etkilerine ya da insan kaynaklı olarak atmosferde oluşan kalıcı değişimlerle ortaya çıkabilmekte.
- **İL AMBULANS SERVİSİ (City Ambulance Service):** İldeki tüm ambulans hizmetlerini kontrol eden Sağlık Bakanlığı ve bağlı diğer kuruluşla ait ambulanslarla hizmet sunan başhekimlik, merkez ve buna bağlı istasyonlardan oluşan kuruluş. Ülkemizde, “112 ACİL” olarak bilinmekte.
- **İL KRİZ MERKEZİ (Provincial Crisis Center):** Afet durumunda görev yapan ve il düzeyindeki çalışmaların yönetildiği, genelde vilayet binasında konuşlanmış olan geçici merkez.
- **İL ÖZEL İDARESİ (Special Provincial Administration):** Yasada; “İl halkının mahalli ve müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanan tüzel kişi.

- **İLK YARDIM (First Aid):** Herhangi bir olay nedeniyle sağlıklı tehlikeye girmiş olan kişilere, tıbbi yardım yapacak sağlık personeli gelinceye kadar, olayın olduğu yerde, durumun kötüleşmesini önlemek amacıyla, eldeki imkânlarla ilaçsız olarak yapılan müdahale. Yetkili makamlardan ilk yardım eğitimi almış kişiler tarafından yapılmalıdır.
- **İMAR ADASI (Development Block):** İmar planındaki esaslara göre belirlenmiş olan imar alanı.
- **İMAR HAKKI (Development Right):** Bir arazi veya arsada ya da bina üzerinde, kat mülkiyeti kanunu, imar kanunu, imar planı veya imar yönetmelikleri çerçevesinde izin verilen yapılaşma ve fiziki geliştirme ile bu işlemlerin yasalarla belirlenmiş sonuçlarının doğurduğu hakların tümü.
- **İMAR PARSELİ (Developmentland Parcel):** İmar adaları içerisindeki kadastro parsellerinin, imar planı ile imar kanunu ve imar yönetmeliği esaslarına göre düzenlenmiş hali.
- **İMAR PLANI (Development Plan):** Büyükşehir belediyeleri, belediyeler, valilikler veya özel kanunlarla planlama yetkisi verilmiş kurum ve kuruluşlarca hazırlanıp onaylanan imar mevzuatımızdaki nazım imar planı, uygulama imar planı, mevzi imar planı, revizyon imar planı adları ile anılan teknik ve hukuki düzenleme yapılan belgeler.
- **İMAR PLANLAMASI (Development Planning):** Arazi parçalarının hangi amaçlarla kullanılacağını, bu parçalar üzerinde inşa edilecek yapı ve alt yapıların konum ve koşullarını belirleyen, ana amacı insanlar için güvenli, sağlıklı ve düzenli bir yaşam çevresi kurmak olan çok disiplinli bir faaliyet süreci. Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde belediyeler, bu alanlar dışında ise valilikler imar planlaması yapmak veya yaptırmak yetkisine sahip.
- **İNSAN KAYNAKLI AFET (Man-made Disaster, Antropogenic Disaster):** İnsani faktörlerinin etkin olduğu savaşlar, iç çatışmalar, terör olayları, büyük göçler gibi küresel olaylar yanı sıra yanlış ve eksik planlama ve uygulamaların neden olduğu yerel ve bölgesel karakterli olgu ve olaylar ile bunların doğurduğu afet nitelikli sonuçların tümü.
- **İNSANİ YARDIM (Humanitarian Aid):** Bir afet sonrasında o bölgedeki afetzedelerin hayatlarını sürdürmeleri için acilen yapılmaya başlanan arama ve kurtarma, tıbbi ilk yardım, beslenme ve barınma gibi yardımlar.
- **İSKAN TÜRÜ (Settlement Type):** Bir yapının kullanım amacına göre belirlenmiş olan sınıfı. Afet yönetiminde, hasar görülebilirlik tahmini çalışmaları için girdi olarak kullanılır.
- **İVME (Acceleration):** Yer hareketi (deprem) hızının birim zamandaki değişimine verilen ad. Birimi 'gal' olan ivme değeri, yerçekimi kuvveti G'nin yüzdesi olarak ifade edilir.
- **İVME KAYITLARI (Acceleration Records):** İvmeölçer cihazları tarafından elde edilen veri dizinine verilen ad. Depremin hasar yapma gücünü belirlemek için kullanılan ivme spektrumları depreme dayanıklı yapıların tasarlanmasında kullanılır.
- **İYİLEŞME ESNEKLİĞİ (Resilience):** Afetlere karşı insanların veya toplumun direnebilmesini ve iyileşme yönünde değişimini sağlayabilecek derecede işlevsellik ve yapılanmayı ortaya koyabilme kapasitesi. Bu, toplumun kendini organize etme yeteneğine ve afet sonrası iyileşme döneminde uyum sağlama kapasitesini arttırmasına bağlı olarak gelişme gösterir.
- **İYİLEŞTİRME (Recovery):** Afetlerden etkilenmiş olan toplulukların ihtiyaçlarının en akılcı yol ve yöntemlerle karşılanması, hayatın bir an önce normale döndürülmesi, muhtemel afetlerle baş edebilme imkânlarının geliştirilmesi ve en az zarar görmelerini sağlayacak daha güvenli bir yaşam çevresi oluşturulması için yapılması gereken yasal, kurumsal, fiziksel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin tümü. Afet yönetiminde, afete müdahaleden sonra gelen dönemi ifade eder.
- **İYONLAŞTIRICI RADYASYON (Ionizing Radiation):** İyon çiftleri oluşturabilen radyasyon.

J

- **JEOLOJİK KÖKENLİ AFET (Geological Disaster):** Kaynağını yeryüzü ya da yerkabuğu derinliklerindeki litolojik ve yapısal/tektonik unsurlardan alan deprem, volkanizma, kütle hareketleri (heyelan, kaya düşmesi, vb.) gibi doğal yersel afetler.

K

- **KABUL EDİLEBİLİR RİSK (Acceptable Risk):** İnsanların veya toplumun, mevcut sosyal, ekonomik, politik, kültürel ve teknik koşullar dikkate alındığında, katlanabileceği kayıpların derecesi. Mühendislikte ise, yapıların belirli büyüklükteki tehlikeler / riskler karşısında beklenen ve kabul edilen davranışları olarak tanımlanır.
- **KADASTRO (Cadastre):** Arazi ve arsa gibi taşınmaz malların konumlarını, sınırlarını, alanlarını ölçümlerle belirlenerek bir plan üzerinde gösterilme işlemi.
- **KADASTRO PARSELİ (Cadastral Parcel):** Kadastro çalışması yapılan yerlerdeki, kadastro adaları içinde bulunan mülkiyeti tescilli parseller.
- **KALICI KONUTLAR (Permanent Housing):** Afet nedeniyle konutları yıkılan veya ağır hasar gören afetzedelerden hak sahibi olanlar için devlet veya özel kuruluşlar tarafından yaptırılan daimi iskân konutları.
- **KAPASİTE (Capacity):** Afet yönetiminde, bireylerin, kurumların, insan topluluklarının ya da ülkelerin tehlikeleri ve yol açabilecekleri zararları algılama, tahmin etme, önleme veya zararlarını azaltma amacıyla önlemler alma konularında sahip oldukları güç ve kaynaklar.
- **KAPASİTE ANALİZİ (Capacity Analysis):** Sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan, yerel ölçekte afet tehlikesi ve riskini belirleme ile afet zararlarının azaltılması amacıyla kullanılacak kapasitelerin ortaya konmasını amaçlayan, gerek risk azaltma ve gerekse afete müdahale planlarında kullanılan çalışmalar.
- **KAPASİTE OLUŞTURMA (Capacity Building):** Bir toplumda, kurum veya kuruluşlarda afet riskini azaltmak için gerekli olan insan becerisini geliştirme yönünde gösterilen faaliyetler.
- **KAR YÜKÜ (Snow Load):** Biriken karların çatılar üzerinde meydana getirdiği ek yükün ağırlığı. Ülkemizde çatı projelendirilmesinde genel olarak metrekareye 2 kg kar yükü gelebileceği esas alınmakta.
- **KAT MÜLKİYETİ (Condominium Ownership):** Tamamlanmış bir yapının kat, daire, işyeri, dükkân, mağaza, depo, mahzen gibi ayrı ve başlı başına kullanmaya elverişli bölümleri üzerinde hukukten tesis edilmiş özel mülkiyet ilişkisi.
- **KATI ATIK YÖNETİMİ (Solid Waste Management):** Katı atıkların halk sağlığı ve çevre kirliliğine meydan vermeyecek şekilde toplanması, taşınması, imha edilmesi, depolanması, yeniden değerlendirilmesi için gerekli iş ve işlemler ile bunlarla ilgili tesislerin kurulması ve işletilmesi mekanizması.
- **KAYA DÜŞMESİ (Rock Falls):** Fiziksel, mekanik veya kimyasal etkilerle bozunmuş veya parçalanmış anakaya birim elemanlarının özellikle başta su etkisi üzere içsel sürtünme direncinin yenilerek kendiliğinden ya da depremler, aşırı yağışlar gibi dış etkilerle tetiklenerek anakayayla olan bağlantısının kaybolması ve düşey yönde boşluğa hareket etmesi olayı. Afet mevzuatımıza göre doğal afetler kapsamındadır.
- **KENT BİLGİ SİSTEMİ (Urban Information System):** Kentlerin, mülkiyet bilgileri, imar planları, altyapı bilgileri, bina, işyeri, konut, arsa envanterleri, vb. tüm şekilsel (haritalar vb.) ve nitel bilgileri ile diğer yönetim desteklerinden oluşan bir bilgi sistemi.
- **KENTSEL ÇÖKÜNTÜ BÖLGESİ (Urban Decline Neighbourhood):** Bir kentin; fiziksel, sosyal ve ekonomik açılarından gelişme imkânı kalmamış, köhnemiş, kısmen terk edilmiş ve altyapı, eğitim, sağlık, kültür, yeşil alan gibi olanakları olmayan yoksulluk yuvası haline gelmiş bölgeler.
- **KENTSEL DOKU ANALİZİ (Urban Texture Analysis):** Kent dokusunu oluşturan yerleşme

tipleri, insan – çevre etkileşimi, kentsel riskler, v.b. tüm unsurların tarihi gelişim içerisinde irdelenmesi ve değerlendirilmesi.

- **KENTSEL DÖNÜŞÜM (Urban Regeneration):** Kentlerin çöküntü bölgelerinde güvenli, sağlıklı ve düzenli yerleşim alanları oluşturmak, buralarda yaşayanların sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık, vb. diğer hususlarda kentsel yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla yapılan katılımcı planlama ve uygulama faaliyetleri.
- **KENTSEL DÖNÜŞÜM ALANLARI (Urban Regeneration Areas):** Mevzuatımıza göre; "İmar planı bulunsun veya bulunmasın kentsel veya kırsal alanlarda bilim, teknik, sanat ve sağlık kurallarına uygun olarak afetlere ve kentsel risklere duyarlı yaşam çevrelerinin oluşturulması için veya fiziki köhneme, sosyal ve teknik altyapının yetersiz ve niteliksiz olduğu alanların iyileştirme, tasfiye, yenileme ve gelişimini sağlamak üzere ilgili idarelerce belirlenmiş alanlar". Tanım içerisinde; bu tür bölgelerdeki insanların sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık, vb. diğer hususlarda kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedefinin yer almaması için özün aykırı bulunan son derece önemli bir eksikliktir.
- **KENTSEL JEOLJİ (Urban Geology):** Jeolojik kökenli ilkelerin ve her tür bilginin, kentlerin (insan yerleşimlerinin) ve çevrelerinin planlanmasına, yapılanmasına, düzenlenmesine, yenilenmesine, sürdürülebilmesine ve sorunlarının çözümüne uygulanması. Bu bağlamda; kentsel sektörlerin mevcut / olası yapılaşma koşullarını ve uygulanabilirliklerini, dönüşümlerini, yeni gelişme alanlarını ve görünür / potansiyel yersel sorunlarını belirler, çözüm üretir. Dolayısıyla ülke, bölge ve kent planlamasına yönelik olarak bir yandan karar verici ana meslek olan "planlama disiplini" ile birlikte çalışırken bir yandan da mevcut ve potansiyel yerleşim alanlarındaki yerel yersel sorunların çözümüne ve genel yersel gereksinimlerin giderilmesine yönelik olarak "mühendislik ve mimarlık disiplinleri"yle birlikte çalışır.
- **KENTSEL RİSK YÖNETİMİ (Urban Risk Management):** Doğal veya insan kaynaklı (antropojenik) tehlikelerin / risklerin yerleşim alanlarında yol açacağı sosyal, ekonomik, fiziki ve çevresel olumsuzlukların / sakıncaların saptanması ve analizi, bunları giderecek ya da en aza indirecek önlemlerin alınmasını ve uygulanmasını sağlamak amacıyla kaynak ve öncelikleri belirlemek üzere hazırlanan stratejik plan ve eylem programları.
- **KENTSEL RİSKLER (Urban Risks):** Bir kentte doğal afetlerin yanında, kentin genel yerleşme düzeni, kentsel doku, kullanım alanları, var olan yapılaşma, ulaşım sistemi ve alt yapılar, planlama ve yönetim zafiyetleri, vb. nedenlerle oluşabilecek olası zarar, kayıp ve hasarın tümü.
- **KENTSEL YENİLEME (Urban Renovation):** Çeşitli nedenlerle kentlerin zaman içerisinde eskimiş, köhnemiş, yıpranmış ve işlevini yitirmiş, kesimlerindeki kentsel dokunun ıslah edilmesi, yenilenmesi ve canlandırılarak kente yeniden kazandırılması çalışmaları.
- **KESİN HASAR TESPİTİ (Final Damage Assessment):** Afet olayının devam etme olasılığı durumunda, genelde ilk olayın üzerinden 10 – 15 gün geçtikten sonra yeniden yapılan hasar tespit çalışması. Bu tespitle, yapının onarılması veya güçlendirilmesine karar verileceğinden, yapıdaki hasar durumu ve tüm teknik özelliklerin dikkatle belirlenmesi gerekir. Konutları hasar gören mülk sahiplerine afetler yasanına göre yapılması gereken tüm yardımlar, kesin hasar tespitleri sonucuna göre gerçekleştirilir.
- **KONUT (Dwelling):** İnsanlar tarafından barınma ve yaşama mekânı olarak kullanılan yapıya veya çok katlı bir binanın içerisindeki bağımsız bölüm.
- **KONUT ALANLARI (Dwelling Areas):** Tamamı ya da büyük bir çoğunluğu barınma faaliyetini yerine getiren konut birimlerinden oluşan alanlar.
- **KOROZYON (Corrosion):** Betonarme elemanlarda dış ortamdan gelen nem ve su etkisiyle donatının paslanarak betonarmeyi birleştirici ve sağlamlaştırıcı özelliğini yitirmesi.
- **KORUNMA (Protection):** Çeşitli tehlikelerin / risklerin sebep olabileceği afetlerden korunmak için genel anlamda alınan önlemler. Bu amaçla uygulanacak, uzun vadeli politika ve programları da kapsar.

- **KRİP (Creep):** Esas olarak killi yüzeylerde tekrarlanan sayısız ısınma – kuruma sürecinde kil minerallerinin suyla şişerek hacminin önce artması ve sonra kuruyarak küçülmesi sonunda gelişen mikron boyundaki hareketlerin yıl içerisinde ulaştığı toplam birkaç santimetrelilik yer değiştirme. Tektonik kaynaklı gerilmelere bağlı olarak fay zonlarında gözlenen belirli bir yönde, çok yavaş ve kesintisiz olan sürüklenme biçimindeki yer değiştirme hareketine ve yapısal jeolojik bağlamda çatlaklı kayalardaki kaya birim elemanlarının yılda birkaç cm’lik eğim yönündeki hareketine de krip denilmektedir. Kuzey Anadolu Fay Zonunun bazı kesimlerinde Batı yönünde yılda 25 mm krip gözlenmektedir.
- **KRİTİK ALTYAPI (Lifelines):** Kamu hizmetleri, ulaşım, haberleşme, sağlık tesisleri ile elektrik, su, kanalizasyon gibi teknik altyapı tesisleri. Kentsel hayatın can damarları olarak da adlandırılır.
- **KRİZ (Crisis):** Normal düzeni bozan, toplum için olumsuz sonuçlar doğurma olasılığı bulunan fiziksel, sosyal, ekonomik ve politik olayların ortaya çıkması. Mevzuatımızda ise, “devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü ile milli hedef ve menfaatlere yönelik hasmane tutum ve davranışların, Anayasa ile kurulan hür ve demokratik düzeni veya hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik şiddet hareketlerinin, tabii afetlerin, tehlikeli salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikteki kimyasal ve teknolojik olayların, ağır ekonomik bunalımların, iltica ve büyük nüfus hareketlerinin ayrı ve birlikte ortaya çıktığı haller” olarak tanımlanır.
- **KRİZ YÖNETİMİ (Crisis Management):** Kriz hali şartları süresince uygulanan, durumu normale döndürmeyi amaçlayan geçici yönetim biçimi.
- **KRİZ YÖNETİMİ MERKEZLERİ (Crisis Management Centers):** Krize yol açan olayları işbirliği ve koordinasyon içerisinde yönetmek amacıyla kurulan geçici merkezler. Başbakanlıkta, Bakanlıklarda, silahlı kuvvetlerde, il ve ilçelerde kurulur. Olağanüstü hal ilan edilir ise bu merkezlerin adı Olağanüstü Hal Merkezine dönüşür.
- **KULLANIM HAKKI (Usage Right):** Bir yapıda kat mülkiyeti bulunanların, ortak malik sıfatıyla paydaşı oldukları yapıdaki genel yerler üzerindeki faydalanma hakkı.
- **KURAKLIK (Drought):** Hava sıcaklıklarının mevsim normallerini çok aşması ve yıllık yağış ortalamalarının ise mevsim normallerinin altına düşmesinin sebep olduğu doğal afet. Meteorolojik açıdan, yağışların mevsim ortalama değerlerinin % 80 altına indiği geçici dönemler olarak tanımlanmaktadır. Hidrolojik açıdan; barajlar, göller, göletler ve yeraltı su seviyesinin uzun süreli yıllık ortalamaların altına indiği geçici dönemdir. Tarımsal açıdan ise, insan ve diğer canlıların ihtiyacı olan su ve nemin yeterli ölçüde bulunmadığı dönemlerdir.
- **KUVVETLİ YER HAREKETİ GÖZLEM AĞI (Strong Motion Monitoring / Measuring Network):** Özellikle depremselliğin izlenmesi ve gereken müdahalelerin yapılabilmesi açısından önem taşıyan ivme kayıtlarını elde edebilmek için aktif fay zonları ile yapılara yerleştirilen ivmeölçer cihazlarından oluşan sismik veri toplama şebekesi.
- **KÜRESEL KONUM BELİRLEME SİSTEMİ (GPS, Global Positioning System):** Yeryüzündeki herhangi bir noktanın koordinatlarını ve yükseltisini uydular vasıtasıyla belirleyen sistem. Bu işlemi yapan cihazlara kısaca GPS denilir.
- **KÜRESEL ISINMA (Global Warming):** Yeryüzü sıcaklığında, iklimsel değişimlere neden olabilecek düzeydeki, ortalama artış.
- **KÜTLE HAREKETLERİ (Mass Movements):** Zemin (heyelan, akma, düşme, çökme, krip) ve kaya (kayma, krip, düşme, çökme, devrilme) ortam özelliğindeki doğal malzeme ile kar (çığ) ve buzun (buzul) bazen yatay ve bazen düşey bileşeni hakim bir yönde hareket etmesi.

L

- **LEVHA TEKTONİĞİ (Plate Tectonics):** Yerkürenin dış kısmını oluşturan ve levha adı verilen büyük litosfer parçalarının altındaki en üst manto (astenosfer) zonu üzerinde hareketini ve bu hareketlerin sonuçlarını inceleyen jeolojik alt bilim dalı.
- **LOJİSTİK (Logistics):** İhtiyaçları karşılamak üzere her tür ürün, hizmet ve bilginin kaynağından itibaren tüketileceği son noktaya kadar, tedarik zinciri içerisindeki hareketi.
- **LOJİSTİK HİZMET (Logistic Service):** Lojistik ile ilgili tüm çalışmaların bir bütünlük içinde ve aksamadan devam etmesi amacıyla oluşturulan faaliyetler.
- **LOJİSTİK PLANLAMA (Logistic Planning):** Afet anında kullanılabilir kaynak ve stoklarla diğer ihtiyaç maddelerinin temini, afet bölgesine nakli ile oradaki yardım faaliyetlerinin devamlılığını sağlamayı amaçlayan, afet öncesi hazırlıklar içerisinde yapılan planlama çalışması.

M

- **MAGNİTÜD (Büyüklik / Magnitude):** Depremde açığa çıkan enerjinin bir ölçüsüdür ve deprem kaydeden cihazların kayıtlarından (sismogram'lardan) hesaplanır. Her depremin tek bir büyüklüğü vardır ve bu değer şiddetin aksine mesafeye ve diğer özelliklere bağlı olarak değişmez.
- **MAHALLE (Sub-district, Neighbourhood):** Seçimle işbaşına gelen muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen en küçük yerleşim birimi. Belediye sınırları içerisinde mahalle kurulması, birleştirilmesi, kaldırılması, adlarının veya sınırlarının değiştirilmesi Belediye Meclisinin kararı, Kaymakamın görüşü ve Valinin onayı ile yapılır.
- **MAHALLİ İDARE (Local Administration):** Bir coğrafi alanda, belirli yetkilerle kamu hizmeti faaliyetinde bulunan, İl Özel İdaresi, Büyükşehir Belediyesi, Belediye, Köy Muhtarlığı ile bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareler.
- **MAKSİMUM YER İVMESİ (Peak Ground Acceleration):** Bir depremde ivme kayıt cihazları tarafından ölçülen veya matematik modeller kullanılarak hesaplanan yer hareketi ivmesinin en büyük genlikli değeri.
- **MERKEZ ÜSSÜ (Epicenter):** Bakınız, Dışodak.
- **MERKEZİ İDARE (Central Administration):** Ülke yönetimindeki kurumlardan Başbakanlık ve Bakanlıklar ile bunlara bağlı ilgili kuruluşlar.
- **METEOROLOJİ KÖKENLİ AFET (Meteorological Disaster):** Kaynağını sıcaklık, yağış, basınç gibi atmosferik olaylardan alan aşırı yağışlar, çığ, yıldırım, tayfun, tipi, hortum, kuraklık, v.b. doğal olayların doğuracağı sonuçlara verilen genel ad. Meteorolojik Afet olarak da adlandırılır.
- **MEVZİİ İMAR PLANI (Partial Urban Development Plan, Local Development Plan):** Mevcut imar planının dışında kalan ve bu planla bütünleşmeyen bir konumu bulunan araziler için hazırlanan, sosyal ve teknik altyapı ihtiyaçlarını kendi bünyesi içerisinde sağlayan fiziki planlar.
- **MEZRA (Small Settlement Attached to Village, Hamlet):** Kırsal yerleşim bölgelerinde bulunan köylere bağlı küçük yerleşme – yapılaşma alanları.
- **MİKROBÖLGELEME (Micro-zonation):** Yerleşime açılması düşünülen boş alanlardaki tüm doğal tehlikeleri, yapılaşmış alanlarda ise tüm doğal ve antropojen riskleri tanımlayarak ve / veya öngörerek bunları büyük ölçekli hâlihazır haritalar üzerinde ifade eden çalışmalar.
- **MİKROBÖLGELEME HARİTALARI (Micro-zonation Maps):** Nazım imar planı esas olmak üzere, yerel zemin şartlarını ve her türlü afet tehlike değerlendirmesini içeren araştırma bulgularının sayısal olarak üzerinde yer aldığı büyük ölçekli standart topografik veya halihazır tabanlı haritalar. Yapılmak istenen fiziksel planlama çalışmalarının ölçeğine bağlı olarak, 1/100.000, 1/50.000, 1/25.000, 1/10.000, 1/5.000 ve 1/2.000 ölçeklerinde hazırlanabilir.

- **MİKRODEPREM (Micro-earthquake):** Büyüklükleri 3M ve altında olduğundan insanlar tarafından kolayca hissedilemeyen, ancak sismik kayıt cihazları (sismograf'lar) tarafından kaydedilen depremler.
- **MİKROTREMOR (Micro-tremors):** Kaynağı doğal veya yapay olan çok küçük genlikli ve değişken periyotlu zemin titreşimler. Mikrotremor kayıtları kullanılarak, zeminlerin hâkim titreşim periyotları ve büyütme belirlenebilir.
- **MİMARLIK – MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ (Engineering – Architectural Services):** Belli bir yapıya ait fizibilite, proje, hesap, ihale dosyası düzenleme işleriyle bunların denetim işleri ve yapının inşa aşamasında plan, proje ve yürürlükteki yasa ve yönetmeliklere uygun yapılmasını sağlayan hizmetlerin tümü.
- **MÜCAVİRALAN (Contiguous Area):** İmar mevzuatı bakımından belediyelerin sorumluluğu ve denetimi altında olduğu kabul edilen sınır komşusu alanlar.
- **MÜDAHALE (Relief / Response, Intervention):** Afet sırasında veya hemen sonrasında, etkilenmiş insanların yaşamlarının korunmasını ve temel ihtiyaçları ile geçimlerinin karşılanması için gerekenleri yapmak üzere yardıma bulunulması. İlk müdahaleyle başlayan ve duruma göre kısa veya daha uzun süreyle devam edebilen bir süreçtir. Arama – kurtarma, tıbbi sağlık, gıda, barınma, giyim, su ve arıtma temini hizmetleri, vb. faaliyetler ve diğer acil önlemler bu kapsamdadır. Bazen acil müdahale veya afete müdahale olarak da tanımlanır.
- **MÜLKİ İDARE (Civil Administration):** Türkiye'nin merkezi idaresine bağlı olan il, ilçe, bucak gibi yerel mülki idare bölümlerinin tamamını içerir.
- **MÜLKİ İDARE AMİRİ (Civil Administrative Authority):** İl, İlçe, Bucak gibi Mülki İdare bölümlerini yönetmek üzere atanmış kişiler. Vali, Kaymakam, Bucak Müdürleri ile Mülki İdare Amiri unvanını kazanmış İçişleri Bakanlığı Merkez ve İl Kuruluşlarında çalışanlar ve maiyet memurları bu kapsamdadır. Meydana gelen afetlere birinci derecede sorumlu ve yetkilidirler.

N

- **NAZIM İMAR PLANLARI (Regulatory Development Plans, Master Plans):** Halihazır haritalar üzerinde, arazi parçalarının genel kullanım amaç ve biçimini belirleyen planlardır. Varsa bölge veya çevre düzeni planlarının ilke kararları ile politika ve stratejilerine uygun olarak, gelecekteki nüfus ve yapı yoğunluklarını öngören, gelişme alanlarını belirleyen, bu alanların büyüklüklerini, yönlerini ve ilkelerini açıklayan, ulaşım sistemlerinin ihtiyaçlarını, gelişim ve problemlerinin çözümünü gösteren ve uygulamalı planlarının hazırlanmasına esas teşkil eden bilgi ve kararları içeren, raporu ile birlikte bir bütün oluşturan planlardır. Nazım imar planları, 1/25.000, 1/10.000, 1/5.000 veya 1/2.000 ölçeklerinde yapılabilirler.
- **NBC (NBC):** Nükleer, biyolojik, kimyasal nitelikleri nedeniyle belirli bir bölgeyi veya geniş alanları etkileme gücü olan silahlar. Genellikle Kitle İmha Silahı olarak da adlandırılmaktadır.
- **NBCR-E (NBCR-E):** Klasik NBC tanımına Radyolojik tehlike de eklenerek NBCR adını almıştır. Son yıllardaki terör olaylarının ardından patlayıcı tehdidinin de ilavesiyle NBCR-E olarak ifade edilmeye de başlanmıştır.
- **NEHİR YATAĞI (River Bed, Stream Channel):** Bir nehrin içinde akış gösterdiği çizgisel hat.
- **NÜKLEER TEHLİKE (Nuclear Hazard):** Nükleer patlamalarda, nükleer enerji üretim tesislerinde, nükleer yakıt veya atık madde nakliyatında meydana gelebilecek kazalar sonucunda çevreye yayılacak radyasyonun yarattığı tehdit.

O

- **ODAK DERİNLİĞİ (Focal Depth):** Yerkabuğu içinde depreme sebep olan kırığın başladığı ve sismik enerjinin açığa çıktığı noktanın (içodak) yeryüzüne olan düşey uzaklığı.
- **ODAK MEKÂNİZMASI ÇÖZÜMÜ (Focal Mechanism Solution):** Deprem dalgalarının analizini yaparak, depreme neden olan kırılma düzleminin eğimi, doğrultusu, kayma açısı, yer değiştirme miktarı (atımı), yırtılmanın zaman içerisinde gelişimi gibi sismolojik parametrelerin hesaplanması.
- **ODAK NOKTASI (Hypocenter – Focal Point):** Yer içerisinde deprem enerjisinin ortaya çıktığı nokta. Aynı zamanda içmerkez / içodak olarak da isimlendirilir. Aslında odak noktası, bir nokta değil bir bölgedir, ancak uygulamalarda nokta olarak kabul edilmektedir.
- **OLAĞANÜSTÜ HAL (Extraordinary Situation):** Doğal afetler, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalımlar, anayasa ile kurulmuş hür demokrasi düzenini ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hali.
- **OLASI MAKSİMUM HASAR (Probable Maximum Damage):** Bir riski sigorta ederken göz önüne alınması gereken ve yüksek hasar senaryolarına ilişkin değerlendirme.
- **OLAY (Incident):** Yerel ve sınırlı etkisi olan hadiseler. Bu tür hadiseler yerleşim birimlerinin, kurum ve kuruluşların iş yapma kapasitesini etkilemez. Olay, ona ilk müdahale edenler tarafından kontrol altına alınabilir. Afet Acil Yardım Planının hiçbir servisi çalıştırılmaz ve olaya müdahale edilmez.
- **OLAY KOMUTA SİSTEMİ – OKS (Incident Command System, ICS):** Bir acil durum yönetiminde, müdahale edilen olay için eldeki imkânları en doğru ve etkin şekilde kullanabilmek amacıyla Olay Komuta Sorumluları ve Komuta Personeli, Müdahale / Operasyonlar Servisi Amiri, Bilgi ve Planlama Servisi Amiri, Lojistik ve Bakım Servisi Amiri ile Finans ve Yönetim Servisi Amirinden oluşturulan geçici ve dar kapsamlı idari düzenleme.
- **OLAY KOMUTANI (Incident Commander):** Herhangi bir afet veya acil durum olduğunda bir plan dâhilinde olaya ilk müdahale eden ve sorumluluk üstlenen kişi.
- **ONARIM (Retrofit):** Afet nedeniyle hasar görmüş bir yapının, en az olay öncesinde sahip bulunduğu güvenlik düzeyine getirilecek şekilde tamir edilerek kullanılabilir hale getirilme faaliyeti.
- **ORTA HASAR (Moderate Damage):** Yapının yük taşıma özelliklerinde ve bazı yapı elemanlarında değişimler sonucu ortaya çıkan hasar derecesi. Yiğma yapıların duvarlarında, 5 – 10 mm genişlikte yaygın kesme (X biçiminde) çatlakları, bölme ve kalkan duvarlarda, baca ve parapetlerde, büyük yarıklar ve yıkılmalar, betonarme ve çelik yapıların kolon kiriş birleşimlerinde 15 – 20 mm açıklıkta kesme çatlakları, kolon ve kirişlerin dış yüzeylerinde dökülmeler şeklinde görülür. Bu tür hasar gören bir yapının ciddi şekilde onarılıp güçlendirmesi yapılmadan kullanımına izin verilmez, sadece eşya taşınması amacıyla içine girilebilir. Afet mevzuatına göre, orta hasarlı yapı 1 yıl içerisinde onarılmadığı takdirde yerel yönetimlerce yıktırılır.
- **ORTALAMA HASAR ORANI (Average Damage Ratio):** Belirli bir sınıftaki tipik bir binanın olası maksimum sarsıntı şiddeti veya rüzgâr hızında görebileceği hasar değerinin, toplam hasar değerine oranının yüzdesi.

Ö

- **ÖN HASAR TESPİTİ (Preliminary Damage Assessment):** Yapıların kullanılıp kullanılmaması yanı sıra kalkan duvarlar, baca, parapetler ve cephe kaplamaları gibi yapısal unsurlarda oluşan hasarlar ve zeminde meydana gelen deformasyonların çevreye ve insanlara verebileceği zararın belirlenmesi ve önlenmesi amacıyla yapılan ilk değerlendirmeler. Binaların dıştan ve gerektiğinde yalnızca bodrum katları bazında hızla incelenerek yapılan tespitlerdir. Bunun sonucunda, hasarsız veya hafif hasarlı binaların

kullanılmaya devamına karar verilir. Bir afet sonrasında hemen kullanılması zorunlu olan hastane, itfaiye, hükümet ve afet yönetim merkezleri, spor salonu, okullar, trafo merkezleri gibi tesisler öncelikle değerlendirilir.

- **ÖNCÜ DEPREM (Foreshock):** Belirli büyüklükteki bir depremden bir süre önce aynı zonda meydana gelen daha küçük magnitudlü depremler. Bir depremin öncü olup olmadığı, aynı fay zonu içerisinde ve belirli bir süre sonra daha büyük bir deprem meydana geldiğinde anlaşılır.
- **ÖNLEME (Prevention):** Özellikle yerel karakterli doğal ve antropojenik tehlikelerden / risklerden kaynaklanacak afetlerin meydana gelmesini önlemeye yönelik faaliyetler.

P

- **PERDE DUVAR (Shear Wall):** Betonarme yapılarda eni, kalınlığının 7 katından fazla olan, yük taşıyan ve yük aktaran, TS500'e göre inşa edilmiş düşey yapı elemanı.
- **PERİL (Danger):** Sigorta poliçelerinin kapsadığı deprem, yangın, kuraklık gibi tehlikeler.
- **PLANLAMA (Planning):** Güncel sorunları çözme ve geleceği tasarlama amacıyla doğal çevrenin, imkan ve kaynakların akılcı kullanımı; başka bir deyişle; öngörülen vizyon, politika, strateji ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesine yönelik strateji ve eylem planlarının oluşturulması, uygulama araçlarının tanımlanması ile uygulamanın izlenmesi ve ölçülmesini içeren dinamik ve sürekli eylemler süreci.
- **POLİTİKA (Policy):** Alınacak kararlar ve gerçekleştirilecek eylemler için yol gösterici nitelikteki temel strateji, belge veya uygulamalar.
- **PROJE MÜELLİFİ (Design Engineer or Architect):** Mimarlık ve mühendislik tasarım hizmetlerini, ana uğraş konusu olarak seçmiş olan ve yapıların proje, hesap ve çizimlerini hazırlayan gerçek veya tüzel kişiler.
- **PSİKOLOJİK DESTEK (Psychological Support):** Özellikle deprem gibi büyük yıkım getiren afetlerin sonrasında bir kısım afetzedede görülen ruhsal sorunların giderilmesi amacıyla, profesyonel kişilerce verilen psikolojik yardım hizmeti.

R

- **RADYASYON (Radiation):** Dalgalar veya tanecikler şeklinde boşlukta veya bir ortamda ilerleyen enerji paketleri. Yüksek enerjili elektromanyetik ışın (gama, X-ışını, vb.) ve yüklü tanecik (alfa, beta, proton, vb.) demetleri iyonlaştırıcı radyasyon olarak ta isimlendirilir.
- **RADYASYON DOZU (Radiation Dose):** Bir hedefte radyasyon ile depolanan enerjinin ölçüsü.
- **RADYE TEMEL (Mat Foundation):** Taşıma gücü düşük zeminlerde, temel tabanını dōşeme gibi boydan boya kaplayan yaygın betonarme temel tipi.
- **RADYOAKTİVİTE (Radioactivity)** Bir kararsız atom çekirdeğinin tanecik ve/veya elektromanyetik radyasyon yayınlarak başka bir atom çekirdeğine dönüşmesi (birimi: Becquerel).
- **RADYONÜKLİT (Radionuclide):** Bir radyoaktif çekirdek.
- **RADYOLOJİK TEHLİKE (Radiological Hazard):** Nükleer veya diğer radyasyon kaynaklarının çevreye yaydığı ve canlılar üzerinde zararlı veya ölümcül etkileri olan teknolojik tehdit.
- **REASÜRANS (Reinsurance):** Bir sigorta şirketinin sigorta ettiği riskin bir bölümünü veya tamamını, olabilecek zarara karşı, başka bir şirkete yeniden sigorta ettirmesi.
- **REASÜRANS PRİMİ (Reinsurance Premium):** Sigorta ettiren şirketin, sigorta eden şirkete sağladığı teminat karşılığında ödediği bedel.
- **REASÜRÖR (Reinsurer):** Bir başka sigortacı tarafından düzenlenen sigortayı veya reasürans riskini kısmen veya tümüyle üstlenen sigortacı.
- **REHABİLİTASYON (Rehabilitation):** Hasara uğramış veya fonksiyonunu kaybetmiş

hizmetlerin, alt yapının ve binaların kısasürede onarılarak çalışabilir hale getirilmesi faaliyetler. Tam olarak iyileştirilemese de hayatın nispeten normale dönmesini kolaylaştırma amacı taşır. Terk edilmiş maden ve taşocağı sahalarının doğayla bütünleştirilmesi veya günün koşullarına uygun işlevsellik kazandırılması amacıyla yapılan çalışmalar da rehabilitasyon adıyla anılır.

- **RICHTER ÖLÇEĞİ (Richter Scale):** Depremlerin büyüklüğünü belirlemek için ABD'li bilim insanı Charles F. Richter tarafından geliştirilmiş ölçü yöntemi.
- **RİJİTLİK (Rigidity):** Elastik cisimlerin ve yapıların ötelenme, yer ve şekil değiştirme etkilerine karşı koyma derecesi. Rijitlik arttıkça şekil değiştirme olabilmesi için gereken etki kuvveti de artar.
- **RİSK (Risk):** Herhangi bir tehlikenin belli bir zaman ve mekânda gerçekleşmesi durumunda, tehdit altında olan öğelerin alacağı hasarın düzeyine bağlı olarak oluşacak potansiyel kayıplar. Sigortacılık ve mühendislikte kayıp olasılığı olarak tanımlanır. Afetler söz konusu olduğunda ise Afet Riski olarak adlandırılır.
- **RİSK AZALTMA (Risk Mitigation):** Bakınız; Zarar Azaltma.
- **RİSK BELİRLEME (Risk Identification):** Bakınız; Afet Riskini Belirleme.
- **RİSK YÖNETİMİ (Risk Management):** Tehlike ve riskin belirlenmesi, analizi ve değerlendirilmesi, imkân, kaynak ve önceliklerin tanımlanması, afet senaryolarının hazırlanması ve uygulama önceliklerinin belirlenmesi ile riskin azaltılabilmesi için genel politika ve stratejik planlarla, birlikte uygulama planlarının hazırlanması ve hayata geçirilmesi süreci.
- **RİZİKO (Risk):** Sigortacılıkta gerçekleşmesi mümkün olan tehlike.

S

- **SAĞANAK (Shower):** Kısa süre devam eden, şiddetli yağış.
- **SAĞLIKLI ÇEVRE (Healthy Environment):** Hava, su, çevre ve gürültü kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları iyi korunmuş bölgeler.
- **SAKINIM PLANI (Contingency Plan):** Ülke, bölge, büyükşehir ve kent bütünü, ya da yerleşim alanı düzeylerinde, her tehlike ve risk türüne karşı hazırlanan mekânsal, sosyal, ekonomik, yasal ve yönetsel önlemlerin eşgüdümünü sağlayan, farklı risk sektörlerine ilişkin risk azaltma projelerini bütünleştiren kapsamlı plan. Bütünleşik afet yönetiminin bir aşamasıdır.
- **SALGIN (Epidemic):** Bir bölge veya yerleşmede her zaman görülen enfeksiyon hastalıklarının sayıca anormal miktarda artması. Afetlerde, yetersiz hijyen durumu, gıdaların hazırlanma ve saklanma koşulları ile kişisel temizlikteki eksiklikler nedeniyle, deri ve bağırsak hastalıkları başta olmak üzere ortaya çıkan yaygın ve hızlı olgusudur.
- **SEDDE (Levee):** Sellerden veya gel-git hareketlerinden korunmak için, deniz veya nehir kıyılarında yapılan beton veya toprak duvarlar ile kum torbası engelleri gibi koruyucu yapılar.
- **SEDDE TAHKİMİ (Levee Fortification):** Eskimiş, kısmen tahrip olmuş ve koruma fonksiyonu azalmış seddelerin onarılması ve güçlü hale getirilmesi faaliyeti.
- **SEL (Flood):** Suların bulunduğu yerde yükselerek veya başka bir yerden gelerek, daha önce kuru olan alanları belirli bir süre su altında bırakması olayı.
- **SEL KONTROLÜ (Flood Control):** Selleri önlemek amacıyla mevcut ve olası su geliş hatları ve yüzeyleri üzerine baraj, gölet, bent, mahmuz ve sedde gibi mühendislik yapıları kurularak denetim altına alınması.
- **SENARYO DEPREM (Scenario Earthquake):** Bakınız; Afet Senaryoları.
- **SERA GAZLARI (Greenhouse Gases):** Atmosferdeki su buharı, karbon dioksit, metan, ozon, kloroflorokarbon ve hidrokloroflorokarbon gibi gazlara verilen genel ad. Bunların çoğalması, kızılotesi radyasyonu emerek ve tekrar atmosfere yayarak küresel ısınmaya ve

dolayısıyla küresel iklim değişimine neden olur.

- **SERA ETKİSİ (Greenhouse Effect);** Güneşten gelen ışınların atmosferdeki sera gazları tarafından tutulması sonucu yeryüzündeki sıcaklığın artması.
- **SİĞINAK (Shelter):** İnsanların bombalama, nükleer, biyolojik ve kimyasal tehditler ile fırtına, tayfun, hortum gibi bazı tehlikelerden münferit veya topluca korunmaları için yapılmış güvenli kapalı yerler.
- **SIVILAŞMA (Liquefaction):** Suya doymuş kumlu ve siltli ortamların, depremler nedeniyle oluşan kuvvetli yer hareketi etkisiyle taşıma gücünü kaybederek geçici bir süre sıvı gibi davranması.
- **SİBER TEHLİKE (Cyber Threat):** Bilgisayar ağlarını kullanan erişim ve iletişim sistemlerinin, kötü amaçlı kişilerin (hacker) sanal ortamdaki saldırısı nedeniyle çökmesi veya devre dışı kalmasına sebep olacak tehditler.
- **SİGORTA (Insurance):** Bireylerin ve yapıların, kurum ve kuruluşların, belli bir para (prim) ödenmesi karşılığında, belirli koşullarda belirli nedenlere bağlı kayıplarının tazmin edilmesi sistemi.
- **SİGORTA POLİÇESİ (Insurance Policy):** Sigorta şartlarını ve süresini belirleyen yazılı sigorta sözleşmesi.
- **SİSMİK BOŞLUK (Seismic Gap):** Bir fay zonu üzerinde daha önce deprem oluşturmuş ancak uzun süredir hareketsiz olan kesimler.
- **SİSMİK DALGALAR (DEPREM DALGALARI) (Seismic Waves):** Bir deprem veya patlama sonucunda açığa çıkan enerjinin yer kabuğu içerisinde farklı nitelik ve hızlarda yayılması ile ortaya çıkan elastik dalgalar.
- **SİSMİK İSTASYON (Seismic Station):** İçerisinde bir deprem sırasında boşalan sismik enerjiyi algılayıp kaydedecek cihazlar (sismograf) ve verileri bir merkeze iletecek iletişim imkânları bulunan özel olarak inşa edilmiş küçük kulübe.
- **SİSMİK İZOLASYON (Seismic Isolation):** Yapıların temellerine konularak depremlerin neden olduğu kuvvetli yer hareketlerinin yapılar üzerine uyguladığı ek yüklerin etkisini azaltan veya sınırlayan teknik donanım.
- **SİSMİSİTE (Seismicity):** Bakınız; Depremsellik.
- **SİSMOLOJİ (Seismology):** Depremlerin oluş nedenleri, deprem dalgalarının yer küre içerisinde nasıl yayıldıkları, zayıf ve kuvvetli yer hareketinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi teknikleri, deprem tehlikesinin belirlenmesi ve zararlarının azaltılması konularını içeren jeofizik biliminin bir alt dalı. Deprem bilimi olarak da ifade edilir.
- **SİT ALANI (Site Area):** Doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik özelliklerinden dolayı koruma statüsü verilerek, gelecek kuşaklara taşınmak istenen alanlar. Üç dereceye ayrılan kentsel sit alanlarında yapılabilecek bakım – onarım ve inşaa faaliyeti kısıtlamalara ve özel kurallara tabidir.
- **SİVİL SAVUNMA (Civil Defense):** Mevzuatımızda; “Düşman saldırılarına, doğal afetlere ve büyük yangınlara karşı halkın can ve mal kaybının en aza indirilmesi, hayati öneme haiz her türlü resmi ve özel tesis ve kuruluşların korunması ve faaliyetlerinin sürdürülmesi için acil tamir ve ıslahı, savunma gayretlerinin sivil halk tarafından azami suretle desteklenmesi, cephe gerisi maneviyatının muhafazası maksadıyla alınacak her türlü silahsız, koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetlerin planlanması ve icra edilmesi” olarak tanımlanmıştır.
- **SİVİL SAVUNMA BİRLİKLERİ (Sivil Defence Batolions, SAR Units):** Sivil Savunma Genel Müdürlüğü bünyesinde, her tür afete müdahale konusunda eğitimli ve donanımlı birlikler.
- **SİVİL SAVUNMA ARAMA VE KURTARMA BİRLİKLERİ (Sivil Defence Batolions, SAR Units):** Sivil Savunma Genel Müdürlüğü bünyesinde bölge esasına göre 11 ilde konuşlanmış (Adana, Afyon, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Samsun, Sakarya, Van) ve uzmanlaşmış personeliyle her tür afete müdahale konusunda eğitimli ve

donanımlı 120'şer kadrodan oluşan birlikler.

- **SİVİL SAVUNMA ARAMA VE KURTARMA EKİPLERİ: (Sivil Defence Batolions, SAR Teams):** Birliklerin bulunduğu iller dışındaki 70 ilde meydana herhangi bir afet anında birlikler gelinceye kadar ki ilk müdahaleyi yapacak şekilde illerin hassasiyetine göre 10-20-30'ar kadrodan oluşan il bünyesindeki ekipler.
- **SİVİL TOPLUM (Civil Community):** Merkezi ve yerel idarelerin hiyerarşi ve kontrol mekanizmaları dışında kalan ve bağımsız yurttaşların inisiyatifiyle sosyal faaliyetlerde bulunan topluluk.
- **SİVİL TOPLUM KURULUŞU (Non-governmental Organization):** Sivil toplumun oluşturduğu kurum ve kuruluşlar. En belirgin özellikleri; hükümetten, merkezi ve yerel yönetimlerden bağımsız olmaları, gönüllülük prensibi içerisinde kamu yararı gözeterek çalışmaları, maddi çıkar beklememeleri ve kar amacı gütmemeleri, merkezi ve yerel yönetimlerle vatandaşlar arasında köprü görevi üstlenmeleri, yalnız kendi ilgi alanları ile değil toplumu ilgilendiren tüm sorun ve konularla da ilgili olmalarıdır.
- **SOSYAL HASSASİYET (Social Sensitivity):** Bakınız; Sosyal Zarar Görebilirlik.
- **SOSYAL VE KÜLTÜREL ALTYAPILAR (Social and Cultural Infrastructures):** Güvenli, sağlıklı ve düzenli bir yaşam çevresi oluşturmak amacıyla yapılan eğitim, sağlık, spor, dini ve idari yapılar ile parklar, dinlenme alanları, çocuk bahçeleri, fuar, piknik alanları, botanik ve hayvanat bahçeleri, yeşil alanlar gibi mahaller.
- **SOSYAL ZARAR GÖREBİLİRLİK (Social Vulnerability):** Afetlerin bir insan topluluğu üzerinde yol açabileceği zarar ve kayıp derecesi. Sosyal hassasiyet, kırılganlık ve sosyal hasar görülebilirlik olarak da ifade edilmektedir.
- **SÖMEL (Footing):** Üst yapıdan gelen yükleri temel tabanındaki yer ortamına emniyetle aktarmak için, zemin kat kolonlarının üzerine oturduğu, kolon ayaklarına veya pabuçlarına verilen ad.
- **STANDART OPERASYON PROSEDÜRÜ (Standard Operation Procedure – SOP):** Değişik afet ve tehlikeler oluştuğunda uygulanması gereken kurallar ve yapılması gerekenlerin bütünü.
- **STRATEJİ (Strategy):** Önceden belirlenmiş politika çerçevesinde kalarak hedef, amaç ve öncelikler doğrultusunda, elde mevcut tüm imkân ve kaynakları zamanında, hızlı ve etkili kullanabilmeyi amaçlayan temel yaklaşım.
- **STRATEJİK PLAN (Strategic Plan):** Mevzuatımızda; “Kurum ve kuruluşların orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, hedeflerine ulaşabilmek için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımını içeren plan” olarak tanımlamaktadır.
- **STRATEJİK PLANLAMA (Strategic Planning):** Kuruluşların mevcut durum, görev ve temel ilkelerinden hareketle, geleceğe yönelik bir vizyon oluşturmalarını, bu vizyona uygun amaç ve hedefler belirlemelerini ve ölçülebilir göstergeler geliştirerek faaliyetlerini izleme ve değerlendirmeye olanak sağlayan, katılımcı ve esnek bir planlama süreci.
- **SULAK ALAN (Wetland):** Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, durgun veya akıntılı, tatlı veya tuzlu olan, ekolojik önem taşıyan yerlere verilen genel ad. Kapsamında; denizlerin gelgit hareketinin çekilme döneminde 6 metre derinliği aşmayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşam ortamı özelliği barındıran bütün sular, bataklık, sazlık, turbalıklar ve bunların kıyı kenar çizgisinden kara tarafına uzanan alanlar da bulunur.
- **SÜNEKLİK (Ductility):** Yapıların deprem gibi dış kuvvetler ve katı maddelerin de üzerlerine etkileyen gerilmeler etkisi altında, taşıma kapasitelerinde bir azalma olmadan, yapabilecekleri ötelenme ve şekil değiştirme yeteneği.
- **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA (Sustainable Development):** Gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânını ortadan kaldırmadan, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayarak kalkınabilmesi ve ekonomik, sosyal, çevresel hedefler arasında denge

kurulması esasına dayanan bir kalkınma ve gelişme yaklaşımı.

- **SÜRVEYAN (Surveying Technician):** Şantiyelerde mühendis ve mimarların direktifleri doğrultusunda yapılan işlerin fen adamları. İnşaat işlerinin fen, sanat ve sağlık kurallarına uygun olarak yapılmasından sorumlu olan ve aldıkları eğitime göre teknik öğretmen, yüksek tekniker, tekniker, teknisyen gibi unvanlar taşıyan meslek elamanları.
- **SÜRVEYANS (Surveying):** Verilerin sistematik olarak toplanması, işlenmesi ve elde edilen sonuçlara göre harekete geçecek kişilere ve ihtiyacı olanlara hızla geri bildirimini sağlama işi ve süreci.

Ş

- **ŞARTNAME (Codes of Regulations):** Yapılacak işler için genel, özel, teknik ve idari açılardan uyulması gereken koşulları ile esas ve usulleri tanımlayan belge ve ekleri.
- **ŞEHİR PLANLAMA (City Planning):** Şehirleri oluşturan her türlü ögenin (yapılaşmış çevre, doğal çevre, ekonomik çevre, sosyal çevre) içsel ve birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koyarak, gelecekteki eğilimlere ve ihtiyaçlara göre mekânı tasarlayan bilim dalı.
- **ŞEHİR SELİ (Urban Flash Flood):** Yağmur sularını taşıyacak altyapının yetersiz kaldığı yerleşim yerlerinde meydana gelen ani seller.
- **ŞEV STABİLİTESİ (Slope Stability):** Yamaçlarda ve şevlerde duraylılığın (stabilite) mevcut olup olmadığını araştırarak, sebep – sonuç ilişkilerini ortaya koyan ve gereken duraylılık yöntem, teknik ve teknoloji ile bunların uygulama metodolojisini tanımlayan çalışmalar. Yamaç veya şevlerde duraylılığın bozulması heyelan, kayma, düşme, devrilme, akma, gibi kütle hareketlerine yol açar.
- **ŞİDDET CETVELLERİ (Intensity Scales):** Afete yol açabilecek olayların büyüklükleri veya olası hasar, kayıp ve zararlarını sayısal olarak belirleyebilmek için hazırlanmış referans cetvelleridir. Deprem şiddeti için “MKS”, “M. Mercalli”, “EMS”, “JMA” cetvelleri, rüzgâr hızını belirleyen ‘Bofor’ cetveli ile Hortum şiddetini veren ‘Fujita’ cetvelleri bulunmaktadır.

T

- **TAHLİYE (Evacuation):** Tehlikeli / riskli yapılardan ve / veya bir bölgeden, halkı veya bireyleri, önceden belirlenmiş bir plan ve güzergâh kullanılarak hızlı ve düzenli bir şekilde boşaltma suretiyle insan ve canlıların güvenli yerlere taşınması.
- **TAHLİYE GÜZERGÂHI (Evacuation Route):** Bir tehlike anında insanları, tehlikeli bölgelerden güvenle uzaklaştırabilmek için önceden belirlenmiş ve işaretlenmiş nakil yolu.
- **TAHLİYE PLANI (Evacuation Plan):** Bir afet anında, başvurulacak tahliye işleminin nasıl bir sistem içerisinde ve hangi yollar ve araçlar kullanılarak yapılacağı ile bu kimselerin nakledileceği yerleri gösteren ayrıntılı planlara verilen ad.
- **TAHMİN (Forecast, Prediction):** Olası bir doğa olayını gözlemsel, deneysel ve istatistiksel yöntemler kullanarak oluşum yeri, zamanı, miktarı ve olasılığı hakkında öngöründe bulunmak.
- **TARİHSEL DEPREM (Historical Earthquake):** Sismik kayıt cihazlarının bulunmadığı 1900 yılı öncesinde meydana gelmiş olan depremlere verilen ad. Etkilediği alandaki hasarlara ve kayıplara ait bilgilerin yer aldığı tarihsel kayıtlardan hareketle dışodakları, büyüklükleri ve şiddetleri hakkında yaklaşımlarda bulunulabilmektedir.
- **TASARIM SPEKTRUMU (Design Spectrum):** Deprem yönetmeliklerinde belirtilen ve bina türü yapıların deprem hesaplarının yapılmasında kullanılan, genellikle güvenli zemin koşullarında ve %5 sönüm oranı için hesaplanmış spektrum.
- **TAŞIYICI OLMAYAN SİSTEM (Non-load Bearing System):** Yapılarda bulunan merdivenler, dolgu duvarlar, tesisat, kaplamalar gibi yapı yükünü taşımayan ve aktarmayan bölümlere verilen ad.

- **TAŞIYICI SİSTEM (Load Bearing System):** Yapıların temel, ahşap, çelik iskeletleri ile duvarlar, döşemeler ve çatı gibi yapı yüklerini güvenli bir şekilde taşıyan elemanlardan oluşan yapısal bütün.
- **TAŞKIN (Over Flooding):** Bakınız; Sel.
- **TAŞKIN ALANI (Flooding Area):** Nehir yataklarının kenarında, yer alan ve tekrarlanan seller nedeniyle sık sık su altında kalan alanlardır. Ayrıca 100 yıllık selin görülme alanı sel yatağı olarak adlandırılmakta. Bakınız; Sel Yatağı.
- **TATBİKAT (Exercise):** Acil durum veya afet halinde yapılması planlanmış bir müdahale sürecinde yer alan eylemlerin uygunluğunu, yeterliğini ve güncelliğini mümkün olduğunca gerçeğe yakın koşullar altında ve bir senaryoya bağlı kalarak denemek amacıyla yapılan uygulamalar. Masa başı tatbikatı, uygulama tatbikatı ve genel tatbikat olarak farklı düzeylerde gerçekleştirilir.
- **TEHLİKE (Hazard):** Belli bir zaman ve mekân için insan doğa ve yerleşmelerde, can ve mal kaybı, yaralanma, sosyal ve ekonomik dengelerin bozulması veya çevresel zararlara yol açma potansiyeli bulunan doğal veya insan kaynaklı olaylar.
- **TEHLİKE ANALİZİ (Hazard Analysis):** Tehlike oluşturan olayların muhtemel yayılma alanları, büyüklükleri, etkileri, tekrarlanma süreleri, olma olasılıkları, belirsizlikleri gibi parametrelerinin saptanması süreci.
- **TEHLİKELİ ATIK (Hazardous Waste):** Bir kullanım sonucu ortaya çıkan ve fiziksel, kimyasal veya biyolojik olumsuz etkileriyle ekolojik dengenin, insan ve diğer canlıların doğal yapılarının bozulmasına neden olabilecek her türlü madde.
- **TEHLİKELİ YAPI (Hazardous Construction):** Kendiliğinden veya bir dış etken nedeniyle çökme, devrilme, yıkılma göstererek can ve mal kaybına yol açma ihtimali taşıyan yapıdır. İmar mevzuatında "maili inhidam" deyimini ifade edilmiştir.
- **TEKNİK ALTYAPI (Technical Infrastructure):** Elektrik, gaz, içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, arıtma ile her tür ulaşım ve haberleşme hizmetlerinin karşılanması için kurulan yapı ve tesisler ile sığınak, açık ve kapalı otopark, vb. hizmetleri sağlayan şebekeler.
- **TEKNİK UYGULAMA SORUMLUSU (Technical Implementatin / Application Engineer):** Bakınız; Fenni Mesul.
- **TEKNOLOJİK AFET (Technological Disaster):** Oluşumu insana bağlı, çoğunlukla dikkatsizlik ve tedbirsizlik nedeniyle meydana gelen ve afet boyutu kazanan teknolojik olaylar (trafik kazaları, patlamalar, yangınlar, zehirlenmeler, vb.).
- **TEKNOLOJİK TEHLİKELER (Technological Hazards):** Nükleer santral kazaları, toksik, patlayıcı, yanıcı ve tehlikeli kimyasal maddeler üreten fabrika ve depolarda meydana gelen yangın ve kazalar, baraj yıkılmaları, tehlikeli madde taşıyan gemi, tren ve karayolu araçlarında meydana gelen kazalar ile uçak kazaları gibi olaylarla, geniş kapsamlı bilgisayar sistemleri veya iletişim sistemlerinin çökmesi veya devre dışı kalmasının ve fiziki altyapı teknolojik ve endüstriyel yetersizliklerinin doğuracağı sonuçlar.
- **TEKRARLANMA PERİYODU (Recurrence Period):** Afete yol açabilecek deprem veya seller gibi tehlikelerin daha çok uzun yıllar ortalaması olarak ifade edilen yeniden oluş süresi veya aynı büyüklükteki iki olay arasında geçen ortalama süre.
- **TEKTONİK (Tectonics):** Litosfer'in jeolojik yapısını, oluşumunu ve evrimini, bu kapsamda levha hareketlerini, kıtaların oluşumunu, buna neden olan kuvvetler ile dünya ölçeğinde oluşturduğu kırılmaları ve kıvrımlanmaları araştıran bir jeolojik alt bilim kolu.
- **TERÖRİST EYLEM (Terrorist Act / Attact):** Cana ve mala kasteden, toplumda korku ve tepki yaratarak kısa veya orta vadeli çeşitli amaçlara hizmet etmeyi hedefleyen kişiye, kuruma, araçlara ve yapılara olan silahlı saldırılar.
- **TIBBİ İLK YARDIM (Medical First Aid):** Bakınız; Acil Yardım.
- **TOKSİK (Toxic):** Tıbbi bakımdan zehirli olan ve / veya zehir niteliği taşıyan, canlılar için zararlı maddelere verilen genel ad.

- **TOPLUM AFET GÖNÜLLÜSÜ (Disaster Community Volunteer):** Afet tehlikesi ve risklerine karşı alınabilecek önlemler ile afetlerde ve acil durumlarda ilk yardım, hafif arama kurtarma, psikolojik destek faaliyetlerini yürütebilecek düzeyde eğitilmiş ve donatılmış olarak çalışan gönüllüler.
- **TOPLUM AFET MÜDAHALE EKİPLERİ (Disaster Community Volunteer Team):** Toplum afet gönüllülerinin oluşturduğu afete müdahale ekipleri.
- **TOPLUMDA FARKINDALIK YARATMA (Community Awareness Creation):** Maruz bulunulan tehlike ve riskler hakkında halkın bilinç düzeyini arttırmak amacıyla yapılan kamuoyunu bilgilendirme çalışmalarının hedefi.
- **TOPLUMSAL OLAYLAR (Social Incidents):** Toplumsal düzeni etkileyen veya bozan, kamu otoritesini zayıflatan, maddi hasarlara, yaralanmalara ve can kayıplarına da yol açabilen, organize gösteri ve eylemler.
- **TOPLUMU BİLGİLENDİRME (Community Awareness):** Afetle ilgili inceleme ve araştırmalarla elde edilen veya öğrenilen haber, bilgi ve gerçeklerin resmîyeti ve otoritesi ilan edilmiş bir güvenilir kişi, kurum veya kuruluş tarafından bütünlük içinde halka açıklanması.
- **TRAVMA (Trauma):** Fiziksel, kimyasal veya psikolojik nedenlerle meydana gelen yaşamsal önemde sağlık durumu.
- **TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU (Post Traumatic Stress Disorder):** Doğal afet ya da beklenmedik bir olayla karşılaşan kişilerde olabilen, psikolojik davranış ve kaygılanış farklılığı. Aşırı korku, çaresizlik, tepkisizlik, içe kapanma, aşırı uyarılmışlık, olayı yeniden canlandırma gibi durumlardır. Bazı kişilerde çok yoğun yaşanabilir, psikolojik destek alarak zaman içerisinde normale dönebilmek mümkündür.
- **TRİYAJ (Triage):** Afet sonrasında çok sayıda yaralının tıbbi önceliklerini belirleme ve ayırma amacıyla muayenesi. Tıbbi müdahale önceliklerini gösteren, Kırmızı (acil), Sarı (geciktirilebilir), Yeşil (bekleyebilir), Siyah (kayıp) anlamına gelen sınıflandırmayı içerir.
- **TSUNAMİ (Tsunami):** Deniz veya okyanus tabanlarındaki depremler ya da büyük heyelanların yol açtığı, düşey bileşeni baskın yer değiştirmeler sebebiyle oluşan dalgalar. Kıyıya yaklaştıkça hızları ve yükseklikleri artan bu dalgalar, kıyı hatları boyunca büyük yıkıma ve can kaybına yol açar. Tsunami, Japonca kökenli olup "liman dalgası" anlamına gelir.
- **TÜZEL KİŞİLİK (Incorporated Body):** Şirket, dernek, vakıf, sendika, v.b. gibi yasalara uygun olarak örgütlenmiş kuruluşların, başlı başına bir varlık olarak sahip olduğu resmî fiili ehliyet.

U

- **ULAŞIM (Intercommunication):** Farklı insan yerleşimlerini ve çevrelerini birbirine bağlayan ve yerleşmelerin tamamını ağ gibi kaplayan bağlantı sistemi.
- **UYGULAMA İMAR PLANLARI (Implementation Urban Development Plans):** Hâlihazır harita üzerine işlenmiş kadastro parsellerini gösteren imar planları. Nazım imar planlarındaki ilke ve esaslar doğrultusunda hazırlanan haritalarda; ticaret, sanayi, konut gibi bölgelerdeki yapı adalarını, yapı adaları içerisindeki imar parsellerini, binaların yoğunluk ve düzenini, yolları, plan uygulama etaplarını ve diğer tüm ayrıntıları gösteren, 1/1.000 ölçeğinde hazırlanmış haritalar, notlar ve kararlar bütünüdür.
- **UZAKTAN ALGILAMA (Remote Sensing):** Uydular ve bazen de uçaklar kullanılarak, bir bölgenin veya bir olayın incelenmesi için ışık spektrumunun değişik bantlarından elektronik veri toplama ve bilgi üretme işi, işlemi, teknik ve teknolojisi.

V

- **VERİ TABANI (Database):** Belirli bir formata ve erişim güvenliğine uygun olarak bilgisayar ortamına aktarılan nitelikli veri bütünüdür. gerektiğinde güncellenerek üzerinde işlem yapılmasına imkân veren yazılımlarla yönetilmesi sonunda elde edilen güvenle kullanılabilir sayısal bilgi katmanları.

Y

- **YAPI (Building):** İmar mevzuatında; “Karada ve suda, daimi veya geçici, resmi ve özel, yeraltı ve yerüstü inşaatları ile bunların ilave, değişiklik ve onarımlarını içine alan sabit ve hareketli tesisler” olarak tanımlanmıştır.
- **YAPI DENETİM LABORATUVARI (Building Construction Supervision/ Inspection Laboratory):** Mevzuatımızda; “İnşaat ve yapı malzemeleri ile ilgili hammadde ve mamul madde üzerinde, ilgili standartlarına veya teknik şartnamelerine göre ölçüm, muayene, kalibrasyon yapabilen ve özgül ağırlık, basınç ve çekme dayanımları, kıvam limitleri gibi diğer özelliklerini tayin eden, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın izniyle çalışan tesisler” olarak tanımlanmaktadır.
- **YAPI DENETİMİ (Building Construction Supervision / Inspection):** Güvenli, sağlıklı ve ekonomik yapı inşa edebilmek amacıyla yapıların, ilgili idare ve yükleniciden (müteahhit) bağımsız olarak, tasarım (proje) ve yapım (inşa) aşamalarında, yürürlükteki yönetmelik ve standartlara uygun imalinin, denetimler yoluyla sağlanması süreci.
- **YAPI DENETİMİ KURULUŞU (Building Construction Supervision /Inspection Corporate):** 4708 sayılı Yapı Denetimi Kanunu ve 3194 İmar Kanunu uyarınca binalara ait mimari ve mühendislik projelerinin incelenmesi, onayı, ruhsat işlemleri, yapının inşa süresince denetimi, ruhsatsız ve ruhsata aykırı yapıların tespiti ve bunlar hakkında uygulanacak işlemlerden sorumlu olan bağımsız kuruluşlar.
- **YAPI ENVANTERİ (Building Inventory):** Mevcut her tür yapının adedi, kullanılan yapı malzemeleri, uygulanan yapı sistemi, yapının yaşı, v.b. özelliklerin belirlenmesi için yapılan tespit ve kayıt işlemi sonucunda oluşturulan bilgilerin tümü.
- **YAPI HASARI (Building Damage):** Kullanımdan doğan hasarlar hariç, yapının fen ve sanat kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılması nedeniyle meydana gelen ve yapının kullanımını engelleyen veya yapıda kapasite ve değer kaybı oluşturan her tür hasar.
- **YAPI HASARI TESPİTİ (Building Damage Assessment):** Bir afet sonrasında yapıların görmüş olduğu hasarların teknik ekipler tarafından önceden tanımlanmış form ve standartlara uygun olarak belirlenmesi ve kullanılabilirliklerine karar verilmesi işlemi. Uygulamada, ön hasar tespiti ve kesin hasar tespiti olarak iki aşamalı yapılmaktadır. Afetlerde halkın can ve mal güvenliği açısından yapıların kullanıp kullanılmayacağına özellikle artçı depremler dikkate alınarak hemen karar verilmesi gereken durumlarda inşaat mühendisleri ve mimarlardan oluşan ekipler tarafından yapı hasarlarının tespiti yapılmaktadır.
- **YAPI KULLANMA İZİN BELGESİ (Certificate of Permission for Building Occupation):** Binanın inşaatının tamamlanmasından sonra onaylı projesine uygunluğunu kontrole yönelik olarak belediyesinden alınması gereken iskân (oturma) izni. Uygulamada Oturma İzni olarak da bilinir.
- **YAPI MÜTEAHHİDİ (Building Contractor):** Yapım işlerini sözleşme ve eklerine uygun olarak yapmayı, yapı sahibine karşı taahhüt eden, ticari amaçla ya da kendisi için şahsi finans kaynaklarını kullanarak üstlenen ilgili Ticaret Odasına kayıtlı gerçek veya tüzel kişiler.
- **YAPI RUHSATI (Building Construction Permit):** Binanın yapımına başlamadan önce binaya ait projelerin ve istenen belgelerin uygun görülmesine ilişkin belediyesi tarafından verilen inşaatın yapılması için verilen izin. İnşaat Ruhsatı olarak da bilinir.

- **YAPISAL HASAR (Structural Damage):** Bir yapının taşıyıcı sisteminde, afet veya başka bir nedenle meydana gelen çatlama, kırılma, yer değiştirme, eğilme, vb. hasarlar.
- **YAPISAL OLMAYAN HASAR (Non-structural Damage):** Bir binanın kaplamalar, dolgu duvarlar, merdivenler ve tesisatlar gibi taşıyıcı olmayan elemanlarında meydana gelen hasar. Afet nedeniyle bina içerisindeki eşya ve ekipmanlarda oluşan hasarlara da yapısal olmayan hasar denilmektedir.
- **YAPISAL ÖNLEMLER (Structural Counter – Measures):** Yapıların yük taşıyan ve aktaran elemanlarında onarım veya güçlendirme amacıyla alınan önlemler.
- **YAPISAL RİSKLER (Structural Risks):** Yapıların yük taşıyan ve aktaran elemanlarında meydana gelebilecek hasar veya yıkılma olasılığı.
- **YASAKLANMIŞ AFET BÖLGELERİ (Prohibited / Excluded Disaster Areas):** Yetkili makamca tehlikeli görülerek, sınırları harita veya krokilerle belirlenen yerlerdir. Bayındırlık ve İskân Bakanlığının teknik heyetlerince, afete maruz bölgelerdeki yerleşmelerin, afet bölgesi olarak ilan edilerek yasaklanan alanlarında bina ve konut yapımı izin verilmez, mevcut veya yapılmakta olanlar ise yerel yönetimlerce yıktırılır. Afet bölgesinin hudutları, Bakanlıkça daraltılabilir veya tamamen kaldırılabilir.
- **YAVAŞ GELİŞEN AFETLER (Slow Onset Disasters):** Olumsuz sonuçları aniden değil de zamanla ve giderek ağırlaşan boyutlarda ortaya çıkan afetlere verilen genel ad. Küresel ısınma, kuraklık, erozyon, çölleşme gibi doğal afetler ile sosyal dengenin bozulması gibi toplumsal afetler bu kapsamdadır.
- **YENİDEN İNŞA (Reconstruction):** Afet yönetimindeki iyileştirme döneminin ardından başlar. Çevre planlaması ve şehircilik ilkelerine uygun çağdaş bir yapılaşma faaliyeti.
- **YENİDEN YAPILANMA (Restructuring):** Bir kurum veya kuruluşun değişen koşullara uyum ve verimlilik artışı sağlamak için, yönetim, sorumluluk, şeffaflık, vb prensipler çerçevesinde gelişerek örgütlenmesi.
- **YENİLENEBİLİR KAYNAKLAR (Renewable Resources):** Güneş, rüzgâr, jeotermal, akarsu, gel-git, biokütle enerjisi gibi doğal, tükenmeyen ve sınırlı çevre sorunu yaratan nitelikteki enerji kaynakları.
- **YENİLENEMEYEN KAYNAKLAR (Non-renewable Resources):** Kömür, petrol, doğal gaz, nükleer maddeler gibi yerkabuğunda sınırlı rezerve sahip olan, özellikle yanlış ve teknik olmayan kullanımıyla önemli ölçüde çevre kirliliği yaratan, doğal enerji kaynakları.
- **YER HAREKETİ (Ground Motion):** Bir deprem veya yeraltı patlamasıyla yeryüzünde meydana gelen sarsıntı ve titreşimler.
- **YER HAREKETİ BÜYÜTMESİ (Ground Motion Amplification):** Anakayadaki deprem hareketinin, yerel zemin özelliklerine bağlı olarak frekans veya genliğindeki değişimler.
- **YER KAYMASI (Landslide):** Bakınız; Heyelan.
- **YEREL YÖNETİM (Local Administration):** Bakınız; Mahalli İdare.
- **YERLEŞİK ALAN (Habitat Area, Settlement):** Belediye ve mücavir alan sınırları içerisindeki imar planı bulunmayan mahalle, köy, mezra gibi mevcut yerleşmelerin müstakbel gelişmelerini de içine alan ve sınırları belediye meclisince kararlaştırılan yerler.
- **YERLEŞİM YERİ ANALİZİ (Town Watching, Settlement Analysis / Evaluation):** Deneyimli uzmanlar tarafından gözlem, ölçüm ve deneylere dayalı olarak yapılan, yerleşim yerlerindeki tehlike ve risklerin ayrıntılı olarak belirlenmesi çalışmaları.
- **YERLEŞME ALANI (Settlement Area):** İmar planı sınırı içerisinde kalan yerleşik durumdaki ve gelişme alanı niteliğindeki yapılaşmış alanlar.
- **YERSEL TEHLİKELER / RİSKLER (Terrastrial Hazards / Risks):** Doğal (jeolojik, hidrolojik – hidrojeolojik, morfolojik – topoğrafik, atmosferik) ve antropojen (planlama ve uygulama yanlışlarından kaynaklananlar) kökenli olan tehlikeler / riskler.
- **YİĞMA YAPI (Masonry Building):** Taşıyıcı sistem elemanları örme duvarlar türünde olan yapılar.

- **YIKIK (Collapsed):** Binalarda taşıyıcı sistemlerin büyük oranda kalıcı yer değiştirerek kısmen veya tamamen yıkılması ve çatının çökmesi durumu.
- **YÖNETİŞİM (Governance):** Katılımcı ve paylaşımcı bir anlayışa ve geleceğe yönelik bir bakışa sahip olan yönetim anlayışı. Mevzuatta; “saydamlık, hesap verebilirlik, katılımcılık, çalışma uyumu, yerli yerindelik ve etkenlik gibi kriterlere dayanan çok aktörlü ve toplumsal ortaklara dayalı yönetim anlayışı” olarak tanımlanır.
- **YUMUŞAK KAT (Soft Storey):** Genellikle binaların zemin katlarında olmak üzere, diğer katlara oranla daha esnek inşa edilmiş katlara verilen ad. Bunlar betonarme binalarda dolgu duvarların düşeyde sürekliliğinin kesildiği katlardır.
- **YÜZ YILLIK SEL YATAĞI (100-year Flood Plane):** Bir nehrin etrafında, 100 yıl içerisinde en az 1 kez sel suları ile kaplanacağı öngörülen alan. Bu alan içerisinde her yıl sel olma ihtimali en az % 1 veya daha fazladır.

Z

- **ZARAR (Loss):** Doğal ve insan kaynaklı olayların neden olduğu fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar.
- **ZARAR AZALTMA (Mitigation):** Afetler veya acil durumlar öncesinde olası kayıp ve zararların önlenmesine ve azaltılmasına yönelik çalışmaların tümü.
- **ZARAR AZALTMA PLANLAMASI (Mitigation Planning):** Ülke, bölge, il ya da yerleşim alanları düzeylerindeki stratejik planlama ile ele alınarak, gelişme hedefleri ile risk azaltma amaçlarını birleştiren, afet zararları azaltılmış, baş edebilme kapasitesi ve yaşam kalitesi artırılmış bir toplum oluşturma yönünde dinamik ve katılımcı bir planlama süreci.
- **ZARAR GÖREBİLİRLİK (Vulnerability):** Tehlike kaynaklarına yakın öğelerin, tehlikenin meydana gelmesiyle uğrayabileceği olası hasarların derecesi. Kırılganlık, hasargörebilirlik olarak da adlandırılır
- **ZAYIF KAT (Weak Story):** Yatay yük taşıma kapasitesi, yapıdaki diğer katlara göre daha düşük olan kat.
- **ZEMİN ETÜDÜ (Site Investigation):** Yapıların güvenli bir şekilde inşa edilebilmesi için, yer – yapı etkileşiminin tanımlanması amacıyla yapı oturma alanı ve yakın çevresine ait yermühendislik (jeoloji, hidrojeoloji, mühendislik jeolojisi, mühendislik jeofiziği) parametrelerinin belirlenmesi, 3B yer mühendislik modelinin kurulması ve irdelenmesi çalışmalarına verilen ad. İlgili bütün veriler özel arazi yöntem, teknik ve teknolojileri ile laboratuvar deney ve analizleri sonunda toplanır, büroda işlenir, değerlendirilir, irdelenir ve sonuca yönelik şekil, çizelge, harita, kesit ve paneller halinde hazırlanır.
- **ZEMİN HAKİM PERİYODU (Soil Fundamental Period):** Anakaya üzerindeki zemin ortama ait doğal titreşim özelliklerinin bir bütün olarak temsil edildiği tipik periyot.
- **ZEMİN OTURMASI (Soil Settlement):** Zeminlerdeki ve yapı temel tabanında eşit veya farklı büyüklükte olan düşey yöndeki sıkışma olayı ve bunun sayısal değer.
- **ZEMİN SINIFLANMASI (Soil Classification / Ground Classification):** Zeminlerin fiziksel, mekanik ve dinamik özelliklerinin sahada ve laboratuvarlarda yapılan deneylerle belirlenerek değişik mühendislik parametreleri açısından sınıflanması.
- **ZEMİN TAŞIMA GÜCÜ (Soil Bearing Capacity):** Zeminlerin üst yapıdan gelen statik ve dinamik yükleri hiçbir şekil değişmeye uğramadan karşılayabilecekleri yük taşıma kapasitesi.
- **ZORUNLU DEPREM SİGORTASI (Compulsory Earthquake Insurance):** 27 Aralık 1999 tarihinde çıkarılan 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Doğal Afet Sigortaları Kurumu'nun (DASK), olası bir deprem sonucu oluşan yangın, infilak ve yer kayması gibi rizikolardan doğacak zararlara karşı poliçesinde belirtilen esaslar kapsamında maddi güvence veren bir sigorta türü.

KAYNAKÇA

- 3194 Sayılı İmar Yasası.
- 4708 Sayılı Yapı Denetimi Yasası.
- 7126 Sayılı Sivil Savunma Kanunu.
- Acil Durum Yönetimi Uluslararası Sempozyumu. Nihai Rapor, Kasım 2002, Ankara.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, Başbakanlık, 18.3.2008 gün ve 1181 sayılı yazı ve eki.
- Akman, N., İskender, H., Kadioğlu, M., Kapdaşlı, I., Ural, D., 2001: Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTU Press, İstanbul.
- Akman, N., Ural, D. (2001) Afete Dirençli Toplum Oluşturma Seferberliği, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTU Press, İstanbul.
- Akşit, B., G., Erkut, M., Kadioğlu, A.N., Karancı, S.M., Şener, A. Tezer, D., Ural, A., Ünlü, 2004: Eğitim ve Sosyal Çalışmalar, İstanbul Deprem Master Planı.
- Balamir, M., 2000: Kaderci Toplumun Yeniden Üretimi: Türkiye Afetler ve İmar Mevzuatının İrdelenmesi, *Kentsel Yerleşmeler ve Doğal Afetler*, Mayıs 1999 İstanbul Çalıştay Bildirileri Kitabı, derleyen E. M. Komut, TMMOB Mimarlar Odası ve Uluslararası Mimarlar Birliği, Ankara, 100-125.
- Balamir, M., 2000: Türkiye Yeni Bir Deprem Stratejisi mi Geliştiriyor? *Mimarlık* (295) 44-47.
- Balamir, M., 2001: Recent Changes in Turkish Disasters Policy: A Strategical Reorientation?, in *Mitigation and Financing Seismic Risks in Turkey*, ed. Paul R. Kleindorfer, NATO Science Series (IV/3), Kluwer publishers, 207-234.
- Balamir, M., 2002: Kentsel Risk Yönetimi: Depremlere Karşı Güvenli Kent Tasarımı için Yöntem ve Araçlar, *Doğal Afetler: Güvenlik için Tasarlama*, Mayıs 2001 İstanbul Çalıştay Kitabı, derleyen E. M. Komut, TMMOB Mimarlar Odası ve UIA, ISBN 975-395-519-7, Ankara, 26-54.
- Balamir, M., 2002: Painful Steps of Progress from Crisis Planning to Contingency Planning: Proposed and Realized Changes for Disaster Preparedness in Turkey, *The Journal of Contingencies and Crisis Management*, Leiden (Volume 10, No. 1, March 2002) 39-49.
- Balamir, M., 2002: Shaky Grounds for Architecture in Oblivion: Whose Agenda is Earthquake Anyway?, in *Oriental-Occidental: Geography, Identity, Space*, edited by M. A. Rinehart, Proceedings of 2001 Association of Collegiate Schools of Architecture (ACSA) International Conference, ACSA Press, Washington, 297-302.
- Balamir, M., 2003: İDMP Çalışmalarının Kapsamı ve Niteliği, *Mimar.İst* (3: 9) 47-54.
- Balamir, M., 2003: Kentsel Risk Yönetimi ve Kentlerin Depreme Hazırlanması, *Kentlerin Depreme Hazırlanması ve İstanbul Gerçeği*, 8-9 Şubat 2002 Sempozyum Kitabı, TMMOB Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi, İTÜ Taşkışla İstanbul, 17-36.
- Balamir, M., 2004: Restructuring Urban Society for Seismic Mitigation, in *'Disasters and Society: From Hazard Assessment to Risk Reduction'*, Center for Disaster Management and Risk Reduction Techn., Un. of Karlsruhe, D. Malzahn and T. Plapp eds., Logos Verlag, Berlin, Germany, 339-348.
- Balamir, M., 2004: Seismic Microzonation for Municipalities: *State-of-the-Art, Manual, Pilot Studies: Adapazarı, Gölcük, İhsaniye and Değirmendere*, Ministry of Public Works and Settlement General Directory of Disaster Affairs, World Institute for Disaster Risk Management, Swiss Agency for Development and Cooperation, International (METU, DRM, DEZA) Research Results in 3 volumes.
- Balamir, M., 2005: Yeni Yasal ve Kurumsal Çerçevenin Tasarlanması, *Yeni İmar Kanunu'na Doğru: Şehircilik, Planlama ve İmar Üzerine Yeni Yaklaşımlar*, 18 Şubat 2005 Sempozyum Kitabı, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Kardelen Ofset, Ankara, 37-46, 55-56, 59-62.

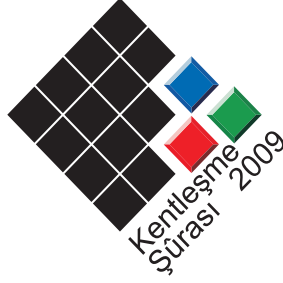
- Balamir, M., 2006: Afetler Politikasında Yükselen Paradigma: Sakınım, Depremler Ülkesi Türkiye’de Tutumlar ve İstanbul Tartışmaları, *Cumhuriyet Bilim Teknik* (22 Nisan, 1996, yıl:20) 18-19, 22.
- Balamir, M., 2007: Afet Riski ve Planlama Politikaları, 5-7 Aralık 2007 Ankara Afet Sempozyumu *Bildiriler Kitabı*, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, İMO Kongre ve Kültür Merkezi, Mattek Basım Yayın, Ankara, 31-43.
- Balamir, M., 2007: Küresel Gelişmeler, Neoliberal Politikalar, Risk Toplumu ve Planlama Alanı, *Planlama Meslek Alanı: Geçmişten Geleceğe*, 7-9 Kasım 2007 Dünya Şehircilik Günü Kolokyumunu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, ODTÜ, TODAİE, Repro Baskı, Ankara, 167-194.
- Balamir, M., 2007: Risk Yönetimi ve Yerel Yönetimler, *Afet Risk Yönetimi: Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler*, derleyenler: N. E. Erkan, A. Güner, K. Demeter, Dünya Bankası ve Marmara Üniversitesi, Beta Basımevi, İstanbul, 27-54.
- Balamir, M., 2007: Seismic Risks and Urban Mitigation Planning, chapter in *Tomorrow at Risk: Natural and Technological Disasters in Europe and Greece*, edited by K. Sapountzaki, Harokopion University of Athens, Typotheto-Gutenberg Publishers, Athens, Greece, 227-283.
- Balamir, M., 2008: ‘Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı’ Üzerinde Görüş ve Öneriler, *Deprem* (1:4) 56-59.
- Balamir, M., 2008: Afet Yönetimini Bütünleştirmek Gerekli, Ancak Önerilen Tasarı Yeterli mi? *Yapı* (318) May, 10-11.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BİB), 2007: Afet Riski Olan alanlarda İmar Planlama ve Kentsel Tasarım Standartları, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Prota Mühendislik, Ankara.
- BİB, 2004: 29-30 Eylül – 01 Ekim 2004 tarihlerinde düzenlenen Deprem Şurası Zemin Mevzuatı Alt Komisyon raporu. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ankara.
- BİB, 2004: 29-30 Eylül – 01 Ekim 2004, 1. Deprem Şurası Çalışmaları. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ankara.
- Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı, HABİTAT 2, Türkiye Ulusal Raporu, 1996, İstanbul.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Raporu. Eylül 1999, Ankara.
- Çalışkan, Ö., 2008: Depreme Karşı Yapısal Olmayan Risklerin Azaltılması, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Deprem Şurası-2004. Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Komisyonları Raporları. Temmuz 2004, Ankara.
- Deprem ve Kurumsal Yapılanma, Türkiye Müteahhitler Birliği, Yayın No.13, 2004, Ankara.
- Deprem Zararlarını Azaltma Ulusal Stratejisi. Ulusal Deprem Konseyi Raporu, Nisan 2002, Ankara.
- Doğal Afetler Genel Raporu, Başbakanlık Doğal Afetler Genel Koordinasyon Baş Müşavirliği, Mayıs 1997, Ankara.
- Doğal Afetlerde Meydana Gelen Can ve Mal Kaybını En Aza İndirmek İçin Alınması Gereken Tedbirlere Ait Meclis Araştırma Komisyonu Raporu. Haziran, 1997, Ankara.
- DPT. Doğal Afetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ocak 2000. Ankara
- EC (European Commission), 1999: Radiation protection 112- Radiological protection principles concerning the natural radioactivity of building materials. Directorate- General Environment, Nuclear Safety and Civil Protection.
- Ergunay, O., P.Gulkan, H.H. Guler, 2008: Afet Yönetimi İle İlgili Terimler:Açıklamalı Sözlük. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ed: M Kadioğlu, E Ozdamar. İç İşleri Bakanlığı ve JİCA Türkiye Ofisi. Mart 2008. Ankara.

- Ergüney O, Erdik, M., 1984: Disaster Mitigation Program in Turkey, Proceeding of the International Conference on Disaster Mitigation Program Implementation, November, OchoRios, Jamaica.
- Ergüney, O., 1996: Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır? Erzincan ve Dinar Depremleri Işığında Türkiye'nin Deprem Sorununa Çözüm Arayışları Sempozyumu. Tübitak, Ankara.
- Ergüney, O., 1996: Türkiye'de Afet Zararlarının Azaltılması Konusunda Yapılan ve Yapılması Gereken Çalışmalar, Cumhurbaşkanlığına sunulan rapor, Ankara.
- Erkan, B., B., 2008: Zorunlu Deprem Sigortası Bilinci, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- FEMA, 2000: Planning for a Sustainable Future, Project Impact, FEMA No:364
- Gülkan P, Koçyiğit A, Yüccemen M.S, Doyuran V, ve Başöz V, 1993: En Son Verilere göre Hazırlanan Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası, Rapor no:METU/EERC 93-01, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Deprem Mühendisliği Araştırma Merkezi, 156 s.
- Gürkaynak, İ, M. Kadioğlu, H.A. Poydak, 2004: KIZILAY ile Güvenli Yaşamı Öğreniyorum – Öğretmen Kitabı, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara, ISBN-975-92079-2-3.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) (2002). T.C. İstanbul İli Sismik Mikro Bölgeleme Dahil Afet Önleme/Azaltma Temel Planı Çalışması, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB). (2003). İstanbul Deprem Master Planı (İDMP) İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB). (2007). 1/100,000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Raporu, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB). (2002). Deprem Katılım Projesi Sonuç Raporu, Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü.
- İstanbul Deprem Master Planı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2003, İstanbul.
- İstanbul Depreme Nasıl Hazırlanıyor? Sayıştay Başkanlığı Raporu. Ağustos 2001, Ankara.
- JICA, Türkiye'de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu, 2004.
- Kadioğlu, M. (Editör), 2001: Kuraklık Kıranı. Güncel Yayıncılık, İstanbul, 128.s.
- Kadioğlu, M., 2002: Kentsel Yerleşimlerde Riski Artıran Faktörler ve Tali Tehlikeler. 8-9 Şubat 2002, Kentlerin Depreme Hazırlanması ve İstanbul Gerçeği Sempozyumu, İTÜ Taşkışla Binası-İstanbul, s. 71-82.
- Kadioğlu, M., 2005: Afete Hazırlık Eğitim Çalışmaları, 3. İstanbul ve Deprem Sempozyumu, s. 229-250. TMMOB İnşaat Müh. Odası İstanbul Şubesi, 9-10 Haziran 2005, İTÜ Mustafa Kemal Amfisi, İstanbul.
- Kadioğlu, M., 2005: Afete Hazırlık ve Afet Bilinci Eğitiminde Verilen Mesajların Standardizasyonu. Deprem Sempozyumu Kocaeli 2005, 23-25 Mart, 2005. Kocaeli Üniversitesi, Veziroğlu Kampüsü Yer ve Uzay Bilimleri Araştırma Merkezi.
- Kadioğlu, M., 2006: Afetler Konusunda Kamuoyunun Bilinçlendirilmesi ve Eğitim; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., eds., 2. baskı, "Afet Yönetiminin Temel İlkeleri" içinde; s. 67-80, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 1, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2006: Kurum ve Kuruluşlar için Afet Acil Yardım Planı; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., eds., 2. baskı, "Afet Yönetiminin Temel İlkeleri" içinde; s. 101-108, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 1, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2007: Deprem. T.C. İstanbul Valiliği Güvenli Yaşam Serisi 1. Sis Matbaacılık İstanbul, p.44.
- Kadioğlu, M., 2008. Sanayi ve İşyerleri İçin Afet Acil Yardım Planlama Rehberi, (2008) Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).

- Kadioğlu, M., 2008: Belediye Çalışanları için Afet Acil Durum Planlaması; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"; s. 185-208, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2008: Kuraklık Kıranı Risk Yönetimi; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"; s. 277-300, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2008: Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"; s. 1-34, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2008: Sel, Heyelan ve Çığ için Risk Yönetimi; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"; s. 251-276, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2008: Toplumda Afet Bilincini Artırma Yöntemleri; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"; s. 223-242, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kadioğlu, M., 2008a: Sanayi ve İşyerleri için Afet Acil Yardım Planlama Rehberi. Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Kadioğlu, M., İ. Gürkaynak, H.A., Poydak, 2004: KIZILAY ile Güvenli Yaşamı Öğreniyorum – Öğrenci Kitabı, Türkiye Kızılay Derneği, Ankara.
- Kadioğlu, M., İ. Helvacioğlu, N. Okay, A. Tezer, L. Trabzon, H. Türkoğlu, Y.S. Ünal, R. Yiğiter, 2005: Okullar için Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planı Kılavuzu, Mayıs-2005, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTÜ Pres.
- Kadioğlu, M., İskender, H., 2001: Acil Durumlarda Basın ve Halkla İlişkilerin İlkeleri, İTÜ Afet Yönetim Merkezi-İTÜ Press Yayınları, İstanbul.
- Kanlı, İ. B., Ünal, Y., 2004: Üst düzey planlama sistemi ve afet yönetimi ilişkileri, İTÜ Dergisi / A: Mimarlık Planlama Tasarım, 3 (1), 103-112.
- Logario, H.J., 1990: Earthquakes: An Architect's Guide to Nonstructural Seismic Hazards. New York: John Wiley and Sons. Yönetim Merkezi, İTU-Press, İstanbul.
- Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi, Sayıştay Başkanlığı Raporu, Mart 2002, Ankara.
- Okay, A.I., 2000: Marmara Denizi'ndeki aktif fay geometrisi nasıl araştırılmalı?, Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi, 22 Nisan 2000, Sayı: 683, p.17-18
- Özmen B, Nurlu M, Güler H, 1997: Coğrafî Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, 89s., Ankara.
- Özmen, B., 2003: İmar Planına Esas Jeolojik-Jeoteknik İncelemeler için Depremselliğin Değerlendirilmesiyle İlgili Öneriler, 56.Türkiye Jeoloji Kurultayı, 14-20 Nisan, MTA Genel Müdürlüğü Kültür Sitesi, Ankara
- Özyılmaz, S., Zemin Etüdlerinde Mühendislerin Görev Paylaşımı.
- Selçuk, E., M., Hancılar, U. 2008: Depreme Karşı Yapısal Risklerin Azaltılması, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Seval Sözen ve Filiz Piroğlu, 1999: Acil Durum Yöneticileri için Zarar Azaltma Yöntemleri, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTÜ Press.
- Sivil Sav. Genel Müd., 16.7.1985 Tarih ve Eğt. Teş.812-326-82/397 Sayılı Genelgesi.
- Sivil Savunma Genel Müd., 16.7.1982 Tarih ve 812-326-82/397 Sayılı Genelgesi,
- Sivil Savunma Genel Müd., 27.12.1991 Tarih ve 812-326-91/73 Sayılı Genelgesi,
- Sözen, S., 2005: Zarar Azaltma İlkeleri El Kitabı (2. Baskı), İTÜ Afet
- Şener, S. M., Tezer, A., Kadioğlu, M., Helvacioğlu, İ., Trabzon, L., 2002: Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTU Press, İstanbul.

- Tezer, A. ve Türkoğlu, H., 2008: Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, T.C. İçişleri Bakanlığı ve JICA, Mikdat Kadioğlu ve Emin Özdamar (Editörler), JICA Türkiye Ofisi Yayın No: 2, Mart 2008, Ankara
- Tezer, A., 2001: Acil Durum Yönetimi İlkeleri, İTÜ Afet Yönetim Merkezi Yayınları, İTU Press, İstanbul.
- Topaçoğlu, K., Ulaş, A., 2008: Yerel Afet Gönüllüleri İçin Afete Hazırlık, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- TS-1900 (İnşaat Mühendisliğinde Zemin Laboratuvar Deneyleri)
- TS-5744 (İnşaat Mühendisliğinde Temel Zemini Özelliklerinin Yerinde Ölçümü).
- Türkiye’de Afetlere İlişkin Politikalar ve İktisadi Etmeler. 4. İzmir İktisat Kongresi Afet Yönetimi Çalışma Gurubu Raporu. 2004, Ankara.
- Türkoğlu, H., Tezer, A., Kundak, S., Ataöv, A., İlki, A., 2008: Toplum Temsilcileri İçin Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Şehir Planlama ve Yapılaşma Eğitim Rehberi, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Türkoğlu, H., Tezer, A., Kundak, S., Ataöv, A., İlki, A., 2008: Teknik Elemanlar İçin Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Şehir Planlama ve Yapılaşma Eğitim Rehberi, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Türkoğlu, H., Tezer, A., Kundak, S., Ataöv, A., İlki, A., 2008: Yerel Yöneticiler İçin Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Şehir Planlama ve Yapılaşma Eğitim Rehberi, Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Türkoğlu, H., Tezer, A., Yiğiter, R., 2002: Şehir planlama ve zarar azaltma yöntemleri, Kentlerin Depreme Hazırlanması ve İstanbul Gerçeği Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi 8-9 Şubat 2002, İTÜ Taşkışla, İstanbul, 94-106.
- Türkoğlu, H., Yiğiter, R., 2001: Acil Durum Planlaması, İTÜ AYM Yayınları, İTU Press, İstanbul.
- Tüzün, C., Hancılar, U., Depreme Karşı Yapısal Güçlendirme, (2008) Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, T.C. İstanbul Valiliği, İSMEP (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi).
- Ulusal Acil Durum Modeli Araştırması Raporu. İTÜ, Afet Yönetim Merkezi. Ocak 2003, İstanbul.
- UNSCEAR, 2000: Sources and effects of ionizing radiation. United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation, United Nations Publication, New York, USA.
- Ülkemizde Meydana Gelen Deprem Felaketi Konusunda Yapılan Çalışmaların Tüm Yönleriyle İncelenerek Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Konulu Meclis Araştırma Komisyonu Raporu. Şubat, 2000, Ankara.
- Ünlü, A., Dikbaş, A., 2001: Olay Komuta Sistemi, İTÜ AYM Yayınları, İTU Press, İstanbul.
- Yiğiter, R.G., 2005: Kentsel Yerleşmeleri Afetlere Hazırlama Odaklı Kent Planlaması ve Zarar Azaltma; Kadioğlu M. ve Özdamar, E., eds, “Genel Afet Yönetimi Temel İlkeleri” içinde, JICA Yayınlar No: 1, Ankara.

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE
KENTSEL TASARIM**

ANKARA - Nisan 2009

5

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Mehmet Nazım ÖZER
Telefon : (312) 410 26 45

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM KOMİSYONU

Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

	ADI	UNVANI	KURUM
BAŞKAN	BEHRUZ ÇİNİCİ	MİMAR	ÇİNİCİ MİMARLIK
BAŞKAN YRD.	CENGİZ BEKTAŞ	Y. MÜH. MİMAR	TMMOB MİMARLAR ODASI
BAŞKAN YRD.	EMRE MADRAN	PROF. DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	PERİHAN KİPER	DR.	SERBEST
RAPORTÖR	AYŞE AKPINAR	PLANLAMA UZMAN YARDIMCISI	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	MENEKŞE TAŞTAN	Y. ŞEHİR PLANCISI	VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	PINAR ŞAHİN	ŞEHİR PLANCISI	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	SİNAN PINARBAŞI	ŞEHİR PLANCISI	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	ŞÖHRET ŞENSOY	ŞEHİR PLANCISI	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
RAPORTÖR	TÜLİN ÖZGAN	DR.	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	AYŞE İŞİK EZER	Y. ŞEHİR PLANCISI	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÇED VE PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	BARAN İDİL	Y. MÜH. MİMAR	SERBEST
ÜYE	BAYKAN GÜNAY	DOÇ. DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	CAN KUBİN	Y. ŞEHİR PLANCISI	PROMİM
ÜYE	CENGİZ ÇOLAK	MİMAR	TRABZON BELEDİYESİ
ÜYE	EMEL GÖKSU	PROF. DR.	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	FARUK SOYDEMİR	MİMAR	TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ
ÜYE	FİLİZ GÖKÇEN	ŞUBE MÜDÜRÜ	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	GÜLŞEN ÖZAYDIN	DOÇ. DR.	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	HAKAN KOYUNLULAR	DAİRE BAŞKANI	BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	HASAN ÖZBAY	MİMAR	THİDİL MİMARLIK LTD.ŞTİ.
ÜYE	HÜLAGÜ KAPLAN	DOÇ. DR.	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	MEHMET TUNCER	DOÇ. DR.	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	MURAT YILDIZ	YRD. DOÇ. DR.	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
ÜYE	MUSTAFA DEMİRBAŞ	ŞEHİR PLANCISI	SERBEST
ÜYE	NUMAN TUNA	PROF. DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	NURAN ZEREN GÜLERSOY	PROF. DR.	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	OĞUZ YILMAZ	PROF. DR.	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
ÜYE	SELAMİ DEMİRALP	PEYZAJ MİMARİ	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
ÜYE	TOLGA ÜNLÜ	YRD. DOÇ. DR.	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YALÇIN MEMLÜK	PROF. DR.	ANKARA ÜNİVERSİTESİ

I.GİRİŞ

Genel Yaklaşım / Politika Eleştirisi ve Önerinin Genel Çerçevesi

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından düzenlenen Kentleşme Şurasının 5. Komisyonunun başlığı Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım'dır. Komisyon, 01.12.2008 günlü oturumunda, konuyu iki temel alt başlık altında incelemeyi uygun bulmuştur. Burada ilkin "Kentsel Miras" la ilgili genel yaklaşım politika eleştirisi ve önerinin genel çerçevesi açıklanmaya çalışılacaktır.

Bireyin, içinde yaşadığı toplumun, ait olduğu coğrafyanın / mekanın / kentin "geçmiş"ini bilme, parçası olduğu doğanın "anlam"ına ulaşma arzusu ile açıklanmaya çalışılan "doğal ve kültürel varlıkların korunması" olgusu, yalnız öznel bilincin parçası olarak değil, aynı zamanda bilimsel bilginin nesnesi olarak da anlamlandırılmayı ve anlaşılmalı hak etmektedir.

İnsanın geçmiş deneyimlerinden oluşan "süzülmüş birikim geleneği", var oluş süreçleri ve nedenleri, geçmişin hafızasında gizlenmiş olarak durmaktadır. "Bugün"ün anlaşılması ve "gelecek"in kurulabilmesi, "geçmiş"in her türlü belgesine, kanıtına, doğru ve güvenilir bilgisine erişilebilmesine bağlıdır. Bu tespit, "bugün" ortadan kaldırılan, yok edilen her şeyin, varlık bilgisi yok edilen bir **bilgi kaynağı** olduğu anlamına gelmektedir.

Doğal ve kültürel varlıklar, bu bilgi kaynaklarından en temel olanlarıdır. Doğayı, kültürü ve mekanı bir bilgi kaynağı olarak görmek, onun nasıl okunması, korunması ve geleceğe taşınması gerektiğini bilmek sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Tüm bilim alanlarının kendi sınırlarını yeniden sorgulamaya başladığı günümüzde, doğal ve kültürel varlıkların korunması olgusu, diğer uzmanlık alanlarından daha karmaşık ve dinamik bir ele alışı gerektirmektedir. Bu nedenle koruma konusunda süreç içinde edinilen deneyimlerle oluşturulan politika, mevzuat, ilke kararları, teknik yaklaşım ve uygulama araçları gibi hususların yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Kentleşme Şurası'nın "Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım" başlığı altında örgütlenen Komisyonunun, bu tartışmaların bilince çıkarılmasında önemli bir fırsat olarak görülmesinde yarar bulunmaktadır. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken husus, bu sorgulama ve güncellemelerin, gündelik politikaların kullanım gereksinimleri temelinde değil bilimsel temelli esaslar çevresinde yapılması gerekliliğidir.

İnsanlık tarihi, sürekli olarak bir doğayla baş etme mücadelesi biçiminde yazılmıştır. Bir başka anlatımla insanlık tarihi, doğayla ve kültürler arasında süre giden bir çatışmanın tarihidir. Üretim ilişkilerinde meydana gelen her değişim sonrasında yaşanmaya başlanan "yeni" koşullar, "eski"yi tümünden reddedip, dışlamak yerine onu içine alır ve dönüştürür. Toplumsal bilince, eski ile yenin çatışması olarak yansıyan bu dönüşüm, ekonomik değişim değerinin yüceltildiği piyasa koşullarının gündem önceliklerini belirlediği durumlarda, doğal ve kültürel varlıkların aleyhine gelişmelerle sonuçlanmaktadır. Oysa doğal varlıkları ve kültürel olguları, sanayileşmiş ekonominin üretiminden ayıran en önemli yön, onların **biricik ve sürekli** olma özelliğini taşımalarıdır. Bir başka anlatımla var oldukları ve üretildikleri bağlamla birlikte ortaya çıkan biçim, form ve içerikler, sistemin rasyonelleri doğrultusunda dönüştüğünde, özünde sakladığı "bilgi" de manipüle olmakta, değişmekte ya da yok olmaktadır.

Buna doğanın dönüşmesi de dahildir. Doğanın var olma biçiminin salt insan gereksinimlerine ve kendilerine hak olarak gördüklerinden vazgeçme özverisine endeksli olması, bir süre

sonra ciddi bir paradoksu da beraberinde getirmektedir. Kültürlerin vazgeçemedikleri unsurlar, kişisel hak olarak özel kazanımları oluşturmakta, vazgeçebildikleri ise toplumsal hak olarak kamunun kullanımına bırakılmaktadır. Özveri sınırı, hiç kimse tarafından kendi adına çizilmemektedir. Bu noktada gerek doğal varlıkların ve gerekse kültürel olguların korunması meselesinin salt bir düzenleme, mevzuat, teknik yeterlilik meselesi olmadığı, konunun toplumsal, etik duruşla ilgili olduğu vurgulanmalıdır.

Türkiye’de koruma anlayışının gelişimi, doğal ve kültürel alanların/varlıkların ele alınışına ilişkin yaklaşımların zaman içinde geçirdiği dönüşüme de işaret etmektedir. Cumhuriyet dönemi öncesinde kültürel koruma yaklaşımları, taşınabilir eserlerin ve anıtsal yapıların korunması gibi noktasal ölçekte ve bireysel girişimler olarak tariflenebilirken, doğal çevrenin korunması ne kamunun ne de toplumun ağırlıklı gündemini oluşturmaktaydı.

Cumhuriyet dönemi ile ulus ideolojisinin göstergesi olan kültürel varlıklar / alanlar önem kazanırken, doğal alanların ekonomik gelişmenin kaynağı olarak görülmesi anlayışı günümüze kadar uzanmıştır. Nitekim Cumhuriyet döneminde kültürel alanların korunmasına ilişkin karar sürecini etkileyen ilk düzenleme 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun (GEEAYK) kurulması ile olmuş; ilk yasal düzenleme ise 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı yasa ile olmuştur.

Kuşkusuz doğal ve kültürel varlıkların / alanların korunmasının yasal ve örgütsel düzenlemelere konu olmasında, ülkemizdeki koruma bilincinin ve koruma talebinin artmasının ve koruma konusundaki uluslar arası gelişmelerin etkisi olduğu vurgulanmalıdır. Ancak ne yazık ki ülkemizde yaşanan sürecin bugün itibarıyla özetlediği görünüm, doğal ve kültürel varlıkların ekonomik gelişmelere koşut olarak ekonomik değişim değeri olarak ele alındıkları yönündedir. Özellikle günümüzde kültürel varlıkların /alanların öncelikle Anayasa ile güvence altına alınmış olmasına ve koruma alanlarına özel olarak çıkarılmış olan 2863 sayılı yasanın getirdiği çerçeveye rağmen, 5366 sayılı yasa ile kentin dönüşüm alanları olarak telakki edilmiş olması, doğal alanların yanı sıra kültürel varlıkları da ekonomik gelişmenin potansiyel kaynakları olarak gören bir politikanın kurumlaşmaya başladığının göstergesi olarak okunabilir.

Doğal ve kültürel varlıkların / alanların, “varlık değeri” yerine ekonomik kullanım değerinin önemszenmesi, bir başka anlatımla kullanımı yoluyla elde edilecek rantın maksimize edilmesinin hedeflenmesi, ilgili aktörlerin konunun farklı / karşıt tarafları olmasını nedenlemiştir. Buna göre rant değeri, toplumsal / kamusal yararın yerine geçmiştir.

Doğal ve kültürel varlıkların korunması, temel olarak **kamusal** bir eylemdir. Bu nedenle koruma kararlarının, **kamuyararı**-toplum çıkarı lehine ortak bir yaklaşım olarak benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda her ne nedenle olursa olsun özel yatırım taleplerinin kamu yararı ile çelişmesi durumunda kamudan yana tavır alınması gerekmektedir. Bu, doğal ve kültürel varlıkların gözden çıkarılabilir, yatırımlar için potansiyel taşıyan ve ekonomik çıkar elde etmede potansiyel taşıyan alanlar olarak görülmesine son verilmesi anlamına gelmektedir. Doğal ve kültürel alanlar, geçmişe ilişkin referans noktaları olarak görülmeli ve bu önemli tarihi-kültürel-doğal belgenin korunması, taşınır eski eserler kadar önemsenmelidir. Değişmez ve üzerinde uzlaşılmış bir kamu politikasının oluşturulması, doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin nesnel ölçütlerin oluşturulmasını da kolaylaştıracaktır.

Mekanın siyasallaşması hiç kuşku yok ki yeni değildir. Ancak son yüzyılda mekan, hiç olmadığı kadar siyasallaşmış, aktörlerin iktidar çatışmalarının nesnesi olmuştur. Öte yandan

ekonomik ve toplumsal yapı gelişmiş, ilişkiler kolay kavranamayacak kadar karmaşık ağların parçası haline gelmiştir. Bu tespit, mekanın siyasallaşması kadar önemli bir başka alanı daha işaret etmektedir: Mekan, eski algıların ötesinde yeni anlamlandırma ve yorumlama yeteneğini, kavrayış becerilerini gerektirmektedir. Basit, steril, rafine ekonomik ve toplumsal ilişkilerin üzerinde cereyan ettiği mekanların / coğrafyaların, kontrol edilebilir ve yönetilebilir rasyonellerle ele alındığı planlama anlayışları geride kalmıştır; buna karşılık karmaşıklaşan, yeni bir zaman / mekan kavrayışına ulaşan ilişkiler, atomize ölçekte politize olan bireyin de rol kapıldığı bir sahneye dönüşmüştür. Çok aktörlü hale gelen oyun, mekansal olarak düzenleme görevini üstlenmiş olan planlamanın rasyonellerini de değiştirmiştir. Buna göre planlama artık değişen yeni koşulları kavrayabilmesine bağlı olarak, çözüm geliştirme becerisine sahip olacaktır.

Bu noktada tartışılması gereken önemli hususlardan biri de, siyasal çekişmelerin ve paylaşımın arenası haline gelen mekanın, siyasallaşmadan arındırılması ya da siyaset üstü bir anlayışla yönetilip yönetilemeyeceğidir. Belki de bu tartışma, yapısı itibarıyla politikanın nesnesi haline gelen mekanın, tüm siyasetlerin ifade bulduğu bir alan haline getirilmesi yoluyla açılım kazanacaktır. Bu, mekan üzerindeki çatışma ve paylaşımların, demokratik bir yapıyı kavuşturulması anlamına gelmektedir ki, doğal ve kültürel varlıkların / alanların da, kendi varlık değerleri ile var olmaya devam edebilmelerinin önünü açacaktır. Bir başka anlatımla, doğal ve kültürel varlıkların bir çatışma alanı olmaktan çıkarılmasının en önemli aşaması, mekan ve planlama mekanizmasının bizzat kendisinin demokratikleşmesine bağlıdır.

İçerik ve Yöntem: “Kentsel Miras”

Kentleşme Şurasının tüm komisyonlardan beklediği sonuç çıktısı, stratejik yaklaşımın temel ele alış biçimi olan “ana sorun alanlarının tespiti”, “stratejiler”, “eylemler” ve “göstergeler” üzerinde görüş oluşturulması ve bunun analiz tablosu üzerinde belirtilmesidir. Bu çerçevede temel alınmak suretiyle “Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu” Raporunun, “Kentsel Miras” alt başlığı altında yapacağı tespit, sorun ve eylem değerlendirmeleri, 6 eksen doğrultusunda ele alınmıştır.

Birinci başlık altında “terminolojiler, tanımlar, kavramlar ve ölçütler” incelenmektedir. Gerek Uluslar arası anlaşma / sözleşme / deklarasyonlarla belirlenen, gerek ülkemiz mevzuatının tariflediği ve gerekse koruma pratiğinin içinden çıkan farklı nitelendirmelerin, doğal ve kültürel mirasın korunması alanında yarattığı etkiler saptanmakta, sorun alanları tarifiyenmekte, strateji ve göstergeler geliştirilmektedir. Bu bölümün temel amacı olarak uygulama ya da yorumlamadan kaynaklanan farklılıkların, çakışmaların ya da zıtlıkların, ortak mutabakatla anlamlandırılması ve gerekli düzeltmelerin yapılarak uygulanmasının sağlanması gerekliliğine dikkat çekilmesi görülmektedir.

İkinci başlık doğal ve kültürel mirasın korunmasına ilişkin halen yürürlükte olan “yasal çerçevede”ye ilişkin sorunların tespiti, sorunların ve eylemlerin geliştirilmesidir. Özellikle 1980 sonrasında kentleşme ve planlamanın örgütlenmesinde söz konusu olan çok yetkili yapı ile uygulamayı yönlendiren mevzuatlardaki çokluk ya da bunların çapraz örtüşmelerinden kaynaklanan sorun alanları, kent içinde ve çeperinde kalan doğal ve kültürel varlıkların korunması meselesinin doğrudan ilgi alanı içine girmiştir. Bu başlık altında koruma mevzuatı asal olmak üzere, koruma alanını dolaylı olarak etkileyen ilgili mevzuatın değerlendirilmesi yapılmış; sorunlar ortaya konmuş ve gerek mevzuat gerekse kurumsal yetkilendirme anlamında öneriler geliştirilmiştir.

Raporun Kentsel Miras başlığı altında yer alan **Üçüncü** alt başlığında “koruma konusundaki örgütlenme – aktörler” ele alınmıştır. Bu bölümde ulusal ve uluslararası düzenlemelerin parçası olarak gerçekleştirilen mevzuatın öngördüğü yetki çakışmaları, karar verici otoritenin çok parçalı yapısı, karar mekanizmaları ile uygulayıcı kurumlar arasındaki ilişkiler gibi hususların koruma pratiğini etkileme dinamikleri ortaya konulmaktadır. Ancak öte yandan da koruma konusunda karar sürecinin dışında kalan mülk sahipleri, kullanıcılar ve yatırımcıların beklentileri ile medya, sivil toplum örgütleri ve meslek odalarının tutumları ele alınmakta ve tüm bu aktörlerin koruma pratiğine müdahil olma biçimleri tartışılmaktadır. Bu başlık planlamanın ve koruma olgusunun demokratikleştirilebilmesi ve aktörlerin yapabilir kılınması için gerekli açınımları sağlamakta ve öznel beklentilerinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Dördüncü alt başlıkta doğal ve kültürel varlıkların korunması amacıyla mevzuatın öngördüğü çerçevede yerel ve merkezi yönetimlerce kullanılan “finansman kaynakları” incelenmektedir. Bu başlık altında mevcut kaynaklara ilaveten mevzuatta oluşturulan düzenlemelerle 2004’ten bu yana getirilen yeni ekonomik olanakların kullanılma biçimleri (veri elde edilebilen kentler üzerinden) örneklenmekte ve işleyişe ilişkin sorunlar tartışılmaktadır. Böylelikle mevcut fırsatların geliştirilmesinin yanı sıra, koruma konusunda özendirici yeni olanakların yaratılması için olası çerçevelerin tartışılması hedeflenmektedir.

Beşinci alt başlık “korumanın sosyal ve kültürel boyutu” üzerinde durmaktadır. Kentlerin merkez ve üretim fonksiyonları ya da yasadışı yapılaşmış alanları ile kuşatılan mekansal / kültürel koruma alanları, sosyal anlamda sorunlu bölgelerdir. Ancak öte yandan da karar vericilerin bu sorunların çözümüne yönelik geliştirdiği çözümler, alanda yaşayan insanların ve yaşamın korunmasını öngörmemekte ve seçkin öneriler olarak nitelendirilmektedir. Öte yandan doğal alanlarda tarımsal üretimle ilgilenmekte olan sosyal kesim ise yüceltilen kentli kültürü karşısında marjinalleşmektedir. Buna karşılık oluşan yeni, steril çevrelerin yarattığı memnuniyetsizlik de giderek artmaktadır. Bu paradoksun aşılması için yeni bir kentlilik bilincinin ve kentsel kimliğin oluşturulmasında doğal ve kültürel koruma alanlarının bilgisinden nasıl yararlanılabileceği, korumanın mesleki, sivil ve kamusal etiğinin ve eğitiminin ne olması gerektiği soruları, bu alt başlığın temel vurgu noktalarını oluşturmaktadır.

Altıncı alt başlık “planlama, projelendirme ve uygulama” meselelerini yapı, sokak, alan ve kent/bölge ölçeklerinde ele almaktadır. Kentlerin son zamanlardaki yeni büyüme/gelişme stratejileri, yayılarak büyümenin yanısıra, yoğunlaşarak büyümeye yönelmiştir. Sermaye birikim süreçlerinin yapısına ilişkin bu tercih, mevcut kent içinde ve/veya çevresinde kalan doğal ve kültürel mirasın, potansiyel gelişme alanları olarak görülmesini nedenlemiş ve üzerlerindeki rant baskısını arttırmıştır. Bu gelişme kentlerin planlanmasını, “kamu yararı” odaklı rasyoneller yerine özel yararlar odaklanan hedeflere yönelttiği gibi, korunması gerekli alanlara ilişkin karar süreçlerini, planlama sürecinin öngördüğü biçimde yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya doğru değiştirmeye başlamıştır. Koruma sürecini manipüle eden yeni dalga kentleşme pratiklerinin de ele alındığı bu bölümde, sorun tespitlerinin yanı sıra bu sorunların çözümüne yönelik strateji ve eylemler oluşturulmaktadır.

Yöntemsel olarak doğal ve kültürel varlıkları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen mevzuat, ülkelerin koruma pratiklerinin genel çerçevesini oluşturan uluslararası anlaşmalar, koruma konusundaki ulusal ve uluslararası literatür, raporun temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Kuşkusuz Komisyonu oluşturan üyelerin akademik, kamu, özel sektör ve sivil alanda edindikleri deneyimler, bilgi birikimleri, bir diğer önemli kaynağı oluşturmaktadır.

İçerik ve Yöntem: “Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım”

Konunun Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım boyutları aşağıdaki sıra içinde değerlendirilecektir:

1. Tanımlar
 2. Mevcut Durum Değerlendirmesi ve Sorunlar
 3. Çözüm ve Stratejilerin Belirlenmesi
 4. Eylem Programlarının Tanımlanması
 5. Performans Ölçütlerinin Saptanması
- yapılacaktır.

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

II. 1. Terminolojiler, Tanımlar, Kavramlar ve Ölçütler

II. 1.1 Kentsel Miras

Kültürel ve Doğal Miras Korunması ve Yönetimi Konusu ile İlgili Tanımlar

Ülkemizde imar, çevre ve koruma mevzuatlarında çeşitli biçimlerde yer alan kültürel ve doğal değerlerin korunması ile ilgili temel kavram ve tanımlar değişik şekillerde üst üste düşmekte, yer yer çelişki ve eksikler içermekte ve tekrarlanmaktadır. Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramlar farklı kurumların yetkili organlarının beklentilerine bağlı olarak, değişik şekillerde yorumlanmakta, farklı şekillerde algılanmaktadır. Bu kavramların değişik dillerden aktarılmış olması, Türkçe’de tam olarak karşılığını bulamaması nedeni ile de çeşitli kurum, kuruluş ve kişiler arasında farklı algılanması ve yorumlanması da tanım ve kavram kargaşasını arttırmaktadır.

Ülkemizde geçerli imar ve koruma mevzuatında çok sayıda tanım yer almaktadır. Koruma konusundaki en temel yasal kaynak olan **2863 sayılı (3386 ve 5226) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda**, Kültür varlıkları, Tabiat varlıkları, Sit, Koruma ve Korunma, Korunma alanı, Değerlendirme, Ören yeri, Koruma amaçlı imar plânı, Çevre düzenleme projesi, Yönetim alanı, Yönetim plânı, Bağlantı noktası,

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik’te, Taşınmaz kültür varlıkları, Taşınmaz tabiat varlıkları, Kentsel sit, Tarihi sit, Arkeolojik sit, Tabii sit, Tespit, Tespit ekibi, Tescil,

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve Uygulama Yönetmeliği’nde Yıpranan tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması, Koruma Bölge Kurulu, Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, Yenileme alanı, Yenileme avan projesi, Yenileme uygulama projesi, Etap alanı, Etap proje ve programı, Rölöve projesi, Restitüsyon projesi, Restorasyon projesi, Uygulama birimi, Ortak uygulama,

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nda ve Milli Parklar Yönetmeliği’nde, Milli park, Tabiat parkları, Tabiat anıtı, Tabiatı koruma alanı, Ekosistem, Tabii kaynak, Estetik kaynak, Kültürel kaynak, Teknik izahname, Rekreatyoneel kaynak, Rekreatyon, Orman içi dinlenme yeri (Orman Mesire Yeri):

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu’nda Boğaziçi Alanı: Boğaziçi Sahil Şeridi, Öngörünüm Bölgesi, Geri Görünüm Bölgesi, Etkilenme bölgesi

3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik’te, Kıyı çizgisi, Kıyı kenar çizgisi, Kıyı, Sahil şeridi, Toplumun yararlanmasına açık yapı, Dar - Yüksek kıyı, Alçak - Basık kıyı, Sahil Şeridi: Sahil Şeridinin Birinci Bölümü, Sahil Şeridinin İkinci Bölümü, Toplumun yararlanmasına açık yapı, Akarsu, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, Teknik Yönetmelik, Su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisi, Günübürlük turizm tesisleri, Kısmi yapılaşma, Taşıt yolu, Rekreatif alanlar, Emsal, İnşaat alanı kat sayısı, Liman, Tersane, Yat limanı, Balıkçı barınağı, Yat çekek yeri, Çekme yeri, Yönetim birimleri: Destek birimleri, Bakım - onarım birimleri, Teknik ve sosyal altyapı,

2872 sayılı Çevre Kanunu'nda Çevre, Çevre korunması, Çevre kirliliği, Sürdürülebilir çevre, Sürdürülebilir kalkınma, Alıcı ortam, Kirleten, Ekosistem, Atıksu, Atıksu altyapı tesisleri, Arıtma tesisi, Ekolojik denge, Sulak alan, Biyolojik çeşitlilik, Atık, Katı atık, Evsel katı atık, Tehlikeli atık, Tehlikeli kimyasallar, Kirli balast, Çevresel etki değerlendirmesi, Proje tanıtım dosyası,

Stratejik çevresel değerlendirme, Çevre yönetimi, Çevre yönetim birimi/Çevre görevlisi,

Çevre gönüllüsü, Hassas alan, Çevreye ilişkin bilgi, İş termin plânı: Risk değerlendirmesi, İyonlaştırıcı olmayan radyasyon, Elektromanyetik alan, Koku, Hava kalitesi

383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına dair Kanun Hükmünde Kararname'de Bölge, Hassas Zon;

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri, Turizm Merkezleri, Turizm İşletmeleri, Turizm Yatırım Belgesi, Belgeli Turizm Yatırım veya İşletmeleri, Yat, Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Alt Bölgesi

Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik'de Taşınmaz Kültür Varlıkları, Taşınmaz Tabiat Varlıkları, Arkeolojik Sit: I. Derece Arkeolojik Sit Alanı, II. Derece Arkeolojik Sit Alanı, I. Derece Tabii Sit Alanı, İstekli,

Tarihi ve Bedii Değeri olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik'te Taşınmaz mal, Tarihi ve bedii değeri olan taşınmaz mal,

Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla ilgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik'de Sondaj ve Kazı, Araştırma,

3194 sayılı İmar Kanunu'nda, Nazım İmar Planı: Uygulama İmar Planı: Yerleşme Alanı, İmar Parseli, Kadastro Adası, Kadastro Parseli, Yapı, Bina, Mücavir Alan, Çevre Düzeni Planı gibi tanım ve kavramlara yer verilmiştir.

Ülkemiz tarafından çeşitli tarihlerde benimsenmiş olan koruma ile ilgili uluslar arası sözleşmelerde yer alan tanım ve kavramlarda da değişiklikler ve anlam farklılıkları bulunmaktadır.

1964 Venedik Tüzüğü'nde Tarihi Kültür Varlığı, **1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına dair Sözleşme'de** Kültürel Miras, Anıtlar, Yapı toplulukları, Sitler, Doğal miras,

Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler UNESCO 26-30 Kasım 1976, Nairobi Deklerasyonu'nda, Tarihi ve Mimari Alanlar, Çevre, Koruma,

1985 Granada Anlaşması – Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde, Mimari Mirasın Tanımlanması, Anıtlar, Bina Grupları, Ören Yerleri (Siteler), **Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler, UNESCO 26-30 Kasım 1976, Nairobi'de** Tarihi ve Mimari Alanlar, Çevre, Koruma,

UNESCO the World Heritage List’de, dünya mirası, anıt, yapı grubu, sit, doğal sit, karmaşık kültürel ve doğal sit, kültürel landscape, taşınabilir miras, uluslar arası eşsiz (outstanding) değer, gibi farklı tanım ve kavramlar yer almaktadır.

Son yıllarda somut-soyut kültürel miras olarak da ayrımlanan kavram ve tanımlar daha ayrıntılı bir çalışma ile daha genişletilebilir ve derinleştirilebilir.

Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarına müdahale türleri olarak da değişik kaynaklarda çok farklı tanımlara rastlanmaktadır.

Etkin koruma, bütünlük koruma, sürdürülebilir koruma, korunacak değeri özgün niteliğinde olduğu gibi saklama, özgün koruma, temizleme, bakım, onarım, basit onarım, sınırlı onarım, yapı çevrelerinin düzenlenmesi, peyzaj düzenleme, çevresel kalitenin/niteliğin yükseltilmesi, restorasyon, konsolidasyon, liberasyon, reintegrasyon (Bütünlleştirme) çağdaş koşullara uyarlayarak koruma (modernizasyon), canlandırma (revitalizasyon), yapısal değişim (alterasyon), işlevin gerektirdiği yapısal ve strüktürel değişimlerin gerçekleştirilmesi, kaybolan veya kaybolma olasılığı olan kültürel değerlerin aslına uygun olarak yeniden yapılması yoluyla yaşatılması, rekonstrüksiyon, rekonstütüsyon, röproduksiyon, çevresel karakterin ölçü, oran, malzeme, renk belirlenmesi ve denetlenmesi yoluyla korunması gibi.

Ülkemizde Doğa Koruma Alanı Statülerine İlişkin Tanımlar

Dünya Tabiatını Koruma Birliğinin 1969 yılında Yeni Delhi kongresinde belirlenen koruma statüleri

1-Sıkı (Tam) Koruma

- Tam Doğal Rezerv (Katı Doğa Koruma Alanları/ Tabiatı Koruma Alanı)
- Kırsal (El değmemiş-Bakir) Alan

2-Ekosistem Koruma ve Rekreasyon (Milli Park)

3-Doğal Özelliklerin Korunması (Tabiat Anıtı)

4-Aktif Yönetim Yoluyla Koruma (Habitat-Tür Koruma Sahası/Yaban Hayatı Koruma Alanları)

5-Peyzaj/Deniz Peyzajı Koruma ve Rekreasyon (Peyzaj-Deniz Koruma/ Tabiat parkı)

6-Doğal Ekosistemlerin Sürdürülebilir Kullanımı (İşletilen Kaynaklar için Koruma Alanı)

olmak üzere korunan alan kategorilerini belirlemiştir. Bu kategorilerden 1., 2., 3. ve 4. kategoride tanımlananlar 2873 sayılı **Milli Parklar Kanununda** tanımlanan, milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı tanımları ile örtüşmektedir. **Avrupa Peyzaj Sözleşmesi** kapsamında “peyzaj koruma alanlarının” belirlenmesi amacıyla pilot proje başlatılmıştır. Ayrıca deniz koruma alanı tanımı olmamakla beraber diğer statü verilen alanlar içinde özellikleri nedeniyle (deniz dibi biyotası, yaşayan türler vb) denizel alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlarda Milli Parklar Kanunu ve yönetmeliğinde yer alan düzenlemeler doğrultusunda “gelişme planı/Uzun Devreli Gelişme Planı” yapılmaktadır. Planın temel amacı, ilan gerekçesini oluşturan “koruma alanı olmasını gerektiren kaynak değerlerinin”; doğal, tarihi, arkeolojik veya kültürel varlıkların korunarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Uzun Devreli Gelişme Planının niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklama 6. bölümde verilmiştir.

Sulak alan tanımı Ramsar Sözleşmesinde yapıldığı şekliyle Sulakalanlar Yönetmeliğinde yer almıştır. Buna göre uygulama yapılmaktadır. Sulak alanlarda yapılan yönetim planı yönetmelik doğrultusunda alanın korunmasına yönelik koruma kuşakları belirlenmekte,

bütçelendirilmiş uygulama takvimi ile sorumlu kurum ve kuruluşların rolleri /görevleri tanımlanması amacıyla yapılmaktadır.

Tanım ve kavramların çoğunda doğal ve kültürel varlıkların, varlık değeri yerine “kaynak” ya da “kullanım değeri”nin ön plana çıkarılmış olduğu görülmektedir.

II. 1.2 Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım

Tanımlar

Şûranın ana temasının nitelikli kentsel bir yaşamın ve mekanın sağlanması ve bunun sürdürülebilmesi üzerine dayandırılması gerekmektedir. Komisyon, kentsel kalitenin yükseltilmesinin, bu kavramın yaşama geçirilmesindeki en önemli amaç olduğunu, yurt planlamasına dayandırılan bölgesel tasarımın ardından kentsel tasarımın da bu amaca ulaşmak için etkin bir araç olarak kullanılması gerektiğini kabul etmiştir.

Kentsel Kalite

Kentlerimizdeki kalitenin yükseltilmesi için aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi gereği Komisyon tarafından vurgulanmıştır.

1. Ülke ve bölge dengeleri içinde kentsel standartlarda tutarlılık, kimlik, anlam gereksinimlerinin karşılanması.
2. Kentlilerin barınma ve konut hakkının bir sosyal hak olarak ele alan bir planlama anlayışı ile ele alınması.
3. Kentlerin doğal ve kültürel değerlerinin korunarak sürdürülmesi.
4. Sağlıklı, kentsel işlev ve olanakların dengeli dağıldığı, kentlilik bilinci olan ve sürdürülebilir bir kentsel yaşam.
5. Yeterli düzeyde kültürel ve sosyal donanımın sağlanması
6. Gelişmeye açıklık, seçenekler ve özgürlüklerin sunulması.
7. Bugün için yalnızca siyaset ve ekonomiyle sınırlı kent olgusuna kültür ve bilgi akımının sağlanması.
8. Hoşnutluk, konfor, güvenlik.
9. Kentliler arasındaki iletişimi en üst düzeye çıkartacak düzenlemelerin sağlanması.

Kentsel Tasarım

Kentsel tasarım yukarıda tanımlanan amaçların gerçekleştirilmesi için bir araç olarak algılanmış ve:

1. Kentin yaşam ve biçimine ilişkin kuram ve kılığını belirleme ve sürdürme sanatı,
2. Kimi zaman tasarlama, daha çok da, üst ölçekli mekansal gelişme stratejileri doğrultusunda kentin ve parçalarının tasarım ve gerçekleştirilmesini denetleme ve yol gösterme süreci olarak görülmüştür.

Bu bağlamda kentsel tasarım, doğal yapısı korunarak, kentsel kaliteyi yükseltmek amacıyla kentin ve parçalarının:

- o konforunu ve altyapısını,
- o kentliler arasındaki iletişimi ile kararlara ve etkinliklere katılma olanaklarını,
- o anlamlarını, imgelerini,
- o karakterini, biçimini, mimarlığını ve estetiğini,
- o kentin tarihsel geçmişi ile ilişkisini

kurgulayacak ve yükseltecek mekân ve yerleri üretme sanatı ve süreci olarak tanımlanmıştır.

II. 1.2.1 Türkiye'deki Planlama Süreci ve Mevcut Durumun Değerlendirilmesi

Ülkemizin şehir planlaması deneyimi 19.yüzyılın ikinci yarısında üretilen Ebniye ve Turuk Nizamname ve Kanunları ile başlar. Bu dönemde ülkenin sanayileşmiş batı toplumları ile ilişkisini kuran İstanbul ve bazı liman kentlerinde gelişen yeni kentsel işlevler, mevcut dokuda dönüşümler ve yeni gelişme alanları gerektirmiş, bu tür gelişmeleri düzenlemek amacı ile batıdaki Kamu Sağlığı Yasalarına benzeyen yasal çerçeveler ile kentin fiziksel yapısı oluşturulmakta ve kentsel gelişme denetlenmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde geliştirilen bu yasal çerçeve Cumhuriyet kurulduktan sonra da varlığını sürdürmüştür, 1933 yılında yürürlüğe giren Belediye Yapı ve Yollar Yasası ile bugünkü imar planı kavramının da temeli atılmıştır. Ebniye ve Turuk mevzuatının yalnızca yapılar, yollar ve yangın yerlerine yönelik denetimi yeni yasa ile bir plana bağlanmıştır. Böylece daha önce Ankara kentinde uygulanan planlama anlayışı tüm ülkeye yayılmaktadır. Ankara'nın ilk imar planı 1932 yılında onanmış, Belediyelerin plan yapma zorunluluğunu getiren yasa ise 1933 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bu döneme dünyada Keynesçi iktisadi siyasalar hakim olmaktadır. İstihdam dengesindeki bozukluklara karşı John Maynard Keynes, özellikle 1929 buhranını gözleyerek devletin, harcamalar yoluyla piyasaya müdahalesini öngörmüştür. Kapsamlı planlama anlayışı da bu öğretiden yararlanmış ve devletin, iktisadi yaşam kadar kent planlaması alanına da büyük ölçüde müdahale ettiği bu süreçte planlama, kentsel yaşamın ve formun oluşturulmasında belirgin bir araç olarak gelişmiştir.

Süreç ülkemizde de modern kent yaşamının kurgulandığı ve modern kentlerin kurulduğu bir zaman dilimi ile örtüşmüştür. Cumhuriyet devrimlerinin hedeflediği modern insanın yaşayacağı kentlerin üretilmesinde devlet öncü rol üstlenmekte ve aynı yıllarda fiziksel planlamanın temelleri atılmaktadır.

Çıkarılan Yapı Yollar Yasası bugünkü 'imar' anlayışının da temelini oluşturmaya başlamıştır. Yasa öncelikle 'yapı' kavramını tanımlamakta, plan ise yapı yapmanın bir aracı olarak görülmektedir. Dolayısıyla gerçek anlamda bir kapsamlı planlama söz konusu değildir, kentsel çevrenin fiziksel olarak denetimi amaçlanmaktadır.

Kapsamlı planlamanın araştırma ve analiz aşamalarını bilen teknik kadro da henüz oluşmadığı için, örneğin Ankara'nın gerek 1932, gerek 1955 yıllarında hazırlanan planlarında yapılan nüfus tahminleri büyük yanılgılar içerecektir. Buna rağmen 1950lere kadar genelde ülke kentleri büyük nüfus artışlarına sahne olmamakta, dolayısıyla getirilen fiziksel denetimlerle kendi içlerinde tasarlanmış nitelikli kentsel çevreler yaratılabilmektedir.

1950' ler ise ülkede kentleşme hızının yükseldiği yıllardır. Artık Yapı ve Yollar Yasası bu gelişme karşısında yetersiz kalmakta, temel görevi kamuya ait yapıların gerçekleştirilmesi olan Bayındırlık (Nafia) Bakanlığı kentsel gelişmenin denetlenmesinde bu işlevini yerine getirememektedir. Bu koşullar altında 1956 yılında İmar Yasası çıkarılacak, 1958 yılında ise İmar ve İskân Bakanlığı kurulacaktır. Bu oluşum ülkemizdeki planlama anlayışının gelişiminde önemli bir adım olarak nitelendirilebilir. Ancak gene bu ortamda gelişen 'imar' anlayışı

günümüzdeki kentleşme olgusunu zedeleyen bir süreci de başlatacaktır. İmar kavramı fiziksel çevreye yönelik bir arazi düzenlemesi ve yapılaşma süreci olarak tanımlanabilir. Her ne kadar planlama çevresi olayı daha geniş anlamda Kapsamlı Planlama çerçevesinde yorumlamak istemişse de, imar anlayışı doğrudan kentsel arazinin spekülâtif değeri ve üzerindeki yapılaşma haklarına indirgendiği için mevzuat değişikliklerine rağmen gerçek bir planlama anlayışı yaratılamamıştır.

Tanımlanmasında bile güçlük çekilen imar kavramı tüm mevzuatın, kurumsal yapının ve üretilen planların öneki haline getirildiği için kentlerimizde bozuk yapılaşma, çarpık kentleşme ya da betonlaşma deyimlerinin yaratıcısı olmuştur. Kentsel arazi içinde mevcut yapı stokunun daha yüksek yoğunluklar için yıkıma açılması, kent çeperlerindeki mülk sahipleri için imar sözcüğünün yalnızca imar parseline dönüşerek yapı hakkı elde edilmesi anlamına gelmesi, giderek bu kavramın arkasında var olan planlama eyleminin zedelenmesine ve göz ardı edilmesine neden olmuştur. Koruma bölgelerinde üretilen planlara Koruma İmar Planı denilerek koruma ile yapılaşma arasında gerilimler yaratılmış, Gecekondu İslah Planları ile bu bölgeler ıslah edilmeye değil, arazi düzenlemeleri ile yıkılıp yeniden yapılaşmaya açılmıştır. Geliştirilen çevre mevzuatında da İmar Planı kavramından kurtulunamamıştır.

Kuramsal olarak planlama yazınında tartışılan hiçbir planlama yaklaşımına benzemeyen imar kavramı hala yasal çerçeveyi, kurumsal yapıyı ve planlama anlayışımızı etkilemektedir. Bu kavram derinliğine tartışılmadıkça, planlama anlayışımız yeniden yorumlanmadıkça, yaşamın ve mekânın tasarlanmasına yönelik bir düşünce ortamı geliştirilmedikçe mekânsal planlama sorunlarının çözümüne de gidilemeyecektir.

Ülkede kentleşmenin ivme kazandığı bir dönemde çıkartılan 6785 Sayılı İmar Yasası daha önceki alışkanlıkları sürdürerek, Yasa'ya 'Yapı ve Ruhsat İşlerinin' tanımı ile giriş yapmaktadır. Planlamaya ilişkin hükümler 26.maddede, Tevhit ve İfraz İşleri ise 37.maddede başlamaktadır. Planlar; İmar ve Yol İstikamet Planı olarak tanımlanmakta, ayrıca Nazım Plan ve Tatbikat Planı kavramları ile planlama kademeleri yaratılmaya çalışılmaktadır. Planların ve tüm değişikliklerin onanması İmar ve İskân Bakanlığının yetkisindedir. Belediyelere uygulama programı yapma zorunluluğu getirilmiş, ancak bunun da onama yetkisi gene Bakanlığa bırakılmıştır.

Planlamaya halkın katılımı, 15 günlük itiraz süresi dışında söz konusu değildir. Teknik olarak donatılmamış Yerel Yönetimlerin de planlamaya katılımı sınırlıdır ve tüm kentsel planlama eylemleri merkezi yönetimin denetimindedir. O sıralarda oluşmaya başlayan gecekondu olgusundan ise Yasa'da hiç söz edilmemektedir.

Temel özellikleri yukarıda belirtilen 6785 Sayılı İmar Yasasının yürürlükte olduğu 1956-1985 döneminin özellikle ilk yıllarında, Yasa'nın imar anlayışına yönelik kısıtlı yapısına rağmen ülkede Kapsamlı Planlamanın kurulması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu gelişimler aşağıda özetlenmektedir:

- 1960 yılında Prof. Luigi Piccinato tarafından hazırlanan Bursa Nazım Planı; Araştırma, Analiz ve Plan evrelerini kullanan, kenti bölgesel bir kapsamda ele alan, CIAM'ın Atina Anlaşması ilkelerini plana yansıtan ve tarihsel dokularda koruma ve yenileme eylemlerini getiren tipik bir Kapsamlı Plan'dır.
- Bu anlayış daha sonra planlama çevresince benimsenmiş ve özellikle İller Bankasının desteğiyle hem yarışmalar yolu ile, hem de üretilen planlara getirilen denetimlerle

Araştırma, Analiz ve Plan evrelerini devreye sokan Kapsamlı Planlama anlayışı geliştirilmiştir.

- Şehir ve Bölge Planlama eğitimi Mimarlık eğitiminden ayrılarak başlatılmıştır.
- Ekonomik kalkınmada planlı döneme girilirken, sosyo-ekonomik gelişme ile fiziksel mekânı birleştirmeye çalışan Bölge Planlaması eyleme sokulmuştur.
- Yasada sözü edilmediği halde Metropolitan Planlama çalışmaları başlatılmıştır.

Bu dönemde planlama mevzuatının çok gelişmiş olmamasına karşın planlama anlayışında önemli sıçramalar olmuştur. Ancak kuramsal gelişmeler ve çabalar gerçeğe yansımamış, imar anlayışının hakim olduğu kentler, üretilen planlarla bir türlü istenen, nitelikli çevrelere dönüştürülebilmiştir. Bunun sonucunda dönem içinde aşağıdaki gelişmeler gözlenmiştir:

- Bölgesel çalışmalar kuramsal çerçevede kalmış, etkili strateji kararları üretilenmemiştir.
- Kentlerin planlamasında dönem içinde gelişen karayollarının kentlerde yaptığı çevre yolları gelişmeleri etkilemiş, imar planları kent dokularında yoğunluk artırımı için kullanılırken, yeni konut ve sanayi gelişimleri çevre yollarının tanımladığı alanlar ile kısıtlı kalmıştır.
- Plancıların kentsel altyapı ve ulaşım yatırımlarını en aza indirmek için kullandıkları bu stratejinin sonucunda, Yapı Yollar Yasasına bağlı olarak gelişen konut dokuları yıkılıp yeniden yapım sürecine açılmış, giderek, kent çeperlere doğru yayılmadığı için tarihi çevreler yıkıma uğramış, çevre yolu geçişleri ise kentlerimizden olumsuz mekânlarını yaratmışlardır.

Kapsamlı Planlama anlayışının geliştirilmeye çalışıldığı bir dönemde, imar eylemleri (yapı hakkı ve imar parseli yaratma çabaları) kente hakim olmuştur. 1972 yılında ek olarak çıkarılan 1605 Sayılı İmar Yasası ise temel olarak tekil kentlerin planlama çalışmalarından öteye giderek, bölge ölçeğinde plan onama yetkisini Bakanlığa vermiştir. Kentlerde giderek büyüyen sorunların yarattığı baskıyla 1973-77 yıllarını kapsayan III. Kalkınma Planında ülkemizde çevre sorunlarının ilk kez ele alındığını görmekteyiz. Bu dönemin sonlarına doğru büyük kentlerin planlanmasında mevcut mevzuatın yetersiz kaldığı gözlenmiş, kentlerin çeperlere doğru topluca yayılma istemleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, yerel baskı gruplarının imar eylemlerinde merkezi yönetimin denetimine karşı çıkmaları, yerel yönetimlerde savunucu planlama anlayışının gelişmesi 1980lerde tüm İmar ve Planlama mevzuatının gözden geçirilmesi gereğini doğurmuştur.

Yasal çerçevedeki dönüşümlerle birlikte kurumsal yapı da değişmiş, merkezi yönetimde yeni güç odakları yaratılırken, yerel yönetim yeni bir güç olarak mekânsal planlama eylemlerine katılmaya başlamıştır. 1980lere gelindiğinde kentleşme hızında bir düşme söz konusu değildir, aksine büyük kentler ile metropolitan alanlarda yığılmalar olmaktadır. Artık kentlere sınırlı üst-biçimler yetmemekte; sanayi, turizm, toplu konut istemleri hem bölge ölçeğinde, hem kent ölçeğinde yayılmaları zorlamaktadır. Merkezde yürütülen plan denetimleri ise kırtasiyeciliğe dönüşmüştür ve teknik denetimler yerine politik denetimler öne çıkmaya başlamıştır. Bu koşullar altında önce yetkili İmar ve İskân Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığının bir alt birimine dönüştürülmüş, sonra da 3194 Sayılı İmar Yasası çıkarılmıştır. Bu Yasa'nın temel özellikleri ve yorumlaması aşağıda yapılmaktadır:

- Kuramsal olarak Kapsamlı Planlamanın temelleri atılmaya çalışılmaktadır. Yasa önce İmar Planları ile ilgili Esasları belirlemekte, sonra İfraz ve Tevhit İşleri tanımlanmakta, Yapı ile İlgili Esaslar bunları izlemektedir.
- Planlama kademeleri; Bölge Planları ve İmar Planları, İmar Planları da Nazım İmar Planları ve Uygulama İmar Planları diye belirlenmiştir. Böylece daha önce tanımladığımız İmar ve Planlama çelişkisi sürdürülmekte, kurulmak istenen Kapsamlı Planlama, İmar kavramı ile zedelenmektedir. Bu kademelenme içindedeğerli ve çevresel faktörleri göz önüne alan

bir plan ihtiyacı duyulmamıştır.

- Bölge Planlarının yapımı Devlet Planlama Teşkilatına bırakılmıştır. Ancak kurum bu yönde örgütlenemediği için, ülkenin genel sosyo-ekonomik verileri, yerleşme sistemleri ve faaliyetlerin dağılımına ilişkin stratejiler belirlenerek fiziksel yapı ile bağların kurulabileceği bir çalışma ortamı yaratılmamıştır. Bu nedenle Bakanlık, yetkisini fiziksel ağırlıklı, imar kararları getirmeye yönelik Çevre Düzeni Planı adı altında, planlama yazınında yeri olmayan bir planlama süreci için kullanmış, bu planlar da beklenen denetim ve verimi sağlayamamıştır.
- Nazım İmar Planları ile Uygulama İmar Planlarının üretimi ve onanması belediye sınırları içinde Belediye Meclislerine, dışında ise Valiliklere verilmiştir.
- 10.madde'de imar programları ile yatırımcı kuruluşlar arasında kurulmaya çalışılan ilişki Yasa'nın en katılımcı hükmüdür. Ancak eylemde, Yerel ve Merkezi Yönetimler arasındaki yetki sürüşmesi nedeniyle bu önemli madde kullanılmamıştır.
- Uygulama İmar Planlarının etaplar halinde yapılabileceği hükmü, eğer 10. maddedeki imar programları ve ilgili kamu kurumlarının katılımı maddesi ile bütünleştirilebilse Yapısal Planlamanın da temelleri atılabilecektir. Ancak gene İmar anlayışı içinde bu olanak kullanılmamış, yerine hiçbir stratejiye dayanmayan, Revizyon, İlave İmar, Mevzi İmar Planları ile İmar Planı değişiklikleri üretilmiştir.
- Plan onama yetkisi yerelleştirilmiş ancak halkın katılımı söz konusu olmamıştır. Bu katılım, 30 günlük bir itiraz süresi olarak belirlenmiştir.
- Gecekondu sorunu İmar Yasasının bir parçası olarak değil, bir yapı ve kentsel arazi problemi olarak algılanmış, üretilen yasal çerçeve ile gecekondu alanları kentsel imar parsellerine dönüştürülerek, İslah İmar Planları ile de yıkıp yeniden yapma sürecine açılmıştır.

Pazar düzeneğine bağlı gelişmiş toplumlarda, özellikle 1970li yıllarda ortaya çıkan petrol üretimine dayalı buhran işsizlik ve enflasyonun bir arada görüldüğü yeni bir olguyu (*stagflation*) gündeme getirmiş, bu durumda 20. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuran Keynesçi iktisat kuramı eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirinin başını çeken Milton Friedman'ın geliştirdiği yeni iktisadın temelinde para siyasaları yatmaktadır. Bu çerçevede kamu müdahalesi sınırlanmalı ve piyasalara kendi dengelerini kurabilecekleri ortamın hazırlanması, para arzının ise üretim ve ticareti desteklemeye yönelmesi gerekmektedir. Böylece Devlet tarafından desteklenen iktisadi siyasalar yerini özel girişimin hakimiyetine bırakmaktadır. Bunu sağlamak için hükümetler yalnızca Pazar düzeneğinin çözemeyeceği eylemlere yönelmelidir. Bunun sonucunda Devlet, sosyal güvenlik ve konut üretimi dahil bütün denetim ve desteklerden çekilmelidir. Yeni sağ olarak nitelendirilen bu anlayışın sonunda oluşturulan serbestleştirilmiş piyasa iktisadi içinde planlama anlayışı da değişecek geçen yüzyıla damgasını vuran iki temel planlama yaklaşımı olan Kapsamlı Planlama ve Yapısal Planlama yerlerini Atomize Planlama adı verilen ve Parçacı, Pazarlıkçı, Ademi Merkezizetçi gibi başlıklar altında ortaya çıkan yeni anlayışlara bırakmıştır. Bu tür yaklaşımlarda, planlamanın konusu bir bütün olarak algılanmamakta, pazar düzeneğinin kuralları içinde parçalar planlanabilmektedir.

Dönemin bir diğer özelliği de küreselleşme olgusudur. Küreselleşme, olumlu olarak bakıldığında, bir yandan yerel ile küresel olan arasındaki farkların kalktığı, toplumlar arasındaki dayanışmanın arttığı bir toplumsal bütünleşme olarak algılanabilir. Diğer yönüyle ise, para siyasaları sonunda güçlenen çok uluslu şirketler için küreselleşme, ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel, politik bütünleşme anlamına gelmektedir. En önemlisi etkisi ise, iktisadi küreselleşme bağlamında gözlenmiş, ulusal ekonomilerin uluslararası sermaye ile bütünleştiği, daha doğrusu ticaret, yabancı sermaye, sermaye akışları ve teknoloji alanlarında hakimiyetine girdiği bir süreç başlamıştır.

Günümüz koşullarında bir buhrana girdiği söylenen serbest piyasa ekonomisi ve küreselleşme süreçlerinin planlama ve kentsel çevrenin nitelikleri açısından ciddi sorunlar yarattığı artık açık olarak görülmektedir. Kentsel kalite ve kentsel tasarım grubunun çalışmaları açısından kentlerimizin karşılaştığı ve karşılaşacağı kalite ve tasarım sorunsalları açısından yukarıda tartışılan çerçevenin çizilmesi gerekli görülmüştür:

Tanımlanan çerçeve içinde ülkemizdeki kentler insan ve yapı çevre arasındaki ilişkilerde sorunlar yaşamakta, bu durum insanlar arasındaki ilişkileri de zedeleyen boyutlara varmakta ve tüm kentlerimizde yabancılaşmaya neden olmaktadır. Bu çerçevede:

- o Kentlerimizdeki yeşil alanlar yok edilerek doğal dengesi bozulmuş, enerji kullanımını gözetmeyen imar yaklaşımı içinde enerji sıkıntıları yaşanmaya başlamış, kamu ulaşımının eksikliği özel araç ulaşımını hakim kılmış ve altyapının eksikliği ve düzensizliği ile bir türlü bitmeyen kentsel çevreler yaratmıştır. İmar planlaması enerji sakınlı yaklaşımlar yerine salt yeni alanları imara açma dışında bir kaygı duymayan şekilde ele alınmıştır. Yönetimler kamu ulaşımı yerine özel ulaşımı özendirerek kent içi yol ve köprü kavşak uygulamalarını hızlandırarak hem çevreyi tahrip etmişler hem de yakıt tüketimini artırmışlardır.
- o Kentin kimliğini oluşturan doğal ve kültürel dokular yok edilmiş, Kentlerimizde kaliteli mekânlar üretilmemiş, yeni kimlikler yaratılmadığı için yer olgusu dışlanmış, tasarım gözetmeyen imar anlayışının sonucu olarak kentlerin mimarlığı ve estetiği gerilemiştir. Sürekli olarak kent çeperlerinin spekülasyona açılması, kentsel dönüşümlerin arazinin rantları üzerine oturtulması, mevcut mekânsal kaliteleri yıpratmış, yeni seçenekler yaratamamıştır.
- o İnsan ilişkileri bağlamında sosyal ve kültürel altyapı eksikliği giderilememiş, toplumsal gruplar arasında dengesizlikler oluşmuştur. Kentlilerin eğitiminde, konu bilgi düzlemine indirildiği için, esas eğitimin (terbiye) kamusal alan bağlamında yapılması gerektiği bir türlü algılanamamıştır.
- o Yapılaşmış alanlarda, mahalle ve sokağın yitirilmiş, her yaşta kentlilerin bir araya gelebileceği kamusal alanlar zayıflamıştır. Çocukların okullarına yürüyerek gitmelerini sağlayacak düzenlemeler ihmal edilmiş, neredeyse bütün çocuklar okullarına araçlarla gitmek zorunda bırakılmıştır. Aynı konu yeni gelişme alanlarında da yaşanmış, kamusal alana kapalı kapılı cemaatlerin oluşması özendirilmiştir.

Yapılan tartışmalara bağlı olarak sorunlar ve stratejiler ve eylemler bölümünde, kentsel kalite ve kentsel tasarım sorunları tanımlanmış ve kentlerimizin geleceğine ilişkin gerekli stratejiler ile eylem alanları irdelenmiştir.

II. 2. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Yasal Çerçeve

II. 2.1 Yasal Çerçeveye İlişkin Tespitler

Doğal ve kültürel varlıklar açısından çok zengin¹ olan ülkemiz, ne yazık ki bu varlıkların korunması açısından yeterli ve başarılı bir deneyime sahip değildir. Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde başlayan anıtların korunması niteliğindeki koruma çalışmaları cumhuriyet döneminin ilk yıllarında tek yapı ve sınırlı olarak da arkeolojik alanların korunması olarak devam etmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk koruma yasası olan ve 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı yasa ile ilk kez sit kavramı, koruma mevzuatı içine girmiş; 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı yasa ile ise sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planı yapılması zorunlu hale getirilmiştir. 2863 sayılı yasa, 1987 yılında 3386 sayılı ve 2004 yılında da 5226 sayılı yasalarla yapılan değişikliklerle halen yürürlüktedir. Ülkemizde doğal mirasın korunmasına ilişkin düzenlemelerin ilki olarak kabul edilebilecek kanun ise 1956 yılında yürürlüğe giren Orman Kanunudur.

1 Sayının tamamlanmamış olması nedeniyle kesin olmayan değerlere göre 2008 sonu itibarıyla tescilli kültür ve tabiat varlıklarının dokümanı (EK 1)'de verilmiştir.

Ülkemizde doğal alanların korunması konusunda genel olarak Dünyadaki gelişmelere paralel bir süreç izlendiği söylenebilir. 1958 yılında ilk milli park alanını ilan eden Ülkemiz, aynı yıl katıldığı 1. Dünya Milli Parklar Kongresinde milli parka sahip sayılı ülkelerden birisidir. Ülkemizde milli park vb doğa koruma alanlarında planlama süreci 1. Dünya Milli Parklar Kongresinden sonra başlamıştır. 1964 yılında gerçekleştirilen Uludağ Milli Parkı “Uzun Vadeli Kalkınma Planı” Uluslararası Milli Parklar Komisyonunca örnek çalışma olarak kabul edilerek, Dünya Tabiatını Koruma Birliği dahil 127 ülkeye örnek plan olarak gönderilmiştir. 1969-1972 yılları arasında Orman Bakanlığı Amerika Milli Parklar İdaresi ile işbirliği yaparak 10 dan fazla alanın etüt ve plan çalışmasını gerçekleştirmiş, 8 alana milli park statüsü verilerek ilanı gerçekleştirilmiştir. 1985 yılında Milli parklar Kanununun yürürlüğe girmesi ile amacı “...yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir...” olarak tanımlanarak, ilk kez amacı sadece koruma olan kanun yürürlüğe girmiş ve “alan yönetimi” tanımı yapılmıştır.

II. 2.1.1 Yasalarda Koruma Anlayışı / Yaklaşımı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 63 üncü maddesinde yer alan “devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır” hükmü ile kültür ve tabiat varlıklarının korunması anayasal güvence altına alınmıştır.

3386 ve 5226 sayılı yasalarla değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ülkemizde koruma konusundaki temel kanundur. Kanunun amacında “*korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.*” şeklinde tanımlansa da, Kanunun “Tanımlar ve kısaltmalar” başlıklı 3. Maddesinde tanımı yapılan “tabiat varlıkları”na ilişkin düzenlemeler yeterli değildir. Yasada en açık düzenleme sadece “*Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.*” şeklinde yapılmıştır. Tabiat varlıklarına ilişkin alansal koruma, “doğal sit” alanı tanımı ile uygulamaya aktarılmıştır. Bu nedenle kanun, doğal varlıklara ilişkin olarak genel kanun niteliğinde olup doğal varlıkları çevre kavramı içinde en geniş şekilde ele alan düzenleme ise 2872 Sayılı Çevre Kanunudur.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çevre Kanunu dışında, amaç açısından değerlendirildiğinde, Anayasanın özel önem attığı doğal varlıkların korunmasına ilişkin olarak: Orman Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında kanun, Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu, Boğaziçi Kanunu, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, Kıyı Kanunu, Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşlattırılması Hakkında Kanun gibi özel kanunların yanı sıra, Kara Avcılığı Kanunu Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu Biyolojik Güvenliğe İlişkin Cartagena Protokolü’nü Onaylayan Kanun, Mera Kanunu, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu, Tarım Kanunu, Jeotermal Kaynaklar Ve Doğal Mineralli Sular Kanunu, Su Ürünleri Kanunu, Hayvanları Koruma Kanunu gibi genel nitelikli kanunlar öne çıkmaktadır.

Bunun dışında amaç açısından farklılık gösteren ancak dolaylı olarak koruma ile ilişkili

olan yasalar: İmar Kanunu, Belediyeler Kanunu, Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, Turizm Teşvik Kanunu, Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun bunlardan bazılarıdır.

Koruma alanındaki kanunlarla birlikte uygulamaları yönlendiren yönetmelikler, yönergeler ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararları, Ulusal Sulak Alan Komisyonu kararları, Merkez Av Komisyonu kararları da mevzuatın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca ülkemizde de uygun görülerek yasalaştırılmış uluslar arası mevzuat, ulusal mevzuatımızın bir parçası olmuştur.

Son yıllarda koruma alanındaki yasalarla birlikte yönetmelik sayıları da artmış, her alanda yapılan parçacı düzenlemeler bu parçalar arasında uyumsuzluklara, çatışmalara ve çakışmalara neden olmuştur. Bu denli yoğun mevzuat içinde her bir kanunun tanımladığı alanlar, koruma statüleri, yetki ve sorumluluklar ise koruma alanındaki karmaşa ve çatışmayı da tariflemektedir.

Yasalarımızdaki merkeziyetçi yapı dünyadaki yerelleşme eğilimine paralel olarak, koruma alanında da kırılmış; 2863 sayılı Kanunda 5226 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, korumada yerelleşme adına önemli adımlar atılmış; yerel yönetimlere verilen yetki ve sorumluluklar artırılmış, korumanın finansmanı ve örgütlenmesinde de yerele yönelim olmuştur.

II. 2.1.2 Ulusal Düzeyde Yerelleşme Pratiğinin Dikkat Çekici Yönleri

Ülkemizin geleneksel yapı stoku bugünkü toplumu geçmişe bağlayan en somut öğeler olmalarının yanı sıra işlevselliği nedeniyle önemli bir ekonomik değere de sahiptirler. Temel görevimiz, izlenen ekonomik politikalar ve sonucu olan imar eylemlerinin tehdit ettiği tarihsel ve kültürel eserleri koruyarak ve değerlendirerek, doğal unsurları ise “varlık değeri”ni gözeterek sonraki nesillere bırakmaktır.

Cumhuriyet dönemi ekonomi ve siyaset tarihinde önemli bir kırılma noktası oluşturan 1950’li yıllar öncesinde, gerek Valilikler ve gerekse Belediyeler anlamında yerel yönetimlerin koruma konusunda başarılı bir grafik çizdiklerini söylemek zordur. 1950’li yıllar sonrasında ise kentleşmenin hız kazanması ile birlikte, “imar” hareketleri ön plana çıkmış ve korumaya gereken özen gösterilmemiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)’nın sit alanı ilan ettiği yerleşmelerde 1970’li yıllardan sonra başlatılan korumaya yönelik planlama, özellikle Belediyelerin bu konuda etkin rol almasını gerektirmiş; ancak kimi nedenlerle, planlama/uygulama birlikteliği yeterince sağlanamamıştır.

Türkiye’de bir diğer kırılmayı işaret eden 1980 sonrasında benimsenen neoliberal politikalar, sermaye birikimini üretici olmayan bir alana yöneltmiş, kentsel rantlar da bu sistemin en önemli bileşeni olmuştur. Belediyelerin, imar planlarını hazırlamalarını sağlamak üzere 1985 yılında 3194 sayılı İmar Yasası çıkarılmış böylelikle yetkilerin yerel yönetimlere devri yoluyla imarlı arsa üretiminin hızlanması sağlanmıştır. 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı **“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” da 1980-1990 arasında regüle edilen bir dizi düzenlemenin parçası olarak okunmalıdır.**

Ulusal düzeyde sahip olduğumuz doğal ve kültürel varlıkların / alanların korunması sürecinde, merkezi ve yerel yönetimin paydaşlığının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bir başka

ifade ile politika üretme, tespit, envanterleme, tescil ve koruma araçlarının oluşturulması hususlarının merkezi olarak geliştirilmesi gerekirken, koruma uygulamalarının yerel düzeyde ele alınması gerekmektedir. Bu saptama “koruma uygulaması”na ilişkin karar süreçlerinin giderek yerelleşmesini ve bir yerel yönetim projesi olmasını öngörmektedir. 2863 sayılı yasa özellikle Belediyelerin koruma alanında görev üstlenmelerine² yönelik ilk yaklaşımları içermesi anlamında bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Yerleşme çabaları doğal varlıklar açısından değerlendirildiğinde: 1983 yılında çıkarılan ve amacı “..yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip alanların milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek...” olarak belirtilen 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda bu alanların korunması, planlanması ve yönetilmesi görevi merkezi idareye verilmiştir. 2003 yılında Orman Bakanlığının Çevre Bakanlığı ile birleştirilmesi sırasında Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu kapsamında yeni kurulan bakanlığın yerel örgütlenmesi değiştirilmiş, il teşkilatlanması esas alınmış, coğrafi sınırlara göre ilan edilen bu alanların il sınırlarına göre idari olarak parçalanmalarına neden olunmuştur. İl sınırlarına göre ortaya çıkan farklı uygulamalar doğal varlıkların korunması konusunda zafiyete neden olmaktadır.

II. 2.1.3 Kültürel Mirasın Korunması ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Bu başlık altında, ülkemizdeki kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin mevzuat, yer yer çakışmalık olmakla birlikte birbirinden farklı yasal düzenlemeleri kapsamı nedeniyle kültürel ve doğal mirasın korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler olarak iki ayrı bölümde ele alınmış, ancak sorunlar bölümü bir arada değerlendirilmiştir.

II. 2.1.3.1 Kültür Varlıklarının (Tek Yapıların) Korunması İle İlgili Mevzuat

Ülkemizde kültür varlıklarının korunması ile doğrudan ilgili ve kapsamlı yasa 3386 ve 5226 sayılı yasalarla değişik **2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu**³. Bu Yasa'ya bağlı olarak çıkarılan 9 adet Yönetmelikle de uygulamalar yönlendirilmeye çalışılmaktadır. (Ek 2)

Kanunda kültür varlıklarının tanımını yapılmakta ve bu varlıklar (özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları hariç olmak üzere) **Devlet Mali** niteliğinde kabul edilmektedir.

Söz konusu Yasa, mülkiyetine bakılmaksızın taşınmaz kültür varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak görevini de Kültür ve Turizm Bakanlığına vermiştir.

Yasa, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının özel, tüzel ve resmi tüm maliklerini bu varlıkların bakım ve onarımlarından sorumlu tutmakta; bu kanunda belirtilen bakım ve onarım sorumluluklarını yerine getirdikleri sürece kanunun maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanacaklarını hükme bağlamaktadır.

2 2863 sayılı yasayla örneğin koruma amaçlı imar planlarının yapım sorumluluğu Belediyelere verilmiş, bu kurumun Koruma Kurullarında oy hakkına sahip temsilciler bulundurulması sağlanmıştır.

3 3386 ve 5226 sayılı yasalarla değişik **2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu**, raporun bundan sonraki bölümünde kısaca 2863 sayılı yasa olarak anılacaktır.

2863 sayılı Yasa, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili karar alma yetkisini Koruma Bölge Kurullarına vermiştir.

Yasa ve ilgili yönetmelikte belirlenen değerleri taşıyan ve Bakanlıkça ilgili ve faaliyetleri etkilenen Kurum ve Kuruluşların görüşü alınarak tespiti yapılan kültür varlıklarının tescil işlemi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca yapılmaktadır.

Aynı yasa, Vakıflar Genel Müdürlüğü idaresi veya denetiminde bulunan mazbut ve mühlhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli kültür varlıklarının tespiti, envanterlenmesi görevini Vakıflar Genel Müdürlüğüne vermiştir⁴.

II. 2.1.3.2 Kültür Varlıklarının Bulunduğu Alanların (Sit) Korunması ve Planlanmasına İlişkin Mevzuat

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 17. maddesi, Sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bir alanın sit ilan edilmesinden sonra bu alanda her ölçekteki plan uygulamasının durdurulacağı, üç ay içinde Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları'nın belirleneceği, iki yıl içinde ise ilgili idarelerce Koruma Amaçlı İmar Planı'nın yaptırılacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeyle sit alanlarının bir plana kavuşturulması, bu plan dahilinde o alandaki uygulamaların yapılması gerekliliği esas alınmıştır. 5226 sayılı Yasa ile Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılmaması halinde Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları'nın, Koruma Amaçlı İmar Planı yapılıncaya kadar durdurulacağı hükmü getirilerek, ilgili idarelerin Koruma Amaçlı İmar Planı yapmaları zorunlu kılınmıştır. Ayrıca, sit alanının etkileşim çevresine ilişkin varsa 1/25000 ölçekli plan kararları ve notlarının alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirileceğine ilişkin hüküm konmuştur. Ancak, bu hüküm sit alanının kentle bütünleşmesi veya bir etkileşim alanı ile birlikte planlanması için yeterli bir hüküm değildir.

2863 Sayılı Kanun, sit alanlarının planlanarak korunmasını esas almıştır, ancak planlama ile ilgili temel yasa olan 3194 sayılı İmar Kanunu'nun sit alanlarına, kültür varlıklarına bakış açısı nedeniyle 2863 sayılı Yasa sit alanlarının korunması için yeterli olamamaktadır. Sit alanları kentin bütünü veya diğer kesimleri için üretilen planların yarattığı büyük rantın baskısına maruz kalmakta, kentle sosyal, fiziki bütünleşme, sorunların birlikte çözülmesi mümkün olmadığı gibi sit alanlarının kentin yaşayan bir parçası olarak algılanması ve planlanması anlamında sorunlar yaşanmaktadır.

5226 sayılı yasa ile 2863 sayılı yasadaki değişikliklerle imar hakları açısından kısıtlama getirilen yapı sahiplerinin haklarının transferi ile ilgili hükümler getirilmiştir. Ancak 3194 sayılı İmar Kanununda "imar hakkı transferi" konusu karşılığını bulmadığından söz konusu maddenin bu güne kadar uygulama şansı olmamıştır.

5226 sayılı yasa ile getirilen Yönetim Alanı, Yönetim Planı, Alan Yönetimi, Müze Yönetimi ve Anıt Eser Kurulu kavramları, koruma mevzuatımız içinde ilk kez yer almış, henüz uygulamaları ile de somut bir sonuç vermemiştir. Ayrıca yasadaki ören yerleri için 'Çevre Düzenleme Projesi' yapımı öngörülmüştür.

4 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 28. Maddesi gereğince vakıflara ait yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tespiti, envanterinin çıkarılması, Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait olanların korunması, mülkiyeti el değiştirmiş vakıf kültür varlıkları ile koruma alanlarının kamulaştırılması, değerlendirilmesi, onarımı, restorasyonu ve gerektiğinde yeniden inşası Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

3194 sayılı İmar Kanunu: Ülkemizde imar ve planlama ile ilgili temel yasa 3194 sayılı İmar Kanunu'dur; ancak İmar Kanunu'nda koruma ile ilgili kavram ve yaklaşımlar yer almamaktadır. Korunması gerekli alanları kentin bütününden koparıp 2863 sayılı yasanın denetimine bırakmakta, bu alanların kentle entegrasyonu, ulaşım bağlantıları, kullanım kararları, kentin diğer kesimleri ile görsel, fiziksel ve sosyal ilişkiler vb. konular yeterince kapsamamakta; ayrıca kentin gelişim bölgeleri içinde kalan veya kırsal alanlardaki 2863 sayılı yasa kapsamında olmayan ancak korunması gerekli alanlar gözletilmemekte, yani "koruma", bir planlama konusu olarak vurgulanmamaktadır.

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun: 1. maddesinde Kanunun amacı "... Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılması..." olarak tanımlanmıştır.

5366 sayılı Kanun, kapsamı itibariyle, sit alanlarında uygulanmaktadır. Kanun, yenileme alanları ile ilgili projelerden söz etmekte, bu alanların "bir plana bağlı olmaksızın projelendirilebileceği" gibi bir yaklaşımı benimsemektedir. Ancak, kentin yıpranan tarihi ve kültürel varlıklarının yer aldığı bu alanlar genellikle kent merkezleri olmaktadır ve kentin bütününden bağımsız, kentin diğer kesimleri ile ilişkilendirilmeden projelendirilmesi mümkün olmayan alanlardır. Söz konusu Yasanın, kentin yıpranan alanlarının "tarihsel ve kültürel değeri"nden ziyade "ekonomik değeri"ni önemseydiği, söz konusu alanları mevcut Koruma Yasası'nın denetiminden çıkarma çabasında olduğu açıkça görülmektedir. Öte yandan bu yasa, yatırımların önünde önemli bir engel olarak görülen Koruma Bölge Kurullarının koruma yanlısı kararlarının aşılması amacıyla yeni bir mevzuatın ve kurumsal yapının oluşturulmaya çalışılması olarak da okunabilir.

5366 sayılı yasa, her bir yenileme alanı için (işlerin daha hızlı ve etkin yürütülmesi gerekçesi ile) yeni bir Koruma Bölge Kurulu Kurulmasını öngörmektedir. Kentin kısıtlı bir alanı için yeni bir Kurul oluşturulması, görev alanı ve yetkileri açısından bir karmaşa yaratacağı gibi, koruma açısından da sorunludur. Kentin ve doğal olarak bağlı bulunduğu bölgenin diğer koruma alanları ile ilgili gelişimini ve ilişkisini bilen, politikaları oluşturan, bu anlamda da daha yetkin ve deneyimli olan mevcut Kurullar yenileme alanları için de daha sağlıklı ve doğru kararlar üretecektir. Ayrıca, yenileme alanları için yeni bölge Kurulları oluşturulması ülkemizin kıt kaynaklarının da kötü kullanımı anlamına gelmektedir.

5737 sayılı Vakıflar Kanunu: Kanunun 22. maddesi ile "kamu kurum ve kuruluşları, Koruma İmar Planlarını düzenlerken vakıf kültür varlıklarıyla ilgili hususlarda Genel Müdürlüğün görüşünü almak zorundadırlar. Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmaz mallarla ilgili olarak belediyeler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan uygulama imar ve parselasyon planlarının, askıya çıkarılmadan önce ilgili idareler tarafından Genel Müdürlüğe bildirilmesi zorunludur." hükmü getirilmiş, bu hüküm ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne anıt eserlerin çevresi ile korunması anlamında etkin bir rol verilmiştir.

II. 2.1.3.3 Yerel Yönetimlerle İlgili Mevzuat ve Koruma

2863 sayılı Yasanın yerel yönetimlere verdiği sorumluluk ve yetkilerin yanı sıra ülkemizdeki

yerel yönetimlerle ilgili mevzuatta son yıllarda yapılan değişikliklerle de, yerel yönetimlere koruma ile ilgili çeşitli görev ve sorumluluklar verilmiştir.

2863 Sayılı Yasa Koruma Amaçlı İmar Planlarını ilgili yerel yönetimin Koruma Bölge Kurulunun uygun görüşü sonrasında onayacağını hükme bağlamıştır. Ayrıca ilgili belediye temsilcisi Koruma Bölge Kurulunun üyesidir; böylece yerel yönetimlerin karar mekanizması içinde yer alması sağlanmıştır.

Koruma alanında yerel idarelere verilen yetki ve sorumlulukların ilk kaynağı, yerel yönetimlerle ilgili olan yasalardır. Buna göre;

Büyükşehir Belediyeleri: 5216 sayılı yasa ile kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak; bu amaçla bakım ve onarım yapmak; korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmekle;

Belediyeler: 5393 sayılı yasaya göre : kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamakla; bu amaçla bakım ve onarım yapmakla; kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden onarmakla; kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulamakla;

İl özel idareleri: 5302 sayılı Yasa gereğince belediye sınırları dışındaki alanlarda, belediyelerin yapmakla yükümlü oldukları görevleri üstlenmiş, kültür ve turizme yönelik etkinlikler yapmakla yükümlendirilmişlerdir. Ayrıca, İl Özel İdareleri, il çevre düzeni plânını yapmakla görevli ve yetkili kılınmış; il çevre düzeni plânının valinin koordinasyonunda, Büyükşehirlerde Büyükşehir belediyeleri, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile birlikte yapılacağı, belediye meclisi ile il genel meclisi tarafından onaylanacağı hükme bağlanmıştır.

Yerelleşmenin bir diğer önemli ayağı 5226 sayılı Yasa ile öngörülen Büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve il özel idarelerinin bünyesinde "**Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB)**" kurulmasıdır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında yapılacak olan tadilat ve tamirat uygulamalarına izin vermek, izlemek ve sonucunu onaylamak; Koruma Amaçlı İmar Planlarının plan hükümleri çerçevesinde uygulanmasını denetlemek; onaylanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ilişkin uygulamaları denetlemek, projesine uygun tamamlanan uygulamalar için kullanma izin belgesi düzenlemek; plana aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre gerekli işlemleri yapmak; belediyelerin görevleri arasında sayılan kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasına yönelik programları hazırlamak, bu amaçla yapılacak uygulamalara ilişkin işlemleri yürütmek, KUDEB'in ana görevleri arasındadır. Ayrıca 5226 sayılı Yasada değişikliği ile İl Özel İdareleri bünyesinde kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak **proje büroları** ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek **eğitim birimleri** kurulması öngörülmüştür.

II. 2.1.3.4 Kültür Varlıklarını Koruma Finansmanı ile İlgili Mevzuat

Uzun yıllardır korumaya ayrılan kamu ve özel sektör kaynaklarının azlığından, yetersizliğinden şikayet edilmiştir. Kaynaksız korumanın gerçekleştirilebilmesi şansının olmadığı da bir gerçektir. Son yıllarda yapılan yasal değişikliklerle ve yeni yasalarla, koruma alanında yeni

kaynaklar yaratılmış, kültür alanında yatırım yapmak isteyenlere de kolaylıklar tanınarak koruma teşvik edilmiştir.

Yasalarımızda doğrudan maddi destek olarak kaynak sağlanması yanı sıra çeşitli teşviklere de yer verilmiştir.

2863 sayılı Yasanın (5226 sayılı Yasa ile değişik) 12. maddesinde;

- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca, özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için her yıl bütçesine konacak yeterli ödenekle aynı, nakdi ve teknik yardım yapılacağı,
- Emlak vergilerinin %10'u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirileceği, İl Özel İdaresi tarafından toplanacak bu meblağın, Belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama konularında kullanılacağı;
- 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'unun tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerinde kullanılacağı, hükmü getirilmiştir.

Doğrudan maddi kaynak yaratılan bu hükümlerin dışında kamulaştırma (15/a), takas (15/f), Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapımı için İller Bankası Genel Müdürlüğü bütçesine yeterli kadar ödenek konacağı hükmü (17.madde), yapılanma hakları kısıtlanmış tescilli kültür varlıkları veya Koruma Amaçlı İmar Planları ile kısıtlanan taşınmazların, mülkiyet veya yapılaşma haklarının imar planlarıyla yapılanmaya açık aktarım alanlarına aktarılmasına ilişkin maddeler, dolaylı olarak koruma için yaratılmış kaynakları işaret etmektedir.

Ayrıca yasanın istisna ve muafiyetlere ilişkin 21.maddesi ile tescilli I. ve II.grup yapılar ile arkeolojik ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerine kesin yapılaşma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parsellerin, her türlü vergi resim ve harçtan muaf olacağı ile kültür varlığının korunması maksadıyla tespit, proje, bakım, onarım, restorasyon ve kazı ile müzelerin güvenliği için kullanılmak şartıyla, TBMM, Milli Savunma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce dışarıdan getirilecek her türlü araç, gereç ve malzemenin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olacağı,

Koruma Bölge Kurulu kararlarına uygun olarak taşınmaz kültür varlıklarında yapılan onarım ve inşaat işlerinin Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesna olacağı, hükümleri getirilmiştir.

Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nun (5225 sayılı) amacı, ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması amacıyla kültür alanında yatırım yapmak isteyenlerin teşvik edilmesini sağlamaktır.

Teşvik konularından biri 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarıdır. Taşınmaz mal tahsisi, gelir vergisi stopaj indirimi, sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirimi ve enerji desteği bu kanun kapsamında yatırımcılara sağlanan desteklerdir. Uygulamaları yönlendirmek için üç ayrı yönetmelik çıkarılmıştır. Bunlar;

- Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullanılması Hakkında Yönetmelik,
- Kültür Yatırım ve Girişimlerine Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi, İşveren Payı ve Su Bedeli İndirimi ile Enerji Desteği Uygulamasına Dair Yönetmelik,

- Kültür Yatırım ve Girişimlerinin Nitelikleri ve Nicelikleri Yönetmeliğidir.

Ancak bu konudaki uygulamalar yeterince hız kazanamamış, henüz bu yasa kapsamında bir teşvik verilememiştir.

Ayrıca, **Bazı Kanunlarda ve 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (5228 sayılı)** ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 89.maddesinde yer alan “Diğer İndirimler” başlığı altındaki bölümde değişiklikler yapılarak vergi matrahından indirim sağlanacağı öngörülen konular arasında;

- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işleri;
- Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları;
- Yurtdışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye’ye getirilmesi çalışmaları sayılmıştır.

Ayrıca **5035 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun** ile de Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün idaresinde ve denetiminde bulunan mazbut vakıflar ile belediyeler dahil diğer kamu kurum ve kuruluşları adına kayıtlı olan, tescilli abide eserlerin; bakımı, onarımı, restore edilmesi ve yaşatılması amacıyla abide eserin kayıtlı olduğu kurum ve kuruluşlara yapılan bağış ve yardımların tamamı yıllık beyanname ile bildirilen gelirden indirilmesi öngörülmüş (14.madde), kurumların katkı yapması halinde, yapılan bağış ve yardımların tamamının kurum kazancının tespitinde gider olarak kaydedileceği hükmü getirilmiştir (16.madde).

“**Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullanılması Hakkında Yönetmelik**”e göre de Hazineye ait veya üzerinde tescilli kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazların Bakanlığa tahsis yapılarak kültür yatırımcı ve girişimcilerine kiralama, irtifak hakkı tesisi veya kullanma izni verilmesi yoluyla kullanılabilmesi olanaklı hale gelmiştir.

Doğrudan maddi kaynak sağlanması yanında aynı ve teknik yardımları da içeren son dönem düzenlemeleri koruma alanında önemli bir finansman ve destek yaratmıştır ancak, bu denli zengin bir kültürel mirasın korunmasında bu kaynakların yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

II. 2.1.4 Doğal Mirasın Korunması ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Yürürlükteki mevzuat Doğal varlıkların korunmasına yönelik düzenlemeler, doğal varlıklara olası olumsuz etkileri en aza indirmeye yönelik standartlara ilişkin düzenlemeler ve doğal varlıkların kullanılmasına ilişkin düzenlemeler olarak üç grupta incelenmiştir. Anayasadan temel alan yasal düzenlemeler ile taraf olduğumuz uluslararası anlaşma ve sözleşmeler üç grupta değerlendirilmiş liste halinde ekte verilmiştir (Ek 3).

II. 2.1.4.1 Doğal Mirasa İlişkin Ulusal Düzenlemeler

Anayasa ile güvence altına alınan doğal varlıkların koruma veya kullanımına ilişkin olarak birçok yasal düzenleme bulunmaktadır. Hukuksal nitelikleri açısından genel nitelikli ve özel nitelikli kanunlar olarak ya da amaç bakımından farklı gruplara ayrılabilir. Bu başlıkta ülke mevzuatında doğal varlıkların ele alınışına ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

II. 2.1.4.1.1 Doğal Varlıkların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler

Doğal varlıkların korunmasına ilişkin yasal düzenlemelerin temelini Anayasanın; Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması başlıklı 63. maddesi genel olarak, özel önem atfedilen doğal varlıklar için; Kıyılardan yararlanma başlıklı 43., Toprak mülkiyeti başlıklı 44., Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması başlıklı 45., Sağlık, çevre ve konut başlıklı 56. ve Ormanların korunması ve geliştirilmesi başlıklı 169. maddeleri oluşturmaktadır.

Anayasanın doğal varlıkların korunmasına ilişkin hükümler içeren yukarıda belirtilen hükümleri temel alan yasal düzenlemeler içinde, 6831 Sayılı Orman Kanunu, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu, 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu, 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu özel kanunlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu, Biyolojik Güvenliğe İlişkin Cartagena Protokolü'nü Onaylayan Kanun, 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu diğer kanunlardır.

Özel Kanunlar

Doğal mirasın korunmasına ilişkin düzenlemelerin başında Orman Kanunu, IUCN kriterlerine göre doğal koruma alanı statüsünün belirlendiği Milli Parklar Kanunu, doğal sit alanı ve tabiat varlıklarına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gelmektedir.

6831 Orman Kanunu, Anayasa ile de güvence altına alınan orman alanlarına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Orman alanlarının daraltılmayacağı, başka bir amaçla kullanılmayacağı, mülkiyete konu olamayacağı Anayasa ve Orman Kanununda hükme bağlanmıştır. Buna rağmen orman içinde yer alan orman köylerinde yaşayanların yaşamsal gereksinimlerinin karşılanması amacıyla "kullanım" hakkı verilebileceğine ilişkin hüküm, Turizmi Teşvik Kanununda turizm amaçlı tahsis yapılmasına olanak verecek şekilde yapılan düzenlemeye karşılık Orman Kanununa eklenen 8. Madde ile "... Bu kanun ile 9.8.1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa tabi alanlarda bulunan yerler ile bu yerler üzerindeki yapı ve tesisler, yirmidokuz yıla kadar kiraya verilebilir. Ancak, kiracının Çevre ve Orman Bakanlığınca belirlenen yerlerde; kiralanan alan miktarının 5 (Beş) katı kadar ağaçlandırma yapması zorunludur.." düzenlemesi yapılarak ilk kez orman vb. alanların kiralınması yolu açılmış, doğal ormanlar yeni dikilmiş ağaç fideleri ile bir tutulmuştur. Bu anlayış, turizm amaçlı tahsislerin yanında orman alanlarında kaçak kasabaların kurulmasına kadar genişlemiştir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, amacı "...yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip alanların milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek..." olarak belirtilen 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda milli park, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı statülerinin belirlendiği doğal korunan alanlar açısından uluslararası kabul görmüş kavram ve kriterlere göre düzenlemeler içeren kanundur. Alan yönetimi kavramı ilk kez bir kanun ile düzenlenmiştir. Alan yönetimi örgütlenme şeması içinde de tariflenmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı Milli parklar Kanunu kapsamında ilen edilen doğa koruma alanlarında plan yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi ile birlikte alan yönetimi yetkisi de düzenlenmiştir.

Bu alanların koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planının ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ile, Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanarak yürürlüğe konulacağı hükme bağlanmıştır. Kanun genelinde bu alanlarda ekosistemlere zarar verilemeyeceği, kaynak değerlerinin korunmasının esas olduğu hükme bağlanmıştır. Ancak, yasada tanımlanan milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları çoğu zaman doğal sitlerle veya ÖÇK bölgeleri ile çakışmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun amacı, “...korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.” şeklinde tanımlansa da, Kanunun “**Tanımlar ve kısaltmalar**” başlıklı 3. Maddesinde tanımlanan “**tabiat varlıkları**”na ilişkin düzenlemeler yeterli değildir. Yasada en açık düzenleme sadece “*Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.*” şeklinde yapılmıştır. Tabiat varlıklarına ilişkin alan tanımı, “**doğal sit**” alanı tanımı ile uygulamaya aktarılmıştır. Bu nedenle kanun, doğal varlıklara ilişkin olarak genel kanun niteliğindedir.

4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu: Milli Parklar Kanunu kapsamında koruma altına alınan alanlar içinde ana kaynak değerlerinin korunması için özel kanun çıkarılan tek örnektir.

Boğaziçi Kanunu'nun amacı, 1. maddesinde “... İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemek ...” olarak tanımlanmıştır.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun amaç başlıklı 1. maddesinde belirtildiği üzere “... deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiş...” olup bu alanların Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kıyıların, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık olduğu, kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği hükme bağlanmıştır. Kanunda özel kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur denilmekle birlikte, sit alanlarının kıyısında yapılan dolgu alanlarında yetki konusunda Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında sorun yaşanmaktadır.

4342 Mera Kanununun amacı, mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırların tespiti, tahdidi ile köy veya belediye tüzel kişilikleri adına tahsislerinin yapılmasını, belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullanılmasını, ... korunmasını ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesini ...” düzenlemek olarak belirlenmiştir.

“Mera, Yaylak ve Kışlakların Hukuki Durumu” başlıklı 4. Maddede bu yerlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kullanma hakkının bir veya birden çok köy veya belediyeye ait olduğu, özel mülkiyete geçirilemeyeceği, amacı dışında kullanılamayacağı, zaman aşımı uygulanamayacağı, sınırlarının daraltılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu düzenlemelere karşın, tahsis amacının değiştirilmesine ilişkin olarak yapılan değişiklik ile; toprak muhafazası, gen kaynaklarının korunması, milli park ve muhafaza ormanı kurulması, doğal, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, sel kontrolü, akarsular ve kaynakların düzenlenmesi, Ülke güvenliği ve olağanüstü hal durumlarında, doğal afet bölgelerinde yerleşim yeri ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümlerine göre petrol faaliyeti için ihtiyaç duyulan durumlara ek olarak “ turizm yatırımları, kamu yatırımları, köy yerleşim yeri ile uygulama imar planı yapılması için 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre arama faaliyetleri sonunda rezervi belirlenen maden için zaruri olmak durumları da eklenerek kullanım alanı genişletilmiştir.

Genel Kanunlar

2872 Sayılı Çevre Kanunu: Ulusal mevzuat içinde çevreyi ve doğal varlıkları tanımlarıyla birlikte en geniş şekilde ele alan temel mevzuat niteliğinde olan Kanunun amaçları arasında, “... doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ... düzenlemek” sayılmış, ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanları, tabii güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla, “Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇK)” tespit ve ilan etmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Ancak, ÖÇK bölgelerinin sit alanları ile çakışması durumunda hangi Kanunun öncelik kazandığı yasada yer almadığından, iki kurum (ÖÇK Kurumu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı) arasındaki anlaşmazlık hala sürmektedir.

Kanunda “Çevresel etki değerlendirmesi” tanımı proje bazında yapılmış, “...onaya tabi plan ve programlar..” için de Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) tanımı getirilmiştir. SÇD sürecinin planlamaya entegrasyonunun sağlanması için çıkarılacak yönetmeliğe temel oluşturması amacıyla gerçekleştirilen pilot proje çalışması tamamlanmak üzeredir. Yönetmelikten sonra sektörel rehberler yayınlanacaktır.

Anılan Kanunun “Çevrenin Korunması” başlıklı 9.maddesinde “...çevre kirliliğini önlemek amacıyla nazım ve uygulama imar plânlarına esas teşkil etmek üzere bölge ve havza bazında 1/50.000-1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Plânları Bakanlıkça yapılır, yaptırılır ve onaylanır” hükmü ile Çevre Düzeni Planlarının yapım yetkisini Çevre Bakanlığı'na vermiştir.

4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 5403 Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu, 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu, 5488 Sayılı Tarım Kanunu, 5686 Sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu ise yine doğal kaynakların ve çevrenin korunması, niteliklerinin yitirilmesini önleyici tedbirlerin alınması ve bu alanların çoğaltılması ile ilgili önlemlerin yer aldığı diğer kanunlardır.

Gerek bu kanunlar gerekse uluslararası anlaşma veya sözleşmenin ulusal mevzuata aktarılması amacıyla yapılan ve ekte verilen 21 adet düzenleme içinde (EK 3), Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği ve CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği uluslararası sözleşmelerin ulusal uygulama dokümanı olması, Milli Parklar Uygulama Yönetmeliği, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik ile Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği mekansal düzenlemelere ilişkin hükümler içermesi açısından farklılık göstermektedir.

II.2.1.4.1.2 Doğal Varlıklara Olası Olumsuz Etkileri En Aza İndirmeye Yönelik Standartlara İlişkin Düzenlemeler

831 Sayılı Sular Hakkında Kanun, 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun, 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun, 5312 Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Tazminine İlişkin Kanun olmak üzere dört kanun sayılabilir.

EK 3'te yer verilen 21 adet yönetmelik içinde, **Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği**, faaliyetlerin yer seçimi aşamasından başlayarak, inşaat ve uygulamaya geçtikten sonra olası çevresel etkilerin belirlenerek en aza indirmek amacıyla uygun yer seçiminin yapılarak çevresel olumsuz etkilerin önlenmesine yönelik olarak düzenlenmiştir. Diğer yönetmelikler faaliyetlerin alıcı ortam (hava, su, toprak) açısından standart belirlenmesine yönelik olarak düzenlenmiştir.

II. 2.1.4.1.3 Doğal Varlıkların Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler

Burada doğal varlıkları en fazla etkileyen, arazi vasfı değişikliğine yol açan düzenlemelerin yapıldığı kanunlara yer verilmiştir.

3194 Sayılı İmar Kanunu, 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu, 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu, 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yapı-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanun, 4759 Sayılı İller Bankası Kanunu, 5104 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu, 5481 Sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5524 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 3202 Sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun, 5516 Sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun, 3213 Sayılı Maden Kanunu, 5398 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (İmar Kanununda ve Kıyı Kanununda uygulamadaki güçlükler aşılması amaçlanmıştır.) olmak üzere 13 adet düzenleme değerlendirilmiştir.

2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu: Tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri **korumak, kullanmak**, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilmek üzere "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri" oluşturulmasını öngörmektedir.

"Taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımı" başlıklı 8. maddesinde yapılan değişiklikle "....6831 sayılı Orman Kanununa göre orman sayılan yerlerden...." diye başlayıp; sağlık, termal, kış turizmine, Eko-turizm kapsamında yer alan yayla turizmi, kırsal turizm ve benzeri turizm türlerine, golf turizmine, kruvaziyer ve yat gibi deniz turizmine ve uluslararası yarışmaların yapılmasına uygun yerler için "... talep tarihinden başlayarak en geç bir ay içerisinde Çevre ve Orman Bakanlığına, Bakanlığa tahsis edilir...." hükmü düzenlenmiştir. Aynı maddenin devamında "...Bu Kanuna göre tahsis edilecek orman sayılan yerlerde; turizme tahsis edilecek alan, il genelindeki toplam orman sayılan yerlerin binde 5'ini ve yapılaşmaya esas inşaat hakkının (E=emsal) 0.30'u geçemeyeceği..." hükme bağlanmıştır. "... Turizm yatırımı için tahsis edilen orman alanının üç katı kadar alanın ağaçlandırma

bedeli ve ağaçlandırılan bu alanın üç yıllık bakım bedeli, yatırımcı tarafından Orman Genel Müdürlüğü hesabına... gelir olarak kaydedilir...” hükmü ile de doğal orman alanları ağaç fidanları ile aynı değerlendirilmiştir.

Yasayla “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri” ve “Turizm Merkezleri” içinde her ölçekteki planları yapmaya, yaptırmaya, res'en onaylamaya ve tadil etmeye Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

5177 sayılı Maden Kanunu'nun 7. Maddesinde yapılan değişiklikle; orman alanları, milli parklar, özel koruma bölgeleri, ağaçlandırma alanları, tabiat alanları, doğal ve kültürel sit alanları, tarım alanları, meralar, sulak alanlar, karasuları, kentlerin imar alanları, turizm bölgeleri, koruma ormanları, ağaçlandırma alanları, kara avcılığı alanları, tabiat parkları, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı, su havzaları, kıyı alanları ve sahil şeritleri, kara suları, gibi doğa ve biyolojik çeşitliliği koruma potansiyeli yüksek alanların tamamında madencilik arama ve işletme faaliyetlerinin sürdürülebileceğine olanak tanıyan düzenleme yapılmıştır.

5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu'nun 1. maddesinde “... Kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durum ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesi” amaç olarak tanımlanmıştır.

Kanun kapsamında doğal alanlar açısından en önemli düzenleme “...içme suyu kullanımından vazgeçilen baraj ve koruma kuşaklarındaki su havzalarını planlamaya ve bunlara ilişkin sınırları belirleme yetkisinin belediyesine verileceği...”ne ilişkin hükümdür. Belediye sınırları dışında hiçbir sınırlama tanımlanmaması planlama anlayışının proje ile doğal alanların yapılaşma kriteri, sadece içme suyu kullanımından vazgeçilmesi olarak değerlendirilmiştir.

Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanun ile kapsam maddesi “.....milli park (özel kanunu olan hariç-Gelibolu Tarihi Milli Parkı hariç-), tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve yaban hayatı koruma ve geliştirme sahalarında planlarda öngörülen yapı ve tesisleri.... yatırım ve hizmetlerin yaptırılması, işletilmesi ve devredilmesi konularında, yap-işlet-devret modeli çerçevesinde sermaye şirketlerinin veya yabancı şirketlerin görevlendirilmesine ilişkin usul ve esasları kapsar....” şeklinde genişletilmiştir. Doğal Varlıkların Kullanılmasına İlişkin Düzenlemeler kapsamında, “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik”, Endüstri Bölgeleri Yönetmeliği, Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği”, “Maden Kanununun I (a) Grubu Madenleri ile ilgili Uygulama Yönetmeliği”, “Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği”, “6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastrosu ve Aynı Kanunun 2 B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik”, “Özel Ormanlarda ve Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseselerine Ait Ormanlarda Yapılacak İş Ve İşlemler Hakkında Yönetmelik” sıralanabilir.

Ülkemizde gerek kültürel gerekse doğal varlıkların korunması ile ilgili bir çok yasa ve onlara bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerin varlığı, bu yasaların öngördüğü farklı koruma statüleri ve bu yasalarda farklı plan yapma ve onamaya yetkili idarelerin tanımlanması, koruma alanını muğlaklaştırmakta, yaratılan bu ortamda da doğal ve kültürel varlıkların korunmasında sahiplenme, sorumluluk alma, iş üretme, denetim yapma gibi bir çok alanda sorun ve karmaşa yaşanmaktadır.

II.2.1.5 Uluslararası Koruma Mevzuatı

1930'lu yıllardan bu yana dünyada değişik kurum ve kuruluşlar, çeşitli çalışma gurupları, kültürel ve doğal değerlerin korunmasına ilişkin belgeler yayınlamışlardır. Bu belgelerin bir bölümü akademik nitelik taşımakta, bir bölümü ise korumanın değişik yönlerine ilişkin yasal, yönetsel, parasal ve teknik alanlardaki usul ve esasları içermektedir.

Bu raporda, Ülkemiz otoriteleri tarafından kabul edilmiş ve halen yürürlükte olan mevzuat özetlenecektir:

II.2.1.5.1 Kültürel ve Doğal Varlıklarla İlgili Mevzuat

Dünya Kültür Ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi (Paris, 1972): UNESCO belgesidir. Türkiye tarafından 14.04.1982 gün ve 2658 sayılı yasa ile kabul edilmiş ve bir iç hukuk belgesi haline gelmiştir. Sözleşmeye taraf olan devletler topraklarında bulunan kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, sergilenmesi ve yenileştirilmesi için gerekli yasal, bilimsel, teknik, yönetsel ve parasal önlemleri almak, bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek, kapsamlı planlamalarla gerçekleştirmek, bu konularda eğitim yapan ulusal ya da bölgesel merkezler kurmakla yükümlü kılınmıştır.

II. 2.1.5.2 Kültürel Varlıklarla İlgili Mevzuat

Avrupa Kültür Konvansiyonu (Strasbourg, 1954): Avrupa Konseyi belgesidir. Türkiye tarafından 1957 yılında onaylanmıştır. Konvansiyon, taraf ülkelerin, Avrupa ölçeğinde kültürel etkinlikler yapmak için birbirleriyle ortak programlar gerçekleştirmelerini, bu bağlamda uzman değişimini sağlamalarını, kendi ülkelerinde kültürel değerleri, Avrupa'nın ortak mirasının tamamlayıcı bir elemanı olarak görecekları ve bu değerlerin korunması için gerekli önlemleri alacaklarını öngörmektedir.

Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Değerlerin Korunması Sözleşmesi, ((Lahey Konvansiyonu) (Lahey, 1954): UNESCO Belgesidir, Türkiye tarafından 10 Nisan 1965 tarihli yasa ile kabul edilmiştir. Konvansiyon, üye ülkelerin, barış zamanında olası bir savaş tehlikesine karşı kültür varlıklarını koruyucu önlemleri almalarını, kültür varlıklarını savaş halinde korunmasını zorlaştıracak işlemlerle kullanmamalarını, savaşta, işgalci tarafın, işgal edilen ülkenin kültür varlıklarının korunmasından sorumlu uzmanlara destek sağlamalarını öngörmektedir.

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (Granada, 1985): Avrupa Konseyi belgesidir. 22 Temmuz 1989 gün ve 3534 sayılı yasa ile kabul edilmiştir. Sözleşmede korunması gerekli varlıklarla ilgili tanımlar; koruma alanında hazırlanacak restorasyon, rekonstruksiyon ve yeni yapı projelerinin değerlendirilmesinden sorumlu bir makamın olması gerektiği; eski eserle ilgili sorumlulukların öncelikle mülk sahibi, gerekli durumlarda ise yetkili resmi makamlar tarafından üstlenilmesi; kamu kuruluşlarının bakım ve onarım için gerekli mali desteği sağlaması ve özel sektörün bu yöndeki girişimlerinin desteklenmesi; eski eserlerin çevresi ile birlikte ele alınması, fiziksel açıdan bozulma tehlikesinin önlenmesi; koruma olgusunun, planlamanın başlıca politikası olarak görülmesi, bağlamsal özellikler dikkate alınarak korunmayı gerektirmeyen kentsel ve kırsal yapıların da korunması ve kullanılmasının planlamanın temel meselesi olarak görülmesi; özgün yapım teknikleri ve malzemenin uygulanmasının teşviki; işbirliği, katılım, koruma kültürünün geliştirilmesi

amacıyla, sorumlu makamlar arasında etkin bir işbirliğinin geliştirilmesi; katılım, bilgi sağlama ve danışmanlık süreçlerinin oluşturulması; koruma bilincinin geliştirilmesi hususlarına yer verilmekte ve ülkelere yol gösterecek ortak bir çerçeve oluşturulmaktadır.

Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi (Malta, 1992): Avrupa Konseyi belgesidir. Türkiye tarafından Mayıs 2000 tarihinde bir kanunla kabul edilmiştir. Sözleşmede Avrupa'nın ortak belleğinin kaynağı, tarihi ve bilimsel incelemelerin bir aracı olan mirasın korunması; envanter ve araştırmaya yönelik önlemler; bilimsel incelemeler için arkeolojik rezerv alanların yaratılması; kazı ve diğer arkeolojik etkinlikler için benimsenecek yöntemler; koruma önlemleri; araştırma ve korumanın finansmanı; bilimsel bilginin toplanması ve bilginin paylaşılması; kamu bilincinin artırılması konularında ortak görüş oluşturulmuştur.

II.2.1.5.3 Doğal Varlıklarla İlgili Mevzuat

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Sözleşme Eki Cartagena Biyogüvenlik Protokolü: Birleşmiş Milletler Çevre Programının sorumluluğunda yürütülen, 1992 yılında uygulamaya konulan sözleşmenin uluslararası ve ulusal düzeyde etkisi büyük olmuştur. Türkiye'nin 1996 yılında taraf olduğu, 180'den fazla üye ülkenin imza attığı en çok kabul gören koruma sözleşmesidir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin amaçları biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve genetik kaynaklardan adil ve eşit olarak yararlanılmasıdır.

CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme):

1975 yılında yürürlüğe giren sözleşmeye üye ülkelerin sayısı 140'ı aşmıştır. Hayvan ve bitki türlerinin ticareti konusunda dünyada en yaygın olarak uygulanan sözleşmedir. Sözleşmenin eklerinde listelenen bitki ve hayvan türlerinin uluslararası ticaretini izin ve sertifika sistemiyle izlemekte ve kontrol etmektedir. Türkiye 1994 yılında imzaladığı sözleşmeye 124. ülke olarak imza atmıştır.

Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme (Barselona Sözleşmesi) (Barselona 1975): Avrupa Konseyi Belgesidir. Türkiye tarafından 1976 yılında onaylanmıştır. Bu sözleşme, Akdeniz'in kapladığı saha içinde deniz çevresindeki ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerinden oluşan ortak mirasın, günümüzdeki ve gelecekteki nesillerin istifadesi için korunmasına yönelik olarak hazırlanmıştır. Sözleşmeye taraf ülkeler Akdeniz bölgesinin kendisine has hidrografik ve ekolojik özelliklerine ve özellikle kirlenmeye maruz bulunmasını göz önünde bulundurmışlar ve yakın işbirliği içinde olmayı öngörmüşlerdir. Yine aynı ülkeler, bu sözleşmeye dayanarak bu kez 1986 yılında "**Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü**" nı kabul etmişlerdir. 1987 yılında Türkiye tarafından da benimsenen bu protokol, Akdeniz Bölgesi'nde özellikle sanayileşme ve kentleşme alanlarında hızla artan sosyal etkinlikleri ve turizme bağlı mevsimlik kıyasal nüfus artışlarını da göz önüne alarak, insan sağlığına ve deniz çevresine kara kökenli kirlenmelerden gelen tehlikelerin giderilmesi için gerekli tekil ve ortak önlemleri almaları için hazırlanmıştır.

Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi) (7 Aralık 1993 tarih ve 3937 sayılı Kanunla onaylanarak, 14 Aralık 1993 tarih ve 21788 sayılı Resmî gazetede yayınlanmıştır.) Karadeniz ekosisteminin geri kazanımını sağlamak ve doğal kaynaklarını iyileştirmek, Karadeniz'in deniz çevresinin kirlenmesini önlemek, azaltmak ve

kontrol etmek, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve kıyı alanlarında çevre dostu insan faaliyetlerinin teşvik edilmesini sağlayan yasal araçların geliştirilmesini sağlamak, bölgesel ve ulusal düzeylerde sektörler arası etkileşimi başlatmak, Biyolojik Çeşitliliğin korunması ve ekosistem fonksiyonlarının sürdürülmesi ve yenilenmesini sağlamak, Karadeniz deniz çevresinin ve canlı kaynaklarının Karadeniz ülkeleri tarafından ortak bir çaba ile korumak amacıyla Karadeniz'e kıyısı olan Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Türkiye'nin çabalarıyla Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi) ve eki protokolleri olan;

- Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol,
- Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol,
- Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmaları Nedeniyle Kirlenmesine Karşı Protokol,
- Karadeniz Bölgesi'nde Biyoçeşitlilik ve Peyzajın Korunması Protokolü,
- Bükreş'te Karadeniz'e kıyısı bulunan Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Türkiye ve Ukrayna tarafından imzalanarak 15 Ocak 1994 Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, Karadeniz ekosisteminin korunması çalışmalarını uygulanabilir bir sistem çerçevesinde geliştirmek ve gerekli çalışmaları Bükreş Sözleşmesi uyarınca yapmak amacıyla Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu (Karadeniz Komisyonu) Daimi Sekreteryası, Akit Tarafların İcra Organı niteliğinde her bir Karadeniz'e kıyıdaş ülkeden bir temsilcinin yer aldığı Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonuna destek sağlamak üzere kurulmuş olup; Karadeniz ülkeleri arasındaki koordinasyon Daimi Sekreteryası tarafından yürütülmektedir. Türkiye Karadeniz Komisyonu'na ve Daimi Sekreteryası'ya ev sahipliği yapmaktadır.

Avrupa'nın Yaban Hayatı Ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi ; Bern 1979): Avrupa Konseyi Belgesidir. Türkiye tarafından Bakanlar Kurulu kararıyla 1984 yılında onaylanmıştır. Bu sözleşme, yabancı flora ve faunanın, korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerekli, estetik, bilimsel, kültürel, rekreasyonel, ekonomik ve özgün değerlerde doğal bir miras olması, biyolojik dengelerin devamlılığında yabancı flora ve faunanın temel bir rol oynaması ve bir çok türlerinin ciddi biçimde tükenmekte olduğu ve bazılarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olması ve doğal yaşama ortamlarının yabancı flora ve faunanın korunmasında hayati önem taşıması nedenlerine dayalı olarak hazırlanmıştır.

Sözleşme, taraf ülkelerin yabancı flora ve faunanın devamını sağlama, korunmaları amacıyla ulusal politikalar geliştirilmesi, tahribatı önleyici yasakların geliştirilmesi hususlarında önlemler almasını öngörmektedir.

Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol (Barselona Sözleşmesi; Barselona 1982): Avrupa Konseyi Belgesidir. Bakanlar Kurulu'nun 7 Ekim 1988 gün ve 88/13151 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Aynı sözleşmeye bağlı olarak düzenlenen ve 7 Ekim 1988 gün ve 88/13151 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen “**Akdeniz de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol**” sadece doğal değerlerin değil, kentsel ve arkeolojik değerlerin de ele alındığı bir belgedir. Protokolle Akdeniz doğal kaynaklarının, doğal sitlerinin ve bölgedeki kültürel mirasın, diğer araçların yanı sıra deniz alanları ve çevreleri de dahil olmak üzere Özel Koruma Alanları (ÖKA) kurulması yolu ile korunması ve iyileştirilmesini öngörülmektedir.

Buna göre ÖKA'nın biyolojik ve ekolojik değeri olan siteleri; türlerin genetik çeşitliliğini ve popülasyon seviyelerini, beslenme ve yaşama alanlarını; bilimsel, estetik, tarihi, arkeolojik, kültürel ve eğitim özellikleri olan siteleri içermesi; ÖKA'nın da korunması için tampon bölgeler oluşturulması; bir planlama ve yönetim sisteminin düzenlenmesi; koruma alanlarını bozacak ve zarar verecek boşaltma veya atık tasfiyesi işlemlerinin yasaklanması; fauna veya florayı bozabilecek veya zarar verecek hiçbir eylemin yapılmaması; arkeolojik faaliyetlerin düzenlenmesi; protokole taraf ülkelerin kendi koruma alanları ve bu alanların eko-sistemleri ve arkeolojik mirasıyla ilgili bilimsel ve teknik araştırmaları geliştirmeleri ve desteklemeleri; doğanın korunması ve arkeoloji açılarından koruma alanlarının ve bu alanlardan elde edilecek bilimsel bilgilerin önemi ve değeri konusunda, mümkün olan en geniş biçimde kamuoyunu bilgilendirmeleri öngörülmektedir.

Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme, (Ramsar Sözleşmesi; Ramsar, 1971): Birleşmiş Milletler belgesidir.. Türkiye tarafından 28 Aralık 1993 tarihli ve 3958 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan bu sözleşme, 17 Mayıs 1994 tarih ve 21937 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Bu sözleşmeye göre sulak alanların tanımı yapılmış, her ülkenin, toprakları içindeki elverişli sulak alanları, “**Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Listesi**”ne dahil edilmek üzere tayin etmeleri öngörülmüştür. Liste için sulak alanların seçimi, bu sulak alanların ekoloji, botanik, zooloji, limnoloji ve hidroloji yönlerinden uluslararası önemlerine göre yapılmalıdır.

Bu sözleşmenin uygulanmasındaki ayrıntıları vermek üzere “**Sulak Alanlar Yönetmeliği**” çıkartılmıştır. Yönetmeliğin amacı, “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşmenin (Ramsar Sözleşmesi)” uygulanmasına yönelik olarak sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamaktır.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi:

Avrupa Konseyinin 20 Ekim 2000 tarihinde Floransa'da düzenlenen Bakanlar Konferansında imzaya açılmıştır. 27.03.2001 tarih ve 716 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme Avrupa peyzajını Avrupa'nın ortak mirası olarak kabul etmektedir. Sözleşmenin amacı peyzaj alanlarının korunması, yönetimi ve planlanması konularına yönelik işbirliğini örgütlemek olarak özetlenebilir.

Avrupa Birliği Habitatları ve Türleri Koruma Yönetmeliği (92/43/EEC): Yönetmelik kapsamında Natura 2000 Alanları belirlenmektedir. Habitatları ve Türleri Koruma Direktifi ve Kuşları Koruma Direktifine dayanmaktadır. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Çerçeve sözleşmeleri çevreye ilişkin olarak küresel ölçekte koruma, iyileştirme ve olumsuz etkileri en aza indirmesi amacıyla hazırlanmıştır.

II.3. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Örgütlenme Yapısı

Koruma sorunsalında örgütlenme boyutu; uluslararası, ulusal ve yerel düzlemler olarak ya değişik ölçeklerde ya da bu süreçte yer alan farklı aktörler bağlamında ele alınabilir.

Günümüzde “*İnsanlığın Ortak Mirası*”, ya da “*Dünya Mirası Kenti*” söylemleri ile de vurgulandığı biçimde koruma artık uluslararası bir sorumluluk alanı olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası Kuruluşlarla ilişkiler, bu kurumlardan kaynak kullanımı, ya da dünya mirası kentleri yarışı vb. konular bu başlık altında incelenebilir. Ulusal düzlemde ise ilgili bakanlıklar ve bunlara bağlı kamu Kuruluşları ile merkezi (özeksel) yönetim ve yerelde ise belediyeler ve il özel yönetimleri ile yerel yönetim ölçeklerinden söz edilebilir.

Öte yandan korumada toplumsal duyarlılık ve bilinçlenme çok önemlidir. Bu bağlamda farklı kesimlerin korumaya karşı tutumları uygulamada belirleyici olmaktadır. Merkezi ve yerel kamu kurumları dışında süreçte yer alan diğer aktörler; bir başka deyişle, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, özel sektör, taşınmaz sahipleri, kullanıcılar ve medyaya kadar uzanan geniş bir yelpazenin korumaya karşı bakış ve tutumları burada değerlendirilip tespit ve sorunlar bu çerçevede tartışılacaktır.

II.3.1 Uluslararası Kuruluşlar

II. Dünya Savaşının özellikle Avrupa kentlerinde neden olduğu toplu yıkımlar sonrasında tarihi-kültürel mirasın korunması gereği daha da önem kazanmış ve 1945 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde, Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) kurulmuştur. UNESCO Sözleşmesi ülkemizin taraf olduğu ilk uluslararası sözleşmelerden birisidir.⁵

UNESCO bünyesinde kültürel miras ile ilgili Kurulan diğer örgütler ICCROM (Uluslararası Kültürel Varlıkları Araştırma ve Koruma Merkezi, 1959 yılı) ve ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, 1965 yılı)'tur. Türkiye, bu örgütlerin de üyesi bulunmaktadır.

Son dönemlerde gündemde olan bir başka örgütlenme ise “Dünya Mirası Kentleri Örgütü” oluşumudur. Örgüt 8 Eylül 1993 tarihinde de Fas'ın Fez kentinde kabul edilen belge ile kurulmuştur. Ülkemizde dokuz yöre Dünya Miras Listesine girmiş olup pek çok kent de bu listeye girebilme çabası içindedir.

Avrupa Konseyi de bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelerde doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik örgütlenme biçimi ile koruma alanında gerçek ve tüzel kişilere sağlanan finansman destekleri incelendiğinde genelde kültür ve çevreden sorumlu bir bakanlık düzeyinde örgütlenildiği ve koruma projeleri uygulamalarının geri ödemesiz başış, düşük faizli kredilendirme, vergi indrimi vb. destek ve teşviklerle özendirildiği söylenebilir.

IUCN (Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması için Uluslararası Birlik) doğal kaynakların korunması amacıyla 1948 yılında kurulmuş uluslararası bir organizasyondur. Merkezi Gland, İsviçre'de bulunan organizasyon çok sayıda devlet, hükümet kurumu ve hükümet

5 Söz konusu Sözleşmeyi Türkiye Büyük Millet Meclisi 20.5.1946 gün ve 4895 sayılı yasayla kabul etmiştir. Daha sonra, 25.8.1949 gün ve 3/9862 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Millî Komisyonu Yönetmeliği oluşturulmuştur.

dışı kuruluşu tek çatı altında toplamaktadır. Türlerin Hayatta Kalma Komisyonu, Koruma Altındaki Alanlar İçin Dünya Komisyonu, Çevresel Kanun Komisyonu, Eğitim Ve İletişim Komisyonu, Ekonomik Ve Sosyal Politika Komisyonu ve Ekosistem Yönetimi Komisyonu olarak çalışmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Bölgesel Çevre Merkezi (REC) gibi kuruluşlar doğal varlıklara ilişkin çalışma yapan diğer önemli uluslararası örgütlenmelerdir.

II.3.2 Ülkemizde Korumaya İlişkin Kurumsal Yapılanma

Ulusal ölçekte doğal ve tarihsel-kültürel varlıkların korunması sürecinde yer alan aktörler üç grup altında toplanabilir;

1. Kamu kurumları
2. Sivil toplum Kuruluşları, meslek örgütleri ya da gönüllü Kuruluşlar,
3. Özel ve tüzel kişiler.

II. 3.2.1 Kamu Kurumları

Koruma temelde bir **kamusal hizmet** alanı olarak değerlendirilir. Bu nedenle Anayasa da, doğal ve kültürel mirası koruma sorumluluğunu devlete vermiştir. Bu sorumluluğun ne tür politikalarla ve hangi kamu kurumlarınca yerine getirildiği önemli olmaktadır. Ülkemizde bu alanda çalışan kamu kurumu sayısı ve yasalarla getirilen koruma statüsü adedi oldukça fazladır. Bu durum uygulamada dağınıklık, çok başlılık ya da boşluk sorunları getirmektedir.

Toplumsal duyarlılık ve bilincin yeterince olgunlaşmadığı toplumlarda, tarihi-kültürel mirasın korunması güçlü bir kamu yönetimi gerektirmektedir. Son yıllarda koruma ve planlama alanında yetki sahibi olan kurumların sayılarının giderek daha da artırılması, koruma ve restorasyon işlevlerinin özel kesime devredilmesi gibi politikalar, koruma uygulamalarında kamunun öncü rolünü, kararlılığını ve bütünselliği kaybettirmektedir. Yine son dönemlerde neo-liberal politikalarla kamu yararı, kamu hizmeti ve kamu yönetimi anlayışları da değişime uğramaktadır. Kararlarda kamu/toplum yararı ilkesinden çok piyasa mantığı içinde rant beklentisi ve kısa erimli getiriler belirleyici olabilmektedir. Bu gidişten doğal ve tarihsel-kültürel değerler de olumsuz etkilenmektedir.

1980'li yıllardan sonra Yerel ve Merkezi Yönetimler, temel yaklaşım olarak tarım / orman / sulak alan vb. doğal alanları ve kentlerin merkez bölgesi içinde kalan tarihsel bölgeleri, kentsel büyüme önünde engel olarak gören bir politikayı benimsemiş görünmektedir. Doğal ve tarihsel alanlar, bir yandan son 50 yıldır teknik ve sosyal altyapı olanaklarından yoksun olarak gelişen kentlerin, bu eksikliklerinin giderilmesinde bir fırsat olarak görülmekte öte yandan da bu alanlarda yatırım yapma beklentisi içinde olan sermayenin taleplerine, siyasi direnç gösterememektedirler. Kentler, oy beklentileri ile daha çok seçim dönemlerine ilişkin popülist politikalar ve mega projelerle yönlendirilmektedir. Siyasal iktidarların sıklıkla başvurduğu imar bağılaşması (affi) ve ıslah imar planı, orman arazilerinin talanını getirecek 2-B uygulamaları (ki yerel seçimler öncesi bu günlerde Meclisten geçirilmiştir) ya da son dönemlerde sıkça gündeme getirilen *Kentsel Dönüşüm Yasa Tasarısı* yaklaşımlarıyla, kentlerimiz çoğunlukla kaçak yapılaşmalarla parçacı planların belirlediği kentsel gelişmelerle yönlendirilmektedir.

Koruma alanında yaşanan bir başka sorun da, yasal yapıda olduğu gibi kurumsal yapıdaki dağınıklığıdır. Konu doğal ve kültürel çevre olunca hemen her kamu kurumu bir biçimde süreçte yer almaktadır. Burada yalnızca doğal ve tarihsel-kültürel çevrenin korunması konusunda doğrudan sorumlu olan merkezi (özeysel) yönetim birimleri ile yerel yönetim kurumları aşağıda sıralanmakta ve sonrasında örgütsel yapı ile ilgili yaşanan sorunlar tartışılmaktadır.

II.3.2.1.1 Merkezi Yönetim Kamu Kuruluşları

Merkezdeki kamu kurumları arasında Bakanlar Kurulu, Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurumu, Güneydoğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Teşkilatı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Kurumu gibi kuruluşlar sayılabilir. Bu kurumların yetki alanlarına girebilecek konular ve ilgili mevzuat aşağıda özetlenmektedir.

- **Bakanlar Kurulu;** 13.11.1989 gün ve 20341 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, “383 sayılı Özel Çevre Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” gereğince *özel çevre koruma bölgesi*, 10.8.2002 gün ve 25186 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “2634/4957 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” gereğince *kültür ve turizm koruma ve gelişme bölgesi*, 11.8.1983 gün ve 18132 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “2873 sayılı Milli Parklar Kanunu” gereğince *milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, yaban hayatı koruma alanı*, “5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” gereğince *Yenileme Alanları* vb., alanların kararlarının alınmasında Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.
- **Boğaziçi Yüksek Koruma Kurulu;** 22.11.1983 tarih ve 18229 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “2960 sayılı Boğaziçi Kanunu” gereğince İstanbul Boğaziçi bölgesinde belirlenen ön görünüm bölgeleri için imar planlarının denetlenmesi ve onaylanması ile görevlendirilmiştir.
- 06.11.1989 gün ve 20334 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “388 sayılı GAP Bölge Kalkınma İdaresinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK” gereğince de her ölçekteki planlamada ve bölgedeki gelişme-koruma kararlarından **Güney Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Teşkilatı** sorumlu tutulmuştur.
- **Kültür ve Turizm Bakanlığı** özellikle tarihi ve kültürel mirasın korunması konusunda doğrudan sorumlu tek bakanlıktır. Bakanlığın merkez örgütlenmesinin yanı sıra 29 adet Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ile 2 adet Yenileme Alanı Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, 11 adet Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü ile 1 adet Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğü gibi merkeze bağlı taşra örgütleri de bulunmaktadır. Ayrıca, yine taşra örgütlenmeleri arasında ziyarete açık 98 Müze Müdürlüğü, 90 bağlı birim ve 129 düzenlenmiş ören yeri de sayılabilir.

Korunacak doğal ve kültürel varlıkların tespit, tescil ve koruma kararlarının geliştirilmesinde önemli bir işlevi olan **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu** ile **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının** özerk bir yapıya sahip sürekli bilimsel kurullar olarak görev yapması esastır. Ancak, Koruma Bölge Kurullarının 7 üyesinden 5’inin bakanlıkça seçilmesi, bu özerkliği tartışılır hale getirmektedir. Merkezi yönetimin bünyesinde görev yapan Koruma Kurullarının, bağımsız karar alabilmelerine ilişkin yasal çerçeve mevcutsa da, idari olarak merkezi yönetime bağımlı olması, siyasi yapılanmadan etkilenmeleri, üyelerin Merkezi Yönetimce atanması, ekolojik, tarihsel ve kültürel unsurların korunmasına ilişkin

ürettiği kararların uygulamasının yerel yönetimlerce gerçekleştirilmesi nedenleriyle yaptırım gücünün sınırlı olması, aldıkları kararları kamuoyu önünde savunamaması gibi paradokslarla iç içedir. Kaldı ki, son dönemlerde Koruma Bölge Kurullarının niteliği artırılmadan sayısının artırılması, koruma konusunda uzmanlaşmış kişiler yerine başka ilişkilerle(!) seçilen Kurul üyeleri de Koruma Bölge Kurulların diğer yapısal sorunları arasındadır. Böylesi yapılanmalar, alınan kararların niteliğini etkilemekte, vatandaşın gözünde Koruma Bölge Kurullarına olan güven sarsılmaktadır. (2863 Sayılı Yasa, Koruma Bölge Kurullarında görev alacak meslekleri saymakta ancak bunlarda aranacak nitelikleri belirlememektedir.)

- **Çevre ve Orman Bakanlığı;** özellikle doğal çevrenin korunması konusunda doğrudan yetkili bakanlıklardan birisidir.
- 01.05.2003 gün ve 25002 sayı Resmi Gazetede yayımlanan “4856/4864 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”lar ile 2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince, çevre düzeni planlarını yapma ve onama yetkisi,
- Milli Parklar Kanunu kapsamında; doğa koruma alanları olarak tanımlanan; milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı statüsündeki yerler ile özel kanunu ile yönetilen Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkının belirleme, plan yapma,onama ve yönetme yetkisi
- Kanun hükmünde kararname gereğince; özel çevre koruma bölgelerini belirleme, yönetme, plan yapma ve onaylama yetkisi;
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği gereğince içmesuyu rezervuar alanlarını ve bu alanlarda koruma kuşakları ile koruma ilkelerini belirleme
- Bern Sözleşmesi kapsamında kalan Deniz Kaplumbağaları Üreme Alanlarını ve bu alanlarda koruma kuşakları ile koruma ilkelerini belirleme
- Ramsar Sözleşmesi gereği Sulak Alanları belirleme ve bu alanlarda koruma kuşakları ile koruma ilkelerini belirleme, yönetim planını yapma, onaylama ve yetkisi,
- Kara Avcılığı Kanunu gereği yaban hayatı koruma alanlarını belirleme ve yönetim planını yapma, onaylama ve yönetme yetkisi,
- Ayrıca doğa koruma açısından önemli habitatları, havzaları, ile
- Orman Kanunu gereği orman alanlarında orman amanejman planlarını yapma ve onaylama yetkisi adı geçen bakanlığa verilmiştir.

Bakanlık uluslararası sözleşme yükümlülüklerini yerine getirecek şekilde, milli park vb statülerin, habitat /tür koruma, peyzaj koruma, sulak alan gibi uluslar arası doğa koruma alanı belirleme, planlama ve yönetme faaliyetlerini yerine getirecek şekilde örgütlenmiştir. Alan yönetimi kavramı ilk kez 1985 yılında 2873 sayılı Milli Parklar Kanununda, daha sonra da 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununda tanımlanmış, Bakanlık içinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bünyesinde “Alan Yönetimi” Şube Müdürlüğü şeklinde de örgütlenmeye gidilmiştir. Ayrıca Peyzaj Şubesi kurularak Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ile ilgili olarak yapılacak iş ve işlemler yürütülmektedir.

Sürekli kurullar olarak Yüksek Çevre Kurulu ve Merkez Av Komisyonu ile Ulusal Sulak Alan Komisyonu, Mahalli Çevre Kurulları, Çevre Referans Laboratuvarı ve 11 adet ormancılık araştırma müdürlüğü örgütlenme yapısı içinde tanımlanmıştır. Bununla birlikte Yüksek Çevre Kurulunun çalışma esaslarına ilişkin yönetmelik henüz çıkarılmadığı için işlerlik kazanmamıştır. Merkez av komisyonu ile ulusal sulak kalan komisyonu, bakanlık yetkililerinin yanısıra ilgili diğer kurum kuruluş ve STK temsilcilerinden oluşmaktadır.

Bakanlık taşrada Valilik bünyesinde İl Müdürlüğü şeklinde yapılandırılmış, bağlı kuruluş statüsündeki Orman Genel Müdürlüğü ile Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın taşra teşkilatlanması ise bölge müdürlüğü şeklinde gerçekleştirilmiştir. İl sınırlarına göre, Valilik bürokrasisinde özellikle coğrafi sınırların belirleyici olduğu doğa koruma alanlarında etkin koruma, denetim ve alan yönetimi yapılamamaktadır. Birden fazla il sınırı içinde kalan koruma alanlarında doğrudan merkeze bağlı bir hiyerarşik yerel örgütlenme (Bölge Müdürlükleri Örneğinde) alan yönetiminin sağlanması açısından önemlidir.

- **Vakıflar Genel Müdürlüğü**; 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü vakıflara ait yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tespiti, envanterinin çıkarılması, Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait olanların korunması, mülkiyeti el değiştirmiş vakıf kültür varlıkları ile koruma alanlarının kamulaştırılması, değerlendirilmesi, onarımı, restorasyonu ve gerektiğinde yeniden inşası konusunda yetkili kılınmıştır.
- **Tarım ve Köyişleri Bakanlığı**; 9.8.1991 gün ve 20955 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK" gereğince tarım alanlarının korunması ile Mera Kanunu gereğince de mera niteliğindeki arazilerin korunarak geliştirilmesi konularında bu bakanlığın ilgili genel müdürlükleri görevlendirilmiştir. Kentsel gelişme baskıları ile yenilenemez kaynak niteliğindeki tarım topraklarının yitirilmesi sorunu önemli bir girdidir.

Özetle, yürürlükteki yasalar gereğince, ülkemizde doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması konusunda yetkili ya da sorumlu kamu kurumlarının sayısı oldukça fazla olup bu kurumlar arasında nelerin korunması gerektiği konusunda hala ortak ölçütler oluşturulamamış durumdadır. Bir başka anlatımla, ülkemizde oldukça fazla olan koruma statüsü ve bunlarla ilgili çok sayıdaki kurumun varlığı uygulamada dağınıklık, çok başlılık ya da boşluk sorunları getirmektedir.

II.3.2.1.2 Yerel Yönetimler

"5393 sayılı Belediyeler", "5216 sayılı Büyükşehir Belediye" ve "5302 sayılı İl Özel İdareleri Yasaları" gereğince Belediyeler ve Valilikler / İl Özel Yönetimleri tarihi-kültürel değerlerin korunması konusundaki yerel uygulamalardan sorumlu yerel yönetim birimleridir.

Bilindiği gibi korumada en önemli aşama, uygulamadır. Ancak, uygulamayı yapacak yerel birimlerde yeterli sayıda ve donanımda uzman kadrosu bulunmamaktadır. Bu durum ise uygulamanın uzman kişilerce yapılmasını, uygulamanın da gereği gibi denetlenmesini güçleştirmektedir. Bu konuda, 2863 Sayılı Yasada 5226 sayılı Yasa ile yapılan değişikliklerle yerel idareler bünyesinde kurulması öngörülen Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) önemli bir adımdır. Ancak bugün için kurulmuş olan KUDEB sayısı çok azdır (Halen, 10 adet Valilik bünyesinde, 23 adet Belediyeler bünyesinde kurulmuş faaliyette bulunan KUDEB bulunmaktadır) ve bunların nasıl işlediği konusunda henüz yeterli bir birikim oluştuğu da söylenemez. Son dönemlerde belediyelerin koruma konusundaki bilinç ve duyarlılığın giderek artmaya başladığı söylenebilir de kentlerimizdeki değişim ve dönüşümlerin hızlandığı da gözlenmektedir. Özellikle hızlı gelişen kentlerde, tarihi konut bölgeleri de yeni yapılaşma ve yoğunlaşma baskılarına maruz kalmakta, korunması gerekli görülen yapılar için yeterli koruma önlemleri alınamamaktadır. Bazı yerleşmelerde sit alanları daraltılmakta ya da korunmaya değer yapılar zamanla tescilden düşürülmekte ve sonuçta

kentlerdeki tarihsel-kültürel değerler hızla yok olmaktadır. Geçmişte kentlerin simgeleri olan tarihsel-kültürel değerleri de ezercesine yükselen gökdelenler, plazalar, alış-veriş merkezleri, “residans”lar kentlerin yeni simgeleri haline gelmektedir. Ranta dönük yüksek yoğunluklu yapılaşma istemleri yalnızca eski kent dokusuna apartman yüklemekle kalmayıp, bu dokunun yaşam kaynağını oluşturan tarım, orman ve yeşil alanları da yok etmektedir. Bu tür mekanlar geleneksel merkezlerin giderek yok olması sürecini de hızlandırmıştır.

Ülke yönetimleri gibi yerel yönetimlerin de iç ve dış borç yükleri giderek artmaktadır. Özeksel yönetimden yeterli ekonomik destek alamayıp, kendi başına yaşam savaşı verme durumunda kalan kent yönetimleri ise, kaçınılmaz olarak sahip oldukları doğal, tarihsel-kültürel varlıkları, ya öncelikli işleri arasına alamamakta ya da bu değerleri “ekonomik gereklilik” uğruna elden çıkartmak durumunda kalmaktadır. Kısa erimli kazançlar uğruna bu değerler gelir getirici işlevlere dönüştürülmekte, bu süreçte yeniden yaratılması ve geri dönüşü olanaksız pek çok doğal, tarihi ve kültürel varlık yitirilmektedir. Benzer biçimde kamu mülkiyeti olarak kent içinde kalabilen ve toplumsal amaçlı kullanımlar için değerlendirilebilecek olan sınırlı miktardaki kentsel arazi de özelleştirme süreçleri ile elden çıkartılmaktadır.

Toplumsal duyarlılık ve bilincin yeterince olgunlaşmadığı toplumlarda, tarihi-kültürel mirasın korunması güçlü bir kamu yönetimi gerektirmektedir. Son yıllarda koruma ve planlama alanında yetki sahibi olan merkezi ve yerel kurumlarının sayılarının giderek daha da artırılması, koruma ve restorasyon işlevlerinin özel kesime devredilmesi gibi politikalar, koruma uygulamalarında kamunun öncü rolünü, kararlılığını ve bütünselliği kaybettirmektedir.

II.3.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları

Koruma sürecinde sivil toplum kuruluşlarının aktif rol aldıkları söylenemez. Son dönemlerde sayıları giderek artsa da, ülkemizde tarihsel-kültürel değerlerin korunması konusunda çalışan gönüllü kuruluş sayısı gelişmiş Batılı ülkelere göre daha azdır. ÇEKÜL Vakfı, TURING Kurumu, TAÇ Vakfı gibi kuruluşlar, bugün restorasyon konularında çalışan sınırlı sayıda sivil kurumdan bazılarıdır.

Yerel yönetimler arasında, tarihsel –kültürel çevrelerin korunması konusunda duyarlılık ve bilincin artırılması yönünde çalışan Tarihi Kentler Birliği yerel örgütlülük adına önemli bir yapılanmadır. “Avrupa, Bir Ortak Miras” kampanyası kapsamında Ekim 1999 tarihinde Strazburg’da düzenlenen “Avrupa Tarihi Kentler Birliği” kuruluş toplantısının ardından, Temmuz 2000 tarihinde “Türkiye Tarihi Kentler Birliği” kurulmuştur. Birlik Ağustos 2002 tarihinde de gerekli formaliteleri tamamlayarak Avrupa Tarihi Kentler Birliğinin üyesi olmuştur.

ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği tarafından doğal ve kültürel çevrenin korunması amacıyla **kent – havza – bölge - ülke** ölçeğine uzanan plan hiyerarşisine uygun olarak **kamu- yerel – sivil - özel sektör** birlikteliğine önem verilen projeler üretilmiş ve hayata geçirilmiştir.⁶

6 Bu konuda verilebilecek somut örneklerden biri 2003 yılında kurulan **Kelkit Havzası Kalkınma Birliği**’nin çalışmalarıdır. **ÇEKÜL Vakfının önderliğinde**, koruma konusunda bölgede etkin olan aktörler olan Erzincan, Giresun, Güntüşane, Sivas ve Tokat Valilikleri, 15 İlçe ve bağlı Belediyeler, Sivas Cumhuriyet ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversiteleri ile Yerel Sivil Toplum Örgütleri, bir araya gelerek Kelkit Havzası Kalkınma Birliği kurulmuştur. Birlik bugüne kadar, doğal ve kültürel koruma alanında havza ölçeğinde, yerel insiyatifler ve yerel yönetimler anlamında yerel dinamiklerin eş güdüm içinde etkin hale getirilmesini, harekete geçirilmesini sağlamak, değerlerin ve geleneklerin ekonomiyi kazandırılması, katılımcı demokrasi, açıklık ve şeffaflık ilkelerinin hayata geçirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Havza birlikleri sayısı zamanla çoğalmıştır. Doğal ve kültürel çevrenin korunması çabaları, bu çalışmaların destekleyen çeşitli projelerle güçlendirilmiştir. Örneğin, çeşitli yörelerde **Kültür evleri, Kent müzeleri, Kent atölyeleri** kurulmuş ve halen çalışmalarına devam etmektedir. Bu projeler, **Kamu – Yerel – Sivil – Özel** birlikteliklerin bir ürünüdür.

Bu modellerin dışında:

1- Tarihi Kentler Birliği birçok belediyeye gerek maddi gerekse teknik destek vererek . kültür mirasının korunması yönünde birçok proje ve bu projelerin uygulanması çalışmalarını yapmaktadır.

2-ÇEKÜL Vakfı, çeşitli Belediyeler, Valilikler ve Kaymakamlıklarla bu yönde gerek proje ve gerekse uygulama çalışmaları yapmaktadır.

3-Bu çalışmalar sonucunda ortaya çıkan gerek proje gerekse uygulama örneklerini özendirmek amacıyla her yıl 'Tarihi ve Kültürel mirası koruma proje ve uygulama özendirme yarışması" düzenlemekte ve bu yöndeki çalışmalarını teşvik etmektedir.

Doğal ve kültürel varlıkların / alanların, korunması konusunda proje üretmek ya da yerel dinamiklerin harekete geçirmesi yoluyla uygulamaların gerçekleştirilmesinin yanı sıra yerel düzeydeki girişimler de yadsınamayacak düzeydedir. Özellikle TMMOB'a bağlı Meslek Odalarının çabaları, bu anlamda kayda değerdir. Kentsel ve kırsal alanlardaki doğal ve kültürel varlıkların yok olmasına neden olacak yatırımlar ile Yerel Yönetimler tarafından onaylanan planlar yoluyla bu alanlar üzerinde yaratılan riskler, Meslek Odaları tarafından yerel platformlarda tartışma konusu edilmekte, kamuoyu yaratılmakta ve gerekli olduğu durumlarda da koruma lehine yargı yoluna başvurulmaktadır. Bu konuda Meslek Odaları tarafından Belediyelerin uygulamalarına karşı açılan dava sayısı oldukça kabardır. Bu girişimlerin, korumacılık geçmişinde önemli kazanımlar kaydettiği unutulmamalıdır.

Genel anlamda bakıldığında ülke demokrasi tarihinde çok önemli pratikler geliştirmiş olan sivil inisiyatif, rasyonellerini, kentli sorumluluğu ve toplum yararı temelinde geliştirmekte ve meseleyi ekoloji / kültür ile ekonomi arasındaki bir çatışma olarak tanımlamaktadırlar. Buna karşılık yerel sivil inisiyatiflerin, koruma kararı alınmış alanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine ilişkin alternatif politikalar ve projeler üretmemiş oldukları bunun yerine, Koruma Bölge Kurullarının aldığı koruma yanlısı kararları desteklemekle yetindikleri vurgulanmalıdır. Kuşkusuz bunda, sivil muhalefeti oluşturan kesimlerin, sadece toplumun belirli bir kesimini temsil etmesi, meslek etiği bağlamında sorumluluk ve gönüllülük temelinde görev üstlenmesinin payı büyüktür. Bir başka anlatımla tabanda geniş halk kesimlerinin kamu yararı bilinci ile geliştirecekleri gönüllü katılım süreçlerinin eksikliğini telafi etmektedirler. Bir diğer boyutuyla da meslek alanları ile ilgili sorunlarla baş etmek zorunda bırakılmaktadırlar. Bu nedenle de Meslek Odalarının ve kentli entellektüel kesimin koruma yanlısı söylemleri, elitist olmakla suçlanmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimlerin korumaya karşı politikalarla yaptıkları uygulamalara karşı yine de en önemli dirençlerden birisi meslek örgütlerinden gelmektedir.

Doğal varlıkların/mirasın korunmasında etkin bir şekilde çalışan ülke genelinde ve yerelde örgütlenmiş çok sayıda sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Türkiye Ormanlıklar Derneği, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği bu kuruluşların öncüleri olarak söylenebilir. Doğal Hayatı Koruma Derneği, WWF Türkiye, Doğa Derneği, TEMA, Kuş Araştırmaları Derneği gerek kırsal kalkınma, gerek ormancılık gerekse doğa koruma alanlarına ilişkin bir çok projede yer almışlar, yerel STK lar ile işbirliği içinde uygulamalar yapmaktadırlar. Beyşehir Gölü havzasında bulunan yerleşim birimlerinin oluşturduğu "göl yönetim birliği" "alan yönetimi" açısından önemli bir çaba olarak örnek oluşturmaktadır.

II.3.2.3 Özel Kişiler ve Tüzel Kuruluşlar

Koruma alanında yer alan diğer aktörler arasında, özel mülk sahipleri ile tüzel kişilikler

de sayılabilir. Özellikle 1980'ler sonrasında, kamunun küçültülüp, kamu hizmetlerinin özel sektöre devredildiği süreçte özel sektörün koruma alanındaki etkinliği de artmıştır. İster doğal alanlar, isterse tarihsel-kültürel mekanlar olsun, özellikle yoğun gelişme, büyüme stratejilerinin nesnesi konumunda iseler, gelişme, büyüme, yapılaşma taleplerinin karşılanacağı potansiyel alanlar olarak görülmektedirler. Bu tutum, kullanım kararının değiştirilmesine yönelik süreci tetiklemekte ve değişimin yönünü belirleyici olmaktadır. Doğal ve/veya tarihsel nitelikli olup kentsel gelişme sürecinde potansiyel bir alan olarak görülen alanların dönüştürülmesi kararında yaşanan süreç, tarafların kendi rasyonellerini maksimize etme biçimlerini görmek açısından çok öğreticidir. Çok aktörlü olarak sürmekte olan rant savaşlarında, konuya müdahil olan farklı taraflar ve eylemlerine ilişkin rasyonelleri şu şekilde sıralanabilir:

- **Doğal alan mülk sahibi-kullanıcılar:** Anayasa ve ilgili kanunları gereği mülkiyete konu olması mümkün olmayan kamuya ait orman alanları ile ekonomik faaliyetin bir parçası olarak geçici iskan alanları olan mera, yaylak, kışlak gibi kamusal alanların "vasıf" değişikliğine yol açan kullanım taleplerinin baskısı giderek artmaktadır. Bu baskı sonucunda Mera Kanununda mülkiyete konu olamayacağı ve ortak kamu kullanımındaki alanlar olarak tanımlanan mera, yaylak, kışlak gibi alanlar için Mera Kanununda istisna düzenlemeleri yapılarak mülk edinme ve yapılaşma yolu açılmıştır.

Ancak, orman alanları için bu yönde yapılan düzenlemeler gerek Anayasa gerekse Orman Kanununun amir hükümleri nedeniyle yargı yolu ile iptal edilmişlerdir.

Özellikle yasadışı yapılaşmanın biçimlendirdiği kentlerin, yoksun olduğu, sosyal, teknik ve kültürel altyapı gereksinimleri en ucuz ve kolay yol ile bu alanlardan karşılanma isteği gün geçtikçe artmaktadır. Talep edenler bu alanları boş alan yada yeşil alan/ağaç topluluğu olarak algılamaktadır. Orman alanlarında turizm tesisi ve altyapı (yol, su ve elektrik hattı vb) tahsisleri ile örtülü şekilde vasıf değişikliği fiili olarak gerçekleştirilmektedir. Bunlara ek olarak tarla açma, yangın gibi faktörlerin eklenmesi bu baskının etkisini arttırmasına neden olmaktadır.

Orman alanı içinde turizm tesisi tahsisi, herhangi bir altyapı tahsisi, açma ile elde edilen tarım alanları yada yapılaşma hakkı verilen "özel orman alanları"na bitişik alanlar kullanım baskısının en fazla hissedildiği kesimlerdir. Talep yaratanlar bu alanları kentler için yeşil alan, ikinci konut için sayfiye yeri, en ucuz rant kaynağı olarak görmektedirler. Bu yaklaşım "kent ormanı", yegane kalkınma sektörünü turizm sektörü olarak gösterip turizmi çeşitlendirme adı altında "yayla turizmi", "doğa turizmi" vb masum yaklaşımlarla "kitle turizmine" dönüştürülen "ekoturizm faaliyeti", 2B uygulaması için yasal değişiklik çabaları ile kamu tarafından da cesaretlendirilerek desteklenmektedir.

- **Tarihsel alanda taşınmaz olan (Sit/Tescilli yapı) mülk sahibi-kullanıcılar:** Kentlerde yığılan sermayenin, özellikle 1980'ler sonrasında üretici alandan çekilmesi ve kent topraklarının önemli bir birikim nesnesi haline dönüşmesi, merkez kent ve çevresinde yer alan tarihsel alanların öneminin artmasını nedenlemiştir. Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının mülk sahiplerinin koruma karşılığı bir söylem geliştirmelerinde, sit alanlarını çevreleyen kentsel bölgelerin çok katlı olarak yapılaşması önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Öte yandan ekonomik gelişmenin olumsuz etkilediği kentsel sosyal kesimlerin giderek yoksullaşması, tarihsel nitelikli alanların dönüşmesine yönelik mülk sahibinin beklentilerini yükseltmiş ve rant baskısını arttırmıştır. Koruma mevzuatının getirdiği kısıtlamalar, parçalanmış mülkiyet

yapısı, veraset, tarihsel çevrenin güncel gereksinimleri karşılayamaması, tarihsel yapıların ve çevresinin fiziksel/sosyal özelliklerinin bozulmasını nedenlemekte, mail-i inhidam başvurularını arttırmakta ve tarihsel alanın dönüşme riskini arttırmaktadır. Köhneleşme toplumun büyük bir kesimince desteklenebilecek bir “mağduriyet söylemi”ne de haklılık kazandırmaktadır. Mağduriyetin giderilmesine yönelik öngörülen çözümler ise genel anlamda “yoksullaşma”ya karşı başkaldırı, tarihsel çevrenin koşullarının iyileştirilmesi ve koruma politikalarının öngördüğü ekonomik ve sosyal çözümlerin artırılmasını talep etmek biçiminde ortaya çıkmamaktadır. Bu aşamada kurulan toplumsal ittifaklar, rantın paylaşımını hedeflemektedir. Kaçınılmaz olarak, yatırımcı-spekülatörlerle ortak hareket etmekte ve medyadan da destek aramaktadırlar. Yakın zamanda çıkarılan ve tarihsel alanların top yekun yıkılarak yenileme adı altında yok olmasının önünü açan 5366 sayılı Kanun, böyle bir ittifakın sonucu olarak yasalaşmıştır.

• **Yatırımcılar-Spekülatörler:** Doğal ya da tarihsel alan eğer kentsel gelişme stratejisi açısından önemli bir noktada konumlanıyorsa artan yapılaşma baskısı nedeniyle mülkiyetlerin el değiştirmesi hız kazanmaktadır. Özellikle veraset nedeniyle çoklu mülk sahipliğinin olduğu taşınmazlarda, tüm hak sahipleri hızla payını almak istemektedir. Bu durumda potansiyel taşıyan taşınmazlar, sermaye sahipleri tarafından tek tek ya da topluca bir proje geliştirmek hedefli olarak satın alınmaktadır. Bu süreç özellikle metropol kentlerde örnekleri görüldüğü üzere, çoğunlukla tarihsel/doğal alanın barındırdığı sosyal çevrenin alandan uzaklaşmasını (soylulaştırma) ve yeni bir grubun kullanımına sunulması ile sonuçlanmaktadır. Sermaye çevresi için ise bu girişimin taşıyabileceği tek risk, öngörülen projenin gerçekleştirme sürecinin gecikmesidir ki uzun vadede artacak olan taşınmaz değeri nedeniyle bu olasılık da avantaja dönüşmektedir.

• **Medya:** Bu çok aktörlü savaşta, medya müdahil olarak devreye girmektedir. Genel olarak tarihsel çevrenin köhneliği, doğal alanların ise verimsizleşmesinden bahisle dönüşüm/değişim yanlısı bir tavır izleyen medya, sermaye çevreleriyle yakınlığına bağlı olarak baskı dozunu artırma eğilimindedir. Çoğunlukla Koruma Bölge Kurullarının almış olduğu sit/tescil kararları odaklı olarak ve yatırımların durdurulduğunu, gelişmenin, istihdam olanaklarının ve ekonomik büyümenin engellendiği, vatandaşın mağdur edildiği, “rant hakkı”nın engellendiği yönündeki görüşler üzerinden, koruma karşıtı bir söylem geliştirilmesine yardımcı olurlar. Medya yeni bir tüketim toplumu yaratılmasında da birincil rol oynamaktadır. Özellikle görsel iletişim olanaklarındaki gelişmelerin de yardımı ile, medyanın da idealize ettiği tüketim çılgınlığı artmakta, giderek toplumların uzun bir sürede oluşturduğu geçmiş değerler önemini yitirirken, bunların yerini ekonomik kaygıların yönlendirdiği “piyasa kültürü”nün moda değerleri almaktadır. Birörnek toplum ve birörnek kentler yaratılmaktadır. Batı kaynaklı televizyon dizileri, sinema filmleri ya da ürün reklamları dünyadaki pek çok ülkede aynı anda gösterime girerken, tek tip kültür yaygınlaştırılmaktadır. Aynı gereksinimleri duyacak, aynı beslenme tarzına sahip, aynı giyim kültürü içine sokulmuş, aynı haber ve yorumları izleyen, aynı tür müziği dinleyen, tek tip mekanlarda yaşayan toplumlar ise, giderek ulusal ve yerel değerlerine daha kolay yabancılaşmaktadır.

II.4. Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunmasına İlişkin Finansman Yapısı

Bu başlık altında doğal ve kültürel çevrenin korunması olgusuna ilişkin mevzuatın öngördüğü çerçevede yapılan yardımların yerel ve merkezi kaynakları ile yardımların yöneldiği özneler tartışılacaktır.

II.4.1 Türkiye'de Korumanın Finansmanına İlişkin Tespitler

Ülkemizdeki çeşitli yasal düzenlemeler, taşınmaz kültür varlığı maliklerine ve /ya da kullanıcılarına bazı katkılarda bulunulmasını öngörmüştür. Bu katkılarının nedenleri şöyle sıralanabilir:

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının maliklerinin arazi ve/ ya da yapıları bazı kısıtlara bağlıdır. Örneğin bu malikler yapılarını yıkamazlar; daha büyük yapı yapamazlar, arazilerini diledikleri işleve uygun olarak kullanamazlar vb. Bu durum bu maliklerin belli oranda mağdur olmaları sonucunu getirmektedir. Bu mağduriyetin bir bölümünün de olsa giderilebilmesi için bazı katkılar öngörülmüştür.
- Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, kent ve kasabalarımızın geleneksel konut ve ticaret bölgelerinin bulunduğu alanlarda yaşayanlar çoğunlukla orta ya da alt/orta gelir grubundadırlar. Bir diğer deyişle, maliki oldukları ya da içinde yaşadıkları kültür varlığı niteliğindeki yapıda gerekli onarım ve yenileme işlemlerini karşılayacak parasal güçleri yoktur. Bu durumda korumanın gerçekleştirilmesi için bir katkı sağlanması gerektiği açıktır.
- Koruma ekonomik kaynak yaratabilmekte ve istihdama da katkıda bulunabilmektedir. Bu bağlamda geleneksel yapıların çağdaş işlevlere dönüşümü önem kazanmaktadır. Bu dönüşümün ilk imvesinin verilmesi için de kaynağa gereksinim vardır.

Söz konusu mevcut yasal düzenlemelerde öngörülen katkılar ise özel ve tüzel kişilere yapılacak yardımlar ve yerel yönetimlere sağlanan yardımlar olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmaktadır.

II.4.1.1 Özel ve Tüzel Kişilere Yapılacak Katkılar

II.4.1.1.1 Özel Hukuka Tabi Özel ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde Bulunan Taşınmaz Kültür Varlıkları İçin Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarafından Yapılan Yardım

Bu katkı payının amacı, maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığını onaracak mali güce sahip olmayan özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilere, değişik nitelikte yardımlarda bulunmaktır. Katkılar özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilere yapılır. Hibe şeklindedir ve rölöve-restorasyon projelerinin hazırlanması ya da projesi mevcut kültür varlıklarının onarımı için ayrı ayrı verilebilmektedir. Uygulamalara verilecek katkılar için şu ölçütler geliştirilmiştir:

- Mevcut durumları ivedilikle ele alınmaları gereken yapılar,
- Mimari ve kültürel açıdan dönemsel ve bölgesel özellik gösteren yapılar,
- Niteliği bozulmamış sit alanları, korunması gerekli sokak veya meydanlarda yer alan yapılar,
- Başvurulduğu yıl içinde tamamlanabilecek projeler,
- Mülkiyeti gerçek kişilere ait taşınmaz kültür varlıkları,
- Mülkiyeti Bakanlar Kurulunca vergi bağımsızlığı tanınan vakıflar ile kamuya yararlı derneklere ait taşınmazlar,
- Bunlar dışında kalan ve mülkiyeti tüzel kişilere ait taşınmazlar.
- Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacak parasal yardımın tutarı, proje hazırlanması için 50.000 TL'yi, uygulamalar için tahmini uygulama bedelinin % 70'i olarak belirlenmiştir. Tahmini uygulama bedeli ne olursa olsun katkının tutarı 200.000- TL'yi geçemez.

II.4.1.1.2 Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Restorasyonu Amacıyla Verilen Toplu Konut Kredileri

2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullanılır. Bu kapsamdaki öncelikli projeler Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca (TOKİ) müştereken belirlenir. Kredi verilecek projelerin belirlenmesinde aşağıdaki kriterler dikkate alınmaktadır:

- Tarihi kent dokularının sağlıklılaştırılmasına yönelik olan ve yerel yönetimler vb. kurumların öncülüğü ve koordinasyonu ile gerçekleştirilecek projelere öncelik verilir.
- Kullanılacak kredilerde, bakım, onarım ve restorasyon işlemleri yapılacak taşınmaz kültür varlığının, mimari ve kültürel değeri, fiziki durumu, bulunduğu çevrenin özellikleri, kullanım amacı göz önünde bulundurulur.
- Taşınmaz kültür varlığının bakımı, onarımı ve restorasyonu için yapılacak işlemlerin, yapının kültür varlığı niteliğinin devamını sağlaması, gerekirse sağlıklılaştırılması ve işlev kazandırılması amacına yönelik olması zorunludur.

İdare tarafından kullanılacak kredinin miktarı, projenin keşif bedelinin en fazla %70'i oranında olup, 2005 yılı için bu miktar 75.000.-TL'yi geçemez. Her yıl kullanılacak kredi üst limiti finansman imkanları dikkate alınarak İdarece yeniden belirlenmektedir. Kullanılan kredinin faizi yıllık %4, vadesi ise 10 yıl olup geri ödemeler aylık sabit taksitler halinde tahsil edilecektir.

2003 yılından sonra kültür varlıklarının bakım, onarım ve restorasyon işleri için Toplu Konut İdaresince 159 projeye 12 milyon TL kredi açılmış, bunlardan 73'ü tamamlanmıştır.⁷

II.4.1.2 Yerel Yönetimlere Yapılacak Katkılar

II.4.1.2.1 Belediyelerin Koruma Alanında Hizmet Vermesi İçin Oluşturulan “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı”

1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin %10'u “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı” olarak ayrılmış ve bu payın Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılması öngörülmüştür. Katkı payının kullanılmasında şu ölçütler göz önünde tutulmaktadır:

- Katkı, taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projelerin maliyetinin veya kamulaştırma bedelinin yüzde kırk dokuz (%49) unu aşamaz,
- Belediyelerin sınırları içindeki mevcut taşınmaz kültür varlığı oranı, mevcut durumu, önerilen projenin ilin kültürel değerlerine katkısı göz önüne alınacaktır,
- Ancak, planlama, projelendirme ve bunların uygulamaları ile sınırlı kalmak koşuluyla bu oran:
- Büyükşehir belediyeleri için yüzde altmış (%60) a,
- Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyeleri ile ilk kademe belediyeleri için yüzde seksen (%80) e,
- Büyükşehir belediyeleri dışındaki il belediyeleri için yüzde seksen beş (%85) e ve diğer belediyeler için yüzde doksan beş (%95) e kadar artırılabilir. Bu konudaki yetki İl Valisindedir.

Katkı payı kamulaştırma, projelendirme ve planlama, uygulama alanı olmak üzere üç ana başlık altında istenmektedir.

Kamulaştırma Alanında: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasasının 15. maddesine göre belediyeler kamulaştırma yapmak yetkisine sahiptir. Böylelikle belediyeler;

- Tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge Kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırılabilirler.
- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanları, imar planında yola, otoparka, yeşil sahaya rastlıyorsa belediyelerce kamulaştırılabilirler.
- Koruma Amaçlı İmar Planlarının uygulanması için kamulaştırma yapabilirler.

Projelendirme ve Planlama Alanında: Belediyeler bu başlık altında şu konularda hazırlanacak plan ve projeler için katkı payından ödenek isteyebilirler:

- Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapımı,
- Koruma Amaçlı İmar Planlarında tespit edilmiş ve plan ölçeğinden daha alt ölçeklerde ve ayrıntıda çalışılması gereken özel proje alanlarına ilişkin planların yapımı,
- Sokak sağlıklaştırma projelerinin yapımı,
- Korunması gerekli bir yapı ya da yapı grubunun çevresinin düzenlenmesine ilişkin plan ve projelerin yapımı,
- Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının korunması, onarımı ve yeniden kullanımı için gerekli rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin yapımı.

Uygulama Alanında: Yukarıda sıralanan plan ve projelerin uygulanması sürecinde de katkı payı istenebilmektedir. Kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama taleplerinin valilik tarafından değerlendirilmesinde aşağıdaki öncelik sırası dikkate alınmaktadır:

1. Mevcut durumu nedeniyle öncelikle ele alınması gereken tek yapılar ya da yapı grupları
 - a. Onarımı devam edenler,
 - b. Malzeme, taşıyıcı sistem ve zemin sağlamlaştırılması gerekenler,
 - c. Nakil gerektirenler.
2. Koruma Amaçlı İmar Planları,
3. Koruma Amaçlı İmar Planlarında özel proje uygulama alanı olarak ayrılmış yerlerdeki proje ve uygulamalar,
4. Sokak sağlıklaştırma ile çevre düzenleme proje ve uygulamaları,
5. Kentsel sit alanlarındaki kamuya ait taşınmaz kültür varlıkları ve anıt yapılar ile koruma alanlarına ilişkin proje ve uygulamalar,
6. Diğer taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin proje ve uygulamalar,
7. Kamulaştırmalar.

Değerlendirmede öncelik sırasının belirlenmesinde belediyelerin maliyete katılma oranı da dikkate alınmaktadır.

II.4.1.2.2 Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapımı İçin Öngörülen Ödenekler

Koruma Amaçlı İmar Plânlarının yapımı için belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konulmakta olup, İl Özel İdareleri ise bütçelerinde Koruma Amaçlı İmar Plânlarının yapımı için ödenek ayırmaktadırlar.

II.4.1.2.3 Belediyelerin İmar Uygulamalarına Yapılan Yardımlar

Belediyelerin imar uygulamaları yapabilmeleri için Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca verilen bir yardım türüdür. Bu yardım kamulaştırma ve düzenleme alanlarında verilir. Bakanlıkça onaylı 4 yıllık imar programında bulunması koşulu ile kamulaştırma alanında tarihi ve turistik eserlerin ve anıt çevrelerinin açılması işlerine, düzenleme alanında ise tarihi ve turistik eserlerin çevrelerinin düzenlemesine ilişkin uygulamalara verilmektedir. Ödeneklerin tahsisinde şu ölçütler göz önünde tutulmaktadır:

1. Tarihi, Turistik ve Sanayi yönünden hızlı gelişme gösteren belediyeler,
2. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri belediyeleri ile kalkınma öncelikli yöreler belediyeleri,
3. Küçük kasaba ve ilçe belediyeleri,
4. Uygulanması öngörülen proje için belediye katkısı olarak bütçelerine yeterli ödenek koymuş olan belediyeler,
5. Evvelki yıllarda yardım almış olup da, ödenekleri amacına ve usulüne uygun olarak sarf etmiş belediyeler.

Türkiye’de koruma ile ilgili çalışmalara finans ve bilgi yardımı açısından yardımcı olan kuruluşlardan biri de UNESCO ve ICOMOS’tur. Özel evrensel değeri olan dünya kültürel ve doğal mirasını korumak için “Dünya Mirası Fonu” adı altında bir fon kurulmuştur. Bu fonun kaynakları, sözleşmeye taraf devletlerin yaptıkları zorunlu ve gönüllü katkılar, diğer devletlerin katkı, hibe ve bağışları, Birleşmiş Milletler Eğitim - Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler Sisteminin diğer örgütleri, özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma programı ve diğer hükümetlerarası örgütlerin, resmi veya özel kurum ve kişilerin katkı, hibe ve bağışları, her türlü faiz gelirleri, fonun yararına düzenlenen faaliyetlerden sağlanan bağış ve gelirler ile Dünya Mirası Komitesi’nce hazırlanacak Fon Yönetmeliği’nde belirtilen diğer bütün kaynaklardır. Dünya Kültür Mirası Komitesi’nce verilen yardımlar, kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesinden çıkan sorunlarla ilgili sanatsal, bilimsel ve teknik incelemeler, onaylanan çalışmanın doğru biçimde yürütülmesini sağlamak için uzmanların, teknisyenlerin ve nitelikli işgücünün temini, kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında her düzeydeki görevli ve uzmanların eğitimi, ilgili devletlerin sahip olmadığı veya elde edebilecek durumda olmadığı araçların sağlanması, uzun vadede ödenebilecek düşük faizli veya faizsiz borçlar, istisnai durumlarda ve özel nedenlerle geri ödemesi gerekmeyen hibeler biçiminde olabilmektedir.

Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği’ne göre, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi’nin gelirleri, ilgili Bakanlığın bütçesine konulacak ödeneklerden, üyelerden toplanan aidatlardan, çeşitli bağışlardan, yayınlardan, kurumlarca yapılacak yardımlardan oluşmaktadır.

II.4.2 Türkiye’de Korumanın Finansmanına Katkı Sağlayan Kurumlar ve Kurumlar Tarafından Yapılan Yardım Miktarları

Türkiye’de mevcut sistemde korumanın finansmanı merkezi yönetimin genel bütçesinden ayrılan pay ve yerel yönetimlere emlak vergisinin % 10’u oranında ödenen taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı payları ile sağlanmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin sistem içinde aktif rol almadıkları görülmektedir. Tarihi Kentler Birliği gibi sivil toplum örgütlerinin korumaya yönelik çabaları devam etmektedir. 2004 yılından itibaren hem proje hem de uygulama olmak üzere Tarihi Kentler Birliği tarafından her yıl 2.000.000 YTL⁸ (iki trilyon) harcama yapılmaktadır. Ancak sözkonusu çalışmaların sınırlı ve sayıca az olması sebebiyle korumanın finansmanı merkezi ve yerel yönetim olmak üzere 2 düzeyde ele alınmıştır.

II.4.2.1 Merkezi Yönetim

II.4.2.1.1 Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü yatırım bütçesinde son üç yıl itibariyle kültür ve tabiat varlıklarının onarım ve projeleri için ayrılan ödenekler aşağıda verilmektedir.

Tablo II.1 : Kültür Ve Tabiat Varlıkları Proje ve Onarımları Ödenekleri

YILLAR	PROJE (TL)	ONARIM (TL)
2006	5.000.000	31.500.000
2007	5.358.000	29.102.000
2008	4.950.000	47.500.000

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Genel Müdürlük bütçesi içinde ayrıca “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik” çerçevesinde yapılacak yardımlar için ayrılan ödeneklerin yine son üç yıl itibari ile dağılımı aşağıda verilmektedir. 2009 yılı bütçesinde de 11.000.000 TL ödenek talep edilmiştir.

Tablo II.2 : “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik” Çerçevesinde Ayrılan Ödenekler

YILLAR	PROJE YARDIMI (TL)	PROJE UYGULAMA YARDIMI (TL)
2006	1.878.429 (222 adet)	1.572.237 (38 adet)
2007	1.265.260 (194 adet)	3.355.000 (92 adet)
2008	4.324.612 (_)	3.545.000 (-)

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Son üç yıl içinde kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve çevre düzenlemelerinin yapılabilmesi için ayrılan **kamulaştırma** ödenekleri ve gerçekleştirme durumuna ilişkin bilgiler de aşağıda verilmektedir.

Tablo II.3 : Kamulaştırma Ödenekleri ve Gerçekleşme Durumları

YILLAR	ÖDENEK (TL)	HARCANAN (TL)
2006	4.500.000	4.486.348
2007	4.748.000	4.735.291
2008	5.994.000	-

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu kapsamında gelir vergisi stopajı

indirimi, sigorta primi işveren paylarında indirim, su bedeli indirim ve enerji desteği, hafta sonu ve resmi tatillerde faaliyette bulunabilme gibi teşvik ve indirimlerle yatırımcı ve girişimcinin kültür varlıklarının korunması ve yaşatılması için yatırım yapması desteklenmektedir. Ancak bu teşvik ve muafiyetlerin de yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. 5225 sayılı “Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu” kapsamında bugüne kadar herhangi bir teşvik verilemediği, sadece 8 adet girişimciye teşvik belgesi verildiği, 2 adet girişimciye de taşınmaz tahsisi yapıldığı, ancak 2009 yılı bütçesinde 5225 sayılı kanun kapsamında yapılacak teşvikler için 300.000 TL ödenek talep edildiği Genel Müdürlük yetkililerince ifade edilmiştir.

II.4.2.1.2 Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğü 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılmasından sorumludur. Vakıflar Genel Müdürlüğü eski eser onarımları için yıllık restorasyon hedeflerine koşut, bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik olarak eserlerin restorasyonuna ilişkin ilkeler belirlemektedir. Kurumun bütçesinden kültür varlıklarının restorasyonları için ayrılan ödenek miktarları ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile getirilen vergi düzenlemeleri aşağıdaki gibidir:

1. Vakıflar Kanununun 28. Maddesinde belirtilen “sermayesinin yüzde ellisinden fazlası Genel Müdürlüğe veya mazbut vakıflara ait işletme ve iştiraklerin; Kurumlar Vergisi matrahının %10'u, yeterli geliri bulunmayan mazbut vakıflara ait vakıf kültür varlıklarının onarımında kullanılmak üzere Genel Müdürlüğe aktarılır” hükmü ile kültür varlıklarının onarımı için kaynak yaratılmıştır.
2. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 77. maddesi ile Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait taşınmazların tüm iş ve işlemleri, her türlü vergi, resim, harç ve katılım payından istisnadır.
3. Vakıf kültür varlıklarının onarımları ve restorasyonları ile çevre düzenlemesi ve kamulaştırma işlemleri, 180 sayılı Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tâbi değildir. Vakıflar adına kayıtlı taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının; bakım, onarım ve restore edilmesi, yaşatılması, çevre düzenlemesi ve kamulaştırılması dahil Genel Müdürlüğün kontrolünde gerçek ve tüzel kişilerin kendileri tarafından yapılacak harcamalar, bağış ve yardımlar ile sponsorluk harcamalarının tamamı Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahından düşülmektedir. Kuruluşunda veya kurulduktan sonra vakıflara bağışlanan taşınır ve taşınmaz mallar Veraset ve İntikal Vergisinden istisnadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılında 163.487.000 TL yatırım ödeneği ayrılmıştır. Söz konusu ödeneğin %75,62' si toplam 123.634.000 TL'ye karşılık gelen miktarı eski eser onarım ve proje işlerine harcanmıştır. Dolayısıyla 2006 yılında 362.650.417 TL olan genel bütçenin % 34,09'u, yatırım bütçesinin %75,62' si eski eser onarımları ve proje işlerinde kullanılmıştır.

2007 yılında yatırım için başlangıç bütçesi olarak 183.600.000 TL ödenek öngörmüş olup, 2007 yılı içerisinde nakit karşılığı gösterilerek 55.000.000 TL ödenek eklenmiştir. Toplamda 238.600.000 TL yatırım ödeneğinin 164.305.000 TL'si eski eser onarım ve proje işleri için ayrılmış ve 159.816.000 TL'si harcanmıştır. Ancak yıllara sari işler nedeniyle ödeneğin 4.489.000 TL'si 2008 yılında kullanılacaktır. Dolayısıyla eski eser onarımı için 164.305.000 TL kaynak ayrılmıştır. 2007 yılı Vakıflar Genel Müdürlüğü genel bütçesi 400.446.360 TL olup, sözkonusu toplam bütçenin %39,91'i, yatırım bütçesinin ise % 66,98'i eski eser onarımları ve proje işleri için ayrılmıştır.

Tablo II.4 :

YILLAR	TOPLAM BÜTÇE	YATIRIM BÜTÇESİNİN TOPLAM BÜTÇEYE ORANI (%)	YATIRIM BÜTÇESİ	HARCANAN ÖDENEĞİN YATIRIM BÜTÇESİNE ORANI (%)	HARCAMA MİKTARI		
					TOPLAM (TL)	PROJE (TL)	ESKİ ESER ONARIMI VE RESTORASYON (TL)
2006	362.650.417	45,08	163.487.000	75,62	123.634.000	9.152.000	114.482.000
2007	400.446.360	59,58	238.600.000	66,98	159.816.000	5.000.000	154.816.000
2008	414.537.000	48,46	200.882.000	64,95	130.473.947	17.057.333	113.416.614

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

2008 yılında ise 200.882.000 TL yatırım ödeneği öngörülmüş olup; bu ödeneğin 130.473.947 TL'si eski eser onarımı ve proje işleri için ayrılmıştır. Yatırım bütçesinin % 64,95'ine karşılık gelen 130.473.947 TL'lik kısmı Kasım Ayı itibarıyla harcanmıştır. Eski eser onarımları ve restorasyonları için ayrılan ödenek ise toplam harcanan ödeneğin % 84,16'sını kapsamaktadır.

Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) koordinasyonunda Suriye-Şam Süleymaniye Külliyesi, Kosova-Priştina Fatih Camii ve Kosova-Prizren Sinan Paşa Camii'nin restorasyonunda teknik yardım sağlamaktadır.

Tarihi İpek Yolu Güzergahındaki han, hamam ve kervansaray gibi eserler de restorasyon kapsamına alınmış olup; bu eserler Restore-Et-İşlet-Devret modeli ile değerlendirilmektedir. İpek Yolu'nda bulunan 74 adet vakıf eserinin 39 tanesinin restorasyonları yapılarak otel, restoran, dinlenme tesisi, hediyelik eşya satış merkezi gibi fonksiyonlar verilmek suretiyle turizm amaçlı değerlendirilecektir.

II.4.2.2 Yerel Yönetim

Yerel yönetimlerin koruma alanında yaptıkları doğrudan veya dolaylı katkı ve maddi desteğin miktarlarına ulaşmak mümkün olamamaktadır. Çalışma kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Trabzon Belediyesinden bazı sayısal veriler alınabilmektedir. Bu verilerin ülke geneli için bir sonuç çıkarılmasına olanak vermemesine karşılık, farklı bölge ve ölçeklerdeki yerel yönetimlerin koruma konusundaki tutum ve davranışları açısından fikir verebilecek bağlamsal örnekler olarak değer taşımaktadır. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve İzmir Valiliği'nin yaptığı koruma ile ilgili çalışmalar ekte verilmiştir (Ek 4-5).

Son dönemde yerel idarelerin koruma ile ilgili önemli çalışmalar yaptıkları, Tarihi Kentler Birliği örgütlenmesi altında toplanan belediyelerin yaratılan bu heyecan ve ivme ile kendi şehirlerinin tarihi ve kültürel değerlerinin korunması ve yaşatılması anlamında bazı çaba ve çalışmalara başladıkları bilinmektedir. Bu çalışmalar içinde Koruma Amaçlı İmar Planlarının yayınlaması, sokak sağlıklaştırma projeleri, meydan ve çevre düzenlemeleri, zaman zaman kültürel amaçlı kullanımlar için kültür varlıklarının kamulaştırması ve onarılması, kısıtlı da olsa altyapı çalışmalarının yapılması sayılabilir. Yerel yönetimlerin doğal değerlerin korunması ile ilgili algılamaları ise ne yazık ki park ve bahçe düzenlemelerinden öteye geçememektedir. Kültür Varlıklarının korunması için yerel yönetimlere ayrılan bir diğer kaynak ta emlak vergilerinin %10'unu oranında toplanan "kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ait katkı payı"dır. 2007 sonu itibarıyla ülke genelinde katkı payı hesaplarında 234 milyon TL para

biriktiği, bu paranın 90 milyon TL'sinin belediyeler tarafından kullanıldığı halihazırda bu paranın 140 milyon TL'sinin durduğu açıklanmıştır.⁹

2005 yılından itibaren Ordu, Rize, Giresun, Trabzon ve Gümüşhane illerinde emlak Vergisi'nin % 10'u oranında ödenen taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı paylarına bakıldığında söz konusu kaynağın yalnızca % 18'ünün kullanıldığı görülmektedir. Kaynakların % 82'si kullanılmayı beklemektedir.

Tablo II.5 :

İLLER	KULLANILAN (TL)	KULLANILMAYAN (TL)	TOPLAM (TL)
ORDU	176.000	266.000	442.000
RİZE	-	700.000	700.000
GİRESUN	-	515.956	515.956
TRABZON	510.000	1.465.000	1.975.000
GÜMÜŞHANE	-	114.000	114.000

Kaynak: Trabzon Belediyesi

Bu durum belediyelerin bu kaynağın kullanılabilmesi için yeterli ve nitelikli proje üretmede sıkıntısı olduğunu göstermektedir.

II.5. Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutu

II.5.1 Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutu: Tespitler

II.5.1.1 Korumanın Sosyal Boyutu

Kentsel alan sınırları içinde kalan doğal ve kültürel alanları ilgilendiren sorunlar, gerek ülkemizde ve gerekse uluslar arası düzeyde benzerlikler taşımaktadır. Kentlerin hızlı büyüme süreci içine girdiği dönemlerde genel gelişme eğilimi, yayılarak büyüme olmuştur. Kuşkusuz bunda 19.yüzyıla birlikte gelişen modernleşme eğilimlerinin etkisi de büyüktür: Eski olan kötülenmiş, demode bulunmuş ve yeni çağlarda “yenileşme güdüsü” ilerlemenin temel itici gücü olarak görülmüştür. Bu tarz bir büyümenin ve kentleşme anlayışının, doğal ve kültürel alanlar üzerindeki etkisi terk edilme, yalnızlaşma ve eski sosyal dokusunu kaybetme yönünde olmuştur.

Eski kent dokusu çevresinde yer alan ve tarihsel kültürel alanla bütünlük içinde var olan kırsal miras / doğal alan, bu gelişmeden olumsuz etkilenmiş ve büyüme kuşaklarının içinde yutulmuştur. Terk edilen tarihsel çevrenin boşalan sosyal dokusunun yerini, büyüyen kentteki yeni sektörlerin gereksinim duyduğu ucuz işgücü almış; bu alanlar yasadışı gelişmeler / gecekonduyla birlikte göç edenlerin potansiyel barınma alanlarını oluşturmuştur. Gerçekte bu olgu bir kısır döngünün de başlangıcıdır: Köhneleşen tarihsel çevre yoksullaşmakta, yoksul sosyal kesimler, kendini yeniden üretemeyen bu kentsel çevrede her türlü kentsel hizmetten de yoksunlaşmaktadır.

Kentsel büyüme halkalarının merkezinde kalan tarihsel alanlar, ülkemizin tek merkezli büyüme

eğiliminin vazgeçilmez alanı olarak kalmış, genel eğilim olarak yeni kent merkezinin, tarihsel merkezin uzantısı olarak gelişmesi nedeniyle fonksiyonel önemini sürdürmüştür. Geleneksel merkez çevresindeki geleneksel konut dokusu, merkezin zaman içindeki büyüme eğilimi karşısında fonksiyonel olarak dönüşmüş, küçük imalat birimlerinin yer seçtiği alanlar haline gelmiştir. Kuşkusuz bu dönüşümün geleneksel doku üzerindeki olumsuz mekansal etkisi, dönüşen sosyal dokunun yarattığı olumsuzluktan daha az yıkıcı olmamıştır.

Türkiye’de günümüze kadar sürdürülen tarihsel ve kültürel çevrelerin korunması ve sağlıklılaştırılması (islah¹⁰ / sanitasyon¹¹) politikalarının başarılı olduğunu söylemek olası değildir.

Özellikle, 1950 sonrası kırsal alandan kentlere yaşanan göç ve hızlı kentleşme, 1980 sonrasında ikinci konut ve turizm amaçlı kıyı yağması ile 1990 sonrası güvenlik ve ekonomik nedenlerle başlayan göç olgusu, kentleri yeni bir yapılanma ile yüz yüze bırakmıştır. Önce kent çeperlerinde başlayan yasal olmayan yapılaşmalar (gecekondu), giderek imar aflarıyla, kentleri sarmış ve günümüzdeki başlıca kentsel sorunlardan biri haline gelmiştir. Kentlerin hızlı büyümesiyle, geleneksel kent dokularında ve tarihsel kent merkezleri üzerinde de aşağıda özetlenen olgular ortaya çıkmıştır:

- “İmar” adı altında geleneksel dokuya uyumsuz yol açma, imar haklarını artırma vb. koruma ve sağlıklılaştırma hedefi olmayan, hatta tamamen yıkıp ortadan kaldırmayı amaçlayan planlamalar yapılmaktadır.
- Bu planlar doğrultusunda, arsa biriktirme (spekülasyon) amaçlı olarak kentlerde geleneksel kent dokularının (kentsel sitler ve bir kısım gecekondu alanları) yıkılarak yerine dokuya aykırı taban alanları ve yükseklikler ile çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar oluşmaktadır.
- Kentlerin koruma kararı verilmesi ile eski plan uygulamaları durdurulmakta, ancak korumaya yönelik planlama ve uygulama çalışmalarının yetersizliği nedeniyle, geleneksel dokularda ve tarihsel kent merkezlerinde bakımsızlık, korunamama, köhneleşme ve terk edilme nedenleri ile çöküntü bölgelerine dönüşmektedir.
- Giderek aşırı yapı ve nüfus yoğunlaşması nedeniyle oluşan ulaşım ve otopark sorunları, çevre kirliliği sorunları, tüm kenti olduğu kadar kent ve kent çeperlerinde kalan doğal ve kültürel alanların tahribini hızlandırmaktadır.,
- Mülk sahipleri geleneksel dokuları terk etmekte, bu alanlar sosyal olarak dönüşmekte, yasadışı eklenti ve kaçak yapılarla dolmaktadır.
- Kentlerin göç alma hızı, gelişme potansiyelleri, geleneksel dokunun niteliği (yapı malzemesi ve dokunun yeni gelişen kent kesimleri ile olan ilişkileri) turizm potansiyeli, tarihi çevrenin köhneliği, merkeze yakınlığı ve yerel yönetimlerin yaklaşımları, her kentte tarihsel ve kültürel çevrenin korunmasını ve yenilenmesini farklı kılmaktadır.
- Tarihsel çevreler nadiren işlevlerini koruyarak günümüze kadar gelmektedir. Bu çevreler işlevlerini kaybetmelerine rağmen değişik kullanışlara dönüşerek varlıklarını sürdürmektedir.

Ancak o beldenin çöküntü alanı olarak görülmekte, diğer ülkelerdeki gibi bir prestij alanı haline gelmemektedir. Bazı yapılar ise hem işlevlerini yitirmeleri hem de yeni işlev ve kullanışları barındırmaya elverişli olmamaları nedeniyle terk edilmekte veya koruma altına alınıp, piyasa süreçlerine göre cazip bulunmadığı için metruk halde bırakılmaktadır. Bu kesimlerde yaşayan aileler, getirilen koruma ve bakım kurallarına uygun olarak, bu yapılara harcama yapacak güçte bulunmamaktadır.

10 Düzeltme, iyileştirme, Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s. 349
11 Sıhhi şartları geliştirme, eksik sıhhi tesisatları yerine koyma, bızırshha; halk sağlığını koruma önlemleri .

Bu kesimlerde yaşayanlar, ekonomik olarak güçsüz, dışlanmış ve yoksullaştırılmış kesimler olması ile paralel olarak sosyal ve kültürel açıdan da eğitimsizdir.

Doğal ve kültürel çevrenin korumasının sosyal boyutu daha çok koruma alanlarında yaşayanlar ve süreçte rol alan aktörlerle ilgili olarak tariflenebilir. Koruma alanlarında yaşayanlar, kentin genellikle en eski, geçmişten bu güne tarihi çevrede yaşayanlar ile kente yeni gelerek barınma ve yaşama çabasında olanların bir araya getirdiği karmaşık sosyal yapıyı oluşturur.

Kentsel koruma alanları genellikle kentin yıpranmış, çöküntü bölgeleri olduğundan, bu kesimlerde yaşayanlar da kentin genellikle dışlanmış, alt ve orta-alt gelir gruplarıdır. Bu nedenle tarihsel çevre korumasının en önemli boyutu, yapıları korumak olduğu kadar, bu gelir gruplarının da refahını iyileştirici ve yoksulluğu azaltıcı önlemler alınmasıdır. Tarihsel çevreler gerekli sağlıklaştırma ve iyileştirme politika, plan, proje ve programları ile ele alınıp korunmadığı zaman bu kesimde gecekondulaşma, kaçak yapılaşma, köhneleşme gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Son 10 yılda kentsel büyümenin fiziksel / doğal eşiklere dayandığı kentlerde, erişim, ulaşım ve kentsel hizmetlerin adil ve eşit dağılımı, önemli bir sorun haline gelmiştir. Kentlerin yayılarak, doğal alanları tüketerek ve kontrolsüz büyümesinin yanı sıra birbirinin aynısı mekanların oluşturduğu kimlik ve aidiyet bunalımları, yeni mekan arayışlarını gündeme getirmiştir. Bu nedenle kırsal / doğal alanlar, kentli yeni üst gelir grubunun konut talebinin yöneldiği alanlar olarak önem kazanmıştır. Sulak alanlar, tarım alanları, özel ve kamu ormanları ve korulukları, meralar, deniz ve göl kıyıları, yaylalar gibi ayrıcalığa sahip her türlü doğal alan, imar yağmasının nesnesi haline gelmiştir.

Bu çerçevede tarihsel / kültürel alanlara ilişkin gelişmeler ise, merkezin yeniden keşfi olarak nitelendirilebilir. Tarihsel alanlar, kentin merkezi halkasında yer almayı sürdürmektedir. Ulaşım ve kentsel hizmetlerin düğüm noktasındadır ve önemli bir yapı stoku sunmaktadır. Sahip olduğu bu avantajlar, yeni entelektüel ve üst gelir grubuna doğal ayrıcalıklar taşıyan alanlar kadar cazip olan yeni olanaklar sunmaktadır: özgün, otantik, yerel, kültürel özelliklere sahip tarihsel doku, tektipleşen imarlı alanlara alternatif yeni olanaklar sunmaktadır. Bireysel ayrıcalık arayışının yüceltildiği kısıktıldığı bu ortamda, tarihsel alanlara yönelen entelektüel kentli, bu alanların sosyal dokusunu yeni bir değişimle yüz yüze bırakmaktadır: Artık tarihsel alanlar, yoksullara bırakılmayacak kadar ekonomik anlamda değerli, kültürel anlamda ayrıcalıklıdır. Planlama, tasarım terminolojisine Soylulaştırma / Mutenalaştırma / Seçkinleştirme (Gentrification) olarak geçen yaklaşımların temel dayanağını oluşturan bu gelişmeler, son yıllarda İstanbul Tarihi Yarımada ve Galata Bölgesi, Ankara Kalesi, İzmir Kemeraltı gibi metropol kentlerin merkezinde kalan tarihsel dokunun dönüşmesinin en önemli nedenini oluşturmaktadır. Tarihsel dokuda Soylulaştırmayı hedefleyen girişimlerin, bu alanda yaşayan "insanın ve yaşamının korunması"nın, tarihsel çevrenin korunması ve yaratılmasının en önemli bileşeni olduğu gerçeğini dikkate almadığı vurgulanmalıdır.

II.5.1.2 Koruma Bilinci ve Eğitimi

Çağdaş eğitim, doğumdan ölüme kadar insan yaşamının her aşamasına hitap etmektedir. Bir çok ülkede okul öncesi, 6 yaştan daha küçüklerin eğitimi yerleşmiş bulunmaktadır. Doğa ve kültür varlıkları sevgisi ve bilincinin ilk olarak verilmesi gerekli eğitim düzeyi çok küçük yaşlardan itibaren başlaması gerekmektedir. Koruma bilinci ve kaygısı, insan-çevre

İlişkileri bu yaşlarda verilmeye başlanmalıdır. Psikanalistler, psikologlar ve biyolojistler ve sosyologların katkıları ile bu tür bir eğitimin niteliği ve programı belirlenebilir. İlkokul çağı (6-12 yaş) çocuğunun, doğal ve kültürel varlıkları, miras ile ilgili bilgilenme ve bilinçlenmesi, alınan bazı derslerin kapsam ve içeriğinde yapılacak bazı düzenlemelerle mümkün olabilecektir. Tarih, edebiyat, coğrafya, sosyal bilgiler, yurttaşlık bilgisi, müzik ve temel bilimler (matematik, geometri, fizik kimya, biyoloji) konuları içine arkeoloji, tarihsel çevre, kültür mirası, doğal çevre, hayatın temelleri, insan yapısı çevre ve doğal etkileşimi, çevre kirliliği kavramları konmalıdır. Özellikle doğal kaynak kullanımı, üretim ve tüketim sonucu oluşan çevre sorunları, atık maddeler ve geri kazanılması vb. konularına ağırlık verilmelidir. Çocukluğun ilk yıllarından başlayarak, insanın dünya üzerindeki biyolojik hayatın bir parçası olduğunu ve biyolojik hayata karşı hassas, duygusal ve akılcı bir yaklaşım gerektiğini öğretmek ileriki yıllardaki eğitimi kolaylaştıracaktır.

Orta eğitim çağı insan kişiliğinin şekillenmeye başladığı çocuklukla ergenlik arasında çok önemli yılları içeren bir dönemdir. Bu çağda, çocuğun genel kültürüne kültürel miras ve doğal çevre konularında katkıda bulunacak, yeteneklerini düşünme yetisiyle geliştirecek, tarihsel çevreye, doğaya ve hayatın kendisine karşı sosyal sorumluluk duygusunu geliştirme ve toplumun yararlı bir üyesi olma olanağını sağlayacak bir eğitim verilmelidir. Edebiyat, dilbilgisi, biyoloji, fizik, kimya, matematik, jeoloji, astronomi vb. dallara “Kültürel Miras” ve “Doğal Çevre” konuları, kavramları eklenmeli; öğrencinin çevre konularına hassasiyeti ve ilgisi geliştirilmelidir.

Kişiyi gelişmekte olan bir toplumun bireyi ve katılımcısı olmaya hazırlamak, kişinin bedensel, zihinsel yeteneklerini geliştirmek, yani insanın var oluş bilgisinin bilince çıkmasına yardımcı olmak, kişinin yaratıcılığını motive etmek, toplumun ahlaki değerlerinin, davranış ilkelerinin oluşması konusunda toplumsal mutabakat oluşturmak, kültürel üretimin doğa, birey ve toplum yararına gelişmesini sağlamak, geçmişin süzülmuş birikim üretim ve mekan deneyiminin bilgisini paylaşımına açmak, yeni bilgilerle sentezlenmesini sağlamak, insanların siyasal bilinçlerini geliştirmek, onları toplumun yönetimine katkıya ve doğrudan katılmaya hazırlamak, kuramla pratiği, bilimsel bilgiyle düşünceyi, deneyimle gereksinimi kaynaştırmak ancak eğitimde gerekli reformların yapılması ile mümkün olabilecektir. Tarihsel ve doğal çevrenin değerinin daha iyi anlaşılması, çevre-insan ilişkileri kapsamında deneyimin bilince çıkarılması, eğitimin temel hedeflerinden birini oluşturmalıdır. Böylelikle doğal ve tarihsel çevrenin korunması olgusu, yukarıdan aşağıya, toplumun alt katmanlarının manipüle edildiği bir olgu olarak değil, toplumun tüm katmanlarının talebi ve katılımı ile hayata geçirilecek bir eylem haline dönüşebilir. Böylelikle kentsel kimliğin yeniden inşası olanaklı kılındığı gibi, kentlilik bilincinin oluşturulmasında doğal ve kültürel varlıkların / alanların eğitici rolü artacaktır.

II.5.1.3 Koruma Eğitimi/ Koruma Etiği

Halen ülkemizde koruma eğitimi, mimarlık, restorasyon, şehir ve bölge planlama, kentsel tasarım disiplinleri içinde yer alan farklı nitelikte ve ölçeklerde “koruma” kavram ve uygulamalarının aktarıldığı bir eğitim olarak verilmektedir. Ayrıca, sanat tarihi, arkeoloji, peyzaj mimarlığı vd disiplinler de kendi iç eğitim programlarında, korumanın farklı boyutları ile ilgili konulara yer vermektedirler. Kentsel, doğal ve arkeolojik çevre korunması farklı meslek disiplinlerinin bir arada eşgüdüm içinde çalışmayı gerektirecek kadar karmaşık bir eylem alanıdır.

Koruma alanları, sadece kamu ve özel sektör arasındaki çatışmanın değil, kamu kurumları

ile özel yatırımların kendi aralarındaki rekabetin de ekonomik nesnesi haline gelmiştir. Koruma değerlerinin aşınmasını nedenleyen bu süreç, toplumda koruma politikalarına güveni zedelemekte ve yasa dışı uygulamaları meşru hale getirmektedir.

Ortak etik anlayış giderek, kamu alanında özel taleplerin tartışılır olmaya başlandığı, kamu alanında tartışılması gereken konuların ise özel alanlarda tartışılır olduğu bir sürece doğru sürüklenmektedir. Oysa kamu ve toplum yararını öne çıkaran, parselinde yüksek imar hakkı talep eden vatandaşın son derece özel bir talepte bulunduğunu ve bunun kamu alanında tartışılmaz olduğunu benimseyen bir etik anlayışın yerleşmesi gerekmektedir. Süreç, ister istemez koruma konusunda karar verici noktada bulunan kişilerin bireysel etiği ve kamu yararı anlayışı ile temellenmek zorunda kalmakta, direnç ve muhalefet ise kişisel olmaktan kurtulamamaktadır.

Birlikte tüketime konu olan kamusal alanlar üzerinde kentli adına yapılan tasarruflar böyle bir tasarrufa bizzat katılanlar arasında meşru olacaktır. Oysa topyekun kenti ve kentliyi ilgilendiren tarih, doğa, kültür alanlarına müdahaleler, tasarruflar ya da mega projeler kentlinin tüm taraflarınca kabul edilebilir olmadığı sürece belki yasal olacak, ancak meşru olmayacaktır. Bu anlamda hem kent yöneticilerinin, hem plancıların hem de konuya doğrudan taraf olan kesimlerin, karar ve isteklerinin özel değil toplumsal olduğu konusunda toplumu ikna etmeleri gerekmektedir. Bu ise mekan bağlamında bir kent ve kentli etiği ile kurulabilir. Bütün tarafların, üzerinde uzlaşmaya varacağı bu etik zeminde:

- Niyetler üzerinde anlaşma gerekir.
- Zorunlulukların genel kabulü sağlanmalıdır.
- Bilgilenme kanallarının açık tutulması gerekir.

Kent bağlamında ise;

- Doğanın ve kültürün kente yeniden davet edilmesi gerekir.
- Kentsel pahaların “kente sahip çıktığı iddiasında olanlar”ca bizzat tazmin edilmesi gerekir.

II.6 Planlama, Projelendirme ve Uygulama

II.6.1 Planlama, Projelendirme ve Uygulama: Tespitler

Doğal ve kültürel varlıkların kamu yararı odaklı olarak korunabilmesinin en önemli aracının planlama olduğu açıktır. Ancak, ülkemizdeki planlama pratiği ile bu süreci sağlıklı bir biçimde yürütebildiğimiz de söylenemez.

Doğal ve kültürel (tarihi, arkeolojik, etnografik vb.) mirasın/varlığın planlama ve projelendirme sürecinde nasıl ele alındığı koruma açısından önemli bir sorudur.

Doğal ve kültürel mirasın planlama / projelendirme / uygulama sürecinde nasıl ele alınacağını iki unsurun belirlediği söylenebilir. Birincisi doğal ve kültürel varlıkların / alanların, yasal düzenlemelerde nasıl tanımlandığı ve bir devlet politikası olarak koruma ve planlama kurumuna bakış; diğeri ise planlamanın teknik yaklaşımıdır. Ayrıca herhangi bir koruma, kısıt ya da risk açısından tanımlanmamış olan doğal alanların durumu da önemlidir.

Planlama, koruma ve kullanmanın mekândaki tanımını ve düzenlemesini yapan disiplin olması bağlamında her türlü kaynağın / varlığın nasıl kullanılacağını veya kullanılamayacağını belirleyici bir öneme sahiptir. Giriş bölümünde vurgulandığı gibi doğal ve kültürel varlıkların

korunması olgusu diğer uzmanlık alanlarından daha karmaşık ve dinamik bir ele alışı gerektirir. Planlamada doğal ve kültürel varlıkların ele alınışı mevcut yasal düzenlemelerdeki hükümlerle belirlenmiş, planlama anlayışıyla da biçimlenmiştir.

Doğal ve kültürel alanların korunması sorunu sadece “plan-proje” sorunu değildir. Konuyu teknik sorun düzeyine indirgemek “doğru uygulama yapılması gerekliliği” ya da “fiziksel kalitenin sağlanması” ölçütü üzerinden kurgulanması, plan hiyerarşisine ve imar mevzuatına uygun, ancak kentsel-mekansal bilgiyi bozan, toplumsal iletişimi engelleyen projelendirmelerin-uygulamaların gözden kaçırılmasına neden olacaktır. Bir başka anlatımla kent plana –projeye uygun inşa edilirken, parsel / yapı ölçeğindeki müdahaleler yoluyla tarih-kültür-doğa ekseninde koordinatlar değiştirilmektedir. Kentli mekansal değişimin hızına suç ortaklığı yaparken doğaya dirençsiz, suça ve yoksulluğa gömülmüş güvensiz kentlerde yaşamak zorunda kalmaktadır.

Kentlerin 1980 sonrası gelişimine paralel olarak sit alanları, kent merkezi veya çevresinde bulunan aşınmış kent parçalarına dönüşmüştür. Sit alanları, içsel eskime dinamiklerinin yanı sıra, saçaklanarak kırsal alanlar yönünde yayılmasını sürdüren kentin, yeni rasyoneller çerçevesinde oluşturulan dinamiklerinin zorlamasına da maruz kalmaktadır. Bu saptama kuşkusuz, sit alanlarında, kent bütününe ilişkin planlama kararlarından bağımsız kararlar üretilemeyeceğinin de göstergesidir.

Toplu ya da parça parça kültürel yok ediş süreci, öncelikle, ulusların kültürel sürekliliklerini kesintiye uğratmaktadır. Bu kültürel kıyım sürdükçe, binlerce yıllık tarihi-kültürel birikime sahip Anadolu topraklarında, dünya kültürüne ilişkin çok önemli bir “bilgi birikimi” de yok olacaktır.

II.6.1.1 Mevcut Planlama Yaklaşımı

Her ne kadar İmar Kanunu olarak adlandırılrsa da, planlamanın temel tanımlarının ve niteliklerinin yer aldığı 3194 sayılı İmar Kanunu, 1985 yılından beri sadece imarın değil planlamanın da yasal dayanağını oluşturmuş, uygulamalarını belirlemiş ve yönlendirmiştir. Planlama mevzuatının temelini oluşturan 3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelikleri ile bu düzenlemelere göre hazırlanan “İller Bankası İmar Planlarının Düzenlenmesi ile İlgili Teknik Şartlaşma”, Ülkemizde halen uygulandığı şekliyle planlama yaklaşımını, esaslarını ve sürecini de tanımlamıştır.

Teknik Şartlaşma tarihi, arkeolojik ve kentsel sit alanlarında olduğu gibi doğal sit alanlarında da ilke kararları ile ilgili Koruma Bölge Kurullarının kararlarını aynen kabul etmektedir. Teknik Şartlaşmada ayrıntılarıyla belirtilen planlama sürecinde doğal ve kültürel varlıklar / alanlar “Fiziksel yapı” ve “Çevresel kaynaklar ve koruma alanları” olmak üzere iki başlık altında yer almaktadır. Tanımlanış açısından “doğal/çevresel kaynaklar” olarak ele alınmakta “varlık değeri” olarak değil “kullanım değeri” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla kentsel yerleşimlerin ve çevresinin geleceğini sağlıklı olarak belirleme adına elde edilen bu verilerin planlama aşamasında nasıl ele alınacağı da baştan belli olmaktadır.

Genel kanun niteliğindeki İmar Kanununun İstisnalar başlıklı 4. Maddesi, nitelikleri açısından özellikli uygulama gerektiren alanlarda yapılacak planların tanımlandığı kanunlarla ilişki kurmasına olanak sağlamaktadır. Doğal varlıkların planlamada ele alınışı açısından Çevre Kanununda yapılan değişiklikle bugüne kadar yapılan Çevre Düzeni Planlarına yeni bir içerik ve kapsam getirilmiş, çevrenin tüm bileşenleriyle planlamada yer alması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelikte ve 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni

Planlarında kullanılan teknik şartnamede, planlamada kullanılacak “çevre”sel veriler ilk kez, “*Ekolojik ve biyolojik yapı (ekosistem tipleri, flora ve fauna varlığı)*” gibi bilimsel terminoloji içindeki tanımlamaları ile yer almıştır. Bu verilerin plan kararlarına nasıl aktarıldığı tartışılabilir olmakla birlikte, özellikle doğal varlık olarak “risk” oluşturma dışındaki özellikleri dikkate alınarak kısıtlayıcı, yönlendirici nitelikleri açısından değerlendirilmeye başlanmış olması önemlidir.

Son yıllarda, kaçak yapılaşmanın yanı sıra, ilgili kanunlardaki “istisna hükümler”, “kamu yararı açısından vazgeçilmez öneme sahip olma” gerekçesi, ya da talep eden sektöre ilişkin kanun veya yönetmeliklerde yapılan tek taraflı değişikliklerle bu alanlarda yapılaşma baskısı oluşturulmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu sit alanlarının planlanarak korunmasını öngörmüştür. Planların yapımını sağlamak için de zorlayıcı hükümler getirilmiştir. Ancak, bu alanların kentin diğer kesimleri ile nasıl bütünleştirileceği konusunda yer verilmemiştir. Sit alanlarının planlanması sırasında bir etkileme geçiş alanından söz edilmekle birlikte bu alanların tespiti, planlanması ve uygulama yetkileri yasada tanımlanmamıştır.

Sit alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planı yapılması süreci, kentin bütününden bağımsız, kentle bütünleşmenin sağlamadığı, kentle ilişkinin kurulamadığı bu nedenle bir bakıma da proje düzeyinde kalabilen bir süreç olmaktadır.

Planların yapılmadığı durumlarda, geçici yapılanma koşulları, sit alanları, için adeta plan kararı yerine geçirmektedir.¹²

Öte yandan, kentsel sit alanlarındaki mevcut geleneksel doku ise, meydana geldiği tarihsel sürecin katmanlarını barındırması nedeniyle plan aşamasında, ayrıntılı ele alınmayı gerekmektedir. Geleneksel yapı-doku-sokak elemanlarının tespiti, plan kararlarının oluşturulması ve mekansal tasarımın yapılması, sit alanları dışında uygulanmakta olan klasik imar planı yapım sürecini aşan ayrıntı ve detayları gerektirmektedir.¹³

Planlama süreci, sadece mevcut dokuya ilişkin ayrıntılı bilgi toplanması biçiminde tarif edilemez. Alandaki yapılanma kararlarını belirleyen farklı süreçlerin de dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır.¹⁴

II.6.1.2 Korumaya İlişkin Planlama Yetkisi Bulunan Kurumlar ve Koruma Statüsü Getirilen Alanlarda Planlama

Çevre ve Orman Bakanlığı: Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Çevre Kanunu kapsamında bölge ve havza bazında Çevre Düzeni Planı; Milli Parklar Kanunu kapsamında Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı için Uzun Devreli Gelişme Planı; Sulak Alanlar Yönetmeliği kapsamında Ramsar alanı ve diğer sulak alanlar için Sulak Alan Yönetim Planı, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği kapsamında

12 Kaldı ki, 5226 sayılı Yasa öngörülen planı bulunmayan sit alanlarında KAİP hazırlanması için verilen 2+1 yıllık süre ardiği için, artık geçiş dönemi koruma ve kullanma şartları (yapılama koşulları) ile uygulamaların sürdürülmesi de söz konusu değildir.

13 Bu nedenle halen Koruma Amaçlı İmar Planı yapımını yönlendiren mevzuatın öngörmediği bazı hususlar şu şekilde özetlenebilir: Ülkemizde imar planı yapımını yönlendiren mevzuat, imar planlarının onaylı halihazır haritalar üzerine çizilmesini zorunlu kılmaktadır. Oysa parsel ölçeğinde mekansal gelişimi yönlendirecek olan Koruma Amaçlı İmar Planlarının üzerine çizildiği 1/500 ölçekli haritalar, onaylı halihazır haritalar değildir. Genellikle belediye veya müellifler tarafından 1/1000 ölçekli onaylı halihazır haritaların büyütülmesiyle elde edilmektedir. Öte yandan, gerek gayri resmi bütümlerden doğan hatalar, gerekse mülkiyet bölüntülerini gösteren kadastral paftaların 1/500 ölçekli haritalara uygulaması sırasında olabilecek kaymalar, uygulamada ciddi problemler yaratıcı niteliktedir. Bu durumda Koruma Amaçlı İmar Planı, 1/500 ölçekli haritalar üzerine çizilse bile, onaysız haritalar olması nedeniyle, 1/500 ölçekli plan resmi bir içerik kazanamamaktadır.

14 **Yasal-yasa dışı gelişme süreci:** Sit alanına ilişkin gerek alan bütününde gerekse parsel ölçeğinde alınmış Koruma Bölge Kurulu kararları, verilen izinler, ruhsatlı-ruhsatsız yapılar, kaçak uygulamalar ve soruşturmalarda Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ve ilgili Belediye arşivlerinden taranması, **Mülkiyet sahipliği:** Alanın sadece özel ve kamu mülkiyetinde olup olmadığı değil aynı zamanda parsellerin kime ait olduğuna ilişkin tapu arşivinden isim taramasının yapılması; böylelikle özellikle ifraz ve tevhit önerilerinin geliştirilmesinde farklı mülk sahiplerinin taraf olduğu şuyulu parsellerin oluşturulmasının önlenmesi ve mülkiyetlere ilişkin üretilen kararların uygulanabilirliğinin artırılması,

Bina bilgileri: Yapıların yan cephe açıklıklarının tespiti, kitle önerilerinde mevcut binaların yan cephe açıklıklarının kapanması gibi uygulama risklerinin ortadan kaldırılması.

içmesuyu rezervuarlarında yönetim planı, Kara Avcılığı Kanunu kapsamında yaban hayatı koruma alanlarında yönetim planı yapma ve/veya onaylama yetkisine sahiptir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu doğa koruma alanı ilanına ve planlanmasına olanak tanıyan bir düzenlemedir. Kanuna göre Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı olarak tescil edilen doğa koruma alanlarında yapılması zorunlu üst ölçekli plan niteliğinde olan Uzun Devreli Gelişme Planında, arazi kullanım kararlarını biyolojik ve ekolojik veriler yönlendirmekte, doğal varlıklar planlamanın temel verileri olarak ele alınmaktadır. Bu niteliği ile diğer koruma planlarından da ayrılmaktadır. Uzun Devreli Gelişme Planının diğer bir özelliği de, koruma amacı açısından farklılaşmakla birlikte, gerek nitelik açısından arazi kullanım planları olması gerekse Uzun Devreli Gelişme Planında yapılaşma öngörülen alanlarda imar planı yapıma zorunluluğu getirilerek İmar Kanunu ile ilişkisinin kurulması ve üst ölçekli plan niteliğinde olmasıdır. Sulak alan yönetim planlarının temel özelliği sulak alanda koruma kuşakları ile alanda yetkili ve sorumlu kuruluşlar başta olmak üzere tüm tarafların organizasyonel görev tanımlamalarının yapılmasıdır. Sulak alan yönetim planı çalışmalarında; biyolojik, ekolojik veriler, sosyo-kültürel etkenler değerlendirilerek koruma bölgeleri oluşturulmakta, kurumsal görev dağılımı (organizasyonu) yapılarak bir takvim esasında bütçelendirilmektedir. Yönetim planı kararları çevre düzeni planı veya imar planları için veri oluşturmaktadır. Yönetim planında da doğal varlıklar ekosistem içindeki fonksiyonları ile ele alınmaktadır.

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı: Özel çevre koruma alanlarında her ölçekte ve nitelikteki planları yapmak ve onaylamakla yetkilidir.

Orman Genel Müdürlüğü: 6831 sayılı Orman Kanunu içinde tanımlanan orman amenajman (yönetim) planlarını hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu planların mekansal karar üretme niteliği bulunmayıp gerek anayasa ile güvence altına alınmış, gerekse niteliği açısından imar planına konu olması mümkün olmayan orman alanlarında ormanın niteliksel ve niceliksel özelliklerinin ortaya konduğu ve buna göre ormanın üretim, bakım veya ağaçlandırma biçiminin belirlendiği planlardır.

Ancak son yıllarda, uzun devreli gelişme planı, sulak alan yönetim planı “koruma” temel amacı göz ardı edilerek korunan alanlarda yapılaşmanın, maden faaliyetlerinin, turizm yatırımlarının; orman amenajman planı “ormanın fonksiyonları”, fonksiyonel planlama” söylemleriyle orman alanlarının farklı arazi kullanım biçimlerine dönüşmesi için meşrulaştırma aracı haline gelmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında sit (tarihi, arkeolojik, kentsel ve doğal) alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planı ve yönetim planı konularında yetkili bakanlıktır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile yönetim planı ve çevre düzenleme projesi tanımları yapılmıştır. Çevre Düzenleme Projesi, ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleri olarak ifade edilmiştir.

Yönetim planı ise Koruma Amaçlı İmar Planı veya Çevre Düzenleme Projesi dikkate alınarak

ören yerleri, sit alanları ve etkileşim sahaları ile bağlantı noktalarının kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim planı çerçevesinde korunması ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı: Kıyı Kanunu gereğince Bayındırlık ve İskan bakanlığınca saptanan kıyı ve sahil şeridi ile doldurma ve kurutma suretiyle elde edilen alanlarda yapılacak imar planları 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında ise, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre tasdik edilir.

2960 sayılı Boğaziçi Kanununun çıkarılması ile ilk kez belli bir bölgenin korunması amacı ile yasal düzenleme yapılmış, ayrı bir örgütlenme ve finans yapısı getirilmiştir.

Doğa koruma alanlarının tek bir çatı altında toplanması amacıyla doğal sit alanlarının Kültür ve Turizm Bakanlığının yetkisinden çıkarılarak Çevre ve Orman Bakanlığının yetkisine verilmesine ilişkin yasa hazırlık çalışmalarının tamamlanma aşamasına geldiği bilinmektedir. Bu durumun kültürün ve doğanın birbirinin içinde gelişen ve birbirini etkileyen olgular olduğunu göz ardı eden bir anlayış olmasının yanısıra kültür ve doğanın çakıştığı yerlerde yeni yetki sorunları yaratacak olmasını vurgulamakta yarar bulunmaktadır.

II.6.1.3 Alan Yönetimi ve Yönetim Planları

Ülkemizde kültürel ve kentsel mirasın korunması konusunda yapılan araştırma ve değerlendirmelerde genellikle benzer sorunlar saptanmakta ve bu sorunlara benzer çözümler önerilmektedir. Bu sorunlar ve çözüm önerileri aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

- Ülkenin kentsel gelişme süreçleri içinde kültürel ve kentsel mirasın sosyal ve ekonomik rolünün yeterince kavranamaması, yeterince tanımlanmaması en temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Bu soruna çözüm olarak önerilen, **bütünleşik koruma ve canlandırma yaklaşımı** hemen tüm dünyada benimsenmiştir. Bütünleşik eylem temelli küçük ölçekli projeler ve uygulamalarla kısa sürede gözle görünür gelişmeler sağlanabilir ve bu da toplumda koruma konusunda güven sağlar.
- Koruma politikalarının ve koruma kararlarının, ülkenin kalkınma politikaları ve bölgesel ve kentsel gelişme politikaları ve plan kararları ile bütünleştirilememesi bir diğer önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu soruna çözüm olarak, her ölçekte planlama ve koruma politika ve kararlarının eşgüdümünü sağlayacak şekilde **koruma ve planlama ile ilgili yasal altyapının** düzenlenmesi gerekir.
- Koruma uygulamaları için tanımlanan araç ve finansal kaynakların yeterli olmaması ve var olan kaynakların doğru kullanılamaması en sık rastlanan sorundur. Bu sorun, **yeterli kaynak aktarımı ve kaynak planlaması** yolu ile çözümlenebilir. Bu amaçla, kamu ve özel sektör ortaklıklarının kurulması, halk tabanlı fon sağlayan örgütlenmelerin oluşturulması, fona sağlanan kaynakların doğru kullanılmasının güvence altına alınması gibi yaklaşımların izlenmesi gerekir.
- Kültürel miras ve bu mirasın korunması konusunda ilgili kurum ve kuruluşların duyarsızlığı, halkın bilinçsizliği ve ilgisizliği önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu sorun, **katılımcı planlama yaklaşımı** ile aşılabılır. Katılımcılık ilkesi, katılımcıların görev ve yetki sınırlarının belirlenmesi, katılımcı kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması, gelişmiş bir iletişim ağı oluşturulması, halk örgütleri kurulması ve bu örgütler arasında güçlü bir ortaklık sağlanması gibi temel stratejileri gerektirir.
- Kültürel mirasın sürdürülebilir korunması ve korumanın yaygınlaştırılması için ilgili kuruluşlar, merkezi ve yerel yönetim birimleri arasında eşgüdümün sağlanamaması sorunu bir diğer önemli sorundur. Bu sorun, sağlıklı bir **yönetişim** sisteminin kurulması ile çözümlenebilir. Bu amaçla özel politika ve girişimlerle kamunun itici gücünün ön plana

çıkarılması, yerel hükümetlerin rolünün güçlendirilmesi, kapasite gelişimini destekleyici stratejilerin benimsenmesi gerekir.

- Tüm dünyada ilgili literatürde yapılan değerlendirmelerde bu sorunların ve çözüm önerilerinin ortak noktası kent planlama süreçlerinde eşgüdümün ve stratejik yaklaşımların eksikliği olarak görülmektedir. Konulara **stratejik planlama ve yönetim planı** anlayışı ile yaklaşmak, sistemi çalıştıracak özerk otonom mekanizmalar, kontrol mekanizmaları oluşturmak son yıllardaki planlama yaklaşımları ve çözüm önerileri arasında ön plana çıkmaktadır.

II.6.1.3.1 Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramları

Yönetim, işyerlerinde organizasyonel performans sağlamak için gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Kültürel mirasın ve kentsel alanların planlanması ve korunmasında yönetim söz konusu olduğunda, çok daha karmaşık ve dinamik bir süreç gündeme gelir.

Kentsel ve tarihsel alanlar için yönetim planlaması çalışmaları, UNESCO “World Heritage Center (WHC-Dünya Mirası Merkezi)”in Dünya Miras Listesindeki alanlar için yönetim planı hazırlanmasını zorunlu tutması nedeni ile önem kazanmıştır. WHC, Dünya miras listesindeki her alanın evrensel değerinin nasıl korunacağını belgeleyen bir yönetim planı ve yönetim sistemi olması gerekliliği ilkesini benimsemiştir.

Kentsel ve tarihsel alanlarda alan yönetimi ve yönetim planı çalışmaları, bu alanlar üzerindeki olumsuz baskıları azaltacak ve kültürel kaynakların buldukları çevre içinde daha iyi algılanmasını sağlayacak ve çevresel kaliteyi yükseltecek planlama önlemlerinin bir bileşkesi olarak tanımlanmaktadır. Kentsel ve tarihsel alanların korunması ve yönetimi ile ilgili planlama çalışmaları hem kültürel mirasın korunmasına, hem yörede yaşayanların gereksinmelerine, hem ziyaretçilerin/turistlerin isteklerine ve hem de miras kullanıcısının/sahibinin beklentilerine yanıt verebilmelidir.

- Koruma alanlarında uygulanan yönetim planları ile ilgili kaynaklarda geçen tanımlar ekte sunulmaktadır. (Ek:6)

II.6.1.3.2 Alan Yönetimi ve Yönetim Planı İle İlgili Temel Yaklaşımlar

Bu bölümünde tarihi alanların yönetimi ile ilgili hazırlanmış olan temel “rehberler” incelenmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak ICCROM’un “Management Guidelines for World Heritage Sites” (1993) adlı, Dünya Mirası Alanları için Yönetim Rehberi incelenmiştir. İkinci olarak incelenen çalışma IUCN (International Union for Conservation of Nature- (Dünya Doğayı Koruma Birliği)) önderliğinde Thomas, Middleton ve Philips tarafından hazırlanan “Guidelines for Management Planning of Protected Areas” (2003) adlı, Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi’dir. Son olarak da İngiltere ICOMOS’unun “Management of the Historical Environment” (2005) adlı, Tarihi Çevrelerin Yönetimi çalışması incelenmiştir.

1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanan ve ICCROM tarafından yayınlanan “Management Guidelines for World Heritage Sites, (Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi)”, ICCROM (1993) çalışması, Dünya Mirası Alanlarının Yönetimi için temel rehber olarak kabul edilmektedir.

ICCROM’un çalışmasında, yönetim planının temel amacı olarak, belirlenen alanın kültürel kaynaklarını korumak ve gelecek nesillere aktarmak için akademisyenlere, profesyonellere

ve sanatçılara sorumluluk verilmesi, tarihsel, sanatsal ve bilimsel yeteneklerinin etkin olarak harekete geçirmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Yönetim planının hazırlanma sürecinde karşılaşılan sorunların, uzmanlar arasında tartışmaya açılmasının, alanın önemini arttıran yaratıcı çözümler doğurmak açısından önemli ve gerekli bulunduğu, fakat uzun zaman gerektiren bir süreç olduğu vurgulanmaktadır.

ICCROM'un çalışmasına göre, yönetim planında kültürel kaynağın değerine saygı duyan, kullanıcıların gereksinmelerini dikkate alan ve yerel, doğal ve iklimsel kısıtlayıcılarla uyumlu olan temel bakım ve onarım seviyesinin tanımlanması gerekli görülmektedir. Yönetim Planında, merkezi ve yerel yönetimlerin aldığı kararlar doğrultusunda, tüm alanı etkileyen planlama ve düzenlemelerin bir taslağının hazırlanması istenir. Alanı etkileyen diğer planların ve yasal düzenlemelerin yönetim planı içinde tanımlanan "Alan Komisyonu" tarafından dikkate alınması ve tüm yönetim, koruma, gelişim veya araştırma şeması içine entegre edilmesi gerekir. Yönetim planının alanın işletmesi ve bakımından sorumlu olan tüm personeli ve görevlerini tanımlaması ve yönetim planı olanaklarını geliştirmek için ayrı bir bütçe başlığında öneriler içermesi beklenir.

ICCROM'un çalışmasına göre yönetim planı hazırlama süreci/aşamaları aşağıdaki adımları içermektedir:

- Alanla ilgili ilk inceleme
- Alanın tanımı ve sınırlarının belirlenmesi
- Alandaki korunacak değerlerin/kaynakların saptanması
- Korunacak değerlerin/kaynakların değerlendirilmesi
- Hedeflerin formülasyonunun ve kısıtlayıcıların dikkate alınması
- Eylemlerin ve projelerin açıklanması
- Çalışma programının ve yıllık planların hazırlanması
- Eylemlerin ve projelerin/programın uygulanması
- Alınan sonuçların belgelenmesi, raporlanması ve denetlenmesi/ gözden geçirilmesi
- Alana ilişkin bilgi ve verilerin saklanması
- Alan tanımının revizyonu ve tekrar değerlendirilmesi
- Hedeflerin revize edilmesi, revize edilen hedeflerin formülasyonu ve kısıtlayıcıların tekrar gözden geçirilmesi
- Geleceğe ilişkin yeni projelerin belirlenmesi
- Revize edilmiş çalışma programı ve gelecek yıllara ait yıllık planların hazırlanması.

Yönetim planlarının hazırlanması konusunda önemli bir yönlendirici kaynak da IUCN (International Union for Conservation of Nature-Dünya Doğayı Koruma Birliği) önderliğinde Thomos, Middleton ve Philips tarafından 2003 yılında hazırlanan "Guidelines for Management Planning of Protected Areas, (Koruma Alanları İçin Yönetim Planı Rehberi)" adlı çalışmadır. Bu çalışma daha çok doğal koruma alanları ile ilgili olmakla beraber tüm koruma alanları için de rehber olabilecek şekilde tasarlanmıştır.

IUCN Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi'nde, temel olarak alan yönetiminin, daha genel bir disiplin olan planlamanın bir alt kümesi olarak değerlendirildiği ve 20. yüzyılın ortasından itibaren gelişmiş dünya ülkelerinde, alan koruma için uygulanmaya başlanan bir süreç olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Günümüzde alan yönetiminin korunacak alanın nasıl yönetileceği konusunda yöneticilere ve diğer ilgililere rehberlik eden bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada yönetim planı, koruma alanının önemini ve değerlerini tanımlayan, açık bir şekilde yönetim hedeflerini belirleyen, uygulanacak eylemi gösteren özlü bir belge olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca yönetim planının beklenmedik olaylara karşı

esnek olma özelliği de vurgulanmaktadır. Çalışmada yönetim planı hazırlık aşamasının, planlama sürecinin en önemli aşamalarından biri olduğu da belirtilmektedir.

IUCN Rehberinde, hazırlık aşamasında belirlenmesi gerekenler;

- Alanın bir bütün olarak ele alınması
- Alanın kimlere hitap edeceğinin belirlenmesi
- Planlama sürecinde izlenecek adımların ve kullanılacak yöntemin belirlenmesi
- Yönetim amaç ve hedeflerinin tanımlanması ve tanımlanan amaç ve hedeflerin tüm katılımcılar tarafından anlaşılmasının ve benimsenmesinin sağlanması
- Disiplinler arası bir yaklaşımın kullanılması
- Planlama takımının oluşturulması
- Detaylı bir şekilde çalışma programı hazırlanması ve bu programa uyulması
- Uzmanlar, hükümet çalışanları gibi planlama takımında olmayan insanların da katılabileceği sürecin belirlenmesi olarak sıralanmaktadır.
- IUCN'in çalışmasında izleme ve gözden geçirme aşamasının üzerinde durulmaktadır. Rehberde yönetim planı içinde en önemli aşamalardan biri olarak tanımlanan izleme sürecinde; planın etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı ve hedeflere bağlı kalınıp kalınmadığı, yönetim etkinliklerinin ve yönetim eylemlerinin doğru bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği kontrol edilmektedir. İzleme sürecinden sonra rakıa şama olana değerlendirme aşamasında ise yönetim planının yeniden gözden geçirilmesi veya güncellenmesi ile ilgili kararların alındığı belirtilmektedir. Bu aşamada, planlar için yasal olarak, genellikle beş, yedi veya on yıllık zaman dilimleri belirlenmiştir. Bu aşamanın en önemli kısmı, izleme sürecinde elde edilecek geri beslemenin yeni plan taslağına rehberlik etmesidir. Çalışmada, yönetim planının son haline, toplanan görüşlerin nasıl değerlendirildiğini ve bazılarının neden saf dışı bırakıldığını anlatan bir rapor eklenebileceği belirtilmiştir.

“Management of the Historical Environment, (Tarihsel Çevrelerin Yönetimi)” başlıklı çalışma ise, 2003 yılında İngiltere ICOMOS'u tarafından hazırlanmıştır. Çalışma “İlkeler” ve “Yönetim Stratejisi veya Planının Hazırlanması İçin Rehber” olarak iki bölüm halinde ele alınmaktadır. İlk bölümde:

- Temel ilkeler
- Yönetim stratejileri
- Çalışmaya kimlerin katılacağı konuları değerlendirilmekte,
- İkinci bölümde ise;
- Yönetim stratejisinin geliştirilmesi
- Alanın tanımlanması
- Alanın kültürel değer ve öneminin değerlendirilmesi
- Sit alanını etkileyen baskılar ve değişim güçleri
- Koruma politikasının açıklanması
- Seçeneklerin değerlendirilmesi
- Genel yönetim
- Eylem ve süreklilik bakım için planlama
- Uygulama
- İzleme ve gözden geçirme
- Araştırma ve belgeler
- Proje bütçeleri, maliyetler, iş planları
- Projelerin hazırlanması
- başlıkları incelenmektedir.
- ICOMOS UK “Tarihsel Çevrelerin Yönetimi” Çalışmasına göre yönetim planı sürecinin

- aşamaları;
- Tarihsel çevrenin tanımı
 - Kültürel değer ve önemin belirlenmesi
 - Koruma politikalarının açıklanması
 - Yönetim seçeneklerinin ve hedeflerinin değerlendirilmesi
 - İş planlaması, yönetim ve aşamalar için öneri
 - Uygulama
 - İzleme ve gözden geçirme

Çalışmada, yönetim planının ilk aşamasında alanın tanımlanması, kültürel değerlerinin ve öneminin belirlenmesi yer almaktadır. Daha sonra tarihsel çevrenin gelişme sürecinin anlatılması, alanın ayrıntılı olarak analizlerinin yapılması ve analizler sonucu mevcut durumun ortaya konulması gerektiği belirtilmektedir.

İkinci aşama, alanın durumunun değerlendirilmesi ve mevcut yaşam koşullarına uyarlanma yeteneğinin belirlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada, tarihsel çevrenin önemi kadar, karakterinin ve koruma durumunun da alanın yeniden kullanılabilir olup olmadığı konusunda karar geliştirmede önemli etkileri olduğu vurgulanmıştır. Durum değerlendirilmesinin tarihsel çevrenin karakterine bağlı olduğu, arkeolojik ve kültürel peyzajlar için arazi kullanımı ve yeraltındaki kalıntılara verdiği hasar, bitki örtüsünün peyzajın karakterine etkisi ve erozyon gibi değişik etkenlere de bağlı olabileceği belirtilmiştir.

Çalışmada üçüncü olarak koruma politikalarının açıklanmasına değinilmiş ve koruma politikasının temel ilkesinin koruma ve geliştirme gereksinimi olarak belirlenmiştir. Ayrıca koruma politikasının ayrıntılı ve alanın bütün önemli yönlerini kapsayacak şekilde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Seçeneklerin değerlendirilmesi olarak adlandırılan bölüm, koruma politikası belirlendikten, tehditler ve fırsatlar değerlendirildikten sonra gelen aşamadır. Bu bölümde seçenekler irdelenerek uygulanabilir olanların ayrılması ve üzerine eylem planları kurulacak olanların seçilmesi gerekmektedir. Daha sonra tercih edilen seçeneğin ayrıntılı olarak geliştirilmesi istenir.

II.6.1.3.3 Türkiye’de Alan Yönetimi ve Yönetim Planı Kavramı

Ülkemizde koruma konusunda “yönetim alanı” ve “yönetim planı” kavramları 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nda değişiklikler öngören 5226 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile yasal durum kazanmıştır. Söz konusu kanuna, 27.11.2005 tarihinde 26006 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile açıklık getirilmiş, uygulama koşulları belirlenmiştir.

5226 Sayılı Kanunda “Yönetim alanı; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler” olarak tanımlanmıştır.

Aynı Kanunda, “Yönetim plânı; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesini veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlar” olarak belirlenmiştir.

Kanunda tanımlanan “Bağlantı noktası ise; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklar” olarak belirlenmiştir.

5226 Sayılı Kanunla yönetim planının hazırlanması, değerlendirilmesi, onaylanması ve denetlenmesinin sağlanması amacı ile bir de organizasyon yapısı öngörülmüştür. Bu yapı içinde Alan Başkanı, Danışma Kurulu, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, Denetim Birimi gibi görev tanımları yapılmıştır.

5226 Sayılı Kanunla yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla yönetim plânı taslağının kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler; tek bir belediyenin görev alanına girmesi halinde ilgili belediye; diğer yerlerde ise Bakanlıkça hazırlanması veya hazırlattırılması öngörülmüştür.

Kanunda, hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulması; uygulamalarda eşgüdümün sağlanması amacıyla, kentsel sitlerde ilgili belediye, diğer yerlerde Bakanlıkça bir alan başkanı belirlenmesi; yönetim plân taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisi ve danışma kurulunca seçilecek iki üyenin katılımıyla eşgüdüm ve denetleme kurulu kurulması öngörülmüştür. Alan başkanı, kurulun da başkanıdır. Kurul, bu taslağı inceleyip mutabakata varmak suretiyle yönetim plânını altı ay içerisinde onaylamaya ve bu plânın uygulanmasını denetlemeye yetkilidir.

5226 Sayılı Kanuna göre; kurulun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla ilgili kurum uzman personelinden ve denetim elemanlarından oluşan bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

5226 Sayılı Kanun, kamu kurum ve kuruluşlarına, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişilere, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim plânına uymak, ilgili idarelere, plân kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri ayırmak zorunluluğu getirmiştir.

II.6.1.3.4 Değerlendirme

Tarihi alanların korunması, geliştirilmesi ve yönetiminde koruma alanı yöneticileri için bir yol haritası ve bir rehber olarak tanımlanan alan yönetimi ve yönetim planları konusunda son yıllarda yapılan çalışmalar tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek önem kazanmaktadır.

Alan yönetimi konusunda hazırlanan temel çalışmaların, rehberlerin ve ilgili kanun ve yönetmeliklerin incelenmesi sonucunda yönetim planlaması sürecinin üç temel evreyi içerdiği görülmektedir. Bu evreler, alt başlıklara ayrılarak daha da ayrıntılandırılabilir.

Bu evreler:

- Alanın tanımlanması, analiz,
- Değerlendirme ve planlama
- Uygulama ve izleme aşamaları olarak sıralanabilir.

“Alanın tanımlanması” evresi, alanın konumunun ve sınırlarının belirlenmesi, tarihsel gelişiminin incelenmesi, mevcut koruma statüsünün ortaya konulması ve alanla ilgili ayrıntılı analizlerin yapılması olarak belirlenmiştir.

“Değerlendirme ve planlama” evresi, alanın zayıf yönlerinin, güçlü yönlerinin, tehditlerin ve fırsatların ortaya konulması ve koruma politikalarının ve eylemlerin belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada, koruma politikalarının belirlenmesinden sonra hedeflerin saptanması gerekir. Yönetim hedeflerinin belli konu başlıklarına göre toplanması eylem programının hazırlanmasında ve uygulama aşamasında kolaylık sağlar.

“Uygulama ve izleme” evresinde, projelerin ve eylem programlarının uygulanması, izleme ve gözden geçirme aşamaları yer almaktadır. Belirlenen hedefleri gerçekleştirmek üzere eylem programları ile eylemler, her eylem için hedef süre ve eylemde rol alacak temsilciler belirlenmelidir. Eylem programından sonra bütçe çalışmalarına başlanıp planın uygulanmasına geçilir. Yönetim planının en önemli aşamaları olarak tanımlanan izleme ve gözden geçirme aşamaları uygulamanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Burada alınan sonuçlara dayanılarak yönetim planı revize edilir. Planın revize edilmesi, alanın tanımlanmasından bütçenin belirlenmesine kadar her aşama için gerçekleştirilebilir.

Türkiye’de 2000’li yılların başında Dünya Miras Merkezi tarafından Dünya Mirası Listesinde yer alan alanlar için özellikle Tarihi Yarımada için yönetim planı talep edilmesi ile alan yönetimi ve yönetim planı konuları planlama ve koruma gündemine alınmış ve ilgili çevrelerde tartışılmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler sonucu 2004 yılında hazırlanan 5226 Sayılı kanunla ilk yasal düzenlemeye gidilmiş, kanun çerçevesinde belirlenen esaslara 2005 yılında 26006 sayılı yönetmelikle açıklık getirilmeye çalışılmış, yönetim planı hazırlama süreci, bu süreçte rol alacak kurum ve kuruluşlar, yönetsel yapı, katılımcılar gibi konular tanımlanmıştır. Ancak ülkemizde alan yönetimi ve yönetim planı kavramlarının ilgili çevrelerde bile yeterince bilinmeyişi ve ilgili yönetmeliğin yeterince açıklayıcı olmayışı nedeniyle koruma alanlarında alan yönetimi ve yönetim planı uygulamalarında henüz istenilen düzeye gelinememiştir.

Alan Yönetimi ve yönetim planı konusunun en önemli ve UNESCO talebi ile zorunlu uygulama alanı İstanbul Tarihi Yarımada’dır. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim alanı olarak belirlenmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Başkanı atanmış, Danışma Kurulu, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, Denetim Birimi oluşturulmuştur. Plan çalışmaları, ilgili Üniversitelerin, meslek odalarının katılımı ile oluşturulan Danışma Kurulu Toplantıları çerçevesinde geliştirilmeye çalışılmaktadır. Alan sınırı ve tampon bölge tanımlanması konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Belediye arasındaki anlaşmazlık süreci uzatmış, plan elde etme yöntemi henüz belirlenememiş ve plan tamamlanamamıştır.

Ülkemizde alan yönetimi ve yönetim planı hazırlama konusunda karşılaşılan temel sorunlar aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

- Yönetim alanı ve yönetim planı kavramlarının çok yeni olması ve pek fazla bilinmemesi, bu konuda plancıların, ilgili uzmanların ve yöneticilerin de yeterli deneyime sahip olmaması ve örnek oluşturacak çalışmaların yetersizliği,
- 5226 sayılı yasa ve 26006 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” in yeterince açık olmayışı, uygulama sırasında karşılaşılan sorunlara çözüm getiremeyişi,
- Yönetim planı organizasyonel yapısının planlama sistemi içine oturtulamamış olması,
- Plan hazırlık ve uygulama aşamasında ilgili yönetimler, merkezi ve yerel yönetimler arasında ve yönetimler içinde yaşanan eşgüdüm eksikliği
- Plan yaptırması sırasında Kamu İhale Kanununun getirdiği kısıtlar.

III. SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPOR

A. SORUN ALANLARI

Tanımlar ve Kavramlara İlişkin Sorunlar

5.1 İmar, Çevre ve Koruma mevzuatlarında yeralan korumaya ilişkin tanım ve kavramların çelişki ve eksiklikler içermesi

Halen kullanılmakta olan imar, çevre ve koruma mevzuatında koruma ile ilgili farklı kavram ve tanımlar bulunduğu gibi aynı alanları tarifleyen ancak birbiri ile çelişen tanımlar da kullanılmaktadır. Uluslar arası kabul görmüş bazı tanımlar (kırsal mimari, kültürel peyzaj gibi) günlük literatüre girmiş olmasına rağmen mevzuatta yerini almamıştır. Kültürel varlıkların mutlaka tarihi, sanatsal, mimari vb. üstün nitelik taşımaları ya da eski ya da az bulunur olmaları halinde korunmalarının gerekeceği anlayışı hakimdir. Mevzuatımızda korunması gerekli kültür varlığı olarak tespiti ve tescili yapılan yapı ya da yapı grupları dışında kalan mimari mirasın, içinde bulunduğu yerleşmeyle uyum içerisinde, o bütünün bir parçası olma özelliğini halen koruyabilen yapıların da korunması ve kullanılmasını öngören bir hüküm bulunmamaktadır.

5.2 Tanım ve Kavramların açılımında korumaya öncelik verilmemesi

Koruma ile ilgili kavramlar gün geçtikçe ortaya çıkış anlamını kaybetmiş, öncelikler değişmiş bu anlamda da bazı kavram ve tanımların içi boşalmıştır. Örneğin; "Koruma-kullanma dengesi": Kavram, korunması gerekli doğal ve kültürel alanların korunurken kullanılması ve yapılaşmaya kapalı olması nedeniyle özel mülk sahiplerinin mağduriyetlerinin önlenmesi, gibi kamusal bir hedeften yola çıkarak ortaya atılmıştır. Nesnel ölçütlerle temellendirilemeyen bu kavram giderek pek çok koruma karşıtı uygulamanın, meşru hale getirilmesinin de temel hareket noktasını oluşturur hale geldi.

5.3 Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramların farklı kurumların/ yetki organlarının beklentilerine bağlı olarak farklı yorumlanması, içeriklerinin farklı doldurulması (Doğal ve kültürel varlıkların "varlık" değeri yerine "kaynak" ya da "kullanım" değerinin ön plana çıkarılması)

Doğal ve kültürel varlıklar yasal düzenlemelerde çoğunlukla varlık değerleri ile değil kullanım değerleri ile ele alınmıştır. Her kurum kendi bakış açısından koruma ile ilgili tanımlara anlamlar yüklemekte bu durum dilbirliğinin oluşmasını da engellemektedir. Mevzuatımızda özellikle doğal mirasın korunması ile ilgili yasalarda doğal alanlar için farklı tanımlar yapılmış ve bunlar için farklı koruma statüleri getirilmiştir. Bu durum yetki ve görev çatışmasına neden olmaktadır.

Doğal değerlerin korunmasında kademeli bir koruma yapısı öngören sit anlayışı, nesnel bilimsel ölçütlerin geliştirilmemiş olması nedeniyle sorunlara neden olmakta, yargı tarafından doğal sit derece ve sınırlarına ilişkin kararların bir bölümünün iptal edilmesi, toplumda güven eksikliği yaratmaktadır.

Çevre tüm bileşenleri ile bir bütün olarak düşünüldüğünde, tarihi çevrenin de bu bütün

içerisinde ele alınması kaçınılmazdır. Örneğin fiziksel çevreyi oluşturan bileşenlerden havanın kirlenmesi genellikle kırılğan malzemelerden ve yapım tekniklerinden oluşmuş olan kültür varlıklarının bozulma sürecini hızlandırmakta ve giderek yok olmalarına neden olabilmektedir. Ancak ülkemizdeki çevre tanım ve mevzuatı, korunacak öğeleri büyük bir çoğunlukla hava, su ve toprak ile sınırlı tuttuğu için, kültürel değerlerin ve bu arada mimari mirasın korunması ve geliştirilmesinin çevre politikaları içerisinde etkin olarak yer aldığı söylemek olası değildir.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuat Sorunları

5.4 Ülkemizde kültürel ve doğal varlıkların korunması ile mevzuatın çok dağınık ve karmaşık olması, uygulamada yetki ve sorumluluklarda çakışma ve çelişkiler yermalması, mevzuatta sık sık değişikliklere gidilmesi nedeniyle korumanın kurumsallaşamaması

Ülkemizde gerek doğal gerekse kültürel varlıkların korunması ile ilgili mevzuat oldukça fazladır, özellikle son dönemde yapılan parçacı değişikliklerle de mevzuat karmaşık hale getirilmiştir. Bu dağınık yapı yetki karmaşası yaratmakta zaman zaman çok yetkililik zaman zaman da sahipsizlik durumu ortaya çıkmaktadır. Koruma ile ilgili çok sayıda yasa, yönetmelik ve diğer yasal düzenlemelerin varlığı konuların izlenebilirliğini de zayıflatmaktadır. Sık yapılan değişiklikler nedeniyle koruma alanında kurumsallaşma da mümkün olamamaktadır.

Geçmiş uygarlıkların tanığı olan ve binlerce yıllık yaratıcılığın birikimlerini oluşturan tarihi yapılar ve eski kent dokularının, doğal değerlerle birlikte korunup toplumlara kazandırılması olarak tanımlanabilecek bir bütüncül çevre koruma anlayışı da mevzuatımızda yer almamaktadır.

5.5 Son dönem yapılan düzenlemelerin korumadan çok kullanmaya ve yenilemeye vurgu yapması, mevcut mevzuatta kamu yararından çok yatırımcıların taleplerini öne alan değişikliklere gidilmesi

Turizm ve Teşvik Kanununda getirilen “Kültür ve Turizm Gelişim Bölgeleri” yaklaşımı, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun, 6831 sayılı Orman Yasasının 2A-2B düzenlemeleri bu kapsamda yapılmış düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerin kültürel ve doğal varlıkları kullanarak onları sektör amaçlarına veya başka kullanım amaçlarına göre geliştirme(?),değiştirme veya onlardan yararlanmayı hedeflediği bilinmektedir.

5.6 Yerel ve merkezi yönetimlerin koruma konusundaki kısıtları aşmak için yeni yasal düzenlemeleri araç olarak kullanması

Arazi vasfının değişmesine yol açan faaliyetler için temel yasal düzenlemeler değiştirilemediğinde, “kullanıcı / talep eden” sektöre ilişkin kanunlarda yapılan değişikliklerle, uygulama yoluna gidilmektedir.

1980 sonrasında gerek özel kanunlar gerekse genel kanunlarda yapılan düzenlemeler ile planlamanın bütüncül özelliği göz ardı edilerek farklı kurumlara parça parça plan yapma ve onaylama yetkisi verilmiştir. İlki 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda, turizm alanı ilan edilen yerler için, nerede olduğuna bakılmaksızın, ayrıcalıklı

imar haklarının verilmesini sağlayan düzenlemelere yer verilmiş, bu alanlarda 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planının onaylanmasında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, imar planlarının onaylanmasında da Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Orman alanlarına farklı arazi kullanım kararı getirilmesine olanak sağlayan doğrudan yapılan düzenlemenin ilk örneği olan bu kanunun "... *Hazineye ait olan yerlerle ormanlar, ilgili Kuruluşlarca Bakanlığa tahsis edilir ...*" hükmü orman alanlarının turizm amaçlı kullanımına olanak tanımıştır. 1983 yılında 6831 sayılı Orman Kanununun 17. maddesinde, "kamu yararı" adı altında yapılan düzenleme: "...*turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında; kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler ile orman ürünlerin işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler...*" şeklinde değiştirilmiş, Anayasaya aykırı bu düzenleme ile orman alanlarının tahsisi yolu açılmıştır.

Parçacı yaklaşımlarla ele alınmış kültürel ve doğal miras ile ilgili uygulamaları içeren (5366 sayılı Yıpranma Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenecek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun, Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm projesi Kanunu gibi) yasal düzenlemeler ise bu mirasın korunmasına değil hızla yok edilmesine neden olmaktadır. 2863 sayılı kanunu kentin tarihi bölgelerinin geliştirilmesinin önünde engel olarak gören yerel yönetimlerin bu yasal düzenlemeler ile sit alanlarındaki uygulamalarını Koruma Kurullarının denetiminden çıkarmayı amaçladıkları bilinmektedir.

5366 Sayılı Yasa gereğince yenileme alanları için yeni Koruma Bölge Kurulları oluşturulması, gerek sınırlı bir alanda görevli olmaları nedeniyle, nitelikli ve doğru kararlar üretebilme koşullarını zorlamakta, gerekse de mevcut Koruma Bölge Kurullarının yapabileceği bir iş için kit kamu kaynaklarının boşa kullanılması anlamına gelmektedir.

5.7 Koruma mevzuatında korumayı özendirmekten çok yasakçı yaklaşım izlenmesi

Ülkemizdeki koruma yasalarında genel olarak özendirmekten çok yasakçı bir yaklaşım izlenmektedir. Tescil ve korumakararlarını mülk sahipleri tarafından ceza olarak nitelendirilmekte, mağduriyetlerin ekonomik anlamda tazmin edilme yolları etkin olarak işletilmemektedir. Bu anlayış halkı korumadan soğutmakta, doğal ve kültürel varlık sahipleri sahip oldukları değerlerin farkında olmadan bir an önce bunlardan kurtulma yollarını aramaktadır.

5.8 Ulusal mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması için Uluslararası Mevzuattan yararlanılmaması

Korunan varlıkların bozulmasını, hasar görmesini veya yıkılmasını önleme konularında uluslararası sözleşmelerin de öngördüğü yasal düzenlemeler, ülkemiz mevzuatında yeterli olarak tanımlanmamıştır.

Örneğin, mevzuatımızda kamunun mülk sahiplerini, mülkleri üzerindeki kültür varlıklarını korumaya zorlayacak ya da sahibi tarafından onarılmayan bir yapının devletin ilgili organları eliyle onarılabileceğine ilişkin bir düzenleme yoktur.

Yargı organları dahil olmak üzere koruma alanında yetkili olan çoğu kamu kurum ve kuruluşun, iç hukuk belgesi haline gelmiş olan uluslararası belgelerden haberi yoktur. Haberli olan kurumlar da bu belgeleri kullanmak, onlardan yararlanmak ve böylece ulusal diğer mevzuattaki boşluklar doldurmak konusunda yeterli gayreti göstermemektedirler.

Finansman Sorunları

5.9 Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yetersizliği

Türkiye’de mevcut sistemde korumanın finansmanı, merkezi yönetimin genel bütçesinden ayrılan paydan sağlanmaktadır. Sahibi bulunduğu yapıların onarımı için gerekli parasal kaynağı bulunmayan yapı malikleri için özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığının fonu önemli bir katkı oluşturmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlere sağlanan yeni kaynaklarla hem yerel yönetimlerin korumaya ilgi göstermeleri hem de merkezi yönetimin parasal vesayetinden bir ölçüde kurtulmaları sağlanmıştır. Öte yandan yerel yönetimlere sağlanan söz konusu maddi kaynaklar ile korumanın giderek yerelleşmesi dolayısıyla daha etkin ve hızlı koruma hizmeti, koruma kültürünün ve bilincinin oluşumu ve gelişimine olanak verilmiştir.

Ancak tüm bunlara rağmen kamu tarafından yaratılan kaynaklar süreç ve miktar olarak yeterli değildir. Kültür ve Turizm Bakanlığı fonları 2004 yılından bu yana çok az artış göstermekte, buna karşın fondan katkı talep edenlerin sayısı hızla artmaktadır. Bu nedenle yapılan başvurular için ayrılan kaynaklar giderek yetersiz hale gelmektedir.

Toplu Konut fonları, Toplu konut İdaresinin bütçe olanakları doğrultusunda verildiği için yeterli sayıda yapı malikine ulaşmamaktadır.

Yerel yönetimlerin kendilerine ayrılan kaynakları kullanabilecekleri koruma odaklı ve etkin projeler üretilmemektedir. (Belediyeler İl Özel İdaresinde toplanan fondan yararlanabilmek için düzeyli projeler tanımlayamaması gibi)

Diğer önemli bir husus da, Kültürel ve tarihi mekanların çevresinde bu mekanlarla uyumlu olmayan modern ve çok katlı yapılaşmalar, kentsel dönüşüm ve yenileme projeleri söz konusu kültürel ve tarihi mekanların üzerinde baskı oluşturmasıdır. Dolayısıyla koruma alanları kar getirmeyen, kentleşmeye, yenilemeye, değişime imkan vermeyen, engelleyen bir etken olarak görülmektedir. Böylece karlı olmadığı gerekçesiyle özel sektör, koruma yatırımlarına sıcak bakmamaktadır. Yatırımlar daha çok kamu tarafından gerçekleştirilmektedir.

5.10 Mevcut kaynakların paylaşımında, politik öncelik ve tercihlerin önem kazanması

2863 sayılı yasada (uygulamada çok yetersiz olmakla beraber) parasal katkı konusunda hükümler bulunmaktadır. Özellikle 5226 sayılı yasa ile getirilen yeni hükümler ve özel girişimcilerin teşvikini sağlayan 5225 sayılı yasa, bu konuda önemli bir fırsat olarak görülmelidir. Buna karşılık finansal kaynakların dağılımına yönelik ölçütlerin geliştirilmemiş olması ise önemli bir eksikliktir (Örneğin özel şahıslara ait taşınmaz kültür varlıklarının rölove ve restorasyon projelerini hazırlanmasında verilecek kamu desteğinin ölçütleri geliştirilmemiştir). Bu nedenle de mevcut kaynakların kullanılmasında adil ve doğru önceliklere göre işlem yapıldığını söylemek zordur.

5.11 Kamu fonlarının kullanımında yerindelik denetimin yapılmaması

Kamu fonlarında son dönem yapılan yasal değişiklikler nedeniyle önemli meblağlar birikmiştir. Ancak bunların yerinde kullanımları ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkün olamamaktadır.

Fonlardan gelen ödenekler, zaman zaman doğrudan koruma alanında kullanılmamakta ya da koruma alanı dışına kaydırılabilmektedir.

Kaynakların kullanımı ile ilgili ölçütlerin de belirlenmemiş olması nedeniyle kültürel ve doğal varlıkların korunması için ayrılmış bu fonların yerinde kullanılıp kullanılmadığı hususunda tereddütler bulunmaktadır. Kamu fonlarının uygulama sonuçları, kamu yararı odaklı olarak denetlenmemektedir..

5.12 Mevcut olanaklar (teşvik ve muafiyetler) konularında, toplumun değişik katmanlarının bilgilendirilmemesi

Yasalarla öngörülen fonlar, teşvik ve muafiyetler ve uluslar arası kaynaklar konusunda toplumun ilgili kesimleri yeterince bilgi sahibi değildir. Emlak vergilerinin % 10'u oranında toplanan ve İl Özel İdareleri bünyesinde biriken kültür varlıklarının onarımına katkı fonunda biriken miktarların büyük bir çoğunluğunun kullanılmamış olması bunun bir göstergesidir.

Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar

5.13 Anayasa ile güvence altına alınmış olmasına rağmen korumanın bir devlet politikası haline dönüşmemesi, ülkenin bütüncül bir doğal ve kültürel çevre koruma politikasının bulunmaması, ülke önceliği haline gelememesi

Kültürel ve doğal varlıkların korunması anayasamıza dahi girmiş olmasına rağmen bir devlet politikasına dönüşmemiş, ülke öncelikleri arasına alınmamıştır.

Ülkemizde imar ve şehircilik konularını ele alan, planlama ile ilgili hususları konu edinen kapsamlı (bütünleşik) bir üst yasa bulunmamaktadır. Bu konudaki dağınıklık her karşılaşılan sorunun yeni bir yasa veya yasa değişikliği ile çözülmeye çalışılmasına, bu durum da çok parçalı bu yapının daha da parçalanıp yönetilemez hale gelmesine neden olmaktadır.

Özelleştirme kapsamında , cumhuriyet kurumları olarak bilinen ve o dönemin sanayi anlayışını yansıtan ve kesinlikle korunması gerekli kültür varlıkları arasında değerlendirilmesi gereken tesisler (Sümerbank, Şeker Fabrikaları gibi) arsa değerleri öne çıkarılarak yok edilmekte ve yerlerine çok katlı rant tesisleri yapımı hedeflenmektedir.

ÇED göstermelik olarak çalışmakta, uygulama bittikten sonra ÇED yapılmaktadır. Yatırımın yapılacağı alana odaklanan analizlerle, çevre etkisi nesnel biçimde tespit edilememektedir. Bu aşamada ön izin için Koruma Bölge Kurulu'na başvurulması, uygulaması tamamlanmış yatırımın yasallaştırılmasından öteye gidememektedir.

5.14 Kurumların, tek sektör hedefli gelişmeleri benimsemeleri ve bu hedeflerin koruma yaklaşımları ile çelişmesi

Planlama yetkisinin birden fazla kuruma dağıtılması her kurumun sorumlu olduğu sektöre öncelik verecek bir planlama anlayışını benimsemesine neden olmuştur. Sektörün gelişmesini hedefleyen bu anlayışın koruma gibi bir önceliği hiçbir zaman olmamış korumayı kalkınmanın karşıtı olarak ele alan anlayışın hakim olduğu bu yapı içinde de koruma çok gerilerde kalmıştır.

5.15 Koruma alanında çok parçalı bir yönetimin varlığı ve bunlar arasında eşgüdümün kurulamamış olması

Türkiye’de plan yapma ve onama yetkisine sahip olan yerel ya da merkezi düzeyde çok sayıda kurumun bulunması ve bunlar arasında eşgüdümün sağlanamaması korumayı olumsuz etkilemektedir. Başta belediyeler olmak üzere planlama yetkisine sahip pek çok kurumun, bu yetkiyi kullanabilmelerini sağlayacak yeterli mali, teknik ve personel olanakları da yoktur.

Merkezi yönetim birimleri de (başta Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bak., Bayındırlık ve İskan Bak) koruma ve sağlıklılaştırmayı gerçekleştirecek şekilde yeterince etkin bir tarzda örgütlenmemiştir. Merkezi Yönetim ilgili kurumlarının yaklaşımları genellikle teknik olmakla birlikte, hakim olan siyasi anlayış zaman zaman etken olmaktadır ve bu da tarihi/ çevresel kent dokularının tahribatına yol açmaktadır.

Ayrıca ülkemizde kültürel ve doğal mirasın korunması ile ilgili çok ve karmaşık olan mevzuat, örgütsel yapıyı da etkilemiş, koruma alanında görev yapan, yetki ve sorumluluk sahibi bir çok kurum ve kuruluş ortaya çıkmıştır.

Bu kurul / kuruluşlar arasında etkin bir işbirliği olduğu da söylenemez. Aksine, çevre, turizm, planlama, doğa vb. konularla ilgilenen kurul / kuruluşlar koruma olgusuna kendi yasal düzenlemeleri ve görev tanımları doğrultusunda bakmakta ve yetki ve olanaklarını paylaşmamaktadırlar.

Son dönemlerde gündeme getirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler, sağlıklı ve dengeli yerleşme politikalarının temelini sarsmakta, çok yetkili kurumsal yapı nedeniyle doğal ve kültürel varlıkların korunması ve denetimi başarılı bir biçimde yürütülememektedir.

5.16 Koruma Bölge Kurullarının özerkliğinin ve bilimsel niteliğinin tartışılır hale gelmesi

Kültürel ve doğal alanları koruma görevini üstlenen KTVK Bölge Kurullarının üye yapısı, doğrudan alanın ekonomik değişim değeri, yani rantla ilgili meslek alanlarını (mimar, şehirci, arkeolog, sanat tarihçisi, hukuk) kapsamaktadır. Bu da Koruma Bölge Kurullarının kararlarının koruma yanlısı içeriğini gölgelemektedir. Bir başka anlatımla korunacak alanın sanat, estetik, nadirlik, biriciklik, sahiçilik özelliklerini öne çıkaracak meslekler, Koruma Bölge Kurullarında “temsil” edilmemektedir.

2863 sayılı Yasa ise Koruma Bölge Kurullarında görev alacak üyelerin mesleklerini saymakta ancak bu kişilerde aranacak nitelikleri belirlememektedir. Ayrıca 2863 sayılı Yasada son yapılan değişikliklerle kurul üyeliği süresi beş yıldan üç yıla indirilerek kurul üyeliğinde bilgi birikiminin önemsenmediği, her yeni üye ile yeniden işe başlamanın tercih nedeni olduğu anlaşılmaktadır.

Koruma Bölge Kurulu üyelerinin görevden alınmaları, kararlarında sık sık yapılan değişimler, Koruma Bölge Kurullarına ilişkin güvenirliliği zedelemektedir.

Koruma Bölge Kurullarının kararları, yerel yönetimin üstlendiği uygulama ve denetim mekanizmaları ile bütünleşmemekte ve etkinlik kazanamamaktadır.

5.17 Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli teknik personel eksikliği ve mevcut kadroların bilgi birikimlerinin yetersizliği, bu nedenle yeterli nitelik ve nicelikte koruma projesi üretememeleri

Ülkemizde yerel yönetimler imar anlayışı ile örgütlenmiş bu nedenle de bir çok yerel yönetim bugüne kadar tüm birikimini bu alanda elde etmiştir. Yerel yönetimlerle ilgili son yasal değişiklikler yerel yönetimlere koruma ile ilgili önemli yetki ve görevler vermiştir. Ancak koruma ile ilgili uzman eksikliği ve anlayış farklılığı nedeniyle koruma projelerinin ele alınışında, üretilmesinde ve uygulamada ciddi sıkıntılar bulunmaktadır.

Yerel Yönetimler de kentsel korumayı ve sağlıklılaştırmayı gerçekleştirecek şekilde yeterince etkin olarak örgütlenememiştir. Geleneksel konut çevrelerinin korunması ve sağlıklılaştırılması konusunda, Yerel Yönetimlerin de yaklaşımları genellikle yerel politikalara bağımlıdır, bu da geleneksel kent dokularının tahribatına yol açmaktadır.

5.18 Yerel yönetimlerin bütçe yetersizliklerini gerekçe göstererek, doğal ve kültürel varlıkları toplumsal değer olmaktan çıkarak alınıp satılabilir bir meta olarak görme anlayışı

Tarihsel çevreler nadiren işlevlerini koruyarak günümüze kadar gelmektedir. Bu çevreler işlevlerini kaybetmelerine rağmen değişik kullanışlara dönüşerek varlıklarını sürdürmektedir. Ancak o beldenin çöküntü alanı olarak görülmekte, diğer ülkelerdeki gibi bir prestij alanı haline gelmemektedir. Bazı yapılar ise hem işlevlerini yitirmeleri hem de yeni işlev ve kullanışları barındırmaya elverişli olmamaları nedeniyle terk edilmekte veya koruma altına alınıp, piyasa süreçlerine göre cazip bulunmadığı için metruk halde bırakılmaktadır. Bu kesimlerde yaşayan aileler, getirilen koruma ve bakım kurallarına uygun olarak, bu yapılara harcama yapacak güçte bulunmamaktadır.

Yerel yönetimler ise kentsel hizmet pratiklerini rant odaklı olarak belirlemektedir ve populizm yapmaktan kurtulamamaktadır.

Turizm girdisi, tarihsel ve doğal alanların yükünü arttırdığı gibi kapasite üstü kullanıma zorlamakta ve ekonomik getirileri arttırmak uğruna “uyumlu kullanım” göz ardı edilmektedir.

5.19 Koruma alanında çalışan STK’ların nicelik ve nitelik olarak yetersizliği.

Ülkemizde korumacı yerel inisiyatif, rantçı yerel inisiyatif karşısında güçlü bir yapı ve örgütlenme içine girememiş, alternatif politikalar ve projeler üretemiştir.

Sivil toplum örgütlerinin sistem içinde aktif rol almadıkları görülmektedir. Hem sayıca hem de etkinlik açısından yetersiz olmakla birlikte TAÇ Vakfı, ÇEKÜL, TURING, Tarihi Kentler Birliği gibi sivil toplum örgütlerinin ve Meslek Odalarının korumaya yönelik çabaları ve koruma karşıtı eylemleri takibi sürmektedir. Sivil toplum örgütleri maddi yetersizlikler, eleman ve donanım yetersizliği gibi nedenlerle genellikle tek yapı (anıt) ölçeğinde onarım yapabilmektedirler.

Ekonomik değer üretimi konusunda ortak çıkarı paylaşanların daha çabuk örgütlenebilmesine karşılık kültürel değer üretimindeki örgütlenme deneyimi zaafı içermektedir.

Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine Yönelik Sorunlar

5.20 Ülke doğal ve kültürel varlıklar envanterinin tamamlanmamış olması

Ülkemiz kültürel ve doğal varlıklarının sayısal fazlalığı ve olanakların kısıtlı olması nedeniyle henüz ülke envanteri tamamlanamamış, bu anlamda da ülke genelinde bir envanter çıkarılamamıştır. Bu güne kadar yapılan çalışmalarda toplanan bilgiler de aynı nitelikte ve ayrıntıda olmadığı için bir bütünlükten ve bilgilerin sağlıklı olarak kullanılabilirliğinden söz etmek olanaklı değildir. Bu durum ise kültürel ve doğal varlıkların gerek planlamada veri olarak değerlendirilmesinde gerekse yatırımların yer seçimi veya ÇED aşamasında sorun yaratmakta ve hatalar yapılmasına, doğal ve kültürel varlıkların yokolmasına neden olmaktadır.

5.21 Doğal ve kültürel varlıkların / alanların tespitinde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunması ve kararlarda sık sık değişiklik yapılması nedeniyle kurumların ve koruma kavramının inandırıcılığını yitirmesi

Tespit çalışmaları, 2863 sayılı Yasa kapsamında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili hakkında Yönetmeliğe göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarına yapılmaktadır. Ancak her tespit grubunun niteliğine, deneyimine bağlı olarak tespit önerileri farklılaşabilmekte, çağdaş ve bilimsel kriterlerin olmayışı sorun yaratmaktadır.

Ülke genelinde doğal ve kültürel varlıkların tespit ve tescillerinin yeterli teknik donanım ve kadro ile tamamlanmamış olması nedeniyle, tespit ve tescillerde yanlışlıklar ve eksiklikler olabilmektedir. Düzeltme amacıyla yapılan bu değişikliklerin yanı sıra Kurul üyelerinin değişmesi, ilke kararlarının değişmesi veya Bakanlık politikalarının değişmesi nedeniyle yapılan değişiklikler nedeniyle koruma kavramı inandırıcılığını kaybetmekte, sit sınırlarının değişebileceği gibi yanlış bir algılamaya neden olmaktadır.

5.22 Doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu alanların niteliklerinin aynı olacağı varsayımına dayandırılarak aynı müdahale tanımlanmasının getirdiği sorunlar

Kentlerin göç alma hızı, gelişme potansiyelleri, geleneksel dokunun niteliği (yapı malzemesi ve dokunun yeni gelişen kent kesimleri ile olan ilişkileri) turizm potansiyeli, tarihi çevrenin köhneliği, merkeze yakınlığı ve yerel yönetimlerin yaklaşımları, her kentte tarihsel ve kültürel çevrenin korunmasını ve yenilenmesini farklı kılmaktadır.

İlke kararlarının getirdiği genelleme çabası, her farklı-özgün durum için geçerli olamamakta, özel, özgün ve tekil durumlara özgü çözümler üretememektedir. Tüm ülke için üretilmiş bu ilke kararları coğrafi, yerel, tarihi vb. farklılıkları gözlememekte ülke topraklarını tek bir düzlem olarak ele almaktadır.

Doğal sitlerle ilgili getirilen derecelendirme kararı, alanın niteliklerini değil o alanlarda ne yapılabileceğini tariflemektedir. Bu durum bir anlamda plan kararı gibi algılanmakta, örneğin üçüncü derece doğal sit olarak belirlenen bir alan bu karar göre konuta yani yerleşime açılacak alan olarak görülmektedir.

Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Sorunlar

5.23 Doğal ve kültürel varlıkların tamamının, bedelinin ödenmesi halinde kullanılabilir /tüketilebilir alanlar olarak algılanması

Doğal ve kültürel varlıklar yeniden üretilebilir varlıklar değildir, yok olduklarında yerlerine konulması mümkün olmayan değerlerdir. Bu nedenle özenle korunması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi gerekmektedir. Ancak günümüzde doğal ve kültürel varlıkları kullanım değeri ile ele alan yaklaşımlar tüm bu varlıkların ve alanların bedeli ödendiği takdirde kullanılabileceği türden politikalar üretmektedir.

5.24 Doğal ve kültürel varlıkların kaynak olarak değerlendirildiğinde, rantların topluma geri döndürülememesi

Doğal ve kültürel varlıklardan, onların varoluşlarının yarattığı değeri kullanarak yararlananlar bunun karşılığında herhangi bir bedel ödemediği gibi yaratılan artı değerın kamuya dönüşü de olmamaktadır.

Kamuca yaratılan kentsel rantların kamuya geri dönüşünü sağlayacak yasal, yönetsel ve akçalı düzenekler bulunmamakta, olanlar etkin olarak işletilememektedir.

5.25 Koruma plan-proje ve uygulamalarında insan ve toplumsal yaşamın gözardı edilmesi, uygulama sonrasında kullanıcıların alan dışına itilmesi

Koruma adına yapılan projelerde yaşayan halkın gözardı edildiği, onların sorunlarını çözmek yerine tüm sorunları ile birlikte kentin bir başka alanına sorun yumağı olarak atıldığı, boşalan/ terk edilen tarihi kentsel alanlarda ise daha üst gelir gruplarına hitap eden yapılaşma ve işlevlerle bir “soylulaştırma”ya gidildiği görülmüştür.

Kültürel turizm politikaları ile de koruma bir yatırım aracı olarak kullanılmakta olup koruma, turizm ile finanse edilmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple söz konusu alanda mekanı koruma amacı daha fazla turist çekme amacına dönüşmektedir. Yerel nüfusun yaşam kalitesinin düzelmesi ve sosyo-ekonomik yapısının iyileşmesi tarihi alanlardaki turizm politikaları ile mümkün olabileceken belirtilen anlayış nedeni ile bugün turizmin girdiği alanlarda kentin yaşayanları barınamamakta, artan ticari ve turizm faaliyetleri ve kitlesel hareketler bozulmaya neden olmaktadır(Antalya Kaleiçi örneğindeki gibi).

5.26 Kentsel tarihi bölgelerinin giderek çöküntü alanı haline gelmesi, kent yoksullarının bu alanlara yerleşmesi

Kentsel koruma kararı verilmesi ile eski plan uygulamaları durdurulmakta, ancak korumaya yönelik planlama ve uygulama çalışmalarının yetersizliği nedeniyle, geleneksel dokularda ve tarihsel kent merkezlerinde bakımsızlık, korunamama, köhneleşme, terk edilme sorunları yaşanmakta ve giderek bu alanlar çöküntü bölgesine dönüşmektedir. Eski cazibesini kaybeden bu alanlara eğitim ve gelir seviyesi düşük, kırdan kente göç edenler yerleşmektedir.

Geleneksel merkez ve iş kolları yerine, tüketime odaklı yeni iş kolları ve “modern!” kent merkezleri önem kazanmaktadır. Eski kent merkezlerinde “kentsel dönüşüm projeleri” adı

altında yapılan çoğu uygulamada, bu dokular yok sayılarak yerine “çağa uygun!” yeni merkezler yaratılmaktadır.

5.27 Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının yeterli koruma kültürüne sahip olmaması, halkın koruma konusunda bilgisiz ve bilinçsiz olması

Ülkemizde merkezi ve yerel idareler yıllardır korumayı kendi görev alanları içinde görmemiştir. Devlet, kültürü ve koruma konusunu kalkınmadan sonra ilgilenilmesi gereken bir konu olarak değerlendirmektedir. Bu nedenledir ki konu ile ilgili Bakanlıkların yıllık bütçelerinin genel bütçe içindeki yeri en sonlarda yer almaktadır.

Korunması gerekli tarihi kentsel merkezlerde/alanlarda yaşayanlar ise ekonomik olarak güçsüz, dışlanmış ve yoksullaştırılmış kesimler olması ile paralel olarak sosyal ve kültürel açıdan da eğitimsiz, kültür düzeyleri düşük ve sosyal yapı olarak kentin diğer katmanlarından geri durumdadırlar. Bu anlamda gerçek sahibi olmadıkları bu alanların korunması ile ilgili bir kaygı ve duyarlılık ta taşımamaktadırlar.

Toplumsal örgütlenme ve bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çabalar ise göstermelik kalmış, etkin olarak işletilememiştir. Buna örnek olarak 5226 sayılı yasa ile getirilen Koruma Amaçlı İmar Planları bilgilendirme toplantılarının biçimsel düzeyde kalması ve aktif katılım süreçlerini harekete geçirememiş olması verilebilir.

Medya, halkın bilgi kanallarını çarpıtmaktadır ve koruma karşıtı bir söylemin oluşturulmasında öncü rol oynamaktadır.

Doğal ve kültürel korumaya yönelik mevzuat, Koruma Bölge Kurulu kararları ve alınan kararların uygulanması başarısının, vatandaşın korumaya duyacağı inanca ve saygıya bağlı olduğu açıktır. Ekonomik çıkar taleplerinin yerine kültürel değer üretimini öne çıkaracak bir “sivil bilinç”in oluşturulması, “sivil bilgilendirme” içerikli katılım sürecinin etkinleştirildiği bir “sivil temsil”in sağlanması, korumadan sorumlu kurumların gündemlerinde ve sorumluluklarında yer almamaktadır.

Doğal değerler ve tarihsel-kültürel değerlerin yok olmasını getirecek karar ve uygulamalar, kente karşı işlenmiş bir suç, bir çevre suçu olarak değerlendirilmemekte ve mevzuat bu yönde caydırıcı yaptırımlar içermemektedir.

Planlama / Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar

5.28 Kamusal yararın öne çıktığı kapsamlı kentsel ve bölgesel planlama yaklaşımının terk edilmesi.

Mevcut planlama bakış açısı ve yaklaşımı özellikle 1980 sonrası neo-liberal politikaların benimsenmesi ile başlayan süreçte, planlamanın piyasa/rant kaygısı ile şekillenen “imar” kıskacına girmiştir. 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunuyla planlama yetkisinin yerel idareye devredilmesinden sonra merkezi idarenin planlamada yönlendirici ve denetleyici rolü zayıflatılmıştır. Bu süreçte sektör odaklı anlayışın benimsenmesi, planlamanın arazinin vasfı değişikliği aracı haline getirilmesi ve her türlü alanın piyasa malı olarak değerlendirilmesi sonucunda bu gün 30’a yakın kurumun plan yapma yaptırma ve onaylama yetkisine sahip olmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda, bazı düzenlemelerde

özelleştirmeye konu araziler gibi mülkiyet bazında, bazı düzenlemelerde (organize sanayi alanları, serbest bölgeler, endüstri bölgeleri gibi) sektör önceliği bazında, bazı düzenlemelerde ise (TOKİ, özelleştirme alanları gibi) arazinin kamusal değeri yerine “değişim değeri”ni esas alan uygulamalar yapılmıştır.

5.29 Kademeli bütüncül planlama anlayışının aşınması

Planlama mevzuatının temelini oluşturan 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde, fiziki plan türleri, kademelenmesi ile bu planların yapım ve onaylanmasına ilişkin yetki ve yükümlülükler belirlenmiştir. Kanunda “çevre düzeni planı”, “bölge planı” ve “imar planı” tanımlarına yer verilmiş, tanımına yer verilmeyen ancak bakanlığın yetkisi maddesinde “birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planları” ve “yerleşme planları”ndan bahsedilmiş, üst ölçekli planların tanımları ve planları yapacak kurumlar net olarak belirtilmemiştir. 2003 yılına kadar süren bu tanımsızlık ve yetki boşluğunun, üst ölçekli planların gerekliliği, içeriği ve niteliğine ilişkin tartışmalar yerine, kurumlar arasındaki yetki tartışmasına dönüşmesi sonucunda; planlamada doğal varlıkların ekosistem bütününde ele alınarak bütüncül kararlar getirilmesini engellemiştir. Bu süreçte, ön izinli mevzi imar planlarının yol açtığı parçacık, dağınık ve sıçramalı yapılaşma anlayışı, özellikle kıyı kesimlerinin ikinci konutlarla kaplanmasına yol açmıştır.

Planlamanın bütüncül niteliği ve planlamanın kademeli birlikteliği ilkesi, yasal düzenlemelerde de göz ardı edilmiştir. Plan yapma ve onaylama yetkisi çok sayıda idareye dağıtılarak sektör odaklı planlama anlayışı benimsenmiştir.

5.30 Planlama politikaları içinde doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının içselleştirilmemiş olması

2863 sayılı Kanun Sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapılmasını öngörmektedir. Ancak uygulamada üst ölçekli planlama aşamasında koruma boyutu yeterince dikkate alınmadığından sit alanı için geliştirilen Koruma Amaçlı İmar Planları üst ölçekli plan kararları ile çelişilmekte çoğu zaman da koruma karşıtı uygulamalar söz konusu olabilmektedir.

2863 sayılı kanunun öngörüsüne rağmen “Koruma planları” sadece kentsel, tarihi veya arkeolojik sit alanları için yapılmakta, doğa koruma alanları görmezden gelinerek turizm veya rekreasyon alanı olarak değerlendirilmektedir. “Doğal sit” alanı olan yerler için yönetim planı tanımı getirilmiş olmasına karşın, bakış açısı ve planlanmalarına ilişkin ele alış biçimi değişmemektedir.

Birçoğu sadece kısa dönemli rant kaygısıyla biçimlendirilen planlarda (1/100.000-1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/5.000 Nazım İmar Planı, 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı vb), İmar Kanunu gereği yerleşim alanları içinde ayrılması zorunlu yeşil alanlar ayrılmamakta veya mevcut olanlar rant nedeniyle yok edilmekte ve doğal alanlar kentsel gelişme, orman alanları da yeşil alanlar için rezerv olarak görülmektedir.

Ülkedeki tüm tarım alanlarını, doğal karakteri korunacak alanları, orman içinde özel mülkiyete konu olan arazileri yapılaşmaya açan düzenlemeler yapılmakta, tüm ülke düzeyinde aynı plan karar ve hükümlerinin uygulandığı bir şablon planlama anlayışı uygulamaya koyulmaktadır.

Ormanların fonksiyonu olarak tanımlanan “rekreasyonel potansiyel” kavramı, ekoturizm baskısı altında kitle turizmine hizmet etmeye başlamış; kentlerin yeşil alan ihtiyacının karşılanacağı rezerv alanlar olarak kent ormanı adı altında parça parça yapılaşma alanları içine dahil edilmeye başlanmıştır.

Bu anlayışın farklı yansıması kültürel miras için sözkonusudur. Kentsel mirası oluşturan yapıların tek tek taşıdıkları değerler açısından korunması yerine içinde bulunduğu yerleşme ile uyumlu, o bütünün bir parçası olma özelliğini halen koruyabilen yapıların da korunması ve kullanılması anlayışı mevcut yapı stokunun çok büyük bir bölümünü ilgilendirmesi bakımından önem taşımaktadır. Mevzuatımızda korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olarak tespit ve tescilli yapılan yapı ya da yapı grupları dışında kalan mimari mirasın, bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmesini öngören bir hüküm bulunmamaktadır.

5.31 Planlamada; doğal ve kültürel varlıkların korunmasından çok kullanılmasını öne çıkartan bir anlayışla ele alınma beklentisi

Amacı ne olursa olsun hemen her türlü ve ölçekte yapılan arazi kullanım kararı getiren planlarda veya sektör planlarında (turizm, ulaşım vd), doğal kaynaklar “varlık değeri” olarak değil “**kullanım**” amaçları doğrultusunda ele alınmaktadır. Tarihi ve kültürel alanlar ise gelir getirici bir işe döndürülebilecek nitelikte ise değer görmekte, ilgili yerel yönetimler ancak bu durumda bu alanlara yatırım yapmayı düşünmektedir.

“İmar” kısıcındaki mevcut planlama anlayışını da yanına alarak otuz yılı aşkın süreçte orman alanlarında, makilik alanlarda, yaylalarda, tarım alanlarında, içmesuyu havzalarında çoğu zaman hukuki dayanaktan yoksun olarak arazi vasfında değişikliğe yol açan uygulamalar ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

Planlama için önemli kısıt olması gereken, doğal hayatın devamlılığı için gereken alanlar, ekolojik ve biyolojik açıdan önemli alanlar göz ardı edilerek doğal varlıklara (doğal ekosistemlere) ilişkin veriler, sadece yerleşime uygunluk açısından ele alınmaktadır.

Son yıllarda ortaya çıkan ve büyük ölçüde kabul gören “sürdürülebilirlik” kavramı “koruma” kavramı yerine kullanılmakta, adeta doğal kaynakların kullanım gerekçesini oluşturmaktadır. Özel kanunlarla koruma altına alınan alanlarda korumanın ve sürdürülebilirliğin sağlanması için yapılan planlar bağlı oldukları yasa hükümleri doğrultusunda içerik kazanmakla birlikte, doğal alanların kullanıma açılması için araç haline getirilmektedir.

5.32 Plan yerine projeciliğin tercih edilmesinin, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında yarattığı sorunlar

Piyasa / rant / küreselleşme temelli yaklaşımla biçimlenen ve kamuya ait alanların (ülke topraklarının) tümünü piyasa malına çevirecek olan “Kentsel Dönüşüm Kanunu” tepkiler nedeniyle yasallaşamayınca yeni bir yaklaşım benimsenmiş, “5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu” gibi kentlere özel kanunlar çıkarılmaya başlanmıştır. 5393 sayılı Belediyeler Yasası ve 5366 sayılı yasa kapsamında yapılan kentsel dönüşüm uygulamalarıyla piyasa merkezli dönüşüm modeli, dönüşüm ihtiyacını değil gerçekte rant paylaşımını esas almaktadır. Bu süreç planlamanın bütüncüllüğünü yok etmiş, “projecilik” anlayışı, plan yerine kullanılmaya başlanmıştır.

Planlama yerine projeciliğin öne çıkarıldığı, dar bir çerçevede ve o alanın rantını maksimize etmeyi hedefleyen yaklaşımlar nedeniyle kentin bütünü görmezden gelinmekte, yaşamın korunması hiçe sayılmakta, korumanın tüm problemleri ele alınmadan makyaj uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu anlayış doğal ve kültürel varlıkların korunmasını değil, değerlendirilmesini bir başka ifade ile kullanılmasını hedeflemektedir.

Sadece mühendislik kriterlerinin geçerli olduğu karayolları planlanmasında, topografya, bitki örtüsü, sulak alanlar, yaban yaşam alanları, ekosistemler (özellikle ekosistem bütünlüğü vd. doğal varlıklar) göz ardı edilerek sadece teknik kriterler esas alınmakta, yol güzergahları ve standartları belirlenmektedir.

Bir çok yasada öngörülen plan onanması için gerekli olan “İlgili kurum” görüşleri, yanlış bir uygulamayla, plan kararı olarak kabul edilmektedir.

5.33 Koruma projelerinde koruma alanının belirli bir parçasını (sınırlı bir bölge, sokak sağlıklılaştırması gibi) ele alan, toplumsal yaşamı ve sorunlarını, özgünlüğü, geleneksel değerleri gözardı edip salt estetik kaygı ile fiziksel görünümü düzeltmeye yönelik koruma uygulamalarının yapılması

Tarihi dokulara duyarlı davranan sınırlı sayıdaki uygulama ile daha çok, tarihi yapıların fiziksel görünümünün korunması ve çevrelerin sağlıklılaştırılması yapılmıştır. Bu tür uygulamalarda da, yapılara yeni işlevler verilerek kültürel değerler rant tesisleri haline getirilmekte; o yapının, ya da o bölgenin kullanıcıları sürecin dışına itilmektedir. Bu değişim sürecinde, konut kullanımları rant getirici ticaret birimlerine ya da turizm kullanışlarına dönüştürülmektedir. Bu tür uygulamalarda çoğu zaman bir “soylulaştırma” süreci yaşanmaktadır. Sonuçta, bu tür projelerle, toplumsal boyutu da içerecek şekilde kurgulanmış etkin bir koruma uygulamasından çok, bir bakıma turistler için “seyirlik mekanlar” yaratılmaktadır.

5.34 Yapının / alanın, doğal, tarihsel ve kültürel niteliğine uygun bir işlevle değerlendirilmesi yerine, kısa erimli getiriler uğruna, farklı işlevler yükleyen projeler geliştirilmesi

Korunması gerekli yapılar, kendisinin veya alanın tarihsel niteliğinin olanak verdiği fonksiyonla uyumlu bir biçimde onarılması yerine, baştan belirlenmiş (ki bu, yapının ya da alanın olası en yüksek getirisini sağlamasına yönelmiştir) fonksiyona yönelik olarak restore edilmektedir. Yapının, alanın ekonomik, sosyal ve politik yapısına ve geçmişine ilişkin taşıdığı referansları dikkate alan onarım anlayışı benimsenmemektedir.

Mevcut yapı yoğunluğu m2 olarak arttırılmasa bile, öngörülen fonksiyon yoluyla birim, iş hacmi ve nüfus yoğunluğunun arttırılması nedeniyle yapının taşıdığı iş yükü arttırılmaktadır.

5.35 Doğal ve kültürel varlıklar için getirilen kullanım / işlev kararlarının, alan bütünü için öngörülen plan kararlarıyla uyumsuz olması

Münferit, yapı ya da alan ölçeğinde alınan kararlarla uygun görülen fonksiyonlar, kentin büyüme süreci içinde kestirilemeyen ve denetlenemeyen olası gelişmelere yol açmaktadır.

5.36 Yasalara ve imara uygun olmayan, kamu yararına, planlama ve şehircilik ilke ve esaslarına aykırı kaçak ve düzensiz yapılaşmanın, her sektörde, tarımsal yapıdan, sanayi kuruluşlarına, turizm yatırımlarına kadar genişleyerek adeta geçerli bir sistem haline dönüşmesi.

Doğal değerler ve tarihsel-kültürel değerlerin yok olmasını getirecek karar ve uygulamalar, kente karşı işlenmiş bir suç, bir çevre suçu olarak değerlendirilmemekte ve mevzuat bu yönde caydırıcı yaptırımlar içermemektedir.

Doğal alanların özelliklerini korumak veya devamlılığını sağlamak için yasal düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, yerleşime uygun olmayan hazine arazilerinde 1940'lı yıllarda konut amaçlı başlayan kaçak yapılaşmalar, giderek sanayi, turizm, madencilik gibi farklı kullanımları da içerecek şekilde kıyı alanlarına, verimli tarım arazilerine daha sonra da orman alanlarına, yaylalara yayılarak fiili durum yaratılmıştır.

Planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine, kamu yararına ve imar mevzuatına uygun, afete dayanıklı, insan ve çevre sağlığını gözeten, yaşanabilir kentlere karşı hiçbir kurala uymadan yapılan, yağmalanan yasa dışı yerleşimler tercih edilmektedir. Bu tercihin bu gün orman alanlarının talanının meşrulaştırılmasına kadar getirildiği görülmektedir.

Türkiye'de günümüze kadar sürdürülen tarihsel ve kültürel çevrelerin korunması ve sağlıklılaştırılması (ıslah¹⁵ / sanitasyon¹⁶) politikalarının başarılı olduğunu söylemek olası değildir. Özellikle, 1950 sonrası kırsal alandan kentlere yaşanan göç ve hızlı kentleşme, 1980 sonrasında ikinci konut ve turizm amaçlı kıyı yağması ile 1990 sonrası Doğu ve Güney - Doğu Anadolu Bölgeleri'nden güvenlik ve ekonomik nedenlerle başlayan göç olgusu, kentlerimizin yüzlerce, hatta binlerce yılda oluşmuş dengelerini alt üst etmiştir. Önce varoşlarda başlayan yasal olmayan yapılaşmalar (gecekondular), giderek imar aflarıyla, kentleri sarmış ve günümüzdeki başlıca kentsel sorunlardan biri haline gelmiştir. Kentlerin hızlı büyümesiyle, geleneksel kent dokularında ve tarihsel kent merkezleri üzerinde de aşağıda özetlenen olgular ortaya çıkmıştır:

- "İmar" adı altında geleneksel dokuya uyumsuz yol açma, imar haklarını arttırma vb. koruma ve sağlıklılaştırma hedefi olmayan, hatta tamamen yıkıp ortadan kaldırmayı amaçlayan planlamalar yapılmaktadır.
- Bu planlar doğrultusunda, arsa biriktirme (spekülasyon) amaçlı olarak kentlerde geleneksel kent dokularının (kentsel sitler ve bir kısım gecekondu alanları) yıkılarak yerine dokuya aykırı taban alanları ve yükseklikler ile çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar oluşmaktadır.
- Giderek aşırı yapı ve nüfus yoğunlaşması nedeniyle oluşan ulaşım ve otopark sorunları, çevre kirliliği sorunları, tüm kenti olduğu kadar kent ve kent çeperlerinde kalan doğal ve kültürel alanların tahribini hızlandırmaktadır.,
- Mülk sahipleri geleneksel dokuları terk etmekte, bu alanlar sosyal olarak dönüşmekte, yasadışı eklenti ve kaçak yapılarla dolmaktadır.

Doğal alanların özelliklerini korumak veya devamlılığını sağlamak için yasal düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, yerleşime uygun olmayan hazine arazilerinde 1940'lı yıllarda konut amaçlı başlayan kaçak yapılaşmalar, giderek sanayi, turizm, madencilik gibi farklı kullanımları da içerecek şekilde kıyı alanlarına, verimli tarım arazilerine daha sonra da orman alanlarına, yaylalara yayılarak fiili durum yaratılmıştır. Bu anlayışla planlama esaslarına, şehircilik ilkelerine, kamu yararına ve imar mevzuatına uygun, afete dayanıklı, insan ve çevre sağlığını gözeten, yaşanabilir kentlere karşı hiçbir kurala uymadan yapılan, yağmalanan yasa dışı yerleşimler tercih edilmiştir. Bu tercihin bu gün orman alanlarının talanının meşrulaştırılmasına kadar getirildiği görülmektedir. Kültürel miras açısından değerlendirildiğinde kaçak yapılaşma, gerek kentsel fonksiyonlar ve gerekse tarihi ve arkeolojik alanlar üzerinde aynı baskı ve bozulmaya yol açmıştır.

15 Düzeltme, iyileştirme, Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s. 349.
16 Sıhhi şartları geliştirme, eksik sıhhi tesisatları yerine koyma; bîfzâşshâ; halk sağlığını koruma önlemleri .

5.37 Risk ve doğal tehlikelere karşı hazırlıksız olunması, koruma tedbirlerinin bulunmaması

Ülkemiz doğal ve kültürel varlıkları açısından zengin olduğu kadar doğal tehlikelere ve risklere de bir o kadar açıktır. Ancak ne yazık ki bu konuda ne yasal ne örgütsel anlamda bir hazırlığımız yoktur.

5.38 - 5.75 Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarım Sorunları

o **Biyofizik Çevre ve Teknik Altyapı Sorunları**

Kentlerimizdeki yeşil alanlar yok edilerek doğal dengesi bozulmuş, enerji kullanımını gözetmeyen imar yaklaşımı içinde enerji sıkıntıları yaşanmaya başlamış, kamu ulaşımının eksikliği özel araç ulaşımını hakim kılmış ve altyapının eksikliği ve düzensizliği ile bir türlü bitmeyen kentsel çevreler yaratmıştır. İmar planlaması enerji sakınlı yaklaşımlar yerine salt yeni alanları imara açma dışında bir kaygı duymayan şekilde ele alınmıştır. Yönetimler kamu ulaşımı yerine özel ulaşımı özendirerek kent içi yol ve köprülülük kavşak uygulamalarını hızlandırarak hem çevreyi tahrip etmişler hem de yakıt tüketimini artırmışlardır.

o **Kentlerin Mekân Yapısı, Mimarlığı ve Estetik Değerlerine İlişkin Sorunlar**

Kentin kimliğini oluşturan doğal ve kültürel dokular yok edilmiş, kentlerimizde yaşam kalitesi yüksek mekânlar üretilememiş, yeni kimlikler yaratılmadığı için yer olgusu dışlanmış, tasarım gözetmeyen imar anlayışının sonucu olarak kentlerin mimarlığı ve estetiği gerilemiştir. Sürekli olarak kent çeperlerinin spekülasyona açılması, kentsel dönüşümlerin arazinin rantları üzerine oturtulması, mevcut mekânsal kaliteleri yıpratmış, yeni seçenekler yaratamamıştır.

o **İnsan İlişkileri ve İletişimi Sorunları**

İnsan ilişkileri bağlamında sosyal ve kültürel altyapı eksikliği giderilememiş, toplumsal gruplar arasında dengesizlikler oluşmuştur. Kentlilerin eğitiminde, konu bilgi düzlemine indirildiği için, esas eğitimin (terbiye) kamusal alan bağlamında yapılması gerektiği bir türlü algılanamamıştır.

o **Grup Yaşamına İlişkin Sorunlar**

Yapılaşmış alanlarda, mahalle ve sokak kavramları yitirilmiş, her yaşta kentlilerin bir araya gelebileceği kamusal alanlar zayıflamıştır. Çocukların okullarına yürüyerek gitmelerini sağlayacak düzenlemeler ihmal edilmiş, neredeyse bütün çocuklar okullarına araçlarla gitmek zorunda bırakılmıştır. Aynı konu yeni gelişme alanlarında da yaşanmış, kamusal alana kapalı kapalı cemaatlerin oluşması özendirilmiştir.

5.76 - 5.109 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Planlama Süreci İle İlişkileri

- o Ülkenin temel planlama çerçevesini çizen 3194 sayılı yasa, diğer ilgili yasalar ve kurumsal çerçeve, planlamanın temel işlevi olan eşgüdüm yerine yetki kavgalarına dönüşmüştür.
- o Planlamadan sorumlu İmar ve İskan Bakanlığının yetkilerinin, başka görevler için örgütlenmiş Bayındırlık ve İskan Bakanlığına devredilmesi ve bu işle bir Daire Başkanlığının görevlendirilmesi, öncelikle Merkezi Yönetimin kendi kurumları arasında eşgüdümsüzlük yaratmıştır. 1980li yıllarda Turizm alan ve merkezlerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turizm kanadının, koruma alanlarında Kültür kanadının, Özel Çevre Koruma bölgelerinde

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yetkilendirilmesi, Enerji Bakanlığı'nın yalnızca kendi mantığı ile başlattığı yatırımlar, Karayolları Genel Müdürlüğü'nün gene kendi mantığı içinde düzenlediği karayolu ve otoyol güzergahları herhangi bir eşgüdüm (denetim değil) düzeneği olmadığından, hem çevre açısından hem de yerleşme sistemleri açısından önemli sorunsallar yaratmıştır

- Planlama bilimsel ve nesnel konumunu yitirmiş, Pazar düzeneğinin istemlerini yerine getirme aracına dönüşmüştür. İsteme göre yapılan plan onamaları nesnel koşulları, dolayısıyla tüm toplumun uzlaşabileceği kamu yararını üretmemektedir.
- Günümüzde ise yerel örgütlere bırakıldığı savlanan plan yapma ve onama yetkisi, merkezi kurumlar tarafından daha da paylaşılmış ve Sanayi Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kurumlar kendi belirledikleri alanlarda plan onama yetkisiyle donatılmış, planlamanın temel işlevi olan eşgüdüm ve denetim süreçleri yok edilmiştir.
- İmar mevzuatımızın temel öğelerinden birisi olan bilimsel verilere göre plan yapma, imar programı belirleme, altyapının önceliği, insana göre planlama yapma ilkeleri unutulmuş Pazar düzeneği ve siyasi tercihler ön plana çıkmıştır. Bunun sonucunda, ülkenin mekânsal yapısını oluşturan strateji belirlemelerinde siyasi tercihler daima teknik çözümleri denetlemişlerdir ve denetlemeye devam etmektedirler.
- 3194 Sayılı İmar Yasası ile getirilen en çarpıcı yeniliğin plan onama yetkisinin yerel yönetimlere devri olduğu bilinmektedir. Buna karşın, yasanın getirmeye çalıştığı kapsamlı planlama anlayışı, sonuçta üretilen belgeler imar planı olduğu için bir yenilik getirmemiştir. Bu durumda plan anlayışında bir değişme olmadan imar denetiminin belediyelere devri önemli tartışmalara yol açmıştır. Yerel yönetimler bu yetkiyi sürekli yeni alanları imara açma ve yoğunluk artışları için kullandıklarından, günümüzde eleştirdiğimiz tasarım ve kalite anlayışından yoksun kentsel çevrelerin de ortaya çıkmasına neden olmuşlardır.
- İmar anlayışlı planlama yaklaşımları ekolojik dengeleri dışlamış, doğal kaynaklar ve kıyılar sürekli olarak yapılaşmaya açılma tehdidinde açık bırakılmıştır. Kimi sanayi kullanımlarının yer seçimleri ve hiç bir üretkenliği olmayan ikinci konut gelişimleri bu süreç içinde hızlanmıştır.
- İmar planlaması sürecinin aşılammaması şehir ve bölge planlama, peyzaj mimarlığı ve mimarlık eğitimini de etkilemiş, kimi okullarda verilen eğitim günümüz imar anlayışına dayalı Pazar düzeneğini öğretmenin ötesine geçemez olmuşlardır.
- Şûranın ana temasının nitelikli kentsel bir yaşamın ve mekanın sağlanması ve bunun sürdürülebilmesi üzerine dayandırılması gerektiği ifade edildiği halde, ülkemizdeki planlama sürecinde sürdürülebilirlikten ne kastedildiği dahi tanımlanmamıştır.
- Avrupa kentleri için hazırlanan belgelerde sürdürülebilirliğin koşulları belirlenmekte, fiziksel yapılar ile birlikte insan topluluklarının iktisadi ve sosyal yaşamlarının sürdürülmesi bir planlama sorunsalı olarak görülmektedir. Avrupa Birliği müktesebatını oluşturmaya çalışan ülkemizde bu doğrultuda bir çaba görülmemektedir.
- Küreselleşme olgusu, özellikle büyük kentlerimizde kamu arazilerinin elden çıkartılması pahasına, gösterişçi tüketime yönelen alışveriş merkezleri ile yüksek gelir gruplarının lüks konutlarını (rezidans) barındıran yoğun yapılaşmalara da yol açmıştır.
- Ülkede kullanılan imar planlama yöntemleri, nitelikli kentsel yaşam ve mekan alanları oluşturmakta yetersiz kalmaktadır. Bunun bir nedeni de müellif anlayışı ile sürdürülen imar planlaması sürecidir. Salt imar planlaması anlayışının egemen olduğu bir ortamda mekân planlaması haritacılık ve yönetmeliklerde belirlenen sosyal donatı alanlarının elde edilmesine indirgenmiş, mekânın tasarımı ve yaşamın kalitesi dışlanmıştır.

5.110 - 5.116 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Tasarım Süreci ile İlişkisi (Tasarım Felsefesi)

- Ortak bir kent kimliği oluşturacak tasarım felsefesi gözlenmemektedir.
- Cumhuriyet bir modernleşme projesidir ve geleneği de reddetmeyen bir kimlik oluşturmuştur. Günümüz kentlerinin mimarlığı ise bir temele dayanmayan derlemecilik yüküldür.
- Kentsel tasarım kamuya ait alanlara indirgenmiştir, kentin özel alanlarında salt imara dayalı uygulamalar sürmektedir.
- Kentlerde ise yöre farkı gözetmeyen bir tek tipleşme yaşanmaktadır.
- Sokak ve mahalle kültürü yok olmuş, bunun yerine ya kamusalılığı olmayan kapılı cemaatler oluşmuştur.
- Bütün bu süreçte bir Devlet kurumu olan TOKİ duyarsız davranmaktadır.

5.117 - 5.131 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Kentin Kalitesi İle İlişkisi

- Özel araç öncelikli ulaşım tasarım ve planlaması yapılmakta, kentler hiç bir uygar ülkede olmadığı biçimde özel ulaşımın hakimiyetine bırakılmakta, sürekli alt-üst geçitlerle geri dönüşü olmayan bir kent modeli yaratılmakta, dolaşım yerine ulaşım ön plana çıkartılmaktadır.
- Sosyal altyapı eksiktir ve erişilir değildir. Ülkenin başkentinin düzgün bir konser ve opera salonu bulunmamaktadır.
- Kentlerde çevre kirliliği (koku, toz duman, gürültü), güvenlik ve kentsel standart sorunları bulunmaktadır. Konut standartları ya çok lükstür ya da düşük kalitededir..

5.132 - 5.135 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Mevzuat Sorunları

- Kentsel kalite ve kentsel tasarıma ilişkin bir mevzuat bütünlüğü bulunmamakta, konu Çevre mevzuatının dışına taşınmamaktadır.
- İmar mevzuatı bu konuları kapsamamaktadır. İmar yönetmelikleri ise tasarım ve kaliteyi hedef almamaktadır.
- Gerçek gereksinime göre hazırlanmayan imar planları ve imar programlarının denetlenmemesi, arsa spekülasyonunu özendirilmekte, pahalı ve standartları olmayan bir altyapı ortaya çıkartmaktadır.
- Planlamada bölgeleme yerine arazi kullanımı yeğlenmekte, bunun denetimi ise planlama kurumu tarafından değil işyeri açma izni veren kurumlar tarafından denetlenmektedir. Bunun sonucunda kentlerde ciddi tehlike alanları da (gereğinden çok akaryakıt ve LPG istasyonları gibi) oluşmaktadır.

5.136 - 5.139 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Kurumsallaşma Sorunları

- Kentsel kalite ve tasarımın eşgüdümünü sağlayacak bir otorite bulunmamakta, konu yerel yönetimlerin duyarsız tutumlarına bırakılmaktadır.
- Kent ve mimarlık alanına ilişkin bir organın olmayışı, sorunların Pazar düzeneği – siyasetçi – teknokrat üçgeni içinde yürütülmesi kentsel kalite ve bunun tasarımının kurumsallaşmasını önlemektedir
- Sürekli planlama yerine müellif plancı anlayışının sürdürülmesi, esnekliğe kapalı buna karşın kötü kullanıma açık bir planlama süreci yaratmaktadır.
- Yönetimler arazi geliştiriciler, arbulucular ve arazi spekülörlerine yeterince karşı koyamamaktadır.

5.140 - 5.142 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitimi (Kurumsal Eğitim, Halk Eğitimi)

- İnsan kaynağı bulunmayan, gereğinden çok şehir planlaması okulu açılmıştır.
- Bir çok okul piyasa düzeneğini öğretmekte, eleştirel davranmamakta ve yeni planlama paradigmaları geliştirememektedir.
- Şehir planlamasının diğer mekân tasarımı ile uğraşan disiplinlerle (mimarlık, peyzaj, sanat, vb.) arasındaki bağlar zayıflamıştır.
- 1960lı yıllarda okul sorası eğitim veren bir niteliğe sahip olan kamu kurumları bu yeteneklerini yitirmişler, planlama iş takibine dönüşmüştür.
- Özel alanda çalışan şehir plancıları kuramla ilişkilerini kesmekte, çok beceri istemeyen bir süreci aşamamaktadırlar.
- Kalite ve tasarım konularında halk eğitilmemekte, planlardan herkesin beklentisi imar getirisi ile sınırlanmaktadır.

SORUNLAR	
No	Tanım ve Kavramlara İlişkin Sorunlar
5.1	İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında yer alan korumaya ilişkin tanım ve kavramların çakışma, çelişki ve eksiklikler içermesi.
5.2	Tanım ve kavramların açılımında korumaya öncelik verilmemesi.
5.3	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramların, farklı kurumların / yetki organlarının beklentilerine bağlı olarak, farklı yorumlanması, içeriklerinin farklı doldurulması (Doğal ve kültürel varlıkların, varlık değeri yerine "kaynak" ya da "kullanım değeri"nin ön plana çıkarılması).
Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	
5.4	Ülkemizde kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili mevzuatın çok dağınık ve karmaşık olması, uygulamada yetki ve sorumluluklarda çakışma ve çelişkiler yaratması Mevzuatta sık sık değişikliklere gidilmesi nedeniyle korumanın kurumsallaşamaması (Bkz.8.7)
5.5	Son dönem yapılan yasal düzenlemelerin korumadan çok kullanmaya ve yenilemeye vurgu yapması, mevcut mevzuatta kamu yararından çok yatırımcıların taleplerini öne alan değişikliklere gidilmesi
5.6	Yerel ve merkezi yönetimlerin koruma konusundaki kısıtlamaları aşmak için yeni yasal düzenlemeleri araç olarak kullanması.
5.7	Koruma mevzuatında, korumayı özendirmekten çok yasakçı yaklaşım izlenmesi
5.8	Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması için Uluslararası Mevzuattan yararlanılmaması.
Finansman Açısından Karşılaşılan Sorunlar	
5.9	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yetersizliği
5.10	Mevcut kaynakların paylaşımında, politik öncelik ve tercihlerin önem kazanması
5.11	Kamu fonlarının kullanımında yerindelik denetimin yapılmaması
5.12	Mevcut olanaklar (teşvik ve muafiyetler) konularında, toplumun değişik katmanlarının bilgilendirilmemesi
Örgütlenme Açısından Karşılaşılan Sorunlar	
5.13	Anayasa ile güvence altına alınmış olmasına rağmen korumanın bir devlet politikası haline dönüşmemesi, ülkenin bütüncül bir doğal ve kültürel çevre koruma politikasının bulunmaması, ülke önceliği haline gelememesi
5.14	Kurumların, tek sektör hedefli gelişmeleri benimsemeleri ve bu hedeflerin koruma yaklaşımları ile çelişmesi.
5.15	Koruma alanında çok parçalı bir yönetimin varlığı ve bunlar arasında eşgüdümün kurulamamış olması.
5.16	Koruma Bölge Kurullarının özerkliğinin ve bilimsel niteliğinin tartışılır hale gelmesi
5.17	Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli teknik personel eksikliği ve mevcut kadroların bilgi birikimlerinin yetersizliği, bu nedenle yeterli nitelik ve nicelikte koruma projesi üretememeleri

5.18	Yerel yönetimlerin bütçe yetersizliklerini gerekçe göstererek, doğal ve kültürel varlıkları toplumsal değer olmaktan çıkarak alınıp satılabilir bir meta olarak görme anlayışı
5.19	Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak yetersizliği.
Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine Yönelik Sorunlar	
5.20	Ülke doğal ve kültürel varlıklar envanterinin tamamlanmamış olması
5.21	Doğal ve kültürel varlıkların / alanların tespitinde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunması ve kararlarda sık sık değişiklik yapılması nedeniyle kurumların ve koruma kavramının inandırıcılığını yitirmesi
5.22	Doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu alanların niteliklerinin aynı olacağı varsayımına dayandırılarak aynı müdahale tanımlanmasının getirdiği sorunlar
Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Sorunlar	
5.23	Doğal ve kültürel varlıkların tamamının, bedelinin ödenmesi halinde kullanılabilir / tüketilebilir alanlar olarak algılanması
5.24	Doğal ve kültürel varlıkların kaynak olarak değerlendirildiğinde, rantların topluma geri döndürülememesi,
5.25	Koruma plan-proje ve uygulamalarında insan ve toplumsal yaşamın gözardı edilmesi, uygulama sonrasında kullanıcıların alan dışına itilmesi
5.26	Kentsel tarihi bölgelerinin giderek çöküntü alanı haline gelmesi, kent yoksullarının bu alanlara yerleşmesi
5.27	Merkezi ve yerel yönetim kurumlarının yeterli koruma kültürüne sahip olmaması, halkın koruma konusunda bilgisiz ve bilinçsiz olması
Planlama / Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar	
5.28	Kamusal yararın öne çıktığı kapsamlı kentsel ve bölgesel planlama yaklaşımının terk edilmesi.
5.29	Kademeli bütüncül planlama anlayışının aşınması.
5.30	Planlama politikaları içinde doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının içselleştirilmemiş olması
5.31	Planlamada;doğal ve kültürel varlıkların korunmasından çok kullanılmasını öne çıkartan bir anlayışla ele alınma beklentisi
5.32	Plan yerine projeciliğin tercih edilmesinin, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında yarattığı sorunlar
5.33	Koruma projelerinde koruma alanının belirli bir parçasını (sınırlı bir bölge, sokak sağlıklılaştırması gibi) ele alan, toplumsal yaşamı ve sorunlarını, özgünlüğü, geleneksel değerleri gözardı edip salt estetik kaygı ile fiziksel görünümü düzeltmeye yönelik koruma uygulamalarının yapılması.
5.34	Yapının / alanın, doğal, tarihsel ve kültürel niteliğine uygun bir işlevle değerlendirilmesi yerine, kısa erimli getiriler uğruna, farklı işlevler yükleyen projeler geliştirilmesi
5.35	Doğal ve kültürel varlıklar için getirilen kullanım / işlev kararlarının, alan bütünü için öngörülen plan kararlarıyla uyumsuz olması
5.36	Yasalara ve imara uygun olmayan, kamu yararına, planlama ve şehircilik ilke ve esaslarına aykırı kaçak ve düzensiz yapılaşmanın, her sektörde, tarımsal yapıdan, sanayi kuruluşlarına, turizm yatırımlarına kadar genişleyerek adeta geçerli bir sistem haline dönüşmesi.

5.37	Risk ve doğal tehlikelere karşı hazırlıksız olunması, koruma tedbirlerinin bulunmaması (Bkz.4.29)
Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarım Sorunları	
5.38	Planlamada programlama eksikliği-Savurganlıklar
5.39	Kademelenme
5.40	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Gelir dağılımının dengesizliği
5.41	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Kamunun “kültür” yatırımı için ayırdığı payın yetersizliği
5.42	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar: Eksik rekabetçi ve içe dönük kapitalist yapının(rekabetçi olmayan: kartel oluşumu ve tröst oluşumuna yol açan yapı) çağdaş kentleşme, kentleşme ve sosyo-kültürel mekan üzerindeki baskısı Bu baskının kentsel dönüşüm kavram ve anlamına aykırı dönüşüm projeleri üretmesi Bu baskının yol açtığı; şişen, yayılan, birbirine eklenen kentsel yığışmalarda mekanın 'kentsel' bağlamda üretilmemesi
5.43	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Sosyo-kültürel alanda bize özgün bir felsefenin ve buna dayanan bir siyasanın oluşturulamamış olması, Cumhuriyet döneminde var olan felsefenin günümüzde terk edilmiş olması
5.44	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentin kültürel üretme kaynaklarının nüfusa oranlı olarak artırılamaması
5.45	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Yerleşmelerin salt konut alanı olarak algılanması, farklı sosyal yapılar arasındaki uyumun, uygulanan politikalarla yok edilmesi
5.46	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentlerimizin sosyo- kültürel kaynaklarının değerlendirilememesi, kentin sosyal ve kültürel donatılarında eksiklik
5.47	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkezi yönetimler-yerel yönetimler arasında iletişim ve eşgüdüm ve denetiminin kaybolmuş olması
5.48	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Yöneticilerin uzmanlık gerektiren konulardaki eğitimsizlik ve deneyimsizliği.
5.49	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerde son zamanlarda ekonomik yapının da etkisi ile giderek yoğunlaşan nazım(ana) plan kararları ve kentsel tasarım gerekliliği yerine 'mevzii' ve tadilat planı anlayışı
5.50	Kentsel çevre sorunları: Altyapı siyasalarının bulunmayışı
5.51	Kentsel çevre sorunları: Yerüstü ve yeraltı su kaynakları üzerindeki gelişme baskısı ve Kentsel toprakların ve bitki örtüsünün kaybı (ekolojik bozulma)
5.52	Kentsel çevre sorunları: Havanın, suyun, toprağın kirlenmesi
5.53	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre ve biyolojik çeşitliliğe ilişkin sorunlar
5.54	Kentsel çevre sorunları: Katı atık yönetiminin yapılamaması
5.55	Kentsel çevre sorunları: Sera etkisi ve kuraklık belirtileri karşısında önemli birer kaynak olan pissu atık tesisleri kurulumu ve geriye dönüşümü ile yağmur suyu toplanmasının ihmali

5.56	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre sorunlarına uzun erimli ekolojik sorunlar olarak bakılmaması
5.57	Ulaşım sorunları: Kent merkezleri başta olmak üzere tüm kentte hızlanma eğilimlerinin artması
5.58	Ulaşım sorunları: Özel otomobil başta olmak üzere motorlu taşıtın ön plana çıkartılması sonucu olarak günlük yolculuklarda yol ağının verimsiz kullanılması; yol ağındaki yetersizliklerin yeni yol yapımı, kavşakların kat'a alınması, "yol genişletmesi" olarak bilinen ancak yolda yaya aleyhine taşıt'a ayrılan kesimin genişletilmesi gibi 'eskimiş ve kente uyumsuz yöntemlerle ile giderilmesine çalışılması
5.59	Ulaşım sorunları: Ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde düşünülmeden dar çerçevede ele alınması
5.60	Ulaşım sorunları: Taşıt-odaklı ulaşım yaklaşımı; ulaşımın "yol yapım mühendisliği" olarak görülmesi; projelerin çevresel etkilerinin göz ardı edilmesi
5.61	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: Geçmiş kültür dönemlerinin izlerinin silinmeleri
5.62	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: Eski kent imgelerinin yitirilmesi, yeni kent bölümlerinde hazır kalıpların kullanılmasından dolayı çağdaş imgelerin oluşturulamaması
5.63	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: Kent kimliği yerine ideolojik kimliklerin ön plana çıkarılması
5.64	Görsel dünyanın sorunları: Kentin imgelerine ve kimliğine ilişkin sorunlar: kent için tarihsel anlamı olan "eski kent" imgelerinin yitirilmesinden dolayı kent kimliğinin vurgulanamaması; kentkimliği-sosyo kültürel ortam-kentsel bütünleşme ilişkilerinin anlaşılabilmesi
5.65	Kamusal mekânın sorunları: Kalitesiz, sağlıksız ve güvenliksiz mekanların giderek çoğalması
5.66	Kamusal mekânın sorunları: Kentlerde yaya ve insanın dışlanması
5.67	Kamusal mekânın sorunları: Yeni sosyo-kültürel alanların yaratılmaması
5.68	Özel alana ilişkin mekân sorunları: Kentsel tasarım eğitiminin geliştirilmesi
5.69	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel peyzaj envanterlerinin ve planlarının olmaması.
5.70	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel açık/yeşil alan sistemlerinin oluşturulamaması
5.71	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kent iklimi ve havasının bozulması
5.72	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kente kaynak teşkil eden yeraltı sularının korunamaması
5.73	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları: Kentsel peyzajın giderek sert peyzaja dönüşmesi; yeşil dokunun giderek kaybolması veya yoğun yapılı çevreden uzaklaştırılması
5.74	Planlama ve tasarım anlayışından kaynaklanan sorunlar: Planlamanın "imar parseli üretme", tasarımın da "estetik" etkinliğine indirgenmesi

5.75	Planlama ve tasarım anlayışından kaynaklanan sorunlar: Kentsel tasarım'ın imar mevzuatı içinde yer almaması
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Planlama Süreci ile İlişkileri	
5.76	Nüfus - işgücü dengesi sorunları: Barınma-çalışma ilişkisinin sağlanamaması
5.77	Nüfus - işgücü dengesi sorunları: Sosyo-kültürel özeklerin oluşturulmaması
5.78	Kentsel kademeleşmeye ve kentsel yığılmaya ilişkin kalite ve tasarım sorunları: Kentsel kademelerin belirsizliği, durağanlığı ve aynı yaklaşımların farklı büyüklükteki kentlerde uygulanması
5.79	Kentsel kademeleşmeye ve kentsel yığılmaya ilişkin kalite ve tasarım sorunları: Kentsel yığılmanın denetimsizliği ve olumsuz etkileri
5.80	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ağırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Yüksek düzeyde kesinliğe dayanan ulusal düzeyde aynılık getiren anlayışın tüm kentlerde yaygınlaşması
5.81	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ağırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Toplumun değişen önceliklerinin, farklı gereksinimlerinin göz ardı edilmesi
5.82	Ekolojik, ekonomik ve sosyal ağırlıklı planlama yerine imar planı anlayışı: Tüm farklılıkların aynılaştırılarak tektipleştirilen kentsel mekanlar sunulması
5.83	Tasarım yoksunu imar planı anlayışı: Kenti bir bütün olarak algılamak yerine, kent parçalarına ve tek tek parsellere odaklanmak
5.84	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilememesi: Kentlerin farklı parçalardan oluşan bir bütün olarak algılanmaması sonucunda, her kentte kentin bütünü'nün aynı şekilde üretilmeye ve biçimlendirmeye çalışılması ...TOKİ uygulamalarında olduğu gibi...
5.85	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilememesi: Mekan tasarımının yaşama kültürüne göre çözümlenmemesi
5.86	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Kent içinde farklı bölge tanımlarının ve bu bölgelere yönelik farklı yapılaşma ilkeleri ve kurallarının oluşturulamaması
5.87	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Bölgesel sınırların, ağırlıklı idari yapılanmaya odaklanmış olması
5.88	Kentsel yapılı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Planlama sürecinde yöre özelliklerinin enerjinin verimli kullanılmasına yönelik kararlar geliştirilememesi
5.89	Kentsel yapılı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Doğaya uyumlu tasarım yapılmaması
5.90	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması: Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Kentlerdeki açık alanların, özellikle de yeşil alanların çoğunlukla "artık alan" ya da "zayıf" olarak görülmesi ve yapılaşma baskılarına açık hale getirilmesi

5.91	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması: Kentlerdeki açık alanların yönetmelik hükümlerinde belirtilen niceliksel değerler (kişi başına düşen yeşil alan miktarı vb.) doğrultusunda üretilmesi kentlerdeki boşluk-doluluk dengesinin ve sürekliliğinin tasarlanmaması
5.92	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Açık/yeşil alanların rant amaçlı rezerve yapı alanları olarak görülmesi
5.93	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Kentsel açık/yeşil alanların toplumun ortak paydası olmasının, toplum tarafından benimsenememiş olması
5.94	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi: Tasarımda ana kriterin, öncelikli olarak EMSAL hesabına indirgenmiş olması
5.95	Merkezlerin çökmesi: Merkezlere seçenek olarak AVM'lerin gelişmesi sonrasında merkezlerin nitelik değiştirerek işlevsel ve fiziksel olarak çöküntüleşmeye başlaması
5.96	Merkezlerin çökmesi: Yayaların merkezden dışlanması
5.97	Merkezlerin çökmesi: Taşıt trafiğinin kent merkezlerinde hızlanması
5.98	Merkezlerin çökmesi: Merkez özelliği kazandırılan Anıt, Meydan vb. Unsurların yok edilmesi.
5.99	Merkezlerin çökmesi: Yeni kent bölümlerinin geçmiş içinde yaratılmış sosyal-kültürel merkezlerle, kültürel kimlik alanları ile ilişkisinin kurulamaması
5.100	Alt merkez kavramının AVMLere indirgenmesi: Kent içindeki dengeli bir ekleme ve buna göre bölgelerin oluşturulmamasından dolayı sosyo-kültürel zenginliklerin topluma sunulmamasından dolayı, yalnızca uygun büyüklükteki parsellerde AVM'lerin gelişmesi ve merkez kavramının giderek parçalanarak özelliğini yitirmesi
5.101	Bütüncül imar programı uygulamasına geçilmemesi: Süreç yönetimi kavramının plan uygulama süreçlerine yerleşmemesi ve önceliklerin tanımlarının yapılamaması.
5.102	Bütüncül imar programı uygulamasına geçilmemesi: Geleceğin bugünden total olarak ayrıntılı biçimde planlanması ve tasarlanması
5.103	18. maddeye üçüncü boyutun katılamaması: İmar uygulanmasının parsel biçimlendirmesiyle kısıtlanması ve benzer parsellerin üretilmesi. Parseller arasındaki ilişkinin göz ardı edilmesi
5.104	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmemesi: Kentsel mekanın biçimlendirilmesinin bir süreç yönetimi olarak algılanamaması ve mekanın farklı niteliklerine yönelik farklı tasarım ilkeleri üretilmemesi

5.105	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmemesi: Önceleri kısmen var olan tasarım rehberlerinin geliştirilmemesi, göz ardı edilmeleri
5.106	Tasarım rehberlerinin (guide, compendium) geliştirilmemesi: Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ilgisizliği
5.107	Mahalle ölçeğinde farklı yaş gruplarının özellikleri dikkate alınmadan yapılan uygulamalar
5.108	Kapılı cemaatlerin özendirilmesi: Kentten ayrıştırılmış yeni yerleşim biçimlerinin yaygınlaşması
5.109	Kapılı cemaatlerin özendirilmesi: Kapılı toplulukların yaygınlaşmasının kentsel yabancılaşmayı teşvik ederek, kent mekanlarının kullanımı ve kentsel bütünleşme'ye olumsuz etkisi
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Tasarım Süreci ile İltisati (Tasarım Felsefesi)- Kenti tekrar insani bir yaşam mekanı yapmak!	
5.110	Tek mülkiyet ve çok mülkiyette kalite ve tasarım sorunları: Kullanım biçimlerinin netleştirilememesi
5.111	Kent kültürüne ilişkin sorunlar: Kültürün geleceğe ilişkin tanımlanamaması
5.112	Farklı yörelerdeki kentlerin ayrışması sorunları:
5.113	Özel ulaşımın hakimiyeti: Her gün trafiğe katılan araç sayısallığının yarattığı kaos
5.114	Kamusal ulaşım ve yaya önceliğinin geliştirilememesi: Araca verilen öncelik
5.115	Geleneksel sokak ögesinin tüm değerleri ile unutulması
5.116	Yeni gelişme alanlarında sokağın önemsenmemesi imar değişiklikleri sonucu mevcut dokudaki güçlü sokak-bina ilişkisinin zayıflatılması: Bina-sokak ilişkisinin kurulmaması Yapılaşmaya sektörel ve segmentel bakış açılarının giderek egemen olması İmar yasası ile getirilen "çıkılmaz sokak yapılamaz" yasağının anlamsızlığının anlaşılabilmesi, 'izgara düzen' adalama, parselasyon ve yol kararlarının bu tür olumsuzluklara yol açması
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Sorunlarının Kentin Kalitesi ile İltisati	
5.117	Araç öncelikli ulaşım tasarım ve planlaması
5.118	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında karayolu ve taşıt odaklı anlayış
5.119	Yenilenemeyen enerji kaynaklı ulaşım türlerine öncelik tanıyan planlama anlayışı

5.120	Kentsel merkez ve alt merkezlerde yaya öncelikli düzenlemelerin yetersizliği
5.121	Sosyal altyapının eksikliği ve dengesiz dağılımı: Donatıların (yeşil alanlar, spor alanları, okullar, sağlık tesisleri vb.) kent mekanında dengesiz dağılımı
5.122	Teknik altyapının sonradan ve yanlış kurgulanması: Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : -Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmaması -Teknik altyapı planlaması sırasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmaması Kentsel ekolojik döngünün, girdi ve çıktılarının yeterince anlaşılabilmesi ve değerlendirilememesi
5.123	Kentin mimarlığının oluşturulamaması: Yönetmeliklerin bu amaca uygun hazırlanmaması
5.124	Kalabalıklaşma:
5.125	Eskime:
5.126	Sağlıklı insanlar dışındaki toplumu (dezavantajlı gruplar/engelliler) göz önünde bulundurmeyen planlama/tasarım yaklaşımı: Engelli, ve hastaların tasarımda gözardı edilmesi . Bina girişleri dahil, kentsel mekan düzlem ve donatılarının engelsiz mekan tasarım ilkelerine göre düzenlenmemiş olması
5.127	Çevre kirlenmesi kaynaklı sorunlar (koku, duman, toz, gürültü vb.):
5.128	Görsel kirlenme ve estetik sorunları
5.129	Güvenlik: Kentlerde güvenlik yoksunu alanların giderek artması
5.130	Aydınlatma: Bilinçdışı uygulamalar
5.131	Konuta sadece niceliksel bakış (Örnek TOKİ uygulamaları)
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Mevzuat Sorunları	
5.132	Kent parçalarına yönelik strateji ve tasarım yoksunluğu:
5.133	Bölgeleme anlayışının kavramsallaşamaması:
5.134	Kent karakteri oluşturacak yönetmeliklerin üretilmemesi:
5.135	Çeşitli kurum ve kuruluşların sorumluluğunda olan planlama mevzuatının parçacı bir anlayışta olması, çok sayıdaki tekil yasal düzenlemenin birbirleriyle ilişkisinin kurulması ve bütünlleştirilmesine yönelik yasal çalışmaların yapılmaması

Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarıma İlişkin Kurumsallaşma Sorunları	
5.136	Bu sürecin eşgüdümünü sağlayacak bir otoritenin eksikliği: Kent planlaması, kentsel tasarım ve mimarlık alanına ilişkin akademik, araştırma ve şgüdümle ilgili bir kurumun olmayışı, sorunların pazar düzeneği-siyasetçi-teknokrat üçgeni içinde yürütülmesi “kentsel kalite” ve bunun tasarımının kurumsallaşmasını önlemektedir
5.137	Bu sürecin eşgüdümünü sağlayacak bir otoritenin eksikliği: Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk karmaşasına ek olarak, kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğu olması
5.138	Proje yönetimlerindeki aymazlık ve açmazlıklar
5.139	Aktörlerin belirsizliği - arazi geliştirmeciler, arabulucular:
Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitimi (Kurumsal Eğitim, Halk Eğitimi)	
5.140	Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık alanında aynı dilin konuşulamaması.: Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık eğitiminde ortak bir dilin oluşturulamaması
5.141	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusundaki kurumsal görev ve sorumluluk boşluğu : Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite-meslek odası-Bakanlıklar-yerel yönetim ilişkisinin kurgulanması, yasal ve eşgüdümü ilgilendiren yönetsel bir içeriğe kavuşturulması SBF gibi yönetici yetiştiren eğitim kurumlarına kent, mimarlık kentbilim, mimarlık, estetik ve kültür derslerinin konması
5.142	Tasarımda taklitçilik: Tasarımda taklitçiliğin tuzağına düşülmekte, eklettik bir mimarlık ortamı yaratılmaktadır.

B. STRATEJİLER

Tanım ve Kavramlara İlişkin Stratejiler:

5.1.1 Farklı mevzuatlardaki çakışma, çelişki ve eksikliklerin giderilerek terminoloji bütünlüğünün sağlanması.

5.2.1 Farklı mevzuatlarda korumaya ilişkin tanım ve kavramların (somut olmayan değerleri, kırsal miras, endüstri mirası, cumhuriyet dönemi mimari mirası vb. değerleri de içerecek biçimde) ve bunları oluşturan ölçütlerin gözden geçirilmesi.

5.3.1 Doğal ve kültürel varlıkların “kaynak” ya da “kullanım değeri” olarak değil “varlık değeri” olarak tanımlanması

5.3.2 Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunmasına İlişkin Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Stratejiler

5.4.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda sorun yaratan düzenlemelerin tespit edilmesi.

5.4.2 Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili ulusal mevzuatta dağınıklığın, yetki ve sorumluluklardaki çakışma ve çelişkilerin giderilmesi,

5.4.3 Farklı koruma statüsü uygulamalarında öncelikli mevzuatın hangisi olacağına açık hale getirilmesi.

5.4.4 Koruma mevzuatının da yoruma açık olmayan, nesnel hedeflere ve adil uygulamalara olanak tanıyacak biçimde ele alınması.

5.5.1 Yasal düzenlemelerde korumanın odağa alınması.

5.7.1 Taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruduğu ölçüde özendirileceği bir anlayışın getirilmesi.

Ülkemizde, koruma konularında genelde özendirmekten çok, yasaklama yaklaşımları izlenmektedir. Koruma salt yasaklama olarak algılanmamalı, taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruyabildiği ölçüde özendirilmesi esas alınmalıdır. Korumada katı kurallar ve yasakçı yaklaşımlarla oluşturulmuş ceza hükümleri yerine, temel evrensel ilkelere bağlı ama gelişmeyi izleyebilen bir tutumla gerçekleştirilmeli; esnek, uygulanabilir ve çevre verilerine duyarlı çözümler üretilmelidir

5.8.1 Ulusal mevzuatın, ülke çıkarları gözetilerek uluslararası mevzuatla uyumlaştırılması

Finansmana İlişkin Stratejiler

5.1.1 Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli hale getirilmesi, yeni ve etkin fonların oluşturulması

Doğal ve kültürel varlıkların tarihsel sürekliliği için finansman modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Almanya, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya, Belçika, Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinde tespit ve tescil işleminden uygulama aşamasına kadar tüm aşamalarda gerekli finans ve vergi kolaylıklarının sağlanması korumanın gerçekleştirilmesinde önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelerinin korumaya finansman destekleri ekte verilmiştir.(Ek 4)

Ülkemizde de korumaya ilişkin yeni ve etkin fonların oluşturulması, koruma konusundaki kaynakların çeşitlendirilmesi ve artırılması gerekmektedir.

5.1.2 Korumada aczi olan korunması gerekli taşınmaz sahiplerine yeterli kamu desteğinin verilmesi

Korumanın ekonomik yapısı (onarımın zor ve pahalı olması, yapıların dayanıksız, eski, günün koşullarına uyumsuz olması gibi) göz önünde bulundurulduğunda, finansal desteğin yetersiz olduğu ve varolan ulusal ve uluslararası kaynakların işletilemediği bir ortamda, gelir seviyesi düşük korunması gerekli taşınmaz sahiplerine, kredi yardımı dışında farklı kaynak yardımlarını kapsayan yeterli kamu desteğinin verilmesi

5.9.3 Korumaya ilişkin finansman kaynaklarının kullanılabilir kılınması ve erişilebilir olması

Korumada kullanılacak kaynakların işletilebilmesi için öncelikle toplumun tüm kesimleri tarafından bu kaynakların hangi nitelik ve türde, nasıl kullanılacağına ilişkin bilgi sahibi olması gerekmektedir. Aksi takdirde varolan kaynakların kullanılmadan atıl durumda bekletilmesi sözkonusu olacaktır. Daha sonra ise kullanılacak vaziyetteki kaynağa erişimin kolay ve erişilebilir olması gerekmektedir. Bu amaçla kaynaklara ulaşımında, ihtiyacın gerektirdiği biçim ve miktarda, ağır ve bürokratik adımlar azaltılmalıdır.

5.10.1 Kaynak kullanımı stratejilerinin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak belirlenmesi

Kaynakların kullanımında ülkesel düzeyde genel, yerel ölçekte ise yerel farklılıklar özelinde; kaynak dağılım esasları, kaynak kullanma kriterleri, kaynakların kime nasıl kullanılacağı belirlenmelidir.

5.10.2 Kaynakların bilimsel esaslara dayalı ölçütler doğrultusunda kullanılması

Kaynak kullanımını gerektiren “varlık değeri” ve “yapının kötü bir durumda olması” gibi genel verilerin yanı sıra doğal ve kültürel varlığın içinde bulunduğu bölgesel yapısını da (kültürel, sosyal, teknolojik, coğrafik verileri gibi) dikkate alan, kaynak ihtiyaç türünü belirleyen bilimsel ve nesnel ölçütler oluşturulması gerekmektedir. Böylece ülke kaynaklarına ve önceliklerine koşut yerel niteliklere özgü oluşturulan ölçütler doğrultusunda doğal ve kültürel varlığın aynı yardım, maddi yardım, teknik yardım ya da proje yardımı gibi ne tür bir kaynak kullanımı ihtiyacı içinde olduğu tespit edilerek, sözkonusu kaynakların kullanımı da yine aynı esaslara sağlanacaktır. Aynı zamanda bürokratik ve ağır işleyen sistemde etkin hale getirilmiş olacaktır.

5.11.1 Kamu fonlarının uygulama sonuçlarının, konuyla ilgili kurumlar tarafından “kamu yararı” odaklı olarak denetlenmesi

Doğal ve kültürel varlıkların korunması, piyasa ekonomisi içinde, kent için ticari bir unsur

olmanın ve turizm sektörünü desteklemenin ötesinde tarihsel, doğal ve kültürel sürekliliğin sağlanması için toplumsal yararı gözeten uygulamaları zorunlu kılmaktadır. Koruma kişiyi değil toplumu öne almaktadır. Dolayısıyla sözkonusu varlıklara ilişkin hem kamu kaynaklarının kullanılmasında hem de uygulama sonuçlarında merkezi ve yerel idarelerce “ kamu yararı” ilkesini odağa alan denetimlerin yapılması gereklidir.

5.11.2 Yönetmelik ve parasal etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması

Kaynakların amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayabilmek için örgütsel düzeyde fonların kullanımından sorumlu kurumların ve yaptırım araçlarının belirlenmesi, sözkonusu yapılanma ve kaynakların amacı dışında kullanılmasına olanak veren kurum ve/veya kişilere gerekli cezaların verilmesinin mevzuatla güvence altına alınması gerekmektedir. Bu da kaynak dağılımında nesnel ölçütlerin oluşturularak, kaynakların doğru ve zamanında aktarılmasını zorunlu kılmaktadır.

5.12.1 Kaynak ve fonlara ilişkin olarak ilgili tüm aktörlerin (kurum-kuruluş, STK, halk, kullanıcı ve diğerleri) bilgilendirilme kanallarının oluşturulması

Koruma alanlarına ilişkin mevcut mevzuat ve uygulama, korumaya engel olan, katılımı gözdardı eden ve sahiplendirmeyen bir durum sergilemektedir. Dolayısıyla korumanın kültürel sürekliliğin sağlanması; yasal olarak zorlayıcı, katılımcı, bütün yerel idareler-merkezi yönetim ve halk tarafından benimseyici, koruma ve gelişmeyi amaçlayan koruma politikası içinde değerlendirilmelidir. Kullanıcı ve mülk sahibini, yörede yaşayan halkı ve sivil toplum örgütlerini korumanın dışında tutan bir anlayışla doğal ve kültürel varlıkların korunması mümkün değildir. Bu kapsamda koruma bilinci ve eğitiminin bir adımı olarak da tüm merkezi ve yerel aktörleri içine alan bilgilendirme toplantıları ve organizasyonları ile finans kaynaklarına ulaşabilme koşul ve kriterleri hakkında farkındalık sağlanmalıdır.

Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Stratejiler

5.13.1 Kurumların uygulamalarında kültürel ve doğal varlıkların korunması konusunda duyarlılığın artırılarak önceliğin sağlanması; Bütüncül bir ülke mekansal ve kültürel politikası oluşturulması

Sağlıklı ve dengeli yerleşme politikalarının temelini; ulusal kaynaklarımızı ve bu bağlamda, mevcut doğal ve tarihi-kültürel değerlerimizi koruyarak geliştirmek oluşturmalıdır. Son dönemlerde gündeme getirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler bu bakış açısı ile gözden geçirilmelidir.

5.14.1 Kurumların sektör geliştirme hedeflerinin, koruma yaklaşımlarıyla çelişmesi durumunda koruma hedeflerinin önceliğinin sağlanması ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi

5.15.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümün sağlanması.

Ülkemizde merkeziyetçi yönetim yapısı, paylaşmayı otorite eksikliği olarak gören, katılımı işine karışmakla koşut tutan, bilgi alışverişini bilgisizliğin bir göstergesi olarak görüp kaçınan yaklaşımlar nedeniyle, karar alma süreçlerinin çeşitli aşamalarından kurul / kuruluşlar ve halk arasında, bilgi sağlama, danışmanlık ve işbirliğinin geliştirilmesi mümkün olamamaktadır. 5226 sayılı Yasayla bu konuda olumlu bir adım atılmış ve Koruma Amaçlı İmar Planlarının

onay aşaması öncesinde iki halk toplantısı yapılması öngörülmüşse de, uygulamada sadece bilgi aktarımının yapıldığı çoğunlukla da biçimsel olarak yapılan toplantılara dönüşmüştür.

5.16.1 Koruma Bölge Kurulları Bakanlıklar üstü, siyasi iktidarlardan etkilenmeyecek bir yapıya kavuşturulmalı, özerkliği yasal güvenceyle korunmalı

2863 sayılı yasa ile koruma konusunda karar almaya yetkili organ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları olarak tariflenmiştir. Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili kararların bilimsel ve özerk kurullarca alınması, ilkesel olarak doğru bir yaklaşımdır. Bu nedenle gerek Yüksek Kurulun gerekse Koruma Bölge Kurullarının özerkliğini zedeleyecek nitelikte üye ataması yapılmasını engelleyecek, konusunda uzmanlaşmış ve deneyimli, tarafsızlığı tartışılmayacak nitelikte kişilerin Kurul üyeliğine getirilmesini sağlayacak hükümlere yasal düzenlemelerde yer verilmelidir.

Karar alma yetkisine sahip olmasına karşın denetleme ve takip etme yetkisinin Belediye sınırları içinde Belediyenin, dışında ise Valiliğin yetkisinde olması, ilgili kurumların denetleme konusunda yetkin personele ve yeterli donanımına sahip olmaması, kurumlar arasında koordinasyonun sağlanamaması nedenleri ile karar - uygulama – denetleme süreçleri sağlıklı bir biçimde çalışmamaktadır.

Koruma Bölge Kurullarının yapısına ilişkin öneriler

- İlke kararları, koruma uygulamalarının aynılaştırılmasını değil, koruma felsefesinin ve anlayışının genel çerçevesini çizmeyi hedefleyen bir içerikte olmalıdır.
- Gerek Yüksek Kurul ve gerekse Koruma Bölge Kurullarında üyeler, siyasi erki ve çıkar gücünü temsil edici olmaktan çıkarılmalı, baskılardan korunmalıdır.
- Koruma Bölge Kurulu üyelerinin tamamı, uzmanlığını almış akademik çevrelerden seçilmelidir.
- Kurullar bu yönde aldığı kararlar hakkında halkı bilgilendirebilmeli, kararların nedenlerini açıklayabilmeli, bu yönde kısıtlamalar getiren mevzuat, değiştirilmelidir.
- Koruma Bölge Kurullarının “engelolucu” kurumlar olarak lanse edilmesinin önüne geçilmeli, neyi niçin korumak zorunda olduğuna ilişkin toplumsal bilinç geliştirilmelidir.

5.16.2 Kurul üyelerinin tamamı koruma konusunda uzmanlaşmış olmalı

Koruma uzmanlık gerektiren bir iştir. Bu nedenle Koruma Bölge Kurulu üyeleri kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarının “korunması” konusunda uzmanlaşmış olmalıdır. Bu durumda verilecek kararların bilimselliğinin yanı sıra uygulanabilirliği de artacaktır.

5.16.3 Koruma Kurullarının karar süreci açık ve şeffaf olmalı, demokratik katılım süreçleri gözetilmeli

Koruma kamu yararına yapılan bir eylemdir. Kurullarca alınan kararların da kamu yararına alındığına ilişkin hiçbir şüphe olmamalıdır. Bu nedenle, karar süreci açık, meslek ve sivil toplum örgütleri tarafından izlenebilen hatta karar sürecine katılabildikleri bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Kurullar bu yönde aldığı kararlar hakkında halkı bilgilendirebilmeli, kararların nedenlerini açıklayabilmeli, bu yönde kısıtlamalar getiren mevzuat değiştirilmelidir.

5.17.1 Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli uzman kadrolarının sayısal ve niteliksel olarak çoğaltılması.

Son yasal düzenlemelerle koruma ile ilgili görev ve yetkileri artırılan yerel yönetimlerde bu görevleri yürütecek nitelikte farklı uzmanlık alanlarından personelin istihdam edilmesi, sayıları artırılmalı ve koruma konusunda eğitilmelidir.

5.17.2 Yerel yönetimlerce hazırlanıp uygulanacak koruma projelerinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasının özendirilmesi.

5.18.1 Doğal ve kültürel varlıkların ekonomik değişim değeri yerine varlık değerinin öne çıkarılması.

5.18.2 Kentsel rantların kamuya dönüşümünü sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi

5.19.1 Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak yeterli hale gelmeleri için özendirilmeleri

Doğal ve Kültürel Varlıklar Envanterine Yönelik Stratejiler

5.20.1 Çağdaş teknikler de kullanılarak envanter tamamlama çalışmalarına hız verilmesi.

Tespit ve envantere yönelik altyapının tamamlanması amacıyla Koruma Kurullarında;

- Farklı yetkilendirmelere sahip kamu kurumlarının ortak katkısına ve erişimine açık envanterleme sisteminin oluşturulmalı,
- Kalifiye personel (çeşitli meslek dallarında uzmanlaşmış) çalıştırılmalı,
- Arazi donanımı tamamlanmalı,
- Envanterleme, arşivleme ve sunum için bilgisayar donanımı (Sayısallaştırmaya olanak veren bilgisayar programları -CIS, Uzaktan Algılama Sistemleri) kurulmalı,
- İleri Arşivleme olanakları kullanılmalıdır..

5.21.1 Doğal ve kültürel varlıkların/alanların tespitine yönelik bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi.

Doğal ve kültürel varlıkların / alanların tespitinde / sınırlarında yapılacak değişikliklere ilişkin bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Olası spekülatif değişmelerden ve baskılardan sakınmak için, geleneksel yöntemler yerine ileri tespit yöntemleri ile doğal ve kültürel envantere dayalı tek dereceli, kesin ve değişmez sit alanı, tek yapı, anıt tespitleri yapılmalıdır. Süreç içinde bu tespitlere eklemeler yapılabilmesi, ancak sit alanından çıkarma, sınır değiştirme (teknik gereklilikler dışında) yapılmamalıdır.

Doğal ve kültürel koruma, yeterince korunması mantığından çıkarılmalıdır. Koruma alanları, toplumsal geçmişe ilişkin hafıza niteliğinde, geçmiş deneyimlerin ve süzölmüş birikim geleneğinin öğrenildiği bir bilgi kaynağı olarak saygı görmelidir.

En spekülatif tartışmaların olduğu doğal sit alanları, doğal seçicilikle tespit edilemez. Doğal alanların korunmasında sadece nadir özelliğe sahip alanların korunması yaklaşımı kabul edilebilir değildir. Doğa zincirinin her parçasının değerli olduğu ve seçici yaklaşımların,

seçkin bir tutum olduğu koruma anlayışının içine yerleştirilmelidir. Doğanın bütünlüğü ve bütün olarak korunması gerekliliği kavranmalıdır.

5.22.1 Her alanın kendine özgü sorun ve potansiyelinden yola çıkarak müdahale biçimlerinin belirlenmesi

Doğal ve arkeolojik sitlerde tescil dereceleri kaldırılmalı, kesin yapılaşma yasağı getirilmeli, bu alanlarda yapılacak her türlü koruma eylemini tanımlayacak planlar yapılmalıdır. Korunan alanların kendine özgü sorun ve potansiyellerini dikkate alan bir planlama içinde alana özgü müdahaleler belirlenmelidir.

İlke kararları, koruma uygulamalarının aydınlaştırılmasını değil, koruma felsefesinin ve anlayışının genel çerçevesini çizmeyi hedefleyen bir içerikte olmalıdır.

Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Stratejiler

5.23.1 Kullanılması halinde geri dönüşü olmayacak varlıkların belirlenmesi ve kullanıma kapatılması

Eşsiz olmaları ve yeniden üretilmeleri mümkün olmayan doğal ve kültürel varlıkların ne kadar yüksek bedeller ödenirse ödensin kullanılmaması, gelecek kuşaklara olduğu gibi aktarılması esas olmalıdır.

5.23.2 Duyarlı alanların, ancak koruma koşulları belirlenmek kaydıyla kısıtlı kullanıma açılabilmesi, kullanıcılarının izlenmesi ve denetlenmesi.

5.24.1 Oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesi

Ülkemizde, kent yoksulluğuna bir çözüm olarak geleneksel kent dokularını (kentsel sitler) koruma, sağlıklaştırma ve geliştirmeyi amaçlayan, akılcı, verimliliği gözeten, vurgunculuğu (arsa /yapı spekülasyonunu) önlemeyi ve kentsel rantın kamu yararına kullanılmasını amaçlayan bir "kentsel toprak politikası" bulunmamaktadır. Kentleşme hızına bağlı olan ve kentsel toprak rantının kamuya değil, kişilere, (spekülatörlere) gitmesine yol açan yık-yap-satçı kentsel yenileme (daha doğrusu yıkım) mutlaka önlenmelidir.

Kamuca yaratılan kentsel rantların kamuya geri dönüşünü sağlayacak yasal, yönetsel ve akçalı düzenekler kurulmalıdır.

5.25.1 Koruma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile bütünleşik olarak kurgulanması, mekanın yaşayanları ile birlikte korunmasını sağlayacak politikaların ve projelerin geliştirilmesi

Kentlerin tarihi merkezleri/alanları konut stoğu olarak değerlendirilerek öncelikle iyileştirme ve sağlıklaştırma kapsamında ele alınmalı, yaşamın kendisi bir değer olarak görülerek bu alanlar yaşayanları ile birlikte korunmalıdır.

5.25.2 Koruma alanında yaşayan halkın alan yönetimine etkin katılımının sağlanması

Doğal ve kültürel korumaya yönelik mevzuat, Kurul kararları ve alınan kararların uygulanması başarısının, vatandaşın korumaya duyacağı inanca ve saygıya bağlı olduğu açıktır. Ekonomik çıkar taleplerinin yerine kültürel değer üretimini öne çıkaracak bir "sivil bilinç" in

oluşturulması, koruma uygulamalarında başarıya ulaşılmasında en önemli paya sahiptir. Bu, mevcut koruma mevzuatının öngördüğü “sivil bilgilenme” içerikli katılım sürecinden daha etkin bir “sivil temsil”in sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir.

Bu güne kadar toplumsal örgütlenme ve bilinç düzeyinin arttırılmasına yönelik çabalar göstermelik kalmış, etkin olarak işletilememiştir. Buna örnek olarak 5226 sayılı yasa ile getirilen Koruma Amaçlı İmar Planları bilgilendirme toplantılarının biçimsel düzeyde kalması ve aktif katılım süreçlerini harekete geçirememiş olması verilebilir.

5.26.1 Altyapı, üstyapı ve sosyal yapı projelerinin birlikte ele alınması, mevcut tarihsel dokunun kültürel korumanın yanısıra konut stokunun bir parçası olarak da değerlendirilmesi

Tarihsel kent dokularındaki geleneksel konutlar, günümüze kadar ulaşan kültür varlıklarımız olduğu kadar, konuta açığının giderilmesinde “konut stoku” nun da bir parçasıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişme kapsamında, sistemsiz ve parça parça değil, tutumlu ve bilinçli bir gelişimin hedeflenmesi, var olan kaynakların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekli olduğundan; koruma planı, mimar ve inşaat mühendisi, restorasyon uzmanlarına vb. düşen görev, etkin bir kampanya ile bu kent parçalarının vakit yitirilmeden ele alınması, çevre ve yapı olarak iyileştirme, sıhhileştirme ve koruma uygulamalarının yapılması için yerel ve merkezi yönetime destek olunmasıdır.

Tarihsel kent dokularındaki geleneksel konutlar, günümüze kadar ulaşan kültür varlıklarımız olduğu kadar, konuta açığının giderilmesinde “konut stoku” nun da bir parçasıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişme kapsamında, sistemsiz ve parça parça değil, tutumlu ve bilinçli bir gelişimin hedeflenmesi, var olan kaynakların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekli olduğundan; koruma planı, mimar ve inşaat mühendisi, restorasyon uzmanlarına vd. düşen görev, etkin bir kampanya ile bu kent parçalarının vakit yitirilmeden ele alınması, çevre ve yapı olarak iyileştirme, sıhhileştirme ve koruma uygulamalarının yapılması için yerel ve merkezi yönetime destek olunmasıdır.

5.26.2 Kentsel tarihi bölgelerin ve yıpranmış imarlı alanların öncelikle iyileştirme, sağlıklılaştırma projeleri kapsamında ele alınması

Yoksulluğa bir çözüm olarak; tarihsel çevrelerde yaşayan bireylerin kendi yapılarına bakım onarım ve çevreye uyumlu eklentilerle geliştirmelerini sağlamak amacı ile kentsel tasarım ve mimari ölçeklere giden özel plan ve projeler geliştirilmeli, teknik ve parasal destek politikaları ile uygulanmalıdır. Bu plan ve projelerin üst ölçekte verilmiş yoğunluk ve yapılaşma biçimi kararlarıyla uyumlu olması sağlanmalıdır. Kentin yıpranan imarlı alanlarında da iyileştirme ve sağlıklılaştırma programları düşünülmelidir.

Koruma ve dönüşüm planları tamamen yıkıp çok katlı yenilenmeyi değil, yer yer yoğunluk ve doku korunması ve sağlıklılaştırılmasını öngöreceği biçimde ele alınmalıdır. Hazırlanmış olanlar bu anlayışla yeniden gözden geçirilmelidir.

Sürdürülebilir kalkınma fikri çerçevesinde, kentsel politikalar yeniden ele alınmalı, doğal çevre ile uyumlu, tüketime yönelik olmayan, kirliletmeyen, tarihsel ve kültürel çevreyi, insan ölçekli kentsel dokuları koruyup geliştirmeyi amaçlayan yeni politikalar dizisi oluşturulmalıdır.

5.26.3 Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kabul edilmesi.

Barınma hakkının temel bir insan hakkı olduğu kabulü ile kent yoksullarının barındığı tarihi kent merkezleri, sosyal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınmalıdır.

Ülkemizde, geleneksel kent dokularını (kentsel sitler) koruma, sağlıklılaştırma ve geliştirmeyi amaçlayan, akılcı, verimliliği gözeten, vurgunculuğu (arsa /yapı spekülasyonunu) önlemeye ve kentsel rantın kamu yararına kullanılmasına amaçlayan bir “kentsel toprak politikası” bulunmamaktadır. Kentleşme hızına bağlı olan ve kentsel toprak rantının kamuya değil, kişilere, (spekülatörlere) gitmesine yol açan yık-yap-satçı kentsel yenileme (daha doğrusu yıkım) mutlaka önlenmelidir. Kent yoksulluğuna bir çözüm olarak tarihi alan ve kent çevrelerini koruma ve sağlıklılaştırma politikaları, nüfus artışı ve göç olgusu dikkate alınarak, var olan politikalar bu amaç doğrultusunda değiştirilerek geliştirilmelidir.

5.27.1 Kamu kurum ve kuruluşları ile halkın koruma duyarlılık ve bilincinin artırılması

Kentlilerin temel insan hakları ile büyük ölçüde çakışan kentli haklarını kullanabilmeleri, bu haklarını tehdit eden gelişmeleri en aza indirebilmeleri yerel düzeyde demokrasinin işlemesine ve kentin iyi yönetilmesine bağlıdır. Toplumsal örgütlenme ve bilinç düzeyinin artırılması bunu sağlayabilmenin önemli bir aracıdır. Buna yönelik araçlar geliştirilmelidir. Bilim kurumları ve meslek örgütleri ile kenttaşların bu süreçte katılımları sağlanmalıdır.

Planlama, Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Stratejiler

5.28.1 Planlama süreçlerinin, “kamu yararı”nı ön plana çıkartan bir anlayışla yeniden kurgulanması.

Kentsel yapılı çevrenin dönüşümünde ve tarihi dokuların korunmasında mevcut planlama araçlarının yetersiz kaldığı açıktır. Kentsel alanlara yönelik yatırımların; kamu yararına, koruma ve sağlıklılaştırma amaçları doğrultusunda yönlendirilebilmesi için önemli bir planlama aracı olan, kamu arazilerinin satılması ve özelleştirilmesi uygulamalarına son verilmeli ve kamu arsa stokunun geliştirilerek korunmasına özen gösterilmelidir. Kentlerde var olan kamusal arsa stokları artırılmalı, bunlar kamu yararı ilkesi gözetilerek; öncelikle kamusal alanlar olarak değerlendirilmelidir. Zorunlu durumlarda da, tarihi-kültürel mirasın korunması ile ilgili projelerde; “takas” ya da “imar hakları transferi” gibi uygulama araçları kullanılmalıdır.

Planlama; ortak mal, kamu malı niteliğindeki yerlerin doğal ekosistem içindeki fonksiyonlarını gözeterek temel bakış açısına sahip olmalıdır. Geleceğin garantisi olan orman alanları, su havzaları, akarsular, sulak alanlar, verimli tarım arazileri, mera, yaylak, kışlak, sahiller gibi kamuya ait alanların “sürdürülebilirlik”, koruma-kullanma dengesi”, kent ormanı adı altında vasıf değişikliğine, ihtiyaçtan fazla alanı kullanıma açılmasına yol açan anlayış terk edilmelidir.

“Sürdürülebilir Kalkınma” ve “Sosyal / Kültürel Gelişme” için bölgesel, alt bölgesel ve yerel ölçeklerde tarihsel çevrelerinin koruma, sağlıklılaştırma ve çevre uyumlu yenileme politikalarını yönlendirmek üzere; bu doğrultuda hazırlanmış ülkesel, bölgesel ve çevre düzeni planlarına sahip olmak gerekir. Bunun için, kentsel çevrelerin akılcı ve etkin korunmasını ve kullanımını öngören kararların alınmasına elverişli bir planlama süreci geliştirilmelidir.

Ülke ölçeğinde tarihsel (ve de doğal) kaynak kullanımını içeren, kent dokularını sağlıklılaştıran,

kentleşme ve sanayileşmeyle bütünleşen politikalar; bölgelere, metropoliten ölçekteki kentlere, kentlere ve kırsal yörelere kadar inen bir dizi stratejik ulusal (ekonomik, fizik, sosyal, kültürel, eğitimsel vb.) planlama kararları ile desteklenerek geliştirilmelidir.

5.29.1 Korumaya yönelik planlama süreçlerinde de planların kademeli birlikteliği ilkesinin korunması

Doğal yada kültürel amaçlı koruma konusu her ölçekteki planlama sürecinde yeralması ve planlamaya girdi oluşturması; hem korunacak varlığın devamlılığının sağlanması hem de korunan alan sınırları dışında kalan alanlar ile uyumun sağlanması açısından önemlidir. Buradan hareketle korumayı da salt kentsel tasarım (ya da mekan kalitesi) bileşenleri ile irdelemek bütüncül bir koruma anlayışı çerçevesinde yetersiz kalacaktır. Korumanın üst ölçekten başlayarak kentsel ve yerel ölçeklere inen bir planlama dizgesi sorunu olduğunun altı çizilmelidir. Bu bağlamda da; tarihi kentlerde oluşturulacak koruma geliştirme projelerinde; fiziksel çevre kalitesini ve orada yaşayanların yaşam ölçününü birlikte yükseltecek araçların geliştirilmesi önemlidir. Bir başka deyişle; koruma planlaması ve projelendirmesinde, yalnızca; geçmişten gelen doğal, tarihi ve kültürel değerlerin salt görsel yanı ağır basan estetik değerler olarak yarınlara aktarılması hedefi yetersiz kalmaktadır. Sağlıklı kent koruma uygulamaları için, bu hedefin yanı sıra; çevresi ile birlikte bölgede var olan toplumsal ve ekonomik yaşamın da geliştirilerek bunları geleceğe aktaracak araçların belirlenmesi ve bu çerçevede çözümler oluşturulması gerekmektedir.

5.29.2 Üst ölçekli planlamalarda da doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesine dikkat edilmesi.

Doğal varlıkların insanoğlunun herhangi bir katkısı olmadan varlıklarını devam etme özelliklerine sahip olması ve doğal varlıklardaki değişim, bozulmadan insanın doğrudan etkilenmesi onları kamuya ait yapar. Bu nedenle geniş alanları kapsayan üst ölçekli planlarda doğal varlıkların varlık değeri olarak ele alınmasını zorunlu kılar.

Diğer önemli bir nokta da, ulusal düzeyde doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi konusunun yerel kaygıların belirleyici olduğu alt ölçekli planlara bırakılmaması gereğidir.

Doğal-tarihi-kültürel miras olarak tüm kentsel çevre değerlerinin sürekli ve dengeli bir biçimde korunarak kullanılması boyutu ile bütüncül bir bakış açısını gerektirmektedir. Doğal ortamlar, o doğal ortam içinde yeşeren toplumsal ilişkiler ve zamanla insanoğlunun bu ilişkiler sonucunda oluşturduğu fiziksel, kültürel ortamlar bir bütünlük içinde değerlendirilmelidir. Bir başka anlatımla, geçmiş uygarlıkların tanıdığı olan ve binlerce yıllık yaratıcılığın birikimlerini oluşturan tarihi yapılar ve eski kent dokularının, doğal değerlerle birlikte korunup toplumlara kazandırılması bütüncül çevre koruma anlayışının bir gereği olmaktadır.

5.29.3 Kentin tümünden kopuk Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapılmasının önlenmesi.

Her ölçekteki planlama çalışmasında doğal ve tarihsel-kültürel değerlerin korunması temel planlama ilkesi olmalıdır. Kuşkusuz planlamanın temel varlık nedenlerinden birisi de budur. Tüm kent planlarında yerleşmenin ve çevresinin özelliklerine göre gerekli koruma politika ve kararları içselleştirildiği zaman Koruma Amaçlı İmar Planlarının kentin planından bağımsız/

kopuk olması ve bütünleşme problemleri ortadan kalkacaktır. KAİP'ları da yerleşmenin/sitin özelliğine göre gerekli ölçeklerde ve detayda ele alınabilecektir.

5.29.4 İmar mevzuatında tanımlanmayan sektörel faaliyetleri düzenleme amacıyla yapılan (amenajman planları gibi) planların amacı dışında kullanılmasının önlenmesi

5.30.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının, her ölçekteki planlama süreci içinde varlık değerinin gerektirdiği ağırlıkta ve ölçeğinin gerektirdiği ayrıntıda ele alınması.

Plan yapılan alanların coğrafi özelliklerinin doğal varlık olarak temel veri olduğunun kabul edilmesi, bunların “yerleşilebilirlik” anlayışına göre risk/kısıt olarak ele alınmaması, planlamanın teknik ve yasal süreçlerini tanımlayan tüm dokümanlarda ekosistem içindeki fonksiyonlarına göre bilimsel tanımlamalarıyla yer almalarının sağlanması.

Biyolojik ve ekolojik verilerin değerlendirilmesinde¹⁷; ülkemizin coğrafi karakterindeki farklılıkların, seçkinliğin, özgünlüğün her ölçekteki planlara yansımalarının zorunlu kılınması sağlanmalı ve,

- Jeolojik verilerin “sakınca” kıskacından çıkarıp doğal ve/veya kültürel miras olabileceği,
- Jeomorfolojik verilerin, özellikle su sistemlerinde doğanın tüm geçmişini ve geleceğinin hikâyesini, kendi sınırlarını/ doğal yeteneğini anlattığı,
- Orman alanlarının bir bütün ekosistem olduğunu, parçalandığında önce kalbini besleyen ana damarlarının kesildiği,
- Ağaç dikildiğinde orman değil, sadece ağaç topluluğu olduğunu, biyolojik olarak yaşayan bir varlık olarak orman niteliği için en az 100 yıl gerektiği,
- Tarım alanlarının her an vasfı değiştirilebilen, arka bahçemiz olmadığı,
- Suyun yerüstü ve yeraltı havzaları ile birlikte birbiri ile ilişkili bir bütün sistem olduğu,
- Step, kayalık, bataklık vb alanların “boş” ya da “hali” arazi olmadığı, biyolojik çeşitliliğin yüksek olduğu,
- Bitki örtüsü ile fauna varlığının bir sonuç durumu olduğunu, jeolojik, jeomorfolojik ve hidrojeolojik yapının bir araya gelmesiyle ortaya çıktığının, ekosistem içindeki fonksiyonunun anlaşılması gerektiği,
- Kumul alanların canlı organizma olduğunun, gerisindeki karasal alanlar için yaşam sigortası olduğu,
- Tüm bu parçacı yaklaşımın yarattığı olumsuzlukların giderilebilmesi için planlama verilerinde bitki örtüsü değil “ekolojik ve biyolojik yapı” başlığı altında doğal değerlerin incelenmesi gerektiği

kabul edilmelidir.

5.31.1 Her ölçekteki planlama sürecinde koruma-kullanma ilkesinin gözetilmesi

5.31.2 Koruma-kullanma dengesinin koruma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi

5.32.1 Planlama sürecinde tüm çevre değerlerinin, “varlık değeri”nin korunması anlayışı gözetilerek dikkate alınması.

5.33.1 Bu alanların kent bütününde ele alınması, planlama ve projelendirmede, ekonomik öncelikleri değil, yaşamı ve toplumsal boyutu da odağına alan bir yaklaşımla değerlendirilmesi.

Mimari mirasın korunması ve geliştirilmesinin planlama aracılığı ile gerçekleştirilebileceği 1970'li yılların ortasından başlayarak ülke gündemine girmiş ve 1990'lı yıllarda giderek yoğunlaşan bir eylemler dizisi haline gelmiştir. Önceleri olgunun sadece fiziki boyutu düşünülmüş, yapıların, avluların, sokakların onarımının ve geleneksel kimliklerinin olabildiğince korunmasının yeterli olduğu öngörülmüştür. Oysa, bu alanlarda sürdürülen yaşam biçimlerinin de koruma sürecinin önemli bir parçası olduğu, yeterli finansman kaynaklarının bulunmasının ya da yöre sakinlerinin ekonomik durumlarının iyileştirilmesinin de en az yapıların onarımı kadar önemli olduğu hususu, planlama ve bunlara bağlı proje çalışmalarında giderek dikkate alınmaya başlanmıştır.

5.34.1 Alanın / yapının, doğal, kültürel, mekansal taşıma potansiyelini dikkate alan bir işlevlendirme ve projelendirme sürecinin tanımlanması

5.35.1 Alan / yapı ölçeğinde getirilecek yeni kullanım kararlarının o alan için getirilecek plan kararlarıyla uyumlu olması.

5226 sayılı yasa ile değişik 2863 sayılı yasanın 17 nci maddesi, sit alanları için Koruma Amaçlı İmar Planı yapımını emretmektedir; ancak bu alanların kentin diğer kesimleri ile nasıl bütünleştirileceği konusuna yer vermemektedir. Sit alanlarının planlanması sırasında bir etkileme geçiş alanından söz edilmekle birlikte bu alanların tespiti, planlanması ve uygulama yetkileri yasadaki tanımlanmamıştır.

5.35.2 İşlev / kullanım önerilerinin, evrensel ve ulusal değerlerle uyumlu bir biçimde ele alınması.

5.35.3 Tüm projelendirme süreçlerinin bilimsel esaslar temelinde kurgulanması.

5.36.1 Kaçak ve düzensiz yapılaşmanın teşvik edilmemesi ve engellenmesi için gerekli araçların geliştirilmesi

5.36.2 Etkin konut, arsa ve arazi politikalarının geliştirilmesi.

5.36.3 Kaçak yapıya müdahale sürecinin kolaylaştırılması.

5.37.1 Tarihi ve kültürel varlıklar için risk tanımlaması yapılması

Tarihi ve kültürel varlıklar yeniden üretilmeleri olanaklı olmayan değerlerdir, bu nedenle de doğal tehlikelere ve afetlere karşı yüksek risk taşımaktadırlar. Söz konusu varlıklar için risklerin neler olabileceği konunun uzmanları ile birlikte çalışılarak saptanmalıdır.

Konunun uzmanı kurumlarla ortak çalışmalar yapılarak tarihi ve kültürel varlıkların tespiti aşamasında risk taşıyanların saptanması, gerekli uyarıların yapılması ve bu varlıkların risklerden öncelikli olarak korunmasına ilişkin önerilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

5.37.2. Riskleri en aza indirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi

Kullanılan yapı malzemesinin ve altyapı yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle afet riski açısından duyarlı alanlar olarak tanımlanan tarihi kent bölgelerinde, afet zararlarını

azaltmak amacıyla afet sonrası bölgeye hizmet verecek olan itfaiye, hastane, ilkyardım malzemeleri dağıtım tesisleri vb. gibi acil hizmet tesislerinin, mümkünse alan içinde değilse yakın çevresinde ve ulaşılabilir konumlarda planlanması; planlama sırasında tarihsel dokunun özgünlüğü dikkate alınarak afet durumlarında bölgeye erişilebilirlik olanaklarının artırılması amacıyla ulaşım çözümlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

5.37.3 Sorumlu kuruluşların belirlenmesi ve kurumlar arası karmaşanın ortadan kaldırılması

Doğal miras/ doğa koruma alanları tek bir yasa altında uluslararası kriterlere göre yeniden belirlenmelidir.

Kentsel ve doğal alanlarda çok yetkililik yanlış uygulamalara neden olmaktadır. Doğal alanlar bir bütün olarak tespit edilmeli, karar, uygulama ve denetimden, tek kurum sorumlu olmalıdır.

Sadece toprak niteliği esas alınarak tarım dışı arazi kullanım biçimine karar verilmesi Çok Kriterli Analitik (hiyerarşik) Değerlendirme Yönteminin kullanıldığı planlama disiplini açısından kabul edilmesi mümkün olmadığından, Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Topulaştırmasına İlişkin Tüzük'te yer alan *"..konut, kentleşme, sanayi, turizm gibi tüm sektörlerin ihtiyaç duyduğu alanlar belirlenir..."* hükmünün iptal edilmesi.

5.37.4. Toplumsal bilincin artırılması

5.38 - 5.75 Kentlerimizdeki Genel Kalite ve Tasarıma İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

Ülkemiz tüm mekân planlama anlayışını gözden geçirmeli ve kentsel mekân ile kentsel yaşamın kalitesini yükseltecek yeni planlama paradigmasını, kurumsal yapıyı ile mevzuatını geliştirmelidir.

5.76 - 5.109 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Planlama Süreci İle İlgili Stratejiler ve Eylem Alanları

- Mekân planlaması kurumu yeniden yapılandırılırken merkezi yönetimin iç çatışmalarını önleyecek, salt kendi mantıklarına göre davranmalarını engelleyecek bir eşgüdüm ve denetim organı kurulmalı, yerel yönetimler mutlaka denetlenmelidir.
- Planlamanın bilimsel temelleri yeniden kurulmalı, kamu yararını salt özel alanda aramaya başlayan kamu kurumlarına (turizm iyi bir örnektir) bu kavramın ne olduğu anlatılmalı ve kamu yararı açıkça tanımlanmalıdır.
- Kurumlar kendi mantıklarına göre davranma alışkanlıklarından vazgeçmeli, kurum şovenizmi yapmamalı, bir eşgüdüm ve denetim organının varlığını kabul etmelidirler.
- Ülkenin mekânsal yapısına ilişkin yapısal çözümler ve stratejiler mutlaka bir merkezi örgüt tarafından oluşturulmalı, yerleşme kademelenmeleri, ve yerleşmelerin kendi kademeleri içindeki işlevleri ve büyüklükleri belirlenmelidir. Bu konu salt siyasetçilerin tercihlerine bırakılmaz.
- Yerel yönetimlerce üretilen planlar, söz konusu kentin bölgesel kademelenme içindeki yeri, nüfus-işgücü dengeleri, taşıma kapasiteleri, yakın kentlerle olan ilişkileri açısından denetlenmeli, spekülasyon büyüme ve yoğunluk artışlarına olanak verilmemelidir. İmar Yasasında olduğu halde uygulanmaya konmayan İmar Programları mutlaka devreye

sokulmalı, yerel yönetimler kentsel tasarım ve kalite rehberlerini hazırlamak ve uygulamakla yükümlü tutulmalıdır.

- ÇED uygulamaları salt bir bürokratik gereksinimi yerine getirmek için değil, gerçekten doğal kaynakları, kıyıları korumaya yönelmeli, ülke mekânının verimsiz kullanımına yönelen ikinci konut yerleşmeleri durdurulmalı, kent planları ile arazi kullanımlarını, taşıma kapasiteleri açısından denetleyen gerçek ÇED uygulamaları özendirilmelidir.
- Sürdürülebilirlik kimileri için Batı toplumlarının bir dayatmasıdır. Buna karşın kentlerimizin altyapı, enerji kullanımı, ulaşım gibi teknik konularda ve mahalle, sosyal donatı, kimlik ve aidiyet gibi toplumsal konularda mutlaka sürdürülebilirlik ölçütlerini geliştirmesi ve uygulaması gerekmektedir.

5.110 - 5.116 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Tasarım Süreci İle İlgili Stratejiler ve Eylem Alanları

- Bu konuda araştırmalar yapılmalı, ilkeler geliştirilmelidir
- Buna ilişkin bir akademik danışma kurulu oluşturulmalıdır.
- Kentsel mekânın biçimlendirilmesinin bir süreç yönetimi olarak algılanması ve mekânın farklı niteliklerine yönelik farklı tasarım ilkeleri üretilmesi, bu yapılırken geçmiş dönemlerin mimarlığının taklit edilmesi tuzağına düşülmemelidir.
- Kentsel tasarımın kentin özel alanlarına (kütle – mekân yapısı) biçim verme sanatı olduğu vurgulanmalıdır.

5.117 - 5.131 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım Sorunları ve Kentin Kalitesine İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Kentlerde, özellikle kent merkezlerinde özel araç hakimiyetine son verilmeli, özel araç ile merkeze gitmek ve park etmek pahalılaştırılmalıdır.
- Kamu ulaşımı, yaya ve bisiklet kullanımı özendirilmelidir.
- Çevre mevzuatından farklı bir kentsel kalite mevzuatı hazırlanmalıdır.
- Her kent ve kent parçası için sosyal donatı alanları bırakılmakla kalınmamalı, çağdaş sosyal ve kültürel eylemlere açık, Cumhuriyet ilkelerinin hakim olduğu kurumlar inşa edilmelidir

5.132 - 5.135 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarımla İlgili Mevzuata İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Kentsel kalite ve kentsel tasarım mevzuatı imar mevzuatına koşut olarak geliştirilmelidir.
- İmar yönetmelikleri kentin mimarlığı bağlamında oluşturulmalıdır.
- Yönetimler kendi bütçe ve olanaklarına ait imar programlarını yapmaya zorlanmalı, gereksinimden çok alanı imara açma istemleri önlenmelidir.
- Bölgeleme (zoning) kavramsallaştırılmalı, arazi kullanımının önüne geçirilmelidir.

5.136 - 5.139 Kentsel Kalite, Kentsel Tasarım ve Kurumsallaşmaya İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Süreklilik içinde çalışacak kalıcı, gereğinde doğrudan planlayan gereğinde denetleyen örgütlenmeler gereklidir.
- Bu konuda Batılı ülkelerdeki örneklerin kuruluş ve çalışma sistemleri ve yöntemleri

- incelenmeli ve gerekli araştırma ve dokümantasyon merkezleri kurulmalıdır.
- Kent ve mimarlık konseyleri kurulmalı, araştırma, geliştirme ve denetleme görevlerini yüklenmelidir.
 - Yerel yönetimleri denetleyen bir düzenek mutlaka geliştirilmelidir.
 - Müellif planı anlayışından vazgeçilmelidir.

5.140 - 5.142 Kentsel Kalite ve Kentsel Tasarım Eğitime İlişkin Stratejiler ve Eylem Alanları

- Yeni şehir planlama okulu açılmamalıdır.
- Okullar, kentsel çalışmalar, toplumsal araştırmalarla birlikte, farklı planlama türlerini geliştirmeli, mekânın tasarımı ile ilgili tüm alanlar mutlaka eğitimin bir parçası haline getirilmelidir.
- Kamu kurumları, üniversite eğitiminin sınırlı olduğunu bilmeli, meslek insanlarının esas eğitiminin yapılan işlerin niteliğinin yükseltilmesi ile sağlanabileceğini kavramalıdır.
- Gerek okullar gerek kamu kurumları kalite ve tasarım konularında halkı eğitici seminerler düzenlemelidirler.

STRATEJİLER LİSTESİ

NO	STRATEJİLER
5.1.1	Farklı mevzuatlardaki çakışma, çelişki ve eksikliklerin giderilerek terminoloji bütünlüğünün sağlanması.
5.2.1	Farklı mevzuatlarda korumaya ilişkin tanım ve kavramların (somut olmayan değerleri, kırsal miras, endüstri mirası, cumhuriyet dönemi mimari mirası vb. değerleri de içerecek biçimde) ve bunları oluşturan ölçütlerin gözden geçirilmesi.
5.3.1	Doğal ve kültürel varlıkların "kaynak" ya da "kullanım değeri" olarak değil "varlık değeri" olarak tanımlanması.
5.3.2	Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.
5.4.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda sorun yaratan düzenlemelerin tespit edilmesi.
5.4.2	Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili ulusal mevzuatta dağınıklığın, yetki ve sorumluluklardaki çakışma ve çelişkilerin giderilmesi, (Bkz.8.7.3.1-8.7.4.1-8.7.2.1....)
5.4.3	Farklı koruma statü uygulamalarında öncelikli mevzuatın hangisi olacağına açık hale getirilmesi.
5.4.4	Koruma mevzuatının da yoruma açık olmayan, nesnel hedeflere ve adil uygulamalara olanak tanıyacak biçimde ele alınması.
5.5.1	Yasal düzenlemelerde korumanın odağa alınması.

5.7.1	Taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruduğu ölçüde özendirileceği bir anlayışın getirilmesi.
5.8.1	Ulusal mevzuatın, ülke çıkarları gözetilerek uluslararası mevzuatla uyumlaştırılması
5.9.1	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli hale getirilmesi,yeni ve etkin fonların oluşturulması
5.9.2	Korumada aczi olan korunması gerekli taşınmaz sahiplerine yeterli kamu desteğinin verilmesi.
5.9.3	Korumaya ilişkin finansman kaynaklarının kullanılabilir kılınması ve erişilebilir olması.
5.10.1	Kaynak kullanımı stratejilerinin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak belirlenmesi.
5.10.2	Kaynakların bilimsel esaslara dayalı ölçütler doğrultusunda kullanılması
5.11.1	Kamu fonlarının uygulama sonuçlarının, konuyla ilgili kurumlar tarafından “kamu yararı” odaklı olarak denetlenmesi.
5.11.2	Yönetmel ve parasal etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması.
5.12.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak ilgili tüm aktörlerin (kurum-kuruluş, STK, halk, kullanıcı ve diğerleri) bilgilendirilme kanallarının oluşturulması
5.13.1	Kurumların uygulamalarında kültürel ve doğal varlıkların korunması konusunda duyarlılığın artırılarak önceliğinin sağlanması; Bütüncül bir ülke mekansal ve kültürel politikası oluşturulması
5.14.1	Kurumların sektör geliştirme hedeflerinin, koruma yaklaşımlarıyla çelişmesi durumunda koruma hedeflerinin önceliğinin sağlanması ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi
5.15.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümün sağlanması.
5.16.1	Koruma Bölge Kurulları Bakanlıklar üstü, siyasi iktidarlardan etkilenmeyecek bir yapıya kavuşturulmalı,özerkliği yasal güvenceyle korunmalı
5.16.2	Kurul üyelerinin tamamı koruma konusunda uzmanlaşmış olmalı
5.16.3	Koruma Kurullarının karar süreci açık ve şeffaf olmalı, demokratik katılım süreçleri gözetilmeli
5.17.1	Yerel yönetimlerin koruma konusunda uzmanlaşmış, yetkin ve yeterli uzman kadrolarının sayısal ve niteliksel olarak çoğaltılması.

5.17.2	Yerel yönetimlerce hazırlanıp uygulanacak koruma projelerinin nitelik ve nicelik olarak artırılmasının özendirilmesi.
5.18.1	Doğal ve kültürel varlıkların ekonomik değişim değeri yerine varlık değerinin öne çıkarılması.
5.18.2	Kentsel rantların kamuya dönüşümünü sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi.
5.19.1	Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak yeterli hale gelmeleri için özendirilmeleri.
5.20.1	Çağdaş teknikler de kullanılarak envanter tamamlama çalışmalarına hız verilmesi.
5.21.1	Doğal ve kültürel varlıkların/alanların tespitine yönelik bilimsel ve nesnel ölçütlerin geliştirilmesi.
5.22.1	Her alanın kendine özgü sorun ve potansiyelinden yola çıkarak müdahale biçimlerinin belirlenmesi
5.23.1	Kullanılması halinde geri dönüşü olamayacak varlıkların belirlenmesi ve kullanıma kapatılması
5.23.2	Duyarlı alanların, ancak koruma koşulları belirlenmek kaydıyla kısıtlı kullanıma açılabilmesi, kullanıcılarının izlenmesi ve denetlenmesi.
5.24.1	Oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesi
5.25.1	Koruma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile bütünleşik olarak kurgulanması, mekanın yaşayanları ile birlikte korunmasını sağlayacak politikaların ve projelerin geliştirilmesi
5.25.2	Koruma alanında yaşayan halkın alan yönetimine etkin katılımının sağlanması
5.26.1	Altyapı, üstyapı ve sosyal yapı projelerinin birlikte ele alınması, mevcut tarihsel dokunun kültürel korumanın yanısıra konut stokunun bir parçası olarak da değerlendirilmesi
5.26.2	Kentsel tarihi bölgelerin ve yıpranmış imarlı alanların öncelikle iyileştirme, sağlıklılaştırma projeleri kapsamında ele alınması
5.26.3	Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kabul edilmesi.
5.27.1	Kamu kurum ve kuruluşları ile halkın koruma duyarlılık ve bilincinin artırılması
5.28.1	Planlama süreçlerinin, "kamu yararı"ni ön plana çıkartan bir anlayışla yeniden kurgulanması.

5.29.1	Korumaya yönelik planlama süreçlerinde de planların kademeli birlikteliği ilkesinin korunması
5.29.2	Üst ölçekli planlamalarda da doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesine dikkat edilmesi. (Bkz.8.4.1)
5.29.3	Kentin tümünden kopuk Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapılmasının önlenmesi.
5.29.4	İmar mevzuatında tanımlanmayan sektörel faaliyetleri düzenleme amacıyla yapılan (orman amenajman planları gibi) planların amacı dışında kullanılmasının önlenmesi.
5.30.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması yaklaşımının, her ölçekteki planlama süreci içinde varlık değerinin gerektirdiği ağırlıkta ve ölçeğinin gerektirdiği ayrıntıda ele alınması.
5.31.1	Her ölçekteki planlama sürecinde koruma-kullanma ilkesinin gözetilmesi
5.31.2	Koruma-kullanma dengesinin koruma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi.
5.32.1	Planlama sürecinde tüm çevre değerlerinin, “varlık değeri”nin korunması anlayışı gözetilerek dikkate alınması.
5.33.1	Bu alanların kent bütününde ele alınması, planlama ve projelendirmede, ekonomik öncelikleri değil, yaşamı ve toplumsal boyutu da odağına alan bir yaklaşımla değerlendirilmesi.
5.34.1	Alanın / yapının, doğal, kültürel, mekansal taşıma potansiyelini dikkate alan bir işlevlendirme ve projelendirme sürecinin tanımlanması
5.35.1	Alan / yapı ölçeğinde getirilecek yeni kullanım kararlarının o alan için getirilecek plan kararlarıyla uyumlu olması.
5.35.2	İşlev / kullanım önerilerinin, evrensel ve ulusal değerlerle uyumlu bir biçimde ele alınması.
5.35.3	Tüm projelendirme süreçlerinin bilimsel esaslar temelinde kurgulanması.
5.36.1	Kaçak ve düzensiz yapılaşmanın teşvik edilmemesi ve engellenmesi için gerekli araçların geliştirilmesi.
5.36.2	Etkin konut, arsa ve arazi politikalarının geliştirilmesi.
5.36.3	Kaçak yapıya müdahale sürecinin kolaylaştırılması.
5.37.1	Tarihi ve kültürel varlıklar için risk tanımlaması yapılması

5.37.2	Riskleri en aza indirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi
5.37.3	Sorumlu kuruluşların belirlenmesi ve kurumlar arası karmaşanın ortadan kaldırılması
5.37.4	Toplumsal bilincin artırılması
5.38.1	Tüm planlama çalışmalarının uygulamaya yönelik programlama+etaplama belgelerinin hazırlanması
5.39.1.	Planlama kademelenmelerinde entegrasyonun sağlanması
5.40.1	Yurt ölçeğinde kalkınmanın dengesine oturan iş alanlarının yaratılması
5.40.2	Kamu kaynaklarının dengeli kalkınmaya uyarlı kullanılması, tümüyle saydamlık içinde denetlenebilir olması
5.41.1	Koruma-kullanma dengesinin koruma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi
5.41.2	Yönetimlerin parasal kaynaklarını toplum yararı önceliğinde kullanmaları
5.42.1	Nüfus ve göç yönü ile halen duragan değil ,fakat dinamik bir yapısı olan ülkemizde öncelikle 'sosyal hareketliliğin', 'arazi- arsa aktarımı'nın , 'kentsel toprak üretimi'nin, ve bu toprağın tüketiminin eksik rekabetçi piyasa müdahalelerinden, korunması için bilgilendirme ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi Ekonomik mekan yerleşim kısıtlılığı ve ölçütsüzlüğünün önüne geçilmesi; yukarıda anılan eksik ekonomik yapının kentsel gelişme karşıtı kentsel şişme, yayılma ve eklenme yolu ile büyümedeki rolünün bilgilendirme ve denetim ile regülasyonu
5.43.1	Kültürel ve mesleki eğitime öncelik verilmesi
5.44.1	Saptanan ölçüte göre sosyo-kültürel donanımın tamamlanması, yeni bölgelerde sosyo-kültürel donanımın yaratılması
5.45.1	
5.46.1	Kentlerimizin öncelikle taşınmaz kültür varlıklarının, korunması uygun olan doğal varlıklarının envanterlerinin oluşturulması ; bu envanterlere göre koruma-kullanma kararlarının getirilmesi ; müdahalenin stratejik ve mekansal anlamlarda kentsel tasarım plan ve projelerine bağlanmasının strateji olarak benimsenmesi Kentlerimizdeki sosyo-kültürel donatı eksikliklerinin de facto ve parçacı müdahaleler yerine , bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak benimsenmesi

5.47.1	Merkezi ve yerel yönetimler arasında kurumsal yetki,görev ve sorumlulukların netleştirilmesi
5.47.2	Ülke ölçeğinde özerkliği olan bilimsel bir üst kurulun oluşturulup, her türlü planlama ve tasarım ölçeğinde bu kurumun bilimsel araştırma, geliştirme ve denetim yapması (Konsey, Enstitü veya Akademi olarak örgütlenmesi/ Bakınız Sonuç Değerlendirme Raporu)
5.48.1.	Meslekiçi eğitim
5.49.1	Siyasi otoritenin planlama üzerindeki baskı ve etkisinin önlenmesi Kentte siyasi tercihle üretilen "dönüşüm, değişim, yenileme vb." odaklı düşüncelerin, planlama bütünlüğünden yoksun bırakılarak hayata geçirilmemesi ('Kentsel Dönüşüm Yasası'nda olduğu gibi)
5.50.1	Doğal ve ekolojik dengelerin sağlanması
5.51.1	Kentsel büyümenin doğal kaynaklar ve tarım alanları üzerindeki baskısının önlenmesi
5.52.1	Sanayi alanlarında ve kentsel alanlarda hava kalitesini denetleyen sistemlerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi
5.52.2	Yeraltı suyu kullanımının denetlenmesi
5.53.1	Kentsel çevre ve biyolojik değerlerinin öncelikli olarak korunması
5.54.1	Kentlerde katı atık ayrıştırma sistemlerinin ivedi olarak ele alınması
5.55.1	Her kent ve kent bölgesi için bu sorunların ve karşı önlemlerinin sürdürülebilir kentsel gelişme bağlamında üst ölçek planlarda belirlenmesi ve karara bağlanmasının sağlanması
5.56.1	kentsel tasarım alanında bu sorun ve çözüm seçeneklerinin mekansal değerlendirilmesi ve projelendirilmesine ilginin geliştirilmesi
5.57.1	Her kent parçası için yerel yaşam dokusunu göz önüne alan bir ulaşım ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde geliştirilmesi
5.58.1	ulaşım sistemlerinde dönüşüm veya önemli bütünleştirmeler dahil, tüm büyük kentsel projeler için ÇED aranmalıdır
5.59.1	Ulaşım ağları oluşturulurken farklı sosyo-kültürel yapıya uygun alternatifler üretilmesi
5.60.1	Ulaşım planları bütünlük ve çevre dostu ulaşım anlayışı ile kentsel mekanı ele almalı, Özellikli ve öncelikli alanlarda ulaşım; detaylı kentsel tasarım projeleri ile uygulanmalı

5.61.1	
5.62.1	Kent planlamasının kültür birikimimizin bilincinde bir felsefe ile yapılandırılması
5.63.1	
5.64.1	Kent planlamasının kentsel imgeler düzleminde yapılandırılması ; tarihi çevre dokusu ve doğal örüntünün değerlendirilmesiyle kentsel kimliğin vurgulanması; kentsel sosyo-kültürel ortamların oluşturulması aracılığı ile kentsellik ve kentliliğe katkının sağlanması
5.65.1	Sosyal buluşma alanlarının yaratılmaları, çoğaltılması
5.66.1	Yayalar ve bisikletliler için kamusal arterlerin çoğaltılması
5.67.1	Kamusal mekanların sağlık ve güvenlik konularını da içerecek biçimde ' çevre duyarlı' tasarlanması Kentlerimiz kamusal mekanlarının, öncelikle de kentsel merkez mekanlarının, yaya dolaşımının engelsiz mekan ilke ve öğelerini de içeren biçimde, kentsel tasarım çerçevesinde projelendirilmesi
5.68.1	Kentsel tasarım alanının toplum tarafından anlaşılır biçimde, toplumla paylaşılarak düzenlenmesi
5.69.1	
5.70.1	AB/Avrupa peyzaj sözleşmesi kuralı olan Peyzaj Planı'nın ulusal plan kademeleri içinde yerini alması
5.71.1	
5.72.1	
5.73.1	Yeşil doku sürekliliğinin sağlanması:kentsel sürekli yeşil sistem oluşturulması,bu sistemin ulaşım sistemi, özellikle temiz ulaşım ile ilişkilendirilmesi
5.74.1	Bütüncül planlama yaklaşımı ve bunun içinde kentin tasarımının tanımlanması, planlama ve tasarımın eşgüdümlü bir şekilde sürdürülmesi
5.74.2	Kent tasarımında yenilikçi örgüt modellerinin (Önerdiğimiz Üst Kurul gibi) oluşturulmaları
5.75.1	"Kentsel tasarım"ın imar mevzuatı içinde tanımlanması İmar planlarının "kentsel tasarım" felsefe ve ilkelerine uygun olarak yapılması

5.76.1	
5.77.1	Kent mekanında, fonksiyonlar ve yaşamsallık arasındaki dengelerin kurulması
5.78.1	Planlama süreci ile kentsel tasarım ilişkisinin, yenilenmiş ve dinamik bir kentsel kademelenme sistemi ile yeniden tanımlanması
5.79.1	Kentsel yığılmanın kent kimliği ve kentsel bütünleşme ile karşılığının ortaya konulmasını ve yaşam kalitesi ile mekan kalitesine ilişkin önlemler alınmasını sağlayacak izlençe geliştirilmesi
5.80.1	Tektipleştirici ve durağan imar anlayışı yerine; kentsel mekanın biçimlendirilmesi sürecinin toplumun ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin de dikkate alındığı, konut hakkının bir sosyal hak olarak ele alındığı kapsamlı bir planlama çalışmasının -Farklılıkların gözetildiği ve kendini ifade etme olanaklarının sunulduğu, alanların planlama sürecinde tanımlandığı bir devingen planlama yaklaşımının geliştirilmesi
5.81.1	
5.82.1	
5.83.1	Parsellerin üretilmesine odaklanan imar anlayışına seçenek oluşturacak, kentsel tasarımın planlama sitesinde etkin bir şekilde yer almasını sağlayacak "stratejik planlama çerçevesi"nin tanımlanması "Stratejik planlama çerçevesi" kapsamında "kentsel tasarım alanı"nın oluşturulması
5.84.1	Kentin birbirinden farklılaşan ve farklı karakter gösteren bölgelerinde kentsel mekanın biçimlenmesine yönelik strateji belgelerinin üretilmesi gerekliliği, ülkemizde var edilmiş bütün kültür katmanlarına saygı içinde bu yolda hesaba katılması... TOKİ vb. uygulamaların ortaya çıkmasını engelleyecek yönetsel düzenlemelerin yapılması...
5.85.1	Sosyo-kültürel gereklerin dengeli biçimde ele alınması, eksikliklerin giderilmesi
5.86.1	Planlama sistemi içinde etaplama ve kent parçalarının da tanımlanmasına yardımcı olacak bölgelemenin bir araç olarak tanımlanması
5.87.1	Kent kaynaklarını optimal değerlendirmeye imkan kılan bir bölgeleme anlayışının benimsenmesi
5.88.1	Sürdürülebilirlik ilkesinin gözetildiği enerji etkin, doğaya uyumlu yapılaşma ilke ve esaslarının oluşturulması
5.89.1	Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına öncelik verilmesi
5.90.1	Kentsel açık alan oluşturma ilkelerinin ve esaslarının belirleneceği strateji belgelerinin oluşturulması
5.91.1	Kent formunun ekolojik kent formu yaklaşımı, dolayısı ile sürdürülebilirlik , çerçevesinde yeniden irdelenmesi ve form analizi sonucunda planlama kararları oluşturacak belgelemenin yapılması

5.92.1	Açık/yeşil alanlarına plan dışındaki her türlü müdahalenin engellenmesi (Trafo, dönüşüm istasyonu vb. uygulamalarında olduğu gibi)
5.93.1	Planlamanın ana görevinin; “toplum yararı” olduğunun ve açık/yeşil alanların toplumun ortak değeri olduğu konularında halkın da bilinçlendirilmesi
5.94.1	Tasarımda ana kriterin; “toplum yararı” olarak yeniden belirlenerek, planlamanın tüm aşamalarına aktarılması
5.95.1	Merkezlerin, özellikle de tarihi kent merkezlerinin canlandırılmasına yönelik strateji, ilke ve esasların belirlenmesi (Kent Merkezleri Strateji Belgesi)
5.96.1	
5.97.1	“Kent merkezi kentsel tasarım kılavuzu”, her kent merkezinin sahip olduğu özgün değerler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.
5.98.1	
5.99.1	Yeni bölgelerde sosyo-kültürel merkezin kent bütünündeki dengeler göz önüne alınarak tasarlanması
5.100.1	Karışık kullanımlı komşuluk birimlerinin (kent parçalarının) oluşturulması ve bu bölgelerde alt merkezlerin kurgulanması
5.100.2	Kent parçalarının geliştirilerek, bu parçalarda oluşturulan karaktere uygun alt merkezlerin geliştirilmesi politikalarının formüle edilmesi
5.100.3	AVM’lerin konumlarına ve kentle ilişkisine yönelik ilkelerin belirlenmesi
5.100.4	belli kavram ve kurallara göre bütünlük gösteren veya bütünsel olarak ele alınabilen kent parçaları veya kentsel kesimler için de kentsel tasarım planı ve kentsel tasarım kılavuzu istenmelidir (Hülagü Kaplan)
5.101.1	Öncelikli gelişecek alanların belirlenmesi ve bu doğrultuda planlama sürecinde, bu alanların öncelikli olacağı etaplanmanın gerçekleştirilmesi
5.102.1	
5.103.1	Kentsel mekanın, yerel özellikler de dikkate alınarak üç boyutlu olarak tasarlanması gerekliliği
5.103.2	Kentsel mekanın üç boyutlu tasarlanmasına yönelik plan uygulama araçlarına tasarım boyutunun kazandırılması
5.104.1	Planlama sistemi içinde kentsel mekanın biçimlendirilmesinin kentsel tasarım alanına bırakılması ve bu alanda mekanı biçimlendirecek kentsel tasarım ilkelerinin belirleneceği araçların tanımlanması
5.105.1	
5.106.1	Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım kılavuzları konusundaki bilgi eksikliği/ilgisizliğinin giderilmesi yönünde yayın ve görev izlencesi oluşturulması

5.107.1	İlgili kuruluşların ortak çalışması
5.108.1	Kapılı toplulukları; mekanda yerleşmenin sosyal ve fiziksel parçalanmasını özendirmeyecek
5.109.1	planlama ve kentsel tasarım önlemlerinin imar mevzuatı çerçevesinde geliştirilmesi
5.110.1	Parsel anlayışı yerine kent bazında mekansal gelişimin desteklenmesi
5.111.1	İlgili kurumların yetkinleşememesi
5.112.1	Benzeşme-tekdüzelik (Örnek TOKİ uygulamaları)
5.113.1	Mümkün olan kentsel bölgelerde(kısa mesafelerde) yaya ve bisikletli ulaşımının, mümkün olmayan yerlerde(uzun mesafelerde) ise toplu taşımın desteklenmesi
5.114.1	İnsana yönelik önceliklerin saptanması ve uygulanması
5.115.1	Sokak tasarımının Kentsel peyzaj tasarım kapsamında görülmemesi
5.116.1.1	Yol kademelenmesi, sınıflanması ;yaya-taşıt anlamlı bütünlük ve ayırıştırmasını; duyum zenginliği ve sosyal ilişki olanağı taşıyan adalama, parselasyon, yapılaşma kararlarını dolaylı ve dolaysız kapsayacak yasal düzenlemeleri yapılması,uygulamalara geçilmesi; bu konuda özellikle kentsel tasarıma önem verilmesi
5.117.1	
5.118.1	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında çevre duyarlı erişebilirlik anlayışının etkin kılınması
5.119.1	Kentsel merkez ve alt merkezlerde dolaşım ilişkin düzenlemelerin kentsel mekan kalitesini gözetken biçimde etkin kılınması
5.120.1	İnsan yaşamını çevreleyen araç-gereç dünyasını insanileştirmek, insanın yakın çevresini oluşturan makine dünyasını işlevsel ve insana yakın kılmak
5.121.1	Yer yüzünde gerçekleştirilen (bu günkü bilgilerimize göre) ilk yerleşme Anadolu'da... Kent adına yakışan ilk kentler de burada..."İnsanı kent yaratır" inancıyla kentin tanımı ilk kez Anadolu'da yapıldı. Bu geçmişe yakışabilmek için, her şeyden önce yerleşmelerimizde, yukarıdaki tanıma uyan donanımı tamamlamalıyız. Gelecekteki vatandaşımızı (kentliyi) ancak böyle yetiştirebiliriz. Yeni oluşturulan kent bölgelerinde tiyatro, sinema, konferans, düğün gerçekleştirme olanakları veren çok amaçlı bir salon, yaygın eğitim için Halk Okulu ya da Halk Yüksek Okulu, sanat işlikleri, spor, sergi, sağlık özeği (denetim, danışma, yönlendirme), alış-veriş yerleri, meslek edindirme çalışmalarına olanak veren, en az ölçülerde bir sosyal/kültürel özek (merkez) konutlarla birlikte yapı programına kesinkes alınmalıdır. Bu özek, konut sayısına göre değişik büyüklüklerde ele alınabilir.

5.121.2	Mekansal standartların geliştirilmesi
5.122.1	Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : -Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmasının; teknik altyapı planlamasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmasının; özellikle katı atık ve pis su atık ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması: geri kazanım konusunun , kentle etkileşim, yerleşimi, kente kazanım yönlerinden hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizlerinin, gerçekleştirilmesi
5.123.1	Yapının kent içinde bir varlık olduğu düşüncesinin planlamaya yansıtılması
5.124.1	Yerel ekonomilerin desteklenerek göçün önlenmesi
5.125.1	Yeniden canlandırma yöntemlerinin geliştirilmesi
5.126.1	Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları kapsamında kent mekanlarının herkes için (engelli ve engelsiz) engellerden arınmış mekan olarak düzenlenmesi
5.127.1	Cezai yasaklamalar
5.128.1	Yasaklama+Eğitim
5.129.1	Sokak ve mahalle ölçeğinde tedbirlerin alınması
5.130.1	Kent estetiğinin önemli bir parçası olan aydınlatmanın, uzmanlarca yapılması
5.131.1	Konut düzenlemelerinde, çağdaş yaşam standartlarının dikkate alınması
5.132.1	Kentin parçacıl stratejilerden arındırılarak bütüncül bir anlayışla planlanması
5.133.1	Bölge planlarının hayata geçirilmesi
5.134.1	Yönetmeliklerin saptanacak bölge sınırları içerisinde geliştirilmesi
5.135.1	Planlama ve imar yasasının bu konuyu da içeren düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması, yasal düzenlemelerle kurumsal yapıda "kentsel tasarım" konusunda yetki ve görevlerin belirlenmesi
5.136.1	Süreklilik içinde çalışacak kalıcı örgütlenmeler gereklidir. Bu konuda Batılı ülkelerdeki örnekler – kuruluş ve çalışma sistemleri – yöntemleriyle yol gösterici bu kurumların incelenmesi için bir araştırma ve dokümantasyon merkezi kurulmalıdır.

5.136.2	Kentsel Tasarım konusunda görev ve yetki ile kurulacak enstitü icracı bir kuruluş olarak değil, bir akademik araştırma, geliştirme (ar-ge)ve denetleme kuruluşu olarak düşünülmektedir
5.137.1	Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk karmaşasını gidermek üzere planlama ve imar yasasının bu konuyu da içeren düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması; kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğunun giderilmesi
5.138.1	Proje yönetiminde, güncel olumsuzları ortadan kaldıracak yeni bir sistem tanımlanmalıdır.
5.139.1	Kentlerin, girişimcilerin değil "kentselbilim" uzmanları yönetimi ve denetiminde geliştirilmesi
5.140.1	Bu konuda gerekli olan eğitimlerin ilköğretimden itibaren başlatılması Disiplinlerarası eğitim ortaklıklarının geliştirilmesi
5.141.1	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite-meslek odası-Bakanlıklar-yerel yönetim ilişkisinin kurgulanmasına, yasal ve eşgüdümü ilgilendiren yönetsel bir içeriğe kavuşturulmasına ilişkin çalışmaların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı girişimi ile kısa dönemde başlatılması
5.142.1	Koruma ile ilgili tasarım ve mimarlığa derinlik kazandıracak uzmanlık eğitimleri örgütlenmelidir

C. EYLEMLER VE GÖSTERGELER

Tanım ve Kavramlara İlişkin Eylemler ve Göstergeler:

5.1.1.1 Mevcut tanım ve kavramların “envanter”lerinin yapılması.

5.2.1.1 Farklı kurumların farklı yorumlarının önüne geçebilmek amacıyla ortak bir “Koruma Sözlüğü” oluşturulması.

5.2.1.2 Tanım ve kavramların, kurumlar üstü olarak belirlenmesi ve kurumsal yorumlara olanak vermeyecek biçimde açıklık kazandırılması, “kamu yararı” kavramının doğal, tarihsel/kültürel çevrenin korunmasını sağlayacak şekilde tanımlanması

5.3.1.1 K.T.V. Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarını da içerecek biçimde tüm mevzuatın, doğal ve kültürel alanların “varlık değeri”ni odağa alan bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi.

5.3.1.2 İlke kararlarında sit tanımlarının müdahale türleri üzerinden değil varolan değerlere dayalı olarak geliştirilmesi.

5.3.2.1 Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin tanımlamaların imar mevzuatında da içselleştirilmesi.

5.3.2.2 Uluslar arası belgelerden de yararlanılarak tanım ve kavramların yanısıra tüm planlama ve koruma mevzuatımızın çağdaş öğretiyi yansıtacak biçimde ele alınarak yeniden düzenlenmesi.

Tanım ve kavramlara ilişkin önerilen strateji ve eylemlerin hayata geçirilmesi imar, çevre ve koruma mevzuatlarında değişiklik yapılarak koruma alanındaki kavram kargaşasının giderilmesi, çağdaş öğretilerden yararlanılarak terminolojinin geliştirilmesi ve dil birliğinin sağlanması ile mümkün olabilecektir.

Doğal ve Kültürel Varlıkların Korunması Mevzuatına İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.4.1.1 Bütün kurumların uygulamakla yükümlü oldukları bir üst yerleşme, planlama ve koruma konularını kapsayan temel yasal çerçevenin belirlenmesi. Bu çerçevede tarihsel, kültürel ve doğal çevrenin bütünleşik korunmasına yönelik düzenlemelere gidilmesi.

5.4.2.1 Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin ayıklanması.

5.4.3.1 Farklı koruma statü uygulamalarının önceliklerinin mevzuatta açıkça belirtilmesi.

5.5.1.1 Anayasanın temel ilkeleri de dikkate alınarak bütüncül bir koruma anlayışının tüm çevre ve imar mevzuatına yansıtılması.

- Turizm ve Teşvik Yasasındaki “Kültür ve Turizm Gelişim Bölgeleri” yaklaşımının iptal edilmesi.

- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi Kent Dokularının Yenilenerek Yaşatılması hakkındaki kanun uygulamalarının durdurulması
- 6831 sayılı Orman Yasası'nın 2A-2B düzenlemelerinin ivedilikle durdurulması

5.7.1.1 Mevzuat değişikliğinde koruyanın özendirilmesini sağlayacak hükümlere yer verilmesi.

Mülk sahipleri tescilden ve korumadan ötürü cezalandırılır olmaktan çıkarılmalı, mağduriyetleri önlenmelidir. Kentli vatandaşın, bu mağduriyetini ekonomik anlamda tazmin etmesinin yolları yasal düzenlemelerde yer almalıdır.

5.8.1.1 Uluslararası Mevzuattan faydalanılarak, ülke koşullarına uygun biçimde Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması.

Koruma alanındaki mevzuata ilişkin sorunların çözümüne yönelik komisyonumuzun önerdiği eylemlerin hayata geçirilmesi;

- *Koruma anlayışıyla çelişen ve yatırım önceliklerine odaklanan mevcut yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması.*
- *Uluslararası mevzuattan faydalanılarak, ulusal imar ve koruma mevzuatında, anayasa ile uyumlu, bütüncül bir çevre ve koruma politikasının oluşturulması.*
- *Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tariflendiği bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması,*
- *ile olanaklı olabilecektir.*

Finansmana İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.9.1.1 Mevzuatta, koruma kaynaklarına ilişkin seçeneklerin arttırılması

Devlet tarafından doğrudan önlem alınmalı ve mali kaynakların arttırılmasına yönelik müdahaleler geliştirilmeli,

- Tarihi çevrenin değerinden yararlanan Kuruluşlardan özel koruma vergisi alınması,
- Ülke genelinde her türlü inşaat faaliyeti, inşaat malzemesi perakende satışında koruma için belirli bir oranda harç/fon alınması,
- Koruma alanlarındaki tüm turizm faaliyetlerinden belirli bir oranda harç yada fon alınması,
- Piyango gibi şans oyunlarından elde edilen gelirin belli bir oranının korumaya aktarılması, sağlanmalıdır.
- Kamu bankalarının geleneksel konutların onarımları için düşük faizli kredi teminlerini programlarına almaları sağlanmalıdır.
- Geleneksel konut dokularının mevcut yapı stoku içinde değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Belediyeler tarafından;

- Belediye bütçelerindeki turizmle ilgili ödeneklerin bir kısmı koruma ve geliştirme çalışmalarına aktarılmalıdır.
- Korunacak yapılara ilişkin vergi indirimi ve harç alınmaması gibi uygulamalara devam edilmelidir.

Koruma projelerinin sponsorlar tarafından desteklenmesi yaygınlaştırılarak devam ettirilmelidir. Korumayla ilgilenen girişimcilere, sivil toplum kuruluşlarına kolaylıklar sağlanmalıdır.

5.9.2.1 Kaynaklara erişimin kolaylaştırılması.

Kullanılabilir teknik ve mali kaynaklar amaçları doğrultusunda harekete geçirilmeli, söz konusu kaynakların kullanılmasına yönelik ilgili kesimler bilgilendirilmelidir. Kamu kaynaklarına ulaşımında bürokrasi azaltılmalıdır.

5.9.3.1 Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması.

Merkezi ve yerel yönetimlerin teknik ve mali kapasitelerinin kullanılmasına yönelik sözkonusu idareler bünyesinde uygulama birimleri oluşturulmalıdır. Yerinde koruma politikaları kapsamında merkezi yönetimin korumayı geciktiren kaynak aktarımı uygulamalarının, yerel yönetimlere sağlanan teknik ve parasal desteklerin, bürokratik engelleri olmadan hızlı ve zamanında ihtiyaç dahilinde kullanılmasını kolaylaştıracak; sürekliliği olan, plan ve program dahilinde çalışmalarını yürüten, etkin ve yetkili birimler oluşturulması zorunludur. Böylece hem kaynakların hem de koruma hizmetlerinin etkinliği ve verimliliği artırılmış olacaktır.

5.10.1.1 Teknik, finansman, proje vb. kaynak kullanımında bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak ölçütlerin oluşturulması.

5.11.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması için gerekli ve yeterli parasal kaynakların, mevzuatla güvence altına alınması.

5.11.2.1 Kaynakların, adil ve kamu yararı odaklı olarak dağılımına ilişkin ölçütlerin oluşturulması

5.11.2.2 Kaynaklardan faydalanmaya ilişkin bürokratik kolaylaştırmaların sağlanması.

5.12.1.1 Kaynak ve fonlara ilişkin olarak kurumların ve halkın bilgilendirilmesi için toplantılar düzenlenmesi, medya aracılığı ile gerekli duyuruların yapılması, broşür gibi benzeri dokümanların hazırlanması

Koruma bilinci ve koruma eğitimi programları kapsamında kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere halkın bilgilendirilmesine yönelik ulusal ve yerel medya aracılığı ile yayın ve tanıtım faaliyetleri düzenlenmesi; broşür, kitap, harita, belgesel film, CD, sergi, yarışma gibi dokümanların hazırlanması; sivil toplum kuruluşları ile birlikte ortak çalışma ve programlar yürütülmesi gerekmektedir.

Finansla ilgili sorunların çözümünde;

- finansman kaynaklarının çoğaltılması, uygulama ölçütlerinin oluşturulması, bunlara erişimin kolaylaştırılması,
- uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması ve bu hususların mevzuatla güvence altına alınması,

halinde kamu kaynaklarından yararlanan korunması gerekli yapı sahibi sayısı artacağı gibi, tek yapı ve kent/alan ölçeğinde koruma proje ve uygulamalarında da artış olacaktır.

Koruma Konusunda Örgütlenmeye İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.13.1.1 Anayasa hükümleri gereğince, kültürel ve doğal varlıkların korunması konusuna öncelik veren politikaların geliştirilmesi ve bu politikaları uygulanmasını sağlayacak kurumsal ve mevzuat değişikliklerinin yapılması.

5.13.1.2 Koruma duyarlılığını ve kamusal görev anlayışını zaafa düşüren özelleştirme uygulamalarının durdurulması

5.13.1.3. Mevcut kurumsal yapılanmanın korumayı daha etkin olarak gerçekleştirecek şekilde ele alınarak düzenlenmesi

5.14.1.1 Korumadan sorumlu birimlerin kademeli birlikteliğinin sağlanması ve uygulamada yaptırım ve denetleme mekanizmalarının etkinleştirilmesi

5.15.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusundaki yetkileri tarifleyen ve ilgili tarafların uymakla yükümlü oldukları bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.

5.15.1.2. Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin ayıklanması.

5.15.1.3 Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümü sağlayacak, bilgi ve haberleşme kanallarının etkin çalışmasına olanak verecek biçimde örgütlenmenin revize edilmesi.

5.16.1.1 Kurul üyelerinde aranacak niteliklere ilişkin yasal bir düzenleme yapılması, Koruma Bölge Kurulu üyelerinin sayısal oranının akademik üyeler lehine çevrilmesi,

5.16.2.1 Koruma Bölge Kurulu üyelerinin üye seçim kriterlerinin yeterlilik ve uzmanlığı gözetilecek biçimde düzenlenmesi

5.16.3.1 Kurul sayısının artırılmaması, kurul müdürlüklerinin uzman ve donanım olarak güçlendirilmesi ve karar süreçlerinin sistematize edilerek netleştirilmesi

5.17.1.1 Yerel yönetimlerde koruma konusunda uzman, yeterli kadroların tahsisi

5.17.1.2 Yerel yönetim kadrolarının bilgilerini güncellemelerine olanak verecek şekilde ulusal ve uluslar arası eğitim ve uzmanlaşma programlarının oluşturulması,

5.17.2.1 Nitel ve nicel olarak gelişmiş koruma projelerinin üretilmesini sağlayacak birimlerin, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulması.

5.18.1.1 Korunması, Ulusal ve uluslararası düzeyde önem taşıyan doğal ve kültürel varlıkların / alanların (milli park vb. gibi) korunması ve denetiminde merkezi yönetimce alan yönetimi projelerinin gerçekleştirilmesi

5.18.1.2 Coğrafi sınırların belirleyici olduğu doğa koruma alanlarında alan yönetimini il sınırları esasına dayandıran taşra örgütlenmesinin kaldırılması

5.18.2.1 Koruma alanlarında mülkleri olanların mağduriyetlerinin önlenmesi amacıyla, imar hakları transferi vb araçlarının geliştirilmesi

5.19.1.1 Koruma alanında çalışan STK'ların nicelik ve nitelik olarak etkinliğini artırıcı hukuki altyapının oluşturulması

Örgütlenmeye ilişkin;

- *Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tariflendiği bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması,*

- *Korumadan sorumlu kurumların eşgüdümünün sağlanmasına, bilgi ve haberleşme kanallarının etkin kılınmasına yönelik, koordinasyonu sağlayacak yapılanmanın gerçekleştirilmesi*
 - *Nitel ve nicel olarak gelişmiş koruma projelerinin üretilmesini sağlayacak birimlerin, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulması,*
- yönündeki önerilerinin gerçekleştirilmesi halinde koruma alanında daha etkin ve verimli çalışmalar ortaya çıkacaktır.*

Doğal ve Kültürel Varlıkların Envanterine İlişkin Eylem ve Göstergeler

5.1.1.1 Ülke veri ağının tek elden ve teknoloji kullanılarak oluşturulması.

5.1.1.2 İlgili kurumların bütçe ve çalışma programlarında envanter tamamlanması çalışmalarına öncelik vermesi.

5.1.1.3 Envanterleme konusunda, üniversitelerle, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapılması.

5.21.1.1 Tespitlerde, ileri teknolojilerin kullanılabilmesine yönelik altyapının oluşturulması.

5.21.1.2 Tespit / tescil / envanterleme bilgilerine erişim kanallarının kolaylaştırılması.

5.21.1.3 Karar süreçlerinde, tarafların etkin katılımının sağlanması.

5.22.1.1. Doğal ve kültürel varlıkların özgün niteliklerine ve çeşitliliğine saygı gösteren ölçütlerin oluşturulması.

5.22.1.2. Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin ölçütlerin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak oluşturulması ve genellemelerden kaçınılması.

Uluslar arası örneklerden faydalanılarak,

- *ulusal yapının özgün özelliklerine uyarlanmış,*
- *çeşitliliği gözetilen,*
- *tek elden denetlenen ve yönetilen,*
- *ileri teknolojilerin kullanıldığı, ilgili kurumların veri girişi ve kullanımına ilişkin farklı düzeylerde yetkilendirildikleri, mekanla ilişkisi kurulmuş ulusal envanterlemenin gerçekleştirilmesi komisyonumuzun bu konudaki önerilerinin gerçekleştirildiğinin somut göstergesi olacaktır.*

Korumanın Sosyal / Kültürel Boyutuna İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.23.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların, kaynak değerleri açısından kullanım tarifinin yapılarak; kesin koruma, kontrollü kullanım kararı getirilecek alanların belirlenmesi.

5.24.1.1 Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması

5.25.1.1 Koruma, iyileştirme ve sağlıklaştırma projelerinin toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınması

5.25.1.2 Etkilenen kesimlerin ve kullanıcıların katılımını sağlayıcı yasal ve kurumsal düzenlemelere gidilmesi

5.27.1.1 Koruma duyarlılığını artırıcı eğitim programlarının oluşturulması, toplumun her kesimde koruma duyarlılık ve bilincinin geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmalarının özendirilmesi, ilköğretimden başlayarak tüm eğitim ve öğretim kademelerinde kültürel ve doğal varlıkların korunması gerekliliği konusunda bilinçlendirme çalışmalarına yer verilmesi

- Ülkemizin kültürel ve doğal varlıklarının üst ölçeklerden başlayarak korunmasını sağlayacak bölge planlarının yapılması,
- Ortaöğretim müfredatında korumaya ilişkin hususlara yer verilmesi,
- Mevzuatta, oluşan rantların topluma geri dönüşünü sağlayacak araçların geliştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması,
- Toplumsal kalkınma projeleri ile birlikte ele alınan koruma, iyileştirme ve sağlıklılaştırma projelerinin yapılması ile,

Ülkemizin doğal ve kültürel varlıklarının korunması konusunda kamu duyarlılığının artmasını, toplumun kendi kültürünü oluşturan bu varlıklara ve yaşam ortamlarına/doğasına sahip çıkmasını sağlayacaktır. Bunun sonucunda koruma yukarıdan aşağıya değil, toplumun istediği ve kamuyu zorladığı bir alan haline gelecektir.

Planlama / Projelendirme ve Uygulamaya İlişkin Eylemler ve Göstergeler

5.1.1.1 “Planlama ve Şehircilik” temel kanununun çıkarılması ve bu temel kanunda korumanın içselleştirilmesi

Hazırlanacak imar ve şehircilik reformu; ülke ve toplum yararına, kentli haklarına, doğal ve tarihi-kültürel değerlere öncelik veren bir yapıda olmalıdır. Koruma mevzuatının imar, çevre, turizm gibi mevzuatla bütünleştirilerek çok başlılıktan kurtarılması sağlanmalıdır.

5.1.1.2 Mevzuat / örgütlenme / uygulama kapsamında tüm planlama sürecinin, doğal ve kültürel varlıkları gözeten bir anlayışla ele alınmasını zorunlu kılacak düzenlemelerin yapılması.

Doğal ve kültürel koruma, “yeterince örneğin korunması” mantığından çıkarılmalıdır. Yasal düzenlemelerde koruma alanları, toplumsal geçmişe ilişkin hafıza niteliğinde, geçmiş deneyimlerin ve süzölmüş birikim geleneğinin öğrenildiği bir bilgi kaynağı olarak saygı görmelidir.

En spekülatif tartışmaların olduğu doğal sit alanları, doğal seçicilikle tespit edilemez. Doğal alanların korunmasında sadece nadir özelliğe sahip alanların korunması yaklaşımı kabul edilebilir değildir. Doğa zincirinin her parçasının değerli olduğu ve seçici yaklaşımların, seçkinci bir tutum olduğu koruma anlayışının içine yerleştirilmelidir. Doğanın bütünlüğü ve bütün olarak korunması gerekliliği kavranmalıdır.

5.1.1.3 Üst ölçekli planlamalarda (1/100 000-1/25 000-1/5000) doğal ve tarihsel /kültürel çevrelerin korunmasına yönelik strateji ve kararların geliştirilmesi.

“Sürdürülebilir Kalkınma” ve “Sosyal / Kültürel Gelişme” için bölgesel, alt bölgesel ve yerel

ölçeklerde tarihsel çevrelerinin koruma, sağlıklılaştırma ve çevre uyumlu yenileme politikalarını yönlendirmek üzere; bu doğrultuda hazırlanmış ülkesel, bölgesel ve çevre düzeni planlarına sahip olmak gerekir. Bunun için, kentsel çevrelerin akılcı ve etkin korunmasını ve kullanımını öngören kararların alınmasına elverişli bir ortam geliştirilmelidir.

Ülke ölçeğinde kültürel ve de doğal kaynakların korunmasını içeren, kent dokularını sağlıklılaştıran, kentleşme ve sanayileşmeyle bütünleşen politikalar; bölgelere, metropoliten ölçekteki kentlere, kentlere ve kırsal yörelere kadar inen bir dizi stratejik ulusal (ekonomik, fizik, sosyal, kültürel, eğitimsel vb.) planlama kararları ile desteklenerek geliştirilmelidir.

5.29.2.1 Doğal ve kültürel varlıkların özgünlüğünden kaynaklanan özelliklerin, üst ölçekli planlarla uyuşmaması durumunda, plan hiyerarşisinin gerektirdiği ölçekler arası geri dönüşler yapılmasını zorunlu kılacak yasal yaptırımlarının oluşturulması.

5.29.3.1 Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapım süreci, nitelikleri ve ölçeklerinin yeniden belirlenmesi. (KAİP içeriğinin zenginleştirilmesi, kültürel ve doğal varlıkların hakettiği ölçek ve ayrıntıda ele alınması)

5.29.4.1 Amaç açısından mekansal yansımaları olmayan (arazi kullanım kararı içermeyen) planların mekansal planlar yerine kullanılmasını önleyecek yasal düzenlemelerin yapılması

5.30.1.1 Her ölçekteki planlama çalışmalarında Stratejik ÇED uygulanabilmesine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması.

5.31.1.1 Özel önem taşıyan alanların hak ettiği ayrıntı ve ölçekte ele alınması.

5.31.1.2 Doğal ve kültürel alanların, konusunda uzman ekipler tarafından planlanmasının sağlanması

5.32.1.1 Tüm planlama çalışmalarının KAİP yaklaşımını içerecek biçimde, konunun gerektirdiği ayrıntıda ele alınmasını sağlayacak mevzuat / örgütlenme / uygulama sürecinin oluşturulmasına yönelik düzenlemelerin yapılması

5.34.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların işlevlendirme ve kullanım kararlarının, bölgesel/kentsel ölçekte üretilmiş planların öngördüğü süreç ve hiyerarşiyi ihlal etmesinin önlenmesi.

5.35.1.1 Kentsel tasarım, restorasyon, çevre düzenleme projelerinin ve işlevlendirme önerilerinin, koruma değerlerini öncelmesi, alanın / varlığın özgün niteliklerini gözetmesi ve uluslar arası anlaşmalarla belirlenmiş ölçütleri gözetmesini sağlayıcı düzenlemelerin yapılması

5.36.1.1 Doğal ve kültürel varlıkların envanterlenmesi ve korunmasına yönelik planlamaların geciktirilmeden yapılarak ivedilikle uygulamaya konmasının sağlanması, kente karşı işlenen suçların cezalandırılmasının sağlanması, kaçak yapılaşmayı özendirici imar aflarına yönelik düzenlemelerin engellenmesi

5.37.1.1 Tarihi ve kültürel varlıkların envanterinin tamamlanarak risk taşıyanların saptanması

5.37.2.1. Öncelikli yapılar ve eserler için doğal tehlike ve risklere karşı önlem alıcı ve koruyucu programlar geliştirilmesi

5.37.3.1 Tarihi ve kültürel mirasın güvenliği ve risklere karşı korunması konusuna mevzuatta yer verilerek sorumlu kurumların belirlenmesi

5.37.4.1 Koruma Bilinci ve “Koruma Eğitimi” programlarının geliştirilmesi ve sürekli uygulanması, toplumun sahiplenmesi için, orta dereceli okulların kendilerine bir “Kardeş Eser” seçerek onunla ilgili çalışmalar yapması

Koruma alanında yaşanan sorunların önemli bir bölümü de ülkemizdeki planlama alanındaki sorunlardan kaynaklanmaktadır. bu kapsamda konu ele alındığında ;

- *planlar arası kademeli birlikteliği sağlayan;*
- *ulusal ölçekten başlayarak ölçekler arası stratejik ve mekansal kararların tutarlılığının gözetildiği,*
- *her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi önceliklerinin dikkate alındığı,*
- *ilgili uzmanlık alanlarının öngördüğü sağlıklı bir veri tabanı üzerine geliştirilmiş,*
- *doğal ve kültürel varlıkların “varlık değeri” ile hak ettiği ayrıntı düzeyini içeren,*
- *risk ve doğal tehlikelerin dikkate alındığı bir planlama sürecinde tarihi ve kültürel varlıkların risklere karşı korunması ile ilgili önlemler ile afet anında yapılması gerekenlere ilişkin hükümlere yer verilen, sorumlu kurum ve kuruluşların belirlendiği ,*
- *uygulama araçları, uygulayıcı kurum, denetim mekanizması, yaptırım ve kaynağa sahip,*
- *ilgili tüm tarafların katılımına açık bir planlama sürecinin geliştirildiği güçlü bir mevzuat düzenlemesinin yapılması,*

Koruma alanındaki sorunların önemli bir kısmının da çözülmesine olanak verecektir.

EYLEMLER			GÖSTERGELER					
NO	EYLEM	TİPİ	SORUMLU KURULUŞ	YARDIMCI KURULUŞ	SÜRE	FINANSMAN	NO	GÖSTERGE
5.1.1.1	Mevcut tanım ve kavramların " envanter "lerinin yapılması.		Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Tarım ve Köylüleri Bakanlığı	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MİT) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar				
5.2.1.1	Farklı kurumların farklı yorumlarının önüne geçebilmek amacıyla ortak bir "Koruma Sözlüğü" oluşturulması.							
5.2.1.2	Tanım ve kavramların, kurumlar üstü olarak belirlenmesi ve kurumsal yorumlara olanak vermeyecek biçimde açıklık kazandırılması, " kamu yararı " kavramının doğal, tarihsel/kültürel çevrenin korunmasını sağlayacak şekilde tanımlanması							
5.3.1.1	K.T.V. Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarını da içerecek biçimde tüm mevzuatın, doğal ve kültürel alanların " varlık değeri "ni odağa alan bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi.							İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında değişiklik yapılması
5.3.1.2	İlke kararlarında sit tanımlarının müdahale türleri üzerinden değil varolan değerlere dayalı olarak geliştirilmesi.							
5.3.2.1	Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin tanımlamaların imar mevzuatında da içselleştirilmesi.							
5.3.2.2	Uluslar arası belgelerden de yararlanarak tanım ve kavramların yanısıra tüm planlama ve koruma mevzuatımızın çağdaş öğretiyi yansıtabilecek biçimde ele alınarak yeniden düzenlenmesi.							

5.4.1.1	Bütün kurumların uygulamakla yükümlü oldukları bir üst yerleşme, planlama ve koruma konularını kapsayan temel yasal çerçevenin belirlenmesi. Bu çerçevede tarımsal, kültürel ve doğal çevrenin bütünsel korunmasına yönelik düzenlemelere gidilmesi.	Cevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MİT)A Tarım ve Köylüleri Bakanlığı Universteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar	*Koruma anlayışıyla çelişen ve yatırım önceliklerine odaklanan mevcut yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması. *Uluslararası mevzuattan faydalanarak, ulusal imar ve koruma mevzuatında, anayasa ile uyumlu, bütüncül bir çevre ve koruma politikasının oluşturulması. *Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tanımlandığı bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.
5.4.2.1	Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin ayıklanması.			
5.4.3.1	Farklı koruma statü uygulamalarının önceliklerinin mevzuatta açıklığa belirlenmesi.			
5.5.1.1	Anayasanın temel ilkeleri de dikkate alınarak bütüncül bir koruma anlayışının tüm çevre ve imar mevzuatına yansıtılması *Turizm ve Teşvik Yasasındaki "Kültür ve Turizm Gelişim Bölgeleri" yaklaşımının iptal edilmesi. *5366 sayılı Yıpranan Tarihi Kent Dokularının Yenilenerek Yaşatılması hakkındaki kanun uygulamalarının durdurulması *6831 sayılı Orman Yasası'nın 2A-2B düzenlemelerinin ivedilikle durdurulması			
5.7.1.1	Mevzuat değişikliğinde koruyanın özendirilmesini sağlayacak hükümlere yer verilmesi.			
5.8.1.1	Uluslararası Mevzuattan faydalanarak, ülke koşullarına uygun biçimde Ulusal Mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması.			

			Vakıflar Genel Müdürlüğü Maliye Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Yerel İdareler	İlgili STK'lar	
5.9.1.1	Mevzuatta, koruma kaynaklarına ilişkin seçeneklerin artırılması				
5.9.2.1	Kaynaklara erişimin kolaylaştırılması.				
5.9.3.1	Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması.				
5.10.1.1	Teknik, finansman, proje vb. kaynak kullanımında bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak ölçütlerin oluşturulması.				*Finansman kaynaklarının çoğaltılması, uygulama ölçütlerinin oluşturulması, bunlara erişimin kolaylaştırılması,
5.11.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması için gerekli ve yeterli parasal kaynakların, mevzuatta güvence altına alınması.				*Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması ve bu hususların mevzuatta güvence altına alınması
5.11.2.1	Kaynakların, adil ve kamu yararı odaklı olarak dağılımına ilişkin ölçütlerin oluşturulması.				
5.11.2.2	Kaynaklardan faydalanmaya ilişkin bürokratik kolaylaştırmaların sağlanması.				
5.12.1.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak kurumların ve halkın bilgilendirilmesi için toplantılar düzenlenmesi, medya aracılığı ile gerekli duyuruların yapılması, broşür gibi benzeri dokümanların hazırlanması				

5.13.1.1	Anayasa hükümleri gereğince, kültürel ve doğal varlıkların korunması konusuna öncelik veren politikaların geliştirilmesi ve bu politikaları uygulanmasını sağlayacak kurumsal ve mevzuat değişikliklerinin yapılması.		Maliye Bakanlığı İç İşleri Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı Yerel İdareler					
5.13.1.2	Koruma duyarılığın ve kamusal görev anlayışın zaafa düşüren özelleştirme uygulamalarının durdurulması							
5.13.1.3	Mevcut kurumsal yapılarının korumayı daha etkin olarak gerçekleştirecek şekilde ele alınarak düzenlenmesi							
5.14.1.1	Korumadan sorumlu birimlerin kademeli biriktiliğinin sağlanması ve uygulamada yaptırım ve denetleme mekanizmalarının etkinleştirilmesi							
5.15.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusundaki yetkileri tanımlayan ve ilgili tarafların uymakta yükümlü oldukları bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.							
5.15.1.2	Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında kalan, koruma konusundaki farklı hükümlerin ayıklanması.							
5.15.1.3	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda kurumlararası eşgüdümü sağlayacak bilgi ve haberleşme kanallarının etkin çalışmasına olanak verecek biçimde örgütlenmenin revize edilmesi.							
5.16.1.1	Kurul üyelerinde aranacak niteliklere ilişkin yasal bir düzenleme yapılması							

*Koruma konusundaki yetki sorumluluk ve yaptırımların açıkça tanımlandığı bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.

*Korumadan sorumlu kurumların eşgüdümünün sağlanmasına, bilgi ve haberleşme kanallarının etkin kılınmasına yönelik, koordinasyonu sağlayacak yapılarının gerçekleştirilmesi

*Nitel ve nicel olarak gelişmiş koruma projelerinin üretilmesini sağlayacak birimlerin, yerel yönetimler bünyesinde oluşturulması.

5.20.1.1	Ülke veri ağıının tek elden ve teknoloji kullanılarak oluşturulması. (Bkz.8.3.1.2-8.3.1.3)	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Üniversitelerin İlgili Bölümleri, İlgili Meslek Odaları				Uluslar arası örneklerden faydalanılarak, *ulusal yapının özgün özelliklerine uyarlanmsı, *çeşitliliği gözeten, * tek elden denetlenen ve yönetilen, *ileri teknolojilerin kullanıldığı, *İlgili kurumların veri girişi ve kullanımına ilişkin farklı düzeylerde yetkilendirilmeleri, mekânla ilişkisi kurulmuş ulusal envanterlemenin gerçekleştirilmesi.
5.20.1.2	İlgili kurumların bütçe ve çalışma programlarında envanter tamamlanması çalışmalarına öncelik vermesi.					
5.20.1.3	Envanterleme konusunda, üniversitelerle, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla ortak çalışmalar yapılması.					
5.21.1.1	Tespitlerde, ileri teknolojilerin kullanılabilmesine yönelik atyapının oluşturulması.					
5.21.1.2	Tespit / tescil / envanterleme bilgilerine erişim kanallarının kolaylaştırılması.					
5.21.1.3	Karar süreçlerinde, tarafların etkin katılımının sağlanması.					
5.22.1.1	Doğal ve kültürel varlıkların özgün niteliklerine ve çeşitliliğine saygı gösteren ölçütlerin oluşturulması.					
5.22.1.2	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin ölçütlerin bölgesel ve niteliksel farklılıklar dikkate alınarak oluşturulması ve genellemelerden kaçınılması.					

			Cevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Bakantlıklar, İller Bankası Yerel İdareler	Vakıflar Genel Müdürlüğü			
5.28.1.1	"Planlama ve Şehircilik" temel kanununun çıkarılması ve bu temel kanunda korumanın içselleştirilmesi						
5.28.1.2	Mevzuat / örgütlenme / uygulama kapsamında tüm planlama sürecinin, doğal ve kültürel varlıkları gözeten bir anlayışla ele alınmasını zorunlu kılabacak düzenlemelerin yapılması.						
5.29.1.1	Üst ölçekli planlamalarda (1/100 000-1/25 000-1/5000) doğal ve tarihsel / kültürel çevrelerin korunmasına yönelik strateji ve kararların geliştirilmesi.						
5.29.2.1	Doğal ve kültürel varlıkların özgünlüğünden kaynaklanan özelliklerin, üst ölçekli planlarla uyumaması durumunda, plan hiyerarşisinin gerektirdiği ölçekler arası geri dönüşler yapılmasını zorunlu kılabacak yasal yaptırımların oluşturulması.						
5.29.3.1	Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) yapım süreci, nitelikleri ve ölçeklerinin yeniden belirlenmesi. (KAİP içeriğinin zenginleştirilmesi, kültürel ve doğal varlıkların hak ettiği ölçek ve ayrımda ele alınması)						
5.29.4.1	Amacı açısından mekansal yansımaları olmayan (arazi kullanımı kararı içermeyen) planların mekansal planlar yerine kullanılmasını önleyecek yasal düzenlemelerin yapılması						
5.30.1.1	Her ölçekteki planlama çalışmalarında Stratejik CED uygulanabilmesine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması.						
5.31.1.1	Özel önem taşıyan alanların hak ettiği ayrıntı ve ölçekte ele alınması.						

Planlar arası kademeleli birlikteliği sağlayan;

*Ulusal ölçekte başlayarak ölçekler arası stratejik ve mekansal kararların tutarlılığının gözetildiği,

*Her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi önceliklerinin dikkate alındığı,

*İlgili uzmanlık alanlarının öngörülmesi sağlıklı bir veri tabanı üzerine geliştirilmiş,

*Doğal ve kültürel varlıkların "varlık değeri" ile hak ettiği ayrıntı düzeyini içeren,

*Güçlü bir mevzuat uygulama araçları, uygulayıcı kurum, denetim mekanizması, yaptırım ve kaynağa sahip,

*İlgili tüm tarafların katılımına açık bir planlama sürecinin geliştirildiği mevzuat düzenlemesinin yapılması

5.42.1.1	Ekonomik yapının birey, kurum ve kuruluşların mekânla, özellikle de konutan mekânlar ve kentsel mekânlar ile ilişkilerinin ve bu mekânlar üzerindeki tasarımların ve olası müdahalelerinin araştırılması, denetlenebilmesi için merkezi yönetim ve yerel yönetim işbirliği ile, ilgili meslek odalarının da katılımıyla araştırma, bilgilendirme ve denetim örgütlerinin kurulması Ekonomik yapının kendi üst örgütlerinin böyle araştırma, bilgilendirme ve denetim de rol almalarının sağlanması için çalışmaların başlatılması									
5.43.1.1	Sosyo-kültürel alanlarının ivedilikle gerçekleştirilmesi									
5.44.1.1	Yeni konut alanlarının, sosyo-kültürel yapı oluşturulmadan hayata geçirilmemesi (TOKİ uygulamaları gibi)									
5.45.1.1	Sözü edilen envanterlere göre koruma-kullanma kararlarının getirilmesini takiben, müdahalenin stratejik ve mekansal anlamlarda kentsel tasarım plan ve projelerine, kentlerimizdeki sosyo-kültürel donatı eksikliklerinin, bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak uygulanması									
5.46.1.1										
5.47.1.1	Kentsel politikalarda ideolojik yaklaşımların önlenmesi ve çağdaş planlama ve tasarım yöntemlerinin benimsenmesi									
5.48.1.2	Teknik elemanlar üzerindeki siyasi baskının önlenmesi									

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

5.57.1.1	Uzun mesafelerde kamusal (toplu) ulaşım, kısa mesafelerde yaya ve bisiklet hareketleri özendirilmelidir. Ulaşımında aceleci, parçacı ve pahalı kararların hayata geçirilmesinin önlenmesi (İstanbul ve Ankara kentlerindeki uygulamalarda olduğu gibi).									
5.58.1.1	Altyapısı bitmemiş alanlarda iskân izni verilmemesi									
5.59.1.1	Ülke, bölge, kent ölçeğinde önceliklerin belirlenerek ulaşım ağlarının planlanması									
5.60.1.1	Yenilenebilir enerjiye dayalı olan yaya ve bisikletle dolaşım olanakları oluşturulmalıdır.									
5.60.1.2	İşyeri – konut ulaşım(düz gün yolculuklar: günlük git-gel yolculukları) optimize edilmelidir. Aktarma alanları projelendirilmelidir. Mevcuttan (mevcut ulaşım altyapısı ve üstyapısı) etkin yararlanmak için otobüs şerhleri ve otobüs yolları projelendirilmelidir.									
5.60.1.3	Tüm belediyelerimizin yerine getirmekte yetersiz oldukları engelsiz kentsel mekan düzenlemesi'									
5.60.1.4	Ulaştırma Bakanlığı tarafından 2009 'da yayınlanan yönetmeliğe göre, nüfusu 100000'in üzerindeki her yerleşme için yapılması zorunlu tutulan ulaşım planları çerçevesinde:- Toplu taşım ve ' temiz ulaşım' özendirilmelidir.									

5.116.1.1	Planlama ve şehircilik yasa tasarısında bu konuda hüküm getirilmesi, bina- sokak ilişkisinin tanımlanmasının sağlanması ; izgara düzeni her topografya ve dokuda özendirilen hükümlerden kaçınılması ve teknik ve sosyal olarak uygun alanlarda çıkmaz sokakların yeniden yapılabilirliğinin sağlanması ; trafik durultma (traffic calming) , paylaşmalı yol (shared street) düzenlemesi gibi mekansal düzenleme tekniklerinin yasadıya yer alınmasının , eğitiminin verilmesinin sağlanması																				
5.117.1.1	Kentsel ulaşımın çevre duyarlı erişebilirliği etkin kılmak; kentsel merkezlerde mekân kalitesini gözeten biçimde dolayım düzenlemek üzere; Ulaşım ana planlarının hazırlanması Yaya, yaşlı, çocuk ve engellilere yönelik düzenlemelerin yapılması Ulaşım ağı atılımının kentsel dokuya uygun inşa edilmesi ve doğal, tarihi-kültürel varlıkların dikkate alınması																				
5.121.1.1	Söz konusu özele eski kentin kültürel çekirdeklerine ulaşım sağlanmalıdır.																				
5.121.2.1	Mekansal standartların mekansal farklılıklarda ilişkilendirilerek geliştirilmesi																				
5.122.1.1	Yapılmış ve/veya yeni gelişme alanlarında yapılaşma ile teknik altyapı plan ve uygulamalarının eşgüdümlü gerçekleştirilmesi. - Teknik altyapı planlamasında doğal kaynaklar ile ilgili verilerin toplanması ve eşik analizlerinin yapılması Merkezi hükümetin desteği ile, yerel yönetimlerce katı atık ve plisu atık ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması; geri kazanım konusunun , kente ekikleşim, veresçimi, kente kazanım yönlerinden yönlereinden hem mühendislik hem de kentsel tasarım analizinin gerçekleştirilmesi yönünde kısa dönemde sonuçlandırılacak çalışmaların başlatılması																				
5.123.1.1	Beden, havalıücü ve çevre arasında empatinin sağlanması																				

SONUÇ OLARAK ÖZETLE;

Toplumun tamamının ortak değeri olan doğal ve kültürel miras/varlıklar/alanlar:

- *planlama yetkisinin bolluğu ve bunun yarattığı karmaşa,*
- *planlamanın projeye indirgenmesi,*
- *sektör odaklı planlama anlayışı,*
- *“milli servet” gerekçesiyle kaçak yapıların affı,*
- *“kamu yararı” adı altında her kanunda yer verilen istisnalar,*
- *“koruma-kullanma dengesi” ve “sürdürülebilir kullanım” adı altında korunan alanlarda değişim değerinin öne çıkarılması ve ortak kamu alanlarının yağmalanması,*
- *Son yıllarda yerel yönetimler / özel sektör eliyle gerçekleştirilen sokak sağlıklaştırmalarındaki uygulamalarda imitasyon örneklerin artması,*
- *İnsanı dışlayan yapay mekanların üretilmesi,*
- *Tarihsel ve kültürel alanların, kentin marginalleşen mekanları haline gelmesi,*
- *Mekansal, kültürel, zamansal bağlamın, önemini yitirmesi, yere ait ruhun, otantizmin kaybolması,*
- *Steril, kentliyi dışlayan mekanlar yaratılması,*
- *Arkeolojik ve Doğal sit derecelendirmelerinin neden olduğu tahribat: Derecesiz tek sınır sistemine geçişin gerekliliği,*
- *Koruma Bölge Kurulları tarafından yapılan tespitlerin gecikmesi,*
- *Koruma Bölge Kurulları tarafından isabetsiz tespitler yapılması,*
- *Sit alanı sınırlarında / derecelerinde özel mülk sahibi ya da girişimcinin yatırım talebi odaklı olarak sık sık değişikliklere gidilmesi,*
- *Sit alanı sınırlarının değişebilirliğinin, Koruma Bölge Kurullarına olduğu kadar koruma anlayışına ilişkin toplumsal güveni zedelemesi,*
- *Sit derecelerine göre arazi kullanım kararı öngören (örneğin 2.Doğal Sit Alanında turizm, 3.Derece Doğal Sit alanında konut yapılabilmesi yönündeki) ilke kararları nedeniyle, fiilen yürürlükteki planlar iskana açılması yönünde karar getirmemesine karşılık Koruma Bölge Kurullarının aldığı kararlarla yapılaşma izni verilmesi,*
- *Tarım alanı / ormanlar / sulak alan / kıyı gibi ender alanların korunması stratejilerinin, fiziksel ve sektörel büyüme hedeflerinden bağımsız olarak belirlenmesi gerekliliği,*
- *Kent içindeki arkeolojik alanlar ve eserlerin, sadece kentin turistik potansiyelinin artırılması amacıyla ele alınması ve düzenlemesi,*
- *Kentsel bilginin “okunabilirliği” hedefinin bilimsel ve sondaj kazılarındaki önceliğinin öne çıkarılması gerekliliği,*
- *Arkeolojik alanlarda parsel ölçeğinde sondaj ve kazıların sunduğu bilginin yetersizliği,*
- *Kırıntılardan, bilginin bütününe ulaşmanın sıkıntısı/zorluğu,*
- *Bilginin katmanlar halinde işlenmesini sağlayacak ve uygulamadan sorumlu kurumların ortak kullanımına açılacak dijital bir envanterleme sistemine geçilmesi gerekliliği / Kentsel Restitüsyon*

IV. GENEL DEĞERLENDİRME

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana sağlanan pek çok kalkınma ve kent planlama hareketlerine karşın ülke şehirciliğinde dar çerçeveli imar planlılığından nitelikli kentleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve planlama sürecine geçilememiştir.

A. Doğal ve kültürel varlıkların /alanların korunması konusunda;

- Bugün planlamada var olan çok yetkililiğin neden olduğu sorunlar dikkate alınarak; yetki, sorumluluk ve yaptırımların açıkça tariflendiği ve ilgili diğer mevzuata da referans olacak bir üst temel “Koruma” yasal çerçevesinin oluşturulması,
- Koruma sürecindeki uygulama, denetim ve kaynak aktarımında yaşanan sorunları aşmak üzere; güçlü bir koruma mevzuatının, iyi tanımlanmış ve özgünlüğe saygı gösteren uygulama araçlarının, etkin uygulama, denetim ve yaptırım mekanizmasının, nesnel dağılım ölçütlerinin oluşturulduğu merkezi ve otonom finans kaynaklarının tesis edilmesi,
- Günümüz koruma planlaması ve imar planlaması karşıtlığının terk edilerek; her düzey ve kapsamdaki planlamada, doğal ve kültürel varlıkların korunmasının öncelik oluşturduğu, doğal ve kültürel varlıkların meta değeri ile değil “varlık değeri” ile hak ettiği ayrıntı düzeyinde ele alındığı, toplumun tümünce eş yararlanmasının düşünüldüğü bir planlama anlayışının yerleştirilmesi,
- Tespit ve tescillerin tamamlanmamasından ve her ölçekteki planlara aktarılamamasından kaynaklanan sorunları aşmak üzere; ülke ölçeğinde doğal ve kültürel varlıkların envanterinin ivedilikle tamamlanması, ulusal veri tabanının oluşturulması.
- Doğal ve kültürel varlıkların / alanların korunmasında bugünkü yenileme ve dönüşüm uygulamalarının acilen terk edilmesi; koruma eyleminin “yaşamın korunması” anlamında ele alınması, katılım süreçlerinin işler hale getirilmesi, mevcut dokuya yönelik tüm müdahalelerde iyileştirme ve sağlıklılaştırma projelerine öncelik verilmesi.
- Yerel mekanizmaların koruma konusundaki donanım eksikliği dikkate alınarak; korumadan sorumlu yerel örgütlerin, yapabilirliğinin artırılması, teknik ve personel donanımının nitel ve nicel olarak güçlendirilmesi.
- Turizm yatırımlarının, kültür ve doğa varlıklarımızın korunmalarını ön koşul olarak gören bir planlamayla ele alınması, kültürel mirasımızın zarar vermelerinin önlenmesi, “kültür” ve “turizm” konularının tek bakanlıkta ele alınmasına bir an önce son verilmesi.

B. Mekan kalitesi ve kentsel tasarım konusunda;

- Planlama, mimarlık ve kentleşme bir kültür olgusudur.
- Planlamada karar alma mekanizmalarındaki çok başlılık ortadan kaldırılmalı, katılım ve şeffaflık gerçek anlamda sağlanmalıdır.
- Planlama ve Şehircilik Yasası ivedi olarak ele alınmalı; bu yasada yer alması gereken, “kentsel ve kültürel kurum” rehberliğinde belirlenecek kentleşme kriterlerini alt ve üst ölçekte uygulamaya geçirecek bir yapılanma oluşturulmalıdır.

- Kentsel tasarımın ülke planlama hiyerarşisi içerisinde tanımlı bir yerinin olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle mekan kalitesinin yükseltilmesinde, planlama ile mimarlığı bütünleştiren “kentsel tasarım”ın ülke planlama sisteminde yerini alması gerekmektedir.
- Mimarlık- planlama- kentsel tasarım- çevre- koruma konularında devlet-belediye-İlgili kurum ve karmaşık kurumlar arasında dengeyi sağlayıcı politikalar üstü, özerk ve özel bir kurum’un varlığına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun bir üst kurul şeklinde ve bağlı olduğu enstitü ve akademilerle yönlendirilen, araştırma ve geliştirme hedefli bir “kentsel ve kültürel kurum” olmalıdır. Tasarım konusundaki ulusal politikanın hangi görüşleri içerdiğini, yerel ölçeklerde tasarım ve mekan kalitesinin nasıl sağlanıp artırılacağını, tasarım kriterlerini oluştururken en verimli, özgün çözüm önerilerinin nasıl geliştirileceğini vb. tüm konulara ilişkin genel çerçeveyi oluşturmayı ilke edinmiş bir kurum olarak yapılandırılmalıdır. Bu oluşum; asla bir yeni bakanlık değil bir bilimsel kurum, enstitü veya bir akademi olmalıdır.
- Planlamada (ulusal, bölgesel, kent ölçeğinde, kültürel, eğitimsel, sosyal ve ekonomik) yaşanan sorunların çözümü için süreklilik içinde çalışacak politikalar üstü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik böylesi bir KURUMLA önemli bir adım atılmış olacaktır. Ülke ve kentlerimiz yenilikçi paradigmalara ve çağdaş metodolojilerle ancak böylece gelişebilir.
- Bu yasada yerel yönetimlerle eliyle yapılan planların yine yerel yönetimlerin de yer aldığı denetim mekanizmaları aracılığıyla (bölge kurulları vb.) denetlenebilmesi sağlanmalıdır.

RAPOR ÖZETİ

“Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu”, ülkemizin kültürel ve doğal değerlerinin korunarak geliştirilmesi, kentsel mekân kalitesinin artırılmasına ilişkin anlayış ve tasarım odaklı sorunlardan yola çıkarak, yeni bir yapılanma önerisi geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu ana çerçevenin yapılandırılmasındaki başlangıç noktasını; kültürel ve doğal mirasın korunarak geliştirilmesini sağlayacak mekân kalitesi yüksek yaşam çevreleri yaratmaya dönük bir sistem önerisi geliştirmek oluşturmaktadır. Söz konusu girişim beraberinde, ülkemiz yapısına uygun yeni bir kültürel ve kurumsal yapının ivedi olarak hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Önerilen yeni kurumsal ve kültürel yapılanma; dar çerçeveli imar planı anlayışı ve çağdışı kurallar ile çağdaş bir kentsel gelişmenin gerçekleşmeyeceğinden hareketle Cumhuriyet’in ilk yıllarında temeli atılmış olan “çağdaş kentleşme” hareketinin devam ettirilmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda önerilen yapılanma ile ülkemizin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi varlıkların korunarak geliştirilmesini amaçlayan yenilikçi “tasarım” ve “planlama” altyapısının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizin “kentleşme” sürecinde yaşanan değişimleri, günümüzün mevcut “planlama” kurgusu ile çağdaş bir yapılandırmaya dönüştürmek mümkün değildir. Özellikle ülke ölçeğinde doğal, kültürel ve tarihi varlıkların korunarak geliştirilmesi, toplumun yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen bir “tasarım” ve “planlama” sistemiyle desteklenmek zorundadır. İşte bu noktadan hareketle “Kentsel Miras, Mekân Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu” çalışmalarını;

- A. Doğal - kültürel ve tarihi varlıklar/kentsel miras/koruma ve
 - B. Mekan kalitesi ve kentsel tasarım,
- olmak üzere iki gruba ayrılarak sürdürmeye karar vermiştir.

Yukarıda kısaca özetlenen yaklaşım çerçevesinde komisyon çalışmaları, iki alt grubun öncelikli olarak mevcut yapının niteliğinin, temel özelliklerinin belirlenmesi ve işleyişindeki ana sorunların tanımlanması ve önceliklerinin belirlenmesiyle başlamıştır. Bir sonraki aşamayı, ilk aşamada belirlenen her bir sorunun çözümüne dönük stratejilerin geliştirilmesi oluşturmuştur. Geliştirilen stratejilerin hayata geçirilmesine dönük eylemlerin neler olması gerektiği, bu eylemlerin hangi kurumlar aracılığıyla ve işbirliğiyle gerçekleştirileceğinin belirlenmesine dönük çalışmalar ise sonuncu aşamayı oluşturmuştur. Öngörülmuş olan eylemlerin zamanlamasına dönük öncelik belirleme tartışmaları ve bu eylemlerin başarı düzeyini sorgulamaya olanak verecek “göstergeler”in belirlenmesi ise, önerilen kurumsal ve kültürel yapılanmanın şekillenmesinin hedeflendiği bir sonraki toplantıya bırakılmıştır.

Kentleşme Şurası çalışma programına paralel olarak, komisyonumuzca geliştirilen yeni özel ve özerk bir kurumlaşmanın (konsey – Enstitü veya Akademik) önerisi, sorun - strateji - eylem bütünlüğünde diğer komisyonlara sunulmuş ve diğer komisyonların değerlendirmeleri, eleştirileri alınmıştır. Yine Şura programının bir aşaması olarak, komisyonumuzdan farklı görüşleri olan diğer komisyon temsilcileri ile karşılıklı müzakereler gerçekleştirilmiş, diğer komisyonlarla çakışan ara alanlar için öneriler geliştirilmiştir.

Komisyon çalışmalarının son aşamasında, diğer komisyon temsilcilerinin görüşleri ve önerileri komisyonumuzda değerlendirilmekle birlikte; önerilen özel ve özerk bir kurumlaşmanın (konsey – Enstitü veya Akademik) detaylı çalışma prensiplerine son şeklinin verilmesi ancak bu kültürel ve kurumsal yapının hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

Komisyonumuz ilk toplantısından itibaren tüm çalışmalarını, büyük bir katılım oranıyla, uyumlu ve iki alt çalışma grubunun yoğun gündemine rağmen bir bütünlük içerisinde yürütmüştür. Her aşamadaki farklı görüş ve düşünceler karşılıklı tartışılarak ve tüm fikirler gözden geçirilerek katılımcı bir süreç içinde karara bağlanmıştır.

Komisyonumuzca gerçekleştirilen çalışmalar, Kentleşme Şurası Genel Sekreterliğince belirlenen rapor formatına uygun olarak tüm açıklama ve rapor detaylarıyla hazırlanarak sunulmuştur.

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.1	İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında yer alan konumaya ilişkin tanım ve kavramların çakışma, çelişki ve eksiklikler içermesi.	5.1.1	Farklı mevzuatlardaki çakışma, çelişki ve eksikliklerin giderilerek terminoloji bütünlüğünün sağlanması.	5.1.1.1	Mevcut tanım ve kavramların "envanter" terimi yapılması.					
		5.2.1	Farklı mevzuatlarda korumaya ilişkin tanım ve kavramların (somut olmayan değerleri, kırsal miras, endüstri mirası, cumhuriyet dönemi mimari mirası vb. değerleri de içerecek biçimde) ve bunları oluşturan ölçütlerin gözden geçirilmesi.	5.2.1.1	Farklı kurumlara farklı yorumların önüne geçebilmek amacıyla ortak bir "Koruma Sözleşmesi" oluşturulması.	Çevre ve İmar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Köylüleri Bakanlığı	Yakıflar Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Enerji Bakanlığı (MİA) Üniversiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar			İmar, çevre ve koruma mevzuatlarında değişiklik yapılması
5.2	Tanım ve kavramların açıklanmasında korumaya öncelik verilmemesi.	5.3.1	Doğal ve kültürel varlıkların "kaymak" ya da "kullanım değeri" olarak değil, "varlık değeri" olarak tanımlanması.	5.3.1.1	K.T.Y. Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarını da içerecek biçimde tüm mevzuatın, doğal ve kültürel alanların "varlık değeri"ni doğayla alakalı bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi.					
		5.3.2	Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.	5.3.2.1	İlke Kararlarında sit tanımlarının müdahale türleri üzerinden değil, varılan değerlere dayalı olarak geliştirilmesi.					
5.3	Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin kavramların, farklı kurumların / yerli organlarının beklentilerine bağlı olarak, farklı yorumlanması, içeriğinin farklı doldurulması (Doğal ve kültürel varlıkların, varlık değeri yerine "kaymak" ya da "kullanım değeri"nin ön plana çıkarılması).	5.3.1	Doğal ve kültürel varlıkların "kaymak" ya da "kullanım değeri" olarak değil, "varlık değeri" olarak tanımlanması.	5.3.2.1	Doğal ve kültürel varlıklara ilişkin tanımların imar mevzuatında da işlenmesi.					
		5.3.2	Kurumlar arası eşgüdüm sağlanması.	5.3.2.2	Uluslararası belgelerden de yararlanarak tanım ve kavramların yanısıra tüm planlama ve koruma mevzuatımızın çağdaş öğretiyi yansıtabilecek biçimde ele alınarak yeniden düzenlenmesi.					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAMİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.4	Ülkenin kültürel ve doğal varlıklarının korunması ile ilgili mevzuatın çok dağınık ve karmaşık olması, uygulamada yetki ve sorumluluklarda çarpışma ve çelişkiler yaşanması Mevzuatta sık sık değişikliklere gidilmesi nedeniyle korunma k urumlarının işbirliği sağlanamaması (Bkz.8.7)	5.4.1	Doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda sorunu yaratan düzenlemelerin tespit edilmesi.	5.4.1.1	Bütün kurumların uygulamakla yükümlü oldukları bir üst yereleşme, planlama ve koruma konularını kapsayan temel yasal çerçevenin belirlenmesi. Bu çerçevede tarihsel, kültürel ve doğal çevrenin bütünlüğü, korunmasına yönelik düzenlemelere gidilmesi.					*Koruma anlayışıyla çelişen ve yatırım önceliklerine odaklanan mevcut yasal düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması.
		5.4.2	Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili ulusal mevzuata dağılım, yerli ve sorumluluklarındaki çarpışma ve çelişkilerin giderilmesi, (Bkz.8.7.3.1-8.7.4.1-8.7.2.1....)	5.4.2.1	Farklı kurumların yetki ve sorumluluklarında olan, koruma konusundaki farklı hükümlerin aykırılması.					*Ulusal arası mevzuattan faydalanarak, ulusal imar ve koruma mevzuatında, anayasa ile uyumlu, bütüncül bir çevre ve koruma politikasının oluşturulması.
		5.4.3	Farklı koruma statü uygulamalarında öncelikli mevzuatın hangiisi olacağına açık hale getirilmesi.		Farklı koruma statü uygulamalarının önceliklerinin mevzuatta açıkça belirtilmesi.					
		5.4.4	Koruma mevzuatında yonuma açık olmayan, nesnel hedeflere ve adıll uygulamalara olanak tanıyacak biçimde ele alınması.	5.4.3.1				Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Vakıflar Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Enerji Bakanlığı (MTE) Tarım ve Köylüleri Bakanlığı Univesiteler İlgili Meslek Odaları İlgili STK'lar	
5.5	Son dönem yapılan yasal düzenlemelerin korumadan çok kullanmaya ve yenilenmeye vurgu yapması, mevcut mevzuata kamu tarafından çok yatırımcıların taleplerini one alan değişikliklere gidilmesi	5.5.1	Yasal düzenlemelerde korumadan ödeğe alınması.	5.5.1.1	Anayasanın temel ilkelere de dikkate alınarak bütüncül bir koruma anlayışının tüm çevre ve imar mevzuatına yansıtılması. "Turizm ve İsvay Yasasındaki" Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi" yaklaşımının final edilmesi. "5366 sayılı Yıpranma Tarihi Kent Dokularının Yenilenerek Yaşatılması Hakkındaki Kanun Uygulamalarının Durdurulması" "6831 sayılı Orman Yasası"nın 2A-2B düzenlemelerinin tedfikte durdurulması					*Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yatırımların açıkça tanımlanmış bir üst temel yasal çerçevenin oluşturulması.
		5.5.1								
5.6	Yerel ve merkezi yönetimlerin koruma konusundaki kısıtlamaları aşmak için yeni yasal düzenlemeleri açm abilmek kullanması.									
5.7	Koruma mevzuatında, korumayı özendirilmekten çok yasakçı yaklaşım izlenmesi	5.7.1	Taşınmaz sahibini cezalandırma yerine onun sahip olduğu değeri koruduğu ölçüde özendirileneği bir anlayışın geliştirilmesi.	5.7.1.1	Mevzuat değişikliğinde koruyanın özendirilmesini sağlayacak hükümlere yer verilmesi.					
5.8	Ulusal Mevzuattındaki aksaklıkların tamamlanması için Ulusal arası Mevzuattan yararlanılması.	5.8.1	Ulusal mevzuatın, ülke çkaları gazetele korular arası mevzuata uyumlaştırılması	5.8.1.1	Ulusal arası Mevzuattan faydalanarak ülke koşullarına uygun biçimde Ulusal Mevzuattaki eksikliklerin tamamlanması.					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.9	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterliliği	5.9.1	Korumaya ayrılan kaynakların / fonların yeterli hale getirilmesi,yeni ve etkin fonların oluşturulması	5.9.1.1	Mevzuatta, Korumaya kaynaklarına ilişkin seçeneklerin artırılması					
		5.9.2	Korumada aczi olan korumaya gerekli taşınmaz sahipliğine yeterli kamu desteğinin verilmesi.	5.9.2.1	Kaynaklara erişiminin kolaylaştırılması.					
		5.9.3	Korumaya ilişkin finansman kaynaklarının kullanılabilir kılınması ve erişilebilir olması.	5.9.3.1.	Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması.					
5.10	Mevcut kaynakların paylaşımında, politik öncelik ve tercihlerin önem kazanması	5.10.1	Kaynak kullanım stratejilerinin bütçesel ve niteliksel farklıklar dikkate alınarak belirlenmesi.	5.10.1.1	Teknik, finansman, proje vb. kaynak kullanımlarında bütçesel ve niteliksel farklıklar dikkate alınarak ölçümlerin oluşturulması.	Vakıflar Genel Müdürlüğü Maliye Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı	İlgili STK'lar			*Finansman kaynaklarının çoğaltılması, uygulama ölçütlerinin oluşturulması, bunlara erişiminin kolaylaştırılması, *Uygulamadan sorumlu birimlerin oluşturulması ve bu hususların mevzuatla güvence altına alınması
		5.10.2	Kaynak kullanım bilimsel esaslara dayalı ölçütler doğrultusunda kullanılması							
5.11	Kamu fonlarının kullanımında yemendelik denetiminin yapılmaması	5.11.1	Kamu fonlarının uygulama sonuçlarının, konuyla ilgili kurumlar tarafından "kamu yarar" odaklı olarak denetlenmesi.	5.11.1.1	Doğru ve kültürel veritıkların korunması için gerekli ve yeterli parasal kaynakların, mevzuatla güvence altına alınması.	Kültür ve Turizm Bakanlığı Yerel İdareler				
		5.11.2	Yenetsel ve parasal etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması.	5.11.2.1	Kaynakların, adil ve kamu yararı odaklı olarak dağılımına ilişkin ölçütlerin oluşturulması.					
5.12	Mevcut olanaklar (teşvik ve muafiyetler) konularında, toplumun değişik katmanlarının bilgilendirilmesi	5.12.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak ilgili tüm aktörlerin (kurum-kuruluş, STK, halk, kullanıcı ve diğerleri) bilgilendirilme kanallarının oluşturulması	5.12.1.1	Kaynak ve fonlara ilişkin olarak kurumların ve halkın bilgilendirilmesi için toplantılar düzenlenmesi, medya araçları ile gerekli duyuruların yapılması, broşür gibi benzeri dokümanların hazırlanması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	
5.13	Aşırıya kaçmış ve çirkinleşmiş alanların, bir dizi yapılaşma ve çevre politikasıyla dönüşümüne ilişkin bir dizi ve kültürel çevre koruma politikasının bulunması, ilke öncülüğü haline gelmemesi	5.13.1	Kurumların uygulamalarında kültürel ve doğal varlıkları koruması konusunda derinleşen tartışarak öncülüğün sağlanması;	5.13.1.1	Aşırıya kaçmış alanların, çirkinleşmiş alanların bu politikaların uygulanmasıyla sağlıklılaştırılması ve yeniden geliştirilmesi için çalışmaların yapılması.				
		5.13.2	Bilimsel bir ilke mekanik ve kültürel politikaların oluşturulması	5.13.1.2	Konuma dışı yerleşim alanları, çirkinleşmiş alanların bu politikaların uygulanmasıyla sağlıklılaştırılması ve yeniden geliştirilmesi için çalışmaların yapılması.				
		5.13.3	Kurumların sektör geliştirme hedeflerini, koruma yaklaşımlarıyla çözümleri durumunda koruma hedeflerinin öncülüğün sağlanması ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi	5.13.1.3	Mevcut koruma uygulamalarının koruma dışı alanlar olarak değerlendirilmesi.				
5.14	Kurumların, tek sektör hedefli geliştirme bizzatlaşmaları ve bu hedeflerin korunmasıyla ilgili çözümleri.	5.14.1	Kurumların sektör geliştirme hedeflerini, koruma yaklaşımlarıyla çözümleri durumunda koruma hedeflerinin öncülüğün sağlanması ve buna yönelik stratejilerin geliştirilmesi	5.14.1.1	Konumdan sorumlu kurumların korumaya yönelik çalışmalarını sürdürmesi ve uygulamalarıyla ilgili çalışmaların yapılması için gerekli olan kaynakların sağlanması.				
5.15	Koruma alanında çok parçalı bir yönetimin varlığı ve bunlar arasında eşgüdümün kurulmaması olması.	5.15.1	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması.	5.15.1.1	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması için gerekli olan kaynakların sağlanması.				
		5.15.2	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması.	5.15.1.2	Farklı kurumların yetki ve sorumluluk alanları, koruma alanlarının bir arada çalışmaları sağlanması.				
		5.15.3	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması.	5.15.1.3	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması için gerekli olan kaynakların sağlanması.				
5.16	Koruma Bölge Kurulunun oluşturulduğu ve birimsel niteliğinin tartışılması sağlanması.	5.16.1	Koruma Bölge Kurulları Bakanlar Kurulu, STK temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.	5.16.1.1	Kurul, işlevselleşmesi için gerekli olan kaynakların sağlanması.	Maliye Bakanlığı, Çiğdem Bakanlığı, Çevre ve Urbanizasyon Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bakanlıklar, Yerel Yönetimler			*Koruma konusundaki yetki, sorumluluk ve yetki alanlarının ayrışması, bir arada çalışmaları sağlanması için gerekli olan kaynakların sağlanması.
		5.16.2	Kurul üyelerinin tamamı koruma konusunda uzmanlaşmış olmalı	5.16.2.1	Koruma Bölge Kurulu üyelerinin sosyal ortamın akademi üyeleri, uzmanlar, akademisyenler, STK temsilcileri, yerel yönetim temsilcileri, uzmanlar, koruma alanlarının korunması için gerekli olan kaynakların sağlanması.				
		5.16.3	Koruma Kurulunun karar süreci açık ve şeffaf olmalı, demokratik katılım süreçleri gerçekleştirilmeli	5.16.3.1	Kurul, saygınlıkla çalışmalı, karar süreçlerinin şeffaflığı, kararların uygulanması için gerekli olan kaynakların sağlanması.				
5.17	Yeni yönetimin koruma konusunda uzmanlaşması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.	5.17.1	Yeni yönetimin koruma konusunda uzmanlaşması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.	5.17.1.1	Yeni yönetimin koruma konusunda uzmanlaşması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.				*Nitel ve nicelik olarak gelişmiş koruma alanlarının oluşturulması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması.
		5.17.2	Yeni yönetimin koruma konusunda uzmanlaşması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.	5.17.2.1	Nitel ve nicelik olarak gelişmiş koruma alanlarının oluşturulması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması.				
5.18	Yeni yönetimin birleşik koruma alanlarının oluşturulması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.	5.18.1	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması.	5.18.1.1	Koruma, ilgisiz ve çirkinleşmiş alanların, çirkinleşmiş alanların bu politikaların uygulanmasıyla sağlıklılaştırılması ve yeniden geliştirilmesi için çalışmaların yapılması.				
		5.18.2	Kentsel alanların koruması, yerel yönetim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması, bir yasa ile oluşturulması, kararlılığı yasal güvenceyle korunması.	5.18.1.2	Doğal ve kültürel varlıkları koruması konusunda kurumların bir arada çalışmaları sağlanması.				
5.19	Koruma alanında çalışan STKların nitelik ve nicelik olarak yeterli hale gelmelerini için çalışmaları yapılması.	5.19.1	Koruma alanında çalışan STKların nitelik ve nicelik olarak yeterli hale gelmelerini için çalışmaları yapılması.	5.19.1.1	Koruma alanında çalışan STKların nitelik ve nicelik olarak yeterli hale gelmelerini için çalışmaları yapılması.				

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.38	Planlamada programlama eksikliği-Savurganlıklar	5.38.1	Tüm planlama çalışmalarının uygulanmaya yönelik programlanma-etaplarına belgelerin hazırlanması	5.38.1.1	Planlama-programlanma-uygulama arasındaki entegrasyonu sağlanmas. Savurganlıktan ölmek amacıyla, planlamada hazırlanan tüm programlanma-etaplarına belgelerin denetimden geçirilmesi (Gbz, Sonuç ve Öneriler Raporu)				
5.39	Kademeleme	5.39.1.	Planlama kademelemesinde entegrasyonu sağlanması	5.39.1.1	Planlama kademelemlerindeki boşlukları giderecek bir hiyerarşik düzenlemeini ivedi olarak hayata geçirilmesi				
5.40	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Gelir dağılımının dengesizliği	5.40.1	Yurt içiçerisinde kalmanın dengesine oturan iş alanlarının yaratılması	5.40.1.1	Yerel yönetimlerin eylem alanlarında denetimleri, kurucu birimlerin denetimlerini de gözden çıkırmadan denetimlerin sağlıklı kurumlarının yaratılması				
		5.40.2	Kamu kaynaklarının dengeli kullanımına uyumlu kullanılması, tümüyle saydamlık içinde denetlenebilir olması	5.40.2.1					
5.41	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar; Kamunun "kültür" yatırımını için ayrıldığı payının yetersizliği	5.41.1	Konuma-kullanma dengesinin Konuma aleyhine bozulmaması için gerekli araçların geliştirilmesi	5.41.1.1	Kentsel mekan üzerinden elde edilen rantın "toplum" yerine "kısırgıncımd" odaklı dağılımının gerçekleştirilmesi				
		5.41.2	Yönetimlerin parasal kaynaklarını toplumu yarar önceliğinde kullanılmaları	5.41.2.1					
5.42	Ekonomik yapı kaynaklı sorunlar;Eski rekabetçi ve taze dinamik kapitalist yapının(rekabetçi olmayan); Karar olumsuz ve tıst oluşumuna yol açan yapı)çalışmas kentleşme, kentleşme ve sosyo-kültürel mekan üzerindeki baskısı Bu kavramın kentsel dönüşüm baskının kentsel dönüşüm kavram ve anlamına aykırı dönüşüm projeleri üretmesi Bu baskının yol açtığı, şşen, yayılan, birbirine eklenen kentsel yapımalarda mekanın kentsel bağlamlarda üretilememesi	5.42.1	Nüfus ve ölçü yünü ile balen dırarzan değili, fakat dinamik bir yapısı olan ülkelerde öncelikle "sosyal hareketliliğin", "arazi- arsa akışınınin", "kentsel toprak üretiminin, ve bu toprağın tüketiminin eksik rekabetçi piyasas müdahalelerinden, konuması için bilgilendirme ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi Ekonomik mekan yersicim katassızlığı ve ölçütsüzüğünün önüne geçilmesi; yukarıda anılan ekşk ekonomik yapının kentsel gelişme karşı kentsel işşme, yayılma ve eklenme yolu ile büyümeleki rolünün bilgilendirme ve denetim ile regülasyonu	5.42.1.1	Ekonomik yapının biriy, kurum ve kuruluşların mekanla, özellikle de korunma mekanlar ve kentsel mekanlar ile ilişkilendirilme ve bu mekanlar üzerindeki tasarımlarının ve diğer müdahalelerinin araştırılması,denetlenebilmesi için merkezi yönetlin ve yerel yönetim sörülüğü ile ilgili meştek odaların da katıldığı, araştırma, bilgilendirme ve denetim örgütlenimin Kurulması Ekonomik yapının kendi iust örgütlerinin böyle araştırma,bilgilendirme ve denetim de rol almasını sağlanması için çalışılmaları başlatılması				
5.43	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar;Sosyo-kültürel alanlarda bize özgün bir işleşimin ve buna dayanarak bir sryesinin oluşturulmaması olması, Cumhuriyet döneminde var olanı felsefenin günümüzde terk edilmiş olması	5.43.1	Kültürel ve mesleki eğitime öncelik verilmesi	5.43.1.1	Sosyo-kültürel alanlarımızın ivedilikle geliştirilmesi				

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
5.44	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentin kültürel mirasını yitirmeye kaynaklarını mirasa oranlı olarak arttırmaması	5.44.1	Saptanan ölçüde göre sosyo-kültürel alanın tamamlanması, yeni bölgelerde sosyo-kültürel alanın yaratılması	5.44.1.1	Yeni konut alanlarının, sosyo-kültürel yapı oluşturulmadan hayata geçirilmesini (ODK uygulanmalı gibi)					
5.45	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Yerleşimlerin sat konut alan olarak algılanması, farklı sosyal yapılar arasındaki uyumun, uygulanan politikaları yok edilmesi	5.45.1	Kentimizin öncelikle taşınmaz kültür varlıklarının, korunması uygun olan doğal varlıklarının envanterinin oluşturulması; bu envanterlere göre koruma-kullanma kararlarının alınması; müdahalelerin stratejik ve mekansal alanlarında kentsel tasarım plan ve projelerine bağlanmasının strateji olarak benimsenmesi	5.45.1.1	Sözü edilen envanterlere göre koruma-kullanma kararlarının geliştirilmesini teklifin, müdahalelerin stratejik ve mekansal alanlarında kentsel tasarım plan ve projelerine, kentlerimize sosyo-kültürel donatı eksikliklerinin, bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak uygulanması					
5.46	Sosyokültürel yapı kaynaklı sorunlar: Kentimizin sosyo-kültürel yapı kaynaklı sorunlarının değerlendirilmesini, kent sosyal ve kültürel donatılarında eksiklik	5.46.1	Kentlerimize sosyo-kültürel donatı eksikliklerinin de facto ve parçacı müdahaleler yerine, bir plana bağlı kentsel tasarıma konu müdahaleler olarak benimsenmesi	5.46.1.1						
5.47	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkez yönetimler-yerel yönetimler arasında iletişim ve eşgüdümün sağlanmaması	5.47.1	Merkezi ve yerel yönetimler arasında kurumsal, yetki, görev ve sorumlulukların netleştirilmesi	5.47.1.1	Kentsel politikalarda ideolojik yaklaşımların önlenmesi ve çağdaş planlama ve tasarım yöntemlerinin benimsenmesi					
5.48	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Yönetilebilir uzmanlık gerektiren konulardaki eğilimsizlik ve deneyimsizliği	5.48.1	İlke ölçeğinde üzerliği olan bilimsel bir çerçevede oluşturulup, her türlü planlama ve tasarım ölçeğinde bu türden bilimsel araştırmaya, geliştirme ve deneme yapılması (Konsept, disiplin, sosyal alanların dikkate alınması, meslek Bakanlıklarının destek alınması)	5.48.1.2	Teknik alanlar üzerindeki siyasi baskının önlenmesi					
5.49	Siyasi yapı kaynaklı sorunlar: Merkez yönetim ve yerel yönetimlerde son zamanlarda ekonomik yapının da etkisiyle giderek yaygınlaşan nazım(iana) plan kararları ve kentsel tasarım gerekliliği yerine "mevzu" ve tadilat plan anlayışı	5.49.1	Siyasi otoritenin planlama üzerindeki baskı ve etkisinin önlenmesi. Kente siyasi terçihle üretilen "donüşüm, değişim, yenileme vb." odaklı düşüncelerin, planlama bitirildikten sonra bırakılarak hayata geçirilmesini ("kentsel dönüşüm" esasına hita olduğu gibi)	5.49.1.1	Merkezi yönetim ve yerel yönetim kademelerinde özellikle kent planlamasına, ayrıca kentsel tasarıma ve kent dışı olarak mimarlık ve peyzaj mimarlığına, kısrsı olan tutum ve davranışların önlenmesi için; üniversite, meslek odaları, Belediyeler Birliği, bölgesel beaufite birlikleri v.b. ilgili kuruluşlar ile işbirliği içinde bilgilendirme yapılması; eğitim verilmesi					
5.50	Kentsel çevre sorunları:Altyapı sistemlerinin bulunmaması	5.50.1	Doğal ve ekolojik dengenin sağlanması	5.50.1.1	Altyapısı bitirilmemiş alanlardaki riskin zini verilmesi					
5.51	Kentsel çevre sorunları: Yenisi ve yerli su kaynakları üzerindeki gelişme baskısı ve yerli su kaynakları (ekolojik bozulma)	5.51.1	Kentsel büyümenin doğal kaynaklar ve tarım alanları üzerindeki baskısının önlenmesi	5.51.1.1	Planlamalarda sosyo-kültürel, ekolojik planlamaya içiğine öncelik tanınması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SARIBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.52	Kentsel çevre sorunları: Hasanın, suyun, toprağın kirlenmesi	5.52.1	Sarıyeri alanında ve kentsel alanlarda hava kalitesini belirleyen sistemlerin geliştirilmesi ve geliştirilmesi	5.52.1.1	Her çevresel imar planlama anlayış ve çağdaş yönetmeliklerin terk edilmesi					
		5.52.2	Yeraltı suyu kullanımının denetlenmesi	5.52.2.1	Kentsel çevre ve biyolojik değerlerin öncelikli olarak korunması					
5.53	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre ve biyolojik çeşitliliğin azalması	5.53.1	Kentsel çevre ve biyolojik değerlerin öncelikli olarak korunması	5.53.1.1	Kentsel çevre ve biyolojik değerlerin öncelikli olarak korunması					
5.54	Kentsel çevre sorunları: Kaba yapıların yaygınlaşması	5.54.1	Kentlerde kaba yapıyı ayırtma sistemlerinin geliştirilmesi	5.54.1.1	Etkin katlı yapıların geliştirilmesi ve enerji etkinliği artırılması					
5.55	Kentsel çevre sorunları: Sıra dışı yapıların yaygınlaşması	5.55.1	Kentsel çevre sorunları: Sıra dışı yapıların yaygınlaşması	5.55.1.1	Her kent ve kent bölgesi için bu sorunların ve karşı önlemlerinin sürdürülebilir kentsel gelişme bağlamında üst ölçek planlarda belirlenmesi ve karar bağlanmasının sağlanması					
5.56	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre sorunlarına uzun süreli ekolojik sorunlar olarak bakılmaması	5.56.1	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre sorunlarına uzun süreli ekolojik sorunlar olarak bakılmaması	5.56.1.1	Kentsel çevre sorunları: Kentsel çevre sorunlarına uzun süreli ekolojik sorunlar olarak bakılmaması					
5.57	Yaşam sorunları: Kent merkezinin başa olmak üzere tüm kente huzur ve güvenin artırılması	5.57.1	Her kent parçası için yerel yaşam dokusunu göz önüne alan bir yaşam ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde geliştirilmesi	5.57.1.1	Her kent parçası için yerel yaşam dokusunu göz önüne alan bir yaşam ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde geliştirilmesi					
5.58	Yaşam sorunları: Üzde kalan alanların çevre sorunları: Üzde kalan alanların çevre sorunları	5.58.1	Üzde kalan alanların çevre sorunları: Üzde kalan alanların çevre sorunları	5.58.1.1	Üzde kalan alanların çevre sorunları: Üzde kalan alanların çevre sorunları					
5.59	Yaşam sorunları: Yaşam ağının ülke, bölge, kent ölçeğinde oluşturulmaması	5.59.1	Yaşam ağının oluşturulduğu farklı sosyo-kültürel yapıya uygun alternatifler üretilmesi	5.59.1.1	Yaşam ağının oluşturulduğu farklı sosyo-kültürel yapıya uygun alternatifler üretilmesi					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.44	Görsel dünyanın sorunları: Kentlini imgeleme ve kennine ilişkin sorunlar: Kent için yanlış anımlar: "den" "eskikent" imajlarının yutulmasından dolayı Kent kenninin yurgulanmaması; Kendini görsel kültürel örnek-kentsel birimeğine işletiminin anlaşılmanması	5.44.1	Kent planlamasının kentsel imajlar düzenlenmesi yapılandırılması; etkin çevre dokusu ve doğru örüntünün değerlendirilmesiyle kentsel kimliğin yargulanması; Kentsel sosyo-kültürel örneklerin oluşturulması amacıyla ite kentsellik ve kentliğin kakının sağlanması	5.44.1.1	İmar anlayışı, yerleşim imajları dünyasını tanımlaması; Özensiz kimlikli ve yavaş kimliği yurgulanması; kentsel alanların belirginleşik; müdahale alanları oluşturulması; yerleşim kimliği yargulayan, yeni kentsel kesimlerde kimlikli yaygın yapı çözümleri, ölümlü kentçüçürüm etide edilmesini öngören müdahale biçimlerinin oluşturulması					
5.45	Kamusal mekânın sorunları: Kalitesiz, sağlıklı ve güvenli; mekânların giderek çoğaltılması	5.45.1	Sosyal buluşma alanlarının yaratılmaları, çoğaltılması	5.45.1.1	Özellikle kamusal alanlarda sosyal kültürel alanlara yer açılması, bunlar için yer yaratılması					
5.46	Kamusal mekânın sorunları: Kentlerde yavaş ve insanın değamama	5.46.1	Yayalar ve bisikletler için kamusal arterlerin çoğaltılması	5.46.1.1						
5.47	Kamusal mekânın sorunları: Yeni sosyo-kültürel alanların yaratılmaması	5.47.1	Kamusal mekânların sağlık ve güvenlik konularında "çerçeve biçimde çevre duyarlı" tasarımlanması Kentlerimiz Kamusal mekânlarını, öncelikle de Kentsel merkez mekânlarını, yavaş düşünmenin engelsiz mekân ilke ve ogalarını de çeren biçimde, kentsel tasarım çerçevesinde projelendirilmesi	5.47.1.1	Kentlerimizde kentsel mekânların müdahalede belirleyecek önceliklere göre, bu alanlara müdahale biçimlerinin, yaşam kalitesini düşürücü ve bu kapsamda mekânın erişilebilirlik ve yavaş düşünme ölçülerine uygunluğunun sağlanması					
5.48	İzbi alana ilişkin mekân sorunları; Kentsel tasarım eğiliminin geliştirilmesi	5.48.1	Kentsel tasarım alanının toplulum tarafından anlaşılır biçimde, topluluma paylaşılarak düzenlenmesi	5.48.1.1	Kentsel kültür alanlarının (kent müzelerinin) geliştirilerek tanıtılmalarının yapılması					
5.49	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil dokü ve yeşil sistem sorunları; Kentsel peyzaj anvartilerinin ve planlarının düzenlenmesi	5.49.1		5.49.1.1						
5.70	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil dokü ve yeşil sistem sorunları; Kentsel açık/yeşil alan sistemlerinin oluşturulmaması	5.70.1	AB/Avrupa peyzaj sözleşmesi kurulu olan Peyzaj Planının ulusal plan kademelerinde atarında esgüdümü de sağlayacak şekilde düzenlenmesi (bz. Sonuç ve Üniteler Raporu)	5.70.1.1	Planlama/Tasarım yavaş ve mevsimlerin farklı plan kademelerinde atarında esgüdümü de sağlayacak şekilde düzenlenmesi (bz. Sonuç ve Üniteler Raporu)					
5.71	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil dokü ve yeşil sistem sorunları; Kent iklimi ve havasının bozulması	5.71.1		5.71.1.1						
5.72	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil dokü ve yeşil sistem sorunları; Kente kaynak teşkil eden yeraltı sularının korunmaması	5.72.1		5.72.1.1						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
5.73	Kentsel peyzaj sorunları/ kentsel yeşil doku ve yeşil sistem sorunları. Kentsel peyzajı oluşturan yeşil doku ve yeşil alanların korunması, geliştirilmesi ve yenilerinin oluşturulması için gerekli önlemlerin alınması ve mevcut alanların iyileştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması.	5.73.1	Yeşil doku sisteminin sağlanabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mevcut alanların iyileştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması.	5.73.1.1	Yeşil kentsel alanların geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mevcut alanların iyileştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması.					
5.74	Planlama ve tasarım atelyelerinin geliştirilmesi ve yeni alanların oluşturulması için gerekli önlemlerin alınması.	5.74.1	Bütüncül planlama yaklaşımı ve bunun içinde kentin tasarımını tanımlaması, planlama ve tasarımın eşgüdümü bir şekilde sürdürülmesi.	5.74.1.1	Planlama ve Şehircilik Yasasının zaman zaman güncellenmesi ve uygulanması için gerekli önlemlerin alınması.					
5.75	Planlama ve tasarım sorunları. Kentsel tasarımın imar mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi için gerekli önlemlerin alınması.	5.75.1	"Kentsel tasarım"ın imar mevzuatı içinde tanımlanması. İmar planlarının "kentsel tasarım" başlığıyla hazırlanması ve uygulanması için gerekli önlemlerin alınması.	5.75.1.1	Soz verilen Üst Kurul'un oluşturulması, (ömek olarak İngiltere'deki komisyon)					
5.76	Nüfus - işgücü dengesi sorunları. Barınma-çalışma ilişkisinin sağlanmaması.	5.76.1	Kent mekânında, fonksiyonlar ve yaşamsallık arasındaki dengenin kurulması.	5.76.1.1	Belirtilen sorun kümelemeleri ölçümleri oluşturulması (Kentsel standartlar)					
5.77	Nüfus - işgücü dengesi sorunları. Sosyal-kültürel özelliklerin oluşturulmaması.	5.77.1	"Kentsel tasarım"ın imar mevzuatı içinde tanımlanması. İmar planlarının "kentsel tasarım" başlığıyla hazırlanması ve uygulanması için gerekli önlemlerin alınması.	5.77.1.1	Planlama ve Şehircilik Yasası tasarımları: • sürdürülebilir kentsel gelişmeyi tetikleyen karar süreçleri geliştirilerek; • sürdürülebilirlik - kültür ve doğal varlıkları koruması ilişkisinin geliştirilmesi; • planlama ve imar süreçlerinde kentsel tasarımın plan ve projelendirilme aşamasında daha fazla rolünün alınması; • kentsel tasarımın etkinliğini sağlayacak; • planlama ile alınarak, 2009 yılı içinde yürürlüğe girmesinin sağlanması					
5.78	Kentsel kademelenmeye ve kentsel yükselmeye ilişkin kalite ve tasarım sorunları. Kentsel kademelenme ve tasarım sorunlarının önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması.	5.78.1	Planlama süreci ile kentsel tasarım ilişkisinin, yenilerinin ve dinamik bir kentsel kademelenme sistemi ile yeniden tanımlanması.	5.78.1.1	Bölge, alt bölge ve kent bölgesi tanımlama süreçlerinin etkinleştirilmesi amacıyla ile kentsel kademelenmenin yeniden tanımlanması					
5.79	Kentsel kademelenmeye ve kentsel yükselmeye ilişkin kalite ve tasarım sorunları. Kentsel yükselmeye ilişkin kalite ve tasarım sorunlarının önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması.	5.79.1	Kentsel yükselmeye ilişkin kalite ve tasarım sorunlarının önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması.	5.79.1.1	Kentlerin, kentsel donatı ve altyapı düzenleri dışlanarak kademelenmelerinin sağlanması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.00	Ekojik, ekonomik ve sosyal açıdan kentsel alanın yenileme imar planı anlayışı: Yüksek düzeyde keskinleşen doğanın ulusal düzeyde oynaklığını getiren anlayışın tüm kentlerde yaygınlaşması	5.00.1	Teknolojisi ve duruşu imar anlayışı yerine; kentsel mekânın biçimlenmesi sürecinin toplumun ekonomik ve sosyal gereksinimlerini de dikkate alarak; konut parkurum bir sosyal hak olarak ele alındığı. Açık alanın bir planlama yaklaşımının -Farklılıkların göz ardı edilmesi ve kentli alanın oluşturan sosyal, kültürel, ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin göz ardı edilmesi	5.00.1.1	Devrinen Planlama Yaklaşımı (Genel İlemler) -proaktif bir anlayış, -değişen koşullara uyum sağlama -kent içindeki karmasık yapıyı dikkate alınması ve farklı gereksinimlere yanıt verecek bir esnek çerçevenin oluşturulması				
5.01	Ekojik, ekonomik ve sosyal açıdan kentsel alanın yenileme imar planı anlayışı: Toplumun değişim önceliklerini, farklı gereksinimlerini göz ardı edilmesi	5.01.1	Her planlama yaklaşımının -Farklılıkların göz ardı edilmesi ve kentli alanın oluşturan sosyal, kültürel, ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin göz ardı edilmesi	5.01.1.1	-planlama sürecinde toplumun tüm kesimlerinin katılımını sağlama -planlama süreçlerinin tasarım süreçleri ile desteklenmesi ve yere özgü özelliklerini ortaya çıkarılmasını sağlama				
5.02	Ekojik, ekonomik ve sosyal açıdan kentsel alanın yenileme imar planı anlayışı: Tüm farklılıkların göz ardı edilmesi, tek tip kentsel mekânların sunulması	5.02.1	Her planlama yaklaşımının -Farklılıkların göz ardı edilmesi ve kentli alanın oluşturan sosyal, kültürel, ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin göz ardı edilmesi	5.02.1.1	-kentlinin geleceğini resmeden değeri sürecin gelişimini tanımlayan ve denetleyen bir planlama				
5.03	Tasarım yaklaşımı: İmar planı anlayışı: Kenti bir bütün olarak algılamak yerine, kent parçalarına tek tek parselere odaklanmak	5.03.1	Parsellerin birleştirilmesine odaklanılan imar anlayışına alternatif olarak, kentsel tasarım planlama sürecinde etkin bir şekilde yer almasını sağlayacak "stratejik planlama yaklaşımı"nın tanınması	5.03.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı (Genel İlemler ve Esaslar)-Yapılı alanlar ve açık alanların nitelikleri, -Yapılı alanlar ve açık alanların bir araya gelmesi ve yöreye özgü kentsel mekân oluşturma biçimleri, -Kentsel mekânın biçimlenmesinde tarih, kültürün ve jeoğrafyanın etkisi alınması -Planlama alanındaki ekonomik ve sosyal değişimleri göz ardı edilmemesi, -Planlama sürecinin toplumun farklı kesimlerinin katılımını sağlama ve bu tür planlamanın ve tasarımın öncelikli olarak kentliler tarafından gerçekleştirilmesi				
5.04	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilmesi: Kentin farklı parçalarından oluşan bir bütün olarak algılanmaması sonucunda, her kente kendi bütünlüğünü ve kimliğini koruyabilmeye ve bu kimliğini koruyabilmeye çalışılması...TOKİ uygulamasında olduğu gibi...	5.04.1	Kenti bir bütün olarak algılamak yerine, kent parçalarına tek tek parselere odaklanmak	5.04.1.1	Stratejik Planlama Çerçevesi ve Kentsel Tasarım Alanı (Araçlar) İhtimik bir kademelemeye köstü olarak üst ölçekli kentsel gelişme stratejilerinin belirlenmesi strateji planının, orta ölçekli bu stratejilere dayanarak kentsel tasarım süreçlerinin ve at ölçekli de gerekli deyim zenginliğine sahip uygulama plan ve programlarının katılımı hazırlanması...TOKİ uygulamasının vedikledi önlentileri...				
5.05	Kent parçalarına ve problem alanlarına yönelik stratejik planlamanın geliştirilmesi: Mekân tasarımının yasaama kullunüne göre geliştirilmesi	5.05.1	Sosyo-kültürel gereksinimleri dikkate alınarak, mekân tasarımının geliştirilmesi	5.05.1.1					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
5.86	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Kent içinde farklı bölge tanımlarının ve bu bölgelere yönelik farklı yapılaşma ilkeleri ve kurallarının oluşturulmaması	5.86.1	Planlama sistemi içinde etraflama ve kent parçalarının da tanımlanmasına yardımcı olacak bölgelemenin bir araç olarak tanımlanması	5.86.1.1	Bölgeleme esaslarının geliştirilmesinde coğrafi ve iklimsel verilere bağlı kalarak bir değerlendirilme yapılması					
5.87	Bölgeleme kavramının geliştirilmemesi: Bölgesel sınırların, ağırlıkla idari yapılamaya odaklanmış olması	5.87.1	Kent kaynaklarını optimal değerlendirilmeye imkan kılan bir bölgeleme anlayışının benimsenmesi	5.87.1.1						
5.88	Kentsel yapıtlı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Planlama sürecinde yöre özelliklerinin enerjinin verimli kullanılmasına yönelik kararlar geliştirilmemesi	5.88.1	Sürdürülebilirlik ilkesinin gözetildiği enerji etkin, doğaya uyumlu yapılaşma ilke ve esaslarının oluşturulması	5.88.1.1	Enerji-etkin aynı zamanda çevre dostu kentsel gelişme ve yapılaşma ilke ve esasları benimsenmeli					
5.89	Kentsel yapıtlı çevrede enerji boyutunun geliştirilmemesi: Doğaya uyumlu tasarım yapılmaması	5.89.1	Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına öncelik verilmesi	5.89.1.1	Tüm düşün ve uygulamalarda "Genius Loci" dikkate alınmalı					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER				
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	GÖSTERGE
5.90	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması. Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi; Kentlerdeki yeşil alanların, özellikle de antik alan, ya da zayıf olarak görülmüş ve yapılaşma tasarlama açık hale getirilmesi	5.90.1	Kentsel açık alan oluşturma ilkelerinin ve esaslarının belirleneceği strateji belgesinin oluşturulması	5.90.1.1							
5.91	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması; Kentlerdeki açık alanların yönetmelik hükümlerinde belirtilen nice liksel değerler (kişi başına düşen yeşil alan miktarı vb.) doğrultusunda ırıtılması; Kentlerdeki boşluk-dolu luk dengesinin ve sürekliliğinin tasarlama ması	5.91.1	Kent formunun ekolojik kent formu yaklaşım, dolayısıyla sürdürülebilirlik, çerçevesinde yeniden irde lenmesi ve form analizi sonucunda planlama kararları oluşturulacak belgenin yapılması	5.91.1.1	Kentsel Açık Alan Strateji Belgesinin çık arılması Kentsel Açık Alan Strateji Belgesi (İlkeler ve Esaslar) Açık alanların -doluşma ve sosyalleşmenin gerçekleştirilme- -yi tasarlanması ve iyi bakılması -toplumsal kimliğin güçlendirilmesi -yapılı çevreden kopuşun gerçekleştirilme- -doğanın deneyimlenmesi -çocukların ve yaşlıların da etkin ve rahatça yer alabileceklere -fasa ile engellenme- vb. yerler olarak tasarlama ması						
5.92	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi; Açık/yeşil alanların rant amaçlı rezerve yapı alanları olarak görülmesi	5.92.1	Açık/yeşil alanlarına plan dışındaki her türlü müdahalenin engellenmesi (Trafik dönüşüm istasyonu vb. uygulamalarında olduğu gibi)	5.92.1.1							
5.93	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması. Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi; Kentseti açık/yeşil alanların toplumun ortak paydası olmasının, toplum tarafından benimsenmemiş olması	5.93.1	Planlamanın ana görevinin; "toplum yararı" olduğunun ve açık/yeşil alanların toplumun ortak değeri olduğu konularında halkın da bilinçlendirilmesi	5.93.1.1							
5.94	Yapılmış alan açık alan dengelerinin kurulamaması Açık/yeşil alanların yapı alanlarına dönüşmesi; Kentseti açık/yeşil alanların toplumun öncelikli olarak EMSAL hesabına indirgenmiş olması	5.94.1	Tasarımda ana kriterin; "toplum yararı" olarak yeniden belirlenerek, planlamanın tüm aşamalarına aktarılması	5.94.1.1							

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER				
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SARIBI	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	GÖSTERGE
5.101	Bütüncü imar programı uygulamaya geçilmesi: Süre; yönetici kararının plan uygulanma süreçlerine yansımaları ve önceliklerin tanımlanmasını içerenlerdir.	5.101.1	Öncelikli gelişmeler alanların belirlenmesi ve bu doğrultuda planlama sürecinde, bu alanların öncelikli olarak ele alınmasını gerektirecektir.	5.101.1.1	İmar Programlarının gerçekleştirilmesi Eylemleri şemalarının oluşturulması						
5.102	Bütüncü imar programı uygulamaya geçilmesi: Çelişkinlikten dolayı, bütüncü imar programı uygulanması ve tasarlanması	5.102.1		5.102.1.1	Yeni imar uygulama alanları						
5.103	18. maddeye ilişkin bütüncü imar programı uygulanması: İmar uygulamalarıyla paralel bir şekilde, bütüncü imar programı uygulanması ve tasarlanması	5.103.1	Kentsel mekânın yerel özellikler de dikkate alınarak, iç boyutu olarak tasarlanması gerekliliği	5.103.1.1							
5.104	18. maddeye ilişkin bütüncü imar programı uygulanması: Çelişkinlikten dolayı, bütüncü imar programı uygulanması ve tasarlanması	5.104.1	Kentsel mekânın iç boyutu olarak tasarlanması gerekliliği	5.104.1.1	Panoramik, yerel "konsept" anlayışının geliştirilmesi						
5.105	18. maddeye ilişkin bütüncü imar programı uygulanması: Çelişkinlikten dolayı, bütüncü imar programı uygulanması ve tasarlanması	5.105.1	Kentsel mekânın yerel özellikler de dikkate alınarak, iç boyutu olarak tasarlanması gerekliliği	5.105.1.1							
5.106	18. maddeye ilişkin bütüncü imar programı uygulanması: Çelişkinlikten dolayı, bütüncü imar programı uygulanması ve tasarlanması	5.106.1	Kentsel mekânın yerel özellikler de dikkate alınarak, iç boyutu olarak tasarlanması gerekliliği	5.106.1.1	Bayındırlık ve İskân Bakanlığının merkezi yönetimi ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım konusundaki bilgi eksikliği/ güncelliğinin giderilmesi; yerel yönetimlerin kentsel tasarım konusundaki bilgi eksikliği/ güncelliğinin giderilmesi; yerel yönetimlerin kentsel tasarım konusundaki bilgi eksikliği/ güncelliğinin giderilmesi						
5.107	Mahalle ölçeğinde farklı yaş gruplarının özelliklerini dikkate almadan yapılan uygulamalar	5.107.1	İlgili kuruluşların ortak çalışması	5.107.1.1	Ulusal ve yerel eğitimler						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
5.108	Kapalı cemaatlerin özendirilmesi; Kentten ayrışmış yeni yerleşim biçimlerinin yaygınlaşması	5.108.1	Kapalı topluluklar, mekanda yerleşimin sosyal ve fiziksel parçalanmasını öneldirilmeyenek planlama ve kentsel tasarım önlemlerinin inar mevzuatı çerçevesinde geliştirilmesi	5.108.1.1	Bayındırlık ve İskan Bakanlığının bu konuda üniversiteler ve meslek odaları ile işbirliği yaparak, karar ve önlemler geliştirilmesi; yukarıda belirtilen "enstitü/kuruluş" un bu konuda araştırma-geliştirme hizmetleri ile görevlendirilmesi					
		5.109.1	Kapalı cemaatlerin özendirilmesi; Kapalı toplulukların yaygınlaşmasını kentsel yapılandırılmayı teşvik edenek, kent mekanlarının küllenimi ve kentsel bitünlüşme'ye olumsuz etkisi	5.109.1.1	Bayındırlık ve İskan Bakanlığının bu konuda üniversiteler ve meslek odaları ile işbirliği yaparak, karar ve önlemler geliştirilmesi; yukarıda belirtilen "enstitü/kuruluş" un bu konuda araştırma-geliştirme hizmetleri ile görevlendirilmesi					
5.110	Tek mülkiyet ve çok mülkiyette kalite ve tasarım sorunları; Kullanım biçimlerinin netleştirilmesi	5.110.1	Paraset anlayışı yerine kent bazında mekansal gelişim desteklenmesi	5.110.1	Paraset anlayışı yerine kent bazında mekansal gelişim desteklenmesi					
5.111	Kent Kültürüne ilişkin sorunlar; Kültürün peleşme için için tamamlanmaması	5.111.1	İlgili kurumların yetkinleşmesi	5.111.1.1	Kültürün sypesallaşma kısıcaından anndırılması					
5.112	Farklı yörelerdeki kentlerin ayrılaşması sorunları;	5.112.1	Barzlaşma-tekdüzelik (ömek TOD) uygulanması	5.112.1.1	Kent tasarımıında yerel ve yöresel özelliklerin dikkate alınması					
5.113	Üzül ulaşım hakimiyeti; Her gün trafığı katılan araç sayısının yaratığı kaos	5.113.1	Mümkün dan kentsel bölgelerde/kesa mesalelerde) yaya ve bisikletli ulaşımın, mümkün olmayan yerlerde(uzun mesalelerde) ise toplu taşımın desteklenmesi	5.113.1.1	Yaya ve bisikletli odaklı ulaşımın desteklenmesi					
5.114	Kamusal ulaşım ve yaya önceliğinin geliştirilmesi; Araca verilen öncelik	5.114.1	İnsana yönelik öncelikleri saptanması ve uygulanması	5.114.1.1	Sıkı bir derentim mekanızması					
5.115	Geleneksel sokak öğesinin tüm değerleri ile unutulması	5.115.1	Sokak tasarımının kentsel peyza tasarım kapsamında görülenmesi	5.115.1.1	Sokakın özel apardat tarafından işgalinin önlenerek açık alan kapsamında ete alınması					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.116	Yeni gelişme alanlarında sokakın önemsenmesi imar değişikliği sonucu mevcut dokudaki güçlü sokak-bina ilişkisinin zayıflatılması; bina-sokak ilişkisinin kurulmaması ve yavaşlaya sektörel ve segmentel bakış açısının giderek egemen olması imar yasası ile getirilen "çkmaz sokak" yapılamaz" yaklaşımın anlamsızlığının artışı; planlama, parselasyon ve yd. kararlarının bu tür olumsuzluklara yol açması	5.116.1.1	Yd. kademelemesi, sınıflandırması, yönlendirilmesi, taşıt anlamı, bitümlük ve ayrıştırmaları; duyum zarafetini ve sosyal ilişki olarağı teşeyen adalama, parselasyon, yapılaşma kararlarını dolaylı ve dolaysız kapsayacak yasal düzenlemeleri yapması; uygulamalara geçilmesi; bu konuda özellikle kentsel tasarım önem verilmesi	5.116.1.1	Planlama ve şehircilik yasa tasarımlarında bu konuda hüküm getirilmesi; bina- sokak ilişkisinin plan kriterleri ve projelerde tanımlanmasının sağlanması; zgarra düzeni, her topografa ve dokuda özendirilen hükümlerinden kaçınılması ve teknik ve sosyal olarak uygun alanlarda çkmaz sokakların yeniden yapılabiliğini sağlanması; trafik dünltilme (traffic calming), peyajınımlı yol (shared street) düzenlenmesi gibi mekansal düzenleme tekniklerinin yasaday yer almasının, eğiliminin verilmesinin sağlanması					
5.117	Alan öncelikli kullanım tasarım ve planlaması	5.117.1	Kentsel ulaşım proje ve uygulamalarında çevre duyarlı erişilebilirlik anlayışının etkin kullanılması	5.117.1.1	Kentsel ulaşım çevre duyarlı erişilebilirliği etkin kılacak; kentsel mekânlarda mekân kalitesini gözeten biçimde ulaşım düzenlenmek üzere;					
5.118	Kentsel ulaşım projeleri ve uygulamalarında karayolu ve taşıt odaklı anlayış	5.118.1	Kentsel merkez ve alt merkezlerde ulaşım için düzenlemelerin kentsel mekân kalitesini gözeten biçimde etkin kılınması	5.118.1.1	Ulaşım ana planlarının hazırlanması					
5.119	Yenilenmeyen enerji kaynaklı ulaşım türlerine öncelik tanıyan planlama anlayışı	5.119.1	İnsan yaşamını çevreleyen araç- gereç dünyasını insanlaştırmak, insanın yakın çevresini duşturan makine dünyasını işlevsel ve insana yakın kılmak	5.119.1.1	Ulaşım ağı uygulamasının kentsel dokuya uygun inşa edilmesi ve doğal, tarih-kültürel varlıkları dikkate alınması					
5.120	Kentsel merkez ve alt merkezlerde yaya öncelikli düzenlemelerin yetersizliği	5.120.1		5.120.1.1						

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
5.121	Sosyal hayatın eksikliği ve dengesiz dağılım. Dövizlerin (yeşil alanlar, spor alanları, okullar, sağlık tesisleri vb.) kent mekanında dengesiz dağılımı	5.121.1	Yer yüzünde gerçekleştirilen (bu görüşü bilginimize göre) ilk yerleşme Anadoluda... Kent adına tek insan ilk kentler de burada... "İnsan kent yaratır" inancıyla kentin tamam ilk kez Anadolu'da yapıldı. Bu gerçeğe yakıştırmak için, her sorun önce yerleşmelerimizde, yukarıdaki tanıma uygun dönemi tanımlamalıyız. Gülecekleri vadedişimize (kentiyle) ancak böyle yerleşebiliriz. Yeni oluşturulan kent bütçelerinde (yatro, sinema, konserans, diğerin gerçekleştirilme olanakları veren çok amaçlı bir salon, yaygın eğitim için Halk Okulu ya da Halk Yüksek Okulu, sanat sikkeleri, spor, sergi, sağlık (özge) (denetim, danışma, yönlendirme), alış-veriş yerleri, meslek edindirme çalışmaları na olanak veren, en az ölçüde bir sosyal/kültürel özek (merkez) konularla birlikte yapı programına kesirkes alınmalıdır. Bu özek, konut sayısına göre değişik büyüklüklerde ele alınabilir.	5.121.1.1	Söz konusu özekle eski kentin kültürel çekirdeklerine ulaşım sağlanmalıdır.					
5.122	Teknik altyapının somut ve yeni kurgulanması. Kentin teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : -Teknik altyapı planları ile birleşik geliştirme planlarının birarada bir şekilde yapılması	5.122.1	Mekansal standartların geliştirilmesi	5.122.1.1	Mekansal standartların mekansal farklılıkları ile geliştirilerek geliştirilmesi					
5.123	Yapılaşma ve veya yeni gelişme alanlarında yapılaşma ile teknik altyapı plan ve uygulamalarının eşgüdümü gerçekleştirilmesi.	5.123.1	Kentsel teknik altyapı planlaması ve projelendirilmesinde : -Teknik altyapı planları ile kentsel gelişme planlarının bütüncül bir şekilde yapılmasını; teknik altyapı planlamasında doğal kaynakların yeterince dikkate alınmasını; özellikle katı alk ve pssu alk ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması; geri kazanım konusunun kente etkileşim, yerserimi, kente kazanım yönlendiren hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizi (tasarım analizi), gerçekleştirilmesi	5.123.1.1	Yapılaşma ve veya yeni gelişme alanlarında yapılaşma ile teknik altyapı plan ve uygulamalarının eşgüdümü gerçekleştirilmesi. - Teknik altyapı planlamasında doğal kaynaklar ile ilgili verilerin toplanması ve eşgüdümünün yapılması Merkezi hükümetin desteği ile, yerel yönetimlere katı alk ve pssu alk ve yağmur suyu toplama ve değerlendirilmesinin yapılması; geri kazanım konusunun kente etkileşim, yerserimi, kente kazanım yönlendiren hem mühendislik , hem de kentsel tasarım analizi (tasarım analizi), gerçekleştirilmesi					
5.124	Kentin mimarlığının oluşturulması; Yönetimlerin bu amaçla uygun hazırlanması	5.124.1	Yapının kent içinde bir varlık olduğu dış görünüşünün planlamaya yansıtılması	5.124.1.1	Yerel ekonomilerin desteklenerek gücün önlenmesi					
5.124	Kabalaılığın:	5.124.1	Yerel ekonomilerin desteklenerek gücün önlenmesi	5.124.1.1	Yerel ekonomilerin desteklenerek gücün önlenmesi					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
5.125	Eskime;	5.125.1	Yeni denetleme yöntemlerinin geliştirilmesi	5.125.1.1	Eski doküman yeniden kazanımı				
5.126	Sağlıklı insanlar dışındaki toplumu (dezavantajlı gruplar/ engelliler) göz önünde bulundurmayan planlama/ tasarlama yaklaşımı; Erişilebilir, sağlıklı yaşamda gözetilmediği. Birleştiren dahil, kentsel mekân düzenlemesi ve donatılarının engelsiz mekân tasarımı ile ilgili gerekliliklerin dikkate alınması	5.126.1	Yerel yönetimin görev ve sorumlulukları kapsamında kent mekânlarının herkes için erişilebilir ve engelsiz yapılmasını sağlamak üzere düzenlemesi	5.126.1.1	Yerel yönetimlerin engelsiz mekân düzenlemesindeki görev ve sorumluluklarını, bu düzenlemelerin tanınmasını için örgütlenmelerin geliştirilmesini ve bu programların bir eğitim topluluğuna dönüştürülmesini sağlamak üzere düzenlemesini sağlanması				
5.127	Çevre kirlenmesi kaynaklı sorunlar (koku, duman, toz, gürültü vb.);	5.127.1	Çevre yasaklamaları	5.127.1.1	Geçmişte var olan kentsel yasaklamaların güncellenmesi				
5.128	Güvenlik kirlenme ve estetik sorunları	5.128.1	Yasaklama- Eğitim	5.128.1.1	Yasaklama ve eğitimin gerçekleştirilmesi				
5.129	Güvenlik- Kentlerde güvenlik artması	5.129.1	Sokak ve mahalle ölçeğinde tedbirlerin alınması	5.129.1.1	Sokak ve mahalle ölçeğinde tedbirlerin alınması				
5.130	Aydınlatma- BİTİP'de uygulamalar	5.130.1	Kent estetiğinin önemli bir parçası olan aydınlatmanın, uzmanlarca yapılması	5.130.1.1	Münyedeki çağdaş uygulamaların incelenerek, mekânla uygun eski- yeni uygulamaların geliştirilmesi				
5.131	Konut sadece mülkiyet bulaş (örnek TOKİ uygulamaları)	5.131.1	Konut düzenlemelerinde, çağdaş yaşam standartlarının dikkate alınması	5.131.1.1	Yerel ve yöresel ölçekli konut tipolojilerinin araştırılması				
5.132	Kent parçalanma yönelen strateji ve tasarım yaklaşımı	5.132.1	Kentlin parçaları stratejilerden ayrılmadan tutulduğu bir anlayışla planlanması	5.132.1.1	Bütüncül bir strateji ile planlanan kentin alt ölçekli tasarımlarına yönelik tedbirlerin oluşturulması				
5.133	Bütüncül yaklaşımın kavranmaması	5.133.1	Bölge planlarının hayata geçirilmesi	5.133.1.1	Ulke, bölge, kent ölçeklerindeki plan kararlarının alt ölçeklere aktarılması				
5.134	Kent karakteri oluşturacak yönetmeliklerin geliştirilmesi	5.134.1	Yönetmeliklerin saptanacak bölge sınırları içerisinde geliştirilmesi	5.134.1.1	Bu durumun ulusal ölçeğe saptanacak sınırları tanımlaması, bölgeye uyarlanacak üzere yapılması				
5.135	Çeşitli kurum ve kuruluşların sorumluluğunda olan planlama mevzuatının parçacık anlayışta, çok sayıda tekdüze yasalarla düzenlenmesi, birbiriyle çelişkin kurulların oluşturulması ve birleştirilmesine yönelik yasal çalışmaların yapılması	5.135.1	Planlama ve inar yasasının bu konuyu da kapsayan düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması ; yasadaki kentsel tasarım yönetmeliklerinde ilgili tanımlar yapılarak, kentsel tasarım konusunda yetki ve görevlerin belirlenmesi (Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)	5.135.1.1	Planlama ve inar yasa tasarımlarında bu konuyu da kapsayan düzenlemelerin sağlanması ; yasadaki kentsel tasarım yönetmeliklerinde ilgili tanımlar yapılarak, kentsel tasarım konusunda yetki ve görevlerin belirlenmesi (Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)				

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
	Bu sürecin eğitimini sağlayacak bir ortamın aksatılması, Kent tasarımı ve mimarlık alanına ilişkin akademik, araştırma ve uygulamalı eğitim kurumunun olmaması, pazar dinamikleri, sosyal ve kültürel değişimlerin hızlanması, kentleşme ve mimarlık alanına ilişkin akademik, araştırma ve uygulamalı eğitim kurumunun olmaması	5.134.1	Stratejik açıdan yapılacak katıcı örgütlenmeler gerektirir. Bu konuda Batılı ülkelerdeki örnekler – kuruluş ve çalışma sistemleri – yöntemleriyle ya da güncel bu kurumların inceleme ve içi bir araştırma ve dokümantasyon merkezi kurulmalıdır.	5.134.1.1	Kent ve mimarlık koreyleri kurulmalı, araştırma, geliştirme ve denetleme görevlerini yüklenmelidir.					
5.136	5.136.1	5.136.2	Kentsel Tasarım konusunda görev ve yetki ile kurulacak enstitü veya bir kuruluş olarak değil, bir akademik araştırma, geliştirme (ar-ge) ve denetleme kuruluşu olarak dışlanılmaktadır.	5.136.2.1	Bu noktada, politikalarüstü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik bir kurumun ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.(Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)					
5.137	5.137.1	5.137.1	Yasalar ile plan yapma ve onama yetkisi olan kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve sorumluluk kampaşasını giderecek üzere planlama ve inar yasasının bu konuyu da kapsayan düzenlemeler ile yürürlüğe girmesinin sağlanması; kurumsal yapıda kentsel tasarım konusunda yetki ve görev boşluğunun giderilmesi	5.137.1.1	Planlama yapan kurumlar arasında eğitim ve koordinasyonun sağlanması için yasal düzenlemelerin yapılması Planlama yapan kurumların planlama, uygulama ve denetim konusundaki etkinliğinin artırılması					
5.138	5.138.1	5.138.1	Proje yönetimindeki ayrımcılık ve ayrımcılıklar	5.138.1.1	Bu noktada, politikalarüstü, özel, özerk, bilimsel ve demokratik bir kurumun ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.(Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)					
5.139	5.139.1	5.139.1	Aktörlerin beşerîliği - arazi geliştirme için, analitikler:	5.139.1.1	Kent yönetiminde "Kentbilim" uzmanlarının yönetimi ve denetimini sağlanması (Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu)					
5.140	5.140.1	5.140.1	Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık alanında ayrıntılı konuşulmaması: Kent planlama, Peyzaj Mimarlığı ve Mimarlık eğitiminde örnek bir dilin oluşturulmaması	5.140.1.1	Disiplinlerarası çalışma ortamlarının geliştirilmesi ("Kentsel Tasarım Yarışmaları"nın artırılması)					

KENTSEL MİRAS, MEKÂN KALİTESİ VE KENTSEL TASARIM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER				
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	GÖSTERGE
5.141	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusundaki kurumsal görev ve sorumluluk boşluğu ; Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda üniversite- meslek odası- meslek odası-Bakanlıklar- yerel yönetim ilişkisinin kurulup kurulmaması, yasal ve eğitilmişliğin yönetimsel bir çerçevede kavuşturulmasına ilişkin çalışmaların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı girişimi ile kısa dönemde başlatılması	5.142.1	Kentsel kalite ve kentsel tasarım kurumsal eğitimi konusunda Bakanlıklar-yerel yönetim ilişkisinin kurulup kurulmaması, yasal ve eğitilmişliğin yönetimsel bir çerçevede kavuşturulmasına ilişkin çalışmaların Bayındırlık ve İskan Bakanlığı girişimi ile kısa dönemde başlatılması	5.142.1.1	Mehalle ölçeğinde halkla bütünleşen eğitim adalarının geliştirilmesi						
5.142	Tasarımda teklifçilik; Tasarımda teklifçiğin tuzajına düşülmekte, elektrik bir mimarlık ortamı yaratılmaktadır.	5.142.1	Koruma ile ilgili tasarım ve mimariğe dairlik kazandırarak uzmanlık eğitimleri örgütlenmelidir	5.142.1.1	Ayrıca yine bu noktada, politikalarüstü, özel, özert, bilimsel ve demokratik bir kurumun ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.(Bkz. Sonuç ve Öneriler Raporu) Tasarımcıların koruma geliştirme konusundaki birikim ve becerilerini geliştirerek eğitim. -Sanat ve mimarlık tarihleri eğitiminin koruma kültürü bağlamında geliştirilmesi -Mimarlık, şehircilik ve peyzaj mimarlığı eğitimlerine tarihi ve kültürel mirasın eklenmesi; -Restorasyon uzmanlarına kent bilimi konusunda bilgi ve birikim kazandırılması						

KAYNAKLAR

ABACILAR, Pınar, (2008), Doğal ve Kentsel Sit Alanlarında Kültür Turizmi ve Yönetimi: Boğaziçi Arnavutköy Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy).

AHUNBAY, Zeynep, 2005, Tarihi Çevre Yönetimi ve Yönetim Planları, *Tarihi Kentlerin Yönetimi Paneli*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayınları, 3 Şubat, s.35-50.

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Yayın Tarihi:27.11.2005, sayı:26006, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/24515.html> (11.01.07).

AYRANCI, İrem, 2007, Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy).

BALABAN,O.,(2009), "Planlama ve Mimarlık Ekseninde TOKİ Uygulamaları",Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu,Ankara, basılmamış bildiri.

BİB (2007): Afet Riski Olan Alanlarda İmar Planlama ve Kentsel Tasarım Standartları, TAU Genel Müdürlüğü El Kitabı, Ankara.

Eurosite, 1999, Toolkit: Management Planning. Eurosite, Lille, France.

EZERA, "Kent Ekosistemlerinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı" Yayınlanmamış Bildiri, Dünya Şehircilik Günü 21. Kolokyumu, ODTÜ, 1997, Ankara,

EZER, A., "2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu Kapsamındaki Alanlarda Planlama Uygulamaları Yerel Teşkilatın Yönetimsel Katılımı", Yayınlanmamış Bildiri, Kentsel Biyosfer Rezervleri: İstanbul'un Potansiyel(ler)i Çalıştayı, 2005.

EZER, A., "Ekolojik Planlama Yaklaşımında Doğal Kaynakların Ele Alınış Biçimi (Uzun Devreli Gelişme Planı Örneğinde)", Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Süleyman Demirel ÜN., Orman Fakültesi, 2005.S.271-280.

EZER, A., "Ülkemizde Milli Parklar Kanunu Kapsamında Kalan Doğa Koruma Alanlarında Planlama Deneyimi ve Şehir ve Bölge Planlama Meslek Alanındaki Yeri (Uzun Devreli Gelişme Planları örneğinde)", Dünya Şehircilik Günü 31. Kolokyumu, ODTÜ, 2008, Ankara, S.

EZER, A., 2008, " Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtları", "Dilek Yarımadası-Büyükmenderes Deltası Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Örneği", **Doğa Koruma ve Planlama**, Editörler: Aysin Tektaş, Burcu Saraç, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, s:5-28.

FEILDEN, B. and Jokilehto, J., 1993, Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM, Roma.

GÖKSU, Emel (1996): **Mekanın Fantazmagorilerini Çözmek, İdeoloji, Erk, Mimarlık Sempozyumu**, 11-13 Nisan 1996, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İzmir, s.121- 129.

GÖKSU, Emel (1997) : Yapılagelene İlişkin “Muhalefet” Şerhidir!, **Egemimarlık**, İzmir Mimarlar Odası Yayını, 1997/1, Sayı:22, ss.50-54.

GÖKSU, Emel (1997): **Türkiye’de Güncel Koruma Sorunları Toplantısı, Bilimsel Tartışma Toplantısı ve STK Forumu**, 13 Aralık 1997, İTÜ, MSÜ, YTÜ Mimarlık Fakülteleri, Taşkılla, İstanbul.

GÖKSU, Emel (1998) : “Geçmişin Bilgisinin Bugünün Nesnesi Üzerinden Dökümü”, **“Sit Koruma Planlamasında Kültür Varlığı Saptaması-Envanter”, 6.Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Semineri**, 16-17 Nisan, MSÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Koruma ve Yenileme Disiplin Grubu, İstanbul.

GÖKSU, Emel (2001): “Others” As The Non-Users in Urban Activities, **Conference on Social Inequality, Redistributive Justice and The City**, ISA Research Committee on Regional and Urban Development, Amsterdam, June 15-17, 2001.

GÖKSU, Emel (2002): “Mikro Müdahaleler ve Tarihsel Sorumluluk”, **Egemimarlık**, İzmir Mimarlar Odası Yayını, 2002/3, Sayı:43, s.9-12.

GÖKSU, Emel (2002): **Koruma Politikaları ve Uygulamaları, Konferans**, Mimarlar Odası İzmir Şube Meclisi, 23 Kasım 2002, İzmir.

GÖKSU, Emel (2003): Kent İçindeki Ören Yerleri ve Kentsel Arkeoloji, Uzmanların Görüşleri, Tartışma-Değerlendirme, **Tarihi Kentler Birliği İZMİR Buluşması**, 26 Eylül 2003, İzmir Sanat- Kültürpark, İzmir.

GÜLERSOY Zeren, Nuran; AYRANCI, İrem (2007), “Koruma Alanlarında Yönetim Planı Uygulamaları ve Tarihi Yarımada Örneği”, “Tarihi Yarımada Sempozyumu”, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 15-16 Kasım 2007, Taşkılla, İstanbul, s. 36-52.

GÜLERSOY Zeren, Nuran; AYRANCI, İrem; YAZICI, Esra (2008), “Koruma Alanlarında Planlama ve Alan Yönetimi”, “ Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Uluslararası Kentsel Çalışmalar Araştırma Merkezi (ICUS), 29 Ocak 2008, İstanbul, (baskıda).

http://www.european-heritage.net/sdx/herein/national_heritage/ (National Heritage Policies: European Heritage Network)

İŞİK EZER, A., “Doğal Alanların Arsaya Dönüşümü: Herkesin Olanı Sahiplendirmek”, Yayınlanmamış Bildiri, Dünya Şehircilik Günü 32. Kolokyumu, MSÜ, 2008, İstanbul.

İŞİK EZER, A.,“Ülkemizde Planlama Yaklaşımının Niteliği, Çevresel Etkileri”, Dosya: Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelik, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Yayınlanacak.2009. Ankara.

İŞİK EZER, A., 2009, “ Ülkemizde Planlama Yaklaşımının Niteliği, Çevresel Etkileri”, **Dosya 09: Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelikleri**, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ocak s.10-19.

KİPER, Perihan 2005, Küreselleşme Sürecinde kentlerin tarihsel Kültürel Değerlerinin Korunması Sorunu, Türkiye-Bodrum Örneği, SAV yayını.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 5226, Yayın Tarihi: 27.7.2004, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2004/07/20040727.htm>

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kanun No: 2863, Kabul Tarihi: 21.7.1983, Yayın Tarihi: 23.7.1983, www.mugla-turizm.gov.tr.

LODGE, B. and Terrace, H., 2006, Durham Riverbanks Management Plan, Durham City Council, www.durhamcity.gov.uk/Pid/5142-26k, (30.03.07).

NDOSİ, O.M.,1992, Preparing Management Plans for Protected Areas. Parks Canada, 1978

BALABAN O.”Planlama ve Mimarlık Ekseninde TOKİ Uygulamaları”, **Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu**, Şubat 2009, basılmamış bildiri.

ÖZBAY, Sevcan (2008), Doğa Koruma Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Ayrıcalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama Programı, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy).

Protection and Cultural Animation of Monuments, Sites and Historic Towns in Europe, 1980 by German Commission for UNESCO, Bonn, Printed in the Federal Republic of Germany. Thomas, L., Middleton, J. and Phillips, A., 2003, Guidelines for Management Planning of Protected Areas, World Commission on Protected Areas (WCPA), www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/guidelines.htm, (21.02.07).

THORSELL, J., 1995, A Practical Approach to the Preparation of Management Plans for Natural Heritage Sites.

TUNÇER, M., 2005, “Tarihsel / Arkeolojik / Kentsel Koruma Alanlarında, Disiplinler Arası İlişkiler Ve Koruma Planlaması’nda “Mimarlık Disiplininin” Yeri ve Konumu”, Yapı-Yaşam Kongresi “ve Mimarlık”, Bursa.

TUNÇER, M., 2001, Dünya Şehircilik Günü, 5. Türkiye Şehircilik Kongresi, Bildiri ; “Avrupa Birliği Sürecinde Doğal Ve Tarihsel Çevrelerin Bütüncül Planlanmasına İlişkin Saptamalar Ve Sürdürülebilir Korumaya İlişkin Politika Önerileri.

TUNÇER, M., 2003, “TMMOB Konut Kurultayı” Bildiri; “Kent Yoksulluğu İçin Bir Çözüm Önerisi: Geleneksel Konut Ve Gecekondu Konut Çevreleri’nin Sürdürülebilir Korunması, Sağlıklaştırılması Ve Geliştirilmesi”.

TUNÇER, M., 2004, Mardin, Panel, Türkiye Barolar Birliği; Mardin Barosu; Mardin Valiliği Ve Çekül Vakfı “İnsanlığın Ortak Mal Varlıklarına Saygı Hakkı Ve Kültürel Mirası Yaşatarak Korumak” ; Bildiri: “Kent Yoksulluğuna Bir Çözüm: Tarihsel Çevrelerin Sürdürülebilir Korunması”, Barolar Birliği Yay.

TUNÇER, M., Erol, D., 1992, Biopolitics International Organisations, V. International Bio Conference, “Environmental Education In Turkey: Some Views And Proposals Of Biopolitics Principles To Get Into The Education” , İstanbul.

TUNÇER, M., 2000, “Patara Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde Doğal Ve Kültürel Çevrenin Korunması”,2000’li Yıllarda Yaşadığımız Çevre Ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü.

TUNÇER, M., Erol, D., 1992, “Environmental Education In Turkey: Some Views And Proposals Of Biopolitics Principles To Get Into The Education” , Biopolitics International Organisations, V. International Bio Conference, İstanbul.

UNESCO World Heritage Centre, 2005, Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, whc.unesco.org/opgutoc.htm, (15.03.07).

UNESCO World Heritage Centre, 2007, World Heritage – Challenges for the Millenium, whc.unesco.org/opgutoc.htm, (15.03.07).

YAZICI, Esra, 2007, Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Turizm Baskısı ve Datça-Bozburun Özel Çevre Koruma Bölgesi İçin Turizm Yönetim Planı Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi (Danışman: Nuran Zeren Gülersoy) .

YOUNG, C. and Young, B., 1993, Park Planning: A Training Manual (Instructors Guide).

EKLER

EK 1. TÜRKİYE GENELİNDE TESCİL EDİLMİŞ SİT ALANLARI İLE TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

SİT ALANLARI

SİT TÜRÜ	SAYISI
Arkeolojik Sit Alanı	7750
Doğal Sit Alanı	1165
Kentsel Sit Alanı	218
Tarihi Sit Alanı	142
Diğer Sit Alanları (Üst üste Sit Alanları)	393
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	35
TOPLAM	9703

TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

TAŞINMAZ TÜRÜ	SAYISI
Sivil Mimarlık Örneği	52594
Dinsel Yapılar	7498
Kültürel Yapılar	8175
İdari Yapılar	2078
Askeri Yapılar	935
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	2886
Mezarlıklar	2581
Şehitlikler	216
Anıt ve Abideler	299
Doğal Varlıklar	5713
Kalıntılar	1644
Korunmaya Alınan Sokaklar	47
TOPLAM	84666
GENEL TOPLAM	94369

EK 2. KÜLTÜREL MİRAS İLE İLGİLİ MEVZUAT

YASALAR

- 2863 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”
- 1580 Sayılı “Belediyeler Kanunu”
- 7044 Sayılı “Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanun”
- 2634 Sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu”
- 2872 Sayılı “Çevre Kanunu”
- 2873 Sayılı “Milli Parklar Kanunu”
- 2960 Sayılı “Boğaziçi Kanunu”
- 3194 Sayılı “İmar Kanunu”
- 3621 Sayılı “Kıyı Kanunu”
- 354 Sayılı “Kültür Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”
- 383 Sayılı “Özel Çevre koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”
- 443 Sayılı “Çevre Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”
- 3998 Sayılı “Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun”

YÖNETMELİKLER

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulu’nun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkındaki Yönetmelik.

Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik.

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik.

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamında Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağlıklılaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulanması ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımına Dair Yönetmelik.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek Kurulu’na Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik.

Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik.

Tarihi ve Bedii Değeri Olan Taşınmaz Malların Kiraya Verilmesi Hakkında Yönetmelik.

Tasarıf Kısıtlanan Bina, Arsa ve Araziler Hakkında Yönetmelik.

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği.

Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik.

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik.

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik.

Kültür Yatırım ve Girişimlerinin Nitelikleri ve Nicelikleri Yönetmeliği.
Kültür Yatırım ve Girişimlerine Taşınmaz Kullanılması Hakkında Yönetmelik.
Kültür Yatırım ve Girişimlerine Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi İşveren Payı ve Su Bedeli İndirimi ile Enerji Desteği Uygulamasına Dair Yönetmelik.
“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri Dair Yönetmelik” Alt Mevzuatı
Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği.

EK 3. DOĞAL MİRAS İLE İLGİLİ MEVZUAT

Koruma, kullanma ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi yönünde standart belirleyen düzenlemeler olarak üç başlık altında düzenlenmiştir.

I-ULUSAL DÜZENLEMELER

1982 Anayasası

2872 Sayılı Çevre Kanunu (11.8.1983 tarih ve 18132 say. RG).

5491 Sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (13.05.2006 tarih ve 26167 sayılı RG)

1.DOĞAL VARLIKLARIN KORUNMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

- 6831 Sayılı Orman Kanunu (08.09.1956 tarih ve 9402 sayılı RG)
- 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu (11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı RG)
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (23.7.1983 tarih ve 18113 sayılı RG)
- 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında kanun (05.07.2005 tarih ve 25866 sayılı RG)
- 4533 Sayılı Gelibolu Yarımadası Milli Park Kanunu (20.02.2000 tarih ve 23970 sayılı RG)
- 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu (22.11.1983 tarih ve 18229 sayılı RG)
- 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname 1989
- 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu (11.07.2003 tarih ve 25165 sayılı RG)
- 3621 Sayılı Kıyı Kanunu (17.4.1990 tarih ve 20495 sayılı RG)
- 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu (26.07.1995 tarih ve 22355 sayılı RG)
- Biyolojik Güvenliğe İlişkin Cartagena Protokolü'nü Onaylayan Kanun, 2003
- 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (1.7.2004 tarih ve 25509 sayılı RG)
- 3573 Sayılı Zeytinciliğin İslahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun
- Son beş kanun koruma ve kullanım standartlarını birlikte içermektedir.
- 4342 Sayılı Mera Kanunu (28.02.1998 tarih ve 23272 sayılı RG)
- 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu (04.04.1971, tarih ve 13799 sayılı RG)
- 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu (19.7.2005 tarih ve 25880 sayılı RG)
- 5488 Sayılı Tarım Kanunu (25.4.2006 tarih ve 26149 sayılı RG)
- 5686 Sayılı Jeotermal Kaynaklar Ve Doğal Mineralli Sular Kanunu 3/6/2007

Yönetmelikler

- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (17.05.2005-25818 sayılı RG)
- Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı RG)
- Su Ürünleri Yönetmeliği (10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı RG)
- Bitki Çeşitlerinin Tescil Edilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (11.11.2004-25640 sayılı RG)
- Bitki Genetik Çeşitliliğinin Toplanması, Muhafazası ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik (1992-21316 RG)
- CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği
- Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (03.08.1990 / 20594 sayılı R.G.)

- Milli Parklar Uygulama Yönetmeliği (1986 tarih ve 19309 sayı)
- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (06.08.2004-25545 sayılı RG)
- Ağaçlandırma Yönetmeliği (09.10.2003-25254 sayılı RG)
- Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik (16.06.2005 tarih ve 25847 sayılı RG)
- Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (24.10.2005-25976 sayılı RG)
- Av, Yaban Hayvanı ve Üretim Yeri ve İstasyonları ile Kurtarma Merkezleri Hakkında Yönetmelik (30.11.2004 tarih ve 25656 sayılı RG)
- Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Dış Satımına İlişkin Yönetmelik (1995-22371 RG)
- Orman Köylüleri Kalkınma Hizmetlerine İlişkin Esas ve Usuller (06.05.2004-25454 sayılı RG)
- Orman Sayılmayan Yerlerdeki Ağaç Ve Ağaççıklardan Faydalanma Şekil Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 13.Maddesine 1 Fıkra eklenmesine dair yönetmelik (15.04.2004-25434 sayılı RG)
- Orman Yetiştirme Materyallerinin Ticareti Yönetmeliği (1999.105.Ec) (02.02.2006-26068 sayılı RG)
- Özel Ormanlarda ve Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseselerine Ait Ormanlarda Yapılacak İş ve İşlemler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (26.07.2005-25887 sayılı RG)
- Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması Yaban Hayvanlarının Zararlıları ile Mücadele Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik (24.10.2005 tarih ve 25976 sayılı RG)
- Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik (08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı RG)

2. DOĞAL VARLIKLARA OLASI OLUMSUZ ETKİLERİ EN AZA İNDİRMEYE YÖNELİK STANDARTLARA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

- 831 Sayılı Sular Hakkında Kanun 1926
- 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun (23.12.1960 tarih ve 10688 sayılı RG)
- 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (18.5.2005 tarih ve 25819 sayılı RG)
- 5312 Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Tazminine İlişkin Kanun (11.03.2005 tarih ve 25752 sayılı Resmi Gazete)

Yönetmelikler

- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (16.12.2003 – 25318 R.G.)
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği (2002.49.EC) 01.07.2005-25862 sayılı RG)
- Doğal Mineralli Sular Hakkında Yönetmelik (01.12.2004-25657 sayılı RG)
- Atık Pül ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (31.08.2004 – 25569 R.G.)
- Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği: 1986
- İçme suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik (20 Kasım 2005 tarih ve 25999 sayılı R G)
- Endüstri Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (22.07.2006-26236 sayılı RG)

- Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (Değiştii) (07.10.2004-25606 sayılı RG)
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.1991 – 20814 R.G.)
- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği (08.01.2006-26047 sayılı RG)
- Köyceğiz Gölü Ve Dalyan Kanallarında Çalışacak Taşıma Araçları Yönetmeliğinde
- Radyasyon Güvenliğı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (29.09.2004-25598 sayılı RG)
- Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği (18.02.2004 tarih ve 25337 sayılı RG)
- Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.2005 – 25755 R.G.)
- Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği, (11.07.1993 – 21634 RG)
- Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğı Kirliliğın Kontrolü Yönetmeliği (26.11.2005 tarih ve 26005 sayılı RG)
- Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (22.07.2005 – 25883 R.G.)
- Titreşim Yönetmeliği, (23.12.2003-25325 R.G.)
- Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005 tarih ve 25831 sayılı RG)
- Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerinin Kontrolü Yönetmeliği (17.02.2005-25730 sayılı RG)

3. DOĞAL VARLIKLARIN KULLANILMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER (arazi vasfı değişikliğini içeren düzenlemelere sahip kanunlara yer verilmiştir)

- 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu 2002
- 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu (15.4.2000 tarih ve 24021 sayılı RG)
- 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu (16.3.1982 tarih ve 17635 sayılı RG)
- 3194 Sayılı İmar Kanunu (09.05.1985 tarih ve 18749 sayılı RG)
- Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İslet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapılması Hakkında Kanun
- 4759 Sayılı İller Bankası Kanunu (23.06.1945 tarih ve 6039 sayılı RG)
- 5104 Sayılı Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu (12.03.2004 tarih ve 25400 sayılı RG)
- 5481 Sayılı Kuzey Ankara Giriş Kentsel Dönüşüm Projesi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (08.04.2006 tarih ve 26133 sayılı RG)
- 5659 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu (01.04.1950 tarih ve 7472 sayılı RG)
- 3202 Sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun
- 5516 Sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun (23.1.1950 tarih ve 7413 sayılı RG)
- 3213 Sayılı Maden Kanunu (15.6.1985 tarih ve 18785 sayılı RG)
- 5398 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (imar Kanununda ve Kıyı Kanununda uygulamadaki güçlükler aşılması amaçlanmıştır.) (21.7.2005 tarih ve 25882 sayılı RG)

Yönetmelikler

- İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliği Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (21.04.2004-25440 sayılı RG)
- Endüstri Bölgeleri Yönetmeliği (16.12.2004-25672 sayılı RG)
- Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği (03.02.2005-25716 sayılı RG)

- Maden Kanununun I (a) Grubu Madenleri ile ilgili Uygulama Yönetmeliği (03.02.2005-25716 sayılı RG)
- Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği (28.06.1997 – 23033 R.G.)
- 6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastrosu ve Aynı Kanunun 2 B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik (15.07.2004-25523 sayılı RG)
- 6831 Sayılı Orman Kanununun 2 nci Maddesinin (A) Bendine Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmelik

II-ULUSLARARASI ANLAŞMALAR VE SÖZLEŞMELER

1.Doğal Varlıkların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler

- Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi
- İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
- Paris Sözleşmesi (Kuşların Himayesine Dair Sözleşme)
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Sözleşme Eki Cartagena Biyogüvenlik Protokolü
- Ramsar Sözleşmesi (Özellikle Su Kuşları Yasama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme, 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete)
- Bern Sözleşmesi (Avrupa Yaban Hayatının Korunması Sözleşmesi, 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete)
- CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme, 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmi Gazete)
- 1976 Barselona Sözleşmesi (Türkiye tarafından 22 Ağustos 2002 tarihinde onaylandı) ve bu sözleşmenin eki protokoller
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (27.03.2001 tarih ve 716 sayılı Resmi Gazete)
- Avrupa Birliği Kuşları Koruma Yönetmeliği (79/409/EEC)
- Avrupa Birliği Habitatlari ve Türleri Koruma Yönetmeliği (92/43/EEC) *Natura 2000 Alanları*
- UNESCO İnsan ve Biyosfer Programı ve Biyosfer Koruma Alanları

2. Doğal Varlıklara Olası Olumsuz Etkileri Enaza İndirmeye Yönelik Standartlara İlişkin Düzenlemeler

- Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesi Hakkında Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL'73/78 ve EKLERİ: EK I, EK II), EK I-Petrol ile Deniz Kirlenmesinin Önlenmesi Kuralları, EK II-Dökme Zehirli Sıvı Maddelerle Deniz Kirlenmesinin Kontrolü, EK V Gemilerden Atılan Çöplerle Denizlerin Kirlenmesinin Önlenmesi Kuralları, 24.06.1990)
- Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi"
- Tehlikeli atıkların Sınırlar ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme-Basel Sözleşmesi(15/05/1994 – 21933 R.G.)
- Akdeniz'de tehlikeli atıkların sınır ötesi hareketlerinden ve bertaraf edilmesinden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi (İzmir) protokolü (06.03.2003)
- Atmosferde uzayda ve su altında nükleer silah denemelerini yasaklayan sözleşme Moskova 1963 (Türkiye 13.5.1965 R.G)
- Uluslararası Sınır ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Cenevre 1979 (Türkiye 23.3.1983 R:G)
- Ozon Tabakasının Korunması hakkındaki 1985 Viyana Sözleşmesi (Türkiye 22.9.1988 R:G)
- Ozon Tabakasını Tüketen maddelere İlişkin Montreal Protokolü (1987) (Türkiye

20.6.1990 R:G)

- Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına dair Bükreş Sözleşmesi (6 Mart 1994) ve bu sözleşmenin eki protokoller.
- Petrol Kirliliğine Karşı Hazırlıklı Olma, Müdahale ve İşbirliğine Dair Uluslararası Sözleşmesi (OPRC'1990, 18.09.2003)

DİĞER ULUSAL DOKÜMANLAR

- UÇEP- Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı
- Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu (2002)
- Avrupa Müktesebatına Uyum için Türkiye Ulusal Programı
- AB'ye Uyum İçin Stratejik Çerçeve Belgesi 2007-2013
- Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı

III- KURUMSAL YAPIYI TANIMLAYAN DÜZENLEMELER

- 4856 Sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (08.05.2003 tarih ve 25102 say. RG)
- 4848 Sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun (29.4.2003 tarih ve 25093 sayılı RG)
- 383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname 1989
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
- 180 Sayılı Bayındırlık Ve İskan Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2005 tarih ve 25531 sayılı RG)
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı RG)
- 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu (11.06.2005 tarih ve 25842 sayılı RG)
- 6200 Sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun (1953)
- 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (04.03.2005 tarih ve 25745 sayılı RG)
- 3154 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun (R.Gazete Tarih:1/3/1985 Sayı:18681)

Yönetmelikler

- Çevre ve Orman Bakanlığı Taşra Teşkilatının Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (08.08.2004-25547 sayılı RG)
- Çevre Denetimi Yönetmeliği (5 Ocak 2002, 24631 mükerrer R.G.)
- Çevre Sağlığı Denetimi ve Denetçileri Hakkında Yönetmeliği (13.9.2002-24875 RG)
- Çevre ve Orman Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (16.02.2005-25729 sayılı RG)
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği (12.01.2005 tarih ve 25698 sayılı RG)
- Mahalli Çevre Kurullarının Oluşumu Çalışma Usul Ve Esasları (15.04.2004-25434 sayılı RG)
- Merkez Av Komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görevleri, Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik
- Merkez Av Komisyonunun Oluşumu, Görevleri, Çalışma Usul Ve Esasları Yönetmeliği (18.05.2004-25466 sayılı RG)

EK 4. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KORUMA ÇALIŞMALARI

	PLANLAMA ÇALIŞMALARI	TAMAMLANMA DURUMU
1	1/5000 ÖLÇEKLİ İZMİR KONAK KEMERALTI VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI NAZIM İMAR PLANI	İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 14.10.2002 tarih ve 10138 sayılı kararı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 04.11.2002 tarih ve 05/85 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
2	1/5000 ÖLÇEKLİ İZMİR KONAK KEMERALTI VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI NAZIM İMAR PLANI REVİZYONU	İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 07.02.2008 tarih ve 2958 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi' nin 22.11.2007 tarih ve 01.2360 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
3	KADİFEKALE- TİYATRO VE ÇEVRESİ KORUMA GELİŞTİRME VE YAŞATMA PROJESİ	2002 yılında başlayan bu projenin onama süreci tamamlanmış olup uygulamasına başlanmıştır.
4	1/1000 ÖLÇEKLİ KADİFEKALE TİYATRO VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	İzmir 1 Numaralı K.V.T.V.K.B.K'nun 07.02.2008 tarih ve 2958 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.02.2008 tarih ve 01.684 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
5	1/1000 ÖLÇEKLİ AGORA VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	Konak Belediye Meclisi'nin 06.05.2005 tarih ve 50/98 sayılı kararı, İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.06.2005 tarih ve 645 sayılı kararı ve İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.07.2005 tarih ve 05.702 sayılı kararı ile onaylanmıştır.
6	AGORA VE ÇEVRESİ KORUMA GELİŞTİRME VE YAŞATMA PROJESİ	2001 yılında başlayan bu projenin plan onama süreci tamamlanmış olup, uygulamaları halen devam etmektedir.
7	İZMİR KONAK - KEMERALTI VE ÇEVRESİ YENİLEME ALANI	Kemeraltı ve çevresi 1., 2., 3. derece arkeolojik ve kentsel sit alanlarını içeren 1480 adet tescilli yapının bulunduğu 210 ha'lık alan, Konak Belediye Meclisi'nin 05.01.2007 tarih ve 2/2007 sayılı kararı, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 13.08.2007 tarih ve 01.871 sayılı kararı ile uygun bulunarak 5366 sayılı yasa doğrultusunda Bakanlar Kurulu'nun 01.10.2007 tarih ve 2007/12668 sayılı kararı ile "Yenileme Alanı" olarak ilan edilmiştir.
8	İZMİR KONAK KEMERALTI VE ÇEVRESİ YENİLEME ALANI ETAP PROJE VE PROGRAMLARI	Konak Belediye Meclisi'nin 01.07.2008 tarih ve 181/2008 sayılı kararı ile İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.08.2008 tarih ve 01.1836 sayılı kararı ile uygun bulunarak onanmıştır. Bu projeler; İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Konak Belediyesi bütçeleri kapsamında ve İzmir Valiliği İl Özel İdaresi Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payı desteğiyle gerçekleştirilecektir

	PLANLAMA ÇALIŞMALARI	TAMAMLANMA DURUMU
1	AGORA KAZI ÇALIŞMALARI	2002 yılında başlanmış olup devam etmektedir
2	AGORA ARKEOLOJİ VE TARİH PARKI KAMULAŞTIRMA VE YIKIM ÇALIŞMALARI	18.942.084,40 TL
3	KADİFEKALE SUR DUVARLARININ RESTORASYONU	Proje Bedeli: 180.000,00 TL
4	ANTİK TİYATRO KAZI ALANININ KAMULAŞTIRILMASI	2008 yılında kamulaştırma çalışmaları başlayacaktır

	TAMAMLANAN MİMARİ ÇALIŞMALAR	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJE VE UYGULAMASI	Eylül 2007 – Aralık 2007 (Uygulama Bedeli)	1.200.000	Fon Kullanımı : % 60 Esnaf Katılımı: % 40

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

2	2. ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJE VE UYGULAMASI	2008 (Uygulama Bedeli)	1.650.000	Fon Kullanımı : % 60 Esnaf Katılımı: % 40
3	3 ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJESİ	Kasım 2008 de başlanmıştır		
4	AYA VUKLA KİLİSESİ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından 20.09.2007 tarihinde onaylanmıştır. Çalışmalar sürdürülmektedir.		
5	PINARBAŞI HAMAMI RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Çalışmalar sürdürülmektedir (Danışmanlık Bedeli)	4.000	
6	DOĞANLAR ŞAPELİ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Çalışmalar sürdürülmektedir (Danışmanlık Bedeli)	5.000	
7	SAAT KULESİ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Çalışmalar sürdürülmektedir (Proje Bedeli)	20.000	
8	AGORA 920 SK. CEPHE SAĞLIKLAŞTIRMA PROJESİ	Cephe sağlıklaştırma projesi uygulama aşamasına gelmiştir (Proje Bedeli)	15.000	
9	AGORA KAZI ALANINDA YER ALAN TESCİLLİ YAPILARIN RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJELERİ	Projelendirme çalışmaları devam etmektedir (Proje Bedeli)	14.000	
10	KEMERALTI TARİHİ ŞÜKRAN OTELİ GİRİŞ KAPISI VE ÇEŞMESİ RESTORASYON PROJESİ	Uygulama aşamasına gelinmiştir (Proje Bedeli)	6.000	
11	KEMERALTI ÇARŞISI ÜST ÖRTÜ VE KENT MOBİLYALARI ULUSAL FİKİR YARIŞMASI	2008	250.000	
12	TARİHİ ASANSÖR BİNASI BAKIM, ONARIM VE DEKORASYONU			
		TOPLAM	3.164.000	

	MİMARİ ÇALIŞMALAR	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	3. ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME UYGULAMASI	Kasım 2008 de başlanmıştır (Uygulama Bedeli)	1.350.000	Fon Kullanımı : % 60 Esnaf Katılımı: % 40 Uygulama Devam Ediyor
2	4. ETAP KEMERALTI ANAFARTALAR CADDESİ CEPHE DÜZENLEME PROJESİ	Projeye Çalışmalarının Başlangıcı 01.09.2008		
3	AYA VUKLA KİLİSESİ RESTORASYON UYGULAMASI	İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından 20.09.2007 tarihinde onaylanmıştır. Çalışmalar sürmektedir. (Uygulama Bedeli)	1.550.000	Fon Kullanımı : % 60 Büyükşehir Belediyesi: % 40 Uygulama Devam Ediyor
4	BEİT HİLLEL SINAGOGU RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Yapının projeleri ihale edilmiş olup bittikten sonra onay için İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'na gönderilecektir.		

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

5	AGORA KAZI ALANINDA YER ALAN TESCİLLİ YAPININ RÖLÖVE RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ	Tescilli yapının korunarak Agora Kazı Alanı ile bütünleşmesi amacıyla rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmaktadır. Yapının kazı evi olarak kullanılması planlanmıştır. (Proje Bedeli)	27.000	
TOPLAM			2.927.000	

	SOSYO-KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	TARİHE SAYGI YEREL KORUMA ÖDÜLLERİ	2003 yılında başlatılan ve geleneksel hale gelerek 2008 yılında altıncısı verilmiştir. Her yıl tekrarlanıyor. (Yarışma için harcanan toplam bedel)	10.000	
2	İLK VE ORTAÖĞRETİM OKULLARI İÇİN ANADOLU UYGARLIKLARI VE İZMİR KENT TARİHİ SEMİNERLERİ	Seminer, bugüne kadar 74 okulda, yaklaşık 10.000 ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim öğrencilerine sunulmuştur. Her yıl tekrarlanıyor. (Öğrencilere dağıtılan doküman bedeli)	3.000	
3	TARİHE SAYGI YEREL KORUMA ÖDÜLLERİ 2003 – 2007 KİTABI	2003 yılından 2007 yılına kadar gerçekleştirilen "Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri"nin beş yıllık serüveni basım aşamasındadır. (Kitap için harcanan toplam bedel 1.baskısı için)	25.000	
TOPLAM			38.000	
	DİĞER ONARIM ÇALIŞMALARI	UYGULAMA BİLGİLERİ	BEDEL (TL)	
1	HAVAGAZI FABRİKASI KÜLTÜR MERKEZİ	Proje Bedeli	62.000	Fon Kullanımı : % 60 Büyükşehir Belediyesi: % 40
		Uygulama Bedeli	1.650.000	
2	VARYANT ŞATO	Proje Bedeli	28.000	
		Uygulama Bedeli: (İhale süreci devam ediyor)		
TOPLAM			1.740.000	

EK 5. KORUMA KONUSUNDAKİ ÖRGÜTLENME: AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELER

Almanya

Yetki: Merkezi düzeyde Eğitim ve Kültür İşleri Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiştir.

Mali Destek: Merkezi hükümet, yerel ve bölgesel sorumlular koruma programları için geri ödemesiz başışlar, düşük faizli krediler ve vergi yardımlarında bulunmaktadır.

Fransa

Yetki: Koruma strateji ve plan uygulamalarından Kültür Bakanlığı sorumludur. Belediyelerin koruma planı yapma yetkileri yoktur. Bir kentsel alanın koruma altına alınması için kentin belediye meclisinin, Kültür Bakanlığı bünyesindeki bir birime başvurusu gerekmektedir. Korunacak alana ilişkin yapılacak proje, bakanlığın vilayetteki birimiyle uzmanlığı Bakanlıkça onaylanan ekip tarafından yapılmaktadır. Bakanlığın dışında proje yapımını üstlenen mimarlık ve şehircilik büroları da hizmet vermektedir.

Mali Destek: Toplam masrafın %30'una kadar verilen kredilere 10 yıl vade ve %7 oranında faiz oranı uygulanmaktadır.

İngiltere

Yetki: Merkezi düzeyde anıtların korunmasından Çevre Bakanlığı, eski yapılar, özel mimari eserler, tarihsel değerler ve tarihi kentler / alanların korunmasından Dışişleri Bakanlığı yetkilidir. Ayrıca yasal bir statüye sahip olan "The National Trust" ve yerel örgütleri, doğal ve tarihsel mirasın korunması, işletilmesi konusunda öneriler geliştiren birleşik bir kamu Kuruluşudur.

Mali Destek: Merkezi düzeyde Dışişleri Bakanlığı, korunacak tarihi yapı ve çevrelerin onarımları için karşılıksız yardımda bulunabilmektedir. Kentsel projelerde binaların onarılmasında mal sahibi, maliyetin % 50'sini, merkezi ve yerel birimler ise % 25'ini karşılamaktadır.

İtalya

Yetki: Merkezi otorite olan Kültür ve Doğal Varlıklar Bakanlığı, antik eserler, mimari değerler, doğal değer taşıyan alanlar, arşivler, ulusal müzeler ve merkezi enstitülerden sorumludur.

Mali Destek: Tarihi kent merkezlerinin korunması için gerekli olan maliyeti kapsayan teşvik fonu bulunmaktadır. Bunun için taşınmaz sahiplerinin ruhsatla, belediyeye başvurusu yeterlidir. Öte yandan bölgesel yönetimlerin finansal desteklerini formüle etmek amacıyla "bölgesel kanunlar" çıkarılmıştır.

İspanya

Yetki: Koruma planları merkezi düzeyde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca ulusal planlama politikaları doğrultusunda hazırlanmakta ve yerel birimlerce uygulanmaktadır. Yerel birimlerin kent konseyleri, üst ölçekte belirlenen bu planlar doğrultusunda detay planı ölçeğine göre 1/500'den daha alt ölçeklere kadar değişen özel planlar hazırlamaktadır.

Mali Destek: Yürürlükteki yasalar doğrultusunda, yerel birimlerin bütçelerinden karşılanmaktadır.

Belçika

Yetki: Kültür Bakanlığı koruma politikalarının denetlenmesinden sorumludur. Her bölgeye özel Kurulan Komisyonlarda görev yapan uzmanlar, ayda iki kez toplanarak doğal ve kültürel varlıklar hakkında karar üretirler.

Mali Destek: Devlet, restorasyonlarda türe göre %30 ile %60 arasında, özel restorasyon uygulamalarında ise %90'a varan karşılıksız destek sağlar. Ayrıca il yönetimleri %20, belediye yönetimleri ise %10 oranında onarım ödeneği ayırmaktadır.

Hollanda

Yetki: Koruma planlarının hazırlanmasında merkezi düzeyde Kültürel İşler,

Mali Destek: Eski eserlerin bakımı, restorasyonu, kiralanması ve satın alınması konularında yasal statüye sahip özel kurumlar ve limited şirketler görev yapmaktadır.

Yunanistan

Yetki: Kültür ve Bilim Bakanlığı yetkilidir. Bölgesel ve yerel düzeyde hazırlanan koruma plan / projelerine ilişkin öneriler ve kararlar belediyeler ve merkez işbirliği ile verilmekte, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın bölgesel birimlerince denetlenmektedir

Mali Destek: Devlet, kendisine başvuran taşınmaz kültürel varlığı sahiplerine vergi indrimi yapmakta ve kentsel merkezde yüksek fiyatlı arazilerin oluşumunu engellemektedir. Devlet bağış, miras ve kamulaştırmalar yoluyla eski eser ve arkeolojik alanların mülkiyetlerini önemli ölçüde ele geçirmiştir.

Kaynakça:

http://www.european-heritage.net/sdx/herein/national_heritage/ (National Heritage Policies: European Heritage Network)

Protection and Cultural Animation of Monuments, Sites and Historic Towns in Europe, 1980 by German Commission for UNESCO, Bonn, Printed in the Federal Republic of Germany.)

EK 6. KORUMA ALANLARINDA YÖNETİM PLANI

Koruma alanlarında uygulanan yönetim planları ile ilgili kaynaklar incelendiğinde çok sayıda tanıma rastlanır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

- Yönetim Planları, “Dünya Mirası Alanları” için yol gösterici rehberlerdir (UNESCO, WHC, Dünya Mirası Merkezi, 2006).
- Yönetim Planı, alanın kullanıcılarının ve ziyaretçilerinin gereksinimleri doğrultusunda “Dünya Mirası Alanının” korunması için strateji belirleyen, -yasal açıdan emredici bir belge değil- alanın yönetimi ile ilgili kararlar hakkında bilgilendirmeyi amaçlayan tavsiye edici bir taslaktır (Lodge and Terrace, 2006).
- Yönetim Planları, kültürel değerleri tanımladıktan sonra, bu değerleri yasal, yönetsel, mali ve profesyonel koruma yöntemlerini uygulayarak koruyan ve belirli stratejileri ve özel eylem planlarını da içeren bir dokümandır (Solar, G. 2003).
- Yönetim Planları, koruma alanındaki kaynakların ve alanın kullanımını ve yönetimini destekleyici olanakların gelişmesini denetleyen ve yönlendiren bir belgedir. Bu planlar, alanda uygulanacak tüm gelişme ve yönetim faaliyetlerinin uygulanmasına yardımcı olur ve sürece rehberlik eder (Thorsell 1995).
- Yönetim Planları, koruma alanının temel gelişme felsefesini ortaya koymak, problemleri çözmek ve tanımlanan yönetim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla 10 yıllık dönemler için strateji geliştiren dokümanlardır (Young and Young 1993).
- Yönetim Planları, koruma alanının yönetimine rehberlik eden bir dokümandır. Alanın gelecekteki yönetimi için gerekli olan kaynakları, kullanımları, olanakları ve personeli belirler. Gelecek 5–10 yıl için program sunan bir faaliyet dokümanıdır (Ndosi 1992).
- Yönetim hedeflerini ve bu hedefleri gerçekleştirme stratejilerini içeren bir rehberdir ve sona eren bir süreç değil; yönetim, uygulama ve planlamanın yer aldığı bir şemadır (Parks Canada, 1978).
- Yönetim Planları, yazılı, yayınlanmış ve kabul edilmiş bir doküman olarak, bölgeyi veya alanı ve yönetim için fırsatları ve sorunları tanımlamaktadır (Eurosite, 1999).
- Yönetim Planları, yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlardır (5226 sayılı kanun, 2005).

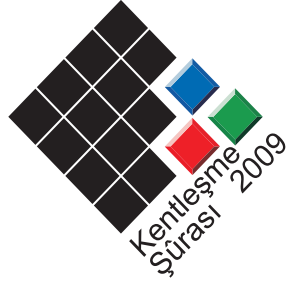
Yönetim planı tanımlarının birleştiği ortak nokta, yönetim planının, alanın özelliklerini ve yönetim hedeflerini ortaya koyan bir rehber olduğu ve hazırlanıp, tamamlanıp uygulanan bir plan olmadığı, sürekli revize edilen bir süreç olarak görüldüğüdür. Devam eden bir süreç olarak tanımlanan yönetim planı, asla durağan olmadığı gibi değişen koşullara ve hedeflere de uyum sağlayabilmelidir.

Tüm yönetim planlarının bir yasal çerçevesinin bulunması ve uygulamayı sağlayıcı belirli araçlara sahip olması gereklidir.

Bu araçlar;

- Koruma Araçları: Plan hazırlayan grup içinde koruma ve yönetim konusunda eğitilmiş elemanlara ve koruma planlarına ihtiyaç vardır,
 - Yönetsel Araçlar: Planı uygulamak için yönetsel kadroya ihtiyaç vardır,
 - Mali Araçlar: Projeyi finanse etmek için mali kaynaklara ihtiyaç vardır,
 - Sosyal Araçlar: Yerel halk ve ilgili taraflar süreç içine katılmalıdır.
- Yönetim Planları,
- Ayrıntılı analizlere dayalı, korunacak değerlerin ve koruma sınırlarının belirlendiği,
 - Arazi ve yapı kullanımının saptandığı
 - Donatıların, altyapının ve diğer gerekli servislerin tanımlandığı,
 - Toplumsal ve sosyal gelişimin yönlendirildiği planlamalara dayanmalıdır.

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE,
ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Biriçim TENİK

Telefon : (312) 410 11 42

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

İklim Değişikliği, Doğal Kaynaklar, Ekolojik Denge, Enerji Verimliliği ve Kentleşme Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	DOÇ. DR.	ÇETİN GÖKSU	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	DR.	KUMRU ARAPGİRLİOĞLU	BİLKENT ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	PROF. DR.	TULUHAN YILMAZ	TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
RAPORTÖR	ŞEHİR PLANCISI	ZÜMRÜT KAYNAK	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	Y. ŞEHİR PLANCISI	GÜLRAN DURUKAN	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	METEOROLOJİ MÜHENDİSİ	FIRAT ÇUKURÇAYIR	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI DEVLET METEOROLOJİ İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	ZİRAAT YÜKSEK MÜHENDİSİ	NESRİN ÖZCAN	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	UZMAN ARAŞTIRMACI	ASLI SÜHA DÖNERTAŞ	BAŞBAKANLIK TÜBİTAK BAŞKANLIĞI
ÜYE	DR.	BÜLENT SÖNMEZ	TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI TARIMSAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	BAŞKAN	CELAL ERGÜN	TEMA
ÜYE	ZİRAAT YÜKSEK MÜHENDİSİ	GÖKÇE ERTÜRK	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÇEVRE YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	GÖKMEN YALÇIN	DOĞA DERNEĞİ
ÜYE	PROF. DR. / DEKAN	İBRAHİM GÜRER	GAZİ ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
ÜYE	UZMAN	İZZET ARI	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ÇEVRE MÜHENDİSİ	MEHMET GÖLGE	TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	MUSTAFA KAYA	ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI ENERJİ İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	NESRİN ÖZDEMİR	İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	NIHAN ŞAHİN HAMAMCI	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÇED VE PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	YRD. DOÇ.DR.	NİLGÜN GÖRER TAMER	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ÜYE	DR.	NURAN TALU	KÜRESEL DENGE DERNEĞİ
ÜYE	PROF. DR.	SALIHA E. AYDEMİR	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	UZMAN	SEBAHATTİN DÖKMECİ	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÇEVRE YÖNETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	DEKAN YRD.	SELMA ÇELİKAY	ZONGULDAK KARAELEMAN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	UZMAN	SEMA BAYAZIT	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	Y. MİMAR	ŞENOL AYDIN	KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	TAHSİN CENGİZ KAMAN	ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÖZEL ÇEVRE KORUMA KURUMU BAŞKANLIĞI
ÜYE	PROF. DR.	TUNCAY NEYİŞÇİ	ANTALYA KENT KONSEYİ
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	YUSUF YILDIZ	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI YAPI İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

I. GİRİŞ

Kentleşme Şûrasının iki önemli ve hassas konusu; “iklim değişikliği” ve “çevre kirlenmesidir”. Her iki konu da güncel, yaşamsal aynı zamanda kentlerin sürdürülebilirliği ile yakından ilgilidir. Kentlerdeki yaşamı “sürdürülebilir” kılabilmek için ve gelecek nesillere yaşanabilir çevreler, kentler bırakmak için birbirleriyle ilişkili bu iki konu birlikte ve eşzamanlı olarak çözülmek zorundadır.

Bugün modern kentlerde yaşanan sorunların ana kaynaklardan birisi, “çevre kirlenmesi” ve kirlenmenin yaşama yaptığı olumsuz etkilerdir. Nitekim kentlere yakından bakıldığında, hava, su, toprak gibi yaşam için birinci derecede önemli olan kaynakların aşırı ve yaygın biçimde kirlendiği görülmektedir. Bu nedenle, “kentlerin kirli yaşam çevrelerine” dönüştüğü, yaşamın olumsuz etkilendiği, insanların kirli çevrelerde adeta zehir soluyarak yaşadığı, zehirli gıdalar ve içeceklerle, daha çok hastalandığı ve daha çabuk öldüğü görülmektedir. Ülkemizdeki yanlış anlayışlar ve eksik tutumlar nedeniyle, “çevre kirliliğinin” neden olduğu, “hastalık ve ölüm oranlarındaki” artışlar belirsizdir. İstatistikler tutulmadığı için sayılar tam olarak saptanamamaktadır. Ancak gözlemler, artışların ciddi boyutlara ulaştığını göstermektedir.

Kentleşme Şûrasının önemli ve güncel bir diğer konusu şüphesiz ki, “küresel ısınma” ve onun kentlerdeki etkileriyle ilgilidir. Kentlerde, daha iyi yaşam için mücadele sürerken, “Küresel iklim değişikliği” ortaya çıkmış, bütün yaşam dengelerini değiştirmeye başlamıştır. Küresel ısınmanın hızla artışı, modern kentlerin geleceğini tehlikeye sürmektedir.

KOMİSYONUN AMACI ve KAPSAMI

Özellikle yerleşme-şehirleşme ekseninde, yaşam kalitesi, afetlere duyarlı yerleşme ve şehirleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması, kaçak yapılaşma, kentsel yenileme/dönüşüm, teknik ve sosyal altyapı, yerel kalkınma, kentlilik bilinci, yönetim ve yerel yönetimler ile sürdürülebilir kentsel gelişme konularında **ilke ve stratejiler belirlemek ve bu kapsamda Şûra Komisyonları ve Genel Kurul çalışmaları ile geliştirilen politika, strateji, eylem seçenekleri ve diğer tavsiyeleri Strateji Belgesi ve Eylem Planına yansıtma** amacı ile kurulan **Kentleşme Şûrası** kapsamında oluşturulan 6 No'lu **İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU** aşağıda yer alan kapsam çerçevesinde çalışmalarına başlamıştır.

Kapsam

- Kentleşme Olgusu ve İçinde Yer Aldığı Çevrenin Mikro Klimasıyla Etkileşimi, Ekosistemle Uyumlu Kent Makro Formu
- Küresel İklim Değişikliğinin Kentlere Etkisi
- Yenilenebilir, Sağlıklı Enerji Kaynaklarının Geliştirilmesi
- Katı Atık Yönetimi
- Hava Kirlenici Kaynakların Yönetimi
- Su Kaynaklarının Yönetimi
- Enerji Verimliliği ve Sürdürülebilir Kentleşme İlişkisi
- Kent İçi Doğal/Ekolojik Veriler
- Su Kaynakları, Ormanlar, Sit Alanları, Tarım Alanları Üzerindeki Kentleşme Baskısı
- Kentsel Yayılma, Saçaklaşmanın Etkileri
- Kıyı Alanları, Ekosistem ve Yerleşmeler
- Gıda Temini ve Sürdürülebilirlik (Kent ve Tarım Alanları İlişkisi)
- 0 Karbon Kentler / Karbon Sonrası Kentler

1.1 Komisyonun Genel Çerçevesi ve Sorunun Tanımlanması

İklim değışikliği nedeniyle, dünya büyük bir kaosa sürüklenmektedir. Son yıllarda yapılan ölçümler, iklim değışikliğinin ve buna bağlı olarak “Küresel Isınmanın” giderek arttığını kanıtlamaktadır. Ülkemizde yapılan ölçümlerde de, iklim değışikliğinin bütün dünyayı olduğu gibi, Türkiye’yi de etkisi altına almaya başladığını göstermektedir.

İklim değışikliği, küresel ısınmanın artışı ile birlikte, dünyadaki yaşamı ilgilendiren hemen bütün alanları olumsuz etkilemektedir. Kısaca özetlenirse, Dünya ortalama sıcaklık artışına bağlı olarak, iklimde görülen dengesizlikler; kutuplarda ve dağlarda buzulların erimesi, denizlerin yükselmesi, doğal afetlerin, aşırı ısınma ve soğumaların, sellerin, kuraklıkların artışı, biyo çeşitliliğin azalması vb şekillerde görülmektedir. İklimdeki bu dengesizlik, bugüne kadar alışık olunmayan yeni durumların ortaya çıkmasına neden olmuş ve dünyadaki yaşamı tehdit etmeye başlamıştır.

İklim değışikliğinin Türkiye’deki etkilerinin de giderek arttığı, iklimde dengesizliklerin başladığı, yer yer yağışların azaldığı, kuraklıkların arttığı buna bağlı olarak su kaynaklarının bazı bölgelerde azaldığı, tarımsal üretimde, yer yer %40-50’lere varan üretim azalmaları olduğu tespit edilmiştir. Büyük kentlerde, biyo çeşitlikte azalmalar ve susuzluk baş göstermiştir. Göstergeler ve iklim değışikliği üzerine yapılan tahminler sayesinde, Türkiye’de, küresel ısınma ile birlikte insan yaşamını olumsuz olarak etkileyecek gelişmeler olacağı görülmektedir. Ülkemizde, Karadeniz bölgesi hariç, genel kuraklığın giderek artacağı ve yayılaşacağı, nehir ve göllerin kuruyabileceği, denizlerin yükseleceği, buna bağlı olarak tarımsal üretimin azalacağı, kentlerde, susuzluğun ve açlığın baş göstereceği anlaşılmaktadır.

İklim değışikliğinin nedeni, Atmosferin gaz emisyonlarının artışı, başka bir deyişle, atmosfer gaz kompozisyonundaki değışiklikten, Azot ve Karbon gazlarının artışı, artışın da son yıllarda giderek yükseldiği görülmektedir.

Şüphesiz ki, gaz emisyonlarının artışının ana nedeni, halen geniş şekilde kullanılan, başta petrol ve kömür olmak üzere “fosil yakıtlardır”. İklim değışikliğinin önlenmesi, “küresel ısınmanın durdurulması” fosil yakıtların kullanımının azaltılmasına ve giderek durdurulmasına bağlıdır. Başka bir deyişle, halen geniş bir biçimde kullanılan ve hava kirlenmesine neden olan fosil yakıtlar zamanla, emisyon üretmeyen, temiz enerji türleri ile değıştirilmelidir. Nitekim bu gerçek, uluslararası ortak çalışmalarda kabul edilmiş ve önlemler alınmaya başlamıştır. Türkiye’nin de gecikmeli olarak da olsa katıldığı, “Rio Sözleşmesi, BM İklim Değişikliği Sözleşmesi”, Kyoto Protokolü” imzalanmıştır. Bu sözleşmeler, hem tehlikenin önemini, alınması gereken tedbirlerin zorunluluğunu, hem de ülkemizin tavrını göstermektedir.

Türkiye ne yapmalı?

Türkiye’nin ne yapması gerektiği açık ve net olarak görülmektedir. Öncelikle “iklim değışikliği” ve “küresel ısınma” gerçeği kabul edilmelidir. BM İklim Değişikliği Sözleşmesi ve Kyoto Protokolünün Türkiye tarafından imzalanmış olması olumlu bir adımdır, ancak bu yeterli değildir. Türkiye, uluslararası çalışmalara paralel olarak, kendi halkı ve ülkesi için etkin bir “İklim Politikası” geliştirmeli ve uygulamalıdır.

İklim politikası demek, ülkenin bütün kaynaklarını ve olanaklarını, “iklim değışikliğine” karşı değerlendirmek demektir. Bir anlamda Türk halkının geleceğinin, iklim politikasının

etkinliğine ve başarısına bağlı olacağı dikkate alınmalıdır. İklim politikasının iki ana konusu vardır:

- a. İklim değişikliğinin durdurulması
- b. İklim değişikliğinin yaratacağı olumsuzluklara karşı önlemler alınması.

Bütün çalışmaların, paralel yürütülmesi şarttır çünkü iklim değişikliği önlemler alınsa da yaşamı olumsuz etkilemeye devam edecektir. Diğer taraftan küresel iklimin kısa vadede durdurulması söz konusu değildir. Ancak, değişikliğin uzun vadede durdurulması için şimdiden etkin tedbirler alınması ve uygulanması zorunluluğu vardır. Bu nedenle, Türkiye'nin uzun vadeli hedefi, "küresel ısınmanın durdurulması için" bütün dünya ile birlikte ve vakit kaybetmeden etkin önlemler almaya başlamasıdır.

Modern Kentler, Sürdürülebilir Kentler

Bugün dünyada ve Türkiye'de uygulanan kent planlama yaklaşımı, birçok açıdan yanlıştır ve ortaya çıkan kentler, yukarıda belirtilen küresel iklim değişikliğinin ve çevre kirlenmesinin odakları haline gelmişlerdir. Gerçekten de modern dediğimiz kentler "modern" olmaktan uzaktır. Aşırı çevre kirliliğine, doğal varlıkların tahrip ve yok edilmesine, yaşam için çok önemli olan suyun, toprağın, kirlenmesine, biyo-çeşitliliğin, ormanların azalmasına, tarım topraklarının amaç dışı kullanılmasına, hava kirlenmesine, kentlerde zehirli ve "yaşama uygun olmayan ortamların" oluşmasına neden olmaktadır. Yanlış üretim sistemi, yanlış kentleşme, yanlış planlama yöntemleri, yanlış yapılaşma biçimleri kentlerin olumsuz gelişmesine neden olmuştur, olmaktadır. Küresel iklim değişikliğine neden olan gaz emisyonlarından da, ağırlıklı olarak (%70-80 oranında), kentler sorumludur.

Modern kentler tehlikelidir ve kendi ürettiği atıklarla tehlikededir. Çünkü atık üreten, atıklarıyla çevreyi kirleten, kirlilikleriyle de yaşamı olumsuz etkileyen sistemlere dönüşmüşlerdir. Uzun vadede kirleticilerden kurtulmak, onları temiz kentlere dönüştürmek zorunluluğu vardır. Kentlerdeki kirleticilerden ortadan kalkması, atık üretmeyen kentler sistemlerine geçilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının uzun vadeli hedefi, kirlili modern kentler sisteminden, temiz, doğal, "Sürdürülebilir Kentler" aşamasına geçmek olmalıdır. Bu nedenle de yöneticilere, siyasilere ve devlet kurumlarına önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Neden Sürdürülebilir Kentler?

Olayı daha iyi kavrayabilmek için, bugün geçerli olan Modern kentler sistemi ile, Sürdürülebilir kentler arasındaki farkları daha iyi anlamak gerekmektedir.

Modern kentler, tüketime dayalı sistemlerden oluşur, doğadaki kaynakları tüketir. Daha fazla üretir ve ürettiği sistemlerle, kullandığı kaynaklarla, enerji türleri ile de çevreyi kirlendirir. Yaşam şekli de, bu üretim ve tüketim sistemine dayanmaktadır. Bu kentlerde hiçbir zaman, doğal kaynaklarla, tüketim arasında denge aranmaz. Pratikte, doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması gereği göz ardı edilir.

İklim değişikliği sorunu ortaya çıkınca ve dünyadaki yaşam tehlikeye girince, modern yaşamın, üretimin ve onun oluşturduğu kentlerin tehlikeli olduğu ortaya çıkmıştır. Yeni çareler aranarak, *eko-kentler, iklimle dengeli yerleşimler, temiz kentler, sağlıklı kentler,*

yeşil ve sürdürülebilir kent modelleri geliştirildi. Ancak, bütün bu yeni kent arayışlarında püf noktasının aynı olduğu görülmektedir. Temiz, sağlıklı, insana ve doğaya saygılı Güneş enerjili yaklaşım zorunlulukları ortaya çıkmıştır. “Sürdürülebilir kentler”, adı ne olursa olsun, ortak bir anlayışı ve modern kentten farklı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Sürdürülebilir kentlerin de aslında, Güneş enerjisine dayalı olması gerekliliği de giderek önem ve ağırlık kazanmıştır.

Yukarıdaki kısa açıklama bile, artık modern kentlerin zamanının sona erdiğini, yeni kentsel yaklaşımların giderek önem kazandığını göstermektedir. Modern ve kirli kentler değiştirilecek, yaşanabilir temiz ve sağlıklı yeni kentler kurulacaktır. Başka da bir seçenek görülmemektedir.

Modern kentleri değiştirmenin yolu, doğrudan “sürdürülebilir kentler” programını geliştirmek ve uygulamaktan geçmektedir.

Sürdürülebilir Kent Modeli

İklim değişikliğine karşı mücadelenin odak noktalarının kentler, daha geniş anlamda yerleşmeler olduğu yukarıda da belirtilmiştir. Başka bir deyişle, kentlerdeki kirlenmeyi önlemeyen, büyük oranda yerleşmelerde ortaya çıkan emisyonları azaltmadan, ne küresel ısınma önenebilir ne de kentlerde, temiz ve sağlıklı ortamlar kurulabilir. Bu nedenle, Türkiye’de mevcut kent yaklaşımlarının tamamını gözden geçirilmesi zorunluluğu vardır.

“İklim Değişikliği, Doğal Kaynaklar, Ekolojik Denge, Enerji Verimliliği ve Kentleşme Komisyonu”, sözü edilen soruna yönelik olarak mevcut durumu, sorunları, stratejileri geliştirmiş, eylem planları önermiş, göstergeleri belirlemiştir. Şüphesiz ki, bu öneriler gözden geçirilmeli, rafine edilmeli ve toplumsal katkılar sağlanmalıdır. Sürdürülebilir kentlerin ortaya çıkabilmesi, mevcut kentlerin dönüştürülmesini ve yeni kentsel gelişmelerin de sürdürülebilir kent ilkelerine uygun yapılmasını gerektirmektedir.

Sürdürülebilir kentler aşamasına geçebilmek, mevcut sistemlerle pek mümkün görülmemektedir. *İmar planları, kirlenmeye neden olan kent ve yapılaşmaya neden olmaktadır. Mevcut alt yapı sistemleri, yapılaşma koşulları ve pratiği, kullanılan enerji türleri, sanayiler, ulaşım, ısıtma ve soğutma, enerji üretim sistemleri, hemen her şey kentlerin kirlenmesinde etkili olmaktadır. Kirlenmeye neden olan eğitim, planlama ve örgüt yapıları mevcuttur. O halde ne yapmalı, bu devasa sorunları nasıl çözmeli?*

Her şeyden önce, kentleşme, yapılaşma ve enerji konuları gözden geçirilmelidir. Kritik nokta ise “örgütlenme ve finansmandır”. Mevcut mevzuat ve finansman yapısı, gerçek bir kentsel dönüşüm için yetersizdir, hatta imkânsızdır. Bu durumu dikkate alan Komisyonumuz, “sürdürülebilir kentler” için yeni stratejileri, yeni yasa ve yönetmeliklerini, yeni finansman sistemlerini geliştirmeyi ve devreye sokmayı önermektedir. Bu konuda somut ve Türkiye şartlarında kolaylıkla uygulanabilir sistemleri ve uygulamaları önermektedir. Bu öneriler, dünyadaki gelişmeler, Avrupa Birliği, uluslararası sözleşmeler ve yükümlülükler dikkate alınarak önerilmiştir. En büyük tehlike ise mevcut bürokrasinin hantal yapısı, direnci ve çıkar çevrelerinin açık ve gizli oyunlarıdır. Bu konularda daha hızlı yol alabilmek ve direnişleri aşabilmek için, üniversitelerle işbirliği yapılması yoluna gidilmelidir.

Diğer önemli bir engel, bir Güneş Ülkesi olan Türkiye’de, yenilenebilir enerjilerin kullanılır hale getirilmemesidir. Enerjide % 75 oranında dışa bağımlılık sürmektedir. Çok yüksek kapasitesi olan temiz ve doğal enerji kaynakları devreye sokulmamış, güneşten, rüzgârdan,

biyoenerjiden yararlanma gelişmemiştir. Yeni teknolojiler geliştirilememiş, yeni sanayiler kurulamamıştır. Sürdürülebilir kentlere geçmenin öncelikle gerekli olan, olmazsa olmaz şartı, “yenilenebilir enerjiler” devreye sokulamamıştır. Bu nedenle çok önemli bir darboğaz söz konusudur.

Bütün bu olumsuz durum ve şartlar içinde dahi, Türkiye’de “Sürdürülebilir Kentler’ aşamasına geçmek mümkündür.

Komisyonumuza göre, mevcut sistemlerle, çok büyük ve geniş etkileri olacak bir çalışmanın başarılması imkânsızdır. Yapılması gereken şey, mevcut sistemlerle uğraşmak yerine, doğrudan *İklim Değişikliğini ve Sürdürülebilir Kentleri* dikkate alan, yasa ve yönetmelikler çıkarılmalı, yeni örgütler ve alt yapılar kurulmalı yeni finansman sistemleri geliştirilip uygulanmalıdır.

1.2 Komisyonun Çalışma Yöntemi

6. Komisyon ilk toplantısında işbölümü yapmış ve çalışma grubunun yapısını oluşturmuştur. Komisyon kapsamındaki konuların çok geniş olması nedeniyle, alt gruplar oluşturulmuş ve Şûra hazırlık çalışmaları bu gruplar vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece olabildiğince konunun uzmanları bir araya getirilmiş ve uzmanlık bilgilerinden yararlanılmıştır. Sadeleştirilerek oluşturulan alt komisyonlar şunlardır:

- I. İklim Değişikliği,
- II. Yenilenebilir Enerjiler,
- III. Doğal Varlıkların Sürdürülebilirliği,
- IV. Çevre Kirlenmesi ve Kaynak Yönetimi

Alt Grup çalışmaları, daha sonra birleştirilmiş, tekrarlar ayıklanmış ve öneriler sadeleştirilmiştir. Alt grupların birbirinden bağımsız geliştirdikleri raporlar, Komisyon yönetimine verilmiştir. Bu raporlara da gerektiği takdirde kaynak olarak başvurulabilecektir. Ancak Grubun ortak çalışması bu raporun içeriğini oluşturmaktadır. Öneriler grubun ortak değerlendirmelerinden oluşturmaktadır ve komisyonlar arası çalışmalarda dikkate alınacaktır.

Çalışma yönteminin belirlenmesinde, kuramsal genellemeler yerine doğrudan “sorunlar” ve “öneri paketleri” dikkate alınmıştır. Bu şekilde bir yaklaşım, daha gerçekçi bir değerlendirmeyi yapabilmek, konular arasında anlaşılabilirliği ve açıklığı sağlamak için tercih edilmiştir.

Sorun Alanlarının Belirlenmesi

6. Komisyon, çalışmalar sonunda ortaya çıkan “sorun” alanlarını belirlemiş, önerileri bu sorun alanlarına göre sınıflandırmıştır.

Bu sorun alanları; Politikalar, Yasal ve Kurumsal Çerçeve, Planlama, İklim Değişikliği, Yenilenebilir Enerjiler, Sürdürülebilir Ulaşım, Hava Kirliliği, Doğal Varlıkların Korunması ve Atık Yönetimi’dir.

1.3 Komisyonun Öncelikleri ve Kararları

Komisyon, “*İklim Değişikliği ve Küresel Isınma*” konusunu, Dünyanın ve Türkiye’nin öncelikli konusu olarak belirlemiştir.

Bu çerçevede komisyon, Türkiye’nin küresel iklim değişikliğine önem vermesi gerektiğini, “yaşamın geleceğinin tehlikede” olduğunu ve küresel ısınmanın kaynağının kentler

olduğunu, küresel ısınmanın kentlerdeki yaşamı da tehdit ettiğini tespit etmiştir. Komisyon, “fosil enerji kaynaklarının” kentlerde giderek azaltılması gerektiğini, temiz, doğal, güneş enerjili sistemlere geçilmesini, temiz kentler çağının başlatılmasını ve kentlerde Güneş enerjili sistemlere geçilmesini öncelikle önermektedir.

a- Küresel Isınma ve Sürdürülebilir Kentlerde Enerji Sorunu

Komisyonun önceliği, kentlerde temiz enerjiler döneminin başlatılmasıdır. Sürdürülebilir kentlerde önceliğin, temiz enerjilere verilmesi konusunda fikir birliği oluşmuştur. Bu amaçla, yenilenebilir enerjiler konusunda uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi, kısa vadeli eylem planları yardımıyla uygulamaların ivedilikle başlatılması önerilmektedir. Bu amaçla, uzun vadeli “**Kent Enerji hedeflerinin**” belirlenmesinin önemine dikkat çekilmektedir;

Birinci aşama, 2020 yılı hedefleri olarak:

- Kentlerde sera gazı emisyonlarının % 20 oranında azaltılmasını,
- Fosil enerjileri payının aynı sürede % 20 oranında azaltılmasını,
- 2020 yılında %20 oranında temiz enerjilere geçilmesi,
- %20 oranında, Enerjide tasarruf yapılması

İkinci aşama, 2050 yılına kadar, %50 oranında temiz enerjilere yönelmesi,

Üçüncü aşama, 2100 yılına kadar, sıfır emisyonlu, %100 temiz enerjili kentsel sistemlere geçilmesi önerilmektedir.

b- Kent Planlamada “Paradigma” Değişikliği

- Kirli kentlerden, temiz kentlere,
- Kirli enerjilerden, temiz enerjilere geçiş hazırlığı yapılmasını,
- Ülke, bölge ve havzalar için “Sürdürülebilir Planlama Stratejilerinin” belirlenmesi,
- Sürdürülebilir yerleşme politikalarının bir an önce belirlenmesi ve
- Bu politikalara uygun gerekli yeni yasaların çıkarılması ve uygulamaların başlatılması önerilmektedir.

Mevcut sistemlerin sorunları çözemeyeceği, aksine sorunların ağırlaşarak devam edeceği, kentlerde başlayan “paradigma” değişikliğinin dikkate alınması gerektiği, paradigma değişikliğinin gerektirdiği kararların alınması, planlama, alt yapı, örgüt ve mevzuat değişikliği kararlarının cesurca alınması önerilmektedir: Bu amaçla:

c- Yenilenebilir Enerjilerin Kentlerde Üretilmesi

- Kentlerde doğal enerji potansiyelinin belirlenmesi,
- Güneşe uygun planlama yapılması,
- Yenilenebilir enerji santralleri kurulması,
- Güneş mimarisinin başlatılması,
- Bireysel enerji üretiminin başlatılması,
- Yasal alt yapının oluşturulması,
- Çift saat sistemine geçilmesi,
- Kw başına teşvik verilmesi, (yaklaşık 0.20 cent/kw) önerilmektedir.

d- “Sürdürülebilir Kentler” İçin Önerilen Yasa ve Yönetmelikler

Yasalar

- İklim Değişikliği Yasası (Karbon ile ilgili konular dahil)
- Ulusal Sürdürülebilir Mekânsal Stratejiler: milli fiziki plan ve çevre düzeni planı yerine

- Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası: çevre duyarlı kent planlama modeli. Anahtar Kavramlar: yaşanabilir yerleşimler, enerji etkin planlama, peyzaj planlaması, doğal kaynaklara/varlıklara duyarlı planlama, güneşe ve iklime duyarlı yaklaşım, biyoçeşitlilik, su ve toprak duyarlı planlama
- Yenilenebilir Enerji Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi Yasası
- Güneş Mimarisi Yasası

Yönetmelikler

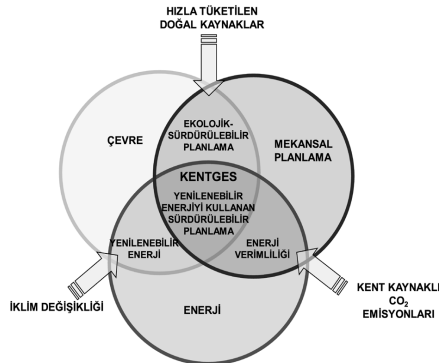
- Sürdürülebilir Yerleşimler Planlama Yönetmeliği
- Kentler İçin Güneş ve Yenilenebilir Enerji Yönetmeliği
- Kentlerde Doğal Varlıkları Koruma ve Kullanma Yönetmeliği: Su Toprak, Biyoçeşitlilik
- Kentlerde Çevre Kirlenmesi ve Yönetimi Yönetmeliği
- Kentlerde Yenilenebilir Enerji Üretimi Yönetmeliği
- Temiz Ulaşım Sistemleri Yönetmeliği

e- Finansman Destekleri ve Örgütlenme

- Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi'nin oluşturulması (konuyla ilgili eşgüdüm ve örgütlenme konularının ele alınacağı, ilkelerin belirleneceği ve Bilgi Bankası'nın yer alacağı bir merkez)
- Karbon Fonu Kurulması,
- Yerleşimler için Yeşil Fon kurulması,
- Kamusal teşvik tedbirleri ve AB fonlarından yararlanılması,
- Özel sektörün etkin katılımı için gerekli alt yapıların oluşumu,
- Bireysel enerji üretiminin ve çift saat sistemlerinin teşvik edilmesi

f- AR-GE ve Eğitim

- Yenilenebilir Enerji AR-GE ve Uygulama Merkezinin oluşturulması
- Yeni Teknolojilerin geliştirilmesi,
- Yeni sanayilerin kurulmasının teşvik edilmesi, (örn. PV, rüzgâr, biyoenerji)
- Üniversitelerle İşbirliği ile eğitim programları yapılması,
- Türkiye için örnek, stratejik projeler yapılması,
- Eğitim programları (üniversite ve meslek eğitimleri) geliştirilip uygulanması
- Toplumun farklı katmanlarının konuyla ilgili bilgilendirilmesi ve ilgili kurum ve kuruluşlarda kurum içi bilinçlenmenin artırılması için eğitim programlarının hazırlanması; basın yayın kuruluşları aracılığıyla bilgilendirme yapılması önerilmektedir.

Kaynak: Gülran DURUKAN tarafından tasarlanmıştır

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1 İklim Değişikliği

Paleoklimatolojik kayıtlar Yerküre'nin yüzey sıcaklığında tüm zaman ölçeklerinde çok belirgin salınımlar gerçekleştiğini açık bir biçimde kanıtlamaktadır. Jeolojik devirlerdeki iklim değişikliklerinde doğal etmenler rol oynamış, yalnızca dünya coğrafyasını değiştirmekle kalmamış, ekolojik sistemlerde de kalıcı değişiklikler oluşturmuştur (Türkeş, 2007).

Sanayi devrimiyle, özellikle 19. yüzyılın ortalarından itibaren, iklimdeki doğal değişebilirliğe ek olarak, insan etkinliklerinin de - normalin üzerinde sera gazı salınımı, toprak, su ve biyolojik kaynakların yanlış ve aşırı kullanımı, vb. olumsuz uygulamalar - iklimi etkilediği bilimsel bir gerçektir (TKİB, 2008).

Bu nedenle günümüzde iklim değişikliği, insan etkinlikleri de dikkate alınarak tanımlanmaktadır. Örneğin, 1994 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde (BM İDÇS), iklim değişikliği "*karşılaştırılabilir bir zaman döneminde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik*" biçiminde tanımlanmıştır (Türkeş, 2007).

İklim değişikliğine sebep olan sera gazlarının azaltılmasını amaçlayan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine, ülkemiz 24.05.2004 tarihinde taraf olmuş, 17 Şubat 2009 tarihinde de "Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne katılmasının uygun bulunduğu dair kanun" Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye Kyoto Protokolüne taraf olmadığı ve Ek-B listesinde yer almadığı için 2012 sonuna kadar herhangi bir yükümlülük üstlenmeyecektir ancak Protokole taraf olmuş bir Ek-1 ülkesi olarak 2012 sonrasında azaltım taahhüdü yüklenmesi beklenmektedir.

İDÇS ve Kyoto Protokolü'nce denetlenmesi hedeflenen sera gazları [CO₂, CH₄, N₂O, hidroflorokarbonlar (HFC'ler), perfluorokarbonlar (PFC'ler) ve sülfür heksafluorid (SF₆)], arasında, en hızlı artan gaz olan CO₂'in önemi büyüktür. Yerküre atmosferindeki CO₂ birikimi sanayi öncesinde yaklaşık 280 ppm iken 1958 yılında atmosferdeki yıllık ortalama CO₂ birikimi yaklaşık 315 ppm ölçülmüş, 2004'te 377 ppm'e [2005'te 379 ppm'e (TKİB, 2008)] ulaştığı görülmüştür. Atmosferdeki CO₂ birikiminin günümüzde eriştiği düzey geçmiş 420 000 yıllık kayıttaki doğal CO₂ birikimi değişimlerinin çok üzerindedir (Türkeş, 2007).

Olası iklim değişikliğinin Türkiye'ye etkisini irdelemeden önce genel bir durum değerlendirmesi yapmakta yarar vardır:

1. İklim: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'ne ait istasyonlardan elde edilen günlük maksimum, minimum, ortalama sıcaklık ve aylık toplam yağış değerlerine ait güncellenmiş veri seti kullanılarak Türkiye'nin sıcaklık ve yağış dizilerindeki uzun süreli değişiklikler ve eğilimler (Demir ve ark., 2008) değerlendirilmiştir. Saptanan eğilimler Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de görülen uzun dönemli sıcaklık ve yağış doğrusal değişim eğilimleri
(En Küçük Kareler Regresyon tekniği ile çözümlenmiştir)

		Genel	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Sıcaklık değişimi (57 istasyonun 1952-2006 verisi)	Ortalama sıcak.	Her on yılda 0.121°C ile 0.312°C arasında artış olduğu hesaplanmıştır ¹	Genelde zayıf bir azalma eğilimi vardır	Isınma eğilimlerinin bir bölümü istatistiksel açıdan anlamlıdır	Isınma eğilimi, istasyonların çoğunda anlamlı pozitif dizesel ilişki katsayısı ile tanımlanmaktadır	Anlamlı olmayan hafif soğuma eğilimi görülmektedir
	Maksimum sıcak.	Her on yılda 0.102°C ile 0.399°C arasında değişmektedir	Sıcaklık dizileri Güney bölgeleri hariç zayıf bir azalma eğilimi göstermektedir	Isınma eğilimi Marmara, Ege, Akdeniz ve Güney-doğu Anadolu bölgelerinde anlamlıdır	Sıcaklık dizilerindeki artış istasyonların %58’inde istatistiksel olarak anlamlıdır	Anlamlı olmayan zayıf ısınma ve soğuma eğilimi hâkimdir
	Minimum sıcaklık	Her on yılda 0.103°C ile 0.679°C arasında değişmektedir	Anlamlı olmayan azalma eğilimi görülmektedir	Marmara, Ege, Akdeniz ve Güney-doğu Anadolu ’da daha yoğun olmak üzere 32 istasyonda anlamlı artışlar belirlenmiştir	İstasyonların %75’i yıllar arası değişimler bakımından, anlamlı artma eğilimi göstermektedir	İç Anadolu, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde anlamlı ısınmalar (24 istasyonda) bulunmaktadır
Yağışlar (88 istasyonun 1940 - 2006 verisi)		Karadeniz ve Karasal Doğu Anadolu Bölgelerinde hafif bir artış eğilimi, Akdeniz bölgelerinde ² ise hafif bir azalma eğilimi belirlenmiştir	İstasyonların %76 sında yağış miktarında önemli azalmalar görülmektedir ³	Anlamlı olmayan hafif yağış artışları gözlenmiştir ³	Anlamlı olmayan zayıf artışlar belirlenmiştir	Türkiye genelinde, yağışlarda az artış beklenmektedir ³

¹ Kadioğlu (1997) Türkiye’nin gece ve gündüz sıcaklıkları eğilim analizinde, özellikle gece sıcaklıklarında istatistiksel anlamda önemli artışların olduğunu ifade etmektedir (Kadioğlu, 2008 içinde).

² Akdeniz, Akdeniz Geçiş ve Karasal Akdeniz bölgelerini kapsar.

³ Türkiye’de bölgelere göre farklılık gösteren yıllık toplam yağışın yaklaşık %40’ı kış, %27’si ilkbahar, %10’u yaz ve %23’ü sonbahar mevsiminde gerçekleşmektedir. Bu nedenle ülkede kış ve bahar yağışlarında değişimler, su miktarını oldukça etkilemektedir. Yeraltı ve yer üstü sularının varlığının devamı için bu dönemlerde meydana gelen yağışın miktarı ve şekli oldukça önemlidir (Demir ve ark., 2008a).

Kaynak: Demir ve ark., 2008a’dan yararlanılarak düzenlenmiştir.

2. Su kaynağı: Türkiye’nin yenilenebilir su potansiyeli 234 milyar m³’dür (Tablo 2) (DPT, 2007). Bunun % 48’i teknik ve ekonomik olarak kullanılabilir su kaynağıdır. Günümüzde kişi başına düşen kullanılabilir yıllık ortalama su miktarının yaklaşık 1 500 - 1 735 m³ olduğu dikkate alınırsa, **Türkiye “su azlığı”1 yaşayan bir ülkedir.** İklim değişikliği nedeniyle ortaya

1 Yılda kişi başına düşen ortalama kullanılabilir su miktarı 1 000 m³’ten az olan ülkeler “su fakiri”, 2 000 m³’den az olan ülkeler “su azlığı”, 8 000-10 000 m³’ten fazla olan ülkeler ise “su zengini” olarak kabul edilmektedir (DPT, 2007)

çıkabilecek kaynak azalması, nüfus artışı ve ekonomik gelişme nedeniyle ortaya çıkabilecek talep artışı² dikkate alındığında yüz yıl ortalarında “su fakiri” ülke olabilir. Nüfusun-ekonomik etkinliklerin ve su kaynaklarının bölgesel ve mevsimsel dağılımındaki dengesizlik nedeniyle bugün bile su fakiri havzalar mevcuttur (Tablo 1).

Tablo 2. Türkiye'nin yenilenebilir su kaynakları

Yenilenebilir su	Yerüstü suyu	Yeraltı suyu ¹	Toplam su
Potansiyel (milyar m ³ /yıl)	193	41	234
Kullanılabilir (milyar m ³ /yıl) (DSİ-2005)	98 (%51)	14 (%34)	112 (%48)

¹ Yıllık yenilenebilir yeraltı suyudur. Bunun Türkiye'nin yeraltı suyu potansiyelinin üçte biri olduğu tahmin edilmektedir. DSİ'nin makro düzeydeki çalışmaları dinamik rezerv (500 milyar m³) ve statik hatta fosil su rezervi (2-3 trilyon m³) bulunduğu ortaya koymuştur (Tuzcu, 1999).

3. Deniz seviyesinde yükselme: Son yüzyıl içinde Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde deniz seviyesindeki yükselme 12 cm civarında (dünya için tahmin 10-20 cm dir). Yerel düzeyde deniz seviyesinin değişimini inceleyen çalışmalar [*dört mareografik istasyonda - Antalya-II (Akdeniz), Bodrum-II ve Menteş (Ege). Erdek (Marmara Denizi) - yapılan ölçümlere göre*], denizin yılda ortalama 4-8 mm yükseldiğini ortaya koymuştur. Deniz seviyesindeki yükselmenin kıyı bölgelerindeki başlıca etkileri kıyı şeritlerinde su baskınları, aşınmalar, su kaynaklarına tuzlu su girişi ve tuzlanmadır. Büyük ölçekli kıyı dolgularıyla da tetiklenen kıyı hareketleri örneğin Karadeniz kıyılarında hukuksal sorunlara da yol açmakta, özel mülkiyete konu araziler su altında kalmakta, kıyı-kenar çizgisi fiilen değişmektedir (ÇOB, 2007). Öte yandan ülke nüfusunun yarıya yakını kıyı yerleşmelerinde yaşamaktadır. Özellikle alçak kıyı yapısına sahip bölgelerde altyapı ve yerleşim alanları risk taşımaktadır.

4. Doğal değerler ve kaynaklar: Türkiye arazi kullanımını ve arazi yapısı açısından, hâlihazırda, iklim değişikliğine duyarlılığı arttıran yapılarla sahiptir:

- Ormanlık alanların %49'u (21,2 milyon hektarın 10,6 milyon hektarı) yangın, açma - yerleşme, usulsüz - kaçak kesim ve aşırı otlatma ile bozulmuş, verimsiz, kendini yeniden üretme özelliğini yitirmiş ağaçlık arazilerden oluşmaktadır (ÇOB, 2005). Ayrıca, ormanların üçte birinin ağaç yoğunluğu azdır [yine de ormanlar ve diğer ağaçlı biokütle stoku tarafından tutulan CO₂ oranı 1990 - 2004 arasında devamlı artış göstermiştir. 1990'da Orman ve Diğer Odunsu Biokütle Stoku tarafından yutulan CO₂ oranı 1990 da % 42 iken, 2004'de % 68'e yükselmiştir (Ünal, 2006)].
- Türkiye'nin fizyografik çevresi, geçmiş kültürel ve ekonomik mirasıyla birlikte değerlendirildiğinde ve şimdiki toprak kullanıcılarının sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında toplam toprak alanının %87'sinin çölleşmeye karşı oldukça hassas olduğu söylenebilir (URL 3).
- Ekilebilir toprakların %73'ü erozyon, toprak bozulması ve çölleşme riski altındadır. Çölleşmeye yatkın alanlar, iklim faktörleri, seyrek ve hassas bitki örtüsü nedeniyle Güneydoğu Anadolu ve iç bölgelerindeki çorak alanlardır (URL 3). 1998 yılında 'Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Anlaşması'nı (UNCCD) imzalayan Türkiye, bu anlaşma gereğince

² Türkiye'de, günümüzde kişi başına günlük ortalama kentsel su tüketimi 111 litredir (41 m³/yıl). Dünya ortalamasının 150 litre (55 m³/yıl) olduğu (DPT, 2007) dikkate alınrsa gelecekte kaçınılmaz bir talep artışı beklenir. Ancak, bu konuda güvenilir veri bulunmamaktadır.

çölleşmeyi azaltma ve toprak bozulması önleme konularında Ulusal Eylem Planı (2005) hazırlamıştır. Bu kapsamda oluşturulan bir dizi proje (Karapınar-Konya, Keskin-Eskişehir gibi il müdürlüklerinin çalışmaları) ile örneğin, TEMA, ÇEKÜL gibi çevre vakıflarının çalışmaları sorunun yaygınlığı yanında “tekil proje”ler niteliğinde kalmaktadır.

- Türkiye’de su kaynaklarının en büyük tüketicisi tarım sektörüdür. Yakın geçmişe kadar sulama sistemleri açık sistemler olarak tasarlanmış ve sulama alanlarının büyük bir bölümünde yüzey sulama yöntemleri kullanılmıştır. Günümüzde DSİ’ce borulu sistem geliştirilmekle birlikte bunun toplam sulama sistemi içindeki payı (%7) henüz çok küçüktür³ (TKİB, 2008)

2.1.a Türkiye için İklim Değişikliği Kestirimleri

Küresel iklim değişikliğini Türkiye için uyarlayan araştırmacıların bulgularını birlikte değerlendirildiğinde şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

1. Mevsimsel ve bölgesel yağışlar

Ülkedeki 88 meteoroloji istasyonunun 1940-2006 dönemi toplam yağış verileri kullanılarak, 1961-1990 yılı ortalamalarına göre standardize edilen yağış dizilerinin uzun süreli değişimlerini ve eğilimlerini araştıran Demir ve arkadaşlarına (2008a) göre;

- Yıllık standardize yağış dizilerinde çok belirgin bir eğilim bulunmamakla birlikte, alansal olarak Karadeniz ve Karasal Doğu Anadolu Bölgelerinde hafif bir artış eğilimi, Akdeniz bölgelerinde⁴ ise hafif bir azalma eğilimi bulunmaktadır.
- Türkiye genelinde yağışlarda belirgin değişiklikler, özellikle kış mevsiminde kendini göstermektedir.
- Azalma yönünde olan bu değişiklikler, 78 istasyondan 24 tanesinde (%31) istatistiksel açıdan anlamlıdır. Akdeniz, Akdeniz Geçiş, Karasal İç Anadolu ve Karasal Akdeniz bölgeleri kış yağışlarında azalma yaşayacak bölgelerdir.

Ayrıca çeşitli araştırmalarda şu bilgiler de yer almaktadır:

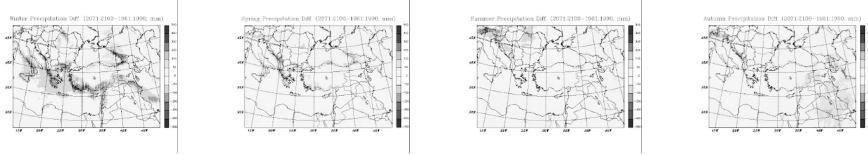
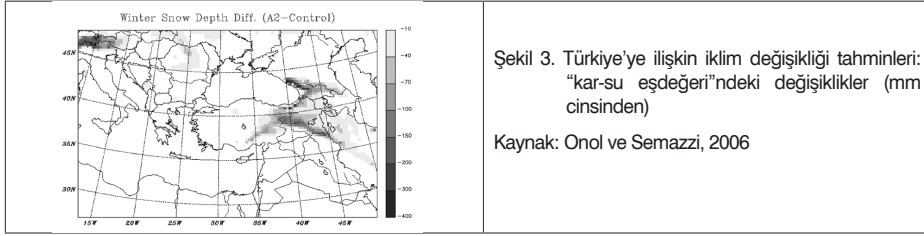
- Yağışlar kışın az bir artış gösterirken yazın % 5 ila 15 azalacaktır (Kadioğlu, 2008).
- 2070 yılına kadar Türkiye'nin güney bölümünde yıllık yağışların 470 mm'den 360 mm'ye düşeceğini hesaplanmıştır (ÇOB, 2007).
- Öngörülen iklim değişikliği senaryolarına dayandırılan su bütçesi modelinin simülasyonundan elde edilen sonuçlar, 2030 yılına kadar yüzey sularının %20 oranında azalacağını göstermektedir (ÇOB, 2007).
- Su potansiyeli açısından çok önemli olan karın derinliğinde (kar-su eşdeğerinde), Doğu Anadolu Bölgesi'nin yüksek bölümlerinde ve Karadeniz dağlarının doğusunda kalan bölümde (Şekil 3), 200 mm'ye ulaşan azalmalar beklenmektedir. Bu, Fırat ve Dicle nehir havzası akışlarında azalma anlamına gelmektedir (ÇOB, 2008).
- Yağışlar ve sıcaklıktaki değişimler nedeniyle yaz aylarında toprak neminde %15 ile %25 arasında azalama olacağı tahmin edilmektedir.

21. yüzyıl sonlarında Türkiye’de yağışlardaki bölgesel farklılıklar ve mevsimsellik durumu Şekil 4’de görülmektedir.

Şunun unutulmaması gerekir ki yağışlardaki değişiklik yalnızca azalma-artma ile sınırlı olmayacaktır. Bunun kadar önemli diğer bir değişiklik, taşkınlarla ve kent sellerine neden olabilecek olan yağış rejiminde ortaya çıkacak düzensizliktir ki bunun kestirilmesi çok güçtür.

3 Günümüzde sulama sistemlerinin % 45’inde klasik, % 48’inde kanalet, % 7’sinde ise borulu sistem mevcuttur. Ülke geneline bakıldığında, sulama sistemlerinin yaklaşık olarak % 94’ünün açık kanal sistemleri, % 6’sının basınçlı sulama sisteminden oluştuğu görülmektedir. (TKİB, 2008)

4 Akdeniz, Akdeniz Geçiş ve Karasal Akdeniz bölgelerini kapsar.

Şekil 4. Türkiye'ye ilişkin iklim değişikliği tahminleri: yağıştaki mevsimsel değişiklikler
Kaynak: Onol ve Semazzi, 2006

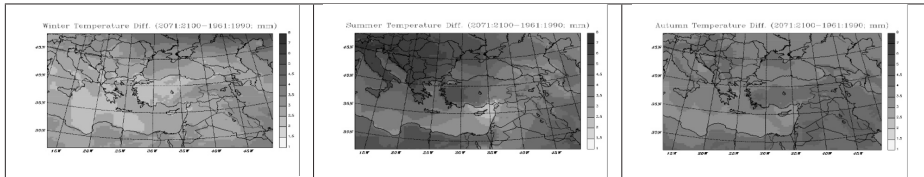
2. Sıcaklıklar

2070 yılına kadar Türkiye'nin güney bölümünde, ortalama sıcaklık 2.3°C artacaktır (ÇOB, 2007). Hadley İklim Tahmin ve Araştırma Merkezi'nin 1999 yılında yayımladığı iklim değişikliği ve etkileriyle ilgili "İkinci İklim Modeli"nin sonuçları Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde (Türkeş, 2001), 2080 yılın için ülke genelinde ortaya çıkabilecek değişiklikler Tablo 2'de görülmektedir. Sıcaklıklardaki bölgesel farklılıklar Şekil 5'de izlenmektedir.

Tablo 3. İkinci İklim Modeli çerçevesinde Türkiye'de olası iklim değişikliği

Senaryolar (2080 için)	Yıllık ortalama sıcaklık değişimi (normal: 1961-90)	Yıllık ort. yağış	Akarsu havzalarında yıllık akım
CO ₂ gazı birikimini azaltmak için önlem alınmıyor	3-4 C° yüksek	0 ile 1 mm/gün azalma	~ % 20-50 azalma
CO ₂ birikimleri 750 ppm'de durduruluyor	2-3 C° yüksek	0 ile 0,5 mm/gün azalma	~ % 5-25 azalma
CO ₂ birikimleri 550 ppm'de durduruluyor	1-2 C° yüksek		~ % 0-15 azalma

Kaynak: Türkeş, 2001

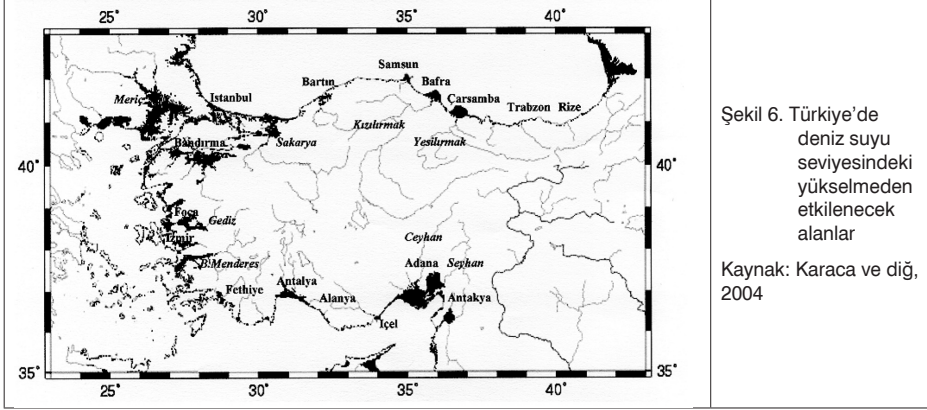
Şekil 5. Türkiye'ye ilişkin iklim değişikliği tahminleri: mevsimlere göre sıcaklıktaki değişiklikler
Kaynak: Onol ve Semazzi, 2006

3. Su seviyesi

Bir yarımada ülkesi olan Türkiye’de deniz suyu seviyesindeki yükselmeden doğrudan ve dolaylı etkilenecek kıyı alanları yaygındır. Öncelikle etkilenecek alanlar;

- Doğrudan etkilenecek, kıyı şeridinden 1 km içeride ve yükseltisi 50 m’nin altındaki bölgeler ve
- Dolaylı etkilenecek, kıyı şeridinden 10 km’ye kadar olan ve yükseltisi 50 m’nin altındaki bölgelerdir (Şekil 6).

Her iki alanda 2000 nüfus sayımına göre 8 milyon nüfus yaşamaktadır (Karaca ve diğ., 2004)

2.1.b Dünyada İklim Değişikliğini Hafifletme ve Uyum Çalışmaları

Küresel iklim sistemini korumaya, değişme eğilim hızını yavaşlatmaya yönelik politika ve önlemler uluslararası düzeyde ortak çabaları gerektirmektedir. 1980’lerde başlayan iklim değişikliği karşısında siyasal seçenekler geliştirilmesi çalışmaları 1992 Rio Zirvesi’nde, “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)”nin imzaya açılması ile ürününü vermiştir. Sözleşme katılımcı ülkelere “ortak” ama “farklaştırılmış sorumluluk” ilkesi çerçevesinde, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarını azaltıcı sorumluluklar yüklemiştir.

1997 Kyoto Protokolü ise sera gazı emisyonlarının azaltılmasına ilişkin çeşitli hedefler göstermiş, bunların gerçekleştirilmesinde kullanılabilecek çeşitli “esneklik mekanizmaları”⁵ ortaya koymuştur.

BMİDÇS kapsamında yürütülen uluslar arası toplantılara ve müzakerelere katılan Türkiye, Avrupa Birliği’ne aday ülke olarak, Birliğin pozisyonunu ve hedeflerini de dikkate almak zorundadır.

Avrupa Birliği Komisyonunun kısaca “2020 yılına kadar 20/20/20 hedefleri” olarak tanınan, 2020 yılına kadar AB’de yenilenebilir enerji kaynakları kullanım oranının %20’ye yükseltilmesi, sera gazı salımının %20 azaltılması ve enerji verimliliğinde %20 artış sağlanması hedeflerini içeren “Enerji ve İklim Değişikliği Paketi” kabul edilmiştir. Avrupa Birliği, 2012 yılından itibaren yürürlüğe girecek iklim değişikliği ve enerji paketinde bağımsız olarak taahhütte bulunmuş, BM İDÇS kapsamında da %30 indirim taahhüt etmiştir.

5 Esneklik mekanizmaları, “emisyon azaltma kredisi (Emission Reduction Unit)”, “Temiz Kalkınma Mekanizması”, “Sertifikalandırılmış Emisyon Azaltma Kredisi” ve “Emisyon Ticareti”ni kapsar.

Toplumlar gözlemlenen ve beklenen iklim değişikliğine karşı bir yandan uyum sağlamaya (adaptation) yönelik politikalar ve projeler oluşturulurken bir yandan da uluslararası ortak girişimlerle iklim değişikliğini yavaşlatma-hafifletmeye (mitigation) yönelik politikalar geliştirilmektedir.

Adaptasyon - Uyum

Toplumların iklim değişikliğine kendilerini uyarlama yönünde bireysel ölçekten yerel ve merkezi yönetim ölçeğine, kısa dönemde uygulanabilecek olandan uzun vadeli olana çeşitli içerik ve kapsamda aldıkları önlemler, özellikle kuraklık ve deniz suyu seviyesindeki yükselmelere karşıdır. Örneğin kuraklık durumunda su arzının ve talebinin dengelenebilmesi, yönünde;

- Arz açısından, genelde, depolama kapasitelerinin artırılması ve/veya suyun kaynağından uzak mesafelere taşınması politikaları izlenmektedir. Suyun kaynağından uzaklaştırılması politikasından, özenli ÇED yapılmadığı durumda, kaynak bölgesinde ekolojik ve ekonomik sorunlara yol açabileceğinden (örneğin Göksu Havzası), ilke olarak, kaçınılması gerekir. Su sorununu azaltmaya yönelik bazı seçenekler de (deniz suyunu tuzdan arındırma, pompalama, vb.) enerji tüketimini arttırarak dolaylı olarak olumsuz çevresel sonuçları (sera gazı üretimine katkı gibi) yaratacaktır.
- Talep açısından seçenekler arasında en yaygın olanı su kullanımında verimliliğin artırılması politikasıdır. Su bilimcilerine göre, bugün, mevcut teknoloji bilgileri ışığında, insan yaşamında önemli bir değişikliğe neden olmaksızın su kullanımı tarımda % 10–15, endüstride % 40–60, şehircilikte ise % 30 oranında azaltılabilir (Tekinel, 2007). Ancak, pratikte etkinliği zayıf kalabilir, çünkü bireylerin katılımını, tutum ve davranışlarını değiştirmelerini gerektirir.

Tablo 4’de günümüzde dünyada iklim değişikliğine karşı gösterilen uyumlanma çabaları (planlanan/uygulanan önlemler) özetlenmiştir. Dünyada uygulanan geniş bir adaptasyon yelpazesi mevcuttur; tabloda görüleceği gibi kıyı koruma gibi teknolojik çözümlerden, tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi gibi davranışsal çözümlere kadar çeşitlenir. Ancak alınan/alınacak önlemler, özellikle kısa ve orta dönemde zararları/duyarlılığı azaltmaktadır.

Tablo 4: Bazı arz ve talep uyarlama (adaptasyon) seçenekleri

Arz yönü	Coğrafya ¹	Talep yönü	Coğrafya ¹
Ulusal Su Stratejisi benimsenmesi Ulusal Su Girişimi	Hepsi 6	Yeniden kullanımla (recycling) su kullanım etkinliğinin artırılması	2, 3, 5, 6
Kurumsal altyapının geliştirilmesi; AR-GE, iklim değişikliği risklerini değerlendirme, karar vericileri uyarma	3, 4, 6	Sürdürülebilir su kullanımı için yaratıcı uygulamaların geliştirilmesi	
Yeraltı sularının aranması, çıkarılması	Hepsi	Tüketiciyi eğitimi- tüketimde ekonomi	Hepsi
Baraj ve göletler inşası ile depolama kapasitesinin artırılması	1, 2	Ekonomik teşviklerin genişletilmesi (sayaç ve su ücretlendirme politikaları, vb)	2, 3, 5, 6
Sulama sistemlerinin modernize edilmesi Sulama kanallarının üstünün kapatılması/ boru ile değiştirilmesi	2 3, 6	Atık suyun ve kaçakların azaltılması, su tüketiminin optimize edilmesi	Hepsi
Deniz suyunun tuzdan arındırılması	3, 6, 7	Yağmur sularını toplayarak ve depolama kapasitesini artırarak yeraltı su kaynaklarının korunması	4, 7

Yağmur suyu depolama kapasitesinin genişletilmesi	2, 5, 6, 7	Çatılarda, düzensiz yüzeylerde ve caddelerde biriken yağmur sularını çim yüzeylere yönlendirerek yeraltına süzülmesinin sağlanması	4
Su ihtiyacı olan bölgelere su zengini bölgelerden su transfer edilmesi	1-7	Ürün takvimi, ürün karışımı, sulama teknikleri, vb. yollarla sulama suyu talebinin azaltılması	2
Su koruma sistemlerine yatırım, yeni su sağlama ve dağıtım hizmetleri	4	Yapı ölçeğinde taşkın önlemleri geliştirmek (yapılarını son 100 yıllık taşkın seviyesinin 2.5 cm üstünde ² yapılması ya da yeniden yerleştirme gibi)	4
Taşkın alanlarının genişletilmesi, taşkın suyu için rezerv alanların ayrılması, taşkın uyarı sisteminin oluşturulması	3	“Kendine yardım” programları ile çok yoksul toplumların su sağlama sistemlerini geliştirmek	5
Bölgesel ve havza gelişme stratejileri ilişkilendirerek iklim değişikliğine uyum sağlayacak su yönetimi planları oluşturulması	3		
Yeni teknolojiler hakkında bölgesel, ulusal hatta uluslararası bilgi değişimi yapılması	2		
Taşkınlara açık yerleşim alanlarının güvenli bölgelere taşınmasının teşvik edilmesi	5		
Ulusal taşkın sigorta politikasında çok yönlü taşkın riskini karşılayacak değişiklikler yapılması			4
Deniz yükselmesi/aşındırmasına ve buzul göllerinde su yükselmesine karşı altyapı projelerinin geliştirilmesi (örneğin kıyı tahkimatları)			3, 7
Kıyı planlamasına ve ilgili mevzuata kısıtlar getirilmesi			6
Ana kanalın, kanalizasyona suyun çok hızlı girişi ile ortaya çıkacak tıkanmaların önlemesi için 100 yıllık zaman standardında ortaya çıkan 5 tekerrürlü taşkına göre boyutlandırılması			
Tuzlu suyun damıtılmasında güneş enerjisinden yararlanılması			7

¹ Önlemlerin uygulayan ülkeler yerine yer aldıkları kıtalar işaretlenmiştir. Buna göre; **1** Afrika'yı, **2** Asya'yı, **3** Avrupa'yı, **4** Kuzey Amerika'yı, **5** Güney Amerika'yı, **6** Yeni Zelanda ve Avustralya'yı, **7** ise Küçük adalar ifade etmektedir.

² Değer, çalışma komisyonunca yetersiz bulunmuş, bunun en az 20-25 cm olması gerektiği öngörülmüştür.

Kaynak: Bates, vd., 2008: Tablo 3.4, 3.5 ve Bölüm 5'den yararlanılarak düzenlenmiştir.

Sera Gazı Azaltımı (Mitigation)

Uluslararası düzeyde azaltım (mitigation) kapsamında yürütülen çalışmaları ise sera gazları salımının azaltılmasına yöneliktir. Küresel ısınmaya yol açan sera gazları esas olarak; binalardaki kullanım da dahil olmak üzere fosil yakıtların yakılmasından, sanayi üretiminden, ulaşımdan (kara ve hava taşıtları, deniz taşımacılığı, vb), arazi kullanımı değişikliği, katı atıklar ve tarımsal etkinliklerden (araç ve makine kullanımı gibi enerjile ilişkili, anız yakma, çeltik ekimi, hayvancılık, gübreleme gibi enerji dışı salımlar) kaynaklanmaktadır.

Her yıl insan kaynaklı net 3,2 milyar ton karbon atmosfere katılmaktadır (DPT, 2000). Bunda en büyük pay, enerji üretimi için fosil yakıt tüketimi ve sanayi üretimidir. Çeşitli ülkelerde izlenen ve/veya önerilen önleme/yavaşlatma-hafifletme/öteleme politikaları ve sınırları, sektörel bazda Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5. Emisyon azaltmaya yönelik sektörel politika, önlem ve uygulama örnekleri,kısıtları

Sektörler	Politikalar, araçlar	Temel kısıtlar, fırsatlar
Enerji	Fosil yakıtlardaki sübvansiyonu azaltmak	Kazanılmış hakkı olanların direnci uygulamayı zorlaştırabilir
	Fosil yakıtlardan "karbon vergisi" almak	
	Yenilenebilir enerji teknolojileri için tarife uygulamak	Düşük emisyonlu teknolojiler için pazar oluşturmak
	Yenilenebilir enerji için zorunluluk getirmek	
	Üreticilere mali destek vermek	
Ulaşım	Petrol ekonomisine gitmek, biyoyakıt kullanma, karayolu ulaşımında CO ₂ standardı getirmek	Araçların bir kısmını kapsaması etkinliği azaltır
	Araç satış, kayıt ve kullanımını vergilendirmek; yakıt, yol ve otoparkı ücretlendirmek	Yüksek gelir nedeniyle etkisiz olabilir
	Arazi kullanımına getirilecek kurallarla ve altyapı planlaması ile kent içi hareketliliği etkilemek/azaltmak	Özellikle ulaşım sistemlerini yeni ya da yeniden oluşturan ülkeler/kentler için etkin
	Toplu taşımacılığın çekiciliğini arttırmak ve motorsuz taşımacılık türlerine yatırım yapmak	
Kentsel yapı' (enerji etkin ve yaşanabilir kent)	Toplu taşıma uygun kent gelişme formu, arazi kullanımı ve yoğunluk dağılımı	Yeni gelişme alanlarında ve yeni gelişen kasabalarda etkin uygulanabilir.
	Yapılaşma yoğunluğuna, yapılarda yenilenebilir enerjilerin aktif ve pasif kullanımına olanak tanıyan performans standartları getirmek	
	Yerel iklimle ve dengeli kent strüktürü	Yerleşik alanda kentsel dönüşüm, sağlıklılaştırma ve yeniden canlandırma projeleri fırsat olabilir.
Binalar (enerji etkin yapılar)	Kentlerin, yapay iklimlenme nedeniyle enerji talebini arttıran "kent ısı adası" oluşumunu önleyecek önlemler alınması ("yeşil ağ", yoğunluk denetimi, açık alanlarda geçirgen zemin kaplaması, vb.)	Standartların periyodik geliştirilmesi gerekir
	Evsel aletlere standartlar getirmek, etiketlemek	Yeni yapılar için uygun. Mevcut stok için zor
	Yapı enerji verimliliği standartları getirmek, sertifika koymak	Binalarda yenilenebilir enerji kullanımı için mali destekler ve yasal düzenleme gereklidir. Üretilen enerji fazlasının şebekeye aktarılmasının sağlanması için yasal düzenleme gereklidir.
	Sıfır enerji tüketimli ve sıfır CO ₂ emisyonlu binaların teşvik edilmesi (yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak, binanın ihtiyaç duyacağı enerjiyi kendisinin üretmesi)	Yönetmelik gerekir
	Talep-yönetimi programı hazırlamak	Üçüncü parti finansmana erişmek başarı göstergesi
Sanayi (elektrik ve enerjinin etkin kullanımı, geri kazanım yöntemlerini içerir)	Enerji etkin projelendirme-yapım-bakım hizmeti veren "enerji servis işletmeleri"ni teşvik etmek	Yeni teknolojinin kullanımı teşvik edilebileceği gibi eski teknolojilerde emisyon azaltıcı iyileştirme yapılabilir. Uluslararası rekabet için ulusal güvenilirlik ve kararlılık önemli.
	Referans ölçüm bilgilerini sağlamak	İstikrarlı fiyat ve kestirilebilir tahsis mekanizması yatırımcı için önemlidir.
	Performans ölçütleri koymak	Başarı faktörü net hedefleri, başlangıç senaryosunu, tasarım ve gözleme için üçüncü parti katılımını, özel sektör ve kamu arasında yakın işbirliğini içerir.
	Mali politikalar izlemek (sübvansiyon, vergi, kredi)	
Ticaret edilebilir permiller		
İsteğe bağlı anlaşmalar		

Ormanlar Yeşil alanlar	Orman alanlarının artırılması, orman tahribinin azaltılması ve ormanların korunması-yönetilmesini teşvik etmek (mali)	Yatırım içi sermaye eksikliği, toprak mülkiyeti konuları sınırlayıcı olabilir. Yoksulluğu hafifletmede yardımcı olabilir.
	Arazi kullanım kuralları ve yaptırımları	
	Toprağın karbon tutumunu arttıran, su talebi az bitki türleri. Gübre ve suyun etkin kullanımı	
Atık yönetimi	Katı atık ve atık suyun yönetimini teşvik etmek (mali)	Teknolojinin yayılmasını teşvik edebilir.
	Yenilenebilir enerji teşvikleri veya zorunluluğu	Düşük maliyetli yerel yakıt
	Atık yönetmeliği	Yatırım stratejileri ulusal ölçekte etkin biçimde uygulanabilir.
Kapasite oluşturma/ geliştirme	Kurumsal kapasitenin ve insan kaynaklarının geliştirilmesi	
	Teknoloji geliştirme ve/veya transferi	
	İzleme, kontrol ve uyarı sistemlerinin geliştirilmesi	
	Enerjinin etkin kullanımı için toplum eğitimi, bilinçlendirme	
Düşük emisyonlu teknolojilere kamu AR-G yatırımlarının tüm sektörlerde yararlı olduğu görülür		

Kaynak: IPCC Climate Change 2007: "Mitigation, Summary for Policymakers", www.mnp.nl/ipcc/pages_media/FAR4docs/final%20pdfs%20of%20chapters%20WGIII/IPCC%20WGIII_SPM_final.pdf

¹ Ulaşım da ve binalarda enerji kullanımını azaltmak kentsel ölçekte önlem alınmasını gerektirir. Özellikle yerleşime açılacak bir alanın (gelişme alanı) doğal özellikleri (iklim, eğim, baki) ve bununla bağlantılı olarak yapılaşma yoğunluğu yenilenebilir enerji kullanım potansiyelini ve yapının ısıtma, soğutma, iklimlendirme amaçlı enerji talebini doğrudan etkiler. Bu nedenle ayrı bir başlık olarak ele almak gerekir.

Her ne kadar küresel iklim değişimi senaryoları, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik politikalar ile birçok etkinin önlenebileceğini, azaltılabileceğini ya da geciktirebileceğini ortaya koymakta ise de en sıkı önleme önlemlerinin bile gelecek onlu yıllarda iklimde beklenen değişim eğilimini durduramayacağı görülmektedir (URL 2). Yine hiçbir sektörün ve teknolojinin tek başına küresel iklim sistemini kurtarması olanaksızdır. Etkilere uyumlanma adına alınan/alınacak önlemlerin de bir sınırı vardır. Bu nedenle azaltma ve uyumlanma politikalarını birlikte yürütmek yanında bunların teknolojik gelişme (azaltma ve uyumlanmaya yönelik), araştırma (iklim bilimi, etkiler, etkileri azaltma ve etkilere uyarlama) ve toplumların yaşam biçimleri ile davranışlarında değişimi yönlendirecek kapasite oluşturma çalışmalarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

2.2 Yenilenebilir Enerjiler

Dünyada hızla artan Çevre kirlenmesi ve sık sık ortaya çıkmaya başlayan enerji krizleri **yeni enerji arayışlarını** gündeme getirmiştir. Fosil ve nükleer yakıtlara alternatif doğal enerji kaynakları konusunda yapılan araştırmalar sürdürülebilir ve yenilenebilir enerji kavramlarını da gündeme getirmiştir. Yaşamın sürdürülebilirliği için kaynakların sürdürülebilir olmasının yanı sıra, ekolojik denge için de kaynakların da yenilenebilir olması gerekmektedir.

Ülkemizin en önemli yenilenebilir kaynakları; güneş, rüzgâr ve jeotermaldir. Güneş potansiyeli

açısından coğrafi konumu nedeniyle şanslı ülkelerden sayılan ülkemizde Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün güneşlenme süresi ve ısınım şiddeti ölçümleri üzerinde EİE tarafından yapılan çalışmaya göre, Türkiye'nin yıllık toplam güneşlenme süresi 2640 saat ve ortalama toplam ısınım şiddeti 1,311 kw-saat/metrekare-yıl olarak hesaplanmıştır.

Ülkemiz rüzgâr potansiyeli açısından da şanslı ülkeler arasındadır. EİE'nin ölçüm istasyonlarından elde edilen ortalama rüzgâr hızlarına göre, özellikle Marmara, Ege, Güneydoğu ve Doğu Akdeniz bölgelerinde yoğun bir potansiyel vardır.

Türkiye'nin yıllık enerji tüketimi yaklaşık 190 Milyar Kws, üretim kapasitesi ise yıllık 40.000 MW düzeyindedir. Tüketilen enerjinin büyük bir bölümü, yaklaşık %65 oranında fosil yakıtlarla sağlanmaktadır. Türkiye enerji açısından yaklaşık % 75 oranında dışa bağımlıdır ve ithal edilen kaynaklara yılda yaklaşık 40 - 50 milyar dolar ödeme yapılmaktadır. Diğer taraftan, fosil yakıtlar nedeniyle Türkiye'de bir yılda 300 milyon ton sera gazı üretilmektedir. Bu emisyonların yaklaşık %70'i de kentlerden kaynaklanmaktadır.

Buna karşılık, Türkiye'nin çok yüksek düzeyde kullanılabilir, yerli, yenilenebilir "Temiz Enerji" potansiyeli vardır. Bu enerji potansiyelini doğru olarak kullanıldığında, enerjide dışa bağımlılık ve havayı kirleten ve emisyon üreten enerji türlerinin kullanımı sona erecektir.

Kentlerimizde güneş, rüzgâr, biokütle, su, jeotermal gibi doğal enerjilerden yararlanılmamaktadır. Bu enerjiler içinde GÜNEŞ enerjisinin çok önemli ve özel bir yeri vardır. Çünkü evrendeki en temiz ve dünyadaki yaşama en uygun enerji biçimidir. Dünyadaki tüm enerjilerinin de kaynağı olan ve her yerde bol ve yaygın olarak bulunan güneş bize, hem enerji alanında, hem de çevre konularında olağanüstü olanaklar sunmaktadır. Buna ilaveten, yaşam güneş enerjisi ortamında ortaya çıktığı için, yaşama koşullarına en uygun enerji biçimidir. Bu nedenle, Güneş Enerjisi sistemlerine geçmek, çevre kirlenmesinin yarattığı tehlikeli sorunları hiçbir iz bırakmadan yok edebilecek, hem de enerji gereksinimlerini en sürdürülebilir şekilde karşılayabilecektir.

Dünyadaki gelişmeler

1992'de Rio de Janeiro'da yapılan ve Türkiye'nin de katıldığı dünya zirvesinde çevre kirliliğini önlemek ve doğal kaynakları korumak amacıyla bir dizi anlaşma yapılmıştır. Bu zirve, dünyada Güneş Enerjisi kullanımlarının yeniden ve yaygın biçimde başlatılması açısından bir dönüm noktası niteliğindedir. Bir çok ülke ve Avrupa Birliği ülkeleri konuyu ciddiye almışlar ve gerekli politik kararları alarak araştırma ve alt yapı çalışmalarını başlatmışlar ve hızlı bir uygulama aşamasına gelmişlerdir. Avrupa Birliği üye ülkeleri 1993 yılından itibaren, ulusal planlar hazırlayarak, *Alternatif* ya da *Yenilenebilir Enerjiler* adları altında, Güneş Enerjisi uygulamalarına en geniş şekilde başlamışlardır. Bu alandaki araştırma ve uygulama çalışmaları da yoğun bir şekilde sürdürülmektedir.

Türkiye'nin Durumu

Konunun önemini ilk başlarda kavrayamayan Türkiye, gecikmeli de olsa, uluslararası iklim değişikliği sözleşmelerini imzalamıştır. Ancak ilk başlarda, bu antlaşmaları benimsemeyerek, gerekli çalışmaları yapmayarak, dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmıştır. Bunun nedenleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Türkiye'de, Güneş enerjisinin önemi, gerek yöneticiler ve gerekse halkımız tarafından yeterince anlaşılıp benimsenmemiştir.

2. Türkiye’de Güneş enerjisine yönelmek, ülkenin geleceği açısından, enerjetik, teknolojik ve kaliteli yaşam çevreleri oluşturmak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu önemi ortaya koyacak çalışmalar, yeteri ölçüde yapılamamıştır
3. Sınırlı da olsa, bazı üniversitelerimizde konularla ilgili yapılan bilimsel çalışmaların önemi fark edilememiş ve araştırmalar için yeterli destekler verilememiştir.
4. Bir Ulusal Güneş Enerjisi Programı hazırlanarak uygulamalara başlanamamıştır.
5. Özel sektör, yetersiz bazı uygulamalar dışında, ciddi bir gelişme ve yaygın bir üretim sistemi (kollektör üretimi hariç) kuramamıştır.
6. Ülkemizde, alternatif enerjilerle ilgili teknoloji yetersizliği ciddi boyutlardadır.
7. Ülke çapında etkili olacak yeterli ve etkin Örgütlenme ve alt yapı henüz yoktur. Bu yetersizleri aşabilmek için enerji politikasında yeni yaklaşımlara gerek vardır.

Güneş Enerjisinin Türleri

Türkiye’de Güneş Enerjisinin yaygın ve etkin kullanımı için öncelikle yaşanan kavram kargaşasının aşılması gerekmektedir. Güneş odaklı enerjilere, “yenilenebilir enerjiler”, “temiz enerjiler”, “doğal enerjiler” ya da “alternatif enerjiler” gibi çeşitli adlar verilmektedir. Ancak bu tanımların çokluğu kavram kargaşası yaratmakta, yine de hangi türleri kapsadığı tam olarak anlaşılammamaktadır. Bütün bu tanımların bazı küçük farklarla aynı anlama geldiğini ve genel olarak “Güneş odaklı, temiz, yenilenebilir “doğal enerji türlerinin kastedildiği bilinmelidir. Doğal enerjilerin diğer bir adı “doğa dostu” enerjidir. Doğada var olan ve genellikle, rüzgâr, Güneş, toprak, su, bitki, jeotermal gibi adlar alan enerji türleri kastedilmektedir.

Doğal enerjiler genellikle çevreyi kirliletmeyen enerjilerdir ve nükleer, fosil vb enerji türlerini kapsamaz. Dolayısıyla *Doğa dostu, doğal ya da alternatif enerji* dendiğinde kaynağı Güneş olan enerjilerin kastedildiği anlaşılmalıdır.

Türkiye’nin Güneş Enerjisi olanaklarını (potansiyelini) iyi anlayabilmek için: Doğrudan Güneş ışınımı, Rüzgâr Enerjisi, Biokütle (bitkilerde biriken biyoenerji), Akan su (hidrolik) enerjisinin birlikte değerlendirildiğinin bilinmesi gereklidir.

2.2.a Türkiye’nin Doğal Enerji Potansiyeli

Doğrudan Güneş Enerjisi

Ülkemizde, Güneş Enerjisi Potansiyeli çok yüksek değerler içermektedir. Ancak bu potansiyeli saptamak için ciddi araştırmalar henüz yapılmamıştır. Verilen rakamlar genellikle tahminlere dayanmaktadır. Bu araştırmaların biran önce başlatılması gereklidir. Daha önce yapılan kısmi araştırmaları dikkate alırsak Türkiye’nin potansiyeli ancak yaklaşık olarak tahmin edebiliriz. Güneş kuşağında bulunan Türkiye Güneşten yararlanma açısından önemli avantajlara sahiptir;

- Türkiye’de güneşlenme süresi oldukça uzundur (yaklaşık 2600 saat) ve her mevsimde bu enerjiden yararlanma şansı vardır.
- Anadolu’da birim alana oldukça önemli miktarlarda ortalama 3.66 kws/gün Güneş enerjisi düşmektedir. Yıllık tahmini kullanılabilir Güneş enerjisi potansiyeli 380 milyar Kwh’dır. (EİE verileri)

Tablo-6 Türkiye'nin Yıllık Toplam Güneş Enerjisi Potansiyelinin Bölgelere Göre Dağılımı

BÖLGE	TOPLAM GÜNEŞ ENERJİSİ (kWh/m ² -yıl)	GÜNEŞLENME SÜRESİ (Saat/yıl)
G.DOĞU ANADOLU	1460	2993
AKDENİZ	1390	2956
DOĞU ANADOLU	1365	2664
İÇ ANADOLU	1314	2628
EGE	1304	2738
MARMARA	1168	2409
KARADENİZ	1120	1971

Kaynak: EİE Genel Müdürlüğü

Rüzgâr Enerjisi Potansiyeli

Resmi ve özel kurumların ilk çalışmaları, Türkiye'nin Rüzgâr enerjisi potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir. Rüzgâr enerjisi potansiyeli en yüksek olmasına rağmen, kullanım oranı en düşük ülke olan ve Avrupa ülkeleri arasında potansiyel bakımından ikinci sırada olan Türkiye'nin, ilk tahminlere göre en az 48 bin WM ve üstünde elektrik enerjisi için kullanılabilir rüzgâr potansiyeli vardır (EİE verileri).

Hidrolik - Hidroelektrik Potansiyeli

Enerji Bakanlığı açıklamalarına göre Türkiye'de teknik olarak değerlendirilebilir hidroelektrik potansiyelinin 37 bin 94 MW olduğu belirtilmiştir. 2008 Kasım ayı sonu itibariyle işletmede bulunan hidroelektrik santrallerin kurulu gücünün 13 bin 802 MW olduğunu, bunun ise toplam potansiyelin yüzde 37'sine karşılık geldiği açıklanmıştır.

2008 sonu itibariyle Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'na yapılan HES lisans başvuruları içerisinde toplam 11 bin 944 MW Kurulu gücünde 429 adet üretim lisansı verildiği bildirilmektedir. Bakanlık, ayrıca toplam 3 bin 146 MW Kurulu gücünde 150 adet başvuru için lisans verilmesinin uygun bulunduğunu kaydetmiştir. (07.03.2009 Milliyet İnternet Gazetesi)

Biyo Enerji

Çeşitli kaynaklarda farklı tahminler olmakla birlikte, kullanım potansiyeli oldukça umut verici görünmekte, yaklaşık 50.000 MW potansiyeli olduğu tahmin edilmektedir. Güneş odaklı tüm temiz enerji türleri dikkate alındığında yılda yaklaşık, 200 bin MW kullanılabilir potansiyel olduğunu tahmin edilmektedir. Bu miktar, halen Türkiye'nin bir yıllık toplam enerji tüketiminin dört katı kadardır.

Türkiye için Güneş Enerjisi Politikaları – Ulusal Yararlar

Enerji Üretimini Artırmak: Yukarıda tahminlerde gösterildiği gibi, Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, oldukça yüksek bir Güneş enerjisi potansiyeline sahiptir. Birim alana (metrekareye) düşen Güneş enerjisi miktarı, Avrupa ülkeleri ortalaması ile karşılaştırıldığında yaklaşık iki katı kadardır.

Güneş enerjisinde ki bu özel konum nedeniyle, ülkemiz çok önemli bir enerji potansiyeline sahiptir. Bu zenginlik, hem yerel kaynaklara yönelmek, hem de enerji gereksinmelerini karşılamak için önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu doğal kaynakları değerlendirmek için, bugün uygulanan dışa bağımlı enerji politikaları gözden geçirilmelidir ve yerel kaynaklara dayalı gerçekçi, Güneş odaklı, yerel doğal enerji kaynaklarına yönelinmelidir.

Çevre Kirlenmesini önlemek: Bugün ülkemizin en önemli sorunlarından birisi, giderek artan ve yaygınlaşan “çevre kirlenmesidir.” Dünyada bulunan en temiz enerjisi olduğunu dikkate alarak, bu kirlenmenin durdurulması, giderek azaltılması ve zamanla ortadan kaldırılması için Güneş enerjisine yönelmekten başka bir alternatif yoktur. Bu nedenle Türkiye’de, Çevre sorunlarının gözden geçirilmesi ve “Güneş odaklı Çevre Politikaların” geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Kentlerde Sağlıklı Yaşam Çevreleri Yaratmak

Güneş Enerjisinin, kentleri sağlıklı ve temiz hale getirmek için son derece stratejik önemi vardır. Başka bir deyişle sürdürülebilir kentler oluşturulması isteniyorsa, Güneş odaklı yenilenebilir enerjilerin kentlerde kullanılması gerekmektedir. Sürdürülebilir kent demek, her alanda, kentin bütününde, mimaride, soğutmada ısıtmada, ulaşımda, sanayide, elektrik üretiminde, yenilenebilir enerjileri kullanmak demektir. Başka bir deyişle, sürdürülebilir kent, her alanda Güneş kullanıyan ve değerlendiren kent demektir.

Bugün, ülke nüfusun yoğun yaşadığı kentsel alanlarda ve binalarda kullanılan enerji türleri nedeniyle, halkımız sağlıklı koşullar altında yaşamaktadır. Bu sağlıklı ortamlardan kurtulabilmek, yaşam kalitesini artırmak, insanca yaşam çevreleri üretebilmek için en doğru yaklaşım, Güneşin sunduğu basit, kolay ve etkin tasarım ve teknolojik olanaklarını değerlendirmektir.

Bu olanaklardan yararlanmak için, *Güneş Mimarisi, Güneş Enerjili Toplu Konutlar, Güneş Kentler Ve Eko Köyler* gibi yeni yaklaşımları benimsenmeli ve yaygın üretimi için gereken altyapılar oluşturulmalıdır. Unutulmamalıdır ki, kirlenmeyi önlemek, insan sağlığına uygun ortamlar oluşturmak için, Güneşten daha etkili ve daha ucuz olanaklar henüz keşfedilememiştir.

2.2.b Enerji Verimliliği

Dünya enerji ihtiyacının önemli bir bölümünü karşılayan petrol ve doğal gaz gibi fosil yakıt rezervlerinin hızla tükenmesi, enerji tüketimindeki artışa bağlı olarak ozon tabakasının incelmeye, sera gazı emisyonlarının insanlığın geleceğini tehdit eder duruma gelmesi nedeniyle, enerjinin verimli kullanımını ve alternatif enerji kaynakları kullanımını dünya ve Türkiye gündeminin en önemli başlığı haline getirmiştir.

Enerji verimliliği, tüketilen enerji miktarının, üretimdeki miktar ve kaliteyi düşürmeden iktisadi kalkınmayı ve sosyal refahı engellemeden en aza indirilmesi biçiminde ifade edilmiştir. Enerji verimliliğinde en önemli faktör enerji tasarrufudur. Genel olarak az enerji tüketmek olarak anlaşılan enerji tasarrufu; enerji atıklarının değerlendirilmesi, enerji kayıplarının önlenmesi yoluyla enerji tüketimini en aza indirmektir (Çalıkoğlu, 2004: 59).

Türkiye’de enerjinin etkin kullanılması, israfın önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılması amacıyla 18.04.2007 tarihinde “Enerji Verimliliği Kanunu” çıkarılmıştır.

Enerji verimliliğini artırmaya yönelik olarak binalarda, ulaştırma, sanayi ve elektrik ve enerji üretimi sektörlerinde çalışmalar yapılmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) üyesi ülkelerde nihai enerjinin yaklaşık olarak üçte biri (1/3) konut ve ticari binalarda tüketilmektedir.

Bu nedenle binalarda uygulanacak çeşitli teknik donanım ve alınacak tasarruf önlemlerinin büyük miktarlarda enerji verimliliğini artırabileceği öngörülmüştür. Binalarda enerji verimliliğini artırmanın en önemli yolu ise, bina dış kabuğunun (duvar, çatı, zemin ve çerçeveler) enerji etkinliğinin iyileştirilmesi, yapı elemanlarının ısı geçirme oranlarını düşürerek ısı ve enerjinin ısı direncinin yükseltilmesi, binanın mimari tasarımı ve ev cihazlarında önlemler alınmasıdır. Özellikle konutlarda tüketilen enerjinin %80'i ısınma için kullanıldığından yalıtım önlemleri enerji verimliliğinde en önemli unsur olmaktadır (Dağsöz ve Yüksel, 2000: 97-98).

Binalarda ısı yalıtımı standardını belirleyen TS 825 ve 2000 yılından beri yürürlükte olan "Binalarda Isı Yalıtım Yönetmeliği" yanı sıra, binalarda enerji verimliliğinin sağlanması için önemli bir yasal düzenleme ise, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca hazırlanan ve 5 Aralık 2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğidir".

Enerji talebinin % 70'ini ithalatla karşılayan Türkiye'de sadece enerjiyi verimli kullanarak yıllık nihai enerji tüketiminin %30'u kadar tasarruf sağlanacağı ifade edilmektedir (Büyükmihç, 2004: 2).

Güneş Evler ve Binalardan Sıfır CO2 Hedefi

Dünya ülkeleri yeni binalar için Güneş ev (Pasif sistemler) ve sıfır enerjili evler çalışmalarını başlatmıştır. Pasif evler enerjinin mümkün olan en az derecede kullanılmasını sağlayacak tasarım, yalıtım ve teknolojik uygulamaların birleşmesiyle sağlanmaktadır (birleşik ısı ve güç sistemleri, ısı pompaları). Bu sistemlerin ilk yatırım maliyeti pahalıdır. Ancak, son kullanıcının bu binanın kullanım ömrü boyunca tasarruf ettiği miktar ile ilk yatırım maliyetini karşılanmakta ve tasarruf edilen enerji ile ülkemizin ilerdeki enerji ihtiyacı azaltılacaktır.

Binalarda sıfır enerji kullanımı ütopyik bir hedef gibi görünse de, ülkeler bu konuda çalışmaya başlamıştır. Örneğin İngiltere hükümeti 2016'ya kadar, İngiltere'deki bütün evlerin karbon emisyonlarının sıfırlanmasını bir hedef olarak belirlemiştir.

Ayrıca, Avrupa Birliği'nin taslak "Yenilenebilir Enerji Direktifi" planlamadan sorumlu kurumların geniş alanlarda yapılacak ısıtma ve soğutma için yenilenebilir enerjiyi kullanması, yeni inşa edilen ve yenilenen binalarda da en az %10 yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesini öngörmektedir.

Pasif evlerin 5 temel ögesi bulunmaktadır;

- *Zarflama*; tüm parçaların yüksek düzeyde yalıtımı,
- *Hava geçirmezlik*; açılabilir parçalar arasından hava akışının durdurulması,
- *Havalandırma*; sıcak havanın binaya giren havayı iltığı mekanik bir havalandırma sistemi,
- *Termal köprüler*; pencereler, kapılar gibi az yalıtılmış noktalardan ısı kaybının önlenmesi,
- *Pencereler*; kışın ısı kaybını yazın da ısı kazanımını minimize edecek pencereler.

Sıcağı dışarıda tutma, cam yüzeylerin gölgelendirilmesi ve çevreye göre yönlendirme, doğal havalandırma, güneş ile soğutma, kayıp enerjinin azaltılması önemli ilkelerdir.

Güneş enerjisinden elektrik üretimini sağlayan fotovoltaik teknolojisinin (güneş panellerinden yarı iletken teknoloji ile elektrik üretimi) gelişmesi sağlanmalı aydınlatma için enerji tasarrufunu sağlayacak sistemler ve gün ışığından faydalanmayı artıracak tasarımlar uygulanmalıdır.

Enerji verimli yeni binalar veya sıfır CO2 konutlarının ülkemizde yapılabilmesi için, arazi kullanım planlaması, mimari projelendirme, tesisat uygulaması ve yapı malzemesi konularında yasal düzenlemelerin yapılması ve teknik düzeyde enerji verimliliği bakış açısının kazanılması gerekmektedir. Ayrıca, kullanıcı düzeyinde de enerji verimli bir yaşama alışkanlığı kazanılması önemlidir.

2.3 Doğal Kaynakların Sürdürülebilirliği

İklim değişikliği ve çevre kirlenmesi bugün yaşadığımız kentlerin karşı karşıya kaldığı en önemli tehdit unsurlarıdır. Yaşam kalitesini dolayısıyla kentsel kaliteyi önemli ölçüde olumsuzlaştıran iklim değişikliği ve çevre kirlenmesinin başlıca kaynağı ne yazık ki yine yerleşimlerin doğa ile uyumsuz gelişimidir. **Kent doğanın süreçlerinden bağımsız bir ortam olarak konumlandırılmaz.** Bu nedenle altıncı komisyon doğrudan yer küredeki yaşamın devamını sağlayacak yaşamsal girdilerin korunması ve yerleşmelerin doğa ile uyumunun sağlanmasında en temel politika, strateji ve eylemleri ortaya koyan Kentleşme Şûrasının en önemli komisyonlarından birisidir. Altıncı komisyonun çalışma yöntemi olarak belirlediği alt komisyonlar tarzındaki çalışma süreci içinde “yerleşimler ve doğal varlıkların sürdürülebilirliği” başlığı da dâhil olmak üzere dört alt komisyon tarafından ana başlık detaylı olarak incelenmiştir. Bu alt komisyonun ana konusu, iklim değişikliği ile pekişen kentleşme sürecinin yıkıcı etkileri karşısında toprak ve su kaynakları ile diğer doğal varlıkların nasıl korunacağıdır.

İklim değişikliği ve çevre kirlenmesine neden olan temel unsurlarından birisi tüketim odaklı toplumun belirlediği yaşam tarzıdır. Bu noktada yerleşimler, her iki sorunu da tetikleyen ve bundan etkilenen yerler olarak, insan yaşamını ve doğal yaşamı olumsuz etkileyen sürükleyici bir güç durumundadır. Dolayısıyla çevresel maliyetleri yükselten plansız ve kontrolsüz kentsel gelişmenin başta toprak, su ve tüm doğal değerler üzerinde yarattığı olumsuz etkinin üstesinden gelebilmek için kent planlama ve kent yönetimi politikalarında bir anlayış değişiminin yapılması giderek önem kazanmaktadır.

2.3.a Mevcut Durum Değerlendirmesi

Kontrolsüz ve plansız kentsel yayılma, geri dönülemez çevresel, toplumsal ve ekonomik maliyetleri gizlemektedir. Özellikle toprak ve su kaynaklarının sınırsızmış gibi kullanımı başta gıda güvenliği olmak üzere iklim değişikliğine karşı doğanın savunma sistemlerini de zorlamaktadır.

Kentsel yayılma, bugün, artan nüfusa yeni konut ve iş alanları açmaktan çok *tüketim odaklı yaşayan toplum kesimlerinin yeni yaşam tarzının mekâna yansımalarının* bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Kent dışında artan müstakil bahçeli konut tercihi, artan konut büyüklüğü, küçülen hane halkları, artan bireysel motorlu araç kullanımı, artan yolculuk mesafesi kentlerin altyapı maliyetlerinin yükselmesine, daha fazla enerji tüketilmesine, su ve arazi kullanımında artışa neden olmaktadır.

Kentsel saçaklanma ve kentsel alanların gelişimi toprağın özelliğini de büyük ölçüde değiştirmiş, gerekli kullanımlar açısından toprağın kapasitesi, özellikle su tutma kapasitesi azalmıştır. Bunun yanında toprak içerdiği biyolojik çeşitliliği kaybetmeye başlamış, dolayısıyla karbon yutağı⁶ olarak davranma kapasitesi de azalmıştır. Ayrıca, toprağın su tutma kapasitesindeki azalma erozyonu güçlendirmiştir. Kentsel saçaklanma ile toprak

6 Karbonun canlı biyokütle, çürüyen organik madde ve toprak içinde tutulduğu karasal ekolojik sistemler, küresel karbon döngüsünde önemli rol oynar. Karbon doğal olarak bu sistemler ile atmosfer arasında fotosentez, solunum, ayrışma ve yama olayları vasıtasıyla yer değiştirir. İnsan faaliyetleri ise, bu havuzlardaki karbon stoklarının değişmesine sebep olur (TBMM, 2008).

yüzeylerin, artan doğal olmayan yüzeyler ile kaplanması, yağışların yeraltı sularına erişimini engellemekte ve yeraltı sularını besleyememektedir.

Yaşam biçiminin değişimi, yeni arayışlara ve dolayısıyla yeni konut alanlarının yapımına, kaynak kullanımını arttıran bir mekânsal değişime yani kentsel saçaklanmaya yol açmaktadır. Tek kişilik hane halklarının sayısındaki artış bireysel konut tüketimini etkilemiştir. Bu yeni yaşam biçimi enerji ve su tüketiminde kalabalık hane halklarına göre kişi başına daha fazla kaynak tüketimine yol açarak daha az verimli olmuştur. Bu kentsel altyapı hizmetlerinin de maliyetini artırmaktadır. Katı atık toplamak için mesafenin artması ve düşük yoğunluk karşısında ulaşımda harcanan enerji kirlenme düzeyinin artmasında bir etken olarak değerlendirilmektedir⁷.

Kentsel saçaklanma ile artan yolculuk mesafesi -artan ulaşım talebi- artan enerji tüketimi ile birlikte atmosfere salınan CO₂ sürümlerinin (emisyonlarının) da artmasına yol açmaktadır. Bu salınımların düzeylerini özel araç kullanım oranı, sanayi aktiviteleri ve yerel iklim koşulları da etkilemektedir⁸.

Dolayısıyla, çevresel maliyetleri yükselten kentsel saçaklanmanın denetlenmesi için başta toprak ve su olmak üzere tüm doğal değerlerin akılcı kullanımını gerektiren, kent planlama ve kent yönetimi politikaları giderek önem kazanmaktadır.

DPT IX. Kalkınma Planı kapsamında hazırlanan "Toprak ve Su Kaynaklarının Kullanımı ve Yönetimi İhtisas Komisyonu Raporu"nda ifade edildiği gibi "... sürekli olarak verimli tarım toprakları aleyhine işlemiş ve kontrolsüz yapılaşmalar nedeniyle büyük alanlar elden çıkmıştır. Bunun yanı sıra şehirlerden kaynaklanan kirlilik nedeniyle yakın bölgelerdeki verimli araziler kullanılamaz hale gelmektedir. Tarım alanlarının amacı dışında kullanımı özellikle Trakya, Çukurova, Bursa, Kocaeli, Adapazarı, Gediz, Menemen, Salihi, Kemalpaşa, Tarsus, Düzce gibi verimli tarım alanlarının bulunduğu bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de tarım alanı olup da tarım dışı amaçlı kullanılan arazi miktarı, sağlıklı veriler olmamasına karşın, 2004 yılı sonu itibarıyla 1,7 milyon ha'dır. Tarım dışı kullanılan I. ve II. sınıf sulu tarım arazisi miktarı ise 50 000 ha'dır. DPT tahminlerine göre, yüksek verimli tarım alanlarının 1.257.000 ha.'ı son 10 yılda tarım dışı amaçlara tahsis edilmiştir" (DPT, 2007).

Dolayısıyla, Tarım Topraklarının, Orman Ve Mera Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı Ve Kentsel Gelişme Baskısı Sonucunda Ulusal Gıda Güvenliğimiz Tehdit Altındadır.

Bugün ülkemizde kent toprağından rant elde etmenin bir aracı olarak kullanılan planlama, kent yönetimlerinin elinde, sürekli yapılan plan değişiklikleri ve mevzi planlar ile kentsel saçaklanmayı teşvik etmektedir. Ve en önemlisi, kentsel rantlardan elde edilen kısa erimli ekonomik faydaların, orta ve uzun erimde doğuracağı çevresel felaketlerin (hassas ekosistemlerin, tarım alanlarının, orman alanlarının ve su havzalarının geri dönülmez bir biçimde yitirilmesi) ve toplumsal kayıpların (hava, su, toprak kirliliği, artan altyapı maliyetleri, verimsiz enerji tüketimi) ülke ekonomisine getireceği maliyetler henüz tartışılmamaktadır. Türkiye kentlerinde yaşanan kentsel saçaklanma olgusunun temel itici gücü, kentsel rant artışları ve spekülasyon baskıları karşısında, planlama aracının ve yasal düzenlemelerin etkisiz kalmasıdır. Bunun yanında emlak yatırımlarının getirisinin diğer yatırım araçlarından daha kısa sürede ve daha yüksek değer yaratması süreçte belirleyici rol oynamaktadır. Bu süreç, özellikle üst gelir grubunun kent dışına yönelmesi ve ikinci konut talebinin etkisiyle hem büyük kentlerin çeperlerinde, hem de kıyı alanlarında mekânsal yayılmayı tetiklemektedir. Sonuçta su havzalarını ve hassas su ekosistemlerini saran yapılaşma hidrolojik döngüyü olumsuz etkilemektedir.

7
8
Tamer G.N., 2009 içinde EEA Report 2006
a.g.e

1982 yılında çıkartılan Turizmi Teşvik Yasası ile kitle turizmini destekleyici özel önlemler getirilirken aynı zamanda da kıyı alanları, verimli tarım toprakları, tarihi ve doğal miras alanları koruma önlemleri almaksızın yapılaşmaya açılmıştır. İkinci konut yatırımlarının plansız biçimde kıyı alanlarında yoğunlaşması da yerleşim alanlarının kıyı boyunca yayılarak gelişim göstermesi bir diğer önemli sorunu oluşturmaktadır⁹.

2000'li yılların başında yabancılara mülk satışını serbestleştiren yasal düzenlemeler kıyı alanları üzerindeki yapılaşma baskısını ikinci bir dalga olarak tetiklemiştir. Bu süreci diğer ikinci konut gelişiminden ayıran en önemli unsur, yapılaşma baskının tarımsal faaliyetin devam ettiği iç kesimlerdeki köy yerleşim alanları ve çevresiyle birlikte yaylaları ve orman alanlarını da içine alarak kontrolsüz bir şekilde tüm bölgeye sıçramasıdır. Dolayısıyla artan ikinci konut baskısı bir yandan hassas kıyı eko sistemini tehdit ederken, bir yandan da verimli tarım topraklarının arsaya dönüştürülmesiyle bu alanlarda tarımsal üretime dayalı ekonomik faaliyetin hızla sona ermesine ve kırsal yerleşim peyzajının bozulmasına neden olmaktadır¹⁰. Bu süreç özellikle, Akdeniz ve Ege bölgelerindeki önemli tarihi ve doğal miras alanlarını, flora ve fauna kaynaklarını içeren 'özel çevre koruma alanları' içerisindeki kırsal yerleşmeleri ve kasabaları, kentlerden daha çok etkilemektedir.

Kentsel saçaklanmanın bir diğer etkilediği ekonomik faaliyet alanı da kaçınılmaz olarak tarımdır. Tarım faaliyetlerinin kentsel yayılma sonucunda daha az verimli / üretken (daha çok gübre ve sulama gerektiren topraklar) ve daha çok erozyon riski taşıyan topraklara doğru itilmesine yol açmaktadır.

2.3.b Su Kaynaklarının Kullanımı

Verimli topraklarının ve sulama yatırımı yapılmış tarım alanlarının kentsel arsaya dönüştürülmesi ise sorunun önemli bir diğer boyutudur. Bu sorun DPT IX. Toprak ve Su Kaynaklarının Kullanımı ve Yönetimi İhtisas Komisyonu Raporu'nda şu şekilde ifade edilmiştir: "...kırsal alanda sulama alanları için yapılan altyapının hızlı nüfus artışı, kırsal nüfusun düzensiz ve denetimsiz olarak kentlere göçü, sanayileşme, tarımsal toprakların yüksek rant beklentisiyle arsaya dönüştürülmesi, turizm ve ikinci konut yatırımlarının değer kazanması, bakpay fiyat artışları gibi nedenlerle; çiftçilerin verimli ve iyi nitelikli toprağı elden çıkarması ve tarımda kullanılan arazinin her geçen gün azalmasıdır". 2005 yılı itibarıyla, DSİ tarafından geliştirilen sulama alanlarının yaklaşık %4'ü sanayi, yerleşim ve turizm alanına dönüşmesinin sonucunda, sulamaya açılan alanlara yapılan yatırımlar atıl kalmış, kaynaklar boşa harcanmıştır¹¹.

Türkiye'de kentsel saçaklanmanın çevre -doğal yaşam- ve kaynak tüketimine olumsuz etkilerinden en önemlisi toprak ve su kaynaklarına yönelik olmasıdır. Plan bütününden uzaklaştırılan / kuralsızlaştırılan kentsel ve sektörel gelişmenin başta su kirliliği olmak üzere su kaynaklarına etkisi öncelikli bir politika alanı olarak ele alınmayı gerektiren bir sorundur.

Bugün yaşanan su krizinin en yaygın olarak bilinen ve dile getirilen iki temel yönü bulunmaktadır. İlki sektörel su ihtiyacında artışa neden olan üretim faktörleri, nüfus artış hızı, toplumun değişen tüketim alışkanlıkları ile ilişkili olarak su kaynakları üzerinde ortaya çıkan istem (talep) odaklı baskıdır. İkincisi su kaynaklarının kirlenmesi ve yağışların azalmasına bağlı olarak yaşanan kuraklığın su teminini nitelik ve nicelik açısından etkilemesidir. Su krizinden en çok etkilenen ve bu krizi en çok etkileyen faktör ise içerdikleri kullanımlar ve nüfustan dolayı kentlerdir. Günümüzde özellikle büyük kentsel yerleşmeler, hızlı nüfus

9 DPT, 2007
10 Gözet-Tamer, N., ve diğerleri, 2006.
11 DPT, 2007

artışının mekânı olmalarının yanı sıra ekonomik gelişmeye bağlı olarak barındırdıkları nüfusun değişen tüketim alışkanlıklarına dayalı olarak, bir yandan su istemini arttırmaktadırlar. Diğer bir yandan da kentler, kontrolsüz ve doğa ile uyumlu olmayan fiziksel yayılma eğilimleriyle su kaynakları üzerinde kirlilik yaratan ve bunu ekosistemin üzerinde bir baskı unsuru olarak çoğaltan ve yaygınlaştıran bir yapıya da dönüştürmektedirler.

Özellikle büyük kentlerde, su havzalarının yapılaşmaya karşı korunması için Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği¹² çıkarılmıştır. Yönetmelikte “içme ve kullanma suyu rezervuarları ve benzeri su kaynaklarının korunmasında, kaynağın ve havzasının özellikleri bilimsel çalışmalar ile değerlendirilerek, koruma alanlarının tanımı ve koruma esasları ile ilgili olarak her kaynak ve havzasına ilişkin özel hükümler çerçevesinde su kaynaklarında koruma ilkelerinin belirlenmesinin gereği üzerinde durulmuştur. Bu yönetmelik havzaların korunması konusundaki sorumluluğu Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüklerine vermiştir. Yönetmelik ilkeleri doğrultusunda, havza koruma planlarının yapılması, belirlenecek özel hükümlerin ilgili imar planlarında ve çevre düzeni planında aynen yer alması ve idare tarafından uygulanması esastır” (Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 13 Şubat 2008 tarih ve R.G. Sayı: 26786). Bu doğrultuda kentin sosyo-ekonomik gelişme yapısını mekâna yansıtarak fiziksel gelişmelere yön veren “çevre düzeni planları” için yerleşmenin su kaynaklarının havza bazında korunması temel politika olarak belirlenmiştir. Ancak, bu politikanın havza sınırı içindeki yapılaşma baskısını önleyemediği, su ve kanal idarelerinin özellikle İstanbul’da İSKİ’nin kentin içme suyu havzalarındaki küçük belediyeler ile kırsal yerleşmelerdeki yapılaşmayı sadece izlediği caydırıcı önlemler almadığı görülmektedir. Bunun yerine İSKİ su temini için yeni bir kaynak olarak kendi il sınırları dışındaki bir başka havzadan / havzalardan Kente su getirmeyi tercih etmektedir. El attığı havzalardaki yerleşmelerin su kaynaklarına ülkenin en büyük kenti adına el koymakta bir sakınca görmemektedir. Kentteki su istemini akılcı planlama ile kaynaklarını korumayı tercih etmediği sürece azman bir su talebinin üstesinden yeni kaynaklardan kente su getirerek çözümlerin gerçek bir çözüm olmadığı ortadadır.

Su kaynakları üzerinde tüketim baskısının yanı sıra kaynakların atıklar ile kirlenmesi konusunda kentleşmenin yanı sıra endüstriyel faaliyetlerin kirlenici etkileri de oldukça büyüktür¹². Sanayilerin atık sularını arıtmadan doğrudan yeraltı ve yüzey sularına deşarj etmeleri başlıca kirlenici etkindir.

Sanayi alanlarının su çekimi ve atık sularını alıcı ortamlara deşarjı ile kirlenici bir arazi kullanım işlevi olmaları kadar, turizm alanları ve farklı turizm faaliyetleri de hem yeraltı su kaynakları hem de yüzey suları açısından su kaynakları üzerinde aşırı bir tüketim baskısı yaratan mekânsal bir kullanım kararıdır. Gelecekte Ege ve Akdeniz bölgelerini içine alacağı öngörülen çölleşmenin bu bölgelerde aşırı su tüketimine yol açacak kullanımlar açısından alınan kararların duyarlılığına bir örnektir. Bu kapsamda, Antalya kentinin özellikle golf turizminin merkezi olarak geliştirilmesi yukarıdaki ön görüden yoksunluğun bir göstergesidir¹³.

Sanayi, enerji, ulaşım (özellikle karayolları) ve madencilik faaliyetlerine başta tarım, orman alanları, su havza alanları içinde rezerv su kaynaklarının kirlenmesi pahasına bu yatırımlar için karar sürecinin önünde engel olarak görülen her türlü plan, yasa ve benzeri düzenlemenin

12 İmalat sanayi işkollarında kullanılan su kirlenerek alıcı ortama verilmektedir. Araştırma kapsamındaki işyerleri 2004 yılında toplam 637 milyon m³ atık su deşarj etmişlerdir. Deşarj edilen atık suyun % 36’si arıtılarak, % 64’ü arıtmadan alıcı ortama verilmektedir. Alıcı ortamlarına göre incelendiğinde arıtmadan deşarj edilen atık suyun (409 milyon m³) % 76,2’si denize, % 11’i şehir kanalizasyonuna, % 9,5’i akarsulara ve % 3,3’ü diğer alıcı ortama bırakılmaktadır. Arıtmadan deşarj edilen toplam 409 milyon m³ atık suyun sanayi işkollarına göre dağılımı şöyledir: Ana Metal Sanayi % 73,6, Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı % 10, Tekstil Ürünleri İmalatı % 3,8 ve Kimyasal Madde Ürünleri İmalatı % 5,4’dır. Ayrıca arıtılan deşarj miktarı içinde Tekstil Ürünleri İmalatı % 26,6 ile ilk sırada yer almıştır. Bu sanayi kolunu %17,21, Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı ve % 15 ile Kimyasal Madde Ürünleri İmalatı takip etmiştir.

13 “Yakın gelecekte aşırı kuraklık yaşanacağı öngörülen Antalya’da, yeraltı sularını büyük ölçüde tüketecek golf tesisleri ve 334 adet tatil köyü yapılması planlanıyor. Oysa golf alanları ülkemizin gibi su kaynakları yetersiz bir ülke için son derece zararlı. 45-60 hektar bir golf alanında kullanılan yıllık su miktarı, 6-8 bin kişilik bir yerleşimin bir yıllık su talebini karşılar. Buna karşın, bu işletmeler, kullandıkları su için hiçbir ücret ödemiyor. Oysa bu yeraltı suları kamunun ortak kullanımına aittir” (Orhan KUNTAY 27 Kasım 2008 Radikal 2)

merkezi yönetim tarafından ortadan kaldırılarak izin verilmesi; Türkiye'nin su kaynakları üzerindeki en büyük risktir.

Su kaynaklarının giderek azaldığı bölgelerde, tarım ve sanayi üretiminin kapasitesi kadar kentsel yaşam kalitesi de etkilendiğinden, kullanımlar arasında suyun paylaşımı bir çatışma unsuru olarak gündeme gelmektedir. Bu çatışmada çoğu zaman göz ardı edilen doğanın su ihtiyacıdır. İnsan faaliyetlerinin hassas ekolojik sistemlere zarar vermemesi için tüm kullanımları ve tarafları içine alan bir su planlaması ile birlikte arazi kullanım kararlarının bütünleştirilmesi gerekir. Aksi durumda, bu çatışma daha da derinleşerek güçlü olan tarafın su kaynaklarına el koyması ile sonuçlanabilir.

Kısaca, su kaynaklarının sürdürülebilirliği ve kentsel gelişme ile uyumlu kullanımı için bölge ve kent ölçeğinde arazi kullanım kararlarının her ölçekte mekânsal planlama eyleminin, su tüketimini kontrol etmede daha güçlü birer araç olarak kullanılması gerekmektedir. Burada önemli olan gelişmenin sürükleyici güçlerinden birinin su kaynağını kullanma olduğu bilincine varmak ve bu sürükleyici gücün kent planlamasında dış bir girdi değil önemli ve öncelikli ele alınması gereken temel sürükleyici bir güç olduğunun kabul edilmesi gerekir.

2.4 Çevre Kirliliği ve Kaynak Yönetimi

Türkiye'de kentleşme olgusu, özellikle 1950'lerden sonra, yaşanan ulusal ve uluslararası siyasal gelişmelerin bir parçası olarak başlayan ve gün geçtikçe ivmelenen kentlere göç ve kentlerde yaşanan nüfus artışı nedeniyle oluşan kentsel büyüme ile, farklı bir boyutta izlenebilir olmuştur.

1970'lerle birlikte kentlerin, sanayileşme ve turizm başta olmak üzere, yeni sektörel gelişmelerin tetiklediği başka büyüme etkileriyle karşı karşıya kalmaları, yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimin bu hızlı büyüme karşısında, konut politikalarını da içerecek yeterlilikte politika üretememiş olması, kentlerde çevre sorunlarının hızla artmasına ve kent çevrelerinin bozulmasına yol açmıştır, bu gelişme yakın çevre kaynaklarının da tehdit altına girmesine neden olmuştur.

90'lı yılların ortalarından itibaren ise yeni kalkınma politikaları ve kentlerde yenilenme konularının gündemde olması nedeni ile ortaya çıkan kentsel dönüşüm projeleri, yeni TOKİ uygulamaları, OSB alan seçimleri gibi farklı kurum ve kuruluşların el attığı bölgesel ve yerel girişimler, kentlerde bütünleşik politikalar üretebilme yetisini iyice azaltmıştır. Tüm bunların hepsi kent yakın çevrelerindeki doğal varlıkların yıpratılmasına ve tehdit altında kalmasına, kent yaşamı için gerekli olan kaynakların dengesiz tüketimine ve sağlığa yönelik tehditlerin artmasına; yeterince denetlenemeyen ve yönetilemeyen kentsel atıkların (katı, sıvı, emisyon) çevreyi hızla kirlletmesine neden olmuştur.

Bu gelişim eğrisi ülkemiz kentlerinde zaten yeterince olumsuz bir ortam oluştururken, kentsel çevre baskılarına küresel iklim değişikliğinin neden olabileceği varsayılan olumsuz etkenlerde eklenince gerekli önlemlerin alınması kaçınılmaz olmuştur. Küresel iklim değişikliğinin sonuçları arasında sıralanan birçok sorun yanısıra öncelikli olarak çevresel sorunlarının katlanarak artacağı varsayılmaktadır. Özellikle kuraklık yaşanacak bölgelerde bu değişim su kaynaklarına, bitki örtüsüne ve tarım desenine zarar verebilecek ve onların taşıma kapasitelerini zayıflatacak önemli değişikliklere neden olabileceği öngörülmektedir. Bu değişim bir yandan doğal varlıkların ve türlerin yok olmasına yönelik tehditleri artırırken bir yandan da insan sağlığı ve gereksinimlerine yönelik önemli tehditler oluşturmakta ve kaynak alanlarını daraltmaktadır.

“Çevre Kirliliği ve Kaynak Yönetimi” adlı 4. alt-komiyon çalışmasını altı ana başlık altında ele almıştır.

Bunlar: *Kent ve çevre altyapı politikaları, sürdürülebilir kentsel çevre politikaları, toplumsal ekonomik ve kültürel politikaların etkisi, kentsel yayılma ve saçaklanmanın etkileri, katı atık yönetimi, hava kalitesinin kontrolü ve yönetimi.* Doğal varlıklarla ilgili olarak ayrıca bir alt komiyon olduğundan su, toprak, kıyı ve doğal kaynak yönetimleri bu kapsamda ele alınmayarak çalışma dışında tutulmuştur.

III. Alt bölümlenmede ilgili açıklamalarını bulacağınız, Sorunlar, Eylemler, Stratejiler, Eylemler ve Göstergeler ortak tablosunun hazırlanmasında ise bu çalışma alt başlıkları diğer çalışmalarla ortak olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, öncelikle II. Bölümde, 4. Alt-Komiyonda ortak olarak hazırlanmış ön GZTF çalışması ve konuya ilişkin mevcut durum analizine yer verilmiştir.

2.4.a Mevcut Durum Analizi

İklim Değişikliği Komiyonu'nun Şûra takvimine göre gerçekleştirdiği ilk çalışmasında oluşturulan 4. Alt Komiyon öncelikle bir GZTF tablosu hazırlamıştır. Komiyon **sorunlar** başlığı altında zayıflıklar ve tehditleri sıralarken **olanaklar** başlığı altında ise güçlü yönleri ve fırsatları ele almıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi alt komiyon bu çalışmayı altı alt başlık altında gerçekleştirmiştir.

Kent ve çevre altyapı politikaları, sürdürülebilir kentsel çevre politikaları, toplumsal ekonomik ve kültürel politikaların etkisi, kentsel yayılma ve saçaklanmanın etkileri, katı atık yönetimi, hava kalitesinin kontrolü ve yönetimi.

- **Kent ve Çevre Altyapı Politikaları:** Ülke düzeyinde çevresel altyapıların çözümlerine yönelik yetersiz ve bütünlük olmayan politikaların izlenmesi, kurumlar arası yetki karmaşası ve yetki boşluğunun ortaya çıkardığı sorunlar bu alanda yaşanan zayıflıklar olarak; bu zayıflığa bağlı olarak çevre kirliliğinin artması, insan sağlığının bozulması temel tehditler olarak belirlenmiştir. Bu başlığa yönelik olanaklar içinde, ulusal ve uluslararası finansman kaynaklarının çokluğu, uluslararası çevre anlaşmalarına taraf olunması ve uluslararası araştırmalara dâhil olunması, nitelikli insan kaynağının varlığı ve çevreyi korumaya yönelik bazı önemli mevzuatın oluşturulmaya başlanmış olması güçlü yönler olarak ortaya çıkarken; fırsat olarak, mevcut politikaları yönlendirme kapasitesi ve birikim, bir süredir var olan politik süreklilik, ulusal ve uluslararası fonların sürekliliği ve varlığı belirtilmiştir.

Özetle, “**kentsel çevre altyapı politikalarını**” destekleyen hem ulusal hem de uluslararası finansman kaynaklarının çokluğuna (özellikle atıksu ve atık konularında) ve ulusal düzeyde nitelikli insan kaynaklarının bulunmasına karşın söz konusu politikaların bütünlük bir yapıya sahip olmamaları ve kurumlar arasındaki yetki karmaşası, dengesiz bir bölgesel dağılıma ve kaynakların verimsiz kullanımına yol açmaktadır. Bu uygulamalar çevre kirliliğinin artmasına ve insan sağlığının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

- **Sürdürülebilir Kentsel Çevre Politikaları:** Ülke düzeyinde politika yokluğu, sürdürülebilir büyüme politikalarının uygulamada ağırlık kazanmış olması zayıflıklar

olarak; doğal varlıkların ve doğal kaynakların israfı, doğal kaynakların kullanımının planlanamaması, rekabet koşullarının zayıflaması tehditler olarak sorun tablosunda yer almıştır. Sürdürülebilir kentsel çevre politikaları bağlamında; konuya ilişkin projelerin ve uygulamaların artması, sürdürülebilir kentsel çevreyle ilgili bilinç ve bilgi birikiminin artması, STK'ların ve özel sektörün ilgili faaliyetlerinin artması, mevzuat ağının bu açıdan genişlemesi güçlü yönler olarak belirirken; ülkemiz doğal varlıklarının çeşitliliği, eğitim politikalarında çevre alanına verilmeye başlanan önem fırsatlar olarak ele alınmıştır.

Özetle, “**sürdürülebilir kentsel çevre politikaları**”, bu alandaki temel politikaları oluşturmaktadır. Kentleşme ve sürdürülebilirlik kavramları ile bağdaşan politikalara, Dokuzuncu Kalkınma Planında yer verilen tüm gelişme eksenlerinde yer verilmektedir. Bunun yanı sıra, bu konudaki proje ve uygulamalarda son yıllarda artış göze çarpmakta, gerek özel sektörün gerekse STK'ların ilgili faaliyetleri genişlemekte ve sürdürülebilir kentsel çevre bilinci ve bilgi birikimi artmaktadır. Ancak, anılan politikaların ülke düzeyinde yoksunluğu ve ağırlıklı olarak sürdürülebilir büyüme politikalarının uygulanması sonucunda doğal kaynakların kullanımı planlanamamakta, doğal varlıklar ve doğal kaynaklar zarar görmektedir.

- **Toplumsal Ekonomik ve Kültürel Politikaların Etkisi:** Bu başlık altında, toplumsal bilinç ve bilgi düzeyinin eksikliği, Bilgilerin buluşturulamaması önemli bir zayıflık olarak, toplumun çevresel ihtiyaçlarını göz ardı eden uygulamalar, kentlerde sürdürülebilir büyüme politikalarının başat olması temel tehditler olarak sorunlar altında sıralanmıştır. Bu alandaki olanaklar arasında, ulusal mevzuatın varlığı, toplumun var olan sosyo-kültürel yapısı güçlü yanlar olarak belirlenirken, bunun bir yansıması olan STK'ların ihtisaslaşmalarının güçlenmesi, özel sektörün sosyal sorumluluk faaliyetlerinin artırması fırsatlar olarak sıralanmaktadır.

Özetle, öteki önemli politika alanlarından olan “**toplumsal, ekonomik ve kültürel politikalar**” kapsamında bazı önemli mevzuat çalışmalarının gerçekleşmesine karşın (Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Kent Konseyleri) toplumsal bilinç ve bilgi düzeyinin yetersiz oluşu kentlerde çevresel sorunlara yol açmaktadır. Özellikle çevresel ihtiyaçların göz ardı edilerek yapılan büyüme odaklı politika ve planlar, kaynakların verimli kullanılmamasına neden olmaktadır.

- **Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın etkileri:** Bu alanda ortaya çıkan zayıflıklar, sürdürülebilir kentsel büyüme politikalarının olmayışı, kent ulaşım politikalarının ve uygulamalarının çevre duyarlı olmaması, konut edindirme politikalarının kentsel saçaklanmayı engellemek yerine teşvik etmesidir. Olası tehditler ise yapılaşma afları, konut edindirme politikalarının kentsel saçaklanmayı engellemek yerine teşvik etmesi, emlak geliştirme projelerinin sürdürülebilir kentleşme ilkeleriyle uyumsuzluğu, yaşam kalitesinin düşmesi, kentsel alanda TOKİ ve OSB benzeri uygulamaların yer seçimi sorunları, plansız olarak artmaları ve büyümeleridir. Belirlenen bu sorun alanlarına karşın var olan olanaklar, konut edindirme politikalarının uygulanması güçlü yönler olarak, çevre duyarlı ulaşım politikalarının uygulanması ihtiyacı, sosyo-kültürel yapıda olumlu gerçekleşen değişimler fırsatlar olarak ele alınabilir.

Özetle, “**kentsel yayılma ve saçaklaşma**” konusunda ise, özellikle kentsel ulaşım politikalarının ve uygulamalarının çevre duyarlı olmaması ve sürdürülebilir kentsel büyüme politikalarının olmayışı nedeniyle çevre üzerinde olumsuz etkiler yarattığı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda, bütünleşik kent ulaşım plan ve politikalarının oluşturulması ve özellikle kentsel dönüşüm planları, toplu konut plan ve projeleri gibi sektörel planların bu bütünleşik plan kararları çerçevesinde ele alınması önem arz etmektedir.

- **Katı Atık Yönetimi:** Bu alanda ortaya çıkan zayıflıklar, mevzuat karmaşası, yerel yetki karmaşası, ilçe ve belde belediyelerinin kapasite yetersizliği, sanayide katı atık yönetim bilinç ve bilgi eksikliği; tehditler ise, denetim zayıflığı (özellikle lisanslı firmalar için), Mahalli İdare ve Birlikler hakkındaki politikaların uygulama zorlukları, yargı sürecinin uzaması ve alınan kararları uygulamada yaşanan sorunlar ise başlıca sorun alanları olarak belirmektedir. Konuya ilişkin olanaklar açısından, politikada bu konuya öncelik verilmesi, uluslararası finans kaynaklarının bu alana yönlendirilmiş olması güçlü yönler olarak, bu alanda piyasa ortamının gelişmekte olması ise bir fırsat olarak ele alınmıştır.

Özetle, “**katı atık yönetimi**” konusundaki sorunlar, ilçe ve belde belediyelerinin kapasitelerinin yetersiz oluşu, düzensiz depolama alanlarının çevreye olumsuz etkileri ve düzenli deponi alanlarının ve atık bertaraf tesislerinin yer seçiminde karşılaşılan problemler olarak özetlenebilir. İlçe ve belde belediyelerinin kapasitelerinin artırılmasına yönelik eleman ve ekipman sağlanması, atık yönetim planlarının hazırlanması çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Düzenli deponi alanlarının ve atık bertaraf tesislerinin yer seçiminde karşılaşılan sorunların önlenmesine yönelik olarak tesislerin 1/100.000 ölçekli ÇDP'lere işlenmesi; düzensiz depolama alanlarının çevreye olumsuz etkilerinin önlenmesi amacıyla da denetim ve izleme sisteminin etkinleştirilmesi ve etkin toplama ve ayrıştırma sistemlerinin oluşturulması ve yaygınlaştırılması da önerilmektedir.

- **Hava Kalitesinin Kontrolü ve Yönetimi:** Zayıflıklar, ölçme ve izleme ağıının yetersizliği, yakma sistemlerinin bilinçli kullanılmaması ve kalitesiz yakıt kullanılması, sanayi yer seçimi sorunları, temiz hava planlarının mevzuatta zorunlu olmaması; Tehditler, plansız kentleşme, kent içi yeşil alan ve ormanların yetersizliği, araç trafiğinin yoğunluğu, kent ulaşımı ana planlarının yokluğu olarak sıralanırken; hava kalitesine ilişkin istatistikî bilgilerin yaygınlığı, sürdürülebilir ulaşım politikaları yönünde bilincin artması, yenilenebilir enerji kaynakları ile ilgili mevzuatın gelişmekte olması güçlü yönler, yenilenebilir enerji kaynaklarının potansiyeli, finansman kaynaklarının tahsisinde artma ise fırsatlar olarak sıralanmaktadır.

Özetle, “**hava kalitesinin kontrolü ve yönetimi**”ndeki en önemli sorunlar, ülke genelinde ölçme ve izleme ağıının yetersiz oluşu, yakma sistemlerinin bilinçsiz kullanılması, temiz hava planlarının mevzuatta zorunlu olmaması ve sanayilerin yer seçimindeki sorunlar olarak özetlenebilir. Özellikle ölçüm ve izleme sistemlerindeki yetersizliğin giderilmesine yönelik olarak söz konusu ölçme ve izleme sistemlerinin genişletilmesi önemlidir. Buna yönelik ölçüm istasyonları ve parametrelerin sayıları ve yerleri belirlenmeli, belirlenen sayıdaki istasyonlar kurularak işletilmeli ve bu sonuçlar kamuoyuna duyurularak erişilebilirlikleri sağlanmalıdır. Yakma sistemlerinin iyileştirilmesi amacıyla da yakıt kalitesi standartlarının yükseltilmesi ve kalitesiz yakıt kullanımının önüne geçilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, hava kalitesinin iyileştirilmesi için alternatif temiz enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, merkezi ısınma sistemlerinin yaygınlaştırılması, temiz hava planlarının oluşturulması ve güncellenmesi, yeşil alanların artırılması, sanayiden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi ve kentsel yerleşim alanlarında kalan sanayilerin plana uygun alanlara taşınmaları sağlanmalıdır. Ayrıca, araç trafiğinin yoğunluğundan kaynaklanan hava kirliliğinin azaltılmasına yönelik, toplu taşımanın yaygınlaştırılması, araç filosunun yenilenmesi, egzoz gazı ölçümlerinin düzenli olarak yaptırılması da önem arz etmektedir. Ancak özellikle ilgili Bakanlık ve birimlerinin ve Yerel yönetimlerin bu uygulamalarda siyasi yaklaşımlara ya da belli başlı bazı çıkar gruplarına kazanç kaynağı oluşturma amacına yönelik değil, belirlenen yasal kurallara bağlı uygulamalarda bulunması insan sağlığının ve doğal varlıkların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemlidir.

2.5 İklim Değişikliği, Doğal Kaynaklar, Ekolojik Denge, Enerji Verimliliği ve Kentleşme Komisyonu GZFT Analiz Tablosu

Tablo-7- 6. Komisyon GZFT Analiz Tablosu

GZFT ANALİZ TABLOSU			
GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Uluslararası çevre anlaşmalarına taraf olunması ve uluslararası araştırmalara dâhil olunması	Sera gazları arasında önemli yer tutan CO2 salınımının hızlı artması (1995'de dünyada 25'inci sırada olan Türkiye 1999'da 23'üncü sıraya yükselmiştir)	Türkiye'de pek çok bölgenin yenilenebilir enerji kaynakları (özellikle güneş) açısından zengin olması	Sıcaklık artışı, sıcak hava dalga sıklık ve süresinde artış
Türkiye'nin BMİDÇS kapsamında I. Ulusal Bildirimi'ni sunmuş olması ve uluslararası toplantılarda konuyu önemle takip etmesi	Yerel yöneticiler ve siyasiler arasında henüz yeterince farkındalık geliştirilememiş olunması, iklim değişikliğine ilişkin bilinçli politikaların oluşturulmaması ve uygulanmaması. Dolayısıyla aşağıda sıralanan olgulara Türkiye yerleşmelerinde yaygın olarak karşılaşılar (bu konuların yerel kentsel aktörlerin çoğunun gündeminde yer almaması önemli bir zafiyettir)	Türkiye'nin coğrafi yapısı nedeniyle iklimsel çeşitliliğin olması (iklim değişikliğinden olumlu etkilenen bölgeler de olacaktır)	Denizlerin yükselmesi nedeniyle alçak kıyılarda aşınma ve su baskını ile tatlı su kaynaklarında tuzlanma riski
İlgili Kurum Müsteşarınca oluşturulan 'İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulunun' bulunması	•Su dağıtım sisteminde kaçakların yüksek olması (belediyeler ortalaması %65 dir)	Enerji ormanı geliştirme potansiyelinin olması (fosil yakıtlara seçenек olabilir)	Yağış rejimindeki değişiklik-taşkın, sel ve heyelanda sıklıklaşma; can ve mal kaybı, doğal kaynakta bozulma
Çevre ve Orman Bakanlığının ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının iklim değişikliği, kuraklık/ çölleşme konularında birimler oluşturmuş, çalışmalara başlamış olmaları	•Belediyelerin büyük çoğunluğunda katı atıkların depolanmasında sera gazı salınımına katkısı olan vahşi depolama yöntemini kullanılıyor olması	Kurumlarımızca oluşturulan bazı uyulanma ve azaltım programlarının, Birleşmiş Milletler (GEF) ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler tarafından projeler aracılığıyla finanse edilebilmesi	Su kaynaklarının azalması (yer altı ve yerüstü)
Çevre ve enerji verimliliği konularında bazı önemli mevzuatın oluşturulmaya başlanmış olması (Enerji Verimliliği Yasası, Toprak ve Arazi Kullanım Yasası ve Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği gibi)	•Su kaynaklarının kent kaynaklı noktasal kirleticilerin atıklarını taşıyan bir ortam olarak kullanılması	Çevresel öngörüsü olan güçlü kurumların ve STKların olması.	Kuraklığın doğal değerleri (orman, toprak, su, flora, fauna, vd.) tehdit etmesi
1999 sonrası plan yapım sürecine doğal değerlerin korunması yönünde hükümlerin yer alıyor olması, kaçak yapılaşmayı engelleyici mevzuatın varlığı	•Kalitesiz fosil yakıtta izin verilmesi	Giderek yaygınlaşan kentsel dönüşüm uygulamalarının mevcut yerleşik alanlarda yeşil alan yaratmak için bir araç oluşturması	Yeni sağlık tehditlerinin ortaya çıkması

GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentleşme hızı	• Binalarda yalıtım, enerji kullanım verimliliği gibi hususlarının dikkate alınmaması	İletişim ve bilgi teknolojilerinin büyük ve orta büyüklükteki kent yönetimlerinde yaygınlaşması (kapasite geliştirme, örgün ve yaygın eğitim, katılım için önemli)	Hava sıcaklığındaki artışın enerji tüketimini teşvik etmesi (yapay iklimlendirme, vb. nedenlerle) (bu da karbon salımında artışa yol açacağından sera gazı etkisi körüklenecektir)
Planlama geliştirme potansiyeli	• Belediyelerin hemen hiçbirinde altyapı gözetim/denetim ağının bulunmaması (arızalara müdahale, bakım, vb.)		Yerleşimlerimizde CO2 ve diğer sera gazları kaynaklı hava kirliliğinin artması
Ekolojik ve güneş mimarisindeki gelişmeler	• Çoğu yerleşimde etkin toplu taşıma sisteminin bulunmaması (ulaşım amaçlı enerji tüketimi verimsiz)	Sürdürülebilir kentleşme	Çarpık kentleşme
Yaygın eğitim ağı	• Yerleşme içi yeşil alanların büyüklük ve dağılımına plan değişiklikleri ile sürekli müdahale edilerek yutak kaynaklarının bozulması	Planlama araçlarının etkin kullanımı	Enerjiyi dışlayan bir planlamanın varlığı
Üniversite ve araştırma kurumlarının varlığı	• İmar planlarının ve binaların yerel iklimle uyumlu olmaması, bu konunun yönetimlerin önceliğinde ve ajandasında olmaması	Enerji duyarlı bir mimarinin geliştirme olanağı	Mevcut inşaat sektörü
Yerel kaynak çeşitliliği ve bolluğu	İklim değişikliği ve bu konuda bireyin, toplumun sorumlulukları hakkında farkındalığın ve bilincin eksik/ gelişmemiş olması	Eğitimde AR-GE desteği	Çarpık yapı stoğu
Yerel çözümlerin olabilirliği	Ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte mekân düzenleme ve arazi kullanımı politikalarının yetersizliği	Yönetim ve uygulamada başarı	Bütüncül bir anlayışın eksikliği
Yerel enerji kaynaklarından yararlanma olanağı	Orta ve uzun vadeli olası "su kısıtının" toplu ve siyasilerce henüz bir tehdit olarak algılanmaması, bütüncül bir su politikasının oluşturulamaması	Yerel kaynakların kullanılabilirliği	Bilimsel veriden yoksun planlama ve uygulama
Yeni çıkan yasa ve yönetmelikler	Mevzuatta eksikler, boşluklar, çelişkiler bulunması nedeniyle doğal kaynak ve değerlerin bozulması (örn. Toprak ve Arazi Kullanımı, Maden, Enerji Verimliliği yasalarında olduğu gibi)	Kentsel düzenleme imkanı Toplu taşıma, yaya ve bisiklet, vb. olanaklar	Enerjide dışa bağımlılık
Yenilenebilir enerji yasasındaki olanaklar, otoproduktörlük	Türkiye'nin orman alanlarının %50'ye yakını "bozuk orman"dır. Orijinal yapısı bozulmuş olan bu ormanların iyileştirilmemesi çölleşme riskini artıran bir faktördür	Binalardaki doğal enerji potansiyeli (Güneş, rüzgar, termal, vb.)	Fosil yakıtlara bağımlılık
Enerji verimliliği kanunu	Kurumlar arası eşgüdüm, ortak çalışma iradesinin olmaması	Sanayide Kojenerasyon sistemleri	Fosil yakıt üretim ve dağıtım sistemleri

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Sivil toplum hareketlerinin güçlenmesi	Arazi kullanım kararlarına atfık oluşturacak nitelikte standart, doğru ve güncel veri yetersizliği	Eğitim ve kapasite geliştirilmesi	Mevcut binalarda enerji verimliliğine ayrıklık
Bütüncül bir yerel yönetim modelinin özellikle büyükşehir idareleri açısından sağlanmış olması	AR-GE merkezleri eksikliği	Genç ve dinamik nüfus ve eğitim altyapısı	Kaynak sorunu ve bilinç eksikliği
	Yerel enerji kaynaklarının kullanımında isteksizlik	Mevcut kurumların kullanılabilirliği	Bürokratik işlemler ve çok başlılık
Koruma Alanları Yönetimine ilişkin yasal düzenlemelerin mevcut olması	Ulaşım karmaşası	Bölge Planlaması ve İl Çevre Düzeni Planları gibi üst ölçekli planlama araçlarının kullanılabilirliği	Su havzalarında sanayi, turizm, kentsel kullanım ve tarım amaçlı su kullanımında çatışma
Merkezi yönetimin üst ölçekli planlama yetkisinin olması	Bireysel taşımacılık		Havzalar arası su aktarımı
Türkiye'nin Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ne (APS) taraf olması	Binalarda enerji israfı	Sivil toplum kuruluşlarının ve halkın birlikte yer aldığı uygulamaların yaygınlaşması	Kirlenme, kuraklık, kentsel gelişme baskısı Kullanmaya uygun su miktarında azalma
İçme suyu Havzaları Koruma ve Kontrol Yönetmeliği	Sanayi sitelerindeki yüksek enerji tüketimi	1Çevre ve Orman Bakanlığı[1] 'nin çevre düzeni plânlarını onaylama ve uygulanmasını sağlama yetkisinin olması	Yeraltı sularının denetim dışı aşırı kullanımı, su kuyularının çok sayıda açılması ve aşırı su çekimi özellikle kıyı yerleşimleri açısından yeraltı sularında tuzluluk oranının artması ve tatlı su kaynaklarının yenilenememesi
Arazi, toprak, su ve doğal kaynaklar için var olan yasal ve kurumsal yapı, bilgi birikimi	Enerji kullanımında kapasite ve altyapı eksikliği	Biyo-çeşitlilik ve Doğa Koruma Kanunu Taslağının yasalaşma sürecinde olması	Kentsel su fiyatlarında artış
Kentsel Su Döngüsü içinde atıksu arıtma tesislerine öncelik verilmiş olması	Toplumsal farkındalığın eksikliği	Metropollerde Su ve Kanal İdareleri gibi su kaynaklarını ve havzalarını koruma konusunda görev ve yetki alanlarının genişletilebilecek idarelerin bulunması	Mevcut arıtma tesislerinin yetersiz ve verimsiz çalıştırılması
Kentsel su yönetiminin belediyelerin sorumluluğunda ve denetiminde bir kamu hizmeti olması	Sivil, eğitim ve kamu kuruluşları arasındaki iletişimsizlik, katılım eksikliği	AB Su Çerçeve Direktifine uyum sürecinde Bütünleşik Havza Planlaması için model arayışlarının olması	Toprak yüzeylerin azalması ve geçirgen olmayan su yüzeylerin artması sonucunda Kentsel yağışların yer altı suyuna ulaşamaması
Şehir ve Bölge Planlama Meslek Alanında "Planlama Aynı Zamanda Bir SU Tüketim Kararıdır" anlayışının güçlenmesi	Ülke ölçeğinde arazi kullanım planlamasının olmaması		Kentlerde, imar planlama sürecinde suyun bir veri olarak alınmamasından kaynaklanan ekonomik, sosyal ve çevresel maliyetlerin artışı

GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Türkiye'nin sahip olduğu yüksek tarımsal üretim potansiyeli	Planlama sürecinde üst ve alt ölçekli planlar arasında sürekliliğin sağlanamaması	Teknolojik gelişmenin (GIS) veri toplama, izleme, değerlendirme ve müdahale etme açısından hızlı ve güvenilir bilgi oluşturmaya yönelik olanaklar sağlanması	Ülke coğrafyasında nüfusun dengesiz dağılımı
ÇOB'nın doğa koruma faaliyetlerini korunan alanlar dışında, tüm ülke ölçeğine yaygınlaştırma çabası	Doğal varlık alanlarında koruma kullanma dengesinin gözetilmemesi	9.Kalkınma Planında öncelik verilen altyapı alanlarından olması	2023 Uzun Vadeli strateji ve 9. Kalkınma Planındaki Kentleşme Hedefinin %90 olarak belirlenmiş olması
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı gibi kurumlarda ekosistem yönetimi ve biyo-çeşitliliğin korunması yönündeki kararlılık	Üst ölçek planlama sürecinde kurumlar arası eşgüdüm olmaması ve yetki karmaşası	3194 sayılı İmar Yasa'sının gözden geçirilmesinin gündemde oluşu	Arsa ve emlak rantının çevre değerlerinin üzerinde yükselmesi
Açık-Yeşil Alan Planlaması konusunda yeterli uzman kapasitesinin bulunması	AB ülkelerinde uygulama alanı bulan Peyzaj Planlamasının ülkemizde halen mekânsal planlama hiyerarşisi içinde yer almaması	AB Su Çerçeve Direktifi	Yerel düzeydeki çevresel altyapı (su, kanalizasyon, arıtma) hizmetlerinin özelleştirilmesi /ticarileştirilmesi eğilimindeki artış
Ulusal ve uluslararası finansman kaynaklarının çokluğu	Çevre düzeni planı hazırlık sürecinde yer alan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının plan onayından sonra kendi plan ve bütçe çalışmalarına bu planın esaslarını yansıtamaması	GAP, DOKAP gibi kırsal kalkınma projeleri	Gıda güvenliğinin tehlikeye düşmesi ve sulama altyapısının atıl kalması
Nitelikli insan kaynağı	Su kaynaklarının korunamaması; Koruma ve kullanma dengesini sağlayacak bir 'Su Yasası'nın olmaması	Biyo-çeşitlilik ve Doğa Koruma Kanunu Taslağının yasalasma sürecinde olması	Kentlerin yerel yönetimler tarafından, doğal limitler ve doğal kaynak özellikleri gözetilmeden ekonomik ve mekânsal kararlar ile genişletilmesi/büyütülmesi
Projelerin ve uygulamaların artması	Havzalara göre su planlaması ile yerleşim planlamasının (imar planları) bütünlük bir planlama anlayışı içinde yapılmaması; sektörler ve su kullanıcıları arasında bölüşüm / denge unsurlarını gözetilen bir yaklaşımın olmaması	Toprak Yasasının olması ancak Yasayı uygulayıcı sorumlu kuruluşun olmaması	Kıyı alanları ve orman varlığımız başta olmak üzere, doğal kaynak yönetimi konusunda yürütülen mevzuat değişiklikleri
Sürdürülebilir kentsel çevreyle ilgili bilinç ve bilgi birikiminin artması	Tarım, sanayi, turizm ve kentsel su kullanıcıları ile doğa arasında kaynak paylaşımının bir çatışma alanına dönüşmesi	APS yükümlülükleri konusunda yürütülen çalışmalar.	Kent içi doğal/ekolojik verilere planlamada yeteri kadar yer verilmemesi sonucunda (rüzgar koridorları, topografya, kıyı, akarsu, bitki örtüsü, toprak, kumul, kıyı çizgisi vb.) biyo-çeşitlilik ve rekreasyon potansiyeli kaybı, kentlerde mikro klima değişikliğine bağlı yapılaşan alanlarda ortaya çıkan betonlaşma yeşil yüzeylerin azalması ile kentlerde artan "ısı adaları"nın yarattığı olumsuz sağlık koşulları
STK'ların ve özel sektörün ilgili faaliyetlerinin artması	Suyun döngüsel bütünlüğünü hedef alan araçlar üzerinde uzlaşımaması	Mevcut politikaları yönlendirme kapasitesi ve birikim	Çevre kirliliğinin artması

GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Mevzuat ağının genişlemesi	Su kaynakları üzerindeki baskının (yüzey ve özellikle yer altı sularında kirlenme ve aşırı kullanma) artması	Politik süreklilik	İnsan sağlığının bozulması
Ulusal mevzuat	Kentsel içme suyu temininde mevcut şebekedeki kayıp-kaçakların azaltılması (talebin yönetilmesi) yerine hidrolojik çözümlere başvurulması (sunumun artırılması)	Fonların sürekliliği	Doğal varlıkların ve doğal kaynakların israfı
Toplumun sosyo-kültürel yapısı	Atığın yerinde azaltılması konusunda altyapı ve teşviklerin olmaması (kara ve gri su ayırımı, yağmur suyunun toplanması, ayrık kanalizasyon şebekesinin yaygınlaştırılması)	Doğal varlıkların çeşitliliği	Doğal kaynakların kullanımının planlanamaması
Politika önceliği	Sel baskınları ve taşkınlarla karşı kentsel alanlardan suyun hızla bertarafı için tesislerin eksikliği -yetersizliği	Eğitim politikalarında çevre alanına verilen önem	Rekabet koşullarının zayıflaması
Uluslararası finans kaynaklarının bu alana yönlendirilmiş olması	Şehir planlama eyleminin bir doğal kaynak kullanım kararı ve özellikle bir su tüketim kararı olduğu konusunda farkındalık eksikliği	STK'ların ihtisaslaşmalarının güçlenmesi	Toplumun çevresel ihtiyaçlarını gözdardı eden uygulamalar
Hava kalitesine ilişkin istatistikî bilgilerin yaygınlığı	Çevrenin halen koşulsuz tüketilecek bir üretim girdisi olarak benimsenmiş olması	Özel sektörün sosyal sorumluluk faaliyetlerinin artması	Kentlerde sürdürülebilir büyüme politikalarının başat olması
Sürdürülebilir ulaşım politikaları yönünde bilincin artması	Kentsel ve kırsal nüfus dengesinin hızlı değişimi sonucunda gelişen kentsel nüfus artışı	Bu alanda piyasa ortamının gelişmesi	Denetim zayıflığı (özellikle lisanslı firmalar için)
Yenilenebilir enerji kaynakları ile ilgili mevzuatın gelişmekte olması	Mekânsal planlama hiyerarşisinde doğal kaynak envanterine dayalı alan kullanım planlarının (eşik değer altlığının) olmaması	Yenilenebilir enerji kaynaklarının potansiyeli	Denetim zayıflığı (özellikle lisanslı firmalar için)
Konut edindirme politikalarının uygulanması	Ekosistemin korunması için gerekli temel çevresel altyapı hizmetleri üzerinde kamu kontrolünün zayıflaması	Finansman kaynaklarının tahsisinde artma	Mahalli İdare Birlikleri hakkındaki politikaların uygulama zorlukları
	Tarım topraklarının amaç dışı kullanılması	Çevre duyarlı ulaşım politikalarının uygulanması ihtiyacı	Yargı sürecinin uzaması ve kararları uygulamada sorunlar
	Planlama Mevzuatında ve uygulamada sürecinde yetki çatışmalarının olması	Sosyo-kültürel yapıda olumlu değişimler	Plansız kentleşme
	Kentsel ve kırsal peyzajların bütünlük içerisinde planlanması ve yönetimini sağlayacak kurumsal yapının ve mevzuatın bulunmaması.		Kentçi yeşil alan ve ormanların yetersizliği

GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
	Ekolojik değeri olduğu halde herhangi bir koruma statüsü olmayan alanların korunmasına yeterince önem verilmemesi;		Araç trafiğinin yoğunluğu
	Bu kapsamda; kentsel biyotop koruma, rekreasyon ve mekân tasarımını içeren Açık-Yeşil Alan Planlamasının imar planlama sürecine dahil edilmeyişi		Kent ulaşımı ana planlarının yokluğu
	Ülke düzeyinde yetersiz ve bütünlük olmayan politikalar		Yapılaşma afları
	Kurumlar arası yetki karmaşası ve yetki boşluğu		Emlak geliştirme projelerinin sürdürülebilir kentleşme ilkeleriyle uyumsuzluğu
	Ülke düzeyinde politika yokluğu		Yaşam kalitesinin düşmesi
	Sürdürülebilir büyüme politikalarının uygulamada ağırlık kazanmış olması		Kentsel alanda OSB'lerin yerseçimi sorunu ve plansız olarak artmaları ve büyümeleri
	Toplumsal bilinç ve bilgi düzeyinin eksikliği		
	Bilgilerin buluşturulamaması		
	Mevzuat karmaşası		
	Yerel yetki karmaşası		
	İlçe ve belde Belediyelerinin kapasite yetersizliği		
	Sanayide katı atık yönetim bilinç ve bilgi eksikliği		
	Ölçme ve izleme ağının yetersizliği		
	Yakma sistemlerinin bilinçli kullanılmaması ve kalitesiz yakıt kullanılması		
	Sanayi yer seçimi sorunları		
	Temiz hava planlarının mevzuatta zorunlu olmaması		
	Sürdürülebilir kent yayılma politikalarının olmayışı		
	Kent ulaşım politikalarının ve uygulamalarının çevre duyarlı olmaması		

III. SORUN ALANLARI, STRATEJİLER, EYLEMLER VE GÖSTERGELER

Sorun Alanları

6.1 İklim Değişikliği konusunda ülkemiz stratejilerinin belirlenmemiş olması ve yapılacak eylemler için yasal çerçeve eksikliği

6.2 İklim değişikliği konusunda toplumsal farkındalık ve bilinç yetersizliği

6.3 İklim değişikliğinin neden olabileceği göçler ve kent - kırsal nüfus dengesizliği

İklim değişikliğinin neden olduğu kuraklık hem tarım sektöründe olumsuz etkiler yaratmakta hem de yerleşimlerin ihtiyaç duyduğu suyun teminini güçleştirmektedir. Kırsal alanda kuraklığın neden olduğu ekonomik daralmanın kırdan kente göçü attırabileceği düşünülmektedir. Bunu önleyici tedbirler alınması gerekirken, 9. Kalkınma Planında yer alan “nüfusun % 90’ının kentlerde yaşayacağı kabulü” kentlerimizin mevcut nüfuslarıyla yaşadıkları sorunları ikiye katlayacaktır. Uzun vadeli programlarımızda da kırsal ve kentsel nüfus dengesinin gözetilmesi gerekmektedir.

6.4 Sürdürülebilir ve bütünleşik yerleşme politikalarının olmayışı ve yerleşmelerde çevre değerlerinin dikkate alınmaması

6.5 Planlamada kurumlar arası yetki karmaşası

6.6 Kentlerde çevresel ve doğal veri eksikliği, mevcut bilgilerin buluşturulamaması

Çok sayıda kurumun farklı standart ve ölçeklerde farklı tür veri toplaması, ancak bu bilgilerin planlamaya temel teşkil edecek veriler olarak ortak dilde kullanılabilirliğinin sağlanamaması.

6.7 AR-GE faaliyetleri, bilimsel araştırma ve gelişmenin eksikliği

6.8 Çevreye yönelik suçlarda yargı sürecinin uzaması ve uygulamada yaşanan sorunlar

6.9 Su kaynaklarının korunamaması, Çerçeve Su Yasasının sonuçlandırılmaması

İklim değişikliğinin ülkemiz için en önemli sonucu olan kuraklık, suyun verimli kullanımı, kaynakların korunması ve yönetimi konusunda alınacak tüm tedbirlere bir yasal çerçeve oluşturacak yasal düzenlemeyi gerekli kılmaktadır.

6.10 Tarım topraklarının amaç dışı kullanılması

6.11 Ülke mekânsal stratejilerinin eksikliği

6.12 Alt ve üst ölçekli planlar arasında eşgüdüm ve süreklilik eksikliği ve kurumların koordineli çalışmaması

6.13 İklim değişikliğinin neden olabileceği kuraklık sorunu ve su kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmaması

6.14 Planlamada havza bütünü göz önünde bulundurulmaması ve su verimliliğinin gözetilmemesi

6.15 Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapı yetersizliği

6.16 Toprak kaynaklarının yanlış kullanımı

6.17 Kentlerde Yenilenebilir Enerjilerin Kullanılmaması

Ülkemizde, enerji tüketiminin yoğun olarak yaşandığı kentlerde, yenilenebilir enerjiler yerine, fosil kaynaklı enerjilerden faydalanılmaktadır. Bu durum, hem yerel hem de küresel olarak çevrenin kirlenmesine, doğal varlıkların tahrip olmasına ve iklim değişikliğine neden olan sera gazı salımlarının artmasına neden olmaktadır.

6.18 Planlamada havza bütününün göz önünde bulundurulmaması ve su verimliliğinin gözötilmemesi

Su azlığı yaşayan bir ülke olduğumuz dikkate alınarak suyun verimli kullanılmasını sağlamak, çevre ve ekoloji üzerinde yaratılan etkileri an aza indirmek üzere havza bütününü kapsayacak biçimde su kaynakları yönetilmelidir.

6.19 Küresel iklim değişikliğinin yerleşimler üzerinde olumsuz etkiler yaratması

İklim değişikliği yerleşimler üzerinde; ortalama sıcaklık değerlerinin yükselmesi ve buna bağlı şehir ısı adası etkisinin artması, kuraklık, yağış rejiminin bozulması ve ani sel baskınları, deniz seviyesinin yükselmesi ve bunlara bağlı alt ve üstyapının bozulması gibi olumsuz etkileri vardır.

6.20 Binalardan Kaynaklanan Sera Gazı Salımlarının Artması

Sera gazı salımının % 35'i binaların ısıtma-soğutma ve diğer enerji kullanım aktiviteleriyle oluşmaktadır. Kentsel nüfus artışı ve enerji verimli olmayan yapılaşma bu oranın atışına neden olmaktadır.

Gerek ısınmada ve aydınlanmada kullanılan enerji türü, gerek yapı malzemesi seçimi gerekse binaların yer seçim kriterleri açısından konu değerlendirildiğinde, bu gün için içinde yaşadığımız ve çevremizde bulunan yapıların büyük çoğunluğunun iklim değişikliğine olumsuz yönde etkileyen ve hava kirliliğine neden olan sera gazı salımlarının artmasına neden olmaktadır.

6.21 Yerel Yönetimlerin Karbon Ticareti Sistemini Kullanamaması

Uluslararası İklim Değişikliği Sözleşmesi ile gündeme gelen karbon ticareti, fosil kaynaklı enerji türlerinden kaynaklanan sera gazı salımları nedeni ile iklim değişikliğine neden olan faktörlerin dışsal maliyetinin karşılanmasına ve yenilenebilir enerjilerin kullanımını arttırmaya, fosil kaynaklı enerji türlerinin kullanımını ise azaltmaya yönelik geliştirilen bir sistemdir. Fosil kaynaklı enerji tüketimine bağlı ülkelere ekonomik bir yük olan bu sistemin, yerel yönetimler tarafından idrak edilmediği, fosil yakıtlı enerji tüketimini azaltıcı ve yenilenebilir enerji tüketimini artıran önlemler ve uygulamalar paketi halinde, yerel yönetimlerin karbon ticaretine dahil olmadığı görülmektedir.

17 Şubat 2009 tarihinde "Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne katılmasının uygun bulunduğu dair kanun" Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Karbon ticareti Ek-1 ülkesi olan Türkiye'nin faydalanabileceği tek mekanizmadır. Hazırlanacak iklim değişikliği stratejisi ve yasal çerçevesi kapsamında ülkemiz özel ve kamu sektörünün karbon ticareti sistemine katılması beklenmektedir.

Yerel yönetimlerin, enerji verimli yapılaşma ve ulaşım sistemlerinden kazandıkları CO2 salımı indirimini karbon piyasasında değerlendirerek, kentleri lehine bir finansman aracına çevirmeleri imkânı bulunmaktadır.

6.22 Kıyıların (akarsu kıyıları dâhil) iklim değişikliğinden etkilenme riskinin yüksekliği

Deniz kenarındaki kentsel altyapı ve üstyapının deniz seviyesinin yükselmesi ve taşkınlar nedeniyle zarar görmesi iklim değişikliğinin kıyılarda yarattığı en önemli tehditlerdir.

6.23 İklim değişikliğinin neden olabileceği kuraklık sorunu ve su kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmaması

Türkiye su azlığı yaşayan ve su fakiri bölgeleri bulunan bir ülkedir. İklim değişikliği senaryolarına göre ülkemizde özellikle, Ege, İç Anadolu, Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgelerinde kuraklık yaşanacaktır. Mevcut su kaynaklarının verimli kullanımı ve alternatif su kaynaklarının araştırılması ülkemiz için önemli bir konu haline gelmiştir.

6.24 Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapının bu riski karşılayacak yeterlilikte olmaması

Yağış rejiminin bozulması nedeniyle sık görülmeye başlanan şehir selleri ve altyapı kapasitesinin yetersizliği kentlerimizde iklim değişikliğinin etkilerini ağırlaştırmaktadır. Seller sonrasında ulaşım altyapısı zarar görmekte ve kanalizasyon şebekesinin de taşması ile sağlık problemleri de yaşanabilmektedir.

6.25 Kentleşmenin / Yerleşmenin Yarattığı Enerji İhtiyacı Planlamasının Yapılmaması ve / veya Göz Ardı Edilmesi

Ülkemizde yerleşme planları yapılırken yerleşmenin büyüklüğü ile bağlantılı olarak gerek kentsel gerekse kırsal enerji ihtiyacı planlaması yapılmamakta veya öz ardı edilmektedir. Oysaki planı yapılan alanın ihtiyacı olan enerji ihtiyacı öngörüsü, o alanın planlanmasında önemli etkenlerden biridir. Yaşayanların ne kadar enerji tüketecekleri, bu enerjinin tüketimini nitelik olarak değiştirmeden nicelik olarak minimize etmenin ve enerjiyi etkin ve verimli kullanmanın planlama kriterleri kapsamında değerlendirmesi yapılmamaktadır.

6.26 Kentlerde / Yerleşmelerde Doğal Enerji Üretim ve Kullanımının Desteklenmemesi

Ülkemiz doğal enerji potansiyelleri açısından çok zengin ülkeler arasında olmasına rağmen, bu potansiyellerin üretim ve kullanımının yeteri kadar desteklenmediği göze çarpmaktadır. Nüfusun ve teknolojik imkânların artmasıyla hızla artan enerji ihtiyacını karşılamının ve dışa bağımlı enerji politikalarını terk etmenin tek yolu olan doğal enerjilerin üretim ve kullanımı, ülkemizde yeteri kadar desteklenmemektedir.

6.27 Kentlerde / Yerleşmelerde Doğal Enerji Üretim Sistemlerinin Eksikliği

Enerjinin üretildiği yerde kullanımı gerek altyapı maliyetini gerekse toplam enerji maliyetini etkileyen önemli unsurlardan biridir. Söz konusu maliyetleri minimize etmek, özellikle doğal enerji sistemlerinin doğal enerjinin bulunduğu alan içinde değerlendirilmesi ile mümkündür. Bu da, yerleşmelerde doğal enerji sistemlerinin kurulması ile mümkündür. Ancak ülkemizde, yerleşmelerde doğal enerji sistemlerinin kurulmasına ilişkin uygulamanın mevcut olmadığı veya genel olarak çok az olduğu görülmektedir.

6.28 Doğal Enerji Sistemlerinin Örgütlenmesine ve Yönlendirilmesine İlişkin Mevzuat Eksikliği

Başta güneş olmak üzere, jeotermal, rüzgâr, su/dalga, biyo-enerji ve diğer doğal enerji sistemleri birbirleri ile ilişkili olan ve birbirini tamamlayan sistemler olmasına rağmen, ülkemizde bu sistemlerin örgütlenmesine, yönlendirilmesine, kullanımına, teşvik edilmesine ve denetlenmesine yönelik mevzuatta bazı eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu eksiklik,

enerjinin etkin ve verimli kullanımını olumsuz yönde etkilediği kadar, gerek çevresel, gerek doğal, gerek ekonomik gerekse siyasal olmak üzere çok yönlü olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir.

6.29 Yerleşmelerde Güneş Enerjisinin Etkin ve Yaygın Olarak Kullanılmaması

Dünya var oldukça varlığını sürdürecektir olan ve sonsuz enerji kaynağı olarak tüm dünyada benimsenen en etkin en önemli en doğal ve en yerel enerji kaynağı olan güneş enerjisi, ne yazık ki ülkemiz yerleşmelerinde etkin ve yaygın olarak kullanılmamakta, kullanıcılar güneşin ve güneş enerjisinin etkinliği konusunda yeteri kadar bilinçlendirilmemektedirler.

6.30 Çevreye, Güneşe ve Doğal Enerjiye Duyarsız Mimariler ve Yapılaşma

Binaların mimari özellikleri, enerjinin etkin ve verimli kullanımının başlangıç noktası konumunda olmalarına ve tek bir binadan, bina gruplarına kadar, binaların kendi içinde ve birbirleri ile olan mimari özelliklerinin enerjinin tüketim miktarında önemli bir unsur olmalarına rağmen, ülkemizdeki binaların mimari projelerinin çevreye, güneşe ve diğer doğal enerji kaynaklarına duyarlı olmak ve enerjinin etkin ve verimli kullanımını ön plana çıkarmak üzere geliştirilmedi ve uygulanmadığı, güneş mimarisi adı altında birçok gelişmiş ülkede geliştirilmiş olan mimari anlayışın ülkemizde henüz benimsenmediği görülmektedir.

6.31 Binalarda Enerjinin Etkin Kullanılmaması

Binalarda enerjinin etkin kullanılmasına yönelik yeni yeni geliştirilen bir takım uygulama ve mevzuat düzenlemelerine rağmen, söz konusu uygulama ve düzenlemelerin binalarda enerjinin etkin kullanılmasında yeterli olmadığı düşünülmekte ve sistemin bütün olarak yeniden ele alınmasında fayda görülmektedir.

6.32 Kentlerde Ulaşımdan Kaynaklanan Sera Gazı Salımının Hızla Artması

Ulaşımda toplam enerjinin %20'si kullanılmaktadır. Kentsel ulaşımın %75'i özel araba ile gerçekleştirilmekte ve şehrin yayılması sonucu mesafeler uzamakta ve sera gazı salımı da artmaktadır.

6.33 Kent Ulaşım Politikalarının ve Uygulamalarının Çevre Duyarlı Olmaması

Kent içi ulaşım politikalarında, planlamasında ve uygulamalarında sera gazının salımlarına yönelik önlemler çok kısıtlı kalmakta, bu sorunun çözümüne yönelik ulaşım politikaları geliştirilmemekte, gerçekleştirilenlerin ise çevre duyarlı yaklaşımlar benimsememektedir.

6.34 Ulaşım Sistemlerinde Yaya Hareketliliğinin Azalması ve Doğal Enerjilerin Kullanılmaması

6.33'te değinildiği gibi kentlerde çevre duyarlı ulaşım politikalarının olmayışı ve bunu destekleyecek uygun toplu taşıma araçlarının etkin kullanılmıyor olması, kentsel tasarım ölçeğinde yaya kullanımına uygun düzenlemelerin olmaması yaya hareketliliğini kısıtlamaktadır. Ayrıca, ulaşım da doğal enerjilerin kullanımının gerçekleştirilmesi engellemekte, özel araç sahipliğini ise teşvik etmektedir; tüm bunların bir bileşeni olarak kentlerde hava kirliliği sorunları katlanarak artmaktadır.

6.35 Araç Trafikinin Yoğunluğundan Kaynaklanan Hava Kirliliği

Etkin, konforlu ve ucuz toplu taşımanın yokluğu ve mevcut ulaşım sistemi özel araç trafiği de dâhil olmak üzere kentte ulaşımın yoğunluklu olarak motorlu taşıt trafiğiyle gerçekleştirilmesinden dolayı bu da hava kirliliğini artırmakta; özellikle Ankara gibi büyük kentlerde yakıt kullanımının hiç olmadığı yaz dönemlerinde dahi araç trafiğine bağlı ciddi hava kirliliği sorunları yaşanmaktadır.

6.36 Hava Kalitesinin Bozulması

Kentsel saçaklanma, açık ve yeşil alan ağlarına izin ve olanak vermeyen yoğun yapılaşma, yanlış ısınma yöntemlerinin ve niteliksiz yakıt kullanılması da kentlerde hava kalitesinin bozulmasının başlıca öteki nedenleri arasındadır.

6.37 Yakma Sistemlerinin Bilinçli Kullanılmaması ve Kalitesiz Yakıt Kullanımı

Yukarıda sözü edildiği gibi kentlerde çevre duyarlı toplu taşıma uygulamalarına geçilmemiş olması, yaya hareketliliğini destekleyecek planların ve uygulamaların gerçekleştirilmemiş olması, özel araç sahipliğini teşvik etmekte, tüm bunların bir bileşeni olarak kentlerde hava kirliliği sorunları giderek artmaktadır. Özellikle Ankara gibi büyük kentlerde yakıt kullanımının hiç olmadığı yaz dönemlerinde dahi araç trafiğine bağlı ciddi hava kirliliği sorunları yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra kentsel saçaklanma, açık ve yeşil alan ağlarına izin ve olanak vermeyen yoğun yapılaşma, yanlış ısınma yöntemlerinin ve niteliksiz yakıt kullanılması kentlerde hava kalitesinin bozulmasının başlıca nedenleri arasındadır.

6.38 Toprak Kaynaklarının Yanlış Kullanımı

6.39 Yeşil Alanların İşlev Değişiklikleri İle Azalması, Küçülmesi ve Yerleşme İçi Dağılımının Bozulması,

Türkiye İklim Değişikliği I. Ulusal Raporda salınan toplam emisyonun ancak %25'inin yutak alanlarca emildiği ifade edilmektedir (ÇOB; 2007) Bu oranı arttırabilmek için orman ve çayırılık alanların korunması ve kent içinde de yeşil alan büyüklüğünün artırılması gereklidir.

6.40 Kentsel Yeşil Alan Tesisinde Kullanılan Bitki Türlerinin Seçiminde Farkındalık Eksikliği Nedeniyle Oluşan Aşırı Su Tüketimi

"Küresel İklim Değişikliği" dikkate alındığında, kent ortamındaki mekânsal planlama uygulamalarının detay düzeyde irdelenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Buna örnek olarak, kentsel yeşil alan tesisinde kullanılan bitki türlerinin seçimindeki hatalar nedeniyle ortaya çıkan aşırı su tüketimi verilebilir. Özellikle Akdeniz iklim kuşağında yer alan kentlerimizde yaz kuraklığına bağlı olarak ortaya çıkan sulama gereksiniminin artması sonucunda, kentsel kullanma suyu rezervlerinin tüketimi de artmaktadır.

6.41 Ekolojik Değeri Olduğu Halde Herhangi Bir Koruma Statüsü Olamayan Alanların Korunmasına Yeterince Önem Verilmemesi

Bu kapsamda; kentsel biyotop koruma, rekreasyon ve mekân tasarımı içeren Açık-Yeşil Alan Planlamasının imar planlama sürecine dahil edilmeyişi

6.42 Doğal Varlıkların Koruma Kullanma Dengesinin Gözetilmemesi

6.43 Çevrenin Halen Koşulsuz Tüketilecek Bir Girdi Olarak Benimsenmiş Olması

6.44 Mekânsal Planlama Hiyerarşisinde Doğal Kaynak Envanterine Dayalı Alan Kullanım Planlarının (Eşik Değer Altlığının) Olmaması

Her ölçekteki mekânsal planda, taşıma kapasitelerini göz önüne alarak alan kullanım kararlarını yönlendirecek eşik değerlerin belirlenmesine gereksinim vardır. Bu kapsamdaki eşik değerler, su varlığı, doğal bitki örtüsü ve yaban hayatı üyeleri ile bunları barındıran yaşam ortamlarının korunma gereksinimi gibi sınırlayıcılara göre belirlenmelidir.

6.45 Kentsel ve Kırsal Peyzajların Bütünlük İçerisinde Planlanması ve Yönetimini Sağlayacak Kurumsal Yapının ve Mevzuatın Bulunmaması

Mevcut imar planlama mevzuatı, kentsel gelişim alanlarını kırsal alanlardan izole ederek planlamayı öngörmektedir. Oysa ki, doğanın kent içerisinde yaşatılması, kırsal alanlar

ile kentsel yeşil alanlar arasında kurulacak organik bağ ile olasıdır. Kentleşme açısından temel araç niteliğindeki ÇDP kapsamında “Doğal, tarihsel ve kültürel değerlerin ve ekolojik dengenin korunması” hedefinin yer almasına rağmen, kentleşme sürecinde bu hedefe ulaşmayı sağlayacak olan; kentsel açık-yeşil alan tipleri, bu alanların tesisinde kullanılacak bitkisel materyalin seçimi, bu alanların üstleneceği rekreasyonel aktiviteler, açık yeşil alan sistemini oluşturan peyzaj birimlerinden mutlak korunması gereken alanlar (ekosistem yönünden önemli biyotoplar) gibi temel planlama yaklaşımları ne ÇDP ne de Nazım İmar Planlarında kırsal çevreyi de dikkate alan bir bütün halinde yer almamaktadır.

6.46 Su Kaynaklarının Kirletilmesi, Kaynakların Verimli ve Doğru Kullanılmaması

Yerleşmelerde kanalizasyon sistemlerinin yetersiz olması, gerekli bakım ve yenilenme çalışmalarının yapılmıyor olması, atık su arıtma sistemlerinin yokluğu varsa işletilmemesi, katı atık depolama alanlarında kirletici etkenlerin yeraltı sularına karışması gibi altyapıdaki yetersizlikler, zaten sınırlı kapasitede olan su kaynaklarının kirletilmesine neden olmaktadır.

6.47 Yetersiz Katı Atık Yönetimine Bağlı Sera Gazı Artışı

Kalitesiz fosil yakıtların kullanımı, vahşi depolanan/doğaya terk edilen evsel katı atıklar, etkin olmayan toplu taşıma, yalıtımsız yapı stoku nedeniyle ısıtma/soğutma amaçlı enerji talebinin yüksek olması,

Kalitesiz fosil yakıtların kullanımı, vahşi depolanan/doğaya terk edilen evsel katı atıklar da en az etkin olmayan toplu taşıma, yalıtımsız yapı stoku nedeniyle ısıtma/soğutma amaçlı enerji talebinin yüksek olması kadar sera gazı salımlarının hızla artmasının nedenleri arasındadır.

6.48 Ekosistemin Korunması İçin Gerekli; Su, Atık Su ve Katı Atık Gibi En Temel Çevresel Altyapı Hizmetleri Üzerinde Kamu Kontrolünün Yetersizliği

6.46’da belirtildiği gibi temel çevresel altyapı hizmetlerinin yetersiz oluşu ve bu eksikliği denetlemeye yönelik kamu irade ve örgütlenmesinin yetersizliği yerleşmelerde çevre sorunlarının katlanarak artmasının başlıca nedenleri arasındadır.

6.49 Düzenli Depo Alanlarının, Atık Bertaraf Tesislerinin Yer Seçiminde Karşılaşılan Güçlükler

Kaynakta gerçekleştirilemeyen katı atık ayrışımı, yerel ve bölgesel düzeyde yer seçimi ve hafriyat ve moloz gibi katı atıkların depolanma alanları seçimindeki sorunlar çevre kirliliği yanı sıra bu atıkların rastgele kıyılarda ya da dere yataklarında boşaltılması değerli toprakların kaybına ve önemli çevre kirliliğine yol açmaktadır.

6.50 Düzensiz Depolama Alanlarının Çevreye Olumsuz Etkileri

Düzensiz, yetersiz ve denetimsiz katı atık depolama alanları önemli bir çevre sorunu kaynağıdır.

6.51 Atığın Yerinde Azaltılması Konusunda Altyapı ve Teşviklerin Olmaması (kara ve gri su ayırımı, yağmur suyunun toplanması, ayrık kanalizasyon şebekesinin yaygınlaştırılması)

Kentlerde atık yönetim ve planlarının eksikliği kent yakın çevrelerini ve doğal varlıkları tehdit etmekte, bu konunun çözümü ve uygulamalarına yönelik yeterli bilincin hem toplumda hem de kimi kamu kurumlarında gelişmemiş olması sorunların katlanarak artmasına neden olmaktadır.

Sorunlar Listesi

NO	SORUNLAR
6.1	İklim Değişikliği konusunda ülkemiz stratejilerinin belirlenmemiş olması ve yapılacak eylemler için yasal çerçeve eksikliği
6.2	Toplumsal farkındalık ve bilinç yetersizliği
6.3	İklim değişikliğinin neden olabileceği göçler ve kent-kır nüfus dengesizliği
6.4	Sürdürülebilir ve Bütünleşik yerleşme politikalarının olmayışı ve yerleşmelerde çevre değerlerinin dikkate alınmaması
6.5	Planlamada kurumlar arası yetki karmaşası
6.6	Kentlerde çevresel ve doğal veri eksikliği, mevcut bilgilerin buluşturulamaması
6.7	AR-GE faaliyetleri, bilimsel araştırma ve gelişmenin eksikliği
6.8	Çevreye yönelik suçlarda yargı sürecinin uzaması ve uygulamada yaşanan sorunlar
6.9	Su kaynaklarının korunamaması, Çerçeve Su Yasasının sonuçlandırılmaması
6.10	Tarım topraklarının amaç dışı kullanılması
6.11	Ülke mekânsal stratejilerinin eksikliği
6.12	Alt ve üst ölçekli planlar arasında eşgüdüm ve süreklilik eksikliği ve kurumların koordineli çalışmaması
6.13	Planlama aşamalarında sürdürülebilirlik kavramının eksikliği ve buna bağlı yanlış kaynak kullanım ve denetimsiz, plansız saçaklı kentsel yayılma
6.14	Sürdürülebilir ve Bütünleşik bölge ve yerleşme planlarının eksikliği
6.15	Çevre düzeni planının yetersizliği
6.16	AB ülkelerinde uygulama alanı bulan Peyzaj Planlamasının ülkemizde halen mekânsal planlama hiyerarşisi içinde yer almaması
6.17	Kentlerde yenilenebilir enerjilerin kullanılmaması
6.18	Planlamada havza bütünü'nün göz önünde bulundurulmaması ve su kaynak verimliliğinin gözütülmemesi
6.19	Küresel iklim değişikliğinin yerleşimler üzerinde olumsuz etkiler yaratması
6.20	Binalardan kaynaklanan sera gazı salımlarının artması
6.21	Yerel yönetimlerin karbon ticareti sistemini kullanamaması
6.22	Kıyıların (akarsu kıyıları da dâhil) iklim değişikliğinden etkilenme riskinin yüksekliği
6.23	İklim değişikliğinin neden olabileceği kuraklık sorunu ve su kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmaması
6.24	Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapının bu riski karşılayacak yeterlilikte olmaması
6.25	Kentleşmenin / yerleşmenin yarattığı enerji ihtiyacı planlamasının yapılmaması ve / veya göz ardı edilmesi
6.26	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji üretim ve kullanımının desteklenmemesi
6.27	Kentlerde/ yerleşmelerde doğal enerji üretim sistemlerinin eksikliği
6.28	Doğal enerji sistemlerinin örgütlenmesine ve yönlendirilmesine ilişkin mevzuat eksikliği
6.29	Yerleşmelerde güneş enerjisinin etkin ve yaygın olarak kullanılmaması

6.30	Çevreye, güneşe ve doğal enerjiye duysuz mimariler ve yapılaşma
6.31	Binalarda enerjinin etkin kullanılmaması
6.32	Kentlerden kaynaklanan sera gazı salımının hızla artması
6.33	Kent ulaşım politikalarının ve uygulamalarının çevre duyarlı olmaması
6.34	Ulaşım sistemlerinde yaya hareketliliğinin azalması ve doğal enerjilerin kullanılmaması
6.35	Araç trafiğinin yoğunluğundan kaynaklanan hava kirliliği
6.36	Hava kalitesinin bozulması
6.37	Yakma sistemlerinin bilinçli kullanılmaması ve kalitesiz yakıt kullanımı
6.38	Toprak kaynaklarının yanlış kullanımı
6.39	Yeşil alanların işlev değişiklikleri ile azalması, küçülmesi ve yerleşme içi dağılımının bozulması
6.40	Kentsel yeşil alan tesisinde kullanılan bitki türlerinin seçiminde farkındalık eksikliği nedeniyle oluşan aşırı su tüketimi
6.41	Ekolojik değeri olduğu halde herhangi bir koruma statüsü olmayan alanların korunmasına yeterince önem verilmemesi; Bu kapsamda; kentsel biyotop koruma, rekreasyon ve mekân tasarımını içeren Açık-Yeşil Alan Planlamasının imar planlama sürecine dahil edilmeyişi
6.42	Doğal varlıkların koruma kullanma dengesinin gözetilmemesi
6.43	Çevrenin halen koşulsuz tüketilecek bir girdi olarak benimsenmiş olması
6.44	Mekânsal planlama hiyerarşisinde doğal kaynak envanterine dayalı alan kullanım planlarının (eşik değeri altlığının) olmaması
6.45	Ketsel ve kırsal peyzajların bütünlük içerisinde planlanması ve yönetimini sağlayacak kurumsal yapının ve mevzuatın bulunmayışı.
6.46	Su kaynaklarının kirlenmesi
6.47	Yetersiz katı atık yönetimine bağlı sera gazı artışı
6.48	Ekosistemin korunması için gerekli; su, atık su ve katı atık gibi en temel çevresel altyapı hizmetleri üzerinde kamu denetiminin yetersizliği
6.49	Düzenli depo alanlarının, atık bertaraf tesislerinin yer seçiminde karşılaşılan güçlükler
6.50	Düzensiz depolama alanlarının çevreye olumsuz etkileri
6.51	Atığın yerinde azaltılması konusunda altyapı ve teşviklerin olmaması (kara ve gri su ayırımı, yağmur suyunun toplanması, ayırık kanalizasyon şebekesinin yaygınlaştırılması)

Stratejiler

6.1.1 İklim Değişikliğine Uyum Ve Önleyici Eylemler İçin Politika ve Stratejilerin Saptanması Ve Temel İlkelerin Belirlenmesi

Türkiye'nin iklim değişikliğinin etkilerine uyum ve iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının azaltımını belirli bir strateji ve program kapsamında yapması gerekmektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda tüm ilgili kurumların katılımıyla ülkemizin iklim değişikliği stratejisinin oluşturulma çalışmaları başlamıştır. Azaltım ve uyum eylemlerinin etkinliği bakımından yasal çerçevenin de oluşturulması önemli bulunmaktadır.

6.2.1 İklim Değişikliği, Çevre Kirlenmesi, Doğal Varlıklar, Su Kaynakları ve Yenilenebilir Enerjiler Konularında Toplumsal-Siyasal Bilincin Geliştirilmesi ve Eğitimin Yaygınlaştırılması

İklim değişikliğine sebep olan fosil yakıt kullanımı, enerjinin verimli kullanılmaması, sera gazı azaltımında önemli rol oynayan orman ve kırsal alanların kentleşme ve diğer faaliyetler nedeniyle küçülmesi, özelliğini yitirmesinin yanı sıra iklim değişikliğinin ülkemiz açısından en önemli sonucu olan kuraklık ve suyun verimli kullanımı konusunda da toplumsal bilinçlendirmeye ve eğitim faaliyetlerine ihtiyaç bulunmaktadır.

6.3.1 İklim Değişikliğinin Kentler Üzerindeki Etkilerinin Uzun Vadeli Planlarda Dikkate Alınması

Göçler, kuraklık veya ani sel baskınlarının gerektirdiği su yönetimi, enerji etkin taşımacılığı sağlayacak makroformun belirlenmesi, doğal kaynakların ve yeşil alanların olabildiğince korunması vb.

6.4.1 Kalkınma Planları Kapsamında Konuya İlişkin Bütünleşik Politikaların Geliştirilmesi

6.4.2 Sürdürülebilir Yerleşim Politikalarına Yönelik Alt Yapının Oluşturulması

6.4.3 Sektörel Ve Parçacı Planlarının (OSB, Toplu Konut, Turizm Planları, Kentsel Dönüşüm Vb.) Bütünleşik Plan Kararları Çerçevesinde Ele Alınması

6.5.1 Mevzuattaki Boşlukların ve Çatışan Maddelerin Ele Alınarak Bütüncül Biçimde Düzenlenmesi

6.5.2 Kurumlar Arası Eşgüdüm ve Uyumun Sağlanması

6.6.1 Standart Veri Toplanması ve Bir Mekânsal Veri/Bilgi Veri Tabanı Oluşturulması

Her yerleşmede çevre, doğal varlıklar, hava kirliliği, doğal enerji kullanım potansiyeli, atıklar vb. konularda, varsa mevcut bilgilerin buluşturulması, eksik olan verilerin uzmanlarca belirlenecek belli bir standart içinde toplanarak bir veri tabanı oluşturulması.

6.7.1 Teknoloji Araştırma ve Gelişme (AR-GE) Çalışmalarının Teşviki

6.8.1 Çevreye Yönelik Suçlarda Yargı Sürecinin Hızlandırılması ve Caydırıcı Cezai Yaptırımlarla İle İlgili Çalışmaların Yapılması

6.9.1 Su Kaynaklarının Verimli Kullanımına ve Yönetimine Yönelik Yasal Önlemlerin Alınması

Su kaynaklarının verimli kullanımı ve doğal ve ekolojik çevreyi koruyarak eşit biçimde sunumunun sağlanması önümüzdeki yılların en önemli konusu haline gelecektir.

6.10.1 Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanımının Önlenmesi

6.11.1 Ülke Mekânsal Politikasının ve Stratejilerinin Belirlenmesi

6.12.1 Plan Kademeleri Arasındaki Eşgüdümün ve Sürekliliğin Sağlanması

6.12.2 Planlama Süreci İçerisindeki Kurumların Yetkilerinin Net Biçimde Tanımlanması ve Kurumlar Arası Eşgüdümün Sağlanması

6.13.1 Çevre Duyarlı Planların Yapılması ve Uygulanması, Mikro Klima ve Yerel Ekosistemle Uyumlu Kent Makro Formlarının Belirlenmesi, Doğal Limitlerin Kent Planlamada Sınır Değer Olarak Yer Alması

6.14.1 Sürdürülebilir ve Bütünleşik Bölge ve Yerleşme Planlarının Hazırlanması

6.15.1 Çevre Düzeni Planının Kaldırılarak, Fiziksel Mekâna Ait İlke ve Stratejilerinin Belirlenmesi

6.16.1 Peyzaj Planlamanın Mekânsal Planlama Sürecine Katılımı

AB ülkelerinde etkin bir işleve sahip olan peyzaj planlama sektörünün, ülkemizde mekânsal planlamaya katılımı gecikmiş bir zorunluluktur. Peyzaj planlamanın kapsamı genel başlıkları ile; Açık-yeşil Alan Planlaması, Rekreasyonel Planlama ve Doğa Koruma Planlamasıdır. Bu kapsamda kır-kent bütünlüğünü sağlayacak nitelikte potansiyel gelişme alanları ile birlikte kent ekosisteminin korunması, çağdaş ve sürdürülebilir kentleşme hedefleri açısından temel konuların başında gelmektedir. Ancak ülkemizde yürürlükte olan mekânsal planlama prosedüründe, stratejik kararları içeren üst ölçekli plarlardan uygulama imar planlarına kadar, ekolojik altlıklara dayalı peyzaj planlamanın katılımı henüz sağlanamamıştır.

6.17.1 Çevre Duyarlı ve Yenilenebilir Enerji Kullanımını İçeren Mekânsal Stratejilerin Belirlenmesi

Çevrenin ve doğal varlıkların korunması, çevre kirliliğinin engellenmesi ve iklim değişikliği ile mücadele için, en küçük yaşam alanlarından en büyük yaşam alanlarına kadar farklı büyüklükteki ve nitelikteki alanları birbiri içine alan mekâna ait mekânsal stratejilerin, çevre duyarlı ve yenilenebilir enerji kullanımını içerecek biçimde tanımlanması ve belirlenmesi gerekmektedir.

6.17.2 Enerji Verimli, İklim-Çevre Duyarlı ve Üretken Yeni Bir Kent ve Kır Planı Modelinin Geliştirilmesi ve Uygulanması (Sürdürülebilir Yerleşmeler Planı)

Bu gün için yürürlükte bulunan mevzuat, kent ve kır planlamasında enerjinin verimliliği, iklime ve çevreye duyarlılık ve üretkenlik gibi sürdürülebilir planlama kriterlerini net olarak tanımlar nitelikte değildir. Bir yerleşmenin sürdürülebilir olmasını sağlaya bu kriterlerin, bir model çerçevesinde belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Her kent ve kır yerleşmesinin potansiyel enerji kaynakları, coğrafi özellikleri, iklim verileri, çevre değerleri farklı olduğundan, yeni oluşturulacak kent ve kır modelinde tanımlanacak olan bu kriterlerin, sürdürülebilir yerleşmeler planı adı altında tanımlanması ve kentlerde yenilenebilir enerjilerin kullanımını sağlaması gerekmektedir.

6.17.3 Örnek Uygulamaların Yaygınlaştırılması

Kentlerde yenilenebilir enerjilerin kullanımını sağlaması için geliştirilen mekânsal stratejilerin ve sürdürülebilir yerleşmeler planının yaygınlaştırılarak, tüm ülke genelinde enerjinin verimli kullanılması, iklime ve çevreye duyarlılık ve üretkenlik hedeflenmektedir.

6.18.1 Su Kaynaklarının Kullanım Verimliliğinin Arttırılması

Su verimliliği, su tasarrufu, her aşamada suyun geri kazanımı ve kullanımı, toplumun suyu verimli kullanmasının sağlanması gerekmektedir.

6.19.1 Yerel İklim Uygun Planlama Yapılması

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini önlemek üzere öncelikle her yerleşmenin iklim verisine ulaşılabilirliği sağlamak, güneş başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynakları kullanımını arttırmak, yerel malzemelerin kullanımı sağlamak ve doğal, topoğrafik verilere duyarlı bir yapılaşmayı sağlayacak bir planlama yapılması hedeflenmelidir.

6.19.2 Yerleşmelerde Isı Adası Oluşumunun Denetim Altına Alınması

Şehir merkezlerinde ortalama sıcaklık değerlerinden daha yüksek hissedilen sıcaklık, özellikle yaz aylarında ciddi sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Bunu denetim altına alabilmek için açık ve yeşil alanlara sahip ve hava akımını kesmeyecek bir yapılaşmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

6.20.1 Binalardan Kaynaklanan Sera Gazı Salımlarının Azaltılması

Binaların enerji kullanımında % 40 seviyesine yakın bir tasarruf sağlanma potansiyeli bulunmaktadır. Binaların toplam enerji tüketimindeki payına göre değerlendirildiğinde ise, sadece binalardan % 10'luk bir enerji tasarrufu sağlama ve dolayısıyla önemli oranda CO2 salım azaltımı imkânı bulunmaktadır.

Binalarda enerjinin verimli kullanımı, bina dış kabuğunun ve çatının yalıtımı, enerji verimli kazanların kullanımı, binalarda yenilenebilir enerji kullanımının desteklenmesi ve binaların enerji performanslarının sertifikalandırılması, binalardan kaynaklanan sera gazının azaltımında etkin rol oynayacaktır.

Gerek ısınmada ve aydınlanmada kullanılan enerji türü, gerek yapı malzemesi seçimi gerekse binaların yer seçim kriterleri açısından, içinde yaşadığımız ve çevremizde bulunan mevcut ve yeni yapılacak yapıların iklim değişikliğine ve hava kirliliğine neden olan sera gazı salımının azaltılması gerekmektedir. Çevre-İklim-Enerji üçgeni içinde izlenmesi gereken yol ve yöntemler ile gerçekleştirilecek olan faaliyetler, binalardan kaynaklanan sera gazı salımlarının azaltılması stratejisi kapsamında değerlendirmeye alınmalıdır.

6.21.1 Karbon Ticaretinin Yasal Çerçevesinin ve Düzenleyici Kurumlarının Oluşturulması

Gerek yerel yönetimler gerekse özel sektör yapmış olduğu enerji verimli yapılaşma ve toplu taşıma, enerji verimli kentsel dönüşüm uygulamalarında kazanılan sera gazı indirim miktarını karbon piyasasında değerlendirerek yeni bir mali kaynak yaratabilecektir.

Yerel yönetimler ile sera gazı azaltımına katkıda bulunanlar lehine, karbon ticaretinin yeni bir finansal araç olarak kullanılması için, bu konunun yasal çerçevesinin oluşturulması ve düzenleyici kurumların tanımlanması gerekmektedir.

6.21.2 Karbon Ticaretinin (sera gazının azaltılmasıyla kazanılan miktarın) Yerel Yönetimler ve Sera Gazı Azaltımına Katkıda Bulunanlar Lehine Yeni Bir Finansal Araç Olarak Tanımlanması

Küresel ölçekte sera gazı salımına neden olan faaliyetlerin denetim altında tutularak, sera gazı salımının azaltılmasının sağlanması için gerekli olan altyapının hazırlanmasında yerel idarelerin rolünün, etkinliğinin ve faaliyetlerinin artırılması için yerel yönetimler ile sera

gazı azaltımına katkıda bulunanlar lehine, karbon ticaretinin yeni bir finansal araç olarak kullanılması gerekmektedir.

6.22.1 Kıyılarımızda İklim Değişikliği Kapsamında Risk Haritalarının Yapılması

Deniz seviyesinin yükselmesi ile risk altında bulunan kent veya mahallelerin, altyapı yetersizliği nedeniyle ani şehir sellerinin yaşandığı bölgelerin, akarsu kıyılarının belirlenmesi için risk haritaları yapılması ve bu bölgede altyapı kapasitesinin artırılması, karayolu, köprü vb. üstyapının da güçlendirilmesi gerekmektedir.

6.22.2 Kıyıların İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Risklere Göre Yeniden Planlanması ve Yönetimi

Gerekli ıslah çalışmalarının ve altyapı inşasının yapılması, riski yüksek bölgelerin iskâna kapatılması, yerleşimlerin taşınması vb.

6.23.1 Potansiyel Su Kaynaklarının Araştırılması

Statik Su Rezervlerinin Ve Fosil Su Olanaklarının Araştırılması

6.23.2 Yerleşmelerde Su Potansiyelinin Artırılması ve Planlamada Su Kaynakları Potansiyelinin Eşik Değer Olarak Dikkate Alınması

6.24.1 Kentsel Altyapı Çalışmalarında Küresel İklim Değişikliği Göz Önünde Tutularak Kentlerde Altyapı Kapasitesinin Artırılması

6.25.1 Kentlerde / Yerleşmelerde Enerji Kullanım ve Verimliliği İçin Plan Yapılması

Yerleşmelerde tüketilecek olan enerjinin miktarının belirlenmesi ve bu enerjinin ne kadarının doğal enerji kaynaklarından sağlanabileceği, ne kadarının enerji etkin planlama ve mimarileşme ile nitelik olarak değil sadece nicelik olarak minimize edilebileceğinin tespit edilmesi açısından, tüm yerleşmelerin planlamasının enerji planı kapsamında değerlendirilmeye alınması gerekmektedir.

6.25.2 Kentin / Yerleşmenin Enerjiyi Tüketen Değil, Aynı Zamanda Üreten Bir Sisteme Dönüştürülmesinin Ele Alınması

Yerleşmenin ihtiyacı olan enerjinin etkin ve verimli kullanımın sağlanması, çevrenin ve doğal değerlerin korunması için, yerleşmelerin enerjiyi sadece tüketen değil aynı zamanda üreten bir sisteme dönüştürülmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

6.26.1 Güneş Enerjisinin Değerinin Anlaşılması İçin Program ve Etkinliklerinin Yapılması

Sonsuz ve tükenmez bir enerji kaynağı olan güneş enerjisinin değerinin ve sunduğu sonsuz ve çevreye duyarlı imkânların toplumun tüm kademelerinde anlaşılması için, ülkemiz genelinde programların ve etkinliklerin yapılmasına büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır.

6.26.2 Kentlerde / Yerleşmelerde Doğal Enerji Üretim Kullanımının Desteklenmesi İçin Yasal ve Standartların Yenilenmesi (Ulusal ve uluslararası fonlardan ve kuruluşlardan yararlanılması)

Başta güneş olmak üzere, jeotermal, rüzgâr, su/dalga, biyo enerji ve diğer doğal enerji sistemlerinin kullanılmasının artırılması ve yaygınlaştırılması için yasal düzenlenmelerin bütüncül ve kapsamlı olarak yeniden ele alınması gerekmekte olup, standartların da bu yasal düzenlemeler içindeki yerinin uygulamayı yaygınlaştırıcı ve kolaylaştırıcı bir nitelik ile yeniden ele alınması, AR-GE çalışmalarının desteklenmesi, halkın ve sanayinin bilinçlendirilmesi ve

teşvik edilmesi, buna yönelik ayrı bir fon kurulması, ulusal ve uluslar arası fonlardan ve kuruluşlardan yararlanılması ve/veya kw. başına getirilen teşvikler gibi uygulamaların, ayrıntılı olarak yasal çerçevesinin çizilmesi ve kapsamlı bir biçimde ele alınması gerekmektedir.

6.27.1 Kentlerde / Yerleşmelerde Doğal Enerji Sistemleri Eksikliğinin Giderilmesi, Yeni Teknolojilerden Faydalanılması

Yerleşmelerde, yerleşmenin ihtiyacı olan enerjinin doğal varlıklardan faydalanılarak giderilmesi ve enerjinin etkin ve verimli planlamasının yapılmasında önemli etkenlerden biri; doğal enerji sistemlerinin kurulması ve yeni teknolojilerden faydalanılmasıdır.

6.28.1 Kentlerde / Yerleşmelerde Doğal Enerjilerin Örgütlenmesine ve Yönlendirilmesine Yönelik Mevzuatın Oluşturulması

Çevrenin ve doğal varlıkların korunmasında, iklim değişikliğine yönelik etkenlerin önüne geçilmesinde; başta güneş olmak üzere, jeotermal, rüzgar, su/dalgı, biyo enerji ve diğer doğal enerji sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması gerekmekte, bunun için de doğal enerji sistemlerinin birbirleri ile, diğer çevresel değerlerle ve yerleşmede yaşayan kişilerin ihtiyaçları ile karşılıklı etkileşimleri çerçevesinde örgütlenmesine ve yönlendirilmesine, bu doğrultuda gerekli mevzuatın oluşturulmasına veya gerekli bulunan hallerde ilgili mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

6.29.1 Yerleşim Alanlarının Güneş Enerjisini Etkin Kullanabilmesinin Sağlanması

İklim koşulları nedeni ile güneş enerjisinden faydalanma oranı çok yüksek olan ülkemizde, bu potansiyelin fırsata dönüştürülmesi, mutlak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Güneş enerjisine ait olan bu potansiyelin en küçük yerleşim biriminden büyük yerleşim alanlarına her aşamada etkin ve verimli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

6.30.1 Kendi Enerjisini Doğal Enerjiden Üreterek Yararlanabilecek Yöresel ve Ekolojik Mimariye/Yapılaşmaya Geçiş - Güneş Mimarlığı

1500 yıllık Anadolu uygarlığı geçmişine sahip olan ülkemizdeki yöresel mimari ve yapılaşma özelliklerine bakıldığında, karşımıza çıkan tablonun ekolojik ve enerji verimli olduğu çarpıcı bir şekilde gözler önüne gelmektedir. Bu değerlerin sahip çıkılarak, gerek yöresel değerlerin gerek toplumsal ve sosyolojik değerlerin gerekse enerjinin ve çevrenin korunumu ile iklime duyarlılık kapsamında, mimari ve yapılaşma kriterlerinin, kendi enerjisini doğal enerjiden sağlayacak yöresel ve ekolojik mimari ve yapılaşma özelliklerinin korunması ve dikkate alınması ve bunun Güneş Mimarlığı adı altında ele alınması gerekmektedir.

6.31.1 Binalarda Enerjinin Etkin Kullanılmasının Teşvik Edilmesi

Enerjinin ve doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılması ve iklim değişikliği etkilerinin minimize edilmesi için, özellikle binalarda enerjinin etkin kullanılmasının teşvik edilmesi gerekmektedir. Söz konusu teşvik, sadece binanın yapı elemanlarını değil, yapı içinde kullanılan her türlü, elektrik ve sıhhi tesisat ile bu tesisat elemanlarının enerji etkin ve çevre duyarlı olacak biçimde tasarlanması, kullanılması ve bunun hem halk tarafından, hem yönetim ve denetim aşamalarında, hem de mühendisliğin her kademesinde teşvik edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

6.31.2 Mevcut Yapı Stokunun İyileştirilmesinin Sağlanması

Enerjinin ve doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılması ve iklim değişikliği etkilerinin minimize edilmesi için, sadece yeni yapılacak olan binalar için strateji geliştirmek ve önlemleri belirlemek yeterli olmayıp, mevcut yapı stokunun enerji ve çevresel değerler açısından ele alınarak, iyileştirilmesi gerekmektedir.

6.32.1 Yerleşmelerin Planlarının Hazırlanmasında Enerji Etkin Gelişme Formu ve Strüktürü Geliştirilmesi ve Ulaşımın Yenilenebilir Enerji Kullanımı

Mevcut yapı stokunun dönüştürülmesi daha zor olduğundan, özellikle gelişme baskısı yüksek, büyük ve orta ölçek yerleşmelerde konunun önemle ele alınması gereklidir.

6.33.1 Çevre Duyarlı Kent Ulaşım Politikalarının ve Planlarının Oluşturulması

“Sürdürülebilir ve bütünleşik kentsel gelişme” kapsamında planların yapılması

6.34.1 Kentlerde Yaya, Bisiklet, Toplu Taşıma ve Doğal Enerjili Ulaşım Sistemlerinin Teşvik Edilmesi Ve Yaygınlaştırılması

Sera gazı azaltımına destek verecek aynı zamanda da bu alternatif ulaşım araçlarının kolay kullanılabilirliği özel araç kullanımını özellikle kent merkezine yapılan yolculuklarda azaltacaktır.

6.35.1 Toplu Taşımanın Yaygınlaştırılması

6.35.2 Araç Filosunun Yenilenmesi

Özel araçların denetimine yönelik önlemler artırılmış olmasına karşın kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin toplu taşımada kullandığı araç filolarının eskiliği ve gerekli bakım ve denetimlerin yapılmıyor olmasının sera gazı salımlarında önemli etkisi vardır. Bu araç filolarında yenilenebilir enerjilerin kullanımına yönelik çalışmaların başlatılması gerekmektedir.

6.35.3 Egzoz Gazı Ölçümlerinin Düzenli Olarak Yaptırılması Hava Kirleten Etkenlerin Azaltılmasına Yönelik Önemli Önlemler Arasındadır

6.35.2 de belirtildiği gibi bu ölçümlerin özel araçlar yanı sıra kamu araçları içinde etkin olarak gerçekleştirilmelidir.

6.36.1 Alternatif Temiz Enerji Kaynaklarının Yaygınlaştırılması

Yukarıda yer alan iki stratejiye alternatif olarak bir değişim önerilmektedir, 6.34 ve 6.35'te yer alan sorunların azaltılmasına yönelik önlemler yerine bu strateji doğrudan temiz enerjilere geçilmesi yönünde adımların atılmasını önermektedir.

6.36.2 Merkezi Isınma Sistemlerinin Yaygınlaştırılması

6.36.3 Temiz Hava Planları Oluşturulması ve Güncellenmesi

6.36.4 Yeşil Alanların Arttırılması

6.36.5 Sanayiden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Önlenmesi

Sanayi kaynaklı hava kirliliğine yönelik yeterli verinin olmayışı, yetersiz denetimler, varsa bile filtre sistemlerinin yeterince etkin kullanılmıyor olması, cezai yaptırımların caydırıcı olmaması, sanayi kaynaklı hava kirliliğini saptama ve önlemede önemli açmazlar olarak ortaya çıkarmaktadır, gerekli önlemlerin alınarak bunun önüne geçilmesi gerekmektedir.

6.36.6 Kentsel Yerleşim Alanlarında Kalan Sanayilerin Planlara Uygun Alanlara Taşınmalarının Sağlanması

6.37.1 Yakıt Kalitesi Standartlarının Yükseltilmesi

6.37.2 Kalitesiz Yakıt Kullanımının Engellenmesi

6.38.1 Tarım Topraklarının Korunması ve Etkin Kullanımı

Bugüne kadar doğal kaynak değerlerini ve doğal potansiyeli gözetmeksizin parçacı planlama yaklaşımı ile hazırlanmış olan fiziki planlar, arazilerin yanlış kullanımına neden olmuştur. Bu süreç tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı, jeolojik sakıncalı alanların iskâna açılması, yerleşmelerin büyümesi ve kıyı alanlarının betonlaşması ve kirlilik gibi önemli çevresel sorunların ortaya çıkması ile birlikte doğal yapının tahribatı ile sonuçlanmıştır. Kentsel yayılmanın, yerleşim çevrelerindeki tarım alanlarını işgal eden gelişiminin kontrol altına alınması ve verimli tarım topraklarının korunması sağlanmalıdır.

6.38.2 Kent ve Çevresindeki Toprakların Kirlenmesinin Önlenmesi

6.38.3 Erozyon ve Toprak Kaybının Önlenmesi

6.39.1 Yerleşme Yeşil Bütçesinin Oluşturulması ve Bütçenin Dengeye Tutulması

Yerleşmede atmosfere salınan CO₂ in çevreye yükünü dengeleyecek nitelik ve nicelikte yeşil kütle yaratılması ve yalnızca kentsel yeşil alanların oluşturulması ve geliştirilmesi için kullanılmak üzere bir yeşil fon oluşturulması, teşviklerle yeşil alanların ve ormancılığın artırılması.

6.39.2 Yerleşmede “Yeşil Ağ” Oluşturulması

Yerleşmedeki tüm yeşil alanların yeşil ve yeşil eleman içeren açık alanlarla birbirine ve kırsal alana bağlanması.

6.40.1 Kentsel Açık ve Yeşil Alan Planlamasının İmar Mevzuatına Eklenmesi ve İklimle Uyumlu Bitki Materyali Seçiminin Disiplin Altına Alınması

Kentlerde giderek artan su tüketimini azaltmak amacıyla, yerel iklim koşullarını dikkate alan ve yerel flora elemanlarından yararlanan bir yeşil alan tesisi politikasının oluşturulması, bu amaçla imar mevzuatında gerekli düzenlemenin yapılması.

6.41.1 Kent Ekosisteminde Biyolojik Çeşitliliğin Korunması, Rekreatif Potansiyel Yaratılması ve Karbon Yutak Alanlarının Oluşturulması

Kentlerde; park, koruluk, ağaçlandırma alanı ve bitkilendirilmiş geniş refüjler gibi odunsu bitkisel doku bulunduran yeşil alanların tesisi yoluyla, hem biyo-çeşitliliğin korunması ve kent halkına rekreatif potansiyel yaratması, hem de yoğun bitki örtüsünün asimilasyon kapasitesi nedeniyle karbon tüketimini desteklemesi.

6.41.2 İlgili Yönetmelik ve Şartnamelerde Gerekli Değişikliklerin Yapılması

6.42.1 Doğal Varlıkların Kesin Koruma Altına Alınması

Kentsel ortamlarda “Ekoloji Yönünden önemli Biyotoplar” olarak tanımlanan doğal varlık alanlarının haritalama yoluyla belirlenmesi ve koruma altına alınması, yerleşimlerde biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesinde önemli bir strateji olarak kabul edilmesi.

6.43.1 Doğal Çevrenin “Miras Değeri” de Dikkate Alınarak Doğal Varlıkların Yeniden Tanımlanması

Doğal varlıkların sadece günümüz toplumunun ihtiyaçlarını karşılamada bir kaynak olarak algılanmasının ötesinde, gelecek kuşakların da kullanımına hizmet edecek bir doğal miras olarak tanımlanması ve tüketiminin sınırlandırılması.

6.44.1 Doğal Varlık Envanterinin Mekânsal Planlamaya Katılımının Sağlanması

Gerek kentler çevresindeki potansiyel gelişme alanlarında, gerekse mevcut yerleşimler içerisindeki açık-yeşil alanlarda biyotop haritalama yardımıyla doğal varlık alanlarının belirlenmesi ve her ölçekteki mekânsal planlamaya veri altlığı olarak sunulması.

6.45.1 Peyzaj Planlama ve Yönetimi Konusunda Yetkili Kurumsal Yapı ve Mevzuatın Oluşturulması

Mekânsal planlama çerçevesinde, planlama ve tasarım meslek disiplinleri içerisinde yer alan ve kentsel-kırsal alanlarda fiziki plan ve projeler üreten peyzaj mimarlığı meslek disiplininin yasal ve yönetsel tanınırlık düzeyindeki sorunlarının çözülmesi.

6.46.1 Yerleşmelerde Kanalizasyon Sisteminin Yenilenmesi, Olmayan Yerlerde İhtiyaca Yönelik Olarak Yapılması ve Atık Su Arıtma Sistemlerinin İşletilmesi, Yağmur Suyu Toplama Sistemlerinin Ayrılması, Deponi Alanlarında Kirlenici Etkenlerin Yeraltı Sularına Karışmasının Engellenmesi

6.47.1 Yerel ve Bölgesel Katı Atık Yönetimlerinin Oluşturulması

6.48.1 Su, Atık Su ve Katı Atık Yönetiminde Kamu Denetiminin Arttırılması

6.49.1 Evsel Katı Atık Bertaraf Tesisleri ve Hafriyat Ve Moloz Toplama ve Bertaraf Yöntemleri ile Yer Seçimlerinin Çevre Kirliliğine ve Kaynak Kaybına Yol Açmayacak Biçimde Belirlenmesi

Hafriyat ve moloz toplama sistemlerinin yeterli hale getirilmesi.

6.50.1 Depolama Alanlarında İlgili Yönetmelik Standartlarının Uygulanması, Kaynakta Atık Azaltımı”

6.51.1 Atığın Yerinde Azaltılması, Atık Üretmeyen Sistemlere Geçilmesi

Stratejiler Listesi

NO	STRATEJİLER
6.1.1	İklim değişikliğine uyum ve önleyici eylemler için politika ve stratejilerin saptanması ve temel ilkelerin belirlenmesi
6.2.1	İklim değişikliği, çevre kirlenmesi, doğal varlıklar, su kaynakları ve yenilenebilir enerjiler konularında toplumsal-siyasal bilincin geliştirilmesi ve eğitimin yaygınlaştırılması
6.3.1	İklim değişikliğinin kentler üzerindeki etkilerinin uzun vadeli planlarda dikkate alınması
6.4.1	Kalkınma planları kapsamında konuya ilişkin bütünsel politikaların geliştirilmesi
6.4.2	Sürdürülebilir yerleşim politikalarına yönelik alt yapının oluşturulması
6.4.3	Sektörel ve parçacı planlarının (OSB, Toplu Konut, Turizm Planları, Kentsel Dönüşüm vb.) bütünsel plan kararları çerçevesinde ele alınması
6.5.1	Mevzuattaki boşlukların ve çatışan maddelerin ele alınarak bütüncül biçimde düzenlenmesi
6.5.2	Kurumlar arası eşgüdüm ve uyumun sağlanması
6.6.1	Her yerleşimde çevre, doğal varlıklar, hava kirliliği, doğal enerji kullanım potansiyeli, atıklar vb konularda, varsa mevcut bilgilerin buluşturulması, eksik olan verilerin uzmanlarca belirlenecek belli bir standart içinde toplanarak bir veri tabanı oluşturulması
6.7.1	Teknoloji araştırma ve gelişme (AR-GE) çalışmalarının teşviki
6.8.1	Çevreye yönelik suçlarda yargı sürecinin hızlandırılması ve caydırıcı cezai yaptırımlarla ilgili çalışmaların yapılması
6.9.1	Su kaynaklarının verimli kullanımına ve yönetimine yönelik önlemlerin alınması
6.10.1	Tarım topraklarının amaç dışı kullanımının önlenmesi
6.11.1	Ülke Mekânsal Politikasının ve Stratejilerinin belirlenmesi
6.12.1	Plan kademeleri arasındaki eşgüdümün ve sürekliliğin sağlanması
6.12.2	Planlama süreci içerisindeki kurumların yetkilerinin net biçimde tanımlanması ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması
6.13.1	Çevre duyarlı planların yapılması ve uygulanması, mikro klima ve yerel ekosistemle uyumlu kent makro formlarının belirlenmesi, Doğal limitlerin kent planlamada sınır değer olarak yer alması
6.14.1	Sürdürülebilir ve bütünsel bölge ve yerleşme planlarının hazırlanması
6.15.1	Çevre düzeni planının kaldırılarak, fiziksel mekâna ait ilke ve stratejilerinin belirlenmesi
6.16.1	Peyzaj Planlamanın mekânsal planlama sürecine katılımı
6.17.1	Çevre duyarlı ve yenilenebilir enerji kullanımını içeren mekânsal stratejilerin belirlenmesi
6.17.2	Enerji verimli, iklim-çevre duyarlı ve üretken yeni bir kent ve kırsal planı modelinin geliştirilmesi ve uygulanması (Sürdürülebilir Yerleşmeler Planı)
6.17.3	Örnek uygulamaların yaygınlaştırılması
6.18.1	Su kaynaklarının kullanım verimliliğinin artırılması
6.19.1	Yerel iklime uygun planlama yapılması
6.19.2	Yerleşmelerde ısı adası oluşumunun denetim altına alınması
6.20.1	Binalardan kaynaklanan sera gazı salımlarının azaltılması
6.21.1	Karbon Ticaretinin yasal çerçevesinin ve düzenleyici kurumlarının oluşturulması
6.21.2	Karbon Ticaretinin (sera gazının azaltılmasıyla kazanılan miktarın) yerel yönetimler ve sera gazı azaltımın katkıda bulunanlar lehine yeni bir finansal araç olarak tanımlanması

6.22.1	Kıyıların iklim değişikliğinden kaynaklanan risklere göre yeniden planlanması ve yönetimi
6.22.2	Kıyılarımızda iklim değişikliği kapsamında risk haritalarının yapılması
6.23.1	Potansiyel su kaynaklarının araştırılması
6.23.2	Yerleşmelerde su potansiyelinin artırılması ve planlamada su kaynakları potansiyelinin eşik değer olarak dikkate alınması
6.24.1	Kentsel altyapı çalışmalarında küresel iklim değişikliği göz önünde tutularak kentlerde altyapı kapasitesinin artırılması
6.25.1	Kentlerde / yerleşmelerde enerji kullanım ve verimliliği için plan yapılması
6.25.2	Kentin/ yerleşmenin enerjisi tüketen değil, aynı zamanda üreten bir sisteme dönüştürülmesinin ele alınması
6.26.1	Güneş Enerjisinin değerinin anlaşılması için program ve etkinliklerinin yapılması
6.26.2	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji üretim kullanımının desteklenmesi için yasa ve standartların yenilenmesi (ulusal ve uluslar arası fonlardan ve kuruluşlardan yararlanılması)
6.27.1	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji sistemleri eksikliğini giderilmesi, yeni teknolojilerden faydalanılması
6.28.1	Kentlerde/ yerleşmelerde doğal enerjilerin örgütlenmesine ve yönlendirilmesine yönelik mevzuatın oluşturulması
6.29.1	Yerleşim alanlarının güneş enerjisini etkin kullanabilmesinin sağlanması
6.30.1	Kendi enerjisini doğal enerjiden üreterek yararlanabilecek yöresel ve ekolojik mimariye/ yapılaşmaya geçiş - Güneş Mimarlığı
6.31.1	Binalarda enerjinin etkin kullanılmasının teşvik edilmesi
6.31.2	Mevcut yapı stokunun iyileştirilmesinin sağlanması
6.32.1	Yerleşmelerin planlanmasında enerji etkin gelişme formu ve strüktürü geliştirilmesi ve yenilenebilir enerji kullanımını desteklemek
6.33.1	Çevre duyarlı kent ulaşım politikalarının ve planlarının oluşturulması
6.34.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerjili ulaşım sistemlerinin teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması
6.35.1	Toplu taşımanın yaygınlaştırılması
6.35.2	Araç filosunun yenilenmesi
6.35.3	Egzoz gazı ölçümlerinin düzenli olarak yaptırılması
6.36.1	Alternatif temiz enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması
6.36.2	Merkezi ısıtma sistemlerinin yaygınlaştırılması
6.36.3	Temiz hava planları oluşturulması ve güncellenmesi
6.36.4	Yeşil alanların artırılması
6.36.5	Sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi
6.36.6	Kentsel yerleşim alanlarında kalan sanayilerin planlara uygun alanlara taşınmalarının sağlanması
6.37.1	Yakıt kalitesi standartlarının yükseltilmesi
6.37.2	Kalitesiz yakıt kullanımının engellenmesi
6.38.1	Tarım topraklarının korunması ve etkin kullanımı
6.38.2	Kent ve çevresindeki toprakların kirlenmesi sorunu

6.38.3	Erozyon ve toprak kaybı
6.39.1	“Yerleşme Yeşil Bütçesi”nde denge oluşturulması”
6.39.2	“Yeşil Ağ” oluşturulması
6.40.1	Kentsel açık ve yeşil alan planlamasının imar mevzuatına eklenmesi ve bitki materyali seçiminin disiplin altına alınması
6.41.1	Kent ekosisteminde biyolojik çeşitliliğin korunması, rekreasyonel potansiyel yaratılması ve karbon yutak alanlarının oluşturulması
6.41.2	İlgili yönetmelik ve şartnamelerde gerekli değişikliklerin yapılması
6.42.1	Doğal varlıkların kesin koruma altına alınması
6.43.1	Doğal çevrenin “miras değeri” de dikkate alınarak doğal varlıkların yeniden tanımlanması
6.44.1	Doğal varlık envanterinin mekânsal planlamaya katılımının sağlanması
6.45.1	Peyzaj planlama ve yönetimi konusunda yetkili kurumsal yapı ve mevzuatın oluşturulması
6.46.1	Yerleşmelerde kanalizasyon sisteminin yenilenmesi, olmayan yerlerde ihtiyaca yönelik olarak yapılması ve atık su arıtma sistemlerinin işletilmesi, yağmur suyu toplama sistemlerinin ayrılması, deponi alanlarında kirletici etkenlerin yeraltı sularına karışmasının engellenmesi
6.47.1	Yerel ve bölgesel katı atık yönetimlerinin oluşturulması
6.48.1	Su, atık su ve katı atık yönetiminde kamu denetiminin artırılması
6.49.1	Evsel katı atık bertaraf tesisleri ve hafriyat ve moloz toplama ve bertaraf yöntemlerinin ve yer seçimlerinin çevre kirliliğine ve kaynak kaybına yol açmayacak biçimde belirlenmesi
6.49.2	Hafriyat ve moloz toplama sistemlerinin yeterli hale getirilmesi
6.50.1	Depolama alanlarında ilgili yönetmelik standartlarının uygulanması
6.51.1	Atığın yerinde azaltılması

Eylemler ve Göstergeler

6.1.1.1 “İklim Değişikliği Yasasının” Çıkarılması ve Uyum ve Önleme Stratejilerinin Belirlenmesi

Gösterge: İklim Değişikliği Yasasının yürürlüğe girmesi

6.2.1.1 Okul Öncesinden Başlayarak Tüm Eğitim Kademelerinde, Örgün ve Yaygın Eğitim Araçlarıyla Farkındalık ve Bilinç Kazandırılması

Gösterge: Çevre duyarlılığı eğitimi verilen okulların ve bu konulara ayrılan saat ve bütçenin yüzdesi

6.2.1.2 Mesleki Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Yürütülmesi

Gösterge: Çevre konularında eğitim veren kurum ve STK'ların sayısı ve eğitilen insan sayısı

6.2.1.3 Basın Yayın Kuruluşlarının Özellikle Görsel Medyanın Kullanılması

Gösterge: Çevre programlarının günlük dağılım yüzdesi

Gösterge: Yazılı basında, çevre konularının işleme yüzdesi ve önem derecesi

Gösterge:Kamu kurumlarınca verilen çevre reklamlarının sayısı

6.3.1.1 9. Kalkınma Planındaki %90 Kentleşme Kestiriminin Sürdürülebilirlik Hedefi Doğrultusunda İklim Göçleri de Dikkate Alınarak Gözden Geçirilmesi

Gösterge: 9. Kalkınma Planı Hedeflerinin yıllık planlarda revize edilmesi

6.4.1.1 Ulusal Çevre Politikasının ve Önceliklerinin Belirlenmesi, Yeni Bir “Çevre Şûrasının” Toplanarak Sonuçlarının Politika ve Uygulamalara Yansıtılması

Gösterge:Çevre Şûrası'nın düzenlenmesi ve sonuçlarının politikalara yansıtılması

6.4.2.1 Kentleşme Şûra Sonuçlarının Yeni Bir “Sürdürülebilir Yerleşme Yasası” İle Politika ve Uygulamalara Yansıtılması

Gösterge: “Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nın” yürürlüğe girmesi

6.4.3.1 Sektörel Planların “Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası” Bağlamında Ele Alınarak Parçacı Yaklaşımlara Son Verilmesi

Gösterge: “Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nın” yürürlüğe girmesi

6.4.3.2 Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ve Çevresel Etki Değerlendirme Süreçlerinin Bu Yasal Düzenlemeyle İlişkilendirilmesi

Gösterge: “Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği”nin yürürlüğe girmesi

Gösterge: SÇD uygulanan planların yüzdesi

6.5.1.1 Mevzuat Karmaşasının Yeni ‘Sürdürülebilir Yerleşimler Yasasında’ Bütünleştirilmesi

Gösterge: “Ulusal Mekânsal Planlama Politikası” çerçevesinde hazırlanacak Sürdürülebilir Yerleşimler Yasasında yetkilerin düzenlenmesi

6.5.2.1 Denetim İzleme Ve Geri Bildirimi Koordine Edecek Bir Merkezin Oluşturulması (Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi)

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi'nin kurulması

6.6.1.1 Toplanan Verilerin “Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankası”nda Toplanması ve Paylaşılması

Gösterge: Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankasının faaliyete geçmesi

6.6.1.2 Kurumların Veri Toplama İlke ve Normlarının Belirlenmesi ve Buna Uyulmasının Sağlanması

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi

6.7.1.1 Her Kentte Planlamaya Veri Teşkil Edecek Çevre, Doğal Varlıklar, Hava Kirliliği, Atıklar, Yenilenebilir Enerji Kullanımı ve Teknolojilerinin Geliştirilmesi Amacı İle Bilimsel Araştırma Geliştirme Merkezinin Kurulması

Gösterge: AR-GE Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi

6.8.1.1 Cezai Yaptırımların Artırılması ve Uygulamaya Yönelik Alt Yapının Güçlendirilmesi

Gösterge: Cezai yaptırımı sağlayacak maddelerim mevzuatta yer alması

6.9.1.1 Çerçeve Su Yasasının Çıkarılması

Gösterge: Su Yasasının uygulamaya konulması

6.10.1.1 Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasında Tarım Topraklarının Korumasının Ele Alınması

Gösterge: Sürdürülebilir yerleşmeler yasının yürürlüğe girmesi

6.11.1.1 Ülke Mekânsal Strateji Planının Yapılması

Gösterge: Ülke mekânsal strateji planının hazırlanması

6.12.1.1 Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasıyla Plan Kademeleri Arasında Eşgüdümün Sağlanması

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nda plan hiyerarşisine uygunluğu sağlayacak bir maddenin yer alması

6.12.2.1 Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasıyla Kurumlar Arasında Eşgüdümün Sağlanması

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nda kurumlar arası koordinasyonu temin edecek maddelerin ve araçların yer alması

6.13.1.1 Çevreye duyarlı Planlama Araçları ve Yöntemlerinin Geliştirilmesi ve Kullanılması, Bu Bağlamda Yutak Alanların Korunması ve Geliştirilmesi

Gösterge: Geliştirilen ve planlarda kullanılan araç/yöntem sayısı

6.13.1.2 Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası ile Uyumlu Olarak, Plan ve Programlara, Düzenlemeyi Yapan Kurum Tarafından, Stratejik Çevresel Değerlendirmesinin Uygulanması

Gösterge: Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesi

6.13.1.3 Yerelde Halkın ve Kuruluşların Görüşlerinin Alınması

Gösterge: Yapılan toplantı ve katılımı sağlanan kişi ve/veya kurum sayısı

6.13.1.4 Bütünleşik Bir Su ve Kent Planlamasının Yapılması

Gösterge: Kullanım kararının talep edeceği su miktarının su bütçesinde karşılığının olması

6.13.1.5 Belediye Düzeyinde Yerleşmelerin Yıllık Su Bütçelerinin Kuraklık ve Bolluk Dönemi İçin Hazırlanması

Gösterge: Kentin Nazım İmar Planı ölçeğindeki kentsel işlevler, nüfus ve yoğunluk kararları temel alınarak belediyenin potansiyel su bütçesinin kullanım gruplarına göre paylaşılması ve bunun izlenmesi

6.14.1.1 Havzaların Sürdürülebilirlik Açısından Yeniden Değerlendirilmesi ve Yerleşme Ve Bölge Planları ile İlişkilendirilmesi, Su Havzaları da Dikkate Alınarak, Bölge Stratejilerin ve Plan Sınırlarının Belirlenmesi (DSİ havza sınırları ile gerekli durumlarda NUTS)

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası çerçevesinde bölge ve yerleşim ölçeğinde yapılan çalışma sayısı

6.14.1.2 Sürdürülebilir Bölge ve Yerleşmeler Planlarının Yapılması ve Uygulanması

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası çerçevesinde yapılan plan sayısı

6.15.1.1 Sürdürülebilir Bölgesel ve Yerel Gelişme Stratejilerinin Belirlenmesi ve İlgili Planların Buna Uyumlu Yapılması

Gösterge: Strateji belgesinin oluşturulması

6.16.1.1 Peyzaj Mimarlığı Uygulamalarının, Ülke Plan Kademelerinin ve Uygulama Hükümlerinin Bulunduğu Mevzuatta Yer Alması

İlgili yönetmelik ve şartnamelerde gerekli değişikliklerin yapılması:

Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması

Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması

Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Şartnamesinde gerekli düzenlemelerin yapılması

İlgili mevzuatta "Açık-Yeşil Alan Sistemi" kavramına yer verilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması

Gösterge: Gerçekleşen mevzuat değişiklikleri

6.17.1.1 Belirlenen Stratejilerin Kentlerde Sürdürülebilir Yerleşim Planlarına Yansıtılması

Çevre duyarlı olacak ve yenilenebilir enerji kullanımını içerecek biçimde tanımlanacak olan mekânsal stratejilerin Sürdürülebilir Yerleşim Planlarına nasıl yansıtılacağına ilişkin bir uygulama araştırma faaliyeti olan bu eylemin, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından sorumluluğu üstlenilecek olup, ÇOB, ETKB, STK ve üniversitelerin de desteği alınması öngörülmektedir.

Gösterge: Orta vadede gerçekleşmesi öngörülen bu eylemin bütçesi Bakanlık tarafından karşılanacak olup, yapılan sürdürülebilir kent planı sayısı, bu faaliyetin göstergesidir.

6.17.2.1 Yerleşmelerde Yenilebilir Enerji Üretimi ve Uygulama Yönetmeliğinin Hazırlanması

Yerleşmelerde yenilebilir enerjinin üretimi ve kullanımına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacı ile gerçekleştirilecek olan bu faaliyet, BİB, ETKB tarafından sorumluluğu üstlenilecek ve yerel yönetimler ile işbirliği içinde yürütülecek olan bir mevzuat düzenlemesi eylemidir.

Gösterge: Kısa vadede ve ilgili bakanlıkların bütçelerinden yararlanılarak hazırlanacak olan mevzuata yönelik eylemin göstergesi, mevzuatın çıkarılması ve uygulamaya geçirilmesidir.

6.17.2.2 Kentlerde Güneş Planlaması Yönetmeliği Hazırlanması

En önemli yenilenebilir enerji kaynağı olan ve ülkemizde kullanma potansiyeli çok yüksek olan güneş enerjisinin, öncelikle enerjinin en çok kullanıldığı kentler olmak üzere her büyüklükteki yerleşme için faydalanılabilir bir temiz ve yenilebilir enerji kaynağı haline getirilmesinin sağlanması için gerçekleştirilecek olan Kentlerde Güneş Planlaması Yönetmeliği, yerleşmelerin güneşe odaklı olarak planlanmasını sağlayacak olan bir mevzuat düzenlemesi faaliyetidir.

Gösterge: Sorumluluğu BİB, ETKB ve Üniversiteler tarafından üstlenilmek ve ÇOB ve STK'lar ile işbirliği içinde yürütülmesi gerek faaliyetin, kısa vadede gerçekleştirilmesi gerektiği ve göstergesinin de mevzuatın çıkarılması ve uygulamaya geçirilmesi olduğu değerlendirilmektedir.

6.17.3.1 Doğal Enerjili ve Akıllı Örnek Toplu Konut Projeleri ile Mahalle Uygulamalarının Yapılması

Yerleşmelerde enerji planlaması yapılması kapsamında ele alınan bu faaliyetin, toplu konut projeleri ve mahalle ölçeğinde ele alınarak değerlendirilmesinin yapılacağı bu eylem, uygulama ve araştırma faaliyeti olup, sorumluluğunun yerel yönetimler ve TOKİ tarafından üstlenilmesinde fayda görülmektedir.

Gösterge: Sürekli gerçekleşmesi gereken ve BİB, ETKB tarafından da desteklenmesi gereken bu eylemin göstergesi, yapılan uygulama sayısıdır.

6.17.3.2 Doğal Enerjili ve Akıllı Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yapılması

Yerleşmelerde enerji planlaması yapılması kapsamında bir proje ve/veya kentsel ve kırsal düzenlemeler/yatırımlar çerçevesinde gerçekleştirilecek olan bu faaliyetin yerel yönetimler tarafından üstlenilmesi gerekmekte, BİB ve ETKB'nin da yardımcı kuruluş olarak destek vermesi öngörülmektedir.

Gösterge: Sürekli olarak gerçekleşmesi gereken bu eylemin göstergesi yapılan uygulama sayısıdır.

6.18.1.1 Bütünleşik Havza Planlaması Yapılarak Su Kullanım Verimliliğinin Artırılması

Gösterge: Yapılan bütünleşik havza planı sayısı

6.18.1.2 Her Aşamada, Suyun Yeniden Kullanımının Sağlanması

Gösterge: Arıtılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı

Gösterge: Kişi başına geri kazanılan su oranı

6.18.1.3 Su Kullanım Verimliliğinin Artırılması Amacıyla Yeni Araçların Geliştirilmesi

Gösterge: Kişi başına tüketilen su miktarındaki azalma oranı

Gösterge: Kademeli fiyatlandırmada su tasarrufu teşviki: ayda 30 m³ evsel su tüketim fiyatının 12 m³ evsel su tüketim fiyatına oranı (bu oran 3'ten az olmamalı)

6.18.1.4 Atık Suyun Kentsel Yeşil Alanlarda Etkin Kullanımı

Gösterge: Arıtılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı

Gösterge: Sulamada kullanılan atık su miktarı (m³)

6.18.1.5 Yerleşmelerde ve Binalarda Yağmur Suyunun Biriktirilmesi ve Değerlendirilmesi (uygun teknolojilerin geliştirilmesi)

Gösterge: Yıllık yağış ile elde edilen yağmur suyunun depolanma (sarnıçlarda) miktarının toplam kentsel su kaynakları içindeki oranı ve bunun kullanım oranı (terminal, stadyum vb.)

yapılarda çatı alanlarında toplanan suyun temizlik ve sulama suyu olarak kullanımı)/ bu amaçla projelendirilen ve ruhsatlandırılan yapı sayısının yapı stokuna oranı

6.18.1.6 Planlama-Su Tüketim İlişkisinin Her Ölçekteki Planlamada Öncelikle Göz Önüne Alınması ve Özellikle Üst Ölçek Planlama (Mekânsal Gelişme) Stratejilerinde Nüfusun Su Kaynaklarıyla Dengeli Dağılımı İlkesinin Benimsenmesi

Bu kararlar doğrultusunda su kısıtı olan havzalarda nüfus büyümesinin öngörülmemesi/ kısıtlanması

Gösterge: İlgili mevzuatlarda değişiklik yapılması

6.19.1.1 “Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası” Düzenlemelerinde Rio, Johannesburg, Kyoto Uluslararası Sözleşmelerine Uygun Olarak Stratejilere Yer Verilmesi

Gösterge: Sürdürülebilir yerleşmeler yasaasının ve stratejilerin belirlenmesi

6.19.1.2 Yapılara “Güneşlenme Performans Standardı” Getirilmesi

Gösterge: Standardın yürürlüğe girmesi

6.19.1.3 Yerel İklim Uygun Mimarının ve Yapı Malzemesinin Teşvik Edilmesi

Gösterge: Ruhsata başvuran yapı oranı

6.19.1.4 Her Yerleşme İçin Sağlıklı İklim Verisi Bulunması ve Paylaşılması

Gösterge: Ülke çapında iklim verilerini daha iyi temsil edebilecek sayıda istasyon kurulması ve iklim verisinin toplanması

6.19.1.5 Yerleşmelerin İklim Haritalarının Hazırlanması ve Güncel Tutulması

Gösterge: İklim haritasına sahip yerleşme oranı/sayısı

6.19.2.1 Yerel Meteorolojik Koşullara Uygun Yapılaşma ile Yerleşme İçinde Hava Akımının Sağlanması

Gösterge: İklimlendirme (ısıtma-soğutma) için kişi başına tüketilen enerji miktarındaki azalma ve hava kalitesindeki iyileşme

6.19.2.2 Yerleşme İçi Yeşil Alanların Dengeli Dağılımı, Korunması, Arttırılması

Gösterge: Mahalle bazında kişi başına düşen yeşil alan miktarı

6.20.1.1 Yayınlanmış Olan Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğinin Etkin Uygulanması (5 Aralık 2008 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir)

Yürürlükte olan Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğinin ülkenin her yerinde etkin olarak uygulanmasının sağlanmasını amaçlayan bu faaliyet, bir uygulama araştırma ve proje eylemi olup, Yönetmeliğin aksayan, anlaşılmayan veya eksik kalan kısımlarının revizyonunu da içermektedir.

Gösterge: Sorumluluğu BİB tarafından yürütülecek olan bu eylemin gerçekleşmesinde ETKB, yerel yönetimler ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından orta vadede desteklenmesi ve finansmanının da ilgili kurum ve kuruluşların yatırım bütçesinden ve Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)’ndan sağlanması öngörülmektedir. Anılan eylemin göstergesi sera gazları azaltım oranıdır.

6.20.1.2 Mevcut Yapı Stoğunun Enerji Verimliliğinin ve Sera Gazı Salım Oranlarının Azaltılması İçin Hazırlanan Programın Uygulanması (AB- 2008 Ulusal Programı/ Enerji Faslı - BİB Programı)

AB-2008 Ulusal Programı çerçevesinde mevcut yapı stokunda enerji verimliliğinin artırılması ve binalardan kaynaklanan sera gazı emisyonlarını azaltılması için Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından yürütülen programın faaliyete geçmesini içeren bu eylemde, kurumsal

yapılanmaya, uygulama ve araştırmaların yapılmasına ve projelerin üretilmesine ihtiyaç vardır.

Gösterge: ETKB ve ÇOB'un da yardımcı kuruluşlar olarak yer alması gerektiği değerlendirilen eylemin göstergesi, bina kaynaklı emisyonlarda sağlanan azaltım oranı olup, finansmanının ilgili kurum ve kuruluşların yatırım bütçelerinden ve Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)'ndan karşılanması öngörülmektedir.

6.21.1.1 Uluslararası Karbon Ticareti Sistemine Entegre Olmak İçin Gerekli Düzenlemelerin, Yetkilendirmelerin Yapılması

Uluslararası Karbon Ticareti Sistemine entegre olmak ve sera gazı salınım oranlarını tüm ülke içinde azaltmak için gerçekleştirilmesi gereken bu faaliyet, bir mevzuat düzenlemesini ve yeni bir kurumsal yapılanmayı gerektirmektedir.

Gösterge: SPK ve ÇOB tarafından sorumluluğu üstlenilecek ve BİB, STB, ETKB, UB ve Hazine Müsteşarlığının da desteği ile orta vadede gerçekleştirilmesi öngörülen bu faaliyetin göstergesi Karbon Ticareti Yasal Çerçevesinin yürürlüğe girmesi olup, finansmanının ilgili kurum ve kuruluşların yatırım bütçelerinden karşılanması öngörülmektedir.

6.21.2.1 Yerel Yönetimlerin Karbon Düzeylerinin Belirlenmesi ve Kentsel Dönüşüm vb. Enerji Verimli Yapılaşma Uygulamalarıyla Kazanılacak CO2 Miktarının Ticaretinin Yapılabilmesi

Bu faaliyet; küresel ölçekte sera gazı salımına neden olan faaliyetlerin denetim altında tutularak, sera gazı salımının azaltılmasının sağlanması için gerekli olan altyapının hazırlanmasında yerel yönetimlerin karbon düzeylerinin belirlenmesi ve sera gazı azaltımına katkıda bulunacak kentsel dönüşüm, enerji verimli planlama ve yapılaşma gibi uygulamaların gerçekleştirilmesi ve bu sayede kazanılacak CO2 miktarının ticaretinin yapılabilmesine ilişkin bir eylemdir.

Kurumsal yapılanmayı da içinde barındıracak olan bu eylemin SPK, ÇOB ve yerel yönetimler tarafından sorumluluğunun üstlenilmesi ve BİB, İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Hazine Müsteşarlığı tarafından da desteklenmesi öngörülmektedir.

Gösterge: Uzun vadede tamamlanacak olan bu faaliyetin göstergesi yapılacak CO2 ticaretinin miktarı olup, finansmanının ilgili kurum ve kuruluşların yatırım bütçelerinden karşılanması öngörülmektedir.

6.22.1.1 Risk Haritalarının Yapımı ve Bu Doğrultuda Kıyılarda Yüksek Risklerde Üstyapı ve Altyapıların Güçlendirilmesi

Gösterge: Yapılan risk haritaları ve il bazında uygulama sayısı

6.22.2.1 Kıyıların, Bütünleşik Kıyı Yönetimi Kapsamında Doğal ve Kültürel Değerler İle Doğal Eşikler ve İklim Riskleri de Dikkate Alınarak Gelişme Eğiliminin Belirlenmesi, Nüfus ve Ekonomik Etkinlik Planlamasının Bu Yönde Yapılması

Gösterge: Yapılan bütünleşik kıyı yönetimi uygulaması sayısı

6.23.1.1 Statik Su Rezervlerinin ve Fosil Su Olanaklarının Araştırılması

Gösterge:Yeni su rezervlerinin miktarı - İncelenen alan sayısının potansiyel alan sayısına oranı

6.23.2.1 Yeraltı ve Yerüstü Barajlarının Yapılarak Kentlerin Su Olanaklarının Artırılması

Gösterge: Su depolama yapılarının kapasite artış oranı

6.23.2.2 Doğal Drenaj Paterninin Haritalandırılması ve Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Bir Parçası Olarak Değerlendirilmesi

Yüzey sularının drenajını sağlayan arazi rölyefi, dere yatakları, vadiler ve eğimli alanları birbirine bağlayarak bir ağ oluşturmaktadır. Bu alanların yapılaşmadan korunması, bir yandan kentsel alanlarda taşkınların önlenmesine, diğer yandan da doğal-yarı doğal nitelikli yaşam ortamlarının korunmasına hizmet edecektir. Bu doğal jeomorfolojik yapının belirlenerek haritalanması ve açık-yeşil alan sisteminin temelini oluşturması sağlanmalıdır.

Gösterge: Kentlerde vadi ve dere yataklarının yapılaşma dışında tutulma oranı

6.23.2.3 Doğal Kaynak Taşıma Kapasitelerinin Dikkate Alınması ve Havzalar Arası Su Transferine İzin Verilmemesi

Gösterge: Havza dışı su kaynaklarından gelen su miktarının tüm su kaynağı içindeki oranı

6.23.2.4 Yerleşimlerde “Bütünleşik Su Yönetimi ve Planlamasının Yapılması”

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasının Yürürlüğe girmesi

6.24.1.1 Bütünleşik Altyapı Planlaması

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasının Yürürlüğe girmesi

6.24.1.2 Gri Su Sisteminin Yeni Gelişen Konut Alanları İçin Zorunlu Olarak Getirilmesi ve Teşvik Edilmesi

Mutfak ve banyoda lavabolarda kullanılan suyun ayrı olarak toplanıp, artırılarak, bahçe sulama vb kullanımlar için biriktirilmesi, bunun için gereken tesisatın yapılması özellikle yeni gelişen alanlarda daha kolaylıkla uygulanabilecektir.

Gösterge: Arıtılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı

6.24.1.3 Mevcut Şebekelerdeki Kayıpların Azaltılması

Gösterge: Kaynaktan verilen su ile faturalandırılan su arasındaki azaltılan fark

Gösterge: Güncel teknolojilerle su dağıtım sisteminin şebekesinin denetlendiği belediye oranı

6.25.1.1 Her Kent / Yerleşme İçin Enerji Araştırmaları ve Planlarının Yapılması (enerji ihtiyaçlarına ve tüketimine yönelik enerji bütçesi projeksiyonlarının yapılması, yerel sera gazı envanterlerinin hazırlanması ve sera gazı salınım oranlarının azaltılmasına yönelik eylem planlarının yapılması)

Yerleşmelerde enerji planı yapılabilmesi için; her yerleşme için enerji araştırmaları ve planlarının yapılması (enerji ihtiyaçlarına ve tüketimine yönelik enerji bütçesi projeksiyonlarının yapılması, yerel sera gazı envanterlerinin hazırlanması ve sera gazı salınım oranlarının azaltılmasına yönelik eylem planlarının yapılması) gerekmektedir. Söz konusu faaliyet, uygulama ve araştırma faaliyeti olup, bu faaliyetin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) tarafından sorumluluğunun üstlenilmesi, yere yönetimlerin ve valiliklerin de izlenecek yöntem ve yürütülecek iş ve işlemlerde ETKB ile koordineli olarak işbirliği içinde bulunulmasında fayda görülmektedir.

Gösterge: Genel ve Yerel Yönetim Bütçelerinden faydalanılarak orta vadede ve 7 yıllık bir süreç içinde gerçekleştirilmesi öngörülen bu faaliyetin işlerliği ve etkinliğinin, her yerleşme için yapılan enerji araştırma sayısı ve yapılan enerji temelli yerleşme planı sayısı ile ölçülebilmemesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

6.25.2.1 Kent/Yerleşmenin ve Çevresindeki Yenilenebilir Enerji Potansiyellerinin Tespit Edilmesi

Yerleşmenin enerjyi tüketen değil, aynı zamanda üreten bir sisteme dönüştürülmesinin

ele alınması için bir eylem olarak öngörülen kent ve çevresindeki yenilenebilir enerji potansiyellerinin tespit edilmesi faaliyeti, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından sorumluluğunun üstlenilmesi öngörülen uygulama ve araştırma faaliyetidir.

Gösterge: Anılan faaliyetin; her yerleşmede tespit edilen yenilenebilir enerji potansiyelleri ve bu enerji potansiyellerinin kullanılabilirliğindeki artış oranı ile ölçümünün yapılacağı değerlendirilmektedir.

6.26.1.1 2010 Yılı'nın "Türkiye Güneş Yılı" İlan Edilmesi

Güneş enerjisinin değerinin anlaşılması için yapılması gereken program ve faaliyetlerden olan 2010 yılının "Türkiye Güneş Yılı" ilan edilmesi faaliyeti, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından sorumluluğu üstlenilecek ancak, Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB), Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (BİB), yerel yönetimler, üniversiteler sivil toplum örgütleri ile sıkı bir işbirliği içinde kısa vadede hatta acil olarak yürütülmesi gereken bir faaliyettir.

Gösterge: Uygulama ve araştırma faaliyeti kapsamında yürütülecek olan faaliyetin göstergesi 2010 yılı Türkiye Güneş Yılı İlan Edilmesi olup, maliyetinin ilgili Bakanlığın yatırım bütçesinden karşılanması gerektiği değerlendirilmektedir.

6.26.2.1 Yenilenebilir Enerjiler İçin TSE Standartlarının Belirlenmesi

Yenilenebilir enerjiler için TSE standartlarının belirlenmesi faaliyeti, mevzuat düzenlenmesine dair bir faaliyet olup, TSE sorumluluğunda ve ilgili bakanlık ve üniversiteler işbirliği içinde kısa vadede hatta acilen yürütülmesi gereken bir faaliyettir.

Gösterge: Standartların yürürlüğe girmesi ile ölçülebilirliği sağlanan bu faaliyetin hemen gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

6.26.2.2 Yenilenebilir Enerji Kullanımının İlgili Mevzuatlarda Yerini Alması

Yerleşmelerde doğal enerjinin üretim ve kullanımının desteklenmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen; yenilenebilir enerji üretim ve kullanımının ilgili mevzuatlarda ilgili mevzuatlarda yerini alması faaliyeti, bir mevzuat düzenlemesi faaliyeti olup, ilgili tüm kurum ve kuruluşların ortalaşa yapacakları toplantılar neticesinde kısa vadede ve 3 yıl içinde yapılması gereken bir faaliyettir.

Gösterge: Anılan faaliyetin gerçekleşip gerçekleşmediğine dair gösterge, mevzuatların öngörülen sorun ve strateji kapsamında yenilenmesi ve yürürlüğe girmesidir.

6.26.2.3 Yenilenebilir Enerji Kullanımının Yaygınlaştırılması, Destek ve Teşvikler İçin Bir Fon Kurulması

Yerleşmelerde doğal enerjinin üretim ve kullanımının desteklenmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen diğer faaliyet; yenilenebilir enerjinin kullanımının yaygınlaştırılması, destek ve teşvikler için bir fon kurulmasıdır.

Gösterge: Söz konusu faaliyet; mevzuat düzenlemesi kapsamında kalan ve kısa vadede ve 3 yıl içinde gerçekleşmesi öngörülen, DPT, Maliye Bakanlığı, ETKB/EVKK tarafından sorumluluğu yüklenen ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliğine gereksinim duyulan bir faaliyet olup, bütçeden kaynak ayrılması ve fonun yürürlüğe girmesi, faaliyetin hayata geçtiğine dair bir göstergedir.

6.26.2.4 Yenilenebilir Enerjiler İçin KW Başına Bireysel Teşviklerin Çıkarılması

Yerleşmelerde doğal enerjinin üretim ve kullanımının desteklenmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen son faaliyet; yenilenebilir enerjiler için Kw başına bireysel teşviklerin çıkarılması faaliyetidir.

Gösterge: Söz konusu faaliyetin gerçekleşebilmesi için mevzuat düzenlemesine ihtiyaç olup, ETKB, BİB ve EVKK tarafından sorumluluğunun üstlenilmesi gereken ve ilgili Bakanlıklar ile işbirliği içinde yürütülmesi gerekmektedir. Kısa vadede ve 3 yıl içinde gerçekleştirilmesi gereken bu faaliyetin göstergesi, bireysel teşvikten yararlanan birey sayısıdır.

6.26.2.5 Uygun Teknoloji Geliştirmede Sanayinin ve AR-GE Çalışmalarının Desteklenmesi

Yerleşmelerde doğal enerjinin üretim ve kullanımının desteklenmesi için gerçekleştirilmesinin sağlanması amacıyla öngörülen son faaliyet, Uygun teknoloji geliştirmede sanayinin ve AR-GE çalışmalarının desteklenmesi faaliyetidir.

Araştırma ve Geliştirme faaliyeti olan bu eylemin TÜBİTAK ve STB tarafından sorumluluğunun üstlenilmesi ve ilgili kurumlar tarafından desteklenmesi öngörülmekte olup, finansmanının yatırım bütçesinden karşılanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Gösterge: Söz konusu faaliyetin göstergesi geliştirilen ve halkın kullanımına sunulan yeni teknoloji sayısıdır.

6.27.1.1 Kentlerde / Yerleşmelerde Doğal Enerji (güneş, rüzgar, biyoenerji, çöp enerjisi, su ve jeotermal) Sistemleri, Santrallerinin Kurulması ve Kojenerasyon Sistemlerinden Yararlanılması

Yerleşmelerde doğal enerji sistemlerinin eksikliğinin giderilmesi ve yeni teknolojilerden faydalanılması için gerçekleştirilmesi gereken faaliyet; kentlerde doğal enerji (güneş, rüzgâr, biyo enerji, çöp enerjisi, su ve jeotermal) sistemleri, santrallerinin kurulması ve kojenerasyon sistemlerinden yararlanmasıdır.

Söz konusu faaliyetin gerçekleştirilmesi için kurumsal düzenlemeye ve araştırma ve uygulamaya ilişkin çalışmaların Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından, BİB, ETKB ve yerel yönetim işbirliği içinde sürekli olarak ve özel ve tüzel yatırımcıların desteği ile kısa vadede ve en geç 3 yıl içinde faaliyetine başlanması gerekmektedir.

Gösterge: Anılan faaliyetin göstergesi, kurulan doğal enerjili santral sayısıdır.

6.27.1.2 Kentlerde/ Yerleşmelerde Doğal Enerjili Planlama Tasarım ve Uygulama Merkezinin Kurulması

Yerleşmelerde doğal enerji sistemlerinin eksikliğinin giderilmesi ve yeni teknolojilerden faydalanılması için gerçekleştirilmesi gereken diğer önemli faaliyet; kentlerde doğal enerjili planlama tasarım ve uygulama merkezinin kurulmasıdır. Yerel yönetimler, ETKB ve BİB tarafından sorumluluğu üstlenilmesi gereken bu faaliyet, kurumsal bir yapılanmaya gereksinim duyulmaktadır.

Gösterge: Kısa vadede ve 3 yıl içinde gerçekleşmesinde fayda görülen bu faaliyetin göstergesi, kurulan merkez sayısı ve çalışan bilim adamı sayısı/ kent içindeki faydalanma oranlarıdır.

6.27.1.3 Doğal Enerjiyle Kentlerin/Yerleşmelerde Aydınlatılması Sistemlerinin Kurulması

Yerleşmelerde doğal enerji sistemlerinin eksikliğinin giderilmesi ve yeni teknolojilerden faydalanılması için gerçekleştirilmesi gereken son faaliyet; doğal enerjiyle kentlerin aydınlatılması sistemlerinin kurulması faaliyetidir.

Gösterge: Yerel yönetimler, ETKB ve BİB tarafından kısa vadede ve 3 yıl içinde gerçekleştirilmesi öngörülen bu faaliyetin göstergesi, doğal enerjiyle aydınlanan açık mekânların büyüklüğü, miktar ve oranı olup, bu faaliyetin gerçekleşmesinde yerel yönetimlerin üzerine ciddi sorumluluklar düşmektedir.

6.28.1.1 Kentlerde/Yerleşmelerde Güneş/Doğal Enerji Kullanımı İçin Teşvik Yasası Hazırlanması

Yerleşmelerde doğal enerjilerin örgütlenmesine ve yönlendirilmesine yönelik mevzuatın oluşturulması için yerleşmelerde Güneş başta olmak üzere diğer tüm enerjiler için teşvik yasası hazırlanması gerekmektedir. Bu yasal düzenlemenin DPT, Maliye Bakanlığı,

tarafından hazırlanması gerekmekte olup, mevzuat düzenlemesi aşamasında ETKB ve BİB ile de koordinasyon içinde bulunulmasında fayda görülmektedir.

Gösterge: Kısa vadede ve 3 yıl içinde, genel bütçe ve fonlardan faydalanılarak hazırlanması öngörülen söz konusu faaliyetin göstergesi, Yerleşmelerde Güneş / Doğal Enerji Teşvik Yasasının çıkması ve yürürlüğe girmesidir.

6.28.1.2 Ulusal Güneş/Doğal Enerjili Planlama ve Tasarım Kriterlerinin Hazırlanması

Yerleşmelerde doğal enerjilerin örgütlenmesine ve yönlendirilmesine yönelik mevzuatın oluşturulması için gerçekleştirilmesi öngörülen diğer bir faaliyet olan ulusal güneş/doğal enerjili planlama ve tasarım kriterlerinin hazırlanması faaliyeti, mevzuat düzenlemesi çalışmaları kapsamında kısa vadede ve 3 yıl içinde hazırlanmasında fayda görülen ve BİB tarafından sorumluluğu üstlenilmesi gereken bir faaliyettir.

DPT, ETKB ve üniversitelerin desteği ile sorumlu kuruluşun bütçesinden faydalanılarak hazırlanacak olan yasal düzenlemenin göstergesi, ulusal güneş/doğal enerjili planlama ve tasarım kriterlerinin yürürlüğe girmesidir.

6.29.1.1 Yerleşim Alanlarının Güneşe Uygun Olarak Yer Seçiminin Yapılması ve Uygulanması

Yerleşim alanlarının güneş enerjisini etkin kullanabilmesinin sağlanması için yerleşim alanlarının güneşe uygun olarak yer seçiminin yapılması ve uygulanması gerekmektedir.

Söz konusu faaliyet BİB tarafından yürütülmesi öngörülen bir mevzuat düzenlemesi olup, ÇOB, Üniversiteler ve Şehir Plancıları Odası ile işbirliği içinde kısa vadede ve 3 yıl içinde gerçekleştirilmesi gereken ve sürekli yeniden değerlendirmeye alınması gereken bir faaliyettir.

Gösterge: Anılan faaliyetin göstergesi, güneşe uygun yer seçimi yapılan yerleşmelerin miktarıdır.

6.30.1.1 Güneş Mimarisi Uygulamalarının Yaşama Geçirilmesi (Güneşe uygun mimari tasarım oluşturma ve rehber haline getirme, PV sistemleri, çift saat sistemi, doğal ısıtma, soğutma sistemleri, güneş çatıları ve güneş duvarları, su ısıtma sistemleri vb.)

Kendi enerjisini doğal enerjiden üreterek yararlanabilecek yöresel ve ekolojik mimariye/ yapılaşmaya geçişin mümkün olabilmesi güneş mimarisi uygulamalarının yaşama geçirilmesine yönelik önerilen bu faaliyetin, yerel yönetimler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından sorumluluğu üstlenilerek, ilgili birimler ve yatırımcıların maddi desteği ile ve özel ve tüzel tüm kuruluşlar ve bireyleri de içine alacak biçimde kısa vadede ve 3 yıl içinde gerçekleştirilmesi ve sürekli olarak yenilenmesi gerekmektedir.

Gösterge: PV sistemleri, çift saat sistemi, doğal ısıtma, soğutma sistemleri, güneş çatıları ve güneş duvarları, su ısıtma sistemleri gibi konuları içine alan Güneş Mimarisi uygulamalarının yaşama geçirilmesi, güneşe uygun mimari tasarım oluşturulması, bu tasarım kriterlerinin rehber haline getirilmesidir.

6.30.1.2 Güneş Mimarisi Yasası Çıkarılması

Kendi enerjisini doğal enerjiden üreterek yararlanabilecek yöresel ve ekolojik mimariye/ yapılaşmaya geçişin mümkün olabilmesi için diğer faaliyet ise, güneş mimarisi yasası çıkarılmasıdır.

Gösterge: Söz konusu mevzuat düzenlemesinin BİB sorumluluğunda ve ETKB ve STKlar ile işbirliği içinde kısa vadede ve 3 yıl içinde, sorumlu bakanlığın genel bütçesinden yararlanılarak hazırlanması öngörülmekte olup, anılan faaliyetin göstergesi yasanın yürürlüğe girmesidir.

6.31.1.1 Enerjinin Etkin Kullanımının Sağlayıcı Teşvik Mekanizmalarının Harekete Geçirilmesi

Binalarda birim başına düşen enerji tüketim miktarı olan enerjinin etkin kullanımının sağlayıcı teşvik mekanizmalarının harekete geçirilmesi faaliyeti; mevzuat düzenlemesi faaliyeti olup, BİB, ETKB ve DPT sorumluluğunda ve EPDK ile Maliye Bakanlığı işbirliği içinde kısa vadede ve 3 yıl içinde ilgili kurumların bütçelerinden karşılanması öngörülmektedir.

Gösterge: Mevzuat düzenlemesinin gerçekleştirilmesi

6.31.2.1 BEP Yönetmeliğinin Uygulanmasının Sağlanması İçin Hazırlanan Programın Uygulanması

BEP Yönetmeliğinin uygulanmasının sağlanması için tedbirler alınması faaliyeti; BİB'nin da yardım ve katkıları ile yerel yönetimler ve valiliklerin sorumluluğunda ve yerel yönetimlerin kendi bütçelerinden karşılanmak suretiyle sürekli yenilenmesi öngörülen bir faaliyettir.

Gösterge: İyileştirilen mevcut yapı stoku sayısı

6.32.1.1 Etkin Toplu Taşıma Uygun Ulaşım ve Arazi Kullanım Planı

Gösterge: Toplu taşımayı kullanan yolcu oranı

6.32.1.2 Yerleşmede Nüfus Yoğunluğuna Uygun Toplu Taşıma Planının Yapılması

Gösterge: Yapılan toplu taşıma uygulama sayısı

6.32.1.3 Yaya/Bisiklet Ulaşımının Teşvik Edilmesi; Konforlu, Güvenli Yaya/Bisiklet Ulaşım Sistemi

Gösterge: Toplam trafik içinde yaya trafiğinin payı 2 -Konforlu, güvenli yaya yolu oranı

6.32.1.4 Trafik Yoğunluğu Yüksek Kent Bölgelerinde (özellikle merkezlerde) Yayalaştırma, Trafik Denetimine Gidilmesi

Gösterge: Yayalaştırılan alanın yerleşme merkezi alanına oranı

6.32.1.1 Etkin Toplu Taşıma Uygun Ulaşım ve Arazi Kullanım Planı

6.32.1.2 Yerleşmede Nüfus Yoğunluğuna Uygun Toplu Taşıma Planının Yapılması

6.32.1.3 Yaya/Bisiklet Ulaşımının Teşvik Edilmesi; Güvenli Yaya/Bisiklet Ulaşım Sistemi

6.32.1.4 Trafik Yoğunluğu Yüksek Kent Bölgelerinde (özellikle merkezlerde) Yayalaştırma, Trafik Denetimine Gidilmesi

6.33.1.1 Temiz Ulaşım Planlarının Yapılması

Gösterge: Yapılan Kent entegre ulaşım planları sayısı

6.34.1.1 Toplu Taşıma Sistemlerine Ağırlık Verilmesi, Bireysel Ulaşımın Sınırlanması

Gösterge: Toplu taşıma kapasitesi (kişi/saat)

6.34.1.2 Yaya Merkezli Ve Bisiklet Ağırlıklı Sistemlerin Geliştirilmesi ve Fiziksel Plana Uygulanması

Gösterge: Kişi başına düşen yaya ve bisiklet yolu oranı

6.34.1.3 Ulaşım Planı İle Mekânsal Planlamanın Eşgüdüm İçinde Yürütülmesi İçin Kriterlerin Belirlenmesi

Gösterge: Bütünleşik altyapı planlama yasaasının yürürlüğe girmesi

6.34.1.4 Yeni Enerji Verimli Ulaşım Araçlarının ve Sistemlerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması

Gösterge: Enerji verimli ulaşım araçları ve sistemlerinin diğerlerine oranı

6.34.1.5 Trafik Durultma Tasarım Öğelerinin Fiziksel Planlama İçinde Yer Verilmesi

Gösterge: Yapılan trafik durultma tasarım sayısı

6.34.1.6 Yeşil Alanların Desteklenmesi ve Artırılması

Gösterge: Artan kişi başına düşen yeşil alan miktarı

6.35.1.1 Temiz, Hızlı, Ucuz ve Güvenilir Taşıma Sistemlerinin Hayata Geçirilmesi İle Toplu Taşımanın Teşvik Edilmesi

Gösterge: Toplu taşıma kapasitesi (kişi/saat)

6.35.2.1 Konu İle İlgili Mali Destek ve Teşviklerin Sağlanması

Gösterge: Araç filosu ve araç muayene sonuçları

6.35.3.1 Halkın Çevre Duyarlılığı ve Hava Kirliliği Konusunda Bilinçlendirilmesi

Gösterge: Araç muayene sonuçları

6.36.1.1 Alternatif Enerji Kaynaklarının Teşvik Edilmesi ve Desteklenmesi

Gösterge: Alternatif enerji kullanım oranı

6.36.1.2 Yenilenebilir Enerji Kaynakları Yatırımına Yönelik Yeni Kaynaklar Tespit Edilmesi

Gösterge: Tespit Edilen yenilenebilir enerji kaynakları ve kapasiteleri

6.36.2.1 Kentsel Dönüşüm Projelerinde Merkezi Isınma Sistemlerine Yer Verilmesi

Gösterge: Kentsel Dönüşüm Projelerinde yer verilen merkezi ısınma sistemleri

6.36.3.1 Temiz Hava Planlarının Bölgesel Ölçekte Tamamlanması ve Güncellenmesi Eylem Planlarının Oluşturulması Uygulanması ve İzlenmesi

Gösterge: Temiz Hava Planları

6.36.4.1 Kent Ormanlarının Sayısının Artırılması

Gösterge: Kent ormanı sayısı (m²/kişi)

6.36.5.1 Sanayicinin Hava Kirliliği Parametrelerinin Azaltılması Adına Yapılacak Yatırımların Teşviklerle Desteklenmesi

Gösterge: Sanayiden kaynaklanan hava kirliliği sonuçları

6.36.5.2 Cezai Yaptırımların Uygulanması

Gösterge: Cezai yaptırımlar, İzinlerini tamamlayan sanayi tesisleri

6.36.5.3 Denetim Ve İzleme Çalışmalarının Etkin Olarak Yapılması

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşim Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi

6.36.6.1 Gerekli Yasal Düzenlemelerin Yapılması

Gösterge: Uygun alanlara taşınan sanayi tesisleri

6.36.6.2 Sıfır Atık Yaklaşımı Organize Sanayi Bölgelerinin Kurulması

Gösterge: Kurulan organize sanayi siteleri sayısı

6.36.6.3 Stratejik ÇED Çalışmalarının Uygulamaya Konulması

Gösterge: SÇD uygulanan planların yüzdesi

6.37.1.1 Uzmanlarca Belirlenecek Olan Yakıt Kalite Standartlarının Yasal Olarak Mevzuatlarda Yer Alması

Gösterge: İlgili maddelerin ilgili mevzuatta yer alması

6.37.2.1 Denetim ve Kontrol Sistemlerinin Etkin Olması ve Halkın Bilinçlendirilmesi

Gösterge: Kaliteli yakıt kullanım oranı

6.38.1.1 Bütünleşik Su, Toprak ve Kent Planının Yapılması

Gösterge: Arazi ve toprak kullanım yasası çerçevesinde amacı dışında kullanıma kayan toprak miktarı

Gösterge: İyileştirilen ve tekrar tarıma kazandırılan toprak oranı

6.38.2.1 Her Kent İçin Bir Çevre Kirliliği Yönetim Planı Yapılması

Gösterge: Yapılan yönetim planı sayısı

6.38.3.1 Toprak Kaybı Olan Alanlarda Özel ve Uygun Bitkilendirme ve Teraslama

Gösterge: Düzenlenen alan miktarı (ha)

6.39.1.1 Yeşil Kütle Standardı Getirilmesi

Yerleşmenin CO₂ salımını sıfırlayacak “yeşil kütle” yaratılması (yerleşmede atmosfere salınan CO₂ in çevreye yükünü dengeleyecek nitelik ve nicelikte yeşil kütle) Bunun için ‘yeşil kütle standardının’ sanayi, ulaşım ve konut sektöründe tüketilen birim enerji başına oluşturulması gerekli yeşil kütle miktarının gerçekleştirilme zorunluluğu getirilmesi

Gösterge: Birim alana düşen yeşil kütle büyüklüğü ve parçalılık oranı

6.39.1.2 Yerleşimler İçin Yeşil Fon Oluşturulması

“Yeşil Fon” oluşturulması, Bu fon yalnızca kentsel yeşil alanların oluşturulması ve geliştirilmesi için kullanılmalıdır. Belediyenin, konutlarda bağımsız birim büyüklüğü, diğer binalarda birim işyeri büyüklüğü bazında bir defa (iskân ruhsatı ile) alınacak harçlardan ve her yıl yeşil alanların doğrudan ve/veya dolaylı yararlanması nedeniyle alınacak tüketim vergisinden oluşan bir kaynaktır.

Gösterge: Fon’un kullanıma açılması

6.39.1.3 Yerleşmenin Yeşil Değerinin Sürekli Geliştirilmesi

Kent içi yeşil alan büyüklüğünün artırılması, standartlar, teşvikler, sertifika, vb. uygulamalarla, kentin sebep olduğu CO₂ salımını sıfırlayacak yeşil alana ulaşılmasını sağlamak.

Gösterge: Verilen birim sertifika/ teşvik sayısı

6.39.1.4 Kent Ormancılığının Geliştirilmesi

Gösterge: Kişi başına düşen ağaç sayısındaki artış

6.39.2.1 Mevcut Açık ve Yeşil Alanların Birbirine ve Kırsal Alana Bağlanması

Kent içindeki ve çevresindeki flora ve faunanın gelişebilmesi için ve sera gazının azatılımı ve hava akımının sağlanabilmesi için yeşil ve açık alanlardan bir ağ oluşturulması

Gösterge: Kişi başına düşen ağaç sayısındaki artış

6.39.2.2 Mevcut Dokuda, Dönüşüm Alanlarının En Az %40'ının Yeşil/Yeşil İçeren Alan Olarak Düzenlenmesi

Gösterge: Birbiriyle bağlantılandırılan yeşil alan oranı

Gösterge: Mevcut dokuda yeniden yaratılan kişi başına yeşil alan/kütle oranı

6.40.1.1 Kentsel Bitkilendirme Planlarının Uzman Denetiminden Geçirilmesi.

Gösterge: Yerleşmelerde yerel iklim koşullarına uygun bitki materyalinin kullanım oranı

Gösterge: Kuraklığa dayanıklı bitkilere sahip yeşil alan oranı

6.41.1.1 Kentsel Biyotop Koruma, Rekreasyon ve Mekân Tasarımını İçeren 'Kentsel Açık ve Yeşil Alan' Sistemlerinin Planlama Sürecine Katılımının Sağlanması

Gösterge: İlgili mevzuat değişikliklerin uygulamaya konulması

6.41.2.1 İlgili Mevzuatta "Açık ve Yeşil Alan Sistemi" Kavramına Yer Verilmesi İçin Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Peyzaj mimarlığı uygulamalarının, ülke plan kademelerinin ve uygulama hükümlerinin yer aldığı İmar Kanunu, Yapı Denetimi Kanunu ve Belediye Kanunu gibi mevzuata eklenmesi

Gösterge: İmar planlarında kentsel açık yeşil alan sistemlerinin artış oranı

6.42.1.1 Ulusal Doğa Koruma Komisyonun (İlgili Bakanlık, üniversite ve STK) Oluşturulması

Gösterge: Ulusal Doğa Koruma Komisyonun faaliyete geçmesi

6.43.1.1 Doğal Miras Konusunda Toplumsal Eğitim Programının Hazırlanması ve Uygulanması

Gösterge: Hazırlanan eğitim programı sayısı

6.44.1.1 Doğal Kaynak Envanterlerinin Oluşturularak, Mekânsal Planlamada Ahtlık Oluşturulması

Gösterge: Envanteri çıkarılan il sayısı

6.45.1.1 Peyzaj Projelerinin, "Mimari Proje Eki" Olmaktan Çıkarılarak Zorunluluk Haline Getirilmesi, Böylelikle Bitkilendirme Planlarının İlgili Meslek Odası (PMO) Tarafından Denetiminin Sağlanması İçin İlgili Yönetmelikte Değişiklik Yapılması

Gösterge: Değişikliklerin uygulamaya konulması

6.45.1.2 İlgili Planlara Ahtlık Oluşturacak ve Doğal Kaynakları "Peyzaj" Düzeyinde Tanımlayan Bir Peyzaj Envanterinin Her Öçeekte Planlama Çalışmasına Girdi Oluşturması

Gösterge: Mevzuat değişikliklerindeki gerçekleşme oranı

6.45.1.3 Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Gösterge: Değişikliklerin uygulamaya konulması

6.45.1.4 Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğinde Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Gösterge: Değişikliklerin uygulamaya konulması

6.45.1.5 Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Şartnamesinde Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Gösterge: Değişikliklerin uygulamaya konulması

6.46.1.1 Kanalizasyon ve Deponi Alanlarından Kaynaklanan Kirletici Etmenlerin Gerekli Teknolojilerinin Kullanılarak Kontrol Altına Alınması

Gösterge: Şebeke ve yer altı su kalitesi ölçüm sonuçları

6.46.1.2 Atık Su Arıtma Tesislerinin Kurulması ve Verimli İşletiminin Sağlanması

Gösterge: Arıtılmış atık su miktarının kentsel amaçlı toplam kullanılan suya oranı

6.46.1.3 Kanalizasyon ve Yağmur Suyu Toplama Sistemlerinin Ayrı Döşenmesi, Toplanan Suyun Yeniden Kullanımının Sağlanması

Gösterge: Yağmur suyunu yeniden kullanım sistemine sahip belediye oranı

6.46.1.4 Ekolojik Yapıların Teşvik Edilmesi

Gösterge: Yapı stokundaki ruhsat verilen ekolojik yapı oranı

6.47.1.1 Organik Çöplerden Enerji Üretilmesinin Teşvik Edilmesi

Gösterge: Katı atıktan enerji elde eden belediye oranı

6.47.1.2 Geri Kazanılabilir Çöplerin Ayrıştırılması

Gösterge: Kaynağında ayrıştırılan ve geri kazanılan atık oranı

6.47.1.3 Depolanabilir Katı Atıkların Azaltılması Yönünde Teknoloji Geliştirilmesi (katı atıklar için kullanım alanları yaratılması)

Gösterge: Uygulamaya giren patent sayısı

6.48.1.1 Geri Dönüşüm ve Atık Sistemleri İçin Yerel Yönetimlere Yeterli Teşvik Verilmesi

Gösterge: Teşvik alan belediye sayısı

6.49.1.1 Katı Atık Bertaraf Tesisleri Tesislerin 1/100.000 Çevre Düzeni Planlarına İşlenmesi (Yerlerinin belirlenmesi)

Gösterge: Yerleşimler içinde bu tesislere ayrılan yer büyüklüğü (ha)

6.49.2.1 Hafriyat ve Moloz Toplama Sistemlerinin İnşaat Sektöründe Faaliyet Gösteren Firma ve Yerel Yönetimlerin Bu Konuda Bilinçlendirilmesi

Gösterge: Düzenli toplanan atık oranı

6.50.1.1 Düzensiz Depolama Alanlarında Önlemler İçin Gerekli Mali Kaynak Sağlanması

Gösterge: Sağlanan mali kaynak yüzdesi

6.50.1.2 Denetim, İzleme Sisteminin Etkinleştirilmesi

Gösterge: Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi

6.50.1.3 Etkin Toplama ve Ayrıştırma Sistemlerinin Oluşturulması Yaygınlaştırılması

Gösterge: Toplama miktarı (ton / nüfus), Ayrıştırma sistemi kapasitesi (m3)

6.50.1.4 Mevcut Düzensiz Depolama Alanlarının Kapatılması ve Rehabilitasyonu

Gösterge: Kapatılan ve rehabilitasyonu yapılan alanların sayısı

6.51.1.1 Geri Dönüşüm ve Atık Sistemleri İçin Yerel Yönetimlere Yeterli Teşvik Verilmesi

Gösterge: Kaynağında ayrıştırılan atık oranı

EYLEM							GÖSTERGELER			
NO	TIPI	SORUMLU KURULUŞ	YARDIMCI KURULUŞ	SÜRE	FINANSMAN	NO				
6.1.1.1	MD	TBMM - ÇOB	İlgili Bakanlıklar	K	Finansman	6.1.1.1.1	İklim Değişikliği Yasasının yürürlüğe girmesi			
6.2.1.1	UA	MEB, MSB	Belediye, STK'lar	K	Yatırım bütçesi, STK kaynak.	6.2.1.1.1	Çevre duyarlılığı eğitimi verilen okulların ve bu konulara ayrılan saat ve bütçenin yüzdesi			
6.2.1.2	UA	İlgili kamu kurum ve kuruluşları	Üniversiteler ve Meslek Odaları	Süreklili	Yatırım bütçesi ve diğer kaynaklar	6.2.1.2.1	Çevre konularında eğitim veren kurum ve STK'ların sayısı ve eğitilen insan sayısı			
6.2.1.3	UA	Yerel Yönetimler	Medya (ulusal - yerel) / yerel yönetimler/ STK'lar	O/U	-	6.2.1.3.1	Çevre programlarının günlük dağılım yüzdesi			
						6.2.1.3.2	Yazılı basında, çevre konularının işlenme yüzdesi ve önem derecesi			
						6.2.1.3.3	Kamu kurumlarının verilen çevre reklamlarının sayısı			
6.3.1.1	D	DPT	Tüm ilgili Bakanlıklar	K	-	6.3.1.1.1	9. Kalkınma Planı Hedeflerinin yıllık planlarda revize edilmesi			
6.4.1.1	UA	DPT/ÇOB	BİB/KTB/ Enerji Bak./TKB/UB	K	DPT programına Bakanlık Genel bütçesinden	6.4.1.1.1	Çevre Şurası'nın düzenlenmesi ve sonuçlarının politikalara yansıtılması			
6.4.2.1	MD	BİB	STK ve Odalar	O/U	Bakanlık bütçesi	6.4.2.1.1	"Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nın" yürürlüğe girmesi			
6.4.3.1	MD	BİB / ÇOB	Yerel Yönetimler, ilgili kurum-kuruluşlar ve STK'lar	O/U	-	6.4.3.1.1	"Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nın" yürürlüğe girmesi			

NO	EYLEM	UA	BIB/ÇOB	Yerel Yönetimler, ilgili kurum- kuruluşlar ve STK'lar	O/U	Bütçe	6.4.3.2.1	GÖSTERGELER
6.4.3.2	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ve Çevresel Etki Değerlendirme süreçlerinin bu yasal düzenlemeyle ilişkilendirilmesi	UA	BIB/ÇOB	Yerel Yönetimler, ilgili kurum- kuruluşlar ve STK'lar	O/U	-	6.4.3.2.1	"Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği"nin yürürlüğe girmesi
6.5.1.1	Mevzuat kamaşasının yeni 'sürdürülebilir yerleşimler yasasında' bütünlüştürülmesi	MD	BIB	İlgili kurumlar	O	Bakanlık bütçesi	6.5.1.1.1	SCP uygulanan planların yüzdesi Ulusal Mekânsal Planlama Politikası' çerçevesinde hazırlanacak Sürdürülebilir Yerleşimler Yasasında yetkilerin düzenlenmesi
6.5.2.1	Denetim izleme ve geri bildirim koordine edecek bir merkezin oluşturulması (Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi)	KY	Başbakanlık	BIB - ilgili kurumlar	O/U	Başbakanlık bütçesi	6.5.2.1.1	Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi'nin kurulması
6.6.1.1	Toplanan verilerin "Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankasında" toplanması ve paylaşılması	UA / P	ÇOB,TÜİK	BIB Üniversite,TKB, ETKB, STKlar, İl Özel İd.	K	Yatırım bütçesi	6.6.1.1.1	Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankasının faaliyete geçmesi
6.6.1.2	Kurumların veri toplama ilke ve normlarının belirlenmesi ve buna uyulmasının sağlanması	UA / P	ÇOB,TÜİK	BIB Üniversite,TKB, ETKB, STKlar, İl Özel İd.	K	Yatırım bütçesi	6.6.1.2.1	Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.7.1.1	Her kentte planlamaya veri teşkil edecek çevre, doğal varlıklar, hava kirliliği, atıklar, yenilenebilir enerji kullanımı ve teknolojilerinin geliştirilmesi amacı ile bilimsel Araştırma Geliştirme Merkezinin kurulması	MD ve UA	AR-GE kurumları Üniversiteler	İlgili birimler	Sürekli	AR-GE Fonları	6.7.1.1.1	AR-GE Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.8.1.1	Cezai yaptırımların artırılması ve uygulamaya yönelik alt yapının güçlendirilmesi	MD- UA	ÇOB, Adalet Bakanlığı	İlgili birimler ve yerel yönetimler	K		6.8.1.1.1	Cezai yaptırımı sağlayacak maddelerin mevzuatta yer alması
6.9.1.1	Çerçeve Su Yasasının' çıkarılması	MD	Çevre ve Orman Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	K		6.9.1.1.1	Su yönetimi yasaının uygulamaya konulması
6.10.1.1	Sürdürülebilir Yerleşimler Yasasında tanım topyekânının korumasının ele alınması	MD	BIB	ÇOB, TKB Üniversiteler, yerel yönetimler	O		6.10.1.1.1	Sürdürülebilir yerleşimler yasaının yürürlüğe girmesi
6.11.1.1	Ülke Mekânsal Strateji Planının yapılması	UA / MD	Bakanlıklar arası	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	6.11.1.1.1	Ülke mekânsal strateji planının hazırlanması

NO	EYLEM	MD	BIB	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	GÖSTERGELER
6.12.1.1	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasıyla plan kademeleri arasında eşgüdümün sağlanması	MD	BIB	İlgili kurum ve kuruluşlar	O		Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nda plan hiyerarşisine uygunluğu sağlayacak bir maddenin yer alması
6.12.2.1	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasıyla kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması	MD	BIB	İlgili Bakanlıklar	K		Sürdürülebilir Yerleşim Yasası'nda kurumlar arası koordinasyonu temin edecek maddelerin ve araçların yer alması
6.13.1.1	Çevreye duyarlı planlama araçları ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve kullanılması, bu bağlamda yutak alanların korunması ve geliştirilmesi	UAP	ÇOB/BIB	DPT, İlgili Kurumlar, Valilik ve Belediyeler	U	Yatırım bütçesi	Geliştirilen ve planlarda kullanılan araç/yöntem sayısı
6.13.1.2	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası ile uyumlu olarak, plan ve programlara, düzenlemeyi yapan kurum tarafından, Stratejik Çevresel Değerlendirme'sinin uygulanması	MD	BIB	İlgili Bakanlıklar	O/U	Yatırım bütçesi	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesi
6.13.1.3	Yerelde halkın ve kuruluşların görüşlerinin alınması	UA	ÇOB	DPT/Yerel Yönetimler/BIB	O/U	Yatırım bütçesi	Yapılan toplantı ve katılımı sağlanan kişi ve/veya kurum sayısı
6.13.1.4	Bütünlük bir su ve kent planlamasının yapılması	MD	İl özel idareleri, Büyükşehir Belediyeleri, diğer belediyeler	ÇOB	K	Yatırım bütçesi, Yerel yönetimler	Kullanım kararının talep edeceği su miktarının su bütçesinde karşılığının olması
6.13.1.5	Belediye düzeyinde yerleşmelerin yıllık su bütçelerinin kuraklık ve bolluk dönemi için hazırlanması	MD	İl özel idareleri, Büyükşehir Belediyeleri, diğer belediyeler	ÇOB	K	Havza da bulunan tüm Yerel yönetim birimleriyle birlikte	Kentin Nazım İmar Planı ölçeğindeki kentsel işlevler, nüfus ve yoğunluk kararları temel alınarak belediyenin potansiyel su bütçesinin kullanım gruplarına göre paylaştırılması ve bunun izlenmesi
6.14.1.1	Havzaların sürdürülebilirlik açısından yeniden değerlendirilmesi ve yerleşme ve bölge planları ile ilişkilendirilmesi. su havzaları da dikkate alınarak, bölge stratejilerin ve plan sınırlarının belirlenmesi (DSİ havza sınırları ile gerekli durumlarda NUTS)	UAP	BIB, ÇOB, Yerel yönetimler	İlgili Bakanlıklar	K	Yatırım bütçesi	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası çerçevesinde bölge ve yerleşim ölçeğinde yapılan çalışma sayısı
6.14.1.2	Sürdürülebilir ve Bütünlük Bölge ve Yerleşme Planlarının yapılması ve uygulanması	UAP	BIB, ÇOB, Yerel yönetimler	İlgili Bakanlıklar, Yerel yönetimler, Üniversiteler	K	Yatırım bütçesi	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası çerçevesinde yapılan plan sayısı

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

EYLEM		GÖSTERGELER						
NO	EYLEM	UA	DPT, BIB, ÇOB	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	6.15.1.1.1	Strateji belgesinin oluşturulması
6.15.1.1	Sürdürülebilir Bölgesel ve Yerel Gelişme Stratejilerinin belirlenmesi ve ilgili planların buna uyumlu yapılması	MD	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TMMOB- PMO	K	Yatırım bütçesi	6.16.1.1.1	Gerçekleşen mevzuat değişiklikleri
6.16.1.1	Peyzaj mimarlığı uygulamalarının, ülke plan kademelerinin ve uygulama hükümlerinin bulunduğu mevzuatta yer alması	UA	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	ÇOB, ETKB, STK ve üniversiteler	O	Bakanlık	6.17.1.1.1	Yapılan sürdürülebilir kent planı sayısı
6.17.1.1	Belirlenen stratejilerin kentlerde Sürdürülebilir Yerleşim Planlarına yansıtılması	MD	BİB, ETKB	Yerel Yönetimler	K	Bakanlık	6.17.2.1.1	Mevzuatın çıkarılması ve uygulamaya geçirilmesi
6.17.2.1	Yerleşimlerde Yenilebilir Enerji Üretimi ve Uygulama Yönetmeliğinin' hazırlanması	MD	BİB, ETKB, Üniversiteler	ÇOB, STK	K	Bakanlık	6.17.2.2.1	Mevzuatın çıkarılması ve uygulamaya geçirilmesi
6.17.2.2	Kentlerde Güneş Planlaması Yönetmeliği' hazırlanması	UA, KD	Yerel Yönetimler ve TOKİ	BİB, ETKB	Sürekli	Yerel Yönetimler, TOKİ	6.17.3.1.1	Yapılan uygulama sayısı
6.17.3.1	Doğal enerjili ve akıllı örnek toplu konut projeleri ile mahalle uygulamalarının yapılması	P, KD	Yerel Yönetimler	BİB, ETKB	Sürekli	Yerel Yönetimler	6.17.3.2.1	Yapılan uygulama sayısı
6.17.3.2	Doğal enerjili ve akıllı kentsel dönüşüm projelerinin yapılması	Plan, MD	BİB	İl Özel İd., Havza yönetimi	O	Yatırım bütçesi (Bakanlık, il özel idareleri,	6.18.1.1.1	Yapılan bütünlüştük havza planı sayısı
6.18.1.1	Bütünlüştük havza planlaması yapılarak su kullanım verimliliğinin artırılması	MD, UA	Belediye.	İller Bankası, İl Özel İd.	O	Yatırım bütçesi, İller Bankası	6.18.1.2.1	Artırılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı
6.18.1.2	Her aşamada, suyun yeniden kullanımının sağlanması	UA/ KY	Yerel yönetimler, ETKB, ÇOB	İller Bankası, İl Özel İd.	O	Yatırım bütçesi	6.18.1.2.2	Kişi başına geri kazanılan su oranı
6.18.1.3	Su kullanım verimliliğinin artırılması amacıyla yeni araçların geliştirilmesi	UA/ KY	Yerel yönetimler, ETKB, ÇOB	İller Bankası, İl Özel İd.	O	Yatırım bütçesi	6.18.1.3.1	Kişi başına tüketilen su miktarındaki azalma oranı
6.18.1.4	Atık suyun kentsel yeşil alanlarda etkin kullanımı	UA	Yerel yönetimler	TCKY	K	Yatırım bütçesi Yeşil Fon	6.18.1.3.2	Kademeli fiyatlandırılmada su tasarrufu teşviki; ayda 30 m3 evsel su tüketim fiyatının 12 m3 evsel su tüketim fiyatına oranı (bu oran 3'ten az olmamalı)
6.18.1.4	Atık suyun kentsel yeşil alanlarda etkin kullanımı	UA	Yerel yönetimler	TCKY	K	Yatırım bütçesi Yeşil Fon	6.18.1.4.1	Artırılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı
6.18.1.4	Atık suyun kentsel yeşil alanlarda etkin kullanımı	UA	Yerel yönetimler	TCKY	K	Yatırım bütçesi Yeşil Fon	6.18.1.4.2	Sulamada kullanılan atık su miktarı (m3)

NO	EYLEM	MD, UA	Belediye	Emlak/İnşaat sektörü Kentli	O	Yatırım bütçesi, Özel sektör	6.18.1.5.1	GÖSTERGELER
6.18.1.5	Yerleşmelerde ve binalarda yağmur suyunun biriktirilmesi ve değerlendirilmesi (uygun teknolojilerin geliştirilmesi)	MD, UA	Belediye	Emlak/İnşaat sektörü Kentli	O	Yatırım bütçesi, Özel sektör	6.18.1.5.1	Yıllık yağış ile elde edilen yağmur suyunun depolanma (sarnıçlarda) miktarının toplam kentsel su kaynakları içindeki oranı ve bunun kullanım oranı (terminal, stadyum vb. yapılarda çatı alanlarında toplanan suyun temizlik ve sulama suyu olarak kullanımı)/ bu amaçla projelendirilen ve ruhsatlandırılan yapı sayısı/oranı
6.18.1.6	Planlama-su tüketim ilişkisinin her ölçekteki planlamada öncelikle göz önüne alınması ve su kaynaklarını dengeli dağılımına yönelik planlama kararları alınması için yasal hükümlerin konulması	MD	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	K	Yerel yönetimler	6.18.1.6.1	Çerçeve Su Yasası'nın yürürlüğe girmesi
6.19.1.1	"Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası" düzenlemelerinde Rto, Johannesburg, Kyoto uluslararası sözleşmelerine uygun olarak stratejilere yer verilmesi	MD	BİB	SPO, ÇOB, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	K	Yatırım bütçesi, TÜBİTAK, Üniv. Araştırma Fonu	6.19.1.1.1	Sürdürülebilir yerleşmeler yasının ve stratejilerin belirlenmesi
6.19.1.2	Yapılara "Güneşlenme Performans Standardı" getirilmesi	MD	BİB	ETKB, ÇOB, TSE	K		6.19.1.2.1	Standardın yürürlüğe girmesi
6.19.1.3	Yerel iklimle uygun mimarinin teşvik edilmesi	MD/ UA	BİB / Yerel Yönetimler	ŞPO/ Mimarlar Odası	O	Belediye geliri (öz kaynak kaybı), Belediye bütçesi, (personel gideri)	6.19.1.3.1	1 - Ruhsata başvuran yapı oranı
6.19.1.4	Her yerleşme için planların kullanılabileceği iklim verisi bulunması ve paylaşılması	UA	Meteoroloji Gn. Md.	BİB, ÇOB, Üniversiteler	O	Yatırım bütçesi	6.19.1.4.1	Ülke çapında iklim verilerini daha iyi temsil edebilecek sayıda istasyon kurulması ve iklim verisinin toplanması
6.19.1.5	Yerleşmelerin iklim haritalarının hazırlanması ve güncel tutulması	UA	Meteoroloji Gn.Md Belediye	BİB, ÇOB, Üniversiteler	U	Yatırım bütçesi	6.19.1.5.1	İklim haritasına sahip yerleşme oranı/ sayısı
6.19.2.1	Yerel meteorolojik koşullara uygun yapılaşma ile yerleşme içinde hava akımının sağlanması	UA	Yerel Yönetimler, BİB	Meteoroloji Gn. Md.	U	Yatırım bütçesi	6.19.2.1.1	İklimlendirme (sıtma-soğutma) için kişi başına tüketilen enerji miktarındaki azalma ve hava kalitesindeki iyileşme
6.19.2.2	Yerleşme içi yeşil alanların dengeli dağılımı, korunması ve artırılması	UA	Yerel Yönetimler	ÇOB	O	Yerel yönetim bütçesi	6.19.2.2.1	Mahalle bazında kişi başına düşen yeşil alan miktarı

NO	EYLEM	UA, P	ETKB, BIB, yerel yönetimler,	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi, Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)	GÖSTERGELER
6.20.1.1	Yayımlanmış olan Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğinin etkin uygulanması	UA, P	ETKB, BIB, yerel yönetimler,	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi, Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)	Sera gazları azaltım oranı
6.20.1.2	Mevcut yapı stokunun enerji verimliliğinin ve sera gazı salım oranlarının azaltılması için hazırlanan programın uygulanması (AB- 2008 Ulusal Program/ Enerji Faslı - BIB Programı)	KY/ UA/P	BIB	ETKB - ÇOB	O	Yatırım bütçesi, Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)	Bina kaynaklı emisyonlarda sağlanan azaltım oranı
6.21.1.1	Uluslararası Karbon Ticareti Sistemine entegre olmak için gerekli düzenlemelerin, yeniklendirmelerin yapılması	MD/ KY	SPK - ÇOB	BİB, STB, ETKB,UB, Hazine Müst.	O	Yatırım Bütçeleri	Karbon Ticareti Yasal Çevrevesinin yürürlüğe girmesi
6.21.2.1	Yerel yönetimlerin karbon düzeylerinin belirlenmesi ve kentsel dönüşüm vb. enerji verimliliği yapılaşma uygulamalarıyla kazanılacak CO2 miktarının ticaretinin yapılabilmesi	KY	SPK - ÇOB -Yerel Yönetimler	BİB İller Bankası, Hazine Müst.	U	Yatırım Bütçeleri	Yapılacak CO2 ticaretinin miktardan
6.22.1.1	Kıyılar, bütünlük kıyı yönetimi kapsamında doğal ve kültürel değerler ile doğal eşikler ve iklim riskleri de dikkate alınarak gelişme eğiliminin belirlenmesi, nüfus ve ekonomik etkinlik planlamasının bu yönde yapılması	UA	BİB / ÇOB, Yerel yönetimler	Bakanlıklar ve bağlı kur. Üniversiteler	K/O	Yatırım bütçesi	Yapılan bütünlük kıyı yönetimi uygulamaları sayısı
6.22.2.1	Risk haritalarının yapımı ve bu doğrultuda kıyılarda yüksek risklerde üstyapı ve altyapıların güçlendirilmesi,	UA	ÇOB, DSİ, Meteoroloji Gn. Md.	KTB, BIB	K	Yatırım bütçesi	Yapılan risk haritaları ve il bazında uygulama sayısı
6.23.1.1	Statik su rezervlerinin ve fosil su olanaklarının araştırılması	UA	ÇOB	MTA, Üniv.	O	Yatırım bütçesi	Yeni su rezervlerinin miktarı - İncelenen alan sayısının potansiyel alan sayısına oranı
6.23.2.1	Yer altı ve yerüstü barajlarının yapılarak kentlerin su olanaklarının artırılması	UA	ÇOB	MTA, Üniv.	O	Yatırım bütçesi	Su depolama yapılarının kapasite artış oranı
6.23.2.2	Doğal drenaj paterninin haritalandırılması ve kentsel açık ve yeşil alan sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmesi	UA / P / Ar-Ge	Yerel yönetimler	Üniversiteler	O	Çevre ve Orman Bakanlığı	Kentlerde vadi ve dere yataklarının yapılaşma dışında tutulma oranı
6.23.2.3	Doğal kaynak taşıma kapasitelerinin dikkate alınması ve havzalar arası su transferine izin verilmemesi	MD, UA	Bakanlar Kurulu	İlgili Kurumlar	O		Havza dışı su kaynaklarından gelen su miktarının tüm su kaynağı içindeki oranı

NO	EYLEM	MD, UA	BİB, ÇOB, Yerel yönetimler	Üniversiteler, İlgili Kurumlar	O	Yatırım bütçesi	6.23.2.4.1	GÖSTERGELER
6.23.2.4	Yerleşimlerde "bütünleşik su yönetimi ve planlamasının yapılması"	MD, UA	BİB, ÇOB, Yerel yönetimler	Üniversiteler, İlgili Kurumlar	O	Yatırım bütçesi	6.23.2.4.1	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasının Yürürlüğe girmesi
6.24.1.1	Bütünleşik altyapı planlaması	MD/ UA	ÇOB, BIB	Yerel yönetimler	O	Yatırım Bütçesi	6.24.1.1.1	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasının Yürürlüğe girmesi
6.24.1.2	Grı su sisteminin yeni gelişen konut alanları için zorunlu olarak getirilmesi ve teşvik edilmesi	MD	ÇOB, BIB	Yerel yönetimler	O	ÇOB, Yerel Yönetim Bütçeleri	6.24.1.2.1	Aritılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı
6.24.1.3	Mevcut şebekelerdeki kayıpların azaltılması	P, UA	İller Bankası / Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	ÇOB, Yerel Yönetim Bütçeleri	6.24.1.3.1	Kaymaktan verilen su ile faturalandırılan su arasındaki azaltılan fark
6.25.1.1	Her kent / yerleşme için enerji araştırmaları ve planlarının yapılması (enerji ihtiyaçlarına ve tüketimine yönelik enerji bütçesi projeksiyonlarının yapılması, yerel sera gazı envanterlerinin hazırlanması ve sera gazı salınım oranlarının azaltılmasına yönelik eylem planlarının yapılması)	UA	ETKB	Yerel Yönetimler ve Valilikler	O	Genel ve Yerel Yönetim Bütçeleri	6.25.1.1.1	Güncel teknolojilerle su dağıtım sisteminin şebekesinin denetlendiği belediye oranı
6.25.2.1	Kent / yerleşmenin ve çevresindeki yenilenebilir enerji potansiyellerinin tespit edilmesi	UA	ETKB	BİB, ÇOB, Yerel Yönetimler	O	Genel ve Yerel Yönetim Bütçeleri	6.25.2.1.1	Her yerleşme için yapılan enerji araştırma sayısı ve yapılan enerji temelli yerleşme planı sayısı
6.26.1.1	2010 yılının "Türkiye Güneş Yılı" ilan edilmesi	UA	ETKB	ÇOB, BIB, yerel yön, üniversiteler, STK lar	K	Yatırım bütçesi	6.26.1.1.1	Türkiye Güneş Yılı Etkinliklerinin yapılması
6.26.2.1	Yenilenebilir enerjiler için TSE standartlarının belirlenmesi	MD	TSE	İlgili Bakanlık ve Üniversiteler	K	TSE	6.26.2.1.1	Standartların yürürlüğe girmesi
6.26.2.2	Yenilenebilir enerji kullanımının ilgili mevzuatlarda yerini alması	MD	İlgili Tüm Kurumlar	-	K	İlgili Kurumlar	6.26.2.2.1	Mevzuatların yenilenmesi ve yürürlüğe girmiş olması
6.26.2.3	Yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması, destek ve teşvikler için bir fon kurulması	MD	DPT, MB, EVKK	İlgili Kurumlar	K	İlgili Bakanlıklar	6.26.2.3.1	Bütçeden kaynak ayrılması ve fonun yürürlüğe girmesi
6.26.2.4	Yenilenebilir enerjiler için KW başına bireysel teşviklerin çıkarılması	MD	ETKB, BIB, EVKK	-	K	İlgili Bakanlıklar	6.26.2.4.1	Bireysel teşvikten yararlanan birey sayısı
6.26.2.5	Uygun teknoloji geliştirmede sanayinin ve AR-GE çalışmalarının desteklenmesi	AR, GE	TÜBİTAK, STB	İlgili Kurumlar	O	Yatırım Bütçesi	6.26.2.5.1	Geliştirilen ve halkın kullanımına sunulan yeni teknoloji sayısı

EYLEM		GÖSTERGELER						
NO	EYLEM	KD, UA	EPDK	BİB, ETKB, Yerel Yönetimler	Süreklili	Özel ve Tüzel Yatırımlar	6.27.1.1.1	Kurulan doğal enerjili santral sayısı
6.27.1.1	Kentlerde /yerleşmelerde doğal enerji (güneş, rüzgâr, biyoenjeri, çöp enerjisi, su ve jeotermal) sistemleri, santrallerinin kurulması ve kojenerasyon sistemlerinden yararlanılması	UA	Yerel Yönetimler	ETKB, BIB	K	Yerel Yönetimler	6.27.1.2.1	Kurulan doğal enerjili santral sayısı
6.27.1.2	Kentlerde /yerleşmelerde doğal enerjili planlama tasarımı ve uygulama merkezinin kurulması	UA	Yerel Yönetimler	ETKB, BIB	K	Yerel Yönetimler	6.27.1.3.1	Doğal enerjiyle aydınlanan açık mekânların büyüklüğü, miktarı ve oranı
6.28.1.1	Kentlerde/yerleşmelerde güneş / doğal enerji kullanımını için teşvik yasası hazırlanması	MD	DPT, Maliye Bakanlığı	ETKB, BIB	K	Genel Bütçe ve Fonlar	6.28.1.1.1	Kentlerde Güneş / Doğal enerji teşvik yasasının çıkması ve yürürlüğe girmesi
6.28.1.2	Ulusal güneş/doğal enerjili planlama ve tasarım kriterlerinin hazırlanması	MD	BİB	DPT, ETKB, Üniversite	K	Bakanlık	6.28.1.2.1	Ulusal güneş/doğal enerjili planlama ve tasarım kriterlerinin yürürlüğe girmesi
6.29.1.1	Yerleşim alanlarının güneşe uygun olarak yer seçiminin yapılması ve uygulanması	MD/UA	BİB, yerel Yönetimler	ÇOB, ŞPO Üniversiteler	KS, Sürekli	Yerel Yönetim Bütçeleri	6.29.1.1.1	Güneşe uygun yer seçimi yapılan yerleşmelerin miktarı, büyüklüğü (ha)
6.30.1.1	Güneş mimarisi uygulamalarının yaşama geçirilmesi (Güneşe uygun mimari tasarım oluşturma ve rehber haline getirme, PV sistemleri, çift saat sistemi, doğal ısıtma, soğutma sistemleri, güneş çatılan ve güneş duvarları, su ısıtma sistemleri vb.)	UA	Yerel Yönetimler ve İlgili Kamu Kurumları	Özel ve Tüzel Tüm Kuruluşlar ve bireyler	Süreklili	İlgili birimler ve yatırımlar	6.30.1.1.1	Güneş mimarisi uygulamaları sayısı
6.30.1.2	Güneş Mimarisi Yasası çıkarılması	MD	BİB,	ETKB, STK	K	Bakanlık	6.30.1.2.1	Yasanın yürürlüğe girmesi
6.31.1.1	Enerjinin etkin kullanımının sağlayıcı teşvik mekanizmalarının harekete geçirilmesi	MD	BİB, ETKB, DPT	EPDK, Maliye Bakanlığı	K	İlgili Kurumlar	6.31.1.1.1	Binalarda birim başına düşen enerji tüketim miktarı
6.31.2.1	BEP Yönetmeliğinin uygulanmasının sağlanması için hazırlanan programın uygulanması	UA	Yerel Yönetimler ve Valilikler	BİB	Süreklili	Yerel Yönetimler	6.31.2.1.1	İyileştirilen mevcut yapı stoku oranı
6.32.1.1	Etkin toplu taşıma uygun ulaşım ve arazi kullanım planı	MD	BİB, Belediye.	ŞPO, Üniv.	K Süreklili	Yerel Yönetimler	6.32.1.1.1	Toplu taşımayı kullanan yolcu oranı
6.32.1.2	Yerleşimde nüfus yoğunluğuna uygun toplu taşıma planının yapılması	MD UA	BİB	ŞPO, Üniv.	K Süreklili	Yerel Yönetimler	6.32.1.2.1	Yapılan toplu taşıma uygulama sayısı

NO	EYLEM	MD UA	BİB	Belediyeler SPO, Univ.	K Sürekli	Yerel Yönetimler	6.32.1.3.1	GÖSTERGELER
6.32.1.3	Yaya/bisiklet ulaşımının teşvik edilmesi; konforlu, güvenli yaya/bisiklet ulaşım sistemi	UA	BİB	Belediyeler SPO, Univ.	K Sürekli	Yerel Yönetimler	6.32.1.3.1	Toplam trafik içinde yaya trafiğinin payı 2 -Konforlu, güvenli yaya yolu oranı
6.32.1.4	Trafik yoğunluğu yüksek kent bölgelerinde (özellikle merkezlerde) yayalaştırma, trafik denetimine gidilmesi	MD/ IP Tek.	Belediye	İl Trafik Kom.	K Sürekli	Yerel Yönetimler	6.32.1.4.1	Yayalaştırılan alanın yerleşme merkezi alanına oranı
6.33.1.1	Temiz ulaşım planlarının yapılması	UA	Yerel Yönetimler	STK	O/U	Yerel Yönetimler öz bütçesi	6.33.1.1.1	Yapılan Kent entegre ulaşım planları sayısı
6.34.1.1	Toplu taşıma sistemlerine ağırlık verilmesi, bireysel ulaşımın sınırlanması	UA/ KD/P	Yerel Yönetimler	-	K	AB Fonları	6.34.1.1.1	Toplu taşıma kapasitesi (kişi/saat)
6.34.1.2	Yaya merkezi ve bisiklet ağırlıklı sistemlerin geliştirilmesi ve fiziksel plana uygulanması	UA, P	Yerel Yönetimler	Ulaştırma Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	6.34.1.2.1	Kişi başına düşen yaya ve bisiklet yolu oranı
6.34.1.3	Ulaşım planı ile mekânsal planlamanın eşgüdüm içinde yürütülmesi için kriterlerin belirlenmesi	MD	Yerel Yönetimler	Ulaştırma Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	6.34.1.3.1	Bütünleşik altyapı planlama yasasının yürürlüğe giresi
6.34.1.4	Yeni enerji verimli ulaşım araçlarının ve sistemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması	P	Yerel Yönetimler	Ulaştırma Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	6.34.1.4.1	Enerji verimli ulaşım araçları ve sistemlerinin diğerlerine oranı
6.34.1.5	Trafik Durultma Tasarım öğelerinin fiziksel planlama içinde yer verilmesinin sağlanması	UA	Yerel Yönetimler	Ulaştırma Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	6.34.1.5.1	Yapılan trafik durultma tasarımı sayısı
6.34.1.6	Yeşil alanların desteklenmesi ve artırılması	P	Yerel Yönetimler	Ulaştırma Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	6.34.1.6.1	Artan kişi başına düşen yeşil alan miktarı
6.35.1.1	Temiz, hızlı, ucuz ve güvenilir taşıma sistemlerinin hayata geçirilmesi ile toplu taşımanın teşvik edilmesi	UA/ KD/P	Yerel Yönetimler	-	K	AB Fonları	6.35.1.1.1	Toplu taşıma kapasitesi (kişi/saat)
6.35.2.1	Konu ile ilgili mali destek ve teşviklerin sağlanması	UA	ÇOB/Yerel Yönetimler	-	K/O	AB Fonları	6.35.2.1.1	Araç filosu ve araç muayene sonuçları
6.35.3.1	Halkın çevre duyarlılığı ve hava kirliliği konusunda bilgilendirilmesi	UA	Yerel Yönetimler, Emmiyet Müdürlükleri	-	K	Vaillikler	6.35.3.1.1	Araç muayene sonuçları
6.36.1.1	Alternatif enerji kaynaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi	MD/P	EB/ÇOB	-	O	Yatırım Bütçesi AB Fonları	6.36.1.1.1	Alternatif enerji kullanım oranı
6.36.1.2	Yenilenebilir enerji kaynakları yatırımına yönelik yeni kaynaklar tespit edilmesi	P	EB	ÇOB/TÜBİTAK/ Universiteler	O/U	Yatırım Bütçesi AB Fonları	6.36.1.2.1	Tespit Edilen yenilenebilir enerji kaynakları ve kapasiteleri

NO	EYLEM	KD	Yerel Yönetimler	-	O/U	Yatırım Bütçesi	6.36.2.1.1	GÖSTERGELER
6.36.2.1	Kentsel dönüşüm projelerinde merkezi ısınma sistemlerine yer verilmesi	KD	Yerel Yönetimler	-	O/U	Yatırım Bütçesi	6.36.2.1.1	Kentsel Dönüşüm Projelerinde yer verilen merkezi ısınma sistemleri
6.36.3.1	Temiz hava planlarının bölgesel ölçekte tamamlanması ve güncellenmesi eylem planlarının oluşturulması uygulaması ve izlenmesi	MD	ÇÖB	Yerel Yönetimler	O/U	Yatırım Bütçesi	6.36.3.1.1	Temiz Hava Planları
6.36.4.1	Kent ormanlarının sayısının artırılması	KD/P	Yerel Yönetimler	-	O/U	Yatırım Bütçesi	6.36.4.1.1	Kent ormanı sayısı (m2/kışı)
6.36.5.1	Sanayicinin hava kirliliği parametrelerinin azaltılması adına yapılacak yatırımların teşviklerle desteklenmesi	MD	ÇÖB	San. Tic. Bak.	O/U	Dış Kredi AB Fonları	6.36.5.1.1	Sanayiden kaynaklanan hava kirliliği sonuçları
6.36.5.2	Cezai yaptırımların uygulanması	MD	ÇÖB	-	K	Yatırım Bütçesi	6.36.5.2.1	Cezai yaptırımlar izinlerini tamamlayan sanayi tesisleri
6.36.5.3	Denetim ve izleme çalışmalarının etkin olarak yapılması	UA	ÇÖB, Yerel yönetimler	Sürdürülebilir Yerleşim Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi	O/U	yeşil fon	6.36.5.3.1	Sürdürülebilir Yerleşim Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.36.6.1	Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması	MD	Yerel Yönetimler	-	O/U	Yatırım Bütçesi	6.36.6.1.1	Uygun alanlara taşınan sanayi tesisleri
6.36.6.2	Sıfır atık yaklaşımı organize sanayi bölgelerinin kurulması	MD	DPT/BİB/STB	Yerel Yönetimler	U	Dış Kredi AB Fonları	6.36.6.2.1	Kurulan organize sanayi siteleri sayısı
6.36.6.3	Stratejik CED çalışmalarının uygulamaya konulması	MD	BİB/ÇÖB	Yerel Yönetimler/STK	O/U	Yatırım Bütçesi	6.36.6.3.1	SÇD uygulanan planların yüzdesi
6.37.1.1	Uzmanlarca belirlenecek olan yakıt kalite standartlarının yasal olarak mevzuatlarda yer alması	MD	ETKB, TSE	Yerel Yönetimler	K		6.37.1.1.1	İlgili maddelerin ilgili mevzuatta yer alması
6.37.2.1	Denetim ve kontrol sistemlerinin etkin olması ve halkın bilincendirilmesi, kaliteli yakıt kullanımını desteklenmesi	MD	Yerel Yönetimler	ÇÖB	K	Yatırım Bütçesi	6.37.2.1.1	Kaliteli yakıt kullanım oranı
6.38.1.1	Bütünlük su, toprak ve kent planının yapılması	UA, P	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	6.38.1.1.1	Arazi ve toprak kullanım yasası çerçevesinde amacı dışında kullanıma kayan toprak miktarı -
							6.38.1.1.2	İyileştirilen ve tekrar tarıma kazandırılan toprak oranı

NO	EYLEM	GÖSTERGELER					
		UA	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	6.39.2.1.1
6.39.2.1	Her kent için bir çevre kirliliği yönetim planı yapılması	UA	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	6.39.2.1.1
6.39.3.1	Toprak kaybı olan alanlarda özel ve uygun bitkilendirme ve teraslama	UA	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	O	Yatırım bütçesi	6.39.3.1.1
6.39.1.1	Yerleşmenin yeşil değerinin sürekli geliştirilmesi (stand., teşvikler, sertifika, vb)	UA	Yerel yönetimler Emlak / İnşaat sek. Kentliler	ÇOB, Çevre STKları, (Çevre Müh. Odası vd.),	K Sürekli	Yatırım bütçesi, Özel sermaye, Bireysel serm., "Yeşil Fon" 3	6.39.1.1.1 6.39.1.1.2
6.39.1.2	Kent ormanlığının geliştirilmesi	MD, UA, KD	Belediye.	STKlar, Emlak/İnşaat sektörü	K sürekli	Yatırım bütçesi, "Yeşil Fon"	6.39.1.2.1
6.39.2.1	Mevcut açık ve yeşil alanların birbirine ve kırsal alana bağlanması (ağ oluşturulması)	MD, UA, KD	BIB, Belediye.	Emlak/İnşaat sektörü, Kent, STKlar	K sürekli	Yatırım bütçesi, Özel sermaye, Bireysel serm., "Yeşil Fon" 3	6.39.2.1.1
6.39.2.2	Mevcut dokuda, dönüşüm alanlarının en az %40'ının yeşil/ yeşil içeren alan olarak düzenlenmesi	MD	BIB	Yerel Yönetimler, TOKİ	K sürekli	Özel sermaye, Bireysel serm., "Yeşil Fon" 3	6.39.2.2.1
6.40.1.1	Kentsel bitkilendirme planlarının uzman denetiminden geçirilmesi	MD	PMO	Yerel yönetimler	Sürekli	Özel sermaye, Bireysel serm., "Yeşil Fon" 3	6.40.1.1.1 6.40.1.1.2
6.41.1.1	Kentsel biyotop koruma, rekreasyon ve mekân tasarımını içeren 'Kentsel Açık ve Yeşil Alan' sistemlerinin planlama sürecine katılımının sağlanması	MD	BIB	TMMOB ŞPO PMO	K	İlgili mevzuat değişikliklerinin uygulamaya konulması	6.41.1.1.1
6.41.2.1	İlgili mevzuatta "Açık ve Yeşil Alan Sistemi" kavramına yer verilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması	MD	BIB	TMMOB/ ŞPO PMO	K	İmar planlarında kentsel açık yeşil alan sistemlerinin artış oranı	6.41.2.1.1
6.42.1.1	Ulusal Doğa Koruma Komisyonun (İlgili Bakanlık, üniversite ve STK) oluşturulması	MD	ÇOB	Üniversiteler	K	Çevre ve Orman Bakanlığı	6.42.1.1.1
6.43.1.1	Doğal miras konusunda toplumsal eğitim programının hazırlanması ve uygulanması	MD UA	ÇOB	KTB, MEB	O	Hazırlanan eğitim programı sayısı	6.43.1.1.1
6.44.1.1	Doğal kaynak envanterlerinin oluşturularak, mekânsal planlamada altlık oluşturulması	UA, MD.	ÇOB	BIB, TKB		Yatırım Bütçesi	6.44.1.1.1

NO	EYLEM	MD	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TMMOB ŞPO	O	6.45.1.1.1	GÖSTERGELER
6.45.1.1	Peyzaj projelerinin, "mimari proje eki" olmaktan çıkarılarak zorunluluk haline getirilmesi, böylelikle birikendirme planlarının ilgili meslek odası (PMO) tarafından denetiminin sağlanması için ilgili yönetmelikte değişiklik yapılması	MD	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	TMMOB ŞPO	O	6.45.1.1.1	Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.45.1.2	İlgili planlara atılık oluşturacak ve doğal kaynakları "Peyzaj" düzeyinde tanımlayan bir peyzaj envanterinin her ölçekte planlama çalışmasına girdi oluşturması	P, UA	Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili bakanlıklar	Üniversiteler	K	6.45.1.2.1	Mevzuat değişikliklerindeki gerçekleşme oranı
6.45.1.3	Planlı Alanlar Tıp İmar Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması	MD	BIB	TMMOB/ ŞPO PMO	K	6.45.1.3.1	Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.45.1.4	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması	MD	BIB	TMMOB / ŞPO PMO	K	6.45.1.4.1	Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.45.1.5	Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Şartnamesinde gerekli düzenlemelerin yapılması	MD	BIB	TMMOB / ŞPO PMO	K	6.45.1.5.1	Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.46.1.1	Kanalizasyon ve deponi alanlarından kaynaklanan kirlenici etmenlerin gerekli teknolojilerinin kullanılarak kontrol altına alınması	UA	Yerel Yönetimler	İller Bankası, ÇOB	O	6.46.1.1.1	Şebeke ve yer altı su kalitesi ölçüm sonuçları
6.46.1.2	Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve verimli işletiminin sağlanması	UA /P	Yerel Yönetimler	İller Bankası, ÇOB	K	6.46.1.2.1	Arıtılmış atık su miktarının kentsel amaçlı toplam kullanılan suya oranı
6.46.1.3	Kanalizasyon ve yağmur suyu toplama sistemlerinin ayrı döşenmesi, toplanan suyun yeniden kullanımının sağlanması	UA	Yerel Yönetimler	İller Bankası, ÇOB	O	6.46.1.3.1	Yağmur suyunu yeniden kullanım sistemine sahip belediye oranı
6.46.1.4	Ekolojik yapıların teşvik edilmesi	MD	Yerel Yönetimler	Mimarlar Od.	K	6.46.1.4.1	Yapı stokundaki ruhsat verilen ekolojik yapı oranı
6.47.1.1	Organik çöplerden enerji üretmesinin teşvik edilmesi	UA	ÇOB	Belediyeler	O	6.47.1.1.1	Katı atıktan enerji elde eden belediye oranı
6.47.1.2	Geri kazanılabilecek çöplerin ayrıştırılması	MD	Yerel Yönetimler	Kentli	KS Sürekli	6.47.1.2.1	Kaynağında ayrıştırılan ve geri kazanılan atık oranı
6.47.1.3	Depolanabilir katı atıkların azaltılması yönünde teknoloji geliştirilmesi (katı atıklar için kullanım alanları yaratılması)	AR-GE	TÜBİTAK	Üniv., Belediyeler, Sanayi		6.47.1.3.1	Uygulamaya giren patent sayısı

NO	EYLEM	P	ÇÖB - Yerel yönetimler	Üniversiteler	O	Çevre ve Orman Bakanlığı	GÖSTERGELER
6.48.1.1	Geri dönüşüm ve atık sistemleri için yerel yönetimlere yeterli teşvik verilmesi	P	ÇÖB - Yerel yönetimler	Üniversiteler	O	6.48.1.1.1	Teşvik alan belediye sayısı
6.49.1.1	Bu tesislerin ilgili planlara işlenmesi (Yerlerinin belirlenmesi)	MD	ÇÖB/Yerel Yönetimler	DPT/BIB	O	6.49.1.1.1	Yerleşimler içinde bu tesislere ayrılan yer büyüklüğü (ha)
6.49.2.1	İnşaat sektöründe faaliyet gösteren firma ve yerel yönetimlerin bu konuda bilinçlendirilmesi	UA	Yerel Yönetimler	İlgili STK'lar	K	6.49.2.1.1	Düzenli toplanan atık oranı
6.50.1.1	Önlemlerin alınmasında gerekli mali kaynak sağlanması	UAP	Yerel Yönetimler	-	O/U	6.50.1.1.1	Sağlanan mali kaynak yüzdesi
6.50.1.2	Denetim, izleme sisteminin etkinleştirilmesi	UA	yerel yönetim ve özel işletmeler	Sürdürülebilir Yerleşim-Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi	O/U	6.50.1.2.1	Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.50.1.3	Etkin toplama ve ayrıştırma sistemlerinin oluşturulması yaygınlaştırılması	UAP/ KD	ÇÖB / Yerel Yönetimler	Özel sektör Üniversiteler	O	6.50.1.3.1	Toplama miktar (ton / nüfus)
6.50.1.4	Mevcut düzensiz depolama alanlarının kapatılması ve rehabilitasyonu	KD	Yerel Yönetim	ÇÖB	K	6.50.1.4.1	Ayrıştırma sistemi kapasitesi (m3) Kapatılan ve rehabilitasyonu yapılan alanların sayısı
6.51.1.1	Geri dönüşüm ve atık sistemleri için yerel yönetimlere yeterli teşvik verilmesi	P	Yerel yönetimler	Üniversiteler	O	6.51.1.1.1	Kaynağında ayrıştırılan atık oranı

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Giriş bölümünün başında da belirtildiği gibi *Sürdürülebilir Kentler Şûrasının* iki önemli hassas konusundan birisi, “*İklim değişikliği*” diğeri ise “*çevre kirlenmesidir*”. Her iki konuya yönelik alınacak önlemlerin, kentlerin sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği ile yakından ilgili olduğunu yeniden irdelemek gerekir.

Bu alanda ortaya çıkan sorunların, stratejilerin eylemlerin ve göstergelerin belirlenmesine yönelik oluşturulmuş olan 6. Komisyon, giriş bölümünde de ele alındığı gibi, bu konuları sekiz ana başlık altında toplamış ve değerlendirmiştir. Bunlar: **Politikalar yasal ve kurumsal çerçeve, planlama, iklim değişikliği, yenilenebilir enerjiler, sürdürülebilir ulaşım, hava kirliliği, doğal varlıklar ve atık yönetimi** konularıdır.

Bu başlıklar genelde çalışmanın gerçekleştiği dört alt komisyonun örtüştüğü konulardan oluşmaktadır. Küresel ısınma ve çevre kirliliğini tetikleyen sorun alanlarının başında denetimsiz büyüyen kentler ve onların yakın çevrelerine verdikleri zararlar gelmektedir. Bunun başlıca nedeni, sorunu önleyici kentsel ve bölgesel politikaların bulunmayışı, mevcut planlama araçlarının ve mevzuatın yetersizliği ve uygulamalardan kaynaklanan hatalardır.

Kentler küresel ısınma baskıları olmadan dahi yeterince kent yakın çevrelerine zarar vermektedir. Küresel ısınma baskısıyla katlanarak artması beklenen sorunların çözümüne yönelik acil olarak gerekli ve yeterli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda en üst düzeyden en alt düzeye kadar alınacak bir dizi önlem ve gerçekleştirilmesi gereken eylem bulunmaktadır. Bu eylemlerin yaşama geçirilebilmesinde en üst düzeyde ilgili sorumlu kamu ve kuruluşlardan başlayarak en alt düzeyde tüm bireylere önemli görevler düşmektedir; ancak, özellikle konuya ilişkin sorun ve tehditlerin yakından anlaşılabilmesi ve eyleme yönelik benimsenebilmesi için gerekli bilgilendirme, eğitim ve tanıtım programlarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Üst düzeyde eylem programlarının başlatılması ve bunların yaşama geçirilebilmesinin başlıca koşulu ilgili eylemleri gerçekleştirmek üzere gerekli altyapının oluşturulmasıdır. Bunun ilk adımı geçerli ve etkin politikaların oluşturulması, bunların yasa ve yönetmeliklerle uygulanır hale getirilmesidir. Kentlerin sürdürülebilir ve yaşanabilir ortamlara sahip olabilmesi için gelişme dinamiklerini doğru çözümlenerek geleceğe yönelik çevreyle uyumlu planlama ve uygulama araçlarının devreye girmesi gerekmektedir. Bu planlama araçlarının doğru ve eşgüdümlü kullanımları sorunların önüne geçebilmede önem taşıyacaktır. Planlamanın başlıca hedeflerinden biri daha sorunlar ortaya çıkmadan doğru kestirimlerle bunları önlemeye yönelik kullanım kararlarını alabilmektir. Doğru belirlenmiş plan ilkeleri ve hedefleri, küresel iklim değişikliği, hava kirliliği, atık yönetimi gibi sorunları zamanında ele alırken bunları önlemeye yönelik yenilenebilir enerjilerin kullanımını, sürdürülebilir ulaşım ve doğal varlıkların korunması gibi öncelikli konuları da içinde barındırır.

Kentleşme Şûrası kapsamında gerçekleştirilen komisyon çalışmalarında “İklim Değişikliği, Yenilenebilir Enerjiler, Doğal Varlıklar, Çevre Kirlenmesi ve Yönetimi” Komisyonu oluşturduğu alt komisyonlar aracılığıyla konuyu farklı başlık ve uzmanlık alanlarında ele almıştır. Örneğin 6. Komisyon yasal ve kurumsal genel üst başlıklara değinirken, “Çevre Kirliliği ve Kaynak Yönetimi” alt-komisyonu çalışmasını mevcut durum bölümünde belirttiği gibi altı ana başlıkta aşağıda özetlendiği biçimiyle ele almıştır.

Bu başlıklardan altı ana başlığından ilk üçü genelde konuya ilişkin üst düzeyde politika

eksikliğinden kaynaklanan sorunlara ve var olan olanaklara odaklanırken, diğerleri yerel düzeyde alınacak önlemlere, sorunlara ve olanaklara odaklanmaktadır. Kent ve çevre altyapı politikaları başlığında ele alınan sorunlar genelde üst düzeyde yaşanan sorunlardır ve çözümleri de yine üst düzeyde gerçekleşmelidir. Sürdürülebilir kentsel çevre politikaları başlığı ise daha alt düzeyde yaşanan altyapı sorunlarına ve bundan kaynaklanan çevre kirlenmesine değinmektedir. Konuya ilişkin toplumsal ekonomik ve kültürel politikaların eksikliği ise üçüncü alt başlıkta vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yalnızca çevre kirliliği ve kaynak yönetimi sorunlarına yönelik önlemlerin üst ve alt düzeyde alınmasının yetersiz kalacağı esas alınarak **toplumsal yaşam biçimleri ve davranış normlarının yeniden yapılandırılmasına** yönelik çalışmaların da önemli bir gereksinim olduğunun altı çizilmek istenmektedir. *Toplumda, kurumlarda ve ilgili tüm meslek dallarında kaynakların doğru ve tutumlu kullanımına yönelik çalışmaların, eğitimlerin, duyuruların, uyarıların yapılması gerekmektedir.*

Merkezi yönetimin desteğine gereksinim duymakla birlikte, “kentsel yayılma ve saçaklanmanın etkileri”, “katı atık yönetimi”, “hava kalitesinin kontrolü ve yönetimi” adlı alt başlıklarda yerel yönetimlere düşen görev ve sorumluluklar üzerinde durulmak istenmiştir. Bu yapılırken yerel yönetimlerin konuların çözümlerine yönelik zayıflıkları, güçlü yönleri ve var olan fırsatlar üzerinde de durulmuştur. Sorunlar, Eylemler, Stratejiler, Eylemler ve Göstergeler ortak tablosunun hazırlanmasında ise bu çalışma alt başlıkları diğer çalışmalarla ortak olarak değerlendirilmiştir. Bu ortak tabloda her altı bölümlmeyi de kapsayacak biçimde sorun, strateji, eylem alanlarına ve beklenen sonuçlara yönelik göstergelere yer verilmiştir. Türkiye’de kentleşme olgusunun çevre kirliliği ve kaynak yönetimi ile olan ilişkisi değerlendirilirken, öncelikle ulusal ve yerel politikaları gözden geçirmekte yarar vardır. Kentlerde çevresel problemler ve kaynak yönetimi konularının doğru ortaya konulabilmesi için var olan “kentsel çevre altyapı politikaları”, “sürdürülebilir kentsel çevre politikaları”, “ekonomik, toplumsal ve kültürel” politikaların bu Şûra bağlamında yeniden irdelenmesi önem taşımaktadır.

Söz konusu politiklardaki eksikliklerin ve yanlış uygulamaların giderilmesi ve doğal kaynakların verimsiz kullanımının önlenmesi amacıyla, **planlama** çalışmalarında “**sürdürülebilir yerleşim planlama modelinin**” desteklenerek, çevre duyarlı planlama araçları ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve kullanılması kaçınılmazdır. Söz konusu fiziksel planların sağlıklı uygulamalarının sağlanabilmesi için öncelikle ulusal politikaların ve kalkınma planlarının yansıtıldığı bir **ulusal mekânsal strateji ve bölge planlarının hazırlanması**; bu planların esas alındığı **havza planları** ve ilgili plan ve projelerin de benzer yaklaşımlarla hazırlanması öngörülmektedir. Bu doğrultuda, üst ölçekli planlardan alt ölçekli imar planlarına kadar tüm planlama kademelenmesinde plan kararlarının bütünlük sağlaması, alt ölçeklerde çevre kirliliğine yönelik önlemlerin alınabilmesi ve kaynak yönetiminin gerçekleştirilebilmesi için vazgeçilmez önceliklerden biridir. Üst ölçeklerde alınan kararların sağlıklı olması sağlanamadığı sürece alt ölçeklerde alınacak önlemler bir noktadan sonra yetersiz kalacaktır. Aynı biçimde üst ölçeklerde gerçekleştirilmiş olan “sürdürülebilir ve bütünlük” planlar ve alınan kararların alt ölçeklerde sürekliliği sağlanmayacak olduğunda bölgesel ve ülkesel bir politika ve uygulama bütünlüğü sağlamak olanaklı olamayacaktır.

Söz konusu planlama çalışmalarının olumsuz çevresel etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla uygulanması hedeflenen “**stratejik çevresel değerlendirme**”, “**çevresel etki değerlendirme**” gibi yöntemler, uluslararası öteki anlaşma ve sözleşmeler gibi tüzel araçlar yürürlüğe konarak, gerek planlama sürecinin niteliğinin artırılması gerekse çevre duyarlı

planlara ulaşılması ve yerelde halkın planlama sürecine etkin olarak katılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda, Taslak Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin kısa dönemde yürürlüğe girmesi hedeflerden biri olabilir.

Yukarıda özeti verildiği gibi benzeri ayrıntıda ele alınmış olan alt çalışmalar sonuç ve değerlendirme aşamasında birleştirilerek genelleştirilmiş ve burada ele alınacağı gibi ortak kararlar oluşturulması hedeflenmiştir. Komisyon'un ortaklaşa aldığı hedefler kısaca şöyledir:

Kurumlar arası yetki karmaşasının düzenlenmesi amacıyla, mevzuattaki boşlukların ve çatışan maddelerin ele alınması ve kurumlar arası eşgüdümün ve uyumun sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla, en pratik yöntem Çevre Yasası'nda ilgili kurumların yasa ve yönetmelikleriyle uyumlu hale getirilmesini öngören düzenlemelerin yapılması olabileceği gibi, daha kökten bir çözüm için **"yeni bir yasa"** ve ilgili yönetmeliklere ve bu konuda eşgüdümü sağlayacak bir **"üst kurula"** gereksinim olduğu öngörülmektedir. Oluşturulacak Kurulun etkin izleme ve denetimi sağlamak için ilgili kurumlara destek, eğitim ve danışmanlık hizmeti vermesi de görevleri arasında yer alacaktır. İzleme ve denetim konusunda sağlıklı uygulamaların gerçekleşmesi için Çevre ve Orman Bakanlığı taşra teşkilatlarının güçlendirilmesi de önemlidir. Bunun yanı sıra, izleme ve denetim sonuçlarına ilişkin kamuoyunun bilgilendirilmesinin sağlanacağı iletişim merkezlerinin de taşra teşkilatları kapsamında oluşturulması planlanmaktadır. Şura çalışmaları sürecinde Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi üst kurul yerine önerilmiştir. 'Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankası' oluşturularak bu merkez içinde yer alması önerilmiştir.

Ayrıca, yasalarda belirtilmiş olan doğal kaynakların yanlış kullanımı uygulamalarının önlenmesine yönelik **cezai yaptırımların artırılması** ve uygulamaya yönelik altyapının güçlendirilmesi de hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, Yasa ve Yönetmeliklerde yaptırımın sağlanması amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılması öngörülmektedir.

6. Komisyonun Şura hazırlığı süresince gerçekleştirdiği ortak çalışmaların bir ürünü olarak ortaya çıkan eylem ve göstergeler tablosu, Komisyon'un belirtilen konu başlıkları bağlamında kapsamlı bir değerlendirmesini ve çözüme yönelik önerilerini içermektedir.

Aşağıda Komisyon'un stratejiler, eylemler ve göstergelere yönelik önerilerinin bir özetini bulacaksınız.

Stratejiler

- Belirlenen ana stratejiler arasında, genel olarak politikalar, yasalar, planlama ve kurumsal yaklaşımı içerecek biçimde:

Ülke genelinde iklim değişikliğine uyumun sağlanması, önleyici eylemler için politika ve stratejilerin saptanması; **ülke mekânsal politikasının ve stratejilerinin belirlenmesi**; ilgili konularda **toplumsal-siyasal bilincin geliştirilmesi**, eğitimin yaygınlaştırılması; iklim değişikliğinin kentler üzerindeki etkilerinin uzun vadeli planlarda dikkate alınması; buna yönelik öncelikli olarak **kalkınma planları kapsamında bütünsel politikaların geliştirilmesi**; mevzuattaki boşlukların ve çatışan maddelerin ele alınarak ve bütüncül biçimde düzenlenerek **plan kademeleri ve kurumlar arası arasındaki eşgüdümün ve sürekliliğin sağlanması**; planlama süreci içerisindeki kurumların yetkilerinin net biçimde tanımlanması; çevre düzeni planının kaldırılarak, fiziksel mekâna ait ilke ve stratejilerinin belirlenmesi; bunun yerine **sürdürülebilir ve bütünsel bölge ve yerleşme planlarının** hazırlanması; çevre duyarlı planların yapılması ve uygulanması, mikro klima ve yerel ekosistemle uyumlu kent

makroformlarının belirlenmesi, doğal limitlerin kent planlamada sınır değer olarak yer alması; peyzaj planlamanın mekânsal planlama sürecine katılımı; **uygulamanın etkinleştirilmesi ve bütünleşik olması**; her yerleşmede çevre, doğal varlıklar, hava kirliliği, doğal enerji kullanım potansiyeli, atıklar vb konularda, varsa **mevcut bilgilerin buluşturulması**, eksik olan **verilerin belli standartlar içinde toplanması**; bunların oluşturulacak **veri bankasında** birleştirilmesi; teknoloji araştırma ve gelişme (AR-GE) çalışmalarının teşviki, konuları ele alınmış;

- Çevre kirliliğini önlemek ve doğal varlıkları, ülke taşınmaz değerlerini korumaya yönelik belirlenen temel stratejiler:

Çevreye yönelik suçlarda **yargı sürecinin hızlandırılması** ve **cezai yaptırımların caydırıcı olması**; karbon Ticaretinin yasal çerçevesinin ve düzenleyici kurumlarının oluşturulması; Karbon Ticaretinin (sera gazının azaltılmasıyla kazanılan miktarın) yerel yönetimler ve sera gazı azaltımın katkıda bulunanlar lehine yeni bir finansal araç olarak tanımlanması,

Kıyıların iklim değişikliğinden kaynaklanan risklere göre yeniden planlanması ve yönetimi; kıyılarımızda iklim değişikliği kapsamında **iklim değişikliği risk haritalarının yapılması**,

Yerleşmelerde **kanalizasyon sisteminin yenilenmesi**, olmayan yerlerde ihtiyaca yönelik olarak yapılması ve atık su arıtma sistemlerinin işletilmesi, yağmur suyu toplama sistemlerinin ayrılması, deponi alanlarında kirlenici etkenlerin yeraltı sularına karışmasının engellenmesi; Su, atık su ve katı atık yönetiminde **kamu denetiminin artırılması**; evsel katı atık bertaraf tesisleri ve hafriyat ve moloz toplama ve bertaraf yöntemlerinin ve yerlerinin belirlenmesi; hafriyat ve moloz toplama sistemlerinin yeterli hale getirilmesi; ilgili yönetmelik standartlarının uygulanması, kaynakta atık azaltımına gidilmesi,

Potansiyel su kaynaklarının araştırılması **su kaynaklarının verimli kullanımına ve yönetimine** yönelik önlemlerin alınması; tarım topraklarının amaç dışı kullanımının önlenmesi; yerleşmelerde su potansiyelinin artırılması ve planlamada su kaynakları potansiyelinin eşik değer olarak dikkate alınması,

Çevre duyarlı kent ulaşım politikalarının ve planlarının oluşturulması; yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerjili ulaşım sistemlerinin teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması; toplu taşımanın yaygınlaştırılması; araç filosunun yenilenmesi; egzoz gazı ölçümlerinin düzenli olarak yapılması,

Tarım topraklarının korunması ve etkin kullanımı; Kent ve çevresindeki toprakların kirlenmesi sorunu; Erozyon ve toprak kaybı; “Yerleşme Yeşil Bütçesi” sinde denge oluşturulması” (yeni gelişme alanında hemen uygulamaya geçmeli); “Yeşil Ağ” oluşturulması (yerleşmedeki tüm yeşil alanların yeşil ve yeşil eleman içeren açık alanlarla birbirine ve kırsal alana bağlanması); Kentsel açık ve yeşil alan planlamasının imar mevzuatına eklenmesi ve bitki materyali seçiminin disiplin altına alınması; **Kent ekosisteminde biyolojik çeşitliliğin korunması, rekreasyonel potansiyel yaratılması ve karbon yutak alanlarının oluşturulması**; ilgili yönetmelik ve şartnamelerde gerekli değişikliklerin yapılması; doğal varlıkların kesin koruma altına alınması; Doğal çevrenin “miras değeri” de dikkate alınarak doğal varlıkların yeniden tanımlanması; Doğal varlık envanterinin mekânsal planlamaya katılımının sağlanması; Peyzaj planlama ve yönetimi konusunda yetkili kurumsal yapı ve mevzuatın oluşturulması, konuları ele alınmış;

- Yenilenebilir enerji kullanımı, sera gazlarının azaltılmasına ve küresel ısınmaya yönelik alınacak önlemler açısından belirlenen temel stratejiler:

Çevre duyarlı ve yenilenebilir enerji kullanımını içeren mekânsal stratejilerin belirlenmesi; enerji verimli, iklim-çevre duyarlı ve üretken yeni bir kent ve kırsal planı modelinin geliştirilmesi ve uygulanması; **yerel iklime uygun planlama** yapılması; yerleşmelerde ısı adası oluşumunun denetim altına alınması; binalardan kaynaklanan sera gazı salımlarının azaltılması; Kentlerde / yerleşmelerde enerji kullanım ve verimliliği için plan yapılması; kentin/ yerleşmenin enerjisi tüketen değil, aynı zamanda üreten bir sisteme dönüştürülmesinin ele alınması; güneş enerjisinin değerinin anlaşılması için program ve etkinliklerinin yapılması; kentlerde/ yerleşmelerde doğal enerji üretim kullanımının desteklenmesi için **yasa ve standartların yenilenmesi** (ulusal ve uluslararası fonlardan ve kuruluşlardan yararlanılması); Kentsel altyapı çalışmalarında küresel iklim Kentlerde/yerleşmelerde doğal enerji sistemleri eksikliğini giderilmesi; yeni teknolojilerden faydalanılması; **kentlerde/yerleşmelerde doğal enerjilerin örgütlenmesine ve yönlendirilmesine yönelik mevzuatın oluşturulması**; yerleşim alanlarının güneş enerjisini etkin kullanabilmesinin sağlanması; **Kendi enerjisini doğal enerjiden üreterek yararlanabilecek yöresel ve ekolojik mimariye/yapılaşmaya geçiş** - Güneş Mimarlığı; Binalarda enerjinin etkin kullanılmasının teşvik edilmesi; Mevcut yapı stokunun iyileştirilmesinin sağlanması; Yerleşmelerin planlanmasında enerji etkin gelişme formu ve strüktürü geliştirilmesi ve yenilenebilir enerji kullanımını desteklemek (özellikle gelişme baskısı yüksek, büyük ve orta ölçek yerleşmelerde önemli); değişikliği göz önünde tutularak kentlerde altyapı kapasitesinin artırılması,

Alternatif temiz enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması; Merkezi ısınma sistemlerinin yaygınlaştırılması; **Temiz hava planları oluşturulması** ve güncellenmesi; Yeşil alanların artırılması; Sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi; Kentsel yerleşim alanlarında kalan sanayilerin planlara uygun alanlara taşınmalarının sağlanması, konuları ele alınmıştır.

Eylemler

6. Komisyon çalışmalarını yürütürken öncelikli olarak mevcut yasaların ve araçların revizyonu yerine, sorunları doğrudan çözmeye yönelik yeni yasa ve yönetmelik önerileri yanı sıra genel ilkeleri belirleyecek, ilgili birimler arası eşgüdümü sağlayacak bir **merkez** ve ayrıca çalışmaları destekleyecek bir **ar-ge merkezi** önermiştir. Ayrıca bu kurumları finansal olarak desteklemek ve özerk çalışabilmesini sağlamak için bir **fon** oluşturulmasını öngörmüştür.

Bunlar arasında:

- “İklim Değişikliği Yasasının”, “Sürdürülebilir Yerleşme Yasasının”, “Çerçeve Su Yasasının”, “Güneş Mimarisi Yasasının” çıkarılması,
- İlgili tüm plan proje ve eylemlerin yeni önerilen yasal düzenlemelerle ilişkilendirilmesi ve eşgüdümünün sağlanması,
- Yerleşmelerde “Yenilenebilir Enerji Üretimi ve Uygulama Yönetmeliği”, Kentlerde “Güneş Planlaması Yönetmeliği”nin hazırlanması; yapılara “Güneşlenme Performans Standardı” getirilmesi,
- Yayımlanmış olan **Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliğinin** etkin uygulanması,
- **Eğitime ilişkin**: Okul öncesinden başlayarak tüm eğitim kademelerinde, örgün ve yaygın eğitim araçlarıyla farkındalık ve bilinç kazandırılması; mesleki eğitim programlarının hazırlanması ve yürütülmesi, kurum içi eğitimlerin verilmesi; basın yayın kuruluşlarının özellikle görsel medyanın kullanılması; yerelde halkın ve

- kuruluşların görüşlerinin alınması, katılımının sağlanması,
- Denetim izleme ve geri bildirimini koordine edecek bir merkezin oluşturulması **Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi**; toplanan verilerin adı geçen merkezde yer alacak **'Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankasında'** toplanması ve paylaşılması; kurumların veri toplama ilke ve normlarının merkez tarafından belirlenmesi ve buna uyulmasının sağlanması,
- Ayrıca, her kentte planlamaya veri teşkil edecek çevre, doğal varlıklar, hava kirliliği, atıklar, yenilenebilir enerji kullanımı ve teknolojilerinin geliştirilmesi amacı ile bilimsel **Araştırma Geliştirme Merkezinin kurulması**;
- **Doğa Koruma Yasasının yürürlüğe sokulup, Ulusal Doğa Koruma Komisyonun oluşturulması bulunmaktadır.**

Planlama ve politikalara ilişkin belirlenen diğer eylemler:

- Kalkınma Planının **iklim göçleri** de dikkate alınarak gözden geçirilmesi,
- Yeni bir **"çevre şurasının"** toplanması, ulusal çevre politikasının ve önceliklerinin belirlenmesi, sonuçlarının politika ve uygulamalara yansıtılması,
- **Kentleşme şura sonuçlarının** politika ve uygulamalara yansıtılması,
- Sektörel planların "Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası" bağlamında ele alınarak parçacı yaklaşımlara son verilmesi;
- **Ülke Mekânsal Strateji Planının** yapılması,
- **Sürdürülebilir Bölgesel ve Yerel Gelişme Stratejilerinin** belirlenmesi ve ilgili planların buna uyumlu yapılması,
- **Sürdürülebilir ve Bütünleşik Bölge ve Yerleşme Planlarının** yapılması ve uygulanması,
- **Bütünleşik havza planlaması** yapılarak su kullanım verimliliğinin artırılması,
- **Bütünleşik bir su ve kent planlamasının yapılması**,
- Planlama-su tüketim ilişkisinin her ölçekteki planlamada öncelikle göz önüne alınması ve su kaynaklarını dengeli dağılımına yönelik planlama kararları alınması için yasal hükümlerin konulması
- Yerleşimlerde **"bütünleşik su yönetimi ve planlamasının yapılması"**,
- **Bütünleşik altyapı planlaması**,
- **Bütünleşik su, toprak ve kent planının** yapılması,
- Kıyıların, **bütünleşik kıyı yönetimi** kapsamında doğal ve kültürel değerler ile doğal eşikler ve iklim riskleri de dikkate alınarak gelişme eğiliminin belirlenmesi, nüfus ve ekonomik etkinlik planlamasının bu yönde yapılması; risk haritalarının yapımı ve bu doğrultuda kıyılarda yüksek risklerde üstyapı ve altyapıların güçlendirilmesi,
- Her kent / yerleşme için **enerji araştırmaları ve planlarının yapılması** (enerji ihtiyaçlarına ve tüketimine yönelik **enerji bütçesi projeksiyonlarının yapılması**, **yerel sera gazı envanterlerinin hazırlanması** ve sera gazı salınım oranlarının azaltılmasına yönelik eylem planlarının yapılması), **doğal enerjili ve akıllı örnek toplu konut projeleri** ile mahalle uygulamalarının yapılması,
- **Doğal enerjili ve akıllı kentsel dönüşüm projelerinin** yapılması; **Yerel iklimle uygun mimarinin** teşvik edilmesi; yerleşmelerin **iklim haritalarının** hazırlanması ve güncel tutulması; **ulusal güneş/doğal enerjili planlama ve tasarım kriterlerinin hazırlanması**,
- **Temiz hava planlarının** bölgesel ölçekte tamamlanması ve güncellenmesi **temiz, hızlı, ucuz ve güvenilir taşıma sistemlerinin** hayata geçirilmesi ile toplu taşımanın teşvik edilmesi,

- Her kent için bir **çevre kirliliği yönetim planı** yapılması,
- Kentsel biyotop koruma, rekreasyon ve mekân tasarımını içeren '**Kentsel Açık ve Yeşil Alan**' sistemlerinin planlama sürecine katılımının sağlanması,
- İlgili mevzuatta "**Açık ve Yeşil Alan Sistemi**" kavramına yer verilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması; Peyzaj mimarlığı uygulamalarının, ülke plan kademelerinin ve uygulama hükümlerinin bulunduğu mevzuatta yer alması; ilgili planlara altlık oluşturacak ve doğal kaynakları "**Peyzaj**" düzeyinde tanımlayan bir peyzaj envanterinin her ölçekte planlama çalışmasına girdi oluşturması.
- **Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası içeriğinde yer alması önerilenler ise:**
- Mevzuat karmaşasının yeni 'sürdürülebilir yerleşimler yasasında' bütünleştirilmesi; plan kademeleri ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması,
- Tarım topraklarının korumasının ele alınması,
- Belirlenen stratejilerin kentlerde Sürdürülebilir Yerleşim Planlarına yansıtılması; "Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası" düzenlemelerinde Rio, Johannesburg, Kyoto uluslararası sözleşmelerine uygun olarak stratejilere yer verilmesi ve
- **2010 yılının 'Türkiye Güneş Yılı' İlan Edilmesi**'dir.

RAPOR ÖZETİ

Kentleşme Şûrasının 6. Komisyonu olarak, İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, YENİLENEBİLİR ENERJİLER, DOĞAL VARLIKLAR, ÇEVRE KİRLENMESİ ve YÖNETİMİ alanlarında, mevcut durumlar incenmiş, sorunları tespit edilmiş, stratejiler geliştirilmiş, eylemler önermiştir.

6. Komisyon: Küresel İklim Değişikliğinin ve Çevresel sorunların giderek arttığını ve yaşam açısından içerdiği sakıncaları dikkate almış, bu konularda,, ülke, bölge ve yerleşmeler düzeyinde neler yapılması gerektiğini araştırmış ve öneriler getirmiştir. Bu öneriler, Türkiye'nin uluslararası sözleşmeler, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin ve vatandaşların beklentileri dikkate alınmıştır.

Yapılan incelemede, sorunların ve geleceğe yönelik beklentilerin, mevcut sistemlerle çözülemeyeceği anlaşılmış, bu nedenle grubumuz, mevcut sistemin iyileştirmesi yerine, yasal, örgütsel, finansal yeniliklere yeni öneriler getirmiştir.

Sürdürülebilir Kentler için Öneriler:

1. İklim Değişikliği Yasasının Çıkarılması (6.1.1.1)

Türkiye'nin, her şeyden önce ve ivedilikle bir "İklim Değişikliği Yasası"na ihtiyacı vardır. Mevcut yasalarla, iklim değişikliğine karşı savaşmak mümkün değildir. İklim değişikliği yeni bir konudur bu konuda ülkemizde bugüne kadar ciddi hiçbir hazırlık yapılmamıştır. Türkiye imzaladığı, BM İklim Değişikliği Sözleşmesi" ve "Kyoto Protokolü" vb. sözleşmelerle uluslararası sorumluluklarını yerine getirmek istiyorsa, Bir "Çerçeve İklim Değişikliği Yasasına" ihtiyacı vardır: Bu yasa ile uzun vadeli hedefler belirlenmeli, politikalar oluşturulmalı, stratejiler saptanmalı, alt yapılar oluşturulmalı, yatırım alanları belirlenmeli ve finansman sistemleri geliştirilmelidir. Bu yasa içinde yer alması gereken konular içinde, özellikle, çevre kirlenmesinin önlenmesi, yenilenebilir enerji politikaların ve kullanım alanlarının belirlenmesi gerekmektedir. Konunun önemi ve çok disiplinli yönü dikkate alınarak yasanın hazırlanmasında, Bakanlıklar arası eşgüdüm sağlanmalı, üniversitelerin ve kamuoyunun katkısı belirlenmelidir. Komisyonumuzun Yasa içinde muhakkak yer almasını gerekli gördüğü konular şunlardır:

- 1.1. Küresel İklim Değişikliğine karşı Türkiye'nin hedefleri ve stratejileri
- 1.2. Yenilenebilir Enerjilerin üretilmesi geliştirilmesi ve kullanımı
- 1.3. Yerleşimlerde ve Mimaride alınacak önlemler
- 1.4. Teşvik ve destek finans sistemleri (Karbon yasası çıkarılması vb.)
- 1.5. Örgütlenme, eğitim ve teknoloji sistemleri

2. "Ulusal Mekânsal Politikanın ve Stratejilerinin" Belirlenmesi (6.11.1)

Komisyonumuz, diğer grupların da onayını alarak, Ülke Mekânsal Stratejisinin belirlenmesini gerekli görmektedir. Özellikle, çevrenin kirlenmesi, toprak, su ve orman ve biyoçeşitlilik zenginliklerinin, kıyıların yağmalanmasını önlemek için ulusal düzeyde, bir anlamda, "Mekânsal Anayasa"nın saptanması gerekliliğine inanmaktadır. Bu yasa ülkemizde var olan kaynakların nasıl korunabileceğini ve nasıl kullanılacağına dair mekânsal kararları kapsayacaktır. Bu konuda grubumuzun somut önerileri şunlardır:

- 2.1. Çerçeve Su Yasası,
- 2.2. Toprak Yönetimi yasası
- 2.3. Biyoçeşitliliği Koruma ve Değerlendirme
- 2.4. Havza Yönetimi (Havzaların yeniden belirlenmesi ve yerleşimlerle ilişkilendirilmesi)
- 2.5. Çevre Yönetimi vb.

3. Sürdürülebilir Bölgesel ve Yerel Gelişme Stratejileri Belirlenme (6.15.1)

Her bölgenin, doğal kaynaklarının, gelişme stratejilerinin, yenilenebilir enerji üretim olanaklarının değerlendirme stratejilerinin geliştirildiği, mekânsal olarak belirlendiği bir çalışmaya ihtiyaç vardır. İçeriği ve yöntemi ayrıca belirlenir.

4. Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası

Mevcut kentler, planlama ve uygulama biçimleri, kentlerin kirlenmesine, doğal varlıkların ve kaynakların yok olmasına neden olmaktadır. Ayrıca kentlerde, korumaya ve başta Güneş olmak üzere Yenilenebilir enerjileri kullanmaya yönelik birçok engel vardır. İmar Planı kapsamında bu devasa sorunları çözmek ve sonuç almak hemen hemen imkânsızdır.

Bu nedenle, Komisyonumuz, özellikle küresel ısınmada kentlerin önemini ve Yenilenebilir enerjilerin kullanımını dikkate alarak “Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası” çıkarılmasını önermektedir. Bu yasa ile Türkiye’de, kirli kentlerden, temiz, ekolojik, sağlıklı ve Güneş enerjili kentlere geçmek olanaklı hale gelecektir. Bu yasa içinde, planlama koşulları, yeni bir örgütlenme, yeni yöntemleri belirleyen, Araştırma, Planlama ve Uygulama merkezi, Küresel ısınmanın olumsuz etkilerine karşı önlemler, Güneş ve yenilenebilir enerjilerin kullanımına yönelik yönetmelikler ve uygulama araçları ve finansman sistemleri, veri bankası olmalıdır. Bu ve benzeri öneriler detaylı olarak Rapor içinde verilmiştir.

5. Su Yasası

Küresel İklim değişikliğinden kaynaklanan “kuraklık tehlikesi” dikkate alınarak, Su yönetim yasaasının çıkarılması gereklidir. Su kıtlığı ve gelecek nesillerin su ihtiyacı, suların kirlenmesi, kentlerde su tasarrufu programlarını içeren bir su yasaası ve ilgili yönetmenlikler önerilmektedir

6. Yenilenebilir (ya da Güneş) Enerji Araştırma, Planlama Ve Uygulama Merkezi Kurulması

Güneş ülkesi olan Türkiye, çok yüksek ve çeşitli doğal enerji potansiyeline sahiptir. Mevcut “Yenilenebilir Enerji Yasası” değiştirilerek, ya da “Yenilenebilir (Güneş) Enerji Araştırma, Planlama ve Uygulama merkezi kurularak, ülkedeki “doğal ve yerli enerjiler” harekete geçirilmeli, enerjide dışa bağımlılık azaltılmalıdır.

7. Güneş Mimarisi Yasası

Her bina Güneş enerjisi ile enerji üretme potansiyeline sahiptir. Güneş Mimarisi Yasası” çıkarılarak, binaların “Güneş Mimarisine göre tasarlanması” ve “*binalarda enerji üretim devri*” başlatılmalıdır. Güneş mimarisi, Anadolu’da on bin yılda geliştirilen özgün bir mimarlık akımıdır ve çağdaş teknolojilerde geliştirilip uygulanabilecek ileri bir mimarlık değeridir. Güneş Mimarisi, Isıtma, soğutma, elektrik ihtiyaçlarını karşılayabilecek özellikler içerir. Güneş Mimari uygulaması, Dünyada, mimaride ileri bir aşamayı, küresel ısınmaya karşı en etkin yöntemi ve doğal ekolojik, sağlıklı binalar üretimi sağlayabilecektir. *Türkiye Güneş Mimarisi ile ileri bir uygarlık aşamasına geçebilir.*

YÖNETMELİKLER Yukarıda önerilen yasalar ya da mevcut yasalar içinde yer alabilecek yönetmelikler:

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ YÖNETMELİĞİ

- Su ve sulak alanlar yönetimi
- Kıyı yönetimi
- Yeşil alan yönetimi
- Yenilenebilir enerjilerin üretimi ve kullanımı

- Sürdürülebilir yerleşmeler
- Karbon salımı

1. **SÜRDÜRÜLEBİLİR YERLEŞMELER YÖNETMELİĞİ** (Kentlerde Yenilenebilir Enerji Üretimi ve Uygulama Yönetmeliği; Kentlerde Güneş Planlaması Yönetmeliği)

- Kentler için Güneş ve Yenilenebilir Enerjilerin kullanımı
- Kentlerde Doğal Varlıkları Koruma-Kullanma ve Planlama Entegrasyonu, Su, Toprak, Biyoçeşitlilik kullanımı
- Kentlerde Çevre Kirlenmesi ve Yönetimi
- Yeşil Ulaşım Sistemleri

2. 'Kentlerde Yenilenebilir Enerji Üretimi ve Uygulama Yönetmeliği' - 6.17.1.1

3. 'Kentlerde Güneş Yönetmeliği' - 6.17.2.2

4. Yapılara "Güneşlenme Performans Standardı" getirilmesi - 6.19.1.2

Henüz yürürlüğe girmemiş ancak biran önce yürürlüğe girmesi ve etkin hale getirilmesi gereken yasa ve yönetmelikler:

DOĞA KORUMA YASASI

- Bu yasa bağlamında önerilen Ulusal Doğa Koruma Komisyonu'nun biran önce faaliyete geçmesi gerekmektedir.

Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği

Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği - 6.20.1.1

Uluslararası Karbon Ticaret Sistemi

Binalarda enerji verimliliğinin etkin kullanımı

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Ayrıca;

2010 yılının "**TÜRKİYE GÜNEŞ YILI**" ilan edilmesi önerilmektedir.

Bir Güneş Ülkesi olan ülkemizde, Güneş enerjisinin etkin kullanımını başlatmak üzere, 2010 yılının Güneş Yılı ilan edilerek çalışmaların şimdiden başlatılmasını öneriyoruz

6. Komisyon Yukarıda özet olarak sunduğu öneriler, stratejiler, eylem planları ve göstergeleri detayları ve içerikleri, 6. Komisyon Raporunda Mevcuttur.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
6.1	İklim değişikliği konusunda ülkemiz stratejilerin belirlenmemiş olması ve yapılacak eylemler için yasal çerçeve eksikliği	6.1.1	İklim değişikliğine uyum ve onleyici eylemler için politika ve stratejilerin saptanması ve temel ilkelerin belirlenmesi	6.1.1.1	"İklim Değişikliği Yasasını" çıkarılması ve uyum ve önleme stratejilerinin belirlenmesi	TBMM - ÇOB	İlgili Bakanlıklar	K		İklim Değişikliği Yasasının yürürlüğe girmesi
		6.2.1	İklim değişikliği, çevre kirlenmesi, doğal varlıklar, su kaynakları ve yenilenebilir enerjiler konusunda toplumsal-siyasal bilincin geliştirilmesi ve eğitimin yaygınlaştırılması	6.2.1.1	Okul öncesinden başlayarak tüm eğitim kademelerinde, örgün ve yaygın eğitim araçlarıyla farkındalık ve bilinç kazandırılması	MEB, MSB	Beldehye, STK'lar	K	Yatırım bütçesi, STK kaynak	Çevre duyarlılığı eğitimi verilen okulların ve bu konulara ayrılan saat ve bütçenin yüzdesi
6.2	İklim değişikliği konusunda toplumsal farkındalık ve bilinç yetersizliği	6.2.1	İklim değişikliği, çevre kirlenmesi, doğal varlıklar, su kaynakları ve yenilenebilir enerjiler konusunda toplumsal-siyasal bilincin geliştirilmesi ve eğitimin yaygınlaştırılması	6.2.1.2	Mesleki eğitim programlarının hazırlanması ve yürütülmesi, kurum içi eğitimlerin verilmesi	İlgili kamu kurum ve kuruluşları	Üniversiteler ve Meslek Odaları	Süreklili	Yatırım bütçesi ve diğer kaynaklar	Çevre konularında eğitim veren kurum ve STKların sayısı ve eğitimli insan sayısı
		6.2.1.3	Basın yaygın kuruluşlarının özellikle görsel medyanın kullanılması	6.2.1.3	Basın yaygın kuruluşlarının özellikle görsel medyanın kullanılması	Yerel Yönetimler	Medya (ulusal - yerel) / yerel yönetimler/ STK'lar	O/U	-	Çevre programının günlük eğitim yüzdesi Yazılı basında, çevre konularının öğrenme yüzdesi ve önemi derecesi Kamu kurumlarında verilen çevre reklamlarının sayısı
6.3	İklim değişikliğinin neden olabileceği göçler ve kent-kr nüfus dengesi	6.3.1	İklim değişikliğinin kentler üzerindeki etkilerinin uzun vadede planlarda dikkate alınması	6.3.1.1	9. Kalkınma Planındaki 19/90 kentleşme kestriminin sürdürülebilirlik, hedefi doğrultusunda iklim güçleri de dikkate alınarak gözden geçirilmesi	DPT	Tüm ilgili Bakanlıklar	K	-	9. Kalkınma Planı Hedeflerinin yıllık planlarda revize edilmesi
		6.4.1	Kalkınma planları kapsamında konuya ilişkin bütüncül politikaların geliştirilmesi	6.4.1.1	Uluslararası politika ve uygulamalara yansıtılması	DPT/ÇOB	BIB/KTB/ Enerji Bak./TİS/ÜB	K	DDT programına Bakanlık Genel bütçesinden	Çevre Şurası'nın düzenlenmesi ve sonuçlarının politikalara yansıtılması
6.4	Sürdürülebilir ve Bütüncül yerleşme politikalarının olgunlaşması ve yerleşmelerde çevre değerlerinin dikkate alınması	6.4.2	Sürdürülebilir yerleşim politikalarına yönelik alt yapının oluşturulması	6.4.2.1	Sektörel planların "Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası" bağlamında ele alınarak parçacı yaklaşımlara son verilmesi;	BIB	STK ve Odalar	O/U	Bakanlık bütçesi	"Sürdürülebilir Yerleşim Yasası"nın yürürlüğe girmesi
		6.4.3	Sektörel ve parçacı planların (DSR, Toplu Konut, Turizm Planları, Kentleşme Planları vb.) bütüncül plan kararları çerçevesinde ele alınması	6.4.3.1	Sektörel planların "Sürdürülebilir Yerleşimler Yasası" bağlamında ele alınarak parçacı yaklaşımlara son verilmesi;	BIB / ÇOB	Yerel Yönetimler, ilgili kurum-kuruluşlar ve STK'lar	O/U	-	"Sürdürülebilir Yerleşim Yasası"nın yürürlüğe girmesi
		6.4.3.2	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ve Çevresel Etki Değerlendirme sürecinin bu yasak düzenlemeyle güçlendirilmesi	6.4.3.2	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ve Çevresel Etki Değerlendirme sürecinin bu yasak düzenlemeyle güçlendirilmesi	BIB/ÇOB	Yerel Yönetimler, ilgili kurum-kuruluşlar ve STK'lar	O/U	-	"Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği"nin yürürlüğe girmesi SÇD uygulanan planların yazılması

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
6.5	Planlamada Kurumlararası yetki kamasması	6.5.1	Mevzuattaki boşlukları ve çarşan maddelerin ele alınarak bütüncül biçimde düzenlenmesi	6.5.1.1	Mevzuat kamasmasının yeni 'sürdürülebilir yeleşimler yasasında' bütüleştirilmesi	BİB	İlgili kurumlar	0	Bakanlık bütçesi	Ulusal Mekânsal Planlama Politikası çerçevesinde hazırlanacak Sürdürülebilir Yeleşimler Yasasında yetkilere düzenlenmesi
		6.5.2	Kurumlararası eşgüdüm ve uyumun sağlanması	6.5.2.1	Denetim izleme ve geri bildirim koordine edecek bir mekanizma oluşturulması (Sürdürülebilir Yeleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi)	Başbakanlık	BİB - İlgili Kurumlar	0/0	Başbakanlık bütçesi	Sürdürülebilir Yeleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin Kurulması
6.6	Kentlerde çevresel ve doğal veri eksikliği, mevcut bilgilerin buluşturulmaması	6.6.1	Standart veri toplaması ve bir mekanizma veri/bilgi veri tabanı oluşturulması	6.6.1.1	Toplanan verilerin "Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankasında" toplanması ve paylaşılması	ÇÖB, TÜİK	BİB, Üniversite, TÜB, ETİB, STKlar, İl, Özel İd.	K	Yatırım bütçesi	Türkiye Çevresel/Mekânsal Veri Bankasının faaliyete geçmesi
		6.6.1.2		6.6.1.2	Kurumların veri toplama ilke ve normlarının belirlenmesi ve buna uyulmasının sağlanması	ÇÖB, TÜİK	BİB, Üniversite, TÜB, ETİB, STKlar, İl, Özel İd.	K	Yatırım bütçesi	Sürdürülebilir Yeleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.7	AR-GE faaliyetleri, bilimsel araştırma ve gelişimin eksikliği	6.7.1	Teknoloji araştırma ve gelişme (AR-GE) çalışmalarının teşviki	6.7.1.1	Her kentte planlamaya veri teşkil edecek çevre, doğa vadiklar, hava kirliliği, atıklar, yenilenebilir enerji kullanımı ve teknolojilerinin geliştirilmesi amacı ile bilimsel Araştırma Geliştirme Merkezinin kurulması	AR-GE kurumları Üniversiteler	İlgili birimler	Süreklî	AR-GE Fonları	AR-GE Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.8	Çevreyle yönelik suçlarda yargı sürecinin hızlandırılması ve caydırıcı cezaı yaptırımlarla ile ilgili çalışmaların yapılması	6.8.1	Çevreyle yönelik suçlarda yargı sürecinin hızlandırılması ve caydırıcı cezaı yaptırımlarla ile ilgili çalışmaların yapılması	6.8.1.1	Cezaı yaptırımları artırılması ve uygulamaya yönelik alt yapıyı güçlendirilmesi	ÇÖB, Adalet Bakanlığı	İlgili birimler ve yerel yönetimler	K		Cezaı yaptırımları sağlayacak maddelerin mevzuatta yer alması
6.9	Su kaynaklarının korunulması, Çeşitli Su Yassının sonuçlandırılması	6.9.1	Su kaynaklarının verimli kullanımına ve yönetimine yönelik yasal önlemlerin alınması	6.9.1.1	"Çevre ve Su Yassının" çıkarılması	Çevre ve Orman Bakanlığı	İlgili kurum ve kuruluşlar	K		Su yönetimi yassasının uygulamaya konulması
6.10	Tarım topraklarının amaç, dışı kullanılması	6.10.1	Tarım topraklarının amaç, dışı kullanılması	6.10.1.1	Sürdürülebilir Yeleşimler Yasasında tarım topraklarının korunmasını ele alması	BİB	ÇÖB, TÜB, Üniversiteler, yerel yönetimler	0		Sürdürülebilir yeleşimler yassasının yürürlüğe girmesi
6.11	Ulke mekânsal stratejilerinin eksikliği	6.11.1	Stratejilerinin belirlenmesi	6.11.1.1	Ulke Mekânsal Strateji Planının yapılması	Bakanlıklar arası	İlgili kurum ve kuruluşlar	0	Yatırım bütçesi	Ulke mekânsal strateji planının hazırlanması
6.12	Alt ve üst ölçekli planlar arasında eşgüdüm ve süreklilik eksikliği ve kurumların koordineli çalışmalarını sağlanması	6.12.1	Plan kademeleri arasındaki eşgüdümün ve sürekliliğin sağlanması	6.12.1.1	Sürdürülebilir Yeleşimler Yasasıyla plan kademeleri arasında eşgüdümün sağlanması	BİB	İlgili kurum ve kuruluşlar	0		Sürdürülebilir Yeleşim Yasasıyla plan hiyerarşisine uygunluğu sağlayacak bir maddenin yer alması
		6.12.2	Planlama süreci içerisindeki kurumların yetkililerin net biçimde tanımlanması ve kurumlararası eşgüdümün sağlanması	6.12.2.1	Sürdürülebilir Yeleşimler Yasasıyla kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması	BİB	İlgili Bakanlıklar	K		Sürdürülebilir Yeleşim Yasasında kurumlararası koordinasyonu temin edecek maddelerin ve arağam yer alması

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
6.13	Planlama aşamasında sürdürülebilirlik kavramının etkisiği ve buna bağlı yeni kaynak kullanımı ve denetimiz, plansız saçaklı kentsel yayına	6.13.1	Çevre duyarlı planların yapılması ve uygulanması, mikro klima ve yerel ekosistemle uyumlu kent makroformlarının belirlenmesi, Doğal imitlerin kent planlamada sınır değer olarak yer alması	6.13.1.1	Çevreye duyarlı planlama araçları ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve kullanılması, bu bağlamda yutak alanının korunması ve geliştirilmesi	ÇÖB/BİB	DPT, İlgili Kurumlar, Valilik ve Belediyeler	U	Yatırım bütçesi	Geleştirilen ve planlarda kullanılan araç/yöntem sayısı
				6.13.1.2	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası ile uyumlu olarak, plan ve programlara, düzenlemeyi yapan kurum tarafından, Stratejik Çevresel Değerlendirmesinin uygulanması	BİB	İlgili Bakanlıklar	0/U	Yatırım bütçesi	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesi
				6.13.1.3	Yerelde halkın ve kuruluşların görüşlerinin alınması	ÇÖB	DPT/Yerel Yönetimler/BİB	0/U	Yatırım bütçesi	Yapılan toplantı ve katılımlı sağlanan kişi ve/veya kurum sayısı
				6.13.1.4	Bütünelşik bir su ve kent planlamasının yapılması	İl özel idareleri, Büyükşehir Belediyeleri, diğer belediyeler	ÇÖB	Yatırım bütçesi, Yerel yönetimler	K	Yatırım bütçesi, Yerel yönetimler
6.14	Sürdürülebilir ve Bütünelşik bölge ve yerleşme planlarının eksiksizliği	6.14.1	Sürdürülebilir ve bütünelşik bölge ve yerleşme planlarının hazırlanması	6.14.1.1	Belediye düzeyinde yerleşmelerin yıllık su bütçelerinin kuraklık ve bolluk dönemleri için hazırlanması	İl özel idareleri, Büyükşehir Belediyeleri, diğer belediyeler	ÇÖB	K	Harza da bulunan tüm Yerel yönetim birimleriyle birlikte	Kentin Nazım İmar Planı dışındaki kentsel işlevler, nüfus ve yoğunluk kararları temel alınarak, belediyenin potansiyel su bütçesinin kullanımını uygulama göre paylaştırılması ve bunun izlenmesi
				6.14.1.2	Harzaların sürdürülebilirlik açısından yeniden değerlendirilmesi ve yerleşme ve bölge planları ile ilişkilendirilmesi, su harzaları da dikkate alınarak, bölge stratejilerin ve plan sınırlarının belirlenmesi (DS harza sınırları ile gerekli durumlarda NUTS)	BİB, ÇÖB, Yerel yönetimler	İlgili Bakanlıklar	K	Yatırım bütçesi	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası çerçevesinde bölge ve yerleşim dışındaki yapılan çalışma sayısı
6.15	Çevre düzeni planının yetersizliği	6.15.1	Çevre düzeni planının kaldırılarak, fiziksel mekana ait ilke ve stratejilerinin belirlenmesi	6.15.1.1	Sürdürülebilir Bölgesel ve Yerel Çeşitme Stratejilerinin belirlenmesi ve ilgili planların buna uyumlu yapılması	BİB, ÇÖB, Yerel yönetimler	İlgili Bakanlıklar, Yerel yönetimler, Üniversiteler	K	Yatırım bütçesi	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası çerçevesinde yapılan plan sayısı
6.16	AB ülkelerinde uygulama alanı bulunan Peyzaj Planlamamın ülkemizde hâlen mekânsal planlama hiyerarşisi içinde yer alması	6.16.1	Peyzaj Planlamamın mekânsal planlama sürecine katılım	6.16.1.1	Peyzaj mimarlığı uygulamalarının, ülke plan kademesinin ve uygulama hükümlerinin bulunduğu merzuate yer alması	Beymürlük ve İskan Bakanlığı	TMMOB- PMO	K	Yatırım bütçesi	Gerekleşen merzuat değişiklikleri

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
6.17	Kentlerde yenilenebilir enerjiyi etkin kullanılması	6.17.1	Çevre dostu ve yenilenebilir enerji kullanımının çözen mekansal stratejileri belirlemesi	6.17.1.1	Belirlenen stratejilerin kentlerde sürdürülebilir Yereşim Planlama stratejisiyle birleştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	ÇÖB, ETKB, STK ve üniversiteler	0	Bakanlık	Yapılan sürdürülebilir kent planı sayısı	
		6.17.2	Enerji verimli, iklim-çevre dostu ve etkin yeni bir kent ve kır planı modelinin geliştirilmesi ve uygulanması (Sürdürülebilir Yereşim Planı)	6.17.2.1	Yereşimlerde Yenilenebilir Enerji Üretimi ve Uygulama Yönetmeliğini hazırlanması	BİB, ETKB	Yerel Yönetimler	K	Bakanlık	Mezurlatın çıkarılması ve uygulamaya geçirilmesi	
	6.17.3	Önemli uygulamaların yaygınlaştırılması	6.17.2.2	Kentlerde Güneş Planlaması Yönetmeliğini hazırlanması	6.17.2.2	Kentlerde Güneş Planlaması Yönetmeliğini hazırlanması	BİB, ETKB, Üniversiteler	ÇÖB, STK	K	Bakanlık	Mezurlatın çıkarılması ve uygulamaya geçirilmesi
			6.17.3.1	Doğal enerjiyi ve akıllı ömek toplu konut projeleri ile mahalle uygulamalarını yapması	6.17.3.1	Doğal enerjiyi ve akıllı ömek toplu konut projeleri ile mahalle uygulamalarını yapması	Yerel Yönetimler ve TOKİ	BİB, ETKB	Süreklî	Yerel Yönetimler, TOKİ	Yapılan uygulama sayısı
				6.17.3.2	Doğal enerjiyi ve akıllı kentsel dönüşüm projelerinin yapılması	Yerel Yönetimler	BİB, ETKB	Süreklî	Yerel Yönetimler	Yapılan uygulama sayısı	

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI NO	SORUN	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
		NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
6.18	Planlamada hazza bulununun göz önünde bulundurulmaması ve su kaynak verimliliğinin gözlemlenmesi	6.18.1	Su kaynaklarının kullanım verimliliğinin artırılması	6.18.1.1	Bütüncülük hazza planlaması yapılarak su kullanım verimliliğinin artırılması	BİB	İl Özel İd. -Havza yönetimi	0	Yatırım bütçesi (Bakanlık, İl Özel idareleri,	Yapılan bütüncülük hazza planı sayısı
				6.18.1.2	Her aşamada, suyun yeniden kullanımının sağlanması	Belediye	İller Bankası, İl Özel İd.	0	Yatırım bütçesi, İller Bankası	Amrılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı
				6.18.1.3	Su kullanım verimliliğinin artırılması amacıyla yeni araçların geliştirilmesi	Yerel yönetimler, ETİKB, ÇÖB	İller Bankası, İl Özel İd.	0	Yatırım bütçesi	Kademeli faaliyetlerde su tasarrufu (yıllık: ayda 30 m3 evsel su tüketim fiyatının 12 m3 evsel su tüketim fiyatına oranı (bu oran 3'ten az olmamalı)
				6.18.1.4	Atık suyun kentsel yeşil alanlarda etkin kullanımı	yerel yönetimler	TCKY	K	Yatırım bütçesi Yeşil Fon	Amrılan atık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı
				6.18.1.5	Yerleşmelerde ve binalarda yağmur suyunun biriktirilmesi ve değerlendirilmesi (uygun teknolojilerin geliştirilmesi)	Belediye	Emlak/İnşaat sektörü Kentli	0	Yatırım bütçesi,Özel sektör	Yıllık yağış ile elde edilen yağmur suyunun depolanma (sımpalarda) miktarının toplam kentsel su kaynakları içindeki oranı ve bunun kullanım oranı (terminal, staçyum vb yapılarla çatı alanlarında toplanan suyun temizlik ve sulama suyu olarak kullanımı)/ bu amaçla projelendirilen ve ruhsatlandırılan yapı sayısı/ oranı
				6.18.1.6	Planlama-su tüketim ilişkisinin her ölçekteki planlamada öncelikli göz önüne alınması ve özellikle üst ölçek planlama (mekansal gelişme) stratejilerinde nüfus su kaynaklarıyla dengeli dağılım ilişkisinin benimsenmesi ,		İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	K	Yerel yönetimler

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
6.19	Küresel İklim değişikliğinin yerleşimler üzerinde olumsuz etkiler yaratması	6.19.1	Yerel İkime uygun planlama yapılması	6.19.1.1	"Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasası" düzenlemelerinde Rio, Johannesburg, Kyoto uluslararası sözleşmelere uygun olarak stratejilere yer verilmesi	BIB	ŞPO, ÇOB, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	K SUREKİ	Yatırım bütçesi, TÜBİTAK, İlniv. Arştırma Fonu	Sürdürülebilir yerleşmeler yassının ve stratejilerin belirlenmesi
				6.19.1.2	Yapılara "Güneşlenme Performans Standardı" getirilmesi	BIB	EMK, ÇOB, TSE	K		Standartın yürürlüğe girmesi
				6.19.1.3	Yerel İkime uygun mimarinin ve yapı malzemesinin teşvik edilmesi	BIB / Yerel Yönetimler	ŞPO / Mimatar Odası	0 SUREKİ	Belediye geliri (ör. kaynak kaybı), Belediye bütçesi, (personel gideri)	1 - Rubesata başuzan yapı oranı
				6.19.1.4	Her yerleşme için planlanmış kullanımlaileceği İklim verisi bulunması ve paylaşılması	Meteoroloji Gn. Md.	BIB, ÇOB, Üniversiteler	0 SUREKİ	Yatırım bütçesi	Ülke çapında İklim verilerini daha İY temsil edebilecek sayda istasyon kurulması ve İklim verisinin toplanması
				6.19.1.5	Yerleşmelerin İklim haritalarının hazırlanması ve güncel tutulması	Meteoroloji Gn.Md Belediye	BIB, ÇOB, Üniversiteler	U	Yatırım bütçesi	İklim haritasına sahip yerleşme oranı/sayısı
6.20	Binalardan kaynaklanan sera gazı salınımlarının artması	6.20.1	Binalardan kaynaklanan sera gazı salınımlarının azaltılması	6.20.1.1	Yerleşmelerde ısı adası oluşumunun derecinin altına alınması	Yerel Yönetimler, BIB	Meteoroloji Gn. Md.	U	Yatırım bütçesi	İklimlendirme (ısıtma-sğılma) için Kış başına tüketilen enerji miktarındaki azalma ve hava kalitesindeki iyileşme
				6.20.1.2	Yerleşme içi yeşil alanların dengeli dağılımı, korunması ve artırılması	Yerel Yönetimler	ÇOB	0	Yerel yönetim bütçesi	Makalete bazında Kış başına düşen yeşil alan miktarı
6.21	Yerel Yönetimlerin karbon ticareti sistemini kullanamaması	6.21.1	Karbon Ticaretinin yasal çerçevesinin ve düzenleyici kurumlarının oluşturulması	6.21.1.1	Yayımlanmış olan Binalarda Enerji Performansı Yönelimlerinin etkin uygulanması	EMK, BIB, yerel yönetimler,	EMK, ÇOB, Üniversiteler	0	Yatırım bütçesi, Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)	Sera gazının azaltım oranı
				6.21.1.2	Mevcut yapı stoğunun enerji verimliliğinin ve sera gazı salınımlarının azaltılması için hazırlanan programın uygulanması (AB-2008 Ulusal Program/ Enerji Fası - BIB Programı)	BIB	EMK - ÇOB	0	Yatırım bütçesi, Avrupa Birliği Ulusal Programı (IPA)	Bina kaynaklı emisyonlarda sağlanan azaltım oranı
				6.21.1.3	Uluslararası Karbon Ticareti Sistemine entegre olmak için gerekli düzenlemelerin, yetkilendirmelerin yapılması	SPK - ÇOB	BIB, STB, EMK,UB, Hazine Müst.	0	Yatırım Bütçeleri	Karbon Ticareti Yasal Çerçevesinin yürürlüğe girmesi
6.21.2	Karbon Ticaretinin (sera gazının azaltılmasıyla kazanılan miktarın) yerel yönetimlerin ve sera gazı azaltımında bulunanlar lehine yeni bir finansal araç olarak tanımlanması	SPK - ÇOB -Yerel Yönetimler	BIB İller Bankası, Hazine Müst.	U	Yatırım Bütçeleri	Yapılacak CO2 ticaretinin miktarı				

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER				
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
6.23	İklim değişikliğinin neden olabileceği kuraklık sorunu ve su kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasını	6.23.1	Kyotamıza iklim değişikliği kapsamında risk/hatıraların yapılması	6.23.1.1	Risk hatıralarının yapımı ve bu doğrultuda kyotamıza yüksek risklerde uyup ve altyapıların güçlendirilmesi.	ÇOB, DSİ Meteoroloji Şn. Md.	MTB, BIB	K	Yatırım bütçesi	Yapılan risk hatıraları ve il bazında uygulama sayısı	
		6.23.2	Kyotamın iklim değişikliğinden kaynaklanan risklere göre yeniden planlanması ve yönetimi	6.23.2.1	Kyotamın, bütünlüğe kıyı yönetimi kapsamında doğal ve kültürel değerler ile doğal eşikler ve iklim riskleri de dikkate alınarak gelişme eğiliminin belirlenmesi, nüfus ve ekonomik etkinlik planlamasının bu yönde yapılması	6.23.1.1	Stabil su rezervlerinin ve fosil su olanaklarının araştırılması	MFA, Üniv.	0	Yatırım bütçesi	Yeni su rezervinin miktarı - İncelenen alan sayısının potansiyel alan sayısına oranı
		6.23.2	Yerleşmelerde su potansiyelinin artırılması ve planlamada su kaynakları potansiyelinin eşik değer olarak dikkate alınması	6.23.2.1	Yer altı ve yerüstü barajlarının yapılarak kentlirm su olanaklarının artırılması	6.23.2.1	Yer altı ve yerüstü barajlarının yapılarak kentlirm su olanaklarının artırılması	ÇOB	MFA, Üniv.	0	Yatırım bütçesi
6.24	Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapının bu riskle karşılayacak yeterlilikte olmaması	6.24.1	Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapının bu riskle karşılayacak yeterlilikte olmaması	6.23.2.2	Doğal drenaj potansiyelinin değerlendirilmesi ve kentsel açık ve yeşil alan sisteminin bir parçası olarak değerlendirilmesi	Yerel yönetimler	Üniversiteler	0	Çevre ve Orman Bakanlığı	Kentlerde vadi ve dere yatakları yapılaşma dışında tutulma oranı	
				6.23.2.3	Doğal kaynak taşıma kapasitelerinin dikkate alınması ve havzalar arası su transferine izin verilmesi	Bakanlar Kurulu	İlgili Kurumlar	0	Hava dşsü su kaynaklarından gelen su miktarının tüm su kaynağı içindeki oranı		
				6.23.2.4	Yerleşmelerde "bütünlüğe kıyı yönetimi ve planlamasının yapılması"	BIB, ÇOB, Yerel yönetimler	Üniversiteler, İlgili Kurumlar	0	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasının yürürlüğe girmesi		
6.24	Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapının bu riskle karşılayacak yeterlilikte olmaması	6.24.1	Küresel iklim değişikliğinin neden olduğu şehir selleri ve altyapının bu riskle karşılayacak yeterlilikte olmaması	6.24.1.1	Bütünlüğe kıyı planlaması	ÇOB, BIB	yerel yönetimler	0	Yatırım bütçesi	Sürdürülebilir Yerleşmeler Yasasının yürürlüğe girmesi	
				6.24.1.2	Gri su sisteminin yeni gelişen konut alanları için zorunlu olarak getirilmesi ve teşvik edilmesi	ÇOB, BIB	yerel yönetimler	0	ÇOB, Yerel Yönetim Bütçeleri	Artırılan ağık su miktarının kentsel amaçlı toplam su kullanım miktarına oranı	
				6.24.1.3	Mevcut şebekelerdeki kayıpların azaltılması	İller Bankası / Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	0	ÇOB, Yerel Yönetim Bütçeleri	Kaynakların verimliliği ile faalalandırılan su arasındaki azaltılan fark	

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
6.25 Kentleşmenin /yerleşmenin yarattığı enerji ihtiyacı planlanmasını yapılıncasına ve / veya göz ardı edilmesi	6.25.1	Kentlerde / yerleşmelerde enerji kullanım ve verimliliği için plan yapılması	6.25.1.1	Her kent / yerleşme için enerji araştırılmalı ve planlanmalı yapılması (enerji ihtiyacına ve tüketimine yönelik enerji bütçesi projeksiyonlarının yapılması, yerel sera gazı emenatlerinin hazırlanması ve sera gazı salınım oranlarının azaltılmasına yönelik eylem planlarının yapılması)	ETKB	Yerel Yönetimler ve Valilikler	0	Genel ve Yerel Yönetim Bütçeleri	Her yerleşme için yapılan enerji araştırma sayısı ve yapılan enerji temelli yerleşme plan sayısı
			6.25.2.1	Kent / yerleşmenin enerjiyi tüketen değil, aynı zamanda üreten bir sisteme dönüştürülmesinin ele alınması	ETKB	BİB, ÇOB, Yerel Yönetimler	0	Genel ve Yerel Yönetim Bütçeleri	Her yerleşmede, tespit edilen yenilenebilir enerji potansiyelleri ve kullanılabilirlik, artış oranı
	6.26.1		6.26.1.1	Güneş Enerjisinin değerinin arttırılması için program ve etkinliklerin yapılması	ETKB	ÇOB, BİB y yerel yön, üniversiteler, STK lar	K	Yatırım bütçesi	Türkiye Güneş VII. Etkinliklerinin yapılması
			6.26.2.1	Yenilenebilir enerjiler için TSE standartlarının belirlenmesi	TSE	İlgili Bakanlık ve Üniversiteler	K	TSE	Standartların yürürlüğe girmesi
	6.26 Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji üretimi ve kullanımının desteklenmesi	6.26.2	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji üretimi için yasa ve standartların yenilenmesi (ulusal ve uluslar arası formlardan ve kuruluşlardan yararlanması)	6.26.2.2	Yenilenebilir enerji kullanımının ilgili mevzuatlarında yerini alması	İlgili Tüm Kurumlar	-	K	İlgili Kurumlar
6.26.2.3				Yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması, destek ve teşvikler için bir fon kurulması	DPT, MB, EYKK	İlgili Kurumlar	K	İlgili Bakanlıklar	Bütçeden kaynak ayrılması ve fonun yürürlüğe girmesi
6.26.2.4				Yenilenebilir enerjiler için KVI başına bireysel teşviklerin çıkarılması	ETKB, BİB, EYKK	-	K	İlgili Bakanlıklar	Bireysel teşvikten yararlanan birey sayısı
6.27 Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji üretimi sistemlerinin eksikliği	6.27.1	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji sistemleri eksikliğini giderilmesi, yeni teknolojilerden faydalanılması	6.27.1.1	Uygun teknoloji geliştirilmede sarayının ve AP-GE çalışmalarının desteklenmesi	TÜBİTAK, STB	İlgili Kurumlar	0	Yatırım Bütçesi	Geliştirilen ve halkın kullanımına sunulan yeni teknoloji sayısı
			6.27.1.2	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji sistemleri eksikliğini giderilmesi, yeni teknolojilerden faydalanılması	EPDK	BİB, ETKB, Yerel Yönetimler	Süreklili		Kullanılan doğal enerjili santral sayısı
			6.27.1.3	Kentlerde / yerleşmelerde doğal enerji sistemleri eksikliğini giderilmesi, yeni teknolojilerden faydalanılması	Yerel Yönetimler	ETKB, BİB	K	Yerel Yönetimler	Kullanılan merkez sayısı ve çalışan bilim adamı sayısı /kent içindeki faydalama oranları
			6.28.1.1	Doğal enerji sistemlerinin geliştirilmesine ve yenilenebilir enerjiye geçiş için teşvik yasası hazırlanması	DPT, Maliye Bakanlığı	ETKB, BİB	K	Genel Bütçe ve Fonlar	Kentlerde Güneş / Doğal enerji teşvik yasasının çıkması ve yürürlüğe girmesi
6.28 Doğal enerji sistemlerinin geliştirilmesine ve yenilenebilir enerjiye geçiş için teşvik yasasının hazırlanması	6.28.1	Doğal enerji sistemlerinin geliştirilmesine ve yenilenebilir enerjiye geçiş için teşvik yasasının hazırlanması	6.28.1.2	Uluslararası enerji planlama ve tasarru kriterlerinin hazırlanması	BİB	DPT, ETKB, Üniversite	K	Bakanlık	Uluslararası enerji planlama ve tasarru kriterlerinin yürürlüğe girmesi

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
6.29	Yerleşimlerde güneş enerjisinin etkin ve yaygın olarak kullanılmaması	6.29.1	Yerleşim alanlarının güneş enerjisinin etkin kullanılabilmesinin sağlanması	6.29.1.1	Yerleşim alanlarının güneş uygun olarak yer seçiminin yapılması ve uygulanması	BİB, Yerel Yönetimler	ÇOB, ŞPO Üniversiteler	KS Sürekli	Yerel Yönetim Bütçeleri	Güneş uygun yer seçimi yapılan yerleşimlerin miktarı, büyüklüğü (ha)
6.30	Çevreye, güneşe ve doğal enerjiye duyarız mimarler ve yapılaşma	6.30.1	Kendi enerjisini doğal enerjiden yararlanarak yönsel ve ekolojik mimariye/yapılaşmaya geçiş - Güneş Mimarlığı	6.30.1.1	Güneş mimarisini uygulamalarının yasasına geçiştirilmesi (Güneş uygun mimari tasarım oluşturulması ve rehber haline getirme, PV sistemleri, çift saat sistemi, doğal ısıtma, soğutma sistemleri, güneş panelleri ve güneş duvarları, su ısıtma sistemleri vb.)	Yerel Yönetimler ve İlgili Kamu Kurumları	Üzel ve Tuzel Tüm Kuruluşlar ve bireyler	Sürekli	İlgili birimler ve yatırımcılar	Güneş mimarisini uygulanan alan sayısı
6.31	Binalarda enerjinin etkin kullanılmaması	6.31.1	Binalarda enerjinin etkin kullanılmasının teşvik edilmesi	6.31.1.1	Güneş Mimarisi Yasası çıkarılması	BİB,	EİKB, STK	K	Bakanlık	Yasamın yürürlüğe girmesi
6.32	Kentlerde ulaşımın etkin kullanılmasını artırması	6.32.1	Yerleşim alanlarının enerji etkin gelişme formu ve yapılaşma hızını artırması	6.32.1.1	Yerleşim alanlarının enerji etkinleşmesini teşvik etmesi	BİB, ETKB, DPT	EPDK, Maliye Bakanlığı	K	İlgili Kurumlar	Binalarda birim başına düşen enerji tüketim miktarı
6.33	Kent ulaşım politikalarının ve uygulamalarının çevre duyarlı olmaması	6.33.1	Çevre duyarlı kent ulaşım politikalarının ve planlarının oluşturulması	6.33.1.1	Mevcut yapı stokunun iyileştirilmesinin sağlanması	Yerel Yönetimler ve Valilikler	BİB	Sürekli	Yerel Yönetimler	İyileştirilen mevcut yapı stoğu oranı
6.34	Ulaşım sistemlerinde veya hareketliliğin azalması ve doğal enerji kullanımının sağlanması	6.34.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1	Etkin toplu taşıma uygun ulaşım ve arazi kullanım planı	BİB, Belediyeler	ŞPO, Üniv.	K	Yerel Yönetimler	Toplu taşımayı kullanan yolcu oranı
6.34.1		6.34.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1	Yerleşim alanlarının enerji etkinleşmesini teşvik etmesi	BİB	ŞPO, Üniv.	K	Yerel Yönetimler	Yapılan toplu taşıma uygulaması sayısı
6.34.1.1		6.34.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1	Yaya, bisiklet ulaşımının teşvik edilmesi, konforlu, güvenli yaya/bisiklet ulaşım sistemi	BİB	Belediyeler, ŞPO, Üniv.	K	Yerel Yönetimler	Toplam trafik içinde yaya trafiğinin payı 2 - Konforlu, güvenli yaya yolu oranı
6.34.1.1.1		6.34.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1	Trafik yoğunluğu yüksek kent bölgelerinde (özellikle merkezlerde) yayalaştırma, trafik denetimine gidilmesi	Belediye	İl Trafik Kom.	K	Yerel Yönetimler	Yayalaştırılan alanın yerleşme merkezi alanına oranı
6.34.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1	İzmit ulaşım planlarının yapılması	Yerel Yönetimler	STK	D/U	Yerel Yönetimler öz bütçesi	Yapılan kent entegrasyon planları sayısı
6.34.1.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1.1	Toplu taşıma sistemlerine ayrılık verilmesi, bireysel ulaşımın sınırlandırılması	Yerel Yönetimler	-	K	AB Fonları	Toplu taşıma kapasitesi (kişi/saat)
6.34.1.1.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	Yerel Yönetimler	Ulaşım Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	Kişi başına düşen yaya ve bisiklet yolu oranı
6.34.1.1.1.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1.1.1	Ulaşım planı ile mekansal planlanmanın eşgüdümünde yürütülmesi için kriterlerin belirlenmesi	Yerel Yönetimler	Ulaşım Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	Bütüncül atayıcı planlama yasasının yürürlüğe girmesi
6.34.1.1.1.1.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1	Yeni enerji verimli ulaşım araçlarının ve sistemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması	Yerel Yönetimler	Ulaşım Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	enerji verimli ulaşım araçları ve sistemlerinin dijitalleşme oranı
6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1	Trafik Durulma tesarım öğelerinin fiziksel planlama içinde yer verilmesinin sağlanması	Yerel Yönetimler	Ulaşım Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	Yapılamatik durulma tesarım sayısı
6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1		6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1	Yaya, bisiklet, toplu taşıma ve doğal enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması	6.34.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1.1	Yeşil alanların desteklenmesi ve artırılması	Yerel Yönetimler	Ulaşım Bak., İçişleri Bak., BİB, ETKB	K	Yerel Yönetimler	Arılan kişi başına düşen yeşil alan miktarı

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
6.35 Araç trafiğinin yoğunluğundan kaynaklanan hava kirliliği	6.35.1	Toplu taşımanın yaygınlaştırılması	6.35.1.1	Temiz, hızlı, ucuz ve güvenilir taşıma sistemlerinin hayata geçirilmesi ile toplu taşımanın teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	-	K	AB Fonları	Toplu taşıma kapasitesi (kişi/saat)
	6.35.2	Araç filosunun yenilenmesi	6.35.2.1	Konu ile ilgili mali destek ve teşviklerin sağlanması	ÇÖB/Yerel Yönetimler	-	K/O	AB Fonları	Araç filosu ve araç mayayene sonuçları
	6.35.3	Egzos gazı ölçümlerinin düzenli olarak yapılması	6.35.3.1	Halkın çevre duyarlılığı ve hava kirliliği konusunda bilindendirilmesi	Yerel Yönetimler, Emniyet Müdürlükleri	-	K	Yatırım Bütçesi	Araç mayayene sonuçları
	6.36.1	Alternatif temiz enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması	6.36.1.1	Alternatif enerji kaynaklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi	ED/ÇÖB	-	O	Yatırım Bütçesi AB Fonları	Alternatif enerji kullanım oranı
	6.36.2	Merkezi ısınma sistemlerinin yaygınlaştırılması	6.36.1.2	Yenilenebilir enerji kaynakları yatırımına yönelik yeni kaynaklar teşvik edilmesi	EB	ÇÖB/TÜBİTAK/Üniversiteler	O/U	Yatırım Bütçesi AB Fonları	Teşvik Edilen yenilenebilir enerji kaynakları ve kapasiteleri
	6.36.3	Temiz hava planları oluşturulması ve güncellenmesi	6.36.2.1	Kentsel dönüşüm projelerinde merkezi ısınma sistemlerine yer verilmesi	Yerel Yönetimler	-	O/U	Yatırım Bütçesi	Kentsel Dönüşüm Projelerinde yer verilen merkezi ısınma sistemleri
6.36 Hava kalitesinin bozulması	6.36.4	Yeşil alanların artırılması	6.36.4.1	Temiz hava planlarının bölgesel ölçekte tamamlanması ve güncellenmesi eylem planlarının oluşturulması uygulaması ve izlenmesi	ÇÖB	Yerel Yönetimler	O/U	Yatırım Bütçesi	Temiz Hava Planları
	6.36.5	Sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi	6.36.5.1	Kent ormanlarının sayısının artırılması	Yerel Yönetimler	-	O/U	Yatırım Bütçesi	Kent ormanı sayısı (m ² /kişi)
	6.36.5.2	Sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi	6.36.5.1	Sanayinin hava kirliliği parametrelerinin azaltılması adına yapılacak yatırımların teşviklerle desteklenmesi	ÇÖB	San. Tic. Bak.	O/U	Dış Kredi AB Fonları	Sanayiden kaynaklanan hava kirliliği sonuçları
	6.36.5.3	Sanayiden kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi	6.36.5.2	Cezai yaptırımların uygulanması	ÇÖB	-	K	Yatırım Bütçesi	Cezai yaptırımlar bütçelenen tamamlayan sanayi tesisleri
	6.36.6	Kentsel yerleşim alanlarında kalan sahayların planlara uygun alanlara taşınmalarının sağlanması	6.36.6.1	Denetim ve izleme çalışmalarının etkin olarak yapılması	ÇÖB, Yerel yönetimler	Sürdürülebilir Yerleşim	O/U	Yeşil İbn	Sürdürülebilir Yerleşim
	6.37.1	Yakıt kalitesinin artırılması	6.36.6.2	Gerektiği yasa düzenlemelerin yapılması	Yerel Yönetimler	ÇÖB, Yerel yönetimler	O/U	Yatırım Bütçesi	Arıtma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
6.37 Yakıt sistemlerinin bütüncü kullanılması ve kalitesiz yakıt kullanımı	6.37.1	Yakıt kalitesinin artırılması	6.37.1.1	Sifir atık yakıtların organize sanayi bölgelerinin kurulması	DPP/BİB/STB	Yerel Yönetimler	U	Dış Kredi AB Fonları	Uygun alanlara taşınan sanayi tesisleri
	6.37.2	Kalitesiz yakıt kullanımının engellenmesi	6.37.2.1	Stratejik CED çalışmalarının uygulanmaya konulması	BİB/ÇÖB	Yerel Yönetimler/STK	O/U	Yatırım Bütçesi	Kurulan organize sanayi siteleri sayısı
			6.37.1.1	Uzmanlarca belirlenecek olan yakıt kalite standartlarının yasal olarak mevzuatlarda yer alması	ETKB, TSE	Yerel Yönetimler	K		İlgili maddelerin ilgili mevzuatta yer alması
			6.37.2.1	Denetim ve kontrol sistemlerinin etkin olması ve halkın bilindendirilmesi; kaliteli yakıt kullanımının desteklenmesi	Yerel Yönetimler	ÇÖB	K	Yatırım Bütçesi	Kaliteli yakıt kullanım oranı

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
6.38	Toprak kaynaklarının yanlış kullanımı	6.38.1	Tarım topraklarının korunması ve etkin kullanımı	6.38.1.1	Bütünsel su, toprak ve kent planının yapılması	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	0	Yatırım bütçesi	Arazi ve toprak kullanım yasası çerçevesinde amaç dışında kullanılan arazi toprak miktarı	
		6.38.2	Kent ve çevresindeki toprakların kirlenmesi sorunu	6.38.2.1	Her kent için bir çevre kirliliği yönetim planı yapılması	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	0	Yatırım bütçesi	Yıllık kirlenme ve toprak tahribatı	
		6.38.3	Erozyon ve toprak kaybı	6.38.3.1	Toprak kaybı olan alanlarda özel ve uygun baktırların ve tarafsızlama	Yerel yönetimler	İlgili kurum ve kuruluşlar	0	Yatırım bütçesi	Yapılan yönetim planı sayısı	
6.39	Yeşil alanların işlev değişiklikleri ile azalması, küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.39.1	Yeşil alanların işlev değişiklikleri ile azalması, küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.39.1.1	Yeşil Alan Standartları Belirlenmesi	BIB - ÇÖB	İlgili kurum ve kuruluşlar	0	Yatırım bütçesi	Düzenlenen alan miktarı (ha)	
		6.39.1.2	Yeşil alanların işlev değişiklikleri ile azalması, küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.39.1.2	Yeşil Alan Standartları Belirlenmesi	Maliye Bakanlığı, Yerel yönetimler	Yerel Yönetimler	K	Yatırım bütçesi	Birim alana düşen yeşil kütle büyüklüğü ve parçacık oranı	
		6.39.1.3	Yeşil alanların işlev değişiklikleri ile azalması, küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.39.1.3	Yeşil Alan Standartları Belirlenmesi	Emlak / İnşaat sek. Kentiller	ÇÖB, Çevre STKları, (Çevre Müh. Odası vd.), STKlar, Emlak/İnşaat sektörü	K	Yatırım bütçesi, Özel sermaye, Bireysel sermaye, "Yeşil Fon" 3	Yatırım bütçesi	Birim alana düşen yeşil kütle büyüklüğü ve parçacık oranı
		6.39.1.4	Yeşil alanların işlev değişiklikleri ile azalması, küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.39.1.4	Kent omurgasının geliştirilmesi	Belediye	STKlar, Emlak/İnşaat sektörü	K sürekliliği	Yatırım bütçesi, "Yeşil Fon" 3	Yatırım bütçesi	Verilen birim sermaye/ yeşil alan başına düşen yeşil alan miktarı
6.40	Kentleşme alanlarının genişletilmesi, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.40.1	Kentleşme alanlarının genişletilmesi, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.40.1.1	Mevcut açık ve yeşil alanların birleştirilmesi ve yeşil alanların artırılması	BIB, Belediye	Emlak/İnşaat sektörü, Kent, STKlar	K sürekliliği	Yatırım bütçesi, Özel sermaye, Bireysel sermaye, "Yeşil Fon" 3	Birbirine bağlantılandırılan yeşil alan oranı	
		6.40.1.2	Kentleşme alanlarının genişletilmesi, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.40.1.2	Mevcut açık ve yeşil alanların birleştirilmesi ve yeşil alanların artırılması	BIB	Yerel Yönetimler, TOKİ	K sürekliliği	Yatırım bütçesi, "Yeşil Fon" 3	Mevcut dokuda yeniden yaratılan kişi başına yeşil alan/ kütle oranı	
		6.40.1.3	Kentleşme alanlarının genişletilmesi, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.40.1.3	Kentleşme alanlarının genişletilmesi, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	PMO	Yerel yönetimler	Sürekliliği	Yatırım bütçesi, "Yeşil Fon" 3	Yeşil alanların yeşil alan oranı	
6.41	Ekolojik değeri olan alanların korunması, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.41.1	Ekolojik değeri olan alanların korunması, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.41.1.1	Kentsel biyotop koruma, rekreasyon ve mekansal tasarımın içeren "Yeşil Alan Sistemleri" kavramına yer verilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması	BIB	TMMOB ŞPO PMO	K	Yatırım bütçesi, "Yeşil Fon" 3	İlgili mevzuat değişikliklerinin uygulanmaya konulması	
		6.41.2	Ekolojik değeri olan alanların korunması, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	6.41.2.1	Ekolojik değeri olan alanların korunması, yeşil alanların küçülmesi ve yeşil alanların değerlerinin bozulması	BIB	TMMOB/ ŞPO PMO	K	Yatırım bütçesi, "Yeşil Fon" 3	İmar planlarında kentsel açık yeşil alan sistemlerinin artış oranı	

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
6.42	Doğal varlıkların korunma kullanım dengesi'nin gözletilmesi	6.42.1	Doğal varlıkların kesin korunma altına alınması	6.42.1.1	Ulusal Doğa Koruma Komisyonun (İlgili Bakanlık, üniversite ve STK.) oluşturulması	ÇÖB	Üniversiteler	K	Çevre ve Orman Bakanlığı	Ulusal Doğa Koruma Komisyonun faaliyetlere geçmesi
6.43	Çevrenin halen koşulsuz tükenilecek bir grüdi olarak belirlenmesi olması	6.43.1	Doğal çevrenin "miras değeri" de dikkate alınarak doğal varlıkların yeniden tanımlanması	6.43.1.1	Doğal miras konusunda toplumsal eğitim programının hazırlanması ve uygulanması	ÇÖB	KTB, MEB	0		Hazırlanan eğitim programı sayısı
6.44	Mekânsal plandıma hiyerarşisinde doğal kaynak envanterine dâhil alan kullanım planlarının (eşik değer atılımını) olmaması	6.44.1	Doğal varlık envanterinin mekânsal planlamaya katılımının sağlanması	6.44.1.1	Doğal kaynak envanterlerinin oluşturularak, mekânsal plandıma atılık oluşturulması	ÇÖB	BİB, TKB		Yatırım Bütçesi	Envanterler çıkarılan il sayısı
6.45	Kentsel ve kırsal peyzajların bütünlük içerisinde planlanması ve yönetimini sağlayacak kurumsal yapının ve mevzuatın bulunmaması.	6.45.1	Peyzaj plandıma ve yönetimi konusunda yetkili kurumsal yapı ve mevzuatın oluşturulması	6.45.1.1	Peyzaj projelerinin, "mimar proje eki" olmak üzere zorunluluk haline getirilmesi, böylelikle birikimli plandımanın ilgili meslek odası (PMO) tarafından denetimini sağlanması için ilgili yönetmelikler değişikliği yapılması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TMMOB ŞPO	0		Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.45.1.2				6.45.1.2	İlgili planlara atılık oluşturulacak ve doğal kaynakları "Peyzaj" düzeyinde tanımlayan bir peyzaj envanterinin her ölçekte plandıma çalışmasına grüdi oluşturulması	Çevre ve Orman Bakanlığı ve İlgili bakanlıklar	Üniversiteler	K	Çevre ve Orman Bakanlığı	Mevzuat değişikliklerindeki gerçekleştirme oranı
6.45.1.3				6.45.1.3	Plan Alanları Tip İmar Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması	BİB	TMMOB / ŞPO PMO	K		Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.45.1.4				6.45.1.4	Plan Yapımına Alt Esaslara Dâir Yönetmeliğinde gerekli düzenlemelerin yapılması	BİB	TMMOB / ŞPO PMO	K		Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.45.1.5				6.45.1.5	Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Şartnamesinde gerekli düzenlemelerin yapılması	BİB	TMMOB / ŞPO PMO	K		Değişikliklerin uygulamaya konulması
6.46	Su Kaynaklarının kriterli mes	6.46.1	Yerleşimlerde kanalizasyon sisteminin yenilenmesi, olmaayan yerlerde ihtiyaç yönelik olarak yapılması ve atık su arıtma sisteminin işletilmesi, yağmır suyu toplama sistemlerinin ayrıtılması, deponi alanında kriterli edentilerin yeraltı sularına karışmasının engellenmesi	6.46.1.1	Yerleşimlerde kanalizasyon sisteminin yenilenmesi, olmaayan yerlerde ihtiyaç yönelik olarak yapılması ve atık su arıtma sisteminin işletilmesi, yağmır suyu toplama sistemlerinin ayrıtılması, deponi alanında kriterli edentilerin yeraltı sularına karışmasının engellenmesi	Yerel Yönetimler	İller Bankası, ÇÖB	0	Yatırım bütçesi	Şebeke ve yer altı su kalitesi ölçüm sonuçları
6.46.1.2				6.46.1.2	Atık su arıtma tesislerinin kurulması ve verimli işletiminin sağlanması	Yerel Yönetimler	İller Bankası, ÇÖB	K	Yatırım bütçesi	Arıtılmış atık su miktarının kentsel amaçlı toplam kullanılan suya oranı
6.46.1.3				6.46.1.3	Kanalizasyon ve yağmır suyu toplama sistemlerinin ayrı döşemesi, toplanan suyun yeniden kullanımının sağlanması	Yerel Yönetimler	İller Bankası, ÇÖB	0	Yatırım bütçesi	Yağmır suyunu yeniden kullanım sisteminde sahip belediye oranı
6.46.1.4				6.46.1.4	Ekolojik yapıların teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	Mimarlar Od.	K	Emlak/İnşaat sektörü, Belediye (teşvik)	Yapı stokundaki ruhsat verilen ekolojik yapı oranı

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, DOĞAL KAYNAKLAR, EKOLOJİK DENGE, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE KENTLEŞME KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
6.47	Yetersiz kat atık yönetimine bağlı sera gazı artışı	6.47.1	Yerel ve bölgesel kat atık yönetimlerinin oluşturulması	6.47.1.1	Organik çöplerden enerji üretmesinin teşvik edilmesi	ÇÖB	Belediyeler	0	Yatırım	Kat atıktan enerji elde eden belediyeye oranı
6.48	Ekosistemin korunması için gerekli su, atık su ve katı atık gibi en temel çevresel altyapı hizmetleri üzerinde kamu yönetiminin yetersizliği	6.48.1	Su, atıksu ve katı atık yönetiminde kamu yönetiminin artırılması	6.48.1.1	Gerri dönüşüm ve atık sistemleri için yerel yönetimlere yeterli teşvik verilmesi	Yerel Yönetimler	Üniversiteler	0	Çevre ve Orman Bakanlığı	Teşvik alan belediyeye sayısı
6.49	Düzenli depo alanların, gücü en temel çevresel altyapı hizmetlerinin yetersizliğinde karşılaşılan güçlükler	6.49.1	Ensel kat atık bertaraf tesisleri ve hafriyat ve moloz toplama ve bertaraf yönetimlerinin ve yer seçiminin çevreye kirliliğine ve kaynak kaybına yol açmayacak biçimde belirlenmesi	6.49.1.1	Bu tesislerin ilgili planlara dâxil edilmesi (Yerlerinin belirlenmesi)	ÇÖB/yerel Yönetimler	DPT/BİB	0	Yatırım Bütçesi	Yerleşimlerde bu tesislere ayrılan yer büyüklüğü (ha)
6.50	Düzensiz depolama alanlarının çevreye olumsuz etkileri	6.50.1	Hafriyat ve moloz toplama sistemlerinin yeterli hale getirilmesi	6.50.1.1	İnşaat sektöründe faaliyet gösteren firma ve yerel yönetimlerin bu konuda bilgilendirilmesi	Yerel Yönetimler	İlgili STK'lar	K	Yerel Yönetimler	Düzenli toplanan atık oranı
6.51	Atığın yeminde azaltılması konusunda altyapı ve tesislerin olmaması (kara ve gri su ayırımı, yağmur suyunun toplanması, ayık kanalizasyon şebekesinin yetersizliği)	6.51.1	Atığın yeminde azaltılması	6.50.1.2	Ünlemlerin alınmasında gerekli mali kaynak sağlanması	Yerel Yönetimler	-	0/0	Yatırım Bütçesi	Sajılan mali kaynak yüzdesi
				6.50.1.3	Denetim, izleme sisteminin etkinleştirilmesi	Yerel yönetim ve özel işletmeler	Sürdürülebilir Yönelim Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezi	0/0	Yeşil Fon	Sürdürülebilir Yerleşimler Araştırma, Planlama ve Uygulama Merkezinin faaliyete geçmesi
				6.50.1.4	Etkin toplama ve ayırıştırma sistemlerinin oluşturulması yaygınlaştırılması	ÇÖB / Yerel Yönetimler	Özel sektör Üniversiteler	0	Yatırım Bütçesi	Toplama miktarı (ton / nüfus)
				6.51.1.1	Mevcut düzensiz depolama alanlarının kapatılması ve rehabilitasyonu	Yerel Yönetim	ÇÖB	K	Yatırım Bütçesi	Ayırıştırma sistemi kapasitesi (m ³)
										Kapatılan ve rehabilitasyonu yapılan alanların sayısı
										Kaynağında ayrıştırılan atık oranı

EK- KÜRESEL ISINMA, ETİK SORUNLAR VE SORUMLULUKLAR¹⁴

Dr. Kumru Arapgirlioğlu

Bilkent Üniversitesi

Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarisi Bölümü

Bu yazıda, Kentleşme Şurası'nda yeterince ele alınma fırsatı olmayan, küresel ısınmanın yol açabileceği tehdidin etik boyutu ele alınacak ve çevre felsefesi ve çevre etiği sorgulamaları yazıya kılavuzluk edecektir. Çevre sorunlarını bilimsel ve teknik yaklaşımlardan farklı bir bakış açısıyla ele alan bu iki alt disiplin, bireylerin, toplumların ve ulusların (ve hatta uluslararası kurumların) doğal çevreye yönelik tavır ve tutumlarını yakından incelemeye alır ve bunların kendilerine yeni sorular sormalarına öncülük eder.

Karşı karşıya olduğumuz, küresel ısınma ve iklim değişikliği olgusuna bağlı olarak ortaya çıkan gelişmeler, bulgular, uzun süredir tartışılmakta olan ve ulusların gündeminde yer alan konular içindedir. Ancak olacaklar hakkında bilim insanları ve uluslararası çevre kuruluşları tarafından yapılan uyarılar, kanıtlanamadığı ve geleceğe yönelik varsayımlardan öteye gitmediği gerekçeleriyle (ya da ekonomik nedenlerle) yakın zamana kadar hafife alınmaktaydı. Son yıllarda bu uyarıları doğrulayacak biçimde yaşanan belirgin değişiklikler, bu çevre sorununun çözümü olarak alışla gelmiş yaklaşım biçimlerinin terk edilerek, küresel ve uluslararası yeni çözüm araçlarının hızla devreye sokulması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Burada önemli birkaç soru sorulabilir. Bugün anlatılanlardan ve bilinenlerden yola çıkılacak olursa, ekolojik olarak oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan ve uluslararası çözümlerine yönelik ciddi belirsizlikler bulunan bu sorunun çözümlenmesi ve buna yönelik bir eylemin gerçekleştirilmesi olanaklı mıdır? Çevre etiği ya da genelde “felsefe” böyle bir sorunu çözebilme gücüne sahip midir? Bu sorulara bir kerede ya da bu kısıtlı çerçevede yanıt vermek olanaklı değildir, ancak bu bağlamda, çevresel sorunlara yol açan yaklaşım biçimlerini sorgulamak, insan davranış ve tutumlarının yeniden nasıl yapılandırılabileceği ya da değişim karşısında yeniden nasıl biçimlendirilebileceği üzerinde durmak olanaklıdır. Bu aşamada hazır yanıtlar aramak yerine, davranışlarımız ve doğal varlıkların değerleri üzerine yeni sorular sorabilmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Çevre sorunlarının ortaya çıkışına birçok neden gösterebilir. Bunlar arasında nüfus artışı, kaynakların düşüncesizce yönetimi, kaynakların aşırı tüketimi, düzensiz kentleşme, denetimsiz sanayileşme, teknolojinin gelişi güzel kullanımı ve tüm bunların sonucunda kaynakların aşırı kirletilmesi sayılabilir. Çevre sorunlarının ortaya çıkışına neden olarak sayılan bu insan etkinlikleri ve buna bağlı gelişmeler doğal çevreye geçici zarar vermekle kalmayıp, doğanın süregelen dengesini etkilemekte ve geleceğe yönelik kalıcı sorunların oluşmasına yol açmaktadır. Küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye, çölleşme, türlerin yok olması gibi konularda artık geri döndürülmesi zor noktalara gelindiğinde, daha da çözümsüz bir geleceğe sürüklenme tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu değişimler ve yol açacağı sorunlar aynı zamanda, bu kaynaklara bağımlı olan insanların yaşam niteliklerini ve alışkanlıklarını da yakından ilgilendirmekte, etkilemekte ve tehdit etmektedir.

60'ların sonu 70'lerin başına gidildiğinde, artık gözle görülebilir ölçekteki çevre sorunlarına yönelik ilk sorgulamaların başladığını ve uluslararası küresel (1972 Stockholm gibi) eylemlerin örgütlendiğini ve çevre konularının gündeme taşındığını görüyoruz. Böylece çevre kirliliği ve sorunlarına yönelik çeşitli yönetsel, yasal, ekonomik önlemler geliştirilmiş,

çevreyi ve doğal varlıkları koruma adına yeni yasa ve yönetmelikler çıkartılmış, yeni kavramlar ve terimler üretilmiştir. Ancak bugün, bu girişimlerin üzerinden neredeyse kırk yıla yakın geçmiş olmasına karşın, özellikle hava, su, toprak gibi kaynaklar ve bunların dünya üzerindeki dağılımına bakıldığında geleceğimizle ilgili olarak daha az endişeli olduğumuz söylenemez.

Birey ve Doğa

Konuya birey ve doğa açısından yaklaşıldığında ve günümüz koşullarında yeniden irdelendiğinde ise doğal kaynaklara yönelik en temel tehlikenin ve en büyük tehdidin, özellikle 20. yüzyılda pompalanan tüketim ekonomisi ve buna bağlı olarak biçimlenen tüketim kalıpları olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım yalnızca bireysel alışkanlıkları değil kurumsal harcama ve alışkanlıkları da yeniden biçimlendirmiştir. Bu nedenle, çevre sorunlarının çözümüne yönelik olarak yalnızca yasal, siyasal, ekonomik tartışmalarını ve önlemlerin yeterli olmadığını, insanlığın bugün geldiği noktanın ve yaşam biçimlerinin de sorgulanması gerektiğini söyleyebiliriz. İnsanların davranış ve tutumlarında, yaklaşım ve yaşam biçimlerinde gerçekleşen değişimin bu bozulmanın nedenleri arasında yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dünyaya bakılacak olduğunda bunun birçok örneğini görebiliriz, gelişmişliğin derecesini ne kadar elektrik ve su harcadığınızla, kaç bilgisayarınız, arabanız olduğuyula ve ekonomik gücünüzle ölçülmekte; bireysel olarak ise kullandığınız araba, telefon, giydiğiniz markalar sizi belirleyen özellikler arasına girivermektedir.

Dolayısıyla, ne yapılabilir? Sorusunun yanıtını da önce insan davranışlarında aramak gerekir. İnsan davranışları davranış bilimcilerle göre iki düzlemde incelenebilir: Kişinin bireysel, özel olarak toplum ve fiziksel çevresi ile olan birebir ilişkisi; kişinin öteki bireylerle, toplumla ve fiziksel çevresiyle ilişkisi sonucunda ortaya çıkan, hem onlardan etkilenen hem de onları değiştirmek üzere eylem içinde bulunan yönü ile. Fiziksel çevrenin bozulmasına ilişkin duyulan kaygılar ve karşılığında geliştirilen belli başlı davranışlar öncelikle bazı bireysel yaklaşım biçimlerine dönüşmekte daha sonra süreç içerisinde toplumla etkileşim içine girip, alışkanlıkları da etkileyerek değiştirmektedir. Sonuç olarak bir toplumun davranış kalıpları, bu bireysel, ötekilerden farklılaşan yaklaşımlardan etkilenerek değişebiliyorsa toplumsal eyleme dönüşebilmekte, toplumda bir farklılaşmaya, farkındalığa neden olamıyorsa bir eyleme dönüşmemektedir (Gifford, 1994).

Dolayısıyla, etkin kişilikler ve kurumlar yalnızca olumsuz değil, olumlu yönde de toplumlara ve uluslararası toplumu etkileyebilirler. İçinde bulunduğumuz Kentleşme Şurası gibi ortamlar çevre değerleri gibi kavramları yeniden ve farklı başlıklarda tartışabilme olanağı sağlamaktadır. Bu tartışmalar ve sonuçları, ancak birden çok bireyin özel ilgi alanına girmeye başladığında, bunun bireyler aracılığıyla toplumun farklı katmanlarına, özellikle bu konularda direnen kurumlara, yönetimlere ve ulusal boyuta taşınabildiğinde anlamlı olacaktır.

Dünya üzerinde doğal kaynakların ve rezerv alanlarının sömürsü yönünde çaba gösterenler olduğu gibi bunun aksi yönünde de çaba gösteren kişi ve kurumlar da var olacaktır. Doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi yönünde çaba sarf edenler günümüzde alışıla gelmiş olan davranış kalıplarını değiştirmeyi-kırmayı başarabildikleri ölçüde toplumsal ve uluslararası dönüşümü de sağlayarak sağlıklı bir geleceğe adım atmış olacaklardır.

Toplum ve Doğa

Bugüne kadar insanın doğa ile ilişkisi çeşitli biçimlerde ve boyutlarda gelişmiştir. Bu değişim ve gelişim onun toplumsal örgütlenmesini, yaşam biçimini dolayısıyla çevresiyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu da belirlemiştir. İnsanın doğayla olan tarım, hayvancılık, avcılık, teknoloji,

üretim gibi eylemsel, felsefe ve bilim gibi kuramsal; gelenekler, yasalar, ahlaki değerler gibi kural koyucu düzlemlerde gerçekleştirdiği ilişkisini algılayabilmek için teknoloji, kalkınma, bilim ve felsefe gibi alanlarda bunun bugüne taşınan etkilerini anlayabilmek gerekir.

Bu gibi konular, insanın varlık nedenini ve neden olduğu dönüşümlerin sonuçlarını sorgulayan düşünceler her zaman var olmuştur. Örneğin, Sokrates'in takipçisi olan, Platon ve Aristoteles kendi dönemlerine yönelik bir eleştiri olarak, Yunan kentlerinin siyasal durumunu ve insan ahlakını ele almakta ve site kentlerinin önemini vurgulamakta iken, Trakyalı filozof Protagoras, insanı fazlasıyla yücelterek, 'insan her şeyin ölçüsüdür' görüşünü öne sürmektedir. Bu ve benzeri karşıtlıklara sayısız örnek verilebilir, ancak genellikle bunlar, toplumların tarihsel konumlarına ve gelişmişliklerine bağlı olarak zaman zaman biçim değiştirmiş, yoğunlaştığı ilgi alanı farklılaşmıştır. Sanırız, bugün de farklı yaklaşım biçimlerinin çeşitliliğini ve görüş farklılıklarını yaşamakta olmamıza karşın, egemen düşünce ve yaşam biçiminin, doğal kaynakların neredeyse tümünün sömürülmesine odaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bizi insan ahlakını ve yaşam biçimini sorguladığımız noktaya geri götürmektedir.

İnsanlar topluca ve belli bir düzen içinde yaşamaya başladıkları andan itibaren hızla soylarını güvence altına alacak önlemleri almaya çalışmış ve insan türü birkaç bin yıl içinde dünya üzerinde neredeyse en etkin ve egemen tür haline gelmiştir. Bunun en belirgin sonuçları ve nedenleri arasında çeşitli dönemlerde yaşanan (tarım, kentleşme, sanayi, uzay, iletişim vb) teknolojik ve bilimsel devrim niteliğindeki atılımlar ve özellikle tıp alanında yaşanan (aşı, genetik vb) biyo-medikal gelişmeler sayılabilir.

İnsan zekâsı ve kolektif yaşam bilincinin, dünya üzerinde farklı kültürler, yaklaşımlar ve bunların oluşturduğu simgesel parçalanmalar yaratmış olması da doğal kaynak kullanımının biçimlerini belirleyen başka bir unsurdur. Özellikle doğal sınırlarla örtüşmeyen bu somut, siyasal ve idari sınırlar, bir yandan insanın doğa üzerindeki egemenlik sınırlarını belirlerken, öte yandan onun üzerindeki gücünü ve öteki gruplara karşı etkinliğini de artıran bir araç olarak kullanılabilir (Arapkirlioğlu, 2004). Bugün yaşananlar, egemen güçlerin yalnızca kendi sınırları içindeki doğal kaynaklarla yetinmediklerini başka sınırlara taşıklarını gösteren önemli ipuçlarıyla doludur.

Doğada var olma savaşı ve çoğalma dürtüsü ile başlayan çabanın zamanla toplumun öngördüğü kolektif yaşam ve üretim biçimleri doğrultusunda, toplum ve kültürü etkilediği ve buna bağlı olarak doğal ortamların değişim ve dönüşümüne neden olduğu görülür. Sonuç olarak ortaya çıkan yıkımlar gözle görülür, insan yaşamını tehdit eder boyutlara eriştiğinde, toplumlar yeni arayışlarla (örneğin göç gibi) bunu çözmek zorunda kalmışlardır. Yaşananların getirdiği bilinçlenme ile toplumlar, geleceğe yönelik "daha güvenli bir gelecek", "daha düzenli bir yaşam", "daha temiz bir çevre" gibi ideallerini hedef olarak önlerine koymak zorunda kalmışlardır (Arapkirlioğlu, 2004).

Felsefe ve Doğa

Çeşitli alanlarda ve boyutlarda yaşanan çevre sorunları yer yer geri dönülemez boyutlara erişene kadar su, toprak, hava gibi doğal kaynaklar insanlar tarafından düşüncesizce (bilgisizce, sorumsuzca) ve sonsuz olduğu varsayılarak tüketilmiş ve kirlenmiştir. Özellikle insan davranışlarına yönelik olarak, başta davranış bilimleri ve felsefenin dalları olmak üzere çeşitli disiplinler bunun nedenlerini ve çözümlerini aramaya yönelik araştırma ve çalışmalar sürdürmüşlerdir. Felsefenin bir alt alanı olarak, kendine yeni bir yer edinen "çevre etiği" ve "çevre felsefesi", insan davranışları ve çevre sorunları arasındaki ilişkiyi ve sorumluluk alanlarını tartışarak 1970'lerden günümüze önemli bir yol almıştır.

Çevre etiği, en önemli tartışmasını ve eleştirisini mevcut tutumlar ve değer atfları üzerine yapmaktadır. Çevre etiği, çevre sorunlarının en temel nedenlerinden biri olarak, toplumlarca benimsenen ve eğitim sistemleri tarafından da desteklenen, insan merkezci-insanı merkeze alan-düşünceler olduğunu savunmaktadır. Özetle, Özellikle 19. yüzyıl sonlarında Batılı düşünürler tarafından oluşturulmaya başlayan çevre merkezci arayışlar (George Perkins Marsh, Henry David Thoreau, John Muir, Pinchot gibi), dini doktrinler üzerine tartışmalar yürütmüş (Lynn White gibi), yaşam biçiminin değişimi ve insanın doğaya yönelik yanlış tutumu üzerinde durmuştur. Bunun örneklerini çoğaltmak olanaklıdır. 1940'larda, bu ekolden önemli ölçüde etkilenen Aldo Leopold yeni bir etikten, "toprak etiği"nden söz etmekte ve toprağında içinde olduğu doğal tüm varlıkların insanlarla birlikte bir bütün olduklarını ileri sürmekteydi. 1960'larda Rachel Carson "Sessiz Bahar", Garret Hardin ise "Meraların –Orta Malın- Trajedisi" gibi, çevre sorunlarının nedenlerini insan davranışları ve değer tartışmaları üzerine temellendiren, çarpıcı makalelerle kamunun görüşüne sunmaktaydı. 1970'lere geldiğinde iki büyük ve yıkıcı savaş atlatmış olan dünya artık yeni bir düzen oluşturma aşamasında hızlı bir ilerleme, kentleşme ve sanayileşme yaşamakta; dünya kaynakları, 19. yy sonlarında yapılmış öngörülerin çok ötesinde hızlı bir kirlenme ile birlikte petrol krizinin eşiğindeydi. Ayrıca artık Thomas Malthus'un çok önceleri savunduğu, kaynakların sınırlı olduğu gibi sonsuz olmadığı görüşü de yeniden gündeme gelmişti ve geleceğe yönelik karanlık senaryolar konuşulmaktaydı; iddialara göre 65 milyon yıl önce dinozorların dünya üzerinden silinmesinden bugüne türlerin en hızlı yok olduğu bir döneme girilmişti.

Bütün bu gelişmeleri yakından izleyen ve sorgulayan çevre felsefesi, insan merkezci bakış açılarını felsefi ve tarihi açılardan ele alıp tartışmakta, eleştirmekte, bu görüş yerine daha barışçıl olduğu ileri sürülen, doğayı merkeze alan, insanı doğanın bir parçası sayan "çevre merkezci" görüşleri savunmaktadır. Çevre etiği de tartışma ve odak noktası olarak kendine insan ve çevre ilişkilerinin ardında yatan ahlaki değerlerin sorgulanmasını seçmiştir. Ahlaki değerler felsefesi anlamında da kullanılan "etik" sözcüğü ve alanı, doğrudan bireyle bireyin, bireyle toplumun ya da bir toplum ile bir başka toplumun ilişkilerini ele alan, sorgulayan bir disiplin alanı iken; çevre etiği, insanın doğal çevre ve bu çevrede yaşayan canlı (ve hatta cansız) varlıklarla olan ilişkisini ve eylem alanlarını ahlaki açıdan sorgulamaktadır. Bu bağlamda "çevre felsefesi" ve "çevre etiği", "çevre" ve "değer" tanımlarını yeniden yapmaktadır.

Etik köken olarak Yunanca "ethos" sözcüğünden gelmektedir. Geniş anlamıyla etik, "gelenek" olarak tanımlanabilirken, dar anlamında, "karakter" anlamını da içinde barındırır. Bu yaklaşıma göre etik tanımının alışkanlık, gelenek ve törenin, zamanla karakter anlamını da içererek, erdemli yaşamın temel bir gerçeği olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Burada yapılabilecek bir başka yorum ise bireysel karar verebilme gücümüzün, yani eylemlerimizin, bu açıdan özgürlüğümüzü de belirleyen önemli rolüdür (Pieper, 1999, Arapgirlioğlu, 2004).

Çevreyi koruyabilmenin koşullarından biri (özellikle ortak çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek için) işbirliği, dayanışma ve ortak çalışmayı başarabilmektir. Bunun için de karşılıklı güvenilir olmak ve paylaşılacak sorumlulukları ve görevleri yerine getirebilmek gerekir. Aristoteles'e göre bir kişinin yalnızca iyi bir karaktere sahip olması yetmez, onu erdemli yapan düşüncelerini alışkanlık haline getirerek eyleme dönüştürülebilmesidir. Aristoteles bunu eylemsel bilgelik olarak tanımlar. Bu bireysel bir yaklaşım olarak ele alınacağı gibi toplumlar ya da kurumlar açısından ele alındığında, üzerinde tartışılmış ve düşünce birliğine varılmış kararların doğru eyleme dönüştürülmesi olarak da yorumlanabilir.

Sonuçta...

Tüm bu anlatılanlar ışığında dünyamızın ve doğal kaynakların günümüzde karşı karşıya olduğu tehlike ve tehditler, insan soyunun sonunu da hazırlayan etkenlerdir. Bizim bu aşamada nasıl bir davranış biçimi benimseyeceğimize ve nerede yer alacağımıza, kimin tarafında olacağımıza karar vermemiz gerekmektedir. Bunun insan-merkezci ya da çevre merkezci olmasının da ötesinde “nasıl bir insan” olmak istediğimizle yakından ilgilidir. Zaten buna karar verdiğimizde nasıl davranacağımıza ve kimin yanında olduğumuza da karar vermiş olacağız.

Bu süreç küresel ısınma ve iklim değişikliği açısından değerlendirilecek olduğunda, bu sorunların nedenlerinin neredeyse % 90'nının insan kaynaklı eylemler olduğu kabul edilmiş ve kanıtlanmıştır. O zaman bu sorununun ortaya çıkışında bizlerin de önemli payı olduğunu kabul etmemiz gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi bu bağlamda bireysel çabalarla gereksinim olduğu kadar kamu kurumlarına, sivil toplum örgütlerine, uluslara ve uluslararası topluma da önemli sorumluluklar ve görevler düşmektedir. Bu paylaşılan bir sorumluluktur, birlikte davranabilmeyi gerektirir, yoksa bu kadar karmaşık ve çözümü zor bir sorunun üstesinden bireysel çabalarla gelememek olanaklı değildir.

Örnek vermek gerekirse artık hepimiz çeşitli internet sitelerine girerek neden olduğumuz karbondioksit oranlarını hesaplayabilmekteyiz. Kamu kurumları “kamusal toprakların ve üretim biçimlerinin yönetimlerinde söz ve bilgi sahibi olduğundan” aldığı ve alacak olduğu her kararda çevre sorunlarının da ne yönde ilerleyeceğine karar vermektedir. Devletler taraf oldukları antlaşmalarda yükümlü oldukları konulara yönelik sorumluluk ve görevlerini yerine getirebildikleri ölçekte çevre sorunlarını önlemeye yönelik adımları atmış olacaktırlar.

Bunlar hepimizin bildiği gibi çok kolay atılacak adımlar değildir, ancak bugün geldiğimiz aşamada var olan yaklaşım biçimlerinin sorgulanması gerekliliği ve yeni değerler yaratmanın ve bu doğrultuda davranış ve tutumlarımızı değiştirmemizin kaçınılmazlığı ortadadır. Çünkü ya bir an önce sorunların büyümesini engelleyecek biçimde “iyiye”, “doğruya” “olması gerekene” yönelmek ya da bundan sonra yaşanacak olanlara yönelik önlemlerimizi alarak sonuçlarına katlanmak zorundayız. Bu sorunların çözümünü yalnızca bilimsel, teknik ve ekonomik alanlarda aramak yerine öncelikle kendimizde aramak, kendi kendimize (kendi payımıza) ne yapabileceğimizi sormak ve buna yönelik davranış kalıplarını bir alışkanlık haline dönüştürecek biçimde kendimizi eğitmek zorundayız. Gerçekten inandığımız konularda, davranış kalıplarımızı toplumun öteki katmanlarına yayacak biçimde bireylere ve kurumlara usanmadan aktarmak zorundayız. Aranızda bunun nafile bir çaba olduğunu düşünenler olacaktır, ancak biz, insanın işbirliğine, dayanışmaya ve birlikte üretmeye yatkın varlıklar olduğunu düşünüyoruz, eğer böyle olmasaydı bugün eriştiğimiz uygarlık düzeyine erişebilmek hepimiz için bir hayal olurdu. Küresel ısınma, iklim değişikliği gibi yüzleşmek zorunda olduğumuz çevre sorunlarıyla başa çıkabilmenin araçları arasında birlikte hareket edebilmenin, yeni paylaşım yöntemleri bulmanın yanı sıra, bireysel olarak “erdemli” bir yaşam sürmenin de önemli olduğunu düşünüyoruz.

Kaynaklar

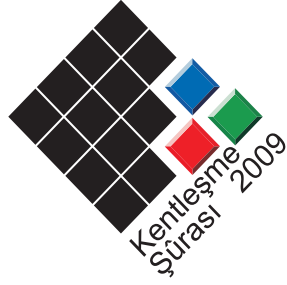
- Arapkirlioğlu, Kumru (2004) Sınırşan Suların Kullanımında Uluslararası Çıkarlar ve Çevre Etiği, yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Bilimleri Ana bilim dalı.
- Gifford, Robert (1997) Environmental Psychology: Principles and Practice, (Second Edition), Allyn and Bacon, Boston.
- Pieper, Annemarie, (1999) Etiğe Giriş, İstanbul Ayrıntı Yayınları.

KAYNAKLAR

- Bates, B., Kundzewicz, Z., Wu, S., Palutikof, J. (eds), 2008, Climate Change and Water, IPCC Technical Report VI, IPCC Secreteriat, Genova.
- Burak Şen, B., Topçu, S., Giorgi, F., Bı, X., Kanıt, G., Dalkılıç, T., 2008, “Seyhan Havzasında İklim Değişikliğinin Tarımsal Su Kullanımına Etkileri”, TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, Ankara, s. 71-81
- Büyükmihçi, Mustafa Kemal (2004) “Verimli Kullanılan Enerji: Geleceğimizin Güvencesi”, *Enerji Verimliliği, 1+1=3*, Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü, Ulusal Enerji Tasarrufu Merkezi, Ankara.
- Çevre ve Orman Bak., 2007, Türkiye İklim Değişikliği 1’inci Ulusal Raporu (İngilizce)
- Çevre ve Orman Bak., 2008, İklim Değişikliği ve Yapılan Çalışmalar, Ankara, www.lab-cevreorman.gov.tr/download/iklim.pdf (Erişim 12 Aralık 2008)
- ÇOB, 2005, Çölleşme ile Mücadele Türkiye Ulusal Eylem Programı, Ankara
- ÇOB, 2007, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında Türkiye İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirimi, Ankara, www.undp.org.tr/UNDP_prtn_15/tr/globwarm.html
- Çalıkoğlu, Erdal (2004) “Enerji Verimliliği ve EİE Tarafından Yürütülen Çalışmalar”, 23. *Ulusal Enerji Verimliliği Kongresi*, EİE İşleri Genel Müdürlüğü, Enerji Tasarrufu Koordinasyon Kurulu Yayını, Ankara, ss.59-64.
- Çelikyay, S., 2005, Arazi Kullanımlarının Ekolojik Eşik Analizi ile Belirlenmesi, Bartın Örneğinde Bir Deneme, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama ABD, İstanbul.
- Dağsöz, Alpin Kemal ve Hüseyin Musa Yüksel (2000) “Yapılarda Isı Yalıtımının Bireylere ve Ülkemizin Ekonomisine Katkıları”, 19. *Enerji Tasarrufu Haftası, Enerji 2000 Ulusal Enerji Verimliliği Kongresi*, 26-28 Ocak 2000, ss.97-107.
- Demir, İ., Kılıç, G., Coşkun, M., SÜMER, U. M., 2008a, “Türkiye’de Maksimum, Minimum ve Ortalama Hava Sıcaklıkları ile Yağış Dizilerinde Gözlenen Değişiklikler ve Eğilimler, TMMOB İklim Değişimi Sempozyumu, 13-14 Mart 2008, Ankara, Bildiriler Kitabı, 69-84.
- Demir, İ., Kılıç, G., Coşkun, M., 2008b, PRECIS Bölgesel İklim Modeli ile Türkiye İçin İklim Öngörülleri: HadAMP3 SRES A2 Senaryosu, IV. Atmosfer Bilimleri Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 365-373. İTÜ 25-28 Mart 2008, İstanbul.
- DPT, 2000, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara.
- DPT, 2007, 9. Kalkınma Planı Toprak ve Su Kaynaklarının Kullanımı ve Yönetimi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara.
- DPT, 2007 IX. Kalkınma Planı, Toprak ve Su kaynaklarının Kullanımı ve Yönetimi İhtisas Komisyonu Raporu
- EEA Report, 2006., Urban Sprawl in Europe: the Ignored Challenge, no:10/2006
- Göksu, Çetin (2008) Küresel Isınma ve Türkiye’nin Güneş Projeleri, İmaj yayıncılık, İstanbul
- Göksu Çetin (1993): Güneş Kent: ODTÜ yayınları, Ankara, ikinci baskı, İmaj Yayınları
- Göncü, S., 2005, Değişikliğinin Su Havzalarına Etkisinin İncelenmesi”, Doktora Tezi, Anadolu Üniv. Fen Bil. Ens. Çevre Müh. A.B.D., Eskişehir.
- Herrington, P., 1996, Climate Change and the Demand for Water, Dept. Of. Env., HMSO, London
- IPCC, 2007, Climate Change 2007: Mitigation, Summary for Policymakers, www.mnp.nl/ipcc/pages_media/
- [FAR4docs/final%20pdfs%20of%20chapters%20WGIII/IPCC%20WGIII_SPM_final.pdf](http://www.far4docs.com/final%20pdfs%20of%20chapters%20WGIII/IPCC%20WGIII_SPM_final.pdf)
- Kadioğlu, M., 2008, Küresel İklim Değişikliğine Uyum Stratejileri, Kar Hidrolojisi Konferansı-Erzurum, Bildiriler Kitabı, 69-94, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.

- KUNTAY,O., 27 Kasım 2008 Radikal 2
- PMO, 2006. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Peyzaj Mimarları Odası Serbest Peyzaj Mimarlık Müşavirlik Hizmetleri Uygulama, Meslekî Denetim, Büroların Tescili ve Asgarî Ücret Yönetmeliği.
- Sadiq, W. A., 2003, Modelling Water Demand and Considering Climate Change- A Toronto Case Study, Univ. of Toronto, M.Sc. Thesis.
- Talu, N., 2007. Sürdürülebilir Kalkınma Durum Değerlendirme Raporu. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu projesi, TR 0402,11. 273s.
- Tamer,G. N., “Avrupa’da Bir Mekânsal Gelişme Sorunu Olarak Görülen ‘Kentsel Saçaklanma’ Olgusu ve Türkiye Kentlerindeki İzdüşümü, 2009., TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 09, Bülten no:66.ss:40-44.
- Tamer,G. N., Özbilen, Vedat., Atik, Saffet., Seyrek, Kemal., 2006., “Küresel Su Politikalarının Şehir ve Bölge Planlama Disiplini Açısından Değerlendirilmesi” TMMOB Su Politikaları Kongresi, ss:89-104, 21-23 Mart 2006, Ankara.
- TBMM, 2008, Küresel Isınmanın Etkileri ve Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Yönetimi Konusunda Kurulan (10/1,4,5,7,9,10,11,13,14,15,16,17) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 23.Dönem.
- TKİB, 2008, Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı (2008-2012), Ankara.
- Tuzcu, G., 1999, Gereğince Bilinemeyen ve Korunamayan Yeraltısularımız, DSİ Bülteni (Temmuz-Ağustos sayısı), Ankara (Hasan Kırmızıtaş, Türkiye’deki Yeraltısularının Araştırılması, İşletilmesi Ve Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme, TMMOB Su Politikaları Kongresi, 2006)
- Türkeş, M. 2007, Küresel İklim Değişikliği: Tarım ve Su Kaynakları Üzerindeki Olası Etkiler. İklim Değişikliklerinin Tarım Üzerine Etkileri Paneli, Bildiriler Kitabı, 91-128, Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı, KKG, Ankara.
- Türkeş, M., 2007, “Küresel İklim Değişikliği Nedir? Temel Kavramlar, Nedenleri, Gözlenen ve Öngörülen Değişiklikler”, I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi, TİKDEK 2007, Bildiriler Kitabı (CD-R), 38-53, İstanbul.
- URL 1. TEKİNEL, O., Dünya Su Günü, <http://www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv47/sektorel03.htm>
- URL3., 2007, “Türkiye İklim Değişikliği Ulusal Bildirim Raporu”, Yeni Ufuklar, UNDP Türkiye Aylık Haber Bülteni, Sayı 16. www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=876
- URL 2, 2007, Scientific Facts on Climate Change-Level 2, www.greenfacts.org
- Yılmaz, K.T., 2002. Peyzaj Planlama Kavramının Türkiye’de Mevcut Fiziksel Planlama Prosedürüne Entegrasyonu. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye Uluslar arası Sempozyumu, 21/22 Ekim, Yıldız Teknik Üniversitesi – Goethe Institut Inter Nationes, İstanbul.
- Yılmaz, K. T. ve Yalçın, K., 2007. Yasal Yetkilerin Kazanımında Peyzaj Mimarlığı İçin Yeni Bir Açılım: Biyo-Çeşitlilik ve Doğa Koruma Kanunu Taslağı. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, Peyzaj Mimarlığı 3. Kongresi, Bildiriler Kitabı, s.333–343, Antalya

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE
SOSYAL POLİTİKALAR**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Simge POYRAZ
Telefon : (312) 410 11 41

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR KOMİSYONU

Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu tarafından hazırlanmış olan bu rapor komisyon üyeleri tarafından görülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	UZMAN	HASAN ÇOBAN	DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
BAŞKAN YARDIMCISI	YRD. DOÇ. DR.	BEDİZ YILMAZ BAYRAKTAR	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YARDIMCISI	DR.	MUSTAFA KEMAL BAYIRBAĞ	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	DIŞ TİCARET UZMANI	FİSUN AKTUĞ	BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
RAPORTÖR	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ	MEHMET PENPECİOĞLU	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	UZMAN YARDIMCISI	N. ÖZGÜN BALTACI	BAŞBAKANLIK - KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	DR.	ABDULLAH KARATAY	SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU
ÜYE	DR.	BESİME ŞEN	MİMAR SINAN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PROF. DR.	BİRSEN GÖKÇE	SOSYOLOJİ DERNEĞİ
ÜYE	EKONOMİST	BURCU YAKUT ÇAKAR	BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PLANLAMA UZMANI	HAKAN YAZICI	DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	HASAN DURSUN	TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI - TARIMSAL ÜRETİM VE GELİŞ. GENEL MÜDL.
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	HAYRETTİN SEÇMEN	ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI - ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	DOÇ. DR.	HÜSEYİN ÖZEL	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	İNŞAAT MÜHENDİSİ	İDRİS AYDIN	KİMSE YOK MU DERNEĞİ
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	İLKER HAKTANKAÇMAZ	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI - MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	DERNEK BAŞKANI	KUDRET BULUT	YETİŞTİRME YURDUNDAN AYRILANLAR KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
ÜYE	MÜFETTİŞ	M. KEMAL İŞLER	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	GRUP SORUMLUSU	MURAT KARAKAŞ	BAŞBAKANLIK - TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI
ÜYE	SERBEST MESLEK	MUSTAFA İSSİ	ANTALYA TİCARET VE SANAYİ ODASI
ÜYE	BAŞ KOMİSER	MEHMET DOĞAN	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	ANTROPOLOG	ÖMER ALIÇCI	BAŞBAKANLIK - ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	SELMA OKUROĞLU	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	SEVGİN SEZER	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGU. GENEL MÜDL.
ÜYE	UZMAN	SUNAY FERİA KEÇECİ	DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
ÜYE	DOÇ. DR.	TAHİRE ERMAN	BİLKENT ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DOÇ. DR.	TEVFİK ERDEM	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	UZMAN	TUNCER KOCAMAN	DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
ÜYE	HEKİM	YASEMİN ÖZBEK	DİKİLİ BELEDİYESİ

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AÖÖ	Anne Ölüm Oranı
AP	Aile Planlaması
BELDES	Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
ÇGM	Çalışma Genel Müdürlüğü
DAP	Doğu Anadolu Projesi
DOKAP	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GİB	Geçici İstihdam Büroları
GBÖÖ	Gebeliğe bağlı (pregnancy related) ölüm oranı
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSYİH Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	
GZFT	Güçlü ve zayıf yanlar ile tehdit ve fırsatlar
HİA	Hanehalkı İşgücü Anketi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım
IPARD	Katılım Öncesi Mali Yardım Kırsal Kalkınma Bileşeni
İŞ-KUR	Türkiye İş Kurumu
KDP	Kentsel Dönüşüm Projeleri
KDRP	Köye Dönüş Rehabilitasyon Projesi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Başkanlığı
KÖYDES	Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
KSAP/USP	Ulusal Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Strateji Planı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖİB	Özel İstihdam Büroları
RIA	Rahim İçi Araç
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SGS	Sosyal Güvenlik Sistemi
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SODES	Sosyal Destek Programı
SSGSS	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
TGYONA	Türkiye Göç ve Yerinden Edilmiş Nüfus Araştırması
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UAÖÇ	Ulusal Anne Ölümleri Çalışması
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
USEP	Ulusal Stratejiler ve Eylem planı (sağlık sektörü için)
ÜS	Üreme Sağlığı

I.GİRİŞ

Kentler kapsadığı alanda yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık dışı uğraşların oluşturduğu, toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi yönlerden kırsal alanlardan farklılık arz eden kırsal alanların dışında kalan yerleşim yerleridir.

Nüfus artışı ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusu, çok sayıda sorunu da beraberinde getirmiştir. Ülkemizde Planlı Kalkınma dönemine girildikten sonra kentleşmeye ilişkin ulusal politikalar geliştirilmiş olmasına rağmen, planlı ve düzenli bir kentleşme, yaşanılabilir ve dengeli bir kent yapısı, kentlerde yaşayanların kentli kültürüne sahip olmaları uygulamadaki kopukluklar ve çıkarılan mevzuatlara uyulmaması nedeniyle yeterince gerçekleştirilememiştir.

Plansız ve çarpık kentleşmeye neden olan önemli sorun alanları arasında yer alan “Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar” bu raporun esasının teşkil etmektedir.

Ekonomik olarak geçmiş yıllarla mukayese edildiğinde zengin dönemini yaşamakta olan dünyamızda, aynı zamanda bazı kesimler her geçen gün daha da artan ve derinleşen yoksulluğu da yaşamaktadır. İnsan onuruna yaraşır bir düzeyin altında, maddi yönden yetersiz olma durumu olarak tanımlanabilecek yoksulluk; salt ekonomik verilere dayandırılmamakta, bunun yanı sıra birtakım sosyal ve kültürel gereksinimlerin de karşılanamaması durumu olarak değerlendirilmektedir. Özellikle kentlerde bu tür gereksinimlerin karşılanamaması, kentleşme sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Yoksulluğun en belirgin nedeni, gelir dağılımındaki adaletsizlik olarak görülmektedir. Dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik krizler, doğal afetler, göçler, savaşlar, küreselleşme ve yapısal uyum programlarının getirdiği kısıtlamalar hem yoksulluğun şiddetini artırmakta, hem de yeni yoksullar oluşturmaktadır.

Türkiye’de tarım alanlarının daralması, tarım arazi işletmelerinin küçülmesi, üretimde verim düşüklüğü ve tarımda makineleşme sonucu insan gücüne gereksinimin azalması gibi etkenlere ilaveten kentlerin eğitim, sağlık, istihdam, sosyal ve kültürel imkânlar yönünden çekiciliği birleştiğinde kırsal alandaki yerleşim yerlerinden kentlere yoğun bir göç yaşanmaktadır.

Kentlerde mevcut iş türlerinin büyük bir kesiminin geçici ve güvencesiz olması, Kentsel Dönüşüm Projelerinin getirdiği sorunlar, sosyal politikaların uygulamasındaki yetersizlikler, sosyal dışlanma olgusu gibi pek çok etken kent yoksullunun direncini kırmaktadır. Kentlerdeki tüm bu olumsuz etkilerden elbette dezavantajlı gruplar olarak tanımlanan kadınlar, çocuklar, gençler ve engelliler çok daha fazla etkilenmektedir.

Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar konusunda önem arz eden hususların ana hatlarıyla ele alındığı bu raporda, öncelikle metin içerisinde kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmiştir. Ardından, yoksulluk, göç ve sosyal politikalara ilişkin mevcut durumun ayrıntılı bir analizi yapılmıştır. Mevcut durum analizi yapılırken ülkemizde planlı ve yaşanılabilir bir kentleşmenin sağlanabilmesi için karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümünde dikkate alınabilecek güçlü ve zayıf yanlar ile tehdit ve fırsatlar belirlenmiştir. Daha sonra, raporun ana temasına ilişkin öncelikli sorun alanları, bu sorunların çözümüne yönelik stratejiler ve eylemler belirlenmiştir. Son olarak da, belirlenen sorunlara, stratejilere ve eylemlere ilişkin eylem planı tablosu hazırlanıp sorumlu kuruluşlar, bütçe kaynağı ve eylemlerin gerçekleşmesi sonucunda elde edilecek sonuç ve çıktıları belirten göstergeleri ihtiva edecek şekilde raporun sonuna eklenmiştir.

TANIMLAR

GÖÇ

İç göç, yurt içinde beş ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki dönemde ikametgâhının farklı olması durumunda gerçekleşen göçlerdir. İkametgâhı bilinmeyenler, mevsimlik göçler, ikametgâh değişikliği yurt dışı olanlar ve sayımlar arasında birden fazla ikamet değişikliği yapanlar iç göç kapsamına dahil değildir.

İller arası göç, bir ilin idari sınırları içinden diğer bir ilin idari sınırları içine olan göçlerdir.

İl içi göç, bir ilin idari sınırları içindeki il merkezi, ilçe merkezi, bucak ve köyler arasındaki göçlerdir.

Yerleşim yerleri arasındaki göç, şehirden şehire, şehirden köye, köyden şehire, köyden köye olan göçlerdir.

Zorunlu göç, insanların yaşadıkları yerleri, genelde bölgedeki siyasi gerginlik ve çatışma, ya da doğal afetler sonucunda terk etmek zorunda kalarak yeni yerlere göç etmelerini ifade etmektedir.

Net göç, bir yerleşim biriminin aldığı göçle verdiği göç arasındaki farkı ifade etmektedir. Eğer bir yerleşim biriminin aldığı göç verdiğiğinden fazla ise net göç pozitif, aldığı göç verdiğiğinden az ise net göç negatif olmaktadır.

Aldığı göç hızı, yerleşim yerlerinin aldığı göçün, yerleşim yerleri nüfusuna oranıdır.

Verdiği göç hızı, yerleşim yerlerinden göç eden nüfusun, o yerleşim yerinin toplam nüfusundan o yerleşim yerinin net göç eden nüfusu çıkarıldıktan sonra kalan nüfusa oranıdır.

Net göç hızı, bir yerleşim biriminin net göç eden nüfusunun, o yerleşim biriminin iki sayım arasındaki ortalama toplam nüfusuna oranıdır. *2000 Göç İstatistikleri* (TÜİK 2005) çalışmasında 1995-2000 dönemine ilişkin net göç hızları farklı bir yaklaşımla hesaplanmıştır.

KIRSAL ALAN, KENT, KENTLEŞME VE ŞEHİRLEŞME

Kırsal alanla ilgili olarak dünyada ve ülkemizde, yapılan istatistik türlerine bağlı olarak farklı tanımlar kullanılmaktadır. OECD belgelerine göre idari sınırlar itibarı ile nüfus yoğunluğu km² başına 150 kişiden az olan yerler kırsal alan olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde ise kırsal alan kent ayrımı 1982 yılında DPT Müsteşarlığı tarafından nüfusu 10.000'den büyük 288 yerleşim yeri için nüfus, nüfusun istihdam alanları, şirket sayısı, banka şube sayısı, telefon aboneliği ve bu gibi 28 kistas dikkate alınıp bu yerleşim yerlerinin kent olarak kabul edilip edilmeyeceği irdelenerek yapılan bir araştırmaya dayanılarak belirlenmiş ve nüfusu 20.000'in üzerinde olan yerleşim yerleri kent, kentlerin dışındaki yerleşim yerleri kırsal alan olarak kabul edilmiştir (Çezik, 1982).

Uzun yıllar kent ve kırsal alan ayrımı 20.000 olarak alınmış olup, zaman içinde bazı kamu kuruluşlarının, yerleşim yerlerinde faydalanılan çağdaş hizmetleri dikkate alarak ilçe merkezi ve il merkezi olan yerleri kent olarak değerlendirmeye aldıkları bilinmektedir. Yine bazı çalışmalarda belediye mücavir alanları kent, bunun dışında kalan yerler kırsal alan olarak değerlendirilmekle

birlikte, belediye olabilme nüfus eşiği zaman zaman kanunla değiştirildiğinden bu yaklaşımlar pek sağlıklı görülmemektedir.

Günümüzde iletişim, haberleşme, ulaştırma ve diğer çağdaş hizmetlerden yararlanılması oldukça yaygınlaştığından kır kent ayrımının günümüz şartlarına göre yeniden yapılması hususu ihtiyacına binaen Orta Vadeli Programda (2009-2011) ve 2009 Yıllık Programında tedbir olarak yer almaktadır.

Kır (kırsal alan), nüfusu 20.000'den az olan yerleşim birimleri ve çevreleridir.

Kent, nüfusu 20.000 ve daha fazla olan yerleşim birimleridir.

Kentleşme, kentli olma, kent yaşamına uyum yapma, kent değerlerini öğrenme ve kendi yaşamında hayata geçirme olarak tanımlanabilir (Gökçe, 2007: 131).

Kentleşme, nüfusun kentlerde toplanması ve kentin büyümesini içeren bir demografik olay, ancak bunun da ötesinde, nüfusun tarımdan endüstri ve hizmetlere kayması, fiziksel çevre ve yaşam koşullarında değişim yaşanması, sosyal değişim ve yeni bir biçimlenme süreci yaratan yönetimsel örgütlenme sürecidir (Suher, 1991:3).

Wirth'e göre (1956:4,5,7), kırsal bir toplumdaki kentli bir topluma geçişi toplumsal hayatın her cephesinde büyük ölçüde değişiklikler meydana getirmektedir. Şehir kavramı sadece fiziksel çevrenin değiştirilmesi yani yer değişikliği ve ekonomik ihtiyaçların karşılanması konusunda bir değişiklik değildir.

Fizikî çevrenin değiştirilmesi ve ekonomik organizasyonun yeni şekiller almasının yanında şehirleşmenin kültüre, sosyal yapıya, davranış biçimlerine hatta doğrudan bireye etkileri olmaktadır. Dolayısıyla şehirleşme kendine özgü bir yaşama biçimi ve kültür de yaratmaktadır (Hauser, 1964: 106).

Köy, bucak ve köylerdir.

Şehir, il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içindeki alanlardır.

Şehir aynı zamanda, nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent veya site olarak da ifade edilmektedir (TDK Sözlük, 2008).

Şehirleşme, bir ülkede veya bir bölgede belli bir ölçüde göre şehir sayılan yerlerin sayısının çoğalması ve bu yerlerin nüfusça ve alanca büyümesini belli bir zaman aralığı içinde sağlayan bir nüfus birikimidir (Keleş, 1961: 31).

Başka bir ifadeyle, büyük yerleşim yerlerinde ortaya çıkan ve büyük şehirlerin özelliği olan sanayi ve ticaretin, kişisel ve toplumsal ilişkilerinin yayılma alanının genişletilmesidir (Keleş, 1961: 27-28).

Şehirleşme olgusu, belirli bir zaman aralığında şehir olarak kabul edilen yerleşme birimlerinde nüfus artışıyla birlikte görülen ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişimi belirleyen bir süreçtir (Gökçe, 1976: 8).

Gecekondu, imar ve yapı yasalarına aykırı olarak, başkalarına ait arsa veya araziler üzerinde ve arsa sahibinin rızası olmaksızın yapılmış binalardır (775 Sayılı Gecekondu Kanunu).

Bu tanıma, yapı kalitesinin düşüklüğü ve alt yapıların bulunmadığı bölgelerde yapılmış olma özelliklerinin de eklenmesi gerekmektedir. Ancak gecekondu, basitçe yasadışı bir durum olmanın ötesinde, yarattığı fiziksel çevre ve toplumsal doku anlamında Türkiye'deki büyük kentlerin dönüşmesine aracılık etmiş ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal bir süreç olarak anlaşılmalıdır.

Gecekondular, kır ile kent arasında varolan farklılık ve çelişkilerin bir araya gelmesine ve etkileşmesine neden olmuştur (Gökçe, 2007:122-123). Bu anlamda, mesele basitçe kırsal ve kentsel sorunların yan yana gelmesi değil, bu etkileşimin sonucunda hem yoksulluk, hem de sosyal dışlanma anlamında yepyeni kentsel sorunların da ortaya çıkmasıdır.

Varoş, 'şiddet', 'sosyal güvensizlik', 'siyasal radikalizm', 'sosyal çatışma' ve 'kültürel olarak alt tabakada görülenlerin' oluşturduğu alanlar olarak ifade edilmektedir (Erman, 2001:997).

Getto, 10. yy'da Venedik'te yaşayan Yahudilerin zorunlu olarak ikamet ettikleri alanları ifade eder - aynı olgu Macarca 'varoş' olarak ifade edilmiştir (Gökçe, 1993; Akt. Altuntaş, 2001:14).

Bir başka ifadeyle, 1980'lerde Türkiye'de yaşanan dönüşüm sürecinin, toplumsal olarak 'dışlanmışlar' yarattığı, 1990'larla birlikte bu 'dışlanmışların' kültürel olarak 'varoşlular' şeklinde tanımlandığı bilinmektedir (Etöz, 2000:49).

Sonuç olarak Türkiye'de "varoş" ya da "getto" olarak bilinen alanlar, siyasal sisteme, toplum kültürüne ve bir bütün olarak var olan sisteme tehdit olarak görülmektedir.

Çöküntü alanları (slums), en düşük gelir gruplarının yaşadığı, fiziksel boyutta eskimiş yapıların yer aldığı, aşırı kalabalık konut alanlarıdır (UNHSP, 2003:196). Bu alanlar temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan alt yapı ve hizmetlerin eksik olduğu ve bunun yarattığı sağlıksız ve güvensiz/tehlikeli yaşam koşullarının bulunduğu, ve ahlaki değerleri tehdit eden kentsel mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Desai ve Devadas P., 1990:37).

Çöküntü alanları genelde kent içindeki belli bölgelerin zaman içinde eskimesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ankara'daki Çiğir, İstanbul'daki Tarla başı ve İzmir'deki Kadifekale çöküntü alanlarına örneklerdir.

YOKSULLUK, SOSYAL DIŞLANMA VE EVSİZLİK

Yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Yoksulluğu dar ve geniş anlamda olmak üzere iki türlü tanımlamak mümkündür. Dar anlamda yoksulluk, açlıkla karşı karşıya kalma ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi olanakların yaşamı devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalması durumunu ifade eder.

Mutlak Yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu nedenle, mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir.

Mutlak Yoksul Oranı, asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır. TÜİK yoksulluk çalışmalarında, hem gıda, hem de gıda ve gıda dışı harcama bileşenlerini içeren mutlak yoksulluk sınırları hesaplanmaktadır.

Son TÜİK yoksulluk çalışmalarında (2007 dahil) gıda yoksulluğunun temelini teşkil eden gıda sepeti, 2003 yoksulluk çalışması için oluşturulan gıda sepeti ile aynıdır. Bu sepetin oluşturulmasında 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi verilerinde gıda harcamasına göre sıralı 3. ve 4. %10'luk dilimler, referans grup olarak alınmakta ve bu hanelerin gıda tüketiminde en önemli paya sahip 80 madde gıda sepeti olarak tespit edilmektedir. Bir ferdin günlük asgari 2100 kalori almasını sağlayacak gıda miktarları, bu 80 maddeden oluşturulmuştur. Yoksulluk çalışmalarında, sepetin fiyatlandırılmasında içinde bulunulan yılın Hanehalkı Bütçe Anketi'nden elde edilen ortalama piyasa birim fiyatları kullanılmaktadır. Bu sepetin maliyeti açlık sınırı (gıda yoksulluk sınırı) olarak alınmaktadır. Gıda yoksulluk (açlık) oranı, eşdeğer fert başına tüketim harcaması, gıda yoksulluk sınırının altında kalan hanehalklarının oluşturduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı olarak hesaplanmaktadır.

Fertlerin gıdanın yanı sıra gıda dışı ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bu ihtiyaçları göz önüne almak için gıda yoksulluk sınırına, gıda dışı mal ve hizmet payının da eklenmesi gerekmektedir. Bu yoksulluk sınırının belirlenmesi amacıyla da içinde bulunulan yılın Hanehalkı Bütçe Anketi verilerine göre toplam tüketimleri gıda yoksulluk sınırının hemen üstünde olan hanelerin toplam harcama içindeki gıda dışı harcama payı ortalaması (%62) esas alınmaktadır. Buna göre gıda ve gıda dışı mal ve hizmetleri kapsayacak şekilde yoksulluk sınırı belirlenmiştir. Yoksulluk oranı ise, eşdeğer fert başına tüketim harcaması, yoksulluk sınırının altında kalan hanehalklarının oluşturduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı olarak alınmaktadır.

TÜİK yoksulluk çalışmalarında ayrıca özellikle uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan çeşitli yoksulluk sınırları da hesaplanmaktadır. Bu bağlamda, satınalma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 \$, 2,15 \$ ve 4.30 \$ değerleri yoksulluk sınırları olarak tanımlanmaktadır. Eşdeğer fert başına tüketim harcaması, satınalma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 \$, 2,15 \$ ve 4,30 \$'in altında kalanlar yoksul olarak belirlenmektedir. 2008 yılı itibarıyla satınalma gücü paritesine göre 1 \$= 0,994 YTL'dir.

Görelî Yoksulluk, bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görelî anlamda yoksul olarak tanımlanır. Refah ölçüsü olarak amaca göre tüketim veya gelir düzeyi seçilebilir.

TÜİK yoksulluk çalışmalarında, eşdeğer kişi başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si görelî yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Görelî yoksulluk oranı ise, eşdeğer fert başına tüketim harcaması, görelî yoksulluk sınırının altında kalan hanehalklarının oluşturduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı olarak hesaplanmaktadır.

İnsanî Yoksulluk, birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından son yıllarda geliştirilen, mutlak ve görelî yoksulluk tanımlarını içermekle birlikte, daha geniş kapsamlı olan "insanî yoksulluk" kavramı, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenebilir hastalıklara yakalanmak gibi temel insanî yeteneklerden/kapasiteden yoksun olmak biçiminde tanımlanabilir. Buna göre temel insan yeteneklerini sürdürebilecek olan mal, hizmet ve altyapıya - enerji, hijyen, eğitim, iletişim, içme suyu - erişimin yokluğu ya da kısıtlanması, yoksulluğun "insanî" boyutu olarak nitelendirilmektedir.

Kent Yoksulu, kentleşmesini büyük ölçüde kırdan kente olan göç üzerinden gerçekleştirmiş ülkelerde kent yoksulu ile gecekondulu büyük ölçüde özdeşleşmektedir.

Gecekondulu halkı yakın zamana kadar “tutkun aile, sıkı cemaat bağları, ve mazbut değerler ve toplumsal ilişkileri” ile bilinmekte (Ayata, 1996); “köylü kalmış, cahil, ama kentle bütünleşme isteği olan insanlar” olarak görülmekteydi (Erman, 2001; 2004). Ancak, çoğunlukla enformel konut alanlarındaki kendisine ait evinde, çoğunluğu kendi akraba ve köylülerinden oluşan yakın komşularıyla dayanışma ve paylaşım içinde yaşayan; devlet dairesi ya da özel sektörde düşük ücretli ama güvenceli işi olan, kimi zaman da enformel sektörde çalışan kent yoksulu günümüzde giderek yok olmaktadır.

1980'lerden itibaren devletin küçülmesi, dolayısıyla kamu sektöründe istihdamın kısıtlanması, reel ücretlerin azalması ve yaşanan krizlerle iş piyasasının durgunlaşması sonucunda kent yoksulları giderek geçici, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmakta; gecekonduların formel konut piyasası içine çekilmesi ve son zamanlarda kentsel dönüşüm projeleri ile gecekonduların ortadan kaldırılması sonucunda gecekondunun ucuz ve dayanışmalı ortamını ve ilişkilerini kaybetmektedirler.

Kent yoksulu arasında kiracılık hızla artmaktadır. Gecekondulu ve suç arasında sosyolojik olarak bağlantı kurulmamasına karşın, bugün ‘varoş’ kavramı altında kent yoksulları giderek suç ve şiddetle bağlantılı olarak görülmektedir. Kent yoksulu ile ilgili toplumdaki hakim imaj artık “cahil köylü”den çok “kentle bütünleşme niyetinde olmayan, topluma karşı tehlike oluşturan, suça yatkın Öteki” olmaktadır.

Eşdeğerlik Ölçeği, her ilave hanehalkı üyesinin aileye getirdiği ek harcamanın öncekiler kadar olmadığı ve yaş-cinsiyet farklılıkları nedeniyle hanedeki fertlerin tüketimlerinin birbirinden farklı olduğu varsayımları altında her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine denk olduğunu ortaya koyan katsayıdır. Bu katsayılar kullanılarak hanehalklarının gerçek büyüklükleri hesaplanmakta, hanelerin kaç eşdeğer fertten meydana geldiği belirlenmektedir.

Ayrıca eşdeğerlik ölçeği, Türkiye genelindeki ortalama hanehalkı büyüklüğü dikkate alınarak iki yetişkin ve iki çocuktan oluşan dört kişilik hanenin eşdeğer büyüklüğüne göre düzeltilmektedir. Böylece farklı büyüklük ve bileşimlerindeki (yetişkin ve çocuk sayısı itibarıyla) hanehalkları arasında karşılaştırmalar yapmak mümkün hale gelmektedir.

Sosyal Dışlanma, kişilerin - yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla - toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir.

Bu durum bu kesimin bir yandan emek piyasalarına, gelir getirici faaliyetlere, eğitim ve öğretim imkânlarına ulaşımında zorluklar yaşamasını getirirken, diğer yandan da toplumsal ve çevresel ağlar ve etkinlikler kurmasında engeller oluşturmaktadır. Bu kesimin elindeki güç oldukça sınırlı olup, karar alma süreçlerine katılımı sınırlı gerçekleşmektedir; dolayısıyla da bu kesim genelde kendini güçsüz ve günlük yaşamını etkileyecek kararların alımında kontrolü elinde tutmaktan aciz hisseder (Adaman ve Keyder, 2006).

Evsizlik, kişi ya da kişilerin, kalıcı barınma bulma olanağının ortadan kalkmasına ve bu yoksunluğun beraberinde getirdiği maddi ve manevi mahrumiyetlerin bu kişi ve kişiler için yarattığı olumsuz sonuçlara işaret eden duruma evsizlik denilmektedir.

Evsizler ve evsizlik meselesi tartışılırken iki temel noktanın göz önünde bulundurulması gerekmektedir: a) Öncelikle, ele alınan mesele, yalnızca belirli bir toplumsal grup ya da insan kümesine ait bir sorunlar bütünü olarak tartışılmaz. Evsizlik söz konusu olduğunda, şu anda evsiz olan insanların yanı sıra, çok daha geniş bir toplumsal grubu ilgilendiren bir “risk altında olma” durumu anlaşılmalıdır; b) Evsiz kalmak, hem nedenleri hem de sonuçları itibarıyla, barınma olanaklarına erişim olanağının ortadan kalkmasından çok daha geniş boyutlu bir mahrumiyet sürecinin varlığına işaret etmektedir.

İstihdam ve İşgücüne Katılım Oranı, istihdam oranı, çalışma çağındaki nüfus içerisinde istihdam edilenlerin payıdır. İşgücüne katılım oranı ise çalışanlar ve iş arayanların toplam çalışabilir nüfusa, teknik ifadeyle işgücünün aktif nüfusa oranıdır.

İşsiz, referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dahildirler.

Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenlerden, 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek kişiler de işsiz nüfus kapsamına dahildirler.

İşsizlik Oranı, işsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır.

Kayıt Dışı İstihdam, referans haftasında yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanlardır.

Enformel Sektör, şirketleşmemiş (hukuki durumu ferdi mülkiyet ya da adi ortaklık olan), basit usulde vergilendirilen veya hiç vergi vermeyen ve 1-9 kişi arasında çalışanı olan tarım dışı tüm iktisadi birimler olarak tanımlanmıştır.

Kurumsal Olmayan Nüfus, üniversite yurtları, misafirhane, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapishane, kışla ve ordu evlerinde ikamet edenler dışında kalan nüfustur.

II. KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALARIN MEVCUT DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

II.1 Kentlere göç ve sürdürülemez kentsel gelişme

II.1.1 Kuramsal ve pratik anlamda “Kır” ve “Kent” ayrımı

Genel anlamda kır-kent ayrımı insan coğrafyasının, iktisadi faaliyetler, sosyal formasyon (toplum temelli ilişkiler), kültürel değerlerin biçimi ve içeriği açısından farklılaşmasını ifade eder. Bu ayrışmaya bakarak, esasen kenti tanımlayan kimi öğelerin kırdaki, kır tanımlayan kimi öğelerin de kentlerde olduğunu görülmektedir. Ancak, pratik anlamda bakıldığında, kent ve kır, yerleşim biçimine, özellikle de büyüklüğüne bakarak ayırmak daha kolaydır.

Yerleşim anlamında kırın oluşturan yerlerin çoğunluğu köyler ve tarımsal topluluklardır. Kentlerde ise mesleki farklılaşmalardan ziyade sosyal yapı ve ilişkilere önem verilmektedir (Foster, 1967:6). Burada önemli olan nokta, toplumsal geçiş çizgisinin köyden şehre doğru olması, başka bir deyişle geleneksel toplumdaki modern topluma geçişin olmasıdır (Lerner, 1958).

Gelişmekte olan ülkelerde köy şehir ikilemi yaşama biçimindeki farklılaşma ile açıklanabilir. Bu farklılaşma esas itibarıyla nüfus, iş gücü şekilleri, fiziksel koşullar ve toplumsal değerlerle belirlenir.

Kırsal alanda iş gücü çeşidinin çoğunlukla tarıma dayalı olması, gelirin kararsız oluşu ekonomik düzeni etkilemekte başka bir deyişle ekonomik bir kararsızlık doğurmaktadır. Bu durum; yaşama koşulları, oturlan yer, kullanılan eşya, beslenme ve giyim alışkanlıklarını etkilediği ölçüde, toplumsal değerlerle ilgili tutum ve davranışları da etkilemektedir. Kırsal bölgede aile ve akrabalık bağları önem taşır. Birincil ilişkilerin oluşturduğu, dayanışma duygusu kuvvetli, sosyal kontrol mekanizması etkili ve yaygındır.

Ülkemizde kırsal bölgelerden gelen ve büyük şehirlerimizin çevrelerine yerleşerek gecekonduların mahallelerini oluşturan kişilerin ilişki biçimleri ve yaşayış özellikleri kendilerine özgü bir alt kültür yarattıklarını göstermektedir. Böylece geçiş halinde toplum olarak nitelenebilecek gecekonduların gerçeği ortaya çıkmaktadır (Gökçe, 1976:13).

Köylerde görülen tarıma dayalı ekonomik hayatın yerini şehirlerde son derece farklılaşmış iş bölümü ve ihtisaslaşmayı zorunlu kılan bir ekonomik düzen almıştır. Bu durum yaşama koşullarını da etkilemektedir. Aile üyelerinin çoğunluğunun dışarıda çalışması nedeniyle aile ve akrabalık bağları gevşemekte, otorite sembolü değişmekte, kişi bağımsızlaştıkça dayanışma duygusu önemini kaybetmektedir ve sosyal kontrol, toplumdaki kurumlar tarafından değişik kalıplar içinde gerçekleştirilmektedir. Öte yandan kentlerde örgütlü yardımlaşma kurumları oluşmamışsa ya da yetersiz ise, kırsal alandan kentlere göçenler geleneksel dayanışma hazırlıklarına başvurmayla ve kendilerini destekleyen bir topluluk oluşturmaya zorlanmaktadır. Bu tür örgütlenmeler, yazılı kuralları dışında her türlü akrabalık hemşehrilik, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerine temel oluşturan dostluklar, çıkar gruplaşmaları, çekemezlilikler ve çatışmalarla dolu bir ortamdır (Güneş-Ayata, 1991).

II.1.2 Kırsal alandan kentlere göç

Bilindiği üzere, ülkemizde kırdan kente göç, 1950'li yıllarda başlamıştır. Kırsal alanda, tarımda

artan nüfusun aynı oranda artmayan tarım arazisine getirdiği baskı, tarımın makineleşmesi (emek verimliliğinin artışı) ile birleşmesi sonunda, kırdan emek fazlası oluşmuş, bu durum da kırdan kente bir göç hareketini başlatmıştır. Aynı zamanda, kent civarlarında gelişmekte olan sanayinin emek talebini kentlerde yaşayan kesim karşılayamadığından, yeni gelişmekte olan sanayinin emek talebinin kırsal kesim açısından bir çekim oluşturması söz konusu olmuştur.

Köylerde yaşayan nüfusun çoğunun yoksul olması, tarımsal üretimdeki verim düşüklüğü, ekilen toprakların çok parçalı olması, makineli tarımın artması, tarımda insan gücüne olan ihtiyacın azalması, köylerdeki alt yapı ve sosyal hizmetlerin kentlere göre daha az olması ve tarım dışı alanlarda yeterli istihdam imkânlarının bulunmaması nedeniyle köylerden kentlere doğru hızlı ve yoğun bir göç olmaktadır.

1950'lerin başında ülke nüfusunun ancak dörtte birine yakın bir kesimi kentlerde yaşarken, bu oran günümüzde %60'ın üzerine çıkmış durumdadır. 2007 yılı sonu itibarı ile yapılan hane halkı istatistik bilgilerine göre ülkemizdeki nüfusun %63'ü kentlerde, %37'si kırsal alanda yaşamaktadır.

Plansız ve yoğun bir şekilde yaşanan göç sebebi ile kentlerde planlı bir gelişme sağlanması mümkün olamamaktadır.

Ülkemizde 1950'li yıllarda başlayan sosyo-ekonomik değişiklikler neticesinde kırsal alandaki yerleşim yerlerinden kentlere doğru gerçekleşen iç göç kırdan yaşanan yoksulluğun kentlere taşınmasına ve biçim değiştirmesine de neden olmuştur. Kentlerde yaşanan sosyal dışlanma ve yoksulluk etrafında gelişen toplumsal sorunların büyük bir bölümü, yoksulluğun kırdan kente göçmesinin sonucudur. İlerleyen sayfalarda, bu dönüşümün bir resmi çıkarılmaktadır. Ancak, daha önce, göç sorununu engellemeye katkıda bulunacak olan kırsal kalkınmayla ilgili çalışmalardan kısaca söz etmekte yarar bulunmaktadır.

II.1.3 Kırsal kalkınmayla ilgili yapılan çalışmalar

Ülkemizde, 8. Beş Yıllık Kalkınma çalışmalarının başladığı 2000 yılından itibaren kırsal alanda yoksulluğun azaltılması ve kalkınmanın sağlanması için çok sektörlü yaklaşım benimsenmiştir. Kırsal alanda yaşayanların refahının artırılması için halen tarım sektöründe çalışanların oranının diğer sektörlerde göre fazla olması nedeniyle tarım ağırlıklı tedbirler alınmakta ve politikalar geliştirilmektedir.

2001-2023 dönemini kapsayan Uzun Vadeli Gelişme Stratejisinde kırsal alan kalkınmasına önem verilmiş olup kırsal alanda üretken istihdamın ve insan gücü kaynaklarının geliştirilmesi, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, kırsal alanlardaki merkezi yerleşim birimlerinin alt yapılarının geliştirilmesi, orman köylülerinin yerinde kalkandırılması ve mevcut tarımsal alt yapıların ve kaynakların etkin kullanımının sağlanması öngörülmüştür.

Kırsal alan kalkınması konusunda 2006 yılında DPT tarafından Kırsal Kalkınma Stratejisi hazırlanmış olup bu belge doğrultusunda kurulması öngörülen Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu 2007 yılında kurulmuştur. AB'ye uyum çalışmaları kapsamında ülkemize verilecek mali desteğin (IPA) kullanılacağı beş alandan biri olan kırsal alanı destekleme yardımlarının kullanılmasının usul ve esaslarını belirleyen program (IPARD) hazırlanmıştır. Kırsal Kalkınma Stratejisinde kırsal alan kalkınmasına ilişkin Kırsal Kalkınma Programı hazırlanması tedbir olarak yer almaktadır (Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi 2007-2013, DPT, 2006). Kırsal Kalkınma Programının hazırlanması çalışmaları ise devam etmektedir.

II.1.4 Ülkemizdeki nüfus hareketleri

Göçlerin Durumu

Nüfus Yapısı ve Kentleşme

Yirminci yüzyılın ortalarında başlayan ve 1960'lı yıllarda artarak günümüze kadar devam eden ekonomik ve sosyal alandaki gelişmelere paralel olarak, demografik yapıda ve nüfusun mekânsal dağılımında kayda değer değişimler olmuştur. 1945 yılından sonra ilk kez nüfus artış hızı %2'nin altına inmiş, 1960'lı yıllardan itibaren ise nüfus artış hızı yavaşlamış, 1990-2000 döneminde Türkiye nüfusu yılda ortalama %1,83 artış göstererek 67,8 milyona yükselmiştir. Adrese Dayalı Nüfus Sistemi ile tespit edilmiş olan Türkiye toplam nüfusu 31.12.2007 tarihi itibarıyla 70.586.256, 31.12.2008 tarihi itibarıyla ise 71.517.100 olarak tespit edilmiştir.

Türkiye toplam nüfus artış hızındaki azalışa paralel olarak da kentleşme hızı zaman içinde azalmış, 1975-1980 döneminde %5,22 olan kentleşme hızı 2000 yılında %2,89'a gerileyerek, toplam nüfusun %57'sini oluşturan 38,7 milyon kişi kentlerde yaşamaya başlamıştır. 31.12.2007 tarihi itibarıyla toplam nüfusun %67,4'ünü oluşturan 47,6 milyon kişinin kentlerde yaşadığı Adrese Dayalı Nüfus Sistemi ile tespit edilmiştir.

İstanbul, Ankara ve İzmir illeri nüfusu en fazla olan iller sıralamasında 1970-2000 döneminde ilk üç sırayı hiçbir zaman diğer illere bırakmamış, nüfus büyüklüğü bakımından bu üç ili Konya, Adana, Bursa ve Antalya illeri takip etmiş, 1990-2007 döneminde İçel, Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri bu gruba dahil olmuştur

Nüfus artış hızı azalan illerin sayısında artışlar gözlenmiş, 1995-2000 döneminde 81 ilden Antalya, Şanlıurfa ve İstanbul nüfus artış hızı en yüksek olan iller arasında ilk üç sırada yer alırken, 15 ilin nüfus artış hızı azalan bir eğilim göstermiştir. Nüfus artış hızı azalan 15 ilin başında Tunceli ve Ardahan illeri yer almıştır.

İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2 ve Düzey 1 bölge sınıflandırmalarına göre hem nüfusunun, hem de nüfus artış hızının büyüklüğü bakımından İstanbul Alt Bölgesi ve İstanbul Bölgesi 2000 yılında ilk sırada yer alırken, Kastamonu Alt Bölgesi Düzey 2 ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Düzey 1 sınıflamasına göre son sırada yer almıştır.

Türkiye Genelinde İç Göçler

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde Türkiye genelinde toplam nüfus içinde göç eden nüfusun payında artan bir eğilim gözlenmiştir. 1975-1980 döneminde toplam nüfusun %9,3'ünü oluşturan 3,6 milyon kişi göç etmiş iken, 1995-2000 döneminde nüfusun %11'ini teşkil eden 6,7 milyon kişi göç etmiştir.

Toplam göçler içinde iller arası göç edenlerin payının azaldığı, il içi yerleşim yerleri arasında göç edenlerin payının arttığı gözlenmiştir. 1975-2000 döneminde toplam göçler içinde iller arasında göç edenlerin payı 75,3'den %71,5'e gerilemiş, il içi yerleşim yerleri arasında göç edenlerin payı da %24,7'den %28,5'e çıkmıştır. 1965-2000 döneminde yılda 2,7 ile 4,8 milyon kişi arasında olmak üzere, bu dönemde toplam 21,1 milyon kişi iller arasında ikametgâhlarını değiştirmiştir. Kırdan kente göçlerin daha fazla olduğu şeklinde bir görüş hakim olmasına rağmen, 1975-2000 dönemindeki göçlerin yandan fazlası şehirden şehire göçler şeklinde olmuştur.

Türkiye genelinde ve yerleşim yerleri arasında göç eden erkeklerin payı kadınlardan daha fazladır. Diğer bir deyişle erkekler kadınlardan daha fazla göç etmiştir.

1965-1970 döneminde 67 ilden 20'sinin, 1970-1975 döneminde 24'ünün, 1975-1980 döneminde 18'inin ve 1980-1985 döneminde 19'unun, 1985-1990 döneminde 73 ilden 20'sinin ve 1995-2000 döneminde ise 81 ilden 23'ünün iller arası net göç hızları pozitifdir. Otuz beş yıllık sürede iller arası net göç hızları pozitif olan bu illerin tamamına yakını Türkiye'nin batısında yer almaktadır. Otuz beş yıllık sürede iller arası net göç hızları negatif olan illerin büyük çoğunluğu ise Türkiye'nin orta ile doğusundaki bölgelerde yer almaktadır.

Yirmi beş yıllık dönemde İstanbul ve İzmir illeri, verdiği göçten daha fazla göç alan iller arasında ilk sıralarda yer almış, bu dönemde, sıraları değişmekle birlikte Bursa, Kocaeli, Ankara, Antalya illeri de net göç eden nüfusu en fazla olan iller arasında yer almıştır. Buna karşılık, 1995-2000 döneminde Samsun, Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri aldığı göçten daha fazla göç veren illerin başında gelmektedir.

1975-2000 döneminde, illerin kendi sınırları içindeki yerleşim yerleri arasındaki göçler dahil edilmeden illerin aldığı göç hızı en yüksek olan illerin büyük çoğunluğu batı bölgelerinde bulunmaktadır. 1975-1990 döneminde Kocaeli ve İstanbul illeri aldığı göç hızlarının büyüklüğü itibarıyla ilk iki sırada iken, 1995-2000 döneminde ise bu iki ilin yerini Tunceli ve Tekirdağ illeri almıştır.

1975-2000 döneminde, illerin kendi sınırları içindeki yerleşim yerleri arasındaki göç dahil edilmeden illerin aldığı göç hızı en düşük olan iller genellikle doğu bölgelerinde bulunmaktadır. 1975-2000 döneminde, sıraları faklılık göstermekle birlikte, Ordu ve Tokat illeri aldığı göç hızı en düşük iller arasında ilk sıralarda mutlaka yer almıştır.

1975-2000 döneminde, illerin kendi sınırları içindeki yerleşim yerleri arasındaki göç dahil edilmeden illerin verdiği göç hızı en yüksek olan iller genellikle doğu bölgelerinde yer almaktadır. 1975-2000 döneminde Kars ve Tunceli ilinin yanında Artvin ili verdiği göç hızı en yüksek iller arasında ilk sıralarda mutlaka yer almıştır.

1975-2000 döneminde verdiği göç hızı en düşük olan iller genellikle batı bölgelerinde yer almaktadır. 1975-1985 dönemlerinde Antalya ili verdiği göç hızı en düşük iller arasında ilk sırada yer alırken, 1985-2000 dönemlerinde yerini Bursa iline bırakmıştır. Antalya'nın dışında Manisa ve Muğla illeri verdiği göç hızı en düşük iller arasında mutlaka yer almıştır.

Göçlerin Türkiye'nin doğusunda yer alan bölgelerden, sosyo-ekonomik bakımdan daha gelişmiş batı bölgelerine doğru yöneldiği gözlenmektedir. 12 bölgeyi Düzey 1 İstatistik Bölge Birimlerinden İstanbul ve Batı Marmara Bölgeleri net göç hızı pozitif olan bölgelerin başında, Batı Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgeleri de net göç hızı negatif olan bölgelerin başında gelmektedir.

Nüfus büyüklüğü itibarıyla en fazla göç alan İstanbul Bölgesi, 1995-2000 döneminde aldığı göçün %19,87'sini Batı Karadeniz Bölgesinden, Ege Bölgesi aldığı göçün %16,26'sını Güneydoğu Anadolu Bölgesinden, Batı Marmara Bölgesi aldığı göçün %28,02'sini İstanbul Bölgesinden ve Doğu Marmara Bölgesi de aldığı göçün %18,20'sini İstanbul Bölgesinden almıştır.

Aldığı ve verdiği nüfus büyüklüğü bakımından üst sıralarda yer alan Akdeniz Bölgesi, en fazla göçü Güneydoğu Anadolu Bölgesinden alırken, en fazla göçü İstanbul Bölgesine vermiştir.

Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri

Ülkemizde göçlerin büyük çoğunluğu orta yaşlarda yoğunlaşmakta, buna karşılık, genç ve yaşlı nüfus göçü çok az olmaktadır. 1995-2000 döneminde göç etmiş genç ve orta yaş gruplarında olan erkeklerin payının kadınlarınkine nazaran daha fazla olmasına karşılık, göç etmiş ileri yaşlardaki kadınların payının erkeklerinkinden fazla olduğu görülmektedir.

1995-2000 döneminde, iller arasında göç edenler içinde hiç evlenmemiş ve boşanmış olanlar daha fazla göç etmektedir. Göç edenler arasında hiç evlenmemiş erkekler ve evli kadınlar iller arasında daha fazla göç etmişlerdir.

1995-2000 döneminde göç edenlerin okuma yazma oranları, Türkiye geneline ait oranlardan daha yüksektir. Göç edenlerin %92,86 gibi büyük bir kısmı okuma yazma bilmesine karşılık, sadece %7,13'ü okuma yazma bilmemektedir. Türkiye genelinde ise, 6 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun 2000 yılında %87,32'si okuma yazma bilmektedir.

Eğitim görmüş olanlardan özellikle ilkokuldan mezun olmuş kişiler daha fazla göç etmektedir. Genel bir ifadeyle, göç etmiş kişiler arasında, köyden şehire ve köyden köye göç etmiş kişilere nazaran, şehirden şehire ve şehirden köye, daha çok eğitim seviyesi yüksek olan kişiler göç etmişlerdir. Göç etmiş erkeklerin kadınlara göre eğitim seviyesi daha yüksektir ve yerleşim yerlerinde de benzer durum söz konusudur.

1995-2000 döneminde göç eden erkekler kadınlara nazaran daha fazla istihdam imkânı bulmasına karşılık, daha fazla erkek işsiz kalmıştır. Ancak, göç eden işgücüne dahil hem erkeklerden hem de kadınlardan işsiz kalanların oranı ülke ortalamasından düşüktür. 1995-2000 döneminde 12 ve daha yukarı yaşlarda göç etmiş kişilerin %57,87'si işgücüne (istihdam + işsiz) dahil iken, %42,13'ü işgücüne dahil değildir.

İşgücüne dahil olmayan göç etmiş kadınların payı erkeklere nazaran çok yüksektir. İşgücünde olmayan erkeklerin büyük çoğunluğunu öğrenciler ve emekliler teşkil etmektedir. İşgücünde olmayan kadınların da doğal olarak büyük çoğunluğu ev kadınları ve öğrencidir.

1995-2000 döneminde 12 ve daha yukarı yaştaki göç etmiş kişilerin büyük çoğunluğu hizmetler ile ilgili ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Göç etmiş kişilerin %61,06'sı hizmetler, %14,79'u sanayi ve %24,15'i ziraat, ormancılık, balıkçılık ve avcılıkla ilgili alanlarda faaliyette bulunmaktadır. Göç etmiş kişilerden ekonomik faaliyette bulunan erkeklerin payı kadınların payının çok üstündedir.

1980-2000 döneminde iller arası göç etmiş olan kişilerin de büyük çoğunluğu hizmetlerle ilgili alanlarda ekonomik faaliyette bulunmaktadır. Bu dönemde ekonomik faaliyet alanları arasında, sadece hizmetlerde faaliyet gösterenlerin payı artmakta, sanayide faaliyet gösterenlerin payı azalmakta, ziraat, ormancılık balıkçılık ve avcılıkla ilgili alanlarda faaliyette bulunanların payında ise önemli bir değişiklik olmamaktadır.

1995-2000 döneminde 12 ve daha yukarı yaştaki göç etmiş kişilerin yaptığı işe göre durumu incelendiğinde, yaklaşık üçte biri tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlardır. Göç etmiş olan erkeklerin çoğunluğu (%41,73) tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışmakta ve ulaştırma makineleri kullanmakta iken, kadınlar çoğunluğu ise (%52,60) daha çok tarım, hayvancılık, ormancılık balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışmaktadır. Şehirlere göç edenlerin

çoğunluğu tarım dışı faaliyetlerde, köye göç edenlerin büyük çoğunluğu da tarımsal faaliyetlerde çalışmaktadır.

1995-2000 döneminde 12 ve daha yukarı yaştaki göç etmiş kişilerin büyük çoğunluğu ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Göç etmiş erkeklerin %80,93'ü, kadınların ise %50,01'i ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Erkeklerin sadece %5,57'si ücretsiz aile işçisi olarak faaliyette bulunmakta iken, kadınların %44,95'i ücretsiz aile işçisi olarak faaliyette bulunmaktadır. Şehire göç edenlerin büyük bölümü ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Köye göç edenlerden ise, ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanlar ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların payları birbirine çok yakındır. 1980-2000 döneminde iller arası göç etmiş olan kişilerin büyük çoğunluğu ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Bu alanda faaliyette bulunanların payı zaman içinde artış göstermesine karşın, kendi hesabına çalışanların payında azalış ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların payında ise çok küçük artışlar gözlenmiştir.

1995-2000 Döneminde İller Arası Göç Eden Nüfusun Göç Etme Nedenlerine Göre Durumu

Göç etme nedenleri arasında, hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç nedeninden sonra iş arama/bulma, tayin/atama, eğitim, ve evlilik amaçlı göçler göç olgusunun en önemli nedenlerini oluşturmuştur. Göç edenlerin %25,67'si hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç, %20,05'i iş arama/bulma, %13,42'si tayin/atama, %11,56'sı eğitim, %7,43'ü evlilik, %3,06'sı deprem ve sadece %0,65'i güvenlik nedenleriyle başka bir ile göç ederek ikametlerinde değişiklik yapmışlardır.

Göç etmiş olan kadınların çoğunluğu evlilik ve eğitim nedeniyle göç etmiş olmasına karşılık, erkeklerin çoğunluğu iş arama/iş bulma, tayin/atama ve eğitim nedeniyle göç etmişlerdir.

Göç etme nedenlerine göre hangi illerin daha çok göç aldığına ilişkin değerlendirmelere göre, 1995-2000 döneminde iş arama/bulma, tayin/atama, hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç, eğitim, evlilik, deprem ve güvenlik nedenleriyle en çok göç alan illerin başında veya arasında İstanbul, Ankara ve İzmir illeri yer almaktadır.

Göç etme nedenlerine göre hangi illerin daha çok göç verdiğiine ilişkin değerlendirmelere göre ise, 1995-2000 döneminde deprem ve güvenlik nedenleri dışında, iş arama/bulma, tayin/atama, hane halkı fertlerinden birine bağımlı olma, eğitim ve evlilik nedenleriyle en çok göç vermiş olan illerin başında veya arasında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Samsun illeri yer almaktadır. Deprem nedeniyle en çok göç veren illerin başında İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bolu, Düzce, Adana, Bursa, Afyon, İzmir illeri ve güvenlik nedeniyle en çok göç veren illerin başında İstanbul, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Bingöl, Hakkari, Muş, Tunceli ve Van illeri gelmektedir.

Hanehalkı fertlerinden birine bağımlı olarak göç etme nedeni hariç tutulduğunda, 1995-2000 döneminde en fazla göç alan illerin başında gelen İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Kocaeli, İçel, Konya, Adana ve Tekirdağ illerine iş arama/bulma nedeniyle göç edilmiş olan illerdir. İş bulma/arama nedeninden sonra İzmir, Antalya, İçel ve Adana illerine tayin/atama, İstanbul ve Kocaeli evlilik, Ankara, Bursa ve Konya illeri eğitim nedeniyle göç alan iller olmuştur. Bu dönemde en fazla göç edilen illere deprem ve güvenlik nedeniyle göç edenlerin payı oldukça düşük kalmıştır.

Hanehalkı fertlerinden birine bağımlı olarak göç etme nedeni hariç tutulduğunda, 1995-2000 döneminde en fazla göç veren illerin başında gelen Ankara ve Kocaeli illeri hariç, İstanbul, İzmir, Adana, Samsun, Diyarbakır, Konya, İçel ve Erzurum illerinden iş arama/bulma nedeniyle göç edenler ilk sırada yer almaktadır. Ankara'dan göç edenlerin tayin/atama, Kocaeli'nden göç edenlerin ise deprem göç etme nedenlerinin başındadır. Bu dönemde en fazla göç veren illerden Kocaeli ve İstanbul illeri hariç, en fazla göç veren diğer illerden deprem ve güvenlik nedeniyle göç edenlerin payı oldukça düşük kalmıştır.

Daimi İkametgâh ve Doğum Yerlerine Göre İl Nüfusları

Türkiye'de bu yüzyılın ortasından itibaren nüfusun, sosyal ve ekonomik fırsatların daha yoğun olduğu yerlere doğru yönelmesi sonucunda, kişiler doğduğu illerin dışındaki bir ilde yaşamaya başlamışlardır. 2000 yılında nüfusun %72,2'si doğduğu ilde, %27,8'i ise doğduğu ilin dışında, diğer bir deyişle nüfusun dörtte birinden fazlası doğduğu ilin dışındaki bir ilde yaşamaktadır.

Doğduğu ilde ikamet eden nüfusun en fazla olduğu illerin başında Şanlıurfa gelmektedir. Bu ilde ikamet edenlerin %94,9'u bu ilde doğmuş olan kişilerden ve sadece %5,1'i başka illerde doğmuş olan kişilerden oluşmuştur. Bu ili, Afyon ili hariç, çoğunluğu doğu bölgelerinde olan Adıyaman, Ordu, Muş, Kahramanmaraş, Ağrı, Mardin, Çorum ve Bingöl illeri takip etmektedir.

En fazla göç alan yerleşim yerleri olarak tespit edilmiş olan illerde yaşayanlar içinde, başka illerde doğanların payı oldukça yüksektir. İlin toplam nüfusu içinde başka il doğumlarının payının en yüksek olduğu, dolayısıyla doğduğu ilde ikamet edenlerin en az olduğu iller arasında Yalova ili başta gelmektedir. Bu ilde ikamet edenlerin %63,4'ü Yalova dışında doğmuş olanlardır. Bu ilde ikamet edenlerin %36,6'sı Yalova'da doğmuş olan kişilerdir. Yalova ilinden sonra, İstanbul, Kocaeli, İzmir, Ankara, Tekirdağ, Bursa, Antalya, Bilecik ve İçel illeri başka ilde doğmuş olanların en fazla olduğu illerdir.

Doğduğu ilden başka illerde ikamet edenlerin en fazla olduğu illerin başında Tunceli ili gelmektedir. Tunceli doğumlarının %30,10'u Tunceli'de ikamet etmekte iken, %69,9'u Tunceli'de doğup başka illerde ikamet etmektedir. Tunceli ilinden sonra, doğduğu ilden başka illerde ikamet edenlerin en fazla olduğu Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinde yer alan Ardahan, Bayburt, Kars, Sinop, Gümüşhane, Erzincan Artvin, Kastamonu ve Çankırı illeridir. Bu il doğumlarının yarıdan fazlası başka illerde ikamet etmektedir.

Doğduğu ilden başka illerde ikamet edenlerin en az olduğu illerin başında Antalya ili gelmektedir. Antalya doğumlarının sadece %8,5'i başka illerde yaşamaktadır. Antalya ilinden sonra, doğduğu ilden başka illerde ikamet edenlerin en az olduğu Bursa, İstanbul, İzmir, İçel, Muğla, Hakkari, Hatay, Gaziantep, ve Konya illeridir. Bu illerde doğmuş olanların sadece en az %11,8'i ve en fazla %16,8'i başka illerde ikamet etmektedir (Kocaman, 2008).

II.1.4.2 Ülke içerisinde yerinden olma (Zorunlu Göç)

Zorunlu göç konusunda Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nce gerçekleştirilerek sonuçları 2006 yılında kamuoyuna duyurulan Türkiye Göç ve Yerinden Edilmiş Nüfus Araştırması şunları belirtmektedir: "Toplumsal değişme sürecinin bir sonucu olarak Türkiye'de geçen yüzyılın ikinci yarısında başlayıp zaman içinde değişen hızlarla devam eden ve genelde kırsal yerleşim yerlerinden kentsel yerleşim yerlerine ve doğu bölgelerinden batı bölgelerine doğru, temelde ekonomik nedenli olarak nitelenebilecek olan göç hareketine 90'ların başlarından itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri çıkışlı, güvenlik ve terör nedeniyle ve bölgede uygulanan

büyük ölçekli kalkınma projelerinin sonucu olan nüfus hareketliliği de eklenmiştir. Genel olarak bu yer değiştirmeler Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde il içinde kırsal yerleşimlerden kentlere, ülke genelinde ise doğu bölgelerinden batı ve güney bölgelerindeki yerleşim yerlerine doğru olmuştur. Bu nüfusun önemli bir bölümü, kentsel yerleşimlere göç ederek genellikle kentlerin gecekondulu mahallelerinde ve sağlıklı çevre koşullarında ve konutlarda, yeterli iş ve gelir olanaklarından yoksun olarak yaşamak durumunda kalmışlardır. Yerlerinden olmuş bu nüfusun çoğunluğunun eğitim düzeyinin yetersiz olması ve genellikle vasıfsız iş gücünü oluşturmaları, işsizlik ve yoksulluğun getirdiği sınırlılıklarla birleşerek kentsel yaşam koşullarını bu nüfus için daha da ağırlaştırmıştır. Bu durum hem yerinden olmuş ve kente göç etmiş nüfus için, hem de kentin yerli nüfusu için toplumsal bir sorun haline dönüşmüştür” (TGYONA, 2006: 5).

Yine aynı araştırma aşağıdaki bulguları sunmaktadır (TGYONA, 2006:106-107):

- 14 ilin kentsel ve kırsal yerleşim yerlerinden 1986-2005 döneminde güvenlik nedenleriyle göç eden nüfus büyüklüğü tahmini olarak 953.680-1.201.200 aralığında olup 14 ilin sadece kırsal yerleşim yerlerinden aynı dönemde güvenlik nedenleriyle göç eden nüfus büyüklüğü ise, tahmini olarak 728.000-946.400 aralığındadır. Bu sonuçlar da 14 il ana tabakasından güvenlik nedenleriyle yapılan göçlerin büyük çoğunluğunun kırsal çıkışı olduğunu teyit etmektedir.
- Son yirmi yılda 14 ilden güvenlik nedenleriyle göç edenlerin sayısal büyüklüğüne ilişkin olarak ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların çeşitli tahminleri bulunmaktadır. Bu tahminlerde, 14 ilden son yirmi yıl içerisinde göç etmek zorunda kalan nüfusun büyüklüğü 3-4 milyona kadar çıkabilmektedir. Son yirmi yıl içinde 14 ilin demografik göstergelerinde meydana gelen değişimler dikkate alındığında, bu tahminlerin gerçekçi olmadığı görülmektedir. İçişleri Bakanlığı ise, sadece KDRP kapsamında başvuruda bulunan nüfusu dikkate alarak 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle göç eden nüfusun sayısal büyüklüğünü yaklaşık 360.000 kişi olarak vermektedir.
- Son yirmi yılda 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle gerçekleşen göçlerin yaklaşık %32'si 1986-1990 döneminde; %61'i 1991-1995 döneminde; geriye kalan %7'si ise 1996-2005 döneminde gerçekleşmiştir. 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle gerçekleşen göçlerin yoğunlaştığı dönem 1986-1995 dönemidir.
- 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle göç eden nüfusun %74'ü 14 ilin ya da 14 ilden yoğun göç alan 10 ilin kentsel alanlarında yaşamaktadır. 14 ilin kırsal alanlarından çıkış yapanların yaklaşık %60'ı, TGYONA'nın yapıldığı tarihte, 14 ilin kentsel alanlarında yaşamaktadır.
- Son yirmi yılda 14 ilden güvenlik nedenleriyle göç eden nüfusun %60'ı erkek; %40'ı ise kadındır.
- Güvenlik nedenleriyle göç sürecine dahil olanların yaklaşık %86'sı çalışma çağındaki (15-64) kişilerden oluşmaktadır.
- Güvenlik nedenleriyle göç edenlerin %87'si kendi istekleri dışında göç ettiklerini beyan etmişlerdir. Bu bulgular ile tutarlı olarak, 14 ilden güvenlik nedenleriyle meydana gelen göçlerin sadece %3'ünün bireysel olarak yapılan göçler olduğu görülmektedir. Güvenlik nedenleriyle gerçekleştirilen göçlerin %55'i aile göçü; %42'si ise yerleşim yerinin kısmen ya da topluca terk edilerek gerçekleştirildiği göçlerdir.
- 14 il çıkışlı güvenlik nedeni göçlerin %87'sinde kişiler ve/veya aileler göçün istekleri dışında gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Güvenlik nedenleriyle göç edenlerin yaklaşık %40'ının yerleşim yerinden göç kararı sonrasındaki 1 hafta içinde ayrıldığı görülmektedir. 14 ilden güvenlik nedenleriyle istekleri dışında göç edenlerin %47'si yerleşim yerini terk etmeleri için yetkili kurumlar tarafından yazılı ya da sözlü bir

bildirim yapılmadığını söylemişlerdir. Bildirim yapılması durumunda ise, bildirimlerin hemen tamamının (%95) sözlü bildirim şeklinde yapıldığı ifade edilmiştir. Bildirimlerin oldukça önemli bir bölümünün (%90) güvenlik kuvvetleri tarafından yapıldığı ifade edilmiştir.

TGYONA sonuçları, kentsel alanlarda yaşayan yerinden olmuş nüfusun kendisini göç öncesine göre daha yoksul olarak tanımladığını göstermektedir. Göç sonrasındaki dönemde erkek ve kadın nüfus arasındaki işsizliğin artmış olması, ev sahibi olma yüzdesinin düşmesi ve niteliksel çalışmanın gösterdiği gibi çocuk işgücünün kullanılmaya başlanmış olması, yerinden olmuş nüfus arasında yoksullaşmanın arttığını teyit etmektedir. Yerinden olmuş nüfus arasında yoksulluğun artmasında ya da yoksulluğun daha görünür hale gelmesinde, bu nüfus grubunun çıkış noktası olan kırsal alanlarla olan ekonomik bağının kesilmiş olmasının da etkisi bulunmaktadır. Yerinden olma dışındaki nedenlerle gerçekleşen kır-kent göçü olgusunda, göç edenlerin kırsal alanla süren ekonomik bağlarının kentlerde tutunma sürecine olan katkısının, yerinden olmuş nüfus için geçerli olmaması bu nüfusun yaşadığı yoksullaşma sürecini daha da derinleştirmektedir.

TGYONA sonuçlarına göre geri dönüş eğilimi genç kuşaklar arasında yüksek değildir. Niteliksel görüşmelerde, görüşülen kişilerin önemli bir bölümü kentsel yerleşim yerlerinde yaşamaya devam ederek köydeki toprağını işlemek üzere kırsal yerleşim yerlerine geçici sürelerle dönmek istediklerini ifade etmiştir. Bu bulgular, yerinden olmuş genç nüfusun kentsel alanlarda kalıcı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, yerinden olmuş nüfus için yapılacak tüm planlama ve uygulamaların genç nüfusun taleplerine uygun olarak tasarlanması gerekmektedir.

Temmuz 2008'de bir soru önergesi üzerine İçişleri Bakanı tarafından yapılan açıklamada terör nedeniyle boşalan köylere geri dönüşe ilişkin son durum ise şu şekilde ifade edilmiştir: "Terör nedeniyle yaşadığı yerden ayrılan 386 bin 360 kişiden 151 bin 469'u geri döndü. Boşalan 945 köyün altyapısı için şimdye kadar 68 milyon 283 bin YTL harcandı. Terör nedeniyle geçmiş yıllarda Adıyaman'da 6, Ağrı'da 8, Bingöl'de 137, Bitlis'te 125, Elazığ'da 3, Hakkari'de 45, Muş'ta 31, Tunceli'de 100, Van'da 33, Batman'da 37, Diyarbakır'da 134, Mardin'de 129, Siirt'te 96, Şırnak'ta 61 olmak üzere toplam 945 köy boşaltılmıştır. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesinin uygulandığı 14 ilde, toplam 62 bin 448 hanelik 386 bin 360 kişi terör nedeniyle yaşadığı yerleşim yerinden ayrılmış, 2008 Mayıs ayı sonu itibarıyla 25 bin haneden 151 bin 469 kişi eski yerleşim birimine dönüş yapmıştır."

II.1.4.3 Nüfus hareketlerini etkilemeye yönelik politik yaklaşımlar

İç göç kapsamında 1965-2000 dönemindeki göçlere ilişkin gelişmeler değerlendirildiği için, özellikle planlı dönemin başından bu yana nüfus hareketlerini etkilemeye yönelik uygulanmak üzere kalkınma planlarında yer alan politika yaklaşımları ana hatlarıyla aşağıda belirtilmektedir.

İlk Yedi Kalkınma Planında Yer Alan Seçilmiş Bölgesel Gelişme Politikaları

Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, bölgeler arasında dengeli bir gelişme politikasının önemi üzerinde durulmuş, büyüme merkezlerinin önerilmesi ve kaynakların bu merkezlerde yoğunlaştırılması ve bu vesile ile özel sektörün de bu bölgelerde yatırıma teşvik edilmesi temel politika olarak ortaya konmuştur. Bu dönemde geri kalmış bölgelere yönelik başlatılan vergi indirimli temelli teşvik uygulaması, organize sanayi bölgesi fikrinin gündeme getirilmesi ve bunlara yönelik destek politikalarının oluşturulması ve daha sonra küçük sanayi sitesi yaklaşımları üzerinde önemle durulan bölgesel gelişme politikalarıdır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, bölgesel dengesizliklerin bölgelerin içsel potansiyellerini kullanarak gelişmesi ile ortadan kalkacağı öngörülmüş ve geri kalmış bölgelerin devlet yardımları temelli teşvik politikaları ile kalkınmasını sağlamaya yönelik olarak Kalkınmada Öncelikli Yörelere politikası öne çıkmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, Güneydoğu Anadolu Projesi gündeme gelmiştir. Bu dönemde Merkezleşen Yerler Kuramı ile bütünleştirilerek bölgesel gelişmede ölçek ekonomilerinden ve dışsal ekonomilerden yararlanılmasını maksimize etmeye yönelik olarak Türkiye’de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi çalışması hazırlanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, bölgelerin saptanmasında idari sınırlardan bağımsız bölge kavramı esas alınarak yerleşim birimlerinin çeşitli konularda ilişkileri en fazla olan fonksiyonel bölgeler oluşturulması öngörülmüş, bu çerçevede 16 bölge belirlenerek planlama çalışmalarında bunlara uyulması ilkesi benimsenmiştir. Ayrıca, gelişmenin hızlandırılması ve kaynakların etkin kullanılması gelişmekte olan ve belli sektörler açısından gelişme potansiyeline sahip bölgelerde Bölge Planlaması yapılması öngörülmüştür.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, Bölge Planlaması kavramı yerini Bölgesel Gelişme kavramına bırakmıştır. Önceki Planda tanımlanan 16 Bölgeli yaklaşım yerine bölge planlamasının Kalkınmada Öncelikli Yörelere kaydırılması ilkesi benimsenmiştir. Bu doğrultuda, yerleşim yerlerinin kademelenmesinde bir denge sağlamak, metropoliten alanlara yönelen nüfus ve sanayi yoğunluğunu azaltmak, bölgeler arası ve bölgeler içi göçleri yönlendirerek denetim altına almak üzere yeni bir yerleşme kademelenmesinin yapılması öngörülmüştür.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, bölgesel gelişmişlik farkını azaltmak amacıyla Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri öncelikli olmak üzere, ülkenin görece olarak geri kalmış yörelere için kaynakları ve gelişme potansiyelleri göz önünde bulundurularak bölgesel gelişme projelerinin hazırlanması kabul edilmiştir.

Kalkınma planlarında belli dönemlerde atıfta bulunulan ve özellikle 1990’lardan sonra önemi net olarak vurgulanan bölgesel gelişme politikalarının temel araçlarından biri olarak değerlendirilebilecek bölge planlama konusunda Türkiye’deki deneyim, planlı dönem öncesinde başlayan ve ilk iki plan döneminde çalışmalarını devam eden;

Antalya Bölgesi Projesi, Marmara Bölgesi Projesi, Zonguldak Bölgesi Projesi, Çukurova Bölgesi Projesi, Keban Projesi ile birlikte, 1980’li yıllarda başlayan ve uygulamalarının halen devam ettiği, Zonguldak-Karabük-Bartın Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Marmara Planlama Projesi, Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP) ve Yeşilirmak Havzası Gelişim Projeleridir.

İlk Yedi Kalkınma Planında Yer Alan Seçilmiş Kırsal Kalkınma Politikaları

Kalkınma planlarında yer alan Kırsal Kalkınma Yaklaşımı çalışmasından yararlanarak, kırsal kalkınma ve köye götürülen hizmetlerle ilgili planlı dönemin başlangıcından 2000 yılına kadar öngörülen temel politika yaklaşımlarının ve tedbirlerinin aşağıda genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967), toplum kalkınması başlığı altında “Planlı Dönem Köycülüğü” adlı yeni yaklaşımın temeli atılmıştır. Köy kalkınmasıyla eş anlamlı olarak

kullanılan Toplum Kalkınması bölümünde; halkın belli alanlardaki kamu faaliyetlerine gönüllü olarak katılması, dernek, kooperatif gibi teşkilatların kurulması ve idare ile toplulukların işbirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Toplumun hayat standardının yükseltilmesini amaç olarak alan **İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972)**, Köy ve Köylü Sorunu başlıklı bir bölüme yer verilmiştir. Bu Planda Türk köylüsünün yaşam seviyesini yükseltmek, fakirliği yenerek daha verimli, eğitilmiş, iyi beslenmiş, mutlu ve sıhhatli olması amaçlanmış ve köy topluluklarının devletle işbirliği yaparak bu amaca erişileceği düşünülmüştür. Ayrıca, toplumun ruh ve beden sağlığının korunması, çevre sağlık şartlarının düzeltilmesi, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, istendiği zaman ve istenilen sayıda çocuk sahibi olunması, köylerde hastalıkları tespit etmek için gezici laboratuvarlar kurulması ve beslenme şartlarının iyileştirilmesi öngörülmüştür.

Kırsal yerleşim biçiminin doğurduğu sorunların çözümünü amaçlayan “Merkez Köyleri”, ekonomik boyutları ile bir bütün olarak içeren Köy Gelişme Merkezleri Projesi ile ilgili çalışmalara **Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1973-1977)** başlanmıştır. Köye hizmet götüren bakanlık ve kuruluşlar arasında eş güdümü sağlamak amacıyla Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı’nda Köy-Kent Koordinasyon Komitesi kurulmuştur. Bu Planın “Toprak ve Tarım Reformu” adlı bölümünde Tarım Reformu uygulamasının ele alınacak ana reformlardan biri olduğu belirtilmiştir. “Kooperatifleşme” başlığı da ilk kez bu Planda yer almıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983), köylerin dağınık yapısı “Kırsal Yerleşme” bölümünde tekrar gündeme getirilmiş ve bu soruna bir çözüm bulunamadığından bahsedilmiştir. “Köylüye Yönelik Politikalar” bölümünde, toplum kesimleri arasındaki gelir dağılımını iyileştirmek; tarımsal gelişmeyle köylünün kalkınmasını bir tutarak ve tarımdan sanayi toplumuna köylünün katkısıyla sağlıklı bir geçişi sağlamak; köylünün kalkınma olanaklarını, üretim gücünü ve gelirini artırmak; kırsal alanda gelişmeyi hızlandırmak ve yaşam düzeyini yükseltmek üzere; etkili bir toprak reformu, demokratik kooperatifleşme, köylüye dönük devlet düzenlemesi ve desteği, köy-kentler yoluyla yeni bir üretim düzeyinin kurulması temel amaçlar olarak belirlenmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (1985-1989) “Tarım Alet ve Makineleri İmalat Sanayii” bölümünde, tarım makineleri parkı ile traktör parkı arasındaki dengesizliklerin plan döneminde azaltılması hedeflenmiştir. Planın “Köye Götürülen Hizmetler” bölümünde ise, köylere götürülmekte olan hizmetlerin başta içme suyu, elektrik, haberleşme, yol, sağlık ve eğitim olmak üzere köy ve şehir arasındaki alt yapı ve hayat standartları arasındaki farklılıklarını azaltılması amacıyla artırılması; bu hizmetlerin götürülmesinde merkez köylerin araç olarak kullanılmasının sağlanması, tarımsal üretimin doğasından kaynaklanan boş zamanların değerlendirilmesi maksadıyla geleneksel köy el sanatlarının geliştirilmesinin sağlanması, toprağın verim kabiliyetine göre en iyi şekilde kullanılması, üretimden azami verimin alınması, miras hukukunda yapılacak değişiklikler ile mülkiyet rejimindeki bozuklukların giderilmesi ve işletmelerin küçülmesinin önlenmesi uygulanması gereken temel politikalar olarak yer almıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planının (1990-1994) “Kırsal Alana Götürülen Hizmetler” bölümünde, sosyal, kültürel ve ekonomik altyapı yatırımları ve hizmet faaliyetlerinin yerleşim birimleri düzeyinde ailelere ulaştırılması çalışmalarının devam ettirilmesi temel ilke olarak benimsenmiştir. Bu ilkenin hayata geçirilebilmesi için; kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacı ile “Kırsal Alan Planlama” yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesinin desteklenmesi, kırsal alanda istihdamın artırılması, gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim dallarında çalışmanın teşvik edilmesi, tarım dışı ekonomik faaliyet

kollarının desteklenmesi, kırsal alana götürülen sağlık hizmetleri ve ünitelerinin yaygınlaştırılması temel politikalar olarak tespit edilmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (1996-2000) “Kırsal Altyapı” kısmında ise kırsal kalkınmanın süreklilik ve kalıcılık temellerine kavuşturulamamasının, kır-kent arasındaki refah düzeyi farkının giderek açılmasına ve kırsal nüfusun büyük kentlere yığılmasına neden olduğuna ilişkin tespitlere yer verilmiştir. Bu Planda arazi geliştirme ve yeni sulama şebekeleri kurulması, tarımsal sulamada modern teknikler kullanılması, arazi kullanımı ve toprak etütleri için planlama çalışmalarına başlanması ve tarımsal alt yapı hizmetlerinden faydalananların katılım payı ödemelerinin sağlanması için gerekli mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi temel politikalarına yer verilmiştir.

Yukarıda belirtilen bölgesel gelişme ve kırsal kalkınma politikaları yanında, istihdam, kentleşme, fizikî planlama ve metropoller ile ilgili diğer politikalar da nüfus hareketlerini yönlendirmektedir. Aşağıda, Sekizinci ve Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planlarında nüfus hareketlerini dolaylı olarak etkilemeyen politika ve tedbirlere ana hatlarıyla yer verilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (2001-2005) kırsal kalkınma, bölgesel gelişme, bölge planlaması ve kalkınmada öncelikli yörelerin geliştirilmesi bölümlerinde nüfus hareketlerini etkilemeye yönelik seçilmiş politika yaklaşımları ana hatlarıyla şunlardır;

Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde Kırsal alanda yaşayan nüfusun gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için yöresel potansiyeli bulunan; turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık gibi alanlarda girişimciler desteklenecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde terörün yok edilmesine yönelik çabalar paralelinde, bu yörelerdeki köylerini terk etmek zorunda kalan yurttaşlarımızdan, dönüş yapmak isteyenler için ekonomik ve sosyal alt yapının sağlanmasına önem verilecektir.

Kırsal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm içerisinde çalışmaları sağlanacaktır.

Tarıma dayalı sanayi geliştirilerek paketlenme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemleri konusunda gerekli teknik destek verilecektir.

Göç, metropoller yerine gelişme potansiyeli yüksek, hinterlandı ile ticari, sosyal bağları güçlü, bölgede gelir ve istihdam yönünden çarpan etkisi yaratabilecek fonksiyonel bölge merkezlerine yönlendirilecek ve bu merkezlerdeki alt yapı yatırımlarına öncelik verilecektir.

Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflerine ulaşmak için, Bölgesel Gelişme Proje çalışmalarına devam edilmektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013), önceki planlardan farklı olarak Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması ve Bölgesel Gelişmenin Sağlanması politikalarının yanında, Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi, Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişimin Sağlanması ile Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılmasına ilişkin politikalara ayrı başlıklar altında daha somut ve ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Bunlara yönelik politika yaklaşımları ana hatlarıyla şunlardır;

Kırsal kesimin örgütlenme kapasitesi geliştirilecek ve üretici örgütlenmeleri güçlendirilecektir.

Ekonomik olarak sulanabilir tarımsal arazilerde sulama altyapısı arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri ile birlikte geliştirilecektir.

Kırsal alanda, e-ticaret de kullanılarak, tarım, orman ve gıda ürünlerinin tanıtım ve pazarlanması, turizm ve rekreasyon, el sanatları, tarıma dayalı sanayi ve diğer alternatif üretim faaliyetleri geliştirilecektir.

Kırsal alanda tarım ve tarım dışı ekonomik faaliyetlere yönelik insan kaynakları geliştirilecektir.

Kırsal kesimde merkezi yerleşim birimleri öncelikli olmak üzere, temel altyapı ihtiyaçları karşılanacaktır.

Kırsal kesimin kaynak ihtiyacının giderilmesine yönelik olarak uygun finansman araçları geliştirilecek, mikro-kredi uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

Merkezi düzeydeki politikaların daha uyumlu ve etkin hale getirilmesine, yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişme ortamının oluşturulmasına, yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılmasına ve kırsal kalkınmanın hızlandırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

Bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamak ve hazırlanacak alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve oluşturmak üzere ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisi hazırlanacaktır.

Kalkınma ajanslarıyla işbirliği içinde tüm bölgelerin gelişme stratejileri ve planları tamamlanacak ve yeterli finansmanla desteklenecektir.

Yoğun göç baskısı altında olan kentlerin göçten kaynaklanan temel sorunları tespit edilerek en çok etkilenen alanlarda sosyal uyuma yönelik çalışmalarla birlikte fizikî ve sosyal altyapı iyileştirilecektir.

Bölgelerde; yenilikçi, rekabet edebilir, dinamik ve yüksek katma değer yaratabilen öncü sektörler seçilecek ve desteklenecektir.

Özellikle az gelişmiş bölgelerde yerel düzeyde uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde beşeri kaynaklar ve sosyal sermaye geliştirilecek; bölgesel potansiyelleri ve işgücü piyasası özelliklerini dikkate alan işgücü eğitim programları uygulanacaktır.

Öncelikle gelişme potansiyeli yüksek merkezlerde; yenilikler ve yeni teknolojilerle ilgili bilgilere erişim kolaylaştırılacak, teknoloji değişim ve transfer sistemleri geliştirilecek, etkin bir bölgesel Ar-Ge altyapısı kurulacaktır. Ticari nitelikli bölgesel yenilik altyapısı kurulmasına yönelik olarak teknoparklar, yenilik aktarım merkezleri ve işletme kuluçkaları gibi araçlar ve girişimler desteklenecektir.

Bölgesel gelişme ve yerel kalkınma uygulamalarında yerindenlik esas alınacak, katılımcılık geliştirilecek, kalkınmaya ilişkin kilit paydaşlar arasında ortaklık kültürü oluşturularak uygulamaya yönelik sinerjinin, sahiplenmenin ve farkındalığın artırılması sağlanacaktır. Öncelikle az gelişmiş bölgelerden başlamak üzere sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınma çabalarına katkı sağlamaları özendirilecektir (Kocaman, 2008).

II.2 Kentsel yoksulluk, dışlanma ve mekânsal ayrışma

II.2.2 Kentsel istihdam yapısı

II.2.2.1 Türkiye’de büyüme ve istihdam

8. Kalkınma Planının uygulandığı 2000 – 2005 döneminde, Türkiye ekonomisi %7,4 oranında büyümüş, gayri safi yurt içi hasıla, kişi başına düşen milli gelir, tüketim, sabit sermaye yatırımları, ihracat, ithalat, turizm gelirleri gibi ekonomik canlılığın göstergesi olarak değerlendirilen tüm ekonomik veriler önemli oranlarda artış göstermiştir. Ayrıca, 2001 – 2005 döneminde sanayi sektörü %5,1 oranında, hizmetler %4,3 oranında, tarım sektörü ise %1,1 oranında büyümüştür.

Gerçekleştirilen ekonomik reformlar ile özel sektörün ekonomi içerisindeki ağırlığı artırılmış, özel sektör kaynaklı ekonomik büyüme gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Büyüme ve İstihdam

	2000	2005
GSYİH (Milyar YTL)	124,6	487,2
Kişi Başına Milli Gelir (GSYİH,\$)	2.879	5.042
Toplam Tüketim (% değişim)	6,3	8,1
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı (% değişim)	16,9	24,0
İhracat (Milyar \$)	27,8	73,4
İthalat (Milyar \$)	54,5	116,5
Turizm Gelirleri (Milyar \$)	7,6	18,2
Nüfus (Milyon Kişi)	67,4	72,1
İşgücüne Katılma Oranı (%)	49,9	48,3
İstihdam Oranı (%)	46,7	43,4
İşsizlik Oranı (%)	6,5	10,3

Kaynak: TÜİK.

Ancak, Tablo 1’de özetlenen son derece olumlu yönde gelişim gösteren ekonomik göstergelere karşın, istihdam ve işgücü piyasasındaki gelişmeler olumsuz yönde olmuştur. 2005 yılı itibarıyla, çalışma çağındaki nüfus içinde istihdam edilenlerin payı %43,4 düzeyindedir. İşsizlik oranı 2000 yılında %6,5 iken, 2005 yılında %10,3’e yükselmiştir.

2000 – 2005 döneminde çalışma çağı nüfusu yıllık ortalama %1,9, işgücü %1,3, istihdam ise %0,4 oranında artmıştır. GSYİH yıllık ortalama %4,4 büyürken, toplam istihdam artışı %0,4 olmuştur. Oysa 2005 yılında 15 üyeli AB %1,5 büyürken, işgücüne katılım oranı %71,3’tür. İşsizlik oranı AB’de de yüksek olup, %7,9 seviyesindedir.

2007 Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) yıllık sonuçlarına göre ise Türkiye genelinde işgücüne katılım oranı %47,8, erkeklerde %71,3, kadınlarda ise %24,8 olarak tahmin edilmiştir. Bu oran kentlerde; toplamda %45,4, erkeklerde %70,6 ve kadınlarda ise %19,6 olarak görülmektedir.

Toplam istihdam, 2007 HİA yıllık sonuçlarına göre 21 milyon 189 bin kişi olarak tahmin edilmiştir. İstihdam edilenlerin 15 milyon 661 bin kişisi erkek, 5 milyon 528 bin kişisi ise kadın nüfustur.

2007 yılı verilerine göre ise istihdam oranı %44,3'tür. Sonuç olarak 2007 yılı verileri de işgücü piyasasında dikkate değer bir iyileşme olmadığını göstermektedir.

2007 HİA uygulamasında Türkiye genelinde işsiz sayısı 2 milyon 333 bin kişi, işsizlik oranı ise %9,9 olarak tahmin edilmiştir. İşsizlik oranı, Türkiye genelinde cinsiyet ayrımında incelendiğinde, erkeklerde %9,9, kadınlarda %10,3 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık; kentlerde işsizlik oranı toplamda %11,9, erkeklerde %10,7, kadınlarda %16,0 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye genelinde gençler arasında işsizlik oranı %19,6 olarak gerçekleşmiştir. Genç işsizlik, kentlerde toplamda %21,8, erkeklerde %19,9, kadınlarda %26,1 olarak tahmin edilmiştir. Eksik istihdamın işgücü içindeki oranı, 2007 yılında %3,2 olarak tahmin edilmiştir. 2007 HİA yıllık sonuçlarına göre, kentlerde ise bu oran %2,7'dir. Cinsiyet ayrımında incelendiğinde, kentlerde; erkeklerde %2,9, kadınlarda %2,1 olarak tahmin edilmiştir.

İstihdam edilenlerin kayıtlılık durumu incelendiğinde; esas işlerinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanların oranı %46,9 olarak tahmin edilirken, kentlerde bu oran %29,4 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde kayıtlı olmayanların %49,4'ü tarım sektöründen gelirken, %50,5'i ise tarım dışı sektörden gelmektedir. Kentlerde ise; kayıtlı olmayanların %11,2'sini tarım sektörü oluştururken, %88,8'i ise tarım dışı sektörden oluşmaktadır.

İşgücüne dahil olmayan nüfus 25 milyon 692 bin kişi ile, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusun %52'sini oluşturmaktadır. İşgücüne dahil olmayan nüfusun belli başlı alt grupları büyüklük sırasına göre ev işleri ile meşgul olanlar, öğrenciler, emekliler ve çalışamaz halde olanlardan oluşmaktadır. Ev işleri ile meşgul olanlar %45,9 (11 milyon 801 bin kişi) ile işgücüne dahil olmayan nüfus içinde en yüksek paya sahiptir. Bunu %13,6 (3 milyon 493 bin kişi) ile eğitim ve öğretimine devam edenler, %12,1 (3 milyon 99 bin kişi) ile emekliler izlemektedir. Ev işleri ile meşgul olanların %66,9 gibi önemli bir kısmını kentlerdeki kadınlar oluşturmaktadır. Kentlerdeki işgücüne dahil olmayanlardan ev işleri ile meşgul olanlar %46 (7 milyon 896 bin kişi) ile işgücüne dahil olmayan nüfus içinde Türkiye bazında olduğu gibi en yüksek paya sahiptir. Bunu %15,5 (2 milyon 667 bin kişi) ile eğitim ve öğretimine devam edenler, %13,8 (2 milyon 372 bin kişi) ile emekliler izlemektedir.

Yukarıdaki değerlendirmeler, Türkiye'de yaratılan istihdamın çalışma çağı nüfusunun ve işgücünün gerisinde kaldığını, ekonomik büyümenin çalışma çağı nüfusuna yetecek istihdamı yaratamadığını göstermektedir.

Türkiye'de istihdam artışının büyümeden daha düşük düzeyde gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden birisi üretim, imalat ve yatırım eksikliğidir. Oysa istihdam yaratılmasında en önemli koşul üretimdir. Ancak, Türkiye'de üretici örgütlenmeleri yetersiz ve zayıftır. Özellikle tarım sektöründe üretici örgütlerinin sesleri duyulmamaktadır. Sanayi sektörü üreticileri, tarım sektörüne göre daha fazla örgütlenmiş olmakla birlikte, üretimlerini etkileyebilecek ekonomik kararların alınması aşamasında ne ölçüde söz sahibi oldukları tartışılmalıdır.

Tarım sektöründe yaşanan istihdam azalışı ve açıkta kalan işgücü için bölgede alternatif alanların yaratılamamış olması da önemli bir faktördür. Ekonomideki yapısal dönüşüm sürecinde bazı sektörler küçülürken bazı sektörler büyümüş ve bu durum istihdamın sektörel dağılımını ve nüfus hareketlerini etkilemiştir. Tarımdaki çözüme kadar önemli olan bir diğer husus da, Türkiye'de işgücü planlamasının olmaması, eğitim sisteminin sanayi ve hizmetler sektörünün ve bölgesel gereksinimlerin ihtiyaç duyduğu alanlarda iş gücü yetiştirmemesidir. Türkiye'de üniversite mezunları arasındaki işsizlik oranının %10,2 düzeyinde olması bunun kanıtıdır.

Yukarıda ve daha önceki bölümlerde sunulan, Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi kaynaklı tespitler, 1980'lerden bu yana gelişmiş ülke piyasalarından dünya piyasalarına yayılmış olan "tüketim odaklı ekonomik büyüme" formülünün toplumun tüm kesimlerine fayda sağlayacağı yönündeki tezlerin sorgulanması ihtiyacını açıkça göstermektedir.

Ayrıca, 1980'li yılların anlayışıyla, kalkınmada temel amaç, üretim ve istihdam yapısını, tarımdan ziyade, sanayi ve hizmetler sektörü doğrultusunda dönüştürmek olunca, bu yaklaşıma uygun olarak ülke refahındaki değişimlerin temel göstergesi olarak "fert başına milli gelir" kullanılmıştır. Gelir artışlarıyla ölçülen ekonomik büyüme, toplumsal gelişmişliği yeterince açıklayamayan, yalnızca talep genişlemesini açıklayabilen dar kapsamlı bir parametredir.

Son yıllardaki gelişmeler, "kalkınma" kavramının yeniden tanımlanması ihtiyacını doğurmuştur. Gelişmeyi, insanî, sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal boyutlarıyla da tanımlama amacı taşıyan bu yeni yaklaşım, ekonomik büyüme kavramı yanında; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı ve bölgesel dengesizliklerin de gelişme tanımlarının içinde değerlendirilmesini öne çıkarmaktadır.

II.2.1.2 İstihdam alanları, işteki durum, işgücünün nitelikleri ve kayıtdışı istihdam

Türkiye İstatistik Kurumunun HİA yıllık sonuçlarına göre Türkiye'de kurumsal olmayan nüfus 2007 yılı itibarıyla 68 milyon 897 bin kişiye ulaşmıştır. Kurumsal olmayan nüfus, kentlerde 43 milyon 481 bin kişi, kırsal alanda ise 25 milyon 416 bin kişi olarak tahmin edilmiştir. Buna göre Türkiye'de kurumsal olmayan nüfusun %63,1'i kentlerde bulunmaktadır. 2007 yılında kentlerde kurumsal olmayan nüfusta 2006 yılına göre %0,6'lık artış gerçekleşmiştir.

Kurumsal olmayan çalışma çağındaki (15 ve daha yukarı yaştaki) nüfus, 49 milyon 215 bin kişi ve toplam işgücü ise 23 milyon 523 bin kişi olarak tahmin edilmiştir. Çalışma çağındaki nüfusun %63,9'u, toplam işgücünün ise %60,8'i kentlerde bulunmaktadır.

Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusun kurumsal olmayan nüfusa oranı, Türkiye genelinde %71,4, kentlerde %72,4, kırsal alanda ise %69,8 olarak gerçekleşmiştir.

İstihdamın dağılımı tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler olarak dört ana sektör ayrımında incelendiğinde, toplam istihdam içinde tarımın payı %26,4, sanayinin payı %19,7, inşaatın payı %5,8 hizmet sektörünün payı %48,0 olarak gerçekleşmiştir. Kentlerde ise; toplam istihdam içinde tarımın payı %4,5, sanayinin payı %26,3, inşaatın payı %7,1 hizmet sektörünün payı %62,2 olarak tahmin edilmiştir.

İstihdamın işteki duruma göre dağılımı incelendiğinde, toplam istihdam içinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanların payı %58,1 (12 milyon 316 bin kişi), işverenlerin payı %5,5 (1 milyon 159 bin kişi) kendi hesabına çalışanların payı %22,3 (4 milyon 728 bin kişi) ve ücretsiz aile işçilerinin payı %14,1 (2 milyon 986 bin kişi) olarak tahmin edilmiştir. Türkiye bazında elde edilen sonuçlar kentsel yerler ile karşılaştırıldığında; toplam istihdam içinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanların payı %75,3'e (9 milyon 482 bin kişi), işverenlerin payı %7,3'e (921 bin kişi) ulaşırken, kendi hesabına çalışanların payı %14,0 (1 milyon 762 bin kişi) olarak gerçekleşmektedir. Ücretsiz aile işçilerinin payı ise %3,4 (428 bin kişi) olarak tahmin edilmektedir.

İşgücünün eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde, okur-yazar olmayanların işgücüne katılma oranı %19,4, lise altı eğitimlilerin işgücüne katılma oranı %46,4, lise ve dengi meslek eğitimlilerin işgücüne katılma oranı %56,7, yüksekokul ve fakülte mezunlarının işgücüne katılma

oranı ise %78,6 olarak gerçekleşmiştir. Kentlerde ise; okur-yazar olmayanların işgücüne katılma oranı %9,9 lise altı eğitimlilerin işgücüne katılma oranı %40,9, lise ve dengi meslek eğitimlilerin işgücüne katılma oranı %54,6, yüksekokul ve fakülte mezunlarının işgücüne katılma oranı ise %78,0 olarak tahmin edilmiştir.

Niteliksiz İşgücünün Fazlalığı

Eğitim ve iş piyasası arasındaki organik bağ güçlendirilerek sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünün niteliğini ve niceliğini artırmak ve Meslek Yüksek Okullarını uluslararası standartlara ulaştırabilmek için öğrencilerin staj eğitimlerinin desteklenmesi, atölye ve laboratuvarların kapasite artırımı, yeterli öğretim kadrolarının sağlanması, okul-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi önemli bir husustur.

Tablo 2: Meslek grubuna göre istihdam, 2007

(15+ yaş, Bin kişi)

(TÜRKİYE)

Cinsiyet	Toplam	Meslek grubu							
		Yüksek düzeyde nitelik gerektiren ve el becerisine dayalı olmayan işlerde çalışanlar		Düşük düzeyde nitelik gerektiren ve el becerisine dayalı olmayan işlerde çalışanlar		Nitelik gerektiren el becerisine dayalı işlerde çalışanlar		Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	
		(1)	(%)	(2)	(%)	(3)	(%)		(%)
Toplam	21 189	3 110	14,7	5 147	38,5	9 919	46,8	3 013	36,9
Erkek	15 661	2 473	15,8	3 738	23,9	7 418	47,4	2 032	13,0
Kadın	5 528	637	11,5	1 409	25,5	2 501	45,2	981	17,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

Not 1) Kanun yapımcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler + Profesyonel meslek mensupları

2) Yardımcı profesyonel meslek mensupları + Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar+ Hizmet ve satış elemanları

3) Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları + Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar

+ Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar

2007 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına göre istihdam edilenlerin meslek gruplarına göre dağılımına bakıldığında %38,5 gibi yüksek bir oranda düşük düzeyde nitelik gerektiren ve el becerisine dayalı olmayan işler ile nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştığı görülmektedir. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan erkeklerde bu oran %36,9'dur. Buna karşılık erkeklerin %15,8'i yüksek düzeyde nitelik gerektiren ve el becerisine dayalı olmayan işlerde çalışırken, kadınlarda bu oran %11,5'dir.

Tablo 3: Eğitim durumuna göre işgücü durumu, 2007

(15 + yaş) Bin kişi

(TÜRKİYE)

	Toplam	(%)	Okuryazar olmayan	(%)	Lise altı eğitim	(%)	Lise ve dengi	(%)	Yüksek öğrenim	(%)
İşgücü	24.122	100	1.082	4,5	14.210	58,9	5.152	21,4	3.678	15,2
İstihdam	21.189	100	1.029	4,9	12.884	60,8	4.495	21,2	2.781	13,1
İşsiz	2.333	100	54	2,3	1.326	56,8	657	28,2	296	12,7

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi

2007 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına göre eğitim durumuna göre işgücü durumunu incelediğimizde; istihdam edilenlerin %4,9'unun okur yazar olmadığı, %82'sinin ise lise ve altı eğitim kurumu mezunu olduğu görülmektedir. İşsizlerin ise sadece %12,7'si yükseköğrenim görmüş kişilerden oluşmaktadır. Rakamlardan da görüleceği üzere, işgücü durumunu eğitim durumuna göre incelendiğinde, eğitim durumunun istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

Tablo 4: Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlık durumuna göre istihdam, 2007

(15+yaş, Bin kişi)

(TÜRKİYE)

Cinsiyet	Toplam				Tarım				Tarım dışı			
	Toplam	Kayıtlı	Kayıt dışı (*)		Toplam	Kayıtlı	Kayıt dışı (*)		Toplam	Kayıtlı	Kayıt dışı (*)	
			değil	(%)			değil	(%)			değil	(%)
Toplam	21 189	11 260	9 929	46.9	5 601	695	4 906	87.6	15 588	10 565	5 023	32.2
Erkek	15 661	9 262	6 399	40.9	2 985	669	2 316	77.6	12 676	8 593	4 083	32.2
Kadın	5 528	1 998	3 530	63.9	2 616	26	2 590	99.0	2 912	1 972	940	32.3

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(*) Kayıt dışı: Yaptığı işten dolayı, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanlar

Kayıtdışı İstihdam

2007 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına göre Türkiye'de istihdam edilenlerin %46,9'u, yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadan çalışmaktadır. Bu oran erkeklerde %40,9 iken kadınlarda %63,9'dur. Kadınlarda oranın yüksekliği kadınların halen yarısının tarımda istihdam edilmesine bağlıdır. Tarım dışı sektördeki toplam kayıt dışı istihdam oranı %32,2 iken, tarım sektöründe %87,6'dır.

Tablo 5: Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlık durumuna göre istihdam, 2007

(15+yaş, Bin kişi)

(KENT)

Cinsiyet	Toplam				Tarım				Tarım dışı			
	Toplam	Kayıtlı	Kayıt dışı (*)		Toplam	Kayıtlı	Kayıt dışı (*)		Toplam	Kayıtlı	Kayıt dışı (*)	
			değil	(%)			değil	(%)			değil	(%)
Toplam	12 593	8 388	4 205	33.4	561	92	469	83.6	12 032	8 296	3 736	31.1
Erkek	9 933	6 703	3 230	32.5	327	85	242	74.0	9 606	6 617	2 989	31.1
Kadın	2 660	1 686	974	36.6	234	7	228	97.4	2 426	1 684	747	30.8

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları

(*) Kayıt dışı: Yaptığı işten dolayı, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanlar

Kentlerde ise istihdam edilenlerin %33,4'ü, yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadan çalışmaktadır. Bu oran erkeklerde %32,5 iken kadınlarda %36,6'dır. Tarım dışı sektördeki toplam kayıt dışı istihdam oranı %31,1 iken, tarım sektöründe %83,6'dır.

II.2.2 Yoksulluk göstergeleri

2007 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık %0,54'ü sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının altında yaşarken bu oran kentlerde %0,09, kırsal alanda %1,32 olarak gerçekleşmiştir. Gıda ve

gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı ise Türkiye'de %18,56, kentlerde %10,61, kırsal alanda %32,18 olarak tahmin edilmiştir.

Kişi başı günlük harcaması, satınalma gücü paritesine göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşın satınalma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2,15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı %0,63, yoksulluk sınırı 4,3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise %9,53 olarak tahmin edilmiştir.

Tablo 6: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları, 2002-2007

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	TÜRKİYE					
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,54
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	18,56
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı (1)	0,20	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı (1)	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,63
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı (1)	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	9,53
Harcama esaslı görelî yoksulluk (2)	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,43
	KENT					
Gıda yoksulluğu (açlık)	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,09
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,61
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı (1)	0,03	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı (1)	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,10
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı (1)	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,89
Harcama esaslı görelî yoksulluk (2)	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,20
	KIR					
Gıda yoksulluğu (açlık)	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,32
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	32,18
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı (1)	0,46	0,01	0,02	0,04	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı (1)	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,53
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı (1)	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,45
Harcama esaslı görelî yoksulluk (2)	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06	25,89

2006 yılında %0,74 olarak tahmin edilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı 2007 yılında %0,54'e düşmüş, yoksul fert oranı ise %17,81'den %18,56'ya yükselmiştir. Fert oranlarının kır ve kent içi dağılımları da Türkiye geneline göre değişiklik göstererek söz konusu açlık sınırının altında yaşayan fertlerin oranı kentlerde 2006'da %0,04 iken 2007 de %0,09'a yükselmiş, kırsal alanlarda ise Türkiye genelinde olduğu gibi 2006 da %1,91 iken %1,32 ye düşmüştür. Bu farklılık yoksul fert oranı için ise kentlerde %9,31'den %10,61'e, kırsal alanlarda ise %31,98'den %32,18'e yükselmiştir.

2007 yılında, 4 kişilik hanenin aylık aylık sınırı 2006 yılına oranla 32 YTL artarak 237 YTL'ye, aylık yoksulluk sınırı ise 2006 ya göre 70 YTL artarak 619 YTL'ye yükselmiştir.

2007 yılında hanehalkı büyüklüğü 3 veya 4 kişi olan hanelerde bulunan fertlerin yoksulluk oranı %9,28 olurken, 7 ve daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı %42,07 olarak hesaplanmıştır. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentlerde oturanlar için yoksulluk riski %33,14 iken kırsal alanlarda bu oran %50,26'dır.

2006 yılında hanehalkı büyüklüğü 7 ve üzeri olan haneler için %41,83 olan yoksul hanehalkı oranı 2007 de %40,66 ya düşmüş ve bu oranın kentlerdeki değeri 2007 için %31,12, kırsal alanlardaki değeri %49,76 olarak hesaplanmıştır.

Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı Türkiye genelinde %17,07, kentlerde %9,88, kırsal alanlarda %32,38 olurken, çocuksuz çekirdek ailelerdeki fertlerde bu oran Türkiye genelinde %8,88'e, kentlerde %2,34'e, kırsal alanlarda %17,85'e düşmektedir. Ataerkil veya geniş ailelerdeki fertler için yoksulluk oranı ise Türkiye için %24,27 olarak tahmin edilmiştir.

2007 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı %6,15 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran %27,05, işverenlerde %3,3, kendi hesabına çalışanlarda %23,04 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise %27,61 olmuştur.

En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı 2006 yılında %33,86 iken, 2007 yılında %30,22 olarak tahmin edilmiştir. Sanayi sektöründe çalışanlarda 2007 yılında yoksulluk oranı %10,13 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda %7,83 olmuştur. 2007 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı %15,54 iken, iş arayan fertlerin yoksulluk oranı %26,56'dır.

2007 yılında okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı %34,76 olurken bu oran kadınlar için %33,42, erkekler için %39,72, ilkökul mezunlarında bu oran %14,9, kadınlar için %13,55, erkekler için %16,33, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında %6,16, kadınlarda %4,55, erkeklerde %7,38, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde %0,9, kadınlarda %0,73, erkeklerde %1,01 olmuştur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise %25,44'tür.

2007 yılı için okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı kentsel yerler için %22,79 iken, kırsal alanlarda %46,48, ilkökul mezunu olanların yoksulluk oranı kentsel yerler için %7,8 iken kırsal alanlarda %25,69, lise ve dengi okullardan mezun olanların yoksulluk oranı kentsel yerler için %4,25 iken kırsal yerler için %12,56, fakülte ve yüksek okuldan mezun olanların yoksulluk oranı kentsel yerler için %0,49 iken kırsal yerler için %2,80 olarak tahmin edilmiştir.

II.2.3 Türkiye'de yoksulluğun mekânla ilişkisi

II.2.3.1 Gecekondu olgusu

İlk gecekondu 1950'lerde İstanbul'da ortaya çıkmış, bu durum diğer şehirlere de yansımış ve 1970'lerde en üst düzeye tırmanmıştır. Gecekondu arazileri ya devlet mülkiyetinde ya da kapanan veya haklarını arayamayan vakıflara aitti. Şehrin daha dış alanlarına yapılan gecekondu ise tarım arazi üzerindeydiler ki, buralarda yerleşim kanunen yasaklanmıştı. Neticede, kanun dışı olarak inşa edilen gecekondu kaçak, bunları gerçekleştirenler ise suç işlemekte olup her an cezaya çarptırılabilmeleri mümkündü. Ancak, böylesi durumlar genelde gerçekleşmedi. Zira, politik olarak resmi mülkiyet verilmemekle birlikte gecekondulaşmaya ses çıkartılmadı.

1950-70'ler dönemine baktığımızda, özel sektörün, büyük ölçüde kentlerdeki arazi mülkiyeti sorunlarından dolayı, konut alanına yoğun olarak girmediği, bunun yerine enerjisini sanayide yoğunlaştırmış olduğunu görmekteyiz. Sanayi yatırımlarında ise, yurtdışından gelen teknolojinin maliyetinin ucuz emek ile dengelenmesi ihtiyacı bulunmaktaydı. Ucuz emeği ise, kentlere göç eden ve büyük ölçüde kamu arazisinde, gecekonduarda yaşayan, çoğu enformel çalışan, kesimler sağlamaktaydı. Dolayısıyla, büyük kent merkezlerinin civarında konuşlanan yeni gelenler sanayiye ucuz girdi verebilmekteydiler. Zira, bir yandan kira ödemek durumunda değillerdi, diğer yandan sigortalı olanlar dışındaki kesimin dolaylı vergiler dışında ödemek zorunda oldukları

vergiler de bulunmuyordu. Kamu tarafından, bu kesimin barınak ihtiyacı karşılanmadığı gibi, geçmiş dönemden kalma geniş kamu alanlarının kullanımına da çok ses çıkartılmıyordu. Ayrıca, politik çevreler bu kesimi oy deposu olarak görmeye başlamışlardı.

İlk göç dalgası, genelde fazla bir serveti olmayan yoksullardan oluşmaktaydı. Ama bu kesim hızlı bir şekilde ilk gelmenin avantajlarından yararlanmaya başladılar. Özellikle de yerleştikleri yerler şehrin tercih edilen alanlarına yakınsa ilk gelenler oldukça değerli gayri menkullere sahip oldular. 1960 ve 1970'lerde gelenler ise, genelde ilk taşınma maliyetini (arsa bulup inşaat yapma anlamında) üstlenebilecek bir zenginlik yapısındaydılar. Kırdan göç eden aileler, daha önce ayarlamalarını yapmış bir şekilde ve halihazırda yerleşmiş olanların desteğiyle bir gecede tek katlı evler inşa ediyor ve süreç içerisinde evlerin kalitesini ve kullanım alanlarını arttırmaya çalışıyorlardı. Ancak, yapılan evlerin yıkılma ihtimali olduğundan inşaat kalitesi düşük tutuluyordu.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında çok partili döneme geçişle birlikte, popülist politikalar izlenmeye ve gecekondu alanları oy potansiyeli olarak görülmeye başlanmıştır. Politik çevreler, bu coğrafyalarda en başta tapu sağlama ve altyapı hizmetleri sunma şeklinde çeşitli vaatlerde bulunmaya başlamışlardı. Bu vaatlerin bir sonucu olarak 1966 yılında çıkartılan Gecekondu Yasası ile gecekonduların kalıcı olabilmesine hukuksal bir zemin hazırlanmıştı. Yerel/merkezi yönetimler ile gecekondu bölgelerinin ilişkilerinin aldığı niteliğe bağlı olarak, kimi zaman gecekonduların hukukî ve mekânsal sorunlarına yönelik çözümler üretiliyor, kimi zaman ise genelde polis eşliğinde yıkımlar yapılıyordu. Dolayısıyla, bazı mahallelerdeki gecekondu yaşayanlarına elektrik, su, kanalizasyon gibi hizmetler getiriliyor, bazen de hizmet alamayan mahalleler kendi imkânları ölçüsünde, ama genelde son derece iptidai şekilde, altyapı sorunlarını çözmeye çalışıyorlardı. Bu dönemde genel görüntü, kent sınırları ile sanayi alanları arasında konuşlanmış, genelde etrafında bahçecilik yapmaya elverişli bir miktar toprağı da bulunan, tek ya da en fazla iki katlı evlerden oluşan ve benzer coğrafyalardan göç etmiş ailelerin yaşadığı mahallelerden oluşmaktaydı.

1980'lere geldiğinde ise, kentlerdeki yüksek nüfus artışı, kent merkezleri ve civarlarındaki bölgelerdeki bina yoğunluğunun yükselişi, hizmet sektöründeki gelişmeye bağlı olarak kent merkezlerine hizmet sektörünün gelişi gibi bir dizi beraber mütalaa edilmesinde yarar olan etkenler neticesinde, orta sınıfın kent civarlarındaki alanları yerleşim yeri olarak benimsemesi söz konusu olmuş; bu da beraberinde gecekondu alanlarının birden değer kazanmasını getirmiştir. Dolayısıyla, orta sınıfın oturduğu blok yerleşimler ile gecekondu bölgeleri yan yana bulunmaya başlamış, bu da beraberinde gecekondu olgusunun kendisinin ticari bir kazanç alanı olmaya başlamasına neden olmuştur. Aynı zamanda, yukarıda bahsedildiği gibi, eskiden tek katlı ev şeklinde olan ve önünde/yanında bulunan bir parça arazide sebze ve meyve yetiştirmeye imkân veren bahçesi olan gecekondu yerlerini "apartman gecekondu" bırakmaya başlamıştır. Elbet böyle bir sürecin başlamasında 1980'li yılların ortalarında imar yetkisinin belediyelere verilmesinin oynadığı rol çok açıktır. 1980'lerde tartışma, gerçeğin popülist bir bakışla kabul edilmesi doğrultusunda çözümlendi. Çoğu durumda kaçak ve fiili mülkiyete resmi mülkiyet verildi; kanun dışı yapılaşmalara göz yumuldu; yapılaşma yasağı yumuşatıldı. Gecekondu sahipleri genelde önünde meyve ve sebze yetiştirdikleri, hayvan besledikleri ufak bahçesi olan tek katlı evlerini apartman haline getirebilmelerinin önündeki yasaklar kaldırıldı. Artık bugün ilk dönemlerde inşa edilmiş, tek katlı ve bahçeli gecekondu yapmak mümkün değildir. Genelde gecekondu olarak göreceğimiz yapılar, sağlam olmasına karşılık kötü inşa edilmiş, bazen bitmemiş ve estetik kaygılardan uzak gecekondu-apartmanlardır.

Sonuçta, 1980'lerin başlarında gecekondulu olgusu dönüşüm geçirmeye ve "gecekondulu sahipleri" ile "gecekondulu kiracıları" şeklinde ayrışmalar oluşmaya başlamıştır. 1990'lardan itibaren gecekondulu kiracılığında artış bulunmaktadır. Kentlere yeni göç edenler, üzerine inşaat yapabilecek arazi bulamamaktadırlar. Artık araziler üzerinde talepleri bulunan çok kesim vardır ve yöneticiler eskiden olduğu gibi duruma ses çıkartmamazlık etmemektedirler. Yeni gelenlerin inşaaata başlayacak maddi imkânları ya da kendisine bu yolda yardım edecek tanıdıkları bulunmamaktadır. Artık kentlerde yeni gecekondulu inşaatlarını görmek söz konusu değildir. Hatta, Kentsel Dönüşüm Projeleri (KDP) kapsamında belediyeler gecekonduları yıkmaya başlamışlardır. Dolayısıyla, kentlere yeni göç edenlerin kendilerini yoksulluğun içinde bulmaları bir anlamda kaçınılmaz olmuştur. Zira kira ödemek gibi önemli bir maliyet söz konusudur. Bu sürecin bir diğer yansıması, kiracı olarak gecekondulu mahallesine gelen kesimin hemşehrlik ilişkilerinden eskiden gelmiş olanlar kadar yeterince yararlanamamaları ve dolayısıyla yeni göç ettikleri kentlerde büyük ölçüde yalnız kalmalarıdır (Adaman ve Keyder, 2006).

II.2.3.2 Kentsel yoksulluk ve mekânsal ayrışma

Sanayileşme ve kentleşmeye bağlı göç hareketlerinin kentlerde yoğunlaştırdığı nüfusun, iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme olanaklarının daralması, kentsel yoksulluğun temel nedenlerindedir. Kentsel yoksulluk çalışan kesimler için de geçerlidir. Ücret düzeylerinin düşmesi ve toplumsal hizmetlerin ticarileşerek paralı hale gelmesi, çalışan kesimleri yoksulluk sınırının altına çekerken, işsizler, diğer çalışmayan engelliler, yaşlılar, çocuklar ile kadınlar ve gençler gibi ev içi emeği ücretsiz olan kesimler yoksulluk düzeyinin en altında yer almaktadırlar.

Çalışma hayatındaki dönüşümler ile kentsel yoksulluk arasındaki ilişki, iş türlerinin büyük bir kesiminin geçici ve güvencesiz hale gelmesi ile ilgilidir. Çok sayıdaki işin güvencesiz olmasının yanı sıra niteliği düşük işlerde çalışanlara özellikle kadınların katılması ile "emek gücünün feminizasyonu" olgusu gündeme gelmiştir.

Kentsel yoksulluğu arttıran bir etken de, refah devletinin dönüşümüdür. Sosyal devletin tam istihdam yaratmaya yönelik politika izlemesi ile toplumsal hizmetlerin yaygınlaştırılmaya bağlı uygulamaları, bir yandan kamu sektöründe güvenceli işlerde çalışan sayısını arttırıp, diğer taraftan da sosyal politikalar ile kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için koruyucu önlemler alınabilirdi. Fakat, neo-liberal politikalar ve özelleştirmeler ile bu durumu tersine çevirecek bir süreç başlatılmıştır. Kamu kesimine yönelik ideolojik bir "gözden düşürme" söylemi de yerleştirilmiştir. Sosyal harcamaların azaltılması, IMF gibi uluslararası mali kuruluşlar tarafından da gelişmekte olan ülkelere dayatılmıştır. Kırsal kesimden kentlere olan nüfus akışının sürmesi, iş kayıpları, toplumsal hizmetlere (eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal bakım vb. hizmetlere) ulaşılmasının özelleştirmeler neticesinde zorlaşması, yoksulluğu mekânsal olarak da görünür hale getirmiştir.

Kentlere olan göçün öncelikle hemşehrlik ilişkileri üzerinden belirli mahallelerde veya semtlerde yoğunlaşması yaygın bir durumdur. Fakat kent toprağının aşırı değerlenmekte olduğu İstanbul gibi kentlerde bu durum belirli bir dönemden itibaren farklılık gösterebilmektedir. Çünkü göç halkasının sonunda olan kesimlerin kentin içinde yaşamaları çok zorlaşmıştır. Konut kiralalarının aşırı yüksekliği ve çevresel faktörler itibarıyla kentin çeperindeki yeni yerleşim yerleri, göçün son halkasındaki kesimlerin yoğunlaştığı yerler olmaktadır. Ayrıca kent merkezinde kalmış çöküntü alanları veya gerilemiş yerler de göçmen yoksulların yerleşebileceği yerler olabilmektedir. 2000'li yıllardan itibaren bu alanlar için ilan edilen "kentsel dönüşüm projeleri" burada yaşayan veya yaşayabilecekler için bir seçenek olmaktan çıkacaktır.

II.2.3.3 Kentsel dönüşüm

Kentsel dönüşüm günümüzde hem gelişmiş Batı ülkelerinde, hem de diğer ülkelerde görülen fiziksel ve toplumsal sonuçları olan önemli bir olgudur. Batı kentlerinde kent merkezlerinin önem kazanması ve kent arazisinin değer kazanması sonucunda, bu alanlar devletin öncülüğü ve özel sektörün girişimi ile dönüşmekte, bu süreç 'yeniden yapılandırma', 'canlandırma', 'yenileme', 'yeniden geliştirme', 'tasfiye', 'islah', 'iyileştirme' gibi kavramlarla adlandırılmaktadır. Ekonomik olarak gelişmiş Batı dünyasının dışındaki ülkelerde de benzer bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Değerlenen kent arazisi üzerinde kurulmuş olan gecekondular mahalleleri artık günümüzün yeni liberal kentleşme süreçleri içinde göz yumulamayan, ortadan kalkması gereken yerleşimler haline gelmektedir (Keyder, 2008).

Sanayileşme yerine dış ticarete ağırlık veren 1980 sonrası ekonomik model içinde küresel rekabete açılan özel sektör yeni kar arayışları içine girmekte, arazi ve konut piyasası ilgisini çekmekte, sonuçta inşaat sektörü özel sektör için yeni rant kaynağı olmaktadır; ve giderek arazi ve konut piyasasındaki rantlar küçük bir grubun elinde toplanmaktadır. Halbuki 1950-1980 döneminin ekonomik modeli içinde kentsel konut piyasasından elde edilen rantlar orta sınıfa konut üreten küçük ölçekli müteahhitler ve kendi konutlarını üreten gecekondular eliyle toplumun büyük bir kesimine yayılmakta, böylece gecekondular kısıtlı kaynaklı ülkenin 'refah sistemi' olarak işlemekte ve kent yoksulunu ayakta tutmaktaydı.

Ayrıca küreselleşme-yerelleşme dinamikleri içinde belediyelerin siyasi güçleri ve bütçeleri ile birlikte kentleri dönüştürme potansiyelleri de artmaktadır. Böyle bir ortamda 'Kentsel Dönüşüm Projeleri' (KDP) gündeme gelmektedir. Bu Projelerle yıkılan gecekonduların yerine lüks konutlar ve alış-veriş merkezleri yapılmaktadır.

KDP'ler kentin çeperindeki gecekonduların yıkılmasına yönelik olduğu gibi (örn. İstanbul'da Maltepe-Başibüyük, Küçükçekmece-Ayazma; Ankara'da Esenboğa Yolu, Mamak), kent merkezine yakın olan ve 'çöküntü alanı' (*slum*) haline dönüşmüş alanlarda (örn. İstanbul'da Eminönü-Süleymaniye, Ankara'da Çiğir) da uygulanmaktadır. KDP'lerin diğer önemli ayağını ise çöküntü alanı haline gelmiş olan tarihi bölgeler oluşturmaktadır. KDP'lerin uygulayıcıları belediyelerdir. KDP'leri Büyükşehir belediyelerinin öncelikli amaçları olduğundan kendi kaynaklarıyla bu projeleri yürütmektedirler. İlçe belediyeleri de KDP'leri başlatabilmekte, mülkiyet sorununu çözdükten sonra inşaat işini protokol imzalayarak Toplu Konut İdaresine (TOKİ) bırakma eğilimi göstermektedirler.

KDP'ler içinde üç temel gecekondular grubu yer almaktadır: tapu sahipleri, tapu tahsis belgesi sahipleri ve 'hazine' arazisinde olanlar. İlk iki kategoride olanlar 'hak sahibi' sayılmakta ve kendilerine arazilerinin büyüklüğüne göre, ya borçlandırılarak ya da üzerine para ödenerek, Proje'den bir daire verilmektedir. Belediyelerin 'işgalci' olarak tanımlama eğiliminde oldukları 'hazine' kategorisi içinde olanlar ise, maddi olanakları göreceli olarak kısıtlı olan İlçe Belediyelerinin KDP'lerinde 'enkaz parası' olarak cüzi bir miktar ödenerek Proje dışında tutulurken, Büyükşehir Belediyesi KDP'lerinde, Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi'nde olduğu gibi, 15-20 yıl ipotekli olarak borçlanarak TOKİ'nin çoğunlukla kent merkezine uzak yerlerde (örn. Karacaören-Ankara) kendileri için yaptığı konutlarda daire sahibi olma hakkını elde etmektedirler. Bu süreç içinde en büyük mağduriyeti yaşayanlar ise gecekondular kiralacılarıdır, ucuza kirada oturdukları evlerini kaybetmektedirler. KDP'lerle binlerce gecekondular yıkıldıkça, gecekonduda kirada oturanların yanında, Proje'deki daireleri tamamlanmaya kadar geçici olarak kiraya çıkanlar da artmakta ve böylece kiralık evlere olan artan talebin sonucunda kiralarda da yükselmektedir. Bu da

gecekonduları yıkılan kiracıların mağduriyetini arttırmaktadır. Özellikle İstanbul, İzmir ve Mersin gibi büyük oranda yeni göç alan kentlerde kiralık ucuz konutların hızla azalması giderek büyük sorun yaratmakta, kentteki yoksulluğu arttırmaktadır.

Kentsel Dönüşüm Projeleri sonucunda kent yoksullarının yerinden edilmesi ve yer değiştirmesi söz konusudur. Bu süreç yeni olanaklarla birlikte çeşitli sorunları da kent yoksulunun yaşamına getirmektedir. Kent yoksulu bir taraftan gecekondusunun yıkılması sonucunda mahalle içinde yıllar boyunca geliştirdiği dayanışma örüntüleri ve destek mekanizmalarını kaybederken, diğer taraftan daha konforlu bir çevrede yaşama olanağını bulmaktadır. Ancak bir sorun vardır: Gecekondu nüfusunun büyük bir kısmında böyle bir çevrede yaşamayı sürdürmek için gereken ekonomik alt yapı yoktur; çoğu asgari ücretle ve geçici ve güvencesiz işlerde çalışmaktadır. Dolayısıyla KDP'lerde kendisine verilen doğal gazlı, asansörlü dairenin masrafını karşılayacak ekonomik güce sahip değildir. Gecekondu ucuz bir yaşantıyı mümkün kılmaktadır: sobalarda gerekirse ağaç dalları, tahta parçalarını, hatta eski eşyalar yakılabilmekte, bahçede yetiştirilen sebze vermeyavenmekte, tandırda yapılan 'kışyufkası' ile ekmeğepara vermektenkurtulunmakta, mahalle bakkalından veresiye alınarak, düzenli ve sürekli bir gelire dayanmayan aile bütçesi ayarlanmaktadır. Öte yandan, KDP'lerde yaşam için sürekli ve belli bir düzeyin üzerinde gelir gerekmektedir: doğal gaz faturası ödenmediğinde bu hizmet alınamamakta, marketlerde kredi kartı ile yapılan alışverişler aileyi altından kalkamayacağı borçlar içine sokmaktadır. Gecekonduya yaşarken kendi yaptığı işleri (çöp, kapı önü temizliği, vb) apartman ortamında para karşılığı yaptırmak durumu ortaya çıkmakta, bina ve çevresinin bakımı için verilmesi gereken 'aidat' bu Projelerde yaşayanların korkulu rüyası haline gelmektedir. Aidatın düzenli toplanmadığı durumlarda ise konut çevresinin bakımsız ve eskiyen bir 'çok katlı çöküntü alanı' haline dönüşmesi söz konusudur. Ayrıca gecekondudan daireye taşınan ailelerin yaşadıkları mekânsal değişikliğin toplumsal hareketlilik (tabaka atlama) ile bağdaştırılması sonucu, yeni mobilyalara ihtiyaç duyulmakta, 'gecekondu eşyaları' daire ortamında göze batmakta ve yenilenmesi söz konusu olmaktadır. Bu da ailelere yeni borçlar yüklemekte, aile içindeki gerginliği arttırmakta, karı koca arasında geçimsizlik yaratmaktadır. Daire sahibi olmanın yüklediği vergiler de aile üzerindeki maddi yükü arttırmaktadır. Kısacası masrafların artması, ancak gelirden bir iyileşme olmaması sonucunda ailede sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Bu Projelerde en büyük sorun ise 'borçlanarak daire sahibi olma' durumunda ortaya çıkmaktadır. Çoğu asgari ücretli ve güvencesiz işlerde çalışan bu ailelerin 15-20 yıl gibi uzun bir süre her ay gelirlerinden yüklüce bir miktarı daire borcu için ayırmaları zordur. Dairelerini kaybetmemek için bazıları okumakta olan çocuğunu okuldan alıp işe yerleştirmeyi, dershaneye yollamayı planladığı çocuğunu dershaneye yollamamayı düşünmektedir (Erman, 2008). Ayrıca KDP'lerin kent merkezinden uzak yerlere yapılması sonucunda kente ve hizmetlere ulaşım zorlaşmakta, bu da söz konusu yerleşimlerin kentten dışlanan insanların var olduğu, suça açık bölgelere dönüşmesi tehlikesini yaratmaktadır.

Tüm bunlara dayalı olarak, Kentsel Dönüşüm Projelerinin ve yol açtıkları 'yerinden edilme' pratiklerinin kentlerde yoksulluğu arttırmaları söz konusudur. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde bu mekânsal dönüşümün ve yaratmakta olduğu yoksulluğun suç, şiddet, dayanışma ağlarının erozyonu gibi istenmeyen sonuçlara yol açma olasılığı yüksektir.

II.2.3.4 Sosyo-ekonomik, politik ve mekânsal dışlanma

Sosyal dışlanmanın, yoksulluk hallerini de içeren ama onun tek boyutluluğunu ve anlık niteliğini aşan bir kavram olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktadan hareketle, sosyal dışlanmanın çeşitli tezahürleri bulunmaktadır:

Ekonomik Dışlanma: Emek piyasasının dışına düşmekten ötürü kısa ya da uzun dönemli işsizliklerin yaşanması ve/veya kredi olanaklarına ulaşamama durumudur. Sosyal politikanın iyi işlediği ortamlarda emek gelirinden yoksun kalma karşısında emeklilik, işsizlik sigortası veya sosyal yardım mekanizmalarının devreye girmesi ile ekonomik dışlanmanın önlenilmesi mümkün olabilir. Ekonomik dışlanmanın uç noktasında kişisel gelirler ve devlet transferleri en temel ihtiyaçlara dahi cevap verecek düzeye erişemeyebilir. Ayrıca, toplumsal ve ailevi mekanizmalar vasıtasıyla yapılan yardım ve aktarımlar hem süreklilik kazanmayacak hem de miktar olarak yeterli olmayacaksa, dışlanma akut bir düzeyde yaşanacaktır. Bu da, beraberinde, iyi beslenememe, kötü sağlık koşulları, kötü yaşam koşulları (uç durum evsizlik), eğitim olanaklarına ulaşmada yaşanan zorluklar, ileri yaşta bakımsız ve ilgisiz kalınması gibi durumları getirecektir. Ekonomik dışlanmanın belki de en uç noktası “hayattan dışlanma”dır; zira inilebilecek son nokta açıklık ve açlık en hafif haliyle kişilerin bedensel ve zihinsel kapasitelerine zarar vererek yoksulluğun kalıcılaşmasına ve meşrulaştırılmasına yol açmaktadır.

Mekânsal Dışlanma: Bir dizi nedenden dolayı belli mekânlara ulaşımında ve mekânlardan yararlanmada sorunların bulunması, engellerle karşılaşılması durumudur. Mekânsal dışlanmanın büyük ölçüde iç-içe geçmiş iki bileşkesi vardır. İlki, toplum genelinin kişiyi yaşadığı, mekân/coğrafya/bölge nedeniyle dışlaması, hakir görmesi ve ayrımcılığa tabi tutmasıdır. Bu perspektif, belli mekânlarda yaşayan insanların tamamen “unutulması” olgusunu yaratabilir. İkincisi, kişinin, bireysel/hanesel maddi kaynaklara ulaşım imkânlarından bağımsız olarak, yaşadığı coğrafyadaki kamusal hizmetlerin nitelik ve nicelik seviyeleri nedeniyle toplumsal hayatın içine tam anlamıyla ve layıkıyla girememesi halidir.

Bu anlamda, kentsel yoksulluk ile mekânsal ayrışma arasındaki önemli bir diğer ilişki de yoksulların yaşadığı mekânların kentsel hizmetlerden yoksun kalmaya başlaması ve kullanılan mekânların eskiyerek yenilenememesidir. Bu mekânsal ve sosyal gerileme, işsizliği, sağlıksız ve güvenlikten yoksun bir kentsel çevreyi yoksullar için kaçınılmaz hale getirerek, bu kesimleri marjinalize edebilmektedir.

Kültürel Dışlanma: Ekonomik nedenlerden bağımsız olarak, toplumsal ve kültürel hayata dilediğince katılamama durumudur. Örneğin, bulunulan coğrafyadaki çoğunluk referans alındığında, farklı bir etnik kökenden/ırktan gelmek ya da farklı bir din/mezhep üyesi olmak, çoğunluk dilini rahat konuşamamak, ya da aksanlı konuşmak, farklı giyim kuşam ya da cinsel tercihler gibi nedenlerden ötürü toplumsal yaşamın genelinde süre gitmekte olan etkinliklere alınmama, soğuk davranılma ve engellerin çıkartılması şeklinde tezahür etmektedir. Bu boyutun izdüşümleri toplumsal statü ve kimlik farklarının ne denli dışlamalar getirmekte olduğunda kendini gösterir.

Politik Dışlanma: Çeşitli nedenlerden dolayı vatandaşlık haklarını, özellikle de hukuki ve siyasi hakları tam olarak kullanamama ve/veya siyasal yaşama katılmanın doğrudan ya da dolaylı olarak engellenmesi durumudur. Bu durum belli kesimlerin kamusal anlamda güvencelerini kaybetmesi, politikadan uzaklaşması anlamına gelebilir. Bu da, doğal olarak, vatandaşın tartışmalara ve kararlara katılımının mevcudiyetinin sorgulanması demek olacaktır.

Yukarıda verilen boyutlar çoğu zaman iç-içe geçmiş ve birbirinin etkisini artıran bir şekilde karşımıza çıkmaktadır; dışlanma, bir süreç olarak, çeşitli dışlanma boyutları ve bunlar arasındaki dinamikler dikkate alınarak incelenmelidir (Adaman ve Keyder, 2006).

II.3 Toplumsal bütünleşmeyi sağlayabilecek sosyal politikalar

II.3.1 Kentleşme ve sosyal hizmetler

Özel hizmetlere muhtaç insan gruplara verilen hizmetler (özürlü ve yaşlı bakımı, çocukların korunması) tarih boyunca var olmuştur. Ancak bu hizmetlerin 'sosyal' sıfatını alması yani 'sosyal hizmetlerin' tarih sahnesindeki yerini alması görece yeni bir olgudur. Sosyal hizmetler modern devlet denen oluşumun ortaya çıkması sürecinin bir parçası olarak var olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmetler özel hizmete ihtiyaç duyan insanlara yönelik modern kamusal hizmetlerdir. Modern öncesi dönemde bu hizmetler ağırlıklı olarak aile ve cemaat yapısı içinde üretilmektedir.

Modern sosyal hizmetler birçok kurum ve sektörle ilişkili olmakla birlikte iki boyutu önemlidir. Birinci boyut ortaya çıktığı ve içinde var olduğu modern dönemin sosyal ve siyasal koşullardır. İkincisi ise sosyal hizmetlerin kendi içyapısı ya da yatay ve dikey yönetsel yapı içinde edindiği yer, kapsayıcılık ve hizmeti yürüten elemanların uzmanlaşmasıdır.

Günümüzde kentsel mekânlarda biriken aşırı nüfus ve nüfus kompozisyonundaki değişim (özellikle nüfusun yaşlanması) sosyal hizmete ihtiyaç doğuran en önemli dışsal faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık sosyal hizmet sağlayan geleneksel kurum olarak ailenin artan talebi karşılayamaması (aile yapısının değişmesi, vs.), devletin yetersizlikleri ve sivil örgütlerin yeterli gönüllü katkı verememesi ile ortaya çıkan yeni durum; artan sosyal hizmet talebinin toplumda karşılanamaması sonucunu doğurmaktadır. Bu yeni koşullarda (aile, piyasa ve gönüllü sektörün yetersizlikleri) kamunun sosyal hizmetleri genişletmesi dışında bir çözüm görünmemektedir.

Sosyal hizmetler modern dönemin en önemli gelişmesi olan 'kentsel mekânlarda' ortaya çıkmıştır. İkinci önemli boyutu da kentsel mekânda ortaya çıkan merkezi bürokratik devlet yapısının bir unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Artık sosyal hizmetler kamunun ya da devletin örgütlemek ve 'muhtaç' kesimlere sunmak zorunda olduğu hizmetlere dönüşmüştür. Sosyal hizmetler artık aileye, piyasaya ve gönüllü sektöre bırakılmayacak çapta büyümüş ve önem kazanmıştır. Modern öncesi dönemlerde bu hizmetler genel olarak aile içi görevler kabul edilmekte ya da aile dışı kişi, grupların 'hayırseverlik' mantığı içinde yürüttüğü hizmetlerdir. Hayırseverlik mantığı ile yürütülen sosyal hizmetler genel olarak yerel otoriteler tarafından sağlanmakta, ihtiyaç sahipleri ile kısa süreli ilişkiler kurulmakta, sorunun ortadan kaldırılması amaçlanmamakta ve ihtiyaç sahibi ile yardımı veren arasında bağımlılık ve tek taraflı iktidar ilişkisi inşa eden bir tarzda kurulmaktadır. Tarihin uzun dönemlerinde aile ve hayırseverler üzerinden yürütülen sosyal hizmetler, bugün hâlâ varlığını bir şekilde devam ettirmektedir. Modern devletin kamusal sosyal hizmetlerinin arttığı koşullarda dahi, tarihin eski dönemlerinden kalan 'aile-cemaat hayırseverlik tortusu' günümüzde özellikle liberal siyasal yaklaşımların ve ideolojin temel dayanaklarından biridir.

Kentsel ortam, toplu yaşamın disipline edilmesi, kamusal alan olabilmesi için merkezi güç tarafından müdahale edilmekte ve düzenlenmektedir. Ancak bu müdahale genellikle "sessiz kesimler" olarak bilinen yoksullar ile bu kesimin çocuklarına, kadınlarına, özürülerine ve yaşlılarına çok kapsayıcı ve yeterli olmamaktadır. Bu durum erken modernleşen toplumlar dahi bir dünya olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal haklar içinde yer alan 'kamusal sosyal hizmetler' dünyanın en zengin coğrafyalarından biri olarak Kıta Avrupa'sında dahi ancak II. Dünya Savaşı sonrasında merkezi iktidarların yoğun ilgisine kavuşabilmiştir.

Bu durum, yani sosyal hizmetlerin kamunun ilgisine mahzar olması, geç modernleşen toplumlarda çok daha belirgindir. Geç gelişen toplumların çarpık kentleşmesi, itici faktörlerin göçe neden olması, kamu kentsel sorun olarak bilinen göçmenlere karşı hazırlıksız olarak yakalanır. Geç gelişen toplumlarda 'eksik devletleşme' genellikle eksik kamusal sosyal hizmetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada en temel sorun; sosyal alanda aktif bir devletin olmamasıdır. Başvuru esasına bağlı sosyal hizmet sunumu esas olduğundan, müracaat edemeyen büyük kitlelere mensup aileler ve yakınları hayırseverlerin insafına terk edilmektedir. Oysa kentleşme akıl, rasyonelleşme ve aydınlanma biçiminde tezahür eder. Sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan geniş kitleler ise devletin aktif olmaması koşullarında 'aydınlanmadan' mahrum kalırlar.

II.3.2 Sosyal risklerin tanımlanması

Yukarıda tarif edilen toplum içinde dışlanan sessiz kesimler, diğer bir deyişle sosyal dışlanmaya maruz kalma riskini en fazla taşıyan gruplar şu şekilde sıralanabilir (Adaman ve Keyder, 2006):

- Aileleri ekonomik ve mekânsal dışlanma yaşayan çocuklar;
- Eğitim sürecinin dışına itilmiş ve/veya çalışmak zorunda olan çocuklar;
- Sokak çocukları;
- 65 yaş üstü olup sosyal sigorta şemsiyesi altında bulunmayan kişiler; bunlardan aile bağları kuvvetli olanlar nispeten daha rahat bir konumda, zayıf olanlar ise büyük bir dışlanma yaşamaktadırlar;
- Özellikle emek piyasasında ayrımcılık ve şiddete maruz kalmaları açısından kadınlar;
- Engelliler;
- Göçmenler, özellikle zorunlu göç mağdurları ve yabancı göçmenler (mülteci, sığınmacı veya kaçak statüde olanlar) dışlanmaya maruz kalabilmektedirler;
- Cinsel tercih temelli dışlanma;
- Dinsel tercih temelli dışlanma (İslam içi mezhepler bağlamında);
- Azınlık sorunları;
- Diğer: Göçebeler, evsizler, belli meslek grupları, belli hastalığı olanlar, ceza çekmiş olanlar, ilaç bağımlıları veya kaçak işçiler.

Son yıllarda gözlenen yüksek büyümenin beraberinde yeni iş imkânlarını istenildiği oranda getirmediği ve işsizliğin giderek artmakta olduğu bir gerçektir. İşsizliğin kısa/orta dönemde azaltılmasına dair geniş kapsamlı ve yapısal bir müdahale de bulunmamaktadır. Özellikle gençler arasında bu oran daha da artmaktadır. Türkiye'de büyümenin istihdam üzerindeki etkisi çok düşük olmasına çarpıcı bir görüntü, 1980-2004 yılları arasında çalışabilir nüfusun 23 milyon mertebesinde artmasına karşın yaratılan işgücünün 6 milyonla sınırlı olmasıdır. 2006 Mart ayı itibarıyla ülkedeki işsizlik oranı %11'i aşmış durumdadır. 15-24 yaş grubu arasındaki işsizlik oranı %20'lere çıkmaktadır. İşsizlik oran 2000 yılında %6,5 civarındaydı.

Bu durumun, ileride küçülmesi beklenen tarım kesiminin emek fazlasının kentlere akmasıyla daha da vahim bir hale gelmesi endişesi vardır. İşsizliğin, dolayısıyla, sosyal güvence ağları eksikliğinin toplumsal dışlanmaya karşılık gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca, emek piyasasıyla ilgili çok önemli bir diğer sorun da, cinsiyet-temelli ayrımda ortaya çıkmaktadır.

Kısmen yukarıdaki maddeyle ilintili ama kısmen de bağımsız bir diğer saptama, gerek kişisel/hanesel gerek bölgesel gelir ve servet dağılımlarının ciddi ölçüde bozuk olmasıdır. Son yıllardaki yüksek büyüme sayesinde kişi başına düşen gelir ciddi anlamda yükselmişse de, bu meblağ örneğin Avrupa ortalamasıyla karşılaştırıldığında son derece düşüktür (Avrupa Birliği'nin [EU25] kişi başına düşen ortalama gayri safi milli hasılası, satın alma gücü paritesince ifade edildiğinde,

100 olarak alındığında, Türkiye'nin 2005 yılı için değeri 29,1'dir). Bu da nüfusun büyük bir oranının yoksulluk sınırında veya altında bulunması sonucunu doğurmaktadır. Ülkemizde açlık sınırının altında bulunan insanların oranının fazla olmadığı doğrudur, ancak bu sınıra yakın oldukça fazla sayıda insanın bulunduğu da bir gerçektir.

Ülkemizde azımsanmayacak bir kesim bir işte çalışmasına rağmen yoksulluk sınırının uzağına gidememiş olmaları - adete bir "çalışan yoksul" kesimin oluşması - dikkate alınması gereken bir diğer husustur. İstihdam oranlarının düşük olması enformel kesimin varlığının artmasındaki ve kesimin ücretlerin düşük olmasındaki payı ortadadır.

Üretimin %30'lar civarındaki kısmının enformel kesimde (kayıt dışı) gerçekleşmekte olmasının bir dizi maliyeti bulunmaktadır; bunlardan bir tanesi toplanabilen vergi yekûnunun olması gerekenden kabaca %30 kadar daha düşük seviyede gerçekleşmesidir. Buna ilave olarak, ülke önceliklerinde sosyal harcamalara ayrılan payın düşük olması nedeniyle sağlık, eğitim gibi alanlarda verilebilen hizmetlerin sayı ve kalitesinin oldukça düşük gerçekleşmesi söz konusudur. Ayrıca, kamu hizmetlerinin üretiminde ve sunumunda yaşanan bir dizi organizasyonel/ yönetişimsel problemin varlığı da bilinmektedir; bu durumun etkinlik kayıplarını beraberinde getirmesi söz konusudur. Bu noktada hatırlanması gereken bir diğer önemli nokta da, ülkenin borç yükünün oldukça fazla olması ve dolayısıyla toplanan vergilerin önemli bir kısmının borç yükünün karşılanmasında kullanılmakta olmasıdır.

Yüksek işsizlik ve geniş bir enformel sektörün varlığı nedeniyle sosyal güvenlik sisteminin (emeklilik ve sağlık hizmetleri gibi) nüfusun yüksek oranda bir kesimini kapsayamadığı bilinmektedir. Sosyal güvenlik eksikliğini kısmen de olsa sağlamakta olan aile ve diğer toplumsal bağların azalmakta olduğuna dair işaretler bulunmaktadır.

Türkiye genelinde doğurganlık oranı düşmesine rağmen yine de çok sayıda sosyal güvencesi olmayan (büyük ihtimalle yoksul olan) aileler için tek güvence fazla çocuk sahibi olmak şeklinde görülmeye devam edilmektedir; bu durum Avrupa ortalamasına bakıldığı zaman yüksek bir nüfus artışı ve son derece fazla emek arzı anlamına gelmektedir. Hanehalkı büyüklüğündeki farklılıklar ise bölgeler arasında dikkate değer bir gelişmişlik farkı yaratmaya devam etmektedir.

Ayrılan kamusal kaynakların tahsisinde ne denli hakkaniyet ve rasyonalite ölçülerinde davranılmakta olduğu konusunda soru işaretleri bulunmaktadır. Bu soru işaretlerine verilebilecek en kolay örnek, sağlık ve eğitim gibi temel kamu hizmetlerinde bölgeler arası farklılıkların olmasıdır. Halbuki, gerek beş yıllık kalkınma planlarında ve Yıllık Programlardan, gerek Avrupa ile olan müzakerelerde bölgesel farkların kaldırılması yönünde çaba harcanması gerektiğine yönelik net ifadeler bulunmaktadır (Adaman ve Keyder, 2006).

II.3.3 Sosyal güvenlik yapısındaki dönüşüm

Sosyal Güvenlik reformunun getirdiği dönüşümler kurumsal yapılanma ve finansman açısından olmak üzere ikiye ayrılabilir. Kurumsal yapıdaki dönüşümler aşağıda yer almaktadır:

- Sosyal güvenlik reformunun en temel amacı kurumsal yapının dönüştürülmesidir. Kurumsal olarak üç farklı kurum tek bir çatı altında birleştirilerek, hak ve yükümlülükleri eşit olan yeni bir sosyal güvenlik modeli öngörülmektedir. Söz konusu model "tek çatı" modeli olarak adlandırılmakta ve mevcut sosyal güvenlik kuruluşlarını tümüyle ortadan kaldırarak, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) adı altında tek bir kurum oluşturulmaktadır.
- Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Emeklilik Sigortaları Genel Müdürlüğü, Genel Sağlık

Sigortası Genel Müdürlüğü ve Primsiz Ödemeler ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olmak üzere 3 ana hizmet birimi ve destek birimlerinden oluşmaktadır.

- Sosyal Güvenlik kurumlarının organizasyon yapısı tek çatı altında toplanıp merkezileşirken öte yandan ademi merkezileşme yönünde eş zamanlı ve zıt yönlü adımlar atılmaktadır.
- Reform ile tek ayaklı sosyal güvenlik sisteminden çok ayaklı sosyal güvenlik sistemlerine geçilecektir. Sistemin birinci ayağını, kapsama alınan herkese asgari (maktu) düzeyde sosyal sigorta yardımı (yaşlılık aylığı, malullük aylığı, ölüm aylığı) sağlayan “kamu sosyal güvenlik rejimi” oluşturur. Sistemin ikinci ayağı ise, bireyin sorumluluğu temelinde fon biriktirme esasına dayalı özel emeklilik programları oluşturur.
- Mevcut sosyal güvenlik kuruluşları tasfiye edilerek, merkezi bir yönetim altında, herkesin tek bir yasaya bağlı olduğu “kamu sosyal güvenlik rejimi”, sistemin ilk basamağını oluşturmaktadır. Daha önce uygulamaya konulmuş bulunan “Bireysel Tasarruf ve Emeklilik Sistemi” ise, öngörülen modelin ikinci basamağını oluşturmaktadır.

Sosyal güvenlik sisteminin dönüşümünde en temel argümanlardan biri de sistemin mali yapısında problemlerin olmasıdır. Bu nedenle finansman ile ilgili düzenlemeler ön planda yer almaktadır. Sosyal Güvenlik Sisteminin finansman dengesinin sağlanması öngörülen yeniden yapılanma aşamaları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- 2036 yılından itibaren emeklilik yaşlarında hayatta kalma beklentisindeki artışa paralel olarak kademeli bir artış yapılması,
- Aylık bağlama oranının kademeli olarak düşürülmesi,
- Emekli olmak için gerekli prim ödeme gün sayısı 7000 işgününden 9000 işgününe çıkarılması,
- Emeklilik yaşının 2035 yılından itibaren kademeli olarak artırılması,
- Yeni düzenlemeye göre sağlık hizmetlerinden yararlanmada üç temel koşul öngörülmektedir. Bunlar: belirli bir süre sağlık sigortası primi ödenmesi, kimlik belgesi gösterilmesi ve katılım payı ödenmesidir (Cicioğlu ve Ak, 2006)
- Bu düzenlemelere getirilen başlıca eleştiriler ise aşağıda yer almaktadır:
- Mevcut sosyal güvenlik sisteminin finansman darboğazı, asıl olarak, işsizlik ve kayıt dışı istihdamdan kaynaklanmaktadır. Bu sorunlara köklü çözüm getirilmeden, sosyal güvenliğin finansman sorununun çözümlenmesi de mümkün görülmemektedir.
- Bütçe açıklarının asıl nedenleri üzerinde durulmadan, tüm kötülüklerin kaynağı olarak sosyal güvenlik kurumları gösterilmektedir. Konsolide bütçe giderlerinin yalnızca %11,33’ünü oluşturan sosyal güvenlik kuruluşlarının açıklarını, bütçe açığının ve olumsuz ekonomik dengelerin başlıca nedeni olarak görmek ve sosyal güvenlik açıklarının azaltılması ile bütçeye ilişkin tüm sorunlara çözüm bulunacağı yönündeki tespit ve öngörü de ciddi bir yanılgıya dayanmakta, borç stokunun artmasına yol açan birçok faktörü gözden uzak tutmaktadır. Örneğin, Ankara Ticaret Odası’nın yaptırdığı bir araştırmaya göre, Türkiye son on yılda iç borç ve dış borç ana para ve faiz olmak üzere toplam 970,8 milyar dolar borç ödemiştir. Bütün bu borç stoğunun kaynağı, herhalde sosyal güvenlik kuruluşlarının bütçe açıkları değildir (Güzel, 2005).
- GSS sisteminin iyi işleyebilmesi için işsizliğin düşük, düzenli istihdam oranının yüksek, enformel sektörün dar, tarım sektörünün ekonomideki payının düşük ve nüfusun daha az olması gerekiyor. Türkiye’de bu koşulların mevcut olmadığı bilindiği halde niçin GSS’nin tercih edildiği açıklık kazanmış değildir. GSS’nin dünya örneklerinden bilinen en önemli sorunlarının başında nüfusun tamamını kapsa(ya)maması ve önemli bir toplum kesimini sağlık güvencesinin dışında bırakmasıdır. Türkiye’de GSS sistemi dışında kalma ihtimali yüksek olan kesimler aşağıda yer almaktadır (Birgün, 24-28/09/2008):

- İşsizlik sigortasından yararlanamayan milyonlarca işsiz,
- Sayıları milyonları bulan kayıt dışı-enformel sektörde çalışanlar,
- Halen Bağ-Kur kapsamında olup primini ödeyemeyen esnaf ve sanatkârlar,
- Halen Tarım Bağ-Kur kapsamında olup primini ödeyemeyen çiftçiler,
- 18 yaşını doldurduğu için anne-babasının sağlık sigortasından faydalanamayacak olan ve çalışmayan kız çocukları ve
- Aile içinde kişi başına düşen aylık geliri asgari ücretin üçte birinden fazla olup da primini ödeyemeyecek yurttaşlar.

II.3.4 Devletin, Mahalli İdarelerin ve STK'ların sosyal politikadaki rolü

Kentsel yoksulluk, istihdam ve sosyal politikalar birbiriyle doğrudan ilintilidir. Kaliteli (insan onuruna yaraşır) ve güvenceli bir işte çalışabilme, yeterli ücretin ödenmesi ve emekli olma hakkı yoksulluğu yok edecek en önemli ögedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının asli görevi çalışma hayatını düzenlemek, çalışma barışını sağlamak, iş yerlerinde iş sağlığı ve güvenliğini geliştiren tedbirler almak, toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenliğini sağlayacak ve yeni istihdam fırsatları yaratacak şartları geliştirmektir. Kentsel yoksulluğun önlenmesinde Bakanlık birimleri görevlidir. Bu hususta görev yapan bazı birimler aşağıda yer almaktadır.

İstihdam politikaları oluşturmak, tam istihdamı sağlamaya yönelik önlemleri almak iş ve işçi arayanları buluşturmak İŞKUR tarafından yürütülmektedir. İŞKUR işsizlerin iş bulmasına yönelik meslek edindirme kursları düzenlemekte, insan gücü planlamaları yaparak uzun vadeli istihdam politikaları oluşturmaktadır. İllerde Valinin başkanlığında sosyal tarafların da katılımıyla oluşturulmuş bulunan İl İstihdam Kurulları istihdam sorunlarının yerel bazda çözümlenmesine yönelik hizmetler vermektedir.

Kişilerin sağlık ve sosyal güvenlik haklarını sağlayarak etkin, adil, kolay erişilebilir, aktüeryal ve malî açıdan sürdürülebilir, çağdaş standartlarda bir sosyal güvenlik sisteminin gerçekleştirilmesi Sosyal Güvenlik Kurumunun görevidir. Bu Kurum SSK, Emekli Sandığı ve Bağ-Kur Genel Müdürlüklerini tek çatı altında toplamıştır.

İşçi, işveren ilişkilerini düzenleyerek çalışma barışını sağlayıcı tedbirleri almak, çalışma mevzuatı ve istihdam politikası ile ilgili tasarıları, mahalli ve sektörel bazda istihdam programlarını hazırlamak ve üretimde emek verimliliğini yükselten politikalar oluşturmak, asgari ücretin belirlenmesi ve yabancıların çalışma izin taleplerinin karşılanması Çalışma Genel Müdürlüğünün görevidir.

Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması, bu alanda mevzuat çalışması yapmak, ulusal politikalar belirlemek, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, norm ve standart çalışmaları yapmak, tüm çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı korunmaları amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğünün görevleridir.

Sosyal yardım politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesine katkı sağlamak ve toplumsal dayanışmanın oluşturulmasını sağlamak amacı ile sivil toplum kuruluşları ve mahalli idareler tarafından neler yapılabileceğine örnek olması için bazı belediyeler ve sivil toplum kuruluşları tarafından uygulamaya geçirilen iki önemli proje örnek olarak verilebilir.

1. Kardeş Aile Projesi: Hem kentlerde hem de köylerde yaşayan fakir ailelerin ekonomik yetersizliklerine ve eğitimlerine katkı sağlama hedeflenmiştir. İnsanların tüm ihtiyaçlarını gidermek mümkün olmayacağından kendi ihtiyacını karşılayacak duruma gelene kadar ilgilenmek esas alınmıştır. Onun için ihtiyaç sahibi aile tespit edildikten sonra, bu aileye yardım etmeyi kabul eden gönüllü aile bulunup konu izah ediliyor. Bu aile fakir ailenin hem yaşaması için gerekli olan acil ihtiyaçlarını karşılamakta hemde aile fertlerinin eğitecek çocuklarının eğitim masraflarını karşılama ve takip etme gibi bir görev üstleniyor. Yardımcı aile ömür boyu veya fakir ailenin kendi ayakları üstünde durana kadar sorumluluk üstlenmektedir.
2. Mesleki Eğitim - Eğitime Katkı Projesi: Bu proje ile, gençlerin belli bir mesleğe yönelik olarak eğitilmelerini sağlayıp iş bulmalarının kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Gençlere değişik konularda eğitim verilerek bir alanda uzmanlaşmaları sağlanmaktadır. Yoksul ailelerin çocuklarına anadolu liseleri, fen liseleri ve ÖSS sınavlarına hazırlanabilmeleri amacı ile okuma salonları kurulmaktadır. Bu salonlar öğretmenleri ile beraber gönüllü üyeler tarafından kurulmakta ve işletilmektedir. Muhtaç öğrenciler kaymakamlık veya valilik vasıtası ile bu kurslara müracaatlarını yapmakta ve buralardan ücretsiz olarak faydalanmaktadır.

Bu iki projelerin başarıya ulaşmasında etkili olanlar, topluma karşı sorumluluğunun farkında olan gönüllü insanlardır. Yapılması gereken işler ve yapılanlar anlatılmak suretiyle gönüllü insanların bu faaliyetleri desteklemeleri sağlanmaktadır. Yapılan yardımlar bizzat yapanlar tarafından kendi elleriyle yapıldığı takdirde sorunlara daha etkili çözümler getirilebilmektedir.

Yoksulluk sorununa çözüm getirebilmek için her hizmeti devletten beklemek yerine sivil toplum kuruluşları teşvik edilmeli ve sosyal destek sağlama sürecine mutlaka dahil edilmelidir. Kardeş aile ve eğitimi destekleme modelleri geliştirilmeli, özendirilmelidir ve desteklenmelidir.

II.3.5 Uluslararası yükümlülükler ve taahhütler

II.3.5.1 Uluslararası nüfus ve kalkınma konferansı eylem planı

Birleşmiş Milletler tarafından 1994 yılında Kahire'de düzenlenen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı sonucunda ülkelerde uygulanması yönünde önerilen eylemlerin yer aldığı Eylem Planında "Nüfus Dağılımı, Kentleşme ve İç Göç"e ilişkin eylemler arasından bazıları aşağıda yer almaktadır (BM, 1994:81-85):

- Üretim, iş olanakları ve nüfus açısından dengeli bir bölgesel dağılıma ulaşmak için ülkeler, sürdürülebilir bölgesel kalkınma, kentsel birleşmeyi teşvik edici, emek-yoğun projeler, gençler için tarım dışı işlere yönelik eğitim ve yeterli ulaşım ve iletişim sistemleri de dahil olmak üzere küçük ve orta büyüklükteki kent merkezleri ve kırsal yörelerin sürekli kalkınmasına yönelik stratejiler benimsenmelidir.
- Kırsal yörelerden kentlere göçe alternatif yaratmak isteyen Hükümetler, kırsal yörelerin kalkınması için gerekli ön koşulları oluşturmalı, toprak sahipliği ve toprak kullanımı ile su kaynaklarına ulaşılabilirliği aktif olarak desteklemelidir.
- Hükümetler, hızlı kentleşmenin neden olduğu baskıları çözmek amacıyla kent yönetimi için varolan kuruluş ve mekanizmaları düzelterek, yeniden yönlendirerek, yerel gelişme konusundaki planlama ve karar verme sürecine tüm nüfus gruplarının geniş olarak katılımını sağlayarak kapasitelerini artırmalıdır.
- Pek çoğu ekonominin resmi olmayan sektörlerinde çalışan kentli yoksulların durumunu düzeltmek için Hükümetler, kadın işçiler ve kadın aile reislerinin durumlarına özel dikkat göstererek, kırsal yörelerden gelen göçmenlerin kentle bütünleşmelerini ve onların iş,

kredi, üretim, pazarlama olanakları, temel eğitim, sağlık hizmetleri, mesleki eğitim ve ulaşım olanaklarından yararlanmalarını sağlayarak, gelir elde etme kapasitelerini geliştirip iyileştirmelidirler.

- Zorunlu olarak yerlerini terk etme durumunda kalan kişilerin temel eğitim, iş olanakları, mesleki eğitim ve üreme sağlığı hizmetleriyle aile planlaması da dahil olmak üzere, temel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlayan önlemler alınmalıdır.
- Gönüllü ve güvenli bir şekilde ayrıldıkları yerlere dönme hakkı dahil, ülke içinde yeri değiştirmiş kişilerle ilgili sorunlara kalıcı çözümler bulmak için uluslararası işbirliğiyle ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesine uygun olarak ulusal düzeyde uygun önlemler alınmalıdır.

II.3.5.2 Binyıl kalkınma hedefleri

6-8 Eylül 2000 tarihlerinde 147 devlet ve hükümet başkanının da dahil olduğu 189 ulusun temsilcileri, 55. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısı için New York'da bir araya gelerek tarihi Milenyum Zirvesini gerçekleştirmiştir. Bu zirvenin sonunda ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunların çözümü için tüm ülkelerin ortak çalışmasını öngören "Milenyum Deklarasyonu" kabul edilmiştir. Milenyum Deklarasyonu barış, güvenlik, kalkınma, çevre, yardıma muhtaç grupların korunması, insan hakları ve yönetim konularını kapsamaktadır. Deklarasyon birbirleriyle ilintili bir dizi kalkınma hedefini küresel gündeme taşımıştır. Bu hedefler "Binyıl Kalkınma Hedefleri" olarak tayin edilmiştir. Her hedef 2015 yılında gerçekleştirilmesi planlanan belli amaçlara sahiptir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri, insanî kalkınmaya yönelik olarak yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, tüm bireyler için temel eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının durumunun güçlendirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının iyileştirilmesi, HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınma için küresel ortaklık konularını içermektedir.

Hedeflere yönelik ilerlemeyi izlemek için uygun göstergeler belirlenmiştir. 2015 yılına kadar tüm ülkelerin Binyıl Kalkınma Hedefleri göstergeleri çerçevesinde gerekli çalışmaları yaparak küresel kalkınmada mesafe kat etmeleri beklenmektedir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri 1990'lardan bu yana düzenlenen küresel konferanslarda taahhüt edilmiş olan diğer uluslararası hedeflere yönelik stratejileri de güçlendirici niteliktedir. Binyıl Zirvesi ile küresel gündeme taşınan insanî kalkınmanın gerçekleştirilmesi süreci, Doha Bakanlar Deklarasyonu (2001) ve Uluslararası Kalkınmanın Finansmanı Konferansında kabul edilen Monterrey Konsensüs'u (2002) ile devam etmektedir. Bu zirvede taahhüt edilen sekiz hedef bugün küresel gündemin en önemli maddesini oluşturmaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri Milenyum Zirvesi sonrası süreçte sadece Birleşmiş Milletler tarafından değil birçok önemli uluslararası organizasyon için de temel prensip hâline gelmiştir (DPT, BM, 2005:10).

Binyıl Kalkınma Hedefleri aşağıda yer almaktadır;

1. Mutlak yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak.
 - 2015 yılına kadar günlük geliri bir doların altında olan ve açlıkla karşı karşıya olan nüfusun oranını yarıya indirmek.
2. Tüm bireylerin temel eğitim almasını sağlamak.
 - 2015 yılına kadar dünyanın her yerindeki kız ve erkek çocukların ilköğretimi eksiksiz olarak tamamlamasını sağlamak.
3. Kadınların durumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak.

- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ilk ve orta öğretimde tercihen 2005 yılına kadar ve eğitimin her düzeyinde 2015 yılına kadar ortadan kaldırmak.
 - 4. Çocuk ölümlerini azaltmak.
 - 2015 yılına kadar beş yaş altı çocuk ölümlerini 2/3 oranında azaltmak.
 - 5. Anne sağlığını iyileştirmek.
 - 2015 yılına kadar gebelik, doğum ve loğusalık sırasında meydana gelen anne ölümlerini 3/4 oranında azaltmak.
 - 6. HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıkların yayılımını durdurmak.
 - 2015 yılına kadar HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıkların yayılımını durdurmak ve geriletmek.
 - 7. Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak.
 - Çevresel kaynakların yok oluşunu tersine çevirmek.
 - 2015 yılına kadar güvenli içme suyuna ve temel atık sistemine erişimi olmayan nüfusun oranını yarı yarıya azaltmak.
 - 2020 yılına kadar gecekonduda yaşayan en az 100 milyon kişinin yaşamlarında belirgin bir iyileşme sağlamak.
 - 8. Kalkınma için küresel ortaklıklar geliştirmek.
 - Ulusal ve uluslararası düzeyde iyi bir yönetim, kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasını da içeren açık, kurallara dayalı, tahmin edilebilir, ayrımcı olmayan bir ticari ve mali sistem geliştirmek.
 - Az gelişmiş ülkelerin ihracatları için tarife ve kota muafiyetleri; ağır borç yükü altındaki yoksul ülkeler için geliştirilmiş borç rahatlatma programları ve ikili resmî borçların iptalini ve ayrıca yoksulluğu hedefleyen ülkeler için daha cömert resmî kalkınma yardımı sağlayarak bu ülkelerin özel ihtiyaçlarını karşılamak.
 - Denize kıyısı olmayan ülkelerin ve kalkınmakta olan küçük ada ülkelerinin özel ihtiyaçlarını ele almak.
 - Borçları uzun vadede sürdürülebilir hâle getirmek için ulusal ve uluslararası önlemler almak ve kalkınmakta olan ülkelerin borç problemleri ile kapsamlı şekilde ilgilenmek.
 - Kalkınmakta olan ülkeler ile işbirliği içinde, gençlere uygun ve üretken iş imkânları yaratmak için stratejiler geliştirmek ve uygulamak.
 - Kalkınmakta olan ülkelerin önemli ilaçlara makul fiyatlara ulaşması için ilaç şirketleri ile işbirliği yapmak.
 - Başta bilgi ve iletişim olmak üzere yeni teknolojilerden yararlanmak için özel sektör ile işbirliği içinde olmak.
- şeklinde sıralanmaktadır.

Türkiye birinci hedef kapsamında 2015 yılına kadar günlük geliri bir doların altında ve açıklıkla karşı karşıya olan nüfusu yarıya indirmeyi amaçlamaktadır. Nitekim, 1994 yılı itibarıyla başlangıç değeri %1,1 olarak alınan günlük geliri bir doların altında kalan nüfusun oranı, 2015 yılı için %0,1 olarak hedeflenmiştir. 2003 yılı rakamlarına göre Türkiye bu hedefe ulaşmış görünmektedir.

II.4 Ülkemizde kentsel gelişimin GZFT analizi

Strateji belgesi oluşturulması sırasında çalışma yapılan alanda karşılaşılan sorunlara gerçekçi çözüm önerileri getirebilmek ve uygulanabilir stratejiler belirlemek için mevcut durumun iyi analiz edilmesi gerekir. Durum analizi yapılırken güçlü ve zayıf yönler ile tehdit ve fırsatların (GZFT) belirlenmesinde yarar görülmektedir. Üzerinde çalışılan konunun sistemli bir şekilde incelenmesinde kullanılan bir yöntem olan GZFT analizi, strateji dokümanı hazırlama sürecinde yapılan çalışmalarda dikkate alınmıştır.

Güçlü yönler kentleşme konusunda belirlenen sorunların çözümüne yönelik olumlu hususları; zayıf yönler ise, düzgün ve planlı kentleşme konusunda başarılı olunmasına engel teşkil edebilecek eksiklikleri, diğer bir ifadeyle, aşılması gereken olumsuz hususları içerecek şekilde seçilmiştir.

Fırsatlar, kentleşme ile ilgili olarak istenmeden ya da planlanmadan gerçekleşen ve avantaj sağlaması muhtemel olan etkenleri ya da durumları; tehditler ise, aynı konuda istek dışında gerçekleşen olumsuz durumları içerecek şekilde seçilmiştir.

Güçlü yönler ile fırsatlar kentleşme konusunda olumlu yönde yararlanılabilecek stratejilerin belirlenmesinde; zayıf yönler ve tehditler ise kentleşme konusunda karşılaşılabilecek olumsuzlukların etkisinin en aza indirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesinde dikkate alınmıştır.

Bu çerçevede ülkemizde planlı ve yaşanılabilir bir kentleşmenin sağlanabilmesi için karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümünde dikkate alınabilecek GZFT'ler belirlenmiş olup aşağıda yer almaktadır:

Güçlü Yönler

1. Hane içi ve haneler arası sosyal dayanışma ilişkilerinin bulunması.
2. İdari ve sosyolojik bir birim olarak mahalle olgusunun varlığı.
3. Hazine arazilerinin varlığının yaygın yerleşim imkânı sağlaması.
4. Sosyal yardım uygulamalarının yaygınlaşması.
5. Çağdaş imkânlara daha kolay erişim sağlanması.
6. Kentlere eğitim, sağlık ve sosyal imkânlara daha kolay ulaşılabilmesi.
7. Kentlere göçle gelen dinamik ve genç işgücü sayısının oldukça fazla olması.
8. Yerel yönetimlerin sosyal politikaların uygulanmasında yetkilerinin ve kaynaklarının olması.
9. Belediyelerin sosyal projelere yönelmesi.
10. Bölgesel kalkınma planların uygulamaya geçirilmesi.
11. Sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün sosyal yardım kampanyaları yürütmesi

Zayıf Yönler

1. Ülkemizde plansız ve çarpık bir kentleşme sürecinin yaşanması.
2. Ortak veri tabanına haiz kapsamlı bir yoksulluk envanterinin bulunmaması.
3. Katılımcı ve şeffaf bir kentsel dönüşüm uygulamasının bulunmaması.
4. Kentsel altyapıların yetersiz olması.
5. Sosyal yardımların bir hak olarak görülmemesi.
6. İstihdam imkânlarının belirli kentlerde yoğunlaşmış olması.
7. Kırsal kesimden kentlerimize aşırı göç olması.

8. Ülkemizde yapılan yatırımlara kıyasla hızlı nüfus artışı olması.
9. Devletin uyguladığı sosyal politikaların kesintili, belirsiz ve yetersiz olması.
10. Objektif ve genel kabul görmüş bir muhtaçlık kriterinin bulunmaması.
11. Sosyal politika uygulayıcı kuruluşların eşgüdüm içinde çalışmaması.

Fırsatlar

1. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması.
2. Ülkemizin Avrupa Birliğine üyelik sürecinde olması.
3. Yoksulluğun iktisadi bir sorun değil, sosyal ve politik bir süreç olarak algılanması.
4. Kırsal alanda istihdama yönelik tarımsal çeşitlilik ve yüksek üretim potansiyeli olması.
5. Ülkemizin eğitimli, genç ve dinamik nüfusa sahip olması.
6. Toplumun kent kültürü konusunda yeterince bilgi edinmiş olması.
7. Düzenli kentleşmeyi yönlendirecek teknik kadroların yetişmiş olması.
8. Nüfus artışının azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması.
9. Yoksul kesimlerin kentle entegrasyona eğilimli olmaları.
10. Kentsel planlama yapılmasına yönelik imkânların bulunması.
11. Türkiye'nin bölgesinde ve Dünyada güçlenen bir ülke olması.

Tehditler

1. Küresel ekonomik kriz ve yarattığı işsizlik.
2. Toplumsal ayrışma ve gruplaşma dinamikleri.
3. Rant odaklı bir kentsel gelişim/dönüşüm anlayışının hakim olması.
4. Yoksulluğun kalıcı ve yapısal bir sorun olduğunun görmezden gelinebilmesi.
5. Kalitesiz olarak yapılmış konutların ve altyapıların afetlerde yıkılması.
6. Kentlerin hala çekim merkezi olması.
7. Ülkemizdeki istihdam imkânlarının sınırlı olması.
8. Yapılan sosyal yardımların tek bir kuruluş tarafından yapılmaması.
9. Plansız kentleşme sonucunda ülke kaynaklarının israf edilmesi.
10. Kentlerdeki işsizliğin kent güvenliğini tehdit eder boyuta gelmesi.
11. Sosyal dışlanmanın yaygınlaşması.

III. KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALARIN ÖNCELİKLİ SORUN ALANLARI VE EYLEMLER

III.1 Kırsal kalkınma ve göç sorunları

Türkiye’de kentleşme sorunu genellikle kırsal alandaki sorunlardan bağımsız olarak incelenmiş ve sadece kentsel alanlar için oluşturulan politikalarla çözümlenmeye çalışılmış olduğundan kentleşmeye kalıcı bir çözüm getirilememiştir. Çarpık kentleşmeye neden olan sorunların başında kırsal kalkınmanın sağlanamamış olması gelmektedir.

7.1 Kırsal kalkınmanın sağlanamamış olması ve bundan kaynaklanan göç

III.1.1 Kır - Kent ilişkisi

III.1.1.1 Kırsal kalkınma sorunu

Kentlerin geçmişten günümüze kadar yapılaşma süreçleri ve kırsal alanda yaşanan sorunlar incelendiğinde, kentsel planlama yapılırken kırsal planlama yapılmasının da gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Kentlerin yaşamak için çekici özelliklere sahip olması ve kırsal kesimdeki yerleşim yerlerinin ekonomik, sosyal ve fizikî alt yapı açısından bütüncül biçimde geliştirilememiş olması kırsal alanlardan kentlere göç olmasını kaçınılmaz hale getirmekte ve bu durum kentlerin plansız ve sağlıklı bir şekilde gelişmesine neden olmaktadır.

Köylerin ekonomik ve sosyal yapısını oluşturan tarım, bu yerleşim yerlerindeki nüfus hareketinin de temel belirleyicisidir. Sayıları 40 bine yaklaşan köylerin sahip oldukları arazilerdeki verimliliğin artırılması, tarım işletmelerinin nitelik ve niceliğinin geliştirilmesi, alt yapı hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması, tarımsal işletmelerin büyütülmesi ve tarımsal ürün desteği verilmesi amacıyla devletin yönlendirici olması gerekir. Tarım arazilerinin etkin kullanılması neticesinde tarımsal üretim miktarı, verimlilik ve gelirlerde artış olacağından, doğal olarak kırsal kesimden kentlere olan nüfus hareketliliğinde de azalmalar olacaktır. Bu nedenle kırsal alanlarda sürdürülebilir arazi yönetimi için ortak ve kapsamlı bir arazi kullanım politikası benimsenmelidir. Ulusal arazi politikasının geliştirilmesi sürecinde de şehir ve ülke planlaması ile ilgili politikaların oluşturulmasında bütüncül bir arazi yönetiminin belirlenmesi, araziye erişim ve arazi kullanımı kapsamında yaşanan çatışmaların çözülmesi, arazi toplulaştırma çalışmalarının tamamlanması, doğal hayatı destek sistemlerinin korunması ve etkin bir altyapı oluşturarak altyapıya kolay erişimin sağlanması gerekmektedir.

Kırsal alanda tarıma dayalı sanayilerin yanında, ev yapımı gıda ürünleri, geleneksel el sanatları, işlenmiş tarım ürünlerinin üretimi, küçük işletmeler, madencilik, balıkçılık ve yöresel turizm, kayak, arıcılık, tavukçuluk, hayvancılık, halı ve kilim dokumacılığı gibi tarım dışı faaliyetlerin de teşvik edilmesi yoluyla ekonomik faaliyet çeşitliliği artırılabilirken kırsal alanda yatırım yapmanın da cazip hale getirilmesi mümkün olabilir. Ayrıca merkez olarak belirlenecek köylerde yöresel ürün pazar ve fuarlarının oluşturulması tarımsal sanayiye önemli oranda destek sağlayabilecektir. Ancak tüm bu çalışmalar yürütülürken bölgesel özelliklere uygun ekonomik faaliyet alanlarının tespit edilmesi yoluyla kırsal kalkınmada bölgesel özelliklerin göz önüne alınması önem taşımaktadır.

Sosyal ve fizikî altyapı hizmetlerinin sağlanması, kaliteli konut üretiminin desteklenmesi ve güvenliğin sağlanması yoluyla kırsal alandaki yerleşim yerlerinin yaşamak için cazip hale getirilmesi ve buralarda yaşayanların refah seviyesinin artırılmasında tarım, sanayileşme,

istihdam, eğitim, sağlık, ulaştırma hizmetleri ile ilişkili politikaların ve uygulamaların birbiriyle uyumlu olacak şekilde hazırlanmaları ve gerçekleştirilmeleri önem arz etmektedir. Bununla birlikte kırsal alanda çalışanlara mesleki eğitim verilmesi yoluyla iş koşullarının geliştirilmesi, kamu hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlandırılmaları ve kırsal kalkınma programının hazırlanmasını da içerecek şekilde kalkınma çalışmalarının belirli bir plan kapsamında yapılması gerekmektedir. Bu amaçla oluşturulan plan ve programların uygulamaya geçirilebilmesi için ise tasarım ve uygulama sırasında halkın katılımının sağlanması ve planların bir elden uygulanması yöntemleriyle katılımcı yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir.

Kırsal alanlardan kentlere olan göçü engelleyebilmek için kırsal alanın kalkındırılması ve kırsal alanda yaşayanların buldukları bölgelerde istihdam edilmelerinde yarar görülmektedir. Bu doğrultuda kırsal alanda iş imkânı sağlayacak girişimcilere destek verilmesi ile tarım ürünlerinin ambalajlanması ve pazarlanmasına yönelik eğitimlerin verilmesi önemli bulunmaktadır. Ayrıca ihtiyaç duyulan (süt gibi) zorunlu gıda ürünlerine prim verilmesi ve doğrudan gelir desteği yerine ürün desteğinin sağlanması yollarıyla da üretim ve katma değer artırılması mümkün olabilir.

Kırsal alanların geliştirilmesi ve kentleşme ile ilgili politikaların, yasaların, sosyo-ekonomik faaliyetlerin ve çevresel etkenlerin bir arada değerlendirilmesi, Ulusal Mekânsal Strateji Planının ve Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme Planlarının hazırlanması sonucunda, kırsal alanlarda yaşayan insanların refah düzeyinin artırılabilmesi gibi düzgün, planlı ve sürdürülebilir kırsal/kentsel gelişme sağlanabilir.

III.1.1.2 Kırsal alanların yoksulluğu ve tarımda çözüme

Türkiye'deki "görelî yoksulluğun" kaynağını kırsal alanda aramak ve yoksullukla mücadelede de kırsal alandan başlamak yanlıtıcı olmayacaktır. Ancak, kırsal alanların da gelişmişlik düzeyleri itibarıyla farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu itibarla bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarına yönelik yapılmış olan çalışmalarda genel olarak ülkenin batısında yer alan Marmara, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri görelî olarak gelişmiş bölgeler olarak tanımlanmakta, Doğu Anadolu, Karadeniz'in dağlık bölgeleri ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı yörelerinin ise gelir, istihdam ve genel refah düzeyi bakımından Türkiye ortalamasının oldukça altında kaldığı tespit yapılmaktadır.

Doğal kaynakların giderek tükendiği, küresel ısınmanın kuraklık ve kıtlık tehdidini her geçen gün arttırdığı, dünya nüfusunun neredeyse 1/6'sına tekabül eden 826 milyon insanın beslenme sorunu yaşadığı, temel tarım ürünleri fiyatlarının giderek arttığı bir ortamda tarıma elverişli sulak arazilerin yok olması pahasına, turizme, yerleşime ve sanayi tesislerin tahsis edilmesi ne ölçüde gelişmeye hizmet edeceği tartışmalıdır.

Avrupa Birliği ülkelerinde tarımsal desteklerin bütçeden en büyük payı aldığı bilinmektedir. "Avrupa Tarımsal Kırsal Kalkınma Fonu" üye ülkelerdeki kırsal kalkınma programlarını finanse etmektedir. 2007 yılı bütçesinden tarıma ayrılan 126,5 milyar Avro'nun; 12,4 milyar Avro'su kırsal kalkınma programlarına, kalanı da çiftçilere doğrudan ödemelere, müdahale operasyonlarına ve ihracat teşviklerine harcanmıştır. 2007 – 2013 dönemi için ayrılan toplam miktar ise 862,4 milyar Avro olup, bunun 88,3 milyar Avro'su kırsal kalkınmaya ayrılmıştır.

Ülkemizde tarıma gereken önem verilmediği takdirde, tarımsal desteklerden yararlanmakta olan Avrupa ülkeleri başta olmak üzere komşu ülkelerimizin ürünlerinin piyasayı ele geçirmesi ve böylesine büyük bir coğrafyaya sahip olmamıza rağmen nüfusumuzun beslenmesinin tümüyle dışa bağımlı hale gelmesi olasıdır.

Türkiye’de kırsal alanların geri kalmışlığı sorununun çözümünde, tarımdaki çözümünün giderilmesi, tarımsal üretime önem verilmesi, üretici örgütlerinin tesisi ve güçlendirilmesi, tarımsal destekleme politikalarının kırsal gelişmeye ve doğrudan kırdan yerleşik üreticilere fayda sağlayacak şekilde planlanması ve uygulandığının denetlenmesi, alt yapı eksikliklerinin giderilmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerinin götürülmesi gibi tedbirler öncelik arz etmektedir. Kırsal alanların geri kalmasında önemli sorunlardan biri;

7.2 Ortak ve kapsamlı bir arazi politikasının bulunmayışının kırsal kalkınmanın önünde engel oluşturmasıdır, olarak ifade edilebilir.

III.1.1.3 Tarımsal faaliyetlerde alınabilecek tedbirler

Tarım ve gıda sanayi işletmelerinin rekabet gücünün artırılması amacıyla; özellikle kadın çiftçilere ilişkin projelere ağırlık verilmelidir. Küçük çapta faaliyet gösteren aile işletmelerinin bir araya gelerek kooperatifler, birlikler vb. örgütler oluşturarak bunlara ürünlerini nasıl değerlendirecekleri yönünde eğitimler verilmelidir. Küçük işletmelerin bir araya gelmesi ile oluşan gruplar ekonomideki olumsuzluklardan daha az etkilenecek, piyasaya müdahale etme şansları oluşacaktır. İlk ürünü pazarlayarak aracılara kazandırmayacak, nihai ürünü pazarlayarak hakları olan kazancın kendilerinde kalmasını sağlayacaklardır. Örneğin domatesi domates olarak değil de salça, sütü süt olarak değil de peynir şeklinde işleyerek satma gibi. İşletme ve tarım faaliyetlerinde bulunan kadınları tarımsal konularda tarımsal üretimin geliştirilmiş yayım yöntemleri ile eğitmek, tarımsal üretimin artırılmasını sağlamak, sürdürülebilir tarım faaliyetleri ile kırsal kalkınmada kadınların daha aktif rol almaları sağlanmalıdır.

Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi amacıyla; kırsal kesimde yörelerine ait geleneksel tarımsal ürünleri üreten üreticiler marka olma veya ürünlerinin tescil edilmesi yönünde desteklenebilir. Böylece o üründen daha fazla üretim yapılması yoluyla hem istihdam ortamı oluşturulur hem de daha fazla kazanç sağlanabilir. Örneğin; Kars’ın çeçil peyniri, Malatya’nın kayısı gibi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin yapmış olduğu tersine göçü destekleyici bir uygulama diğer yerel yönetimlerce de benimsenebilir. Bu uygulamada üreticileri yerinde teşvik etmek sureti ile Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu Bölgesindeki çiftçilere sözleşmeli olarak (gerekli olan girdiler belediyece temin edilerek) organik buğday üretimi yaptırılmış ve elde edilen ürün ile İstanbul Halk Ekmek Fabrikasında organik ekmek ve un üretimi yapılmıştır. Dolayısıyla üreticinin sanayinin olduğu yere gelmesi gibi bir zorunluluk ortadan kalkmıştır.

Ülkemiz için henüz yeni bir faaliyet alanı olan fakat özellikle AB ülkelerince çok rağbet edilen agro-eko turizm konusunda öncülük yapan işletmeler desteklenmelidir. Agro-eko turizm projesi sayesinde kadın çiftçiler, hem farklı tarzda tatil yapmak isteyenlere hizmet verecek, hem de kendilerine ve köylerine yeni gelir kaynakları sağlayarak ülke ekonomisine katkıda bulunacaklardır. Agro-eko turizm, ziraatla birlikte gelişen bir turizm modelidir. Kırsal alanlarda yaşayanlar tarafından verilen turizm hizmeti olarak tanımlanabilir. Amaç kitle turizmi anlayışına karşı bir alternatif oluşturmak ve bu amaç doğrultusunda kırsal alanın, köylerin ve orada yaşayanların özelliklerini ve kültür birikimlerini tanıtmaktır.

Ülkemiz toprakları Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında henüz çok kirlenmemiştir. Avrupa ülkelerinin topraklarının bir kısmı yoğun kimyasal gübre ve ilaç kullanımları nedeni ile elden çıkmış durumdadır. Bu alanlar ağır metal içerdiklerinden dolayı sadece yeşil alan olarak değerlendirilmekte, üzerlerinde herhangi bir tarımsal faaliyet yapılmamaktadır. Ülkemiz bu

avantajı değerlendirmelidir. Üreticilerimiz söz konusu ülkelerde talep gören, ülkemize has ihracata yönelik organik ürünleri (meyve ve sebze gibi) üretmeye teşvik edilmelidir.

Mevcut çayır ve meralarımız güçlendirilmek sureti ile pahalı girdilerden (yem, ilaç vb.) dolayı hayvancılık yapmaktan vazgeçen çiftçilerimiz tekrar üretime kazandırılmalıdır. Doğal-yöresel zenginlik arz eden ya da risk altında bulunan tarım ve mera arazilerinin korunması, geliştirilmesi ve bu bağlamda yöre ekolojisine uygun tarımsal ürün planlamasının yapılması sağlanmalıdır. Yapılacak plan doğrultusunda, entegre tarım havzaları programlarının geliştirilmesine, organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılmasına, çevre dostu üretim yöntemlerinin uygulamasına ve çeşitlendirilmesine, tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin izlenmesine, niteliği bozulmuş olmakla birlikte yeniden kazanılabilecek tarım ve mera arazilerini geliştirme çalışmalarına ve doğal afetlere karşı korunma önlemlerine, su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliğinde üretim kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına yönelik tedbirler alınmalıdır.

5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda her ölçekte planlamaya temel olmak üzere, toprağın ve diğer çevresel kaynakların bozulmasını önlemek için ekolojik, toplumsal ve ekonomik şartlar gözetilerek sürdürülebilirlik ilkesine uygun, farklı arazi kullanım şekillerini oluşturmaya yönelik toprak ve su potansiyelinin belirlenip, sistematik olarak değerlendirilmesi ve birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koyan rasyonel arazi kullanım planlarına yer verilmiştir. Söz konusu kanununun "Arazi kullanım planlarının yapılması" başlığı ile yer alan onuncu maddesinde arazi kullanım planlarının, ülkesel ve bölgesel bütün planlamalara temel oluşturacağı ve diğer tüm fiziki planlamalara veri sağlayacağı hükmüne yer verilmiştir. Böylece arazinin niteliği ve niceliği dikkate alınarak sürdürülebilir alan kullanımı sağlanacak, sağlıklı yaşanabilir yerleşimler kurulacaktır.

Tarım işletmelerinin güçlendirilmesi için dağınık ve küçük parsellerden oluşan işletmeye ait arazi parsellerinin farklı mekanizmalar kullanılarak toplulaştırılmasında geleneksel toplulaştırma teknikleri yanında, kredi, alım-satım, trampa veya destekleme mekanizmaları ile kısa sürede ve masrafsız bir şekilde toplulaştırma yapmak mümkündür. Bu nedenle 5403 sayılı Kanuna bu ilaveler yapılarak toplulaştırma kolaylaştırılmalıdır.

Bütün bu tedbirlerin yanında kırsal kesimin tarım dışında sanayi ve hizmetler sektörünün ekonomisi ile irtibatlandırılması gerekir. Buna benzer çalışmalar ülkemizden yapılan planlama süreçlerinde "Merkez Köyler, Köy Kent, Tarım Kentleri" gibi projelerle ele alınmıştır. Ancak yapılan çalışmaların niceliği ve niteliği itibarıyla, seçilen yerlerin isabetsiz oluşu, ekonomik ve toplumsal yararlar yerine siyasi mülahazaların öne çıkarılmış olması bu projelerin başarı şansını ortadan kaldırmıştır. Kırsal alanda yapılacak bu türden ekonomik entegrasyonu esas alan planlamalar bu gün yaşanan kentleşme sorununun da çözümünün temeli olacaktır.

III.1.2 Göç

III.1.2.1 Büyük kentlere aşırı göç olması

Kentleşme sorunu, sadece teknik boyutu/"fiziksel mekân ihtiyacı" ile gündeme gelmemektedir. Kentleşme sadece mekânın ve nüfusun büyümesi değildir. Dolayısıyla kentleşme ve göç insan hayatında köklü ve derin değişimler meydana getirmektedir. Aynı şekilde göç nedeniyle hem hedef hem de kaynak mekânlarında da kapsamlı ve devamlı değişiklikler meydana gelmektedir.

Göçlerle büyüyen kentleşme ile ayrıca kent ve kırsal ayrımı anlamını yitirmekte ya da yeni anlamlar ve içerimler kazanmakta, köyler de kendine özgü bir şekilde kentleşmektedir. Bu durum, göç ve kentleşme ilişkilerinde yeni anlamlar kazanırken diğer taraftan da bu ilişkileri yeniden kurup tanımlamaktadır. Geçmişte sıkça tekrar edilen ve kentlerin kırsal göçe odaklık ettiği şeklindeki düşünceler artık geçerliliğini yitirmiştir. Kent merkezleri de göç alıp vermektedir. Bu durum aynı zamanda göçün sadece kırsaldan kent merkezine doğru bir doğrusal çizgi eğilimi gösterdiği şeklindeki düşüncenin de gerçekçi olmadığını göstermiştir. Artık göç kentten kente, kentten köye, köyden köye vb. şekillerde çok çeşitli ve boyutlu olabilmektedir. Dolayısıyla yeni göç tanımlarının ve politikaların bu gerçekliğe uygun olması, planlamanın sosyolojik gerçeklikle uyumlu olmasına hizmet edecektir.

Kentler, aldığı hızlı ve yeni göç akımı ile planlamadan imara, su kaynaklarının yönetiminden ısınmaya, ulaşımdan çevreye kadar çok sayıda fizyolojik ve sosyolojik gereksinimleri ortaya çıkaracaktır. Kentler yeni durumlara ve yeni ihtiyaçlara göre nüfusun devingenliği çerçevesinde yeniden oluşacaktır.

Göç ister vasıflı isterse vasıfsız nitelikli olsun sonuçta travmatiktir. Kentsel aidiyet ve bireysel kimlik sorunları eşliğinde kentlerde yeni bir yaşam ve kültür oluşmaktadır.

Büyükşehirlere olan göçün sıkıntıları sosyal adaleti ve eşit gelişmeyi sağlamış toplumlarda daha sorunsuz atlatılırken, toplumsal planlamanın sonradan gerçekleştiği ve kentleşmenin kendiliğinden geliştiği toplumlarda büyük sorunlar ve travmalar yaşanmaktadır.

Toplum Merkezleri

Kır kentlerde (gecekondularda) çeşitli yaş gruplarına, cinsiyet farklılıklarına cevap verecek meslek eğitimi, eğitici ve öğretici kurslar, özgür zaman etkinlikleri içeren programlar gerçekleştirecek kurumlar toplum merkezleri olarak bilinmektedir. Toplum merkezleri, diğer adıyla komşuluk evleri hem bireylerin hem de yaşadıkları çevrenin sorunlarını çözmeye çalışarak kent yaşamının kurallarının öğrenileceği ve kentlerin olanaklarının tanıtılacağı bir ortam oluşturmaktadır. Böylece komşuluk ilişkileri, amaçsız ya da sadece günlük dayanışma amaçlı olmaktan çıkarılıp ortak amaçlara yöneltilmektedir. Bu tip merkezlerin çoğaltılması gecekonduyunun demokratik katılımını sağlayacak, kentlerdeki yabancılaşmayı önleyecek ve kentli olmanın yollarını açacaktır (Gökçe, 2007: 132-133).

Kır kentlerde oturan nüfusun oluşturduğu alt kültür modernleşme yaklaşımının bir kültürden diğerine geçiş beklentisini karşılamamaktadır. Kentlerde bir yandan kent yaşamıyla birçok açıdan bütünleşmiş bir nüfus söz konusu iken, diğer yandan geleneksel dayanışma türleri bütün yoğunluğuyla yaşanmaktadır. Böyle bir oluşum kent kültürüne yansımakta ve kent kültürünün sürekliliği sağlanmaz hale gelmektedir. Dolayısıyla büyük kentlerin egemen kültür bakımından “büyük köyler” haline gelme eğilimi artmaktadır. Hızlı ve yoğun göç alan kentlerde, “kent kültürü”nün yerini “taşra kültürü” almakta olup, bu durum genel kabul de görmektedir. Sonuç olarak, göç nedeniyle hızla nüfusu artan kentlerde yaşam kalitesi düştüğü gibi, kente uyum çabası yerine kent kültürü için atipik sayılabilecek davranış ve hatta kurumsalların yaygınlaştığı da gözlenmektedir.

Resmi ya da gönüllü kuruluşlarca örgütlenecek ya da iş birliği içinde desteklenecek toplum merkezleri, komşuluk evleri gibi yeni yapılanmalarla geleneksel dayanışma modellerinin içinde modern örgütler yer almalıdır. Bu yaklaşım sadece kırsal kesimde kentlere gelenler için değil bireyselleşmenin yüksek olduğu kent toplumları içinde geçerlidir (Gökçe, 2007: 133-134).

Hızlı ve sürekli göç alması nedeniyle çarpık ve plansız bir şekilde büyüyen kentlerimizin daha yaşanılır bir mekân haline gelmesi için izlenecek politikalar aşağıda yer almaktadır:

- Nüfusu 3 milyonu aşmış kentlerde göç alımını sınırlandırabilmek amacı ile yeni istihdam yaratacak yatırımlara sınırlama getirilmesine ve mevcut imar planları dışında yerleşimlere izin verilmemesine özen gösterilmelidir.
- Büyük kentlerin en az 80-90 km dışında alt yapısı tamamlanmış kırsal kalkınmaya ya da orta ölçekli sanayiye olanak verecek yerleşim bölgeleri (cazibe merkezleri) kurulmalıdır.
- Organize sanayi bölgeleri uygulaması yatırımların kent dışına taşınması amacına yönelik olmakla birlikte kentlerin hemen sınırında gerçekleştirilmiş olmaları kent nüfusunun artışına neden olduğundan optimum büyüklükteki kentlerin yakınına organize sanayi bölgesi kurulmamalıdır.
- Gecekondu (yeniden yerleşim) bölgelerinde, kentlerde birlikte yaşamın şartlarının ve olanaklarının paylaşılacağı toplum merkezleri kurulmalıdır.
- Büyük kentlerde yaşayanlardan kırsal alandaki yerleşim yerlerine ya da geldikleri köylere dönmek isteyenlere gerekli kolaylık ve teşvik sağlanmalıdır.

III.1.2.2 Zorunlu göç

Kentleşmede yaşanan önemli sorunlar arasında, ekonomik nedenlerle kırsal kesimden kentlere olan göç hareketlerinin yanında;

7.3 Zorunlu göçün yarattığı yoksulluk

önemli bir yer tutmaktadır.

Göç olayına bugün baktığımızda, ilk göç dalgalarının yerini 1990'ların ortalarında özellikle zorunlu göçle gelen yeni bir dalganın almakta olduğunu görmekteyiz. Sayılarının bir milyonun üzerinde olduğu konusunda genel bir kabulün olduğu bir kesim, 1990'larda Güneydoğu'da yaşanan terör nedeniyle ya kamu zoruyla ya da kendilerini çatışmanın içerisinde bulmamak için zorunlu bir şekilde yaşadıkları kırsal kesimleri terk ederek büyük kentlerin çöküntü alanlarına, çoğu durumda da ellerindeki tarımsal mülkü paraya çeviremeden, göç etmek durumunda kalmışlardır. İlk göç (1950-90 arası) dalgasında hem bir çekimden (şehirler ve civarındaki endüstri) hem de bir itişten (tarımda artan nüfusa cevap veremeyen üretkenlik sorunları) bahsetmek mümkünken, yeni göç dalgasının siyasi alanda belirlenmiş olması söz konusudur. Yeni gelenlerin bazıları kent içi yoksul mahallelere yerleşmişlerdir. Buralarda yaşam bir ailenin ya da birkaç çalışmaya gelmiş erkeğin, ancak temel ihtiyaçlara cevap verebilen eski bir evin ya da apartman dairesinin bir odasını kiralaması şeklinde tezahür etmektedir. Kentlerde yaşanan yoksulluğun en derini bu bölgelerdedir. Bu tür gettolaşma kentlerin gecekondu bölgelerinde de gerçekleşebilir: yoksulluk artan nüfusla artar, apartmanlar bölünür, evler daha fazla sayıda aileyi barındırmaya başlar. Zorunlu göçün İstanbul, Diyarbakır ve Adana'nın yoksul ve harap mahallelerinde yoğunlaşarak mekânsal bir yoğunlaşmayı beraberinde getirmiş olması söz konusudur. Böylelikle, zorunlu göçle gelenler yardım alamayan kiracılara ve ucuz emek gücüne karşılık gelmiş oldular.

Zorunlu göç, daha önceki - ve büyük ölçüde ekonomik saiklerden kaynaklanan - göç dalgalarından oldukça farklı nitelikler taşır. Bunlar arasında başlıca nitelikler şunlardır: köyle bağın tamamen kopması ve köyün kente entegrasyon sürecinde sağlayacağı destekten yoksun olunması; ailenin genci, yaşlısı, kadını ve erkeği ile topluca göç etmesi; kitlesel bir göç olması; göç kararının çok kısa bir sürede ve dışsal etmenlerin dayatmasıyla alınması, bir diğer deyişle psikolojik ve maddi anlamda hazırlıksız bir şekilde göç sürecinin başlaması; göç

eden kesimin kırsal yaşam deneyimli olması nedeniyle kentlerde kullanılabileceği bir bilgi ve beceriden mahrum olmasıdır. Önemle vurgulanması gereken bir diğer nokta da, zorunlu göçün ekonomik yapıda müthiş bir bozguna neden olduğu neo-liberal dönemde ortaya çıkmış olması, bu nedenle de yeni göç edenlerin kentlerde daha önceki göç dalgalarıyla gelmiş olanlara kıyasla daha zor koşullarla baş etmek durumunda kalmalarıdır. Bu dönemin göçmenler için en önemli özelliği emek piyasalarında ortaya çıkan dönüşüm sonucu istihdam olanaklarının kısıtlanması, istihdamın enformel sektörde yoğunlaşması ve sonrasında da toplumsal hareketlilik olanağı sağlamamasıdır. Yine bu dönemin başat özelliklerinden biri olan artan mekânsal ayrışma da toplumda sınıfsal ve mekânsal kutuplaşmaları ivmelendiren bir etmendir. Yalnızca zorunlu göç mağdurları böylesi bir kutuplaşmadan etkilenen kesim değildir; ancak bu göç dalgasının etnik temeli ve yoksullaştırıcı etkisi, toplumun diğer kesimlerine göre onları daha kırılgan bir hale getirmekte, bahsettiğimiz sınıfsal ve mekânsal ayrışmaya etnik bir vurgu yapmaktadır.

Manevi açıdan büyük bir önem taşıyan ve köylere dönüş konusunda her türlü maddi/manevi desteğin sağlanması, başta mayınlar ve terör olmak üzere güvenlik kaygılarının da giderilmesi, köye dönüşün göçmenler için ciddi bir seçenek haline getirilmesi gerekmektedir. İçişleri Bakanlığı'nın açıklamasına göre, geri dönüş açısından doğru politikalar uygulandığında başarı oranı yükselmiştir. Buna karşılık, bu göç dalgasının kentlerde kemikleşmiş bir yerleşiklik edinmiş olduğu ve çeşitli sebeplerle artık kentten ayrılmak istemeyen ciddi bir kesim olduğunun da kabul edilmesi ve zorunlu göçün kırsal bir meseleden ziyade - ya da en az onun kadar - kentsel bir mesele haline geldiğinin de görülmesi gerekir. TGYONA'da %45 olarak tespit edilmiş olan "çıkış noktasına geri dönmek istemeyenler" grubu için, geri dönüş önerisinden farklı ve kentleri temel alan bir siyasalar bütünü oluşturulmasının aciliyeti vardır; bunun iyi belirlenmesi için de göçmenlerin kentlerdeki yaşam koşulları, mağduriyet ve mahrumiyetleri, içinde buldukları yeni fiziksel ve toplumsal ortamdaki durumları, dışlanmaları ve içerilmeleri ve bütün bu sürecin makro düzeydeki sosyo-ekonomik koşullarla ilişkisi doğru bir şekilde anlaşılmalıdır.

III.1.3 Kırsal kalkınma ve göçle ilgili stratejiler

Yukarıda yapılan değerlendirmeler neticesinde Kırsal Kalkınma ve Göç başlığı altında dile getirilen temel sorunların çözülebilmesi için izlenecek stratejiler aşağıda verilmektedir:

- 7.1.1 Kırsal kalkınmanın sağlanamamış olması nedeniyle kırsal alanda yaşanan işsizlik ve yoksulluğun önlenmesine yönelik yerel üretim ve yerel istihdam odaklı dengeli ekonomik büyümenin esas alınması.
- 7.1.2 Kırsal alanda ekonomik faaliyet çeşitliliğinin artırılması.
- 7.1.3 Kırsal alanda yaşayanların buldukları yerde istihdam edilmesi.
- 7.1.4 Tarımsal üretime destek sağlanması.
- 7.1.5 Kırsal alanda ekonomik canlılık yaratacak merkezlerin kurulması.
- 7.1.6 Kırsal alanda yaşamın cazip hale getirilmesi.
- 7.1.7 Metropol dışı kentlerin yatırımlar için cazip hale getirilmesi.
- 7.1.8 İstihdam sağlayan yatırımların metropol dışı kentlere yönlendirilmesi.
- 7.1.9 Kentsel yapılaşmanın İmar Mevzuatına uygun hale getirilmesi.
- 7.2.1 Her türlü arazi kullanımının ulusal arazi politikasına uygun olarak yapılması.
- 7.3.1 Zorunlu göçle kentlere gelmiş olup geri dönmek isteyenlerin dönüşlerine yönelik tedbirlerin iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi.

7.3.2 Zorunlu göçle gelmiş olup geri dönmek istemeyenlerin yerleştikleri yerlerde yoksulluk çekmemelerinin sağlanması.

Bu stratejiler çerçevesinde yapılması öngörülen eylemler ile eylemlerin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçen göstergeler rapor sonunda verilen “Sorun Strateji Eylem” tablosunda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

III.2 Kentsel yoksulluk sorunları

III.2.1 Barınma ve kentsel çevre

III.2.1.1 Kentsel dönüşüm ve kent yoksulunun yerinden edilmesi

“Gecekonduları dönüştürme”yi amaçlayan Kentsel Dönüşüm Projelerinde (KDP) gecekondu bir sorun olarak tarif edilmekte, ayrıca gecekondularda sürdürülen ‘yaşam biçimi’ küçümsenmekte ve beğenilmemektedir. Ancak gecekondu mahalleleri köyden göç edenlerin kentlerde ayakta kalma, kente tutunma çabaları içinde oluşmuştur ve kıt kaynaklı bir ülkenin kıt kaynaklı insanların şartlarının yarattığı bir durumdur.

7.4 Gecekondu olgusuna müdahalede Kentsel Dönüşüm Projelerinin tek araç olarak uygulanması

Gecekondu olgusuna müdahalede Kentsel Dönüşüm Projelerinin tek araç olarak uygulanması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Yaşam düzeylerinde gelişme yapılmadan gecekondu yoksul insanların ellerinden almak sorun yaratma tehlikesine sahip olup, böyle bir dönüşümü gerçekleştirmeden önce konu etraflıca düşünülmeli ve araştırılmalıdır. Ancak uygulamalar bunun tersi yönündedir. KDP kent yoksulunun yaşantısı, ihtiyaçları ve tercihleri hesaba katılmadan gerçekleştirilmekte, ‘modern’ diye çok katlı bloklar ve daire yaşantısı köylerden kentlere göç edenlere dayatılmaktadır. Karar alma süreçlerine katılımcı ve demokratik bir yaklaşım yerine dayatmacı, tepeden inme bir yaklaşım hakim olmaktadır. Ayrıca, gecekondu yıkılan hak sahibi ailelere KDP’lerde verilecek dairelerin yerinden verilmemesi (çoğu durumda kent dışına yapılan projelerde daire verilmesi), yıllar içinde oluşturulmuş sosyal doku ve dayanışmacı komşuluk ilişkilerini yok etmesi açısından bir sorun teşkil etmektedir.

7.5 Kentsel Dönüşüm Projelerinin yoksulluğu artıracak şekilde uygulanması

KDP’lerin yoksulluğu artıracak şekilde uygulanması ise yoksulluğu daha da artırmaktadır. KDP’lerin ana objeleri olan gecekondu oturan kent yoksulunun da sürece dahil edildiği katılımcı, demokratik bir karar alma süreci çözüm yolundaki ilk adımdır. KDP’leri yürüten kurumların, başta Belediyeler olmak üzere, akademik çevrelerde belli bir bilgi birikimine (bilgi sermayesine) ulaşmış olan gecekondu çalışmalarından yararlanmaları ve bilgilenmeleri ve bu bilgilerin ışığında KDP’leri gözden geçirmeleri gereklidir. “Gecekondu kötüdür, çok katlı bloklar iyidir” görüşü terk edilerek daha nüanslı bir yaklaşım içinde, hangi şartlarda ve ne özellikteki gecekonduların yıkılmasının olumlu ya da olumsuz olduğu durumu saptanmalıdır. KDP’ler gecekondu olgusuna müdahalede tek araç olarak uygulanmamalı, gecekondu iyileştirme amaçlı alternatifler üretilmelidir. KDP’lerin getirisini, götürüsünü ve alternatiflerini araştıran bilimsel çalışmalar desteklenmelidir.

7.6 Kentsel dönüşüm projelerinin yoksul kadınların dezavantajlarını artırma (iş olanaklarına erişememe, yalnızlaşma) potansiyeli taşınması

KDP uygulamalarından en fazla zarar gören kesim kadınlardır. Belediyelerin KDP'leri uygulamaya koymadan önce, uygulanması düşünülen gecekondü bölgesinin sosyo-ekonomik profilini çıkartmaları ve o profile uygun öneriler getirmeleri devlet tarafından zorunlu tutulmalıdır. Ayrıca, KDP'lerin uygulanma sürecinin denetimi de sağlanmalıdır.

III.2.1.2 Barınma sorunu ve sosyal konut politikalarının yetersizliği

Türkiye'deki barınma sorunu, konut politikalarının "mülk sahipliği"ne odaklanması ile içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Kent toprağına bağlı rantların aşırı artışı, özellikle yoksullar ve düşük gelirli için konuta erişimi zorlaştırmakta hatta imkânsız hale getirmektedir.

Yatırımcıların kent toprağının kullanımı ile konut üretimindeki belirleyiciliği, konut politikalarının bir sosyal politika biçiminde gelişmesini de sınırlandırmaktadır.

Sosyal bir konut politikasının, her bir yerleşimin ve oluşacak yerleşim özelliklerinin kendi ihtiyaçları ve sorunlarını göz önüne alması gerekir. Genel bir konut politikası "sosyal politika" niteliğinde, toplumun barınma sorununa en çok ihtiyaç duyan kesimlerine yönelerek yukarıya doğru diğer kesimleri de kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmalıdır. Yani, sadece teknik bir müdahaleyi içerecek konut politikaları her durumda sınırlı bir kesimin sorunlarını çözecektir. Konutta mülk sahipliğini teşvik eden kredi yaratma politikaları ise konut sorununun bir finans sorunu olarak da görüldüğünü ortaya çıkarmaktadır. Bugünkü haliyle, finans sorunuymuş gibi görünen bu durum, bireysel gelirlerimizle mülk sahibi olamayışımızın bir sonucu olarak devreye girmektedir. Oysa bunun için başka araçlara ihtiyaç vardır.

Konut stokunun ve kent arazilerinin ne kadarı kamunun elinde bulunduğu ve bunların kullanılma biçimi ve yetkilerinin incelenmesiyle elde edilecek bilgiler, yeni bir sosyal konut politikası açısından önemlidir. Çünkü bu sonuçlar, toplumun alt sınıfları ile yoksulların ihtiyacını karşılamak üzere oluşturulacak politikaların kaynaklarını da gösterir. Aksi takdirde özel sektörün kaynakları ile belirlenecek politikaların yol açabileceği toplumsal kaynak kaybının bedeli, yine sabit geliri çalışanlardan sağlanmış olacaktır.

Konut sorununu çözmek üzere kullanılacak araçlar arasında hala kira kontrolleri; düşük kiralı konut üretimi; tarihi konut alanlarında olduğu gibi köhnemeyi de önleyecek biçimde konutların kamulaştırılarak, düşük kiralar ile öğrencilere, düşük geliri çalışanlara ve diğer ihtiyaç sahiplerine tahsis edilmesi; düşük ücretli çalışanlar açısından sosyal güvenlik fonlarına dayalı kooperatif biçimindeki konut üretim modelleri sayılabilir.

Konut politikalarının "mülk sahipliği"ne odaklanmış olması, bu alana dair sosyal politika üretmeyi zorlaştırmaktadır.

Dolayısıyla, konut ihtiyacı yaşayan kesimler için en çok ihtiyaç duyulan "düşük kiralı konut" üretiminin desteklenmesi veya mevcut konutların kira kontrolleri ile ihtiyaç sahiplerinin kullanımına yönlendirilmesi, çok gerekli bir politikadır. Fakat konut üretim sürecinde piyasa şartlarının belirleyici olması, kamu kurumlarını da etkisi altına aldığından etkin bir konut politikası oluşturulamamaktadır.

7.7 Sosyal dışlanma

Kentlerde oluşturulan mekânsal ayrışmalar bazı kesimlerin dışlanmasına neden olmaktadır. Mekânsal ayrışma, özellikle alt gelir mahallelerinde giderek etnik ve mezhepsel kimlik üzerinden yapılmakta ve mahalleli içindeki şiddete varan çekişmeyi arttırmaktadır. Örneğin, Ankara-Hıdırlıktepe’de Orta Anadolu’dan göç etmiş eski mahalleli, mahalleye sonradan gelen Doğulu Kürtleri sorun olarak görmekte, her iki grup ise mahallenin en tepelik kısmında oturan Çingenelele karşı tepki duymaktadır (Erman, 2008). Kimi gecekondulu mahalleleri ‘Kürt’ ve/veya ‘Alevi’ kimlikleriyle tanınmakta, bu da mahalleyi politize etmekte, hizmet erişiminde, özellikle Belediyelerin verdiği hizmetler konusunda, eşitsizlikler yaratmaktadır. Ön plana çıkan etnik kimlikler ile birbirini ‘potansiyel düşman’ olarak görme eğilimi artmaktadır.

Tarihsel olarak, Türkiye’de kırsal alanlardan büyükşehirlele göçte, aile akrabalık ve yakınlık ilişkileri nedeniyle belli bölgelere belli kökene dayalı ya da mekânsal ortaklıklar temelinde yerleşme gerçekleşmiştir. Bununla birlikte kentsel mekânda yerleşme sadece kökene ya da geliş yerine göre şekillenmemiştir. Aynı zamanda mekânsal değişimi ve yerleşmeyi sosyo-ekonomik durum da belirlemiştir. Önceleri sadece boğazın yakın kesimleri zengin kesimlerin mekân tercihlerini ifade ederken, bugün İstanbul’un diğer bazı bölgelerinde benzer şekilde yapılaşma ve yerleşme gözlerden kaçmamaktadır. Kent bu anlamı ile sosyo-ekonomik yakınlaşma ile yerleşme arasında paralel bir ilişkiyi ifade etmesi açısından doğrusallıkları içinde barındırmaktadır. Alt gelir gruplarının, orta gelir gruplarının ve üst gelir gruplarının farklı mekânları tercih etmeleri ve kendi içlerinde benzer yakınlaşmaların ifade edilmesi açısından İstanbul önemli bir örnek oluşturmaktadır.

III.2.1.3 Mahalle ölçeğinde mekânsal ayrışma

Kentsel mekânlar günümüzde giderek ayrışmaktadır ve ekonomik durum (sınıf) kadar ‘yaşam tarzı’ üzerinden de mekânsal ayrışma gerçekleşmektedir. 1980’lerin, özellikle 1990’ların sonrasında hakim olan küreselleşme dinamikleri sonucunda toplumda yeni sınıfların ortaya çıkması ve toplumun farklı kesimlerinin kamusal alanda görünürlülüklerinin artması sonucunda değerler ve yaşam biçimi üzerinden de mekânsal ayrışma olmaktadır. Bir taraftan finans, bankacılık, reklamcılık, danışmanlık, pazarlama, medya ve bilişim gibi sektörlerde çalışan ‘yeni orta sınıf’ların uydu kentleri (*suburbs*) ve nezihleştirilmiş mahalleleri (*gentrified neighborhoods*) ve zenginlerin ‘kapalı-kapılı refah adacıkları’ (*gated communities*), öte taraftan da kent çeperininin 1950’lerden beri müdaviimleri olan gecekondular ve kent içindeki ‘çöküntü alanları’ (*slums*) kentlerde varlıklarını sürdürmektedirler. Ayrıca, kendini ‘muhafazakar kesim’den ve “yeni zengin”den ayırmak isteyen ‘modern kentli kesim’ kendi değer ve yaşam biçimini paylaşan insanların oturduğu uydu kentleri oluşturma çabası içine girmekte, dini değerlerine ağırlık veren aileler de kendi konut çevrelerini oluşturma konusunda benzeri bir durum göstermektedir. Yoksulluk - varsıllık üzerinden yapılan ayrışmada ise, varsıllar kentten ilgi ve sorumluluklarını çekmekte, yoksulu kendi yaşantılarına bir tehdit olarak görmekte ve bunun sonucunda kendilerini yeni teknolojilerin de kullanıldığı korunaklı konut sitelerinin içine kapatmakta, böylece ayrıcalık ve avantajlarını söylem ve günlük pratikler kadar mekân üzerinden ve mekân aracılığı ile de korumaya çalışmaktadırlar. Kentsel mekân üzerinden bu sınıfsal ayrışma kentin ve dolayısıyla toplumun bütünlüğünü zedelemekte, özelleştirilen hizmetler’ ile (eğitim, sağlık, vb) olduğu kadar ‘özel konut alanları’ ile de ayrışan kent nüfusunda, karşılıklı olumsuz imaj ve söylemler (örn. ‘tehlikeli, suç meyilli yoksul’ - ‘ahlaksız kentli zengin’) ile beslenen bir kutuplaşma ortaya çıkmaktadır. Varsıl kentli kendi ‘refah adacıklarını’ belli bir kalite üzerinde tutarken, kentin diğer kısımları giderek bakımsızlaşmakta, eskimekte ve hatta ‘çökmektedir.’ Buralar suç ve

şiddetin odaklandığı yerler haline gelmektedir. Sınıfların giderek birbirinden kopması birbirine karşı önyargı ve yabancılaşmayı birlikte getirmekte, birbirini potansiyel tehlike (cana, mala ve ahlaka karşı) görme eğilimi olmaktadır.

III.2.1.4 Ranta dayalı kentsel gelişim

Kentlerimizde yaşayan tüm yurttaşların sağlıklı bir kentsel çevrede yaşama ve barınma hakkına sahip olması gerekmektedir. Ancak, ranta dayalı kentsel gelişme barınmayı erişilebilirlikten çıkaran önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

7.8 Ranta dayalı kentsel gelişmenin barınmayı erişilebilirlikten çıkarması

Barınma hakkının; Anayasa'da, kentsel dönüşüme ilişkin yasa çalışmalarında ve devletin konut sağlayıcı rolüne ilişkin diğer tüm yasal düzenlemelerde gözetilmesi gerekmektedir. Barınma hakkı kentlerde yaşayan insanlara ilişkin tekil bir talep olmanın ötesine geçerek kentsel yaşama ilişkin bütüncül taleplerin bir parçası olan *kent hakkı*¹ çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kent hakkı, halkın kentsel alandaki bütün kullanım ve hizmetler üzerinde söz sahibi olmasını ve eşit bir şekilde faydalanmasını gerekli kılar ve 21. yüzyılda kentlerde insan onuruna uygun bir yaşamın tesis edilmesini sağlayacak bir anlayış değişikliğini gündeme getirmektedir.

Ne var ki, Türkiye'de kentlerin 1980'li yıllardan itibaren ağırlıklı olarak rant merkezli gelişme dinamikleriyle şekillendirilmekte olduğu gözlenmektedir. Son 20 yıldır bütüncül bir planlama anlayışı yerini rant beklentili gayrimenkul yatırımlarına odaklanan bir "kentsel projecilik" anlayışına terk etmektedir. Özellikle büyük kentlerimizdeki kentsel dönüşüm ve kent çeperlerindeki yeni yapılaşmalarla ilgili olarak hakim olan anlayışın, bu çerçevede geliştiğini belirtmek mümkündür (Keskinok, 2006; Şengül, 2001).

Rant odaklı kentsel gelişme ile kamusal kaynaklar, kullanım hakları ve kentsel ekonomik kaynaklar kısa vadeli ve toplumun belirli bir kesimini oluşturan güçlü ekonomik çevrelerin çıkarlarını sağlamak üzere kullanılmaktadır. Bunun yerine; toplumun geniş kesimlerinin uzun vadeli çıkarlarına yönelik ve sürdürülebilir bir mekânsal, sosyal ve ekonomik yapıyı oluşturabilecek bir anlayışın hakim olması gerekmektedir. Bunun için, kentsel gelişme ilişkin olarak barınma sorununun merkezi bir öneme sahip olduğunun anlaşılması; merkezi ve yerel düzeylerdeki siyasal yapıcılar tarafından kent yaşamına ilişkin toplum yararını sağlayan temel bir insan hakkı olarak kurumsallaştırılması gerekmektedir.

Bilindiği gibi, 1961 Anayasasında 49. Madde ile devletin "*herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevli*" olduğu belirtilmiş ayrıca aynı madde ile devletin "*yoksul veya dar gelirlî ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alması gerektiği*" vurgulanmıştır. 21 yıl sonra gerçekleştirilen 1982 Anayasasında ise 57. Madde; devletin "*şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri*" alacağı ve bu çerçevede gerekli toplu konut girişimlerini destekleyeceğini belirtmektedir. Görüldüğü gibi 61 Anayasasında dar gelirlî ve yoksul kesimleri öncelik göstererek konut ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği vurgulanırken 82 Anayasasında da öncelik gösterilmeden devletin konut ihtiyacının karşılanmasıyla ilgili sorumluluğu yasalaştırılmıştır.

¹ *Kent hakkı*, Henri Lefebvre'nin "*the right to city*" kavramını karşılaması amacıyla kullanılmıştır. Bknz; Lefebvre H. (1996) *Writings on cities*, Blackwell, Cambridge, MA.
Purcell, M. (2002) *Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant*, GeoJournal, v. 58, s. 99-108, Kluwer Academic Publishers.

Yeni Anayasa'ya ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmalarda konut hakkı konusu ele alınmalı ve barınma hakkı Anayasa düzeyinde yasalaştırılmalıdır.

Kentsel dönüşüme ilişkin temel sorun, yapılı fizikî çevrenin maksimum rantı getirecek şekilde dönüştürülmesi değil sosyal ve ekonomik niteliklerin dönüştürülmesi olmalıdır. Bu çerçevede birinci öncelik yoksulluk-yoksunluk ekseninde tanımlanmalı ve dönüşüm alanlarında yaşayan mülk sahibi yada kiracı dar gelirlili ve yoksul kesimlerin barınma hakkı gözetilerek kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik politika seçenekleri yaratılmalıdır. Kentsel dönüşümün, barınma hakkının gözetilerek yaşama geçirilmesi ve dönüşüme ilişkin hazırlanmakta olan yasada gözetilmesi gereken bir durumdur.

Kentlerde yaşayan dar gelirlili ve yoksul kesimlerin konut hakkını sadece uzun dönemli borçlandırma yolu ile sağlanabilecek bir hak olarak görmeyi dışında sosyal seçeneklerin yaratılması gerekmektedir. Dar gelirlili ve yoksul kesimlerin konut sorununu gelecekte ipotek altına alarak çözülmesi, barınmanın temel bir insan hakkı olduğuna yönelik yaklaşımlarla ters düşmektedir.

III.2.2 Risk altındaki gruplar

III.2.2.1 Özürlüler ve kentsel hizmetler

3194 sayılı İmar Kanununun Ek 1. Maddesinde; fiziksel çevrenin özürlüler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal teknik altyapı alanlarında ve yapıdaki Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunluluğu hüküm altına alınmıştır. Ancak, kentlerimizin çoğunda özürlüler, kentlerden ve kent hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadırlar.

7.9 Özürlülerin, kentsel hizmetlerden yararlanamaması

5378 sayılı Özürlüler Kanununun Geçici 2. ve 3. Maddelerinde; kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yollar, kaldırımlar, yaya geçitleri, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları, gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ile büyükşehir belediyeleri ve belediyeler tarafından şehir içinde sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürlülerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alması ve mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçlarının 2012 yılına kadar özürlüler için erişilebilir duruma getirilmesi hükümlerine yer verilmiştir.

Bütün bu düzenlemelere rağmen özürlülerimizin kentten ve kent hizmetlerinden yararlanabildiğini söylemek maalesef mümkün değildir. Bunun en temel sebebi de kentlerdeki yapılaşmanın ve sistemlerin standart insanları gözetmesi ve özürlülerin ihtiyaçlarının göz ardı edilmesidir.

Özürlülerin toplumda yer almalarının önündeki en büyük engel olan bu yapı çok büyük sosyolojik sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Ulaşımını sağlayamadığımız özürlü insanlarımız sağlık, eğitim ve istihdam gibi pek çok hizmete erişememekte, toplumla kaynaşamamakta ve evinde izole bir yaşama zorlanmaktadır.

Böylece özürlü insanlarımız en temel insan haklarından mahrum kalmakta, tamamen aileye bağılı ve üretken olmayan bir hayata mahkum edilmektedir.

Bütün bu olumsuzlukları giderebilmek ve özürli insanlarımızın yaşam kalitelerini artırabilmek için herkesi kapsayan kent ve kentleşme ilkesinin hayata geçirilmesi zorunludur. Bu konuda en büyük görev kenti planlayanlara, karar vericilere, hizmet sunuculara ve denetleyenlere düşmektedir.

III.2.2.2 Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın yoksulluğu

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temel olarak kadın ve erkekler arasında haklar, kaynaklar ve sağlık ile bağlantılı hizmetlere erişim ve ekonomik faaliyetlerde yer alınmasında gözlenmektedir. Dünyanın her bölgesinde sosyal, ekonomik, yasal ve siyasal haklar açısından toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri vardır. Kadınlar aile reisliği, toprak sahipliği, mülkleri yönetme, iş kurma ve yürütme gibi konularda erkeklerle eşit değildir. Eğitim, iş, toprak ve sermaye gibi kaynaklara sahiplikte kadınlar erkeklerin gerisindedir. Ayrımcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar, erken evlilik ve gebelikler, kız çocuklarının daha değersiz olması ve benzer nedenlerle, kız çocuklarının eğitime ulaşabilmeleri zordur. Kadınların, çocukluk dönemi hastalıkları, kötü beslenme, anemi, ishale bağlı hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar, sıtma ve diğer hastalıkların ve tüberküloz önlenmesi ve tedavisi için sunulan sağlık hizmetlerine ve temel sağlık kaynaklarına ulaşabilmelerinde eşitsizlikler vardır. Kadınların kendi cinsel hayatları ve üremeye yönelik beklentileri hakkında güçleri sınırlı ve karar alma süreçlerindeki konumları etkisizdir. Dünyada kadın sünneti ve üreme organlarına yönelik diğer müdahalelerin de olduğu (her sene iki milyondan fazla genç kız bu tür bir muameleye tabi olduğu) görülebilmektedir (Ecevit, 2003). Ekonomik faaliyet alanında ise; düşük ücretli ve kötü koşullu işlerde çalışma, pazarlık gücünden yoksun olma; kayıt dışı sektörlerde, geçici, gündelik, yarı zamanlı, sözleşmeli ve evde çalışmaya dayalı istihdam, standart dışı işlerde çalışma; işe alınmada, ücretlerde ve terfilerde ayrımcılığa uğrama; ücret karşılığı olmayan işlerde çalışma (aile işçiliği), ücretsiz emek kullanma zamanlarının fazla olması; ev içi emeğin kullanımında toplumsal cinsiyet ilişkilerinden kaynaklanan eşitsizlikler olarak sıralanabilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği yoksulluğun acılarını en fazla gören kadınların yoksulluğunu daha da artırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sadece Türkiye gibi bir yanıla geleneksel olan toplumlarda değil, gelenekselliği aşmış Batılı toplumlarda da yaygın bir sorun olmaya devam etmektedir. Gerek özel yaşamda gerekse ev dışında süren çalışma yaşamı gibi alanlarda, cinsiyete bağlı ayrımcılık, farklı düzeylerde yeniden üretilmektedir. Ayrımcılık daha çok erkelerin toplumsal yaşamdaki avantajlı konumu ile kadınların ikincil konumundan kaynaklanmaktadır.

7.10 Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın yoksulluğunun yaygınlığı

Bu sorunu öncelikle yaşama bakış açısından aşmaya çalışmada “toplumsal cinsiyet farkındalığı” önemli bir çözümlenme olanağı sunar. Yani cinsiyete bağlı ayrımcılık, gerek politik düzeyde gerekse gündelik yaşamın her alanında bilinçli bir tavırla içselleşebilecektir. Bunun için özellikle sosyal araştırmalarda cinsiyet boyutunu içeren bir yaklaşımla bilgi üretilmesi ve sorunlara yaklaşımının önemi büyüktür. Toplumsal yaşamın hangi alanlarında ne tür cinsiyetçi ayrımcılık tavırları geliştiğini görmeye çalışmak; bu ayrımcılığı besleyen maddi ve zihinsel koşulların neler olduğunu tanımlamanın yanı sıra bu ayrımcılığın farklı sınıfsal, mekânsal ve kültürel boyutlarının da tanımlanarak aşılması yönünde öneriler geliştirilmelidir. Politikadan gündelik hayata ve aile düzeyine kadar inen bir irdeleme ve duyarlılığın geliştirilmesi için öncelikle ayrımcılığın türleri ortaya konmalıdır. Bu anlamda, kadın yoksulluğu meselesinin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Yoksulluk tüm insanlık için temel bir sorun olmakla birlikte, ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yaşanan bir olgudur. İlk kez 1995'te 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda “Yoksulluğun

Kadınlaşması” ifadesi yer almıştır. Yoksulluk son on yılda ulusal ve uluslararası gündeme yeniden girerken, gelir ve tüketim göstergelerinin yanı sıra kadınlar ve hane ilişkileri analiziyle başka bir boyut kazanmıştır.

Yoksulluk içinde yaşayan kadınların sayısı son yıllarda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, erkeklerin sayısı ile karşılaştırıldığında önemli oranda artmıştır. Yoksulluğun kadınlara özdeşleşmesi, politik, ekonomik ve sosyal dönüşümün kısa dönemdeki sonucu olarak ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerde son zamanlarda önemli bir sorun haline gelmiştir. Ekonomik unsurlara ek olarak, cinsiyet rollerinin katılığı ve kadınların yetki ve karar alma mekanizmaları ile eğitim, öğrenim ve üretim kaynaklarına kısıtlı ulaşımının yanı sıra aile güvenliğini tehdit edebilecek diğer unsurların ortaya çıkması da kadınların yoksulluğuna etki eden unsurlardır. Toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak tüm ekonomik analiz ve planlamalara yeterince yansıtılmaması ve yoksulluğun yapısal nedenlerini yeterince ele almaması da katkıda bulunan unsurlardır (Ecevit, 2003:184-185).

Yoksulluk arttıkça, kadın emeğinin çalışma hayatına katılması adeta zorunlu hale gelmektedir. Tabii kadınları, çocukların çalışması da izlemektedir. Fakat bu zorunlu çalışma hayatı, kadını toplumsal olarak özgürleştiren bir ortamı sağlayamamaktadır. Ayrıca kadın emeğinin piyasadaki değeri, her durumda erkek işgücüne oranla daha düşük olmaktadır. Kadın emeği, “aileye katkı” konumu ile geçici ve görünmez niteliğini sürdürmektedir.

Kadın emeğinin piyasada değerlendirilmesi, cinsiyetçi bir ayrımcılıkla sonuçlanmamasında kadının görünmeyen ev içi emeğini görünür kılmaya çabası, piyasanın kuralları ile bağlı hale gelmektedir. Daha çok esnek ve güvencesiz işlerde çalışan kadınların geleneksel ilişkilerin dışına çıkma şanslarının da az olduğu görülmektedir. Çünkü bu tür işler, kadınlara ev dışında kalıcı sosyal ortamları sunmaktan uzaktır.

Ev içi emeğini kadın üzerinden gerçekleştirme gibi toplumsal bir sorunun varlığı, her durumda ev içi bakım hizmetleri ile ev işlerinin yerine getirilmesi büyük oranda kadınlara kalmaktadır. Dolayısıyla, kadın emeğinin görünür kılınması yaklaşımı, kadının özgürleşmesini arka plana atmayacak biçimde düşünülmelidir. Hem piyasa sürecinde hem de aile içi ve diğer sosyal süreçlerdeki denetimin en fazla kadınlar üzerinde olduğu bilinmektedir.

Çocukların ve yaşlıların bakımı gibi kaçınılmaz işlerin kadınlar tarafından yerine getirilmesi, aynı zamanda yoksulluğun ev içindeki idare edilme biçimidir. Yoksulluğa bağlı her türlü sosyal ve kişisel tahribatı ve şiddeti büyük oranda kadınlar yaşamaktadır.

Yoksulluğun azaltılması 1990 yılından bu yana BM Kalkınma Programı'nın Türkiye gündeminin en önemli maddelerinden biridir. BM Kalkınma Programı'nın yoksulluk alanında en son yaptırdığı araştırma (BMKP, 2003) Türkiye'de “yeni yoksulluğun” yani uzun süre devam eden, akraba ve arkadaşların desteğiyle iyileştirilmesi güç olan yoksulluğun artmakta olduğunu göstermektedir. Uluslararası kuruluşların çalışmaları sonucu elde edilen dünya genelindeki veriler kadınların daha yoksul olduğuna işaret etmektedir. Bu verilere göre²:

- Dünyadaki toplam işgücünün 2/3 ü kadınlara ait olup; kadınların günlük çalışma süreleri saat olarak erkeklerinkinden %25 daha uzun ve bütün dünyada toplam gıdanın %50'sini kadınlar üretmesine rağmen, kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca %10' u kadardır.
- Dünyanın tüm varlığının ancak %1'i kadınlara aittir.

2

1997 BMKP, İnsani Kalkınma Raporu'na göre dünyada 1.3 milyar yoksul vardır. Bu hesaplamada Dünya Bankası'nın “Günde 1 dolar veya daha altında gelire sahip olarak yaşayanlar” tanımını kullanmıştır.

- Dünyadaki tüm yoksulların %70'ini kadınlar oluşturmaktadır
- Yoksul hanelerin toplamı içinde kadın reisli haneler çoğunluktadır.

Türkiye'nin 1985 yılında taraf olduğu ve 1986 yılında yürürlüğe koyduğu kadın erkek eşitliği alanında tek yasal bağlayıcı doküman olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde de yoksulluk durumlarında kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az olanağa sahip olduklarından endişe duyulduğu ve taraf devletlerin özellikle politik, sosyal ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacakları belirtilmiş ve ilgili maddelerde bu önlemlere değinilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP), insanî gelişme kriterleri yönünden kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği ölçmek için cinsiyetlerle ilgili İnsanî Gelişme İndeksini (Gender Related Development Index) geliştirmiştir (Aktan, 2002). Bu indeks başlıca üç kriter esas alınarak hesaplanmaktadır:

- Ortalama yaşam beklentisi.
- Eğitim.
- Kadın ve erkek okuma-yazma oranı.
- Kadın ve erkek okullaşma oranı.
- Ortalama Gelir Düzeyi (Kazanılan gelir içerisinde kadın ve erkeğin payı).

BMKP İnsanî Gelişim Raporu 2005'e göre Türkiye'de kadınlar için ortalama yaşam beklentisi 71.1 iken erkeklerde 66,5, yetişkin okuma yazma oranı (+15) kadınlarda %81,1, erkeklerde %95,7; kadınlarda okullaşma oranı %62 iken, erkeklerde %74, kadınların ortalama geliri satın alma gücü paritesine göre 4,276 \$, erkeklerin 9,286 \$'dır (BMKP, 2005:300). Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden İsveç'te kadınlar için ortalama yaşam beklentisi 82.4 iken erkeklerde 77,9, kadınlar için okullaşma oranı %124 iken, erkekler için %105, kadınlar için ortalama gelir satın alma gücü paritesine göre 21,842 \$, erkekler için 31,722 \$'dır (BMKP, 2005:299).

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere Türkiye'de gelir, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, istihdam piyasası ve diğer yaşam koşulları konusunda eşitsizlikler yaşanmaktadır. Yoksulluk bütün alanları yatay kesen bir olgudur ve eğitim, sağlık, ekonomi ve siyaset gibi alanlarda meydana gelen iyileşmeler yoksulluğun da azalmasını sağlayacaktır.

Özellikle kırsal alanlarda ve büyük şehirlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan kadınlar, Türkiye'nin ekonomik açıdan en dezavantajlı kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye'de son 25 yılda kadınların yaşam standartlarında önemli düzelmeler olmasına rağmen, mevcut göstergeler bu eğilimin tersine dönmeye başladığını ortaya koymaktadır.

1980 sonrası dönemde Türkiye'de yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin artmasında etkili olan pek çok nedenin yanında kadın yoksulluğunu eve iş verme, parça başı iş ve özellikle kadın ve çocuk emeğinin enformel üretim ve kayıtdışı işlerde ağırlıklı olarak kullanımının artması etkilemiştir (DPT, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele, 2007:32-33).

Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranlarına bakıldığında kadın yoksulluk oranının erkek yoksulluk oranından daima yüksek olduğu ve hem kadın hem de erkekler için yoksulluk oranlarının eğitim seviyesi yükseldikçe azaldığı görülmektedir.

Yoksulluk riskiyle ve dolayısıyla sosyal dışlanmayla en fazla karşı karşıya kalan kesim özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışan, eğitimsiz bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özürllüdür. Türkiye’de kadınlar bu gruplar içinde en dezavantajlı konumdadır. Toplam nüfusun yarısını oluşturan kadınlar eğitim, ekonomi, siyaset, ticaret ve genel olarak sosyal yaşama katılım gibi alanlarda çeşitli engellerle karşılaşmakta olup bu durum yoksulluğun kadınlaşmasına neden olmaktadır.

Ekonomik güç kullanımındaki cinsiyet eşitsizliği ve farklılıkları, ücretlendirilemeyen emeğin kadın ve erkek arasındaki eşitsiz dağılımı ve kontrolü, tüm zararlı gelenek ve görenekler, kadının ekonomik bakımdan güçlendirilmesini önlemiş ve yoksulluğun kadınlaştırılmasını hızlandırmıştır (KSSGM, 2001:12).

TÜİK verilerine göre 2006 yılında, 15 yaş üstü kadın nüfusu 26.067.000 kişi, işgücü piyasasında yer alan kadın işgücü 6.480.000 kişi (%24,9) ve istihdam edilen kadın sayısı ise 5.810.000 kişidir (%22,3). Ayrıca, çalışan kadınların %48,5’i tarımda istihdam edilmekte olup, bunlardan ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı %74,4’tür. Kadınların işsizlik oranı %10,3’tür. Kadınlarda tarım dışı işsizlik oranı ise %17,9’dur. İstihdam ve işsizlik oranları yanında ücret farklılıkları ve eşitsizlikleri, kadınların işgücü piyasasındaki dezavantajlı konumunu ortaya koymaktadır. Eğitimde de kadınlar açısından eşitsizlik söz konusudur.

Toplumda yoksulluğu ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri önlemede ve toplumsal huzuru sağlamada sosyal güvenlik sistemleri, sosyal hizmet ve yardım uygulamaları, ekonomi politikaları ve istihdam politikaları önemlidir. Ülkemizde sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigorta sistemi ile sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar sisteminden oluşmaktadır. Ülkemizde yoksullar çoğunlukla çalışmadığı veya kayıt dışı sektörlerde düşük ücretlerle çalıştığı ve prim ödeme gücüne sahip olmadığı için sosyal sigorta sisteminde yer alamamakta, sosyal hizmetler ve yardımlar aracılığıyla desteklenmektedirler. Sosyal yardımlar; yoksullara ücretsiz sağlık yardımı ve bakımı, aile ödenekleri, yaşlılara ve özürllürlere aylık bağlanması, işsizlik yardımı gibi programları kapsamaktadır.

Yoksulluk sorununun “Sosyal Hukuk Devleti” anlayışı kapsamında sosyal güvenlik ve sosyal adaletin sağlanmasıyla çözüleceği bir gerçektir. Bu durumda üretilecek politikaların bu anlayış çerçevesinde başta en dezavantajlı grup olan kadınlar olmak üzere tüm fertleri kapsamaması gerekmektedir.

Ekonomik güçlenmenin en önemli koşulu olan işgücüne katılımı kadınların karşılaştığı engeller ve ekonomik güç paylaşımında yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar yoksullaşmakta ve özellikle kadın başlı ailelerde kadınların yükleri daha da ağırlaşmakta olduğundan, kadın yoksulluğunun önlenmesi için etkin politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Genel olarak yoksullukla mücadele yöntemlerinin yanında özellikle kadın yoksulluğuyla mücadelede göz önünde bulundurulması gereken hususlar aşağıda yer almaktadır:

Kadınların güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kendi başlarına önemli konular oldukları kadar, yoksulluk ile ilişkileri içinde de önemli konulardır. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile yoksulluk ilişkisini gözden kaçırmamak gerekir. Eğitim, sağlık, beslenme, işgücü piyasasına katılım ve benzeri alanlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, genel yoksulluk düzeyini artırmaktadır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini gidermek yoksulluğu azaltıcı bir rol oynayacaktır.

Yoksullukla mücadele için geliştirilecek politikalarda toplumsal cinsiyet temelli analiz gerekir. Böyle bir analiz toplumsal cinsiyet perspektifini gerektirir. Bu perspektif, kadın ve erkeklerin kaynaklara erişimindeki farklılıkları ortaya çıkarırken, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu vurgular ve kadın yoksulluğunun nasıl yeniden üretildiğini anlamamızı sağlar.

Toplumsal cinsiyet analizi, geleneksel olarak bu analizin yapıldığı sağlık ve eğitim gibi sektörlerle sınırlı kalmamalıdır. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin temelinde yatan güç ilişkilerinin dikkate alınması önemlidir. Hemen her alanda, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine ve stratejik gereksinimlere yapısal olarak odaklanmadan, sadece kadınların yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik, gereksinimlerine cevap arayan ve kısa vadeli sorunlarını çözmeye yönelik bir yaklaşımdan kaçınmalıdır.

Kadınlara yaklaşırken onları sadece pasif bir hedef kitle olarak görme eğiliminden vazgeçilmelidir. Benimsenecek yaklaşım, haklar temelinde ve güçlendirici bir yaklaşım olmalıdır.

III.2.2.3 Evsizler ve evsizlik

Bu çok boyutlu bir mahrumiyet olan evsizlik sürecini üreten nedenlere bakıldığında, maddi olanaksızlıklar nedeniyle konut piyasasına erişimin ortadan kalkması önemli bir etken olarak görünmekle birlikte, kişi ya da kişilerin evsiz kalmasında diğer bir dizi etkenin de önemli bir rol oynadığı dikkate alınmalıdır. Bu etkenler arasında aile içi şiddet (kadına uygulanan şiddet, çocuğa uygulanan şiddet, çocukların çalışmaya zorlanması, vb.), ailelerin parçalanması, kişilerde ortaya çıkan zihinsel ve/veya psikolojik bozukluklar (Aubry ve Ark., 2007), zorla yerinden edilme (hem Güneydoğu'dan ülkenin diğer kesimlerine gerçekleşen zorunlu göç hem de kentsel yenileme projelerinde özellikle kiracı ailelerin evlerinden zorla çıkarılması, vb.), fiziksel mağduriyet nedeniyle gelir getirici işlerden tamamiyle mahrum kalmak sayılabilir. Plansız kentleşmede özellikle yoksullar evsizlik riski ile karşı karşıyadır.

7.11 Evsizler ve evsizlik riski

Evsizliğin neden olduğu mahrumiyetin boyut ve sonuçlarına bakılacak olursa, ilk olarak yersiz kalmanın sonuçlarına değinilebilir. Evsiz kalan kişi, mekânsal olarak herhangi bir yer ve toplumsal grupta (aile, mahalle, aşiret, cemaat, vb) olan bağını kaybetmektedir. Evsizliğin getirdiği sürekli hareket halinde olma durumu, içinde bulunulan olumsuz durumdan çıkmayı olanaklı kılacak (yeni) toplumsal dayanışma ağlarına bağlanmayı da zorlaştırmaktadır. Ayrıca, pek çok kamu hizmetini alabilmek için kişinin mekânda sabit kalması gerekliliği (yani, en azından adres gösterme zorunluluğu), evsizlerin bu tür hizmetlere erişimini de ciddi biçimde engellemektedir (Klodawsky ve Ark., 2006).

Dahası, evsizlerin mekânsal hareketliliği ve kendilerine mekânsal erişimin zorluğu, evsizler hakkında sağlıklı bir veri tabanının oluşturulmasını ve kayıt tutulmasını da zorlaştırmaktadır. İkinci önemli sonuç, evsizlerin toplumun gözünde olumsuz bir biçimde işaretlenmesi, çoğu zaman uzakta durulması gereken bir tehdit unsuru olarak görülmesidir (tinerci çocuklar ya da sokak çocuklar örneğinde olduğu gibi). Bu anlamda evsizler, toplumdan dışlanmış olmanın ötesinde, toplum ile bağları tamamiyle kopmuş ya da kopmak üzere olan bir grup olarak görülebilir.

Ayrıca, içinde bulunulan bu durum, evsiz kalan kişi ya da kişiler için tam olarak bir umut kaybına da neden olmaktadır. Bu nedenle, evsiz kalan(lar) kendi başının çaresine bakma imkân ve yeteneğini de kaybetme noktasına gelmiş kişi/kişiler olarak görülmelidir. Böyle bakıldığında,

doğrudan gelir olanaklarını artırmaya yönelik olarak geliştirilen “kişisel becerileri artırma” temelli müdahale ve sosyal politika uygulamaların yararlı olacağını varsayma lüksümüz de ortadan kalkmaktadır (Klodawsky ve Ark., 2006).

Üçüncü olarak şu dikkate alınmalıdır: kişi ya da kişileri evsiz kalmaya iten nedenler ve yaşanan mahrumiyetin boyut ve yoğunluğu, cinsiyet, yaş grubu, etnik köken ve evsizliğin bireysel ya da ailece yaşanıp yaşanmadığına göre de değişmektedir (Aubry ve Ark., 2007). Bu nedenle evsizliğe yönelik önleyici ve iyileştirici siyasalar geliştirilirken, boyutlar dikkate alınmalıdır. Aubry ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu ve aynı örneklem üzerinden iki yıl ara ile ayrıntılı olarak yapılan mülakatlara dayanan bir çalışma, evsizlerin içinde buldukları durumdan kurtulmakta gösterdikleri başarının, sözünü etmiş olduğumuz kategorilere göre ciddi farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır (örneğin genç yaştaki erkeklerin evsizlik durumu büyük ölçüde sürerken, ailelerin – en az ebeveynlerden biri +16 yaşından küçük çocuk – yarısından fazlası, iki yıl içerisinde bir eve yerleşmiş durumdadır).

Türkiye’de yaşanan evsizlik sorunu öncelikle, en belirgin biçimde (İstanbul, Diyarbakır, Gaziantep gibi) metropol kentlerde ve sokakta bulunan çocuklar/gençler (ki bu çocukların hepsi için evsiz demek de olanaklı değildir) özelinde görünürlük kazanmakta ve sorunun çözümü daha çok SHÇEK gibi kurumlara ve hayır kurumlarına havale edilmektedir. Ancak, SHÇEK’in sunmakta olduğu koruma ve barınma hizmetleri de 18 yaş sınırına takılmakta, bu yaştan sonra gençler sokakta kalmaktadır.

Kadınlar söz konusu olduğunda ise, sığınma evlerinde kalan kadınların sayılarına bakarak bir söz söylemek mümkün değildir. Ayrıca, şiddete uğrayan kadınların, çocukları ile birlikte ya da tek başlarına aile veya akrabalarının yanına sığınma olasılığı da göz önüne alındığında, kadınların yaşadığı evsizlik halinin sayısallaştırma ya da doğrudan gözlenme olanağı ortadan kalkmaktadır.

Evsizlik meselesinin bir diğer boyutu, daha önce de tespit edildiği üzere, yerinden edilmeye bağlı olarak özellikle ailelerin evsiz kalması durumudur. Bu durum, kentsel yenileme projelerinde, özellikle kiracı durumunda olan ve yıkılan evinin civarına kurulan çadırlarda yaşayan aileler (örneğin doğrudan kendini gösterirken, zorunlu göç durumunda ise göçmenler, Yılmaz’ın (2008) tarif ettiği fiziksel niteliği düşük nitelikli evlerde (bazen işgalci olarak) üst üste yaşamak durumunda kalmakta, bu koşullar ise belirli kategorideki bireylerin (özellikle çalışmak zorunda kalan genç erkekler ve çocukların yanı sıra, bir arada yaşayan ailelerde bakım görevini üstlenen ve geçim zorluğu koşulları altında maruz kaldığı psikolojik şiddetin boyutu artan kadınlar) ileride doğrudan evsiz durumuna düşmesinin ön koşullarını hazırlamaktadır.

Evsizlik meselesi ile ilgilenen kurum ve kuruluşlara gelindiğinde ise, sorunun çok boyutluluğu da hesaba katıldığında, dağınık bir resmin ortaya çıktığı aşıkardır. Bu sorunun ve yukarıda tarif edilen diğer sorunların nasıl aşılacağına ilişkin öneriler aşağıda yer almaktadır.

Evsizlik sorununa ilişkin olarak izlenmesi gereken temel strateji, sorun çözümüne yönelik önlemlerin aşamalı bir biçimde kurgulanmasıdır. Bu anlamda, iyileştirici önlemlerin yanı sıra “önleyici” tedbirler de başvurulmalı, hatta bu tür önlemlere öncelik verilmelidir. Ayrıca, evsizlik riski altında gruplara yönelik olarak “özelleştirilmiş” alt-programlar ve müdahaleler uygulanmalıdır.

Özelleştirilmiş önleyici önlemlere örnek olarak, Klodawsky ve arkadaşları (2006) ile Aubry ve arkadaşlarının (2007) çalışmalarında belirtmiş oldukları kira yardımları ve sosyal konutlardan söz

edilebilir. Özellikle “yalnızca anne/baba ve çocuk(lar)”dan oluşan ailelere özel “kira yardımları” ve “sosyal konutlar”; yine gençlere yönelik olarak sunulabilecek “ucuz kirali sosyal konutlar” (stüdyo tipi ya da 1+1) bu anlamda etkili olabilir. Ayrıca, çalışan çocuklara yönelik olarak eğitime destek ve entegre koruma (sosyalleştirilmeye yönelik olarak) programları da bu anlamda çok yararlı olabilir.

İkinci temel strateji ise, özellikle iyileştirmeye dönük uygulamalarda, halihazırda evsiz olan kişi ve kişilere yönelik olarak öncelikle bütünsel/entegre iyileştirme (rehabilitasyon) programları uygulanmalı, kendi başının çaresine bakabilme (meslek edindirme vb.) olanaklarının yaratılmasına ise ikinci aşamada önem verilmelidir.

Evsiz kalmış kişinin çevresinden hem toplumsal hem de psikolojik anlamda koptuğu göz önüne alındığında, rehabilitasyon programlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, yine Klodawsky ve arkadaşları (2006) ile Aubry ve arkadaşlarının (2007) çalışmalarında sözünü etmiş oldukları “acil durum barınakları” ve “yemekhaneler”in yanı sıra, evsizlerin ya da evsiz kalma tehdidi altındaki kişilerin, gerek gördükleri taktirde gelip danışmanlık hizmetini alabildikleri, sosyalleşebildikleri, oturabilecek bir ev bulmalarına yardımcı olacak “ayak-üstü yardım merkezleri” (ki bunlar barınak ve yemekhanelerden daha yaygın ve küçük ölçekli olabilir) bu anlamda oldukça yararlı olabilir. Meslek edindirmeye yönelik program ve uygulamalar, kişi ya da kişiler, daha kalıcı bir barınağa geçme aşamasına yakınken uygulanmaya başlanmalıdır.

İzlenmesi gereken üçüncü temel strateji, mekânsal olarak sabit olmadıkları göz önüne alındığında, sorun tespitinde ve hizmet sunumunda evsizlerin ayağına gitmek olmalıdır.

Diğer bir deyişle, sunulan hizmetler mekânsal olarak yaygınlaştırılmalı ve olanaklı ise mobil hale getirilmelidir. Bu türden bir ulaşılabilirliğin sağlanmasında – evsizlerin hem zaman görünür olmadığı da hesaba katılarak – bağlı oldukları toplumsal ağlar üzerinden evsiz ya da evsizlik riski altındaki kişilere ulaşabilecek, bunların varlığından haberdar (örneğin, SHÇEK yurtlarından 18 yaşında ayrılmak zorunda kalan gençlere erişebilen YurtAyDer gibi) sivil toplum kuruluşları oldukça önemli bir katkı sağlayabilirler. Ayrıca, mekânsal mobilite (gezici yardım otobüsleri gibi) hizmetin ayağa gitmesinde oldukça önemli bir yarar sağlayabilir. Ayrıca bu, yardım sunumunu çok daha ekonomik bir hale de getirebilir. Yine mahalleler ve muhtarlar, bu erişimin sağlanmasında oldukça etkili bir rol oynayabilirler. Burada “bu işi kim yapacağının” da sorulmasında ve hatırlanmasında yarar var. Yukarıda vermiş olduğumuz evsizler ve risk altındakiler profili bize bir ipucu veriyor görünmektedir. Doğal olarak eşgüdüm sorunu ortaya çıkacaktır. Burada yapacağımız öneri şu yöndedir: İşin boyutu ve maliyetinin yanı sıra, etkin bir eşgüdüm deneyimine de ihtiyaç duyulduğu göz önüne alındığında, son dönemde mali kaynakları ve yetkileri önemli ölçüde artırılmış olan ve Türkiye’de kamu yönetimi sisteminin örgütlenmesinde ve yerel eşgüdüm mekanizmasının inşasında anahtar bir rol oynayan İl Yönetiminin (İl Özel İdaresinin) bu konuda temel eşgüdüm sorumluluğunu ve acil durum barınakları ile sosyal konut inşasında önemli roller üstlenebileceği düşünülmektedir.

III.2.2.4 Yoksulluğun boyutu

Oğuz Işık ve Melih Pınarcıoğlu (2001) *Nöbetleşe Yoksulluk* ismini taşıyan eserlerinde, Türkiye kentleşmesine damgasını vuran iki temel olguyu göç ve enformellik olarak tespit ettikten sonra, 1950’lerden beri kente göçlerle gelen nüfusun konut ve iş piyasalarındaki enformelliği kullanarak kente tutunmayı başardıklarını, yoksulluklarını da daha sonraki göç dalgalarıyla gelenlere devrettiklerini belirtirler ve bu modeli yoksulluğun “nöbetleşe” yaşanması şeklinde

kavramsallaştırırlar. Nöbetleşe yoksulluk, “yoksulluğun kente daha sonra gelen kuşaklara aktarıldığı döngüsel bir sistem”, “yoksul enformel kesimlerin dönüştürme kapasitesine sahip cemaat oluşturabilme kabiliyetleri sayesinde sistemin gediklerini bularak geliştirdikleri bir yoksulluk stratejisidir” (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 77). Bununla birlikte, 1990’lardan itibaren ortaya çıkan çeşitli gelişmeler bu modelin artık geçerli olmadığını, kimi yoksul kesimler için yoksulluğun artık “müebbet” bir nitelik kazanmaya başladığı da hem adı geçen eserde ifade edilir, hem de çeşitli araştırmalarla vurgulanmaktadır (Buğra ve Keyder, 2003; Yılmaz, 2008). Işık ve Pınarcıoğlu’na (2001) göre kentlere olan göç hızının yavaşlaması ve kentlerin çeperlerindeki boş arazilerin büyük sermaye ve kamu yatırımları için de gözde mekânlar olması, kentlerde enformel konut yapmaya uygun arsaların artık neredeyse hiç kalmamasına neden olmuştur. Öte yandan, dayanışma ağlarında zayıflama ve kentlere göç hızının yavaşlaması ancak son göç dalgasının kitlesel zorunlu göç olması toplumsal bütünleşme mekanizmalarını da sekteye uğratmıştır. Bu olgular sonucunda nöbetleşe yoksulluk modeli geçerliliğini yitirmeye başlamış ve yoksulluk kalıcı olmaya başlamıştır.

7.12 Yoksulluğun kalıcılaşması

Yoksulluğun kalıcılaşması, bu konudaki literatürde “yoksulluk tuzağı” olarak da ifade edilir ve toplumsal dinamiklerin artık yoksul hanelere bu durumdan kurtulabilmeleri için gereksinim duydukları imkânları sağlamaktan aciz olduğunu gösterir. Türkiye’de yoksulluğun kimi haneler için kalıcı bir nitelik kazanmaya başlamasının en önemli nedenlerinden biri eğitimle yükselme imkânının geçerliliğini eskiye oranla büyük ölçüde yitirmesidir. Ayrıca, bir yandan yüksek işsizlik oranı, diğer yandan da bir işi olmasına rağmen yoksulluk hatta açlık sınırı altında kalan hanelerin bulunması (çalışan yoksullar) iş-ücret-sosyal haklar üçgeninde iyileştirmelerin yapılmasını gerektirmektedir. Zira eğer bir toplumda ne eğitim ne de çalışma sosyal entegrasyonu sağlama potansiyeli taşımıyorsa, o toplumda gelecek kuşakların sistem içinde herhangi bir umutları kalmadığı için sistem dışına (kayıt dışılıktan illegal faaliyetlere kadar) kaymaları kaçınılmazdır. Yoksulluğun kalıcılaşması, tekil değil top yekûn bir çözüm gerektiren karmaşık ve çok boyutlu bir sorundur. Yoksulluğu anayasada tanımlandığı şekliyle vatandaşlık haklarının tam anlamıyla kullanılmasından yoksun kalma olarak tanımlarsak, bu şekilde dışlanmış olan kesimlerin her şeyden önce sosyal haklar anlamında vatandaşlık bağlarının tesis edilmesi gerekir.

Yoksulluk nöbetinin kuşaktan kuşağa (öncelikle çocuklara ve gençlere) geçerek devam etmesi kentlerdeki yoksulluk sorununu devamlı hale getirmiştir.

7.13 Yoksulluğun kuşaklar arasında aktarılması

Çocuk emeği hanelerin yaşam stratejileri açısından paradoksal bir rol oynamaktadır: bir yandan hanehalkının geçimi için vazgeçilmez bir kaynak olduğundan, hanedeki çalışabilir durumda olan çocuk sayısının çok olması kısa vadede yaşam koşullarını düzeltmek için yararlıdır; öte yandan bu durum, sosyal dışlanmanın temel faktörlerinden birini oluşturmaktadır; çünkü uzun vadede topluma entegrasyon ve dikey sosyal hareketlilik imkânı sağlama ihtimalini taşıyan yegâne unsur olan çocukların eğitim imkânına ket vurmaktadır. Yalnızca gündelik yaşam stratejisi olarak katkısı olan, toplumsal bütünleşme açısından ciddi bir engel oluşturan çocuk emeği olgusu, müebbet yoksulluk kısırdöngüsünde birincil etmen niteliğindedir. Bu nedenle çocuk ve genç yoksulluğunun önlenmesi yönünde tedbirler alınmalıdır.

III.2.2.5 Kentsel kültür intibak ve sosyal düzensizlikler

Kent kültürü sınırlı bir mekân içinde yoğunlaşan nüfusun bir arada yaşama, birlikte üretme ve tüketme gibi fonksiyonları ortaklık hukuku çerçevesinde yerine getirmektir. Kentsel mekânlaşma aynı zamanda toplu yaşam alanları ya da 'kamusal alanlar' yaratma sürecidir. Kentleşme sürecinde kentsel kültüre uyum sorunu ve neden olduğu sosyal düzensizlikleri kentleri yaşanılmaz hale getirmektedir.

7.14 Kentsel kültüre uyum sorunu ve neden olduğu sosyal düzensizlikler

Dolayısıyla intibak edilecek olan kültür esas olarak kamusal hayatın kurallarına uymak anlamına gelir; ancak bu süreç tek bir gelişim çizgisi izlemediğinden kent hayatına uyum kente daha sonra gelen ya da geç gelenlerin uyumunda ortaya çıkan sorunlar olarak da tanımlanmaktadır. Bu da esas olarak kente daha sonra ve genellikle kırsal alandan gelen göçmenlerin sebep olduğu uyum sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşme olarak gecekondular ve buna bağlı olarak kentsel mekânda süren geçim ve yaşama stratejileri ciddi bir kentsel gerilim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla kentin bu alanlarına bütün kamusal hizmetler (yol, ulaşım, spor alanları, sağlık kuruluşları, vs.) götürülmelidir. Ancak özel olarak intibaksızlık ile ilgili olarak çalışacak kurumlar, örneğin toplum merkezleri, halk eğitim merkezleri ve çocuk ve gençlik merkezleri v.b.kurumlar oluşturulmalıdır. Bu kurumsallaşmalar esas olarak SHÇEK ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yerine getirilmelidir.

Kentleşme süreci ve yaygınlaşan iç göç, ülkemizde kırsal ve kentsel kültürün ve yaşam tarzlarının birbirine karışmasına neden olmuş, kırsal kültür bütünüyle kente taşınmış, "melez" yönü ağır basan "kendine özgü" ve kentli olma ile uyumlu olmayan yeni yaşam tarzları ortaya çıkmıştır. Kırsal alandaki davranış kalıpları aynen kentlerde devam ettirililmektedir.

Kentsel yaşam, karşılıklı olarak bir etkileme ve etkilenme sürecidir. Kentin toplumu ve toplumun da kenti etkilediği bir gerçektir. Kentlerde ortaya çıkan sorunlar birbirinin sebep ve sonuçlarıdır.

Kentsel yapıya ve kültüre uyum sürecinde en fazla karşılaşılan olgular sosyal düzensizlikler ve bunun devamı olarak da suçlardır. Düzensizlik, var olan işleyişi bozan ve dejenere eden fiil veya fiiller bütünüdür. Düzensizlik, yere, zamana ve yerel geleneklere bağlı olarak, toplumdaki normallik ve huzura yönelik yerel beklentileri ihlâl eden saldırgan bir davranıştan (veya uyumsuzluktan) kaynaklanan bir durumdur. Bu fiiller toplumun ve kentlerde yaşayan her bir bireyin günlük yaşamı içerisinde hayat kalitesini düşürmekte, halkta tedirginlik oluşturmakta, genel düzeni bozmakta, korkuya neden olmakta ve rahatsızlık vermektedir.

Toplumsal kargaşa ve düzensizlikler, şiddet içerikli olaylar, toplum hayatının en yüksek tehdit unsurlarıdır ve bu durum suçlar için uygun ortam oluşturur. Bireylerin güven içinde olmaları ve toplumsal hayatın kesintiye uğramaması için toplumsal düzen kaçınılmazdır. Suç ve düzensizlik (bir yerleşim alanında mekânsal olarak) tesadüfî bir şekilde dağılmaz. Birbiriyle karşılıklı ilişki içindedir.

Kente uyum sürecinde ortaya çıkan melez yaşam tarzlarının kentsel mekânlarda küçük kanunsuzluklara diğer bir ifadeyle düzensizliklere zemin oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Bunun kentli olma bilincinin gelişmemesiyle paralel olarak ele alınması halinde, kentsel kültüre uyum sorunu ve kent(li)leşememe başlı başına bir sorun olarak kabul edilmelidir.

Bu çerçevede öncelikle toplumun bütün kesimlerini içine alacak halk eğitim programları ve birlikte yaşamın gereklerine ilişkin geniş ölçekli bilgilendirme programları geliştirilmeli ve uygulamaya konulmalı, temel eğitimler sonrası belirli toplum kesimlerine yönelik olarak bilgilendirme amaçlı eğitim programları düzenlenmelidir. TV ve diğer iletişim araçlarında düzenli olarak kentlerde yaşam ve kent kültürü konusunda bilgilendirme amaçlı yayınlar yapılabilir.

Yerel yönetimlerin, toplumsal yaşamın temel ilkeleri ve birlikte yaşamın önceliklerine ağırlık veren sosyal içerikli çalışmalar organize etmeleri de kentsel kültüre uyumun sağlanmasında önemli bulunmaktadır. Bu kapsamda kentsel yaşama ilişkin kamunun katılımına açık halk eğitim programları düzenlenmeli, vatandaşlar yaşam kalitesi konusunda bilinçlendirilmeli ve kent kültürünü geliştirmeye yönelik program, proje ve kampanyaların yürütülmesi gereklidir. Ayrıca kent yaşamına ilişkin bilgilendirme ve bilinçlendirme amaçlı broşür, afiş vb. çalışmaları yapılarak vatandaşa dağıtılması ve kamuya açık alanlara asılması yoluyla büyük kitlelere ulaşılması mümkün olacaktır.

Başta ilköğretim kurumları olmak üzere eğitim kurumlarının müfredatında toplum içinde yaşamın ahlaki kuralları, kentsel yaşam kültürü bilgisi, toplu ulaşım vasıtalarını kullanma, kentli olma gibi konulara yer verilmesi ve özellikle gençlere yönelik olarak okul içinde ve okul dışında bilgilendirme programlarının geliştirilmesi yollarıyla da kente uyum konusunda erken yaşlardan itibaren önlemler alınması mümkündür.

Yukarıda sıralanan aktif uygulama araçlarının yanı sıra sosyal düzensizliklere idari yaptırım uygulanması konusunda yasal düzenlemelerin yaşama geçirilmesi ve bunları uygulayacak kamu görevlilerini bilinçlendirilmesi ve güçlendirilmesi de önem taşımaktadır. Bu çerçevede öncelikle kentlerde yaşam kalitesini, toplum düzenini, genel ahlakı, genel sağlığı ve ekonomik yapıyı olumsuz yönde etkileyen sosyal düzensizlikleri önleme ve bunlara idari yaptırım uygulamaya yönelik yasal düzenlemelerin yapılması ve Kabahatler Kanunu'nun kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Belediye zabıta birimleri, polis teşkilatı ve ilgili yerel yönetimler arasında toplumsal düzeni sağlamaya yönelik işbirliği ve koordinasyon imkânları da geliştirilmeli ve güçlendirilmelidir. Ayrıca idari yaptırımlar konusunda belediye zabıta birimleri, polis ve diğer kanun uygulama otoritelerinin eğitimden geçirilmesi ve etkin bir uygulama sağlanması önem taşımaktadır. Trafik kuralları başta olmak üzere kentlerde yaşamın genel ilkelerine uyumlu yaşamayı teşvik eden programlar düzenlenmeli, buna yönelik kurumlar arası işbirliği sağlanmalıdır. Son olarak da toplumsal düzeni bozan fiillerin önlenmesi için vatandaşların katılımı ile yerel yönetimler ve polis işbirliğinde geniş çaplı projelerin yaşama geçirilmesi sağlanmalıdır.

III.2.2.6 Kent ve güvenlik

Kentler, çevresel açıdan güvenli kabul edilen yerlerdir. Kentlerde insan yoğunluğunun sebepleri arasında, güvenli bir ortamda yaşama ihtiyacı ön planda gelmektedir. Bunun yanında kentler, güvenliğe ilişkin problemlerin de en fazla hissedildiği yerlerdir. Kentleşme sürecinde "güvenlik", kentlerimizin en önemli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Güvenlik her şeyden önce kişinin kendisini huzur ve güven içinde hissetmesi, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması konusunda mevcut bir tehlikenin ve kişilerin vücut ve mal varlığına yönelik risklerin olmaması halidir. İyi bir kentsel çevre anlamında güvenlik, kentlerdeki yaşam alanları ile doğrudan ilgili bulunmaktadır.

Kent bireye sunduğu sağlık, eğitim ve güvenlik gibi birtakım imkânlar dışında, yine bu hizmet alanları açısından bireyin çeşitli risklere de maruz kalmasına olanak verir bir yapıdadır. İnsanın bir

günlük yaşamı içerisinde ikametinden ayrılması ile birlikte toplu ulaşım vasıtalarını kullanması, trafik akışının olduğu yollarda yürümesi, karşıdan karşıya geçmesi, kamuya açık alanlarda bulunması, kaldırımda belirli bir süre yürüyerek işine, evine ya da bir iş için herhangi bir yere gitmesi, yaptığı iş veya bireysel ihtiyaçları nedeniyle hiç tanımadığı insanlarla ilişki kurması, suçluluğun yoğun olduğu mekânlara girmek veya bu mekânlardan geçmek zorunda kalması gibi günlük yaşama dair hususların hepsi birer risk unsuru taşımaktadır.

Kent planlamasında ve tasarımında, güvenlik nadiren dikkate alınır. Kentlerde güvenlik, temel olarak iyi bir kentsel tasarım ile doğrudan ilgili bulunmaktadır. Kentsel mekânların çeşitliliği, işlevlerinin farklılığı ve konumlandırılma şekli güvenlik üzerinde de etkilidir. Kentsel mekânlar, ikamet alanları, iş alanları, kamusal ortak kullanım alanları ve yollar gibi çeşitli mekânlardan oluşmaktadır. Bu mekânların tasarımı, can ve mal güvenliğinin sağlanması ile güvenliğe etki eden faktörlerin değerlendirilmesinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Güvenlik ile kentsel iskân politikaları arasında, tasarlama, standartlar, sürdürme ve yönetim bakımından doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Kötü tasarlanan bir iskân politikası iyi çevrenin kaybolmasına yol açar, gerilim ve güvensiz bir ortam oluşturur. Toplumsal yaşamın bozulmasına ve genel anlamda sosyal düzensizliklerin artmasına ve bununla bağlı olarak da suçların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Toplumsal yaşam çevreden etkilenir. Suçlar ve suçlar için elverişli ortamlar, iyi kalitede bir kentsel çevre ile azaltılabilir. İyi bir kent planlaması ve tasarımında, bireyin özel yaşam alanları yanında ait olma duygusu, sakinlerin kendilerini bağlı hissettikleri bir çevre önem taşır.

Sosyal denetimden yoksun, geceleri yeterli aydınlatması olmayan, insanların günlük yaşamlarında tedirginliğe neden olan mekânlar ve terk edilmiş kentsel alanların yeniden düzenlenmesi güvenliğin sağlanmasında öncelikle dikkate alınmalıdır.

Yerleşim, ticari ve sosyal gelişmeler bakımından mekânsal zayıf dizayn, suçların işlenmesi için ortam sağlamakta ve suç korkusunu artırmaktadır. Doğal gözetimden yoksun noktalar, geceleyin aydınlatılmayan mekânlar ve içte kalan kuytu yerler suç işleyenler için ideal alanlar oluşturmaktadır. Kolay girilen ve çıkılan yerler, ulaşım araçlarının değişim noktaları, denetimsiz ve korunaksız mekânlar, kentlerin ve daha küçük yerleşim alanlarının çevresindeki denetimsiz bölgeler, güvenliği tehdit eden riskleri de artırır. İyi planlanmamış yerleşim alanları ve evler, suç işlenmesi bakımından zayıf korumalı ve avantajlı hedeflerdir. Mimari açıdan fırsatlar sunan evlerde ve apartmanlar ile fizikî koruması yeterli olmayan işyerlerinde, daha fazla suç işlenmektedir.

Güvenlik odaklı bir kentsel tasarımda ulaşım üzerinde de önemle durulmalıdır. Şehir içi yolların güvenli bir şekilde tasarlanmasından, bireylerin can ve mal güvenliğinin ulaşım noktalarının ve yolların inşasında öncelikli olarak dikkate alınması, trafik akışında azami şekilde güvenlik önlemlerine önem verilmesi, çocukların ve gençlerin yoğun olduğu noktalarda trafik kurallarının eksiksiz bir şekilde uygulanması ile polis ve yerel yönetim birimleri arasında bu konuda işbirliği ve koordinasyonun artırılması üzerinde önemle durulması gereken konulardandır.

Kentlerde belirli yaşam alanları, güvenliği bozan olaylar bakımından tartışılmaz bir ağırlığa sahiptir. Kentsel mekânların güvenliğinin sağlanmasında şu hususlar önemlidir: a) Güvenlik sorunları ve suçların ortaya çıkması bu yerlerin fiziksel yapısıyla ilgilidir: İyi imar edilmemiş yapılar ve fiziksel ortamlar, suç işleme fırsatlarını artırmaktadır. b) Suçlar bu yerlerdeki günlük faaliyetler ile ilgilidir: Örneğin; şehir merkezleri, insanları iş, alışveriş ve sosyal faaliyetler yönüyle çeken yerlerdir. Bu nedenle buralarda daha fazla sayıda insan toplanır ve daha fazla suç işlenir. İnsan faaliyetlerinin

yoğunluğu suç işlenmesine olanak sağlar. c) Şehirlerde var olan ve yetkili yerel makamların duyarsız kaldığı izole edilmiş alanlar suç işlenmesinde etkilidir. Bu yerler, suç işleme potansiyeli bulunan kişilerin kontrol altına alınması ve gözetimi bakımından buralarda çevresel denetim az olduğundan suç işlenmesi daha kolaydır.

Güvenli kent olgusu çok geniş bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Sosyal düzensizlikler, kente uyumsuzluğun neden olduğu güvenlik problemleri, şiddet olayları, kabahatler ve suçlar ile kamu düzenini bozan bütün faaliyetler bunun içindedir. Kentlerde güvenliği etkileyen olumsuzluklar, mekân ile iç içedir. Kentsel mekân, suç başta olmak üzere her türlü düzensizliğin oluşumunu belirleyen temel unsurlardan birisidir. Kentin koşulları ve mekânsal özellikleri ile düzensizliklerin ortaya çıkması arasında önemli bağlar ve ilişkiler olduğu bilinmektedir.

Sosyal düzensizlikler, toplum hayatının genel işleyişine zarar verir; oluşan yeni ortam kabahatlerin ve suçların işlenmesine ön ayak olur. Kentsel çevre güvenliğinin sağlanmasında önemli bir olgudur. Kent güvenliği üzerine yapılan araştırmalara göre; suçlar ve güvenliği etkileyen olaylar kentlerde belirli bir dağılıma sahiptir. Kentsel alanlarda güvenlik problemleri, kent merkezlerinde yoğunlaşmakta ve mekânsal dağılımında demografik yapı ve toplumsal diğer faktörler etkili olmaktadır.

Gürültü yapılması, trafik kurallarının ihlâli, çevre kirliliğinin ileri düzeylere varması, eğitim kurumlarında şiddet, toplumsal düzenin korunması ve devamı için konulan yasal kurallara uyulmaması sonucu kargaşa ve belirsizliğin yerleşik hale gelmesi, yaptırımsız kalan haksız fiillerin insanların günlük yaşamında sıradan olaylar olarak kanıksanması ve bunlara ilişkin olarak insanların başvuru mercii bulamamaktan şikâyet eder hale gelmeleri, kentlerimizde bugün toplumu ve bireyleri rahatsız eden düzensizliklerin başında gelmektedir.

Sosyal düzensizlikler, suçlar ve genel olarak yaşam kalitesini olumsuz etkileyen eylemler bakımından kentsel ortak kullanım alanları (kamusal alanlar, parklar, toplu ulaşım vasıtaları vb.) temel bir risk kaynağıdır. Kamusal mekân, risk toplumu ekseninde, korku ve tehlikenin kaynağı olarak görülmektedir. Kamusal mekânın, suç, sosyal düzensizlikler ve kriminal her türlü olay için zemin hazırladığı görülmektedir. Bu nedenle güvenli bir kent için iyi bir kentsel çevre oluşturmak, bunun için de sosyal politikalara ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık vermek gerekmektedir.

Kentlerde güvenliği etkileyen önemli bir konu da sosyal politikalarıdır. Kentlerde aile yapılarının zayıflaması, sosyal denetim işlevlerinin azalmasına ve genç nesil üzerinde yönlendirici rollerinin kaybolmasına yol açar. Bunun yanında kamusal mekânlarda evlerinden uzak çocukların ve sosyal olarak dışlanmış kişilerin oluşturduğu toplulukların sayısında artışlar görülebilir. Bununla bağlantılı olarak eğitim kurumlarında ve kamusal mekânlarda şiddet kullanımı yaygınlaşabilir. Özellikle büyük kentlerde geleneksel kurumların ve ailenin sosyal kontrol işlevlerinin azalması, eğitimden beklenen amaçlara ulaşamaması şiddet vb. sosyal düzensizliklere zemin hazırlar.

Kentlerde görece ekonomik eşitsizliğin ve istihdam imkânlarının sınırlı olması, sosyal adaletsizlik, şiddet ve diğer kriminal olaylar üzerinde etkili olabilir. Suç ve suçluluk, zayıf eğitim, içinde bulunulan yoksul ortam ve mesleki beceriden ve birikimden yoksun olmak ile ilgili bulunmaktadır. Bu da güvenliği etkilemektedir. Sosyal politikaların etkili, yerli ve yerinde uygulanması kentlerde güvenlik hizmetlerini de olumlu yönde etkilemektedir.

Kentlerde güvenlik geniş bir yaklaşımla değerlendirilmeli ve güvenliğe etki eden faktörler bütünüyle göze alınmalıdır. Kentlerde güvenlik, sadece polisiye tedbirleri içermemekte, sosyal,

ekonomik ve diğer politikalarla ilişkili bulunmaktadır. Bu çerçevede; kent güvenlik politikaları, merkezi ve yerel düzeyde bütün kamu otoritelerini içerecek şekilde ve toplumsal katılıma açık olarak ele alınması gereken bir yapıya sahiptir. Toplumla ve ilgili kurumlarla aktif olarak karşılıklı danışma ve işbirliği olmaksızın, ne polis ne de yerel yönetimler tek başına güvenlik politikalarını etkili bir şekilde uygulama imkânı bulabilir, ne de güvenli bir kent ortamı oluşturabilirler.

Kamu hizmetleri bir bütündür ve bu bütünlük içerisinde ilgili kurumlar belirli işlevleri yerine getirmektedir. Özellikle kentlerde ortaya çıkan sorunlar birbirinin sebep ve sonuçlarıdır. Kentin mevcut sorunları bütüncül açıdan ele alınmalıdır. Hizmetlerin yürütülmesinde herhangi bir aksama sistemin diğer unsurları üzerinde de etkili olma potansiyelini taşımaktadır. Güvenliğin sağlanması da bu kapsamdadır.

Daha güvenli bir kent oluşturmak karışık bir süreçtir ve çok geniş bir alanda kurumların birlikte çalışmasına ihtiyaç duyar. Bunun için kurumlar arası bilgi paylaşımını ve değişimini teşvik etmek gerekmektedir.

Kentlerde güvensizlik kaygısı ve suç korkusu en fazla küçük yerleşim alanlarında hissedilmektedir. Güvensiz ortamlar ve tehlikeli olaylara maruz kalma riski, kentlerde kişilerin yaşam kalitesini etkilediğinden, yerel yönetimler, polis ve diğer kurumlar arasında iyi bir işbirliği sağlanmalıdır. Bir arada yaşamının temel mekânları olarak kentlerde suçlar, toplumun genelini olumsuz etkiler, yüksek ekonomik ve sosyal maliyet ortaya çıkarır; maddi kayıplara, mağdurlara ve aileleri açısından zarara ve duygusal rahatsızlıklara neden olur ve insanların günlük yaşam kalitesini azaltır.

Kentlerde, toplumsal katılımı ve desteği amaçlayan, özelde bireyin genel anlamda ise toplumun güvenlik sorunlarına odaklanan kentsel güvenlik politikalarını uygulamaya koymak ve kent planlamasında güvenlik olgusunu da göz önünde bulundurmaya gerekmektedir. Güvenli bir kentin, güvenli bir çevre ile sağlanabileceği dikkate alındığında, bunu sağlamak için güvenliğe etki eden bütün faktörleri bir arada düşünmek ve birbirleri ile ilişkilerini göz önünde bulundurmaya iyi bir kent yönetimi için gereklidir.

III.2.3 Kentsel yoksulluk sorunlarının çözümüne yönelik stratejiler

Yukarıda yapılan değerlendirmeler neticesinde Kentsel Yoksulluk Sorunları başlığı altında dile getirilen temel sorunların çözülebilmesi için izlenecek stratejiler aşağıda verilmektedir:

- 7.4.1 Gecekondu olgusunu iyileştirme amaçlı alternatiflerin oluşturulması.
- 7.4.2 Alternatiflerin, belli istisnalar (örn. Afet riski) dışında, yerinden edilmeye yol açmayacak şekilde, yerinde ikamet ilkesi çerçevesinde uygulanması.
- 7.5.1 Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasından önce yerel halkın sosyo-ekonomik profilinin çıkartılması.
- 7.5.2 Yerel halkın sosyo-fizikî mekân ihtiyaçlarının dikkate alınması.
- 7.5.3 Yerel halkın proje geliştirme sürecine katılımının sağlanması.
- 7.5.4 Kentsel dönüşüm nedeniyle yerinden edilen kesimlerin yeniden yerleşim sonrası izleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması.
- 7.5.5 Yeniden yerleştirme projelerinde kentsel tarım uygulamaları için mekânların ayrılması.
- 7.5.6 Yeniden yerleştirme projelerinde konut çevrelerinde iş olanaklarının getirilmesi.
- 7.6.1 Kentsel dönüşüm projelerinde kadın deneyim ve bakış açısının göz önüne alınması.
- 7.7.1 Ekonomik nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi.
- 7.7.2 Toplumsal nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi.
- 7.7.3 Siyasi nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi.

- 7.7.4 Ayrımcılığın önlenmesi.
- 7.8.1 Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kurumsallaştırılması.
- 7.9.1 Kentsel yapılaşma ve altyapılarının toplumun her kesimine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi.
- 7.9.2 Özürülilerin istihdam, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin artırılması.
- 7.10.1 Sağlık alanında gerekli tedbirlerin alınması.
- 7.10.2 Kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.
- 7.10.3 Eğitim alanında tedbirlerin alınması.
- 7.10.4 Yoksul kadınların konumlarını iyileştirici çalışmalar yapılması.
- 7.11.1 Evsizlik riskinin önleyici tedbirlerle azaltılması.
- 7.11.2 Halihazırda evsiz olan kişilere yönelik olarak bütünsel/entegre iyileştirme (rehabilitasyon) programlarına öncelik verilmesi.
- 7.12.1 Eğitim alanında tedbirler alınması.
- 7.12.2 Sağlık alanında tedbirler alınması.
- 7.12.3 Sosyal konut sağlanması ve kentsel altyapılarda iyileştirmeler yapılması.
- 7.12.4 Yoksulların gelir elde etmesine yönelik tedbirler alınması.
- 7.12.5 Kalıcı yoksulluk riski altındaki hanelerin gıda güvencesinin sağlanması.
- 7.12.6 Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere kalıcı yoksulluğun en ağır olduğu bölgeler için farklı bir yaklaşım geliştirilmesi.
- 7.13.1 Çocuk ve genç yoksulluğunun önlenmesi.
- 7.14.1 Toplumun bütün kesimlerini içine alacak halk eğitim programları ve birlikte yaşamın gereklerine ilişkin geniş ölçekli bilgilendirme programları kapsamında halkın kent hayatı hakkında bilinçlendirilmesi.
- 7.14.2 Yerel yönetimlerce, toplumsal yaşamın önceliklerine ağırlık veren sosyal içerikli çalışmaların dikkate alınması.
- 7.14.3 Toplum içinde yaşamın ahlaki kuralları ve kentsel yaşam kültürü gibi programlara eğitim müfredatında yer verilmesi.
- 7.14.4 Sosyal düzensizliklere ilişkin idari yaptırım konusundaki yasal düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi, bunları uygulayacak kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesi ve güçlendirilmesi.
- 7.14.5 Halkın kentsel hizmetlerden faydalanmasına yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması.

Bu stratejiler çerçevesinde yapılması öngörülen eylemler ile eylemlerin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçen göstergeler rapor sonunda verilen "Sorun Strateji Eylem" tablosunda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

III.3.3 Sosyal politika uygulama sorunları

III.3.1 İstihdam sorunu

Kentlerdeki yoksulluğun en önemli nedeni yeterli istihdam sağlanamamasıdır. Kentler aldıkları göç ve nüfus artışı ile yeterli yatırım yapılamaması nedeniyle çalışma yaşına gelmiş nüfusun tamamına iş imkânı sunamamaktadır. Kentlerde istihdam politikalarının yetersiz olması nedeniyle gerekli istihdam sağlanmadığından, kentlerde yaşayanlar sosyal güvenlik sisteminden yeterince yararlanamamakta ve giderek yoksullaşmaktadır.

7.15 Kentlerde yoksulluğu azaltmaya yönelik istihdam politikalarının yetersizliği

Kentlerde yaşayanların istihdamının sağlanabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekir. Bu çerçevede aşağıda verilen hususların dikkate alınmasında yarar görülmektedir.

III.3.1.1 Sosyal entegrasyon mekanizmalarının geliştirilmesi

Devlet ve sosyal kurumlar, kentsel alanlarda göçün olumsuz etkilerini azaltmak için yerel düzeyde çok aktörlü yaklaşımlar benimsemektedirler. 2008 yılında hazırlanan ve sosyal gelişmeyi de amaçlayan GAP Eylem Planı bunun ilk ve en somut örneklerinden birisini oluşturmaktadır. Türkiye’de yönetim sistemi geleneksel olarak merkezîyetçi bir yapıya sahip bulunmaktadır. Sivil Toplum Örgütlerinin de toplumsal karar mekanizmalarına katılımlarının sağlanması ve yerel yatırımlarda söz sahibi olmaları önem arz etmektedir. BM Kalkınma Programı, 1997 yılından bu yana, yerel yönetimler konusunda, ulusal muhataplarıyla Yerel Gündem 21 Programı (zaman dilimi: Aralık 2006-Aralık 2008) çerçevesinde yerel yönetişimi güçlendirmek amacıyla eşgüdümlü bir çalışma sürdürmektedir. Başlıca karar alma ve “yapabilir kılma” mekanizmaları, Kent Konseyleri şeklinde oluşturulan katılımcı platformlar ve bu yapıyı destekleyen ve tamamlayan çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri, çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformlarıdır. Yerel Gündem 21 Programı’nın da katkısıyla, 5393 sayılı yeni Belediye Kanunu’na, başka katılımcı mekanizmalar ve süreçlerle birlikte, “Kent Konseyleri” de Madde 76 ile dahil edilmiş bulunmaktadır. Programın uygulama süreci, yerel yönetim yapılanmasını geliştirme ve demokratikleşme sürecini hızlandırmanın yanı sıra, bir sosyal dönüşüme gereksinim duyulduğunun tartışılmasına katkı sağlamıştır.

Sosyal gelişmenin sağlanması kapsamında; GAP Eylem Planı kapsamında bölgenin sosyal göstergeler bakımından ülke ortalamasını yakalayabilmesi için; eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmet ve yardımlar, kültür, sanat ve spor alanlarında öncelikler belirlenmiş ve kamu kurumlarının olağan ihtiyaçlarının sağlanabilmesi için gerekli ödenekler ayrılmıştır.

Türkiye’nin Avrupa Birliğine aday ülke olması Türkiye’de ilk kez, Avrupa Birliği Mali İşbirliği çerçevesinde kentsel alanlarda göçün olumsuz etkilerinin azaltılmasını hedefleyen, yerel düzeyde çok sektörlü-çok aktörlü yaklaşımın benimsendiği ‘Ana Göç Alan Merkezler Olarak Belirlenen Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum ve Şanlıurfa illerinde Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Problemlerinin Çözümüne Destek İçin Yapılacak İnşaat İşleri, İnşaat Kontrollük Hizmetleri, Ekipman Alımı ve Teknik Destek Projeleri (EKOSEP) yürütülmektedir. “AB kaynaklarından da yararlanılarak Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum, Şanlıurfa Belediyeleri tarafından finanse edilen program, göçle gelenlerin kentsel yaşama katılımlarının sağlanmasını hedefleyen ve Türkiye’de ilk kez uygulanan doğrudan müdahale projelerinden oluşmaktadır. 4 ilde yürütülen 18 pilot proje aracılığıyla göç ve kentleşme ilişkisinde ekonomik, sosyo-kültürel, altyapı sorunlarının çözümü hedeflenmektedir. Kadınlar, çocuklar, gençler, engelliler, bakıma ihtiyaç duyan çocuklara sunulacak olan kişileri ve toplum gönüllülerini hedefleyen 18 pilot proje ile dezavantajlı grupların kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu doğrultuda; sosyal ihtiyaçları kısa sürede gidermek amacıyla, valiliklerin doğrudan sorumluluk aldığı, proje odaklı, Sosyal Destek Programı (SODES) hazırlanmıştır.

Küreselleşme, neoliberalizmin yükselişi ve devletin ekonomik hayattaki rolünün azaltılması çabaları (“refah devletinin” gücünü yitirmesi), özellikle bugünlerde yaşanan krizle birlikte, bir “meşruiyet krizi”³ tehlikesini ortaya çıkarıyor. Bunu en basit olarak piyasanın hedefleri ile bu hedeflere ulaşma yolları arasındaki uyumsuzluk biçiminde ortaya koymak mümkündür.

3 Aslında, “Meşruiyet krizi” terimi, Jürgen Habermas tarafından, kapitalist devletin iki işlevi yani sermaye birikimini gerçekleştirme ve meşruiyet kazanma işlevleri arasındaki çelişkiyi dile getirmek için kullanılmıştır. Ancak terim burada, Charles Taylor’ın (“Legitimation Crisis?” in *Philosophy and the Human Sciences, Philosophical Papers*, 2. Cilt, Cambridge: Cambridge University Press, 1985, s. 248-288) kullandığı anlamda kullanılmaktadır. Terimin her iki anlamının yoksulluk bağlamında bir tartışması için bkz. Hüseyin Özel, “Yoksulluk, Piyasa Sistemi ve İnsan Hakları”, Joanna Kuçuradı (ed.), *Yirminci Yüzyılın Başında İnsan Haklarına Yönelik Tehditler*, Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları ve Felsefesi Uygulama ve Araştırma Merkezi ve UNESCO İnsan Hakları İçin Felsefe Kürsüsü, Ankara: 2004, s. 21-35.

Piyasa toplumu, bireyin özgürleştiği, aynı zamanda, sürekli büyüyen ve gelişen bir ekonomik hayat yüzünden kendisini daha güçlü hissettiği, aynı zamanda da topluma giderek daha fazla bağımlı hale geldiği bir toplum biçimidir. Ancak, kendi gücüne ve eşitlik idealine inanan bireyin toplum içinde kendisini bulduğu durumun, eşitsizlik, üretim sürecindeki nesnel bağımlılık ve kişisel güçsüzlük ve yalıtılmışlık, yani genel olarak yabancılaşma süreciyle nitelenmesidir (Ertürk, 1999:27-45). İlk olarak, piyasa toplumunda eşitlik idealleştirilirken, eşitsizliklerin ve yoksulluğun varlığı eşitliğin yalnızca bir retorik olarak kullanılması ve piyasa ilişkileri bağlamında anlaşılması ile politik (toplumsal) niteliğinin geri plana itilmesine yol açmaktadır. İkinci olarak, kişisel özerklik, bağımsızlık ve özgürlük vurgulanırken nesnel olarak üretim aygıtına bağımlılık bireyin giderek daha fazla bağımlı ve hem topluma, hem de kendisine yabancılaşmasını ortaya çıkarmaktadır. Üçüncü olarak, piyasa toplumu bireysel gelişme için yeni olanaklar sunsa da, bireyler giderek kendilerini kişisel olarak daha fazla güçsüzlük ve yalıtılmışlık içinde bulmakta, kendilerini yalnızca bu aygıtın dışlılarına indirgenmiş hissetmektedirler. Bu çelişkiler kendilerini, giderek artan bir biçimde piyasa toplumunun temellerinin sorgulanmasına yol açan hoşnutsuzluk duygusu, toplumsal çatışmalar, politik rahatsızlıklar biçiminde gösterebilir. Bunun doğal bir içermesi de, piyasa toplumunun kurumsal yapısının birey üzerine yüklediği gerilim ve sorunların giderek sistemin hem kendi kurumsal yapısını, hem de onun bireyler gözündeki “meşruiyetini” aşındıracağıdır (Taylor, 1985:274-278). Eşitlik ideali ile varolan eşitsizlik ve adaletsizlikler; kişisel özgürlük, özerklik, bağımsızlık ve “dünyayı değiştirme” gücü inancı ile işbölümünün yarattığı nesnel bağımlılık ve Weberci türden bir “demir kafes” içine hapis olmak ve nihayet kişisel gelişim ve olanakların gerçekleştirilmesi ile güçsüzlük ve yalıtılmışlık getiren yabancılaşma süreçleri arasındaki temel çelişki, sistemin kurumsal yapısının da istikrarlı bir biçimde kendini yeniden üretmesini engelleyebilir.

Türkiye’de şu anda böyle bir senaryo çok doğru görünmeyebilir, ancak toplumsal bütünleşmenin sağlanması, sistemin meşruiyetinin sağlanmasında önemli görünmektedir. Bu bakımdan yoksulluk, eşitsizlik ve adaletsizliklerin artması, toplumsal grup, kesim ve sınıflar arasındaki çatışmaların artması sonucunu doğurabilir.

III.3.1.2 Türkiye iş kurumunun ve özel istihdam bürolarının etkin hale getirilmesi

Çalışma hayatımıza yeni bir düzen getiren 4857 sayılı İş Kanunu’nun 90. maddesi gereği düzenlenen İş-Kur Yasası, Özel İstihdam Büroları’nın (ÖİB) kuruluşuna da imkân tanımıştır.

4857 sayılı İş Kanunu’nun ilgili maddesinde “İş ve işçi bulmaya aracılık başlığı altında” 90. Madde’de “İş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmeleri ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık görevi, Türkiye İş Kurumu (İŞ-KUR) ve bu hususta izin verilen özel istihdam bürolarınca yerine getirilir” hükmü yer almaktadır.

Temmuz 2003 tarihli ve 25159 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ÖİB’lerinin faaliyetlerini açıklayan düzenlemeler, “4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu” ile hüküm altına alınmıştır. Kanununun 17. Maddesi “Özel İstihdam Bürolarının Kurulması, Seçme, İzin Verme, Yenileme ve Denetim” başlığı ile; Özel İstihdam Bürolarının ne şekilde kurulacağını ve hangi şartları kapsayacağını: “Özel istihdam büroları, iş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmeleri ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık ederler” şeklinde açıklamıştır

Fransa, Hollanda, İngiltere ve ABD ülkelerinin dışında halen yeni bir kavram olan ve ülkemizde 2003 yılında yasal kimliğine kavuşan ÖİB her yeni oluşumda olduğu gibi, bir taraftan yasal uygulamalardan kaynaklanan tereddütler, diğer taraftan sektörün kendi yapısına ilişkin zorluklar yaşamaktadır. (<http://www.oibd.org.tr>)

ÖİB'lerin temel amacı işsizliğe ve kayıt dışılığa karşı resmi istihdam kurumlarına yardımcı bir çözüm ortağı olarak işgücü piyasasının genel görünümüne ilişkin bilgilere de katkıda bulunarak tüm kesimlere yaygın istihdam ve danışmanlık, eğitim olanakları sağlanması olarak öngörülmüştür. Uluslararası Çalışma Örgütü de (ILO) aynı sonuca varıp, 181 no.lu anlaşmasında ÖİB'lerin sorumluluk alanının genişletilmesini istemiştir. Ülkemizde de ÖİB'lerin istihdam piyasalarının daha etkin bir işlerlik kazanmasına katkıda bulunması için hizmet alanlarının genişletilmesi (eğitim, danışmanlık vb.) ile mevcut faaliyetlerinin işlerlik kazanması (İŞ-KUR'a bilgi verme ve (26954 sayılı Resmi Gazete'de, Ağustos 2008 tarihinde yürürlüğe giren ÖİB yönetmeliği) önem taşımaktadır.

26954 sayılı Resmi Gazete'de, Ağustos 2008 tarihinde yürürlüğe giren ÖİB Yönetmeliği'nin 5. Maddesinin 2. fıkrasında "Özel istihdam büroları, mesleki olarak geçici iş ilişkisi düzenleme faaliyetinde bulunamazlar" hükmü yer almaktadır. ILO tarafından kabul edilen 96 sayılı Ücretli İstihdam Büroları Hakkında Sözleşme'de özel istihdam bürolarının faaliyet alanı yalnızca iş aracılığıyla sınırlanmışken; 181 sayılı sözleşmede Geçici İstihdam Büroları (GİB) olarak nitelendirilen ve hizmet sözleşmesi ile kendi bünyesinde bulunan işçileri üçüncü kişilere (işverenlere) sağlayan bürolar ile yalnızca danışmanlık ve eğitim hizmeti veren bürolar da özel istihdam bürosu olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, ÖİB'lerin hizmetlerinin daha çok reel sektör ve beyaz yakalı eleman arayan sektörler tarafından tercih edilmesi ile sınırlı kalması söz konusudur.

Bu durum, işverenin daha genç ve yetenekli eleman ile çalışarak kârını yükseltme isteği ile sosyal ve ekonomik sorunlara yol açacak işgücü mobilitesini ortaya çıkarabileceği bu uygulamanın yer aldığı bir çok ülke tarafından kabul edilmektedir. Diğer taraftan, hizmet içi eğitim, meslek eğitimi gibi yükümlülüklerin işletmelerin sorumluluk alanından uzaklaşmasına da neden olabilmektedir.

Ayrıca, eski İş Kanunu ile başvuru sahibinden ücret talep edilmezken, söz konusu ÖİB'lerin sporcu, sanatçı gibi bazı meslek grupları mensuplarından başvurularında ücret alma olanağı tanınması, onların zaten nitelikli olan söz konusu hizmet arz ve talebine yönelik çalışmalarını güçlendirirken, niteliksiz bir çok işsiz istihdamına ilişkin araştırmalara daha az pay ayrılmasına neden olacaktır.

İstihdam kurumları genelde bütün Dünyada (Ekin, 2001):

- İşçi arayanları buluşturmak suretiyle, işe yerleştirme fonksiyonu görmek,
- Meslek seçiminde yol göstericilik ve danışmanlık yapmak,
- İş arayanların eğitimi ve yeniden eğitimini gerçekleştirmek,
- Onların iş piyasasına uygun bir biçimde yeniden nitelik kazanmasını sağlamak,
- İşe yerleştirmeleri kolaylaştırmak için programlar uygulamak,
- İşsizlik sisteminin uygulanmasını gerçekleştirmek,
- Belirli gruplar için özel aktif istihdam programları uygulamak (özürlüler, göçmen işçiler, gençler, kadınlar, iş piyasasına ilk defa girenler),
- İşgücü piyasasındaki enformasyon sisteminin iyi işlemesini sağlayacak, gerekli nitel ve nicel bilgileri toplamak, kullanıcılara sunmak ve yayınlamak,

görevlerini üstlenmektedir

Özel istihdam Bürolarının, Türkiye İş Kurumu'na yukarıda belirtilen hususlar da dikkate alınarak yardımcı bir destek mekanizması olarak düşünülmesi önem taşımaktadır. Diğer taraftan, ön planda ele alınması gerekli olan İŞ-KUR'un günümüzdeki işgücü piyasasının gereksinimlerine yanıt verebilecek dönüşümü kurumsal ve insan kaynakları açısından gerçekleştirmesi için gerekli çalışmaların sürdürülmesidir. Bu çerçevede:

- İŞ-KUR'un kurum kültürü geliştirilerek, toplumdaki imajı düzeltilmeli, kalifikasyonu yüksek iş arayanlara yönelik hizmetlerin de artırılması sağlanmalıdır.
- İŞ-KUR'un, yerel yönetim, üniversite ve mesleki eğitim veren diğer kuruluşlarla işbirliği geliştirilmelidir.
- İŞ-KUR'un düzenlediği aktif işgücü programlarının etki analizleri yapılmalı, izleme ve değerlendirilmeyle ilişkin çalışmalar etkinleştirilmelidir.

III.3.1.3 Kentler ve bölgeler arasında rekabetin özendirilmesi

Ekonomik rekabetçiliğin uluslararası düzeyde yaygınlaşması ve neoliberal politikaların hakim konuma gelişiyle birlikte yerellikler arasında rekabetin özendirildiği bir ortamın gelişmekte olduğunu gözlemek mümkündür. Kentler ve bölgeler küresel ekonomik sistemden dışlanmamak için değişen teknoloji ve rekabet koşullarına uyum sağlamak durumuyla yüzleşmektedirler. Hakim yaklaşıma göre, rekabet gücünü arttırmak için ürüne ve/veya üretim sürecine ilişkin bir yenilik getirmek gerekmektedir. Yeni ürünleri araştırmak ve tasarlamak, ara malları daha ucuza üreten tedarikçileri kullanmak, üretimi ücretlerin daha düşük olduğu bölgelere kaydırmak yada önceden hiç girilmemiş pazarlara girmek gibi stratejiler aracılığı ile rekabet gücü artırılmaya çalışılır. Kentler ve bölgelerde yer alan firmaların odaklandığı bu stratejilerin yanı sıra yer seçimi de küresel ekonomik sistemde tutunabilmek ve rekabet gücünü arttırabilmek için büyük önem taşıyan bir strateji haline gelmektedir. Bu çerçevede rekabet üstünlüğünü sağlayan mekânsal yapılmaların ve kümeleşmelerin önemi vurgulanmaktadır (Eraydın, 2002).

Ancak, sözü edilen bu yaklaşımının iki temel nedenden dolayı yoksulluğun azaltılması ve kalkınmanın sağlanmasına katkı sağlamakta sorunlar oluşturabileceği düşünülmektedir.

İlk olarak, yerele özgü başarı öykülerinin dünyanın her bölgesine uygulanabilecek genelgeçer yerel kalkınma modelleri haline getirilmesi sorunlar yaratmaktadır. Bazı kent ve bölgelerin deneyimlerinden çıkarılan başarı öykülerinde; öğrenmeyi, yenilikçiliği sağlayan, sosyal sermayeyi geliştiren dinamikler yerelliklerin kendilerine özgü özelliklerine bağlıdır. Yani başarı, bağlam bağımlı ve yerele özgü niteliklerden kaynaklanmaktadır. Yerel rekabetçilik anlayışı, bu bağlam bağımlı faktörleri genelgeçer bir düzeye soyutlar ve bu soyutlamalar ile dünyanın farklı bölgelerine uygulanabilecek kalkınma yada mekânsal örgütlenme modelleri (öğrenen bölgeler, bölgesel yenilik sistemleri, kümeleşme, vb.) oluşturur. Ancak bu modellerin farklı yerelliklere uygulanabilir olduğu ve gerçekleştirilen uygulamalarında başarıyı sağladığı oldukça tartışmalıdır (Tekeli, 2004). Ayrıca başarı öyküsü haline gelemeyen yerellikler küresel ekonomik sistemden dışlanmakta ve sıfır toplamlı bir oyunun kaybedenleri olmaktadır (Şengül, 2001). Kaybetmelerinin nedenleri ve sonuçları dikkate alınmamakta ve rekabet karşısında tutunamayan yerelliklere ilişkin gerekli kamu politikaları geliştirilmemektedir (Pınarcıoğlu ve Işık, 2004). Geçmişin başarı öykülerine odaklı bir yerel kalkınma anlayışı geliştirmek oldukça tartışmalı hale gelmektedir.

İkinci olarak, kentler ve bölgelerde artan rekabet koşullarına eklenme sürecinin etkilerinin en çarpıcı biçimde çalışan kesimler üzerinde gözlemlendiğini belirtmek mümkündür. Özellikle ülkemizdeki emek yoğun sanayiler üzerindeki rekabet baskısı çalışma koşullarını ağırlaştırıcı sonuçlar yaratmaktadır. Ücretlerde düşüş, kayıt dışı çalışma ve fazla mesai ve işten çıkarmaların artışı gibi durumlardan gözlemlenebileceği gibi artan rekabet koşulları karşısında çalışan kesimler, yoksullar ve rekabet gücü sınırlı firmalar daha da korumasız hale gelebilmektedir. Sonuç olarak, rekabetçiliğin ülkedeki bölgesel eşitsizlik, eşitsiz gelişme ve yoksulluk sorunlarına yönelik bir çözüm oluşturup oluşturmayacağı oldukça tartışmalı hale gelmektedir.

Bu durum karşısında yapılması gereken; ekonomik büyümenin bedelini toplumun geniş kesimlerini oluşturan çalışanlara, yoksullara ve rekabet gücü sınırlı küçük firmalara ödetmeyen, bu kesimleri dışlamayan, bütüncül ve kapsayıcı bir yerel kalkınma anlayışı inşa etmektir. Böylesi bir anlayışın inşası; toplumsal maliyetleri ne olursa olsun yerellikler arasındaki rekabetin artırılmasına odaklanan neoliberal bir anlayışı benimsemek yerine rekabetçiliği oluşturulan koşulları kamu politikalarıyla çalışan kesimler lehine düzenleyebilecek bir sosyal devleti gerekli kılmaktadır.

III.3.2 Sosyal hizmet sunumu

III.3.2.1 Sosyal yardım kriterlerinin eksikliği

Sosyal uygulamaların birçoğunda olduğu gibi sosyal yardım almak için de gerekli ve yeterli standart kriterler bulunmamaktadır. Çoğu zaman yardımlar düzensiz olduğu gibi yardımların neyi kapsayacağı ve ne miktarlarda olacağı da değişken ve belirsizdir. Fakat yardımlarda gerekli ve yeterli standartların olmamasının getirdiği sorunların yanında, yardımların yetersizliği ve belirsizliğinden kaynaklanan sorunlarla da karşılaşmaktadır. Yoksulların ihtiyaçlarının kısmı ve geçici olarak sağlanmasından dolayı yardımların uzun süreli yoksulluk politikaları olarak görülme imkânları yoktur. Yine de sosyal yardımların acil insanî sorunlara karşı yaşam güvenliği sağladığı unutulmamalıdır. Ülkemizde yoksul kesime yapılan sosyal yardımların gerçek yoksullara ulaşip ulaşmadığı hususunda tereddütler bulunmaktadır.

7.16 Mevcut sosyal yardımlardan faydalanma kriterlerinin Türkiye'nin sosyo-ekonomik durumu ile eşleşmemesi

Sosyal yardım Türkiye'de büyük bir mevzuat karışıklığı içinde yürümekte, ayrıca muhtaç olma kriterleri açısından farklı ölçüm ve ölçütler kullanılmasından dolayı sosyal yardım kapsamına giren değişik yoksul kesimlerine farklı gerekçe, yöntem ve miktarlarla yardım yapılmaktadır. Belediyelerin sosyal yardım kalemleri ve bütçeleri sürekli artış göstermekte, bu durum sağlıklı bir gelişmeyi ifade etmemektedir.

Ayrıca yerel yönetimler ile diğer kamu kurumları arasındaki görev ve yetkiyi tanımlayan mevzuatın yeterli ve açık olmaması, büyükşehirlerin ilgili birimlerinin çalışma alanlarının açık, net ve kesin belirlenebilir olmaması, hizmetlerin takibi ve kontrollerinin getirdiği zorluklar, parasal, mekânsal yetersizlikler ve yoksulluğa yaklaşım kültüründen kaynaklanan sorunlar sosyal yardım sisteminin kalitesini etkileyebilmekte ve hizmet sunumunu zorlaştırmaktadır.

Yoksulluğun çok boyutlu ve kapsamlı özelliğinden dolayı yoksulluk programlarının da çok boyutlu düşünülmesi gerekmektedir. Özellikle kentsel yoksulluğun heterojen yapısı sosyal yardımda çoklu ve esnek programların yapılmasını gerektirmektedir. Yoksulların özgül ihtiyaçlarını gözeten önceliklere sahip politikalar ancak böyle bir ihtiyaç veri tabanı belirlendikten sonra sağlanabilir. Hedefler de bu bulgular temelli belirlenmelidir. Ayrıca bu alanlarda standart uygulama mevcut olmayıp, "etik sorun"lar ve tutumlar da belirsizliklere hizmet etmektedir. Yerel yönetimler, gerçekçi bir şekilde hedeflerini belirlerken, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin ne kadarını nasıl sağlayacaklarını iyice tespit etmelidirler. Bu da yoksulluk politikalarında amaçlananların açık bir şekilde ortaya konulmasından ve bu anlamda gerçekçi/somut hedeflerin üretilmesinden geçer.

Sosyal yardım konusu, özellikle sosyal haklar ile olan bağıyla ele alındığında, bu konuda belirlenecek kriterlerin ayırt ediciliği belirginleşmektedir. Sosyal haklar, vatandaşlık ve/veya

çalışma hayatı ekseninde şekillenerek, yaygın, sürekli ve kurallı yapısıyla kurumsallaşan bir alandır.

Sosyal yardımların farkı ise geçicilik ve öznellik üzerinden şekillenir ve bu yönüyle ihtiyacı olana ulaşabilme düzeyinde gerçekleştirilen bir girişimdir. Burada kritik olan nokta bu yardımların kimlere ulaştırılacağı ile bunun nasıl ve kimler tarafından yapılacağıdır. İhtiyaç sahiplerinin belirlenmesi açısından merkezi ve yerel olarak yapılacak bir düzey ayrıştırması, sürecin sorumlularını (kurumsal veya yönetsel açıdan) da belirler. İhtiyaçların yerel düzeyde belirlenmesi birçok açıdan iyi sonuçları doğuran bir tercihtir. İhtiyacın giderilmesinde ise merkezi kurumların ve yönetimlerin sorumluluğu aranması gereken koşullardan olmalıdır. Böylece kalıcılık, süreklilik ve kaynak temini açısından bazı olanaklar yakalanmış olur.

III.3.2.2 Sosyal politikaların vatandaşlık hakkı temelinde tanımlanmaması

Sosyal politikaların kayırmacı ve fırsatçı uygulanma kaygılarının kökeninde, yönetimlerin politik destek arayışları ve bu desteği sürdürme beklentileri yatar. Bunun önüne geçebilmenin önemi, ihtiyaç sahiplerinin eşit koşullarda sosyal politikalardan yararlanmaları ve bunun güvencesine sahip olmaları ile aşılabilir. Yani kamusal yükümlülük kriteri özellikle yerine getirilmesi gereken bir boyuttur. Çünkü sosyal politika, risk altında bulunan (yaşlı, hasta, iş kaybı riskinde olanlar vb.) kişileri ve çalışanları, piyasa koşullarının yol açtığı tahribatlara karşı korumayı taahhüt eder. Bu anlamda sosyal politikanın konusu içinde olan eğitim, sağlık, kentsel hizmetler, güvenceli iş gibi başlıklar birer “sosyal hak” olarak vatandaşlık temelinde tanımlanmadıkça, fırsatçı ve kayırmacı yaklaşımlar güçlenecektir. Sosyal hakların her dönemin yönetimlerince uygulanması, yerine getirilmesi gereken kamusal sorumluluk boyutu, özneliği en aza indirerek ihtiyaç sahiplerine ulaşmada başarı sağlayabilir.

Yoksullukla mücadelede en temel eksikliklerden birisi de koordinasyon eksikliği ve parçacılıktır. Ülkemizde sosyal koruma [= sosyal hizmet ve yardımlar + sosyal güvenlik] uygulamalarında kurumsal dağınıklık bulunmaktadır. Bu alanda birçok kurum, kuruluş, yerel ve bölgesel organizasyon olmasına rağmen bunlar arasında eşgüdümün olmaması yoksullukla mücadelede zorlaştırmaktadır.

7.17 Sosyal yardım sağlayan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve sosyal yardımların objektif ve şeffaf olmaması

Merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlerden yurtiçi sivil toplum örgütlerine, yurtdışı örgütlerine kadar birçok organizasyon yoksullara dönük politikaları hayata geçirmektedir. Merkez-yerel yönetimler ile yerel yönetimlerin kendi aralarında yoksulluk konusunda koordinasyon yokluğu önemli sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu alanda yerel, ulusal ve uluslararası birçok sivil toplum örgütünün işlevsel olması ile koordinasyon daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Dolayısıyla uluslararası, ulusal ve yerel koordinasyona gereksinim vardır. Özellikle sosyal yardım sağlayıcıları ile sosyal yardım alıcılarının ortak hareket etmeleri ve bu anlayışla öncelikleri belirlemeleri gerekmektedir. Bunun için sürekli bir şekilde kurumsal bilgi paylaşımı ve akışı sağlanmalıdır.

Eşgüdüm yokluğu aynı faaliyet kolunda birden çok örgütün, birbirinden habersiz çalışmasına yol açarak verimliliğin düşmesine neden olur. Yoksulluğu azaltmakla sorumlu kuruluşlar arasındaki eşgüdüm eksikliği ve bu kuruluşların yürüttüğü programlarda ortak norm ve standartların bulunmaması yoksullara yönelik etkili bir sosyal koruma sisteminin oluşturulmasını

zorlaştırmaktadır. Sosyal refah sağlamada ve yoksulluk politikalarında etkin olan diğer kurumlar arasında, özellikle merkezi yönetimin kurumları ile yerel yönetimler arasında koordinasyon zorunlu görülmeli ve buna göre uygulamalar yerine getirilmelidir.⁴ Büyükşehirlerde, bir yandan büyükşehir belediyeleri diğer yandan da ilçe ve ilk kademe belediyeleri bu alanda hizmet sunmaktadır. Bu durum görev, yetki ve sorumluluk karmaşası oluşturmaktadır. Dengeli ve eşgüdüm içinde bu hizmetler sağlanmazsa kaynak israfı kaçınılmaz olur. Kurumların kapasitelerinin yetersizliği de ancak sivil toplum ve diğer kurumların özverili çabaları ile doldurulmaya çalışılmaktadır.

Yoksullukla mücadele kapsamında yapılan sosyal yardımların ülkenin sosyal güvenlik sistemi ile ilişkilendirilmemesi ve bu yardımların merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, cemaatler gibi farklı kriterler ve öncelikleri olan örgütlenmeler tarafından, her birimce kendi tercih sistemini önceleyerek yapılması, genelde yardımın optimizasyonunu olumsuz etkilemektedir.

Sosyal hizmette ve yardımda çok dağınık ve belirsiz farklı kurumların ve yetkilerin varlığı istenilen sonuca ulaşmayı engeller. Bu durum asli kurumların sorumluluktan kaçınıp hesap vermeden işin içinden çıkmalarına yol açar. Bunun için yetki ve görevler belli ellerde, parçalanmadan, bütüncül bakış açısı ile toplanmalıdır (Her işin tek patronu olmalı gerçeği bu durumu ifade eder). Hizmet tekrarı engellemek için kurumlarla koordinasyon içinde her hizmet alan bireye dosya numarası verilebilir. Suçlamalarla yol açmayacak şekilde belediyeler hizmet alımını kayıt altına alırsa koordinasyon kolaylaşır.

Sivil toplumun yaptığı yoksulluk çalışmaları kamu yönetimleri için önemli bir gösterge olmamaktadır. Sosyal refah dağıtımında üçüncü sektör önemli işlevler ve görevler üstlenmesine rağmen, bu kesim kamusal refah uygulamaları içinde görülmez. Oysa dinsel hayır kurumlarından gönüllü hizmetlere, yerel derneklere-vakıflara kadar birçok organizasyon refah dağıtmada kilit konumdadır. Yoksullukla mücadele alanındaki sivil toplum kuruluşlarının “federatif bir yapı içinde bir şemsiye örgüt” altında toplanarak güç birliği oluşturmaları yoksullukla mücadeleyi kolaylaştıracaktır. Yerel yönetimlerin hiç olmazsa kendi bölgelerindeki yoksulluk dökümünü çıkarmaları (yoksulluk haritası) kurumlar arası koordinasyonu sağlamaya hizmet edecek, yoksulluk politika uygulamalarını kolaylaştıracaktır.

III.3.2.3 Ülkemizdeki yoksulluğun durumu

Kurumsal yapıya ve veriye ilişkin karşılaşılan güçlükler ile genelgeçer bir yoksulluk/muhtaçlık kriterinin oluşturulamaması kapsamlı bir yoksulluk envanterinin çıkarılmasına mani olmaktadır.

7.18 Kapsamlı yoksulluk envanterinin çıkarılmaması

Yoksulluğun bağlamsal ve çok boyutlu olması, politikaların da daha esnek ve kapsayıcı olmasını gerektirmektedir. Yoksulluğu giderici programların oluşturulmasında ele alınan değişkenlerin artırılması ve bunlara dair ortak bir veri setinin oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır. Yoksulluğun giderilmesi için oluşturulacak programlarda mükerrerliklerin engellenmesi ve yönetsel maliyetlerin azaltılabilmesi için herkese açık bir veri tabanının oluşturulması gerekmektedir. Ancak, böyle bir ortak veri tabanının eksikliği, her kurumun farklı sosyal yardım politikasının olması, sosyal yardımların bazı yoksul kesimlere hakkı olmadan ve gereğinden fazla ulaştırılırken,

4 Yoksullukla ilgili politika ve projeler yürüten belli başlı kuruluşlar: Merkezin yoksullukla ilgili doğrudan Kuruluşları:
a. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM)
b. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)
c. Sağlık Bakanlığı
d. Milli Eğitim Bakanlığı / Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü
e. Emekli Sandığı
f. Vakıflar Genel Müdürlüğü

bazı yoksul kesimlere ise hiç ulaştırılmamasına neden olmaktadır. Maalesef, bu durum sosyal adaleti de zedeleyen bir haksızlık olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye Avrupa Birliği (AB) ile bütünleşme süreci içerisinde. Bu nedenle kendisini taraf ülke olarak AB'nin genel politik yapısına uyumlu hale getirmelidir. Bunun için bir takım sosyal ve kalkınma reformlarını gerçekleştirmek zorundadır. Bu şartlar altında Türkiye'nin AB'nin sosyal politikası ve kalkınma yapısı ile uyumunu sağlayacak uygun yoksul hedefleme politikalarını geliştirme zorunluluğu vardır.

Yoksullara ulaşabilmenin en iyi yöntemi yoksulluk hedeflemesidir. Ancak yoksulluk hedeflemesinin yapılabilmesi için kişinin yoksul olduğuna dair yeterli bilginin elde olması gerekir. Sosyal yardımlarının kime yapılacağına hane göstergelerine dayanarak belirlenmesi için yoksulluk hedeflemesine ve zaman içinde güncelleşebilecek bir sistemin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir veri toplama pahalı ve çok güçlükleri olan bir yöntemdir. Burada sorun bu tür programların yoksul olmayanları içerme riski ile gerçek yoksulların da dışarıda kalabilme riskidir.

Ancak, bu sistemin kısa vadede oluşturulmasının birçok güçlükleri bulunmaktadır. Bu yöntemin zorluğu ve uzun vadeli bir proje olabileceği dikkate alındığında, adaletli bir sosyal yardım politikasını oluşturmak için sosyal yardım sağlayan kuruluşların minimize edilmesi, görev dağılımlarının çok net belirlenmesi ve yapılan yardımın kime, ne zaman, ne kadar ve ne tür yardım yapıldığına ilişkin bilgilerin yer aldığı bir ortak veri tabanının oluşturulması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bu ortak veri tabanı insanların gereksiz yere yardım almasını ve mükerrer yapılan yardımları ortadan kaldırarak, daha adaletli bir sistem kurulmasına önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca veri tabanındaki mevcut bilgiler ile muhtaçlık kriterlerinin belirlenmesi de mümkün olabilecektir.

Birçok araştırmada yoksulluk, birden fazla yoksulluk sınırı belirlenerek izlenmekte ve yoksulluk düzeyi ve profiline ilişkin sonuçların değişik yoksulluk sınırlarına duyarlılığı sınanmaktadır. Birden fazla yoksulluk sınırı kullanılmasının yararları yanında, farklı toplum kesimlerinin, yoksulluk tartışmalarını kendi seçtikleri yoksulluk sınırına çekerek zaten tartışmalı olan bir konuyu daha da karmaşık hale getirme riski de vardır. Bu sorunları bir ölçüde gidermek için yoksulluk sınırının dayandığı değer hükümlerinin, varsayımların ve ölçümün hangi amaca yönelik olarak yapıldığının en baştan açıkça ortaya konması gerekmektedir. Birden fazla yoksulluk sınırı kullanılması, yoksullar arasındaki farklılıkların bir ölçüde dikkate alınmasına olanak sağlasa da, kavramsal düzeyde, toplumun yoksullara bakış açısını yansıtan birçok farklı yoksulluk kategorisine rastlanması bu çabaların yetersizliğine işaret etmektedir. Bu kategorilerden birincisi, sosyal yardımlar çerçevesindeki tartışmalarda da gündeme gelen ve çalıştıkları halde yoksul olan "hak eden" yoksullarla çalışmadan, hatta çalışmak isteği duymadan yardımlardan yaralanan ve topluma yük olan "hak etmeyen" yoksullar arasındaki ayırmadan kaynaklanmaktadır (Şenses, 2006:88-89).

Yoksulluk sınırları, uluslararası karşılaştırmalar yapılmasında ve ulusal politikaların tasarlanması ve yoksul kesimlere yönlendirilmeleri açısından önemli birer veri kaynağı olmakta ve durum tespiti imkânı sağlamaktadır. Ancak, ülke genelinde sosyal koruma politikalarının belirli kanunlar kapsamında veya program ve/veya proje düzeyinde uygulanması sürecinde hak kavramı gündeme girmekte ve bu düzeyde muhtaçlık kriterleri yoksulluk sınırlarından daha önemli ve güncel bir hale gelmektedir.

Sosyal politikalar kapsamında hedefleme ve önceliklendirme kapsamına alınan kesimler sosyal

korum programlarının hedef kitlesini teşkil etmektedirler. Hedeflendirilmiş olan politikaların başarılı olması ise, sosyal koruma programları ve onlara ait politika araçlarının tutarlı olmalarına bağlı olacaktır. Sosyal koruma programlarında tutarlılığı sağlayacak en önemli hususlardan biri, aynı türdeki ve aynı hedef kitleye yönelik sosyal yardım programlarının aynı muhtaçlık kriterlerine dayandırılması ve muhtaçlık kriterlerinin nesnel olmasıdır. Diğer taraftan, Türkiye’de SGK, SYDGM, SHÇEK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, YURTKUR gibi farklı kuruluşların farklı hedef kitlelerine yönelik olarak yürüttükleri sosyal yardım programlarının farklı muhtaçlık kriterlerinin kullanılması programların tutarlılığı açısından bir çelişki teşkil etmemektedir. Aynı hedef kitleye yönelik ve aynı türden sosyal yardım programlarının muhtaçlık ölçütlerinin birbirinden farklı olması, sosyal koruma programlarının teoride aynı hedef kitleye yönelik olsalar da, uygulamada hedef kitlenin farklılaşmasını gerektirmektedir. Ancak, her kurumun kendi yaptığı yardım doğrultusunda veri toplaması ve ortak bir veri tabanının bulunmayışı bir sorun olarak devam etmektedir. Buradaki tehlike, yardım yürütücü kuruluşlardaki çok başlılık ve sonucunda yardımlarda meydana gelebilecek mükerrerlikler ve suiistimallerdir.

Yoksulluk çalışmalarında en baştan kararlaştırılması gereken nokta, yoksulluk düzeyinin yoksullar dışında, genel geçerliliği olduğu varsayılan kıstaslara göre “nesnel” olarak mı, yoksa yoksulların kendi kendilerini tanımlamalarına ve konumlarını değerlendirmelerine olanak sağlayan, onların “seslerine kulak veren” ve insanların kendilerini yoksul hissettiklerini beyan etmeleri durumunda onları yoksul sayan katılımcı ve öznel bir yaklaşımla mı belirleneceği konusudur (Şenses, 2006:93).

Sosyal yardım programlarının muhtaç kesimlere yönelik olmaları dolayısıyla, öncelikle faydalanıcılarının muhtaçlıklarının nesnel nitelikte bir ölçüte göre tanımlanması gerekmektedir. Sosyal yardım programlarında, muhtaçlık durumunun nesnel olarak ölçülmesini sağlayacak ölçütlerin bulunması, başvuruların değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması aşamalarında çıkabilecek sorunların önlenbilmesinin yanı sıra, yardıma hak kazanma yönünde verilen kararların başvuru sahiplerine karşı savunulabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Muhtaçlık kriterlerinde nesnellığın sağlanması, kriterlerin formüle edilmesinde kullanılan metodun ne kadar sağlıklı olduğuna da bağlıdır.

Yoksulluğun ölçüm sorunu ve yöntemleri ile yoksullukla mücadele politikaları ve daha genel anlamda sosyal politika açısından güçlü bir karşılıklı etkileşim olduğu söylenebilir. Yoksulluk konusuna karşı ilginin artması, verilerin miktar ve kalitesinin, ölçüm yöntemlerinin iyileştirilmesine yol açabilir. Öte yandan, ölçüm konusunda sağlanan gelişme, yoksulluğa yönelik politikaların tasarlanma, uygulanma ve sonuçlarının izlenmesi sürecine katkıda bulunabilir. Bu nedenle, genelgeçer yoksulluk kıstasları ve ölçüm yöntemleri aramak yerine, mevcutlar içinde değişik ortamlar için en uygun olanları bulmak gerekmektedir.

Sonuçta, kapsamlı bir yoksulluk envanterinin çıkarılması, ortak bir veri tabanı teşkil edilmesi, üzerinde mutabakata varılan bir yoksulluk tanımının kabulü ve nesnel muhtaçlık kriterlerinin oluşturulması şeklinde sıralanan sorunların halli ve gerekliliklerin yerine getirilmeleri, ulusal düzeyde kapsamlı bir yoksulluk araştırmasının, bir ulusal yoksulluk strateji dokümanının hazırlanmasına da bağlı bulunmaktadır.

Böyle bir doküman, yukarıda bahsedildiği üzere, bir ya da birden fazla yoksulluk sınırını ele alarak yoksulluk profilini incelemek ve bunun içinde farklı yoksulluk tanımları üzerinden hareket etmek durumunda kalabilecektir. Yoksulluğun nasıl tanımlanması gerektiği (mutlak/görelî ya da nesnel/öznel yoksulluk ya da gelire/kaloriye göre/insanî yoksulluk /sosyal içerme vs.) konusunda ise literatürde bir anlaşmadan söz etmek pek mümkün değildir. Ancak en çok

kullanılan (uluslararası ya da bölgeler arası karşılaştırmaya uygun olan) ölçü gelire göre yapılan tanımlamadır. Fakat bu da bölgesel (hatta kültürel vs.) farklılıklar bakımından sıkıntı yaratabilir. Bu yüzden, genelgeçer bir yoksulluk tanımı yerine hem karşılaştırmalara olanak verecek, hem de yoksulluğun insanî boyutlarını (okur yazarlık, beslenme, yaşam süresi, ana çocuk sağlığı, önlenbilir hastalıklara yakalanmamak vb.) ortaya koyabilecek bir ulusal yoksulluk araştırması ve stratejisinin geliştirilmesi gerekir. Bunun için de ilk yapılması gereken, ortak bir veri tabanının oluşturulmasıdır. Ortak veri tabanından kasıt, sosyal koruma faaliyetinde bulunan tüm kurumlara yönelik yeni bir veri tabanı kurulması değil, kurumlarda mevcut veri tabanlarının birbirleri ile irtibatlı bir şekilde kullanılmasıdır. Böyle bir veri tabanı farklı kurum ve STK'lar arasındaki iletişim ve koordinasyon sorunlarını ortadan kaldıracaktır. Ancak, burada önemli bir nokta, kamu kuruluşları (merkezi kamu kuruluşları ve mahalli idareler) ile STK'lar arasında bilgi alışveriş mekanizmalarının bulunmamasıdır. STK'ların etkinlikleri konusunda ne yeterli bilgi söz konusudur ne de bu etkinlikler etkin bir biçimde denetlenmektedir. Bir başka nokta farklı nitelikteki STK'ların denetim ve vergi muafiyeti konusunda farklı uygulamalara tabi olmasıdır.

Yasal açıdan, yoksullukla mücadele, ağırlıklı olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve ülke çapında bulunan 973 SYD Vakfının çabalarına bağlı görünmektedir. Ancak bu vakıflar, Genel Müdürlüğün taşra teşkilatı biçiminde örgütlenmemiştir. Her vakıf, illerde valilerin, ilçelerde kaymakamların başkanlığında toplanmakta ve üyeleri, yöredeki "ileri gelenler" olmaktadır. Bu sistemin dezavantajı, siyasi baskılara açık olması, ancak avantajı da, yerel düzeyde daha fazla hissedilen yoksulluğun tespiti ve daha esnek mücadele stratejilerinin benimsenebilmesidir. Bu bakımdan özellikle dışlanma türündeki yakınmaların azaltılması için denetimlerin söz konusu olduğu, ancak kararların yine yerel düzeyde verildiği bir yapılanma yararlı olabilir. Bunun yanında, SYDGM ile öteki kamu kurumları ve STK'lar arasındaki etkileşim, işbirliği ve bilgi alışverişinin sağlanması gerekir.

III.3.2.4 Eğitim ve sağlık hizmetleri

Eğitimde öğrenciyi, sağlıkta hastayı müşteri olarak gören bir sistemde sosyal devletten ve toplumun yarınlardan söz etmek mümkün olmayacaktır.

7.19 Eğitim ve sağlık hizmetleri alanında ticarileşmenin yaygınlaşması

Sağlığın ve eğitimin ticarileşmesini sağlayan neoliberal politikalar sonucunda özel eğitim kurumları, özel hastaneler açılarak eğitim ve sağlık piyasaya sürülmüş toplumsal denge eşitsizlik anlamında bozulmuştur. Mevcut eğitim ve sağlık politikaları en temel hak olan sağlığı ve eğitimi kişinin bütçesine bırakarak geleceği belirsiz bir toplum yaratmaktadır. Ticarileşip kâra dönüştürülen sistem topluma değil, bireye hizmet vereceğinden kamu yararı gözetmeyecektir. Salgın hastalıklar, çevre sağlığı, gıda hijyeni, aile planlaması, aşılama gibi kamu yararını gözeten ama kârlılık arz etmeyen durumlar kişilerin inisiyatifine bırakılacak bu alandaki boşluğu ancak toplu ölümler dolduracaktır.

Eğitim ve sağlık gibi yaşamsal öneme sahip sektörlerin birer ticari meta olarak ekonomik rekabete açılması toplumun sağlıksızlaşmasına, eğitim birliğinin bozulmasına, sosyal adaletin ve eşitliğin yok olmasına neden olmaktadır.

Anayasal hak olan eğitim ve sağlık sosyal devlet anlayışı ile herkesin ulaşabileceği ve ücretsiz alabileceği hizmetler haline getirilmeli

III.3.2.5 Kreş, toplum merkezi, çocuk ve gençlik merkezleri, sığınma evleri gibi hizmetler

Sosyal hizmetler ihtiyaç duyan toplum kesimlerinin görünürlüğü özellikle kentleşme ve bağlı süreçlere bağlı olarak büyük bir artış gösterir. Bir kentsel ve toplumsal sorun olarak kentsel mekânlarda ortaya çıkan korunmaya muhtaç çocuk, muhtaç yaşlı ve özürülerin bakımı kamusal müdahaleleri sonucunda genellikle bu alanın 'kurumsallaşması' sonucunu doğurmuştur. Başlangıçta büyük ve toplu kurumlar (çalışma evleri, darülacezeler, vs.) şeklinde ortaya çıkan kurumlar modern devletin sosyal hakkı tanımına bağlı olarak, özel ihtiyaç gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gelişmiştir. Başlangıçta yaşlılar, terk edilen çocuklar ve özürüler aynı çatılar altında bakılırken (Türkiye'de Darülaceze'de bunun örneklerinden biridir), özellikle 20. yüzyılın başından itibaren çocuk için ayrı kurumlarla başlayan ayrışmalar başlamıştır.

7.20 Kadınlar ve çocuklar gibi risk altındaki gruplarına yönelik kreş, toplum merkezi, çocuk ve gençlik merkezleri, sığınma evleri gibi hizmetlerin eksikliği

Modern devletin gelişim sürecinde bu alandaki kurumsallaşma, bu yönde bir evrim sürecinde olmakla birlikte, sosyal alandaki haklar (siyasal ve medeni haklara göre) çok daha geç ve yavaş bir seyir izlemektedir. Bu durum özellikle geç gelişen toplumlarda çok daha yavaş ortaya çıkmaktadır. Bunun en temel sebebi de aslında kentleşme dinamiklerinde yatmaktadır.

Bu sorunun çözümü doğrudan SHÇEK'in örgütlenmesinin genişletilmesi ile ilgilidir. Ancak son yıllarda yapılan kamu idaresi yeniden yapılanma çalışmaları nedeniyle sığınma evleri gibi bazı hizmetler belediye ve il özel idaresinin de görevleri arasına alındığı için, sosyal alandaki bu kurumsallaşma SHÇEK'in koordinasyonunda diğer ilgili kamu kurumları tarafından yerine getirilmelidir.

III.3.2.6 SSGSS'nin yarattığı hak kaybı ve getirdiği yeni yoksulluk sorunları

Sosyal güvenlik kuruluşlarının içine düştüğü mali darboğaz, sosyal güvenlik kuruluşlarının idari ve yönetsel yapısındaki zafiyetler, sosyal güvenlik sistemindeki çokbaşı yapı, toplumun geniş kesimlerinin sosyal güvenlik sisteminin dışında kalması gibi nedenler sosyal güvenlik sisteminin rehabilitasyonunu gerektirmekteydi. Bununla birlikte, daha önce yürürlüğe girmiş olan bazı hükümlerini takiben tüm hükümleriyle Ekim 2008'de yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun bir reform yani bir iyileştirmeden ziyade bir gerileme yaratıcı, hak kaybına sebep olucu yanları bulunmakta, bu niteliğiyle de ülkemizdeki yoksulluk üzerinde olumsuz etkileri olacağı düşünülmektedir.

Sosyal Yardımlar

Yeşil Kart sistemi 1992 yılında, hiçbir sosyal sigorta sistemine dahil olmayan ve aylık geliri asgari ücretin 1/3'ünden daha düşük olan yurttaşlara sağlık hizmeti vermek amacıyla başlatıldı. 1998 yılında sokak çocuklarının da dahil edildiği yeşil kart sistemi, genel sağlık sigortası uygulaması başlatılıncaya kadar ara bir evre olarak kurgulanmıştır. Yeşil kartlıların sağlık harcamaları sağlık bakanlığı bütçesinden finanse edilmektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Başbakanlığa bağlı olarak 1983 yılında kuruldu. Bu kurum yaşlılar için huzur evleri, kimsesiz çocuklar için bakım evleri ve yuva, sakatlar için özel bakım evleri, çocuk edinme, koruyucu aile, yetiştirme yurtları, sevgi evleri vb. hizmetleri vermektedir.

Bir diğer sosyal yardım kurumu olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 14.06.1986

tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur. Kurulduğu tarihten 09.12.2004 tarihine kadar Fonun idari işleri Başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren Fon Genel Sekreterliği eliyle yürütülmüştür. 01.12.2004 tarihinde kabul edilen, 09.12.2004 tarihinde de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılmış, böylece Fon idaresi bu tarihte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Bu fon herhangi bir sosyal sigorta sistemine dahil olmayan acil durumdaki yurttaşlara aynı ve nakdi yardımlar, iş sahibi olmak ve eğitimini tamamlamak isteyenlere geçici yardımlar sağlar. Ayrıca doğal afete maruz kalan yurttaşlarda da muhtelif yardımlar sunar. Bilhassa bu fon siyasi patronaj aracı olarak kullanılmıştır. Diğer sosyal yardım ve hizmet programlarıyla karşılaştırıldığında fonun harcamalarındaki bu artış hem bir yandan IMF eliyle uygulanan istikrar(sızlaştırma) programlarının ve AB'nin dayattığı yapısal uyum programlarının yoksullaştırıcı etkisinden, hem de bu fonun kaynaklarının siyasal çıkarlar doğrultusunda kullanılabilme işlevinden kaynaklanmaktadır.

Tüm bu sosyal yardım ve hizmet programlarının ortak özelliği ise, düzenli bir nitelik arz etmemeleri, idari/siyasi takdire ve keyfiyete bağlı olarak hizmet sunmalarıdır. Kimi iktidarlar bu sosyal yardım programlarını kendi siyasal çıkarlarının bir aracı olarak değerlendirmiş ve "yoksullar" nezdinde itibarını pekiştirmiştir.

İşgücü Piyasasının Nitelikleri: Kayıtdışı İstihdam, Yüksek İşsizlik, Yüksek Bağımlılık Oranı

Türkiye emek gücü piyasasının niteliği sosyal güvenlik sisteminin krize girmesini belirleyen nedenlerden birisidir. Türkiye'de emekçilerin büyük bir çoğunluğu kayıtdışı olarak çalıştırılmaktadır. Ayrıca, kayıtçı çalışanlar da prime esas gerçek kazançları üzerinden vergilendirilmediği için, prim tahsilatları da düşük kalmaktadır. Primlerin düzenli ödenmeyişi ve sürekli çıkarılan af yasaları da diğer problemlerdir. Kayıtdışı çalışma biçiminin yaygınlığı aktif yani prim ödeyen sayısını da düşürmekte, buna paralel olarak prim gelirlerinde ciddi kayıplar yaşanmaktadır. Kayıtdışı istihdamın önlenmesi için yeterli tedbirler alınmamakta yeterli personel istihdam edilmemektedir. Bununla birlikte; enformel emek gücü piyasasının genişlemesi, sendikasılaşma ve taşeronlaşma da kayıtdışı çalışmayı teşvik etmektedir. İşsizlik tehdidi de emekçilerin pazarlık gücünü kırarak; hem ücretleri düşürmekte hem de kayıtdışı çalıştırmayı kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla yurttaşların tümüne iş güvencesi ve temel gelir sağlamak; kayıtdışı çalıştırmayı önlemek, prim gelirlerini artırmak bakımından elzemdir.

Türkiye sosyal güvenlik sisteminin en önemli problemlerinden birisi de sistem bağımlılık oranının çok yüksek olmasıdır. Türkiye sigorta sisteminin aktüeryal dengeler yani aktif sigortalılar ve aylık alanlar açısından kriz alarmı verebilecek bir emare göstermemekle beraber sisteme bağımlılık oranı çok yüksektir. Türkiye'de toplam nüfusun %92'lik kısmı sosyal sigortalar kapsamındadır. Bu oran Türkiye'yle benzer kategoride yer alan ülkelerle ve bölge ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye sosyal sigorta sisteminin kapsadığı nüfus sayıca fazla ve nispi olarak da yüksektir. Türkiye'de işsizlik yüksek, işgücüne katılım ve istihdam oranları da düşüktür. Kişiler sosyal sigorta sistemine bağımlı konumunda dahil olmaktadır. Zaten işgücüne katılım oranının %48,9, istihdam oranının da %44,3 düzeyinde olması bu kanyı desteklemektedir.

Ayrıca sistemdeki bağımlı sayısının bu denli fazla olması kadınların emekgücü piyasasına katılmıyor olmasından da kaynaklanmaktadır. Takriben her 3 veya 4 kadından yalnızca birisi emek gücü piyasasına girebilmektedir.

Bununla birlikte; istihdamın kırsal ağırlıklı bir nitelik arz etmesi, geçici ve mevsimsel istihdam,

ücretsiz aile işçiliğinin yaygınlığı da sistemdeki bağımlı sayısının fazla olmasının nedenlerindedir. Türkiye’de olağan ücretlilerin toplam emekçiler içindeki payı yalnızca %4 iken, geçici ve mevsimsel ücretliler ile ücretsiz aile işçileri toplam istihdamın %33-40’na tekabül etmektedir.

Delaysıyla işsizliği önleyecek ekonomik tedbirler alındığı zaman, kamu harcamalarında kısıntıya gidileceğine; istihdamı artıracak kamu harcamalarına öncelik verildiği takdirde sosyal güvenlik sistemi mali açıdan rayına oturabilir. Mezarda emeklilik çözümü yerine insanlara iş ve aş, temel gelir sağlayan politikalar uygulamaya konulursa Türkiye sosyal güvenlik sistemi devlet katkısına bile gerek duymadan kendi kendini rahatlıkla finanse edebilir (*Birgün*, 5-9/01/2008).

Sosyal politikalar, piyasanın işleyişinden doğan eşitsizliklerin ve aşırılıkların, devlet müdahaleleriyle yumuşatılmasını amaçlar. Bireylerin piyasa ekonomisine eşit koşullarla giremedikleri ve bu “asimetrik” konumlandırmaların piyasanın işleyişi ile giderilemeyeceği gerçeklerini temel alan sosyal politikalar, bireylerin yaşama koşullarını kabul edilebilir düzeylere getirmesi için devleti sorumlu tutar. Sosyal politikalar, piyasa koşullarında ulaşılamayan hizmet ve metaların, bunlara ulaşamayan kesimlere, devletin finanse etmesiyle sunulması demektir (Kuyucu, 08/01/2008). Bu anlamda, devletin sosyal harcamaları için “bütçe açığı var” veya “alınan primler ödemeleri karşılamıyor” tarzı bir yaklaşım kabul edilemez, zira sosyal devlet ilkesi gereğince devlet bu harcamaları yapmakla yükümlüdür. Ayrıca, bugün yapılmayan harcamaların onlarca misli ileride daha büyük toplumsal maliyetler olarak karşımıza geleceğinden yoksulluk, eşitsizlik, adaletsizlik, dışlanmalar vs. sonucu oluşan toplumsal kutuplaşmalar ve şiddet sarmalı ile karşılaşılacaktır.

III.3.2.7 Aile planlaması ve üreme sağlığı uygulamaları

Aile Planlaması (AP) kişilerin istedikleri zaman, istedikleri sayıda çocuk sahibi olmaları, çocuğu olmayan çiftlere de çocuk sahibi olmaları konusunda yardımcı olunmasıdır. Aile Planlaması 2857 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ile devlet güvencesi altına alınmıştır. Ancak, tüm dünya ülkelerinde - ve Türkiye’de - yaşanan önemli sosyodemografik değişiklikler nedeniyle, mevcut AP yaklaşımı Üreme Sağlığı (ÜS) kapsamına giren tüm sağlık sorunlarını karşılamaya yetmemektedir. Bu nedenle (ÜS) dünya ülkelerinin gündemine 1994 Kahire Konferansı ile yeni bir kavram olarak girmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) tanımına göre ÜS; yalnızca üreme sistemi işlevleri ve süreci ile ilgili hastalık ve sakatlığın olmaması değil, üremenin fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde olmasıdır. Bu anlamda üreme sağlığı, insanların tatmin edici ve güvenli bir cinsel yaşama, üreme yeteneğine sahip olmaları ve bunu ne zaman ve nasıl kullanacakları konusunda karar verme özgürlüğüne sahip olmaları anlamına gelir.

2003 TNSA bulgularına göre; modern kontraseptif kullanım oranı %42,5, toplam doğurganlık hızı %2,2, karşılanmamış kontraseptif ihtiyacı %6, artık çocuk istemeyen kadın oranı %69, isteyerek düşüklükler %11 olup, hizmetin yaygınlaştırılması ve niteliğinin artırılması ihtiyacı sürmektedir. Etkili yöntem kullanımı kırsal kesimde kente göre daha düşüktür. Doğuda yöntem kullanımı daha düşük olup %31,4’dür. Ülkenin doğu ve güney doğu bölgelerinde ve kırsal kesimlerde sağlık hizmetlerine sınırlı erişim ve bu hizmetlerden yeterince yararlanılmamasının sebebi başta kadınlar olmak üzere genellikle ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması ile zor fizikî çevrede ulaşım koşullarının yeterli olmamasıdır (Türkiye Üreme Sağlığı Programı). Halen üreme sağlığına ilişkin konuları daha etkin bir şekilde ele alabilmek amacıyla Ulusal Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Strateji Planı (KSAP/USP) güncelleştirilmektedir.

Her şeye rağmen, Türkiye Üreme Sağlığı Programı kapsamında gerçekleştirilen Ulusal Anne Ölümleri Çalışması (UAÖÇ), Türkiye’deki bölgesel ve kır-kent arasındaki farklılıklara yoğunlaşarak ve mevcut duruma ilişkin doğru veriyi sağlayarak anne ölümleri ile ilgili bilgi eksikliğini kapatmak

için önemli fırsat sunmaktadır. Gebeliğe bağlı (pregnancy related) ölüm oranı (GBÖÖ) ve anne ölüm oranı (AÖÖ) göstergesi, doğrudan ve dolaylı anne ölüm nedenleri ile birlikte tesadüfi nedenleri de içermektedir. Haziran 2005-Mayıs 2006 dönemi için GBÖÖ 100.000 canlı doğumda 38,3 ($\pm 2,8$) olarak bulunmuştur. Kentsel yerleşim yerlerinde 100.000 canlı doğumda 28,2 olan GBÖÖ, kırsal yerleşim yerlerinde 100.000 canlı doğumda 53,7 olarak tespit edilmiştir.

Aynı dönemde AÖÖ ise Türkiye geneli için 100.000 canlı doğumda 28,5 ($\pm 2,5$) bulunmuştur. Kentsel yerleşim yerlerinde 100.000 canlı doğumda 20,7 olan AÖÖ, kırsal yerleşim yerlerinde 100.000 canlı doğumda 40,3'tür. Türkiye'deki anne ölüm oranlarının görüntüsü geçiş sürecindeki ülkelerle örtüşmektedir.

Türkiye'de aile planlaması ve üreme sağlığının yasal düzenlemesi 1961'de kırsala kadar ulaşmayı hedefleyen Sağlıkta Sosyalizasyon Yasası ve 1965'te 557 sayılı yasa ile kadın ve çocuk sağlığını garanti altına almış daha sonrada Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmesi ile gerçekleşmiştir. Bu yasa çerçevesinde sağlık merkezi, sağlık ocağı, sağlık evleri ve ekipmanı ile kırsaldaki kadını ve çocuğunu takip altına alıp eğiten sistem, devrim yapmış, aşırı doğurganlık azalmış, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi mümkün olmuştur.

1980 sonrası ise liberal sağlık politikaları ile kırsaldaki kadının ulaşabildiği ve örneklediği ebe ve hemşire istihdam eden sağlık evleri kapatılmış, 2005'ten bu yana da pilot bölgelerde sağlık ocakları kapatılıp Aile Hekimliği adı altındaki sadece kişiye poliklinik hizmeti verebilen, mahalleden ve kırsaldan kopuk muayenehanecilik sistemi oturtulmaya çalışılmaktadır. Sağlık ocaklarındaki aile planlaması poliklinikleri, emzirme odaları, sağlam çocuk ve gebe poliklinikleri kapatılarak aile hekimi ofisine dönüştürülmüştür. Kadının rahatlıkla gidebildiği, ekipman (ebe, hemşire, sağlık memuru, sağlık teknisyeni, çevre sağlığı teknisyeni, doktor) çalışması yapan kurum yerine sadece yardımcı sağlık elemanı (sunucu) ile tek bir polikliniğe sığdırılan hekimin aynı oda içinde gebe, bebe, aşılama, küçük cerrahi girişim, RİA çalışması ve eğitiminin verilmesi beklenmektedir.

Ayrıca yoğun göçlerin yaşandığı bölgelerde kendisine kayıtlı olmayan hastaya bakmayan aile hekimliği sistemi ile kadın gebe takibi, aşı ve aile planlaması gibi hizmetleri zamanında alamayacaktır.

Ülkemizde sağlık hizmetlerinin ticarete dönüştürülmesi ile oluşan sistem en çok kadınların zararına olmuş ve 15-49 yaş arası kadınların gebeliğe bağlı ölümlerinde Türkiye %4,2 oranı ile dünya sıralamasında 5 nci duruma düşürülmüştür. Türkiye'de halihazırda her 6 doğumdan birinin evde yardımcısız olduğu, 5 gebeden birinin doğum öncesi bakım alamadığı, anne ve çocuk bakımından riskli gebeliklerin 1/3 olduğu gerçeği de yadsınamaz.

Aile Hekimliğinin yaygınlaşması ile birlikte RİA ve aile planlaması danışmanlığı, üreme sağlığı hizmetleri sekteye uğramıştır. Bunun sonuçları yıllar içinde gebe ve bebek ölümleri ile ortaya çıktığında geriye dönmek çok zor olacaktır.

Sosyalizasyon yasası ile denenmiş, gerçekleştirilmiş (kadının ulaşabildiği, güvnebildiği, eğitilebildiği verilerle tespit edilmiş olan) bir sağlık devrimine devam edilmeli, sağlık kuruluşlarının tamamı devletleştirilmeli, Bakanlık herkesin hayatının beden ve ruh sağlığı içinde devamını sağlamak, ülkenin sağlık şartlarını düzeltmek, fertlerin ve cemiyetin sağlığını zarar veren amillerle mücadele etmek ve halka sağlık hizmetlerini ulaştırmak, sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermelerini temin etmek olan asıl görevine dönmeli, koordinasyon bakanlığı olmaktan vazgeçmelidir.

Varoşlara yönelik birinci basamak sağlık hizmetleri artırılmalıdır. Kentsel alanlarda varoşlar başta olmak üzere birinci basamak sağlık hizmetlerinin artırılarak periferde her yere yaygınlaştırılması bebek ölüm hızının azaltılması, anne ölüm hızının düşürülmesi ve sağlıklı doğumların artırılması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde aile planlaması ve üreme sağlığı uygulamalarının etkin olmaması diğer sosyoekonomik politika ve yatırımların da yeterince yapılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir.

7.21 Aile planlaması ve üreme sağlığı uygulamalarının yetersiz olması

Hizmet sunumunda mevcut geleneksel yaklaşım yerine üreme sağlığı, cinsel sağlık ve aile planlamasına ilişkin kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesi sağlanmalıdır. Bu doğrultuda ülke genelinde anne ölümlerinin azaltılması, modern kontraseptif kullanım oranlarının artırılması, bebek ölümlerinin azaltılması ve sağlık personeli yardımıyla yapılan doğumların artırılması için kapsamlı bir aile planlaması ve üreme sağlığı stratejisinin benimsenmesinde yarar görülmektedir (USEP 2005-2015:29).

III.3.3 Sosyal politika uygulama sorunlarına ilişkin stratejiler

Yukarıda yapılan değerlendirmeler neticesinde Sosyal Politika Uygulama Sorunları başlığı altında dile getirilen temel sorunların çözülebilmesi için izlenecek stratejiler aşağıda verilmektedir:

- 7.15.1** Toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenliğini sağlayacak ve yeni istihdam fırsatı yaratacak şartların oluşturulması.
- 7.15.2** İnsan onuruna yaraşır ve güvenceli bir işte çalışabilme, yeterli ücretin ödenmesi ve emekliliğin sağlanması.
- 7.16.1** Sosyal yardım politikalarının ülkenin sosyal güvence ağı (safety net) dışında kalmış olanları da kapsayacak şekilde vatandaşlık temeline göre belirlenmesi.
- 7.17.1** Sosyal yardım mekanizmalarını düzenleyen çerçeve mevzuatın yeniden düzenlenmesi.
- 7.18.1** Yoksulluk ve sosyal yardımlar konusunda hizmet veren sorumlu kuruluşların verilerinin birbirleri ile irtibatlı bir şekilde kullanılması.
- 7.19.1** Anayasal hak olarak eğitim ve sağlığın devlet garantisi altına alınması.
- 7.19.2** Özel sağlık ve eğitim kurumlarının eşitlik ilkesi doğrultusunda toplumun her kesimi tarafından daha yaygın olarak kullanılması.
- 7.19.3** Kişilere yaşadıkları alanda sağaltım ve eğitim hizmetlerinin sağlanması.
- 7.20.1** Her belediyenin kendi sınırları içinde yaşayan sosyal hizmete ihtiyaç duyan nüfusu tespit etmesi ve bir veri tabanı oluşturması.
- 7.21.1** Anne ölümlerinin azaltılması, modern kontraseptif kullanım oranlarının artırılması, bebek ölümlerinin azaltılması ve sağlık personeli yardımıyla yapılan doğumların artırılması için kapsamlı bir aile planlaması ve üreme sağlığı yaklaşımının benimsenmesi.

Bu stratejiler çerçevesinde yapılması öngörülen eylemler ile eylemlerin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçen göstergeler rapor sorunda verilen "Sorun Strateji Eylem" tablosunda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

IV. KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR KOMİSYONU ÇALIŞMALARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Günümüzde kentler alt yapıları, üst yapıları ve sosyo-kültürel yönleri itibarıyla sağlıklı ve plansız bir gelişme süreci göstermektedir

Son yıllardaki gelişmeler, “kalkınma” kavramının yeniden tanımlanması ihtiyacını doğurmuştur. Gelişmeyi, insanî, sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal boyutlarıyla da tanımlama amacı taşıyan bu yeni yaklaşım, ekonomik büyüme kavramı yanında; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı ve bölgesel dengesizliklerin de gelişme tanımlarının içinde değerlendirilmesini öne çıkarmaktadır. Planlı ve yaşanabilir bir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için kırsal kalkınmanın da ihmal edilmemesi ve kentsel gelişme çalışmaları ile birlikte ele alınması gerekmektedir.

Kentlerin kırsal alandaki yerleşim yerleri ile mukayese edildiğinde yaşamak için çekici özelliklere sahip olması ve kırsal kesimdeki yerleşim yerlerinin ekonomik, sosyal ve fizikî alt yapı açısından bütüncül biçimde geliştirilememiş olması, kentlere göç olmasını kaçınılmaz hale getirmekte ve bu durum kentlerin plansız ve sağlıklı bir şekilde gelişmesine neden olmaktadır.

Kırsal alanlardan kentlere olan göçü engelleyebilmek için kırsal alanın kalkındırılması ve kırsal alanda yaşayanların buldukları bölgelerde istihdam edilmelerinde yarar görülmektedir. Kırsal kesimdeki yerleşim yerlerinin de yaşanabilir hale gelmesi için sayıları 40 bine yaklaşan köylerin sahip oldukları arazilerdeki verimliliğin artırılması, tarım işletmelerinin nitelik ve niceliğinin geliştirilmesi, alt yapı hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması, tarımsal işletmelerin büyütülmesi ve tarımsal ürün desteği verilmesi amacıyla devletin yönlendirici olması gerekir.

Kentleşme konusunda yaşanan en önemli sorunlardan biri, ülkemizde 1980'lerden bu yana izlenen sanayileşme stratejisinin de katkısıyla tarımsal üretimin giderek geri plana düşmesi, devletin tarım sektörüne olan desteğinin azalmasıdır. Bunun sonucunda, kırsal alanda yaşayanların yoksulluğunun da giderek artması, ancak daha da önemlisi, 1980'lere kadar kentlerde yaşamalarına rağmen hâlâ tarım kesiminde çalışan yakınları tarafından desteklenen düşük gelirlili insanların artık bu desteği yitiriyor olmasıdır. Bu gelişmeler doğrultusunda, hem kırsal alanda yaşayanların, hem de kente göç eden ve bir ayağı kırdaki olan kesimler arasında yoksulluk yaygınlaşmıştır. Geleneksel (aile, cemaat vs.) destek yapıları da eskisi gibi işlemediğinden yoksul kesimlerin sıkıntılar katlanarak artmıştır.

Geçmiş dönemlerde aile ve hayırseverler üzerinden yürütülen sosyal hizmetler, hâlâ varlığını bir şekilde devam ettirmektedir. Günümüzde ise kentler, toplu yaşamın disipline edilmesi, kamusal alan olabilmesi için merkezi otorite tarafından müdahale edilmekte ve düzenlenmektedir. Ancak bu müdahale genellikle 'sessiz' kesimler olarak bilinen yoksullara ve bu kesimin çocuklarına, kadınlara, özürli ve yaşlılara çok kapsayıcı ve yeterli olamamaktadır.

Neoliberalizmin önemli bir argümanı, devletin boşalttığı alanların “sivil toplum” kuruluşları tarafından doldurulmasıdır. Bu noktada hem ekonomik hayatın canlandırılmasında hem de yoksullukla mücadelede kamu, özel sektör ve STK arasındaki koordinasyon sağlanmalıdır.

Yoksulluk üzerindeki yük giderek arttığından özellikle aile ve öteki yapılar, yerini STK'lara (alternatif sosyal destek ve entegrasyon mekanizmalarına - daha çok da etnik ve dinsel nitelikteki “cemaatçi yapılar”) ya da yerel yönetimlere bıraktığı görülmektedir (Özel H., 2007). Ancak bu tür “cemaatler”, dışı kapalı ve hiyerarşik yapıları nedeniyle, devletin sağlayacağı kapsamlı bir yoksulluk mücadelesini yürütecek güce ve imkânlarla sahip görünmemektedirler.

Kentsel yoksulluk, göç ve kentsel yığılma sorunu ile başa çıkabilmenin yegane yolu “istihdam odaklı yerel kalkınma modelleri”nin geliştirilmesi ve uygulanabilmesidir. Son yıllarda Türkiye’de bu amaca hizmet etmek üzere önemli adımlar atılmaktadır. Yaygın örgütlenme, sektörel ve yerel kümelenme, kapasite geliştirme, kamu-üniversite-özel sektör işbirliği, sürdürülebilir yerel kalkınma, yerel halkın ve üreticinin refahını hedefleyen yatırım politikaları ve yerel kaynakların korunarak değerlendirilmesi önemli unsurlar olarak görülmektedir.

Diğer taraftan çarpık ve plansız kentleşmeyi çağdaş ölçülere göre yeniden düzenlemek için yaygınlaştırılan kentsel dönüşüm projeleri ile yıkılan gecekonduların yerine lüks konutlar ve alışveriş merkezleri yapılmaktadır. Kentlerin planlı ve düzgün bir şekilde gelişmesi için uygulamaya konulan kentsel dönüşüm projeleri, görünüm olarak bir düzen getirmiş gibi olmakla birlikte farklı anlayışa sahip ailelerin bir arada yaşamasına neden olduğundan yeni bir uyum problemi getirmektedir. KDP uygulamasında en büyük mağduriyeti yaşayanlar ise düşük gelir seviyesi olan gecekondusu sahipleri ve konutu olmayan gecekondusu kiracılarıdır.

Kentlerde yaşanan temel sıkıntılardan biri de ekonomik, sosyal, kültürel, mekânsal ve siyasi dışlanmadır. Günümüzde siyasi oluşumları yakından etkileyen bu dışlanmışlık olgusu en fazla istismar edilen hususlardan biridir. Toplum içinde sosyal dışlanmaya maruz kalan sessiz kesimler devlet tarafından sosyal güvenlik sistemine dahil edilecek şekilde bir mekanizma oluşturulmalıdır.

Sosyal uygulamaların birçoğunda olduğu gibi sosyal yardım almak için de gerekli ve yeterli kriterler bulunmamaktadır. Çoğu zaman yardımlar düzensiz olduğu gibi yardımların kimleri kapsayacağı ve miktarı konusunda da değişiklikler ve belirsizlikler vardır. Sosyal yardım sağlama konusunda çok sayıda kurum, kuruluş, yerel ve bölgesel organizasyon olmasına rağmen, bunlar arasında eşgüdümün olmaması yoksullukla mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

Yapılan sosyal yardımların kime, ne zaman, ne kadar ve ne türde yapılacağına ilişkin genel kabul gören bir kriter setinin belirlenmesine ve yoksullukla ilgili bilgilerin yer aldığı bir ortak veri tabanının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yoksullara yapılacak yardımların belirlenen kriterlere göre ihtiyacı olan kesimlere devlet tarafından ulaştırılması sağlanmalıdır.

Düzenli ve planlı bir kentleşmenin gerçekleştirilebilmesi için; nüfus yığılmasının çok yoğun olduğu şehir ve bölgelerde yerli ve yabancı yeni yatırımların özendirilmemesi; yoğun göç veren şehirler ve bölgelerde istihdam odaklı etkin yatırım teşvik politikaları uygulanması; kırsal alanda yerel kaynak ve hammaddelere dayalı imalat sanayii sektörlerinin kurulması için teşvik sağlanması; yerelde üretilen ürünlerin ülke içinde ve komşu ülkelere pazarlanması için lojistik ve tanıtım faaliyetleri için devlet desteği sağlanması; yerel işgücü arz ve talep yapısı tespit edilerek insanların yaşadıkları bölgelerde istihdam edilmelerinin sağlanması; kentlerdeki yapılaşmanın imar planlarına uygun, planlı, alt yapıları, üst yapıları, sosyal ve kültürel tesisleri ve çevresi ile yaşanılabilir şekilde olması; kentlerde yaşayanların kadınları, çocukları, yoksulu, yaşlısı ve özürsü ile dışlanmadan ve güvenlik içinde yaşayabilecekleri ortamın oluşturulması; muhtaç durumda olanların sosyal yardımlardan adil bir şekilde yararlanabilecekleri bir mekanizma kurulması hususlarının dikkate alınmasında yarar görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında belirlenen sorunların çözülebilmesi, stratejilerin ve eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için rapor sonunda verilen “Sorun Strateji Eylem” tablosunda eylem planı taslağının ilgili kuruluşların mutabakatı ile uygulamaya geçirecek şekilde gerekli çalışmanın yapılması gerekir.

RAPOR ÖZETİ

Ülkemizde sağlıklı ve yaşanılabilir kentlerin oluşturulabilmesi amacıyla ve ulusal kentsel gelişim stratejisi oluşturulmasına temel teşkil etmek üzere Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından düzenlenen, ilgili kurum ve kuruluşların katıldığı Kentleşme Şûrası (2009) kapsamında 10 komisyon oluşturulmuştur. Her bir komisyonda düzgün ve planlı bir kentleşme için önem arz eden farklı konular değerlendirilmiş olup 7. komisyonda “Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar” konuları ele alınmıştır.

7. Komisyonun raporunda, Giriş bölümünün ardından, raporda ve eylem planında geçen terimleri kapsayan bir Tanımlar bölümüne yer verilmiştir. Mevcut durum değerlendirmesine ayrılmış olan ikinci bölüm, Komisyonun çalışma alanları doğrultusunda üç başlıktan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, Komisyon tarafından benimsenen, gerek kırdan kente göçün gerekse kentsel yoksulluğun temel faktörlerinden birinin kırsal kalkınmanın sağlanamamış olduğu görüşü doğrultusunda kira ve göçe dair konulara ayrılmıştır. İlk başlığın altında kır-kent ayrımı, kırsal kalkınma çalışmaları, ülkemizdeki nüfus hareketleri ve göç konuları değerlendirilmiştir. Göç konusu, genel olarak göç olgusu, zorunlu göç ve nüfus hareketlerini etkilemeye yönelik politikalar şeklinde üç adımda incelenmiştir. Kentsel yoksulluk, dışlanma ve mekânsal ayrışma ismini taşıyan ikinci başlıkta ilk olarak istihdam meselesi, kentsel istihdam yapısı, Türkiye’de büyüme ve istihdam, istihdam alanları, işgücünün nitelikleri ve kayıtdışı istihdam ile yoksulluk göstergeleri alt-başlıklarıyla ele alınmıştır. Ardından, yoksulluğun mekânla ilişkisi kurularak Türkiye’de yoksulluğun birincil mekânı olan gecekondu olgusu, kentsel yoksulluğun mekânsal ayrışma boyutu, yoksulluk yaratıcı bir pratik haline gelen kentsel dönüşüm meselesi ve sosyo-ekonomik, politik ve mekânsal dışlanma konuları ele alınmıştır. Üçüncü başlıkta ise toplumsal bütünleşmeyi sağlayabilecek sosyal politikalar çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır, bunlar: kentleşme ve sosyal hizmetler, sosyal riskler, sosyal güvenlik yapısındaki dönüşüm, STK’lar ve mahalli idarelerin sosyal politika alanındaki rolleri ile uluslararası yükümlülük ve taahhütlerdir.

Raporun diğer bölümü ise GZFT analizine ayrılmıştır. Komisyon’un konusu çerçevesinde güçlü, zayıf yönler ile fırsat ve tehditlerin başlıcaları şu şekilde belirlenmiştir. Güçlü yönler: Hane içi ve haneler arası sosyal dayanışma ilişkilerinin bulunması; idari ve sosyolojik bir birim olarak mahalle olgusunun varlığı; Hazine arazilerinin varlığının yaygın yerleşim imkânı sağlaması; Sosyal yardım uygulamalarının yaygınlaşması. Zayıf yönler: Ülkemizde plansız ve çarpık bir kentleşme sürecinin yaşanması; ortak veri tabanına haiz kapsamlı bir yoksulluk envanterinin bulunmaması; katılımcı ve şeffaf bir kentsel dönüşüm uygulamasının bulunmaması; kentsel altyapıların yetersiz olması. Fırsatlar: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması; ülkemizin Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde olması; yoksulluğun iktisadi bir sorun değil, sosyal ve politik bir süreç olarak algılanması; kırsal alanda istihdama yönelik tarımsal çeşitlilik ve yüksek üretim potansiyeli olması. Tehditler: Küresel ekonomik kriz ve yarattığı işsizlik; toplumsal ayrışma ve gruplaşma dinamikleri; rant odaklı bir kentsel gelişim/dönüşüm anlayışının hakim olması; yoksulluğun kalıcı ve yapısal bir sorun olduğunun görmezden gelinemesidir.

Bu tespitler doğrultusunda üçüncü bölüm altında öncelikli sorun alanları ele alınmıştır. Mevcut durum analizinde olduğu gibi sorunların sistematik olarak tanımlanmasında da kırsal konular birinci sırada yer almaktadır. Türkiye’de kentleşme sorunu genellikle kırsal alandaki sorunlardan bağımsız olarak incelenmiş ve sadece kentsel alanlar için oluşturulan politikalarla çözümlenmeye çalışılmış olduğundan kentleşmeye kalıcı bir çözüm getirilememiştir. Oysa, kentlerin geçmişten günümüze kadar yapılaşma süreçleri ve kırsal alanda yaşanan sorunlar incelendiğinde, kentsel planlama yapılırken kırsal planlama yapılmasının da gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kırsal kalkınmanın sağlanamamasının göç sorununun ortaya çıkışındaki temel unsur olduğu ön kabulüyle kırsal kalkınma sorunları, kır-kent ilişkisi, kırsal alanların yoksulluğu ve tarımda çözümle ile tarımsal faaliyetlerde alınabilecek tedbirlere ilişkin konular incelenmiştir. Sayıları 40 bine yaklaşan köylerin sahip oldukları arazilerdeki verimliliğin artırılması, tarım işletmelerinin nitelik ve niceliğinin geliştirilmesi, alt yapı hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması, tarımsal işletmelerin büyütülmesi ve tarımsal ürün desteği verilmesi, sürdürülebilir arazi yönetimi için ortak ve kapsamlı bir arazi kullanım politikası oluşturulması, kırsal alanda tarıma dayalı sanayilerin yanında, ev yapımı gıda ürünleri, geleneksel el sanatları, işlenmiş tarım ürünlerinin üretimi, küçük işletmeler, madencilik, balıkçılık ve yöresel turizm, kayak, arıcılık, tavukçuluk, hayvancılık, halı ve kilim dokumacılığı gibi tarım dışı faaliyetlerin de teşvik edilmesi devletin yönlendiriciliğiyle izlenmesi gereken başlıca stratejiler olarak değerlendirilmiştir.

Göçe dair sorunlardan ilki büyük kentlere aşırı göç şeklinde bir başlık taşısa da, göçün artık sadece kırsaldan kent merkezine doğru bir doğrusal çizgi şeklinde olmadığı, günümüzde göçün kentten kente, kentten köye, köyden köye vb. şekillerde çok çeşitli ve boyutlu olabildiği ifade edilmiş, dolayısıyla yeni göç tanımlarının ve politikaların bu gerçekliğe uygun olması, planlamanın sosyolojik gerçeklikle uyumlu olmasına hizmet edeceği vurgulanmıştır. Ülkemizde yaşanan göç akımlarının büyük kısmı göç edenlerin yaşadıkları yerde hayatlarını idame etme imkânları kalmamasından kaynaklandıkları ölçüde “zorunlu” olsa da, 1990’lar boyunca Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki çatışma ortamı nedeniyle gerçekleşen “zorunlu göç” içlerinde en travmatik olanıdır ve daha önceki göç dalgalarından daha farklı, daha sorunlu boyutları bulunmaktadır. Bunlar: köyle bağın tamamen kopması ve köyün kente entegrasyon sürecinde sağlayacağı destekten yoksun olunması; ailenin genç, yaşlı, kadın, erkek topluca göç etmesi; kitlesel bir göç olması; göç kararının çok kısa bir sürede ve dışsal etmenlerin dayatmasıyla alınması nedeniyle psikolojik ve maddi anlamda hazırlıksız bir göç olması; göç eden kesimin kırsal yaşam deneyimli olması nedeniyle kentte kullanabileceği bir bilgi ve beceriden mahrum olmasıdır.

Kentsel yoksulluk sorunları ise barınma ve kentsel çevre ile risk altındaki gruplar başlıkları altında ele alınmıştır. Barınma ve kentsel çevreye ilişkin sorunlardan biri kentsel dönüşüm uygulamalarıyla kent yoksulunun yerinden edilmesi ve bunun yoksulluğu yeniden yaratan bir uygulama olduğudur. Kentsel Dönüşüm Projelerinin kent yoksulunun yaşantısı, ihtiyaçları ve tercihleri hesaba katılmadan gerçekleştirilmesi, ‘modern’ diye çok katlı bloklar ve daire yaşantısının köylerden kentlere göç edenlere dayatılması önemli bir sorun alanıdır. Zira, bu uygulamada görüldüğü gibi karar alma süreçlerine katılımcı ve demokratik bir yaklaşım yerine dayatmacı, tepeden inme bir yaklaşım hakim olmaktadır. Raporunda, bu sorunun daha geniş anlamda konut sorunu ile birlikte düşünülmesi ihtiyacı vurgulanmış ve konut politikalarının “mülk sahipliği”ne odaklanmış olmasının bu alana dair sosyal politika üretmeyi zorlaştırdığı ifade edilmiştir. Konut sorununu çözmek üzere kullanılacak araçlar ise şu şekilde sıralanmıştır: kira kontrolleri; düşük kiralı konut üretimi; tarihi konut alanlarında olduğu gibi köhnemeyi de önleyecek biçimde konutların kamulaştırılarak, öğrencilere, düşük gelirlili çalışanlara ve diğer ihtiyaç sahiplerine düşük kiralar ile tahsis edilmesi; düşük ücretli çalışanlar açısından sosyal güvenlik fonlarına dayalı kooperatif biçimindeki konut üretim modellerinin yaygınlaştırılmasıdır.

Kentsel mekânların günümüzde bir yandan sınıf diğer yandan da yaşam tarzları ekseninde sahne olduğu mekânsal ayrışma da bir diğer sorun odağıdır; zira bütüncül bir kentsel tahayyülün kentin tüm sakinleri tarafından oluşturulması ihtimali hızla ortadan kalkmakta, aynı kentte fakat ayrı dünyalarda yaşayan kentdaşlar birbirlerini yabancı gibi algılamaktadır. Bu durumun, aslında, kendisi de ayrı bir sorun teşkil eden ranta dayalı kentsel gelişme kapsamında ele

alınmasında yarar görülmektedir. Rant odaklı kentsel gelişme ile kamusal kaynaklar, kullanım hakları ve kentsel ekonomik kaynaklar kısa vadeli ve toplumun belirli bir kesimini oluşturan güçlü ekonomik çevrelerin çıkarlarını sağlamak üzere kullanılmaktadır. Bunun yerine, toplumun geniş kesimlerinin uzun vadeli çıkarlarına yönelik ve sürdürülebilir bir mekânsal, sosyal ve ekonomik yapıyı oluşturabilecek bir anlayışın hakim olması gerekmektedir.

Kentsel yoksulluk sorunlarında ikinci alt-başlık olan risk altındaki gruplar çerçevesinde; özürliülerin kentsel hizmetlerden faydalanamamaları; toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın sorunu; evsizler ve evsizlik riski; yoksulluğun kalıcılaşması; sosyal dışlanma; kentlerde yoksulluğu azaltmaya yönelik istihdam politikalarının yetersizliği; kent ve güvenlik; kentsel kültüre intibak sorunu ve neden olduğu sosyal düzensizlikler konularına yer verilmiştir.

Öncelikli sorun alanlarının son başlığı olan sosyal politikalar konusunda rapor kapsamında ele alınan meseleler; eğitim ve sağlık hizmetleri alanında ticarileşmenin yaygınlaşması; kapsamlı bir yoksulluk envanterinin çıkarılmaması; sosyal politikaların vatandaşlık hakkı temelinde tanımlanmaması; mevcut sosyal yardımlardan faydalanma kriterlerinin Türkiye'nin sosyal ekonomik durumu ile eşleşmemesi; sosyal yardım sağlayan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve sosyal yardımların siyasi çıkara alet edilmesi; yoksulluğun kuşaklar arasında aktarılması; sosyal hizmet sunumundaki eksiklikler, özellikle de kadınlar ve çocuklar gibi risk altındaki gruplarına yönelik kreş, toplum merkezi ve çocuk ve gençlik merkezleri, sığınma evleri gibi hizmetlerin eksikliği; aile planlaması ve üreme sağlığı uygulamalarının yetersiz olması; 5510 sayılı SSGSS Yasası'nın yarattığı hak kaybı ve getirdiği yeni yoksulluk sorunları olarak değerlendirilmiştir.

Raporun ana temasına ilişkin öncelikli sorun alanlarını oluşturan konuların değerlendirilmesi neticesinde önem arz ettiği düşünülen sorunlar ve bu sorunların çözümünde izlenmesi gereken stratejiler her bölümün sonunda verilmiştir.

Daha sonra rapor kapsamında ele alınan konular bağlamında düzgün ve yaşanılabilir kentler oluşturulması için politika belirleyiciler ve karar vericiler tarafından dikkate alınmasında yarar görülen hususlar Genel Değerlendirme altında verilmiştir.

Son olarak da, belirlenen sorunlara, stratejilere ve eylemlere ilişkin hazırlanan "Sorun Strateji Eylem" tablosu sorumlu kuruluşları, bütçe kaynağını ve eylemlerin gerçekleşmesi sonucunda elde edilecek sonuç ve çıktıları belirten göstergeleri ihtiva edecek şekilde raporun sonuna eklenmiştir.

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE		
7.1	Kırsal kalkımın sağlanamaması ve bundan kaynaklanan göç sorunu	7.1.1	Kırsal kalkımın sağlanamaması olmasının neyle-kırsal alanda yaşayan nüfus ve yoksulluğun önlenmesine yönelik yerel üretim ve yerel istihdam odaklı dergeji ekonomik büyümenin esas alınması	7.1.1.1	Yatırım teşviklerinin yoğun göç veren şehir ve bölgelerdeki yatırımlara yapılmasına ve sürdürülebilir üretim ve istihdam yaratıcı olması kriterine bağlanması.	Hazine Müsteşarlığı	Sanayi ve Tic. Bkl., KOSGEB, Tarım ve Köy. Bkl., Yatırım, Destek, Tanıtım Aşansı, Sanayi Odaları	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.2	Yabancı sermayenin bölgesel ve yerel üretim kollemlerine yönlendirilmesi ve bu alanlarda teşvik edici mekanizmaların tesisi	Hazine Müsteşarlığı	Sanayi ve Tic. Bkl., Yatırım, Sanayi Odaları	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.3	Yerelde üretilen ürünlerin yurt içinde ve komşu ülkelerde pazarlanması için gerekli altyapıların oluşturulması	San. ve Tic. Bakt.	Tarım ve Köy. Bkl., Üleştirme Bkl., Dış Tic. Müst., Kalkınma Aj., Jigili SIK'lar	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.4	Kırsal alanda entegre üretim, kümelendirme ve kooperatifler yoluyla üreticilerin güçlendirilmesi	Tarım ve K. Bakt.	Sanayi ve Tic. Bkl., Dış Ticaret Müst., Tic. San. Odaları	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.5	Tarım dışı kaynaklı yatırımların teşvik edilmesi	San. ve Tic. Bakt.	Tarım ve Köy. Bkl., DPT, Hazine Müsteşarlığı	Orta Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.6	Gelecekteki ve bölgesel ürünleri korumak ve rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla ürünlerin "doğru ürün üretene sistem" ile tesisi edilmesi ve üretim kotalarının periyodik olarak gözden geçirilmesi	Tarım ve K. Bakt.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.7	Tarım ürünleri pazarlamaya hazır hale getirmesine yönelik eğitim programı yapılması	Tarım ve K. Bakt.	Tic. ve San. Odaları, İhracatçı Birlikleri	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.8	Organik tarım ürünleri üretimine destek verilmesi	Tarım ve K. Bakt.	Ziraat Bankası, Tarım Kredi Koop. Üretici Kooperatifleri	Kısa Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.9	Agro-eko turizm ile geleneksel el sanatlarının teşvik edilmesi ve bu alanda toplumun bilgilendirilmesi	Tarım ve Köy. Bkl.	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Vakıflar	Orta Vade	Genel Bütçe		
				7.1.1.10	Kırsal alanda istihdam sağlayacak girişimlere danışmanlık, teşvik vb. destek sağlanması	KOSGEB	Tarım ve Köy. Bkl., Sanayi ve Tic. Bkl., Çarşıma Bakt., DPT, San. ve Tic. Odaları, Üniversiteler, GAP İdaresi	Orta Vade	Genel Bütçe		
		7.1.2	Kırsal alanda ekonomik faaliyet çeşitliliğinin artırılması	7.1.2.1	İhtiyaç duyulanan (süt gibi) zorunlu gıda ürünleri üretimine teşvik prını verilmesi	Tarım ve K. Bakt.	Sanayi ve Tic. Bkl., TTK	Orta Vade	Genel Bütçe		
				7.1.2.2	Maliyet ve üretim ilişkisi kurularak, bölgesel şartlar çerçevesinde, rekabet üstünlüğü olan ürünlere tarımsal destek verilmesi	Tarım ve K. Bakt.	Maliye Bakanlığı, DPT, TMO	Orta Vade	Genel Bütçe		
		7.1.3	Kırsal alanda yaşayanların buldukları yerde istihdam edilmesi	7.1.3.1							
				7.1.3.2							
7.1.4	Tarımsal üretime destek sağlanması	7.1.4.1									
		7.1.4.2									

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.1 Kırsal kalkınmanın sağlanamaması olması ve bundan kaynaklanan göç sorunu	7.1.5	Kırsal alanda ekonomik canlılık yaratacak merkezlerin kurulması	7.1.5.1	Merkez köy, Köy Kent, Tarım Kentleri uygulamalarının yaygınlaştırılması	DPT	GAP İd. Bşk., Bay. ve İsk. Bk., İşleri Bk.	Orta Vade	Genel Bütçe	1. Belirlenen Merkez Köy Sayısı 2. Merkez köylerde sanayin hizmet çeşitliliğinin sağlanması 3. Ortaama ağırlık süresindeki artış ve bebek ölüm oranlarındaki düşme
			7.1.5.2	Merkez köylerde yöresel ürün pazarları ve tanıtım fuarları açılması	San. ve Tic. Bk.	Tarım ve Köy. Bkl. Yayıtlıklar	Orta Vade	Genel Bütçe	1. Yöresel ürün ünvanı ve satışlarında artış olması 2. Yöresel fuar sayısında artış sağlanması
			7.1.6.1	Kırsal alandaki yerleşim yerlerinde ihtiyaç karşılayacak sosyal ve fiziki altyapıların yapılması	DPT	İçişleri Bakanlığı, İller Bankası, İSİ	Orta Vade	Genel Bütçe	1. Teminî içme suyu erişimi hızına sayı 2. Sosyal olanakların sayısı 3. Sağlık hizmetlerinin kapsamı, nitelikli ve elektronik vb hizmetlerin varlığı 3. Bölgesel özelliklerin etkisiyle alan bir yaşam kalitesi göstergeler sisteminin kurulması
			7.1.6.2	Kırsal alandaki yerleşim yerlerinde kaliteli konut üretimine destek verilmesi	Toplu Konut İdaresi	Bay. ve İsk. Bk., DPT	Orta Vade	Genel Bütçe	Kırsal kesimde nitelikli konut sayısının artması
			7.1.6.3	Kırsal alanda güveniğin sağlanması	İçişleri Bakanlığı	Mil. Sav. Bk., Orta Vade	Orta Vade	Genel Bütçe	Kırsal kesimde terör ve adli vakaların azalması
			7.1.6.4	Büyük kentlere göçün getirildiği sıkıntılar hakkında farkındalık yaratılması	TRT	Bay. ve İsk. Bk., Kült. ve Tur. Bk. AA	Kısa Vade	Genel Bütçe	Bütlemler için televizyon programlarının yaygınlaşması
			7.1.6.5	KÖYDES projelerinin yaygınlaştırılması	DPT	İçişleri Bakanlığı, İl Özel İdareleri	Kısa Vade	Genel Bütçe	KÖYDES kapsamında desteklenen köy sayısında artış
			7.1.7.1	Metropol dışı kentlerde ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi	San. ve Tic. Bk.	KOSGEB, DPT	Orta Vade	Genel Bütçe	1. Metropol dışı kentlerde küçük/orta ölçekli işletim sayısı 2. Yatırımların sürekliliğinin sağlanması
			7.1.7.2	Metropol dışı kentlerde yatırım için gerekli ulaştırma, haberleşme ve fiziki altyapıların yapılması	Ulaştırma Bk.	San. ve Tic. Bk., DPT, Yayıtlıklar	Orta Vade	Genel Bütçe	Atılacak alanların değerlendirilmesi için genel bütçeden yeterli kaynak ayrılması
			7.1.8.1	Metropol dışı kentlerdeki emek yoğun sektörlerde yatırım teşviki verilmesi	Hazine Müsteşarlığı	KOSGEB	Kısa Vade	Genel Bütçe	Treyhlerden faydalanan KOBİ sayısında artış
		7.1.8.2	Metropol dışı kentlerde ihtiyaç-duyulan alanlarda mesleki eğitim verilmesi	Milli Eğitim Bakanlığı	İŞKUR, Belediyeler, İl Özel İdareleri	Kısa Vade	Genel Bütçe	Programlara katılımlar arasında yıllar itibarıyla bulunan öğrenci sayısında artış	
		7.1.8.3	Yabancı sermaye yatırımlarının metropol dışı kentlere yönlendirilmesi	Hazine Müsteşarlığı	DPT, Sanayi ve Tic. Bk. Kalkınma Ajansları	Kısa Vade	Bütçe gerektirmiyor	1. Yabancı sermaye yatırımlarının metropol dışı kentlere yönlendirilmesinde ilgili mevzuat değişikliği 2. Resmi gazetele yayımlanması,	
		7.1.9.1	Kentsel yapışmanın İmar Mevzuatına uygun hale getirilmesi	Bayın. ve İsk. Bk.	Kült. ve Tur. Bk. Çev. ve Or. Bk., Yayıtlıklar Yerel Yönetimler, İlgili Meslek Kuruluşları	Kısa Vade	Genel Bütçe	İmar Düzenleme İla. Kurulunun kararlar taslağına geçmesi	

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
7.2	Ortak ve kapsamlı bir arazi politikasının bulunmamasının kentsel kalkışmanın önünde engel oluşturması	7.2.1	Her türlü arazi kullanımının ulusal arazi politikasına uygun olarak yapılması	7.2.1.1	Şehir ve ülke planlamasında dikkate alınacak ulusal arazi kullanım planı hazırlanması	DPT	Bayın.ve İ.S. Bakl., Çev. ve Or. Bakl., Tarım ve K. Bakl.	Orta Vade	Genel Bütçe	Resmî gazetede yer alması
				7.2.1.2	Araziye erişim ve arazi kullanımını ile ilgili çalışmaların gözden geçirilmesi	Tapu ve Kadastro Gn. Mdr.	Çev. ve Or. Bakl., Tarım ve K. Bakl., DPT	Uzun Vade	Genel Bütçe	Kadastro çalışmalarının tamamlanması
				7.2.1.3	Kırsal alanlarda arazi yönetimi için bir ulusal politika oluşturulması	Bayın. ve İ.S. Bakl.	Tarım ve K. Bakl., DPT	Uzun Vade	Genel Bütçe	Resmî gazetede yer alması
				7.2.1.4	Doğal hayati destek sistemlerinin geliştirilmesi	Çev. ve Or. Bakl.	Tarım ve K. Bakl., Bayın. ve İ.S. Bakl., DPT	Uzun Vade	Genel Bütçe	Resmî gazetede yer alması
				7.2.1.5	Kadastro çalışmalarının sonuçlandırılması	Tapu ve Kadastro Gn. Mdr.	Tarım ve K. Bakl., Çev. ve Or. Bakl., Mahalli İdareler	Orta Vade	Genel Bütçe	Yeni tapu sözleşmesi alınması
				7.2.1.6	Ulusal arazi yönetimi stratejisinin hazırlanması	ÇÖB	Tarım ve K. Bakl., DPT, GAP, Valilikler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Ulusal Arazi Yönetimi Stratejisinin YPK tarafından kabul edilmesi
				7.2.1.7	Yeni teknikler kullanılarak arazi toplulaştırma çalışmalarının yapılması	Tarım ve Köy İşleri Bk.	GAP, Üniversiteler, Mahalli İdareler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Arazi toplulaştırmada yeni tekniklerin kullanılmasının yaygınlaştırılması

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.3	Zorunlu göçün yaratığı yoksulluk	7.3.1	Zorunlu göçte kentlere gelmiş olup geri dönmek isteyenlerin dönüşlerine yönelik tedbirlerin iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi	7.3.1.1	Geni dönüşe yönelik maddi konuların düzenlenmesi; Mülkiyet haklarının tespiti ve 5233 sayılı "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılması Hakkında Kanun" yoluyla tazminat verilmesine devam edilmesi	İçişleri Bakanlığı	Valilikler	Kısa Vade	Genel Bütçe	5233 sayılı Kanun yoluyla tazminat alan hane sayısındaki artış
				7.3.1.2	Geni dönüşecek yerlerde gündelik hayatın güvenli bir biçimde sürdürülmesini sağlayacak önlemlerin alınması	İçişleri Bakanlığı	Türk Silahlı Kuvvetleri	Orta Vade	Genel Bütçe	Geni dönüşülen köylerde yaşayan ailelerin sayısının artması
				7.3.1.3	Geni dönemlere (eğitim, sağlık, alt yapı gibi) temel hizmetlerin sağlanması	Valilikler	Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Belediyeler	Orta Vade	Genel Bütçe	Eğitim ve Sağlık hizmetlerine erişebilen hane halkı sayısı
				7.3.1.4	Geni dönemlerin yoksulluk için düşmemesi için istihdam ve gelir artırıcı tedbirlerin alınması	İçişleri Bakanlığı	DPT, GAP	Orta Vade	Genel Bütçe	İstihdam edilen kişi sayısı ve kişi başına getirilecek artış
		7.3.2.1	Kentlerdeki zorunlu göç edenler tespit edilerek, bu kitleyi hedef alan istihdam programlarının geliştirilmesi	İçişleri Bakanlığı	DPT, İŞ-KUR, Üniversiteler	Orta Vade	Genel Bütçe	Zorunlu göç kitesiminin tespiti edilmesi ve istihdam edilen kişi sayısı		
		7.3.2.2	Kentlerdeki zorunlu göç kitesimini hedefleyen sosyal yardım programlarının uygulanması ve mevcut sosyal yardımlara erişiminin sağlanması	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	ŞİŞEK	Kısa Vade	Genel Bütçe	Zorunlu göçte maruz kalmış kesim içerisinde sosyal yardım alanlarının oranının artması		
7.3.2.3	Kentlerde zorunlu göç kitesiminin yoğun yaşadığı mahallelerde Toplum Merkezleri kurulması	ŞİŞEK	Sivil Toplum Kuruluşları	Kısa Vade	Genel Bütçe	Toplum Merkezi sayısı				
7.3.2.4	Valilik ve Belediyelere yürütülen kredi tahsislerinde zorunlu göç edenlere öncelik tanınması	İl Özel İdareleri	Belediyeler	Kısa Vade	Bütçe gerekmiyor	Zorunlu göç kitesime öncelik verecek mevzuat değişikliğinin yapılması ve resmi gazetele yayımlanması				
7.3.2.5	Çocukların ekonomik sebeplerle okuldan ayrılmalarını engellemesi amacıyla nakit desteği sağlanması	Sos. Yard. ve Da. Gn.Md.	Belediyeler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Sağlanan nakit desteğini alan hane sayısındaki ve sağlanan toplam nakit desteğindeki artış				
7.3.2.6	Zorunlu göçte gelenlere ve onları sorunlarına yönelik yerel halk bilinçlendirilmesi, ayrışma ve dışlama yaşanmasını önlemesini sağlayacak bir diyalog ortamının oluşturulması	İl Özel İdareleri	Belediyeler	Kısa Vade	Genel Bütçe	İl Özel İdareleri ve Belediyelerin öncülüğünde diyalog ve dayanışma arttıracak etkinlik sayısı				

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.4	Gerekli olgusuna müdahalede Kentsel Dönüşüm projelerinin tek araç olarak uygulanması	7.4.1	Gerekli olgusunu yileştirme amaçlı alternatifler oluşturulması	7.4.1.1	Gerekli alanların sağlıklaştırılması çalışmalarının yapılması	Belediyeler	Bayın. ve İ. Bak., İçiş. Bak., Mestek od.	Orta Vade	Belediye Bütçesi	Gerekli sınırların rahat yapılabilir hale gelmesi
		7.4.2	Alternatiflerin belli istisnalar (örn. ate risk) dışında, yeniden edinebilecek yitilene kadar, yeniden kânet tesis çerçevesinde uygulanması	7.4.1.2	Gerekli alanların fiziki kalitesinin geliştirilmesi; bu süreç içinde rantı yönelik yapılaşma ve barınma amaçlı konut ayırımının yapılması	Belediyeler	Bayın. ve İ. Bak., İçiş. Bak., Mestek od.	Orta Vade	Belediye Bütçesi	Gerekli tek sahne ementinin çıkarılması
		7.4.2	Alternatiflerin belli istisnalar (örn. ate risk) dışında, yeniden edinebilecek yitilene kadar, yeniden kânet tesis çerçevesinde uygulanması	7.4.1.3	Bu süreç yerel halkın kendi iş gücünü (emeğini) kazınması konusunda teşvik edilmesi	Belediyeler	Bayın. ve İ. Bak., İçiş. Bak., Mestek od.	Orta Vade	Belediye Bütçesi	Gerekli sınırların rahabille edilmesine müit salabirinin kabu sağlanması
		7.4.2	Alternatiflerin belli istisnalar (örn. ate risk) dışında, yeniden edinebilecek yitilene kadar, yeniden kânet tesis çerçevesinde uygulanması	7.4.2.1	Bir Kentsel Dönüşüm Bilgi Merkezi kurulması ve konut ihtiyacı sanjilerinin yonlendirilmesi	Belediyeler	Yatılıklar, Ünversiteler	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Kunlecek merkezde kentsel dönüşüm projelerinde hakları alanların sayısal olarak artışı
		7.4.2	Alternatiflerin belli istisnalar (örn. ate risk) dışında, yeniden edinebilecek yitilene kadar, yeniden kânet tesis çerçevesinde uygulanması	7.5.1.1	Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasından önce yerel halkın sosyo-ekonomik profilinin çıkarılması	Belediyeler	Ünversiteler, Araştırma Merkezleri	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Araştırma birimlerinin kurulması ve faaliyetleri geliştirilmesi
		7.4.2	Alternatiflerin belli istisnalar (örn. ate risk) dışında, yeniden edinebilecek yitilene kadar, yeniden kânet tesis çerçevesinde uygulanması	7.5.2.1	Yerel halkın sosyo-fizik mekân ihtiyaçlarının dikkate alınması	Belediyeler	Yatılıklar, Ünversiteler	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Kunlecek Kentsel Dönüşüm Bilgi merkezinden kentsel dönüşüm projelerinde hakları alanların sayısal olarak artışı
7.5	Kentsel dönüşüm projelerinin yoksulluğu artıracak şekilde uygulanması	7.5.3	Yerel halkın proje geliştirme sürecine katılımının sağlanması	7.5.3.1	Yerel halk temsilcileri ile belediye temsilcilerinin katıldığı bir komitenin oluşturulması	Belediyeler	STK'lar, Muhtarlıklar	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Komitenin oluşturularak toplantılar gerçekleştirilmesi
		7.5.4	Kentsel dönüşüm nedeniyle yeriinden edilen kesimlerin yeniden yerleşim sonrası zülene ve değerlendirilme çalışmalarının yapılması	7.5.4.1	Sosyal araştırma birimlerinin züleme ve değerlendirilme yapılması	Belediyeler (Sosyal Araştırma Birimleri)	İçiş. Bak., ŞİÇEK	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Diğerli ödemek değerlendirilme raporlarının yonlendirilmesi
		7.5.5	Yerel yerleşime projelerinde "kentsel tarım" uygulanması için mekânların ayrılması	7.5.5.1	Uygun alanlarda "tarım işletmeleri" oluşturulması	Belediyeler	Tarım Bak., Yatılıklar	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	İşletilen "tarım işletmeleri" sayısı
		7.5.6	Yerel yerleşime projelerinde konut çeşitlendirilme iş olanaklarının geliştirilmesi	7.5.6.1	Yeni yerleşim alanlarında girişimlerin faaliyet gösterebileceği mekânlar hazırlanması	Belediyeler	KOSGEB, Yatılıklar	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Yeni yerleşim alanlarında açılan işyeri sayısı
		7.5.6	Yerel yerleşime projelerinde kadın derneğinin ve bakış açısının gözönüne alınması	7.6.1.1	Kentsel dönüşüm projelerinde kente ve iş imkânlarına erişilebilirliğin sağlanması	Belediyeler	Kadın. Stat. Gn. Müll., Yatılıklar	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Yeni yerleşim yerlerinde kadınlar ve diğerleri için erişilebilir ve güvenli alanlar oluşturulması
		7.5.6	Yerel yerleşime projelerinde kadın derneğinin ve bakış açısının gözönüne alınması	7.6.1.2	Kentsel dönüşüm projelerinde kadınlar arası iletişim ve yardımlaşma ağlarının oluşturulması	Belediyeler	Kadın. Stat. Gn. Müll., Yatılıklar	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Kadınlar arası iletişim ve yardımlaşma ağlarının oluşturulması

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.7 Sosyal dışlanma	7.7.1 Ekonomik nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi		7.7.1.1	Formel sektörde istihdam edilemeyen gelir düzeyi düşük (özellikle asgari ücretli) işsizlerin (özellikle asgari ücretli işsizlerin) gelir düzeylerinin yükseltilmesi	Çalışma ve S. Gü. Bk.İ.	Malîye Bakanlığı, DPT, Hazine, MİT, TÜİK, Asgari Ücret Tespit Komisyonu	Kısa vade	Genel Bütçe	Çalışan yoksul kesimin artarak gelir desteği sağlanması
			7.7.1.2	Enformel sektörde çalışanların gelir düzeylerinin yükseltilmesi ve kayıtdışı konumlarının giderilmesi	Çalışma ve S. Gü. Bk.İ.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Kısa vade	Genel Bütçe	Erfarım tecrübeleriyle ilgili bilgi ve tecrübelerin paylaşılması ve kayıtdışı konumlarının giderilmesinin sağlanması
			7.7.1.3	Yoksulluğu gidermek için yeterince yeterli ve kaliteli hizmetlerin üretilmesi ve kaliteli hizmetlerin ücretsiz olarak sağlanması ve aynı yarıdan mekanizmaların kurulması/teşviki	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	Belediyeler	Kısa vade	Genel Bütçe	Yüksek maliyetli ve kalitesiz hizmetlerin üretilmesi ve kaliteli hizmetlerin ücretsiz olarak sağlanması ve aynı yarıdan mekanizmaların kurulması/teşviki
			7.7.1.4	İstihdam azaltılması amacıyla Bakanlıklar arası entegratif bir program hazırlanması	Çalışma ve S. Gü. Bk.İ.	Sarıyer ve T.C. Bk.İ., Tarım ve Köy İş. Bk.İ., DPT, Milli Eğitim Bk.İ., İŞ-KUR	Kısa vade	Bütçe gerekmiyor	İstihdam azaltılması programının resmi gazetesinde yayımlanması
			7.7.1.5	Kaliteli hizmetlerin artırılması amacıyla yoksul kesimin hizmetlere erişimlerinin artırılması ve anaokullarının açılması	Belediyeler	İl Özel İdaresi	Kısa vade	Yarımlı bütçesi	1. Ücretsiz kreş ve anaokulların faaliyetlerinin artırılması ve anaokulların açılması
	7.7.2 Toplumsal nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi		7.7.2.1	Eğitim hizmetlerine erişiminde yetersiz kaynakların giderilmesi için ihtiyaçların giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması ve eğitim hizmetlerinin artırılması	Millî Eğitim Bakanlığı	Valilikler	Kısa vade	Genel Bütçe	İlk ve orta dereceli eğitimi destekleyici faaliyetlerin artırılması ve anaokulların açılması
			7.7.2.2	Çalışma ve S. Gü. Bk.İ.	İl Özel İdaresi	Kısa vade	Genel Bütçe	Çocukların okula göndermeyen yoksul hananelere destek sağlanması	
			7.7.2.3	Sağlık hizmetlerine erişiminde yetersiz kaynakların giderilmesi ve sağlık hizmetlerinin artırılması	Sağlık Bakanlığı	Valilikler	Kısa vade	Bütçe gerekmiyor	Devlet hastahanelerinde her türlü sağlık hizmetlerinin artırılması ve anaokulların açılması
			7.7.2.4	Toplumun hiçbir kesiminin genel sağlık hizmetlerinden yararlanmamasının önlenmesi	Çalışma ve S. Gü. Bk.İ.	Sendikalar	Kısa vade	Bütçe gerekmiyor	SSSS/SSE Genel Sağlık Sigortasına ilişkin değişikliklerin yapılması ve kanun değişikliğinin resmi gazetesinde yayımlanması
			7.7.2.5	Yoksulluğu gidermek için yeterince yeterli ve kaliteli hizmetlerin üretilmesi ve kaliteli hizmetlerin ücretsiz olarak sağlanması	S. Y. ve D. Gn. Md.	Belediyeler, İl Özel İdaresi	Kısa vade	Genel Bütçe	Yoksul hanelerde toplum yararına eğitim ve mesleki eğitim verildiği tespit edilmesini amaçlama
7.7.3 Siyasi nedenlerden kaynaklanan dışlanmanın önlenmesi		7.7.3.1	Farklı toplumsal kesimlerin yer alabileceği demokratik katılım mekanizmalarının oluşturulması/teşviki ve kent konseylerinin yeniden oluşturulması	Belediyeler	Sivil Toplum Kuruluşları	Kısa vade	Belediye Bütçesi	Belediye sınırlarında bulunan yoksul kesimlerin ve konseylerin yoksul kesimlerin oluşturulması ve toplum yararına eğitim verildiği tespit edilmesini amaçlama	
7.7.4		Ayrımcılığın önlenmesi	Başbakanlık	IRT, Basın Yayın, E. Gn. Md.İ., STRK/Tar	Kısa vade	Genel Bütçe	Ayrımcılığa karşı yasaları ve genel meclis kararları ile ayrımcılığın önlenmesi ve ayrımcılığın önlenmesi		

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.8	Renta dayalı kentsel gelişiminin barınmayı erişilebilirlikten çıkarması	7.8.1	Bamama hakkının temel bir insan hakkı olarak kurumsallaştırılması	7.8.1.1	Bamama hakkının Anayasa düzeyinde yasalaştırılması	Başbakanlık	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ, DPT	Kısa Vade	Bütçe gerekmiyor	Bamama hakkının yeni oluşturulacak olan Anayasada yer alması
				7.8.1.2	Bamama hakkının kentsel dönüşümü düzenleyen mevzuata yer alması	Başbakanlık	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ, DPT	Kısa Vade	Bütçe gerekmiyor	Bamama hakkının kentsel dönüşümü düzenleyen mevzuata yer alması
				7.8.1.3	Bamama hakkının Toplu Konut Kanununda yer alması	Başbakanlık	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TOKİ, DPT	Kısa Vade	Bütçe gerekmiyor	Toplu konut Kanununda bamama hakkını içecek şekilde ilgili değişiklikleri gerçekleştirilmesi
7.9	Üzürülerin, kent ve kent hizmetlerinden yararlanamaması	7.9.1	Kentsel yapılaşma ve altyapıların toplumun herkesine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi (ayrıntı için 2. Komisyon raporuna bakınız)	7.9.1.1	Ulaşım sistem ve araçların, fiziksel çevrenin, kamuya açık alanların özürülerin kullanımına açık hale getirilmesi	Belediyeler	Başbakanlık, İç. Bak., Meslek Odaları	Kısa Vade	Belediye bütçesi	İhtiyaca uygun düzenlemelerin gerçekleştirilmesi
				7.9.1.2	İlgili mevzuatın uygulanması ve denetiminin sağlanması	İçişleri Bakanlığı	Üzürüler İdaresi Başkanlığı, Belediyeler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Denetim raporunun süreli olarak yayınlaması ve ilgili birimlere ulaştırılması
				7.9.2.1	Üzürülerin üretim yapılabilmelerine olanak tanıyacak fiziksel donatılara sahip işyerlerinin açılması	Belediyeler	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bk., Üzürüler İdaresi Başkanlığı	Kısa Vade	Belediye bütçesi	Üzürülerin üretim yapılabilmelerine olanak tanıyacak fiziksel donatılara sahip işyeri sayısının artışı
7.9.2	Üzürülerin istihdam, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin artırılması	7.9.2.2	Üzürülerin eğitim hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması	Millî Eğitim Bakanlığı	Üzür. İda. Başk., Belediyeler, İl Üz. İdar.	Kısa Vade	Genel bütçe	Eğitim hizmetlerine katılan özürü sayısının artışı	Eğitim hizmetlerine katılan özürü sayısının artışı	
		7.9.2.3	Üzürülerin sağlık hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması	Sağlık Bakanlığı	Üzür. İda. Başk., Belediyeler, İl Üz. İdar.	Kısa Vade	Genel bütçe	Sağlık hizmetlerine katılan özürü sayısının artışı	Sağlık hizmetlerine katılan özürü sayısının artışı	

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.10 Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın yoksulluğunun yaygınlığı	7.10.1 Sağlık alanında gerekli tedbirlerin alınması	7.10.1.1	Kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmak üzere politikalar geliştirilmesi, mevzuat ve teknik düzenlemelerin gözden geçirilmesi		Sağlık Bakanlığı	KSBM, Üniversiteler, STKlar	Kısa Vade	Genel Bütçe	Sağlık hizmetlerine /Kurumlarına erişim kadın sayısı
			7.10.1.2	Kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını desteklemek üzere Aile Danışma Merkezi, Toplum Merkezi, ÇİDDM ve Halk Eğitim Merkezleri gibi ağırlıklı olarak kadınlara hizmet sunan kuruluşların sayısının artırılması, bu kuruluşlarda görev yapan personelin toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip olmasına amacıyla bilimsel araştırma programları yapılması		Sağlık Bakanlığı	KSBM, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, ŞHÇEK, GAP İdarisi Başkanlığı, MEB, STKlar	Orta Vade	Genel Bütçe
		7.10.2.1	Mesleki eğitim, girişimsel eğitim ve aktif işgücü programlarına kadınların istihdam edilebilirliğini artırılması		Çalışma ve S. Gü. Bakt.	MEB, KOSGEB, KSBM, ŞHÇEK, GAP İŞKUR, Meslek Değerleri, İDDB	Orta Vade	Genel Bütçe	Düzenlenen eğitim ve programların sayısı, kadınların işgücüne ve istihdamına katılım oranları
		7.10.2.2	Kadınları yönelik istihdam garantili meslek kurslarının yaygınlaştırılması		MEB	Tarım ve Köy/İs. Bakt. İŞKUR, GAP, KOSGEB, STKlar	Orta Vade	Genel Bütçe	Düzenlenen kursların sayısı, kadın istihdam oranı
	7.10.3 Eğitim alanında tedbirlerin alınması	7.10.3.1	Çocuk, hasta, engelli ve yaşlı kadın hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişilebilir hale getirilmesi		ŞHÇEK	Çalışma ve Sosyal Güv. Bk. Belediyeler, İl Özel İdareleri	Orta Vade	Genel Bütçe	Açılan bakım merkezlerinin sayısı
			Eğitimden her kadımsaade kız çocuklarının okumasına ortamı artırılmaya yönelik teşvik politikalarının yaygınlaştırılması		MEB	DPT, KSBM, Üniversiteler	Orta Vade	Genel Bütçe	Kız çocuklarının okullu olma oranı
	7.10.4 Yoksul kadınların kurumlarını iyileştirici çalışmalar yapılması	7.10.4.1	Yerleşkinler arasında kadın okuyamazlığının oranının artırılması		MEB	KSBM, Üniversiteler	Orta Vade	Genel Bütçe	Yerleşkin kadın okuyamazlık oranı
			Eğitimcilerin eğitim programlarının ve materyallerin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi		MEB	KSBM, YÖK Üniversiteler	Orta Vade	Genel Bütçe	Eğitim programları ve materyallerinin içeriği
			Kadın yoksulluğu ile mücadele kapsamında kadın krediler/mikrokredi uygulamalarının yaygınlaştırılması, ulaşılabilir kılınması, esgi değilimin ve sürdürülebilirliğin sağlanması		Valilikler (il özel idareleri)	KSBM, İŞKUR, Yerel Yönetimler	Orta Vade	Genel Bütçe	Krediler/mikrokredilerin faydalanılan kadın sayısı
			Yoksulluğa mücadele eden sorumlu kuruluşlar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi		Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	Sosyal Güvenlik Kurumu, ŞHÇEK, TÜİK	Kısa Vade	Genel Bütçe	Sosyal hizmetler alanında periyodik olarak gerçekleştirilen ve sonuç değerlendirilmesi için gerçekleştirilen toplantıların sayısı
7.10.4.2	Sosyal güvenlik sistemi dışında kalan ve çalışmaya geçilemeyen kadınlara yönelik uygulanan sosyal yardım (nakdi yardım) ve hizmetleri (sosyal konut tahsis, kira desteği vb.) geliştirilmesi, ulaşılabilir kılınması, eşit dağılımın ve sürdürülebilirliğin sağlanması		Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	KSBM, Yerel Yönetimler, Valilikler, ŞHÇEK, GAP, STKlar	Orta Vade	Genel Bütçe	Sosyal yardım türleri arasında erasındaki kadın oranı		

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
7.11	Evsizlik ve evsizlik riski	7.11.1	Evsizlik riskinin önleyici tedbirlerle azaltılması	7.11.1.1	Objektif muhtaçlık kriterleri ile tespit edilen kesimlere yönelik düzenli kira yardımlarının sağlanması	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	İl Özel İdareleri	Orta Vade	Genel Bütçe	Kira desteğinin bütçede yer alması
				7.11.1.2	Objektif muhtaçlık kriterleri ile tespit edilen kesimlere yüksek nitelikli sosyal konutların sağlanması	Başbakanlık	DPT, TOKİ, Belediyeler	Orta Vade	Genel Bütçe	Sosyal konutların tamamlanması ve konutlara yerleştirilmelerinin gerçekleştirilmesi
				7.11.1.3	Çalışan çocuklara yönelik olarak eğitim desteği ve entegre koruma programları yapılması	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	Belediyeler, İl Özel İdareleri	Kısa Vade	Genel Bütçe	Eğitime destek ve entegre koruma programına katılan çocuk sayısı
				7.11.1.4	Sokak çocuklarına yönelik koruma programlarının geliştirilmesi ve sağlık güvencesinin sağlanması	ŞHÇEK	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md., İl Özel İdareleri	Kısa Vade	Genel Bütçe	1. Sokaktan korunan çocuk sayısı 2. Yığılma yurdu kapasitesinden çıkan gençlerin istihdam sayısı 3. Müşteri yurdu kapasitesinden çıkan gençlerin istihdam sayısı 4. Sağlık hizmetine ulaşan evsiz çocuk sayısı
				7.11.1.5	Kadına yönelik şiddete ve evsizlik riskine yönelik olarak kadın danışma ve destek merkezleri ile sığınma evlerinin sayısının artırılması	ŞHÇEK	İl Özel İdareleri, Mor Çarş. Kadın Sığınma Vakfı, Belediyeler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Yeni açılan kadın danışma ve destek merkezleri ve sığınma evleri sayısı
7.11.2	Halihazırda evsiz olan kişilere yönelik olarak bütünsel/entegre iyileştirme (rehabilitasyon) programlarına öncelik verilmesi	7.11.2.1	Acil durum barınakları, yemekhaneleri ve ayaküstü yardım merkezlerini de kapsayan rehabilitasyon merkezlerinin oluşturulması	İl Özel İdareleri	ŞHÇEK	İl Özel İdareleri	ŞHÇEK	Kısa Vade	Genel Bütçe	Merkezlere ulaştırılması ve bu merkezleri kullanarak muhtaç kişi sayısı
		7.11.2.2	Evsizlere sosyal konut sağlanması	İl Özel İdareleri	ŞHÇEK	ŞHÇEK	Kısa Vade	Genel Bütçe	Sosyal konut alan evsiz sayısı	

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
		7.12.1	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için eğitim alanında tedbirler alınması	7.12.1.1	Eğitime odaklanarak yaratıcı fikir geliştirilginin önüne geçilmesi amacıyla devlet okullarının kalitesinin artırılması	Milli Eğitim Bakanlığı	Valilikler	Orta Vade	Genel Bütçe	Devlet okullarındaki öğrenci kadrosunun geliştirilmesi, öğretim materyallerinin nitelik ve nicelik açısından iyileştirilmesi
		7.12.1	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için eğitim alanında tedbirler alınması	7.12.1.2	İlköğretim okullarında ücretsiz öğle yemeği sağlanması	Milli Eğitim Bakanlığı	İl Özel İdaresi	Kısa Vade	Genel Bütçe	Okullarda öğle yemeği hizmetlerinin sunulduğu okulların sayısı, öğle yemeği uygulamasının başlanması ve faydalanarak öğle yemeği sayısının artması
		7.12.1.3		7.12.1.3	Ekonomik şartlar ve öğrencilerin okullarına ulaşma zorluklarını gidermek için burslar sağlanması, okulların kalitesinin artırılması, okulların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	Milli Eğitim Bakanlığı	Kısa Vade	Genel Bütçe	Şehit Mehmet İnan İlkokulu öğrencilerine bursların sağlanması, okulların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesi
		7.12.2	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için sağlık alanında tedbirler alınması	7.12.2.1	Boşluk ve İhtiyaçlar Komisyonu ile birleştirilerek, ihtiyaçların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi, ihtiyaçların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi, ihtiyaçların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi	Sağlık Bakanlığı	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	Kısa Vade	Genel Bütçe	Sosyal güvenlik kapsamı dışındaki kalan kesimlerin sağlandığı alanına
		7.12.3	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için sosyal konut sağlanması ve kentsel alanlarda iyileştirmeler yapılması	7.12.3.1	Kentlerde yoksul mahallelerdeki yığın kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla üsüm ve tahkuk altyapı hizmetlerinin artırılması	Belediyeler	İl Özel İdaresi	Orta Vade	Belediye Bütçesi	Yoksul mahallelere yönelik toplu üsüm, su sağımı, kanalizasyon ve elektrik hizmetlerinin geliştirilmesi
		7.12.3	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için sosyal konut sağlanması ve kentsel alanlarda iyileştirmeler yapılması	7.12.3.2	Yoksul hanedare küçük ve orta ölçekli konut sağlanması	SYM	İl Özel İdaresi, Belediyeler, Valilikler, TOKİ	Uzun Vade	Genel Bütçe	Yoksul hanelere tahsis edilen sağlık konut sayısı
		7.12.3	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için sosyal konut sağlanması ve kentsel alanlarda iyileştirmeler yapılması	7.12.3.3	Yoksul hanedare küçük ölçekli kiralık sosyal konutlar sağlanması	İl Özel İdaresi	Belediyeler, Valilikler, TOKİ	Uzun Vade	Genel Bütçe	Yoksul hanelere sağlanan kiralık sosyal konut sayısı
		7.12.3.4		7.12.3.4	Yoksullara atölye sağlanması konut arzının artırılması	Belediyeler	İl Özel İdaresi, Valilikler, TOKİ	Uzun Vade	Genel Bütçe	Sağlanan atölye sayısı
		7.12.4	Yoksulluğun kalıcılığını önlemek için yoksulların gelir elde etmesine yönelik tedbirler alınması	7.12.4.1	Sosyal hanedare yönelik nakit transferi sağlanması konusunda düzenlemeler yapılması	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	Sosyal Güvenlik Kurumu Primiz Üdemeler Genel Müdürlüğü	Kısa Vade	Genel Bütçe	Sağlanan nakit transferi miktarındaki artış ve yerel alan sayı
		7.12.5	Kalıcı yoksulluk riski altındaki hanelerin gıda güvenecinin sağlanması	7.12.5.1	Yoksul hanedare gıda güvenecinin sağlanması amacıyla kentsel alanlarda gıda güvenliğini artırma amaçlı projelerin yürütülmesi, gıda güvenliğini artırma amaçlı projelerin yürütülmesi, gıda güvenliğini artırma amaçlı projelerin yürütülmesi	Bayın. ve İs. Bakl.	Belediyeler	Orta Vade	Genel Bütçe	Kent gıda alanı üretimi suretiyle gıda güvenecinin sağlanması hane sayısı (özellikle kır dönemlerinde)
		7.12.6	Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne taşınan göçmenlere yönelik tedbirler alınması	7.12.6.1	Eğitim yatırımlarının artırılması	Milli Eğitim Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdaresi	Orta Vade	Genel Bütçe	Tamamlanan ve faaliyete geçen eğitim kurumu sayısı
		7.12.6	Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne taşınan göçmenlere yönelik tedbirler alınması	7.12.6.2	Sağlık yatırımlarının artırılması	Sağlık Bakanlığı	Belediyeler, İl Özel İdaresi	Orta Vade	Genel Bütçe	Tamamlanan ve faaliyete geçen hastane ve sağlık ocağı sayısı
		7.12.6.3		7.12.6.3	Teknik altyapı çalışmalarının tamamlanması	Belediyeler	İl Özel İdaresi, İller Bankası	Orta Vade	Genel Bütçe	Bölgeye yönelik teknik altyapı yatırımlarındaki artış
		7.12.6.4		7.12.6.4	Alım gücünün yükseltilmesi amacıyla pazar nakit transferi uygulanması	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	İçişleri Bakl.	Orta Vade	Genel Bütçe	Sağlanan pazar nakit transferindeki artış

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER			EYEMLER			GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE			
7.13	Yoksulluğun küçükler arasında aktarılması	7.13.1	Cocuk ve genç yoksulluğunun önlenmesi	7.13.1.1	Cocuk yoksulluğunun önlenmesi için okul, katim, beslenme ve ternalet sağlık hizmetlerine erişim sağlanması	ŞİŞEK	MEB	Kısa Yerde	Genel Bütçe	Cocuk yoksulluğunun yoğun olarak önlenmesi temel sağlık hizmetlerinde sağlanan çocuk sayısındaki artış			
		7.14.1	Toplumun bütün kesimlerini içine alacak halk eğitim programları ve birliktelik yaşamının gerçekleştirilmesi için geniş ölçüde bilgilendirme programları kapsamında halkın kent hayatı hakkında bilgilendirilmesi	7.14.1.1	Yerel yönetimlerce kentsel yaşam alanları için eğitim programları düzenlenmesi	Belediyeler	Koluk, teşkilatlar, Milli Eğitim ve Valilik	Süreklili	Belediye Bütçesi	Eğitim programlarına hedeflenen toplum kesimlerinin sağlanması bakımından			
				7.14.1.2	Kente yaşam ve kent kültürü konusunda TV ve diğer iletişim araçlarında düzenli olarak bilgilendirme amaçlı yayınlar yapılması	RTÜK	Belediye, Ulusal ve Yerel Yayıncı Kuruluşları Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü	Süreklili	Genel Bütçe	Yayın yayın sayısı, hangi yayın araçlarında ve kaç defa süre ile yayınlandığı			
		7.14.2	Yerel yönetimlerce, toplumsal yaşamın temel ilkeleri ve birliktelik yaşamının önceliklerine ağırlık veren sosyal çevre çalışmaları dikkate alınması	7.14.2.1	Yerel yönetimlerce, vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmeye ve kent kültürünü geliştirmeye yönelik program, proje ve kampanyalar yürütülmesi	Belediyeler	Belediyeler	Valilikler, Emniyet Müdürlükleri, Milli Eğitim	Süreklili	Belediye Bütçesi	Yürütülen program, proje ve kampanyaların ile ulaşılan vatandaş sayısı		
				7.14.2.2	Kent yaşamına ilişkin bilgilendirme ve bilgilendirme amaçlı broşür, afiş ve çalgılar yapılarak vatandaşların dikkatini çekilmesi	Belediyeler	Belediyeler	Valilikler, Emniyet Müdürlükleri, Milli Eğitim	Süreklili	Belediye Bütçesi	Dağıtılan broşür sayısı, halkın yoğun olarak bilgilendiği yerlere yapılan çalışmaların konduğu nokta sayısı ve yerleri		
7.14.3	Toplum içinde yaşamın ahlaki kuralları ve kentsel yaşam kültürü gibi programlara eğitim müfredatında yer verilmesi	7.14.3.1	Toplumda davranışsal eğilimlerin önlenmesi için bilgilendirme programları düzenlenmesi	Millî Eğitim Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Belediyeler	Süreklili	Genel Bütçe	Düzenlenen program sayısı, ulaşılan öğrenci ve okul sayısı				
7.14.3.2	Kentlerde her 30.000 nüfusa bir Toplum Merkezi kurulması	7.14.3.2	Kentlerde her 30.000 nüfusa bir Toplum Merkezi kurulması	ŞİŞEK	ŞİŞEK	Belediyeler, Valilikler	Kısa	Belediye Bütçesi	Toplum Hizmetleri sayısı ve etkinlik sayısı				
7.14	Kentsel kültüre uyum sorunu ve neden olduğu sosyal düzensizlikler	7.14.4	Sosyal düzensizliklere ilişkin idari yaptırım konusundaki yasal düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi, bunları uygulayacak kamu görevlilerinin bilgilendirilmesi ve güçlendirilmesi	7.14.4.1	Kente yaşam kalitesini, toplum düzenini, genel ahlakı, genel sağlığı ve ekonomiyi yavaş yavaş erdiren sosyal düzensizliklerin önlenmek üzere sosyal politika ve programlar geliştirilmesi ve uygulanması	İçişleri Bakanlığı	Başbakanlık	Süreklili	Genel Bütçe	Yapılan mevzuat değişikliğinin yürürlüğe girmesi			
				7.14.4.2	Belediye zabıta birimleri, polis teşkilatı ve ilgili yerel yönetimler arasında toplumun düzeni sağlanmaya yönelik işbirliği ve koordinasyon imkânları geliştirilmesi ve güçlendirilmesi	İçişleri Bakanlığı	Valilikler, Belediyeler	Süreklili	Genel Bütçe	Karşılıklı iribat noktasının teşkil, birleşme müdahale esaslarının geliştirilmesi ve düzenlenilen eğitim programı sayısı			
		7.14.4.3	İdari yaptırımlar konusunda belediye zabıta birimleri, polis ve diğer kurumlarına orienlemlenmiş eğitim ve güçlendirilmesi	7.14.4.3.1	İdari yaptırımlar konusunda belediye zabıta birimleri, polis ve diğer kurumlarına orienlemlenmiş eğitim ve güçlendirilmesi	İçişleri Bakanlığı	Valilikler, Belediyeler, ŞİŞEK	Süreklili	Genel Bütçe	Düzenlenen eğitim sayısı ve katılmaya zorlanan idari kurum sayısı ve bir önceki yıla göre sağlanan artış			
				7.14.4.3.2	Trafik kuralları başta olmak üzere kente yaşamın genel ildeleme uyumu, yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi için eğitim programları geliştirilmesi ve uygulanması	İçişleri Bakanlığı	Valilikler, Belediyeler	Süreklili	Genel Bütçe	Düzenlenen program sayısı ve ulaşılan vatandaş sayısı			
		7.14.4.4	Toplumsal düzen bozan fiillerin önlenmesi için vatandaşların katılım ile yerel yönetimler ve polis işbirliğinde geniş çaplı projeler yürütülmesi	7.14.4.4	Toplumsal düzen bozan fiillerin önlenmesi için vatandaşların katılım ile yerel yönetimler ve polis işbirliğinde geniş çaplı projeler yürütülmesi	İçişleri Bakanlığı	Valilikler, Belediyeler	Süreklili	Genel Bütçe	Uygulanan proje sayısı			
7.14.5	Halkın kentsel hizmetlerden faydalanmasına yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması	7.14.5.1	Kentlerde her 30.000 nüfusa bir Halk Eğitim Merkezi kurulması	Millî Eğitim Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı	Belediyeler, ŞİŞEK	Orta Yerde	Genel Bütçe	İngilizce, saygı, Halk Eğitim Merkezi kurularak faaliyet gösterilmesi				

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.15	Kentlerde yoksulluğu azaltmaya yönelik istihdam politikalarının yetersizliği	7.15.1	Toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenliğini sağlayacak ve yeni istihdam fırsatı yaratacak şartların oluşturulması	7.15.1.1	Çalışma hayatının yeniden düzenlenerek çalışma barışının sağlanması	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	DPT, ÇGM	Süreklili	Genel Bütçe	İş yoksulluğu istatistiklerinde azalma, grev ve ekitir uygulamalarında azalma
				7.15.1.2	İş yerlerinde iş sağlığını ve güvenliğini geliştirme tedbirinin alınması	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	İş Sağlığı ve Güven. Ön Md.	Süreklili	Genel Bütçe	İş yerlerinde kaza sonucu ölümlerin azalması
				7.15.1.3	Tam istihdam sağlanmaya yönelik olarak iş ve işçi arayışlarını buluşturulması	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	İş-Kur, ÇGM	Süreklili	Genel Bütçe	İş-Kur aracılığı ile iş buluların sayısının artması
				7.15.1.4	Meslek edidime kursları düzenlenerek ve insangücü planlaması yapılarak uzun vadeli istihdam politikası oluşturulması	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	İş-Kur, MEB, DPT	Süreklili	Genel Bütçe	Belirlenen meslek standardı sayısı
				7.15.1.5	İl istihdam Kurulları Kurularak istihdam sorunlarının yerel bazda çözümlenmesine yönelik hizmetler verilmesi	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	İçişleri Bakl., İş-Kur, Valilikler, Belediyeler	Süreklili	Genel Bütçe	1. İllerde istihdam artması, 2. İstihdam geliştirilmeye yönelik projelerin artması
7.16	Mevcut sosyal yardımlardan faydalanma kriterlerinin Türkiye'nin sosyal ekonomik durumu ile eşleşmemesi	7.16.1	Sosyal yardım politikalarının ülkenin sosyal güvence ağı (safety net) dışında kalması olanlar da kapsayacak şekilde vandaşlık temeline göre belirlenmesi	7.15.2.1	İşsizlik sigortası ile bir işyerinde çalışırken, kendi isteği dışında işin kaybedenlere, 6 aydan 10 aya kadar işsizlik ödeneği verilmesi	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	İş-Kur	Süreklili	Genel Bütçe	İşini kaybedenler içinde işsizlik maaşı alanların sayısındaki artış
				7.15.2.2	Çağdaş standartlarda bir sosyal güvenlik sisteminin gerçekleştirilmesi	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	SGK	Süreklili	Genel Bütçe	SSG kapsamındaki çalışan sayısının artması
				7.15.2.3	Meslek standartlarını temel alarak teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeteneklerin esaslarının belirlenmesi	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	MEB, DPT, YÖK, Mesleki Yeterlilik Kurumu	Süreklili	Genel Bütçe	Standartı belirlenen meslek sayısının artması
				7.15.2.4	Yabancıların çalışma iznilerinin düzenlenmesi ve çoklu işçiliğinin önlenmesi	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	ÇGM	Süreklili	Genel Bütçe	1. İleri çalan yabancıların sayısının artması, 2. Çalisan çocuk sayısının azalması
7.16	Mevcut sosyal yardımlardan faydalanma kriterlerinin Türkiye'nin sosyal ekonomik durumu ile eşleşmemesi	7.16.1	Sosyal yardım politikalarının ülkenin sosyal güvence ağı (safety net) dışında kalması olanlar da kapsayacak şekilde vandaşlık temeline göre belirlenmesi	7.15.2.5	Çalışanların haklarını korumak için çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanıp uygulanmadığının izlenmesi ve denetlenmesi	Çalışma ve S. Gü. Bakl.	İş Hakkı Kurulu	Süreklili	Genel Bütçe	1. İş mülkiyeti sayısının artırılması, 2. Yerde denetim, 3. Denetlenen işyeri sayısının artması
				7.16.1.1	Sosyal yardımların önemini ve olasılığını analiz etmeye ve akabindeki mevzuat düzenlenmesini beslemek amacıyla yönelik olarak kaliteli saha çalışmalarının yapılması	Üniversiteler	DPT, TÜİK, SYDOP-M, TÜBİTAK	Kısa Vade	Genel Bütçe	Saha araştırmalarının gerçekleştirilerek sonuçlarının yaygınlaşması

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.17	Sosyal yardım sağlayan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve sosyal yardımların sayısı çığırına atılması	7.17.1	Sosyal yardım mekanizmasını düzenleyen çerçeve mevzuatın yeniden düzenlenmesi	7.17.1.1	Tüik verileri ve kalitatif saha araştırma sonuçları ışığında sosyal yardım sağlama alanındaki işbölümünün netleştirilmesi	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	Başbakanlık, Yıkıtlar Genel Müdürlüğü, ŞHÇEK, SGK - PÜGM	Orta Vade	Bütçe gerekmiyor	Kurumların sosyal yardıma ilişkin işbölümünü güçleştirerek yeni sorumluluklar üstlenmesi
		7.17.1		7.17.1.2	Sosyal yardım sağlayan kurumlar arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik olarak ilgili kuruluş üst düzey temsilcilerinden oluşan düzenleyici ve denetleyici bir üst kurul oluşturulması	Başbakanlık	SGK, SYDGM, DPT, VGM, ŞHÇEK	Orta Vade	Bütçe gerekmiyor	Sosyal yardıma ilişkin işbölümü güçleştirerek faaliyetlere başlayan kurumların düzenli araştırmaya denetleyici üst kurula raporlar sunmaları
7.18	Kapsamlı bir yoksulluk envanterinin çıkarılmaması	7.18.1	Yoksulluk ve sosyal yardımlar konusunda hizmet veren sorumlu kuruluşların verilerinin birleştirilmesi ile irtibatlı bir şekilde kullanılması	7.18.1.1	Yoksulluk sınıfı altında yaşayan hanelerin kentlerde ve kırsal alanlardaki dağılımına ilişkin kurumsal bilgilerin birleştirilmesi ile irtibatlı şekilde kullanılması sağlanacak ortak ve kapsamlı bir veri tabanının kurulması	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	SGK, Belediyeler, Valilikler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Yoksulluk sınıfı altında yaşayan hanelere ilişkin veri tabanının kullanılması
		7.18.1		7.18.1.2	Farklı kurumların yaptığı aynı ve farklı sosyal yardımlara ilişkin kurumsal bilgilerin birleştirilmesi ile irtibatlı şekilde kullanılması sağlanacak ortak ve kapsamlı bir veri tabanının kurulması	Sos. Yar. ve Da. Gn. Md.	SGK, Belediyeler, Valilikler	Kısa Vade	Genel Bütçe	Yapılan aynı ve farklı sosyal yardımlara ilişkin veri tabanının kullanılması
7.19	Eğitim ve sağlık hizmetleri alanında ticarileşmenin yaygınlaşması	7.19.1	Anayasal hak olarak eğitim ve sağlığın devlet garantisine altına alınması	7.19.1.1	Tüm öğrenim ve sağlıkta kademelerin ücretsiz olarak kamuya sunulması için anayasadaki hakların genişletilmesi	Başbakanlık	MEB, Sağlık Bakanlığı	Kısa Vade	Bütçe gerekmiyor	Anayasa değişikliği yapılması
		7.19.2	Üzlet, sağlık ve eğitim kurumlarının eşitlik ilkesi doğrultusunda toplumun her kesimi tarafından daha yaygın olarak kullanılması	7.19.2.1	Üzlet, sağlık ve eğitim kurumlarının toplumun farklı sosyo-ekonomik kesimlerinin kullanımına açacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi	Başbakanlık	MEB, Sağlık BK.	Kısa Vade	Genel Bütçe	Dar gelirli hanelerin özel sağlık ve eğitim kurumlarından faydalanma oranı
		7.19.3.1	Kişiler yaşadıkları alanda sağlımlar ve eğitim hizmetlerini sağlanması	7.19.3.2	Sağlıkta ve eğitimde bilimsel yöntem ve teknolojinin her valedağın hakkı olduğu bilincinin yerleşmesi için basın, yayın kuruluşlarının konuyla ilgili programlar yapması için yasadüzenleme yapılması	TRT	Başbakanlık, Bas. Y. E. Gn. Md., RTÜK	Kısa Vade	Bütçe gerekmiyor	Mevzuat düzenlenmesinin yapılması
		7.19.3.1		7.19.3.2	Sağlıkta sosyalizasyon yansının güncellenmesi	Sağlık Bakanlığı	DPT, Çalışma ve Sos. Gü. Bakl.	Orta Vade	Genel Bütçe	Tebe, bebek ölümlerindeki azalma oranı
		7.19.3		7.19.3.2	Taşınmat eğitime son veriliş yerinde eğitim için alt yapı çalışmalarının gerçekleştirilmesi	Millî Eğitim Bakanlığı	Valilikler	Orta Vade	Genel Bütçe	Okuma yazma oranında artış olması

KENTSEL YOKSULLUK, GÖÇ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÜSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
7.20	Kadınlar ve çocuklar gibi risk altındaki grupların yönelik kreş, toplum merkezi ve çocuk ve gençlik merkezleri, sığınma evleri gibi hizmetlerin eksikliği	7.20.1	Her belediyenin kendi sınırları içinde yaşayan sosyal hizmete ihtiyacı duyan nüfusu tespit etmesi ve bir veri tabanı oluşturması	7.20.1.1	Belediyelerin hane halkı araştırması yaparak sosyal hizmet ihtiyacı içinde olan kişilere hizmet vermesi	Belediyeler	SHÇEK	Kısa Vade	Belediye Bütçesi	Sosyal hizmet ihtiyacı içinde olan kişilerin sağlanması
				7.20.1.2	Yatılı ve gündüzlü hizmetler için yeterli bina ve personel tahsis edilmesi	MEB	SHÇEK	Kısa Vade	Genel Bütçe	Bina ve personel tesisi için yatırım bütçesinden pay ayrılması
7.21	Aile planlaması ve üreme sağlığı uygulamalarının yetersiz olması	7.21.1	Anne ölümlerinin azaltılması, modern kontraseptif kullanım oranlarının artırılması, bebek ölümlerinin azaltılması ve sağlık personeli yardımıyla yapılan doğumların artırılması için kapsamlı bir aile planlaması ve üreme sağlığı yaklaşımının benimsenmesi	7.21.1.1	Kırsal alanlardaki yerleşim yerlerinde ve kentlerde sosyo-ekonomik koşullar dikkate alınarak aile planlaması ve üreme sağlığı hizmeti veren birimi basamak sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması	Sağlık Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, SHÇK	Süreklili	Genel Bütçe	1. Aile Planlaması ve Anne Çocuk Sağlığı Merkezlerinin ayrımsızlığı artırılmalı. 2. Modern kontraseptif kullanım oranındaki artış. 3. Bebeğe bağlı anne ölüm oranındaki azalış.

KAYNAKLAR

- ADAMAN, Fikret – Çağlar, KEYDER (2006), *Türkiye’de Büyükşehirlerin Varoşlarında Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*, Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006. (http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf)
- AKDER A. Halis, “Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlikler ve Kırsal Yoksulluk” tebliği, “Yoksulluk”, 2000, s.15-36.
- AKTAN, C. Can, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.
- AUBRY Tim ve arkadaşları (2007) *Panel Study on Persons Who are Homeless in Ottawa: Phase 2 Results (Final Report, March 2007)*, Ottawa: University of Ottawa.
- AYATA, Sencer. 1996, Varoşlar, çatışma, şiddet. *Görüş*, 18-22.
- *Birgün* (24-28/09/2008), “Sosyal Güvenlikte Hak Kaybı Dönemi”.
- Birleşmiş Milletler, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansında Kabul edilen Eylem Planı, İngilizce-Türkçe birleşik doküman, Kahire, 1994.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2003, Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi proje raporu.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, İnsanî Gelişme Raporu - 2005, New York, 2005.
- BUĞRA-KAVALA Ayşe ve Çağlar KEYDER (2008), *Kent Nüfusunun En Yoksul Kesiminin İstihdam Yapısı ve Geçinme Yöntemleri*, Sosyal Politika Forumu, İstanbul (http://www.spf.boun.edu.tr/docs/kent_yoksullugu_rapor.pdf)
- BUĞRA Ayşe ve Çağlar KEYDER (2003), *Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi*, Ankara: UNDP.
- (www.undp.org.tr/publicationsDocuments/new_poverty.pdf)
- CİCİOĞLU Şükriye ve M. Zeki AK (2006) “Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılması Gereği ve Reform Paketi”, *e-akademi: Hukuk, Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Sayı-54, Ağustos 2006. (<http://www.e-akademi.org>)
- ÇEZİK, Asuman (1982), *Kent Eşiği Araştırması - Türkiye İçin Kent Tanımı*, DPT Yayını.
- DEMİR, Sırma (2008), *Türkiye’de sosyal transferlerin yoksulluk üzerine etkileri*, DPT.
- Desai A. R. ve Devadas Pillai S. (der.) (1990), *Slums and Urbanization*. Bombay (Mumbai): Sangam Books.
- DPT - Birleşmiş Milletler (2005), *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu - Türkiye 2005*.
- DPT, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, 2003. (www.ekutup.dpt.gov.tr/bolge/bolge/gosterge/2003-05.pdf)
- DPT, Yıllık Programlar - <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/program.asp>.
- DPT, *Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013)*, 2006, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolge/bolge/strateji/kirsal.pdf>)
- DPT, Kalkınma Planları - <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp> (9. Kalkınma Planı (2007-2013)).
- DPT Özel İhtisas Komisyonu raporları:
- Bölgesel Gelişme Politikaları ÖİK Raporu, DPT, 2008, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolge/bolge/oik702.pdf>
- “Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele” ÖİK Raporu (9. Kalkınma Planı), <http://ekutup.dpt.gov.tr/gelirdag/oik691.pdf>, DPT, 2007
- “Sosyal Güvenlik” Özel İhtisas Komisyonu Raporu, (9. Kalkınma Planı), DPT, 2007 (<http://ekutup.dpt.gov.tr/sosyalgu/oik681.pdf>)
- “Yerleşme Şehirleşme” ÖİK Raporu. (9. Kalkınma Planı), DPT, 2006, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/verlesim/oik661.pdf>)
- Gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksullukla mücadele ÖİK Raporu, DPT, 2001, (<http://>

ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf

- Nüfus, Demografi Yapısı, Göç, ÖİK Raporu (9. Kalkınma Planı, DPT, 2001, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/nufus/oik572.pdf>))
- ECEVİT Yıldız (2003) "Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?", *C.Ü Tıp Fakültesi Dergisi*, 2003 Özel Eki.
- EKİN Nusret, "Küreselleşmenin İki Yüzü: "İstenmeyen Kaçak Göçmenler"- "Davetli Bilgi İşçileri", *TÜHİS, İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt:17, Sayı: 2, Kasım 2001.
- ERAYDIN Ayda (2002), *Yeni Sanayi Odakları: Yerel Kalkınmanın Yeniden Kavramlaştırılması*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yay., Ankara.
- ERMAN Tahire ve Süheyla TÜRKYILMAZ, (2008), "Neighborhood Effects and Women's Agency Regarding Poverty and Patriarchy in a Turkish Slum," *Environment and Planning A*, vol. 40, no. 7, 1760-1766.
- ERMAN, T. (2001), "The Politics of Squatter (Gecekondu) Studies in Turkey: The Changing Representations of Rural Migrants in the Academic Discourse". *Urban Studies*, 38 (7): 983-1002.
- ERMAN, T. (2004), Gecekondu Çalışmalarında 'Öteki' Olarak Gecekondu Kurguları. *European Journal of Turkish Studies*, Tematik Sayı no.1. URL: <http://www.ejts.org/document85.html>.
- Erman, T. (2001), "The Politics of Squatter (Gecekondu) Studies in Turkey: The Changing Representations of Rural Migrants in the Academic Discourse". *Urban Studies*, vol. 38, No. 7, s. 983-1002.
- Ertürk, K, "Marx, Postmodernity, and Transformation of the Individual," *Review of Radical Political Economics*, vol. 31, no. 2, Haziran 1999.
- Etöz, Z. (2000) "Varoş: Bir İstila Bir Tehdit", *Birikim*, 132/Nisan, s.49-53.
- Foster, G.M.(1967) "What is Peasant?" Potter, Diaz, Foster (Der.) *Peasant Society Areader*, Boston: The Little Brown Series.
- Gökçe, B., (1976) *Gecekondu Gençliği*: Ankara 1971, Ankara: H.Ü Yayınları, C-15.
- Gökçe, B. Ve Diğerleri, (1993) *Gecekonducularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Gökçe, B. (2007) *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara: Savaş Yayınevi. Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı.
- Güneş-Ayata, A. (1991), "Gecekondu Kimlik Sorunu Dayanışma Örgütleri ve Hemşerilik", *Toplum ve Bilim*, No:51 (Kış).
- GÜZEL Ali (2005), "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm Mü?" *Çalışma ve Toplum*, 2005/4, 61-76.
- Hauser, P, M. (1964), *Handbook For Social Research In Urban Areas*, UNESCO.
- HÜNEE (2005), *2003 Nüfus ve Sağlık Araştırması Sonuçlarına Dayalı Yapılan Nüfus Tahminleri*; Basılmamış Yayın.
- HÜNEE (2006), *TGYONA-Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, Ankara. (http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tgyona/TGYONA_rapor.pdf)
- IŞIK Oğuz & M. Melih PINARCIOĞLU (2001), *Nöbetleşe Yoksulluk - Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim.
- Keleş, R. (1961), *Şehir ve Bölge Kalkınması Bakımında Şehirleşme Hareketleri*, Ankara: S.B.F.
- KESKİNOK Çağatay (2006), *Kentleşme Siyasaları*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- KEYDER, Çağlar, 2000, Liberalization from above and the future of the informal sector: land, shelter, and informality in the periphery. F.Tabak ve M.A.Crichlow (der), *Informalization: Process and Structure* (ss. 119-132). Baltimore ve Londra: The Johns Hopkins University Press.

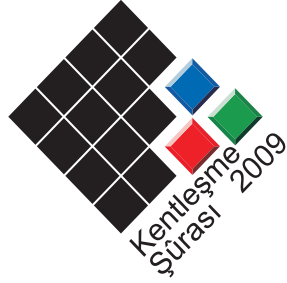
- KLODAWSKY Fran ve arkadaşları (2006), "Care and the Lives of Homeless Youth in Neoliberal Times in Canada" *Gender, Place and Culture*, Cilt 13, Sayı 4, 419-436.
- KOCAMAN Tuncer (2008), *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri, (1965-2000)*, DPT. (http://www.tarimsalpazarlama.com/upload/files/turkiyede_ic_gocler.pdf)
- KSSGM (2001), *Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi* (Türkçe-İngilizce) Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara, Eylül.
- KSGM (2008), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013, Kadın ve Yoksulluk Politika Dokümanı*, Ankara.
- KUYUCU Tuna (09/01/2008), "Bir Paradoks Olarak Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Toplu Konut Politikaları", *Birgün*.
- Lerner, D. (1958), *The Passing of Traditional Society*, New York: Free Pres.
- Özel, Hüseyin, (2007), "Beden Kemiricilerinin İstilasları", Türkiye Ekonomi Kurumu, Forum Yazıları: <http://www.tek.org.tr/mesaj.php?mesaj=1246>.
- PINARCIĞLU Melih ve Oğuz IŞIK (2004) *Yeni Kalkınmacılık: Bölgesel Kalkınmada Yeni Arayışlar*, GAPGİDEM Yayınları, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal Stratejiler ve Eylem Planı 2005-2015, Ankara, 2005.
- ŞENGÜL H. Tarık (2001), *Kentsel Çelişki ve Siyaset: Kapitalist Kentleşme Üzerine Yazılar*, WALD Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.
- Şenses, Fikret (2006), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü - Yoksulluk*, İletişim Yayınları.
- ŞENYAPILI, Tansı (1998), Cumhuriyet'in 75. yılı, gecekondunun 50. yılı. Y. Sey (der.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (ss: 301-316). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Suher, H. (1991), "Kentleşme ve Kentleşme Politikaları", İstanbul: TÜSES Yayını.
- Taylor, C. (1985), *Human Agency and Language*, s:274-278, Newyork, Cambridge Un.
- TEKELİ, İlhan (2001), *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Yayınları, Ankara.
- TEKELİ, İlhan (2004), *Bir Bölge Plancısının Çözmeye Çalıştığı Sorunun Büyüklüğü Karsısında Yaşadığı İç Huzursuzlukları*, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Cilt II, Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli.
- TESEV (2006) *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler*. (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/qunevdoqu%5B1%5D.pdf)
- TESEV (2008) , "Zorunlu Göç" ile Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın Yeniden İnşası, Dilek Kurban, A. Tamer Aker, Ayşe Betül Çelik, H. Deniz Yüksek, Turgay Ünalın. (http://www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/KS/ZorunluGoc-TR-241008.pdf)
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Gazi Üniversitesi "Genç İşsizliği Sempozyumu", 13 Mart 2007, *TISK Akademi*, 2007 Özel Sayı (Avrupa İstihdam Stratejisi ve Genç İşsizliği ile ilgili bölüm), sayfa 33-34).
- TÜİK (2005) *Genel Nüfus Sayımı, 2000*, Göç İstatistikleri, Yayın No: 2976.
- United Nations Development Program, *Human Development Report 1997*, New York: UNDP, 1997. (www.undp.org)
- United Nations Development Program, *Human Development Report 2005*, New York: UNDP, 2005. (www.undp.org)
- UNHSP (United Nations Human Settlements Programme) (2003) *The Challenge of Slums*. Londra: Earthscan.
- Wirth, L. (1956) *Rural Urban Differences in Community Life and Social Policy*, Chicago: Chicago University Press.
- YILMAZ Bediz (2008), "Türkiye'de Sınıf-altı: Nöbetleşe Yoksulluktan Müebbet Yoksulluğa", *Toplum ve Bilim*, Yaz, Sayı 113, 127-145.
- YILMAZ Bediz (2008), "Entrapped in multidimensional exclusion: The perpetuation of poverty among conflict-induced migrants in an İstanbul neighborhood" *New Perspectives on Turkey*, Sayı 38, 205-234.

Kitap, makale ve raporlar

Yasa Metinleri

- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri.
- 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu.
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.
- 4857 Sayılı İş Kanunu.
- 775 Sayılı Gecekondu Kanunu
- Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği, Ağustos 2008.

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**BÖLGESEL EŞİTSİZLİK,
YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR
KENTLER KOMİSYONU**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Emrah SÖYLEMEZ
Telefon : (312) 410 26 45

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR KENTLER KOMİSYONU

Bölgesel Eşitsizlik, Yerel Kalkınma ve Rekabet Edebilir Kentler Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	PROF.DR.	AYDA ERAYDIN	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	YRD.DOÇ.DR.	ÇİĞDEM VAROL	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	YRD.DOÇ.DR.	LEVENT ÖZAYDIN	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	YRD.DOÇ.DR.	HATİCE KARAÇAY ÇAKMAK	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	ŞEHİR PLANCISI	ÖZLEM ASLAN	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	YRD.DOÇ.DR.	TANYEL ÖZELÇİ ECERAL	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	BAŞKAN VEKİLİ	AKIN KAZANÇOĞLU	İZMİR TİCARET ODASI
ÜYE	PROF.DR.	AYŞE NUR ÖKTEN	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YRD.DOÇ.DR.	BİLGE ARMATLI KÖROĞLU	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YRD.DOÇ.DR.	BURAK BEYHAN	MERSİN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	BÖLÜM SORUMLUSU	CEREN AYDIN	TÜRK SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
ÜYE	DİREKTÖR	EMİN DEDEOĞLU	TEPAV (TÜRKİYE EKONOMİ POLİTİKALARI ARAŞTIRMA VAKFI)
ÜYE	UZMAN	ERDEM KAZAZ	BAŞBAKANLIK DPT BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	YRD.DOÇ.DR.	ERKAN POLAT	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	ESRA OĞUZ	SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI KÜÇÜK SANATLAR VE SANAYİ BÖLGELERİ VE SİTELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	Y. ÇEVRE MÜHENDİSİ	FATMA BETÜL BAYGÜVEN	BAŞBAKANLIK TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI
ÜYE	KURUL ÜYESİ	İSMAIL HAKKI KARAKELLE	REKABET KURUMU
ÜYE	PLANLAMA UZMAN YARDIMCISI	MUHAMMED HARTAVI	BAŞBAKANLIK DPT BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	GENEL SEKRETER	MUSTAFA ALPER	YASED - ULUSLARARASI YATIRIMCILAR DERNEĞİ
ÜYE	DOÇ.DR.	NADİR ÖCAL	ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	YRD.DOÇ.DR.	OĞUZ ÖZBEK	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	ŞUBE MÜDÜRÜ	RAHMİ KÖSE	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	Y. MİMAR	SEDEF GÖNENÇ	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	YRD.DOÇ.DR.	SİBEL ECEMİŞ KILIÇ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	Y. ŞEHİR PLANCISI	TURGAY ALBAYRAK	BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	HARİTA MÜHENDİSİ	ZAFER POYRAZ	BEYPAZARI BELEDİYESİ
ÜYE	UZMAN	ZEYNEP ÖZLER	İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

I. GİRİŞ

Komisyonun Amaç ve Hedefi

8. Komisyon, Türkiye’de süregelen bölgesel eşitsizlik konusunun üstesinden gelebilmek için yerel kalkınmanın nasıl gerçekleştirilebileceğini tartışmayı ve öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Komisyonun Genel Çerçevesi ve Konuyu Ele Alış Biçimi

Komisyonun ana konusunu bölgesel gelişme politikaları, stratejileri ve uygulama araçları oluşturmaktadır. Bu kapsamda bölgesel eşitsizliklerin nedenlerinin tartışılması yapılmış, mevcut politika, karar verme süreçleri ve kurumsallaşmadaki eksiklikler belirlenmiş ve bölgesel/yerel kalkınmayı sağlayacak politikalar, stratejiler ve eylemler tanımlanmıştır.

Komisyonumuz bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi ve az gelişmiş bölgelerin hızla kalkınmalarının gerçekleştirilebilmesi için;

- Az gelişmiş bölgelerin mevcut potansiyel ve kapasitelerini destekleyecek politikaların oluşturulması,
- Tüm bölgelerin çekicilikleri artıracak özelliklerinin belirlenmesi ve bu bölgelerin çekiciliklerinin artırılmasına yönelik politikaların saptanması,
- Bölgelerin kapasitelerinin geliştirilmesinde darboğaz oluşturan konuların üstesinden gelinmesine yönelik önlemlerin tanımlanması,
- Bölgesel gelişmeye yönelik kurumsal yapının, karar verme süreçlerinin ve bu düzlemdeki planlama çalışmalarının konumlanması ve içeriğinin geliştirilmesi

konularında öncelikle mevcut durumu değerlendirmiş, mevcut durumu değiştirmek için stratejiler geliştirmiş, uygulanması gereken eylemleri belirlemiştir. Komisyon çalışmaları üç alt komisyon şeklinde örgütlenerek sürdürülmüş ve yapılan çalışmalar mevcut durum, sorunlar ve öneriler başlıkları altında özetlenmiştir.

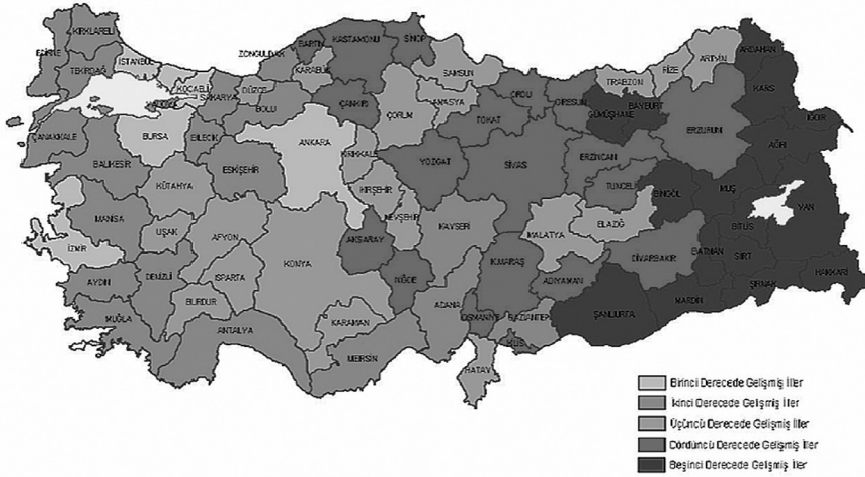
II.MEV CUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bölgesel eşitsizlikler Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olup, bu sorun hem gelecekteki iktisadi gelişme için bir darboğaz oluşturmakta, hem de sosyal sorunlara kaynaklık etmektedir.

"İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" (DPT, 2003) Türkiye'deki iller ve bunların oluşturduğu bölgeler arasında çok önemli gelişmişlik farkları bulunduğunu göstermektedir. Bölgesel eşitsizliklerin oluşmasına yol açan sosyal ve ekonomik yapısal göstergeler, iller arasındaki kalkınma açısından önemli olan kapasitelerin de çok farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

DPT'nin 2003 yılındaki çalışmasında; ülke, bölge, il ve ilçeler arası sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri, iller arasındaki farklılıkları oluşturan ve birbirleriyle etkileşim içindeki 58 sosyo-ekonomik gösterge temel bileşenler analizi (*principal components analysis*) tekniği kullanılarak değerlendirilmiş ve Türkiye'deki tüm iller 5 grup altında toplanmıştır (Harita 1, Tablo 1).

Harita1: Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre iller

Tablo 1: Kademeli il grupları itibariyle sosyo-ekonomik göstergeler

	1.GSYİH	2.TARÜR	3.ISSANAYİ	4.İSTİCAR	5.İSZİRA	6.İSÜCRE	7.ORTHA	8.YOĞUNL
1.Grup	45,9	12,1	25,4	15,7	18,1	69	3,82	372
2. Grup	26,9	35,1	12,5	10,2	51,5	41,3	4,09	86
3. Grup	14,4	25,2	8,1	6,4	62,8	30,5	4,80	69
4. Grup	8,7	17,7	5,3	5,1	68,5	26,3	5,46	53
5. Grup	3,9	9,7	2,5	3,9	69,3	26,6	7,19	51
Türkiye	100	100	13,3	9,6	48,3	43,5	4,5	88

	9.DOĞORA	10.OKURYZR	11.OKYKA	12.OKMSL	13.ELKTR	14.KIRASF	15.İÇMES	16.YEŞİLK
1.Grup	1,95	92,8	88	29,1	2,08	77,3	91,6	5,8
2. Grup	2,12	89,1	83,2	22,8	1,70	66,3	86,4	12,2
3. Grup	2,41	87,6	81,1	18,2	1,12	44,9	88,4	18,7
4. Grup	2,88	82,4	73,5	15,2	0,69	31,4	83,1	25,2
5. Grup	4,76	71,1	56,3	6,6	0,54	26,6	77,1	26,2
Türkiye	2,53	87,3	80,6	20,4	1,43	45,2	84,9	14,9

	17.HEK	18.YATK	19.SANL	20.OSB	21.KRD	22.TŞV	23.İHR
1.Grup	22	31,5	822	16124	72,6	3480	5581
2. Grup	11	21,5	715	5178	14,3	4239	1537
3. Grup	9	21,6	501	4046	5,3	1437	549
4. Grup	7	19,3	144	2613	6,5	1462	249
5. Grup	4	9,3	33	765	1,2	469	151
Türkiye	13	23	550	28726	100	2668	2248

Kaynak: DPT, 2003

Tablo'daki ilgili sütunların tanımlanması:

1. GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçindeki Pay
2. TARÜR: Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı
3. İSSANAYİ: Sanayi İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
4. İSTİCAR: Ticaret İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
5. İSZİRA: Tarım İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
6. İSÜCRET: Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
7. ORTHA: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü Doğurganlık Hızı (birim:kişi)
8. YOĞUNL: Nüfus Yoğunluğu (birim: 2000 Kişi/Km2)
9. DOĞORA: doğurganlık hızı (birim: adet)
10. OKURYZR: Okur-Yazar Nüfus Oranı (birim: yüzde)
11. OKYKA: Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa Oranı (birim: yüzde)
12. OKMSL: Mesleki ve Teknik Liseler Okullaşma Oranı (birim: yüzde)
13. ELKTR: .Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı (birim: Mws)
14. KIRASF: Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı (birim: yüzde)
15. İÇMES: Yeterli İçme suyu Götürülen Nüfus Oranı (birim: yüzde)
16. YEŞİLK: Yeşil Karta Sahip Nüfus Oranı (birim: yüzde)
17. HEK: Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı (birim: hekim)
18. YATK: Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı (birim: adet)
19. SANL: Fert Başına İmalat Sanayii Elektrik Tüketimi (birim: Kws)
20. OSB: Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı (birim: adet)
21. KRD: Toplam Banka Kredileri İçindeki Pay (birim: yüzde)
22. TEŞV: Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı (birim: milyon TL)
23. İHR: Fert Başına İhracat Miktarı (birim: ABD Doları)

Bu çalışmadan da açıkça görülebileceği gibi eşitsizliğin kaynaklarını temelde bölgesel gelişmede yaşanan temel ekonomik ve sosyal sorunlar oluşturmakta, bu sorunların üstüne gidilerek çözülmesine yönelik yeterli çabanın harcanamaması ve bu ölçekteki kurumsallaşmadaki yetersizlikler sorunları giderek artırmaktadır.

Bölgesel Eşitsizlik Kapsamında Komisyonca Yapılan Saptamalar

Komisyonumuz mevcut durumun değerlendirilmesinde mevcut yapının özellikleri ve bu yapısal özellikleri değiştirmek/dönüştürmek için geliştirilen politikalar, uygulama araçları ve özellikle kamunun bu amaçla harcadığı çabaları ana başlıklar altında değerlendirmiştir.

Düşük, istikrarsız ve dengesiz bölgesel kalkınmaya bağlı olarak potansiyel üretim ve işgücü kaynakları harekete geçirilememekte ve işgücü/istihdam yaratmada sorunlar yaşanmaktadır

Gerek Türkiye'nin, gerek gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkenin en önemli makro ekonomik politikalarından biri işsizlikle mücadeledir. Pek çok görgül bulgu ve çalışma iktisadi büyüme ile istihdam artışının koşut olmadığını ve iş yaratmayan bir büyüme olgusunun (jobless growth) günümüz dünya ekonomisinin ana özelliğini yansıttığını göstermektedir. Bu nedenle istihdam yaratma için özel politikalara gereksinim vardır. Ancak, istihdam ve işsizlikle ilgili ulusal ölçekte politikalar bu sorunun aşılmasında yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, bölgelere yönelik dengeli ve istikrarlı istihdam artırıcı politika araçlarının uygulamaya konması gerekmektedir. Sorun bölgesel ölçekte, özellikle nüfus hareketlerini belirlemesi nedeniyle çok daha fazla önem kazanmaktadır.

Tablo 1'de sunulan il gruplarına göre istihdamın profiline bakıldığında (3, 4, 5 ve 6. sütunlar), Türkiye'nin iller ve bölgeler arasındaki ekonomik yapısının oldukça sorunlu bir niteliğe sahip olduğu gözlenmektedir. Şöyle ki, 5. gruptaki illerde çalışanların yaklaşık %70'i tarım kesiminde yer alırken, bu çalışanların ortaya çıkardıkları ürünün Türkiye'deki toplam tarımsal üretimdeki payı %9,7 düzeyi ile sınırlı kalmaktadır (bkz. 2. sütun)

Üretim altyapısı ve fiziki altyapıda bölgelere göre dengesiz bir dağılım bulunmakta, az gelişmiş bölgelerin yatırımcılar için çekici olabilmesi sağlanamamaktadır

Türkiye'de üretim ve fiziki yatırım yetersizliği sorunu tüm ülke ölçeği için geçerli olan bir sorun alanı olsa da, üretim ve fiziki yatırım yetersizlik düzeyi il gruplarına göre farklı nitelik arz etmektedir. Üretim ve fiziki yatırım yetersizliğine ilişkin Tablo 1'deki 19 numaralı sütun incelendiğinde, Türkiye'deki ortalama fert başına imalat sanayi elektrik tüketiminin, 5. gruptaki illerdeki ortalama değer yaklaşık 17 misli kadar olduğu görülmektedir. Bu büyük farklılık ekonominin diğer sektörlerinde de kendini göstermektedir.

Diğer taraftan, bu mevcut durumu değiştirmek için uygulanan kamu destekleme politikaları ile yatırımların yönlendirilmesi çabaları da olumlu sonuçlar verememektedir. Mevcut teşviklerle az gelişmiş ve kaynaklar açısından dezavantajlı olan bölgelerde yatırımlar cazip hale gelememektedir. Tablonun 22. sütununda da gözlendiği gibi, Türkiye'de fert başına teşvik belgeli yatırım tutarına bakıldığında en avantajlı il grupları ile en dezavantajlı il grupları arasındaki farkın dokuz kat farklı olduğu gözlenmektedir. Teşviklerdeki bu orantısız dağılım deseni kamu yatırımları için de kendini göstermektedir. Türkiye'de toplam 81 ilin yaklaşık yarısının toplam teşvik içindeki payı %17 ve toplam kamu yatırımları içindeki payı %27 düzeyi ile sınırlı kalmaktadır. Son olarak, 1. gruptaki illere bakıldığında, bu gruptaki beş ilin toplam teşvikler içindeki payının %40, toplam yatırım içindeki payının ise %33,3 olduğu görülmektedir.

Kamu yatırımları ve teşviklerinin az gelişmiş bölgeleri cazip yatırım mekanları haline getirememesi yanı sıra, teşviklerin yerel özelliklere göre farklılaşmaması, teşviklerin gerçek yatırımcılara ulaşamaması, kayırmacılığın ortaya çıkması, yatırımların izleme/denetleme sorunları da bölgesel eşitsizliği artırmaktadır.

Üretimde etkinsizlik ve rekabet gücündeki yetersizlikler bölgesel gelişmeyi olumsuz etkilemektedir. Gerek ulusal pazarda, gerekse uluslararası piyasada kalıcı bir pay sahibi olmanın en önemli yolu rekabet gücünün yüksek olmasıdır. Türkiye ekonomisini bu açıdan değerlendirdiğimizde, özellikle bazı bölgelerin üretim etkinliği ve rekabet gücünde ulusal/uluslar arası piyasada yer alabilmek için oldukça yetersiz düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Örneğin, Tablo 1’de, en dezavantajlı iller grubunun Türkiye’nin dışsattım piyasasındaki yerini göstermesi açısından fert başına dışsattım değerleri (dolar cinsinden) oldukça düşündürücüdür. Bu bölgenin ortalama fert başına dışsattım Türkiye ortalamasından yaklaşık 15 kat düşük iken, en avantajlı iller ortalamasından ise yaklaşık 37 kat daha düşük bir değere ancak ulaşabilmektedir. Üretimde ve rekabet gücündeki yetersizlikleri aşmak için önemli bir araç olarak kabul edilebilecek OSB kapasitesine bakıldığında da aynı tabloyla karşılaşılmaktadır. Türkiye’deki Organize Sanayi Bölgelerinin sahip olduğu toplam 28726 sanayi parselinden yalnızca 765 adedi 5. gruptaki illerde yer alırken, en avantajlı iller toplam OSB’de yer alan sanayi parselinin %60’ına sahiptir.

Kamu yatırımları bölgesel eşitsizlikleri azaltmada etkin olarak kullanılamamaktadır

Bölgesel eşitsizliği azaltmada güçlü bir araç olan kamu yatırımlarının bugüne kadar sektörel yaklaşımla yapılması, programlama, bütçe yapma ve uygulama süreçleri arasındaki ilişkinin zayıflığı ve izleme ve değerlendirmedeki eksikliklerde temel sorun alanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Hazırlanan bölge planları genelde kendi finansmanlarıyla birlikte tasarlanmış planlar olmadığından, yapılacak uygulamalar merkezi kuruluşların bu planlara sahip çıkması ve kendi kaynak tahsis mekanizmalarını ve politika tercihlerini mekanda bu planlarla uyumlu bir şekilde yapmalarına bağlı kalmakta ve bu genellikle gerçekleştirilememektedir (Varol ve Eceral, 2008). Kurumsal yeniden yapılanmada kamu yatırımlarının ve devlet yardımlarının yönlendirilmesinde ve koordinasyonunda ulusal bir stratejinin benimsenerek tüm ilgili kurum ve kuruluşların yetkili ve sorumlu olacağı yeni bir örgütlenmenin tanımlanmasına ihtiyaç vardır.

Tarım sektöründeki gerileme giderek artmakta ve yapısal dönüşümün yaşanmadığı kırsal alanlar giderek artan ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır

Günümüzde, ekonomik, siyasi ve kültürel alanda uygulanan politika ve araçlarda; hem içerik, hem de uygulamalar açısından dünyada büyük değişiklik yaşanmaktadır. Bu değişikliklerin önemli nedeni yaşamın her alanında ortaya çıkan küreselleşmedir. Son çeyrek yüzyılda hızlanan küreselleşme, dünyanın bir bütün olarak algılanması yaklaşımını beraberinde getirmiştir. Bu algılamının bir sonucu olarak da dünyanın herhangi bir yerindeki çevresel, tarımsal ve kırsal sorunlar tüm dünyayı etkilemekte, bu da sorunlara yerinde müdahale etmeyi gerekli kılmaktadır.

Yol, içme suyu, elektrik, iletişim araçları, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinin ulaştırılmadığı veya yetersiz kaldığı kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan yoğun göç, kalkınmakta olan ülkeler için büyük sorun alanları oluşturmaktadır. Bugün tüm dünya ülkelerinin kırsal alanlarını etkileyen nitelikli işgücünün ve gençlerin kırsaldan kente göçü,

kırsal nüfusun yaşlanması, kamu hizmetleri sunumunda yaşanan sıkıntılar, sermaye kaybı gibi ortak sorunlar bulunmaktadır. Bu sebeple, kırsal kalkınmanın sağlanması için tüm ekonomik ve sosyal sektörlerin bir arada planlanmasını gerektiren ve merkezinde sürdürülebilir kalkınmanın yer aldığı bütüncül yaklaşımlar kırsal kalkınma faaliyetlerine yön vermeye başlamıştır. Türkiye'nin bugüne kadarki sosyal ve ekonomik kalkınma sürecinde; modernleşme ve sanayileşme çabaları ve sosyo-ekonomik dönüşümün bir sonucu olarak, kentsel ve kırsal alanlar arası gelişmişlik farklılıkları ülkenin önemli sorunlarından birisi olma özelliğini korumaktadır. Bu süreçte, kırsal alanlar; kentlerin göstermiş olduğu gelişme ivmesini yakalayamamıştır. Türkiye ekonomisinin sanayi ve hizmet sektörleri lehine yapısal dönüşümü, bölgeler arası ve kırsal alanlardan kentlere gerçekleşen göç bunun temel nedenleri arasında bulunmaktadır (DPT, 2000).

Kırsal istihdamın yaklaşık üçte ikisini oluşturan tarım sektörünün (bitkisel üretim, hayvancılık, su ürünleri ve ormancılık alt sektörleri) GSYİH içindeki payı, dönemler itibarıyla azalma göstermiştir. 1980 yılında % 26,1 olan tarım sektörünün GSYİH içindeki payı 1990 yılında % 17,5'e 2004 yılında ise % 11,2'ye düşmüştür (DPT 2006b).

Tablo 2: Sektörlerin GSYİH İçerisindeki Payı (Cari Fiyatlarla, %)

	1980	1990	2000	2004
Tarım	26,1	17,5	14,1	11,2
Sanayi	19,3	25,5	23,3	24,9
Hizmetler	54,6	57,0	62,6	63,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT, 2006b

Tarım sektörünün istihdamdaki payı 1990 ve 2000 yıllarında sırasıyla % 46,9 ve % 36 olarak kaydedilmiş, 2004 itibarıyla bu oran % 34 oranında gerçekleşmiştir. Sektör ulusal istihdam içindeki nispi önemini büyük oranda korumakta, ancak sektördeki AR-GE çalışmalarındaki yetersizlik, organik tarım ve biyolojik çeşitliliğin ön plana çıkartılmaması sektörün önemli sorunları arasında görülmektedir.

Tablo 3: Tarım Sektörü ve Tarım Dışı Sektörlerde İstihdam (bin kişi)

Yıllar	TÜRKİYE			KIR		
	Tarım	Tarım Dışı	Toplam	Tarım	Tarım Dışı	Toplam
2004	7.400	14.391	21.791	6.716	3.233	9.949
%	34,0	66,1	100,0	67,5	32,5	100,0
2000	7.769	13.811	21.580	7.349	3.128	10.477
%	36,0	64,0	100,0	70,1	29,9	100,0
1995	9.080	11.506	20.586	8.635	2.559	11.194
%	44,1	55,9	100,0	77,1	22,9	100,0
1990	8.691	9.848	18.539	8.308	2.515	10.823
%	46,9	53,1	100,0	76,8	23,2	100,0

Kaynak: DPT, 2006b

Ayrıca, gıda sanayii imalat sanayiinin üretim değerinin % 20'sini oluşturmakta ve yaklaşık 250 bin kişiye istihdam sağlamaktadır. Kırsal ekonominin güçlendirilmesinde; başat istihdam alanı olan tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözümü önemini korumaktadır.

Kırsal ekonomi istikrarlı bir çeşitlenme eğilimi göstermektedir. Ancak, kırsal alanın iş imkânları sunma konusundaki performansı tarımdan ayrılan işgücü ile karşılaştırıldığında yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Kırsal ekonominin çeşitlenme eğiliminde; yerel kaynaklara, coğrafi koşullara, kırsal alanların kentlerle ilişkilerine, sanayi ve turizm merkezleri ile hizmetlere erişim imkânlarına bağlı olarak hem bölgeler arasında hem de bölgelerin kendi içlerinde önemli farklılıklar görülmektedir.

Bölgesel kalkınma için büyük önem taşıyan sosyal ve beşeri sermaye açısından bölgeler arasında önemli dengesizlikler bulunmaktadır

Küreselleşme ile birlikte artan uluslararası ve işletmeler arası ilişkiler ve rekabet; teknoloji devrimine ayak uydurabilen, yüksek yetenekli, bilgili ve öğrenmeye açık işgücünü zorunlu kılmaktadır. Bu ise ülkelerin, insan kaynaklarını iyi planlamalarını ve işgücünü bu değerlere uygun olarak yetiştirmelerini gerektirmektedir. Türkiye, ekonomik kalkınmaya ivme kazandıracak, yeni ortaya çıkan koşullara duyarlı bir eğitim öğretim sistemi kurma, araştırma geliştirme çalışmalarına gerekli önem ve ağırlığı verme, yaşam boyu eğitimi sunarak insan kaynaklarını geliştirme konularında rekabet etmekte olduğu ülkelerin çok gerisinde kalmıştır.

Türkiye'de istihdamda olan nüfusun yaklaşık %70'i ve işsizlerin yaklaşık yarısı ilkökul veya altı eğitim düzeyine sahiptir. Hızlı nüfus artışının beslediği işsizlik, bölgesel gelişmişlik farkları sebebiyle büyük şehirlere göç ve bunun sebep olduğu hızlı ve çarpık kentleşme Türkiye'nin acilen çözüm bekleyen sorunlarının başında gelmektedir (DPT 2001).

Beşeri sermayenin yapısına bakıldığında Tablo 1'deki 5. gruptaki illerdeki kadınların okuma yazma oranının Türkiye ortalamasının oldukça altında kaldığı görülmektedir (bkz. Sütun 11). Öyle ki, en dezavantajlı il grubunda yaşayan kadınların yaklaşık yarısı okur-yazar değildir. Mesleki ve teknik liselerdeki okullaşma oranı da bu bölgelerde oldukça düşük düzeylerde seyretmektedir (bkz. sütun 12). Mesleki ve teknik liseler okullaşma oranı en düşük gelişmişlik düzeyinde olan il grubunda %6.6 iken, en gelişmiş iller grubunda %29 düzeyinde olmuştur.

Yaşam kalitesinin sağlanması ve temel hizmetlere erişim konularında aksaklıklar yaşanmaktadır

Türkiye'de pek çok alanda olduğu gibi temel hizmetlere erişim ve fiziksel altyapı çerçevesinde de bölgeler arasında önemli düzeyde eşitsizlikler gözlenmektedir. Örneğin Tablo 1'in 13. sütununda da gözlemlendiği üzere fert başı elektrik tüketiminde Türkiye'nin en gelişmiş il grubu ile en az gelişmiş il grubu arasında dört misli fark bulunmaktadır. Aynı zamanda, bu gösterge, en düşük gelişmişlik düzeyinde olan illerde yaşayan insanların Türkiye'deki ortalama bir bireyin elektrik tüketiminin üçte birini tükettiğini de ortaya koymaktadır. Karayolu ulaşımı ve yeterli içme suyu göstergelerinde de (14 ve 15. sütun) Türkiye'nin il ve bölgeler arasında önemli farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

Sağlık koşullarına bakıldığında, Türkiye’de bölgeler arasında, gerek sağlık personeli, gerek sağlık altyapısı açısından ciddi bir farklılık olduğu görülmektedir. En az gelişmiş illerin yer aldığı bölgelerde yaşayanların sağlık hizmetlerine erişimde oldukça sıkıntı yaşadığını göstergelerden çıkarmak mümkündür. Örneğin on bin kişiye düşen hekim sayısı (17. sütun), birinci derecede gelişmiş illerde, en az gelişmiş iller grubunda göre yaklaşık yedi kat daha fazladır. Bunun yanı sıra en az gelişmiş illerin yer aldığı 5. grup illerde yaşayan her 4 kişiden birinin yeşil karta ihtiyaç duyması da (16.sütun) bölge insanların sağlık hizmetlerine ulaşmadaki sıkıntılarını yansıtan ayrı bir göstergedir.

Nüfus ve gelir dağılımındaki eşitsizlik ve yoksulluk, bölgelerin kalkınma ve rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir

Tablo 1’in 7, 8 ve 9. sütunları incelendiğinde demografik açıdan Türkiye’deki iller ve bölgeler arası farklılık net bir biçimde görülmektedir. 1. grup illerdeki nüfus yoğunluğunun 5. grup illerdeki yoğunluğa göre yaklaşık 7 kat fazla olması nüfus dağılımındaki eşitsizliğin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan, doğurganlık hızı ve ortalama hane halkı büyüklüğü verileri de, Türkiye’deki demografik yapının il ve il grupları arasındaki farklılığını göstermektedir.

Hane halkı kullanılabilir gelirlerinin %20’lik hane halkı dilimlerine göre dağılımı analiz edildiğinde ise, en düşük gelirli %20’lik hane halkı diliminin gelirden aldığı payın en düşük olduğu bölge Marmara Bölgesi (%4.3), en yüksek olduğu bölge ise Güneydoğu Anadolu Bölgesidir (%7.1). En yüksek gelirli %20’lik hane halkı diliminin gelirden aldığı payın en yüksek olduğu bölge Marmara Bölgesi (%61.2), en düşük olduğu bölge ise Doğu Anadolu Bölgesidir (%43.1) Gini katsayıları dikkate alındığında ise, Doğu Anadolu (0.37) ve Güney Doğu Anadolu (0.38) bölgelerinde bölge içi gelir dağılımının Türkiye geneline göre daha adil olduğu sonucuna varılabilir. (Kule, H ve Es M., 2007: 270)

Minimum Gıda Harcaması Yöntemine göre, yetersiz beslenen aileler veya mutlak yoksullar olarak adlandırılacak durumda olanlar, Türkiye’de nüfusunun %11’ini oluşturmaktadır. Kentlerde %7 olan bu oran, kırsal alanda %14’e çıkmaktadır. Bölgeler arasında ise toplam yoksulluk, nüfusun %3’ü olarak en az Ege’de görülürken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da aynı yöntemle göre yoksul oranı %18’e çıkmaktadır. Temel gereksinimler açısından bakıldığında bölgeler arasındaki sıralama değişmektedir. Güneydoğu Anadolu %37 yoksul oranı ile en fakir bölge olarak görülürken, Karadeniz Bölgesinde %34 olan yoksul oranını %33 oranıyla Doğu Anadolu izlemektedir (DPT, 2001: 138).

Verilen bu değerler yoksulluğun ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Buna karşılık özellikle yoksul grupların çoğunluğunu oluşturan dezavantajlı gruplara yönelik programlardaki yetersizlikler de önemli bir sorun alanıdır. İşsizlerin olduğu kadar, hali hazırda istihdam edilenlerin de ciddi bir nitelik sorunu yaşadığı ülkemizde dezavantajlı kesimler olarak sayılan kadınlar, engelliler ve eski hükümlüler, istihdam konusunda sorunlar yaşamaktadırlar.

25-64 yaş grubu nüfusun işgücüne katılım oranları incelendiğinde ülkeler arasında farklılıklar gözlenmektedir. Erkeklerin işgücüne katılım oranlarında ülkeler arası fark görece olarak daha düşüktür. Kadınların işgücüne katılım oranlarında ise ülkeler arası fark belirgin olarak daha yüksektir. OECD ülkeleri arasında Türkiye DİE’nin 1999 verilerine göre, %29.7’lik oran ile kadın nüfusun işgücüne katılımında en düşük seviyededir. Bunu %50’nin altındaki oranlar ile Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg ve İspanya izlemektedir. Çek Cumhuriyeti ve

kuzey ülkelerinde bu oranın %75'lerin üstünde olduğu görülmektedir. Dolayısı ile kadınların işgücüne katılım oranları arasındaki bu farklılık ülkeler arası işgücüne genel katılım oranları arasındaki farklılıkların da temel sebebidir (DPT 2001).

Örneğin Türkiye'de bu oran kadınlarda %29.7 iken erkeklerde %68.3'tür. Kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması nedeniyle Türkiye ortalaması %48.7'lere düşmektedir. Ülkemizde kadınların gerek örgün ve gerekse yaygın eğitim hizmetlerinden yararlanma imkânları erkeklere nazaran daha düşüktür. Bu fark örgün ve yaygın eğitime katılım oranları incelendiğinde görülecektir. Kadınlara ilişkin eğitim rakamları kırsal ve kentte ciddi farklılıklar göstermektedir. Kırsal kesimde yaşayan kadının eğitim imkânlarına ulaşması ve yararlanması sadece buralardaki eğitim imkânlarının kente göre daha az olmasından değil, aynı zamanda bazı kültürel, sosyal ve geleneksel sebeplerle daha da zorlaşmaktadır. Uygulanan özel teşvikler ile düzeltilmeye çalışılmakla birlikte, ülkemizdeki kadınların meslek seçiminde bazı geleneksel kalıplar halen etkisini göstermektedir. Kadınlar toplumsal baskılar sebebiyle ileride iş bulabilecekleri mesleklere değil toplumun kadın mesleği olarak onayladığı mesleklere yönelmekte, bütün kadın nüfusun aynı gerekçelerle benzer davranış göstermesi sonucu istihdam imkânı olmayan mesleklerde eğitim almaktadırlar. Bu geleneksel kalıp istihdamda da etkisini göstermektedir. Son yıllarda toplumda kaydedilen gelişmeler, kadının daha fazla iş hayatına dahil olması ve uygulanmaya çalışılan özel yönlendirme girişimleri sonucu meslek okullarının elektrik, metal, ağaç işlerinin bazı dallarında kız öğrenci kayıtları artmaya başlamıştır (DPT 2001).

Gerek eğitim düzeylerinin yükselişi, gerek ekonomik koşullar ve hanede daha fazla kişinin çalışma ihtiyacı gibi nedenlerle daha çok sayıda genç kadın çalışma hayatına katılmak isterken, işgücü piyasası onlara daha az şans tanımaktadır. Burada, mesleğe yöneltme, iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin hem işgücü arzı hem de işgücü talepleri açısından yaygınlaştırılmamasının ve toplumsal değer yargılarının da rolü bulunmaktadır. Bu çerçevede istihdamın artırılmasında hem aktif, hem de pasif istihdam politikalarının uygulanması gerekmektedir (DPT, 2001).

Bölgelerin rekabet gücünü etkileyen teknik altyapı ve çevre kalitesi açısından önemli farklılıklar vardır

Bugün Türkiye'de toplam nüfusun yaklaşık %60'ı kentlerde yaşamaktadır. Bölgelerarası ekonomik gelişmişlik farkı ve az gelişmiş yörelerde istihdam olanaklarının sınırlı olması insanları şehirlere, hatta bir kaç şehre yığılmaya zorlamaktadır. Bu ise söz konusu şehirlere başta işsizlik olmak üzere, eğitim, sağlık, çevre, alt yapı yetersizliği gibi sorunları ciddi düzeylere taşımaktadır (DPT, 2001).

1990'lı yıllarda çevre ve teknik altyapıda yaşanan sorunların Türkiye'de giderek arttığı görülmekte ve kentlerde yaşanan altyapı sorunları kentlerin rekabet edebilme kapasitelerini olumsuz etkilemektedir. Çünkü gelişmiş yöreler bir yandan çevre sorunları yaratırken, bir yandan da çevre sorunlarının en yoğun yaşandığı yerleri oluşturmaktadırlar. Türkiye'de çevre sorunlarının önemli ölçüde altyapı olanaklarının artan nüfusun gereksinimlerini karşılayamamasından kaynaklandığını bilinmektedir. Nüfusun ve kentleşme oranının artması çevre yönetimi üzerinde önemli etkilerde bulunmaktadır. Söz konusu artış, bir yandan doğal kaynaklar ve varlıklar üzerindeki baskıyı artırıcı yönde etkide bulunurken, diğer yandan da kentsel hizmetlerin gereği gibi yerine getirilmesinin önünde bir engel olarak durmakta ve bölgeler arası dengesizlikleri tetikleyen bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Altyapı ve

çevre sorunları mekâna ilişkin kaliteyi düşürmekte, kaynakların yetersiz kullanımına yönelik sorunlar bölgelerin rekabet güçlerine ve sürdürülebilir kalkınmalarına engel olmaktadır (Demirayak, 2002).

Doğal çevre değerlerinin korunması (koruma/kullanma dengesi) ilkesini göz ardı eden üst ölçekli yatırımlar, bölgelerde çevre ve teknik alt yapı sorunları yaratmakta, su, toprak ve hava kirliliğine bağlı olarak çevre sorunları yaşanması ise kırsal ve kentsel yerleşmelerde yaşam kalitesini olumsuz etkilenmektedir.

Kentleşme, nüfus ve sanayileşmenin hızlanması, ancak bunları karşılayacak kaynakların sınırlı oluşu, bir diğer sorun alanı olan su kaynaklarının dengeli kullanımı konusunu gündeme getirmektedir. Dünya ortalamasının altında yağış alan Türkiye su zengini bir ülke değildir. Günümüzde Türkiye’de kişi başına düşen su miktarı yıllık 1 500 m³ olarak hesaplanmaktadır. Yapılan kestirimlere göre önümüzdeki 20 yıl içinde nüfus 87 milyona ulaşacak, yıllık kişi başına düşen su rezervi ise 1042 m³ olacaktır. Bu rakamın uluslararası ölçütlerde su sorunu için tanımlanan 1000 m³’e çok yakın olması dikkat çekicidir. TÜİK’in 2030 yılı nüfus tahmininin 100 milyon dolayında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kişi başına düşen su miktarını yıllık 1000 m³ rakamında tutmanın bile çok önemli olduğu anlaşılacaktır. 2006 yılı verilerine göre belediyelerde şebekeli içme suyuna erişim oranı %98 dolayında bulunsa da, kentsel gelişmenin plansız biçimde sürmesi içme suyunun sağlıklı ve sürekli biçimde sağlanmasının önünde engel oluşturmakta, büyük yerleşim yerlerinin su gereksiniminin karşılanmasında güçlükler çekilmektedir. Kırsal kesimde yerleşimin dağınıklığı ve kimi yerlerde kaynakların yetersizliği önemli sorunlar doğurmaktadır. Yer altı sularının yoğun biçimde kullanılması su düzeylerini düşürmüş, özellikle kimi kıyı alanlarında tuzlanma oluşmaya başlamıştır. Su kaynaklarının çevresindeki yapılaşma ile tarım ve sanayi etkinlikleri su kaynaklarındaki kirliliğinin en önemli nedenlerindedir. Orman varlığının tahribi ve erozyonun hızlanması, içme suyu kaynaklarını olumsuz yönde etkilemekte, göllerin ve barajların dolmasına neden olmaktadır. Merkezi ve yerel yönetim kuruluşları arasında eşgüdüm eksikliği görülmekte, kamu kurumları ve yerel yönetimlerde uzman personel sıkıntısı sürmektedir. “Kaçak su” en önemli sorunlardan birini oluşturmakta, tesislerin eskiliği ve yetersizliğinden ya da yasa dışı yararlanmadan kaynaklanan kaçak su kullanım oranının % 30–40 dolaylarında olduğu tahmin edilmektedir. Su kaynaklarının korunması, yararlanılması ve geliştirilmesi konularını düzenleyen çerçeveye bir yasal düzenleme de bulunmamaktadır (URL 7).

Atık Yönetim Politikalarının ise bütünsellikten yoksun olması ve açık biçimde tamamlanmış yaptırım ve uygulama araçlarına sahip olmaması; bölgelerde çevre sorunlarını artırmaktadır. Atık su yönetimi konusunda, bu suların bertaraf edilmesine yönelik kimi adımlar atılmış olsa da, alınan önlemler sanayileşme ve kentleşmenin hızına yetişememiş, sorun giderek büyümeye devam etmiştir. Kanalizasyon sularının arıtılmadan yüzey sularına boşaltılması önemli sorunlar doğurmakta, sanayi işletmelerinin arıtmadan bıraktıkları atık sular tehlike yaratmayı sürdürmektedir. TÜİK’in Belediye Kanalizasyon İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre, 2001 yılında veri toplanan toplam 3215 belediyeden 2003’ü kanalizasyon hizmeti verirken, bu sayı, 2002 yılında 2115’e, 2003’de ise 2195’e çıkmıştır. TÜİK’in 2004 yılı verilerine göre anket uygulanan 3225 belediyeden 2226’sında kanalizasyon şebekesi bulunduğu, 2006 yılı verilerine göre ise 2321’inde kanalizasyon şebekesi bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ulaşılan düzeyin, daha önce de belirtildiği gibi, gereksinimleri karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmaktadır. Son yıllarda hizmet sunulan yerleşim yerleri sayısının artmış olmasına rağmen, kanalizasyon hizmetinden yararlanan nüfusta buna koşut bir büyüme meydana gelmiş değildir. 2001 yılında toplam

nüfusun %63,5'i kanalizasyon hizmetlerinden yararlanırken, söz konusu rakam 2002'de küçük bir artışla ancak %65'e, 2003 yılında %67'ye, 2004 yılında %68'e yükselmiş; TÜİK'in 2006 yılı istatistiklerine göre ise bu değer %72 olarak saptanmıştır. Buna benzer bir saptamayı atık suların artırılması sorunu için de yapabiliriz. Tesis sayısı açısından bir iyileşme göze çarpmakta, 2001'de 126 olan arıtma tesisi sayısı, 2003'te 156'ya, 2004'te 172'ye, 2006'da ise 184'e yükselmektedir. Ancak, elde edilen bu gelişme henüz gereksinimleri karşılamaktan uzaktır. TÜİK 2006 verilerine göre Türkiye'de belediye nüfusun %42'si bu hizmetten yararlanmakta iken, Türkiye geneline bakıldığında, arıtma tesislerinden yararlanan nüfusun genel nüfusa oranı %51'dir. OECD üyesi ülkelerde bu değer ortalama %64 düzeyinde olduğunu belirtmek gerekir. 16 AB ülkeleri arasında ise -Malta dışında bırakılırsa- en kötü durumda olan Türkiye'dir. Özellikle turizm işletmeleri ile yazlık konutların yoğun olarak bulunduğu kıyı bölgelerinde atık suyun artırılmaması önemli sorunlar yaratmaktadır (TÜİK, 2008).

Katı atık sorunu ile ilgili olarak ise Türkiye'de tarım, ormancılık ve inşaat sektöründen kaynaklanan katı atıklara ilişkin bir çalışma yapılmadığından toplam katı atık miktarı hakkında net bir veriye ulaşılamamaktadır. Eldeki veriler yalnızca belediyelere ve imalat sanayi işyerlerine ilişkin sayılardan oluşmaktadır. TÜİK'in 2004 yılı Belediye Katı Atık İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre, 3213 belediyeden 3028'inde katı atık hizmeti verilmektedir. 2004 yılı yaz mevsiminde 12,78 milyon ton, kış mevsiminde 12,23 milyon ton ve yıllık 25,01 milyon ton katı atık toplanmıştır. Bu sonuçlara göre 2004 yılı için kişi başı günlük ortalama katı atık miktarı, yaz mevsimi için 1,30 kg, kış mevsimi için 1,29 kg, yıllık ortalama ise 1,31 kg'dır. TÜİK'in 2006 yılında 3225 belediye yaptığı araştırmaya göre, 3115 belediye katı atık hizmeti verilmektedir. 2006 yaz mevsiminde 12,75 milyon ton, kış mevsiminde ise 12,53 milyon ton katı atık toplanmıştır. Kişi başına düşen günlük katı atık miktarı ise yaz mevsimi için 1,21 kg, kış mevsimi için ise 1,19 kg'dır (TÜİK 2008).

2006 yılında katı atık hizmeti veren belediyelerden toplanan 25,28 milyon ton katı atığın; %46,8'i belediye çöplüğünde, %37,3'ü düzenli depolama sahalarında, %10,1'i büyükşehir belediyesi çöplüğünde, %2,2'si başka belediye çöplüğünde, %0,6'sı gömülerek, %1,0'ı kompost tesislerinde, %1,0'ı açıkta yakılarak, %0,3'ü dereye ve göle dökülerek bertaraf edilmiştir (TÜİK, 2008). Ayrıca aynı bölgede çok sayıda yerel yönetim biriminin bulunması diğer altyapı hizmetlerinde olduğu gibi katı atık hizmetlerinde de işbirliği ve eşgüdümü zorunlu kılmakta belediye ve yerel yönetimlerde bulunan teknik donanımların geliştirilmesi ve yaptırımların uygulanmasını zorunlu kılmaktadır (URL 1).

Bölgesel kalkınma stratejilerinin belirlenmesi için gerekli teknoloji ve bilgi altyapısında eksiklikler bulunmaktadır

Günümüzde bilgi iletişim teknolojileri, insan hayatının vazgeçilmezleri haline gelmiştir. 21. Yüzyılda "Bilgi Toplumu"na geçmenin yolu bu teknolojilerin sahipliğine ve toplumda eşit ve yaygın olarak kullanılmasına bağlıdır. Günümüzde, rekabetçi üstünlüğü yerleşen bilgi, ağyapı ve kurumsal diyalogların inşası ile sosyal sermayeye dayandıran yeni bir nesil bölgesel politika anlayışı karşımıza çıkmakta ve bilgi teknolojileri insan hayatının vazgeçilmezleri haline gelmektedir. Geleneksel dönem bölgesel politikalarda, altyapı yatırımları, teşvikler, organize sanayi bölgeleri gibi araçlarla hayata geçirilmişlerdir. Yeni bölgesel politikalarda ise kalkınma araçları, sadece firmalar arasında değil, aynı zamanda firmalar ile yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları (STK) ve diğer bölgesel kuruluşlar

arasındaki ilişki-ağyapı-yenilikçilik üçgenindeki işbirliği ile şekillenmektedir. Diğer bir deyişle, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sadece görünen bilimsel ve teknolojik altyapı, politikaların içeriğini belirlemede yeterli olmaktan çıkmakta, “inovasyon kültürü” bölgesel mimarinin vazgeçilmezleri arasına girmektedir.

Ancak ABD’den Avrupa’ya kadar pek çok ülkede, “Sayısal Uçurum” diye nitelendirilen, bilgi iletişim teknolojilerine erişimde eşitsizlik yaşanmaktadır. Türkiye de sayısal uçurumun yoğun olarak yaşandığı ülkelerden birisidir. Bunda, ülkedeki gelir dağılımı dengesizliği, çeşitli altyapı sorunları ve eğitim etkilidir. Günümüzde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ekonomik ve sosyal yaşamdaki gerekliliği, önemsenmesi gereken düzeydedir. Bilgi ve iletişim, 21.yüzyılın sembolü olup, ulusların gelişmişliğinin ana göstergesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bilgiye ulaşım, topluma yaymayı başarabilen ülkeler, yeni bilgilerin üretilmesi için de gerekli kaynağı yaratmış ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmiş olacaktırlar.

Gelişmişlik düzeyini etkileyen önemli unsurların başında gelen teknolojik gelişmeler ve bilgi üretiminde araştırma geliştirme faaliyetlerine ayrılan kaynaklar büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye, AR-GE’ye en az kaynak ayıran Avrupa ülkesi konumundadır. Türkiye’nin AR-GE faaliyetlerine ayırdığı kaynak GSYH’sının %0,40’i civarındadır. Örneğin ABD’nin AR-GE faaliyetlere ayırdığı pay Türkiye’nin toplam GSYH’sından daha fazladır (DPT, 2007).

Ülkeler “Bilgi Toplumu” hedefine ulaşmak için var olan toplumsal ve ekonomik yapılarını yeni teknolojiler ve uygulamalar çerçevesinde yeniden biçimlendirmek istemektedirler. Bunun gerçekleştirilmesi ulusal ölçekte iletişim altyapılarının kurulması, yani toplumun bütün kesimlerine adil ve yaygın erişiminin sağlandığı, bilgi ve hizmet kaynaklarına ulaşılmasına ve iletişim ağlarının oluşturulmasına bağlıdır.

Ülkemizde bilgi teknolojileri kullanım eğilimi hızla artsa da, OECD ülkelerinde bilgi ve iletişim teknolojileri yoğunluğu sıralamasında düşük yoğunluklu ülkeler arasında yer aldığımız görülmektedir. Bilgi iletişim teknolojileri sektöründe çalışanların toplam istihdam içindeki payları dikkate alındığında 1997 verileriyle Türkiye’de, BİT sektöründe çalışanların oranı %0,5 iken, Kanada’da %4,6, Çek Cumhuriyeti’nde % 3,3, Macaristan’da %5,7’dir (Kellecim, 2003). Türkiye’de bilgi iletişim teknolojilerine erişimde yaşanan sorunlar iki boyutta ele alınabilir. Birincisi bilgiye fiziksel olarak erişim sorunu yani çeşitli altyapı sorunları ve diğer nedenlerle kullanıcıların bu teknolojilere ulaşamaması, ikincisi ise kullanım için yeterli şartların oluşmuş olmamasıdır ki, bu da kullanımda beşeri altyapı eksikliği olarak söylenebilir.

Bölge düzeyindeki kurumsallaşma gerçekleştirilememiştir ve bölge düzeyinde karar alma ve planlama süreçlerinde belirsizlikler ve karmaşa vardır

Bölgesel kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi, planlanması ve uygulamaya aktarılmasındaki yetersizliği ve mevcut kurumsallaşma eksikliklerini tanımlayan beş temel sorun alanı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki bölge tanımının belirsizliğidir. Bölge tanımının belirsiz olması ve son dönemde bölgeyi tanımlamak üzere yapılan NUTS düzenlemesinin sağlıklı olması diğer tüm sorunların başında gelmekte, öncelikle çözülmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, bölge ölçeğinde planlama konusunda mevcutta var olan yetki karmaşası ile farklı mekansal planların yarattığı ve plan-uygulama ilişkisinin giderek zayıfladığı bir karmaşa ortamı söz konusudur. Burada ulusal planlarla bölge planları arasındaki ilişkinin

kurulamaması, üst ölçekte üretilen çok sayıda ve farklı türde planların bulunması, üst ölçekli planlarla ilgili çok sayıda farklı kurumun yetki kargaşası ve son yasal düzenlemelerle il stratejik planı, çevre düzeni planı gibi birbirlerinden farkı belirgin olmayan planlarla bölge düzeyi ile ilgili planlama sürecinin daha da karmaşık bir hale gelmesi alt sorun alanları olarak ifade edilmektedir. Üçüncü temel sorun alanı ise bölge planlarının içeriği, hazırlanması ve uygulanması sürecine yönelik belirsizliklerdir. Burada bölge planlarının içeriği konusunda bir uzlaşmanın olmaması ve bölge planlarının hazırlanma ve uygulanma sürecine yönelik bir yasal düzenlemenin olmaması alt sorun alanları olarak saptanmıştır. Kurumsallaşma ile ilgili sorunlar ise merkezi düzeyde kurumsallaşma sorunları ve kaynakların yeniden dağıtımı olarak ifade edilirken, bölgesel düzeyde kurumsallaşma sorunu ise kalkınma ajansları ile birlikte belirtilmektedir. Merkezi düzeyde kurumsallaşma sorunu politika seçeneklerinde ve uygulama programlarında bölgesel gelişmeye yönelik önceliklerin, kaynak ve bütçenin belirgin olmaması, ulusal kaynakların/yatırımların dağılımında bölgesel önceliklerin gözetilmemesi ve bölge planlarının uygulamaya aktarılamaması olarak üç alt sorun alanı ile ifade edilebilir. Bölgesel düzeyde kurumsallaşma sorunu ise kalkınma ajanslarının bölgesel ölçekteki kurumsallaşma içindeki yerinin ve bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluğunun net olarak ortaya konulmamış olması ve siyasi otoritenin bölgesel politika üretmemesi ve ulusal düzeyde bir mekan politikasının olmaması ve dolayısıyla makro düzeyde olması gereken yönlendirme eksikliği nedeniyle mevzuattaki çerçevesi ile kalkınma ajanslarının olası yeni karmaşaların yaşanmasına neden olduğu görülmektedir.

Bilindiği gibi Türkiye’de planlı dönemin başlangıcından bu yana “bölge” bir planlama ölçeği olarak ele alınmış ve konuya ilişkin farklı yaklaşım ve uygulamalarla farklı deneyimler yaşanmıştır. Buna karşın gerek bölge tanımındaki belirsizlikler, gerek hazırlanmış bulunulan bölge planlarının uygulanamama sorunları, gerekse de mevcut bölgesel politikaların bölgesel ölçekte müdahale gerektiren sorunların ortadan kaldırılması konusunda beklenen verimi sağlayamaması, bölge planlama yapımızda bir “kurumsallaşamama” sorununa işaret etmektedir.

Bu kapsamda ana sorun alanlarından birini “bölge tanımı” konusundaki belirsizlik oluşturmaktadır. Türkiye’de farklı amaçlarla yapılmış çok sayıda bölge sınıflamasının (coğrafi bölgeler, tarım bölgeleri, su havzaları vb.) yanı sıra, bölge planlama çalışmalarına temel oluşturmak üzere farklı yöntemlerle yapılmış bölge tanımları da mevcuttur (1970’li yıllarda dönemin İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi’nce belirlenmiş 8 ana ve 16 alt bölge tanımlayan sınıflama; 1982 yılında, DPT Kalkınmada Öncelikli Yörelere Başkanlığı tarafından yapılan ve 1. kademe merkezden 7. kademe merkeze kadar bütün kademelerdeki merkez sayıları ve etki alanlarını ampirik verilere bağlı olarak tanımlayan çalışma). Bölge ölçeğinde sınır tanımlayan son düzenleme ise 2002 yılında Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun, karşılaştırılabilir istatistikî veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde yapılan İstatistikî Bölge Birimi Sınıflamasıdır (NUTS 1-12 bölge, NUTS 2-26 bölge, NUTS-3 81 il). 2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” ise Düzey 2 olarak belirlenen bölgelerde kalkınma ajanslarının kurulmasını mümkün kılmıştır. Bu kapsamda İzmir ilini içeren TR31 ile Mersin ve Adana illerini kapsayan TR62 bölgelerinde kalkınma ajansları kurularak ilk uygulamalar başlatılmıştır. Kasım 2008’de ise yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile İstanbul, Konya, Samsun, Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır ve Mardin’de 8 yeni Kalkınma Ajansı kurulması kararlaştırılmıştır.

NUTS sınıflamasının oluşturulmasına ilişkin yöntem konusundaki bir açıklama bulunmamaktadır. Buna karşın;

- Bu bölgelerin sayı ve büyüklük olarak bölgesel düzeyde planlama ve kurumsallaşma açısından uygun olmadığı,
- Tek başına bölge olarak tanımlanan metropoliten kentlere ilişkin, bu sınırların bu kentlerinin sorunlarının çözümü açısından yeterli mekansal çerçeveyi sağlamadığı,
- Bu sınıflamada, mevcut kamu örgütlenme biçiminin ve daha önce yapılan bölge tanımlamaya yönelik çalışmaların yeterince dikkate alınmadığı,
- Belirlenen bazı bölge merkezlerinin merkez olma potansiyellerinin yeterli olmadığı konularında görüşler ve tartışmalar mevcuttur.

Bölge planlarının hazırlanması ve uygulamasında kurumlaşma eksikliği kadar kurumlar arasındaki çatışma ve eşgüdümsüzlük

Ana sorun alanlarından bir diğerini “üst ölçekli mekânsal planlama konusundaki yetki karmaşasının” oluşturduğu görülmektedir. Ulus, bölge ve yerel arasında etkin bir planlama hiyerarşisinin ve bu hiyerarşiye uygun olarak oluşturulacak ve çakışmaların giderilmiş olduğu bir yetkili kurumlar düzenlemesinin eksikliği Türkiye Planlama Sisteminin genel bir sorunu olarak ortada durmaktadır. Ancak bu sorun bölgesel ölçek söz konusu olduğunda daha kritik bir hal almaktadır. Çünkü alt kademe planlar (imar planları), bu planlarda yetkili idareler (yerel yönetimler) ile en üst kademe planlar (ulusal düzeyde) ve bu planların yetkili idaresi (merkezi yönetim) konusunda belirgin bir çekince ya da karmaşa yoktur. Ancak bu iki ölçek arasında kalan ve bu ikisi arasında bağ kurma görevlerini üstlenmesi gereken bölge planları ve yetkili idareleri konusunda bu kadar belirgin bir çerçeve yoktur. Ayrıca bölge planları doğası gereği çok sayıda aktörün (yerel ya da merkezi) bir arada ve koordineli karar almasını gerektirmektedir.

Türkiye’de 1960’lardan bu yana bölge planlama çalışmaları çeşitli ölçeklerde ve çeşitli kurum ve kuruluşların katkılarıyla ele alınmakta, ancak plan hazırlanma ve uygulanma aşamasında bu kuruluşların yetkilerinin ve kaynaklarının sınırlılıkları sebebiyle, hazırlanan planlar ve bunların uygulanmaları arasındaki bütünlük sağlanamamaktadır. Son dönemde farklı kurumlar tarafından çeşitli ölçekler ve adlarla hazırlanan ve birbirinden farklı net olarak açıklanamayan; bölge planları, il gelişme planları, stratejik gelişme planları, il çevre düzeni planları, sektörel bölgesel planlar (bütünleşik kıyı alanları, lojistik bölgeleri, vb.) gibi üst ölçekli planlar aynı bölge için çok fazla sayıda planın hazırlanmasına sebep olmakta ve belirli bir sistem ve çerçeve içine oturmadığı için plan-uygulama ilişkisinin giderek zayıfladığı bir karmaşa ortamı yaratılmaktadır (Eraydın, 2008).

Yasal boyutlarıyla bölge planlarının yapımı ve uygulamasına ilişkin; 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 8. maddesi (a) bendinde “sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarını, gerekli gördüğü hallerde Devlet Planlama Teşkilatı yapar veya yaptırır” tanımlaması yer almakta, ancak 540 karar sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de bölge planlarına ilişkin sadece ana hizmet birimlerinden Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü görev tanımının yer aldığı 14. maddede “...bölgesel kalkınma projeleri ile ilgili koordinasyonu sağlamak...” hükmü yer almaktadır.

Buradan da anlaşılacağı üzere, yasal açıdan bölge planlarının uygulamaya geçirilmelerine ilişkin net bir görev tanımlaması yapılmamıştır. Bu durum hazırlanan planların uygulamaya geçmesinde sorunlar yaratmaktadır.

Yasal ve kurumsal sorunların başında çok sayıda farklı üst ölçek plan türünün ortaya çıkardığı yasal ve kurumsal karmaşa içinde merkezi sistemin ağırlıklı rol oynaması ve dolayısıyla yerel ihtiyaçların belirlenmesinde ve uygulamaya yönelik örgütlenmenin gerçekleştirilmesinde yaşanan güçlükler gelmektedir. Farklı kurumların bölgesel gelişme konusunda kendilerine rol tanımlamalarına karşın, planların uygulaması açısından bir taahhüt içine girmemeleri, sahibi belli olmayan plan ve plan kararları ortaya çıkarmakta ve üretilen planların uygulanma şansını yok etmektedir. Özellikle yerelde bu planların hazırlık sürecinde yerel potansiyelleri plana aktaracak ve plan üretildikten sonra uygulamanın belli aşamalarda eşgüdümünü sağlayacak kurumsal yapının eksikliği göze çarpmaktadır. Bu durumda bölgesel ekonomik kalkınmayla ilgili ve mevcut sistemde hiçbir kurumun üstlenmediği ya da yeterince yerine getiremediği görevleri üstlenecek yeni yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Tekeli, 2008a).

Bölgesel ölçekte çözüm gerektiren önemli sorun alanlarından bir diğerini “bölge planlarının içeriğinin ne olması gerektiği, nasıl bir yöntemle ve hangi süreçlerle hazırlanacağı ve sorumlu kuruluş/kuruluşların neler olacağı konusundaki belirsizlik” oluşturmaktadır. Bilindiği gibi 3194 sayılı İmar Kanunu bölge planı hazırlama görevini/yetkisini DPT’ye vermiştir. Ancak bölge planlarının içeriği, hazırlanma ve uygulanma süreçlerine ilişkin ne yasal bir düzenleme ne de bu güne kadarki uygulamalarla ortaya çıkmış bir eğilim bulunmamaktadır. Bu kapsamda, Kalkınma Ajanslarına yönelik düzenlemede ajansların “bölgelerimizin rekabet gücünü artırmak amacıyla, bölgesel potansiyelleri ortaya çıkaracak olan bir bölge kalkınma stratejisi” hazırlayacağı belirtilmektedir Bu ifade mevcut sorunları çözmediği gibi tam tersine mevcut karmaşaya bir ek kurum eklemektedir.

Bu sorun giderilmeksizin kurumsallaşmış bir bölge planlama sisteminin oluşturulamayacağı açıktır. Bu nedenle konuya ilişkin çalışmaların ivedi olarak tamamlanması ve ulusal düzeyde ortak bir çerçevenin oluşturulması gerekmektedir.

Yine bölgelerarası dengeli ekonomik gelişim planlı dönemin başlangıcından bu yana bölgesel politikanın temel hedeflerinden birini oluşturmasına rağmen, konuya ilişkin arzu edilen gelişim kaydedilememiştir. Merkezi düzeyde bölgesel önceliklerin belirlenmemiş olması ve bu öncelikler doğrultusunda yatırımcı kuruluşların ortak bir program dahilinde hareket etmelerinin sağlanamaması konuya ilişkin odaklanmayı, dolayısıyla da başarı sağlamayı güçleştirmektedir. Bu sorunun çözümü ise öncelikle “ulusal düzlemde bir bölgesel gelişim stratejisinin” hazırlanmasını gereklilik haline getirmektedir.

Son Dönemde Ortaya Çıkan Fırsatlar ve Olanaklar

Bilgi Altyapısının Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar

5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 18 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle resmi istatistik üretiminde programlı döneme geçilmiş, kurum ve kuruluşların resmi istatistik faaliyetlerinin program vasıtası ile koordine edilmesi sağlanmıştır.

Ulusal ve uluslararası düzeyde ihtiyaç duyulan konularda üretilecek resmi istatistikleri belirlemek amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu koordinasyonunda, ilgili tüm kurum/kuruluş temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan çalışma gruplarınca 2007-2011 dönemini kapsayan 5 yıllık süre için Resmi İstatistik Programı hazırlanmıştır. 2007-2011 Resmi İstatistik Programı (RİP), İstatistik Konseyi'nin 29/11/2006 tarihli toplantısında görüşülerek kabul edilmiş, akabinde 30/12/2006 tarih ve 26392 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe girmiştir.

Resmi istatistiklerin ülkemiz genelinde programlı bir şekilde ve tek elden koordine edildiği bu yenisistem aracılığıyla, resmi istatistiklerin hangi kurum tarafından ve ne zaman yayımlanacağı, veri derleme yöntemi ve sıklığı, kullanılan sınıflamalar açık bir şekilde belirlenmektedir. Her yıl oluşturulan ulusal veri yayımlama takvimi (UVYT) ile Programda yer alan istatistiklerin yayımlanma tarihleri belirlenip, Programa dahil tüm kurum/kuruluşların internet sayfaları üzerinden kamuoyuna önceden duyurulmaktadır. İstatistik Konseyi kararları gereğince, Kurum/kuruluşların, Program kapsamında bir başka kurum/kuruluş tarafından üretilen istatistikleri kendi internet sayfalarında ayrıca yayımlamaları engellenerek bu tür istatistikler için sadece ilgili kurum/kuruluşun internet sayfasına link vermeleri öngörülmektedir.

2007-2011 Resmi İstatistik Programı 6 ana konudan oluşmaktadır. Bunlar;

1. İstatistiksel Altyapı,
2. Sosyal ve Demografik İstatistikler,
3. Makroekonomik İstatistikler,
4. İş İstatistikleri,
5. Tarım İstatistikleri ve
6. Çevre İstatistikleridir.

Program, 6 ana konu atında 278 alt konuda üretilecek resmi istatistikleri belirlemektedir.

Teşvik Mevzuatında Öngörülen Değişiklikler

Son yıllarda özellikle yatırımların desteklenmesinde mevcut mevzuatın ve bunlara yönelik olarak hazırlanan teşvik yönetmelik ve tüzüklerinin az gelişmiş bölgelere yatırımların aktarılmasını sağlayamadığı ve etkili olmadığı anlaşılmıştır. Bölgelere göre teşvik edilecek sektörlerin farklılaştırılmaması bunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle teşvik mevzuatının bölgelere ve sektörler için farklılaştırılması yönünde yapılan hazırlıklar olumludur.

AB Fonları ve AB'ye Uyum Süreci

Tüm sorun alanlarına rağmen Türkiye'de 2000'li yıllarda bölgelerin kalkınması ve bölge planlarının uygulamaya geçirilmesi ile ilgili iki temel aracın gündemde olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi, AB uyum sürecinde geliştirilen bölge kalkınma programları ve diğeri ise, yönetim mekanizması içinde yer alan kalkınma birlikleri ve kalkınma ajansları ile somutlaşan kurumsal yeniden yapılanma sürecidir. AB-Türkiye işbirliği ile uygulanan bölgesel kalkınma programları görece az gelişmiş bölgelerde kapasite oluşturma ve proje geliştirme çalışmalarına ön ayak olmakta, yerel sorun odaklarının yerelden düşünülmeyle başlanması için bir fırsat yaratmaktadır. Ancak bunların bölge planları ile doğrudan örtüşmediği açıktır. Bölge planlamada bu temel araçların yeterince etkileşimli süreçler olarak ele alınamaması, uygulamada etkili olunamaması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Kapsamlı bir biçimde analizlerin yapıldığı ve çok boyutlu önerilerin geliştirildiği bölge planlarının uygulamaya geçirilememiş olması zaman, emek ve para kaybına sebep olmuş, bölgesel eşitsizlik/ bölgesel geri kalmışlık sorununa doğrudan çözüm üretememiştir (Varol ve Eceral, 2008).

AB-Türkiye işbirliği ile uygulanan bölgesel kalkınma programları çerçevesinde bölgelerin proje sunma kapasitesinde gelişme kaydedilmesi olumlu görülmektedir, ancak sunulan hibeler geri kalmış bölgelerin kalkınmasında etkili olmayı arttıracak bir kapasite yaratmamaktadır. Bölgelerarası eşitsizliği azaltmada, sadece bölgesel kalkınma programı ve projeleri üzerinden gitmek yetersiz kalacaktır. Uyum sürecinde, özellikle yeni program uygulamalarının ulusal ve bölgesel politikalarla ele alınması ve Türkiye'nin kendi özellikleri ve şartlarına uygun biçimde kurumlar ve kuralları değerlendirmesi gereklidir (Tekeli, 2008b).

Kurumlaşma Konusunda Artan Çabalar: Kalkınma Ajansları

Yukarıda belirlenen sorun alanları ve bu sorunların çözümüne ilişkin temel stratejiler kapsamında ülkemizde bölgesel ölçekte yeni bir kurumsal yapı olan "kalkınma ajansları"nın da değerlendirilmesi gerekmektedir. Kalkınma ajansları bölgelerin ekonomik gelişimi, rekabet edebilirliği, farklı aktörlerin bir araya gelerek daha etkin bir güç oluşturmaları gibi pek çok avantaj sağlayabilecektir. Bu nedenle genel olarak ajansların kurulması bölgesel ölçekte kurumsal yapının zenginleşmesi ve ekonomik kalkınma açısından pozitif bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Çok aktörlü ve etkileşimli yapının kurulmasında yasal olarak yürürlükte bulunan kalkınma ajanslarının itici bir güç olarak yapılandırılması gerekmektedir (Tekeli, 2008b).

5449 sayılı Yasa, Kalkınma Ajanslarını kendi bölge planlarını hazırlamakla katkı sağlamasını öngörmektedir. Ancak il bazında belirlenen Düzey II bölgelerinin bir plan bölgesi oluşturmada ciddi sorunları vardır. Daha önce de belirtildiği üzere ülkemizde hazırlanacak bölge planlarının içeriği (ne kadar ekonomik, ne kadar toplumsal, ne kadar mekansal olması gerektiği) konusunda da belirgin bir çerçeve yoktur. Ancak bir bölge planının tüm bu faktörleri bir arada barındırması gerektiği ve bu doğrultuda da bir kurumsallaşmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Bu nedenle ekonomik kalkınma odaklı bir kurum olan kalkınma ajanslarının bölge planlarının hazırlanmasında nasıl bir sorumluluk üstleneceğinin daha net olarak ortaya konulması gerekmektedir. Kalkınma Ajansları dışında "bölgesel ulusal kalkınma stratejisi" ve bilgi paylaşımına yönelik çalışmalar gündemde olup, bu da yeni kurumlaşma için umut vermektedir.

III. SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPORLARI

SORUNLAR

8.1 Yerel ve bölgesel kalkınmada yaşanan temel ekonomik sorunlar

İşgücü/istihdamda yaşanan sorunlar; diğer bir ifadeyle düşük, istikrarsız ve dengesiz bölgesel kalkınmaya bağlı olarak harekete geçirilemeyen potansiyel üretim ve işgücü kaynakları yerel ve bölgesel kalkınmada yaşanan temel ekonomik sorunların başında gelmektedir. Az gelişmiş bölgelerde yatırımcılara yeterli çekiciliğin sağlanamaması, teşviklerin yerel özelliklere göre farklılaşmaması, teşviklerin gerçek yatırımcılara ulaşamaması/kayırmacılığın ortaya çıkması, yatırımların izleme/denetleme sorunları bir diğer önemli sorun alanı olan üretim ve fiziki yatırım yetersizliği çerçevesinde değerlendirilmesi gereken alt sorunlar olarak tanımlanmaktadır.

Rekabetin giderek acımasızlaştığı küresel piyasada ve ulusal piyasada yer alabilmenin en önemli koşulu rekabet gücünü yüksek kılmaktır. Yüksek rekabet gücünün temel kaynağı ise yenilik ve verimlilik ekonomisi yaratmaktan geçer. Türkiye ekonomisi ekseninde düşünüldüğünde üretimde etkinsizlik ve rekabet gücündeki yetersizlikler ekonominin temel sorunları arasında yer almaktadır. Bu sorunun geri kalmış bölgeler için daha da kronikleştiği gözlenmektedir.

Kırsal kesimin kendi kendine yetememesi ve bölgelerde yaşanan diğer sorunlarla birlikte; temel ekonomik faaliyetlerin tarım, hayvancılık, balıkçılık el sanatları ve ormancılık gibi katma değeri düşük olan işkollarından oluşması, kırsal bölgelerde altyapı çalışmalarının da genel olarak yetersiz olması göz önüne alındığında buralarda yaşamın zorluklarını daha da belirginleştirmektedir. Ayrıca dünyada yaşanan küresel ekonominin artışı ve yaygınlaşması sonucunda, piyasalar rekabetçi sisteme dönüşmekte ve dolayısıyla da gelir dağılımının gittikçe bozulmasına ve gelir farklılığının artmasına sebep olmaktadır. Bu da bölgeler arası eşitsizlik sorunlarını gittikçe daha belirginleştirmektedir. Kırsal alanın sadece tarımsal faaliyet alanı olarak görülmesinden vazgeçilip, sektörlerin birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olduğu gerçeği ile, tüm sektörleri kapsayan bütünsel yaklaşımla ekonomik öngörülerin planlamalarda yer alması zorunluluğu vardır.

8.2 Yerel ve bölgesel kalkınmada yaşanan temel sosyal sorunlar

Yerel ve bölgesel kalkınmada yaşanan temel ekonomik sorunların yanı sıra, çözülmesi gereken bazı temel sosyal sorunlar da bulunmaktadır. Sıralanan her bir sosyal sorunun iktisadi verimliliğe yansıyan boyutu da bulunmaktadır, ancak burada sorunların iktisadi boyutundan ziyade, sosyal boyutu ile değerlendirme yapılmaktadır.

Burada ele alınan temel sosyal sorunlar; nüfus ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, sosyal ve beşeri sermaye yetersizliği, sosyal projelerin çeşitlendirilememesi ve yeni araçlarının geliştirilmemesi, sosyal güvenlik alanında yetersizlikler ve son olarak yaşam kalitesinin sağlanmasına ve temel hizmetlere/haklara erişime ilişkin aksaklıklardır. Mevcut durum analizinde ortaya konulan konular çerçevesinde Türkiye'nin sosyal sorunlarla ilgili halen çok ciddi sıkıntılarla karşı karşıya olduğu ifade edilmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik olarak az gelişmiş bölgeler göz önüne alındığında bu durumun çok daha kronik boyutlara ulaştığı gözlenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde görülen esas sorun, doğal kaynaklar yönünden yaşanmakta olan yoksulluktan çok, insan unsuruna bağlı beşeri altyapı sorunlarıdır. Dolayısıyla burada en önemli sorun insan kaynaklarının geliştirilmesidir. Bölgelerin kalkınmasında, ekonomik büyüme ile birlikte birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, sosyal dayanışma ve bütünleşmenin artırılması önem taşımaktadır. Gerek diğer yatırımların en verimli bir biçimde uygulanması, gerekse mevcut kapasite ve olanaklardan fazlaca yararlanılabilmesi için sağlıklı ve bilgili insan gücünün sistemli bir şekilde yetiştirilmesi özel bir önem taşımaktadır.

İstihdamın artırılması, işsizliğin ve kayıt dışı istihdamın azaltılması, işgücünün kalitesinin yükseltilmesi ile sosyal bütünleşmenin sağlanması için başta kadınlar ve gençler olmak üzere kırılgan grupların istihdama katılımlarının kolaylaştırılması önem arz etmektedir. Ancak Türkiye’de işgücüne olan talebin rasyonel bir şekilde ölçülememesi sorunu, eğitimin tamamen tahminlere dayalı olarak arz edilmesi yüksek eğitilmiş genç kitlenin işsiz kalması durumunu çıkartmaktadır.

Bireylere yönelik meslek edindirme, beceri kazandırma ve hizmetleri ile bu çalışmaların arz ve talebin dengelenmesine yönünde yeterli çalışmamaların olmaması sorunu bölgelerde yaşanmakta olan sosyal altyapı sorunlarını derinleştirmektedir.

Türkiye’nin bilgi toplumu haline gelebilmesi için önünde ciddi engeller olduğu görülmektedir. Bunların başında çok iyi yetişmiş insan gücü gelmektedir. Türkiye, bilgi çağının stratejik kaynağını oluşturan bilgiyi üretecek insan gücü bakımından, gelişmiş toplumların gerisindedir. Bu bağlamda “insana yatırım” anahtar rolünü üstlenmelidir. Eğitime erişimin artırılması ve kalitenin geliştirilmesi amacıyla bütün eğitim kademelerinde fiziki ve beşeri altyapı geliştirilmeli ve fırsat eşitliği sağlanmalıdır.

8.3 Bölgesel kalkınma stratejilerinin belirlenmesi için gereken bilgi altyapısı eksikliği

Bilim ve teknolojiye hızlı ilerlemeler yaşandığı günümüzde bilgi oldukça önemli bir üretim faktörü haline gelmiştir. Bilgi altyapısına dayalı böyle bir süreçte, ekonomik büyüme ve kalkınmanın itici gücü, doğal kaynaklar veya fiziki mallardan çok bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentleşme-kalkınma ilişkisinin kurulması kapsamında karşılaşılan temel sorunlardan biri, kalkınma stratejilerinin belirlenmesi için gerekli bilgi altyapısının oluşturulmamasıdır. Bölgesel kalkınma stratejileri belirlenirken bölgenin özgün koşullarının, coğrafi, kültürel, sosyal ve tarihi özelliklerinin analiz edilmeyip her bölgeye ilişkin benzer stratejiler belirlenmesi, bölgede yaşayanlar tarafından da arzu edilir gelişme stratejilerini oluşturulmasını, bunların yerel tarafından benimsenmesini ve uygulamasını zorlaştırmaktadır. Bu ana sorun çerçevesinde bilgi altyapısının oluşturulması için gerekli temel bilgiler ile amaca yönelik olarak düzenlenmiş ve yorumlanmış bilginin olmaması, belgeleme çalışmaları ve arşivlerin yetersiz olması, bilgi bankalarının zamanında güncellenmemesi nedeniyle eski bilgi ile çalışma zorunluluğu, bilginin aktarılması için gerekli kurumsal altyapının bulunmaması önemli eksikliklerdir. Bu durum mekansal birimlerin tanımlarının ve sınırlarının belirlenmesinde sorunlar yaratmaktadır. Bunun için öncelikle güvenilir kaynaklardan elde edilen bilginin bir bilgi altyapı havuzunda toplanması, bunların güncel tutularak bölgeye ilişkin yapılacak tüm çalışmalarda veri olarak kullanılması, tutarlı ve gerçekçi sonuçlar için zorunludur (Kelleci, 2003).

Kurum ve kuruluşlar standartları belirlenmemiş çalışmalarla elde ettikleri bilgileri kısa ve uzun dönemli çalışmalarda kullanmaktadırlar. Bununla birlikte aynı konuya ilişkin farklı yapılarda oluşturulan bilgiler bilgi kirliliğini oluşturmaktadır. Kurumlararası bilgi aktarımının gerçekleşmesi ve ortak kullanılabilirliği için bilgilerin derleme biçim ve ölçütlerinin geliştirilmesi zorunludur. Bilgi kirliliğinin önlenmesi ve güncelliğinin sürekli hale getirilmesinde mevcut kurumsal yapıların gözden geçirilmesinde yarar vardır. Bilgi kirliliğinin önlenmesi için ortak ölçütler geliştirilmeli ve bilgi toplama süreci ilgili uzman kişiler tarafından yönetilmeli, toplanmalı ve değerlendirilmelidir. Bilgi, ilgili kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından üretilerek kendi bünyesinde (mümkünse veri tabanında) tutulmalı, ancak, bilgi bankasının yönetiminden sorumlu tek resmi bilgi kaynağına en doğru ve en etkin biçimde aktarılması sağlanmalıdır (DPT, 2007).

Bilgi alt yapısı mevcut bilgilerin işlenmesi, depolanması, bir yerden bir yere iletilmesi ve bu bilgilere gerektiğinde erişilmesi için bilgi teknoloji altyapısının geliştirilmesi gereklidir. Her bilginin coğrafi mekanla ilişkilendirilmesi, bölgesel bilgiye erişimi kolaylaştıracak sistemlerin kurulması ve bu sistemlerin (Coğrafi Bilgi Sistemi gibi) kullanımının geliştirilmesi ile mümkündür. Teknoloji altyapısının kurulmasının yanında CBS konusunda personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve sürekli eğitimlerinin sağlanması da gereklidir.

8.4 Çevre ve teknik altyapı sorunları

21. yüzyılda çevre ve altyapı sorunları dünya gündemini belirlemeye devam etmekte ve çevre kalitesinin korunması amacıyla altyapının geliştirilmesi bölgelerin gelişmişlikleri açısından önem kazanmaktadır. Doğal çevre değerlerinin korunması (koruma/kullanma dengesi) ilkesini göz ardı eden üst ölçekli yatırımlar, sağlıksız kentleşme, nükleer denemeler, savaşlar, tarımda kimyasal maddelerin bilinçsizce kullanılmasının yanı sıra ilkel sulama teknikleriyle verimsizleşen ve kirlenen topraklar tarımsal üretimi ve yaşamı zorlarken, hava kirliliği, atık sorunları, azalan su kaynakları, sağlıksız kentleşme gibi sorunlar kentsel yerleşmelerdeki yaşam kalitesini düşürmektedir. Bunun yanında çevresel önlemler alınmadan ve arıtma tesisleri kurulmadan üretime geçen sanayi tesisleri, çevre kirliliğini tehlikeli boyutlara çıkarmaktadır. Nüfusun ve kentleşme oranının artması, bir yandan doğal kaynaklar ve varlıklar üzerindeki baskıyı artırıcı yönde etki ederken, diğer yandan kentsel hizmetlerin gereği gibi yerine getirilmesinin önünde bir engel olarak durmakta ve bölgelerarası dengesizlikleri tetikleyen bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş yöreler bir yandan çevre sorunlarını yaratan aktörlerin başında gelirken, bir yandan da çevre sorunlarının en yoğun yaşandığı yerleri oluşturmaktadırlar.

Bilindiği gibi 5272 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile kentsel altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde sorumluluk büyük ölçüde belediyelere verilmiştir. Ancak, belediyelerin çoğu çevresel altyapıyı bütüncül bir yaklaşımla ele alamamakta, başta yaptırım yetkilerinin kullanımı olmak üzere finansman, makine teçhizat, altyapı tesislerinin yapımında ve işletilmesinde nitelikli eleman yetersizliklerinin yanı sıra, koordinasyon eksikliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Altyapı ve çevre sorunları mekâna ilişkin kaliteyi düşürmekte, kaynakların yetersiz kullanımına yönelik sorunlar bölgelerin rekabet güçlerini ve sürdürülebilir kalkınmalarına engel olmaktadır.

Avrupa Kentsel Şartı'nda hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan "Kirlenmemiş, Sağlıklı Bir Çevre" kentleşme - kalkınma ilişkisinin kurulmasında da önemli araçlardan biri olarak tanımlanmıştır. Kalkınmanın karşı konulamaz

çekiciliğine karşın “Yaşanabilirlik ve Sürdürülebilirlik” kavramlarının fiziki mekânların biçimlenmesinde önemli temel ilkeleri oluşturmaları gereklidir. Bu sorunların aşılabilmesi ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması çevre değerlerini koruyarak kalkınmayı hedefleyen politikalar geliştirilerek mümkün olabilecektir.

Ülke kaynaklarının ve varlıklarının verimli ve kamu menfaatini ön plana çıkararak paylaşılması, ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde afet ve risk yönetimi bağlantısında, çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması çerçevesinde çevre ve altyapı sorunlarının çözülebileceği görülmektedir. Bunun yerel ölçekte çevre değerleri (toprak, tarım toprakları, orman, su havzaları, jeolojik, ekolojik riskli alanlar, endemik türler, flora ve fauna,..) envanterinin hazırlanarak ve/veya güncellenerek bu bilgileri fiziki mekanla ilişkilendiren haritaların hazırlanması, katı atık yönetimi, hava ve toprak kirliliğinin önlenmesi konularında ülkesel ve bölgesel politikalar geliştirilmesi ve mevcut çevre mevzuatının etkinliğinin sağlanması, enerji kaynaklarının yönetimi ve sürdürülebilir kullanımında potansiyel enerji kaynaklarının birlikte ele alındığı bölgesel enerji politikasının oluşturulması, Bölgesel Çevre Stratejilerinin belirlenmesi/uygulanması ile bölgelerin gelişmesine katkı sağlayacak yeni teknik altyapı projelerinin geliştirilmesi gibi eylemler ile yapılacağı açıktır. Yapılacak yatırımların mutlaka kısa dönemli planlamadan çıkarılarak fayda/maliyet, risk/yarar analizleri ile birlikte sürdürülebilir kalkınma bakış açısı ile gerçekleştirilmesi zorunludur.

Projelerin oluşturulmasında ve uygulanmasında, işletme dönemleri de planlanmalı çevresel etkilerinin giderilmesi konusunda izleyici ve denetleyici mekanizmalar etkinleştirilmelidir. Yerel dinamikleri karar mekanizması içinde devreden çıkaran merkezi ve tepeden inme proje kararları planlamanın bütünselliğini parçalamaktadır. Dolayısı ile karar alma uygulama ve kontrol süreçlerini içeren bu döngü sisteminin içerisine yerelin katılımının sağlanması zorunlu tutulmalıdır.

8.5 Bölge tanımının belirsizliği

Karar alma ve planlama düzeyi olarak “Bölge” tanımının belirsiz olması ve son dönemde bölgeyi tanımlamak üzere yapılan NUT’s düzenlemesinin sağlıklı olması kurumlaşma konusundaki önemli engellerden birisidir.

Günümüze kadar farklı kaygılar nedeniyle Türkiye’deki yönetim yapısının bir kademesi olarak bölgeler tanımlanamamış olup, NUTS II düzeyi istatistik amacı ile tanımlanmış olup, bölgesel düzeydeki bir kurumlaşma için uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

8.6 Bölge ölçeğinde planlama konusunda yetki karmaşası

Bölge ölçeğinde planlama konusunda mevcutta var olan yetki karmaşası ile farklı mekansal planların yarattığı ve plan-uygulama ilişkisinin giderek zayıfladığı karmaşa ortamı ortaya çıkarmıştır. Üst ölçekte üretilen çok sayıda ve farklı türde planların bulunması, üst ölçekte planlarla ilgili çok sayıda farklı kurumun yetki karmaşası önemli sorun alanlarını oluşturmuştur. Diğer bir sorun alanı ise ulusal planlarla bölge planları arasındaki ilişkinin kurulamamasıdır.

8.7 Bölge planı içeriği ile hazırlama ve uygulama sürecindeki belirsizlikler

Bölge planlarının içeriğinin ne olması gerektiği konusunda bir uzlaşmanın olmaması, nasıl bir yöntemle ve hangi süreçlerle hazırlanacağı ve sorumlu kurum/kuruluşların kimler olacağı konusundaki belirsizlikler bulunmaktadır.

Bölge planlamanın içeriği konusundaki seçimler değişik planlama paradigmaları çerçevesinde değişimler yaşamaktadır. Günümüzde Türkiye'nin koşulları da göz önüne alınarak bölge planlarının kapsamı ve hazırlanmasında izlenecek süreç ile uygulama araçlarının netleştirilerek, planlama mevzuatı çerçevesinde yeniden tanımlanması gerekmektedir.

8.8 Merkezi düzeyde kurumsallaşma sorunları - kaynakların yeniden dağıtımı

Bölgesel gelişmeye yönelik önceliklerin, kaynak ve bütçenin belirgin olmaması; Ulusal kaynakların/yatırımların dağılımında bölgesel önceliklerin gözetilmemesi Bölgesel eşitsizliği azaltmada güçlü bir araç olan kamu yatırımlarının sektörel yaklaşımla yapılması, programlama, bütçe yapma ve uygulama süreçleri arasındaki ilişkinin zayıflığı ve izleme değerlendirme yapılmaması; bölge planlarının uygulamaya aktarılamaması.

8.9 Bölgesel düzeyde kurumsallaşma sorunları - kalkınma ajansı

Mevcut yapıda kalkınma ajanslarının bölgesel ölçekteki kurumsallaşma içindeki yeri ve bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluğu net olarak ortaya konulamamıştır. Kalkınma Ajanslarının mevcut yönetim yapısının içindeki konumları ve diğer kurumlarla olan ilişkisinin tanımlanması ve yetki çatışmalarının önlenmesi gerekmektedir.

Sorun Alanları Listesi

NO	SORUN ALANI
8.1	Yerel ve bölgesel kalkınmada yaşanan temel ekonomik sorunlar
8.2	Yerel ve bölgesel kalkınmada yaşanan temel sosyal sorunlar
8.3	Bölgesel kalkınma stratejilerinin belirlenmesi için gereken bilgi altyapısı eksikliği
8.4	Çevre ve teknik altyapı sorunları
8.5	Bölge tanımının belirsizliği
8.6	Bölge ölçeğinde planlama konusunda yetki karmaşası
8.7	Bölge planı içeriği ile hazırlama ve uygulama sürecindeki belirsizlikler
8.8	Merkezi düzeyde kurumsallaşma sorunları - kaynakların yeniden dağıtımı
8.9	Bölgesel düzeyde kurumsallaşma sorunları - kalkınma ajansı

STRATEJİLER

8.1.1 Bölgelerdeki potansiyel kaynakların tespiti ve istihdam alanları yaratacak şekilde değerlendirilmesi

İşgücü piyasasının en iyi göstergesi olan istihdam oranı (çalışan sayısının çalışma çağındaki nüfusa oranı) açısından tüm OECD ülkeleri son 10 yılda ilerleme kaydederken, Türkiye bu oranın en düşük olduğu ülkelerden biri olduğu gibi, bu oranın aşağıya doğru hareket ettiği ender ülkelerden biri olmuştur. İstihdam oranının mevcut düzeyinin ve değişim eğiliminin diğer ülkelerle karşılaştırması, Türkiye'nin görece olarak istihdam konusundaki yapısal zayıflığını göstermektedir.

Türkiye'de rekabet gücü yükselen, rekabet gücü düşen ve rekabet gücü değişmeyen sektörlerin istihdam performanslarında çok büyük bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bölgelerdeki potansiyel kaynakların istihdam yaratacak şekilde değerlendirme sürecinde rekabet gücü yükselen sektörler öncelik verilmesi ve bu sektörlerde istihdam yaratılabilmesi için uygulanacak politikalar ve destekler çok önemli olacaktır.

8.1.2 Mesleki ve teknik eğitimin desteklenerek kalifiye işgücünün talebe uygun şekilde artırılması

Sanayi ve hizmet sektörü, meslek ve teknik eğitim veren okul ve kurumların yetiştirdiği işgücüne gereksinim duymaktadır. Bu sektörlerin ihtiyaçlarına uygun niteliklere sahip insan gücü yetiştirebilmesi, toplumun düşünme, öğrenme alışkanlıklarını geleceğin ihtiyaçlarına göre değiştirebilmesi için MEB tarafından yapılan çalışmalar sektörler ile uyum içinde, sürekli iletişim halinde ve ortak hedefler belirleyerek sürdürülmelidir. Bu kurumlara yönelik alınacak bütün kararları okul yöneticileri, eğitim bilimciler, sanayi ve hizmet sektörü temsilcileri birlikte ele almalıdır. Nitekim, Dokuzuncu Kalkınma Planında da (2007- 2013) mesleki eğitimde piyasanın gereksinim duyduğu insan gücünü yetiştirmek için modüler ve esnek bir sisteme geçiş çalışmalarının hızlandırılması ve farklı kademelerde verilen mesleki eğitim programları arasında program bütünlüğünün sağlanması temel hedeflerden biri olarak belirtilerek bu konunun önemini altı çizilmiştir.

8.1.3 Yerel girişimciliğin ve KOBİ'lerin esnek işgücü örgütlenmesine yönelik (sektörler arası işgücü hareketliliği, konjonktürel eğilimler) desteklenmesi

Yerel girişimciliği desteklemek bölgesel kalkınma sürecinin temel sacayaklarından biridir. Bir ülkede ya da bölgede daha çok girişimci yaratılması veya girişimciliği ön plana çıkarmak için; makroekonomik istikrar ve dengenin sağlanması, rekabet ve iyi yönetim ortamının sağlanması, piyasaya giriş ve çıkış serbestisinin sağlanması, risk ve ödül arasında denge kurulması gereği, finansman erişim kolaylığı, piyasa esnekliklerinin temini, vergilendirmenin adil, basit, tabana yayılmış ve düşük olması, nitelikli işgücüne erişim ve firmalar arası işbirliğinin kurulması gibi bazı konular ön plana çıkmaktadır (İGİAD).

Sayılan bu faktörler için iyileştirici stratejiler benimseyerek, bu doğrultuda eylem planları düzenlenmelidir. KOBİ çalışanlarının bilgi ve iletişim teknolojileri kullanma becerilerini geliştirmeye özel önem verilmeli, kamu ya da özel öğretim kurumlarından hizmet alanlara özel destek sağlanmalıdır.

8.1.4 Yatırım ortamının iyileştirilmesi, sermaye akışının kolaylaştırılması

Yatırım ve iş ortamını gerek ulusal gerek bölgesel düzeyde sürekli biçimde iyileştirmek bölgesel kalkınmanın başlıca stratejilerden biri olmalıdır. Bu bağlamda, yerli hem yabancı yatırımcıya bölgede daha fazla yatırım yapmaları için destek olmalı ve uzun vadeli büyümenin sektörel öncelikleri de göz önüne alınmalıdır.

Yatırım ortamlarının iyileştirilmesinde; siyasi ve ekonomik istikrar, ekonomik büyüme, yaşam standartları, eğitim sistemi, hukuk düzeni, teknik altyapı (yollar, telekom vb.), makroekonomik faktörler (enflasyon, faizler, bütçe açığı, ülke borcu vs.), mikro ekonomik faktörler (bürokratik işlemler, işçi-işveren ilişkisi, insan kaynakları, vergiler, teşvikler vb.) önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak, özellikle az gelişmiş bölgelerde yatırım ortamının iyileştirilmesi için gerekli stratejiler ve eylem planları hazırlanmalıdır.

8.1.5 Rekabetçilikte bölgesel yenilik sistemlerinin geliştirilmesi

Ekonomideki yenilikçi aktivitelerin yönünü ve miktarını etkileyen kurumlar ve ekonomik yapılar olarak tanımlanan ulusal yenilikçi sistemler, bilim ve teknoloji üretmeye yönelik kurumsal mekanizmaların ötesinde, bilimsel ve teknolojik bulguları ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilmenin kurumsal mekanizmalarını da içerdiğinden büyük önem taşımaktadır. Bölgesel yenilik sistemleri ise, bölgesel ekonomilerin rekabetçiliğini desteklemede aktörler arası ilişkileri, yenilikçi çevrenin oluşturulmasında destek mekanizmalarını ve bilgi yaratılması ve öğrenme süreçlerindeki potansiyel kaynakları vurgulamaktadır.

Türkiye’de bölgesel yenilik sistemlerinin oluşturulmasında yatırım ortamı ile ilgili pek çok noktada bazı ciddi açmazlar bulunmaktadır. Verimlilik ekonomisinin bir göstergesi olan yenilikçilik performansında Türkiye’nin çok alt düzeylerde olduğu görülmektedir. Verimlilik, ürün çeşitliliği ve yenilikçilik alanında dünya standartlarını yakalamak ancak uzun vadeli stratejik bir yaklaşım gerektirmekte olup, kamu-özel sektör arasındaki etkin bir işbirliğine gereksinim vardır.

8.1.6 Kümelene politikalarının desteklenmesi

Mekanda yığılmaların sağladığı dışsallıkların maliyetlerdeki azalmalara neden olması sanayi kümelerinin desteklenmesi politikalarının gündeme gelmesinin temel nedenlerindedir. Yığılmanın sağladığı dışsallıklar yanında KOBİ’lerin ağırlıklı olduğu kümelerde sosyal ağlar önemlidir. Kümelerde sosyal ağlar öne çıkarken çoğunluğu birbirleri ile ilişkili ve farklı üretim aşamalarında uzmanlaşan üretim birimlerinin birbiriyle ilişkilerinin karşılıklı güvene dayalı olması, işletmelerin fırsatçılığı değil, ortak girişimciliği esas aldıklarını ortaya koymaktadır. Kümelerin başarılı olmasında finans, alt yapı ve öğrenmeye müsait bir kültürel ortamın da gerekliliği vurgulanmaktadır (Mutlu; 2002).

Kümelerin desteklenmesi özellikle son yıllarda bölgesel gelişmenin önemli araçlarından biri olarak tanımlanmıştır. Bölgelerin kapasitelerine ve uzmanlaşmalarına dayalı olarak uygun kümelerin tanımlanması bölgesel eşitsizliklerin giderilmesinde bir strateji olarak kullanılabilir.

8.1.7 Kırsal kalkınmayı hızlandırmak için kurumsal ve iktisadi düzenlemeler yapılması

Kırsal kalkınma stratejilerinin çoğunluğu genellikle köylünün kalkınmasına yönelik olmuştur.

Oysa kırsal kalkınmanın özünde belirli bir kırsal alan içinde yaşayan tüm insanların bir bütün olarak tarımsal, ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınmalarına yardımcı olacak tüm öğelerin harekete geçirilmesi ve bu öğelerden maksimum düzeyde yararlanma söz konusudur.

Türkiye’de nüfusun yaklaşık % 35’i halen kırsal alanda yaşamaktadır. Bu nüfusun, kişi başına ortalama yıllık geliri kentte yaşayan bir bireyin ancak % 40’ı kadardır. Kırsal alanda; altyapı, tarımsal işletmelerin küçüklüğü ve dağınıklığı, eğitim-sağlık, örgütlenme, kadın-çocuk, genç nüfusa yeni iş alanlarının açılmaması, sosyal olanakların yetersizliği vb. sorunlar çözüm beklediği için kırsal alanda kalkınma önemlidir.

Bu koşullar nedeniyle kırsal alan kalkınma politikaları; kırsal toplulukların ekonomik, toplumsal ve kültürel olanaklarını geliştirmeyi amaçlayan kurumsal ve iktisadi düzenlemeler yapmak temel stratejilerden biri olmalıdır.

8.1.8 Kırsal Alanda Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi

Kırsal ekonominin güçlenmesinde temel kaynak, kırsal alanın yerelde sahip olduğu varlıklardır. Bu varlıklar kırsalın rekabet edebilirliğini sağlarken, kentleri de ülke içerisinde fark edilebilir kılmaktadır. Kırsal alanın sahip olduğu temel varlıklar arasında; tarımsal ürün çeşitliliği, temiz çevre, doğal kaynaklar, doğal güzellikler, yöresel mimari özellikler, tarihi ve kültürel varlıklar yer almaktadır. Kırsal ekonominin, hızla değişen pazarlarda rekabet gücü kazanabilmesi için tarımsal verimliliği sağlamanın yanında, karşılaştırmalı üstünlüklerinin olduğu alanlarda, yerel ayırt edici özelliklerini belirleyerek ve bunları geliştirerek, sahip olduğu varlıkları, yenilikçi yöresel ürünlere dönüştürmesi ve dış pazarlara açılması önem arz etmektedir.

Tarım sektörünün yeniden yapılanması sürecinin kolaylaştırılması, kırsal alanda iş ve istihdam imkânlarının artırılması ve çeşitlendirilmesi, kırsal alanın imajının güçlenmesi, dezavantajlı grupların gelir imkânına kavuşturulması açısından tarım dışı ekonomik faaliyetlerin de gelişimi kırsal ekonominin canlılığını sürdürmesi ve gelişmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Önümüzdeki dönemde tarımdan ayrılacak işgücüne yeni iş imkânları sağlanması ve işsizliğin azaltılması yönünde; yerel koşul ve imkânlarla dayalı olarak mikro girişimciliğin desteklenmesi, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik yapıların güçlendirilmesi, tüketici tercihlerindeki gelişmelere koşut olarak kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve geleneksel zanaat ve el sanatlarının geliştirilmesi önemli açılımlar sağlayacaktır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2003).

Gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesine yönelik destekler; başta orman köyleri olmak üzere, tarımla kalkınması mümkün olmayan yörelerin yerel kaynaklara dayalı olarak alternatif faaliyetlere yönlendirilmesi, kırsal turizmin desteklenmesi, el sanatları ve zanaata dayanan yöresel, coğrafi işaret ürünlerinin geliştirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması ve bu bağlamda ekolojik /organik tarım desteklerinin artırılması ve teşviklerin sağlanması, tarımsal üretimde ürün çeşitliliğine yönelik AR-GE çalışmalarının desteklenmesi ve yerli tarımın desteklenmesi için “yerli tohum bankalarının” kurulması amaçlarına yönelmesi yönünde olmalıdır.

8.1.9 Kırsal alanda korunması gerekli tarihi, kültürel ve doğal varlıkların korunarak geliştirilmesi yönünde mevcut politikaların işlerlik kazandırılması ve geliştirilmesi

Kırsal alandaki doğal ve kültürel varlıkların zenginliği ve çeşitliliği turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu kapsamda; turizm

ve rekreasyon faaliyetleri ile bunlarla ilgili hizmetlerin iyileştirilmesi; tanıtım faaliyetlerinin etkinleştirilmesi; kırsal alanlarda turizmde yapılanma ve fon yaratma, potansiyeli olan bölgelerde turizmde uygun alt ve üst yapı geliştirme modellerinin oluşturulması; turizmin ekonomik ve çevresel etkilerinin tespiti ve takibinin kurumsallaştırılması, turizmin sürdürülebilir kılınması suretiyle turizmin kırsal alan ekonomisine katkısı artırılacaktır.

Mimari mirasın, kırsal alanların ve yöresel mimarinin korunarak turizm amaçlı sürdürülebilir kullanımın teşvik edilmesinin kalkınmanın çok önemli bir etkeni ve sonucu olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda kırsal kültürel mirasın korunarak turizm amaçlı sürdürülebilir kullanımı sürecinde yerel halkın, toplulukların rızasını ve işbirliği ile yapılacak çalışmalarda teşvikler sağlanmalıdır. Kentsel ve kırsal alanda yaşayan insanların hayatı anlayış ve algılayış biçimlerinin en somut göstergeleri olan yöresel mimari özelliklerin ortaya çıkartılması, tarihi ve mimari değer taşıyan yerleşimlerin koruma dengesinin kurulmasında halkın plan aşamalarına katılmasını sağlayarak yaşadığı mekanı sahiplenmesini sağlamak önemlidir. Bu noktada halk katımlı plan ve uygulama araçlarının geliştirilmesi önemlidir. Önerilen strateji geleneksel mimarinin belirlenerek yöresel mimari özelliklerin korunmasında toplumsal katılım ve desteğinin sağlanmasını temel almaktadır.

8.1.10 Kırsal alanda arazi mülkiyet dağılımı sorunlarının çözülmesi

Türkiye’de işletme büyüklüklerine göre işletmelerin tasarruflarında bulunan arazi miktarı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Arazi-mülkiyet ilişkileri

Arazi büyüklüğü (dekar)	Türkiye (1991)	%	Türkiye (2001)	%
Toplam arazi	234 510 993	100	184 329 487	100
1-50 (yoksul köylü)	51 889 612	22	39 331 133	21
50-99 (küçük köylü)	46 750 693	20	38 123 216	21
100-499 (orta köylü)	95 704 065	40	85 957 939	47
500-999 (zengin köylü)	14 982 493	6	11 218 554	6
1000+ (toprak ağası, kapitalist toprak sahibi)	25 184 130	10,7	9 698 645	5,3

Kaynak: 1991 ve 2001 Genel Tarım Sayımı

Tablo 4’den de açıkça gözlenebileceği gibi, 2001 rakamlarına göre Türkiye’de 500 dönüm ve üstü arazi büyüklüğüne sahip olan işletmelerin toplam tarımsal arazi içindeki payı sadece %11 civarındadır. Türkiye’de tarım sektöründe ortalama işletme büyüklüğü ise 61,01 dekadır. Tarımsal işletmelerin küçük ve parçalı olması, işletmenin teknoloji, bilgi, sermaye kullanımını olumsuz etkilemekte, ortalama işletme maliyetlerini yükseltmekte ve rekabet gücünü düşürmektedir (2004 Tarım Şurası: 60). Dolayısıyla, bu sorunlar göz önüne alındığında, özellikle kırsal alanda arazi mülkiyet dağılımı sorunlarını çözmek gerek bölgesel, gerekse kırsal kalkınma için zorunlu bir strateji olmalıdır.

8.2.1 Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi

Sosyal sermayenin üzerinde uzlaşma sağlanmış, açık ve net bir tanımı söz konusu olmasa da, bu kavramı, toplumu oluşturan fertler, sivil toplum örgütleri ve kamu kurumları arasındaki

koordinasyon faaliyetlerini kolaylaştırarak toplumun üretkenliğini arttıran, güven, norm ve iletişim ağı özellikleri şeklinde tanımlamak mümkündür. Ekonomik açıdan ise güvene dayalı bu ilişkilerin, ekonomik etkinliğe ve üretime yansımaları şeklinde kabul edilmektedir. Dolayısıyla ekonomik gelişme sürecinde sosyal sermayenin artırılması ve geliştirilmesi önemli bir araçtır.

Sosyal sermaye çeşitli kanallarla ekonomik kalkınmaya yönelik olumlu etkiler yaratmaktadır. Bunlar; karşılıklı yararlı mübadele ilişkilerinin artışı, ortak faaliyetlerde ortaya çıkan sorunların çözümü, izleme ve işlem maliyetlerinin azalması, bilgi paylaşımı, yoksulluk, kırılganlık, çatışmaları çözümü ve yeni fırsatlar elde etme potansiyeli olarak ifade edilebilir.

Sosyal sermayenin yerel/bölgesel kalkınma üzerindeki potansiyel pozitif etkilerini değerlendirmek ve bölgenin bu kapasitesini artırmak bölgesel kalkınmanın önemli stratejilerinden biridir.

8.2.2 Az gelişmiş bölgelerde beşeri sermayenin güçlendirilmesi

Beşeri sermayeyi güçlendirmenin temeli eğitim ve öğrenmeden geçmektedir. Günümüz bilgi toplumunun ve bilgi ekonomisinin temel öğelerinden biri yaşam boyu öğrenimdir. Bu aslında yeni bir eğitim sistemi değil, toplumun beşeri sermaye oluşumunu geliştirmede tüm eğitim ve öğrenim sistemlerini rasyonelleştiren bir öğrenim örgütlenmesidir. Bu örgütlenme yapısı çocukluktan emekliliğe tüm yaşam döngüsünü ve ilköğrenimden yüksek öğrenim ve iş eğitimlerine kadar tüm öğrenim sistemlerini kapsayan bir sistemdir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, özellikle ülkenin az gelişmiş bölgelerinde beşeri sermayeyi güçlendirmek hem bölgenin, hem bu bölgelerde yaşayan bireyin gelişimi açısından birincil önem taşıyan bir strateji olarak değerlendirilmelidir.

8.2.3 Bölgedeki insan altyapısının ve örgütlenme kapasitesinin geliştirilmesi

Beşeri sermaye kısaca işgücünün sahip olduğu nitelikler olarak tanımlanmaktadır. İşgücünün sahip olduğu nitelikler onların yeteneklerini ve deneyimini ifade etmektedir. İşgücünün niteliği özellikle okullardaki ve iş yerlerindeki eğitimler sayesinde geliştirildikçe, ülkenin beşeri sermayesi de artmış olacaktır. Yapılan çalışmalar beşeri sermayenin ekonomik büyümeyi ve ekonomik kalkınmayı hızlandırdığını ortaya koymuştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarını ölçmek için kullanılan "İnsani Gelişme İndeksi" yaşam beklentisi, eğitime katılım gibi temel unsurları içinde barındırmaktadır.

Eğitim sistemindeki aksaklıklar, özellikle mesleki eğitim sürecinin sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilememesi, aktif iş gücüne yönelik mesleki eğitim, kurs gibi programların, genel eğitim programlarının yaygınlaştırılmaması gibi nedenler de emeğin niteliğinin gelişimini engellemekte ve beşeri sermaye yoksulluğuna neden olan kısır döngüye neden olmaktadır. Bu amaçla bölgedeki genel eğitim düzeyini yükseltecek eğitim programlarını düzenlemek meslek içi eğitim, örgün eğitimler, kısa süreli kurs gibi aktif iş gücünü nitelikli hale getirecek eğitim programları vermek, iş gücü istihdam ve eğitim programları arasında bağlantı kurulmasına ilişkin yerel analiz çalışmaları yapmak ve buna ilişkin veri sistemi oluşturularak kontrolünü sağlamak bölgedeki insan altyapısının ve örgütlenme kapasitesinin geliştirilmesi açısından önem kazanmaktadır.

8.2.4 Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki yetersizliklerin giderilmesi

İkinci nesil reform dediğimiz, eğitim reformundan yargı reformuna, vergi sistemi reformundan işgücü piyasası ve sosyal güvenlik reformuna kadar birçok alanda ekonomimizin kurumsal altyapısının modernleştirilmesi, çağın gereklerine, küresel rekabet koşullarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki iş güvenliğinin olmaması, sağlık güvencesinden yoksun olunması, her türlü görünür/görünmez örgütlenme sorununun olması gibi yetersizlikler işgücünün verimliliğini ve toplam kalite yönetimini oldukça olumsuz etkilemektedir. Ancak, tüm bunların modern, gelişmiş, demokratik ve insan haklarına saygılı bir toplumla bağdaşmadığı açıktır. Bu nedenlerden dolayıdır ki, bölgesel/yerel toplumun ve özellikle bu toplumda üretime doğrudan katılan çalışanların sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki temel sorunlarını çözmek temel stratejilerden biri olmalıdır.

8.2.5 Konut, sosyal ve teknik altyapı kapasitesini geliştirilmesi

Dar anlamda altyapı; bir bölgenin yalnızca ulaşım ve haberleşme düzeyi ile sınırlı olarak yorumlanmakla birlikte, geniş anlamda; belirli bir ekonomik alanda üretim koşullarının yaratılması ya da geliştirilmesini sağlayan, ekonomik, kurumsal ve sosyal düzenin tümünü ilgilendiren her çeşit yatırımı kapsamaktadır. Bu nedenle, yalnızca yollar ve haberleşme şebekeleri değil, konut, su, eğitim, sağlık vb. gibi işgücünün verimini arttıran tüm yatırımlar altyapı yatırımlarını oluştururlar.

Geniş anlamda değerlendirilmesi gereken tüm bu altyapı yatırımlarını sadece ekonomik anlamda düşünmek yeterli değildir. Bu altyapı yatırımlarını geliştirmenin temel amacının işgücü verimliliğini yükseltmekten öte, bireyin yaşam kalitesini yükseltmek olarak ele alınması gereklidir. Bu çerçeveden bakıldığında, konut, sosyal ve teknik altyapı kapasitesini geliştirme stratejisini benimsemek ve bu strateji doğrultusunda çeşitli eylem planlarını ortaya koymak bölgenin ve bireyin yaşam kalitesini yükseltmek için temel politikalarından biri olmaktadır.

8.2.6 Sağlık hizmetlerinin gelişimi

İnsanın yaşam kalitesini yükseltmek ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için gerekli faktörlerden biri de bireyin sağlık donanımını güçlendirmektir. Sürdürülebilir kalkınma kavramının merkezinde sağlık, eşitlik ve yoksulluğun yok edilmesi temel önceliklerdir.

Sağlıkla ilgili altyapı yatırımları, sağlık tesislerinin iyileştirilmesi yanında, koruyucu hekimliği, halkın sağlık alanında bilinçlendirilmesini de kapsamaktadır (Dinler, 2005: 290). Daha önceden de belirttiğimiz gibi sağlık hizmetlerine ulaşım ve bu hizmetlerin sürekli olarak gelişimi bireyin temel haklarından biri olarak değerlendirilmelidir. Ancak, bunun yanı sıra, ekonomik olarak ele alındığında; bölge halkının sağlık durumunun iyileştirilmesi, işgücü verimliliklerinin de yükselmesini sağlayacaktır. Sağlık- işgücü verimliliği arasındaki olumlu ilişki pek çok görgül araştırma ile desteklenmiştir. Dolayısıyla, gerek ekonomik, gerek temel hak/ hizmetlere erişme ve yaşam kalitesini yükseltme açılarından değerlendirildiğinde, bölgesel/ yerel kalkınmayı sağlayabilmek için sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ele alınması gereken temel stratejilerden biri olmalıdır.

8.2.7 Azgelişmiş bölgelerde ve kırsal kesimde gelir artırıcı politikaların tanımlanması

Sürdürülebilir kalkınma kavramı gelişmenin odağını “insan için gelişme” değil, “insanın gelişmesi” olarak tanımlamaktadır. Diğer stratejilerde de belirttiğimiz gibi, bölgesel ve yerel

kalkınmayı, insan-merkezci bir bakış açısı benimseyen bir yaklaşım yerine sürdürülebilir kalkınma ekseninden değerlendirmemiz gerekmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, sürdürülebilir kalkınma konusunda yıllardan beri yer alan az gelişmiş bölgeler ve kırsal kesimler aleyhine gelişen eşitsiz gelir dağılımı sorununun da ayrı bir strateji altında değerlendirilmesi ve buna uygun eylem planları oluşturulması gerekmektedir. Özellikle az gelişmiş bölgelerde ve kırsal kesimde gelir artırıcı politikalar geliştirilmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

8.2.8 Aile planlamasının yaygınlaştırılması

Nüfus ile kalkınma ilişkisini tek taraflı ele alarak, nüfus sorununu yalnızca aile planlamasına indirgemek oldukça yanıltıcı bir bakış açısidir. 1950-60'lardaki geleneksel kalkınma iktisadına egemen olan bu bakış açısı, 1970'ler de farklılaşmaya başlamıştır. 1974'de Bükreş'te toplanan Dünya Nüfus Konferansı'nda çok açık olarak nüfus dinamikleri ile kalkınma faktörleri arasındaki karşılıklı ilişkilere ve etkileşimlere dikkat çekilmiştir. Bükreş Konferansı, nüfus politikaların, özellikle doğurganlığı azaltıcı ve nüfus artış hızını yavaşlatıcı politikaların, ancak yoğun kalkınma çabaları ile birlikte uygulanabilirse başarılı olabileceğini ortaya koymuştur. 1994 Kahire Dünya Nüfus Konferansında, insan merkezli sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile; nüfus, kaynaklar, çevre ve kalkınma arasındaki ilişkilerin tam olarak dengelenmesini esas almaktadır. Bu anlamda nüfus politikalarının; yoksulluğun giderilmesi, cinsiyetler arasında eşitliğin sağlanması, toplumsal refahın, sağlık, eğitim gibi alanlara kadar sistemdeki tüm sorunlarla birlikte düşünülmesi ve nüfus-kalkınma ilişkisinin de bu eksende ele alınması gerekmektedir.

Bu gerçekçi bakış biçimini saklı tutmak koşuluyla, fazla nüfusun kalkınma üzerindeki çeşitli boyutlardaki olumsuz etkileri göz önüne alınmalı ve aile planlamasının yaygınlaştırılması stratejisi, yoksulluk ve yoksunlukla mücadele, yaşam kalitesini artırma hedeflerine odaklı bir strateji olarak değerlendirilmelidir.

8.3.1 Ulusal ve bölgesel veri tabanı yönetiminin oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanması

Ulusal ve bölgesel veri tabanı yönetiminin oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanması, ulusal ve bölgesel düzeyde daha etkin ve uygulanabilir plan ve politikaların geliştirilmesine, kent bilgi sisteminin altyapısının oluşturulmasına ve bölgesel yatırımların planlanmasına katkıda bulunacaktır. Bilginin tek bir merkezden takibi, insan gücü ve zaman tasarrufu ile kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlayacaktır.

8.3.2 Kurumlar arası bilginin dağıtımında bilgi teknoloji altyapısının geliştirilmesi, derlenen bilgilerin coğrafi mekânla ilişkilendirilmesi

Kurumlar arası bilginin dağıtımında bilgi teknoloji altyapısının geliştirilmesi ve derlenen bilgilerin coğrafi mekânla ilişkilendirilmesi bilgi altyapısının ülke genelinde oluşturulmasında önem kazanmaktadır. Ancak bunun yanında bilgi teknolojisinin kullanımına ilişkin temel ve ileri düzeyde eğitimlerin yaygın biçimde verilmesi, kurumlarda Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve benzeri sistemlerin kullanımının geliştirilmesi ve uzman personelin istihdamının sağlanması, CBS konusunda personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve sürekli eğitimlerinin sağlanması ile gerçekleştirilecek ve güncel bilgiye erişim kolaylaştırılacaktır.

8.3.3 Bilgi kirliliğinin önlenmesi

Farklı mekan birimlerine yönelik (bölge, alt bölge, il ve kent ve kırsal yerleşmeler) bir

yandan sınırlı bilgi bulunurken, diğer yandan elde edilen bilgiler arasında da tutarsızlıklar da bulunmaktadır. Bu nedenle farklı kaynaklarda derlenen bilgilerin tutarlılığını sağlayacak bir düzenleme yapılması ve bu konuda bir stratejinin geliştirilerek uygulanması gereklidir.

8.4.1 Ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde afet ve risk yönetimi bağlamında, çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla geliştirilen kalkınma modellerinde ve bölgesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde doğal ve kültürel çevre değerlerinin korunması temel politikalarından biri olmalıdır. Ekolojik değerlere uygun kullanım kararlarının alındığı, güvenli çevrelerde yaşam gibi en temel insan hakkını esas alan ve afet zararlarını azaltan önlemleri hayata geçirebilen ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir biçimde sağlanması yaşamsal önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bölgesel stratejik planlama aşamasında, bölgesel ve bölgesel yatırım kararları oluşturulurken söz konusu temel ilkelerin belirleyici olması stratejisi benimsenmelidir.

8.4.2 Katı atık yönetimi, hava ve toprak kirliliğinin önlenmesi konularında bölgesel ve bölgesel politikalar geliştirilmesi ve mevcut çevre mevzuatının etkinliğinin sağlanması

Katı atık yönetimi, hava, toprak ve su kirliliğinin önlenmesi bağlamında, çevresel etki değerlendirme konularında ilerleme sağlanmasına rağmen, hala çok sayıda yasal düzenlemeye gereksinim bulunmaktadır. 24 Mayıs 2004 tarihinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (İDÇS) TBMM tarafından onaylanmasıyla bu sözleşmeye taraf olan Ülkemiz, 5 Şubat 2009 tarihinde de Kyoto Protokolü'ne katılmıştır. 1960lı yıllardan başlayarak taraf olduğumuz çevre konusundaki uluslararası sözleşmelerden bir kısmı sözleşmelere taraf olma, bir kısmını ise üye bulunduğu uluslar arası kuruluşların çalışmalarına katılma yolu ile izlenmektedir. Anayasa da "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir" ifadesi bulunduğundan taraf olduğumuz antlaşma ve protokoller ulusal mevzuatımızın bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Türk iç hukuk düzeninde sahip oldukları hukuki güç, en az Çevre Kanunu değerinde olan bu sözleşmelerden doğan yükümlülüklerimizi yerine getirmek amacıyla, gerek yeni yasal düzenlemelerin hazırlanması gerekse yürürlükteki çevre mevzuatının, "çevresel izleme, denetim ve raporlama sistemi" altyapısının geliştirilerek uygulamaların denetlenmesi yoluyla, etkinliğinin sağlanması gereklidir.

8.4.3 Enerji kaynaklarının yönetimi ve sürdürülebilir kullanımında konvansiyonel enerji kaynaklarının alternatif enerji kaynaklarıyla birlikte ele alındığı bölgesel enerji politikasının oluşturulması

Ülkesel ve bölgesel ölçekte, bugüne değin geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuş olan teknolojiler ile odun, kömür, petrol ve doğal gaz gibi fosil yakıtlar ile akarsulardan elde edilen konvansiyonel enerji kaynaklarına ilave olarak, alternatif enerji kaynakları kapsamında değerlendirilen güneş, rüzgar, jeo-termik potansiyel, bio-dizel, organik çöpler ve hatta deniz dalgalarını değerlendiren enerji kaynakları potansiyelinin saptanması önemli görülmektedir. Enerji konusunda dikkate alınması gereken önemli bir nokta enerji kaynaklarının sürdürülebilirliğinin ötesinde yenilenebilir olmasıdır. "Doğanın kendi evrimi içinde, bir sonraki gün aynen mevcut olabilen enerji kaynağı" olarak tanımlanan güneş, rüzgar ve jeotermal gibi doğal kaynaklardan elde edilen yenilenebilir enerjinin, bugün yaygın olarak kullanılan fosil yakıtların, yakın orta vadede yanına eklenmesi, uzun vadede ise yerine geçmesi, enerji sistemlerinin sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle,

bölgelere yönelik belirlenecek stratejilerde sürdürülebilir enerji kaynaklarına dayalı gelişme ilkesi benimsenmelidir.

8.4.4 Bölgelerin gelişmesine katkı sağlayacak yeni teknik altyapı projelerinin geliştirilmesi

Altyapı ve çevre sorunlarının mekâna ilişkin kaliteyi düşürdüğü yaşam koşullarını güçleştirdiği bilinmektedir. Dolayısıyla teknik altyapı yatırımları, gerek kentsel, gerekse kırsal yerleşmelerde yaşam kalitesinin yükseltilmesinde önem kazanmaktadır. Yerleşmelerin büyüklüklerine ve gereksinimlerine göre toplu ulaşım, zaman ve yakıt tasarruflu ulaşım biçimi, bilişim altyapısı, sağlıklı içme suyu, kanalizasyon, arıtma, çöp toplama ve geri dönüşüm merkezleri gibi yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik yerleşmeler ölçeğindeki yatırımların yanı sıra istihdam sağlayıcı projeler için oluşturulacak altyapı yatırımları bölgesel kalkınmada etkin rol üstlenecektir. Bölgesel özelliklere göre belirlenecek olan liman, demiryolu, havalimanı, arıtma tesisleri gibi altyapı yatırımlarının yer seçimlerinin bölgesel eşitsizliğin giderilmesi ve yerel kalkınmanın sağlanması açısından irdelenerek belirlenmesi yararlı olacaktır.

8.5.1 Bölge tanımlarının gözden geçirilerek, karar alma süreçlerine ve bölge planlarına temel oluşturacak bölgelerin yeniden tanımlanması

Bölge tanımının belirsizliği ve NUTS II düzenlemesinin sağlıklı olması sorununa yönelik olarak geliştirilen stratejilerden ilki bölge tanımlarının gözden geçirilerek, karar alma süreçlerine ve bölge planlarına temel oluşturacak bölgelerin yeniden tanımlanmasıdır.

8.5.2 NUTS II bölgelerinin gözden geçirilerek ekonomik bütünlük gösteren illerin bir araya getirilmesi ile yeniden NUTS'ların tanımlanması

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde istatistikî bölge birimleri olarak belirlenen NUTS II düzeyleri istatistik birim olmanın ötesinde, Kalkınma Ajansları'nın kurulmasında NUTS II düzeyinde bölge sınırını da tanımlayan bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle diğer bir strateji olarak NUTS II birimlerinin yeniden gözden geçirilerek ekonomik bütünlük gösteren illerin bir araya getirilmesi ile yönetimin kurumlaşmasında esas alınacak bölgelerin yeniden tanımlanması önem taşımaktadır.

8.6.1 Bölge ölçeğinin bir planlama kademesi olarak geliştirilmesi

Bölge ölçeğinde çok sayıda plan ile bu planlardan sorumlu kuruluşlardan kaynaklanan yetki karmaşası bulunmaktadır. Bu durum, gerek planların hazırlanmasında gerekse uygulamaya aktarılmasında pek çok soruna yol açmaktadır. Bu nedenle, bölgenin bir yönetim yapısının bir karar düzlemi olduğu gibi, bir plan kademesi olarak sınırları, planlamadan ve uygulamadan sorumlu kurumların net olarak tanımlandığı bir planlama kademesi olarak geliştirilmesi ana stratejilerden biri olarak benimsenmiştir.

8.6.2 Farklı planlama kademelerinde yer alan planların içeriklerinin ve sorumlu kuruluşlarının net olarak belirlenmesi ile planlama sisteminin sadeleştirilmesi

Farklı planlama kademelerinde yer alan ve birbirlerinden farkları net olarak açıklanamayan planların (bölge planı, il gelişme planı, il çevre düzeni planı, bütünleşik kıyı alanı planı vb.) içeriklerinin ve sorumlu kuruluşların gözden geçirilerek planlama sisteminin sadeleştirilmesi gerekmektedir.

8.6.3 Çeşitli kurumlara verilen plan yetkilerinin gözden geçirilmesi

Çeşitli kurumlara verilen plan yetkilerinin gözden geçirilerek çakışma ve çelişkilerin giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, bazı kurumların plan yetkilerinin kendi görev alanları ile sınırlandırılması veya devredilmesi ile mekansal planlama sisteminin yeniden kurgulanması gerçekleştirilmelidir.

8.7.1 Bölge planlarının içeriğinin mekansal, sosyal, ekonomik riskler ile afet risklerini yansıtan stratejik bir bakış açısı ile tanımlanması

Mevcutta içeriği çok da belirgin olmayan ve karar alanlarının tam olarak belirlenmediği bölge planlarının kapsamı tanımlanırken risk değerlendirmelerini de içerecek şekilde düzenlenmesi gereklidir.

8.7.2 Bölge planlarının hazırlanma sürecinin ve sorumlu kuruluşların açık bir biçimde tanımlanması

İçeriği stratejik bir bakış açısıyla tanımlanan bölge planlarının hazırlanma sürecini ve sorumlu kuruluşları da açık bir biçimde tanımlayacak düzenlemenin yapılması önem taşımaktadır.

8.7.3 Bölge planlarının hazırlanması ve onaylanması sürecinde ilgili tüm kesimlerin içerilmesi

Bölge planlarının ilgili tüm merkezi hükümet birimleri, yerel yönetim birimleri ve sivil toplum örgütlerince benimsenmesi ve sahiplenilmesi için hazırlanması ve onaylanması sürecinde ilgili tüm kesimlerin içerilmesinin sağlanması önem taşımaktadır.

8.7.4 Plan izleme ve gözden geçirme mekanizmalarının geliştirilmesi

Stratejik bakış açısıyla hazırlanacak bölge planlarının gerçekleştirilebilmesi için uygulama aşamasının önemli bir parçası olan plan izleme ve gözden geçirme mekanizmalarının geliştirilmesi gereklidir.

8.8.1”Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisinin” hazırlanması

Türkiye’deki bölgelere yönelik ana stratejilerin, önceliklerin ve ana yaklaşımın belirlendiği ve tüm yapılan planları yönlendirecek bölgesel gelişme konusundaki ana ilkeleri ve yatırım kararlarını tanımlayacak bir strateji belgesinin hazırlanması gereklidir.

8.8.2 Sektörel ve il düzeyinde yeniden dağıtım yerine bölgesel düzeyde yeniden dağıtım mekanizmasının geliştirilmesi

Kamu yatırımlarının ve devlet yardımlarının yönlendirilmesinde ve koordinasyonunda ulusal bir stratejinin benimsenerek tüm ilgili kurum ve kuruluşların yetkili ve sorumlu olacağı yeni bir örgütlenmenin tanımlanması ve kaynakların dağıtımında iller yerine bölgeleri esas alacak düzenlemelerin yapılması önem taşımaktadır.

8.8.3 Bölge planlarının uygulanmasına yönelik programların, projelerin ve plan bütçesinin tanımlanması

Stratejik bölge planlarının uygulanmasına yönelik uygulama planlarının ve plan bütçelerinin net bir biçimde tanımlayan düzenlemelerin yapılması önem taşımaktadır.

8.9.1 Kalkınma Ajanslarının bölgesel ölçekte bir kurum olarak kamu yönetimi sistemi içerisindeki yerinin belirginleştirilmesi

Kalkınma Ajanslarının bölge düzeyinde karar alma ve uygulama birimi olarak kamu yönetimi sistemi içerisindeki yerinin belirginleştirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması, bu amaçla ilgili yasalarla Kalkınma Ajanslarının görev ve sorumluluklarını belirleyen yasal çerçevenin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

8.9.2 Kalkınma Ajanslarının bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi

Kalkınma Ajanslarının bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluklarının belirginleştirilmesi gereklidir.

8.9.3 Kalkınma Ajanslarının performanslarının denetlenmesi ve ajansın bölgesel temsil sorunlarının giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması

Kalkınma ajanslarının performanslarının sadece DPT tarafından değil, bölgedeki karar sürecini belirleyen ve uygulamada rol alan birimler tarafından denetlenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve danışma ve yürütme aşamalarında görev alan kurumların belirlenmesi ve temsil sorunlarının giderilmesine yönelik düzenlemenin yapılması gerekli görülmektedir.

8.9.4 Siyasi otoritenin bölgesel politika üretmesi

Ulusal düzeyde yönlendirme sorununa yönelik olarak ve bölgesel düzeyde kurumsallaşmanın sağlanmasında, siyasi otoritenin bölgesel politikalar üretmesi ve bu amaçla Bölgesel Ulusal Kalkınma Stratejisi Belgesinin oluşturulacak Bakanlar üstü bir birim tarafından hazırlanması gereklidir.

8.9.5 Ulusal ve bölgesel planlamaya mekân boyutunun kazandırılması

Mevcutta yeterli ölçüde yönlendirici stratejiler ile politikaların yer almadığı ulusal planlamaya mekân boyutunun daha etkili bir biçimde katılarak bölgesel düzeydeki planlamanın yönlendirilmesi, bölgesel düzeyde de mekân boyutunun yerel ölçekten gelen etkilerle birlikte ele alınarak ulusal ve bölgesel ölçekte planlamada mekân boyutunun güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Stratejiler Listesi

NO	STRATEJİ
8.1.1	Bölgelerdeki potansiyel kaynakların tespiti ve istihdam alanları yaratacak şekilde değerlendirilmesi
8.1.2	Mesleki ve teknik eğitimin desteklenerek kalifiye işgücünün talebe uygun şekilde artırılması
8.1.3	Yerel girişimcilik ve KOBİ'lerin esnek işgücü örgütlenmesine yönelik (sektörlerarası işgücü hareketliliği, konjonktürel eğilimler) desteklenmesi
8.1.4	Yatırım ortamının iyileştirilmesi, sermaye akışının kolaylaştırılması
8.1.5	Rekabetçilikte bölgesel yenilik sistemlerinin geliştirilmesi
8.1.6	Kümelenme politikalarının desteklenmesi
8.1.7	Kırsal kalkınmayı hızlandırmak için kurumsal ve iktisadi düzenlemeler yapılması

8.1.8	Kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi
8.1.9	Kırsal alanda korunması gerekli tarihi, kültürel ve doğal varlıkların korunarak geliştirilmesi yönünde mevcut politikaların işlerlik kazandırılması ve geliştirilmesi
8.1.10	Kırsal alanda arazi mülkiyet dağılımı sorunlarının çözülmesi
8.2.1	Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi
8.2.2	Az gelişmiş bölgelerde beşeri sermayenin güçlendirilmesi
8.2.3	Bölgedeki insan altyapısının ve örgütlenme kapasitesinin geliştirilmesi
8.2.4	Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki yetersizliklerin giderilmesi
8.2.5	Konut,sosyal ve teknik altyapı kapasitesini geliştirilmesi
8.2.6	Sağlık hizmetlerinin gelişimi
8.2.7	Az gelişmiş bölgelerde ve kırsal kesimde gelir artırıcı politikaların tanımlanması
8.2.8	Aile planlamasının yaygınlaştırılması
8.3.1	Ulusal ve bölgesel veri tabanı yönetiminin oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanması
8.3.2	Kurumlar arası bilginin dağıtımında bilgi teknoloji altyapısının geliştirilmesi, derlenen bilgilerin coğrafi mekanla ilişkilendirilmesi
8.3.3	Bilgi kirliliğinin önlenmesi
8.4.1	Ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde afet ve risk yönetimi bağlamında, çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması
8.4.2	Katı atık yönetimi, hava ve toprak kirliliğinin önlenmesi konularında ulkesel ve bölgesel politikalar geliştirilmesi ve mevcut çevre mevzuatının etkinliğinin sağlanması
8.4.3	Enerji kaynaklarının yönetimi ve sürdürülebilir kullanımında konvansiyonel enerji kaynaklarının alternatif enerji kaynaklarıyla birlikte ele alındığı bölgesel enerji politikasının oluşturulması
8.4.4	Bölgelerin gelişmesine katkı sağlayacak yeni teknik altyapı projelerinin geliştirilmesi
8.5.1	Bölge tanımlarının gözden geçirilerek, karar alma süreçlerine ve bölge planlarına temel oluşturacak bölgelerin yeniden tanımlanması
8.5.2	NUTS II bölgelerinin gözden geçirilerek ekonomik bütünlük gösteren illerin biraraya getirilmesi ile yeniden NUTSların tanımlanması
8.6.1	Bölge ölçeğinin bir planlama kademesi olarak geliştirilmesi
8.6.2	Farklı planlama kademelerinde yer alan planların içeriklerinin ve sorumlu kuruluşların net olarak belirlenmesi ile planlama sisteminin sadeleştirilmesi
8.6.3	Çeşitli kurumlara verilen plan yetkilerinin gözden geçirilmesi
8.7.1	Bölge planlarının içeriğinin mekansal,sosyal, ekonomik riskler ile afet risklerini yansıtan stratejik bir bakış açısı ile tanımlanması
8.7.2	Bölge planlarının hazırlanma sürecinin ve sorumlu kuruluşların açık bir biçimde tanımlanması
8.7.3	Bölge planlarının hazırlanması ve onaylanması sürecinde ilgili tüm kesimlerin içerilmesi
8.7.4	Plan izleme ve gözden geçirme mekanizmalarının geliştirilmesi
8.8.1	" Bölgesel kalkınma ulusal stratejisinin" hazırlanması
8.8.2	Sektörel ve il düzeyinde yeniden dağıtım yerine bölgesel düzeyde yeniden dağıtım mekanizmasının geliştirilmesi
8.8.3	Bölge planlarının uygulanmasına yönelik programların, projelerin ve plan bütçesinin tanımlanması
8.9.1	Kalkınma Ajanslarının bölgesel ölçekte bir kurum olarak kamu yönetimi sistemi içerisindeki yerinin belirlenmesi
8.9.2	Kalkınma Ajanslarının bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi
8.9.3	Kalkınma ajanslarının performanslarının denetlenmesi ve ajansın bölgesel temsil sorunlarının giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması
8.9.4	Siyasi otoritenin bölgesel politika üretmesi
8.9.5	Ulusal ve bölgesel planlamaya mekan boyutunun kazandırılması

EYLEMLER VE GÖSTERGELER

8.1.1.1 Her bölgedeki işgücü potansiyelini belirlemek

Potansiyel iş kaynaklarını istihdam alanları yaratacak şekilde tespit etme işlemini her bir bölge için ayrı ayrı yapmak gerekmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile DPT'nin birlikte belirleyeceği bu eylem planında üniversiteler, TÜBİTAK, kalkınma ajansları ve ilgili STK'lar ise bu eylem planının ortakları olarak düşünülmektedir.

Gösterge (8.1.1.1.1): İşgücü istatistikleri ve sektörel istatistikler

8.1.1.2 Öncelikli sektörlerin belirlenerek farkındalığın artırılması için yerel çalışmalar yapmak

Gerek ulusal gerek dünya sistemi içinde bölgenin belirgin bir "fark oluşturma" kapasitesi ön plana çıkmalıdır. Fark oluşturma sürecinin bir parçası ve gereği olarak bir yandan ikinci nesil reformlarla kurumsallaşmanın derinleşmesi, bir yandan da yapısal reformlarla finansal ve ekonomik alanda kolaylıklar sağlanması ve öncelikli sektörlerin tespitinde farkındalığın artırılmasına yönelik eylem planları uygulanması gerekmektedir.

Gösterge (8.1.1.2.1): Verilen seminerler, kurslar, yayınlar

8.1.1.3 Öncelikli sektörlerle yönelik istihdam artırıcı teşvik sistemleri tanımlamak

Türkiye'de istihdam üzerinde çok ciddi yükler olduğu öne sürülmektedir. İstihdam üzerindeki vergiler işgücü maliyetini oldukça yükseltmektedir. Bu da firmaların verimliliğini ve rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle ilgili kurumlar öncelikli sektörlerle yönelik istihdam artırıcı teşvik sistemlerini tanımlamalı ve uygulamaya geçirmelidir.

Gösterge (8.1.1.3.1): Bütçede yer alması, verilen teşvik miktarı

8.1.2.1 Öncelikli sektörlerle yönelik eğitim programları geliştirerek vasıflı ve ara eleman açığını kapatmak

Uzun vadeli nitelikli, yani rekabetçi ve katma değeri yüksek sanayileşmenin önündeki en büyük engellerin başında "mesleksizlik" gelmektedir. Bu çerçevede, eğitim sektörünün acilen yeniden yapılandırılması ve özel sermaye ve girişimciliğin bu sektöre de yönlendirilerek hızlı bir biçimde vasıflı ve ara eleman açığını kapatmak gerekmektedir.

Gösterge (8.1.2.1.1): Açılan mesleki program, meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci sayısı

8.1.2.2 İşgücü piyasası bilgi sistemlerini geliştirmek

Mesleki ve teknik eğitimin desteklenerek kalifiye işgücünün başta sanayi sektörü olmak üzere ekonominin tüm sektörlerindeki işgücü talebine uyumlu artırılması için işgücü piyasası bilgi sistemleri geliştirilmelidir. Bu eylemin sahibi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ortak çalışma kurumu ise Sosyal Güvenlik Kurumu olarak düşünülmektedir.

Gösterge (8.1.2.2.1): İşgücü istatistikleri bilgi akışı ölçümleri

8.1.3.1 Girişimciliği destekleme programlarını bölgelerin özelliklerine göre tanımlamak

Girişimcinin kapasitesini arttırmak için işletmelerin bilgiden ve uluslararası fırsatlardan yararlanmaları konusunda yardımcı olmak gerekmektedir. Girişimcilerin iç pazarın sunduğu imkânlardan yararlanmaları ve acımasız rekabet koşullarına uyum sağlayabilmeleri için yenilikler yapmaya ve uluslararasılaşmaya teşvik edilmeleri gerekmektedir. Bunun için işletmelerin; bilgiye, eğitime ve birinci kalitede destek hizmetlerine erişimlerine sağlanmalıdır. Diğer taraftan, bu destek hizmetleri bölgelerin özelliklerine göre tanımlanmalıdır.

Gösterge (8.1.3.1.1): Açılan program sayısı, başvuru sayısı

8.1.3.2 Mikro kredilendirme / risk sermayesi kolaylıkları sağlamak

KOBİ'lerin desteklenmesindeki en büyük sorunlardan biri de finansmana erişimdir. Risk sermayesi piyasasının gelişmemiş olması ve bankaların riskli kredileri vermekten giderek kaçınması, KOBİ'lerin finansman güçlükleri yaşamasına neden olmaktadır. Türkiye'de KOBİ'lerin %90'ının 9 kişiden daha az çalışan mikro ölçekte olan işletmeler olduğu gerçeği göz önüne alındığında; bu ölçeklerin uzun vadeli büyümelerini sağlayacak kurumsal, beşeri ve finansal kaynaklardan istifade etmeleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda girişimcinin kolaylıkla erişebileceği ve yeterince çeşitlendirilmiş, sürekliliği sağlanmış, ucuz finansal kaynakların varlığı artırılmalıdır.

Gösterge (8.1.3.2.1): Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı

8.1.3.3 Yöreye ilişkin potansiyel yatırım alanlarının tanıtımı/bilgilendirmesini yaygınlaştırmak

Kıt kaynakların ve girişimciliğin olabildiğince gerileyen verimsiz sektörlerden çıkarak yüksek katma değerli sektörlerle yönelmesini temin etmek üzere verimlilik odaklı ve performans bağlantılı potansiyel sahibi yatırım alanlarının tanıtılması ve bilgilendirilmesinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu eylemin sahibi olarak yerel yönetimler ve ortak çalışma kurumları olarak ise kalkınma ajansları ve ilgili STK'lar düşünülmektedir.

Gösterge (8.1.3.3.1): Verilen seminerler, kurslar, yayınlar

8.1.3.4 İşgücüne beceri kazandırmaya yönelik çok yönlü programlar başlatmak

İşgücü piyasasındaki darboğazlar büyümeye engel olmaktadır. İşçilerin becerilerini artırmaya yönelik çabaların yoğunlaştırılması gerekmektedir. Böylece girişimciliğin önündeki en büyük engel olan emek-iş uyumsuzluğu da azaltılmış olacaktır. Bu hususun eksik kaldığı ülkelerde "işsizlik ve mesleksizlik" bir arada yaşanmaktadır. Bu nedenle MEB ve özellikle yerel kuruluşlarla bağıntılı işgücüne beceri kazandırmaya yönelik çok yönlü programlar başlatmak gerekmektedir.

Gösterge (8.1.3.4.1): Verilen seminerler, kurslar, yayınlar

8.1.3.5 Dengeli işgücü piyasası ve sektörler arası koordinasyon için daha aktif bir kurumsal yapı oluşturmak

Yerel girişimciliğin ve KOBİ'lerin esnek işgücü örgütlenmesine yönelik desteklenmesi için dengeli işgücü piyasası oluşturma ve sektörler arası koordinasyon için daha aktif bir kurumsal yapı oluşturmak gerekmektedir. Bu eylemin sahibi olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve ortak çalışma kurumu olarak ise Sosyal Güvenlik Kurumu düşünülmektedir.

Gösterge (8.1.3.5.1): Ücret göstergeleri, işgücü göstergeleri

8.1.4.1 Yatırımlara yönelik bürokratik engelleri azaltmak, şeffaf ihale ve denetleme sürecini geliştirmek

Türkiye'de yabancı sermaye yatırımları için bazı yapısal ve hukuksal değişimler yapılmış, 2003 yılı itibarıyla yatırımcı farkı ortadan kalkmıştır. Türkiye'de yatırım yapıldıktan sonra yabancı ve yerli sermaye hiçbir ayırma tabi tutulmamaktadır. Bununla birlikte, yatırımlara yönelik bürokratik engelleri azaltmak, şeffaf ihale ve denetleme sürecini geliştirmek yabancı sermayenin yatırıma yönelmesi için uygulanması gereken eylemlerdir.

Gösterge (8.1.4.1.1): Resmi Gazetede yer alması

8.1.4.2 Yatırım için güvenli ortam oluşturmak ve sermayeyi riske karşı güvence altına almak için uygun kredi ve vergi politikaları belirlemek

Kurumlar vergisi, KDV oranları, enerji girdilerine uygulanan vergilerin indirilmesi gibi çeşitli vergi politikaları ve uygun kredi uygulamaları ile yatırım için güvenli ortam oluşturulmalıdır.

Gösterge (8.1.4.2.1): Resmi Gazetede yer alması

8.1.4.3 Bölgesel ve sektörel bazda devlet yardımlarını ve teşviklerini kontrollü olarak artırmak ve geliştirmek

Türkiye’de ücret dışı işgücü maliyetleri OECD ortalamasının çok daha üzerindedir. Bu nedenle özellikle geri kalmış bölgelerde SSK işveren priminin belli oranının ve işsizlik sigortası priminin Hazinece karşılanması, yatırım yeri temini gibi çeşitli devlet yardımlarının devreye sokulması gerekmektedir.

Gösterge (8.1.4.3.1): Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı

8.1.4.4 Verilen yatırım teşviklerinin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kontrol mekanizmalarını oluşturmak

Bölgesel kalkınma için yapılan devlet yardımı ve teşvik düzenlemelerinin etkili bir sonuç alınabilmesi ve aktarılan kaynakların optimal biçimde kullanılabilmesi için verilen yatırım teşviklerinin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kontrol mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Gösterge (8.1.4.4.1): Denetim raporları

8.1.5.1 Yenilikçilik odaklı üniversite-sanayi işbirliğini sağlamak

İşbirliği yapmadan AR-GE yapmak hem çok maliyetli, hem de dünyadaki teknolojik gelişmelerin dışında kalmak gibi riskler taşıdığından ortak işbirliğine yönelinmelidir. Üniversiteler ortak araştırma ve eğitim programları ile ortak AR-GE projeleri hazırlamalıdır. Üniversitelerde sanayinin AR-GE gereksinimini dikkate alacak biçimde uzman yetiştirmeli, doktora ve master tez konuları da bu çerçevede saptanmalıdır. Burada pazarın çektiği (market pull) ya da bilimin sürdüğü (science push) doğrusal yapıların yerine aktif etkileşimli doğrusal olmayan dinamik yapılar ele alınmalıdır.

Gösterge (8.1.5.1.1): Ortak proje sayısı

8.1.5.2 Üretim faktörü olarak kültürel birikimin üretimde kullanılmasını sağlamak

Rekabetçilikte bölgesel yenilikçi sistemlerin geliştirilmesi için rekabet gücünü sürekli yüksek kılmak gerekmektedir. Bu rekabet gücünün yüksekliği de yalnızca fiziki ya da beşeri sermayeyi kullanarak değil, sosyal ve kültürel sermayeyi de üretim sürecine dahil ederek sağlanabilir. Dolayısıyla kültürel sermayenin üretimde kullanılmasına yönelik eylem planlarını hareket geçirmek bölge ekonomilerinin rekabet güçlerini yükseltmede önemli bir unsur olacaktır.

Gösterge (8.1.5.2.1): Düzenlenen kurslar, bilgilendirme toplantıları

8.1.5.3 AR-GE ve bölgesel yenilikçilik merkezleri kurulması projelerini desteklemek ve hızlandırmak

Yenilikçilik belli ortamlarda gelişen bir yetenektir ve AR-GE çalışmaları ve yaratıcılıklarla desteklenmektedir. AR-GE ve yenilikçilik konusunda rakiplerinden geride olan Türkiye bu alanda gelişmek için çok hızlı ve planlı hareket etmek zorundadır. Bu ihtiyaç bölgesel eşitsizlikler göz önüne alındığında daha da belirginleşmektedir. Bu bağlamda, AR-GE ve bölgesel inovasyon merkezleri kurulmalı ve bu merkezlerin kurulması için yapılacak projeler desteklenmelidir.

Gösterge (8.1.5.3.1): Açılan merkez sayıları, merkezlerde yer alan firma sayıları

8.1.5.4 AR-GE teşviklerini artırmak ve yaygınlaştırmak

Bölgesel kalkınmada bölgesel yenilik sistemlerini geliştirmek çerçevesinde AR-GE teşviklerini artırmak ve yaygınlaştırmak gerekmektedir. Bu noktada dış kaynaklar da oldukça önem arz etmektedir. Örneğin AB’nin çeşitli çerçeve programı bütçelerinin önemli bir kesimi bu alana tahsis edilmektedir. Çerçeve programlarının çıkış amacı yalnızca fon

sağlamak değil, birden fazla kuruluşun bir araya geldiği rekabet öncesi ortak teknolojiler geliştirme mecrası sağlamaktır. Şirketlerin daha fazla biçimde bir araya gelerek AR-GE'ye dayalı işbirlikleri oluşturmaları, ortak araştırma platformları kurmaları konusunda politika ve eylemler benimsenmelidir.

Gösterge (8.1.5.4.1): Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı

8.1.5.5 Yeni teknolojilere uyum, yeni teknoloji yaratılması ve transferinde destek mekanizmaları tanımlamak

Teknoloji geliştirme amaçlı girişimciliğin özendirilmesi, araştırmacı insan gücünün nitelik ve nicelik yönünden geliştirilerek özel sektörde araştırmacı istihdamının teşvik edilmesi, AR-GE faaliyetleri sonucunda oluşan bilginin sanayiye ve üretime aktarılmasında görev yapacak Teknoloji Transfer merkezlerinin ve teknoloji seçimi, transferi ve yönetimi gibi konularda danışmanlık yapacak özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kurulmasının desteklenmesi temel eylem alanlarıdır.

Gösterge (8.1.5.5.1): Patent/proje sayısı, bütçede yer alması

8.1.5.6 Yenilikçiliğin geliştirilmesinde ulusal ve bölgesel ağlar oluşturmak Yenilikçiliğin geliştirilmesinde özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin ulusun ve bölgenin tüm kesimleri üzerindeki ağ etkisinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Yenilikçiliğin artırılması, ortaya çıkarılacak yeniliklerin en hızlı şekilde bölgedeki endüstrilere, firmalara ve kamuya yansımaları sağlayacak şekilde ağlar oluşturulmalıdır.

Gösterge (8.1.5.6.1): Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri, intranet sistem kurulumu

8.1.6.1 Mevcut kümeleri tespit ederek geliştirmek

Kümelenme politikalarının desteklenmesi stratejisinin benimsenmesinin gerektirdiği en önemli eylem planlarından biri mevcut kümeleri tespit ederek geliştirmek olacaktır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığının denetim, gözetim ve uygulaması altında yapılması gereken bu eylem planında üniversiteler ve odalar ortak kurum ve kuruluşlar olarak görev almalıdırlar.

Gösterge (8.1.6.1.1): Sektörel istatistikler

8.1.6.2 Ulusal ve uluslar arası düzeyde kümelerarası ilişkileri kuvvetlendirecek ağlar oluşturmak

Kümelenme politikalarının desteklenmesi stratejisinin benimsenmesinde ulusal ve uluslar arası düzeyde kümelerarası ilişkileri kuvvetlendirecek ağlar oluşturmak önemli görülmektedir. DPT'nin denetim, gözetim ve uygulaması altında yapılması gereken bu eylem planında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yardımcı kurum olarak görev almalıdır.

Gösterge (8.1.6.2.1): Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri, intranet sistem kurulumu

8.1.6.3 Öncelikli sektörlerle ilişkin kümelere teşvik sağlamak

Dinamik rekabetçi üstünlüklere göre sektörel mimarinin belirlenmesi ve bir sanayi stratejisinin tanımlanması gereği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede her sektörde en iyi olma şansı olmayan Türkiye'nin potansiyeli olan ve rekabetçi olabilecek bazı bölgelerinin geliştirilmesine çalışılmalı ve bu sektörlerle ilişkin kümelere teşvik sağlanmalıdır.

Gösterge (8.1.6.3.1): Bütçede yer alması, verilen teşvik miktarı

8.1.7.1 Tarımsal alana hizmet eden kurumlar arasında eşgüdüm sağlamak

Kırsal kalkınmanın en temel unsuru tarımsal kalkınma olduğundan, tarımsal kalkınmaya yönelik kurumsal ve iktisadi düzenlemeler kırsal kalkınma için oldukça önem arz etmektedir.

Ancak, tarımsal kalkınma alanında uygulanması gereken iktisadi politikalar kadar önemli olan bir diğer unsur da tarımsal alana hizmet eden kurumlar için yapılacak kurumsal düzenlemelerdir. Tarımsal alana hizmet eden kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak bu çerçeveden değerlendirilmesi gereken önemli bir eylemdir.

Gösterge (8.1.7.1.1): Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri

8.1.7.2 AB Ortak Tarım Politikasını ve Türkiye şartlarını göz önüne alan istikrarlı ve güvenilirliği yüksek destekleme politikaları konusunda mevzuat düzenlemeleri oluşturmak

AB'ye aday bir ülke olan Türkiye uygulamaya koymayı planladığı tüm bölgesel ya da sektörel eylemler için hem Türkiye koşullarını, hem de AB müktesebatını ve Birlik politikalarını gözetmek durumundadır. Bu noktadan bakıldığında, AB Ortak Tarım Politikasını ve Türkiye şartlarını göz önüne alan istikrarlı ve güvenilirliği yüksek destekleme politikaları konusunda mevzuat düzenlemeleri oluşturmak, kırsal kalkınmayı geliştirme stratejisinin önemli bir ayağı/eylemi olarak değerlendirilmelidir.

Gösterge (8.1.7.2.1): Resmi Gazetede yer alması

8.1.7.3 Türkiye'nin AB kaynaklı tarımsal/kırsal kalkınma fon kullanım kapasitesini yükseltmek

AB'ye aday bir ülke olarak Türkiye aday ülke olmanın getirdiği yükümlülükleri yerine getirmenin yanı sıra, bulunduğu bu statünün avantajlarından yararlanmasını da bilmelidir. Bu çerçeveden bakıldığında Türkiye'nin AB kaynaklı tarımsal/kırsal kalkınma fon kullanım kapasitesini yükseltmesi kırsal kalkınma sürecinde önemli bir eylem olacaktır.

Gösterge (8.1.7.3.1): Kapasite artışı, üretilen proje sayısı, tahsisat miktarı, ödemelerin tahsisata oranı

8.1.7.4 Örgütsüz tarım üreticisinin çıkarlarının korunması amacıyla örgütlenmelerini güçlendirmek/arttırmak

Tarım üreticileri için iki temel örgütlenme tipi vardır; kooperatif ve kooperatif dışı örgütlenme. Kooperatifler, küçük üreticilerin girdi ve kredi gereksinimlerinin karşılanmasını, üretilen ürünlerin değerlendirilerek en uygun fiyatta satışının sağlanmasını, üretici-tüketici arasında pazarlama zincirini kurarak aracı karlarının ortaklara geçmesini ve ortakların her türlü tüketim maddelerinin ucuza ve kaliteli olarak karşılanmasını amaçlamaktadır. Kooperatif dışındaki örgütlenmeler; üretici örgütleri, baskı grubu ve ekonomik-sosyal amaçlı kuruluşlar biçimindedir. Bu kuruluşlar; Türkiye Ziraat Odalar Birliği, Üretici Dernekleri, Kalkınma Vakıfları, Üretici İhracatçı Birlikleri olarak gruplandırılabilir. Genellikle örgütsüz olan tarım üreticisinin çıkarlarının korunması kooperatif, birlik gibi örgütlenmeler altında gerçekleştirilmelidir.

Gösterge (8.1.7.4.1): Dernek sayısı, toplantılar

8.1.7.5 Kırsal alanların kendine özgü karakterinin, sahip olduğu değerleri tespit etmek, bu nitelikteki kırsal kalkınma projelerini hayata geçirmek ve bu projelere halkın katılımını sağlamak

Kırsal kalkınmayı sağlamak ve hızlandırabilmek için kırsal alanların farklılığını ve bu farklılığın sağlayacağı avantajları üretime ve ekonomiye yansıtmak gerekmektedir. Bu noktada kırsal alanların kendine özgü karakterinin, sahip olduğu değerleri tespit etmek, bu nitelikteki kırsal kalkınma projelerini hayata geçirmek ve bu projelere halkın katılımını sağlamak önem arz etmektedir.

Gösterge (8.1.7.5.1): Envanter çalışmaları, proje sayısı, katılımcı sayısı

8.1.7.6 Kırsal sanayi işletmelerine ve tarımsal işletmelere yönelik yatırımları desteklemek

İmalat sanayinde özellikle büyük şehirlerde yoğunlaşmış olan ve maliyet baskısı altında olan geleneksel sektörlerin kırsala uygun üretim koşulların sağlanacağı bölgelere taşınması özendirilmeli ve desteklenmelidir.

Gösterge (8.1.7.6.1): Bütçede yer alması, yatırım artışı miktarı

8.1.7.7 Çiftçiler ve tarımsal işletmeler için düşük faizli banka kredileri vermek

Genellikle kabul edilen bir sınıflamaya göre, çiftçilerin kredi sağladıkları kaynaklar örgütlenmemiş ve örgütlenmiş kredi kaynakları olmak üzere iki ana grup halinde incelenebilir. Örgütlenmemiş krediler kişilerden alınan krediler, daha çok kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları ağır koşullara sahip kredilerdir. Örgütlenmiş kredi kaynakları ise özellikle tarım kesimini kredilendirmek amacıyla kurulmuş ve çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmışlardır. Bu tip kredi kaynaklarının çiftçiler ve tarımsal işletmeler için düşük faizli banka kredileri vermesi kırsal kalkınmanın sağlanması sürecinde ele alınması gereken bir eylemdir.

Gösterge (8.1.7.7.1): Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı

8.1.7.8 Çiftçilere eğitim vermek

Mevcut nüfusunun tümüne yakın bir bölümünün tarımsal faaliyetlerde bulunduğu geri kalmış yörelerde, ekonomik kalkınmayı başlatacak altyapı niteliğinde görülen mesleki formasyon tarım sektörüne de yönelik olmalıdır. Ancak, tarım sektöründe eğitim sorunları oldukça değişik ve sektörün koşullarına bağlıdır. Sektörün koşullarını da gözetenek kırsal kalkınma sürecinde çiftçilere eğitim vermek önemli eylemlerden biridir.

Gösterge (8.1.7.8.1): Finansman miktarı, eğitim programları ve programa katılan çiftçi sayısı

8.1.8.1 Kırsal turizmi desteklemek

Turizm desteklerinin; sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde kırsal kesimdeki yaşama zarar vermeden, kırsal mirası ve yöresel mimari özellikleri destekler biçimde olması zorunlu tutulmalıdır. Burada önemli nokta hükümetin kırsal turizmi yoksullukla mücadeleye odaklamaktan ziyade, döviz kaynağı olarak görmemesi gerekliliği ile kırsal kalkınmada yoksul odaklı kırsal turizm kalkınması düşüncesinin ağır basması yönünde olması zorunluluğudur (Avrupa Komisyonu 1989). Kırsal turizm desteklerinde kırsal halkı ve bölge insanını önemli ölçüde sınırlayan; sermaye yetersizliği, organizasyon eksikliği, eğitim yetersizliği, politika ve planlarda söz sahibi olamama, var olan doğal ve kültürel varlıkları kaybetme tehlikesi, vb. gibi faktörlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yapılacak olan destekler Kültür ve Turizm Bakanlığı sahipliğinde kamu, özel sektör ve sivil örgütlerin katılımı ile gerçekleştirilmelidir.

Gösterge (8.1.8.1.1): Proje sayısı, turist sayısındaki artış, eğitim sayıları ve katılımcı göstergeleri, yaratılan istihdam olanakları, gelir göstergeleri

8.1.8.2 El sanatlarını ve zanaata dayanan ürünleri geliştirmek

Türkiye’de önemli bir zenginlik ve çeşitlilik sergileyen geleneksel zanaat ve el sanatlarının kırsal ekonomilere katkısı, turizm ve tanıtım faaliyetleri ile birlikte artış gösterecektir. Diğer taraftan, zanaat ve el sanatları kapsamında sahip olunan yerel bilgi ve beceri birikimi, mikro işletmelerin ve girişimciliğin geliştirilmesinde önemli açılımlar sağlayabilecektir. Bu kapsamda geleneksel zanaat ve el sanatları, tarım dışı mikro işletmecilik ve yöresel ürünlerin ve hizmetlerin tanıtımı, satışı ve e-ticaret imkânlarının değerlendirilmesi yönündeki girişim ve faaliyetler desteklenecektir. Yapılacak olan çalışma Kültür-Turizm Bakanlığı, Meslek Odaları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.1.8.2.1): Düzenlenen kurslar, bilgilendirme toplantıları, yaratılan katma değer, ürünlerin geliştirilmesi için yapılan yatırım miktarı

8.1.8.3 Ekolojik/organik tarım ve biyolojik çeşitliliğe yönelmek ve bu alanda AR-GE çalışmalarını desteklemek

Tarımsal biyolojik çeşitlilik başta olmak üzere biyolojik çeşitliliğin korunmasında uygulanabilecek en etkili yöntemlerin başında ekolojik/organik tarım gelmektedir. Türkiye’de 1980’li yıllarda başlayan ekolojik tarım, 1990’lı yılların başına dek, danışmanlık, denetim ve sertifikasyon gibi uygulamalar da yabancı kuruluşlarca yerine getirilmiştir. Günümüzde Türkiye’de organik tarım ürünlerine yönelik talebin gittikçe arttığı ve iklim, toprak ve doğa şartlarının ekolojik tarım için çok uygun olduğu kabul edildiğinde, organik tarımın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için ulusal düzeyde bir yayım politikası ve stratejileri ile AR-GE çalışmalarının; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile araştırma, uygulama ve teknolojinin kullanımı konusunda uzman ilgili kuruluşlar arasında organizasyon sağlanarak, ivedilikle uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Doğal kaynak yönetimine ilişkin biyolojik çeşitliliğin teşvik edilmesi ve riski çok daha yüksek olan zararlı tarımsal sistemlerin caydırılması, buna ilişkin AR-GE çalışmalarının teşvik edilerek daha kararlı bir şekilde düşünülmesi gereken konuların başında gelmektedir. Kırsal çevrenin sahip olduğu estetik değerlerin, biyolojik ve ekolojik kaynak zenginliğinin koruma altına alınması ve tehdit unsurlarının ortadan kaldırılması önünde AR-GE çalışmalarının geliştirilmesi temel amaçtır. Yapılacak çalışmalar Tarım ve Köyişleri Bakanlığının sahipliğinde Tarım Kooperatifleri, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Özel Sektör, Meslek Odalarının katılımı ile gerçekleştirilecektir.

Gösterge (8.1.8.3.1). Bilgilendirme toplantıları, verilen teşvik miktarı, yetiştirilen ürün çeşidi, alınan patent sayısı, organik tarım ve biyolojik çeşitliliğe yönelik pilot uygulamalar ve yatırımlar

8.1.8.4 Yerli tohum bankasını kurmak

Türk tarımında tohum genel olarak "dış alımla" bağdaştırılmaktadır. Türkiye’de tarımsal üretim için yıllık 100 milyon dolar civarında olan tohum ithalatı yapılmaktadır. Türkiye’de genellikle küçük çiftçi tarafından üretilen ve yerel pazarlarda satılan köylü ürün çeşitleri, değişen iklim koşullarına ve toprağa uyumu, az su ihtiyacı, bir sonraki ekim yılına tohum sağlaması özellikleri ile tarımsal gen kaynaklarının korunmasında ve gıda güvenliğinin sağlanmasında yaşamsal öneme sahiptir (URL 3). Köylerde yüzyıllardır yetiştirilen, fakat günümüzde nesli hızla tükenmekte olan geleneksel tarımsal ürünlerin çoğaltarak yoğun tarım teknikleriyle toprakların tahrip olmasının önüne geçilmesi ve köy halkına yeni kazanç kaynakları yaratılması amaçlanmalıdır. Anadolu’nun kaybolmakta olan tarımsal biyoçeşitliliğinin, yerel ekonomileri ve çevreyi koruyan bir gıda kaynağı olarak sağlıklı, lezzetli, sermayesiz üretimi özendirerek kırsal ekonominin geliştirilmesi açısından önemlidir (SGP, 2008). Özellikle hibrit çeşitlerdeki dışa bağımlılığın kırılması ancak yeni AR-GE yatırımları ile yerli tohum sanayinin desteklenmesi ve kamu kontrolünde gelişen çağdaş yapılanmalarla mümkün olabilir (SGP 2007). Yerli tohumların korunmasına yönelik yasalar ve tohum bankası çalışmaları artırılmalıdır. Çalışmalar Tarım ve Köyişleri Bakanlığı eliyle yürütülmelidir (Açık, 2008).

Gösterge (8.1.8.4.1). Geliştirilen tohum çeşidi miktarı ve sayısı, kurulan birim sayısı, banka kapasitesi

8.1.9.1 Geleneksel mimarinin belirlenerek yöresel mimari özelliklerin korunmasında toplumsal katılım ve desteğinin sağlanmasına yönelik köy içi çalışmalar yapmak

Yerel ve özgün kimliklerin tanımlanması, rekabet edebilir hale getirilmesi ve özgün doğal ve kültürel varlıkların korunması temel stratejik yaklaşımdır. Kültürel çeşitliliğe saygı

çerçevesinde, mimari ve kentsel kültürün geliştirilmesine, yayılmasına ve bu unsurlara karşı duyarlılığın artmasını sağlayacak eylemlerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Yöresel mimari özelliklerin belirlenmesi ve halk katımlı plan araçlarının geliştirilmesi konusunda çalışmalar yürüten Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı eylemin yürütülmesinde öncü kuruluşlar olarak yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili STKların katılımı ile çalışmaları koordineli yapacaklardır.

Gösterge (8.1.9.1.1). Bilgilendirme toplantıları, envanter çalışması, proje sayısı

8.1.9.2 Tarihi, kültürel ve doğal değerler envanterinin çıkarılarak sürekli güncellenmesini sağlamak

Türkiye’de arkeolojik alanların yoğunluğu ve temsil ettiği kültürel çeşitlilik önemli boyutlardadır. Aynı şekilde, mimari miras da yaygın, çeşitli, fakat yapı tekniği ve malzemesi bakımından korunması çok sorunludur. Bu özellikleri bağlamında Türkiye’yi kültür envanteri çıkarılmasına öncülük eden ülkelerden ayıran önemli farklılıklar bulunmaktadır. Envanter çıkarılmasında Türkiye koşullarına uygun bir sistem geliştirilmeli ve farklılıklar göz önüne alınmalıdır (URL 4). Doğal, tarihi ve kültür envanterinin hızla ve güvenilirlik ve standart olma özelliklerini kaybetmeyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, toplanan bilginin, her türlü planlamada veritabanı oluşturacak niteliklere sahip olması, kolay erişilebilir bilgi durumunda olması ve en az bunlar kadar önemlisi, sürekli güncelleştirilmesi gerekmektedir (URL 5). Çalışma ve uygulamaların bürokratik engellere takılmadan, belirli bir hızda işlenmesini sağlayacak bir modele sahip olması zorunludur. Bu nedenle sorumluluk, denetim ve veri havuzu Kültür ve Turizm Bakanlığı içinde kalmak koşulu ile çeşitli kurumların katıldığı bir konsorsiyumda gerçekleştirilmelidir.

Gösterge (8.1.9.2.1). Envanter çalışmaları, veri tabanı oluşturma

8.1.9.3 Kırsal kültürel mirasın korunarak turizm amaçlı sürdürülebilir kullanımında teşvikler sağlamak

Kırsal alanlar; peyzaj özellikleri, yerel yaşam biçimleri ve özgünlükleri ile turizm aktiviteleri için çekici noktalar. Ancak kırsal mimari ve çevresi yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır. Bir yandan geleneksel yapılara uymayan endüstrileşmiş tarım kalkınması, diğer yandan da çiftçiliğin karlı olmaktan çıktığı alanlardan kısmi veya genel göç, yerleşik mirasın eskimesi ve bunu izleyen aşamada yok olması, ihmal edilen binaların, yanlış yenilemeler sebebiyle orijinal karakterlerini yitirmesi, geleneğe gereken saygı olmadan tasarlanan ikinci binaların çoğalması ve turizmin aşırı teşviki kırsal yaşamdaki başlıca bozulmanın nedenlerindedir. Mimari mirasın, kırsal alanların ve yöresel mimarinin korunarak turizm amaçlı sürdürülebilir kullanımın teşvik edilmesi kalkınmanın çok önemli bir etkeni ve sonucudur. Ancak yapılacak bütün bu önemlerde bu surece dahil olan toplulukların rızasını ve işbirliğini gerektirmekte olduğu unutulmamalıdır. Kırsal mirasın korunması toplumların canlanmasına yol açacak ve kırsal kültürel değerleri günümüz toplumunun bütününe yayılacaktır Yapılacak çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yerel yönetimlerin ortak çalışmasında yapılacaktır.

Gösterge (8.1.9.3.1). Bilgilendirme toplantıları, verilen teşvik miktarı, teşvik sayısı, teşvikten yararlanan başvuru adedi

8.1.10.1 Yörelere göre optimum ekonomik işletme büyüklüğünü tespit etmek

Gelişmekte olan ülkelerde toprağı kendi işleyen küçük aile işletmelerinin büyük işletmelerden daha yüksek ortalama arazi verimliliğine sahip olduğu yaygın olarak bilinen bir gerçektir. Bu, büyük işletmelerin arazilerinin bir kısmını ortağa vermelerinden, ortaklığın ekonomik olarak optimal-altı bir işletme biçimi olmasından ileri gelmektedir. Bu sorun Türkiye için

de oldukça önem taşımaktadır. Tarımsal kalkınmanın arazi mülkiyet sorunu gözetilerek gerçekleştirilmesi için optimum ekonomik işletme büyüklükleri yörelere göre tespit edilmelidir.

Gösterge (8.1.10.1.1): Envanter çalışması

8.1.10.2 Tarıma elverişli kamu arazilerini tarımsal üretime kazandırmak

Türkiye'nin tarım sektörünün araziye ilişkin bir diğer sorun ise, atıl duran, ya da iktisadi açıdan verimsiz alanlarda kullanılan kamu/özel arazileridir. Tarımda verimliliğin çok da yüksek olmadığı bir ekonomik yapıda tarımsal üretimin tarımsal araziye oldukça bağımlı olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, tarıma elverişli kamu arazilerini tarımsal üretime kazandırmanın önemi daha da belirginleşecektir.

Gösterge (8.1.10.2.1): Açılan arazi büyüklüğü

8.1.10.3 Aşırı parçalanmış tarımsal arazileri birleştirecek arazi düzenleme ve arazi toplulaştırma çalışmalarını hızlandırmak

Arazi mülkiyet dağılımı ile çözülmesi gereken sorunlardan biri aşırı parçalanmış tarımsal arazileri birleştirecek arazi düzenlemelerine gitmektir. Miras hukukunda yapılacak değişikliklerle, belli bir ölçekten küçük arazilerin parçalanması önlenmelidir.

Gösterge (8.1.10.3.1): Envanter çalışması, yeniden parselleme araştırmaları, rapor ve planları

8.2.1.1 Sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaştırılmasını desteklemek, etkinliklerinin artırılmasını sağlamak

Katılımcı demokrasi anlayışını geliştirmek, sivil kurumları ve inisiyatifleri gelişmiş, toplumsal düzeyde farklılaşmaya, çeşitliliğe açık, bireyin ve toplumun karar mekanizmasına izin veren bir toplum oluşturabilmek için STK'ların yaygınlaştırılması ve etkinliklerinin artırılması desteklenmelidir. Ancak böylesine bir toplum yapısının geliştirilmesi demokratikleşmede önemli ilerlemeler getirebilir.

Gösterge (8.2.1.1.1): Bilgilendirme, kurulan dernekler, STK sayısı, STK'lar tarafından düzenlenen organizasyon sayısı

8.2.1.2 Yerel ve bölgesel aidiyet duygusunu geliştirecek projeler geliştirmek

Bir kentte/bölgede yaşayan insanların yaşadıkları yere karşı ait olma duygusu taşımaları o yöreyi korumaları ve geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. İnsanlar içinde oldukları olguları daha kolay sahiplendiklerinden, yöre halkının yönetime katılması kendi yaşadıkları yöreye sahip çıkabilmeleri için önemli bir adımdır. Bunu sağlayabilmek yerel ve bölgesel projeler geliştirmekle mümkün olabilecektir.

Gösterge (8.2.1.2.1): Organizasyon sayısı, proje sayısı

8.2.1.3 Farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkileri güçlendirecek ve güven ortamı yaratacak araçları geliştirmek

Toplumsal yapı, farklı toplumsal tabakaların bir arada bulunduğu bir bütündür. Tabakaların oluşumunda toplumsal yapının ekonomik, eğitimsel, dinsel, vb. özellikleri etkindir. Bu anlamda, toplumsal yapının sahip olduğu özellikler, toplumdaki tabakalaşma biçimini belirler. Daha sağlıklı bir toplum yapısına sahip olabilmek için farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve güven ortamı yaratılması önem taşımaktadır.

Gösterge (8.2.1.3.1) Toplantılar, seminerler, STK aktiviteleri sayısı

8.2.2.1 Bölgedeki genel eğitim düzeyini yükseltecek eğitim programlarını düzenlemek

Ülkemizde başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere çeşitli kamu ve özel kuruluşlar tarafından verilen eğitim, kalite ve etkinlik bakımından işgücü piyasasının ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bunun sonucu olarak, işgücü piyasasında bir yandan niteliksiz işgücü artarken, öte yandan ekonominin ve süratle gelişen teknolojinin gerektirdiği nitelikli işgücü yetiştirilememektedir. İnsan gücünün en iyi şekilde yetiştirilmesi ve eğitilmesi için ilköğretimden üniversiteye kadar bütün örgün ve yaygın eğitim (işbaşı eğitimi, beceri kazandırma, çıraklık v.b.) yöntemleri kullanılmalıdır. Bu kapsamda nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve niteliklerinin sürekli olarak geliştirilmesi ve yenilenmesi eğitim sisteminin görevidir. Yüksek öğretim üst düzey niteliklere sahip insan gücünü yetiştirirken, meslek yüksek okulları ve mesleki ve teknik öğretim kurumları nitelikli ara insan gücünü yetiştirmekte, çeşitli yaygın eğitim kurumları ise insan gücüne sektörün ihtiyaç duyduğu becerilerin sürekli olarak kazandırılması işlevini yerine getirmelidir. Burada üzerinde durulması gereken, verilen eğitimin kalitesi, uygunluğu ve etkinliği de olmalıdır.

Gösterge (8.2.2.1.1) Okuryazar oranı, açılan program sayısı, örgün ve yaygın eğitimden mezun sayısı, bilgisayar okuryazarlığında artış oranı

8.2.2.2 Örgün ve yaygın eğitim programlarıyla toplumun eğitim düzeyini yükseltmek

İşsizlerin olduğu kadar hali hazırda istihdam edilenlerin de ciddi bir nitelik sorunu yaşadığı ülkemizde dezavantajlı kesimler olarak sayılan kadınlar, özürülüler ve eski hükümlülerin istihdam sorunları da ayrı bir yer tutmaktadır (Tiryakioğlu, 2008). Genç işsizliğin giderilebilmesi için özellikle lise mezunlarının, kadınların, eski hükümlülerin ve toplumun ihtiyaç duyulan diğer kesimlerinin yaygın eğitim kuruluşları, mesleki kurslar aracılığı ile meslek kazandırıcı ek eğitim olanaklarından yararlanmaya yönlendirilmelerine ve bu konuda bilgilendirilmelerine ihtiyaç bulunmaktadır.

Gösterge (8.2.2.2.1) Meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci

8.2.2.3 Yüksek eğitim ve mesleki eğitim yardımıyla nitelikli işgücü kapasitesini arttırmak

Ülkemizde nüfusun üretime katılım oranı %33 civarındadır. Bu oran gelişmiş ülkelerde %45'ler dolayındadır. Ülkemizde üretime katılım oranının düşük olmasının temelinde yatan en önemli faktör, üretime katılmayan ve nüfus artış hızına paralel olarak artan 0-14 yaş grubu çağ nüfusudur. Nüfusun büyük bir kısmının bu şekilde genç olması bir yandan güçlü bir ekonomi için büyük avantaj olarak değerlendirilirken, diğer yandan istihdam olanakları sınırlı olan bir ülkede bu durum büyük bir dezavantaj olmaktadır. Toplam nüfus içinde genç nüfus oranının fazla olması ve bunların eğitim düzeyinin düşüklüğü ve büyük bir kısmının herhangi bir mesleki eğitim almadan iş yaşamına atılması, sorunu daha da ciddi boyutlara taşımaktadır. Türkiye'de gerek istihdam içinde olanların ve gerekse işsizlerin temel özelliği düşük eğitim düzeyi ve nitelik sorunudur (DPT 2001). Bu anlamda sağlıklı bir ekonomik yapı için nitelikli işgücü kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

Gösterge (8.2.2.3.1) Açılan meslek lisesi sayısı, meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci

8.2.3.1 İş gücü istihdam ve eğitim programları arasında bağlantı kurulmasına ilişkin yerel analiz çalışmaları yapmak ve buna ilişkin veri sistemi oluşturarak kontrolünü sağlamak

İşgücünün niteliklerinin yükseltilmesi ve eğitimin ekonomik etkinliğinin artırılabilmesi için işgücüne yönelik talebin bilinmesi ve ölçülmesi gerekmektedir. Bu yönde yapılacak

çalışmalar sonucu ortaya çıkan veriler ışığında izlenecek politikaların belirlenmesi ve bu politikaların hayata geçirilmesine ilişkin planların ortaya konması gerekmektedir. Bütün bu çalışmalar gerçekleştirildikten sonra eğitim sisteminde gerekli düzenlemelerin gerekirse yeniden yapılanmanın sağlanması, sonuçta da arz ve talebin dengelenmesine yönelik sürecin kendiliğinden hayata geçmesine imkân verilmesi gerekmektedir. İşgücü talebinin tespitine yönelik yapılacak çalışmalarda başta meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar olmak üzere iş hayatının aktif katılım ve katkısına ihtiyaç duyulmaktadır.

Gerek işsizlik ve gerekse işgücü piyasasına ilişkin diğer istatistiki veri toplama çalışmalarında bilgi toplama kriterlerinin açık, net ve güncel olması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda Sanayi Ticaret Bakanlığı, Ajanslar, Mesleki Odalar, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından koordine edilerek yerel paydaşların katılımı ile yapılacak analiz çalışmaları ile işgücü talebinin tespitine ilişkin güvenilir ve sürekli bir bilgi toplama sistemi oluşturulacaktır.

Gösterge (8.2.3.1.1) İstihdamdaki artış, veri alttabanı, girilen bilgi sayısı, analiz çalışmaları

8.2.4.1 Sosyal güvenliğe yönelik yasal düzenlemeleri getirmek

Ülkemizin şartlarına uygun çağdaş bir sosyal güvenlik sisteminin sosyal tarafların görüş ve önerileri doğrultusunda yeniden değerlendirilerek gözden geçirilmesi ve sağlık, sosyal politika ve diğer konularda ortak platformlar yaratarak; toplumdaki sosyal güvenlik bilincinin geliştirilmesi ve buna uygun özerk bir kurumun oluşturulması gerekmektedir.

Gösterge (8.2.4.1.1) Resmi Gazetede yer alması

8.2.4.2 Kamu çalışanlarının ve çeşitli meslek gruplarının çıkarlarını korumak için örgütlenmelerini kolaylaştırmak

Kamu çalışanlarının örgütlenme hakkı toplu görüşme hakkıyla güvenceye kavuşturulmuş olmasına rağmen, kamu görevlileri sendikalarına grev ve toplu sözleşme hakkının tanınması sendikal hakların daha geniş kamu kesimlerine yaygınlaştırılması ile uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesine yardımcı olacaktır.

Gösterge (8.2.4.2.1) Kurulan yeni örgütler, STK'lar, meslek odaları üye sayısı

8.2.4.3 Sektörel üretim örgütlenmesinde yeni destekler belirlemek

Farklı sektörlerin dış dünya koşullarına kolay uyumunu sağlamak ve değişken ekonomik koşullar ve emek piyasalarında ortaya çıkan değişimleri takip edebilmekte yeni üretim örgütlenmeleri desteklenmelidir. Yeni örgütlenmelerin desteklenmesi rekabet gücü açısından önem taşımaktadır.

Gösterge (8.2.4.3.1) Resmi Gazetede yer alması

8.2.5.1 Farklı sosyal ve gelir gruplarına yönelik konut yatırımlarını çeşitlendirmek

2004-2007 yılları arasında TOKİ'nin konut üretim süreciyle birlikte konut üretiminde yaşanan patlama, üst gelir grubuna yönelik konut talebinde doygunluğa ulaşmış ancak orta ve alt gelir grupları açısından beklenen etki yaratılamamıştır. Özellikle dar gelir grupları için yaşam kalitesinin yüksek olduğu konut yatırımlarına acil ihtiyaç duyulmaktadır.

Gösterge (8.2.5.1.1) Üretilen konut sayısı ve çeşidi

8.2.5.2 Toplu taşıma alternatiflerini çeşitlendirmek

Kentlerde yer alan barınma, çalışma, ticaret gibi temel işlevler arasındaki bağlantıların sağlanmasındaki ulaşım faktörü, kentsel yaşam kalitesinin de en önemli belirleyicilerinden biri konumundadır. Bu gibi nedenlerle ulaşım, planlama sürecinin en temel konularından

biridir. Günümüzde ağırlıklı olarak taşıt trafiğine bağlı olarak çözülmeye çalışılan ulaşım sistemlerinin; çevresel ve ekonomik olarak tutarlı, sosyal olarak hakça ve politik olarak sorumlu sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için toplu taşıma yönelimli, tercihli yollar, yaya-bisiklet bağlantıları ve taşıtlar için ücretlendirme sistemleri geliştirilerek alternatifler üretilmesi gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.2.5.2.1) Kapasite artışı, üretilen proje

8.2.5.3 Kanalizasyon sistemleri gelişimini ve içilebilir nitelikte su teminini sağlamak

Sosyal ve ekonomik gelişme ile birlikte yaşam standartlarının yükselmesi, kişi başına içme ve kullanma suyu ihtiyacını da artırmaktadır. Yeterli ve sağlıklı içme suyu sağlanması için eksik olan içme ve kullanma suyu altyapısının tamamlanması esastır. İçme suyu hizmetlerinden yararlananların bu hizmetleri kesintisiz, yeterli ve kaliteli bir biçimde güvence altına alınması ve çevrenin korunmasında atık ve kanalizasyon sistemlerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Gösterge (8.2.5.3.1) Kapasite artışı, üretilen proje

8.2.5.4 İletişim altyapısını geliştirmek

Küreselleşmenin yaygınlaşmasında önemli bir araç olarak kullanılan bilgi ve iletişim teknolojileri yaygınlaşarak çok yönlü işlevselliğini daha da güçlendirmektedir. Bu konunun ulusal dinamikler ve beklentiler göz ardı edilmeyerek, vizyonu olan politikalar çerçevesinde özenle ele alınması gerekmektedir. Farklı ülkelerde farklı otoritelerin sorumlulukları altında yürütülen iletişim hizmetlerinin, Türkiye’de karar verici konumdaki hükümet, ilgili bakanlıklar ve düzenleme kurumlarının dünyadaki gelişmeleri yakından izleyerek, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin görüş ve önerilerini dikkate alarak geliştirmesi gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.2.5.4.1) Kapasite artışı, üretilen proje

8.2.5.5 Temel ihtiyaçlara (eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, kültür ve diğer sosyal donatılara) ilişkin kapasiteyi ve erişimi arttırmak

Bütün toplumlardaki bütün bireyler açısından temel ihtiyaçlar olan eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, kültür ve diğer sosyal donatılara en üst düzeyde erişim en temel insan hakkıdır. Bu sıfatla, her ülke adil bir temele dayalı olarak toplumsal yaşam kalitesini sağlamak için, cinsiyet, yaş, etnik köken ve gelir ile ilgili özel ihtiyaçları ele alacak biçimde temel ihtiyaçlara ilişkin kapasiteyi ve erişimi arttırmak durumundadır. Yoksul ve diğer hassas grupların ihtiyaçlarına gereken ilginin gösterildiğinden emin olmak suretiyle, temel ihtiyaçlara yönelik kaynak tahsisi ve diğer eylemler aracılığıyla yardımlaşma, eşitlik ve katılım ortak değerlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Gösterge (8.2.5.5.1) Kapasite artışı, kişi başına düşen servis değeri

8.2.5.6 Merkeze erişilebilirliği geliştirmek

Yönetim, sosyo-kültürel ve toplumsal hizmetler ve ticaret gibi temel aktivitelerin yer aldığı kent merkezlerine erişim kentsel yaşam kalitesinin artırılmasındaki temel öğelerden biridir. Nüfusun dengeli dağılımı ve sürdürülebilirlik politikalarıyla bağlantılı olarak çok merkezli bir yapı içerisinde farklı kademelerde hizmet verecek merkezlerin gelecekte yüklenecekleri işlevlere göre daha geniş bir bölgeye, belirli iş kollarında uzmanlaşarak hizmet vermesi ön plana çıkmaktadır. Çok merkezlilik hizmetlere sosyal ve mekansal olarak eşit erişimin sağlanmasına, konut işyeri ulaşımını da en aza indirerek sağlıklı yaşam çevrelerinin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

Gösterge (8.2.5.6.1) Üretilen proje sayısı

8.2.6.1 Toplumun en dezavantajlı kesimlerine ulaşılarak, bu kesimlere yönelik özel programlar belirlemek

Toplumun yaşam kalitesinin artması için özellikle çocuklar, gençler, kadınlar, engelliler ve toplumda sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı durumda olan grupların sosyal, kültürel, siyasi (politika üretme süreçlerinde) katılımcılığını teşvik eden, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın her alanına tam katılımlarını destekleyen, karar vericiler olarak yer almalarını hedefleyen program ve projelere öncelik verilmelidir. Bu grupların gerekli eğitim olanaklarından yararlanmasını, hizmete erişimlerini, bireylerin yeteneklerinin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesini sağlayacak etkin programların tasarlanmasını, uygulanmasını ve programların kamu kurumları tarafından sahiplenilerek yaygınlaştırılması desteklenmelidir. Toplumsal kalkınmada öncelik, fırsat eşitliğinin sağlanması, bireylerin topluma tam katılımlarını engelleyen sorunların ortadan kaldırılması olmalıdır.

Gösterge (8.2.6.1.1) Programlar ve katılımcı sayısı, yeşil kart ya da alternatif uygulamadan yararlanan kişi sayısı ve harcamaların miktarı

8.2.6.2 Az gelişmiş bölge ve yörelerde sağlık alanında yatırımlar yapmak

Kaynakların daha etkin kullanılması ve az gelişmiş bölgelerdeki sağlık hizmetleri sisteminin iyileşmesi için, halkın gelir düzeyini, birikmiş yapı ve sosyal sorunlarını dikkate alan yeni bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Sağlık hizmetleri sunumundaki en önemli kaynaklardan biri sağlık insangücüdür. “Herkes İçin Sağlık” hedeflerine ulaşılabilmesi sağlık insangücünün ihtiyaçlara uygun olarak sağlanmasına yönelik geniş kapsamlı, sürekli, dinamik bir insangücü geliştirme programı ve gerekli sağlık altyapısı yatırımları ile mümkün görülmektedir.

Gösterge (8.2.6.2.1) Yatırım miktarı, hastane, sağlık ocağı sayısı, nüfus başına düşen sağlık personeli sayısı, doktor/hemşire başına düşen hasta sayısı

8.2.7.1 Toplumun dezavantajlı kesimleri lehine uygulanan kamu transfer politikaları ile gelirin yeniden dağılımını sağlamak

Az gelişmiş ülkelerde hızlı büyümeye karşın gelir dağılımının giderek bozulduğu ve yoksulluğun arttığı görülmektedir. Devletin gelirleri daha eşitlikçi bir düzeye sokma çabaları gelirin yeniden dağılımını getirmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için devletin elinde gelir dağılımının fonksiyonunu ve büyüklüğünü etkileyebilecek çok sayıda araç bulunmaktadır. Kamu transfer harcamalarındaki amaç, farklı sosyal tabakaların satın alma güçlerinin korunması veya belirli bir gelir düzeyine kavuşturulmalarıdır. Transfer harcamalarında kişilerin yanı sıra ekonomide değişik sektörler arasında adil bir kaynak kullanımının sağlanmasına yönelmiş harcamaların yapılması da söz konusudur.

Gösterge (8.2.7.1.1) Gini katsayısı

8.2.7.2 Vergi politikalarını gelir dağılımı gözetilerek yeniden düzenlemek

Devletin temel maliye politikası araçları; vergi ve kamu harcamalarıdır. Gelirlerin daha eşit duruma getirilebilmesi için temel maliye politikası araçlarından biri olan vergiler, kişi ve kurumların gelirlerine göre farklı uygulanabilir. Bunun yanı sıra kamu harcamalarından değişik kesimlerin farklı oranlarda faydalanması yoluyla da oransal bir dengeye ulaşılmaya çalışılabilir. Artan oranlı gelir vergileri kaynak ve gelir dağılımındaki dengesizliğin engellenmesinde araç olarak kullanılabilir. Burada üzerinde titizlikle durulan büyük servet gruplarından, alt gelir gruplarına gelir transferi şeklindeki bir düşüncenin uygulamada gerçekleştirilmesidir.

Gösterge (8.2.7.2.1) Resmi Gazetede yer alması

8.2.8.1 Ailelerin aile planlaması konusunda bilinçlendirmesi ve eğitimini desteklemek

Nüfusun artış hızından, sağlık koşullarına pek çok dinamiğin artık sürdürülebilir kalkınma

kavramı altında yeniden tanımlanması haklara dayalı bir perspektif ışığında, aile planlaması program yaklaşımını daha bütüncül bir yaklaşımla, üreme sağlığı ve üreme haklarına dayalı politika ve programlarla bırakmıştır. Toplumun üreme sağlığı, aile planlaması, güvenli annelik, cinsel sağlık, cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda bilgi ve bilinç düzeyini yükseltmek ve bireylerin bu alandaki haklarını kullanmaları için destek sağlamak gibi geniş bir alanı kapsamaktadır. Aile planlaması danışmanlığı ve hizmetlerini daha nitelikli kılarak yaygınlaştırmak, gebeliği önleyici yöntem kullanımını ve erişimini arttırmak ve istenmeyen gebelikleri önlemek bu amaca yönelik saha çalışmalarını getirmektedir.

Gösterge (8.2.8.1.1) Bilgilendirme, toplantılar, seminerler, nüfus artış hızı

8.3.1.1 Merkez ile bağlantılı bölgesel ve yerel ölçekte bilgi bankaları oluşturmak, arşivleri güncellemek

Merkez ile bağlantılı bölgesel ve yerel ölçekte bilgi bankaları oluşturmak, yerel ve bölgesel bazda üretilen verilerin tek merkezde toplanmasını sağlayacaktır. Yapılacak olan çalışma DPT, TÜİK ve RİP (Resmi İstatistik Programı) kapsamındaki sorumlu kuruluşların yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.3.1.1.1) Veri tabanı oluşturma, güncellenen arşiv sayısı ve veri bankası kapasitesi

8.3.1.2 Bölgelerin bilgilerini sürekli aktarabileceği sistemi oluşturmak ve derlenen bilgilere erişimi kolaylaştırmak

İlgili kurum ve kuruluşlar tarafından üretilerek kendi bünyesinde tutulan yerel ve bölgesel bilgi, merkezi sisteme en doğru ve en etkin biçimde aktarılmalıdır. Bir veri akış sistemi oluşturmak sağlıklı bilgiye erişimi kolaylaştıracaktır. Kurumlar arası işbirliği ile ilgili kurumlar tarafından bu sisteme belirli dönemlerde veri girişi yapılmalıdır.

Gösterge (8.3.1.2.1) Yerel koordinasyon birimleri, oluşturulan bilgisayar programlarına erişim, kullanıcı sayısı

8.3.1.3 Her sektör için bölge bazında tematik envanterlerin (toprak, su, kültür, orman, turizm, afet, ekonomi, vb) oluşturulmasını ve güncellenmesini sağlamak

Kurumlar arası işbirliği ile ilgili kurumlar tarafından oluşturulan sektörel envanterlere belirli periyotlarda veri akışı sağlamak bilgi bankasının düzenli olarak güncellenmesini sağlayacaktır. Yapılacak olan çalışma DPT, TÜİK ve RİP kapsamındaki sorumlu kuruluşların yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.3.1.3.1) Oluşturulan envanterler, kullanıcı sayısı

8.3.1.4 Veri depolamada araştırma ve geliştirme projelerini desteklemek

Veri depolama konusu düzenli AR-GE çalışmalarını gerektirmektedir. Bu açıdan konuyla bağlantılı projelerin desteklenmesi bilgiye hızlı erişime katkı sağlayacaktır. Yapılacak olan çalışma DPT, TÜİK ve RİP kapsamındaki sorumlu kuruluşların yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.3.1.4.1) Proje sayısı

8.3.1.5 Veri depolamada uzman kişilerin yetiştirilmesini sağlamak

Veri depolama konusunda düzenlenecek olan kurslar, seminerler, vb. etkinlikler bu konuda uzman kişilerin yetiştirilmesini sağlayacaktır. Yapılacak olan çalışma DPT, TÜİK ve RİP kapsamındaki sorumlu kuruluşların yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.3.1.5.1) Kurslar, seminerler, yararlanan kişi sayısı

8.3.2.1 Teknolojinin kullanımına ilişkin temel ve ileri düzeyde eğitimlerin yaygın biçimde verilmesini sağlamak

Derlenen bilgilerin coğrafi mekanla ilişkilendirildiği teknoloji altyapısının geliştirilmesi gelişmiş bir veri paylaşım altyapısı oluşturmaya imkan sağlayacaktır.

Gösterge (8.3.2.1.1) Programlar ve katılımcı sayısı

8.3.2.2 Kurumlarda CBS ve benzeri sistemlerin kullanımını geliştirmek ve uzman personelin istihdamını sağlamak

Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS), coğrafi verilerin toplanması, depolanması, sorgulanması, analizi, sunulması ve değişimi fonksiyonları için bir araya gelen coğrafi veritabanı yazılım, donanım, personel, standartlar ve yöntemler bütünüdür. Gelişen bilgisayar ve internet teknolojilerinden azami istifade ile ulusal düzeyde bir CBS oluşturularak; coğrafi verilerin/bilgilerin kullanımı, yönetimi üretimi ve paylaşımı ile ilgili aktivitelerin düzenlenmesine ve gelişmesine yardım etmek için ulusal bazda bir eşgüdümün oluşturulmasını sağlamak, veri/bilgi işleme maliyetini azaltmak, servis ve karar vericileri desteklemek için coğrafi verinin kullanımı ve üretimini kolaylaştırmak, özel sektör aktiviteleri ve kurumsal işbirliğini destekleyici ulusal düzeyde bir yapının oluşturulması, verinin/bilginin kullanımı ve yapısı için veri, prosedür ve teknolojik düzenlemeleri yapmak konularında katkı sağlayacaktır (Bakanlıklararası Harita İşlerini Koordinasyon ve Planlama Kurulu 2003).

Gösterge (8.3.2.2.1) Kurulan sistem, uzman kişi sayısı

8.3.2.3 CBS konusunda personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve sürekli eğitimlerinin sağlamak

CBS konusunda düzenlenecek personel eğitim, kurs, seminer vb. etkinlikler coğrafi mekanla ilişkilendirilmiş bir veri paylaşım altyapısının sürekliliğini sağlayacaktır.

Gösterge (8.3.2.3.1) Düzenlenen kurslar, verilen eğitim ve yararlanan kişi sayısı

8.3.3.1 Resmi istatistiklere erişimi sağlayan bir portal oluşturmak

Resmi istatistiklere erişimi sağlayan bir portal oluşturmak için diğer kurumların da bir bilgi işlem altyapısı oluşturması gerekmektedir. Resmi istatistiklere erişimi sağlayan bir portal oluşturmak, kullanıcının resmi istatistikleri kullanımını sağlayarak bilgi kirliliğinin önlenmesine katkıda bulunacaktır. Yapılacak olan çalışma TÜİK ve RİP kapsamındaki sorumlu kuruluşların yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.3.3.1.1) Portal üzerinden veriye erişen kullanıcı sayısı, kullanıcı sayısındaki artış

8.3.3.2 Kullanıcının resmi istatistik bilincini artırmak

Resmi istatistikleri kullanmanın önemi konusunda düzenlenecek eğitim, kurs, seminer, vb. etkinlikler kullanıcının resmi istatistikleri kullanma bilincini artıracaktır. Yapılacak olan çalışma TÜİK ve RİP kapsamındaki sorumlu kuruluşların yürüteceği ortak ya da kurumsal çalışmalara dayanacaktır.

Gösterge (8.3.3.2.1) Düzenlenen etkinliklere katılan kişi sayısı

8.4.1.1 Yerel ölçekte çevre değerleri (toprak, tarım toprakları, orman, su havzaları, jeolojik, ekolojik riskli alanlar, endemik türler, flora ve fauna, vb.) envanteri hazırlanarak ve/veya güncellenerek bu bilgileri fiziki mekanla ilişkilendiren haritaları hazırlamak

Bölgesel yatırım kararları yer seçimi yapılırken bölgenin sahip olduğu çevre değerlerinin korunacak bir girdi olarak ele alınmasında, fiziki mekanla ilişkilendirilmiş toprak, tarım toprakları, orman, su havzaları, jeolojik, ekolojik riskli alanlar, endemik türler, flora ve fauna

bilgilerini içeren çevre değerleri envanteri yol gösterici olacaktır. Söz konusu envanterlerin haritalar üzerine aktararak sürekli güncellenmesinin sağlanması sağlıklı kararlar üretmek için gerekli bir eylemdir. Bu konuda Tarım ve Köy İşleri, Çevre ve Orman, Kültür ve Turizm, Bayındırlık ve İskan Bakanlıkları gibi kurumların yanı sıra İller Bankası, Özel Çevre Koruma Kurumu gibi kurumların fiziki mekana yansıtılmış çevre değerleri envanteri haritalarını hazırlamaları gereklidir.

Gösterge (8.4.1.1.1) Oluşturulan haritalar

8.4.1.2 Bölgesel ölçekte çevre değerlerinin korunarak geliştirilmesine yönelik projeler ve altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek

Bölgesel kalkınmada, çevre değerlerinin korunması ilkesini esas alan bir yaklaşımın desteklenmesinde en önemli eylemlerden birisi bu değerlerin korunmasına yönelik somut projeler ve çevre kirliliğini önleyecek altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda, gerek tarımsal faaliyetler konusunda örneğin aşırı sulama sonucu toprağın tuzlanmasına karşı çiftçiyi bilinçlendirme projeleri gibi somut çalışmalar, gerekse kentsel alanlar için belediyeler ve/veya belediye birlikleri tarafından gerçekleştirilecek bir katı atık dönüşüm merkezi gibi altyapı yatırımları etkili çözümler oluşturacaktır.

Gösterge (8.4.1.2.1) Üretilen proje, yatırım miktarı

8.4.1.3 Kentsel ve kırsal alanda, Avrupa Birliğinin ilgili Şartnamelerinin kabulüne yönelik özendirici düzenlemelerin hayata geçirilmesi için belediyelere proje hazırlamada teknik, işgücü, eğitim ve parasal destek vermek

Nüfus ölçütleri olarak çoğunlukla küçük yerleşmelerden oluşan bölgelerdeki yerel yönetimler teknik donanım, kalifiye işgücü ve parasal kaynaklar açısından yetersizdir. Ancak, yerleşmelerde, yaşam kalitesinin artırılması ve çevre değerlerinin korunması gibi ilkeleri esas alan bir kalkınma gerçekleştirebilmek için Avrupa Kentsel Şartı gibi uluslararası sözleşmelerin koşullarının yerine getirilmesi bir araç olarak görüldüğünden bu konuda yerel yönetimleri desteklemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Merkezi idarenin taşra örgütleri veya İller Bankası gibi kurumlar aracılığı ile destek hizmetleriyle yerel yönetimlerin uluslararası fonlara erişebilirliği sağlanabilecektir.

Gösterge (8.4.1.3.1) Hazırlanan proje, verilen kurslar, yararlanan kişi sayısı, Avrupa Kentsel Şartını kabul eden belediye sayıları

8.4.1.4 Ekolojik açıdan hassas bölgeleri saptayarak bu bölgelerin korunması için bu bölgede yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, çevre dostu enerji politikalarına öncelikler bazında teknik altyapısını geliştirmek

Kıt kaynakların rasyonel kullanımı açısından önemli görüldüğünden, önceliklerin belirlenmesi amacıyla, hazırlanmış olan çevre değerleri envanteri doğrultusunda, ekolojik açıdan hassas bölgelerde, çevrenin korunmasına yönelik alınacak acil önlemlerin başında, bu bölgeler için teknik altyapı yatırımlarının ivedilikle gerçekleştirilmesi gelmektedir. Bu eylemler; yüzey sularının korunması amacıyla akarsu kıyılarında yer alan yerleşmeler için arıtma sistemlerinin kurulması, sanayi ve termik santraller nedeniyle hava kirliliğinin yaşamı tehdit ettiği bölgelerde baca filtrelerinin geliştirilmesi, endemik bitki türlerinin veya tehdit altındaki hayvan türlerinin bulunduğu özel yaşam alanları, sulak alanlar gibi özellikli alanlarda doğal yaşamı olumsuz etkileyecek eylemlere izin verilmemesi gibi uygulamalardır.

Gösterge (8.4.1.4.1) Altyapı çalışması yapılan alan, ekolojik kırılgan bölge büyüklüğü, haritaları

8.4.1.5 Ulusal su politikasına yön verecek sorumlu kurum oluşturulmak ve yasal düzenlemeyi gerçekleştirmek

Bugünkü mevzuatımızda dağınık olarak bulunan ve ulusal bir su politikası oluşturmak için yetersiz kalan yasal hükümlerin tek bir yasal düzenleme ile ve bu yasanın yürürlüğünü sağlayacak tek bir kurumun çatısı altında toplanması su açısından zengin sayılmayan ülkemizin geleceği için önemli bir eylem olarak görülmektedir.

Gösterge (8.4.1.5.1) Resmi Gazetede yer alması, oluşturulan kurum

8.4.2.1 Çevresel atıkların toplanması, yeniden değerlendirilmesi ve elden çıkarılmasıyla ilgili yasal ve yönetsel mevzuatın tek bir çatı altında toplanmasını sağlamak

Atık Yönetim Politikalarının bütünsellikten yoksun olması ve açık biçimde tamamlanmış yaptırım ve uygulama araçlarına sahip olunmaması, çevre sorunlarını arttırdığı bilindiğinden, evsel katı atıkların bertaraf edilmesi, değerlendirilebilir atıkların kaynağında ayrı toplanması, organik atıkların geri kazanılması, tıbbi atıkların bertarafı gibi konularda yasal ve yönetsel mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi, yaptırımların etkinliğinin sağlanması bağlamında tek bir çatı altında toplanması önemli bir eylem olarak görülmektedir.

Gösterge (8.4.2.1.1) Resmi Gazetede yer alması

8.4.2.2 Kentsel ve bölgesel ölçümlere ilişkin çevre kirliliği ölçüm laboratuvarlarını kurmak

İnsan faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkan çevre kirliliğinin belirlenmesi alınacak önlemlerin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu nedenle gerek kentsel ölçekte, gerekse bölgesel ölçekte ölçüm laboratuvarlarının kurulması eylem adımlarından birini oluşturmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kurulacak ve çalışma usulleri belirlenecek olan çevre kirliliği ölçüm laboratuvarları bu eylemin gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır.

Gösterge (8.4.2.2.1) Kurulan laboratuvar sayısı

8.4.2.3 Ekolojik açıdan hassas bölgelerde yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, afet, riskler, çevre dostu enerji politikalarına öncelikler sağlayacak yasal düzenlemeler çıkarmak

Ekolojik açıdan hassas bölgelerde, çevrenin korunmasına yönelik alınacak acil önlemlerin başında, bu bölgeler için teknik altyapı yatırımlarının ivedilikle gerçekleştirilmesi daha önceki bir eylem adımı olarak belirlenmiş olup, bu eylem adımı söz konusu bölgelerde gerek afet verileri gerekse ekolojik veriler dikkate alınarak geliştirilecek olan politikalara destek olacak yasal düzenlemelerin çıkartılması vurgulanmaktadır. "Kalkınmada Öncelikli Bölgeler" gibi Korumada Öncelikli Bölgeler" tanımının geliştirilmesi ve mevzuat ile desteklenmesi alınacak önlemlerin hayata geçirilmesi açısından önemli bir araçtır.

Gösterge (8.4.2.3.1) Resmi Gazetede yer alması

8.4.3.1 Alternatif enerji çalışmalarına bütçe ayrılması ve yerel ölçekte geliştirilecek rüzgar, jeo-termal, bio-gaz, güneş enerjisi gibi girişimlere teşvik vermek

Avrupa ülkelerinde görüldüğü üzere ülkemiz koşullarına uygun alternatif enerji kaynağı olarak değerlendirilen yenilenebilir enerji türlerinin (rüzgar, güneş, jeo-termal, bio-gaz) üretimine verilen teşviklerin artırılması ve bu tür enerjilerin genel enerji sistemine entegrasyonuna olanak sağlayacak teknolojilerin araştırılmasına kaynak ayrılması önemli bir eylem olarak değerlendirilmektedir.

Gösterge (8.4.3.1.1) Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı

8.4.3.2 Ekonomik sektörlerin enerji ihtiyacı için kısa ve uzun dönemli kestirimleri yapmak

Enerji sektöründeki yatırımların belirlenebilmesi için özellikle bölgesel ölçekte kısa ve uzun dönemli kestirimleri yapmak alınacak önlemlerin belirlenmesinde ve uygulanacak üretim politikalarının belirlenmesinde önemli görüldüğünden gerek ekonomik sektörler gerekse yerleşmeler ölçeğinde gereksinimlerin saptanması ve kalkınma politikaları çerçevesinde kestirimler yapılması en öncelikli eylem adımı oluşturmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı koordinatörlüğünde belirlenecek olan kısa ve uzun dönemli enerji ihtiyacı kestirimleri ve bu toplam miktar içinde yenilenebilir enerji kaynaklarına ayrılan payın artırılması önemli görülmektedir.

Gösterge (8.4.3.2.1) 5-20 yıllık sektör bazında yenilenebilir enerji miktarı kompozisyonu

8.4.3.3 Bölgesel potansiyeller gözetilerek ve kırsal alanlarda peyzajın korunarak yenilenebilir enerji kaynaklarının yaratılmasını sağlamak

Bölgesel potansiyeller belirlenerek coğrafyaya ve kırsal peyzaja uygun yenilenebilir enerji kaynaklarının saptanması ve enerji türlerinin bugün yaygın olarak kullanılan fosil yakıtların, yakın orta vadede yanına eklenmesi, uzun vadede ise yerine geçmesi, enerji sistemlerinin sürdürülebilir olması açısından önemli görüldüğünden bu yöndeki saptamaların yapılması ve buna bağlı politikaların belirlenmesi uzun vadede gerçekleştirilecek uygulamalar olarak görülmektedir.

Gösterge (8.4.3.3.1) Yapılan yatırım miktarı

8.4.4.1 Mal ve hizmet akışında karayolu ulaşımına alternatif ulaşım türlerinin kullanımını özendirerek yasal düzenlemeleri (vergi indirimi, teşvik, reklam ayrıcalıkları gibi) sağlamak

Karayoluna bağımlı mal ve hizmet akışı sonucu yaşanmakta olan karbondioksit salınımindan, trafik kazalarına dek uzanan olumsuzluklar dikkate alınarak alternatif ulaşım türlerinin hayata geçirilmesinin kaçınılmaz olduğu stratejisinden hareketle, alternatif ulaşım sistemlerinin kullanımını teşvik edilmesi önemli bir eylem olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda denizyolu, demiryolu gibi ulaşım sistemlerini kullanan kişi ve kuruluşların vergi indirimlerinden yararlandırılması, teşvik verilmesi, bu firmalara belediyeler ait reklam panolarından yararlanmada ayrıcalıklar sağlanması gibi eylemler sayılabilir.

Gösterge (8.4.4.1.1) Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı

8.4.4.2 Özellikle az gelişmiş bölgelerde ulaşım olanaklarının çeşitlendirilerek artırılması için hazırlanacak projelere mali kaynak ayrılmasını sağlamak

Genel bütçeden özellikle az gelişmiş bölgeler için ulaşım olanaklarının çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi için kaynak ayrılması, piyasa mekanizmalarına bırakılmayacak bir kamu hizmeti olan bölgesel ulaşım sistemlerinin hayata geçirilerek yerel kalkınmanın sağlanması açısından önemli bir eylem adımı oluşturmaktadır.

Gösterge (8.4.4.2.1) Bütçede yer alması, proje sayısı

8.5.1.1 İl ve ilçe bazında standart, karşılaştırılabilir, güvenilir veri üretiminin sağlanması için gerekli bilimsel çalışmaları başlatmak

Bölgelerin yeniden tanımlanması için gerekli veri tabanının oluşturulmasına yönelik il ve ilçe bazında standart, karşılaştırılabilir, güvenilir veri üretiminin sağlanması için gerekli bilimsel çalışmaların DPT'nin sorumluluğunda ve üniversitelerin ortaklığı ile başlatılması gerekmektedir.

Gösterge (8.5.1.1.1) Veri üretimi

8.5.1.2 Verilerin ortak bir formatta sunumu ve kurumlararası paylaşımını sağlamak

TÜİK, yerel yönetimler ve tüm bakanlıkların sorumluluğunda ve yine üniversitelerin ortaklığı ile bu verilerin ortak bir formatta sunumunun ve kurumlar arası paylaşımının sağlanması.

Gösterge (8.5.1.2.1) Erişimin kurallarının belirlendiği ortak bilgi sistemi

8.5.1.3 İl ve ilçe bazında ekonomik ve sosyal göstergelerin düzenli olarak yayınlanmasını sağlamak

TÜİK'in il ve ilçe bazında ekonomik ve sosyal göstergeleri düzenli olarak yayınlaması ve bilgi sınıflamalarında yapılan değişikliklerin en aza indirgenmesi, zorunlu olması durumunda eski sınıflamalara dönüşümün de kolaylıkla yapılması gerekmektedir.

Gösterge (8.5.1.3.1) İstatistiklerin yayınlanması

8.5.1.4 Yeni bölge tanımlaması yapılırken illerde yer alan farklı aktörlerin (valilik, yerel yönetim, sivil toplum, vb.) görüşlerinin alınarak diğer illerle olan fiziksel, ekonomik, sosyal ilişkilerin yoğunluğunu belirlemek

İllerde yer alan farklı aktörlerin (valilik, yerel yönetim, sivil toplum, vs.) görüşlerinin alınarak diğer illerle olan fiziksel, ekonomik, sosyal ilişkilerin yoğunluğunun belirlenmesi ile daha gerçekçi ve sağlıklı bir bölge tanımının yapılması ve böyle bir araştırma projesi DPT'nin sorumluluğunda üniversiteler, valilikler, yerel yönetimler, odalar, kalkınma ajansları gibi ortaklar ile birlikte gerçekleştirilecek bir eylem olarak tanımlanmaktadır.

Gösterge (8.5.1.4.1) Değerlendirme raporları

8.5.2.1 Yerleşmeler arası ekonomik ilişki ve bağlantıları araştırmak (TÜİK istatistik verileri ile ekonomik, sosyal, mekansal ilişkilerin ortaya konduğu araştırma sonuçlarının bir arada değerlendirilerek yeni NUTS'ların tanımlanması)

NUTS II bölgelerinin yeniden tanımlanması, TÜİK istatistik verileri ile illerin sosyal, mekânsal, ekonomik ilişki yoğunluklarını değerlendiren araştırma sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi ile Başbakanlık ve DPT sorumluluğunda ve ilgili Bakanlıkların ortaklığı ile yeni bölge tanımlarının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Gösterge (8.5.2.1.1) Yeni NUTS II (planlama) bölgeleri

8.6.1.1 Yeniden tanımlanan (NUTS II) bölgeleri için bölge planları yapmak

Bölge ölçeğinde planlama konusunda kurumlar arası yetki karmaşasının önlenmesi için yürürlükte olan çok sayıda farklı mekansal planların yeniden düzenlenerek bazılarının ortadan kaldırılması, buna karşılık yasal düzenlemelerle netleştirilen bölgelerde bölge planlarının yapılmasını sağlanması ve bölgesel düzeydeki planlama sürecinde ekonomik stratejiler ile bu stratejilere dayalı olarak mekansal düzenlemelerin yapılmasını öngören bir planlama sürecinin tasarlanması önem taşımaktadır.

Gösterge (8.6.1.1.1) Bölgesel planlar

8.6.2.1 Bir komisyon oluşturularak yetki çakışma alanlarını ve çelişkileri belirlemek, farklı mekansal ölçeklerde yer alacak plan türlerinin, içeriklerinin ve sorumlu kuruluşların ilgili taraflarca belirlenerek planlama sistemini sadeleştirmek

Bölge ölçeğindeki planlama sisteminin sadeleştirilmesi için DPT'nin sorumluluğunda ve ilgili Bakanlıkların ve yetkili kuruluşların ortaklığı ile bir komisyonun kurularak (Ulusal Bölgesel Kalkınma Komitesi) öncelikle yetki çakışmalarının ve çelişkilerinin belirlenmesi, daha sonra, çeşitli kurumlara verilen plan yetkilerinin gözden geçirilmesi ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması öngörülmektedir. Bu çerçevede yatırımcı Bakanlıklar ve DPT'den oluşan ve Sekretaryasını DPT'de oluşturulacak bir birim tarafından yapılacak yeni bir komite olarak

önerilmektedir. Bu Komite “Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi Belgesinin” hazırlanması, bölgesel mekansal stratejik planların onaylanması ve bölgeler arası eşgüdümün sağlanmasından sorumludur.

Gösterge (8.6.2.1.1) Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesi

8.6.3.1 Mevzuat düzenlemeleri ile yetki kargaşasını önlemek

Farklı mekansal ölçeklerde yer alacak plan türlerinin, diğer bir deyişle planlama sistemi ve kademelenmesinin yeniden şekillendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.6.3.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.7.1.1 Bölge planlarının içeriğini tanımlayan bir yönetmelik hazırlamak

Bölge planlarının içeriği, hazırlanma ve uygulama süreçlerine yönelik belirsizlik sorununun çözümüne yönelik stratejilerin hayata geçirilmesinde bölge planlarının içeriğini, hazırlanma ve uygulanma süreci ile uygulamadan sorumlu kuruluşları açık bir biçimde tanımlayan bir yasal düzenlemenin yapılması önem taşımaktadır.

Gösterge (8.7.1.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.7.2.1 Bölge planlarının hazırlanma ve uygulanma sürecini tanımlayan yasal düzenlemeleri yapmak

Bölge planlarının hazırlanma sürecinin, bu süreçte rol alan çeşitli kurum ve kuruluşların belirlendiği ve uygulamadan sorumlu olan farklı kurumlar arasındaki işbölümünün belirlenmesi gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.7.2.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.7.3.1 Bölge planlarının hazırlanması ve onaylanması sürecinde ilgili tüm kesimleri bilgilendirmek ve planlara itiraz mekanizmalarını yasal çerçevede düzenlemek

Bölge düzeyinde katılımcı bir süreçle hazırlanacak planların elde edilmesinde katılımcıların belirlenmesi ve plana itiraz süreçlerinin ve mekanizmalarının belirlenmesi gereklidir.

Gösterge (8.7.3.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.7.4.1 Plan izleme ve gözden geçirme mekanizmalarını mevzuat düzenlemelerinde açık ve net bir biçimde tanımlamak

Hazırlanan planların uygulanma sürecinde izlenmesi ve kararların değişen koşullar dikkate alınarak gözden geçirilmesi sağlayacak bir “Bilgi Paylaşım ve Gözlem Biriminin” oluşturulması gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.7.4.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.8.1.1 “Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi”nin içeriği, hazırlanma süreci ve katılımcı kuruluşları belirlemek

Mevcutta ulusal düzeyde var olan yönlendirme eksikliğinin giderilmesine yönelik geliştirilen Ulusal Bölgesel Gelişme Stratejisi Belgesi’nin geliştirilmesi ile ulusal planlamaya mekan boyutunun katılması sağlanacaktır. Bu belge Türkiye’deki bölgelere yönelik ana stratejilerin, önceliklerin ve ana yaklaşımın belirlendiği ve tüm yapılan planları yönlendirecek bölgesel gelişme konusundaki ana ilkeleri ve yatırım kararlarını tanımlayan bir belgedir. Burada ulusal ölçekte bir bölgesel gelişmeye yönelik önceliklerin kaynak ve bütçenin belirlenmesi gereğine yönelik olarak “Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi” hazırlanması için öncelikle bu strateji belgesinin içeriği, hazırlanma süreci ve katılımcı kuruluşların belirlenmesi için Başbakanlık ve DPT’nin sorumluluğunda ve ilgili tüm Bakanlıkların ortaklığı ile “Bölgesel

Kalkınma Ulusal Komitesi”nin kurulması öngörülmektedir.

Gösterge (8.8.1.1.1) Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi

8.8.2.1 Kalkınmada öncelikli yöreler tanımının ve uygulamalarının bölgesel gelişme stratejileri çerçevesinde gözden geçirilerek uyarlanabilirliğini sağlamak

Kalkınmada öncelikli yöreler tanımının ve uygulamalarının bölgesel gelişme stratejileri çerçevesinde gözden geçirilerek uyarlılığının sağlanması önem taşımaktadır.

Gösterge 8.8.2.1.1 İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.8.2.2 Yatırımcı kurum/kuruluşların belirlenen bölgesel öncelikler doğrultusunda bütçelerini hazırlamalarını sağlamak

Yatırımcı kurum ve kuruluşların bütçelerinin, Bölgesel Ulusal Kalkınma Komitesince belirlenecek Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi çerçevesinde hazırlanacak bölgesel mekansal stratejik planların belirleyeceği bölgesel öncelikler doğrultusunda hazırlanması gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.8.2.2.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.8.2.3 Teşvik sistemini yeniden yapılandırılmak

Ulusal kaynakların/yatırımların yeniden dağıtımında bölgesel önceliklerin gözetilmesi için sektörel ve il düzeyinde yeniden bir dağıtım mekanizmasının yerine “bölgesel ölçekte bir yeniden dağıtım mekanizması”nın tanımlanması için teşvik sisteminin yeniden yapılandırılması gereklidir.

Gösterge (8.8.2.3.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.8.3.1 Bölge planlarının uygulamaya aktarılması sürecini tanımlayan yasal düzenlemeleri yapmak

Bölge planlarının uygulamaya aktarılmasına yönelik strateji çerçevesinde bölge planlarının uygulanmasına yönelik operasyonel planlar, programlar, izleme ve değerlendirme sürecini tanımlayan yasal düzenlemenin yapılması gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.8.3.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi, bölge planları

8.9.1.1 Kalkınma Ajansları yasasını gözden geçirmek

Kalkınma Ajansları’nın bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi, kalkınma ajanslarının performanslarının denetlenmesi ve temsil sorunlarının giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması için Kalkınma Ajansları Yasası’nın gözden geçirilerek mevcut yasal sistemin içindeki boşlukların doldurulmasına yönelik gerekli yönetmelik ve tüzüklerin hazırlanması gereklidir.

Gösterge (8.9.1.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.9.2.1 Kalkınma Ajansları’nın bölgelerin ekonomik gelişimi, rekabet edebilirliği alanlarındaki yetki ve sorumluluklarının tanımlandığı düzenlemeleri yapmak

Kalkınma Ajansı, Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi Belgesi çerçevesinde bölgesel sosyo-ekonomik kalkınma konularında bölgesel ekonomik kalkınma stratejilerini geliştirmek, sosyo-ekonomik gelişme konusunda ulusal ve bölgesel birimler arasında, bölgesel birimlerin kendi aralarında, bölgesel birimler ile yerel birimler arasında koordinasyonu sağlamak, bölgesel ekonomik kalkınma stratejileri çerçevesinde bölgesel mekansal stratejik planlama sürecinde yer almakla sorumlu olacaktır. Bölgesel Kalkınma Ajanslarını bir birimi olarak veya bölge merkezlerinde farklı Bakanlık Temsilcileri, Yerel Yönetimler, Belediyeler ve Kalkınma Ajansı temsilcilerinden oluşan ve Kalkınma Ajansları ve İl Özel İdare

temsilcilerinden oluşan “Bölge Stratejik Planlama Birimi”nin kurulması, böylelikle bölge düzeyinde yönetimin kurumsallaşmasına kadar Bölge planları yapımından sorumluluğun paylaşıldığı bir düzenleme gerçekleştirilecektir.

Gösterge (8.9.1.2.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.9.3.1 Mevcut yasal sistemi irdeleyerek boşluklarının giderilmesine yönelik gerekli yönetmelik ve tüzükleri hazırlamak

Bölgesel ölçekte yeni kurumsallaşmanın sağlanabilmesi için mevcut yasal sistemin gözden geçirilerek gerekli düzenlemelerin yapılması gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.9.3.1.1) İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi

8.9.4.1 Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi çerçevesinde Kalkınma Ajanslarının bölgesel ekonomik gelişmedeki rolünü belirginleştirmek

Bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmesini stratejik bakış açısıyla ele alacak “Bölge Kalkınma Stratejisi” Kalkınma Ajansları tarafından, bölgedeki diğer paydaşlarla hazırlanacak ve DPT tarafından onaylanacaktır. Bölgesel düzeyde kurumsallaşma sorunlarına yönelik geliştirilen stratejilerin hayata geçirilmesi için öncelikle her bölgede mekansal düzenlemeleri yapmak üzere “Bölge Stratejik Planlama Birimi”nin yeni bir kurumsal yapı olarak oluşturulması önem taşımaktadır. Her bölgede oluşturulacak ve Kalkınma Ajansının yer aldığı Valiliğin örgütlenme çatısı altında işlev görecektir bu birimler, İl Özel İdareleri ve Belediyelerden oluşan ve yatırımcı kuruluşların, fiziksel planlarla ilgili kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin katılımının sağlandığı bir örgütlenme olup, mekansal planlama konusunda ulusal ve bölgesel birimler arasında, bölgesel birimlerin kendi aralarında, bölgesel birimler ile yerel birimler arasında koordinasyonu sağlamak, Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi Belgesi çerçevesinde bölgesel mekansal strateji planlarını yapmak veya yaptırmak, planların uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bölgesel kalkınma stratejilerine mekansal içerik sağlamakla yükümlü olacaklardır.

Gösterge (8.9.4.1.1) Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi

8.9.5.1 Bölgesel Mekansal Planlama Birimini kurmak

Her bölgede, bölgesel mekansal stratejik planların geliştirilmesinden sorumlu, mekansal düzenlemeleri yapmak üzere değişik ölçekteki fiziksel planlardan sorumlu kuruluşlarla, yatırımcı kurum temsilcileri ve yerel yönetim birimleri temsilcilerinin katılacağı bir kurumsal yapının oluşturulması gerekli görülmektedir.

Gösterge (8.9.5.1.1) Bölge Mekansal Planlama Biriminin oluşturulması

8.9.5.2 Bölgesel Stratejik Planların Ulusal Bölgesel Kalkınma Komitesince onayını sağlamak

Stratejik Mekansal Bölge Planları, bölgedeki stratejik mekansal kararları içeren ve alt ölçeklerde hazırlanan planlara temel olan ana karar planları olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerini mekansal boyutu ile ele alan Stratejik Mekansal Bölge Planları, Bölge Mekansal Planlama Birimi tarafından hazırlanacaktır. Yeni kurumsal yapılanmada Bölge Stratejik Planlama Birimi'nin sorumluluğunda yapılacak “Bölgesel Stratejik Planların” yapılacak yasal düzenlemelerle “Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi Komitesi”nce onayının sağlanması öngörülmektedir.

Gösterge (8.9.5.2.1) Stratejik Bölge Planı

Eylem ve Gösterge Listesi

NO	EYLEM	NO	GÖSTERGE
8.1.1.1	Her bölgedeki işgücü potansiyelini belirlemek	8.1.1.1.1	İşgücü istatistikleri, sektörel istatistikler
8.1.1.2	Öncelikli sektörlerin belirlenerek farkındalığın artırılması için yerel çalışmalar yapmak	8.1.1.2.1	Verilen seminerler, kurslar, yayınlar
8.1.1.3	Öncelikli sektörlerle yönelik istihdam artırıcı teşvik sistemleri tanımlamak	8.1.1.3.1	Bütçede yer alması, verilen teşvik miktarı
8.1.2.1	Öncelikli sektörlerle yönelik eğitim programları geliştirerek vasıflı ve ara eleman açığını kapatmak	8.1.2.1.1	Açılan mesleki program, meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci sayısı
8.1.2.2	İşgücü piyasası bilgi sistemlerini geliştirmek	8.1.2.1.2	İşgücü istatistikleri bilgi akışı ölçümleri
8.1.3.1	Girişimciliği destekleme programlarını bölgelerin özelliklerine göre tanımlamak	8.1.3.1.1	Açılan program sayısı, başvuru sayısı
8.1.3.2	Mikro kredilendirme / risk sermayesi kolaylıklar sağlamak	8.1.3.2.1	Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı
8.1.3.3	Yöreye ilişkin potansiyel yatırım alanlarının tanıtımı / bilgilendirmesini yaygınlaştırmak	8.1.3.3.1	Verilen seminerler, kurslar, yayınlar
8.1.3.4	İşgücüne beceri kazandırmaya yönelik çok yönlü programlar başlatmak	8.1.3.4.1	Verilen seminerler, kurslar, yayınlar
8.1.3.5	Dengeli işgücü piyasasını oluşturmak ve sektörlerarası koordinasyon için daha aktif bir kurumsal yapı oluşturmak	8.1.3.5.1	Ücret göstergeleri, işgücü göstergeleri
8.1.4.1	Yatırımlara yönelik bürokratik engelleri azaltmak, şeffaf ihale ve denetleme sürecini geliştirmek	8.1.4.1.1	Resmi Gazetede yer alması
8.1.4.2	Yatırım için güvenli ortam oluşturmak ve sermayeyi riske karşı güvence altına almak için uygun kredi ve vergi politikaları belirlemek	8.1.4.2.1	Resmi Gazetede yer alması
8.1.4.3	Bölgesel ve sektörel bazda devlet yardımlarını ve teşviklerini kontrollü olarak artırmak ve geliştirmek	8.1.4.3.1	Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı
8.1.4.4	Verilen yatırım teşviklerinin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kontrol mekanizmalarını oluşturmak	8.1.4.4.1	Denetim raporları
8.1.5.1	Yenilikçilik odaklı üniversite-sanayi işbirliğini sağlamak	8.1.5.1.1	Ortak proje sayısı
8.1.5.2	Üretim faktörü olarak kültürel birikimin üretimde kullanılmasını sağlamak	8.1.5.2.1	Düzenlenen kurslar, bilgilendirme toplantıları
8.1.5.3	AR-GE ve bölgesel yenilikçilik merkezleri kurulması projelerini desteklemek ve hızlandırmak	8.1.5.3.1	Açılan merkez sayıları, merkezlerde yer alan firma sayıları
8.1.5.4	AR-GE teşvikleri artırmak ve yaygınlaştırmak	8.1.5.4.1	Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı
8.1.5.5	Yeni teknolojilere uyum, yeni teknoloji yaratılması ve transferinde destek mekanizmaları tanımlamak	8.1.5.5.1	Patent/proje sayısı, bütçede yer alması
8.1.5.6	Yenilikçiliğin geliştirilmesinde ulusal ve bölgesel ağlar oluşturmak	8.1.5.6.1	Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri, intranet sistem kurulumu
8.1.6.1	Mevcut kümeleri tespit ederek geliştirmek	8.1.6.1.1	Sektörel istatistikler

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

8.1.6.2	Ulusal ve uluslar arası düzeyde kümelerarası ilişkileri kuvvetlendirecek ağlar oluşturmak	8.1.6.2.1	Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri, intranet sistem kurulumu
8.1.6.3	Öncelikli sektörlerle ilişkin kümelere teşvik sağlamak	8.1.6.3.1	Bütçede yer alması, verilen teşvik miktarı
8.1.7.1	Tarımsal alana hizmet eden kurumlar arasında eşgüdüm sağlamak	8.1.7.1.1	Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri
8.1.7.2	AB Ortak Tarım Politikasını ve Türkiye şartlarını göz önüne alan istikrarlı ve güvenilirliği yüksek destekleme politikaları konusunda mevzuat düzenlemeleri oluşturmak	8.1.7.2.1	Resmi Gazetede yer alması
8.1.7.3	Türkiye'nin AB kaynaklı tarımsal/kırsal kalkınma fon kullanım kapasitesini yükseltmek	8.1.7.3.1	Kapasite artışı, üretilen proje sayısı, tahsisat miktarı, ödemelerin tahsisata oranı
8.1.7.4	Örgütsüz tarım üreticisinin çıkarlarının korunması amacıyla örgütlenmelerini güçlendirmek/arttırmak	8.1.7.4.1	Dernek sayısı, toplantılar
8.1.7.5	Kırsal alanların kendine özgü karakterinin, sahip olduğu değerleri tespit etmek, bu nitelikteki kırsal kalkınma projelerini hayata geçirmek ve bu projelere halkın katılımını sağlamak	8.1.7.5.1	Envanter çalışmaları, proje sayısı, katılımcı sayısı
8.1.7.6	Kırsal sanayi işletmelerine ve tarımsal işletmelere yönelik yatırımları desteklemek	8.1.7.6.1	Bütçede yer alması, yatırım artışı miktarı
8.1.7.7	Çiftçiler ve tarımsal işletmeler için düşük faizli banka kredileri vermek	8.1.7.7.1	Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı
8.1.7.8	Çiftçilere eğitim vermek	8.1.7.8.1	Finansman miktarı, eğitim programları ve programa katılan çiftçi sayısı
8.1.8.1	Kırsal turizmi desteklemek	8.1.8.1.1	Proje sayısı, turist sayısındaki artış, eğitim sayıları ve katılımcı göstergeleri, yaratılan istihdam olanakları, gelir göstergeleri
8.1.8.2	El sanatlarını ve zanaate dayanan ürünleri geliştirmek	8.1.8.2.1	Düzenlenen kurslar, bilgilendirme toplantıları, yaratılan katma değer, ürünlerin geliştirilmesi için yapılan yatırım miktarı
8.1.8.3	Ekolojik/organik tarım ve biyolojik çeşitliliğe yönelmek ve bu alanda AR-GE çalışmalarını desteklemek	8.1.8.3.1	Bilgilendirme toplantıları, verilen teşvik miktarı, yetiştirilen ürün çeşidi, alınan patent sayısı, organik tarım ve biyolojik çeşitliliğe yönelik pilot uygulamalar ve yatırımlar
8.1.8.4	Yerli tohum bankasını kurmak	8.1.8.4.1	Geliştirilen tohum çeşidi miktarı ve sayısı, kurulan birim sayısı, banka kapasitesi
8.1.9.1	Geleneksel mimarinin belirlenerek yöresel mimari özelliklerin korunmasında toplumsal katılım ve desteğinin sağlanmasına yönelik köy içi çalışmalar yapmak	8.1.9.1.1	Bilgilendirme toplantıları, envanter çalışması, proje sayısı
8.1.9.2	Tarihi, kültürel ve doğal değerler envanterinin çıkarılarak sürekli güncellenmesini sağlamak	8.1.9.2.1	Envanter çalışmaları, veri tabanı oluşturma
8.1.9.3	Kırsal kültürel mirasın korunarak turizm amaçlı sürdürülebilir kullanımında teşvikler sağlamak	8.1.9.3.1	Bilgilendirme toplantıları, verilen teşvik miktarı, teşvik sayısı, teşvikten yararlanan başvuru adedi
8.1.10.1	Yörelere göre optimum ekonomik işletme büyüklüğünü tespit etmek	8.1.10.1.1	Envanter çalışması
8.1.10.2	Tarım elverişli kamu arazilerini tarımsal üretime kazandırmak	8.1.10.2.1	Açılan arazi büyüklüğü
8.1.10.3	Aşın parçalanmış tarımsal arazileri birleştirecek arazi düzenleme ve arazi toplulaştırma çalışmalarını hızlandırmak	8.1.10.3.1	Envanter çalışması, yeniden parselleme araştırmaları, rapor ve planları
8.2.1.1	Sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaştırılmasını desteklemek, etkinliklerinin artırılmasını sağlamak	8.2.1.1.1	Bilgilendirme, kurulan dernekler, STK sayısı, STKlar tarafından düzenlenen organizasyon sayısı
8.2.1.2	Yerel ve bölgesel aidiyet duygusunu geliştirecek projeler geliştirmek	8.2.1.2.1	Organizasyon sayısı, proje sayısı

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

82.1.3	Farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkileri güçlendirecek ve güven ortamı yaratacak araçları geliştirmek	8.2.1.3.1	Toplantılar, seminerler, STK aktiviteleri sayısı
82.2.1	Bölgedeki genel eğitim düzeyini yükseltecek eğitim programlarını düzenlemek	8.2.2.1.1	Okuryazar oranı, açılan program sayısı, örgün ve yaygın eğitimden mezun sayısı, bilgisayar okur yazarlığında artış oranı
82.2.2	Örgün ve yaygın eğitim programlarıyla toplumun eğitim düzeyini yükseltmek	8.2.2.2.1	Meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci
82.2.3	Yüksek eğitim ve mesleki eğitim yardımıyla nitelikli işgücü kapasitesini arttırmak	8.2.2.3.1	Açılan meslek lisesi sayısı, meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci
82.3.1	İş gücü istihdam ve eğitim programları arasında bağlantılı kurulmasına ilişkin yerel analiz çalışmaları yapmak ve buna ilişkin veri sistemi oluşturarak kontrolünü sağlamak	8.2.3.1.1	İstihdamdaki artış, veri alttabanı, girilen bilgi sayısı, analiz çalışmaları
82.4.1	Sosyal güvenliğe yönelik yasal düzenlemeleri getirmek	8.2.4.1.1	Resmi Gazetede yer alması
82.4.2	Kamu çalışanlarının ve çeşitli meslek gruplarının çıkarlarını korumak için örgütlenmelerini kolaylaştırmak	8.2.4.2.1	Kurulan yeni örgütler, STKlar, meslek odaları üye sayısı
82.4.3	Sektörel üretim örgütlenmesinde yeni destekler belirlemek	8.2.4.3.1	Resmi Gazetede yer alması
82.5.1	Farklı sosyal ve gelir gruplarına yönelik konut yatırımlarını çeşitlendirmek	8.2.5.1.1	Üretilen konut sayısı ve çeşidi
82.5.2	Toplu taşıma alternatiflerini çeşitlendirmek	8.2.5.2.1	Kapasite artışı, üretilen proje
82.5.3	Kanalizasyon sistemleri gelişimini ve içilebilir nitelikte su teminini sağlamak	8.2.5.3.1	Kapasite artışı, üretilen proje
82.5.4	İletişim altyapısını geliştirmek: kapasite artışı, üretilen proje	8.2.5.4.1	Kapasite artışı, üretilen proje
82.5.5	Temel ihtiyaçlara (eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, kültür ve diğer sosyal donatılara) ilişkin kapasiteyi ve erişimi arttırmak	8.2.5.5.1	Kapasite artışı, kişi başına düşen servis değeri
82.5.6	Merkeze erişilebilirliği geliştirmek	8.2.5.6.1	Üretilen proje sayısı
82.6.1	Toplumun en dezavantajlı kesimlerine ulaşarak, bu kesimlere yönelik özel programlar belirlemek	8.2.6.1.1	Programlar ve katılımcı sayısı, yeşil kart ya da alternatif uygulamadan yararlanan kişi sayısı ve harcamaların miktarı
82.6.2	Az gelişmiş bölge ve yörelerde sağlık alanında yatırımlar yapmak	8.2.6.2.1	Yatırım miktarı, hastane, sağlık ocağı sayısı, nüfus başına düşen sağlık personeli sayısı, doktor/hemşire başına düşen hasta sayısı,
82.7.1	Toplumun dezavantajlı kesimleri lehine uygulanan kamu transfer politikaları ile gelirin yeniden dağılımını sağlamak	8.2.7.1.1	Gini katsayısı
82.7.2	Vergi politikalarını gelir dağılımı gözetilerek yeniden düzenlemek	8.2.7.2.1	Resmi Gazetede yer alması
82.8.1	Ailelerin aile planlaması konusunda bilinçlendirmesi ve eğitimini desteklemek	8.2.8.1.1	Bilgilendirme, toplantılar, seminerler, nüfus artış hızı
83.1.1	Merkez ile bağlantılı bölgesel ve yerel ölçekte bilgi bankaları oluşturmak, arşivleri güncellemek	8.3.1.1.1	Veri tabanı oluşturma, güncellenen arşiv sayısı, veri bankası kapasitesi
83.1.2	Bölgelerin bilgilerini sürekli aktarabileceği sistemi oluşturmak ve derlenen bilgilere erişimi kolaylaştırmak	8.3.1.2.1	Yerel koordinasyon birimleri, oluşturulan bilgisayar programlarına erişim, kullanıcı sayısı
83.1.3	Her sektör için bölge bazında tematik envanterlerin (toprak, su, kültür, orman, turizm, afet, ekonomi, vb) oluşturulmasını ve güncellenmesini sağlamak	8.3.1.3.1	Oluşturulan envanterler, kullanıcı sayısı
83.1.4	Veri depolamada araştırma ve geliştirme projelerini desteklemek	8.3.1.4.1	Proje sayısı
83.1.5	Veri depolamada uzman kişilerin yetiştirilmesini sağlamak	8.3.1.5.1	Kurslar, seminerler, yararlanan kişi sayısı

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

8.3.2.1	Teknolojinin kullanımına ilişkin temel ve ileri düzeyde eğitimlerin yaygın biçimde verilmesini sağlamak	8.3.2.1.1	Programlar ve katılımcı sayısı
8.3.2.2	Kurumlarda CBS ve benzeri sistemlerin kullanımını geliştirmek ve uzman personelin istihdamını sağlamak	8.3.2.2.1	Kurulan sistem, uzman kişi sayısı
8.3.2.3	CBS konusunda personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve sürekli eğitimlerinin sağlamak	8.3.2.3.1	Düzenlenen kurslar, verilen eğitim ve yararlanan kişi sayısı
8.3.3.1	Resmi istatistiklere erişimi sağlayan bir portal oluşturmak	8.3.3.1.1	Portal üzerinden veriye erişen kullanıcı sayısı, kullanıcı sayısındaki artış
8.3.3.2	Kullanıcının resmi istatistik bilincini artırmak	8.3.3.2.1	Düzenlenen etkinliklere katılan kişi sayısı
8.4.1.1	Yerel ölçekte çevre değerleri (toprak, tarım toprakları, orman,su havzaları, jeolojik, ekolojik riskli alanlar, endemik türler,flora ve fauna,..) envanteri hazırlanarak ve /veya güncellenerek bu bilgileri fiziki mekânla ilişkilendiren haritaları hazırlamak	8.4.1.1.1	Oluşturulan haritalar
8.4.1.2	Bölgesel ölçekte çevre değerlerinin korunarak geliştirilmesine yönelik projeler ve altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek	8.4.1.2.1	Üretilen proje, yatırım miktarı
8.4.1.3	Kentsel ve kırsal alanda, Avrupa Birliğinin ilgili Şartnamelerinin kabulüne yönelik özendirici düzenlemelerin hayata geçirilmesi için belediyelere proje hazırlamada teknik, işgücü eğitim ve parasal destek vermek	8.4.1.3.1	Hazırlanan proje, verilen kurslar, yararlanan kişi sayısı,Avrupa Kentsel Şartını kabul eden belediye sayıları
8.4.1.4	Ekolojik açıdan hassas bölgeleri saptayarak bu bölgelerin korunması için bu bölgede yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, çevre dostu enerji politikalarına öncelikler bazında teknik altyapısını geliştirmek	8.4.1.4.1	Altyapı çalışması yapılan alan, ekolojik kırılgan bölge büyüklüğü, haritalar
8.4.1.5	Ulusal su politikasına yön verecek sorumlu kurum oluşturulmak ve yasal düzenlemeyi gerçekleştirmek	8.4.1.5.1	Resmi Gazetede yer alması, oluşturulan kurum
8.4.2.1	Çevresel atıkların toplanması, yeniden değerlendirilmesi ve elden çıkarılmasıyla ilgili yasal ve yönetsel mevzuatın tek bir çatı altında toplanmasını sağlamak	8.4.2.1.1	Resmi Gazetede yer alması
8.4.2.2	Kentsel ve bölgesel ölçümlere ilişkin çevre kirliliği ölçüm laboratuvarlarını kurmak	8.4.2.2.1	Kurulan laboratuvar sayısı
8.4.2.3	Ekolojik açıdan hassas bölgelerde yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, afet, riskler, çevre dostu enerji politikalarına öncelikler sağlayacak yasal düzenlemeler çıkarmak	8.4.2.3.1	Resmi Gazetede yer alması
8.4.3.1	Alternatif enerji çalışmalarına bütçe ayrılması ve yerel ölçekte geliştirilecek rüzgar, jeo-termal, biogaz, güneş enerjisi gibi girişimlere teşvik vermek	8.4.3.1.1	Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı
8.4.3.2	Ekonomik sektörlerin enerji ihtiyacı için kısa ve uzun dönemli kestirimleri yapmak	8.4.3.2.1	5-20 yıllık sektör bazında yenilenebilir enerji miktarı kompozisyonu
8.4.3.3	Bölgesel potansiyeller gözeticiler ve kırsal alanlarda peyzajın korunarak yenilenebilir enerji kaynaklarının yaratılmasını sağlamak	8.4.3.3.1	Yapılan yatırım miktarı
8.4.4.1	Mal ve hizmet akışında karayolu ulaşımına alternatif ulaşım türlerinin kullanımını özendirerek yasal düzenlemeleri (vergi indirimi, teşvik, reklam ayrıcalıkları gibi) sağlamak	8.4.4.1.1	Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı
8.4.4.2	Özellikle az gelişmiş bölgelerde ulaşım olanaklarının geliştirilerek artırılması için hazırlanacak projelere mali kaynak ayrılmasını sağlamak	8.4.4.2.1	Bütçede yer alması, proje sayısı
8.5.1.1	İl ve ilçe bazında standart, karşılaştırılabilir, güvenilir veri üretiminin sağlanması için gerekli bilimsel çalışmalarını başlatmak	8.5.1.1.1	Veri üretimi
8.5.1.2	Verilerin ortak bir formatta sunumu ve kurumlararası paylaşımını sağlamak	8.5.1.2.1	Erişimin kurallarının belirlendiği ortak bilgi sistemi

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURASI 2009

8.5.1.3	İli ve ilçe bazında ekonomik ve sosyal göstergelerin düzenli olarak yayınlanmasını sağlamak	8.5.1.3.1	İstatistiklerin yayınlanması
8.5.1.4	Yeni bölge tanımlaması yapılırken illerde yer alan farklı aktörlerin (valilik, yerel yönetim, sivil toplum, vb.) görüşlerinin alınarak diğer illerle olan fiziksel, ekonomik, sosyal ilişkilerin yoğunluğunu belirlemek	8.5.1.4.1	Değerlendirme raporları
8.5.2.1	Yerleşmeler arası ekonomik ilişki ve bağlantıları araştırmak (TÜİK istatistik verileri ile ekonomik, sosyal, mekansal ilişkilerin ortaya konduğu araştırma sonuçlarının birarada değerlendirilerek yeni NUTS'ların tanımlanması)	8.5.2.1.1	Yeni NUTS II (planlama) bölgeleri
8.6.1.1	Yeniden tanımlanan (NUTS II) bölgeleri için bölge planları yapmak	8.6.1.1.1	Bölge planları
8.6.2.1	Bir komisyon oluşturularak yetki çakışma alanlarını ve çelişkileri belirlemek, farklı mekansal ölçeklerde yer alacak plan türlerinin, içeriklerinin ve sorumlu kuruluşların ilgili taraflarca belirlenerek planlama sistemini sadeleştirmek	8.6.2.1.1	Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesi
8.6.3.1	Mevzuat düzenlemeleri ile yetki kargaşasını önlemek	8.6.3.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.7.1.1	Bölge planlarının içeriğini tanımlayan bir yönetmelik hazırlamak	8.7.1.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.7.2.1	Bölge planlarının hazırlanma ve uygulanma sürecini tanımlayan yasal düzenlemeleri yapmak	8.7.2.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.7.3.1	Bölge planlarının hazırlanması ve onaylanması sürecinde ilgili tüm kesimleri bilgilendirmek ve planlara itiraz mekanizmasını yasal çerçevede düzenlemek	8.7.3.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.7.4.1	Plan izleme ve gözden geçirme mekanizmasını mevzuat düzenlemelerinde açık ve net bir biçimde tanımlamak	8.7.4.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.8.1.1	"Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi"nin içeriği, hazırlanma süreci ve katılımcı kuruluşları belirlemek	8.8.1.1.1	Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi
8.8.2.1	Kalkınmada öncelikli yörelerin tanınımını ve uygulamalarının bölgesel gelişme stratejileri çerçevesinde gözden geçirilerek uyarlanabilirliğini sağlamak	8.8.2.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.8.2.2	Yatırımcı kurum/kuruluşların belirlenen bölgesel öncelikler doğrultusunda bütçelerini hazırlamalarını sağlamak	8.8.2.2.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.8.2.3	Teşvik sistemini yeniden yapılandırmak	8.8.2.3.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.8.3.1	Bölge planlarının uygulamaya aktarılması sürecini tanımlayan yasal düzenlemeleri yapmak	8.8.3.1.1	Bölge planları
8.9.1.1	Kalkınma ajansları yasasını gözden geçirmek	8.9.1.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.9.2.1	Kalkınma Ajansları'nın bölgelerin ekonomik gelişimi, rekabet edebilirliği alanlarındaki yetki ve sorumluluklarının tanımlandığı düzenlemeleri yapmak	8.9.2.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.9.3.1	Mevcut yasal sistemi irdelerek boşlukların giderilmesine yönelik gerekli yönetmelik ve tüzükleri hazırlamak	8.9.3.1.1	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
8.9.4.1	Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi çerçevesinde Kalkınma Ajanslarının bölgesel ekonomik gelişmedeki rolünü belirginleştirmek	8.9.4.1.1	Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi
8.9.5.1	Bölgesel Mekansal Planlama Birimini kurmak	8.9.5.1.1	Bölge Mekansal Planlama Biriminin kurulması
8.9.5.2	Stratejik Bölge Planları Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesince Onayını sağlamak	8.9.5.2.1	Stratejik Bölge Planı

IV. BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/ KENTLER KOMİSYONU ÇALIŞMASININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Komisyonumuzda yapılan çalışmalar sonucunda bölgesel kalkınma ve bölgelerin ve yerelin rekabet gücünün artırılması konusunda ana yaklaşım biçimi, temel politikalar ve bunlara yönelik olarak geliştirilen stratejiler aşağıda bölümlerde özetlenerek sunulmuştur.

İktisadi ve Sosyal Kalkınma İçin Temel Politika Önerileri ve Stratejiler

İktisadi kalkınma ile iktisadi büyüme kavramları sıklıkla birbirleri yerine kullanılan, ancak birbirlerinden tamamen farklı olan kavramlardır. İktisadi büyüme, belli bir dönemde bir ekonominin GSYİH'daki artışı ifade ederken, iktisadi kalkınma, büyüme gibi niceliksel bir değişkenin yanı sıra, bazı niteliksel değişimleri de kapsamaktadır. Bu nedenle farklı konularda bölgeleri ve onların gelişme süreçlerini yönlendirecek ve destekleyecek iktisadi kalkınma politikaların belirlenmesi gereklidir.

Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Politikaları, Stratejiler ve Eylemler

Tarımsal kalkınmayı hızlandırmak, tarımsal verimliliği arttırmak için sosyal, kurumsal ve iktisadi düzenlemelere gidilmesi, tarımsal kalkınmayı ve bununla ilintili sanayilerin bir bütün olarak değerlendirilmesi, kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, kırsal alanda arazi mülkiyet dağılımının revize edilmesi, tarımsal ve kırsal kalkınma politikamızda izlenmesi gereken temel stratejiler olmalıdır. Bu bağlamda, tarımsal alana hizmet eden kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonu sağlamak, Ortak Tarım Politikası (OTP)'ni ve Türkiye şartlarını göz önüne alan istikrarlı ve kredibilitesi yüksek destekleme politikaları uygulamak, tarımsal sulama ağını geliştirmek ve su kaynaklarını yönetmek, Türkiye'nin AB kaynaklı tarımsal/kırsal kalkınma fon kapasitesini yükseltmek, çiftçileri bilinçlendirmek ve onlara eğitim vermek, çiftçiler ve tarımsal işletmeler için düşük faizli banka kredileri vermek, tarımsal kalkınmayı hızlandırmak için gerekli sosyal, kurumsal ve iktisadi düzenlemelere gidilmesinin öncelikli eylemlerini oluştururken; kırsal sanayi işletmelerine ve tarımsal işletmelere yönelik yatırımlar yapılması ise tarımsal kalkınmayı ve bununla ilintili sanayileri bir bütün olarak değerlendirme stratejimizin temel eylemi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, tarım sektöründeki üretim teknolojisinin en uygun biçimde yenilemek, bu konudaki AR-GE ve eğitim faaliyetlerine ağırlık vermek, tarımsal üretimin doğal şartlara bağımlılığını azaltacak düzenlemelere yönelmek de tarımsal verimliliğin artırılması adına öncelik verilmesi gereken eylemler olarak tanımlanmıştır.

Bunun yanı sıra kırsal turizm, el sanatları/ zanaata dayanan ürünlerin geliştirilmesi ve organik tarıma ve biyolojik çeşitliliğe yönelmek kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi stratejimizdeki eylem planımızın iskeletini oluştururken; yörelere göre ekonomik işletme büyüklüğünü tespit etmek, ekonomik işletme büyüklüklerin yasal düzenlemelerle daha küçük parçalara bölünmesini engellemek ve aşırı parçalanmış tarımsal arazileri birleştirecek arazi düzenleme ve arazi toplulaştırma çalışmalarını hızlandırmak kırsal alanda arazi mülkiyet dağılımının revize edilmesi stratejimizin belli başlı eylemleri olarak sunulmuştur.

Sanayi Kalkınma Politikaları, Stratejiler ve Eylemler

Ulusal ve uluslar arası sermaye akışının kolaylaştırılması ve yerel sermayenin harekete geçirilmesi ve fiziksel altyapının iyileştirilmesi bölgesel sanayi kalkınma politikalarımızın temel stratejilerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, yatırımlara yönelik bürokratik engellerin

azaltılması, şeffaf ihale ve denetleme sürecini geliştirmek, yatırım için güvenli ortam oluşturmak ve sermayeyi riske karşı güvence altına almak için uygun kredi ve vergi politikalarını belirlemek, bölgesel ve sektörel bazda devlet yardımlarını ve teşviklerini kontrollü olarak artırmak ve geliştirmek, verilen yatırım teşviklerinin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kontrol mekanizmaları oluşturmak, endüstriyel üretimdeki temel darboğazımız olan sermaye yetersizliğini aşmadaki belli başlı eylemler olarak sunulmaktadır.

Sanayi üretiminde bölgesel eşitsizliği yansıtan bir başka temel sorun olan fiziki altyapı yetersizliğini çözebilmek için ise plan, program ve proje bütünlüğünü sağlamak, proje bazında kamu destekleri, bölgelerarası ulaşım ve iletişim sistemlerini güçlendirmek, demiryolu sistemlerini ulaşım sistemleri içerisinde önceliklendirmek önerilen belli başlı eylemler olmaktadır.

Sürdürülebilir Rekabet Politikaları, Stratejiler ve Eylemler

Türkiye'deki ulusal/bölgesel rekabet gücünde yaşanan yetersizlikleri aşmak için rekabetçilikte bölgesel yenilik sistemlerinin geliştirilmesi ve kümelenme politikalarının desteklenmesi temel stratejilerimizdir. Bu stratejiler çerçevesinde düşünülen eylemler ise yenilikçilik odaklı üniversite-sanayi işbirliği, üretim faktörü olarak kültürel birikimin üretimde kullanılması, AR-GE ve bölgesel inovasyon merkezleri kurulması projeleri, AR-GE teşviklerinin (mali ve diğer) bölgesel eşitsizliklerle orantılı olarak sağlanması, bilişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması, yeni teknolojilere uyum, yeni teknoloji yaratılması ve transferinde destek mekanizmalarının tanınması, mevcut kümelerin tespiti, ulusal ve uluslar arası düzeyde kümelerarası ilişkileri kuvvetlendirecek ağlar oluşturulması, öncelikli sektörlerle ilişkin kümelere teşvik sağlanması olmaktadır.

Sürdürülebilir İstihdam Politikaları, Stratejiler ve Eylemler

Bölgelerdeki potansiyel kaynakların tespiti ve istihdam alanları yaratacak şekilde değerlendirilmesi; mesleki ve teknik eğitimin desteklenerek kalifiye işgücünün talebe uygun şekilde artırılması; yerel girişimciliğin ve KOBİ'lerin esnek işgücü örgütlenmesine yönelik (sektörlerarası işgücü hareketliliği) desteklenmesi temel stratejiler olarak öne sürülmektedir. Bu stratejiler çerçevesinde önerilen eylemler ise her bölgedeki işgücü ve sektörel potansiyellerin ve kaynakların tespiti, öncelikli sektörlerle yönelik istihdam artırıcı teşvik sistemlerinin tanınması, öncelikli sektörlerle ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik yerel çalışmalar, öncelikli sektörlerle yönelik eğitim programlarının geliştirilerek vasıflı ve ara eleman açığının kapatılması, işgücü piyasası bilgi sistemlerinin geliştirilmesi, girişimciliği destekleme programları, mikro kredilendirme / risk sermayesi kolaylıkları, yöreye ilişkin potansiyel yatırım alanlarının tanıtımı /bilgilendirme, işgücünün çok yönlü vasıflar kazanmasında eğitim programları, dengeli işgücü piyasası oluşturma ve sektörlerarası koordinasyon için daha aktif bir kurumsal yapı oluşturma faaliyetleridir.

Sosyal Politikalar, Stratejiler ve Eylemler

Sağlık, sosyal güvenlik ve temel altyapı hizmetlerine erişim kapasitesini geliştirmek, örgütlü bir toplum yaratabilmek iktisadi kalkınma sürecinde izlenmesi gereken temel sosyal politikalar olmalıdır. Bu bağlamda, kırsal alandaki kadın ve çocuk işgücü sorunları başta olmak üzere sosyal güvenlik alanındaki yetersizliklerle baş edebilmek için sosyal güvenliği geliştirmeye yönelik yasal düzenlemelere gidilmesi özellikle toplumdaki en dezavantajlı

bireylerin sosyal güvenlik hizmetlerine erişim kapasitesini geliştirilmesi için yapılması gereken eylemlerden biridir.

Benzer şekilde, yeşil kart uygulamasında yaşanan sorunlara karşın, bu uygulamayı toplumun en dezavantajlı kesime koşulsuz ancak kontrollü biçimde ulaştırabilmek, gelişmiş bölge ve yörelerde sağlık alanında yatırımlar yapmak ve doktor, hemşire, ebe gibi sağlık personelinin sayısını artırıcı kalıcı ve istikrarlı teşvik ve tedbir uygulamalarına yönelmek az gelişmiş yöre insanların sağlık hizmetlerine erişim kapasitelerini yükseltmek adına gerçekleştirilmesi gereken eylemlerdir. Ayrıca, temiz içme suyu ve kanalizasyon sisteminin geliştirilmesi, merkeze erişilebilirliğin sağlanması gibi temel altyapı hizmetlerine erişim için yeni yatırımlara yönelmelidir.

Yanı sıra, bölgeye özgün olsun ya da olmasın çeşitli toplumsal, siyasi, ya da farklı alt kimlik sorunlarını aşabilmek adına yapılacak örgütlenme faaliyetlerinin önündeki her türlü engelin kaldırılması, kamu çalışanlarının ve çeşitli meslek gruplarının çıkarlarını korumak için örgütlenmelerinin kolaylaştırılması, tarım üreticisinin örgütlenebilmesinde yeni desteklerin belirlenmesi, örgütlü ve bilinçli bir toplum yaratabilmek için yapılması gereken eylemler olarak sunulmuştur. Ayrıca, yeterince örgütlü olamayan tarım üreticilerinin üretici organizasyonları, kooperatif ve birlikler, vb. altında örgütlenmeleri AB ve diğer dış kaynaklı teşvik ve fonlardan yararlanma kapasitesini yükseltecek ve böylece çiftçi kazancını ve refahını arttırabilecektir.

Bölgelerin/Yerelin Kalkınması ve Rekabet Gücü Kazanması İçin Bölgelerin Yapılarının Güçlendirilmesine Yönelik Ana Yaklaşım, Politikalar ve Stratejiler

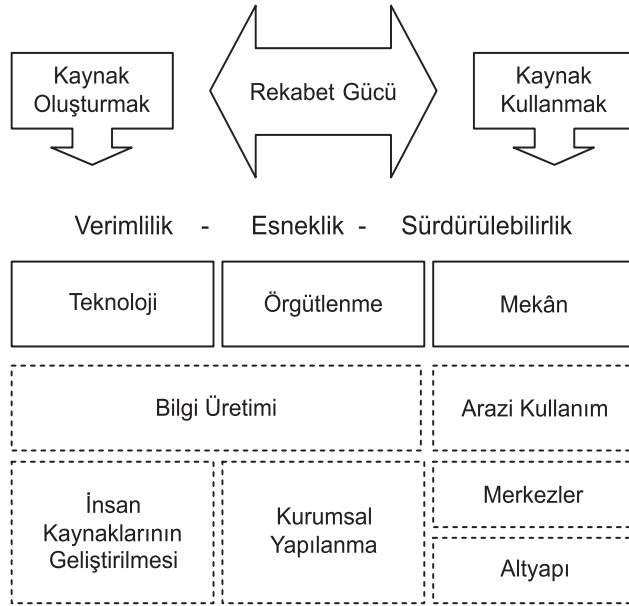
Geçmişte yapılan planlama çalışmalarında da görüldüğü gibi gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde az gelişmiş bölgelere kaynak aktarımı bölgelerarası gelir farkları sorununa kısa vadeli çözümler sunmaktadır. Uzun vadede zayıf olan bölgelerde büyümenin hızlandırılması ve gelirin artırılabilmesi için, fiziki ve beşeri kaynaklara yatırım yapmak ve bölgelerin tümünün rekabet gücünü arttırmak gereklidir. Bu çerçevede ulaşım, sağlık, eğitim, enerji, telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri gibi temel altyapıların iyileştirilmesi, AR-GE ve yenilikçiliğe sağlanan desteklerinin artırılması, bölge gereksinimlerine göre iş gücü piyasasının, özellikle eğitim yoluyla değişen ekonomik koşullara uyum sağlanması ve başta KOBİ'ler olmak üzere yatırım destekleri ile işletmelerin geliştirilmesi ve yeni iş imkanları için artırılması gereklidir.

Bu yaklaşımın doğası gereği, yerel kimlik, coğrafi, kültürel, ekonomik ilişki ağları gibi bölgeye özgü nitelikler önem kazanmaktadır. Bölge içinde birliğin ve huzurun sağlanabilmesi için yapabilirliği ve yerelliği ön plana çıkartıcı destek programları ile az gelişmiş bölgelere proje geliştirmeye yönelik kaynak aktarımı olmalıdır.

Dünya ekonomisindeki hızlı değişim ve talep farklılaşmaları yerel motiflerin keşfini, değerlendirilmesini ve dolayısıyla, yerelliklerin yeniden üretilmesini beraberinde getirmektedir. Yerelin mevcut birikim ve potansiyellerin değerlendirilmesi ile dünya sisteminde yer edinilebilmesi, geri kalmış bölgelerin kalkınmasında yeni olanakları işaret etmekte ve yerel özellikler yeni bir kaynak olarak görülmektedir. Öte yandan, her bölgenin başka bölgelere ve küresel ağlara eklenmesi sürecinde standartlaşma baskısı da söz konusudur. Çünkü parçalanmış ve coğrafi olarak dağılmış üretim süreci, küresel olarak örgütlenen pazarlama ağları ve bu ağların yaşamasını sağlayan elektronik iletişim ağı, aynı kodlama sistemini kullanan küresel bir dil, küresel ölçütler, küresel üretim teknolojileri ve tüketim kalıpları gerektirmektedir.

Şekil 1’de de görüleceği üzere yeni bölgesel kalkınma politikalarında amaç, “rekabet gücü yüksek bölgeler yaratmak”tır. Bölgelerin rekabet edebilirliğinin sağlanmasındaki strateji; kaynak yaratmak, kaynakları verimli kullanarak bölgedeki yapısal değişmeyi ve kalkınmayı sağlamaktır. Tabanda üretilen projelerle gelişme öngörülmekte, bu projelerin oluşturulmasında altyapıyı güçlendirecek projeler arasında entegrasyonu sağlayacak, bütünleştirerek sinerji yaratacak bir yerel kurumsallaşmaya işaret edilmektedir. Yerel üretim sistemlerinin dönüştürülmesi ve uyarlanması, bilginin üretimi, içsel ve dışsal gelişme mekanizmalarının yaratılması bölge planlamanın yeni kapsamını oluşturmaktadır.

Şekil 1: Yeni Bölgesel Kalkınma Politikalarında Amaç ve Strateji İlişkisi (Kaynak: YTÜ 2005)

Komisyonumuz bölgelerin rekabet güçlerini artırmada iktisadi ve sosyal politikalar yanı sıra üzerinde durulması ve politikalar geliştirilmesi gerekli diğer konuları ve bunlara yönelik olarak tanımlanan stratejileri şöyle özetlemektedir.

Çevre Değerlerinin Korunması

21 yy.da çevre ve altyapı sorunları dünya gündemini belirlemeye devam etmekte ve çevre kalitesinin korunması amacıyla altyapının geliştirilmesi bölgelerin gelişmişlikleri açısından önem kazanmaktadır. Kuraklık, açlık ve yetersiz ve sağlıksız içme suyunun neden olduğu ölümler savaşlar kadar yıkıcı olabilmektedir. Bir yandan kuraklık hüküm sürerken, diğer yandan küresel ısınmanın yarattığı etkiyle bazı yerlerin sular altında kalacağı öngörülmektedir. Asit yağmurları, kimyasal gübreleme, tarım ilaçları ve ilkel sulama teknikleriyle verimsizleşen ve kirlenen topraklar tarımsal üretimi ve yaşamı zorlarken, hava kirliliği, atık sorunları, azalan su kaynakları, sağlıksız kentleşme gibi sorunlar kentsel yerleşmelerdeki yaşam kalitesini düşürmektedir.

Doğal çevre değerlerinin korunmasını göz ardı eden yatırımlar, su kaynaklarının kirlenmesi ve tüketilmesi, hava kirliliği, katı atıkların neden olduğu çevre sorunları, toprak kirliliği, orman varlığının azalmasının yarattığı sorunlar, su, toprak ve hava kirliliğine bağlı olarak kırsal ve kentsel yerleşmelerde yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesi yüz yüze olduğumuz ana sorunları oluşturmaktadır. Bu sorunların aşılabilmesi ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması çevre değerlerini koruyarak kalkınmayı hedefleyen politikalar geliştirilerek mümkün olabilecektir.

Teknik Altyapının Geliştirilmesi

Teknik altyapı konusunda yaşanan sorunlar da bölgesel kalkınmanın önündeki engellerden birini oluşturmaktadır. Günümüz yaşamının olmazsa olmaz unsuru “enerji”nin üretiminde ve dağıtımındaki bölgeler arası eşitsizlikler, bölgelerin ve kentlerin talep ve potansiyellerini dikkate almayan ulaşım yatırımları, gerek çevrenin korunması, gerekse günlük hizmetlerin götürülmesi bağlamında yetersiz kalan teknik altyapı öne çıkan sorun alanlarını oluşturmaktadır. Alternatif enerji çalışmalarına bütçe ayrılması ve yerel ölçekte geliştirilecek rüzgâr, jeo-termal, bio-gaz, güneş gibi girişimlere teşvik verilmesi, mal ve hizmet akışında karayolu ulaşımına alternatif ulaşım biçimlerinin kullanımını özendirerek yasal düzenlemeler (vergi indirimi, teşvik, reklam ayrıcalıkları gibi) sorunların aşılmasında etkili olabilecek eylemler olarak görülmektedir.

Bilgi ve Teknoloji Üretimi

Gelişmekte olan ülkelerde, bilgi ve teknoloji üretiminin sanayileşmiş toplumlara bağımlı olması, ülkeler arası gelişmişlik farkının sürekli hale gelmesine neden olmaktadır. Bu eğilimin kırılabilmesi için temel araştırmalara, bilgi üretimine, uygulamaya ve teknoloji geliştirmeye dönük araştırmalara destek verilmesi, ekonomik gelişme stratejilerinin AR-GE’den bağımsız düşünülmemesi gereklidir. Ağırlıklı olarak tarım ekonomisine dayanan bölgelerde tarımsal faaliyetlerdeki veriminin artırılmasındaki güçlük, teknik altyapı eksikliğine olduğu kadar bilgi altyapısındaki eksikliklere dayanmaktadır. Bu nedenle, yenilikçiliğe yönelik çalışmalarının tarım sektörü içinde mutlaka yer alması ve organik tarımın geliştirilmesini destekleyecek finansal ve teknik araçların geliştirilmesini gerektirmektedir. Yenilikçiliğin yalnızca AR-GE boyutu ile ele alınmaması, yenilikçilik kadar katılımcılığı da esas alan yeni strateji, kavram, fikir ve örgütlenmelerin hepsini kapsayan sosyal yenilikçilik ortamının oluşturulması bütün sosyal gereksinimlerin karşılanması için anahtar olabilecektir.

Bölgedeki mevcut yatırımların piyasa koşullarına uyumunun artırılabilmesi rekabet güçlerinin geliştirilmesi için üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması, üniversitelerin araştırma bütçelerinin ve yapılarının buna göre şekillenmesi gereklidir. Yerel girişimlerin artması, bu konuda teşvik ve bilgilendirmenin yaygınlaşması ile mümkün olabilecektir. Sermayenin üretime dönüştürülmesi için doğru yol ve yöntemlerin benimsenmesi, araştırma ve geliştirme ile uyum kapasitelerinin güçlendirilmesi için strateji oluşturulması zorunludur. Yerel kimlik ve özellikler korunurken, bunlara ilişkin coğrafi işaretleme/markalaşma koruma çabalarını destekleyecektir. Yöreye özgü marka ve coğrafi işaretleme teşvik edilmesi ile rekabetçi ve özgün markalaşmış kentler yaratmak mümkün olabilecektir.

Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi

Bölgesel kalkınma planı politikalarına yön veren temel ilkeler; yaşam kalitesinin iyileştirilmesi,

sosyal ve ekonomik dengeler, kültürel çeşitlilik ve fırsat eşitliğinin sağlanması, sosyal, ekonomik ve siyasal katılımcılığın sağlanması ve bu gelişmelerin sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda yapılmasıdır. Kentsel alanlar yanı sıra kırsal alanlarda da yaşam kalitesinin geliştirilmesi nüfusun dengeli dağılımı ve nüfus hareketlerinin düzenlenmesi açısından son derece önemlidir.

Yerel ve Özgün Kimliklerin Değerlendirilmesi

Çevre ve içinde yer alan yaşam biçimi bir bütün oluşturarak toplumsal olarak yeniden üretilen, sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplumsal ilişkiler, kent kimliğinin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Toplumsal deneyimler, görüşler, inançlar, davranışlar toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturur. Kişinin toplumsal davranışlarını yönlendiren bu öğeler kentsel kimliğin oluşmasında da etkin rol oynar. Kenti geçmişten geleceğe bir süreklilik içinde algılamak ve kavramak gerekir. Doğal çevreden kaynaklanan kimlik elemanları kentin doğal çevre verileri ile ilgilidir. Doğal çevre verilerini topografik durum, iklim koşulları, su ögesi, bitki örtüsü, jeolojik durum, genel konum, vb. oluşturur. Bu faktörlerin farklılığı, kentleri birbirinden ayırır, tanımlar, özgün kılar ve kente kimlik verir. Kent kimliği kavramı çerçevesinde ele alınan kentin sahip olduğu doğal çevre verilerinin iyi analiz edilmiş olması, korunması, iyileştirilmesi ve vurgulanması, kentin olumlu kimliğinin korunması ve güçlendirilmesi anlamına gelir ve kentsel algılamaya daha olumlu olarak sağlar.

Yerel ve özgün kimliklerin tanımlanması, rekabet edebilir hale getirilmesi ve özgün doğal ve kültürel varlıkların korunması temel stratejik yaklaşımdır. Bir kentte yaşayan insanların yaşadıkları kente karşı ait olma duygusu taşımaları ise o kenti korumaları, geliştirmeleri, kentin imarı ve yönetimine katılmalarıyla mümkün olabilmektedir. İnsanlar kendilerinin içinde oldukları olguları daha kolay sahiplenmektedirler. Kentlilerin kentine sahip çıkabilmeleri için kenti algılamalarının doğru olması gerekmektedir. Katılımcılık, kentle ilgili karar süreçlerine halkın katılımının sağlanması bu açıdan son derece önemlidir.

Yerele Özgün Mimari Özelliklerin Korunması

Kentsel ve kırsal alanda yaşayan insanların hayatı anlayış ve algılayış biçimlerinin en somut göstergeleri olan yöresel mimari özelliklerin ortaya çıkartılması ve yöresel kimliğin yerel halk katılımlı farklı plan ve uygulama araçları ile geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Korunması gerekli kültürel ve doğal varlıkların korunarak geliştirilmesi yönünde mevcut politikaların işlerlik kazanması ve geliştirilmesi tarihi ve kültürel değerler envanterinin çıkarılarak sürekli güncellenmesinin sağlanması ve yerel yönetimler ve ilgili bakanlıklarca dinamik bir işbirliği sağlanması gereklidir. Toplumların geleneksel yaşam biçimlerini ve sahip oldukları kültürel özellikleri yansıtan kırsal alanların korunması ve gelecek nesillere aktarılması, ulusal mirasın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Kırsal alanların korunma süreci incelendiğinde, bu alanların ekonomik olarak ek sektörlerle desteklendiği, bu sektörlerin başında da turizm sektörünün geldiği görülmektedir. Alternatif turizm türlerinden olan kırsal turizm, kırsal yapının devamlılığı ve geleneksel yaşam biçimlerinin sürdürülebilirliğinde etkin bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölgesel/yerel gelişme konusunda geliştirilen politikaların sağlıklı olabilmesi, hedef ve araçlarının net bir şekilde tanımlanabilmesi ve uygulamaya aktarılması için iki ana konu öne çıkmaktadır: Bilgi altyapısının geliştirilmesi ve bölge düzeyinde yeni bir kurumsallaşmanın tanımlanması.

Bilgi Altyapısının Geliştirilmesi

Kentleşme-kalkınma ilişkisinin kurulması kapsamında karşılaşılan temel sorunlardan biri, kalkınma stratejilerinin belirlenmesi için gerekli bilgi altyapısının oluşturulmamasıdır. Bu ana sorun çerçevesinde bilgi altyapısının oluşturulması için gerekli temel bilgiler ile amaca yönelik olarak düzenlenmiş ve yorumlanmış bilginin olmaması, belgeleme çalışmaları ve arşivlerin yetersiz olması, bilgi bankalarının zamanında güncellenmemesi nedeniyle eski bilgi ile çalışma zorunluluğu, bilginin aktarılması için gerekli kurumsal altyapısının bulunmaması önemli eksikliklerdir. Bu durum mekânsal birimlerin tanımlarının ve sınırlarının belirlenmesinde sorunlar yaratmaktadır. Kurumlararası bilgi aktarımının gerçekleşmesi ve ortak kullanılabilirliği için bilgilerin derleme biçim ve ölçütlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bilgi kirliliğinin önlenmesi için ortak ölçütler geliştirilmeli ve bilgi toplama süreci ilgili uzman kişiler tarafından yönetilmeli ve değerlendirilmelidir. Bilgi, ilgili kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından üretilerek kendi bünyesinde (mümkünse veri tabanında) tutulmalı, ancak, bilgi bankasının yönetiminden sorumlu tek resmi bilgi kaynağına en doğru ve en etkin biçimde aktarılması sağlanmalıdır.

Bilgi alt yapısı mevcut bilgilerin işlenmesi, depolanması, bir yerden bir yere iletilmesi ve bu bilgilere gerektiğinde erişilmesi için bilgi teknoloji altyapısının geliştirilmesi gereklidir. Her bilginin coğrafi mekanla ilişkilendirilmesi, bölgesel bilgiye erişimi kolaylaştıracak sistemlerin kurulması ve bu sistemlerin (Coğrafi Bilgi Sistemi gibi) kullanımının geliştirilmesi ile mümkündür. Teknoloji altyapısının kurulmasının yanında CBS konusunda personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve sürekli eğitimlerinin sağlanması da gereklidir.

Bölge Düzeyindeki Kurumsal Yapının ve Karar Süreçlerinin Düzenlenmesi

Bu rapor çerçevesinde tanımlanan pek çok soruna yönelik olarak bugüne kadar harcanan çabaların yeterince başarılı olamaması ve bölgesel eşitsizlikler giderek artan bir şekilde sürerken, bölgelerin mevcut birikim ve kapasitelerini hayata geçirememesinin ardında bölgesel düzlemde bir kurumsal yapının oluşturulamaması yatmaktadır. Bölge; bir karar, planlama ve uygulama düzlemi olarak mevcut yönetim yapısı içine kısıtlı ölçüde eklenmeye çalışırken, yönetim yapısının kurgusunda iller ana birim olarak belirlendiği için yapılan girişimler fazlaca başarılı olamamıştır.

Mevcut yönetim yapısı içinde bölgelerin tanımları bile belli olmayıp, NUTS II olarak tanımlanan bölgelerin ulusal karar verme sürecinde henüz bir kademeyi tanımlamadığı da açıktır. Bölge planlarının da hazırlama ve uygulama çerçevesi merkezi yönetimin öncülüğünde yapılan çalışmalarla sınırlı kalmakta ve bölge düzeyinde bir kurumsallaşma ile destek bulamamaktadır.

Bölge'nin bir karar, planlama ve uygulama düzlemi olması için 1960'lardan günümüze kadar çok fazla çaba harcanmış ve girişimler söz konusu olmuştur. Ancak mevcut yönetim yapısı içinde bölgenin kurumsallaşması ve bir yönetim kademesi olması konusunda fazlaca bir adım atılamamıştır. Bölgesel düzlemde bazı kararların alınması ve planların yapılması bir gereklilik olarak ortaya çıktığı için mevcut yönetim yapısına ve planlama sistemine eklemeler yapılmış, bu eklemeler mevcut yapıda giderek artan bir karmaşa yaratmışlardır.

Türkiye'nin mevcut bölgesel dengesizliklerini düzeltmeden, bölgelerin ve kentlerin mevcut kaynaklarını değerlendirmesi için gerekli destek ve karar mekanizmalarını oluşturmadan

sağlıklı bir iktisadi büyüme sürecinin gerçekleştirilmesi, gelişmiş dünya ekonomileri ve Avrupa Birliği ile bütünleşmesi mümkün değildir. Şu anda Avrupa Birliğine uyum sürecinde öne çıkan konulardan biri ve en önemlisi bölgesel dengesizliklerdir.

Komisyon çalışmalarımızda önerilen politikalar ve stratejilerin de gösterdiği gibi bölgesel gelişmenin başlatılması ve hızlandırılması için kamu politikalarına, kamunun yapacağı kaynak transferleri ve desteklere gerek duyulmaktadır. Bu nedenle, kamunun bölge düzeyinde kararlı politikalar izlemesi gereklidir. Bu politikaların günümüz koşullarında tümünün merkezde oluşturulması ve uygulamanın da merkezin güdümünde yapılması yerine, bölge düzeyinde gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu çerçevede merkez-bölge yönetim ilişkisinin kurulmasına ve yönetim yapısının bir kademesi olarak içselleştirilmesine gerek vardır (Eraydın, 2008).

Öte yandan özellikle bölgelerin kendi varlıklarını ve kaynaklarını koruyabilmeleri ve bunları etkin kullanabilmeleri için tüm paydaşların yer alacağı bölgedeki ortak karar ve danışma mekanizmalarının geliştirilmesi ve katılımcı yönetim modellerinin uygulamaya aktarılması gerekmektedir.

Özetle, *Bölgesel Eşitsizlik, Yerel Kalkınma ve Rekabet Edebilir Kentler* başlığı çerçevesinde çalışan komisyonumuzda yapılan çalışmalar; açıklanan sorun alanlarının sadece teknik bir olgu olmadığını, geçmiş dönemlerde sürekli ertelenmiş bir konu olması ve siyasi irade gerektirmesi nedeniyle öncelikle ele alınması gerektiğini vurgulamakta ve bu konunun **çok aktörlü çok düzlemli yönetim yaklaşımı** çerçevesinde çözümlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Bölgesel dengesizliklerin azaltılması, kentlerin ve bölgelerin mevcut kaynaklarını daha etkin olarak koruyup, kullanabilmeleri için aşağıdaki konular özellikle öncelik kazanmaktadır.

- ***Bölgeyi bir karar ve planlama düzlemi olarak ele alan bir yönetim yapısının tanımlanması***
Bu düzlemdeki karar mekanizmasının, sorumlu aktörlerin yeni ve sorumluluklarını içerecek şekilde yeniden düzenlenmesi
- ***Siyasi otoritenin bölgesel kalkınma konusunda temel yaklaşımını netleştirecek bir karar düzleminin oluşturulması*** ve bölgesel kalkınma vizyonu ve temel ilkelerini kapsayacak bir temel dokümanın oluşturulması
- ***Bölge düzeyindeki planlamanın yönetim sistemi ile bütünleşecek şekilde kurumlaştırılması***
- Ulusal planlamanın da mekan boyutuyla ele alınarak, kamu yatırımlarının bölgeler arasındaki dağılımının belirlenen ana yaklaşım doğrultusunda yapılabilmesinin sağlanması
- Bu düzlemdeki planlama yetki karmaşasının ortadan kaldırılması
- ***Plan uygulamalarında eşgüdüm ve uygulamadan sorumlu olacak birim/birimlerin tanımlanması***
-Planlama-uygulama ilişkisinin netleştirilmesi
-Ekonomik ve mekansal planlama arasındaki ilişkinin net olarak ortaya konulması
-Mekansal düzenlemelerde uygulama sorumluluk alanlarının ve eşgüdümü sağlayacak kurum ve kuruluşlarının rollerinin tanımlanması (Mevcuttaki yasal ve

kurumsal düzenlemelerin fazla gecikilmeden revizyonun yapılması ile verimli bir mekanizmanın oluşturulması)
-Bölgelerin dinamiklerinin belirlenerek farklı bölgelere yönelik değişik düzenlemelerin gündeme alınması

Yukarıda belirtilen ilkeleri uygulamaya taşıyabilecek farklı modeller söz konusu olabilecektir. Bu modellerin oluşturulmasında mevcut yapıyı fazlaca değiştirmeden bazı öneriler geliştirmek veya tüm yönetim yapısının yeniden şekillendirilebileceği varsayımı ile öneriler geliştirmek mümkündür. Diğer yönden kamu ağırlıklı bir karar ve planlama yapısı önerilebileceği gibi, kamu ile toplumun farklı kesimlerini karar süreçlerine katmayı benimseyen, merkezi kamu kurumlarının yetkilerini bölgesel diğer aktörlerle paylaşmasını öngören bir yapının önerilmesi de söz konusu olabilir.

Komisyonumuz bu çerçevede, bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasında ve yarışabilir kentler ve bölgelerin geliştirilmesinde “çok düzlemli çok aktörlü bir yönetim sisteminin kurulması” gerektiği görüşündedir. Bunun başarılabilmesi için özellikle bölgesel yönetim yapısının kurulması ve bunun Türk yönetim yapısının bir parçası haline getirilmesinin gerekli olduğu düşüncesindedir.

Böyle bir düzenlemenin çok kapsamlı ve ayrıntılı bir çalışma gerektirdiği açıktır, bu nedenle bu konuda ayrıntılı bir öneri geliştirmek Komisyonumuzun görev tanımını aşmaktadır.

Bu nedenle Komisyonumuz, mevcut yapıdaki aksaklıkları ve eksiklerin üstesinden gelinebilecek bazı düzenlemeler önermiş ve özellikle Bölge düzeyinde karar süreçleri ve planlama konusunda görüşler geliştirmiştir.

Öncelikle, ulusal düzeyde sadece bölgesel politikaların belirlenmesini değil, belirlenen ilke ve politikaların tüm uygulamacı birimler için bağlayıcı bir nitelik kazandıracak bir düzenlemenin gerekli olduğu görülmektedir.

Bu amaçla ulusal düzlemde,

- “**Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi**”nin hazırlanması önerilmektedir. Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi, Türkiye’deki bölgelere yönelik ana stratejilerin, önceliklerin ve ana yaklaşımın belirlendiği ve tüm yapılan planları yönlendirecek bölgesel gelişme konusundaki ana ilkeleri ve yatırım kararlarını tanımlayan bir belge olarak tanımlanmaktadır.
- Tüm kuruluşları bağlayıcı bu belgenin “**Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesi**” tarafından hazırlanıp onaylanması Yatırımcı Bakanlıkları bağlayıcı bir nitelik kazanması için uygun görülmüştür. Yatırımcı Bakanlıklar ve DPT’den oluşan ve Sekretaryasını DPT’de oluşturulacak bir birimden oluşan yeni bir komite olarak önerilmektedir.
- Bu Komite “**Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi Belgesi**”nin hazırlanması, bölgesel mekansal stratejik planların onaylanması ve bölgeler arası eşgüdümün sağlanmasından sorumludur. Bu belgenin doğal olarak hazırlanan Kalkınma Planlarına esas olması ve kamu projelerine kaynak sağlanması sırasında bağlayıcı bir belge olarak kullanılmasının mümkün olabileceği öngörülmektedir.

Bölgesel düzlemde ise;

Kalkınma Ajanslarından özellikle ekonomik planlama ve uygulama araçlarının belirlenmesi sürecinde yararlanılabileceği öngörülmüştür. Ancak Kalkınma Ajanslarının üstlenecekleri görevler konusunda mevcut yönetim yapısı içinde üstleneceği işleve bağımlı olarak farklı görüşler öne sürülebilmektedir.

Bu konudaki seçeneklerin ilki ekonomik planların hazırlanmasında Kalkınma Ajanslarının düzenleyici işlev üstlenerek, bölgedeki kamu kuruluşları, özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kuruluşlarının katkısı ile **Bölgesel Kalkınma Stratejisi**'ni hazırlamasıdır. Ancak mekansal kararları oluşturma sürecinde, Kalkınma Ajansının bünyesinde veya bölge düzeyinde mekansal planlarla ilgili farklı kurumların temsilcilerinden oluşan yeni bir Mekansal Planlama Birimi kurularak ekonomik bölgesel kalkınma stratejisinin yanı sıra bölgesel mekansal stratejilerin geliştirilebileceği öngörülmektedir.

Böyle bir yaklaşımda **Kalkınma Ajansı**, ulusal bölgesel kalkınma stratejisi belgesi çerçevesinde bölgesel sosyo-ekonomik kalkınma konularında bölgesel ekonomik kalkınma stratejilerini geliştirmek, sosyo-ekonomik gelişme konusunda ulusal ve bölgesel birimler arasında, bölgesel birimlerin kendi aralarında, bölgesel birimler ile yerel birimler arasında koordinasyonu sağlamak, bölgesel ekonomik kalkınma stratejileri çerçevesinde bölgesel mekansal stratejik planlama sürecinde yer almakla sorumlu olacaktır.

Kalkınma Ajanslarının diğer Bakanlıklar, kamu kurumları ve bölgedeki aktörlerle ilgili yetki paylaşımının net olmaması, özellikle mekansal konularda mevcut kuruluş yapı ve kadrolarının yetersizlikleri ile yetki ve sorumluluklarının belirsiz olması, planlama yetkilerinin Kalkınma Ajanslarına aktarılması konusunda kuşku uyandırmaktadır.

Ancak, Kalkınma Ajanslarının ülke yönetim yapısı içindeki yerinin, diğer Bakanlıklarla yetki ve görev paylaşımının netleştirilmesinden sonra hem ekonomik konularda stratejilerin hem de bunların mekansallaştırılmasına yönelik strateji ve kararların verilmesi görevinin devredilmesi, plan bütünlüğünün sağlanması açısından uygun olacaktır¹.

İkinci seçenek düzenlemede Bölgesel Kalkınma Stratejisi Kalkınma Ajansları tarafından, bölgedeki diğer paydaşlarla hazırlanacak ve DPT tarafından onaylanacaktır. Bölgesel Kalkınma Stratejisiyle bağlantılı olarak ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerini mekansal boyutu ile ele alan **Stratejik Bölge Planları** ise **Bölge Mekansal Planlama Birimi** tarafından hazırlanacaktır. Kurumlaşmadan sorumlu alt komisyonumuz bu planın "Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesi" ne bağlı bir sekreteryaya tarafından incelenerek bu Komite tarafından onaylanmasının kararların uygulamaya aktarılması açısından etkili olacağı görüşündedir. **Stratejik Bölge Planları** bölgedeki mekansal kararları içeren ve alt ölçeklerde hazırlanan planlara temel olan ana karar planları olarak tanımlanmaktadır.

Bölge Mekansal Planlama Birimi; Kalkınma Ajansları, İl Özel İdareleri ve Belediyelerden oluşan ve yatırımcı kuruluşların, fiziksel planlarla ilgili kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin katılımının sağlandığı bir örgütlenme olarak tanımlanmakta olup, mekansal planlama konusunda ulusal ve bölgesel birimler arasında, bölgesel birimlerin kendi aralarında, bölgesel birimler ile yerel birimler arasında koordinasyonu sağlamak ulusal bölgesel kalkınma stratejisi belgesi çerçevesinde bölgesel mekansal strateji planlarını yapmak veya yaptırmak, planların uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bölgesel kalkınma stratejilerine mekansal içerik sağlamakla yükümlü olacaktır.

Her bölgede oluşturulacak bu birimlerin ya Kalkınma Ajansının içinde veya Kalkınma Ajansının yer aldığı Valiliğin örgütlenme çatısı altında işlev görmesi mümkün olabilir. Farklı kurumların elemanlarını bu planlama biriminde görevlendirmesi geçmişte Türkiye örneğinde başarı ile uygulanmıştır².

Önerilen diğer bir seçenek düzenlemede ise, **Bölgesel Kalkınma Stratejisi** Kalkınma Ajansları tarafından, bölgedeki diğer paydaşlarla hazırlanması ve DPT tarafından onaylanacağı benimsenirken, mekansal düzenlemelerin il düzeyinde kurumsallaşması şeklindedir. Bu kapsamda, Bölgesel Kalkınma Stratejisiyle uyumlu olarak **İl Mekansal Stratejik Planının İl Mekansal Planlama Birimi** tarafından hazırlanabileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede İl Mekansal Planlama Birimi; İl Özel İdareleri ve Belediyelerden oluşan ve yatırımcı kuruluşların, fiziksel planlarla ilgili kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin katılımının sağlandığı bir örgütlenme olup, mekansal planlama konusunda ulusal ve ildeki birimler arasında, ildeki birimlerin kendi aralarında, ulusal bölgesel kalkınma stratejisi belgesi çerçevesinde bölgesel kalkınma stratejileriyle uyumlu İl Mekansal Stratejik Planlarını yapmak veya yaptırmak, planların uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bölgesel kalkınma stratejilerine mekansal içerik sağlamakla yükümlü olacaklardır.

Her ilde oluşturulacak ve İllerde Valiliklerin örgütlenme çatısı altında işlev göreceği bu birimler tarafından hazırlanan İl Mekansal Stratejik Planı, Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesi tarafından onaylanacaktır. **İl Mekansal Stratejik Planı**; ildeki mekansal kararları içeren ve alt ölçeklerde hazırlanan planlara temel olan ana karar planları olarak tanımlanmaktadır.

Daha önceki bölümlerde değinildiği gibi özellikle Stratejik Bölge Planlarının uygulamada etkin olabilmesi için üst ölçek planlama kademeleri arasında yetki çatışmalarının önlenmesi gerekmektedir. Üst ölçek planlamada yapılan tekil düzenlemeler bir plan enflasyonuna ve karmaşaya neden olmuştur.

Yukarıda belirlenen önerilerin tümü bölge düzeyinde yeni bir kurumsal yapı önerisini tanımlamaktadır. Önceki bölümlerde belirlenen strateji ve eylemlerden açıkça izlenebileceği gibi ana amaç **“çok aktörlü çok düzlemli yönetim”** çerçevesinde geliştirilen yeni bir kurumsal yapının kısa sürede kurgulanması ve uygulamaya aktarılmasıdır. Ancak, bu önerilerin yine de mevcut yapıyı veri alarak yapıldığı, ülkedeki yönetim yapısının yeni koşullara uygun ve mevcut aksaklıkları giderecek şekilde düzenlemesinin bir gereklilik olduğu unutulmamalıdır.

SONUÇ

Bölgesel eşitsizlikler konusu Türkiye Cumhuriyetinin başlangıcından bu yana gündemde olan bir konu olup, geçmişten devredilen bu konu önemini günümüzde de önemini sürdürmektedir. 1960 sonrası planlı dönemde olduğu gibi çeşitli dönemlerde bölge planlamasının gündeme geldiği çeşitli planların hazırlandığı izlenirken, özellikle 1980 sonrasında piyasa koşullarında tanımlanan çeşitli iktisadi ve mali araçlarla bölgesel eşitsizliklerin azaltılması için çaba harcanmıştır. Günümüze gelindiğinde piyasanın eşitsizlik sorunlarına çözüm getiremeyeceği, yeni bir planlama anlayışını da beraberinde getiren yeni bir yönetim/yönetişim yaklaşımının gerekli olduğu konusunda giderek artan bir uzlaşma ortamından söz etmek mümkündür.

Bu rapor kapsamında da belirtildiği gibi merkezi yönetimin güdümünde gelişen politikalar, düzenlemeler ve yatırımlar ile birlikte, yerel kaynakları harekete geçirecek düzenlemelerin farklı düzlemdeki karar vericiler tarafından yapılması gerekmektedir. Bu raporda belirtilen önerilerin katılımcılığın gerçekleştiği, bölgedeki farklı kesimlerin bir araya gelerek karar sürecine katıldığı ve bu karar süreçlerinin bölge üstündeki ve altındaki düzlemlerle etkileşim içinde olduğu bir yeni yapının gerçekleştirilmesine ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması için ipuçları sağlayacağını umuyoruz.

RAPOR ÖZETİ

8. Komisyon, Türkiye’de süregelen bölgesel eşitsizlik konusunun üstesinden gelebilmek, yerel kalkınmayı hızlandırabilmek ve rekabet edebilir kentler ve bölgeler yarabilmek için öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır. Bölgesel eşitsizlikler Türkiye Cumhuriyetinin başlangıcından bu yana gündemde olan bir sorun alanı olup, geçmişten devredilen bu konu önemini günümüzde de sürdürmektedir. 1960 sonrası planlı dönemde olduğu gibi çeşitli dönemlerde bölge planlamasının gündeme geldiği ve çeşitli planların hazırlandığı izlenirken, özellikle 1980 sonrasında piyasa koşullarında tanımlanan çeşitli iktisadi ve mali araçlarla bölgesel eşitsizliklerin azaltılması için çaba harcanmıştır. Günümüze gelindiğinde piyasanın eşitsizlik sorunlarına çözüm getiremeyeceği, yeni bir bölgesel politika ve planlama anlayışını da beraberinde getiren bir yönetim/yönetişim yaklaşımının gerekli olduğu konusunda komizyonumuzda ortak bir görüş oluşmuştur.

Komisyonumuz merkezi yönetimin güdümünde gelişen politikalar, düzenlemeler ve yatırımlar ile birlikte, yerel kaynakları harekete geçirecek düzenlemelerin farklı düzlemdeki karar vericiler tarafından yapılması gerektiği ve katılımcılığın gerçekleştiği, bölgedeki farklı kesimlerin bir araya gelerek karar sürecine katıldığı ve bu karar süreçlerinin bölge üstündeki ve altındaki düzlemlerle etkileşim içinde olduğu bir yeni yapının gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu görüşündedir.

Özetle, komisyonumuzda yapılan çalışmalar mevcut sorun alanlarının sadece teknik bir olgu olmadığını, bölgesel gelişmenin geçmiş dönemlerde sürekli ertelenmiş bir konu olması ve siyasi irade gerektirmesi nedeniyle öncelikle ele alınması gerektiğini vurgulamakta ve bu konunun çok aktörlü ve çok düzlemli yönetim yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi ve az gelişmiş bölgelerin hızla kalkınmalarının gerçekleştirilebilmesi için;

- Az gelişmiş bölgelerin mevcut potansiyel ve kapasitelerini destekleyecek politikaların oluşturulmasının,
- Tüm bölgelerin çekiciliklerini artıracak özelliklerinin belirlenmesi ve bu konularda politikaların saptanmasının,
- Bölgelerin kapasitelerinin geliştirilmesinde darboğaz oluşturan konuların üstesinden gelinmesine yönelik önlemlerin tanımlanmasının,
- Bölgesel gelişmeye yönelik kurumsal yapının, karar verme süreçlerinin ve bu düzlemdeki planlama çalışmalarının konumlanması ve içeriğinin geliştirilmesinin

gerekli olduğunu düşünülmektedir. Bu amaçla mevcut durumu değiştirmek için stratejiler geliştirmiş ve uygulanması gereken eylemler belirtilmiştir. Bu konuda geliştirilen görüşler özet olarak üç ana başlıkta toparlanabilmektedir.

Kalkınmanın Hızlandırılması İçin Farklı Konularda Bölgeleri ve Onların Gelişme Süreçlerini Yönlendirecek ve Destekleyecek Ulusal Düzlemde Politikaların Geliştirilmesi

Bu çerçevede bölgelerdeki potansiyel kaynakların tespiti ve istihdam alanları yaratacak şekilde değerlendirilmesi, mesleki ve teknik eğitimin desteklenerek kalifiye işgücünün talebe uygun şekilde artırılması, yerel girişimciliğin ve KOBİ’lerin desteklenmesi yanısıra bölgelerin potansiyellerini destekleyecek ulusal politikaların belirlenmesi ve bu amaçla kaynak dağıtımını yönlendirecek bir kurumlaşmanın oluşturulması temel yaklaşım olmaktadır.

Bu yaklaşımı desteklemek üzere tarımdaki verimliliği arttırmak için sosyal, kurumsal ve iktisadi düzenlemelere gidilmesi, tarımsal kalkınmayı ve bununla ilintili sanayilerin bir bütün olarak değerlendirilmesi, yerel sermayenin harekete geçirilmesi ve uluslararası kaynaklardan sermaye akışının artırılması, rekabet gücünde yaşanan yetersizlikleri aşmak için bölgesel yenilik sistemlerinin geliştirilmesi, kümelenme politikalarının desteklenmesi, üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması

ve ekonomik faaliyetler için gerekli olan gerekli teknik altyapının tüm bölgelerde geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler önerilmektedir. Ancak, ekonomik kalkınmanın hızlandırılması sürecinde çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması ve çevre değerlerini koruyarak kalkınmayı hedefleyen politikalar geliştirilmesinin gerekliliği komisyon çalışmalarımızda özellikle vurgulanmıştır.

Sağlık, sosyal güvenlik ve temel altyapı hizmetlerine erişim kapasitesini geliştirmek, örgütlü bir toplum yaratabilmek için bölgeye özgün olsun ya da olmasın çeşitli toplumsal, siyasi, ya da farklı alt kimlik sorunlarını aşabilmek adına yapılacak örgütlenme faaliyetlerinin önündeki her türlü engelin kaldırılması bölgesel gelişme yaklaşımının önemli öğelerinden bir diğerini oluşturmaktadır.

Bölgelerin Özgün Niteliklerini Öne Çıkaracak Bir Yaklaşım Biçimi

Yukarıdaki politikaların bölgelere yansımaları yanısıra bölgelerin özgün niteliklerini öne çıkaracak bir yaklaşım biçiminin benimsenmesi gereği vardır. Bu çerçevede yaşam kalitesinin geliştirilmesi, yerel ve özgün kimliklerin değerlendirilmesi ve yerele özgün mimari özelliklerin korunmasının yerelin rekabet gücü açısından çok önemli olduğu ve bu konudaki düzlenme ve uygulamaların bölgelere önemli fırsatlar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bölgesel/yerel gelişme konusunda yukarıda ana başlıklarına değinilen politikaların sağlıklı olabilmesi, hedef ve araçlarının net bir şekilde tanımlanabilmesi ve uygulamaya aktarılması için bilgi altyapısının geliştirilmesi ve bölge düzeyinde yeni bir kurumsallaşmanın tanımlanması gereklidir.

Bilgi Altyapısının Geliştirilmesi, Bölge Düzeyindeki Kurumsal Yapının ve Karar Süreçlerinin Düzenlenmesi

Komisyon çalışmalarımızda bölgesel gelişmenin başlatılması ve hızlandırılması için kamu politikaları, kamunun yapacağı kaynak transferleri ve destekler yanısıra bölge düzeyinde kurumsallaşma önemli olduğu görüşü paylaşılmaktadır. Bölgesel gelişmeye yönelik ana yaklaşımın merkezde oluşturulması, ancak bölgelere yönelik politika ve uygulamanın merkezin güdümünde yapılması yerine, bölge düzeyindeki karar süreçleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu bağlamda komisyonumuzda merkez-bölge yönetim ilişkisinin kurulmasına ve yönetim yapısının bir kademesi olarak içselleştirilmesine yönelik kurumsallaşma önerileri geliştirilmiştir. Bu öneriler, bölgelerin kendi varlıklarını ve kaynaklarını koruyabilmeleri ve bunları etkin kullanabilmeleri için tüm paydaşların yer alacağı bölgedeki ortak karar ve danışma mekanizmalarının geliştirilmesi ve katılımcı yönetim modellerinin uygulamaya aktarılması ilkesi çerçevesinde şekillendirilmiştir.

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER				EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
8.1	YEREL VE BÖLGESEL KALKINIMDA YAŞANAN TEMEL EKONOMİK SORUNLAR	8.1.1.	Bölgelerdeki potansiyel kaynakların tespiti ve istihdam alanları yaratacak şekilde değerlendirilmesi	8.1.1.1	Her bölgedeki işgücü potansiyelini belirlemek	ÇALIŞMA SG BAKANLIĞI, DPT	ÜNİVERSİTE TÜBİTAK KALKINMA AJANSLARI, İLGİLİ STK'LAR	K	Yatırım Bütçesi, Dış Kredi	İşgücü istatistikleri, sektörel istatistikler	
				8.1.1.2	Öncelikli sektörlerin belirtenerek farkındalığın artırılması için yerel çalışmalar yapmak	YEREL YÖNETİMLER	ÜNİVERSİTELER, MESLEK ODALARI, İLGİLİ STK'LAR, KALKINMA AJANSI	0	Yatırım Bütçesi	Verilen seminerler, kurslar, yayınlar	
				8.1.1.3	Öncelikli sektörlerde yönelik istihdam artırıcı teşvik sisteminin tanımlanmak	HAZINE	İLGİLİ BAKANLIKLAR	0	Yatırım Bütçesi	Bütçede yer alması, verilen teşvik miktarı	
				8.1.2.1	Öncelikli sektörlerde yönelik eğitim programları geliştirilerek vasıfı ve ara eleman açığını kapatmak	MEB	ÜNİVERSİTE-MESLEK ODALARI	U	Yatırım Bütçesi	Açılan mesleki program, meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci sayısı	
				8.1.2.2	İşgücü piyasası bilgi sistemlerini geliştirmek	ÇALIŞMA SG BAKANLIĞI	SSK	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	İşgücü istatistikleri bilgi akışı ölçümleri	
		8.1.3.	Yerel girişimciğin ve KOBİ'lerin esnek işgücü örgütlenmesine yönelik (sektörlerarası işgücü hareketliliği, konjonktürel eğitimler) desteklenmesi	8.1.3.1	Girişimciliği destekleme programlarını bölgelerin özelliklerine göre tanımlamak	KOSGEB	YEREL YÖNETİMLER, MESLEK ODALARI, KALKINMA AJANSLARI	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Açılan program sayısı, başvuru sayısı	
				8.1.3.2	Mikro kredilendirme / risk sermayesi kolaylıkları sağlamak	HAZINE	BANKALAR	0	Yatırım Bütçesi	Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı	
				8.1.3.3	Yerel işgücü potansiyel yatırım alanlarının tanımlanması / bilgilendirilmesini yaygınlaştırmak	YEREL YÖNETİMLER	KALKINMA AJANSI, MESLEK ODALARI	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Verilen seminerler, kurslar, yayınlar	
				8.1.3.4	İşgücüne beceri kazandırmaya yönelik çok yönlü programlar başlatmak	MEB	YEREL YÖNETİMLER, MESLEK ODALARI, ÜNİVERSİTELER	U	AB Fonu	Verilen seminerler, kurslar, yayınlar	
				8.1.3.5	Dengeli işgücü piyasası oluşturmak ve sektörlerarası koordinasyon için daha aktif bir kurumsal yapı oluşturmak	ÇALIŞMA SG BAKANLIĞI	SSK	0	Yatırım Bütçesi	Ücret göstergeleri, işgücü göstergeleri	

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
8.1 YEREL VE BÖLGESEL KALKINMADA YAŞANAN TEMEL EKONOMİK SORUNLAR	8.1.4.	Yatırım ortamının iyileştirilmesi, sermaye akışının kolaylaştırılması	8.1.4.1	Yatırımlara yönelik bürokratik engelleri azaltmak, şeffaflaştırma ve denetleme sürecini geliştirmek	HAZINE	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	0	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede yer alması
			8.1.4.2	Yatırım için güvenli ortam oluş. ve sermayeyi riske karşı güv. alt. alın. için uygun kredi ve vergi pol. belirlemek	HAZINE, MALLİYE BAKANLIĞI	BANKALAR	0	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede yer alması
			8.1.4.3	Bölgesel ve sektörel bazda devlet yardımlarını ve teşviklerini kontrolü olarak artırmak ve geliştirmek	HAZINE	DPT, SANAYİ TİC BAKANLIĞI	0	Yatırım Bütçesi	Bütçede yer alması, verilen yardım ve teşvik miktarı
			8.1.4.4	Verilen yatırım teşviklerinin izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin kontrol mekanizmalarını oluşturmak	HAZINE	BAKANLIK	0	Yatırım Bütçesi	Denetim raporları
			8.1.5.1	Yenilikçilik odaklı üniversite-sanayi işbirliğini sağlamak	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	ÜNİVERSİTE-İMESLEK ODALARI	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Ortak proje sayısı
			8.1.5.2	Üretim faktörü olarak költürel birikimin üretimde kullanılmasını sağlamak	YEREL YÖNETİMLER	MESLEK ODALARI, STK	0	AB Fonu	Düzenlenen kurslar, bilgilendirme toplantıları
	8.1.5.	Rekabetçilikte bölgesel yenilik sistemlerinin geliştirilmesi	8.1.5.3	AR-GE ve bölgesel yenilikçilik merkezleri kurulması projelerini desteklemek ve hızlandırmak	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	ÜNİVERSİTE-İMESLEK ODALARI-TÜBİTAK	K	Yatırım Bütçesi	Açılan merkez sayıları, merkezlerde yer alan firma sayıları
			8.1.5.4	AR-GE teşvikleri artırmak ve yaygınlaştırmak	DPT	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	0	Yatırım Bütçesi	Bütçede yer alması, verilen kredi miktarı
			8.1.5.5	Yeni teknolojilere uyum, yeni teknoloji yaratılması ve transferinde destek mekanizmalarını tamamlamak	TÜBİTAK	PATENT ENSTİTÜSÜ + ÜNİVERSİTE	K	Yatırım Bütçesi	Patent/proje sayısı, bütçede yer alması
			8.1.5.6	Yenilikçiliğin geliştirilmesinde ulusal ve bölgesel ağlar oluşturmak	TÜBİTAK	ÜNİVERSİTE	K	Yatırım Bütçesi	Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri, intranet sistem kurulumu
8.1.6.	Kümeleme politikalarının desteklenmesi	8.1.6.1	Mevcut kümeleri tespit ederek geliştirmek	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	ÜNİVERSİTE-İMESLEK ODALARI	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Sektörel istatistikler	
		8.1.6.2	Ulusal ve ulusal arası düzeyde kümelerarası ilişkileri kuvvetlendirilecek ağlar oluşturmak	DPT	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	K	AB Fonu, Dış Kredi	Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri, intranet sistem kurulumu	
		8.1.6.3	Öncelikli sektörlerle ilişkin kümelere teşvik sağlamak	DPT	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	K	Yatırım Bütçesi	Bütçede yer alması, verilen teşvik miktarı	

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER			
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
8.1 YEREL VE BÖLGESEL KALKINMADA YAŞANAN TEMEL EKONOMİK SORUNLAR	8.1.7	Kırsal kalkınmayı hızlandırmak için kurumsal ve iktisadi düzenlemeler yapılması	8.1.7.1	Tarım alanına hizmet eden kurumlar arasında eğitimi sağlamak	TARIM KÖYŞL. BAK	VALİLİK	K	Yatırım Bütçesi	Yerel/bölgesel koordinasyon birimleri	
			8.1.7.2	AB Ortaak Tarım Pol. ve Türkiye şartlarını göz önüne alan istikrarlı ve güv. yüksek destekleme pol.kon. mevzuat düzenlemeleri oluşturmak	DPT	TARIM KÖYŞL. BAK	K	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede yer alması	
			8.1.7.3	Türkiye'nin AB kaynaklı tarımsal/kırsal kalkınma fon kullanım kapasitesini yükseltmek	DPT	TARIM KÖYŞL. BAK	0	AB Fonu	Kap. artışı, üretilen proje sayısı, tahsisat miktarı, ödemelerin tahsisata oranı	
			8.1.7.4	Ürgütsüz tarım üreticisinin çıkarlarının korunması amacıyla örgütlenmelerini güçlendirmek/arttırmak	VALİLİK	SVİLİ TOPLUM KURULUŞLARI	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Demek sayısı, toplantılar	
			8.1.7.5	Kırsal alanların kendine özgü karakterinin, sahip olduğu değerlerin tespit etme, bu nitelikteki kırsal kalkınma projelerini hayata geçirmek ve bu projelere halkın katılımını sağlamak	BİB, TARIM K BAK	ÜNİVERSİTE, STK, MESLEK ODALARI	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Envanter çalışmaları, proje sayısı, katılımcı sayısı	
			8.1.7.6	Kırsal sanayi işletmelerine ve tarımsal işlet.yönelik yatırımları desteklemek	TARIM K BAK	KOSGEB	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Bütçe yer alması, yatırım artışı miktarı	
			8.1.7.7	Çiftçiler ve tarımsal işletmeler için düşük faizli banka kredileri vermek	İLGİLİ BANKALAR	TARIM KÖYŞL. BAK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Bütçe yer alması, yatırım artışı miktarı	
			8.1.7.8	Çiftçilere eğitim vermek	TARIM K BAK	MESLEK ODALARI, STK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Fin. miktarı, eğitim pr. ve prog.katılan çiftçi sayısı	
			8.1.8.1	Çiftçilere eğitim vermek	TURİZM BAKANLIĞI	KAMU-ÖZEL SEKTÖR	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Proje sayısı, turist sayımsındaki artış, eğitim sayıları ve katılımcı göstergeği, yaradılan istihdam olanakları, gelir göstergeleri	
			8.1.8.2	El sanatlarını ve zanaatçıları dayanan ürünleri geliştirmek	MESLEK ODALI, KÜLTÜR TURİZM B., SANAYİ VE TİCARET B., TARIM VE KÖY İŞLERİ B.	ESNAF SANATKARLAR ODASI, YEREL YÖNETİMLER	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Düzenlenen kurslar, bilgilendirme toplantıları, yaradılan katma değer, ürünlerin geliştirilmesi için yapılan yatırım miktarı	
			8.1.8.3	Kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi	Ekolojik/organik tarım ve biyolojik çeşitliliğe yönelmek ve bu alanda AR-GE çalışmalarını desteklemek	TARIM K BAK	TARIM KOOP., YEREL YÖNETİMLER, UNIV., ÖZEL SEKTÖR, MESLEKODA	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Bilgilendirme toplantıları, verilen destek miktarı, gerçekleştirilen çeşit. alanın patent sayısı, organik tarım ve biyolojik çeşitliliğe geçen projelerin sayısı ve parçaları
			8.1.8.4	Yerli tohum bankasını kurmak	Yerli tohum bankasını kurmak	TARIM K BAK	TARIM KOOPERATİFLERİ	K	Yatırım Bütçesi	Geliş. tohum çeşidi miktarı ve sayısı, kurulan birim sayısı, banka kapasitesi

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
8.1	YEREL VE BÖLGESEL KALKINMADA YAŞANAN TEMEL EKONOMİK SORUNLAR	8.1.9	Kırsal alanda korunması gerekli tarihi, kültürel ve doğal varlıkların korunarak geliştirilmesi yönünde mevcut politikaların işlerlik kazandırılması ve geliştirilmesi	8.1.9.1	Geleneksel mimarinin geliştirilerek yöresel mimari özelliklerin korunmasında toplumsal katılım ve desteğinin sağlanmasına yönelik köy içi çalışmalar yapmak	KÜLTÜR TURİZM BAKANLIĞI, BIB	YEREL YÖNETİMLER, ÜNİVERSİTE, İĞİTİ STK'LAR	0	Yatırım Bütçesi	Bilgiendirme toplantıları, envanter çalışması, proje sayısı
				8.1.9.2	Tarihi, kültürel ve doğa değerler envanterinin çıkarılarak sürekli güncellenmesini sağlamak	KÜLTÜR TURİZM BAKANLIĞI	YEREL YÖNETİMLER, ÜNİVERSİTE, ODALAR	K	Yatırım Bütçesi	Envanter çalışmaları, veri tabanı oluşturma
				8.1.9.3	Kırsal kültürel mirasın korunarak turizm amaçlı sürdürülebilir kullanımında teşvikler sağlamak	KÜLTÜR TURİZM BAKANLIĞI, YEREL YÖNETİMLER	YEREL YÖNETİMLER, ÜNİVERSİTE, ODALAR	0	Yatırım Bütçesi	Bilgiendirme toplantıları, verilen teşvik miktarı, teşvik sayısı, teşvikten yararlanan başvuru adedi
		8.1.10	Kırsal alanda arazi mülkiyet dağılımı sorunlarının çözülmesi	8.1.10.1	Yörelere göre optimum ekonomik işletme büyüklüğünü tespit etmek	SANAYİ TİC BAKANLIĞI	YEREL YÖNETİMLER, ÜNİVERSİTE	K	AB Fonu	Envanter çalışması
				8.1.10.2	Tarıma elverişli kamu arazilerini tarımsal üretime kazandırmak	MALİYE BAKANLIĞI	TARIM KÖYİŞL BAK, YEREL YÖNETİMLER, KALKINMA AJANSLARI	0	Yatırım Bütçesi	Açılan arazi büyüklüğü
				8.1.10.3	Aşırı parçalanan tarımsal arazileri birleştirerek arazi düzenleme ve arazi toplulaştırma çalışmalarını hızlandırmak	TBMM, TAPU KADASTRO	TARIM KÖYİŞL BAK, YEREL YÖNETİMLER	0	Yatırım Bütçesi	Envanter çalışması, yeniden parselleme araştırmaları, rapor ve planları

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
8.2 YEREL VE BÖLGESEL KALKINIMDA YAŞANAN TEMEL SOSYAL SORUNLAR	8.2.1	Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi	8.2.1.1	Sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaştırılmasını desteklemek, etkinliklerinin artırılmasını sağlamak	VALİLİK	YEREL YÖNETİMLER, STK	0	Yatırım Bütçesi	Bilgilendirme, kurulan demekler, STK sayısı, STKlar tarafından düzenlenen organizasyon sayısı
	8.2.1	Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi	8.2.1.2	Yerel ve bölgesel adiyet duygusunu geliştirecek projeler geliştirmek	STK'LAR, YEREL YÖNETİMLER	VALİLİK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Organizasyon sayısı, proje sayısı
	8.2.1	Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi	8.2.1.3	Farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkileri güçlendirecek ve güven ortamı yaratacak araçları geliştirmek	YEREL YÖNETİMLER, STK	VALİLİK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Toplantılar, seminerler, STK aktiviteleri sayısı
	8.2.1	Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi	8.2.2.1	Bölgedeki genel eğitim düzeyini yükseltecek eğitim programlarını düzenlemek	MEB	ÜNİVERSİTELER, KALKINMA AJANSLARI	0	Yatırım Bütçesi	Okunmaz oranı, açılan prog. sayısı, öğün ve yaygın eğit. mezun sayısı, bilgi, okur yazarlığında artış oranı
	8.2.2	Az gelişmiş bölgelerde sosyal sermayenin güçlendirilmesi	8.2.2.2	Öğün ve yaygın eğitim programlarıyla toplumun eğitim düzeyini yükseltmek	MEB	VALİLİK, YEREL YÖNETİMLER, MESLEK ODALARI, KA, ÜNİVERSİTELER,	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci
	8.2.3	Bölgedeki insan altyapısının ve örgütlenme kapasitesinin geliştirilmesi	8.2.2.3	Yüksek eğitim ve mesleki eğitim yarımında mevcut işgücü kapasitesini arttırmak	MEB, ÜNİVERSİTELER	ÖZEL SEKTÖR	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Açılan meslek lisesi sayısı, meslek kursları sayısı, mezun edilen öğrenci
	8.2.4	Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki yetersizliklerin giderilmesi	8.2.3.1	İş gücü istihdam ve eğ. prog. arasında bağlantılı kurul. ilişkin yerel analiz çalış. yapmak ve buna ilişkin veri sistemi oluş. kontrolünü sağlamak	SANAYİ TİC BAK., AJANSLAR, ODALAR, İŞ VE İŞÇİ KURUMU	TÜM YEREL PAYDAŞLAR	0	Yatırım Bütçesi	İstihdamdaki artış, veri altta bany. girilen bilgi sayısı, analiz çalışmaları
	8.2.4	Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki yetersizliklerin giderilmesi	8.2.4.1	Sosyal güvenliğe yönelik yasal düzenlemeleri getirmek	ÇALIŞMA, SG BAKANLIĞI	SGK	0	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede yer alması
	8.2.4	Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki yetersizliklerin giderilmesi	8.2.4.2	Kamu çalışanlarının ve çeşitli meslek gruplarının çıkarlarını korumak için örgütlenmeleri kolaylaştırmak	TBMM, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, VALİLİK	MESLEK ODALARI, SENDİKALAR	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Kurulan yeni örgütler, STKlar, meslek odaları üye sayısı
	8.2.4	Sosyal güvenlik ve çalışma alanındaki yetersizliklerin giderilmesi	8.2.4.3	Sektörel üretim örgütlenmesinde yeni destekler belirlemek	TBMM	TARIM KÖYİŞL. BAK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Resmî Gazetede yer alması

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		EYLEMLER				GÖSTERGELER				
NO	SORUN	STRATEJİLER	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE		
8.2	YEREL VE BÖLGESEL KALKINMADA YAŞANAN TEMEL SOSYAL SORUNLAR	8.2.5	Konut, sosyal ve teknik altyapı kapasitesini geliştirilmesi	8.2.5.1	Farklı sosyal ve gelir gruplarına yönelik konut yatırımlarını çeşitlendirmek	TOKİ	ÖZEL SEKTÖR, VALİLİKLER	0	Yatırım Bütçesi	Üretilen konut sayısı ve çeşidi
				8.2.5.2	Toplu taşım alternatiflerini çeşitlendirmek	YEREL YÖNETİMLER, ULUŞTIRMA BAKANLIĞI	İLLER BANKASI, ÖZEL SEKTÖR	0	Yatırım Bütçesi	Kapasite artışı, üretilen proje
				8.2.5.3	Kanalizasyon sistemleri gelişimini ve içilebilir nitelikte su teminini sağlamak	YEREL YÖNETİMLER	İLLER BANKASI, ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Kapasite artışı, üretilen proje
				8.2.5.4	İletişim altyapısını geliştirmek; kapasite artışı, üretilen proje	TELEKOM	ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi	Kapasite artışı, üretilen proje
				8.2.5.5	Femal ihtiyaçlara (eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, kültür ve diğer sosyal domainlere) ilişkin kapasiteyi ve erişimi artırmak	İLGİLİ BAKANLIKLAR	YEREL YÖNETİMLER	0	Yatırım Bütçesi	Kapasite artışı, kişi başına düşen servis değeri
				8.2.5.6	Merkeze erişilebilirliği geliştirmek	YEREL YÖNETİMLER	VALİLİK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Üretilen proje sayısı
				8.2.6.1	Toplumun en dezavantajlı kesimlerine ulaşarak, bu kesimlere yönelik özel programlar belirlemek	SGK	VALİLİK	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Programlar ve kat. sayısı, yeşil kart ya da alternatif uyg. varolan kişi sayısı ve harcamaların miktarı
				8.2.6.2	Az gelişmiş bölge ve yörelerde sağlık alanında yatırımlar yapmak	SAGLIK BAKANLIĞI	VALİLİK, YEREL YÖNETİMLER	0	Yatırım Bütçesi	Yatırımların hastane, sağlık ocağı sayısı, nüfus başına düşen sağlık personeli sayısı (doktor/ hemşire başına düşen hasta sayısı,
				8.2.7.1	Toplumun dezavantajlı kesimleri tehime uygulanan kamu transfer politikalarını ile gelirin yeniden dağılımını sağlamak	TBMM, DPT	MALİYE	0	Yatırım Bütçesi	Giri katsayısı
				8.2.7.2	Vergi politikalarını gelird dağılımı gözetilerek yeniden düzenlemek	MALİYE BAKANLIĞI	MALİYE	0	Yatırım Bütçesi	Resmi Gazetede yer alması
8.2.8.1	Aile planlamasının yaygınlaştırılması	SAGLIK BAKANLIĞI	SAGLIK BAKANLIĞI	K	AB Fonu	Bilgilendirme, toplantılar, seminerler, nüfus artış hızı				

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
8.3	BÖLGESEL KALKINMA STRATEJİLERİNİN BELİRLENMESİ İÇİN GEREKEN BİLGİ ALTYAPISI EKSKİKLİĞİ	8.3.1	Ulusal ve bölgesel veri tabanı yönetiminin oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanması	8.3.1.1	Merkez ile bağlantılı bölgesel ve yerel ölçekte bilgi bankaları oluşturmak, arşivleri güncellemek	DPT, TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	ÜNİVERSİTELER, KAL. AJANSLARI, YEREL YÖNETİMLER, BAKAN., İLLER BANKASI	K	Yatırım Bütçesi	Veri tabanı oluşturma, güncellenen arşiv sayısı, veri bankası kapasitesi
				8.3.1.2	Bölgelerin bilgilerini sürekli aktarabileceği sistemi oluşturmak ve derlenen bilgilere erişimi kolaylaştırmak	DPT, TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	ÜNİVERSİTELER, KAL. AJANSLARI, YEREL YÖNETİMLER, BAKAN., İLLER BANKASI	K	Yatırım Bütçesi	Yerel koordinasyon birimleri, oluşturulan bilgisayar programlarına erişim, kullanıcı sayısı
				8.3.1.3	Her sektör için bölge bazında tematik emvanelerin (tarım, su, kültür, orman, turizm, afet, ekonomi, vb) oluşturulmasını ve güncellenmesini sağlamak	DPT, TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	ÜNİVERSİTELER, KAL. AJANSLARI, YEREL YÖNETİMLER, BAKAN., İLLER BANKASI	K	Yatırım Bütçesi	Oluşturulan emvaneler, kullanıcı sayısı
				8.3.1.4	Venü depolamada araştırma ve geliştirme projelerini desteklemek	DPT, TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	ÜNİVERSİTELER, KAL. AJANSLARI, YEREL YÖNETİMLER, BAKAN., İLLER BANKASI	K	Yatırım Bütçesi	Proje sayısı
				8.3.1.5	Venü depolamada uzman kişilerin yetiştirilmesini sağlamak	DPT, TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	ÜNİVERSİTELER, KAL. AJANSLARI, YEREL YÖNETİMLER, BAKAN., İLLER BANKASI	0	Yatırım Bütçesi	Kurslar, seminerler, yaratılan kişi sayısı
				8.3.2.1	Teknolojinin kullanımına ilişkin temel ve ileri düzeyde eğitimlerin yaygın biçimde verilmesini sağlamak	HARİTA KAD., İLLER BANK., TARIM VE KÖY İŞLERİ B.	ÖZEL SEKTÖR, MESLEKİ ÖRGÜTLER	K	Yatırım Bütçesi	Programlar ve katılımcı sayısı
				8.3.2.2	Kurumlarda CBS ve berzeri sistemlerin kullanımını geliştirmek ve uzman personelin istihdamını sağlamak	HARİTA KAD., İLLER BANK., TARIM VE KÖY İŞLERİ B.	ÖZEL SEKTÖR, MESLEKİ ÖRGÜTLER	K	Yatırım Bütçesi	Kurulan sistem, uzman kişi sayısı
				8.3.2.3	CBS konusunda personel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve sürekli eğitimlerinin sağlanması	HARİTA KAD., İLLER BANK., TARIM VE KÖY İŞLERİ B.	ÖZEL SEKTÖR, MESLEKİ ÖRGÜTLER	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Düzenlenen kurslar, verilen eğitim ve yaratılan kişi sayısı
				8.3.3.1	Resmî istatistiklere erişimi sağlayan bir portal oluşturmak	TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	TÜM MERKEZİ VE YEREL KURUMLAR	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Portal üzerinden veriyen erişen kullanıcı sayısı, kullanıcı sayısındaki artış
				8.3.3.2	Kullanıcının resmi istatistik bilincini arttırmak	TÜİK, RIP KAPSAMINDAKİ SORUMLU KURULUŞLAR	TÜM MERKEZİ VE YEREL KURUMLAR	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Düzenlenen etkinliklere katılan kişi sayısı

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
8.4 ÇEVRE VE TEKNİK ALTYAPI SORUNLARI	Ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde afet ve risk yönetimi bağlamında, çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması	8.4.1	Ülkesel ve bölgesel ölçekteki yatırımların yer seçiminde afet ve risk yönetimi bağlamında, çevre değerlerinin korunması ilkesinin temel alınması	8.4.1.1	Yerel ölçekte çevre değerleri (toprak, tarım toprakları, oman,su havzaları, jeolojik, ekolojik riskli alanlar, endemik türler,flora ve fauna,) envanteri hazırlanarak ve /veya güncellenerek bu bilgiler fiziki mekanda ilişkilendiren haritaları hazırlamak	TARIM, ÇEVRE ORMAN, KÜLTÜR TURİZM, BİB BAKANLIKLARI, İLLER BANKASI, TÜİK, DSİ	ÜNİVERSİTELER, YEREL YÖNETİMLER	K	Yatırım Bütçesi	Oluşturulan haritalar	
				8.4.1.2	Bölgesel ölçekte çevre değerlerinin korunarak geliştirilmesine yönelik projeler ve altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek	ÇEVRE ORMAN BAKANLIĞI, KALKINMA AJANSLARI	ÖZEL SEKTÖR, BELEDİYELER BİRLİĞİ	0	Yatırım Bütçesi	Üretilen proje, yatırım miktarları	
				8.4.1.3	Kentsel ve kırsal alanda, Avrupa Birliği'nin ilgili Sarnamlarının kabulüne yönelik özendirici düzenlemelerin hayata geçirilmesi için belediyelere proje hazırlanmada teknik, işgücü eğitim ve parasal destek vermek	Kentsel ve kırsal alanda, Avrupa Birliği'nin ilgili Sarnamlarının kabulüne yönelik özendirici düzenlemelerin hayata geçirilmesi için belediyelere proje hazırlanmada teknik, işgücü eğitim ve parasal destek vermek	İLLER BANKASI, YEREL YÖNETİMLER	ÖZEL SEKTÖR, BELEDİYELER BİRLİĞİ	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Hazırlanan proje, verilen kurslar, yararlanılan kişi sayısı, Avrupa Kentsel Şartını kabul eden belediye sayıları
				8.4.1.4	Ekolojik açıdan hassas bölgeleri sayılarak bu bölgelerin korunması için bu bölgede yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, çevre dostu enerji pot. özellikler bazında teknik atıyapısını geliştirmek	Ekolojik açıdan hassas bölgeleri sayılarak bu bölgelerin korunması için bu bölgede yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, çevre dostu enerji pot. özellikler bazında teknik atıyapısını geliştirmek	BAŞBAKANLIK	ÇEVRE ORMAN BAKANLIĞI, KALKINMA AJANSLARI	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Alt yapı çalışması yapılan alan, ekolojik kırılan bölge büyüklüğü, haritaları
				8.4.1.5	Ulusal su politikasına yön verecek sorumlu kurum oluşturulmak ve yasal düzenleneyi gerçekleştirmek	Ulusal su politikasına yön verecek sorumlu kurum oluşturulmak ve yasal düzenleneyi gerçekleştirmek	BAŞBAKANLIK	YEREL YÖN. , DSİ, ÇOB	K	Yatırım Bütçesi	Resmi Gazetede yer alması, oluşturulan kurum
				8.4.2.1	Çevresel atıklamı toplamması, yeniden değerlendirilmesi ve elden çıkarılmasıyla ilgili yasal ve yönetsel mevzuatın tek bir çatı altında toplanmasını sağlamak	Çevresel atıklamı toplamması, yeniden değerlendirilmesi ve elden çıkarılmasıyla ilgili yasal ve yönetsel mevzuatın tek bir çatı altında toplanmasını sağlamak	ÇEVRE ORMAN BAKANLIĞI	YEREL YÖNETİMLER VE ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Resmi Gazetede yer alması
				8.4.2.2	Kentsel ve bölgesel ölçümlere ilişkin çevre kirliliği ölçüm laboratuvarlarını kurmak	Kentsel ve bölgesel ölçümlere ilişkin çevre kirliliği ölçüm laboratuvarlarını kurmak	ÇEVRE ORMAN BAKANLIĞI	YEREL YÖNETİMLER VE ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Kurulan laboratuvar sayısı
8.4.2.3	Ekolojik açıdan hassas bölgelerde yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, afet, riskler, çevre dostu enerji politikalarına öncelikler sağlayacak yasal düzenlemeler çıkarmak	Ekolojik açıdan hassas bölgelerde yer alan yerleşmelerde katı atık, arıtma, afet, riskler, çevre dostu enerji politikalarına öncelikler sağlayacak yasal düzenlemeler çıkarmak	ÇEVRE ORMAN BAKANLIĞI, ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR	YEREL YÖNETİMLER VE ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi	Resmi Gazetede yer alması				

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
8.4	ÇEVRE VE TEKNİK ALTYAPU SORUNLARI	8.4.3	Enerji kaynaklarının yönetimi ve sürdürülebilir kullanımında konvansiyonel enerji kaynaklarının alternatif enerji kaynaklarıyla birlikte ele alındığı bölgesel enerji politikasının oluşturulması	8.4.3.1	Alternatif enerji çalışmalarına bütçe ayrılması ve yerel ölçekte geliştirilecek rüzgar, jeo-termal, biyogaz, güneş enerjisi gibi girişimlere teşvik vermek	ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	YEREL YÖNETİMLER VE ÖZEL SEKTÖR	0	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Bütçede yer alması, verilen yatırım ve teşvik miktarı
				8.4.3.2	Ekonomik sektörlerin enerji ihtiyacı için kısa ve uzun dönemli kestirimleri yapmak	ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI 0000	ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	5-20 yıllık sektör bazında yenilenebilir enerji miktarı kompozisyonu
				8.4.3.3	Bölgesel potansiyeller özetlenerek ve kırsal alanlarda peyzajın korunarak yenilenebilir enerji kaynaklarının yaratılmasını sağlamak	ÇEVRE BAKANLIĞI, ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	ÖZEL SEKTÖR	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Yapılan yatırım miktarı
				8.4.4.1	Mal ve hizmet akışında karayolu ulaşımına alternatif ulaşım türlerinin kullanımını özendirerek yasal düzenlemeleri (vergü indirimi, teşvik, reklam ayrıcalıkları gibi) sağlamak	ULAŞTIRMA BAK.		0	Yatırım Bütçesi	Bütçede yer alması, verilen yatırım ve teşvik miktarı
		8.4.4	Bölgelerin gelişmesine katkı sağlayacak yeni teknik altyapı projelerinin geliştirilmesi	8.4.4.2	Özellikle az gelişmiş bölgelerde ulaşım olanaklarının çeşitlendirilerek artırılması için hazırlanacak projelere mali kaynak ayrılmasını sağlamak	ULAŞTIRMA, B. KAYNAKLARI		K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Bütçede yer alması, proje sayısı

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		EYLEMLER				GÖSTERGELER				
NO	SORUN	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
8.5	BÖLGE TANIMININ BELİRSİZLİĞİ	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
		8.5.1	Bölge tanımlarının gözden geçirilerek, karar alma süreçlerine ve bölge planlarına temel oluşturacak bölgelerin yeniden tanımlanması	8.5.1.1	İl ve ilçe bazında standart, karşılaştırılabilir, güvenilir veri üretiminin sağlanması için gerekli bilimsel çalışmaları başlatmak	DPT	ÜNİVERSİTELER	K	Yatırım Bütçesi, AB Fonu	Veri üretimi
		8.5.1	Bölge tanımlarının gözden geçirilerek, karar alma süreçlerine ve bölge planlarına temel oluşturacak bölgelerin yeniden tanımlanması	8.5.1.2	Venilerin ortak bir formatta sunumu ve kurumlararası paylaşımını sağlamak	TÜİK, YEREL YÖNETİMLER, TÜM BAKANLIKLAR	ÜNİVERSİTELER	0	Yatırım Bütçesi	Erişimin kurallarının belirtildiği ortak bilgi sistemi
8.5	BÖLGE TANIMININ BELİRSİZLİĞİ	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
8.5.1.3	İl ve ilçe bazında ekonomik ve sosyal göstergelerin düzenli olarak yayınlanmasını sağlamak	8.5.1.3	Yeni bölge tanımlaması yapılmış illerde yer alan farklı aktörlerin (valilik, yerel yönetim, sivil toplum, vb.) görüşlerinin alınarak diğer illerle olan fiziksel, ekonomik, sosyal ilişkilerin yoğunluğunu belirlemek	TÜİK	ÜNİVERSİTELER, VALİLİK, KALKINMA AJANSLARI, SANAYİ VE TİCARET ODALARI, YEREL YÖNETİMLER	ÜNİVERSİTELER, VALİLİK, KALKINMA AJANSLARI, SANAYİ VE TİCARET ODALARI, YEREL YÖNETİMLER	0	Yatırım Bütçesi	Yatırım Bütçesi İstatistiklerin yayınlanması	
8.5.1.4	Yeni bölge tanımlaması yapılmış illerde yer alan farklı aktörlerin (valilik, yerel yönetim, sivil toplum, vb.) görüşlerinin alınarak diğer illerle olan fiziksel, ekonomik, sosyal ilişkilerin yoğunluğunu belirlemek	8.5.2.1	Yerleşmeler arası ekonomik ilişki ve bağları araştırmak (TÜİK istatistik verileri ile ekö., sosyal, mekansal ilişkilerin ortaya konduğu araştırma sonuçlarının birarada değerlendirilmesi) (NUTS'ları tanımlanması)	DPT	ÜNİVERSİTELER, VALİLİK, KALKINMA AJANSLARI, SANAYİ VE TİCARET ODALARI, YEREL YÖNETİMLER	ÜNİVERSİTELER, VALİLİK, KALKINMA AJANSLARI, SANAYİ VE TİCARET ODALARI, YEREL YÖNETİMLER	K	Yatırım Bütçesi	Yatırım Bütçesi Değerlendirme raporları	
8.5.2	NUTS II bölgeleirinin gözden geçirilerek ekonomik bütünlük gösteren illerin bir araya getirilmesi ile yeniden NUTS'ların tanımlanması	8.5.2.1	Yerleşmeler arası ekonomik ilişki ve bağları araştırmak (TÜİK istatistik verileri ile ekö., sosyal, mekansal ilişkilerin ortaya konduğu araştırma sonuçlarının birarada değerlendirilmesi) (NUTS'ları tanımlanması)	DPT	ÜNİVERSİTELER, VALİLİK, KALKINMA AJANSLARI, SANAYİ VE TİCARET ODALARI, YEREL YÖNETİMLER	ÜNİVERSİTELER, VALİLİK, KALKINMA AJANSLARI, SANAYİ VE TİCARET ODALARI, YEREL YÖNETİMLER	K	Yatırım Bütçesi	Yatırım Bütçesi Yeni NUTS II (planlama) bölgeleeri	
8.6	BÖLGE ÖLÇEĞİNDE PLANLAMA KONUSUNDA YETKİ KARMAŞASI	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
		8.6.1	Bölge ölçeğinin bir planlama kademesi olarak geliştirilmesi	8.6.1.1	Yeniden tanımlanan (NUTS II) bölgeleri için bölge planları yapmak	ULUSAL BÖLGESEL KALKINMA KOM. (ÖNERİ), KAL., AJANSI,	ÜNİVERSİTELER	0	Yatırım Bütçesi	Yatırım Bütçesi Bölge planları
		8.6.2	Farklı planlama kademelerinde yer alan planların içeriklerinin ve sorumlu kuruluşlarının net olarak belirtile planlama sisteminin sadeleştirilmesi	8.6.2.1	Bir komisyon oluşturularak yetki çıkışma alanları ve geliştirilenele, farkli mekansal ölçeklerde yer alacak plan türlerinin, içeriklerinin ve sorumlu kuruluşlarının ilgili taraflarla belirlelenele planlama sisteminin sadeleştirilmesi	DPT İLGİLİ BAKANLIKLAR VE YETKİLİ KURULUŞLAR	ÜNİVERSİTELER	ÜNİVERSİTELER	K	Yatırım Bütçesi
8.6.3	Çeşitli kurumlara verilen plan yetkilerinin gözden geçirilmesi	8.6.3.1	Mevzuat düzenlemeleri ile yetki kargaşasını önlemek	BAŞBAKANLIK	BAŞBAKANLIK	0	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi		

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER				EYLEMLER				GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
8.7	BÖLGE PLANI İÇERİĞİ İLE HAZIRLAMA VE UYGULAMA SÜRECİNDEKİ BELİRSİZLİKLER	8.7.1	Bölge planlarının içeriğinin mekansal, sosyal, ekonomik riskler ile afet risklerini vansiyon stratejik bir bakış açısı ile tanımlanması	8.7.1.1	Bölge planlarının içeriğini tanımlayan bir yönetmelik hazırlamak	BASBAKANLIK, DPT	KALKINMA A.JANSLARI	K	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
		8.7.2	Bölge planlarının hazırlama sürecinin ve sorumlu kuruluşların açık bir biçimde tanımlanması	8.7.2.1	Bölge planlarının hazırlanması ve uygulanma sürecini tanımlayan yasal düzenlemeleri yapmak	BASBAKANLIK, DPT	KALKINMA A.JANSLARI	K	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
		8.7.3	Bölge planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde ilgili tüm kesimlerin çeritmesi	8.7.3.1	Bölge planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde ilgili tüm kesimleri bilgilendirmek ve planlara tiraz mekanizmalarını yasal çerçevede düzenlemek	BASBAKANLIK, DPT	KALKINMA A.JANSLARI	K	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
		8.7.4	Plan izleme ve gözden geçirme mekanizmalarının geliştirilmesi	8.7.4.1	Plan izleme ve gözden geçirme mekanizmalarını mevzuat düzenlemelerinde açık ve net bir biçimde tanımlamak	BASBAKANLIK, DPT	KALKINMA A.JANSLARI	K	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
8.8	MERKEZİ DÜZEDE KURUMSALLAŞMA SORUNLARI -KAYNAKLARIN YENİDEN DAĞITIMI	8.8.1	" Bölgesel kalkınma ulusal stratejisinin" hazırlanması	8.8.1.1	"Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi" nin içeriği, hazırlanma süreci ve katılımı kuruluşları belirlemek	ULUSAL BÖLGESEL KALKINMA KOMİTESİ (ÖNERİ)		K	Yatırım Bütçesi	Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi	
		8.8.2	Sektörel ve il düzeyinde yeniden dağıtım yerine bölgesel düzeyde yeniden dağıtım mekanizmasının geliştirilmesi	8.8.2.1	Kalkınmada öncelikli yöreler tanımının ve uygulamaların bölgesel gelişme stratejileri çerçevesinde gözden geçirilerek uygulanabilirliğini sağlamak	DPT, İLGİLİ BAKANLIKLAR		0	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
		8.8.2		8.8.2.2	Yatırımcı kurum/kuruluşların belirlenen bölge öncelikler doğrultusunda bütçelerini hazırlamalarını sağlamak	DPT, İLGİLİ BAKANLIKLAR		0	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
		8.8.3	Bölge planlarının uygulanmasına yönelik programların, projelerin ve plan bütçesinin tanımlanması	8.8.3.1	Bölge planlarının uygulamaya aktarılması sürecini tanımlayan yasal düzenlemeleri yapmak	DPT, HAZINE	SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI, MALİYE BAKANLIĞI	0	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi	
		8.8.3.1		8.8.3.1		BASBAKANLIK		0	Yatırım Bütçesi	Bölge planları	

BÖLGESEL EŞİTSİZLİK, YEREL KALKINMA VE REKABET EDEBİLİR BÖLGELER/KENTLER KOMİSYONU RAPORU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
8.9 BÖLGESEL DÜZEYDE KURUMSALLAŞMA SORUNLARI -KALKINMA AJANSI	8.9.1	Kalkınma Ajanslarının bölgesel ölçekte bir kurum olarak kamu yönetimi sistemi içerisindeki yerinin belirginleştirilmesi	8.9.1.1	Kalkınma ajansları yasasının gözden geçirmek	BAŞBAKANLIK		0	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
	8.9.2	Kalkınma Ajanslarının bölge planlama konusundaki yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi	8.9.2.1	Kalkınma Ajansları'nın bölgelerin ekonomik gelişimi, rekabet edebilirliği alanlarındaki yetki ve sorumluluklarının tanımlanması düzenlemeleri yapmak	BAŞBAKANLIK, DPT	İLGİLİ BAKANLIKLAR	K	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
	8.9.3	Kalkınma ajanslarının performanslarının denetlenmesi ve ajansın bölgesel temsil sorunlarının giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması	8.9.3.1	Mevcut yasal sistemi irdelerek boşlukların giderilmesine yönelik gerekli yönetmelik ve tüzükleri hazırlamak	BAŞBAKANLIK, DPT		K	Yatırım Bütçesi	İlgili yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi
	8.9.4	Siyasi otonominin bölgesel politika üretmesi	8.9.4.1	Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi çerçevesinde Kalkınma Ajanslarının bölgesel ekonomik gelişmedeki rolünü belirginleştirmek	DPT, BAŞBAKANLIK YÜKSEK PLANLAMA KURULU		K	Yatırım Bütçesi	Bölgesel kalkınma ulusal stratejisi
	8.9.5	Ulusal ve bölgesel planlamaya mekan boyutunun kazandırılması	8.9.5.1	Bölgesel Mekansal Planlama Birimini kurmak	BAŞBAKANLIK, DPT	İLGİLİ BAKANLIKLAR	0	Yatırım Bütçesi	Bölge Mekansal Planlama Biriminin kurulması
			8.9.5.2	Stratejik Bölge Planların Bölgesel Kalkınma Ulusal Komitesince Onayını sağlamak	BAŞBAKANLIK		0	Yatırım Bütçesi	Stratejik Bölge Planı

KAYNAKLAR

- Açık L.** (2008) "Hassas Konular Çevre Sorunları ve İnsan Hakları", KÖKSAV E-Bülteni, Ankara
- Avrupa Konseyi,** (1973) "Köy ve Kent Arasındaki Dengede Kırsal Canlandırma Politikalarına İlişkin İlke Kararı"
- Avrupa Konseyi,** (1989) "Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Artırılması Hakkında Tavsiye No: R(89) 6
- Bakanlıklararası Harita İşlerini Koordinasyon ve Planlama Kurulu - Yönetmelikler Komisyonu (BHKİP),** (2003) "Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin Kurulması Amacıyla Yasal Dayanak ve Yönetmelik Hazırlanması: Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Altyapısı Üst Kurulu Kanunu Stratejileri Taslağı"
- Demirayak, F.** (2002) "Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma", TÜBİTAK VIZYON 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli
- Devlet Planlama Teşkilatı,** (2001) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nitelikli İnsangücü Meslek Standartları Düzeni Ve Sosyal Sermaye Birikimi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara
- Devlet Planlama Teşkilatı,** (2006, b) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, DPT Yayınları, Ankara
- Devlet Planlama Teşkilatı,** (2000) 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara
- Devlet Planlama Teşkilatı,** (2006,a) 9. Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme
- Devlet Planlama Teşkilatı,** (2007) Dokuzuncu Kalkınma Planı Bilgi Ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu, DPT Yayınları, Ankara
- Dinler, Z.** (2005) Bölgesel İktisat, Yedinci Basım , 2005, Ekin yayınları :Bursa
- DPT** (2001), VIII. BYKP Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- DPT** (2003), İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Bölgesel Gelişme veYapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Eraydın, A.,** (2008) "Politikalardan Süreç Tasarımına: Yeni Bölgesel Politikalar ve Yönetişim Modelleri" 2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu İzmir, TEPAV Yayınları No:37, Ankara.
- II. Tarım Şurası Çalışma Belgesi,** (2004), Tarım ve Köylüleri Bakanlığı Yayınları
- Kelleci, M.A.** (2003) "Bilgi Ekonomisi İşgücü Piyasasının Temel Aktörleri Ve Eşitsizlik: Eğilimler, Roller, Fırsatlar Ve Riskler" , DPT Yayınları, Ankara
- Kule, H. ve M. Es** (2007), "*Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği*", Sosyal Siyaset Konferansları Kitap 50, syf: 259-301, Kocaeli İİBF yayınları
- Mutlu, S.** (2002) Bölgesel farklılaşmanın nedenleri ve Türkiye Bağlamında Bölgesel gelişme stratejileri, Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi, Editör: Haluk Erlat Türkiye Ekonomi Kurumu yayınları, İmaj Yayınevi: 115-131.
- SGP** (2008) GEF Küçük Destek Programı Bülteni Yıl 6: Sayı 8, Ankara
- SGP** (2007) GEF Küçük Destek Programı Bülteni Yıl 5: Sayı: 7, Ankara
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı,** (2003) 2. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politika Raporu
- Tekeli, İ.,** (2008a). "Bölge Planlama için Adanmışlık Modeli: Durağan Bölgelerin Kilitlemişliği Nasıl Çözülür", Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları içinde, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ.,** (2008b). "Bölgesel Kalkınma Ajanslarını Yararlı bir Türkiye Projesi Haline Getirebilir miyiz?", Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları içinde, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tiryakioğlu, M.** (2008) "Gelişmekte olan Ülkelerin Çıkamazı: Beşeri Sermaye Yoksulluğu" , Ege Akademik Bakış, 8 (1) 2008: 319 – 337
- TÜİK, (2008)** 2006 Belediye Katı Atık İstatistikleri Haber Bülteni, TÜİK Yayınları,

Varol Ç., Eceral Ö. T., (2008). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Çalışmalarının Uygulanma/ Uygulanamama Süreçleri”, 3. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu* “Planlamadan Uygulamaya”, TEPAV, 27-28 Kasım 2008 Mersin.

Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), (2005) Erzurum – Erzincan – Bayburt Bölgesel Gelişme Planı Sentez Ve Öneriler Kitap – III, İstanbul

URL

URL 1

<http://www.tuik.gov.tr/cevredagitimapp/katiatik.zul>

URL 2

<http://www.cevreorman.gov.tr/belgeler6/UBSEP.pdf>

URL 3

http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/54ce9de9df77c57_ek.pdf?dergi=139

URL 4

<http://www.tuba.gov.tr/index.php?id=394>

URL 5

<http://www.kentli.org/makale/ktv.htm>

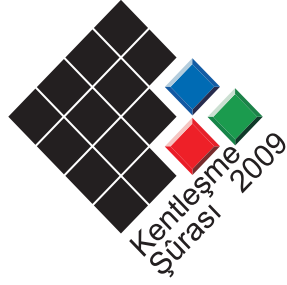
URL 6

http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2008_programi.pdf

URL 7

http://www.ttb.org.tr/halk_sagligi/Sunum_ve_Secilen_Belgeler/TMMOB-CMO-uc_bakanin_basin_toplantisi_ile_ilgili_gorusu.pdf

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE
EĞİTİM KOMİSYONU**

ANKARA - Nisan 2009

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Biriçim TENİK
Telefon : (312) 410 11 42

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	TARİHÇİ-MÜZECİ	ORHAN SİLİER	ANTALYA KENT MÜZESİ
BAŞKAN YRD.	PROF. DR.	ZERRİN TOPRAK KARAMAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ İİBF
BAŞKAN YRD.	YRD. DOÇ. DR.	ARİFE KARADAĞ	EGE ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	ŞUBE MÜDÜRÜ	NESLİŞAH H. ERBEY KUŞKU	BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
RAPORTÖR	ŞEHİR PLANCISI	SİBEL ŞATANA	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	YRD. DOÇ. DR.	HAVVA ALKAN BALA	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	SOSYOLOG	ABDÜLKADİR YALVAÇ	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOOR. GN. MD.
ÜYE	DR.	AYŞEGÜL TOKOL	BİLKENT ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PROF. DR.	BEKİR PARLAK	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	MİMAR	BÜLEND TUNA	TMMOB MİMARLAR ODASI
ÜYE	GENEL SEKRETER	CELAL TOPRAK	TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	DERYA KESİK	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ÜYE	PROF. DR.	DOĞAN HASOL	YAPI ENDÜSTRİ MERKEZİ
ÜYE	DAİRE BAŞKANI	FİKRET ÖZER	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	UZMAN YRD.	FUNDA ŞAHİN	BAŞBAKANLIK KADININ STATÜSÜ GENEL MD.
ÜYE	ŞEHİR PLANCISI	FÜSUN TAŞKINSU	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI İLLER BANKASI GENEL MD.
ÜYE	MUHABİR	GÖKÇEN ÇAMLIYURT	ANADOLU AJANSI
ÜYE	TTK ÜYESİ VE BŞK. YRD.	HALİL AŞICI	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI
ÜYE	PROF. DR.	ILGAR KIRZIOĞLU	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DR.	KIVILCIM ERTAN	TODAİE
ÜYE	MÜDÜR	MEHMET DOĞAN	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	GAZETECİ-YAZAR	MUSTAFA ARMAĞAN	SERBEST
ÜYE	MİMAR	OKTAY EKİNCİ	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	GENEL SEKRETER	ÖZER YELÇE	BASIN KONSEYİ
ÜYE	BÖLÜM YÖNETİCİSİ	ÖZLEM EZGİN	TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI
ÜYE	UZMAN YRD.	SEMA ATEŞ	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA VE EĞİTİM GN.MD.
ÜYE	DOÇ. DR.	SERAP KAYASÜ	YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU BAŞKANLIĞI / ODTÜ
ÜYE	PRODÜKTÖR	SEVİLAY TÜCCAR	TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU
ÜYE	DR.	UĞUR ÖZDEMİR	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	PROF. DR.	ZUHAL ÖZCAN	SERBEST

9. KOMİSYON TOPLANTI TUTANAKLARI

1. TOPLANTI (12 KASIM 2008) TUTANAĞI

Komisyon toplantısında, ekli listede görüldüğü üzere 30 üyeden 20'sinin katıldığı saptandı; katılmayan üyelerin de toplantı içeriği hakkında bilgilendirilmeleri gerektiği ifade edildi.

Komisyon Toplantısı, BİB, Dış İlişkiler ve Mesleki Eğitim Dairesi Başkanı Fikret Özer tarafından açıldı. Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği'nden Komisyonun koordinasyonundan sorumlu Biriçim Özyıldırım ile tanışıldı.

Daha sonra üyeler birbirleriyle tanıştılar. Komisyon Başkanı olarak Orhan Silier, Başkan Yardımcıları olarak Zerrin Toprak Karaman ve Arife Karadağ, Raportörler olarak Sibel Şatana, Havva Alkan Bala ve Neslişah H. Erbey Kuşku seçildi.

Komisyonun bir çalışma grubu anlayışıyla görev yapması ve başkanlık işlevinin özünün kolaylaştırıcılık olduğu üzerinde görüş birliğine ulaşıldı.

Komisyonun görev kapsamında yer alan "dezavantajlı gruplar" ibaresinin çok geniş bir çevreyi içerdiği ve kadınların da ayrı bir başlık altında ele alınmayıp bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği kararlaştırıldı. Bu kapsamda yer alan yaşlılar ya da kıdemli kentliler konusunda danışma gerektiğinde Doç. Dr. S. İlkin Kaya'dan (ilkim.kaya@deu.edu.tr) destek alınabileceği belirtildi. Komisyon çalışmalarında tartışılacak konuların hukuki boyutlarının da dikkate alınması amacıyla Komisyon içerisinde bir hukukçunun da bulunması gerektiği ifade edildi. Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Oğuz Sancakdar'dan (oguz.sancakdar@deu.edu.tr) gerektiğinde teknik destek alınabileceğini saptandı.

Çalışma kılavuzunda yer alan komisyonun görev kapsamını belirten ifadeler okundu. İçindeki konular tartışıldı. Kapsamda yer alan konuların (Kentlerimizde Ortak Yaşam Kültürü ve Kentlilik Bilinci, Dezavantajlı Grupların Kentsel Kamusal Alanda Temsili ve Katılımı, Kültürel Çeşitlilik, Toplum İçindeki Diyalog ve Hoşgörü, Toplumsal Eğitim Düzeyi, Kent ve Medya, Kadınların Kentsel Yaşama Katılımı) bir bölümünün birbirleriyle örtüştüğü ifade edildi: Bu başlıkların aşağıdaki dört ana odak çevresinde yeniden gruplaştırılabileceği sonucuna varıldı: 1) Kent ve Kültür; 2) Kent ve Eğitim, 3) Kent ve Kentlilik Bilinci, 4) Diğer İlgili Konular. Komisyon çalışmalarının, dağılmayı engellemek için temel olarak kentlilik bilinci alanına yoğunlaştırılması ve öteki konuların bu bağlamda ele alınması kararlaştırıldı.

Hazırlanacak Komisyon raporu ile ilgili bundan sonra yapılacak toplantılar için nasıl bir iş planının gerekli olduğu tartışıldı ve sonuçta, 1 Aralık 2008'de yapılacak olan 2. Toplantıya kadar (18 gün) rapor içeriğinin saptanması ve temel düşüncelerin oluşturulması, 24 Aralık'ta yapılacak 3. Toplantıya kadar (23 gün) rapor taslak metninin yazılması, 26 Ocak'ta yapılacak 4. Toplantıya kadar (32 gün) taslak metnin ortak bir rapora dönüştürülmesi, iş programı olarak saptandı.

Ardından rapor içeriğinin belirlenmesi çalışmalarına esas olmak üzere üyeler tarafından önerilen anahtar kelimelerin saptanmasına geçildi. Kentlilik bilinci ve eğitim, kentlilik bilinci ve kültür, Kentlilik bilinci ve medya, kentlilik bilinci ve dezavantajlı gruplar genel çerçevesi içinde, hiçbir eleme yapılmaksızın önerilen tüm başlıklar, rapor içeriğinde (içindekiler listesi çalışmasında) dikkate alınmak üzere belirlendi.

Kentlilik Bilinci (Kimlik – Farkındalık – Aidiyet – Dayanışma – Sorumluluk) Kent Kültürü, Dezavantajlı Gruplar, Kültürel Çeşitlilik, Kentsel Aidiyet, Kent Kimliği, Kentsel Yaşam Kalitesi, İmar Afarı, Kentimiz Evimizdir, Kültürel Envanter, Somut Olmayan Kültürel Miras, Yetişkin Eğitimi, Genç ve Çocuk Eğitimi, Ekonomi, Diyalog, Dayanışma, Çözümde ortaklık, Yönetim ve Siyasete Aktif Katılım, Beşeri Sermaye, Toplumsal Sermaye, Yabancı Toplumsal Sermaye, Hemşehrilik, Kentlilik Ruhü, Kentli Davranış, Kentsel Kamusal Mekân, Kentli Kadın, Kentsel Bellek, Toplumsal Bütünleşme, Kültürel Siteleşme, Kentlileşme, Kurumsal Toplumsal Sorumluluk, Kentsel Sorumluluk, Spor Alanları, Yeşil Alanlar, Kamusal Hizmet Alanları, Kent ve Sosyalleşme Süreci, Kent ve Mekânlar, Kent ve Kümeleşme, Kent Oyuncakları, Sanat, Kent ve Doğa, Kent ve Sosyal Destek Sistemleri, Kentli Hakları, Kamusal Hizmetlere Ulaşılabilirlik, Kentli Yaşam Kılavuzu, Dokümantasyon ve Dia Araştırması, Sağlık, Kurallı Yaşam, Toplumsal Kademelenme, Bilgiye Erişme, Normlara İtaat, Kentsel Ulaşım, Hemşehri Dernekleri, Hemşehrilik Hukuku, Gecekondu, Kapalı Siteler (Gated Communities), Evsizler, İç Göç, Yabancı Göçü, Kenti Aşan Ulusal / Bölgesel / Global Faktörler / Politikalar, Uluslararası Sözleşmeler, Tarihsel Merkezi Yönetim Geleneği (Merkeziyetçilik), Güçlü Merkeziyetçilik Geleneği.

Bu ana çalışma alanları ve anahtar kelimeler üzerine altgruplara bölünerek çalışılması önerisi, oluşturulacak alt grupların sağlıklı çalışmayacağı kanısıyla uygun bulunmadı.

Üyelerden biri tarafından eğitimin çok önemli olduğunu, yetişkin eğitimi, örgün eğitim gibi konularda yetkili olan Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'ndan bir temsilcinin de Komisyon içinde olması gerektiği yolundaki öneri tartışıldı ancak sonuca bağlanması gelecek toplantıya bırakıldı.

Daha sonra, Nihai raporun nasıl olması gerektiği üzerine de bir tartışma açıldı. Olanaklı olursa görsel malzeme ile desteklenen, kent kültürü ve kentlilik bilinci konusunda kapsamlı, ancak çok uzun olmayan bir rapor oluşturulması görüşünde birleşildi. Bu kapsamda, konunun bir bütün olarak ele alınması ve mevcut durumun ortaya konulması amacıyla Güçlü Yanlar, Zayıf Yanlar, Fırsatlar ve Tehditler (GZFT) analizlerinin yapılması gerektiği belirlendi.

Nihai raporun oluşturulmasında beş ana bölümün var olması kararına varıldı. Bu bölümler 1.Giriş (Kavramlar üzerine açıklama) 2. Mevcut Durum Analizi, 3. Stratejik Öneriler, 4. Başarı Kriterleri, 5. Uygulamaya ve Yapabilir Kılma Yöntemlerine ilişkin Öneriler İletişim için İnternet e-posta grubu oluşturulmasına ve öncelikle iletişim bilgilerinin gönderilmesine ve ilk toplantıya katılmayanların bundan sonraki toplantılara katılıp katılmayacakları hakkında bir liste oluşturulmasına karar verildi. Ayrıca, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın açılıştaki yaptığı sunum ile bu toplantıda oluşturulan anahtar kavramlar, Eylem / Gösterge tablosunun e-posta ile üyelere gönderilmesine karar verildi.

Bir sonraki toplantıya kadar alınan görevler:

- Ayşegül TOKOL – Serap KAYASÜ: Habitat Raporu'ndaki Kentlilik Bilinci konusunda yer verilen hususları inceleyecek
- Bekir PARLAK – Zerrin Toprak KARAMAN: Uluslararası düzenlemelerde yeni kent yaklaşımı ve Yerel yönetimlerin katılımcı mekanizmaları ile kentlilik bilinci konusundaki çalışmalarını araştırarak.
- Zerrin Toprak KARAMAN: Bu konudaki yayınlanmış makalelerini veya web adreslerini gönderecek.
- Mehmet DOĞAN: İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kentlilik bilinci konusunda yaptığı çalışmayı gönderecek.

- Arife KARADAĞ – Havva ALKAN BALA: Kentlilik bilinci konusunda literatür taraması yapacak.
- Tüm Çalışma Grubu Üyeleri: Anahtar kelimeleri inceleyerek raporun ana başlıklarına (içindekiler listesine) ait görüşlerini oluşturulacaklar (Bu konuda, Çalışma Kılavuzunda yer alan “Şûra Komisyonları Çalışma Esasları” içindeki 7. ve 8. maddelere tekrar bakılması önerildi)

2. TOPLANTI (1 ARALIK 2008) TUTANAĞI

12 Kasım 2008 tarihindeki ilk toplantıya katılım sağlayamayan komisyon üyeleri ile tanışma yapıldıktan sonra elektronik ortamda gerçekleştirilecek yazışmalarda verimi arttırmak için ne tür çalışmalar yapılabileceği üzerinde duruldu ve konuyla ilgili dikkat edilmesi gereken hususları anlatacak bir bilgi notunun hazırlanması Özlem Ezginden talep edildi ayrıca öğleden sonra düzenlenecek olan toplantıdan önce kurulan mail grup hakkında bir çalışma yapılması kararlaştırıldı. Toplantının sabahki oturumunda (08.30–12.30), 12 Kasım tarihli oturumda planlanan görev bölüşümleri dikkate alınarak, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığının gerçekleştirmiş olduğu “Kentimiz Geleceğimiz Projesi”, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen “Kentim İstanbul Projesi” “Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat–2 Raporu”, “TÜBA Yaşam Kalitesi Göstergeleri Raporu” “Türkiye’de Kentlilik Bilincine Yönelik Yerel Yönetim Çalışmaları” ile ilgili sunuşlar gerçekleştirildikten sonra yapılan literatür taramasından (yurt içi ve yurt dışı) bahsedildi.

Öğleden sonra gerçekleştirilen (14.00–18.00) ikinci oturumda, raporun kapsamının ana başlıklarını belirleyip, ayrıntılandırılması gerekliliğine karar verilerek, raporun içeriğinin nasıl olabileceği hususunda iki ana fikir üzerinde duruldu. Bu fikirler aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

Bu iki içerik taslağı ile ilgili olarak, 24 Aralık 2008 tarihinde düzenlenecek olan 3. Toplantıda bir karara varılması planlandı.

Daha sonra, kentlilik bilincini etkileyen sorunlar ve stratejiler üzerinden gidildi. Sorunlar ve stratejiler genel bir havuzda toplandı. Daha sonra, bir sonraki toplantıya kadar aşağıda yer alan şekliyle bir iş bölümüne karar verildi.

Bir sonraki toplantıya kadar, aşağıdaki konularda çalışmalar hazırlanacaktır.

- Kentte İletişim, Medya ve Kentlilik bilinci (Sevilay Tüccar, Özer Yelçe, Abdülkadir Yalvaç)
- Kadınlarla ilgili çalışma yapılması (Funda Şahin)
- Kentsel mekân ve kentlilik bilinci konusunda bir rapor hazırlanması (Doğan Hasol)
- Mimarlık kapsamı içerisinde kentlilik bilincinin değerlendirilmesi (Bülend Tuna, Doğan Hasol)
- Kentsel yaşam kalitesi ve Habitat II kazanımlarına dair kavramsal çerçeve denetimlerinin özetlendiği bir giriş bölümü (Ayşegül Tokol, Serap Kayasü, Sibel Şatana)
- Kültür varlıklarının kentlilik bilincine katkısı (Zuhal Özcan)
- Gençlik ve kentlilik bilinci çalışması (Özlem Ezgin)
- Sosyal ve psikolojik unsurları ile kentlilik bilinci (Uğur Özdemir)
- Bu formları kullanarak bugün başladığımız çalışma ile GZFT tablosunun doldurulması (Tüm katılımcılar)
- Kadınların kente adaptasyonu, emeğin kaynağa dönüştürülmesi, istihdam alanına genişletilmesi ve kentlilik bilinci (Mehmet Doğan)
- Türkiye ve Yurtdışı deneyimleri (Bekir Parlak, Arife Karadağ)
- Kentleşme ve kentlileşme konusunda bilgiler (Havva A. Bala)

- Uluslararası Anlaşmalar, Göç, Hemşehri ve Yabancı Dernekleri, Kent ve Kentleşme, Kimlik, Kent Güvenliği, Gençler ve Kadınlar (Zerrin Toprak)
- Yaşlı ve Engelliler: Dezavantajlı Gruplar (S.İlkin Kaya)

Sunuş

Giriş

- I. Kentlilik bilinci (teorik ve pratik)
 - A. Kavramsal açıklamalar
 - a) Kent ve kentleşme
 - b) Kentleşme ve kentlilik bilinci
 - c) Kentlilik bilinci - kültür ve eğitim ilişkileri
 - d) İlgili diğer kavramlar üzerine açıklamalar
 - B. Türkiye’de kentleşme ve kentleşme
 - C. Türkiye’de kentlilik bilinci: yerel yönetim pratikleri
- II. Mevcut durum tespiti (GZFT analizi)
- III. Kentlilik Bilinci oluşturma ve geliştirme stratejileri: Eylem planı
 - a) Kurumsal stratejiler
 - b) Bireye dönük stratejiler
- IV. Stratejilerin belirlenmesi ve performans değerlendirmesi
 - a) Performans göstergeleri
 - b) Sonuçların değerlendirilmesi ve yeni pratiklere dönüştürülmesi
- V. Sonuç
 - a) Referanslar
 - b) Ekler

- I. Kentlilik bilinci (tanım / kavramsal açıklamalar)
 - Bireysel / toplumsal boyut * Yaşanabilirlik
 - Mekânsal boyut * Sürdürülebilirlik
 - * Hakçılık
- II. Toplumsal boyut (Toplulukların ve bireylerin sorumlulukları)
 - Kentlilik bilincinin eğitim boyutu (kısa / orta vadede)
 - Kentlilik bilincinin kültür boyutu (uzun vadeli yaklaşımlar)
- III. Mekânsal boyut (Kurumların sorumlulukları)
 - Bireylerde kentlilik bilincinin geliştirilmesi
 - Topluluklarda kentlilik bilincinin geliştirilmesi
- IV. Değerlendirme (sosyo-mekân) (Göstergeler – çıktılar)
 - Bireylerle ilgili * Kentli bağlılığı
 - Topluluklarla ilgili * Yapabilir kılma
 - * Yönetişim

3. TOPLANTI (24 ARALIK 2008) TUTANAĞI

24 Aralık 2008 tarihinde düzenlenen 3. Toplantının sabahki oturumunda, ilk olarak Sayın Silier’in diğer komisyon başkanlarının da katıldığı, Bakanlık temsilcileriyle yapılan toplantıda dile getirilen bazı noktaları ifade etmesiyle başladı. Bu noktalar, formatı tabloya işlenmeye elverişli sorunların, stratejilerin, eylemlerin, göstergelerin ve denetim üzerine yapılan çalışmaların somutlanması gerektiği, 3. Toplantıda (24.12.2008), 2. Toplantıda (01.12.2008) görüşülen ana sorun alanları ve stratejileri belirleme çalışmalarının tamamlanması ve 4. Toplantıda (02.02.2008) ise eylemlere ait göstergelerin tanımlanması ve performans ölçütlerinin tartışılması ve uygulanacak yaptırımların ortaya konulmasının istendiğinin belirtilmesi olarak özetlenebilir. Daha sonra komisyonumuza yeni katılmış olan üyelerle tanışma yapıldı.

Toplantının içeriği ile ilgili nasıl bir yol izlenmesi ile ilgili fikir alışverişi yapıldı. 2. Toplantıda yapılan görev bölüşümü kapsamında sunuşlar yapıldı. Bu kapsamda ilk olarak, üzerinde tartışılıp detaylandırılması amacıyla hazırlanan “**kavramsal çerçeve**” ve “**taslak**” üzerinde sunuş yapıldıktan sonra, Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin, İlçe Belediyelerinin kentlilik bilincinin artırılması yönünde yapmış olduğu çalışmaların var olduğu belirtildi. **Kentsel Mekân ve Kentlilik Bilinci, Kentlilik Bilincinin Oluşturulmasında Dikkate Alınması Gerekli Etkenler** konuları hakkında sunuş yapıldıktan sonra, Sayın Ekinci tarafından **ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilincinin mekânsal ve işlevsel stratejiler açısından somut başlıklar** halinde vurgusu yapıldı. Bu vurgular; *ilk olarak*, fiziki kentleşmede, kentsel dokunun yeteri anlamda doygunluğa ulaşmadan yeni yerleşmelerin açılmasının (kent kaçınıklığı yani kentle beraber yaşamama), kültürel ve sosyal zayıflamalara yol açacağı ve kent merkezlerinin, merkez alanlarının yeteri doygunluğa ulaşmadan yeni yerleşimlerin açılmaması için bu düşüncenin sorgulanarak stratejiler geliştirilmesi, *ikinci olarak*, kentin bir ticaret olarak düşünülmesi ve alışveriş merkezlerinin uygarlık sürecini olumsuz etkilediği bilincine varılarak alışveriş merkezlerinin kent dışına çıkarılması hatta bunların tamamen kapatılması, yani alışveriş kültürünün kentsel süreç içinde devam etmesinin sağlanması ve geleneksel pazarların devam etmesi ve alışveriş merkezlerine karşın bu komisyonda bir karar çıkması, *üçüncü olarak*, yeşil alan kültürümüz gölgelikli alanlar olduğu (çınaraltı, asmaaltında sohbet etmek), gölgelikli alanların rekreasyon alanı olarak kent sürecine katılması (kişi başına 14 m² yeşil alandan vazgeçilmesi, *dördüncü olarak*, sokak kavramının şehircilikte temel kent bilgisi olarak ele alınması, (çıkamaz sokak kavramının Türk geleneksel dokunun bir parçası olduğu) ayrık nizam anlayışından vazgeçilmesi, ayrık nizam yapılaşmaya ve birbirinden ayrı toplu konutlara karşı önlem alınması, bitişik nizam ve arka avluları olan ve önde de sokakla ilişkisi olan geleneksel kent dokusunun çağdaş yorumlarının olması, mahallenin öneminin ele alınması, siteler yerine mahalle kavramının ele alınması, mahallelerin örgütlenmesi, kentteki herkesin mahalleli olmasının temel hedef olması, *beşinci olarak*, kentsel arkeolojik alanlara önem verilmesi, arkeolojik alanlara kamulaştırmada öncelik verilmesi, kentsel arkeolojinin kent kimliği için öncelikli olarak ele alınması, arkeoloji alanlarının geçmişle gelecek arasında güçlü bir bağ kurduğunun bilincine varılması, yani ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilinci bağlamında, antik çağdan bu yana zincirin bir parçası olarak kentinin kendini görmesi, *altıncı olarak*; planlama anlayışı olarak, insanın kentlerin geleceğine yön verme yetisinin artması, belediye meclislerinin imar yetkilerinin sorgulanmasının komisyonda yer alması, *yedinci olarak*, 1990’lı yıllardan beri gündemde olan ve nüfusu 50.000’i aşmayan kentler için düşünülen ancak bütün kentler için ele alınması gereken yavaş şehirler kavramının ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Sayın Ekinci’nin konuşmasından sonra, **Kültür Varlıklarının Kentlilik Bilincine Katkısı** başlıklı sunuş yapıldı. **Kentlilik bilinci Kavramı** (özellikle bilinç kavramı üzerinde) tartışması yapıldı. Bu bağlamda, Bilinç kavramının farklı disiplinlerde farklı şekillerde tanımlandığı ve psikolojik olarak soyut bir kavramın bilincinin olup olmadığı üzerinde duruldu. **Kentte İletişim, Kentlilik Bilinci ve Medya** ve **Gençlerin kentlilik bilincindeki yeri**, (dezavantajlı grupların kentsel kamusal alana katılımı ve özellikle gençlerin yerel ve bölgesel yaşama katılımına ilişkin gözden geçirilmiş Avrupa Şartında önerilenlerin düşünülmesi gerektiği üzerinde durularak detaylı olan bir bilginin daha sonra iletileceği) sunumu yapıldı.

3. Toplantının öğleden sonraki oturumunda, komisyonun çalışma konusu ile ilgili olarak Prof. Dr. Zerrin Toprak kolaylaştırıcılığında, GZFT analizi konusunu gündeme alındı. Doç. Dr. Bekir Parlak’ın yaptığı hazırlık çalışmalarından fikir edinildi. Bu bağlamda, ülkemizdeki kentleşme oranının gelişmiş ülkeler derecesine yaklaşmasının güçlü yan olup olmadığı konusunda (toplam nüfus içinde kent nüfusunun artması) farklı görüşler gelişti (Türkiye’nin kentleştiğçe özgün kentsel değerlerini yitirdiği ve kentsel nüfusun artmasıyla kent kültürü kent bilinci azaldığı gibi). Zerrin Toprak, GZFT analizi için genelde uygulanan alışıl gelmiş belirlenmiş bir metod

olduğu, bu metodun özelliğinin herkesin görüş ve düşüncelerinin öncelikle kayda alınmasına dayandığını belirtti. En fazla 3 önemsenen görüşün kâğıtlara yazılmasından sonra çalışmanın bir özelliğinin de belirlenen görüş ve düşüncelerin üzerine önceliğinin de ortaya çıkabilmesi için pullarla yapılan işaretlemeden bahsetti. Böyle bir hazırlığın olmadığı bu ortam ve koşullarda herkesin yeniden konuları gözden geçirmesinin uygun olacağından bahsedildi. Bu çerçevede GZFT analizinin geliştirilmesine esas teşkil edecek bir taslak çalışma yapıldı ve dezavantajlı gruplarla ilgili olarak, yaşlılar ve engellilerle ilgili herhangi bir çalışma yapılmamasının eksik kalacağı ve bu konuyla ilgili olarak Sayın İkim Kaya'dan yardım alınabileceği hususuna karar verildi. Ayrıca, diğer komisyonların çalışmalarında komisyonumuzun çalışma konusu ile ilgili olan bilgilere ulaşılabilmesi gerektiği ve bununla ilgili Bakanlık temsilcilerinin Sekreteryaya bu durumu iletmesi kararına varıldı.

Öğleden sonraki ikinci oturumda, raporun içerik kısmı konusunda uzlaşmaya varılarak ekte sunulan görev bölüşümüne ait bütün bilgilerin en geç 12 Ocak 2009 tarihine kadar mail ortamıyla ulaştırılması yönünde karara varıldı.

4. TOPLANTI (2 ŞUBAT 2009) TUTANAĞI

2 Şubat 2009 tarihinde düzenlenen 4. Toplantının sabahki oturumunda, ilk olarak Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Zerrin Toprak'ın diğer komisyon başkanlarının da katıldığı, Bakanlık temsilcileriyle yapılan toplantıda dile getirilen bazı noktaları ifade etmesiyle başladı. Yeni katılan katılımcılarla tanışma yapıldı.

Toplantıdan önce 35 sayfalık ön rapor hazırlandı ve mail grubunda tüm katılımcılara gönderildi. Bu toplantıda ön rapor gözden geçirildi. Eksikleri ifade edildi. Tüm komisyon üyelerinin katkıları ile GZFT tablosu gözden geçirildi, ilaveler yapıldı.

5. TOPLANTI (24 ŞUBAT 2009) TUTANAĞI

24 Şubat 2009 tarihinde düzenlenen 5. Toplantının sabahki oturumu, 13-14 Şubat'ta yapılmış olan Bolu/Abant Kentleşme Şûrası Hazırlık Çalışmalarına dair 9. Komisyonu temsil eden katılımcılardan Zerrin Toprak ve Fikret Özer tarafından bilgi alınması ile başladı. Abant toplantısında diğer komisyon temsilcilerine aktarılan bilgi ve sunum katılımcılara bilgi vermek ve hatırlatmak amaçlı paylaşıldı.

Raportörlerle yapılan toplantıda belirtilen ve sonuç ürünlerin formatına dair beklentiler komisyon üyeleri ile paylaşıldı. Bu paylaşım sonucunda Sorun-Strateji-Eylem tablosunda yer alan kavramların "9 Nolu Komisyon Ön Taslak Raporu" ile içerik olarak değil ve fakat biçim olarak farklılıklar içerdiğine karar verildi. Eş zamanlı olarak sorunların, stratejilerin, eylemlerin, göstergelerin eksikleri tamamlanırken "9 Nolu Komisyon Ön Taslak Raporu" ana başlıklar ve alt başlıkları tabloda yer alanlar bağlamında irdelendi. Komisyon üyelerinin yaptıkları eklemelerle, farklı ve alternatif görüşlerle üretilen çalışmanın detaylandırılması sağlandı.

Öğleden sonraki ikinci oturumda, sonuç ürünün niteliğini arttıracak ve iş takvimini belirleyecek bir dizi görüş ve öneri üzerinde tartışıldı. Çalışma takvimi;

- 25 Şubat 2009 – 9 Nolu Komisyon Taslak Raporu'nun, diğer ilgili dokümanların ve 5. Toplantı tutanağının Komisyonun internet üzerinden iletişiminin sağlandığı gruba gönderilmesi
- 2 Mart 2009 – Tüm komisyon üyelerinin Rapora ve Tablolara yapacakları katkıların tamamlanarak diğer üyelerle paylaşılması
- 5 Mart 2009 – Zerrin Toprak'ın editörlüğünde metnin son haline getirilmesi ve tüm komisyon

- üyelerine gönderilmesi
- 8 Mart 2009 – Üretilen son metnin tüm komisyon üyeleri tarafından son kez irdelenmesi ve gerekli ise değişikliklerin yapılması
- 10 Mart 2009 – Çalışmanın tamamlanarak ilgililere teslim edilmesi olarak belirlenmiştir.

Taslak ön raporda hazırlanacak başlıklar ve görev paylaşımı aşağıdaki gibi öngörülmüştür:

- 1. GİRİŞ**
- 2. KENT ODAKLI ULUSAL ve ULUSLARARASI DENEYİMLER**
 - 2.1 Amaçsal İlkeler
 - 2.2 Araçsal İlkeler
 - 2.3 BM İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II
 - 2.4 Uluslararası Kente Yönelik Anlaşma ve Sözleşmelerin Toplumsal Yaklaşımı
- 3. KENT KÜLTÜRÜ VE EĞİTİM**
 - 3.1. GÖÇ / BÖLGESEL DENGESİZLİK** (Z Toprak, Grup üyeleri, ...)
 - 3.2. KENT KÜLTÜRÜ, EĞİTİM-KÜLTÜR POLİTİKALARI**
 - 1.1.1 Kentlilik Bilinci ve Eğitim (M.Doğan, F.Özer, H.Aşıcı)
 - 1.1.2 Kentlilik Bilinci ve Medya (Ö.Yelçe, S.Tüccar)Kenti Tanımaya İlişkin Bilginin Erişilebilirliği
 - 3.3. KENTSEL KİMLİK VE AİDİYET**
 - 1.1.3 Kentleşme ve Birey (U.Özdemir, Z.Toprak)
 - 1.1.4 Kentte Hemşehri Dernekleri (M.Doğan, Z.Toprak,)
 - 1.1.5 Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar (Ö.Ezgin, M.Doğan, ...)
 - 3.4. KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK**
 - 1.1.1 Kültürel mirasın bütünlüğü (Z.Özcan, O.Silier)
 - 1.1.2 Ortak Bellek (O.Silier)
 - 1.1.3 Kültürel Siteleşme
 - 1.1.4 Ortak Yaşam Kültürünün Geliştirilmesi
 - 3.5. KENTSEL MEKÂN**
 - 1.1.1 Mekân Kalitesi (F.Taşkınsu, B.Tuna,)
 - 1.1.2 Mekânsal Stratejiler
 - 1.1.3 Kentsel Güvenlik (Z Toprak)
 - 1.6. KENTE KARŞI SORUMLULUK**
 - 1.1.6 Bireysel – Toplumsal Sorumluluk (U.Özdemir)
 - 1.1.7 Kurumsal – Toplumsal SorumlulukKatılım ve Toplumsal Dayanışma (S.Kayasü)
- 5. SONUÇ** (Z. Toprak, N.Erbey, S.Satana, K. Ertan ve grup katkıları)
Kentlilik bilinci ve Sürdürülebilirlik (K.Ertan,)

I. GİRİŞ

Kentte yaşayanların kentlerine sahip çıkmaları ve o kentin kendi iç dinamikleriyle sürdürülebilirliğinin sağlanması ancak yerleşiklerin bilinç düzeyinin artırılmasıyla mümkündür. Bu raporda, kentsel gelişmede birey ve topluluğun önemli bir yer tutmasından hareketle, kentlerin kimliklerinin korunarak, hizmet kapasitelerinin geliştirmesi için kentte yaşayanların; yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının kısaca bir kente ilişkin kararlarda söz hakkına sahip paydaşların, sorumluluklarının neler olduğu ve bu aşamada yapılması gerekenler üzerine geliştirilmiş eylem planlarına ilişkin fikirler yer almaktadır.

Komisyon olarak raporun oluşmasında, kent için alınacak kararlara katılım, dayanışma duygusuyla bütünleşen toplumsal sorumlulukta işbirliğinin önemi temel alınmıştır. Kentlerin sürdürülebilirliği ile yakından ilişkili görülen ideal toplumun biçimlenmesi için öngörülen öncelikli stratejiler belirlenmiştir. Bu stratejilerde toplumun birlikte karar verme ve iş görme kabiliyetinin sürekli, öğrenme araçlarının yardımıyla geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi ile demokratik kazanımları geliştirmek, toplumsal diyalogları arttırmak konuları öne çıkmıştır.

Raporun girişten sonraki ikinci bölümü olan mevcut durum değerlendirmesinde, konu ile ilgili olarak güçlü, zayıf yanlar belirtilmiş, güçlü yanlar ve fırsatlar kullanılarak, tehditler ve zayıf yanların giderilmesine yönelik senaryolar geliştirilmiştir. Kent odaklı ulusal-uluslararası deneyimler ile kent kültürü ve eğitim ana başlığı altında kentlilik bilinciyle doğrudan bağlantılı başlıklar yer almıştır. Raporun üçüncü bölümünde ise, saptanan sorun alanları bunlara yönelik stratejiler ve eylemler ile mevcut göstergeler yer almıştır. Son bölümde ise, çalışmanın genel bir değerlendirmesine ve komisyon özet raporuna yer verilmiştir.

Dayanaklarımız, günümüzde kentlerin yönetiminde ve hizmet sunumunda giderek demokratik unsurlara daha fazla yer veren yapısal değişiklikler ve kamu yönetiminin işleyişinde yenilikler yapılımasıdır. Zira kentler, sosyal gelişmelerin, kültürel etkinliklerin uygarlıkların oluşup yoğunlaştığı merkezler olarak ana gündemimiz olan kentlilik bilincini etkiler. Kentlerden girişimci, yenilikçi, yaratıcı, dinamik ve düşünen kentler gibi çeşitli adlar altında, temel kentsel hizmetlere yönelik geleneksel görevleri yanında yeni yeni fonksiyonlar üstlenmesi beklenmektedir.

21. yüzyıl kent yönetimlerinin ardında yatan temel felsefe, üniversitelerin, hemşehrilerin, sivil toplum örgütlerinin ve sendikalar gibi kurumsal ilgi gruplarının tek tek sayılarak kente yönelik kararlarda rol almaları beklentisine yöneliktir. Geleceğin modern kentleri bilimi kullanan, hizmetleri etkin sunan, işbirliğine açık ve girişimci kentler olarak yönlendirilmektedir. Kentlerin sürdürülebilirlik ve yaşanabilirliği sağlama başarısında, buldukları yerelden başlayarak bölgesel ve ulusal refah artışını desteklemelerinin rolü olduğu savunulmaktadır. Belirtilen değişimde gelişim için elindeki insan ve doğal kaynakların kapasitesinden yararlanılması hedeflenmektedir. Kentler, varlığı ile sosyal yaşamının temel gücüdür, örgütsel yapısı ile toplumunun destekleyicisidir ve bölgesinde yenilikçi aktivitelerle girişimciliği cesaretlendiren, sosyo-kültürel görevleriyle ekonomik istikrarın sağlanmasında dinamikliği hareketlendiren temel rolleri bulunmaktadır. Kentler, kültürel bir yaşam yarattıkları için güçlü bir bölgesel kültürel faktördür ve somut olan ile olmayan kültürel mirası korurken zenginliğine de katkıda bulunmaktadır. Bu unsurlar, kentte kurumsal-toplumsal sorumlulukları öne çıkarmaktadır ve eylem planlarımızda temel hareket noktasını oluşturmuştur.

Kentleşme Şurası “kentlilik bilinci, kültür ve eğitim komisyon “gurubu kente karşı sorumluluk temelinde aşağıda önemi tartışılan konuları çeşitli yönleriyle değerlendirerek, katılımcı pratikler

temelinde bütünleşik eylem planlarını takdim etmektedir.

Kent ve Kentleşme Olgusu

“Kentleşme” ve “Kent” kavramlarındaki gelişmeler, her ülkenin kendi sosyo-kültürel ve ekonomik şartları içinde birbirinden farklı olarak gerçekleşmiştir. Bu farklılık ülkemiz için de söz konusudur.

Kent, kasaba ve köy gibi yerleşim birimlerinin belirtilmesi, her zaman stratejik bir önemi olan nüfus miktarı ölçütüne dayandırılmıştır. Ancak, ülkemizde bir yerleşim biriminin “kırsal” özellikten kurtulup kent tanımına kavuşması tek başına nüfus ölçütüne dayandırılmamaktadır. Nitekim hukuki koşulları yerine getirerek belediye statüsü kazanmış olan her yerleşim birimine gerçek anlamda kent diyebilmenin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır.¹ Ülkemizde de bu belirsizliği ortadan kaldırabilmek için zaman zaman başka kriterlerden de yararlanılmıştır. Örneğin, Ankara Mimarlar Odası'nca yapılan bir çalışmada, kentleşme hareketleri dikkate alınarak, nüfus ölçütü verilmeden kent tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre kent; “Tarımsal olmayan üretim yapılan ve tarımsal olan, olmayan tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme türüdür”.² Kentleşme ise, iktisadi ve sosyal gelişmeye bağlı olarak kentlerde artan oranda nüfus birikim süreci olarak değerlendirilmiştir. Bu yorumlamada öne çıkan unsurlar iktisadi gelişme, kentlerin büyümesi ve kent sayısının artmasıdır.

Ülkemizde özellikle 1960'lardan bu yana sanayileşme ve kentleşme hızının çok artış göstermesi nedeniyle kent kavramının yeni boyutlar kazandığı bir gerçektir. Nitekim Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük yerleşim merkezlerindeki gelişmelerin, gerek mevzuat, gerekse kısmî mevzuat araştırmalarında denenen kent tanımları çerçevesine girmeyen büyümesini ifade etmek üzere, “büyükkent (büyükşehir)” veya “anakent” gibi deyimlerin kullanıldığı görülmektedir.

Kentleşme sürecinin başlangıcı, genellikle uygarlığın da başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Buna göre kentleşme belli ve somut bir tarihle belirlenecek bir başlangıca sahip değildir. Buna rağmen araştırmacılar, kentleşmenin başlangıcı konusundaki belirsizliği ortadan kaldırabilmek amacıyla, insanların avcılık ve çobanlıktan tarımsal faaliyet nedeniyle yerleşik hayata geçmesini hem uygarlığın hem de kentleşmenin başlangıcı olarak kabul etmektedirler. Burada kentleşme sürecinde temel kriter iktisadi faaliyetin mahiyet itibarıyla değişmesi olmaktadır. Böylece bu kriter bir bakıma zamanımıza kadar kentleşme sürecinin incelenmesinde geleneksel olarak kullanılmamıştır. Bağlantılı olarak kentleşme ise, yukarıda belirtilen kent tanımına bağlı olarak geliştirilebilecek bir özelliğe sahiptir.

Kentleşme kavramının bir boyutu olan sosyo-kültürel unsurlar ele alındığında karşımıza kentleşme terimi çıkmaktadır. Kentleşme süreci içerisinde, yaşadığı kentin demografik ve ekonomik olarak kentleştiğini hisseden yerleşiklerin bu değişime ayak uydurması, kendini bu sürece ait hissetmesi, yaşayış tarzı olarak benimsemesi ve davranış biçimlerini kabullenmesi söz konusu nüfusun kentleşmeye başladığının bir göstergesidir.

Kendisinden küçük yerleşim birimlerinde yaşayanların çoğu için fırsatlar mekânı olan kent; kendi içinde fırsatların yanında risklerin, karmaşanın, yaşanabilirliğin sorgulandığı, kalabalıklar içinde artan yalnızlığın -yabancılaşmanın ve ötekileştirmenin giderek derinleştiği ve ortak

1 Ruşen Keleş ve Fehmi Yavuz, Yerel Yönetimler, Ankara, 1983, s.136.

2 Cevat Geray, Önder Şenyapılı, v.d, Türkiye'de Kentleşme, Komisyon Raporu, Ankara Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 1971, s.8; Zerrin Toprak, Kent Yönetimi ve Politikasi, İzmir, 2008, s.5-9

mekanda birbirinden uzak hayatların yaşandığı ve gerisinde hemen herkesin de bundan şikayet ettiği de bir mekândır.³

Kentleşme çoğu kez, kırdan çözülme ve kentte yoğunlaşma nedeniyle kırdan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan kırsal özelliklerini bırakıp, kentli özelliklerini içselleştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Buna göre de kentleşme ekonomik ve demografik boyutu, kentleşme ise sosyolojik boyutu yansıtmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarsak, kentleşmenin kırdan uzaklaşıp, maddi ve manevi boyutlarıyla kentle bütünleşme çabası olduğu belirtilebilir.⁴ Bu anlamda tüm demografik, politik ve kültürel süreçlerin ekonomik ve sosyal mekâna yaptığı katkılarla dinamik bir kavram olan kent kültürü oluşmaktadır.

Kentlilik bilinci kavramı ise, kentleşme, kentleşme ve kent kültürünün keşişme noktasında irdelenebilir. Genel olarak düşünüldüğünde kentlilik bilinci, kent kültürünü anlamak, kendini kente, kentin dinamiklerine ait ve güvende hissetmek, kentsel oluşumlardan sorumluluk duymak olarak kavramsallaştırılabilir.

3

Arife Karadağ, 2008

4

Sevinç Özen, Kentleşme Sürecinde Ailede Kuşaklararası İlişkiler. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İzmir, 1996, s. 12 ve Kemal Kartal, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Ankara, 1992, s.23

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1 Kent Odaklı Uluslararası ve Ulusal Deneyimler

Kentler toplumsal gelişmenin önemli bir göstergesidir. Topluların kültürel ve ekonomik değişimleri kentleri de etkilemektedir. Kentlerin görüntüsü hızlı bir değişiklik geçirmektedir ve ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu nedenle ortak görüşlerin ve eylemlerin geliştirilebilmesi için, yıllar itibariyle kentleşme, kentileşme, kent kültürü, kentlilik bilinci, demokratik katılım, çok kültürlülük gibi kente yönelik çok yönlü değerlerin ortaya konulduğu ve ortak eylem planlarının hazırlandığı ulusal ve uluslararası toplantılar, önemli bir işleve sahiptir. Uluslararası ölçekte Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Programı ve bu programın düzenlediği BM İnsanî Çevre Konferansı/Stockholm (1972), BM Kanada HABITAT I Zirvesi/ Vancouver (1976), BM Yeryüzü Zirvesi/ Rio (1992), BM İstanbul HABITAT II Zirvesi (1996), BM Binyıl Zirvesi (2000) ve BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi/Johannesburg (2002) olmak üzere altı önemli konferans ve Roma Antlaşması (1957), Avrupa Tek Senedi (1987), Maastricht Antlaşması (1993), Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Antlaşmaları, Yerel Yönetimler veya Yerel Topluluklar Arasında Sınır ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (1981), Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (1988), Avrupa Kentsel Şartı (1992) ve öncesinde Atina Sözleşmesi (1933), Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2004), Leipzig Sözleşmesi (2007) vb., kent odaklı temel hukukî dayanaklardır.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı Habitat II (1996) ve bunu izleyen TÜBA Yaşam Kalitesi Göstergeleri (2003) raporları, geniş katılımlı bir süreçle gerçekleştirilmiş ulusal kentleşme ve kentileşme çalışmalarına yön ve ivme veren önemli çalışmalardır.

Bu konudaki yeni bir uluslararası hareket, Avrupa Konseyinin, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin mevzuat düzenlemeleri içinde yer alan Avrupa Kentsel Şartının (1992), yaşanabilirliği ve sürdürülebilirliği hedefleyen bir yaklaşımla 2008 Mayıs ayında güncellenerek kabul edilmesidir⁵. Ortak Avrupa değerlerinin erişilmiş yada kazanılmış temel ilkelerini kasaba ve kentlerde uygulamak için, kamu politikaları kararlarının etik yönetim anlayışı ile yerine getirilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve daha fazla dayanışma ile sürdürülebilir bir kentsel gelişim için, Avrupa'nın yerel yönetimleri bu hedefe katkı koymaya davet edilmektedir.

2.1.1 Uluslararası Kente Yönelik Anlaşma ve Sözleşmelerin Toplumsal Yaklaşımı

Uluslararası anlaşmaların temelinde yerleşimlerin gelişmesinin çok yönlü etkileyen yaşam kalitesi göstergeleri önemli faktörler olarak yer almaktadır. Kentsel gelişmeyi odaklanan uluslararası yaklaşımlarda; tarihi eserlerin korunması ve kültür mirası, mekânsal planlama (planlamaya stratejik yaklaşım) gibi hemen her konunun işlenişinde "toplumsal gelişmenin" önemli bir unsur olduğu belirtilmektedir. Kentsel gelişme için bir dizi kurallar öne çıkmaktadır. Bu kurallar;

- Ekonomik değer yaratma ve yönetimde birlikte karar alma,
- Kaynak verimliliği için, sektörel işbirliğini sağlama ve sürdürülebilirlik,
- Çok kültürlülüğün yarattığı tehdit ve fırsatları saptamak ve tehditleri işbirliği projeleriyle kazanca çevirmek,
- Bilgi toplumu oluşumunu güçlendirmek, bilgilendirilmiş toplumun, genç, yaşlı, kadın, erkek gibi çeşitli gruplarından gelen bilgi ve çabaları değerlendirmek,
- Geçmişin ve bugünün bilgi ve tecrübelerini, hedeflere ulaşmada buluşturup

- kullanabilmek,
- Sonucu alınmış programlardaki, başarı ve başarısızlıktaki sorumluluğu taşıyabilmek ve yeniden programlayabilmek⁶ koşullarını gerçekleştirmesine bağlı görülmektedir.

Uluslararası anlaşmaların temel yaklaşımında bu kuralların yapılabilir kılınmasının sektörel ve ilgi gruplarıyla bağlantısı, küresel ilişkiler ağında ortaya konulmaktadır. Uluslararası anlaşmaların hedeflediği bütünlük eylem planlarının uygulanmasının toplum kalkınmasına getirdiği kazanımlar ya da hedeflenen çıktılar ise; toplumsal duyarlılıkların artırılması, kurum ve kuruluşlar arasındaki iletişimin gelişmesi ve hemşehrilerin bilinçlenmesine bağlı olarak demokratik katılım ve hizmet etkinliğinin sağlanmasıdır. Kent hayatının sürdürülebilirliği ile demokratik sürdürülebilirlik ilişkisi, ülkelerin ortak stratejiler geliştirmesi ve uygulanabilirliği için ortak eylem planları oluşturulması istekliliğine yol açmaktadır. Demokratik katılım ve hizmet etkinliğinin sağlanması birlikteliği ile vatandaş tatmini ilişkilendirilmektedir.

Bütün bu hedeflerin temelinde toplumsal işbirliğinin yaygınlaştırılması, birbirinden habersiz ve kopuk uygulamaların birleştirilmesi, böylelikle emek, zaman ve para israfını engelleme isteği öne çıkmaktadır.

Kentleşme, kentleşme, kent kültürü ve kentlilik bilincine ilişkin tartışmaların yer aldığı ulusal toplantılara ve ele alınan öncelikli konulara da aşağıda yer verilmiştir:

2.1.2 BM İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II

Birleşmiş Milletlere göre dünyada 2015 yılına kadar artması beklenen nüfusun, yaklaşık bir milyarı kentlerde yerleşecek ve dünya nüfusunun yaklaşık %56'sı kentlerde yaşayacaktır. Bu büyümenin çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşeceği öngörülmektedir. Denetimsiz büyümenin getirebileceği sorunlara yönelik çözümler, sağlıklı kentleşme süreçleri çağımızın en önemli konularından biridir.

BM İnsan Yerleşmeleri Konferansı Habitat II'ye (1996) yönelik olarak hazırlanan ve Haziran 1996'da yayımlanan Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nda öncelikle yerleşme sisteminin yaşadığı dönüşümün yönlendirilmesinde etkin olabilmek için gerekli olan amaçsal ilkeler belirtilmektedir.

a) Amaçsal İlkeler

Türkiye'nin yerleşme ve konut alanında yaşadığı gelişmeleri değerlendirebilmek ve sorunlarını ortaya çıkarabilmek amacıyla yönelik olarak belirlenen öncelikli sorun alanları arasında konuta, altyapıya, ulaşım, istihdama, çevreye ve kent yaşamına ilişkin konular ele alınmaktadır. Öncelikli sorun alanlarına yönelik eylemlerin yer aldığı Ulusal Eylem Planı'nda amaçsal ilkeler sürdürülebilirlik, hakçılık (adil olma), yaşanabilirlik olarak tanımlanmaktadır.

Eylem Planına ilişkin raporda belirtildiği üzere "Yerleşme sisteminin sürdürülebilirlik ilkesi açısından sorunlarına yaklaşıldığında, yerleşme sisteminin gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasını engellemeyecek biçimde gelişmesi gereği kabul edilmektedir. Bu durumda ise, doğal kaynakların tahrip edilmemesi ve ekolojik dengenin korunması gerekmektedir" (Rapor, s.31). Hakçılık, "Bir toplumda yaşayan erkek, kadın, çocuk her bireyin dinsel inanış, siyasal görüş ve inançları ile etnik kökenlerindeki farklılıklara bakılmaksızın temel gereksinimlerinin karşılanması ve kendilerini geliştirmede eşit fırsatlar elde etmesini savunan bir ilkedir. Birey referansla tanımlanmış olmasına karşın, birey düzeyinde bu amacın gerçekleştirilebilmesinin

büyük ölçüde mekânsal eşitliğin sağlanmasına bağlı olduğunu unutmamak gerekir” (Rapor, s.38). Kentlerde yaşanan mekânın yaşanabilirliği, sosyal ve alt yapıya ilişkin donanımların varlığı, yaygınlığı ve ulaşılabilirliği kentsel yaşam kalitesini de belirleyen ana unsurdur.⁷ Son olarak, “Yaşanabilirlik; yerleşmelerde gerçekleştirilmesi gereği üzerinde toplumların uzlaştıkları performans ölçütleriyle tanımlanabilir.

Birinci boyutu, insanın beden ve akıl sağlığı için gerekli koşulların sağlanmasıdır. İnsanın canının ve malının büyük riskler altında bulunmamasıdır. Yerleşimlerde yaşayanlara yeterli ve sağlıklı su, temiz hava sağlanmasından, atıkların sağlık koşullarına uygun olarak uzaklaştırılmasına, güvenliğe, insanların gürültüye karşı korunmasına kadar, nesnel olarak temellendirilebilen pek çok öğeyi kapsadığı gibi, yaşayanların da içinde buldukları yerleşmeye ait olmak ve ona yararlı olmak için bölüşebilme duygularına yol açması, insan yaratıcılığını geliştirme olanaklarını sağlanmasıdır (Rapor, s.33).

b) Araçsal İlkeler

Araçsal ilkeler ise kentli bağlılığının olması, yapabilir kılmak, yönetim başarısı olarak tanımlanmaktadır. Araçsal ve amaçsal ilkelerin bir arada düşünülmesinin, yönetimde yönetim pratiklerinin temel alındığı yeni bir yerleşme yönetimi ahlakının gelişmesini öngördüğü vurgulanabilir.

2.1.3 Türkiye Bilimler Akademisi Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Türkiye Bilimler Akademisi tarafından 2003 yılında yayımlanan Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi başlıklı rapor kapsamında yapılan incelemede yaşam kalitesi göstergeleri toplum düzeyinde ve birey düzeyinde olmak üzere iki farklı ölçekte ele alınmaktadır.

Bu rapor kapsamında toplum düzeyindeki yaşam kalitesi göstergeleri çevre kalitesi, insan kaynağı, sağlık durumu, eğitim durumu, ekonomik performans, toplumsal bütünlüşmesi, yasal sistemin niteliği, yerleşme kalitesi olarak tanımlanmaktadır.

Ayrıca birey düzeyindeki yaşam kalitesi göstergeleri doğal çevreyle ilişki kurma biçimleri, sağlıklıla ilgili yaşam kalitesi, eğitim düzeyi ve bilgisi, gelir düzeyi, sanatsal ve bilimsel başarı, toplumsal konumu, siyasal sürece katılma düzeyi, boş zamanların varlığı, yaşadığı yerleşmenin kalitesi olarak tanımlanmaktadır.

2.2 Kent Kültürü ve Eğitim

2.2.1 Göç

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de çeşitli nedenlerin ortaya çıkardığı, kırsal kesimden kentlere veya bir kentten diğerine veya dış ülkelere yönelen göç hareketleri, kentsel yerleşimlerin nüfusunun hızla artması kadar, nüfusun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısında değişimlere de yol açmıştır. Günümüzde özellikle büyük yerleşim merkezlerindeki nüfus yoğunlaşmaları ilgiyi kentlere yöneltmiş, kentler yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik tartışmalarının odak noktası olmuştur. Artan nüfus baskısı nedeniyle arazi kullanım kararlarından ciddi sapmalar oluşmuş ve kentsel alanlar planlardaki hedeflerinden uzaklaşmıştır. Bu değişim, doğal afet kaynaklı risk taşıyan yerleşimler açısından da çok önemlidir. Yaşadığımız depremler (1999 örneğindeki gibi) sonrasında, aktif faylar üzerine yapılmış çok katlı kamu ve özel binalarının varlığı ülkemizde

çok etkisi yaratmıştır. Aynı şekilde birçok kentimizde dere yatakları üzerinde gelişen imarlı-
imarsız yoğun yapılaşma alanları, yağışın arttığı dönemlerde sıkça yaşanan sel felaketleri ile
kendisinden söz ettirir olmuştur. İdari açıdan kontrolsüz yerleşimlerin oluşturduğu mekânlar
yaşayan yerleşikleri de olumsuz etkilemektedir.

Kentlere geliş düzenlemek için, Anayasamızda düzenleyici hükümlere yer verilmiştir. 1982
Anayasa'sının, "Yerleşme ve Seyahat Hürriyetini" düzenleyen 23.maddesi gereğince "sağlıklı
ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak..." amaçları
için yerleşme ve seyahat hürriyetinin sınırlandırılabilmesi mümkün hale getirilmiştir. Anayasal
destek bulsa da sadece, "kentlere gelmeyin", "yasak" tarzında katı, hatta totaliter bir yaklaşım,
demokratik bulunmamaktadır. Buna karşılık, kente yeni gelişlerin demokratik, kabul edilebilir
şartlarını kurumsal-toplumsal işbirliği ve toplumsal diyaloglarla oluşturmak mümkündür.

Göçe yönelik stratejik yaklaşımların belirlenmesi için, öncelikle yerel yönetim birimlerinin,
idari alanlarındaki yerleşiklerin kimlik ve mülkiyet tespitine yönelik kent bilgi altyapısının
oluşturulması önem taşımaktadır. Bu gelişme için düşünülen metot, konut ve işyerlerinin
envanterinin tamamlanarak, kiracı ve ev sahibinin tanıtıcı unsurlarını bilgi bankalarına işlemektir.
Coğrafi Bilgi Sistemlerinin oluşturulması (CBS) çalışmaları çerçevesinde harita, imar planları
ve kadastro mülkiyetlerinin işleme çalışmalarına ilişkin gelişmeler bulunmaktadır. Bilgi sistem
çalışmalarına; mülkiyet, imar bilgileri, kentin altyapı özellikleri ve vergilere kadar çok ayrıntılı
bilgiler işlenebilmektedir. Kentlerin coğrafi bilgi sistemlerinin kurulması ve yaygınlaşması
halinde yerleşme konularına ilişkin istatistik bilgilerin toplanmasının kolaylaşacağı bilinmektedir.
Bilgi sistemleri çalışmalarının, iş ve işçi temini sağlayan kurumlarla eşgüdümlü çalışması
beklenmektedir⁸.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2007–2013), kontrolsüz göç hareketlerinin yarattığı
nüfus baskısının, gerek kırsal ve kentsel yerleşim birimleri, gerekse bölgeler arasındaki sosyo-
ekonomik yapı ve gelir düzeyi dengesizliklerini etkilediği konusuna dikkat çekilmektedir.
Mevcut fiziki ve sosyal altyapı ile kentlerin sunduğu istihdam imkanları yoğun göç hareketlerinin
yarattığı nüfus baskısını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bağlantılı olarak bölgelerin,
sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaştırılmış tedbirleri içeren bütünleşik bir bölgesel
gelişme politikasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Kent ve Bölge kalkınmasında kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini
geliştirerek toplumsal diyalogları arttırmak, yerel kapasiteleri arttırmak, kaynakların etkin
kullanımını sağlamak, yerel dinamikleri harekete geçirerek yerel ve bölgesel gelişmeye ivme
kazandırmak, Planda önemsenen stratejik yaklaşımlar olarak görülmektedir.

Kır ve kent arasında meydana gelen kontrolsüz göç yüzünden, gerek kır gerekse kente
doğrudan her iki ortama da ait olmayan farklı yaşam alanları ve kültürleri oluşmakta ve
kentte fiziki, sosyal ve kültürel bir erozyon yaşanmaktadır. Bu erozyonun sonucunda
kentsel entegrasyon, sosyal dialog güçleşmekte, kentliler arasında ortak bir kent kültürü
oluşamamaktadır.

2.2.2 Kent Kültürü, Eğitim-Kültür Politikaları

Kültür kavramı, insanların neden birbirlerine benzediklerini veya benzemediklerini ve neden
değiştiklerini açıklamaktadır.⁹ Bu durumda insanlar birbirine benzer çünkü kültürleri benzer,

8 Zerrin Toprak (1998), "Kentlere Gelişim Kontrol Dinamikleri", İzmir'in Kentleşme-Çevre-Göç Sorunları ve Çözüm Önerileri, Göç Raporu (Taslak Rapor), 3.Cilt, İzmir Yerel Gündem
21 Yayını, İzmir.

9 Bozkurt Güvenc, Kültür Konusu ve Sorunlarımız, İstanbul, 1985, s.1

insanlar farklıdır çünkü kültürleri farklıdır, insanlar değişir çünkü kültürleri değişmektedir. Çünkü insan kültürün ürünüdür. Farklı tanımlamalara karşın kültür, bir toplumun ihtiyaçlarını karşılama biçimleri, kurum ve grupların, inanç ve geleneklerin oluşturduğu organik ve değişken bir bütün olarak kabul edilebilir. İnsan doğayı yeniden üretirken kendi kendini de üretmektedir.¹⁰

Kültür, bütün bu üretimin toplamıdır, yani kültür yaşamın bütünüdür. Bu bütünlüğün içinde çevre ve demokrasi kültürü, sanat kültürü, barış kültürü, kent kültürü vb. olgular yer almaktadır. Örneğin Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu çalışmalarında kent kültürü; “belli yerleşim yerlerinin somut koşullarında yerleşik düzende yaşayan toplulukların ekonomik, siyasal, ideolojik vb. her düzlemdeki birlikte yaşam pratiklerinin kronolojik süreç içindeki birikim ve birleşimi” (1995) olarak tanımlanmıştır. Aslında kent kültürü, o kentte yaşamış bütün medeniyetlerin sosyolojik, psikolojik, politik ve ekonomik olarak yapmış olduğu etkinliklerin gerek kentsel dokuda yer bulması, gerek toplumsal yaşamda kendini göstermesiyle ortaya çıkan bir bütünlüktür.

Dünyanın yaşadığı büyük ve hızlı dönüşüm, dünyanın öteki ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye’de de, kültür politikalarında paradigmatik bir değişimi gündeme getirmektedir. Belli geleneksel kalıplara uygun olarak biçimlendirilmiş kapalı bir toplumun, pasif yurttaşlar yetiştirme döneminin gereksinimleri paralelinde oluşmuş olan eski kültür politikaları günümüz koşullarında artık sürdürülemez hale gelmiştir. Belirli koşullar kapsamında ortaya çıkan kültür politikalarının bu koşullarla sınırlı ömürleri olduğunu ve yeni koşulların yeni politikalar gerektirdiğini bir an evvel fark etmek önemlidir.

Kentsel yaşama ilişkin sorunların o kentin sakinlerinin ortak sorunu ve ortak sorumluluğu olmasına rağmen derinleşen yabancılaşma-sorumluluk almadan kaçınma, aidiyetsizlik nedeniyle kentler, ortak hareket etmenin de giderek güçleştiği yerlerdir. Büyüyen ve yönetimi güçleşen kentlerimizde ortaklaşa bir kent kültürünün yaratılması, uzaklıklara değil yakınlıklara odaklı bir uzlaşma zemini arama konusundaki istek ve çabalara, dahası bu konuda bir bilinç gelişimine bağlıdır. “Kentlilik bilinci- kentli sorumluluğu- kentli hakları” kavramları ile ifade edilen de budur. Kentlerde hem fiziksel hem de toplumsal çevrenin iyileştirilmesi, yaşanılan kente aidiyet ve kent halkının birlikte refahı için şarttır. İşte bu nedenle; kentlilik bilinci biraz da kentte yaşayanların birbirini fark etmesi, anlaması, farklılıklarını çeşitlilik olarak algılaması ve bu çeşitlilik ve renk harmonisinden kent kültürü-kentlilik adına ortaklıklar çıkarma çabalarının bütünüdür.¹¹

İnsanların, yaşadıkları kenti sahiplenebilmeleri için kentin başta sanatsal tarihi olmak üzere geçmişini, medeniyetlerin izlerini, yaşam kültürünü, bugüne yansımalarını bilmeleri büyük önem taşımaktadır. İnsanların kenti kent yapan bu değerlerle kuracağı bağ, kenti koruma arzusu yaratmaktadır. 1966 yılında Floransa’da Arno Nehri’nin taşması sonucu oluşan su baskınında, insanların evlerindeki eşyalardan önce Uffizi, Akademia gibi galerilerdeki sanat eserlerini kurtarmaya çalışması, toplumsal bilinç için iyi bir örnek oluşturmaktadır.

2.2.2.1 Kentlilik Bilinci ve Eğitim

Eğitim

Eğitim herkesin ortak konusudur. Toplumda herkes, kendisi veya bir yakını vasıtasıyla bu süreci etkilemekte ve etkilenmektedir. Dolayısıyla toplumun bütün tarafları aktif veya pasif olarak bu olguya dahil olmaktadır.

10 Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Sözlüğü, Varlık Yayınları, İstanbul, 1967, s. 225
11 Arife Karadağ, 2008

Toplumların kendi kültürel değerlerini sonraki kuşaklara aktarma sürecine “kültürleme” denilmektedir. Kültürleme yollarından birisi de eğitimidir. Bu nedenle, gelişmek, kalkınmak ve varlıklarını gelecek nesillere taşımak isteyen toplumların eğitime önem vermeleri gerekmektedir. Toplumlar eğitimle, sadece kendi kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmakla kalmaz, aynı zamanda çağın gelişen değerlerini, teknolojilerini ve bilgi birikimlerini de yeni kuşaklara aktarırlarken yeni bilgi ve değerler ortaya koyarlar.

En genel tanımıyla eğitim, bireyde istenilen davranışları oluşturma süreci olarak ifade edilmektedir. Genel anlamda; kültürel değerleri aktarma, bireyi toplumsallaştırma, üretkenliği artırma, kalıtımla gelen gizli güçleri ortaya çıkararak geliştirmeye yönelik dört amacı vardır. Genel bir kavram olan eğitim kelimesi; amaç, yer, yöntem farklılığı ile birbirinden ayrılan çeşitli eğitim türlerini kapsamaktadır. Eğitim genel olarak; informal eğitim (aile eğitimi, çevre eğitimi), formal eğitim (örgün eğitim, yaygın eğitim) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Eğitim ve Kültür Arasındaki İlişki

Çok boyutlu bir kavram olan kültürün de farklı tanımları yapılmıştır. Geniş anlamıyla kültür; genellikle bir toplumun bilgi, ideoloji, değer, hukuk ve ritüel sistemine yansıyan bir gelişmedir.

Bireyin, toplum değerlerine ve yaşama biçimlerine sağlıklı uyumuna yardım eden eğitim sürecinde, bireyin uyum yapması söz konusu olan bu değerlerin iki düzeyde düşünülmesi gerekir. Kazanılması istenen değerler ve gerçek değerler. Bir toplumun genel olarak davranış ve değer normları, o toplumun gerçek tercihlerini gösterir. Bununla beraber, dinamik bir toplum, bireylerde bazı ideallerin ve isteklerin gelişmesine yol açabilmektedir.

İçinde bulunduğumuz çağ, hızlı değişimin ve gelişimin insanları ve toplumları etkilediği bir dönemdir. Bu nedenle, eğitim sadece kültürel mirası yeni nesillere aktaran bir kurum değil, bireyleri bu hızlı değişimlere ayak uydurabilen ve, yeni gelişmeleri ortaya koyabilen, bilgi toplumu olabilmeyi gerektirdiği insan kaynaklarını yetiştirebilen bir kurum özelliği de taşıyabilmelidir. Günümüzde gelişmekte olan toplumların önemli sorunlarından birisi de, çağımızdaki değişim ve yeni gelişmelere uyum güçlüğüdür. Bu uyumun yeni nesillere kazandırılabilmesi için eğitim kurumlarının bireylere değişim ve gelişim için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazandırması gerekir. Yenileşme, yeni usuller ve yeni düşünceler ortaya çıkarır. Bu manada eğitim, hem yenilikçi elemanlar yetiştirmeli hem de yenileşmeyle ortaya çıkan uyumsuzluklara çözüm üretebilmelidir.

Kültür, bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek, beceri ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür. Bireyin toplumsallaşmasında aile ön planda olsa da okul, akran çevresi, kitle iletişim araçlarının da büyük önemi vardır.

Kentlerin özgün kimliklerinin devamlılığının sağlanmasında, kentlerde yaşanan sosyal, fiziksel ve kültürel erozyonun önlenmesinde, kendini yaşadığı kente ait hisseden bireylerin oluşmasında ve kültürel mirasın yeni nesillere aktarılmasında, örgün ve yaygın eğitim kurumları birlikte etkileyici olmalıdır.

Kentlilik bilincini oluşturmak ve geliştirmek için önemli bir araç olan eğitim sayesinde, kentin tarihi ve kültürel kimliğinin benimsenmesi ve yaşanması, kentte yaşayanlarda aidiyet duygusu kazandırılması, tarih ve toplum kültürü bilinciyle kentsel dinamiklerin harekete geçirilmesi, kentsel hak ve görevlerin öne çıkarılması, kent donanımlarının hayatın bir parçası

olarak algılanmasının sağlanması, “Kentli” sıfatının kazanılmasında uzlaşmaya varmanın temel önceliklerinin kentli ile paylaşılması, kentte yaşamının öncelikle zihinlerin kentleşmesine bağlı olduğundan hareketle, kentsel yönetimin ve dönüşümün kontrolünün sağlanması, doğal ortamların korunması ve kent içi sosyal ve yapısal dengesizliklerin giderilmesinde etkin rol alınması gibi günümüzde kazandığı modern anlamıyla “toplum” olabilme niteliğindeki ortak yaşama biçimini güçlendirmesi temel amaçlar olarak düşünülmektedir.

Ülkemizin mevcut durumuna bakıldığında, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun genel amaçlarını düzenleyen 2. maddesinde, Türk Milletinin bütün fertlerini, milli, ahlakî insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, milletini seven, topluma karşı sorumluluk duyan, toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak, milli birlik ve bütünlük içinde sosyal ve kültürel kalkınmayı destekleyecek bireyler yetiştirmek olarak ifade edilmektedir.

Bu amaçlar göz önünde bulundurularak ilköğretim ve ortaöğretimde, kazanım, etkinlik, okuma metni veya açıklamalar şeklinde uygulanan programlarında “Kentlilik Bilinci, Kültür” konularına yönelik çalışmalarına yer verilmiştir.

Özellikle ilköğretim 1. sınıftan itibaren konular; diyalog, hoşgörü, tolerans, duyarlılık, kültürel çeşitlilik, ortak yaşam kültürüne vurgu yapan kazanımlar şeklinde işlenmektedir.

Bilhassa sosyal bilimler alan derslerinde üst sınıflara doğru ilerledikçe duygu ve düşüncelere saygı, farklılıklara saygı kazanımlarının da yer aldığı işleyişlerle öğrencilerin farklı kültürdeki insanların bir arada yaşamalarına yönelik eğitim faaliyetleri sürdürülmektedir. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin 4 -12. sınıflarda zorunlu olması nedeniyle kentlilik bilincinin oluşmasına yönelik hoşgörü, birlikte yaşamada tolerans konuları daha geniş ele alınarak konuya ders programındaki işleniş ve etkilikler, ayrı bir anlam kazandırmaktadır.

İlköğretim okullarında öğrencilerin “Kültürel Mirası Koruma Bilinci”ni geliştirmek amacıyla “Halk Kültürü” dersi konulmuştur. Bu derste işlenişte kültür bilincinin geliştirilmesi ve farklı kültürlerle adaptasyon ön plana çıkmaktadır.

Ortaöğretim 9-12. Sınıflarda ortak derslerde yer alan tarih, Türk edebiyatı, dil ve anlatım, coğrafya vb. ile seçmeli derslerden sanat tarihi, demokrasi ve insan hakları gibi derslerde diyalog, hoşgörü, ortak yaşam kültürü, demokrasi bilinci, kültürel çeşitlilik konuları işlenişlerde esas alınmaktadır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında modüler programlar uygulanmaktadır. Gerek kız meslek liselerinde gerek endüstri meslek liselerinde ilgili alanlarda 10. Sınıftan sonra dal eğitimi yapılmaktadır. Modül programlarda yapılan ve kültürün korunmasına yönelik işlenişler de bulunmaktadır.

Toplumda eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla örgün eğitimin yanında veya içinde yaygın eğitim faaliyetlerine de yer verilmektedir. Bu kapsamda halk eğitim merkezlerinde; okuma-yazma, meslek edindirme, sosyal ve kültürel amaçlı kurslar düzenlenmektedir. Bu kurslarla da hoşgörü, kültürel çeşitlilik ve uyum gibi konulara yer verilerek kentlilik bilincinin oluşmasına katkı sağlanmaktadır.

Kentlilik bilincinin gelişmesi için eğitimin nasıl bir araç olarak kullanılabileceği incelendiğinde, insanların yaşadıkları kentleri tanıdıkları oranda kenti o kadar çok sahiplenecekleri

unutulmamalıdır. Bu bağlamda, kentte yaşayanların aidiyet duygusunu geliştirmek ve gelecek nesillere de bu duyguyu aktarmak amacıyla “Kentlilik Bilinci” kapsamında kentlerimiz için ön görülen üç temel yaklaşım ön plana çıkmaktadır:

1. Kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkına varmak.
2. Kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünü gerçekleştirmek.
3. Kente aidiyet duygusunu hissederek, kenti sahiplenip korumak.

Büyük kentlerin insanlar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Genellikle kırsal alanlardan gelenler kentlerde büyük ölçüde gelire bağlı olarak yoksunluk ve dışlanmışlık duygusunu yaşamaktadırlar. Toplumsal aidiyetsizlik, sorumsuzluk, egoizm duyguları bireyi toplumdan koparmaktadır. Kent güvenliğine ilişkin sorunlar yaratmaktadır.

Ayrıca; köyden kente büyük göçlerin varlığı, kent nüfusunun çoğalması, plansız yapılaşma, altyapı yetersizliği, eğitim, sağlık, kültür, sanat, spor gibi birçok alanda yatırımların yetersizliği hatta bazı kentlerde yokluğu, kent kenarında yaşayan insanların kentle uyum sorunları, kentlerde derecesi değişen güvenlik sorunlarının varlığı, istihdam için kalifiye eleman eksikliği gibi sorunlar göz önüne alındığında kent hayatında eğitim ve kent bilincinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kentte yaşamak bir insanın gerçekten kentli olduğu ya da kentlilik bilincine eriştiği anlamına gelmemektedir. Kentlilik bilinci oluşturmak için okul öncesi eğitimden başlayarak ilk, orta ve üniversiteye kadar etkili bir şekilde kültürümüzün temellerinde var olan değerlerin başında yer alan “Görgü Kuralları” eğitimi verilmelidir. Görgünün tarihi, kültürel ve evrensel boyutu incelendiğinde sevgi, saygı, hoşgörü, şefkat, merhamet, yardımlaşma, paylaşma, selamlaşma, adalet, duyarlılık, fedakârlık gibi kavramların kent kültürünün temel taşlarını oluşturduğunu görürüz.

Bu değer yargılarına sahip bireylerin oluşturduğu topluluklar; kültürel farklılıkları zenginlik olarak kabul eden, nezaket sahibi, hiçbir ayırım gözetmeden etrafındaki herkese karşı saygılı, her görüş, düşünce ve fikre karşı hoşgörülü, zayıf ve kimsesizlere karşı şefkat ve merhametli, yardımlaşan, paylaşan, adalet duygusuna sahip, duyarlı, fedakâr ve selamlaşmayı alışkanlık haline getiren, gerçekten çağdaş bir toplum olma vasfına kavuşabilir.

Okul öncesi eğitimden başlatılan “Kentlilik Bilinci” eğitimi, sivil toplum kuruluşları, hemşehri dayanışma dernekleri, kamu çalışanları ve kamusal alanda hizmet veren kişi ve kuruluşları içine alacak şekilde kurslara tabi tutularak geliştirilebilir. Kentte yaşayan halk da çeşitli vesilelerle (okuma- yazma kursları gibi) bu halkın içerisine dahil edilmelidir. Bunun yanında her mahallede okuma salonları açılmalıdır. Kitap okuma alışkanlığı teşvik edilip, “görgü kurallarını” da işleyen kurslar düzenlenmeli, bu kursları başarı ile bitirenlere o “Kentin Hemşehrisi” olabileme hakkı ve statüsü verilmelidir.

Ayrıca;

- Yerel Yönetimler, kentli bir yaşam kültürü oluşturmak amacıyla, semt konakları ve kültür merkezleri açarak insanlara kent kültürünü algılayacak çalışmalar yapmalıdır.
- Kentlerimizde Meslek Edinme Kursları açılmalı, bu kurslarda kentli olma ve aidiyet duygusunu geliştirecek seminerler verilmelidir.
- Kent mobilyalarının korunması için semt konaklarında, kültür merkezlerinde eğitim ve seminerler verilmelidir.

Ülkeler eğitim, kültür, spor, sanat alanlarında kentlerin yarıştığı bir dünyaya doğru gitmektedirler.

Kentsel sürdürülebilirliğin sağlanması kuşkusuz kentin insan kaynağının da iktisadi erozyonunu önleyebilecek bir eylemdir. Doğal güzelliklerini, tarih ve kültür zenginliğini özetle peyzajını yerel ulusal ve uluslararası düzeyde kullanabilen ve koruyan kentler sürdürülebilirliklerini sağlayabilecek bir üstünlük yaratabileceklerdir.

Kentlilik Bilincinin Gelişmesi

Kentlilik bilinci; küresel ilişkilerin geliştirdiği modern yaklaşımda, kentine sahip çıkma, aktif katılım ve çözümde ortaklık ana başlıkları ile özetlenebilen hizmet kalitesi ile de ilgili demokrasi temelli bir düşünce sisteminden beslenmektedir. Bu yaklaşımın kurumsallaştırılması kentlilik bilincinin bireyden başlayarak geliştirilmesini kolaylaştıracaktır.

Yerelde hizmet farklılıklarının varlığı, sosyo-kültürel farklılıklar ile birleştiğinde, kent hayatının huzurlu sürdürülebilmesini sağlayacak ortak davranışlar kentteki bütün yerleşikleri kapsayacak şekilde gelişmemiştir. Bireyin konutu ve mahalleyi kullanırken kendisinden beklenen davranışlar çok önemlidir. Ancak günümüzde yaşam kalitesi göstergesi olarak kentsel kültür ve toplumsal uyum konuları artık “balkondan halı, kilim silkeleme, yüksek sesle konuşma ve müzik dinleme” konularının çok ötesine geçmiştir.

Kentlilik Bilincinin Gelişmesi için; temel yaklaşım eğitim ve seminerlerin düzenlenmesidir. Bu eğitim ve seminerler yukarı da ifade edildiği üzere okul öncesi eğitim kurumlarından başlayarak ilköğretim, lise ve üniversite düzeyinde uygulanmalıdır. Kentin tarihsel ve kültürel birikimi ilköğretim ve lise düzeyindeki genç kentlilere aktarılmalı ve bu yolla kente aidiyet duygusu oluşturulmalıdır. Bu çerçevede; kamu kurumları ve belediyeler, personeline “Kentli Davranış” ve “Kentli Yaşam” adı altında katılımcı pratiklerin geliştirilmesi, doğal afet kaynaklı sorunlara yönelik olduğu kadar toplumsal diyalogların sağlanmasına yönelik çeşitli eğitimler verilmelidir.

Kentlilik bilincinin gelişimine katkı sağlayacak eğitici ve bilgilendirici belgeler hazırlanmalıdır. Kentlilik bilinci için eğitim filmleri yapılmalı, sinema salonları, ulusal ve yerel TV’lerde gösterilmeli, web sitelerinde yayınlanmalıdır. Eğitim filmleri; trafikte davranış, insana saygı, komşuluk hakları, birlikte yaşama kültürünü geliştirme, temizlik, deprem, çevreyi koruma, engelli ve yaşlılara yardım, kent mobilyalarını koruma, kenti sahiplenme konularında olmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Bunun yanında;

- Çocuklarımızın küçük yaşlarda bilinçlenmesini sağlamak için; “Çocuk Hakları” paneli düzenlenmelidir.
- Liseler arası resim, kompozisyon, şiir ve bilgi yarışmaları düzenlenmeli,
- İstanbul örneğinde olduğu gibi kentin eski ailelerin katılımlarıyla davranış modellerinin konuşulacağı “Halk Buluşmaları” günleri tertip edilmelidir.
- Kentin tarihi ve kültürel mekânlarının bir program dahilinde tüm öğrencilere ve halktan gönüllü olanlara gezdirilmelidir.
- Kamuya açık mekânlarda halkı bilinçlendirme etkinlikleri yapılmalıdır.
- Otobüs giydirme ve araç çıkartmaları (“Evimiz Kentimizdir”, “Kentimi Seviyorum” konseptinde) yapılmalıdır.
- Çocuklar için; “Kentim Boyama” kitabı hazırlanmalıdır. Bu çalışma kentle ilgili duyarlılık oluşturma açısından çok önemlidir.
- Kent tanıtım rehberi / kitapçığı basılıp dağıtılmalıdır.
- “Kentimiz evimizdir” web sitesi hazırlanmalıdır. İnternet olanaklarının kullanılması bilgilerin yayılması ve toplanmasına ilişkin kolaylıklar sağlamaktadır.

Kentlilik bilincine yönelik eğitim ve seminerler her ne kadar bütün kent halkını içine alacak şekilde tasarlanırsa da, bu çalışmaların ana merkezine kesinlikle yarının büyükleri olacak bu günün küçüklerini ve gençlerini koymak gerekmektedir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, eğitim seviyesi ve geliri yükseldikçe kenti sahiplenme hissi o kadar artmaktadır. Lise ve üniversite mezunlarının yarısından fazlası İstanbul'u sahiplenirken, bu oran ilköğretim diploması olmayanlarda üçte bir kadar düşmektedir. Kente olan aidiyet duygusunun geliştirilmesi, sahiplenilmesi sistemli, planlı ve sürekli bir eğitimle gerçekleştirilebilir.

Kent merkezlerinde yahut merkeze yakın yerlerde mutlaka bir kent meydanı bulunmalıdır. Mahalle odaklı yapılanma ve kültürü hayata geçirilmelidir. Yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan kanaat, kent kültürünün mahalle ekseninde oluştuğu, aidiyetin geçmişte "Mahalle" köprüsü ile gerçekleştiğidir. Kentlerimiz için temel hedef, büyüme değil kalitenin artırılması olmalıdır. Bu da ancak eğitimle mümkündür. Kent hayatının kalitesinin yükseltilmesi Habitat II'de ortaya çıkan çerçeve ve Türkiye'nin tam üyelik için girdiği Avrupa Birliği sürecinin fizik ve sosyal hayata ilişkin kalite ve üretimden tüketime kadar ön görülen standartlar düzeneği temel alınacak referanslar arasındadır.¹² Bu çerçevede; daha etkin bir çalışma için; Yönetişim pratiklerinin uygulanarak, karar alma sürecine sonuçlarının aktarılması önem taşımaktadır. Bu şekilde kentlerin eğitim, sağlık, kültür, sanat ve güvenlik standartlarını "Dünya yaşanabilir kentler seviyesi" ne çekebilme mümkündür.

Özetle; sevgi, saygı, hoşgörü, adalet ve şeffaflık üzerine kurulu bir kent hayatı günümüzü güzel, yarınları umutlu kılacaktır.

2.2.2.2 Kentlilik Bilinci ve Medya

20. yüzyıldan itibaren dünyada teknolojik ve ekonomik gelişmeler meydana gelmiş ve sonucunda da sosyal ve kültürel dönüşümler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ülkemizde de 80'li yılların ortasından itibaren bu dönüşümler çerçevesinde toplum üzerinde popüler kültürün etkisinin artmasıyla beraber medya önem kazanmaya başlamıştır. Topluma bilgi sağlamak ve aynı zamanda bilgiyi yeniden inşa etmek medyanın temel görevidir. Kısaca, toplumsal yaşamı belirli kategorilere ayırıp üzerinde yorum yaparak herkesçe onaylanan bir düzen kurabilen medyanın toplum üzerinde etkili bir rolü bulunmaktadır.

Ümit Atabek'in dediği gibi "Toplum varsa iletişim vardır, iletişim yoksa toplum yoktur." "Birey kentlilik bilincinin geliştirilmesi ve topluma uyumlu hale getirilmesi sürecinde, toplumsallaşma aracı olarak kitle iletişim araçları, kitleleri doğrudan, hızlı ve etkin bir şekilde yönlendirebildiği için en etkili öğedir."

Sözen'e göre "fizik ve sosyal çevremize, kendi gerçekliğiyle dahil olan bir üçüncü çevre olarak katılan medya dünyasının çıktıkları, insan zihninin yeni bir kodlama sürecine girişini de beraberinde getirir. Kodlamada, kelime, kavram, gerçek mekân, gerçek kişiler yerine sembolik düzenler ve sembolik unsurlar kullanılır. Bu haliyle medyatik hafızanın hatırlama biçimi, çoğunlukla sembollere dayalı bir şekilde gerçekleşir. Böylece medyatik hafıza, sosyal gerçekliğin medya ile sembollere indirgenmiş ve kodlamalarını buna göre yapan, sembolik değer taşıyan bir hatırlama biçimidir"¹³

Kentlerimizde kimlik başta olmak üzere yapı çevrede var olan sorunlardan, karmaşalardan ve kaygılardan bahsedilmektedir. Aslında içinde yaşadığımız çevre, siyasi ve idari kararlarla oluşmakta ve bireyler olarak bizleri etkilemektedir. Aslında bireyler kentlerden etkilendikleri

12
13

a.g.e.s. 266
Edibe Sözen, Medyatik hafıza, Tımas Yayınları, İstanbul, 1997, s:13

kadar etkilemektedir de. Bireyler bu olgunun farkında mıdır? Bu farkındalık, kentte var olan problemlerin aşılmasında temel bir adım olmakla beraber tek başına da yeterli olmayacağı aşikârdır. Bu aşamadan sonra kentle ilgili doğru kararlar alınabilmesi için, kentte yaşayanların kentleri kültürel, sosyal boyutuyla birlikte algılaması ve kentlilik bilincine sahip olması gerekmektedir.¹⁴ Bu bilincin kazandırılmasında ise eğitim gibi medyanın da çok önemli bir rolü bulunmaktadır.

Ülkemizde yerel medya kentlilik bilincinin sağlanmasında üzerine düşen görevleri ne kadar yerine getirmektedir? Kurumsal-toplumsal sorumluluğa sahip çıkmamasının nedenleri birkaç madde ile özetlenebilir. Bu nedenler; sermaye yapılarının zayıf olması, kentlerin baskı ve çıkar gruplarının etkilerine açık olması, teknik olanaklarının yetersizliği; yerel gazetelerin bölgesel resmi ilanları yayınlamak üzere çıkarılması ve kentlilik bilinci yerine belirli grupların görüşünü yansıtmayı, ulusal yayınlarla rekabet güçlerinin olmamasıdır. Türkiye’de Basın Yayın Genel Müdürlüğü’ne kayıtlı yaklaşık 574 adet gazete vardır. Ancak kayıtlı olmayanlarla toplam 800 dolayında gazete olduğu belirtilmektedir. Bunların toplam tirajının 800 bin olduğu varsayılmaktadır. Örneğin 812.000 nüfuslu Afyonkarahisar’da 21 günlük gazete yayınlanmaktadır. Bunun yanı sıra Sakarya’da altı gazetenin toplam tirajı 3800’dür. Yani gazete başına yaklaşık 600 satış düşmektedir. Benzer bir durum yerel radyolar, televizyonlar ve internet yayıncılığı için de geçerlidir.

Bu bilgilerin ışığında “Kentte İletişim Medya ve Kentlilik Bilinci” konusuna yönelik neler yapılması gerektiğini değerlendirebilmek mümkündür. Medyaya yüklenebilen görev ve yükümlülükler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kentin kültürel ve tarihsel varlıklarını hem bilimsel ve entelektüel hem de popüler görsel-ışitsel-yazılı/basılı yayınlar ve bilişim teknolojilerini de kullanarak toplumun tüm kesimlerine ulaştırmak,
- Yarınların büyükleri olan çocuklarımıza kentlilik ve çevre bilincini kazandırmak amacıyla, görsel-ışitsel-yazılı/basılı yayınlar (televizyon programları, çizgi filmler, internet oyunları, boyama ve çocuk kitapları) ve bilişim teknolojilerini de kullanarak yayınlar yapmak,
- Kentin turistik yerleri ve doğal güzelliklerini tanıtan, görsel-ışitsel-yazılı/ basılı ve bilişim teknolojilerini de kullanarak yayınlar yapmak,
- Kentte yaşayan bireylerde kente “aidiyet duygusunu” oluşturacak ve kent koruma reflekslerini geliştirecek görsel-ışitsel-yazılı/basılı ve bilişim teknolojilerini de kullanarak yayınlar yapmak,
- Kenti semt semt, sokak sokak dolaşarak nabzını tutan, anlatan, kentliyi dinleyen ve izleyiciye aktaran görsel-ışitsel-yazılı/basılı ve bilişim teknolojilerini de kullanarak yayınlar yapmak,
- Kentlilik bilincini geliştirecek (dayanışma, yardımlaşma ve komşuluk, temizlik ve çevreyi koruma, trafikte davranış vb.) öğeleri içeren spot filmler hazırlamak,
- Kentin dünü, bugünü ve geleceğini konu alan açık oturumlar, tartışma programları hazırlamak,
- İzlenme oranı yüksek televizyon dizilerinde, kentte ortak yaşamın kurallarına örnek olacak olumlu davranış örnekleri sunularak izleyiciyi bilinçlendirmek,
- İzlenme oranı yüksek sabah ve öğleden sonra yayınlanan kadın kuşak programlarında saygı, sevgi, hoşgörü, komşuluk ve dayanışma unsurlarına yer vererek kentsel duyarlılıkları artırmak ve sorumluluk duygusunu geliştirmek,
- Kent kültürünü geliştirecek kültür ve sanat programlarına görsel-ışitsel-yazılı/basılı yayınlar ve tüm bilişim teknolojilerini kullanarak yer vermek,
- Kentteki kültür ve sanat aktivitelerini görsel-ışitsel-yazılı/basılı yayın ve bilişim teknolojilerini de kullanarak izleyiciyi bilgilendirmek.

Bu çerçevede iki soru gündeme gelmektedir. “Medya yukarıda sayılan görev ve sorumlulukları ne kadar yerine getirmektedir ya da getirebilir?” ve “Kent insanı daha doğrusu kentte yaşayan insan – bütün bu sayılanların çok başarılı bir şekilde yapıldığını varsayarsak – bunlara ne kadar açıktır?”. Belirtilen sorgulamalara ilişkin literatürde bir araştırma bulunmamaktadır. Ancak gazete okuma alışkanlıklarına ve televizyonların reyting raporlarına bakıldığı zaman, ortaya bir gerçek çıkmaktadır: Magazinsel haberler genelde bütün diğer haber türlerinin önüne geçmektedir. Büyük gazetelerin internet sitelerinde “en çok okunan haberler” sıralamasında bu tür haberler sıklıkla ilk sıralarda yer almaktadır. Ancak bu arada kentleşme bilincinin sağlanması çalışmalarının bütün ağırlığını da medyaya yüklememek gerekir. Başta eğitim kurumları olmak üzere, bütün sivil toplum kuruluşlarına görev düşmektedir.

Bu bağlamda geliştirilen öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- “Kentleşme Bilincini Yarma Grubu” kurulabilir;
- Bu ya da buna benzer bir adla kurulacak, herhangi bir tüzel kişiliği olmayan bir grup kentlilik bilincinin nasıl yaygınlaştırılabileceği konusunda araştırmalar yaparak bunları medya yolu ile toplantılarla yayabilir;
- Kentleşme Kongresi/semineri, sempozyumu gibi geniş kapsamlı toplantılarla dünya kentlerinden oradaki kentlilik bilincini anlatan örneklerle çalışmalar yapılabilir;
- “Kentimi nasıl istiyorum” konulu, ilköğretimden başlayıp, liselere, üniversitelere uzanan ve daha sonraki aşamada halka açık, örneğin yazı yarışması, resim çalışması gibi etkinlikler düzenlenebilir;
- Gazetelerin Kent Haberleri sayfalarının özendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunulabilir.

Bilindiği gibi genel medyada yer bulan kentleşmeye ilişkin sorunların çoğu Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerle ilgilidir. Diğer kentlerimize ilişkin kentleşme sorunları çok sınırlı olarak medyada yer almaktadır. Bu durumda da büyük kentler dışında yaşayanlar, medyadan elde edebildikleri sınırlı bilgi bağlamında kentsel sorunlardan haberdar olabilmekte ve ilgisi de sınırlı olmaktadır. Bunun için genel medya ve yerel medyanın işbirliği içinde, kentlerde yaşanan sorunlara ve kaotik yapılara yönelik kentte yaşayanların farkındalığını sağlayacak kurumsal toplumsal sorumlulukların gösterilmesi gerekmektedir.

2.2.3 Kentsel Kimlik ve Aidiyet

Kimlik kelimesi Latince olup, idem (aynı) kökünden türetilen identité – identity kelimesinden gelmektedir. Kimlik toplumsal bir olgu ve mevcudiyetin temel tanımlayıcısıdır. Bir toplumda kimliğin gelişebilmesi için, diğer toplumların varlığına ihtiyaç vardır. Kentsel kimlik de bu duruma benzemektedir. Bir kente ait olan kimlikten bahsedilebilmesi için, farklı kimliklere sahip diğer kentlerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kimlik durağan değil, dinamiktir. Kimliği oluşturan toplum ve insan ilişkileri, teknolojik, bilimsel gelişmeler doğrultusunda sürekli olarak tanımlanmakta ya da üretilmektedir. Tarihsel süreç içerisinde değişik kültür katmanlarının üst üste birikmesiyle oluşmuş kent kimliği bireyler ve toplumsal değerlere göre olumlu-olumsuz, güzel-çirkin gibi yargılarla tanımlanmakta ve süreç içerisinde yeniden üretilmektedir.¹⁵

Kentsel doku, kentin içinde barındırdığı bütün unsurları kapsamaktadır. Kentsel dokular içinde buldukları dönemin özelliklerini yansıtmakta, zaman içerisinde değişerek de günümüzdeki hallerini almakta ve kentin var olan kimliğini oluşturmaktadırlar. Kentsel dokudaki değişimler

ve yozlaşmalar, kentlerin anlamlarını yitirmesine, kimliksizleşmesine sebep olmaktadır. Bu durum kentin kullanıcısı olan kentli bireyi de olumsuz etkilemektedir. Gün geçtikçe yaşadığı mekândan soyutlanan bireyler büyük kalabalıklar içinde yalnızlaşmakta ve kentlilik bilincinden uzaklaşmaktadır. Kentlerin kimliklerini kaybetmesi ve niteliksiz mekânlara dönüşmesi bireyin yaşam kalitesini düşürmekte ve mekâna olan aidiyet hissini yok etmektedir.¹⁶

2.2.3.1 Kentleşme ve Birey

Bireylerin, kentte yaşamanın gerektirdiği sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal dinamiklerden etkilenmesi ve etkilemesi kentleşme ile ilişkilendirilmektedir. Kentte yaşayan bireylerin kente özgü tavır ve davranışlar sergilemeleri, kente ait bir birey olarak, kentin sürdürülebilirliğine katkı vermelerinin gerektiğinin farkındalığını yaşamaları günümüzde giderek daha çok önemsenmektedir. Günümüzde birey, modern kent hayatında önemli role sahiptir ve sahip olduğu kişisel değerlerin beşeri sermaye olarak yaşadığı yerleşime katkısının değerlendirilmesine yönelik mekanizmalar normatif alanda yer almaktadır.

Kentleşmeyi, toplumsal boyutuyla kır kökenli insanın çeşitli konularda kent özgü tutum ve davranış biçimlerini, sosyal ve manevi değer yargılarını benimseme süreci olarak, yani bir anlamda yeniden sosyalleşme olarak anlarsak kentlilik bilincinin gelişmesinin, kente aidiyetliğin sağlanmasına önemli katkılar yapacağı görülebilir. Sosyalleşme, bireyin içine doğduğu sosyal grubun ya da toplumun değer-norm sistemini, davranış kalıplarını içselleştirmesini anlatmaktadır. Kentlilikle ilişkisi bakımından ise, kent toplumunun değer-norm sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve farklılıklarla birlikte yaşama deneyimini öğrenmeyi ifade etmektedir. Kuşkusuz bu, her bireyin ya da grubun geçmiş yaşam deneyimi ile, kentte bulunma süresiyle, etkileşim içinde bulunduğu sosyal çevreyle, yaptığı iş, aldığı eğitim gibi bir çok değişkenle yakından ilişkilidir.

Birey kentin biçimlenmesinde ve yönetim süreçlerinde kendi etkisini gördüğünde, kente ait olma duygusu güçlenmekte ve kentte toplumsal müzakereler sonucunda geliştirilmiş projelere sahip çıkmaktadır. Nitekim katılım ile oluşturulmuş kentsel projelerin bu nedenle sürdürüldüğü bilinmektedir. Demokrasinin getirdiği dayanışma güçlü bir duygu özelliği taşımaktadır. Katılıma yönelik cesaretlendirici idari yapıların geliştirilmesi toplumdaki psikolojik gerilim ve stresleri yatıştıran bir etki yaratarak, demokrasiyi güçlendirebilecektir.

2.2.3.2 Kentte Hemşehri Dernekleri

Hemşehri Dernekleri; yerleşim biriminde ağırlıklı olarak o yöre halkından olmayan ve yerel halk içinde profil olarak ayırt edilen/belirgin grupların, menşe ülkenin aidiyetliğini ortaya koyan ve çatısı altında grup dayanışması sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu konunun diğer yönü “güç oluşturma” isteğidir. Hemşehri dernekleri önceleri kente alışmak için uygun ortamlar yaratırken, günümüzde derneklerin kuruluş amacı genel olarak “hemşehrileri bir araya getirmek”, “dernek çatısı altında toplamak”, “yöresel değerleri korumak”, “gelenen yöreye ait kültürel değerleri korumak, yaşatmak”, “maddi durumları kötü olanlara destek olmak, yoksul ailelerin çocuklarına burslar vermek” ve “kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam oluşturmak” olarak gösterilmektedir. Oysa söz konusu hemşehri derneklerinin en önemli işlevlerinde biri de göçle gelen hemşehrilerin gelen kente uyum sürecini hızlandırmak, kolaylaştırmak ve bu konuda rehberlik etmek olmalıdır. Bu çalışmalarını bir bütün olarak, topluma işbirliğine yönelmeyi hedefleyen, bütünlük sosyal ve kültürel faaliyetler olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Dernekler içinde, faaliyetlerin yürütüldüğü kent içinde başka bir kent veya ülke/bölge adıyla kurulan dayanışma dernekleri dikkati çekmektedir. Bu durum da bir bakıma kişilerin, geldiği menşeye aidiyetliğinden kopmadığı gibi, bulunduğu yere ait de olmadığını göstermektedir. Yalnızlık duygusu etkisi ile gruplaşarak kamusal hizmet alabilme ve yer kapabilme beklentisine girme bir yönüyle açıklanabilir tercihlerdir. Hemşehri derneklerin aktif olarak yönelmiş kişilerin oturdukları alanlar çoğu kere kırsal alanlar ve başlangıçta “gecekondular” hüviyetinde olan ve sonradan hukukilik sağlanan az gelişmiş bölgelerdir. Bu olgu da kentsel hizmetlerde kalite artışı beklentisini izah etmektedir. Aslında Yabancı Derneklerinin de kurulma amacı benzerdir.

Kuruluş amaçları dikkatle incelendiğinde, “gelinen yöre özelinde güçlü topluluk” olma isteği açıkça görülmektedir. Bağlantılı olarak da, derneklerin gelişmesini teşvik eden demokratik ortamda, gelinen yöreye (kent veya kır) aidiyet bağlarına dayalı “hemşehri” veya “yabancı” dernekleri” sayıca artmakta ve konumları itibarıyla sadece kuruluş amaçlarında gösterildiği gibi sosyal değil, uygulamada siyasi hedefler de üstlenmektedir. Kuşkusuz hemşehri derneklerinin, politikacıların dikkatini çekmesinin temelinde, Türkiye’de seçme ve seçilme hakkının kullanılmasında ve özellikle de yerel siyaseti biçimlendiren yerel seçimlerde “o yerde belirli bir süre oturma koşulunun” olmamasının da son derece etkili olduğu rahatlıkla izlenebilmektedir.

Dernek kurmak kadar yasal düzenlemelere uygun olarak ve amaçlanmış faaliyetlerini sürdürebilmek de önemlidir. Türkiye’de 2006 yılında hemşehri dernekleri sayısı 8.135 olarak belirlenmiştir, toplam derneklerin yaklaşık %5’i hemşehri dernekleri olup, bu oran İstanbul için %27 gibi yüksek bir oranda belirlenmiştir¹⁷. 2009 Şubat itibarıyla Türkiye genelinde faaliyetine devam eden 80.642 adet, fesih olan 123.544 adet olmak üzere toplam 204.186 adet derneğin kaydı yer almaktadır. Ayrıca Türkiye’de “hemşehri” kategorisinde sınıflanmış 8.360 adet dernek faaliyet göstermektedir. Bu derneklerin yarısına yakını İstanbul ilinde bulunmaktadır¹⁸.

Öte yandan yabancı dernekleri incelendiğinde, yabancı uyruklu üyeleri olan, dernek sayısı Türkiye’de toplam 139 olup, bu sayı içinde Ankara (32), İstanbul (18) ve İzmir (29) ile en fazla yabancı uyruklu üyesi olan derneğe sahiptir¹⁹. 2009 Şubat itibarıyla temsilcilik açan yabancı kâr amacı olmayan kuruluşlar (23), temsilcilik açan yabancı dernekler (9), Şube Açan Yabancı Dernekler (12) olmak üzere vakıflar hariç (6), çeşitli statülerde kurulmuş toplam (53) yabancı derneği bulunmaktadır²⁰. Yabancı dernekleri de toplumsal ilişkiler yönüyle “hemşehri dernekleriyle” benzer özelliklere sahiptir.

Hemşehri ve yabancı derneklerinin varlıklarına karşı mı çıkılmalı, yoksa toplumsallaşma sürecinin hızlandırılmasında işbirliğinin güçlendirilmesine mi gidilmelidir. Aslında toplumsal bütünleşme ve işbirliğine yönelik eğitimlerle kentlilik bilincinde tartışılan katılımıcılığın sağlanabileceği kanaatindeyiz. Hemşehri ve yabancı derneklerinin kuşkusuz kent hayatına sosyo-ekonomik ve kültüre olumlu katkıları da bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle toplumsal sermayeyi zenginleştirmektedirler.

17 İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2006 verileri
18 http://www.dereklar.gov.tr/_Derneklar/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=74 erişim 04.02.2009
19 İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı, 21.03.2007
20 İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı 20.02.2009

2.2.3.3 Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar

Kadınlar

Kadınların yerel mal ve hizmetlerin üretim, sunumu ve dağıtımına ilişkin karar alma süreçlerinin etkin üyeleri haline gelmeleri, yerel demokrasi ve yerel kalkınmanın gelişmesi için son derece önemlidir. Ancak, Türkiye’de yerel yönetimlerde kadının temsili son derece düşüktür. Nüfusunun yarısı kadın olan kadınların toplumda, kadınların ihtiyaçlarını görmezlikten gelerek bir katılımcı ve demokratik kent yönetimi modeli kurulamaz. Kadını sosyal, ekonomik ve siyasi hayatta görünür kılmak, Habitat II (1996) taahhütleri arasında yer almaktadır. Farklı cinsler arasında eşitliğin sağlanması bağlamında “kadınların insan yerleşmelerinin planlanmasına ve karar alma sürecine tam ve eşit katılımını özendirilecek politika ve uygulamaları formüle etmek ve kuvvetlendirmek” hedefi yer almaktadır.

Küresel Eylem Planı “kentleşen bir dünyada sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişmesi başlığı” altında “insan yerleşmelerinin cinsiyete duyarlı bir biçimde planlanması ve yönetimi için; yerel yönetimlerin, kadın gruplarıyla işbirliği içinde, kentsel hizmetleri, kadınların gereksinimleri ile yararlanmalarını göz önüne alarak sağlanmasını ve kadınların kent yaşamıyla ilgili her alana ve planlama süreçlerine katılımını teşvik etmesini” vurgulamaktadır. Eylem Planının öncelikli konuları arasında; “kadınların ev içinde ve kent yaşamında konumunun güçlendirilmesi” hususuna yer verilmiştir.

Önerilen çözüm; var olan kadın, konut, çevre ve toplum ilişkilerinde değişiklik yaratmak için, kadınların konut sahipliğinin artırılması, konut alanları ve planlama süreçlerine katılım, konutun ve konut merkezli yaşamın kadın üstünde erkek egemenliği kurmak ve şiddet uygulamak için araç haline gelmesini engellemek, ekonomik ve toplumsal alanda güvenli yaşam sağlamak olarak belirlenmektedir. Kadınlar, konut dışı mekânlarda günün her saatinde kent yaşamına katılımlarını sağlayacak güvence, yakın çevre düzenlemesine katılım, bir araya gelebilecekleri ortak mekânlar, belediye meclislerinde temsilin artması, eve bağımlılığın azaltılması için çocuk bakım sorununun ev dışı çözülmesi ve buna ilişkin mekânların düşünülmesini istemektedirler.

Kent yönetimine katılım ve hizmetlerden yararlanmayla ilgili olarak “hemşehrilik” hukuku çerçevesinde getirilen “hak” tanımının o yerleşmede yaşayan herkesi içerdiği, o yerleşmede yaşayan kadınların, bir başka deyişle “kadın hemşehrilik”in, diğer hemşehrilik gibi yerel hizmetlerden yararlanma, yerel yönetimlerin kararlarına katılma hakkının olduğu açıktır.

Kadınların ve kadın sorunlarının yerel karar alma süreçlerinde temsil edilmesi, hem yerel kalkınma hedefine ulaşmayı kolaylaştıracak, hem kadınların ve dolayısıyla hanelerin yaşam kalitelerini yükseltecek, hem de kadınların vatandaşlık ve kentlilik haklarından yararlanmalarına imkân sağlayacaktır. Kentsel ölçekte, mekânın toplumsal cinsiyet dinamikleri üzerindeki etkilerinin önemli sonuçları vardır. Öncelikle davranışsal ele alışların kadınların kentteki hareket alanı üzerinden tartışmaya başladıkları belirtilmelidir. Kadının özel alanda toplumsal yeniden üretimi sürdürmek üzere üstlendiği görevlerin, kamusal alandaki kentsel faaliyetlere katılımını engellediği kabulü, bu ele alışın temel yaklaşımını oluşturmaktadır. Bu ele alışa göre, çalışma alanları ile konut alanları arasında güçlü ulaşım ve toplu taşıma olanaklarının eksikliği, ulaşılabilirliği azaltmakta ve bölünmüş kent olgusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu olgu, yirminci yüzyılın önemli bir kentsel problemi olarak tanımlanmaktadır. Mekânsal anlamda, çalışma alanları ile konut alanları arasında ulaşılabilirliği zayıf olan kent dokusu,

kadınların kamusal alandaki ve özel alandaki farklılaşmış rollerini bir arada yürütmelerini güçleştirmekle kalmayıp; iki toplumsal cinsiyet grubunun ilişkilerini sosyal anlamda da değiştirmeye zorlamaktadır.

Stratejik hedefler ve eylem planları aşağıdaki gibi önerilmiştir:

- Kültür yapımız, başarılı kadınları reddetmemektedir. Geleneksel olarak da bilgili kadına eğitici ve lider roller verilmekte ve desteklenmektedir. Bu nedenle eğitime çocuklarımızın kır ve kentte erişebilmesi toplumun özen göstermesi gereken bir husustur.
- Bilgi birikimi ve tecrübe yönüyle kadınların eğitilerek, kırdaki ve kentte öne çıkması desteklenmelidir.
- Toplumsal kapasitelerin gelişmesi için, kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında ortak hedeflere yönelik işbirliğini sağlamak önemli bir araçtır. Bütün kesimleri kalkınma sürecine katan iyi yönetim modellerini hayata geçirecek kalkınma hamlesinde kadına düşen önemli roller vardır ve bu fırsatları kullanmalıdır.
- Kadının toplumsal faaliyetler (sosyo-kültürel) içinde aktif olarak yer alması, varlığıyla başarısının farkındalığının sağlanması gereklidir. Bu eylem, kadının kalkınma hamlesi içinde önemli bir rol üstlenmesi anlamına gelmektedir.
- Yerel ve bölgesel kalkınma açısından yeni şartlar ve fırsatlar ortaya çıkaracak, merkezi ve özellikle yerel yönetimlerde katılıma açık karar mekanizmalarında ve faaliyetlerde temsilci olarak yer alması sağlanmalıdır.
- Bilgiye Erişme Hakkının kullanımında dezavantajlı konumdaki kadınlar ve gençler için kolaylaştırıcı resmî veya gönüllü kurumsal mekanizmalar oluşturulmalıdır. Yazılı ve Görsel medya kadınlar ve gençlere yönelik bütünleşik politikaların oluşturulması ve gelişmelerin desteklenmesinde tüm imkânlarını kullanmalıdır.
- Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık ve şiddetin hoş görülmemesi ve önlemeye yönelik toplumsal kurumsal sorumlulukların geliştirilmesinde başta medya olmak üzere tüm ilgi gruplarının desteğinin alınması sağlanmalıdır. Bu şekilde kadının kendine güveninin kazandırılması sağlanacaktır.
- Siyasi mekanizmalara katılım stratejisi için; evlilik, annelik ile kariyer planlaması birlikte değerlendirilmelidir.

Sosyal hayatta başarısını kanıtlamış kadınların, siyasi mekanizmalara seçilmesinde görünür ve görünmez engelleri aşması daha kolay ve sürdürülebilir olacaktır.

Sosyo-mekâna yönelik, toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açıları kamusal alan-özel alan, eviçi-işyeri ikilemlerini aşarken, kent mekânından dışlanma problemini de geride bırakmaktadır. Doğal olarak bu olgu kadınların yaşamlarının sürdürülebilirliğine yönelik kentsel servislerin sağlanması ve geliştirilmesini de içermektedir. Ancak kentsel mekâna ilişkin toplumsal cinsiyet duyarlılığının daha karmaşık analizler ve sonuçlar içermesinin gerekliliği açıktır.

Kadınların istihdamda daha fazla yerini alması da önemli bir husustur. Kadınların sosyal hayata adaptasyonu, kentlilik bilincine sahip olabilmeleri, mesleki ve teknik eğitimlerini geliştirmeye yönelik bazı önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz:

- Mesleğe yönelik programlar, istihdam alanları ile paralellik göstermeli, ayrıca geleceğe yönelik gelişme hedefleri ve yönelimler dikkate alınmalı.
- Kadınlara girişimcilik ruhu aşılanmalı ve geliştirilmelidir.
- Toplumdaki kadının ev kadınlığı statüsü ağır basmakta, kadınlar iş hayatında öne geçememekte, erkek ayrımcılığı yapılmaktadır. Zihinlerdeki kadın imajı değişmeli, kadınlar

bir meslek sahibi yapılmalı ve kadın iş hayatında daha aktif hale getirilmelidir.

- Kadınlarımız ve genç kızlarımıza yönelik mesleki alanlarda modüler eğitim programları hazırlanmalıdır.
- Hobi kursları ile mesleki becerilerin sınırları iyi belirlenmeli ve geliştirilmelidir.
- Öğretim programları öğrenmeye açık kendini sürekli geliştiren, yenileyen, değişen koşullara uyum sağlayabilen bireyler yetiştirici yapı ve nitelikte olmalıdır.
- Kadının eğitimi ve istihdamına yönelik sürekli bilgi sağlayan veri tabanı oluşturulmalı, sorunlara çözüm ararken güncel ve sağlıklı verilere başvurulmalıdır.
- Okullaşma oranı meslekî ve teknik eğitim lehine artırılmalıdır. Meslekî ve teknik lise mezunu gençlerin üniversiteye girişlerinde bir kısıtlamaya gidilmemelidir.
- Ev kadınlarının istihdamına yönelik projelere öncelik ve ağırlık verilmelidir.
- Mesleki standartları geliştirmeye ve güncellemeye önem verilmelidir.
- Mesleki eğitim yanında, yasal hak ve sorumluluklar da öğretim programının kapsamına alınmalıdır.
- Meslek yüksekokullarına sınavsız geçişin hızlandırılabilmesi için, Meslek Liseleri ile Meslek Yüksekokulları arasında programlar paralel ve birbirinin devamı olacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.
- Üreten kadın projeleri kapsamında yaygın eğitim ve kitle iletişim araçlarından daha fazla faydalanmalı.
- Kadınlara ekonomik hayata katılım ve girişimcilik konularında hizmet verecek enformasyon ve eğitim büroları kurulmalıdır.
- Kadınların çalışma hayatına yönelik talep ve ihtiyaçlarının belirleneceği araştırmalara öncelik verilmelidir.
- Sanayi bölgelerinden uzak olan kırsal alanlardaki kadınlar için, bölgelerindeki üretim olanaklarına uygun eğitim projeleri gerçekleştirilmelidir.
- İstihdam için alan çalışmaları yapılmalıdır. Hangi alanda ne tür elemana ihtiyaç olduğu araştırılıp, bu alanlarda meslekî eğitim verilmelidir.
- Kadınların ürettikleri ürünlerin ulusal-uluslararası pazarlara açılması için pazarlama biriminin kurulması, üretilen ürünlerin satış merkezlerinde pazarlanması için gerekli destek verilmelidir. Yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılım sağlanmalıdır.
- Bölgesel üretim imkanları incelenip bu olanaklar değerlendirilmelidir. Örneğin, Bolu ilimizde açıcılık kursları, Düzce'de kereste işletmeciliği, Kütahya'da çinicilik kursları gibi hangi ilin imkânları meslekî eğitime yönelik yaygınlık arz ediyorsa, bu alanda genç kız ve erkeklere yönelik meslekî kurslar yaygınlaştırılmalı ve üretilen ürünler uluslararası pazarlara ulaştırılmalıdır.
- Kadınların ürettiği ürünlerin uluslararası pazarlarda değer bulması için kadınlara modern tasarımcılık kursu verilmelidir.
- Kadınlar için esnek çalışma koşulları oluşturulmalıdır.
- Başta Büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri olmak üzere yetişkin eğitimi-mesleki eğitimine önem verilmeli ve istihdam olanakları artırılmalıdır.
- Ücretsiz Kreş ve Gündüz Bakım evleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Başta engelli kadınlar olmak üzere, engellilere yönelik meslekî, teknik, sosyal, kültürel ve sanatsal kurslar açılmalı ve aynı şekilde buralarda üretilen ürünler de pazarlanarak aile bütçesine ve ev ekonomisine katkı sağlanmalıdır.

Kadınların, kentsel mekânda kendini güvende hissetmesi, istihdamda daha fazla yer alması, kentsel sorunlara ilişkin konularda katılımının artması gerçekleştiği takdirde kadınlar kendilerini kentsel gelişmenin önemli bir tarafı olarak değerlendirebileceklerdir.

Gençler

Kentleşme sürecinde, kentte yaşayan farklı grupların kent yaşamına katılım biçimleri ve kentsel alanda temsiliyetleri konusunda çeşitli araçlar geliştirilmektedir. Türkiye nüfusunun yarısı ortalama 28 yaşından küçük olup, genç nüfusa sahip bir ülke olarak avantajlı bir konuma sahiptir. Kentlerde yaşayan nüfusun % 53'ü 30 yaş altındadır.²¹ Kent nüfusunun çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bir ülkede kentsel kamusal alanda gençlerin temsili ve katılımının ne şekilde ve nasıl bir perspektifle sağlandığı önem kazanmaktadır.

Gençliğin tanımlanması konusunda çeşitli tartışmalar mevcuttur. Kimi zaman sadece bir yaş aralığı olarak tanımlanan gençlik, kimi zaman da bir geçiş dönemi, çocukluk ve yetişkinlik arası bir ara dönem olarak tanımlanmaktadır. Gençler; geleceğin işgücü, geleceğin teminatı, geleceğin sahipleri gibi tanımlandıkça geleceğe yönelik bir yatırım olarak algılanmaya devam edeceklerdir. Bu bakış açısı gençlerin geleceğini düşünürken, bugünlerini ve bugün olan ihtiyaçlarını da görmezden gelmeyi beraberinde getirmektedir. Bu durum, Türkiye'de gençlerin ihtiyaçlarını gözeten bir gençlik politikasının olmayışına neden olmaktadır. Bu görüş kapsamında gençliğe yönelik, belirli bir yaş grubu, yetişkinliğe geçiş süreci, geleceğin güvencesi olarak bir nitelendirme yapmaktan ziyade, genç oldukları için yaşadıkları dönem ve mekâna göre değişen ihtiyaçları olan, ekonomik ve sosyal olaylardan farklı şekillerde etkilenen, kendi ihtiyaçlarını belirleyebilen, gerek kendileri ile ilgili gerek çevrelerindeki gelişmelerle ilgili fikirlerini dile getirme ve hayata geçirmek için örgütlenme yeteneği olan bir yaklaşım savunulacaktır.

Gençler açısından dezavantajlı grupların kentsel kamusal alanda temsili ve katılımı düşünüldüğünde "Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı"nın gençlerle ilgili bütünlük yaklaşımı önem taşımaktadır.

Yerel yönetimler, genç bireylere en yakın yönetimler olarak, gençliğin katılımının geliştirmek konusunda çok önemli bir role sahiptir. Yerel yönetimler, gençlerin demokrasi ve yurttaşlık bilgisi edinmeleri kadar, bunları uygulayabilmelerine yönelik fırsatlara sahip olmalarını garanti altına alabilecek bir yönetim özelliğine sahiptir. Bununla birlikte gençliğin katılımı, gelecek için demokrasinin kurulması ve aktif yurttaşlığın geliştirilmesi için tek faktör değildir. Eğer katılım; gençler için, yalnızca yaşamın daha sonraki aşamalarında değil, genç oldukları zaman içerisinde de kararları etkileyebildikleri ve şekillendirebildikleri noktasında bir anlam ifade ediyorsa, hayati bir öneme sahiptir.

Kent hayatının tüm yönlerine ilişkin konularda görevli yerel yönetimler ve yereldeki kurumlar, gençliğin katılımını destekledikleri ve gelişmesine katkıda buldukları ölçüde, gençlerin sosyal bütünlüşmesine de katkıda bulunmaktadır. Yerel ve ulusal düzeyde gençliğin katılımının başarılı, sürekli ve anlamlı olabilmesi için, politik ve idari sistemlerin geliştirilmesi veya yeniden yapılandırılması her zamankinden daha fazla gerekmektedir. Gençliğin katılımının geliştirilmesine yönelik olarak planlanan herhangi bir politika veya eylemin biçimlendirilmesinin bir yönü kültürel çevre olurken, diğer bir husus da gençlerin hedeflerinin, içinde bulunduğu koşulların ve değişen ihtiyaçlarının da dikkate alınmasıdır. Aslında bu stratejiye zevkli ve eğlenceli bazı unsurlar da dahil edilmelidir.

Gençliğin katılımına yönelik evrensel araçlar

Gençliğin çeşitli konularda öne alınması hususu²², uluslararası etik değerler ve yapılabılır kılmaya yönelik araçların belirlenmesi birlikteliğinde aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Kültürel Faaliyetlere Erişme Siyaseti:

Sanat ve kültür, zevklere, mekânlara ve devirlere göre değişim göstermekte çok çeşitli biçimlerde var olmaktadır. Sanat ve kültür, aynı zamanda geçmişin, şimdiki zamanın ve geleceğin parçası olarak birbirini izleyen kuşakların katkıda bulunduğu bireysel ve ortak bir mirastır. Bir bakıma toplumların yansıması biçimidir. Gençler, kültür alışkanlıkları, girişim, araştırma ve yenilik kapasiteleri aracılığıyla kültürel gelişmede önemli bir rol oynarlar. Yeni alanlardaki yaratıcı faaliyetler de dahil olmak üzere yapabilirliklerin geliştirilmesi ve bütün bu biçimler için kültürel erişmenin önünün açılmasının sağlanması çok önemlidir.

Yerel yönetimler bu nedenle, gençler ve gençlik organizasyonlarının işbirliğinde, bilgiye erişme, kültür uygulamaları, alanda yaratıcı uygulamalar ve bu amaçla şekillendirilmiş kullanım metotları ile kültürel aktör haline gelmelerine yönelik olarak biçimlendirilen politikaları kabul etmelidirler.

Eğitim programına ilişkin olarak öğrencilere sürekli bir temel üzerinde danışılmasını sağlamalıdır. Okulun öteden beri yürüttüğü eğitim programlarına toplumsal sorumluluk ve politik eğitimi dahil edilmelidir.

Spor, Eğlence ve Toplumsal Aidietlik Siyaseti:

Yerel ve bölgesel düzeyde sosyal dayanışmanın temel dayanaklarından biri olan sosyo-kültürel aktivitelerin organize edilmesini yerel yönetimler desteklemelidirler; bunlar, sadece sosyal faaliyet alanlarında değil, aynı zamanda sportif, kültürel, zanaatsal ve ticari, sanatsal alanlarda olduğu gibi, yaratıcılık ve kendini ifade etmenin diğer şekillerini kapsayan alanlarda da gençliğe ilişkin politikaların yürütülebilmesi ve gençliğin katılımı için ideal açılımlardır. Yerel ve ulusal düzeyde gençler arasındaki işbirliğinin geliştirilebilmesi için, yerel yönetimler, yerel ve bölgesel yaşam içinde hayati öneme sahip genç çalışanların yanı sıra gençlik kulüpleri ve organizasyonlarının liderlerinin de eğitimini sağlayan veya kolaylaştıran örgütlere uygun şekillerde destek vermelidirler. Yerel yönetimler, kendi resmî yapılanmalarında gençliğin aktif olarak katılımını destekleyecek işbirliğini cesaretlendirmelidir.

Sağlık Siyaseti:

Gençler tarafından kullanılan tütün, alkol ve uyuşturucu maddelerin yarattığı tahribatla (Vandalizm) karşı karşıya kalan yerel yönetimler, gençlik organizasyonlarının ve sağlık hizmeti sunan kuruluşların temsilcileri ile birlikte çalışarak, bu tür problemlerden etkilenen gençlere yönelik önleyici ve iyileştirici stratejileri uygulayan organizasyonların liderleri, gönüllü çalışanları ve genç sosyal çalışanları için özel eğitim programları kadar yerel bilgi siyasetleri ve danışmanlık hizmetlerini geliştirmeli ve desteklemelidir. Anne-baba ve öğretmenler zararlı alışkanlıkların önlenmesinde örnek olmalıdırlar. "Oğlum ben içiyorum (sigara veya alkol için) ama sen içme. Çünkü sağlığa zararlıdır" gibi sözlerin pratikte hiçbir geçerliliği bulunmamaktadır.

22

Bu değerlendirmeler, 1950 yılından beri üye olduğumuz, Avrupa Konseyinin, yerel yönetimlerin imzasına açtığı, Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılmalarına İlişkin Şartın özetlenmesi ve yorumlanmasına dayandırılmıştır; Türkçe metin için bkz. "Gözden Geçirilmiş Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılmalarına İlişkin Avrupa Şartı", çev. Gökhan Tenikler, *Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi* (2004), Edit. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, İzmir, s. 254-271

Cinsel yollarla bulaşan hastalıklarda son zamanlarda görülen artış karşısında, kurumlar arası işbirliğinde, bilgilendirme kampanyaları ve gençlere yönelik koruyucu önlemleri yoğunlaştırmalıdır. Böylece toplum içinde, moral yargılamalara ve ayrımcılığa yer vermeyen sosyal ilişkileri doğuracak bir dayanışma ruhunun teşvik edilmesi sağlanacaktır. Gençler ile yerel gençlik örgütlerinin ve sağlık hizmeti sunan kuruluşların temsilcileri, bu bilgilendirme ve eylem programlarının planlanması ve uygulanması süreçlerine yoğun bir şekilde katılmalıdır.

Kentsel Çevre ve Yerleşim, Konut ve Ulaşım Politikaları:

Yüksek Öğretim Kurumları, yerel yönetimler; yerel ve bölgesel düzeyde seçilmiş temsilciler, ekonomik karar vericiler, dernek liderleri ve mimarlar ile birlikte oluşturulacak danışma mekanizmalarına gençleri daha yakından dahil edecek konut ve kentsel çevre politikalarını yürütmeli ve takip etmelidir. Konut ve/veya konut yenileme programlarının düzenlenmesi, kent sakinlerinin sosyal ve kültürler arası gerçekliklerini de göz önüne alan, birlikte çalışmalarıyla hazırlanacak olan bir kentsel çevre politikası geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Gençlerin dolaşımı, zaten temel kullanıcısı oldukları kamusal ulaşımaya kolay erişebilmelerine olanak tanınarak sağlanabilir. Bu dolaşım, tam bir vatandaş olma ve sosyal yaşama katılma konusunda vazgeçilemez bir unsur olmaktadır. Kırsal alanlarda, dolaşım ve ulaşım, sadece katılımı kolaylaştırmak için değil, yaşam kalitesi için de temel gerekliliklerdir. Bu nedenle, yerel ve bölgesel yönetimler, ulaşım hizmetlerinin (kamusal veya özel, bireysel veya kolektif) temininde kırsal girişimciliği teşvik etmelidir ve ulaşım araçlarının eksikliği nedeniyle ulaşımı kesintiye uğrayan genç grupların kırsal alanlardaki dolaşımını arttırmalıdır.

Gençlik İstihdamını Teşvik ve İşsizlikle Mücadele Politikası:

İşsiz gençler, çoğu kez toplumun uzağındadır. Bu nedenle yerel ve bölgesel yönetimler, genç işsizliğini azaltacak girişimleri desteklemeli ve politikalar geliştirmelidir.

Yerel yönetimlerle işbirliği içinde teknopark uygulamaları gibi, gençlere yönelik iş fırsatlarını geliştirme yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Özel sektörün topluma yönelik sorumlulukları konusu bugün uluslararası düzeyde önemsenen konulardandır. Toplumsal bir proje olarak, genç işsizliğinin nedenlerinin belirlenmesine yönelik olarak, yerel düzeydeki işverenler, ticaret birlikleri, eğitim ve istihdama yönelik idari birimler ile birlikte programlar yapmalı ve politikalar geliştirilmelidir. Gençlerin sosyal ekonomi, toplumsal yardımlaşma ve işbirliği girişimleriyle deneyim kazanması cesaretlendirilmelidir.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre İçin Bir Siyasa:

Yerel yönetimler giderek artan ve açıkça görülen bir çevre bozulmasıyla karşı karşıya kalmaktadır. Çevresel sorunların daha yüksek düzeyde fark edilebilmesi amacıyla, okullarda ve kurumlarda eğitime yönelik projelere mali destek sağlamalıdır. Kurumsal işbirliği ile eğitici çalışmalar yapılmalıdır. Geçmişte yapılan yanlışların ortaya çıkardığı sonuçlarla, gelecekte mücadele etmek zorunda kalacak kişilerin gençler olacağı bilincinden hareketle, yerel ve bölgesel yönetimler; gençlerin ve örgütlerinin dahil edileceği, sürdürülebilir kalkınma ve çevre korumayı özendirerek aktiviteleri ve projeleri desteklemelidirler.

Şiddet ve Suçla Mücadeleye Yönelik Bir Siyasa:

Suç ve şiddetin mağdurları çoğu kez gençler olmaktadır ve söz konusu sorunlarla mücadeleye,

gençlerin doğrudan dahil edilmesi gerekliliği çağdaş bir toplumda kabul edilmektedir.

Yerel yönetimler ve ilgili kurumlar;

- Suç işlemiş veya suç işleme riski taşıyan gençlerle özellikle çalışmalıdır.
- Okullarda görülen her türlü şiddetin üstesinden gelmelidir. Bu çaba; eğitim kurumları, polis, öğretmenler, ebeveynler ve gençlerin kendileri gibi, konuyla ilgili olan tüm aktörlerin işbirliğinde gerçekleştirilir.
- Gençleri cinsel istismar, suiistimal veya her türlü kötü muameleden korumak ve mağdurlara yönelik gizli ve güvenilir danışma hizmetleriyle psikolojik ve maddi destek sağlamak için her türlü gayret gösterilmelidir. Kurumlar arası işbirliği bu çalışmalar için asıldır.

Haklara ve Yasalara Erişmeye İlişkin Siyasa:

Toplumlar, birlikte yaşayabilmek amacıyla, herkesin saygı göstermek zorunda olduğu kurallara dayandırılmıştır. Demokratik toplumlarda, söz konusu kurallar, vatandaşlar tarafından seçilmiş temsilciler tarafından görüşülmekte ve kabul edilmekte, özellikle tüm bireylere hak ve ödevler yükleyen kanun metinlerinde açıkça ve belirgin bir biçimde ifade edilmektedir.

Söz konusu metinlerin sayıca artması, bunların bireysel olarak bilinmesi, uyulması ve uygulanmasını giderek daha zor bir hale getirmekte, böylece vatandaşlar arasında eşitsizlik yaratmaktadır. Bu olgu da doğal olarak gençler ile daha çok ilişkilidir. Yerel yönetimler ve kamu kurumlarının; gençlerin kendi haklarına ulaşmasını kolaylaştırmak için, özellikle okullarda, akran gruplarında ve danışma servislerindeki bilgilerin yayılmasıyla gençlerin bilgilerini geliştirmesini, gençlerin haklarının uygulanabilir hale getirilmesini sağlaması önemlidir.

Dolaşım ve Değişim Siyaseti:

Yerel yönetimler ve eğitim kurumları işbirliğinde; gençleri, organizasyonlarını ve okullarını, uluslararası kardeşlik aktivitelerine, tüm değişim programlarına ve Avrupa gençlerine yönelik, birlikte çalışma programlarına aktif bir şekilde katılmaları konusunda cesaretlendirmelidir. Yerel yönetimler, deneyimlerin aktarılması bağlamında, dil öğreniminin ve kültürler arası alışverişin geliştirilmesine yönelik olarak gençlere mali destek vermeye hazır olmalıdır. Yerel yönetimler, sınırötesi işbirliği ve kardeş kentler çalışmalarında, geliştirdikleri sosyal ve kültürel değişim programlarında gençlere de yer vermelidir.

Gönüllü Çalışmaları Üstlenmeleri ve Toplumsal Hedeflere Sahip Çıkma Konusunda Gençleri Cesaretlendirmek:

Gençler, gönüllü aktivitelere katılmaları konusunda desteklenmeli ve cesaretlendirilmelidir. Gençler, iş dünyasında ve eğitim hayatında bireysel olarak başarılı olma konusunda giderek artan bir baskı altında kaldıkları zaman, önemli olan gönüllülüğün tanınması ve geliştirilmesidir. Gençlere ait proje ve girişimlerin desteklenmesi gençlik organizasyonlarının teşvik edilmesi önemli çalışmalardır. Yerel Gündem 21 gibi oluşumlar, belediyeler kadar, kamu ve özel sektörde ve sivil örgütlerce desteklenmeli ve ortak projeler geliştirilmelidir.

Sivil Toplum Kuruluşları ve Siyasal Partilere Gençliğin Katılımı:

Herhangi bir ülkenin, bölgenin veya yerelin demokratik yaşamına katılım, birkaç yılda bir oy vermekten çok daha önemlidir. Sivil toplum örgütleri ve siyasal partilere katılımın önemi, bu örgütlerin, etkileyerek, karar vererek, faaliyetlerine katılarak ve sürdürülebilir kılarak kenttaşlığın güçlendirilmesine katkıda bulunabilme kapasitelerinin fark edilmesine dayandırılmıştır. Bu

nedenledir ki, gençlerin kendi toplumlarındaki sosyal yaşamına katılımının desteklenmesi ve cesaretlendirilmesi çok önemlidir.

Yerel yönetimlere ilişkin projelerde, siyasal partiler ortaklığında partizan olmayan bir tavır içerisindeki çalışmalara gençlerin dahil edilmesi teşvik edilmeli ve partilere yönelik siyaset eğitimi gibi belirli konularda geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Medyada Gençlerin Katılımının Teşvik Edilmesi:

Gençler temel medya tüketicileri iken, bu alanda kendilerini ifade etmek için verilen olanakları artırarak ve medya tarafından sağlanan bilginin üretiminde yer alarak rol üstlenebilirler. Özellikle görsel medyanın hazırladığı programlarda, gençleri kendilerine ilişkin konularla ilgilenme sürecine katılımın sağlanması önemlidir. Yerel yönetimler eğitim programlarında olduğu gibi gençler için ve gençler tarafından geliştirilecek programların medyada işlenmesi (radyo, televizyon yazılı ve elektronik basın vb.) desteklemelidirler.

Gençlik konusunun normatif dayanağı incelendiğinde, yerel mevzuatta gençlik konusunun spor ile bağlantılı yer aldığı görülmektedir. Ancak yukarıda evrensel kabulün geldiği bakış açısı temelinde anlatıldığı gibi gençlik konusunun bir bütün olarak değerlendirilmesi, bu konulara “genç ve top sahası” çerçevesi içinde bakılmaması gerektiği yönünde bir “farkındalık yaratılmaya” çalışılmıştır. Aşağıda gençlik ile yerel mevzuat²³ ilişkisi gösterilmiştir.

2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununda Gençlik ve Katılım:

2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu hükümleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “görüş alışverişi, kurumlar arası işbirliği” felsefesinin²⁴ öne çıktığı görülmektedir.

Belediye, hemşehirliler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapacaktır. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır” değerlendirilmesine yer verildiği açıkça görülmektedir. Belediyenin, gençlik ile ilgili çalışmaları değerlendirildiğinde, ihtisas komisyonları içinde zorunlu komisyon olarak gençlik komisyonu yer almasa da, belediyenin görev ve sorumlulukları içinde; gençlik ve spor hizmetlerinin geliştirilmesi (5393, md.14/a) konusunda amir hüküm bulunmaktadır.

2004 tarihli ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda Gençlik ve Katılım:

2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda, 5393 sayılı Belediye Kanununu ile getirilen katılımcı yaklaşımlar Büyükşehir ölçeğinde tekrarlamıştır. İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görevleri içinde, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; ihtisas komisyonları içinde de gençlik ve spor komisyonu zorunlu komisyon olarak belirtilmektedir (5216, md.15). Şüphesiz gençlik ile ilgili belediye ihtisas komisyonlarına özellikle eğitim kurumlarının seçilmiş “gençlik temsilcilerinin” çağırılması gerektiğini burada hatırlatmak yerinde olacaktır.

Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurumlar ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına

23

Yorumlar için ayrıca bkz. Zerrin Toprak (2008), Yerel Yönetimler, İzmir, s.189-191

24

Ayrıntılı bilgi için bkz. Zerrin Toprak “Belediye Örgütlenmesinde, Kent Siyasetinin Oluşturulmasında Toplumsal Sorumluluğun Normatif Temelleri ve Yapılabilir Kıtma”, Kamu Yönetiminden Planlamaya Yeniden Yapılanma Sempozyum Kitabı (2006), İstanbul, s.104-109, 116-117

katılabilir ve görüş bildirebilir. Ayrıca komisyonların çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Belirtilen bu yapılanma bütünleşik çalışmalar için normatif alanı açmış bulunmaktadır.

2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda; İl özel idaresinin görev ve sorumluluklarına ilişkin olarak gençlik ve spor faaliyetlerine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında yapmakla görevli ve yetkili(5302, md. 6/b) olduğu belirtilmiştir.

Kurumsal-toplumsal sorumluluk çalışmalarında demokratik katılımcı pratiklerin geliştirilmesi hemen her konuda önem kazanmaktadır. Gençlik, “sürdürülebilir toplum” yapılanmasında çok önemli bir aktördür. Belediye ve toplum işbirliğinde; üniversiteler, sivil toplum örgütleri, sendikalar, kamu meslek kuruluşları gibi bilgi, finans ve entelektüel kapasitede desteğinden, yukarıda belirtilen gençliğin tüm yönlerinin gelişmesi için birlikte ve bütünleşik yararlanılması günümüz devlet/toplum siyasasında öne çıkan konulardır. Belirtilen bu hususların sekteye uğramaması için gerek katkı verecek kuruluşların gerekse yerel yönetimler örgütlenmesinin gözden geçirilmesi öncelikli konulardandır. Yaşanabilir, sürdürülebilir kentler ve toplum için, “gençlik merkezli” disiplinler arası akademik ve sektörel işbirliği önem taşımaktadır. “Milletin bağrından temiz bir kuşak yetişiyor. Bu eseri ona bırakacağım ve çözüm arkada kalmayacak” diyen Mustafa Kemal Atatürk, Türk gençliğine her zaman için büyük güven duymuştur. Bu güven kuşkusuz eğitim ile yakından da ilişkilidir.

Gençlere yönelik sunulacak önerilerin temelinde iki temel yaklaşım mutlaka gözetilmelidir:

1. Gençlere yönelik sunulan hizmetlerde gençler arasında yaş, öğrenim durumu, beden bütünlüğü, ırk, dil, din, siyasi görüş, cinsel yönelim vb. nedenlerden ötürü ayrımcılık yapılmamalı; tüm gençlere eşit ve ihtiyaçları doğrultusunda değişen hizmetler sunulmalıdır.
2. Gençlere yönelik sunulan tüm hizmetlerde toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmeli, genç kadınların eşit katılımını destekleyen uygulamalar geliştirilmelidir.

Öneriler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Üniversiteler, kent yaşamı içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bir fırsat olarak değerlendirilebildiğinde üniversiteler kent yaşamını olumlu bir yönde geliştirebilmektedir. Bu bağlamda üniversite yerleşkelerinin kent merkezlerinde olması gerekmektedir. Kent yaşamı dışında kurulan üniversitelerde öğrenim gören gençler kentsel yaşama yeterince katılamamakta, yaşamlarını kampüs içerisinde geçirmektedir. Bu durum aynı zamanda o kentin yerlileri ile üniversite gençleri arasında geliştirilecek ilişkileri de yavaşlatmaktadır. Büyükşehirlerde bu mümkün değildir. Kent yaşamına katılım için değişik sosyal, kültürel ve sanatsal aktivitelere yer vermek gerekmektedir.
- Üniversitelerin yerleşkeleri inşa edilirken, üniversitede eğitim görecekt gençlerin temel gereksinimleri de gözetilmelidir. Üniversitelerin yakın çevresinde gençlerin barınma ihtiyacını karşılayacak yapılar bulunmalıdır. Yeni üniversiteler açılırken barınma ihtiyacına yönelik sistemler geliştirilmeli, mevcut üniversitelerin de bu olanakları geliştirilmelidir. Barınma imkânlarının çoğaltılması noktasında, özel ve sivil girişimler teşvik edilmeli kurulum ve işletme aşamalarında vergi teşviki sağlanmalıdır.
- Kent yaşamına katılım ile ilgili temel ihtiyaçlardan bir tanesi kent içerisinde ulaşım olanaklarıdır. Gençlerin kentsel yaşama katılımlarını sağlamak için ulaşım araçlarında gençlere özel bir ücretlendirme politikası geliştirilmelidir. Bu kapsamda mevcut olan öğrenci indirimi, gençlik indirimi olarak ve tüm ülkede geçerli olacak şekilde genişletilmeli

ve üniversite gençliği dışında kalan gençlik kesimi için özellikle 17-23 yaş aralığını kapsayan politikalar üretilmelidir. Ulaşımda sağlanacak kolaylıklar kent merkezi dışında yaşayan gençlerin, kentsel yaşama katılımlarını sağlayacaktır.

- Kent belleğini ve kentli yaşamı zenginleştiren kurumlar arasında kültür ve sanat merkezlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu kapsamda müzeler, ören yerleri, sanat merkezleri, tiyatrolar, sergiler ve kültür sanat festivalleri değerlendirilebilir. Kentlerde bulunan kültür/sanat merkezlerine ve etkinliklerine erişim tüm gençler için ücretsiz olmalıdır ya da gençlerin katılımını mümkün kılacak şekilde gençlere özel ücret politikaları geliştirilmelidir. Bu imkânlar sadece kamu kurumları tarafından değil, aynı zamanda özel kurumlar tarafından da sağlanmalıdır. Bu düzenlemeler, maddi imkânsızlıklar nedeni ile kent içerisinde bu kapsamdaki hizmetlerden yararlanamayan gençler için bir fırsat olacaktır.
- Kentlerde ağırlıklı nüfusu oluşturan gençler, kendileri ve çevreleri ile ilgili sorunlara çözüm önerileri geliştirebilir, bunları hayata geçirebilirler. Bu doğrultuda, gençlik katılımını gerçek anlamıyla sağlayan örgütlere destek verilmelidir. Kentleşme ve kentlilik bilincini geliştirme vizyonu ile örgütlenmiş ya da proje yürüten ve belirli kriterleri sağlayan gençlik örgütlerine bürokratik ve finansal destek sağlanmalıdır. Bu noktada, destek sağlanacak gençlik örgütlerinin belirli kriterleri olması gerekmektedir. İlgili örgütlerin kriterleri arasında;
 - Gençlik örgütü olmasının yanı sıra, gençlerin katılımını gerçek anlamda sağlayan ve karar alma süreçlerinde gençlerin etkili şekilde yer almasını sağlayan yapıları olması,
 - Mevcut kaynağının ağırlıklı kısmının gençleri güçlendiren faaliyetlere ayrılıyor olması,
 - Hiçbir ideolojik, dinî, siyasi eğilimin taraftarı olmaması ya da bu eğilimlerin bir uzantısı şeklinde etkinlik göstermemesi,
 - Kaynak politikalarının ve gelir/gider kalemlerinin herkese açık ve şeffaf olması ve hesap verebilir olması mutlaka yer almalıdır.
- Gençlerin kamusal alanda temsiliyetlerinin artması ve kent yaşamına katılımlarının sağlanması için gençlerin bizzat kendilerinin, kendileri için yapmak istedikleri etkinlikler için mekânlar yaratılmalıdır. Bu doğrultuda yukarıda belirtilen kriterler gözetilerek sivil toplum kuruluşları tarafından koordine edilen gençlik merkezleri desteklenmelidir. Böylece gençlerin kendilerin özgürce ifade edebilecekleri fiziksel mekânlar yaratılmış olacaktır.
- Gençler arasında işsizlik oranı çok yüksektir. TÜİK'in açıkladığı veriler genç işsizlerin de büyük bir hızla arttığını ortaya koymuştur. Türkiye genelinde genç işsiz oranı 2007 Kasım'daki yüzde 20'den 2008 Kasım'da yüzde 23,9'a yükselmiştir. Bundan daha dikkat çekici bir gelişme ise kentlerde yaşanmıştır. Aynı dönemde kentlerde yaşayan genç işsizlerin oranı yüzde 21,6'dan yüzde 25,5'e yükselmiş, kentlerde her dört gençten birinin işsiz olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde kır kesiminde de yüzde 17 olan genç işsiz oranı yüzde 21,2'ye çıkmıştır.²⁵ Bu nedenle, gençlerin işgücüne katılımlarını teşvik eden politikalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda genç işsizliğinin azaltmaya yönelik proje fonları oluşturulmalı, genç girişimcileri destekleme programları geliştirilmeli, staj programları ve meslekî eğitim programları uygulanmalı, bünyelerinde meslek okulları kuran fabrikalara özel vergi teşviki sağlanmalıdır.
- Genel toplum sağlığını olumsuz etkileyen cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve benzeri konularla ilgili risk altında olan gruplar arasında gençler bulunmaktadır. Bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmaya ve bu alanda hizmet almak isteyen

gençlere yönelik gençlerin özel hayatının gizliliğini güvence altına alan genç dostu sapık ve danışma hizmetlerine dair politikalar geliştirilmelidir.

- Biçimsel olmayan eğitim ve deneyimsel öğrenme modeline dayanan yenilikçi öğrenme modelleri gençlik alanında önemli bir yere sahiptir. Bu model biçimsel eğitimden (örgün eğitim) farklı olarak eğitmen ve katılımcılar arasındaki ilişki üzerinden kurulmuştur. Bu süreçte örgün eğitimde yer alan öğretmen ve öğrenci kavramları yerlerini katılımcı ve eğitmene bıraktığı gibi karne veya diploma da yerini sertifikaya devretmektedir. Deneyimsel öğrenme modelinde dayatmacı, keskin ve katı doğrular yerine, katılımcılar onlara sunulan yöntemleri deneyimleyerek ve eğitmenlerin yol göstericiliğinde çözümlenmektedirler.
- Eğitimlerin tasarımında bir diğer önemli tercih akran eğitimi yöntemini uygulamaktır. Akran Eğitimi yönteminde katılımcıların kendilerini ifade etmeleri ve fikirlerini savunmaları, tartışmaları için gerekli platformlar sağlanmaktadır. Bu sayede katılımcılar birbirlerinden öğrenebildikleri gibi eğitmenlerden de yardımlararak kendi doğrularını oluşturabilmektedirler. Bu eğitimler temelde doğruları doğrudan anlatmayı reddetmekle kalmamakta, aksine gençlerin kendi davranış ve düşünce kültürlerini oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu doğrultuda, kentlilik bilincinin geliştirilmesi kapsamında mevcut eğitim programlarının yanı sıra biçimsel olmayan eğitim ve akran eğitimi yönetimi çerçevesinde eğitim programları geliştirilmelidir.

Yaşlılar-Kıdemli Hemşehriler

Atatürk'ün dediği gibi; "Bir milletin yaşlı vatandaşlarına ve emeklilerine karşı tutumu; o milletin yaşama kudretinin en önemli kıstasıdır. Geçmişte çok güçlüyken, tüm gücüyle çalışmış olanlara karşı minnet hissi duymayan bir milletin, geleceğe güvenle bakmaya hakkı yoktur".

Hem birey hem de toplum için birincil sosyalleşme alanı olan aile, günümüzde kentleşmenin hızlanması ile birlikte geleneksel büyük aile tipinden çekirdek aile tipine dönüşmeye başlamıştır. Çekirdek ailelerin çoğunlukta yer alması, geleneksel değerlerimizdeki değişimler ve bilimsel buluşlarla insan ömrünün uzaması ve sayıca yaşlı nüfusun artması yaşlılığın bir sosyal sorun olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Yaşlanma olgusu patolojik, fizyolojik, psiko-sosyal değişimlerden kaynaklanan özel yaklaşımlara gereksinimleri ortaya çıkarır. Bireylerin sosyo-ekonomik koşulları, yaşam alışkanlıkları, iş ve sosyal yaşama katılım yetersizlikleri toplumsal sorunlar olarak değerlendirilmesi gereken olguları ortaya koyar. Yaşlıların gereksinimleri, yaşam çevrelerine yönelik beklentileri, yaşlanma ile ortaya çıkan yetersizlikler ile değişim göstermektedir. Bu doğrultuda yaşlı ve özel ilgi gerektiren tüm grupları göz önünde bulunduran politika ve stratejilerin geliştirilmesi gereklidir.

Yaşanabilir mekânsal çevreler oluşturarak uygun, konforlu ve güvenli bir yaşam ortamı sunmak özellikle yaşlı ve engelli bireyler için önem taşır. Evrensel tasarım kriterlerinin kente yönelik stratejilerde dikkate alınması sağlıklı kentlerin oluşturularak, sürdürülmesinde etkindir. Sağlıklı kent oluşumu ile oluşan mekânsal çevreler gerekentin kıdemli hemşehrileri ve gerekli tüm kullanıcıları için kaliteli yaşam ortamları sunacaktır. Ayrıca kente gelir sağlayan turizm faktöründe de avantaja dönüşecektir. Turizmde yaşlı ve engelli nüfusun payı da düşünüldüğünde önemli bir girdi olarak değerlendirilebilir.

Kamuya açık mekânlarda, özellikle ulaşılabilirlik kavramı önem taşır. Engelsiz kent oluşturmak

kıdemli hemşehriler için önemli bir olgudur. Bu olgu aynı zamanda tüm kent kullanıcıları için güvenli ve kaliteli bir mekânsal çevre sunacaktır. Bu nedenle, kentlerdeki altyapıların ve aktivitelerin çocuklardan yaşlılara kadar kentin barındırdığı bütün grupların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Kentler, sosyal hayatın gereksindiği kuralları içermektedir. Özellikle; kentleşme, yerinden yönetim ve küreselleşme bağlamında, yaşlılarımızın kentsel servislerden yararlanmasının artırılması önemli bir unsurdur. Kentlerde; kadınların, gençlerin, engellilerin, yaşlıların ve çocukların beraberce yaşadıkları mekânların oluşturulması ve geliştirilmesi kendini o kente ait ve güvende hisseden, geleceğe umutla bakan bireylerin var olmasında önemli bir etmendir. Bu nedenle, kentlerdeki altyapıların ve aktivitelerin çocuklardan yaşlılara kadar kentin barındırdığı bütün grupların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Modernist ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda gerçekleşen kentsel mekân üretiminin, yaş dönemleri bağlamında hedef kitlesini erişkin bireyler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, yaşlılık dönemini yaşayan bireylerin talep ve gereksinimleri, mekân üretim sürecinde göz ardı edilmektedir. Bu durum, yaşlıların, yaşlanmalarına paralel ortaya çıkanlara ek, kentsel mekânın kendilerine göre kurgulanmamış olmasından kaynaklı sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.²⁶ Yaşlılar için, güvende olduklarını hissettikleri mekânlarda yaşamak çok önemlidir. Ülkemizde planlar yapılırken, yaşlılarla kent ilişkisi sadece huzurevlerinin yer seçimi kararından oluşmaktadır.

Ayrıca ulaşım ile ilgili sorunlar, yaşlıların temel kentsel servislere erişmesinde ve kentteki çeşitli faaliyetlere katılmasında engel teşkil etmektedir. En temel kentli ve yaşam haklarından biri olan engellenmeden, yavaşlatılmadan ve geciktirilmeden “yürümek hakkı”nın özellikle dezavantajlı gruplar olan yaşlı ve engeller için de geçerli olduğu unutulmamalıdır. Yaşlıların erişimi ve hareketleri; merdiven inme-çıkma, yer altındaki kapalı mekânlara zorla yönlendirilme ile zorlaştırılmamalı, yolları uzatılmamalı, geciktirilmemeli ve kısıtlamalar getirilmemelidir.

Yaşlı kentlilerin kentlerine ait olduklarını hissetmeleri, sosyal bir dışlanma yaşamamaları, güvende olduklarını hissetmeleri yetiştirecekleri bireylerin daha sağlıklı ve kentlerini sahiplenen kentliler olmasını sağlamakta önemli bir adımdır.

Kentte yaşayan kıdemli hemşehrilerin yaşama aktif olarak katılımlarını farklı yaş grupları ile birlikte sağlayan etkinliklerin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler gereklidir. Yerel yönetimlerin, özellikle mahalle ölçeğinde bu tür etkinliklere yer vermesi uygun olabilir. Bakım gereksinimi olan yaşlılar için farklı programlar içeren ve kaliteli mekânlar sunan kurumsal yapılanmalara yönelmek gerekmektedir. Sürekli bakım ve geçici bakım türleri içinde çeşitlenmelere gidilebilir. Ayrıca yaşlıların katılacağı rekreatif programlar bu bireyleri aktif kılacaktır.

Engelli Gruplar

Ülkemizde engellilerimizin sayısı artmaktadır. Kentte yaşayan engellilerin de, kentlerde yaşayan ve engeli bulunmayan bireyler kadar kenti eşit derecede kullanma ve yararlanma hakkı olduğu bir gerçektir.

Ancak engelliler de diğer bir dezavantajlı grup olan yaşlılar gibi kentle ilgili benzer sorunları yaşamaktadırlar. Günümüzde mevcut kentlerin çoğunda var olan sağlıksız ve plansız kentleşme, bağımsız bir şekilde çoğu zaman hareket edemeyen engelli bireylerin hareket

alanlarını iyice kaybettirmektedir. Yolların ve kaldırımların engelli bireyler için uygun bir şekilde tasarlanmaması ve kent içindeki birçok alanın da bu bireyler için uygun olmaması en büyük sorun alanlarından biridir.²⁷ Büyük kentlerde ulaşım zorlukları yaşayan engelli vatandaşlarımızın, sanki ulaşımını kolaylaştırıyormuş gibi, özellikle deprem, su baskını vb doğal afet kaynaklı kriz yaşanabilecek riskli alanlarda yeraltı ulaşımına yönlendirilmesi ayrıca trajik bir tercih olarak öne çıkmaktadır.

Ülkemizde, bazı Kanunlarda ve standartlarda engellilerin kent yaşamında dışlanmışlık hissine kapılmaları için sosyo-mekânsal içerikli hükümler yer almaktadır. 3194 sayılı İmar Kanununun Ek-1. maddesi, 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun Geçici 2. ve 3. maddesi, ülkemizin 1992 yılında kabul ettiği Avrupa Kentsel Şartının bazı ilkeleri, Nisan 1991 de yayımlanmış olan, TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları, TS 12460: Şehir-İçi Yollar, Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları bunlardan en önemlileridir.

Kentsel mekânda engellilerle ilgili var olan problemlerin yanı sıra, engelliler diğer kentli bireyler tarafından olumsuz davranışlarla karşılaşmakta ve önyargı ile yaklaşılmaktadırlar. Bu gibi durumlarda engelliler dışlanmışlık duygusuna kapılmakta ve sosyalleşme problemi yaşamaktadırlar. Ayrıca, sosyo-mekânsal elverişsizliklerden dolayı yüksek eğitimlerini çoğunlukla tamamlayamamakta ve sonucunda da iş bulma konusunda sorunlarla yüz yüze kalmakta ve istihdama katılımları düşük olduğu için kendilerini yetersiz olarak görmeye başlamaktadırlar. Bu durumda engelli olmayanlar ile aralarında daha fazla farklılık olduğunu hissettirmektedir.

Kentlerimizin üst yapı donatımlarından engelli veya engelli olmayan bireylerin eşit derecede yararlanması için bütünsel mekânsal tasarım ve ulaşım politikaları oluşturulmalıdır. Engelli istihdamının artırılması kent hayatında görünürlüğü de artıracaktır. Kentte yaşayanlara birlikte yaşamın gerektirdiği ve ilgi gruplarının sorunlarına ilişkin farkındalık eğitimlerinin verilmesi, mevzuatın ortaya koyduğu hükümlerin de sahiplenilip uygulanabilirliğini sağlayacak bir değişim yaratacaktır. Karşılıklı olarak, engelli bireyler de kentine sahip çıkma duygusunu paylaşarak, dışlanmışlık hissine kapılmayacaklardır.

2.2.4 Kültürel Çeşitlilik

Kentsel birlikteliği etkileyen en önemli husus nüfus hareketliliğidir. Büyük nüfus hareketleri olarak tanımlanabilen ve kentlilik bilincini etkileyen göçleri, sadece kırdan kente yurt içi göçlerle de sınırlandırmamak gerekmektedir. Yurt dışından gelen soydaş göçleri (Türk soylu yabancılar), Avrupa kökenli yabancı göçleri gibi nedeni ve profili farklı olan göçler de yeni gelinen yerleşim birimlerinde çok çeşitli sosyo-kültürel farklılıklar ve kendi içinde sorunlar yaratmaktadır.

Göçler; ister iş bulma, ister emekliliğinde daha rahat yaşam koşullarına erişme amaçlı olsun, farklı kültürlerin yakınlaşması ve sosyo-kültürel ilişkilerle farklı dinî inanışlara sahip bireylerin birbirleriyle irtibat kurması kolaylaşmaktadır. Kültürel ilişkiler ve dinler arası diyalog, üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi organlarında da çeşitli vesilelerle dile getirilmektedir. İnsanların kültürel kimlikleri altında yatan iki bağımsız boyut olduğu iddia edilmektedir. İnsanlar hangi derecede kalıtsal kültür ve kimliğini sürdürmek istemektedir ve hangi derecede toplumla ilişkisini sağlamaya çalışmaktadır.

Avrupa Konseyi açısından farklı kültür ve etnik grupların bir mekânda huzurlu yaşamaları ve kamusal hayata katımları çok önemsenmektedir. Yerelde bütünleşme (local integration); “nitelikli eğitim, sosyal alanda örgütlenme ve kuruluşların karşılıklı kültürel açılımları” temelinde ve karşılıklı etkileşim ağında “katılım” bağlantılarını kuran bir dizi siyasa ile birlikte değerlendirilmektedir²⁸. Özellikle yabancı yerleşiklerin yerel halk ile birlikte yönetime katılım ve siyasi mekanizmaları kullanabilme koşullarının geliştirildiği bir ortamda mekânın barınma amaçlı kullanımındaki tercihler de birlikteliği etkilemektedir. Kamusal yaşamın dinamiklerini oluşturan sosyo-kültürel faaliyetler yönüyle sivil toplum örgütlerine katılma gibi modern hayatın gereklerine uyma yanında, konut ve barınma koşullarının mekânda biçimlenmesi, katılımın önemli temel göstergeleridir.

Yeni gelişlerle kentlerin mekânsal ve kültürel etkilenmesi açıkça görülmektedir. Bunlardan en önemlisi de yeni gelenlerin toplumun bütününden ayrı bir bakıma kapalı siteler (gated communities) oluşturmalarıdır. Bu siteler toplumsal ayrılmaya yol açtığı için eleştirilmektedir. Diğer yönüyle sivil toplum modeli olarak pazarlanan bu yerleşimler, böyle bir iddianın tam aksine herhangi bir sivil toplumun gelişmesini engelleyecek prensipler üzerine kurulmaktadır. Demokrasi ve sivil toplum en basit anlamı ile farklılıkların bir arada yaşanması olduğu halde, bu tür yerleşimler yeni ortaya çıkan aslında “kentsel ayrışma mekânları” olarak görülmelidir²⁹.

2.2.4.1 Kültürel Mirasın Bütünlüğü

Bireylerde kentlilik bilincinin geliştirilmesi bir dizi sosyal ve ekonomik etmene bağlıdır. Bununla birlikte içinde yaşanan yapılaşmış çevrenin sunuları da bu bilincin artmasına veya eksilmesine yol açan somut verilerdendir.

Kentli olmanın farkında olmak sosyo-kültürel bir olgudur ve toplumu biçimlendiren tüm yönleriyle birlikte, yaşanan çevreye yansır. Bu itibarla, iki boyutlu sanatlardan mimariye kadar bütün tasarım eylemleri, toplumu oluşturan bireylerin bakış açılarını, beğeni yargılarını, düşünce biçimlerini, teknolojik gelişmelerini kısaca, içinde yaşadıkları dönemlerin dünya görüşünü yansıtır. Bu nedenle, yapılaşmış çevre toplumsal varoluşun fiziki yansımasıdır. Buna dayanarak, tarih içinde her uygarlığın kendi şartları ve gereksinimleri içinde biçimlenen ve içinde bulunan coğrafyaya bağlı olarak ortaya çıkan bir yapılaşma kültürü vardır. Tarih içinde ortaya çıkan yapılaşma üsluplarındaki farklılaşma toplumsal belleğin önemli ve elle tutulur bir parçasıdır. Bu süreçte şekillenen somut kültürel miras, kentlilik bilincinin oluşmasında çok önemli bir yeri olan “kenti benimseme duygusu”nu oluşturur. Yaşadığı fizik mekânın özelliklerini algılayabilen birey belli bir “farkındalık” düzeyi geliştirir ki, bu durum o yere ait olma, kentli olmanın farkında olma kavramlarının pekiştirilmesinde önemli bir girdi olarak yer alır.

Bir kenti fiziksel bir mekân olarak tanımlamanın yöntemi o kenti oluşturan yerleşimin biçimi, yapıları, ulaşım arterleri ve açık alanlarının özelliklerini belirlemekle doğrudan ilişkilidir. İster içinde bulunulan çağdaş döneme ait, ister önceki dönemlerde inşa edilmiş olsun oluşturuldukları dönemin özelliklerini yansıtan ve kullanıcılarının ortak beğenisinin ürünü olan yapı ve yapıtlar, o kenti oluşturan fizikî mekânların kurucu kentsel unsurlarıdır. Sadece bu nedene dayanarak, toplumsal belleği oluşturdukları için korunmaya değerdirler.

Somut kültürel miras, iletişim ve etkileşimin bütün dünyayı kapsadığı çağdaş ortamda giderek artan “aynılaşma” tehlikesi karşısında, bireyin kendi varlığını anlaması, mekânsal farkındalığın

28
29

Council of Europe Publishing, *Foreigners' Integration and Participation in European Cities*, 15-16 September 2003, Studies and texts no: 90, Strasbourg, 2004.
Kaya, S.İ., (2007), “Kapalı Siteler ve Yabancılar”, *Yerel Gündem 21 İşbirliğinde Türkiye Doğumlu Olmayan Yerleşik Yabancılar*, Toprak, Z., Kaya, S.İ ve Teknikler, G. (edit), İzmir Yerel Gündem 21 Yayını, s.29

Ülkemiz bulunduğu coğrafya itibarıyla 8.000 yıllık bir yapılaşma tarihine sahiptir. Türkiye için hemen her çağdaş kentsel yerleşimde zaman ve eser çeşitliliği üzerine kurulu olan kültürel zenginlik kentlilik bilincinin oluşturulması için önemli bir veridir. Bunlardan büyük çoğunluğu ile birlikte yaşanmaktadır. Bazıları halen kullanılmaya devam edilen yapılar ve mekânlardır. Türkiye’de kentlerin büyük çoğunluğu kültür katmanlarının üst üste birikmesi ile oluşmuş önceki uygarlıkların kalıntıları üzerinde gelişmişlerdir. Bu nedenle hemen her kentin bir bölümü arkeolojik buluntular üzerinde yer almaktadır.³⁴ Altyapı da dahil olmak üzere birçok imar faaliyeti sırasında bu türden somut kültürel miras ürünleri ile karşılaşılması kaçınılmazdır. Bu bağlamda kent içi arkeolojik alanlar / “kentsel arkeoloji” toplumsal belleğin kazanılmasında, kentlilik bilincinin oluşturulmasında üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Yerleşik düzende olmak yaşanan ortamı benimseme duygusu da yaratır. Tanıdık mekânlar, mahalleler giderek semtler o yere ait anıların devamlılığını sağlama isteği kentsel korumanın da dayanakları arasındadır. Bu nedenle günümüzde kentsel koruma konusunda başarılı olan ülkelerdeki uygulamalar “bütünleşik/bütüncül” koruma şeklinde gerçekleştirilmektedir. Tekil anıtların korunması yerine o anıtları tamamlayan, bir bütün olarak algılanmalarını sağlayan kent parçalarının korunması esas alınmaktadır. Toplumsal belleğin de korunmasını hedef alan bu tutum, o yere ait olma, geçmişi ile bağ kurma, yaşanan yerdeki insan ilişkilerini sıkılaştırarak yalnızlık / izole olma ve itilmişlik duygularını yenme gibi tavırları da desteklemekte, güçlendirmektedir. Bu ilişkiler karşılıklı olarak yaşanan yerin özenle korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamakta, eskiyerek toplumsal çöküntü alanlarına dönen korunması gerekli kent parçaları yaşayan kente eklenerek organizmanın bütünleşmiş bir parçasını oluşturmaktadırlar. Yükselen kentlilik bilinci kentsel kalitenin artması yönünde bir ivme kazanmaktadır.

Bakımsızlık ve terk edilmişlik nedeniyle kentsel çöküntü alanlarına dönen tarihi kent parçaları bu halleriyle toplumsal belleğin de kaybedildiği yerlerdir çünkü bu alanların özgün sahipleri daha iyi kentsel koşullar sağlayan yerlerde yaşamayı tercih etmekte, yerlerini ise daha alt gelir gruplarından ve bu alanlarla duygusal bir bağı olmayan yenileri ile değiştirmektedirler. Sonuç bir kısır döngüye dönüşmekte daha fazla çöküntü alanı, daha fazla yoksulluk ve daha az sahiplenme ile karşılaşmakta, kentlilik bilinci giderek zayıflamakta ve kaybolmaktadır.

Kentlilik bilincinin oluşmasında yaşayarak, görerek öğrenme de önemli bir yer tutmaktadır. Korunarak onarılan ve gereğinde bu kentsel dokuya uygun biçimde yenilenen kentler veya kent parçaları kente kimliğini kazandıran, kentliye farklılığını anlatan yerleşimler veya bölgeler haline gelmektedirler. Bu aşamada “kentsel tasarım” konusu da kentsel korumanın ayrılmaz bir parçasıdır.³⁵ İnsan ölçeğine uygun yerleşimlerin yeni kent buluşma mekânları ile bütünleşmesi, kaliteli bir yeni mimari ile desteklenmesi toplumsal gerilimin azalmasına, ortak paydalarda buluşulmasına olanak sağlamaktadır. Çevresel mekân kalitesi yüksek ortamlar, bulunulan yere özenmeyi beraberinde getirmekte, gerekli hijyen (sağlığa uygunluk) koşullarından estetik kalitenin yükselmesine uzanan topyekûn bir kentsel kalite yükseltilmesi sonucuna ulaşılmaktadır. Daha iyi bir yaşam çevresi yaşanan yerleşimi daha fazla benimsemeye, ona sahip çıkmaya uzanmakta, kentsel yaşam kalitesi yükselmektedir.

Sonuç olarak kültürel miras bilincinin yaratılması bireylerde kentlilik bilincinin geliştirilmesi anlamını taşımaktadır. Bu bilinç sadece sosyal içerikli konularla değil görsel ortamların düzeltilmesi ile de oluşur. İnsan hayatına önem verildiğini belli eden bakım, kent mobilyası ve sanat ürünleri ile bezeli, kültür varlıkları onarılarak kentli belleğini sürdürmeye yardımcı olan kentsel dokulara sahip bir fiziki çevre, sessiz bir görsel eğitimin parçasıdır.

2.2.4.2 Kentin Ortak Belleğinin Korunması ve Geliştirilmesi

Kentler, çoğu zaman sosyal ve politik egemenlik biçimlerinin etkili bir biçimde yansıdığı güçlü ya da zayıf, sistemli ya da dağınık, bütünsel ya da bölümsel bir belleğe sahip olan, ortak yaşam kurallarını bu bellek kapsamında oluşturan toplumsal organizmalardır.

Kentsel belleğin oluşması, korunması ve geliştirilmesi, kentli kişiler, kurumlar ve bir bütün olarak kent ölçeğinde yürütülen bir kayıt, kayıt-koruma ve kayıt-değerlendirme (bilimsel araştırma) sisteminin ne ölçüde var olduğuna bağlıdır.

Birçok kentimiz, Anadolu'nun insanlığın en eski toplu yerleşimlerden bir bölümüne evsahipliği yapmış olmasının sonucu olarak, antik döneme, hatta daha da öncelere uzanan bir geçmişe sahiptir. Bununla birlikte, sözkonusu kentler, her şeyden önce, Roma döneminden bu yana, kısa aralar dışında, büyük merkezi devletlerin yönetimi altında kaldıkları için, kent - devletlerin uzun egemenlik dönemlerine sahne olmuş ve / veya demokratikleşme süreci ile yerel yönetimlerin ağırlığını (yeniden) oluşturmuş ülkelere göre, ülkemizde kentsel kimlik ve bellek hayli arka planda kalmıştır.

2.0.0.1 Kentsel Bilgi-Belge Kaynakları ve Koleksiyonlar

Osmanlı ve öncesindeki merkezi devletlerin, kendi yönetim yapılarının ihtiyaçları için hayli gerçekleştirdikleri kayıt sistemlerinin hayli ayrıntılı bilgileri kapsadığı söylenebilir. Yine de, bu bilgilerin büyük bir bölümünün zamanımıza ulaşmamış olması, ulaşanların özellikle Latin alfabesine geçiş ve dildeki hızlı dönüşümle ancak uzmanlar tarafından kullanılabilmesi ve bu alanlarda -özellikle yurtiçinde- uluslararası standartlarda yürütülen araştırma sayısının azlığı kent bilgi ve belgelerinin bilinirliğini ve kullanılabilirliği çok önemli oranda sınırlamıştır.

Cumhuriyete geçişte kapatılan tekke – zaviyeler ile sıkı bir devlet kontrolüne alınan vakıflardaki kayıt ve malzemelerin önemli bir bölümünün, ya hemen o dönemlerde, ya da daha sonra tahrip olması yerel bilgi ve belgenin önemli bir temelini zayıflatmıştır. Önce Türk Ocakları ve daha sonra Halkevleri içinde yürütülen müzecilik ve folklor derleme çalışmalarının bu kuruluşların kapatılmasıyla doğan boşlukta kaybolması ve da tahrip edilmesi ise Erken Cumhuriyet döneminin önemli bir belgeleme şansının yitirilmesine yol açmıştır.

Ülkemizde beklenen aksine, ulus-devleti kurma faaliyetinin bir uzantısı olarak daha ilk yıllarda oluşturulması beklenen Milli Kütüphane ve benzeri merkezi kurumların ancak II. Dünya Savaşı ertesinde kurulabildiği koşullarda, il (ya da belediye) kütüphane ve arşivlerinin yaygınlaşması, genellikle daha da geç bir tarihte gerçekleşebilmiştir. Ne var ki, genellikle küçük çaplı ve yetersiz donanımlı olan bu kuruluşlar bile hızla işlev değiştirip giderek daha çok ilk ve orta eğitim öğrencilerinin ders çalıştıkları mekânlara dönüşmüştür. Böylece süregelen boşlukta, kentlere ilişkin fotoğraf, belge ve bilginin derlenememesi, kentsel belleğin gelişmesini zorlaştıran öncelikli unsurların başında yer almıştır.

Biyografi, anı, otobiyografi ve aile tarihi yazım geleneğinin çok sınırlı olması, kentli bireylerin anılarına ancak kazaen ulaşılabilmesi sonucunu doğurmuştur. Öte yandan, kurumsal arşivlerin muhafazası ve ulaşılabilirliği için gerekli önlemlerin, o da hayli yetersiz olarak, hayli geç bir dönemde alınabilmesi, kent yaşamlarında büyük roller oynamış kurum ve kuruluşlara ait bilgilerin sınırlı, kesintili ve bütünsellikten uzak olmasını birlikte getirmiştir.

Çeşitli dönemlerde -özellikle 1982 yılında- Ankara'dan yayınlanan genelgelerle "tarihi değeri olan"lar dışında kalan belgelerin, böyle bir ayırımın gerçekleştirilmesinin hiçbir ölçütü

belirlenmeden ve uzman desteği alma kapıları kapalı iken, çok kısa süreler içinde ayıklanarak kağıt fabrikalarına yollanmasının istenmesi, öteki arşivlerin yanı sıra kurum ve kent belleğinin tahribinin temel kanallarından biri olmuştur.

Kent tarihinin araştırılmasına kaynaklık edebilecek yazılı malzeme ve koleksiyonların büyük bölümünün korunamaması dışında, kent arkeolojisinin önemli ve aktif bir araştırma dalı olarak gelişmemesi de kentlerimizin erken, hatta orta dönem tarihleri hakkındaki bilgilerimizin sınırlı kalmasında önemli bir etken olmuştur. Uzun bir süre nüfus baskısının cesaretlendirdiği, imar ve arsa spekülâtörlerinin malî güçlerinin etkisiyle sağladıkları siyasi destekler sonucu gerçekleştirdikleri eylemlerin genelde idari denetlemeye konu olmaması, kent merkezlerinin olduğu kadar kentlerin yakın çevrelerindeki tarihi yerleşim yerlerinin de, genellikle herhangi bir araştırma yapılmadan, yeni yapı katmanlarının altında kalmasını birlikte getirmiştir. Temel kazıları sırasında istisnai bir biçimde ortaya çıkan bazı tekil malzeme müzelerle yollanmış, ancak bir bütün olarak kentin tarihi gelişimini aydınlığa çıkartacak bir araştırma çabası maalesef gerçekleşmemiştir.

Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında yaşanan önemli kayıplar, eldeki sınırlı malzemenin önemli bir bölümünün göçlerle yurt dışına çıkarılması, eski eser kaçakçılığının engellenmesinde koleksiyonculuğun bir destek kanalı olarak görülmemesi ve hatta idari-bürokratik engellemelerle güçleştirilmesi de kent tarihine ilişkin üç boyutlu malzeme ile efemera açısından Türkiye kent mirasının hayli geri kalmasında önemli bir faktör olmuştur.

2.0.0.0.2 Kent Tarihçiliği

Kentsel arşivlerin önemsenmemesiyle ilişkilendirilebilen tahribi, koleksiyonların pek azını günümüze kadar getirebilmiştir. Aslında, kent arkeolojisi alanında pek az çalışma yapılabilmesi, kentsel tarih yazımının az gelişmiş bir alan olması ile paralel gelişmiştir. Tarihçiliğimizde büyük bir ağırlığa sahip olan Osmanlı, Türkçü ya da İslamcı tarihçilik bakımından, kent ölçeği, genellikle daha büyük ölçeklerin yanında ihmal edilen bir alandır. Askeri tarih, diplomatik tarih ve devlet tarihi dışındaki, kültür tarihi, yerel tarih, bu arada kent tarihi alanlarda ürün verme, en iyi ihtimalle ayrıntı ile uğraşmak küçümsenmiştir. Yaygın tarihçilik anlayışı, özellikle İstanbul dışında kalan kent tarihi çalışmaları karşısındaki tutumunu, sık sık, dikkatleri bölgesel ya da kentsel özelliklere çekmeye yönelik bir bölücü faaliyet olarak eleştirmeye kadar vardırmıştır.

Kent tarihi araştırma ve yazımının böylesine arka plana atılması, bu alanın, çoğu kere meslekten olmayan ve çok kısıtlı olanaklarla, kaynaklarını irdelenmeden eser vermek durumunda kalan yerel aydınların çalışmalarıyla kısıtlı kalmasına yol açmıştır. Ayrıca, çeşitli devlet kuruluşlarının acele ile gerçekleştirdikleri tanıtım yayınları da alandaki sınırlılığın başka bir boyutudur ve bu olgu kendi ağır sorunlarını da birlikte getirmiştir.

Yerel-kentsel tarih araştırmalarının bireysel girişimleri aşarak, o yöre ya da kentte sivil toplumun gündemine girebilmesi, ancak 1990'larda Tarih Vakfı'nın başlattığı Yerel Tarih Grupları çerçevesinde başlamış, sözlü tarihin bir yöntem olarak gündeme gelmesi, İstanbul'dan başlanarak, kentli katılımıyla kent tarihini üzerinde yoğunlaşan dergi ve ansiklopedilerin yayını sağlanmıştır. Bu tür çalışmaların üniversitelerin, belediyelerin, valiliklerin, Kültür Bakanlığının desteğini ya da ortaklığını sağlayabildiği, ya da geçmişte gerçekleşen bireysel çalışmaları bütünleşebildiği koşullarda önemli başarılar elde edilebilmiştir.

2.0.0.0.3 Kent Müzeleri

Türkiye’de demokratikleşmenin gelişmesi doğrultusunda atılan adımlarla, 2000’li yıllardan başlayarak, kentsel belge ve bilgilerin toplanması, bu alanlarda derinliğine ve kapsamlı araştırmaların yapılması, sergi ve müzelerin açılması, daha yaygın bir talep, hatta plan olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Bu gündeme gelişte 1992–2005 döneminde sürdürülen İstanbul Kent Müzesi Projesi ve ardından 2000’li yılların başında başta Bursa, İzmir olmak üzere bir dizi kentte başlatılan kent müzesi kurma çalışmaları verimli bir kanal olarak gelişmektedir.

Kent müzeleri, Batı müzecilik geleneğinin 19. yüzyıl sonlarından beri kapsadığı bir müzecilik alanı olmakla birlikte, uzun yıllar kentin varlıklı kesimlerinin mobilya ve diğer eşyaları ile plastik sanatların kent tarihini yansıtan ürünlerini bir araya getiren klasik müzecilik geleneğine bağlı kurumlar olmayı aşamamıştır. Kentsel sorunların alabildiğine büyümesi ve karmaşıklaşması koşullarında, 1980’lerden başlayarak “yeni müzecilik” akımının bu ülkelerde genel olarak müzeciliğe güçlü bir değişim ve dinamizm getirmesi kent müzelerini de derinden etkilemiştir. Son yıllarda dünyanın önemli kentlerinde onlarca kent müzesi yeniden yapılanmakta ya da yeni kent müzeleri kurulmaktadır. Bu müzeler artık kendilerini koruma ve sergileme fonksiyonunu ile sınırlamamakta, kitlesel eğitim ve iletişim işlevini en ön sıraya alan, toplumu kucaklayan dinamik kurumlar olarak kentin kültürel yaşamında önemli roller oynamaktadırlar.

Türkiye’de yerel yönetime ilişkin mevzuat değişikliği ile kent müzelerinin kurulmasının belediyelerin görevlerinden biri olarak tanımlanması kent müzesi kurmayı yaygın bir plan haline getirmiştir. Ne var ki, Türkiye’de tarihçilik ve müzeciliğin genel sorunlarının kent bilgi-belge sistemleri ve kent tarihçiliğine ilişkin yukarıda kısaca özetlenen koşul ve sorunlarla birleşmesi, kent müzesi kurma ararış ve çabalarının, bu tabelayı taşıyan, ancak çağdaş kent müzelerinin işlevlerini üstlenemeyecek küçük etnoğrafya müzeleri ve nostalji merkezlerinin kurulmasıyla sonuçlanması tehlikesinin büyüklüğüne dikkat çekmek önem taşımaktadır.

Dünyada çağdaş, başarılı kent müzeleri, (1) kentlilik bilincini geliştiren, (2) kentte değişik etnik dinsel, kültürel gruplar arasında karşılıklı anlayış, saygı ve ortak yaşam kültürünü güçlendiren, (3) sivil toplumu geliştirme merkezleri olarak işlev görüp kentinin kentte tarih mirasını korumakta aktif bir rol oynamasını sağlayan, (4) kentin geçmiş deneyimleri ile gelecek perspektifleri arasında bağlar kurup, kentin bir sosyal organizma olarak kendi sorunlarına çözüm bulma kapasitesini artıran, (5) kentin ülkede ve dünyada bütünsel ve derinliğine tanıtımına yardımcı olarak kültür turizmüne katkıda bulunan, aktif, dinamik, özerk iletişim, kültür, eğitim merkezleridir.

Bu tür saygın ve etkili kuruluşlar ülkemizde de geliştikçe, kentsel belleğin korunup geliştirilmesi, kentleşmenin biriktirdiği bir dizi sorunun üstesinden gelinmesi için önemli bir çözüm ortağı yaratılmış olacaktır. Bu nedenle, belediyelerimizin kendi idari-bürokratik mekanizmaları içinde yer alan küçük ve etkisi sınırlı birimler kurmaktan uzak durup, dünyadaki ve Türkiye’deki başarılı kent müzelerini ve müze projelerini dikkate alarak özerk, büyük çaplı, çok yönlü kurumsallaşmayı hedeflemeleri önemlenecek bir değişimdir.

Öneriler

- Kent arşivlerinin zayıf ya da hiç olmadığı koşullarda, geçen yüzyıllardan süzülüp gelen son malzemenin de zarar görmesini engellemek üzere, tercihan kent müzeleri kapsamında, bunların henüz oluşmadığı koşullarda geçici olarak il kütüphaneleri ve il müzeleri içinde kent tarihini ilgilendiren malzeme korunmaya alınmalıdır.

- Oluşturulacak özel ve geniş yetkili komisyonlar aracılığıyla, 1950 öncesi döneme ait olanlara öncelik verilerek, kentin önemli kurumlarının elinde bulunan kurumsal arşivlerin, tarihi değere sahip her türlü malzemenin envanterlenmesi ve uygun koşullu depolarda koruma altına alınması sağlanmalıdır.
- Milli Kütüphane, Osmanlı Arşivleri, Cumhuriyet Arşivleri bünyesinde bulunan çeşitli kentlere ait belge ve yayınların dijital kopyalarının ilgili kente transferi kolaylaştırılmalı, bunun için söz konusu kurumlara teknik ve mali olanak sağlanmalıdır.
- Kent arkeolojisi araştırmalarını geliştirecek önlemler, üniversitelerle valilik, belediye ve il özel idarelerinin çalışmaları birleştirilerek, acilen başlatılmalıdır.
- Yurt dışına tarihi eser kaçırılmasını kolaylaştırmayacak yönde önlemler alınarak, özel koleksiyonculuğun teşvik edilmesi sağlanmalı, özel koleksiyoncuların topladıkları malzemeyi geçici sergiler halinde devlet müze ve kurumlarında sergilemeleri desteklenmelidir.
- Çağdaş standartlara uygun yerel tarih çalışmalarını desteklemek üzere TÜBİTAK ve TÜBA ve üniversite araştırma fonları başta olmak üzere destek fonları kurulmalı, bu alanlarda çalışmayı özendirme ve kaliteyi yükseltme amacıyla ehil jürilerin görevlendirileceği ödüller konulmalıdır.
- Kent müzelerinin kuruluşu çok kısa süreli, plansız, politik gösteri ağırlıklı olmaktan çıkartılarak, gerekli hazırlık aşamalarını, uluslararası ve ulusal danışmanlığı, kentli katılımını içeren bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Etnografya müzeleri ile kent müzelerinin, bazı ortak yanları bulunsa da, iki ayrı tür müze oldukları dikkate alınarak, müze kuruluş süreçleri yeterli kavramsal çalışma ve bilimsel araştırma üzerine temellendirilmelidir.
- Kent müzelerinin işletilmesinin, özerk, politik etkilerle davranmayan, kentin önde gelen kişilerinin, bu arada kentteki üniversite ve meslek kuruluş temsilcilerinin, büyük bağışçıların ve önde gelen kültür adamlarının katılımıyla oluşturulmuş, ücret ve çalışma koşulları bakımından işin gerektirdiği düzenlemeyi yapabilecek kurumlara devredilmesi yoluna gidilmelidir. Kent müzelerinin kuruluşuna kentteki bütün yerel yönetim birimlerinin aktif olarak katılımı sağlanmalıdır.
- Varolan arkeoloji ve etnoğrafya müzeleri ile kent müzeleri arasında malzeme ödünç alınmasının, ortak program ve yayınlar yapılmasının, ortak tanıtımın önü açılmalı, bu işlemler bürokrasiden ve keyfi engellemelerden kurtarılmalıdır.

Kent müzeleri arasında, karşılıklı sergi değişimi, ortak programların oluşturulması, ortak personel eğitim seminerleri, ortak danışmanlık hizmetleri, yıllık kongreler düzenlenmesi... vb yollarla bilgi ve deneyim alışverişi teşvik edilmelidir.

2.2.4.3 Kültürel Siteleşme

Kentlerde yaşayan insanların kendilerini kente ait hissetmeleri ve kent ile duygusal ve sosyal bağlar kurmaları kentleşme denilen süreçte önemli rol oynamaktadır. Kentler büyüdükçe, kültürel farklılıklar da büyümekte ve belirginleşmekte bağlantılı olarak sosyal uçurumların derinliği görünürleşmektedir. Kentte var olan ortak yaşam, sadece bir arada yaşam ya da birlikte yaşam değildir. İnsanî, mekânsal ve düşünsel gelişimin birlikte üretilmesi, yani toplumsal birlikteliğin kimlikli ve yaratıcı beraberliklere dönüşebilmesidir. Kentleşme kentte yaşayan

bireylerin kentli yaşama uyum sağlamaları kentli bir birey olarak davranmalarıdır. Kentli yaşam şeklini içselleştiremeyen bireyler, kentlerdeki sosyal sorunların parçası veya tetikleyicisidir. Kentliliği içselleştirmeden eklemelenen bireylerin yaşadığı sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik uyumsuzluklar, kültürel boşluğa neden olmakta, sonuçta yabancılaşma ortaya çıkmaktadır.

Yabancılaşma; cemaatleşme, gettolaşma, şiddet, suç ve mafya ile “mekânsal ve kültürel siteleşme” gibi çok önemli toplumsal sorunlara neden olmaktadır. Eğer kentlilik bilinci yerleşik bir olgu haline getirilemezse yaşadığı çevreye yabancılaşmış yığınlar söz konusudur. Bu yığınlar kentin ortak yaşam alanlarını kullanarak kültürel paydaşlığın getireceği yaşamsal özgürlüğe sahip olmak yerine izole bir yapıda kalmaktadırlar. Kentli yaşamdan veya toplumdan soyutlanmış kişiler, kentle bütünleşmemiş, kendi bireysel yaşam ilişkileri ve değerleri içine kapanmış şekilde yaşamaya alışmaktadırlar. Özgürleşemeyen bireyler, çözümlü bireyselleşmede ya da cemaatleşmede bulmaktadırlar. Kültürel siteler bir çeşit soyutlanmış toplumsal denetim ile aile, akraba, hemşehrlik gibi birincil ilişkilerdir. Bu birincil ilişkiler kentte yaşayan ancak kentin sunduğu kültürel değerler yerine alışageldiklerini sürdürmeye motivedir. Bu motivasyon yanyanalıkları ve alternatif sosyal birimleri doğurmaktadır. Kentliliğin yerine geliştirilen kültürel öğeler, piyasada alıp satılan meta durumuna gelebilmekte ve popüler kültür giderek yaygınlaşmaktadır. Kentin bozulan yapısından kendini soyutlamak isteyen yerleşik kentlilerin kent çevrelerinde güvenli kendi mekânsal ve kültürel sitelerini oluşturmalarına yol açmaktadır. Böylece de özel koruma birlikleri ve güvenlik çemberi içinde kendilerini diğer bölgelerden ayırtan kesimler, toplumsal eşitsizlikleri daha görünür hale getirmektedirler. Bu gibi mekânsal ve kültürel siteleşme, “biz” ve “öteki” ayrımını daha da derinleştirmektedir. Yabancılaşmış bir sosyal doku, bağımlılık ve organize suçluluk için müsait ortamı körüklemektedir.³⁶

Kırdan gelenlerin kentsel yaşam biçimini, değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan hemşehri dernekleri, üyeleri kendisini yönetim süreçlerinde bulduğunda ancak kendini kente ait hissetmekte ve projelere de sahip çıkmaktadır. Öte yandan kentteki hemşehri birlikteliğinde cemaat ilişkilerini ve cemaate aidiyette ortaya çıkmaktadır. Yine bu derneklerde patronaj ilişkilerine benzer ilişkiler de kurulmaktadır. Diğer bir deyişle hemşehrlik dernekleri, kentlerde birer baskı grubu haline gelebilen hemşehri gruplarının mekânı olmaktadır.

Yörelere getirdikleri değer-norm sistemleriyle kültürel kimliklerini de korumak isteyen ve kültür şokunu aşmak için dayanışmayı esas alan yeni kentliler, eski ve yeni değerleri zaman içinde uzlaştırabileceği düşüncesi bulunmaktadır. Ancak yine de sürekli göçlerin sosyal ve kültürel düzeyde parçalanmışlığı kalıcı kılmakta ve parçalanmış kentsel yapı, yabancılaşmayı yeniden üretmektedir³⁷. Bu tespitler de hemşehri derneklerinin toplumsal bütünleşmeyi sağlayacak yapısal değişikliklere yönlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılması gerekenler müzakereci ortamlara kentteki diğer ilgi gruplarıyla birlikte davet edilmesine özen gösterilmesidir.

2.2.4.4 Ortak Yaşam Kültürünün Geliştirilmesi

Dil, din, tarih, coğrafya, kültür, siyaset, hukuk, eğitim gibi bireyleri biçimlendiren ortak değerler, ortak davranış biçimini, “ortak yaşam kültürünü” oluşturmaktadır.

Bununla birlikte sosyo-kültürel değerler hareketli değişkenlerdir. Aile ve komşuluk çevresi kişileri, okul çevresinden daha fazla kuşatmış görünmektedir. Kişilerin/grupların alışveriş,

36
37

Vehbi Bayhan, “Türkiye’de Göçler ve Anomik Kentleşme”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, 20-22 Kasım 1996 Mersin, Ankara 1997, s. 183
Kayı, Erol, Kentleşme ve Kentleşme, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.15.

eğlence ve dinlence, beslenme ve ibadete kadar yaşamın fiziksel, sosyal ve ekonomik olmak üzere her alanında kentsel mekânları kullanma ve algılama biçimlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Farklı davranışlar ve alışkanlıklar ortak yaşamayı güçleştirmektedir. Bu nedenle nüfusun iyi yaşaması veya yaşam kalitesinin sağlanması, ekonomi ve politika biliminin ilgisini çeken konulardır.

Yaşam standartları sadece kişinin mal ve hizmetlere erişebilmesiyle sınırlı değildir. Ayrıca hürriyet, mutluluk, yaratıcılık ve çevre sağlığı konuları da birlikte yaşamayı etkilemektedir. Bireyler yaşamlarının kalitesini, yaşamdan duyulan hoşnutluğu bulunulan ortam ile ilişkilendirilerek değerlendirmektedir. Duruma göre politik ve sosyal ortamla, altyapı, ulaşım ve doğal çevreyle ilişkilendirilebilir. Ortak bir alanda yaşamının sürdürülebilirliği bütün belirtilen bu demokratik göstergelerden tatmin olma veya eşit yararlanma ile ilgilidir.

Yaşam Kalitesinin; (i) kişinin sahip olduğu değerler, (ii) bulunduğu yerel topluluk ve toplum(devlet) ile bağlantıları ve (iii) geleceğe yönelik kişisel beklentileri olarak üç temel göstergesi ve geliştirilebilen alt hedefleri bulunmaktadır. Bütünleşik kentsel ve toplumsal kalite için temel ihtiyaçlarla buluşabilme (yiyecek, barınma, emniyetli yaşam ve sosyal ilişkiler); kişisel potansiyelle bağlantılı fırsatlara erişebilme ve kullanabilme; bulunulan ortamın kontrolü ve seçim hakkının temini gibi konuların evrensel yasalara uygun sağlanması önem taşımaktadır.

Göç olgusunun ortaya çıkardığı önemli sonuçlardan birisi de, toplumlarda ve bireylerde kültürel özümseme tecrübesinin ve çok kültürlülüğünün ortaya çıkmasıdır. Çok kültürlü toplumlarda kişiler ve gruplar farklı kültürel tabanlı yaşama uyum sağlamaya imkân tanıyan çeşitli stratejileri benimsemekte ve birlikte yaşamın gerektirdiği huzurlu ortamı yaratmaktadır. Kültürel ilişkiler; özümseme, kültürel değişme ve adaptasyon/uyum süreçleriyle ilgilidir³⁸. Bu konular kentsel ve ulusal yaşam kalitesi göstergeleri içinde midir? Uluslararası anlaşmaların genel felsefesi ve düzenlemelerin içeriği hatırlandığında söz konusu sosyal ve kültürel aktiviteler ve idarenin yapılanmayı kolaylaştırıcı rolleri “demokratik göstergeler” içinde yer alan hususlardır. Başka bir ifadeyle kent ve ulusal yönetimde yasal karar mekanizmalarını çalıştıranların ortak yaşam kültürünü korumak ve sürdürülebilir kılmak için ayrıca ortak projeler geliştirilmesi ve kolaylaştırılması doğrultusunda doğrudan sorumlulukları bulunmaktadır. ,

2.2.5 Kentsel Mekân

2.2.5.1 Mekân Kalitesi

Kentler, sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal bileşenleri olan karmaşık bir mekanizmadır. Ülkemizde son elli yılda yaşanan göç olgusu, denetlenemeyen hızlı nüfus artışı ile birlikte sağlıklı kentleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Düzenden yoksun kentleşme ise fiziksel ve sosyo kültürel açıdan önemli sorunların yaşanmasına ve “kimliksiz kentlerin” ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kentleşme politikaları ulusal ve bölgesel ölçekte Kalkınma Planlarında yer almaktadır. Daha yerel ölçekte (kent ölçeğinde), kentleşme sorunlarının çözümünde belli başlı yetkiler yerel yönetimlere verilmiş olmakla birlikte son yıllarda merkezi otoritenin yetkileri de giderek artmaktadır. Ancak, merkezi yönetim kurumları arasında yönetim sürecinin kontrolüne ilişkin yetkilendirilmiş birimler arasında kopukluk vardır ve bunların yetki, görev ve sorumlulukları çoğu kere birbiriyle çelişmektedir. Diğer taraftan belediyelerin görevleriyle ilgili ve görevlerinden

38 BERRY John W., Jean S. PHINNEY, David L. SAM, Paul VEDDER, "Immigrant Youth: Acculturation, Identity and Adaptation", Applied Psychology: In International Review, 55 (3), 2006.s 303

doğın imar konularında, yerel, siyasi, ekonomik çıkarlar uğruna sorumluluklarını yerine getirmemesinin ortaya çıkardığı kentsel bozulma rahatlıkla izlenebilmektedir. Hatta 2004 tarihli ve 5237 sayılı Ceza Kanununda “imar kirliliğine neden olma” başlığı altında (5237, md. 184/1,2 ve 3), Yapı ruhsatı alınmadan veya ruhsata aykırı olarak bina yapan veya yaptıran kişinin, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, Yapı ruhsatı olmadan başlatılan inşaatlar dolayısıyla kurulan şantiyelere elektrik, su veya telefon bağlantısı yapılmasına müsaade eden kişinin yine bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, Yapı kullanma izni alınmamış binalarda herhangi bir sinai faaliyetin icrasına müsaade eden kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bu hükümlerin ilgili kişi ve kurumları ne kadar etkilediği ayrı bir araştırma konusudur.

Özetle; mevcut planlama yaklaşımları ve politikalarıyla, kent ölçeğinde “yaşanabilir kentsel mekânların” üretilmesi yetersiz kalmaktadır.

Planlama pratiğimizde yaşanabilir kent mekânlarının oluşturulabilmesi için her türlü gündelik siyaset ve rant ilişkilerinden uzak, kamu ve toplum yararı kavramlarının ön plana çıkarıldığı planlama yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kent planlama, mekânsal planlama sürecinin yanı sıra kentsel toplumlarda yaşam kalitesinin artmasına yönelik sosyal dönüşüm sürecini de içermesi gerekmektedir.

Kentlerimiz, kişilere, kendisinde toplanması beklenen kültürel zenginlikleri ve farklılıkları paylaşabilecekleri mekânları (meydanlar, yaya yolları, konser salonları, müzeler, kültürel merkezleri vb.), streslerini atabilecekleri eğlence ve dinlenme alanları (spor alanları, yeşil alanlar vb.) sunamamaktadır. Daha da önemlisi ve tehlikelisi, birey ve toplum ölçeğinde sağlanmayan sosyo ekonomik, mekânsal hareketlilik, uyum, tamamlanmayan kentleşme süreçleri, kentlerimizde kent güvenliğinden ve özgün kent kimliğinden söz edebilmeyi gün geçtikçe daha da zorlaştırmaktadır. Bu süreçte kentlerimiz hızla aynışmakta ve özgün kimliklerinden uzaklaşmaktadır ki bu kentlerin sürdürülebilirliği açısından önemli bir risktir. Ayrıca küreselleşmenin de etkisiyle birbirlerine benzemeye başlayan kent ortamları bunu iyice belirginleştirmektedir.³⁹

Yukarıda kısaca özetlenen sorunlar çerçevesinde, daha yaşanabilir kentler ve sağlıklı kentsel mekânlar üretebilmek için, tarihi ve fiziksel çevre koruma ilkelerinin bütünleştirildiği, yeni planlama ve koruma araçlarını içeren, yerel değerleri ve kaynakları gözetken, halkın katılımını önemseyen ve imar denetimini artıran daha kapsamlı ve güçlü bir yasal çerçevenin kurulması gerekmektedir. Ayrıca uygulamaları güçlendirici olması açısından sosyal dönüşüm sürecinde kentleşme, kentli kimliğini ve kentlilik bilincini ortaya çıkarabilecek sosyal politikaların daha etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Kentler sosyal gelişmelerin, kültürel etkinliklerin, uygarlıkların oluşup yoğunlaştığı merkezler olarak kentlilik bilincini etkilemektedir. Kentlerin mimari örgüsü bir yandan orada yaşamış, o kentleri biçimlendirmiş olan toplumun tarihsel gelişimini ve kültürel düzeyini yansıtır mimari miras oluştururken bir yandan da içinde yaşayanların davranış ve yaşam biçimini belirlemektedir. İyi düzenlenmiş kentsel mekânlar insanlara duygusal algılarla huzur ve mutluluk vermektedir.

Kentler yaşayan bir organizma olarak sürekli bir değişim içindedir; başka bir deyişle, kent yaşayan, gelişen bir organizmadır. Tarımsal ekonomi düzeninde kentler durağan yaşam koşulları içinde yüzyıllar boyunca biçimini olabildiğince korumuş, yavaş yavaş büyümüş

ve gelişmiştir. Antik kentler ve Ortaçağ kentleri bunun örneklerini oluşturur. Ancak sonraki dönemlerde önce endüstri devrimi, sonra da günümüzde yaşanan küreselleşme kentlerdeki değişimi hızlandırmış, kentsel mekânı daha hızlı bir şekilde değiştir, dönüşür hale getirmiştir.

Kentleşme olgusu sanayi devrimi ile birlikte hız kazanmış ve özellikle de merkezi konumdaki kentlerin anormal büyümesine ve kentsel doku ve ölçeklerin değişmesine, çoğu kez de denetim dışı gelişmeler nedeniyle bozulmalara yol açmıştır. Türkiye’de 1950’den sonra gelişen yoğun ve hızlı kentleşme içinde toplum, kendi dinamikleriyle barınma çözümleri geliştirmiştir. Sonuç gecekondulaşma ve sağlıksız kentleşme olmuş, kırsal alandan gelenler kent yaşamıyla bütünleşmekte, kent yaşamından pay almakta zorlanmışlardır. Türkiye’de 1960’larda spekülasyon yapsat düzeni, yapıları yıkıp daha büyüğünü, daha yükseğini yapma yolunu açmış, bu nedenle kentlerin görünümü, kimliği ve karakteri değişmiştir.

Bütün bunların yanı sıra özellikle teknolojik ve ekonomik gelişmeler yeni işlevlerin doğmasına neden olmuştur. Otomobil, kentlerin yayılmasına yol açmıştır. Merkezlerde ise büyük büro binaları, gökdelenler, yüksek konutlar, alışveriş merkezleriyle, binaların boyutları artmış, eklenen geniş yollar, köprü yollar, alt-üst geçitlerle kentlerin tarihten gelen ölçeği, dokusu bozulmuştur. Kentler bir yandan yatayda yağ lekeleri gibi büyürken, bir yandan da mevcut dokuyu ezmek pahasına yoğunlaşmaya, yükselmeye başlamıştır.

Öte yandan tarihi yapıların ve yeşil alanların spekülasyon baskılarıyla yapılaşmaya kurban edilme süreci günümüzde hâlâ yürürlüktedir. Oysa eski kentlerin örüntüsü ve dokusu bile bir daha yerine konamayacak değerlerde sosyal ve kültürel mirastır. Yine küreselleşme adına yabancı yatırımcılar ve yabancı tasarımcılar, yabancı oldukları kentlerde kendi algılarına göre kenti biçimlendirmeye başlamışlardır. Şimdilerde bu süreç bütün hızıyla sürmekte, özellikle de tarihi kentleri tehdit etmektedir. İstanbul’a bir gökdelen dikme hazırlığı içindeki ABD’li ünlü mimar Kevin Roche bir gazete röportajında, “yüksek minarelere alışık olan İstanbul, gökdelenleri yadırgamayacaktır” demişti.⁴⁰ Tarihi kentlerde yerel-küresel çatışması sürmekte, ancak paranın gücüyle, bu çatışmadan hep küresel girişimler galip çıkmaktadır. Bu durumda kentlerin yeni fizyonomisini spekülasyon baskılar belirlemektedir.

Yeni düzende ekonomik planlama, kentsel planlama, kentsel tasarım iflas etmiş gibi görünüyor; kentsel mekân çok hızlı bir dönüşüm gösteriyor ve kentliler, yaratılan devboyutlu yapıların arasında kendi kendine oluşan, çoğu tanımsız kentsel mekânlarda ezilip kaybolan bireyler haline geliyorlar. Kentleşme olgusu, böylesi bir yabancılaşma ortamında, sisler içinde giderek belirsizleşmektedir. Kentleşme sürmekte ancak yozlaşmış kentsel mekânlarda kentleşme kolay olmamaktadır.

2.2.5.2 Mekânsal Stratejiler

Türkiye “kent” ve “kentleşme” konularını dünyadaki tüm ülkelerden çok daha köklü tarihsel birikimleriyle irdeleme şansına sahip, her bakımdan eşsiz ve ayrıcalıklı bir kültür coğrafyasının mirasçısıdır. “Kent”in ne olduğunu binyıllardır bilen, kent tarihinin en görkemli yerleşimlerini kuran ve çağlar boyunca yaşatan insanların, kent tarihi birkaç yüzyıllık geçmişe sahip olanlardan çok daha “deneyimli” ve “birikimli” olarak kentleşmeyi irdeleme olanağına sahip olmaları, Kentleşme Şûra çalışmalarına evrensel bir değer katmaktadır.

Ancak, böylesine eşsiz bir kazanımla sadece ülkemize değil, insanlığa da rehber olabilecek değerlendirmelerinönkoşuluise“Anadolu’nunkent,mimarlıkveyaşamakültürügeleneğlerinden

beslenecek bir kimlikli çağdaşlık için, geçmişin kazanımlarından bugüne ve geleceğe dönük çıkarsamalarla zenginleşmiş bir ulusal şehircilik kuramı”nın artık önemsenmesi ve temel hedef olarak benimsenmesidir. Bu konu, özellikle konumuz olan “ortak yaşama kültürü ve kentlilik bilinci” açısından çok daha önem kazandığı örneklerle açılmaya değerdir. Çünkü ortak yaşam, hemen tüm yönleriyle tarihten gelen toplumsal birikimlerden kaynaklanan “insanî, mekânsal ve düşünsel ilişkiler”in ortak derinlikleriyle gerçekleşebildiği zaman “sosyal bir yapılanma”yı da tanımlayabilir.

Ortak yaşam, sadece “bir arada yaşam” ya da “birlikte yaşam” değildir. İnsanî, mekânsal ve düşünsel gelişimin birlikte üretilmesi, yani “toplumsal birlikteliğin kimlikli ve yaratıcı beraberliklere dönüşebilmesi”dir. Farklı sosyal, kültürel ve siyasal alt yapılaraya sahip olup göçle geldikleri kentte bir arada yaşamak durumunda kalan grupların farklılıkları çeşitlilik olarak algılayan, uzaklıklıklara değil yakın yanlarına odaklı, ortak bir mekânda birlikte uyum içinde yaşama ve üretme başarısıdır.

Buna dayalı “kentlilik bilinci” de hiç kuşkusuz “yaşamı kentli kılabilecek” ortak yapılanmalarla mümkün olabilir. Hatta denebilir ki “köy bilinci” de aynı derinlikte önemlidir ve köy kültürü ile kent kültürü arasında, asla birinin diğerinden daha üstün olduğunu akla bile getirmeyecek düzeyde saygın ilişkiler vardır. İnsanları, yaşadıkları yerleşim alanlarına göre kimlik tanımlamalarıyla farklı düzeylerde görmenin ya da göstermenin aracı olmayacak bir kentlilik kavramını üretebilmek için de “Anadolu yerleşimleri” ve “ortak yaşam zenginlikleri” bizlere eşsiz olanaklar sunmaktadır. Denebilir ki Anadolu köyünün binyıllardan süzülüp gelen “doğal ve saf” içtenliği ile Anadolu kentinin aynı binyıllardan beslenen “uygarlık ve dayanışma erdemleri”ni “eş saygınlık”ta ve “ortak kimlik kaynakları”mız olarak kucaklayabildiğimiz oranda, çağdaş yaşam ve kent kültürümüzü de geliştirebilir; hatta bugünkü “yabancılaşma travması”ni da daha derin kültürel yıpranmalar yaşamadan atlatabiliriz.

Belirtilen bu hususların mimarlık, kentbilim ve kentsel yaşam ortamları açısından değerlendirilmesinde ise Şûra’da gözetilmesi önerilen “Ulusal Şehircilik Politikaları” kapsamındaki “öncelikli mekânsal stratejiler”i şöyle sıralayabiliriz:

1- Tarihi doku kimlikli kentleşmenin kaynağıdır; bu nedenle “turistik” değil “yaşamsal”dır.

Kentlerimizin eski dokularını ve tarihî mimari mirasını sadece “turistik” değerleri nedeniyle korumak ve hatta aynı hedefe uygun “pazarlama” yönündeki tüm yaklaşımlarımız, saplantılarımız ve buna yönelik yasal, yönetsel yapılanmalar ile siyasal ve düşünsel yaklaşımlar hatalı olup, sürdürülmemelidir.

Ülkemiz insanını dışta bırakan ziyaretçiler için geliştirilen koruma anlayışı, toplumu kendi öz değerlerinden uzaklaştırmakla kalmamış, geçmişten gelen tüm insanî, mekânsal ve düşünsel değerlerimizin bugünkü ve yarınki yaşam kalitemiz ile kimlikli geleceğimiz için de temel kaynak olmaları gerektiği bilincini yok etmiş; asıl “bize” ve “torunlarımıza” gerekli olan, üstelik miras olarak devraldığımız uygarlık besinlerimizden sadece turistlerin yararlanması gibi bir sonuca sebep olmuş ve kimi zaman bu yönde politikalar üretilmeye başlanmıştır.

Kentlerimizin kimliksiz gelişmesi, yeni yapılaşmaların bize yabancı ve kişilsiz mimarileri, tekdüze apartmanlaşmanın tüm kentlerdeki egemenliği, yeni semtlerdeki karactersiz dokular vb. yozlaşmaların da temelinde yatan “geleneksel mimarinin turistikleşmesi”ne izin verilmemelidir.

2- Kent merkezleri terkedilmemeli; kente küskün, “kent kaçkını” semtler yaratılmamalıdır.

Kentlerineskidokularıve merkezsemtleri,tarihsel mimariyaşatılarakvealtyapılarıgüçlendirilerek “yeterli doygunlukta iskân” edilmeden ve kullanılmadan yeni gelişme alanları açılmamalı; “kent kaçkını” kimliksiz semtler üretilerek “terkedilmiş eski semtler” yaratılmamalıdır.

Ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilinci, ancak “kentte” ortak yaşam ve “kentte” kentlilik bilinci ile mümkündür ve anlamlıdır.

Kent dışı yeni yerleşim alanları (uydu kentler), “kent kaçkını” bir kültür yaratmakta, kentten uzaklaşmak ayrıcalık sayılmakta ve kente sadece çalışma için geline, konut ve dinlence yaşamının ise kentin uzağında sürdüğü “kentli ama kentsiz” bir yeni kimlik ortaya çıkmaktadır. Kente karşı “hemşehrilik bağları”nın ve genelde “hemşehri bilinci”nin körelmesine neden olan, böylece toplumsal sorumsuzlukların yaygınlaştığı bu sosyal yapı, sadece kentin değil; ülkenin geleceği için de duyarsızlığın güçlenmesine neden olmaktadır.

3- Konut mirası konut işleviyle yaşatılmalıdır; kentin arkeolojisi algılanabilir kılınmalıdır.

Tescilli sivil mimari örneklerinin çağdaş kent yaşamına doğrudan “konut” işleviyle katılmalarını sağlayıcı özendirme ve destekler sağlanmalı; kamu lojmanları da dahil, konut gereksinmesinin karşılanmasında aynı yapılar öncelikli olarak değerlendirilmelidir.

Simgesel bir önderlik olarak halkı temsil eden ve yerel kültüre sahiplenmesi gereken bir kurum yöneten belediye başkanlarının, o belediyeye ait eski yerleşim alanındaki “geleneksel” bir evi “başkanlık konutu” olarak kullanmaları, “vali konakları” geleneğine benzer bir uygulama olarak yaygınlaştırılmalıdır.

Geleneksel konutların kent turizmine, “aile pansiyonculuğu”nun desteklenmesiyle kazandırılması hedeflenmeli; ziyaretçilerin, belediyelerce oluşturulacak turizm ofislerine bağlı örgütlenme içindeki “kent içi aile pansiyonları”na yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Ülkemiz kentlerinin büyük çoğunluğu, antik çağlardan bu yana varlıklarını sürdüren, çağlar boyu yaşanmışlıkların merkezi olmuş, uygarlıklar beşiği ve kültür hazineleridir.

Dünyanın sayılı coğrafyalarına nasip olabilmiş ve en köklü örneklerinin de Anadolu’da bulunduğu bu çok önemli ve eşsiz ayrıcalığı, kentlerimizde yaşayanlara kuşaktan kuşağa gurur ve derinlik kaynağı olarak sunmak, çağdaş kentleşmenin öncelikleri arasında yer almalıdır.

Antik yerleşimlerin sadece kırsal alanlarda ve dağ başlarındaki “harabe”ler olmadığı; yaşadığımız kentlerin, antik çağların yıldızları olduğu; kent sakinlerine algılabilecek bir kentsel arkeoloji anlayışının planlama ve imar süreçlerinde öne çıkartılması; her kentin binyıllara uzanan “varlığı”nı çağdaş yaşamla buluşturacak düzenlemelerin kentsel kültürel alt yapı tanımlamalarında ve normlarda artık yer alması, Kentleşme Şurasının Anadolu kentlerine ve kentlilerine armağanı olmalıdır.

4- “Alışveriş” tarihsel kent kültürüdür; ulusal kent kültürümüzdeki karşılığı “Alışveriş Merkezleri (AVM)”ler değil; arastalar, pazarlar, çarşılardır.

Kentlerimizdeki ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilincinin tarihsel temelleri arasında, antik kentlerden bu yana agoralar, arastalar, pazar yerleri, açık ve kapalı çarşılar zengin bir çeşitlilik gösterirler ve aynı zenginlikteki toplumsal ilişkilerin de odak alanları olmuşlardır.

“Günümüzde de sürmekte” olan bu kent geleneğini körelterek, kent sakinlerinin kendi

esnafıyla olan insanî ve sosyo-ekonomik ilişkilerini tarihe gömen, yeni AVM anlayışının derhal terk edilmesi Şûra'nın acil çağruları arasında olmalıdır.

Hem çağdaş kent planlamasında, hem de yerel yönetim politikalarında ve yatırım önceliklerinde AVM'lerin öncelikle ve bir an önce kent dışına yönlendirilmeleri; buna karşın kentlerdeki tarihî çarşıların, geleneksel semt pazarlarının ve hatta yeni oluşturulacak çarşı ve pazar yerlerinin geliştirilmesi hedeflenmelidir.

Aynı anlayış, yeni kentsel gelişme alanlarında ve hatta deprem evleri vb. yeni yerleşim alanlarında da esas alınmalı; süpermarketler ve AVM'ler yerine geleneksel çarşı ve pazar düzeni içinde ticaret dokuları oluşturularak, toplum sadece "tüketen sakinler" ve "pazarlayan firmalar" ikileminden kurtarılmalı; esnaf ve üretici katmanların, kentsel yaşamdaki etkin ekonomik ve sosyal konumlarının sürmesi, böylece geleneksel ortak yaşam ve kentsel değerleri "birlikte yaratma sürecinin devamlılığı" sağlanmalıdır.

5- Kentsel rekreasyon alanlarında geleneksel mekânlarımızı yaşatmalıyız.

Kentlerimizde, kişi başına yeşil alan miktarı ölçütleriyle "çimenlikli açık alan düzenlemesi"ne yönelik planlama ve uygulama başarısızdır. Birçok açık-yeşil alan, ya boş kalmakta; ya tatil günlerinde "mesire" işleviyle ve tartışma konusu görüntüleri olan piknik alanları olarak kullanılmakta ya da imar planı değişiklikleriyle değişik amaçlı yapılaşmalar için "arsa"ya dönüştürülmektedir.

Bunun önemli bir nedeni ise ülkemizin iklim koşulları ile açık dinlenme alanları arasındaki geleneksel ilişkilere göre biçimlenmiş rekreasyon kültürü ve mekânlarının "göz ardı" edildiği, daha çok "kuzey Avrupa" iklimi ve yaşantısının bir ürünü olan "gölgeliksiz çimenlik sahalar"da ısrar edilmesidir.

Kuzey Avrupa'da yılın 300 günü yağışlı, bizde ise güneşlidir. Çim bol su ister ve bu nedenle orada her yer "kendiliğinden" yeşildir. Bizde ise belediyelerin su tankerleri fazla mesai ile bile su yetiştiremezler. Yılın az sayıdaki güneşli günü de kuzey insanı için elindeki her işi bırakıp güneşlenmesi gereken günlerken, bizim aradığımız ise gölge ve "gölgelikli mekânlar"dır.

Buna bir de Anadolu ve şark insanının yalnızlığı değil, beraberliği sevmesini, sohbet, muhabbete düşkünlüğünü eklersek, güneş çıktığında hemen kitabını alıp çimlere uzanan ve kimsenin kendisini meşgul etmesini istemeyen insan tipinin asla bu coğrafyadan olamayacağını söylememiz mümkündür. O halde bu gerçeğimizin yeşil alan planlamalarımıza da yansması, kişi başına boş çimenlik alan m²'lerini hedeflemek yerine, örneğin "gölgelikli mekân m²'leri" geliştirmek gerekmektedir.

Bu nedenle yine "ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilinci" için ulusal şehircilik hedeflerimiz, rekreasyon alanları olarak "çınar altı", "asma altı", "çardak altı" geleneklerimizden esinlenen bir Anadolu kent kültürü zenginliği içindeki "insan insana ilişkiler"i de içerecek mekânsal tanımlamaları öngörmelidir.

Yönetmeliklerimizdeki donatı "kavram"larından, bunlara yönelik asgari ölçütlere kadar yeniden ve "bize has" norm ve içeriklere gereksinmemiz vardır.

6- Kent dokusunda "kent kimliği" sürdürülmeli ve sokak, mahalle vb. değerler yaşatılmalıdır.

Anadolu kent dokularının ortak karakterlerini "komşuluk"lar yaratan ve yaşatan yapı nizamlarıyla "mahalle" kültürünü besleyen "sokak ve meydancıklar" oluşturmaktadır.

Özellikle yamaçlardaki konumlamalarda, çıkmaz sokak uygarlığıyla arkada kalan evlere de ulaşım olanağı sağlanırken, yapıların arsaları içindeki yerleri ve kotları da birbirlerinin güneşini ve manzaralarını kesmeyecek bir ortak yaşam adaletini aynı komşuluklara armağan edecektir.

Geleneksel dokuların “apartmanlaşma uğruna” yok edilmesi ve ardından yeni kentsel alanların, aynı apartmanlara uygun parsel ve imar düzeni içinde gelişmesiyle, sadece “kimliksiz kentleşme” yaratılmış olmadı; aynı karaktersiz çevrelerde ve yapılarda sürmeye başlayan apartman yaşamı da insanların artık çok da tanışık olmadıkları, komşulukların unutulduğu, hatta mahalle arkadaşlıklarının bile giderek azaldığı bir sosyal ortam yaratmaktadır.

Bu sürecin, “insanları yaşadıkları kente daha da yabancılaştıran” aşaması ise “site” kavramı ve sitelerin gettolaşmasına da yol açan “güvenlikli site” anlayışıdır. Özellikle sonucunda, site sakinleri dışındaki tüm kentliler oradaki yaşamı her an tehdit edebilen potansiyel suçludurlar ve “yabancı” demek de mutlaka tehlikeli insan demektir.

Kentlileri “site”dekiler ile “diğer”leri olarak bölen, ortak yaşamın sadece özel güvenlik güçlerinin koruması altında ve her gün beraber olunan insanlarla gerçekleştirebileceği sonucunu yaratan; dahası kentlilik bilincinin yerini ise “sitelilik kimliği”ne bıraktığı bu kültürel yozlaşma kaynağı uygulamanın, sadece “pazar ekonomisinin özel yatırımcıları”nca değil; TOKİ gibi bir kamu kurumunca da yaygınlaştırılması hazindir.

Aynı anlamda “çağdaş kent anlayışı”nın ‘mahalle’ kavramını terk ederek, siteler ya da uydu kentler, ayrıcalıklı yerleşimler vb. türlere yönelmesini sorgulamalı ve bu yabancılaşmaya karşı ulusal şehircilik önlemlerini almak önem kazanmaktadır.

Bunun fiziki planlama ve mekânsal kurgulardaki karşılığı ise yeni yerleşim alanlarında da “sokak” kavramının canlı ve güçlü tutulması, konut dizelerinin komşuluklar ve yakınlıklar yaratacak imar düzenlerinde planlanması; birbirlerine uzaktan bakan yüksek bloklar yerine alçak katlı yakın, hatta bitişik nizam ve iç bahçelerinin ortak alanlara açıldıkları “mahalle”lerin yaratılması, mimar ve şehircilerimiz için çok zor olmasa gerekir. Ancak bunun için başta imar planlaması ve yönetmeliklerdeki parsel, yapı, yol ilişkilerini tanımlayan ölçütler olmak üzere tüm “bize yabancı” yapılaşma norm ve yönlendirmelerini Anadolu birikimleri ışığında yeniden düzenlemek önem taşımaktadır.

“Çağdaş”lığın, “insanî değerlerden uzaklaşan bir kimliksizleşme olmadığı”nı Şûra yüksek sesle ve somut şehircilik önerileriyle ifade etmeli ve savunmalıdır.

7- Kent üniversiteleri kent dışında değil kentlerde olmalı; bilim ve kültür buluşmalıdır.

Kentleşmede “ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilinci”nin gözetilmesi hedefine olumsuz katkıda bulunan gelişmelerden biri de son dönemlerde yaygınlaşan, üniversitelerin hemen tamamında “kent dışı yerleşkeler”in (kampus) yeğlenmesi; böylece tıpkı varoşlardaki ayrıcalıklı konut yapılaşmaları gibi “kent kaçkını” akademik gettolar yaratılmasıdır.

“Kampus üniversiteleri” bir eğitim geleneği olarak dünyada da yaygındır ve aralarında evrensel ün yapanlar bile vardır. Ayrıca yine son dönemlerde devreye giren üniversitelerimiz arasında kent dışı yerleşkelerde kurulanların, buna ilişkin temel gerekçeleri arasında “ucuz arazi temini”; “kamulaştırma kolaylıkları” ya da yine “kent dışı kamu alanlarının değerlendirilmesi” gibi doğrudan “ekonomik girdil”er de bulunabilmektedir.

Amaç ne olursa olsun, son çeyrek yüzyılın deneyimi göstermektedir ki; özellikle bir bölgenin ya da kentin kalkınmasına ve gelişmesine katkısı gözetilerek kurulan il ya da yöre üniversitelerinin kent dışında ve kente uzak yerlerde kentten ve kentlilerden kopuk bir şekilde konumlanmaları, üniversite ile o kent ve kentliler arasında olması gereken “işbirliği, diyalog, kaynaşma” ve “ortak yaşam kültürü”nü daha baştan yok etmektedir!

O kadar ki günümüzde belediye başkanı ile rektör arasında çekişmelerin olduğu kentler az değildir. Belediye üniversiteyi “kente ilgisiz” kalmakla eleştirmekte; rektörler de yerel yönetimi, “bilimi devre dışına çıkartmak”la sorgulamaktadır. Dahası, üniversitedeki akademik ve idari personel ile öğrenciler de kent halkından kopuk ve kente yabancı bir camia oluşturmakta; kent yaşamında ortak ilişkiler ve sosyal yakınlaşmalar için gerekli ortamlar yaratılamamaktadır.

Üniversitelerin kuruldukları kentlerimizin, kendi tarihsel derinlikleri içinden gelen zengin kültür ve uygarlık birikimleri ile akademik yaşamın buluşması durumunda ortaya çıkacak bilimsel ve düşünsel etkileşimlerin değeri ölçülemez. Kentle iç içe bir eğitimin, gerek kendi niteliğinin ve içeriğinin zenginleşmesine, gerekse kentlilerin ve kent kültürünün gelişmesine katkıları ve kazanımları gözden kaçırlamaz.

Bütün belirtilen bu nedenlerle yeni üniversitelerin olabildiğince kent merkezlerinde kurulması ve eğitim ile bilimin kent kültürüne kazandırılması; aynı şekilde kent kültürünün de eğitim ve bilime esin kaynağı kılınması, çağdaş ve kimlikli kentleşmemizin temel hedefleri arasında yer almalıdır.

Öneriler

Kentlilik bilincinin gelişmesine yönelik bazı somut öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kentin yaşam kalitesini etkileyen unsurların vurgulanması: Bir kentin yaşam kalitesini belirleyen etkenlerle ilgili bilimsel yaklaşımların vurgulanması, kent yönetimlerinin programlarında bunlara yönelik çalışmaların yer almasına yol açabilecektir.
- “Toplum ve Mimarlık” çalışmaları: Toplumla birlikte kentleşme ve mimarlık sorunlarının tartışılması, topluma yönelik kentleşme ve mimarlık alanında yayınların, duyuruların yapılması önerilmektedir. Mimarlığın toplum hayatındaki yerinin, toplumun mimarlıkla ve kentleşmeyle kurduğu veya kuramadığı ilişkinin sorgulanması gerekir.
- “Çocuk ve Mimarlık” çalışmaları: Her yaştan çocuğa yönelik mimarlık ve tasarım kültürünün verilmesine yönelik çalışmaların önemi vurgulanmalıdır. Herkesin mimar veya planlamacı olmayacağı, ancak doğal olarak mimarlık hizmetlerinin kullanıcı ve/veya işvereni olacağı, bir kentte yaşayacağından hareketle tasarıma yönelik kültürün geliştirilmesine yönelik çalışmaları kapsamaktadır.
- Herkes için tasarım / erişilebilirlik: Toplumun yüzde 10 gibi önemli bir kesimini kapsayan özürllülerle ilgili mekânsal düzenlemelerin hayata geçirilmesi, sadece özürllülerin değil yaşlıların da kent aktivitesine katılabilmelerine ve kenti kentliyle ortak paylaşımlarına yol açabilecektir.
- Kent mimarlık rehberleri: Kentlerin mimarlık rehberlerinin yapılması, kentlilerin yaşadıkları kentle ilişki kurmalarına yardımcı olabileceği gibi nasıl bir kentte yaşadıklarının farkında olmalarına, farkındalığın artmasına katkıda bulunacaktır.
- Kent bilgilendirme noktaları / plaketleri: Kentlerin sürekli değişen ortamında kent hafızasının yitirilmesi tehlikesine karşı kent bilgilendirme noktalarının oluşturulması yararlı olacaktır.
- Sokak isimleri: Sokak isimlerinin çok sık değiştirilmesinin de benzer şekilde kent hafızasının sürekliliğini zedelemektedir. Bu uygulamadan vazgeçilmesinin önerilmesinin yanı sıra mevcut sokak isimlerinin nereden kaynaklandığına ilişkin bir açıklamanın sokak

tabelalarının altına konması yararlı olacaktır.

- Kentlilik bilincinin metropol ve küçük kentler ölçeğinde farklı yaklaşımlarla ele alınması: Doğal olarak metropol insanların kenti sahiplenmesiyle küçük kentlerde oturanların yaklaşımı farklı olacaktır.
- Somut olmayan kültürel miras (UNESCO) çalışmalarının önemi: UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi (2003) "Somut Olmayan Kültürel Mirası" toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar şeklinde tanımlamaktadır. Ülkemizin de 2006 yılında taraf olduğu söz konusu sözleşmenin amaçlarına uygun biçimde özellikle küçük kentlere yönelik yapılacak "Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri" çalışmalarının ortak kent bilincinin oluşmasında önemli bir etken olacağı vurgulanmalıdır.
- Tarihte seçmecilik yapılmasının sakıncaları: Kent ve toplum tarihiyle ilgili anlatımlarda, ele alınan projelerde tarihe seçmeci bir anlayışla yaklaşılmasının ortak kültürel birikime zarar vermesi, bunun neticesinde bir kısım kültürel birikimin ötekileştirilmesine, dışlanmasına yol açması tehlikesine dikkat çekmek gerekmektedir.
- Cumhuriyet dönemi mimari mirasının yok edilmesi: Aynı kapsamda ele alınabilecek bir anlayış sonucunda Cumhuriyet dönemi mimarisinin hızla yok edilmesi ve sadece belirli bir mimari tarza yönelik yapıların tercih edilmesinin kimliksizliği ve kültürel mirasın yok edilmesine yol açması engellenmeli, bunun da kentin ortak hafızasını zedeleyen bir unsur olacağı vurgulanması gerekmektedir.
- Kentin ortak kullanım alanlarının geliştirilmesi: Kentlerin sadece konut alanları olarak genişletilmesinin ciddi sıkıntı yaratmasına değinilmelidir. Gerek kente yeni gelenlerin, gerekse mevcut kentlilerin kentteki ortak kullanım alanlarının artması, kaynaşmayı, ortak paylaşımı geliştirecek bir unsur olarak vurgulanmalıdır.
- Göç ve kent yoksulları: Değişik nedenlerle kente göç devam etmektedir. Ancak özellikle yeni gelenlerle mevcut halkın kaynaşmasında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Bir insanın kendi ülkesinde göçmen olması, istenmemesi, sevilmemesi son derece trajiktir. Bunun giderilmesi yönünde ekonomik ve sosyal tedbirlerin yanı sıra mekânsal tedbirlerin de alınması, yeni gelenlerin kent hayatına katılmalarına olanak verecek farklı ortamların yaratılması gerekmektedir.
- Sanayi kentleri ve sanayisizleşen kentler: Pek çok kentimiz belirli bir sanayinin yapılması üzerine kurulmuştur ve hayatiyetini devam ettirmiştir. Bunun önemli bir ortak hafıza yaratmasının önemine dikkat çekmek, ayrıca kapanan sanayi tesislerinin yaratacağı boşluğun insanlarda kentle bağlantı kurmak konusundaki eksikliğin vurgulanması yerinde olacaktır.
- Endüstri arkeolojisinin değerlendirilmesi: Sanayisizleşen kentlerdeki eski sanayi yapıların birer endüstri arkeolojisi olarak değerlendirilmesinin planlanmasının, sanayi tesislerinin kapanmasının yaratacağı boşluğun kısmen doldurulmasında önemli bir etken olacağı düşünülmelidir.
- Kıyı kentlerindeki yanlış yapılaşma: Kıyı kentlerinde kıyının kentliler tarafından kullanılmayacak derecede kentten koparıldığı durumlara rastlanmaktadır. Bu küçük kıyı kasabalarında da büyük kentlerde de yaşanmaktadır. Oysa kıyıların kentlilerin ortak buluşma ve yaşama mekânı olarak önemi büyüktür.
- Turizmin kent bilincine olumlu ve olumsuz etkileri: Turizmin kentlerimizde gerçekleştirdiği olağanüstü hızlı değişim olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınmalı ve dikkatli bir şekilde irdelenmesi gerekliliği vurgulanmalıdır.
- Ulaşım projelerinin kentin ortak belleğini zedelemesi: Özellikle kent içi ulaşım projelerinde alınan yanlış kararların kentin ortak kullanım alanlarını parçaladığı ve kullanılmaz hale getirdiği görülmektedir.

- Katılımcılık kültürünün geliştirilmesi: Katılımcılık bir kültür sorunudur ve önemle üzerinde durulması gerekmektedir. Kent mekânlarının kullanımında “halkın katılımı”nda gözlenen yağma kültürüyle planlama süreçlerine halkın katılımı özlemimiz karıştırılmamalıdır.
- Kente yabancı ve uzak üniversite yerleşkelerinin sorunu: Özellikle Anadolu kentlerindeki üniversitelerin kentlerden oldukça uzak yerleşkelerde yapılması, üniversite ortamının kente yapabileceğini umduğumuz olumlu katkıyı sağlayamadığı görülmektedir.
- Tüketici haklarının korunması: Kentlilik bilincinin artmasına paralel olarak gündeme gelmesi gereken tüketici hakları sorunun önemine vurgu yapılması mümkündür. Kenti yönetenlere yönelik olarak kentlilerin haklı taleplerinin vurgulanması, eksik hizmetle yetinilmemesi, kent hizmetlerinin iyileştirilmesinde ve kentliler için de iyiye özlemin aranması duygusunun gelişmesinde yararlı olacaktır.
- Uluslararası belgeler ve uluslararası deneyimlerin önemi: Ülkemizin de üyesi olarak içinde yer aldığı uluslararası kuruluşların ürettikleri belgelerin önemi büyüktür. Bu belgeler pek çok deneyden süzülerek gelmiş metinlerdir ve ülkemiz için de yararlanılması, içselleştirilmesi yönünde çaba gösterilmesi önemlidir. Ayrıca “Yavaş Kentler” gibi deneyimlerin izlenmesinin ve aktarılmasının önemi vurgulanmalıdır.

2.2.5.3 Kentsel Güvenlik

Güvenlik, toplum yaşamında normlar düzeninin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi, emniyet anlamına gelmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (BMKP) İnsani Kalkınma Raporunda (1994) insan güvenliğinin, “açlık, hastalık ve baskı gibi kronik” tehditlerden ve “günlük yaşamın akışına müdahale edecek ani ve zararlı tehditlerden korunma” gibi, iki temel boyutu olduğu öne çıkarılmıştır. Raporla; insan güvenliğinin ortadan kalkışı yavaş, sessiz olabileceği gibi, ani sarsıcı bir olağanüstü bir durumla olabilir görüşü ortaya konulmuştur. Güvenlik ihlalleri, “İnsan eliyle politik seçimler ya da doğal nedenler veya her ikisinin de sonucu” ortaya çıkabilir. Görülen o ki, hayatın sürdürülebilirliği giderek zorlaşmaktadır. Kısaca kent güvenliğinden anlaşılan, bir bütün olarak, günlük hayatın akışına müdahale edecek kişisel ve toplumsal zararın ortaya çıkmasını hazırlayan ekonomik, sosyal ve kültürel, fiziksel değişimlerle, kent hayatının olumsuz etkilenmesidir. Buna karşı geliştirilecek politikalar ise ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik tedbirlerin değerlendirilmesi ve yapılabilir kılınmasıdır.

1996 Habitat II. Türkiye Ulusal Eylem Planı'nda “öncelikli konular” arasında yer alan ilgili maddeler incelendiğinde kent güvenliğiyle ilişkili olduğu görülmektedir;

- 3. Madde: Huzurlu, güvenli ve istikrarlı bir kent yaşamının sağlanması,
- 8. Madde: Bireylerin yapabilir kılınmasının kötüye kullanılmaması açısından kaçak yapılaşmanın önlenmesi,
- 9. Madde: Gecekondu alanlarında yenileme ve gecekondu alanlarının ıslah edilmesi,
- 13. Madde: Konut, çevre ve toplumsal ilişkilerin kalitesine duyarlılığın artırılması ve kalitenin gerçekleştirilmesi,
- 26. Madde: Yerleşmelerde sürdürülebilir bir gelişmeyi sağlamak için çok aktörlü bir düzenleme sisteminin geliştirilmesi, sivil toplum örgütlerinin etkinliklerinin artırılması.

Bu konular kent güvenliğinin geniş anlamıyla örtüşmektedir. Avrupa Kentsel Şartı'nın (1992) ana başlıklarında doğrudan, güvenlik ve suçların önlenmesi (bireysel güvenlik) ve irtibatlı kirlenmemiş sağlıklı bir çevre ve istihdam gibi güvenlik ile ilgili konulara yönelik değerlendirmeler de yer almaktadır. Sonraki uluslararası anlaşmalar ve şartlarda kentsel güvenlik ve çevre ilişkileri sürekli hatırlatılmış ve önemsenmiştir.

Kente karşı işlenen suçların artmasının sosyo-ekonomik temelleri bilinmektedir. Yoksulluk, bireyin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilecek maddi imkanlara sahip olmama durumudur. Ancak, Kentleşmenin getirdiği nüfus baskısı ile birlikte değerlendirilen kentlerdeki yoksulların mutlak sayılarındaki artış, tek başına kentsel güvenliği tehdit eden faktör olarak düşünülmektedir. Kent güvenliğini tehdit eden asıl unsurun birey ve kent bölümünde de bahsedildiği gibi “yoksunluk duygusu” olduğu görülmektedir. Yoksunluk duygusu, insanın beklentileri ve olanakları arasındaki uçurumun bilincine varmasıyla gelişmekte ve kentsel güvenliği tehdit eder hale gelebilmektedir.

Kente göçle gelen genç kesimin farklı yaşam tarzları arasında bocaladığı, kentten alması gereken kültür ve hizmetleri alamadığı ve bu nedenle oluşan sosyal boşluğun siyasal oluşumlar tarafından doldurulduğu, bunun da toplum içinde kutuplaşmaya ve çatışmalara yol açtığına ilişkin saptamalar yer almıştır. Gençlerin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan eğitim, kültür, sanat merkezlerinin ve sağlık kurumlarının yetersizliği ve bu yetersizlik nedeniyle yaşanan sosyal boşluklar nedeni ile bazı gençlerin madde bağımlılığı yaşadıkları sokak çocukları olgusunun ortaya çıktığı, kent kültürünün yozlaştığı, yaşayanların kente yabancılığı ortaya çıkmıştır. Kentte yaşayanların kendini o kente ait hissetmemesine ve kente sahip çıkmamasına neden olmaktadır.

Kent hayatının getirdiği toplumsal ve kişisel mağduriyetlerin giderilmesinde birbirini tanıma, dayanışma ve ihtilafların çözülmesine yönelik kurumsallıkların oluşturulması önem taşımaktadır. Kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması Türkiye’de zabıta eliyle yürütülmektedir. Zabıta kavramı günümüzde iki anlatım için kullanılır. Bunlardan birincisi, yurt içinde kamu düzeninin aksamaadan yürütülmesi ve güvenliğinin sağlanmasıdır. İkincisi ise, belirli bir kamu hizmetinin yürütülmesi için özel olarak kurulmuş kolluk gücüdür. Yurt içinde güvenliğinin sağlanması “genel kolluk/zabıta” gücünün görev alanına girmektedir. Genel kolluk gücü; polis ve jandarma güçlerini içine almaktadır. “Özel kolluk” ise, belli bir kamu hizmetindeki kolluk görevini içermektedir. Belediye hizmetlerinde düzenin sağlanması ve kent güvenliğinin sağlanması düşünüldüğünce belediye zabıtasının özel kolluk güçleri arasındaki yeri belirginleşmektedir. Özel Kolluk Güçleri kavramı içine; belediye zabıtası, köy korucuları ve köy bekçileri, kır bekçileri ve çiftçi mallarını koruma koluğu, orman muhafaza koluğu, sahil güvenlik komutanlığı, gümrük ve tekel zabıtası, limanlar zabıtası, hudut ve sahiller, sağlık zabıtası, ordu zabıtası (Inzibat), özel güvenlik teşkilatları girmektedir.

Bugünün zabıta hizmetleri, hizmetin niteliğinin değişmesi nedeniyle yeniden değerlendirilmesi gereken bir özellik kazanmıştır⁴¹. Bağlantılı olarak mahalle bekçilerinin de neden kaldırıldığı ayrıca tekrar sorgulanmalıdır. Ayrıca, kentlerde güvenlik yönetimini bugünün modern toplumlarında yalnızca polisiye tedbirler olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Özellikle büyük kentlerde demokratik kitle örgütlenmelerinin gelişmesi ve yaygınlaşması, kent güvenliğinin ve refahının sağlanmasında gönüllü görevler üstlenmeleri sonucunu yaratmaktadır. Özetle kent güvenliği üzerinde durulurken, bireyler tarafından kentlilik bilincinin ne ölçüde özümseildiği, kentsel değerlerin hangi düzeyde benimsendiği, kentsel kültürün dinamikleri üzerinde de durulmalıdır.

2.2.6 Kente Karşı Sorumluluk

Bugünün bilgi toplumunda demokrasi kavramı da yeniden tanımlanmaktadır. Demokrasi kavramı, “katılımcı”/“çoğulcu” tanımlarını ekleyerek kullanılmalıdır. Kamusal alanda uzlaşmaya değil, çatışmaya dayalı söylemlerini geliştiren temsili demokrasinin karşısında katılımçı,

çoğulcu demokrasi anlayışı ağırlık kazanmaya devam etmektedir. Çatışmacı değil, uzlaşmacı bir siyasal kültüre doğru dönüşüm yaşayan dünyanın, sürdürülebilir olması için bireylere eskiye oranla daha büyük roller düşmektedir.

Yeni dünya düzeni, bireylere bir yandan çok daha geniş özgürlükler sağlarken, öte yandan çok daha geniş sorumluluklar yüklemektedir. Bu dünyanın bireylerinden beklenen yaratıcılık, katılımcılık, etkin yurttaşlık ve sorumluluk bilincidir. Bu yurttaşın toplum için sorumluluk duyması, bu yolla toplumsal sermayeye katkıda bulunması beklenmektedir. Kısaca bu birey sivil toplumun aktif bir üyesi olmalıdır. Katılımcı ve çoğulcu demokraside bireylere, kamusal alana doğrudan katkı yapmanın yolu açılmıştır.

Bireylere bu yolu açan Sivil Toplum Kuruluşları, belli bir toplumsal hizmeti üretebilmek için küçük kamusal alanlar yaratmakta ve gerekli iradeyi oluşturmaktadır. Kendi kaynakları ve yaratıcı düşünceleriyle, vaktini ve emeğini koyarak, demokratik olarak oluşmuş bu iradeyi hayata geçiren Sivil Toplum Kuruluşlarına günümüz demokrasisinin yeni aktörleri olarak farklı anlamlar yüklenmekte, bu kuruluşlar toplumları çok aktörlü konuma getirmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarını ayırt eden özelliklerden birincisi gönüllülük ilkesidir. STK'ların içinde yer almaya kimse zorlanamaz. STK'ların özelliklerinin ikincisi, hedeflerinin toplumsal katkı yapmak olmasıdır. Bu amaç içinde hiçbir biçimde başkaları üzerinde bir iktidar oluşturma arayışının bulunmamasıdır. Üçüncü önemli özellik, sivil toplum kuruluşları alanında yatay ilişkilerin ön plana çıkması ve hiyerarşik ilişkilerin yadsınmasıdır. Bu özellik STK'lardan beklenen demokrasinin güçlendirilmesi işleviyle yakından ilişkilidir. Bir sivil toplum kuruluşundan beklenen toplumdaki diğer gruplarla eşit olarak ilişki kurmak ve ortaklıklar oluşturmaktır. Dördüncü ve son önemli özellik STK'ların açık ve belli bir konuda uzmanlaşmış olmalarıdır. Bu, özellikle toplumsal hareketlerin örgütlenmesi açısından önem kazanmış olan bir niteliktir.

Temsilî demokrasinin yaşadığı krizler karşısında dünyada ve Türkiye'de STK'ların önemi giderek artmaktadır. Dünyadaki bu genel eğilimin dışında, Türkiye'nin bu konularda uluslararası platformlarda verilmiş sözleri de vardır. AB'ye üyelik sürecinde Türkiye bu alanda yasal çerçevesini, dünyanın günümüzde ulaştığı anlayışa göre yeniden düzenlemeyi kabul ve taahhüt etmiştir.

İstanbul'daki Habitat II (1996) toplantısından sonra Türkiye'de STK'larda ciddi bir canlanma yaşanmıştır. Özellikle Kocaeli ve Sakarya'da yaşanan deprem sonrasında STK'lar çok önemli sorumluluklar yüklenmiş, başarılı olmuş ve halkın önemli ölçüde güvenini kazanmıştır. Bu saptamalar Türkiye'nin hem STK'ların gelişmesine gereksinimi bulunduğunu, hem de böyle bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye'de demokratik pratiklerin, yerel/ulusal toplumsal sermayeye zenginleştirici bir özellik kazandırması için "Sivil Toplum Kuruluşlarının" önlerinin açılmasına ve kapasitelerinin geliştirilmesine ne kadar çok gereksinim varsa, bu önemli demokratik mekanizmaların kendilerinden beklenen işlevleri gerçekleştirmek ve mevcut toplumsal potansiyeli geliştirmek için eğitimli bireylere de bir o kadar gereksinim vardır. Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşmesi, etik yönetim ilkesinin yerine getirilmesi için çok önem taşımaktadır.

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
<p>Kentlilik, kente yönelik göç, kültürel çeşitlilik, ayrışma ve Toplumsal Kimlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Toplumsal farkındalığın artması ▪ Kentleşme konusunda toplumsal bilinç ve taleplerin giderek artması ▪ Kentlilik bilinci oluşmasının bir ihtiyaç olarak algılanmaya başlanması ▪ Farklı etnik köken, din ve dil mozayığından oluşan zengin kültürel çeşitlilik ▪ Yerel yönetimler, halka yönelik üst yapı donatımlara olan ihtiyacı önemsemeye başlaması 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ülkemiz kentlerinin sağlıklı ve kimliksiz olması ▪ Göçle birlikte, kente aidiyet duygusunun ve kentlilik bilincinin giderek zayıflaması ▪ Toplum içinde kültürel diyalogun ve hoşgörünün etnik köken, din, dili, cinsel tercih vb. konularda azalması veya ortadan kalkması ▪ Kentlerin yerel kimliklerin korunması için başarılı uygulamaların kamuoyuna yeterince tanıtılmaması ▪ Kent-Kır dengesini sağlayıcı politika ve uygulamaların eksikliği 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Değişimleri kabullenilen toplumsal bir yapının varlığı ▪ Yerel yönetim değişiklikleri kentlilik bilincinin ve sağlıklı kentlerin realize edilmesinde bir fırsat olarak değerlendirilmesi ▪ Merkezi yönetim birimlerinin kentleşme ve kentlilik bilinci olgusuna artan ilgileri ve işlevsel çalışanlara cesaret vermesi ▪ Kentleşme konusuna ilişkin siyasi iğnin belirgin yükselişi ▪ AB müzakerelerinde 35 başlıktan 12 sinin doğrudan kentleşme ve kent yönetimiyle ilgili olması ▪ Yabancı göçlerinin kültürel çeşitliliğe olumlu katkısı ▪ Ülke içinde ve sınır ötesi çalışmalarında ödüllü projelerin çoğaltması ve ilgi görmesi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Devam eden göç hareketlerine bağlı olarak geçekundu bölgelerinin nüfus ve alan olarak giderek büyümesi ▪ Göçün getirdiği sorun ve darboğazların henüz çözümlenmemiş olması ▪ Kültürel farklılıklara dayanan dışlanma ▪ Kültürel farklılığın ayrımcılığa dönüşmesi ▪ Kültürel siteleşmeye hizmet eden sosyal oluşumların ve toplumsal soyutlama kanallarının varlığı ve etkinliği ▪ Hemşehri derneklerinin etkinliklerinin kentleşme eğilimlerini yavaşlatması ▪ Artan yabancı göçlerin yerel halk üzerinde rahatsızlık yaratması ▪ Yabancı derneklerinin yaratabileceği olası kültürel çatışma

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentlilik Bilinci ve Kentel Mekan Kalitesi	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi/kültürel mekânların zenginliği Yerel yönetimlerin, kültür varlıklarının korunması ve kentel mekânın iyileştirilmesine yönelik yasal sorumluluklarının bulunması Mahalle ve muhtarlık birimlerinin önemini yasal olarak öne çıkması 	<ul style="list-style-type: none"> Kentel kimliğin korunamaması Yasal-Kurumsal yetersizlik ve yetki karmaşası Yasal - kurumsal alanların bütünlüğün olmaması Yerel yönetimlerde koruma ve imar planlaması konularında yetişmiş eleman istihdamının kısıtlı olması Mekân tasarımında uzmanlık katılımının yetersiz katkısı Yabancıların toprak satın almasının cazip hale getirilmesi ve hukuki düzenleme olması Yerel yönetimlerin kentlerde yeterli alt ve üst yapı sunamaması Kent merkezlerinin terk edilmesi ve çöküntü bölgelerinin oluşması Kamusal açık mekânların eğitim ve buluşma ortamı vb. fonksiyonlarıyla iyi değerlendirilmemesi Ortak kentel buluşma mekânlarının sayıca ve nitelik açısından yetersizliği Arazi kullanım kararlarının sağlıklı kent ilkelere uymaması 	<ul style="list-style-type: none"> Kentel yenileme kavramının toplum tarafından benimsenmiş olması Kentel koruma, kentel bütünlüğü, kentel mirası canlandırma gibi uygulamaların giderek artması 	<ul style="list-style-type: none"> İmar kavramının "Koruma"yı içermemesi Yerel yönetimlerin tarihi mekânları yok etme eğilimleri Kentel mekânların sürekli ve denetimsiz değiştirilmesi Toplumsal ve kurumsal sorumluluk bilincinin evrensel düzeye ulaşmaması Kent güvenliğine ilişkin sorunlar, kentel şiddet, vandalizm Güvenlikli riddiası ile yapılan kapalı siteler Kentel dönüşüm ve kentel yenilenmenin kentel rant odaklı yaklaşımlarla yapılması Yabancıların toprak satın alması ile ilgili sayısal analizlerin yapılamaması ve stratejik noktaların belirlenmemesi Kentel ekonominin imar rantının egemenliğinden kurtarılamaması

KONU	GÜÇLÜ	ZAVIF	FIRSAT	TEHDİT
<p>Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Secmece olmayan (somut ve somut olmayan) kültür mirasının varlığı • Kültür mirasının uzun bir tarihsel geçmişin ürünü olmaları nedeniyle büyük çeşitlilik göstermesi • Kültür varlıklarından sivil mimarlık örnekleri ile arkeolojik nitelikte olanların çoğunlukta bir arada bulunmaları • UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla üniversitelerin ilgili bölümleri, araştırma merkezleri ve enstitülerinden akademisyenlerin katıldığı bir "Uzmanlar Komisyonu" nun oluşturulması • Kentlilik bilincine yönelik proje ve faaliyetlerin yörelerinde beklenenin üzerinde destek görmesi • Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması farkındalığının sağlanması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kentleşme belleği oluşturulan, korunan ya da korunamamış olan tarihi, kültürel ve mekânsal değerlerin öneminin farkında olunmaması • Kültür varlıkların envanterinin tamamlanmamış olması; bu bağlamda Üniversite, kurumdan sorumlu kurumlar ve koruma uygulamalarından sorumlu yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin yetersiz olması • Kültür varlıklarının korunarak kentlilik bilincinin geliştirilmesinde, kent kimliği ve uygulamasında koruma ile ilgili eğitim ve uygulama düzeyinde tüm kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm eksikliği • Kent kimliği oluşturmada kullanılacak gerekli ve yeterli finansal kaynağın oluşturulmaması • Toplumda genelde ulus kimliğinin, özde kentlilik bilincinin mirasın oluşturulmasında kültürel mirasın öneminin anlaşılmaması olması • Yakın tarihimizde ait 20. yüzyıl yapılarının da kent kimliğinin önemli ve vazgeçilmez bir parçası olduğunun bilincinin henüz gelişmemiş olması • Ülkemizde Kentleşme Arkeoloji (kent içi arkeolojisi) kentlilik bilincini oluşturmada özel bir önem taşıdığı, halde, özel, ulusal ve disiplinler arası işbirliği gerektiğinden bu konunun göz ardı edilmemesi • Kurumsal-Toplumsal Sorumluluk Standardının (SA 8000 standardının) henüz TSE tarafından verilmemesi ve toplumsal farkındalık oluşturulması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel mirasın korunması konusunda toplumsal ve kurumsal sorumluluğunun başlanması • Kültürel mirasın korunmasına yönelik eğitim kurumlarının ve yetişmiş elemanların varlığı • Kültür mirasının avda kaldırılmasında kullanılacak ara elemanların yetiştirmeye yönelik 2 yıllık ön lisans programlarının, yapı teknik ve inşaat teknik dallarında meslek liselerinin varlığı • Üniversitelerde Y. Lisans ve Doktora düzeyinde uluslararası araştırmaları konu alan tamamlanmış birçok çalışmanın varlığı • Bilimsel ve deneysel çalışmalara imkân verecek düzeyde korunması gerekli kent dokularının, arkeolojik buluntuların birikimlerini ve varlığı UNESCO ve AB benzeri uluslararası kuruluşlardan mali destek sağlayabilme olanaklarının bulunması • Kültür mirası sivil mimarlık örneklerinin onarımı konusunda kullanılabilircek konut kredilerinin ve kredi veren kuruluşların desteğiyle kentleşme UNESCO somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinin ülkemizde imzalanmış ve yürürlüğe girmiş olması • Somut olmayan kültürel miras envanterinin oluşturulması amacıyla halk kültürü araştırmalarının hızlandırılması • Akademik ortamlarda lisans, lisansüstü eğitim ve faaliyetlerde kültürel mirasın korunmasına ilişkin daha çok araştırma yapılması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel Erozyon • Kültürel varlıkların politik yazışmaya maruz kalması • Kültürel mirasa turistik metâ olarak bakılması • Kentin arkeolojisinin algılanmaması • Kentlerde hemşehricilik duygusu içinde arkeolojik geçmişine ilişkin izlerin yer almaması • Geleneksel ticaretin yaşatılmaması (super-mega marketlerin, semt pazarlarının yaşatılmaması engellemesi) • Geleneksel rekreasyon alanlarının geliştirilmemesi • Sokak ve mahalle kültürünün korunmaması • Üniversitelerin kent içi yerleşkelerle entegre edilmemesi • Kültür varlıklarını korumaya yönelik yasaların ve koruma kurumlarının yapılarının sık sık değiştirilmesi • Özellikle mevzi imar plan uygulamalarıyla somut kültür mirasının zedelenmesi veya kaybedilmesi • Hızlı ve kontrolsüz kentleşme nedeniyle kültür mirasının korunması konusunda yetkinliği yeterli olmayan uzmanlar tarafından yapılan çalışmaların sonuçsuz kalması • Yeterli ve nitelikli uzman kadrolerinin bulunmaması nedeniyle ulusal ve uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde ve uygulamasında yaşanan sorunlar • Kamununun kültür mirasına yönelik tehditler konusunda yeterince bilgilendirilmemesi

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentlilik bilinci ve Sürdürülebilirlik	<ul style="list-style-type: none">Kentlilik bilincinin kazandırılmasına yönelik yerel kaynaklı bütünlük projelerinin başlanmış olması (İstanbul ve Bursa örnekleri)Kentsel değerlerin sahiplenilmesi ve savunulmasında meslek kuruluşlarının ve birliklerinin gelenekselleşen varlıkları	<ul style="list-style-type: none">Sosyal diyalog yetersizliğiYasal karar alıcılar ve politika uygulayıcıların kentlilik bilinci çalışmalarına aktif katılmaması ve yeterli destek vermemesiKentlilik bilinci çalışmalarının yasal karar alıcılar ve politika uygulayıcıların öncelikleri arasında yer almamasıKentlilik bilinci konusunda merkezi, bütünlük, sürdürülebilir politika ve kararların bulunmamasıGöçe dayalı kentleşmenin devam etmesiKentlerdeki tarihi doku ve kültürel mekânların tahribi ve yok olmasıYerel yönetimlerde yönetim değişiklikleri ile birlikte kentlilik bilinci projelerinin kesintiye uğraması	<ul style="list-style-type: none">Yasal karar alıcılar ve politika uygulayıcılarına yönelik hizmet içi eğitim programlarının başlatılmasıCevrenin ve özellikle kentin doğal-fiziksel çevresinin korunması ve geliştirilmesine yönelik örgütlenmelerin artmasıÖğrenen kente yönelik pratiklerin geliştirilmesi yönündeki çalışmalarKamu - özel - sivil ortaklığında gerçekleştirilen projelerin artmasıKentlerin strateji planlarında kentlilik bilinci ve sürdürülebilirlik konusunun yer almasıÇalışmaların sürdürülebilirliğine olumlu katkısıSTK'ların kentlilik bilincinin geliştirilmesine yönelik artan ilgileri ve etkinlikleri	<ul style="list-style-type: none">Ulusal ve yerel meclislerin sosyal ve mesleki kompozisyonunun kamu çıkarlarını savunmak bakımından zayıf kalışıKamu kuruluşları - özel sektör ve STK'lar arasındaki eşgüdüm ve işbirliği eksikliğiKentlilik bilinci çalışmalarının uzun dönemde sonuç verem ve gönüllülük esasına dayalı bir yapısının olmasıKentlilik bilinci konusunda bölgesel farklılıkların belirgin oluşu

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar (Gençler)	<ul style="list-style-type: none">Kentsel nüfusun ağırlıklı oranını gençlerin oluşturması	<ul style="list-style-type: none">Kentsel yaşama gerçek anlamda gençlerin katılımını mümkün kılan yapıların sayıca az olmasıMesleki rehberlik ve yönlendirme yetersizliğiGençlerin kent yaşamına ekonomik ve sosyal katılımına destek olabilecek öncelikli sektör tanımlarının yetersizliği ve bilgi akışına ilişkin sorunlarKent dışındaki üniversitelerin kent yaşamını yeterince zenginleştirmemesiGençlerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak imkânların yeterince mevcut olmamasıTürkiye'nin bütünlük bir gençlik politikasının bulunmamasıGençlerin örgütlenmelerine yönelik gençlere sağlanan fırsatların kısıtlı olması	<ul style="list-style-type: none">Gençlerin kendileri ile ilgili konularda görüş oluşturabilecek, ihtiyaçları doğrultusunda örgütlenebilecek yeterliğe sahip olmasıGençlerin gerekli fırsatlar sağlandığında kent yaşamını zenginleştirerek proje ve etkinlikleri hayata geçirebilmesi	<ul style="list-style-type: none">Kent yaşamına dair karar sürecinde yer alamayan gençlerFikirlerini hayata geçirebilecek ya da kendilerini ifade edebilecek alanlar bulamayan gençlerin kent yaşamının dışına itilmesiGençlere güven duyulmamasıGençlik işsizlik oranının çok yüksek olması

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar (Kadınlar)	<ul style="list-style-type: none">▪ Kadın STK'larının etkinliğinin artmasını sağlayacak çalışmaların bulunması▪ Ekonomik ve hizmet sektörlerinde yönetici rollerde varlıklarını hissettirmesi▪ Eğitim sektöründe sayısal olarak üstünlüğünün bulunması	<ul style="list-style-type: none">▪ Siyasi mekanizmalarda kadınlara yer verilmemesi▪ İstihdamda kadınlara düşen payın az olması▪ Kadınların ucuz işgücü olarak görülmesi▪ Eğitilmiş kadın sayısının görece az olması▪ Kadınların bilgi ve teknolojiye erişiminin zayıf olması▪ İdari kademelerde ve temsile gelen yapılarda dayanışma azlığı▪ Kentlere göçle gelenler arasında kadınların eğitimi konusunda yeterli mesafeye alınmaması	<ul style="list-style-type: none">▪ Kamu kurum kuruluşları ile sivil ve vakıf kuruluşlarınca yürütülen eğitim ve eğitime dönük hizmetlerin artması▪ Kadın sığınma evlerinin sayısının artması▪ Kadınların siyasi kademelerde yerini almaya çalışması▪ Kadın-erkek eşitliği konusunda kısmen artan toplumsal farkındalık	<ul style="list-style-type: none">▪ Siyasal temsil ve sektörler arası cinsiyet ayrımcılığı, konularında kadınlar arası örgütlü ya da kurumsal dayanışmanın azlığı▪ Düşük iş koşullarında çalıştırma, nitelikli ve makul ücretli yuva ve tesislerin eksikliği▪ Kadınların iş yaşamına katılımını sağlayacak servislerin eksikliği▪ Bölgesel toplumsal algılamaya farklılığı▪ Kadınların iş yaşamını kolaylaştıracak donanımların eksikliği▪ Kadının hem ekonomik, hem sosyal hayatta etkin ve yetkin hale dönüştürülmesini sağlayacak çalışmalara yönelik kurumsal ve toplumsal ilgisizlik▪ Düşük ücret koşullarında çalışmaya razı olma

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar (Yaşlılar)	<ul style="list-style-type: none">Yaşlı nüfusun oranının (65 yaş üzeri: %7,1) Türkiye'de gelişmiş ülkelerin oranından daha düşük olmasıYaşlılar için yasal düzenlemelerin bulunmasıYaşlıların sorunlarına yönelik STK çalışmalarının artmasıSağlıklı kentler projelerinin yaşlı ve engelli öncelikli çalışmaları	<ul style="list-style-type: none">Kente yönelik mekânsal düzenleme karar ve uygulamalarında yaşlıların toplumun bütününeşik kesimi olduğu düşünöcesi doğrultusunda hareket edilmemesiKamuya açık mekânların yaşlılar için kullanılabılır fiziksel özelliklere sahip olmamasıYaşlılar için uygun koşullar içeren bakım kurumları ve konut olanaklarının yeteri sayıda olmamasıYaşlılara yönelik akademik çalışmaların yetersizliğiSTK'ların çalışmalarının bütününeşik yaklaşımlarla sürdürülmemesi	<ul style="list-style-type: none">Anayasamızda yer alan 17. maddelerde yaşam çevreleri, 56. ve 61. maddelerde hakları, engelli, yaşlı ve korunmaya muhtaç kişilere yönelik haklardan bahsedilmesi	<ul style="list-style-type: none">Yaşlı nüfusun her geçen gün artmasına karşılık "kaliteli yaşlılık hedefli hizmetlerin" artmamasıİç göçlerin kontrolsüz sürmesiDış göçlerle Türkiye'ye yerleşen yaşlı nüfusun giderek artması

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar (Engelliler)	<ul style="list-style-type: none"> Engelliler için yasal düzenlemelerin bulunması Engellilerin sorunlarına yönelik STK çalışmalarının artması Uluslararası nitelikteki "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme"nin Aralık 2008 tarihi ile yasal boyut (6825 sayılı Kanun) kazanması 	<ul style="list-style-type: none"> Engellilerin oranının ve engel tiplerine göre dağılımının istatistiksel verilerinin yetersizliği Engellilerin oranının (%12-yaklaşık) artması Yasal düzenlemelerin yetersizliği, mevcut düzenlemelerin uygulamalara yansıtılmaması ve denetiminin sağlanamaması Kente yönelik mekânsal düzenleme karar ve uygulamalarında engellilerin toplumun bütünlüğe kesimi olduğu düşüncesi doğrultusunda hareket edilmemesi Kamuya açık mekânların yaşlılar için kullanılabilir fiziksel özelliklere sahip olmaması Örnek "Engelsiz Kentler" ve "Engelsiz Türkiye" projeleri için iletişim ağının yetersizliği Engelliler için gerekli bakım ve barınma amaçlı kurum yapıları ve hizmet alternatiflerinin programlanmaması Ulaşım olanaklarının bütünlüğe düşürülmemesi 	<ul style="list-style-type: none"> Engelliler için mekânsal düzenlemelere yönelik standartların bulunması İmar planlarında engelliler için uygun mekânsal çevreleri tanımlayan maddelerin yer alması 	<ul style="list-style-type: none"> Kent güvenliğine ilişkin sorunların artmaya devam etmesi Eğitim ve duyarlılık yetersizliği
Kentlilik Bilinci ve Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> Örgün eğitim sistemi içindeki nüfusun yüksek olması Yaygın eğitim ve meslek edindirme kursları ağırm bu amaçla kullanılması potansiyeli Merkezi ve yerel yönetimlerin sahip oldukları eğitim ortamları ve araçlarının varlığı Kentin değerlerine sahip çıkma bilincini destekleyen yerel proje seminer ve etkinliklerin varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> Kültür ve sanat faaliyetleri çeşitliliğinin yeterince kamuoyuna yansıtılmaması, yenilenmemesi ve geliştirilmemesi Örgün eğitim müfredat programlarında kentlilik bilincine ilişkin konulara yer verilmemesi Yaygın eğitim programlarının gönüllülük esasına dayalı olması Kente göçle gelenlerin eğitim düzeylerinin kente entegre olma konusunda yetersiz olması 	<ul style="list-style-type: none"> Kent tarihi ve kültürel değerlerin tanıtımına yönelik gezilerin artması (öğrenci ve yetişkinlere yönelik) Kenti daha yakından tanımaya yönelik araştırmalara verilen desteğin artması Gençler ve çocukların katılımıyla gerçekleştirilen kentlilik bilinci projelerinin desteklenmesi Okullarda kent kültürü ve kentlilik bilinci konularının işlenmesinin yaygınlaştırılması Kent kültürü ve kentlilik bilinci konularında çalışacak ve eğitim verecek insan gücünün varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> Bütünlüğe ve etkin bir eğitim planlama sistemi ve örgütlenmesi yokuğu Kentteki çıkar ve baskı gruplarının kent yönetimindeki, sağlıklı kent ateyhine etkinliği Kentlerdeki formal istihdamın değerlendirilmemesi

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
Kentlilik Bilincinin geliştirilmesi aşamasında iletişim ortam ve araçları	<ul style="list-style-type: none"> İletişim araçlarının yaygınlığı Teknik olanakların gelişmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel medyanın sermaye ve teknik yetersizliği Medyanın kendi içinde bölünmüş olması Kent haberleri sayfalarının yokluğu Gazete satışlarının yeterli derecede artmaması Medya politikasındaki yanlışlık Köşe yazarlarının kent kültürü konularına değinmemesi 	<ul style="list-style-type: none"> Basın yasasında değişiklik yapılması Kent yöneticilerinin kent bilinci konusunda medyayı özendirilecek ödülleri koyması İnternetin gücü ve erişilebilirliği Radyo ve televizyon dinleme oranının yüksekliği Köşe yazarlarının okunurluğu 	<ul style="list-style-type: none"> Medyanın belirli sermaye ya da çıkar gruplarından etkilenmesi Gazetecilerin kentsel bilincine yeterli katkı sağlayamaması Magazin haberlerinin toplumda rağbet görmesi İletişim araçlarının yerel yöneticilerin politik çıkarlarına hizmet edecek şekilde kullanılması
Kentlilik Bilinci ve Katılım	<ul style="list-style-type: none"> Kent Konseyleri ve Kalkınma Ajansları gibi katılımcı mekanizmaların oluşturulması Katılım gibi yaşam kalitesi göstergelerinin eğitimle geliştirilmesi Yenilikçi fikirlerden katılımcı mekanizmalar ve iletişim sayesinde haberdar olabilmek ile işbirliği fırsatları Hemşehri derneklerinin kentlilik bilincinin kazandırılmasında rol oynaması 	<ul style="list-style-type: none"> Çağdaş katılım mekanizmalarının pratiklerinin yapılmasına yönelik mekânsal kullanımların yetersiz olması veya yokluğu Katılımcı mekanizmaların önerimin yerelin toplumsal sermayesine bağlı önemsenmesi /yeterince farkına varılmaması Yenilikçi modern fikirlerin ulusal ölçekte yeterince algılanmaması, geleneksel (konvansiyonel) görüşlerin baskısı Aktif katılım ve sorumlulukla gelen dayanışma eksikliği Kentlinin sorumlu, aktif yurttaş olma sürecindeki eksiklikler 	<ul style="list-style-type: none"> KÖY-DES VE BEL-DES projelerinin kültürel çalışmalarını da kapsayacağına ilişkin idari kararların alınması Hemşehri ve soydaş dernekleri ile işbirliği ve dayanışma Yabancı dernekler ile işbirliği ve dayanışma 	<ul style="list-style-type: none"> Güçlü, Merkeziyetçi yapının yarattığı bürokratik toplumun varlığı Ekonomik ve iklim gibi faktörel baskıların katılımcılığı zayıflatıcı etkisinin bulunması Katılımcı mekanizmaları kesintiye uğratan ve tekelleştirilen baskı gruplarının varlığı Bilgi eksikliği ve algılama farklılığının etkisine dayalı iletişim eksikliği İnisiyatif almaktan çekinen bir toplumun varlığı Hemşehri derneklerinin kentleşme eğilimleri ve siyasi karar alma mekanizmalarına kent aleyhine olumsuz etkileri Yabancı derneklerinin yaratacağı olası kültürel çatışma

KONU	GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT
		<ul style="list-style-type: none">Kentinin sorumlu, aktif yurttaş olma sürecindeki eksiklikler		<ul style="list-style-type: none">Hemşehri derneklerinin kentleşme eğilimleri ve siyasi karar alma mekanizmalarına kent aleyhine olumsuz etkileriYabancı derneklerin yaratabileceği olası kültürel çatışma

III. ÜLKEMİZDE KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİME İLİŞKİN SORUN ALANLARI VE ÇÖZÜME YÖNELİK OLARAK GELİŞTİRİLEN STRATEJİLER VE EYLEMLER VE ÖZ RAPORLARI

Komisyon olarak sekiz ana başlık altında konuya ilişkin sorunlar, stratejiler ve eylemler tanımlanmış olmakta ve sorunlara yönelik geliştirilen stratejilerin eylemlere dönüşmesi durumunda, ülkemizde kentlerine sahip çıkan birey sayısının artacağı ve geleceğe umutla bakan kentlerden söz edilebileceği düşünülmektedir.

Sorun Alanları

9.1 Kentlilik, Kente Yönelik Göç, Kültürel Çeşitlilik ve Ayrışma, Kentleşme ve Sorumlu Aktif Yurttaş, Kente Aidiyet

9.1.1 Kentlerin özgün kimliklerini kaybetmeleri

Kentsel kimlik sürdürülebilir gelişmenin bir göstergesidir, eski ve tarihi kentlere bakıldığı zaman çok güçlü bir kentsel kimliğe sahip oldukları görülmektedir; ancak dünyada ve müteakibinde ülkemizde yaşanan kentsel gelişmenin etkisiyle kentlerimizde doğa ve kent dengesi kaybolmakta, kentsel yaşam kalitesi azalmakta, somut ve soyut kültürel mirasımız yok olmaya yüz tutmakta ve neticesinde kimliksiz kentler karşımıza çıkmaya başlamaktadır.

Kimliğini kaybeden veya kaybetmeye yüz tutmuş kentlerde de kendini o kente ait hisseden bireylerin sayısı azalmakta, bireyler kendini yabancılaşmış hissetmeye başlamakta ve o kenti sahiplenme duygusu kaybolmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen stratejiler ve eylemlere aşağıda yer verilecektir.

9.1.2 Toplum içinde diyalog yetersizliği kültürel farklılıklara karşı hoşgörü sorunsalının varlığı

Ülkemiz yüzyıllardan beri farklı kültürlerde grupları içine alarak harmanlamıştır. Ancak geçmişten beri hoşgörü içinde yaşayan bireylerin günümüzde bu hoşgörüyü birbirlerine gösteremedikleri açıktır. Günümüz toplumunda biz ve öteki diye bir ayırımla karşılaşmaktadır. Ayrıca kentte hizmet eksiklikleri, bozulan kentsel mekânlar, kimlik çöküntüleri ile saygılı ve saygısız arasındaki gerilimler bireylerin birbirlerine ve kente karşı hoşgörülerini daha da azaltmaktadır. Gerek bu ayırım gerekse bireylerin hoşgörü eksiklikleri, kentte yaşayan bireylerin birbirlerinden uzaklaşmalarına ve kendilerine kapalı birer dünya yaratmalarına neden olmaktadır. Tabii ki, birbirlerine bile tolerans gösteremeyen bireylerin kentte var olan olumsuzluklara karşı birlik olup kentlerini sahiplenmelerinden söz etmekte mümkün gözükmemektedir.

9.1.3 Toplumun geleneksel değerlerinin yok olmaya yüz tutması

Toplumsal değişimle birlikte geleneksel değerler sistemide yok olmaya yüz tutmuştur. Bu değerler halen kırsal kesimde yaşatılmaya çalışılsa da kentlerimizde küreselleşme ile birlikte hızla değişmeye, hatta yok olmaya başlamıştır. Var olan komşuluk ilişkileri unutulmaya, bayramlarda yaşlıları ziyaret etme alışkanlığı kaybolmaya, otobüslerde yaşlı insanlara yer verilmemeye, yılbaşı tebrik kartları yazılmamaya, mektuplar yerine elektronik postalar gönderilmeye başlamıştır. Bu süreç çok hızlı bir şekilde gerçekleşmekte ve kentte yaşayan bireyler kendilerini geleneksel değerlerle modern dünyanın gereksinimleri arasında sıkışmış olarak bulmakta ve süratli şekilde gelişen bu süreç içinde kentli birey bu değişime kimi zaman adapte olamamakta ve sorunlar yaşamaktadır.

Ayrıca kentler fiziksel boyutlarıyla değil sosyolojik boyutlarıyla da ele alınmalıdır. Kentlerimizde

var olan geleneksel değerlerimiz de kentin içinde var olan unsurlardır ve güncel bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Böylece değerlerine sahip çıkma bilinci bulunan bireylerin kentine sahip çıkma bilincinin daha da artacağı unutulmamalıdır.

9.1.4 Kente yönelik büyük göçlerin olması ve çeşitlilik göstermesi (kırdan, yurt dışı), uyum güçlüğü

Kırsal kesimden kentlere veya bir kentten diğerine ve dış ülkelerden ülkemize yönelen göç hareketleri, kentleşmeyi besleyen faktörlerden biri olmasının yanı sıra kentlerimizde sosyal, ekonomik, mekânsal ve kültürel olarak değişime yol açmaktadır. Bu değişimler sonucunda kentte daha önce olmayan farklı yaşam alanları ve kültürleri oluşmakta bu durum ise kentte fiziki, sosyal ve kültürel bir erozyon oluşturmaktadır. Bu erozyonun sonucunda da kentliler arasında ortak bir kent kültürü oluşmamaktadır. Oluşamayan kent kültürü ise oluşamayan kentlilik bilincinin ve kentli bireylerin en önemli nedenidir.

9.1.5 Kapalı toplumlar (gated communities) yaratan yapısal oluşumlarda kültürel siteleşmenin toplumsal ayrışma ve soyutlanma yaratması

Homojen bir yapıya sahip olmayan kentlerde çeperler büyüdükçe kültürel çeperlerde artmakta ve her geçen gün daha da belirginleşmektedir. Bu belirginleşme neticesinde gerek mekânsal gerekse sosyal olarak kentli bireyler arasında uçurumlar oluşmaktadır. Bu gibi mekânsal ve kültürel siteleşme, “biz” ve “öteki” ayrımını daha da derinleştirmektedir ve kentte yabancılaşmış insan toplulukları körüklenmektedir. Yabancılaşmış insan topluluklarında çevre ile bütünleşme probleminin yanı sıra topluluk içi sosyal bütünleşme de gerçekleşmemektedir. Sosyal ve kültürel olarak farklı grupların kentte var olması yerine kentle bütünleşik bireylerin olması, kentteki sorunsallara kentli bireylerin beraber tepki vermesi kentlerini bu bağlamda sahiplenmeleri kentlilik bilincinin artırılmasının önemli hususlarından biridir.

9.2 Kentlilik Bilinci ve Kentsel Mekân Kalitesi, Kent Güvenliği

9.2.1 Ortak buluşma mekânlarının yetersizliği

Kentsel mekânlarda kentli bireylerin buluşmalarını sağlayan ortak fiziki yapıların ve alanların çokluğu ve işlevselliği oranında ortak yaşam kültürü geliştirecektir. Ortak buluşma mekânları, çağdaş kentleşmenin temel unsurlarından biri olarak algılanmakta ve uygulanmaktadır. Bunların başında park ve bahçeler, semt ve mahalle evleri, kültürel etkinliklerin gerçekleştiği mekânlar, kent meydanları, büyük alışveriş mekânları ve pazarlar, kentin tarihi ve geleneksel yapısının günümüzdeki kullanılan eserleri, piknik alanları vb... gibi fiziksel ortamlar gelmektedir. Ortak buluşma mekânları ortak bir kent kültürü içinde yoğrulma ve o kente aidiyet duyma bakımından önem taşımaktadır. Sosyal bütünleşme, yardımlaşma ve dayanışma, ortak buluşma mekânları sayesinde daha etkili ve kalıcı bir şekilde mümkün olabilmektedir. Ülkemizdeki kentlerde ortak buluşma mekânlarının yetersiz olduğu bilinen bir gerçektir. Bu anlamda geleneksel buluşma mekânlarının hızla ortadan kalkmasının yanı sıra çağdaş buluşma mekânlarının da kentsel büyümeye paralel bir şekilde oluşturulamaması, kentleşme ve kentlilik bilinci açısından önemli bir handikaptır.

9.2.2 Yerel değerlere ve kaynaklara ilişkin veri tabanının yetersizliği/veri bankasının bulunmaması

Kamu yönetimimizde genel bir sorun olan veri tabanı yetersizliği, yerel düzeyde de daha büyük oranda hissedilmektedir. Yerel yönetimlerimizin yörelerindeki değerlere ve kaynaklara dair güncel, işlevsel ve sağlıklı veri tabanlarına sahip olmayışları, politika, strateji ve kararların üretilmesinde ve yönetilmesinde isabet ve başarı oranını düşürdüğü ortadadır. Doğru

uygulamalar doğru kararlara, doğru kararlar ise doğru bilgilere dayanır. Özellikle büyükşehirler dışındaki belediyelerimizin etkin bir veri tabanını çalıştırabilecek teknik donanım ve uzman personele sahip olmamaları, bu idarelerin her türlü eylemini kısıtladığı ve başarısızlığa zorladığı gibi kentlilik bilinci, kentsel mekân kalitesi ve kent güvenliği gibi konularda da çalışmalarını güdük bırakmaktadır.

9.2.3 İmar denetiminin yetersiz olması

Belediyelerin yetkileri artırılırken yerel, siyasal ve ekonomik çıkarlar uğruna kentte mevzuata ve plana uygunluk denetlenememekte, sağlıklı kentsel mekânların elde edilmesi güçleşmektedir. Mevcut planlama yaklaşımları ve politikalar, yaşanabilir kentsel mekânların üretiminde ve imar planlarının denetiminde yetersiz kalmaktadır. Gerek, yapılan kaçak yapıların denetimden uzak bir biçimde kentte hakimiyetini ilan etme yolunda ilerlemesi gerekse plan değişiklikleri ile yeterli sosyal ve teknik donatı alanlarına sahip olmayan kentlerin oluşması, yaşadıkları çevreyi sağlıklı göremeyen ve içinde bulunmaktan haz almayan bireylerin oluşmasına neden olacaktır. Yaşam kalitesi düşük olan ve sağlıksız kentte yaşayan yerleşiklerin kentlerine aidiyetlik geliştirmesinden bahsetmek pek mümkün görülmektedir.

9.2.4 Yasal-kurumsal yetersizlik ve yetki karmaşası

Ülkemizdeki yerel yönetimlerin kentsel mekân kalitesi, kentlilik bilinci ve beraberinde kent güvenliği konularında yasal ve kurumsal boyutta yeterli bir düzeye ulaştığı söylenemez. Yeni yerel yönetim kanunları bu konulara ilişkin birtakım düzenlemeler getirirse de, bunlar henüz istenen işlevselliğe uygulanamamaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerimizin temeldeki sorunlarından biri olan kurumsallaşamama kentlilik bilinci ve kentsel mekân kalitesi alanlarına da doğrudan ve dolaylı olarak yansımaktadır. Bundan başka gerek yerel yönetimlerin kendi aralarında (büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri, belediyeler ve il özel idareleri) gerekse merkezi yönetimin il kuruluşları ile yerel yönetimler arasında bu konularda yetki karmaşasının yaşandığı da bilinmektedir. Kentin imar planı ile il çevre düzeni planının birbirleriyle uyumlu ve birbirini tamamlayan bir kapsam ve içerikte çoğu zaman ortaya konulmadığı gözlenmektedir. Bu uyumsuzluk, kentsel mekâna bakışta ortak aklın süzgecinden geçirilerek, mümkün olacak en isabetli ve en sağlıklı mekânsal planlamaların ve uygulamaların yapılmasını zorlaştırmaktadır.

9.2.5 Mahalle Kültürünün dinamikliğini sağlayan sokak ve meydancıkların yok olmaya yüz tutması

Anadolu kent dokularının ortak karakterlerini komşuluklar yaratan ve yaşatan yapı nizamlarıyla “mahalle” kültürünü besleyen “sokak ve meydancıklar” oluşturmaktadır. Ancak, “apartmanlaşma uğruna” bu geleneksel dokular yok edilmekte, “kimliksiz kentleşme” meydana gelmektedir. Hatta, insanları yaşadıkları kente karşı yabancılaştıran “site”ler oluşturulmaktadır. Bu da insanlar arasında komşulukların unutulduğu, mahalle arkadaşlıklarının azaldığı bir sosyal ortam yaratmaktadır.

9.2.6 İşbirliğini, diyalogu ve ortak yaşam kültürünün geliştirilmesini engelleyen “bilimsel yerleşkelerin” kent dışında kurulması

Üniversite kampüslerinin ve diğer bilimsel yerleşkelerin genellikle kentlerin kolay ulaşılabilir bir mesafenin uzağında kurulması, bu tür kuruluşların ortak yaşam kültürünün gelişimine katkı vermekten alıkoymaktadır. Bilindiği üzere akademik çalışmaların yapıldığı ortamlar, bulunduğu yörenin gelişimine önemli ve özgün katkıların sağlanmasının beklendiği özellikli mekânlardır. Üniversitelerin kentle ve iş dünyasıyla olumlu etkileşimleri oranında o yörenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına ciddi katkılar sunmaları mümkün olmaktadır. Konunun bir diğer yanı, entelektüel bir ortamın ve ortak yaşam kültürünün gelişmesi için üniversitelerin, bir başka

kurumdan beklenilmeyecek düzeyde fırsatlar sunmalarıdır. Ancak, bilimsel yerleşkelerin kent dışında kurulması, bu fırsatın kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

9.2.7 Alışveriş Merkezlerinin, insani, sosyal ve ekonomik ilişkileri azaltması

Günümüzdeki alışveriş merkezleri konsepti, sosyolojik açıdan toplumsal bütünleşmeye ve kaynaşmaya hizmet etmekten uzak görülmektedir. Daha çok “ikincil tür” ilişkilerin yaşandığı ve maddeci bir yaşam tarzının ağır bastığı bu tür mekânlar kentlilik bilincinin önemli unsurlarından olan insanî ve sosyal ilişkilerin kurulması ve yaşatılması bakımından geleneksel pazar ve alışveriş mekânlarının yerini alamamaktadır. Gösteriş ve lükse dayanan maddesel bir rekabetin alabildiğine yaşandığı alışveriş merkezleri, bireyi sosyalleşmekten çok yalnızlığa itebilmektedir. Esasında bu tür merkezlere gelen insanlar, kalabalıklar içinde yalnızlığı yaşamaktadırlar.

9.2.8 Mahalle ve pazar yerlerinde güvenliğin sağlanamaması

Kent güvenliğini tehdit eden esas unsur, insanlardaki “yoksunluk duygusu”dur. Yoksunluk duygusu, insanın beklentileri ve olanaklar arasındaki uçurumun bilincine varmasıyla gelişmekte ve kentsel güvenliği tehdit eder hale gelmektedir. Özellikle kente göçle gelen genç kesimin farklı yaşam tarzları arasında bocaladığı, kentten alması gereken kültür ve hizmetleri alamadığı ve bu nedenle oluşan sosyal boşluğun siyasal oluşumlar tarafından doldurulduğu, bunun da toplum içinde kutuplaşmaya ve çatışmalara yol açtığı tespit edilmiştir. Gençlerin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan eğitim, kültür, sanat merkezlerinin ve sağlık kurumlarının yetersizliği ve bu yetersizlik nedeniyle yaşanan sosyal boşluklar nedeni ile bazı gençlerin madde bağımlılığı yaşadıkları sokak çocukları olgusunun ortaya çıktığı, kent kültürünün yozlaştığı, yaşayanların kente yabancılığı ortaya çıkmıştır. Bu da, bu insanların kendini o kente ait hissetmemesine, kente sahip çıkmamasına ve de dolayısıyla mahalle ve pazar yerlerinde kaçak yapılaşma, hırsızlık vb. sorunlara neden olmaktadır.

9.3 Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci

9.3.1 Kentlerin korunması gerekli bölümlerinin imarlı kesimleri ile birlikte planlanmaları gerekliliğinin henüz anlaşılabilmesi

Ülkemizde, tarihi kentsel dokuyu korumaya yönelik bir duyarlılığın gelişmekte olduğu hissedilmekte ve tarihi değerlerin çevreleri ile birlikte değerlendirilmesi hususunun imar planları kararlarına yansımada belli bir bilince ulaşıldığı görülmektedir. Ancak bu bilinç halen yeterli düzeyde olmamakta ve sadece tarihi ve kültürel eserlerinin çevrelerinde az katlı yapılaşmaya izin verilmesi veya yeşil alanla çevrelenmesi olarak sınırlı kalmaktadır. Koruma imar planları farklı disiplinlerde pek çok uzmanın beraber çalışmasını gerektiren bir plan türüdür ve imar planlarıyla bütünleşik olarak düşünülüp hayata geçirilmesi gereken planlardır. Koruma imar planları yapılırken mevcut imar planlarının irdelenip, aralarında bir çelişki olmamasına özen gösterilmeli ve bu özen uygulama ve denetleme sürecinde de devam etmelidir. Koruma imar planında getirilen kararlar imar planında getirilen kararlarla beraber ele alınmadığında, yürütülmesi çok zor olan koruma faaliyetlerinde başarısız olunacağı aşikârdır. Bu durumda, bünyesinde pek çok tarihi ve kültürel mirası barındıran ülkemiz için çok önemli olan koruma imar planları amacına ulaşamayacak ve birbirinden kopuk planlarla kent gelişmeye çalışacaktır. Kendini kentin farklı bölümlerinde birbirinden kopuk bütüncül olmayan kentsel doku alanları ile karşı karşıya bulan kentli bireyler ise mekân içinde kendilerini anlamakta zorluk çekeceklerdir.

9.3.2 Yerel yöneticilerin kent kimliğinin korunmasında görülen ciddi ihmalleri

Sokakları, yapıları, meydanları, mobilyaları ve içinde barındırdığı bireyleri ile kentler, kamusal hizmetlerin sunulduğu dinamik öğelerdir. Yerel yönetimler eliyle gerçekleştirilen bu kamusal hizmetlerin en önemlisi de kentlerin var olan mevcut değerlerinin ve kimliklerinin korunarak geliştirilmesidir. Bunun için yerel yönetimlerin kentte var olan tüm kurum ve kuruluşları, tüm paydaşları ve potansiyelleri harekete geçirerek bu süreci katılmasında liderlik görevini üstlenmesi gereklidir. Bu sürecin katılımı sağlanması için stratejik planlarda yer alması ve uygulanması önem taşımaktadır. Oysa, ülkemizde kentlerin denetimden uzak imar planı kararlarıyla kimliksizleştirildikleri görülmektedir. Bu nedenle de 5237 sayılı Türk ceza Kanununa, imar konularındaki ihmallerinden ötürü belediye başkanlarına hapis cezası getirilmesi hükmü konunun önemini ve maalesef acı yönünü ortaya koymaktadır.

9.3.3 Hemşehri derneklerinin, toplumsal bütünleşmeyi engellemesi ve kentsel kimliğin sürdürülebilirliğini tehdit etmesi

Günümüzde, kentte var olan hemşehri derneklerinin amaçları daha çok kendi yöre halkından olan bireyleri bir araya getirmek, gelinen yöreye ait kültürel ve yöresel değerleri korumak ve yaşatmak ve maddi manevi hemşehrilerine yardım etmek olarak sıralanmaktadır. Derneklerin ilk kuruluşlarındaki amacı olan kente ait olabilmek hissinin artırılması çalışmaları artık bu amacından uzaklaşmakta olup bilakis bireylerin geldiği menşeyenin aidiyetliğinden kopmamasını sağlamakta ayrıca bulunduğu yere de ait olma hissinden uzaklaştırmaktadır. Bu durumda da kentte kendi yöresel ve kültürel değerlerini yaşatmaya uğraşan ve yalnızlaşan, kentten ve kentin sorunlarından uzaklaşan bireyler oluşmaya başlamıştır.

9.3.4 Yabancı derneklerinin toplumda tehdit olarak algılanması

Yabancı dernekleri de tıpkı hemşehri dernekleri gibi hareket etmekte ve menşeyenin kültürel ve yöresel özelliklerini yansıtır, kendi bütünleştirmelerini gerçekleştirmeyi hedeflemekte ancak kentle eş zamanlı olarak hareket etme kaygısını taşımamaktadırlar. Bir bakıma toplumsal sermayeyi zenginleştirip, kent hayatına sosyo-ekonomik katkıları olması açısından bir fırsat olarak görülebilecek bu tür derneklerin toplumsal bütünleşme ve işbirliğine yönelik eğitimlerle kente ilişkin her türlü olumlu veya olumsuz tartışmalara katılımlarının artacağı ve kentle bütünlük bireyler haline gelebileceği düşünülebilir. Ayrıca önemli olan noktanın uyum içinde farklılıkları hazmetmeye çalışıp kentte yaşayan bütün bireylerin kentlerine sahip çıkmaları olduğu unutulmamalıdır.

9.3.5 Kentte yaşayanların kentsel karar alma ve uygulama süreçlerine katılım eksikliği

Halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımını sağlamak kimliğine, kültürel ve geleneksel değerlerine sahip sürdürülebilir kentlerin var olması açısından önemli bir unsurdur. Olumlu yönde değiştiren, dönüştüren ve yönetimin her aşamasına katılan bireylerin varlığı ile etkin bir katılımıktan bahsedilebilir. Ancak ülkemizde seçimlerden seçime oy kullanma katılımının tek unsuru olarak görülmektedir.

Örneğin, kentle ilgili kararların verilmesinin vazgeçilmesi olan bir imar planı veya değişikliği yapıldığında kentli bu kararı ancak yapıldıktan sonraki bir aylık askı süresinde görebilmekte bazen haberi bile olmamakta, haberi olup itiraz ettiğinde ise ya dava açma süresini geçirmekte ya da red cevabı almaktadır. Ancak planlar belediye meclislerinde görüşüldüğünde kentlinin verilecek kararlarda söz hakkı olup kentin biçimlenmesinde rol alması, kentte kendi içselliğini görmesine ve kentine daha ümitli bakmasına neden olacaktır. Bunun gibi kentle ilgili kararlarda yer alan gerektiğinde olumsuz gördüklerini açıklıkla anlatabilen veya bunları değiştirme gücüne sahip olan bilinçli kentlilerin bulunduğu mekânlar sürdürülebilir kentlerin temelini teşkil edecektir.

9.3.6 Kentte yaşayanların kentlerine sahip çıkma bilincine ve duyarlılığına sahip olmamaları

Gerek küreselleşmenin etkisi ile kendi dünyasında soyutlanan yerleşiklerin artması gerekse yerel yönetimlerin kentlilere kentlerine sahip çıkmaları için yeterli söz hakkı vermemesi, kentte yaşayanların kentten kopuk biçimde yaşamasına, yalnızlaşmasına, neden olmakta ve beraberinde kentlerine sahip çıkma bilincini ve duyarlılığını yitirmesine yol açmaktadır. Ancak, kentte yaşayan bireylerin kente özgü tavır ve davranışlar sergilemeleri, birer kentli birey olduklarının farkında olmaları buna uygun davranış biçimleri sergilemeleri kentlerin var oluşu olan kentlilerin aidiyet duygusunu arttırmaktadır.

9.4 Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar

9.4.1 Kadınların iş hayatına aktif katılımlarında güçlükler olması

Kadınlar, işyerinde yaşanan cinsiyet ayrımcılığı, işsizlik korkusu, iş güvencesinin olmaması, uzun çalışma saatleri, ücret eşitsizlikleri, işyerinde yönetime katılmama, kreş ve servis sorunu, mesleki yükselme ve terfilerde eşitsizlik, siyasi mekanizmalarda kadınlara yer verilmemesi, sözlü ve fiziki tacizler vb. sorunlar nedeniyle iş hayatına aktif olarak katılmamaktadır. Kentsel alanlarda ve iş dünyasında kadınların kendini güvende hissedememesi, kenti sahiplenememesi ve kente karşı aidiyet duymamasına neden olmaktadır.

9.4.2 Kadınların eğitim seviyelerinin düşüklüğü

Özellikle kırsal kesimden kente göç eden ailelerde, anne-baba ve eşlerinin baskıları ile kadınların evden dışarı çıkamaması nedeniyle kadınların eğitim seviyeleri düşük olmakta, aile içi şiddete maruz kalmakta, ucuz işlerde çalıştırılmaktadır. Yeterli eğitim almayan kadınlar, kentlilik bilincinden yoksun olan nesillerin yetiştirilmesine neden olmaktadır.

9.4.3 Kentsel yaşamda gerçek anlamda gençlerin katılımını mümkün kılan yapıların sayıca az olması

Kent nüfusunun çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu bir ülkede kentsel kamusal alanda gençlerin temsili ve katılımının ne şekilde ve nasıl bir perspektifle sağlandığı önem kazanmaktadır. Kentsel yaşama gerçek anlamda gençlerin katılımını mümkün kılan yapılar sayıca azdır. Kent yaşamına dair karar sürecinde yer alamayan gençler kentli olma bilinci ya da kente aidiyet duygusu geliştirememektedir. Yerel yönetimler, genç bireylere en yakın yönetimler olarak, gençliğin katılımını geliştirmek konusunda çok önemli bir role sahiptir. Eğer katılım; gençler için, yalnızca yaşamın daha sonraki aşamalarında değil, genç oldukları zaman içerisinde de kararları etkileyebildikleri ve şekillendirebildikleri noktasında bir anlam ifade ediyorsa, hayati bir öneme sahiptir.

9.4.4 Gençlerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak imkanların yetersiz olması

Üniversite yerleşkelerinin çoğu kent merkezinden uzaktadır. Üniversitelerin yerleşkeleri inşa edilirken, üniversitede eğitim görecektik gençlerin temel gereksinimleri de gözletilmelidir. Üniversitelerin yakın çevresinde gençlerin barınma ihtiyacını karşılayacak yapılar yetersizdir.

9.4.5 Gençlerin kent yaşamına katılabilmeleri için ulaşım politikalarının yetersiz olması

Kent yaşamına katılım ile ilgili temel ihtiyaçlardan bir tanesi kent içerisinde ulaşım olanaklarıdır. Gençlerin kentsel yaşama katılımlarını sağlamak için ulaşım araçlarında gençlere özel ücretlendirme politikası yetersizdir. Bu kapsamda mevcut olan öğrenci indirimi, gençlik indirimi olarak ve tüm ülkede geçerli olacak şekilde genişletilmesi, üniversite gençliği dışında kalan gençlik kesimine de hitap etmelidir. Ulaşımında sağlanacak kolaylıklar kent merkezi dışında yaşayan gençlerin, kentsel yaşama katılımlarını sağlayacaktır.

9.4.6 Kültür ve sanat merkezlerinde uygulanan ücretlendirme politikasının gençlerin katılımını düşürmesi

Sanat ve kültür, zevklere, mekânlara ve devirlere göre değişim göstermekte çok çeşitli biçimlerde var olmaktadır. Sanat ve kültür, aynı zamanda geçmişin, şimdiki zamanın ve geleceğin parçası olarak birbirini izleyen kuşakların katkıda bulunduğu bireysel ve ortak bir mirastır. Bir bakıma toplumların yansıması biçimidir. Gençler, kültür alışkanlıkları, girişim, araştırma ve yenilik kapasiteleri aracılığıyla kültürel gelişmede önemli bir rol oynarlar. Yeni alanlardaki yaratıcı faaliyetler de dahil olmak üzere yapabilirliklerin geliştirilmesi ve bütün bu biçimler için kültürel erişimin önünün açılmasının sağlanması çok önemlidir. Kent belleğini ve kentli yaşamı zenginleştiren kurumlar arasında kültür ve sanat merkezlerinde uygulanan ücretlendirme politikası yararlanıcılar açısından katılımı düşüren bir etken oluşturmaktadır.

9.4.7 Gençlerin örgütlenmelerine yönelik gençlere sağlanan fırsatların kısıtlı olması

Herhangi bir ülkenin, bölgenin veya yerelin demokratik yaşamına katılım, birkaç yılda bir oy vermekten çok daha önemlidir. Sivil toplum örgütleri ve siyasal partilere katılımın önemi, bu örgütlerin, etkileyerek, karar vererek, faaliyete katılarak ve sürdürülebilir kılarak kenttaşlığın güçlendirilmesine katkıda bulunabilme kapasitelerinin fark edilmesine dayandırılmıştır. Bu nedendir ki, gençlerin kendi toplumlarındaki sosyal yaşama katılımının desteklenmesi ve cesaretlendirilmesi çok önemlidir.

9.4.8 Gençler arasında işsizlik oranının çok yüksek olması

Gençler arasında işsizlik oranı çok yüksektir. TÜİK'in açıkladığı veriler genç işsizlerin de büyük bir hızla arttığını ortaya koymuştur. Türkiye genelinde genç işsiz oranı 2007 Kasım'daki %20'den 2008 Kasım'da %23,9'a yükselmiştir. İşsiz gençler, çoğu kez toplumun uzağındadır. Bundan daha dikkat çekici bir gelişme ise kentlerde yaşanmıştır. Aynı dönemde kentlerde yaşayan genç işsizlerin oranı yüzde 21,6'dan yüzde 25,5'e yükselmiş, kentlerde her dört gençten birinin işsiz olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde kır kesiminde de %17 olan genç işsiz oranı %21,2'ye çıkmıştır. Bu nedenle yerel ve bölgesel yönetimler, genç işsizliğini azaltacak girişimleri desteklemeli ve politikalar geliştirmelidir.

9.4.9 Genel sağlık açısından önemli sorunlara neden olan cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi konularda gençlerin risk altında olması

Genel toplum sağlığını olumsuz etkileyen cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve benzeri konularla ilgili risk altında olan gruplar arasında gençler bulunmaktadır. Gençler tarafından kullanılan tütün, alkol ve uyuşturucu maddelerin yarattığı tahribat, tüm toplumu etkilemektedir.

9.4.10 Gerek toplum yaşantısında gerekse kente yönelik mekânsal düzenleme karar ve uygulamalarında yaşlıların toplumun bütünleşik kesimi olduğu düşüncesi doğrultusunda hareket edilmemesi

Geleneksel değerlerimizdeki değişimler ile çekirdek ailelerin çoğunlukta olması ve bilimsel buluşlarla insan ömrünün uzaması, yaşlı nüfusun artmasına neden olmakta ve bu da yaşlılığın bir sosyal sorun olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Kentler, sosyal hayatın gereksindiği kuralları içermektedir. Yaşlılarımızın kentsel servislerden yararlanmasının artırılması önemli bir unsurdur. Kentlerde; kadınların, gençlerin, engellilerin, yaşlıların ve çocukların beraberce yaşadıkları mekânların oluşturulması ve geliştirilmesi kendini o kente ait ve güvende hissedene, geleceğe umutla bakan bireylerin var olmasında önemli bir etmendir. Yaşlılık dönemini yaşayan bireylerin talep ve gereksinimleri, mekân üretim sürecinde göz ardı edilmektedir. Bu durum, yaşlıların, yaşlanmalarına paralel ortaya çıkan sorunlara ek olarak, kentsel mekânın

kendilerine göre kurgulanmamış olmasından kaynaklı sorunlar yaşamaktadırlar. Yaşlılar için, güvende olduklarını hissettikleri mekânlarda yaşamak çok önemlidir. Ülkemizde ise planlar yapılırken, yaşlıların kentle ilişkisi sadece huzurevlerinin yer seçimi kararından oluşmaktadır.

9.4.11 Engellilerimizin toplumda sayılarının artması

Ülkemizde engellilerimizin sayısı artmaktadır. Bunun birçok sebebi vardır. Ama en önemli sebebi, ülkemizde akraba evliliğinin bazı bölgelerde yaygın olmasıdır. Ayrıca gebelik sırasında annenin karşılaştığı travmalar, hastalıklar, ilaç kullanımı, ışına maruz kalmak, annenin alkol ve madde bağımlısı olması, kötü beslenmesi gibi nedenler de engelliliğe sebep olmaktadır.

9.4.12 Engellilerimizin kentten kopuk bireyler haline gelmesi

Kentte yaşayan engellilerin de, kentlerde yaşayan ve engeli bulunmayan bireyler kadar kenti eşit derecede kullanma ve yararlanma hakkı vardır. Günümüzde mevcut kentlerin çoğunda var olan sağlıklı ve plansız kentleşme, bağımsız bir şekilde çoğu zaman hareket edemeyen engelli bireylerin hareket alanlarını iyice kaybettirmektedir. Bununla beraber engelliler, diğer kentli bireyler tarafından olumsuz davranışlarla karşılaşmakta ve önyargı ile yaklaşılmaktadırlar. Bu gibi durumlarda engelliler dışlanmışlık duygusuna kapılmakta ve sosyalleşme problemi yaşamaktadırlar. Ayrıca, sosyo-mekânsal elverişsizliklerden dolayı yüksek eğitimlerini çoğunlukla tamamlayamamakta ve sonucunda da iş bulma konusunda sorunlarla yüz yüze kalmakta ve istihdama katılımları düşük olduğu için kendilerini yetersiz olarak görmeye başlamaktadırlar. Bu durumda engelli olmayanlar ile aralarında daha fazla farklılık olduğunu hissetmektedirler.

9.5 Kentlilik Bilinci ve Eğitim

9.5.1 Kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkında olunmasını sağlayacak eğitim noksanlığı

Kentler oluşumlarının başlangıcından itibaren tarihi ve kültürel değerleri ile anılmaya başlamış ve kimlikleriyle ön plana çıkmayı başarmıştır. Kültürel birikimin kuşaklar arası aktarımı eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Toplumlar kendi kültürel değerlerinin üzerine yeni değerler katarak, diğer kültürlerden edindikleri değerleri sentezleyerek oluşturdukları yeni kültürel birikimlerini, belirledikleri eğitim felsefelerine uygun olarak, yeni kuşaklara ancak eğitim yoluyla aktarabilirler. Kültür, eğitim yoluyla yeni kuşaklara aktarılırken aynı zamanda da eğitim de kültürel değişimin bir aracı olarak işlevini sürdürür ve toplumun kültürel yapısına göre biçimlenir. Ancak yüzlerce yıllık kültürel ve tarihi mirasa sahip olan ülkemizde bu değerlerin bireylere gerek örgün eğitim gerekse yaygın eğitimle aktarılması hususu çok kısıtlı kalmaktadır.

9.5.2 Örgün eğitim sistemi içinde, kentlilik bilincinin oluşturulmasına yönelik programların yetersizliği

Bireylerin kendilerini fark ettikleri ve çevreleri hakkında fikirler oluşturduğu dönem örgün eğitimin ilk yıllarında gerçekleşmektedir. Bu dönemde bireye kentli olmanın ne olduğu, nasıl davranış kalıpları geliştirilmesi gerektiği, tarihi ve kültürel değerlerin farkındalığı gibi kenti sahiplenmeye yönelik bakış açısı geliştirildiği takdirde kentlerin geleceği olan çocuk ve gençlerin kentlerini daha çok benimseyip koruyacağı aşikârdır.

9.5.3 Mahalle Kültürü içinde yerini bulan, eğitim kültür ve spor merkezleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanının eksikliği ve eğitimlerin yapılamaması

Kentlerde imar planı ile ayrılmış olan kentsel teknik ve sosyal altyapı alanları sağlıklı, fiziki ve sosyal çevresi ile uyumlu kentli bireylerin var olması için önemli bir unsurdur. Bu alanların yeterince bulunmaması kentlerle bütünleşemeyen yaşam kalitesi yeterli olmayan bireylerin

bulunmasına neden olmaktadır. Bu alanların imar planlarında, Yönetmelikte yer alan miktarlarda ayrılması veya plan değişikliği ile yerleri değiştirilecek ise o alanda aynı miktarda sosyal ve teknik altyapı alanlarının ayrılmasına dikkat edilmesi önemli bir noktadır. Sporun, kültürel faaliyetlerin, bireyleri ortak bir noktada buluşturacağı bir gerçektir. Ayrıca, kentsel ve sosyal teknik altyapı alanları kentte bütünleşmeyi sağlayan kentte yaşam kuralları ve aidiyetliği arttırmaya yönelik eğitimlerin verildiği alanlar olarak düşünülebilir.

9.5.4 Bölgeler arasında eğitim seviyesi farklarının belirgin olması

Ülkemizde bölgeler arasında okuma yazma oranları veya okullaşma oranları incelendiğinde bölgeler arasında çok ciddi farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar değişik kentlerde yaşayan yerleşiklerin her kenti algılayışı ve var olan olumsuz veya olumlu oluşumlara farklı ölçülerde ve duyarlılıkta tepki vermesine neden olmaktadır. Ayrıca iç göçlerle eğitim seviyesi göreceli daha düşük kentlerden yüksek kentlere gelen bireyler, geldiği kente ait olan imajı o kentte yaşatmaya başlamakta ve algılayış farklılıklarından dolayı kente kendini ait hissedememektedir. Ancak iç göç, eğitim seviyeleri dolayısıyla yaşama bakış açıları aynı olan kentler arasında gerçekleştiğinde, bireylerin yaşadıkları kente ait olan davranış kalıplarında çok farklılıkların olmadığı ve kentlerini sahiplenmelerinde çok sorun yaşamadığı düşünülmektedir.

9.5.5 Kentlerde Halk Eğitim Merkezlerinin yetersizliği

Halk eğitimi faaliyetleri Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre yürütülmektedir. Bu faaliyetler her yaş ve eğitim düzeyinden bireylere yönelik olarak açılan meslek kurslarını, okuma yazma kurslarını ve sosyo-kültürel kursları kapsamaktadır. Burdaki temel amaç da, bireylerin gelişmesini sağlayarak, kendilerine yeter hale gelmesidir. Bu amaca hizmet eden merkezlerin sayısı arttığı zaman kendini daha verimli hisseden yerleşiklerin kentle olan bağları da güçlenecektir.

9.5.6 Toplumun eğitim seviyesinin düşüklüğü ve bilgi toplumu olamaması

Ülkemizde örgün eğitimde verilen bilgiler sadece kişilerin devam eden yaşamları boyunca bir meslek edininip hayatlarını idame ettirmeye yönelik verilen teknik ve mesleki bilgilerdir. Bu bilgilerde günlük yaşamda ihtiyaç duyulanların belli bir kısmını oluşturmaktadır. Bireylerin, alınan bilgileri yorumlayıp kendi yaşam görüşünü oluşturmaya başlamasının ilk zamanlarına denk gelen örgün eğitimin ilk senelerinden itibaren, bireylere kentin yaşayan bir dinamik olduğu, bireylerin bu dinamiğin işlemindeki en önemli unsur olduğu, kentli davranışının neleri kastettiği gibi günlük yaşam pratiğinde de kullanacağı bilgiler verildiğinde ideal kentli davranışını geliştiren ve kentine daha çok sahip çıkan kent yerleşiklerinin olacağı kesindir.

Ayrıca, hızlı teknolojik gelişmeler paralelinde bu gelişmeleri bir yaşam biçimi olarak algılayan bilgi toplumlarında iletişim ve haberleşme araçlarının yaygınlaşmasıyla buldukları kentlerde zaman ve mekân boyutları azalmaya başlamış ve gerek ülke içerisinde gerekse ülkeler arasında bir entegrasyon süreci oluşmuştur. Bilgi toplumu, mevcut bilgilere erişimi kolay olan, erişilen bilgileri daha kolay yayan ve bu bilgiyi en verimli şekilde kullanan toplum olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırma geliştirme faaliyetleri ile bu süreç ayak uydurulmaya çalışılmakta olup ancak sonuçlar henüz istenilen düzeyde bulunmaktadır. Bu sürecin hızlandırılması neticesinde kentlerimizin gerek ülkemiz içindeki diğer kentlerle gerekse ülke dışındaki diğer kentlerle olan bütünleşmesi daha da hızlanacaktır. Ayrıca yayılan bilginin hızı sayesinde kentte istenmeyen veya istenen olaylara halkın farkındalığı daha kolay artacaktır.

9.6 Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi Aşamasında İletişim Ortam ve Araçları

9.6.1 Kentlilik bilincini teşvik için basın-yayın organlarının etkin şekilde kullanılmaması

Özellikle, 60'lı yılların ortasından itibaren, toplum üzerinde popüler kültürün artmasıyla beraber, medya (basın-yayın organları) önem kazanmaya başlamıştır. Topluma sağlıklı bilgi aktarmak, medyanın temel görevidir. İnsanlar, medya yoluyla edindiği bilgileri daha kolay hatırlamakta ve özellikle görsel medyayı daha çok takip etmektedir. Ne var ki, kentlilik bilinci ve eğitim konularından ziyade, magazin konularına toplum daha fazla ilgi göstermektedir. Ayrıca, ulusal medyaya nazaran yerel medyanın kentin çıkar gruplarının elinde olması, yetersiz teknik imkân ve bütçelerinin olması, vb. nedenlerle kentlilik bilinci konusunda etkili yayınlar yapılmamaktadır.

9.7 Kentlilik Bilinci ve Katılım

9.7.1 Yerel Demokratik Hayata Katılım ve Yönetişim Pratiklerine ilişkin göstergelerin işaret ettiği konuların belirsizliği ve veri yokuşu veya eksikliği

Ülkemizde yerel demokratik hayata katılım ve yönetime ilişkin göstergeler yeteri kadar bulunmamakta olup, var olanların bir kısmı ise net değildir. Örnek olarak, seçmenlerin cinsiyetlerine göre ayrımlarını gösteren bir veri elimizde bulunmamaktadır. Bu verilerin elde edilmesiyle veya netleştirilmesi ise ülke olarak bu pratiklerin neresinde olduğumuz ve neler yapmamız gerektiği hususlarında önümüzü açacaktır.

9.7.2 Kentte yaşayanların, yerel yönetimin kararlarından haberdar olmaması ve belediye meclis üyelerini tanımaması

Kentler hakkında verilen kararların çoğu, belediye meclislerinde görüşülerek, kentte yaşayanların fikrine danışılmayarak verilen kararlardır. Bu kararları veren belediye meclis üyeleri, kentle ve kentte yaşayan bireylerle çok bütünleşemeyen üyelerdir ki çoğu kentliler tarafından tanınmamaktadır. Kentliden kopuk kişilerin ise kent hakkında verilen kararlarda ne derecede yerleşikleri temsil edeceği ise bir tartışma konusudur. Kendi fikrinin danışılmadığı, gerek yapılan plan veya değişikliklerinde gerekse kentle ilgili alınan diğer tüm kararlarda hiç bir söz hakkı olmadığı bir kentte yaşayan bireylerin ise kendinin dışında gelişen kararlarda var olan bir kente ne derece kendini ait hissedeceği de sorgulanması gereken bir husustur.

9.7.3 Sivil toplum kuruluşlarının kentsel yönetime eşit ortaklar olarak katılmaması

Sivil toplum kuruluşları demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Ancak kent aktörlerinden biri olan sivil toplum kuruluşları, ülkemizde kentsel yönetimde yeteri kadar söz hakkına sahip değildir. Kentte istenilen düzeyde söz sahibi olmaları kentin farklı kesimlerinin görüşlerini de dile getirmeleri açısından önemlidir.

9.8 Kültürel Miras Ve Ortak Bellek

9.8.1 Somut kültürel mirasın tahrip edilmesi ve kaybolması

Tarih içinde ortaya çıkan yapılaşma üsluplarındaki farklılaşma toplumsal belleğin önemli ve elle tutulur bir parçasıdır. Bu süreçte şekillenen somut kültürel miras, kentlilik bilincinin oluşmasında çok önemli bir yeri olan "kenti benimseme duygusu"nu oluşturur. Bir kente kimliğini kazandıran somut kültürel miras/ kültür varlıkları, buldukları mekânı biçimlendiren mimari özellikleriyle, diğerlerinden veya benzerlerinden ayırtılabilirliği sağlarlar. Bu türden özenle biçimlendirilmiş ve korunmuş eserler giderek toplumsal benliğin bir yansıması ve gurur kaynağı haline gelirler. Kültürel mirasın farkında olan toplumlar, kültür zenginliklerini özenle koruyan, ait oldukları mekânları gözetken ve geleceğe aktarma bilinci gelişmiş bireylerden oluşurlar. Bakımsızlık ve terk edilmişlik nedeniyle kentsel çöküntü alanlarına dönen tarihi kent parçaları, bu halleriyle toplumsal belleğin de kaybedildiği yerlerdir. Savaşlarla ve düzensiz

yapılaşma sonucunda, somut kültürel mirasımız tahrip olmakta ve eski eser kaçakçılığı ile yok olmaktadır.

Stratejiler

9.1 Kentlilik, Kente Yönelik Göç, Kültürel Çeşitlilik Ve Ayrışma, Kentleşme ve Sorumlu, Aktif Yurttaş, Kente Aidiyet

9.1.1.1 Kente kimlik kazandıran yapıların sadece eski, tarihi yapılar veya dokular olarak anlaşılması.

Kent, içinde var olan değerlerle bir bütündür. Buna o kentte yaşayan bireyler de dahildir. Kentin kimliği denildiği zaman ise o kenti kent yapan bütün unsurlar içerilmektedir. Bu unsurlarda salt tarihi yapılar veya dokular değildir. Bunlar kimliğin var olmasının sadece unsurlarından biridir. Ancak ülkemizde kent kimliği denildiği zaman tarihi yapılar veya tarihi kent dokusu akla gelmektedir. Aslında o kentin anlamı kentin kimliğidir. Örneğin Kütahya denildiğinde tarihi yapıları veya dokularından ziyade akla çinisi gelirken Eskişehir denildiğinde üniversite ve öğrencileri Van denildiğinde de akla gölü gelmektedir. Bu durumda bahsi geçen kentlerin kimliğini tarihi yapıları veya dokularından ziyade barındırdığı doğal güzellikleri veya kentin gelişmesine etken unsurların oluşturduğu anlaşılmalıdır. Komisyonumuz kent kimliği ve kentlilik bilinci arasındaki ilişkiyi yukarıda özetlemiştir. Kentlilik bilincinin artırılmasında, kente sahip, kentte olup bitenlerden haberdar ve kendini kente ait hisseden kentlilerin var olmasında, kentin kimliğinin korunarak geliştirilmesinin önemli bir faktör olduğu sonucundan hareketle kentin bir bütün olarak ele alınması ve kentin var olan değerlerinin (mekân, yapı, insan, ekonomik değerler, doğal değerler, vb.) kentin bir ifadesi olduğundan hareket edilmesi gerekmektedir.

9.1.1.2 Somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve ekonomik ömrünü tamamlamamış olan 20. Yüzyıl yapılarının onarılarak ve gerekiyorsa yeniden işlevlendirilerek, toplumsal belleğin korunması ve yaşatılmasının sağlanması

Bireylerin olduğu gibi toplumların da belleği vardır. Toplumların belleği kent açısından irdelendiği zaman, kentte var olan sokaklar, meydanlar, yapılar kısaca fiziki özellikler ile o kente ekonomik ve kültürel değer katan bütün unsurlar, öz olarak kentinin belleğinde olumlu veya olumsuz etki bırakacak imajlar bütünü olarak karşımıza çıkar. Toplumsal bellekte olumlu bir anlam yüklenmiş olan bir değer işlevliğinin kaybetse dahi kentliler tarafından sahiplenildiği için o değer korunması veya yeni bir fonksiyon üstlenerek işlevselliğini devam ettirmesi kentinin kenti algılayış biçiminde köklü değişiklik yapılmaması açısından önemlidir. Somut ve somut olmayan kültürel mirasımız, tarihi yapılar veya dokular, kökeni çok eskiye uzanmayan modern mimari ve şehircilik unsurlarını barındıran 20. yüzyıl yapıları veya dokularının da (Kadıköy Halkevi, İstanbul Hilton Oteli gibi) toplumsal belleğin içerisinde yer aldığı bilincinden hareketle, yaşatılması ve korunarak geliştirilmesi önemlidir.

9.1.1.3 Somut kültür mirasını yaşatmaya yönelik konut onarımı ve edinme kredilerinin varlığının toplumda duyurulması, bu kredilerin kullanımının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi konusunda ilgili kurumların çalışmalar yapması

Kent kimliğinin oluşturan öğelerden biri olan somut kültürel mirasımız bazı durumlarda maddi olanaksızlıklar yüzünden restore edilememekte ve ömrünü tamamlayıp zamanın süzgeci içinde kaybolmasına göz yumulmaktadır. Ancak bunların yaşatılmasına yönelik olarak (özellikle tarihi yalı veya konaklar) krediler verilmekle birlikte, kentlilerin bu mirasın yaşatılmasına yönelik olarak verilen konut onarımı edinme kredilerinin varlığından haberi yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Bu kredilerin kullanılmasının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için ilgili kurumların işbirliği

içinde çalışmalar yapması, kentin kimliğinin oluşmasında yer alan unsurlardan biri olan bu mirasın gelecek kuşaklara aktırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

9.1.1.4 Kentsel dönüşüm projeleri hazırlanırken, kenti kent yapan değerlerin yok edilmemesinin birinci amaç olarak gözetilmesi

Kentsel dönüşüm projeleri ile daha sağlıklı ve sürdürülebilir kentler oluşturulması amaçlanmaktadır. Ancak gerçekleşen pratikler gösteriyor ki, kentsel dönüşüm alanları kentlerin sadece yapılaşmasının estetik olarak düzgün olmasını sağlamayı temel hedef olarak almakta ve kentin toplumsal bellekte yer edinmiş mevcut kimliğini değiştirerek yeni bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır. Bu durumda da kentin anlamı yok olmaya başlamakta ve kimlik bu süreç içerisinde fark edilemeyen adımlarla yok olmaya yüz tutmaktadır.

9.1.1.5 Kentlilik bilincinin kazanılmasında önemli rol oynadığı düşünülen somut olmayan kültürel miras birikiminin toplumun genelinde bilinirliğini artırmak amaçlı çalışmalar yapılması

Somut ve somut olmayan şekilde genel olarak ikiye ayrılan kültürel mirasımızın kentlilerin kentlere duyarlılığın artırılmasında önemli bir araç olduğu bilinmektedir. Somut kültürel mirasımızın yanında kültürümüzün ayrılmaz bir parçası olan soyut kültür mirasımızın da gelecek nesillere aktarılması toplumların devamlılığı açısından gereklidir.

9.1.2.1 Rekabetçi demokrasi pratiklerinden, müzakereci demokrasi pratiklerine yönelmeyi teşvik edecek kurumsallıkların oluşturulması

Toplum içinde diyalog yetersizliğinin nedenlerinden birisi çok katımlı bir demokrasi anlayışının olmamasıdır. Bu anlayışın kazandırılabilmesi için müzakereci demokrasi pratiklerine yönelme bir araç olarak görülebilir. Bu pratik sayesinde kentte var olan sorunların çözümünde bireysel olarak düşünmek yerine toplumsal olarak düşünmek ön plana çıkacak ve böylece kentte var olan farklı grupların söz hakkının olması ile kentini farkında olan daha çok kesimin ortaya çıkması gündeme gelecektir.

9.1.2.2 Toplumsal gelişimi hızlandırmak için yerel ve genel siyasete katılımın artırılması

Toplumsal gelişimin hızlanması sayesinde kentlerine sahip çıkan bireylerin sayısının artacağı gerçeğinden hareketle bu gelişime ivme kazandırmak için yerel ve genel siyasete katılımın artırılması hususuna önem verilmesi gerekmektedir. Günümüzde yerel ve genel siyasette temsile bakıldığında dezavantajlı gruplar olarak adalandırabileceğimiz kadınların ve engellilerin eksikliği göze çarpmaktadır. Komisyon olarak bu konuyla ilgili eylemlerimizde detaylı olarak aşağıda açıklanacaktır.

9.1.2.3 Hemşehri (Konyalılar, Balkan göçmenler) ve yabancı derneklerinin temsil ettikleri grupların topluma diyaloglarının sağlanması

Kentlerde bulunan hemşehri dernekleri ile yabancı derneklerinin kentle bütünleşmede ne gibi dezavantajlar yarattığı sorunlar bölümünde açıklanmıştı. Kentteki bu derneklerin varlığını görmezlikten gelmek yerine çeşitli faaliyetlerle kent yaşamına nasıl dahil olabilecekleri hususunun irdelenmesi gerekmektedir. Dernek üyelerinin, kent yaşamının bir parçası oldukları bilincinin yerleştirilmesi ve bu bilincin somut olarak gözlenebilmesi için çalışmalar yapılması önemlidir.

9.1.2.4 Siyasi organizasyonların, toplumsal geliştirme projelerini öncelikli çalışma hedefleri içine alması ve uygulanabilir kılması

Kentlerde söz hakkına sahip olan siyasi partilerin toplumsal gelişimi destekleyici projelere öncülük etmesi bu tür projelerin artarak devam etmesinin bir başlangıcı olabilir. Toplumsal gelişimini tamamlayan kentlerde söz hakkını daha çok savunacak, kentlerini kendi evi gibi

görebilecek ve ona uygun davranış kalıpları geliştirecek, neticesinde bunları gelecek kuşaklara aktarabilecek bireylerin sayıca artması olasıdır.

9.1.3.1 Toplumun geleneksel değerlerinin korunması ve toplumsal yozlaşmanın engellenmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Toplumun geleneksel değerlerinin sahiplenilip korunmadığı ve günümüz koşullarına uyacak sistemler içinde devamlılığının sağlanmadığı durumlarda kentli bireylerin yaşayacağı sorunlar yukarıda açıklanmıştır. Bu sorunlara mahal vermemek amacıyla aşağıda belirtilen eylemler çerçevesinde somut önlemler alınması gerekmektedir.

9.1.4.1 Göç profillerinin analizlerinin yapılarak, kentle sosyo-kültürel bütünleşme stratejilerinin geliştirilmesi

Göçler neticesinde, göç veren kentin değerlerini, gelinen kentte yaşatmaya çalışan ve bir şekilde kentle ekonomik-sosyal bütünleşme gerçekleştiremeyen bireylerin sayısı arttığı müddetçe ya kent içinde sıkışık kalan sonucunda kentten dışlanmış bireyler ya da kendi davranış kalıplarını kente benimsetmeye çalışan ve neticesinde diğer kentlilere baskın gelen bireyler oluşacağı olasıdır. Bu iki neticenin de kentin geleceği ve toplumun sürdürülebilirliği açısından istenilen bir durum olmadığı aşikardır. Bu durumda göç profili analizleri yapılarak, entegrasyonun nasıl gerçekleştirilebileceğinin irdelenmesi gerekmektedir.

9.1.5.1 Kentten kopuk bir sosyal dokunun engellenmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Kapalı toplumların nicelik olarak artmasıyla, kentte beraber yaşayan ama birbirlerini farkında bile olmayan yaşadığı kentin sorunlarını sadece kendi çevresiyle görebilen ve yalnızca yaşadığı belli alan içinde kendini yenileyip geliştirebilen kentli bireyler oluşmaya başlamıştır. Kültürel ve ekonomik anlamda kendi çerçevesini çizen bu bireylerin sayısının artması kentle bütünleşemeyen bir sosyal dokunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentte yaşayan ama genel kent olumsuzluklarını kentle ilişki kurmadığı için algılamakta güçlük çeken bireylerin sayısının azaltılması için somut yapılabilecek öneriler aşağıda yer almaktadır.

9.2 Kentlilik Bilinci ve Kentsel Mekân Kalitesi, Kent Güvenliği

9.2.1.1 Kentsel üst yapı donanımlarının bireyleri toplumsal buluşmalara yönlendirecek etkinlik alanları ile birlikte planlanması

Planlama pratiğimizde yaşanabilir kent mekânlarının oluşturulabilmesi için her türlü gündelik siyaset ve rant ilişkilerinden uzak, kamu ve toplum yararı kavramlarının ön plana çıkarıldığı planlama yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Daha yaşanabilir kentler ve sağlıklı kentsel mekânlar üretebilmek için, tarihi ve fiziksel çevre koruma ilkelerinin bütünleştirildiği, yeni planlama ve koruma araçlarını içeren, yerel değerleri ve kaynakları gözeten, halkın katılımını önemseyen ve imar denetimini artıran daha kapsamlı ve güçlü bir yasal çerçevenin kurulması gerekmektedir.

9.2.2.1 Çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme araçlarını kullanarak veri tabanının sürekliliğinin sağlanması

Kentin tarihi, kültürel ve doğal değerleri ile mevcut yapılarını içeren çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel değerlendirme araçlarını kullanarak ilgili kurumların koordinasyonu ile bir veri tabanı oluşturulmalı ve güncelliği sağlanmalıdır.

9.2.3.1 Mekânların insan davranışlarını etkilemesinden hareketle, noktasal olmayan bütünleşik imar planı yapılması (kentsel saçaklanmanın engellenmesi) ve imar planı değişikliğinin yaratacağı yetersiz sosyal ve teknik altyapının azaltılması için çalışmalar yapılması

İmar planı değişiklikleri, bazı şahıslara rant sağlayacak şekilde yapılmamalıdır. Yeşil alan olarak planlanan yerler ya da yapılaşma için coğrafik koşulları uygun olmayan araziler, yapılaşmalar için arsaya dönüştürülmektedir. Bunu engellemek için imar planı değişiklikleri noktasal olarak yapılmalı ve teknik altyapının hazırlanmasına da uygun olmalıdır.

9.2.3.2 İmar Kanununa ve ilgili Yönetmeliklerine aykırı uygulamalara ilişkin etkin denetim yapılması

Kentleşme olgusu sanayi devrimi ile birlikte hız kazanmış ve özellikle de merkezi konumdaki kentlerin anormal büyümesine ve kentsel doku ve ölçeklerin değişmesine, çoğu kez de denetim dışı gelişmeler nedeniyle bozulmalara yol açmıştır. Planlı kentleşme için, İmar Kanunu ve yönetmeliklerine uyum konusunda etkin denetimler gerçekleştirilmelidir.

9.2.4.1 Planlama hiyerarşisinin netleşmesinin sağlanması

Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin hazırladığı planlamalarda, siyasal etkiler sonucunda yetki ve sorumluluklar birbirine karışmaktadır. Planlama hiyerarşisinin mevzuatta netleşmesi sağlanmalıdır.

9.2.5.1 “Sokak” olgusunun canlı ve güçlü tutulması

Yeni yerleşim alanlarında da “sokak” kavramının canlı ve güçlü tutulması, konut dizelerinin komşuluklar ve yakınlıklar yaratacak imar düzenlerinde planlanması; birbirlerine uzaktan bakan yüksek bloklar yerine alçak katlı yakın, hatta bitişik nizam ve iç bahçelerinin ortak alanlara açıldıkları “mahalle”lerin yaratılması gerekmektedir.

9.2.6.1 Kentle iç içe bir eğitim yoluyla, kentlilerin kent kültürünün gelişmesine katkıları ve kazanımlarının sağlanması

Üniversitelerin kuruldukları kentlerimizin, kendi tarihsel derinlikleri içinden gelen zengin kültür ve uygarlık birikimleri ile akademik yaşamın buluşması durumunda ortaya çıkacak bilimsel ve düşünsel etkileşimlerin değeri ölçülemez. Kentle iç içe bir eğitimin, gerek kendi niteliğinin ve içeriğinin zenginleşmesine, gerekse kentlilerin ve kent kültürünün gelişmesine katkıları ve kazanımları gözden kaçırılmaz.

9.2.7.1 Tarihsel kent kültürü ile yakın ilişkili alışveriş anlayışının, büyük alışveriş merkezleriyle sınırlandırılmaması ve kentsel mekân kullanım kararlarında sosyal dinamiklerin dikkate alınması

Kentlerimizdeki ortak yaşam kültürü ve kentlilik bilincinin tarihsel temelleri arasında, antik kentlerden bu yana agoralar, arastalar, pazar yerleri, açık ve kapalı çarşılar zengin bir çeşitlilik gösterirler ve aynı zenginlikteki toplumsal ilişkilerin de odak alanları olmuşlardır. “Günümüzde de sürmekte” olan bu kent geleneğini körelterek, kent sakinlerinin kendi esnafıyla olan insanî ve sosyo-ekonomik ilişkilerini tarihe gömen, yeni alışveriş merkezi anlayışının derhal terk edilmesi gerekmektedir.

9.2.8.1 Mahalle ve pazar yerlerinde güvenliğin sağlanmasına yönelik “toplum destekli polislik” uygulamalarına yönelik stratejiler geliştirilmesi

Mahalle ve pazar yerlerinde güvenliğin sağlanmasına yönelik, halkın da desteklediği “toplum destekli polislik” uygulamalarına yönelik stratejiler geliştirmelidir.

9.3 Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci

9.3.1.1 Planlama eyleminin diğer disiplinlerle bütünleşik olarak yapılması

Var oluş sebepleri birey olan kentler salt olarak mekânlardan ve onları çevreleyen yapılardan oluşmamakta, içinde sosyo ekonomik ve kültürel pek çok dinamiği barındırmaktadır. Bu haliyle de multidisipliner bir anlayışla var oluşlarını gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Kentlerin bu özelliği dikkate alınarak hazırlanacak imar planlarında veya değişikliklerinde farklı disiplinlerden uzamanlarla işbirliği halinde çalışılması sağlıklı ve sürdürülebilir kentlerin oluşmasına ve kentte yabancılaşmayan bireylerin bulunmasına yardımcı olacaktır.

9.3.2.1 Kent kültürü ve kentlilik bilincinin yerel yönetim organlarıncı sahiplenilmesi

Ülkemiz kentleri hakkında verilen kararlarda genellikle son sözün söylendiği kurumlar yerel yönetimlerdir. Kentteki değerlere sahip çıkıp, yerleşiklerin de o kente sahip çıkmasına yardımcı olacak faaliyetleri yerine getirmekte yine yerel yönetimlerin üstlenmesi gereken bir ödevdir. Bu ödevi yaparken konunun önemini ilk önce kendi içine sindirilmesi, kentte arzu edilen davranış kalıplarını sergileyen yerleşiklerin artmasına neden olacaktır.

9.3.3.1 Hemşehri derneklerinin toplumsal uyumu kolaylaştırma yerine, üyelerinin kentte rant edinmelerini kolaylaştıracak siyasi roller üstlenmesinin engellenmesi

Hemşehri dernekleri kentle bütünleşemeyen yerleşiklerin artmasına neden olduğu için kentte tehdit olarak algılanmaktadır. Ayrıca bu derneklerinin bazı üyeleri siyasi roller üstlenerek kentte karar alma organlarında yer almakta ve kenti, o karar organında bulunmasının nedeni olan kendi hemşehrileri için rant edilebilecek uygun bir araç olarak görmektedir. Bu durumun engellenmeye çalışılması ile kentlerin geleceği açısından sağlıklı bir karar alınmış olacaktır.

9.3.4.1 Yabancı derneklerinin “yerel -toplumsal sermayeye” olumlu etkisinin farkındalığının sağlanması

Yabancı dernekleride tıpkı hemşehri dernekleri gibi toplum tarafından bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. Toplumsal bütünleşmenin engellenmesinde bir bariyer olarak var olmalarına karşın durağan bir toplum yerine farklı olan ancak benzer menfaatler doğrultusunda hareket etmeyi başaran unsurların olmasının her zaman için kenti monotonluktan kurtaracağı unutulmamalıdır. Bu durumda yabancı derneklerinin tehdit olarak algılanmasının yerine fırsata çevrilebilecek unsurlar olarak değerlendirilmeye çalışılmaları kentin çıkarlarıyla daha fazla örtüşecektir.

9.3.5.1 Kentsel katılımın yalnızca seçimlerde oy kullanma eylemiyle sınırlı kalmaması

Kent yönetimine katılımın desteklenmesi ile kentlileşen nüfusun kendini o kente daha fazla ait hissedeceği kuşkusuzdur. Yönetime katılım derken de sadece seçimden seçime kentte yaşayan nüfusun oy kullanması anlamı çıkmamalıdır. Aksine önemli olan, nüfusun kentli birey olduğu ve sorumlulukları bulunduğu farkına vararak, seçimler arasında seçilenleri yönlendirebilmesi, taleplerini dile getirebilmesi ve onları denetleyebilmesi gerekmektedir. Kentte alınan kararlarda kendi söz hakkının da olduğunu görmesi bireylerin kentlerine olan bakış açılarını değiştirecektir.

9.3.6.1 Bireylere çocukluk çağından başlayarak yaşam çevresine saygı ve özen gösterme sorumluluğu kazandırılması

Hayatın ilk yıllarından itibaren çocuklara yaşam çevresine nasıl davranılması gerektiğine dair verilen eğitimler neticesinde yaşamının devam eden yıllarında karşısındaki bireylere

saygılı, hoşgörülü bireyler meydana gelecektir. Toplum içindeki saygı ve hoşgörü de kentin sorunlarının aşılmasındaki engelleri ortadan kaldıracaktır.

9.4 Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar

9.4.1.1 Kadınlara yönelik iş olanaklarının artırılması

Kadınların yerel mal ve hizmetlerin üretim, sunumu ve dağıtımına ilişkin karar alma süreçlerinin etkin üyeleri haline gelmeleri, yerel demokrasi ve yerel kalkınmanın gelişmesi için son derece önemlidir. Kadınların istihdamda daha fazla yerini alması da önemli bir husustur. Kadınların sosyal hayata adaptasyonu, kentlilik bilincine sahip olabilmeleri, mesleki ve teknik eğitimlerini geliştirilmesiyle mümkündür.

9.4.2.1 Kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesine yönelik çalışmaların yapılması

Kültür yapımız, başarılı kadınları reddetmemektedir. Geleneksel olarak da bilgili kadına eğitici ve lider roller verilmekte ve desteklenmektedir. Bu nedenle eğitime çocuklarımızın kır ve kentte erişebilmesi toplumun özen göstermesi gereken bir husustur. Bilgi birikimi ve tecrübe yönüyle kadınların eğitilerek, kırdaki ve kentte öne çıkması desteklenmelidir.

9.4.3.1 Kentlerde yaşayan gençlerin kentsel yönetim süreçlerine katılımlarını gerçekleştirebileceği mekanizmaların oluşturulması

Kentlerde yaşayan gençlerin kentsel yönetim süreçlerine katılımları amacıyla Yerel Gündem 21 Gençlik Konseyi gibi örgütlerde yer almaları sağlanmalıdır. Bu örgütlerin belediyeler, kamu ve özel sektör kuruluşları tarafından desteklenmesi, gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımlarının sağlanması gerekmektedir.

9.4.4.1 Üniversitelerin yerleşkeleri inşa edilirken, üniversitelerin yakın çevresinde gençlerin barınma ihtiyacını karşılayacak yapıların bulunması

Üniversitelerin yerleşkeleri inşa edilirken, üniversitede eğitim görecektik gençlerin temel gereksinimleri de gözönünde bulundurulmalıdır. Üniversitelerin yakın çevresinde gençlerin barınma ihtiyacını karşılayacak yapılar bulunmalıdır. Yeni üniversiteler açılırken barınma ihtiyacına yönelik sistemler geliştirilmeli, mevcut üniversitelerin de bu olanakları geliştirilmelidir. Barınma imkânlarının çoğaltılması noktasında, özel ve sivil girişimler teşvik edilmeli kurulum ve işletme aşamalarında vergi teşviki sağlanmalıdır.

9.4.5.1 Kent yaşamına aktif bir katılım için gençlerin hareketliliğini destekleyecek gençlere özel ulaşım politikalarının geliştirilmesi

Kent yaşamına katılım ile ilgili temel ihtiyaçlardan bir tanesi kent içerisinde ulaşım olanaklarıdır. Gençlerin kentsel yaşama katılımlarını sağlamak için ulaşım araçlarında gençlere özel bir ücretlendirme politikası geliştirilmelidir. Bu kapsamda mevcut olan öğrenci indirimi, gençlik indirimi olarak ve tüm ülkede geçerli olacak şekilde genişletilmeli ve üniversite gençliği dışında kalan gençlik kesimi için özellikle 17–23 yaş aralığını kapsayan politikalar üretilmelidir. Ulaşımında sağlanacak kolaylıklar kent merkezi dışında yaşayan gençlerin, kentsel yaşama katılımlarını sağlayacaktır.

9.4.6.1 Kültür ve sanat merkezlerinde uygun ücretlendirme politikaları uygulanması

Kent belleğini ve kentli yaşamı zenginleştiren kurumlar arasında kültür ve sanat merkezlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu kapsamda müzeler, ören yerleri, sanat merkezleri, tiyatrolar, sergiler ve kültür sanat festivalleri değerlendirilebilir. Kentlerde bulunan kültür/sanat merkezlerine ve etkinliklerine erişim tüm gençler için ücretsiz olmalıdır ya da gençlerin katılımını mümkün kılacak şekilde gençlere özel ücret politikaları geliştirilmelidir. Bu imkânlar sadece kamu kurumları tarafından değil, aynı zamanda özel kurumlar tarafından da sağlanmalıdır. Bu

düzenlemeler, maddi imkânsızlıklar nedeni ile kent içerisinde bu kapsamdaki hizmetlerden yararlanamayan gençler için bir fırsat olacaktır.

9.4.7.1 Kentlerde gençlik katılımını gerçek anlamıyla sağlayan örgütlere destek verilmesi

Kentlerde ağırlıklı nüfusu oluşturan gençler, kendileri ve çevreleri ile ilgili sorunlara çözüm önerileri geliştirebilir, bunları hayata geçirebilirler. Bu doğrultuda, gençlik katılımını gerçek anlamıyla sağlayan örgütlere destek verilmelidir. Kentleşme ve kentlilik bilincini geliştirme vizyonu ile örgütlenmiş ya da proje yürüten ve belirli kriterleri sağlayan gençlik örgütlerine bürokratik ve finansal destek sağlanmalıdır.

9.4.8.1 Gençlerin işgücüne katılmalarını teşvik eden politikaların geliştirilmesi

Gençler arasında işsizlik oranı çok yüksektir. Bu nedenle, gençlerin işgücüne katılmalarını teşvik eden politikalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda genç işsizliğinin azaltmaya yönelik proje fonları oluşturulmalı, genç girişimcileri destekleme programları geliştirilmeli, staj programları ve mesleki eğitim programları uygulanmalı, bünyelerinde meslek okulları kuran fabrikalara özel vergi teşviki sağlanmalıdır.

9.4.9.1 Gençlere yönelik sağlık sorunlarını önleyici ve iyileştirici stratejilerin geliştirilmesi

Genel toplum sağlığını olumsuz etkileyen cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve benzeri konularla ilgili risk altında olan gruplar arasında gençler bulunmaktadır. Bu olumsuz etkileri ortadan kaldırmaya ve bu alanda hizmet almak isteyen gençlere yönelik gençlerin özel hayatının gizliliğini güvence altına alan stratejileri uygulayan organizasyonların liderleri, gönüllü çalışanları ve genç sosyal çalışanları için özel eğitim programları uygulanmalı, yerel bilgi siyasaları ve danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.

9.4.10.1 Yaşlıların aile ortamından ve kent hayatından dışlanmaması

Hem birey hem de toplum için birincil sosyalleşme alanı olan aile içinde ve kent hayatında yaşlıların dışlanmaması gerekir. Yaşlanma, her insan için kaçınılmazdır. Bu nedenle gerek aile ortamında, gerekse toplumsal alanlarda ve kentsel mekânlarda yaşlıları da göz önünde bulunduran politikalar geliştirilmelidir.

9.4.10.2 Kamuya açık mekânların yaşlılar için kullanılabilir fiziksel özelliklere sahip olmasının sağlanması

Kamuya açık mekânlarda, özellikle ulaşılabilirlik kavramı önem taşır. Engelsiz kent oluşturmak kıdemli hemşehriler için önemli bir olgudur. Bu olgu aynı zamanda tüm kent kullanıcıları için güvenli ve kaliteli bir mekânsal çevre sunacaktır. Bu nedenle, kentlerdeki altyapıların ve aktivitelerin çocuklardan yaşlılara kadar kentin barındırdığı bütün grupların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir.

9.4.10.3 Yaşlılar için uygun koşullar içeren bakım kurumları ve bina olanaklarının yeterli sayıya eriştirilmesi

Kentte yaşayan kıdemli hemşehrilerin yaşama aktif olarak katılmalarını farklı yaş grupları ile birlikte sağlayan etkinliklerin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler gereklidir. Yerel yönetimlerin, özellikle mahalle ölçeğinde bu tür etkinliklere yer vermesi uygun olabilir. Bakım gereksinimi olan yaşlılar için farklı programlar içeren ve kaliteli mekânlar sunan kurumsal yapılanmalara yönelmek gerekmektedir. Sürekli bakım ve geçici bakım türleri içinde çeşitlenmelere gidilebilir. Ayrıca yaşlıların katılacağı rekreatif programlar bu bireyleri aktif kılacaktır.

9.4.11.1 Anayasa ve ilgili hukuki düzenlemelerde akraba evliliği gibi engelleyici maddelerin yer almasının sağlanması

Engelliliğin oluşmasında en önemli etken akraba evlilikleri olmaktadır. Bu nedenle akraba evliliğini engelleyen hukuki düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların takip edilmesi gerekmektedir.

9.4.12.1 Kamuya açık mekânların engelliler için kullanılabilir fiziksel özelliklere sahip olmasının sağlanması

Günümüzde mevcut kentlerin çoğunda var olan sağlıksız ve plansız kentleşme, bağımsız bir şekilde çoğu zaman hareket edemeyen engelli bireylerin hareket alanlarını iyice kaybettirmektedir. Yolların ve kaldırımların engelli bireyler için uygun bir şekilde tasarlanmaması ve kent içindeki birçok alanın da bu bireyler için uygun olmaması en büyük sorun alanlarından. Kentlerimizin üst yapı donatımlarından engelli veya engelli olmayan bireylerin eşit derecede yararlanması için bütünlük mekânsal tasarım ve ulaşım politikaları oluşturulmalıdır.

9.5 Kentlilik Bilinci ve Eğitim

9.5.1.1 Kente aidiyet duygusunu hissedilerek, kentin sahiplenilip korunması

Bireylerin kendilerini o kente ait hissetmesi, kendi içselliğinin kente yansıdığını görmesine neden olacaktır. Kendinden birşeylerin bulunduğunu düşündüğünde de kendini o kentte hem sahipli hissedecek hemde o kenti sahiplenecektir.

9.5.1.2 Kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünün sağlanması

Kentler durağan varlıklar değildir sürekli bir değişimin içinde yer almaktadır. Kentlerin günümüz koşullarına uygun ancak kökeninden çok kopmayacak şekilde fiziksel, sosyal ve kültürel dönüşümünün sağlanması kentlerin sağlam temellere oturan ancak gereksinimlerinde karşılayan ve içinde barındırdığı yerleşikleri bu haliyle memnun kılan unsurlar olacaktır.

9.5.1.3 Habitat II ruhuna uygun STK'lara kent yönetiminde aktif rol almalarının teşvik edilmesi

Sivil toplum kuruluşları kentte yaşayan ve kentin dinamiklerini oluşturan farklı grupların sesi olması nedeniyle kentlerde söz hakkına sahip olması gereken kuruluşlardır. Sivil toplum kuruluşlarının gerek kentte daha çok söz hakkına sahip olması gerekse bu kuruluşlar aracılığı ile halkın kentlerine karşı olan duyarlılığının artırılmasına yönelik eğitimlerin yapılmasıyla kentlerimizin daha yaşanabilir sosyal ve fiziki çevreler olacağı unutulmamalıdır.

9.5.1.4 AB standartlarının göz önünde bulundurulması

AB üye ülkelerde kentlerdeki tarihi ve kültürel mirasa bunun yanında toplumsal değerlere verilen önem göze çarpmaktadır. Ülke olarak gerek somut gerekse somut olmayan kültürel değerlerimizi korurken diğer ülkelerde yapılan çalışmalar ve baz alınan standartlar ışığında hareket edilirse tecrübelerin pratiğe dönüşmesinde yol alacağı düşünülebilir.

9.5.2.1 Eğitim programlarının yeniden gözden geçirilmesi

Örgün eğitim müfredatımızın salt teknik ve mesleki bilgiler içeren derslerin yanı sıra; kentleri anlamaya, sahiplenmeye, koruyarak yaşatmaya yönelik davranış kalıpları oluşturulması ve kentte hoşgörünün hakim olacağı bir ortamın var olmasını sağlaması için yeniden ele alınması gerekmektedir.

9.5.3.1 Mahallelerdeki eğitim, kültür, spor merkezleri için uygun yerler tesbit edilmesi

Kültür ve spor merkezleri halkı kaynaştıran bir arada vakit geçirmesini sağlayan farklı grupların bir aradalığı ile kentsel bütünleşmeyi kolaylaştıran alanlardır. Bu alanların her birey tarafından

erişilebilen ve rahatça kullanılabilen yerlerde yaratılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

9.5.3.2 Sosyal ve teknik altyapı alanlarının, kentlilik bilincinin artırılmasına yönelik girişimler için kullanılması

Sosyal ve teknik alt yapı alanlarının Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelikte belirtilen asgari miktarlarda olması daha sağlıklı bir çevrede yetişen bireylerin olacağına işarettir. Ayrıca bu alanların bireyleri ortak aktivitelerde buluşturacağı ve kentte bütünleşmeyi sağlayacağıda göz ardı edilmemelidir. Bu yüzden bu alanların kentle ve bireylerle iletişime geçilen ortak alanlar olarak tasarımılandırılması gerekmektedir.

9.5.4.1 Bölgeler arasındaki eğitim seviyesi farklarının eşitlenmesi

Bölgeler arasında var olan eğitim seviyesindeki eşitsizlikler her Kentlinin yaşadığı çevreyi farklı algılamasına neden olduğundan hareketle bu farklılıkların azaltılabilmesi için çalışmaların yapılması gerekmektedir.

9.5.5.1 Halk Eğitim Merkezlerinin sayıca artmasının sağlanması ve kentlilik bilincinin gelişmesinde öncü olması

Kente sahip çıkma kentini özümseme için bireylere verilecek eğitimlerin sadece örgün eğitimle sınırlı kalmaması; sayıca arttırılacak halk eğitim merkezlerince de sağlanmasına ihtiyaç vardır.

9.5.6.1 Eğitim Sisteminin bir bütün olarak yeniden gözden geçirilmesi

Örgün eğitim sistemimiz genel olarak bireylere eğitimlerini tamamladıktan sonra bir meslek edinmeleri için gerekli olan teorik bilgiyi verir. Bu bilgilerin önemi tartışılmayacak kadar açıktır, ancak toplum içerisinde yaşamının gerektirdiği davranış biçimlerinin de geleceğin kent sahiplerine verilmesi gerekmektedir. Teknik ve mesleki bilginin yanısıra eğitimin bir bütün olarak algılanıp, nasıl kentler görmek istiyorsak onları biçimlendirecek kentlileri o şekilde eğitmeye çalışmalıyız.

9.6 Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi Aşamasında İletişim Ortam ve Araçları

9.6.1.1 Basın yayın organlarının kentlilik bilincinin gelişmesinde etkili bir araç olarak biçimlendirilmesi

Kentin kültürel ve tarihsel varlıklarını hem bilimsel ve entelektüel hem de popüler görsel-ışitsel-yazılı/basılı yayınlar ve bilişim teknolojilerini de kullanarak toplumun tüm kesimlerine ulaştırmak gerekir. Kentte yaşayan bireylerde kente "aidiyet duygusunu" oluşturacak ve kent koruma reflekslerini geliştirecek yayınlar yapılmalıdır.

9.7 Kentlilik Bilinci ve Katılım

9.7.1.1 Katılım ve yönetim göstergelerinin işaret ettiği konuların ve değerlerin/ rakamların belirlenmesi

Ülkemizde kentsel karar alma sürecine katılımın ne denli önemli olduğu sürekli gündeme gelmektedir ancak kentlerde katılım ve yönetim göstergelerinin işaret ettiği konular ve rakamlar belirsizdir. Bunların belirlenmesi halinde katılımın artırılmasında ne gibi önlemler alınabileceği tartışmalarına gidilebilir.

9.7.2.1 Yurttaşların yerel yönetim yapılanması ve meclis üyeleri yönüyle bilgilendirilmesi

Kentsel kararların son olarak neticelendirildiği dinamikler olan yerel yönetimlerin yapılanması ve bizi temsil eden meclis üyeleri hakkında kentli bireyler yeterince bilgiye sahip değildir. Bu

öyle olunca da, kentlerle ilgili olumsuz olarak görülen tutumlar hakkında ne türlü harekete geçmesi gerektiğini bilmemekte öğrendiği zaman ise süre zaman aşımına uğramış olmaktadır. Bu yüzden kentlerde bu tür bilgilendirilmelerin yapılması öncelikli bir husustur.

9.7.3.1 Eşit ortaklı katılımı yapabilir kılma

Kentlerde söz hakkına sahip olan bütün bireylerin bir şekilde temsil edildiği sivil toplum kuruluşlarının eşit şekilde kentteki karar alma süreçlerinde yerini alması gerekmektedir.

9.8 Kültürel Miras ve Ortak Bellek

9.8.1.1 Kültürel miras ve ortak belleğe yer veren Kent Müzelerinin kurulması

Kültürel miras ve ortak belleğe yer veren, kentlilik bilincini geliştiren; kentte değişik gruplar arasında ortak yaşam kültürünü güçlendiren, sivil toplumu geliştiren, kentlinin kentte tarih mirasını korumasını sağlayan kent müzeleri kurulmalıdır.

9.8.1.2 Kent arkeolojisi araştırmalarının geliştirilmesi

Kent arkeolojisi araştırmalarını geliştirecek önlemler, üniversitelerle valilik, belediye ve il özel idarelerinin çalışmaları birleştirilerek, acilen başlatılmalıdır.

Eylem ve Göstergeler

9.1 Kentlilik, Kente Yönelik Göç, Kültürel Çeşitlilik Ve Ayrışma, Kentleşme Ve Sorumlu, Aktif Yurttaş, Kente Aidiyet

9.1.1.1.1 Modern mimarlık veya kent kimliğini ortaya çıkaran yapıların ve kentsel dokuların önemini içselleştirilmesi için Koruma Yüksek Kurulu ilke kararlarında yer alması ve çok yönlü eğitim programlarının gerçekleştirilmesi

Kentin kimliğini kazandıran fiziki çevrenin eski yapılardan meydana gelmediğinin anlaşılması ve 20. Yüzyıl yapısında kentin kimliğinde rolü olabileceğinin unutulmaması için Koruma Yüksek Kurulu ilke kararlarında detaylı olarak bu yapıların korunarak gelecek kuşaklara aktarılması için alınması gereken önlemlerin yer alması gerekmektedir.

Gösterge: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararının Resmi Gazetede yayım tarihi

9.1.1.2.1 Kent mimarlık atlaslarının çıkarılması

Kentlerimizde var olan tarihi ve modern mimari örneklerinin neler olduğunun ve nerelerde bulunduğu araştırılıp dökümanite edilmesi gelecek kuşaklara bizleri anlatan yapıların neler olduğunun gösterilmesi açısından önemlidir.

Gösterge: Mimarlık atlası çıkarılan kent sayısı

9.1.1.2.2 Uluslararası standartlar çerçevesinde kültürel mirasın envanterinin çıkarılması

Kentlerimizin bazılarında gerek somut gerekse somut olmayan kültürel mirasımızın envanteri bulunmamaktadır. Bu eksikliğin bir an önce tamamlanması için farklı kurum ve kuruluşların farklı disiplinlerin bir araya gelerek sorgulanabilir ve çağdaş bir veritabanı oluşturulmasına öncülük olması gerekmektedir.

Gösterge: Envanterin Kültür ve Turizm Bakanlığına gönderildiği tarih

9.1.1.3.1 Yurt içinde toplumsal ve mali işbirliğinin sağlanmasına yönelik farkındalık toplantıları düzenlenmesi

Somut kültür mirasını yaşatmaya yönelik ulusal ve uluslararası alanda mevcut olan kredilerin

toplumda yeterince haberdar olunmamasından dolayı özellikle tarihi konaklar veya yalılar maddi imkansızlıkların neticesinde zamanın yıpratmasına karşı koyamamaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin sorumluluğunda bu farkındalığı arttıracak toplantıların düzenlenmesi gerekmektedir.

Gösterge: Yapılan toplantı sayısı

9.1.1.3.2 UNESCO ve benzeri uluslararası kuruluşlardan mali destek sağlayabilmek için çalışmalar yapılması

Tarihi ve kültürel varlıklarımızın korunarak yaşatılması bizden sonra gelecek olanlara aktarılması için uluslararası kuruluşlardan sağlanabilecek mali yardımların araştırılması ve neticesinde faydalanılması gerekmektedir.

Gösterge-a- Fonlardan yararlanılarak gerçekleştirilen proje sayısı

b-Tarih ve kültür mirasının korunması ve restore edilmesi konularında veya kültürel miras yönetimi konusunda fonlardan yararlanarak bir yılda eğitilen uzman sayısı

9.1.1.4.1 Kentin fiziksel, sosyal ve estetik mekân kimliklerinin araştırıp yeni dönüşüm alanları için bunların plan kararlarına aktarılması ve mevzuata yansıtılması

Kentsel dönüşüm alanları oluşturulurken kentteki somut kültürel mirasımızın korunmasına ve sosyolojik etkilerinin iyice araştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle, kentteki dönüşüm preojelerinin kentin fiziksel, sosyal ve estetik kimlikleri araştırıldıktan sonra hayata geçirilmesi ve bu durumun dönüşüm alanları ile ilgili yayınlanacak mevzuatta da yerini bulması gerekmektedir.

Gösterge: Mevzuatın yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı

9.1.1.5.1 Kentlerin somut olmayan kültürel mirasını tanıtıcı yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenmesi

Kentin oluşmasındaki salt etmenin fiziki çevre olmadığı ve içinde barındırdığı bütün değerlerin kentin oluşmasında rolü olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda gözle görülebilen kültürel mirasımız yanında somut olmayan kültürel mirasımızda tanıtılması ve eğitim faaliyetleri ile bu yola başlamanın yararlı olduğu düşünülmektedir.

Gösterge: Bu faaliyetlere katılan birey sayısı

9.1.1.5.2 Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kendi yaşadıkları kentin kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması

Kentin kültürel mirasını anlatan eğitici ve yaş gruplarının seviyelerine göre seminerler düzenlenmesinin kentteki bu mirasın korunmasına karşı geliştirecekleri bilinci arttıracacağı düşünülmektedir.

Gösterge: Hazırlanan seminer sayısı ve katılan kişi sayısı

9.1.2.1.1 Sektörel ve yerleşimdeki ortakların işbirliğine ve yönetişimine dayalı toplumsal sorumluluk projeleri geliştirilmesi

Demokratik bir yaşam bireylerin var oluşlarını devam ettirmesindeki önemli bir unsurdur. Bu demokrasi anlayışının rekabetçilikten sıyrılıp müzakereci bir yapıya bürünmesi için de projeler geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Gösterge: Geliştirilen ve uygulamaya konulan proje sayısı

9.1.2.1.2 Yasal düzenlemelerin bu amaçla uygulanabilirliğinin sağlanmasına yönelik Yönetmelik hazırlanması

Müzakereci demokrasi anlayışının içselleştirilip yaygınlaştırılabilmesi için bu pratiğin işlemesine yönelik yasal bir düzenlemenin yapılması önem taşımaktadır.

Gösterge: Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı

9.1.2.1.3 Bürokratik toplum yapılanmasının değiştirilmesi

Katılımcı, şeffaf, sorgulanabilir yönetimişim pratiklerinin var olması ile toplumun kentine olan güveni ve sahiplenmesi de bir o kadar değişeceğinden mevcut yapının değiştirilmesine yönelik bir takım tedbirler alınması gerekmektedir.

Gösterge: a-Belediye meclislerinde temsil edilen kadın, engelli ve STK temsilcilerinin geçmiş yıllara göre sayısının artış oranı

b-Seçimlerde oy kullanan kadın, engelli ve yaşlıların sayısı

9.1.2.2.1 Kadınlar, gençler ve engelliler gibi dezavantajlı kesimlerin müzakere sürecine katılımlarının ve bu amaçla yerel yönetim örgütlenmelerindeki kurumsal mekanizmaların kullanılmasının sağlanması

Kentlerden her bireyin farklı bir beklentisi vardır, önemli olan bu beklentilerin ortak bir takım gruplar altında belirlenerek kentle ilgili hayata geçirilecek kararlarda esas teşkil etmesinin sağlanmasıdır. Bu amaçla dezavantajlı grupların bu karar mekanizmasının içinde birebir yer alması kentlerden beklentilerin ortak bir paydaya ulaşmasında önemli bir etmendir.

Gösterge: Belediye ve il genel meclislerinde temsil edilen kadın ve engellilerin temsilcilerinin geçmiş yıllara göre sayısının artış oranı

9.1.2.2.2 Kadınların yönetimde ve siyasette sayısallığını en az %50 artıracak sosyal ve siyasi aktiviteler düzenlenmesi

Kadınlarımızın diğer dezavantajlı gruplar gibi yönetimde söz hakkı yok denecek kadar azdır. Bu olguyu yönetimde ve siyasette yer alan kadınlarımızın sayısının eksikliğinden de görebilmekteyiz. Bunun azaltılması için sosyal ve siyasi aktivitelerin düzenlenmesi gerekmektedir.

Gösterge:Milletvekili kadın sayısının, belediye başkanı kadın sayısının ve il genel meclisi başkanı kadın sayısının artış oranı

9.1.2.2.3 Dezavantajlı ilgi gruplarına yönelik dost (çocuk, kadın, genç ve engelli) kentlerin kurulmasının teşvik edilmesi

Kentlerde kamusal alanların dezavantajlı gruplar tarafından kullanılması zordur, bu olgu da bireyleri konutlara hapsedmekte ve kent yaşamından mahrum etmektedir. Bağlantılı olarak toplumsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kentlerin imar planlama stratejilerinde ve kent mobilyalarının tespitinde dezavantajlı grupların dikkate alınması gerekmektedir.

Gösterge: Anket sonucu kentte yaşamaktan memnun olan dezavantajlı grupların oranlarının artması

9.1.2.3.1 İçişleri Bakanlığı, yerel yönetimler, dernekler, ilgili kurum / kuruluşların işbirliğinin sağlanması, toplumsal farkındalığın artırılması ve örnek projeler gerçekleştirilmesi

Toplumsal bütünleşmeyi engelleyen bir tehdit olarak görülen hemşehri derneklerinin, kentten kopuk olmayan bireyler haline gelmesinin sağlanması önemli bir husustur. Kentte yabancılaşmayan, sorumlulukları paylaşan bireylerin sayıca artmasıyla güvenle geleceğe bakan kent ve kentliler de sayıca artacaktır.

Gösterge: a-Hazırlanan ve uygulanan proje sayısı ve dost (çocuk, kadın, genç ve engelli) kentlerin sayısının artması

b-Kentte herhangi bir hemşehri veya yabancı derneğine üye olmayanlar ile yapılan anket sonucu üye olanlara karşı düşüncelerin değişmiş olması

9.1.2.3.2 Toplumsal İşbirliğini artıracak toplumsal - kurumsal sorumlulukla ilgili toplantılar geliştirilmesi, idari mekanizmalardaki katılımcı programların aktifliğinin sağlanması çalışmalarına önem verilmesi

Kentsel ve Bölgesel kalkınma stratejilerin başında “toplumsal diyalogların” sağlanması ve toplumsal çalışmalara ilişkin sorumlulukların geliştirilmesi konuları yer almaktadır. Bu konular demokratikleşme göstergeleriyle yakından ilişkilidir.

Gösterge: Hazırlanan ve uygulanan proje sayısı

9.1.2.4.1 Toplumsal işbirliğini artıracak toplumsal - kurumsal sorumluluğun geliştirilmesinde etkili projeler oluşturulması

Siyasi organizasyonların kent içinde toplumsal gelişim projelerine önem vermesi ve geliştirecek projeler yapılması gerekmektedir.

Gösterge: Hazırlanan ve uygulanan proje sayısı

9.1.3.1.1 Soyut kültürel miras (meddah, gölge oyunu, tuluat, el sanatları vs.) envanterini çıkarmak ve uygulayarak tanıtmak ve sevdirmek için kentsel buluşma mekânlarında etkinlikler düzenlenmesi

Özellikle gençler ve çocuklara yönelik kültürümüzü tanıtmak ve sevdirmek amacıyla tanıtıcı el becerisine dayanan eğitim çalışmalarının programlanmasında uzmanlar ve üniversitelerin ilgili birimlerinden ve halktan/ailelerden toplumsal destek sağlanması ve konuya ilişkin farkındalıkların oluşturulması bu değerlerimizin gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemlidir.

Gösterge: Kentlerde toplantı mekânları ve kamuya açık alanlarda yapılan çalışmalar, el becerileri ve oyunların sayısı ve sıklığı

9.1.3.1.2 Yerel yönetimler tarafından toplumun geleneksel değerlerini tanıtmaya yönelik eğitsel çalışmalar yapılması

Yerel yönetimlerin en önemli görevlerinden birisi de eğitimidir. Eğitim topluma yönelik olarak toplumdaki aktörler ile birlikte geliştirilmesi gereken bir eylem planına ihtiyaç göstermektedir. Yerel yönetimlerin geleneksel değerleri sürdürülebilir kılabacak ve tanıtabilecek çalışmalar yapması ve eğitsel çalışmalara katılıma özen gösterilmesi duyarlılığının artırılması

Gösterge: Eğitsel çalışmaları yapan belediye sayısı ve katılımcı sayısı

9.1.4.1.1 Göçle gelenlerin eğitiminin artırılmasına yönelik çeşitli kurslar düzenlenmesi

Göçle gelenlerin farklı gelir seviyesinde olması ve kültürel uçurumlar nedeniyle kentle bütünleşmenin sağlanması amacıyla uyum programlarının geliştirilmesi önemlidir. Bu amaçla eğitime bağlı olarak katılımcı pratiklerin geliştirilmesi, katılan kişilerin sayısının kadın ve erkek olarak dengeli artması düzenlenecek olan kursların temel amacı olmalıdır.

9.1.4.1.2 Yerel halkın göçle gelenlere önyargılarının giderilmesine yönelik ortak projeler geliştirilmesi

Göçle gelenlerin farklı ve öteki olarak algılanmasının engellenmesi ve toplumsal projelerde yer almasının öneminin ortaya konulması ve özellikle gençlerle çalışılarak ailelerine erişilmesinin sağlanması göçle gelenlere karşı önyargının azaltılmasında önemli bir unsurdur.

Gösterge: Gerçekleştirilen proje sayısı ve sonrasında yapılan anketlerde önyargıların giderildiğine yönelik yüzde ve toplumsal diyalogların geliştiğini gösteren anketlerin varlığı

9.1.4.1.3 Basın-Yayın yolu ile kente göç edenlerin eğitiminin teşvik edilmesi

Kente göç edenlerin kentte iş hayatı ve varlıklarıyla zenginlik katmalarına yönelik, kente karşı suç işlemenin önlenmesine ilişkin önleyici, bütünleştirici yayınlarla halkın ilgisinin çekilmesi

ve göçle gelenlerin önemsenmesi ve toplumsal paylaşımın sağlanması amacıyla kente göç edenlerin medya yoluyla eğitimin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Gösterge: Yayınlanan haber, eğitici film sayısı ve ekonomik - sosyal göstergelerde olumlu yükselişlerin tespiti

9.1.4.1.4 İletişim araçları vasıtasıyla Kentlilik bilincini destekleyici her türlü programa çok aktörlü işbirliğiyle yer verilmesi

Kentlerde toplumsal çalışmaların önemini, olumlu sonuçları itibarıyla ortaya koymak, teşvik etmek, sürdürülebilirliği sağlamada ve hareketsiz kesimleri cesaretlendirmede önem taşımaktadır. Bu nedenle toplumsal iletişimi sağlayacak bilgilendirmelere basın yayın araçlarında öncelik sağlanması ve çok aktörlü faaliyetlerin önemsenmesinin sağlanması gerekmektedir.

Gösterge: Programlarda yer alan aktör sayısı ve ulaştığı birey sayısı ve kente karşı sorumluluk taşıyan iletişim araçlarının sayısı ve haberlerin sıklığı ve geliştirilen projelerin sayısallığının dönemler itibarıyla artması

9.1.5.1.1 Kültürel siteleşmeyi kolaylaştıran ve kentsel plan bütünlüğünde bozulmaya yol açan mevzi imar planlarının yapılmasını engelleyecek tedbirler alınarak mevzuata yansıtılması

Toplumsal kalkınma ve sosyal-kültürel bütünleşme çalışmalarının önündeki en önemli engel kültürel ve ekonomik bariyerler fonksiyonu taşıyan siteleşmedir. Yatırımcıların kültürel siteleşmeye yol açacak yatırım kararlarından, caydırıcı vergi tedbirleri, imar planlarında da engelleyici öngörülerle vazgeçmesinin sağlanması önemlidir.

Gösterge: Mevzuatın yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı ve kültürel ayrılmaya adres gösterilecek tipte site sayısının azalması

9. 2 Kentlilik Bilinci ve Kentsel Mekân Kalitesi, Kent Güvenliği

9.2.1.1.1 Planlarda yeterli ortak kullanıma açık kamusal mekânların ayrılması ve bu mekânların düzenlenmesinde yerel değerleri ve kaynakları gözeten yaklaşımların benimsenmesi

Kent planlarında ortak kullanıma açık kamusal mekânların (kent meydanları, büyük alışveriş mekânları ve pazarlar, kentin tarihi ve geleneksel yapısının günümüzdeki kullanılan eserleri, piknik alanları vb.) ayrılması ve bu mekânlarda tarihi ve fiziksel çevre koruma ilkelerinin bütünleştirildiği, yeni planlama ve koruma araçlarını içeren, yerel değerleri ve kaynakları gözetilen, halkın katılımını önemseyen ve kaynakları gözetilen planlamalar yapılmalıdır. Hazırlanan kent planlarında yeterli sayıda ve katılımcı bir anlayışla ortak buluşma mekânlarının oluşturulması gözetilmelidir.

Gösterge: Ortak kullanıma açık kamusal mekân sayısının artışı

9.2.2.1.1 Mevcut planlama yasalarının bölgesel ve yerel ölçekte yerel değerleri ön plana çıkaracak şekilde yeniden düzenlenmesi, uluslararası çevresel bilgiye erişilmesi ve Aarhus'un imzalanması

Kentin tarihi, kültürel ve doğal değerleri ile mevcut yapılarını içeren güncel veri tabanı kullanılarak planların hazırlanması gerekmektedir. Mevcut planlama yasalarında bu değerleri ön plana çıkaracak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu planlar doğrultusunda yapılan kentsel sosyal donatı alanlarının standartlara uygun olması görülmelidir.

Gösterge: Çevresel Bilgiye Erişim, Karar Vermede Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru (Aarhus) Sözleşmesinin imzalanması ve yürürlüğe girmesi

9.2.3.1.1 İmar denetimini artırıcı yönde yönetsel ve yasal çerçevenin yeniden gözden geçirilmesi

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından imar denetimlerini daha güçlü hale getirecek yasal ve yönetsel çerçeve gözden geçirilmelidir. İmar yasalarında söz konusu düzenlemelerin yapılmış olması sağlanmalıdır.

Gösterge: a-Kentsel saçaklanmayı engellemeye yönelik hükümlerin içinde yer aldığı mevzuat değişikliğinin resmi gazetede yayım tarihi ve sayısı
b-Kişi başına düşen teknik ve sosyal altyapı miktarı

9.2.3.1.2 Yerel meclislerce verilen imar planı değişikliği kararlarının daha etkin iletişim araçlarıyla duyurulması

Belediye Meclis'lerinde görüşülen imar planı değişikliklerinin görsel ve yazılı basın-yayın organlarıyla kamuoyuna daha etkin bir şekilde duyurulması gerekmektedir. İmar planı değişikliklerinde halkın katılımı sağlanmış olmalıdır.

Gösterge: Plan değişikliği kararlarının, kararın verildiği tarihi takiben 24 saat içerisinde internet ortamında yayımlanması ve bu değişikliklerin halka sunulduğu site sayısı

9.2.3.2.1 Denetimin zamanında ve etkili yapılabilmesi için yasal/kurumsal yapılanmaların gerçekleştirilmesi, Yerel Ombudsmanlar/kamu denetçisi kurulması

Denetimin zamanında ve etkili yapılabilmesi için Yerel Ombudsmanlar/kamu denetçisi kurulmalıdır. Yerel Ombudsmanlar sayesinde denetim mekanizmalarının işlerlik kazanması sağlanmış olmalıdır.

Gösterge: Denetim mekanizmalarının işlerlik kazanıp kazanmadığı, yerel ombudsmanlar tarafından gerçekleştirilen denetim sayısı

9.2.3.2.2 Yerel yönetimlere yapılan şikayet ve sonuçları içeren ulusal bir veri tabanı oluşturulması

Hızlı kentleşme sonucunda, plansız yapılaşmalar ile ilgili yerel yönetimlere yapılan şikayetlerin ve sonuçlarının kaydedildiği bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Yerel yönetimler tarafından oluşturulan veri tabanı ulusallaştırılmış olmalıdır.

Gösterge: Ulusal veri tabanının oluşması

9.2.4.1.1 Planlamada yetkili kurumların görev tanımlarının belirlenmesi / Uygulanabilir planların üretilmesi

Merkezi Yönetim, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri, İl Özel İdareleri vb... plan yapan kurumların görev, yetki ve sorumlulukları net olarak belirlenmelidir. Üretilen planların uygulanabilir olması sağlanmalıdır.

Gösterge: Yetkili kurumların görev tanımlarını belirleyen yeni düzenlemenin Resmi gazete tarih ve sayısı

9.2.4.1.2 Katılımcı planlama yaklaşımının ve koruma araçlarının geliştirilmesi ve kamuoyunda tanıtılması

Kentsel planlama yaklaşımlarının katılımcı ve koruma anlayışıyla yapılması gerekmektedir. Planlama sürecinde, ilgili tüm aktörlerin katılımının sağlandığı planlar üretilmelidir.

Gösterge: Katılımcı planlama anlayışının niteliğinin tanıtıldığı toplantı sayısı

9.2.5.1.1 İmar Kanunu ve yönetmeliklerde sokak olgusunu ve komşuluk ilişkilerini geliştirecek biçimde parsel, yapı, yol ilişkilerini tanımlayan ölçütlerin yeniden düzenlenmesi

Yeni yerleşim alanlarında da "sokak" olgusunu canlı ve güçlü tutacak, komşuluk ilişkilerini

geliştirecek biçimde parsel, yapı, yol ilişkileri tanımlayan ölçütlerin İmar Kanunu ve Yönetmeliklerinde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Yasalarda, yeniden oluşturulan ölçütlerin yer alması ve yapılan değişikliğin Resmi Gazete’de yayımlanması sağlanmalıdır.

Gösterge:Yeniden oluşturulan ölçütlerin yasalarda yer alması ve yapılan değişikliğin yayınlandığı Resmi Gazete tarihi ve sayısı

9.2.6.1.1 Yeni üniversiteleri olabildiğince kent merkezlerinde kurmak ve eğitim ile bilimi kent kültürüne kazandırmak, kent kültürünün eğitim ve bilime esin kaynağı olabilmesi için Üniversitelerin kent merkezinden çok uzakta yapılmasına olanak veren planlama çalışmalarına engel olacak yasal düzenlemelerin oluşturulması

Üniversite kampüsleri ve diğer bilimsel yerleşkelerin kent merkezlerinde kurulması ve ortak yaşam kültürünün geliştirilmesi hususunda fırsatların değerlendirilmesi gereklidir. Bunu sağlayan yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Mevzuat düzenlemesi ile ilgili Resmi Gazete yayımlanması ve yürürlüğe girmesi izlenmelidir.

Gösterge: Mevzuat düzenlemesinin yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı

9.2.7.1.1 Ulusal kent kültürümüzdeki arasta, pazar ve tarihi çarşıların korunup işlevsel kılınmasına yönelik projeler geliştirilmesi

Kent sakinlerinin kendi esnafıyla insani ve sosyo-ekonomik ilişkilerini sürdürebilmesini sağlayan arasta, tarihi çarşılar ve pazarların korunmasına yönelik projeler geliştirilmelidir. Tarihi çarşıların korunmasına yönelik geliştirilen ve uygulanan projeler izlenmelidir.

Gösterge: Geliştirilen ve uygulamaya konulan proje sayısı ve işlevlendirilen pazar ve tarihi çarşı sayısı

9.2.7.1.2 Çağdaş kent planlamasında, hem de yerel yönetim politikalarında ve yatırım önceliklerinde kentlerdeki geleneksel semt pazarlarının geliştirilmesine yönelik projeler yapılması

Yerel yönetim politikalarında ve yatırım önceliklerinde kentlerde geleneksel semt pazarlarının kurulması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır. Geliştirilen ve uygulanan projeler izlenmelidir.

Gösterge: Geliştirilen ve uygulamaya konulan proje sayısı ve işlevlendirilen geleneksel semt pazarı sayısı

9.2.8.1.1 Çarşı ve mahalle bekciliğine ilişkin mevzuatın yürürlükten kaldırılmasına ilişkin nedenlerin ortadan kalktığına ilişkin saptamaların ilgi gruplarıyla paylaşılması

Mahalle ve çarşılarda geçmişte uygulanan bekciliğe ilişkin mevzuatın neden ortadan kaldırıldığı hususunda, ilgi gruplarıyla birlikte saptamalar yapılmalıdır. İlgili gruplarıyla bu konuda toplantılar gerçekleştirilmeli ve izlenmelidir.

Gösterge: Yapılan saptamaların ilgili gruplara anlatıldığı toplantı sayısı

9.2.8.1.2 Çarşı ve mahalle bekciliği örgütlenmesinin yapısal analizlerinin çok yönlü müzakere edilmesi

Çarşı ve mahalle bekciliği örgütlenmesi hususunda yapısal analizler çok yönlü olarak ele alınmalıdır. Bu konuda ilgi gruplarıyla müzakereler gerçekleştirilmeli ve takip edilmelidir.

Gösterge: Yapılan müzakere sayısı ve katılımcıların profili

9.2.8.1.3 Özel güvenlik çalışmalarının kamusal hizmetleri ancak tamamlama fonksiyonuna sahip olduğunun farkındalığının sağlanmasına yönelik toplantılar yapılması

Kamusal alanda özel güvenlik hizmetlerinin varlığı hususunda kamuoyu bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda toplantılar yapılmalı ve izlenmelidir.

Gösterge: Yapılan toplantı sayısı

9.2.8.1.4 Emniyet Teşkilatı Personeline Çarşı-Mahalle Bekçiliğinin önemine ilişkin modern yaklaşımların tanıtılması ve konunun içselleştirilmesi

Emniyet Teşkilatı personeline çarşı ve mahalle bekçiliği örgütlenmesinin önemi anlatılmalı, personelin bu yaklaşımı içselleştirmesi sağlanmalıdır. Konu ile ilgili toplantılar yapılmalı ve izlenmelidir.

Gösterge:Tanıtımın yapıldığı etkinlik ve katılımcı sayısı

9.2.8.1.5 Çarşı ve mahalle bekçiliğinin yeniden günün getirdiği koşullar içinde tanımlanması ve yapılandırılması ve mevzuatta yerini alması

Çarşı ve mahalle bekçiliğinin, günümüz koşullarına göre yeniden yapılandırılması sağlanmalıdır. Konu ile ilgili mevzuat oluşturulmalıdır. Mevzuat düzenlemesi ile ilgili Resmi Gazete'nin takibi yapılmalıdır.

Gösterge: Mevzuatın yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı

9.2.8.1.6 Çarşı ve mahalle bekçiliğinin kadro ve mali koşullarının cazip kılınması

Çarşı ve mahalle bekçiliği kadrolarının oluşturulması ve mali koşulların cazip hale getirilmesi gerekir. Kadroların kurumlarda bütçeleri oluşturulmalıdır.

Gösterge:Bütçede yer alması

9.2.8.1.7 Muhtarlık ile çarşı-mahalle bekçi sisteminin koordinasyonuna dayalı bir sistem kurulması, sistem ile bilgi paylaşımı esasına dayalı iş akış planlaması yapılması

Yaşanan mekânlar insanlar için vardır. Mekânlar insanlar tarafından geliştirilebileceği gibi güvenliği de bireyler tarafından tehdit edilebilmektedir. Kentlerde mekânların güvenliğinin sağlanması için muhtarlık ile mahalle bekçi sisteminin koordinasyonuna dayalı bir sistemin kurulması ve sistem ile bilgi paylaşımı esasına dayalı iş akış planlaması yapılması mahallelerin-çarşıların güvenliğinin artırılması açısından ve kentte kendini güvenli hisseden bireylerin sayısının artmasına yardımcı olması açısından önemli olacaktır.

Gösterge: Planlanan sistemin kurulup hizmete geçmesi

9.3 Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci

9.3.1.1.1 Özellikle yerel yönetimlerde uzman plancı ve korumacıların istihdam edilmesine yönelik çalışmalar yapılması

Yerel yönetimlerin uzman plancı istihdamı ve süreli hizmet içi eğitim çalışmaları içinde bu uzmanların etkinliğinin sağlanması için eylem planlarının yapılması önemlidir.

Gösterge: Hizmet içi eğitim programı sayısı ve katılımcı uzman sayısı

9.3.2.1.1 Yerel yönetimlerce kent kültürü ve kentlilik bilincine yönelik ortak projeler geliştirilmesi

Yerel yönetimlerin kent tarihini önemsemesi ve bilgilendirmelerin yerinde yapılmasını sağlayacak çalışmalar ile basılı dokümanlara önem vermesi, eğitim gezileri ve kent turları için geliştirilmiş haritalar basması, ulaşım güzergâhı çalışmaları yapması bu bilincin artırılması yönünde yapılacak önemli çalışmalardır.

Gösterge: Gerçekleştirilen proje sayısı

9.3.2.1.2 Yerel yönetimlerde ilgili mevzuattaki katılımcı mekanizmaların işletilmesine yönelik, uygulayıcılara, aktif rollerine ilişkin bilgilendirme çalışmaları yapılması

Katılımcılık toplumsal gelişmeyi ve bütünleşmeyi hızlandırıcı bir mekanizmadır. Katılımcılığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması toplumsal bütünleşmeye ivme verecek faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gösterge: Gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmaları sayısı ve katılım miktarı ve çeşitliliği

9.3.2.1.3 Yerel Yönetimlerce kültürel faaliyetlerin topluma yayılmasını sağlayacak projeler yapılması

Kültürel faaliyetler, spor faaliyetleri toplumdaki farklı grupları birleştiren aktivitelerdir. Bu aktivitelerin artırılması için iyi uygulama çalışmalarının, yerel yönetimler ve kamu, özel ve sivil ortaklıklarla yapılması ve ödüllü yarışmalar düzenlenmesi gerekmektedir.

Gösterge: Gerçekleştirilen proje sayısı

9.3.3.1.1 Toplumsal uyumu sağlayacak sosyo-kültürel ve ekonomik programlar ile görünür kurumsal - toplumsal işbirliği ağları oluşturulması

Kentlerin çeşitli semtlerinde, sürekli katılımcı mekanizmaların tanıtımı, işlerliğine ilişkin program ve projelerin, belediyeler, hemşeri dernekleri aracılığıyla yapılması ve Kalkınma Ajanslarının proje çağrısına çıkmasının öneminin anlaşılması ile projelerin katılımcı ve işbirliği ağları kullanılarak yazılması toplumsal uyumun sağlanması açısından önemlidir.

Gösterge: Yapılan toplantıların, teknik gezilerin ve katılanların sayısı

9.3.4.1.1 Toplumsal uzlaşma sürecinin işletilebilmesi için yerelde oy hakkının kullanılmasına yönelik en az 1 yıl o yerleşimde oturma hukuki koşulunu sağlayacak düzenlemeler yapılması

En az bir yıl kentte oturduğunu, belgeleyemeyenlerin hemşeri olmaktan kaynaklanan haklarına erişmesini, yönetime katılma ve kamu hizmetlerinden yararlanmalarının sorgulanmasının sağlanması ve populist politikalar ile göçle gelen yerel seçmen desteğine dayanan seçimlerin ortadan kalkması sağlıklı kentlere erişimin sağlanması açısından önemlidir.

Gösterge: Seçmenlerin ikametgâh suretleriyle oy kullanmasına izin verilmesinin yasal düzenlemesinin yapıldığı tarih

9.3.4.1.2 Yerelde yabancı derneklerle işbirliği içinde toplumsal uyum projeleri geliştirilmesi

Kentlerin çeşitli semtlerinde, sürekli katılımcı mekanizmaların tanıtımı, işlerliğine ilişkin program ve projelerin, belediyeler, hemşeri dernekleri aracılığıyla toplumsal uyum çalışmalarının yapılması kentteki farklı grupların bütünleştirilmesi açısından önemlidir.

Gösterge: Hemşeri derneklerinin topluma yönelik geliştirdiği proje sayısı

9.3.5.1.1 Yerel yöneticilerin kentlilerin karar alma ve uygulama sürecine katılmalarını sağlaması ve mevcut kurumsal açılımları işletmelerini gerçekleştirmesi

Belediye ve il özel idaresi örgütlenmesinde kent konseyleri ve ihtisas komisyonlarına düzenli katılımı ve katkı koymayı sağlayacak idari mekanizmaların kurulması, katılımcıların da kendi örgütlenmelerini bu mekanizmaların işleyişine uyumlu hale getirmesi ve Belediye ve İl özel idare Kanununda sayılan ilgi gruplarının düzenli komisyonlara ve katılımcı diğer mekanizmalara katılımının ve etkinliğinin sağlandığını gösteren yerel siyasete ilişkin seçilmiş meclisler yanında seçimle gelmeyenlerin işbirliğinde alınan kararların artması kentin gelişmesinde ve sürdürülebilir bir kent olmasında atılacak adımlardan biridir.

Gösterge: Kentlerin biçimlenmesinde kentlilerin tercih ve önerilerine yer verilip verilmediğinin yapılacak anket sonuçlarına göre anlaşılması, belediye meclislerinde farklı grupların temsilinin olması

9.3.6.1.1 Kentte yaşayanların kentlilik bilincini içselleştirmeleri için örgün ve yaygın eğitim çalışmalarının yapılması

Toplumsal sorumluluğu sağlayan sektörel bütünleşik işbirliği projelerine ilişkin bilgilendirme, mevcudu gözden geçirme, eylemleri yenileme ve geleceği planlamaya yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması ve kente karşı sorumluluk ve aidiyet duygusunun güçlendirilmesi, kararların sahiplenilmesinin sağlanması ve katılımcı sayısının artması ve

sağlıklı kent yapılanmasının temini, kentsel yaşam kalitesi göstergelerinin iyileşmesi geleceğe güvenle bakan kentte kendini huzurlu hisseden bireylerin var olmasına yardımcı olacaktır.

Gösterge: Örgün eğitim müfredatında yeniliğe gidilip gidilmediği, sokaklardaki çöp kutularının daha çok dolup dolmadığı, kentsel vandalizmin görece olarak azalıp azalmadığı

9.4 Kentleşme ve Dezavantajlı Gruplar

9.4.1.1.1 Kadınların iş yaşamında karşılaştıkları güçlüklerin tespiti, Kadınlar lehine gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, mesleki eğitimlerin yaygınlaştırılması, çalışan annelerin çocuklarına yönelik ücretsiz kreş ve evde bakım ünitelerinin yaygınlaştırılması

Kadınlar, çeşitli nedenlerle iş hayatında güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu güçlükler tespit edilmeli, kadınların lehine gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, mesleki eğitimleri yaygınlaştırılmalı, çalışan anneler için kreş ve evde bakım üniteleri açılmalıdır. Bu konulara yönelik kadınlar için yasal düzenlemeler oluşturulmalı ve takip edilmelidir.

Gösterge: Kadınlara yönelik yasal düzenlemelerin sayısı

9.4.2.1.1 Okuma-yazma bilmeyen kadınlara yönelik kurslar açılması. Genel haklar konusunda eğitimler verilmesi. Genel idari şema ve kurumların görevleri konularında seminerler düzenlenmesi

Okuma-yazma bilmeyen kadınlar için okuma-yazma kursları açılmalı, kadınlara medeni kanun, insan hakları vb. yasal hakları konusunda ve kurumların görevleri konusunda eğitimler verilmelidir. Yapılan eğitimler izlenmeli ve raporlanarak kadınların katılımları ve seminer sayıları tespit edilmelidir.

Gösterge: Yapılan seminer sayısı ve katılan kadın sayısı

9.4.3.1.1 Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı'nın onaylanması ve uygulanması

Gençlerin yerel ve bölgesel yaşama katılımlarını öngören Avrupa Şartı'nın yerel yönetimler tarafından, Şartın özelliğinden dolayı onaylanması mümkün değilse de, içeriğinin uygulamaya konulmasına yerel yönetim mevzuatı uygundur. Gençleri kamusal hayata hazırlayan ve bütünleşik gençlik çalışmalarının yerel yönetimlerin stratejik planlarında yer alması ve uygulanmasının sağlanması gerekmektedir. Belediyelerin gençlik ihtisas komisyonları kurulması ve izlenmelidir.

Gösterge: Gençlerin Yerelde kamusal hayata katılımlarına ve bütünleşik gençlik politikalarını yerel ölçekte ve hizmetleri bağlamında uygulamaya koyan yerel yönetimlerin sayısı

9.4.3.1.2 Yerel yönetimlerde ilgili mevzuattaki gençlerin katılımına yönelik katılımcı mekanizmaların gerçek bir gençlik katılımı sağlamak için geliştirilmesi ve mekanizmaların pratikte işlerliğini sağlamak için düzenlemeler yapılması

Yerel yönetim yasalarında yer verilen gençliğin katılımı konusunda, gençlerin gerçek katılımının sağlandığı mekanizmalar geliştirilmelidir. Yerel Gündem 21 Gençlik Konseylerinin bu anlamda işlevleri güçlendirilmelidir. Yerel yönetimlerin, gençlik katılımı konusunda geliştirdikleri mekanizmalar takip edilmeli ve bunu uygulayan yerel yönetimler izlenmelidir.

Gösterge: Gerçek bir gençlik katılımı sağlayan yerel yönetim mekanizmalarının sayısı, işlerliliği, gençlik meclis ihtisas komisyonları sayısı, bu komisyonlara katılan genç sayısı ve sürekliliği

9.4.3.1.3 Gençlerin katılımını düzenleyen mekanizmaların işlerliğini izlemek için ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen bir sistem oluşturulması /

Gençlik katılımına yönelik sivil toplum kuruluşları tarafından, gençlik katılımı mekanizmalarının işlerliğini takip eden bir sistem oluşturulmalıdır. Bu konuda, tarafsız bir izleme yöntemi

belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

Gösterge: konu ile ilgili tarafsız bir “izleme” yöntemi

9.4.3.1.4 Gençlerin kendi haklarına ulaşmasını kolaylaştırmak için, özellikle okullarda, akran gruplarında ve danışma servislerindeki bilgilerin yayılmasıyla gençlerin bilgilerini geliştirmesini, gençlerin haklarının uygulanabilir hale getirilmesi

Gençlik hakları konusunda özellikle okullarda, akran grupları arasında ve danışma servislerinde bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, bu hakların uygulanabilirliği takip edilmelidir. Yılda yıla bu haklardan yararlanan gençler sayıca izlenmelidir.

Gösterge: Yılda yıla hak yararlanıcısı genç sayısı

9.4.4.1.1 Yeni üniversiteler açılırken barınma ihtiyacına yönelik sistemler geliştirilmeli, mevcut üniversitelerin de bu olanakları geliştirilmelidir. Yeterli barınma imkânı sağlanmasına yönelik, yasal düzenleme yapılması

Mevcut olan veya yeni açılan üniversitelerde, gençlerin barınma ihtiyacına yönelik sistemler oluşturulmalı, bu konuda yasal düzenlemeler getirilmelidir. Öğrenci ihtiyacına göre yurtların sayısı artırılmalıdır. Bu konudaki mevzuatın yürürlüğe girdiği Resmi Gazete takip edilmelidir.

Gösterge: Yılda yıla Yurt öğrencileri/üniversite öğrencileri oranı ve mevzuatın yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı

9.4.4.1.2 Gençlerin barınma ihtiyacının karşılanmasına destek olmak amacı ile gerçekleşen özel bağışçı, kurum ve sivil toplum kuruluşları teşvik edilmeli, yatırım giderlerine ek olarak işletme giderlerine de vergi teşviki sağlanması yönünde yasal düzenleme yapılması

Gençlerin barınma ihtiyacına destek verecek özel şahıs ve kurumlar ile sivil toplum kuruluşları çeşitli yasal düzenlemelerle (vergi indirimi, vb.) teşvik edilmelidir. Barınma konusunda destek veren kişi, kurum ve kuruluşların artışı izlenmeli, yasal düzenlemeler takip edilmelidir.

Gösterge: Barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik bu tip kurumların sayısında ve kurumlardan yararlanan öğrenci sayısı ve yasal düzenlemenin yürürlüğe girdiği resmi gazete tarihi ve sayısı

9.4.5.1.1 Öğrenci indirimini sağlayan mevcut paso uygulamasının tüm Türkiye genelinde geçerli olacak şekilde yeniden düzenlenmesi

Öğrenci indirim pasolarının tüm kentlerde uygulanması sağlanmalıdır. Bu konudaki mevcut paso uygulaması tekrar düzenlenmelidir. Kentlerde paso uygulaması, sayıca takip edilmelidir.

Gösterge: Paso uygulanması yapan kent sayısı

9.4.5.1.2 Mevcut öğrenci indirim politikasının örgün eğitim dışında kalan gençliği de kapsayacak şekilde özellikle 17-23 yaş aralığını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi

Öğrenci indirim uygulamasının, 17-23 yaş arasındaki öğrenci olmayan tüm gençleri de kapsayacak şekilde düzenlenmesi gereklidir. Gençlik indiriminden yararlanıcı gençler, sayıca izlenmelidir.

Gösterge: Gençlik indirim kapsamında genç yararlanıcıların sayısı

9.4.6.1.1 Kentlerde bulunan kültür/sanat merkezlerine ve etkinliklerine erişim tüm gençler için ücretsiz olmalıdır ya da gençlerin katılımını mümkün kılacak şekilde gençlere özel ücret politikaları geliştirilmesi

Kentlerdeki kültür-sanat merkezlerinden gençlerin ücretsiz yararlanması sağlanmalıdır. Bu konuda özel ücret politikaları geliştirilmelidir. Sözkonusu etkinliklerden faydalanan gençlerin

sayısında artışlar gözlenmelidir.

Gösterge:Yıldan yıla etkinliklerden faydalanan gençlerin sayısı

9.4.7.1.1 Kentleşme ve kentlilik bilincini geliştirme vizyonu ile örgütlenmiş ya da proje yürüten ve belirli kriterleri sağlayan gençlik örgütlerine bürokratik ve finansal destek sağlanması

Kentleşme ve kentlilik bilincini geliştirme konusunda proje üreten gençler ve gençlik örgütleri için bürokratik ve finansal destek sağlanmalıdır. Gençlik örgütleri ve üretilen proje sayıları izlenmelidir.

Gösterge: Gençlik örgütlerin ve projelerin sayıları

9.4.7.1.2 Fikirlerini hayata geçirebilecek ya da kendilerini ifade edebilecek alanlar bulamayan gençler kent yaşamının dışına itilmektedir. Gençlerin kamusal alanda temsiliyetlerinin artması ve kent yaşamına katılımlarının sağlanması için gençlerin bizzat kendilerinin, kendileri için yapmak istedikleri etkinlikler için mekânlar yaratılması

Gençlerin kent yaşamına katılımlarının desteklenmesi, kamusal alanda temsiliyetlerinin artırılması ve kendi etkinliklerini gerçekleştirmesi için gençlere yönelik mekânlar yaratılması gerekmektedir. Gençlik merkezleri sayısındaki artışlar takip edilmelidir.

Gösterge: Yıldan yıla gençlik merkezleri sayısı

9.4.7.1.3 Gençler gerekli fırsatlar sağlandığında kent yaşamını zenginleştirecek proje ve etkinlikleri hayata geçirebilirler. Bu nedenle, gençlerin gönüllü çalışmalarını destekleyecek ve bizzat gençler tarafından yönetilen fon ve bütçeler oluşturulması

Gençlerin kent yaşamını zenginleştirebilmek için proje ve etkinliklerini hayata geçirmeleri amacıyla, gençler tarafından yönetilebilecek fonlar oluşturulmalıdır.

Gösterge: Gençlerin yönetiminde olduğu ve yararlanıcısı olduğu fon ve bütçe olanakları sayısı

9.4.8.1.1 Genç işsizliğinin azaltmaya yönelik proje fonları oluşturulmalı, genç girişimcileri destekleme programları geliştirilmeli, staj programları ve mesleki eğitim programları uygulanmalı, bünyelerinde meslek okulları kuran fabrikalara özel vergi teşviki sağlanması

Genç işsizliğinin azaltılması amacıyla proje fonları oluşturulmalı, genç girişimcileri destekleme programları geliştirilmeli, staj programları ve mesleki eğitim programları uygulanmalı, bünyelerinde meslek okulları kuran fabrikalara özel vergi teşviki sağlanmalıdır. Yıldan yıla genç işsizliği oranı izlenmelidir.

Gösterge: Yıldan yıla genç işsizliği oranı

9.4.9.1.1 Sağlık alanında genç dostu danışma birimleri oluşturulması, bu birimler için gençlerin özel hayatlarına yönelik saygının güvence altına alındığı özel politikalar geliştirilmesi

Gençlerin sağlık alanından yararlanması amacıyla, genç dostu danışma birimleri oluşturulmalı, gençleri güvence altına alan özel politikalar geliştirilmelidir. Sağlık danışma birimleri ve takip eden genç sayısında yıllık gözlem yapılmalıdır.

Gösterge: Yıldan yıla Genç dostu sağlık danışma birimleri sayısı ve yararlanıcı genç sayısı

9.4.10.1.1 Aile ortamında yaşlıya bakım amacıyla aileye mali yük getirmeyen bütünleşik profesyonel hizmet desteği sağlanması

Aile ortamında yaşlıların bakımı konusunda aileye mali yük getirmeyen profesyonel hizmetler sağlanmalıdır. Yaşlı bakım evlerinde yaşayan yaşlıların sayısında azalmalar sağlanmalıdır.

Gösterge: Bakım evlerinde kalan yaşlı sayısının azalması

9.4.10.1.2 Kent hayatında yaşlıya yer ve fonksiyon veren stratejiler geliştirilmesi amacıyla mekân tasarımını bu hedefe uygun düzenlenmesi

Yaşlıların kent içinde dolaşımını kolaylaştıracak stratejiler geliştirilmelidir. mekân tasarımları, hedefe uygun düzenlenmelidir.

9.4.10.1.3 Yaşlılara yönelik akademik çalışmaların teşvik edilmesi / Yaşlılar hakkında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısı

Üniversitelerde ve araştırma merkezlerinde yaşlılara yönelik akademik çalışmalar teşvik edilmelidir. Bu konuda yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısı gözlenmelidir.

Gösterge: Kentlerin gün içinde yaşlılar tarafından kullanılması

9.4.10.2.1 STK'ların çalışmalarının bütünlük yaklaşımına yönelik kurumsal-toplumsal çalışmalar yapılması

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının bütünlük yaklaşımına yönelik kurumsal-toplumsal çalışmalar yapılmalıdır Yapılan çalışmalara katılımcı sayıları gözlenmelidir.

Gösterge: Yapılan çalışmaların ve katılımcıların sayısı

9.4.10.3.1 Yaşlılara uygun bina tasarımlarına özen gösterilmesi ve kurumsallaşmasının sağlanması

Yaşlıların kullanımına uygun bina tasarımlarına özen gösterilmelidir. Bu tasarımların kurumsallaşması sağlanmalıdır. Hastaneye kırık nedeniyle başvuran yaşlı sayısında azalma olmalıdır.

Gösterge: Hastaneye kırık nedeniyle başvuran yaşlı sayısı

9.4.11.1.1 Toplumsal farkındalığı sağlayacak eğitim çalışmaları ile toplumsal projeler yapılması

Toplumsal farkındalığın sağlanabilmesi amacıyla eğitim çalışmaları ve toplumsal projeler yapılmalıdır. Gerçekleştirilen proje sayısı izlenmelidir.

Gösterge: Gerçekleştirilen proje sayısı

9.4.12.1.1 Araçların kaldırımlara çıkmasını engelleyebilmek için oluşturulan cadde mobilyası olarak nitelendirilebilecek mantarların kaldırılması

Kaldırımlar üzerinde araçların çıkmasını önlemek amacıyla inşa edilen, ancak engellilerin kaldırımda yürümesinde tehlikeler oluşturan, cadde mobilyası olan mantarların kaldırılması gerekmektedir. Kaldırım mantarlarının sayısı azalmalıdır.

Gösterge: Kaldırım mantarlarının sayısı

9.4.12.1.2 TS 12576 tasarım kuralı standardının imar planlarına yansıtılabilmesi amacıyla yerel yönetimlerde eğitimler verilmesi

TS 12576 tasarım kuralı standardının imar planlarında kullanılabilmesi amacıyla yerel yönetim planlamacılarına yönelik eğitimler verilmelidir. Yapılan eğitim sayısı ve katılımcı sayıları izlenmelidir.

Gösterge: Eğitimlerin sayısı ve katılım sayısı

9.4.12.1.3 Kentteki engellileri engelleyen fiziki şartların farkındalığını toplumda yaratacak eğitimler verilmesi

Kentteki engellileri engelleyen fiziki şartların toplum üzerinde farkındalığını oluşturmak amacıyla topluma yönelik eğitimler verilmelidir. Bu eğitimlerin uygulandığı kent sayısı ve eğitim sayıları izlenmelidir

Gösterge: Verilen eğitimlerin sayısı ve eğitimi veren kent sayısı

9.5 Kentlilik Bilinci ve Eğitim

Komisyonumuzca, bu sorun alanına ilişkin gerçekleştirilmesi gereken eylemler raporun genelinde ele alınmış ve hazırlanan tabloda da yer verilmiş olduğundan detaylarıyla açıklanmama kararı alınmıştır.

9.6 Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi Aşamasında İletişim Ortam ve Araçları

9.6.1.1.1 Basın yayın organlarında tespit edilecek uzunlukta veya sayfada kentli olma kavramına ilişkin temel bilgiler verilmesi

Kentin kültürel ve tarihsel varlıklarını hem bilimsel ve entelektüel, hem de popüler olarak toplumun tüm kesimlerine ulaştırmak; kent kültürünü geliştirecek kültür ve sanat programlarına tüm bilişim teknolojilerini kullanarak yer vermek, kentteki kültür ve sanat aktiviteleri konusunda izleyiciyi bilgilendirmek vb. konularda görsel-ışitsel-yazılı/basılı ve bilişim teknolojileri kullanılarak topluma ulaştırmak medyanın görevi olmalıdır. Gazetelerin Kent Haberleri sayfalarının özendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik girişimlerle medyada bu konunun daha fazla yer alması sağlanmalıdır.

Basın-yayın organlarında bu konunun gündeme taşınma sıklığı, iletişim araçları ile kamuoyuna ulaşmamızı sağlayacaktır.

Gösterge: Basın yayın organlarında kentli olma kavramı konusunda yer verilen konularda artış

9.7 Kentlilik Bilinci ve Katılım

9.7.1.1.1 Göstergelere ilişkin, ilgili kurumlarda verilerin toplanması için istatistikî kalıplar geliştirilerek kurumsal işbirliği yapılması ve göstergeler oluşturulması

Katılımla ilgili olarak gerekli veriler ülkemizde henüz bulunmamaktadır. Katılımın artırılması için bu verilerin elde edilmesi ve alınması gereken önlemlerin bir an önce belirlenmesi gerekmektedir.

Gösterge: Seçimlerde oy kullanan kadın, engelli ve yaşlıların sayısı

9.7.2.1.1 En etkin iletişim araçları ile belediye sistemiyle ilgili bilgilendirmenin sağlanması

Belediyelerin aldığı ve uygulamaya koymak için hazırladığı kararların kentte duyurulması ve kentlilerin fikrinin alınması kentine sahip çıkan bireylerin artırılması için önemlidir.

Gösterge: Bilgilendirme yapan iletişim aracı sayısı ve kullanılma sıklığı

9.7.3.1.1 Her türlü konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili bilgi bankası oluşturulması

Kentli bireyler kentle ilgili sorunlarda yerel yönetimler dışında sorumluluklar üstlenen veya üstlenmeye çalışan sivil toplum kuruluşlarının varlığından genelde habersizdir. Bu kuruluşların varlığının ve çalışma sisteminin yerleşiklere bilgi bankası oluşturularak aktarılabileceği düşünülmektedir.

Gösterge: Bilgi bankasına erişen kişi sayısı

9.7.3.1.2 Otomatik davet mekanizması kurulması

Kentle ilgili alınan kararlarda otomatik davet mekanizması kurularak daha fazla kişinin katkısının sağlanması gerçekleştirilebilir.

Gösterge: Hayata geçip geçmediği

9.7.3.1.3 Yıllık toplantı takvimi kurulması

Kentin sorunlarının tartışıldığı toplantıların sene içerisinde belirlenmesi ve belli araçlar yardımıyla duyurulması sonucunda daha fazla katılımın gerçekleşeceği unutulmamalıdır.

Gösterge: Yapılan toplantı sayısı

9.7.3.1.4 Toplantıların erişilebilir ve sürdürülebilir olmasının sağlanması

Yapılacak olan toplantıların herkes tarafından erişilebilir ve devamlı olması halinde alınacak sonuçlar daha verimli olacaktır.

Gösterge: Toplantılara katılımcıların takip durumu ve katılımcı sayısı

9.8 Kültürel Miras ve Ortak Bellek

9.8.1.1.1 Kent arşivlerinin toplanarak korunma altına alınması

Kent arşivlerinin önemsenmemesi nedeniyle pek azı günümüze kadar gelebilmiştir. Bu arşivlerin toplanarak Kent Müzelerinde koruma altına alınması gereklidir. Koruma altına alınan belge ve dokümanlar kaydedilmelidir.

Gösterge: Koruma altına alınan belge ve dokümanlar

9.8.1.1.2 Milli kütüphane, Osmanlı arşivleri, Cumhuriyet arşivleri bünyesindeki belge ve yayınların dijital kopyalarının alınması

Kente ait önemli belge ve dokümanlar, Milli Kütüphane, Osmanlı arşivleri ve Cumhuriyet arşivlerinde mevcuttur. Bu belge ve dokümanların, kent müzelerinde de dijital kopyası alınarak bulunması sağlanmalıdır. Milli arşivlerden kopyalanan belge ve dokümanlar dijital olarak kaydedilmelidir.

Gösterge: Milli arşivlerden dijital olarak kopyalanan belge ve dokümanlar

9.8.1.1.3 Kent müzeleri arasında, karşılıklı sergi değişimi, ortak programların oluşturulması, ortak personel eğitim seminerleri, ortak danışmanlık hizmetleri, yıllık kongreler düzenlenmesi vb. yollarla bilgi ve deneyim alışverişinin teşvik edilmesi

Kentlerin en önemli ortak belleğini oluşturan kent müzeleri arasında karşılıklı sergi değişimleri, ortak personel eğitim seminerleri, ortak danışmanlık hizmetleri, yıllık kongreler vb. organizasyonlar düzenlenerek bilgi ve deneyim alışverişi sağlanmalı ve böylece kent müzelerinin daha fazla tanıtımı yapılmalıdır. Kent müzeleri arasında ortak etkinlik sayıları artırılmalıdır.

Gösterge: Gerçekleştirilen ortak etkinliklerin sayısı

9.8.1.2.1 Kent arkeolojisi araştırmaları yapan kurumların çalışmalarının birleştirilmesi

Kent arkeolojisi araştırmalarının geliştirilmesi amacıyla; Valilik, üniversiteler, belediyeler ve il özel idarelerinin çalışmaları birleştirilmelidir. Bu amaçla periyodik toplantılar yapılmalı ve çalışmalar takip edilmelidir.

Gösterge: Gerçekleştirilen periyodik toplantılar sonucunda oluşturulan çalışma raporları

9.8.1.2.2 Çağdaş standartlara uygun yerel tarih çalışmalarını destekleyecek araştırma fonlarının kurulması

Çağdaş standartlara uygun yerel tarih çalışmalarını desteklemek üzere TÜBİTAK ve TÜBA ve üniversite araştırma fonları başta olmak üzere araştırma destek fonları kurulmalı, bu alanlarda çalışmayı özendirme ve kaliteyi yükseltme amacıyla ehil jürilerin görevlendirileceği ödüller konulmalıdır. Üretilen projelere sağlanan fon destekleri artırılmalıdır

Gösterge: Üretilen projelere sağlanan fon destekleri

KOMİSYON ÇALIŞMASI GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Kent, sosyo-kültürel, siyasal, yönetsel, ekonomik alanda insan hayatının bütün boyutlarıyla herkesin içinde var olduğu yaşam alanıdır. Kentler yaşayan bir organizma olarak sürekli bir değişim içindedir; ve bu nedenle de yaşayan, gelişen bir organizmadır. Bu yanı ile kentler, sosyal gelişmelerin, kültürel etkinliklerin uygarlıkların oluşup yoğunlaştığı merkezler olarak kentlilik bilincini etkiler.

Kentin sürdürülebilirliğini sağlama konusunda, toplumun çeşitli kesimlerinin katılımına açık yönetim yapısı, yapılabirlik için uygun sayısalık, çeşitlilik, kabul edilebilirlik, emniyet ve güven, ayrıncı ve belirleyici olma, yenilikçilik, birliktelik ve sinerji, rekabetçilik ile örgütsel kapasite gibi çeşitli kriterler yardımcı olmaktadır. Bu kriterler için; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olmak üzere genel anlamda dört farklılaşma alanı bulunmaktadır. Nitekim sosyal konular kentsel ve bölgesel kalkınmada hızla öne çıkmaktadır. Sosyal konularla bütünselliği, ekonomik, kültürel ve doğa korumacı çevresel yönler tamamlamaktadır. Kentin, ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşamını belirleyen ekolojik, ekonomik, toplumsal bir dizge olduğu gerçeğinin gözardı edilmesi halinde, ideal bir kent kurgusunu uygulanabilir bir duruma getirebilmek mümkün görünmemektedir.

Bir şehrin gerçek sahibi; o şehirde yaşayan, kentle bütünleşen ve kendisini kente ait hisseden kişilerdir. Kentlilik bilinci kavramı ile ifade edilmek istenen, kentte yaşayanların kentle bütünleşmesi, kendini kente ait hissetmesi ve dolayısıyla yaşadığı kente karşı sorumluluk duymasıdır. Hizmetlere erişmek bir hak ise, kente ait olma duygusu ile bireylerin kendilerine kente karşı sorumlu hissetmeleri de görevleridir. Bu konu aynı zamanda kentin varlığının sürdürülmesi, kentlilerin aktif katılım ve çözümde ortaklık ilkelerine uygun hareket ederek bu sorumluluğun en önemli parçası haline gelmeleriyle bağlantılıdır.

Kent, genel olarak, eğitim kalitesi, kadın ve erkek için eğitim olanağı, bütün toplumun okur yazarlığı, nüfus birikimi ve bilimsel gelişme ile çok yakından ilişkili unsurları içermektedir. Kentleri yaşanır kılan bilinçli insanlardır. Bilgi kenti olma, günümüzde kentlerin aranan fonksiyonlarıdır. Bu geniş kapsamıyla kenti tanımlamadan ve anlamadan, sürdürülebilir kenti kurmak, yaşatmak ve geliştirmek olanağı bulunmamaktadır. Sürdürülebilir kentleşme amacına ulaşabilmesi için kentte alınan kararlardan etkilenen bütün paydaşların yakın işbirliğinin sağlanması gerekli görünmektedir. Bu işbirliğinin sağlanması farklı konularda kurulan ancak odağında kent olan çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlarla müzakereci bir ortamda sürdürülmelidir. Bu husus, şüphesiz kentlilik bilinci ile ilgilidir. Nitekim kentlilik bilinci, kentsel yaşamı ve kentsel yaşam kalitesini savunmayı ve sahiplenmeyi gerektirir. Bu sahiplenmenin vazgeçilmez aşaması da sürdürülebilir bir kentsel yapının ve kentsel yaşam kalitesinin oluşturulmasından geçmektedir.

Kent hayatının sürdürülebilirliğinde, gençler önemli bir potansiyel güçtür. Gençler; geleceğin işgücü, geleceğin teminatı, geleceğin sahipleri olsa da, kente ilişkin kararlardan etkilenen günümüzün de ortaklarıdır. Gençlik dinamik bir güç kabul edilmektedir. Halbuki toplumun adeta kenarında tutulmakta ve ulusal bir gençlik politikasının aktif tarafı olamamaktadır. Gençlik, “top sahası ve genç” algısının ötesinde, bütünleşik gençlik politikaları çerçevesinde değerlendirilmesi gereken önemli bir guruptur. Kent ve kırsal alanlarda gençlik, genç oldukları için yaşadıkları dönem ve mekâna göre değişen ihtiyaçları olan, ekonomik ve sosyal olaylardan farklı şekillerde etkilenen, kendi ihtiyaçlarını belirleyebilen, gerek kendileri ile ilgili gerek çevrelerindeki gelişmelerle ilgili fikirlerini paylaşabilen ve hayata geçirme için örgütlenme yeteneği olan temel bir aktör olarak değerlendirilmelidir.

Kentlerde gençlerin yaşamı incelenirken, aile içindeki konumları da sorgulanmaya değer görülmektedir. Çocuğu yetiştiren annelerin, bir kadın olarak ekonomik ve sosyal alanda güçlendirilmesi de gençlerin eğitim sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Kız ve erkek çocuklarının eksiksiz 12 yıllık bir öğretim dönemini tamamlamaları ve kız-erkek çocuklarının eğitiminin her aşamasında fırsat eşitliğine sahip olmalarının gerekliliği tartışılmazdır. Kadınların bu süreçte kent hayatında aktif özneler olarak yer almasını sağlayacak önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Tarımda istihdam olanaklarının azalması ve köyden kente göç nedeniyle istihdam piyasasının dışına itilen kadınların mesleki eğitim, kurs gibi olanaklarla kent ekonomisine katılımlarının sağlanması, kadınlara yönelik düzenlenen kursların yeni ekonomik gelişmelere/eğilimlere uygun olarak hazırlanması, sunulan kursların çeşitlendirilmesi, kadın girişimci sayısının artırılması ve toplumda bu konuda farkındalığın yaratılması önemli adımlardır.

Artan göç hareketliliği kentleri ve ülkeleri daha karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca, “mekân” ile anılan kimliği ve toplum duygusu homojenliğini çatlatmıştır. Yeni gelenlerle birlikte yaşamayı, kente ilişkin konular üzerine beraber düşünme üretme süreçlerini işletme, aslında modern bir kent deneyimidir. Tehdit gibi düşünülen bu durumlar ancak, akılcı stratejiler ile fırsatlara dönüştürülebilir.

Türkiye'ye göç veren ülkeler Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Bosna-Hersek, ve Yunanistan olarak bilinmektedir. Bugün bu ülkelerde hala Türkler ve akraba toplulukları yaşamaktadır. Ayrıca, Slovenya, Hırvatistan, Sırbistan ve Karadağ gibi ülkelerden de gelebilecek göçler yok denecek kadar az şekilde tanımlanmaktadır. Türk soylu göçmenler ile kültürel bağlarımız bulunmakla birlikte mekânsal alanda sosyal, kültürel bütünleşme sorunları yaşanabilmektedir. Söz konusu bu grupları toplum içinde değerlendirmek, uluslararası ilişkilerde doğru stratejiler oluşturmak açısından, gelen Türk soylu göçmenlerin profilini bilmek ve ihtiyaçlarını değerlendirmek gerekliliği de bulunmaktadır. Göçle gelen söz konusu grupların kendi hallerine bıraktığı ve sorunlarından da halkın çok farkında olmadıkları izlenimdir. Oysa küresel ilişkiler ağında “ilgisizlik ve ihmâl” çeşitli örgütlenmelerle derhal doldurulmaktadır. Bu savı destekleyen bir husus da kentte farklı kent adları ile kurulmuş hemşehri dernekleridir. Bu derneklerin sosyal diyalogları geliştirmek ve gelenleri kentle uyumlaştırmak fonksiyonları dönüşüm geçirmekte, grup aidiyetini ve nüfusunu kullanarak rant kollama araçları haline gelmektedir. Bu nedenle kente göçle gelenlerle daha önceden yerleşmiş halk arasındaki diyalogların geliştirilmesi ve yerel yönetimle olan bağlantıların kurulmasında, hemşehri derneklerine modern roller yüklenmelidir. Bağlantılı olarak, derneklerin göçle gelenler için sürdürdükleri çalışmalarında kapasite artırıcı olarak aktivitelerinin yerel toplum yararına gözden geçirilmesine yönelik stratejik değişiklikler yapmaları hedeflenmeli ve bu amaçla özellikle üniversiteler desteğinde eğitim programlarıyla yol gösterilmelidir.

Kentlere ilişkin altyapı hizmetleri sorunlarının irdelenmesi ile sınırlı kalan önceki kalkınma planlarına karşılık Dokuzuncu planda, Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogların Güçlendirilmesi yanında yoğun göç ve düzensiz kentleşmenin ortaya çıkardığı uyum sorunları ve kültürel sorunlar yanısıra terör ve kent güvenliği konuları da işlenmektedir. Toplumsal bütünleşme ve kültürel yapının geliştirilmesi için yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması ve Sivil Toplum Kuruluşlarıyla diyalogların geliştirilmesi konuları öne çıkmaktadır. Bu konular bütünleşik yönetim stratejileri çerçevesinde Raporumuzda değerlendirilmiştir.

Günümüz koşullarında kentler kalabalıklaştıkça, sosyal kontrolün azaldığı mekânlara dönüşmektedir. Bu değişim nedeniyle, kentlerde topluma ve kente karşı işlenen suçlar dikkati çeker hale gelmektedir. Bu durumda hem genel hem de özel zabıta hizmetleri daha fazla

önemsenen hizmet birimleri haline gelmektedir. Güvenlik konusu aslında bireyin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilecek maddi imkânlara sahip olmama durumuyla özetlenebilen yoksulluk ile ilgilidir. Kentleşmenin getirdiği nüfus baskısı ile birlikte değerlendirilen kentlerdeki yoksulların mutlak sayılarındaki artış, tek başına kentsel güvenliği tehdit eden faktör olarak düşünülmektedir. Kent güvenliğini tehdit eden diğer bir unsurun “yoksunluk duygusu” olduğu görülmektedir. Yoksunluk duygusu, insanın beklentileri ve olanakları arasındaki uçurumun bilincine varmasıyla gelişmekte ve kentsel güvenliği tehdit eder hale gelebilmektedir. Kente karşı işlenen suçların artmasının sosyo-ekonomik temelleri bilinmektedir ve toplumun desteğini alarak kaynağında önleyici stratejiler de üretilmektedir ancak yeterli değildir. Kent güvenliği konusu günümüz kentlerinin öncelikli sorunudur.

Günümüzde mesleklerin etik çizgide görevlerini yerine getirirken, kurumsal toplumsal sorumluluklarınıninçindehareketetmesineyönelikyasaldüzenlemelergiderekgenişletilmektedir. Nitekim “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi” (2006), gereğince tüm kamu kuruluşlarının yanı sıra, tüm (kamu-özel ulusal, bölgesel ve yerel) yazılı basın ve görsel-işitsel medya kuruluşları, bilgi hizmetleri ve haber ajansları ile basın meslek örgütlerini, bu konuda üzerine düşenleri yapmaya zorunlu kılınmaktadır. Grubumuz benzer duyarlı yaklaşımların “kentlilik bilinci ve sağlıklı kentler” konularında da geliştirilmesini önermektedir. Kentlerin etik değerler içinde gelişiminin sağlanması ve bu yönde toplumsal benimseme ve gerektiğinde tepki koyma çağdaş olmanın da önemli bir göstergesidir.

Kamu yararı açısından Türkiye'nin gündemine alınan kent ve kentle ilişkili konuların mevcut bilgi birikimi ve toplumsal duyarlılık içinde değerlendirilmesine, bu şekilde kamuya takdimine özen gösterilmesinde “medya” önemli bir işleve sahiptir. Kentler, toplumun gelişiminde önemli rolü olan konuların odağındadır. Kentler geçmiş, bugün ve gelecek için süreklilik ortaya koymaktadır. Kente yönelik farkındalıkların yaratılmasında Medya sorumluluk üstlenmesi gereken kurumların başında gelmektedir. Türkiye’de bazı yönleriyle basın yayın yoluyla haberleşme belirtilen bu çağdaş iletişim sürecinden halen uzaktadır.

Basın-yayın kuruluşlarının kendi öz-denetim birimlerini kurarak bir an önce kente karşı sorumlu kamusal yayıncılık gereği, yayıncılık ilkelerini saptayarak faaliyetlerinde sürekli kılmaları; yayınların planlanması, genel akışı ve içeriğinde, kente karşı işlenen suçları analiz eden yayınların yapılması için yayın kanallarına kendi “etik” değerlerini yerleştirmeleri, Radyolarda ve tüm ailenin birlikte televizyon izlediği saatlerde ve yayının genel akışında kente karşı duyarlılığı artıracak görsel ağırlıklı “Sağlıklı Kent” programları yayınlanması ve eğitim kurumlarını bu yönde teşvik edilmesi önem taşımaktadır.

Geleceğin kenti (ilim kenti) sürekli kendini yenilemeye ihtiyaç duyar. Bu da sürekli düşünmek, hedefleri değerlendirmek, ihtiyaçları karşılamak, yeni hedefler tayin etmek gibi eylemleri gerektirmektedir. Bu görüşten hareketle, Gurubumuz geleceği karşılayan katılımcı bir anlayışla gerçekleştirilecek eylem planlarını, önemsenen konulara ilişkin stratejiler ile birlikte bütünleştirerek yorumlamıştır.

RAPOR ÖZETİ

Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu olarak bu rapor, ülkemizde kentsel gelişmenin hızlanması ve sürdürülebilir kentlerin oluşturulmasında öncelikle; kentlerine sahip çıkan, kendini kentin dinamiklerine ait ve güvende hisseden, o kentte kendinden bir şeyler bulan, kent kültürünü anlayan, kent için alınacak kararlara katılan ve kentsel oluşumlardan sorumluluk duyan bireylerin var olmasının birincil derecede öneme sahip olduğu fikrinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Bu bağlamda, kentte yaşayanların kente yönelik sağduyularının ve bilinçlerinin gelişmesi, kentleşme, kentleşme ve kent kültürünün kesişme noktasında irdelenebilir. Toplumsal gelişmenin önemli bir göstergesi olan kentleşme süreci, genellikle uygarlığın başlangıcı olarak kabul edilmekle birlikte, kentleşme belli ve somut bir tarihle belirlenecek bir başlangıca sahip değildir. Buna rağmen araştırmacılar, kentleşmenin başlangıcı konusundaki belirsizliği ortadan kaldırmak amacıyla, insanların avcılık ve çobanlıktan tarımsal faaliyet nedeniyle yerleşik hayata geçmesini hem de uygarlığın hem de kentleşmenin başlangıcı olarak kabul etmektedirler. Kentleşme en dar anlamıyla kentlerin sayılarının artması veya büyümesidir. Kentleşmenin, ekonomik, sosyo- kültürel, demografik ve idari başta olmak üzere var olan boyutlarından, sosyo-kültürel boyutu göz önünde bulundurulduğunda karşımıza kentleşme terimi çıkmaktadır. Kentleşme süreci içerisinde, yaşadığı kentin demografik, ekonomik ve kültürel olarak kentleştiğini hisseden yerleşiklerin bu değişime ayak uydurması, kendini bu sürece ait hissetmesi, yaşayış tarzı olarak benimsemesi ve davranış biçimlerini kabullenmesi söz konusu nüfusun kentleşmeye başladığının bir göstergesidir. Kent kültürü kavramı ise, o kentte yaşamış bütün medeniyetlerin sosyolojik, psikolojik, politik ve ekonomik olarak yapmış olduğu etkinliklerin gerek kentsel dokuda yer bulması, gerek toplumsal yaşamda kendini göstermesiyle ortaya çıkan bir bütünlüktür. Ancak, kontrolsüz göçler ortak kent kültürü oluşmasını engelleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kır ve kent arasında meydana gelen kontrolsüz göç yüzünden, gerek kır gerekse kentte doğrudan her iki ortama da ait olmayan farklı yaşam alanları ve kültürleri oluşmakta ve kentte fiziki, sosyal ve kültürel bir erozyon yaşanmaktadır. Bu erozyonun sonucunda kentsel entegrasyon, sosyal dialog güçleşmekte, kentliler arasında ortak bir kent kültürü oluşmamaktadır. Bu kavramların dışında, kentlilik bilinciyle ilintili olan diğer bir kavramda kentsel kimliktir. Kentsel kimlikte tıpkı toplumsal kimlik gibi durağan değil dinamiktir ve zaman içinde değişime uğrayarak günümüzdeki hallerini almaktadır. Kentlerde meydana gelen bazı olumsuz değişimler ve yozlaşmalar neticesinde kentler kendilerine has olan anlamlarını ve kimliklerini yitirmeye başlamaktadır. Bu kimlik kaybı ile kentte yaşayan ve kentli olmaya çabalayan bireyler, kentten kopmaya başlayıp, aidiyet duygusunu yitirmektedirler.

Bir şehrin gerçek sahibi bilindiği üzere; o şehirde yaşayan, kentle bütünleşen ve kendisini kente ait hisseden bireylerdir. Kentlilik bilinci kavramı ile ifade edilmek istenen de, kentte yaşayan bireylerin kentle bütünleşmesi, kendini kente ait hissetmesi ve dolayısıyla yaşadığı kente karşı sorumluluk duymasındır. Ancak kentte yaşayan başta kadınlar, gençler, yaşlılar ve engelliler olmak üzere bazı dezavantajlı gruplar kendilerini kente ait hisseditip, güvende oldukları duygusunu pek tadamamakta ve kentle bütünleşmekte sorunlar yaşayıp, dışlanmışlık hissi taşımaktadırlar.

Dezavantajlı gruplardan olan kadınlar ve kadın sorunları yerel karar alma süreçlerinde temsil edilmemekte bu durum hem yerel kalkınma hedefine ulaşmayı zorlaştırmakta, hem kadınların ve dolayısıyla hanelerin yaşam kalitelerini düşürmekte, hem de kadınların vatandaşlık ve kentlilik haklarından yararlanmalarına imkan sağlamamaktadır. Ayrıca, kadınların kentsel

istihdamda artan bir şekilde yerini aldığı görülmekle birlikte bu durum istenilen düzeye henüz erişmemiştir. Mekânsal anlamda da, çalışma alanları ile konut alanları arasında ulaşılabilirliği zayıf olan kent dokusu, kadınların kamusal alandaki ve özel alandaki farklılaşmış rollerini bir arada yürütmelerini güçleştirmekle kalmayıp; iki toplumsal cinsiyet grubunun ilişkilerini sosyal anlamda da değiştirmeye zorlamaktadır. Bunun yanında kadınlar kentte kendilerini güvende hissedememektedir. Kadınların, kentsel mekânda kendini güvende hissetmesi, istihdamda daha fazla yer alması, kentsel sorunlara ilişkin konularda katılımının artması gerçekleştiği takdirde kadınlar kendilerini kentsel gelişmenin önemli bir tarafı olarak değerlendirebileceklerdir. Diğer bir dezavantajlı olan gençler kent hayatının sürdürülebilirliğinde önemli bir potansiyel güç olmalarına karşın, kamusal alanda temsilileri ve katılımları çok düşüktür. Bu bağlamda, yerel yönetimler gençliğin katılımını geliştirmek konusunda çok önemli bir role sahiptir. Kent hayatının tüm yönlerine ilişkin konularda görevli yerel yönetimler ve yereldeki kurumlar, gençliğin katılımını destekledikleri ve gelişmesine katkıda buldukları ölçüde, gençlerin sosyal bütünleşmesine de katkıda bulunmaktadır. Yaşlılar ise diğer bir dezavantajlı gruptur. Yaşlı kentlilerin kentlerine ait olduklarını hissetmeleri, sosyal bir dışlanma yaşamamaları, güvende olduklarını hissetmeleri yetiştirecekleri bireylerin daha sağlıklı ve kentlerini sahiplenen kentliler olmasını sağlamakta önemli bir adımdır. Ancak gerek mekânsal gerekse toplumsal olarak yaşlıların kentle bütünleşmesine yardımcı olacak stratejiler bulunmamaktadır. Yaşlılarla benzer mekansal problem yaşayan engellilerimizde, sağlıklı ve plansız kentleşmeye bağlı olarak bağımsız bir şekilde çoğu zaman hareket edemeyen bireyler haline gelmektedir. Ülkemizde, bazı Kanunlarda ve standartlarda engellilerin kent yaşamında dışlanmışlık hissine kapılmaları için sosyo-mekânsal içerikli hükümler yer almaktadır. Ancak bunlar yeteri kadar hayata geçirilememektedir. Kentsel mekânda engellilerle ilgili var olan problemlerin yanı sıra, engelliler diğer kentli bireyler tarafından olumsuz davranışlarla karşılaşmakta ve önyargı ile yaklaşılmaktadırlar. Bu gibi durumlarda engelliler dışlanmışlık duygusuna kapılmakta ve sosyalleşme problemi yaşamaktadırlar. Bu problemlerin aşılmasıyla ülkemizde engellilerin kentle bütünleşen ve kendini kente ait hisseden dolayısıyla kentine sahip çıkan bireyler olması kolaylaşacaktır. Komisyon olarak raporda, dezavantajlı grupların kentte katılımlarının artırılması ve kendilerini kentte güvende hissetmelerine yönelik oluşturulabilecek öneri stratejiler ve eylemlerimiz yer almaktadır.

Kentlilik bilincinin, bireylerin ruhsal gelişimini tamamlamaya başladığı ilk yıllardan itibaren aşılabilmesi için kullanılabilecek en önemli iki faktör eğitim ve medyadır. Kentlerin özgün kimliklerinin devamlılığının sağlanmasında, kentlerde yaşanan sosyal, fiziksel ve kültürel erozyonun önlenmesinde, kendini yaşadığı kente ait hisseden bireylerin oluşmasında ve kültürel mirasın yeni nesillere aktarılmasında, örgün ve yaygın eğitim kurumları birlikte etkileyici olmalıdır. Kentlilik bilincini oluşturmak ve geliştirmek için önemli bir araç olan eğitim sayesinde, kentin tarihi ve kültürel kimliğinin benimsenmesi ve yaşanması, kentte yaşayanlarda aidiyet duygusu kazandırılması, tarih ve toplum kültürü bilinciyle kentsel dinamiklerin harekete geçirilmesi, kentsel hak ve görevlerin öne çıkarılması, kent donanımlarının hayatın bir parçası olarak algılanmasının sağlanması, "Kentli" sıfatının kazanılmasında uzlaşmaya varmanın temel önceliklerinin kentli ile paylaşılması, kentte yaşamının öncelikle zihinlerin kentleşmesine bağlı olduğundan hareketle, kentsel yönetimin ve dönüşümün kontrolünün sağlanması, doğal ortamların korunması ve kent içi sosyal ve yapısal dengesizliklerin giderilmesinde etkin rol alınması gibi günümüzde kazandığı modern anlamıyla "toplum" olabilme niteliğindeki ortak yaşama biçimini güçlendirmesi temel amaçlar olarak düşünülmektedir. Toplumsal yaşamı belirli kategorilere ayırıp üzerinde yorum yaparak herkesçe onaylanan bir düzen kurabilen medyanın toplum üzerinde etkili bir rolü bulunmaktadır. Medya kurumları, ilköğretim düzeyinden başlayarak, "kent kültürünün" topluma kazandırılması konusunda öncü ve kolaylaştırıcı roller üstlenmelidir. Bugün kent insanı medya yüzünden ticari bir dünyada sürekli

bir değer bombardımanı altındadır. Kente yönelik konular da bu yönlendirmelerden ciddi olarak etkilenmektedir. Günümüzde kentlerde halkın birbirinden kopukluğunun güven düzeyini olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu sorunu aşmada, toplumsal kabuller ve insani değerler arasındaki ilişkiler ağının, mekan kalitesi kadar toplumsal diyalogların oluşması yönünde de geliştirilmesinde ulusal ve yerel medyadan destek ile sorumluluk beklenmektedir.

Ayrıca kentsel mekân kalitesi, toplumda kentlilik bilincinin artırılmasına eğitim ve medya gibi yardımcı olabilecek diğer bir araçtır. Ancak, mevcut planlama yaklaşımları ve politikalarıyla, kent ölçeğinde “yaşanabilir kentsel mekânların” üretilmesi yetersiz kalmaktadır. Sosyal gelişmelerin, kültürel etkinliklerin, uygarlıkların oluşup yoğunlaştığı merkezler olarak kentlilik bilincini etkileyen kentlerin mimari örgüsü bir yandan orada yaşamış, o kentleri biçimlendirmiş olan toplumun tarihsel gelişimini ve kültürel düzeyini yansıtır mimari miras oluştururken bir yandan da içinde yaşayanların davranış ve yaşam biçimini belirlemektedir. İyi düzenlenmiş kentsel mekânlar insanlara duygusal algılarla huzur ve mutluluk vermektedir.

Sonuç olarak, kentlilik bilincinin; küresel ilişkilerin geliştirdiği modern yaklaşımda, kentine sahip çıkma, aktif katılım ve çözümde ortaklık ana başlıkları ile özetlenebilen hizmet kalitesi ile ilgili demokrasi temelli bir düşünce sisteminden beslendiği düşüncesinden hareketle, bu yaklaşımın kurumsallaştırılmasının kentlilik bilincinin bireyden başlayarak geliştirilmesini kolaylaştıracağı temeli de baz alınarak bu rapor hazırlanmıştır.

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER			EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	
9.1.1.	Kentlilerin özgün kimliklerini kaybetmelerini	9.1.1.1.	Kente kimlik kazandıran yapıların sadece eski, tarihi yapılar veya binalar olarak anlaşılmaması.	9.1.1.1.1.	Modern mimarlık veya kent kimliğini ortaya çıkaran yapıların ve kentsel dokunun önemini içselleştirilmesi için kuruma 'ülkesel Kurulu' ile kararlarında yer alması ve çıkıyıcı eğitim programlarının gerçekleştirilmesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yönetimler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları	İlgili Bakanlıklar	Orta	Yerel ve merkezi yönetim, STK'lar	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararının Besimi Güzetinde yayım tarihi.	
		9.1.1.2.	Somut ve soyut kültürel mirasın korunması ve ekonomik ömrünü tanımlanması olan 20. yüzyıl yapılarının onarılarak ve gerekçesiz yeniden işlevlendirilerek, toplumsal belleğin korunması ve yaşatılmasının sağlanması	9.1.1.2.1.	Kent mimarlık alanlarının planlanması	Yerel yönetimler, meslek örgütleri, uzman kuruluşları	Merkezi yönetim ve ilgili birimler	Orta	Yerel yönetim ve ortak mali yerel fonlar	Mimarlık alanı çıkarılan kent sayısı	
		9.1.1.3.	Somut kültür mirasını yaşatmaya yönelik konut ortamı ve edime kredilerinin varlığını toplumdaki duyurması, bu kredilerin kullanımını yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi konusunda ilgili kurumların çalışmaları yapılması	9.1.1.3.1.	Yurt içinde toplumsal ve mali şartlarının sağlanmasına yönelik farkındalık toplantıları düzenlenmesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yönetimler ve üniversiteler	İlgili Bakanlıklar ve uzman sivil toplum kuruluşları	Orta	Yerel yönetim ve ortak mali yerel fonlar	Evansonun Kültür ve Turizm Bakanlığınca gündeliği tarih	
		9.1.1.4.	Kentsel dönüşüm projeleri hazırlanırken, kenti kent yapan değerlerin yok edilmesinin birinci amaç olarak göz önüne alınması	9.1.1.4.1.	Kentin fiziksel, sosyal ve estetik mekân kimliklerinin araştırıp yeni dönüşüm alanları için bunların planı hazırlanması ve mevcudatın yaşatılması	Merkezi ve yerel yönetimler ve üniversiteler	Uzman ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları	Kısa	Yerel ve merkezi yönetim, STK'lar	Yapılan toplantı sayısı	
		9.1.1.5.	Kentlilik bilincinin kazanılmasında önemli rol oynadığı düşünülen somut olmayan kültürel miras binkiminin toplumun genelinde bilinirliğini artırmak amaçlı çalışmalar yapılması	9.1.1.5.1.	Kentlerin Somut olmayan kültürel mirasını tanıttı yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenmesi	Merkezi ve yerel yönetimler, Toplumsal aktörler, kamu, özel ve sivil ortaklar	Uzman ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları	Kısa	Uluslararası mali fonlar	Fonlardan yararlanılarak gerçekleştirilen proje sayısı	
		9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, STK'lar, Belediyeler	Kısa	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Tarih ve kültür mirasının korunması ve restore edilmesi konularında veya kültürel miras yönetimi konusunda fonlardan yararlanarak bir yılda eğitilen uzman sayısı
		9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, STK'lar, Belediyeler	Kısa	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Merkezi yönetimle ilgili Resmi Gazete tarih ve sayısı
		9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, STK'lar, Belediyeler	Kısa	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Merkezi yönetimle ilgili Resmi Gazete tarih ve sayısı
		9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, STK'lar, Belediyeler	Kısa	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Merkezi yönetimle ilgili Resmi Gazete tarih ve sayısı
		9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	9.1.1.5.2.	Örgün eğitim çağında yer alan çocuklara ve gençlere yönelik kenti yaşatılacak kentin Kültürel mirasına ilişkin bilgiler veren seminer programları hazırlanması	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler, STK'lar, Belediyeler	Kısa	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Belediyeler, yerel yönetimler, STK'lar	Merkezi yönetimle ilgili Resmi Gazete tarih ve sayısı

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
9.12. Toplum içinde diyalog yeterliliği kültürel farklılıklara karşı hoşgörü sorusunun varlığı	9.1.2.1.	Rekabetçi demokrasi pratiğinden, müzakereli demokrasi pratiklerine yönelmeyi teşvik edecek kurumsallıkların oluşturulması	9.1.2.1.1.	Sektörel ve yerleşimdeki ortakları işbirliğine ve yansımasına dayalı toplumsal sorumluluk proje geliştirmesi	Kamu, özel ve sivil ortaklar, üniversiteler, belediyeler, uzman kuruluşlar	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı	Kısa	Belediyeler, merkezi yönetimler ve STK'lar	Geliştirilen ve uygulamaya konulan proje sayısı
			9.1.2.1.2.	Yasal düzenlemelerin bu konuda uygulanabilirliğini sağlanmasına yönelik yönelimlerin hazırlanması.	Merkezi ve Yerel Yönetimler	Üniversiteler	Orta	Merkezi ve Yerel Yönetimler ve STK'lar	Yönetim/görünümlüğü gördüğü Resmî Gazete tarih ve sayısı
			9.1.2.1.3.	Bürokratik toplum yapısının değiştirilmesi	Toplumdaki bütün aktörler, kamu, özel ve sivil ortaklıklar	Üniversiteler, ekonomik odaklı meslek kuruluşları	Orta	Genel bütçeli kamu idareleri, özel bütçeli idareler ve mahalli idare bütçesi katkısı	Belediye meclislerinde temsil edilen kadın, engelli ve STK temsilcilerinin geçmiş yıllara göre sayısının artış oranı
	9.1.2.2.	Toplumsal gelişimi hızlandırmak için yerel ve genel siyasete katılımın artırılması	Kadınlar, gençler ve engelliler gibi dezavantajlı kesimlerin müzakere sürecine katılımının ve bu konuda yerel yönetim örgütlenmelerindeki kurumsal mekanizmaların kullanılmasını sağlanması	Merkezi ve Yerel Yönetim Kurum ve yönelik kurum ve kuruluşlar ve STK'lar	Üniversiteler, kadın demokrları, Düzenli İdaresi Başkanlığı, Toplum Günü İleri Vakfı	Kısa	Merkezi ve Yerel Yönetimler	Belediye ve il genel meclislerinde temsil edilen kadın ve engellilerin temsilcilerinin geçmiş yıllara göre sayısının artış oranı	
9.1.2.3.	Hemşeri (Konyalılar, Balkan göçmenler) ve yabancı demokrlerin temsil ettikleri grupların toplumsal diyaloglarının sağlanması	Toplumsal işbirliğini arttıracak toplumsal- kurumsal sorumluluğa ilgili toplantılar geliştirilmesi, idari mekanizmalardaki katılımı programların aktifliğini sağlanması çalışmalarına önem verilmesi ve örnek proje geliştirilmesi	9.1.2.2.2.	Kadınların yönetiminde ve siyasete saygınlığını en az %50 arttıracak sosyal ve siyasi aktiviteler düzenlenmesi	TBMK	Merkezi ve Yerel Yönetimler ile toplumdaki sektörel aktörler	Orta	Belediyeler, Merkezi/önelimler ve STK'lar	Milletvekili kadın sayısını, belediye başkanı kadın sayısını ve il genel meclisi başkanı kadın sayısının artış oranı
			9.1.2.2.3.	Dezavantajlı ilgi gruplarına yönelik destek kurulmasını teşvik edilmesi	Merkezi ve Yerel Yönetim Kurum ve kuruluşları ve STK'lar	Merkezi ve Yerel Yönetimler ile toplumdaki sektörel aktörler	Orta	Yatırım Bütçesi ve yerel mali ortaklıklar	Akret sonucu katitte yaşamak isteyen merhum olan dezenventajlı grupların oranları
			9.1.2.2.1.	İçişleri Bakanlığı, yerel yönetimler, demokrlar, ilgili kurum/kuruluşların işbirliğini sağlaması, toplumsal farkındalığın artırılması ve örnek projeler gerçekleştirilmesi	TBMK, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Kalkınma Ajansları, STK'lar	Hemşeri demokrleri/yabancı demokrlar, konsolosluklar	Orta	Yatırım Bütçesi ve yerel mali ortaklıklar	Hazırlanan ve uygulanan proje sayısı (çocuk, kadın, genç ve engelli) kentlerin sayısını artırması
			9.1.2.2.4.	Toplumsal işbirliğini arttıracak toplumsal- kurumsal sorumluluğa ilgili toplantılar geliştirilmesi, idari mekanizmalardaki katılımı programların aktifliğini sağlanması çalışmalarına önem verilmesi ve örnek proje geliştirilmesi	Kalkınma Ajansları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler	Merkezi ve Yerel Kuruluşlar	Kısa	Yatırım Bütçesi ve yerel mali ortaklıklar	Hazırlanan ve uygulanan proje sayısı
9.1.2.4.	Siyasi organizasyonları, toplumsal gelişim projelerini öncelikli çalışma hedefleri çape alması ve uygulanabilir kılması	Toplumsal işbirliğini arttıracak toplumsal- kurumsal sorumluluğun geliştirilmesinde etkili proje oluşturulması	Siyasi Partiler, Yerel Yönetimler, STK'lar	Üniversiteler, anaşirma merkezi	Kısa	Yatırım Bütçesi ve yerel mali ortaklıklar	Hazırlanan ve uygulanan proje sayısı		

KENTLİLİK BİLINGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.1.3	Toplumun geleneksel değerlerinin yok olmasına yüz tutması	9.1.3.1.	Toplumun geleneksel değerlerinin korunması ve toplumsal yaşama zararının engellenmesi amacıyla çalışmalar yapılması	9.1.3.1.1.	Soyut kültürel miras (mevâh, gölge oyunu, tulular, el sanatları vs...) envanterini çıkarmak ve uygulayarak tanıtmak ve sürdürmek için kentsel buluşma mekanlarında etkinlikler düzenlenmesi	Yerel Yönetimler, STK'lar	Üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kısa	Yerel ve merkezi yönetim, STK'lar	Kentlerde toplanan mekânları ve kamuya açık alanlarda yapılan çalışmalar, el becerileri ve oyunların sayısı ve sıklığı
				9.1.3.1.2.	Yerel yönetimler tarafından toplumun geleneksel değerlerini tanıtmaya yönelik eğitimsel çalışmalar yapılması	Yerel Yönetimler, STK'lar	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kısa	Yerel Yönetim	Eğitimsel çalışmaların yapılan beldelere sayısı ve katılma sayısı
9.1.4	Kente yönelik büyük göçlerin olması ve çeşitlilik göstermesi (kırdan, yurt dışı), uyum güçlüğü	9.1.4.1.	Göç profillerinin analizlerinin yapılarak, kente sosyo-kültürel bütünlüğe stratejilerin geliştirilmesi	9.1.4.1.1.	Göç geleneksel eğitimini artırılmasına yönelik çeşitli kurslar düzenlenmesi	Yerel Yönetimler,MEB		Kısa	Yerel Yönetim ve Bakanlık	Eğitim sonucu verilen sertifikalı sayısı
				9.1.4.1.2.	Yerel halkın göçle gelenlere öngörülerinin değerlendirilmesine yönelik ortak projeler geliştirilmesi	Merkezi ve Yerel Yönetimler	Üniversiteler, araştırma merkezleri, uzman kuruluşlar	Orta	Yatırım Bütçesi ve yerel mali ortaklıklar	Gerçekleştirilen proje sayısı ve sonrasında yapılan akıllarda öngörülerin güdüldüğüne yönelik yüzde ve toplumsal önyargıların gelişimini gösteren anketlerin varlığı
9.1.4.1.3.		9.1.4.1.3.		Başın-Yağın yolu ile kente göç edenlerin eğitimini teşvik edilmesi	MEB, Yerel Yönetimler, Medya Kuruluşları	STK'lar		Kısa	Bakanlık Bütçesi	Yayınlanan haber eğitimci film sayısı ve ekonomik - sosyal göstergilerde olumlu yönde değişim tespiti
				İletişim araçları vasıtasıyla Kentlilik bilincini destekleyici her türlü programa çok aktörüle işbirliğiyle yer verilmesi	Medya Kuruluşları ve ilgili uzman kurumlar	Belediyeler	Kısa	Yatırım Bütçesi ve yerel mali ortaklıklar	Programlarda yer alan aktör sayısı ve üslupları sayısı ve kente karşı sorumluluk taşıyan iletişim araçlarının sayısı ve haberlerin sıklığı ve geliştirilen projelerin sayısalılığı	

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.1.5	Kapalı toplumlar (gated communities) yaratılan yerleşim alanlarında kültürel etkinliklerin toplumun ayrışma ve soyutlanma yaratması	9.1.5.1.	Kentten kopuk bir sosyal dokunun engellenmesi amacıyla çalışmalar yapılması	9.1.5.1.1.	Kültürel etkinlikleri kolaylaştırma ve kentleşme planlarının uygulanmasında bu alanın yerini alanların yapılmasını engelleyecek tedbirler alınarak mevrzuada yerleştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	Kısa	Bakanlık Bütçesi	Mevzuat yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı ve kültürel ayrılmaya adres gösterilecek (pbe site sayısının azalması,
9.2.1	Ortak buluşma mekânlarının yetersizliği	9.2.1.1.	Kentsel üst yapı donatılarının bireyleri toplumsal buluşmalara yönlendirecek etkinlik alanları ile birlikte planlanması	9.2.1.1.1.	Planlarda yerleri ortak kullanıma açık kamusal mekânların ayrılmaması ve bu mekânların düzenlenmesinde yerel değerleri ve kaynakları gözeten yaklaşımların benimsenmesi	Yerel yönetimler, yerel aktörler ve ilgi grupları (gençler, kadınlar, bemsöğrenler, engelliler	Uzman kuruluşlar, ilgili meslek kuruluşları ve dernekler	Kısa/Orta	Yerel yönetimler	Ortak kullanım açık kamusal mekân sayısının artışı
9.2.2	Yerel değerleri ve kaynaklara ilişkin veri tabanının yetersizliği/bankasının bulunmaması	9.2.2.1.	Çevresel etki değerlendirilmesi ve stratejik çevresel değerlendirme araçlarını kullanarak veri tabanının sürekliliğinin sağlanması	9.2.2.1.1.	Mevcut planlama yasalarının bölgesel ve yerel ölçekte yeni değerleri ön plana çıkaracak şekilde yeniden düzenlenmesi (uluslar arası çevresel bilgiye erişilmesini ve katışın imzalanması	Yerel ve merkezi yönetimler	DPT, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,	Orta/Uzun	DPT Bakanlık ve yerel yönetimler	Mevzuat değişikliğinin yürürlüğe girdiği Resmi Gazete tarihi ve sayısı
										Çevresel Değerler Çişim, Karar Yermade Halkın Katılımı ve Yerel Yönetimler (Aarhus) Sözleşmesinin imzalanması ve yürürlüğe girmesi

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.2.3	İmar denetiminin yetersiz olması	9.2.3.1.	Mekânlarn ısan davranışlarını etkileyen esenler, hareketler, noktasal olmayan bütünelik imar planı yapımı (kentsel yapılanmanın engellenmesi) ve imar planı değişliğinin yaratacağı yetersiz sosyal ve teknik altyapının azaltılması için çalışmalar yapılması	9.2.3.1.1.	İmar denetimini artırma yönde yönetimsel ve yasal çerçevenin yeniden gözden geçirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Yerel Yönetimler	Orta	Bakanlık ve Yerel Yönetim	Kentsel yapılanmanın/ seçilmesini engelleyen yönelik hükümlerin içinde yer aldığı mevzuat değişliğinin resmî gazetele yayım tarihi ve sayısı
				9.2.3.1.2.	Yerel meclislerce verilen imar planı değişliğli kararların daha etkin itelaim anaçları/da duyurulması	Yerel yönetimler	Medya	Kısa	Yerel yönetimler	Plan değişliğli kararların, kararın verildiği tarihi takiben 24 saat içerisinde internet ortamında yayınlanması ve bu değişliğliğin hatta sunulduğu site sayısı
				9.2.3.2.1.	Denetimin zamanında ve etkili yapılabilmesi için yasa/kurumsal yapılanmaların değerleştirilmesi, Yerel Önbudismentler/Kanu değerçisi kurulması	Merkezi idare ve yerel yönetimler	Üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları	Kısa/Orta	Merkezi yönetim ve yerel yönetimler	Denetim mekânizmasının işlerlik kazandığı, yerel önbudismentler tarafından değerleştirilen denetim sayısı
		9.2.3.2.2.	İmar Kanununa ve ilgili Yönetmeliklere aykırı uygulamalara ilişkin etkin denetim yapılması	Yerel yönetimlere yapılan şikayet ve sonuçları içeren ulusal bir veri tabanı oluşturmak	Merkezi idare ve yerel yönetimler	üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları	Kısa	Merkezi yönetim ve yerel yönetimler	Ulusal veri tabanının oluşması	

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.2.4.	Yasal-kurumsal yeterlilik ve yetki karnesi	9.2.4.1.	Planlama hiyerarşisinin netleşmesinin sağlanması	9.2.4.1.1.	Planlamada yetkili kurumların görev tanımlarını belirtenmesi	Planlama yetkisine sahip tüm kurumlar	Başbakanlık ve ilgili Bakanlıklar	Orta	Bakanlıklar	Yetkili kurumların görev tanımlarını belirleyen yeni düzenlemenin Resmî gazete tarih ve sayısı
9.2.5.	Mehalle kültürünü dinamikliğini sağlayan sebek olgunlaşmaması	9.2.5.1.	"Sebek" olgusunun canlı ve güçlü tutulması	9.2.5.1.1.	İmar kararını ve yönetimliklerde sebek olgusuna ve komşuluk ilişkilerini güçlendirecek biçimde parsel, yapı, yol ilişkilerini tanımlayan ölçütleri yeniden düzenlenmesi	Merkezi yönetim	Yerel yönetimler, DPT ve mesleki örgütler	Kısa/Orta	DPT, Yerel yönetimler	Katlımcı planlama anlayışının niteliğinin tanımladığı toplandı sayısı
9.2.6.	İşbirliğini, diyalogu ve ortak yaşam kültürünün geliştirilmesini engelleyen "İstisnai yetmişkelerim" kent dışında kurulması	9.2.6.1.	Kentle ilgili bir eğitim yoluyla, kentlilerin kent kültürünün gelişmesine katkıları ve kazanımlarının sağlanması	9.2.6.1.1.	Yeni üniversiteleri oluşturulmuş kent merkezlerinde kurmak ve eğitim ile bilimin kent kültürüne kazandırılmak, kent kültürünü eğitim ve bilime esin kaynağı yapılması için Üniversitelerin kent merkezlerinde çok uzaktaki yapılmasına olanak veren planlama çalışmalarına engel olacak yasal düzenlemelerin oluşturulması	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Üniversiteler ve ilgili meslek örgütleri	Kısa	Bakanlık	Yeni oluşturulan ölçütlerin yasalarda yer alması ve yapılan değişikliklerin yayımlandığı resmî gazete tarih ve sayısı
9.2.7.	Altyapı, Markezinin, insanî, sosyal ve ekonomik ilişkilerin azaltılması	9.2.7.1.	Tarihsel kent kültürüne yakınlıksız altyapı anlayışının, büyük altyapı merkezleriyle sınırlandırılması ve kentsel mekân kullanım kararlarında sosyal dinamiklerin dikkate alınması	9.2.7.1.1.	Ulusal kent kültürümüzdeki arasta, pazar ve tarihi çarşıların korunup şivesiz kullanımına yönelik projeler geliştirilmesi	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, TÜİK	Yerel Yönetimler	Orta	Bakanlık, Yerel Yönetim	Mevzuat düzenlenmesinin yürürlüğe girişi Resmî Gazete tarih ve sayısı
9.2.7.2.		9.2.7.2.	Çağdas kent planlamasında, hem de yerel yönetim politikalarında ve yatırım önceliklerinde, kentlerdeki gelecekteki sosyal alanların geliştirilmesine yönelik projeler yapılması			Yerel yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	Kısa	Yerel Yönetim ve STK	Geliştirilen ve uygulamaya konulan proje sayısı ve şivesizleştirilen Pazar ve tarihi çarşı sayısı

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.2.8. Makalle ve pazar yerlerinde güveniğin sağlanmaması		9.2.8.1.	Makalle ve pazar yerlerinde güveniğin sağlanmaması yönelik "toplum destek politik" uygulamalarına yönelik stratejiler geliştirilmesi	9.2.8.1.1.	Çarşı ve mahalle beklentiğine ilişkin mevzuatın yürürlükten kaldırılmasına ilişkin hedeelinin oradan kalktığına ilişkin saptamaların ilgi gruplarıyla paylaşılması	Belediyeler, Emniyet Genel Müdürlüğü	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri, Özel Sektör ve STK	Kısa	Genel bütçe ve ilgili birimlerin kendi bütçeleri,	Yeniden saptamaların ilgili gruplara ulaştırıldığı toplantı sayısı
				9.2.8.1.2.	Çarşı ve mahalle beklentiği örgütlenmesinin yapsal analizinin çok yönlü mütakere edilmesi	Yerel ve merkezi yönetimler, araştırma merkezleri, üniversiteler	Emniyet ile ilgili birimler	Kısa	Genel bütçe ve ilgili birimlerin kendi bütçeleri,	Yapılan mütakere sayısı ve katılımcıların profili
				9.2.8.1.3.	Özel güvenliğin çalışmalarını kamusal hizmetleri ancak tamamlanma fonksiyonuna sahip olduğunun farkındalığının sağlanmasına yönelik toplantılar yapılması	Yerel ve merkezi yönetimler, araştırma merkezleri, üniversiteler	Emniyet ile ilgili birimler	Kısa	Genel bütçe ve ilgili birimlerin kendi bütçeleri,	Yapılan toplantı sayısı
				9.2.8.1.4.	Emniyet Teşkilatı Personeline Çarşı-Mahalle Beklentiğinin Önemiine İlişkin modern yaklaşımların tanıtılması ve konunun içselleştirilmesi	Emniyet Genel Müdürlüğü	Uzman kuruluşlar, Üniversiteler	Kısa	Emniyet Genel Müdürlüğü	Tanıtımın yapıldığı etkinlik ve katılımcı sayısı
				9.2.8.1.5.	Çarşı ve mahalle beklentiğinin yeniden günün gündemiyle değerlendirilmesi ve mevzuatla yerini alması	İçişleri Bakanlığı,	Belediyeler	Kısa	Bakanlık Bütçesi	Mevzuatın yürürlüğe girildiği Resmî Gazete tarihi ve sayısı
				9.2.8.1.6.	Çarşı ve mahalle beklentiğinin kadro ve mali koşullarının cazip kılması	İçişleri Bakanlığı,		Orta	Genel bütçe ve ilgili birimlerin kendi bütçeleri,	Bütçede yer alması
				9.2.8.1.7.	Muhtarlık ile çarşı-mahalle beklentiği sisteminin koordinasyonuna dayalı bir sistem kurulması, Sistem ile bilgi paylaşımı esasına dayalı iş akışı planlaması yapılması,	Belediyeler, Emniyet Genel Müdürlüğü	Yerel Yönetimler	Orta	Yerel Yönetimler ve EGM	Planlanan sistem kurulup hizmete geçmesi

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.3.1.	Kentlerin korunması gerekli bölümlerinin inatlı kesimleri ile birlikte planlamaları gerekliliğinin henüz anlaşılınması	9.3.1.1.	Planlama eyleminin diğer disiplinlerle bütümlük olarak yapılması	9.3.1.1.1.	Özellikle yerel yönetimlerde uzman planı ve kuramcılarını istihdam edilmesine yönelik çalışmalar yapılması	Planlama yetkisine sahip tüm kurumlar	Üniversiteler	Orta	Genel bütçe ve ilgili birimlerin kendi bütçeleri	Hizmet iç eğitim programı sayısı ve katılıma uzman sayısı
9.3.2.	Yerel yöneticilerin kent kimliğini korumasında gönülden ciddi hataları	9.3.2.1.	Kent kültürü ve kentlilik bilincinin yerel yönetim organlarıca sahiplenilmesi	9.3.2.1.1.	Yerel yönetimlerde kent kültürü ve kentlilik bilincine yönelik ortak projeler geliştirilmesi	Yerel Yönetimler	Meclisler, örgütlenmeler ve STK'lar	Kısa	Yerel bütçe ve ortak mali fonlar	Gerçekleştirilen proje sayısı
9.3.2.	Yerel yöneticilerin kent kimliğini korumasında gönülden ciddi hataları	9.3.2.1.	Kent kültürü ve kentlilik bilincinin yerel yönetim organlarıca sahiplenilmesi	9.3.2.1.2.	Yerel yönetimlerde ilgili mevzuatıki katılıma mekanizmaları işletilmesine yönelik uygulamalara aktif rol almaları için bilgilendirme çalışmaları yapılması	Yerel Yönetimler	Meclisler, örgütlenmeler ve STK'lar	Kısa	Yerel bütçe ve ortak mali fonlar	Gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmaları sayısı ve katılım miktarı ve çeşitliliği
9.3.3.	Hemşeri demokelinin, toplumsal bilinçlenmeyi engellemesi ve kentsel kimliğin sürdürülebilirliğini tehdit etmesi	9.3.3.1.	Hemşeri demokelinin toplumsal uyumu kadaylaşımına yerine üyelerinin kente rant edimlerinin kolaylaştırarak siyasi roller üstlenmesinin engellenmesi	9.3.3.1.1.	Yerel yönetimlerde kültürel faaliyetlerin topluma yayılmasını sağlayacak projeler yapılması	Yerel Yönetimler	İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler	Kısa	İlgili birimlerin nakdi ve aynı kaynakları	Gerçekleştirilen proje sayısı
9.3.3.	Hemşeri demokelinin, toplumsal bilinçlenmeyi engellemesi ve kentsel kimliğin sürdürülebilirliğini tehdit etmesi	9.3.3.1.	Hemşeri demokelinin toplumsal uyumu kadaylaşımına yerine üyelerinin kente rant edimlerinin kolaylaştırarak siyasi roller üstlenmesinin engellenmesi	9.3.3.1.1.	Toplumsal uyumu sağlayacak sosyo-kültürel ve ekonomik programlar ile gönüllü-kurumsal-toplumsal işbirliği ağına oluşturulması	İçişleri Bakanlığı, Belediye ve İl Özet Kuralları	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri, Üzeli Sektör ve STK	Orta/ Uzun	Yerel Yönetimler, Üniversite ve STK kendi bütçeleri	Yapılan toplantılar, teknik gezilerin ve katalinların sayısı

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.3.4.	Yabancı demeklemlerin toplumdaki tehdidi olarak algılanması	9.3.4.1.	Yabancı demeklemlerin "yerel -toplumsal sermayeye" olumlu etkisinin farkındalığının sağlanması	9.3.4.1.1.	Toplumsal uzlaşma sürecinin işlevselliğinin için yerelde oy hakkının kullanılmasına yönelik en az 1 yıl ö. içerisinde olumlu hukuki koşulların sağlanarak düzenlemelerin yapılması	İçişleri Bakanlığı, Yasama Ekli	Yerel Yönetimler Konsorsiyumları ve demekler	Kısa	Genel Bütçe	Sermayenin kameralılaşma süreçleriyle oy kullanmasına izin verilmemesi yasal düzenlemesinin yapıldığı tarih
9.3.5.	Kente yasayanları kentsel karar alma ve uygulama süreçlerine katılım eksikliği	9.3.5.1.	Kentsel katılımın yalnızca seçimlerde oy kullanma eylemiyle sınırlı kalmaması	9.3.5.1.1.	Yerel yöneticilerin kentlilerin karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını sağlanması ve mevcut kurumsal yapıların işlevselliğini gerçekleştirilmesi	İçişleri Bakanlığı, Yabancılar Dairesi, Yerel Yönetimler	üniversiteler konsorsiyumları ve demekler,	Orta	Yerel Yönetimler, Üniversite ve STK kendi bütçeleri	Herhangi demeklemlerin topluma yönelik gelişirliği prog. sayısı
9.3.6.	Kente yasayanları kentlilere sahip olma bilincine ve duyarlılığına sahip olmamaları	9.3.6.1.	Bireylerce pozitif çağrıdan beslenerek yaşamı çevresine saygı ve özen gösterme sorumluluğu kazandırılması	9.3.6.1.1.	Kente yasayanları kentlilik bilincini içselleştirmeleri için örgün ve yaygın eğitim çalışmaları yapılması	İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler ve Eğitim Bakanlığı, TÜK yer alan ilgili gruplar	üniversiteler ve STK	Orta/ Uzun	Genel bütçeli kamu idareleri, mahalli idare bütçesi katkıları	Kentlilerin biçimlenmesinde kentlilerin tercih ve önerilerine yer veriliyor oluşunun yapılabilecek anket sonuçlarına göre anlaşılması, belediye meclislerinde farklı grupların temsilinin olması
9.3.6.	Kente yasayanları kentlilere sahip olma bilincine ve duyarlılığına sahip olmamaları	9.3.6.1.	Bireylerce pozitif çağrıdan beslenerek yaşamı çevresine saygı ve özen gösterme sorumluluğu kazandırılması	9.3.6.1.1.	Kente yasayanları kentlilik bilincini içselleştirmeleri için örgün ve yaygın eğitim çalışmaları yapılması	Yerel yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı, TÜK	uzman kuruluşlar, aileler, yurt dışı işbirliği	Kısa	Genel bütçeli kamu idareleri	Örgün eğitim müfredatında yenileşme yapıldığı görülmediği, sokaklarındaki çocukların dikkate alınmadığı, kentsel vatandaşın görevce olarak azaltılmadığı

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
9.4.1	Kadınların iş hayatına aktif katılmalarında güçlükler olması	9.4.1.1.	Kadınlara yönelik iş olanaklarının artırılması.	9.4.1.1.1	Kadınların iş yaşamında karşılaştıkları güçlüklerin tespiti, kadınlar lehine gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, Mesleki eğitimlerin yaygınlaştırılması, Çalışan annelerin çocuklarına yönelik ücretsiz kreş ve eme bakım unitelerinin yaygınlaştırılması.	Meclis, İşkur, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	svit, toplum örgütleri	Orta	İşkur, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Kadınlara yönelik yasal düzenlemelerin sayısı
9.4.2	Kadınların eğitim seviyelerinin düşüklüğü	9.4.2.1	Kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesine yönelik çalışmaların yapılması	9.4.2.1.1	Okuma-yazma bilmeyen kadınlara yönelik kurslar açılması, Genel hakler konusunda eğitimler verilmesi, Genel idari şema ve kurulların görevleri konusunda seminerler düzenlenmesi.	Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler,	svit, toplum örgütleri	Kısa/Orta	Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları	Yapılan seminer sayısı ve katılan kadın sayısı
9.4.3	Kentsel yaşamda gerçek anlamda gençlerin katılımını mümkün kılan yapılan sayıca az olması	9.4.3.1	Türkiye nüfusunun yarıya 28,3 yaşından küçüktür. Şehirlerde yaşayan nüfusun % 53'ü 30 yaş altındadır. Bu kapsamda gençlerin kentsel yönetim süreçlerine katılmalarını gerektirecek süreçler olması.	9.4.3.1.1	Gençlerin Yerel ve Bölgesel Ylaşma Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı'nın onaylanması ve uygulanması	TBMM	Yerel yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları	Kısa	İlgili birimlerin bütçeleri	Gençlerin Yerelde kamusal hayata katılmama ve bilinçsiz gençlik politikalarını yerel ölçekte ve bütçeleri bağlamında uygulanmaya koyan yerel yönetiminin sayısı
9.4.3.1.2		9.4.3.1.2		9.4.3.1.2	Yerel yönetimlerde ilgili mevzuatla gençlerin katılımına yönelik katılma mekânları, kadınlar gerek bir gençlik katılımı sağlamak için geliştirilmesi ve mekânların pratikte işlenimini sağlamak için düzenlemeler yapılması	Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları	TBMM	Kısa	İlgili birimlerin bütçeleri	Gerçek bir gençlik katılımı sağlayan yerel yönetim mekânlarının sayısı, işlenimi, gençlik meclis finans komisyonları sayısı, bu komisyonlara katılan genç sayısı ve sürekliliği
9.4.3.1.3		9.4.3.1.3		9.4.3.1.3	Gençlerin katılımını düzenleyen mekânların işlenimini izlemek için ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen bir sistem oluşturulması	Sivil Toplum Kuruluşları	Üniversiteler, Yerel Yönetimler	Kısa	Yerel Yönetimler	Konu ile ilgili tarafsız bir "izleme" yöntemi
9.4.3.1.4		9.4.3.1.4	Gençlerin kendi baklamlarını kullanmaları için, özellikle okularda, okuyan gruplarda ve finansma seviyelerindeki bilgilerin yayılmasında gençlerin bilgilerini geliştirilmesi, gençlerin baklamlarını uygulanabilir hale getirmesi	9.4.3.1.4	Gençlerin kendi baklamlarını kullanmaları için, özellikle okularda, okuyan gruplarda ve finansma seviyelerindeki bilgilerin yayılmasında gençlerin bilgilerini geliştirilmesi, gençlerin baklamlarını uygulanabilir hale getirmesi	Yerel Yönetimler ve Kamu Kurumları	svit, toplum örgütleri	Orta	İlgili birimlerin bütçeleri	Yıldan vial hak yararlanması genç sayısı

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.4.4	Gençlerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak imkanların yetersiz olması	9.4.4.1.	Üniversitelerin yeteneklerini inşa edip, üniversite eğitimi görenek gençlerin temel gereksinimleri de karşılamaktadır. Üniversitelerin yakın çevresinde gençlerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar bulunması.	9.4.4.1.1	Yeni üniversiteler açılarak barınma ihtiyacına yönelik sistemler geliştirilmeli, mevcut üniversitelerin bu alanları geliştirilmelidir. Yeterli barınma imkanı sağlanmasına yönelik, yasal düzenleme yapılması	Yurtkur, Yök, Belediye, TBMM, Hazine Müsteferliği,	Malîye Bakanlığı	Orta	DPT, Belediyeler, İl Genel Meclis, Malîye Bakanlığı	Yıldan Yıla Yurt öğrencileri/üniversite öğrencileri oran ve mezarların yitirilme oranı. Resmi Gazete tarih ve sayısı
				9.4.4.1.2	Gençlerin barınma ihtiyacının karşılanmasına destek olmak amacı ile gerçekleştirilen özel bağışçı, kurum ve sivil toplum kuruluşları teşvik edilerek, yatırım güdülerine ek olarak işleme güdülerine de vergi teşviği sağlanması yönünde yasal düzenleme yapılması	TBMM	Yurtkur, Yök, Malîye Bakanlığı,	Orta	Özet Bağışçı, Kurum ve Sivil Kuruluşlar	Barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik bu tür kurumların sayısında ve kurumlardan yararlanan öğrenci sayısı ve yasal düzenlemenin yürürlüğe girdiği resmi gazete tarih ve sayısı
9.4.5	Gençlerin kent yaşamına katılabilmesi için ulaşım politikalarının yetersiz	9.4.5.1.	Kent yaşamına aktif bir katılım için gençlerin hareketliliğini destekleyecek gençlere özel ulaşım politikalarının geliştirilmesi.	9.4.5.1.1.	Öğrenci indirimini sağlayan mevcut paso uygulamasının tüm Türkiye genelinde geçerli olacak şekilde yeniden düzenlenmesi.	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, TBMM	Kısa	Belediyeler	Pasosunun uygulanması yapan kent sayısı.
				9.4.5.1.2.	Mevcut öğrenci indirim politikasının örgün eğitim dışında kalan gençliği de kapsayacak şekilde özellikle 17-23 yaş aralığını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi	Belediyeler	Ulaştırma Bakanlığı, TBMM	Kısa	Belediyeler	Gençlik indirim kapsamında genç yararlanıcıların sayısı
9.4.6	Kültür ve sanat merkezlerinde uygulanan ücretlendirmeye politikasının gençlerin katılımını düşürmesi	9.4.6.1.	Kent belleğini ve kenti yaşama zenginleştiren kurumlar arasında kültür ve sanat mekânlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu kapsamda müzeler, tîren yerleri, sanat merkezleri, tiyatrolar, sergiler ve kültür, sanat festivallerinin teşvik edilmesi	9.4.6.1.1	Kentlere bulunan kültür/sanat merkezlerine ve etkinliklerine eğitim tüm gençler için ücretsiz olmalıdır ve bu gençlerin katılımını mümkün kılacak şekilde gençlere özel ücret politikaları geliştirilmelidir.	Alanda faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlar	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kısa	Alanda faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlar	Yıldan Yıla etkinliklerden faydalanan gençlerin sayısı

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
9.4.7.	Gençlerin örgütlenmeden ne yönelik gençlere sağlanan fırsatların kısıtlı olması	9.4.7.1.	Kentlerde ağırlıklı nüfus oluşturulan gençler, kendileri ve çevreleri ile ilgili sorunlara çözüm önerileri geliştirebilir, bunları hayata geçirebilirler. Bu doğrultuda, gençlik katılımı gerçek anlamıyla sağlayıcı örgütlere destek verilmesi	9.4.7.1.1.	Kentleşme ve kentlilik bilincini geliştirme vizyonu ile ergilenmeye ya da proje yürüten ve belediye/kurumlar tarafından sağlanan gençlik örgütlerine bürokratik ve finansal destek sağlanması	Belediyeler, Millî Anıtlar, Üniversiteler	svit toplum örgütleri	Kısa	Belediyeler, Millî Anıtlar, Üniversiteler, Svit Toplum Kuruluşları	Gençlik örgütleri ve projelerin sayıları
9.4.7.	Gençlerin örgütlenmeden ne yönelik gençlere sağlanan fırsatların kısıtlı olması	9.4.7.1.	Kentlerde ağırlıklı nüfus oluşturulan gençler, kendileri ve çevreleri ile ilgili sorunlara çözüm önerileri geliştirebilir, bunları hayata geçirebilirler. Bu doğrultuda, gençlik katılımı gerçek anlamıyla sağlayıcı örgütlere destek verilmesi	9.4.7.1.2.	Fikirlerini hayata geçirebilecek ya da kendilerini ifade edebilecek alanlar bulamayan gençler kent yaşamını dışına itilmektedir. Gençlerin kamusal alanlarda temsil edilmesini artırması ve gençlere katılmalarını sağlanması için gençlerin bizzat kendilerinin, kendilerini yönetebilecek etkinlikler için mekânlara yaratılması.	Svit Toplum Kuruluşları	Belediyeler, Millî Anıtlar, Üniversiteler	Orta/ Uzun	Belediyeler, Millî Anıtlar, Üniversiteler, Svit Toplum Kuruluşları	Yıldan yıla gençlik merkezleri sayısı
9.4.8.	Gençlerin arasında işsizlik oranının çok yüksek olması	9.4.8.1.	Gençlerin işgücüne katılmalarını teşvik eden politikalar geliştirilmesi	9.4.8.1.3.	Fikirlerini hayata geçirebilecek ya da kendilerini ifade edebilecek alanlar bulamayan gençler kent yaşamını dışına itilmektedir. Gençlerin kamusal alanlarda temsil edilmesini artırması ve gençlere katılmalarını sağlanması için gençlerin bizzat kendilerinin, kendilerini yönetebilecek etkinlikler için mekânlara yaratılması.	Yerel Yönetimler, İl Özel İdare, SİAP, Kalkınma Ajansları	svit toplum örgütleri	Orta	Yerel Yönetimler, İl Özel İdare, SİAP, Kalkınma Ajansları	Gençlerin yöneliminde olduğu ve yararlanıca olduğu fon ve bütçe olanakları sayısı
9.4.8.	Gençlerin arasında işsizlik oranının çok yüksek olması	9.4.8.1.	Gençlerin işgücüne katılmalarını teşvik eden politikalar geliştirilmesi	9.4.8.1.1.	Genç işsizliğinin azaltılmaya yönelik proje fonları oluşturulmalı, genç girişimci destekleme programları geliştirilmeli, staj programları ve mesleki eğitim programları uygulanmalı, bunlarınla meslek kullanan kurum/fabrikalara özel vergi teşvikleri sağlanmalı	İşkur, Mâliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	svit toplum örgütleri	Orta	İşkur, Mâliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Yıldan yıla genç işsizliği oranı
9.4.9.	Genel sağlık açısından önemli sorunlara neden olan ensel yolla buluşan hastalıklar, tütün, alkol ve vücutunu kullanımı gibi konularda gençlerin risk altında olması	9.4.9.1.	Bu tür problemlerden etkilenen gençlere yönelik önleyici ve iyileştirici stratejiler uygulayan organizasyonların liderleri, gönüllü çalışanlar ve genç sosyal çalışanlar için özel eğitim programları kalıcı yerel bilgi siyasadan ve dengemlilik hizmetlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi	9.4.9.1.1.	Sağlık alanında genç dostu danışma birimleri oluşturulması, bu birimler için gençlerin özel hayatlarına yönelik sağlanan güvence altına alındığı özel politikalar geliştirilmesi	Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler	svit toplum örgütleri	Orta	Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Svit Toplum Kuruluşları	Yıldan yıla Genç dostu sağlık danışma birimleri sayısı ve yararlanıca genç sayısı

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.4.10.	Genek toplum yaşantısında gerekse kente yönelik mekansal düzenleme karar ve uygulamalarında yaşlıların toplumun bütünelşik kesimi olduğu düşüncesi doğrultusunda hareket edilmemesi	9.4.10.1.	Yaşlıların aile ortamından ve kent hayatından dışlanmaması	9.4.10.1.1.	Aile ortamında yaşlıya bakım amacıyla aileye mali yük getirmeyen bütünelşik profesyonel hizmet desteği sağlanması	Merkezi Yönetim Birimleri ve ilgili kuruluşlar, ŞHÇEK	Uzman kuruluşlar, aileler	Orta	Yerel yönetim bütçeleri, sivil örgütlemeler	Bakım evlerinde kalan yaşlı sayısının azalması
		9.4.10.2.	Yaşlıların aile ortamından ve kent hayatından dışlanmaması	9.4.10.2.1.	Kent hayatında yaşlıya yer ve fonksiyon veren stratejiler geliştirilmesi amacıyla mekansal tasarımın bu hedefe uygun düzenlenmesi	Yerel Yönetimler, TSE	Uzman kuruluşlar, aileler	Orta	Yerel yönetim bütçeleri,	Kentlerin gün içindeki yaşlılar tarafından kullanılması
		9.4.10.3.	Yaşlılara yönelik akademik çalışmaların teşvik edilmesi	9.4.10.3.1.	Yaşlılara yönelik akademik çalışmaların teşvik edilmesi	DPT, Kalkınma Ajansları, TÜK	Uzman kuruluşlar, üniversiteler	Kısa	Yerel yönetim bütçeleri, Kalkınma Ajansı bütçeleri, üniversiteler	Yaşlılar hakkında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısı
		9.4.10.4.	Kamuya açık mekânlarda yaşlılar için kullanılabilir fiziksel özelliklere sahip olmasının sağlanması	9.4.10.4.1.	STK'ların çalışmalarının bütünelşik yaklaşımlarla sürdürülmesine yönelik kurumsal-toplumsal çalışmalar yapılması	İçişleri Bakanlığı, Demekler Danıştı Üniversitesi	STKlar	Kısa	Genel bütçeli kamu idareleri, yerel bütçe	Yapılan çalışmaların ve katılımların sayısı
9.4.11.	Engellilerin toplumda sayılarının artması	9.4.11.1.	Yaşlılar için uygun koşullar çözen bakım kurumları ve bina olmalarının yeterli sayıya eriştilmesi	9.4.11.1.1.	Yaşlılara uygun bina tasarımlarına özen gösterilmesi ve kurumsallaşmasının sağlanması	Yerel Yönetimler, ilgili meslek örgütleri	Üniversiteler	Kısa	Yerel Bütçe	Harcanaya kırık nedeniyle başurulan yaşlı sayısı
		9.4.11.2.	Anayasa ve ilgili hukuki düzenlemelerde akraba evliliği gibi engelleyici maddelerin yer alınmasının sağlanması	9.4.11.2.1.	Toplumsal farkındalığı sağlayacak eğitim çalışmalarını ile toplumsal projeler yapılması	Kalkınma Ajansları, Belediyeler ve Üniversiteler	uzman kuruluşlar ve STKlar	Orta	Yerel Yönetim bütçeleri, sivil örgütlemeler ve Kalkınma Ajansı	Geriçekleştirilen proje sayısı

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÜSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
9.4.12.	Engellenmiş kentten kopuk bireyler haline gelmesi	9.4.12.1.	Kamuya açık mekanların engeller için kullanılabilir fiziksel özelliklere sahip olmasının sağlanması	9.4.12.1.1.	Araçları kaldırımlara çıkmasını engelleyebilmek için oluşturan caddeler mobilyası olarak yeniden yapılacak marifetli kaldırımları	Belediyeler ve diğer yerel yönetim birimleri	Mesleki örgütlenmeler ve STK'lar	Kısa	Yerel bütçe	Kaldırım marifetli alanın sayısı
		9.4.12.1.	Kamuya açık mekanların engeller için kullanılabilir fiziksel özelliklere sahip olmasının sağlanması	9.4.12.1.2.	TS 12576 tasarım kuralı standartlarının inşaat planlarına yansıtılması amacıyla yerel yönetimlerde eğitimler verilmesi	Türk Standartları Enstitüsü, Milli Prodüktive Merkezleri	Mesleki örgütlenmeler ve STK'lar	Kısa	Genel bütçeli kamu idareleri, yerel bütçe	Eğitimlerin sayısı ve katılım sayısı
		9.4.12.1.3.		9.4.12.1.3.	Kentteki engellenen engellenen fiziki şartların farkındalığını topluma yatacaz eğitimler verilmesi	Özellikler İdaresi Başkanlığı	Mesleki örgütlenmeler ve STK'lar	Kısa	Yerel bütçe ve ortak mali fonlar	Verilen eğitimlerin sayısı ve eğitim veren kent sayısı
		9.5.1.1.1.	Kente aidiyet duygusunu hissederek, kentin sahiplenip korunması	9.5.1.1.1.	Evde, kreşte, iş yaşamında vesaftın her kademesinde Kentlilik Bilinci eğitimi verecek çalışmalar yapılması	Belediyeler ve Milli Eğitim Bakanlığı	STK'lar	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler ve Milli Eğitim Bakanlığı	Söz konusu yerlerde verilen eğitimün ulaştığı birey sayısı
		9.5.1.1.2.		9.5.1.1.2.	Topluma yönelik eğitimci broşürler ve yayınlar hazırlanması	Belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	STK'lar ve TRT	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler ve Milli Eğitim Bakanlığı	Hazırlanan eğitimci yayın çeşidi ve sayısı
		9.5.1.2.1.		9.5.1.2.1.	İlköğretim, lise ve üniversitelerde Kentlilik Bilinci eğitimi ve seminerler verilmesi	Belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	STK'lar ve TRT	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler ve Milli Eğitim Bakanlığı	Ürün ve yayın eğitim kurumlarında verilen eğitim sayısı
9.5.1.	Kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkında olmaksızın sağlanacak eğitim noksanlığı	9.5.1.2.	Kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünün sağlanması	9.5.1.2.2.	Kamusal alanda göre yapılan işlere (göbeler, öğretiler, muhtarlar, vt...) Kentli Davranış, Kentli Davranış eğitimleri verilmesi hususunda ortak projelerin geliştirilmesi	Belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	Muhtarlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Şöforler Ülası	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler ve Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitim verilen kesimlerde gözlenen kentli davranışın sayısı
		9.5.1.3.	Habitat II rubrına uygun STK'lar kent yönetiminde aktif rol alınmasını teşvik edilmesi	9.5.1.3.1.	STK'lar aracılığıyla Kentlilik bilinci eğitimi yapılması	Belediyeler	STK'lar	Kısa/Orta	Belediyeler ve Yerel Yönetimler	STK'ların Kent Bilincine yönelik yaptığı çalışmaların sayısı
		9.5.1.4.	AB standartlarının göz önünde bulundurulması	9.5.1.4.1.	AB'ne üye ülkelerin kentlerine sahip çıkmaları ile ilgili yapılabilecek çalışmaların yerel yönetimlerde seminerler düzenlenerek aktarılması	Belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	STK'lar	Kısa/Orta	Belediyeler ve Yerel Yönetimler	Düzenlenen seminer sayısı

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.5.2	Öğün eğitim sistemi içinde, kentlilik bilincinin oluşturulmasına yönelik programların yetersizliği	9.5.2.1.	Eğitim programlarını yeniden gözden geçirmesi	9.5.2.1.1.	Kentler tarihi, kent kültürü ve kentlilik bilinci vb... konuları içerecek eğitimler yapılması için lisans programlarının oluşturulması	Belediyeler TRT	Ulusal Medya	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı, TRT	Universitelerde Kent Yönetimi ve Kültür Politikaları konularında açılan lisans program sayısı ve bu programın olduğu üniversite sayısı
		9.5.2.1.2.		9.5.2.1.2.	Öğün eğitim müfredatı programında, Kent tarihine yönelik bir dersin yer almasının sağlanması (zmir Örneği)	Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Belediyeler	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı	müfredat programında kent tarihi dersinin olması
9.5.3	Mahalle Kültürü içinde yerli bulan, eğitim kültür ve spor merkezleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanının eksikliği ve eğitimleri yapılamaması	9.5.3.1.	Mahallelerdeki eğitim, kültür, spor merkezleri için uygun yerler tespit edilmesi	9.5.3.1.1.	Bu merkezlerin yapılması hususunda Yerel yönetimlerin yönlendirilmesi, gönüllülerin teşvik edilmesi ve Uluslararası fonlardan destek almak için projelerin üretilmesi	Yerel Yönetimler	Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, STK'lar	Kısa/Orta	Yerel Yönetimler	Üretilen projelerin sayısı ve sağlanan fonlara göre sınıflandırılması
		9.5.3.2.	Sosyal ve teknik altyapı alanlarının, kentlilik bilincinin artırılmasına yönelik girişimler için kullanılması	9.5.3.2.1.	Meslek edindirme kurslarının açılması ve bu kurslarda kentlilik bilinci serinletiliminin verilmesi	Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler	STK'lar ve iş atömleri	Kısa/Orta	Belediyeler, İş Adamları	Açılan kurs sayısı ve verilen sertifikalı sayısı
9.5.4	Bölgeler arasında eğitim seviyesi farklarının belirgin olması	9.5.4.1.	Bölgeler arasındaki eğitim seviyesi farklarının eşitlenmesi	9.5.4.1.1.	Kentin eğitim haritasının çizenilmesi	Belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı	İlçe Belediyeleri	Kısa	Belediyeler	Haritanın tamamlanması
		9.5.4.1.2.		9.5.4.1.2.	Eğitim seviyesi düşük bölgelerdeki hemşahitlere yönelik kurslar açılması	Milli Eğitim Yerel Yönetimler	Belediyeler, STK'lar	Kısa/Orta	TOKİ Genel Bütçe Finans Kuruluşları	Hemşahit Demeklerinin eğitim alanında yaptığı faaliyetlerin sayısı ve niteliği
9.5.5	Kentlerde Halk Eğitim Merkezlerinin yetersizliği	9.5.5.1.	Halk Eğitim Merkezlerinin sayıca artırılmasına sağlanması ve kentlilik bilincinin gelişmesinde öncül olması	9.5.5.1.1.	Yerel yönetimlerin, imar planında tespit edilcek ölçüde halk eğitim merkezleri açılması ve gerekli yasal düzenlemeyi yapması	Belediyeler Millî Eğitim Kurumları	İlçe Belediyeleri	Kısa/Orta	Genel Bütçe	Teknik ve sosyal donatı alanlarına önem verilmesi

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÖSTERGELER	
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.5.6.	Toplumun eğitim seviyesinin düşüklüğü ve bilgi toplumu olmaması	9.5.6.1.	Eğitim Sisteminin bir bütün olarak yeniden gözden geçirilmesi	9.5.6.1.1.	Programların ve Eğitimcilerin modern sistemlere entegre edilmesi	Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlçe Belediyeleri	Kısa	Genel Bütçe, Belediyeler	Merkezi ve Yerel Yönetimin Eğitimcilerin Eğitimi Konusunda Yapmış Olduğu Çalışmaların Sayısı
9.6.1.	Kentlilik bilincini teşvik için basın-yayın organlarını etkin şekilde kullanılması	9.6.1.1.	Basın yayını organlarının kentlilik bilincini geliştirmeyle ilgili bir araç olarak biçimlendirilmesi	9.6.1.1.1.	Basın yayını organlarında tespit edilecek uzantılıca veya saflarda kentli olma kavramına ilişkin temel bilgiler verilmesi	Belediyeler, Mahalli İdareler, Millî Eğitim Bakanlığı	İlçe Belediyeleri STK'lar	Kısa/Orta	Genel Bütçe	Hedef kitlelerin katılım miktarı
9.7.1.	Yerel Demokrasi, Halkın Katılımı ve Yönetişimi, Partilerle İlişkin Göstergeleri, İstisnai Etütü, Konuların Benimsenmesi ve Yeni Yolların Keşfi	9.7.1.1.	Kültür ve Yönetişim Göstergelerinin İşaret Etütü, Konular ve Akademi Kurumlarının İstisnai Etütü ve Yeni Yolların Keşfi	9.7.1.1.1.	Göstergele İlişkin, İlgili Kurumlarda Verilen Toplam İçin İstisnai Etütü Kurumları Geliştirilerek Kurumların İşbirliği Yapılması ve Göstergeler Oluşturulması	Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlçe Belediyeleri, STK'lar, İş Adamları	Kısa	Genel Bütçe, Belediye Bütçesi	Eğitim ve Kültür Alanlarında Yarınları İçin Ayrılan Kaynak Miktarı
9.7.2.	Kentte yaşayanların, yerel yönetim kararlarından haberdar olmaması ve belediye meclis üyelerini tanıması	9.7.2.1.	Yurttaşların yerel yönetim yapılımları ve meclis üyeleri yönünde bilgilendirilmesi	9.7.2.1.1.	En etkin iletişim araçları ile belediye sistemiyle ilgili bilgilendirmenin sağlanması	Üniversiteler ve Meslek Örgütleri	Medya	Kısa/Orta	Genel Bütçe ve Yerel Bütçe	Basın yayını organlarında kentli olma kavramı konusunda yer verilen konuların sayısı
9.7.3.	SVK topluluğunun kişisel yönetime eşit ortaklar olarak katılması	9.7.3.1.	Eşit ortaklı katılımın yapılabilir kılınması	9.7.3.1.1.	Her türlü konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili bilgi bankası oluşturulması	TÜİK, Üniversiteler	Meslek Örgütleri ve STK'lar	Kısa	Genel Bütçe ve Yerel Yönetim Bütçesi	Sosyalde orijinal kadın, engelli ve yaşlıların sayısı
				9.7.3.1.2.	Önemli davet mekânlarının kurulması	Belediyeler, Yönetişim ve Kültür Müdürlüğü	Belediye Bütçesi ve STK'lar	Orta/Uzun	Genel Bütçe, Yerel Yönetim Bütçesi ve Ortak Yerel Fonlar	Bilgilendirme yapılan iletişim araçları sayıları ve kullanılma sıklığı
				9.7.3.1.4.	Yıllık toplantı takvimi kurulması	TÜİK, İşçiler Bakanlığı, Ülkeler Danışmanı	Meslek Örgütleri ve STK'lar	Kısa	Yerel Yönetim Bütçesi ve Ortak Yerel Fonlar	Bilgi bankasına erişen kişi sayısı
				9.7.3.1.4.	Toplantıların gerçekleştirilebilir olmasını sağlama	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Medya ve gönüllü örgütlenmeler	Kısa	Yerel Yönetim Bütçesi ve Ortak Yerel Fonlar	Hayata geçirilmediği
				9.7.3.1.4.	Toplantıların gerçekleştirilebilir olmasını sağlama	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Medya ve gönüllü örgütlenmeler	Kısa	Yerel Yönetim Bütçesi ve Ortak Yerel Fonlar	Yapılan toplantı sayısı
				9.7.3.1.4.	Toplantıların gerçekleştirilebilir olmasını sağlama	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Medya ve gönüllü örgütlenmeler	Kısa	Yerel Yönetim Bütçesi ve Ortak Yerel Fonlar	Toplantılara katılımcıların tepki durumu ve katılım sayısı

KENTLİLİK BİLİNCİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

KENTLİLİK BİLGİ, KÜLTÜR VE EĞİTİM KOMİSYONU

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
9.8.1.	Semt kültür mirasın sahip edilmesi ve kaybolması	9.8.1.1.	Kültürel miras ve ortak belleğe yer veren Kent Müzesinin kurulması	9.8.1.1.1.	Kent arşivlerinin toparlanarak korunma altına alınması	Yerel Yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koleksiyoncular	Orta	Yerel Yönetimler	Koruma altına alınan belge ve doküman sayısı
				9.8.1.1.2.	Milli Kütüphane, Osmanlı arşivi, Cumhuriyet arşivi bünyesindeki belge ve yayınların dijital kopyalarının alınması	Yerel Yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koleksiyoncular	Orta	Yerel Yönetimler	Milli arşivlerden dijital olarak kopyalanan belge ve dokümanların sayısı
				9.8.1.1.3.	Kent müzeleri alanında, karşılıklı sergi değişimi, ortak programların oluşturulması, ortak personel eğitim seminerleri, ortak danışmanlık hizmetleri, yıllık kongreler düzenlenmesi... vb. yollarla bilgi ve deneyim alışverişini teşvik edilmesi	Yerel Yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koleksiyoncular	Orta	Yerel Yönetimler	Gerçekleştirilen ortak etkinliklerin sayısı
		9.8.1.2.	Kent arkeolojisi araştırmalarının geliştirilmesi	9.8.1.2.1.	Kent arkeolojisi araştırmaları yapan kurumların çalışmalarının birleştirilmesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Üniversiteler	Orta	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Gerçekleştirilen periyodik toplantılar sırasında oluşturulan çalışma raporları sayısı
		9.8.1.2.		9.8.1.2.2.	Çıdız standartlarına uygun yerel tarih çalışmalarını destekleyecek araştırma fonlarının kurulması	Kültür ve Turizm Bakanlığı	TÜBİTAK, TÜBA, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	Orta	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Üretilen projelere sağlanan fon deseklerinin sayısı

EKLER

EK 1. Kısaltmalar

EK 2. Konuyla ilişkili yasal çerçeve

Ek 1: Kısaltmalar:

BİB	: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
BMKP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAU Gn. Md.	: Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme Enstitüsü
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu”

Ek 2: Konuyla ilişkili yasal çerçeve

KANUN NO	KANUN / KHK / TÜZÜK / YÖNETMELİK / TEBLİĞ ADI	KABUL TARİHİ
5393	Belediye Kanunu	2005
	Kent Konseyi Yönetmeliği	
	Belediye Zabıta Yönetmeliği	
5216	Büyükşehir Belediyesi Kanunu	2004
2872	Çevre Kanunu	1983
4875	Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu	2003
	Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği	
775	Gecekondu Kanunu	1966
	Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliği	
3289	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun	1986
5442	İl İdaresi Kanunu	1949
5302	İl Özel İdaresi Kanunu	2005
222	İlköğretim ve Eğitim Kanunu	1961
3194	İmar Kanunu	1985
5543	İskan Kanunu	2006
	İskan Kanunu Uygulama Yönetmeliği	
5449	Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun	2006
442	Köy Kanunu	1924
2863	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	1983
	Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması Gösterimi Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik	
	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik	
	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağlıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulamaları ile Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik	
	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik	
	Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik	
	Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik	
4848	Kültür ve Turizm Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	2003

T.C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
KENTLEŞME ŞURÂSİ 2009

KANUN NO	KANUN / KHK / TÜZÜK / YÖNETMELİK / TEBLİĞ ADI	KABUL TARİHİ
5355	Mahalli İdare Birlikleri Kanunu	2005
2709	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	1982
5737	Vakıflar Kanunu	2008
	Vakıf kültür varlıklarının restorasyon veya onarım Karşılığı kiraya verilmesi işlemlerinin usul Ve esasları hakkında yönetmelik	
	Vakıflar Yönetmeliği	
4817	Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun	2003
5543	İskân Kanunu	2006
4982	Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	2003
	Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Uygulama Yönetmeliği	
2527	Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun	1981
5253	Dernekler Kanunu	2004
	Dernekler Kanunu Uygulama Yönetmeliği	
2644	Tapu Kanunu	1934
2565	Askeri Yasak Bölgeler Kanunu	1981
1062	Mukabele-i Bil misil (Karşılıklı) Kanunu	1927
5683	Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun	1950
5237	Ceza Kanunu	2004
	Kalkınma Planları; Yedinci, Sekizinci, Dokuzuncu Kalkınma Planı	

KAYNAKLAR

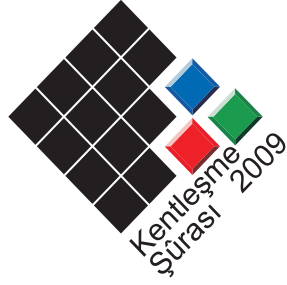
- ATICI, İrem, (2007); Fiziksel engelliler ve kentsel mekânın kullanımı, Ankara
- BAYHAN, Vehbi, (1997); "Türkiye'de Göçler ve Anomik Kentleşme", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, 20-22 Kasım 1996 Mersin, Ankara.
- BERRY John W., Jean S. PHINNEY, David L. SAM, Paul VEDDER, (2006) "Immigrant Youth: Acculturation, Identity and Adaptation", Applied Psychology: In International Review; 55 (3).
- CAN, N. (1999); Kent Kimliği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- CHARLES Landry, (2000); The Creative City, London.
- COUNCIL OF EUROPE PUBLISHING (2004); Foreigners' Integration and Participation in European Cities, 15-16 September 2003, Studies and texts no: 90, Strasbourg, 26
- BOOKCHIN, Murray (1999), Kentsiz Kentleşme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- DE JONG, Rob (2002), "The Environmental Impact of Cities", UN Habitat, V. 8.
- FARO, Avrupa Konseyi Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi, Açıklama Raporu, 2005, Faro, Portekiz, s. 3
- FLORİDA, R., (2004); The Flight of the Creative Class, New York, 34-35, 216
- FYFE, W. S. (2002), "Toward Sustainable Cities: Priorities in Economic Ecology and Education1", Sustainable City II, Urban Regeneration and Sustainability, MFK Group, Stevenage, UK.
- GERAY, Cevat - ŞENYAPILI Önder vd. (1971), Türkiye'de Kentleşme, Komisyon Raporu, Ankara Mimarlar Odası Yay.
- GÜNEY, B. (1999); Urban Design is a Public Policy, Ankara
- GÜVENÇ Bozkurt (1985); , Kültür Konusu ve Sorunlarımız, İstanbul.
- HANÇEROĞLU, Orhan, (1967); Felsefe Sözlüğü, Varlık Yayınları, İstanbul.
- HARVEY, David (2003), Sosyal Adalet ve Şehir, Metis Yayınları, İstanbul.
- HENKET, H.A.J. (1994); "Docomomo", Twentieth Century Architectural Heritage: Strategies for Conservation and Promotion, 1994, Netherlands, s.79
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2006); Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2006 verileri
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2007); Dernekler Dairesi Başkanlığı, 21.03.2007
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2009); Dernekler Dairesi Başkanlığı 20.02.2009
- KARADAĞ, Arife (2008); "Kentsel Ekoloji, Yaşanabilirlik ve Coğrafya" Kentsel Ekoloji ve Yaşanabilir Kent Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. , İzmir.
- KARTAL, Kemal, (1992); Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, Ankara.
- KAYA, Erol, (2004); Kentleşme ve Kentleşme, Ilke Yayıncılık, İstanbul.
- KAYA, S.İ., (2007), "Kapalı Siteler ve Yabancılar", Yerel Gündem 21 İşbirliğinde Türkiye Doğumlu Olmayan Yerleşik Yabancılar; Editör; Toprak, Z, Kaya.S. İ ve Tenikler, G. İzmir Yerel Gündem 21 Yayını, 29.
- KELEŞ, Ruşen (1983); Yerel Yönetimler, Ankara
- KOTANSKA, A.- TOPOLSKA A., Warsaw Past and Present, 2003, Warsaw, Poland, s.7-8
- LEITMANN J (1999); "Can City QOL Indicators be Objective and Relevant? Towards a participatory tool for sustaining urban development" Local Environment, Vol. 4 No: 2.
- ÖZCAN, Z. (2006); "Planlamada Disiplinler arası İlişkiler ve Kentsel Arkeolojinin Yeri" G.Ü. Müh. Mim. Fak. Dergisi, Ankara.
- ÖZEN Sevinç, (1996); Kentleşme Sürecinde Ailede Kuşaklar Arası İlişkiler. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. İzmir.
- ÖZTÜRK, Özge, (2007); Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir örneği Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- SILAYDIN, M.Burcu, (2008); “Şehir Planlamada Yaşlıya ve Yaşlının Barınma Sorununa Yeniden Bakmak”, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2008 (2): 98-106
- SÖZEN, Edibe, (1997); Medyatik hafıza, Timas Yayınları, İstanbul.
- TANKUT, Gönül, (2004); “Koruma Siyasal Bir Silahtır”, Planlama, 2004/2, Ankara.
- TENİKLER, Gökhan, (2004); Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi; Edit. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, İzmir.
- TENİKLER, Gökhan, (2004); “Gözden Geçirilmiş Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımlarına İlişkin Avrupa Şartı”, çev. Gökhan Tenikler; Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi (2004); Edit. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş ve Mustafa Görün, İzmir. s. 254–271
- TOPRAK, Zerrin (1998); “Kentlere Gelişin Kontrol Dinamikleri”, İzmir’in Kentleşme-Çevre-Göç Sorunları ve Çözüm Önerileri, Göç Raporu (Taslak Rapor), 3.Cilt, İzmir Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir.
- TOPRAK, Zerrin vd. (2000); 21. Yüzyıla Girerken Belediye Zabıtası, İzmir Yerel Gündem 21-Ege Belediye Zabıtalrı Vakfı Yayını, İzmir.
- TOPRAK, Zerrin ve İlkin KAYA (2005); “Krizlerde Göç Yönetimi”, Doğal Afet Kaynaklı Kriz Yönetimi”, İzmir Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir.
- TOPRAK, Zerrin, (2006); “Belediye Örgütlenmesinde, Kent Siyasetinin Oluşturulmasında Toplumsal Sorumluluğun Normatif Temelleri ve Yapılabilir Kılma”, Kamu Yönetiminden Planlamaya Yeniden Yapılanma Sempozyum Kitabı, İstanbul.
- TOPRAK, Zerrin, (2008); Yerel Yönetimler, 7.Baskı, İzmir.
- TOPRAK, Zerrin, (2008); Kent Yönetimi ve Politikası , 6.Baskı, İzmir.
- UZUN, Meltem, (2006); Türkiye’de Mimarlık Bilincinin Oluşturulmasında Medyanın Rolü, İzmir.

Gazete ve İnternet Kaynakları

- Milliyet Gazetesi, 11 Ağustos 1991.
- Türkiye Gazetesi, Yerellik ve Politika, Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi, Eylül 2007, Ankara, s.206, 207
-
- http://www.coe.int/t/congress/files/themes/urban-charter/Default_en.aspxerişim13.03.2009
- http://www.dernekler.gov.tr/_Dernekler/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=74
- erişim 04.02.2009
- http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11

**T.C.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı**

KENTLEŞME ŞÛRASI 2009

**YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE
KENTSEL YÖNETİM**

ANKARA - Nisan 2009

10

SEKRETERYA BİLGİLERİ

Adres : Bayındırlık ve İskân Bakanlığı
Strateji Geliştirme Başkanlığı
Kentleşme Şûrası Genel Sekreterliği
Vekâletler Cad. No : 1 Bakanlıklar / ANKARA

Telefon : (312) 410 14 40 • 410 11 41 - 410 11 42

Faks : (312) 410 11 40

E-posta : sura@bayindirlik.gov.tr

Şûra Genel Sekreterliği adına iletişim ve koordinasyon:

Mehmet Nazım ÖZER
Telefon : (312) 410 26 45

Her türlü kullanım hakkı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM KOMİSYONU

Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor ve ekleri komisyonda görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Komisyon üye listesi

BAŞKAN	ZAFER ŞAHİN	DR.	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
BAŞKAN YRD.	BAHAR GEDİKLİ	DR.	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BAŞKAN YRD.	MUHAMMED AYDOĞAN	YRD. DOÇ. DR.	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
RAPORTÖR	CENGİZHAN AYKAN	UZMAN	BAŞBAKANLIK DPT SOSYAL SEKTÖRLER VE KOORDİNASYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	DERYA DOĞAN	ŞEHİR PLANCISI	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
RAPORTÖR	ERTAN GÖRAL	ŞEHİR PLANCISI	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	A. ÖZLEM ALPASLAN	ŞUBE MÜDÜRÜ	ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	AKIN ATAUZ	ŞEHİR PLANCISI	SERBEST
ÜYE	AYŞE GÜNER	PROF. DR.	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	BÜLENT TANIK	ŞEHİR PLANCISI	URAY PLANLAMA LTD.ŞTİ.
ÜYE	DEMET EROL	YRD. DOÇ. DR.	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	DUYGU DALGIÇ UYAR	KAMU YÖNETİMİ UZMANI	TÜRK BELEDİYELER BİRLİĞİ
ÜYE	E. GÜLAY ÖNEL	Y. ŞEHİR PLANCISI	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI İLLER BANKASI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	GAYE DOĞANOĞLU	BELEDİYE MECLİS ÜYESİ	MURATPAŞA BELEDİYESİ
ÜYE	GÜVEN BİLSEL	PROF. DR.	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	HALUK BİLGESAY	KAMU YÖNETİMİ UZMANI	BURSA VALİLİĞİ
ÜYE	HASAN HÜSEYİN CAN	GENEL MÜDÜR YARDIMCISI	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	İBRAHİM BAKIR	YRD. DOÇ. DR.	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	KAYHAN KAVAS	VALİ	UŞAK VALİLİĞİ
ÜYE	NEVZAT CAN	Y. ŞEHİR PLANCISI	BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI TEKNİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ÜYE	OSMAN AYDIN	MİMAR	TMMOB MİMARLAR ODASI
ÜYE	RUŞEN KELEŞ	PROF. DR.	ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	SERDAR NİZAMOĞLU	ŞEHİR PLANCISI	TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI
ÜYE	SERİYE SEZEN	DOÇ. DR.	TODAİE
ÜYE	SEZER CİHAN	DAİRE BAŞKANI	GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	ŞERİF ÖNER	YRD. DOÇ. DR.	UŞAK ÜNİVERSİTESİ
ÜYE	TAHSİN BULUT	GENEL SEKRETER	BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	UFUK DEVECİ	DAİRE BAŞKANI	ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ÜYE	YAVUZ MİLDON	İL GEN. MEC. ÜYESİ /AVRUPA KONSEYİ YER. BÖLGE. YÖNETİMLER KONGRE BAŞK.	ÇANAKKALE VALİLİĞİ İL ÖZEL İDARESİ

I. GİRİŞ

I.1 Komisyon Genel Çerçevesi ve Konuyu Ele Alış Biçimi

Yaygın kaniya göre “küreselleşme” olarak adlandırılan sürecin etkisi altındaki dünyada; gelişen teknoloji, değişen ve dönüşen toplumsal yapı ile sermaye-emek-kaynak-bilgi dörtlüsünün önündeki neredeyse tüm engellerin kalkması kamu yönetiminin ve gündelik yaşamın düzenlenmesinde; küresel-ulus aşırı-ulusal-yerel ölçeklerin, kamu-özel sektör-sivil toplum kuruluşları ve diğer aktörlerin katılımının ve acil-kısa-orta-uzun dönemlerin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bu farklı boyutların tümünün bir yansıması olan karmaşık ilişki(sizlik?)ler açının alışılalgeldik anlayış ve kavrayışların ötesinde bir yaklaşımı ve uygulama biçimini gerektirdiği açıktır. Bu yaklaşımın felsefi ve yöntemsel açılımları en başta birey-toplum ilişkisinin yeniden ele alınmasını gerektirmektedir.

Bu değişim, bireyin toplum içerisindeki davranış biçimine ve kolektif yapıların dinamiklerine de yansımaktadır. Artık devlet ya da diğer kolektif yapıları sadece “etken” sıfatıyla tanımlanan yapılar olmakla kalmaz. Aynı zamanda “şu ya da bu –kılıcı”, “kolaylaştırıcı”, “paylaşımıcı”, “müzakereci”, “motive edici”, “öğrenen”, “rekabet eden”, “saydam”, “hesap verebilir”, “etkin”, “verimli” vb. gibi birçok sıfatı da taşınmak zorundadır. Benzer biçimle bireyin konumu da “edilgen” olmakla sınırlı kalmaz. Her bir bireyin aynı zamanda “çözümüne yönelik (proaktif)”, “gönüllü”, “ortak”, “katılımcı”, “vizyoner” olması beklenmektedir.

Topluma ve bireye yönelik beklentilerin değişiminin kökeninde devrimsel nitelikte felsefi, siyasal ve iktisadi yeniden yapılanma süreçlerinin bulunduğu söylenebilir. Felsefi alanda toplumların ve dünyanın insan eliyle biçimlendirilmesinde akılcılığa dayalı araçsal bir yöntem yerini iletişime dayalı akılcılığa bırakmaktadır. Artık “doğru” yalnızca farklı biçimlerde akılcı çözümler arasından seçilen şey değil, farklı kesimlerce müzakere edilen ve üzerinde uzlaşılan bilgi halini almıştır. Siyasal alanda; sınıf, grup, etnik kimlik gibi alışılalgeldik kategoriler aşınırken liderlik, karizma ve imaj öne çıkmakta, bu sebeple de temsili demokrasilerde temsiliyetin anlamı derinden sorgulanır hale gelmiştir. Bu tür sorgulamalar halkın farklı araçlarla seçim sonrasında yönetime ve karar alma süreçlerine katılması için çaba gösterilmesinin temsili demokrasilerdeki temsiliyet krizinin aşılmasında sıklıkla önerilen bir çözüm haline gelmesi sonucunu doğurmuştur. Son olarak iktisadi alanda; kitle üretiminden esnek üretim biçimlerine geçilmesi, dünyanın sanayi üretim merkezinin batıdan doğuya kayması, küreselleşme sonucunda dünya ekonomisinin dalgalanmalar karşısında aşırı kırılma ve bunun sonucunda devletin ekonomiye müdahalesinin yeniden bir ihtiyaç haline geliyor olması gibi sayısız unsur bireylerin iktisadi karar alma mekanizmalarında yeni görev ve sorumluluklar üstlenmesini gerekli kılmıştır.

Bu dönüşümler üç farklı anlamıyla “katılım” süreçlerini öne çıkarmaya başlamıştır. İlk olarak kamu yönetimi süreçleri iletişim ağırlıklı süreçler haline gelmektedir. İletişimin en yüzeysel biçimi olan bilgilenme ve bilgi edinme uygulamalarının yaygınlaşması bunun bir yansıması olarak görülebilirse de temel olarak hedeflenen kamu yönetiminin bütünü ve tüm sürecinin hizmet sunulmakla yükümlü bulunulan yurttaşlarla iletişim içerisinde iyileştirilmesi ve dönüştürülmesidir. İkinci olarak yurttaşların katılımının sağlanmasında iletişimin salt kendi başına yeterli olmayacağı, devletin katılımı yapılandırmak için gerekli koşulları sağlamak ve yapılandırmak yükümlülüğünde olduğu kabul edilmektedir. Kent konseyleri, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasında zorunlu hale getirilen katılımcı toplantılar gibi bazı uygulamalar bu yaklaşımın bir ürünü olarak kabul edilebilirler. Ancak burada da

devletin kolaylaştırıcılık işlevini aşan, yukarıdan aşağı ve yaptırımcı bir tavır belirlemesi de katılımcılığın doğasına aykırı bulunmaktadır. Katılımcı süreçlerin temel olarak devlet tarafından yapılandırılırsa da yurttaşların gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmeleri ilkesel olarak kabul edilmektedir. Üçüncü olarak, katılımın karar alma süreçlerinde yer almanın dışında kamu yönetimi süreçlerinde aktif bir şekilde, gönüllülüğe dayalı olarak görev almak anlamının bulunduğu da kabul edilmektedir. Sonuçta, uygulamada bu üç farklı katılım biçiminin her birinin belli ölçülerde bir arada bulunduğu söylenebilir.

Bu süreçler kamu yönetiminde kendisine en fazla yerel yönetimlere ilişkin tartışmalarda ve yeniden yapılandırma çalışmalarında yer bulmaktadır. Doğaları itibarıyla yurttaşları yakınlıklarından dolayı katılımcı oldukları düşünülen yerel yönetimler, katılımcılığa ilişkin tartışmaların da kaçınılmaz olarak odağına oturmaktadır. Aslında tartışmaların temel kaynağı doğaları sebebiyle katılımcı oldukları varsayılan yerel yönetimlerin gerçekte çoğu zaman katılımdan uzak örneklerle de ortaya çıkabilmeleridir. Bu temel çelişki yerel yönetimlerin daha hesap verebilir, saydam ve katılımcı hale getirilmelerinin ana bir sorun alanı olarak ele alınmasına sebep olmuştur.

Aslında yerel yönetimler düşünüldüğünde kentleşme süreçleri içinde sorunun sadece katılımı sınırlı olmadığı da görülecektir. Yerel yönetimler kentleşme sürecinde yerel siyasal süreçlerden yerel temsil sorununa, hizmetlerde etkinlik ve verimlilik tartışmalarından sosyal adalete kadar birçok konuda tartışmalara konu olmaktadır. Bu tartışmalar bir yanı sıra neo-liberal politikalar doğrultusunda yerel yönetimlere yetki, sorumluluk ve kaynak aktarımını öngören yaklaşımların daha eleştirel bir biçimde gözden geçirilmesini gerektirirken, bir yandan da yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Değişen dünya koşulları bu sebeplerle birçok anlamda yerel yönetimlerin hem bir fırsat hem de bir sorun alanı olarak görülmesine sebep olmaktadır. Yerel yönetimler devlet-yurttaş ilişkilerinin geliştirilmesine kadar birçok konuda mesafe kaydedilebilmesi için önemli fırsatlar sunarken, katılımcılığın artırılması, denetimin etkinleştirilmesi gibi konular düşünüldüğünde yeni mekanizmalar gerektiren sorun alanları da yaratmaktadır.

Tüm bu tartışmalar Kentleşme Şurasının açılış toplantısında dile getirilen “yönetişim” kavramı etrafında daha da berraklaşmaktadır. En genel anlamıyla idarenin hesap verebilir, katılımcı, saydam, etkin ve verimli hale getirilmesi olarak özetlenebilen ama uygulamada özelleştirme, serbestleştirme, kuralsızlaştırma ve piyasalaştırma uygulamalarıyla ilişkilendirilen bu kavram, alışlageldik yönetim yaklaşımlarının değişmesi teması etrafında asıl anlamını bulmaktadır. Belki de bu anlamda değişen dünya koşullarında yerel yönetimlerin yaşadıkları değişimi en iyi özetleyen ifade “yönetim anlayışından yönetişim anlayışına geçiştir”.

Komisyon çalışmalarına bu tür düşüncelere ilişkin tartışmaları ve görüşleri paylaşarak başlamıştır. Çalışmaların başında, Komisyon çerçevesi için Şura Sekreteryası tarafından önerilen ve “Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Uyarlanması” Projesinin sonuçlarını yansıtan bazı başlıkların da bu geçişi yansıttığı konusunda hemfikir olunmuştur. Komisyon çalışmaları için önerilen başlıklar gözden geçildiğinde başlıkların çok farklı ölçeklerde, farklı ayrıntılarda birçok konuyu içerdiği görülmektedir:

- Planlama hiyerarşisinde bölge ölçeğinde plan yapan, uygulayan, izleyen ve değerlendiren bölgesel kurumlar
- Yerel Yönetimlerin planlama, uygulama ve denetim konularındaki kapasiteleri ve eğitim çalışmaları

- Kentsel yönetime katılım mekanizmaları
- Kent ve hukuk sistemi
- Yeni bir vatandaş – devlet ilişkisi model arayışı
- Toplumun planlama ve uygulama süreçlerine sürekli katılımı
- Mahalle, semt ve alan ölçeğinde örgütlenme ve yerel sahiplilik modellerinin geliştirilmesi
- Özel İdare ve Belediye yönetimleri arasında katılım ve eşgüdüm

Komisyon başlangıçta yaptığı tartışmalarda bu denli geçiş bir yelpazenin ele alınmasının verimli ve doğru olmayacağı kabulünde bulunmuş ve çerçevesini daraltma kararını almıştır. Komisyon çerçevesinin belirlenmesinde iki temel varsayımla hareket edilmiştir. Birinci olarak Komisyon yukarıda sayılan tüm başlıkların “katılım” kavramı çerçevesinde anlam kazandığını ve katılıma ilişkin olarak yapılacak bir çalışmanın bu başlıklarda ifade edilen sorunları çözmeye anahtar role sahip olduğunu kabul etmiştir. İkinci olarak da katılımın kendi başına izole edilmiş ve soyut bir kavram olarak değil “yönetimden yönetişime geçiş sürecindeki gerilimleri yaşayan ve fırsatlarından faydalanan yerel yönetimler” bağlamında anlam kazanan bir kavram olarak ele alınması gerekliliğinin önemli olduğu varsayılmıştır. Dolayısıyla yukarıdaki başlıklardan “katılım” önemsenmekle birlikte katılımın yerel yönetimlerin farklı süreç ve mekanizmalarıyla ilişkisel anlamda ele alınması benimsenmiştir.

Bu varsayımlarla hareket eden Komisyon çalışma yönteminin de bu varsayımlara uygun bir deneyim olarak gerçekleştirilmesini önemsemiş ve çalışma yöntemini buna göre tasarlamıştır. Bu doğrultuda Komisyon çalışmalarının en üst düzeyde katılımcı yöntemlerle gerçekleştirilmesi, gerekli olan tüm noktalarda yenilikçi katılım ve moderasyon tekniklerinin kullanılması, bu teknikler yardımıyla üretilen fikir ve düşüncelerin sonuç ürününe yansıtılması tercih edilmiştir. Bu anlamda Komisyon Başkanı olarak seçilen Dr. Savaş Zafer Şahin’in geçmiş deneyimlerine dayalı olarak aynı zamanda moderatör olarak görev yapması ve belirlenen yöntemin uygulanmasına katkıda bulunmasına karar verilmiştir.

Çalışmanın başında yöntemini bu şekilde belirleyen Komisyon çalışmasının her aşamasını etkileşimli ve öğrenen bir deneyim olarak yürütmüştür. Çalışmanın başında Dr. Savaş Zafer Şahin moderasyonu ile özel bir yöntem kullanılarak gerçekleştirilen beyin fırtınası sonucunda GZFT belirlenmiş, daha sonra zayıf yanlar ve tehditlerden yola çıkılarak sorun alanları, güçlü yanlarla fırsatlardan yola çıkılarak da temel stratejiler ortaya konmuştur. Belirlenen sorun ve stratejiler daha sonra yine yenilikçi yöntemler kullanılarak eylemlere ve performans göstergelerine dönüştürülmüş ve temel strateji tablosu tamamlanmıştır.

Komisyon çalışmalarını yürütürken belirlenen strateji ve eylemlerden yola çıkarak geri beslemelerde bulunmuş, çalışmayöntemini sürekli olarak güncellemiştir. Bu şekilde Komisyon çalışmasının kendisi bir katılımcı öğrenme sürecine dönüşmüştür. Bu güncellemelerden en önemlisi “katılıma ilişkin iyi uygulama örneklerinin tanıtılması” için yapılmıştır. Komisyonun yaptığı tartışmalar sonucunda katılımın geliştirilebilmesi için yurt içinde ve dışında katılımcı uygulamaların tanıtılması ve bu şekilde bilinçlendirme sağlanması stratejisi belirlenmiştir. Komisyon da bu doğrultuda yapılan çalışmalarda tespit edilen ve Komisyon Üyelerinin önerdikleri örneklerle Komisyon raporunda atıfta bulunulması kararlaştırılmıştır. Bu şekilde iyi uygulamaların tanıtılmasının ilk adımının bu öneride bulunan Komisyon tarafından gerçekleştirilmesi sağlanmış olacaktır.

Komasyon çalışmalarında katılımcı ve öğrenen bir sürecin yaşanması özgün bir grup ve sosyalleşme deneyiminin ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Çok farklı kurum ve alanlarda gelen Komasyon yeleri benzerine az rastlanır bir paylaşımda bulunma fırsatını bulmuş, kalıcı dostluklar kurulmuştur. Bu paylaşımlar en güzel örneklerini Komasyon yesi Sn. Yavuz Mildon'un geçirdiği elim rahatsızlığına ilişkin üzüntü ile yine Komasyon yelerinden Sn. Bülent Tanık'ın ankaya Belediyesi Başkan Adaylığı ile Sn. Gaye Doğanoğlu'nun Belediye Meclis yeliği Adaylığından duyulan memnuniyetin paylaşımında göstermiştir.

Bu tür paylaşımlar etrafında çalışmalarını yürüten Komasyon çalışmalarına "katılımın anlamı" zerine yapılan açık uçlu tartişmalarla da yön vermiştir. Kuramsal olarak çoklu anlamlara sahip, uygulamada da karmaşık bir ilişkiler bütününü ifade eden katılım kavramının yukarıda ifade edilen kavramsal çerçevelerde de ifade edilmeye çalışıldığı gibi çok farklı noktalara giden şekillerde kavrandığı görülmüştür. Komasyon bu çok farklı anlamlandırmaları ortaklaştırarak katılım konusunda bir ortak ifade bulmaya çalışmıştır. Bu sebeple Komasyon raporunun başında en basit ifadesiyle Komasyon'un "katılımdan ne anladığı"na ilişkin temel bazı noktaların önemli olduğu düşünülmüştür. Bu anlamda Komasyon katılama ilişkin temel varsayımlarını "katılımın örgütsel sonuçları", "katılımın boyutu", "katılımın temel ilkeleri" kapsamında ifade edecektir.

Komasyon katılımın örgütsel sonuçlarının sınırlarını çizerken kamu yönetiminin genel yapısını ve dönüşüm eğilimlerini dikkate almıştır. Katılım bir yanıyla var olan temsili demokratik sistemin yapısıyla bir yanıyla da devletin örgütsel yapılanmasıyla ilişkili olduğundan sıklıkla katılımın var olan temsili mekanizmalarla ilişkisi tartişılmıştır. Bu tartişmalarda katılımın temsili sistemin bir alternatifi değil eksikliklerini tamamlayan, iyileştiren bir kavram ve uygulama olduğu tespiti yapılmıştır. Bu sebeple Komasyon katılıma ilişkin stratejileri tartişirken tartişmanın dışına taşıp Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı gibi köktenci yaklaşımlar belirlemekten kaçınmıştır. Genel olarak var olan mekanizmaları iyileştiren, yeni ihtiyaçlara göre yeni mekanizmalar tanımlamaya çalışan bir yaklaşım benimsemiştir. Bu çerçevede sosyolojik anlamda demokratik toplum yapısını, süreç analizi anlamında katılım sürecini, kurumsal kapasiteleri, mevzuat ve yasal düzenlemeleri dikkate alan öneriler geliştirilmiştir.

Katılımın boyutu açısından bakıldığında da Komasyon noktasallıktan kaçınan bir yaklaşım benimsemiştir. Var olan katılımcı uygulamalara bakıldığında katılımın yerel yönetimlerin iş ve işlemlerini yürütmesinde sadece noktasal olarak var olduğu görülmektedir. Örneğin sit alanlarında koruma amaçlı imar planları yapılırken mevzuata göre en az iki katılımcı toplantı yapılması öngörülmektedir. Sit alanlarının sahiplenilmesi, farkındalık yaratılması ve en başında planların uygulamaya konması için daha etkin bir katılım mekanizması gerekirken bu toplantılar yasal zorunluluk sebebiyle yerine getirilen aşamalar olarak görülmektedir. Bu sebeple Komasyon katılımın yönetsel süreçlerin herhangi bir noktasına özgü, kısıtlı ve dar anlamlı bir katılımı değil en az yönetsel sürecin kendisi kadar önemsenen, sürecin her aşamasında var olan ve kendi başına bir amaç haline gelen bir katılım anlayışını yaygınlaştırmayı kabul etmiştir.

Komasyon katılıma ilişkin temel ilkeleri arasında devletin katılıma ilişkin müdahale biçimi de ele alınmıştır. Genel olarak katılımın örgütlenmesinde ve yapılandırılmasında devletin etkin bir biçimde müdahalede bulunması ve yukarıdan aşağıya bir yöntemin izlenmesi ya da katılımın doğasına uygun olarak devletin müdahalesinin en aza indirgenip tamamen gönüllülüğe dayanan bir katılım sürecinin gerçekleştirilmesi gibi iki ayrı yaklaşım tartişılmıştır. Katılım tanım gereği gönüllülüğün esas olduğu bir mekanizmayı içerse de kimi zaman

katılım süreçlerine ilişkin bilgilendirme, bilinçlendirme ve yapılandırma çalışmalarının devlet tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak devletin bu müdahalesi katılımın esasına zarar verecek boyutlara ulaşmamalıdır. Özellikle katılımın aşırı yapılandırıldığı durumlar oluşması, katılımın bürokratik bir kurallar dizisi haline getirilmesi katılıma zarar verebilecek bir durum oluşturmaktadır. Bu sebeplerle Komisyon katılımında devlet müdahalesiyle gönüllük esasları arasında bir denge kurulmasını benimsemiştir. Katılımda devletin rolü yapabilir kılan müdahaleler ve katılımın temel altyapısını oluşturmakla sınırlı olmalıdır.

Bu çerçevede Komisyon katılıma ilişkin olarak aşağıdaki ilkeleri de kabul etmiştir:

- Süreklilik
- Bütüncülük
- Gönüllülüğe Dayalılık
- Vizyonerlik

Yani katılım; yönetsel süreçlerin kendisi gibi bir sürekliliğe sahip olmalı, noktasal ve başlayıp biten bir uygulama şeklinde anlaşılmalı, sadece bir kurumsal yapı ya da mekânsal ölçekte sınırlandırılmamalı, mümkün olduğunca tüm kurumsal yapıları ve mekânsal ölçekleri kapsamlı, gönüllüğe dayanmalı ve salt bireysel ya da kurumsal çıkarların temsili için katılımı değil yaşanan kentin ya da toplumun geleceği için karşılık beklenmeden yaratıcılığa dayalı bir vizyonerliği de içermelidir.

Komisyon tüm çalışmalarını bu tartışmalar ve ilkeler etrafında öğrenen bir süreç olarak tasarlamış, gerçekleştirmiş ve sonuçlandırmıştır. Bu sebeple Komisyon, komisyon çalışmasının kendisinin iyi bir katılım uygulaması örneği olarak incelenmeye değer olduğunu kabul etmektedir.

1.2 Komisyonun Amacı ve Hedefi

Komisyon, yukarıda çizilen çerçevede; temsili sistemin eksikliklerini giderecek ve aktif yurttaşlık uygulamalarını arttıracak, sürekli, bütüncül, devletin yapabilir kılan müdahaleleri ile altyapı oluşturma müdahalelerini içeren, gönüllüğe dayalı, vizyoner kendisi bir amaç haline gelmiş katılımcı mekanizmaların ve katılım süreçlerinin yerel yönetimlerde ve yerel yönetim uygulamalarında yerleşmesini sağlamak için gerekli sorun alanlarını tespit etmeyi, strateji-eylem-gösterge dizisini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaca yönelik olarak Komisyon, Türkiye'de geçtiğimiz elli yıldan daha farklı bir evreye giren kentleşme sürecinin daha yaşanabilir, sürdürülebilir mekânlar üretebilmesini, bunun için de yurttaş katılımının en önemli amaçlardan biri olarak belirlenmesini, bu doğrultuda gerekli yasal, yönetsel ve kapasite oluşturma çalışmalarının yapılmasını öngörerek belirlediği eylem planının gerçekleştirilmesi durumunda katılımcı süreçlerin Türkiye'de özellikle kentlerde yaygın bir şekilde kullanılmasını hedeflemektedir.

II. MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

II.1 Bugünkü Durum, Uygulamalar ve Mevzuat

II.1.1 Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği Süreci, Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Yerel Yönetimlerde Katılım

Avrupa Birliği genişleme, derinleşme ve bütünleşme süreçlerine eşlik eden standartlaşma ve özgünlüklerin korunması çabalarında “yerindenlik” (subsidiarity) kavramı örneğinde olduğu gibi yerelleşme ve yerel yönetimlere ayrı bir önem verilmektedir. Avrupa Birliği sürecinde yerel yönetimlere ilişkin birçok konuda sürekli olarak yeni kararlar alınmakta, “çok düzeyli yönetim” ve “küresel yönetim” kavramları doğrultusunda yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir. Ancak bu yaklaşımların hem temel kaynağı olan hem de Türkiye’nin Avrupa Birliği sürecinin hızlanmasına neredeyse koşut olarak imzaladığı “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı” bu belgeler arasında en belirgin olanlarından birisi olarak kayda değerdir. Bu ve bunun gibi birçok belge dikkate alınarak Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilişkilerini tanımlayan katılım ortaklığı belgelerinde ve ilerleme raporlarında yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları ile kapasiteleri konusunda değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra sürdürülebilir kalkınma ve küresel sorunlara ilişkin olarak Birleşmiş Milletler gibi uluslar arası kuruluşların hazırladıkları diğer bazı belgelerde de Türkiye’de yerel yönetimlerin mevcut durumu ve geleceğine ilişkin önemli hükümlere yer verilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen ve 2015 yılına kadar dünyada fakirliğin sürdürülebilir bir biçimde yarı yarıya azaltılmasını öngören “Binyıl Kalkınma Hedefleri” bu belgelerin en önemlilerinden birisidir. Avrupa Birliği sürecindeki belgeler gibi bu belgelerin de Türkiye’de yerel yönetimlere ilişkin yaklaşımın şekillenmesinde kaçınılmaz olarak çok önemli etkilerinin olduğu söylenebilir.

Bu sebeplerle Türkiye’nin yerel yönetimlere ve katılıma ilişkin yaklaşımlar ele alınırken bu değerlendirmelerin gözden geçirilmesi yaşamsal önem taşımaktadır. Mevcut uluslararası belgelerde yer alan yerel yönetimlerin kavramsallaştırma biçimi kimi zaman olduğu gibi, kimi zaman da ulusal ve yerel önceliklerin süzgecinden geçirilerek ulusal yaklaşımların belirlenmesinde etkin olmaktadır. Bu etkinlik yer yer tepkisel ve eleştirel ele alışlara yol açsa da genel olarak Türkiye’de yerel yönetimlerin ele alınışında uluslar arası koşulların ve kavramsallaştırmaların etkili olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu raporun hazırlandığı zaman diliminde tüm küresel sistemde etkili olan ekonomik krizin zaman içerisinde dünyada yerel yönetimlere ilişkin kavrayış üzerinde derin etkileri olacağı söylenebilir de bu etkilerin uluslararası düzlemde Türkiye düzlemine nüfuz etmesinin belli bir zaman alacağı varsayılmaktadır. Bu sebeple yapılan analiz de mevcut belgelerin bugüne kadarki uygulanışları temel alınmıştır. Ancak, gelecek zaman diliminde küresel ekonomik kriz etkisiyle bu belgelerin yorumlanışında ve uygulamasında ortaya çıkacak değişiklikleri ele almak ve kavramsallaştırmak da daha sonra yapılacak benzer çalışmaların görevi olmalıdır.

II.1.1.1 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Günümüz Avrupa’sında yerelleşmenin ve yerel yönetimlerin temel ilke ve esaslarını belirleyen belge Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartıdır. Avrupa Konseyi, 1981–1984 yılları arasında yerel idarelerin özerkliği ile ilgili bazı ilkeleri tartışmış ve bir karar tasarısı hazırlamıştır. “*Yerel idarelerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin savunulması, yerinden yönetim ve demokrasi*

ilkelerine dayanan bir Avrupa'nın kurulmasının temel koşuludur” görüşünden hareketle hazırlanan tasarı daha sonra “Özerklik Şartı” olarak Avrupa Konseyi’nce kabul edilmiştir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 15 Ekim 1985 tarihinde imzaya açılmıştır. Türkiye anlaşmayı 21 Kasım 1988’de imzalamış, anlaşmanın 1991 yılında da 3723 sayılı yasa ile TBMM tarafından onaylanması uygun görülmüş ve 1992’de 92/3398 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır. Anlaşmanın yürürlük tarihi ise 1 Nisan 1993 olarak belirlenmiştir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında Belirtilen ilkeler yerel yönetimlere verilen önemin en önemli göstergelerinden birisidir. Yerel yönetimlerin özerk birer kurum olarak ele alınmasındaki en önemli etkenlerden bir tanesinin yerel yönetimlerin halka yakınlığı ve dolayısıyla katılımcı uygulamalara ilişkin varsayılan gizil güçleridir. Bu sebeple Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına ilişkin esaslara göre yerel yönetimlerin özerkliğindeki başat koşulun katılımcılık olduğu söylenebilir.

II.1.1.2 Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporu

Ülkemizin içinde bulunduğu en önemli ulus-ötesi bütünleşme süreci olan Avrupa Birliği yaklaşmasında ülkemizin mesafe kat etmesi gerekli görülen en önemli alanlardan birisi kamu yönetimi, özel olarak da yerel yönetimlerdir. Türkiye için hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgelerinin neredeyse tamamına yakınında yerel etkin, verimli, şeffaf, katılımcı ve hesap verebilir yerel yönetimlerin oluşturulması Türkiye’nin kısa dönemli öncelikleri arasında sayılmaktadır. 2 Şubat 2008 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesinin Kısa Vadeli Öncelikler ana başlığı altında yer alan “Siyasal Diyalog, Demokrasi ve Hukuk Devleti” alt başlığı altında “merkezi yönetimi yeniden yapılandırarak, yetkileri yerel yönetimlere aktararak ve yeterli kaynak aktararak yerel yönetimleri güçlendirmek” temel bir faaliyet alanı olarak belirtilmiştir.

Nitekim Avrupa Birliği tarafından hazırlanan Türkiye 2008 İlerleme Raporunda da bu konuda çarpıcı değerlendirmelerde bulunmaktadır. İlerleme Raporunun 7. sayfasında¹ “hükümet” başlığı altında:

Yerel yönetimler konusunda, Meclis, Mart 2008’de belediyelere ilişkin bir Kanun kabul etmiştir. Bahse konu yasa 43 yeni ilçe oluşturmuş, 239 belediyeyi birleştirmiş ve 863 belediyeyi kapatmıştır. Temmuz 2008’de Meclis, yerel yönetimlerin görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla gelirlerini arttıracak bir yasayı kabul etmiştir. Yerel yönetimlere ilişkin yasaların uygulanmasına ve kapasite artırımına devam edilmiştir. Ancak, belediyelere ilişkin Mart 2008’de kabul edilen yasa, CHP’nin başvurusunun ardından Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmektedir. Yerel yönetimlere daha çok yetki devrini amaçlayan Kamu Yönetimi Hakkında Çerçeve Yasa konusunda bir ilerleme sağlanamamıştır. Vatandaşların yerel yönetimlere katılımını arttırmak için bir platform olarak düşünülen Kent Konseyleri sadece az sayıda şehirde etkili olarak çalışmaktadır. Tüm Kent Konseylerini güçlendirmek için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Hesap verebilirlik sistemleri ve şeffaflık da güçlendirilmelidir... Yerel yönetimlere ilişkin olarak ise, ahiren kabul edilen yerel yönetim yasalarının hayata geçirilmesi ve yerel yönetimler lehinde âdemi merkezîyetçiliğin güçlendirilmesi gerekmektedir.

denilmekte, yerel yönetimlere daha fazla yetki, kaynak ve sorumluluk verilmesi gerektiğinin ve bu yapılırken de katılımcılığın geliştirilmesinin altı çizilmektedir.

¹ 2008 Yılı AB İlerleme Raporunun değerlendirilmesinde Avrupa Birliği Genel Sekreterliği’nin internet sitesinde (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_İlişkileri/AdaylıkSuresi/İlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf) bulunan gayri resmi tercüme kullanılmıştır.

Yine İlerleme Raporunun 9. sayfasında “Yolsuzlukla Mücadele Politikası” başlığı altında:

Bununla birlikte, Hükümet kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele stratejisi hazırlayamamıştır. Bu alanda politika belirleme konusunda yeterli siyasi destek alınamamıştır. Ayrıca, sivil toplumu kapsayan ve yolsuzlukla mücadele stratejilerinin uygulanmasının denetimi ile yeni stratejilerin önerilmesi görevlerini üstlenecek genel bir gözetim organı oluşturulması gibi GRECO'nun en önemli tavsiyelerinden birçoğu yerine getirilmemiştir. Özellikle gayrimenkul şirketleri, yerel yönetimler ve üniversitelerin adlarının karıştığı yolsuzluk olayları basında sıkça yer almıştır. Sonuç olarak, kanun uygulayıcı birimler, birçok kuruma yönelik olarak yüksek profilli yolsuzluk soruşturmaları yürütmüşlerdir.

denilerek yerel yönetimlerin yolsuzlukla ilgili birçok sorunun da parçası olduğuna değinilerek yerel yönetimlerin hesap verebilirliğinin ve denetiminin önemli olduğu vurgusu ortaya konmuştur. Bu tür eleştiriler İlerleme Raporunun 66. sayfasında “İdari Kapasite” başlığı altında da tekrarlanmıştır:

İdari kapasitede sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. IPA bünyesindeki operasyonel programların uygulanmasına yönelik hazırlıklar için sağlanan AB yardımları çerçevesinde verilen ve hâlihazırda devam eden eğitim ve teknik yardımlar, daha çok merkezi idare düzeyinde sınırlı kalmıştır. Bu çerçevede, uygulama birimleri olarak saptanan Bakanlıklarda bir miktar kapasite geliştirilebilmiştir. Bölgesel düzeyde idari kapasite zayıf olmaya devam etmektedir; bunun nedenleri arasında, Kalkınma Ajansları Kanunu'nun askıya alınması ve bölgesel yapılar oluşturmaktaki başarısızlık da yer almaktadır. Yerel/bölgesel idarelerin ve paydaşların programların uygulanmasına katkıları oldukça sınırlı kalmaya devam etmiştir. Bu alandaki hazırlıklar yavaş ilerlemektedir.

Görüldüğü üzere 2008 Yılı AB Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporunda yerel yönetimlerin yetki, sorumluluk ve kaynaklarının artırılması konusunda eleştirilerde bulunulurken, aynı zamanda da yerel yönetimlerin denetimi ve kapasite artırımı konularında uyarılarda bulunulmaktadır. Yerelleşme önemsenirken kurumsal araçlara, katılıma ve kapasite artırımına vurgu yapılmaktadır.

II.1.1.3 Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Türkiye’de Yerel Yönetimler

2000 yılı Eylül ayında Birleşmiş Milletler Binyıl Zirvesi olarak anılan toplantı gerçekleştirilmiş ve bu toplantıda 2015 yılına kadar dünyada yoksulluğun yarı yarıya azaltılması için sekiz önemli hedef konmuştur. Bu hedefler aşağıdaki gibidir²:

- 1: Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak
- 2: Herkes için evrensel ilköğretim sağlamak
- 3: Cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadının güçlendirilmesini sağlamak
- 4: Çocuk ölümlerini azaltmak
- 5: Anne sağlığını iyileştirmek
- 6: HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele
- 7: Çevresel sürdürülebilirliği sağlama
- 8: Kalkınma için küresel bir ortaklık kurmak

Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle her ülke için bir durum raporu hazırlanarak

her bir eylem başlığı altında potansiyel ve kapasite belirlenmeye çalışılmış, ulusal eylem planlarına girdi sağlanmıştır. 2005 yılında yayımlanan Türkiye Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporunda da bu anlamda değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu değerlendirmeler içerisinde yerel yönetimlere ilişkin önemli tespitlere yer verilmiştir. Özellikle Binyıl Kalkınma Hedeflerinin 7.si olan “Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması” başlığı altında 61. sayfada yerel yönetimlere atıfta bulunulmaktadır. Yapılan değerlendirmede Türkiye’de yerel yönetimlere ilişkin olarak nüfus artışına ve kentleşmeye paralel biçimde yerel yönetimlerin güçlendirilemediği vurgusuna yer verilmiştir:

Yukarıda belirtildiği gibi hala çevre ile ilgili verilerin toplanması ve izlenmesi için gerekli sistemlerin güçlendirilmesi ve organize edilmesine yönelik çok acil bir ihtiyaç bulunmaktadır. Yerel idarelerin desantralizasyonu ve güçlendirilmesi için halen devam eden reform çabalarının tamamlanmasından sonra, veri toplama ve izleme sisteminin kurulmasına ilişkin sorumluluklar ve ihtiyaçlar belirlenebilecektir.

Yerel idarelerin kaynakları (malî, teknik, kurumsal kapasite) nüfus artışının yarattığı kentsel hizmetlere olan talep ile orantılı olarak artmamıştır.

II.1.2 Türkiye’de Katılımlı Karar Alma Süreçlerinin Gelişimi

1992 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen Dünya Yeryüzü Zirvesi, doğal çevrenin dengesinin sürdürülebilmesine olanak tanıyan ekonomik, sosyal ve mekânsal politikaların geliştirilmesi açısından pek çok önemli düzenleme getiren, *köşe taşı* niteliğindeki konferanslardan biridir. Bu konferans, halkın karar alma süreçlerine katılımı konusunu gündeme getirmesi ile de bir köşe taşıdır. 1992 Rio Konferansı öncesinde de, elbette dünyanın çeşitli yerlerinde katılımlı karar alma/planlama süreçleri gerçekleştirilmekteydi; ancak Gündem 21 ve Yerel Gündem 21 projelerinin başlatıldığı bu konferans, katılımlı süreçlerin kurumsallaşması açısından çok önemli bir adımdır.

Rio Konferansı, Türkiye için de katılımlı karar alma süreçlerinin gelişmesinde önem taşımaktadır. Ülkemiz Rio Konferansı’nda gündeme gelen Yerel Gündem 21 projesine 1996 yılında katılmıştır. Gündem 21’in yerel yönetimlerle ilgili bölümünde yer alan “Yerel Gündem 21”, yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarını çözmek için uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanması ve uygulanmasıyla yerel düzeyde Gündem 21’in hedeflerine ulaşılmasını amaçlayan *katılımlı* bir süreçtir. (Çamur ve Vaizoğlu 2007). Türkiye’de katılımlı karar alma yaklaşımı konusunda yapılan çalışmalar izleyen kısımda tarihsel olarak derlenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu 1923 yılından 1950’lere kadar uzanan dönem, halkın yerel karar alma/planlama süreçlerine katılması açısından herhangi bir deneyim içermemektedir. Bu dönemin amacı, uzun bağımsızlık savaşlarından sonra ülkenin hızla her alanda modernleşmesidir (Tekeli 1998). Bu dönemi izleyen dönem, yani 1950’li yıllardan 1980’li yıllara kadar süren dönem, ülkemizde hızlı kentleşme dönemi olarak bilinmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı’nın 1963 yılından itibaren hazırlamaya başladığı kalkınma planları katılımlı planlamanın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, bu planların hazırlanması için oluşturulan özel ihtisas komisyonlarının çalışma biçimi de katılımlı planlamaya örnek sayılabilir.

Keleş (1991), planlı dönemin başlarında, yani 1960’lı yıllarda, halkın devletle işbirliğine dayanan bir yöntem olan “Toplum Kalkınması”nın, kırsal kalkınmanın bir aracı olarak kalkınma planlarında yer aldığından söz etmektedir. Toplum Kalkınması Yöntemi, I. Beş

Yıllık Plan'da (1963, 101) şu şekilde tanımlanmaktadır:

*“Toplum kalkınması, çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilâtların kurulması ve idare ile toplulukların işbirliğinin sağlanmasını kavrayan bir çalışmadır. Bu, kitleleri eğitecek, **birlikte çalışmaya yöneltecek**, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak, toplumsal enerjiyi yaratıcı bir şekilde harekete geçirmeye yol açacak önemli bir kalkınma metodudur... Bu metot hizmetlerin görülmesinde gereksiz yere kaynak ve insan gücü harcanmasına engel olacak tedbirlerin alınmasına, **halkın gönüllü olarak hizmetlere katılmasına**, hizmetlerden daha çok sayıda insanın yararlanmasına yol açacaktır.”* (Vurgu eklenmiştir.)

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu yöntemin ilkeleri ise aşağıdaki gibi açıklanmaktadır (1963, 104):

- “(1) Toplum kalkınması konusundaki bütün çalışmalar; hedefler, toplum yapısı, yapıyı etkileyecek metotlar ve araçlar bakımından müşterek esaslara göre yapılacak ve yürütülecektir.*
- (2) Birleşik hedef ve ilkelere göre hazırlanmış programların uygulanmasına halkın gönüllü olarak katılması üzerinde önemle durulacaktır.*
- (3) Halkın katılmasını sağlamak bakımından idare ile halk arasında işbirliğini kurmak için, bir yandan idare elemanlarının özel bir eğitimden geçmesine, öbür yandan halk önderlerinin yetiştirilmesine önem verilecektir.*
- (4) Bütün çalışmalar, hedefler ve elde edilen sonuçlar bakımından sürekli olarak değerlendirilecektir.”*

Bu yöntem kentlerde de, özellikle gecekondü bölgelerinde, kullanılmak istenmiş, ancak 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi sonunda bu yöntemin terk edilmesi sonucunda uygulanamamıştır (Keleş 1991, 23). 1970'li yıllarda meslek odaları ve sosyal demokrat belediyeler, katılımın önemini gündeme getirmişlerdir (Özcan 2000). 1970'li yıllarda gelişen bir katılımlı uygulama örneği, gecekondü güzelleştirme dernekleridir. Devletin ve belediyelerin gecekondü bölgelerinin hizmetlerini karşılamakta yetersiz kalmaları sonucunda, gecekondü bölgelerinde yaşayanlar çok sayıda dernek kurarak yönetim üzerinde birer baskı kümesi olarak etkili olmaya çalışmışlardır. Ancak devletin ve siyasal partilerin bu yöreleri bir oy gizilgücü olarak görmelerinin ardından, bu katılım rolünü dernekler yerine siyasal partiler üstlenmeye başlamıştır (Keleş 1991, 24).

Hızlı kentleşme döneminin ardından, 1980'lerden 1990'lara uzanan neo-liberal dönem gelmektedir. Yerel yönetimlerin yetkilerinin sınırlı da olsa genişletildiği bu dönemde, merkezi yönetim kentleşme ve planlama konusuyla ilgilenmeyi sürdürmüştür. 1979-1983 dönemini kapsayan 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda halkın karar alma süreçlerine katılımıyla ilgili doğrudan bir ilke bulunmamaktadır. Ancak Plan, kurumlar arası işbirliğinin önemini altını çizmekte, 3. Beş Yıllık Plan'ın uygulamasında karşılaşılan darboğazların, genelde kamu kuruluşlarının yönetsel yapılarından, yetersiz ve katı yorumlanan örgüt yasalarından kaynaklandığı belirtilmektedir. Kuruluşların işlevlerini gerçekleştirmek amacıyla kullandıkları yöntem ve tekniklerin, işbirliği ve eşgüdüm yaklaşımlarının kalkınma sürecinin gereksinimlerinin çok gerisinde bulunduğu eleştirisi yapılmaktadır. 4. Plan, çeşitli sektörlerin gelişiminde gerek özel gerekse kamu kurumlarının işbirliklerine gireceklerini belirtmektedir. 1985-1989 yıllarını kapsayan 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da halkın karar alma süreçlerine katılımından söz edilmemekte; ancak çeşitli sektörel konularda kurumlar arası işbirliği yapılacağına ilişkin ilke ve politikalar yer almaktadır. Örneğin, Plan'da turizmle ilgili aşağıdaki ilke yer almaktadır:

“Turizm kaynakları envanteri ile fiziksel planlama çalışmalarında ilgili kamu kuruluşları, bilim kurumları, gönüllü kuruluşlar ve özel sektör kurumları arasında işbirliği sağlanacaktır.”
(Vurgu eklenmiştir.)

1990'lı yıllardan bu yana Türkiye'de halk katılımı konusunda daha somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Bunun iki nedeninden söz edilebilir: Birinci neden, yukarıda da anlatılan Rio Konferansı'nın (1992) tüm dünyadaki etkisidir. İkinci neden ise, geçmiş planlama deneyimlerinde yerel halkın katılımı olmaksızın üretilen planların kentsel gelişimi düzenlemedeki başarısızlıklarıdır (Tekeli 1993). 1990'lı yıllarda merkezi yönetim yerel süreçlerle ilgilenmeye devam etse de, çeşitli yerleşimlerde “yönetişim” ilkesi uygulanmaya başlanmıştır. 1997 yılında 9 pilot kentte başlatılan Yerel Gündem 21 projesi, günümüzde 50'nin üzerinde yerleşimde uygulanmaktadır.

VII. Plan'dan itibaren üretilen tüm beş yıllık kalkınma planları, sürdürülebilir kalkınma için halk katılımının önemini vurgulamaktadır (Gedikli 2009, baskıda). VII. Plan, kadının toplumsal yaşama katılımı, halk katılımı ve yerinden yönetime ilişkin aşağıdaki ilkeleri içermektedir:

“Kadınların, eşit statüde bireyler olarak toplumsal yaşamın her alanına katılımlarının sağlanması esastır.”

“Halkın mahalli idarelerin kararlarına ve uygulama süreçlerine katılımını ve denetimini sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.”

*“Kamu hizmetlerinde etkinliğin sağlanması, rasyonel kaynak kullanımı, **demokratik ve katılımcı yerinden yönetim ilkesine uygun olarak** merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen çerçeve kanunun çıkarılmasına yönelik çalışmalar plan döneminin ilk yılında tamamlanacaktır.”*

*“Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde **yerel yönetimlerin ve halkın turizm ile ilgili kararlara katılması** sağlanacaktır.”*

*“Demokratikleşme sürecinin en belirgin uygulama alanı çevre konularına gösterilen ilgi ve katkıdır. Dolayısıyla **çevre yönetimine ve karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması** gerekmektedir. Son yıllarda gönüllü kuruluşlar aracılığı ile yerel ölçekte baskı grubu oluşturma çabaları önem kazanmaktadır. Ancak bu katılımın her düzeyde etkili olabilmesi için örgün eğitim sistemi içine çevre dersleri konulmuş olmakla birlikte bu yeterli olmamaktadır. Toplumda her kesimin bu konuda eğitilmesi gerekmektedir.”*

2001-2005 dönemini kapsayan 8. Plan'ın katılıma ilişkin ilke ve politikaları ise şöyledir:

*“**Toplumun büyük kesimini ilgilendiren önemli projelerde**, halkın proje oluşumuna katılımını sağlayacak katılım mekanizmaları geliştirilecektir.”*

*“**Bölgesel gelişme politikalarının uygulanmasında**; sürdürülebilirlik, bölgelerarası bütünleşme, sosyal ve ekonomik dengelerin sağlanması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, fırsat eşitliği, kültürel gelişme ve katılımcılık ilkeleri esas alınacaktır.”*

*“Gelir dağılımı dengesizliklerinin en aza indirilmesi, bölgesel gelişmenin hızlandırılması ve rasyonel kaynak dağıtımı açısından önem taşıyan, bölge planlarıyla uyumlu, il düzeyinde İl Gelişme Planları Çalışmaları başlatılacaktır. Bu çerçevede, İl Planlama ve Koordinasyon birimleri güçlendirilecek ve **il gelişme planlarının hazırlanması ve uygulanmasında ilgili tüm kesimlerin katılımı sağlanacaktır.**”*

*“Mahalli idareler koordinatörlüğünde, **kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin katılımı da sağlanarak**, potansiyeli olan geri kalmış yörelerde, gelir artırıcı ve uygulamaya yönelik, küçük ölçekli yöresel projeler oluşturulacak ve uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.”*
*“Bölge planlama; bölgelerin farklı imkânlarla, özelliklere ve sorunlara sahip olduğu gereğinden hareketle, **kapsamlı ve katılımcı bir yaklaşımla** ele alınacaktır.”*

*“**Kırsal alanda** istihdamın artırılması, insangücü, kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve **her düzeyde katılımcılık önem taşımaktadır**. Sivil toplum örgütlerinin kalkınma sürecine katılımlarını artırıcı düzenlemeler yapılacaktır.”*

*“**Kadınların** toplumsal konumlarının güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi ve eşit fırsat ve imkânlardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim seviyesi yükseltilecek, kalkınma sürecine, iş hayatına ve **karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımları sağlanacaktır.**”*

*“Demokrasinin geliştirilmesi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma sürecine **toplumun tüm kesimlerinin etkin katılımının sağlanması** esastır.”*

*“Ulusal ve uluslararası kaynakların harekete geçirilerek kalkınma çabalarının güçlendirilmesi amacıyla, **STÖ’lerin milli politika hedefleri istikametinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır.**”*

Şu an yürürlükte olan 9. Plan da benzer şekilde katılımcılığın önemini vurgulamaktadır:

*“**Toplumsal diyalog ve katılımcılık** güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.”*

*“Kamusal hizmet sunumunda; **şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti** esastır.”*

“Toplumun tüm kesimlerine eşit fırsatlar sunan, katılımcı, kamu yararını gözeten, yurtiçi kaynakların kullanımına özen göstererek dışa bağımlılığı en aza indiren, çevreye duyarlı, ekonomik açıdan verimli, güvenli ve sürekli yaya hareketinin sağlanmasını esas alan kent içi ulaşım planlaması yapılacaktır.”

*“**Gençlerin** aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek, yaşadıkları topluma aidiyet duygusu ve duyarlılıklarını artıracak, **karar alma süreçlerine katılımlarını sağlayacak tedbirler** alınacaktır.”*

*“Kamu politikalarının oluşturulmasında demokratik katılımı, saydamlığı sağlamak ve toplumsal diyalogu geliştirmek için **STK’ların karar alma süreçlerine katkılarını sağlayacak mekanizmalara yönelik çalışmalar** yapılacaktır.”*

“Bölgesel gelişme planları; yerel dinamikleri ve içsel potansiyelleri harekete geçirmeye yönelik strateji ve öncelikleri belirleyen esnek, dinamik, katılımcı ve uygulanabilir nitelikte hazırlanacaktır. Kalkınma ajanslarıyla işbirliği içinde tüm bölgelerin gelişme stratejileri ve planları tamamlanacak ve yeterli finansmanla desteklenecektir.”

*“Bölgesel gelişme ve yerel kalkınma uygulamalarında **yerindenlik esas alınacak, katılımcılık geliştirilecek, kalkınmaya ilişkin kilit paydaşlar arasında ortaklık kültürü oluşturularak** uygulamaya yönelik sinerjinin, sahiplenmenin ve farkındalığın artırılması sağlanacaktır. Öncelikle az gelişmiş bölgelerden başlamak üzere sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınma çabalarına katkı sağlamaları özendirilecektir.”*

*“**Yerel düzeyde aktörler arası işbirliğini geliştiren, yerel ihtiyaçlara duyarlı kalkınma girişimlerini tabandan tavana yaklaşımla güçlendiren, katılımı ve maliyet paylaşımını esas alan projeler, öncelikle pilot düzeyde uygulamaya konularak, iyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılacaktır.**”*

*“Yerel yönetimlerce elektronik ortamda sunulan hizmetler geliştirilecek, bunlara ilişkin standartlar oluşturulacak ve veri paylaşımı sağlanacaktır. Bu hizmetlerin sunumunda sinerji fırsatları ortaya çıkarılacak, **bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlardan faydalanılarak halkın yönetime etkin katılımı için ortam sağlanacaktır.**”*

9. Kalkınma Planına koşut olarak Orta Vadeli Programda da yerel yönetimler bölgesel kalkınma ve iyi yönetişimin temel unsurları olarak görülmüş, bu anlamda stratejiler geliştirilmiştir.

Ülkenin ekonomik ve sosyal gelişme sürecinin etkin yönetimini sağlamak üzere; kamu yönetiminin yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımcılık, hesap verme sorumluluğu, öngörülebilirlik gibi çağdaş kavramları benimsemiş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulması temel amaçtır.

Yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartları belirlenecek; standartlara uygunluk denetimi merkezi idare tarafından yapılacaktır.

Yerel yönetimlerce sunulan hizmetler de dâhil olmak üzere, kamu iş süreçleri vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tasarlanacak, kamu hizmetlerinin etkin, şeffaf, sürekli, güvenilir, tek kapıdan ve farklı platformlardan sunulduğu, bütünlüklü bir e-Devlet yapısı oluşturulacaktır. E-Devlet hizmetlerinin sunumunda kişisel bilgilerin mahremiyetinin korunması esas olacaktır.

9. Kalkınma Planı ve Orta Vadeli Program girdileri doğrultusunda hazırlanan 2008 Yılı Merkezi Hükümet Yatırım Programında yerel yönetimler önemli bir yer tutmaktadır. En başta yerel yönetimlerin kültürün korunması, geliştirilmesi ve toplumsal diyalogun güçlendirilmesi için önemli roller üstlenmesi beklenmektedir. Kentleşme süreciyle birlikte ortaya çıkan toplumsal ve kültürel değişimin yerel yönetimlerin öncülüğünde geleneksel kültürel unsurların korunmasıyla değerlendirilmesi öngörülmekte, bunun için yetki ve sorumlulukların yerel yönetimlere devredilmesi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğine gidilmesi benimsenmektedir.

Kültürel hayatın canlandırılması ve kültürel faaliyetlerin ülkenin bütününe yaygınlaştırılması amacıyla, yerel nitelikteki kültür hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi ve bu alanda

kamu-özel sektör işbirliğinin geliştirilmesi yönünde yasal ve idari düzenleme çalışmaları başlatılmıştır. Bu bağlamda kültür alanında sponsorluk uygulamasının yaygınlaştırılması ve kolaylaştırılmasıyla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Yoğun göç ve çarpık kentleşmenin oluşturduğu sorunlar, toplumsal bütünlüğü ve uyumu zedeleyici ortamlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) toplumsal dayanışma ve bir arada yaşama kültürünü geliştirecek faaliyetlere ağırlık vermeleri gerekmektedir.

Toplumsal değişim sürecinde kültürel zenginliğimizin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması, kültür politikalarının temelini oluşturacaktır. Sosyal ve ekonomik politikalarda kültür boyutunun dikkate alınması ve kültür politikalarının hayata geçirilmesinde yerel yönetimlerin ve STK'ların etkin katılımı sağlanacaktır. İhtiyacını duyduğumuz değer ve davranışlarla zenginleştirilerek geçmişten geleceğe taşınan kültürel birikimimizi ve onun tarafından biçimlenmiş olan kimliğimizi, özgüvenli bir şekilde çağımızın değerleriyle bütünleştirebilecek bireyleri yetiştirmek amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. Ayrıca, ortak kültürel değerlerimiz etrafında ve farklılıklara saygı çerçevesinde tüm bireylerin hoşgörü, uzlaşma kültürü ve toplumsal dayanışma içerisinde yaşaması amaçlanmaktadır.

Programda bölgesel ve yerel kalkınmanın sağlanabilmesi için yerel kapasitenin artırılmasına ayrıca önem verilmekte ve yerel yönetimlerin katılımı doğrudan ya da dolaylı ilişkili olarak kapasitesinin geliştirilmesine önem verilmektedir (sayfa 248).

Bölgesel gelişme politikalarının oluşturulmasında ve hayata geçirilmesinde, başta bölgesel kalkınma birimleri ve yerel yönetimler olmak üzere yerel düzeyde bölgesel gelişmede rolü olan kuruluşların, uzmanlaşma düzeyi, proje hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve koordinasyon kapasitesi artırılacak ve beşeri kaynakları geliştirilecektir. Mahalli İdarelerin mali kaynakları çeşitlendirilecek ve artırılacaktır. Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki yerel işbirliği ve ortaklıklar desteklenecek, işbirliği ağlarının oluşturulması ve bu ağlar vasıtasıyla iyi uygulama örnekleri başta olmak üzere bilgi alışverişi özendirilecektir. Merkezi ve yerel kurumlar arasında planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında bilgi akışı ve işbirliği etkinleştirilecektir. Diğer yandan, il kamu yatırımlarının planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde yerel kuruluşların koordinasyonu ve etkinliği güçlendirilecektir.

Son olarak 2008 Yılı Yatırım Programında "Kurumlar Arası Yetki ve Sorumlulukların Rasyonelleştirilmesi" başlığı altında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına atıfla kamu hizmetlerinin sunulabilecekleri en yakın yerel yönetim ölçeğinde sunulmaları için özel çaba harcanması ve bunun için de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmaları öngörülmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının asli görevlerini yerine getirebilmeleri için görev ve yetkileriyle teşkilat yapıları arasında uyum sağlanması, işlevi kalmamış birimlerin kapatılması, hizmet gereklerinin zorunlu kıldığı durumlar dışında yeni birimler oluşturulmaması, kamu kurum ve kuruluşlarının işlem ve eylemlerinde uyacakları usul ve esasları içeren yasal düzenlemenin yapılması, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında getirilen ilkeler de dikkate alınarak merkezi yönetimden yerel yönetimlere yetki ve görev aktarılması, yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartlarının belirlenmesi ve bunlara uyumun denetlenmesi temel amaçtır. Mahalli idareler; idarenin bütünlüğü ve üniter yapı ilkesine uygun olarak, merkezi idarenin belirleyeceği ilke ve standartlar çerçevesinde mahalli ve müşterek nitelikli ihtiyaçların etkin, verimli ve zamanında karşılanması konusunda kendi

kararlarını alan, kaynaklarını oluşturan, projelerini uygulayan şeffaf idari birimler olarak yeniden yapılandırılacaktır.

Görüldüğü gibi 2008 Yılı Yatırım Programında da 9. Kalkınma Planında öngörülen strateji ve politikalara uygun olarak yetki ve sorumlulukların her alanda yerel yönetimlere aktarılması, bunun için de yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması için somut adımlar atılmaya çalışılmıştır.

Özetle, 1990'lardan bu yana katılımın yerleşmesi yönünde adımlar atılmıştır. Ülkemizde katılım yaklaşımının başarıyla uygulandığı örnekler olmakla beraber, henüz tam anlamıyla yerleşmiş bir katılım kültürünün oluştuğundan söz etmek olanaklı değildir. Bu konuda hala almamız gereken yol vardır.

Son olarak, tekil örnekler olsa da, kentlerdeki önemli mekânların korunması konusunda halkın büyük kalabalıklar şeklinde örgütlendiği başarılı katılım örneklerine değinmek yerinde olacaktır: Bunların en önemlilerinden biri Ankara halkının Güvenpark'ın korunması konusunda gerçekleştirdiği eylemdir. Kent parkları, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'nın Cumhuriyet ideolojisini ve ulusal ideallerini yansıtan prestijli kent mekânları olmuşlardır. Kent halkının sosyalleşmelerini ve kent yaşamına katılımını sağlamışlardır. Kızılay'da bulunan Güvenpark, bu parklardan biridir. Güvenpark'ta Havuz başı olarak anılan alan, Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak yoğun olarak kullanılmaktadır. Ancak, 1985 yılında Belediye Güvenpark alanı için bir ihale açmış, hazırlanan proje ile Ankara'nın ilk kent plancısı Jansen tarafından oluşturulan Hükümet Kartiyesi'nin başında bulunan Güven Anıtı'nın yerinin değiştirilmesi ve alışveriş işlevlerinin yer altına alınması kabul edilmiştir. Ancak Ankara tarihinde yaşanan en kapsamlı toplumsal başkaldırılarından olan "Güvenpark'a sahip çıkalım" hareketiyle toplanan binlerce imza ve gösteriler ile projenin uygulanması engellenmiştir (Özdemir 2009, 150).

Diğer bir örnek ise yakın geçmişte yaşanan Kuğulu Park örneğidir. Büyükşehir Belediyesi'nin Kuğulu Park'ın bir kısmını taşıt yolu olarak düzenlenmesini ön gören projesi karşısında, halkın yaptığı eylemler ve kamuoyu baskıları sonucunda, Kuğulu Park'a olan müdahale az da olsa engellenmiştir (Özdemir 2009, 151).

II.1.3 Yerel Yönetimlerde Katılımcı İyi Uygulama Örnekleri

Komisyon çalışmaları sırasında, Komisyon üyelerinin sunduğu yerel yönetimlerde katılımcı uygulama örneklerinin Komisyonun ürettiği eylem planında da yer alan "katılımcı uygulama örneklerinin tanıtılması" stratejisi doğrultusunda Komisyon raporunda yer alması öngörülmüştür. Bu anlamda "Yerel Gündem 21 Deneyimleri ile Kent Konseyi Yapılanmalarını Bütünleştirmeleri" bakımından Bursa ve Antalya örnekleri, "Katılımcı Bütçeleme" uygulamaları açısından Çanakkale Belediyesi ve Uşak İl Özel İdaresi örneklerinin sunulması uygun bulunmuştur. Bu örnekler Komisyon çalışmalarının sınırları içersinde paylaşılan örnekler olduğundan bu örnekler dışında da Komisyon kapsamına alınamayan katılımcı iyi uygulama örneklerinin bulunduğu belirtilmesinde fayda bulunmaktadır. Komisyon ürettiği eylem planları doğrultusunda Türkiye'deki diğer katılımcı iyi uygulama örneklerinin de keşfedilmesini, tanıtılmasını ve bu örneklerle ilişkin bilimsel çalışmalar yapılmasını öngörmektedir.

II.1.3.1 Bursa Yerel Gündem 21 Programı

Bursa Yerel Gündem 21 Programı faaliyetlerine 1995 yılında başlamıştır. Başlangıcından

bu yana Program, zengin içeriği, katılımcı mekanizmalarının gücü ve geliştirdiği ortaklıklara dayalı projelerle gönüllü hareketin en önemli uygulama örneklerinden birisi olmuştur.

Program çok aktörlü ve çok sektörlü çalışmalarla, sivil toplum kuruluşları ile yürütülen ortaklıklarla ve gönüllüleştirme hareketinde üstlendiği rolle uzun soluklu bir deneyimi ifade etmektedir.

Program çerçevesinde kadın, çocuk ve engelli meclisleriyle, gençlik konseyi ve kent konseyi ile çok sayıda gönüllü çalışma gruplarıyla, bütün toplum kesimlerinin kendileri ve yaşadıkları kentle ilgili pek çok konuda çalışma yapmalarına, fikir üretmelerine ve projeler geliştirmelerine imkân sağlanmaktadır.

Yerel yönetim, merkezi yönetim, üniversite, sivil toplum kuruluşları ve iş dünyası ile birliktelikler oluşturularak, çok ortaklı ve çok sektörlü çalışma kültürü geliştirilmektedir.

Programın temelleri Bursa'da, Avrupa Topluluğunun Yerel Yönetim ve Demokrasinin Güçlendirilmesi Projesi (MED-DEM) kapsamında, 1994 yılı Kasım ayında IULA-EMME ve Bursa Büyükşehir Belediyesi işbirliği ile mahalle sakinlerinin dilek, istek, şikâyet ve önerilerini derleyen, mahallenin ortak ihtiyaçlarını belirleyen ve mahalle muhtarları öncülüğünde semtin ekonomik ve kültürel zenginliğine ilişkin yerel hizmetleri organize eden Semt Danışma Merkezlerinin (SEDAM) oluşturulması ile atılmıştır. Daha sonra yine SEDAM'lardan yola çıkılarak "Şehir Danışma ve Dayanışma Konseyi" oluşturulmuştur. Bu Konsey; yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ve daha önceki yıllarda Bursa'ya Vali, Belediye Başkanı düzeyinde hizmet eden eski yöneticilerden oluşan 104 üye ile çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra bu Konseyin çalışmaları Bursa Büyükşehir Belediyesi çatısı altında kurulan "Yerel Gündem 21 Sekreterliği"nin oluşturduğu gönüllü örgütlenme ile devam etmiştir. Bugün itibarıyla Bursa Yerel Gündem 21'de çalışmalar platformlar, gönüllü çalışma grupları, kent gönüllü evleri, projeler, STK'larla işbirliği çalışmaları ve uluslar arası çalışmalar olmak üzere 6 ana başlık altında yürütülmektedir.

Program daha sonra kent konseylerinin kurulmasının mevzuata girmesi ile kent konseyi süreci ile bütünleşerek devam etmiş olsa da genel olarak bir Yerel Gündem 21 hareketi olma niteliğini korumuştur.

Bursa Yerel Gündem 21 Programı, çok farklı ölçeklerde kurduğu ilişkiler ağı, gönüllülük odaklı çalışma biçimi, içerik zenginliği, çok aktörlülük, süreklilik ve çok sektörlülük öznelikleri bakımından Komisyon tarafından önemsenmekte olup, tanıtılmasının ve kullanılan yöntemin yaygınlaştırılmasının Türkiye'de katılımcı süreçlerin geliştirilmesi açısından katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

II.1.3.2 Antalya Kent Konseyi Deneyimi

Antalya Kent Konseyi Deneyimi Yerel Günden 21 uygulaması ile başlamıştır. Yerel Gündem 21 Antalya Kent Konseyi Yönetime katılım, Çözümde ortaklık, Kentine sahip çıkma gibi ilkelerle 03.Mart 1997'de Büyükşehir'in çağrısı ile oluşturulmuştur. Kentin kamu kurumları, üniversite, siyasi partiler, milletvekilleri, muhtarlar, belediyeler, meslek örgütleri, dernekler, vakıflar gibi tüm sivil ve kamu aktörlerini bir araya getiren, kentin demokratik platformu olarak yine Büyükşehir Belediyesi katkılarıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Başlangıçta bir Yerel Gündem 21 Programı olarak başlayan Antalya Kent Konseyi geçen

zaman içerisinde kentteki sorunları izlemeye ve çözüm önerilerini katılımcı bir yöntemle ele almada etkin bir karar alma mekanizmasına dönüşmüş, kurumsallaşmış bir katılımcı uygulama örneğidir.

Antalya Kent Konseyi bu niteliğini Türkiye’de katılımcılığa ilişkin mevzuat düzenlemelerinde, özellikle de Kent Konseylerine ilişkin yönetmelik çalışmalarını çok yakından takip ederek Antalya deneyiminden de yola çıkan önerilerde bulunmuştur.

Kentteki diğer paydaşlarla bir araya gelerek Antalya Kentinin geleceği için çalışmalar yapmaya çalışan Antalya Kent Konseyi, kentteki yerel yönetimleri yönlendirecek önemli çalışmalar ve projeler gerçekleştirmektedir.

Antalya Kent Konseyi deneyimi Yerel Gündem 21 yaklaşımı ile kent konseyi yaklaşımı etkin bir kurumsal yapı ve işleyiş ile bir araya getirmesi sebebiyle Komisyon tarafından önemsenmekte olup, tanıtılmasının ve kullanılan yöntemin yaygınlaştırılmasının Türkiye’de katılımcı süreçlerin geliştirilmesi açısından katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

II.1.3.3 Çanakkale Belediyesi Yatırım Planlama Komitesi Çalışması

Özgün bir model çerçevesinde katılımcı bütçeyi uygulama çalışmalarını sürdüren Çanakkale Belediyesi bu konuyla ilgili olarak “yatırım planlama komitesi” adında bir yapı oluşturmuştur. Sürecin katılımcı aşamalarını gözetken komitede Belediye Meclisinin İmar Komisyonu ile Plan, Bütçe Kesin Hesap Komisyonu’nun kendi üyeleri arasından seçeceği parti gruplarından 1’er üye, meclis stratejik planlama komisyonundan bir üye, belediye başkan yardımcısı, belediye hesap işleri müdürü, belediye stratejik planlama ve yönetim birimi sorumlusu, kent konseyi yürütme kurulundan 1 üye ve mahalle muhtarları yer almaktadır (TEPAV, 2007).

Çanakkale Belediyesi deneyimi stratejik planlama, yatırım planlaması ve bütçeleme çalışmalarının katılımcı bir yöntemle bütünleştirilmesi ve yürütülmesini sağlaması açısından Komisyon tarafından önemsenmekte olup, tanıtılmasının ve kullanılan yöntemin yaygınlaştırılmasının Türkiye’de katılımcı süreçlerin geliştirilmesi açısından katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

II.1.3.4 Uşak İl Özel İdaresi

2001 Yılında Avrupa Birliği MEDA Programı Fonundan yararlanmak için İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan başvuru ile başlatılan “Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi” kapsamında Pilot Projelerden birisi olarak seçilen Uşak İl Özel İdaresinde katılımcı bütçe çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2007 yılında gerçekleştirilen çalışmada katılımcı yatırım programı süreci, vatandaş memnuniyet anketi çalışması ve yatırım kartı çalışması yürütülmüştür.

Proje çerçevesinde yatırım programı çalışmaları başlatılarak yurttaşların hizmetlerden beklentileri ve memnuniyet düzeyleri ölçülmüş ve sonuçlar yine yurttaş ile paylaşılmış, daha sonra yatırım kartı uygulaması ile de yurttaşların proje öncelikleriyle kurumsal stratejik planlama gereklilikleri bir araya getirilmiştir.

Uşak İl Özel İdaresi katılımcı bütçe deneyimi kurumsal planlama ve bütçeleme süreçlerinin yurttaşların yaygın ve etkin katılımı ile birlikte ele alınması, proje önceliklerinin belirlenmesinde teknik gerekliliklerle katılıma dayalı ihtiyaç ve talep belirleme çalışmalarının bir arada yürütülmesi bakımından Komisyon tarafından önemsenmekte olup, tanıtılmasının

ve kullanılan yöntemin yaygınlaştırılmasının Türkiye’de katılımcı süreçlerin geliştirilmesi açısından katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

II.1.4 Yerel Yönetimlerde Katılım Mevcut Durumun Analizi ve Yasal Çerçeve

II.1.4.1 Türk Yerel Yönetim Modeli ve İşleyişi

Türkiye’de tarihsel süreç içinde dönemler itibariyle kentsel yaşama ilişkin temel ihtiyaçların karşılanması ile görevli yerel yönetim teşkilatı kurulmuştur. Bununla birlikte kurumsal ölçekte yerel yönetimler oluşmadan önce Türk kentlerinde vatandaşların günlük yaşamına ilişkin ortak temel ihtiyaçların yerel unsurların (vakıflar, esnaf, lonca, vatandaşlar) çabaları ile karşılamakta olduğu bilinmektedir. Öte yandan, özellikle Avrupa ile yaşanan ticari ilişkilerin bir yerel yönetim birimi olan belediyelerin oluşmasında ve gelişmesinde belirleyici olduğu görülmüştür. Osmanlı döneminde oluşturulan belediye teşkilatları ve yerel yönetimlere ilişkin diğer yapılanmalar Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar varlığını sürdürmüşler ve Cumhuriyet Türkiye’sinde yeni bir perspektif ve anlayışla çağdaş normlara uygun yapılar haline getirilmeye başlanmışlardır.

Türk yerel yönetim modeli üç temel mekanizmadan oluşmaktadır. Bunlar; İl mülki taksimatı içinde hizmet sunan İl Özel İdareleri, belediye sınırları içinde hizmet üreten ve en fazla görev tanıma ve toplumsal ölçekte tanınmışlığa sahip olan Belediyeler ve Köylerdir. İl Özel İdareleri ilk kez 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile oluşturulmuştur. Türkiye’de ilk belediye teşkilatı ise “İstanbul Şehremaneti” adı ile 1854 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Köy yönetimleri de 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile düzenlenmiştir. Ayrıca, Türkiye’de büyükşehir belediyeleri ve mahalli idare birlikleri bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin teşkilatlanması Anayasal çerçeve ile belirlenmiştir.

II.1.4.2 Türkiye’de Yerel Yönetim Geleneğinin Oluşumuna İlişkin Kurumsal ve Hukuki Düzenlemeler

Tarihsel süreçte kentsel yaşama ilişkin ortak temel ihtiyaçların yerel unsurların (vakıflar, esnaf, lonca, vatandaşlar) çabaları ile karşılanıyor olması yeterli görülürken günümüzde kentsel hizmetlerin sadece sunulması değil, etkin, zamanında ve optimal yöntemle karşılanması önem taşımaktadır.

Türk yönetim tarihinde kentsel hizmetlerin yerine getirilmesinde çeşitli kurumlar ve yerel gönüllü unsurlar görev almıştır. Özellikle Avrupa ile yaşanan ticari ilişkiler, belediyelerin oluşmasında ve gelişmesinde belirleyici olmuştur. Türkiye’de çok başarılı olmamakla birlikte Osmanlı döneminde oluşturulan belediye teşkilatı Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar varlığını sürdürmüşlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devletinden belediyeçilik kültürünü de devralmış ve bunu 1580 sayılı Belediye Kanunu ile geliştirmiştir.

Bu çerçevede artan kentsel hizmetleri karşılamak, yerel demokrasiyi kurumsallaştırmak, bireysel ve kurumsal yapıların katılımını sağlamak ve nihayet yönetime ilişkin açılımları uygulamaya koymak noktasında belediye teşkilatında değişikliklere gidilmiştir. Türkiye’de 1984 tarihinden itibaren belediye yönetimi açısından ikili yapıya geçilmiş ve 1580 sayılı Kanuna tabi belediyeler yanında (sayıları bugün 16 olan) bu tarihten itibaren 3 büyük kentte uygulanmak üzere 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında kanun yürürlüğe girmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde yerel yönetim anlayışının ve geleneğinin oluşumunda ve gelişiminde önemli dönemler ve milatlar bulunmaktadır. Bunların birincisi 1930 tarih 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. Kanunun çıkarıldığı dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın öncülüğündeki çalışmalar sonucu ortaya çıkan metne göre Belediyeler; "belde halkının, mahalli nitelikte, ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamakla görevli bir tüzel kişilik" olarak açıklanmış ve kurumsallaştırılmıştır. (Öner, 2006: 21)

Gerek 1580 sayılı Belediye Kanunu gerekse ilgili dönem itibariyle yürürlüğe konulan kanunlarla, ülkemizde yerel yönetimler "muasır medeniyet seviyesine çıkarmak" ümit, arzu ve heyecanı mevzuatlaştırılmıştır. Bu çerçevede 1580'de hemşeri hukuku başlığında yapılan düzenleme öne çıkmakta ve dikkat çekmektedir. Yerel yönetim literatüründe öne çıkan "katılımcı yerel yönetim" ilkesi 1580 ve 5393 (ve 5272) sayılı Kanunlarda hemşeri hukuku başlığında yer almaktadır. Söz konusu ilke Şükrü Kaya tarafından 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun temel amaçlarından biri olarak ifade edilmiş ve Kanun'un amacı; "... hemşerilerin belediye işlerinde karar, yürütme ve denetleme yetkilerini arttırmak..." (Aytaç, 1990: 92) olarak öngörülmüş, ancak katılımcı yönetim ilkesi, yönetsel yapıya ve işleyişe tam olarak aktarılamamıştır. Genel olarak 1580 sayılı Kanun'un işleyişe aktarılamamasının - günümüzdeki uygulamaları da yansıtır biçimde - nedeni; "... her şeyden önce, toplumun kültür seviyesinin bu mevzuatla gözetilen amaçları kavraması, onları benimseyip kendisine mal etmesi ve ayrıca bunları gerçekleştirecek vasıta ve kaynaklara da yeterince sahip olmama" şeklinde açıklanmıştır. (MİD, 1973: 34)

Türkiye ölçeğinde yerel yönetim kavramını tek başına belediye tüzel kişiliği etrafında toplamak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Günümüzde Anayasal bir yerel yönetim kuruluşu olan İl Özel İdareleri ilk kez 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile oluşturulmuş ve 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu güne kadar il özel idarelerinin varlık nedenleri ve yararlılık dereceleri hep tartışılmış. Mahalli İdareler (reform) Tasarılarında İl Özel İdarelerine ilişkin olarak yer alan hükümler, bu tartışmanın gündemde kalmasına katkı yapmıştır. Üniter Devlet modeline kadar uzanan bu tartışmalar çerçevesinde hazırlanan ve 04.03.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu demokratik ve katılımcı özellikleri ile dikkat çekmektedir. Ülkemizdeki bir diğer yerel yönetim birimi olan ve yerel yönetimlere ilişkin Anayasal tanımda yer alan Köy yönetimleri de 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile düzenlenmiştir. Cumhuriyetin tüm kurum ve kuruluşlarının yapısal ve düşünsel açıdan yeniden biçimlendirildiği dönemde bizzat Atatürk tarafından "Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi ve gerçek müstahsil" olarak tanımlanan köy halkına ilişkin yönetim biçimi 1924 tarih ve 442 sayılı Kanun ile yönetim mevzuatımıza dâhil edilmiştir.

1930 tarih ve 1580 sayılı Kanun ve sonrasındaki düzenlemeleri ülkemizdeki yerel yönetimlere ilişkin değişim ve kurumsal dönüşümlerin yaşandığı birinci dönem olarak kabul edersek bu çerçevedeki ikinci dönem 1960 sonrasına rastlamaktadır. 1960 askeri müdahalesi ile gerçekleştirilen ve toplumsal kalkınma, çağdaş toplum ve yönetsel yapı oluşturmak amacıyla hazırlanan ve ilki 1963 yılında uygulanmaya konulan Kalkınma Planları Türkiye açısından tüm kurumsal yapılara yönelik bir başlangıca işaret etmektedir.

1960 askeri müdahalesi ile ortaya çıkan dönemin temel belgesi olarak 1961 Anayasası hazırlanmıştır. 1961 Anayasası ile yerel yönetimler 112, 115 ve 116. maddeler aracılığıyla düzenlenmiş ve yorumlanmış ayrıca, 1982 Anayasası'na kaynak teşkil edecek yapısal

içeriklere ve düzenlemelere yer verilmiştir. Yine bir askeri müdahale sonrasında hazırlanan 1982 Anayasası'nın yerel yönetimlere ilişkin düzenlemesi 127. maddede gerçekleştirilmiştir. İlgili maddenin en önemli yeniliklerinden biri büyükşehir belediyesine ilişkin yeni bir yapılanmaya yer vermiş olmasıdır. Anayasa'da bir yerel yönetim birimi olarak somut biçimde adlandırılmamakla birlikte, büyük yerleşim alanlarına (başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere) ilişkin yönetim anlayışını ve biçimini yeniden ele almak amacıyla Anayasa'nın "... kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimi getirilebilir..." hükmüne dayanılarak 1984 yılında Büyükşehir Belediye sistemine geçilmiştir.

II.1.4.3 Anayasal Açından Türkiye'de Yerel Yönetimler

Devlet sınırları içinde yerleşmiş irili ufaklı insan topluluklarının ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belli bir hukuk düzeni içinde oluşturulan Anayasal kuruluşlar olarak tanımlanan yerel yönetimler 1876'dan beri yönetsel yapımız içinde yer almıştır. Anayasal tarihimiz içinde 1876 tarihli Kanun-u Esasi'deki yerel yönetimlere ilişkin ilkeler bazı farklarla sürekli olarak uygulamada kalmıştır. 1876 Kanun-u Esasi'sinde belediye işlerinin (İstanbul ve taşrada) seçimle belirlenecek meclisler tarafından yerine getirileceği ilkesi yer almış (md.112) ayrıca illerin yetki genişliği ve görev ayrımı ilkelerine göre yönetileceği belirtilmiştir (md.108).

Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü bir dönemde hazırlanan 1921 Anayasası'nda belediye kurumu Anayasa'da yer almazken "yerinden yönetim" ilkesi benimsenmiştir. Bununla birlikte yerel yönetimler açısından çağdaş normlara yakın düzenlemelere yer verilmiş ve bu çerçevede yerel işlerde vilayetlerin tüzel kişiliğe ve özerkliğe sahip olacağı, meclislerin ise yerel halk tarafından belirleneceği hükme bağlanmıştır. 1921 Anayasası ile yerel yönetim ve yerel demokrasinin gelişmesini öngören düzenlemeler getirilmiş olmasına karşın söz konusu düzenlemeler savaş koşulları ve meclisin enerjisini ve kaynaklarını savaşın gereklerine harcamakta olduğundan söz konusu hükümlerin yerine getirilmesi mümkün olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmi Anayasası olan 1924 Anayasası'nda yerel yönetimlere ilişkin hükümlere fazlaca yer verilmemiştir. Anayasanın 85. maddesinde belediye kavramı işlenmiş ancak açıklayıcı bir düzenleme yapılmamıştır.

1961 Anayasası'nda idarenin kuruluş ve görevlerinin, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayandığı hükmü yer almıştır. Yerel yönetimler konusunda diğer anayasalardan farklı olarak "hizmet yerinden yönetim" uygulamasına yer verilmiş "âdem-i merkeziyet" anayasal nitelik kazanmıştır. Anayasa'nın 116. maddesinde yerel yönetimler; "mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişiler" olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede mahalli idarelerin bir araya gelerek birlik kurmalarına ilişkin düzenlemelerin, merkezi idare ile ilişkilerinin kanunla düzenleneceği; mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetimin yargı organları tarafından gerçekleştirileceği ve bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanacağına ilişkin hükümler Anayasa'da yer almıştır.

1961 Anayasası'ndaki söz konusu hükümler sonrasında yerel yönetimlere ilişkin olarak yaşanan önemli bir gelişme belediye başkanlarının seçimine ilişkindir. 27 Temmuz 1963 tarih ve 307 sayılı Kanunla, belediye başkanlarının belediye meclisi içinden seçilmesine yönelik uygulamaya son verilmiş ve belediye başkanlarının yerel halk tarafından doğrudan seçilmesi yöntemi benimsenmiştir. Ayrıca 307 sayılı Kanun uyarınca belediye başkanlarının seçiminin

vali ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasına ilişkin uygulama sona erdirilmiştir. 1961 Anayasası döneminde yerel yönetimlere ilişkin yaşanan önemli bir başka gelişme ise, 1973 yılından itibaren etkin olmaya başlayan, demokratik yerel yönetim hareketidir. Bu dönemde özellikle belediyelere dair demokratikleşme ve yerel katılım projelerinin düşünce temelinde ortaya konulmaya başlanması nedeniyle bu dönem, “demokratik belediyeçilik”, “toplumcu belediyeçilik”, “yeni belediyeçilik” olarak adlandırılmıştır (Öner, 2006: 23).

1982 Anayasası’nda, 1961 Anayasası’na paralel biçimde, “idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır” (md. 123/2) hükmü yer almış yetki genişliği ilkesi benimsenmiş ve “illerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır” (md.126/2) hükmüne yer verilmiştir. Yerel yönetimlere ilişkin olarak 1982 Anayasası’nın 127. maddesi ile önceki Anayasal metinlerine göre ayrıntılı bir düzenleme yapılmıştır. Ancak bu durum, yerel yönetimlere hareket kabiliyeti vermek ve yerel yönetimleri geliştirmekten çok “nasıl denetim altına alabiliriz?” sorusuna cevap verecek bir düzenlemeyi ortaya çıkarmıştır.

1982 Anayasası’nın 127. maddesine göre, ülkemizdeki yerel yönetimlerin (anayasadaki sözlerle mahalli idarelerin) temel nitelikleri şunlardır:

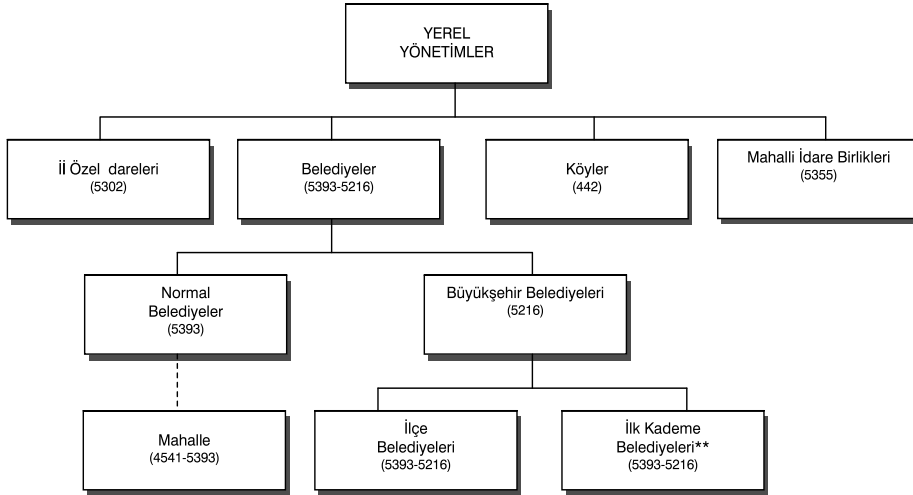
- Mahalli idareler; İl, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan tüzel kişilerdir.
- Karar organları kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçimle belirlenir.
- Kuruluş, görev ve yetkilerinin belirlenmesi yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla gerçekleştirilir.
- Kanunla büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri oluşturulabilir.
- Yerel yönetim seçimleri Anayasanın 67. maddesindeki “seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları” başlığında belirlenen çerçevede 5 yılda bir yapılır. Bunun istisnası olarak milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahalli idare organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel ve ara seçimler, milletvekili genel ve ara seçimleriyle birlikte yapılır,
- Seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile gerçekleştirilir.
- Görevleriyle ilgili bir suç nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma açılan yerel yönetim organları veya bu organların üyelerini İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar görevinden uzaklaştırabilir.
- Merkezi idare, yerel yönetimler üzerinde mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplumsal yararın korunması ve yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kanunla belirlenecek esaslar çerçevesinde idari vesayet yetkisine sahiptir.
- Yerel yönetim kuruluşları Bakanlar Kurulu izniyle kendi aralarında birlik kurabilirler.
- Yerel yönetimlerin, görevleri, yetkileri, mali yapıları, kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı ilişkileri kanunla düzenlenecektir.
- Yerel yönetimlere görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlanacaktır.
- 1982 Anayasası’nın yerel yönetimlere ilişkin düzenlemelerin yer aldığı 127. maddesi aynen varlığını korumaktadır. Anayasa gereği, ülkemizde İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köyler olmak üzere üç temel yerel yönetim birimi bulunmaktadır.

Anayasanın 127. maddesinde yer alan; “Kanunla büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri oluşturulabilir” hükmü uyarınca Türkiye’de 3030 sayılı Kanunla Büyükşehir Belediyeleri kurulmuştur. Öte yandan yerel yönetim mevzuatında yapılan değişikliklerle mahalle yönetimi etkin bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmakta ve Belediye Kanunu’nda

mahalle idari bir birim olarak tanımlanmaktadır (md.3/d). Ayrıca 5355 sayılı Kanunla Mahalli İdare Birlikleri yerel yönetim uygulaması içinde etkin kılınmaya çalışılmaktadır. Temmuz 2004'den itibaren uygulamaya konulan yeni yerel yönetim mevzuatları ile yerel yönetimlerin görev, yetki, sorumluluk vb. içeriği önemli oranda değişikliğe uğramıştır.

II.1.4.4 Yerel Yönetim Mevzuatındaki Değişiklikler

Türkiye'de yerel yönetimler anayasal kurumlardır ve bu yapılanma içinde belediye yönetimleri yerel nitelikli hizmetlerin sunumunda diğer yerel yönetim birimlerine göre daha geniş görevlerle donatılmışlardır. Belediye yönetimleri literatürde sıkça kullanılan ifade biçimiyle "normal ve büyükşehir belediyesi" olmak üzere iki ayrı model olarak uygulanırken Anayasa'nın 127. maddesinde ifade edilen diğer temel yerel yönetim birimleri İl Özel İdareleri ve Köy'lerdir. Öte yandan anayasal başka bir yerel yönetim birimi ise Mahalli İdare Birlikleridir. 5355 sayılı Kanunla yeniden düzenlenen mahalli idare birliklerinin önümüzdeki dönemlerde yerel yönetim işleyişinde ve hizmet sunumunda etkin olması öngörülmektedir. Türkiye'de uygulanmakta olan yerel yönetim birimlerine ilişkin olarak gerçekleştirdiğimiz sınıflamamızda dikkati çekecek olan ayırım mahalle yönetiminin de belediye içinde bir yerel yönetim birimi olarak sayılmış olmasıdır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile mahalle bir idari birim olarak sayılmakta ve bu çerçevede gerek mahalle muhtarına ve mahalle halkına gerekse belediye yönetimlerine bir idari birim olarak tanımlanan mahallelerin etkin bir yönetim birimi haline getirilmelerine yönelik görevler verilmektedir.

Şekil II.1: Türkiye'de Yerel Yönetim Yapılanması

* 5393 sayılı Kanunun 9. ve 3. maddesinde yapılan düzenlemeler ile mahalle yönetimi ve mahalle muhtarı belediye yönetimleriyle ciddi anlamda ilişkilendirilmiş olduğundan dolayı mahalleye burada belediye modeli içinde yer verilmiştir.

** Büyükşehir Belediye modeli içinde önce "Alt Kademe Belediyeleri" ve 5216 sayılı Kanun ile "İlk Kademe Belediyesi" adı ile kurulan belediye yönetimleri 5747 sayılı Kanunla kaldırılmıştır.

Ülkemizde yerel yönetim yapılanmasının varlığı kadar bu yapının etkin ve verimli çalışmadığı, çağın yönetsel değerlerinden uzak kaldığına ilişkin olarak tartışmalar sürekli olarak yapılmıştır. Bu çerçevede Osmanlı döneminde yerel yönetimlere ilişkin zaman zaman ortaya konulan değişim girişimleri özellikle Cumhuriyet sonrasında artarak devam etmiş, dönemler itibarıyla yerel yönetim işleyişine kısmi düzeylerde aktarılan Mehtap Projesi, İç Düzen Raporu, Kaya Projesi, Mahalli İdare Reform Tasarıları vb. ile yerel yönetimlere ilişkin değişiklik önerileri getirilmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra çıkarılan (1930 tarihli) 1580 sayılı Belediye Kanunu günümüze kadar (içeriğinde bazı değişiklikler yapılmakla birlikte) uygulanmıştır. Osmanlı döneminde 1913 tarihinde yürürlüğe giren il özel idarelerine ilişkin temel Kanun 1987 yılında 3360 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır. Büyükşehirlere ilişkin 1984 tarih ve 3030 sayılı Kanun ise 1982 Anayasası'na dayanılarak çıkarılmıştır.

İlgili düzenlemeler yerel yöneticiler, belediye başkanları, siyasi parti temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimlerle ilgili dernek ve kuruluşlar, akademisyenler, hemşeriler vb. pek çok kesim tarafından eleştirilmiştir. Söz konusu eleştirilere cevap verecek tarzda yapılan çalışmalar sonucunda yerel yönetimlere ilişkin temel mevzuat yenilenmiştir.

Tablo II.1: Türkiye'de Yerel Yönetim Mevzuatı

Kanun Adı	Kanun No	TBMM Kabul Tarihi	RG Tarih	RG Sayı
Büyükşehir Belediyesi Kanunu	5216	10.07.2004	23.07.2004	25531
	5390	02.07.2005	13.07.2005	25874
Belediye Kanunu	5393	03.07.2005	13.07.2005	25874
	5272	07.12.2004	24.12.2004	25680
İl Özel İdaresi Kanunu	5302	22.02.2005	04.03.2005	25745
	5391	02.07.2005	13.07.2005	25874
Mahalli İdare Birlikleri Kanunu	5355	25.05.2005	11.06.2005	25842
Köy Kanunu	442	1924	Değişmedi	

Yerel yönetim mevzuatına ilişkin olarak gerçekleştirilen ve uygulamaya aktarılan ilk değişiklik Büyükşehir Belediyesi Kanunu olmuştur. 23 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 1984 tarih ve 3030 sayılı Büyükşehir Kanununda değişiklikler yapılmıştır. 5216 sayılı Kanunun yaklaşık 1 yıllık uygulanmasında karşılaşılan aksaklıkları gidermek amacıyla 13 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5390 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarılmıştır.

Üzerinde bazı değişiklikler yapılmakla birlikte 1930 yılından beri uygulanmakta olan 1580 sayılı Belediye Kanunu öncelikle TBMM tarafından 9 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen 5215 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. 5215 sayılı Kanun yerine TBMM tarafından 07.12.2004 tarihinde kabul edilen ve 24.12.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 5272 sayılı Belediye Kanunu belediyelere ilişkin temel düzenleme olarak uygulamaya girmiştir. Ancak 17 Ocak 2005 tarihinde Anayasa Mahkemesi, 5272 sayılı Belediye Kanunu'nu "TBMM'de

yapılan oylamanın usulüne aykırı olduğu” gerekçesi ile iptal etmiştir. Kanunun yürürlüğü durdurulmamış sadece kabul edilme usulüne ilişkin eksikliğin giderilmesi için TBMM’ne 6 ay süre verilmiştir. TBMM, Anayasa Mahkemesi’nin kararına istinaden 5272 sayılı Kanunu usulüne uygun olarak oylamanın yanında Kanun’un uygulandığı süre boyunca yerel yöneticilerden gelen talepler ve ortaya çıkan sorunları da dikkate alarak Kanun’da temel değişiklikler yapmıştır. 5272 sayılı Belediye Kanunu’nu yürürlükten kaldıran 5393 sayılı Belediye Kanunu 13 Temmuz 2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yerel yönetim kuruluşlarından biri olarak Osmanlı Devletinin yönetim modeli içinde yer alan ve günümüze kadar varlığını ve görevini sürdüren İl Özel İdareleri’ne ilişkin düzenlemelerin yapıldığı 3360 sayılı Kanun yakın zaman içinde üç ayrı kanun ile değişikliğe uğramıştır. Buna göre 1987 tarih ve 3360 sayılı İl Özel İdare Kanunu ilk olarak TBMM’de 24.06.2004 tarihinde kabul edilen 5197 sayılı Kanun ile değiştirilmiş ancak bu kanun Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmiştir. Bunun üzerine ikinci olarak TBMM tarafından 22 Şubat 2005’de kabul edilen ve 4 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu hazırlanmıştır. İl Özel İdarelerine ilişkin üçüncü değişiklik, 13 Temmuz 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5391 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılmıştır. Öte yandan yerel yönetim birimleri içinde yıllarca ihmal edilen ancak anayasal bir kuruluş olarak düzenlenen Mahalli İdare Birliklerinin kuruluş ve faaliyet alanlarına ilişkin mevzuat değişiklikleri 5355 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiş ve 11 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Görüldüğü üzere bugün uygulamakta olan yerel yönetimlere ilişkin mevzuat çetin bir süreç sonucunda oluşturulmuştur.

II.1.4.5 Belediye Yönetimlerinin Tarihsel Süreci

Osmanlı Devletinde modern anlamda belediye teşkilatı Tanzimat’tan sonra kurulmuştur. Tanzimat öncesine kadar Osmanlı şehirlerinde geleneksel idari yapı devam etmiş, belediye ve mülki fonksiyonlar birbirinden ayrılmamıştı.

Osmanlı Devletinde şehri yöneten kişi kadı’lardı. Kentin en üst yöneticisi konumundaki kadılar yargı, yönetim ve mali yetkilerin yanında yerel nitelikli hizmetlerin karşılanmasına ilişkin görevleri de yapıyorlardı. Ancak kadı ve resmi görevliler şehre belediye hizmet getirmekten çok, hizmetleri yaptırmak ve bunun için yerel halkı örgütlemek gibi bir fonksiyona sahiptiler. Bu çerçevede kentsel hizmetler, vakıflar, esnafın ve mahallenin avarız sandıkları veya devletin resmi görevlileri tarafından yerine getirilmekteydi. Buldukları yerde hükümeti temsil eden kadılar tayinle göreve getirilmekteydiler. Kadının özel ikametgâhı, mahkeme, belediye hizmet binası ve hükümet konağı olarak kullanılıyordu.

Kadılar günümüzde belediye zabıtasının görev alanına giren esnafın denetlenmesi, belediye kurallarının uygulanması ve fiyat denetimi işlerini de yapmaktaydı. Genel olarak kadınların başlıca yerel nitelikli görevleri şunlardı: mahallin dirlik ve düzenini temin etmek; ölçü ve tartı aletlerini kontrol etmek; gerekli imar ve düzenleme faaliyetlerini yürütmek; ihtiyaç maddelerinin karaborsaya düşmesini önlemek; çevre temizliğini sağlamak; tenbih, tedbir ve yasaklar koymak, emir ve yasaklara uymayanları cezalandırmak. Kadılar geleneksel devlet yapısı içinde bu görevlerini memurları eliyle yerine getirmişlerdir. Bu çerçevede kadılar, muhtesip veya ihtisap ağası denilen icra ve infaz memuru ile birlikte çarşı ve pazaryerlerini kontrol ediyorlardı. Kadınların mahalli hizmetlerin karşılanabilmesi için zamanla bir mahalli

idare kadrosu oluşmuştur. Bunlar çöplük subaşısı, ihtisap ağası veya muhtesip, böcekbaşı, mimarbaşı, naip gibi amir durumunda olanlarla bunlara bağlı diğer görevlilerdir. Örneğin çöplük subaşısı genel temizlik ve intizamdan kendine bağlı personelle birlikte sorumludur. İhtisap ağası kadı adına narh tespiti, piyasa kontrolü, vergi denetimleri gibi hizmetlerden sorumluydular.

Kentsel hizmetlerden su, mezarlık, hastane, sosyal yardım vb. hizmetler gerek padişahların gerekse zengin vatandaşların inşa ederek herkesin kullanımına vakfettikleri çeşme, sebül, su tesisleri, köprüler, imarethaneler vakıflarla karşılanmıştır. Bu dönemde vakıfların kentsel hizmetler konusunda ortaya koydukları gayretler, kentsel duyarlılık, hizmet paylaşımı, hizmetlere gönüllü katılım olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan meslek kuruluşu olan loncalar, çarşı, pazar denetiminin yanında buraların temizlik ve aydınlatma hizmetlerine katılıyorlardı. Mahalle halkı ise yaşadıkları mahallelerinin temizlik ve aydınlatma hizmetlerini yerine getirmekteydiler. Mahalle imamları ise kadının mahalle düzeyindeki temsilcisi olarak görev yapıyorlardı. Belediye teşkilatının kurulması ile klasik Osmanlı mahallesinin kendi işini kendi görme geleneğini terk ettiğini ve halk mahalle ölçeğinde temel hizmetleri güçsüz belediye teşkilatından beklemeye başlamıştır. Bu durum Osmanlı mahallesini mahalle halkını inanılmaz bir atalet içine sürüklemiştir. Belediye teşkilatının kurulması ile çarşının kaldırımlarını tamir eden, lağımları temizletip onaran mahalle halkı ve çarşı esnafı taşı taş üstüne koymak için yakınan ve belediyeyi şikâyet eden dilekçeler yazmaya başlamışlardır (Ortaylı, 1995: 557).

II. Mahmut döneminde kadının ve imamların fonksiyon ve etkinlikleri azaltılmış, yerlerine temelde vergi toplamak, güvenlik ve şehir hayatının düzenini sağlamakla görevli olan İhtisap Nazırlığı kurulmuştur. Ancak İhtisap Nazırlığı beledi hizmetler veren bir yapı olarak değil, yasaklayıcı bir kurumsal örnek olarak görülmüştür.

Batılı anlamda belediye teşkilatı Tanzimat sonrasında kurulmuştur. Tanzimat yönetimini belediye teşkilatı kurmaya yönelten neden; bayındırlık ve kentlerin fiziki ve idari hayatını vatandaşlar yardımıyla düzenlenip kalkındırılmaktı. Bu anlamda belediye yönetiminin kurulmasını toplumsal bir talep veya yerel ölçekte demokratik bir yapılanma olarak değil temel bir ihtiyaç olarak görmek gerekir. Belediye kurulmasında, özellikle liman kentlerine ticaret için gelen yabancıların temel ihtiyaçlarını karşılayacakları fiziksel altyapıyı hazırlamak ve Osmanlı yöneticilerinin Avrupa'da gördükleri kentsel yaşamı ülkeye getirme idealleri belirleyici olmuştur (Ortaylı, 1985: 112-116).

Tanzimat döneminde yerel yönetimler sistematik biçimde ele alınmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı belediye kurumları otoriter bir merkezîyetçiliğin geliştiği bir dönemde doğması nedeniyle, merkezi yönetimin bir parçası olarak algılanmıştır. Bu anlayışın etkisiyle vilayet ve kaza meclisleri bir çeşit yerel yönetim meclisleri olmalarına karşın merkezi hükümetin etkisinde kalmışlar ve danışma meclisi olarak çalışmışlardır.

Kırım Savaşı sırasında İstanbul'a gelen askerlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan sorunlar ile belediye teşkilatına olan ihtiyaç bir kere daha anlaşılmiş ve ilk belediye teşkilatı "İstanbul Şehremaneti" adı ile 1854 yılında İstanbul'da kurulmuştur. İstanbul Şehremaneti'nin organları; Şehremini ve Şehir Meclisiydi. Şehremini (Belediye Başkanı) hükümetin önerisi ve Padişah tarafından atanıyor, on iki kişiden oluşan şehir meclisi de yine atama yoluyla belirleniyordu. Literatürde bu dönemdeki belediyelerin; "yürütme ve karar

organlarının seçimle değil atama yoluyla işbaşına gelmeleri nedeniyle” bu kuruluşların gerçek anlamda belediye olarak kabul edilemeyeceği savunulmaktadır. (Nadaroğlu, 1998: 293) İstanbul Şehremaneti'nin amacı; “kent in yerel nitelikli hizmetlerinin, Devlet işlerinden ayrılıp öncelikle belirli bir organın yetkisi ve görevi sayılması ayrıca tek elde toplanması” olarak belirlenmişti. Bu çerçevede kentin bakımı ve korunmasına yönelik işlevler şehremanetine verilmişti (Sencer, 1992: 70).

İstanbul Şehremaneti başarılı olamamıştır. Şehremanetin başarısızlık nedenlerini ve karşılaşılan sorunları tespit etmek amacıyla 1855’de kurulan İntizam-ı Şehir Komisyonu İstanbul’un 14 Belediye şubesine ayrılmasını önermiştir. Bu öneri mali yetersizlikler nedeniyle sadece Beyoğlu-Galata bölgesinde uygulanabilmiş ve Paris’in seçkin ve modern semti olan “Altıncı Bölge” isminden esinlenerek 1858 yılında “Altıncı Daire-i Belediye” adında belediye teşkilatı kurulmuştur. Altıncı Daire-i Belediye teşkilatının organları olan Daire Müdürü ve Daire Meclisi atama yolu ile belirlenmiştir. Yarı özerk yapısı, gelir kaynakları ve personeli ile Altıncı Daire-i Belediye işletmeciliği belediyeçiliğin ilk örneklerini vermiştir. Altıncı Daire, belediyeçilik alanında önemli adımlar atarken 1864 Vilayet Nizamnamesi ile “idare-i belediye” kurulması hükme bağlanmış ancak uygulama başarılı olamamıştır. Ardından 1868 yılında yayınlanan talimat ile Osmanlı’nın diğer şehirlerinde de belediye teşkilatı kurulmaya başlanmıştır. 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile de il, sancak ve kaza merkezlerinde belediye teşkilatı kurulması hükme bağlanmıştır.

1876 tarihli Osmanlı Anayasası’nın 112. maddesi uyarınca her şehir ve kasabada belediye teşkilatı kurulmuştur. Anayasa uyarınca 1877 yılında “Dersaadet Belediye Kanunu” ve “Vilayet Belediye Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul Şehremanetinin yönetimi sağlanırken, Vilayet Belediye Kanunu taşra belediyelerinin yönetiminde geçerli olmuştur.

II. Meşrutiyetin ilanından sonra çıkarılan 1912 tarihli “Dersaadet Teşkilatı Belediyesi Hakkında Kanun-u Muvakkat” ile İstanbul belediye teşkilatı yeniden düzenlenmiştir. 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu’nda belediye daireleri şehremanetinden ayrı birer tüzel kişilik halinde düzenlenmişken 1912 tarihli söz konusu Kanun daireleri şubeye dönüştürerek onların tüzel kişiliğine son vermiştir. Böylece, Şehremaneti tek bir belediye dairesi olarak kabul edilmiş ve dokuz şubeye ayrılmıştır. Şehremaneti meclisi yerine Şehremaneti Encümeni (Encümen-i Emanet) kurulmuştur. Her şubeye hükümet tarafından maaşlı müdür tayin edilmiştir. Ayrıca şehremanetinin atama yoluyla belirlenmesi esası korunmuştur. Dokuz şube halinde halk tarafından seçilen altışar üye 54 kişilik Cemiyet-i Umumiye-i Belediye’yi meydana getirmiştir. II. Meşrutiyetten sonra 1909 yılında İstanbul Vilayet halinde getirildiğinden Vali ile şehremanetinin görev ve yetkileri birbirine karışmasın diye valilik görevi şehremanetinin uhdesine verilmiştir. Söz konusu uygulama çerçevesinde 1912 tarihli yasa merkezîyetçi bir anlayışı yansıtmaktadır.

5 Ekim 1877 tarihli Vilayet Belediye Kanunu’na göre; her şehir ve kasabada bir Belediye Meclisi kurulması öngörülmüş ve belediyeler tüzel kişilik kazanmışlardır. Günümüz belediyelerinin görevleri ile karşılaştırma yapılmasını sağlamak amacıyla Vilayet Belediye Kanunu ile belediyelere: beldenin imar işlerini düzenlemek; yol, kaldırım, lağım gibi tesislerin yapımı, bakımını yapmak; su ihtiyacını sağlamak; kamulaştırma yapmak; belediye mallarını yönetmek; aydınlatma ve temizlik hizmetlerini yapmak; ekmek fiyatını belirlemek; mezbaaha yaptırmak; pazar yeri kurmak; itfaiye kurmak, hatta hiçbir zaman yerine getirmedikleri sağır-dilsiz okulu ve sanayi okulları açma görevleri belediyelere verilmişti (Ortaylı, 1985:171).

İstanbul Şehremaneti kültür hizmeti olarak 1914 yılında “Dar’ül Bedayi”i (şehir tiyatrosu) kurmuş ve burada tiyatro ve müzik bölümleri faaliyete geçmiştir. 1877 tarihli Vilayat Kanunu ile belediyelerin organları; Belediye Reisi (Belediye Başkanı), Belediye Meclisi ve Cemiyet-i Belediye olarak belirlenmişti. Belediye reisi; belediye meclis üyeleri arasından dört yıl süre ile hükümet tarafından atanıyordu. Belediye reisi, belediye meclisine başkanlık yapıyor ve belediye meclisi (meclis-i beledi) ile mülki amirler arasında bağlantı kuruyordu. Belediye meclisi; şehir ve kasabaların büyüklüğüne göre altı veya on iki üyeden oluşmakta ve üyeler, dört yıllık süreyle seçilmekteydi. Meclis haftada iki kez olmak üzere salt çoğunlukla toplanır, başkanın bulunmadığı toplantılara en yaşlı üye başkanlık yapardı. Meclis, karar, danışma, mali kontrol, azil ve tayin organıydı. Şehrin sorunlarının tartışıldığı meclis toplantılarına o yerin ileri gelenleri katılmışlar ve görüşlerini beyan etmişlerdir. Cemiyet-i Belediye, belediye meclis üyeleri ile mahalli idare meclisinden oluşmaktaydı. Kurul yılda iki kez on beş gün süreyle toplanmaktaydı. Kurul, belediyenin geçmiş yıl hesaplarını inceleme, kesin hesabı onaylama; belediyenin bütçe ve yapacağı işlerinin programını inceleme ve karara bağlama görevini yapıyordu. Cemiyet-i Belediye 1580 sayılı Belediye Kanunu’na kadar uygulanmıştır.

Modern belediye yönetimleri; çeşitli kurumlarca yürütülen hizmetleri tek elde toplayıp düzenlemek ve yönlendirmek için kurulmuştur. Ancak, modern Osmanlı belediyeleri bu amacı gerçekleştirememiş ve kent hizmetleri alanındaki görev ve yetki dağınıklığı devam etmiştir. Bu nedenle yönetim mevzuatımıza Tanzimat’tan sonraki yenileştirme hareketleri ile giren yerel yönetimlerin yerleşip güçlenmeleri oldukça ağır bir gelişme göstermiştir.

Osmanlı döneminde yerel yönetimler ve belediye yönetimleri açısından edinilen tecrübeler kuşkusuz yeni Cumhuriyete aktarılmıştır. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti’nde belediyecilik açısından temel ve ayrıntılı düzenleme 1580 sayılı Belediye Kanunu ile olmuştur.

1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile 1877 “Dersaadet Belediye Kanunu” ve 1912 tarihli “Dersaadet Teşkilat-ı Belediye Hakkındaki Kanun-u Muvakkat” yürürlükten kaldırılmıştır. 1580 sayılı Kanun ile köy dışındaki nüfusu 2000’i aşan bütün yerleşim birimleri ile kaza ve vilayet merkezlerinde belediye teşkilatı kurulmuş ve belediye: “beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmi bir şahsiyet” (md.1) olarak tanımlanmıştır.

1580 sayılı Kanun ile belediye yönetiminin organları; Belediye Başkanı, Belediye Meclisi ve Belediye Encümeni olarak kurumsallaştırılmış ve belediyeler “tüzel kişilik” kazanmışlardır. Aynı dönemde hem belediye yönetimlerini güçlendirmek hem de çağdaşlaşma projesinde kendilerine verilen görevleri yerine getirmelerinde destek sağlamak amacıyla çıkarılan 1933 tarih ve 2290 sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu ile 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu belediyelere yeni görevler vermiş ve sorumluluk alanlarını genişletmiştir. 2290 sayılı Kanun ile belediyelere kent planı hazırlama zorunluluğu getirilirken, 1593 sayılı Kanun ile şehir kasaba ve köylerdeki sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin belediyeler tarafından yürütülmesi hükme bağlanmıştır. Belediye Kanunu’nun yanında belediyelere çeşitli görevler getiren başka düzenlemeler de yapılmıştır. Örneğin; 1937 tarih ve 3166 sayılı Kanun ile Belediyelere 5 hektar orman yetiştirme görevi verilirken; 1938 tarih ve 3530 sayılı Kanun ile sportif faaliyet görevi verilmiştir.

Türkiye’de halen 13.07.2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanıp yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlükte bulunmaktadır. Ayrıca 16 Büyükşehir belediyesinde ise 23.07.2004 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanıp yürürlüğe konulan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yürürlüktedir.

II.1.4.6 Türkiye’de Belediye Modeli ve İşleyişi

1984 yılında büyükşehir belediyelerinin kurulması ile anayasal bir model olan belediye yönetimleri 2 ayrı türde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi literatürde normal belediyeler olarak adlandırılan il, ilçe ve belde belediyeleri ikincisi ise büyükşehir belediyeleridir.

II.1.4.6.1 Belediye Yönetimlerinin Kurumsal Yapısının Oluşumu

Türkiye’de tarihsel süreç içinde belediye sayıları artış göstermiştir. Ancak, 12 Eylül İhtilali sonrasında belediye teşkilatlarında yapılan birleştirmeler ile belediye sayısında azalma yaşanmıştır. Bugün itibariyle ülkemizde 16’sı Büyükşehir olmak üzere toplam 2930 belediye bulunmaktadır. Tablo’da görüldüğü gibi 1923 yılında 421 olan belediye sayısı 1950 yılında 628’e, 1970’de 1.303’e ve 1975 yılında 1.654’e yükselmiştir. 1980 yılında da belediye sayısı 1.727’dir. 1923-1980 yılları arasında belediye sayısı dört kat artmıştır. 1981 yılında görülen azalma belediyelerin idari bir kararla birleştirilmesi uygulamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim daha sonraki yıllarda belediye sayılarındaki artış devam etmiştir. Ancak 2008 yılında çıkarılan 5747 sayılı yasa ile kentsel alan yönetimi açısından belediye sayılarında azalmaya gidilmeye çalışılmış fakat söz konusu yasa Anayasa Mahkemesi tarafından kısmen iptal edilince gerek 5393 ve gerekse 5747 uyarınca kapatılması öngörülen 862 belediyeden 836’sının 29 Mart 2009 yerel yönetim seçimlerine belediye statüsünde girmelerinin önü açılmıştır.

Tablo II.2: Türkiye’de Belediye Sayıları (1923–2009)

Yıllar	Belediye Sayısı	Yıllar	Belediye Sayısı	Yıllar	Belediye Sayısı	Yıllar	Belediye Sayısı
1923	421	1963	1031	1983	1.676	1996	2827
1930	492	1965	1.062	1984	1.702	1997	2.835
1935	505	1970	1.303	1985	1719	1998	2.935
1940	549	1972	1571	1989	1.774	1999	3.227
1945	583	1975	1.654	1990	2.055	2000	3228
1950	628	1977	1710	1992	2553	2002	3227
1955	809	1980	1.727	1993	2710	2003	3227
1960	995	1981	1.664	1994	2.739	2004	3225
1962	1010	1982	1676	1995	2.802	2005	3225 ³

Bugün itibariyle normal belediyeler olarak ifade edilen ve büyükşehir belediyeleri dışında kalan belediyeler için uygulanan temel kanun 5393 sayılı Belediye Kanunu’dur. 5216 sayılı Kanun’atabi büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri görevli oldukları konularda Büyükşehir Kanunu’nun yanında 5393 sayılı Belediye Kanunu ile tanınan yetki, imtiyaz ve muafiyetlere sahiptirler (5216-md.10). Bu anlamda önceden 1580 sayılı Kanun’un olduğu gibi bugün 5393 sayılı Belediye Kanunu Türkiye’deki tüm belediyeler için temel kanun hükmündedir. Ancak Büyükşehir Belediyeleri için 5216 sayılı Kanun’un geçerli olduğu unutulmamalıdır. Bu çerçevede Türkiye’deki belediye yönetimine ilişkin olarak esas alacağımız temel kanun 5393 sayılı Belediye Kanunu’dur.

3

YSK 13.02.2009 tarihinde resmi gazetede yayınlanan kararına göre 5747 sayılı yasa ile kapatılması öngörülen 862 belediyeden 836’sının 29 Mart 2009 yerel seçimlerine belediye statüsünde katılması karar vermiştir. Bu çerçevede 29 Mart 2009 yerel seçimlerine katılacak toplam belediye sayısı 2930 olarak belirlenmiştir

II.1.4.6.2 Belediye Kavramı

Belediye kelimesi köken itibarıyla Arap dilinde memleket, kasaba ve şehir anlamlarında kullanılan “belde” kelimesine (veya bazı kaynaklara göre beled) dayanmakta ve yine Arap dilinde kullanılan “medine” kelimesiyle ilişkilendirilmektedir. Kanuni açıdan belediye kavramı öncelikle yerel nitelikli müşterek ve medeni ihtiyaçları karşılayan kurumsal yapı olarak tanımlanmıştır. Uluslararası düzeyde yönetim anlayışında yaşanan değişimler yerel yönetim ve belediye kavramlarının tanımlarına da yansımıştır. Bu çerçevede belediye kavramı katılımcı, demokratik, açık, yönetime dayalı içerikle tanımlanmaya başlanmıştır. Belediyeçilik tarihimizde çok önemli bir yeri olan belediye tanımı nüfus kriteri esas alınarak da yapılmaktadır. Bu çerçevede kanun gereği nüfusu 2000’in üzerinde olan yerleşim alanlarında belediye teşkilatı kurulmuştur. Bu anlamda 1580 sayılı Kanun’a göre belediye, nüfusu 2000’i geçen yerleşim alanlarının adıdır (md.7). 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu’nda yerleşim alanları nüfus kriterine göre tanımlanmıştır. Bu çerçevede 442 sayılı Kanuna göre:

- Nüfusu 2000’den aşağı olan yerleşim alanı Köy
- Nüfusu 2000 ile 20.000 arasındaki yerleşim alanı Kasaba.
- Nüfusu 20.000’den fazla olan yerleşim alanları ise Şehir olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca 442 sayılı Kanun’da nüfusu 2000’den aşağı olsa bile belediye teşkilatı mevcut olan nahiyeye, kaza ve vilayet merkezlerine “kasaba” denileceği ve bu yerleşimlerin Belediye Kanunu’na tabi olacağı hükmü yer almaktadır (md.1). Günümüzde kasaba kelimesi belde olarak kullanılmakta ve 5393 sayılı Kanun’a göre belediyesi bulunan yerleşim alanlarının tümüne belde denilmektedir.

Belediye tanımında geçen “belde” kelimesi 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda; “Belediyesi bulunan yerleşim yeri” olarak tanımlanmıştır (md.3/c). Belediyelere ilişkin idari ve mali özerklik hükmü 5393 sayılı Kanunlarda yer almakla birlikte, özerklik⁴ ilkesi ulusal mevzuatımıza ilk kez 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2004) ile girmiştir. 5216 sayılı Kanun’da büyükşehir belediyesi; “en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır (md.3/a). Görüldüğü üzere kanuni çerçevede hem normal belediyeler hem de büyükşehir belediyeleri idari ve mali özerkliğe sahip tüzel kişilik olarak tanımlanmaktadır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda ulusal mevzuatla veya uygun olduğu durumlarda anayasa ile güvence altına alınması istenen özerklik kavramı ulusal mevzuatımıza ikinci olarak, 5272 sayılı Belediye Kanunu (24.12.2004) ile girmiştir (md.3/a). Daha sonra 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (04.03.2005) ile İl Özel İdareleri: “idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri” olarak tanımlanmışlardır (md.3/a). Anayasamızda yerel yönetimlere ilişkin temel arka planın düzenlendiği 127. madde de “idari ve mali yerel özerklik” ilkesi yer almamaktadır. Ancak Anayasamıza göre yerel yönetimlerin kuruluş, görev ve yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenleneceği hükme bağlandığında, bu ilkenin kapsamı idari ve mali özerkliği de içine almaktadır (md.127/2) Bu açıdan bakıldığında yerinden yönetim ilkesinin gereği olarak belediyeler kanunla idari ve mali özerkliğe sahip kılınmışlardır.

4 Ruşen Keleş, Yerel Özerklik; “bir yerel topluluğun, yerel nitelikte olan işleri, kendi başına, kendi organları eliyle görebilmesi ve buna olanak verecek kaynaklara da sahip olabilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Nuri Tortop da özerklik için yalnız özerk kuruluşların serbestçe oluşturdukları veya seçtikleri organlar tarafından karar alma hakkına sahip olmalarının yeterli olmadığını, bunların “mali özerkliğe” de yani harcamalarında da merkezi yönetimin baskısı olmaksızın harcama yapmaya yetkili kılınmalarının gerektiğine işaret etmektedir (Keleş, 2009: 43; Tortop, 1991: 3-4). Öte yandan, hesap verilebilirlik çerçevesinde özerklik kavramını ele alan Ayşe Güner ve Serdar Yılmaz ise, kavramın idari, siyasi ve mali boyutu ile açıklanmakta ve mali özerkliği yerel yönetimlerin kısmi olarak getir kaynaklarını belirleyebilme yetkisi olarak tanımlamaktadırlar (Güner ve Yılmaz, 2004:195-196).

Kanuni açıdan idari ve mali özerklik ilkesiyle sağlanan değişim ile belediye, mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçları karşılayan bir kurumsal yapı olmanın yanında, gerek merkezi yönetimle gerekse yerel halkla, hemşerilerle olan ilişkilerinde farklı bir uygulama biçimine geçmiş bulunmaktadır. Zira özerklik olgusu bünyesinde demokrasi, açıklık, yönetim eksenli katılım, bilgi edinme vb. pek çok yönetsel olguya yer vermeyi gerektirmektedir. Söz konusu kanuni perspektif çerçevesinde günümüz itibarıyla ülkemizde de artık belediyeler; “vatandaşların mahalli nitelikli ortak ihtiyaçlarını karşılayan, merkezi yönetimle ilişkilerinde idari ve mali özerkliğe sahip, yönetim ilkesine dayalı yönetim işleyiş ve anlayışının geçerli olduğu yaşam alanlarına ait kurumsal yapılar olarak” tanımlanmalı ve görülmelidir. Daha da önemlisi idari ve mali özerklik açılımını sadece kanuni bir perspektif olarak kalmamalı ve uygulamaya aktarılmalıdır.

Önümüzdeki yıllarda merkez-yerel ilişkileri konusunda üzerinde en çok tartışılacak olgu idari ve mali özerklik açılımı olacaktır. Öte yandan, idari ve mali özerklik konusunda belediyelerin kanunla tanınan bu yetkilerine ilişkin olarak yargı organları nezdinde girişimlerde bulunmalarını da tanık olunabilecektir. Zira bilindiği üzere Özerklik Şartı'nda: “yerel yönetimler kendi yetkilerinin serbestçe kullanımı ile anayasa veya ulusal mevzuat tarafından belirlenmiş olan özerk yönetim ilkelerine riayetin sağlanması amacıyla yargı yoluna başvurma hakkına sahip olacaklardır “ hükmü yer almaktadır (md.11). Her ne kadar Türkiye tarafından ilgili maddeye çekince koyulmuşsa da “siyasi kurumlar” olarak tanımlanan belediye yönetimlerinin “idari ve mali özerkliklerinin” ihlal edildiği gerekçesiyle hükümet hatta uluslararası yargı organları ile uluslararası siyasi platformlarda bu konuda ısrarlı olacakları görülebilecektir. Ancak anayasal bir ilke olmasına karşın “bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır” hükmünün hiç bir zaman uygulanmadığı ve bu konuda Anayasaya aykırılık iddiası ile merkez-yerel tartışmasının yargı organlarına taşınmadığını düşündüğümüzde, belki idari ve mali özerklik konusunda da aynı tabloyu görmemiz mümkün olabilir. Ancak unutulmaması gereken nokta geçen yıllar içinde yerel yöneticilerimizin ve özellikle bazı belediye yöneticilerimizin uluslararası ölçekte kaydettikleri mesafe ve uluslararası kuruluşlarla oluşturdukları karşılıklı ilişkilerdir. Bu nedenle tatmin edici ölçüde uygulanamaması durumunda idari ve mali özerklik ilkesi Türkiye'nin Avrupa Birliği ekseninde verdiği çabalara önemli zararlar verebilecek potansiyel bir sorunlu nokta olarak görülmektedir.

II.1.4.6.3 Belediye Tüzel Kişiliğinin Kurulması

Bir yerleşim biriminde veya birkaç yerleşim biriminin bir araya gelmesiyle kurulacak belediye tüzel kişiliğine ilişkin düzenlemeler kanunun 4. maddesinde yer almıştır. 5393 sayılı Kanun gereğince birden fazla yöntemle belediye kurulması mümkündür; Bir yerleşim alanının il veya ilçe statüsüne geçmesiyle belediye kurulması; bir köy yerleşiminde belediye kurulması; birden fazla köyün birleşmesiyle belediye kurulması; köy yerleşimleri ile muhtelif köy kısımlarının birleşmesiyle belediye kurulması; yeni oluşturulan yerleşim alanında belediye kurulması. Komisyon çalışma raporumuzda örnek olarak sadece bir köy yerleşiminde belediye kurulması örneği verilecektir.

II.1.4.6.4 Köy Yerleşiminde Belediye Kurulması

Bazı temel şartların gerçekleşmesi halinde tek başına bir köy yerleşiminde belediye kurulması mümkündür. 5393 sayılı Kanun'a göre bir köy yerleşiminde belediye kurulabilmesi için üç temel şart aranmaktadır. Birincisi nüfus şartıdır. Belediye statüsüne geçmek isteyen bir köy

yerleşiminin birinci temel koşul olarak son nüfus sayımı sonuçlarına göre 5000 nüfus eşiğini aşması gerekmektedir (5393-md.4/1). Bir köy yerleşiminde belediye kurulması için 5393 sayılı Kanun 1580 sayılı Kanun'daki 2000 nüfusu eşiği sınırını 5000 olarak düzenlemiştir. İkincisi mesafedir. Kanun'a göre bir köyde belediye kurulabilmesi için meskûn (yerleşik) sahalarnın, merkez kabul edilecek yerleşim yerinin yerleşik alan sınırlarına azami 5.000 metre mesafede bulunması gerekir. Bir köyde belediye kurulabilmesi için aranacak temel şartlardan üçüncüsü; kurulacak belediyenin konumu ile ilgilidir. Kanun'a göre; içme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamaz (md.4/2).

Bir köyün belediyeleşebilmesi için bu temel şartların yerine getirilmesi tek başına yeterli değildir. Sürecin tamamlanması ve belediye teşkilatının kurulabilmesi için bazı biçimsel şartların yer aldığı sürecin de tamamlanması gerekmektedir.

Biçimsel şartların birincisi; köy statüsünden belediye statüsüne geçmek için başvuru yapılmasıdır. Köy statüsünden belediye statüsüne geçmek için yapılacak başvuru iki yoldan yapılabilecektir. Bu yollardan birincisi, köy ihtiyar meclisinin alacağı meclis kararı; ikincisi ise; köydeki kayıtlı seçmenlerin yarısından bir fazlasının başvurusudur. Belediye statüsüne geçmek için köy ihtiyar meclisi kararının veya köydeki kayıtlı seçmenlerin yarısından bir fazlasının ortak dilekçelerinin o yerin en büyük mülki amirine verilmesi gereklidir. Bir köyde belediye kurulması için ihtiyar meclisinin kararı veya seçmenlerin talebinin dışında valinin de kendiliğinden o yerde belediye kurulmasını isteme yetkisi vardır. Biçimsel şartlardan ikincisi; köy yerleşiminde yerel seçim kurulu tarafından oylama yapılmasıdır. İhtiyar meclisinin veya seçmenlerin belediye kurulması için o yerin en büyük mülki amirine yaptıkları başvuru veya valinin belediye kurulmasını uygun görmesi durumunda valinin başvurusu üzerine yerel seçim kurulu tarafından 15 gün içinde ilgili köyde kayıtlı seçmenlerin belediye statüsüne geçip geçmemek noktasındaki oyları alınır ve oylama sonucu bir tutanakla valiliğe bildirilir (md.4/4). Biçimsel şartlardan üçüncüsü yetkili mülki organın ve Danıştay'ın görüşlerinin alınmasıdır. Yerel seçim kurulunun ilgili yerleşim alanından elde edeceği oylama sonuçlarının valiyeye sunulacağını belirtmiştik. Vali oylama sonuçlarının da yer alacağı başvuru dosyasına kendi görüşünü ekleyerek İçişleri Bakanlığı'na gönderecektir. İçişleri Bakanlığı dosyası gelen köyün öncelikle nüfusunun son sayım sonuçlarına göre kanuni sınırı geçip geçmediğini teyid etmek için TÜİK'den bilgi ister. Bu bilgi TÜİK tarafından da doğrulanırsa bakanlık dosyayı Danıştay'a gönderir.

Danıştay köy yerleşiminde belediye kurulması için başlatılan sürece yönelik bilgilerin yer aldığı başvuru dosyasını kanuni şartlar açısından inceler. Danıştay köyün belediye olmasını uygun görürse İçişleri Bakanlığı tarafından, İçişleri Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın imzalarını taşıyan ortak kararname hazırlanır ve imzalarının tamamlanmasından sonra ilgili köyde belediye kurulmasına dair karar Resmi Gazete'de yayınlanır. Bu sürecin tamamlanmasıyla ilgili köy hukuken belediye statüsüne geçmiş olur. Ancak belediye kurulmasına ilişkin karar kesinleşme tarihini izleyen yılın Ocak ayının ilk gününden itibaren yürürlüğe girer.

II.1.4.6.5 Belediye Tüzel Kişiliğinin Sona Erdirilmesi

5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye tüzel kişiliği iki şekilde sona erecektir. Birincisi; yerleşik alanı, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir

belediyenin sınırına 5000 metreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin tüzel kişiliği sona erdirilecektir. İkincisi; nüfusu 2000'in altına düşen belediyelerin tüzel kişiliği sona erdirilecektir (md.11).

Bu şartların oluşmasıyla birlikte belediye ve köy tüzel kişiliği Danıştay'ın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine müşterek kararname ile sona erdirilecektir. Hemen belirtelim kanunda öngörülen nüfus büyüklüğü için TÜİK Başkanlığı'nca bildirilen nüfus esas alınacaktır (5393-md.12/3).

Belediye Kanunu'nun 11. maddesine göre; Belediye sınırı veya yerleşik alanı, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir belediyenin sınırına, 5.000 metreden daha yakın duruma gelen, belediye ve köylerin tüzel kişiliği; genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda; Danıştay'ın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine, müşterek kararname ile kaldırılarak ilgili belediyeye katılacaktır. Tüzel kişiliği kaldırılan belediyenin mahalleleri, katıldıkları belediyenin mahalleleri hâline gelecektir. Tüzel kişiliği kaldırılan belediye ile köylerin taşınır ve taşınmaz mal, hak, alacak ve borçları katıldıkları belediyeye intikal edecektir (md.11/1). Ayrıca, nüfusu 2.000'in altına düşen belediyeler Danıştay'ın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine müşterek kararname ile köye dönüştürülecektir (md.11/2). Belediye tüzel kişiliğinin kaldırılmasına ilişkin uygulama 13.02.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve Anayasa Mahkemesi tarafından 31.10.2008 tarihinde kısmen iptal edilen 5747 sayılı Kanun ile yapılmıştır. 5747 sayılı yasanın 3 temel özelliği görülmektedir. Birincisi; 2000'den daha az nüfusa sahip belde belediyelerinin tüzel kişiliğinin kaldırılarak köy yönetimine dönüştürülmesi. İkincisi; büyükşehir belediye modeli içinde yer alan ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılarak ilçe belediyelerine mahalle olarak bağlanmaları. Üçüncüsü ise; büyükşehir belediye sınırları içinde yeni ilçeler kurulmasıdır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun 13.02.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan kararına göre 5747 sayılı Kanun ile kapatılması öngörülen 862 belediyeden 836'sının 29 Mart 2009 yerel seçimlerine belediye statüsünde katılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede 29 Mart 2009 yerel seçimlerine katılacak toplam belediye sayısı 2930 olarak belirlenmiştir.

II.1.4.6.6 Belediyenin Görev ve Sorumlulukları

5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere verilen görevler konu başlıklarına göre şunlardır; çevre koruma ve sağlık; eğitim öğretim kültür sanat; gençlik ve spor; bayındırlık ve imar; ulaşım; kentsel dönüşüm ve gelişim; kentsel estetik ve kentsel tarihin korunması; tesis veya işletme kurmak işletmek/işlettirmek; kentsel güvenlik ve esenliğin sağlanması; sosyal hizmet; kent ekonomisinin geliştirilmesi; özelleştirilme; hemşeri odaklı yönetimin kurumsallaşmasına ilişkin görevler; ad verme, tanıtıcı amblem ve flama kullanımına ilişkin görevler. Bu görevlerin yerine getirilmesine yönelik olarak ise belediyelerin, "belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak" yetkileri bulunmaktadır.

II.1.4.6.7 Belediye Hizmetlerinin Sunumuna İlişkin Temel Nitelikler

Belediye hizmetlerinin yapılmasında öncelik sırası; belediyenin malî durumu ve hizmetin

ivediliği dikkate alınarak belirlenecektir (md.14/3). Belediyeler kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulunduracaklardır (md.9/3). Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulacaktır (md.14). Hizmet sunumunda özürülü, yaşlı, düşkün ve dar gelirliilerin durumuna uygun yöntemler uygulanacaktır (md.14).

II.1.4.6.8 Büyükşehir Belediye Modeli

1982 Anayasası sonrasında 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Yasa ile Türkiye’de büyükşehir modeli oluşturulmuş ve kademeli belediye modeline geçilmiştir. Aynı yıl İstanbul, Ankara ve İzmir’de büyükşehir belediyesi yönetimleri kurulmuştur. Ruşen Keleş, Türkiye’de büyükşehir belediye modeline geçilme nedeni olarak: “dağınıklığı ve başına buyrukluğu gidermeyi” göstermektedir Bununla birlikte, büyükşehirler içindeki farklı hizmet ölçütlerinin giderilmesi; hizmetler arası eşgüdüm sağlanması; tek elden ve merkezden görülmesi zorunlu olan hizmetlerde hizmeti üretme ve dağıtma sürecinin bölünmezliği kuralına bağlı kalınmasını büyükşehir sisteminin dayandığı başlıca düşünceler olarak belirtmektedir (Keleş, 1994:265).

Bugün toplam 16 il merkezinde Büyükşehir Belediyesi bulunmaktadır:

Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin, Samsun, Adapazarı.

Çıkarıldığı 1984’ den itibaren çeşitli eleştirilere konu yapılan 3030 sayılı yasa tam 20 yıl boyunca uygulanmıştır. Günümüzde büyükşehirler 23 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile yönetilmektedir.

Büyükşehir Belediye Teşkilatının Kurumsal Yapısı

5216 sayılı Yasada Büyükşehir Belediyesi: “En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. Büyükşehir belediyelerine idari ve mali özerklik tanınmıştır.

Büyükşehir modeli içinde, büyükşehir ilçe belediyeleri ile büyükşehir ilk kademe belediyeleri bulunmaktadır.

Bir yerleşim alanında büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için gerekli olan şartlar şunlardır:

- O yerleşim alanının il merkezi olması,
- En az üç ilçe veya üç ilk kademe belediyesini⁵ kapsaması,
- Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre 750.000 den fazla olması ve
- Kanuni bir düzenleme olması gereklidir. Bu şartların sonrasında ise

Büyükşehir statüsüne geçecek olan yerleşim alanının “fizikî yerleşim durumlarının” ve “ekonomik gelişmişlik düzeylerinin” de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Büyükşehir Belediyelerinin Görevleri

Büyükşehir belediyesinin verilen görevlerinden bazıları şunlardır:

- Büyükşehir belediyesinin stratejik plânını ve yatırım programlarını hazırlamak,
- Büyükşehir imar plânını yapmak/yaptırmak ve uygulamak,
- Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak/yaptırmak ve uygulamak,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak,
- Sürdürülebilir kalkınmaya uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak,
- Büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak,
- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek,
- İtfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek

II.1.4.6.9 Türkiye’de İl Özel İdaresi ve Kurumsal Yapısı

Anayasamıza göre Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır (md.126/1). 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na göre, iller ilçelere ilçeler de bucaklara bölünmüştür. İl ve ilçe kurulması, kaldırılması, adlarının değiştirilmesi, bir ilçenin başka ile bağlanması Kanun ile gerçekleşir (5442-md.2/A). Bu çerçevede merkezi yönetim taşra teşkilatı olarak yeni bir il kurulduğunda İl Özel İdaresi de otomatik olarak kurulmaktadır. Anayasal çerçevede İl Özel İdareleri; “il halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir” (md.127).

5302 sayılı yasada İl Özel İdaresi; “il halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır (md.3/a).

Bu çerçevede genel olarak İl Özel İdaresi, İl denilen idari coğrafyada faaliyet gösteren bir yerel yönetim birimidir. İl özel idaresinin hizmetleri tüm il sınırlarını içermektedir. 5302’de İl Özel İdarelerinin görevleri, il sınırları içinde ve belediye sınırları dışında olmak üzere belirlenmiştir (md.6). 5302 sayılı Yasaya göre İl Özel İdaresi; “İlin kurulmasına dair Kanunla kurulur” (md.4). İl kurulması ise 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na göre il ve ilçe kurulması kanunla gerçekleşir (5442-md.2). Öte yandan ilin kaldırılmasıyla özel idaresinin tüzel kişiliği sona erer (5302-md.4). Bu çerçevede Türkiye’de şu anda 81 (İl) ve İl Özel İdaresi vardır.

Mahalli müşterek nitelikli hizmetlerin sunumu noktasında görevli kılınan İl Özel İdarelerine ilişkin 1913 tarihli mevzuat 1987 yılındaki değişiklikten sonra uluslararası metinlerle ilişkili olarak yeniden ele alınmış ve 04.03.2005 tarihinde 5302 sayılı Yasa olarak yayımlanmıştır.

Tablo II.3: İl Özel İdaresi Mevzuatındaki Değişiklik

Yasa Adı	Eski Yasa No	Yeni Yasa No	TBMM Kabul Tarihi	RG Tarihi	RG Sayı
İl Özel İdaresi Yasası	3360 (1913 tarihli-son değişiklik 16.05.1987)	5302	22.02.2005	04.03.2005	25745

İl Özel İdaresi Tarihsel Süreç

İl Özel İdarelerine ilişkin ilk resmi belge, 1864' de yürürlüğe giren Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi'dir. Bu Tüzük ile Vali'nin başkanlığında İslam olan ve olmayan halk arasından seçilecek kişilerden bir İl Genel Meclisi kurulmuştur. İl Genel Meclisine, İl'i ilgilendiren bazı "bayındırlık, tarım ve ekonomi" konularının tartışılması, görüş ve düşüncelerin belirlenmesi görevi verilmiştir. 1870'deki İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile İl Genel Meclisi'nin görev ve yetkileri artırılmıştır. 1876 yılındaki Kanun-u Esasi il yönetiminde yetki genişliği ilkesini benimseyerek daha geniş bir yerel yönetim anlayışı getirmiştir. 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati (İllerin Genel İdaresi Geçici Kanunu) ile İl Özel İdaresi kurulmuştur. İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati ile oluşturulan model İdare-i Umumiye-i Vilayet (İl Genel İdaresi) ve İdare-i Hususiye-i Vilayet (İl Özel İdaresi) olarak iki kısımdan oluşmaktaydı. Kanunun birinci kısmı olan İdare-i Umumiye-i Vilayet (İl Genel İdaresi), 1929 tarihli Vilayet İdaresi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış ve 1949 tarihli ve 5442 sayılı "İl İdaresi Kanunu" ile yenileştirilmiştir. 1913 tarihli Geçici Kanun'un İl Özel İdaresine tüzel kişilik (özerklik) tanıyan ikinci kısmı bazı değişikliklerle 04.03.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu yayınlanıncaya kadar uygulanmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında 1921'de yayınlanan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile İl Genel Yönetimi yanında İl Özel Yönetimi oluşturulmuştur. 1987 tarihli ve 3360 sayılı Yasa ile İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkati'nin adı "İl Özel İdaresi Kanunu" olarak değiştirilmiştir. 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkatinde İl Özel İdaresi: "Taşınır ve taşınmaz malları kullanma hak ve yetkisine sahip ve bu yasa ile belirli ve sınırlı özel görevlerle yükümlü bir tüzel kişilik" olarak tanımlanmıştır (md.75).

İl Özel İdaresinin Görevleri

5302 sayılı Kanun'a göre İl Özel İdaresinin görev alanı; "İl sınırlarını kapsar" (md.5) İl özel idaresinin görev ve sorumlulukları 5302 sayılı kanunun 6. maddesinde yer almıştır. İl Özel İdaresi; İl sınırları içinde ve Belediye sınırları dışında olmak üzere iki farklı alanda görevlidir. Bu çerçevede; İl Özel İdaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla ve il sınırları içinde:(md.6/a); Gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, İl'in çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması ve erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri yapmakla görevli ve yetkilidir. Ayrıca, İl Özel İdaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla ve belediye sınırları dışında olmak üzere (md.6/b) ; İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

İl.1.4.6.10 Türkiye'de Yerel Yönetim Mevzuatında Yerel Ölçekte Katılım

5393 sayılı Yasaya Tabi Belediye Yönetimleri ve Yerel Katılım Hemşeri Hukuku

5393 (ve 5272) sayılı Belediye Kanunu'nun "hemşeri hukuku" başlıklı 13. maddesinde hemşeri tanımı yapılmış, belediye ve hemşerilerin birbirlerine karşı yükümlülükleri düzenlenmiştir. Bu maddeye göre:

1. Herkes, ikamet ettiği beldenin hemşerisidir (md.13/1).
2. Hemşerilerin,

- ✓ Belediye karar ve hizmetlerine katılma
- ✓ Belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve
- ✓ Belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur (md.13/1).

3. Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapmakla görevlidir (md.13/2). Belediyeler bu çalışmalarında: üniversitelerin kamukurumunitelisindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşlarının ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemleri almakla görevlidir (md.13/2).

4. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür (md.13/3). 5393 sayılı Belediye Kanunu ile hemşeri tanımı kanuni çerçevede önemli bir değişikliğe uğramış ve yeni düzenlemeye göre herkesin ikamet ettiği beldenin hemşerisi olduğu hükme bağlanmıştır. 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda; her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşerisi olarak tanımlanmış ayrıca hemşerilerin belediye işlerinde rey, intihaba, belediye idaresine iştirake ve belde idaresinin devamlı yardımlarından istifadeye hakları olduğu güvence altına alınmıştı (md.13). 5393 (ve 5272) sayılı Belediye Kanunu ile temelde hemşeri kavramı için öngörülen nitelik değiştirilmiştir. 1580'e göre, vatandaşlar nüfus kütüğüne kayıtlı olunan yerin hemşerisi olarak kabul edilirken 5393 sayılı Kanunla ikamet edilen belde, hemşerilik ilişkisi açısından temel kriter olarak alınmıştır. Kanunda hemşerilerin hakları üç başlık altında toplanmıştır. Buna göre tüm hemşerilerin: belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme, belediyenin yardımlarından yararlanma hakları bulunmaktadır (md.13/1).

Hemşeri hukuku başlığı içinde belediyeler hemşeriler arasında, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik gerekli çalışmaları yapmakla görevlendirilmiştir (md.13/2). Söz konusu çalışmaların gerçekleştirilmesinde ise yine belediyelere, üniversitelerin, meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemleri alma görevi verilmiştir (md.13/2). Kültür hizmetlerinin belediyelerin görevi olduğunu dikkate aldığımızda (md. 14/a,b) belediyenin bu konudaki görevini yaparken katılımcı bir uygulama sergilemesi ve katılımı sağlayacak önlemleri alması kanuni zorunluluk olarak düzenlenmiş olmaktadır (md. 13/2). Böylece hemşeri hukuku başlığında sivil toplum kuruluşlarının işleyişe katılmaları kurumsallaştırılmış olmaktadır.

5393 sayılı Kanun bir beldede ikameti hemşerilik açısından temel kriter olarak hemşeri-belediye ilişkisi kurmaktadır. Bununla birlikte aitlik duygusunu oluşturmak/geliştirmek için (olsa gerek) belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahsın belediyenin, kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlü oldukları hüküm altına alınmıştır (md.13/3). Söz konusu düzenleme ile 5393 sayılı Kanun'la sadece belediye sınırları içinde oturanların değil, belediye sınırları içinde bulunan veya ilişkisi olan her şahsın, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlü olduğu hükmedilmiştir.

Kanunda belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahsın belediyeye karşı yükümlülüklerini (md.13/3) yerine getirmemesi durumunda 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun "emre aykırı davranış" başlığını taşıyan 32. maddesi devreye girecektir.

5326 sayılı Kanununun 32. maddesine göre; “yetkili makamlar tarafından kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye 100 YTL idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir” hükmüne göre belediyelerde (5393- 13/3 uyarınca) bu tür cezaları verme yetkisi belediye başkanına aittir. Zira 5393 sayılı Kanun’un “Belediyenin yetkileri ve imtiyazları” başlıklı 15. maddesinin “b” fıkrasına göre, “Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek” yetkisi belediyeye aittir.

Görüldüğü üzere 5393 (ve 5272) sayılı Belediye Kanunu hemşerilerin belediye yönetimlerine karşı olan yükümlülükleri konusunda 1580 sayılı Kanun’u örnek almıştır. Bununla birlikte gerek hemşerilerin yönetime karşı hakları gerekse belediyenin beldeye ve hemşerilere karşı sorumluluklarında artış getirmiştir.

Belediye Yönetimlerinde Hemşeri Katılımı

Günümüzde yerel seçim yöntemini katılımcı demokrasi açısından yeterli bir model olarak görmek ve kabul etmek mümkün değildir. Seçim sisteminin yanında bireysel ve kurumsal yapıların yönetsel işleyişe katılmalarını sağlayacak pek çok model geliştirilmiş, bu konuda toplumsal kesimlerde ve yönetim erkinde düşünsel altyapı oluşmuş ve ülkemizde bu konuda önemli mesafeler alınmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda kurumsal işleyiş hakkında öngörülen katılım daha çok “danışma işlevi” ile sınırlandırılmıştır. hemşerilerin ve sivil toplum kuruluşlarının kurumsal işleyişe katılımına yönelik olarak kanunda yer alan hükümler kısa başlıklar halinde şunlardır:

- Karar alma sürecine doğrudan katılıma ilişkin düzenleme olan köyün belediye statüsüne dönüşmesi için seçmenlerin yazılı başvurusu ve halkın oylarına başvurulması yöntemi yeni mevzuatta korunmaktadır (md.4-8). Sınır uyumsuzluklarının çözümünde ise aynı yöntem düzenlenmemektedir (md.7).
- Birleşme ve katılmalarda katılmak isteyen köy veya belde halkının oylarına başvurulması Özerklik Şartı ile kısmi bir benzerlik göstermektedir (5393-md. 8). Özerklik Şartına göre; “*yerel yönetim sınırlarında, mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse bir referandum*
- *yoluyla ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamaz*” (md. 5).
- hemşerilere belediye karar ve hizmetlerine katılma hakkı tanınmakta ancak bu hakkın kullanıma ilişkin düzenleme eksiklikleri bulunmaktadır (md.13). Bununla birlikte belediyeye; hemşeriler arasında “*sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması*” konusunda gerekli çalışmaları yapma görevi verilmektedir. Ayrıca bu çalışmalarda yerel sivil toplum unsurlarının, üniversitelerin ve uzman kişilerin katılımına ilişkin önlemleri alma görevi belediyelere aittir (md. 13/2).
- Meclis ihtisas komisyonlarına; muhtarların, kamu kuruluşlarının amirlerinin, yanı sıra yerel sivil toplum unsurlarının, üniversite temsilcilerine “*oy hakkı olmaksızın katılma ve görüş bildirebilme*” hakkı tanınmaktadır (md.24/5).
- Stratejik planın hazırlanma sürecinde (varsa) üniversitelerin, yerel sivil toplum unsurlarının görüşlerinin alınması düzenlenmiştir (md. 41/3).
- Kurumsal katılıma ilişkin en temel kurumsal model olarak kent konseyine yer verilmiştir (md. 76).
- Belediyelere, afet ve acil durum plânlarını yapma görevi verilmiş (md.53); bu planların hazırlanması sürecinde ilgili Bakanlık, kamu ve meslek kuruluşlarının, üniversitelerin

ve mahallî idarelerin görüşlerinin alınması düzenlenmiştir.

- Belediyelerin denetiminin faaliyet ve işlemlerinde hataların önlenmesine yardımcı olmak, belediye teşkilâtının gelişmesine rehberlik etme amacı taşıdığı belirtilmiş ancak bu sürece hemşeri ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı sadece “denetim sonuçlarının kamuoyuna açıklanması” ile sınırlanmıştır (md.54).
- Arsa ve konut üretiminin gerçekleştirileceği alanların ve kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarının belirlenmesinde yerel sivil toplum unsurlarının ve hemşerilerin katılımına veya görüşlerinin alınmasına yer verilmemiştir (md.69 ve 73).
- Bunların yanında gerek bilgi edinme gerekse katılımın kurumsallaşması sağlamak açısından değerlendirilebilecek temel bir yetki ve görevlendirme olarak belediye başkanına; “belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak” (md. 38/m) görevi verilmektedir. Bu çerçevede belediye başkanı bilgi edinme hakkının kullanımı, katılım ve belediye yönetimine ilişkin açıklığın kurumsallaşması açısından da yetkili ve görevlidir.

II.1.4.6.11 Hemşeri Odaklı Yönetimin Kurumsallaşmasına İlişkin Olarak Belediyelere Verilen Görevler

Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi olarak tanımlanan belediyenin bu tanıma uygun bir işleyiş gerçekleştirmesi için hemşerilerin bireysel, yerel sivil toplum kuruluşlarının ise temsilcileri aracılığıyla belediye işleyişine katılımını sağlayacak bir model uygulanmalıdır.

Belediye Kanunu’nda, hemşerilerin niteliklerinin dikkate alınmasına yönelik temel bir ilke olarak belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulması hükme bağlanmıştır. Bu yaklaşım hemşeri odaklı bir yönetim anlayışının kurumsallaşması adına atılmış önemli adımlardan biri olarak değerlendirilebilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere bu konuda çeşitli görevler verilmektedir:

- Belediyelere kararlarında mahallelinin/hemşerilerin ortak isteklerini göz önünde bulundurma ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışma görevi verilmektedir. Bu çerçevede mahalle muhtarlarına önemli görevler düşmektedir. Kanuna göre muhtar, “ mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, ...mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek(le)...yükümlüdür (md.9).
- Kanuna göre herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir ve hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır (md.13).
- Belediye, hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapmakla ve bu çalışmalarda sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler almakla görevlidir (md.13).

Hemşeri odaklı belediye işleyişinin kurumsallaşması için gerekli şartlardan biri kurumsal açıklığın sağlanmasıdır. Belediye Kanunu’nda kurumsal açıklığa ilişkin yer alan hükümler şunlardır:

- Belediye meclis toplantıları açıktır. Olağan toplantı yeri dışında yapılacak olan meclis toplantılarına ilişkin olarak toplantının yeri ve zamanı alışlagelmiş usullerle belde halkına duyurulacaktır (md.20).

- Belediye meclisi tarafından alınan ve kesinleşen kararların özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulacaktır (md.23).
- Belediye başkanı tarafından hazırlanacak faaliyet raporu kamuoyuna da açıklanacaktır (md.56).
- Belediye meclis gündemi ile belediye meclis ihtisas komisyonlarının raporları çeşitli yöntemlerle halka duyurulacak ve komisyon raporları isteyenlere bedel karşılığında verilecektir (md.24).
- hemşeri odaklı yönetimin kurumsallaşmasına yönelik olarak Belediye Kanunu'nda hemşerilerin bireysel düzeyde ve yerel sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri aracılığıyla belediye işleyişine katılımına yönelik düzenlemelerde yapılmıştır:
- Belediye meclis toplantılarına kamu kurum ve kuruluşlarının mensupları, muhtarlar, öğrenciler, kamu görevlileri, ev hanımları, ilgililer, özel sektör çalışanları, genel bir anlatımla hemşeriler ve sivil toplum kuruluşlarının üyeleri dinleyici sıfatıyla katılabileceklerdir.
- Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü belediye meclisi ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilecekler ve görüş bildirebileceklerdir,
- Stratejik plan ve acil durum planlarının hazırlanması sürecine üniversitelerin ve yerel sivil toplum kuruluşlarının katılımı sağlanacaktır. Bu çerçevede belediye başkanı bu katılımların gerçekleşmesine yönelik tedbirleri sağlamakla görevlidir.

Hemşeri odaklı belediye yönetiminin kurumsallaşması açısından kanunda öne çıkan düzenleme Kent Konseyi'dir. Kent konseyi kent yaşamında: kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışmakla görevlendirilmiştir (md.76). Bu konuda belediyeler; sivil toplum kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşacak olan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlamakla görevlidirler. Zira kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilecektir (md.76).

Hemşeri odaklı yönetimin kurumsallaşması amacıyla belediyeler: sağlık, eğitim, spor, çevre vb. hizmetlerle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulamakla görevlidir (md.77). Bunların yanında; turizm ve tanıtım (md.14/a); evlendirme hizmetleri (md.14/a); coğrafi ve kent bilgi sistemleri kurulması (md.14/a) yukarıda gruplandığımız bu görev ve yetkilerin dışında Belediye Kanunu'nda belediyelere verilen diğer görev ve sorumluluklardır.

Belediyelerin diğer kamu tüzel kişileri ile hizmet sunumuna ilişkin olarak gerçekleştirecekleri işbirliği noktasında 1580'de var olan karmaşıklık 5393 (ve 5272)'de yer alan "belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar" hükmü ile giderilmiştir (md.14). Özel anlamda belediyelerin genel olarak ise yerel yönetimlerin güçlendirilmelerine yönelik olarak kabul edilecek biçimde yeni Belediye Kanunu ile belediyelere verilen görevler artmıştır. Ancak unutulmaması gereken belediyelere yeni görevler verilmesinin bu birimlerin söz konusu görevleri yerine getirebilecek "yapabilirlik" kapasitelerinin idari ve mali

tedbirler ile geliştirilmesi ile anlamlı olacaktır. İdari ve mali yapabilirlikleri oluşturulmamış ve geliştirilmemiş belediyelere yeni görevler yüklenmesi yerel yönetim teorisi açısından yerleşmenin gerçekleşeceği anlamına gelmeyecektir. Teorik düzeydeki yerleşmenin kurumsal işleyişe aktarılması için yerel nitelikli görevlerin ve hizmetlerin o yerdeki yönetimler tarafından gerçekleştirilmesi esastır ve kaldı ki 5393 (ve 5272) sayılı Kanun bu yönde tercihi deklare etmiş hükme bağlamıştır. Ancak yapabilirlik kapasiteleri oluşturulmamış veya geliştirilmemiş belediye yönetimlerine söz konusu yeni görevleri devretmek uluslararası yerel yönetim ilkesini Kanuna taşımaktan başka bir anlama gelmeyecektir. Bununla birlikte kurumsal yapabilirlik kapasitelerinin geliştirilmesinin yanında belediye meclis üye profilinin ve belediye bürokrasisinin de kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

II.1.4.6.12 Belediye Kanunu'nda Katılımcı Yönetim Uygulamaları

Belediye Kanunu çerçevesinde katılımcı uygulamanın gerçekleştirilebileceği alanlar ortaya konulmuştur.

Kent Konseyi

Katılımcı demokrasi açısından önem taşıyan, pek çok belediye tarafından uygulanan görüş bildirme ve buna esas teşkil edecek araştırmaları yapmakla görevlendirilen kurumsal yapılar olan Yerel Gündem 21 meclisleri 5393 sayılı Belediye Kanunu ile hukuki nitelik kazanmışlardır.

Geçmiş dönemde Türkiye'de YG-21 adıyla kurulan kent konseyleri, toplumun her kesiminde vatandaş ve vatandaş gruplarının karar süreçlerine katılmasını sağlamak ve bu süreçlerin geliştirilmesi için kent ölçeğinde danışma mekanizmaları yaratmak amacıyla tasarlanmıştır. Kent konseyleri bünyesinde sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, özel sektör kuruluşları ve muhtarlıklar gibi çeşitli kişi ve kurumları kent ölçeğindeki konu sorunlardan oluşan gündemlerle bir araya getirmiştir.

Seçilmiş yerel yönetim organlarının çalışmalarına halk katılımını ve denetimini sağlamak için düzenlenen kent konseyi modeli ile yerel demokrasinin ve katılımın kurumsallaştırılması, tabana yayılmasına yönelik açılım getirilmektedir. Ayrıca Belediye Kanunu'ndaki kent konseyi düzenlemesi ile Özerklik Şartı'nda öngörülen "vatandaşlardan oluşan meclisler" önerisi (md. 3/2) ihdas edilmektedir. Belediye Kanunu'na göre kent konseyinin kentsel yaşama ilişkin görevleri: "kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi; kentin hak ve hukukunun korunması; sürdürülebilir kalkınma; çevreye duyarlılık; sosyal yardımlaşma ve dayanışma; saydamlık; hesap sorma ve hesap verme; katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışmak" olarak belirlenmiştir (md.76/1).

Belediye Kanunu'na göre kent konseyinin: "meslek kuruluşları; sendikalar; noterler; (varsa) üniversiteler; ilgili sivil toplum örgütleri; siyasi partiler; kamu kurum ve kuruluşları; mahalle muhtarlarının temsilcileri ve diğer ilgililerden" (md.76/2) oluşması düzenlenmiştir.

Belediyelere kentsel ihtiyaçların karşılanmasının yanında hemşeri odaklı yönetim açısından kent konseyleri konusunda da görevler verilmekte ve belediye ile kent konseyi arasında ilişkiler düzenlenmektedir. Kanunda yer alan birinci ilişki biçimi belediyelerin kent konseyine destek olmasına ve yardımlarına yöneliktir. Bu çerçevede belediyeler, kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlamakla

görevlidirler (md.76/2). Ancak, belediyelerin kent konseyine yönelik yardım ve desteğinin neler olacağı ve nasıl sağlanacağı belirtilmemiştir. Belediyeler tarafından konseye yönelik olarak sağlanacak teknik altyapı vb. yardımların belediye başkanının inisiyatifini ile geliştirileceği açıktır. YG-21 çalışmalarının başarısı için belediye başkanının konuya ve bu yapıya ilişkin yasal bir sorumluluktan çok bir inanma sorumluluğunun bulunduğu hatırlandığında kent konseylerinin başarısı için de aynı gerekliliğe işaret etmek yerinde olacaktır. Zira genişletilmiş katılım sürecinin temel zorluklarından biri bu yaklaşımı belirlemede yönetimin eksikliği ve kontrolü bırakmaktaki isteksizlikleridir. Belediyelerin kent konseyine destek ve yardımlarının nasıl gerçekleşeceği konusunda ayrıntılı düzenlemenin yönetmelikle yapılacağını ekleyelim (md.76/3).

Belediye ile kent konseyi arasında kurulan ikinci ilişki konseyde alınan kararların belediye meclisine taşınmasıdır. Bu düzenlemeye göre kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilecektir (md.76/3). Kent konseyinin görüşlerinin belediye meclisi açısından bağlayıcılığı yoktur. Bu çerçevede gündeme alınan konsey görüşlerinin “değerlendirilmesi” yani karar niteliği kazanıp kazanmaması veya kararlarda etkili olması hususunda belirleyici olacak makamın meclis ve özellikle belediye başkanı olacağı açıktır. Belediye meclisinin görevleri arasında kent konseyinden gelecek görüşlerin değerlendirilmesine ilişkin bir hükmün yer almaması, kent konseyi ile belediye meclisinin ilişkisinin hukuki temele oturtulmasındaki temel bir eksikliklerdir.

Kent konseyi görüşlerinin meclis kararlarına yansımaları amacıyla beklentilere ulaşılmaması konsey temsilcilerinin kurumsal motivasyonunu nasıl etkileyeceğinin dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca, belediye meclisinde, meclis ihtisas ve denetim komisyonlarında; meclisin denetim sürecinde; stratejik plan hazırlanmasında; acil durum planlamasında; hizmetlerin aksayan yönlerinin belirlenmesinde; imar, arsa ve konut üretimine ilişkin süreçte; kentsel dönüşüm ve gelişim alanının belirlenmesinde görevlendirilmemiş olan kent konseyinin mensuplarının kendilerini yaşadıkları beldenin hemşerisi ve belediyenin bir unsuru olarak görmelerinin nasıl sağlanacağı kanunda metninde ve kent konseyi yönetmelik taslağında açıklanmamıştır.⁶

Gönüllü Katılım

Günümüzde yaşanan ekonomik, teknolojik, vb. değişim belediye hizmetlerinin üretimini ve sunumunu doğrudan etkilemektedir. Yerel nitelikli hizmetlerin karşılanmasında ve etkin, eşit, adil ve ihtiyaçlara uygun biçimde dağıtımında yaşanan güçlüklerin yanında, belediye yönetimlerinin mali alt yapılarının elverişsizliği hizmetin üretimi ve dağıtımını açısından alternatif yapıların oluşmasına yol açmıştır.

Bu çerçevede, günümüzde gelişen hizmet anlayışına bağlı olarak yönetim, sadece kamusal mal ve hizmetlerin gereğini yerine getiren değil, teminini kolaylaştıran bir araç konumuna gelmiştir. Bu anlayışın uzantısı olarak, topluma yönelik bazı hizmetlerin yönetimin dışındaki bireyler veya gönüllü kuruluşlar ile diğer özel topluluklar tarafından yerine getirilmesi uygulaması ortaya çıkmıştır. Öte yandan, klasik hizmet yöntemlerinin değiştirilmesi veya çeşitlendirilmesi yönündeki yaklaşımların ortaya çıkışı ile kamu hizmetlerinin yürütülmesinde rasyonel işletmecilik gereklerinin uygulanmasına, alternatif üretim ve dağıtım yöntemlerinin kullanılmasına ağırlık verilmiştir. Bu politika ve uygulamalar ilginin piyasa sistemine doğru artması sonucunu doğurmuştur.

6 İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen ve 8 Ekim 2006'da Resmi Gazete'de yayımlanan "Kent Konseyi Yönetmeliği" iptal edilmiştir. Kentleşme Şurası çalışmaları sırasında İçişleri Bakanlığı tarafından yeni bir Kent Konseyi Yönetmeliği üzerinde çalışıldığı bildirilmiştir.

Katılımın sadece konu hakkında görüş bildirme ve fikir üretme biçiminde kalması eksik bir uygulama olacaktır. Bireysel veya kurumsal katılımın yerel ölçekte hizmet sunumuna gönüllü katkı sağlayacak ve belirli hizmetlerin tüm aşamalarında belediye ile işbirliği yapacak boyuta getirmesinin önemi açıktır.

Belediye Kanunu'na göre belediye yönetimleri: sağlık, eğitim, spor, çevre; sosyal hizmet ve yardım; kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle; yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayacaklardır (md.77/1).

Bu konuda yapılacak düzenlemelere yön vermek amacıyla 09.10.2005 tarihinde İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği yayınlanmıştır. İlgili yönetmelikte "gönüllü" kavramı: "bilgi, beceri ve yeteneğini, her türlü ortak çalışma, imkân ve zamanını ortaya koyarak çalışma alanı konusunda maddi bir kazanç beklemezsizin yerel yönetim hizmetlerine katılan gerçek ve tüzel kişiler ile bünyesindeki gönüllüleri bu hizmetlerde görevlendirecek kamu kuruluşları" olarak tanımlamaktadır (md.4).

Gönüllü katılım yönetmeliğine göre belediyeler görev ve sorumluluklarına bağlı olarak yetki alanlarında aşağıda sayılan alanlardaki hizmetlerin sunumunda gönüllü hemşeri çalıştırabileceklerdir: "özürllülere, çocuklara, kadınlara, gençlere, yaşlılara, yoksullara, kimsesizlere ve düşkünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetleri; kütüphane, tiyatro, sinema gibi kültür hizmetleri; bilişim, meslek edindirme kursları, kreş gibi eğitim hizmetleri; park, bahçe, kent estetiği, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik hizmetleri; başıboş ve sahihsiz hayvanlara yönelik hizmetleri; trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi denetim ve acil yardım hizmetleri; tüm yaş gruplarını içine alan her türlü spor hizmetleri; tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıklarının yaşatılarak korunması hizmetleri" (md.5).

Öte yandan ilgili yönetmelik gereği belediyeler, kendi özel kanunlarına uygun olarak aralarında yapacakları protokol çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve diğer yerel yönetim birimleri ile ortak çalışma ve işbirliği yapabileceklerdir (md.8) Ancak gönüllülerin katılımı ile yapılan hizmetlerden doğan sorumluluk tabii ki ilgili belediyeye ait olacaktır (md.10).

Gönüllü katılım veya alternatif hizmet sunma modellerin büyük çoğunluğu kuruluşların veya kişilerin kurumsal ve bireysel potansiyellerini/yapabilirliklerini, ortaklaşa kullanıma sunmalarını gerektirmektedir. Bu anlamda kamu yararına yönelik kurumsal yapıları bu tür girişimlere yönlendirmek kolay olmayacaktır. 5393 sayılı Kanun ile belediye hizmetlerine gönüllü katılımın yasal çerçeveye oturtulması ile bir kere daha toplumsal kalkınma imasında bulunulmakta ve yerel nitelikli hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini sağlamak noktasında idare ile toplulukların işbirliği hükme bağlanmış olmaktadır.

Hızlı ve düzensiz kentleşme sosyo-ekonomik ve kültürel unsurlara bağlı olarak yerel hizmet taleplerinde artış ve talep çeşitliliğini beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak artan talepleri karşılamak konusunda yerel yönetimler (özellikle belediyeler) ciddi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu noktada hem çeşitlenerek artan yerel hizmet taleplerinin karşılanması, hem de yerel unsurların ve hemşerilerin kurumsal işleyişte rol almalarını sağlamak için alternatif hizmet sunma yöntemleri geliştirilmiştir. Alternatif hizmet sunma yöntemlerine

ilişkin bazı örnekler şunlardır; ihale yöntemi; imtiyaz/muafiyet sözleşmeleri; kamu yararına yardımlar; kupon yöntemi; gönüllü katkılar; bireysel katkılar; hizmetin sübvansiyonu; yap-ışlet-devret modeli; ortak girişim yöntemidir.

İl Özel İdaresi Kanunu'nda Yerel Katılım

Kanunda İl Özel İdaresi: "İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi" (md.3/a) olarak tanımlanmaktadır.

Özel idare kanunu uygulama açısından yerel ölçekte bazı katılımcı uygulama açılımlarına yer vermektedir. Bu çerçevede;

- İl özel idare hizmetlerinin yerine getirilmesinde öncelik sırası; il özel idaresinin malî durumu, hizmetin ivediliği ve verildiği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak belirlenir. İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürü, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanacaktır" (md.6/b).
- İl özel idaresi, hizmetleri ile ilgili olarak, halkın görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilecektir (md.7/g).
- İl Genel Meclisinin toplantının yeri ve zamanı mutlak usullerle halka duyurulacaktır (md.12). Zira İl Genel Meclisinin toplantıları yerel halkın katılımına açıktır (md.12).
- İl genel meclisi bünyesinde yasagereği oluşturulacak İhtisas Komisyonları; Kaymakamlar ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ve ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin katılımına izin verilmektedir. Söz konusu yapılar oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilecekler ve görüş bildirebileceklerdir (md.16).
- İhtisas komisyonu raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur ve isteyenlere il genel meclisi tarafından belirlenecek bedel karşılığında verilir (md.16).
- Vali'nin il halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak (md.30/m) görevi bulunmaktadır.
- Vali, mahallî idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma plân ve programları ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yılbaşından önce de yıllık performans plânı hazırlayıp il genel meclisine sunacaktır (md.31). Yerel katılım açısından önemli olan nokta ise; Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanacak olmasıdır. Stratejik plan il genel meclisinde kabul edildikten sonra yürürlüğe girecektir (md.31).
- Vali tarafından Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 41'inci maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen biçimde; stratejik plân ve performans hedeflerine göre yürütülen faaliyetleri, belirlenmiş performans ölçütlerine göre hedef ve gerçekleştirme durumu ile meydana gelen sapmaların nedenlerini açıklayan biçimde hazırlanacak olan faaliyet raporu vali veya genel sekreter tarafından mart ayı toplantısında il genel meclisine sunulacak, raporun bir örneği İçişleri Bakanlığına gönderilecek ve kamuoyuna da açıklanacaktır (md.39).
- İl Özel İdaresi, özel idare hizmetleriyle ilgili olarak kamuoyu yoklaması ve araştırması yaptırabilecek ve bunlara ilişkin harcama yapabilecektir (md.43/n).
- İl özel idaresi; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile

- ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilecektir (md.64/c)
- İl özel idaresi (64. maddenin c bendinde yer alan) yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte ortak hizmetler yapabilecek ve ayrıca gerçekleştireceği diğer projeler için bütçesinden harcama yapabilecektir (md.43/l).
 - İl özel idaresi İl özel idaresi hizmetlerine gönüllü katılım çerçevesinde; sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özrürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında ilde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayabilecektir (md.65).

İl özel idaresi acil durum plânlaması çerçevesinde; yangın, sanayi kazaları, deprem ve diğer doğal afetlerden korunmak veya bunların zararlarını azaltmak amacıyla ilin özelliklerini de dikkate alarak gerekli afet ve acil durum plânlarını yapar, ekip ve donanımı hazırlayacaktır. Acil durum plânlarının hazırlanmasında varsa il ölçeğindeki diğer acil durum plânlarıyla da koordinasyon sağlanır ve ilgili bakanlık, kamu kuruluşları, meslek teşekkülleriyle üniversitelerin ve diğer mahallî idarelerin görüşleri alınacaktır. Plânlar doğrultusunda halkın eğitimi için gerekli önlemler alınarak ikinci fıkrada sayılan idareler, kurumlar ve örgütlerle ortak programlar yapılabilecektir (md.69).

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Koruma

Yerel Yönetimlere ilişkin mevzuatla doğrudan ilgili değil gibi görünse de 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda belirtilen “Koruma Amaçlı İmar Planları”nın yapımında yerel yönetimlerin katılımcı uygulamalarına ilişkin olarak en gelişmiş katılım uygulamalarından biri tarif edilmiştir. Bu Kanunun 17. maddesinde:

Koruma amaçlı imar plânı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plândan etkilenen hemşerilerin katılımı ile toplantılar düzenleyerek koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır.

Söz konusu Kanun doğrultusunda yürürlüğe giren “Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik”in 6. maddesinin (f) bendinde ise:

Plan hazırlama süreci içerisinde idarelerce plan yapılacak alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümleri, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren işyeri sahipleri ve etkilenen hemşerilerin katılımı ile plan kararlarının oluşturulmasından önce sorunlar, olanaklar, vizyon, hedefler, araçlar, stratejilerin oluşturulması üzerine ve taslak planın oluşturulmasından sonra taslak planın görüşülerek koruma bölge kuruluna sunulacak son şeklini alması için asgari iki toplantı düzenlenir.

Bu toplantıların halka duyurusu idarece köyler ve belde belediyelerinde mahallî anonslar ve ilan panoları ile büyükşehir olmayan belediyelerde mahallî anonslar, ilan panoları ve yerel yazılı yayın kuruluşları aracılığıyla, büyükşehir belediyelerinde ise koruma alanında mahallî anonslar, ilan panoları, yerel yazılı ve görsel medya kuruluşları aracılığıyla yapılır. Ayrıca bu toplantılar ilgili meslek odalarına, üniversitelerin ilgili bölümlerine ve sivil toplum kuruluşlarına idarece toplantılardan onbeş gün önce toplantılara ait dokümanlar ve gündem

yazılı olarak da bildirilir. Bu toplantılarda dile getirilen görüşler toplantıya katılan ilgili kurum, kuruluş ve kişilerce ayrıca yazılı olarak idarelere sunulur. Bu görüşlerin belirtildiği tutanaklar koruma bölge kuruluna sunulmak üzere koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletilir. Müdürlük bu tutanakları arşivleyip, saklamakla sorumludur.

hükmü getirilerek katılım sürecine ilişkin ayrıntılar belirlenmiştir. Bu hükümler günümüzde yerel yönetimlerin uygulamalarında en net sınırları ile belirlenmiş katılımcı süreci tarif etmekte olup birçok yerel yönetim birimi bu süreç sayesinde katılımcılıkla tanışmaktadır.

II.2 GZFT Analizi

Komisyon çalışmasının başında özgün bir yöntemle GZFT Analizi gerçekleştirmiştir. Öncelikle Komisyon Başkanı ve Dr. Savaş Zafer ŞAHİN'in moderatörlüğünde beyin fırtınası yöntemiyle "yönetimden yönetişime geçiş sürecindeki yerel yönetimlerin katılımcı uygulamaları"nın güçlü ve zayıf yanlarıyla fırsat ve tehditlerine ilişkin yaklaşık 300 fikir üretilmiştir. Komisyon üyeleri iki ayrı gruba ayrılmış, bir grup zayıf yanlarla tehditleri, diğer bir grup da güçlü yanlarla tehditleri çalışmıştır. Ardından üretilen fikirler konsolide edilmiş, tekrar edilen fikirler elenmiş, son olarak da Komisyon üyelerinin fikirler arasında önceliklendirme yapması sağlanmıştır.

GZFT çalışmalarında çoğunlukla sadece fikirlerin alt alta yazılması yöntemi kullanılırsa da Komisyon daha farklı bir yöntem izlemeyi tercih etmiştir. GZFT çalışmalarında iki temel sonuç elde edilebilir. Bazı fikirler daha çok kişi tarafından tekrar edildiklerinden, bazı fikirler de tüm komisyon üyeleri tarafından önemsendiklerinden dolayı önem kazanmaktadır. Bu sebeple Komisyon yaptığı GZFT çalışmasında hem fikirlerin tekrarından hem de önemsenmesinden sonuçlar çıkarmaya çalışmıştır. Komisyon çalışmalarında daha sonra elenen fikirler tekrar edilme sayıları sebebiyle, seçilen fikirler ve önceliklendirmeler de önemsenmelerini göstermesi sebebiyle dikkate alınmıştır.

Bu sebeple aşağıda güçlü yanlar ve fırsatlarla, zayıf yan ve tehditler altındaki fikirler "elenen", "seçilen" ve "önceliklendirilen" başlıkları altında sunulacaktır.

II.2.1 Güçlü Yanlar ve Fırsatlar

Elenen Fikirler

- Yerel tercihlerin belirlenmesinde (yansıtılmasında) etkinliğin artırılması
- Yerel yönetimin seçilmiş organlarının kapasitelerinin artmasının sağlanması
- Belediye başkanının STK ile işbirliği. Örneğin Antalya güç birliğine üye STKlar toplantısına belediye başkanlarının aktif katılımı
- Kentte yaşayanların problemlerinin ortak olması
- Yerel yönetimlerde yönetim kültürü anlayışının gelişmesi
- Katılımcı mekanizmalar geriye adım artıracak işlerin yapılmasını (kaynakların heba edilmesini) önlemede yasal yaptırımlardan daha etkili olabilirler
- Halkın kendi yaşama koşullarına ait kararlarda etkin olması
- Katılımcı süreç (yönetişim süreci) siyasal sistemin niteliğini (seçilmişlerin niteliğini) olumlu yönde etkileyecektir. (yozlaşmanın önüne geçilmesi)
- Halkın katılımının sağlandığı ölçüde denetimin de sağlıklı olması
- Katılım ölçüsünde kente sahipliliğin artması
- İnsanlar sahiplendikleri şeyleri daha iyi korurlar, katılımcılık kenti ve kente ait değerleri sahiplenme ve koruma bilincini geliştirir

- Yöre sakinlerine bir yere ait olma, sorumluluk ve bilincinin verilmesi

Seçilen Fikirler

- Yönetişimde katılan aktörlerin çeşitliliği sonucu üretilen kararların da daha güçlü verilere dayanması
- Kamu yararı amacına kolay ulaşılabilirliği
- Kent konseyleri gizli ajandası olmayan başkan ve yönetimler için büyük bir silahtır. (kent rantını haksız biçimde kendine doğru akıtmak isteyen güç odaklarını frenlemesi açısından...)
- Belediye meclis üyelerinin çeşitli meslek odalarının yönetim kadrolarından gelmeleri
- Demokrasiyi ve yerel demokrasiyi geliştirir. (yerel yönetim sisteminin geliştirilmesi gerekir)
- Yerel yönetimlerin kentlilerin gündelik yaşam kalitesine yönelik hizmetler sunuyor olması
- Yerel meclislerin toplantı sayılarının eskiye oranla artmış olması
- Belediye meclis toplantılarının her ay değil de, daha seyrek toplanmaları ile daha nitelikli ve sağlıklı karar alınmasının sağlanması
- Alınan kararlara ilişkin sorumlulukların paylaşılması
- Yerel kararların takibini ve denetimini artırması
- Ortak aklın ürünü hizmetlerin yapılmasında katkı sunması
- Belediye başkanlarının periyodik olarak kamuoyu anketleri yaptırması
- Belediye meclis toplantılarının halkın izlenmesine olanak tanıyacak geniş mekânlarda yapılması
- Belediye-medya işbirliğinin sağlanması, medyanın doğru haber aktarımının sağlanması.
- Kentlilik bilincinin görece olarak artması
- Kamu-yerel-sivil birlikteliğinin sağlanması
- Yerel yönetimlerin karar organlarının seçimle göreve gelmesi
- Önceliklerin doğru belirlenmesinin sağlanması
- Belediye meclis üyelerinin yerel gündem 21'in doğal üyesi olması ve bilgi ağının sağlanması
- Halkın yerel yönetimlerin kendi yönetimleri olduğuna inanmalarının sağlanması
- Yerel yönetimi oluşturan aktörlerin birbirlerini tanımaları (hemşeri olmaları)
- Başkan ve meclis üyeleri gibi seçilmişlerin daha nitelikli ve eğitilmiş (kendilerini yenileyen ve geliştirebilen) kişilerden seçilmesi
- Seçilmişlerin bir sonraki seçimlerinde oylarını arttırabilmeleri ya da tekrar seçilebilmeleri için önemli bir araç olması

Önceliklendirilen Fikirler

Önceliklendirilen Fikirlerdeki Yıldız Sayıları Önemsenme Derecesini Göstermektedir. Yıldız Sayısının Fazla Olması Komisyonun O Fikri Daha Çok Önemseyişini Göstermektedir.

- Daha nitelikli ve sağlıklı kentsel projeler gerçekleştirilmesi (****)
- Kamu kaynaklarının daha kontrollü ve verimli kullanılmasının sağlanması (***)
- Karar alma sürecinde şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması (*****)
- Planlama sürecini tıkayan yargı kararları (mahkeme kararları ile planların iptal edilmesi vb...) gibi süreçlerin azalması (****)

II.2.2 Zayıf Yanlar ve Tehditler

Elenen Fikirler

- Kentlilerin, kent yönetimine katılımlarının sağlanması için öncelikle kentin gündemindeki olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Bu bilgilenmenin sağlanmasının zorluğu
- Yönetişim eksenli modellerde rol alması beklenen aktörlerin kendi içlerinde yönetim eksenli örgüt yapılarına ve işleyişine kavuşmalarına yönelik çalışmalar yapılmalı
- Toplumsal aktörlerin, yönetim eksenli olarak alınan kararların pozitif sonuçları konusunda enforme edilmemeleri
- Her aşamadaki katılımın sağlanamaması, katılım model ve mekanizmasının işlevsizliğinden kaynaklanmaktadır.
- Katılım konusunda İl Genel Meclisi ve belediye meclisi üyelerinin algılama düzeylerinin yetersizliği
- Bireysel katılımdan ziyade örgütlü katılım modelinin tanımlanmamış olması

Seçilen Fikirler

- Yerel süreçlere katılım için yerel yönetim büyüklüğü ya da kapasitesi çok önemli olmaması, çerçevenin oluşması ve yasallaşması halinde sorun çözümlenebilmesi
- Yerel süreçlere katılımın nasıl olacağına, yerel yönetimlerin farklılaşan büyüklüklerini/ kapasitelerini dikkate alacak şekilde, ilgili mevzuatta derinleştirilmemesi, genel ifadelerle yetinilmesi
- Genel olarak katılımın bir başlangıç olarak olumlu, ancak devamlılık açısından ciddi zaafı barındırması
- Katılımda geri çağırma, geri alma mekanizmasının olmaması
- Katılımın farklı yöntemleri hakkında (katımlı toplantı ortamları, anketler, e-mail grupları, v.b) yerel yönetimleri eğitici yönde çalışmalar yapılmaması, bu süreçleri yürütecek personelin (nicel/nitel) eksikliği
- Kent toplumlarının kentsel süreçlere katılımlarının etkin olmaması
- Hangi kararların katılımcı mekanizmalarla, hangi kararların temsili demokrasi organlarıncaya alınacağına belirlendiği bir mekanizmanın olmaması
- Nitel-nicel eksiklikler, yasal çerçevenin işlevsizliği nedeniyle yasal düzenleme, tüm eksiklikleri giderecek çerçevede düzenlenmelidir
- Planlama anlayışının fiziki boyutta sınırlı olması
- Katılımın sadece kent planlama boyutunda araçsal olarak düşünülmüş olması
- Otoriter tavırla daha hızlı ve daha etkin karar alınabileceği inancının yaygın olması
- Katılımın yukarıdan aşağıya dayatılması, katılımın bilincine varılamama, katılımın kendiliğinden örgütlenme ile gelmemesi, liderlerin eksik olması
- Zaman ve zemin darlığı sebebiyle tüm vatandaşların aktif katılımının imkânsız olması, dolayısıyla yine temsili demokrasinin ortaya çıkması yani katılımcılığın “ideal” olarak kalması
- Eğitici çalışmanın kapsamı hangi mekanizma ya da model eğitim yapısı içinde yer alacak? Kent konseyi ve gönüllü çalışanlar modeli içinde eğitim işlevi yer alabilir
- Genel olarak yetki üstlenilirken sorumluluk üstlenilmesinde bireylerin daha çekingen olması
- Katılımcılığın hayata geçmesinin ön koşulu olan ve halkın farkındalığını artırmaya yönelik “sosyal kapasite yaratma/güçlendirme” amaçlı eğitici çalışmaların

- yapılmaması/az sayıda örnekte yapılması
- Bireylerin “kentlilik, katılımcılık” gibi kavramalarda tam donanıma sahip olamaması, dolayısıyla kentsel yönetime doğrudan katılamaması
 - Kentli aktörlerin karar süreçlerini etkileyecek güçlerinin olmadığı/ olamayacağını düşünmeleri
 - Kent yöneticilerinin (belediye başkanı, vali, genel sekreter) büyük kısmının katılım eksenli modellere ilişkin ilke ve uygulamalara olan ilgisizlikleri (veya konuya sıcak bakmamaları)
 - Çoğu uygulamada katılımın “yöneticilerin yaptıkları uygulamaları aklama” gibi göstermelik bir işleve sahip olması
 - Katılımcılığın her kesime ulaşmaması ve denetimden kaynaklanan eksikliklerin olması
 - Kentsel yönetim süreçlerinde katılımın tek yönlü olarak ele alınması, buna karşın denetim boyutunun düşünülmemiş olması

Önceliklendirilen Fikirler

Önceliklendirilen Fikirlerdeki Yıldız Sayıları Önemsenme Derecesini Göstermektedir. Yıldız Sayısının Fazla Olması Komisyonun O Fikri Daha Çok Önemseydiğini Göstermektedir.

- Geçmişte farklı örneklerde gözlediğimiz biçimi ile katılım çalışmalarının çok büyük bir motivasyonla başlaması, ancak bu motivasyonun hızla kaybedilmesi (*)
- Kent yönetimi katılım mekanizmasının iyi tanımlanmamış veya hiç tanımlanmamış olması (**)
- Katılımı sağlayan mekanizma (kent konseyi, gönüllü katılım vs.) işlevsiz (***)
- Katılımın niteliğinin çoğu durumda sadece görüş alma ile kısıtlı kalması veya sadece karar alma aşamasını içermesi; uygulama ve denetleme aşamalarına yönelik tasarlanmaması; ayrıca sosyal kapasite artırımı çalışmaları eksikliği nedeniyle ilgili paydaşların bu aşamalara ilgi duymaması (***)
- Kentlilerin ilgi alanlarındaki konulara etkin katılımını sağlayacak mekanizmaların kurulmasının zorluğu---kent içindeki daha dar bir alanı ilgilendiren kararların, tüm kentin katılımına sunulması (*)
- Katılımın özel çıkarların toplum çıkarları önünde tutulması, ikiyüzlülük gösterilmesi (*)
- Başarılı katılımlı uygulama örneklerinin diğer yerleşimlere örnek olacak şekilde tanıtımının yapılması konusunda eksiklikler; başarılı uygulama örnekleri konusunda haberdarlık eksikliği nedeniyle “katılım”ın bazı durumlarda soyut bir kavram olarak kalması (*)
- Genel olarak vatandaşların (bireylerin) sadece bireysel (çıkar çatışması, vb.) Sorunları söz konusu olduğunda karar alma sürecine katılması (*)
- Katılımcılığın, yerel yönetimlerde, sadece olması zorunlu bir kavram olarak görüldüğü için sözde olarak uygulanması; ancak alınan kararlarda yine belediye başkanı ve belediye meclisinin etkin olması (**)
- Kentsel yönetimlerdeki yöneticilerin müzakere süreçlerine açık olmaması (*)
- Farklı plan ölçeklerindeki kararların birbirleri ile bütünleştirilmesindeki sorunlar gibi, farklı katılım mekanizmaları ile üretilen kararların birleştirilmesinin zor olması örneğin: mahalle ölçeğindeki taleplerin semt ölçeğindeki taleplerle çelişmesi (*)
- Demokrasi genel olarak son tahlilde karar alma sürecine bireyin katılımının sahip olması gereken “kültürel altyapı” yönünden zayıf olması (*)

- Yerel yönetimlerde oluşturulan ihtisas komisyonlarında görev alan üyelerin yeterince donanımlı olmaması (*)
- Demokrasi anlayışının ve demokratik süreçlerin işleyiş mekanizmalarının hem yöneticiler hem de kentli toplum tarafından içselleştirilmemiş olması (*****)
- Katılım anlayışının toplumsal yaşamın değişik aşamalarında uygulanmıyor olmasına (aile, okul) ilişkin eksiklikler ve sorunlar giderilmeli (*)
- Belediye veya il genel meclis üyelerinin aldıkları kararlardan dolayı yeterince sorumlu tutulmaması (+belediye başkanları) (**)
- Yerel yönetimlerin günübürlük programa dayalı çalışıp, uzun vadeli projelerinin olmaması (*)
- Yerel yönetimlerin kentleşme sürecinde kentlileştirme kapasitesine sahip olmaması (****)
- Yerel yönetimlerde personel kapasitesinin işe göre değil kişiye göre iş üretmeye yönelik olması (**)
- Karar alma ve uygulama süreçlerinde etkin katılım ve denetim mekanizmasının iyi tanımlanmamış olması (****)
- Yerel yönetimlerin uygulama ve denetim konularında yeterince teknik donanıma sahip olmaması (*)
- Yoksulların, kadınların, özürllülerin, yaşlıların yönetim sürecine katılım sağlayamaması (*****)
- Kentte yaşayanların kendi yaşam alanlarına sahip çıkmasına yönelik toplanma, bir araya gelme mekânlarının sağlanamaması (**)
- Katılım mekanizmasının küçük ölçekli yerleşmelerde uygulanması daha kolay olurken, ölçek büyüdükçe katılımı sağlamanın ve olumlu sonuçlar alıp karar alma süreçlerine dâhil olmanın zorlaşması (*)

III. SORUN ALANLARI, STRATEJİ VE EYLEM SEÇENEKLERİ TABLOLARI VE ÖZ RAPORLARI

SORUNLAR

10.1 Demokrasi Anlayışı ve Demokratik Mekanizmalar

Toplumda katılımcı mekanizmaların en temelde var olan demokratik sistemin yapısı ve bireylerin demokrasiye yükledikleri anlamla yakından ilişkili olduğu demokrasi kuramcıları tarafından savlanmaktadır. Özellikle 1970'lerden sonra krize giren temsili demokratik sistemin eksikliklerini gidermesi öngörülen katılımcı mekanizmaların toplum tarafından nasıl tasarlandığı ve algılandığı Komisyon tarafından katılıma ilişkin en önemli ve belirleyici unsurlardan birisi olarak ele alınmıştır. Katılımcılık perspektifinden demokratik sistemin ve demokratik mekanizmaların sağlıklı bir algılamasının oluşturulması, bu anlamda bilincin oluşması Komisyon açısından başat önemde görülmektedir.

Alt Sorun: Katılımcı yaklaşım ve mekanizmaların yöneticiler ve kentliler tarafından içselleştiril(e)memesi

Var olan uygulamalar değerlendirildiğinde katılımcı yaklaşım ve mekanizmaların uygulamada belirgin bir yer bulmaya başladığı, ancak bu mekanizmaların amaç, hedef ve sonuçlarına ilişkin yeterli bilinç düzeyinin oluşmaması sebebiyle istenen sonuca çoğunlukla ulaşamadığı görülmektedir. Koruma Amaçlı İmar Planlarının yapımı sürecinde tarif edilen katılımcı sürece ilişkin deneyim buna örnek olarak gösterilebilir. İlgili mevzuata göre koruma amaçlı imar planları yapılırken ilgili paydaşlarla birlikte en az iki katılımcı toplantı düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak, uygulamada bu toplantıların ya kâğıt üzerinde gerçekleştirildiği, ya da sadece bilgilendirme amaçlı düzenlendiği görülmekte, mevzuattaki esasın yerine gelmediği görülmektedir.

Burada yer yer katılıma ilişkin mekanizmalar geliştirilmiş olsalar da uygulamada hem yerel yöneticiler hem de kentliler tarafından katılımcı yaklaşımların içselleştiril(e)memesinin önemli bir sorun alanı olduğu görülmektedir. Bu sorun alanı genelde iki temel yargıya dayanmaktadır. Kimi zaman katılımcı mekanizmalar benimsenseler de vakit alıcı, sonuç vermeyen, süreci uzatan, dolambaçlı yöntemler olarak algılanmaktadırlar. İkinci olarak da katılımcı mekanizmaların varlık sebebi sorgulanmakta, temsiliyet mekanizmalarının var olduğu bir yerde katılımın gerekmediği inancı yer bulmaktadır. Her iki temel yargı da sonuçta katılımcı mekanizmaların daha baştan etkinliğini düşürmekte, kimi zaman bu mekanizmaların denenmesini bile engellemektedir. Bu sebeple Komisyon bu sorunun katılımcı mekanizmalara ilişkin temel alt sorun alanlarından birisi olarak tespit etmektedir.

Alt Sorun: Katılımda motivasyon eksikliği

Katılımcı mekanizmaların içselleştirilememesi alt sorununa benzer bir şekilde yerel yöneticilerin ve kentlilerin katılımcı mekanizmalara olan inancının düşüklüğü ya da sonuç alınabileceğine ilişkin motivasyonun bulunmaması da diğer bir sorun alanını oluşturmaktadır. Özellikle bireysel ya da kurumsal olarak çıkarların takibi ve savunulması anlamında kimi zaman oldukça etkin katılımın gerçekleştiği söylenebilirse de çoğunlukla kentin ortak geleceği ya da yaşam çevresinin geleceği açısından katılımcı süreçlerde bireylerin motive olamadıkları görülmektedir. Motivasyon eksikliğinin kaynağında özellikle sonuç alınamayacağı şeklindeki inanç bulunmakla birlikte katılımın noktasallığının ve süreklilik arz etmemesinin de motivasyon

eksikliğinde etkili olduğu söylenebilir. Komisyon bu sebeple katımda kent yöneticilerinin ve kentlilerin motivasyon sorununu temel bir alt sorun alanı olarak kabul etmiştir.

Alt Sorun: Başarılı katımlı uygulama örneklerinin diğer yerleşimlere örnek olacak şekilde tanıtımının yapılması konusundaki eksiklikler nedeniyle “katılım”ın bazı durumlarda soyut bir kavram olarak kalması

Katılım kavramına getirilen en temel eleştiri, özellikle bu konudaki uygulama pratiğine ilişkin bilgi eksikliğinden dolayı katılım süreçlerinin nasıl gerçekleştirileceğinin tüm açıklığıyla belirtilmemiş olması sebebiyle katılımın soyut bir kavram olarak kalmasına ilişkindir. Oysaki özellikle ülkemizde katılımcı uygulamaların pratiği 1970’lerden bu yana yaygın bir şekilde görülmektedir. Ancak, bu deneyimlerin yeterince tanıtılmaması ve paylaşılmaması katılım pratiğinin bulunmadığı ve katılım kavramının soyut kaldığı izlenimini yaratmaktadır. Bu sebeple Komisyon bu yöndeki tanıtım ve paylaşım eksikliğini önemli bir sorun alanı olarak görmektedir.

Alt Sorun: Müzakerelere açık olunmaması

Özellikle hızlı kentleşme sürecinde kentlerde toplumsal iletişim için müzakere kültürünün gelişmemiş olduğu görülmektedir. Geleneksel kültürümüzde kırdaki ve kentte var olan müzakere kültürü unsurları da bu anlamda kentleşme süreci içerisinde çoğunlukla ya yozlaşmış ya da etkinliğini kaybetmiştir. Oysaki etkin bir katılım kültürünün gelişebilmesinin en önemli ön şartlarından bir tanesi demokrasi kültürünün etkin bir müzakere geleneğine sahip olmasıdır. Komisyon bu sebeple katılımcı geleneği ve kültürü güçlendirecek önemli bir unsur olarak özellikle kent yöneticilerinin ve kent yönetimlerinin müzakerelere açık olmasını önemli bir sorun alanı olarak görmektedir.

Alt Sorun: Katılım kültürünün bireyin yaşamının çeşitli evrelerindeki (aile, okul, sokak, mahalle, v.b.) eksikliği

Katılım en geniş anlamıyla yönetime katılmanın teknik araçları ve bir yöntem olmanın ötesinde bireyin toplumsal yaşama ilişkin tercihlerini ortaya koyduğu bir yaşam ve davranış biçimini de ifade etmektedir. Bu anlamda katılım, bireyin kimlik ve kişiliğinin oluşumu sürecinde öğrendiği bazı düşünce, inanç ve davranış biçimleri tarafından şekillendirilir, daha sonra da birey davranışları ile hem bu biçimleri taşır hem de dönüşüme uğratar. Bu sebeple katılımın gündelik yaşam içerisinde sadece yönetsel pratiklere ilişkin kısmının dikkate alınması yanıltıcı ve eksik olabilir. Bireyin yaşamının farklı evrelerinde ve farklı mekânlardaki katılım unsurları da en azından yönetsel pratiklerdeki katılım kadar önemlidir. Apartman yönetimine katılmayan bir bireyim yönetsel katımda yer alacağını beklemek sonuçsuz bir çaba olabilir. Bu sebeple Komisyon aile, okul, sokak, mahalle gibi farklı evre ve mekânlarda bireyin yaşamında katılım kültürünün oluşumunu da önemsemekte ve bir sorun alanı olarak ele almaktadır.

Alt Sorun: Siyasal temsil mekanizmalarının yetersizliği

Katılımcı mekanizmalar yurttaşların kamu yönetimindeki iş ve işlemlerin tüm aşamalarına etkin biçimde dâhil olabilmeleri için çok önemli destekler olarak nitelenebilirlerse de var olan temsil yet mekanizmalarının yerine ikame edilemezler. Kimi zaman etkin işleyen katılım

mekanizmalarının bile yurttaşların karar alma ve uygulama süreçlerine etkin bir şekilde dâhil olmaları için yeterli olmadığı, öncelikle temsili demokratik sistemin iyileştirilmesi gerektiği görülmektedir. Örneğin Seçim Kanununda adayların aşağıdan yukarıya bir yöntemle belirlenmesi açık bir şekilde yer almıyorsa ve adaylar çoğunlukla siyasi parti liderleri tarafından merkezi olarak belirleniyorlarsa ortaya çıkan kayırmacı ve patronaja dayalı yapının katılım süreçleri ile iyileştirilmesi ancak belli bir düzeye kadar mümkün olacaktır. Bu sebeple Komisyon var olan temsiliyet mekanizmalarının yetersizliğini de önemli bir sorun alanı olarak kabul etmektedir.

10.2 Katılımcı Süreçlere Katıl(A)mayanlar

Alt Sorun: Toplumdaki bazı kesimlerin örgütlen(e)memesi, katılımcı süreçlere dâhil ol(a)maması, katılımcı süreçlere dâhil olan kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından temsil edil(e)memesi

Ülkelerin demokratikleşmesi bir süreç olarak incelendiğinde, toplumun her kesiminde aynı hızda geliştiğini, aynı şekilde oluşan yeni yapıya adapte olduğunu söylemek mümkün değildir. Hiçbir toplum homojen bir bütün olmadığı için, her bir grubun, hatta her bir bireyin demokratik katılım mekanizmaları ve süreçleri ile ilişkileri farklı seviyelerde olmaktadır. Aslında yapılmaya çalışılan demokrasi kültürünün topluma aşılmasıdır; Bu aşım kimi kesimlerde çok çabuk tutarken, kimi kesimlerde uyum zor olmakta, hatta gelişme sağlanamamaktadır. Bu sorun alanı, yönetimlerce demokratikleşme ve katılımı artırma yönünde çaba sarf edilen örneklerde dahi görülen, birçok toplumsal kesimin yönetim süreçlerine katılmaması, birçok kesimin de katılmaması durumunu sorgulamaktadır. Bu sorun, sadece demokratik katılıma yönelik geliştirilmiş mekanizmalara (seçimlere, apartman yönetim kurullarına, kent konseyine) katılımın sağlanamaması bağlamında değil, aynı zamanda toplumun çeşitli konularda ihtisaslaşmış katılım organları olan sivil toplum örgütlerine katılımın düşüklüğü bağlamında da bir değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Komisyon çalışmaları sırasında tartışılan en temel sorun alanlarından biri olan bu: “toplumdaki bazı kesimlerin örgütlenememesi veya örgütlenmemesi, katılımcı süreçlere dâhil olamaması veya bilerek dâhil olmaması; Katılımcı süreçlere dâhil olan kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından temsil edilememesi” sorun alanları için üç temel strateji geliştirilebileceği düşünülmüştür. Bunlar: (10.2.1.) Katılımcı süreçlere katıl(a)mayan kesimlerin katılımının artırılması; (10.2.2.) Örgütlü veya örgütsüz, çıkarlarını savunamayan kesimler için savunuculuk mekanizmalarının geliştirilmesi; (10.2.3.) Herhangi bir örgüte mensup olmayan kişilerin de mevcut kurumsal katılım mekanizmalarına katılabilmelerinin sağlanması, olarak ifade edilmiştir. Bu stratejiler altında ve bu stratejilerin gerçekleştirilebilmesi için yapılabilecek eylemler ve bu eylemlerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin ne şekilde kontrol edilebileceğine yönelik göstergeler başlıklar halinde aşağıda değerlendirilecektir.

10.3 Gençler ve Katılım

Alt Sorun: Gençlerin katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin temsil edilmemesi

Katılımcı süreçlere katılmayan önemli bir kesim gençlerdir. Ne yazık ki kentlerimizde gençlerin katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin bir biçimde temsil edilememesi ciddi bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

10.4 Kadınlar ve Katılım

Alt Sorun: Kadınların katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin temsil edilmemesi

Kadınlar toplumda maalesef ne kadar katılımcı süreçlere dâhil edilmeye çalışılsa da sonuç olarak kente yönelik kararlarda katılımı tam olarak sağlanamayan bir diğer kesimdir. Bu kapsamda kadınların katılımcı süreçlerdeki eksikliği ciddi bir sorun alanı olarak belirlenmiştir.

10.5 Yaşlılar Ve Katılım

Alt Sorun: Yaşlıların katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin temsil edilmemesi

Yaşlılar da katılımcı süreçlerde etkin temsil edilemeyen ve yeterince dikkate alınmayan bir diğer grubu oluşturmaktadır. Bu kapsamda kadınlar ve gençler konusunda bahsedilenler bu grup içinde geçerli olabilmektedir.

10.6 Yoksullar ve Katılım

Alt Sorun: Yoksulların katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin temsil edilmemesi

Kentlerimiz yoksulluk sorununun yoğunlaştığı ve somutlaştığı mekânlardır. Özellikle çöküntü alanlarında sefalet görülmekte, istihdam sorunları yaşanmakta, barınma, eğitim, sağlık, altyapı gibi kamu hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır. Bu bağlamda, yoksullar da katılımcı süreçlerde yeterince dikkate alınmayan ve etkin temsili sağlanamayan diğer bir gruptur ve bu yaklaşım katılımcı süreçlerin oluşması için büyük bir sorun teşkil etmektedir.

10.7 Engelliler ve Katılım

Alt Sorun: Engellilerin katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin temsil edilmemesi

Engelliler de daha önce belirtilen kesimler gibi katılımcı süreçlerde dikkate alınamayabilen bir diğer kesimdir. Bu grubun katılımcı süreçlere adapte olmaya çalışan kentlerimizde, etkin temsil edilememesi ve yeterince dikkate alınmaması ise bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde engellilerin en önemli problem alanları eğitim, sağlık, istihdam ve fiziksel çevredir. Bu gibi problem alanları katılımcı süreçlerin bütünsel bir yaklaşım içerisinde işlenmesini zorlaştırmakta ve gerçek anlamıyla katılımın tam olarak sağlanması için sorun teşkil etmektedir.

10.8 Çocuklar ve Katılım

Alt Sorun: Çocukların katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ve etkin temsil edilmemesi

Çocuklar da gençler gibi katılımcı süreçlere yeterince (hatta gençlere oranla daha az)

katılmayan önemli bir kesimi oluşturmaktadır. Etkin ve yeterince temsil edilemeyen bu grup katılımında bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

10.9 Diğer Dezavantajlı Gruplar ve Katılım

Alt Sorun: Diğer dezavantajlı grupların katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması

Diğer dezavantajlı gruplar içinde katılımcı süreçlerde dikkate alınmama ve etkin temsil edilememe sorunu bulunmaktadır. Bu durum, kentlerde katılımcı süreçleri olumsuz etkilemekte ve bu sürecin işlevini tam olarak yerine getirmesini engellemektedir.

10.10 Yerel Yönetimlerin Kurumsal Kapasitesi

Alt Sorun: Yerel yönetimlerin katılıma ilişkin kurumsal kapasitelerinin zayıflığı

Yerel yönetimlerde demokratik uygulamaların içselleştirilmesi gerekmektedir. Bu da söz konusu yönetimlerin kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Bu güçlendirme katılıma yönelik kapasite artırımı ile mümkündür. Mevcut durumda yerel yönetimlerin kapasitesi yeterli görülmemektedir.

Alt Sorun: Kentlilik bilinci oluşturma yönündeki çalışmaların yetersiz olması

Kentlilik bilincinin yerleşmesinde en önemli faaliyetlerden olan sanatsal ve kültürel faaliyetler ülkemizin pek çok kentinde yeterli düzeyde değildir. Söz konusu bilincin oluşturulmasına yönelik faaliyetlerin artırılması gerekmektedir.

Alt Sorun: Yerel yönetimlerdeki atanmış ve seçilmişlerin yeterince donanımlı olmaması

Her kültür ve sanat faaliyeti kendi içinde bir donanıma gereksinim duymaktadır. Bu donanım yerel yönetimlerde gerek seçilmişler ve gerekse atanmışlar için yeterli düzeyde değildir. Donanımın düşük olması katılımın gerek mahiyeti gerekse niteliği üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Alt Sorun: Katılım süreçlerinin gerektiği gibi belgelenmemesi

Yerel yönetimlerde demokratik sürece sağlanan katılımın nicelik olarak kayıt altına alınmaması bir gerçek ve sorundur. Bununla ilgili olarak katılımcılar arasındaki iletişim eksikliği, katılımı ilgili olarak erişilebilirlik sorunu yaratmaktadır. Bu bağlamda, katılımın her aşamada belgelenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

10.11 Saydamlık ve Hesap Verilebilirlik

Alt Sorun: Saydamlık ve hesap verilebilirlik eksikliği

Yerel yönetimlerin faaliyetlerinin kentte yaşayanlarca izleme ve değerlendirilmelerine olanak sağlayan mekanizmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Karar verme mekanizmalarının güçlendirilmesi ve bu yolla saydamlık ve hesap verilebilirliğin artırılması gerekmektedir.

10.12 Kentsel Proje Üretimi Ve Uygulaması

Alt Sorun: Kentsel proje üretimi ve uygulamasında yerel ihtiyaçların dikkate alınmaması

Bilhassa belediyelere yönelik eleştiriler kentsel projelerde yerel ihtiyaçların öncelikli olmaması yönündedir. Yerel ihtiyaçların başında ise yaşam kalitesinin artırılması gelmektedir. Yerel yönetimler bir projenin kabulü ve uygulamasında rant vb çıkarların yerine kentin tümünü gözeten ihtiyaçlar dikkate almalıdırlar.

10.13 Yerel Meclisler

Alt Sorun: Yerel meclislerin yapısının kentin tüm kesimlerini yansıtmaması

Yerel meclislerde toplumun tüm kesimleri yer almamaktadır. Bu da geniş kitlelerin kentin yönetiminde söz sahibi olamaması demektir. Kentle ilgili alınan kararların daha geniş kesimlerce temsil edilmesi gerektiğinden katılımcı mekanizmaların artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

10.14 Ulusal Düzeyde Katılımın Düzenlenmesi

Alt Sorun: Ulusal düzeyde katılım ilke ve esaslarını, standartlarını belirleyecek bir kurumsal yapının eksikliği

Katılım gibi, aşağıdan yukarı (bireyden devlete) doğru gelişen bir kavramın ulusal düzeyde düzenlenmemiş olmasının bir sorun olarak tarif edilmesi ilk etapta kavramın özü ile çelişen bir durum olarak algılanabilir. Ancak burada kastedilen, temsili demokrasi mekanizması ile yarışacak bir ulusal ölçekte bir katılım mekanizmasının gerektiği, ya da tüm ülkede uygulanan yerel katılım süreçlerinin tek bir şablona uydurulmasının gerektiği değildir. İyi niyetli olsa da birçok yerel girişimin, deneyimsizlik vb. nedenlerle gelişme gösteremedikleri, farklı şekilde sürdürülen iyi niyetli girişimlerin çoğunlukla sonuçlandırılmadığı görülmektedir. Özellikle gelişen iletişim olanakları sayesinde, dünyanın herhangi bir yerinde gelişen bir kavramın hızla dünyanın dört bir yanında duyulmasının mümkün olması; Özellikle gelişmiş ülkelerde tartışılan kavramların, hızla diğer ülkelere yayılmasına, moda kavramlar haline gelmelerine ve tartışıldıkları ülkelerin bağlamı ile uyuşmasalar bile gündemi kaplamalarına neden olmaktadır. Demokratikleşme sürecine ilişkin bazı kavramların da ülkemizde ve dünyada kimi zaman, kavramsal köklerinden kopuk olarak gündeme geldikleri, katılımcı demokrasi, doğrudan demokrasi, yönetim gibi ileri uygulamalar olarak düşünülen kavramların bile son derece basite indirildiği, kimi zaman slogan düzeyinde “cümle içi kavramlar” ithal edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Oysa üretildikleri ülkedeki kent kültürü içinde kolaylıkla uygulamaya sokulan birçok katılım pratiğinin, ülkemiz kentlerinde ve kent kültüründe uygulanamaz olduğu, çok daha uygulanabilir pratikler yerine bunların denenmesinin önemli ölçüde zaman kaybına neden olduğu görülmektedir.

Burada sorun olarak tarif edilen, yerel yapıların demokratikleşme yönündeki enerjinin boşa harcanmasına neden olan bu tür pratiklere girişmeden önce görüş alabilecekleri, Türkiye’deki ve Dünya’daki geçmiş deneyimleri inceleyen ve özet bir şekilde sunan bir yapının eksikliğidir. Yönetim sürecine halkı katmak isteyen herhangi bir yerel yönetimin, katılım süreçlerinde başarıya ulaşmak için gerekli danışmanlık ve yönlendirme hizmetini

alabileceği, katılımın esaslarını ve standartlarını belirleyen bir üst yapı olmadığı için, tüm süreci baştan keşfetmek zorunda kalmaktadır.

Diğer yandan mevcut durumda ilke ve esasların belirsiz olması, katılım adı altında yürütülen ve içerik olarak demokrasiden çok uzak uygulamaların dahi ileri demokrasi uygulamaları gibi tanıtılmasına olanak vermektedir. Ülkemizdeki kimi örneklerde: katılımcı demokrasi uygulaması olarak sunulan, sistemsiz, kuralsız yerel referandumlar; toplantı yapamayan sivil toplum örgütleri; iki tane bilgilendirme toplantısı ile “katılımcı planlama” yapılması; gibi uygulamalar, demokratikleşme sürecine katkı sağlayamamanın ötesinde kavramların içinin boşalmasına neden olarak, süreci olumsuz etkileyebilmektedirler. Sorunun temelinde yapılan yerel uygulamaları değerlendirecek onlara yön verecek bir (ulusal) üst yapının olmaması vardır. Bu nedenle demokratikleşme amacıyla girilen bu pratiklerin ne ölçüde demokratik olduklarını değerlendirememektedir. Kimi uygulamalarda demokratikleşme gibi kavramları slogan haline getirerek farklı amaçlı uygulamaların yürütüldüğü, katılımın maske olarak kullanılmak istediği görülmektedir. Katılım süreci olarak tanımlanan yerel uygulamaları inceleyecek ve bunların içerik ve işleyiş bakımında demokrasi etiğine ne kadar uydukları denetlenememekte, yapılan kimi art niyetli uygulamalar demokratik mekanizmalara güveni azaltmaktadır.

Aslında birçoğu iyi niyetli ve ileri görüşlü girişimler olarak ortaya çıkan katılımcı demokrasi uygulamalarının, yerele özgü sorunların giderilmesi için yeterli deneyimin olmaması ve çoğu zaman yeterli finansman olanaklarının yaratılamaması nedeniyle beklenen etkiyi yaratmadıkları görülmektedir. İyimser bir bakış açısıyla, başarısız dahi olsa, her girişim, ileri yönde atılmış bir adım olarak görülebilir. Ancak bu uygulamaların, özellikle bu yönde gelişim isteyen merkezi yönetimlerce yönlendirilmesini sağlayacak, olumlu uygulamaları teşvik edecek, kolaylaştıracak, olumsuz uygulamaları tespit edip uyaracak ve bu sayede demokratikleşme sürecini önemli ölçüde hızlandıracak bir kurumsal yapının eksikliği çok önemli bir sorun alanıdır.

10.15 Bölgesel Düzeyde Katılım

Alt Sorun: Bölgesel düzeyde yerel yönetimlerin katılım süreçlerinin belirsizliği

Katılıma ilişkin önemli bir sorun alanı, bölgesel düzeydeki karar alma süreçlerinde, yerel yönetimlerin katılımının ne şekilde olacağını belirsiz olmasıdır. Yerel yönetimleri örgütleyen yerel yönetim birlikleri vardır. Öte yandan kalkınma ajansı modeli, henüz başlangıç aşamasında olsa da denenmeye başlanmıştır. Yerel yönetim birliklerinde, yerel ve bölgesel kalkınma kurumlarında yerel yönetimlerin etkin katılımına olanak tanıyacak bir yapının oluşturulması önemlidir. Bu amaçla bilimsel bir modelleme çalışması yapılması yerinde olacaktır.

10.16 Stratejik Yönetim

Alt Sorun: Katılımdan uzak stratejik planlama süreçleri

Bir diğer sorun alanı ise, stratejik planlama süreçlerinin yeterince katılımlı biçimde gerçekleştirilmemesidir. Stratejik planlama yazını, bu planlama yaklaşımının, plandan etkilenen ve planı etkileyen tüm kesimlerin bir araya gelerek, söz konusu yerleşimin sorunlarını ve potansiyellerini tartıştığı, gelecek senaryolarını ortaklaşa belirlediği bir yaklaşım olduğunu

ortaya koymaktadır. Bu nedenle, yerel yönetimlerin eşgüdümünde gerçekleştirilecek stratejik planlama ve bütçe süreçleri, ilgili kesimlerin katılımına olanak tanımalıdır. Bu amaçla, mevcut stratejik planlama ve bütçe sürecine ilişkin mevzuatta, planlama sürecinin tüm aşamalarında hangi kesimlerin katılımının nasıl sağlanacağını açıklayan düzenlemeler yapılmalıdır.

10.17 Mekânsal Planlama

Alt Sorun: Güncel mekânsal planlama süreçlerinin ve kentlerin fiziksel yapısının katılımcı süreçlere uygun olmaması

Ülkemizdeki günümüz mekânsal planlama yaklaşımı, başka bir deyişle geleneksel “imar plancılığı” anlayışı, kentlerin mekânsal oluşum ve gelişmelerinin yönlendirilmesinde, katılımcı bir planlama-uygulama modeline uyumlu bir ortam tanımlanamamaktadır. Yürürlükteki yasal dayanaklarda tanımını bulan güncel “imar planlama” yaklaşımı, esneklikten uzak durağan yapısı, normatif ve tartışmaya açık olmayan katı-belirlemeci özellikleriyle, planlama ve uygulama aşamalarında kentli halkın etkin biçimde karara katılmasına olanak sağlamamaktadır.

Bu temel yaklaşımı ile “imar plancılığı”, fiziksel mekânda salt kentsel alan kullanımının türünü ve yoğunluğunu belirleyen bir yasal belge üretmede, kısıtlı kent toprağı üzerinde doğrudan bir rant yaratma amacı ile belirginleşen, toplum ve kamu yararını önde tutan katılımları dile getirebilecek kentli taleplerini dikkate alabilmekten uzak görülmektedir.

İmar Mevzuatında öngörülen planlama sisteminde (kısmen koruma amaçlı imar planları dışında) bir katılım mekanizması bulunmamaktadır. Planların hazırlanma, karar alma ve uygulanma aşamalarında planlardan etkilenen kesimlerin doğrudan bir etkisi, katılımı olmamaktadır. Her tür ve ölçekteki planlara ancak planlar onaylandıktan sonra bir aylık askı süreci içinde itiraz şeklinde “bilgilendirme” olmaktadır. Planların hazırlanması aşamasında güçlü ve etkin olan baskı gruplarının bir etkisinden bahsetmek mümkün iken diğer grupların, halkın görüşleri alınmamaktadır. Hazırlanan planlar ise toplum ve kamu yararına aykırı olabilmekte, uygulanamamakta ve benimsenmemekte, dolayısıyla sorunlar çözülmemektedir.

10.18 Denetim

Alt Sorun: Denetimli katılım modelinin bulunmayışı

Demokratik katılım süreci; seçimden seçime veya seçilme hakkı ile sınırlı kalmayıp; karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerini de kapsamalıdır. Ülkemizde yerel yönetim karar alma ve uygulama mekanizmalarında katılım olanakları bulunmadığı gibi, bu süreçlerde bir izleme-değerlendirme-denetim boyutlarını içeren bir katılım modeli de bulunmamaktadır.

10.19 Mevzuatta Katılım

Alt Sorun: Yerel yönetimlere ilişkin mevzuatın gerçek anlamda etkin katılım mekanizmalarını tanımlamaması

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşanan hızlı kentleşme, sürekli toplumsal değişim, insan hakları ve demokratikleşme konusundaki gelişmeler, çevre bilincinin artması, merkezîyetçi yapılanmadan uzaklaşma ve bunun yerine yerleşmenin önemi, yaşam kalitesinin

arttırılması çabaları gibi olgular, yerel yönetimlerin geliştirilmesi ve kentsel sorunların çözümü konusunda yeni anlayış ve arayışlara yol açmıştır.

Bu bağlamda; bilinçlenen toplumumuzun birçok kesiminde ve değişik siyasi kesimlerinde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesinin gerekliliği konusunda, ortak bir anlayış oluşmuştur.

Ne var ki, yerel yönetimlerle ilgili Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu gibi yasalarda yönetim sürecine katılımın, etkin yöntem ve araçları (Kent Konseyi dışında) yer almamaktadır. Yerinden yönetim, yerellik, gibi yurttaşların yerel yönetimlere katılımını öngören Yerel Demokrasi ilkelerinin etkin uygulama mekanizmaları tam ve açık bir şekilde “Yerel Yönetimler Mevzuatı”nda tanımlanmamıştır.

Tablo III.1 : Sorun ve alt sorun alanları listesi

ANA SORUN ALANLARI		
NO	SORUN	ALT SORUNLAR
10.1	Demokrasi Anlayışı Ve Demokratik Mekanizmalar	Katılımcı Yaklaşım Ve Mekanizmaların Yöneticiler Ve Kentliler Tarafından İçselleştiril(E)Memesi
		Katılımda Motivasyon Eksikliği
		Başarılı Katılımlı Uygulama Örneklerinin Diğer Yerleşimlere Örnek Olacak Şekilde Tanıtımının Yapılması Konusundaki Eksiklikler Nedeniyle “Katılım”ın Bazı Durumlarda Soyut Bir Kavram Olarak Kalması
		Müzakerelere Açık Olunmaması
		Katılım Kültürünün Bireyin Yaşamının Çeşitli Evrelerindeki (Aile,Okul, Sokak, Mahalle, V.B) Eksikliği
		Siyasal Temsil Mekanizmalarının Yetersizliği
10.2	Katılımcı Süreçlere Katıl(A)Mayanlar	Toplumdaki Bazı Kesimlerin Örgütlen(E)Memesi, Katılımcı Süreçlere Dâhil Ol(A) Maması, Katılımcı Süreçlere Dâhil Olan Kamu, Özel Sektör Ve Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Temsil Edil(E)Memesi
10.3	Gençler Ve Katılım	Gençlerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması Ve Etkin Temsil Edilmemesi
10.4	Kadınlar Ve Katılım	Kadınların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması Ve Etkin Temsil Edilmemesi
10.5	Yaşlılar Ve Katılım	Yaşlıların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması Ve Etkin Temsil Edilmemesi
10.6	Yoksullar Ve Katılım	Yoksulların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması Ve Etkin Temsil Edilmemesi
10.7	Engelliler Ve Katılım	Engellilerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması Ve Etkin Temsil Edilmemesi
10.8	Çocuklar Ve Katılım	Çocukların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması Ve Etkin Temsil Edilmemesi

10.9	Diğer Dezavantajlı Gruplar Ve Katılım	Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmaması
10.10	Yerel Yönetimlerin Kurumsal Kapasitesi	Yerel Yönetimlerin Katılıma İlişkin Kurumsal Kapasitelerinin Zayıflığı
		Kentlilik Bilinci Oluşturma Yönündeki Çalışmaların Yetersizliği
		Yerel Yönetimlerdeki Atanmış Ve Seçilmişlerin Yeterince Donanımlı Olmaması
		Katılım Süreçlerinin Gerekli Gibi Belgelenmemesi
10.11	Saydamlık Ve Hesap Verilebilirlik	Saydamlık Ve Hesap Verilebilirlik Eksikliği
10.12	Kentsel Proje Üretimi Ve Uygulaması	Kentsel Proje Üretimi Ve Uygulamasında Yerel İhtiyaçların Dikkate Alınmaması
10.13	Yerel Meclisler	Yerel Meclislerin Yapısının Kentin Tüm Kesimlerini Yansıtmaması
10.14	Ulusal Düzeyde Katılımın Düzenlenmesi	Ulusal Düzeyde Katılım İlke Ve Esaslarını, Standartlarını Belirleyecek Bir Kurumsal Yapının Eksikliği
10.15	Bölgesel Düzeyde Katılım	Bölgesel Düzeyde Yerel Yönetimlerin Katılım Süreçlerinin Belirsizliği
10.16	Stratejik Yönetim	Katılımdan Uzak Stratejik Planlama Süreçleri
10.17	Mekânsal Planlama	Güncel Mekânsal Planlama Süreçlerinin Ve Kentlerin Fiziksel Yapısının Katılımcı Süreçlere Uygun Olmaması
10.18	Denetim	Denetimli Katılım Modelinin Bulunmaması
10.19	Mevzuatta Katılım	Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Etkin Katılım Mekanizmalarını Tanımlamaması

STRATEJİ SEÇENEKLERİ

10.1.1 Yerel Yönetimlerin Köy/Mahalle (1.Basamak Yerel Yönetim Birimi) Ölçeğinden Başlayan Bir Bilgi Paylaşım Sürecini Örgütlemesi İçin Gerekli Çalışmaların Yapılması

Katılımın en önemli araçlarından birincisi ve katılım sürecinin başlaması için gerekli katalizör unsur doğru ve zamanında bilgilendirme olarak görülmektedir. Var olan katılım süreçlerinde bilgilendirmenin bireyler açısından fazladan külfet getirici ve sonuç alınması zor olduğu ve genellikle kurumsal iletişimden ibaret olduğu tespit edilmektedir. Oysaki katılma ilişkin ve katılımı tetikleyici bir bilgilendirme sürecinin tabandan tavana, sürekli ve kesintisiz bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple Komisyon katılımı tetikleyici bir bilgi paylaşım sürecinin köy ve mahalle ölçeğinden başlayarak örgütlenmesi stratejisini benimsemektedir.

10.1.2 Katılımcı Yaklaşım Ve Mekanizmaların Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayarak Aşağıdan Yukarıya Doğru İçselleştirilecek Şekilde Yeniden Düzenlenmesi

Var olan katılımcı yaklaşım ve mekanizmalar çoğunlukla katılımı belli bir süreç ya da kurumsal yapıya özgüleyen bir görünüm arz etmektedir. Oysaki katılımın kendi içinde

bir araç haline gelebilmesi için tabandan tavana tüm ölçeklerde süreklilik gösteren bir yaklaşımla ele alınması gereklidir. Bu sebeple Komisyon var olan yerel yönetim sisteminin ve katılımcı mekanizmaların bu yaklaşım doğrultusunda yeniden yapılandırılması stratejisini benimsemektedir.

10.1.3 Mevcut Katılım Mekanizmalarına Yeni İhtiyaçlara Uygun İşlevler Kazandırılması ve Yeni İhtiyaçlar İçin Yeni Katılım Mekanizmaları Oluşturulması

Var olan katılım mekanizmaları belli oranda katılımı gerçekleştirme işlevini yerine getirmektedirler. Ancak değişen ihtiyaçlar var olan katılım mekanizmalarının geliştirilmesini, var olanların ihtiyacı karşılamadığı durumlarda da yeni katılım mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Komisyon bu strateji ile katılım mekanizmaları ile değişen ihtiyaçlar arasında bir denge kurma yaklaşımını ortaya koymaktadır.

10.1.4 Köyde-Kentte (Hemşerilerin) Yaşayanların Evrensel ve Yerel Haklarına İlişkin Bilgi Sahibi Olmasının Sağlanması

Çoğunlukla katılım sürecindeki bilgilendirmeden noktasal olarak gerçekleştirilen bir katılım sürecinde noktasal olarak yapılan bir bilgilendirme anlaşılmaktadır. Örneğin imar planlarının yapılmasında bilgilendirmenin sadece planlama sürecinin askı aşamasında onaylanmış planın sergilenmesi şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Oysaki karar alma süreçlerinin temelinde yurttaşların temel hak ve hürriyetlerine ilişkin bilgilendirilmeleri önemli bir yer tutmaktadır. Kentte yaşayanların kentte yaşarken sahip oldukları evrensel ve yerel haklara ilişkin olarak bilgilendirilmeleri hem katılım süreci içerisinde yer alan yurttaş sayısını arttıracak hem de yurttaşların daha aktif katılımını tetikleyecektir.

10.1.5 Katılımda Kolektif Motivasyon Eksikliğinin Giderilmesi

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.6 Başarılı Katılımlı Uygulama Örneklerinin Diğer Yerleşmelere Örnek Olacak Şekilde Tanıtılması

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

1.1.7 Yerel Yönetimlerin Müzakerelere Açık Hale Getirilmesi

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.8 Katılım Kültürünün Bireyin Yaşamının Çeşitli Evrelerinde (Aile,Okul, Sokak, Site, Apartman, Mahalle, Köy v.b) Çeşitlendirilmesi ve İçselleştirilmesinin Sağlanması

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.9 Kentteki Üniversite Ve Meslek Odalarının Kentteki Sorunlara İlişkin İzleme Ve Değerlendirme Sürecine Katılımındaki Etkinliğinin Arttırılması

Kentlerimizde kamu yönetiminin süreçlerinde etkin izleme ve değerlendirme sürecinde katkı verebilecek en önemli aktörler olarak üniversiteler ve meslek odaları öne çıkmaktadır. Ancak, var olan katılım mekanizmaları içerisinde özellikle kamusal aktörler üniversitelerle meslek odalarından katılımcı süreçlerde yeterince yararlanamamaktadırlar. Komisyon üniversitelerin ve meslek odalarının kentteki sorunlara ilişkin olarak izleme ve değerlendirme sürecinde etkin olarak yer almasının katılım sürecinin çıktıları ve katılımın etkinliği üzerinde olumlu etkiler yaratacağını kabul etmektedir.

10.1.10 Katılım Araçlarının ve Yöntemlerinin Toplumun Farklı Kesimlerine ve Yerel Yönetimlere Anlatılması

Geleneksel katılım araçları genellikle ucu açık tartışmaları içeren toplantılardan ibaret kabul edilmektedir. Oysaki özellikle grup dinamiklerini ve kolaylaştırıcılık yöntemlerini içeren yenilikçi ve yaratıcı katılım araçları geçtiğimiz otuz yılda uygulamaya konmuş olup gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Bu yenilikçi araçlar teknolojinin de kullanımıyla katılımın daha yaygın, sürekli ve zengin bir hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Ancak yerel yönetimler bu yöntemlerden haberdar olmadıklarından bu yöntemleri kullanamamaktadırlar. Komisyon bu yöntemlere ilişkin kapasite oluşturulması için çaba harcanmasının bir strateji olarak benimsenmesinin önemli olduğu görüşündedir.

10.1.11 Katılım Kültür ve Mekanizmalarının Geliştirilebilmesi İçin Türdeş Olan ya da Olmayan Örgütler Arasında Dayanışma, Ortaklık ve Birliklerinin Teşvik Edilmesi

Yurttaşların katılım süreçlerinde yer alması önemli olduğu kadar sivil toplum örgütlerinin ve sivil toplum oluşumlarının da katılımcı süreçlerde ve kente ilişkin sorunlarda inisiyatif kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Ancak bu tür sivil oluşumların ortaya çıkması her zaman kolay olmamakta, yasal ve kurumsal birçok engelle karşılaşılmaktadır. Kimi zaman birbirleriyle benzer niteliklere sahip örgütler belli çatılar altında bir araya gelmektedir. Ancak, türdeş olmayan örgütsel yapılar için bu durum nadiren gözlemlenen bir durumdur. Özellikle katılım süreçlerinde kentsel sorunlara ilişkin olarak türdeş olan ve olmayan örgütsel yapıların bir araya gelmelerinin sağlanması katılım sürecini de güçlendirecek bir unsur olarak ele alınmıştır.

10.1.12 Siyasi Partiler ve Seçim Yasalarında Tanımlanmış Temsiliyet Mekanizmalarının Etkinleştirilmesi

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.2.1 Katılımcı Süreçlere Katıl(A)mayan Kesimlerin Katılımının Artırılması

Katılımcı süreçlere katılmayan ve katılmayan birey ve grupların olması sorunun çözümü için öncelikle bu katılım eksikliğinin nedenlerinin değerlendirilmesi gereklidir. Gerek ülkemizde gerek tüm dünyada, ekonomik problemler, eğitim problemleri, sağlık problemleri, ulaşım problemleri, engellilik vb özel durumlar, zaman ayırma problemi, yapılan katılım aktivitesinin etkisine inanç duyulmaması ve katılım aktivitelerinin çekici olmaması nedenleri ile bireyler katılım süreçlerine katılmamakta, ya da bilinçli olarak katılmamaktadırlar. Ülkemizin halen demokratikleşme sürecinde bir ülke olduğu, henüz temsili demokrasinin sağlıklı işletilmesine dair sorunların bile tam olarak çözülemediği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle toplumda katılımcı demokrasi kültürü yaygınlaşana kadar kamu yönetiminin katılım faaliyetlerine öncülük etmesi, çeşitli eylemlerle bu süreçlerde katalizör görevi

üstlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle bu sorun alanında temel strateji olarak, katılım eksikliğinin nedeni ne olursa olsun, “katılımın sağlanmasına yönelik adımların atılması” olarak belirlenmiştir. Bu başlıkta iki temel eylem kurgulanmıştır: (10.2.1.1) Katılım sürecini düzenleyen mevzuatta katılmayan kesimlerin katılımını artırıcı düzenlemelerin gerçekleştirilmesi; (10.2.1.2) Katılımı cazip hale getirecek, halkı çekecek organizasyonların yapılması.

10.2.2 Örgütlü veya Örgütsüz, Çıkarlarını Savunamayan Kesimler İçin Savunuculuk Mekanizmalarının Geliştirilmesi

Katılımcı demokrasi kavramı ile beraber gelişen birçok kavramın (Yönetişim, İyi yönetim vb.) ve zaman zaman katılımcı demokrasi kavramının kendisinin farklı düşünce gruplarının çok çeşitli şekillerde eleştirildiği görülmektedir. Getirilen en temel eleştiri: toplumdaki güçlü grupların her zaman (formal veya informal yollarla) yönetim süreçlerine katılma olanağı bulduklarını; Ama katılımcı demokrasi düşüncesi bu güçlü kesimlerin kendi çıkarlarını maksimize etme çabalarını legal hale getireceği; Buna karşın güçsüz kesimlerin yine etkin bir müdahalede bulunamayacakları iddiasıdır. Bu eleştirinin karşılanabilmesi ve gerçekten adil, toplumdaki tüm kesimlerin eşit temsilinin mümkün olduğu bir katılımcı sürecin oluşturulabilmesi için kamunun süreci çok doğru yönetmesi ve kolaylaştırması gereklidir. Bu bağlamda en temel müdahale alanı, kendi çıkarlarını savunamayan kesimlerin savunulması ya da bizzat katılımların sağlanmasıdır. Bu strateji içinde üç eylem belirlenmiştir:

10.2.3 Herhangi Bir Örgüte Mensup Olmayan Kişilerin de Mevcut Kurumsal Katılım Mekanizmalarına Katılabilmelerinin Sağlanması

Katılımcı demokrasinin, temsili demokrasiye göre en büyük avantajı temsil mekanizmasını ortadan kaldırarak, doğrudan her bir bireyin katılımına olanak verebilmesidir. Teorik olarak bu sayede “Doğrudan Demokrasi”ye doğru gelişimi sağlamasına rağmen, aslında temsili demokrasi uygulamalarında da, kentlerin büyüklüğü, nüfusun kalabalık oluşu, belirli sorun alanlarının yoğun ilgi gösterilirken, kimi konulara ilgi çekilememesi gibi nedenlerle, bireylerden ziyade toplumsal grupların katılımına yönelik araçlar ön plana çıkmaktadır. Kimi çeşitli sorunlar, kimi farklı duyarlılıklar, kimi çıkarlar, kimi kimlik ve aidiyet bağlamında oluşmuş bu toplumsal grupların sürece katılması elbette önemli bir kazanımdır. Ancak herhangi bir toplumsal gruba dâhil olmadan, tamamen bireysel görüşleri ile sürece katılmak isteyen bireylerin önü kapatılmamalı, bu bireylerin katılabilecekleri mekanizmalar da yaratılmalıdır.

10.3.1 Gençlerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

Kentlerin, kente yönelik hususlarda kararlar alınırken, söz sahibi olan, bilinçli ve duyarlı gençlere ihtiyacı vardır. Bu katılımın sağlanması aynı zamanda yeni ve genç beyinlerin kentlere yönelik katkıları ve katılımlarından da maruz kalmamak adına önemlidir. Bu anlamda gençlerin bu sürece dâhil edilmeleri, dikkate alınmaları ve etkin temsiliyetleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda gençlik platformları oluşturulmalı ve üniversitelerde gençleri katılıma teşvik edici bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır.

10.4.1 Kadınların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında parlamentoda o yıllar için oldukça iyi sayılabilecek bir oranda temsil edilen kadınların günümüzde parlamentoda ve yerel politikada yakaladığı

oran yeterli olmamakta ve başta siyaset olmak üzere bu tür platformlarda kadınların hala yeterince temsil edilemedikleri görülmektedir.

Kadınların başta siyaset olmak üzere tüm katılımcı süreçlerde olumlu modellere ihtiyacı var. Ayrıca siyasetin şeffaf olması, mekanizmalarının açık olması ve bu mekanizmalarda kadınların katılımının öngörülmüş olması gerekmektedir. Öncelikle kadınların katılımına açık, şeffaf bir yerel yönetimde kadınlar gündelik hayatta karşılaştıkları, belediye ile ilgili sorunlara müdahale edebilir hale gelecektir.

Kentsel politikaları içinde yaşayanları, onların ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alarak yapmak gerekmektedir. Bunun için toplumsal cinsiyete duyarlı, kadına pozitif ayrımcılık tanıyan devlet politikaları ve bu politikaları yaşama geçirmek üzere kurumsal yapılar oluşturulmalıdır. Kadın istihdamı artırılmalı, çalışma yaşamında fırsat eşitliği sağlanmalı ve kadın yoksulluğu ile mücadele edilmelidir. Kadınların seçim ve atamayla belirlenen karar organlarında eşit temsili ve katılımı sağlanmalıdır. Bu bağlamda Kadınların siyaset dâhil her türlü katılımcı platforma teşvik edilmesi, katılımcı süreçlerde dikkate alınması ve etkin katılımının sağlanması önemlidir.

10.5.1 Yaşlıların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

Yaşlıların katılımcı süreçlerde dikkate alınması ve etkin temsiliyetlerinin sağlanması ve doğrudan bu sürece dâhil edilmesi geçerli ve etkin bir katılım için gereklidir.

10.6.1 Yoksulların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

Kentlerimiz yoksulluk sorununun yoğunlaştığı ve somutlaştığı mekânlardır. Özellikle çöküntü alanlarında sefalet görülmekte, istihdam sorunları yaşanmakta, barınma, eğitim, sağlık, altyapı gibi kamu hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır. Yerel yönetimlerin yoksulluğu önleme, azaltma stratejileri geliştirmesi ve bu kapsamda yoksulların katılımcı süreçlerde dikkate alınması ve etkin katılımının sağlanması gerekmektedir. Yerel kalkınmanın sağlanması, yeni kaynaklar yaratılması, kaynakların doğrudan yoksullara ulaştırılması gerekmektedir. Yoksul bölgelerin kalkınması, iyileştirilmesi, istihdam olanaklarının geliştirilmesi, kamu hizmetlerinden yararlanılması için yoksulların yerel yönetimlere katılım olanaklarının açık tutulması, örgütlenmesi, bilinçlenmesi için ayrıca stratejilere gereksinim duyulmaktadır. Yerel yönetimlerde yoksullar diğer baskı grupları kadar etkin olamadığından, yoksullara fırsat eşitliği sağlanması, kentle sosyal, ekonomik, mekânsal alanda bütünleşmesi, kentli haklarına sahip olması, kentte bir aktör haline gelmesine gereksinim vardır. Yoksulların diğer örgütlerle ittifak geliştirmesi, dayanışma içinde olması, yoksulların haklarının aranması olanaklarına da gereksinim vardır.

10.7.1 Engellilerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

Engellilerin katılımcı süreçlerde temsil edilemediği ve etkin katılımının sağlanamadığı bir önceki bölümde bir sorun alanı olarak belirtilmişti. Farklı ülkelerde ve farklı sosyal ve kültürel koşullarda yaşıyor olmalarına rağmen, engelliler yaşama katılım mücadelesinde ortak bir kısıtlanmayla karşı karşıyadırlar.

Engelli insanların hakları konusunda ve topluma katmak ve kazandırmak adına katılımcı

süreçlerde etkin olabilmeleri için asıl yapılması gereken engellilerin ayrımcılığa maruz kalmadan siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal haklardan eşit bir şekilde yararlanmalarının sağlanması, ayrıca engellilerin ve engelli örgütlerinin görüşlerini almaya kamu hizmetlerinin planlanmasında ve sürdürülmesinde engellilerin varlığını göz önünde bulundurmaya, eğitim ve sağlık hizmetlerini engelliler için daha ulaşılabilir kılmaya ve engellilerin maruz kaldığı ayrımcılığın önlenmesi için toplumun diğer kesimleri için bilinç yükseltici faaliyetleri sürdürmeye gereksinim vardır.

10.8.1 Çocukların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

Çocukların katılımcı süreçlerde dikkate alınmaması ise bir başka sorun alanıdır. Bu sorun alanına yönelik strateji ise katılımcı süreçlerde özellikle kendilerini ilgilendiren konularda çocukların yeterli katılımının sağlanması ve etkin temsiline sağlanması ile mümkün olabilecektir.

10.9.1 Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Temsiliyetinin Sağlanması

Diğer dezavantajlı grupların katılımcı süreçlerde dikkate alınmama sorunu da bu grupların bu sürece dâhil olmaları ve etkin temsil edilmeleri ile mümkün olabilecektir.

10.10.1 Yerel Yönetimlerin Katılıma İlişkin Kurumsal Kapasitelerinin Geliştirilmesi

Mevcut durumda katılıma ilişkin kapasitesi oldukça düşük olan yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesi geliştirilmesi gerekmektedir. Bu suretle katılımın artırılması hedeflenmekte olup, daha yüksek kapasiteli bir katılımcı yerel yönetim anlayışı hedeflenmektedir.

10.10.2 Yerel Yönetimlerin Kendi Çalışanlarının da Karar Verme Süreçlerine Katılımının Artırılması

Demokratik bir yerel yönetim anlayışının gereği, karar verme sürecinde katılımın her alanda daha yüksek olmasıdır. İzlenecek yollardan biri yerel yönetimlerde çalışanların da karar alma sürecine dâhil edilmeleridir. Bu yolla çalışanların katılımı ilgili olarak edilgen bir yapıdan aktif bir yapıya kavuşmaları amaçlanmaktadır.

10.10.3 Kentlilik Bilinci Oluşturulmasına İlişkin Çalışmaların Artırılması

Ülkemiz genelinde yaşanan göç ve nüfus artışı kentte yaşayanlar için çeşitli problemler yaratmaktadır. Bu problemlerden biri de hiç kuşkusuz kentlilik bilincindeki düşük seviyedir. Bu seviyenin yükseltilmesi kent yaşamının sağlığı açısından büyük önem arz etmektedir. Kentlilik bilincinin artırılmasının en büyük rol yerel yönetimlere düşmektedir. Yerel yönetimlerin bu bilincin oluşmasına ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarını artırmaları beklenmektedir.

10.10.4 Yerel Yönetimlerdeki Atanmış ve Seçilmişlerin Katılım Konusundaki Donanımlarının Artırılması

Katılımcı kültürün gelişmesinde kilit rol oynayan yerel yönetimlerin atanmış ve seçilmiş personelin donanımını artırmaya yönelik faaliyetlerin desteklenmesi gerekmektedir. Bu donanımı artırmada en önemli husus personelin katılım konusunda eğitimine verilecek olan önemdir.

10.10.5 Katılım Süreçlerinin Her Aşamasının Belgelenmesi ve Erişilebilir Hale Getirilmesi

Katılımla ilgili süreçlerin kayıt altına alınması, sonraki aşamalarda katılımın niteliğinin artırılması açısından önemlidir. Katılım süreçlerinin belgelenmesi ve bu süreçlerde yaşananlara erişilebilirlik imkânının sağlanması gerekmektedir. Bu süreçlerle ilgili gerekli iletişimin oluşturulması ve bu iletişimden katılımcıların haberdar olmasının sağlanacağı düşünülmektedir. Bunun sağlanmasıyla birlikte kitle iletişim araçları ve sivil toplum örgütleri yerel yönetimler üzerinde etkili bir bilgilendirme gerçekleştirebileceklerdir.

10.11.1 Karar Verme Mekanizmalarında ve Uygulamada Saydamlık ve Hesap Verilebilirliğin Arttırılmasına Yönelik Önlemlerin Alınması

Kamuoyu denetiminin etkili kılınması ve yönetimde şeffaflığı sağlayabilmenin yolu yerel yönetime ilişkin bilgilerin kolay ulaşılabılır kılınmasından geçmektedir. Demokratik düzende yönetimlerin karar verme aşamaları saydam ve hesap verebilir nitelikte olması olmazsa olmaz koşullardan biridir. Bu da ancak buna imkân veren mekanizmalar sayesinde mümkün olabilecektir. Demokratik ortamın gereği olan saydam ve hesap verebilen yönetimin uygulanmasına dair mekanizmaların geliştirilmesi sağlanmalıdır.

10.12.1 Kentsel Projelerin Oluşturulmasında Yaşam Kalitesine İlişkin Göstergelerin Dikkate Alınması ve Halka Anlatılması

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.13.1 Yerel Yönetimlerin Karar Organları Olan Meclislerin Yapısının Geliştirilmesi

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.14.1 Ulusal Düzeyde Katılım İlke ve Esaslarını, Standartlarını Belirleyecek Bir Kurumsal Yapının Oluşturulması

“Sorunun tespit edilmesi sürecinde aslında sorunun çözümlenmesine ilişkin temel strateji de büyük ölçüde ortaya çıkmış, şura sürecinde “KATILIM ÜST KURULU” olarak adlandırılan bir kurumsal yapının oluşturulması düşüncesi geliştirilmiştir. Kamu Etik Kurulu benzeri bir üst kurul olması planlanan bu kurumun, düzenleyici, zorlayıcı, dayatmacı, hatta biçimlendirici bir yapı olması değil, katılıma ilişkin genel prensip ve esasları koyan bir oluşum olması hedeflenmektedir. Bu kurum mevcut uygulamaları inceleyip onları değerlendirecek, başarılı ve başarısız oldukları yönleri tespit edip duyuracaktır. Ülke içi uygulamaların yanı sıra, diğer ülkelerdeki uygulamaları da inceleyecek ve edinilen deneyimleri birleştirecek, katılım süreçlerine yönelik, ilkeler, esaslar, formatlar ve rehberler üretecektir.

Bu kurumun yasaklama yönünde bir yaptırım gücünün olması hedeflenmemektedir; Ancak olumlu ve olumsuz örnekleri duyurabilmelidir. Bu sayede iyi niyetlerle başlatılan katılım uygulamalarına yol gösterilerek onların başarı olasılıklarının artırılması mümkün olacaktır. Aynı yapı ile farklı niyetlerle katılımın maske olarak kullanılmaya çalışıldığı ve demokrasiye duyulan güveni azaltan uygulamalar tespit edilebilecek ve topluma duyurularak, kamuoyunca gerçek katılım uygulamalarından ayırt edilebilmesi sağlanacaktır. Kurum olumsuz

uygulamaların yanı sıra, başarılı uygulamaları da tespit edecek, hatta bu uygulamalara öncü olan yöneticilerin uygulamalarını yerel ve ulusal televizyonlarda ve internet ortamında tanıtmalarına olanak sağlayarak onları ödüllendirecektir. Kurulan yapıya ve oluşturulan bütçenin durumuna göre, Katılım Üst Kurulu'nun kimi uygulamalara doğrudan maddi destek sağlayabileceği bir yapının oluşturulması da tartışılması gereken bir konu olarak ortaya konmuştur.

10.15.1 Yerel Yönetim Birlikleri ve Bölgesel Kalkınma Kurumlarında Daha Katılımcı Bir Yapının Oluşturulması

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.16.1 Yerel Yönetimlerin Stratejik Planlama ve Bütçe Süreçlerinin Katılımcı Hale Getirilmesi

Bu stratejinin açıklaması stratejiye ilişkin alt sorun alanında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.17.1 Katılımcılığı Esas Alan Yeni Bir Bütüncül, Katılımcı, Stratejik, Mekânsal Planlama Sistematığının Oluşturulması ve Mekânsal Planlama Sisteminin Her Aşamasında (Öncesinde-Sirasında-Sonrasında) Katılım Sağlanması

Doğal, tarihsel, kültürel, çevresel ve estetik değerlerin korunması, gelecek nesillere aktarılması, yaşatılması; ülkesel, bölgesel, yerel kalkınmanın sağlanması; afet zararlarının azaltılması ve önlenmesi; yaşanabilir, yaşam kalitesi yüksek, toplum yararına kentsel mekânlar oluşturulması için var olan planlama anlayışının köklü olarak değişmesi gerekmektedir. Bugünkü parçalı planlama anlayışı sorunları tanımlamaktan ve çözmekten uzaktır. Sorunların çözümü, yeni bir planlama anlayışının bütüncül olması, fiziksel/mekânsal planlama yanı sıra, sosyal, ekonomik konuları da ele alan ve ancak katılıma açık bir sistematik yapının oluşturulması ile mümkündür. Ülkesel, bölgesel, yerel ölçekler de yapılacak planların her bir ölçeğin gerektirdiği katılım modellerine uygun olarak yerine getirilmesi gerekmektedir.

Planlama bir süreç olduğundan, planlamanın her bir aşamasında meslek odalarının, sivil toplum örgütlerinin, kurum-kuruluşların, halkın bilgilendirilmesi, kararlara etkin katılımının sağlanması, izlenmesi, denetlenmesi ve belli roller üstlenilmesi gerekir. Planlar hazırlanmadan önce, planların yapılıp yapılmayacağı, ne amaçla yapılacağı konularında bir uzlaşma sağlanmalıdır.

10.17.2 Kentlerde Katılımcılığı Artıracak Fiziksel/Mekânsal Düzenlemelerin Yapılması

İmar Planlarında insan unsurunun dikkate alınmaması olgusu; kentlerde yaşayan yurttaşların/hemşerilerin bir araya gel(e)memesi, etkileşimde bulunmaması, ötekileştirmeye neden olmakta, mekânsal yalıtılmalar-ayrışmalar meydana gelmektedir. Ayrıca yurttaşlar kendilerini de açık alanlarda ifade edememekte, kente olan aidiyet duygusu zayıflamaktadır. Bu tür sorunların çözümü ortak alanların; birlikte yaşama, etkileşimde bulunma alanlarının oluşturulmasından geçmektedir. İnsanların kenti ve birbirlerini algılaması, rahatlaması ancak açık alanlarla, toplanma alanları ile mümkün olmaktadır. Eğlence, dinlenme, spor, kültürel, yönetimsel aktivitelerin birlikte yapılabileceği ortak alanların plan kararı ile getirilmesi önemlidir. Bir araya gelme ve toplanma mekânlarının varlığı, sosyo-psikolojik açıdan, kentte dayanışmanın geliştirilmesine, sağlıklı ve huzurlu bireylerin oluşmasına hizmet edecektir. Bu

alanlar, kentleşmenin, hemşerileşmenin güçleneceği, yeşereceği yerlerdir; kent kültürünün oluşmasına ve kentlere değişik yörelerden gelen insanların hemşerileşmesine katkı yapabilmektedir. Bu alanların kentsel planlama ve tasarım ilke ve esaslar belirlenmelidir.

10.18.1 Denetimli Katılım Modelinin Sağlanması İçin İzleme Değerlendirme ve Denetim Sistematiğinin Oluşturulması (İng. Örneği Modeli Gibi)

Yerel yönetimlerde demokrasinin gelişebilmesi için demokratik denetim mekanizmaları kurgusunda halkın da denetim mekanizması içerisinde yer alması gerekmektedir. Bu amaçla, bir taraftan halkın yerel yönetimleri demokratik denetlemesine olanak sağlayacak demokratik mekanizmaları oluştururken, bir taraftan da seçilmiş ve atanmış görevlilerin halka karşı sorumluluklarını ve hesap vermesini sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır. Yerel halka, yerel yönetimin seçilmiş ve atanmış görevlilerine çalışmaları ile ilgili yazılı soru sorma hakkı ile ilgililerin sorulan sorulara yanıt verme zorunluluğu getiren düzenlemeler yapılmalıdır. Yerel halkın ve örgütlenmiş halk temsilcilerinin, yerel yönetimlerin yanlış işlem ve eylemleri ile ilgili, menfaat ilişkisi kurulmadan iptal davası açma hakkı tanınmalıdır. Yerel yöneticilerin, yanlış işlem ve eylemleri nedeniyle açılan davalar sonucunda, işlemin yargı kararı ile iptal edilmesi halinde, yerel yönetimlere ödeme yükümlülüğü getirilen tazminat, masraf, yargılama gideri vb. ödemelerin, sorumlularına ödettilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Yerel halkın ve sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimlerin seçilmiş ve atanmış görevlilerinin yanlış karar ve işlemlerinin gözden geçirilmesi, düzeltilmesi, kaldırılması vb. talep etme hakkı ile seçilmiş ve atanmış yöneticilerin bu taleplere uyma zorunluluğu getiren düzenlemeler yapılmalıdır. Yerel halkın ve örgütlenmiş halk temsilcilerinin yerel yönetimlerinin seçilmiş ve atanmış görevlilerini yanlış uygulamalarından dolayı ilgili mercilere yakınmalarına olanak tanıyan düzenlemeler yapılmalıdır.

İngiltere’de uygulanan bir model olarak, yerel yönetim süreçlerine yönelik olarak izleme-değerlendirme ve denetim boyutlarını kapsayan bir katılımcı model oluşturularak uygulanmalıdır.

10.19.1 Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Etkin Katılım Mekanizmalarını, İlke ve Esasları Belirlemesi

Ülkemizde yerel yönetim sisteminin geliştirilmesi konusunda kapsamlı ve tutarlı bir model oluşturabilmek için ana hedefin, “DEMOKRATİK VE ETKİN YEREL YÖNETİM” anlayışının yaşama geçirilmesi olarak kabul edilmelidir.

Bu ana hedefe ulaşabilmek için, temel amaç konularının ise; yerel yönetimin statüsünün, örgütsel yapısının, mali kaynaklarının, kadrolarının ve yine yerel demokrasinin, yerel yönetim hizmetlerinin ve yerel yönetimlerde yönetim biçimi ve kültürünün geliştirilmesi olarak ele alınması gerekmektedir. Bu temel amaçlara uygun ayrıntılı stratejiler geliştirilerek, bu stratejiler için ayrıntılı eylemler geliştirilmesi zorunluluktur. Yerel yönetim, kendi kendini yöneten, çoğalan, katılımcı, yönlendirici, saydam, hesap vermeye ve demokratik denetime açık, gücünü halktan alan, tabana dayalı bir yönetim kurgusuna sahip olmalıdır.

“Avrupa Yerel Özerklik Şartı”nda; yurttaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının demokratik bir ilke olduğu ve bu hakların en doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde olduğu belirterek; yurttaşlardan oluşan meclislere, referandumlara veya yurttaşların doğrudan katılımına olanak veren öteki yöntemlere başvurabilmesi hakkına atıfta bulunulmuştur.

“Avrupa Kentsel Şartı”nda ise yerel demokrasi açısından kentsel gelişmenin temeli olarak, özerk ve mali bağımsızlığı olan yerel yönetimlerde halkın doğrudan katılımın sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu”nda da katılım hakkına yer verilerek, katılım hakkı gereğince, çoğulcu demokrasilerde; kurum-kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde, gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması şartı getirilmiştir.

Bu bakımdan, etkin bir katılım mekanizması, ilke ve esaslarının belirlenerek “Yerel Yönetimler Mevzuatı”nda tanımlanmalıdır.

Tablo III.2: Sorun alanlarına yönelik stratejiler listesi

STRATEJİLER	
NO	STRATEJİ
10.1.1	Yerel Yönetimlerin Köy/Mahalle (1.Basamak Yerel Yönetim Birimi) Ölçeğinden Başlayan Bir Bilgi Paylaşım Sürecini Örgütlemesi İçin Gerekli Çalışmaların Yapılması
10.1.2	Katılımcı Yaklaşım Ve Mekanizmaların Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayarak Aşağıdan Yukarıya Doğru İçselleştirilecek Şekilde Yeniden Düzenlenmesi
10.1.3	Mevcut Katılım Mekanizmalarına Yeni İhtiyaçlara Uygun İşlevler Kazandırılması Ve Yeni İhtiyaçlar İçin Yeni Katılım Mekanizmaları Oluşturulması
10.1.4	Köyde-Kentte (hemşerilerin) Yaşayanların Evrensel Ve Yerel Haklarına İlişkin Bilgi Sahibi Olmasının Sağlanması
10.1.5	Katılımda Kolektif Motivasyon Eksikliğinin Giderilmesi
10.1.6	Başarılı Katılımlı Uygulama Örneklerinin Diğer Yerleşmelere Örnek Olacak Şekilde Tanıtılması
10.1.7	Yerel Yönetimlerin Müzakerelere Açık Hale Getirilmesi
10.1.8	Katılım Kültürünün Bireyin Yaşamının Çeşitli Evrelerinde (Aile,Okul, Sokak, Site, Apartman, Mahalle, Köy V.B) İçselleştirilmesinin Sağlanması
10.1.9	Kentteki Üniversite Ve Meslek Odalarının Kentteki Sorunlara İlişkin İzleme Ve Değerlendirme Sürecine Katılımındaki Etkinliğinin Artırılması
10.1.10	Katılım Araçlarının Ve Yöntemlerinin Toplumun Farklı Kesimlerine Ve Yerel Yönetimlere Anlatılması
10.1.11	Katılım Kültür Ve Mekanizmalarının Geliştirilebilmesi İçin Türdeş Olan Ya Da Olmayan Örgütler Arasında Dayanışma, Ortaklık Ve Birliklerinin Teşvik Edilmesi
10.1.12	Siyasi Partiler Ve Seçim Yasalarında Tanımlanmış Temsiliyet Mekanizmalarının Etkinleştirilmesi
10.2.1	Katılımcı Süreçlere Katıl(A)Mayan Kesimlerin Katılımının Artırılması
10.2.2	Örgütlü Veya Örgütsüz, Çıkarlarını Savunamayan Kesimler İçin Savunuculuk Mekanizmalarının Geliştirilmesi
10.2.3	Herhangi Bir Örgüte Mensup Olmayan Kişilerin de Mevcut Kurumsal Katılım Mekanizmalarına Katılabilmelerinin Sağlanması
10.3.1	Gençlerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması
10.4.1	Kadınların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması
10.5.1	Yaşlıların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması
10.6.1	Yoksulların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması
10.7.1	Engellilerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması
10.8.1	Çocukların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması

10.9.1	Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Temsiliyetinin Sağlanması
10.10.1	Yerel Yönetimlerin Katılıma İlişkin Kurumsal Kapasitelerinin Geliştirilmesi
10.10.2	Yerel Yönetimlerin Kendi Çalışanlarının Da Karar Verme Süreçlerine Katılımının Artırılması
10.10.3	Kentlilik Bilinci Oluşturulmasına İlişkin Çalışmaların Artırılması
10.10.4	Yerel Yönetimlerdeki Atanmış Ve Seçilmişlerin Katılım Konusundaki Donanımlarının Artırılması
10.10.5	Katılım Süreçlerinin Her Aşamasının Belgelenmesi Ve Erişilebilir Hale Getirilmesi
10.11.1	Karar Verme Mekanizmalarında Ve Uygulamada Saydamlık Ve Hesap Verilebilirliğin Artırılmasına Yönelik Önlemlerin Alınması
10.12.1	Kentsel Projelerin Oluşturulmasında Yaşam Kalitesine İlişkin Göstergelerin Dikkate Alınması Ve Halka Anlatılması
10.13.1	Yerel Yönetimlerin Karar Organları Olan Meclislerin Yapısının Geliştirilmesi
10.14.1	Ulusal Düzeyde Katılım İlke Ve Esaslarını, Standartlarını Belirleyecek Bir Kurumsal Yapının Oluşturulması
10.15.1	Yerel Yönetim Birlikleri Ve Bölgesel Kalkınma Kurumlarında Daha Katılımcı Bir Yapının Oluşturulması
10.16.1	Yerel Yönetimlerin Stratejik Planlama Ve Bütçe Süreçlerinin Katılımcı Hale Getirilmesi
10.17.1	Katılımcılığı Esas Alan Yeni Bir Bütüncül, Katılımcı, Stratejik, Mekânsal Planlama Sistematiğinin Oluşturulması Ve Mekânsal Planlama Sisteminin Her Aşamasında (Öncesinde-Sirasında-Sonrasında) Katılım Sağlanması
10.17.2	Kentlerde Katılımcılığı Artıracak Fiziksel/Mekânsal Düzenlemelerin Yapılması
10.18.1	Denetimli Katılım Modelinin Sağlanması İçin İzleme Değerlendirme Ve Denetim Sistematiğinin Oluşturulması (İng. Örneği Modeli Gibi)
10.19.1	Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Etkin Katılım Mekanizmalarını, İlke Ve Esasları Belirlemesi

EYLEM PROGRAMI VE GÖSTERGELER

10.1.1.1 Yerel Yönetimler Mevzuatının, Yerel Yönetimlerin Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayan Bir Bilgi Paylaşım Sürecini Örgütlemesi İçin Yeniden Yapılandırılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.1.2 Köy/Mahalle Bilgi Kartı Uygulamasının Başlatılması

Komisyon, çalışmaları sırasında gözden geçirilen iyi uygulama örneklerinden de yola çıkarak yerel yönetimlerde katılımın artmasına katkıda bulunabilecek basit, uygulaması kolay ve yüksek teknik kapasite gerektirmeyen, yenilikçi uygulama örneklerinin de yaygınlaştırılması fikrini benimsemiştir. Bu tür uygulamalardan birisi olarak “köy/mahalle bilgi kartı” uygulaması, yurttaşların doğru ve zamanında bilgilendirmeleri yoluyla katılımcı süreçlerde yer almalarını tetiklemeye çalışan bir uygulamadır.

Mahalle bilgi kartı uygulamasında yerel yönetimler bir mahalleye ilişkin temel bilgileri, o mahalleye ilişkin yatırım öngörülerini, ayrılan kaynağı ve bunlar gibi birçok bilgiyi mahalledeki yurttaşların kolaylıkla alımlayabilecekleri bir noktada sergilerler. Mahalle bilgi kartları için uygun noktalar halkın sıklıkla bulunduğu mahalle muhtarlığı, camiler, okullar, otobüs durakları vs. olabilir. Bu bilgi kartları bilişim teknolojileri kullanılarak da yaygınlaştırılabilir.

Hatta su faturaları gibi belgelerin arkasında da gönderilebilir. Temel amaç, mahalledeki yurttaşların yerel yönetimlerin kendi yaşam çevrelerine ilişkin öngörülerini görüp öğrenmeleri ve doğal bir izleme ve değerlendirme mekanizmasının oluşmasıdır. Yurttaşlar bu şekilde farklı mahallelerdeki kartlardaki öngörülerini de karşılaştırma olanağı bulurlar. Örneğin bir yerel yönetim birimi herhangi bir mahallede mahalle bilgi kartında o mahallede o sene için döşenmesi düşünülen kanalizasyon borusu uzunluğunu ve hangi sokaklara döşeneceğini bildirebilir. Yurttaşlar da o sene içinde verilen bilgi doğrultusunda yatırım gerçekleşmezse bundan haberdar olma ve neden yapılmadığını sorgulama olanağı bulurlar. Komisyon bu aracı önermekle birlikte amaca uygun olmak koşuluyla biçimsel değişikliklerin yapılabileceğini kabul etmektedir. Aşağıda örnek bir mahalle bilgi kartı görülmektedir:

Şekil III.1: Mahalle Bilgi Kartı Örneği

Nüfus Göstergeleri	Kent	Mahalle	2007 yılı yatırımları	Bütçe (YTL)
Gece Nüfusu	85.632	13.268	1. Yağmur toplama kanalı	15.158
Gündüz Nüfusu	85.632	9.423	2. Park ve rekreasyon alanı	12.298
Hane Halkı Büyüklüğü (Kişi/Konut sayısı)	3,63	3,96	3. Kültür Parkı Projesi	14.587
İşyeri sayısı	9.885	382	4. Bisikletli Yaşam Alanı Projesi	18.258
15-64 arası nüfusun toplama oranı	% 48	% 54	5. Kanalizasyon Altyapısı Yenileme Projesi	25.699
6-15 yaş nüfusun toplama oranı	% 23	% 24		
Kişi başı gelir (ytl)	1.750	1.123		
Kayıtlı hususi araba sayısı	22.563	3.245		
Ulaşım Göstergeleri	Kent	Mahalle	2008 yılı yatırımları	
Zirve saatte sunulan taşıma kapasitesi	7861	1214	1. Konser alanı yapılması	25.143
Otobüs kullanıcıları oranı	% 43	% 70	2. Yaya yollarının yenilenmesi	63.254
Kaldırımlar ve yaya yolları oranı	% 83	% 48	3. Mahallenin fiziki altyapısının geliştirilmesi	24.149
Gaz Göstergeleri	Kent	Mahalle	2009 yılı yatırımları	
Gaz dağıtımından yararlanan nüfus	569	—	1. Altyapı iyileştirme çalışmaları	18.258
Kişi başı gaz tüketimi	0,003 m ³	—	2. Ortak kullanım alanları üretimi	86.581
SU ile ilgili göstergeler	Kent	Mahalle		
Su şebekesine bağlı nüfusun oranı	% 98,5	% 97,7		
Kişi başı günlük su tüketimi	0,76 m ³	0,62		
Su kayıpları oranı	% 7,6	% 9,5		
Su ve atıksu tahsilat oranı	% 59	% 42		

10.1.1.3 Köy/Mahalle Muhtarlarının da Katılımıyla Köy/Mahalle Örgütlenmesinin Oluşturulması İçin Pilot Bölge Çalışmalarının Yapılması

Katılımcı süreçlere ilişkin olarak özellikle köy/mahalle muhtarları gibi aktörlerin aracılığıyla etkin bir köy/mahalle örgütlenmesinin oluşturulması sıklıkla tartışılmıştır. Ancak, bu anlamda doyurucu bir deneyimin oluşturulabildiği söylenemez. Köy/mahalleden başlayacak bir örgütlenmenin kurulabilmesi için öncelikle bu anlamda ciddi deneyimlerin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eksikliği giderebilmek amacıyla seçilecek belli başlı bazı yerleşim birimlerinde pilot bölge çalışmalarının gerçekleştirilmesi uygulaması Komisyon tarafından önerilmektedir.

10.1.1.4 Köy/Mahalle Toplantıları Uygulamasının Başlatılması

Komisyon, çalışmaları sırasında gözden geçirilen iyi uygulama örneklerinden de yola çıkarak yerel yönetimlerde katılımın artmasına katkıda bulunabilecek basit, uygulaması kolay ve yüksek teknik kapasite gerektirmeyen, yenilikçi uygulama örneklerinin de yaygınlaştırılması fikrini benimsemiştir. Bu tür uygulamalardan birisi olarak “köy/mahalle toplantıları” uygulaması, yurttaşların doğru ve zamanında bilgilendirmeleri yoluyla katılımcı süreçlerde yer almalarını tetiklemeye çalışan bir uygulamadır.

Mahalle toplantıları ya da ziyaretleri uygulaması temel olarak mahalle bilgi kartında edilgen olarak gerçekleştirilen bilgilendirme sürecinin etkin bir iletişim içerisinde gerçekleştirilmesini içerir. Uygulamada yerel yönetimlerin stratejik planlama ve yatırım planlamasından sorumlu birimlerin temsilcileri her bir mahalleye ziyarette bulunarak mahallenin muhtarı ve ihtiyar heyeti ile mahallenin öncelikleri hakkında görüşmede bulunur, yatırım ve hizmetlerle ilgili yerinde inceleme yapar. Bu toplantılara apartman ve site yöneticilerinden seçilmiş temsilciler de katılabilirler. Toplantıda karşılıklı müzakereler ile gündem belirlenir ve mahallenin öncelikleri ile yerel yönetimin hedefleri karşılıklı olarak değerlendirilerek bir uzlaşma noktası bulunmaya çalışılır. Komisyon bu aracı önermekle birlikte amaca uygun olmak koşuluyla biçimsel değişikliklerin yapılabileceğini kabul etmektedir.

10.1.2.1 Katılımcı Yaklaşım Ve Mekanizmaların Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayarak Aşağıdan Yukarıya Doğru İçselleştirmesi İçin, Yerel Yönetimler Mevzuatının Yeniden Yapılandırılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.3.1 Gönüllü Katılım, Kent Konseyi, Yerel Gündem 21, Köy-Semt-Mahalle Bazında Örgütlenmeleri İçeren Katılım Mekanizmalarını Sürdürülebilir/İşlevsel Mekanizmalara Dönüştüren Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.4.1 Yerel Yönetimlerce, Halkın Haklarına İlişkin Bilgilendirilmesine Yönelik Yerel Yönetim Broşür Köy-Kent Rehberi Hazırlanması ve Dağıtılması

Hâlihazırda birçok yerel yönetim halkın çeşitli amaçlarla bilgilendirilmesi için çeşitli yayınlar yapmaktadır. Ancak, bu yayınların büyük bir çoğunluğunun propaganda ve hizmet tanıtımına yönelik olduğu, halkın yönetimi, hak ve hürriyetlerini nesnel bir şekilde değerlendirmesine elvermediği görülmektedir. Oysaki katılımın ön şartlarından birincisi bu eyleme ilişkin stratejide de açık bir biçimde ifade edildiği gibi yurttaşların haklarına ilişkin olarak bilgilendirilmeleridir. Komisyon bu bilgilendirmenin doğru bir şekilde yapılması için broşür, köy ve kent rehberlerinin hazırlanmasını öngörmektedir.

10.1.5.1 Katılımda Motivasyonun Arttırılması İçin Ulusal Bir Programın Hazırlanması

Komisyon kent yönetimlerinin ve yurttaşların katılımcı süreçlere ilişkin motivasyonlarının arttırılabilmesi için ulusal bir program önermektedir. Bu program aracılığıyla yurttaşlara hayal ettikleri yaşam çevrelerine ulaşabilmek adına mesafe kat edebilecekleri, kent yönetimlerine de katılımcı yöntemleri önceleyerek daha başarılı ve verimli yerel yönetim deneyimleri yaşayabilecekleri anlatılmaya çalışılacaktır.

10.1.6.1 Katılımcı Uygulamaların Neler Olduğunu Ortaya Koyacak Araştırma Projelerinin Yapılması, Desteklenmesi

Bu eyleme ilişkin stratejinin açıklamasında da belirtildiği gibi ülkemiz katılımcı iyi uygulama

örnekleri açısından çok da fakir değildir. Ancak, bu uygulamalar yeterince tanıtılmadığı gibi yeterince bilimsel açıdan analiz edilme olanağı da bulunamamaktadır. Katılımcı iyi uygulama örneklerinin hakıyla tanıtılabilmesi için bu örneklerin keşfedilmesi, analiz edilmesi ve başarılı strateji ve politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple bu tür araştırmaların TUBİTAK, TUBA ve DPT Programları ile desteklenmesi önerilmektedir.

10.1.6.2 Başarılı Olmuş Katılımlı Uygulama Örneklerinin Diğer Yerleşmelere Örnek Olacak Şekilde Tanıtımının Yapılması İçin Gerekli Materyallerin Hazırlanması ve Olası Tüm Kanallarla Yaygınlaştırılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.6.3 Tüm Katılımcı Uygulamalara Yönelik Veri Tabanı (Bilgi Bankası) Oluşturulması

Komisyon çalışmalarında özendirme ve ödüllendirme amaçlı çalışacak ulusal bir katılım üst kurulunun oluşturulması önerilmektedir. Bu kurulun Türkiye'deki tüm katılımcı uygulamaları bir veri tabanında biriktirmesi, bu anlamda deneyim birikimi sağlaması düşünülmektedir. Bu sebeple oluşturulacak bir mekanizma ile tüm yerel yönetimlerin katılımcı uygulamaları takip edilerek bu veri tabanında tutulacak, veri tabanı bilişim teknolojileri aracılığıyla halka açık olacaktır. Bu veri tabanı daha sonra Kurulun yerel yönetimleri özendirme ve ödüllendirme ölçütlerinin oluşturulmasında kullanılacaktır.

10.1.7.1 Yerel Yönetimlerde Müzakere Kültürünün Geliştirilmesi İçin Bilimsel Modelleme Çalışmalarının Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.8.1 Millî Eğitim Müfredatına Katılım Kültürüne İlişkin Derslerin Alınması Yönünde Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Bu eylemin ifadesi yeterince açıklayıcı bulunduğundan ayrıca açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.8.2 Eğitim Sisteminin Katılımcı Kültürü ve Kentlilik Bilinci Anlamında Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılabilmesi İçin İlgili Kurumlar Arası İşbirliğinin Yapılması

Bu eylemin ifadesi yeterince açıklayıcı bulunduğundan ayrıca açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.8.3 Katılımcı Öğrenme Kültürünün Yerleştirilmesi Amacıyla, Eğitim Sürecinin Tamamının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Bilimsel Modelleme Çalışmalarının Yapılması

Katılımcılığa ilişkin kültürel unsurlar çoğunlukla eğitim sürecinin yapısı doğrultusunda birey tarafından benimsenirler. Bu süreçte katılımcılığa daha yatkın bireylerin yetiştirilebilmesi için eğitim sürecinin tamamının yeniden tasarlanması gerekmektedir. Ancak bu anlamda

öncelikle bilimsel araştırma ve modelleme çalışmalarının yapılması yapılacak değişikliklerin belirlenebilmesi için gerekli görülmektedir.

10.1.8.4 Köy/Mahalle Muhtarlarına Yönelik Olarak Katılıma İlişkin Görevleri Hakkında Bir Eğitim Programı Gerçekleştirilmesi

Var olan mevzuatta köy/mahalle muhtarlarının katılıma ilişkin görevleri bulunmaktadır. Ancak çoğunlukla bu görevlerin hakkıyla bilinmediği ve yerine getiremediği tespit edilmiştir. Bu anlamda mesafe kat edilebilmesi için muhtarların bilinçlendirilmesine yönelik bir eylem düşünülmüştür.

10.1.8.5 Apartman ve Site Yönetimlerinin Yerel Yönetim Sistematiği İçerisinde Etkinliğinin Arttırılması İçin Bilimsel Modelleme Çalışmalarının Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.9.1 Kentteki Üniversite ve Meslek Odalarının Kentteki Sorunlara İlişkin İzleme Ve Değerlendirme Sürecine Katılımındaki Etkinliğinin Arttırılması İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.10.1 Katılımın Vizyoner Katılıma Elverecek Biçimde Gerçekleştirilmesi İçin Katılımcı Yöntemlere İlişkin Dair Kılavuz Niteliğinde Bir El Kitabının Hazırlanması ve Yaygınlaştırılması

Çoğunlukla var olan katılım pratikleri güç dengesizlikleri içermesi ve katılımı itici gücün bireysel ve kurumsal çıkarların takibini içermesi sebebiyle eleştirilmektedir. Gerçekten de kentsel rantın paylaşımına ilişkin katılımcı süreçlerde bu eleştirilerin haklılık payı olduğu söylenebilir. Oysaki yurttaşların katılımcı süreçlere sadece kişisel çıkarlarını kollamak için değil aynı zamanda yaşadıkları kentin geleceğine ilişkin alınan kararlarda kendi tercihlerini ve vizyonlarını ortaya koymak için de dâhil olması kentin sahiplenilmesi belirgin bir aidiyet hissinin oluşması için önem taşımaktadır. Bu sebeple vizyoner katılıma elverecek yöntemleri içeren ve yaygınlaştırmayı hedefleyen bir kılavuzun hazırlanarak katılım üst kurulu tarafından yaygınlaştırılması önerilmektedir.

10.1.11.1 Katılım Süreçlerinde Örgütler Arası Ortaklık ve İşbirliklerini Teşvik Etmek Üzere Bir Mevzuat Düzenlemesi Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.1.12.1 Siyasi Partiler ve Seçim Yasasında Tanımlanmış Mekanizmanın Daha Katılımcı Ve Etkin Temsiliyete Dayalı Bir Hale Getirilmesi İçin Mevzuat Değişikliği Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.2.1.1 Katılım Sürecini Düzenleyen Mevzuatta Katılmayan Kesimlerin Katılımını Arttırıcı Düzenlemelerin Gerçekleştirilmesi

Bu eylem, ülkemizin demokratikleşme sürecinde, henüz eğitim aşamasında olduğu, toplumda katılım bilincinin oluşturulmasının kamusal bir görev olduğu düşüncesi ile bu sürecin kamu eli ile teşvik edilmesine olanak veren mevzuat düzenlemesinin yapılması olarak düşünülmüştür. İçişleri Bakanlığı'nın sorumlu kuruluş olması gerektiği düşünülen bu eylem alanında Sivil Toplum Örgütleri, Siyasi Partiler ve Şura kapsamında önerilen Katılım Üst Kurulu'nun yardımcı kuruluş olarak süreci desteklemeleri öngörülmüştür. Yönetmelik taslağının ilgili kurumların ve halkın katılımı ile geliştirilebilmesi için tek seferlik bir yatırım bütçesinin gerekeceği öngörülmektedir. Bu eylemin göstergesi, (10.2.1.1.1.) Hedeflenen yasa ve yönetmelik değişikliklerinin yapılması ve Resmi Gazete'de yayınlanmasıdır.

10.2.1.2 Katılımı Cazip Hale Getirecek, Halkı Çekecek Organizasyonların Yapılması

Katılım süreçlerini desteklemek ve her ne nedenle olursa olsun sürece katılmayan veya katılmayan grupların katılımını sağlamak için, gerçekleştirilebilecek diğer bir eylem: katılım kültürünün toplumda yerleşmesini kolaylaştıracak periyodik organizasyonların kurgulanmasıdır. Bu konuda dünyada çok farklı uygulamaların yapıldığı bilinmektedir. Örneğin Brezilya'nın Porto Alegre kentinde katılımcı bütçe süreçlerinin yürütülmesi sırasında yapılan halk katılım toplantıları, kentlilerin alışık oldukları bir aktivite olan festivallerle birleştirilerek yapılmaktadır. Bu festivallerde belediye bütçesinden finanse edilen şenlik, gösteri, yardım organizasyonları gerçekleştirilerek toplumun en düşük gelirli ve katılıma vakit ayırmakta en zorlanacak kesimlerinin ilgisi çekilmeye çalışılmaktadır. Brezilya örneği, benzer örneklerde olduğu gibi, katılım organizasyonlarına kent yöneticilerin bizzat katılmalarının, bu toplantılarda yapılan konuşulanların, tartışmaların sonuçlarının uygulama süreçlerini etkileyeceği izlenimini güçlendirdiği ve katılımın hiçbir işe yaramayacağını düşünen kesimleri yapının içine çekebileceği görülmektedir. Eğer sürecin başında özellikle oydaşma ile alınan kararların hayata geçmesi de sağlanabilirse, katılım konusunda inanç eksikliği olan kesimlere çok önemli bir diğer mesaj verilebilme, organizasyonun sonraki aşamalarında katılımın artması sağlanabilmektedir.

Bu nedenle ülkemizde de birçok yerel yönetimlerin çok ciddi emekler harcayarak gerçekleştirdikleri festival ve şenliklerin beraberinde halk katılımına yönelik çeşitli organizasyonları yapmaları ve katılım organizasyonlarına ilgiyi arttırmalarının sağlanması bir eylem olarak önerilmiştir. Yerel yönetimlerin ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün bu eylemin sahibi olan kuruluş olduğu ve Şura kapsamında önerilen Katılım Üst Kurulu'nun yardımcı kuruluş olarak süreci desteklemesi öngörülmüştür. Yatırım bütçesinin gerekeceği bu uygulama için "(10.2.1.1.1) Bu amaçla kurgulanan ve periyodik hale getirilen organizasyonların sayısı" gösterge olarak belirlenmiştir.

10.2.2.1 Katılım Sürecinin Bürokratik Bir Süreç Olmaktan Çıkarılması ve Bilişimin Sağladığı Olanaklarla İnternete ve Mobil Sistemlere Dayalı Katılım Süreç ve Araçlarının Tanımlanarak İlgili Mevzuata Konması

Toplumun geneline göre nispeten daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan, internet ve diğer iletişim araçlarını daha kolay kullanabilen, ancak katılım aktivitelerinin çoğunlukla belli bir zaman ayırmayı gerektirmesi nedeni ile kent sorunlarına ilgisiz kalan, vakit ayıramayan kesimlerin sürece katılımlarının sağlanması için düşünülmüş bir eylemdir. Bu şekilde, toplumda orta gelir grubu olarak adlandırılacak, ("açlık sınırı üzerinde, "yoksulluk sınırı"nın

altında gelir düzeyine sahip) eğitilmiş bireylerin, geliştirilen internet tabanlı uygulamalarla çok daha az zaman harcayarak kent sorunlarına katkı koyabilmelerini mümkün kılmak hedeflenmektedir. Bu kapsamda kente ilişkin tüm konularda, düzenli bir yapı içinde verilere ulaşılabilmemesinin sağlanması, kent sorunlarına ve çözüm araçlarına ilişkin anket ve eğilim yoklamalarının yapılması, yerel meclis toplantıları ve halk katılım organizasyonlarının kayıtlarına erişilmesi gibi uygulamalar gerçekleştirilebilmelidir. Yine cep telefonu şebekesi üzerindeki bilgi kanallarının bu amaçla kullanılabilmesi katılımı çok daha kolay ve yaygın hale getirme amacıyla teknolojinin kullanımı için bir olanak olarak değerlendirilmelidir. Bu eylem alanında öngörülen: söz konusu yeni teknolojilerin katılım süreçlerinde kullanılması konusunda her kurumun kendi olanakları ve görüşleri doğrultusunda farklı ve çelişkili uygulamalar yapmalarının ve bu konuda bir karmaşa oluşmasının engellenmesi amacıyla, mevzuat düzenlemesi yapılmasıdır. Mevzuat değişikliğinde amaç olasılıkların önünün kapatılması, yasaklar konulması, dayatmacı bir yapının oluşturulması değildir. Amaç merkezi yönetimin farklı yerel yönetimleri tutarlı uygulamalara yönlendirecek, kolay ve etkin yolu gösterecek hatta buna teknik altyapı sağlamasını mümkün kılan bir yönetmeliğin oluşmasıdır. İçişleri Bakanlığı ve Şura kapsamında önerilen Katılım Üst Kurulu'nun sorumlu kuruluş; Başbakanlık Bilişim Başmüavirliği ve Yüksel Seçim Kurulu Başkanlığının yardımcı kuruluş olarak düşünüldüğü bu eylemin göstergesi, (10.2.2.1.1) Belirtilen niteliklerdeki bir yönetmelik değişikliğinin resmi gazetede yayınlanmış olmasıdır.

10.2.2.2 Katılım Süreçleri İle İlgili Halkı Bilgilendiren İnternet Sitelerininin, Yerel ve Ulusal Medya'da Yayın Olanaklarının Yaratılması ve Bilgiye Erişimin Kolaylaştırılması

Katılımın ilk aşaması bilgiye erişilmesidir. İnsanların bilmedikleri bir konu hakkında çözüm üretmeleri mümkün olmadığı ve de çok geniş ve karmaşık organizasyonlar olan günümüz kentlerinin sadece mekânda gezilerek algılanmasının mümkün olmadığı için, kente ilişkin analitik verilerin, yaşam kalitesi ve hizmetlere ilişkin göstergeler niteliğindeki değerlerin halk tarafından ulaşılabilir olmasının sağlanması gereklidir. Bunların yanı sıra kent yönetiminde yapılan işler, yöneticilerin meşgul olduğu konular, müdahale ettikleri sorunlar ve bunlara müdahale ederken kabul ettikleri öncelik sıralaması kentlilerce öğrenilebilmelidir. Bu kapsamda yerel meclislerin, katılım toplantılarının, yerel yönetim bütçe ve programlarının, imar planları ve uygulama programlarının hatta başkanların günlük programlarının halk tarafından erişilebilir kılınması gereklidir. İnternet bu amaçla hiç tereddütsüz kullanılacak ilk araçtır. Ancak yerel televizyonlar, radyolar, kamusal mekânlara yerleştirilecek kiosklar, bilgi panelleri ve cep telefonlarının bilgi yayın kanalları da ihmal edilmemesi gereken potansiyel araçlardır.

Bu eylem başlığında öngörülen merkezi idarenin yönlendirme ve desteği ile bu teknolojilerin kullanımında ortak bir yaklaşımın geliştirilmesi, yeni teknolojilerin kullanım biçimi ve bu araçlar üzerinden sunulacak bilgilerin içerik ve formatlarının belirlenmesidir. Şura kapsamında önerilen Katılım Üst Kurulu'nun ve İçişleri Bakanlığı'nın sorumlu olması gerektiği düşünülen bu eylem alanında TRT, Sivil Toplum Kuruluşları ve katılım uygulamalarında öncü olan Yerel Yönetimler, yardımcı kuruluşlar olarak değerlendirilmiştir. (10.2.2.2.1) Katılım süreçleri ile ilgili bilgi veren kamu destekli web sitelerinin sayısı ve (10.2.2.2.2) Katılım süreçleri ile ilgili bilgi ulusal ve yerel medya organlarındaki program sayısı bu eylem alanının başarısının test edilebileceği göstergeler olarak belirlenmiştir.

10.2.2.3 Kentte Yaşayanların Haklarını Savunacak “Kentli Sendikacılığı” (Kentte Yaşayanların Haklarını Savunan Platform-Citizen Union) Sisteminin Geliştirilerek Mevzuatta Düzenlenmesi

Bu strateji kapsamında belirlenen üçüncü eylem kentteki en güçsüz grupların katılımlarını destekleyecek bir yapının kurulması hedefidir. Kentte yaşayan herkesin temel hakkı olduğu düşünülen ancak (örneğin tüketici derneklerinin, müşteri haklarını savundukları netlikte) savunulamayan konularda kentlileri savunacak bir birlik kurulması öngörülmektedir. Bu şekilde kentteki güçlü aktörler (büyük sermaye çevreleri, inşaat şirketleri, resmi kurumlar vb.) karşısında haklarını savunma gücünden yoksun olan bireylerin haklarını, gerek katılım süreçlerinde, gerek yasal süreçlerle savunacak bir üst yapı hedeflenmektedir.

Bu yapı, kentte yaşayanların / hemşerilerin kentsel hizmetlerden adil yararlanamamaları durumunda; imar, çevre, tarihi - kültürel - doğal değerlerin korunması, ulaşım gibi kamu yararına yönelik kent hizmetlerinde bireysel olarak savunamadıkları düşüncelerin örgütlü olarak ifade edilmesini amaçlamaktadır. Bu yapının içinde ilgili dernekler, meslek odaları, baro, sendika vb. STK'lar bir araya gelmekte ve kentli haklarının savunuluculuğunun yapıldığı ortak bir platform oluşturulmaktadır. Şura kapsamındaki toplantılarda “Kentli sendikası” olarak adlandırılan bu yapının içeriği korunmak kaydı ile (kentli birliği, kentli katılım birliği ya da benzeri başka bir) isimle anılması mümkündür.

Bayındırlık İskân Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın sorumlu kuruluş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yardımcı kuruluş olmasının düşünüldüğü bu eylem alanında sağlanan gelişmelerin değerlendirilebilmesi için üç farklı gösterge belirlenmiştir. Bunlar: (10.2.2.3.1.)İlgili Mevzuat değişikliğinin yapılması için yardımcı kuruluşların katılımıyla toplantı yapıp yapılmadığı; (10.2.2.3.2) Yardımcı kuruluşlardan görüş alınıp alınmadığı; (10.2.2.3.3.) Bu konuyu düzenleyen yönetmeliğin Resmi Gazete’de Yayınlanması olarak ifade edilebilir.

10.2.3.1 Örgütlenemeyen Kesimin Belirli Bir Oranda Kent Konseylerinde Gönüllülük Esasıyla Temsil Edilmesi İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması

Bu stratejinin uygulanması için ve katılım uygulamalarında farklı kurgularla farklı uygulamalar yürüten yerel yönetimlerin bu konuda ortak bir duyarlılığa sahip olmalarının sağlanması için bu stratejiyi hayata geçirecek bir mekanizmanın oluşturulması temel bir eylem olarak düşünülmüştür. Bu eylem ile: hiçbir örgüt veya grubu temsil etmeyen, herhangi bir kentlinin, istediği takdirde (toplantılara düzenli olarak katılarak) kent konseyinin bir üyesi olmasına olanak verilmesi (bu şekilde olabilecek üyelerin sayısının belli bir kontenjan ile sınırlandırılması kaydı ile) öngörülmüştür.

Gönüllülük esasının katılımın temelinde olduğunu ve “birey”in katılımcı demokrasi için ne ölçüde önemli olduğunu vurgulamak amacını taşıyan bu eylemin uygulanması sürecinde İçişleri Bakanlığı sorumlu kurum, Bayındırlık Bakanlığı ise destekleyici kurum olarak düşünülmüştür. Bu konunun uygulamaya geçtiğine dair gösterge, (10.2.3.1.1) Yönetmelik değişikliğinin Resmi Gazete’de yayınlanması olacaktır.

10.3.1.1 Gençlerin Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

10.4.1.1 Kadınların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

10.5.1.1 Yaşlıların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

10.6.1.1 Yoksulların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

10.7.1.1 Gençlerin Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

10.8.1.1 Çocukların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

10.9.1.1 Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması

Çalışmamızda 10.3.1.1, 10.4.1.1, 10.5.1.1, 10.6.1.1, 10.7.1.1, 10.8.1.1, 10.9.1.1 için ortak bir eylem ve buna bağlı ortak gösterge performans ölçütleri belirlenmiştir.

Tüm bu grupların etkin katılımı ve temsiliyetleri için elde yeterli veri ve bilgi bulunmadığından öncelikle bu alanlarda eyleme yönelik olarak bilimsel araştırma çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Bu bilimsel çalışmalar ve pilot projeler ışığında bu grupların katılımı için daha somut önlemler alınabilir ve buna yönelik gösterge ölçütleri değiştirilebilir.

Bu kapsamda yukarıda belirtilen strateji maddeleri için ortak eylem, bilimsel bir modelleme çalışmasının yapılması, buna bağlı ortak gösterge ise “modellemeye esas oluşturacak araştırma sayısı” olarak belirlenmiştir. Eylemler proje kapsamında ele alınırken sorumlu, yardımcı kuruluşlar ve projenin süresi “sorun alanları-stratejiler-eylemler-göstergeler Tablosu’nda ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Tüm bu eylemlerin finansmanının ise yatırım bütçesinden karşılanması kararlaştırılmıştır.

10.10.1.1 Yerel Yönetimlerin Katılıma İlişkin Kapasitelerinin Arttırılması İçin Ulusal Bir Eğitim Programının Oluşturularak Uygulanması

Yaşamın her alanında olduğu gibi katılımı ilgili olarak da eğitimin önemi vurgulanarak yerel yönetimlerin katılımı ile ilgili olarak kapasitelerini arttırmak için ulusal bir eğitim programı uygulanacaktır. Bu programın uygulanması ile katılımı ilişkin kurumsal kapasitede nitelik sorunu çözülecektir.

10.10.2.1 Yerel Yönetimlerin Kendi Çalışanlarının Karar Verme Süreçlerindeki Etkinliğinin Arttırılması İçin Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması

Mevcut mevzuat yerel yönetim çalışanlarının karar alma sürecine etkin olarak katılımına yeterli düzeyde olanak tanınamasından ötürü karar verme süreçlerinde yerel yönetim elemanlarının katılımı için mevcut mevzuatta değişiklik yapılacaktır.

10.10.3.1 Kentlilik Bilinci Oluşturma Konusundaki Başarılı Uygulama Örneklerinin İncelenmesi; Bu Konuda Bilgilendirme/Eğitim Çalışmalarının Yapılması

Kentlilik bilincinin geliştirilmesi için kentli haklarının benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Kentlilik bilinci, öncelikle kentte yaşayanların haklarının farkında olmalarıyla mümkündür. Kentli haklarına yönelik bu farkındalık; saydamlık, halk denetimi ve katılımı kentlilik bilinci üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olacaktır. Bu yaklaşımdan hareketle, “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu”nun çerçevesinde kentlilik bilincinin geliştirilmesine yönelik yeni açılımlar sağlamak amacıyla, “Avrupa Kentsel Şartı” gündeme getirilecektir. Yerel yönetimlerce kentli haklarının benimsenmesi “Avrupa Kentsel Şartı”nı hayata geçirmelerinin güvencesi olarak görülecektir.

10.10.4.1 Yerel Yönetimlerdeki Atanmış ve Seçilmişlerin Katılım Konusundaki Donanımlarının Artırılması İçin Eğitim Programlarının Oluşturulması

Yerel yönetimlerde katılıma ilişkin eğitim programlarının büyük oranda olmayışı göze çarpan bir sorundur. Bu sorunun giderilmesi için ülke genelinde söz konusu programlara başlanacaktır. Bu programlar sayesinde yerel yönetimlerde bulunan atanmış ve seçilmişlerin katılım konusunda donanımları artırılmış olacaktır.

10.10.5.1 Katılım Süreçlerinin Belgelenmesi ve Erişilebilir Hale Getirilmesi Sürecinin Katılıma İlişkin Mevzuata Konması

Yerel yönetimlerde katılım süreçlerinin belgelenmesi için mevzuatta değişiklik yapılarak söz konusu süreçlere erişilebilirlik olanağı sağlanmış olacaktır. Bu olanakla birlikte katılım süreçlerinden vatandaşların haberdar olması sağlanmış olacaktır.

10.11.1.1 Yerel Yönetimlerin Faaliyetlerine İlişkin İzleme ve Değerlendirme Sistemiğinin Kurulması ve İlgili Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması

Yerel yönetimlerin demokratik ve etkili bir şekilde, Merkezi Yönetim Yargı Organları ve Kamuoyu tarafından denetiminin yapılabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Yerel yönetimlerin eylem ve işlemlerinin dürüstlük ve hukuka uygunluğunu sağlamak için etkin denetim mekanizmaları oluşturulacaktır. Yerel yönetim birimlerinin herhangi bir nedenle çalışamaz duruma gelmesi halinde merkezi yönetimin ne şekilde hareket edeceği, daha açık ve anlaşılır şekilde yasayla düzenlenecektir. Yerel yönetimlerde iç hiyerarşik denetim, etkili ve verimli bir örgüt yapısının kurulabilmesi amacıyla, iç örgütlenme ilgili yerel yönetim birimince gerçekleştirilecektir. Yargının, yerel yönetimleri denetlemesinin sağlanabilmesi için, dava açma hakkı yaygınlaştırılacak ve genişletilecektir. Bu amaçla yerel yönetim sınırları içerisinde yaşayan yurttaşların, doğrudan veya merkezi yönetimin yerel düzeydeki temsilcilerine başvurarak dava açma hakkını kullanmaları ve yerel temsilcilerin de bu sıfatlarıyla dava açma hakkına sahip olmaları sağlanacaktır. Doğal, tarihsel, kültürel, çevresel ve estetik değerlerin korunması amacıyla; gerçek ve tüzel kişilerle, yerel yönetim makamları geriye dönüşü olmayan, eylem ve işlemlerini önlemek amacıyla kendi alanlarında uzmanlığı ve saygınlığı kanıtlanmış kişiler ve sivil toplum örgütü temsilcilerinden oluşan bağımsız Yerel Koruma Kurulu oluşturulacaktır.

10.12.1.1 Projelerin Planlanmasında Yaşam Kalitesi Göstergelerinin (Beper, Urban Audit, Kentsel Göstergeler Kılavuzu, vb.) Dikkate Alınması İçin Kamu İhale Kanunu ve Yerel Yönetimler Mevzuatında Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.12.1.2 Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Halka Aktarılması ve Bilinç Oluşturulması İçin Beper ve Benzeri Projelerin Yaygınlaştırılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.13.1.1 Yerel Meclislerin Yapısının Toplumun Tüm Kesimlerinin Katılımına Açılması İçin Bir Bilimsel Modelleme Çalışmasının Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.13.1.2 Stratejik Plan ve Faaliyet Raporlarının Kent Konseyine Sunulması ve Görüşlerinin Alınmasının Zorunlu Hale Getirilmesi İçin Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.14.1.1 Yerel Ölçekte Katılıma İlişkin İlke ve Esaslar Koyacak, Başarılı Uygulamaları Değerlendirecek Ulusal Düzeyde Özerk Bir Kurul Oluşturulması

Yerel ölçekte katılıma ilişkin ilke ve esaslar koyacak, başarılı uygulamaları değerlendirecek ulusal düzeyde özerk bir kurul oluşturulması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması bu stratejinin hayata geçirilmesi için gerçekleştirilmesi gereken ilk eylem olarak belirlenmiştir. İlgili tüm kurumların katılımı ile yürütülmesi gereken bir süreçle, bu kurulun kaç üyeden oluşacağı, özerkliğinin nasıl sağlanacağı, nasıl bir idari yapıya sahip olacağı, yetki, sorumluluk ve olanaklarının neler olacağını belirlenmesi gerekmektedir.

Katılım Üst Kurulu'nun yasal altyapısının oluşması sürecinden sorumlu olacak kurumun İçişleri Bakanlığı (ve özelde Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü), yardımcı kuruluşun ise TBMM olması gerektiği düşünülmüştür. Burada TBMM'nin yardımcı kuruluş olarak öngörülmesinin sebebi, sadece yasal değişikliklerin meclisten geçecek olması nedeniyle değil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Türkiye'de demokratikleşme sürecini temsil eden kurum olması nedeniyle, bu kurumun bilgi ve deneyimlerini aktarma ve oluşumunda öncü görev üstlenme sorumluluğunun olması nedeniyledir. Yasal altyapısının oluşturulması sürecinde katılımı düşünülen kurumlara bağlı bir yatırım bütçesine ihtiyaç duyulan bu eylemin uygulanıp uygulanmadığına ilişkin gösterge (10.14.1.1.1) Katılım Üst Kurulunu oluşturan yasal değişikliğin Resmi Gazete'de yayımlanmasıdır.

10.14.1.2 Uluslararası ve Ulusal Örneklerden Yararlanarak Katılımcılığa İlişkin Göstergeler Setinin Oluşturulması

Katılım Üst Kurulu kurulduktan sonra, bu kurul tarafından hem Türkiye'deki, hem de yurtdışındaki örneklerden yararlanarak katılımcılığa ilişkin esaslar ve göstergeler setinin oluşturulması gerekmektedir. Bu eylem hem Katılım Üst Kurulunun temel görevi olan Ülke içindeki yerel katılımcı uygulamaların değerlendirilmesi görevinin objektif kıstaslarla yapılabilmesinin sağlanması, hem de yeni başlatılacak girişimlere yol gösterecek bir rehber oluşturulması bakımından önemlidir.

Bu eylemin uygulamaya geçirilmesi için sorumlu kuruluş olarak Katılım Üst Kurulu; Yardımcı Kuruluşlar olarak da Üniversiteler ve TÜİK düşünülmüştür. Ancak Katılım Üst Kurulu hâlihazırda var olmayan, öneri bir kuruluş olduğu için, bu kurul teşkil edilene kadar (ya da kurulmaması durumunda) Üniversiteler, yardımcı kuruluş olarak değil sorumlu kuruluş olarak bu görevi üstlenmelidir. Farklı Üniversitelerin girişimi ile bir sivil toplum örgütü niteliğinde de olsa bu kurula benzer bir yapı oluşturulmalı ve bu STK katılımcılığa ilişkin esasları ve göstergeler setini oluşturmalıdır.

Katılım Üst Kurulunun oluşturulmasının ardından, (10.14.1.2.1) Katılımcılığın esaslarının ve Türkiye koşullarında kabul edilebilecek gösterge setinin katılımcı bir şekilde oluşturulması, bu eylemin başarısını gösterecektir.

10.14.1.3 Katılımı Arttırmak İçin Yaşam Kalitesi Ölçütlerinin ve Bu Ölçütlere Dayalı Olarak Yapılan Uluslararası,Ulusal ve Yerel Karşılaştırmaların Ulaşılabilir Kılınması

Katılım Üst Kurulu, katılımcılığın esaslarını ve gösterge setini oluşturma sürecinde ve bunu oluşturduktan sonra yurtiçi ve örnekleri inceleyecek ve bunları çeşitli parametrelere göre derlendiren tasnif edecektir. Gerek Katılım Üst Kurulunun bu değerlendirmeleri yapabilmesi, gerekse yerel katılım uygulamaların her kademesinde paydaş olarak yer alan bireylerin bilgi sahibi olmasını kolaylaştırmak için “Yaşam Kalitesi Ölçütleri”nin tespit edilmesi ve bunların herkesçe ulaşılabilir hale getirilmesi gereklidir. Bu amaçla (diğer bölümde önerilen mahalle bilgi kartları) gibi geleneksel metotların yanı sıra, yeni teknolojilerden de etkin bir biçimde yararlanılması mümkündür. Mahalli İdareler Genel müdürlüğünün Web sayfası, Yerel.net vb hâlihazırda var olan yapılar kullanılabileceği gibi, doğrudan Katılım Üst Kuruluna bağlı sunucular üzerinden de bu verilerin paylaşılması mümkün olabilir.

Bu eylemin gerçekleştirilmesi için belirlenen sorumlu kuruluş, Katılım Üst Kurulu'nun kendisi, yardımcı kuruluşlar ise Bayındırlık Bakanlığı'dır. Eylemin gerçekleştiğinin göstergesi olarak, (10.14.1.3.1.) Bu nitelikte verisi toplanmış ve karşılaştırması yapılmış örneklerin sayısı, değerlendirmeye alınmalıdır.

10.14.1.4.Yerel Yönetimlerin Katılımcılık Açısından Düzeylerinin Belirlenerek Kamuoyunun Bilgilendirilmesi

Katılım Üst Kurulu, katılımcılığın esasları, katılımcılık gösterge seti, oluşturduktan sonra yerel yönetimleri inceleyecek ve bunları çeşitli parametrelere göre derlendiren tasnif edecektir. Katılım Üst Kurulu'nun bu tasnifi ve değerlendirmeyi yaparken, başarılı uygulamaların yanı sıra eksiklikleri olan uygulamaları tespit etmektir. Bu tespitlerin objektif kıstaslarla yapılabilmesi için, uygulamaların değerlendirilebileceği nesnel kıstasların belirlenmesi ve bu kıstaslara göre karşılaştırmaların yapılabilmesi için gerekli verinin toplanıp düzenlenmesi işi Katılım Üst Kurulu'nun koordine etmesi gereken bir iştir. Yapılan değerlendirmenin sonucunun çeşitli ortamlarda topluma sunulması toplumun bilgi edinme hakkının sağlanması yönünde bir gerekliliktir. Bu eylem tüm yerel yönetimlerin, faaliyetleri sırasında katılım süreçlerini ne boyutta işlettiklerinin, neleri yaptıkları, neleri eksik bıraktıklarının düzenli bir yapı ile tespit edilmesi ve bunun bütüncül bir yapı içinde kamuoyuna duyurulmasının sağlanmasıdır. Bu yapı Mahalli İdareler Genel müdürlüğünün Web sayfası, “Yerelnet.org” vb. hâlihazırda var olan yapılardan faydalanılsa da aslen Katılım Üst Kurulunun görevi olduğu için, bu kurula bağlı sunucular üzerinde de geliştirilmelidir.

Bu eylemin gerçekleştirilmesi için belirlenen sorumlu kuruluş, Katılım Üst Kurulu'nun kendisi, yardımcı kuruluşlar ise İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'dür. Eylemin gerçekleştiğinin göstergesi olarak, (10.14.1.4.1.) Katılım düzeyleri belirlenip yayınlanan yerel yönetimlerin oranı, kullanılabilecektir.

10.14.1.5 Katılımcılık Açısından Başarılı Bulunan Yerel Yönetimlerin Özendirilmesi ve Ödüllendirilmesi; Bu Şekilde Diğer Yerel Yönetimlerin de Teşvik Edilmesi

Katılım Üst Kurulunun düzenleyici, zorlayıcı, dayatmacı, hatta biçimlendirici bir yapı

olması hedeflenmemiş, bu nedenle kurul bir onay makamı, ya da bir teftiş makamı olarak kurgulanmamıştır. Temelde tüm uygulamaları inceleyen, başarılı uygulamaları oluşturan faktörleri tespit etmeye ve bunları yeni uygulamalara aktarmaya çalışan, yönlendirici, tavsiye verici bir organ olarak düşünülmüştür. Sonuçta katılıma ilişkin genel prensip ve esasları koyan ve bunları duyuran bu kurulun uygulama süreçlerini etkileyecek, bu süreçlere müdahale edecek hiçbir araca sahip olmaması, kurulu tamamen işlevsiz kılacaktır. Bu durum dikkate alarak ülkemizde hâlihazırda işletilmekte olan “Kamu Etik Kurulu” benzeri bir müdahale mekanizmasına sahip olmasının doğru olacağı düşünülmüştür. Bu müdahale mekanizması, kamu etki kurulunun olumsuz bir durumu tespit ettiğinde yaptığı, olumsuz durumu basın yolu ile duyurabilme yetkisine benzer bir mekanizmadır.

Katılım üst kurulunun da (gerektiğinde olumsuz örnekleri) ama büyük çoğunlukla olumlu örnekleri, başarılı katılım uygulamalarını; yazılı basında, yerel ve ulusal televizyonlarda, radyolarda ve internet ortamında duyurma yetkisine sahip olması hedeflenmektedir. Bu mekanizma ile katılım uygulamaları başarı düzeylerine göre daha fazla kişiye ulaşabilecekleri ortamlarda anlatılma şansı verilecek, bu katılım süreçlerini önemsemeyen yerel yöneticilerin ve toplumsal grupların özendirilmesi için bir araç olarak kullanılabilir.

Bu eylemin sorumlusu ve yürütücüsü doğal olarak Katılım Üst Kurulu’nun kendisi olacaktır. Sürece destek sağlayacak yardımcı kuruluşlar olarak İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü düşünülmüştür. Bu eylemin ne ölçüde uygulamaya geçirilebildiğinin göstergesi ise: (10.14.1.5.1) Katılım Üst Kurulunun olanakları ile tanıtımı yapılarak teşvik edilen yerel yönetimlerin sayısıdır.

10.15.1.1 Yerel Yönetim Birlikleri ve Bölgesel Kalkınma Kurumsallaşmalarında Daha Katılımcı Bir Yapının Oluşturulması İçin Bilimsel Bir Modelleme Oluşturulması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.16.1.1 Mevcut Stratejik Planlama ve Bütçe Sürecine İlişkin Mevzuatta: Hedef Belirleme, Araştırma Analiz, Alternatif Üretme ve Seçimi, Uygulama Aşamalarının ve Önceliklerinin Saptanması, Önceki Örneklerin Başarı Düzeyinin Saptanması ve Diğer Tüm Aşamalarda Etkin Katılımın Sağlanması İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması

Bu eylemin açıklaması eyleme ilişkin stratejinin açıklaması altında verildiğinden açıklamaya gerek görülmemiştir.

10.17.1.1 Katılımcı Fiziksel/Mekânsal Planlama Programının Oluşturulması, İmar Kanununun Bu Program Doğrultusunda Yenilenmesi ve Uygulamaların Bu Yönde Yaygınlaştırılması

Burada öncelikle yapılması gereken, “sürdürülebilir kentsel gelişme için katılımcı-mekânsal stratejik planlama yaklaşımı”na geçilebilmesidir. Bunun için ülke, bölge, yerel ve kentsel düzeylerde planlama ölçeklerinde, mekânsal planlamaya yönelik temel felsefenin kamu ve toplum yararı doğrultusunda yönlendirilmesi ve “mekânsal stratejik planlama” yaklaşımına ilişkin ilke ve esasların yeni yasal düzenlemelerle belirlenmesi gereklidir.

“Sürdürülebilir kentsel ve çevresel gelişme için katılımcı mekânsal stratejik planlama”

sürecinin her ölçeği ve her planlama aşamasında, kentli kullanıcıların/hemşehrilerin katılımına olanak sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu bağlamda planlama öncesinde, planlama sırasında, planlama sonrasında olmak üzere:

- a) Planlama sürecinin ilk aşamalarında, planın temel amacı ve “stratejik hedefler”in belirlenmesinde;
- b) Ayrıntılı düzenlemelerde kullanıcı taleplerinin belirlenmesinde, “talep analizleri ve projeksiyonlar”ın geliştirilmesinde;
- c) Stratejik mekânsal planlamanın olmazsa olmazlarından olan “alternatif gelişme stratejileri”nin üretilmesi ve bunların karşılaştırmalı değerlendirilmesinde; farklı yöntemlerde katılım uygulamalarına yer verilmelidir. Yine bunun gibi,
- d) Planlamanın uygulama politikalarının belirlenmesinde,
- e) Benzer biçimde, dönüşümlü-dinamik planlama sürecinde gerekli düzeltmelere olanak sağlayacak biçimde ilk uygulama sonuçlarının ölçülerek, planlama ve bağlı mekânsal tasarımların başarı düzeylerinin belirlenmesinde yine geliştirilmiş katılım modelleri uygulanmalıdır.

Bu sistemin yapılandırılması için bir eylem programının, ilgili bakanlıklar, üniversiteler, meslek odaları ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla hazırlanarak mevzuatın bu yönde düzenlenmesine yönelik işlemler başlatılacaktır.

10.17.2.1 Kentsel Ortak Alanların (Meydanlar, Parklar, Açık Alanlar, Yayalaştırılmış Alanlar vb) Yaygınlaştırılması

Katılımcılık duygusunun fiziki mekânda algılatılması için, meydan, park, açık alan, yaya bölgesi gibi kentsel ortak alanların kentsel tasarım unsurları olarak kent planlaması ve tasarım projelerinde gösterilmeli ve uygulanmalıdır. Bu mekânların standartları, ilke ve esasları oluşturularak, yerel yönetimler tarafından uygulanacak projelerde dikkate alınacaktır.

10.18.1.1 Denetimli Katılım Modelinin Sağlanması İçin İzleme Değerlendirme ve Denetim Sistematiğinin Oluşturulması Yönünde Bilimsel Modelleme Çalışması Yapılması

Yerel yönetim süreçlerine yönelik olarak izleme-değerlendirme ve denetim boyutlarını kapsayan bir katılımcı model oluşturulması için, İçişleri Bakanlığı'nın eşgüdümünde, üniversiteler, DPT, TODAİE, meslek odaları (TMMOB) ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla bilimsel araştırmalar yapılacaktır.

10.19.1.1 Kentleşme Şurası Sonunda Oluşturulacak Eylem Planı Doğrultusunda Bilimsel Bir Modelleme Yapılması ve Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Etkin Katılım Mekanizmalarını, İlke ve Esasları Belirler Hale Getirilmesi İçin Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Kentleşme Şurası sonunda oluşturulacak bir Eylem Planı doğrultusunda, demokratik ve etkin bir yerel yönetim için, yerel yönetimler mevzuatında katılım boyutunun öne çıkarılarak, katılım mekanizmaları, ilke ve esaslarının belirlenmesine yönelik mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır. Bu çalışma İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın eşgüdümünde, üniversiteler, DPT, TODAİE, meslek odaları (TMMOB) ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla yürütülecektir.

EYLEMLER							GÖSTERGELER	
NO	EYLEM	TİPİ	SORUMLU KURULUŞ	YARDIMCI KURULUŞ	SÜRE	FINANSMAN	NO	GÖSTERGE
10.1.1.1	Yerel Yönetimler Mevzuatının, Yerel Yönetimlerin Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayan Bir Bilgi Paylaşım Sürecini Örgütlemesi İçin Yeniden Yapılandırılması	MD	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-DPT -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	10.1.1.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Sorumlu ve Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı
							10.1.1.1.2	Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı
							10.1.1.1.3	Resmi Gazetede Yayımlanması
10.1.1.2	Köy/Mahalle Bilgi Kartı Uygulamasının Başlatılması	P	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TÜİK	O	Yatırım Bütçesi	10.1.1.2.1	Uygulamayı Başlatan Yerel Yönetimlerin Toplam Yerel Yönetimlere Oranı
10.1.1.3	Köy/Mahalle Muhtarlarının Da Katılımıyla Köy/Mahalle Örgütlenmesinin Oluşturulması İçin Pilot Bölge Çalışmalarının Yapılması	P	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	10.1.1.3.1	Pilot Çalışmaların Yapılıp Yapılmadığı
10.1.1.4	Köy/Mahalle Toplantıları Uygulamasının Başlatılması	P	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	O	Yatırım Bütçesi	10.1.1.4.1	Uygulamayı Başlatan Yerel Yönetimlerin Toplam Yerel Yönetimlere Oranı

10.1.2.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Sorumlu ve Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı	10.1.2.1.1	Yatırım Bütçesi	K	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	MD	Katılımcı Yaklaşım ve Mekanizmaların Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayarak Aşağıdan Yukarıya Doğru İçselleştirilmesi İçin, Yerel Yönetimler Mevzuatının Yeniden Yapılandırılması	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Sorumlu ve Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı
10.1.2.1.2	Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı	10.1.2.1.2	Yatırım Bütçesi	K	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	MD	Gönüllü Katılım, Kent Konseyi, Yerel Gündem 21, Köy-Semt-Mahalle Bazında Örgütlenmeleri İçeren Katılım Mekanizmalarını Sürdürülebilir/İşlevsel Mekanizmalara Dönüştüren Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı
10.1.2.1.3	Resmî Gazetede Yayımlanması	10.1.3.1.1	Yatırım Bütçesi	K	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	P	Yerel Yönetimlerde, Halkın Haklarına İlişkin Bilgilendirilmesine Yönelik Yerel Yönetim Broşür Köy-Kent Rehberi Hazırlanması ve Dağıtılması	Resmî Gazetede Yayımlanması
10.1.3.1.2	Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı	10.1.3.1.2	Yatırım Bütçesi	K	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Kuruluşları	-Yerel Yönetimler -İçişleri Bakanlığı	P	Katılımda Motivasyonun Arttırılması İçin Ulusal Bir Programın Hazırlanması	Uygulamaya Geçen Yerel Yönetimlerin Oranı
10.1.3.1.3	Resmî Gazetede Yayımlanması	10.1.3.1.3	Yatırım Bütçesi	O	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Kuruluşları -İlgili Diğer Bakanlıklar	İçişleri Bakanlığı	P	Programın Hazırlanması İçin Sorumlu ve Yrdm. Kuruluşlarla Düzenlenen Toplantı sayısı	Resmî Gazetede Yayımlanması

10.1.6.1	Katılımcı Uygulamaların Neler Olduğunu Ortaya Koyacak Araştırma Projelerinin Yapılması, Desteklenmesi	P	-TODAE -Katılım Üst Kurulu (KÜK)	-DPT -TÜBİTAK -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Kuruluşları -İlgili Diğer Bakanlıklar	O	Yatırım Bütçesi	10.1.6.1.1	Proje Sayısı
10.1.6.2	Başarılı Olmuş Katılımlı Uygulama Örneklerinin Diğer Yerleşmelere Örnek Olacak Şekilde Tanıtımının Yapılması İçin Gerekli Materyallerin Hazırlanması ve Olası Tüm Kanallarla Yaygınlaştırılması	P	KÜK	-Yerel Yönetimler -İçişleri Bkn. -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -Uluslar Arası Kuruluşlar (ABGS, UNDP)	O	Yatırım Bütçesi	10.1.6.2.1	Seçilmiş İyi Örnek Sayısı
10.1.6.3	Tüm Katılımcı Uygulamalara Yönelik Veri Tabanı (Bilgi Bankası) Oluşturulması	P	KÜK	-Yerel Yönetimler -İçişleri Bkn. -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -Uluslar Arası Kuruluşlar (ABGS, UNDP)	O	Yatırım Bütçesi	10.1.6.3.1	Veri Bankasının Oluşturulması
10.1.7.1	Yerel Yönetimlerde Müzakere Kültürünün Geliştirilmesi İçin Bilimsel Modelleme Çalışmalarının Yapılması	P	-DPT -KÜK	-TÜBİTAK -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -Türk Bil. Birliği (TBB)	O	Yatırım Bütçesi	10.1.7.1.1	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması
							10.1.7.1.2	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı

10.1.8.1	Millî Eğitim Müfredatına Katılım Kültürüne İlişkin Derslerin Alınması Yönünde Gerekli Düzenlemelerin Yapılması	MD	MEB	-İçişleri Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	10.1.8.1.1	Derslere İlişkin Sorumlu ve Yrdm Kuruluşların Ortaklaşa Top. Düzenlenip Düzenlenmediği
							10.1.8.1.2	Derslerin Müfredata Alınması İçin Talim Terbiye Kurulu Kararı
10.1.8.2	Eğitim Sisteminin Katılımcılık Kültürü ve Kentlilik Bilinci Anlamında Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması İçin İlgili Kurumlar Arası İşbirliğinin Yapılması		MEB	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	O	Yatırım Bütçesi	10.1.8.2.1	Sorumlu ve Yrdm. Kuruluşların Koordinasyon Toplantılarının Yapılıp Yapılmadığı
10.1.8.3	Katılımcı Öğrenme Kültürünün Yeriştirilmesi Amacıyla, Eğitim Sürecinin Tamamının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Bilimsel Modelleme Çalışmalarının Yapılması	P	-MEB -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	O	Yatırım Bütçesi	10.1.8.3.1	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması
							10.1.8.3.2	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.1.8.4	Köy/Mahalle Muhtarlarına Yönelik Olarak Katılıma İlişkin Görevleri Hakkında Bir Eğitim Programı Gerçekleştirilmesi	P	İçişleri Bakanlığı	-MEB -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	O	Yatırım Bütçesi	10.1.8.4.1	Düzenlenen Eğitim Programı Sayısı
							10.1.8.4.2	Eğitim Verilen Muhtarlıkların Oranı
10.1.8.5	Apartman ve Site Yönetimlerinin Yerel Yönetim Sistematiği İçerisinde Etkinliğinin Artırılması İçin Bilimsel Modelleme Çalışmalarının Yapılması	P	İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TUBİTAK -DPT	O	Yatırım Bütçesi	10.1.8.5.1	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması
							10.1.8.5.2	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı

10.1.9.1	Kentteki Üniversite ve Meslek Odalarının Kentteki Sorunlara İlişkin İzleme ve Değerlendirme Sürecine Katılımdaki Etkinliğinin Artırılması İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	Md	İçişleri Bakanlığı	-Yerel Yönetimler -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları	O	Yatırım Bütçesi	10.1.9.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı	
								10.1.9.1.2	Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı
								10.1.9.1.3	Resmi Gazetede Yayımlanması
10.1.10.1	Katılımın Vizyoner Katılıma Elverecek Biçimde Gerçekleştirilmesi İçin Katılımcı Yöntemlere İlişkin Dair Kılavuz Niteliğinde Bir El Kitabının Hazırlanması ve Yaygınlaştırılması	P	KÜK	-İçişleri Bakanlığı -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -Yerel Yönetimler -TBB	O	Yatırım Bütçesi	10.1.10.1.1	El Kitabının Hazırlanıp Hazırlanmadığı	
							10.1.10.1.2	Dağıtılma Oranı	
10.1.11.1	Katılım Süreçlerinde Örgütler Arası Ortaklık ve İşbirliklerini Teşvik Etmek Üzere Bir Mevzuat Düzenlenmesi Yapılması	MD	İçişleri Bakanlığı	-Sivil Toplum Örgütleri, - KÜK, -(TMMOB) Meslek Odaları	O	Yatırım Bütçesi	10.1.11.1.1	Resmi Gazetede Yayımlanması	
10.1.12.1	Siyasi Partiler ve Seçim Yasasında Tanımlanmış Mekanizmanın Daha Katılımcı ve Etkin Temsiliyete Dayalı Bir Hale Getirilmesi İçin Mevzuat Değişikliği Yapılması	MD	İçişleri Bakanlığı	- Sivil Toplum Örgütleri, - KÜK - Siyasi Partiler	K	Yatırım Bütçesi	10.1.12.1.1	Resmi Gazetede Yayımlanması	
10.2.1.1	Katılım Sürecini Düzenleyen Mevzuatta Katılımayan Kesimlerin Katılımını Artırıcı Düzenlemelerin Gerçekleştirilmesi	MD	İçişleri Bakanlığı	- Sivil Toplum Örgütleri, - KÜK - Siyasi Partiler	K	Yatırım Bütçesi	10.2.1.1.1	Resmi Gazetede Yayımlanması	

10.2.1.2	Katılım Cazip Hale Getirecek, Halkı Çekecek Organizasyonların Yapılması	P	-Yerel Yönetimler, Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü	KÜK	O	Yatırım Bütçesi	10.2.1.2.1	Bu Amaçla Kurgulanan Ve Periyodik Hale Getirilen Organizasyonların Sayısı
10.2.2.1	Katılım Sürecinin Bürokratik Bir Süreç Olmaktan Çıkarılması ve Bilişimin Sağladığı Olanaklarla İnternete ve Mobil Sistemlere Dayalı Katılım Süreci ve Araçlarının Tanımlanarak İlgili Mevzuata Konması	MD	-KÜK, -İçişleri Bakanlığı	-Başbakanlık Bilişim Başmüşavirliği, -Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı	K	Yatırım Bütçesi	10.2.2.1.1	Resmî Gazetede Yayımlanması
10.2.2.2	Katılım Süreçleri İle İlgili Halkı Bilgilendiren İnternet Sitelerinin, Yerel ve Ulusal Medyada Yayın Olanaklarının Yararlanması ve Bilgiye Erişimin Kolaylaştırılması	P	-KÜK, -İçişleri Bakanlığı	-TRT, -Sivil Toplum Kuruluşları, -Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	10.2.2.2.1 10.2.2.2.2	Katılım Süreçleri İle İlgili Bilgi Veren Kamu Destekli Web Sitelerinin Sayısı Katılım Süreçleri İle İlgili Bilgi Ulusal ve Yerel Medya Organlarındaki Program Sayısı
10.2.2.3	Kentte Yaşayanların Haklarını Savunacak "Kentli Sendikacılığı" (Kentte Yaşayanların Haklarını Savunan Platform-Citizen Union) Sisteminin Geliştirilerek Mevzuatta Düzenlenmesi	MD	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	Çalışma ve Sos.Güvenlik Bakanlığı	O	Yatırım Bütçesi	10.2.2.3.1 10.2.2.3.2 10.2.2.3.3	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması
10.2.3.1	Örgütlenemeyen Kesimin Belirli Bir Oranda Kent Konseylerinde Gövüllük Esasıyla Temsil Edilmesi İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	MD	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	O	Yatırım Bütçesi	10.2.3.1.1	Resmî Gazetede Yayımlanması
10.3.1.1.	Gençlerin Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, -Unversterler	-KÜK -Sivil Toplum Kuruluşları	O	Yatırım Bütçesi	10.3.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı

10.4.1.1	Kadınların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, -Unversteler	Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı,	K	Yatırım Bütçesi	10.4.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.5.1.1	Yaşlıların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	Vaillikler, Üniversiteler	KÜK Sivil Toplum Kuruluşları	O	Yatırım Bütçesi	10.5.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.6.1.1	Yoksulların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Gen. Md., Üniversiteler	KÜK Sivil Toplum Kuruluşları	K	Yatırım Bütçesi	10.6.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.7.1.1	Gençlerin Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	Özürülüler İdaresi Bşk.	KÜK Sivil Toplum Kuruluşları	O	Yatırım Bütçesi	10.7.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.8.1.1	Çocukların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Üniversiteler	KÜK Sivil Toplum Kuruluşları	O	Yatırım Bütçesi	10.8.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.9.1.1	Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	-Vaillikler, -Unversteler	KÜK Sivil Toplum Kuruluşları	O	Yatırım Bütçesi	10.9.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.10.1.1	Yerel Yönetimlerin Katılma İlişkin Kapasitelerinin Artırılması İçin Ulusal Bir Eğitim Programının Oluşturulması Uygulanması	KY	-İçişleri Bakanlığı -Milli E.Bakanlığı	TODAE	O	Yatırım Bütçesi	10.10.1.1.1	Yapılan Araştırma ve Eğitim Faaliyetlerinin Sayısı
10.10.2.1	Yerel Yönetimlerin Kendi Çalışanlarının Karar Verme Süreçlerindeki Etkinliğinin Artırılması İçin Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	MD	-İçişleri Bakanlığı -Milli Eğitim Bakanlığı	KÜK	K	Yatırım Bütçesi	10.10.2.1.1 10.10.2.1.2	İlçili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı
							10.10.2.1.3	Resmi Gazetede Yayımlanması

10.10.3.1	Kentlilik Bilinci Oluşturma Konusundaki Başarılı Uygulama Örneklerinin İncelenmesi; Bu Konuda Bilgilendirme/Eğitim Çalışmalarının Yapılması	P	-İçişleri Bakanlığı, -Yerel Yönetimler	KÜK	O	Yatırım Bütçesi	10.10.3.1.1	Yapılan Araştırma ve Eğitim Faaliyetlerinin Sayısı
10.10.4.1	Yerel Yönetimlerdeki Atanmış ve Seçilmişlerin Katılım Konusundaki Donanımlarının Artırılması İçin Eğitim Programlarının Oluşturulması	P	-İçişleri Bakanlığı -Millî Eğitim Bakanlığı	TODAİE	O	Yatırım Bütçesi	10.10.4.1.1	Eğitim Verilen Yerel Yönetimlerin Oranı
10.10.5.1	Katılım Süreçlerinin Belgelenmesi ve Erişilebilir Hale Getirilmesi Sürecinin Katılıma İlişkin Mevzuata Konması	MD	Yerel Yönetimler	Başbakanlık Bilişim Başmüşavirliği	K	Yatırım Bütçesi	10.10.5.1.1	Katılım Süreçlerini Kaydedip İnternet Üzerinden Sunabilen Belediyelerin Oranı
10.11.1.1	Yerel Yönetimlerin Faaliyetlerine İlişkin İzleme ve Değerlendirme Sistematiğinin Kurulması ve İlgili Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	MD	İçişleri Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	K	Yatırım Bütçesi	10.11.1.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı kuruluşlardan görüş alınıp alınmadığı
10.12.1.1	Projelerin Planlanmasında Yaşam Kalitesi Göstergelerinin (Beper, Urban Audit, Kentsel Göstergeler Kılavuzu, vb.) Dikkate Alınması İçin Kamu İhale Kanunu ve Yerel Yönetimler Mevzuatında Gerekli Düzenlemelerin Yapılması	MD	İçişleri Bakanlığı	TÜİK	K	Yatırım Bütçesi	10.12.1.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmi Gazetede Yayımlanması

10.12.1.2	Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Halka Aktarılması ve Bilinç Oluşturulması İçin Bep'er ve Benzeri Projelerin Yaygınlaştırılması	P	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-DPT -TÜİK -Çevre ve Orman Bakanlığı -Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	10.12.1.2.1	Gerçekleştirilen Proje Sayısı
10.13.1.1	Yerel Meclislerin Yapısının Toplumun Tüm Kesimlerinin Katılımına Açılması İçin Bir Bilimsel Modelleme Çalışmasının Yapılması	P	İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TÜBİTAK -DPT	O	Yatırım Bütçesi	10.13.1.1.1 10.13.1.1.2	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.13.1.2	Stratejik Plan ve Faaliyet Raporlarının Kent Konseyine Sunulması ve Görüşlerinin Alınmasının Zorunlu Hale Getirilmesi İçin Gereki Düzenlemelerin Yapılması	MD	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	10.13.1.2.1	Resmi Gazetede Yayınlanması
10.14.1.1	Yerel Ölçekte Katılıma İlişkin İlke ve Esaslar Koyacak, Başarılı Uygulamaları Değerlendirecek Ulusal Düzeyde Özerk Bir Kurul Oluşturulması	MD	İçişleri Bakanlığı	TBMM	K	Yatırım Bütçesi	10.14.1.1.1	Resmi Gazetede Yayınlanması
10.14.1.2	Uluslararası ve Ulusal Örneklere Yararlanarak Katılımcılığa İlişkin Göstergeler Setinin Oluşturulması	P	KÜK	-Üniversiteler, -TÜİK	K	Yatırım Bütçesi	10.14.1.2.1	Göstergeler Setinin Katılımlı Bir Şekilde Yapılması Ve Yayınlanması

10.14.1.3	Katılımı Arttırmak İçin Yaşam Kalitesi Ölçütlerinin ve Bu Ölçütlere Dayalı Olarak Yapılan Uluslararası, Ulusal ve Yerel Karşılaştırmaların Ulaşılabilir Kılınması	P	KÜK	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	O	Yatırım Bütçesi	10.14.1.3.1	Bu Nitelikte, Ulaşılabilir Hale Getirilen Karşılaştırmaların Sayısı
10.14.1.4	Yerel Yönetimlerin Katılımcılık Açısından Düzeylerinin Belirlenerek Kamuoyununun Bilgilendirilmesi	P	KÜK	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müd.	O	Yatırım Bütçesi	10.14.1.4.1	Düzeyleri Belirlenip Yayınlanan Yerel Yönetimlerin Oranı
10.14.1.5	Katılımcılık Açısından Başarılı Bulunan Yerel Yönetimlerin Özendirilmesi ve Ödüllendirilmesi; Bu Şekilde Diğer Yerel Yönetimlerin De Teşvik Edilmesi	P	KÜK	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Mud.	O	Yatırım Bütçesi	10.14.1.5.1	Teşvik Edilen Yerel Yönetimlerin Oranı
10.15.1.1	Yerel Yönetim Birlikleri ve Bölgesel Kalkınma Kurumsallaşmalarında Daha Katılımcı Bir Yapının Oluşturulması İçin Bilimsel Bir Modelleme Oluşturulması	P	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetim Birlikleri	U	Yatırım Bütçesi	10.15.1.1.1	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.16.1.1	Mevcut Stratejik Planlama ve Bütçe Sürecine İlişkin Mevzuatta: Hedef Belirleme, Araştırma Analiz, Alternatif Üretme ve Seçimi, Uygulama Aşamalarının ve Önceliklerinin Saptanması, Önceki Örneklerin Başarı Düzeyinin Saptanması ve Diğer Tüm Aşamalarda Etkin Katılımın Sağlanması İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	MD	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	KÜK	O	Yatırım Bütçesi	10.16.1.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmi Gazetede Yayınlanması
10.17.1.1	Katılımcı Fiziksel/Mekansal Planlama Programının Oluşturulması, İmar Kanununun Bu Program Doğrultusunda Yenilenmesi ve Uygulamaların Bu Yönde Yaygınlaştırılması	MD	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -TMMOB (Meslek Odaları) -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	10.17.1.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı
							10.17.1.1.2	Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı
							10.17.1.1.3	Resmi Gazetede Yayınlanması

10.17.2.1	Kentsel Ortak Alanların (Meydanlar, Parklar, Açık Alanlar, Yayalaştırılmış Alanlar vb) Yaygınlaştırılması	P	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TUBİTAK -DPT	O	Yatırım Bütçesi	10.17.2.1.1	Katımlılığa Uygun Düzenlenmiş Mekansal Proje Sayısı
10.18.1.1	Denetimli Katılım Modelinin Sağlanması İçin İzleme-Değerlendirme ve Denetim Sistematiğinin Oluşturulması Yönde Bilimsel Modelleme Çalışması Yapılması	P	İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TODAE -DPT	O	Yatırım Bütçesi	10.18.1.1.1	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.19.1.1	Kentleşme Şurası Sonunda Oluşturulacak Eylem Planı Doğrultusunda Bilimsel Bir Modelleme Yapılması ve Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Etkin Katılım Mekanizmalarını, İlke ve Esasları Belirler Hale Getirilmesi İçin Gerekli Düzenlemelerin Yapılması	Md	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-KÜK -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TODAE -DPT	K	Yatırım Bütçesi	10.19.1.1.1	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmi Gazetede Yayınlanması

IV. GENEL DEĞERLENDİRME

Kentleşme Şurası, 10 No.lu “Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim” Komisyonu çalışmalarını yaklaşık dört ay süren, Komisyon toplantılarını, elektronik ortamdaki yazışmaları, Komisyon üyelerinin sağladıkları katkılarla Komisyon Başkanlığının eşgüdümüne sağlanmasına ve raporun oluşturulmasına ilişkin çabalarını içeren yoğun bir mesaiyle tamamlanmıştır. Bu çalışmaların diğer tüm komisyonların çalışmaları ile bir bütünlük oluşturacağı ve Türkiye'nin gelecek yıllarda deneyimleyeceği kentleşme sürecinin daha insan odaklı, gönüllülüğün ve katılımın önemsendiği, saydamlığın, hesap verebilirliğin dikkate alındığı bir yöne doğru evrilmesinde pay sahibi olacağı umut edilmektedir. Bu umut, çalışma konusunun içeriğinin canlı örneği haline gelen Komisyon çalışmalarının kendisi ile yeşertilmiş olup, Kentleşme Şurasında ortaya konan fikirlerin ele alınıp biçimiyle serpilip gelişecektir.

Komisyon çalışmalarının tamamı; tüm üyelerin katılım ve katkılarıyla, katılımcılık, yenilikçilik, hoşgörü, sağduyu, bilgi ve birikimle, bilimsellik, özgünlük, yaratıcılık ilkelerinde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 5 komisyon toplantısı gerçekleştirilmiş, GZFT çalışması ile katılıma ilişkin 300'e yakın fikir üretilmiş, elektronik ortamda 200'ü aşkın yazışma yapılmış, komisyonun resmi bir araya gelişleri dışında yüzlerce saati bulan çalışmalar yapılmıştır. Tüm bu çalışmaların amacı bugüne kadar soyut bir ilke olarak görülme eğiliminde bulunan “katılım” kavramının tüm berraklığı ile ortaya konması, mekanizmalarının geliştirilmesine ilişkin temel esasların belirlenmesi, Türkiye ve Dünyadaki deneyimlerden de yararlanarak yenilikçi uygulama ve araçları bir eylem planına dönüştürmek olmuştur.

Komisyon bu amaçlara kısıtlı vakit içerisinde büyük oranda ulaşmış olsa da komisyon çalışmaları dışında ayrıca bilimsel ve mevzuata ilişkin çalışmalar yapılmasını gerektiren konular Komisyon tarafından açık yüreklilikle ortaya konarak daha sonraki çalışmalar için öngörülerde bulunulmuştur. Komisyon çalışmaları yapılırken özellikle Komisyonun içerdiği uzmanlık alanlarının dışında birikime ihtiyaç duyulduğunun tespit edildiği (ör: psikolog, sosyolog, pedagog vs.) durumlarda bu ihtiyaç eylem planına “bilimsel modelleme yapılması” gerekliliği ile yansıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, eylem planlarında komisyonda bulunmayan kurum ve kuruluşlara görevler verilmesi öngörülürken de dikkatli olunmaya çalışılmış, katılımcılık ruhu dikkate alınarak eylem planlarında bu tür öngörülerin ilgili paydaş kurum ve kuruluşlarla bir araya gelerek tartışılmasına ilişkin eylem önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Tüm kısıt ve eksiklikleriyle de olsa Komisyon Çalışmasının Kentleşme Şurası içerisindeki yaşamsal önemde bir unsuru yani “katılım” hususunu belirgin bir vurgu ile ifade ettiği düşünülmektedir. Bu ifade biçiminin güçlülüğü diğer Komisyonlarla yapılan ortak çalışmalarda da belirtilmiştir. Bu anlamda Komisyon katılıma ilişkin olarak diğer Komisyonların noktasal öngörülerini benimsemiş, kendi çalışmalarında katılımın temel altyapısını belirlemeye ve ilkelerini koymaya çalışmıştır.

Katılımcı bir yaklaşımla başlanan, yürütülen ve sonlandırılan Komisyon çalışmasının Türkiye’de kentlerin daha yaşanabilir hale gelmesine katkıda bulunacağı inancıyla...

RAPOR ÖZETİ

Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu çalışmalarını belirlenen 19 Sorun alanında gerçekleştirmiştir. Bu sorun alanları ve içerdikleri alt sorunlar komisyon tarafından katılıma ilişkin süreklilik, bütüncüllük, yapabilir kılma ve vizyonerlik ilkeleri çerçevesinde ele alınmış ve komisyon çalışmalarında tartışılmıştır. Bu tartışmalar çerçevesinde Komisyon katılıma ilişkin olarak; demokrasi ve katılım, katıl(a)mama sorunu, dezavantajlı tüm gruplar, katılımın düzenlenmesi, planlama, bütçeleme ve tüm yönetsel aşamalar sorunsallarını ele almıştır. Aşağıdaki tabloda Komisyonun temel sorun alanlarını oluşturulan eylem planları çerçevesinde Komisyon önceliklerinin hangileri ile ilişkilendirdiği görülmektedir.

Tablo : Komisyon önceliklerinin ilişkilendirilmesi

Temel Sorun Alanları	KOMİSYON ÖNCELİKLERİ			
	Süreklilik	Bütüncüllük	Yapabilir Kılma	Vizyonerlik
Demokrasi Anlayışı Ve Demokratik Mekanizmalar				
Katılımcı Süreçlere Katıl(A)Mayanlar				
Gençler Ve Katılım				
Kadınlar Ve Katılım				
Yaşlılar Ve Katılım				
Yoksullar Ve Katılım				
Engelliler Ve Katılım				
Çocuklar Ve Katılım				
Diğer Dezavantajlı Gruplar Ve Katılım				
Yerel Yönetimlerin Kurumsal Kapasitesi				
Saydamlık Ve Hesap Verilebilirlik				
Kentsel Proje Üretimi Ve Uygulaması				
Yerel Meclisler				
Ulusal Düzeyde Katılımın Düzenlenmesi				
Bölgesel Düzeyde Katılım				
Stratejik Yönetim				
Mekansal Planlama				
Denetim				
Mevzuatta Katılım				

Bu tartışmalar sonucunda Komisyon hazırlanan eylem planında katılımın bireyin yaşamının tüm aşamalarında ve yerel yönetimlerin tüm yönetsel kademe ve aşamalarında yaygınlaştırılması için önerilerde bulunmuştur. Bu önerilerin bir kısmı katılıma ilişkin olarak var olan mevzuatın değiştirilmesini ve iyileştirilmesini içerirken bazıları da yeni yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bunun yanı sıra Komisyon eylem önermeden önce bilimsel çalışmaların yapılmasının gerekli olduğunun düşünüldüğü yerlerde bilimsel modelleme çalışmalarının yapılmasını önermektedir. Ayrıca, katılımın tabandan tavana tüm ölçekleri kapsamı, katılıma ilişkin bilincin artırılması ve katılıma ilişkin kurumsal kapasitenin artırılması konularında önerilerde bulunulmuştur.

Bu öneriler arasında; katılıma ilişkin örnek kılavuz ve rehberlerin hazırlanması, eğitim programlarının hazırlanması, mahalle bilgi kartı ve mahalle ziyaretleri gibi basit ama etkili katılım araçlarının getirilmesi, katılımı teşvik amacıyla ulusal bir katılım üst kurulunun

oluşturulması, kentte yaşayanların haklarını savunacak kentli sendikacılığı kavramının tartışmaya açılması gibi birçok eylem özgün nitelik taşımaktadır.

Her şeyden önce katılımı ele alan Komisyonun olabilecek en katılımcı yöntemlerle bu sonuçlara ulaşmış olması Komisyon çalışmasının en özgün yanlarından birisini oluşturmaktadır.

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER					GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE	GÖSTERGE	
NO	SORUN	NO	STRATEJİ	EYLEM	SORUMLU KURULUŞ	YARDIMCI KURULUŞ	SÜRE	FINANSMAN	GÖSTERGE	GÖSTERGE	
10.1	Demokrasi,Anayasa ve Demokratik Mekanizmalar	10.1.1	Yerel Yönetimlerin Köy/Mahalle (1.Basamak Yerel Yönetim Birimi) Ölçeğinden Başlayan Bir Bilgi Paylaşım Sürecini Örgütlemesi İçin Gerektiği Çalışmaların Yapılması	10.1.1.1	Yerel Yönetimler Mevzuatının, Yerel Yönetimlerin Köy/Mahalle Ölçeğinden Başlayan Bir Bilgi Paylaşım Sürecini Örgütlemesi İçin Yeniden Yapılandırılması	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-DPT -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Sorumlu Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı	Yardımcı Kuruluşlardan Gözük Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması Resmî Gazetede Yayımlanması
				10.1.1.2	Köy/Mahalle Bilgi Kartı Uygulamasının Başlatılması	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TÜİK	0	Yatırım Bütçesi	Uygulamayı Başlatan Yerel Yönetimlerin Toplam Yerel Yönetimlere Oranı	Uygulamayı Başlatan Yerel Yönetimlerin Toplam Yerel Yönetimlere Oranı
				10.1.1.3	Köy/Mahalle Muhtarlarının Da Katılmaya Köy/Mahalle Örgütlemesinin Oluşturulması İçin Pilot Bölge Çalışmalarının Yapılması	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	Pilot Çalışmaların Yapılıp Yapılmadığı	Pilot Çalışmaların Yapılıp Yapılmadığı
				10.1.1.4	Köy/Mahalle Toplantılar Uygulamasının Başlatılması	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri	0	Yatırım Bütçesi	Uygulamayı Başlatan Yerel Yönetimlerin Toplam Yerel Yönetimlere Oranı	Uygulamayı Başlatan Yerel Yönetimlerin Toplam Yerel Yönetimlere Oranı

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM

ANA SORUN ALANLARI NO	STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
10.1 Demokrasi Anlaşış ve Demokratik Mekanizmalar	10.1.2	Katılımcı Yaklaşım ve Mekanizmaların Küy/Mahalle Üçeğinden Başlayarak Aşağıdan Yukarıya Doğru İçselleştirilerek Şekilde Yeniden Düzenlenmesi	10.1.2.1	Katılımcı Yaklaşım ve Mekanizmaların Küy/Mahalle Üçeğinden Başlayarak Aşağıdan Yukarıya Doğru İçselleştirilmesi için, Yerel Yönetimler Mevzuatının Yeniden Yapılandırılması	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Ügütleri	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Sorumlu Yardımcı Kuruluşların Katılımla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması
	10.1.3	Mevcut Katılım Mekanizmalarına Yeni İhtiyaçlara Uygun İşlevler Kazandırılması ve Yeni İhtiyaçlar İçin Yeni Katılım Mekanizmalarını Oluşturulması	10.1.3.1	Gönüllü Katılım, Kent Konseyi, Yerel Gündem 21, Köy-Semt-Mahalle Bazında Örgütlenmelerin İçeren Katılım Mekanizmalarını Sürdürülebilir/İşlevsel Mekanizmalara Dönüştüren Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	-Yerel Yönetimler -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Ügütleri	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Sorumlu Yardımcı Kuruluşların Katılımla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması
	10.1.4	Köyde-Kentte (Hemşehirlilerin) Yaşayacakları Evrensel ve Yerel Haklarına İlişkin Bilgi Sahibi Olmasının Sağlanması	10.1.4.1	Yerel Yönetimlerce, Halkın Haklarına İlişkin Bilgilendirilmesine Yönelik Yerel Yönetim Broşürü Köy-Kent Rehberi Hazırlanması ve Dağıtılması	-Yerel Yönetimler -İçişleri Bakanlığı	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Kuruluşları	K	Yatırım Bütçesi	Uygulanmaya Geçen Yerel Yönetimlerin Oranı
	10.1.5	Katılımda Kolektif Motivasyon Eksikliğinin Giderilmesi	10.1.5.1	Katılımda Motivasyonu Artırılması İçin Ulusal Bir Programın Hazırlanması	İçişleri Bakanlığı	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Kuruluşları -İlgili Diğer Bakanlıklar	0	Yatırım Bütçesi	Programın Hazırlanması İçin Sorumlu ve Yardımcı Kuruluşlarla Düzenlenen Toplantı sayısı

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÜSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÜSTERGE
10.2	Katılım Süreçlerine Katıl(a) mayanlar	10.2.2	Ürgütlü veya ürgütsüz, Çıkarlarını Savunamayan Kesimler İçin Savunuculuk Mekanizmalarının Geliştirilmesi	10.2.2.1	Katılım Sürecinin Bütüncül Bir Süreç Olmaktan Çıkarılması ve Bilşimin Sağladığı Olanaklarla İnternete ve Mobil Sistemlere Dayalı Katılım Süreci ve Araçlarının Tanımlanarak İlgili Mevzuata Konması	KÜK İşçileri Bakalığı	-Başbakanlık Bilşim Başkanlığı, -Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı	K	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede Yayımlanması
				10.2.2.2	Katılım Süreçleri ile İlgili Halkı Bilgilendiren İnternet Sitesinin, Yerel ve Ulusal Medyada Yayın Olanaklarının Yararlanması ve Bilgiye Erşiminin Kolaylaştırılması	-KÜK -İçişleri Bakalığı	-TRT, -Sivil Toplum Kuruluşları, -Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Katılım Süreci ile İlgili Bilgi Verin Kamu Destekli Web Sitesinin Sayısı
				10.2.2.3	Kente Yaşayanları Haklarını Savunacak "Yerli Sendikacılığı" (Kente Yaşayanları Haklarını Savunan Platform-Çitren Union) Sisteminin Geliştirilerek Mevzuata Düzenlenmesi	-Bayındırlık ve İsk. Bkn. -İçişleri Bkn.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	0	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması
10.3	Gençler ve Katılım	10.2.3	Herhangi Bir Örgüte Mensup Olmayan Kışilerin De Mecur Kurumsal Katılım Mekanizmalarına Katılabilmesinin Sağlanması	10.2.3.1	Ürgütlenemeyen Kesimin Belirli Bir Oranda Kent Konseylerinde Temsil Olması Esasla Temsil Edilmesi İçin Gerekli Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	İşçileri Bakanlığı	Bayındırlık ve İsk. Bkn.	0	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede Yayımlanması
				10.3.1.1	Gençlerin Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, -Universiteler	-KÜK -Sivil Toplum Kuruluşları	0	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
				10.4.1.1	Kadınların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	-Kadınların Statüsü Genel Müdürlüğü, -Universiteler	Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı,	K	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.5	Yaşlılar ve Katılım	10.5.1	Yaşlıların Katılım Süreçlerinde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması	10.5.1.1	Yaşlıların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	-Yatılılar, -Universiteler	-KÜK -Sivil Kuruluşları	0	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	
10.6	Yoksullar ve Katılım	10.6.1	Yoksulların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması	10.6.1.1	Yoksulların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	-Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, -Üniversiteler	-KÜK -Sivil Toplum Kuruluşları	K	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.7	Engelliler ve Katılım	10.7.1	Engellilerin Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması	10.7.1.1	Gençlerin Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	Özürlüler İdaresi Bşk.	-KÜK -Sivil Toplum Kuruluşları	0	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.8	Çocuklar ve Katılım	10.8.1	Çocukların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının ve Etkin Temsiliyetinin Sağlanması	10.8.1.1	Çocukların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, -Üniversiteler	-KÜK -Sivil Toplum Kuruluşları	0	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.9	Diğer Dezavantajlı Gruplar ve Katılım	10.9.1	Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımcı Süreçlerde Dikkate Alınmasının Temsiliyetinin Sağlanması	10.9.1.1	Diğer Dezavantajlı Grupların Katılımı İçin Bilimsel Bir Modelleme Çalışmasının Yapılması	-Yatılıklar, -Üniversiteler	-KÜK -Sivil Toplum Kuruluşları	0	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
10.12	Kentsel Proje Üretimi ve Uygulanması	10.12.1	Kentsel Projelerin Oluşturulmasında Yaşam Kalitesine İlişkin Göstergelerin Dikkate Alınması ve Halka Anlatılması	10.12.1.1	Projelerin Planlanmasında Yaşam Kalitesi Göstergelerinin (Bepcr, Urban Audit, Kentsel Göstergeler Matvuzu, vb.) Dikkate Alınması İçin Kamu İhale Kanunu ve Yerel Yönetimler Mevzuatında Gerekli Düzenlemelerin Yapılması	İçişleri Bakanlığı	TÜİK	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması
				10.12.1.2	Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Halka Aktarılması ve Bilinc Oluşturulması İçin Bepcr ve Benzeri Projelerin Yayımlanması	- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı - İçişleri Bakanlığı	- DPT - TÜİK - Çevre ve Orman Bakanlığı - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - Üniversiteler - (TMMOB) Meslek Odaları - Sivil Toplum Ügütleri	K	Yatırım Bütçesi	Gerçekleştirilen Proje Sayısı
10.13	Yerel Meclisler	10.13.1	Yerel Yönetimlerin Karar Organları Olan Meclislerin Yapısının Geliştirilmesi	10.13.1.1	Yerel Meclislerin Yapısının Toplumun Tüm Kesimlerinin Katılımına Açılması İçin Bir Bilimsel Modelleme Çalışmasının Yapılması	İçişleri Bakanlığı	- Üniversiteler - (TMMOB) Meslek Odaları - Sivil Toplum Ügütleri - DPT	0	Yatırım Bütçesi	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
				10.13.1.2	Stratejik Plan ve Faaliyet Raporlarının Kent Konseyine Sunulması ve Görüşlerinin Alınmasının Zorunlu Hale Getirilmesi İçin Gerekli Düzenlemelerin Yapılması	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetimler	K	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede Yayımlanması

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER				GÖSTERGELER		
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
10.14	Ulusal Düzeyde Katılımın Düzelenmesi	10.14.1	Ulusal Düzeyde Katılım İlike ve Esasları, Standartlarını Belirleyecek Bir Kurumsal Yapının Oluşturulması	10.14.1.1	Yerel Düzeyde Katılıma İlişkin İlike ve Esaslar Koyacak, Başarılı Uygulamaları Değerlendirecek Ulusal Düzeyde Özerk Bir Kurul Oluşturulması	İçişleri Bakanlığı	TBMM	K	Yatırım Bütçesi	Resmî Gazetede Yayınlanması
				10.14.1.2	Uluslararası ve Ulusal Örneklerden Yararlanarak Katılımcılığa İlişkin Göstergeler Setinin Oluşturulması	KÜK	Üniversiteler, TÜİK	K	Yatırım Bütçesi	Gösterge Setinin Katımlı Bir Şekilde Yapılması Ve Yayınlanması
				10.14.1.3	Katılımı Arttırmak İçin Yaşam Kalitesi Ölçütlerinin ve Bu Ölçütlere Dayalı Olarak Yapılan Uluslararası Ulusal ve Yerel Karşılaştırmaların Ulaşabilir Kılınması	KÜK	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	0	Yatırım Bütçesi	Bu Nitelikte, Ulaşılabilir Hale Getirilen Karşılaştırmaların Sayısı
				10.14.1.4	Yerel Yönetimlerin Katılımcılık Açısından Düzeylerinin Belirlenerek Kamuyuunun Bilgilendirilmesi	KÜK	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müd.	0	Yatırım Bütçesi	Düzeyleri Belirlenip Yayınlanan Yerel Yönetimlerin Oranı
				10.14.1.5	Katılımcılık Açısından Başarılı Bulunan Yerel Yönetimlerin, Özendirilmesi ve Ödüllendirilmesi; Bu Şekilde Diğer Yerel Yönetimlerin De Teşvik Edilmesi	KÜK	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müd.	0	Yatırım Bütçesi	Teşvik Edilen Yerel Yönetimlerin Oranı
10.15	Bölgesel Düzeyde Katılım	10.15.1	Yerel Yönetim Birlikleri ve Bölgesel Kalkınma Kurumlarında Daha Katılımcı Bir Yapının Oluşturulması	10.15.1.1	Yerel Yönetim Birlikleri ve Bölgesel Kalkınma Kurumlarında Daha Katılımcı Bir Yapının Oluşturulması İçin Bilimsel Bir Modelleme Oluşturulması	İçişleri Bakanlığı	Yerel Yönetim Birlikten	U	Yatırım Bütçesi	Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.16	Stratejik Yönetim	10.16.1	Yerel Yönetimlerin Stratejik Planlama ve Bütçe Süreçlerinin Katılımcı Hale Getirilmesi	10.16.1.1	Mevcut Stratejik Planlama ve Bütçe Sürecine İlişkin Mevzuatta: Hedef Belirleme, Araştırma Analiz, Alternatif Üretme ve Seçimi, Uygulama Aşamalarının ve Ünceliklerinin Saptanması; Önceki Örneklerin Başarı Düzeyinin Saptanması ve Diğer Tüm Aşamalarda Etkin Katılımın Sağlanması İçin Gerektiği Mevzuat Değişikliklerinin Yapılması	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	KÜK	0	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınmadığı
										Resmî Gazetede Yayınlanması

YEREL YÖNETİMLER, KATILIMCILIK VE KENTSEL YÖNETİM

ANA SORUN ALANLARI		STRATEJİLER		EYLEMLER			GÖSTERGELER			
NO	SORUN	NO	STRATEJİLER	NO	EYLEM	SAHİBİ	ORTAKLARI	SÜRE	BÜTÇE	GÖSTERGE
10.17	Mekansal Planlama	10.17.1	Katılımcılığı Esas Alan Yeni Bir Bütüncül, Katılımcı, Stratejik Mekansal Planlama Sisteminin Oluşturulması ve Mekansal Planlama Sisteminin Her Aşamalarında (Örnesinde-Sirasında-Sonrasında) Katılım Sağlanması	10.17.1.1	Katılımcı Fiziksel/Mekansal Planlama Programının Oluşturulması, İmar Kanununun Bu Program Doğrultusunda Yenilenmesi ve Uygulamaların Bu Yönde Yayınladılması	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları (Meslek Odaları) -Sivil Toplum Örgütleri	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması
		10.17.2	Kenlerde Katılımcılığı Arttıracak Fiziksel/Mekansal Düzenlemelerin Yapılması	10.17.2.1	Kentsel Ortak Alanların (Meydanlar, Parklar, Açık Alanlar, Yayaalaştırılmış Alanlar vb.) Yayınladılması	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -İBBİTAK -DPT	0	Yatırım Bütçesi	Katılımcılığa Uygun Düzenlenmiş Mekansal Proje Sayısı
10.18	Denetim	10.18.1	Denetimli Katılım Modelinin Sağlanması İçin İzleme-Değerlendirme ve Denetim Sisteminin Oluşturulması (İng. Örneği Modeli Gibi)	10.18.1.1	Denetimli Katılım Modelinin Sağlanması İçin İzleme-Değerlendirme ve Denetim Sisteminin Oluşturulması Yönergede Bilimsel Modelleme Çalışması Yapılması	İçişleri Bakanlığı	-Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TODAE -DPT	0	Yatırım Bütçesi	Bilimsel Modellemenin Oluşturulması Modellemeye Esas Oluşturacak Araştırma Sayısı
10.19	Mevzuata Katılım	10.19.1	Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Erkin Katılım Mekanismalarını, İlke ve Esasları Belirlemesi	10.19.1.1	Kentleşme Sorusu Sonunda Oluşturulacak Eylem Planı Doğrultusunda Bilimsel Bir Modelleme Yapılması ve Yerel Yönetimlere İlişkin Mevzuatın Gerçek Anlamda Erkin Katılım Mekanismalarını, İlke ve Esasları Belirler Hâle Getirmesi İçin Gereklili Düzenlemelerin Yapılması	-Bayındırlık İskan Bakanlığı -İçişleri Bakanlığı	-KÜK -Üniversiteler -(TMMOB) Meslek Odaları -Sivil Toplum Örgütleri -TODAE -DPT	K	Yatırım Bütçesi	İlgili Mevzuat Değişikliğinin Yapılması İçin Yardımcı Kuruluşların Katılımıyla Toplantı Yapılıp Yapılmadığı Yardımcı Kuruluşlardan Görüş Alınıp Alınmadığı Resmî Gazetede Yayımlanması

KAYNAKLAR

AYTAÇ, Fethi (1990), “Belediye Kanununun Oluşumu Uygulanması ve Değişiklikler”, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Sempozyumu Bildiri Tartışmalar, Ankara Büyükşehir Belediyesi-IULA-EMME Yayını, Ankara 23-24 Kasım.

ÇAMUR, D. ve S. A. Vaizoğlu. 2007. “Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler”. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. Cilt 6. Sayı 4.

Devlet Planlama Teşkilatı. *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1990-1994).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1985-1989).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1963-1967).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı* (2007-2013).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1979-1983).

Devlet Planlama Teşkilatı. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1968-1972).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (2001-2005).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1973-1977).

Devlet Planlama Teşkilatı. *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı* (1996-2000).

GEDİKLİ, B. 2009. “The Role of Leadership in the Success of Participatory Planning Processes: An Experience from Turkey”. *European Journal of Urban and Regional Studies*. Vol.16. Issue 2. (Baskıda)

GÜNER, Ayşe ve Serdar Yılmaz (2004) “Türkiye’de Yönetimler Arası Mali Transfer Sisteminin Sorunları”, Vergi Sorunları, Sayı 193, Ekim.

KELEŞ, R. 1991. “Kentsel Katılım”, Şevket Evliyagil’e Armağan, Ankara AÜBYYO.

KELEŞ, Ruşen (2009), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, 6. Baskı, Ankara.

Mahalli İdareler Dergisi – MİD (1973), Yıl 1, Özel Sayı İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

NADAROĞLU, Halil (1998), *Mahalli İdareler*, Beta Yayınları, İstanbul.

ORTAYLI, İlber (1985), *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları, İstanbul.

ORTAYLI, İlber (1995), “Devraldığımız Miras”, *Yeni Türkiye*, Mayıs-Haziran Yıl.1, S.4.

ÖNER, Şerif (2006), *Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi*, Nobel Yayınları, Ankara.

ÖZCAN, G.B. 2000. “Local Economic Development, Decentralization and Consensus Building in Turkey” in D. Diamond and B.H. Massam (eds) *Progress in Planning*, No. 54. Amsterdam: Elsevier.

ÖZDENMİR, A. 2009. “Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. Seri: A. Sayı: 1.

SENCER, Muzaffer (1992), Osmanlı İmparatorluğu’nda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetimsel Gelişmeler, AİD, C.17.

TEKELİ, İ. 1993. “Kent Planlaması Ve Katılım Üzerine Düşünceler”. *Planlamaya Katılım*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Rektörlük Matbaası.

TEKELİ, İ. 1998. “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”. *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları & Tarih Vakfı Ortak Yayını.

TORTOP, Nuri (1991), “Özerk, Üretken ve Katılımcı Mahalli İdare Anlayışı”, AİD, C.24, S.4, Aralık.

